BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXI
D
17
NAPOLI

XXI.
D.
17.

Digitized by Google

2

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS

Tractatus

CESSANTE CAVSA CESSAT EFFECTVS:

Nunc denuo poſtrema hac omnium editione emendatus, & diligentiſſimè caſtigatus.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSISSIMO.

NAPOLI

VERONAE,
Hieronymus Diſcipulus excudebat ſumptibus Andreæ Bòchini Veronenſis.

M D LXXXVIII.

Digitized by Google

MICHAEL TIRAQVELLVS FONTENAII APVD PICTONES PRAEFECTVS, FRANCISCO, IOANNI ANDREAE, Mathurino, Renato, & Ludouico Tiraquellis fratribus amantiſſimis. S.

VT non minus verè quam grauiter apud diuinum illum Platonem dicebat Socrates, aut potiùs Plato ipſe, non eſſe diuinius quippiã, quo de quis conſilium capere poſſet, ac de liberorum educatione, inſtitutioneq́;. Et non videre ſe, vbi maiore diligentia, ac ſolertia opus eſſet, quàm vt filios optimos quis redderet. Ita ſummæ, ac incredibilis cuiuſdam de nobis curæ, & ſolicitudinis laudem, pijſſimo humaniſſimoq́; Patri noſtro deberi plurimam, nemo eſt noſtrum qui neſciat, fratres iucundiſſimi. Faxit Deus Opt. Max. vt iſtam diligentiam, operamq́;, non male à ſe collocatam, aliquando gloriari poſſit. Cùm enim intelligeret prudentiſſimus ac cordatiſſimus vir, quod & apud eundem Platonem affirmat, magna cum ratione idem Socrates, vniuerſam domus gubernationem, ſtatumq́;, ac ſummam fortunarum parentis in liberorum educatione poſitam & conſtitutam eſſe, (ἴδιον γάρ τι, inquit, ὁ χρηστῶν, ἢ τ' ἀναντία γενομένων, πᾶς ὁ οἶκος τῦ πατρὸς οἰκήσεται, ὁποῖοι ἂν οἱ παῖδες γένωνται) nullam officij partem prætermiſit, docendo, admonendo, hortando, ac præcipiendo: nullum non mouit lapidem, nullis ad extremam vſq; ætatis ſenectutem pepercit laboribus, nullis ſumptibus, vt nos tales redderet, quales liberos ſuos euadere optimus quiſque parens exoptare poteſt. Quoties illum, & quo animo vidimus, fratres, cùm nos ſuo, & aliorum doctorum exemplo ſuauiſſimè iuxta ac grauiſſimè ad bonarum artium ſtudia, nunc gloriæ, dignitatum, ac opum expectatione, nunc propoſitis præmijs, quibus vniuſcuiuſq; noſtrùm ætas capi, & allici maximè videbatur, excitare & accendere conaretur. Quem ipſius in nos animum, voluntatem, & ſtudium, ne per locorum interſtitia, quibus ab ipſius nunc oculis magna noſtrùm pars diſiungitur, mutatum, aut imminutum putaremus, vtq; nos magis ac magis officij admoneret, libellum hunc nuper à ſe ſcriptum, vt alios iam multos in hominum manus venire voluit, atq; ita veluti nouis ſtimulis nouoq́; commento noſtram omnium alacritatẽ excitari, noſque admoneri, quos τῆς πατρῴας ἀρετῆς καὶ εὐδοξίας κληρονόμους habiturum ſe ſperat, μὴ τὴν τοῦ φρονήματος τάξιν, ἣν ἡμῖν αὐτὸς παρέδωκε, λιπεῖν. Sed meminerimus Socratici illius in epitaphio Platonis elogij, gloriam parentum, natis præclarum, magnificumq́; theſaurum exiſtere: exhaurire verò hunc pecuniarium honorumq́; theſaurum, & illum ad poſteros non tranſmittere, propriæ virtutis gloriæque inopia turpe, & à viri generoſitate penitus alienum. Noſtrum eſt igitur, fratres, parentis iſtum ſingularem in nos affectum exoſculari, colere, amplecti omniq́; ope & ſtudio niti, vt ipſius deſiderio reſpondeamus, cui nihil charius, nihil antiquius liberis vnquam fuit, vtq́; eius quam ſimillimi euadere ſtudeamus, id eſt, omnium virtutum, ac diſciplinarum genere ornatiſſimi, qualem eſſe non noſtrates tantùm, qui de ingenijs iudicare norunt, ac in artium ſtudijs liberalibus, doctrinisq́; cùm Græcis, tum Latinis rectè, & fœliciter ſunt verſati: ſed & exteræ nationes, ad quas monumentorum ipſius aliquid peruenit, tam libenter prædicant, quàm ingenuè agnoſcunt. Liceat enim mihi tantiſper, fratres, paternam, imò noſtram potius gloriam, ὅτω γὰρ ἂν ἴσως ἀνεπίφθονον εἰπεῖν, hoc loco attingere, cuius memoriam inter nos refricare, ad quos gloriæ ipſius hæreditas, & factorum imitatio pertinet, nihil aliud eſſe iudico, quàm nos inuicem, & ad literarum ſtudia, & virtutum exhortari, ne quid à paternis ornamentis degeneremus. Nam cùm nihil ſit rerum omnium quibus ad virtutem & ſtudia inuitamur, quod nos perinde excitet, ac ſi ad imitandum hi nobis proponantur, quibus propter ſingularem probitatis & eruditionis hominem ab omnibus plurimum tribuimus, præcipuè tamen ad id domeſticum & familiare exemplum habet. Paterno autem nihil efficacius, aut potentius eſſe poteſt. Preclarè ſiquidem Demoſth, πολλὰ καὶ καλὰ καὶ πεζῇ καὶ ναυμαχοῦντες οἱ πρόγονοι ἔπραξαν πάντα, ἐφ' οἷς καὶ νῦν φιλοτιμούμεθα καί τοι ταῦτα νομίζομεν αὐτοὺς θέσθαι, οὐχ ἵνα θαυμάζωμεν μόνον ἡμεῖς αὐτὰ θεωροῦντες, ἀλλ' ἵνα καὶ μιμώμεθα τὰς τῶν ἀναθέντων ἀρετάς. Quod hac de cauſa adiectum volui, ne quis me putet arrogantius paterna encomia paſſim iactare, aut effundere, cùm id neq; parentis modeſtiæ conueniat, neq; tali præcone laudes ipſius indigeant. Quod ſupereſt, fratres chariſſimi, vos obnixè oro, atq; obteſtor, ne patris cogitatiõnẽ, ac conſiliorũ ſpem fallamus, ſed ipſius gloriã, cui dedecori eſſe nefas, & vitium iudicandum eſt, pro viribus capeſſamus ac ſectemur, meminerimusq́; ſemper nos magni illius Andreæ Tiraquelli, & ſanctiſsimæ ipſius coniugis Mariæ Callerïæ eſſe filios. Valete & nos ſolita beneuolentia, amoreq́; mutuò complectamur.

CHRISTOPHORI TVANI, CELII PARISIENSIS, olim à ſecretis Regis, & in illo ampliſs.ord. Cauſ. Patr. nunc autem in eo ordine Præſidis, de Libello, cui Tiraquellus fecit titulum, Ceſſante cauſa ceſſat effectus.

FOELIX qui potuit rerum cognoſcere cauſas,
Vera cothurnato ſententia dicta Maroni.
Fœlicem te igitur meritò Tiraquelle vocemus,
Cui rerum cauſas non ſolùm contigit omnes
Noſſe, ſed effectus, cauſa ceſſante, remotos,
Ceſſantes etiam: nec tantùm noſſe, ſed iſtac
Cognoſcenda aliјs, tenui præſtare libello,
In quo nec tenuis labor eſt, ſed gloria maior,
Dum tam diffuſa, & varia, in compendia flectis.

Antonius a Leone Senator, Andreæ Tiraquello Senatori.

MAGNORVM, noſtri ſpecimen Tiraquelle Virorũ
Temporis, & nullo ceſſator tempore, iuſtos
Si cauſæ effectus producunt, iure tenebis
Inter conſultos ſubſellia prima togatos.
Nam numero ex noſtro, qui ſic incumberet ardens
Iudicijs, ſtudijs, Leges praximque doceret
Tam facilè & doctè, cui nulla labore vacaret
Hora, à te ſolo nullus mihi contigit alter.
Quis melius calamo, ingenio quis doctius vnquam
Ius, quo viui oculos defunctus reddit apertos,
Quo vel in hæredem tranſit poſſeſſio rerum,
Et vera emptori ſine traditione paretur,
Fœmineas laudes, fraudes, & iura mariti,
Ius agnatitium, noſtrumq́; & inane crepantes
Nugas nobilium, mentito ex ſtemmate auorum
Ortos qui ſeſe fingunt, expreſſerit, & qui
Ordine natorum primi ſe in lumina produnt
Ex vtero matris, Cauſarum effecta recenſes.
Poſt hæc vir ſapiens ſtudio confectus, & annis
Maturus, prudens iudex, æquusq́; Senator,
Quiq́; foro in medio fractus ſtrepituq́; ſepultus,
Helluo librorum dulces comitesq́; fideles
Conteris aſsiduè nulla ratione ſalutis.
Quandoquidem humanæ fallunt faſtidia vitæ,
Queis animum fruſtra ratio vexare docebit,
Mens tranquilla virum reddit ſi ſola beatum.

INDEX VOCVM QVAE CONTINENTVR IN TRACTATV CESSANTE CAVSA, SEV RATIONE, CESSAT EFFECTVS.

	A	
Nu. 20.	Ablationis	
21.	Abſolutionis	
22.	Actionis	
24.	Ademptionis	
25.	Ætatis	
27. ad 39.	Affinitatis	
40.	Amoris	
41.	Appellationis	
42.	Arbitriorum	
	B	
43.	Banni	
44.	Bello	
47.	Beneficij	
48. 49.	Beneficij ſeu ſacerdotij	
	C	
50.	Commiſſionis	
51.	Commodi	
52.	Conceſſionis	
53.	Confeſſionis	
55.	Conſtitutionis	
56.	Conſtituti	
57.	Conſuetudinis	
58.	Contractus	
59. ad 71.	Contumaciæ	
	Curationis	
	D	Cauſa ceſſante, ceſſat effectus
73.	Delegationis	
75.	Depoſitionis	
76. ad 90.	Dilationis	
91. ad 95.	Diſpenſationis	
	E	
96.	Exceptionis	
Ibidem.	Excluſionis	
99.	Excommunicationis	
102.	Excuſationis	
103.	Expulſionis	
	F	
104.	Familiaritatis, famulitij, domeſticitatis, ſeruitij.	
107. ad 113.	Fauoris	
114.	Fictionis	
115.	Furoris	
	G	
116.	Gratiæ	
	I	
17.	Immunitatis	
18.	Impedimenti	
9.	Infamiæ	
2.	Inſtitutionis	
1.	Interdictionis	
	L	
12.	Legati	
128	Legitimationis	
130.–145.	Legis	

147. vſque ad 178. Limitationis, vel limitata cauſa renunciationis, Æſtimationis, Nouationis, Defenſionis, Negligentiæ, Promiſſionis, Societatis, Sentẽtię, Conceſſionis feudi, Inueſtituræ, Venditionis, Excluſionis, Subſtitutionis, Renunciationis, Ceſſionis, Reuocationis, Legitimationis, Abſolutionis, Conceſſionis, & Commiſſionis
146. & 179. Liberationis

M

180. Mandati
181. Metus
182. Morbi

N

184. ad 188. Neceſſitatis

O

189. Obligationis
190. Odij
193. Officij
197. Oneris

P

198. Pacis
199. ad 202. Paupertatis
203. Permiſſionis
204. Periculi
205. Pignoris
206. Præſcriptionis
207. Præſumptionis
210. Priuilegij
221. Prodigalitatis
222. Prohibitionis
224. Promiſſionis

R

226. Receſſionis, vel receſſus
227. Recuſationis
229. Redhibitionis
231. Religionis
232. Renunciationis
233. Repetitionis
234. Reſcripti
235. Reſtitutionis
236. Reuocandi domum
237. Reuocationis

S

238. Saluiconductus
239. Securitatis
240. Sententiæ
241. Societatis
242. Specialitatis
243. Statuti
244. Subſtitutionis
245. Suſpenſionis
246. Suſpitionis

T

247. Teſtimonij

V

249. Voluntatis
250. Voti

Cauſa ceſſante, ceſſat effectus.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN TRACTATV CESSANTE CAVSA CESSAT EFFECTVS.

ABbas depoſitus ſine culpa primum locum poſt abbatem tenet. car. 29. nu. 9. b

Abſens magis cenſetur eſſe condemnandus ob contumatiam quàm ob malam cauſam car. 4. nu. 65.

Ablationis cauſa ceſſante ceſſat ipſa oblatio. car. 2. nu. 20.

Abſolutionis cauſa ceſſante ceſſat abſolutio car. 2. nu. 21.

Actio an ceſſet ceſſante cauſa car. 2. nu. 23.

Actu conſumato caſus ſuperueniens non vitiat. car. 26. b. nu. 15.

Actus ſemper tribuitur cauſæ proximæ. car. 31. nu. 5. & à proxima denominatur ibidem & 32. a num. 8.

Actus quando dicatur conſumatus car. 27. b. nu. 28

Ademptionis cauſa ceſſante ceſſat ademptio car. 2. nu. 24.

Adoptione ceſſante ceſſat inſtitutio ob eam factam. car. 8. a. nu. 120.

Aduocatus officio depoſito manet clariſſimus. car. 29. b. nu. 8.

Affinitatis cauſa ceſſante ceſſat affinitas. car. 2. b. num. 27.

Affinitatis priuilegium ceſſat ceſſante affinitate ibi. nu. 27.

Affinis accuſare poteſt durante tamen affinitate ibi. num. 30.

Agnatum eſſe tempore hæreditatis ſatis eſt. car. 24. a. nu. 5.

Amicitia redintegrata reſtituit quod inimicitia ademerant. car. 2. a. nu. 24.

Amor qui ex affinitate ea ſoluta ſoluitur. car. 2. b. num. 27.

Amoris vinculum non omnino ſoluitur ſoluta affinitate car. 2. b. nu. 29.

Amoris cauſa ceſſante ceſſat amor. car. 3. a. nu. 40.

Anglis conceſſum ob bella bellis ceſſantibus ceſſat ibid. num. 45.

Appellanti prima die an ſtatim currat tempus proſequendi car. 5. b. nu. 82

Appellationis cauſa ceſſante ceſſat appellatio. car. 3. b. num. 41.

Arbitriorum cauſa ceſſante ceſſant arbitria car. 3. b. nu. 41.

Argumentum ex cauſa finale quale ſit. car. 17. b num. 8.

Argumentum à ratione naturali valet abſque iurium allegatione car. 22. b. nu. 78.

Argumentum à contrario ſenſu vnius cauſæ an ſumatur ex pluribus car. 36. b. nu. 5.

B

BAnni cauſa ceſſante ceſſat bannum. car. 3. b. nu. 43.

Bello plerunque abrogantur quæ in pace lata ſunt. car. 3. b. nu. 46.

Bello ceſſante ceſſat illius effectus. car. 3 b. nu. 44.

Beneficiatus cur ſua culpa beneficio priuetur. car. 38. b. nu. 10. & ſeq.

Beneficij cauſa ceſſante ceſſat beneficium. car. 3. b. nume. 47.

Beneficium a priuilegio parum diſtat ibid.

Beneficium qua ratione datur car. 3. b. nu. 48.

C

CAuſa quæ præſumitur impulſiua car. 18. a. nume. 14.

Cauſæ impulſiuæ ceſſatio vitiat in omnibus reſcriptis ibid. nu. 15.

Cauſæ impulſiuę effectus car. 18. b. nu. 20.

Cauſa ſententiæ ſemper præſumitur finalis. car. 19. a. nu. 25.

Cauſa de præterito eſt impulſiua ibid. num. 26. & num. 31.

Cauſa finalis quid ſit ibid. nu. 28.

Cauſa à lege inſerta finalis eſſe præſumitur. car. 19. num. 29.

Cauſa à contrahentibus vel teſtatore appoſita impulſiuè cenſetur ibid. nu. 30.

Cauſa finalis ſola cohæret diſpoſitioni ibid. nu. 29. ex cuius radice oritur obligatio ibid. nu. 34.

Cauſa quando dicatur cohærere diſpoſitioni. car. 20. nu. 46.

Cauſæ impulſiuæ opiniones ibid. nu. 47. & ſeq.

Cauſa ea propriè eſt quæ finalis eſt. car. 17. nu. 5. & cauſa aliarum ibid.

Cauſa finalis fons & ſubſtantia dicitur & optima ibid. num. 6. & primum principium intentionis ibidem.

Cauſa finalis ignorata cęteræ ignorantur ibid. nu. 7.

Cauſa ſecunda nihil operatur niſi quantum ſibi à prima influitur 31. nu. 6.

Cauſa remota non imputatur ad homicidium. car. 32. nu. 7.

Cauſæ appellatione venit tantum proxima ibid.

Cauſa neceſſitatis ceſſante ceſſat quod ob eam ſtatutum eſt car. 13. nu. 184.

Cauſa odij ceſſante ceſſat odium ibid. nu. 190.

Cauſa obligationis ceſſante ceſſat obligatio ibid. nu. 189.

Cauſa momentanea car. 38. nu. 5 ibid. nu. 7.

Cauſa ſucceſſiua car. 38. nu. 8.

Cauſa ſi ceſſet ante completum effectum quid ibid. num. 6.

Cauſa falſa expreſſa in ſententia car. 38. nu. 20.

Cauſa principali ceſſante ceſſat effectus non etiam acceſſoria ibid. nu. 22.
Cauſa ceſſante ceſſat effectus in ſucceſſiuis non in momentaneis 38. nu. 1
Cauſa nullitatis ceſſante non ceſſat nullitas car. 31. limit. 19. nu. 1.
Cauſa immediata attendi debet. car. 31. limit. 20. num. 3.
Cauſa propinqua plus operatur quam remota ibid. num. 4.
Cauſa præſumitur impulſiua in gratiis & priuilegiis car. 23. nu. 85.
Cauſa cohærens finalis dicitur ibid. nu. 86.
Cauſæ impulſiuæ effectus ibid. nu. 87. 88.
Cauſa ceſſante an ceſſet effectus in caſu non vitiato voluntate partium car. 40. limit. 38. nu. 1.
Cauſa ceſſante nõ ceſſat effectus ad lucrum. car. 25. limit. 5. nu. 1.
Cauſa probabile tantum ceſſante & non neceſſaria non ceſſat effectus car. 25. limit. 6. num. 1.
Paria ſunt non eſſe cauſam, & eam eſſe finitam. car. 1. nu. 14.
Quidquid eſt cauſa cauſæ eſt & cauſati. car. 1. nu. 15.
Cauſa falſa car. 2. nu. 16.
Cauſa durante durare debet effectus ibid. nume. 17.
Et in foro conſcientiæ ibid. nu. 18
Cauſa an ſine ratione eſſe poſſit car. 1. num. 3
Cauſa quibus modis dicatur ibid. nu. 4.
Cauſa de præterito ratio de futuro ibid. nu. 6.
Cauſa & ratio quandoque confunduntur ibid. nu. 7.
Cauſa finalis legis propriè dicitur ratio ibid. nu. 10.
Cauſa impulſiua eſt cum lex eſt illa generalior. car. 21. nu. 62.
Cauſa quæ ex proœmio ſummitur finalis præſumitur ibid. nu. 64.
Cauſa finalis ſemper præſumitur fauore piæ cauſæ car. 21. nu. 57.
Et ex diſpoſitione conditionali car. 21. num. 60.
Cauſa officii ceſſante ceſſat officium. car. 14. nu. 193.
Cauſa morbi ceſſante ceſſat morbus. car. 13. nume. 182.
Cauſa liberationis ceſſante ceſſat liberatio ibidem. nu. 179.
Cauſa non multum remota quando conſideretur. car. 33. nu. 21.
Cauſa quæ proxima dicatur quæue remota ibid. nu. 23.
Cauſa vna ex pluribus ceſſante non ceſſat effectus. car. 36. nu. 1.
Cauſa & remota & propinqua an impares iudicentur car. 32. nu. 12.
Cauſa remota deſcendens à propinqua cenſetur eſſe propinqua ibid. nu. 13.
Cauſa in dubio intelligitur de propinqua ibid. nu. 5.
Cauſa cauſæ non dicitur verè cauſa cauſati. car. 32. nu. 10.
Cauſa mandato ceſſante ceſſat mandatum. car. 13. nu. 180.
Cauſa vna ex multis appellationis probare ſufficit. car. 37. nu. 7.
Cauſa ea ſola dicitur quæ ſola eſt non quæ cum aliis eſt car. 36. nu. 3.
Cauſa finalis non eſt quæ ſola non eſt ibid. nu. 4.
Cauſa ceſſante non ceſſat effectus iam conſumatus. car. 26. nu 1.
Cauſa quid ſit car. 1. nu. 2.
Cauſa ceſſante in vna perſona non ceſſat effectus in aliis car. 25. lim. 8. nu. 1.
Cauſa in qua dictio fortè ponitur. car. 25. limit. 10. num. 1.
Cauſa ceſſante non ceſſat effectus in iure quæſito car. 25. limit. 11. nu. 1.
Cauſa impulſiua cenſetur eſſe occaſio. car. 28. nu. 4.
Cauſæ & occaſionis diſcrimen ibid. num. 5.
Cauſæ impulſiuæ ceſſatio in reſcriptis ad beneficia vitiat car. 18. nu. 11.
Cauſæ fiendi & eſſendi duæ car. 39. num. 3. & ſeq.
Cauſam adeſſe certo aliquo tempore ſufficit. car. 23. limit. 4. nu. 1.
Cauſarum quadruplex differentia. car. 38. num. 3.
Ceſſante cauſa qua introducta eſt forma non ceſſat formæ obſeruatio car. 40. lim. 37. num. 1
Clericus ſuſpenſus ob contumaciam competendo recuperat primum ſtatum car. 4. nu. 62.
Clericus cur habeat beneficium car. 3. nu. 48.
Clericus electus epiſcopus & renunciauit epiſcopatui non poterit deponi a ſuo epiſcopo car. 29. num. 5.
Clericum degradatum percutiens incidit in canonem ibid. nu. 4.
Coadiutoris officium ceſſat impedimento ceſſante. car. 14. nu. 194.
Ceptum pro completo habetur car. 27. nu. 19.
Commiſſionis cauſa ceſſante ceſſat commiſſio. car. 4. nu. 50.
Commodi cauſa ceſſante ceſſat commodum. ibidem. num. 51.
Conceſſionis cauſa ceſſante ceſſat conceſſio ibidem. num 52.
Condemnatus in dubio quis cenſetur ex cauſa quæ minus ledit car. 5. nu. 61.
Conditio formam inducit & ſolennitatem non legem car. 21. nu. 61.
Confeſſionis cauſa ceſſante ceſſat & effectus car. 4. nume. 53.
Coniunctorũ vno ex plurib. deficiente totum corruit car. 37. nu. 15.
Conſuetudinis cauſa ceſſante ceſſat conſuetudo car. 4. nu. 57.
Conſtituti cauſa ceſſante ceſſat conſtitutum ibidem. nu. 56.
Conſtitutionis cauſa ceſſante ceſſat conſtitutio ibid. nume. 55.
Conſtitutiones odioſæ æditæ in vſurarios ceſſant vſuris ceſſantib. car. 14. nu. 192.
Contumacia ceſſante ceſſat effectus illius car. 4. num. 59.
Contumacia ceſſante ceſſat eius pena ibidem. nume. 60.

Contuma-

Contumaciæ cauſa ſententia lata tamdiu durat quamdiu contumacia durat ibid. nu. 61.
Contumacia pœna menſuratur ad limites illius ibid. nu. 62.
Contractus cauſa ceſſante ceſſat contractus. car. 4. nu. 58.
Copulator ſufficientia car. 37. nu 14.
Curatio data ob furorem ceſſat ceſſante furore. car. 7. nu. 115.
Curationis cauſa ceſſante ceſſat curatio. car. 5. num. 72.

D

DE dictio quid ſignificat. car. 34 nu. 31. & ſeq.
Delegationis cauſa ceſſante ceſſat delegatio car. 5. nu. 73.
Depoſitionis cauſa ceſſante ceſſat depoſitio. ibidem. nu. 75.
Dictiones omnes impropriantur ob ſubiectam materiam car. 34 nu. 34.
Dilatio an iure ipſo ceſſet ceſſante cauſa illius. car. 6. nu. 89.
Dilationis cauſa ceſſante ceſſat dilatio. car. 5. nu 76
Diſpenſatio ſemel conceſſa an reuocetur. car. 6. nu. 92.
Diſpenſationis cauſa ceſſante ceſſat diſpenſatio. car. 6. nu. 91.
Dominus ab emphyteuta certior factus de futura rei emphyteuticariæ alienatione debet expectari per duos menſes car 5. nu 80.
Non tamen ſi dominus ante id tempus ſuum animum declarauerat ibid.
Dos teſtamento relicta debetur ei quæ iam maritata erat car. 31 nu 4
Dotata in teſtamento poſtea ab alio dotata legatum dotis non perdit car. 31. lim. 18. nu. 2.

E

EVentus cauſæ proximæ attribuitur non remotæ car. 33 nu 9.
Excluſionis cauſa ceſſante ceſſat excluſio. car. 6. nu 96.
Excommunicatione ceſſante ceſſat excommunicatio ibid. nu 99.
Iiſdem de cauſa excommunicationis ibid.
Excommunicati abſoluti omnia iura recuperant. ibidem.
Excuſatio ob morbum deſperatum durat poſt morbum. car. 24. nu. 9.
Quando autem extinguitur vel non ibid. nu. 10
Excuſationis cauſa ceſſante ceſſat excuſatio. car. 7. nu 102.
Exemplariter videtur fieri menſio de vno cum plura habet eandem rationem car. 11. nu 157.
Ex dicto cauſam proximam ſignificat. car. 33. nu. 29.
Ex ſtipulatione agi poſſe quomodo intelligendum. ibid.
Expreſſa quæ cenſeantur car. 35. nu. 10.
Expulſionis cauſa ceſſante ceſſat expulſio. car. 7. nu. 103.
Extenſio perſonarum vbi fiat. car. 25. limit. 8. nume. 2.

F

FAmulatio ceſſante ceſſat eius effectus car. 7. nu. 104.
Famulus qui olim fuit & nunc non eſt poteſt eſſe teſtis pro domino aut quo ibid.
Fauoris cauſa ceſſante ceſſat fauor ibid nu. 107
In feudis vtrinque coniunctus non præfertur fratri ex parte patris tantum car. 37 nu 18
Fictio naturam imitatur car 22 nu. 75
Fictionis cauſa ceſſante ceſſat fictio car. 7 nu. 114
Fideiuſſori ante ſolutionem an & quomodo competat actio car. 2. nu. 23
Filia maritata poteſt petere dotem à patre. car. 37. nume 9
Filia ſi inuito patre nubat ibid. nu. 10
Et quid ſi nupſerit indigno ibid. nu. 11 & 12
Filia ob filios excluſa illis deficientibus admittitur car. 6. nu 97.
Et qua ratione id moderetur ibid. nu 98
Filij naturalis non legitime legitimati inſtitutio non valet car 8 nu. 122
Filio emancipato quæritur actio ex ſtipulatione patris de dote reddenda car. 30 nu. 4
Filiorum priuilegium ob parentes ceſſat mortuis parentibus car 7 nu 107
Filius ob dignitatem patris poteſtate liberatus in eam non redit finita dignitate car. 29. 51. limit. num. 7.
Filius odio patris patria priuatus eam recuperat patre mortuo car. 13. num. 191
Et vxor marito mortuo ibid.
Forma finis amoris car 3 nu. 40
Forte dictionis ius car. 25 10. limit nume. 2 & 3
Frater mariti an poſſit mariti teſtificari pro vxore ipſius fratris car. 2 nu 38
Furore ceſſante ceſſat quod ob eum factum eſt. car. 7. nu. 115

G

GEner & ſocer ſoluto matrimonio dicuntur. car 3 nu. 38
Gerundiui vis car. 23. nu 79.
Gerundiuum importat neceſſitatem ibid. nu 80.
Et formam & neceſſitatem cauſatiuam & conditionem ibid. nu. 81.
Gratia cauſa ceſſante ceſſat gratia car. 7. nu. 116.

I

IMmunitatis cauſa ceſſante ceſſat immunitas. car. 8 nu 117.
Impedimenti cauſa ceſſante ceſſat impedimentum. ibid nu. 118.
Impedimentum vnum ſufficit ad repellendum. car. 37. nu. 8
Infamia remanet etiam extincta infamiæ cauſa. car. 26 nu. 11
Infamia ob bannum iniuſta an ceſſante banno tollatur car. 4 nu 54
Infamiæ cauſa ceſſante ceſſat effectus illius. car. 8. nu. 119
Inimicus reconciliatus an ſit teſtis aut Iudex ido-

neus

nens car.30.nu.7.
Inquilinus expulſus ob refectionem domus, caſa-ctà reſtituitur car.7.nu.103.
Inſtantia perempta an perimantur effectus conſumati car.26.nu.6
Inſtitutio filij aut fratris putatiui non valet car.8.num.121
Inſtitutionis cauſa ceſſante ceſſat inſtitutio ibidem. num.120
Interdictionis cauſa ceſſante ceſſat interdictio ibid. nu.123
Iudæus noniter factus Chriſtianus non admittitur ad publica officia car.26.nu.13
Iudex poteſt procedere durãte dilatione cauſa eius ceſſante car.5 nu.77
Iudex teſtis eſſe non poteſt in cauſa in qua Iudex eſt car.17.nu.248.
Iuramenti delatio facit vt ſimplum tantum debeatur car.4.nu.51
Iure communi nemo ad compromittendum tgitur. car.3.nu.39.
Iure ſcripto deficiente, ad rationem naturalem recurcendum eſt car.22.nu.78
Iuriſconſulti ratione naturæ nituntur car.22.nume.68.
Et naturali æquitate ibid.nu.69
Ius ſpeciale facilius tollitur quam commune car.26.nu.4

L

Legati a latere ſunt de ſubſtantia ſedis Apoſtolica car.34 nu.32
Legati cauſa ceſſante ceſſat legatum car.8.nu.126
Legatus principis donatum an illorum decet eſſe proprium car.32.nu.11
Legatum ob non leues inimicitias reuocatur car.8.nu 127
Legatum relictum vxori dum vidua erit & poſt eius mortem alteri an ſtatim vidua maritata poſſit peti a legatario car.5.nu.81
Lege ceſſante ceſſat eius ratio car 8.nu.131
Legem quærere vel rationem vbi naturaliter ſentitur infirmitatis intellectus eſt car.22.nu 24
Leges loquentes de quibuſdam perſonis ad alias non trahuntur car.25.limit 8.nu 2
Leges latæ tempore belli florente pace abrogari debent car.3.nu.46
Legis ratione ceſſante an ceſſat lex car.8.nu.130
Legis eſſentia in menti eſt car.9 nu.138
Legis ratio eſt ipſa lex ibid.car.140
Legis virtus vbi conſiſtit car.22.nu.71
Legis ratione correcta ipſa lex correcta eſſe cenſetur car.8.nu.132
Legis ratio eſt mens ipſius legis car 9.nu.138
Legitimatio quomodo vitietur
Legitimi vocabulum quid ſonet ibid.
Legitimationis cauſa ceſſante ceſſat legitimatio car 8.nu.128
Lex non fingit quod natura eſt impoſſibile car.22.nu.75
Lex in natura ſpeculari dicitur ibid.nu.71
Lex imitatrix naturæ ibid.nu.20
Liberatio generalis facta ob ſatisfactionem non comprehendit obligationem conditionalem. car.10.nu.146
Limitata cauſa limitatum producit effectum ibid. nu.147.

M

Mandans & mandatarius car.32.nu.15.
Mandatario datur actio directa ibid.
Mater priuata tutela per ſecundas nuptias an eam recuperet morte ſecundi mariti 26.nu.8
Mater minor tutorem petere tenetur car.24.nu 7
Metu ceſſante ceſſat quod ob eum eſt factum car.13.nu.182
Minor non vleiſcens mortem patris non priuatur hæreditate car.24.nu.6
Momentaneum quid ſit car.38.nu.4
Monaſterio deſtructo ceſſat priuilegium illi datum car.15.nu.212
Mox dictio quid ſignificet car.26.nu.8

N

Naturalis dicti efficatia car.22.nu.74
Naturalis Iuſtitia quid ibid.nu.73
Notarius olim qui confecit inſtrumentum an natius ſit puniendum car.29.nu.13.

O

Onere ceſſante ceſſat & quod illius cauſa inductum eſt car.14.nu.197.
Ob dictio cauſam remotam denotat car.33.nu.27
Obligationes intelliguntur reb. ſic ſtantib ſic quæ iuramenta car.16 nu 225
Occaſio eſt cauſa iniuſta & inſufficiens car.27.nu.2
Origine ſublata tolluntur ſequentia car.4.nu.54.

P

Pace ceſſante ceſſat quæ ob eã ſtatuta ſunt car.14 nu.198.
Papa an diſpenſet contra rationem naturæ car.22.nu.77.
Paupertate ceſſante ceſſant quæ ob eam ſtatuta ſunt car.14.nu.199
Periculi cauſa ceſſante ceſſat quod ob id ſtatutum eſt car.14.nu.204
Permiſſionis cauſa ceſſante ceſſat permiſſio. car.14 nu.203.
Perſonarum qualitas facit præſumi cauſam finalem car.21.nu 51.
Pia cauſa præferturne liberis car.21.nu.57.
Pœna an peti poſſit ante tempus præſtitutum car.6.num.90.
Poſſeſſio an aſpectu transferatur car.31. Declarat.3.nume.2.
Poteſtati dans alapam capite punitur car.29.nume.10
Poteſtatem offendens tempore ſindicatus eadem pœna punitur ac ante ſindicatum ibid.nu.10.
Præbenda ceſſat ceſſante clerico ab eccleſia car.3.num.48.
Præſcribens bona fide car.27.nume.16.
Præſcriptionis cauſa ceſſante ceſſat præſcriptio car.14.nu.206

Præſum-

Præſumptionis cauſa ceſſante ceſſat præſumptio car. 14. nu. 207
Priorem antiquum percutiens qua pœna puniatur car. 29. nu. 11
Priuilegij cauſa ceſſante ceſſat priuilegium. car. 14. nu. 210.
Priuilegium datum habitantib. certi loci durat habitatione durante car. 15. nume. 116
Priuilegium mutatur mutatione perſonæ ibidem. nu. 217.
Priuilegium eccleſiæ non tranſit ad priuatum ad quem res peruenit ibid.
Priuilegium vbi ceſſat ceſſante illius cauſa requiritur ſententia reſciſoria ibid. nu. 220
Pro dictio cauſam propinquam dicit car. 33. nu. 28
Probabile tantum & non neceſſarium non concludit neceſſario car. 25. limit. 6. nu. 2
Probatione non indiget quod per naturam apparet car. 22. nu. 72.
Probibitionis cauſa ceſſante ceſſat probibitio car. 15. nu. 222
Prodigalitate ceſſante ceſſat quod ob eam decretum eſt car. 15. num. 221
Promiſſionis cauſa ceſſante ceſſat promiſſio ibidem. nu. 224.
Proœmium oſtendit mentem & voluntatem diſponentium car. 22. nu. 65
Propter dictio quid car. 33. nu. 24. & 26

Q

Qualitatem adfuiſſe tempore requiſitio ſufficit car. 23. limit. 4 nu. 1
Quia dictio quid denotet car. 23. nu. 82

R

Ratio eſt anima legis car. 9. nu. 139
Ratio inducit diſpoſitionem ibid. & ius facit ibid. Verbis dominatur ibid.
Ratio rationis requiſita car. 37. nu. 15. & 16
Ratio naturalis omnia conuincit argumenta. car. 23. limi. 3. nu. 1.
Ratio teſtis reſtringit & ampliat dictum illius car. 12. nu. 164
Ratio ampliat & extendit diſpoſitionem car. 11. nu. 154.
Ratio vbi eadem eſt idem ius ſtatuitur car. 11. nume. 156
Ratio naturalis etiam non expreſſa præſumitur finalis car. 22. num. 67
Ratio quid ſit car. 1. nu. 3. & 5
Ratio vt genus comprebendit diuerſas ſpecies car. 9. nu. 142
In primis inſpicienda ibid. 143
Ratio diſtinguit diſpoſitionem car. 10. nu. 144
Ratio limitata legem limitat ibid.
Et hoc procedit in omnibus diſpoſitionibus ibid. nu. 145.
Ratio naturalis an ſufficiat ſine lege car. 22. nu. 74
Ratio naturalis facit diſcedere à verbis legis ibid. nu 73
Ratio vnica tacita vel cauſa habetur pro expreſſa car. 35. nu. 7.
Et ab ea argumentari poteſt ibid. nu 8
Ratio finalis quando præſumitur ibid. nu. 9.
Ratio naturalis authoritate legis immutari non poteſt car. 22. nu. 75.
Et eſt in ſtatutorum interpretatione potentiſſima ibid. nu. 76.
Ratione naturali nituntur Iuriſconſulti car. 22. nume. 68
Ratione conuenientia non diſſident car. 11. nu. 157
Recuſatio eius qui indignitate eſt expirat eo mortuo & ſucceſſor cognoſcit car 16. nu. 228.
Recuſationis cauſa ceſſante ceſſat recuſatio ibidem. nu. 227.
Religionis cauſa ceſſante ceſſat quod ob eam conceſſum eſt car. 16. nu. 231
Renuntiationis cauſa ceſſante ceſſat renuntiatio ibi. nu. 232
Reliquiæ prioris tutelæ excludunt ſequentem car. 30. nu. 6.
Remota quis non tenetur conſiderare car. 31. nu. 5
Remotus a tutela in dubio cenſetur potius ob culpam quam ob dolum car. 5. nu. 66
Repetitionis cauſa ceſſante ceſſat repetitio car. 16. nu. 233.
Reſcripti cauſa ceſſante ceſſat reſcriptum ibidem nu. 234.
Reſcriptum directum quando ceſſet car. 24. nu. 4
Reſtitutio quæſita non ceſſat ceſſante cauſa. car. 25. limit. 1 1. nu. 2
Reſtitutio dotis ob paupertatem iuri facta non reuocatur ob illius diuitias ſuperuenientes car. 28. nume. 1.
Reſtitutionis cauſa ceſſante ceſſat reſtitutio car. 16. nu. 235
Reuocandi domum ius ceſſat ceſſante illius cauſa car. 16 nu. 236.
Reuocatio donationis per liberorum natiuitatē non tollitur morte liberorum car. 26. nu. 7
Reuocationis cauſa ceſſante ceſſat reuocatio car. 16. nu. 237.

S

Sacerdotij cauſa ceſſante ceſſat ſacerdotium car. 3 nu. 48
Saluiconductus cauſa ceſſante ceſſat ipſe ſaluus conductus car. 16. nu. 238
Scholares non ſtudentes non gaudent priuilegijs ſcholarium car. 15. nu. 233
Securitatis cauſa ceſſante ceſſat illius conceſſio car. 16. nu. 239
Sententia ſuſtinetur ex vna cauſa vera licet altera falſa ſit car. 36 nu 6
Sententia quæ ſuſtinenda car. 37. nu. 13
Societate ceſſante ceſſat eius effectus car. 16. nume. 241
Specialitatis cauſa ceſſante ceſſat ſpecialitas ibid. num. 242
Statuti cauſa ceſſante ceſſat ſtatutum ibid. 243
Statuta tempore belli facta bello ceſſante ceſſat ſtatutum car. 3 nu 44.
Statuta non extenduntur ad caſum fictū car. 3. nu. 34

Statuti

nens car. 30. nu. 7.
Inquilinus expulſus ob refectionem domus, ea facta reſtituitur car. 7. nu. 103.
Inſtantia perempta an perimantur effectus conſumati car. 26. nu. 6
Inſtitutio filij aut fratris putatiui non valet car. 8. num. 121
Inſtitutionis cauſa ceſſante ceſſat inſtitutio ibidem. num. 120.
Interdictionis cauſa ceſſante ceſſat interdictio ibid. nu. 123
Iudeus noviter factus Chriſtianus non admittitur ad publica officia car. 26. nu. 13
Iudex poteſt procedere durãte dilatione cauſa eius ceſſante car. 5 nu. 77
Iudex teſtis eſſe non poteſt in cauſa in qua iudex eſt car. 17. nu. 248.
Iuramenti delatio facit vt ſimplum tantum debeatur car. 4. nu. 51
Iure communi nemo ad compromittendum igitur, car. 3. nu. 39.
Iure ſcripto deficiente, ad rationem naturalem recurrendum eſt car. 22. nu. 78
Iuriſconſulti ratione naturæ nituntur car. 22. nume. 68.
Et naturali æquitate ibid nu. 69
Ius ſpeciale facilius tollitur quam commune car. 26. nu. 4

L

LEgati a latere ſunt de ſubſtantia ſedis Apoſtolica car. 34 nu. 32
Legati cauſa ceſſante ceſſat legatum car. 8. nu. 126
Legatus principis donatum an illorum decet eſſe proprium car. 32. nu. 11
Legatum ob non leues inimicitias reuocatur car. 8. nu 127
Legatum relictum vxori dum vidua erit & poſt eius mortem alteri an ſtatim vidua maritata poſſit peti a legatario car. 5. nu. 81
Lege ceſſante ceſſat eius ratio car 8. nu. 131
Legem quærere vel rationem vbi naturaliter ſentitur infirmitatis intellectus eſt car. 22. nu 24
Leges loquentes de quibuſdam perſonis ad alias non trahantur car. 25. limit 8. nu 2
Leges latæ tempore belli florente pace abrogari debent car. 3. nu. 46
Legis ratione ceſſante an ceſſat lex car. 8. nu. 130
Legis eſſentia in mente eſt car. 9. nu. 138
Legis ratio eſt ipſa lex ibid. car. 140
Legis virtus vbi conſiſtit car. 22. nu. 71
Legis ratione correcta ipſa lex correcta eſſe cenſetur car. 8. nu. 132
Legis ratio eſt mens ipſius legis car 9 nu. 138
Legitimatio quomodo vitietur
Legitimi vocabulum quid ſonet ibid.
Legitimationis cauſa ceſſante ceſſat legitimatio car 8. nu. 128
Lex non fingit quod natura eſt impoſſibile car. 22. nu. 75
Lex in natura ſpeculari dicitur ibid. nu. 71
Lex imitatrix naturæ ibid. nu. 20
Liberatio generalis facta ob ſatisfactionem non comprehendit obligationem conditionalem. car. 10. nu. 146
Limitata cauſa limitatum producit effectum ibid. nu. 147.

M

MAndans & mandatarius car. 32. nu. 15.
Mandatario datur actio directa ibid.
Mater priuata tutela per ſecundas nuptias an eam recuperet morte ſecundi mariti 26. nu. 8
Mater minor tutorem petere tenetur car. 24. nu 7
Metu ceſſante ceſſat quod ob eum eſt factum car. 13. nu. 181.
Minor non vlciſcens mortem patris non priuatur hæreditate car. 24. nu. 6
Momentaneum quid ſit car. 38. nu. 4
Monaſterio deſtructo ceſſat priuilegium illi datum car. 15. nu. 212
Mox dictio quid ſignificet car. 26. nu. 8

N

NAturalis dicti efficatia car. 22. nu. 74
Naturalis Iuſtitia quid ibid. nu. 73
Notarius olim qui conficit inſtrumentum an mitius ſit puniendum car. 29. nu. 13.

O

ONere ceſſante ceſſat & quod illius cauſa inductum eſt car. 14. nu. 197.
Ob dictio cauſam remotam denotat car. 33. nu. 27
Obligationes intelliguntur reb. ſic ſtantib ſic quæ iuramenta car. 16 nu. 225
Occaſio eſt cauſa iniuſta & inſufficiens car. 27. nu. 2
Origine ſublata tolluntur ſequentia car. 4. nu. 54.

P

PAce ceſſante ceſſat quæ ob eã ſtatuta ſunt car. 14 nu. 198.
Papa an diſpenſet contra rationem naturæ car. 22. nu. 77.
Paupertate ceſſante ceſſant quæ ob eam ſtatuta ſunt car. 14. nu. 199
Periculi cauſa ceſſante ceſſat quod ob id ſtatutum eſt car. 14. nu. 204
Permiſſionis cauſa ceſſante ceſſat permiſſio. car. 14 nu. 203.
Perſonarum qualitas facit præſumi cauſam finalem car. 21. nu 51.
Pia cauſa præferturne liberis car. 23. nu. 57.
Pœna an peti poſſit ante tempus præſtitutum car. 6. num. 90.
Poſſeſſio an aſpectu transferatur car. 31. Declarat. 3. nume. 2.
Poteſtati dans alapam capite punitur car. 29. nume. 10
Poteſtatem offendens tempore ſindicatus eadem pœna punitur ac ante ſindicatum ibid. nu. 10.
Præbenda ceſſat ceſſante clerico ab eccleſia car. 3. num. 48.
Præſcribens bona fide car. 27. num. 16.
Præſcriptionis cauſa ceſſante ceſſat præſcriptio car. 14. nu. 206

Præſum-

Præſumptionis cauſa ceſſante ceſſat præſumptio car. 14 nu. 207
Priorem antiquum percutiens qua pœna puniatur car. 29. nu. 11
Priuilegij cauſa ceſſante ceſſat priuilegium. car. 14. nu. 210.
Priuilegium datum habitantib. certi loci durat habitatione durante car. 15. nume. 216
Priuilegium mutatur mutatione perſonæ ibidem. nu. 217.
Priuilegium eccleſiæ non tranſit ad priuatum ad quem res peruenit ibid.
Priuilegium vbi ceſſat ceſſante illius cauſa requiritur ſententia reſciſoria ibid. nu. 220
Pro dictio cauſam propinquam dicit car. 33. nu. 28
Probabile tantum & non neceſſarium non concludit neceſſario car. 25. limit. 6. nu. 2
Probatione non indiget quod per naturam apparet car. 22. nu. 72.
Probibitionis cauſa ceſſante ceſſat probibitio car. 15. nu. 222
Prodigalitate ceſſante ceſſat quod ob eam decretum eſt car. 15. num. 221
Promiſſionis cauſa ceſſante ceſſat promiſſio ibidem. nu. 224.
Proœmium oſtendit mentem & voluntatem diſponentium car. 22. nu. 65
Propter dictio quid car. 33. nu. 24. & 26

Q

QValitatem adfuiſſe tempore requiſitio ſufficit car. 23. limit. 4 nu. 1
Quia dictio quid denotet car. 23 nu. 82

R

RAtio eſt anima legis car. 9. nu. 139
Ratio inducit diſpoſitionem ibid. & ius facit ibid. Verbis dominatur ibid.
Ratio rationis requiſita car. 37. nu. 15. & 16
Ratio naturalis omnia conuincit argumenta. car. 23. limi. 3. nu. 1.
Ratio teſtis reſtringit & ampliat dictum illius car. 12. nu. 164
Ratio ampliat & extendit diſpoſitionem car. 11. nu. 154.
Ratio vbi eadem eſt idem ius ſtatuitur car. 11. nume. 156
Ratio naturalis etiam non expreſſa præſumitur finalis car. 22. num. 67
Ratio quid ſit car. 1. nu. 3. & 5
Ratio vt genus comprehendit diuerſas ſpecies car. 9. nu. 142
In primis inſpicienda ibid. 143
Ratio diſtinguit diſpoſitionem car. 10. nu. 144
Ratio limitata legem limitat ibid.
Et hoc procedit in omnibus diſpoſitionibus ibid. nu. 145.
Ratio naturalis an ſufficiat ſine lege car. 22. nu. 74
Ratio naturalis facit diſcedere à verbis legis ibid. nu 73
Ratio vnica tacita vel cauſa habetur pro expreſſa car. 35. nu. 7.
Et ab ea argumentari poteſt ibid. nu. 8
Ratio finalis quando præſumitur ibid. nu. 9.
Ratio naturalis authoritate legis immutari non poteſt car. 22 nu. 75.
Et eſt in ſtatutorum interpretatione potentiſſima ibid. nu. 76
Ratione naturali vtuntur Iuriſconſulti car. 22. nume. 68
Ratione conuenientia non diffident car. 11. nu. 157
Recuſatio eius qui indignitate eſt expirat eo mortuo & ſucceſſor cognoſcit car 16. nu. 228.
Recuſationis cauſa ceſſante ceſſat recuſatio ibidem. nu. 227.
Religionis cauſa ceſſante ceſſat quod ob eam conceſſum eſt car. 16. nu. 231
Renuntiationis cauſa ceſſante ceſſat renuntiatio ibi. nu. 232
Reliquiæ prioris tutelæ excludunt ſequentem car. 30. nu. 6.
Remota quis non tenetur conſiderare car. 31. nu. 5
Remotus a tutela in dubio cenſetur potius ob culpam quam ob dolum car. 5. nu. 66
Repetitionis cauſa ceſſante ceſſat repetitio car. 16. nu. 233.
Reſcripti cauſa ceſſante ceſſat reſcriptum ibidem nu. 234.
Reſcriptum directum quando eeſſet car. 24. nu. 4
Reſtitutio quæſita non ceſſat ceſſante cauſa. car. 25. limit. 11. nu. 2
Reſtitutio dotis ob paupertatem iuri facta non reuocatur ob illius diuitias ſuperuenientes car. 28. nume. 1.
Reſtitutionis cauſa ceſſante ceſſat reſtitutio car. 16. nu. 235
Reuocandi domum ius ceſſat ceſſante illius cauſa. car. 16. nu. 236.
Reuocatio donationis per liberorum natiuitatẽ non tollitur morte liberorum car. 26. nu 7
Reuocationis cauſa ceſſante ceſſat reuocatio car. 16. nu. 237.

S

SAcerdotij cauſa ceſſante ceſſat ſacerdotium car. 3 nu. 48
Saluiconductus cauſa ceſſante ceſſat ipſe ſaluus conductus car. 16. nu. 238
Scholares non ſtudentes non gaudent priuilegijs ſcholarium car. 15. nu. 213
Securitatis cauſa ceſſante ceſſat illius conceſſio car. 16. nu. 239
Sententia ſuſtinetur ex vna cauſa vera licet altera falſa ſit car. 36 nu 5
Sententia quæ ſuſtinenda car. 37. nu. 13
Societate ceſſante ceſſat eius effectus car. 16. nume. 241
Specialitatis cauſa ceſſante ceſſat ſpecialitas ibid. num. 242
Statuti cauſa ceſſante ceſſat ſtatutum ibid. 243
Statuta tempore belli facta bello ceſſante ceſſat ſtatutum car. 3. nu 44.
Statuta non extenduntur ad caſum fictũ car. 3. nu. 34

Statuti

Statuti cauſa ceſſante ceſſat ſtatutum car. 16. nume. 243
Statutum de compromiſſo affinium non obtinet finita affinitate car. 2. nu. 31. & 32
Et trahitur ad caſum improprium ibid.
Et comprehendit affines naturales car. 3. nu. 36
Subreptionis effectus car. 18. nu. 13
Subſtitutio exemplaris facta ob furorem ceſſat ceſſante furore car. 8. nu. 115
Et an reuiuiſcat redeunte furore ibid.
Subſtitutionis cauſa ceſſante ceſſat ſubſtitutio car. 16. nu. 244
Succeſſiuum quid ſit car. 38. nu. 4
Suſpendere quid ab abrumpere differat car. 30. limit. 17. nu. 2
Suſpenſionis cauſa ceſſante ceſſat ſuſpenſio car. 16. nu. 245
Suſpenſus vel priuatus officio an ſit ſuſpenſus vel priuatus beneficio car. 4. nu 49
Suſpiſionis cauſa ceſſante ceſſat ſuſpitio car. 16. nume. 246

T

Teſtimonium natura car. 12. nu. 70
Teſtatoris voluntatis cauſa ceſſante ceſſat voluntas car. 17. nu. 249
Teſtium refutandorum cauſa ceſſante ceſſat refutatio car. 16. nu. 247
Tractatus ceſſante cauſa &c. Vtilitas & quam latè pateat car. 1. nu. 1
Turpitudinem ſuam allegans non auditur car. 23. limit. 2. nu. 2.

V

Vaſſallus poteſt renuntiare feudo inuito domino car. 30. num. 3
Vidua impropriè cenſetur eſſe in matrimonium car. 3. nu. 34.
Viduus aut vidua cenſetur manere in eodem matrimonio ibid. nu. 33
Vir in dote imaginem vxoris repreſentat car. 30. nume. 4.
Virtutis laus in quo conſiſtat.
Et virtutis eſt boneſta potius agere quam non agere turpia.
Voti cauſa ceſſante ceſſat votum car. 17. nu. 250
Vulneraſſe propriè qui dicitur car. 32. nu. 10
Vxor indotata contemnitur à viro car. 37. nu 9
Vxor diues facta non amittit quartam ſibi delatam ob paupertatem car. 23. limit. 4. nu. 2
Vxor quæ per impudicitiam amiſit legatum car. 26 nu. 4
Vxor conſtante matrimonio cenſetur domina dotis car. 30 nu 4
Vxori relictum ſi poſtea aliam duxerit non intelligetur de ſecunda.
Vxores etiam vocantur ſoluto matrimonio. car. 3. num. 37

FINIS.

CESSANTE CAVSA CESSAT EFFECTVS.

Vtilitas huius tractatus.

NVLLA omnino eſt iuris regula, nulla legum ſententia, nullum axioma, quod latius pateat, nec ex quo plus vtilitatis, & emolumenti capi poſſit in explicandis, diffiniendisque, ac iudicandis forenſibus negotijs. Vix enim ex cunctis millibus vnum reperias, quod hac regula, aut ijs quæ ad eam pertinent, non magnopere indigeat: præſertim quòd ea generalis ſit in legibus, contractibus, & cæteris diſpoſitionibus, vt atteſtatur Pet. Anch. conſ. 47. pro clariori deciſione. col. 1. verſ. hæc eſt enim regula generalis. Quò magis miror, noſtros regularum conſarcinatores hanc prætermiſiſſe, cùm alias multas, non adeò vtiles, & neceſſarias poſuerint.

Cauſa quid ſit.

2 Illud autem tibi in primis præfandum duximus, cauſam à ratione in hoc differre, vt plerisq; placet: quòd cauſa eſt id ex quo, vel per quod, vel à quo, vel propter quod aliquid fit, ex quo illud frequens apud bonos auctores, Quid cauſæ eſt? Et vt ſcribit Cic. in lib. de fato, ex Carneade: Cauſa ea eſt, quę id efficit, cuius eſt cauſa: vt vulnus, mortis: cruditas, morbi: ignis, ardoris. Itaque non ſic cauſa intelligi debet, vt quod cuique antecedat, & id cauſa ſit: ſed quòd cuique efficienter antecedat. Et paulò pòſt, Intereſſe autem, vtrum eiuſmodi quid ſit, ſine quo aliud effici non poſſit: aut eiuſmodi, cum quo aliquid effici neceſſe ſit. Nulla igitur earum cauſa eſt, quoniam nullam rem ſua vi efficit, cuius dicitur cauſa: nec id ſine quo quippiam non fit, cauſa eſt, ſed id quod, cùm acceſſit, id cuius cauſa eſt, efficit neceſſariò. Hęc ille. Donatus autem enarrans illud Virg. lib. 2. Æneid.

Tum verò ardemus ſcitari, & quærere cauſas.

Cauſa eſt (inquit) propter quam fit aliquid: nihil enim fit niſi præcedat cauſa faciendi.

Ratio quid ſit.

3 Ex noſtris autem Ioan. Mona. in c. vlt. de iuracalum. lib. 6. dicit cauſam multipliciter accipi: & cauſam eſſe animi impulſum ad aliquid agendū, vt accipitur in l. 1. §. ſextum. ff. de poſtul. Rationem autem eſſe gerendorum ordinem, ex cauſa venientium. Vnde (inquit) cauſa poteſt eſſe ſine ratione: at ratio non poteſt eſſe ſine cauſa. Cui adde id quod ſcribit Cicero in lib. 2. ad Herennium, ſi is ſit, Rationem eſſe cauſam, quæ demonſtrat verum eſſe id quod intendimus, breui ſubiectione. Ex quo certè apparet, nullam rationem eſſe ſine cauſa. Sed & Paul. Eleaz. in clemen. dudum. §. nos autem. ver. in ſtudijs. & ibi poſt eum Card. Flor. in ver. ab olim. colum. 1. in 3. oppoſi. Imo. colum. eiuſdem cap. 12. verſ. tertiò. Paul. hic, de ſepult. hinc occaſione ſumpta, quòd ille tex. vtitur his verbis, ex aliqua ratione, vel cauſa, idem dicunt quod Ioan. Mona. vbi ſuprà. vti etiam facit Io. Andr. in cap. cùm dilecti. colum. 2. verſ. in gloſſ. cauſa. ibi. de accuſat.

4 Et ſubdunt ipſi Ioan. Andr. & Card. Flor. quibus alijs modis cauſa dicatur, quæ nos prætermittimus, veluti ad hunc noſtrum tractatum nihil pertinentia. Si quis tamen id ſcire cupiat, præter ipſum Monach. videat Hoſtien. in d. cap. cum dilecti. in verbo, ex cauſa. & ibi quoque Ioan. Andr. colum. vlt. verſ. in gloſſ. cauſa. extrà de accuſa. Barto. in l. demonſtratio. §. quod autem. colum. 1. per totum. ff. de conditio. & demonſtra. & Lucas Pen. in l. 1. colum. 2. verſicu. item not. quòd cauſa. C. de his qui non imple. ſtipen. lib. 10. & Henric. Boc. in c. forus. §. cauſa. de verb. oblig.

Iterum quid ſit ratio.

5 Ratio igitur, vt illis, & alijs plurimis placuit, eſt ordo gerendorum ex cauſa venientium. Vel, vt ſcribit Bald. in l. omnes populi. colum. 7. ver. tertiò quæro. ff. de legib. eſt vrgens diſputatio, vel euidens demonſtratio, vt dicit notari in l. 1. §. veteres. ff. de acquiren. poſſeſſ. & in l. non omnium. ff. de legib. vel, vt ſubdit ipſe Bald. ratio eſt quidam motus animi, viſum acuens, veraque à falſis diſtinguens. Vel eſt mentis motus, in his quæ dicuntur decernere, vel connectere valens, per l. vlt. C. de indicta vidui. tollen. & l. his ſolis. C. de reuoc. donat.

Cauſa de præterito, aut præſenti, ratio de futuro.

6 Ex quibus vides cauſam de præterito eſſe, aut præſenti: rationem, de futuro, vt etiam ſcribit Bert. in d. l. demonſtratio. §. quod autem. col. vlt. verſ. in 8. q. ff. de condit. & demonſtra. & in l. 2. §. vlt. colum. 2. verſ. tertiò ſumitur. ff. de dona. & Salyc. in l. generaliter. in fin. C. de epiſc. & cler. Ægid. Bellame. in c. poſt tranſlationem. col. 4. verſ. de ratione verò. de renunc.

Cauſa & ratio ſæpe cōfunduntur.

7 Veruntamen hæc ſæpius confunduntur, alterumque pro altero ponitur, vt optimis autoribus. Cic. lib. epiſt. famil. 15. ad Catonem, Cùm autem ad Cybiſtra propter rationem belli quinque dies eſſem moratus. Cæſar lib. 8. belli Gal-

lici, quantum hibernorum opportunitas, belliq; ratio poſtulabat. Et apud nos in l. eas obligationes. ff. de capit. diminut. quam in hoc expedit Alber. in ſuo Lexico, in verbo, ratio aliquando. & Paul. Pariſ. conſ. 12. tranſactio. nume. 186. lib. 2. Nonnunquam autem ſimul hæc coniunguntur, vt apud Terentium in Eunucho. Num parua cauſa, aut parua ratio eſt. Cic. lib. 1. Offic. Cauſa autem & ratio efficiens magnos viros, in priore eſt. Arnobium in lib. aduerſus gentes, vbi in infinitis propè locis hæc verba comperies, Quę cauſa? quæ ratio eſt?

De eadem re. 8 Et hanc quoque confuſionem videbis apud noſtros iuris interpretes, vt apud Barto. in l. 2. §. vlt. ante fi. ff. de donat. & in extrauag. ad reprimendum in verbo abſentia. Bald. in l. 1. colum. 1. verſ. in ea glo. ibi, ſed impulſiua. ff. de ferijs. & in l. data. col. 9. ver. item not. q̄ non dicitur. C. qui accuſa. non poſſ. & in c. & ſi Chriſtus. colum. vlt. verſ. adde quòd ceſſante vna. de iureiuran. Car. Flor. in cap. ſi quando. ad fin. de reſcrip. & alios plurimos quos infrà in hoc tractatu citabimus, nunc cauſam, nunc rationem, rem vnam appellantes.

De eadem re. 9 Cæterùm Philip. Dec. in cap. cùm ceſſante. colum. 1. ſtatim poſt princ. de appel. dicit cauſam pro ratione tunc accipi, cùm dicimus ceſſante cauſa, ceſſare effectum. Ante eum Imo. in cap. poſt tranſlationem. col. 6. nu. 40. de renunc. dicit quòd cauſa finalis legis, propriè dicenda eſt ratio. & alleg. Bar. in l. 2. §. vlt. ff. de donat. vbi id non adeo expreſsè dicit.

Cauſa finalis legis. 10 Et facit ad ſuperiora quod ſcribit Bald. in cap. monaſterium. de vita & honeſt. cler. quòd illa dicitur cauſa, cui ratio ineſt. Nam ſi ratio non ineſt, non dicitur propriè cauſa, ſed abuſiuè. l. ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti. §. ſi tibi nupſero. ibi, nec rarò probabilis cauſa huius ſtipulationis eſt. ff. de verborum obligat. & ſequitur Philip. Dec. in d. c. cùm ceſſante. haud multò poſt princ. de appel. & Paul. Pariſ. conſ. 32. potiſſima dubitatio. colum. 5. nume. 53. lib. 1. Quod nos ideo dicere voluimus, quòd in hoc ipſo tractatu, qui de cauſa ceſſante eſt, aliquando etiam confuſim, & promiſcuè poſt alios tractabimus de ceſſante ratione.

Ceſſante cauſa ceſſat effectus. 11 Ceſſante igitur cauſa ſeu ratione (vt vtrunque copulemus, & ad noſtrum principale inſtitutum redeamus) ceſſat effectus, vulgatiſſima apud noſtros ſententia, & vice prouerbij celebrata, quam neſcio quis in verſum redegit non admodum elegantem,

Cauſatum perimit cauſa perempta ſuum.

vt videre licet ex gloſſ. in cap. ita quorundam. in verbo ferrum. de Iudæ. Ego autem maluiſſem ita dicere,

Effectum perimit, cauſa perempta ſuum.

Eſtque ex lib. 2. Phyſic. Ariſtotelis (ni fallor) deprompta, tandemq; etiam Pontificijs ſanctionibus ſæpe, veluti conceptis quibuſdam verbis, vſurpata, ut videre licet ex cap. & ſi Chriſtus. paulò ante fi. de iureiur. & cap. cùm ceſſante. in princ. de appell. & in c. cùm infirmitas. de pœnit. & remiſ.

12 In idq; allegantur l. in omni. vbi Bar. ff. de adop. & l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. & l. actione. §. item ſi alicuius. ff pro ſoc. & l. vlt. & ibi glo. & Bar. ff. de teſta. tute. & l. ſi duas. §. pen. ff. de excu. tut. & l. ex facto. in prin. & ibi Doct. id trahentes ad quaſdam quæſtiones, & inter alios Alex. col. 2. verſ. item nota q̄ ceſſante. ff. de vulg. & pupil. & l. adigere. § quamuis. ff. de iure patro. & l. qui cum hærede. ff. de actio. & obli. & l. adulter. §. vlt. & ibi glo. & Doct. ff. de adult. & l. planè. ff. de oper. liber. & l. nec magiſtratibus. ff. de iniur. & l. generaliter. vbi gloſſ. & omnes. C. de epiſc. & cler. ex quibus Paul. Caſt. eam l. ſemper ad hoc dicit allegari. & auth. ſed neq; curialem. & auth. ſi ſeruus. C. eo. tit. & l. 1. C. de hæret. & l. vlt. C. de reſtit. milit. & l. 1. in prin. & ibi glo. in verbo, imaginem. C. de latina liber. tollen & l. vlt. C. de teſtam. milit & §. illos autem. & ibi glo. Inſtit. eo. tit. & §. vlt Inſti. de auto. tut. & §. hi qui reipublicæ. Inſtit. de excuſ. tut. *De eadem re.*

13 Et alij tex. iuris canonici, præter eos, quos ſuprà citauimus, videlicet cap. poſt tranſlationem. verſ. cæterum. extrà de renunc. & ibi omnes docto. ex quibus Card. Flor. in 4. notab. dicit eum quoque textum ſemper ad hoc ſolere allegari. et cap. magna. in fi. de voto. & cap. non debet. et ibi Anto. in 6. not. de conſang. & affinit. & cap. 2. de torneam. ex quo not. Anto. in 1. no. quòd ceſſante fine facti, ceſſat facti effectus. & c. ſuggeſtum. de deci. & cap. vlt. de vita et honeſt. cler. & cap. cùm ex iniuncto, de ope. noui nunc. & clem. 1. de regul. ex qua not. Imo. in 3. not. ad remotionem cauſæ ſequi remotionem effectus. et c. quia ſtatuimus. §. his omnibus. 61. diſt. & c. quia ſancta. §. verùm. 63. diſt. *De eadem re.*

14 Et ex hoc fit, vt dicamus paria eſſe, nullam ab initio fuiſſe cauſam, vel fuiſſe aliquam, ſed eam finitam, per tex. in l. 1. ff. de condic. ſine cau. et l. nihil intereſt. ff. de nauti. fœno. et ita voluit per eos tex. glo. in conſtit. Siciliæ, incip. ſi quem noſtrum fidelium. et ibi quoque Matt. Affli. col. 2. verſ. tertio not. ex tex. *Paria ſunt non eſſe cauſam, & eam eſſe finitam.*

15 Sed & ex eo illud procedit quod noſtrates ſæpe ſolent dicere, quicquid eſt cauſa cauſæ, id quoque eſſe cauſam cauſati, id eſt, effectus, per l. dotem dedit. ff. de collat. bono. et l. manumiſſiones. & ibi Iac. Butrig. et Raph. Fulg. col. 1. verſi. not. quòd quicquid. ff. de iuſti. et iure. Bal. in l. ex placito. col. 2. uerſ. decimotertiò. quia actiones. C. de rer. permuta. Raph. Fulg. in l. cum hic ſtatus. §. ſi inter virum. in fin. ff. de donat. inter vir. & vxo. Corn. conſ. 144. uiſo themate. col. ult. in litera p. ubi & ad hoc citat Proclum philoſophũ in lib. de cauſis. Soc. conſ. 156. pro fundamento. colum. 6. verſ. præterea reſpondetur alio modo. lib. 2. et omnes ubique. *Quicquid eſt cauſa cauſæ, eſt & cauſati.*

16 Et

Falſa cauſa.

16 Et illud quoque, quòd falſa cauſa (intelligo de finali, propter ea quæ dicemus infrà in prima limit.) erranter emiſſa, vitiat & legatum. l. 1. & ibi not. C. de falſa cauſa adiect. lega. Et contractum l. ſi diuortio. cum gloſſ. & ibi Raph. Com. Paul. Caſt. & Alexan. ff. de verb. oblig. & l. 2. §. circa. ff. de doli excep. Alex. conſ. 89. viſo puncto, & inſtrumentis. verſ. & bene facit. lib. 2. Caro. Ruiu. conſ. 137. verbis vtriuſq; teſtamenti. col. pen. nume. 11. lib. 3.

Durante cauſa, &c.

17 Et illud item quod eſt veluti noſtræ regulæ oppoſitum, vt durante cauſa, durare & perſeuerare debeat effectus, vt dicit Sign. conſ. 135. paterfamilias. col. 1. nu. 6. per l. ſemper. §. negotiatores. ff. de iure immunt. & l. ſi cui. §. 1. ff. ex quib. cau. maior. & l. 2. §. omnes. ff. de iudi. & l. Titia. §. vſuras, ff. de leg. 2. & l. qui nominibus. ff. de admi. tut. Nam vt hoc ei addas quod operatur propoſitum in propoſito, idem oppoſitum in oppoſito, vt tradit Ariſt. in lib. 1. Ethic. & probatur in l. ſi vt proponis. C. de nup. cum ſimil. à me collectis in noſtro tractatu Retractuum tit. 1. §. 12. in gl. 1. nu. 16. incip. poſſet item.

Hæc regula etiam in foro conſcientiæ procedat.

18 Et hæc procedunt, vt ſcilicet ceſſante cauſa, vel ratione ceſſet diſpoſitio, etiam in foro quod conſcientiæ appellatur. Ita enim expreſſè voluit Franc. Cur. iun. conſ. 12. videtur prima conſideratione. col. 3. verſ. ſed quod fortius. per tex. bonum (vt ipſe dicit) in c. quoniam contra falſam. de prob. & ibi Panor. col. 4. ver. vltimò hic nota, qui ex eo text. not. quod quando conſtitutio continet aliquid non propter ſe principaliter; ſed ad aliquem finem, non illaqueat tranſgreſſores ad pœnam: ſi finis ad quem principaliter tendit conſtitutio, non violatur, etiam reſpectu peccati mortalis: dummodo id non fiat in contemptum conſtitutionis, & alios allegat, quos ibi videre poteris.

19 Sed ad ſpecies rerum deſcendamus, & quidem ordine alphabeti, vt facilius & promptius quod quiſque volet, reperiat.

A

Ablationis cauſa ceſſante, ceſſat ipſa ablatio.

20 Ablationis cauſa ceſſante, ceſſare debet & ipſa ablatio. verbi gratia, princeps poteſt ex cauſa auferre rem alterius. l. item ſi verberatum. §. 1. ff. de rei vendic. & l. Lucius. ff. de euict. glo. & Doct. in l. vlt. C. ſi contra ius, vel vtil. publi. cum alijs multis concor. à me traditis in repet. l. ſi vnquam. in verbo, donatione largitus. nu. 42. inci. 22. ex l. item. C. de reuoc. donat. Certe ſi ea cauſa aliquando ceſſet, debet ea res reſtitui, vt nuncupatim voluit Inno. in c. quia plerique. ad fi. de immunit. eccl. Ant. & Imol. in c. quæ in eccleſiarum. ille col. 3. verſ. venio ad ſecundum. hic col. 5. verſ. quid autem ſi ſtatutum. & ibi latè Fely. col. 11. verſ. ſecunda declaratio. de conſtit. & Iaſ. in l. 1. col. 14. verſ. quartò adde tex. ff. de offic. eius cui manda. eſt iuriſdict. & conſ. 92. illuſtriſſimus. colum. antepenul. verſi. dictum inſtrumentum. lib. 3.

Abſolutionis cauſa ceſſante, ceſſat abſolutio.

21 Abſolutionis cauſa ceſſante, ceſſat abſolutio. l. ſi a te. & ibi Socin. qui id not. in 1. notab. ff. de excep. rei iudic. Et id quoque ſatis apertè probatur ex l. 2. & l. ſi mater. §. eandem. eo. tit. & eſt etiam optimus tex. in c. eos. in princ. de ſent. excommu. in 6. Et facit quod ex Pau. Pariſ. dicemus infrà, & ceſſante ratione legis, nume. 17. incip. hocq; illud eſt, in quod item dicemus in ſententiæ cauſa ceſſante.

Fideiuſſori ante ſolutionem, an & quomodo competat actio.

22 Actionis cauſa ceſſante, ceſſat ipſa actio, aut certè illius perſecutio, ſiue exercitium. verbi gratia, Fideiuſſori ante ſolutionem competit actio contra eum dilapidantem bona ſua. l. ſi pro ea. C. mandati. Si igitur reus ad frugalitatem redierit, deſieritq; bona ſua dilapidare, ceſſabit ea actio, vt dicit Bal. ibi in 8. quæſt.

Actio an ceſſet, ceſſante eadem actio.

23 Nam & aliàs ceſſante eo quod intereſt, ob quod competebat actio, deſinit eadē actio competere. l. ſi procuratorem. §. ſi liber homo. in verſicu. mandati. ff. manda. & voluit gl. in l. ad comparandas. C. eodem tit. Sed quoniam id recipit multas ac varias diſtinctiones, limitatiooes, reſtrictiones, vide amplius ſuper hoc gl. in l. qui autem. §. illud tenendum. & ibi Bar. Bald. Saly. Raph. Fulg. Roma. & Iaſ. ff. ſi quis caut. Cyn. latè poſt alios antiquiores, Bal. Salyc. & Pau. Caſt. in d. l. ad comparandas. Iaſ. in d. l. non ſolùm. §. morte. colum. 2. ff. de oper. noui nunc. Et vide etiam quod dicemus infrà, in redhibitionis cauſa ceſſante.

Ademptionis cauſa ceſſante, ceſſat ademptio.

24 Ademptionis cauſa ceſſante, ceſſat ademptio, vt voluit Bal. in l. cùm ſeruus. ff. de adim. lega. per text. in l. quòd ſi redierunt. quæ eſt 4. eodem tit. vbi ademptio legati quæ interuenit ob inimicitias, quæ interuenerunt inter teſtatorem, & legatarium, ceſſat, ſi iterum in amicitiam redierint. reſpondetque Bart. ad dictam l. cùm ſeruus. quæ videbatur probare contrarium, ſcilicet quòd ſi ſeruus alienatus à teſtatore, ita vt legatum ademptum ſit, poſtea ſit redemptus, manet tamen ademptio, nec debetur legatario, niſi noua voluntas teſtatoris acceſſerit. Nam vt dicit ipſe Barto. inimicitiæ, de quibus in dicta l. 4. fuerunt cauſa ademptionis, vnde illis ceſſantibus præſumitur ceſſare voluntas adimendi. At in dicta l. cum ſeruus. ea alienatio non eſt cauſa voluntatis ademptionis, ſed præceſſit voluntas adimendi, quæ oſtenditur per actum ipſius alienationis: vnde ſecuta redemptione non ſequitur quòd remaneat voluntas legandi, quia non erat eius cauſa.

Aetate ceſſante, ceſſat effectus illius.

25 Ætate ceſſante, ceſſat effectus illius. verbi gratia, filius minor qui non redimet patrem, excuſatur, ne priuetur illius hæreditate, authen. ſi captiui. C. de epiſcop. & cler. Quid ergo? ſi factus eſt maior patre ſemper captiuo, nec poſtea eum redemit: certè priuatur, ceſſante ſcilicet ætate minore, quæ illum excuſabat, vt voluit Bald. in d. authen. ſi captiui. poſt medium. in verſicu. ſecunda quæſtio eſt. Nam priuilegium

datum ætati, non durat poſt eam ætatem; per l. Titia. §. vſuras. ff. de leg. 2. & l. doli. §. diuerſum. ff. de nouat. & quia obſequium filij erga patrem, habet in ſe actum ſucceſſiuum, & non inſtantaneum, licet ſecus ſit in matre minore, quæ non petijt tutorem filio impuberi: nam cum ſit minor, lex ſtatim prouidet de alio tutore: ideo mater liberatur ab onere petendi, quia prouidentia legis ſufficit: mater enim à iure præuenta eſt, argu. l. cauſam. §. puellam. ff. de manu. de quo & nos dicemus in 4. limit. nu. 6. incip. nec hinc longè diſtat.

De eadem re.

26 Et facit etiam ad hoc noſtrum propoſitum, quod ſcribit Cyn. poſt Pet. in l. 1. C. in quib. cauſis in integ. reſt. non eſt neceſ. & in l. minoribus. & ibi quoque Angel. C. de his quibus vt indig. & Angel. in §. ſed & illud. in authent. conſtit. quæ per dignita. Alexan. in l. ſi cum dotem. §. ſi maritus. col. 2. verſic. & iſtud in terminis. ff. ſol. matr. Et vide quæ dicam infrà in illa 4. limit. nu. 7. incip. & quod in ſimili, & ſeq.

Affinitatis cauſa ceſſante, ceſſat affinitas.

27 Affinitatis cauſa ceſſante, ceſſat & ipſa affinitas, & proinde effectus, qui inde ſequabatur, vt bene probat tex. in l. cui eorum. §. affinitates. ff. de poſtulan. & §. affinitates verò. 3. q. 7. quibus accedit Cicero in orat. pro P. Seſtio: Ademit, inquit, alterum ſoceri nomen, mors filiæ, & gloſſ. notab. in l. ſed hoc in princ. in verbo: ſuccurrendum. ff. de re iudi. quæ dicit (vt omnes ſentiunt) quòd ſoluto affinitatis vinculo ſicut amor qui ex affinitate proceſſerat, ſoluitur: ita & priuilegij, quòd inde oriebatur, beneficium, quod ſcilicet ibi datur ratione affinitatis, quam gl. dicit valde not. Alex. qui eam l. legit cum l. non tantùm col. vlt. verſ. capio gl. & eam quoque expendit, & ſequitur Bal. in l. affinitatis. C. comm. de ſucceſſ. & in d. l. qui eorum. §. affinitates. ff. de poſtul. vbi eam dicit not. & in l. vlt. & ibi quoque Pau. Caſt. & Iaſ. qui eam dicit ſolennem. C. de verb. ſing. & ipſe Bal in c. accedens. vt lite non conſtet. vbi eam dicit ſing. & rurſum in c. in literis. in fi. de teſtib. Alex. qui eam quoque dicit not. conſ. 207. ponderatis verbis ſtatuti. colum. 3. verſic. quartò per id, lib. 6.

Frater mariti an poſſit teſtificari pro vxore ipſius fratris.

28 Ex quo ipſe Bal. & Ang. poſt Guil. Cun. in d. l. cui eorum. §. affinitates. dicunt quòd licet quis pro vxore fratris viuentis non poſſit ferre teſtimonium, ſaltem quod faciat fidem integrã, intelligitur tamen quamdiu durat affinitas: nam ſi frater eſt mortuus, & ita ea affinitas ſit ſoluta, poterit pro ea teſtificari. quod & ſequitur Alex. d. conſ. 207. ponderatis verbis ſtatuti, col. 3. verſ. tertio, quia hoc expreſsè, lib. 6. Lanfran. Oria. in repe. c. quoniam contra falſam, in materia teſtamenti. de prob. vbi & ipſe id trahit generaliter ad omnes affinitates, Hipp. Marſil. qui & illam gloſſ. in dicta l. ſed hoc. ad hoc dicit ſingul. in l. prima. §. item Mummio. colum. prima. ff. de quæſtio.

29 Sed hic paulifper aduerte lector amantiſſime, quoniam ea gloſ. in dicta l. ſed hoc nõn dicit omnino diſſolui amoris vinculum ſoluta affinitate, ſed decreſcere: quaſi diceret non tantum eſſe amorem affinitate ſic ſoluta, quantus erat ea durante, ſed diminui per ſolutionem affinitatis, non quòd omnino perierit: tanquam ſcilicet adhuc maneant quędam veſtigia, & reliquæ ipſius, quod facit vt non omnino ceſſet cauſa, ſecundùm ea quæ dicemus infrà in 17. limit. Præſertim ſi ex ea affinitate, ſiue matrimonio, ex quo contracta ea erat, manſerint liberi, vt in ſimili conſuluit Paul. Caſtren. conſil. incip. vertitur quæſtio, an ſtatutum de compromiſſ. quem refert Alexan. in d. conſil. 207. ponderatis verbis. colum. 2. verſic. quartò per tex. libr. 6. quod tamen conſilium reperire non potui. Ideo relinquendum eſſe arbitrio boni viri cenſeo, quanta fides ſit his adhibenda. Nam vt id quoque addas, amicitia ex affinitate contracta plerunque ea durat, etiam ſoluta affinitate. Nam Cicero ad id, quod ſuprà ex eo diximus in oratione pro P. Seſtio, ſubdit confeſtim: Sed charitatem illius, neceſſitudinem & beneuolentiam non ademit.

Amoris vinculum non omnino ſoluitur ſoluta affinitate.

30 Et hinc quoque (vt redeamus) fit quod ſcribit idem Bald. in l. 1. colum. 10. verſic. ſuper 3. artic. de affinibus. C. de his qui accuſ. non poſſ. quòd licet affinis poſſit accuſare, propter ſui affinis iniuriam, per l. 1. §. 1. ff. de poſtul. hoc tamen procedit durante affinitate, ea enim ſoluta, non poteſt per dictam gloſſ. in dicta l. ſed hoc. de re iudic. et d. l. cui eorum. §. affinitates. & l. quod ait. ibi, finita eſt. ff. de diuort. Et id ſequitur Alexand. dicto conſil. 207. colum. 4. verſicu. & quòd non ſit omnino eadem ratio, lib. 6.

Statutum de compromiſſo affinium, non obtinet finita affinitate.

31. & 32 Sed & hinc quoque illud fit, vt ſtatutum iubens quæſtiones affinium inter ſe compromitti, cuiuſmodi eſt Bononiæ, & in alijs multis locis, intelligatur durante affinitate, non etiam ea ſoluta, vt voluerunt Barto. Bald. & Angel. in dicta l. cui eorum. §. affinitates. per eum text. ff. de poſtul. Bald. in dicta l. vlt. colum. 1. in 1. not. C. de verborum ſignifica. vbi dicit hoc quoque tenuiſſe antiquos aduocatos Peruſinos, & in dicta l. affinitatis. colum. 1. verſicu. item nota quòd aduocati. C. commu. de ſucceſſ. & in dicto cap. accedens. vt lite non conteſt. et in ſua margarita. in verbo, affinitas. Petr. Anchar. in repet. cap. 1. in 14. quæſt. princip. verſic. quæro vlterius. de verbo, conſanguinei. de conſtit. Paul. Caſtr. in l. ex diuerſo. quam legit cum l. rei iudicatæ. §. ult. & ibi etiam Franciſ. Aret. et Alexand. ff. de re iudic. idem Paul. conſil. 80. ſuper primo dubio, ſeu quæſito reſpondetur, in 3. dubio. lib. 2. et Ioan. Ana. in cap. ſalubriter. colum. 1. uerſicu. nunquid autem dicatur. de vſur. Alexan. in dicta l. ſed hoc. colum. ult. ff. de re iud. ubi dicit ita communiter teneri, et latè, d. conſ. 207. per totum, li. 6. ubi multa allegat ad hanc rem pertinentia.

Viduus, aut vidua cenſentur manere in eodem matrimonio, ſed impropriè.

33 Verùm Saly.ſubdubius tamen in d.l.vlt.C. de verb.ſign.hoc intelligit, niſi maritus,aut vxor ſuperſtites,manerent in viduitate: nam tunc tantiſper cenſeretur manere in eodem matrimonio, quod affinitatem produxit,per l.vlt. C. de bonis mater. & glo.in l.1.§.exactio.C.de rei vxo.act. cum alijs multis concord. à me adductis in tractatu Nobilitatis,c.18.nu.9.incip. nam interim dum eſt vidua. Et hoc dictum Saly.ſequitur, & extollit Barb.in repe.l. cùm acutiſſimi. colu. 59. verſ.Do.Sal.in d.l.fi.C.de fideicom.

Statuta non extenduntur ad caſum fictũ

34 Sed id non recipit Alex.in d.l.ſed hoc. vbi ſupra, dicens ſe contrarium conſuluiſſe, vti latiſſimè conſuluit d.conſ. 207. lib. 6. verba enim ſtatuti debere intelligi propriè, nec extendi debere ad caſum fictum. cap. ſuſceptum. de reſcr. lib.6.& l.3.§.hæc verba. & ibi Barto.ff. de neg. geſt.Idem Bar.plenè in l.omnes populi.in 6.q.ff. de iuſt.& iur.& in l.apud Iulianum.§.vlt.ff.quib. ex cau.in poſſ.eat. Sed quòd videatur eſſe in eodem matrimonio, quæ durat in viduitate, id ex fictione eſt, cum non ſit verè matrimonium, vnde ea non vocatur vxor.l.1.cum gl.1.C. vnde vir & vxor. & not.Bar.in l.Titia Seio.§. vſuras.ff.de legat.2. & eam quoque Salyc.ſententiam,nulla Alex.mentione facta,reprobat Iaſ. in d.l.vlt.col.3.in 3.notab.C.de verb.ſigni.

Statutũ id de cõpromiſſis affinium fauorabile.

35 Tamen vt verum fatear,iſtud non eſt ſine ſcrupulo: nam huiuſmodi ſtatutum eſt fauorabile, vt per ſe ſatis patet, & voluit Bald.in d. l.affinitatis, ad med.ibi, pone ſtatutum dictat.C. commu.de ſucceſſ.& in l.qui ſe patris. col. vlt. C. vnde lib. vbi ex hoc infert, quòd extenditur ad caſum improprium: quem ſequitur Pau. Ca. & ipſe Roma.ibi, ex quibus idem Pau.dicit, tale ſtatutum comprehendere etiam eos, qui ſunt in ea affinitate, quam ius non conſiderat, quod ſequitur, & extollit Iaſ.ibi,colum.22.verſ.ſecundò infert, & multis ſequ. & in l.quique litigandi cauſa.§.prætor ait parentem.quæ ex l.4.quam legit cum l.2.in colum.2. in 4.not. ff. de in ius vocan.

Id ſtatutum comprehendit affines naturales.

36 Sed & tale ſtatutum eſſe fauorabile, præter illos voluerunt Hoſt.& Ioan.Andr.in cap.1. de tranſact.Barto.in 1.conſtit.C.Anto.in c.1.de mut.petit.Petr. Anchar. conſ. 187. incipit apud me quæſtio iſta. ad fin. vbi & hoc dicit, in hoc ſtatuto comprehendi affines & conſanguineos naturales.Raph.Fulg.conſ.109.item ſi qua quęſtio.colum.pen.verſ.& in propoſita quæſtione. Alex.in l.1.§.lex Falcidia.colum.1.ff. ad legem Falcid.in rub.ff.ſol.matr.col.6.verſicu.ſed mihi plus placet: Maria.Socin.Senior,conſ.4. incip. viſis actis, & actitatis in fi.& conſ.27.pro deciſione præſentis conſultationis,in fin.Philip.Dec. conſ.13. cuius ſuperſcriptio incipit, an appellatione agnatorum, poſt princip.verſ.ſecundò ad iſtud. Sed de hoc vide omnino Alex.in d.l.qui ſe patris.colum. pen.verſ. & ideo dicunt. C. vnde lib.

Vxores etiam vocantur ſoluto matrimonio,

37 Quid? quòd & leges noſtræ etiam ſoluto matrimonio vxorem vocant,l.diuortio.iuncta gloſſ.in verbo,vxoris.ff.de neg.geſt. & l. ſi quis reum.§.idem Iulianus le.1.cum gl.parua.ff. de lib.lega. quam ad hoc expendit ipſe Alex.conſil. 20.viſo proceſſu cauſæ inter Katharinam, col. 1.lib.2. Quibus concinens Ouidius lib. 1. Faſtorum:

Per totidem menſes à funere coniugis, vxor
Suſtinet in vidua triſtia ſigna domo.

Gener. & ſocer ſoluto matrimonio. dicuntur.

38 Et alibi leges vocant generum,& ſocerum etiam ſoluto matrimonio,d.l.vlt. C. de verbor. ſign.quibus concinens Lucanus lib. 3.Pharſalię, paulò poſt princ. vmbra Iuliæ defunctæ, Pompeio viro in ſomnis apparens. renunciat illum Iulij Cęſaris patris ſui generum,vel inuitum eſſe, tametſi illa defuncta ſit.

— Numquam tibi Magne per vmbras,
Perque meos manes generum non eſſe licebit.

Et Cæſar ipſe apud eundem Lucanum, tum in multis locis,tum lib.9.eiuſdem operis, Pompeiũ poſt mortem eiuſdem Iuliæ,generum vocat.

Exilium, generiq; minas, Romamque timebam.

Et paulò poſt ſe illius ſocerum appellat.

Sentiat aduentum ſoceri.

Concordia præcedentium opinionum.

39 Porrò Oldr.quem refert & ſequi uidetur Bald.in d.l.ult.C.de verbor.ſignifi. pro horum concordia dicit, quòd in illa l. uolebat quis ad actum fauorabilem, ſine alterius iniuria in ſubſidium admitti, tanquam gener, ſiue ſocer, quod ei permittitur, quia latiſſimè in fauorabilibus fit interpretatio. At in d.l.cui eorum.§.affinitates. ff.de poſtu. volebat ſub affinitatis velamine contrà ius commune admitti. Cui concinens Paul.Caſt.d.conſil.80.lib.2. Aut quis, ait, tanquam affinis vult admitti ad aliquid, quod ſit de iure communi, & admittitur etiam ſoluta affinitate, per d.l. vlti. Aut ad aliquid de iure ſpeciali, & contra ius commune, & non admittitur. Certum eſt autem quòd de iure communi quis ad compromittendum non cogitur. l. ſi dictum.§.ſi compromiſerit.ff.de euict.Barto. in l.furti.§.qui iuſſu.ff.de his qui not.infa.Bald.in l.ex ſtipulatione.C.de ſent. Et eandem fermè diſtinctionem tradidit idem Pau.in d.l.ex diuerſo. ff.ſolut.matrimo.

Amoris cauſa ceſſante, ceſſat amor.

40 Amoris cauſa ceſſante, ceſſat amor, vt videre licet ex ijs quæ diximus ſuprà nu.37. incip. affinitates.& 2.ſeq. vt oſtendit Plutarc.in lib. cui titulum fecit γαμικὰ παραγγέλματα. id eſt, connubialia præcepta, quòd quemadmodum ignis in paleis, leporiniſque pilis accenditur, ociusq; reſtinguitur: ita breuem amorem nouorum coniugum, corporis forma inflammatum, nec durare poſſe, nec firmum eſſe exiſtimandum, tanquam id dicat: vt forma, cuius gratia amor conciliatus eſt,citò abit, ita amor ipſe: nam cum propter formam ames, idem amoris & formæ finis eſt. vnde etiam eſt illud Terentij in Heautontimorumeno,

Quippe forma impulſi noſtra, nos amatores colūt.
Hæc vbi immutata eſt, illi ſuum animum alio conferunt.

Et illud quoque Iuuenalis Satyra 6.

Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non vxor amatur.
Tres rugæ ſubeant, & ſe cutis arida laxet,
Fiant obſcuri dentes, oculiq; minores,
Collige ſarcinulas, dicet libertus, & exi,
Iam grauis es nobis.

Quod & plurimis declarat Ariſt. lib. Ethic. 8. amicitiam quæ ex forma, & pulchritudine proficiſcitur, deficiente ipſa pulchritudine, eam quoque deſinere. De quo & nos quoque diximus in noſtris legibus connubialibus in l. 2. nu. 21. nec ſoli ſunt.

Appellationis cauſa ceſſante, ceſſat appellatio.

41 Appellationis cauſa ceſſante, id eſt grauamine propter quod appellatio eſt emiſſa, ceſſat ipſa appellatio, cuius rei eſt tex. expreſſus in c. cùm ceſſante. & ibi Panor. in 1. nor. de appel. Eſt enim (vt dicit ipſe Panor.) grauamen appellationis cauſa, c. vt debitus. eo. tit. Igitur eodem grauamine ceſſante, ceſſat appellatio. vt in d. cap. ceſſante.

Arbitriorum cauſa ceſſante, ceſſat arbitria

42 Arbitrariorum extraordinariorum, conceſſorum ob cauſam timoris, aut periculi, ea cauſa ceſſante, ceſſant & eadem, vt nuncupatim voluit Bal. & poſt eum Sal. qui dicit not. in l. 1. per eum tex. C. de naut. fœn. Ideo, inquit, arbitrium conceſſum, quod illi bailiam vocant, tempore diſcor diæ exerceri non poterit tempore pacis. & ſequitur Iaſ. in l. 1. col. 13. verſ. & circa hoc. ff. de offi. eius cui mand. eſt iuriſdict.

B

Banni cauſa ceſſante, ceſſat bannum.

43 Banni cauſa ceſſante, ceſſat bannum ipſum, Bart. & Bal. in l. 1. §. vlt. ff. de requir. reis. Bal. in l. 1. ad medium, ver. extra opponitur. C. de poſtul. de quo vide quæ dicam infrà nu. 58. incip. alibi autem, & iterum in 12. limit. num. 3. incip. propterea dicit glo.

Bello ceſſante, ceſſat illius effectus.

44 Bello ceſſante, ceſſat omnis effectus ex ipſo bello ſecutus, vt poſt Odoff. voluit Bal. in §. priuilegia omnia in verbo, caſſentur. ti. de pace Conſtan. per tex. ibi, & in §. ſententiæ quoque. vbi & hoc not. idem Bal. Et facit etiā tex. in l. 1. in prin. C. de cad. tol. ex quo & ipſe Bal. col. 1. in 2. not. dicit, quòd tempore pacis, debent tolli ſtatuta facta tempore belli ad locupletandum fiſcum. & ſequitur Barb. conſi. 1. magnus ſcripſit Pſalmiſta colum. 3. verſic. & ideo colligit, & iterum colu. penult. vel ſicu. 26. adduco quòd tempore pacis, lib. 3. vbi plus videtur tenere, huiuſmodi ſtatuta hoc caſu, ipſo iure eſſe reuocata, argumen. l. 1. de cad. tollen. ſentiat contrarium, per textum ibi, ex quo not. legem, etiam ratione eius abolita, manere illæſam, donec tollatur noua conſtitutione. Ideoque fuiſſe neceſſarium legem Papiam illic corrigi.

De eadem re.

45 Sed vtcunque ſit, de quo tamen poſteà dicemus in ceſſante ratione legis, ad hoc certè caput pertinet, quod tradit Hoſtien. in cap. dilecti. col. 2. in verbo, & ſi. de foro comp. quòd priuilegium à ſede apoſtolica conceſſum Anglis, ne citra mare conueniri poſsint, de quo in eo tex. Quia ſcilicet non poterant citra mare ſecurè morari, vel venire propter inimicitias capitales & bella, quę illis cum Gallis erant: ea enim cauſa poſita erat in priuilegio, vt ipſe Hoſt. vidiſſe ſe dicit, quia tamen ea cauſa ceſſabat, cum pax eſſet inter reges, ceſſabat quoque effectus illius priuilegij ob bella conceſsi. & ſequitur Ægid. Bella. in c. poſt tranſlationem. col. 2. verſ. ſecus de priuilegio, de renunc. vbi plus dicit, quòd ſi etiam hodie eadem cauſa reuiuiſceret, non haberet locum illud priuilegium ſemel extinctū, ob cauſæ ceſſationem, quod & dicit voluiſſe Hoſt. vbi ſuprà, qui tamen id poſtremum non dicit, ſed vide quod dicam in ſimili, infrà in priuilegij cauſa ceſſante verſ. incip. nam gl. in c.

De eadem re.

46 Sed & huc quoque ſpectat quod apud Liuium lib. belli Macedonici. 4. elegantiſſime diſſeruit aduerſus Catonem Cenſorium L. Valerius Trib. pleb. ad legis Oppiæ derogationem, quæ lata fuerat in medio ardore belli Punici: qua cautum erat, ne qua mulier plus ſemiuncia auri haberet, nec veſtimēto verſicolori vteretur. Nam inter non parum multa, quæ in eam legis abrogationem propoſuit, hoc quoque carptim pronunciant, legem latam per bellum temporibus duris, in pace, florente ac beata republica, abrogandam eſſe. Eam enim ſcripſiſſe latores, tamdiu manſuram, quamdiu cauſa ſcribendæ legis manſiſſet. Nam vt quæ in pace latę ſunt, plerunque bellum abrogat: ita quæ in bello pax.

Beneficij cauſa ceſſante, ceſſat beneficium.

47 Beneficij à iure conceſſi ceſsante cauſa, ceſſat beneficium. verbi gratia, parentes & patroni etiam adoptiui, in ius ſine venia vocari nō poſſunt, ſed tamdiu tamen, quamdiu durat adoptio, l. ſed ſi hac lege. §. liberos. verſ. parentes. ff. de in ius vocan. Ex qua Angel. & Iac. à S. Geor. illud notant quod diximus, videlicet beneficium conceſſum ob certam cauſam, finiri cauſa finita. & ſequitur Maria. Soci. Iunior. dum eos allegat conſ. 160. circa præſentem conſultationem. col. pen. nu. 78. lib. 2. & bene facit l. filio. §. matri ſuæ. ff. de adimen. leg. ex qua not. Alex. conſ. 19. circa primum dubium, col. 1. ver. ſecundò probatur: nam quando vnum, lib. 6. quòd quando vnum beneficium datur cōtemplatione alterius, hoc ſublato, tollitur & illud. Et vide infrà in priuilegij cauſa ceſſante, neque enim longè diſtat priuilegium à beneficio, vt videre licet ex not. in l. vlt. ff. de conſtit. princ.

Sacerdotij cauſa ceſſante, ceſſat ſacerdotiū.

48 Beneficij alterius, id eſt ſacerdotij (quod & ipſum vulgus beneficium appellat) ceſſante cauſa, ſcilicet officio, propter quod datur, ceſſare debet & ipſum beneficium, ſi credimus Pet. Anchar. idipſum dicenti in dicto cap. & ſi Chriſtus in 13. not. de iureiur. hinc occaſione

ſumpta, quòd ibi dicitur, ceſſante cauſa, ceſſare effectum. Nam hinc aſſumit quod diximus, ſcilicet quòd clericus qui non dicit officium, non debet habere beneficium, quod propter illud datur, per cap. ult. de reſcrip. lib. 6. Et ad hoc bene facit quod ſcribit gloſſ. in §. illis. in verbo adiuuantur. Inſtit. de milit. teſtamen. quòd ceſſante clerico ab eccleſia, ceſſat præbenda, de quo et tu vide Docto. ibi.

49 Sed & ſuper eo, an ſcilicet ceſſante officio ceſſet beneficium, ita vt qui priuatur, uel ſuſpenditur ab officio, conſequenter priuetur, uel ſuſpendatur à beneficio, vide tex. in c. ſi quis ſacerdotum. & ibi glo. 1. et iterum in ſequenti. c. eos. 81. diſt. & glo. in c. latores. in verbo, ab officio. & ibi Hoſtien. Ioan. And. Card. Flor. Pet. Ancha. Anto. & Panor. de cle. exco. mini. gloſſ. in d. cap. vlt. in verbo, datur, & ibi quoque alios, de reſcr. lib. 6. & glo. in c. 1. in verbo, officij, & ibi Ioan. Mona. & Archid. in eodem verbo. de re iudi. lib. 6. & glo. in cle. cupientes, in verbo, ſuſpenſi, col. 2. verſ. & quia ſuprà poſui, & ibi Card. Flor. in ver. quod ſi, in 3. q. de pœnis. glo. in c. præter hoc, in verbo, ab eccleſia, & ibi Arch. ſuper gloſſ. 1. Domin. latè, in prin. col. 3. verſ. ad ſecundum. 32. diſt. Bald. in c. 1. colum. pen. verſ. & ſi remouetur officium, tit. an mut. vel imperfect. Anto. in c. inter ſolicitudines. colum. 1. in 3. not. de purg. can. Card. Flor. poſt Lauren in cle. 1. §. ſi quis, in 9. q. de rebus eccleſ. non alien. Et vide etiam quod ſcribit Panor. in c. 1. col. pe. verſ. ſed hic cadit. de celebrat. miſſar.

C

Commiſſionis cauſa ceſſante, ceſſat commiſſio.

50 Commiſſionis cauſa ceſſante, ceſſat commiſſio. Bal. in l. 1. §. conſules. paulò ante fi. ibi, item nota ex prædictis. ff. de offic. Conſul. & ſic inquit eſt argu. quòd ſi iudex propter abſentiam notarij deputati in cauſa à lege, vel à ſe, committat alteri ſcripturam actorum, eo reuertente ceſſat commiſſio: & primus ipſo iure reaſſumit officium, ad quod dicit facere l. quæſitum. ff de tute. Vide quæ dicam infrà de officij cauſa ceſſante.

Commodi cauſa ceſſante, ceſſat cōmodum.

51 Cōmodi cauſa ceſſante, ceſſat & commodum, vt probat tex in l. eum qui iurauit. in prin. & ibi Bar. Alex. vterque in ſumma. & Iaſ. in 1. not. & plerique omnes. ff. de iureiur. ibi enim grauamen, ſcilicet, onus probandi quod actori incumbebat, erat cauſa eius commodi, vt duplum pro ſimplo deberetur, ratione inficiationis. Ideo ſi reus deſert iuramentum actori qui iurat ſibi deberi, condemnabitur tantùm in ſimplo cùm liberauerit actorem eo onere probandi. Ceſſante igitur grauamine quod erat cauſa illius commodi, ceſſabit & ipſum commodum.

52 Conceſſionis cauſa ceſſante, ceſſat & ipſa conceſſio. c. reliqui. & ibi Panor. qui id expreſsè not. in 3. not. extrà de cuſto. Euchariſt. Matth. Affli. in c. 1. §. moribus. col. 1. n. 3. tit. ſi de feudo fuerit controuer. inter domi. & agnat.

Confeſſionis cauſa ceſſante ceſſat & effectus.

53 Confeſſionis cauſa ceſſante, ceſſat eiuſdem effectus, verbi gratia, ſtatuto ſtante, quòd accuſatus de crimine, ſi paſſus ſit ſe poni in banno, habeatur pro confeſſo: quiſpiam accuſatus de crimine famoſo, paſſus eſt ſe poni in banno, deinde ex nouo ſtatuto cancellatus eſt de banno, quæſitum fuit, an hic tanquam infamis repellatur à teſtimonio? quæ quæſtio diſputata fuit à Iac. Butr. & relata à Bald. in l. cùm mulier. colum. 2. verſic. quarto igitur circa præmiſſa. ff. ſol. matrimo. Et ex ea tres quæſtiones collegerunt: primam, an bannum, ex cauſa famoſa tranſiens in vim ſententiæ, infamet. Secundam an ficta confeſſio infamet. Tertiam, an per cancellationem banni tollatur infamia. Et de hac tertia tantùm loquor, vt quæ ſola ad hunc noſtrum tractatum pertineat.

Infamia ob bannū inuſta, an ceſſante banno tollatur.

54 Et quòd huiuſmodi infamia ſit ſublata, his rationibus probauerunt: ſicut ſe habet cauſa ad effectum in productione, ſic & deſtructio cauſæ ad deſtructionem effectus, quia eſt pro potentia contrariorum, l. ab emptione. ff. de pact. & l. vlti. ff. de legat. 3. ſed bannum ſe habet ad infamiam in producendo, ergo abolitio banni ſe habet ad infamiam in tollendo eam. nam origine ſublata non debent ſequentia remanere. l. 1. in princ. ff. de Latina libe. toll. Item bannum eſt cauſa finalis confeſſionis, & infamiæ, ergo eo ſublato & ſic ſublata cauſa finali, tollitur effectus. Hæc illi.

Conſtitutionis cauſa ceſſante, ceſſat conſtitutio.

55 Conſtitutionis ceſſante cauſa, vel ratione, nam vtranque hic noſtri copulant, ſiue verius confundunt, ceſſat & ipſa conſtitutio. cap. Neophytus. & ibi gloſſ. in verbo, cauſa. 61. diſt. & c. quod pro remedio. & ibi glo. in verbo, ceſſante. 1. q. 7. Sed tamen contrarium videtur, vt ſcilicet ea non ceſſet, niſi aliter reuocetur, per cap. licet ex quadam. de teſti. & cap. deteſtanda. & ibi Domi. in 2. not. de conceſ. præb. lib. 6. & not. in l. 1. in princip. C. de cad. tollen. Philip. autem Fran. in d. c. deteſtanda. in 1. notab. dicit, quòd ſi cauſa omnino ceſſet, non ceſſat conſtitutio, niſi, vt diximus, reuocetur. Si partim ceſſet, certè pro ea parte ceſſabit & conſtitutio, per l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. & not. in cap. cum ceſsante. de apel. Sed tu hic omnino vide quæ dicam infrà, de ceſſante ratione legis, nam id eodem recidit.

Conſtituti cauſa ceſſante ceſſat cōſtitutum.

56 Conſtituti cauſa ceſſante (de eo loquor, quo quis ſe conſtituit poſſidere nomine alterius) ceſſat ipſum conſtitutum, vt probatur ex l. ſi debitore. & ibi Barto. & alij. ff. de precar. & latiſſimè diximus in noſtro tractatu de iure Conſtitut. parte 3 limit. 29. vbi videre poteris, an & quomodo id verum ſit, neque enim hic repetere aliter ducimus.

57 Conſuetudinis cauſa ceſſante, ceſſat & ipſa conſuetudo, vt expreſsè voluit Bald. in rubr. extrà de conſuet. colum. vlt. per iura loquentia de conſtitutione, vt intelligas id dependere ex eo, an ceſſante cauſa conſtitutionis, vel legis

ceſſet conſtitutio, vel lex, de quo diximus in pen. artic. & dicemus latius infrà in ceſſatione cauſæ legis. Quãuis ſit quædam ratio, vt faciliùs ceſſet conſuetudo, quæ tacita eſt conſtitutio, vel lex: quam lex ipſa, aut conſtitutio expreſſa, cùm tacitum facilius reuocetur quàm expreſſum.

Cõtractus cauſa ceſſante, ceſſat cõtractus.

58 Contractus cauſa ceſſante, ceſſat idem contractus, l. 1. & ibi glo. vlt. Cyn. in 1. not. Bald. in prin. C. de condict. ob cauſ. Idque etiam in contractu nominato, per tex. not. in l. cùm te. C. de pact. inter emp. & ven. quem ad id expendit, & dicit ſing. Alex. id intelligens de cauſa finali, in l. dedi, quæſt. col. vlt. 7. verſ. aliam etiam aſſignat. ff. de condict. ob cauſ. vide infra in 36. limitat.

Contumacia ceſſante, ceſſat effectus illius.

59 Contumacia ceſſante, ceſſat effectus illius, ſcilicet pœna quæ ob eam irrogatur. l. 1. §. ſi frater. verſ. & ſi quidem per contumaciam. ff. de coll. bon. in fi. & c. ex literis. de conſti. vbi eſt tex. expreſſus, quòd is qui propter contumaciã communione priuatur, eiuſdem reſtitutionem obtinet, congrua ſatisfactione exhibita. quem text. valde not. dicit Bald. in c. vlt. col. 1. titu. per quos fiat inueſti. vbi & illud dicit, Quod contumacia abſtulit, reſtituit obedientia.

60 Et autoritate illorum duorum text. ſcribit idem Bal. in l. puto. §. ſi quis aduocationem. & iterum in ſequ. l. quos prohibet. ff. de poſtul. rurſumq; in 1. in addit. paulò ante fi. ff. de offic. eius cui manda. eſt iuriſd. quòd ceſſante contumacia, ceſſat eius pœna, quod & ipſum per tex. in d. c. ex literis. tradit Bar. in l. ſi quis adulterium. §. 1. ff. de adult.

Sententia ob contumaciam lata tamdiu durat.

61 Alibi autem ipſe Bal. per duos illos tex. in l. 1. circa medium. ibi, extrà opponitur. C. de poſtul. dicit, quòd ſententia lata ex contumacia, eſt eius naturę, vt tamdiu ſolùm duret, quamdiu durat contumacia. Et ideo, inquit, bannum, quod fertur ex contumacia, bannito comparente legitimo tempore, reducitur ad ſimplicem citationem. nec hic ampliùs dicitur eſſe bannitus, quod eſt, vt ipſe dicit, notabile. Et idem fermè voluit ipſe Bal. & ante eum Bar. in l. 1. §. vlt. ff. de requir. reis. & Pau. Caſt. conſ. 31. ſuper primo quæſito. vt eum allegãt Fel. & Philip. Dec. qui id ſequuntur in d. c. ex literis. ille col. 9. vei. ſecunda declaratio: hic col. 4. ver. quarta declaratio. ſed illud conſilium reperire non potui.

Clericus ſuſpẽſus ob contumaciam, comparendo recuperat primum ſtatum.

62 Sed & per illum tex. in d. c. ex literis. ſcribit Inn. in c. ſicut. in verbo, ſatisfactionem congruã. ibi, & idem ſi pro contumacia. de cohab. cler. & mulier. quòd clericus ſuſpenſus pro contumacia, cùm primùm obediuerit, primum ſtatum recuperat. Et Dominic. in c. contumaces. col. 2. verſ. conclude quòd aut clericus. 50. diſt. quòd clerici depoſitio pro contumacia, videtur eſſe impoſita, vt duret ad limitationem ipſius cauſę, propter quam imponitur: ceſſante ergo contumacia debet ceſſare, per d. cap. ex literis. Quod & ipſum bene probat in cap. 1. extrà de ſuppl. neglig. prælat. ex quo not. Anto. & Panormita. vtrique in vlt. not. quòd ceſſante contumacia, ceſſat diſpoſitum ob contumaciam, & ſic inquiunt, ad limites contumaciæ, menſuratur pœna illius, & allegant etiam d. cap. ex literis. Et idem propemodum dicit ipſe Anto. in cap. excommunicato. colum. 5. verſ. venio ad ſecundum membrum. de reſcri. per d. cap. ex literis. & Iaſ. in l. 1. colum. 13. verſ. vlt. not. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſ. per illos duos text. ſuprà in princ. alleg.

63 Et hæc quidem procedunt etiam ſi in impoſitione pœnæ ob contumaciam, poneretur dictio, perpetuò: quia id intelligeretur, quamdiu contumax maneret in contumacia, per glo. in c. clericos. in verbo, perpetuam. de cohabit. cler. & mulier. quæ interpretatur, perpetuam, id eſt, donec reſipiſcant. & glo. in cap. actus legitimi. poſt princ. de reg. iur. lib. 6. per d. c. ex literis. & alia gloſſ. in c. reperiuntur. in glo. vlt. 1. q. 1. quæ & ipſa exponit id verbum, perpetuò, ſcilicet quouſque emendet, per d. c. ex literis. & in c. de viduis & puellis. in glo. quoque vlt. quæ ſimilem expoſitionem dat dictæ dictioni, per illum eundem text. & Archid. in cap. quia ſacerdotes. in fin. 10. q. 1. vbi ſimiliter interpretatur ea verba, in excommunicationem perpetuam. Dominic. poſt Ioan. Fan. in cap. quamuis. in fin. de pœn. lib. 6. Fel. & Phil. Dec. in d. c. ex literis. ille col. 10. verſ. amplia primò: hic col. 4. vbi ſuprà.

Quid ſi pœna ſimpliciter imponatur.

94 Procedunt item quæ diximus, etiam ſi pœna fuerit ſimpliciter appoſita, ſine declaratione, an eſſet propter contumaciam ea, quæ interuenit, an propter delictum, ſuper quo contumacia facta eſt, tamen in dubio cenſetur fuiſſe irrogata ob contumaciam, & non ob delictum, ita vt ea ceſſante, ceſſet & pœna, vt voluiſſe videtur Imo. poſt Gofre. in d. cap. ex literis. colum. penul. verſ. vbi autem ſit dubium, per not. in cap. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. & in l. ſi præſes. ff. de pœnis. & idem voluit Panormit. in eo ipſo c. ex literis. colum. vlt.

65 Quæ ſententia ex eo confirmatur, quod in ſimili dicitur, abſentem cõdemnatũ magis videri condemnatũ ob cõtumaciam, q̃ propter malam cauſam, per l. ſi ideo. ff. de euict. ex qua Bar. no. q bannitus & cõdemnatus de falſo, uidet condemnatus magis ob contumaciam, quàm quòd falſum commiſerit: ideo poteſt inſtrumenta conficere. & idem Bart. in l. Papinianus. §. meminiſſe. in 3. not. per eum tex. ff. de inoffi. teſta. & in l. ſi ſuperatus. circa mediũ. ff. de pign. Bal. in l. 2. col. 2. verſ. quæro ſecundum. ibi, ſecundum eſt neceſſarium. & ibi etiam Sal. in 11. oppoſ. C. quib. res iudi. non noc. Panor. in c. in cauſis. col. vlt. verſ. ſed ego vltra alios. de ſent. & re iudi. Rom. conſ. 329. incipit præſens conſultatio. colu. 3. verſ. eſt enim iuris regula, per multa ibi allegata. Felyn. qui & alios quoq; allegat, in d. cap. ex literis. col. 10. verſ. pro quo facit optimè, & ibi quoq, Dec. col. 5. verſ. ſaluando dicta.

66 Et

Remotus a tutela, in dubio cenſetur, &c.

66 Et bene facit quod traditur in l.hę enim.ff. de ſuſpect.tut.quòd ſi qui remotus ſit tutela.nec apparet an ſit ob dolū, & ſic ex cauſa famoſa: an ob culpam, & ſic non famoſa, cenſetur ob hanc potiùs eſſe remotus vt ſit integræ famæ: & ſic intelligunt eum tex.gl.ibi in verbo,& verum eſt.in fi. & Bar. & cęteri.& voluit etiam Franc. Cremen. ſing.37. pone quòd ſententia, vbi in hoc dicit ſingularem illam gl.

67 Nam & ſemper aliàs ſi non apparet ex qua cauſa iudicatū ſit,in dubio pręſumitur ex ea quæ minus lædit condemnatum,vt voluit Imo.in l. ſi is ad quem. in fi.ff. de acquir. hæred. per tex.& gl.in d. l.hę etiam.ff. de ſuſpect. tuto.& l. ſi quis ad exhibendū. ff. de excep. rei iudi.& c. ſi fortè, de elect. lib. 6. quòd & id ipſum voluit Roma. in eadem l. ſi is ad quē. col. 3. ver. ex qua cauſa.

68 Sed hoc tamē intellige,quod dictum eſt de contumacia. Niſi, vt ſubdit ipſe Feli. de delicto conſtaret ex actis cauſę, quia tunc non procederet,d. l. ſi ideo.de euictio, Ita enim voluit gl.no. in l.2.in verbo, abſens. & ibi Bal. qui eam gl. admodum commendat.C.de cōtrar.iudic.tut. & ipſe Bal.in d.l.2.C.quib.res iudic. non noc. & in l. ingenuum.col.1.verſ. ſed quæro quis dicatur.ff. de ſtatu homi. cum alijs concord. citatis à Fel.in d.c.ex literis.vbi ſuprà,vbi & de hoc dicit eſſe caſum in cap. cùm olim. ibi licet abſenti, cùm de ſubreptione liquidò conſtet, de re iudic.

Quid ſi contumacia tranſit in ſpeciale aliquod delictum.

69 Quod autem diximus in prin. ceſſante contumacia,ceſſare & pęnam illius, tempera vt procedat,niſi contumacia tranſiret in ſpecificum, & peculiare delictum: quia tunc pœna pro eo ſemel impoſita non ceſſaret,etiam ſi poſtea contumax ille vellet obedire, vt voluerunt Anto.Imo. Panor. & Fely. in d. c. ex literis, ille col.2. verſi. quādoq; pęna imponitur,alter col. vlt. verſ.item aduerte,quia contra,Panor.col.pen.verſ. ſecūdo caſu principali.Fel.in d.col.10.verſ. fallit tamen iſta declaratio. ita intelligentes nonnulli ex illis, c. ex his.de cler.non reſid.vbi ſi clericus eſt contumax in reſidendo in ſuo beneficio,pęna priuationis eſt perpetua: quia illa contumacia tranſit in delictum non reſidentiæ, quamuis ipſe Imol. dicat,poſſe etiam dici,quòd ibi conſtabat de mente profitentis, quòd ſcilicet intelligebat de priuatione perpetua, dum mandat prouideri alteri de beneficio.

70 Secundò tempera vt procedat,niſi pœna irrogata propter contumaciam, fuiſſet momentanea,vt etiam voluit Panor. in d. c. ex literis. col. pen. verſ. & intelligo quando pœna.& ibi quoq; Fel.vbi ſuprà,verſ.fallit ſecundò vbi pœna,per c. ad audientiam. extr.de crim. falſ. not.per Arch. & Domin.in c.1.50.diſt.& facit quod dicemus intrà in 23. limit. qua tractamus de effectu momentaneo, & quod ſcribit Archid.in c. cupientes col. 4. verſ. rurſus ſi clericus. ibi, & eſt ratio, quia cùm l. certum.de elect.lib.6.

71 Tertiò intellige,vt ceſſante contumacia,ceſſet pęna pro tempore futuro,vt dicit Bal.in d.l.1. in addit.paulò ante.fi.& ibi quoque Iaſ. col.13. verſ.vlt.no.ff.de officio eius cui mand.eſt iuriſd. tanquam ſcilicet ſentiant non ceſſare,pro tempore præterito. Quod intelligo reſpectu impenſarum iam factarum per aduerſarium,ob illius contumaciam:neq; enim purgare poterit contumaciam quin refundat eas impenſas,per l.ſancimus. C. de iudic.at reſpectu pœnę ob eam contumaciam irrogatę,non video quin ceſſare debeat,per ea quę dicta ſunt.

Quod autem pro tempore præterito.

72 Curationis cauſa ceſſante, ceſſat curatio. quod hinc videmus, quòd curatio data impuberi,ob ſuſpicionem tutoris,finitur,tutela ceſſante, l. potuit. C. in quib.caſib. tuto.hab. tut.vel cur. dat. Et idem ſi ob abſentiam alterius, l. 1. eo. tit. vel ob aliam cauſam. l. curatorem. ff. de tuto.& curat. dat. ab his. Et data ob minorem ætatem, ceſſat ea minori ætate ceſſante, iuribus vulgaribus, vt etiam tutela ob impubertatem,ea ceſſante.l.niſi.in princ.ff.de tutel. & ratio.diſtrah. & §. 1. Inſti.quib.mod.tut. finit.Et quod poſtea dicemus infrà in furore ceſſante,quòd curatio ob furorem data ceſſat, furore ceſſante. Et quòd item dicemus in prodigalitate ceſſante, vt ſcilicet curatio ob eam data, ea ceſſante pariter ceſſet.

D

Delegationis cauſa ceſſante, ceſſat & delegatio.

73 Delegationis cauſa ceſſante, ceſſat & delegatio. verbi cauſa,ſi delegatio facta fuerit ob abſentiam delegantis,eo reuerſo ceſſat delegatio.l. 1. verſ. non aliter itaque.& ibi Bart.col.vlt.verſ. quarto: præſes vel ordinarius.Bal.in addit.eius l. Alex. col. 19. verſ. quęrit etiam hic. Iaſ. col. 13. verſ. vlt. notandum.in verbo, non aliter. & Plul. Dec. hoc tamen intelligens re integra, col. antepen. verſ. ſucceſſiuè. Bart. concludit, & Franc. Curt.Iunior,col.quoq; antepen.verſ.circa ſeptimā quæſtionē.ff.de offi.eius cui mand.eſt iuriſd.

De eadem re.

74 Et hoc verum eſt.licet Rom.ibi,col.2.verſ. dubitatur etiam præſes,per c.cum plures.iuncta gl. in verbo nequibunt, & in verbo, recuſarit.de offic. deleg. lib.6.vbi ſi fuerint delegati duo iudices, cum clauſula de qua ibi, & vnus incœpit, & occupauit cognitionem alterius,poterit alius proſequi.At ſi vnus ægrotet,eo ſanato non expirat cognitio illius alterius, per tex.loquentem de duobus procuratoribus in c. ſi duo. ver. cæterum de procura. lib.6.Et ſic ex illis patet, quòd ceſſante impedimento vnius, non extinguitur officium tranſlatum in alium,ratione illius impedimenti. Sed huic obiectioni reſpondet Alex. vbi ſuprà,vti apud eum videre poteris.

Depoſitionis cauſa ceſſante, ceſſat depoſitio.

75 Depoſitionis cauſa ceſſante, ceſſat depoſitio,verbi gratia,quis depoſitus ob contumaciam ceſſante ea cōtumacia,ceſſat depoſitio, vt expreſſè voluit Domin. à S.Gemin. in c. contumaces. col.2.verſ.conclude quòd aut clericus.50.diſt.& diximus etiā ſuprà nu. 59.incip.ſed & per illum.

Dilationis cauſa ceſſante ceſſat dilatio.

76 Dilationis cauſa ceſſante, ceſſat dilatio. l. liberto.§. vlt.vbi Dyn. ita eum tex. ſummat, & ibi

quoq;

quoq; Alber.in prin.Bar.in fi.& alij, ff. de annu. leg. & l. 3.§. Stichus.ff. de ſtatuliber. & l. ſi quis hęres.ita ſcriptus.& ibi Bar.Ange.Imo.Pau.Caſt. Roma. & Franc. Aret.ff.de acquir.hęre.& l. 1.§. ſi intra.ff.de ſucceſſ. edict. & l. continuus. §.cùm ita.in fi.ff.de verb.obli.& l.à filia.§.alumno. ff.ad S. C. Trebel. & l.vlt. ff. ad leg.Falcid. Et facit l. hoc iure.ff. de verb. oblig.et l. ſi maritus.§.ſi negauerint ſe.ff.de adultet.et l.vlt. ſecūdùm vnum intellectum,& ibi Bal. C qui admit.& c. ab eo. & ibi not. de appell.lib.6.& §.pen. Inſtit.de bono. poſſeſ. et quod not. gl. & docto. in l. in illa ſtipulatione ſi calendis.ff. de uerb. oblig. et gl.in c. ult.in verbo. duntaxat.in fi. & ibi docto. de conſuet. lib. 6. et Ioan. Andr. in addit. Spec. in rub. de conceſ. præb. Bal.in l. 1. §. 1. in utraque lect. ff. de offi. eius cui mand.eſt iuriſdi. & conſ. 379.thema ſuper quo petitur conſilium.col.ult. verſ. item reſpondeo. lib.4.et Ale. conſ. 34.uiſo inſtrumento.in fi.lib. 2.

Iudex poteſt procedere durante dilatione, cauſa eius ceſſante.

77 Ex quo inferunt Dyn.et Bar.in dict.§.alumno.non impediri iudicem procedere in cauſa,durante tēpore dilationis,ſi cauſa ipſius ceſſat: puta ſi iudex pręſcripſit tibi tempus ad comparēdum, vel reſpondendum poſitionibus intra tres dies, & incontinenti compareas, & reſpondeas,iudex non expectato illo tempore trium dierum, non impeditur quo minus poſſit procedere ad vlteriora, cùm ſit finita cauſa dilationis.

De eadem re.

78 Et idem voluerunt ipſe Bar.Bal.Imo.Rom. Pau. Caſt. & Franc. Aret.in d. l. ſi quis hæres ita ſcriptus.Bar.in l. 2.in fi.ff.de re iudic. & in l.ſiue pars.ad fi. C. de dilat.& conſ.164.incip. proceſſus & ſententia Bal. in auth.ſi omnes.col.2.verſ. item licet citatur inſer. l. 1.C. ſi vt ſe ab hær. abſtin.& in l.vlt. in 4. q. ff. de fer. & in ſua margar. in verbo,dilatio.& conſ.211. eundo ad veritatē. lib.4. vbi ex hoc decidit pulchrū caſum.& conſ. 379. thema ſuper quo petitur conſiliū. col. pen. verſ.item reſpondeo.eo.lib. 4.Ang. conſ.146.ſuper primo dico,poſt prin. Petr. Anch.in c. ſignificante.col.2. verſ. item intellige regulam quòd procedit.& ibi quoq; Anto.col.4.verſ. fallit ſextò de appel.Domin.in c.cupientes.§.hac generali.col.vlt. poſt gl. vlt. ibi, in verſ. & ſcias quòd ſi electus. & conſ. 121. attenta forma. col. 2. Pau. Caſt.conſ.303.ſuper primo dubio videtur dicendum quòd iuſtificatio. col. 2. verſ. & quòd iſta fuerit intentio.lib. 1.Rom. in l. quamdiu inſtitutus. col. 2. verſ. ſed firma remanet. & ibi Franc. Aret. col.4. verſ.& hæc dicta.ff.de acqui.hæred. & idem Rom. conſ. 503.diligenter inſpectis.col. 3. verſ. tertiò moueor quia teſtator. Ange.Aret. §.ſi minus.col.7.verſ.quęro,data eſt dilatio.Inſti de actio.Alex. conſ.34. viſo inſtrumento.col. 2. verſ. non obſtat ſi diceretur.lib. 2.& Georg.Na. in repet. cle.ſæpe,in prin.col. 51.verſ.aut terminus probatorius.de verb. ſigni. Iaſ.in d. l. 1. col. 13.verſ.vltimò not.ff. de offic.eius cui mand.eſt iuriſdict. & in l. vlti.colum. 5.verſic. item aduertendum eſt.C. de iure emphyt.

Siue dilatio data ſit à teſtatore, ſiue à lege, ſiue à iudice.

79 Ex illis autem vides id procedere, vt ſcilicet ceſſante cauſa dilationis,ceſſet dilatio, ſiue ea dilatio data ſit à teſtatore: nam de ea loquitur dict. l. ſi quis hæres ita ſcriptus.ff.de acqui. hære. ſiue à lege,de ea enim loquitur d.l.pe.§.ſi intra.ff. de ſucceſ. edict.& glo.& doct.in d.c.vlt. de conſuet. lib.6. ſiue à iudice,de ea enim loquuntur omnes doct.allegati in ſuperiore uerſ.

Dominus qui ſuum animum declarauerat, non amplius eſt expectandus.

80 Ex hoc quoq; illud fit quod ſcriptum eſt à Canoniſtis,pręſertim Imo.& Pan.in c.potuit. in col. 1.uerſ.item q. ubi tempus hoc,col.2.uerſ.nota quòd ſi datur alicui.de loca.quòd licet dominus ab emphyteuta certior factus, de futura rei emphyteuticarię uēditione,debeat expectari per duos menſes,l. ult.C. de iure emphy.tamen ſi ipſe dominus ante id tempus ſuum animum declarauerit,non debet ulterius expectari, quoniam ubicunq; alicui ſtatuitur tempus ad declarādam voluntatem ſuam, ſi ante declarauerit, ceſſat pręfixio temporis quod & in eadem ſpecie firmauit Spec. tit. de loca.§.nunc aliqua.in 100. q. & Iaſon in d.l.ult.col. 5.uer.item aduertendum eſt. & iterum col. 7. uerſ. & nota bene hæc uerba. C. de iure emphy.

81 Et huc quoq; ſpectat, quod ſcripſit Io. Andr. in addit.Spec.in rub. de ſecun. nupt. quòd ſi maritus reliquerit uxori ſuę uſumfructum bonorum toto tempore uitæ ſuæ,donec tamen uidua remanſerit, & poſt eius uxoris mortem eadem bona alteri reliquerit, mulier aliquo poſt tempore ſeſe maritauit, & ita uſumfructum perdidit:quæſtio erat inter hæredem mariti,& illum alium legatarium:hæres enim dicebat debere illum expectare mortem uxoris, ille contrarium, cùm ceſſaret cauſa dilationis legati. Et pro iſto legatario tenuit ipſe Io.And.poſt alios à ſe relatos. Et ſequitur Pau. Caſt.in d.l. ſi quis hæres ita ſcriptus.ff. de acq. hæred.de quo tamen uide omnino Ro. contrariū tenentem quibuſdam rationibus,& Fran. Are.illi reſpondentē in ea ipſa lege.

82 Sed & ipſe Pau.Caſt. in d. l. ſi quis hæres ad fin. dicit ſe conſuluiſſe Florentiæ, quòd ſi ex ſtatuto quis intra decem dies debeat appellare, & poſt eos decem dies teneatur proſequi ſuam appellationem intra ſexaginta dies, ſi appellauerit prima die,ſtatim currit altera dilatio ſexaginta dierum,ceſſante ſcilicet cauſa primę dilationis. Verùm Fran. Aret.in d.ea.l.etiam,ad fi.tradit,id determinatum eſſe per tex. & gl. in cle. ſicut.in verbo,à die.de appel l.ubi decem dies dari ad appellandum,non conſumuntur cum tempore dato ad proſequendum:nec id poſtremum tempus currit, niſi priore elapſo. Et eam gl.ſequitur Bal. in l. 2.in princ.C. de tempo.app.Et tamen ſi appellatio fuerit interpoſita intra decem dies à die interpoſitæ appellatiois, currit terminus proſequendi, per text. ibi, quod & ipſum diſputabatur in c. ex ratione. extrà de appel. unde inqui: d. cle. uera eſt.

De eadem re. 83 Et illum item quod ſcribit And.Iſer.in c.1. col.3.verſ.quid ergo ſi data dilatione.tit.de controuer. inter vaſal. & alium de benef. quod cùm ex conſtitutione regni Siciliç,ſi quiſpiã ex regno citetur, detur ei terminus triginta dierum: ſi extra regnum,60. & quis extra regnum degens citetur, & detur ei terminus 60. illorum dierum, & intra paucos dies rediji in regum,& citatio ad eius notitiam peruenit, nec tamen comparuit intra 30. dies, ſed vult expectare finem 60. dierum illi datorum,an ſit contumax. Et concludit Andr.& poſt eum Matth.Afflict.ibi.col.pe.verſ. ſubſequenter.Andr. tangit, quod non debet expectare,cùm cauſa dilationis ceſſet, ſitque reducta ea dilatio ad non cauſam, vt in l.1.ff.de condict. ſine cau.& ſic debuit comparere cùm potuit.Et idem in ſimili prope caſu voluit Archid. in c. cupientes.col.4. in verbo, commodè.verſ. ſed quid ſi facta poſt gl.ibi,in dicto verbo cômodè verſ. & ſcias quod ſi electus. de electio. lib.7.

Quid in dilatione data à lege. 84 Quod tamen intelligunt.d. gl.in verſ. item ſcias. Archid. And. Iſer. & Matth. Afflict. locis ſuprà citatis,in dilatione ſtatuta à iudice: ſecus ſi à lege. Neq; enim beneficium legis eſt alicui auferendum,c.de his 28.diſt.& c.indultum.de reg. iur. lib. 6. nec ei debet ſua diligentia obeſſe. Sed quia id videtur aduerſari ei quod diximus in precedenti verſ.id declarant Arch.& Matth.Afflict. vbi ſuprà,quos ſuper hoc videre poteris. Atque etiam Pet.Anch.in d. c. cupientes,in prin. col.2. verſ. quæro in hoc.

De eadem re. 85 Deniq; & illud manat ex eo quod diximus; ceſſante cauſa dilationis, ceſſare dilationẽ. quod à Bald. reſponſum eſt conſ.212.eundo ad veritatem.lib.4.q. ſi quis ſtipulatus fuerit ab alio certam ſummam ſoluendam hinc ad decennium,& interim ſtipuletur aliquid annuum,ſi opponitur quòd ea annua ſtipulatio eſt vſuraria,poterit creditor petere, vt debitor ſoluat totam ſortem, vt ſic ceſſante cauſa dilationis, ceſſet dilatio. Cuius ſententiæ mentionem fecit Fran.Curt.Iunior, in l.2.§.omnes.col.2.ver.poſtremò vltra prædictos. ff. de iud. & dicit in contrarium obſtare fortem text.in l.pecuniæ fœnebris.ff.de vſur.iuncto arg. de toto ad partem, l.quę de tota.ff.de rei vendit.

86 Niſi dixeris creditorem ibi ſaltem legitimas vſuras conſequi,& ſic non videri eandem rationem totius & partis.Et præterea ob illam promiſſionem annuam deficientem, non videri in totum ceſſare cauſam dilationis, quæ non ſolùm conceditur propter illud annuum, ſed plerunq; contemplatione debitoris,qui alias non erat promiſſurus, vt per gl. Bart. Pau.Caſt. & Alex. in l. qui Romæ.in princip. ff.de verbo.oblig.Aduertendumque eſſe quòd in hoc caſu dilatio continet fauorem vtriuſque, cui non poteſt eodem tempore ſatisfieri. Et ad hoc optimè facit quod voluit Barto.in d.l.ſi quis hæres ita ſcriptus.in fi. de acquir.hæred. dum dicit quòd in quibuſdam legibus contrarijs, non erat omnino finita cauſa dilationis, & ibi etiam Franc. Aret. col. 2. verſ. & ad illas.

87 Intellige tamen vt ceſſante cauſa dilationis, ceſſet dilatio,niſi tempus ſit aſſignatũ per dictionem ſignificantem extremitatem temporis, vt ſi dicatur, tunc decẽ Seio dato: nam & tunc non ceſſat dilatio ceſſante cauſa dilationis,per text.in l.4. §.1.ff.de condit. & demon.& voluit gl.in d. l. ſi quis hæres ita ſcriptus. ff. de acq. hæred. & ibi Fran. Aret.col. 1. in 2.notab.& iterum col.3. verſ. tu aduerte quòd vbi dicit & de hoc eſſe gl. notab.in d.c. cupientes.in verbo, commodè.relata ad tex.de elect. lib.6.Et idem voluit Bart. in l. vxori vſumfructum.ff.de vſufruct.lega.

88 Intellige ſecundò, vt ſcilicet ceſſante cauſa dilationis,ceſſet dilatio,cum dies dilationis certa eſt, ſecus ſi incerta;quia huiuſmodi dies incerta facit conditionem, l. quibus diebus, §. quidam Titio.& l. hæres meus.in fi. ff. de condi. & dem, & voluit Fran. Are. in d. l. ſi quis hæres ita ſcriptus. col. 2. verſ.extra gl.& iterum col. ſeq. verſ. vel potes dicere.ff.de acq.hære.vbi ita intelligit d.l. vxori.ff.de vſufru.leg. *Quid ſi dies dilationis eſt incerta.*

89 Intellige tertiò,vt ceſſet dilatio data à iudice,ceſſante cauſa dilationis, quia certum eſt fieri non poſſe, quòd iudex ipſe iuſſit fieri intra certum terminum,non quidem ipſo iure,ſed poteſt iudex eam reuocare deficiente cauſa,ob quam dilatio data eſt.vt voluit Io. And. in additio. Spec. tit. de dilatio.§.1.verſ.probatoria,quod ſingulare eſſe dicit Franc. Aret. in d. l. ſi quis hæres ita ſcriptus.verſ.in materia autem noſtra. vbi tamen id non probat, cum ſit eadem ratio ad hoc,vt iudex poſſit procedere ad vlteriora. *An ipſo iure ceſſet dilatio, ceſſante cauſa illius.*

90 Nec etiam in hac tractatione omittendum eſt, quòd pulchrè voluit ipſe Fran. Aret. in d. l.ſi hæres ita ſcriptus.col.4. verſ.& aduerte diligenter multùm referre vtrùm quæramus,an dilatio impediat procedere ad vlteriora, quando ceſſat cauſa dilationis:an verò,vtrum ille qui debet aliquid facere intra aliquod certum tempus ſub pęna,poſſit conueniri ad pęnam ante elapſam illud tempus,cùm certum eſt illum non poſſe id præſtare ante illud tempus,de quo per Bart. Imo. & ipſum Aret.latè in l. cùm ſtipulatus ſim mihi à Proculo.ff.de verb.oblig.& quod in ſimili tradit Io.And.in c.irrefragabili,col.1.in verbo,extunc, de offic.ord. & Bal.in c. 1. col. pen. verſ. quæro quando par citat parẽ,tit.de milit.vaſal.qui contu.eſt Fran. Are.in d.l.in illa ſtipulatione ſi calendis. colum.3. verſi. ſed extra diſtinctionem.ff.de verbo. oblig.

91 Diſpenſationis cauſa ceſſante,ceſſat diſpenſatio.cap. priſcis. quod eſt 1. & ibi Archid. poſt princip.& Domin.col.1.verſ. quæro an iſta conſtitutio.55.diſt.& c.Cenomanenſem. 56. diſt.& c. monachus.quod eſt vlt.in fi.77. diſt.& c.quod pro neceſſitate. & ibi gl. & alij, 1.q. 1. & c.eos. 1.q. 5.& c. quod pro remedio.& ibi Card.Alex. & cap. exigunt, 1.q.7.& cap. ordinationes. verſ. quam- *Diſpenſationis cauſa ceſſante ceſſat diſpenſatio.*

quamuis autem. 9.q.1.gl.in c.poſt trāſlationem, in uerbo, ceſſante. de renunc. & in d. cap. quod pro remedio. 1.q.7. & c. quia circa. & ibi Card. Alex.in 4. notab. de conſan. & affinit. Arch.in c. Neophytus, in fi. 61. diſtin. Bald. in rub. de conſuetu.col.vlt.verſ. ceſſante cauſa. & in c. ſi alicuius.quod eſt pen.ad fi. de elect.& in c. at ſi clerici.col.4.verſ.quęro nunquid epiſcopus.de iudic. Héric.Bohic.in c.& ſi Chriſtus.col.vlt. de iureiu.

92 Quod tamen ita nonnulli intelligũt, vt ceſſante cauſa diſpenſationis, non fiat poſthac ſimilis diſpenſatio, nam quæ ſemel facta fuerit cuipiam ob cauſam, non reuocatur ob eius ceſſationem, per c.ex tua nobis parte. & ibi gl. in verbo. irritari.de filijs presbyter. Et quod in ſimili dicitur de remiſſione iniuriæ, in c.ſi illic. 23. q. 4. Et ita expreſsè voluit glo.in cap.in armentum.ad fi. de reg.iur.lib.6.Archid. & Card. Alexand. in d. c.quod pro remedio. 1.q. 7. & Henric. Bohic.in d.c. & ſi Chriſtus.Et facit ſecundum eam gl.c. factum legitimè. de reg.iur. lib.6.

93 Secundò intellige, (& id propemodum idem eſt,) vt ſcilicet ceſſante cauſa diſpenſationis, ceſſet diſpenſatio quò ad alios, ſecus autem quantum ad ipſum, cum quo eſt diſpenſatum. & ita nuncupatim voluit Imo. in c. poſt tranſlationem.col. 5.verſ. in glo. in verbo, ceſſante. de renunc.per id quod habetur in l.vlt. ff. vnde lib.

94 Tertiò intellige (quòd & fermè in idem recidit) vt ceſſet diſpenſatio, cauſa illius ceſſante, cum adhuc diſpenſatio eſt in fieri, vt noſtri loquuntur, ita ſcilicet, vt ex ea nõdum ius ſit in perfectè eſſe, vt & ipſi loquuntur. *Si autem ius eſt* perfectè quęſitum, & eſt cauſa generalis, tũc ceſſante ea cauſa generali, non ceſſat lex, ſed reuocari debet, cap.ſuggeſtum.de decim. Ita voluerunt Anto.& Panor.in d.c.poſt tranſlationem. uterq; col.4.verſ.tu dic latiùs, de renunt. de quo etiam dicemus inferiùs in ceſſatione rationis legis, nu. 165.incip.Anto.in d.c.Sed interim vide quæ dicam in 12.limitat.nu.27.incip.intellige quintò.

95 Quartò intellige, niſi loco neceſſitatis, ob quam diſpenſatio conceſſa eſt ſuccedat vtilitas, verbi gratia, cogente penuria clericorum, diſpenſatum eſt cum monachis, vt ad clericatum promouerentur, ceſſante ea neceſſitate, non ceſſat promotio, quia loco illius neceſſitatis ſucceſſit vtilitas eccleſiæ. Ita voluit Card. Alex. in d. c. quod pro remedio.in fin. 1. q. 7. dicemus etiam inferiùs in neceſſitatis cauſa ceſſante, nu. 177. incip.ſed hoc primo.

E

96 Exceptionis cauſa ceſſante ceſſat eiuſdem exceptionis effectus, vt eſt text. in l. ſi pupilli. §. ſi autem debitor pupil. & ibi Bar. in epitome. ff. de ſolutio. Et excluſionis cauſa ceſſante, ceſſat excluſio. l.ſi inſtituta.& l.pater filium.& l. ſi is qui. ff. de inoff. teſta. & l. Gallus. §. in omnibus. & l. inter cętera.ff.de liber.& poſth.& l.1.§.ſi mater. ibi, cũ enim prælatio.ff.ad Sc.Tertul. & Orphit. & l. ſi poſt mortem.§.liberi. ff.de bon. poſ. contra tab.Et uoluit Bald.conſ.21.punctus quæſtionis.verſ.& ideo videtur.li.3.quod repetitur mutato initio, conſ.178. anno domini.lib. 5. vbi loquitur de filia excluſa à ſucceſſione ob dotem.& conſ.271.ſubſtitutio fideicommiſſaria. vbi dicit, ceſſante cauſa finali excluſionis ſubſtituti, debere ceſſare excluſionem. & conſ.379.quod incip. thema ſuper quo petitur conſilium.col. vlt.verſ. item quando excluſio. Ang. in §. ſi quis autem. col.vlt.in auth. de hær.& Falcid. Rom. in l. vlt. col. 18. verſ. ſubiungitur in bonis. C. de pact. & Phili.Dec.loquens etiam de excluſione filiæ dotatę, conſ.379.requiſitus. col.3. nu. 5. & ſeq. vbi & alios multos citat.

Filia ob filios excluſa, illis deficientibus admittitur.

97 Hincq; etiam plurimi dicunt filiam excluſam à ſucceſſione patris ob maſculos, his deficientibus admitti, tanquam ceſſet excluſionis cauſa, Ange. in d.§.ſi quis autem.ſuper verbo, auferri.ff. de hæred.& Falcid.Raph.Comen.conſil.8. dominus Petrus.col.3.verſ.& ſanè hæc ſententia. Paul. Caſt. conſ. 191. viſis & diligenter examinatis.col.2. verſ.ex his videtur lib. 2.Ange.Aret. in §.admonendi.verſ. & hoc facit.Inſtit. de hęre. quæ ab inteſt.defer.Matt. Afflict. in c.1.§.quinetiam.col.1. verſ.& propterea iſte tex. tit. epiſc. vel abb.lib.1.feud.cum ſimil.

98 Quod tamen intellige, cùm nulli ſunt maſculi tempore delatæ hęreditatis, qui poſſint aut velint ſuccedere: nam ſi qui ſunt qui ſuccedant, & ita excludant filias, eę perpetuò erunt excluſę, etiam ſi maſculi poſtea deficiant, niſi ſtatutum excludens vteretur his verbis quouſque, donec, quamdiu erunt maſculi.Bart.in l.vlt.in 1.q. ff.ad Sc. Tertul. Bald. in auth. ſed & ſi quis. verſ. & per hoc infertur. C. de ſecun. nupt. & in l. Gallus.§.& quid ſi tantùm.in fin. et ibi quoq; Ang. et Fran.Aret.ff.de libe.& poſthu.cum alijs multis concord. à me collectis in repet.l.ſi vnquam. in nerbo, ſuſceperit liberos.nu.193. incip. ſed et huc ſpectat.& duob⁹ nu.ſeq.Quod ideo ſit, quia effectus excluſionis, per maſculorũ ſucceſſioné eſt omnino cõſummatus, ideoq; ceſſante ratione, non ceſſat is effectus, ut dicam poſtea in 10. limitatio. & ita ſemper. Quamuis aliud uoluiſſe uidentur Raph. Com. et Pau. in dd. conſ. in præced. verſ. allegatis.

99 Excommunicatione ceſſante, ceſſat eius effectus.ut uidere licet ex eo quod dicit glo. in c. quia diligentia.in fin. extra de elect.per eum tex. quòd excommunicati poſtea abſoluti, omnia iura recuperant. & ad id multa alia allegat, atque ex eo quod tradit Cardin. Floren. huc proximè pertinens in c. ab excommunicato. col. 2. uerſ. quartò deficiente cauſa. de reſcript.ceſſante cauſa excommunicationis, ceſſare excommunicationem. Sed ijs in 2.not. & in 1.oppo.eiuſdem c. declarat, quomodo id intelligatur.

100. & 101. Et hoc quoq; non mediocriter fulcitur, ex eo quod tradit alia glo. not. in c. ult.

in

in fin.tit.per quos fiat inueſtit.quòd quemadmodum fidelitas pariter cum fama domini finitur, cùm ipſe dominus excommunicatur, ſic & pariter cum fama, eadem fidelitas eo abſoluto reſtituitur, per c. domino guerram. tit.hìc finitur lex, 2.feud.& c.alius.& cap. vlt. 15. q. 6. Et eam gl. ſequitur Bal. ibi, & in l. 1.in 31.q. verſ.& nota iuramentum fidelitatis.ff.de rerum diuiſ. Et facit etiam quod dicemus infrà in ſuſpẽſionis cauſa ceſſante.

Excuſationis cauſa ceſſante, ceſſat excuſatio.

102 Excuſationis cauſa ceſſante, ceſſat excuſatio.verbi gratia, excuſatus à tutela ob abſentiã reipublicæ cauſa, ſi deſinit abeſſe amplius non excuſatur, ſed onus tutelę ſuſcipit. §.item qui reipub.Inſti. de excuſ. tut.Bal.in l. generaliter. col. 2.verſ. quædam eſt cauſa ſucceſſiua. C. de epiſ. & cler. Et optimè faciunt quæ dicam infrà, in paupertatis cauſa ceſſante. Vide tamen quæ ſcribam inferius in 4.limitat. verſ. & ad hoc facit, in fin. verſ.ſeq. & iterum in 21. limitat.

Expulſionis cauſa ceſſante, ceſſat expulſio.

103 Expulſionis cauſa ceſſante, ceſſat expulſio. verbi gratia, dominus poteſt expellere inquilinum ob neceſſariam domus refectionem.l. æde. & ibi glo. & docto.C. de loca.Quid igitur ſi domus refectio facta fuerit, durante adhuc tempore conductionis, an inquilinus poſſit petere ſe redintegrari, & reponi in priorem ſtatum, vt ſcilicet vtatur ſua conductione, quamdiu durabit tempus illius. Et certè poteſt, cùm ceſſet cauſa ob quam expulſus fuerat. Ita voluit glo. not. in l. 1.§. cum inquilinus. in verbo, dominum, in fi.& ibi Bar.etiam in fi. & Franc. Cremen.ſingu. 71.tu ſcis, quòd poſſum.

F

104 Famulitio, aut (vt vulgò loquimur) ſeruitio, ſiue domeſticitate, aut familiaritate ceſſante, ceſſat effectus, qui inde ſequebatur puta, famulus domeſticus repellitur à teſtimonio in cauſa domini, ob id quòd talis eſt l. 2. C. de teſtib. & l. pen.ff. eo.& c.conſanguinei. 3.q. 5.Ideo ea cauſa ceſſante, quia ſcilicet amplius non eſt famulus, ceſſat ille effectus, poteritque pro eo cuius olim dominus fuit, teſtificari vt voluerunt Iaco. Rau. Cyn.& Bal.Bar.Saly.Pau.Caſt. & in alij in d. l. 2. Io.Fan.in d. c. conſanguinei.Spec.tit. de teſte. §. 1. verſ. quid ſi olim fuit eius clericus. & ibi Io. And.in addit. Bart.in l. 1.§. item Mummio. per eum text.ff.de quæſt.& rurſum in l.vnius.§.pen. ff.eo. & in l. deferre.§.item decreuerunt.in fi. ff. de iure fiſci.Bal.in l. 1. circa medium. C. de epiſ. & cler.& in l.nihil.in prin.ff. de inoffic. teſta. & in c. literis.in fi.& ibi quoq; recentiores, præſertim Feli.qui id declarat poſt alios, de teſtib.& ipſe Bald.in c. inſuper.col. 1. verſ. & eſt argumentum pro famulo.eo.titu.Salyc.in l. ſeruos. C. de quæſtionib.Imo.in c. inſinuante.de offic.deleg. Alex.conſ. 5. in caſu inquiſitionis formatæ. col. pen.verſ.poteſt etiam reſponderi. lib. 2. & conſ. 149.quod incipit, viſo proceſſu inter Michaëlem col. 2. verſ.non obſtat ſi dicatur lib. 5. Fran. Are. in l.ad teſtium.in prin. col. 3. verſ. de primo ponit. ff.de teſta.Hippol.in d.l.item Mummio. col. 1. & iterum in l. etiam ſi redhibitus. col. 2. verſ. vlterius hæc lex poteſt .ff. eo. tit.de quæſtio.

105 Sed hoc tamen primò intelligas, niſi in fraudem receſſerit, vt expreſſim voluit Spec. vbi ſuprà, & Bal.in d.l. 2.col. 2.verſ.ſed quid è contra.& in d. c. inſuper de teſtib. Iaco. Butr.Ange. & Sal.in d.l. ſeruos.C.de quęſtio.Ad quod Saly. allegat.l. 1.§. ſi ſeruus ad hoc,& §. ſeq. ff. eo. tit. & l.pen. C. de adulte. Et fortè, inquit, iſta fraus poſſet probari ex eo, quòd poſtea ad famulitium reuertitur cauſa finita, arg.l. ſi quis adulterium. §.1.ff.de adult. & arg.l.ſicut.§. ſuperuacuum. ff. quib.mod.pig.vel hypo. ſol. & l.ſi is qui. la 2. ff. de acq. hæred. & l. ſi quis naturalem. ff. de acq. hæred.& l. ſi quis. §.& quod de ſubeunda.C.de natur. liber. Quod & ipſum voluit Ioan.And. in addit.Spec. vbi ſuprà.Nam tunc ait, præſumitur familiaris manſiſſe, & inter eos ſic actum fuiſſe, cùm ſtatim reuertitur. ſecus ſi ex interuallo .l. ſi ventri.§.vlt.col. 5. & ſeq. ff. de priuil. cred. & l. petens.C. de pact.

106 Intelligas ſecundò, ſecundum ea quæ diximus ſuprà in affinitatis cauſa ceſſante, num. 28. incipien. ex quo ipſe Bald. vt ſcilicet non hic ſit omnino teſtis, omni exceptione maior, cùm maneant quædam reliquiæ, & veſtigia amicitiæ, honoris, & reuerentię dominicæ, argu. eius quod ſcribitur in l. vnius. §.ſeruus. le 1. ibi in memoriam prioris domini. ff. de quæſtion. cum concor.quas afferemus infrà in 15. & in 16. limitat. præſertim ſi hic famulus diutiſſimè manſit in famulitio eius, qui nunc eum in teſtem producit. & cum bona gratia ex eodem famulitio diſceſſit, arg. not.alicubi de vxore, quæ bona gratia diſceſſit à marito, & id quidem totum arbitrio iudicis relinquimus. Et facit ad ſupradicta quod ſcribunt Spec.& Io.And.in additio.illius, vbi ſuprà.

Fauoris cauſa ceſſante, ceſſat fauor.

107 Fauoris cauſa ceſſante, ceſſat & illius effectus. quod ex eo ſatis videmus, quòd priuilegiũ conceſſum filijs, fauore parentum, vel vxoribus fauore maritorum, ceſſat illis mortuis, & ſic ceſſante fauore, vt probat text. in l. vltim. & ibi Cyn. qui dicit menti tenendum, in 3.notab. & Bald.poſt prin. C. de iniur. & voluit etiam glo. in l. medicos. in verbo, et filijs. C. de profeſ. et medic. libro 10. quæ eum text. non allegat, ſed alium in l. archiatros. C. de metat. et epid. lib. 12. et in l. illud. Cod. de epiſ. & cler. quæ quidem poſterior nihil facere videtur.ſed illud idẽ voluiſſe videtur gl.ibi, in verbo, filij. quam ſequuntur Cyn. Iaco. Barto. Bald.Alber. & Saly. ibi, ex quibus Cyn. id tribuit noſtræ regulę, qua ceſſante cauſa, ceſſat effectus, dicitq; et poſt eum Alber.col.vltima, id generale eſſe, vt priuilegium alicui conceſſum ratione perſonæ alterius, tamdiu tantùm durat, quamdiu ille alter viuit. per l. ſi tibi.§.pactum. & l. hæredi. ff. de pact. et d. l. vlt. ff. de iniur. Sed et Iaco. et Bald.in d. l. 2. di-

cunt,quòd priuilegia conceſſa famulis fauore do minorum,intelliguntur durare,quamdiu ſunt in ſeruitio ,cum ceſſante cauſa fauoris ceſſet fauor.

De eadem re.

108 Id quod etiam generaliter uoluit ipſe Bal. in l.1.col.1.verſ. nota quòd ceſſante. C. ſi rector prouin.per tex. in l. ſenator.ff. de ritu nupt. & l. Titia Seio. §. vſuras,ff. de legat.2.& idem quoq; Bald.in l.2.per text.ibi.C.quib. ad libert.procla. non licet, & reb. eo.qui ad lib. procla. non prohib.Ang.conſ.97.Viuiamus de monte paulò ante fin. vbi ex hoc, in pulchro caſu conſuluit. & Philip. Dec. conſ. 456. incip. conſului aliàs col. pen.nu.12. Sed vltra prædicta iura in id optimè facit,tex. probans id generale eſſe in l.in omnibus. ff. de regu.iur.cuius hæc verba ſunt, In omnibus cauſis id obſeruatur, vt vbi perſonę conditio locum facit benefici. ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat.

An verum ſit, quod de priuilegijs filiorum dictum eſt, nu. 102.

109 Verùm quantum ad id quod diximus de filijs contrarium tenuerunt Io. Andr.Pet.Anch. Dominic.& Philip. Franc.in c. ne aliqui. videlicet vt priuilegium conceſſum filijs ob parentes duret etiam mortuis parentibus, per regul am cap. debet. de reg. iur. lib. 6. Sed ad hoc videntur eſſe. text. expreſſi in l. 2. §. in filijs. & §. ſi ad tempus. ff. de decur. & in l. emancipatum. §. 1. ff. de Senator.

110 Nam & vxores quoq; poſt mortem maritorum,quamdiu manent in viduitate, vtuntur priuilegijs maritorum.l. fœminæ. in fi. & ibi Alber. haud multò poſt prin.ff. de Senator.& l. filij.ff.vidua.ff. ad municip.& l.cùm te. & ibi Bal. C. de nup.& c. is qui §. mulier. de ſepult. lib.6. gl.in cle. ne Romani.§. ſanè. in verbo, vacare.& ibi Imo. & Barba. de elect. Ange. Pau. Caſt. & recentiores in l. cùm quædam puella. ff.de iuriſdict. omn.iud.cum alijs concord. à me adductis in tractat. Nobilitatis, c. 17. nu. 5. incip. & hoc procedit.& multis ſeq.Idq; etiam in priuilegijs exorbitantibus, per l. vlt. in princ. & ibi Bar. in verbo,aut quiſquis is fuit.& Io. Plat.C. de priui. ſchol.li.12. Fran. Are.qui eum tex. ad hoc dicit no. in c. ſuper eo. le 2. col. 1. de reſtib. Alex.qui id declarat conſ.207.incip.ponderatis verbis ſtatuti, col.2. ver. quintò quia dato.& col. 5. verſ. non obſtat quinto.lib.6.& diximus in d.c.18. noſtræ Nobilitatis,nu.8. incip. ſed & hæc omnia.

Redit ad priuilegia filiorum.

111 Qua in re quantum ad priuilegium, conceſſum filijs fauore parentum,ſunt qui hanc controuerſiam quibuſdam diſtinctionibus ſedant,& inter cæteros Cyn. Alber. & Salyc.in d. l. 2. C. de epiſ. & cler.& ibi quoq; Pau.Caſt. qui eam l. legit cum l. 1. Nam aut, inquiunt, priuilegium conceditur ratione dignitatis innatæ, & tunc priuilegium competit liberis, etiam mortuis parentibus,per l. fœminę.ff. de Senatorib. quæ loquitur de vxoribus reſpectu maritorū.tanquam ſentiat, & id procedere in priuilegijs vxorum, & l. eam legem.C. de excu.mun.li.10. Et facit, vt id illis addas,quod in ſimili ſcribit glo.in l.ſemper, §. negociatores. in verbo, in huiuſmodi. ff. de iure immuni.

Et vxorum.

112 Aut(vt ad illos redeamus) competit priuilegium ratione officij publici,& tunc nō competit liberis poſt mortem parentum,& ita intelliguntur leges contrariæ, aut deniq; conceditur priuilegium ratione neceſſitatis, & tunc ad filios non competit, mortuis parentibus, cùm nec illis viuis competat, l.in filijs.C.de decur.lib.10.& l. vlt.C.qui morbo ſe excuſ.eo. lib.

De eadem re.

113 Verùm aliter diſtinguit uir recētioris quidem ætatis, ſed quem non immeritò multis antiquioribus æquare poſſumus,is eſt Fran. Rip.in l. ex facto, col. 3.nu.12.ff.de vulg. & pupil. ſubſtit. nam aut, inquit,priuilegium parentum conceditur filijs,ea ratione,ne dehoneſtetur dignitas ipſorum parentum,& tunc ceſſat mortuis parentibus. Aut ea tantùm ratione, quòd ſunt filij, & tunc non ceſſat, & ita dicit eſſe intelligenda iura vtrinque allegata.

Fictionis cauſa ceſſante, ceſſat fictio.

114 Fictionis cauſa ceſſante ceſſat & fictio, ideo ceſſante æquitate, quæ ſemper cauſa eſt fictionis,l. poſtliminium in prin.ff.de capt.& poſtlimi. reuer. ceſſat & ipſa fictio. l. qui in vtero. ff. de ſtatu homi. & l. Vranius.verſ. ſed cùm duo rei promittendi. & l. ſi debitori. ff. de fideiuſſo. & l. Stichum. §. additio. ff. de ſolutio. Et ita per ea iura voluit Bar. qui ea ſcienter declarat,in l. ſi is qui pro emptore.col.3.verſ.ad ſolutionem igitur, & plenius col.23.quæ eſt in vlt. char. verſ. ſextò principaliter. & ibi quoq; Imo.col. pen. verſ. circa quartum, & Iaſ. char. pen. nu. 384. quartò principaliter quæritur.ff.de vſucap. Quibus adde l. denique.& l. nec vtilem, ff. ex quib. cau.maio.quibus probatur,nunquam fictionem habere locum,niſi ſubſit æquitas.

Furore ceſſante, ceſſat quod ob eum factum eſt.

115 Furore ceſſante ceſſat quod ob eū factum eſt,verbi gratia, ſi ceſſet furor ob quem facta eſt ſubſtitutio exemplaris,ceſſat ipſa ſubſtitutio,l.humanitatis.C.de impube.& alijs ſubſtit. & §. qua ratione.Inſtit. de pupil.ſubſtit. An autem ita ceſſet,vt non reuiuiſcat redeunte furore, videbis apud Bart.in l.ex facto.col.pen. verſ. quæro quid ſi furioſus.& ibi Imo.& Alex. ff. de vulg. & pupil. & Dec. in d.l. humanitatis.col.pen. verſ. ſeptimo noto,ꝙ ſi mente captus . Similiter quoq; videmus ceſſare curationē ob furorē datam. ceſſāte furore.l.1.ff.de curat.furioſ.et l.pen.C.eod.

G

Gratiæ cauſa ceſſante, ceſſat gratia.

116 Gratiæ cauſa ceſſante, ceſſat gratia.Panor. in c.ſuper literis. col. 6. verſ. quò ad tertiam regulam,ad fi. illius verſ. et ibi quoq; Augu.Bero. ad fin. de reſcri. per tex.in d. c.generaliter.C. de epiſc. & cler. Quin addit de hoc Bero. meliorem, vt ipſe dicit, tex.in c.ſuggeſtum.de decim. Hinq; illud aſſumit, quòd multò magis debet ceſſare gratia,ſi cauſa eius expreſſa fuit falſa etiā per ignorantiam : quia vt ſubdit Bero. fortius eſt impedimentum ab initio conſiſtens,quàm ex poſt facto ſuperueniens,l. patre furioſo.ff. de his

qui

qui ſunt ſui uel alieni iur. & §. furioſum. Inſtit. quib. non eſt permiſ. fac. teſt.

I

Immunitatis cauſa ceſſante, ceſſat immunitas.

117 Immunitatis cauſa ceſſante ceſſat immunitas. l. ſemp. §. negotiatores. ff. de iure immunit. cũ alijs multis cõcor. adductis p Io. And. qui id voluit in c. decet. col. 1. verſ. aliqui ex ſupradictis, de reg. iur. lib. 6. in Mercuria. Et ad hoc facit, quod ſuprà dixi de excuſationis cauſa ceſsãte, & quod dicã infrà in priuilegij cauſa ceſſante.

118 Impedimenti cauſa ceſſante, ceſſat quod ob ipſum impedimentũ conſtitutum eſt, id enim probat tex. in l. & ſi contra. & ibi Bal. Saly. C. de nupt. quem tex. ad hoc expendit Cyn in l. non dubium. col. 3. in 8. oppoſi. C. de legib. Et tex. in c. poſt tranſlationem. ibi ægritudinis impedimento ceſſante de tenunc. ex quo omnes docto. ibi, & vbiq; illud aſſumunt, quòd ceſſante cauſa ceſſat effectus. Et voluit etiã expreſsè Bald. in l. ſi ob turpem. in 2. lectu. per eum text. ff. de condict. ob turpem cau. & ex recentioribus Marcus Mantua. conſ. 161. incip. viſo proceſſu præſentis cauſæ. paulò ante fin. & ante hos Io. And. poſt alios antiquiores in c. ſi poſtquam. col. 2. verſ. in contrarium cùm à principio. de elect. lib. 6.

Infamia cauſa ceſſante, ceſſat effectus illius.

119 Infamiæ cauſa ceſſante, ceſſat & effectus illius, ut liquidò patet ex illo exemplo, quod ex Iac. But. & Bal. adduximus ſuprà in banni ceſſante cauſa, vbi videre poteris, ne hìc iterum repetamus. vide tamen infrà in 12. limit. nu. 11.

Inſtitutionis cauſa ceſſante, ceſſat inſtitutio.

120 Inſtitutionis cauſa ceſſante ceſſat inſtitutio: puta, ſi ceſſet adoptio ob quam inſtitutio facta eſt, ceſſat & ipſa inſtitutio, vt multis probat Hieron. Grat. conſ. 124. cuius hoc exordium, cùm hæc cauſa. col. 2. verſ. nec poteſt etiam vt extraneus. lib. 1. vbi loquitur de eo, qui cùm putaretur fuiſſe legitimè adoptatus, ideo fuerat hæres inſtitutus, & nihil aliud allegat quàm illud generale noſtræ regulæ, quòd ceſſante cauſa, ceſſat effectus. Sed de illa Hieronymi. eſt caſus expreſſus in l. ſi ea quam, C. de fideicom. id quoque latè tenuit Ange.

121 Nam nec valet inſtitutio facta de filio, aut fratre putatiuo, cùm verè nõ eſſet, ſiue inſtituens errauerit in facto, l. ſi pater. C. de hæredib. inſtit. ſiue in iure. l. nec apud. eod. tit. & vtrobique docto. vt pote cum ceſſet cauſa eius inſtitutionis. Et id quoque procedere etiam in donatione inter viuos illis facta vt talibus, cum non eſſent, voluerunt Bal. Alex. Corne. & Iaco. à S. Georg. in d. l. nec apud. per l. cùm hic ſtatus. §. ſi quis ſponſam. ff. de donat. inter virum & vxor. Quamuis Petr. Cyn. & Ange. contrarium tenuerunt in d. l. nec apud.

122 Sed & per eã l. cũ apud. reſpondit Raph. Fulgo. cõſ. 23. Engelbertus. col. vlt. verſ. ad ſecundum apparet, non valere inſtitutionem filij naturali, qui putabatur legitimè legitimatus, cum eius legitimatio non valeret. quod & idẽ voluit Pau. Caſt. in l. eam quam. col. 2. ver. & per iſtam l. C. de fideicom. per eum text. ſecundum lectu. Azo. & ita dicit ſe aliàs conſuluiſſe & ſequuntur cæteri recentiores, ibi, & Dec. qui tamen nonnihil nutat, conſ. 166. viſo themate, col. 2. verſ. ſed prædictis, & iterum col. 4. ver. ſecundò principaliter, & col. ſeq. verſ. & ita requiſitus. & aſſeuerantius conſ. 288. incip. quæritur in effectu: col. 2. verſ. ſecundò alia ratione. & conſ. 453. conſultum fuit. in fi. & ad hoc quoque eſt text. in l. neque profeſſio. & ibi not. C. de teſtam. Et vide infrà in ſubſtitutionis cauſa ceſſanate.

Interdictionis cauſa ceſſante, ceſſat interdictio.

123 Interdictionis cauſa ceſſante, ceſſat interdictio: nam ſi interdictum bonis fuerit prodigo ob prodigalitatem, ſi is ad frugalitatem redierit, ceſſat interdictio. l. 1. ff. de curat. fur. Ita vt non ſit opus ſentẽtia, quæ id aliter declaret, vt ſatis oſtendunt verba illius l. quæ ſunt eiuſmodi ipſo iure deſinunt eſſe. Et ita voluit Pet. à Bel. Pert. in l. is cui bonis. & ibi Franc. Rip. colum. vlti. verſ. iuxta prædicta dubitatur. ff. de verb. oblig. Cyn. in l. 2. poſt medium. C. quando prouo. non eſt neceſſa. Bal. in dict. l. 1. ad fi. ff. de curat. furio. qui & antè, videlicet col. 1. verſ. ſed hoc quæro vnum, reddit rationem diuerſitatis quare id fiat, vt ceſſet interdictio ſine declaratione iudicis, cùm interdictio nõ fiat ipſo iure, etiam verè prodigo. & Guid. Pap. non obſcurè conſ. 169. quod incip. prouiſio de curatore.

124 Sed hoc velim intelligas, cùm pater, aut frater errabat in iure, vel facto, putans illos inſtitutos eſſe veros filios, aut legitimè legitimatos, ſiue adoptatos. Nam ſi non erret, ſed ſciat illos nec eſſe veros filios, valet inſtitutio de illis facta, licet eos ita ſimpliciter appellet, vt voluit Paul. Caſtr. in d. l. neq; profeſſio. & ibi Iaſ. col. 2. verſ. limita tamen iſtum tex. C. de teſt. ita intelligentes tex. l. 1. §. Pomponius. de Carbo. edict. & l. nemo. §. 1. ff. de hære. inſt. In dubio autem ſi eos quis vocet filios aut fratres præſumitur errare propter eiuſmodi appellationem, ut voluit glo. in d. l. nemo. §. 1. & ibi Bart. ff. de hæred. inſtit.

An tamen neceſſe ſit id notorium eſſe.

125 Quod tamen pleriq; intelligunt (id enim volui obiter dicere, ne tu lector amantiſſime, decipiaris) cùm notorium eſt prodigalitatem illam, ob quam interdictio facta fuit ceſſare: alioquin enim neceſſariam eſſe ſententiam, quæ id declaret. Ita enim voluerunt Iaco. Are. Bart. Pau. Caſt. Alex. & propè omnes in d. l. is cui bonis. ff. de verbo. oblig. idem Bart. in l. de ætate. in vlt. quæſt. 1. partis. ff. de minor. Sed hoc non admittit Bal. in d. l. 1. ad fi. de cura. furio. nam ceſſat, ait, cauſa impediens, nec requiro pluſquam lex ibi requirit, quæ ſolùm exigit quòd ſanos mores recuperauerit, nec aliter requirit quòd ſit notorium uel declaratum.

L

Legati cauſa ceſſante, ceſſat legatum.

126 Legati cauſa ceſſante, ceſſat & ipſum legatum, l. qui tutelam. in princ. ff. de teſta. tut. & l. tutor petitus. §. 1. ff. de excuſ. tut. & l. etiam ſi partis bonorum, ff. de lega. 1. vbi qui à tutela à

teſta-

teſtatore mandata ſe excuſat, perdit legatum, quod ei teſtator ob cauſam tuitionis reliquerat, vt pote ceſſante cauſa huius legati: quod ſecus eſt, ſi non contemplatione tuitionis legatum relictum fuiſſet, vt ibi no. in eiſdem locis. Vide tamen Barto. in l. demonſtratio. §. quod autem iuris. col. vlt. in 8. q. ff. de condit. & demon. facientem diſcrimen inter cauſam legati, & rationem eiuſdem, vt ibi videre poteris.

Legatum, ob non leues inimicitias reuocatur.

127 Et huc qnoq; pertinet, quòd cum legatum non niſi ob amicitiam, vel meritum fieri ſoleat. l. nec adiecit. ff. pro ſocio. Certè ſi poſt legatum factum interuenerint non leues inimicitiæ, legatum reuocatum eſſe cenſetur, quòd ſi iterum in amicitiam redierint, legatum redintegratur. l. 3. §. vlt. cum l. ſeq. & l. ex parte. ff. de adim. legat. & l. ſi inimicitiæ. ff. de his quib. vt indig. Quid autem ſi inimicitiæ culpa teſtatoris interuenerint, an & id procedat, ut id obiter dicam, vide Ro. ſing. 196. tu habes quod propter.

Legitimationis cauſa ceſſante, an ceſſet legitimatio.

128 Legitimationis cauſa ceſſante, ceſſat legitimatio, verbi gratia, quiſpiam nullos habens filios legitimos, fecit legitimari filios ſuos naturales, deinde ei nati ſunt legitimi, certè ceſſante cauſa, ob quam ea legitimatio facta fuerat, ſcilicet ob defectū legitimorum ceſſat & ipſa legitimatio, ſaltem quantum ad effectum ſuccedendi, vt hac ipſa ratione voluit Dyn. in l. ex facto. in prin. per eum tex. ff. de vulg. & pupil. ſubſti. Guil. Cun. Alber. & Pau. Caſt. in l. tale pactum. §. vlt. ff. de pact. idē Guil. in l. 1. C. de natur. liber. Guid. Suza. in l. humilē. C. de inceſt. nup. Io. And. in addi. Spe. ti. de ſucceſ. ab inteſt. §. 1. ver. ſed ex facto. Oldra. conſi. 247. factum tale eſt, in 1. dubio. Bal. in l. 2. ad fi. C. ſi in frau. patr. & in c. innotuit. col. 3. verſ. ſed nūquid legitimatio. de elect. Ang. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. col. pen. verſ. ſed adde hoc eſſe verū. ff. de liber. & poſth. Pau. Caſt. & Phili. Cor. in l. ſi te parens. C. de ſuis & legit. & idē Pau. cōſ. 22. viſis omnibus. col. 1. lib. 2. Barb. in repet. l. cùm acutiſſimi. col. 4. verſ. facit qđ pulchrè. C. de fideicō. & Bened. in rep. c. Raynut. in verbo & vxorē nomine Adelaſiā, nu. 186. de teſt.

De eadem re.

129 Sed hæc res nō admodum certa eſt, quando ſunt multi, & maiori quidem numero, qui contrarium tenent, multis ſubnixi rationibus, vt videre poteris in mea rep. l. ſi vnquam. in verbo, donatione largitus, in 16. q. Cod. de reuo. dona. vbi eam quæſtionem latiſſimè tracto. illincq; poteris depromere quę tibi neceſſaria uidebuntur, ne hoc iterum inculcem.

Legis ratione ceſſante, an ceſſet lex.

130 Legis cauſa ſiue ratione (vtrunq; enim noſtri in hac re, vt alibi dixi, confundunt, quāuis alij eas diſſeparant) ceſſante, ceſſat & ipſe lex, l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. & l. quod dictum. ff. de pact. & ibi Bar. & Ang. qui eam l. ita ſummant, vt diximus in prin. huius verſ. & eum tex. ad hoc dicit not. Nicol. Eueral. in locis legalibus, in loco à ceſſatione rationis. Et ad hoc quoq; allegatur l. ita autem. ff. de admin. tut. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. & l. 1. §. hoc interdictum. ff. de fonte. & l. vlt. vbi Raph. Fulg. id not. in 1. not. C. de edicto diui Adria. toll. & l. 1. C. de liber. pręter. & cle. 1. & ibi Card. Flor. col. 1. in 10 notab. de iud. Et voluit gl. in l. cùm tale. §. falſam cauſam legato. in verbo, non cohæret. ff. de cond. & demon. Barto. in l. demonſtratio. §. quod autem in 8. q. ff. eo. tit. & in l. 2. §. vlt. col. vlt. ver. tertiò ſumitur. ff. de dona. & in extrauag. ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum abſentia. in fi. Bal. in c. 1. & quia vidimus. col. pen. verſ. modò quæritur quæ eſt ratio, tit. qui feu. dare poſſ. Ang. in repet. l. ſi certis annis. col. 5. verſ. alij autem dixerunt. C. de pactis. vbi loquitur in caſu l. 1. C. de fideicom. Imo. ī l. ſi filius qui. col. 5. verſiculo ſecūdus eſt effectus. ff. de vul. et pupil. ſubſtit. et docto. vbique.

Ceſſante lege, ceſſat eius ratio.

131 Vt è diuerſo ceſſante lege, ceſſat & eius ratio, l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolu. matri. & l. 1. in prin. C. de Lat. liber. tollen. & voluit Bald. in cap. & ſi Crhiſtus. paulo ante fi. ibi, adde cōtra c. quòd ceſſante, de iureiur. De quo tamen vide glo. not. in cap. nouit. in verbo, quicunque de iudic.

Correcta ratione legis, ipſa lex correcta eſſe cenſetur.

132 Ex quo & illud conſequens fit, ut correcta ratione legis, lex ipſa correcta eſſe cenſeatur, vt uoluit gl. in l. 1. in prin. in uerbo, prouidentiæ. & ibi Alexa. in addit. Bar. in prin. ff. de legit. tuto. et in l. 1. C. eo. tit. ex quibus locis patet, quòd licet olim agnati pręferebantur cognatis in tutela, quamuis eſſent remotiores gradu, tamē hodie ſecus eſt: quia id olim fiebat ea ratione, quòd agnati præferebantur cognatis in ſucceſſione, & eadē ratione in tutela, l. quod tutela. ff. de reg. iur. Sed hodie quò ad ſucceſſionem ſublata eſt differētia agnationis et cognationis. auth. in ſucceſſione. C. de legi. libe. et ex fil. nepo. ab iteſt. vē. et auth. defūcto. C. ad Sc. Ter. et auth. poſt fratres. C. de legi. hęr. et ſic correcta eſt ratio legis circa tutelas, ideo ēt correcta eſt diſpoſitio. Et ad eā rationē bn̄ facit tex. i auteh ſicut hereditas. C. de le. tut. l. 1.

De eadem re.

133 Sed & id quod diximus, vt lex correcta ſit ratione eius correcta, probat alia gl. in l. 1. §. filiusfam. qui eſt 1. in gl. vlt. verſ. item nunquid poterit. ff. de donat. cau. mort. quam ad hoc expendit Iac. Butrig. in l. 2. de condi. ob cau. licet Imo. et Ro. in eo ipſo §. 1. dicant eam gl. id non probare, ſed aliud, de quo dicemus in alio loco. Et id quoq; probat alia item glo. in l. 1. in prin. in glo. 1. ad fin. ff. de coniung. cum emancip. liber. Et alia denique glo. in l. 2. in princip. in verbo, filio præcedente. ibi, item quod de adoptione. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit.

De eadem re.

134 Et voluerunt etiam Bal. conſ. 179. quædā domina Catharina paulò poſt medium, ibi non obſtat l. Titia. lib. 1. dum dicit, quòd correcta ratione legis, correcta eſt ipſius legis ſubſtantia. Salyc. in authen. ingreſſi. col. 2. verſ. item not. ꝙ lege correcta. C. de ſactoſan. eccleſ. et in l. vt liberis. in fin. C. de collat. et in l. vlt. in fin. C. de legit. hæred. Imo. in cap. dotalem. colum. 2. uerſ. ſed certè hæc ratio. ff. ſolu. matr. et in l. ſi uerò. §.

de

de viro.col. 3. verſ. aut erat vnica ratio. ff. eo. tit. vbi illam primam gl. facit ſing. & in d. l. 2. col. 3. verſ. ſed tu potes tenere. ff. de vulg. & pupil. & idem Imo. & Roma. qui id latè tractăt poſt alios in l. 2. §. vlt. ille col. 3. verſ. vltimo adde: hic col. 1. verſ. quintò in quantum. ff. de donat. Idem Imo. in c. poſt tranſlationem. col. 9. verſ. poteſt dubitari an correcta, de renunc. Alex. qui illam quoq; gl. dicit reputari ſingularem, in l. ſi conuenerit. col. 4. verſ. nec obſtat ratio. ff. de re iudic. & in d. l. quod dicitur. col. 8. verſ. vnde videtur recidere. ff. de verb oblig. & in l. 1. col. 3. verſ. vnum tamen not. ff. ſolu. matr. vbi & illam gl. dicit ſing. Paris à Puteo, in tractatu Syndicatus, in verbo, cõtra officiales. & in verbo, qui ſemel oſtẽſa. Fely. in c. 1. col. 6. verſ. non ſic econtrario. & ibi Dec. in priori lectura, id intelligens in ratione, ſiue cauſa finali. in 4. col. verſ. tertia concluſio, & ibi Auguſt. Bero. col. 18. nu. 86. de conſti. & ipſe Fel. in c. vlt. col. vlt. de reſcrip. & in c. quàto. col. vlt. verſ. limita tamen vt non fiat, de iudic. & in c. tua nos. col. 2. verſ. ſimiliter videmus, de iureiur. & Iaſ. in d. l. quod dictum col. 1. ff. de pact. & in l. ſi quis filium. col. pe. ver. cogi tamen. C. de inoffi. teſt. & in l. poſthumæ. col. 5. ver. & pro iſta ſententia. C. de bon. poſ. cõtra tab. Fran. Cur. Iunior. conſ. 12. videtur prima conſideratione. col. 3. nu. 10. Io. Crota in l. ſi cõſtante. col. 40. ver. ſecunda cũcluſio. ff. ſol. mat. Augu. Ber. in c. quæ in eccleſiarum. char. vlt. num. 189. de conſti. Syluester Aldobrandinus in §. ſerui autem uerſ. ſed tunc quæro. inſtit. de iure perſona.

De eadem re. 135 Et hæc eſt communis opi. & verior, licet contrarium tenere videatur Io. And. in d. c. poſt tranſlationem. & Iaco. But. in d. l. 2. C. de cõdict. ob cauſ. per gl. in l. qui in poteſtate. ff. de teſta. & in l. tam is. §. 1. ff. de dona. cau. mor. & in l. meminimus. C. de legit. hæred. & Bal. in l. 1. col. 1. verſ. no. ꝙ lex remanet, per tex. C. de caduc. tollẽ. & in tractatu ſubſtitutionis pupillaris, col. 3. verſ. quęro vltra alios, vbi & ad hoc allegat gl. in l. ſi ſuſpecta. §. quoniã fœmina. ff. de inoffi. teſta. Et voluit quoq; Fran. Aret. in d. l. 2. col. 5. uerſ. tu autẽ aduerte. ff. de uulg. & pupi. ſubſtit. & Phil. Dec. in d. l. poſthumo. col. 5. uerſ. rationes iſtę efficaces. C. de bono. poſſ. contra tab. ut nihil omnino ſit in iure noſtro non controuerſum, ut aliàs ſæpiùs à nobis dictum eſt. Sed illis gl. ſatis reſpondent ij qui ſunt prioris ſententiæ, præſertim Ro. in d. l. 2. §. ult. ff. de dona.

De eadem re. 136 Nec nobis deeſt in priorem illam ſententiam legum autoritas: nam ad hoc citatur text. in l. generali. iuncta auth. ingreſſi. quæ illam confeſtim ſequitur. C. de ſacroſ. eccle. nam per d. l. generali. permittebatur monachis teſtari, quia bona ꝑ ingreſſum nõ transferebãtur in monaſteriũ: ſed cũ poſtea ea ratio correcta fuerit, nẽpe cùm bona ingreſſi transferantur in monaſterium, correcta quoq; fuit lex, dans facultatem teſtandi, per d. authen. ingreſſi. ubi id no. Saly. ut iam ſupra diximus. Et citatur quoq; l. placet. C. eo. tit. iuncta l. 1. C. de indictionib. lib. 10. nam per eam l. priorem, qui excuſabantur ab extraordinarijs muneribus, excuſabantur ab indicto, quia id erat extraordinarium, ſed cùm poſtea factum ſuit ordinarium, per d. l. 1. & ſic correcta fuit illa prioris legis ratio, & ea quoque in hoc correcta fuit, per d. l. 1. Et l. 1. in prin. ff. de colla. bono. & l. ea demum, et l. ſi emancipati. C. de colla. iuncta l. ult. C. eo. tit. nam primis illis legibus, emancipati omnia ſuis cõferebant, propter iniuriam, quam eis faciebant: ſed cùm poſtea emancipati fuerunt à iure ciuili cogniti, ſolùm profectitia ſuis conferunt, quia iniuriari ſuis non dicuntur, per d. l. ult. Ita enim ea iura declarat Saly. in d. auth. ingreſſi. Et citatur item c. miramur. cum gl. de ſeruis non ord. iuncto c. à multis. de ætate et qualita. Ex quibus patet, quòd conſtitutio loquens de ſubdiaconatu, tanquam de ordine non ſacro, quia tunc etiam non ſacer ordo erat, correcta cenſetur ea etiam ratione correcta, quia is ordo nouis conſtitutionibus ſacer factus fuit.

137 De quo tamen uide Franc. Aret. in d. l. 2. col. 5. ubi ſupra, ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. vbi docet, hæc poſtrema iura nihil ad id facere ad quod citantur. Niſi intelligas quando lex ſpecialiter diſponeret ſuper uno, ita vt certum eſſet verba complecti perſonam, vel caſum, in quo ratio legis corrigitur, & tunc poteſt habere locum tex. in d. c. à multis. qui videtur uelle quòd requiratur contraria conſtitutio reuocans priorem. & hoc inquit, fortaſſe uerius eſt, et uidetur probari in d. l. 1. in prin. vbi id not. Bald. C. de caduc. tollen. & facit optimè quòd no. gl. in l. liberos, in §. 1. ff. de capit. dimin. Sed & id (vt ille ſubdit) intelligendum, ut ſcilicet correcta ratione legis, intelligatur lex correcta, quando legis ratio corrigeretur generaliter: ſecus ſi in uno caſu tantum, ex multis quos lex complectitur, deficeret, ſiue corrigeretur ratio, per no. à Bar. in l. cùm hi. §. eam tranſactionem. ff. de tranſa. et optimum tex. in l. 1. in fi. ff. de minor.

138 Horum autẽ omnium quæ in prin. huius c. diximus, in promptu ratio eſt: nam legis ratio, eſt mẽs legis, ut uoluit Dyn. in c. ult. ad fi. de reg. iur. lib. 6. et Cyn. in l. nõ dubium. col. ult. uer. primò quęro. et ibi clarius Bar. col. 2. uer. ſecundum dubiũ eſt, et Bal. col. 3. uer. ſequitur uidere de tertio, ibi, ſecundò quando ratio, C. de legib. Bar. in l. cùm mulier. in prin. et ibi quoq; Bald. Imo. Raph. Co. Pau. Caſt. ad fi. Alex. colum. 1. in 5. no. omnes per eum tex. ff. ſol. mat. Bal. in l. 1. col. pe. verſ. itẽ an ceſſatio. ff. eo. tit. ubi de hoc dicit eſſe meliorẽ tex. totius iuris in l. ſcire oportet. §. illud uerò. ver. ſed et ſi maximè. ibi, mens legiſlatoris. ff. de excuſ. vbi et hoc ex eo tex. no. ipſe Bald. & rurſum idẽ Bal. in l. 1. col. ult. in prin. ff. ſi cer. pet. vbi dicit, ꝙ ratio eſt mens, et medulla ipſius ſtatuti. et in l. 2. in fi. et ibi Imo. col. 2. uerſ. nec obſtat quod remanet, ff. de dona, et in l. maximũ vitiũ, *Ratio legis eſt mens ipſius.* *Et medulla ipſius.*

col. 3. ver. præterea iſtud ſtatutum, C. de liber. præter. & in l. 1. col. 2. ver. pone alium caſum. C. de interdict. & in l. 1. col. 2. ver. ex quibus concludo. C. quæ ſit longa cõſuetud. & in c. poſt tranſlationem. col. 2. verſ. quæro vtrum ceſſante. de renunc. & conſ. 2. incip. verba ſtatuti, lib. 1. vbi dicit tria hæc, vnum & idem operari, ſcilicet verbum, rationem, & mentem. & conſ. 199. in cauſa iſta, circa medium. lib. 3. & conſ. 433. domina Ioanna, col. 2. verſ. eſt vltimò cõſiderandum, eo. lib. 3. & inter conſ. Ang. conſ. 281. Martinus Io. de Florentia, col. 1. & ipſe Ang. conſ. 211. in volumine ſtatutorum, col. 2. ver. nec obſtat huic deciſioni. & Feder. Senen. conſ. 4. teſtator in vltima voluntate, circa med. Petr. Anch. in repet. cap. 1. char. 14. in paruis. verſ. circa tertium caſum. de conſuet. Card. Flor. in hoc confundens cauſam, & rationem, in c. ſi quando. ad fi. de reſcrip. vbi dicit mentẽ legis, & rationem idem eſſe, ideoq́, rationem, ſeu cauſam legis eſſe ipſam legem. & Raph. Ful. conſ. 78. ſuppoſito ſtatuto tenoris. col. 2. ver. igitur & in nepote. Cor. conſ. 193. placet. in prin. lib. 1. & conſ. 29. in præſenti conſultatione. col. 2. verſ. & pro certo videtur. lib. 3. & conſ. 90. ſcrupuloſa videtur. poſt prin. eo. lib. 3.

Ratio, eſt anima legis.

139 Et ratio, ſeu mens legis, eſt ſicut anima, & verbum ſicut corpus, ſiue ſuperficies, vt ſcribit Bal. in l. ſi quis ſeruo. col. vlt. verſ. ex his apparet. C. de furt. & vt tradit idem Bal. in l. vlt. in 15. q. C. de hæred. inſtit. ratio eſt anima ipſius ſcripturæ. & in auth. poſt fratres fratrum. verſ. item frater. C. de legit. hære. quòd ratio legis debet attendi, tanquam virtus intrinſeca legis, & tanquam genus prædicans de ſingulis ſpeciebus, vt no. in §. 1. Inſtit. de legit. patron. tut. & in c. 1. §. & quia vidimus. col. antepe. verſ. extrà quæritur. tit. de his qui feu. dare poſſ. dicit quòd eſſentia legis, vel ſtatuti conſiſtit in mente ſtatuentium. & in c. dilectus, le 1. col. 1. ver. item nota quòd appellatione, de reſcri. quòd ſicut ſententia, vel ſtatutum inducit diſpoſitionem, ita ratio ſtatuti, l. emptor, §. vlt. ff. de rei vend. quia ratio (inquit) ius facit. & conſ. 275. inci. quod pro regula. colu. 3. verſ. ſi autẽ ratio, lib. 2. ꝙ ratio legis, ſiue conſuetudinis ſeruari debet tanquã anima & ſpiritus eius. Pan. in c. nihil, col. 5. verſ. nec obſtat. ſi dicatur, de ele. ꝙ ſic ſe habet ratio legis ad verba legis, ſicut anima ad corpus: vnde ſicut anima dominatur corpori, ita ratio verbis. quod & idem ipſe dicit, conſ. 1. facti contingẽtia talis eſt, quidam A. contraxit, col. 3. verſ. vltimò adduco pulchrum, lib. 1. & conſ. 75. quidam deceſſit, col. 4. ver. & ex his coniecturis. eo. lib. 1. Ro. in l. 2. §. vlt. & verſ. non obſtat quod dicit, ff. de don. & Maria. Socin. Senior conſ. 30. quamuis ex his. col. 3. verſ. quare cum præfatum, lib. 1. & conſ. 35. circa prædictã conſultationem, col. 2. ver. & quamuis hæc ratio, eo. lib. 1. & Bar. Soc. eius filius cõſ. 241. circa primam difficultatẽ, col. 12. verſ. præterea & tertiò, lib. 2. vbi dicit ꝙ ſpiritus, & anima ſtatuti, eſt ratio illius. Ale. conſ. 52. circa hanc dubitationem, col. 3. verſ. præterea faciat, lib. 3. & Fran. Cur. Senior. conſ. 9. Ticinenſi ſtatuto, col. 9. verſ. quia verba ſtatutorum. vbi dicit, ꝙ ratio ſtatuti eſt anima ipſius. & conſ. 45. ſtatuto & conſuetudine, col. 6. verſi. quia mens, vbi & illud quoque dicit quòd mens, & ratio eſt ſicut anima, & verba ſicut corpus, & ſuperficies. & Fely. in c. tua nos. col. 2.

Eſſentia legis in mente.
Ratio inducit diſpoſitionem.
Ratio ius facit.
Ratio verbis dominatur.

Ratio legis, eſt ipſa lex.

140 Suntq́; multi qui dicũt mentem, & rationem legis eſſe legem ipſam, vt non obſcurè voluit gl. in l. 2. in verbo rationem, uel legẽ, paulò poſt prin. C. quę ſit longa conſuet. Bal. conſ. 467. de iure com. in fi. lib. 2. per no. in l. cùm tale. §. pe. ff. de cond. & demon. Ang. in l. prętor ait. §. 1. uer. conclude ergo, ubi dicit mentem, & rationem legis ab ipſa lege non differre, per l. credendum, in prin. ff. qui per. tut. Pan. in c. ult. col. 3. uerſ. nec ex hoc dicas, de reſcrip. & in c. ult. col. 3. ver. nec ex hoc dicas, de reſcrip. & in c. 2. col. pe. uerſ. item mens. de p̃ben. et in c. 1. col. 4. verſ. quid autem ſi lata, de re iud. et in c. quia pleriq; col. pe. verſ. ego latiùs, de immu. eccl. et conſ. 75. quidam deceſſit, col. 4. uer. ex his coniecturis, li. 1. Cor. cõſ. 15. ex quo dictus Franciſcus, col. 3. uer. & ratio legis, lib. 1. et cõſ. 108. placet mihi, col. 2. uer. & ſic ex p̃dictis. Phi. Dec. cõſ. 64. cuius ſupraſcriptio incipit, pręſupponitur tẽpore, col. pe. uerſ. cõfirmatur prędicta cõcluſio, ubi ẽt multa ex ſuperioribus tradit. et Docto. ubique. ut tñ non omittamus qđ dicit gl. c. hinc etenim. in §. gibboſus, in verbo, faciẽ, 49. diſt. rationẽ eſſe cordis faciem.

Ratio cordis facies.

Quod ex mente & ratione eſt, non ex extenſione eſt.

141 Hincq́; plerique illud aſſumunt, id quod uenit ex mente: & ratione legis, ex ipſa lege & non ex extenſione venire, ita vt ex ea competat directa actio, per l. nominis et rei. §. verbum ex legibus. ff. de uer. ſign. & l. 1. ff. vti poſſid. et ibi Cyn. de quo per Bar. in l. 3. in prin. ff. de legi. tut. et in l. curator. col. 1. uer. alio modo. et ibi quoq; alios, maximè Alex. qui multos alios citat, C. de neg. geſt. Raph. Fulg. Cor. et Phil. Dec. in l. bono. C. de bono, poſſ. ſecund. tab.

Extenſio non eſt, vbi eſt omnimoda ratio. Etiam in pœnalibus.

142 Nam vbi eſt omnimoda ratio: ibi non dicitur, nec eſt extenſio, aut ampliatio, vt uoluit gloſſ. not. in c. 1. in uerbo, Italiæ. de tempo. ordi. Etiamq́; . vt ea dicit, in pœnalibus, per c. ſi poſtquam. de elect. eo. lib. 6. vbi conſtitutio, cupientes, eiuſdem tit. licet ſit pœnalis, declaratur habere locum in prouiſionibus, appellationibus, & confirmationibus, de quibus ibi cautũ non erat. & allegat etiã l. ſi poſtulauerit. ff. ad leg. Iuliam, de adul. et l. quædam. §. nummularios. ff. de eden. Et idẽ propemodum voluerunt Pet. et Cyn. in l. iura nõ in ſingulas. ff. de legib. dum dicũt, ꝙ cùm in pluribus caſibus eſt eadẽ ratio, ea decidit oẽs iſtos caſus, non quidẽ per extenſionem, ſed ſicut genus compræhendit omnes ſuas ſpecies ſic & generalis ratio diuerſtas ſpecies caſuum. Cùm autem rationes ſunt ſpecie differẽtes, tñ ſimiles, tunc eſt extenſio, ideſt progreſſio de termino ad terminum per adæquationem. & ijdem Petr.

Ratio vt genus comprehendit diuerſas ſpecies,

&

& Cyn.in l.q͂ verò contra rationem.& ibi quoq;
Bal.in priore lect.col. 1.verſ.item veriſimile eſt.
eo.tit.idem Bal.in auth.poſt fratres fratrum.ver.
item frater.C.de legit.here.Pet.Anch.conſ. 112.
ſuperſtite domina,col. 1.Pan.in d.c.nulli.vbi ſu-
prà,de elect.Paul.Ca.conſ.83.præſens caſus,col.
2.ver.conſtat autem quòd quando,lib. 2. vbi id
pulchrè declarat, cum alijs multis à me collectis
in repet.l.ſi vnquam.in verbo, libertis.num. 45.
quorum ſententia.C.de reuocan.donat.

143 Quæ cùm ita ſe habeant,ideo ratio,ſiue
cauſa in legibus,ſtatutis,conſuetudinibus, & alijs
quibuſuis diſpoſitionibus maximè, & in primis
attendenda eſt,& ſeruanda, vt dicit Bar.in l.con-
tra legem,poſt med.ff.de legi.autoritate Iac.Are.
& Cyn.in l.quicunque.C.de ſeruis fugit.& ſequi
tur Iaſ.in .l.de quibus.col. 1.verſ.alij intelligunt.
ff.eo.tit.& ante illos ſcripſerat gl.in d.l.2.in ver-
bo, rationem aut legem.C. quæ ſit longa cõſuet.
non minùs attendi mentem, ſiue rationem le-
gis quàm legem ipſam,per eum tex.& l. præce-
dentem,& omnes vbique. Sed quod præ cæte-
ris tibi annotandum eſt hoc in loco, id eſt quod
diximus de ratione ſtatuti, & conſuetudinis.

144 Properteaq; diſpoſitio quantuncunq; ge-
neralis,per rationẽ reſtringitur, & è diuerſo ſpe-
cialis,per rationem generalem ampliatur.Primũ
probatur ex tex.in l.cùm pater.§.dulciſſimis. &
ibi Bar.Bal.Alb.& Pau.Caſt.ff.de lega.2. & l.pa-
ter.§.ſfundum.& ibi Bar.ff.de leg.3.& l.adigere.
§.quãuis.ff.de iure patr.& l.ex facto.in 1.reſpon.
ff.de vulg.& pup.ſubſtit. vbi & id in priuilegijs
procedere probatur, & l. quod dictum.ff. de
pact.ex qua Ange.ibi poſt prin.no.limitatam le-
gis rationem, limitare ipſam legem.& l. ſi is qui
animo.et ibi gl.in verbo,amittere.Dy. Alb.Ang.
Pau.Caſt.et Claud.Seiſel.ff.de acq.poſſ.et l. can-
cellauerat.et ibi Bar.ff.de his quæ in teſta. delen.
& l.ita autem.in princip.et ibi etiam Bar.ff.de
admi.tut.et l.hæc actio. ſecundum vnam lect. ff.
de calum.et l.non omnium.C.de ſuſpect.tut.&
c.ſuggeſtum,et ibi Panor.in 2.not.Phil.Franc. et
Phil.Dec.in 1.et 2.not.de appel.

145 Et id item voluerunt gl. in l. 1.§.hoc in-
terdictum eandem.ff.de fonte.Bart.in d.l.adige- *De eadem re.*
re.§.quamuis.ff.de iure patr.Bal. in l. de quibus.
col. 10.ver.ad ſecũdum.ff.de legib.et in l. ſi quis
ſeruo.col. vlt.verſ.ex his apparet.C.de fur. et in
l.data.col. 9.ver.item no.quod ratio.C.qui accu.
non poſſ.et inter conſ.Ang.cõſ.281.Mart.Io.de
Florentia,col. 1.et ipſe Ang. conſ.221.verſ. nec
obſtat huic deciſioni.et conſ. 346.incip.Titius,vt *Et procedit in omnibus diſpoſitionibus.*
hæres.vbi id dicit procedere in diſpoſitione lega
li,teſtamentaria,et inter viuos, per multa ex iuri-
bus ſuprà allegatis.Saly.in l. 2.col.2.verſ.ideo &
meritò.C.de noxa.act.Petr.Anc.qui et hoc dicit
procedere non ſolùm in legibus, ſed & in con-
tractibus,vltimis voluntatibus,et iudicijs,conſi.
254.ſuper primo quæſito. Raph. Fulg. conſ.99.
magiſter. col.vlt.vbi dicit, quòd ratio regit, id
eſt,reſtringit,et ampliat diſpoſitionem.et conſil.
186.pro determinatione.col. 3.verſ. ſecũdò quo
niam ipſa domina.Raph.Co.conſ.2. proponitur
quòd Ser Blancus,col. 1.in fi.et conſ.143. Titius
et Seius.Ro.conſ.26.viſo themate conſultatio-
nis.col. 2.verſ.item et quia ex dicta ratione.Paul.
Caſt.conſ.438.quantum ad primum,col. 2. verſ.
non obſtat q͂ ſtatutum.lib. 2.Pan.in d.c.vlt. colu.
3.vbi ſuprà,de reſcrip.et in c. ſecundò requiris.
col. 1.in 1.not.de appel.& in d.c. 1.col. 3. uerſi.
et quia pleriq; à lege.vbi ego latiùs, de immuni.
eccl.et in c.de vxore.col. 2. verſ.ſed quæro quid
in abbate.de ſepult. & conſ. 93. ſtatuto ciuitatis
Groſſetanæ,col. 3.verſ.nam ad rationem legis, li.
1.et conſ. 3.nitar in præſenti cauſa,in 23.q.lib. 2.
& conſ. 58.quidam Nicolaus,col. 3.verſ.ſecun
do hoc videtur.eo.lib. 2.Alex. conſ. 75.videtur
in præſenti conſultatione,col. 3.verſ. ſed hæc di-
ſpoſitio.lib. 5.Franc.Are.conſ. 160.verum eſt q͂
Comicus,col. 3.verſ.moueor primò.Soc. conſil.
165.viſis inueſtituris.col. 3.verſ.ſecundò proba-
tur.lib. 2.Fel.in c.tua nos,col. 2.verſ.in text. ibi,
res de iureiur.Fran.Cur.Senior,qui hanc dicit
eſſe regulam infallibilem,conſ. 9.Ticinenſi ſtatu-
to,col.pen.ver.concludo igitur fratrem. et latiùs
conſ.81.rectè præfatus.col. 2. ver. ſed præmiſſis.
& multis ſequ. Alter Franc. Curt.Iunior conſil.
12.videtur prima conſideratione. colum. 3.
nume. 10.

146 Et ideo ex facto reſpondit Ang.conſ. 189.
viſa quietatione reuocatur in dubium, q͂ quan-
tumcunq; uerba liberationis ſint generalia,præ-
gnantia et pleniſſima,ſi tamen cauſa ipſius,non
poteſt ex proprietate ſermonis adaptari ad ali-
quam ſpeciem debiti, illam non comprehendit.
Vnde illud infert, quòd ſi creditor generali ſer- *Generalis liberatio facta ob ſatisfactionem non comprehẽdit obligationẽ conditionalem.*
mone dicit, ſe ideo liberare debitorem, quia eſt
ſibi ſatisfactum,vel ſolutum,cùm iſta cauſa non
poſſit conuenire obligationi conditionali,non il-
lam comprehendit,quod dictum pro no. refert,
et ſequitur Fran. Aret. dicto conſil. 160. vbi ſu-
prà.et Phil.Dec.conſ. 379.requiſitus.col. 2. uerſ.
et ulterius iſta concluſ.et Pau.Pariſ conſ.49.Ga-
laſſino,nu.43.lib.3.Et idem in hoc caſu cõſuluit
Maria.Socin.Senior,conſ. 24. uiſis ac diligenter.
colum. 4.uerſ.primò quia poſito,et dicemus po-
ſtea in liberationis cauſa ceſſante,nu. 171. incip.
liberationis.

147 Hocque illud eſt propemodum, quod *Limitata cauſa limitatum producit effectum.*
vulgò dicimus, limitatam cauſam limitatũ pro-
ducere effectum: ad quod etiam allegari ſolet
d.l.cancellauerat.ff. de his quæ in teſta. delen. et
l.cùm ſeruo.in prin.et ibi Bal.ff.de cõtrah. emp.
et l. 2.et ibi etiam Bal.ff.de ſer. export. et l. in ra-
tione.§.ult.ff.ad legem Fal.et l.ita autem.in prin.
ff.de adminiſtra.tut.et l.filius à patre.§. ſi quis ex
certa.ff.de liber.et poſthu.ex quo no.Ro.limita-
tam inſtitutionem,ſiue exhæredationem,limita-
tum procedere effectum.et l.in agris.et ibi Alb.
ff.de acqu.rer.domin. et in dicta l. cùm pater. §.

dulciſſimis.ff.de leg. 2.& l.ſi gratuitam.§.1.ff.de præſcrip.verb.& l.ſed ſi plures. §. ad ſubſtitutos. verſ.in adrogato.& ibi Bald. Imo. Rapha. Cor. Alex.& Iaſ.ff.de vulg.& pup. ſubſtit. & l. milites agrum.ff.de re milit.& l.age cum Geminiano. & ibi Bal.Saly.Ro.& Iaſon,C. de tranſact. vbi de limitata cauſa tranſactionis.& l.1.in fi.ff.de æſtimat.& c. de cætero. & c. ea noſcitur. de ſenten. excom. & c.licet. de decim.& c.quod ſuper his. de voto.& c.2.& ibi Anton.poſt princ.de cuſto. euchariſt. & c. ſuſceptum de reſcript. lib. 6.gl.in cle. 1. in verbo,reſtitutat.de ſequeſt.poſſ.& fruct. Franc. Aret.in l.qui ſuperſtitis.col. 3. verſi. circa tertiam limitationem.ff.de acq. hære. vbi loquitur de limitata cauſa renunciationis, poſt alios antiquiores ab eo citatos, & conſi.84.diligenter ponderatis, col.3.verſi.ex hoc primo fundamento. vbi loquitur de limitata cauſa æſtimationis. Barba. inter conſil. Alex. conſi. 94. viſo puncto. col. 1.lib. 3. vbi loquitur de limitata cauſa nouationis. Maria. Soc. conſ. 26. ex his quæ in facto. col.3.verſiculo poſtremò poſito lib. 1.vbi loquitur de limitata cauſa defenſionis. & cōſ.31. proſequendo ordinem.col.pe.ver.ſecūdò probatur. eo.lib.1. vbi loquitur de limitata cauſa negligentiæ.& Bart. eius filius,conſi.48.eleganter.col.2. verſ.ex quibus infero.lib.3. vbi loquitur de promiſſione. Corn.conſ.299.quod incip.præmittendum eſt q fratres.col.1. lib.4. vbi loquitur de limitata cauſa ſocietatis. Cepola in ſuis conſi.cauſarum criminalium conſi.68. circa primum dubium.col.1.verſ. & licet dicatur. vbi loquitur de limitata cauſa ſententiæ.Fran.Cur.Senior conſil. 50.memoriæ recolendæ dux Mediolani. col.14. nu.66.vbi loquitur de conceſſione feudi, & cōſi. 70.Chriſti,&c.circa primum, col.2.no.13. vbi de inueſtituræ limitata cauſa, quod idem propemodum eſt.Iaſ.in l.ſi fundum per fideicommiſſum.col.3.verſ.ſecundò ratio.& ſeq.ff.de lega.1. vbi etiam loquitur in cauſa limitata venditionis. Phili.Dec.conſ.379.requiſitus pro conſilio. col. 3.nu.7.vbi loquitur de limitata cauſa excluſionis,& conſ.394.pro vera reſolutione,col.2. verſ. quantum autem ad aliam,vbi loquitur de limitata cauſa ſubſtitutionis,Matth.Afflict.in c. Titius. col.2.nu.7.tit.ſi de feu.fuer.controuer. inter domin.& agna.vbi loquitur de limitata cauſa renunciationis. Stepha. Bertran. loquens de limitata cauſa ceſſionis,cōſ.1. viſo conſultationis themate,col. 108.nu.105.lib.2.Hieron.Grat.reſpon.7. & ſi ſatis.col. vlt.ad fi.lib.1. vbi loquitur de limitata cauſa reuocationis.& reſpon.65.& ſi agatur. col.3.nu.31.eo. lib.1.vbi loquitur de limitata cauſa legitimationis.Pau.Pariſ.loquens in limitata cauſa abſolutionis. conſ.102.& ſi regulariter. col.2. nu.17.li.1.& conſ.116.circa reſolutionē. col.2.nu.8.eo.li.1.vbi loquitur de limitata cauſa cōceſſionis.& conſ.65.viſo teſtamento. col.vlt. nu.28.lib.2.vbi item loquitur de renunciatione. & conſ.1.redemptoris.col.pe.nu.124.lib.3.vbi etiam loquitur de renūciationis cauſa.& cōſ.41. Ioannes teſtator.col.pe.nu.77.eo.li.3.vbi loquitur de cauſa ſubſtitutionis.& conſ.49.Galaſſino.col. 7.nu.41.& ſeq.eo.lib.3.vbi etiā loquitur de renunciatione.& cōſ.96. quamuis prima facie. colum.2.nume.12.eodem lib.3.vbi de cauſa commiſſionis.

148 Quibus adde alia multa in eandē ſententiam collecta à Fel.in c.cùm ordinem.col.4.verſ. limitata cauſa.& ſeq.per 3.col.de reſcrip.& in c. poſt ceſſionem.col.2.verſ.amplia primo.de ꝓb. & in c.Petrus.col.3.ver.ſecundò declara, de homicid.& Iaſ.qui multa accipit ab eo,nec tamen eum nominat in d.l.age.in 2.nota.C.de tranſact.

149 Hincq́; etiam illud fit, quod tradit Bal. in rubr.ff.ſi cer.pet.col.1.verſ.& dicto de cauſa, quòd per cauſam agnoſcimus effectum, & è diuerſo effectum per cauſam. Cui conſimile eſt qd̄ ſcribit Card.Flor.in c.cum dilecti,col.1.verſ.& nota arg.de accuſat. quòd talis cenſetur effectus, qualis eſt cauſa,& quòd valet argu.à deſtructione cauſæ ad deſtructionem effectus, & è diuerſo. Matth.Afflict.qui alios citat in conſt.Sicil. incip. ſi quis aliquem,col.3.in 5.q.in fi.

150 Igitur(vt repetamus) generalis diſpoſitio reſtringitur per limites rationis. Quod tamen not.intellige,vt non procedat in ratione, quę ſola præſumptione innititur, quia per eam rationē non reſtringeretur generalis diſpoſitio legis, vel ſtatuti,vt ſcienter voluit, & ex facto reſpondit Bal.conſ.250.cuius exordium eſt,in quæſtione domini Milani,col.vlt.paulò ante fi.li.1.per not. à Iac.& Old.in lib.1.ff.ſol.mat.quod & nos dicemus infrà in 29.limitat.

151 Intellige ſecundò,ſecundum diſtinctionē Bar.in l.non dubium.col.2. verſ.ſecundò quęro, ibi,& ideo aduerte.C.de legib. Si quis, inquit, vult reſtringere legē ob defectum rationis, aut propter aliam ſuccedentem æquitatem, & tunc ſi vult reſtringere nō licet,et ita loquitur l.proſpexit.ff.qui et à quib. Si verò vult reſtringere, ne aliquis indebitè lucretur,et id quidem licet.l. vt gradatim.ff.de mune.et hon.et l. 1. C.de ſacroſ.eccl. Si verò vult reſtringere,ne aliquis patiatur damnum, & poteſt, et ita loquitur. l. adigere.§.quāuis.ff.de iure patr. Et eam diſtinctionem ſequitur Cor.conſ.193.placet mihi. col.1. ver.et ideo vbi, lib. 1. ſecundum id intelligens quod dicitur, ceſſante ratione legis, ceſſare legē. & con.239.pro deciſione.col.4.in literis o, et p. eo.lib. Et idem propemodum voluit ipſe Bart. in d.l.proſpexit.et in d.l.adigere.§. quamuis. & in l.omnes populi. col.18. ver. ſecundò quæro an ſtatuta.ff.de legib.et Bal.in d.l.non dubium. col.2.verſ.ſequitur videre de interpretatione. et Imo.in l.ſi verò.§.de viro.col.2.uerſ. circa primum conclude.ff.ſol.mat.vbi id dicit procedere,etiam ſi ratio eſſet expreſſa in lege,per text. in cle.1.iuncta glo.de elect. et idem Imo.in l.ubi purè.§.1.in fi.ff.ad S.C.Treb.Mari.Soc.cōſ.1:in

caſu

caſu ſuprà narrato, col. vlt. lib. 1. & Fely. in cap. ſi quãdo. col. 8. verſ. ſed videtur mirabilis. de reſcr.

De eadem re.

152 At hoc minimè placet Salyc. in l. 2. col. 1. verſ. alij vt Bar. de noxal. action. vbi dicit hæc Bar. verba non ſibi videri eſſe perfecta, tum quia non videtur debere fieri reſtrictio aliquo caſu, quo reſtringendo, ſtatutum ad iniquitatem, vel abſurditatem deducatur, l. non abſurdum, ff. de bon. lib. tùm quia in d. l. proſpexit, non reſtringitur diſpoſitio ea ratione, ne lucro libertatis indebitè priuetur, ſed ſolùm ea ratione, quia lex ſic ſcripta eſt, tùm quia ſi fallit in l. pen. §. 1. ff. de rit. nup. q̃ ad idẽ allegatur, vt d. l. proſpexit, à ratione fallentiæ debet ſumi diſcretio rei, & non à dicto.

153 Ideoq; ipſe Salyc. hanc rem latius tractat, nam aut, inquit, ſtatutum generaliter, vel indeſinitè loquens, habet rationem ſcriptam ſecũ annexam, & tunc ſecundum illam rationem debet reſtringi, per d. l. adigere. §. quamuis. Ratio enim primum eſt in intentione ſtatuẽtis, ex eaq; diſpoſitio facta ac illata, auth. ingreſſi, C. de ſacroſ. eccl. illatum autem non debet ſeparari à dicto, quod ſe habet per modum rationis ad illud, l. generaliter, §. nihil, ff. de acq. poſſ. ideo meritò ſecundum rationem limitatur, & reſtringitur, l. ſuis, ff. eo. tit. & l. hæc actio, & ibi gl. ff. de calum. Aut verò ſtatutum non habet rationem ſcriptam ſecũ annexam, & tunc licet ratio non ſit in alio, eſt tamẽ in illo ſcripta, vel declarata, & idem dicẽdum eſt. Aut nec in illo, nec in alio ſcripta, vel declarata eſt, & tunc aut diſpoſitio ſtatuti eſt de eo q̃d non eſt de iure communi cautum, vel diſpoſitum; & tunc fruſtra tractamus de limitanda diſpoſitione ſtatuti ſecundum ius cõe, quod nihil de ea diſponit. Ideoq; tunc ſtatutum in ſuis generalibus verbis debet ſeruari, dummodo cõprehenſa in verbis generalibus, ſub illa diſpoſitione poſſint includi, quantumcunq; ſit durum & aſperum, & ita loquitur d. l. proſpexit. etiãq; ſi hęc aſperitas ceſſet. l. 1. §. nunciatio. iuncta gl. ff. de ope. noui nun. Aut diſpoſitio ſtatuti eſt de eo quod diſpoſitũ eſt à iure communi, & tunc aut reſtrictio quã facere volumus de ſtatuto, nõ poteſt fieri ſalua ratione recti ſermonis, & intellectus, & tunc non reſtringitur ſecundum ius cõe, quia ex verbis eius apparet, ꝙ ſtatuẽtes voluerunt ampliare ius cõmune, & non poteſt ſe ad illos reſtringere, & eius rei quædam exẽpla addunt, quæ ibi videre poteris. Aut reſtrictio quam facere volumus, poteſt fieri ſalua ratione recti ſermonis, & tunc aut quæritur in pęnalibus, & odioſis, & tunc ſtatutũ debet reſtringi ſecundum ius commune, per d. l. & alia iura, quæ allegat. Aut in fauorabilibus, &c. vt ibi videre poteris. Neq; enim pertinent ad hoc noſtrũ inſtitutum, quo quęrimus de reſtringenda diſpoſitione ex ceſſatione, ſiue defectu rationis.

Ratio ampliat, & extendit diſpoſitionem.

154 Secũdum autem, quo dicimus diſpoſitionem ſpecialem extendi, & ampliari ex ratione generali (ſi hęc extenſio, aut ampliatio dicẽda ſit, de quo ſupra diximus) ita ꝙ vbi habet locum ratio illa generalis, habet & diſpoſitio, probatur ex l. nomen debitoris. §. vlt. ff. de leg. 3. & l. cùm mulier. ff. ſol. mat. & l. regula. §. ſi quis. & ibi Bar. & Bal. & iterum §. & licet. ff. de iur. et facti igno. et d. l. 1. §. hoc interdictum eandem. ff. de fonte. & l. 2. §. ſi mater. ver. quid ſi curatores. § ſed ſi quis deceſſiſſet. et ff. ad S. C. Tertul. & l. pater filium. §. fundum. ff. de leg. 3. vti à nonnullis citatur, licet alijs nihil facere videatur, et d. l. cum pater. §. dulciſſimis. ff. de leg. 2. et c. ſecundò requiris. & ibi Bal. de appel. et c. conſtitutionẽ. de reg. iu. li. 6.

De eadem re.

155 Et voluit quoq; gl. in cle. 1. in verbo, eligatur. & ibi Car. Flor. qui eam dicit ſing. de elect. Bal. in l. quod dicitur. per eum tex. ff. de pact. dũ dicit eatenus extendi dictum, quatenus ratio illius extenditur. & conſ. 309. incip. opinio communis ante medium, lib. 4. Ang. conſ. 221. col. 2. ver. nec obſtat huic deciſioni. et conſ. 246. Titius tanquam hæres, vbi et id dicit procedere in omni diſpoſitione. Imo. conſ. 1. in caſu pręmiſſo, col. 3. ver. et primò non videtur, vbi ex hoc dicit, ꝙ c. quamuis. de pact. lib. 6. loquens de pacto de non ſuccedendo, quod ei fit cui debet ſuccedi, habet locum in eo quod fit alteri, ex generali ratione illius c. & cõſ. 174. ſpectabilis domine. poſt prin. Pan. in d. c. 1. de iura. calu. ubi et id dicit procedere in odioſis, et in d. c. 1. vbi ſuprà, de re iud. vbi et id dicit procedere in pœnalibus, cum ratio eſt expreſſa. vt in c. ſecundò requiris. in 1. no. de appel. et in d. c. quia in inſulis. de reg. & d. conſ 93. lib. 1. et d. conſ. 58. eo. lib. 2. Domi. in c. ſtatutum. §. cùm verò. col. vlt. de reſcr. lib. 6. Pau. Caſt. in l. ſi verò. §. de viro. poſt prin. ff. ſolu. mat. et d. conſ. 430. quantum ad primum. vbi ſuprà. lib. 1. Alc. conſ. 111. ponderatis verbis inquiſitionis, col. 2. ver. et cum ibi. lib. 1. et conſ. 52. circa hanc dubitationem. col. 3. ver. prætere a faciat vbicunque. lib. 4. et d. conſ. 75. vbi ſuprà, lib. 5. et conſ. 51. in caſu præſenti. col. 2. uerſ. tamen iſtis non obſtantibus. lib. 7. et Soc. conſ. 241. circa primam difficultatem. col. 4. ver. nec obſtat ſi dicatur, lib. 2. et Iaſ. in l. licet inter priuatos. col. 2. ver. primò quia quando ratio. C. de pactis. et alij multi ex his quos ſuprà, nu. 140. incip. et id item.

156 Idq; eſt, quod vulgò dicimus, vbi eſt eadẽ ratio, idem ius ſtatui debere. l. illud. ff. ad legem Aquil. et l. à Titio, in prin. ff. de verb. oblig. et ibi concordant. in gl. Vltra quas adde tex. no. in l. his ſolis, in illis verbis, ſatis tacitè cautũ, C. de reuoc. do. quẽ ad hoc dicit ſing. Bal. in c. quia V. in fi. de iudi. et meliorẽ totius iuris. idẽ Bal. in rub. C. de nauti. fœnor. Adde inquã tex. in c. tranſlato, de cõſt. et c. inter corporalia, de tranſlatio. prælat.

Exemplariter videtur fieri mentio de uno, cùm plura habent eandem rationem.

157 Et quod dicit Bal. in l. omnes populi, col. 7. uer. tertiò quæro. ff. de iuſti. et iur. quòd non videntur diſſidentia quæ in ratione conueniũt: quia ratio eſt coniunctio diuerſorum caſuum ad eundem finem tendentium, per l. non poſſunt, et l. nã ut ait. et l. ideo quia, ff. de legib. et rurſum ipſe Bal. in eadem l. omnes populi, col. vlt. verſic.

ſecundò no. quòd vbi eſt eadem ratio, non propriè dicimus ſtatutum extendi, quia ineſt tacitè, per gl. in c. ſæpe, in verbo, Italiæ, de tempor. ord. lib. 6. & quod ipſe Bal. ſcribit in repet. l. de quibus, col. 12. verſ. item not. quòd non videtur, ff. de legib. ꝙ vbi plura habent eandem rationem, cùm de vno tantùm fiat mentio, videtur id fieri exemplariter, non reſtrictiuè, cum alijs multis aggregatis ab Alex. conſ. 75. incip. videtur in præſenti conſultatione, col. 1. lib. 5. & Iaſ. in d. l. à Titio, in prin. col. vlt. ff. de verb. obli. & conſ. 63. per reformationem, col. 4. ver. ſecundo principaliter, §. 3. & à me, in repet. l. ſi vnquam, in verbo, libertis. nu. 45. quorum ſententia, C. de reuoc. donat.

158 Et hæc vſque adeò obtinent, vt etiam in correctorijs, & exorbitantibus extendatur diſpoſitio, ex ratione expreſſa in lege, vel alia conſtitutione corrigente, & exorbitante, licèt aliàs ſecus. Ita enim voluit gl. reputata ſing. in clem. 1. in verbo, eligatur, & ibi Genz. Pau. Eleaz. Car. Flor. in 22. q. & latè Imo. col. 6. ver. tertiò quærit glo. de elec. Bal. in auth. quas actiones, col. 2. ver. ſed ego dico, et ibi etiem Pau. Caſt. col. 2. uerſicu. item verum eſt, & Iaſ. qui id latiſſimè, & optimè diſputat, & declarat, col. 4. verſ. pro clara intelligentia, & 2. ſeq. col. ſuper l. fin. C. de ſacroſ. eccl. per tex. in d. l. his ſolis. idem Bald. non obſcurè in l. maximum vitium, col. 3. C. de liber. præter. Imo. Raph. Co. & Pau. Ca. in d. l. ſi verò, §. de viro: ille col. 2. verſ. circa primum; alter poſt medium: poſtremus ſtatim poſt princ. ff. ſol. matri. Idem Imo. in l. vlt. col. 3. verſi. & nota diligēter, ff. de hered. inſtit. & conſi. 123. in cauſa quæ vertitur col. 2. verſi. & pro iſta parte, vbi dicit ſing. illam glo. in d. cle. 1. Rapha. Fulgoſ. conſi. 104. Titius condidit teſtamentum, col. 2. verſi. & illa etiam ratione. Rapha. Com. in d. l. cum mulier, per illum tex. & ibi etiam Alexan. in 5. not. ff. ſoluto mat. & in l. quamuis, ibi etiam Paul. Caſt. in fi. C. de fideicom. Panor. in c. vlt. col. 3. verſic. & licet Bar. dixerit, de reſcrip. & in c. nihil, col. 5. ver. nec obſtat. ſi dicatur, de elect. Alex. in l. eadem. quæ eſt 4. §. Cato, col. 6. verſi. & vltra prædicta, ff. de verbo. oblig. & conſi. 50. viſis actis cauſæ, col. 3. verſi. & ſaltem vbi ſcripta, lib. 2. & conſi. 17. ponderatis his, quæ in themate, col. pen. verſi. nec obſtat quòd tex. lib. 3. & conſil. 89. circa primum dubium, col. 2. verſ. vnde ſicut, lib. 6. Fran. Aret. conſi. 27. proponitur ex facto, col. 1. verſic. præterea etiam iunctis his quæ dicit, col. 2. verſic. non obſtat quòd melior, & verſic. ſeq. Cepol. qui id dicit ſing. cau. criminal. conſil. 74. viſo ſtatuto Taruiſij, col. vlt. ver. quia reſpondetur quòd illud. Iaſ. in l. de quibus, col. 4. ver. puto quòd vtrunque, ff. de legi. Fran. Curt. Senior conſi. 81. rectè præfatus, col. 2. nu. 7.

De eadem re.

159 Et ad hoc bene facit tex. in l. emptor, in fi. ibi ea ratione reddita, ff. de rei vend. & in l. in fideicommiſſi, §. cùm Pollidius, ibi, idq; ſibi ideo placuiſſe teſtamento comprehendiſſe, ff. de uſur. gl. in §. 1. in verbo, ad eius curationem, in auth. vt qui ſe res nim. obligat. habe. perhib. & quod tradit gl. in c. ſi. poſtquam, in verbo, mente, de elect. eo. lib. 6. & in cle. 1. in uerbo, eligere, eo. tit.

Ex interpretatione intenſiua, non extenſiua.

160 Nam & in pœnalibus hoc idē procedere tradit Bal. in l. data opera, col. 4. verſ. & adde ꝙ ubi eſt, C. de accuſ. per d. l. his ſolis, quæ propriè loquitur in materia pœnali. & l. ult. C. de indic. viduit. tollen. & idem Bal. in c. 1. §. porrò, col. 2. per illum text. quem dicit meliorem de iure, tit. quæ fuit prima cau. benefi. amit. lib. 2. feud. & Saly. in l. ſi ſerui, col. pen. verſic. prima eſt quòd etiam, iunctis præced. Cod. de noxa. Petr. Ancha. conſ. 304. iſta allegata in contrarium. ante fi. vbi etiam dicit talem caſum potiùs uenire ex mente legis, quàm ex extenſione. Nam ratio, inquit, extendit uerba legis, per d. l. nominis & rei, §. uerbum ex legibus, ff. de uerb. ſignifi. & dicit eſſe tex. expreſſum, ad caſum, qui uenit ex mēte legis extendi conſtitutionem pœnalem in d. c. ſi poſtquam, de elect. lib. 6. & idem quoque Pano. in c. ult. col. 2. uerſ. ſed mihi placet, de reſcript. per tex. ut inquit, apertiſſimum, in l. 2. §. alias, ſed ſi quis deceſſiſſet. & §. ſi mater. uer. quid ſi curatores, ff. ad S. C. Tert. & per bonū (ut & ipſe dicit) tex. in l. liber, §. ſenatus, ff. de rit. nup. dicitque id non eſſe interpretationem extenſiuam, ſed intenſiuam, & intellectiuam. & idem Panormi. in c. 1. col. 3. uerſ. not. ibi, intenſione, de iura. cal. dum dicit procedere etiam in odioſis. et in d. c. col. 4. uer. diſpoſitio etiam pœnalis, de re iud. et in d. c. quia plerique, col. pe. uerſ. ego latiùs de immuni. eccl. Do. in c. ſi ciuitas, §. 1. in princ. de ſenten. excom. lib. 6. Alexan. in d. l. cùm mulier. col. 1. in 5. not. per illum tex. ff. ſol. mat. et d. conſ. 75. incip. uideretur in præſenti, col. 1. lib. 5. Iaſ. in l. ſi is qui, in prin. colum. ult. uerſ tertiò moueor, ff. ad S. C. Treb. Phil. Dec. in l. non uidetur, col. ult. uerſ. ſeptimò fallit, ff. de reg. iur. De quo tñ uide Imol. in d. l. ſi uerò, §. de uiro, col. 7. uerſ. tertio caſu principali, ff. ſol. mat. & Phil. Dec. in l. ſi quis id quod, col. pe. verſi. & ex iſta gl. ff. de iuriſdict. omn. iudi.

Quid in pœnali ſimul, & correctoria.

161 Sed quidquid ſit in ſimplici pęnali, tamen vbi eſſet conſtitutio, & correctoria, & pęnalis ſimul, tunc non extenderetur ex eadem ratione etiam expreſſa, ut expreſsè uoluit Anton. in repet. c. vlt. col. 27. uerſ. hæc uera in quantum, de conſuet. Ro. in d. l. ſi quis, id quod, col. 2. uerſ. nota etiam ratione, ff. de iuriſd. omn. iudic. & conſ. 129. licèt magna apud me, uerſ. ſecunda ratio. Dom. in c. 1. col. 3. uerſ. hæc uera, niſi ius, de temp. ordin. lib. 6. Alex. in d. l. ſi cōſtante, in prin. col. 4. uerſ. hoc tamē intelligi debet, ff. ſol. mat. & Iaſ. in d. auth. quas actiones, col. 6. uerſ. intellige tamē iſtam, & omnes ferè. C. de ſacroſan. eccleſ.

De eadem re.

162 Et in id allegant multi ex ſupradictis glo. quam dicunt ſing. in cle. ut hi qui, quæ eſt 2. in uerbo, in eiſdem, de ætate & qualitate ord. dum tex. ibi ponit rationem expreſſam, & glo. ibi dicit non eſſe extendendá. Cui adde & aliam

gl.no.non abſimilem, in c.fidei, in prin.de hære. lib.6.Et faciunt quæ ſcribunt Bar.& alij in l.Marcelllus, in prin. in vlt. q. ff. ad Trebel.

De eadem re.

163 Sed huius tamen contrarium ſentit Pan.in d. c.vlt.de reſcrip.licet iura quæ ipſe allegat, non loquantur in materia correctoria. Tamen pro illius opinione adducit Clau. Seyſel.in d.l.ſi conſtante, col. 3. verſ.primò, vt non procedat dictũ Bar.in l.quemadmodum,circa medium, C. de agrico. & cenſi.lib. 11.cum alijs concor. dicentibus conſtitutionem pęnalem eſſe fauorabilem, ex quo ſequitur, pœnæ appoſitionem non debere impedire extenſionem, ſiue ampliationem. Sed vt ſubdit Seyſel, reſponſio patet ex nota.per ipſum Barto.in l. 2.§.exercitum,ff.de his qui no. infa.ex quibus declaratur hæc limitatio procedere tantùm,vbi pœna eſſet odioſa. Et ita illam gl.in d.c.2. de æta. & qualitat. limitat Fel.in cap. tranſlato, colum.pen. verſ. primò quòd licet in materia, de conſtit.

164 Sed & hæc quoque procedunt etiam in teſtimonijs, & diſpoſitionibus teſtium,vt ſcilicet ratio teſtis declaret,reſtringat, & ampliet dictũ ipſius, vt videre licet ex Bal.in l.conuenticula illicita.col.4.verſ.de hoc do regulam.C. de epiſc. & cle.& in l.data,col. 9.ver.item no.q; ratio reſtringit.C.de his qui accuſ.non poſſ.per d. l. 1.§. hoc interdictum,ff.de fonte.Alex.conſ. 20. viſo proceſſu cauſæ inter Catherinam,col.pe.ver.modò ſic ratio,lib.2. & conſ. 24. animaduerſis his, col.7.ver.pręterea ipſe,eo.lib.2.Fel. in c.tua nos, col. 2. verſ.& ad iſta,de iureiur.Hippo.Marſil. in repet.rub.C.de prob.col.30. verſ. propter hoc. Imò verò & in omnibus hominum diſpoſitionibus, rationem conſiderari tanq̃ fundamentum actus pronunciauit Bal.loquẽs in hac materia,in c.et ſi Chriſtus,ad fi.de iureiur.p l.vlt.ff.de hęre. inſti.& d.l.cùm pater,§.dulciſſimis,ff.de leg. 2.

Contrarium eius quod dictum eſt ceſſante ratione legis, legem ceſſare.

165 Sed vt redeamus ad noſtrum principale inſtitutum,quo diximus,ceſſante cauſa,aut ratione legis,ceſſare legem aut conſtitutionem: iſtud quidem multi non admittunt, ſed è diametro contrarium dicunt,vt ſcilicet non ceſſet lex, ceſſante eius cauſa,niſi id dictum ſit expreſsè ea lege,vel niſi poſtea reuocetur: licèt enim ceſſet cauſa, remanet tamen eius autoritas, quæ eam facit durare,arg.l.de quibus,ff.de legib. & §.vlt. de offi.deleg. Ita enim voluit gl.in d.c. poſt tranſlationem,in verbo,ceſſante,in fi.& Io.And. col. pen.ſuper ea glo.& Bal.col. 2. verſ.quæro vtrũ ceſſante.Car.Flor.col. 1.Imo.col. 5.num.36.de renuncia.Io.Mona.in c.cupientes.col.2.nu. 5.de elect.lib.6.Zenzel.& Paul.Eleaz.in clemen. 1.de appel.allegantq; ij omnes propemodũ in id,cap. dixit.32.q.1.vbi id etiam no.Archid. poſt Lauren. & idem voluit Iac.Are.in l. 1.vt eum allegat Imo.ibi,col.vlt.ff.ſol.mat. Alter Iacob.Butri. in l.vlt.ff.de condict.ob cau.& in l. 2.C eod.titu. prout & illum citat Imo.in l. 2.§. vlt.col.5.ff. de dona.Cor.conſil.239.pro deciſione,colum. 4. in litera c.lib. 1. & conſ. 53. in hac conſultatione, col. 5. in litera l.lib.4.

Niſi interueniat neceſſitas.

166 At id nonnulli intelligunt. & inter cæteros Io.And.poſt Hug.in d.c.poſt tranſlationem, col.vlt.Henri.Boh.in c.& ſi Chriſtus, col.vlt.de iureiur. & multi ex his quos citauimus in ver.ab hinc.niſi interueniat neceſſitas,c.priſcis,55.diſt. vel vtilitas,c.neophytus. 61. diſtinct. aut pietas, c.Lugdunenſis,& vlt. 9.q.2.aut contraria conſtitutio,c.vtinam,& c.de ieiun.76.diſt.ſiue conſuetudo,§.leges, qui eſt ſub c.in iſtis,4.diſtin.

167 Verùm Card.Flor.in d.c. poſt tranſlationem,in §.cæterum, col. 2. ver. item in eo quod dicit Hoſt.poſt eandem opi. quam tribuit Hoſt. dicit cauſas neceſſitatis, vtilitatis, & pietatis magis inducere diſpenſationem, quàm vt faciãt ceſſare diſpoſitionem.In eo autem quod de contraria conſtitutione, vel conſuetudine dictum eſt. id quidem nõ eſſe quòd ceſſet cauſa,ſed quia diſpoſitio reuocatur, & extinguitur. Anto.verò in eo ipſo c.poſt tranſlationem,col.4. verſ. tu dic latiùs, dicit quòd ex primis duabus potiùs reuocatur, quàm ceſſet.

Quid ſi ratio ſit expreſſa.

168 Alij hac in re diſtinguunt ſecundum ea quæ diximus ſuprà nu. 146.incip.intellige ſecundò,an ſcilicet quis indebitè damnum pateretur, niſi ceſſaret lex, ceſſante eius ratione,& tunc ceſſat. per d.l.adigere.§. quamuis. ff. de iure patr. Aut tunc indebitè lucrum amitteret,& tunc non ceſſat,per l.proſpexit,ff.qui & à quib. Quia in ſententia omnium primus fuit Bar. in multis locis quæ tibi deſignauimus illo eod. nu. 146. vbi etiam videbis qui illum ſequuti ſunt,& nu. quoque ſeq.incip.ad hoc minimè, vbi videbis quid de hac re dicendum ſit.

169 Bal.autem in c.& ſi Chriſtus.col.vlt.ver. ampliùs notandum. de iureiuran. Cauſa inquit, dicitur duobus modis. Primò,vt eſt aliquid in eſſe producens,& ipſi cohærẽs.Alio modo,prout eſt ratio faciens ratum, vti accipitur in l. 1. ff. ſol.mat. & tunc aut ratio eſt expreſſa in verbis, & tunc nunquam diſceditur à ratione l.vlt. ff.de diuor. & in l. eo iure.§.deinde ait lex.ff. de rit. nup.et l.1.§.non autem omne,ff.de flumi. et l.ita autem,in prin.ff.de admit.tut. Aut ratio non eſt expreſſa in ipſis verbis promulgationis legis, ſed adijcitur poſt legis promulgationem: verbi gratia, lex noua ponit rationem legis veteris, vel interpretatio prudentum rationem addit: & tunc refert, aut enim ceſſante ratione ſequitur abſurditas, & tunc ceſſat lex,c.quemadmodum, de iureiuran.aut æquitas poteſt ſtare cum ſtatuto, licèt ceſſet ratio interpretatiua prudentum, & tunc non ceſſat lex, quia ſufficit ratio generalis in omnibus, quæ ſunt de iuſtitia poſitiua,ſcilicet quia placuit legiſlatori,l. 1.§. 1.ff.de poſtul. vnde eſt pro ratione voluntas, vt not.in l. prima, C. de ſecun.nup.et ſuppoſita poteſtate non eſt quęrendum de ratione, l. non omnium, ff.de legib. Aut ceſſante ratione remanet ſtatutum contra-

rationem naturalem, & tunc ceſſat ſtatutum, l. milites agrorum, ff. de re mili.

De eadem re. Item de tacita ratione.

170 Idem Bal. in l. 1. col. 2. ver. nota hic in ſecunda gl. C. quę ſit long. conſuet. dicit ꝙ ratio legis, licèt tacita ſit, tamen eſt ratio, & ea quidem ſeruanda, ſi eſt finalis, per d. l. ita autem, in princ. ff. de admin. tut. & d. l. milites, ff. de re milit. Non obſtat, inquit, l. proſpexit, ff. qui & à quib. quia ratio legis inſpicit ad extendendum, non ad perimendum iam diſpoſitum, vt ibi, nam ex illa cita ratione, non poſſumus perimere formam ipſius legis, in caſu formaliter occurrenti, & formaliter diſpoſito.

Quid ſi ſequatur temporalis tantùm abſurditas.

171 Alibi quoque idem Bal. in l. 1. col. 5. verſi. item an ceſſatio, ff. ſol. mat. dicit quòd ceſſante ratione legis, ceſſat lex, quando aliàs ſequeretur perpetua, & inemendabilis abſurditas, ſiue incommoditas, ſecus ſi temporalis tantùm, per d. l. proſpexit, ff. qui & à quib. vnde, inquit, Iacob. Aret. & Cyn. qui dicunt eam l. carere ſpiritu non bene loquuntur.

172 Rurſus idem Bald. in c. 1. §. & quia vidimus. col. antepe. ver. modò quæritur quæ eſt ratio, in addi. tit. qui feud. dar. poſſ. dicit ꝙ ſi ſtatutũ diſponit de ratione, ſeruamus ſtatutum, non rationem, per d. l. proſpexit. Si autem è diuerſo ratio diſponit de ſtatuto, ſeruamus rationem, non ſtatutum, quia ea prior eſt in potentia, arg. l. Labeo ait originem. ff. de ſupellect. lega. & eum refert, & ſequitur Cor. conſ. 53. in hac conſultatione, col. 5. ver. poteſt etiam ad hoc applicari. lib. 4.

De eadem re.

173 Ant. in d. c. poſt tranſlationem, col. 4. verſ. tu dic latiùs, de tenunc. dicit quod cũ quæritur, an ceſſante cauſa legis, ceſſet lex, hoc dupliciter poſſe intelligi. Primò, an ad caſum in quo cauſa legis non ſe extendit, lex vel eius diſpoſitio ſe extendat, & tunc ceſſante cauſa ceſſat lex: quia vbi ſeparata eſt ratio, ſeparatum debet eſſe ius, l. hæc actio, ff. de calum. cum ſimil. Secundò poteſt intelligi, an ceſſante cauſa, ceſſet lex in eo quod principaliter diſponit: & tunc ſi eſt ius diſpenſatiuum, & in fieri, vt ipſe loquitur, ita vt ex diſpenſatione nondum ius ſit in perfecto eſſe, tunc ceſſante cauſa, ceſſat diſpenſatio, & hoc eſt verũ, quando ceſſat ſpecifica cauſa. Si autem ius eſt in perfecto eſſe, & cauſa eſt generalis, tunc ceſſante ea cauſa generali, non ceſſat lex, ſed reuocari debet, c. ſuggeſtũ, de decim. Si verò eſt ius cõmune, & tunc aut cauſa eſt perpetua, & non eſt queſtio, ſcilicet ꝙ iuris obſeruantia eſt perpetua, vt ingis continentia clericorum, & dilapidationis ſuſpicio, c. ſacerdotibus, 31. diſt. & c. vlt. quia ea, 3. q. 2. & l. ſi tutor. C. de interd. matr. Aut eſt cauſa temporalis, & tunc ſi exprimitur in ea ꝙ ceſſet lex ceſſante cauſa, ea ceſſabit, c. vt conſtitueretur, 5. diſt. & c. cum M. Ferra. de conſti. ſi non exprimitur, non ceſſat. c. dixit dominus, 32. q. 1. niſi interueniat neceſſitas, vtilitas, pietas, contraria lex, vel conſuetudo, ſecundum ea quæ diximus ſuprà nu. 166. incip. at id nonnulli. cum ſeq. 167. Et idem ad verbum voluit Pano. in d. c. poſt tranſlationem, in 2. lect. eius tit. quæ omnino ſimilis eſt lectu. Ant. vt ipſe Pan. ab illo accepiſſe videatur.

174 Ante hos autem, Inn. in d. c. quia pleriq;, col. vlt. de immun. eccl. ſcribit, quòd valet conſtitutio contra ius naturale, ex iuſta tamen cauſa facta: ſed ſi ea cauſa ceſſet, ceſſabit & conſtitutio. verbi gratia, iuſta eſt conſtitutio, quæ dat exceptionem Sc. Macedoniani propter iuſtam cauſam: ſed ſi ea cauſa non ſubeſſet in certo aliquo caſu, vt quia quis in neceſſitate mutauerit pecuniam filiofamiliàs, non haberet locum ea conſtitutio: & peccaret qui ſe ea exceptione tueretur. Subdit tamen poſtea alios dicere, quòd cùm facta ſit conſtitutio ex iuſta cauſa, licèt poſtea eueniat caſus, vbi ceſſet cauſa illa, tamen ſeruanda eſt cõſtitutio, quæ generaliter fuit facta: non potuit enim nec expediuit omnes articulos ſigillatim comprehendere. l. non poſſunt, ff. de legib. niſi talis ſit caſus, qui à iure excipiatur. Hec ille, qui non aliter declarat, vtra opinio ei magis placeat, & eum refert Pet. Anch. ibi paulò ante ſi. qui dicit hæc Inno. verba eſſe valde bona. *De eadem re.*

175 At Card. Flor. ibi, in 18. quæſt. dicit primã opinionem ſibi magis placere, quia proprium conſtitutionis eſt, vt ſit iuſta: cùm ergo deſinit eſſe iuſta, nõ eſt ſeruanda. vel ut ſubdit, poſſet dici, melius eſſe hoc caſu principem conſulere, cap. ſi quando, de reſcript. qui prouidebit reuocando conſtitutionem iniuſtam, & faciendo aliam iuſtam ex varietate temporum. c. non debet, de con ſanguin. & affinit. *De eadem re.*

176 Sed Anto. ibi, col. pen. verſic. plus dicitur, concordando illas duas opiniones, ſcribit, vt à multis citatur, licèt non ita expreſsè in meo codice, ſe putare vltimam opinionem procedere, ſi lex ſtatuit ex cauſa legitima. & indiſcretè loquitur, & in omnibus caſibus præſumit cauſam. Si autem nõ præſumit cauſam in omnibus caſibus, vel ſaltem de defectu cauſæ poteſt conſtare per modum probandi à lege non reprobatum, procedit prima opinio.

177 Panor. autem in illo ipſo c. quia plerique, col. antepe. in 12. q. ver. ego latiùs, relatis huiuſmodi opinionibus, hãc rem (ut ipſe dicit) latiùs, & clariùs tractat. Nam aut lex, ait, ſiue ſtatutum præſumit cauſam, & ſuper ea inducit pręſumptionem iuris, & de iure, & tũc non admittitur probatio ſuper ceſſatione cauſæ, per c. qui fidem, de ſponſa. niſi ius induceret illam præſumptionem in fauorem alicuius: tunc enim admittitur probatio in contrarium, per cõfeſſionem partis, per not. in auth. ſed iam neceſſe, inſerta. l. ſi conſtãte. C. de don. ante nupt. & per Inno. in d. c. quia plerique. Tamen in foro animæ non eſſet ea cõſtitutio ſeruãda, ſi conſtaret de defectu cauſę, vt idem ipſe Pan. tradit in d. c. is qui fidẽ, & in c. 1. de cõſti. Aut lex, ſiue alia cõſuetudo non inducit pręſumtionem iuris et de iure, ſed ſimpliciter ſtatuit: & tunc ſi cauſa eſt expreſſa in lege, et probatur *De eadem re.*

cauſam

cauſam illam deficere in caſu occurrente, tunc non debet ſeruari conſtitutio, nec in foro animę, nec in iudiciali. quia ratio, legis eſt lex, & non è contrario: ideo vbi ceſſat ratio, ceſſat lex, l. non dubium, C. de legib. & c. vlt. de reg. iur. lib. 6. & l. cùm pater. §. dulciſſimis, ff. de leg. 2. & l. ex facto, in 1. reſp. ff. de vulg. & pup. vbi hoc idem probatur habere locum in priuilegijs, & alijs iuribus ab eo allegatis, & quod, vt ſubdit, not. Barto. in l. item quæro, §. qui impleto, ff. loca. Aut ratio legis non eſt expreſſa, & tunc ſi poteſt naturaliter, & indubitanter vnica præſumi, debet lex reſtringi ad limites illius rationis, vt dicit Cyn. in d. l. non dubium eſt. & Bald. in l. maximum vitium, C. de lib. præterit. Quod procedit etiam in pœnalibus, vt voluerunt doct. in dictis locis. & optimè facit l. 2. §. quid ſi curatoris. verſ. quid ergo. ff. ad Tertul. Hæc Panor. Cui, quantum ad poſtremum caſum pertinet, adde quæ dicam infrà in 21. limit. præſertim nu. 7. incip. intelligendum eſt tertiò, & ſeq.

De eodem re. 178 Omnium autem latiſſimè Ægid. Bellamera in c. poſt tranſlationem, col. 5. recenſitis aliorum opi. ſic diſtinguit. Aut ceſſatio rationis tanta eſt, vt per eam remaneat conſtitutio irrationabilis, & tunc vel eſt ob id, quia remanet alia ratio ſufficiens. & tunc non ceſſat lex, niſi hoc diceretur ea lege, vel alia, §. affinitàtis, Inſti. de nupt. cum ſimilib. Aut non remanet alia ratio ſufficiens, & lex non manet propter hoc irrationabilis, quod qualiter procedat, declarauit idem author in c. quantò, in 4. q. de conſuet. Et tunc aut ratio ceſſans eſt impulſiua ſolum, & tunc non facit ceſſare legem, l. 1. §. ſexum, ff. de poſtul. Aut eſt finalis, & tunc aut non eſt lex merè poſitiua, ſed facta ex certo, & ſufficienti iudicio rationis, ſicut ſunt reſponſa prudentum, & quaſi omnia alia iura ff. & tunc præſumitur ratio cohærere legi & conſequenter ceſſatio eius facit ceſſare legem, & ita procedit quod not. in d. l. cum tale, §. legato. ff. de condi. & demon. Aut eſt lex poſitiua, nullam certam & ſufficientem rationem habens, ſed ſolùm authoritatem ſtatuẽtis, licèt quadam perſuaſione rationis minimè ſufficientis adiutam: & tunc aut apparet de mente ſtatuentis. volentis ceſſare legem ex ceſſatione rationis, & ceſſabit lex: quia in conſtitutionum interpretatione principaliter recurritur ad mentem conditoris, c. in his, de ver. ſig. cum ſim. Aut non àpparet, & tunc ſtandum eſt eorum opinioni, qui negant ceſſare legem ex ceſſatione rationis: quia hoc caſu ſola authoritas ſtatuentis eſt cauſa principalis, conſtat autem (inquit) de mente, ſi id exprimatur, vel etiam tacitè ex pręfationibus, l. vlt. ff. de hære. inſt. vel alijs ſeq. l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. ff. de leg. 1. & quia hoc non eſt lege cèrta conſtitutum, locus eſt arbitrio iudicis, c. de cauſis, de offic. deleg.

Liberationis cauſa ceſſante, 179 Liberationis cauſa ceſſante, ceſſat liberatio, quod ex eo patet, quod ex facto reſpondit Angel. conſ. 189. viſa quietatione reuocatur in dubium, quòd quantumcunque verba liberationis ſint plena, & prægnantia, ſi tamen cauſa ipſius liberationis non poteſt ex proprietate ſermonis adaptari ad aliquam ſpeciem debiti, illam non comprehendit. Et id ſequitur, & dicit not. Franc. Aret. conſ. 160. verum eſt quod Comicus, col. 3. verſ. moueor primò, vbi ex hoc dicit, quòd oratio quantumlibet vniuerſalis reſtringitur, vt non comprehendat ius, cui cauſa liberationis, non eſt adaptabilis, de quo dicit eſſe caſum clariſſimum, & ibi hoc not. Bar. in d. l. cùm pater. §. dulciſſimis, ff. de lega. 2. & beneſacere tex. in l. ſi is qui animo, ff. de acquir. poſſeſ. & in l. cancellauerat, & ibi Bar. ff. de his quæ in teſta. delen. Quod & ex eo reaſſumit Chaſſan. conſ. 69. quęro ad primum, col. 2. num. 9. & ſeq. Et bene etiã facit quod proditum eſt à Socin. conſil. 159. in præſenti conſultatione præmittens aliqua. col. 5. verſ. 4. & vlt. li. 2. & Pau. Pariſ. dũ alleg. Ang. & Fran. Aret. vbi ſuprà, conſ. 48. Calaſſino, col. 7. nu. 43. lib. 3. Et diximus etiam ſuprà, nu. 141. incip. & ideo ex facto. *ceſſat liberatio.*

M

180 Mandati cauſa ceſſante, ceſſat mandatum, in id enim eſt text. expreſſus in cap. ſi pauper, in fin. in illis verbis, cùm ceſſet cauſa mandati, & ibi gloſſ. in verbo, ceſſet, & Dominic. qui id nota. in 3. notab. de præbend. lib. 6. *Mandati cauſa ceſſante, ceſſat mandatum.*

181 Metu ceſſante, ceſſat quòd ob eundem factum eſt, vt ex eo ſatis liquet, quod ſcribitur in l. 1. C. de naut. fœnor. tamdiu venire vſuras centeſimas pro pecunia traiectitia quamdiu durat metus maris apud creditorem: ceſſante autem metu, communes tantùm deberi. quod Bald. & Salyc. ibi trahunt ad bailiam, ſiue arbitrium extra ordinem conceſſum metu bellorum, vt ceſſet ceſſante metu, de quo nos diximus ſuprà in arbitrorum cauſa ceſſante. Et bene etiam facit quod ſcribit gl. in l. 3. ff. de donat. cau. mort. arg. l. ſi mortis cauſa.

182 Morbi cauſa ceſſante, ceſſat morb9, quod hinc videre licet, quòd medici imprimis obſeruandum eſſe dicunt, videlicet morbi cauſam, an frigus, fames, an ſatietas, & quæ ſimilia ſunt, occurſurum enim vitio eum putauerunt qui originem non ignoraret; vt ſcribitur Cornel. Celſus in proœmio rei medicæ: proindeq; etiam medici ipſi, circa id præcipuè laborant, vt declarent morborum cauſas, inter quos is qui facilè primas obtinet, Galen. librum vnum de morborum cauſis priuatim ſcripſit, vt ſcilicet illis cognitis, ac deinde ſublatis, morbi quoque vitia tollantur. Ex quo ille ipſe lib. 1. de arte curandi ad Glauconem, Cauſæ (inquit) infeſtanti, perpetuò contraria opponenda ſunt remedia: labori quidem quies: vigilijs ſomnus: iræ, triſtitię, excandeſcentiæ, ſermones, actiones ſpectandæ, & rerum narrationes, quæ animo voluptatem afferunt. Sic & qui cogitatione laborant, ab hac *Morbi cauſa ceſſante ceſſat morbus.*

om-

omnino ceſſent. Sed, & hinc eſt illud ipſius Celſi, in illo eodem proœmio, quòd ſi morbos ex cauſæ facerent, quæ vbiq; eædem eſſent, remedia quoq, vbiq, eadẽ eſſe debuiſſent. idq; præcipuè, vt dicit Galenus lib. 8. Terapeuticæ, proſpicit morbis, qui in generatione ſunt, tollendis, ſcilicet ijs quæ illas excitant cauſas.

183 Nullusque eſt propemodum medicorũ, in quo non inuenias ſexcentas huiuſmodi ſententias, ſed quod ad noſtrares pertinet, huc reſpicit quod ab illis diſſeritur de medico, qui certa mercede promiſit curare ægrotum, qui curatus (vt ſtatim prima frõte videbat) in eandẽ ęgritudinẽ recidit, ut ſi ſtatim reciderit, cenſeatur eadẽ morbi cauſa permanſiſſe: ideoq; ab eo morbo curatus cẽſeri nõ debeat, vt per Barpth. Brix. q. 73. medicus quidam omnes propè. in l. Martius. ff. loca. Albe. in l. contractus. nu. 7. ff. de reg. iur. Bald. conſ. 255. quidam fœnerator: col. 2. lib. 3. & alios quos tibi congeſſi in repet. l. ſi vnquam. in verbo, ſuſceperit liberos. nu. 180. incip. & quoad à noſtris. C. de reuoc. donat.

N

Neceſſitatis cauſa ceſſante, ceſſat quod ob eam ſtatutum eſt.

184 Neceſſitatis cauſa ceſſante, ceſſat quod ob neceſſitatem ſtatutum eſt, aut introductum, c. 2. & ibi Card. Flor. in 3. not. Pet. Anch. in 1. not. Ant. in 1. no. de cuſtod. Euchariſt. & cap. de Siracuſanæ vrbis. 28. diſt. & c. quoniam multa. 48. diſt. & c. quia ſancta. §. verum, 63. diſt. & c. quod pro remedio, & ibi. Card. Alex. in prin. 1. q. 7. & c. ordinationes. §. quamuis autem, 9. q. 1. glo. in l. ſolet, in verbo, quàm curator. & ibi quoque Bart. ff. de tutel. & in c. in argumentum, de reg. iur. lib. 6. Hoſtien. in c. cùm in cunctis. verſ. ea propter, in verbo, neceſſitate, de elect. Bar. in l. 1. §. nunciatio, col. 3. verſ. quandoque ſit iuris noſtri, ff. de oper. noui nunt. vbi dicit quòd quando aliquid ſtatuitur pro neceſſitate, contra regulas iuris communis, intelligitur habere locum, quatenus durat neceſſitas, per l. ſenatus, ff. de offic. Præſid. & l. 1. in fi. ff. de feri. & Petr. Anch. in c. 1. col. 2. in 6. not. de ſtat. monach. Et ex externis ſcriptoribus Dionyſ. Halicar. lib. 8. Quicquid, ait neceſſitatem pro tempore, vel priuatis, vel ciuibus adfert, tantiſper duret, donec ceſſet ea neceſſitas.

185 Sed hoc primò intellige, niſi vtilitas ſuccederet. in locum illius neceſſitatis ceſſantis, vt eſt de monachis ordinandis, in c. ſunt nonnulli, in fi. & c. cum pro vtilitate, 16. q. 1. & arg. c. priſcis, 55. diſtin. Et voluit glo. in d. c. in argumentum, in fin. de reg. iur. lib. 6. Arch. poſt Hug. in c. ſtatuimus, circa medium, & iterum in c. neophytus. in fi. 61. diſtin. Henric. Bohic. in c. & ſi Chriſtus, col. vlt. de iureiu. Card. Alex. in c. quod pro remedio, 1. q. 7.

186 Secundo intellige, niſi ex neceſſitate ius commune introductum fuerit, tunc enim id non ceſſat, ceſſante neceſſitate, ſed perpetuum manet. c. duo. 12. q. 2 & c. dixit dominus. 32. q. 7. Niſi in conſtitutione exprimatur quòd id ceſſare debeat, ceſſante neceſſitate, cap. quod ſcripſi. 35. q. 3. & ita volit ipſe Archid. poſt Laur. in d. c. ſtatuimus. 61. diſtin.

Firmius eſt id, per quod redimus ad ius ipſum commune.

187 Cui adde quantum ad primum, quòd id, per quod redimus ad ius commune, multò firmius eſt, & potentius, vt videre licet ex gl. illa ſing. in c. ſtatutum. in verbo, numerandodum, ibi item per hanc, de præb. l. 6. Anto. & Panormi. in c. olim tibi, per illum text. illum quidem, in fin. alterum in 3. not. de verb. ſignific. cum alijs multis ſimilib. à me collectis, in tract. Primigeniorum, q. 24. nu. 6. incip. quam rationem. Quantum autem ad exceptionem, adde etiam quæ diximus ſuprà in ceſſatione cauſæ legis, nu. 160. incip. ſed vt redeamus.

188 Tertiò intellige vt ceſſet effectus in eo caſu circa facienda, non etiam iam facta, vt etiam dicit gl. in d. c. in argumentum, per not. in d. c. quod pro remedio, & in c. & ſi Chriſtus in fi. de iureiu. & facit (inquit) c. factum legitimè, eo. tit. de reg. iur. lib. 6. ad quod etiam optimè facit quod diximus ſuprà in ceſſatione cauſæ diſpenſationis, nu. 90. incip. quod tñ ita, & ſeq. & quod etiã dicemus inferius in 12. limit. & iterũ in 40.

O

Obligationis cauſa ceſſante, ceſſat obligatio.

189 Obligationis cauſa ceſſante, ceſſat obligatio, vt ex facto interrogatus reſpondit Socin. conſil. 31. incip. proſequendo ordinem, col. pe. verſ. quartò etiam probatur, lib. 1. motus hac noſtrá generali regula, quòd ceſſante cauſa, ceſſat effectus.

190 Odij cauſa ceſſante, ceſſat effectus illius, l. 2. & ibi Bal. C. qui ad lib. non poſ. perue. & idẽ Bald. in l. vnic. col. 2. verſ. nota. quòd ceſſante, C. ſi rector prouin. vel ad eum pert. ſponſal. de der. arras. Ægid. Bellame. in c. cum eccleſia Sutrina, col. 3. num. 8. de cauſ. poſſ. & propriet. Caro. Ruin. conſ. 122. de duobus principaliter, col. 5. num. 7. lib. 5. & Philip. Dec. conſ. 456. conſului aliàs quòd Iacobus, col. pe. nu. 12. & omnes propemodum, quos citabimus, in ſeq. verſ.

Filius odio patris patria priuatus, eam recuperat patre mortuo.

191 Ex quo ipſe Bald. in illo primo loco illud aſſumit, vt ſi filius vel vxor priuatur patria, in odium patris, vel mariti banniti: illis mortuis, & ſic odio illo ceſſante, poterit liberè, & impunè in patriam reuerti. Quod etiam voluerunt Ia. Are. Iac. Ra. Bar. ipſe Bald. Alb. Imo. in l. Titia Seio, §. vſuras, ff. de leg. 2. idẽ Bald. poſt Dy. in l. 1. §. qui in perpetuum, ff. ſi ager vectiga. & l. omnes populi, col. 7. verſ. ſed nunquid ſtatutum. ff. de iuſt. & iur. & in l. ſi ſeruus, ff. de public. in rem act. & in l. in omni, ff. de adopt. & in l. cũ acutiſſimi, col. 2. verſ. & nota illud ſtatutum. C. de fideic. & in l. voluntas, circa princ. eo. tit. & in l. vlt. per illum tex. C. de iniu. Alb. in tract. de ſtatu. parte 4. q. 62. quæro ſi ſtatuto, vbi plus dicit id procedere, etiam ſi ſtatutum dicat. vt vxor banniti ſit perpetuò bannita. Ang. vt à nonnullis citatur, in repet. l. incola, col. 10. ff. ad municip. Flo.

in

in l. ſi ad libertatem, quæ eſt pe. §. ſi quis pro ſeruo, ff. de noxa. Alex. conſ. 20. viſo proceſſu cauſæ inter Cathaſinam, col. 2. verſ. iſtud etiam fuit de mête, li. 2. & conſ. 207. pôderatis verbis ſtatuti, col. 3. verſ. ad idem allego, lib. 6. Franc. Aret. in l. Pannonius auitus. §. vlt. ff. de acq. hære. Cor. conſ. 50. incip. in hac conſultatione placet. in fi. li. 4. & conſ. 97. licet in hac. col. 3. verſ. ſic & aliàs. li. 4. Socin. in tract. fallent. reg. 229. inci. lex generaliter loquens. verſ. fallit ſi finiatur cauſa. & conſ. 262. in cauſa Magnifici col. 3. verſ. nam finita cauſa odij, lib. 2. quod repetitur conſ. 90. lib. 3. Fel. poſt Modernos, vt ipſe dicit, in c. ex parte B. col. 1. verſ. limita tertiò, & iterum col. 2. verſ. iſta limitantur, de for. compe. & in c. quæ in eccleſiarum, col. 10. in 2. declaratione, de conſtitu. Iaſ. in l. 1. colum. 13. verſ. tertiò adde tex. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. Caro. Ruin. d. conſ. 122. vbi ſupra, lib. 5. Hippol. Marſil. in l. vlt. col. 6. verſ. item adde quod ſtante ſtatuto, ff. de quæſt.

Odioſæ conſtitutiones editæ in vſurarios &c.

192 Et huc pertinet tex. in c. cùm tu, iuncta glo. in verbo, donec. de vſur. vbi odioſæ conſtitutiones editę contra vſurarios odio vſurarum, ceſſant poſteaquam vſuras exercere deſierunt. & ita per eum tex. voluit Bal. in rub. C. de vſu. col. 2. verſ. ſecundò quęro. & Lauren. Rodulph. in repet. c. conſuluit, cap. 4. verſ. eſt etiam quæſtio, extra eo. tit. Ioã. Ana. in c. quia in omnibus, quod eſt tertium, col. 16. verſ. adde etiam prædictis, eod. quoque tit. Rom. coſ. 404. in caſu propoſitæ conſultationis, col. 2. verſ. ſimiliter ceſſet odio ſa. Alex. id intelligens, dummodo vſuras præteritas reſtituerit, in l. 1. col. 1. C. de eden. & in l. Prætor ait, §. is etiam, col. 1. in primo not. ff. eo. Iaſ. in l. 1. col. 13. verſic. ſecundò adde tex. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd.

Officij cauſa ceſſante, ceſſat officium.

193 Officij cauſa ceſſante, id eſt, qualitate, quę eſt cauſa officij, ceſſat officium per textum in l. Lucius, ff. de fideicommiſ. liberta. quem in id expendit Bald. id tamen intelligens, quando ea qualitas officij certa eſt, in l. generaliter, col. 4. verſ. & adde circa primum. C. de epiſcop. & cleric. & alium tex. in l. tutelas. ff. de capit. diminutio. quem & ad hoc quoque allegat Bal. in c. 1. in vtraque lect. & ibi poſt eum Iaſ. col. 13. verſ. vltimò not. in verbo, non aliter, ff. de offic. eius cui mand. ex iuriſdict.

194 Ex quo illud fit, vt officium coadiutoris dati ob malam officialis, vel magiſtratus, vel beneficiarij, ſiue prælati, ſiue tutoris, aut curatoris valetudinem, aut aliud impedimentum ceſſet, ceſſante valetudine, aut alio impedimento, gl. in d. l. ſolet, in verbo quàm curator, & ibi Alb. & Bar. qui diſtinguit, ff. de tut. idem Albe. qui & in hoc diſtinguit, in l. ſi quos, col. 1. verſ. ſed nunquid remoti. & ſeq. C. de offi. Præfect. Prææt. Ori. cũ his quæ diximus ſuprà in curationis cauſa ceſſante.

195 Et idẽ quoq; mortuo prælato, cui coadiutor datus erat, nam etiam finitur officium coadiutoris, ceſſante ſcilicet cauſa, vt probatur, ex c. grandi, de ſupplen. neglig. prælat. lib. 6. & voluit Bal. in l. ex facto, in prin. paulò poſt medium, & ibi quoque Alex. col. 2. verſ. item not. quòd ceſſante, & Franc. Ripa. col. item 2. nu. 11. de vulg. & pupil.

196 Sed hoc intellige vt non procedat, quando ſufficit qualitatem adeſſe certo, & determinato tempore: nam ſi ea qualitas adfuerit illo tempore, & poſtea ceſſet, non propterea ceſſat officium, vt latè per Io. Andr. in c. ſtatutum, col. 5. ſuper verbo, habentibus, de reſcrip. lib. 6. & dicemus infrà in 4. limit. per totum, maximè verò nu. 4. incip. & ex hoc quoque fit.

197 Onere ceſſante, ceſſat & quod illius cauſa inductum eſt, l. alumnæ ſuæ. §. hera liberta. ff. de adimen. leg. & arg. l. Caio, in prin. ff. de ali. leg. Atque ita nuncupatim voluit, ex hocque in pulchro caſu conſuluit Oldra. conſ. 201. caſus talis eſt. quidam clericus. col. 6. verſ. primò clauſula.

P

Pace ceſſante, ceſſat quod ob eam factum eſt.

198 Pace ceſſante, ceſſat quod ob eam conceſſum eſt, vt in pulchra facti ſpecie conſuluit Ro. conſi. 459. in propoſita conſultatione, in 1. dub. ibi enim loquitur de priuilegio ciuitatis, à Senenſibus conceſſa Piſanis propter pacem, & concordiam inter eos coitam, quod quidẽ priuilegium dicit ceſſare, ceſſante ac rupta ea pace, & concordia, per multa iura & rationes illic adductas: & ſequitur Felyn. in c. quæ in eccleſiarum. col. 10. in 2. declaratione, de reſcript. & Iaſ. in l. 1. col. 13. verſ. vltimò not. in verbo non aliter, ff. de offi. eius cui manda. eſt iuriſd. & in l. ſciendum, §. vlt. col. 2. verſ. ſed vt articulus. ff. qui ſatiſda. cog. Et facit quod è diuerſo ſuprà diximus, num. 42. bello ceſſante, ceſſare omnẽ ipſius effectum.

Paupertate ceſſante, ceſſant quæ ob eam ſtatuta ſunt.

199 Paupertate ceſſante, ceſſant, & quæ propter eã ſtatuta, aut introducta ſunt, aut conceſſa, vt probatur ex l. non tantum, §. eos qui, ibi, niſi ſi facultates eorum adauctæ fuerint, ff. de excuſ. tut. vbi immunitas conceſſa ob paupertatem, ceſſat adauctis facultatib⁹, & ibi Iac. Are. Nicol. Matth. in lect. Bart. ipſe Barto. & Albe. not. ex eo text. quòd priuilegium conceſſum ratione paupertatis, perditur auctis facultatibus. Et probatur item ex l. cura extruendi. §. deficientium, ff. de munerib. & honor. vbi deficientium, facultatibus, ad munera quæ indicuntur, excuſatio non perpetua eſt, ſed temporalis. nam ſi ex voto patrimonium auctum fuerit, ceſſabit excuſatio, & l. ab his oneribus. §. auctis, ff. de vacat. & excuſ. muner. cuius hæc uerba ſunt aucti, poſt appellationem medio tempore facultatibus, paupertatis obtentu non excuſantur. & l. ſemper, §. hæc idcirco, verſ. ſed nec quidem eos qui augent facultates, ff. de iure immunit.

De eadem re.

200 Et ea quidem ſunt iura, quę à noſtris in id quod diximus allegari ſolent, quibus addere potes l. nec maritus, C. ſolu. mat. ubi exceptio, ne

quis

quis vltra quam facere poteſt, non amplius ei pro deſt, qui locupletior factus eſt. & §. vlt. Inſtit. de actio. vbi bonorum ceſſio facta ob paupertatem, ei non prodeſt, qui fortunis auctus eſt. & c. ſi pau peres, de præb. lib. 6. vbi ſi Papa mandauerit epiſcopo, vt clerico pauperi nullum habenti beneficium, prouideat de beneficio, & interim ille clericus adeptus fuerit beneficium, ceſſat illa prouiſio.

De eadem re.

201 Sed & huc ſpectat quod plerique voluerunt, quòd ſi dos fuerit reſtituta vxori, ob viri inopiam, & vir ipſe poſtea diues factus fuerit, ceſſabit illa reſtitutio, ita vt dos ipſi viro reddenda ſit, vt voluerunt Dyn. Bald. Ange. & Rom. in l. ſi conſtante, ff. ſoluto matr. ea ratione moti, quòd ceſſante cauſa ceſſet effectus, & alij nonnulli quos tibi citabo infrà in 14. limit. vbi hanc rem latè tractabimus, & ibi videbis quid hic dicendum ſit, nam ſunt alij qui ſunt contrariæ opinionis, vt ibi etiam videbis.

De eadem re.

202 Vt tamen interim non omittam & alios doctores, qui hoc voluerunt, quod in principio diximus paupertate ceſſante, ceſſare & priuilegium propter illam datum, videlicet gl. in c. ita nos Syllanorum. §. vlt. in verbo, ceſſauerint. 25. q. 2. & Ro. qui ex hoc in pulchro caſu ex facto conſuluit, conſ. 404. quod incip. in caſu propoſitæ conſultationis, vbi loquitur de ſtatuto quodam Peruſino, vt ibi videre poteris.

Permiſſionis cauſa ceſſante, ceſſat permiſſio.

203 Permiſſionis cauſa ceſſante, ceſſat permiſſio. ita enim expreſſè voluit Bal. in l. 1. per eum text. in verſ. non aliter. ff. de officio eius cui mād. eſt iuriſdict. & Signor. conſ. 59. quæritur nunquid ex conſuetudine. col. 2. verſ. ſecundò probat, per text. in l. ſi verò non remunerandi. §. ſi mandauero. ff. manda. & l. 2. & l. cum precario. ff. de precar. & l. iudicium ſoluitur. ff. de iudic. & l. peto Luci Titi. §. prædium. ff. de leg. 2. & l. in omnibus. ff. de reg. iur. & Car. Alex. in c. quod pro remedio. in prin. per eum tex. 1. q. 7.

Periculi cauſa ceſſante, ceſſat quod ob id ſtatutum eſt.

204 Periculi cauſa ceſſante, ceſſat quod eius cauſa ſtatutum eſt, aut permiſſum, vt nuncupatim voluerunt Bal. & Saly. in l. 1. per eum text. C. de nauti. fœno. Ro. conſ. 404. in caſu propoſitæ conſultationis. col. 2. Philip. Dec. in c. cùm ceſſante. poſt prin. de appel. Ad quod etiam facit quod ſuprà diximus in metu ceſſante, nam & hoc illuc quoque pertinere videtur.

205 Pignoris cauſa ceſſante, ceſſat & ipſum pignus. l. 2. & ibi Salyc. in ſummario quod vocant. C. de pactis pign. vide ibi gl. & doct.

206 Præſcriptionis cauſa ceſſante, (id eſt poſſeſſione quæ cauſa eſt præſcriptionis) ceſſat & ipſa præſcriptio, vt probatur ex l. denique. & l. nec vtilem. ff. ex quib. cau. maio. & l. 1. §. 1. Cod. de vſucap. transfor. & tradit Bald. in l. generaliter. col. 3. verſ. item exemplum. C. de epiſc. & cler. vbi tñ intelligit de præſcriptione nondū completa, ſi. n. eſſet completa, & conſequenter ius iam quæſitum, non ceſſaret id ius ceſſante cauſa, vt dicemus latè poſtea in 11. & iterum 12. limit.

207 Præſumptionis cauſa ceſſante, ceſſat præſumptio, vt teſtis eſt Bald. in l. ſi certis annis. col. 3. verſ. concludo igitur. C. de pact. per l. ſi qui adulterij. C. de adult. & l. diuus. ff. de reſtit. in integ. & l. omnes debitores. §. Lucius. ff. quæ in fraud. credit. & l. non ſolum. §. de viro. ff. de ritu nupt. & l. nō oēs. §. à Barbaris. ff. de re milit. Et idem voluit Corne. conſ. 308. licet dicta allegati, colum. pen. verſ. & non recedendo à præmiſſis. lib. 1.

De eadem re.

208 Ex illis autem textibus primus ille d. l. ſi qui adulterij, eſt admodum notandus, quo cauetur, q ſi accuſati adulterij accuſationem refellant, ex eo quòd proximè coniuncti ſint ſanguine, ob quod non præſumitur eos ſe inuicem concubitu polluiſſe, ſi poſtea nuptias contraxerint: ob idq; ceſſauerit ea cauſa præſumptionis, ceſſat & ea præſumptio, adeo vt tanquā confeſſi prius illud adulterium, puniri poſſint. & illum tex. facit ſing. Bar. ibi & Rom. in repet. l. admonendi. col. 3. verſ. ſecunda ratio eſt. ibi quoq; Iaſ. in repet. col. 86. nu. 265. verſ. & ex hoc potes colligere rationem. ff. de iureiur. & Feli. in c. inſinuatum. poſt medium. de ſimo. Sed non eſt diſſimilis text. generalis, loquens de accuſatione adulterij, qui quocunq; pœnæ modo ſe ſubduxerit, & poſtea cum muliere propter quam accuſatus fuerit matrimonium contraxit, in §. ſi quis verò accuſat. in auth. vt nulli iudic. lic. hab. loc. ſeruat. quæ eſt 9. collat. 9.

Etiam rei poetarum teſtimonia.

209 Cui admodum adſtipulatur lepidum illud epigramma à Martiali libro 6. in Proculinam ſcriptum Epigram. 22.

Quòd nubis Proculina concubino,
Et Mœchum modò nunc facis maritum,
Ne lex Iulia te notare poſſit:
Non nubis proculina, ſed fateris.

Et aliud quoq; eiuſdē lib. 1. in Paulā Epigrā. 42.

Mœchus erat, poteras tamē hoc tu Paula negare.
Ecce vir eſt, nunquid Paula negare potes?

Priuilegij cauſa ceſſante, ceſſat priuilegiū.

210 Priuilegij cauſa ceſſante, ceſſat priuilegium. l. athletæ. §. 1. ibi, quoad in præſidatu ſunt, et l. geometræ. ibi donec curā gerunt. & l. idem Vlpianus. ff. de excu. tut. & l. Titia Seio. §. uſuras. & ibi gl. et Bar. ff. de leg. 2. et l. filius à patre. §. 1. ibi, cùm militare deſiſſet, et ibi Imo. Alex. Franc. Aret. et Iaſ. ff. de lib. & poſthu. et l. ex facto. in princ. ibi, quia iam poſſet ſibi teſtamentum facere, & ibi Dyn. dum tractat an legitimatio reuocetur per filiorum legitimorum natiuitatem. Franc. Aret. in 7. not. qui dicit id fieri ipſo iure. et Iaſ. in 6. not. ff. de uulg. & pupil. et l. 2. §. omnes. et ibi Fran. Cur. Iunior col. 1. uerſ. tertiò ex tex. habes. ff. de iudic. et l. doli exceptio. §. idemque. le 1. in uerſ. diuerſum. ff. de noua. et l. in omnibus cauſis. l. 2. ff. de reg. iur. et l. generaliter. et ibi Bald. & omnes. C. de epiſc. et cler. et §. 1. et ibi glo. et doct. Inſtit. de milit. teſta. & c. ſuggeſtum. de deci. et c. magnæ. in fi. et ibi gl. ult.

Hoſt.

Hoſt.in fi.& alij,de voto.& c. non eſt.in 63.diſt.
& c. quiſquis.84. diſt. & c. vlt.24.q.2.

De eadem re.
211 Et voluerunt vltra citatos gl. in l. ſi ven-
tri. §. in bonis. in verbo, credere.ff. de priuileg.
credit. & c. in ſynodo.in gl. ult. 63. diſt. & in c.
generaliter in verbo, non diuagantes. 16. q. 1.
Dyn. & Philip.Fran.in c.decet.de reg.iur.lib.6.
Spec.tit.de inſtru.edit.§.nunc autem.qui eſt 11.
verſ. item quod fiat. Bal. in l. 1. §. & ideo. verſ.
item ceſſante cauſa priuilegij.ff. de offic.eius cui
manda. eſt iuriſdict. Ang.in l. minoribus. C. de
his quib. vt indig. Panor. in c. cùm acceſſiſſent.
col.pe.verſ.aut quęritur de priuilegio. de conſti.
& in c. quia plerique,col. pen. verſ. ego latius.
de immunit.eccl.& conſ. 61.incip. videtur quid
dictus Peruſinus.col. 1.verſ.moueor in hanc ſen-
tentiam.lib. 2. Rom.in repet. l. ſi verò, §. de vi-
ro, in 27. fallen. verſ. ſeptimò, ff. ſolu. matr. &
conſ. 180. ſi admittimus totum, col. 2. verſ. hac
igitur pro finali ſuppoſita. & conſ. 404. in caſu
propoſitæ conſultationis,col. 1. verſ. quod vltra
vulgare.Franc. Aret. in l.diuortio, §. vlt. col. ff.
ſolu. matr. & conſ.83. quia multa fuerunt. col.
2.verſ.nec obſtat præmiſſis,in fi.eius verſ.& Ma-
ria. Socin.Iunior conſ. 160.circa præſentem,col.
pen. & vlt.lib. 2. & alij, quos poſtea citabimus.

Monaſterio deſtructo, ceſſat priuilegium illi datum.
212 Nam gl. in c. abbate, in gl. vlt. de verb.
ſign. dicit quòd priuilegium datum monaſterio,
ceſſat deſtructo ipſo monaſterio, vtpote quod
erat cauſa priuilegij,argu. opt. tex.in cap.& hoc
diximus. 16.q.7. vbi idem dicit glo.in verbo,de-
ſtructa.& §. vlt.in fi. 23.q. 2. & illam primam
gl. referunt, & ſequuntur omnes ibi, cum eo ta-
men temperamento ab Inno.Io.And.Card. Flo.
& Pan. tradito, vt ſi monaſterium reædificetur,
recuperet ſuum priuilegium,per c.quia diligen-
tia, de elect. Sed hoc rurſum intelligit Pan. niſi
monaſterium fuiſſet deſtructum authoritate ſu-
perioris, neq; enim tunc etiam reædificatum re-
cuperat priuilegium,per c. 2.& ibi not. de oper.
noui nunt. & c. quæris à me, de conſecrat. diſt.
4. quod & ante ipſum dixerat gl. in d. c. & hoc
diximus, 17.q.7. Ant. autem in d. illo c. abbate,
ita de hoc loquitur, vt nolit priuilegium reui-
uiſcere loco ſemel extincto.

Scholares non ſtudentes, non gaudent priuilegijs ſcholarium.
213 Et huc quoque ſpectat quod ſcripum re-
liquerunt Cyn. Bar.Sal. Raph.Fulg.& Paul. Ca.
in l. qui ſub prætextu, per illum tex.C.de ſacro-
ſan.eccleſ. loquentes de ſcholaribus (ita enim
vocant ſcholaſticos) non ſtudentibus, vt non
debeant gaudere priuilegijs conceſſis ipſis ſcho-
laribus vt quæ dantur cauſa ſtudij ideo ea cauſa
ceſſante ceſſare debent & priuilegia:& idem tra-
didit ipſe Bar. in l. 1. etiam per illum tex. C. de
collegia. lib. 11. Bal. in authen. habita quidem.
col. 4. verſ. ſequitur in tex. ſcholaribus l. fin.C.
ne fil. pro patre,Ant. in procemio decreta.col. 3.
verſ. quid de ſcholaribus, vbi tamen declarat
Ioan. Ligna. in procem.clemen.Panor.in c. 1.ad
fi. de iud. & clanculum ante hos Io. Monach.in
procem.lib.6.col. 2. verſ. ex quibus colligo, & ibi
quoque eius authoritate Io. And. & clarius Pet.
Anc. col.quoque 2. verſ.quartò not. quod dicit.
& Imo. in clem. 2.col. 3.verſ.ſi verò conſtat qua-
litatem, de reſcrip. Et facit tex.in c. cùm ex eo,
ibi,literarum ſtudio inſiſtentes,de elect. lib.6.&
quod ſcribit gl.vlt.in l. 1. C.de ſtud.liberal. vrb.
Rom. & Conſtantinopol. lib. 11. loquens de ijs
qui malè intenti caſtra ædificant, & tegulas do-
mus numerant, nam & ea glo. ſolet à noſtris in
hunc caſum allegari.

214 Et id credo veriſſimum, quamuis con- *De eadem re.*
trarium ſubobſcurè tenere videatur gl.loquens
de ſcholaribus parum ſtudentibus,in dicto proœ
mio lib. 6.in verbo,commorantibus.& ibi aper-
tiſſimè Domi.qui ita dicit communiter teneri,&
Philip. Fran.vterque col.vlt.ſuper ea gl.& Hoſt.
etiam ſubobſcurè in dicto procemio decretal. in
verbo commorantibus. & ibi clarius. Cardi.
Flor.& Imo. vterque col. 3. in 8.oppo. ibi dicit
autem hic, nam vtriuſque eſt eadem omnino le-
ctu. & ijſdem verbis, vt Imo. à Cardinale eo
vetuſtiore aſſumpſiſſe videatur. Idem Cardin.
non tamen adeo apertę, in dicto procemio Cle.
col. 2.ſaluationis ſummi pontificis,verſ.quæro in
eo quod dicit, ibi, item quia dicit hic. & Alber.
in l. generaliter.col.vlt.C.de epiſc.& cler.& no-
uiſſimè Iaſ. in l. 1. col.vlt.verſ. confirmo iſtam
limitat. ff. ſol. mat.

215 Verùm hęc poſterior opin. (quod iam di- *De eadem re.*
xi) mihi non placet,quando & id generale ſit in
omnibus actibus, ſiue artificis,& operis, vel ne-
gotijs, aut muneribꝰ & officijs,vt priuilegia illis
conceſſa tamdiu ſolùm durét, quamdiu quis in
illis ſe exercet,per tex. in d. l.ſemper.§. negotia-
tores. in illis verbis,quamdiu in huiuſmodi actu
ſunt, & rurſum in §. vlt. eius l. & ibi Bar. in 2.
not.ff. de iure immun. & in d. l. athletæ.in prin.
ibi,quoad in præſidatu ſunt,& ibi gl. in verbo,
gentium. ff. de excuſa. tuto. & d. l.geometræ.
et l. exactores.C. eo.tit. et l. milites. et ibi glo.
et docto. & iterum l. ne quidam, quæ eſt pen.
ibi,ijs ſolùm,qui in expeditionibus occupati ſũt,
C. de teſta.milit. et l. vlt. ibi.ſi in hoſtili loco, ff.
eo. tit. et d. §. 1.et ibi gl. in uerbo,introduxit.et
iterum in ſeq.§. illis autem. et ibi Ange. Aret. in
1. not.Inſti. eo. tit. et l.qui ſub prætextu.ibi,cùm
id munus non impleant, & iterum ibi, mune-
ris quod minus exequitur, rurſumq; ibi,ſub nu-
dæ appellationis uelamine, et ibi Bart.et omnes.
C. de ſacroſan.eccleſ. et l. ſi quis. iuncta glo. in
uerbo ſpoliandus. C.de domeſt.& protector.li. 12.
Et uoluerũt prętere a ipſe Bar.Bal.Pau.Ca.et alij re
centiores in l. ſcriniarios. C. de teſta.mili.Bal in
l. in teſtamento. eo.tit.et in l. 1. C. de iuris et fa-
cti ignor. et in l militem.C. de procur. Saly. in l.
non prohibentur. C. qui accu. non poſſ. Panor.
qui id dicit not. in d. c. 1. de iudic. Rom. latè in
repet. l. ſi uerò.§. de uiro. in 34. fallent. ff. ſolu.
matr. Bart. conſ. 57. præclarè ſcribitur, col. 2.
uerſ.

verſ. & ſi quiſpiam opponat, lib. 1. Fely. in c. clerici. col. 1 de iudi. Io. Fran. Ozer. in §. ſupra dicta, col. 2. nu. 5. Inſtit. de milit. teſta.

216 Et hanc quoq; opi. confirmat quod poſt Gul. Cun. ſcripſit Baldus in l. ſeruis. arg. illius tex. C. de epiſc. & cler. quòd priuilegium conceſſum ſtudentibus, vel habitantibus in certo loco, puta in Cluſio Peruſino non durat niſi perſeuerante ſtudio, vel habitatione. nam cauſa, inquit, commenſurata tempori commenſurat ſibi effectum ſecundum tempus. Ex eo not. ipſe Bald. quòd conſenſus per aliquem præſtitus, contemplatione certæ cauſæ finalis, tamdiu intelligitur durare quamdiu durat cauſa in eſſe ut ipſe loquitur.

Mutatione perſonæ mutatur priuilegium.

217 Ad hæc mutatione perſonæ, quæ eſt immediata cauſa priuilegij, mutatur, & proinde extinguitur priuilegium, l. Paulum. & ibi Bar. ff. de acq. hære. & l. licitatio. §. vlt. ff. de public. & vectig. & l. 1. C. de impo. lucra. deſcript. li. 10. Et ita per illos text. voluit Bald. in rub. C. de vſur. in 4. q. vbi ex hoc dicit, quòd ſi res eccleſiæ perueniat ad priuatum, ceſſat priuilegium. quod & dixerat Bar. in d. l. Paulus. & ſequitur Ioan. Ana. in c. ſalubriter. col. antepe. verſ. quæritur etiam iuxta prædicta. ibi, pro quo etiam facit eo. tit. de vſur. Et hoc quoq; alibi voluit idem Bal. in repe. l. 2. col. 5. in 7. q. C. de ſeruit. & aqua. vbi & ad hoc alleg. tex. in l. ſed & ſi reſtituatur. ff. de iudic. & ex hoc dicit, quòd licet Papa mihi conceſſerit caſtrum de plenitudine poteſtatis, poterit nihilominus contra me præſcribi, quia mea poſſeſſio non eſt Papalis & mutata perſona, mutatur priuilegiũ. quod dictum pro ſingul. ſequitur, & commendat Bart. in tract. de præſtand. Card. in 2. parte 1. partis, col. 1. vbi dicit ſe ſuper hoc conſuluiſſe contra dominos de Corrigio. Et id quoque voluit Soci. conſ. 93. circa primum. col. 6. verſ. ad quintam rationem. vbi & ad hoc alleg. l. ſi fundum per fideicommiſſum. §. vlti. cum ibi not. ff. de lega. 1 et l. cùm patronus. ff. de leg. 2. latè Phil. Dec. qui alios allegat, & id declarat, in l. in omnibus cauſis. ff. de reg. iur. & cõſ. 48. cuius ſupſcriptio incipit, priuilegiũ immunitatis.

De eadem re.

218 Et ad hoc quoq; faciunt quę tractata ſunt ab Arch. & Io. And. in c. 1 de immunit. eccl. lib. 6. & eodem Io. And. in c. priuilegium. de reg. iur. eo. lib. 6. & in addit. Spec. tit. de cenſ. §. nunc dicendum. in addit. magna. incip. per hanc l. ibi tractauit Vber. & ipſe Spec. tit. de cler. coniug. §. 1. verſ. ad huius autem articuli euidentiam. & poſt eos Alex. conſ. 35. viſo proceſſu inter communitatem. colum. 4. verſic. quantum verò ad illud lib. 4.

De eadem re.

219 Sed & ad hoc quod hìc principaliter tractamus videlicet ceſſante cauſa priuilegij, ceſſare priuilegiũ, pertinẽt quę ſuprà diximus de fauore ceſſante, & quæ de pace ceſſante, quæ item de paupertate ceſſante, & quæ præterea dicemus de ceſſante cauſa religionis, & quæ denique de ceſſante cauſa reuocandi domum, quæ hìc aliter ſcribenda non duximus.

Cum ceſſat priuilegium cauſa illius ceſſante, requiritur ſententia reſciſſoria.

220 Illud autem non prętermittendum in hac tractatione duximus, quòd tunc cum ceſſat priuilegium, ceſſante cauſa priuilegij, requiritur ſententia reſciſſoria. vt ſentire videtur Bal. in d. c. decet. in addi. Io. Andr. et ibi expreſsè Phil. Fran. qui & ad id dicit facere glo. ibi, in illis verbis propria authoritate, & quod not. in l. quęro. §. inter locatorem. ff. loca. & in c. cum ſecundum. de hæret. lib. 6. Id quod ex eo pendet quod latè tractauimus in repet. l. ſi vnquam. in verbo, reuertatur. num. 398. incip. quinquageſimum. cùm pœna. & multis ſeq.

221 Prodigalitate ceſſante, ceſſat & id quod ob eam decretum eſt, verbi gratia, prodigo datus eſt curator, ſi is deſinat eſſe prodigus, ceſſat ipſa curatio. de quo nos latè diximus ſuprà in interdictionis cauſa ceſſante, vt videre ibi poteris, nam id tantùm hìc apponere volui, quò te eius loci admonerem.

222 Prohibitionis cauſa ceſſante, ceſſat prohibitio. l. 1. & ibi Bal. col. 2. verſ. nota quòd ceſſat. C. ſi rector prouin. & c. & ſi Chriſtus. & ibi Bald. col. 2. verſ. dicit gl. quòd ceſſante, & Ant. in 1. no. de iureiur. & c. non debet. verſ. cùm ergo prohibitiones de conſang. & affin. & §. his omnibus. & c. neophytus. quod confeſtim ſequitur, & ibi gl. in verbo cauſa. Archi. Domi. & Card. Alexan. 61. diſt. & c. in literis. 7. q. 2. Andr. Iſer. in rub. quæ ſunt regal. col. 3. verſ. hæc pedagia. & ibi poſt eum Matth. Afflict. col. vlt. paulò ante fi. vbi dicunt, quòd ceſſante cauſa prohibitionis, finitur authoritas ſtatuti, per l. quod ait. §. ait lex. ff. de repud. & l. vbi lex. §. interdum. ff. de vſucap. & l. 2. C. quib. ad liber. procl. non lic. & alia iura, & per noſtram regulam, quòd ceſſante cauſa, ceſſat effectus. & quia etiam, vt ſubdit And. cùm cauſa reducitur ad non cauſam, perinde eſt ac ſi à principio cauſa non fuiſſet. l. 1. in fi. ff. de condi. ſine cau.

De eadem re.

223 Et illud idem de ceſſante cauſa prohibitionis, voluit Archid. in c. non poteſt. col. 2. in ver. prius. de præb. & dign. per tex. in l. ſi donatæ. §. 1. et l. ſi prædia. ff. de donat. inter vir. & vxo. Bal. conſ. 54. incip. ſtatuto cauetur, in fi. lib. 2. vbi dicit id vſqueadeo procedere, ut propter ceſſationem cauſæ prohibitionis, videatur induci diſpenſatio, per tex. quem dicit no. in d. §. his omnibus. & c. ſeq. Et bene etiam facit quod ſcribit gl. in c. quia ſancta Rom. eccleſ §. uerum, in uerbo, deſtruxit. 63. diſt.

224 Promiſſionis cauſa ceſſante, ceſſare debet promiſſio, c. 2. et ibi Ant. in 1. no. per eum tex. de cuſto. Euchariſt. et Rom. conſ. 417. in propoſito caſu, col. 1. poſt. princ. et rurſus col. 2. uerſic. quartò conſiderandum, per l. 1. §. ult. cum l. ſeq. ff. de excuſ. tuto. et l. qui tutelã, in prin. ff. de teſta. tutel. et l. etiam ſi partis, ff. de leg. 1. et l. ſi legatarius, C. de leg. et l. forma. §. quanquam. ff. de cenſi.

cenſi.& l. 2.C. de alluui.& ex hoc dicit quòd deficiente caſtro propter quod cenſus erat promiſſus, deficiat & promiſſio.

Obligationes intelligi, rebus ſic ſtantibus, ſicq; iuramenta.

225 Ad quod proximè accedit quod diximus ſupra in priuilegij cauſa deficiēte, nu. 205. incip. nam gl. in c. Et quòd etiam ſolemus dicere promiſſiones, obligationes, iuramenta, & reliquos actus noſtros intelligi, rebus ſic ſtantibus, atq; in eodem ſtatu manentibus, vt latè diximus, & probauimus tam noſtrorum authoritate, quàm philoſophorum, aliàs ſuorum promiſſorum vel ad ſuperſtitionem tenaciſſimorum in rep. l. ſi vnquam, in præfa. nume. 166. incip. præterea iuramentum, & tribus ſeq. C. de reuoc. donat.

R

226 Receſſionis, ſiue malis, receſſus cauſa finali ceſſante, ceſſat & effectus ipſius, ita vt receſſiſſe minime noceat, vt voluit Bal. in l. Æmilius. col. 6. verſ. iſta eſt falſa expoſitio. ff. de min. & l. quæro. §. inter locatorem. ff. loc. & l. ſi inſtituta. & l. ſi ſub hac. ff. de inoffic. teſtamen.

227 Recuſationis cauſa ceſſante, ceſſat recuſatio, vt ex eo patet quod ſcribit Spe. ti. de iud. deleg. §. ſupereſt videre, ver. quid ſi ſit ſocius, ꝙ licèt ſocius, durante ſocietate, non poſſit dari iudex ſocio: & ſi detur, poſſit recuſari: tamen ea ſocietate finita poteſt eſſe iudex, nec vt ſuſpectus recuſari, ceſſante ſcilicet recuſationis cauſa. Et ſequitur Albe. in l. cui eorum. §. affinitates, in fi. ff. de poſthu. & in l. affinitatis, C. com. de ſucceſſio. & Hippo. Marſi. in l. etiam ſi redhibitus, col. 2. ver. vlterius, hæc lex poteſt induci, ff. de quæſt.

228 Atq; etiam ex eo quod ab Alex. traditum eſt in l. ex facto. in prin. col. 2. verſ. item poteſt induci. ff. de vulg. & pupil. quòd ſi iudex delegatus, nomine dignitatis recuſatus, moriatur, ceſſat cauſa recuſationis, ita vt non ſit neceſſe amplius eligere arbitros, qui de recuſatione cognoſcant, iuxta c. cùm ſpeciali. de appel. ſed ſucceſſor cognoſcet de cauſa. Niſi tamen ille prior fuiſſet recuſatus nomine dignitatis, nam tunc cauſa recuſationis etiā in ſucceſſore durare. Ioā. And. & Domin. in c. ſi iudex ab Apoſtolica. de offi. deleg. lib. 6. Et facit ad hoc caput quod dicam infrà de ſuſpicionis cauſa ceſſante.

229 Redhibitionis cauſa ceſſante, ceſſat redhibitio, verbi gratia, quiſpiam emit rem vitioſam, ob idq; egit redhibitoria, ſed pendente iudicio, vitium illud omnino ceſſauit, certè ceſſare debet ea actio redhibitoria. vt probatur ex l. vlt. §. quoties. ſecundum primum intellectū, glo. in verbo, finiatur. & ibi Cæpol. nu. 2. ff. de edilit. edict. & idem Cæpola latè in l. actioni. nu. 5. & ſeq. ff. eo. tit. vbi inter cætera hac ratione innititur, quòd ceſſante cauſa ceſſat effectus.

230 Verùm idem poſtea nu. 11. credit quòd venditor debet in expenſis eius condemnari, donec ceſſauerit vitium. At ſi emptor poſtea perſtiterit ſciens vitium ceſſaſſe, debet in alijs expenſis condemnari, quod probat ex continuatione duarum ll. ſcilicet. l. properandum. §. ſinautem ex geſtis. C. de iudic. & l. ſi quis inficiatus. & ibi Bar. ff. depo. Quod & ipſum in ſimili caſu voluit Bar. ijſdem ll. in l. ſi rem. §. vlt. ff. de pigno. actio. Sed tu interim vide, quæ dixi ſuprà in actionis cauſa ceſſante.

231 Religionis cauſa ceſſante, ceſſat quod ob eam conceſſum eſt, per text. in l. qui ſub prætextu. & ibi omnes docto. C. de ſacroſ. eccle. & c. abbate. in fi. de verb. ſign. & §. vlt. & ibi gl. in verbo, ceſſauerit. 25. q. 2. & voluit etiam gl. in c. generaliter. in verbo, non denegantes. in fi. 16. q. 1. Et vide quod diximus ſuprà in priuilegij cauſa ceſſante, nu. 205. incip. nam gl. in c. *Religionis cauſa ceſſante, ceſſat quod ob eā conceſſum eſt.*

232 Renunciationis cauſa ceſſante, ceſſat renunciatio, vt nuncuparim voluit Bal. conſ. 437. incip. quædam puella. col. 2. verſ. in contrarium videtur veritas. lib. 1. argu. l. ab his oneribus §. auctis. ff. de vacat. & excuſ. mun. & Phili. Dec. qui ex hoc in pulchra ſpecie conſuluit conſ. 86. viſo puncto & diligenter. col. 4. verſ. quantum verò ad portionem hæreditatis. & Pau. Pariſ. conſ. 49. incip. Calaſſino. col. 7. nu. 41. & duobus ſeq. lib. 3. Et huc quoque ſpectat, quod nos alibi diximus de filia renunciante hæreditati patris propter maſculos, vt ſi illi moriantur, & ita ceſſet cauſa renunciationis, non impedietur ſuccedere patri, peræquè ac ſi non renunciaſſet, de quo & tu uide quæ ſcripſimus ſuprà in excluſionis cauſa ceſſante.

233 Repetitionis cauſa ceſſante, ceſſat repetitio, ut liquidò conſtat ex l. ſi ob turpem. vbi id verbis conceptis expendit ex eo tex. Bal. in priore lectu. paulò ante fi. ff. de condict. ob tur. cau. *Repetitionis cauſa ceſſante, ceſſat repetitio.*

234 Reſcripti cauſa ceſſante, ceſſat & reſcriptum, vt ex facto interrogatus reſpondit Pau. Pariſ. conſ. 169. & ſi cōſiderata diſpoſitione. col. 3. verſ. poſtremò non obſtabit, lib. 4. innixus hac noſtra generali regula, ceſſante cauſa, ceſſare effectum. ibi autem loquitur de reſcripto quopiam Iulij ſecundi, quo iubebat inquiri in quoſdam delinquentes non obſtante curſu quinquennij ob cauſam illic declaratam, quæ non ſuberat in caſu de quo loquitur. Et ante eum voluit idem Alex. poſt alios in l. ex facto. in prin. col. 3. verſ. extra gl. oppo. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit.

235 Reſtitutionis cauſa ceſſante, ceſſare debet reſtitutio, vt videre licet ex Dy. Bal. Ang. & Ro. in l. ſi conſtante. ff. ſolu. matr. loquentibus de reſtitutione dotis ob inopiam mariti, de quo tñ videas quæ late de hoc ſcribam, infrà in 14. limit. *Reſtitutionis cauſa ceſſante, ceſſat reuocatio.*

236 Reuocandi domum ius ceſſat, ceſſante illius cauſa, legatione finita. l. ſi cui. §. 1. ff. ex quibus cau. maio. & l. 2. §. planè ſi perfecta. ff. de iudic. & uoluit Imo. in c. licet, quod eſt ultimum, in uerbo, per alia. de foro compe. & Soc. in tracta. Fallen. in regula 162. incip. domum reuocandi. priuilegium. in 4. fallen. Et facit quod in ſimili ſcribitur in l. miles. & l. qui mittuntur. §. ult. ff. ex quib. cau. maio.

237

237 Reuocationis cauſa ceſſante, ceſſat reuocatio. Bal. loquens de reuocatione donationis inofficioſę, vt ea ſcilicet ceſſet, ſi pater poſt donationes tantum quæſiuit, quantum ſufficit ad legitimam, in l. 1. col. 2. verſ. tertio ſic, poſt glo. ibi in 8. q. C. de inoff. dona. arg. l. 1. §. ſi quis in fraudem. ff. ſi quid in frau. patro. Et idem quoque voluit Ang. in authen. de immen. donat. col. vlt. & Alber. loquens de reuocatione, quæ fit ex l. ſi vnquam. col. 2. vbi ad hoc allegat l. poſt diuortium. ff. de iure dot. ubi dos diuortio reuocata redintegratur, redintegrato matrimonio. Et facit l. 3. §. vlt. iuncta l. ſeq. ff. de adim. leg. vbi legatum reuocatum ob inimicitias, reintegratur ſolutis inimicitijs, de quo & nos diximus ſuprà in legati cauſa ceſſante.

S

Saluiconductus cauſa ceſſante, ceſſat ipſe ſaluuſconductus. 238 Salnicondnctus cauſa ceſſante, ceſſat ſaluuſconductus, vt ex facto conſuluit Imo. conſi. 33. incip. in caſu præmiſſo videretur prima facie. ſtatim poſt princ. motus hac noſtra regula, ceſſante cauſa, &c. quod poſtea declarat procedere in cauſa finali, ſed non impulſiua, de quo nos dicemus in 1. limit. Et huc pertinet quod ſtatim dicemus in ſeq. nerſ.

239 Securitatis conceſſæ cauſa ceſſante, ceſſat ipſa ſecuritatis conceſſio, vt in pulchro caſu etiã reſpondit Corn. conſ. 122. cuius exordium eſt, viſo dicto puncto & præſuppoſito, haud multò ante fin. lib. 4. hac tãtum noſtra regula fretus, quòd ceſſante cauſa ceſſat effectus. Quod & ſpectat ad caſum præcedentem.

240 Sententiæ cauſa ceſſante, ceſſat & ipſius ſententiæ effectus. l. ſi à te hæreditatem. ff. de excep. vbi & id not. Soci. in 1. not. nam vt dicit, videmus ex eo tex. quòd ceſſante cauſa abſolutionis ceſſat abſolutio, vt etiam probatur ex l. 2. & l. ſi mater. §. eandem. eod. tit. de excep. rei iud. de quo & nos diximus ſuprà in abſolutionis cauſa ceſſante. nu. 21.

Societate ceſſante, ceſſat omnis effectus. 241 Societate ceſſante, ceſſat & omnis effectus ſocietatis, vt ex eo patet quod ſuprà diximus, in recuſationis cauſa ceſſante, in prin. quòd recuſatio quę poterat proponi cõtra ſocium aduerſarij, ceſſat deſinente ea ſocietate, vt ibi videre poteris.

242 Specialitatis cauſa ceſſante, ceſſat ſpecialitas, & ad ius commune redeundum eſt, ita nuncupatim voluerunt Ioan. Mona. in c. 1. in verbo, è veſtigio, & ibi Archidia. col. 2. in verbo, reuerſura. Io. And. col. 1. in eodem verbo, & Pet. Ancha. col. 2. in 6. not. de ſtatu monach. lib. 6. per l. ex facto, ff. de vulg. & pupil. & l. generaliter, C. de epiſcop. & cleri. Et dicit præterea Pet. Ancha. ad hoc optimè facere glo. in c. cupientes, §. inſuper. verſ. & nihilominus, de electio.

Statuti cauſa, vel ratione ceſſante ceſſat ſtatutum. 243 Statuti ceſſante cauſa, vel ratione, ceſſat ſtatutum, vt expreſſim voluit Paul. Pariſienſ. cõſ. 98. incip. circa præſentem conſultationem, col. 6. verſ. & etiam quia inter, ſub num. 30. lib. 1. in qua re non opus eſt hìc diutius immorari, cùm eam latiſſimè tractauerimus ſuprà, in legis ratione ceſſante, num. 130. & aliquid etiam diximus in conſtitutionis, atque conſuetudinis cauſa ceſſante. in quibus locis videre poteris. nu. 55.

244 Snbſtitutionis cauſa ceſſante, ceſſat & ipſa ſubſtitutio, vt probat tex. in l. ſi ita quis, ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. & l. vlt. C. de inſtit. & ſubſtitutio. & l. pen. C. de impub. & alijs ſubſtitut. Atque ita voluit illis iuribus innixus Signo. conſ. 254. ex viſione ſcripturarum, col. 1. Et bene facit quod ſuprà dixim⁹ in inſtitutionis cauſa ceſsãte.

Suſpenſionis cauſa ceſſante, ceſſat ſuſpenſio. 345 Suſpẽſionis cauſa ceſſante, ea quoq; & effectus illius ceſſare debet, ex ſentẽtia gl. in c. quia diligentia, in fi. de electio. quæ ex eo text. not. quòd ſuſpenſi, ſuſpenſione ceſſante omnia priſtina iura recuperant, per eum tex. & in c. beatus, 3. q. 4. & c. 1. 4. q. 1. & c. illi qui, 6. q. 1. & c. nos ſanctorum. 15. q. 6. & cap. præceptum. in fi. 32. q. 5. Et ſcribit famam quoque reſtitui. ſi infamia tantũm canonica fuerit irrogata arg. c. illi qui, 6. q. 1. Et facit quod dixim⁹ ſupra nu. 60. ĩcip. ſed & per illum, & rurſum nu. 97. incip. excommunicatione ceſſante.

246 Suſpicionis cauſa ceſſante, ceſſat ſuſpicio, tex. eſt in vulgari illo c. cùm ceſſante, & ibi Bal. in 1. not. de appel. Ex quo illud fit, vt cùm caueatur in l. 1. C. de ſalgam. hoſpit. non præſtand. l. vnic. lib. 12. ne milites ſalgami nomine culcitras, lignũ, oleum à ſuis hoſpitibus extorqueant, ſed nec a volentibus quidem accipiant, ſemper enim, vt ibi dicit glo. quæ & alia ſimilia iura allegat, præſumitur quædam concuſſio, ſiue occaſio concutiendi, ſub velamine donationis. Quid igitur ſi miles hoſpitatur in domo proximi cuiuſdam conſanguinei, aut amici non vulgaris, an ei prohibeatur aliquid accipere ab huiuſmodi hoſpite, ſponte ei offerente, quod videri poſſet, cùm lex generaliter loquatur. Tamen Io. Plarea ibi contrarim definiuit, quia ceſſat ratio illius ſuſpicionis, & præſumptæ concuſſionis, ideo debet ceſſare eius effectus, & diſpoſitio illius l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. Et de hoc dicit eſſe tex. in l. 1. in fi. ff. ad l. Iul. repetun. vbi ſcribitur, eam legem repetundarum, non pertinere ad ea quæ à ſobrinis & cognatis dantur: nam vt dicit glo. ibi ratio ſanguinis tollit eam ſuſpicionem. & illum text. dicit pulchrum Maria. Iunior, cõſ. 38. quod incip. in caſu præmiſſo, col. 2. num. 9. lib. 2. Et facit etiam quod diximus ſuprà in recuſationis cauſa ceſſante, nu. 227.

T

Refutare teſtes. 247 Teſtimonij refutandi (ita enim Cicero pro fonteio vocat, quod nos uulgò dicimus *reproche*) huius igitur refutationis teſtium ceſſante cauſa, ceſſat & hæc refutatio, ut ſatis patet ex his quę diximus ſuprà in affinitatis cauſa ceſſante, nu. 28. incipien. ex quo ipſe Bal. & iterum in famulitio ceſſante, nu. 104. & quæ in ſimili

dixi-

diximus de recuſatione iudicum, ſuprà in recuſationis cauſa ceſſante nume. 227. hæc enim à pari procedunt niſi ꝙ facilius recuſamus iudices, quàm teſtes, vt no. in c. inſinuante, de offic. et poteſt iud. deleg. cùm ſimilib.

Iudex teſtis eſſe non poteſt, in cauſa in qua iudex eſt.

248 Sed his quæ in illis locis diximus, poteris addere quod huc quoq; pertinet, quòd licet iudex non poſſit eſſe teſtis in cauſa, in qua iudex eſt, vt no. in c. ſtatutum. 2. q. 6. & in cap. cùm à nobis, de teſtib. depoſito tamen officio iudicis, teſtificari poſſunt, c. cùm dilectus, de electo. et cap. 2. de arbitr. & cap. dilecto, de teſtib. et c. cùm dilecti, et ibi Hoſt. colum. 3. in verbo, reſponſionem, Ioan. And. colum. 2. in glo. ſimile, Cardin. Floren. colum. quoq; 2. in 2. oppoſitio. Pet. Anch. in 7. not. Panor. col. 2. uerſ. nota quòd inquiſitores, de accuſat. et omnes in d. c. cùm à nobis, de teſtib.

249 Voluntatis teſtatoris cauſa ceſſante, ceſſat et uoluntas et eius diſpoſitio, ut uoluit Car. Rui. conſ. 160. circa primum quæſitum, col. 4. verſ. quantum autem ad legatum, li. 4. et ante eum Bald. in l. 1. in addi. ff. de offi. eius cui manda. eſt iuriſdi. per l. quod ait lex. ff. de diuor. Quod & optimè ex eo probatur ꝙ diximus ſuprà in inſtitutionis cauſa ceſſante. Item in legati cauſa ceſſante. Atque item ex tex. in l. 1. §. ult. ff. de adim. legat. ubi legata, et fideicommiſſa cenſentur adempta ob graues inimicitias, quæ inter teſtatorem, et legatarium interceſſerunt, ob ſcilicet præſumptam ipſius teſtatoris mutatam voluntatem, vt dicit ibi glo. & doct. & eſt ſimilis tex. in l. inimicitię. ff. de his quib. vt indig. vbi etiam ſcribitur idem eſſe. ſi legatarius, vel fideicommiſſarius teſtatori palàm maledixerit, & infauſtas voces aduerſus eum iactauerit. Nam & ſic (vt ibi dicit glo.) veriſimile eſt teſtatorem nolle ei legatum, vel fideicommiſſum præſtari. Ceſſante igitur (vt id quoque addam) cauſa voluntatis teſtatoris, qui veriſimiliter non ſine cauſa, ſed ob meritum, & beneuolentiam legauit, l. nec adiecit. ff. pro ſocio, conſequens eſt vt legatum quoque ex ceſſante illa cauſa, ceſſet, de quo & nos alibi ſuprà diximus.

Voti cauſa ceſſante, ceſſat votum.

250 Voti cauſa ceſſante, ceſſat votum, vt ſatis apertè colligitur ex ſcriptis d. Pan. in c. magnæ, col. 2. in vlt. no. extrà de voto, dum poſtquam ex eo. text. notauit, ceſſante cauſa voti, non ceſſare votum, ſubiunxit id ideo ibi eſſe, quoniam illa eſſet cauſa impulſiua, qua ceſſante, non ceſſat effectus, vt latè ſtatim dicemus in 1. limitatio. citatque etiam tex. quem dicit menti tenendum, in c. ex parte tua, ibi quamuis falſa ſit cauſa, de conuer. coniug. vbi ét gl. Car. Flo. in 20. opp. Ant. & ipſe Pan. intelligunt de cauſa impulſiua. Et ex illis intelligis quomodo, & quando procedat. Vide tamen quæ dicam infrà in 39. limitat.

LIMITATIONES

QVAS VOCANT.

MVlta igitur diximus, vt probaremus, confirmaremusque noſtram hanc regulam, ceſſante cauſa, ceſſat effectus. Verùm ea non eſt ſemper perpetua, ſed recipit multas limitationes, quas noſtri interpretes appellant.

LIMITATIO PRIMA.

Regula noſtra procedit in cauſa finali, non etiam in impulſiua.

1 Limita igitur primò hanc regulam procedere in cauſa finali, ſiue ratiocinatiua, quàm Gręci λογικὴν αἰτίαν appellant, non etiam in impulſiua, quã & ipſi Gręci vocant ὁρμητικὴν αἰτίαν. per tex. i l. 2. §. vlt. & ibi no. gl. Bar. & alij, ff. de don. & l. 1. §. ſexum, & ibi etiã gl. Bar. et cęteri, ff. de poſtulã. & l. ſed & ſi mors, §. vlt. de dona. inter vir. & vxo. & l. generali, §. duas, ff. de vſu & vſufru. leg. & l. cùm tale, ff. de condit. & demon. & §. 1. in auth. de non eligen. ſecun. nub. mul. col. 1. & c. ex parte, le 2. & ibi gl. in verbo cauſa & Pan. col. vlt. de conuer. coniu. & c. magnę. & ibi Pan. col. 2. ver. vlt. no. de voto, & c. neophytus, & ibi gl. in verbo, cauſa, ad fi. et Car. Flor. 61. diſt. & c. ſi propter, & ibi idem Card. 7. q. 1. & c. duæ ſunt, & ibi glo. & Archid. 19. q. 2. & c. tantùm, 32. q. 7.

De eadem re.

2 Et voluerunt præterea gl. in l. 1. in verbo occupati, & ibi Bal. in vtraq; lectura, ff. de fer. & gl. in l. ſi pecuniam, in prin. in gl. magna, ff. de condi. ob cauſ. & in l. ſi repetendi, C. eo. tit. & in l. ſi mulier. & ibi Cyn. Bal. & alij. C. de iure dot. & in l. generaliter, in gl. vlt. & ibi omnes, C. de epiſ. & cler. & in l. 1. in verbo, abſentium, ff. de neg. geſt. & in l. 1. in gl. magna, in 5. oppo. C. de pact. & in §. illis autem. in verbo adiuuantur, Inſtit. de milit. teſt. & in c. & ſi Chriſtus, in verbo, ceſſat effectus, & ibi omnes, de iureiur. & in c. poſt trãſlationem, in verbo, ceſſante, et ibi Hoſt. in verbo, impedimento. Io. And. col. 4. ſuper ea gl. Collec. Bal. Car. Flo. Ant. Pan. et quotquot ſup eo c. ſcripſerũt, de renũc. et gl. in c. ex parte tua, i verbo, falſa ſit cauſa, et ibi Hoſt. Car. Flo. Pet. Anch. et Pan. de conuerſ. coniug. et in c. cupientes, in prin. in verbo, periculoſis, et ibi Io. Mona. col. 2. nu. 4. Archi. in d. verbo, periculoſis, Io. And. et Do. de elect. lib. 6. et gl. in c. decet conceſſum, in gl. et ibi Dyn. col. 1. verſ. et in propoſito, et Phil. Franc. col. item 1. de reg. iur. lib. 6. et glo. in c. quod pro neceſſitate, 1. q. 1. et in c. duæ ſunt, inquit, leges. gl. 3. in verbo propter criminoſos 19. q. 2.

De eadem re.

3 Et vltra eas gl. et qui eas ſecuti ſunt Io. Monac. in c. vlt. col. vlt. in verbo, ceſſante, et ibi quoque Io. And. in eo. uerbo, de hæret. lib. 6. Spec. tit. de diſput. et allegatione aduoca. §. poſt hoc autem, uer. uel illud ſtatutum fuit ex cauſa, et tit. de inſtru. edit. §. nunc autem uidendum, uer. item fuit ob cauſam. Collecta. in d. c. cùm ceſſante, in princ. et ibi Panor. etiam in prin. de appellat. Guil. de monte Laud. in clemen. 1. in uerbo, quia fortè, de appellatio. Federic. Senen.

conſ. 4. incip. teſtator in ultima uolũtate. Bar. in l. in omni, ff. de adoptio. & in l. demonſtratio. §. quod autem, col. ult. in 8. quæſtio. ff. de condi. & demonſt. & idem Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, abſentia, in princ. Bald. in l. 1. col. 4. verſ. item an ceſſatio, ff. ſol. matrimo. & in l. vlt. in 1. oppoſitio ff. de hæred. inſtit. & in repet. l. 1. col. 27. verſ. de tertio igitur, ibi, ſi conſideretur tertio modò, ff. de iureiu. Nã cauſa (ait) impulſiua, nõ eſt ſubſtantialis, ideo non dependet ab ea effectus; nec aliquid operatur, niſi ad bene eſſe, & in c. quẽadmodũ, col. 2. ver. nota tacitas cõditiones. extrà eo. tit. Alber. in l. ſi vnquã, col. 2. verſ. in cõtrarium, C. de reuoc. donat. Angel. in l. ſciendum. la 2. ff. de ædilit. edic. et conſ. 114. viſis prædictis, col. 2. ver. & pro hac parte. Imo. in l ſi verò. §. de viro, col. 2. verſ. circa ſecundum articulum. ff. ſolut. matrimo. & in l. vlt. col. 1. verſ. & nota diligenter, ff. de hæred. inſtituen. & in clemen. 2. col. 3. verſ. nam ſtante declaratione, de reſcrip. & in clemen. 1. col. 3. ſuper gl. in verbo, fortè, de appel. & conſ. 33. in caſu præmiſſo, col. 2. verſ. nec habet obſtare. Pan. in ſuperſcriptione proœmij decretal. col. pen. verſ. deinde primò quæritur. & in c. ex parte tua, col. vlt. de conuer. coniuga. & in c. cùm infirmitas, col. 1. de pœn. & remi. Pau. Caſt. conſ. 314. incip. ſuper eo quod quæritur, facit dubium, col. 2. ver. nec obſtat, lib. 1. Alex. & Iac. à S. Geor. vterq; col. 1. C. de edic. diui. Adria. tollẽ. Fel. in c. cùm nuncius, col. 1. de teſtib. Iaſ. conſ. 61. circa primũ, col. 5. ver. tertiò principaliter, ĩ fi. lib. 3. Matt. Afflict. in cõſtitutione Sicil. incipien. in locis demanij, col. 4. ver. ſed ſuper d. l. & Phil. Dec. in c. quoniam abbas, col. 6. ver. ſed reſponderi poteſt, de offi. deleg. Fran. Rip. in. l. ex facto, col. 3. ſub num. 14. ff. de vulg. & pupil. & noſtri doct. ſępe.

De eadem re ex Theologis. & Adriano Papa.

4 Nec noſtri tantùm in hac fuere ſententia, ſed & theologi, ex quibus eſt Adrianus Florẽtinus, Theologus certè præſtantiſſimus, & qui noſtra memoria, virtute & doctrina aſcitus eſt in ſummum pontificẽ in 15 quæſtionibus, quas doctè & ſanctè ſcripſit in 4. lib. ſententiarum, in materia reſtitutionis, in ea quæſtione cuius initium eſt, Conſequenter quæro, vtrum indiſtinctè in ſolutione eius quęſtionis, ex quo intelligis, & hoc procedere in foro, quod conſcientiæ vocamus.

Cauſa ea propriè eſt, quæ finalis eſt.

5 Huius autem limitationis cauſam afferũt noſtri, quoniam cauſa ea propriè dicitur, quæ finalis eſt: impulſiua autem cauſa, abuſiua, & impropria eſt, Cyn. in l. generaliter, in oppoſitio. C. de epiſcop. et cleri. & ibi quoq; Bal. col. 2. in 2. oppo. ubi & pręterea dicit authoritate Ariſtotelis quòd cauſa finalis eſt cauſa aliarum cauſarum, cuius locum non deſignat, ſed eſt ex lib. 2. Phyſicorum, & idem Bald. in rubric. C. de inſtitu. & ſubſtit. colum. 1. verſic. cauſa verò eſt, per l. Titio centum, in princ. ff. de condit. & demon. & l. demonſtratio, eo. tit. & l. 2. §. vlt. ff. de donat. & rurſus ipſe Bald. in d. c. poſt tranſlationem, col. 2. ver. quæro, vtrùm ceſſante, ibi dicit Io. And. in nouell. de renunc. & Soc. in d. l. demonſtratio. §. quod autem, col. 1. in 2. no. vbi tamen dicit authoritate illius tex. appellatione cauſæ, vtramq; venire, & finalem, & impulſiuam.

Cauſa finalis fons & ſubſtantia dicitur.

6 Alibi idem Bal. in l. eam quam, col. 1. verſ. venio ad no. C. de fideico. dicit ꝙ cauſa finalis eſt fons cauſarum, quod ex eo reaſſumit Barb. conſ. 30. ſacro ſcriptum eſt, col. penul. verſ. præterea, facit ad prædicta, lib. 2. & idem Bal. & poſt eum Matth. Afflict. in c. 1. ad fi. tit. an mu. vel aliàs imperfect. dicit, quòd cauſa finalis ſubſtantia appellatur, per gl. in l. iuris gentium. §. quod ferè nouiſſima, ff. de pact. Et alibi forma, vt dicit not. in §. item ſi quis poſtulante, Inſtit. de actio. Sed & idem Bald. in l. auia, col. vlt. C. de iure doti. dicit, quòd cauſa finalis eſt primũ principium intentionis: licèt ſit vltimum executionis. & conſ. 340. & præmitto quod iſtud ius, col. 1. lib. 3. dicit quod ſuprà diximus cauſam impulſiuam, nõ propriè cauſam eſſe, ſed quoddam motiuum ad diſponendum, vel contrahendum.

7 Ex alijs autem philoſophis, Timæus Locrenſis, Pythagoricus, cauſam finalem apud ſapientes optimam arbitratur habendam. Proclus quoq; in commentarijs in Alcibiadem Platonis, hanc primam, præcipuamque cauſarum, atque potentiſſimam eſſe dicit: huius enim gratia, & efficientes faciunt, et quæ fiunt efficiuntur. Ideoq; ignorantiam cauſæ finalis circa rem quamlibet efficere; vt cæteræ cauſę ad eandm pertinentes, ſimiliter ignorentur.

Argumentum ex cauſa finali.

8 Quę cùm ita ſint ideo ſubtilis ille doctor (ita enim pleriq; appellant,) Matth. Matheſilla. in ſuo tractu Extenſionum col. 2. dicit quòd ex ratione finali tantùm, poteſt argumentum elici, vel extenſio, nõ etiam ex impulſiua, per tex. in auth. hæc conſtit. Innoc. conſti. quę pręſcrip. 100. ann. ded. quæ eſt 7. col. 8. circa medium. & per no. per Io. And. in nouella. & alios poſt gloſ. in c. 1. in verbo, Italiæ, de tempo. ord. et qualit. ordinan. lib. 6. Et id ex eo reaſſumit et ſequitur Iaſ. in auth. quas actiones, col. 4. verſ. puto tamen diſputationis gratia. et iterum col. 7. ver. tertiò limita. C. de ſacroſ. eccl.

De eadem re.

9 Et id nuncupatim. de argumento à contrario ſenſu, vt ſcilicet ſumi non poſſit ex cauſa impulſiua, ſed finali tantùm, voluerunt Petr. Cy. Iacob. Butrig. Bald. et Sali. in l. conuenticula illicita. C. de epiſcop. et cleri. et Anto. in c. publicato, col. vlt. de electio. et in c. cùm Apoſtolica col. vlt. verſ. item nec à verbis modalibus, de his quæ fiunt à præla. ſine conſenſ. capit. Domi. in c. Imperatores, verſ. quicunq;, 9. diſt. Paul. Caſt. in l. qui teſtamento. §. mulier. ff. de teſta. Alex. et Iaſon in l. 1. ille colum. 11. ver. tertiò fallit, et iterum verſ. quintò fallit: hic col. 10. in 6. fallen. ff. de offi. eius cui mand. eſt iuriſdict. Fel. in c. ſignificaſti, col. pe. ver. item fallit, in verbis cauſæ impulſiuę, de for. compe. Nicol. Eueral. in locis lega-

legalibus, in loco à contrario ſenſu, col. 2. & rurſus col. 10. ver. dicta regula.

Quod dicitur correcta ratione legis, &c.

10 Et huc quoque proximè accedit, quod id quod ſuprà diximus, in ceſſante ratione legis, nume. 127. incip. ex quo & illud conſequens, correcta ratione legis, legem quoque ipſam correctam cenſeri, procedit in ratione, ſiue cauſa finali, non etiam in impulſiua, vt videre poteris ex Eueraldo, in illo eodem opere in loco à ratione legis ampla, ſiue generali, ad extenſionem ipſius legis, colum. eiuſdem loci 2. verſ. primo caſu.

11 Hæc tamẽ prima limitatio intelligenda eſt & declaranda, non procedere in reſcriptis ad beneficia, in quibus ſubreptio vitiat, non ſolùm quando fuit cauſa inductiua, & finalis reſcripti, ſed etiam ſi fuit tantùm cauſa impulſiua, vt quia Papa aliàs, & ſine cauſa conceſſiſſet, ſed non tam faciliter ſiue leuiter, tex. habes egregium in c. poſtulaſti, in illis verbis, de leui non ſcribimus, de reſcrip. vbi & hoc no. Imol. qui dicit diligenter notandum, in 4. no. & Pan. col. 3. in vlt. no. vbi item illum dicit ſingularem, & ſemper menti tenendum, & Fely. colum. 3. verſ. per iſtum tex. & Phil. Dec. in c. cùm ceſſante, col. 1. de appellatio. vbi & in hanc ſententiam allegat Oldr. 256. quod incip. Clemens epiſcopus, in 1. dubio, quod tamen non admodum huc pertinere videtur. & nouiſſimè d. Nicol. Eueraldus, vbi ſuprà, col. 10. ver. hoc tamen limito, vbi & eum tex. dicit ſing. Qui quidem omnes propemodum, id eſſe dicunt in odium materiæ beneficialis, ad refrenandam ſcilicet ambitionem, arg. c. quamuis. de præbend. lib. 6.

12 Sunt tamen qui eum tex. generaliter intelligunt, non ſolùm in beneficialibus, ſed & in cæteris omnibus gratioſis, & priuilegij. Et ita eum tex. intelligit. Pan. in c. conſtitutus, colum. 2. verſ. item nota quòd non omnia de religioſ. domibus. Barb. loquens in materia legitimationis, conſ. 49. cuius initium, Clementiſſimum Deum & patrem, colum. 3. verſ. rurſus opportunè, lib. 4. vbi & ad hoc illum text. dicit ſingularem, & meliorem de iure. & rurſum conſil. 55. Clementiſſimum, & omnipotentem, col. 1. eo. lib. 4. vbi & illum dicit ſing. & expreſſiorem quàm qui ſit alibi. & Cor. qui item loquitur in legitimatione, conſ. 245. incip. licèt aliàs conſuluerim, col. 2. in fi. lib. 1. vbi etiam dicit ſing. & conſ. 227. videtur prima facie, col. 3. verſ. non enim attenditur, lib. 2. vbi etiam dicit illum tex. procedere in gratioſis reſcriptis ad lites, & ita allegari per doctor. in c. ſuper literis, de reſcript. & idem quoq; Corne. conſ. 98. quamquam videatur, col. 2. ver. ſolum autem videndum, lib. 3. vbi item dicit ſing. & Alex. loquens in remiſſione banni conſ. 94. ponderatis his quæ narrantur, col. 2. verſ. plus probat tex. lib. 1. vbi & illum tex. dicit reputari ſing. & Fran. Rip. in l. ex facto, col. 3. nu. 15. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit.

Subreptio à quo vitiat literas beneficiales, &c.

13 Nec id quidem abs re, quando aliàs in materia ſubreptionis, æquiparantur literæ beneficiales, & priuilegia, & aliæ literæ gratioſæ, Imo. vt à multis citatur, in cap. cùm dilecta de reſcrip. Panor. qui id dicit notandum, in c. ad audiẽtiam, le 2. colum. pen. verſ. mihi tamen non placet. & ibi latè Felin. qui multos alios concord. adducit colum. pen. verſic. amplia ſecundò hanc regulam, eo. tit. de reſcrip. & idem Fel. in cap. ſuper literis, colum. 3. verſ. ſed caue quia intentio, eo. quoque tit.

14 Et ſi id verum eſt (vt certè verum eſt) neſcio quid nobis emolumenti afferet, id quod ſcripſit Bald. in additio. Io. And. in c. decet, de reg. iur. li. 6. & ibi etiam Phil. Fran. qui id dicit no. col. 1. verſ. & dicit hic, ꝙ in gratijs & priuilegijs, in dubio omnis cauſa præſumitur impulſiua, vt dicũt noſtri in l. 2. §. vlt. ff. de donat. Nam ſi in hiſce gratijs, & priuilegijs, ceſſante cauſa impulſiua, ceſſat effectus æquè, ac ceſſante cauſa finali, nihil eſt quod inquirendum ſit, an cauſa ſit, ſiue præſumatur finalis, an impulſiua.

Cauſa impulſiua ceſſatio vitiat in omnibus reſcriptis.

15 Sunt & denique, qui eum tex. in d. c. poſtulaſti, trahunt ſimpliciter ad reſcripta, & inter cæteros Card. Floren. in d. ipſo c. col. 1. in 8. not. ad hoc dicit cum tex. ſing. & mirabilem, & ibi quoq; Barb. col. 3. verſ. nota ibi, de leui. & ipſe Pan. in c. cæterùm, col. 1. verſ. ex quo infertur, de reſcrip. Alex. aut quiſquis is eſt, in additio. Bar. in l. demonſtratio, §. quod autem, in verbo, longa differentia. ff. de cõd. & demõ. & Iaſ. in l. 1. col. 1. verſ. ſed pro limitatione. C. ſi cõtra ius, vel vtilit. publ. vbi & ad hoc allegat Pan. in c. ex quæſtione col. 1. verſ. ego puto ꝙ de qualibet de reſtitut. ſpolia. vbi ipſe hoc idem tenet, non tamen per tex. in d. c. propoſuiſti, ſed per c. ex literis, de dol. & contuma. & c. in noſtra, de reſcrip. & tamen poſtea dicit hoc relinqui arbitrio iudicis. vt dicitur de qualibet ſubreptione, in c. ſuper literis, cum ibi not. eo. tit. de reſcrip. Subdit etiam Iaſ. vbi ſuprà ad id facere tex. in c. ſi motu proprio, in uerbo, modicum, de præben. lib. 6. & in c. ſi proponente, extra de reſcript.

16 Sed Philip. Dec. ſubtilis atque acuti uir ingenij, in d. c. poſtulaſti, in 4. no. dicit illud conſiderandum, quòd ſi ſublata cauſa impulſiua, trahatur gratia ad alium caſum non expreſſum, id certè uerum eſt, quòd ceſſante ea cauſa impulſiua, quæ limitat gratiam in uno caſu non heberet locum in alio, per cap. ſuſceptum, de reſcrip. lib. 6. ſed ſi ceſſante cauſa impulſiua, remaneret gratia in eodem ſtatu non uideretur (inquit) quòd gratia uitietur, propter defectum cauſę impulſiuæ, quia ſufficit ꝙ Papa quouis modo fuiſſet conceſſurus, ut dicit probari in c. dudum, ibi, nihilominus gratioſè donaremus, eo. tit. de præb. li. 6. Ideo ſatis eſt, quòd gratia non retraxiſſet Papam à conceſſione. Hæc ille, quem ſequitur Paul Pariſ. conſ. 4. deduxi aliàs optimum ius col. pen. nu. 35. & quamuis, lib. 4.

De eadem re.

17 Nec obſtat, ait Dec. (vt ad eum redeamus) tex. in d. c. poſtulaſti, quia ibi erat defectus in cauſa finali, nec ibi Papa vllo modo, veriſimiliter conceſſiſſet literas pro ſecundo beneficio, cùm primum erat ſufficiens, vt patet ex illis verbis ibi poſitis, pro habente beneficij competẽtis ſubſidium, de leui non ſcribimus, id eſt, non ſolemus ſcribere, quin faciamus mentionem de primo. & ſic infert, Dec. illud ibi, non id probari, ad quod ſolet à noſtris Doctor. allegari.

Quid ſi cauſa impulſiua in gratijs. vera erat a principio.

18 Tamen ſi hæc prima declaratio vera ſit, vt veram eſſe exiſtimo, cum eo temperamento, vt ſemper ſit locus arbitrio iudicis, vt ſuprà diximus, tamen eam intellige vt procedat, ſi cauſa impulſiua iam à principio non fuit reperta eſſe vera: ita enim loquitur tex. in d. c. poſtulaſti: ſecus autem ſi à principio ſuberat, ſed poſtea ceſſauit: tunc enim non vitiabitur gratia, vt expreſſim voluit Fran. Rip. in d. l. ex facto, col. 3. nu. 15. ff. de vulg. & pupil. vbi tamen nihil allegat. Sed vide quæ dicam inferiùs, in quarta, atque etiam in 12. limitatione.

19 Secundò declara hanc primam limitationem, quæ dicit noſtram regulam non habere locum in cauſa impulſiua, vt non procedat, quando ſtatuens, aut aliter diſponens, non aliàs ſtatuiſſet, aut diſpoſuiſſet, quàm ſi cauſa illa impulſiua locum habuiſſet, vt voluit Bal. in l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cautio. vti illum refert, & ſequitur Alex. aut quiſquis is fuit in additio. Bar. in l. 2. §. vlt. ſuper verbo, cauſa legis, ff. de donatio. & Io. Fran. Ozer. in §. Supradicta, col. pen. nu. 19. Inſti. de excuſ. tut. qui hoc caſu dicit eam cauſam cenſeri non impulſiuã, ſed finalẽ. Quomodo autem id cognoſcatur. an aliàs ſcilicet fuiſſet, nec ne facturus, non video: niſi ex verbis legis, ſtatuti, & conceſſionis id depræhendi poſſit.

Cauſa impulſiua facit, vt facilius concedatur diſpenſatio.

20 Tertiò declara hanc limitationem, vt licèt ceſſatio cauſæ impulſiuæ non faciat ceſſare effectum, facit tamen vt faciliùs concedatur diſpenſatio, vt ſingulariter no. Pan. in c. magnæ, col. 2. in vlt. not de voto, per illum text. vbi Papa inductus fuit ad concedendam diſpenſationem, & vt tex. ille loquitur, indulgentiam propter ceſſationem cauſæ impulſiuæ ipſius voti, & id dicit Pan. eſſe no. & menti tenendum. Et hoc idem voluit ipſe Pan. per illum text. in c. ex parte tua, col. vlt. de conuerſ. coniugator, & hoc certè à paucis annotatum eſt.

21 Cęterum in hac prima limitatione hęc nobis ſunt præcipuè obſeruanda, quæ ſcilicet dicatur cauſa finalis, quæ impulſiua: & ſi id non appareat, qualis in eo dubio iudicanda ſit, finalis ne, an impulſiua. De quibus ſunt multę de hac re ſententię, quas hìc ſigillatim ſubijciemus. Accurſ. in l. cùm tale. §. falſam cauſam legato, ff. de condit. & demon. non obſcurè voluit omnem cauſam appoſitam in lege, præſumi finalem, veluti ipſi legi cohærentem. & ita illam intelligit, & ſequitur Bald. ibi, aliud dicens eſſe ex eadem gloſſ. cum apponitur ab homine. & Cyn. in l. 1. ff. ſol. matri. & ibi quoq; Bal. colum. 5. verſ. item an ceſſatio. Ang. qui eam glo. dicit ſing. in l. ſciendum, la 2. & ibi Cepola, col. 1. ff. de edilit. edict. & Card. Flo. & Imol. in c. ex parte, quod eſt pen. vterque ad fi. de cleric. coniug. Alex. & Iacob. à S. Georg. qui dicunt illam glo. ſing. in l. vlt. vterq;, col. 1. C. de edict. diui Adria. tollen. Phil. Fran. qui & illã dicit ſing. in c. quoniam ver. in gl. in verbo, eccleſiaſticum, de immunit. eccleſiar. Card. Alex. in c. verum, col. 2. verſ. item vbicunque lex exprimit cauſam, de condi. appoſit. vbi illam gl. dicit notab. Sed tu ſuper intellectu illius gl. vide quod dicit Bar. in loco à nobis citato, infrà nu. 41. incip. ſed audiamus quid de ea re.

22 At Spec. tit. de diſputat. & allegatio. §. poſt hoc autem, verſ. vel illud ſtatutum fuit, dicit q cauſa finalis eſt, cùm conſtitutio ob fauorem inducta eſt, vt in fauorem cõdemnati ſtatutum eſt, vt poſſit à grauamine appellare, & hac ceſſante cauſa grauaminis, ceſſat lex, c. cum ceſſante, de appel. & c. magnæ, de voto. Cauſa verò impulſiua eſt, cum in odium alicuius aliquid ſtatuitur, vt propter garrulitatem Calphurniæ ſtatutum eſt, ne mulieres poſtulent, l. 1. §. ſexum quidem dum fœminas, ff. de poſtul. & propter fugitiuos, & criminoſos ſtatutum eſt, ne clerici ſine literis dimiſſorijs recipiantur, c. 1. & cap. Affros paſſim, & ignaros, 98. diſt. qua cauſa ceſſante, non tamen ceſſat diſpoſitio. Hæc ille, quem ſequitur Fel. in c. poſtulaſti, col. 3. verſ. per iſtum tex. de reſcript. Sed hæc mihi vidẽtur eſſe ſatis obſcura, nec mihi ſatisfaciunt ad plenam huius materiæ notitiam. *Aliorum opin.*

23 Bald. autem in multis locis, de ea re diuerſimodè loquitur, ita tamen vt in pleriſque conueniat. nam in l. 1. § ſi parendi, ff. de condi. cauſ. dat. cauſ. non ſec. refert (inquit) an cauſa ponatur conditionaliter, an cauſaliter. Si primum, habetur pro cauſa finali, l. à Titio, ff. de verbo. oblig. & l. demonſtratio. §. quod autem iuris eſt, ff. de condi. & demon. Si ſecundum, & refert, an per modum cauſæ de præterito, an de futuro: ſi primum, iterũ refert. an apponatur cauſa à ſciente eam non eſſe veram, & præſumitur impulſiua, l. diuortio ff. de verb. oblig. & l. campanus, de oper. liber. An ab errante, & tunc aut eſt error cauſæ obligationis, & pſumitur finalis: Aut cauſæ non obligationis, quia & ſi cauſa eſſet vera, non reſultaret verum debitum. & tunc pręſumitur impulſiua, vt no. in l. damus. ff. de condict. indeb. Et id quidem verum eſt in contractibus. At ſi in vltima uoluntate cauſa apponitur, non præſumitur finalis, etiam ſi exiſtens uera, induceret verum debitũ, quia ultima voluntas tendit ad lucrum. l. Aurelius Symphorus. §. ult. ff. de liber. lega. & arg. l. hæredem, ff. manda. Et iſtud quoq; poſtremum uoluit idẽ Bal. in d. l. iuriſgentiũ, §. ſed cùm nulla ſubeſt, poſt mediũ. ff. de pact. *Et aliorum.*

24 Sed

Eiuſd. Bal.

24 Sed vt ad eundem reuertamur, in d. §. ſi parendi, poſt ea quæ ſupra ex eo diximus, continuò hæc ſubiungit. Vel dic quòd in d. l. Aurelius, §. vlt. nou conſtabat de errore teſtatoris. Si enim conſtaret, non valeret legatũ, l. ſi pater. C. de hęr. inſt. & l. eam quã. C. de fideicom. Et ſubdit confeſtim, ſed in illis ll. error remouebat affectioné legantis, arg. d. l. tale pactum, §. vlt. ff. de pact. Sed quòd error obſtet probarur in l. uon idcirco, C. de iur. & fact. ignorant, & l. ex his verbis, C. de teſta. milit. & quod no. in l. ſi domus, ff. de leg. 1. Et iſta eſt ratio; quare uon valet legatum cum effectu, ſi teſtator legat ius ſuum, quod morte ipſius teſtatoris finitur, quia videtur erranter putaſſe ſe poſſe legare, l. Sticho, ff. de vſufr. lega. & l. vxor patrui, C. de legat. Et poteſt ibi eſſe alia ratio, quia finito iure datoris, finitur ius acceptoris, l. peto, §. prædium, ff. de leg. 2. & l. minor, § vlt. ff. de peric. & commo. rei vend. & l. ſi quis domum, ff. loca. & c. vlt. extrà ne prælat. vices ſuas. Si autem cauſa apponatur per modum cauſæ de futuro: refert, an inſit vni partium tantùm & præſumitur impulſiua, l. repetẽdi, C. de cond. ob cauſ. An vtriq; & ruſum refert, an tradẽs ſciat cauſam impoſſibilem: & præſumitur impulſiua, l. 2. ff. eo. ti. de cõdi. ob cau. & arg. l. ab adminiſtratione, C. de leg. An verò credat poſſibilem, & tunc aut cauſa continet incertum re, & genere, puta ſpecies remunerationis, & præſumitur impulſiua, nec ex ea veſtitur obligatio, l. quanquam. ff. de condi. ob cauſ. & arg. l. ſalarium. C. mand. & eſt tunc quædam informis obligatio ad antidora, nec eſt propriè obligatio: quia naſcitur ex cauſa impulſiua, l. ſed & ſi lege, §. conſuluit, ff. de peti. hæred. Nec obſtat l. ſi non ſortem, §. libertus, ff. de condi. indeb. quia ibi obligatio ad antidora eſt firmata ex diſpoſitione legali ad operas reuerentiales. Ideo ſecus in alijs operis, videlicet fabrilibus, in quibus non eſt formata obligatio. Aut cauſa continet quippiam certum, & tunc aut concernit vtilitatem tradentis, & pręſumitur finalis, vt in d. §. ſi parendi, aut ipſius pietatem, & idem quia ipſa pietas habetur pro cauſa immediata, & finali, l. ſi ego, ff. de iure dot. & l. cùm is, §. ſi in ea, ff. de cond. indeb. Aut ſolius recipientis, & præſumitur impulſiua, l. Titio, ff. de cond. & demon. nam tunc videtur potiùs conſilium, quàm mandatum, arg. l. 1. ff. mãda. & l. generali, in prin. ff. de vſufr. leg. Aut tertij commodum, & præſumitur finalis, l. Neſennius, ff. de excuſ. tut. & l. ſi tibi homo, ff. de leg. 1. & l. ſi hęres, ff. de cond. ob cau. Sed & ubicunq; modus vel forma tradit̃ nudo executori, p̃ſumitur finalis. In conditionibus vero etiam ſi nullus commodum ſentiat, tamen habet vim cauſæ finalis, l. Mæuius, ff. de condi. & demon. Et paulò infrà, ſubiungit, hęc eſſe vera, quando cauſa apponitur ab homine. Si verò cauſa à lege apponitur, præſumitur cauſa, & ratio, & ipſa mens legis indicatur: vt no. in d. l. cùm tale, §. pe. ff. de cond. & demon. Niſi appareat quod ſit impulſiua, vt quia cauſa ſit ſpecialis & conſtitutio generalis, vt in S. C. Maced. & ſimilibus.

Cauſa ſententia ſemper præſumitur finalis.

25 Hęc ille latiùs quidem, & copioſius, quàm in vllo alio loco, nec tamen cætera eius loca de ea re relinquemus. Nam & in l. ſenatorem, ff. de ſena. illud ſimpliciter dicit, ꝙ cauſa ſententiæ ſemper intelligitur eſſe diffinitiua, ſiue finalis, licèt in contractibus, & vltimis voluntaibus pręſumatur impulſiua, per l. cũ enim, ff. de ſuſp. tut. & l. qui cum vno, §. 1. ff. de re milit. & d. l. Aurelius. §. vlt. ff. de li. leg. nihil præterea dicit.

26 Idem in l. damus, ff. de cond. indeb. ſcribit cauſam conceptam de præterito, eſſe impulſiuã: de futuro, finalem. verbi gratia, do tibi quia geſſiſti negotia mea, impulſiua eſt, & ceſſat repetitio. Si autem do tibi quia hæres finalis eſt, & repetitur, cauſa non ſecuta. Fallit primùm, quando quis non erat aliàs daturus, quia tunc dicitur cauſa finalis, l. vlt. ff. de hæred. inſti. Item fallit, ſi quando cauſa eſſet vera, importaret verum debitum, tunc enim eſt finalis, vt in toto illo tit. de condict. indeb. ſecundum Plac. & Iacob. Are. ſubiungitq; id quod dixerat de futuro, intelligendum eſſe quando eius impletio reſpicit commodum tradentis, vel tertij: ſecus ſi ſolius recipientis, nam tunc præſumitur impulſiua, l. Titio centum, ff. de cond. & demon. ſecundum Pet.

Quid ſi cauſa importat verũ debitum.

27 Idem Bal. in l. & ſi poſt tres, in 1. lectura col. 2. verſ. cauſa autẽ, ff. ſi quis cautio. tradit Iac. Rauen. fuiſſe in ea opinione, vt vera cauſa ſit ea, quæ eſt fundamentum, & principium ſui effectus, l. 2. §. circa. ff. de exceptio. dol. & d. l. damus, ff. de condi. indeb. in qua quidem cauſa datur talis regula, quòd aut ſi vera eſſet, importaret verum debitum, & tunc præſumitur finalis, aliàs impulſiua. Subdit tamen ipſe Bal. hãc eſſe ſuam opi. quòd aut cauſa profertur à ſciente, & non præſumitur finalis, l. ſed & ſi quis, §. vlt. eo illo tit. ſi quis cautio. & d. l. ſi diuortio. de verb. obli. Aut ab errante, & tunc aut eſt de ſubſtantia obligationis, & præſumitur finalis, vt not. in d. §. circa. Aut non eſt de ſubſtãtia obligationis, ſed facit ad bene eſſe, vt ipſe loquitur, & tũc regulariter pręſumitur impulſiua, l. 2. §. vlt. ff. de donatio.

28 Idem in l. 1. col. pen. verſ. adde ꝙ illa cauſa, ff. ſol. matrimo. dicit eam cauſam pręſumi eſſe finalem, quæ per ſe infert in quemlibet effectum, incluſum ſub diſpoſitione illius: aliàs autem ſi id non faciat præſumi impulſiuam, per not. in c. ſtatutum, de hæret. lib. 6. & illum refert, & ſequitur Corne. conſ. 35. ſemper mihi fuit dubia, col. 2. ſub litera A. lib. 3. & iterum conſ. 253. ardua eſt, col 3. ſub litera B. lib. 4. Sed id quidem obſcurũ eſt, niſi intelligas ſecundum ea quę dicam poſtea nu. 62. incip. tertium quòd cùm lex.

29 Idem in l. cùm tale, §. falſam cauſam, ff. de cond. & demon. ſumens occaſionem ex gloſſ. ibi, & ruſum in l. generaliter, colum. 2. verſ. ſed in dubio, C. de epiſ. & cler. dicit ꝙ cauſa quæ

inſeritur in lege, præſumitur eſſe finalis. per tex. ibi: quæ autem ab homine, impulſiua, per d.l. 1. §. ſexum, ff. de poſtulan. Quod & idem dicit ipſe Bal. in d.l. 2. §. vlt. ff. de donat. in id allegans gl. quam dicit ſingular. in d. §. falſam. & ipſe Bal. in addit. Spec. tit. de diſputat. & allegat. aduocat. §. poſt hoc autẽ. ver. vel illud ſtatutũ. vbi præterea allegat d.l. 2 §. vlt. ff. de donatio. & l. ſi is qui animo, ff. de acq. poſſ. ſed in illo priore loco, ſcilicet in d. §. falſam, ſubdit eã ſolam cauſam cohærere diſpoſitioni, quę eſt finalis, per l. Titio centum, §. ante nuptias, eo. tit. de cond. & demon. & d.l. vlt. ff. hær. inſti. dicit autẽ cohærere, quando non poſſunt abinuicẽ ſeparari, nec vnum ſine altero.

30 Ab hac autẽ Baldi ſententia, non lõge abeſt quod tradit Oldra. conſ. 224. incip. iſtæ ſunt allegationes. col. 5. verſ. præterea quãdo cauſa, quòd cauſa appoſita à contrahentibus, vel à teſtatore, cenſetur impulſiua, per d. §. falſam cauſam, & d.l. 2. §. vlt. de donatio. Sed à lege, vel principe poſitam, cenſeri finalem, per tex. quantum ad primum, in d. l. adigere, §. quamuis, ff. de iure patro. & quantum ad ſecundum, in l. pe. C. de donat. inter vir. & vxor. quod & poſt eũ reaſſumit Albe. ĩ d.l generaliter, col. 2. C. de epiſ. & cle.

Cauſa de præterito, an ſit finalis, an impulſiua.

31 Idem Bal. in l. ſi repetendi, verſ. quęro nunquid cauſa, C. de cõdi. ob cauſ. Aut loqueris inquit, in cauſa de præterito, & tunc ſi ea ſit huiuſmodi, quæ ſi vera eſſet, induceret verum debitum, & præſumitur finalis. Aut non id faceret, & præſumitur impulſiua, per l. damus. ff. de cõdit. indeb. Aut verò loqueris in cauſa de futuro, & tunc aut in contractibus qui habent in ſe cauſę relationem, vt in quatuor contractibus innominatis, poſitis in l. naturalis, ff. de præſcrip. verb. & tunc cauſa præſumitur finalis, l. 1. in h. ff. de rer. diuiſio. Aut in cõtractibus, qui non habent in ſe relationem. vt in contractu donationis, legato, libertate, & tũc in dubio cauſa præſumitur impulſiua, niſi contineat intereſſe illius, qui cauſam apponit. l. 2. §. vlt. ff. de donat. vel niſi ſit de eſſentia actus, id eſt, vt ea circumſcripta, actus non ſubſiſteret. l. ſed ſi maritus. § vlt. ff. de don. inter vir. & vxo. vel niſi ex ea augeretur effectus. l. ſi quis pro redemptione. C. de donat.

Einſd. Bal.

32 Idem in l. 1. col. 1. ver. item poni poſſunt in vim. C. quando non peten. part. peten. adcreſ. ſcribit breuiter cauſam finalem, illam intelligendam eſſe, qua poſita in eſſe, ponitur quoq; in eſſe voluntas diſponentis, & ea ceſſante, ceſſat conſenſus, per l. vlt. ff. de hære. inſti. ſubditq́, confeſtim cauſam, ſiue rationem eſſe duplicem. nam quandam influere effectum, quandam remouere ipſum effectum, id eſt, obicem, ſiue obſtaculum, & alia quędam ſubiungit, quæ huc non admodum pertinent. Sed & quæ priùs dixerat, multùm obſcura ſunt.

Einſd. Bal.

33 Idem in l. eã quã. col. 2. verſ. venio ad no. C. de fideico. dicit, ꝙ cauſa finalis ea præſumitur, quæ ſecundum iuris rationem debet eſſe finalis, per tex. ibi, & in l. ſi pater. C. de hęr. inſti. vel vt ipſe ibi ſubdit, quæ aſſignatur à diſponente, loco finalis cauſæ, per l. cum pater. §. dulciſſimis. ff. de leg. 2. & not. in d. l. ſi is qui animo. ff. de acq. poſſ. Et ita cum ſequitur Barb. conſ. 29. ſacro ſcriptum eſt euangelio, col. pen. ver. præterea facit ad prædicta, lib. 2. Sed id non minus obſcurum, neque enim declarat quæ cauſa debet eſſe finalis, ſecundũ iuris rationem, nec quę pro tali aſſignata cenſeatur, niſi id expreſsè diceretur.

Cauſa finalis eſt, ex cuius radice oritur obligatio.

34 Idem in l. 1. verſ. quęro quomodo cognoſcimus. C. de falſa cau. adiect. leg. ſcribit eam cauſam finalem exiſtimari in contractibus, ex cuius radice oritur obligatio, per d. l. damus. ff. de cõd. indeb. in legato autem eam dici finalem, quando ceſſante cauſa ceſſat titulus legati, vt in legato pro dote, vel ſepultura. l. filio ex patre. §. matri ſuæ. ff. de adim. leg. & §. hoc ſi præſenti. in auth. de ſanctiſ. epiſ. quæ eſt vlt. collat. 9. Et hoc quidem eſt multò obſcurius.

Einſdem.

35 Idem in l. 1. col. 1. uerſ. & ſi tu quæris. C. de confeſ. dicit, quòd ſi ſit aliquid quod implet, vel veſtit contractum, tunc ratio pręſumitur finalis, per l. cum enim. ff. de nouat. At ſi nihil ſit quod illum impleat, aut veſtiat, præſumitur impulſiua. Et hoc quidem, inquit, vbi eſt error, ſed quando fit ex certa ſcientia, ſemper præſumitur impulſiua. p d.l. ſi diuortio. ff. de verb. oblig. Niſi tamen in mutuo, & cætera quæ ſequuntur, quæ de induſtria omittimus, veluti nihil ad hũc locum pertinentia.

Einſdem.

36 Idem in c. quemadmodum. col. 2. ver. porrò cauſa finalis. extra de iureiur. dicit eam cauſam eſſe finalem, quæ cùm vera eſt, imponit ex neceſſitate impulſiuam liberalitatem. per l. Titio centum. in prin. ff. de cond. & demon. Sed & idem conſ. 460. & præmitto quod iſtud ius, col. 2. verſ. pone omnis cauſa. lib. 3. dicit omnem cauſam eſſe finalẽ, & è diuerſo impulſiuã, etiam ſi aliàs finalis eſſet, ſi id diſponentes voluerint, vt ſemper aliàs pactum regit contractus, l. 1. §. ſi conuenerit. ff. depo. Quód & idem propemodũ dicit in l. falſam. ſtatim poſt prin. ibi, no. quod etiam, C. ſi ex fal. inſtru.

De eadem re.

37 In qua etiam opinione ſunt, qui dicunt ſimpliciter cauſam dici finalem, cum diſponens non erat aliàs facturus: impulſiuam, cùm erat aliàs facturus. inter quos eſt Io. Monac. in c. cupientes. col. 2. nu. 4. de reſcrip. lib. 6. Collect. in c. poſt tranſlationem. col. 1. verſ. ſed quam cauſam de renunc. Imo. in cap. poſt tranſlationem. col. 6. nu. 42. de renunc. & alij plurimi. Sed id nobis inutile eſt, niſi & illud ſciamus, quando diſponens non erat aliàs facturus. Et certè minimè id dubium, cùm diſponens id expreſsè declarat, vt dicit Alb. in d.l. generaliter. col. 2. verſ. eſt etiam quarta. C. de epiſco. & cler. Aliàs aũt. ſi id ſcire velis, adeas Bar. in l. demonſtratio. §. quod autem col. 3. ff. de cond. & demon.

Ex alijs.

38 Sed vt redeam, Cy. & Sal. ĩ d.l. generaliter.

C. de

C.de epiſ.& cler. aliter de hac re loquuntur. Ille enim poſt Pet. in 2. q. dicit breuiter cauſam finalem eſſe propter quam immediatè aliquid conceditur: impulſiuam, quæ occaſionem remotá præſtat: quod admodum obſcurum eſt, niſi referas ad id quod dicemus inferius in 13. limit. nu. 8. ſunt & qui dicunt, & in 20. limit. poſt princ. Sal. autem ibi ante fi. dicit, quòd ſi ad actus validitatem eſt neceſſaria cauſæ expreſſio, præſumitur cauſa finalis. per d.l. ſed & ſi mors. §. vlt. cum l. ſeq. ff. de don. inter vir. & vxo. & l. q adipiſcendæ. eo. tit. Aliàs impulſiua per d.l. Titio. in princ. ff. de cond. & demon. Sed & id Oedipo indiget.

De eadem re. 39 Idem Cyn. in l. ſi quis pro redemptione. C. de do. aut cauſa, inquit, continet aliquid fauorabile, vel pium, & præſumitur finalis. l. ſi ego. in prin. ff. de iure dot. aut nihil tale, & tunc aut intereſt alterius quàm donatarij, & præſumitur finalis. l. ſi tibi legatũ. ff. de leg. 3. Aut non intereſt, niſi eiuſdem donatarij, & præſumitur impulſiua. l. 2. §. vlt. & l. ſeq. ff. de dona. ipſe quoque Salyc. in l. conuenticula illicita. col. 1. ver. ſed tunc quæro. C. de epiſ. & cler. dicit quòd ea cauſa cenſetur finalis, cuius ſenſus non eſt contrarius iuri cõmuni. Aliàs impulſiua, & dubitationis cauſa tantùm adiecta. l. ſi quis patrem. C. de condi. inſer.

De eadem re. 40 Verùm idem Salyc. latiùs proſecutus eſt in l. ſi pecuniam, in prin. col. vlt. ver. nunc ad declarationem, ff. de condi. ob cauſ. Si, inquit, cauſa appoſita concernit præteritum. & tunc dicendũ eſt, vt doct. in l. ſi damus, ff. de cond. indeb. Si futurum, tunc aut exprimitur per modum conditionis, & dicitur finalis, l. 2. §. ult. ff. de don. & no. glo. vlt. in l. ſi militem, C. de cond. ob cau. niſi in certis quibuſdam caſibus, vt no. in l. 1. C. de inſti. & ſubſti. Aut exprimitur in vim modi, & tunc aut cauſa reſpicit commodum dantis, & dicitur finalis, l. Titio. in prin. & l. quibus diebus, §. vlt. ff. de cond. & demon. Et ideo in quatuor contractibus innominatis mutuã correlationem habentibus, cauſa finalis iudicatur, l. 1. ad fin. ff. de rer. permu. & l. naturalis, §. 1. ff. de præſcrip. verb. Et idem ſi cõmodum tertij concernit, l. proximè allegata. & l. liberto, §. Lucius, ff. de annuis lega. & l. ſi tibi purè, ff. de leg. 3. Aut cõmodum recipientis tantum, & tunc aut expreſſio illius cauſæ requiritur neceſſariò ad ſubſtantiã actus qui gerit, & iudicatur finalis, l. ſed ſi mors, in fi. & l. ſeq. & d.l. quod adipiſcẽdę, ff. de do. inter vir. & vxo. Aut non eſt neceſſaria, & tunc iudicatur impulſiua, l. 3. §. ſi quis quaſi, verſ. quãquã, ff. de cond. ob cau. & d.l. Titio, 1. reſp. ff. de cond. & demon. niſi ſi cauſa ob quam datur, eſt fauorabilis, & pia, tunc enim pręſumitur finalis, l. ſi quis pro redemptionem. C. de do. et l. ſi ego, ff. de iure dot. Hæc ille.

De eadem re. 41 Sed audiamus quid de ea re dicunt Barto, Imo. & Ro. in d.l. 2. §. vlt. ff. de do. Ille primùm dicit, q vbicunque datur ob cauſam fauorabilẽ, vel piam, cauſa finalis præſumitur, vt ſi quis tibi donat vt nubas, vel vt redimas captiuos, per l. ſi ego, in prin. ff. de iure dot. & l. ſi quis pro redemptione, C. de don. Poſtea autem dicit, quòd eſt conditio, modus, & cauſa, et quod hæc tria aſſumuntur vt cauſa, in hac materia. Aut igitur cauſa apponitur per modum conditionis, et tunc haud dubie illa conditio eſt cauſa finalis, et illa ceſſante, ceſſat diſpoſitio, l. cedere diem, de verborum ſignific. & l. qui hæredi. in fin. ff. de conditio. & demonſtrat. fallit in caſibus not. in l. prima. C. de inſtitu. et ſubſtitu. & per gloſſ. et Cyn. atque etiam Dy. in c. imputari, de reg. iu. lib. 6. et l. in teſtamento, ff. de cond. et demon. Quandoq; cauſa ſumitur pro modo, vt in toto tit. de cõd. ob cauſ. et in omnibus contractibus innominatis, do vt facias, & cæteris. Et aut modus iſte; ſiue cauſa reſpicit vtilitatem alterius, quàm eius cui datur, vt do tibi centum, vt emas fundum Titio, tunc præſumitur finalis, dicta l. Titio, in fi. de cond. et demon. & l. quibus diebus, in fine eodem tit. et l. ſi tibi purè. ff. de leg. 3. Quãdoque reſpicit commodum eius cui datur, & tunc aut ad ſubſtantiam actus requiritur cauſa de neceſſitate, & tunc præſummitur finalis, d. l. ſed ſi mors. §. vlt. cum l. ſeq. ff. de don. inter vir. et vxor. Quandoque neceſſariò non requiritur, et tunc impulſiua præſumitur, per l. Titio centum. in 2. reſp. de cond. et demonſt. niſi ille modus reſpiciat cauſam fauorabilem, per iura ſupra in prin. allegata. Et ſubiungit, quòd cum quæritur, an ceſſante illa cauſa finali, ceſſet effectus. Et in vltimis voluntatibus inquit, ſi illa cauſa per mudum modi adiecta, ceſſat caſu fortuito, repeti non poteſt. l. ſi fundum per fideicommiſſum. §. 1. de leg. 1. In contractibus autem ceſſante cauſa, datur repetitio, per d. §. vlt et in toto tit. de cond. ob cau. Tertiò, inquit, ſumitur cauſa propriè de præterito, vt d.l. damus. ff. de cond. indebi. et l. ſi ita legatum in fi. ff. de cond. et demon. & tunc eſt quædam cauſa legis. et præſumitur finalis. l. cum tale. §. falſam. ff. eo. tit. niſi aliud expreſſè reperiatur, vt in l. 1. §. ſexum. ff. de poſtul. Et ita inquit, dicitur communiter. Sed verum eſt quòd glo. in d. §. falſam. non loquitur de cauſa, ſed de ratione legis, quę ſi habet locum, habet etiam locum obſeruantia ipſius legis, et de futuro eſt. l. cùm mulier. ff. ſolut. matr. Cauſa autem propriè eſt de præterito, quę etiam ſi vera non ſit, non vitiatur diſpoſitio. per d. §. ſexum. quia illa impulſiua eſt. Hæc ille.

42 Imo. autem et Ro. in d.l. 2. §. vlt. ſe omninò referunt ad Bar. ſed illud addunt ad id quod dixerat, cauſam præſumi finalem, in his quę conditionaliter proferuntur, vt procedat ſiue loquamur in contractu, l. 1. ff. de do. Siue in legato. §. longè magis. Inſti. de leg. et l. qui hæredi. ff. de cond. & demon. Siue in legibus et ſtatutis, per no. à Cyn. in d.l. conuenticula. C. de epiſ. & cler. et ab omnibus in l. generaliter, eo. tit. Niſi vt ſubdit Imol. aliud appareat expreſſè, vel ex coniecturis, quia ſic intelligendo reſultaret prauus, vel obſcurus, vel rei contrarius intellectus. l. 2. cum De eadem re.

ibi no.C.de cond.inſer.

De eadem re. 43 Idem Bar.in extrauag. ad reprimendum,in verbo, nec ex eorum abſentia,ad fi.dicit, quòd cum lex eſt declaratiua, eius finalis ratio colligi poteſt ex lege antiqua, quam hæc declarat, vt patet ex omnibus ferè legibus Iuriſconſultorum, & maximè ex l.ſed & ſi lege,§.item ſi rem,ff.de petit.hære.& l.ſtipulatio iſta,§.alteri.ff.de verb. oblig.& illa,inquit, propriè dicitur ratio. Si verò eſt lex noui iuris inductiua,tunc ratio illius ex eadem colligitur,ſi ſit expreſſa vel ex præfatione eiuſdem.vt in d.extrauag. & in l.vlt.ff. de hæred. inſtit.& l.1.ff.ad S.C.Macedo. Et iſta magis propriè appellatur cauſa finalis, quàm ratio, l.cùm pater.§.dulciſſimis,ff.de legat. 2.& l.illis libertis, ff.de cond.& demonſt.& l.adigere,§.quamuis,ff. de iure patro. Et hac ceſſante, ceſſat lex, vt dd.ll. vbi verò ratio non apparet, debemus ſtare propriæ ſignificationi verborum,l. 1.§.ſi is qui nauē, ff.de exercit.actio.

De eadem re. 44 Hæc Bar.cui Imo.in d.l.2.§. vlt.col.1.verſ. item adde circa id,& ibi quoq; poſt eum Ro.col. 1.verſ.& poteſt dubitari.ff.de don.addunt,quòd hoc vltimo caſu,cùm ſcilicet non apparet de ratione,recurrendum eſt ad rationem naturalem, arg.c.quia ratio,de præb.& c.conſuetudo,diſt.1. & §.ſed naturalia, Inſti.de iure natu.gen.& ciuil. Et idem voluit ipſe Imo.in c.poſt tranſlationem, col.8.nu.50.de renunciat.Pan.in c.ſuggeſtum, col.1.in 2.not.de appella. Iacob.à S.Georg. in l. vlt.col.1.C.de edict. diui Adria.tollen. vbi expreſsè dicit quod hæc ratio naturalis præſumitur eſſe finalis, & vide quæ dicam infrà, in hac ead. limitatione,nu.67.incip.quintum quòd ratio.

De eadem re. 45 Nec omittemus quod de ea re ſcripſit Pau. Caſt.conſ.314.incip.ſuper eo quod quæritur,facit dubium,in 1,dubio,ibi nec obſtat lib.1.quòd cauſa quæ mouet legiſlatorem ex parte ante, id eſt, quæ illum impulit ad ſic ſtatuendum, vt fuit improbitas illius Calphurniæ, aut vt alij legunt, Afraniæ: & illa quidem,niſi ſit in lege expreſſa, non dicitur finalis,ſed impulſiua,l.1.§.ſexum,ff. de poſtul. Cauſa autem propter quam mouetur legiſlator ex parte pòſt, id eſt, propter cuius finē & effectum fit, vt fuit in illo caſu verecundia ſexus muliebris in edicto Prætoris: & illa cenſetur finalis,qualitercunq; poſſit apparere de ea,etiam ſi non fuerit expreſſa. Sed hæc manca ſunt, & mutila, nec omnino ſatisfaciunt.

Quando cauſa dicitur cohærere diſpoſitioni. 46 Alij autem dicunt eam cauſam eſſe finalē, quæ cohæret diſpoſitioni, aliàs impulſiuam, per gl.in l.demonſtratio,§.quod autem iuris eſt. & Bar.in 3.quæſt.& alibi ſæpe in eo. §. ff. de cond. & demonſt. Et id quoque expreſsè voluit Saly. in l.1.ad fi.C.de fal.cau.adiec.leg.& Socin.conſ. 159.hoc exordio in præſentis cōſultationis. col. 6.verſ.confirmantur etiā prædicta,lib.2.Quando autem cauſa dicatur cohærere diſpoſitioni, vel non,declarat Saly.in d.l.1.& ibi quoq; ante eum Bar. & idem Bar. in d.§. quod autem, col.3.verſ.tertio modo. & Imo. in l.vlt. col.2. ver.aduerte tamen,ff.de hæred.inſti.Ang Aret. in §.ſi quis.inſt.quib.mod.teſta.infir. vti apud illos videre poteris.

47 Io.Monach.ante illos in c.vlt.col.vlt.in verbo,ceſſante, & ibi poſt eum Io.And.in eodem verbo,de hæret. & lib.6. dicunt quòd in dubio præſumitur cauſa impulſiua,per l. ſed ſi mors. ff. de dona.inter vir.& vxo.niſi factum eſſet indifferens ad impreſſionem huius,vel illius cauſæ, vt tunc in dubio donans videatur potiùs dirigere, in quem vſum conuertat donatarius rem donatam,quàm vt neceſſitatem ei imponat, aliàs non daturus,vt in l.2.§.vlt.ff.de dona.Sed vbi factum non eſt indifferens, ſed limitatum ad vnum extremum per ius ſcriptum, vt in d.c.vlt. de hæret. cauſa ceſſante, quæ fuit cauſa iuris communis mutandi, ceſſat ius ſpeciale, & reditur ad ius cōmune,cùm ſpeciale, tollens ius commune, ſit ſublatum. Et idem voluit Collect.in c.cùm ceſſantē,in princ.de appel.

48 Sunt & qui ſimpliciter dicunt cauſam impulſiuam præſumi, & non finalem, in quib. Accurſius noſter in d.l.2.§. vlt.in gl.vlt. per d.l.ſed ſi mors,§.vlt.ff.de dona.inter vir.& vxo.& l.Titio,in 1.in reſpon.§.ſed cum ante nuptias, circa fi.ff.de cond.& demon.& d.l.ſi mulier, C.de iure dot.Niſi aliter fuerit expreſſum,per d.l.ſi quis ex redemptione,§.vlt. ibi, nulla eis licentia danda,C.de don.& glo.Dyn.& Philip.Fran.in c.decet.de reg.iur.lib.6. vbi ad hoc præterea allegant d.l.cum tale.§.falſam cauſam.ff. de condi.& demonſt. Iac.Are.prout illum refert Cy. in l.1.col. 1.in 3.opp.C.quæ ſit longa conſuet. & Collect. in c.poſt tranſlationem.col.1.verſ. ſed quid ſi dubitatur. & ibi Card.Flor. in §. cæterùm. col.3. verſ. quæro in eo quod ſuprà, de renunc. vbi hanc dicit eſſe communem opin.Pau.Caſtr. in l. vlt.ff.de cond.ob cau.Ang.Aret in §.illis autem. Inſt.de teſt.milit. vbi dicit illam gl.ſuprà allegatam ad hoc eſſe ſing.infertq; ex ea, quòd in dubio ceſſante cauſa non ceſſat effectus, & quòd qui vult dicere eam ceſſare, ceſſatione cauſæ, debet probare eam fuiſſe finalem.& ibi quoque Ioan.Fran.Ozerius,col.2.et Socin. qui idem dicit,conſ.83.pro certo,ad fi.lib.1. *Qui ſimpliciter dicunt in dubio præſumi impulſiuam.*

49 Sunt qui contrà conſtanter affirmant, in dubio cauſam eſſe, & dici finalem, & inter eos Ioan.And.in c.poſt renunciationem. col.vlt. de renunc.hac ratione motus, quia propria ſignificatio huius verbi, cauſam, denotat cauſam finalem. Impulſiua autem cauſa non eſt, ſed occaſio, per not.in c.ſolitæ. de maior. & obed. & ita dicit vidiſſe ſe in iudicijs defendi. Sed hæc ratio non placuit Imo.& Ro.in d.l.2.§. vlt. illi quidē, col.2.verſ.item adde ei.quia dicit:huic,colum.1. verſ.quo ad ſecundum.ff.de donat.vti apud eos videre poteris. *Qui contradicunt, in dubio præſumi finalem.*

50 Sunt itē qui in ea ſententia ſunt, vt ſi cauſa ſit expreſſa in diſpoſitione, ea ſemper p̄ſumitur

eſſe

eſſe finalis,ita.n.voluit Soc.doctor quidem celeberrimus, dicto conſ. 87. cuius initium eſt, pro certo tex. ex, col. 2. verſ. ſed alia difficultas. lib. 3.per l. 3. & ibi no.ff. de hæred.inſtit. Sed tu hic omnino vide quæ dicam inferius in 21. limit.

Perſonarum qualitas, facit præſumi cauſam finalem, aut impulſiuam.

51 Nec deſunt qui in hoc dicunt, inſpiciendã eſſe qualitatem perſonarum, vt ſecundum eam iudicemus cauſam eſſe finalem,aut impulſiuam, ideſt, vt præſumatur quis fuiſſe, aut non fuiſſe facturus, ſecundum Bal. qui id dicit menti tenendum, in l. cùm veterani, in 1. not. per eum tex. C. de dona. ante nup. & deinde in vlt. not. ex eo quoq; no. ex qualitate perſonarum aliquid præſumi. & ſequitur Matth. Afflict. in c. 1. col. 4. nu. 103. tit. ex quib. cauſ. feu. amit. id quod certè propè perpetuum eſt in omni materia, vt ſcilicet ex qualitate perſonarum, diſpoſitiones quaſlibet metiamur, vt videre licet ex l. plenum, §. equitij, ff. de vſu & habita. & ibi concor.

52 Ex illis autem, quæ ſuprà diximus, multa colligi poſſunt. Primum, quod cùm cauſa tendit ad commodum ſolius accipientis, ea cauſa præſumitur impulſiua. Si ad commodum concedentis, vel alterius tertij finalis, id quod, & preter eos quos in id ſparſim citauimus, voluerunt gl. Bar. Bal. qui eam gl. dicit no. Ang. & Sal. in d. l. ſi mulier, per eum tex. C. de iure dot. & gl. in l. 3. §. ſi quis quaſi, ff. de cond. ob cau. Cyn. poſt Pet. in d. l. generaliter, in fi. & ibi quoq; Alber. col. 2. verſ. in contrarium videtur, & Saly. C. de epi. & cle. Collect. in d. c. poſt tranſlationem, col. 1. verſ. ſed quid ſi dubitatur, & ibi Ant. col. 1. verſ. an autem in dubio, de renunc. Bar. in l. ſi fundum per fideicommiſſum. §. Iulianus. ff. de leg. 1. Alber. in l. vlt. C. de rer. perm. & in d. l. ſi quis pro redemptione. C. de donat. Bal. in l. 2. §. vlt. ff. eo. tit. Ang. Raph. Com. & Pau. Caſt. in l. 2. §. vlt. ff. de dona. Idem Ange. in l. ſciendum. la 2. & ibi Cæpola, ff. de ædil. edict. & ipſe Ang. conſ. 124. Ioſus, col. 3. vet. & pro hac parte. & iterum col. ſeq. verſ. an ergo defectus. Imo. cõſ. 33. in caſu præmiſſo, col. 1. verſ. in contrarium videtur. Paul. Caſtr. conſ. 214. ego Paulus, poſt medium lib. 1. Alex. in l. col. 2. verſ. aliam etiam aſſignat. ff. de cond. ob cau. Soci. conſ. 51. quoniam in præſenti. col. 7. verſ. comprobatur. nam principalis intentio. lib. 2. & conſ. 83. pro certo. col. 3. nu. 7. lib. 3. Card. Alex. in c. verum. col. 2 verſ. cauſa autem duplex eſt. de condi. appoſ. Iaſ. in l. ſi pecuniam. col. 6. verſ. regula eſt. ff. de condict. ob cauſ. & Hiero. Grat. conſ. 77. in præſenti cauſa. col. 1. lib. 1.

Qui contra quantum ad commodum alicuius tertij.

53 Et neminem hactenus reperi, qui contrarium diceret præter Bald. quantum ad id quod de commodo alterius tertij pertinet, diximus. Namq; is conſ. 460. incip. premitto quod iſtud ius. poſt prin. lib. 3. concordat cum alijs in cauſis quæ pertinent ad commodum accipientis, & concedentis. Sed in ijs quæ pertinent ad commodum tertij, dicit eas ſibi videri impulſiuas, niſi is tertius eſſet huiuſmodi, cui ſtipulari poſſemus, aut paciſci, cùm ex iis non ſurgat obligatio, ac ne exceptio quidem. Et ſic non ſurgit ius, neq; neceſſitas implendi. l. donationes in concubinam. §. ſpecies extra dotem. ff. de donat. Et ego vt facilè abirem in ſentẽtiam Bal. ita ſcilicet vt illi tertio non competeret actio aduerſus illum, qui accepit, ut ei traderet. Sic etiam fateri oportet, competere actionem concedenti in eam cauſam. vt illi alteri traderet ad repetitionem eius rei cauſa non completa, vt optimè probatur legibus in id à cæteris docto. ſuprà allegatis.

54 Sed quæri poteſt, quid ſi cauſa ad nullius vtilitatem reſpicit, veluti ſi nauis venerit ex Aſia, an tunc præſumatur finalis, an impulſiua: & id quidem à nemine tactum comperi, præter quam à Bal. in d. l. 2. §. vlt. in fi. ff. de donat. vbi dicit præſumi impulſiuam, authoritate gl. quam dicit not. in l. 1. in princ. in verbo, ſecutum. eo. tit. & ſubiungit facere l. ſi ego. ff. de iure dot. illa autem gl. Imo. ibi not. quòd conditio adiecta donationi, quæ non reſpicit commodum, vel affectionem donantis, ſed quandam facti contingentiam non facit quo minus donatio dicatur eſſe propria.

Quid ſi cauſa reſpiciens ad commodum accipientis neceſſariò requiratur.

55 Quod autem dictum eſt de cauſa reſpiciente commodum accipientis, vt pro impulſiua habeatur, quibuſdam modis intelligendum eſt, vt etiam ex ſupradictis videre licet. Primo niſi ea cauſa reſpiciens commodum ipſius accipientis neceſſariò requiratur, tunc enim ſemper cauſa finalis præſumitur, ad cuiuſcunque commodum reſpiciat, per d. l. ſed ſi mors. §. vlt. cũ l. ſeq. ff de donat. inter vir. & vxor. & nemo ĩ hoc cõtradicit.

Quid ſi ſit fauor dotis, aut alterius piæ cauſæ.

56 Secundo modo intellige etiam ex iam dictis, niſi ſit fauor dotis aut alterius piæ cauſæ, & fauorabilis, tunc. n. ſemper pro finali erit accipienda, vt etiam omnes, qui de hac locuti ſunt, voluerunt ex quibus multos ſuprà retulimus, & præter illos Cy. in d. l. generaliter, & ibi Alber. col. 2. & Saly. paulò ante fin. & omnes qui de ea locuti ſunt. C. de epiſco. & cler. Collecta. in d. c. poſt renunciationem, col. 1. uerſ. ſed quid ſi dubitatur, & ibi Anto. col. 4. uerſ. an autem in dubio, de renun. Rapha. Co. in d. l. 2. §. ult. & ibi quoq; Pau. Caſt. in 4. caſu. ff. de donat.

57 Nam & aliàs ſemper in omni materia, fauore piæ cauſæ, præſumitur finalis cauſa, l. cum is qui Paphilum. §. ſi in ea opinione ſit mulier, ff. de condict. indeb. & uoluit. Bald. in l. dictam legem, col. 2. uerſ. ego dixi, C. de condict. ob cauſ. Alex. in addit. Barto. in d. l. 2. §. ult. de donat. & Carol. Ruin. conſ. 137. incip. uerbis utriuſque teſtamenti, col. pe. nu. 10. lib. 2.

Quid ſi eſſet in commodum pia cauſa, ſi præſumeretur finalis.

58 Hæc autem intelligo, ut ſcilicet præſumamus cauſam finalem, ſi ſit fauor, & commodum piæ cauſæ, ut talis præſumatur. Quòd ſi è diuerſo id tenderet ad odium, & incommodum ipſius piæ cauſæ, tũc cõtrà præſumeremus non eſſe fi-

ſe finalem. vt ſi agatur de reuocatione donationis factæ eccleſiæ ob defectum cauſæ: nam tunc non præſumeremus eam cauſam fuiſſe finalem, cùm id tenderet ad præiudicium piæ cauſæ, per text. in c. verùm, & ibi Panor. qui illum in id ſingularem dicit, col. 1. verſ. ſi autem modus. de condi. appoſ. Ad quod facit illa regula, quod fauore alicuius introductum eſt, non debet in eius odium retorqueri, l. quod fauore, C. de legib. cum ſimilib. & alia, quòd introducta ad vnum effectum, non debent contrarium operari.

Quid ſi commodũ reipub. ſit coniunctum cum commodo accipientis.

59 Tertiò intellige vt procedat, niſi commodum reipublicæ ſi coniunctum cum commodo accipientis, vt ſi donem mulieri vt nubat: intereſt enim reipubl. ne ea indotata ſit, l. 1. ff. ſolu. matr. vel ſi alicui donem, vt reficiat domum ſuam, nam reipub. intereſt domos reparari, ne vrbs ruinis deformetur, l. ſingulari. C. de ædifi. priua. tunc enim cauſa præſumitur finalis, & repeti poteſt, quod in eam cauſam datum eſt, niſi cauſa impleatur, Alberi. in d. l. generaliter. col. 2. verſ. circa hoc tantum, C. de epiſc. & cler. ad hoc referens d. l. ſi quis pro redemptione, circa. fi. C. de donat. & d. l. ſi ego, de iure dot. quamuis alij vbique, & ipſemet, vt alibi diximus, id tribuant fauori piæ cauſæ. Sed vtrumq;, ſcilicet cauſam piæ cauſæ, & reipublicæ, in hoc æquiparat Ægid. Bella. in d. c. & ſi Chriſtus, col. 3. verſ. ſi dubitatur, de iureiur. & Imo. in d. l. 2. §. vlt. ſtatim poſt princ. ff. de donatio. & alij multi. Quanquam & hoc ſpectat ad id quod ſuprà diximus, de cauſa reſpiciente commodũ alterius, quàm accipiẽtis.

Cauſa finalis præſumitur ex diſpoſitione conditionali.

60 Secundum quod ex ſupradictis colligi poteſt, quòd cauſa finalis præſumitur ex diſpoſitione conditionali, quod & vltra alios multos, quos ſuprà etiam ſparſim citauimus, voluerunt Bar. in d. l. demonſtratio, §. quod autem, col. 3. verſ. tertio modo: per eum text. ff. de condit. & demon. Ægid. Bella. in c. poſt tranſlationẽ. col. 4. verſ. de conditione de renun. Saly. & Ludo. Bolog. in d. l. damus, ff. de condi. indeb. Raph. Co. in d. l. 2. §. vlt. circa med. & ibi Pau. Caſt. verſ. ſecundus caſus, ff. de donat. Iac. à S. Georg. in l. vlt. col. 1. C. de edic. diui Adri. tol. & Io. Fran. Oſer. in §. ſupradicta, col. 2. nu. 7. Inſti. de milit. teſta.

Conditio formam inducit, & ſolemnitatem non leuẽ.

61 Et nemo repugnat, idque optima ratione, etiam ſi deeſſent tex. ad expreſſim probãtes, quos ſuprà ex alijs adduximus. Nam cõditio formam inducit & ſolennitatem non leuem, Bal. in auth. matri & auiæ. inſerta l. matres. col. 1. ver. quidam tamen dicunt, C. quando mul. tut. offic. fungat. Alex. in l. 2. §. vlt. col. 2. ver. paſſus non eſt, & ibi quoq; Franc. Aret. col. vlt. verſ. ſecundò principaliter, & Iaſ. col. 2. verſ. limita iſtam regulam, ff. de vulg. & pupi. ſubſtit. vbi ex eo dicunt, non leue eſſe quod per conditionem profertur, cum alijs concord. ibi ab illis adductis, & à me numeroſius, in tractat. Retract. tit. 2. §. 2. gl. 1. nu. 3. inci. & eò quidem magis. Idcirco ea eſt de ſubſtantia probationis, vt dicit ipſe Bald. conſi. 122. vtrùm dictus proceſſus, col. 1. verſ. allegatur 3. lib. & 3. & debet ſeruari in forma ſpecifica, l. Mæuius, & ibi Bart. in prin. & l. qui hæredi, ff. de condit. & demonſt. & Docto. vbique.

Cauſa impulſiua eſt, cum lex eſt illa generalior.

62 Tertiũ, quod cùm lex, vel diſpoſitio eſt generalior, ratione ſiue cauſa cẽſetur eſſe impulſiua, & non finalis, quod & præter eos, quos etiam ſuprà citauimus, voluit Io. And. in c. quoniam, in verbo dominorum, & ibi Domi. ver. quod ſi aliquis, & iterum verſ. ſecundò nota vnum modum, & Philip. Fran. paulò poſt medium, de immunit. eccl. li. 6. Bal. in d. l. generaliter col. 2. verſ. ſed in dubio, & ibi quoq; Alber. col. 2. verſ. ſi autem ceſſat. C. de epiſ. & cler. & idem Bal. in d. l. de quibus, col. 10. verſ. quo ad ſextum, ff. de legi. Ant. in cle. 1. de elect. Cor. conſ. 35. ſemper mihi viſa fuit, col. 2. verſ. & illæ ſubductiones. lib. 3. & conſ. 88. licet in primo. col. 3. verſ. & quando ratio. lib. 1. & conſ. 177. circa quod eſt primò videndum. col. 4. verſ. nec obſtat quod in contrarium. lib. 4. Fel. in c. cum nuncius. col. 1. de teſtib. Iaſ. in auth. quas actiones. col. 4. verſ. puto tamen gratia. C. de ſacroſanct. eccl. Nicol. Eueral. in locis legalibus, in loco à ceſſatione rationis, in fi. Chaſſe. conſ. 55. ſtante conſuetudine. col. 9. nu. 3. & ſeq. & ad hoc ipſe Corne. vbiq; allegat glo. in l. ult. ff. de offi. procur. Ceſar. & in l. 1. ff. de excep. quæ mihi non admodum huc pertinere videntur.

Contra id quod dictum.

63 Sed aduerte lector amantiſſime, nam id ex diametro pugnare uidetur aduerſus id, quod diximus ſuprà in ceſſante ratione legis, num. 139. incip. propterea q; diſpoſitio, & ſeq. uidelicet quod diſpoſitio quantumlibet generalis, reſtingitur per rationem ſpecialem. Niſi dicas ad tollendam huiuſmodi contrarietatem, quòd illud intelligitur de ratione legis, uel diſpoſitionis propriè ſumpta, quæ reſtringit, ac limitat diſpoſitionem generalem. Hic autem loquimur de cauſa, differente à ratione propriè ſumpta, ut etiam diximus ſuprà, poſt prin. huius operis, & ſecundum ea quæ ſcribit Bart. loquens de hac materia in l. 2. §. ult. col. 2. uerſ. 3. ſumitur. ff. de dona. et in l. demonſtratio. §. quod autem. col. ult. in 8. q. ff. de cond. et demon.

Cauſa quæ ex procœmio ſumitur, finalis præſumitur.

64 Quartum quod cauſa quæ ex procœmio, ſiue præfatione ſumitur, præſumitur finalis; et id præter eos quos ſuprà in id adduximus, uoluerunt Barto. Bald. Ang. et Imo. non ſemel, in l. ult. per tex. ibi, iuncta gl. in uerbo, modus in fi. ff. de hære. inſtit. et id dicit ipſe Bal. in 2. not. notatu dignum, nec aliam eſſe legem, quæ ita bene probat, & iterum ipſe Bal. ibi. in 1. oppo, et idem Bal. in procœmio C. §. quibus, qui eſt ult. in 1. not. et in in l. ut liberis. in 1. not. per illum text. C. de collat. et in l. noſtram. col. 1. uer. tu dic. C. de teſtam. & in l. 1. ff. de orig. iur. et conſ. 250. in q. domini Milani. col. ult. uerſ. item procœmiũ. li. 1. Card. Flor. et Imo. in c. ex parte. quod eſt pen. uterq; ad fi. de cler. coniug. Ro. conſ. 180. ſi

ad-

admittimus col. 2. verſ. præmiſſis tamen non refragantibus. Alexan. conſ. 119. viſo proceſſu cauſæ. col. vlt. ver. circa ſecũdum. li. 5. Ang. Aret. in §. ſed & ſi quis. col. 2. verſ. in glo. expreſſum, Inſtit. quib. modis teſt. infir. Philip. Fran. in c. quoniam. poſt med. de immun. eccl. lib. 6. Soci. conſ. 67. incip. viſis inueſtituris, col. 3. verſ. ſecundò probatur. & iterum ver. 5. ſi dicta concluſio. li. 1. quod conſ. repetitur conſ. 165. li. 2. & idem Soci. conſ. 159. in præſenti conſultatione pręmittens aliqua, col. 5. verſ. quartò & vltimò. lib. 2. & conſ. 273. in præſenti conſultatione conſiderata, col. vlt. verſ. prętereà dico quòd ex quo, d. li. 2. Iac. à S. Georg. in l. vlt. col. 1. C. de edicto diui Adria. tol. Franc. Curt. Senior, conſ. 39. viſis & diligenter, col. 1. Philip. Dec. conſ. 379. requiſitus pro conſ. col. 3. verſ. & vlterius iſta concluſio. Ioan. Franc. Ozer. in §. præterea. col. 3. nu. 10. Inſtit. de milit. teſta. Maria. Soci. Iunior conſ. 21. circa propoſitam quæſtionem. col. 1. lib. 1.

65 Et huc quoq; ſpectant alij text. probantes mentem, & voluntatem diſponentium ex procemio maximè colligi, ſcilicet l. item quia. §. vlt. ff. de pact. & l. cum hi. in prin. & ibi Bar. col. 1. verſ. item no. ex iſto verbo, & iterum in §. eam tranſactionem. & ibi quoq; Rayn. ff. de tranſact. & l. regula. §. ſi quis. & ibi quoq; Bart. & Bal. ff. de reg. iur. & l. Titia. §. idem reſpondit. ff. de verb. obl. & l. 1. & ibi Bar. ff. ad S. C. Mace. & l. cum pater. §. dulciſſimis. ff. de leg. 2. & in c. ex multa. §. ſecundò quæſiuiſti, ibi, verũ ſi ad ſuperiora. & ibi Pan. col. 2. in 4. no. de voto et ca. vbi periculum. & ibi Io. And. ne cler. vel mona. lib. 6. Bar. in l. eum qui certarum. ff. de verb. oblig. & in procemio C. col. vlt. verſ. oppono & videtur. et ibi Bal. in §. vlt. in 1. not. et idem Barto. in l. ambitioſa. col. antepe. ver. viſis et examinatis. ff. de decret. ab ord. fac. Imo. in d. l. vlt. col. 1. ff. de hæred. inſt. Ro. cõſ. 16. viſo themate, col. 1. ubi ex hoc dicit, et probat ſigillatim ex ſtatuti pręfatione, diſpoſitioné conſtringi, extendi, et declarari. et conſ. 90. viſo themate quæſtionis. col. 1. verſ. his tamen non refragatibus. Panor. conſ. 93. ſtatuto ciuitatis Groſſetanæ. col. 2. verſ. 2. videtur. li. 1. Alex. conſ. 7. viſis & diligenter animaduertis, col. 2. ver. verba enim appoſita. lib. 2. et conſ. 55. quoniam cauſa. poſt prin. lib. 5.

66 Sed illud tamen quod diximus, ex præfatione præſumi cauſam finalem, intelligit Barb. aut quiſqis is fuit, qui eam additionem fecit ad Pan. in c. poſt tranſlationem. de renunciat. vt id quidẽ non ſit ex natura præfationis, vt eam vim obtineat, ſed ex natura cauſę expreſſę in ipſa præfatione. Si enim in ea exprimeretur cauſa, quæ haud dubiè ſua ipſius natura eſſet impulſiua, nõ fieret, nec præſumeretur eſſe finalis, vti dicit uoluiſſe Bar. in extrauag. ad reprimendum in verbo, ne ex eorum abſentia. ubi tamen id non dicit, ſed ſimpliciter cauſam ſumptam ex præfatione, præſumi finalem, quod certe verum eſt, niſi natura ipſius cauſæ repugnaret.

67 Quintum, quòd ratio naturalis etiam non expreſſa in lege, vel alia diſpoſitione, facit præſumi eam eſſe finalem, vt ex Barto. et alijs diximus ſuprà nu. 44. Quibus adde tex. in l. cum ratio. in princ. ff. de bon. damn. qui dicit naturalem rationem, eſſe legem quandam tacitam, et in l. 1. §. in primo, ibi, naturali ratione ſubnixum. C. de cad. tol. Ex quo Bal. ibi, in prin. not. ea quæ ſunt naturali ratione ſubnixa, debent intacta et illibata perpetuò cuſtodiri: & ideo, inquit, ad naturalem rationem eſt recurrendum, quæ optimus eſt legis clypeus, quod dicit tenendum menti. & ſequitus Feli. in c. tua nos. col. 2. ver. & ad iſta. de iureiur. & Matt. Afflict. in c. 1. col. 5. nu. 25. tit. qui ſucceſ. tenean.

Ratio naturalis etiam non expreſſa, præſumitur finalis.

68 Et videmus etiam aliàs Iuriſconſultos ſuis legibus inniti, ratione naturali. l. 1. §. ſi id qd. ff. de act. & oblig. ibi palam eſt naturali ratione inutilem eſſe, et in l. itaque. in princi. ff. ad legem Aquil. et in l. ſi à patre. §. ult. ff. de petit. hæred. et in l. 2. §. 1. ff. de uſufruct. ear. rer. quæ vſu conſu. et l. 1. §. parens. ff. de lib. agnoſc. et §. Inſt. de nup. et §. conſtituitur. Inſt. de vſufr.

69 Vti et naturali quoq; æquitate, ut patet ex l. 1. in prin. ff. de pact. ubi glo. declarat, et l. 1. in prin. ff. de minor. et l. 1. in prin. ff. de leg. præſtan. contra tab. bon. poſ. pet. quod et ſæpe faciunt noſtri Doct. præſertim Bald. vt uidere poteris apud eum, in l. reſcripta. paulò ante fi. C. de pcib. Imper. offer. et in l. 1. quam unam legit. C. ſi aduer. delic. et in auth. niſi rogati. col. 3. uerſic. hac ratione determinatur. C. ad S. C. Treb. & in c. 1. §. hoc quod nos, col. 1. in uerbo, pro bono pacis. tit. de pace Conſtan. Quod non longè diſtat à ratione ipſa naturali, vt dicemus poſtea. nam et rationem ſimpliciter, pro æquitate naturali intelligit glo. in c. 1. §. denique. tit. quę fuit prima cauſa benefi. amit.

Et naturali æquitate.

70 Suntq; et aliæ multę leges, quæ naturam pro vnico, ac ſolido teſtimonio, et ratione afferunt, ut l. ſi non ſortem. §. libertus. poſt princ. et iterum in fi. et utrobiq, glo. in uerbo, natura. ff. de cond. indeb. et l. nam et hoc natura. eod. tit. et l. naturalis. in princ. ibi naturalis eſt, eo quoq; tit. neque enim ibi naturalis dicitur condictio, ea ratione quam dicit gl. ibi, ſed quia natura id ęquũ erat, vt dicitur in d. l. nam et hoc natura. et præterea adduci poteſt, l. adoptio. ff. de adopt. vbi adoptio in his tantum perſonis locum habet, in quibus etiam natura poteſt habere. Cuius legis autoritate, atque etiam §. minorem. Inſtitu. eod. Doct. ſæpe illud aſſumunt, legem, atque artem imitari naturam. et inter cæteros Barto. in l. ſi is, qui pro emptore. col. 12. uerſ. eius quod eſt impoſſibile. ff. de uſucap. Sed et eius quoque l. teſtimonio. Ang. conſ. 10. ſanctiſſima. col. 5. uerſ. fatetur fiſcus, dicit naturam legis eſſe pædagogam.

Natura teſtimonium.
Lex imitatur naturam.

71 Et per eum quoq; §. minorem. tradit Bal.

Legis virtus, in naturali ratione conſiſtit.

in l.quoties.quæ eſt vlt.poſt prin.C. de ſuis & legit. virtutem legis in naturali ratione conſiſtere. Legem enim ſeſe ſpeculari in natura & illum refert,& ſequitur Fel.in c.tua nos.vbi ſuprà, de iureiu. Cice. autem li. 3. Offi. ſcribit naturam eſſe legis fontem. Et cùm nos ederemus commentarios in l.ſi vnquam.C.de reuoc. donat. quæ, vt illic docuimus, ex meris naturæ precordijs, & viſceribus eſt deprompta, hoc diſticho luſimus,

Eſt legis natura parens, eademq; magiſtra:
Si neſcis, legito hæc, continuoq; ſcies.

Quod apparet per rerum naturam, non indiget probatione.

72 Sed in eandem ſententiam faciunt aliæ leges, videlicet l. 3.§.ex contrario.ibi, contra naturam.ff.de acqui.poſſ.vbi Fran.Are.in 1.not.illud quoq; ea not. quòd lex imitatur naturam quantum poteſt.& l. 1.§. furioſum.ibi, natura manifeſtum eſt, & iterum in §. mutum, vtente, iiſdem verbis,ff.de actio.& oblig.& l.vbi autem.§.illud. ibi, ipſa natura manifeſtiſſimum eſt. ff.de verb. oblig. Cuius etiã autoritate tradit Bal.in c. 1.col. 5.verſ.item queritur.ibi dicit Io.de Broneſco,tit. an agn. vel fil. quòd id quod apparet per rerum naturam, non indiget probatione.

Naturalis iuſtitia.

73 Nec omittendum eſt tex. loquens de naturali iuſtitia, ſed quem omnes vbique trahunt ad rationem naturalem, in l. ſcire etiam oportet. ff. de excu.tut.Ex quo Iaco. Ray. Cyn. & ab eis Bal. circa medium not.ſufficere naturalem rationem ſine lege, quod ipſe Bal.dicit not. dignum.& ſequitur Iaſ.in l.illam.col. 3. verſ.limita tamen. C. de collat.ubi ex hoc limitat id quod per eum tex. dici ſolet, ꝙ erubeſcimus ſine lege loqui. Ex eo quoq; tex.idem Cy.in l.non dubiũ.col. vlt. verſ. primò quæro.C.de legib. dicit ꝙ propter rationem naturalem etiam non ſcriptam, poſſumus recedere à verbis legis,& ſequitur Bal.ibi,col. 3. verſ.ſed hic vnum quæro.& Panor.in c. 1.col. 3. verſ.not. ibi, in tentione. de iuram.calum.

Naturalis ratio ſufficit ſine lege.

74 A quibus non longe diſtat quod ſcribit And.Iſer. vti à nonnullis allegatur, in procem.Feud.col.vlt.verſ.nam rationabile, quòd naturale, et rationabile aliquod dictum ſine lege, ita debet mouere iudicem, vt ipſa lex.& ita illum citat, & ſequitur Mari.Soc. iunior, conſ.61. inſpectis,col. 12.nu. 43. hinc dixit egregiè,li. 2.licet And. ipſe (niſi ſit mendum in eo codice) non loquatur de dicto naturali, ſed tantùm de rationali.ſed & in id allegat ipſe Maria.Ang.conſ. 275.thema ſuper quo.col. vlt. dicentem, vt ipſe refert autoritate Ariſtotelis, quærere legem, vel rationem, vbi naturaliter ſentimus, nihil aliud eſſe quam infirmitatem intellectus, quamuis Ang. ſimpliciter loquatur, de his quæ ſenſui parent. At illud primùm, ſcilicet de his quæ naturaliter in nobis ſentimus, dicit idem Ang.in alio loco, videlicet conſ. 367. in quæſtione vertente, col. 2. verſ. primò quia capta. quem in hoc ſequitur Iaſ. qui & ipſe priorem locum in id citat, in authen. ſi qua mulier inſerta.l.generali.col. 2. verſ.contrariam opinionem.C. de ſacr.ſanct.eccle.& in d.l. illam.vbi ſuprà, de collat.

Lex nõ fingit, quod natura impoſſibile eſt.

75 Quid, quòd lex nunquam inducit fictionem, aut præſumptionem contra naturæ potentiam, ſiue impotentiam. Id eſt, lex non fingit id quod natura eſt impoſſibile. glo.in l.Gallus.§.ſi eius.in glo.magna.& ibi Bar.& alij,ff.de liber.& poſth.glo.in l. 3.ff.pro ſoc.& ibi Bald.qui ex hoc dicit, quòd fictio imitatur naturam, Barto. in l.ſi is qui pro emptore. vbi ſuprà, & ibi Iaſ. col. 42. verſ.ex prædictis habes, qui eſt in nu. 109.ff.de vſucap.idem Bart.in l. eandem. colum. 1.& ibi quoque Ang.Imo.& Franc.Are.ff.de duob. reis. Petr.Anch. conſ. 32.incip. ſubtiliter & copioſè. col. 2. verſ.ſecundo probo.& doct.vbique. Ad quod citari ſolet l.ſi paterfamil.§.vlt. cum l.ſeq. quæ eſt d.l.adoptio.ff.de adop.& d.§. minorem. Inſtit.eo.tit.& l.qui ad certum.ad fi.ff.loca.& l. certè.in princip.ff.de preca. & l. ſi tibi electio.§. vnius.ff.de optio.leg.& d.l. 3.§.ex contrario.in prin.& iterum in fi.de acquir.poſſ.& l. ſi pupilli. §. quid ergo in verbo, nec poſſit.ff. de neg. geſt. & d.l. 2.ff.de vſufru.earum rerum quę vſu conſu. vbi ſcribitur.naturalem rationem, autoritate legis immutari non poſſe.

Ratio naturalis potẽtiſſima, in interpretatione ſtatutorum.

76 Adde ſuperioribus quod ſcribit Bal.in c. 1. col. 14.in verbo, aliquid.tit. de pace Conſtantiæ compoſita. prout illum citat Iaſ. in d. l. ſi is qui pro emptore. col. 69.nu. 62.quod ratio naturalis, eſt potentiſſima in ſtatutorum interpretatione. Et quod tradit Ang.conſ. 345.incip. primo matris.col. 2.verſ. ego in hac diſputatione. quòd ratio naturalis certa eſt ratio, & in dubio habetur pro lege ſcripta, per d.§. ſufficit loquentem (vt iam ſuprà diximus) de iuſtitia naturali. Nam vt Angel.ſubdit, naturalis ratio, idem eſt quod iuſtitia naturalis, præualens rationibus coniecturalibus.

Papa ſine cauſa non diſpenſat. contra rationem naturalem.

77 Finem huic rei fecero, modò recenſuerim nonnulla in hanc ſententiam dicta Panor. Nam in repe.c.per tuas. col. 11. verſ.nec obſtat ſi dicatur.de arbitr.dicit, quòd Papa non poteſt diſpanſare contra legem canonicam, fundatam in dictamine rationis merè naturalis, vti nec contra legem, fundatam in ratione iuris diuini. & ſequitur Fely.in c.ad audientiam. le 2. colum. 5. verſ.bene fateor ꝙ vbi lex. de reſcrip. & Aug. Bero.in rub.de reſcrip.nu. 134. & iterum nu. 151.idem Pan.in c.ult.col.4.verſ. & licet ratio. de re iud. quòd licet ratio non exprimatur in lege, tamen illa debet coniecturari, quæ potuit naturaliter mouere legiſlatorem. quod & idem voluit ipſe Pan. in c.ſecundò requiris.col. 1.in 1.not.de appel.et rurſum ibi,col. 2.verſ.ult.not. ibi, ibi ipſe nanque, quòd licite in deciſionibus cauſarum allegatur ratio naturalis.

78 Sed & ipſe Pan.in c.cùm ſint.col. 1.in ult. no.de deci.aut, ꝙ cùm ius ſcriptum deficit, debemus recurrere ad rationem naturalem, per d.§. ſufficit.& ſequitur Franc.Curt.ſenior conſ. 57. ſuper eo quod ab ordine, col. 2.nu. 17.Denique

idem

idem Pan.in c.nulla.in 1.no.de præb. quòd poſſumus argumentari à ratione naturali,abſque allegatione iurium,per eum tex.qui tamen ſimpliciter de ratione loquitur. Et eum tamen ſequitur Feli.in d.c. tua nos.col 2.verſ.in tex.ibi res,de iureiur.Id quod proximè accedit ad id, quod ex Bal.diximus , ſupra, oum.abhinc 5.Et huc quoque ſpectat quo dicemus inſrà in 3.limitat.

Gerūdiui vis. 79 Sextum, quòd ſuperioribus annectendum duximus , quòd gerendiuum facit ſemper præſumi cauſam finalem , Bart.in d.extrauag. ad reprimendum.in verbo, ne ex eorum abſentia.col. 1.dicens id probari in l. 1. §. 1. ff. de dolo. in diffinitione doli,& in l. 1.ff.de tute. in diffinit. tute. Bal.in l.id quod pauperibus.col. 1.verſ.iuxta hoc eſt ſciendum , vbi id declarat. C.de epiſ.& cle. Alex.in addit.Barto.in l. 2.§.vlt.ff.de dona. Ioan. Plat.in §. 1.verſ.& ſic habes.Inſtit.de actio. Ang. Aret.in rub.eiuſdem tit.col. 2.uerſ.ex qua etiam not.& ibi quoque Iaſ.col. 14.in paruis, verſ.aduertendum tamen eſt. & Hiero. Grat. conſ. 124. cùm hæc cauſa.col. 2.nu. 18.lib. 1.

Gerundiuum importat neceſſitatem. 80 Et hoc confirmatur, gerundiuum importat neceſſitatem.gloſſ.& Bald.in rub. ff. de eden. Odofr.in rub.C.eo.tit.Bal. in rub.ff. de liber. & poſth.vbi Bal.dicit importat formam.& Ang. in l. 1. in prin.eo.tit .vbi dicit quòd importat neceſſitatem cauſatiuam. Maria. Socin. Senior , in cap. 1.in fin.de mut.petit.de quo tamen, quia id perpetuum non eſt, vide Alex. & Iaſ. poſt alios antiquiores,quos citant,in dicta rub.C. de eden. & Saly.in l. 1. verſi.quæro ab extra. C. de his qui latro.vel alij. crimi. reos occul. vbi & alia multa dicit de vi, & natura gerundiui.

Et formam. Et neceſſitatē cauſatiuam. Et conditionē. 81 Sed vtcunque ſit de ea re , tamen eam ſententiam principalem fulcit , quòd gerundiuum conditionem facit, ex multorum ſententia : quæ ſi vera eſt , huc admodum pertinet , quia conditio denotat cauſam finalem , vt diximus ſuprà nu.60. incip. ſecundum quòd ex ſupradictis. ſed nec hoc quoque perpetuum eſt,vt ſcilicet gerundiuū faciat conditionem , ſed tum demum, cùm iungitur verbo futuri temporis, vt videre licet ex Barto. in l.ſi tu ex parte.ante fi.& ibi Fran. Aret. in 2. not.ff.de acq.hęred.& pro eod. Bar. in l. 1. col. vlt.verſ.octauò quæro.ff.de condi.& demō. Bald. in l. falſus.col. 3.verſ.& nota hic in dictione.C.de furt.Corne.conſ. 90. in cauſa vertente, col. 2.verſ.quia gerundiuum.lib.4.& conſ. 143. licet in hac conſultatione.col. 3.verſ. illud enim gerundiuum.eo.lib.4. & Fely.in c. exceptionem. col. 3.verſ.noto quòd illud.de excep.Io.Plat.& Ang.Are.vbi ſuprà , Philip. Dec. conſ. 433. viſa copia.col. 2.verſ.noo obſtat quod ſecundo.

Dictio, quia, an denotat cauſam finalem. 82 Septimum, dictio quia,denotat cauſam finalem , Bal.in l. 1.col. 1. per glo.ibi, verbo , occupati.ff.de fer. in 1.lect.& in l. 1.col. 2. verſ. & nota quòd cauſa. C. de falſa cau. adie. Verùm Imo.in l. 1.§.vlt. col. 1, verſ. item adde ei. ff. de dona.nulla Bald.mentione facta, contrarium tenuit , videlicet quòd cauſa expreſſa per hanc dictionem , quia, tam in contractibus quàm in legatis non præſumitur finalis , niſi fuerit obligatoria , vel acceſſoria cauſæ obligationis , vel niſi ex illa ſperetur lucrum , vel euitatio damni , per ea quæ not.Bar.in l.damus.ff.de cond.indeb.& in l.cùm tale.§. falſam causá.ff.de cond.& demō. & in l. 1.C. de falſa cauſa adiect. Sed tu hic omnino vide ipſum Bar.in l.demonſtratio.§.quod autem.col. 2.in 2.q. penè per totam eam q.ff. de cond.& demonſtr.

83 Ego verò cum Bal. ſum huius opinionis , vt hęc dictio propriè,ſignificet cauſam propriā, & ſic finalem , cùm nulla dictio ſit magis finalis quàm hæc, vt etiam patet ex not.à Car.Flor. in c.quia propter.in 1.not.de elect. & in c. verum.poſt prin.de condi.apposi. Niſi tamen aut natura , ſiue ſubiecta materia , aut aliud quippiā ex his quæ diximus,aliud ſuaderent, vt bene intelligit ipſe Card.Flor.in ca.quia circa , in fi.de coolan.& affin.nam ſemper & ubique naturam negocij , ſiue ſubiectam naturam inſpicere debemus,ut latè diximus, & probauimus in rep.l. ſi vnquam.in uerbo, reuertatur. nu. 37. & aliàs etiam videmus, & ou.ſeq.et alibi ſępe in ea gl. *De eadem re.*

84 Nec tamen omiſerim , quod ipſe Bal.ſcriptum reliquit in c.quia propter.col. 4.verſi.in text.ibi quia de elect. quòd huiuſmodi dictio , quia, eſt redditio cauſæ, vt not.in l.ſi is qui animo.ff.de acq.poſſ. Et quando,ait,ponitur à lege, præſumitur finalis, vt no. in d.l.cum tale.§.ult. ff.de cond. & demon. ſi verò profertur ab homine , & tunc aut eſt neceſſaria , vt ratio quæ redditur a teſte , & tunc præſumitur finalis,cap. cum cauſam.de teſti.aut eſt voluntaria , et præſumitur impulſiua, ut in l. 2.§.ult. ff.de dona. *De eadem re.*

85 Octauum , quòd in gratijs , et priuilegijs, in dubio omnis cauſa præſumitur impulſiua, potius quam finalis, id enim voluit Bal.in c.decet. & ibi eius autoritate Phil.Fran.ante med. verſ. & dicit hic Bal.de reg.iur. lib.6.per not. in l. 2. §.ult.ff.de donat. Circa quod & tu vide , quæ nos latè ſcripſimus ſuprà in hac eadem limitat. nu. 11.incip.hæc tamen prima. cum multis ſeq.

86 Nonum,quod et ex præcedentibus depromitur , quòd cauſæ quæ cohærent diſpoſitioni , & quæ inſpecta iuris diſpoſitione inducunt,& arctant ad ita diſponendum , dicuntur finales , hanc enim veluti regulam ponit Soc.conſ. 159. in præſenti conſultatione. colum.6. verſ.confirmantur etiam prædicta.lib. 2.et allegat d.l. 1. & ibi Bar.C.de falſa cauſ.adiect.lega.et ipſum Bar. in l.demonſtratio falſa.§. 1. verſ. 3.quæro. de effectu cauſæ, ff.de condi.et demon. et in l.damus. ff.de condi.indeb.et expreſſius Imo.in l. 2.§.ult. ff.de dona. et in c. poſt tranſlationem. de renun. Suprà autem diximus, quando cauſa dicatur cohærere diſpoſitioni.

87 Illud denique dixerim in hac tractatione cauſæ impulſiuæ, eam non omnino eſſe ſuper- *Cauſa impulſiua facit, vt*

uacuam,

promiſſio non dicatur eſſe nuda.& ſine cauſa.

nacuam, inutilem, & inefficacem, vt quæ ſufficiat ad id, vt promiſſio non dicatur eſſe nuda, & ſine cauſa, ſi ſit cauſa quædam impulſiua, vt voluit Bal. in l. generaliter. col. 3. verſ. 4. quæro. C. de nō numer. pecu. per l. creditor, §. 1. ff. mãda. & l. à Titio. ff. de verb. oblig. quod dicit notandum. & Alex. conſ. 76. viſo libello producto. col. 1. verſ. ex his patet, lib. 6. et facit quod ſcribit ipſe in l. pactum quod tali, col. 3. in 17. quæſt. C. de collat.

88 Sed & aliud quoque non contemnendum operatur, vt ſcilicet præſtet faciliorem cauſam diſpenſandi, vt videre licet ex c. magnæ. & ibi Pan. qui id ex eo expendit, & aduertendum dicit, col. 2. verſ. vltimò nota quod ceſſante, ibi, aduerte tamen quòd licet extra de voto. Et idem voluerunt Anto. & Panor. in c. ex parte tua. col. vlt. ext. de conuer. coniug. per illum eundem text. in d. c. magnæ. Et id certè maximè tibi notandum ducimus, quia multi ſtatim prima fronte, ei ſententiæ minimè aſſentirentur, propter ea quæ no. in c. quia circa de conſang. & affi.

II. LIMITATIO.

1 Secundò limita hanc noſtram regulam, quia ceſſante cauſa ceſſat effectus, vt non procedat, quando is qui ex ceſſatione, ſiue defectu cauſæ contendit effectum ceſſare, ſiue deficere, eo ipſo verſaretur in turpitudine, tex. eſt not. à paucis tamen in id priuatim annotatus, in l. cùm profitearis. C. de reuo. dona. vbi allegans defectu finalis cauſæ, non auditur, ſi id allegando, propriam quoq; turpitudinem allegat, & ad hoc illum text. expreſſim expendit Bald. ibi.

Turpitudinem ſuam allegans non auditur.

2 Et id quidem generale eſt, vt non audiatur turpitudinem ſuam allegans, l. tranſactione finita. C. de reuoc. his quæ in ſrau. credit. & l. ſi creditoribus. C. de ſeruo. pign. dat. manumiſ. & l. ſi ſeruus plurium. §. 1. ff. de leg. 1. & l. 2. ff. de condict. ob turpem cau. & c. ſicut. de teſtib. & cùm ſuper quæſtione. de conceſ. præben. & c. inter dilectos. de donat. & c. nemini. 15. q. 3. & c. non ſanè. 15. q. 5. Super quo tamen, quia recipit mult. s diſtinctiones & limitationes vide glo. in cap. inter dilectos. in verbo, turpitudinem allegabat, & ibi docto. de reuoc. dona. & Bal. in rep. l. 2. col. 29. verſ. ad ſolutionem iſtius quæſtionis. ff. de iureiur. Pan. in d. c. cùm ſuper. de conceſ. præben. Socin. conſ. 154. incipien. viſis in inſtrumento donationis. col. 3. verſ. circa primum. & multis ſeq. per 3. vel 4. col. lib. 2. & quæ nos diximus in tractatu Retractuum, tit. t. §. 1. glo. 2. in verbo, *a vendu*, nu. 15. at vnum eſt, & gl. 18. in verbo, *Le pris que la choſe*, & nu. 20. quantum autem. & nu. 24. ſed & aliud eſt, & ſeq. & iterum nu. 72. aut etiam niſi dicas.

III. LIMITATIO.

Hæc regula non obtinet, ſi ratio naturalis repugnat.

1 Tertiò limita, vt non procedat noſtra regula quando ratio naturalis repugnaret, vt ceſſaret effectus ob ceſſationem cauſæ: neque enim tunc poſſet aſſumi argumentum à ceſſante cauſa, vti nec à contrario ſenſu, nec quoduis aliud, vt pulchrè dicitur voluiſſe Anto. in c. ad monaſterium. col. 2. verſ. venio ad verb. in reſectorio. extrà de ſtatu monac. vti refert & ſing. dicit Vincen. Pallio, nominatim loquens in caſu noſtrę regulę, inter conſ. Fran. Curſ. ſenioris conſ. 17. incip. in nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. col. 4. verſ. præterea in quantum: quamuis in meo codice Anto. id non ita ſcriptum ſit. Tamen id admodum iuſtum eſt & rationabile, & id expreſſe tenuit ipſe Ant. ab illis non citatus in c. cùm Apoſtolica. col. vlt. & ibi quoque Imo. col. 5. verſ. ſi autem cauſa ſit finalis. de his quæ fiunt à præla. ſine conſen. capi. Et id confirmatur ex his quæ ſcripſi ſuprà in 1. limit. nu. 44. incip. hęc Bar. & iterum nu. 67. incip. quintum quòd ratio. et multis ſeq. vſque ad nu. 77.

IIII. LIMITATIO.

1 Quartò limita, vt non procedat, quando ſufficit, vt cauſa adſit certo aliquo tempore. nam ſi eo tempore adfuerit, non ceſſabit effectus, ſi poſtea ea cauſa ceſſet. l. ſi quis hæredem. C. de inſtit & ſubſtit. vbi ſufficit conditionem, momento temporis quo adeſſe debuit, adfuiſſe. l. quæcunque. §. vlt. ff. de Public. in rem actio. ubi ſufficit poſſeſſio momenti, quo adeſſe debuit, quas leges ad hoc allegat & inducit Bal. declarando dicta Pet. & Cyni, in l. generaliter. col. 3. verſ. ſed ego dico. C. de epiſ. & cler. Imo. in cle. 2. col. 2. verſ. concluſionem autem. de reſcrip. et Fely. in c. cùm ceſſante. poſt princ. & ibi Philip. Dec. col. 1. verſ. 3. fallit. de appel. idem Dec. in authẽ. præterea. in fi. C. vnde uir et vxor. & conſ. 24. cuius factum incipit, mulier cui propter inopiam. col. 1. Iaſ. in l. ſciendum. §. vlt. verſ. ad idem facit. ff. qui ſatiſda. cog. & Franc. Ripa in l. ex facto. col. 4 num. 17. ff. de uulg. & pupil. Et ad hoc quoque allegat Imo. vbi ſuprà. l. 3. ff. de auro & arg. leg.

Cauſam adeſſe certo aliquo tempore ſufficit.

2 Et ex eo dicit ipſe Philip. Dec. in dicta authen. præterea. et dicto conſ. 24. quòd ſi mulier, cui ob paupertatem delata erat quarta pars, de qua loquitur, d. auth. præterea. efficiatur poſtea diues, non propterea eam quartam amittit, quia qualitas paupertatis ipſius mulieris requirebatur, tempore mortis mariti: quæ cùm eo tempore ſemel adfuerit, ſufficit vt perpetuò id beneficium duret.

3 Sed & huc quoq; pertinet, quòd ſi qualitas quæpiam certo tempore requiratur, ſatisfactum eſt, ſi eo tempore adfuiſſe reperiatur. l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxa. et l. ex facto. et ibi Bar. in prin. ff. de vulg & pup. et l. Titius. et ibi Bar. ff. de teſta. mili. et d. l. ſciendum. §. ult. ff. qui ſatiſd. cog. ubi ille qui, ꝙ tempore iudicij poſſidet immobilia, releuatur à ſatiſdatione, et ſi poſtea deſinat poſſidere ea bona, non tamen tenetur præſtare ſatiſdationem, quaſi cauſa ceſſauerit, quoniam tempus iudicij, inſpicitur. Ex quo no. Pau. Caſt. ibi, quòd excuſatio ſemel conceſſa

ceſſa propter aliquam cauſam, quæ aderat congruo temporè, durat, quamuis cauſa non duret. Et quod fortius eſt, etiam ſi ceſſet facto ipſiuſmet excuſati. ut probat ille tex. vti ponderat Iaſ. ibi, colum. 2. uerſ. not. ex iſto tex.

4 Ex hoc quoq; fit, ꝙ cùm reſcriptū Papę, non niſi canonico eccleſiæ cathedralis, uel ſimilibus perſonis enumeratis in c. ſtatutum. de reſcrip. lib. 6. & alijs iuribus dirigi non poſſit, ſi cauſa per reſcriptum fuit commiſſa canonico, qui poſtea deſinit eſſe canonicus: nam ob id ceſſat commiſſio, etiam ceſſante ea qualitate, ſecundum Petr. in l. generaliter. & ibi Bal. qui id tamen declarat; col. 4. verſ. ex prædictis determinatur. C. de epi. & cler. nam vt dicit ipſe Bal. decretalis non requirit iſtam qualitatem adeſſe, niſi tempore impetrationis, vt d. c. ſtatutum. poſt prin. & ibi Ioã. And. in nouella, col. 5. ſuper glo. habentibus. vbi id latè tractat poſt alios multos antiquiores ab eo citatos. & certè idem ibi ante eum tenuere Ioan. Mona. col. 2. verſ. ſed quæro aliquis tempore. & Archid. col. 3. verſ. quid ſi cauſa fuit commiſſa. & ibi item ipſemet Ioan. Andr. in gloſſ. ordin. in verbo, canonicis. ante fin. ibi, & ſi tempore datæ. & ibi quoque Petr. Anch. col. 2. verſ. quartò quæro. dicit, Domi. col. 3. ſuper ea gloſ. & Philip. Fran. col. 2. ſuper eadem gloſſ. & præterea gloſſ. in cle. 2. in verbo, principalis. ibi, ſed quid ſi deſijt. & ibi Paul. Eleaz. Card. Flo. col. 2. in 6. q. & Imo. latè tractans, ver. concluſionem autem. Panot. in prin. & Barb. colu. 7. in paruis, ver. quærit vlterius gl. eo. tit. Spe. qui diſtinguit, tit. de iudice deleg. §. vlt. quid ſi cauſa. Domin. à Rota, deciſ. 122. not. ꝙ vbi aliquis in antiq. & Feder. Senen. conſ. 32. quæſtio talis eſt, quidam de populo, col. 2. verſ. facit etiam quod not. Bal. in l. prædia. poſt medium. verſ. extrà quæro quid ſi erat. C. de fideicom. Paul. Caſtr. conſ. 288. ad primum reſpondetur quòd à dicta col. 3. ver. ſuper tertio dico. lib. 1. Domin. in c. licet canon. in prin. col. 2. verſ. 1. caſu. de elect. lib. 6. Fely. latè in cap. quoniam abbas. col. 3. verſ. ſed nunquid deſinens. & ibi quoque Phil. Dec. qui hanc dicit eſſe communem opin. & id tamen duobus modis declarat. Tu tamen vide hic Panor. qui contrarium tenere videtur in d. c. quoniam abbas. col. 4. verſ. ex prædictis videtur mihi difficile. de offic. deleg. & ante illum, licet non alleget, Cyn. in l. tutelas. ff. de capit. dimin.

5 Quin & huc quoque nonnulli referunt quod alibi diximus, ſufficere vt tempore delatæ hæreditatis quis ſit agnatus, vt hæreditatem ipſam nanciſcatur, etiam ſi poſtea deſinat eſſe, quia id ampliùs non dependet ex ea cauſa. l. vlt. ff. de ſucce. edict. et l. ult. ff. vnde lib. & l. cognatis. ff. de reb. dub. neq; n. agnatio in acquirenda hęreditate reſpicit ſucceſſiuū effectū, quia vno momēto acquiritur. l. placet. de acq. uel omit. hęr. Hęc enim ꝓpemodū Bal. in d. l. generaliter. col. 2. ver. in contrarium. quia tex. dicit, & iterum, col. 3. verſ. quandoque autem cauſa finalis. C. de epiſ. & cler. & ibi quoque ante eum Cyn. poſt Petr. col. 1. verſ. vnde quæro nunquid. & Imo. in dicta clemen. 2. col. 3. verſ. hæc ratio concludit. de reſcrip. & omnes vbique. Et hoc quoque poteſt pertinere ad id quod dicemus de actu conſumato in 2. limit.

6 Nec hinc longè diſtat quod voluit gl. not. in l. 1. in verbo, non vlciſcantur. & ibi poſt eum Alber. Bal. Ang. Saly. Pau. Caſt. & omnes præter Pet. & Oldra. qui contrarium dicunt, & Cyn. qui dubitat, C. in quibus cauſis reſt. nõ eſt neceſ. ꝙ cùm is qui minor eſt tempore delatæ, & aditę hæreditatis, nõ priuetur hæreditate, ob id quod mortem patris non vltus eſt, quia ſcilicet minor eſt, per tex. ibi, Certè ſi paulò poſt, & vt verbis eius gl. vtar poſt triduum maior efficiatur, nec mortem patris vlciſcatur, non priuatur hæreditate. Sufficit enim vt ſit minor eo tempore. Quod & ipſum voluit alia gl. in l. minorib. in verbo, reſpondere. & ibi quoque Alber. Bal. qui dicit not. col. vlt. verſ. quærit gl. hic, Angel. Salyc. latè Flor. qui ita dicit ſe conſuluiſſe, Corn. etiam latè, Alex. Iaſ. & omnes etiam præter Pet. Cy. & Pau. Caſt. C. de his quib. vt indig et Raph. Ful. conſ. 52. incip. quidam Antonius. col. 2. in 2. dubio.

Minor non vlciſcens mortem patris, non priuatur hæreditate.

7 Et quod in ſimili dicitur de matre, quę tenetur intra annum petere tutorem ſuo filio impuberi, aliàs priuatur eius hæreditate. l. ſciant. C. de legit. hæred. et l. omnes. C. ad S. C. Tertul. excuſatur tamen, ſi ea minor ſit, cùm eius maritus moritur. l. 2. C. ſi aduer. delict. et hæc quidem excuſatio durat, etiam ſi mater poſteà maior facta fuerit: ſufficit enim eam fuiſſe minorem in illo priori tempore. vt uoluit Spec. tit. de in integr. reſt. in prima parte (eſt enim et idem titulus in 4. part.) § quis autem. verſ. ſed quid ſi ipſa mulier. et ibi Bal. in addit. illius. per gl in d. l. 1. C. in quib. cau. reſtit. non eſt neceſſ. et idem Bald. in d. illa l. 2. C. ſi aduer. delect. etiã per not. in d. l. 2. & in d. l. minoribus. dicitque ſe pluries hanc opin. fuiſſe ſecutum ex naturali æquitate, et ibi quoq; Saly. Ang. Pau. Caſt. Raph. Fulg. et alij ſuprà allegati. et ipſe Bal. in auth. ſi captiui. poſt medium. verſ. 2. quæſtio eſt. C. de epiſcop. & cler. dicens aliud eſſe in filio minore, qui non redemit patrē captiuum, et interim factus eſt maior, nec tamen eum redemit, de quo nos diximus ſuprà in ætate ceſſante, vbi videbis rationem differentiæ. et idem Bald. in l. qui contra. col. 1. verſ. ibi, quos omnes. C. de inceſt. nupt. et in l. precibus. col. 3. verſ. quid ergo ſi tempore primo. C. de impub. & alijs ſubſtit. vbi hanc dicit eſſe communem, et ſecundum eam ſe conſuluiſſe. Ang. in d. l. 1. C. in quib. cau. reſtit in integ. non eſt neceſ. Rapha. Fulg. d. conſ. 52. in 2. dubio. Pau. Caſt. Alexan. & Iaſ. in l. ſciendum. §. ult. ille in 1. not. alter col. 1. poſt prin. col. 3. num. 11. ff. qui ſatiſd. cog. et Ro. ſing. 221. tu habes, vbi et in id allegat l. qui cùm maior. poſt prin. ff. de bonis lib. et l. 3. §. ſuo. ff. de mino-

Idem de matre minore, quæ non petijt tutorem filio.

minoribus.

8 Ex quibus tamen ipſe Pau.in d.l. ſciendum. §.vlt. id declarat, niſi efficeretur maior intra illum annum, reſtaretque tantum temporis ex eo anno, vt poſſet ipſa tutelam aſſumere, vel alium tutorem petere, quia non fuit omnino excuſata, cùm toto tempore anni minor non fuerit. quod & ipſum voluit Alex.in l.ſi cum dotem. §.ſi maritus vel vxor.col.2.verſ. eſt iſtud in terminis.ff. ſol.matri. & ita intelligendus eſt Ange. qui contrarium prima facie videbatur tenere, eius quod ſuprà diximus, vt ſcilicet mater non excuſaretur, & ita illum intelligit Alex.in d.§.ſi maritus. De quo tamen vide ipſum Ale.in d.l.minoribus.

Excuſatio ob morbum deſperatum, durat poſt morbum.

9 Eiuſdem monetę eſt quod Bar.tradidit in d.l.ſi cum dotem.§.ſi maritus.per eum text. verſ. ſi autem tantus. ibi, vt ſanitatis nulla ſpes ſupereſſet, & ibi etiam Pau.Caſtr.circa medium.ibi, & per hoc determinat, & Alex.col.2.ver.in tex. ibi, nulla ſpes.ff.ſol.mat. quòd ſi quis eſt excuſatus à muneribus propter morbum, de cuius ſanitate nulla ſpes erat, illi ſemper proderit ea excuſatio, licet poſtea præter ſpem conualeſcat, & allegat etiam Bar.ad hoc l.pe.in prin.ff.de vacat. mune. & Pau.etiam allegat quod not.per glo.d.l.1.C. in quib.cauſis in integ.reſtit. non eſt neceſſ.

10 Et id quoq; quod à pleriſque ſcriptum eſt, q; ſi quiſpiam ob numerum liberorum à tutela fuerit excuſatus, & poſtea is numerus decreſcat morte liberorum, non propterea extinguitur ea excuſatio, & immunitas quam habuit. per tex.in d.l.ſciendum.§.vlt.ff.qui ſatiſd.cog.& in §.illud. in auth. conſt. quæ dignit. & epiſ.fil.liber à pat. poteſt.collat.6. Ita enim voluit Io.And. qui dicit ita fuiſſe in publica diſputatione determinatum, & per præſtantiſſimos doctores conſultũ, & in c.decet.de reg.iur.lib.6.& ibi quoque Bal. in quibuſdam addit.quas fecit ad ipſum Io.And, & Alber.qui id c.legit.ſubtit.ff.eo.tit.de reg.iur. Bar.nutans tamen in l.2.§.non ſolùm.& ibi ipſe Alber.qui eum §.legit.cum prin.l.ff.de excu.tut. per tex.in d.§.non ſolum ipſe Albe.in l.ſi vnquã. col.2.verſ.item in excuſatione. C.de rei vendi. per tex.in d.l.2.§.oportet.ff.de excu.tut.Fulg.d. conſi. 52.quidam Anto. colum. 2. ante fi. Imo. conſ.77.viſis ac ponderatis. in 3. dubio. Mart. Laud.in tract.de fiſco.conclu.198. habens priuilegium.vbi ita dicit ſe conſuluiſſe Io.Ana.conſil. 105.eodemq; . vlt.circa dubium oblatum. Soci. & Iaſ.latè in d.l.ſciendum. §.vlt. ille col.1.verſ. 2.inducitur. hic col.2.verſ.not.ex iſto tex.ff.qui ſatiſd.cog.ex quibus Soc.dicit hanc eſſe communem opin.nec ab ea in iudicando, & conſulendo eſſe diſcedendum.Phil.Dec.in d.auth.prętereà.ad fi.C.vnde vir & vxor.& in l.vlt.in prin. ff.ſi cer.pet.& in l.in omnibus.col.vlt.ff. de reg. iur.& in c.cum ceſſante.col.1.de appel. vbi id dicit not.& d.conſ.24.col.2.ver.5.accedat. Hip. Marſ.in l.ſi redhibitus.col.1.ff.de quæſtionibus. Fran.Rip.in l.ex facto.col.3. verſ. præmiſſa faciunt.ff.de vulg.& pupil.

Contra illud.

11 Verum ipſe Alex.in addit. Nicol. Neap. in d.§.2.§.non ſolùm.ff.de excu. tut. dicit quòd licet id ſequeretur, & conſulendo, & iudicando, tamen contrariam opin.eſſe veriorem, & in eam ſententiam factum fuiſſe ſtatutum Bononiæ, vt ſcilicet decreſcente numero liberorum, ceſſet priuilegium immunitatis, niſi vnus tantùm fuerit mortuus. Sed & in addit. Bar.in d.§. non ſolùm. & etiam in d. l. ſi quis cùm dotem.§.ſi maritus.col.2.verſ.2.adde, & alijs multis ſeq.ff. ſol.matr.palam illam opin.reprobat, & vbique multas rationes adducit, quas tu videre poteris. Sed quibus reſpondet Iaſ.in d.l.ſciendum.§. vlt. vbi etiam illic videre in promptu eſt, ne hic ea omnia repetendo, diutius te detineam.

Pro priori opinione.

12 Vt tamen non omiſerim pro priori illa opinione, vltra ea quæ allegari ſolent, bene facere tex.in l.2.§.qui ad munera.ff.de vacat. & excuſ. muner.vbi qui vocantur ad munera, viuorum ſe liberorum numerum habere, tempore quo propter eos excuſari deſiderant, probare debẽt: numerus enim illorum poſtea impletus, ſuſceptis antea muneribus non liberat, & ibi gl. allegat alios tex.concor. Ex quo ſequitur, vt nec numerus poſtea deficiens, tollat immunitatem iam acquiſitam, ex eo tempore quo requirebatur hunc numerum adeſſe, vt idem operetur propoſitum in propoſito, quod oppoſitum in oppoſito.l.vlt.§.ſi filius.ff.de lega.3.& c.vlt.de conſuet. & ad hoc illum tex.expendit Franc.Ripa, in d. l.ex facto, vbi ſuprà, de vulg.& pupil.

13 Sed eam tamen priorem opin. & alia ſimilia intellige procedere in tutela, aut alijs muneribus iam ordinatis, & conſummatis. verbi gratia, ſi quis habens duodecim liberos ex ſtatuto ſit exemptus à datijs, certè ſi cùm datiæ erant ordinatæ, cumque dies partim ceſſerit, partim non ceſſerit, & ita nondum erant prorſus conſummatæ, ex duodecim liberis vnus, aut duo moriantur, nihilominus pater erit prorſus ab illis exemptus: inſpecto initio, quo immunitas incipit habere uim ſuam, l.incola.ff.ad municip. non autẽ à futuris nondum ordinatis, ſi res peruenerit ad caſum, à quo non poteſt incipere. l. Titia Seio. §.uſuras.ff.de lega.2. Et ita in ſpecie conſuluit Bald.conſ.117.uerba domini ita dicunt, lib.1.& eum nuncupatim refert, & ſequitur Franc.Ripa in d.l.ex facto. colum.3. nume.17.in fin.ff. de uulgar.& pupil.ſubſtit.

De eadem re.

14 Quinetiam in illa ipſa ſpecie excuſationis à tutela, ob numerum liberorum, ut ſcilicet ſemel excuſatus à certa tutela, quæ iam ceſſerat, ob eum numerum liberorum, perpetuò maneat excuſatus (etiam mortuis poſtea liberis) ab eadem tutela: non etiam ab alijs, quę poſt mortem liberorum ſuperuenerunt, uti uoluerunt nonnulli, quos citat Io.And.in d.c.decet.quos tamẽ ipſe non ſequitur. ſicuti nec facit Socin. in d. l. ſi cũ dotem, §.ſi maritus.ff.ſol.mat. Sed id tamen

placuit

placuit Phil. Fran. in d. c. decet. & non obſcurè Bar. in d. l. 2. §. non ſolùm. ff. de excu. tuto. & pleriſq; omnibus, qui hãc rẽ tractarunt. Et hoc mihi verius videtur, ad quod & tu vide quę dicam infrà in 12. limit. nu. 24. incip. intellige ſecundò.

V. LIMITATIO.

1 Quintò limita noſtram regulam, vt nõ procedat, quando tractatur de lucro captando, ſiue quærendo: quia tunc per ceſſationem cauſæ, ſiue rationis, non diſcenditur à verbis legis, aut alterius diſpoſitionis ex ſententia Barto. in l. omnes populi. col. 18. verſ. ſecundò quæro an ſtatuta. ff. de iuſti. & iure. per tex. in l. proſpexit. ff. qui & à quib. vbi & idem ſentit ipſe Bar. & ſimiliter in l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patr. & eum ex primo loco refert, & ſequitur Maria. Socin. Senior conſ. omnium primo, quod incip in caſu ſuprà narrato, colum. vlt.

De eadem re.

2 Sed tu hic omnino vide Fely. in cap. ſi quando. col. 8. verſ. ſed videtur mirabilis. extrà de reſcrip. & quæ nos latè ſcripſimus ſuprà in ceſſante ratione legis, nu. 146. incip. intellige ſecundò, & multis ſeq. ex quibus facilè intelliges, quid hic dicendum ſit. neq; enim repetenda viſa ſunt, quę alibi diximus præſertim in hoc ipſo opere.

VI. LIMITATIO.

Ceſſante cauſa tantum probabili, & non neceſſaria, non ceſſat effectus.

1 Sextò limita, vt etiam non procedat noſtra regula, quando cauſa eſt duntaxat probabilis: nõ neceſſa. i. tunc. n. ea cauſa ceſſante, licet etiam ſit finalis. non ceſſat effectus, ſiue diſpoſitio, vt eleganter ſcribit Bal. in l. 1. col. 5. verſ. item an ceſſatio. ff. ſolu. matr. per d. l. proſpexit. ff. qui et à quibus. loquitur tamen ipſe Bal. cùm ratio vel cauſa non eſt expreſſa, ſed venit interpretatiuè ex alia diſpoſitione, licet eum ſimpliciter, ſine ea declaratione ſequatur Maria. Socin. Senior dicto conſ. 1. vbi ſuprà in præceden. limitat. Et ad hoc bene facit quod ex Iaco. Bel. in l. 2. §. vlt. ff. de do nat. affert Alb. in l. generaliter. col. 2. ibi, ſi autem ceſſat culpa. C. de epiſc. & cler.

2 Et ꝙ aliàs in vniuerſum cauſa, ſiue ratio, aut etiam argumentum probabile, & nõ neceſſariũ, non concludit neceſſario, vt videre licet ex not. à gl. & alijs in l. ſi de iterpretatione. ff. de legib. & in l. 1. C. eo. tit. Bart. & alijs in l. 1. ff. ſi cer. pet. Bald. in l. conuenticula. col. 2. verſ. item eſt argumentum. C. de epiſc. & cler.

Ratio debet eſſe neceſſaria, nedum probabilis.

3 Glo. autem in l. non omnium. ff. de legib. dicit ꝙ ratio debet eſſe talis, quę ſit neceſſaria. Sed & alia gl. in l. ſi cum exceptione. §. poſt annũ. in verbo, quoniam & rei habet exceptionẽ. ff. quod met. cau. ſpecialius dicit, quòd ratio debet eſſe neceſſaria, nedũ probabilis. Et deinde dicit, tum demum neceſſariam rationem, cum lex deficit ipſa deficiente, & cum eadem locum habet, tum ipſa ratio locum quoq; habet quę res proximè ſpectat ad hãc noſtram limitationem.

VII. LIMITATIO.

1 Septimò limita, vt non procedat quando ratio, ſiue cauſa ceſſat in ſingulis quibuſdam perſonis tantum: veruntamen verificatur, vt in pluribus, nam eo caſu non ceſſat effectus, ex ceſſatione cauſæ, ſiue rationis in illis ſingularibus, vt pulchrè voluit Bal. qui quoquò te vertas, illum vbique reperies, in l. 1. colum. 1. verſ. in ea glo. ibi, ſed impulſiua. ff. de fer. in 1. lect. per tex. in l. iura. ff. de legib.

VIII. LIMITATIO.

1 Quin generaliter, & hæc erit pro octaua limitatione, ceſſante cauſa in vna perſona, non ceſſat effectus in alijs perſonis, per tex. in l. Lucius. §. quiſquis. ff. de leg. 2. & in l. vnum ex fratribus. ff. de condit. inſtit. & not. gl. in c. & ſi Chriſtus. in verbo, ceſſante. & ibi quoq; Bald. col. vlt. verſ. dicit glo. quod ceſſante, de iureiur. & idem Bal. in d. l. generaliter colum. 2. verſ. ſed in dubio, C. de epiſc. & cler.

2 Et huc pertinet quòd generaliter diſpoſitiones loquentes de quibuſdã perſonis, ad alias non trahuntur. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolu. mat. Et ita quidem, vt ſi aliàs extenſio fieri poſſit ad alium caſum, ex certa quadam ratione, videlicet ex præſumpta mente diſponentis, ſecundum no. in l. tale pactum. §. vlt. ff. de pactis. & in l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & poſthu. Id tamen non fit de vna perſona ad aliam etiam in fauorabilibus, per l. ſi quis ita. §. ſi quis cùm ignoraret. ff. de teſtamen. tute. & id voluit Raph. Co. in l. commodiſſimè. ff. de libe. & poſthu. Fran. Are. & Iaſ. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſth. cum alijs multis cõcord. adductis a me in repet. l. ſi vnquam. in verbo, libertis. nu. 28. incip. idq; maximè, & duobus ſeq. C. de reuo. dona.

IX. LIMITATIO.

Regula noſtra procedit in ratione generali.

1 Nonò limita, & idem propemodum eſt cũ duabus pręcedentibus limitationibus, vt hęc noſtra regula procedat in ratione generali, quæ ſcilicet conſideratur in ſua generalitate, id eſt, in generibus ſingulorum, non in ſingulis generum. licet enim in aliquo ſingulariſſimo ceſſet ratio legis, non tamen ceſſabit lex. Bald. in l. non dubium. colum. 2. verſ. ſequitur videre de interpretatione. C. de legib. ita intelligens d. l. proſpexit. ff. qui & à quibus, & ſequitur Pet. Ancha. in c. 1. char. 9. uerſ. circa ſecundum articulum. de conſt. Alex. conſ. 32. Clariſſime domine, col. 2. uerſ. ad idem bene facit. lib. 7.

Contrarium.

2 Sed id non placet Fely. doct. certè celeberrimo, in d. c. ſi quando. colum. 8. uerſ. conſidera ſecundò uerba, extra de reſcrip. neque enim inquit, iuſtum eſt, ut in illo caſu quamuis ſingulari, ceſſante ratione legis, lex ipſa affligat, ita enim loquitur. Sed tu tamen hic uide, quę diximus ſuprà in 1. limit. num. 62. incip. tertium, quod cùm lex, & ſeq.

X. LIMITATIO.

Cauſa in qua dictio forte, ponitur.

1 Decimò limita, ut hæc noſtra regula non procedat, quando in cauſa, ſiue ratione ponitur dictio forte, aut ſimilis, ex ſententia gloſſ. in cle. 1. in verbo, fortè, aut ut alij collocant eam gl. in

verbo, appellandum. de app. quæ quoniam tex. dixerat, quia ſortè de facili eorum præſentia ſimul haberi non poſſit, dato ergo, inquit, quòd haberi poſſet eorum copia, locus eſſet ei quod hic dicitur. Et eam gl. ſequuntur doct. ibi, magna ex parte, ex hoc dicentes eam dictionem fortè, denotare cauſam impulſiuam, non finalem, vt videre poteris apud Car. Flor. poſt antiquiores, ibi, col. 2. i 12. q. & Imo. col. 3. verſ. gl. fortè quęrat, atq; etiam Ant. in c. quonim. §. niſi fortè. col. vlt. verſ. quæro qualiter probabitur. & ibi Pan. col. 6. qui eum §. niſi fortè, legit cum prin. verſ. quæro quid ſi non facta. extrà vt lite nõ conteſt. per eũ tex. in verbo, ne fortè hoc procuret Imo. in l. gerit. col. 2. verſ. nec obſtat prædictis. ff. de acq. hære. Alex. qui illã gl. dicit no. in l. in ratione. la 1. §. quod vulgo. col. 8. verſ. in ea ibi, §. ſi verò non fecerit. ff. ad leg. Fal. vbi ex hoc reprobat deciſ. Bal. in l. filium quẽ. col. pe. verſ. & quia de inuentario. C. fami. herciſ. & eundem Alex. in l. 1. §. ſi is qui me. col. 1. verſ. ratio autem qua mouetur, et ibi Iaſ. qui tamen id declarat, & eam gl. dicit ſing. col. 1. verſ. & ſi tu ſubtiliter diceres. ff. ad S.C. Treb. Barba. in rep. c. Raynald. col. 404. verſ. ponderandum eſt, ruſumq; col. 53. verſ. vnde pondero illum tex. de teſta. vbi per eam gl. dicit, ꝙ cauſa in qua apponitur huc dictio, fortè, reſpicit factum, ſiue facti accidentia, & non iuris diſpoſitionem. Fely. in c. 2. col. vlt. verſ. primò ꝙ vbi lex, vt lite non conteſt. Iaſ. in l. ſi pecuniam col. 6. verſ. item nota ꝙ vbicunq; . ff. de cond. ob cauſ. & in l. in ſubſtitutione. col. 2 verſ. vlt. circa dictionem. ff. de vulg & pupil. & in l. ſi ex falſis, col. 2. in 5. not. C. de tranſact. & in §. æquè ſi agat quis. col. 7. in paruis. nu. 25. Inſtit. de act. Et hæc certè limitatio pertinet ad primam illam limitationem, qua tractauimus de cauſa impulſiua.

Alia de hac dictione fortè, & ſimilibus.

2 Quod ſi alia quædam ſcire cupis de vi & natura huius dictionis fortè, forſitan, forſan, fortaſſe, fortaſſis, quæ ſunt eiuſdem ſignificationis, vt id obiter dicam, vide gloſſ. in l. mutus. in verbo, forſitan. ff. de procur. & in l. ſi duo. in verbo, fortaſſè. ff. de recep. arbit. & in l. 1. §. 1. in verbo, niſi fortè. & in gl. ſeq. ff. de rei vend. & in l. in commodatò. §. ſicut autem voluntatis. in verbo, peritura. ff. de commo. & in d. l. in ſubſtitutione. in verbo, niſi fortè. & ibi Bald. in fin. Ange. etiam in fin. Raph. Com. Imo. colum. 1. Alex. latè colum. item 1. & Iac. latiùs, col. quoq; 1. ff. de vul. & pupil. ſub. & gl. in c. ſuper literis. in verbo, niſi forſan. & ibi Barb. char. antep. ver. venio ad gl. in verbo, forſan. & Aug. Beroi. nu. 74. de reſcrip. & glo. in c. tuæ. in verbo, ſi forſan. de procu. & in c. niſi cùm pridem. in princ. in verbo, forſan. de renun. & in c. 2. in verbo, propter contumaciam. & ibi Hoſt. & Ioan. Andr. vtrunque in verbo, fortè. Card. Flor. in 3. not. Anto. paulò ante fi. & Panorm. in fin. & Fely. colum. pen. verſ. ult. dum dicitur, vſq; ad fin. illius vt lite non conteſt. & gl. in c. 2. in verbo, fortè, & ibi Hoſti. in eodem verbo, Io. And. ad fio. Card. Flor. in 4. no. Imo. col. 1. in vlt. not. & Barb. col. 5. verſ. & no. etiam ex iſta extrà de teſta. & gl. in c. ex parte, in verbo, ne ſi fortè. poſt prin. & ibi Ant. verſ. oppono quod omnino: & Pan. circa medium, de celebr. miſſã. & gl. in c. tua nos. in verbo, fortè, & ibi Inno. in princ. de ſponſa. & gl. in cle. 2. verſ. deniq; . in verbo, forſan. & ibi Card. Flor. in prin. de ſenten. & re iud. & gl. in c. admonere. in verbo, ſi fortè. 33. q. 2. & in c. quamobrem. in verbo, ſi fortè. de pęnit. diſt. 1. & Spec. tit. de allegat. & diſputat. aduoca. §. poſt hoc autem. verſ. vel in principio. ibi, item dictio fortè. Albe. in ſuo Lexico, in verbo, forſan, forſitan, fortaſſis & fortaſſe. Card. Flo. in c. 1. colum. 1. in 5. not. de poſtulan. Barb. in repe. c. Raynaldus. col. 2. verſ. & ſi quiſpiam dixerit. de teſtam. Steph. Maleret. in tracta. de electio. char. 13. colum. 2. verſ. & quia de verbo fortè.

De eadem re ex Theologis.

3 Vt interim non omittas illud D. Io. cap. 8. ſi me ſciretis, furſitan & Patrem meum ſciretis. quam eandem ſentẽtiam ca. 14. ſine dictione dubitatiua poſuit. Si cognouiſſetis me, & patrem meum vtiq; cognouiſcetis. in quo illud notandum, interpretem in priore loco coniunctionẽ, at, vertiſſe in forſitan: in poſteriore, in vtique. Auguſtinus autẽ in priore loco monet illud forſitan, non eſſe dubitantis, ſed increpantis, quod nos lectores admonere voluimus, quia omnes ferè noſtrates ſuprà citati hunc locum adduxerunt, nec tamen id dixerunt.

XI. LIMITATIO.

1 Vndecimò limita noſtram regulã, vt nõ procedat vbi ius iam eſſet alicui quæſitum, ex cauſæ exiſtentia, ut ita loquar, nam licet cauſa ipſa poſtea deficiat, ſiue deſinat, ius tamen illud quæſitum retinetur, ut per l. ſi poſt mortem. §. 1. et l. non putauit. §. ſed ſi poſt mortem. ff. de bonorum poſſeſ. contra tabulas. & l. cùm uxori. C. quando dies leg. cedat. & c. ab eo. de elect. li. 6. & cle. conſtitutionem. col. pen. in fi. eo tit. uoluit Io. And. in c. decet. col. 3. uerſ. et idem in ſimilib. de reg. iur. lib. 6. & Bal. in l. filiã. ff. de Sena. i 1. lec.

Reſtitutio quæſita non ceſſat, ceſſante cauſa.

2 Ad quod etiam facit, quod ſcribit Bal. in l. generaliter. col. 3. uerſ. ecce aliud exemplum. C. de epiſc. & cle. ꝙ cùm reſtitutio in integrum acquiratur in primo inſtanti, et momento læſionis conſummatæ ob abſentiam, licet poſtea ceſſat ea abſentia, ob quam competebat eadem reſtitutio, non tamen ceſſat ea reſtitutio iam quæſita, per l. quod tempore. C. de reſti. milit. & l. vlt. §. ſed quod ſimpliciter. ff. eod. titu. & idem propemodum dicit Cy. poſt Pet. in d. l. generaliter. faciuntq; alia multa quę dicam in ſeq. limit.

3 Sed & hoc tamen intelligendum eſt, quando illud quæſitum fuit de iure communi, ſecus ſi quodam iure irregulari, ſiue extraordinario, & ſpeciali fuerit quæſitum: nam tunc illud ius ceſſat, ceſſante cauſa ipſius, vt pulchrè uoluit Bal. in l. ſi pro ea. colum. 3. in 8. q. C. manda. quod

dictum

dictum pro not. refert et ſequitur Philip. Fran. in c.cùm ceſſante.col. 1.uerſ. 2. concluſio limitatur. extrà de appel.

Ius ſpeciale facilius tollitur, quàm commune.

4 Nam ut dicit Bal.ubi ſuprà, facilius tollitur priuilegium, ſiue ius extraordinariũ,et ſpeciale, quàm ius commune,l.eius militis. §. 1.et ibi gl. quæ id no. in uerbo,quocunq; modo. et l. antiquæ. C. ad ſenatuſc. Velleia. & l. ſi quando. in prin.C.de inof.teſta.et ibi Bar. Bal. et Ang.ff.de milit.teſt. et §.quia uerò uериſimile.in fi.in auth. de non alien.aut permut.reb.eccleſ.collat. 2. & id quoq; uoluit gl.in l.2. in uerbo, interpretari. et ibi Bar.col.1.ff.de conſtit.prin.et gl.ult.in l.1. ad fi.C.ſi aduer. uendit. et in l. 1. in gl. ult. uerſ. item quartò,quia faciliùs. C.ſi de momẽ. poſſeſ. et in l. aſſiduis.in uerbo,licet anterioris ſint,paulò ante medium.C.qui potio.in pigno.hab.et in l.ſi quis extraneus.in princ.et ibi Roma.in fin.ff. de acq.hæred.Alber.in l.qui per ſalutem.in fi.ff. de iureiur Bald. in c. poſt tranſlationem. col. 2. uerſ.quæro utrùm ceſſante. de renunc.Roma.in l.ſciendum.colum. 2. uerſ. reſtat reſpondere. ff. qui ſatiſd. cog. Et addit ipſe Bald. in d. l. ſi pro ea facere not. in l. ad comparandas. in fin. C. eo. titu. manda.

XII. LIMITATIO.

1 Duodecimò limita,et generaliùs, ut nõ procedat hæc regula, cùm effectus cauſæ eſſet iam conſummatus,& perfectus,& ut noſtri loquuntur,in eſſe productus,per l.vlt.in prin.ff.vnde lib. & l.inter ſtipulantem §.ſacram.in illis verbis,nec reuocantur in obligatione, & ibi Iaſ. in 4.not.ff. de verb.obl. & l. patre furioſo ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur.& l.qui res.§.aream.ff.de ſolut. & l. tutelas.in prin.ff. de capit.diminu. & c.quæris à me vtrum parentes.§. per hanc ſocietatem. & ibi glo.in verbo,contrahatur. de conſecr. diſt. 4. ubi obligatio ſemel extincta propter aliquam cauſam extinguentem,non conualeſcit ceſſante ea cauſa, & c. de bigamis. extra de biga. ex quo not.Anto.in 2.locis quòd ceſſante cauſa efficiente, non ceſſat effectus iam impreſſus. & c. ſanè. de renunc. ex quo etiam not. idẽ Ant. poſt prin. perempta cauſa, non perimi effectum iam in eſſe productum. & c. vlt. de offi. leg. ex quo not. Imo.in 2.not.quòd extincta cauſa non perit iuris effectus in eſſe deductus ſecus ſi ſit in fieri, vt ipſe loquitur, & res ſit integra.

De eadem re.

2 Et ita quoq;, vt ſcilicet non ceſſet effectus conſummatus, per ceſſationem cauſæ, vt voluit Cyn.in l. generaliter.col.2. verſ. in contrarium quia lex dicit. & ibi Bal. col. 3. verſ. item exemplum de cauſa.& iterum verſ.quandoque autem cauſa finalis.C.de epiſc.& cler. Bar.in l. 2. §. vlt. ad fi.ff.de donat.& in l.pluribus.§. & ſi placeat. ad fi.ff.de verb.oblig. bona pars Canoniſtarum, in c. poſt tranſlationem.de renun. Bald. & in l. vbi col.pen.verſ.formatur etiam alia quæſtio. C. de iure dot.& in l.1.col.2.verſ.priuilegia autem. ff. ſol.matr.vbi & alia iura allegat,& in capi.& ſi Chriſtus.col.vlt.de iureiur.Alexan.in addit. Nicol.Neapo.in l.2.non ſolùm.ff.de excu.tut.Corne.conſ.24.omiſſo primo dubio,col. 5. verſ. nec obſtat quòd in ſecunda,lib.3.Soci. conſ. 81.non eſt dubium,colum. 4.verſ. nec obſtat nunc.lib. 3. Philip.Dec.in l. 1.col.antepen. nu. 79. ff.de offi. eius cui mand.eſt iuriſd.& in c. quæ in eccleſiarum.col.7.verſ. ſed aduertendum eſt de conſtit. & in c.cum ceſſante.col. 1.verſ. ſecundò concluſio limitatur.de appel.& conſ. 24. cuius factum incipit,mulier cui propter inopiã. col. 1. verſ. 3. ſuadetur ex eo.& cõſ.31.cuius ſuperſcriptio eſt, quando valeat renũciatio, col.vlt.verſ.3.non obſtat,vbi ex hoc conſuluit in pulchro caſu, Franc. Balb.in tract.præſcri.in 3.parte prin.in 9.q.in fi. Fran.Ozet.in §.1.num. 5.per eum tex. Inſtit. de exhæred.libero.Franc.Curt.Iunior,in l.2.col.9. nu.78.C.de eden. & Hiero. Grat. conſ. 63. viſis elegantiſſimis.col.pen.nu. 37.lib. 2.

Regula noſtra procedit circa facta non facienda.

3 Propterea dicit gl.not.in c.in argumentum, de reg.iur. lib. 6. ꝙ iſta regula procedit circa facta,non facienda.Bal.autẽ in d.l. 1.§. 1. in fi.ff.de offi.eius cui mand.eſt iuriſd.ſcribit ceſſante cauſa priuilegij, non ceſſare priuilegium, quod retro ſortitum eſt effectum,& ſequitur Iaſ.in d.l. filius à patre.§.1.col.2.verſ.limita iſtam regulam,ff.de lib.& poſthu.quo etiã loco ipſe Bal. Ang. & alij tradiderunt, ꝙ ſi aliqua terra exiuit de obedientia domini,& ob id fuerit bannita, licet poſtea ad obedientiam redierit,non tamen per hoc remittuntur banna,niſi id expreſſum fuerit, quod tamen pugnare videtur cum eo quod diximus ſuprà,in banni cauſa ceſſante.

Vxor quæ per impudicitiam amiſit legatum.

4 Et huc quoq; ſpectat quod ab ipſo Bal. proditum eſt (nam is vbiq; in omnibus quæſtionibus & dubijs reperitur,adeo fœcundus eſt) in l. Titius, quæ eſt pen.per illum tex.ff.de excu.tut. ꝙ ſi teſtator reliquit vxorem ſuam vſufructuariam bonorum ſuorum, donec caſtè vixerit, ea autem primo anno pudicè vixerit, ſecundo autem impudicè,ob quod legatum illud ſuum amiſerit: deinde verò ad caſtitatem redierit,non per hoc recuperat legatum,quoniam per impudicitiam decidit,quod non ob aliud eſt, quàm quòd effectus impudicitiæ conſumatus eſt.

5 Ante hunc & cæteros illos Spec. ille, quem omnes vbique miris laudibus extollunt,in tit.de prob.§. 1.ver.circa nouale illud tradit:quòd nouale tandiu durat, quamdiu à primis religioſis detinetur,quòd ſi ad alios peruenerit,deſinit eſſe nouale, per c.vlt.de priuileg.nec ſi ad primos illos redierit, recuperat illam nouvalitatis, vt ita dixerim, qualitatem, per tex.in d. §. inter ſtipulantem.§. ſacram. ff. de verb. obliga. ſuprà in princ.huius limitat.allegatum.

6 Ex hoc quoque albo illud eſt, quòd id quod dicitur, perempta inſtantia, perimi omnes effectus eiuſdem, intelligitur in effectibus iam conſummatis per litis conteſtationem. verbi gratia, quis ſit malæ fidei poſſeſſor ob litem

conteſtatam. l.certum.C. de rei vendic. & l. nemió.C.de acquir. poſſeſ. item perpetuatur actio. l.vlt.C.de præſcrip.30.vel.40.anno.item res efficitur litigioſa,auth.litigioſa.C. de litigioſ. Certè hi effectus,& ſi qui alij ſint ſimiles, non perimuntur perempta inſtãtia, cùm ſint(vt diximus) conſummati ita voluit Pan.in c.cauſam quę col. vlt,verſ.ſed circa hæc ſecundũ recentiũ,extra de teſtib. ſed tu de hoc vide gl.& doct.in l. 2. C. de fruct.& lit. expen.& in c. ſignificauerunt de teſtibus & in l. properandum.§.1.C.de iudic.

7 Sed & eò ſpectat, ꝙ cùm per ſuperuenientiã liberorum ipſe iure reuocetur donatio, per l. ſi vnquam.C. de reuo.dona.certè ſi liberi nati, ob quos ea reuocatio facta fuerit, poſtea moriantur non tamen ceſſat reuocatio,cum per eorum natiuitatem continuò ipſius effectus,ideſt,ea reuocatio fuerit conſummata. Ita.n.voluit,illã ipſam rationẽ ad hoc adferens Albe.in d. l.ſi vnquã. & Bar.ĩ l.Titia.§ Imperator.col.vlt.verſ.pone ꝙ filij.ff.de leg. 2.& alij multi, quos tibi lõgo ordine enumerauim⁹ ĩ repe.l.ſi vnquã.in verbo,ſuſceperit liberos.nu.203. inci.& ne poſt tot tantasque.

Mater priuata tutela per ſecũdas nuptias, non eam recuperat morte ſecundi mariti. Mox quid.

8 Et illud quoq;, ꝙ ſi mater,quæ tutrix erat filiorũ,tranſiuit ad ſecundas nuptias,ob quod priuata fuerit ea tutela,& poſtea ſoluatur ſecundũ illud matrimoniũ morte mariti non reaſſumit eadẽ mater tutelam, ſed manet perpetuò priuata: cùm effect⁹ priuationis fuerit ſtatim cõſũmatus, quàm ad ſecũdas nuptias conuolauit, vt ſatis declarat tex.in §.quia verò.in illis verbis,mox vt ſecũdas nuptias contraxerit.in auth.vt ſine ꝓhibit. mat.Ea.n.dictio,mox, oſtendit priuationẽ eſſe factã ipſo iure,ex ſentẽtia gl.in §.1.in verbo, immi nere.& ibi Bart.& Ang.in auth. de inceſtis nupt. cũ alijs multis ſimilib.à me collectis in illa repe. l.ſi vnquã.in verbo,reuertatur.nu.109.incip.27.

9 Et ita vt ſcilicet mater illo caſu non recuperet tutelam filiorum, voluerũt Cyn. qui tamẽ id declarat,in auth matri & auię.col.vlt.ver.octauò quæro. & ibi etiam Alber. col. 3. verſ. item quæro.& Ange.qui & ipſe declarat,col.vlt.verſ. vlt. ſcias.C.quando muli. tut. offi. fung. & Hippol. Marſi. qui id dicit no. in l. etiam ſi redhibitus.col.2. verſ patet etiam hoc ff.de quæſtion.

Idem ſi mater ſe velle nubere declararit, etiam ſi id nõ fecerit.

10 Nam & quod plus eſt,ſi mater declarauit, ſe velle nubere,ideoq́, priuetur tutela,& alius tutor ſit datus:non eam reaſſumit,etiã ſi poſtea nolit nubere,Bal.in d.l.cum ancillis. col. 2. verſ.itẽ collige argumentũ,arg.illius tex.c.de ĩceſt. nup. & in l.imperiales.in fi. ptin. etiam per eum text. C. de nup. & in l.omnem.col.1.C.ad S.C.Tertul. & cõſ.423.datalis Abrami, in fi.li. 2.& alibi diximus plenius in noſtris cõſuetudinibus Pictonum, nam & hoc quoq; caſu ipſo iure amittit tutelam, vt etiam probatur in d.§. ſi verò.

Infamia remanet etiam extincta infamia cauſa.

11 Adde & illud, quod huc proximè accedit quod nonnulli aſſumunt eſt tex. in c. conſtituit. iuncta gl.1.in verbo: qui ex iudæis.17.q.4.ꝙ infamia remanet apud infamem,etiam extincta infamię cauſa.inter quos eſt Hippo.Marſil.ſingul. 107.verſ. & quia vt noſtri. Quanquam nec ille tex.nec gl.illius,illud adeo ſpecialiter dicunt,ſed id tantùm, vt ſicut Iudęus non poteſt ad publica officia admitti, ita nec qui ex Iudęo Chriſtianus nouiter factus eſt.& ita eam glo. intellexit Arch. ibi. & Ro.qui ſingul.dicit ſingul.72.nunc veniamus ad lucrum.verſ.ſed quid de eo.Io. Ana.in c. cùm ſit.col.vlt.ver.vlt.quia tex.& ibi Fely.col.1. de Iudæis.& idem Fely.in c.etiam te.col.8. verſ. limita 2.de reſcrip. & ipſe Hippol. ſingul. 179. viget communiter ſtatutum. colum. 2.verſ.item & facit gloſſ.

De eadem re.

12 Verùm facilè crediderim infamiam iam contractam non aboleri, ſublata cauſa ob quam contracta eſt,cùm iam effectus conſummatus ſit, nec quod factum eſt, infectum fieri non poteſt, vt non ſine ratione Claudius Cæſar apud Suetonium,cùm oratibus familiaribus cuipiam dempſiſſet notam,litura tamen (inquit) maneat, de quo & nos diximus in tractatu Conſt. parte 3.limit.7.nu.10.& illius quoq;.& vide etiam ſuprà nu.115.infamiæ cauſa.

Iterum de illo Iudæo.

13 Sed quod dictum eſt de Iudæis,de nouo factis Chriſtianis,id fit,quoniam verẽdũ eſt,ne adhuc reſtent quædã reliquiæ Iudaiſmi,donec diutiſſimè probati fuerint: qua ratione hi promoueri in epiſcopos nõ poſſunt,vt ſcribitur in prin. 48.diſt. quanquam & aliæ eius rei cauſæ ponuntur. Et hoc quidem pertinet ad 16. limitationẽ, nu.7. incip.ſed ita tamen. vbi etiam loquemur de inimico recèns conciliato.

Quædam ſimilia.

14 Et huc itẽ referri poteſt, quod diximus ſuprà,in ceſſatione cauſæ excluſionis,nu.96.incip. quod tamen intellige, fœminam ſemel excluſam ob maſculos, perpetuò manere excluſam, etiam ſi maſculi poſtea deficiant,cùm iam effectus excluſionis ſit conſummatus.Et quod præterea diximus in 4.limit.nu. 5. incip.quin & huc quoq;. de eo cui acquiſita eſt hæreditas, quoniam eſſet agnatus tempore delatæ hæreditatis,licet poſtea deſinat eſſe agnatus. Quodq́; etiam ibi diximus, nu. 10. incip. & id quoq;. & multis ſeq. de eo qui excuſatus eſt à tutela ob numerum liberorum, qui poſtea deficit. Et quod deniq; dicemus infrà,in 14. limit. de dote reſtituta ob viri inopiam, qui poſtea diues efficitur: nam & id tribuit conſummationi effectus. Bal. in l. vbi adhuc.col. 6. uerſ. formatur etiam. C. de iure dot. vide omnino in d. 4.limitat.

Actu conſummato,caſus ſuperueniens nõ vitiat.

15 Nec hinc longiùs abeſt,quod generaliùs dicimus, ꝙ ubi actus eſt iam conſummatus, caſus ſuperueniens non uitiat, ſed tunc habet locum ea regula,ut quæ ſemel utiliter conſtituta ſunt, durent: licet caſus extiterit à quo initium habere non potuerint, de qua in l.non eſt nouum. ff. de regu. iur.& in cap. factum legitime. eo. tit. lib. 6. id enim aperte colligitur ex l. pluribus, quę eſt penul. §. & ſi placet. vbi Barto. & alij. ff. de verb.olig. & prætereà uoluerunt Petr. à Bel.

Pert.

Pert.& Bal.& in 2.lect.in l.patre furioſo. per eũ text.ff de his qui ſuiu ſui uel alieni iur. Bart.in l. ex facto.in princ.col. 2.verſ.vltimò hæc lex.ff.de vulg.& pupil.de quo latè per Dyn. in d.c.factum legitimè.& Decius in d.l.non eſt nouum.

Etiam in foro conſcientia. Præſcribens bona fide.

16 Id quod procedit etiam in foro conſcientiæ, verbi gratia, quis præſcripſit rem alienam cum bona fide, præſcriptione auté completa ſuperuenit ſcientia rei alienæ, certè cùm effectus præſcriptionis ſit iam perfectus, & conſummatus, poteſt hic qui ita præſcripſit, iuſtè rem retinere.glo.in cap.vlt. & ibi.Inn.in verbo, temporis. & Hoſt.colum. 2.in verbo, in nulla temporis parte.& latè Imo.qui hanc dicit eſſe communé opi. legiſtarum & canoniſtarum, col. 15. verſ. venio ad glo.vlt.& Panor.col. 7.verſ.idem ſentit, de præſcrip.gl.in c. 1.in verbo, pellendi.de conceſſ. præb.Inn.in c.cura in fi.& ibi Hoſt.in verbo legitimam. de iure patron. & idem Inn. in c. quia pleriq;.col. 1. verſ. quia tutius eſt. & ibi etiam Pan.col. 8.verſ.7.quæſtio. de immunit.eccl.Hoſtien.in ſumma tit.de præſcrip.rei immobil.§.verùm verſ.ſed quid ſi iam completa.vbi id probat autoritate veteris teſtamenti.Io.Ligna. in c.vigilanti.& ibi Bal.col. 1.Card.Flor.Imo.Panor. & Feli.col.vlt.de præſcrip.Io.And. in ca. poſſeſſio. in vlt.art.& ibi etiam Pet.Anch.col. 5.verſ.quæro cùm debitum naturale.& Phil.Fran.col. pen. verſ.i 1 ea gl. ibi, qui completa.de reg. iur. lib. 6. Bart.non obſcurè in extrauag ad reprimendum. in verbo videbitur.in fi.Bal.in l.cùm quis, col.7. verſ.poſt hoc ſcias.C.de iuris & facti.ignoran. & in c. de cauſis.col. 3.verſ. vtrùm poſſit renuntiari, de officio deleg. & in c. 1. colum.vltim. verſ. & an ius naturale.tit.de conten.inter domi.& fidel. de inueſti.feu. & in c. 1.ante fin.tit.de conten.inter domi. & vaſal.lib. 1.feud.& in ca. 1. §. ſi quis per triginta.colum. 1.verſ.tu. dicit Inno. quòd, & ibi Iac.Aluar.colum.6. verſ. quæro an quando quis. & Card. Alex. in fi. tit. ſi de feud. fuer. contro. inter dom. & agn.lib. 2.feu.& cõſ. 295. incip.fama vicìniæ eſt.in fin. lib. 1. & conſ. 315.ponitur quod antiquitus.col. 2. verſ. & facit ad prædict. Rayner.in ſuperſcrip.conſ.Fede.Senen. 130. caſus talis eſt, quidam teſtator.Io. Fab. in §. 1.colum.2. verſ. quid ſi ea completa. Inſtit. de vſucap.Ange.qui id latè tractat per 5.col.poſtremas, in repe.l. 1.C.de iudic.Pet.Ancha. cõſ. 170. principale contra iſtos.col. 2.præterea cõtra Bar. eſt Imo.in repe.c.vlt. col. 17. verſ. venio ad glo. ult.& multis ſeq.de præſcr.Pan.conſ. 89.in quæſtione quæ ad præſens.col. 3. verſ. ad idem quod not.Ro.in rep.rub.de arbit.col. 1.& in l.filiusfamilias.ff.de dona.& conſ. 149.concluſionem primam.col. 2.verſ.quintum autem.Corn.cõſ. 177. in hac re aliàs conſului, col. 2.verſ.cùm & videamus.libr. 2.Franciſ.Aret.cõſ. 92.viſo legato. col. 2.verſ.nec potes intelligere.Iaſ.in l. poſt diuiſioné.col. 2. verſ. hinc videmus. C. de iur. & facti igno.Philip.Dec.in auth.præterea, col, 6.verſ.vel illud dictum.C. vnde vir & vxor.& in c. 1.col.7. verſ.ſecũda eſt de conſt. in 1.lectu.& in c.iurauit. paulò ante fin. de proba. & nouiſſimè Frã. Balb. in tract. præſcrip.in 9.quę. 3. partis principalis, vbi in hoc utitur ea quam diximus ratione.quòd actus iam conſummatus eſt.

Ad idẽ ex Theologis.

17 Et è Theologis Diuus Thomas quotlibet. 12.arg. 25.& quotlibet.ſeq.cor.6.Scot.ĩ 4.ſenté. diſt. 15. Ant.Flor.in 2.parte prin.ſuę ſummę.lib. 1.c.7.verſ.qui aũt ex beneuolentia.Ange.Claua. in ſumma, ĩ verbo, pręſcriptio.§. 46. incip.verùm tutus præſcriptione. Diuus Bernar.in ſuis ſentétijs alioqui ſeuerior, in lib.de Euangelio æterno. ſermo. 32.arg. 2. cap. 1. & iterum c. 3. quæſt. 1. ubi & alios aduocat idem tenentes, ut ibi uidere poteris.& Adria.Floren.qui noſtra ętate Romanus pontifex. fuit, in ſuis q. in 4. ſentent.

Qui contrariũ tenuerunt.

18 Quanquam ſcio nonnullos ſimpliciter contrariũ tenuiſſe, alios diuerſimodè id diſtinxiſſe, vt videre licet ex gl.ĩ c. 1.§.ſi res alien.et ibi Arch. 14.q.6.& gl.in c. ſi uirgo nupſerit. 34.quęſt. 2.& gl.in c.vigilanti. in verbo, nouerit. de præſcrip. Bal.in auth.ad hæc.col. 3.uerſ.reuertor igitur ad quæſtionem.C.de uſur.cum alijs multis quos tu citatos videbis ab Ange. in repe.d.l. 1.C.de iudi. & nouiſſimè And.Alcia.in multis locis, nam is ſemper conſtantiſſimè hanc opi. tenuit.

Quid in effectu nondum conſummato: ſed inchoato.

19 Amplia autem hãc noſtram limitationé, ut nõn ſolùm habeat locũ in effectu omnino cõſummato, ſed & in inchoato, qui habetur pro perfecto, ſecundum l.cum aurum & argentũ.§.infecti autem argẽti.ff.de auro & arg.leg. nam nec is effectus ita inchoatus ceſſat etiã ceſſante illius cauſa, ut expreſsè per eum tex. uoluit Fran.Curt.Iunior, in l.more.col. 2.nu. 12.ff.de iuriſd.omn.iud. Cui adde quod per illũ tex. in d.§.infecti.uoluit Bar.in l. cætera.§.ſed ſi parauit quędam teſtator. ff.de leg. 1.illud haberi pro completo, quod cœptum eſt, ut etiam uoluit in l.quo minus.in 5.q. princ. non multo poſt prin.ff.de fluminib.

De eadem re.

20 Adde inquam alium tex.in l.ueſtimentum. ff.eo.tit.de auro & arg leg. cuius hęc uerba ſunt: ueſtimentum, ideſt, quod detextum eſt, & ſi defectum non eſt, ſi ſit conſummatum quod in tela eſt, nondum tñ prætextum, uel detextum, contextum appellatur.Quẽ tex.Nicol.Neapol.referens Iac. Aret. ibi dicit notandum ad ſtatutũ loquens de ueſtimento, ut habeat locum in eo quod in tela eſt, & illum tex. dicit ſing.Barb.in cle.cauſam. chur. 13.in paruis.uerſ. ſed dubiũ eſſet. de elect. & in tract.de pręſtan.Car.in 5.q. 1.partis, col. 3. uerſ.& ſi dicatur. ad hoc ut ea ſunt in fieri (ita enim loquitur) cenſentur eſſe in facto, et ualde ſing.idem Barb.conſ. 57.præclarè ſcribitur. col. 5.uerſ.item faciat quod dictum, lib. 1.et conſ. 14. clementiſſimi.col. 2.uerſ. et ſi quiſpiam diceret. lib. 2.de quo et nos diximus in noſtris ll. connubialib.glo. 2.nu.7.incip.ad idem etiam.

Reſolutio huius ampliationis.

21 Et ego certè ut dicam quod ſentio, ſi aliquis ſit caſus, in quo id quod cœptum eſt, habeatur

pro completo, crederem tunc ſufficere eſſe cœptum, ut effectus non ceſſet ceſſante cauſa, poſtquam cœptũ eſſet, vt fortè in illis caſibus. Alias verò huic ſententiæ non accederem, præſertim cùm initium pro fine, & conſummatione non habeatur, niſi certis caſibus, aut reſpectibus, vt videri poteſt ex his quæ ſcripſimus in dd. noſtris legibus Connubialib. in gloſſ. 2. in verbo, *en pouuoir de ſon mary*, vbi latè tractauimus, an & qñ, & quomodo ſponſa habeatur pro vxore.

Quid item in effectu nõdum conſummato.

22 Amplia ſecundò vt procedat hęc noſtra limitatio, etiam in effectu nondum conſummato: ſed qui tamen cõſequentiam habet ab ipſo actu perfecto, quod patet ex l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui uel alieni iur. dum loquitur de ijs qui naſcuntur poſt furorem ex matrimonio contracto tempore ſanæ mentis: & ad hoc illum tex. expendit Imo. in l. pluribus. quæ eſt pen. §. & ſi placeat, uerſic. circa tertium membrum. ff. de verb. oblig.

Hæc limitatio procedit in cauſa fiendi.

23 Sed hanc principalem noſtram limitationem intellige, tribus modis non contemnendis, primo ut procedat in cauſa fiendi, (ſic enim mihi permitto loqui poſt noſtrates) hac enim ceſſante, ceſſat illud fiendum, non tamen idem factum tollitur: ſecus autem in cauſa eſſendi, qua quidem ceſſante, non ſolùm impeditur fiẽdum, ſed & factum quoque tollitur, vt voluit Bal. in c. & ſi Chriſtus. col. vlt. uerſ. adde quòd ceſſante, ibi, ceſſante cauſa, de iureiur. authoritate Ioan. Monac. in procem. lib. 6.

An limitatio procedat, pro futuro tempore.

24 Intellige ſecundò ita procedere, vt non ceſſet effectus iam conſummatus pro tempore prę terito, ſed bene pro tempore futuro, ſi effectus eſt ſucceſſiuus, per l. tutelas. ff. de capit. dimi. aut etiam ſi ſit momentaneus, niſi ſuperueniat cauſa infirmans, quo caſu etiam ceſſaret effectus, per l. ſi quis hæredem. C. de inſtit. & ſubſtit. per quos tex. ita voluit Bal. in c. quemadmodm. col. 2. verſ. circa tacitas conditiones. de iureiuran. & Fran. Ozer. in §. ſupradicta. col. 4. nu. 18. Inſt. de milit. teſta. Et hic vide quæ dixi ſupra in 4. limit. nu. 13. & 14. & quæ dicam infrà in 23. limit.

25 Intellige tertiò, vt procedat hæc noſtra limitatio, niſi ſuperueniat cauſa retro contraria, remouens illud iam conſummatum, & in eſſe productum: tunc enim ceſſat effectus etiã perfectus, & conſummatus: verbi gratia, grauamen eſt cauſa appellationis, & ea quidem in eſſe producta confeſtim, quàm interpoſita eſt, & tamen reuocato, & ita ceſſante grauamine, ceſſat appellatio, per tex. in c. cùm ceſſante. de appel. vbi id expreſsè not. Bal. in 4. notab.

Quid ſi in mora fuerit is, cuius commodo effectus fuerit conſummatus.

26 Intellige quartò, niſi is ad cuius commodum effectus fuit conſummatus, fuerit in mora: nam tunc poterit effectus ipſe ceſſare, ceſſante cauſa, vt patet ex l. quod tempore, C. de reſtit. milit. vbi ſi intra annum vtilem reſtitutio intentata fuerit, ea amittitur, & ceſſat, & ita eum tex. ad hoc expendit Fran. Ozer. in d. §. ſupradicta. col. 4. nu. 17. Inſtit. de milit. teſta.

27 Intellige quintò, vt non ceſſet effectus conſummatus ceſſante cauſa generali. per c. ſuggeſtum. de decim. ſecus ſi ceſſaret cauſa ſpecifica: nam tunc ceſſaret effectus etiam conſummatus, vt voluiſſe videtur Anto. in ca. poſt trãſlationem. col. 4. verſic. tu dic latiùs, de renunt. vti eum refert Imo. ibi, col. 6. num. 41. vbi tamen in hoc ſecundo membro non ei accedit, per tex. in l. vlt. ff. vnde liberi.

Quando dicatur actus conſummatus.

28 Denique quantum ad hanc limitationem pertinet, ſi quis ſcire cupiat, quando actus, vel effectus ſit conſummatus, vel perfectus, vt ſit, vel non ſit locus huic limitat. legat Franc. Are. poſt alios in d. l. pluribus. §. & ſi placeat. & colum. 2. verſ. attende quia quoad ſolam mentem. ff. de verbo. oblig.

XIII. LIMITATIO.

Regula noſtra non procedit in occaſione ceſſante.

1 Decimotertò limita principaliter hanc noſtram regulã, vt procedat in cauſa ceſſante, prout ea ipſa regula loquitur, non etiam in occaſione, qua quidẽ ceſſante, minimè ceſſat effect⁹, per tex. in l. vlt. ff. de reſcin. vend. quam ad hoc pro no. alleg. Bal. in c. ſolitæ. in fi. de maior. & obed.

2 Neq; id quidem mirum eſt, quoniam occaſio eſt cauſa iniuſta, inſufficiens, minimè vera, ac propria, vt videre licet ex Hoſt. Io. Andr. Petr. Anch. Ant. Imo. & cæteris in d. c. ſolitæ. per eum tex. & id quod ſcribitur Prouerb. 18. in prin. occaſionem quærit, qui vult diſcedere ab amico. Collect. in c. cùm ceſſante. de app. Archi. in c. ſtatutum. col. pe. in verbo, occaſionem. de reſcr. li. 6. & in c. 1. §. porrò. in prin. ff. de ſtatu reg. eo. li. 6. & in c. cõſequẽs. poſt prin. & ibi quoq; Domi. 11. diſt. And. Iſer. in c. 1. §. conuenticula quoq; in ciuitatibus. col. 1. per eũ tex. tit. de pace iuramen. firman. Lucas Pen. in l. quicunq;. per eum tex. C. de fund. patrimonia. li. 11. & in l. 1. i verbo, occaſio, C. de frum. Alex. eo. lib. 11. & in l. 1. col. 4. in verbo, occaſionem. C. de caſtren. pecu. lib. 12. Card. Flor. in cle. cauſam, col. 3. in 1. oppo. de elect. & in cle. dudum. in verſ. ob olim. col. 1. in 3. oppo. in fin. de ſepul. Pan. in c. 2. col. 1. verſ. in gl. 1. in fi. de conſtit. Corne. conſ. 153. in præſenti conſultatione, col. 1. in litera E. lib. 2. & conſ. 266. conſtat dicta credita. col. 1. lib. 4.

De eadem re.

3 Ad quod optimè facit tex. à nullo illorum allegatus in l. Labeo, non poſſe ait. ibi. magis ex occaſione, quam ex iure contingere. ff. de riuis. & tex. in l. famoſi §. hoc tamen. ff. ad leg. Iuliam leſæ maieſt. cùm dicitur, non in occaſione, ſed in veritate rei. & in l. omnimodo in prin. ibi, occaſionẽ ſubuertendæ eorum diſpoſitionis, &c. C. de inof. teſta. & in l. vlt. ibi, incolatus occaſione. C. de municip. & origina. li. 10. & l. vlt. in §. occaſionis huiuſmodi calumniã. C. de conuen. fiſ. debit. lib. 10. & in c. 1. poſt prin. ibi, ſumentes occaſionem. de confirma. vti. vel inuti. vbi Decius in prin. eũ tex. ad hoc annotauit, vt occaſio in malã partẽ accipiatur & i c. qualiter & quãdo le 1. poſt princ.

princ.ibi, qualiter occaſione. de accuſa. et text. in d.cap.ſtatutum.§ inſuper.uerſ.prouiſurus.ibi, occaſionem non aſſumit. de reſcrip. libro 6. ubi Dominus colum. 1. nota, inquit, text. declarantem, quid ſit occaſio, nempe quæ in ueritate facti eſt falſa. ſed exteriùs apparet coloratè iuſta. & text. in cap. 1. uerſ. quia uerò. ibi, peccandi occaſio. et ibi, Archid. in uerbo, quia uerò occaſio præbetur. de iureiur. eo. lib. 6. et in c. 2. uerſ. ſi autem cauſa, ibi, occaſionem ceſſioni dederat, de offi. ordin. eo. lib. 6.

Cauſa impulſiua cenſetur eſſe occaſio.

4 Ideoq; Io. And. in c. poſt tranſlationem. col. vlt. de renunc. quòd in dubio cauſa impulſiua, videtur eſſe occaſio, & ibi quoq; Card. Flor. qui id ſing. dicit col. 3. verſ. quęro in eo quod ſuprà. Domin. in dicto c. conſequens. 11. diſt. dum dicit cauſam ſumi pro ratione finali, & occaſionem pro cauſa captata, & Pan. in c. 1. col. 1. in 9. not. vt eccleſiaſt. benefi. & Imo. in l. 2. §. vlt. col. 2. uerſ. item adde, & quia dixit. ff. de donat. & Corne. dicto conſ. 153. col. 1. in litera d. lib. 2. Feli. in d. c. ſolitæ. col. 1. verſ. inquantum dicunt hic, de maior. & obed. & Barb. in cap. ſuper quæſtionum. col. 1. verſ. nota ibi occaſione. de offic. & poteſt. iud. deleg. Et ſecundum hoc id pertinet ad primam limitationem, in qua plenißimè locuti ſumus de cauſa impulſiua.

Cauſam & occaſionem differre.

5 Scio autē aliud cauſam eſſe, & occaſionem, vt videri poteſt ex d. c. ſolitæ. poſt prin. ibi non cauſam, ſed occaſionem præbuit, vbi omnes, prę ter id quod ex illis ſuprà diximus, dicunt cauſam in iure conſiſtere, occaſionem in facto. & d. c. 1. porrò, verſ. & ideo nos. ibi, cauſam & occaſionem præſtant. vt eccleſiaſt. benefi. vbi id not. Card. Flor. in 8. eodemque vlt. no. & Panor. in vlt. no. & d. c. 1. §. porrò. ibi, cauſam ſeu occaſionem. & ibi Domi. de ſtatu reg. lib. 6. & cle. dudū. §. in ſtudijs autem liberalib^9. ibi, ex aliqua ratione, vel cauſa de ſepul. & glo. in l. ſi ego emi. §. interdum. in verbo, partum me vſucapere. in fi. ff. de publ. in rem act. & Bal. in l. certum. ad fi. C. famil. ercis. & ex Cicer. in oratione pro Milone, Quæ tum non modò occaſio, ſed etiam cauſa illius opprimendi fuit.

Alia differentia inter cauſam. & occaſionem.

6 Quid autem inter eas interſit, iam vides ex his quæ iam diximus, vt tamen non omittam quod in eam rem à Bald. ſcriptum eſt conſ. 119. ſtatuto cauetur quòd turbans, col. vlt. verſ. quæſtio denique expenſarum, lib. 2. inter eas id differre, quòd occaſio dicitur, omne id quod ordinatur ad aliud per ſe, vel per accidens. Cauſa verò propriè dicitur id, quod ad aliquid per ſe ordinatur, per l. verum eſt. ff. de furt. & l. ſi mulier, ff. rer. amot.

Occaſio, quæ non eſt ordinata ad effectum de quo agitur.

7 Alij dicunt occaſionem illam dici, quæ non eſt ordinata ad effectum de quo agitur, ſed accidentaliter, & fortuitò contingit. ita enim voluit Philip. Dec. in rub. C. qui admitti, col. 3. verſ. ſed conſideranda, & iterum in d. c. vlt. poſt princ. de confir. vtil. vel inutil. per tex. in l. vlt. §. ſed cùm in ſecundam ibi. ex rei ſuæ occaſione ortam, C. de furt. & l. ſcriptum, §. ſi aliena res ibi, occaſione eius redactum, ff. de diſtract. pig. & l. generaliter, §. proinde, verſic. planè ſi minus, ibi, per teſtamenti occaſionem, ff. de fideic. lib. & l. fori, ibi, ex huiuſmodi profeſſione, vel ipſius occaſione quæſierint, C. de aduoca. diuer. iud. Ex quò Bart. not. aliud eſſe, aliquid eſſe ex aliquo, aliud eius occaſione.

Occaſio cauſa remota.

8 Sunt & qui dicūt occaſionem denotare cauſam remotam, & inter hos Io. And. poſt Roffred. in additio. Spec. tit. de iniurijs, §. ſequitur, verſ. ſed pone inimicus tuus. Bar. in l. vxori, ff. de aur. & arg. leg. vbi id dicit probari, in l. cùm de lanionis inſtrumento, §. aſinam, ff. de fun. inſtr. vel inſtru. legat. & Bald. conſ. 136. proponitur q Titius, ad fin. lib. 2. Salyc. in l. omnimodo, §. imputari, col. 2. verſ. ſecundo modo probat, C. de inoſ. teſt. & in d. l. fori, per eum tex. C. de aduoc. diuerſ. iudi. Ange. conſ. 63. nobilis miles, col. 3. verſ. nec obſtat ſi dicatur. & conſ. 288. viſo themate ſupradicto, col. 2. verſ. illud enim verbum, & vtrobiq; per d. l. ult. aliàs manifeſtiſſimi. §. ſed cum in ſecundam dubitationem, C. de furt. Imo. in l. 2. §. ult. col. 3. verſ. item adde ei quia dixit, ff. de dona. Barb. & Iaſ. in rub. C. qui admit. ad bon. poſſe ſ. ille, col. 5. Iaſ. col. 5. verſ. in prima parte, per not. in d. c. ſolitę. de maior. & obed. & in d. c. poſt tranſlationem, de renun. & in d. c. cùm ceſſante, de appella. & idem voluit Franc. Aret. cōſ. 161. incip. verum eſt quod Comitus, col. 4. verſ. patet igitur ex præmiſſis. ibi, nam cauſa mediata, dum dicit cauſam mediatam, & remotam, potiùs dici occaſionem, quàm cauſam, & Corne. d. conſ. 263. poſt prin. lib. 4. Alex. in l. ſi patroni, col. 2. verſ. ſecundo modo probatur. ff. ad S. C. Treb. vbi in id citat. gloſſ. in d. l. ſi ego. §. interdum, ff. de Publ. in rem actio. & in l. prætor. §. quod de fructibus. ff. de rebus autho. iud. poſſid. ſeu vendun. & Socin. conſ. 156. pro fundamento, colum. vlt. verſ. confirmatur, nam licet. & Iaſ. conſ. 63. circa primum, colum. 5. verſ. tertiò principaliter, lib. 6.

De eadem re.

9 Et eò reſpicit, quòd poſt Pet. tradit Cyn. in d. l. generaliter, in 2. q. & ibi quoq; Saly. C. de epiſcop. & cleric. quòd cauſa finalis eſt, propter quam aliquid immediatè conceditur. cauſa impulſiua, quæ occaſionem remotam pręſtat: quod & nos alibi ex illis diximus. Id quod ſatis probat, etiam ſi nihil aliud eſſet, ceſſante occaſione non ceſſare effectum: quoniam ceſſante cauſa remota, non ceſſat effectus, vt latè dicemus infrà in viceſima limitatione.

10 Nec tamen illud interim prætermittendum, quòd aliquando cauſa pro occaſione ponitur, etiam à probatiſſimis ſcriptoribus, è quibus Terentius qui inter primos in Eunucho ita ſcribit: Nam iamdiu aliquam cauſam quærebat ſenex, quamobrem aliquid faceret, is nunc reperit. quo in loco Donatus inter-

pres doctiſſimus, nota, inquit, cauſam pro occaſione.

XIIII. LIMITATIO.

Hæc regula nõ habet locum quando cauſæ ceſſatio, & effectus illius in eundem finem tendunt.

1 Decimoquartò limita hanc regulã non procedere vbicunq; ceſſatio cauſæ ſuperueniens, & effectus eiuſdem ſecutus, tendunt ad eundem finem, tunc enim non ceſſat ipſe effectus. Exempli cauſa, vxor dotem exegit à marito propter ipſius mariti inopiam, ſecũdum tex. in l. ſi conſtante, in prin. ff. ſol. mat. & in l. vbi adhuc, C. de iure dot. poſtea vir è paupertate emerſit, & diues factus eſt, & ita ceſſat cauſa illa reſtitutionis dotis, non tamen ceſſat effectus illius, id eſt, reſtitutio, ſemel facta. vt voluit gl. in d. l. vbi, in verbo, abutatur, & ibi Cyn. col. vlt. in 17. q. Odof. Iac. Butrig. vti illũ allegat, & ſequitur Bal. col. 6. verſ. formatur etiã alia queſtio, & Io. Fab. col. 2. verſ. itẽ quid ſi venit, & Sal. in §. 1. eius l. verſ. quęto 7. de iur. dot. Io. And. in cap. per veſtras, col. 2. verſ. in gl. & bona, & ibi quoq; Car. Flo. col. pe. verſ. ſed quæro poſt hanc gl. & Ant. col. 2. in 2. oppoſ. paulo ante fi. illius, de donat. inter uir. & vxo. & idẽ Io. And. in addit. Spec. tit. de dote poſt diuor. reſt. §. vlt. ver. quid ſi vir vocatus. Bart. in d. l. ſi conſtante, in prin. partis, quæ eſt in col. vlt. & ibi quoq; Alber. circa medium, verſ. item quærit ſi dote exacta, Imo. col. vltim. verſ. item adde ei quod tangat, in 9. q. & Alex. col. vlt. idem Barto, in l. pluribus, quæ eſt pen. §. & ſi placet extingui obligationẽ, col. 2. verſ. induco ad quæſtionem, & ibi Imo. col. 2. verſ. in eadẽ gl. in fi. & iterum verſ. tu autem dictis, ruſumq; col. vlt. paulò ante fi. & ibi quoq; Pau. col. 1. verſ. ſed oppo. contra regulam, ff. de verb. oblig. Ange. in §. ſed & illud, in auth. de æqual. dot. & donat. ant. nup. Imo. dum allegat Bar. in d. §. & ſi placet, in l. 2. §. vlt. col. 2. verſ. ſed in caſu, ff. de donat. Paul. Caſt. in l. ſciendum, §. vlt. in fi. ff. qui ſatiſd. cog. Campez. in tract. dot. in 3. parte q. 47. Socin. conſ. 60. in præſenti conſultatione omnibus, col. 3. verſ. præterea ad quid lib. 1. Hippol. Marſ. in l. ſi redhibitus, col. 2. verſ. & facit not. verbum, ff. de quæſtionibus.

Ratio illius opinionis.

2 Mouent atq; præterea Bart. & Pau. Caſtr. alijs rationibus, & ea potiſſimùm, quòd quandocunq; caſus ſuperueniens, qui ab initio impediuiſſet actum geri, tendit ad eundem effectũ, cum actu geſto, tunc non tollitur quod geſtum eſt, ex ſuperuenienti illo caſu, l. verbis legati, in fi. ff. ad leg. Falcid. & §. ex contrario, verſ. quod ſi viuo teſtatore. Inſtit. de leg. uti etiam voluit Dyn. in c. factum legitimè, de reg. iur. lib. 6. & idem Barto. in l. ſi in metallum, ff. de his, quæ pro non ſcrip. Imo. in d. l. pluribus, colum. 2. verſic. in eadem glo. in fi. & iterum verſ. tu autem dictis, ff. de verb. obli. & Phil. Dec. in l. non eſt notium. colum. 1. ſub num. 2. in fin. ff. de reg. iur. Igitur cùm hęc reſtitutio facta mulieri, propter inopiam viri, tendat ad ſecuritatem mulieris, vti etiam tendit ceſſatio illius cauſæ, ſcilicet diuitiæ ſuperuenientes, certè tolli non debet effectus. id eſt, ipſa reſtitutio. Super hac tamen ratione, vide quod dicam infrà nu. 9.

De eadem re.

3 Et dicit etiam Barto. ad id videri caſum in dict. l. ſciendum, §. vlt. qui ſatiſd. cog. vbi cautio interpoſita pro ſecuritate à paupere, non tollitur per ſuperuenientes diuitias, quia id quod ſuperuenit, tendit ad eundem effectum ſecuritatis. Et ibi Pau. Caſtr. qui hanc opinionem tenet, vt ſuprà diximus, dicit eum text. eſſe ad hoc meliorem, quàm nullum alium. & ita inquit Bart. poteſt reſponderi ad quædam iura quæ dicunt, paupertatis cauſa ceſſante, ceſſare & illius effectum, vt in l. cura, §. deficientium, ff. de mune. & honor. & alijs, quæ nos adduximus ſuprà in paupertate ceſſante: ea enim procedunt, quando diuitiæ teodunt ad contrarium effectum.

4 Nec tamen hæc opinio, in caſu, de quo loquimur, caruit contradictoribus, nempe Old. & Richar. Malun. vt citãtur à Bal. in d. l. vbi adhuc. & ibi quoque Alber. col. 5. uerſic. item quærit, idem, C. de iure dor. & Dy. in d. l. ſi conſtante, & ibi quoque Bald. & Ange. ſibi contrarij, & uterq, in ſi. prin. & Rom. colum. pen. verſ. item inquantum, in 9. q. ff. ſol. matrimo. idem Dy. in l. poſt finitam, ff. de ſuſpect. tut. Collecta. in d. c. per veſtras, colum. 2. verſ. ſed quid ſi in caſu, de dona. inter vir. & vxor. Bald. in l. ad comparandas, in fin. C. manda. Ange. in l. ſi cum dotem. §. ſi uerò, ff. ſol. mat. Petr. Ferra. tit. de form, libelli, quo uxor agit ad dotem, in uerbo, uxor quondam domini, col. 5. in paruis, uerſ. ſed quid dices. Et omnes quidem hac noſtra regula innixi, quòd ceſſante cauſa ceſſat effectus, cui tamen reſponſum eſt ex eo quod diximus.

Pro poſteriori opin.

5 Verùm & ad tutandam hanc poſteriorem opinionem afferunt d. c. per ueſtras de don. inter uir. & uxo. ubi probatur, quòd marito exigenti dotem à tertio qui eam promiſerat non obſtat exceptio, quod uergat ad inopiam, ſi offerat cautionem de reſtituendo, uel petit eam deponi apud mercatorem, ita ut per depoſitum res ſit ſecura. Sed Imo. in d. l. ſi conſtante, in prin. col. ult. uerſ. item adde ei, dicit eum tex. ſi bene inſpiciatur, ad non probare, ut patet ex his, quæ ante dixerat circa intellectum illius. Sed & dici poteſt, quòd inopia non allegabatur à muliere, ſed à tertio, qui promiſerat dotem, cui tantus fauor non debebatur, imò qui non uidebatur poſſe allegare hanc exceptionem. & ideo in d. c. diſponitur, ut ſuprà diximus, & hoc patet manifeſtè, quia ibi dicitur, quod ſtatur ſoli iuratoriæ cautioni mariti, ſi aliam reperire non poteſt, et tamen certum eſt, quòd ſi maritus eſt inops, non per hoc conſulitur mulieri, nec euitatur reſtitutio ex capite inopiæ. imò tenent communiter doctores in d. l. ſi conſtante, quòd reſtitutio dotis illo caſu non euitatur, per præſtationem cautionis.

Præcedentium opin. concordia.

6 In qua re Henric. Bohic. in d. c. per veſtras, in fin. de dona, inter uir. et uxo. hanc cõtrouerſiam concor

concordans, tradit quòd ſi maritus non ſolùm factus eſt diues, ſed & ſapiens, & diſcretus, procedat poſterior opinio. Si autem diues tantùm factus eſt, fortè ex ſucceſſione parentũ. vel aliàs citra induſtriam, tanquam ſcilicet dormientis illius rete ceperit, vt eſt in veteri prouerbio, & tũc procedat prior opinio. Et pro hoc (inquit) facit l. creditores, ff. de priuileg. cred. & §. ſuſpectus, & §. vlt. Inſtit. de ſuſpect. tuto. Et id nuncupatim ſequitur Ioan. Lup. in repet. c. per veſtras, §. 25. incip. ampliabis quartò: in fi. dicens hanc concordiam menti eſſe tenendam, quia de iure & ęquitate procedit, nec alibi eam reperit.

Altera concordia.

7 Alij autem in hac re aliter diſtinxerunt. nam aut dos ita fuit vxori reſtituta, vt dominium ad eam tranſiret, vt contingit, cùm actum eſt actione perſonali ad reſtitutionem dotis, uel declaratum eſt à iudice dominium eſſe apud eam: quod item contingit, quando actum eſt rei vendicatione: & tunc vera ſit prior opinio, cùm ſit perfectiſſima executio, ſecuta traditione, iuxta ea quę ſcribuntur in l. 1. C. de pericu. & commo. rei vendi. licèt res deueniat ad caſum, à quo non potuiſſet incipere, vt in d. §. & ſi placet, & in l. vt pomum decerpere. ff. de ſeruitu. Aut mulier egit hypothecaria, & res illi adiudicata eſt iure pignoris, vel prætorij, vel conuentionalis: & tunc ceſſante cauſa ob quam datum eſt id pignus, ipſo iure pignus reſoluitur, per l. ſi pecuniæ, §. 1. ff. vt in poſſeſ. lega. & ex regula tradita à Bart. in l. ſi finita, §. Iulianus, ff. de damno infect. & ita nuncupatim voluit Franc. Areti. in d. l. pluribus, §. & ſi placet, col. 1. verſ. & ex hac concluſione, ff. de verb. oblig. vbi id dicit eſſe de mente Bal. in d. l. vbi adhuc.

8 Alij denique ita hanc cõtrouerſiam componunt, vt ſi pendente iudicio, quo vxor maritum conuenit, vt illi fiat dotis reſtitutio, ſecundum d. l. vbi adhuc, ipſe maritus deſinat eſſe pauper, debeat ceſſare id iudicium, ceſſante ſcilicet cauſa illius: ſed ſi iudicium finitum fuerit, ita vt iam facta ſit executio, & dos mulieri aſſignata, non debeat ceſſare ea reſtitutio, ſiue aſſignatio: & ita voluit Cępola, in l. actioni, nu. 9. ff. de ædili. edict.

De eo quod dictum eſt ſuprà nu. 2.

9 Sed quicquid ſit de illo caſu, illud tamen ſcire debes, non ſemper obtinere quod diximus; caſum ſuperuenientem, qui tendit ad eundem effectum cum actu geſto, non tollere quod geſtum eſt: ſed tum demum tantum, cùm nihil intereſt debitoris, vt per ſecundam cauſam ſuperuenientem irritetur prima, vt in iuribus ſuprà in id allegatis. At ſi illius intereſt, ſecus dicendum eſt, per tex. in l. ſi fideiuſſor. §. 1. ff. qui ſatiſd. cog. & l. 1. §. 2. ff. de curat. furioſ. quas in id expendit Fran. Aret. in d. §. & ſi placet, col. 2. verſ. vel ſi vis dicere.

XV. LIMITATIO.

Hæc regula nõ procedit in priuilegijs dignitatum.

1 Decimoquintò limita noſtram regulam, vt non procedat in priuilegijs dignitatum, quæ durant etiam finita dignitate, vt videre licet ex l. eos qui, & ibi Io. Plate. C. de excuſ. mune. li. 10. & l. maximatum, ad fi. & ibi gl. vlt. Bar. Ang. & Io. Plat. eo. tit. & l. eam legem, eo. quoque tit. ex qua not. gl. quòd immunitas non cum dignitate, ſed cum perſona extinguitur, et ibi etiam Ioan. Plat. & l. eos qui. et ibi item Io. Plat. C. de fabricen. lib. 11. & l. ult. in fi. et ibi quoque Plat. in fi. C. de ſilenti. & decur. lib. 12. et l. iubemus, & ibi idem Plat. et C. de prox. ſacror. ſcrinio. eo. li. 12. & l. 1. et ibi glo. et Plate. C. de magiſtr. ſcrinior. eod. lib. 12. et l. 1. et 2. & vtrobiq; glo. & Plat. de Præfect. prætor. eod. lib. 12. et l. 1. et ibi Plat. de præpo. ſacr. cubi eo. lib. 12. et l. 1. de Primice. vbi etiam notat idem Plat. quòd dignitate depoſita, retinentur veſtigia dignitatis. & l. 1. C. de Co. qui prouin. regunt, eo. lib. 12. cuius arg. ſcribit Spe. tit. de legato. §. finitur, qui eſt vlt. verſ. item notat. quòd ei, quòd qui ſemel fuit legatus, ſemper ei debetur reuerentia in memoriam priſtinæ dignitatis, et ſequitur Fely. in cap. quæ in eccleſiarum, col. 32. in 5. fallent. verſ. & hinc eſt quòd ei, de conſtit.

2 Atque ita, vt ſcilicet priuilegia dignitatum non ceſſent, ceſſante dignitate, voluerunt (prętereos quos ſuprà citauimus,) Dyn. Ioan. Andr. Alberic. et Phil. Franc. in c. decet conceſſum, de reg. iur. lib. 6. Nam Alb. vti alibi, niſi fallor, diximus, id cap. legit ſub tit. eiuſdem tit. ff. & voluerunt item Innoc. Bal. et Barb. in c. ſedes Apoſtolica, extrà de reſcrip. Hippo. Marſil. latè. ſing. 107. priuilegium dignitatis. et ſing. 179. viget communiter ſtatutum, col. 2. ver. et ultra pdicta. *De eadem re.*

3 Et facit præter tex. ſuprà allegatos alius tex. in l. nihil. C. de quæſt. et in l. ult. ff. de decurio. ubi qui fuit olim decurio, torqueri non poteſt, in memoriam priſtinæ dignitatis. Ex quo dicit ibi Fran. Tig. quod Mart. Fanen. liberauit quendam à morte, qui cùm à iudice fuiſſet morti adiudicatus, appellauit, et inter cætera allegauit, quòd et ſi olim fuiſſet decurio ſuæ ciuitatis, tamen Poteſtas illum quæſtioni ſuppoſuerat, et in quęſtionẽ confeſſus fuerat: ideoq; cùm quæſtio non valuiſſet, neque etiam cõfeſſio facta in ea, quod dicit notandum Barb. in c. ſedes Apoſtolica, col. 4. verſ. et etiam allego, et Hippo. Marſil. d. ſing. 107. & d. ſing. 179. *De eadem re.*

4 Sed per illum tex. ſcribit glo. in c. ad abolendam, in verbo, prærogatiua, de hæret. quòd percutiens clericum degradatum, incidit in canonem, ſi quis ſuadente, propter memoriã priſtinæ dignitatis, quod et ipſum uoluit gl. id tamẽ declarans in cap. degradatio, in fi. et ibi quoque Doct. eo. tit. lib. 6. et gloſſ. in c. accedens, 50. diſtin. et in c. 2. in gl. vlt. in verbo, ceciderit, 54. diſtin. et in c. dictum, 81. diſt. in ult. gloſ. et in c. eos qui ſemel. cum glo. 1. 20. q. 3. Fely. in c. contingit, le. 1. in fi. de ſent. excom. Hippol. Marſ. d. ſingul. 179. col. 2. & ex Theologis Anto. Flor. in 2. parte 3. partis ſummæ, tit. 25. cap. 1. *Clericum degradatum percutiens, incidit in canonem.*

5 Quinetiam eiuſdem illius tex. authoritate, ſcti- *Clericus electus epiſcopus,*

& renunciauit epiſcopatui nō poterit deponi à ſuo epiſcopo.

ſcribit alia gl.in c.ſi qui epiſcopi,in gloſſ.magna, in verſ. ſi verò renunciauit eius clericus, 92. diſt. quòd ſi quiſpiam clericus fuerit electus ad epiſcopatum, nec tamē eum potuerit aſſequi ob plebis ſeditionem, eique renunciauerit, manet clericus ſui epiſcopi, vt priùs erat, & ab eo iudicabitur vt ſimplex clericus, ſecundum cap. ad ſupplicationem, extra de renun.non tamen poterit eum deponere, ob memoriam priſtinæ dignitatis, & ſequitur Fely.qui eam gl.dicit not.in c.quæ in eccleſiarum, col.32. in §. fallen. verſi. vnde dicit, de conſtit.

6 Denique per illum tex.in d.l. vlt.ff.de decurio.dicit Pau.Put. in tract. ſyndicatus in euidentiali,nu.6.non minorem honorem deberi magiſtratui, poſt depoſitum officium, quàm in ipſo officio: ideo,inquit,in ſignum honoris, & commendationis præteriti magiſtratus, ei ſolent dari à principibus, & ciuitatibus vexilla cum inſignibus, & armis,arg.l.1.C.de ſtatu.& imag.

Filius ob dignitatem patria poteſtate liberatus, eandem non redit finita dignitate.

7 Hucq; etiam vergit, quod dicit glo.no.in §. ſanè in genere ſancimus,in verbo,pſtet, in auth. conſtit.quæ per dignitat.quod filius qui propter dignitatem liberatus eſt à patria poteſtate, non redit in eam dignitate finita.& ſequitur Albe. in auth.ſed epiſcopalis, ver.ſed an liberatus,C.de epiſc.& cler.& Io.Plat. in l.vlt. C. de Conſul.lib. & non ſpargendis ab ijs pecun.præſ.magiſtrat. mil.& Patric.lib.12.& idem voluit Dyn. in d. c. decet conceſſum,de reg.iur.lib.6. & nos quoq; diximus in noſtris legibus connubialibus,in glo. 3.in verbo, & *n'eſt plus en pouuoir de ſon pere*, in princip.

Aduocatus officio depoſito, manet clariſſimus.

8 Et quod egregiè ſcribit Bar.in l.1. per illum tex.C.de aduocat. diuerſ. iudic. quòd qui depoſuit officium aduocationis, eſt tamen vt prius erat, & appellatur Clariſſimus, nec debet torqueri: & ad eum mitti debet, vt ad egregiā perſonam. & ſequitur Felyn.in d.c.quæ in eccleſiarum,vbi ſuprà, verſ. & hinc eſt quòd qui depoſuit, de conſtit.& Iaſ.dum illum ſimpliciter allegat,in l.ſi ita ſtipulatus ſit, col.6.nu.7.ff.de verb. oblig.& d.conſ.179.col.2.verſ. & faciunt dicta.

Abbas depoſitus ſine culpa primum locum poſt abbatem tenet.

9 Et quod idem tradit Io.Ligna. in cle. ne in agro.de ſtatu monach. quòd qui ſemel fuit Abbas, depoſito officio,ſine culpa optinet primum locum in choro. & conuentu poſt abbatem,in memoriam priſtinæ dignitatis,& ſequitur Imol. ibi,col.14.verſi.in vlt.quæſtione dicit, & Felyn. vbi ſuprà, verſ & hinc eſt quòd qui ſemel. & Iaſ.in d.§.Chryſogonus,col.6.verſ.hinc eſt quòd qui ſemel,ff.de verbo.obligat. A quo non longè abeſt quod tradit Guid.Pap. deciſ. Delphi.377. quid ergo ſi quis ex dominis, quod domini Parlamenti ijſdem gaudent priuilegijs dignitate priuati, ſola voluntate principis, & ſine crimine, quibus & in ea conſtituti.

10 Adde quod pulchrè ſcribit Bald. id tamen declarans in l.obſeruare.§.proficiſci, col.4.verſ. ſeptimò quæritur, ff.de offic.Proconſ.quod offendens eius Poteſtatem, vel eius familiam tempore ſyndicatus,ita debet puniri,ac ſi eum offendiſſet tempore officij, propter reliquias priſtinæ dignitatis.argu.l.vnic.C.vt cauſ.poſt puber.adſit tut.& ſequitur Pan.Putea.in tract.ſyn.tit.de offi. ſyndicatorum. col.1.nu.3.& in §. an ſi Poteſtas. verſ.eiuſdem initij, qui eſt ſub nu.8. & iterum verſ.an offendi Poteſtatem,qui eſt ſub nu.16.& §.officialis finito officio,verſ.1.& §.dicitur autē, col.1.Auguſt.Ari.in addit.Angel. Are. in tract. malefi.in verbo,Caium Sempronij,char.vlt.ver. & diligenter pondera. & Iaſ.in l.ſciendum,§. vlt.verſ.facit quod ſing.ff.qui ſatiſda.cog. vbi dicit ſing. & in d.l. ſi ita ſtipulatus.§. Chryſogonus, vbi ſuprà, ff.de verb.oblig. & in l. principalibus,col.vlt.verſ.ſecundò quæro,ff.ſi cer.pet. vbi ex eo infert quòd ſicut dans alapam Poteſtati debet puniri,ex ſententia Bal.in c.1. §.iniuria,in prin.tit.de pace iuramen.firman. ita & is qui dat alapam ei in ſyndicatu exiſtenti.

Priorem antiquum percutiens, eadem pœna punitur, acſi eum qui nunc eſt percuteret.

11 Cui & illud germanum eſt,quod nota.traditum eſt ab Alberico in 2.parte ſtatutor. quæſt. 20.incip.quòd ſi ſtatuto, quòd percutiens eum qui fuit Prior,vel Antianus,punitur eadem pœna,qua percutiens Priorem,uel Antianum,per l. ordo,ff.de public.iudic.& l.ordine,ff. ad munic. quam deciſionem longè lateq; approbat,& confirmat reprobatis alijs, qui contrarium tenuerāt, Hippo.Marſ.ſing.169. viget communiter ſtatutum. & faciunt alia quæ dicam in ſeq.limit.

12 Sed hæc intelligenda ſunt in dignitate tantùm, de qua etiam tantùm locuti ſumus, non etiam in mero officio, cui nulla eſt annexa dignitas: quia eo officio finito,finitur & omne priuilegium, quod ex eo proficiſcitur,per tex. iuncta gl. vt à multis citatur in l. 1.et ibi etiam doctor. C.de excuſ.muner.lib.10. & voluit etiam Bar. in l.1.col.3.verſ. ſed quæro an talis dignitas,C. de mulie. et in quo loco num.ſex.congruen. uel hon.agnoſ.eod.lib. et in l.vniuerſi, et ibi etiam Ioan.Plat.C.de legatio.eo.lib.et in d.l. maximarum,ad fi. et ibi quoque Ang.et Ioan. Plat. in 6. not.eo.tit. vbi ipſe Plat.allegat alia iura.et idem Plate.in l.eam legem,eod tit.

Notarius olim qui conficit inſtrumentum, an mitius ſit puniendus.

13 Ex quo egreditur dubium quod no. voluit Bal.in l.data,col.11.verſ. de eo qui ſe aſſerebat, C.de his qui accuſ. non poſſ.quòd mitius punitur is qui aliquando fuit notarius,ſed poſtea priuatus officio conficit inſtrumentum,propter primordium veritatis, ſiue (vt nonnulli qui eum citant, dicunt) in memoriam priſtini officij,arg. §.quia verò veriſimile,in authen.de non alienan. aut permu.reb.eccle.quod et ipſum voluit idem Bal.in l.ſi quis,la 2.C.de aquæduct.lib.11. Et illum tamen ſequitur Io.Ana. in c. accedens, ad fin.de crimi.falſ.Alex.conſ.50. incip.ponderatis uerbis ſtatutorum, col.2.verſ. et idem dicit. lib. 3.et Felyn.in c. quæ in eccleſiarum,col.32. in §. fallen. verſ. et hinc eſt quòd mitiùs, de conſtit. qui et hoc tribuit memoriæ priſtini officij, &

in

in c.ſuper literis, col.20.verſ.pro quo facit,de reſcrip.Iaſ.qui id ſing.dicit in l.ſciendum.§. vlt. nu.10.ff.qui ſatiſd.cog. & in d. §. Chryſogonus, colum.6.verſ.ad idem vltimò facit. Hipp. Marſ. ſing.35.ille qui nunquam fuit.& dicto ſing.179. col.2.verſ.& faciunt etiam quæ dixi.

Contra illam opin.

14 Et ego certè vix illorum opinioni accederem, quamuis neminem reperi qui ei contradixerit, hic enim plus delinquere videtur qui depoſitus ab officio ob crimē, illud nihiluminus exercet, cùm præterquam quod crimen falſi committit, vt alius qui nunquam fuit notarius, contemnit iuſtitiam, eſtq; magis incapax huius muneris, quàm qui nunquam illud eſt adeptus: & eſt illud primordium quo Bald. nititur omnino ſublatum per priuationem factum ob crimen: nec quicquam operari poteſt ad commodum illius qui ita priuatus eſt,arg.l.nec infames,Cod. de decur.& fil.eo.& qui decur.hab.lib.10. & l. .1.& ibi Bar.C.de infamib lib.12.cum alijs multis ſimil.à me adductis in tract.Nobilit.c.24.nu. 7.incip.intellige tertiò, & multis ſeq. Et bene facit quod diximus ſuprà nu.8. de abbate depoſito ſine culpa, qui potitur prærogatiua loci, vt priùs: ſed ſi ob crimen depoſitus eſſet,minimè, vt voluere Ioan.Ligna.& alij ibi allegati.

XVI. LIMITATIO.

Hac regula non habet locum, vbi remanent quadā reliquia cauſ.

1 Decimoſextò limit. generaliùs quàm in præceden.limita. vt noſtra regula non procedat, quoties remanent reliquiæ priſtinæ cauſæ: nam licèt ea maxima ex parte ceſſauerit, non tamen omnino extinguitur effectus, propter illas reliquias, vt præter alios text. quos citauimus in d. præced.limit.ſatis etiam probat text.in l.2. & 3. & ibi Dyn.qui id not.ff.rer.amota. vbi contra illam quæ deſijt eſſe uxor, non inſtituitur turpis actio, in honorem præteriti matrimonij. & tex. in l.ex duobus,ff.de vulgar.& pupill. & l. Vnius facinoris,§.ſeruus in caput ibi,in memoriā prioris domini,ff.de quæſtio. & l.ſeruos non ſolùm, C.eo.tit. vbi gl.allegat concordan.

De eadem re.

2 Et ita nuncupatim noſtram regulam limitāt gl.Dyn.Io.And.Alber.& Phil.Fran. in c. decet conceſſum,de reg.iur.lib.6.Io.Andr.in cap.poſt tranſlationem,col.vlt.& ibi Ant.colu. 4. verſ. tu dic latiùs,Imo.col.5.nu.36.& col.ſeq. num.40. & iterum col.8.nu.51.de renunc.Barto. in l.2.§. vlt.in fin.ff.de donat.Bald.in l.patre furioſo, in prin.lect.poſt prin.& in 2.ad fi.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& in l.vlt. col.4. uerſ.quartò q̄ro, ff.de feri.& in cap.cùm ceſſante,in 4. not. de appel.Ang.in l.minoribus,C.de his quib. vt indig. Henric.Bohic,in c.& ſi Chriſtus,col.1. de iureiur. Alex.in l.ſi cum dotem,§.ſi maritus, colum. 3. verſ.vel poteſt reſponderi,ff. ſol.mat. & in additio.Nico.Neapo.in l. 2. §. non ſolùm, ff.de excuſ.tut.Iaſ.in l.ſciendum,§.vlt.colum.3. verſ. quartò pro iſta parte,ff.qui ſatiſd.cogan.Franciſ. Rip.in l.ex facto, colum.3.nume.16. ff. de vulg. & pupil.ſubſtit.

Vaſallus poteſt renunciare feudo, inuito domino.

3 Et per tex.in d.l.ſi vnus,§.ſeruis,ff.de queſt. voluerunt Hoſt.Card.Flor.Anto.Imo. & Fely. in d.c.quæ in eccleſiarum: ille col. 1. in verbo, alienandi,verſ.ſed numquid vaſallus, alter in fin. Ant.colum.2.ver.an vaſallus poſſit,Imo.colum. 3.verſ. & intelligit etiam, Fely.col.32.in 5. fallen.in princ.de conſtit. quòd licèt vaſallus poſſit renuntiare feudo, inuito domino,per tex.in c. 1. tit.de vaſal.qui contra conſtit.Lotha.reg. beneſ. alien.lib.2.feud.non tamen poſt eam renunciationem poteſt, nec debet offendere dominum, ob memoriam priſtini dominij, quod & ipſum voluit ipſe Card.Flor.in cle.paſtorales. verſic. denique,in 7.q.de iud.vbi & ad hoc allegat tex. in d.illo cap. 1.

Filio emancipato quaritur actio ex ſtipulatione patris de dote reddenda.

4 Quibus adde duo dicta Bal.Primum, in l.genero,col.1. verſ.vlteriùs oppo.C.de iure dot. quod ex patris ſtipulatione de reddenda dote. quæritur filio emācipato actio vtilis, propter reliquias præcedentis poteſtatis, arg.l.cùm talem,§.vlt.ff. de hære.inſtit. Alterum eſt in l.in rebus, colum. 3.verſ.tertiò noto,ibi, tu dic quòd aut conſideramus, C.eo.tit.de iur.dot.quòd vxor conſtante matrimonio, cenſetur quodammodo domina rerum dotalium, propter veſtigia, & reliquias præcedentis dominij, & in his uir imaginem vxoris repræſentat, arg.l.cùm notiſſimi.§.1. de præſcrip.30.annor.

5 Adde & tu alia ſimilia, in quibus ob reliquias, veſtigia,et memoriam priſtinæ cauſæ,effectus non ceſſat, etiam ſi cauſa ipſa ceſſet:quæ & tu uidere poteris apud Io.And.in c.conſulti,col. 2.uerſ.in gl.1.diſſolutæ, & ibi Anto.col.2. uer. glo.ſuper uerbo, ſeculariter, & Pan.colum.item 2.uer.ex quo inferunt,extrà de regu. qui omnes loquuntur de memoria priſtinæ religionis, & eundem Ioan.Andr.in c.vlt.ad fi.eo.tit.Fely.latè in c.quæ in eccleſiarum, colum.32. in 5. fallen. de conſtit. et Hippol.Marſi.ſing.179.uiget communiter ſtatutum, & quæ etiam nos diximus in præced.limit.in qua ſpecialiter locuti ſumus de reliquijs et ueſtigijs dignitatis.

6 Adde inquam et alia in quibus reliquię ſunt tanti roboris,ut perinde excludant ſequentes ordine, ac ſi totum ipſum remaneret: quod ex eo uidere licet, quòd reliquiæ prioris tutelæ, excludunt ſequentem tutelam, ut plenè nota.in l. 1. Cod.de teſta.tute.et d.l.ſi quis ſub conditione, & ibi Barto.ff.eod. et uoluit etiam Bal.in l.cùm antiquiorib9.col.6.uerſ.quintò ſic ſicut reliquię, C.de iure deliber.et Card.Alex.in cap.1. uerſic. quartodecimò ſicut reliquiæ, de feud. March. uel duca. uel Comit. lib.1. feud. & diximus in tract.primigenior.q.40.nume.71.incip. 3 t. ubi rei quæ deficit.

Inimicus reconciliatus, an ſit teſtis, aut iudex idoneus.

7 Sed ita tamen ut non illud ſpecialiter omittamus, quòd inimicus reconciliatus, non ſtatim eſt iudex,uel teſtis idoneus, cum adhuc dubium ſit, an remanſerint quædam reliquiæ odij, ſed expectandum eſt, ut amicitia ſit longo tempore confir-

confirmata,& ſint obliterata omnia inimicitiarũ veſtigia,per tex.not.in c.accuſatores per teſtes, quod eſt 2.& ibi gl.3.q.5. Et ita voluit glo. in c. per tuas le 1.in verbo,inimicitias capitales,in fi. & ibi Io.Ana.col.3.verſ.in gl.in verbo,capitales, & Fely.col.vlt.verſ.in eadem glo.in fin. de ſimo. Innoc.non obſcurè in c.cùm oporteat,col.vlt.in verbo,inimicos,& ibi clarius Pan.col.2.verſicu. item aduerte,Io.Ana.col.3.verſ.nunquid autem reconciliatio,& Fel.col.5.verſ.nunquid autẽ reconciliatio,de accuſa. Idem Innoc.in c.cùm I.& A.paulò ante fi.& ibi etiam Imo.col.pe. verſ.tertia fuit quæ colligitur, de re iudi. vt à nonnullis citantur,licèt aliud dicere videantur,quamuis allegent d.c.accuſatores.Spec.titu.de iud.deleg. §.ſupereſt videre,verſ.item quòd quondam,& ibi Io.And in addit.Ro.ſing.315.incip. Inno.in c.cum I. Alex.conſ.99.incip. in cauſa inquiſitionis formatæ contra Iacob.col.1.verſ.& quamuis tempore,lib.1.Firm.in tract.de epiſc. in 4.parte lib.4.verſ.decimatertia. Fely. in c.ſi pro debilitate,col.5.verſ.confirmo hæc per tria,de offic. deleg.& in c.1.col.poſt prin.de iudic. & in c.quoties,col.1.de teſtib.& conſ.3.habent legiſtæ,col. vlt.uerſ.quartò adduco,vbi dicit ſing.text.in d. c.accuſatores. Hippol.Marſ.in l.1.§. præterea, col.2.verſ.amplia etiam hunc tex. & hanc regulam,verſ.intellige tamen,de quæſt. & in repet.l. ult.char.16.C.de probat.& ſing.107.priuilegiũ dignitatis. verſ.item adde quod inimicus, & d.ſing.179.col.2.verſ.item facit etiam, nam inimicus.Ludo.Care.in repet.l.obſeruare, quæ eſt 2.in prin.num.118.verſ. amplia etiam in inimicitias, C.quor.appell.nõ recip.Ioan.Crot.in tracta.de teſtib.char.6.col.3.verſ. decimò extenditur.Maria.Soc.iunior conſ.79.incip.licèt in præſenti,col.10 nu.42.lib.1.& Sylueſter Aldobrandinus in §.inimicitiæ,col.5.verſ. ſed dubium, Inſtit.de excuſa. Et facit quod in ſimili diximus, ſupra in 12.limitat.nu.11.incip.adde & illud, de Iudæo recens facto Chriſtiano.

De eadem re, ex externis autoribus.

8 Et has certè inimicitias reconciliatas, eſſe ſuſpectiſſimas docet Cicero in oratione pro Milone, In communi omnium lætitia, ſi etiam ipſe gauderet, timeret ne videretur infirmior fides reconciliatæ gratiæ. Et alibi, Ego cum omnes amicitias tuendas ſemper putaui ſumma religione, & fide, tamen eas maximè quæ eſſent ex inimicitijs reuocatæ in gratiam, propterea quòd integris amicitijs officium prætermiſſum imprudentiæ, vel vt grauius interpretemur, negligentiæ, excuſatione defenditur, poſt reditum in gratiam, ſi quid eſt commiſſum, id non neglectum, ſed violatum putatur; nec imprudentię,ſed perfidiæ aſſignari ſolet. Idem pro Deiotaro rege ſcribit Cęſarem fuiſſe huiuſmodi,vt nemo illum placauerit inimicitijs,qui vllas reſediſſe ĩ eo ſimultatis reliquias ſenſerit. Et huc reſpiciens Hora. ad Iulium Florum,lib.Epiſt.1.Epiſt.3.

Debes hoc etiam reſcribere: ſit tibi curæ.
Quantum conueniat Numatius. an malè ſarta
Gratia nec quicquam coit? & reſcinditur?

Diuus autem Hieronymus ad Rufinum,profitetur ſe reconciliatas inimicitias purè colere, & non iuxta Plautinam ſententiam, altera manu lapidem tenere, panem offere altera. Et idem alibi in ipſum Rufinum lib. 1. monet amicos poſt reconciliatam ſimultatem, etiam leues vt ſuſpitiones fugiant, ne quod fortuitò fecerint, conſultò facere putentur. Vide tamen interim tex.in §.itẽ ſi propter inimicias. Inſtit.de excuſa. tutor.

Contra hanc limitationem.

9 Tamen contra hanc limitationem videtur eſſe tex.in l.vlt.ff.vnde lib.vbi ſi filius dedit ſe arrogandum,non poterit amplius dicere contra tabulas,licèt etiam poſt arrogationem remaneāt quædam reliquiæ filiationis, naturalis,l. tutelas, ff.de capi.dimi.cum ſimilib.Ideo Imo. & Rom. in l.2.§.vlt.ille col.2.verſ.item adde inquantũ. hic col.vlt.verſ.vlteriùs inquantum,ff.de donat. id pręſentientes dicunt illud in hac re dici poſſe, quòd ceſſante cauſa, ceſſat diſpoſitio, licèt maneant aliquæ reliquiæ. Niſi tamen in caſibus,in quibus lex aliquid ſtatuit propter memoriam priſtini ſtatus, vt in d.l.vnius,§.ſeruus,ff.de quęſtio.& d. l. ult. ff. de Decurion.& c.1. ad fi.tit. conſtit.feu. domi. Lothar. Tanquam ſcilicet intelligant reliquias priſtinæ cauſæ non eſſe conſiderandas in hac noſtra regula, niſi in caſibus expreſſis. Et id fortè verius eſt, niſi in reliquijs eſſet eadem ratio.

XVII. LIMITATIO.

Hæc regula nõ habet locum, cùm ſuſpenſa tantum eſt cauſa.

1 Decimoſeptimò limita hanc noſtram regulam, vt procedat cùm omnino ceſſat cauſa:ſecus ſi ſit ſuſpenſa tantum, & non obrupta: nam tunc etiam obrumpitur effectus. l. ſi extraneus; & l. quod ſeruus, de condict. ob cauſam. Et ita per illos tex. dicit Bal. in c. quemadmodum, col. 2. verſ.non tacitas conditiones, de iureiur.

Differentia an aliquid ſuſpendatur, an abrumpatur.

2 Cui adde quod tradit ipſe Bal. in c. 1.col. 2. verſ. & ad idem facit, tit. hic finit lex, deinde conſuet.regni incip.libr.2.feud.eſſe longam differentiam an aliquid ſuſpendatur, an uerò omnino abrumpatur, per not.in l.2.§.ex his, & l.inter ſtipulantem,§.ſacram,ff.de verbo.oblig.& hæc verba dicit eſſe l.illa inſtitutio,§.is qui apud hoſtes, ibi, in ſuſpenſo retinentur vel non obrumpuntur, ff.de hæred. Inſtit. Et ex his Bal.vbi ſuprà, decidit pulchram quæſtionem, poſt glo.ibi vt apud eum uidere poteris.& benefaciunt quę dicam inferiùs in 31. limitat.

XVIII. LIMITATIO.

Hæc regula nõ habet locum cauſa adimpleta.

1 Decimooctauò limita,vt procedat ceſſante, id eſt extincta cauſa, ſecus ſi interpretemur ceſſante adimpleta: nam tunc cùm ſcilicet adimpleta eſt, licèt ceſſare videatur, non tamen propterea ceſſat effectus, per id quod habetur in l. ſi iam facta, & l. conditionem quæ in futurum; ff.de condi.& demon.ubi implementum cauſæ legati nõ reſoluit, ſiue non facit ceſſare legatum, imò ipſum corroborat & confirmat, per quos

qui-

quidem tex. Bald. in l. filia legatorum, col. 1. in 2. q. & ibi quoq; Salyc. col. 1. verſ. ſed an pro reſiduo, Ang. in prin. Paul. Caſt. verſ. ſed pone quòd minus, vbi id dicit conſulendo tenuiſſe, Cor. col. 1. verſ. ſed dubitatur an poſſit, & Iaſ. col. 2. verſi. prædicta. & iſti tex. & Iac. à S. Georg. qui hanc dicit eſſe communem opin. C. de leg. ſequuntur Oldr. qui fuit eius opinionis, vt teſtator, qui plus legauit pro dote, poſtea minus dedit in dotem, non videtur minuiſſe legatum: quaſi videlicet per illam vltimam dationem in dotem, & ſequẽs matrimonium non ceſſauerit, id eſt, non extincta fuerit cauſa finalis legati, ſed ſolum ceſſauerit, id eſt, adimpleta fuerit.

2 Quod nota, quia admodum ſubtile eſt, & id etiam ſequitur Paul. Caſtr. conſ. 147. proponitur in facto, quòd quædam teſtatrix, lib. 2. vbi per hoc conſuluit, quòd ſi ea cui quis teſtamento dotem reliquit, nubat interim antequam teſtator moriatur, ſitq; ab alio dotata: ei tamen debetur legatum, veluti cauſa legati non extincta, ſed adimpleta. Id quod etiam antè tenuerat Guid. Cu. in l. cùm is, §. ſi in ea opinione ſit mulier, ff. de cód. indeb. per tex. in l. Publius, in prin. ff. de condit. & demon. atque etiam Ray. Forliu. per l. hæc códitio, la 1. eo. tit. quos ipſe Pau. citat.

De eadem re.

3 Sed & id quoq; tenuerunt Oldr. Bart. qui tamen declarat, & alij in l. Lucius, la 1. ff. de leg. 2. Bal. in l. huiuſmodi, §. cùm pater, & ibi recentiores, ff. de leg. 1. & idem Bal. in l. vlt. ad fi. C. de ſenten. quæ ſine cert. quantit. profer. & cóſ. 330. caſus talis eſt, auus reliquit nepti, lib. 5. & iterum conſ. 493. conſiderato quòd teſtator, eod. lib. 5. vbi & ipſe diſtinguit. Petr. Anch. in cap. filius, col. 5. verſ. vltimò circa proximè dicta, de teſta. Alexan. conſ. 7. viſis & diligenter animaduerſis, colum. 4. verſ. hoc in terminis, lib. 2. quòd repetitur conſ. 88. lib. 6. vbi illum omnimodo vide. & ipſum quoque Ale. conſ. 95. repetitus, colum. vlt. verſ. circa ſecundum, lib. 7. & Bald. conſ. 360. quia dictum legatum, lib. 4.

Dos teſtamento relicta, debetur ei quæ iam maritata erat.

4 Et huc quoque pertinet, quòd per d. l. ſi iam facta, de cond. & demon. atque etiam per l. antepen. ff. de inſtit. & ſubſtit. voluit ipſe Bal. in d. l. vnic. col. 2. verſ. pone teſtator, C. de ſent. quæ ſine cert. quantit. profer. quòd ſi teſtator reliquit decem Berthæ, pro ea maritanda, quæ ipſa tempore teſtamenti erat iam maritata, debetur illi legatum. quem refert & ſequitur Alexan. conſ. 146. in cauſa, & lite inter nobilem Raphaelem, colum. 2. verſ. & ſimiliter dicit, lib. 5. & Hippo. Marſil. in repet. rub. de fideiuſſorib. num. 85. & Ioan. Lupus, in repet. c. per veſtras, §. 20. verſ. ex hoc dicebat, de donat. inter virum & vxorem. Tu autem vide Pau. Caſt. conſ. 308. in iſto facto, col. 1. verſ ſecundò facit dubium, lib. 1.

XIX. LIMITATIO.

1 Decimonono limita noſtram regulam, non procedere, quando actus quiſpiam eſt nullus, propter aliquam cauſam: quia ſi etiam poſtea ceſſet ea cauſa, non tamen ceſſat effectus nullitatis, id eſt, non reconualeſcit actus, propter ceſſationem cauſæ, vt probatur ex §. 1. Inſtit. de exhęredat. lib. iuncta l. Papinianus, in prin. ff. de inoff. teſta. & ex l. eius qui, ff. de teſta. & §. præterea, Inſtit. quib. non eſt permiſ. fac. teſta. & §. 1. Inſti. de inutilib. ſtipu. & c. 1. de deſponſa. impub.

Declaratio l. ſi filiam, ff. de Senator.

2 Et hoc quoque facere videtur l. filiam, ff. de Senator. quæ repetitur ad verbum, in l. generali. §. vlt. ff. de ritu nup. vbi ſi filia Senatoris contraxerit matrimonium cum libertino, id quidem matrimonium nullum eſt: nec vires reaſſumit, etiam ſi cauſa ob quam illud matrimonium non valebat, ceſſat, quia ſcilicet pater deſijt eſſe Senator. Verum Bal. ibi, in priore lectura, dicit illud ibi, ideo procedere, quòd ius iam filię erat quæſitum, quod pertinet ad vndecimam limitationem, vbi diximus. In poſteriore autem lectura idem Bal. dicit eam cauſam fuiſſe remotam, qua ceſſante, non ceſſat effectus, & id pertinet ad ſeq. limit. vbi dicemus. Vel dici quoque poteſt, vt dicemus ex Alberico, infrà in 33. limitat. Vel etiam dici poſſet vltra eos, quòd ibi qualitas impediens non ceſſat, quia filia per caſum patris, non deſinit eſſe filia Senatoris, per l. emancipatum, §. ſi quis conceptus, ff. eo. ti. de Senator. quod bene animaduerterunt Rayn. & Alber. d. l. filiam.

Vtrum res inualida, quæ ad eum caſum venit à quo incipere potuit, reconualeſcat.

3 Sed ſi hæc qualitas deſineret, ita vt res veniſſet ad eum caſum à quo incipere potuiſſet, vtrum actus vires aſſumeret, ingens eſt labyrinthus. Ideo lectores relego ad gl. Barto. Floria. à S. Petro. in l. per fundum, ff. de ſeru. ruſt. præd. glo. & Bar. colum. 2. in l. cum viro prędium dotale. ff. de vſupat. et uſuc. glo. & alios, in c. quod initio, & in l. quæ ab initio, quæ eſt pe. ff. de reg. iur. Dyn. et Barto. in l. filius, ff. de ſolut. eundem Dyn. & alios in c. non firmatur, et in c. factum legitimè, de reg. iur. lib. 6. Barto. in d. l. pluribus, quæ eſt pen. §. ſi placet, ante medium, verſ. circa primum, & ibi cæteros recentiores, ff. de uerb. oblig. & eundem Bar. in l. cætera, in princ. ff. de leg. 1. Bald. in l. patre furioſo, ff. de his, qui ſunt ſui, uel alie. iur. Roma. conſ. 509. circa propoſitam conſultationem, in 5. dub. Barba. qui alios multos citat, conſ. 70. illud in medium referam, col. 1. & 2. lib. 3.

XX. LIMITATIO.

Hæc regula procedit in cauſa immediata, nõ in mediata.

1 Viceſimò limita, ut noſtra regula procedat in cauſa propinqua, & immediata, non etiam in remota, ſiue mediata, ut uoluit gl. in l. ſi mulier, per eum tex. ff. rer. amotar. & alia gl. à paucis in id annotata, in l. 1. in uerbo, te filio. in 5. oppoſ. C. de pact. Dyn. non obſcurè in c. priuilegium, in ſolut. 1. oppoſit. de reg. iur. lib. 6. Bal. in d. l. filiam, per eum tex. ff. de Senator. in 2. lectu. et in l. ſi cùm doté, in prin. col. ult. uerſ. ſecundò inducuntur, ff. ſolut. matr. quòd poſita cauſa immediata, et proxima, ponitur effectus: remota, remouetur effectus. Panor. in c. ex parte tua col. 2. verſi.

2.verſ.ſecunda ſolutio.de cõuerſ. coniug.Cępo. cauſ.criminal.conſi.2.ſuper caſu homicidij, col. 2. verſ. & quòd hoc ſit verum, cum multis ſeq. vt col.3.verſ.& ideo cùm ſumus, vbi dicit, quòd cauſa proxima eſt vera, & propria cauſa: remota autem ficta, & impropria. Ideo non habet locum in ſtatutis.

Ad idem ex Theologis.

2 Nec id à noſtratibus tantum fuit annotatum, vt ſcilicet deficiente cauſa remota, non deficiat effectus, quando & Theologi ſcholaſtici, non pauci fuerint eiuſdem ſententiæ, & inter cæteros Alex.Hales illorum anteſignanus, & è cuius ſcho la, veluti ex equo Traiano prodierunt cæteri eiuſdem notæ proceres, in 4.parte ſuæ ſummæ, quæſtio. 20.memb.2. art.2.§.1.col.2. in ſolu. 2. argu. & diuus Bonauentura lib. 4 ſententiar. diſtin.22.argu. 1.q.1.& Gabriel Biel.lib.1.eiuſdem operis. diſtinct.45.q. vnica, & iterum lib.2.diſt. 2.q.2.in 2.not.

Cauſam immediatam attendi debere.

3 Nam & aliàs cauſa finalis immediata, attendi debet, vt ſcribit Signor.Homod. doctor laudatiſſimus, conſi.79.cuius exordium eſt, factum ſic ſe habet, in quæſtione vertente inter dominum, col.2.verſi.preterea cauſa finalis, per l.cùm quis, cum ibi nota.ff.de dol.mal.& l.ſi ob turpem, ff. de condict.ob turp.cauſ.& l.nec tamen, ff quod met.cau. Et bene facit, quod diximus in 13.limit. nu.8.incip.ſunt & qui dicunt, ſcilicet cauſam remotam, & mediatam dici potiùs occaſionem, quàm cauſam.

Cauſam propinquam magis operari, quàm remotam.

4 Sed quòd ſemper aliàs magis operatur cauſa proxima, quàm remota, l.ſocium, qui in eo, §. 1.ff.pro ſoc.vbi Bal.dicit cauſam remotam æquiparari cauſæ impulſiuæ, & non finali, & l. qui domum habebat, in fi.ff.loca.& l. huic ſcripturę, ff.ad leg.Aquil.& l.idem ſi ob ſtuprum, §. ſed & quod meretrici, ff.de cond.ob tur.cau.& l.ſed & ſi plures, §.in adrogato, & ibi Bar. & iterum, l. qui liberis, §.hæc verba, ff.de vulg. & pupil. & l.2.§.ſicuti, ff.de hære. vel actio.vend. & l.ſed ſi ſic, §.vlt.ff.de lega.3.& l.rogaſti, ff.ſi cert.pet. & l. metus autem, §.ſed licet.ff. quod met.cauſ. vbi not.Bar.quòd in dubio text.loquens de cauſa, intelligitur de proxima, non de remota, & l. carbonum. ff. de verb.ſignif.& l. cùm de hoc, ff.de excep.rei iudic.& l. 2.C.eo. tit. & c. non poteſt, de præb.lib.6.

Cauſa in dubio intelligitur de propinqua.

5 Et voluit præterea Old.conſi.25.thema tale eſt, aliqui propter defectum, col. 1.verſ.præterea quantò cauſa eſt, vbi dicit quòd iuriſtę proximam cuiuſque rei cauſam attendunt, Io.And.in addit.Spec.tit.de iniur.§.ſequitur, verſ.ſed pone inimicus. Bar.in l.vlt.col. 2.verſ.pręterea in conditione, ff.de cond.ſine cau. Bald.in l.ex placito, colum. 1.& 2. C. de rer. permut. vbi id probat multis rationibus, et in l.1.§.ſimili modo, C.de Lat.lib.tollen.& in l.cùm antiquioribus, col.pe. verſ.ſextò quia filius, C. de iure deli. et in l. ſub prætextu inſtrumenti.la 1.col.2.verſ.præterea ſi dolus.C. de tranſact. et in l. vxor tua, C. famil. hercíſ. et in l. 1. paulò ante fi C.ſi cer.pet. vbi dicit, quòd cauſæ multùm remotæ non conſiderantur, quia actus non ſunt conſecutari ab ijs, niſi in virtute maiori acceptionis cauſę, per l.ſocium. qui in eo.§.vlt. ff.pro ſoc. et ipſe Bal.in l.ęde.col. verſ.quæro, de quibus vſibus.C.loca. vbi dicit, quòd non tenetur quis conſiderare remota, ſed propinqua, & allegat Senecam, vt ibi videre poteris, et idem Bal. in authen.ex teſtamento, & ab inteſtato.colum.4.verſ.13.capitulum, in fin. illius.C.de collat.Pet.Anch.in proœ.6.colum.3. verſ & alibi dubitatur. vbi et illud dicit, quòd Iuriſtæ attribuunt rem cauſæ proximæ, non remotæ, per d.l.ſi mulier, et idem Petr. in c.non poteſt.de preb.lib.6.et conſ.26.incip.in quęſtione ſupradicta.col.vlt.et conſ.315.dominus Bar. circa med.et conſ.329.dubitationem facit, vbi et illud quoque dicit, quòd ſecundum Iuriſtas debet ſemper actus attribui cauſæ proximæ, et ab ea denominari, et non à remota, et conſ.404. tria dubia.col.4.verſ. et iſtam opin.Imo.conſil. 139.præfatus Symus debitor.col.pen.verſ. pręterea poſito.Pan.conſ.45.quædam D. G. coniugata.col.3. verſ. reſtat nunc reſpondere. libr.2. Fran.Aret.conſ.161.uerum eſt, quòd Comicus. col.4.nu.5.ubi dicit cauſam mediatam, et remotam dici potius occaſionem, quàm cauſam, & conſ.148.in quæſtione propoſita.col.ult.Philip. Corn.conſ.266.circa primam conſultationem, colum.ult.lib.4.Barb.conſ.43.illud in medium referam, col.13.uerſ.reſtat modò videre, lib.2. vbi dicit, quòd ubi conſtat de cauſa propinqua, non curatur de remota. Iac.à S.Georg.in l. cùm hi, in prin.in 1.lect.col.2.nume.12. ff. de tranſ. Fran.Cur.iun.conſ.1.primùm complector, col. 3.nu.9.et iterum, conſ 2. circa præmiſſam, col. 2. verſ. quarta præmittitur concluſio. Philip. Dec.conſ.137.cuius præſcriptio incip. de abſolutione facta. col.3. uerſ. ſecundò principaliter. Matth.Affl.in c.1.col.4.nu.6 tit.Impe.Lotha. et Deciſ. Neapol. 127. mater habet duas. Hiero. Grat.conſ.177.in præſenti cauſa, col.2. nume.8. lib.1.Pau.Pariſ.conſ.127.lucrum dotis, colum. 1.et conſ.41.Io.teſtator, col.2.nu.7.lib.3.

Cauſa ſecunda nihil operatur, niſi inquantum ſibi à prima influitur.

6 Quibus adde quod in vniuerſum voluit Compoſtel.in c.cùm in cunctis, col.4. de elect. quòd in quibuſcunque hominum actionibus, cauſa immediata inſpicitur, quem ſic refert, & ſequitur Lud.Gomez.ſuper regula cancellariæ, de iure quæſito non tollendo, q.3.col.2. verſic. et tenendo iſtam partem. Sed et Ang.conſ.110. ſanctiſſima, et illuſtriſſima, col.uerſ.et ideo concludo, dicit generaliter, quòd ſemper prima cauſa eſt intuenda: neque enim ſecunda cauſa quicquam operatur, niſi quantum ſibi à prima influitur, per l.Prætor, §.prædium, ff. de leg. 2.& l.ſi quis domum, §.huic ſubiungi poteſt, ff. loca.& l.neceſſariò, §.vlt.ff.de peric.& commo. rei vend.& l.ſi ex duobus, & ibi gl.ordin. ff. de aſſigna. liber, nam vt ait philoſophus, vt ipſe

Ange.

Ang.ait, cauſa prima magis influit in cauſarum, quàm ſecunda. Et ideo cauſæ ſecundæ tanquam ſubalternæ, pluſquam cauſæ primæ concedi non debet, l.Publius.§.1.ff.de condi.& demon.& l.ſi viua matre.§.ī nepotibus.ver. nā licèt.C.de bon. mater.& l. 2.in prin. de interd.& tele.& deport.

Cauſa remota non imputatur ad homicidiū.

7 Ante hos omnes glo.in c.de cætero, in verbo, vnica. de homic. dicit, quòd cauſa remota non imputatur ad homicidium, aut aliud delictum, argu.d.l.qui domum habebat, ff.loca.& c.exhibita, eo.tit.de homic. Quam gl.ſequuntur Hoſt.Ioan.Andr. Henric.Bohic. Io. Ana.Panor. Fely. & cæteri, ex quibus ipſe Panor. not. quòd appellatione cauſæ, venit tantùm proxima. & idem voluit ipſe Pan.in c.quia diuerſitatem. col. 3.verſ.in gl.in verbo, non tamen, de cōceſ. pręb. & in c.diſcretionem, col. 2.verſ.ſed ego adderem, de eo qui cogno.conſang.vxor ſuæ.et Fely. qui alios citat in d.c.ſolitæ, col. 1.uerſ. ꝑ qua differentia, de maiorit.& obed.

8 Illa autem glo. interpretatur tex. ibi, cuius hæc verba ſunt: Qui homicidij cauſam dat, ad ſacerdotium promouendus non eſt, tanquam qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videamus. Ex quo illud Ciceronis Philipic.9. Is enim profectò mortem attulit, qui cauſa mortis fuit. In quibus illud annotandum, quòd cauſam dixerūt, non occaſionem. Occaſio enim cauſam remotam ſignificat, vt latè diximus in 13.limitat. nu. 8. qua quidem occaſione ceſſante, non ceſſat effectus, vt in eadem illa limit.oſtendimus. Igitur, vt tedeamus, cauſa propriè ſumpta quæ ſcilicet immediata eſt, imputatur ad homicidium, non etiam cauſa impropria, & mediata, quę occaſio dicitur, vt impropriè locutus fuiſſe videatur Iuriſconſultus noſter in l.qui occidit.§.vlt.ff. ad leg.Aquil.cùm dicit, Nam & qui occaſionem damni præſtat, damnum feciſſe videtur. Debuit enim potius dicere cauſam vt Cicero.

Euentus cauſa proxima attribuitur non remota.

9 Vt non immeritò ſcripſerit Bald. ille omnium noſtrorum ſcriptorum (pace illorum dixerim) vberrimus, ne quid ampliùs dicam, vix enim ſine præfatione honoris citare poſſumus, conſil.136.cuius initium eſt, proponitur, quòd Titius percuſſit, paulò ante fin.lib.2.quòd euentus, qui procedit à cauſis proximis, & immediatis, attenditur reſpectu illarum cauſarum: ſi autem non ſunt cauſæ immediatæ, tunc euentus non attribuitur illi principio remoto, ſed cauſis propinquioribus, ꝑ d.l.ſi mulier, ff. rer. amot. & d.l.huic ſcripturæ.ff.ad leg.Aquil. Ideo (vt ſubdit) non ab euentu, ſed à cauſis immediatis argumentum concludit.

De eadem re.

10 Nec tamen interim omittam quod tradit idem Bal.in l.1.col.2.in 4.oppoſ.C.ſi ſer.exte.ſe emi manda. dum loquens de proxima cauſa, & remota dicit, quòd poteſt conſiderari cauſa proxima, quando non eſt inſtrumentum, ſed fit per accidens, vt ſi pulſo aliquē, vnde in lapidem impegit, quo vulneratus eſt: & tunc propriè non dicor vulneraſſe: nec ſi ille moriatur, dicetur mortuus ex meo vulnere: quia non vtebar eo lapide ut inſtrumento, quo eum vulnerarem. Ideoq; ſtatuta loquentia de percuſſione, & ſimilia, non habent locum in hoc caſu, & idem propemodum dicit idem Bald. in l.de pecoribus.ff. ad leg.Aquil. & ibi quoque Sal. qui tamen nutat, & Flo.à S.Pet.in l.qua actione, §. Celſus autem multum.ff.eo.Pau.Caſt. in d.l.qui domum, verſ.& no.hìc arg.ff.loc.Io.Ana.& Felyn. in d. c.de cætero, de homic.& Cæpol.qui id dicit ſingul.d.conſ.2.ſuper caſu homicidij, col. 3.verſic. ſecundò modo poteſt.Ang.Are.in tract.malefic. in uerbo, & ipſum Titium percuſſit. Franciſ. Are.conſ.146.viſa conſultatione, colum.4. ver. hoc præmiſſo. Fely.qui ſolum Angel. allegat, in tract.quando conatus puniatur, col.4.verſic. ex his intulit, vbi id dicit nouum, & elegans Hippo. Marſ.in l.nihil intereſt, col.4.verſ.adde etiam aliud ſingu.ff.de ſica.& conſ.136.conſului proximis diebus, col.4.verſ.item contra doctrinam Matth.Afflict.in conſt.Sicil.incip.ſi quis aliquē, col.3.in 7.q. & ante hos Bar.in l.ſi gemina, colum.2.verſ.quæro quòd ſi te, ff.arb.furt.ceſ. Et optimè ad id facit tex.in c.ſtudebat, & ibi gl. 50. diſt. Poſtea autem ſubdit ipſe Baldus (neque enim id òmittere volui) in d.l.1.C.ſi ſeruus exter.quòd inſpecta veritate, cauſa cauſæ, non dicitur, cauſa cauſati, per l.1.§.deieciſſe, ff. de vi & vi arma.& l.quoniam multa facinora, C. ad legem Iuliam de vi publica. & ſequitur idem Cepol.d.conſ.2.col.3.verſ.ſed in quæſtione noſtra, vbi dicit, quòd id non procederet in ſtatutis, in quibus verba debent propriè & ſtrictè intelligi.

Vulneraſſe propriè quis dicitur.

Cauſa cauſæ non dicitur verè cauſa cauſati.

Legatis principis donatum, an illorum docent eſſe proprium.

11 Ex hac autem ratione quam diximus de cauſa remota, multi fuerunt in ea ſententia, vt legati principis, aut ciuitatis non teneantur reſtituere, id quod eis donatum eſt ab his, ad quos miſſi ſunt, nam licèt ſit eis collatum in honorem principis, vel ciuitatis, tamen id ad propriam eorum utilitatem datum fuiſſe cenſetur: nam hæc eſt cauſa proxima, altera remota, ut dicit Bal.in d.l.ſocium, qui in eo.§.1. ff. pro ſoc. De quo tu uide gloſ. in l.qui proprio, §.procurator, ut in cæteris, & ibi latè Albe.colum.1. verſ.vlt. dicit gl.& ſic fuit, Gui.Cu.Barto.Bald.Ang. & Pau.Caſt.ff.de procur.gloſſ. in l.ſi verò quæ eſt 63.§.item quicquid, et ibi Bar.Bal.qui eum §.legit cum l.dotalem ſeruum, quæ eſt 61.Albe. qui eundem §.legit, cum prin.d.l. ſi verò, colum.2. uerſ.aliæ glo.ſatis patent, Ang.qui & d.§. legit cum d.l.dotalem, Imo.qui et ipſe illum §. legit cum d.l.dotalem, in fi.Rom. qui idem facit, col. pen. uerſ.in gl.eiuſdem l.Pau.Caſt. qui idem fecit in fi.& Alex.ff.ſoln.mat.et gl. in l. ſed ſi plures: quæ eſt 10. aut ut alij ll. ſeparantes in l. qui liberis, quę eſt 8.cōtinuādo 9.l.ſi pater.et 10.ſed ſi plures.§.in adrogato, in uerbo, beneficio adrogatoris, & ibi Ang.Imo.Pau.Caſt.Fran. Are. & Alex.ff.de uulg. et pup.ſubſt.Cyn.in l.1.col.

2.in

2.in 7.q.et ibi Alb.col.2.uerſ.et ex prædictis,C. de ſacroſ. eccle. & eundem Cyn. in l.vlt.col.vlt. verſ.quintò colligit ſic. & ibi Bald. in §. ſed cùm ſecũdam, C.de furt.Io.Andr.Petr.Anch.Domi. & Phili.Fran. in c. à collatione quod eſt pen. de appel.li.6.Albe.in l.cum aliquis, circa medium, verſi.item allegatur hæc lex,& ibi quoque Saly. poſt medium, verſ. item præſtat arg. C.de iure delib.Ioan.Cald.Cardi. Flor.Anto.Imo. & Pan. in cap.poſtulaſtis, quod eſt pen.de conceſ. pręb. Bald.in l.extraneo, C. de don.& conſ.194.incip. præmiſſis verbis, poſt prin.lib. 2.& conſ.378. ſaluo ſemper, col.2.verſ.ad tertiam rationem, lib. 5.vt tamen interim non omittam quod à Valerio Maximo ſcriptum eſt lib.4.c.3.quòd Quintus Fabius Gurges, C.Numerius, Fabius pictor, Quintus Vgolinus legati ad Ptolomeum Regẽ miſſi, munera quæ ab eo priuatim acceperant, in ærarium quidem prius, quàm ad ſenatum legationem referrent,detulerunt: ſcilicet,de publico miniſterio nihil cuiquam, præter laudem bene adminiſtrati officij accedere debere, iudicantes. Verum Senatus decreto,& populi permiſſu quæſtores in id dati,legatis promptè vnicuiq; diſtribuerunt.

Cauſa remota, & propinqua an impares iudicentur.

12 Hæc tamen quę cauſam remotam non conſiderant, ſed tantùm propinquam, declarabis primò vt procedant,niſi eſſet quæſtio de damno dato cauſa alicuius: tunc enim ad imparia non iudicantur cauſa remota,& proxima,vt not.conſuluit Cald.conſ.4.abbas locauit, ſub titu. de locat.quod pro ſing.ſequitur Chaſſe.conſ. 1. Burgundiones, in 4.parte, col.3.verſ.miror tamen de iſto dicto, vbi tamen declarat, vt apud eum videre poteris. Et id certè reuocandum eſt ad ea quę latè ſcripta ſũt in d.c.de cętero,de homicid.

Cauſa remota deſcendens à propinqua cenſetur eſſe propinqua.

13 Secundò declarabis, vt procedat niſi illa remota cauſa deſcenderet ex cauſa proxima, vt voluit Paul. Caſt.conſ.119.cuius prin.eſt,hæreditas prædicta videtur pertinere, col.2.ver. item dico quòd ſtatutum lib. 1.in id allegans Bal. in l. illam,col. 2.verſ.quintò,quia ſufficit.C.de collat. Cui adde quòd prima cauſa ſemper repræſentatur in ſecunda, in quam influit, l.licèt.§.ea obligatio.ff.de procur.

Cauſa ſecũda, ſine qua effectus ſequi non poteſt, inſpicienda eſt.

14 Tertiò declarabis,vt procedat niſi ſecunda cauſa talis eſſet,vt effectus ſequi ſine ea non poſſit: tunc enim magis reſpiceremus ſecundam, eam cauſam,quàm proximam.uerbi gratia, in vſucapione cauſa proxima eſt dominium: ſecunda, poſſeſſio: ſed quia ſine poſſeſſione vſucapio non procedit, l.ſine poſſeſſione, & l.non videtur,ff.de vſuc.magis inſpicimus poſſeſſionem, licèt ſit remota cauſa, quam dominium, quæ eſt proxima, vt ſcribit Bar.in l.1.col.1.in vlt.oppoſ. ff.de cõſti.prin. Et vide quę dicã in ſequen. declara.& iterũ in nume.18.incip. ego in meo codice.

15 Quartò declarabis (& hæc quidem declaratio proximè ad præcedentem accedit) ſecundum ea quæ ſcribit Bal.in.c.imperialem, §.illud quoque præcipimus, lib.2.feud.col.1.tit.de prohib. feud. alien. per Fride. dum tractat in cauſis ſubordinatis,à qua eorum denominetur effectus. nam aut prima, inquit, cauſa inducit ſecundam, ſed non effectum eius, & tunc ex ſecũda tantùm inſurgit effectus:vt patet in mandante & mandatario: nam mandans eſt cauſa anterior, mandatarius autem, qui contractum explicuit, cauſa poſterior: & quia effectus contractus in hac poſteriore includitur, & non in priore, ideo actio incipit à poſteriore, & ei attribuitur actio directa: & non à priori, cui vtilis attribuitur, l.quæcunque gerimus,ff.de act.& oblig.& l.Iulianus, §. ſi procurator vendiderit, ff.de act. emp, & l. idemque, §. ſi quis Titio, ff.mand. Sed quando prima cauſa ſecundam includit, & effectum eius tunc primam eam cauſam inſpicimus, l. ſi ita ſtipulatus fuero, §.vlt.cum l.ſeq.ff.de verbo. obliga.& l.ſi quis pro eo.§.ſi nummus, ff. mand. Hæc ille, qui ex hoc decidit quæſtionem, an vaſallus vaſalli offendens dominum domini amittat feudum, vt ibi videre poteris, & eum quoque ibi ſequitur Card.Alex.col. 2.ver.non obſtat,& Matth.Afflict.col. 2.verſ. ſecundò nota ad idẽ. Et vide etiam quæ dicam infrà nu.17. & ſeq.

Quid in cauſa multum remota.

16 Quintò declarabis hanc limitationem, vt procedat in cauſa multum remota: ſecus ſi non ſit adeò remota, ſed proximè coniuncta, tunc enim æquè attenditur, ac cauſa proxima immediata,per d.l.cùm de lanionis,§.aſinam,ff. de inſtruct.vel inſtr.leg. & l. in lege Cenſoria. ff. de verb.ſign.& l.vxori quis,ff.de aur.& arg.lega. vbi Barto.not. quòd cauſa intelligitur etiam de cauſa remota non multum, non item de multũ remota, quæ magis dicenda eſt occaſio, quàm cauſa.idem Bar.in l.vt iuriſiurandi,in prin.circa med.ff.de oper.liber.& in l.ambitioſa, col. 5.in 2.regula, uerſ. ſed quæro pone habentes, ff.de decre.ab ord.facien.& in d.l. ſed ſi plures,§. in arrogato,ver.ego limito hoc dictum.ff. de vul. & pupil.ſubſt.vbi eius rei exemplum ponit,& ibi quoque Alex.col.1.verſ.item no.ex eo tex.& Iaſ. col.2.uerſ.nota diligenter.Io.Ana.in d. c.de cætero, in fi.de homic. vbi etiam allegat l. quæ religioſis,ff.de rei uend. Franc.Aret.in l.ſi ante nuptias,col.ult.ff.ſol.mat.& conſ.6.viſo inſtrumento diuiſionis,col.3.verſ.nam iſta eſt regula, & iterum conſ.114.viſo et diligenter examinato,col.4.verſ.cùm igitur prima uice.et conſ.29. diligenter et maturè conſideratis,col.5.uerſ. uerùm igitur ad quintum. et Soc. dum allegat d.l. uxori,et ibi Bar.in l.certi condictio,in 2.not.ff.ſi cert.pet. et bene facit quod ſuprà diximus, ex Bal.in d.l.1.C.ſi ſer.exte. ſe emi mandauerit.

Cauſa mediata.

17 Qua in re tamen illud annotandum eſt, quod Fran.Are.ſibi in hoc contrarius,in d.§. in arrogato, quem legit ſub l.ſi pater col.2. ver.tractat etiã Bart.hic, tradit cauſam mediatam ita cohęrentem proximę,ut nulla inter eas ſit media,non accipi pro proxima, vt dicit colligi ſatis euiden-

tes

ter ex l. Proculus, ff. de neg. geſt. & l. metum. §. ſed licet vim à quocunque. ff. quod met. cauſ. & utrobiq; Bar. idq; dicit eſſe de mente d. l. lege Cenſoria, quam tamen Bar. in d. l. ambitioſa, adducit pro ſua illa ſententia. Nec obſtat (inquit) d. l. vxori, quia ibi veſtes emptæ pro ancillis non veniunt tanquam paratæ mediatè in vſum vxoris, & vt legatũ per ſe factum: ſed veniunt acceſſoriè ad ipſas ancillas, quæ erant paratæ vxoris cauſa. legauerat enim teſtator quicquid vxoris cauſa paratum erat: ad legatum autem principaliter factum veniunt acceſſoria, tanquam pars legati principalis, l. creditor, §. vlt. ff. de liber. leg. & bene facit l. 1. §. quę depoſiti. ff. depoſ. Non ſolùm autẽ non attenditur cauſa mediata, quæ non attenditur à diſponente, tunc cùm fit diſpoſitio: ſed nec etiam cauſa illa mediata, quæ intenderetur à diſponente, tanquam cauſa cauſæ immediatę. vnde licèt procurator emat, quia ſibi fuit mandatum, tamen cauſa acquiſitionis mediata eſt emptio: & quia illa cauſa venit à procuratore, ipſi acquiritur ius directum, l. Iulianus, §. ſi procurator, ff. de actio. emp. & ita dicit voluiſſe Bal. in cap. imperialem, §. inſuper, tit. de prohib. feu. alien. per Frider. lib. 2. feud.

Actus denominatur a prima cauſa, cum nõ tranſit per medium.

18 Ego in meo codice Baldi nihil tale reperi in eo loco, credoq; Franc. Aret. voluiſſe illum allegare, non in illo §. inſuper, ſed in §. illud. qui illum cõfeſtim ſequitur, cuius in eo loco dictum citauimus ſuprà nu. 15. Sed quicquid ſit, ego in hac re magis aſſentio Bar. ſententiæ, vti etiam faciunt Alex. & Iaſon, qui dicit Bar. ſatis reſpondere rationi Are. Præſertim verò quando huiuſcemodi cauſa mediata, ſiue remota talis eſt, vt ſine ea nullo modo cauſa propinqua & immediata produceretur; tunc enim haud dubiè conſideratur, ac ipſa cauſa immediata, vt no. Bal. in c. cùm omnes, col. 6. ver. item quia quando, de conſti. vbi dicit quòd quando cauſa proxima agit vi alicuius cauſæ, inſpicimus eam cauſam, quæ vim & efficaciam tribuit. per text. in l. vtrum, §. cùm quidam, ff. de reb. dub. & idem Bal. in c. literis, in 3. not. de reſcrip. dum no. ex eo text. ꝙ cauſa remota inſpicitur, cùm ea eſt fundamentum proximæ. Et id eſt propemodum quod ſuprà diximus nu. 14. & 15. qui ſunt 3. & 4. declaratio huius limitationis.

19. In qua re non poſſunt prætermittere, quæ idem Bal. ſcribit in duobus locis. primùm in l. tutores, per eum tex. ff. de teſta. tute. quòd quando res procedit à prima cauſa per medium, nec tamen tranſit per ipſum medium, tunc denominatur à prima cauſa, vt ibi. Cùm verò tranſit per medium, & requiritur virtus & influentia medij, tunc non ſimpliciter fit denominatio à prima cauſa, ſed ab vtraque. ſcilicet à prima cauſa, & medio influente. verbi gratia, in tutore teſtamentario confirmato per iudicẽ, qui nõ eſt merus teſtamentarius, nec merus datiuus, ſed habet quandam mixtam qualitatem. Ideo dubium eſt an præferatur legitimo, de quo per Dy. & Iaco. Are. in l. 2. ff. de confir. tut.

20. Alterum ipſius Bal. dictũ eſt, in l. non ideo minùs, col. 2. ver. & ideo oportet, C. de accuſat. quærentis, quando concurrunt duæ cauſæ ſcilicet cauſa proxima, & remota, quid agat cauſa remota in effectu. Quædam, inquit, ſunt cauſę primæ, quæ aliquid de ſe ipſis, & eorum ſubſtantia tranſmittunt, & transfunduntur in cauſas ſecundus, verbi gratia, prima cauſa calefaciens eſt ignis, ſol ſecunda cauſa: prima autem & proxima illa cauſa aliquid tranſmittit de ſua eſſentia effectiua. Diciturne igitur, quòd ſol calefacit, ſiue quòd à ſole caleſio? Et certum eſt, inquit, ꝙ ab vtroq;, ſcilicet à prima, & ſecunda cauſa: quia à prima cauſa ſemper aliquit transfunditur in ſecundam: ſequitur igitur ꝙ ei inhæret, ita vt cauſa ſecunda nihil agat, quin & prima etiam agat inhærens ſecundæ. Quædam autem ſunt primæ cauſæ, quæ de ipſorum eſſentia nihil transferunt in ſecundas: & tunc aut ſecunda cauſa talis eſt, quæ nihil agit abſente prima, verbi gratia, ego percutio te baculo, ego ſum prima cauſa, baculus ſecunda, ſed hæc nihil agit abſente, ſiue nõ agente prima. Ergo prima, hęc cauſa illa eſt, quæ principaliter actũ agit. Aut ſecũda cauſa agit abſente prima, vt ſi faciam te percuti per aliam interpoſitam perſonam, ea perſona ſic interpoſita eſt ſecunda cauſa quę liberè abſente prima potuit agere. Ideo prima cauſa non aſſiſtit actui, quia non eſt concreta ſecundæ cauſæ, ſed diſcreta, diſtincta & ſeparata. Et ita eſt in mandante & mandatario. Hæc ille, qui ex ijs quaſdam quæſtiones decidit vt ibi videre poteris.

21 Sed vt redeamus ad id quod diximus, cauſam mediatam, non multùm remotam, ęquè cõſiderari ac ipſam proximam, intelliges primò procedere, quãdo vtraque cauſa, ſcilicet mediata, & immediata, non multùm remota, eſt iam deducta in eſſe, vt noſtri loquuntur, ſicuti d. l. vxori, ff. de aur. & arg. leg. vbi vxor habebat ancillas, quæ ei ſeruiebant, quibus parata erant veſtimenta. Igitur cùm ancillę quę erant cauſa proxima veſtimentorum, iam erãt in ſeruitio vxoris, conſtat quòd cauſa immediata erat producta in eſſe, ſcilicet ancillę ſeruientes: vnde non mirum ſi veſtes dicuntur paratæ cauſa vxoris: quia quicquid eſt cauſa cauſę, dicitur cauſa cauſati: influit enim cauſa immediatè exiſtens in actu, vim & robur in cauſam mediatam, propter connexitatem quam habet ad eam, & dependẽtiam quam habet ab ea. Ita ſubtiliter, vt ſemper aliàs tradit Fran. Are. d. conſ. 6. col. pe. verſ. confirmatur iſta concluſio.

22 Intellige ſecundo modo, quando ambæ cauſæ proxima ſcilicet & remota, non tamẽ multùm remota, aut quæ etiam eſt fundamentum proximæ, tendunt ad eundem effectum, ſiue finem. Nam ſi eſſent alterius naturæ, & qualitatis, ita ut ad diuerſos effectus, ſiue fines red-

Et cum tendit ad eundem finem tunc ſpectatur magis propinqua.

derẽt, magis inſpiceretur cauſa propinqua quàm remota, vt voluit Bal. in d. c. literis, in 3. no. de reſcrip. per not. in d. l. ſi mulier, ff. rer. amot. dicitq; hanc rem nos naturam docere, nam ſi quis in pruno inſerit pirum, facit pira, non pruna.

Quæ cauſa proxima dicatur, quæue remota.

23 Quæ autem dicatur cauſa proxima, quę remota, intelliges ex glo. & alijs in l. pen. ff. de cõd. ob turp. cauſ. & ex alijs multis locis quos ſuprà citauimus, pręſertim Fran. Are. d. conſ. 14. col. 4. verſ. cùm igitur prima viee. & è Theologis Gabriel. Biel. lib. 2. ſenten. diſt. 1. q. 2. in 2. not. & ex philoſophis, Iaco. Fab. in introductione quam fecit in Phyſicam Ariſtotelis, ſtatim poſt prin. ex ſententia ipſiuſmet Ariſto. lib. 2. Phyſic. & iterũ in dialogis introductionis ipſi⁹ Phyſices.

Propter dictio.

24 Vt tamen non omittamus dictionem, propter, ſignificare cauſam remotam, vt videtur probare tex. in l. 1. & ibi Bar. in 1. no. Bal. col. 2. ver. quintò no. differẽtiam, & iterum in 4. oppo. rurſumque col. vlt. ver. vltimò quęritur extra, & Salyc. verſ. quintò nota differentiam, Pau. Caſt. poſt medium, ver. quintò no. ex eo; C. ſi ſer. ext. ſe emi mand. & tex. in l. eo tempore, §. vlt. in fi. & ibi Bar. Bal. Alb. Saly. & Pau. Caſt. ff. de pec. & in l. 1. §. nunc videamus, & ibi Bar. qui eũ §. legit. cum §. emancipatus, ff. de cõiung. cum emancip. liber. & in l. 1. §. ex incendio, & ibi Bart. ff. de incend. ruin. naufrag. & in l. ſocium, §. ſocius, & ibi Bal. poſt Richar. ff. pro ſoc. Et voluit Collect. in c. quod dilecto, col. 1. nu. 3. de conſang. & affinit. Bar. in l. non dubium, col. pe. ver. nota ꝙ dictio, & ibi Iaſ. col. 5. ver. adde idem eſſe, C. de legi. & idem Bar. in l. 1. col. 7. ver. circa hoc eſt videndũ, ibi, cuius gratia debes ſcire, C. de ſenten. quę pro eo qđ intereſt, Bal. in d. l. qui proprio, §. procurator vt in cęteris, ff. de ꝓcu. & in l. ſi ex arrali, paulò ante fi. C. de actio. emp. Imo. in c. qualiter, in vlt. no. de elect. Luc. Pen. in l. qui per potẽtiã, C. de omni agro deſer. & quãd. ſteril. fertil. impon. lib. 11. & Fran. Aret. d. conſ. 14. viſo & diligenter conſiderato, col. 4. verſ. ſicut enim vaſallus. Cor. conſ. 290. ardua plurimùm, col. antep. in litera t, lib. 5. Alex. in l. diuortio, §. ſi vir. col. 2. verſ. aut quæritur vtrum. ff. ſol. mat. & conſ. 144. viſo themate, col. 3. nu. 13. lib. 6. & Fely. in c. ſolitę, col. 1. verſ. & dixit de maio. & obed.

Licèt aliquando proximam denotat.

25 Quamuis aliquãdo cauſam proximam denotat, l. ſi propter, ff. rer. amota. prout nonnulli eam allegant, & l. additio, ff. de acq. hære. Ideo Cald. conſ. 4. abbas locauit. tit. de loca. quod eſt omnium conſ. 83. dicit eam dictionem, vtramq; cauſam ſimul ſignificare. Ang. conſ. 312. prout patet ex themate. Sed cùm ſignificat propinquam, eſt ex improprio ſignificatu, vt dicit Salyc. in d. l. 1. C. ſi ſeru. exter. & Fran. Are. in l. additio, in 3. no. & alij multi ex ijs quos ſuprà citauimus.

26 Sed & dictio propterea, quæ ex illa conficitur, denotat cauſam remotam, vt tradit Soc. conſ. 156. incip. pro fundamento deciſionis, col. 5. ver. ſecundum fundamentum; lib. 2. vbi in id allegat loca quæ loquuntur de illa dictione propter. Et col. ſeq. ver. præterea reſpondetur, nam poſito, dicit ꝙ etiam denotat aliquando cauſam proximam, prout, inquit, habetur in l. cancellauerat, & ibi Bal. poſt prin. ff. de his quę in teſt. delen. & per Bald. in d. cap. quia propter, de electio. cuius dictum in eo loco ſupra citauimus.

Dictio ob cauſam remotam denotat.

27 Similiterq; dictio ob, propriè cauſam remotam ſignificat, d. l. non dubium, & ibi Bar. col. vlt. verſ. not. quod dictum, & Bal. col. 1. in 5. not. & Iaſon col. 5. in 9. not. C. de legib. ipſe Bar. in d. l. eo tempore, §. vlt. & ibi Bal. ff. de pecu. & idẽ Bar. in d. l. 1. vbi ſuprà, C. de ſenten. quę pro eo quod intereſt. Bald. in d. l. qui proprio, §. procurator. vt in cęteris, ff. de procur. Imo. & Pan. in c. qualiter, vterq; in vlt. no. per eum tex. de electio. idem Pan. in c. auditis, col. 1. in vlt. no. etiam per eum tex. de procurat. & in c. inter dilectos, col. 4. ver. nota ibi ex eo, de fid. inſtru. & in c. exhibita, col. 2. in vlt. not. de rer. permut. Domi. in c. de liberatione, §. prohibemus, in vlt. not. per eum tex. de offic. leg. lib. 6. Fely. in d. c. ſolitæ, col. 1. vbi ſuprà, de maior. & obedien.

Dictio pro cauſam propinquam dicit.

28 Verùm dictio pro, ſignificat cauſam propinquam, & immediatam, vt proditum eſt à Bal. in d. c. quia propter, quo loco ſupra citauimus, vt dicit notari in l. dominus Sticho, ff. de pecul. leg. Ex quo & illud quoq; fit, vt eadem denotet cauſam finalem, vt ſi alicui legetur pro alimentis, vt dicit idem Bal. in l. ex arrali. C. de actio. empt. per l. cùm ij. §. ſi quis de alimentis, ff. de tranſact. quæ tamen nihil huc facit. Nam ea dictio, non afficit rẽ cui adijcitur, vt cùm dicitur pro fundo, vt ſcribit Luc. Peñ. in l. 2. col. 2. ver. iterũ no. differentiam, C. de his qui ex public. ratio. lib. 10. per l. 2. §. vlt. C. ſine cenſ. vel reliq. Et dicit Archid. in c. Agatho, 63. diſt. ꝙ hæc dictio aliquando denotat cauſam finalem, aliquando efficientem, aliquando aliter. & in c. iudices, paulò poſt medium, 1. q. 1. ꝙ nonnunqam denotat cauſam remotam, & occaſionalem. & in c. ordinationes, col. 2. uer. propter hoc. 1. quoq; q. 1. quòd interdum non notat cauſam finalem, ſed excitatiuam. ut etiam Cor. conſ. 82. incip. imminet, col. 2. circa medium, lib. 3.

29 Sed & dictio ex, cauſam quoq; propinquã ſignificat, ut uidere licet ex omnibus propè locis ſuprà citatis in dictione propter, & pręterea ex tex. in l. qui liberis, §. hæc uerba, & ibi Fran. Are. ff. de lega. 1. & uoluit Collecta. in d. c. quod dilecto, num. 3. de conſang. & affinit. Bar. in l. 1. §. ſi plures, in repe. col. 4. uerſ. expeditus de oppoſitione, ff. de exercit. & in d. l. eo tempore, §. ult. & ibi quoq; Bal. Alber. Salyc. & Pau. Caſt. ff. de pecu. & idem Bar. in l. liberorum, col. 5. uerſ. præterea probatur quòd propria, ff. de rer. ſigni. Bal. in l. 3. §. quacunq;, poſt mediũ uer. circa ſecundum punctum, ff. de iureiuran. & in l. maximum uitium, colum. 3. uer. præterea cui non competit, C. de lib. pręteri. & ĩ l. 1. col. 1. uer. quęro quid ſi di-

ſi dicatur,& ibi Pau.Caſt.circa medium, C. de cond.inſer.& idem Bal. in l. vlt. circa med.verſ. quæritur nunquid ex dicta, C.de teſtam.manu. vbi ex hoc dicit,quòd vbi lex.dicit ex ſtipulatione alterius agi, poſſe intelligitur ſine ceſſione,& in c.iniuria, col.vlt.verſ.ſi ſtatutum dicit, tit. de pace iura. firmanda. Ang. in l. Lucius, la 2. poſt prin.ff.de hær.inſti. niſi (inquit) aliud ſuaderet na turalis æquitas,vel ratio, vt ibi per eum. Luc. Pen.in d l.2 col.2.ver.item quod præpoſitio, C. de ijs qui ex pub.rationib.lib.10.vbi & ad hoc al legat l. ex libero, ff. de quæſt. & §. impuberes, inſtit.de ſuſpect. tuto. Anto. in c. pactum, in 2. no.per eum tex.de verb.ſignifi.Imo in d.l.ſi finita, §. 1.col.1.ver.no.quòd dictio, ff.de dam.infect.& in c.qualiter,in ult.nota.de electio.Paul. Caſtr. conſ.164.in præſenti cauſa, col.4.ver.con ſtat autem quòd illa dictio, lib. 2. Dom. in d. c. deliberatione,§.prohibemus,in vlt.not. per eum tex. de offi.lega.lib.6.Panor.in c.auditis, colum. 1.in vlt.not.per eum tex.de procurat.& in c.inter dilectos,col.4.ver.no.ibi ex eo,de fid.inſtru.Frã. Aret.in l.cauſa cognita,circa medium,ff.de vulg. & pupil.vbi ſequitur, & dicit ſing. id quod ſuprà diximus de ſtipulatione alterius.& in l. Prætor ait. colum. 2. verſ.ſi autem teneas, ff. de acq. hæred. & in l. quoniam nouella conſtitutio. in fi.C.de inoffi.teſta.Alex.in l.diuortio, §. ſi vir, col. 2.vbi ſuprà.ff. ſol. mat. & in l. petens. col. 2. uer.ſed hoc eſt violare,C. de pact.& conſ.49. viſo proceſſu,col.1.ver. & licèt dicta bona, lib. 3. & conſ.124 incip. ſuper primo quæſito, col.vlt. ver.non obſtat q dictio ex, li. 4. & conſ. 56. Aldronãdus,col.2.nu.3.lib. 5.& conſ.61. viſo proceſſu, col.2.nu.6.eo.lib. 5.& conſ.144. viſo themate,col.5.nu.12.lib.6. & conſ. 198. perſpectis his,col.pe.nu.11.eo.lib.6.Cor.conſ. 25. in præſenti cõſultatione,col.3.verſ.& ſic eſt indi fferẽs, lib.1.& conſ.122.circa præſentẽ cõſultationem, col.antepe.in littera c.lib.2. & conſ. 199.in præſenti conſultatione,col.12.ver.& pro hac cõcluſione,lib.2.& conſ. 200.conſuluerunt, in addit. col.vlt.lib.3.& conſ.290.tota vis, col.1. in litera b,lib.4.Maria. Soc. Senior, conſ. 14. ſequendo ordinẽ,col.2.ver.tertiò probatur,lib.1.& cõſ.51. viſa facti narratione.col.2. nu.7. lib. 4. Fely. in c. ſolite.col. 1.vbi ſuprà,de maior.& obed.Iaſon in in l.1.in 1.no.ff.de iuſtit.& iur.& in l.certi condictio,i prin.col.5.verſ.primò q dictio,ff.ſi cert. pet.et in l. ſi mihi & tibi, col. 2. ver. ſecundò et fortiùs, ff.de leg. 1.et in l. non dubium,colum. 5. in 9.not.C.de legib.Franc. Rip. in l. ex facto, §. ſi quis ita, quod eſt vlt.col.1. ver. pro iſta parte, ff.ad S.C.Trebel.et omnes vbique.

Si lex dicit ex ſtipulatione alterius agi poſſe, intelligitur ſine ceſſione.

30 Licèt, nonnunquam hæc dictio cauſam quoque remotam ſignificat,vt patet ex l. 1. §. ex incendio, vbi Bar.et Ang.not.ff.de incend. ruin. et naufra.et d.l.additio,ff.de acq.hæred.et l.ſi pu pillus,et ibi Fran. Aret.in 1.not. eo. tit. et d. l. ſi plures,§.in arrogato, ff. de vulg. & pupi. ſubſti. et l.cùm filius, et ibi Bar.poſt.prin.ff.de leg.3. et d.l.ſi finita,§.1.in princ.et ibi Bar. et alij, ff. de dam.infect.et d.l.prætor ait,§.1.ad fi.et ibi quoq; Bar.ff. de bon.autor.iudic.poſſid.et l.apud Trebatium,in prin.cum glo.1.ff.de aqua plu. arcen. et l.1.et l.cùm ex cauſa.C. de inoffi. teſt.et auth. ex cauſa exhæredationis,inſerta.l.fin. et ibi Cor. col.2.ver.not.q præpoſitio ex,C.de lib.præte. et l. ex falſis,C.de tranſact.et c. 1. et ibi Ant. in vlt. no.de cler.pugnant.in duel.et gl.in l.cùm oportet,in uerbo, ex eius ſubſtantia, et ibi expreſſiùs Bar.col.1. uerſ. quæro ergo qualiter, C. de bon. quæ lib.Rapha.Fulgo.conſ. 13. circa primum, col.3.verſ.illud porrò,Cor.conſ. 144. viſo dicto themate,col.2.in litera o,li.1.Sed id certè eſt ob ſubiectam materiam, vt dicit Come. in dicta auth.ex cauſa.et conſ.1.circa primum, col.7.in litera q, lib.4.regulariter autem contrà, vt patet ex ſupradictis in præceden.et dicit Bart.in om nibus propè locis in hoc uerſ.citatis.

Sed & ea nonnunquam cauſam remotam deſignat.

31 Nam et dictio de, quæ eiuſdem ſignificationis eſt, (ut ſcribit Bar.in d.l. Prætor,§.1.in fi. ff.de bon. autor. iudi. poſſidend.) ſignificat etiã cauſam propinquam,vt probat tex.in d.l.1.§.nũc uideamus,et ibi Bar.in §.emancipatus,ff.de coniung.cum emancip.liber. et uoluit etiam Bar. in d.l.1.§.ex incendio,ff.de incen.ruin.naufrag.Bal. poſt Iac. in d.l.non dubium,col.1.in 5.no. et ibi Iaſ.col.5.in ver.adde idem eſſe.C.de legib. et ipſe Bal.in l.de pecoribus, uer. item dictio de, C. ad leg.Aquil.et in d.l.eo tempore. §.ult. in fi. ff. de pec.Imo.i l.ſi finita,col.1.ff.de damn.infecto, et ibi quoq; Alex.in 1.not.niſi (inquit) conſtet, aliud eſſe de mente loquentis, per eum tex.Pau. d.conſ. 164. ubi ſuprà, lib. 2. Fran. Are. in d. l. Prætor, col.2.ff.de acq.hære.Cor.conſ.290. ardua plurimùm,col.pen.in litera c.lib.3.

Dictio de, eſt eiuſdem ſignificationis, vt dictio ex.

32 Hæc enim dictio de, notat ſubſtantiam, ut dicit Bal.in cap.excommunicatis. uerſ. quæro quę eſt ratio,ff.de offi.leg.per d.l.1.§.uideamus, ff.de coniung.cum emancip.lib.Ideo,inquit, legati de latere dicuntur, quaſi ſint de ſubſtantia ſedis Apoſtolicæ.et idem dicit in cap.cùm in ueteri,col.1.uer ſ.nota cõſilium requirendum, ubi in id allegat magiſtrum ſententiarum, lib. 1. di. 26.in fi.et ſequitur Cor.cõſ.48.de pluribus, col. 4. in litera g. lib.2.et conſ.26.in hac conſultatione,col.6.uerſ.vrget.et fortiùs,lib. 3. idem autem Bal.poſteriori loco,col.quoque 1. verſ. ſed nunquid eſt neceſſe, dicit quòd ſi ſententia ferri debet de conſilio iuriſperiti, neceſſe habet iudex ſequi conſilium illius, cùm illa dictio de, det ei poteſtatem,arg.d.§.videamus: licèt ſecus eſſet, ſi diceretur cum conſilio.et illum quoq; in hoc ſequitur ipſe Corne. conſ. 53. pro deciſione, colum. 2. in literis c, & d, lib. 1. et d. conſ. 290. vbi ſuprà, lib. 3. Sed & quòd ſubſtantiam ſignificat tradit Cor. conſ. 1. circa primum, col. 7. in litera q, lib. 4.licèt, vt ibi dicit, impropriatur ſecundum ſubiectam materiam, vt etiam ap-

Dictio de, notat ſubſtantiã.

paret ex d.l.ſi finita,§.1.ibi.de eo opere, iuncta gl.& ibi Bar.& alij,ff.de damn.infect.quod & ipſum intellexit ipſe Bar. in d.l.1.§.ex incendio, ff. de incendio,ruin.naufrag.& ipſe item Cor.conſ.167.in hac cõſultatione,col.pe.in litera c.lib.2.

Hæc dictio minùs afficit, rẽ quã dictio ex.

33 Sunt autem qui dicunt hãc dictionem de, minùs afficere rem, cui adijcitur, quàm dictionem ex vt ſi dicimus ex fundo,ipſum afficit,l.defuncta,§.1.ff. de vſufru. & l. Caius, ff. de annuis leg. At cùm de fundo dicimus,ipſum non afficit, l.vlt.§.1.ff.de contrahen. emp. Ita enim voluit Luc.Pen.in d.l.2.col.2.ver.nec differentiã,C.de his qui ex pub.rationib. li. 10. At idem contrarium tenuit in l.qui potẽtiam,C.de om.ag.deſer. lib. 11.vt.n.inquit D.Auguſti. ſuper illud ad Ro. 11.quoniã ex ipſo,& per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.Attendendũ eſt, ꝙ non ait de ipſo, ſed ex ipſo.ex ipſo enim cœlum ſunt & terra, quia fecit ea:non autem de ipſo, quia nõ de ſubſtantia ſua. Frequentet tamẽ,vt ſubdit, vnum pro altero ponitur.Et ita dicit Lucas ſe dixiſſe in d.l.2.de his qui ex pub.rationib.vbi tamen contrariũ dixerat.

Omnes dictiones impropriantur, ob ſubiectam materiam.

34 Ex his autem quæ diximus in dictionibus propret, pro,propterea, ob,ex,& de,ſatis intelligis eas propriam naturam exuere:& impropriã induere ex ſubiecta materia. quod generale eſt & perpetuum in omnibus dictionibus,vt videre licet ex l.ſi vno,ĩ prin.& ibi gl.Bar.& Bal.ff.loca. & l.ſi lege,ff.eo.tit.& l. ſi ſtipulatus, ff. de vſur. cum multis concord.adductis à Fely.& Dec.in c. nam concupiſcentiam,de cõſti.& in c. quoniam abbas,de offic.delega.& Iaſ.in l.3.in 2.not.C.de trãſact.& à me in repet.l.ſi vnquã,in verbo,reuertatur,nu.36.incip.fallit ſecundo & generaliùs.& 2.ſeq.& alibi ſępe in ea gl. C.de reuocan. donat.

Alia de dictionibus ſupra memoratis.

35 Si autẽ alia ſcire vis de huiuſmodi dictionibus,vide de primis illis,propter,& pro, gl.in l. dominus Sticlio,in princ. in verbo, pro quibus, & ibi Alb.ff.de pecu.Io.And. in c. vlt. in princ. de do. & in c.petiſtis, poſt prin. de priuileg. De dictione,ex,Bal.in l.hoc iure,col.4.in 7.oppo.ff. de iuſtit.& iur.De dictione de, Io.And. in c.nullus ex conſilio,in multis locis, de reg. iur. lib. 6. Bal.in l.1.§. ius naturale, col.2.ver. quintò circa alimenta, ff.de iuſti & iure, & in d.l. ex hoc iure, vbi ſuprà,eo.tit.

XXI. LIMITATIO.

Hæc regula habet locum in cauſa expreſſa, non in tacita.

1 Viceſimoprimò limita noſtram regulam vt procedat in cauſa expreſſa, ſecus in cauſa tacita, & in mente tantum retenta, per tex. in l. ſi maiores, C. de tranſact. vbi tranſactio non reſcinditur ob defectum cauſæ non expreſſę,& ibi id no. omnes doct. & in l. ſi repetendi, & ibi quoque gl.& doct.ff.de cõd.ob cau.& l. 3.§. ſi quis,quaſi,& ibi item doct eo.tit.& l.quod quis, ff. de cond.indeb.& l.cùm in plures,§. locator, & ibi docto.ff.loca.& no.Bart.in l.ſi ego, in 2.oppo.ff. ſi cert.pet.& Pan.in c.ex parte tua, col.2.verſ.ſecunda concluſio, de conuer.coniug.& diximus in repet.l.ſi vnquam, in verbo,libertis,nu.24.& hęc quidẽ.C.de reuo.do.vbi & alios citauimus.

De eadem re.

2 Et huc quoque reſpicit quod à Baldo ſcriptũ eſt in l.vlt.in 2.oppo.ff.de hęred. inſti. quòd ſi ratio ſtatuti eſt expreſſa in ſtatuto,ea attendi debet,l.milites agrum, ff.de re milit. ſecus eſt ſi nõ ſit expreſſa nec in lege ſcripta, tunc enim magis attendi verba, quam rationem per l. proſpexit, ff.qui & à quibus.quod & propemodum voluit Pau.Caſt.conſ.314.ſuper eo quod quęritur, in 1.dubio. lib. 1. Sed quod propiùs accedit ad id noſtrum propoſitum, idem Bald.in l. 1. colum. 5. verſ. an ceſſatio,ff.ſolu. matr. dicit, quòd ceſſante ratione legis in eadem lege ſcripta, ceſſat lex. Si autem non ſit ſcripta, id non perpetuum eſt, vt ibi videbis, de quo & nos alibi diximus in ceſſatione cauſæ,ſiue rationis legis,& rurſum, in 1. limitatione.

Quid ſi cauſa tacita fuit cogitata ab vtroque contrahente.

3 Sed hoc multis modis intelligendum eſt. Primò, quantum ad contractus pertinet, vt procedat quando cauſa fuit tantum conſiderata in mente promittentis, aut donantis, prout illa iura in princ.allegata loquuntur. At ſi cauſa fuit ab vtroque cogitata tanquam finalis, & propter quam facta fuit promiſſio, aut donatio, tunc ea ceſſante ceſſat promiſſio, vel donatio, licèt expreſsè non fuerit adiecta, l. 1. §. vltim. cum l. ſeq. ff.de eſcuſatio.tutor.& l.quæ tutelam, ff. de teſta.tut.& l.etiam ſi patris,ff. de leg. 1. & l. ſi legatarius,ad ff.C.de legat.

De eadem re.

4 Et ita per illa iura dicit Rom. conſ. 417. in propoſito caſu aduertendum, poſt princ. Et id quoque ante illum voluit Barto. in l. cùm quid, per illum tex. colum. 2. ver.vlteriùs dubito hic, ff. ſi cer. pet.vbi poſtea docet qualiter probetur, quòd ab vtroque cauſa fuit conſiderata. Et tandem in fin. ex hoc infert poſt Guil. Cune. ad hanc ſpeciem, cùm ſcholaſticus recens veniret è ſtudio, abbas illi dedit fundum fruendum, dum viueret: poſtea cùm iret ad Palatium pro abbate, detecta eſt eius imperitia: quęſijt an ille fundus purè ſibi remaneret & reſponſum quòd poteſt abbas illi fundum auferre, cũ ceſſet cauſa inter ipſos veriſimiliter, ac præſumptiuè conſiderata, vt ſcilicet abbatem in ſuis litibus iuuatet, niſi tamen de alia cauſa appareret. & illum ſequitur Rom.d. conſ.417.repræhendens Ioan.And.aliter ſentientem, in addi. Spec. in rubr.de præben. & alia multa ſimilia adfert ipſe Rom. ex quibus, & in alio pulchro caſu conſuluit,ut ibi videre poteris. Sed cui adde Bald. in cap. peruenit, quod eſt tertium, in 1. no.de iureiuran.

Quid in foro conſcientia.

5 Intelligendum eſt & ſecundò, quantum ad contractus, procedere in iure fori, vt noſtri appellant: non etiam in iure poli, id eſt, conſcientię, ex eo quod ſcribit Adria. Floren. inſignis Theologus, qui ſummum pontificatum tandem adeptus eſt,in ſuis q.lib.4.ſententiarum, in materia reſtitutionis, in quæſtio. incipien. conſequenter quæro vtrùm indiſtinctè, in ſo-

lutione

lutione illius quæſtionis, vbi dicit, quòd ſi quicquam datum fuit propter aliquam cauſam, quæ tamen expreſſa non fuerit; is tamen cui datum eſt, in foro animæ tenetur reſtituere, ſi cauſa non ſubſit, quamuis lex repetitionem non concederet, per d. l. ſi repetendi, quam allegat. Nihil enim, ait, refert, quò ad ius diuinum, & naturale, an cauſa tacita fuerit, an expreſſa, modò de ea vtrinque conſtiterit.

De eadem re. 6 Sed hic aduerte, quia ſi Florentius intelligit de cauſa ab vtroq; conſiderata, nõ ſolùm id procederet in foro conſcientiæ, ſed & in foro iudiciali, modo de ea re conſtaret, vt diximus in præceden. declar. At ſi intelligit de cauſa conſiderata à donante tantùm, vt in caſu d. l. repetendi, quam allegat, eſt magna, & no. limitatio. vt videlicet is, cui donatum eſt, teneatur reddere, quando ſibi conſtiterit fuiſſe donatum, ob cauſam conſideratam à donante, quæ non ſuberat, vel poſtea ceſſauit. Scio autem Deum Opt. Maxim. non tam verba conſiderare quàm animum, vt ſi verba donantis, & cauſam exprimentis faciant locum repetitioni, faciat quoq; animus.

Vnica cauſa, vel ratio habetur pro expreſſa. 7 Intelligendum eſt tertiò, & id pertinet ad leges, & conſtitutiones, non procedere, quando illa tacita, ſiue coniecturata cauſa, & non expreſſa, eſſet vnica, nec alia reddi poſſet: quia huiuſmodi cauſa habetur pro expreſſa, arg. tex. in l. nominatim, quæ eſt 2. tit. in verbo, ſi modò vnicus ſit, ff. de lib. et poſtb. et l. fundus qui locatus eſt, in fi. ff. de fund. inſtru. & l. milites agrũ, ff. de re milit. & l. ſi domino, & ibi Bar. & alij, ff. de leg. 1. & l. patronus, §. 1. ff. de leg. 3. & l. ſi tibi, § . 1. & ibi Bar. & rurſum. l. ſi hæres, & l. ſi optio. in 1. reſpon. ff. de optio. leg. & §. nominatim, Inſti. de exhære. lib. & c. ex parte, le. 1. & ibi gl. vlt. & Panor. col. 2. ver. in gl. fi. ibi. & Fely. in fi. qui eum tex. dicit ad hoc ſing. de offi. & poteſta. iudic. deleg.

A ratione unica tacita, argumentari poteſt, ac expreſſa. 8 Et id quidem ut ſcilicet, cùm vna tantum ratio reddi poteſt, pro expreſſa habeatur. Et ita quidem, vt ab ea, vel à ſimili, vel eadem, vel à ceſſante ipſa, vel aliàs argumentari poſſimus, tenet gl. in l. quamuis, & ibi Bal. in prin. Pau. Caſt. Raph. Fulgo. Phil. Cor. & alij recentiores, C. de fideic. ex quibus ipſe Bal. docet, tunc non eſſe interpretationem extenſiuam, ſed intellectiuam, & id procedere tam in teſtamentis, quàm in ſtatutis. Dyn. in c. vlt. de reg. iur. lib. 6. Bal. in l. maximum vi. ium, col. 3. ver. ſed Bar. dicit, C. de liber. præter. vbi expreſsè dicit, quod ex ea poteſt ſumi argumentum, ut ex cauſa finali. & in l. quoties, col. 1. uer. nota ex qualitate, & in l. ult. C. de natura. liber. & in auth. quas actiones, col. 2. in 3. q. & ibi Iaſ. col. 6. uerſ. adde idem eſſe, C. de ſacroſ. eccleſ.

De eadem re. 9 Sed et alij plures ultra Bal. et alios ſuprà adductos, idem uoluere Imo. in l. ult. colum. 3 uerſ. item etiam aduerte, ff. de hered. inſtit. Panor. in c. ult. colum. 3. uerſ. et plus ego puto, de reſcri. et in c. nihil, col. 5. uerſ. nec obſtat ſi dicatur, de electio. et in c. cùm inter uniuerſas. col. 2. uer. et quanquam iſta iura. eo. tit. et conſ. 75. quidam deceſſit, col. 4. uerſ. et ſic in quacunque materia, lib. 1. Raph. Fulgoſ. conſ. 15. proponitur, col. 2. uerſ. quæ namque alia ratio. et conſ. 78. ſuppoſito ſtatuto tenoris qui ſequitur, ſtatuimus, col. 2. verſ. et licèt hæc ratio. et conſ. 109. ſi qua quæſtio, colum. pe. uerſ. quæ nanque poteſt alia, & conſ. 152. ſuppoſito ſtatuto tenoris, qui ſequitur, uidelicet, colum. ult. uerſ. quæ nanq; poteſt, nam idem fermè conſilium eſt cum illo 78. Alter Raph. Co. in l. ſi uerò, §. de viro, uer. item niſi ratio eſſet, et ibi Pau. Caſtr paulò ante medium, uerſ. idem, ſi ratio non eſſet, ff. ſolut. mat. idem Raph. Co. conſ. 2. proponitur, quòd Ser Blancus, colum. 1. in fi. et conſ. 146. Simon Helius. colum. pe. in fi. Ro. conſ. 32. ui ſa municipali conſtitutione, col. 2. tertiò hoc ſtatutum, et cõſ. 100. in præſenti cauſa, colum. 1. uerſ. ratio autem, cum ſeq. ubi loquitur in caſu noſtræ regulæ, ut ſcilicet ceſſante ratione conſtitutionis, quæ ſola reddi poteſt, licèt non ſit expreſſa, ceſſet conſtitutio. et conſ. 120. circa primum, in fi. et conſ. 404. in cauſa propoſitæ conſultationis, col. 1. uerſ. his tamen non refragantibus, ubi etiam loquitur in caſu noſtræ regulæ. et conſ. 411. quatuor ſunt, col. 1. uerſ. à qua quidem Pau. Caſt. conſ. 251. uiſa quadam ſecuritate, ante medium, lib. 1. & conſ. 256. uidetur dicendum, quòd dictum cõſilium, poſt medium, eo. lib. 1. et cõſ. 40. præſens caſus, poſt medium, lib. 2. et conſ. 8. quod eſt ſimili initio. col. 1. eo. lib. 2. Alex. in l. ſi conſtante, in prin. colum. 3. uer. fortius uidetur, quia etiam, et ibi quoque Claud. Seiſel. col. 3. uer. tertiò fallit, ff. ſol. mat. ubi et hoc dicunt procedere in correctorijs. idem Alex. conſ. 48. ſuper extractione, colum. 2. verſ. et cum nulla alia lib. 1. et conſ. 24 animaduerſis bis, ante fi. lib. 2. et conſ. 50. uiſis actis cauſæ, col. 3. uerſ. et ſaltem ubi ſcripta, eo. lib. 2. et conſ. 22. conſideratis uerbis ſtatuti, col. 1. li. 4. et conſ. 52. circa hanc dubitationem, col. 4. uerſ. quinimo plus dico, eo. lib. 4. et conſ. 85. animaduerſis optimè his, col. 1. uer. ſecundò pro hoc facit. eo. lib. 4. et cõnſ. 100. uiſa parte teſtamenti. col. 2. uerſ. quod autem teſtator, eo. lib. 4. ubi et id dicit procedere in contractibus, et ultimis uoluntatibus. & conſ. 89. circa primum dubium, col. 2. uerſ. vnde. ſicut quando, lib. 6. & conſ. 7. attentis et ponderatis, col. 3. uerſ. aduertendum eſt, lib. 7. et conſ. 129. ſuper primo dubio, col. 2. uerſ. præſuppono et ſecundò, eo. lib. 7 Cepol. in l. ſciendum, la 2. col. 2. nu. 7. ff. de ædil. edic. et cauſarum criminal. conſ. 74. uiſo ſtatuto Taruiſij, col. ult. uerſ. quia reſpondetur. Baptiſt. Cacia. in repe. l. omnes populi, in materia interpretationis extenſiuæ, char. 16. ff. de iuſtitia, & iu. Corne. conſ. 217. Quirianus colum. ultim. lib. 3. Bar. in repet. rub. de fide inſtru. colum. 9. et conſ. 32. ſapienter ſcripſit, colum. 1. lib. 2. Phil. Fran. in c. ſuggeſtum, et ibi Alter Phil. Dec. latè in 2. no. de appel. Fran. Cur. ſenior. cõſ. 9. Ticinẽſi

Idque etiam in correctorijs.

ſtatuto,col.9.verſ.ego reſpondeo.& conſ.45.ſtatuto, ſeu conſuetudine, col. 6. verſ. præponendæ ſunt.& latè conſ.81.rectè præfatus,col.3.nu. 12.& Soc.inter conſilia illius,conſ. 40. cùm in præſentiarum,col. 3. ver. igitur illa eſt. & ipſe Soc.conſ.28.quidam Petrus,col.3. verſ. quintò confirmatur,lib.4.Ludo.Bolo.in repe. l.4.§. Cato,char.vlt.col. 1.ff.de verb.obli.& conſ.60. cor mundum,& c. viſo igitur puncto, colum.1.Fel. in c. tranſlato, ad fin. de conſti. & in c. cùm omnes,col. 13.ver.ſecunda opinio fuit,eo.tit.& in c. ſi quando,col.9.ver. ſed certè licet,de reſcrip. Card.Alex.in c.verùm,col.2. verſ. item vbicunque non poteſt, de condit. appoſ. vbi tunc dicit præſumi rationem,ſiue cauſam finalem,cùm nõ niſi vna eſſe poteſt. Iaſ.in l. de quibus,col.4.ver. puto,quòd vtrunq;, ff.de legib. vbi & poſt alios dicit procedere etiam in correctorijs,& in l.certi condictio. §.quoniam, col.pe. verſ. ego pono pro conſtanti.ff. ſi cer. pet. & in l.ſiue apud acta, col.2.ver. tertiò moueor, C. de tranſactio. vbi & id dicit procedere etiam in correctorijs.& in §.omnium,col.8.nu.38. Inſtit. de actio. Matth. Affli. loquens in caſu noſtræ regulæ, in conſti. Siciliæ,incip.not. intentionis, col. 7. in 3. Phili. Dec.conſ.373.in caſu propoſito, col. 2. ver. & ideo iſta ratio. Pau. Pariſ. loquens etiam in caſu noſtræ regulæ, conſ. 5.vnio iſtius monaſterij,col. 8.nu.57.lib.4.Maria.Soc.iunior, conſ.1.præſentis conſultationis,col.15.nu.53.lib.1.& Lauren. Sylua.qui id quoq; dicit procedere in correctorijs, conſ.21.noua offertur dubitatio,col.6.verſ. ſexto & vltimo.

Ratio finalis præſumitur, cũ non niſi vna reddi poteſt.

10 Et hanc ſententiam admodum confirmant alia multa ſimilia,quę tibi collegi in noſtris legib.connubialibus.in glo.7. in verbo, *expres*, nu. 128. incip. ſed & illud ſciendum, & multis ſeq.quibus vſq; ad 146. oſtendi ea expreſſa dici, & exiſtimari,quæ in vno tantum verificantur, licèt aliter non ſint expreſſa. Et ibi quoq; videbis, id procedere,etiam ſi quid expreſſum pro forma requiratur, ex Fran. Curt. Senior conſ. 50. memoriæ recolendæ,col. 21. nu. 126. & Iaſ. in l. Gallus,§.quidã rectè,col.2. ver. nota ex iſto tex. in 2.lect.ff.de libe. & poſth. per tex. ibi, & in d. l. 2.eo. tit.Sed & id item procedere, etiam ſi diſpoſitio loquatur numero multitudinis per l. Titius. in prin. ſecundum vnam lect. ff. de liber. & poſth.& ita vbi voluit Saly.Imo.Franc. Aret. & Alex.cum alijs concor.ibi à me adductis.

Expreſſa cenſentur, quæ in vno tantum verificantur.

11 Super eo tamen quod dictum eſt de cauſa, vel ratione,quæ vnica eſt,illud annotandum eſt, non præſumendum vnicam eſſe in dubio,niſi id probetur pręſertim ad extenſionem conſtitutionis correctoriæ, vt voluiſſe dicitur Saly. in l. ſi ſerui veſtri, colum. 5. verſ.quapropter ego reaſſumo, C.de noxal.actio. per l. præcipimus, in fi.C.de appel. & ita (licèt non adeo planè id dicat) illum citat, & ſequitur Alex.qui id dicit no. & menti tenendum, in d.l. ſi conſtante, in prin. colum. 3. verſ. ſed quid ſi petam, ff. ſolu. mat.& in l.3.§.prætor ait, col. 2. ff. de in ius vocan. Iaſ.in d.auth.quas actiones colum.6.ver. & quid erit tunc,C.de ſacroſanct. eccl. vbi id dicit ſing.& in l.1.col.3.uerſ.ſed dictum Bar.ego cõfirmo, C. de ſucceſ.edic. ubi tamen ſubdubitat. & in d.l.quamuis,col.ult.C.de fideicom. ubi id dicit ſing. & Tho.Parpal.in repe.rub.ff.ſol.mat. col. 3. verſ. cauete, quia hoc fundamentum. & Fran.Cur.Senior,conſ.81.rectè præfatus,col. 2. verſ.vltimò fortiùs vrget.

An autem in dubio præſumatur vnica ratio, nemo.

12 Imò uerò ſunt,qui ſimpliciter negant ex tacita ratione etiam unica, debere fieri extenſionem in correctorijs.& inter hos Alex. ſubobſcurè,conſ.115.circa dubitationem.col.vlt.uerſ.nec poteſt dici, lib.2.ꝙ magna ex parte tranſplantatum eſt,conſ. 76.incip.Franciſcus,lib.6.quod tamen in vltima impreſſione reſecuit Caro. Moli. vt ſuperfluum. & conſ. 80. viſo, & opportunè animaduerſo,col.4. verſ.rurſus dixit Bar. lib. 1. & cõſ.97.uiſo themate ſupraſcripto,col.vlt.uerſ. nec obſtat vltimum arg.lib.2.atq; etiam clanculum Fran. Are. in l. cùm quidam, legationis. §. quod dicitur,col.1.ff.de acq.hęred.& paulò apertiùs,in l.mutum col.pen. verſ. confirmatur iſta concluſio.eo.tit. & conſ.27.proponitur ex facto, col.7.ver.non obſtant iura. atq; etiam ſubobſcurè Philippus Dec.conſ.309.viſo puncto, in quo effectu,col.4.verſ. pręterea non videtur. & conſ. 315.ſuperioribus diebus,col.3.verſ.pręterea à tali ratione. & clariſſimè. conſ. 679. viſo eleganti conſilio,circa medium.

Qui contradicunt in correctoriis.

13 Sed aduerte,ꝙ horũ maxima pars innititur autoritate Bar.in l.liberorum col. 5.verſ.his pręmiſſis reducamus,& col.ſeq.ver.pone retento.ff. de verb. ſignifi. dum ibi dubitat, an ratio ſtatuti excludentis fœminas, propter maſculos, ſit illa quæ reddi à pleriſque ſolet, ut ſalua ſit agnatorum familia & dignitas: & an ea ſola ſit, cùm ſcripta non ſit: ideoq; contendit non poſſe, nec debere id ſtatutum extendi ex illa ratione, quem ſequi uidetur Bal.in l. ſi defunctus, poſt mediũ, uer.quæro ergo vtrùm ſtatutum, C. de ſuis & legit.& Imo. in l.ſi uerò, §. de viro, colum. ult. ff.ſol. matr. & Fran. Are. conſi. 27. proponitur ex facto, col. 2. uerſ. non obſtant iura. & Alex. conſ.80. uiſo & opportunè animaduerſo, col.4. uerſ.rurſus dixit,lib.1.Et Iaſ.in d.l.1.col.3.uerſ. unde reſpondeo.C.de ſucceſſ.edict.

De iiſdẽ rebus.

14 Et ego certè huius ſum opinionis, quòd ſi ſit dubium,an ratio quę redditur,ſit ſola,propterea quòd & aliæ reddi poſſunt,ut contendit Bar. in illo ſtatuto,haud dubiè non ſit ab ea argumentandum. Quòd ſi is qui contendit aliam eſſe rationem, tamen nullam probabilem adferre poſſit, vt minimè ſit dubium illam quæ redditur, eſſe omnino ueriſimilem, & probabilem,nec aliam adduci poſſe:ita ut ſit certum illam eſſe ſtatuti rationem,et eam quidem vnicam, tunc crederem ex ea poſſe ſumi argumenta, vel

De eadem re.

ab

ab extenſione, vel aliàs, æquè ac ſi expreſſa eſſet, ex prioti illorum opi. Id quod bene & ſcienter declarat Fran. Cur. Senior d. conſ. 81. col. 2. nu. 8.

Iterum de ratione ſtatutorum excludentium fœminas.

15 An autẽ illius ſtatuti excludentis fœminas ob maſculos ſit ea ratio conſeruandæ familiæ, & an ea ſola ſit (vt id obiter dicam) intelliges ex Io. Andr. in addit. Spec. in rub. de ſucceſſ. ab inteſt. Pet. & Cy. in l. 1. C. ad leg. Iul. de adulte. Alex. in authen. itaq; mortuo patrefamil. col. vlt. ver. itẽ inſpicienda eſt, C. commu. de ſucceſſio. l. fi. Bald. in l. maximum vitium, col. 3. ver. præterea iſtud ſtatutum. C. de liber. præter. & in l. Titia, §. Lucius, per eum tex. ff. de leg. 2. & conſ. 218. ſtatuto ciuitatis Florentiæ, col. 1. verſ. nunc igitur reſtat, li. 2. & inter conſ. Ang. conſ. 344. Martinus Ioannis de Florentia, col. 2. verſ. ſi dicerem excludi. & iterum verſ. ſecundo, ratione cuiuſdam Panor. conſ. 7. quidam deceſſit, col. 4. verſ. & hic idem, li. 1. et Pau. Caſt. i l. ſi verò, §. de viro, circa mediũ ff. ſol. mat. & conſ. 40. præſens caſus modicam, poſt medium, lib. 2. & cõſ. 84. quod eſt euſdem exordij, col. 1. eo. lib. 2. Raph. Fulg. conſ. 54. item quod quælibet, col. 1. & conſ. 85. in propoſita quæſtio. 12, in fi. Ro. conſ. 16. viſo themate conſultationis, col. 2. verſ. ſecundum autem quod principaliter. & conſ. 32. viſa municipali conſuetudine, col. 2. verſ. quintò illud. & conſ. 411. quatuor ſunt quæ refragantur, ferè per totum. Cur. conſ. 82. licèt in hac conſultatione, col. 2. & 3. lib. 4. & conſ. 305. in hac cõſultatione, col. 2. verſ. & ſtatutum generaliter loquens eo. lib. 4. Alex. in l. Gallus, §. quod ſi is, col. 2. verſ. facit etiã iſte text. ad aliam quæſtionem, ff. de liber. & poſthu. Laur. à Palatijs, in tract. ſtatutorum excludentium fœminas, col. 1. ver. quæro pro intelligentia. Maria. Soc. Senior conſ. 30. quãuis ex his col. 3. ver. primò ad hoc reſpõdetur. & conſ. 31. proſequẽdo ordinẽ, col. 1. ver. cũ ergo ratio. et ei⁹ fili. Bart. Soc. cõſ. 28. fuit quidam Petrus, col. 3. verſ. quintò cõfirmatur. lib. 4. et inter conſ. Fran. Cur. ſenioris, conſ. 40. cum in præſentiarũ, col. 5. ver. ſed ſic eſt quòd quando. & eo. Cur. latè conſ. 44. ſæpenumero in hoc patria, colum. 1. & conſ. 81. rectè præfatus egregius, col. 1. et Barb. cõſ. 43. præclarè ſcribitur, col. 3. verſ. quòd iſte, lib. 4. Maria. Soc. Iun. d. conſ. 1. col. 11. ver. ſecundò principaliter, lib. 1. et conſ. 4. circa præſentẽ, col. 1. eo. lib. 1. & conſ. 10. ſi in præſenti, num. 10. & iterum 21. eo. lib. 1. & conſ. 20. in propoſito caſu, col. 2. nume. 5. eo. lib. 1 & conſ. 23. caſus iſte, col. 8. nu. 22. eo. lib. 1. & conſ. 36. præſens conſultatio, col. vlt. nu. 1. eo. lib. 1.

XXII. LIMITATIO.

Cauſa vna ex pluribus ceſſante, non ceſſat effectus.

1 Viceſimoſecundò limita noſtram regulam non procedere, quando eſſent duæ, aut plures cauſæ: tunc enim vna tantùm illarum ceſſante, non ceſſat effectus, ſiue diſpoſitio, per tex. in l. ſi non lex Ælia Sentia. ff. de hæred. inſti. ex qua no. Oldra. Bar. Bal. Imo. quòd quando plures leges concurrunt ad vnum effectum, vna ceſſante, remanet virtus alterius, et dicit Bal. eam l. ad hoc ſolere allegari, quod diximus in prin. tex. in l. tutor petitus, §. quæ tutoribus ff. de excu. tuto. & l. 1. in princ. ff. ſi quis à paren. manumiſ. fuer. et l. 2. §. corporis debilitat, ff. de vaca. mun. & l. quod ait Prætor, §. exercitum, ff. de his qui not. infa. et l. aſſiduis, C. qui pot. in pig. hab. et §. affinitatis, verſ. nã ſi adhuc inſtit. de nup. et §. ult. in auth. vt de ter. ſit nu. cleri. et §. ſi uerò altera. & ibi glo. in auth. de nupt. et §. ſed et ſi quis, et §. ſi verò nullus. et §. ultim. uerſ. ex utroque, in auth. de inſtru. cau. et fid. & §. unum in auth. de reſti. et ea quæ par. undec. men. et cap. 1. §. maximè, de renunciat. iuncto c. niſi cum pridem, §. pro delectu. eo. tit. et c. quæris, uer. et niſi fortè, de ætat, et qualita. et c. tantum, 32. q. 7. quod loquitur de matrimonio quod non ceſſat, ſiue diſſoluitur ob ſterilitatem: neque enim ſola cauſa prolis eſt in matrimonio, ſed et euitatio libidinis, fides, etc. hæc enim omnia iura ſolent a noſtris in eam ſententiam allegari, quanquam ſunt, illius c. tantum, aliam rationem reddunt, ut dicemus in 15. limitat.

De eadem re.

2 Et id quoque uoluit gl. in l. liberorum, §. 1. in uerbo, collocare, et ibi etiam Iac. Buttig. Bar. Bal. Alb. et Pau. Caſt. qui eum §. legit. cum prin. l. 1. ff. de his qui no. infa. et gloſſ. in l. liberos, §. 1. in uerbo, deductus, ff. de capit. dimin. et gl. in l. ſi ventri, §. in bonis. in uerbo, credere, & ibi etiam Dy. Bar. Alber. et Ang. ff. de priuileg. cred. et glo. ut à multis citatur in l. ſi quis ad exhibendum. ff. de excep. rei iudi. Dyn. in l. 1. §. hoc interdictum. ff. quor. legator. Cy. in l. 2. C. de ſecun. nup. Bar. in extrauagan. ad reprimendum, in uerbo, ne ex eorum abſentia. Io. Fab. in l. 1. C. quor. leg. Bald. in l. generaliter, colum. 2. uerſ. ſecundò oppono dicitur, ibi, vbi tamen eſſent. C. de epiſc. et cler. et in c. 1. col. ultim. titu. an mut. vel. imperfect. & in c. et ſi Chriſtus, colum. vlt. uer. adde quòd ceſſante una, et ibi quoque Henr. Bohi. colum. 1. de iureiuran. idem Bald. in ſua marga. i uerbo. generalis. Ang. i §. maiores, in fin. in auth. de nup. & in tractatu ſubſtitutionum; in materia ſubſtitutionis pupillaris, col. 3. uer. quæro ultra alios. et conſ. 118. ſuper puncto prædicto, factũ uerò incipit, auia pro nepte poſt mediũ, uerſ. ſecũdò ratione ſucceſſionis. Lap. Caſtel. allegat. 100. in ciuitate Florẽtiæ, col. pe. uerſ. circa ſecundũ ſtatutum, ibi, nec ob. quod no. Sal. in auth. ingreſſi, col. 2. uer. nõ obſtat quod no. gl. C. de ſacroſanct. eccleſ. Card. Flor. et Imo. in c. ex parte, quod eſt pen. uterque ad fi. de cler. coniug. Ant. et Imo. in c. cum Apoſtolica: ille colum. ult. hic col. 5. uerſ. et ſecundum prædicta, de his quæ fiunt à præl. ſine cõſ. ca. Ægid. Bell. in c. poſt tranſlationem, col. 5. uer. aut non tanta, de renunc. Imo. in l. 3. §. ex cõtrario, col. 2. uer. ſed certè ex quo, et ibi Alex. col. 6. uerſ. tamen aduertendum eſt, ff. de acq. poſſ. Idem Imo. in l. ſi uerò, §. de uiro. col. 2. uer. circa ſecundum articulum, ff. ſol.

ff. ſol.mat.& Ro in l.2.col.2.ver.non obſtat gl.ff. de do.& in l.tã is,§.1.quem legit cum prin.legis, col.2.ver.ĩ eadẽ ibi nũquid,ff. de don. cauſ.mor. & conſ.179. ampliſſime doctor, col. 5. ver.clarum eſt autem.Pan.in c.cùm nuncius,col. 1.de teſtib.& in c.quoniã,col.3ver.ego intelligo hoc procedere,de iure patr.& in c.vlt. ver.item quia fruſtra, de immunit. eccleſ.& in c. iuuenis, col. vlt.de ſponſal. Ale.in l.1.col.3.verſ.ſed Imo. dicit non debere,ff.de acq.poſſ. & in l. ſi conuenerit, col.4.ver.paſſum habui pro ſatis dubio,de re iud. & in l.1. col. 3. verſ. & aduerte quia, C. de edend.Franc.Aret. in c.1.de proba. conſ.41. diligenter & maturè penſata, col. 2. verſ. ex his apparet,& conſ.50.incipiẽtis copiosè & elegãter, col.2. verſ. noo obſtat id quod dicebatur, Barb. in l. 2. colum. 11. verſ. ego pro Archid. ff. de verbo. oblig. & in repe. c. Raynaldus. colum. 9. verſ.ex iſto tex. not.& iterum colum. 164.verſ. decimoquartò, de teſt. & conſ. 11.ſcripſit belliſſimè,colum. 15. verſ. & ſic ponderet dominus. lib. 1.& conſ.41.immortalem & omnipotentem Deum,colum. 2. veſ.quinimo dico quòd poſito, lib.4.& conſ.73.magnanimus, col. 2. verſ. tertiò ſi quiſpiam dixerit, eo. lib.4.Maria. Soci. ſenior.conſ.1.in caſu ſuprà narrato, colum. vltim. lib.1. Corne. in repet. l. ſi paſcenda, col.9.verſ. ideo non licet arguere,C.de pact.& conſ.312.in hac conſultatione,col.6.verſ.& vbi duæ rationes lib.1.& conſ.122.circa præſentem,col.vlt. paulò ante fi..lib.2.& conſ.83.pro certo,col.vlt. lib. 3.& conſ.253.ardua eſt, col. 3. verſ. facit etiam lib.4.& cõſ.291.videtur prima faciæ,col.3.verſ. profectò iſtæ etiam cauſæ,eo.lib.4.Fran.Curt.ſenior conſ.1.col.5.verſ. ſed etiam ſubeſt. Iaſ. in l. quod dictum,col.1.verſ. limita prædictam regulam,ff.de pact.& in l.licèt inter priuatos, in fi.C. eo.tit.& in l.exigendi, col. vlt. verſ. huic fundamento.C.de procur.& in l.vt liberis, col.6.verſ. ſed nunquid ſit correcta, C.de collat. & in l. in teſtamento qnidem, col.12.ver.tertiò facit quia quando. C. de teſt. milit. & in l. 1. col.2.ff. de cond.ob cauſ & in l.cùm filioſa.col.23.verſ. con firmo vltra eum,ff. de leg.1.Phil.Dec.in c.literis, col. 5. verſ. non obſtat tex.hic, de conſti. & in c. quoniam abbas, col.6.verſ.ſed reſpõderi poteſt, de offic.deleg.& in c.cum ceſſante, col. 1. verſ. quartò concluſio fallit, de appel.Franc.Rip.in l. ex facto,col.3. verſ.crederem igitur,ff.de vulg.& pupil.ſubſli.Marc.Mant.conſ.25.in facto præſuppónitur, col. 3. num. 32.Fran.Ozer. in §. ſupradicta,col.4.num.18. Inſtit.de excuſ.tuto.Maria. Soc. iunior conſ.30.inſpectis his, col.11.nu.40. lib.1.Io.Lupus, in rep.c.per veſtras, §.20.col.3. verſ.et ita quãuis,de dona.inter vir.& vxor.Lauré.Silua.cõſ.25.incip.adiutorium noſtrũ,nu.29.

Cauſa ea dicitur, quæ ſola eſt, non quæ cum alia eſt.

3 Et id quidem confirmat tex.in l.legatis,ff.de lega. 2. ex qua no.Raph. Comen. in priore lectur. quod illa dicitur eſſe cauſa alicuius rei, quæ ſola eſt cauſa: non autem ſi ſit cauſa ſimul cum alia,et in id quoque allegat l.ita vulneratus, ff.ad leg.Aquil.vbi id trahit ad quandam Bald.in eo loco quæſtionem. Sed & in ſecunda lect. not. ex eodem text. non dici cauſam finalem, quæ ſola non eſt.

Cauſa finalis non eſt quæ ſola non eſt.

4 Et huc quoque ſpectat quod ſuprà diximus in legis ratione ceſſante, ou. 127. in c. ex quo & illud, ratione legis correcta, legem quoque ipſam correctam cenſeri, procedere, niſi duæ ſint eius legis rationes: vna enim earum correcta,tamen manet lex illæſa, vt eſt gl.no. in d.l.tam is,§. 1.in verbo patris, ibi.item nunquid poterit.ff.de dona. cauſ.mort. & ibi Imo. qui eam ad hoc expendit, col. 1. verſ.in ea gl.ibi reſpondeo, & ad id quoque allegat no. in l.liberorum, §. 1. ff. de his qui oo. infa. & voluit quoque alia gloſ. in §. minima, in verbo, vel contra. in fi. & ibi Ang. Are.etiam in fi.ff.de capi.dimin.vbi & ipſe Ang. dicit facere l.3.§.planè, ff.de itin.actuq; priua. & §.quamobrem, in d. auth.de reſtit.& ea quæ parit, & voluit etiam Alex.in d.l.ſi conuenerit,col. 4. vbi ſuprà: ff. de re iudi. & Iaſ in d.l.vt liberis, vbi ſuprà, C.de collat.

Arg. non ſumitur à cõtrario ſenſu vnius cauſæ ex pluribus.

5 Et illud quòd vbi duæ ſunt cauſæ cuiuſpiam conſtitutionis,noo ſumitur argumentum à contrario ſenſu ab vna tantùm cauſa, cum plures ſunt.vt expreſsè voluerunt Iac. Butrig. in l. conuenticula, C.de epiſco.& cle.Ant.& Imo.in d.c. cum Apoſtolica, quibus locis ſuprà citauimus, extrà de his quæ fiunt à præl.ſine conſen.c.Fely. in d. c. ſignificaſti, col. pen. verſ. item fallit, in verbis cauſæ finalis, de for. compe..

Sententia ſuſtinetur ex vna cauſa vera, licet altera ſit falſa, vide infrà num.13.

6 Sed & illud quoque, quòd ſi in ſententia expreſſæ ſint duæ cauſæ, quarum altera eſt vera, altera falſa, vel erronea, ſuſtentatur ſententia ex ea cauſa quæ vera eſt, per l.Titianus, ff. quod cum eo. & §. ſi igitur omnes, & §. ſi tales in authen.vt cum de appel.cognoſ. & c. cùm I. & A. de re iud.& c.per tuas, le 1.& ibi Hoſt.col.2.in verbo, iudicaſti, Io. Andr. col. 1. in eo.verbo, Card.Flo.in 2.not.Pet.Anch.in 6.no. Ant. in 5. not.Pan.qui eum tex.dicit no.col. 2. verſ. quoad tertium, & Card.Alex.in 11.no.qui fil.ſint legit. & voluit Inno.in caſu non admodum abſimili,in c.in præſentia, in verbo, præter iſta, in fi.& ibi. Ant.col.2. verſ. quandoque ſententia eſt lata, & Pan.col.item 2.in eo.verſ.nam eſt eadem vtriuſque lect. de renuncia.Hoſt. in c.ex parte, col. 3. in verbo, occaſionem concilij, per illum tex.& ibi Ant. col. 1. verſ. & no. per hanc decretal. de conceſſio.præben.Io.And.in c.cùm inter, col. 2. in verbo expreſsè, & ibi Anto.col. 2. verſ. oppo. quòd valeat & Pan.qui dicit ſing.col. 3.ver.& ob hoc dicit, de re iudica.Pet.Anc.conſ.289. de viribus ſententiæ, col. 2. verſ. item falſa cauſa. Imo.in l.ſi flagitij circa mediũ, ff.de verb.oblig. vbi id dicit ſing.& in l.quod dicitur patrem,col. 5. verſ.ſecũdo caſu,eo.tit.& in l.ſi is ad quẽ,col. 2. uerſ.aduerte tamen,ff.de acq.hęred. Domi.in c.in tantum hanc præſumptionem.quod eſt vlt.

col.

col. 3.verſ.dic.aut cauſa eſt falſa, 2 t.diſt. Ant.c.ab excõmunicato,col. 3.verſ. ſexta patet ex ſequentibus,de reſcript.& Pan.qui dicit ſing.in c. 1.col. 3. verſ.nunc autem quæro, ibi, aut ceſſat, & ibi Fel.qui alios adducit,col. 5. verſ. limita ſecundò niſi cauſa, de re iud.& idem Pan.in c. ſicut, col. 3. verſ. ſed ſi iudex in ſententia,eo. tit. Alex.in l. impoſſibilis,col.t.verſ.iuxta prędicta,ff.de verb. oblig. vbi id dicit communiter approbari. & latiùs in l.qui Romæ, §. duo fratres, col.27. verſ. & quia dictum eſt,ff.eo.tit.vbi id dicit ſing. & in addit.Bart. in l. ſi is ad quem, ff. de acq. hæred. Barb.qui eum text.in d. c. per tuas, ad hoc dicit not.conſ. 6.illud in medium adducam, col. 11. verſ. facit quod ſing. voluit, lib.4.Ang. Aret. in §. ſed quia,col. t. verſ. ſi autem expreſſit plures cauſas, Inſti.de fideic. hæred. & vide infra num. 20.verſ.& ad id ſpectat.

7 Et ſimiliter ſi in appellatione fuerũt expreſſæ,& id quidem copulatiuè, plures cauſæ ipſius appellationis, ſufficit vnam illarum probare, vt apertè probat tex.in c. exhibita extrà de iudic.& in c.iamdudum,de præb.& voluit Pan.in c. cùm cauſam, in fin.extrà de appel.

8 Quò etiam pertinet illud ꝙ ſi cui ſint duo impedimenta quempiam repellentia, ſi alterum tantùm ſublatum fuerit,alterum autem ſuperſit, æquè repelletur,ac ſi ambo ſubſiſterent, per tex. l.ſi domus, ff. de ſeruitu.vrba.præd. & d. c. cùm nuncius,& ibi Ant.Imo.Pan. Fely.& omnes poſt prin.de teſtib. & c.ex tuarum, de author. & vſu pall. & c. ſi gratioſè,in fi.de reſcrip. lib.6. c. non poteſt,de præb.eo.lib.6. no.gl.in c.ſtatutum, in prin.in verbo, canonicus, de reſcript. eo. lib. 6. Oldr.Bald.Ang.& Imo.in d.l.ſi non lex,ff.de hęred. inſtit. vbi id trahunt ad legitimationem, ſiue diſpenſationem factam de vno impedimento,vel inhabilitate, ſiue macula.

Filia maritata poteſt petere dotem à patre.

9 Ex hac autem limitatione illud fit,quòd filia maritata poteſt petere dotem à patre, neq; enim dos ob eam tantum cauſam datur filiæ, vt maritetur, ſed etiam vt ea alatur,cum dos,ſit loco alimentorum, Bal.cõſ.456.recolo,col.2. verſ. prętera dos, lib. 5. cum ſimilibus à me collectis in tract.Primigeniorum, quæſt.62.nu.5. Et vt maritus onera matrimonij faciliùs ſuſtinere poſſit, l.pro oneribus.C.de iure dot. com ſimilib.Et vt deniq; vxor velut indotata, à marito non contemnatur, vt fieri ſolet, §. ſic itaq; matrimonia, verſ. ſi quis enim duxerit, in auth. de nupt. & §. quem autem,in auth.quib.mod.natur.eſſic.legit. & Bal.in auth.res quæ,col. t. verſ. quæro pater viuens, C. commu. de leg. vbi & ad hoc allegat l. ſi ita ſtipulatus. §. ſi tibi, & l. vtrum turpem. ff. de verb.oblig.Et in hac ſententia, ut ſcilicet filia iam maritata,poſſit tamen petere dotem à patre,fuit gl.in l.obligamur,§.lege.ff.de actio.& oblig. quam ſequitur & dicit ſingularem Bal. in c.iurauit,col.2. uerſ. item ſi eſſet hoc, extrà de proba.& in l. ult.col.2. uerſ.pone uir cepit.C.de ſent.quæ ſine certa.quantit.profer.& in l. 1. col. 3.uerſ.ſed ſi nupſit filia, & ibi Imol.col.quoq; 3. uer.ī ea gl.ibi,qui liberos,& Ro.col.1.uerſ.ſed an ſi eſt iuſta.ff.ſol.mat.idem Bal.in c. iurauit,col.2. uerſ.item ſi eſſet hoc,de probat. ubi eam gl.dicit ſing. Ang.& Pau. Ca.in d. auth. res quæ, & ibi Iaſ.col. 5.uerſ.4.quęritur. C.com.de leg.Io.Campez.in tracta.de dot.par.t.q.t3.Io. Lup.in rep.c. per ueſtras.§.2.col.2. uerſ.ſic ergo uidetur. Et hęc eſt communis opi.etiamſi Guil.& Bart.aliter ſentiant,ille in l.cum his.§.ſi mulier.ff. de cond. indeb. hic in d.l. obligamur.Et ea quidē cõfirmatur ex ijs q̃ diximus ſuprà i t 8.limit.nu.23.et 4.

Quid autem ſi filia inuito patre nupſerit.

10 Quæ etiam eò uſq; procedit, etiā ſi filia inuito patre nupſerit, ſi credimus gl. in c.hoc ſanctum,quod eſt ult.in gl. t. 32. Quæſtio. 2. quam dicit ſing.Imo.in d. l. 1.ff. ſolut. matri. ſed eſt & alia clarior,et melior, ut dicit Rom. ibi, in c. de raptoribus,in uerbo,excuſata, 36.quæſt. 1.Quod tamen ſemper intellige, modò non nupſerit indigno, ex ſententia Bal.in d. l.ult.ubi ſuprà. C.de ſenten.quæ ſine cer.quantit.profer.

Quid ſi nupſerit indigne.

11 Sed et ex hoc quoq; procedit, ꝙ cum priuilegia doti dentur,non ſolùm propter ſobolem procreandam,ſed & propter fragilitatem ſexus, & propter onera matrimonij, & obſequia,quæ præſtat uxor marito.l.aſſiduis,C.qui potior.in pignor.habean.ceſſante cauſa illa ſobolis, quia mulier ſterilis eſt: tamen cùm ſubſint aliæ cauſæ, nõ ceſſant priuilegia dotis,Bar. poſt Iac.Are. et Cy. in l. 1. col. pen. uerſ. quartò quæro quid in muliere. ff. ſolu. matr. tum illa ratione, quam diximus in noſtra limitatione,tum per tex.in l.ſi quis poſthumus.in prin.ff.de libe.et poſth. et ſequũtur Bal.in d.l. 1.col.4.uerſ. item an ceſſatio,et ibi quoq; Imo.& Ro.vterq; col.vlt. Alex.col. 2.verſ. ſecundò infertur ꝙ mulier, Iaſon col. 4. verſ.6. no.ff.ſolu.matr.idem Bal.in rub. C. de priuileg. dot.col. 1.verſ. ſed hic quæro, &c. in l. aſſiduis, ibi, ſiue liberos habeat mulier, &c.C.qui pot.in pigno.habean. & in d.auth.res quæ.col.vlt. ver. quæro nunquid iſta auth. C. com. de leg. & Lapus alleg. t 10.in ciuitate Florentiæ. col. pe. ver. circa ſecundum ſtatutum ibi,nec ob.quod no.

12 Sed hęc noſtra limitatio primò intelligenda eſt procedere, quando ſunt duæ aut plures cauſæ diſtributiuæ,id eſt,quarum quælibet ſola ſatis eſt ad producendum illum effectum:ſecus ſi omnes ſimul conſiderentur: nam hoc caſu ceſſatio vnius facit ceſſare effectum.tex.eſt no.in cap. quoniam frequenter.§.porrò,iuncto §.ſi autem, & in priori loco.Pan.in fi. qui eum tex. reputat ſingul. vt lite non conteſt.Bar.in d. extrauaganti ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum abſentia. Bal. in d. l. generaliter.col.2.in 2. oppoſi.C. de epiſ.& cler. dum loquitur de pluribus cauſis, quarum quælibet per ſe influit, & in d.ſua marga.Ang.in d.§.mitiores, in authen.de nupt.Pan. in d. c. cùm nuncius, poſt prin.& ibi Fely.col. 1. de teſtib.idem Pan.in d.c.cùm ceſſante,in 1.not.

&

& ibi Dec.col.1.in 4.fallen.de appell. & ipſe quoq; Pan.in d.c.quoniam,de iure patr.& conſ. 70.id de iure quæritur.col.2.verſ.tertio probatur alia ratione.lib.2.Iaſ.in l.dedi. col.1. verſic. confirmatur,quia vbicũque,ff.de condi.ob cauſ. vbi id latè probat,& Roma.in d. l.in teſtamento quidem.col.12.verſ.5.& notabiliùs.C. de teſt. milit.Hipp.Marſ.in l.ſi quis viduam. colum.1. verſ.ſed tu ad ſaluandum per illum text.ff. de quæſt.Nicol.Eueral. in locis legalibus, in loco à contrario ſenſu,col.11.verſ.1.vt procedat. Fran. Rip.in d.l.ex facto.col.3.nu.14.ff.de vulgar.& pup.vbi tamen id declarat,vt ibi videre poteris.

Sententia ſuſtinetur ex vna, ex multis cauſa vera, ſi ea per ſe, & ſola ſufficiat.

13 Nam quod ſuprà diximus nu. 6. ſententiã latam ex duabus cauſis, quarum altera vera eſt, altera falſa, vel erronea, ſuſtineri ex vera cauſa, intelligi debet, ſi illa vera cauſa per ſe & ſola ſufficiat ad validitatem ſententiæ: aliàs enim nõ valeret. verbi gratia, ſi iudex pronuntiet teſtamentum impuberis valere, quia impubes poteſt teſtari, & quia in eo ſit ſufficiẽs numerus teſtiũ: tunc enim licèt hæc poſterior cauſa ſit vera, tamen ea non ſufficit vt valeat teſtamentum: quia non ſufficit ſolennitatem fuiſſe adhibitam, niſi teſtator ſit habilis,l.ſi quæramus,ff.de teſta.ideo ea ſententia non ſuſtinetur ex illa cauſa vera, non ſufficienti.Et ita nuncupatim voluit Panor, qui id dicit eſſe bene notandum, quia alius nemo tetigit in d.c.1.col.4.verſ. hoc tamen dictũ, & ibi quoq; Fel.vbi ſuprà ibi, & intellige dummodo, de re iudic.

Alterum ex copulatis ſufficit, cum alterum non eſt neceſſarium.

14 Et ad hæc facit, quod in ſimili dicitur, ꝙ ſi ex duobus etiam copulatiuè poſitis, alterum tantùm ſufficiat ad id obtinendum,de quo quæritur, ſufficit alterum eſſe verum: non etiam ſi vtrunque ſit neceſſarium, per l.ſcire oportet,§. ſcire, & l.propter litem,ff.de excuſa.tutor.& c. accepta, de reſtit.ſpoliat & c.quædam, de iureiur. & c.peruenit, in fi.de fideiuſſo. & c.1.48. diſtin.Prohibentur autem.& c.quàm periculoſum, 7.q.1.glo.in c.2.in verbo, & perpetuo, & ibi Bal.col.2.verſ.et iuxta notabilem.Card.Flor. col.3.verſ.quęro, in eo quod hic, Pet.Anch.col. 2.verſ.ſunt duæ qualitates, Anto.col.1.in 4.no. & iterum col.2.verſ.hic deſcendo ad factum: Imo.col.1.in vlt.not.rurſumque ſuper gl.1.Pan, ſuper eadem gl. 1. Fely.qui alios multos citat, col.11.verſ.fallit tertiò vbi plura copulantur,de reſcrip.& glo.in clemen.vt circa, in verbo,probare, de electio. lib. 6.Bart.& recentiores in l. diuus, ff.de re iudic.idem Bar.in d.extrauan.ad reprimendum, in in verbo,ne ex eorum abſentia, verſ.ſed cùm in lege.Bal.in l.1.in prin. col. 4.uerſ.& extra quęritur,ff.de eden. et in l.1.col. pen.uerſ.idem do aliam,C.de condi.indeb.dum allegat gl.in d.clem.ut circa,et in c.1.de excep.et in d.c. licèt cauſam, de probat. et idem Bal.in l. minoribus, col. 2. uerſ. unum ſcias quod pluribus. C.de his quib.ut indig.et in l.conuenticula illicita,col.3.uerſ. item eſt argumentum ab effectu.C.de epiſ.& cler. atque etiam Alex. conſil. 61.uiſo proceſſu cauſæ,col.1. uerſic. ſed in caſu noſtro,lib.2.et Franc. Aret. in l. ſi quis ita ſtipulatus,verſ.ex pręmiſſis ſequũtur,ff.de uerb.obli.

15 Nam quando duo, uel plura coniunctim requirũtur ad actum,uno deficiente,totum corruit,l.ult.§.ait lex.ff.de diuor.& d.l.ſi quis ita ſtipulatus,& ibi Bar. et alij,ff.de uerb.oblig. et l.Lucius, et ibi gl.ff.de his qui not.infa. et l.ſi is qui ducenta, §.utrùm,ff.de reb.dub. Et l.Titia, et ibi Roma. in 2.notab. & rurſum colum. 7. uerſic.niſi probet.ff.ſolu.mat. glo. in l. 3.§. hoc autem interdicto is demum uti poteſt in uerbo ſeruitutem competere,ff.de itiner. actuq; priua. Ioan. And.in c.ſine culpa, col.2.uerſic. ſecundò matrimonium,de reg.iur.lib.6.Cyn poſt Iacob. Are.in l.ſancimus,§.ſi quis autem,le 1. in fin.C. de donat.Bal.in l.Titia.in prin.ff.ſol.mat. Cępo. cauſ.crimin.conſ.2.ſuper caſu homicidij, col.2. uerſ.tertiò, quod illud auxilium, ubi huius rei reddit rationem,quia tunc de forma uidetur aliquid fuiſſe omiſſum, ut dicit ſing.Bald. in addit. Spec.tit.de arbit.§.poteſt,col.1.uerſ.ſed quid ſi compromittatur.

Si altera ratio ponatur ut maior, altera ut minor, utraque requiritur.

16 Et ex hoc fit, ut ſi ex duabus cauſis una ponatur ut ratio,altera ut ratio ipſius rationis,utraque requiratur, per l.ſed et ſi.§. idem ſi rem,ff. ſolu.matri. Et ſimiliter ſi una ratio ponatur ut maior propoſitio,altera ut minor,altera earum falſa, corruit argumentum. ut uidere licet ex Bar.in d.extrauaganti ad reprimen.in uerbo, ne ex eorum abſentia. Et utrunque uoluit ad comprobationem eorum quæ ſuprà diximus,Franc. Ripa in d.l.ſi uentri.§.in bonis,col. 3. uerſ. ideo ſi una cauſa.ff.de priuil.credit.

Quid ſi ex duabus rationibus una tantùm conſideratur ad effectum producendum.

17 Secundò hæc noſtra principalis limitatio intelligenda eſt, quando utraque ratio conſideratur, ad effectum producendum. Secus ſi una ratio non habetur in conſideratione, tunc enim hac ceſſante, non ceſſat effectus, ut dicit Ripa in d.§.in bonis,col.ult.uerſ.item intellige quando utraque ratio conſideratur,per id quod uoluit Bald.in c.1.§.his uerò, poſt prin.titu. de ſucceſſ.frat.ſiue de gradib.ſucceden.in feud.lib. 2.in feud.quòd in feudis frater utrinque coniunctus,non pręfertur fratri ex parte patris tantùm, licèt enim duæ partes concurrant, tamen cùm altera earum, ſcilicet matris,ſit impertinens, ex ea non augetur effectus.

In feudis utrinque coniunctus, non præfertur fratri ex parte patris tantùm.

18 Quem,ut id Ripæ addas ſequuntur Mart. Laud.et Card.Alex.ibi:ille.col.2.uerſ.quæro circa iſtam: hic col.3.uerſ.eiuſdem initij.& uoluit etiam Iacob.Ardiſo. in ſumma, rubr.de ſucceſſ. feud.lib.1.feud.ſub rubr. an frater ex utroque parente excludat fratrem ex parte tantùm.And. Iſer.in cap.1.col.2. & 3. titu.de natu.ſucceſsio. feud.lib.2.feud.Bal.in l.1.poſt.prin.uerſ. et per hoc determinatur, et ibi quoq; Paul.Caſtr.& Cor.C.de legit.hæred. ipſe Bald. conſ. 170. ad euidentiam,col.4.uerſ.item ſciendum, lib. 2. et

conſ.

conſ. 304. incip. donatio, in fi. eo. lib. 2. & conſ. 54. proponitur, quòd quidam nobilis, lib. 3. & conſ. caſus talis eſt, primo dominus, eo. lib. 3. Marti. Laud. in c. 1. §. quia, col. 6. verſ. quæro an vtrinque coniunctus. & ibi etiam Card. Alex. col. vlt. verſ. eiuſdem exordij, tit. qui feud. dare poſſunt. & qui non, & qual. aquir. & retinen. lib. 1. feud. Alex. conſ. 9. ponderatis, in fi. lib. 5. Pet. Ferra. tit. for. libel. quo agit. ad reuocationem feud. in verbo, nec ſuperſtitibus col. 4. verſ. ſed quid ſi vnus. Soc. conſ. 304. eodemque vlt. viſo ſtatuto, ad fi. lib. 2. Franc. Curt. iunior in 3. parte 3. part. principalis tractatus feudi, quæſtio. 6. Philip. Dec. conſ. 444. cōcurrit patruus, col. 1. Io. Cro. in rep. l. filiusfam. §. diui, col. 2. poſt prin. & iterū char. antepe. verſ. quarto quæritur, ff. de leg. 1. & ipſe Franc. Rip. in l. ex facto. col. 24. num. 98. ff. de vulg. & pupil. & diximus etiam in tract. Retractuum tit. 1. §. 14. gl. 2. nu. 10. incip. illud autem inter omnes. Et faciunt quæ etiam ibi diximus in num. ſeq. incip. quo in loco.

19 Tertiò intelligenda eſt noſtra limitatio, quādo vtraque ratio exprimitur in lege, aut alia conſtitutione. Secus ſi vnam tantùm, licet altera poſſit etiam conſiderari, tunc enim ceſſante expreſſa, ceſſat diſpoſitio, licèt altera militare quoq; videatur, vti pulchrè declarat Lancelot. Dec. in l. ſingularia, col. 3. ff. ſi cert. pet. & ab eo Franc. Ripa, in dicto §. in bonis, col. vlt. nu. 16.

20 Et ad id ſpectat, quod ſi in ſententia, expreſſa eſt vna tantùm cauſa, ſed ea quidem falſa, ſententia corruit, licèt ſit alia cauſa tacita, & ea quidem vera, qua ſuſtentari potuiſſet, ſi expreſſa fuiſſet, vt voluerunt Ant. & Pan. in d. c. in præſentia, vterque col. 2. verſ. ſi vna tantùm eſt expreſſa, de renuntia. Hoſt. Io. And. & alij in d. c. per tuas, qui fil. ſint legi. & maxima pars eorum, quos citauimus ſuprà nu. 6. huius limitatio. incip. ſed & illud quoque ex quibus intelliges illud intereſſe, inter id quod ibi diximus, & id quod nunc dicimus, vt ſcilicet illud procedat, quando ſunt expreſſæ duæ cauſæ, quarum altera vera eſt, altera falſa: hoc autem, quando expreſſa eſt vna tantùm cauſa falſa, tacita, altera vera.

21 Quartò item intelligenda eſt hęc limitatio, quando illæ duæ rationes ſunt vniuerſales, ſiue etiam generales: ſi enim vna eſt generalis, altera ſpecialis, tunc ſola illa generalis conſideratur. quod ex eo ſatis patet, quod ab ea tantùm, non etiam à ſpeciali ſumitur argumentum à contrario ſenſu, per tex. in l. regula, §. vlt. & ibi Bar. & Bal. ff. de iur. & fac. igno. quem ad hoc dicit no. & menti tenendum Nic. Eueral. in locis legalibus, in loco a contrario ſenſu, col. 11. verſ. ſecundò illud limito. Cui adde in ſimili tex. in l. 2. §. ſi mater, verſ. quid ſi curatoris. & verſ. quid ſi deceſſerit, ff. ad Sc. Treb. & l. nomen debitoris, §. vlt. ff. de leg. 3. Et tu interim vide quæ ſuprà diximus in ceſſante legis ratione, nu. 149. incip. ſecūdum autem, & iterum in 1. limit. nu. 62. incip. tertium quòd cùm lex, & quæ etiam dicemus infrà in 32. limitat.

22 Quintò intelligenda eſt hæc noſtra limitatio, niſi ex duabus cauſis altera principalis ſit, ſeu primaria, altera acceſſoria ſiue ſecundaria. Nam tunc ſola principalis cauſa eſt conſideranda, vt ceſſet, vel non ceſſet effectus, non etiam acceſſoria, vt expreſsè & in hac ſpecie voluit Fran. Ripa in d. l. ex facto col. 3. nu. 14. ff. de vulg. & pupil. ſubſti. & idem propemodū voluit Pan. in c. ex parte tua, col. vlt. per eum tex. extra de conuerſ. coniugat.

Cauſa principali ceſſante ceſſat effectus, non etiam acceſſoria.

23 Nam illud perpetuū eſt, vt eius quod principale eſt, ratio habetur, non etiam eius quod acceſſoriè venit, & ſecundariò, ſiue in conſequentiam, vt patet ex l. 1. ff. de auto. tut. & l. ſi ſponſus, § generaliter, et §. ſi donationis cauſa, ff. de dona. inter vir. & vxo. & l. nō ſolū, §. vlt. ff. de procu. iuncta l. 1. §. pen. & vlt. de ſuſpect. tutor. & l. ſi vnus, §. illud, ff. de pact. & l. Arbor. § aquarum. ff. com. diuidun. & l. cùm probatio, & ibi gl. ff. de proba. & c. ad audientiam, & ibi gl. in verbo, principaliter, de præſcrip. cum alijs infinitis concord. tex. & doctor. à me collectis in commentarijs conſuetudinum Pictonum tit. 19. *qui eſt de tenir noblement en fief*, §. 20. in gl. 1. in 1. limitatione.

Principale tantùm conſideratur, non etiam acceſſorium.

XXIII. LIMITATIO.

1 Viceſimotertiò limita hanc noſtram regulam procedere in his, quæ habent tractum ſucceſſiuum in futurum. verbi gratia, in excuſatione à muneribus quæ ſucceſſiuè, & diuerſis temporibus imponuntur quæ quidem excuſatio ceſſat, ceſſante cauſa ipſius, per l. cura extruendi, §. deficientium, ff. de muner. & honor. At in his quæ ſunt momentanea, ceſſante ipſa cauſa, non ceſſat effectus, vt per Bal. in l. generaliter, col. 2. verſ. ſed ego dico, C. de ſacroſ. eccleſ. quem ita ſimpliciter citat, & ſequitur Alex. in l. ſi cùm dotem, §. ſi maritus, col. 2. verſ. ſed certè hoc non puto, ff. ſolu. matri. in addi. Nico. Ma. in l. 2. §. non ſolùm, ff. de eſcuſ. tutor. & Soci. in l. ſciendum, §. vlt. circa medium, ff. qui ſatiſd. cog. & conſ. 81. non eſt dubium, col. 4. verſ. non obſtant nunc in contrarium, lib. 3. & conſ. 84. accuratiſſimè, col. 3. verſ. præterea ibi conceduntur, eo. lib. 3. & Philip. Dec. conſ. 24. mulier, cui propter inopiam, col. vlt. uerſ. non obſtat tertiò. Ioan. Franc. Oze. in §. ſupradicta, col. 4. num. 16. Inſtit. de excuſat. tutor. Et idem quoq; apertè voluiſſe videtur Panor. in c. ſuggeſtum, col. 1. verſ. ultimò ſcias, de deci. dum dicit, quòd priuilegium, quod habuit perfectionem ſuam nec continet actum ſucceſſiuum, non reuocatur licèt poſtea ceſſet cauſa priuilegij: ſecus in priuilegio habente cauſam ſucceſſiuam, per eum tex.

2 Sed in hoc uide quod ſcripſerit Bartol. in l. ex facto. in prin. colum. 2. uerſ. ſecundo oppono, dicuntur hic, ff. de uulg. & pupil. ſubſtit. quòd cum diſpoſitio eſt momentanea, ſi iungitur qualitas uerbo diſpoſitiuo, tunc ſufficit eam qualitatem *Decadem re.*

tatem adeſſe, ſecundum tempus diſpoſitionis, licèt poſtea deſinat, per l. Mela, in princ. ff. de alim. & cib. lega. vbi ſi legatur puero, vel puellę, ſufficit, quòd ſit puer, vel puella, ſecundum tempus legati facti. Si verò iungitur verbo notanti effectum, aut executionem diſpoſitionis: ſufficit ſecundum illud qualitatem adeſſe, l. 3. ff. de aur. & arg. leg. vbi ſi lego vxori ea quæ parata ſunt tempore mortis, illa cedunt legato, quæ tunc parata reperiuntur: & ſufficit illa eſſe parata, licèt ex poſt facto, vel antè parata non ſint. Et ita illam ſequitur Imo. in cle. 2. col. 3. verſ. ſi verò conſtat qualitatem. de reſcrip.

Cauſas hoc reſpectu, eſſe in quadruplici differentia.

3 Verùm & de ea re multò plenius & latius Cyn. & ipſe Bal. poſt Pet. & alios antiquiores, in d. l. generaliter. & Henric. Bohic. & Ægid. Bellame. in c. et ſi Chriſtus, de iureiur. Cauſas enim eſſe in quadruplici differentia, quaſdam enim eſſe momentaneas, quæ & momentaneum habent effectum. Alias quidem & ipſas momentaneas, ſed quæ effectum habent ſucceſſiuum. Alias item ſucceſſiuas, quæ & ſucceſſiuum effectum habent. Alias denique & ipſas ſucceſſiuas, ſed quæ habent effectum momentaneum.

Momentaneū quid dicatur.

4 Et intelligunt momentaneam, cuius eſt eſſe tempore momentaneo, vt quod momento acquiritur, veluti hæreditas, per l. placet, ff. de acquir. hæred. & agnatio, quæ ſcilicet quæritur eo momento temporis, quo quis naſcitur, §. ſuit autem & neceſſarij. Inſti. de hæred. quali. & differ. item momento quis conſequitur beneficiū, ſiue ſacerdotium, vt legitur in c. ſi tibi abſenti, de præbend. Succeſſiuum autem dicitur, quod ad ſuum eſſe, vt ipſi loquuntur, requirit ſucceſſionem temporis, vt eſt tutela, quæ eſt ius in ſucceſſione temporis conſiſtens, & ad ſui eſſe requirit totum tempus impubertatis.

5 In primo igitur caſu, quando ſcilicet cauſa eſt momentanea, habens etiam momentaneum effectum, refert an cauſa ceſſet, poſt completum effectum, & tunc non ceſſat ipſe effectus. Exempli cauſa, agnato defertur hæreditas, ideo & agnato ſufficit momentanea agnatio, eo tempore, quo quæritur hæreditas, & ſi poſtea deſinat cauſa, id eſt ipſa agnatio, non deſinit effectus iam quæſitus, ſcilicet hæreditas, l. vlt. in 1. reſpon. ff. vnde lib. & arg. d. l. ſciendum, §. vlt. ff. qui ſatiſd. cogan. & l. cognatus, in 1. reſpon. ff. de reb. dub. & dicit præterea Henric. de hoc eſſe caſum in l. 1. C. de pactis, vbi pactum, ſiue contractus innominatus, ſcilicet dationis ſextantis, ex parte filij teſtatoris, ab ipſo teſtatore rogati reſtituere hæreditatem Licinio Frontoni, ſi ſine liberis decederet, & remiſſionis eius fideicommiſſi ex parte eiuſdem Frontonis, fuit cōpletus. Et ideò licèt cauſa propter quā contractus, ſiue pactū interuenerat, ſcilicet metus filij, ne decederet ſine liberis, ceſſet, quia deceſſi relictis liberis non tamen ceſſat effectus, quia non reuocatur contractus completus. Et ad id quoq; facit, vt ille ſubdit, l. naturalis, §. 1. ff. de præſc. verb.

Quid ſi ea cauſa ceſſet ante completum effectum.

6 An verò cauſa ceſſet ante completum effectum (id enim eſt ſecundum membrum primi caſus) & tunc ceſſante cauſa, ceſſat effectus. verbi gratia: Agnatis defertur hęreditas, & tutela, fac igitur, quòd quis deſinat eſſe cognatus, nonne hic habebit hæreditates, vel tutelas, quæ poſtea deferuntur? & certè non habebit, per d. l. vlt. in 2. reſpon. ff. vnde liber. et l. 1. in fi. ff. vnde legit. et l. non ſolùm, §. ſi emancipatus filius præteritus, ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.

7 In ſecundò caſu, quando ſcilicet cauſa eſt quoque momentanea, ſed quæ habet effectum ſucceſſiuum, ut eſt in tutela legitima, quæ defertur agnatis, & quæ quidem tutela eſt quidam effectus ſucceſſionis, vt dictum eſt, & tunc dicendum eſt vt prius. Nam aut ante completum effectum ceſſat cauſa, & ceſſabit quoque effectus. Ideo ſi ante finitam tutelam delatam agnato ipſe capite minuatur, finitur tutela, l. tutelas, ibi, ſed legitimæ tutelæ. ff. de ca. dimin. & §. vlt. Inſtit. de legit. agna. ſucceſ. et §. ſed & capitis, Inſtit. quib. modis tut. fini. Quod intelligendum dicit Bal. vbi ſuprà, pro tempore futuro, quia adminiſtratio præteriti temporis manet firma, vti et ipſe quoque declarat in c. quēmadmodū, col. 2. verſ. nota tacitas conditiones, de iureiurā. per d. l. tutelas, & alibi quoque diximus. Aut ceſſat cauſa poſt effectum completum, & tunc non ceſſat effectus.

Quid in cauſa ſucceſſiua, habente effectum ſucceſſiuum.

8 In tertio caſu, quando ſcilicet cauſa eſt ſucceſſiua, quæ etiam ſucceſſiuum effectum habet, ceſſante cauſa ceſſat effectus. exempli gratia: Abſentia reipublicæ cauſa, eſt quid ſucceſſiuum, et ſimiliter excuſatio à tutela eſt effectus ſucceſſiuus. ideo ſi tutor abeſt reipub. cauſa, is excuſatur quandiu abeſt: ceſſante autem abſentia, ceſſat et excuſatio, §. item qui reipublicæ cauſa abſunt. Inſtit. de excuſ. tut. Item clerici, vel monachi excuſantur à tutela, & curatione, quandiu inſiſtunt diuinis officijs, non aliàs, d. l. generaliter, C. de epiſ. & cler. Et hoc quoque idem patet ex d. c. et ſi Chriſtus, in fi. & in c. poſt tranſlationem, §. cæterum, de renunc. vbi cauſa, & effectus ſunt ſucceſſiui.

9 In quarto caſu, quando cauſa eſt ſucceſſiua quidem illa, ſed quæ habet effectum momentaneum, ceſſante cauſa, ceſſat effectus, vt patet in illa ipſa abſentia reipublicæ cauſa, quæ cauſa eſt dandi reſtitutionem in integrum, ſi abſens læſus fuerit. Ideo ea abſentia ceſſante, ſi interim ille lædatur, ceſſat reſtitutio, l. ab hoſtibus, §. ſed quod ſimpliciter, ff. ex quib. cau. maio. in integ. et l. quòd tempore, C. de reſti. milit. Quod intelligit Bal. vbi ſupra. vt in eo, quo fuit læſus tempore abſentiæ, non ceſſet effectus, cùm ipſe iam quæſitus ſit, ita intelligens iura ſuprà allegata.

Beneficiatus. ſua culpa in id incidens, ut officium facere nō

10 Sed et id quoq; patet in officio, propter qd. datur beneficium, c. prçter hoc. 32. diſtin. cap. ſi quis ſacerdotum. 81. diſt. cum c. ſeq. Eos etiam

&

poſſit, priuatur beneficio.

& per cap. quia nonnulli. et cap. relatum. de cle. non reſi. & cap. paſtoralis. de app. & c. latores. de cler. excom. mini. & c. vlt. de reſc. lib. 6. Et ideo, ſi beneficiatus in eum caſum incidat, ſaltem culpa ſua, vt officium facere nõ poſſit amittit beneficium. vt not. in c. 1. de æta. & qual. & cap. tua nos. de cler. ægr. & nos alibi diximus ſuprà, in beneficij cauſa ceſſante.

11 Bal. autem vbi ſuprà, relata illa opin. quam diximus, eam ita declarat, vt ſi requiratur cauſam adeſſe certo, & determinato tempore, ſufficit eam adeſſe eo tempore: nec ea poſtea ceſſante, ceſſat effectus, ſiue cauſa ſit momentanea, ſiue ſucceſſiua. quod & nos latè tractauimus ſuprà, in quarta limit. Et aliter quoq; hæc declarat, quæ hìc de induſtria prætermittimus, quia ea adſcripſimus in alijs locis magis peculiariter ad ea pertinentibus.

XXIIII. LIMITATIO.

1 Viceſimoquartò limita regulã noſtram non procedere in vltimis voluntatibus, in quibus ſi fortè fortuna ceſſat cauſa, vice modi adiecta, non propterea ceſſat effectus, vt & nos ſuprà alicubi tranſeunter diximus & probatur in l. ſi fundum, per fideicommiſſum. §. Iulianus ſi Titio, aliàs, ſi Titio, qui eſt §. 1. & ibi Bar. & alij: ff. de leg. 1. & idem Bar. in l. 2. §. vlt. col. 2. uerſ. vbicunq; dixi. ff. de don. & in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de cond. & dem. & Imo. in d. c. poſt tranſlationem, col. 6. nu. 39. de renun.

2 Cæterùm comperies apud Bar. in illo §. Titio genero. iſtud non procedere, quando modus de neceſſitate ineſſet legato; vt in d. §. Titio genero. ſecundum Rayn. quanquam Bar. ibi dicit deficere legatũ, quia non erat modus, ſed conditio.

3 Sed quia hæc res eſt admodum ſcrupuloſa, ſuper intellectu vtriuſque illius loci, ideo antequam hìc tuum iudicium firmes, vide omnino Bal. Imo. Pau. Caſt. Raph. Co. Ang. Peru. & Iaſ. in d. l. ſi fundum per fideicommiſſum, §. 1. & omnes ſcribentes in d. §. Titio genero. & latè Baldum ipſum in l. generaliter. colum. 5. ver. quintò quærit. C. de epiſ. & cleri.

XXV. LIMITATIO.

Hæc regula nõ habet locum in cauſa, ob quam habendam aliquid fit.

1 Viceſimoquintò limita procedere in cauſa, pro qua excludenda aliquid conſtituitur, ſecus in cauſa propter quam habendam aliquid fit: nã licet ceſſaret illa cauſa, non propterea ceſſaret id quod factum eſt propter illam. Verbi gratia, contrahitur matrimonium propter prolem, ſi tamen vxor ſit ſterilis, ita vt prolem, non habeat, non propterea diſſoluitur matrimonium, c. dixit Dominus in euangelio. 32. q. 1. & c. tantum valet vinculum. 32. q. 7. ubi id expreſsè not. glo. quòd diximus atque etiam glo. in cap. & ſi Chriſtus. ad fin. in verbo, ceſſante cauſa. de iureiur. & ibi quoq; Ant. in §. vlt. poſt mediũ. verſ. oppo. quòd ceſſante, vbi dicit per eam gl. quòd ceſſante cauſa facti, non ceſſat factum, quanquam alij aliò hæc referunt, nempe quòd proles non ſit ſola cauſa matrimonij, vt diximus ſupr. in 22. limit. num. 1.

XXVI. LIMITATIO.

Hæc regula procedit, quando cauſa ceſſat actu, & exemplo.

1 Viceſimoſextò limita, & hanc noſtram regulam, vt procedat, quando cauſa ceſſat non ſolum actu, ſed & exemplo: ita vt videlicet non poſſit trahi in perniciem exempli, aliàs non ceſſaret effectus, ita enim expreſsè magna authoritate affirmant gl. in c. neophytus. in verbo, cauſa. ibi, vno modo ſic, 61. diſt. per tex. in §. verùm. 63. diſt. & ſequuntur Archid. & Domin. in dict. c. neophytus. Et ad hoc præbet aliquod argu. tex. in l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis, aut amatorium poculũ dant. ff. de pœnis. & c. principatus. 1. q. 1. cum alijs concord. ibi traditis à gl.

XXVII. LIMITATIO.

Hæc regula nõ procedit in cauſa efficiente, quando ea, & effectus ſunt in diuerſ. ſub.

1 Viceſimoſeptimò limita non procedere in cauſa eſſentiali, aut, vt alij vocant, efficienti, quando cauſa ipſa & effectus ſunt in diuerſis ſubiectis, vt pater & filius: tunc enim ceſſante cauſa, non ceſſat effectus, licet enim ceſſet, ſiue deſinat eſſe pater, non tamen deſinit filius: ſiue ſit iam natus, ſiue poſthumus, l. Gallus. ff. de liberis & poſthumis per quam ita in ſpecie voluit Bald. in c. cùm ceſſante. col. 1. in 4. not. de appel.

2 Aliter autem licèt in eundem finem, loquitur idem Bal. in l. generaliter. col. 3. verſ. ſed quãdoq; requiritur. C. de epiſc. & cler. vt ſcilicet noſtra regula non habeat locum in cauſa efficiente, cùm effectus per ſe poteſt ſtare per l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. ſicut inquit, quotidie videmus, quòd mortuo pictore, manet pictura, mortuo patre, manet filius: mortuo igne, manet calor homini ab igne datus, & ſic de ſimilibus, ſubditq; facere, l. qui libertinos. §. 1. ff. de oper. lib. & l. 2. in prin. ff. de excuſ. tut.

Cauſa duã ſiẽdi.

3 Idem in d. l. patre furioſo. in 1. lect. col. 1. nõ multò poſt prin. ff. de his, qui ſunt ſui vel alieni iur. poſtquam retulit Dyn. dicentem quòd ceſſante cauſa ex toto, ceſſat effectus: ſecus ſi remanent reliquiæ, vbi ſuprà alibi diximus, ſubiungit duas eſſe cauſas fiendi, ſcilicet efficientem, & finalẽ, & duas eſſe cauſas eſſendi, ſcilicet materialem, & formalem. De duobus autem primis intelligi ipſum Dyn. De tertia & quarta, ſi in totum deſtruantur deſtruitur quod fundatur in ipſis, l. ſi ex legati cauſa. ff. de verb. oblig. & in l. naue Saupheí. ff. loca. & l. qui vſumfructum areæ. ff. de contrahen. emp. & l. quæſitum. §. illud. ff. de leg. 3. Et idem propemodum repetit ipſe Bald. in 2. lect. eiuſdem l. patre furioſo. paulò ante fi. niſi quòd clariùs dicit, ceſſante cauſa materiali, & formali, effectum ceſſare: quia is effectus eſt inſeparabilis a cauſa, & ea quidem cauſa dat eſſe rei, & rem in eſſe conſeruat. l. Iulianus. ff. ad exhiben. Tandem dicit in eadem l. patre furioſo. cauſas eſſe velatas, non abſorptas poſtea verò in uer. tertiò not. quòd multa ex eo text. not. multa impedire contrahenda, vt furorem: quæ non vitiant iam contracta: eiuſq; rei rationem eſſe, quia

ea

ea quæ ſunt perfecta, ſunt in ſuo eſſe, præcedente conſenſu, vt not. in l. ſi is qui animo ſuo. ff. de acq. poſſ. At ſuper illo, inquit, Brocardo, dic ꝙ aut eſt impedimentum ex parte cauſæ materialis, & tunc vitiat. l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verb. oblig. aut ex parte cauſæ finalis, et idẽ, aut ex parte cauſæ efficientis, & tunc aut effectus dependet à cauſa, quia eſt in fieri, & vitiat. Aut non depẽdet à cauſa, quia eſt ĩ facto eſſe, et nõ vitiat, vt in d. l. patre furioſo. Aut eſt impedimentũ alterius accidentis, & tunc ſi potens eſt ad reſoluendum, reſoluit: aut non eſt potens, & non reſoluit. l. non diſtinguemus. §. ſacerdotio. ff. de recep. arbit. ſecundum Iaco. Butrigar. Aut impedimentum eſt circa ipſum principale, & tunc aut non compatitur ſe cum principali, & vitiat. l.
3 pro parte. ff. de ſeruit. & l. exiſtimo. ff. de verb. oblig. Sed Pet. vt ſubiungit, ita diſtinguit: aut actus peruenit ad confirmationem, & tũc caſus ſuperueniens non vitiat; aut non, et tũc aut tunc aut ſequitur abſurdum, & tunc vitiat, l. vlt. & ibi Petr. & Cyn. in addit. ff. rer. amot. aut non ſequitur abſurdum, et non uitiat. §. ex contrario ſi debitor. Inſti. de lega. Hęc Bal. vbi ſuprà. quorum magna pars pertinet ad ea quæ diximus ſuprà in 2. limitatione.

Quid in cauſa materiali.

4 Sed et aliter Salyc. poſt Iac. Butrig. in ead. l. generaliter, circa medium, nam ceſſante, inquit, cauſa efficiente, ceſſat effectus, qamdiu res eſt in fieri, ita enim loquitur, non etiam quando eſt in facto eſſe, per l. furioſum. C. qui teſt. face. poſſ. et d. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur. Licet ait Salyc. vbi ſuprà, ſecus ſit in cauſa materiali, quia ea ceſſante, ſemper ceſſat effectus, ſiue ſit in fieri, ſiue in perfecto eſſe, l. non moriturum. C. de commit. ſtipul. et in l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verb. oblig. & l. qui res ſuas obligauit. §. aream. ff. de ſol. Et idem de formali in l. Iulianus. §. ſed et ſi quis. ff. ad exhib. et l. Seia ab hærede. ff. de auro et argen. leg. et l. Si is qui quadringenta. §. quædam legata. ff. ad leg. Falcid. quę iura, vt id addas, ſolẽt in id allagari, ꝙ forma dat eſſe rei, de quo et nos alibi latè diximus.

Ad cauſam materialem redit.

5 Et idem propemodum voluit Imo. nullam Salyc. mentionem faciens, in d. c. poſt tranſlationem. col. 5. nu. 57. & ſeq. de renunc. vbi tamen intelligit quod dictum eſt de cauſa materiali, vt ſcilicet ea ceſſante, ceſſet materiatum, tamen ſi mora interueniat, remanebit quis obligatus ad æſtimationem ipſius materiati, per l. ſi ex legati cauſa, ff. de verb. oblig. et l. quod te. ff. ſi cert. pet.

Et ad cauſam efficientem.

6 Deniq; et aliter, licèt in eandem propemodum ſententiam Ægid. Bella. in cap. poſt tranſlationem. col. 4. verſ. recipiendo ergo cauſam, de renunc. In cauſa (inquit) efficiente quo ad effectus conſumptos, et iam in eſſe productos, & quorum conſeruatio ab exiſtentia cauſę non dependet, non habet locum regula, ceſſante cauſa l. ult. in 1. reſpon. ff. unde lib. et l. 1. C. de pact. et l. naturalis. §. 1. de præſcrip. verb. et c. vlt. de offi. leg. et c. licet. de ſent. excom. lib. 6. et argu. l. ſciendum. §. 1. ff. qui ſatid. cog. et l. ſi cognatis, in 1. reſp. ff. de reb. dub. Et ideo (inquit) mortuo patre, non ſequitur ꝙ mortuus ſit filius. Quoad effectus vero nondum productos, aut pendentes in fieri, ſed quorum conſeruatio in eſſe, dependet ab exiſtentia cauſæ, habet locum ea regula, d. l. vlt. in 2. reſpon. unde lib. et l. 1. in fi. ff. unde legit. et l. non tantum. quæ eſt 3. §. ſi emancipatus filius, le 2. ff. de bono. poſſeſ. contra tab. et l. tutelas. ff. de cap. diminut. et §. vlt. Inſtit. de legit. agna. ſucceſ. Et id certè totum pertinet ad 2. noſtram limitationem.

XXVIII. LIMITATIO.

Hæc regula nõ habet locum in his, quæ non dependent ex intentione.

1 Viceſimooctauò limita procedere in his quę dependent ex animo, & intentione, ita vt aliter ſtare non poſsint. Secus in his quæ non dependent ex intentione, poſſuntque ſtare ſine animi diſpoſitione, quia ceſſante in illis cauſa etiam finali, non ceſſat effectus, vt dicit Bal. in dict. l. generaliter. col. 4. verſ. ſequitur videre. C. de epiſcop. & cler. vbi ponit huiuſmodi ſpeciem. Ego ædificaui domum ad eum finem, vt illam habitarem: ſi ceſſat poſtea ea cauſa finalis, quia ego non habito, non propterea ceſſat domus, quia habet eſſe ex materia, & forma, quæ adhuc ſuperſunt, & non ex intentione mea, uelim enim aut nolim, domus eſt.

XXIX. LIMITATIO.

1 Viceſimononò limita hanc noſtram regulã, vt non procedat in cauſa ſiue ratione, quæ fundatur in ſola præſumptione, per id quod no. voluit Bal. conſ. 250. cuius exordium eſt, in quæſtione Domini Milani, col. vlt. non multò ante fi. lib. 1. quòd ſcilicet huiuſmodi ratio non reſtringit diſpoſitionem generalem legis, vel ſtatuti, per nota. à Iaco. & Oldra. in l. 1. ff. ſol. matr. quod & nos diximus ſupr. in. ceſſante ratione legis, nu. 142. incip. igitur vt repetamus, ſed hìc repetere noluimus: quoniam ex illo ſequitur non ceſſare effectum, ceſſante huiuſmodi ratione, vt quæ legem, vel ſtatutum non reſtringit. Et faciunt quæ diximus ſupra in 21. limit. vbi locuti ſumus de cauſa tacita.

XXX. LIMITATIO.

Hæc regula nõ procedit, cùm ſpes eſt rediturus cauſæ ceſſantis.

1 Triceſimò limita vt procedat, cùm omnino ceſſat cauſa, non tantùm pro præſenti tempore, ſed & ꝓ futuro, ita vt nulla ſit ſpes reditus, ſiue reuerſionis cauſæ. Secus ſi ſit q̃dã effectus ſpes vt redeat: nam tunc ea redeunte, non ceſſat illius: verbi gratia, in priuilegio concello cœnobio cuipiam, vt aliud monaſteriũ occurrente vacatione teneatur eligere vnum ex monachis illius cœnobij, contigit autem vt nullus illic tempore electionis eſſet idoneus, ita vt cauſa tunc ceſſet. ideo fuit alius electus qui non erat huius cœnobij. quæſitum eſt an ſi poſtea tempore alterius ſequentis electionis, ſit aliquis idoneus, an eligentes teneantur illum eligere vi illius priuilegij? Et hanc quæſtionem tractat gl. in c.

abbate

abbate. in fi. de verb.ſign.dicitq́; primùm videri id priuilegiũ fuiſſe ꝑſus, ac perpetuò extinctũ; quia vnico actu perditur priuilegium,c.cùm veniſſent.de conſti.& c.conſtitutus.de reſcrip.

De eadem re.

2 Tamen decidit contrarium, vt ſcilicet teneantur eligere idoneum ex illo cœnobio, ſi quis reperitur tempore electionis, licet antea nullus fuiſſet, arg.l.& Attilicinus, ff.de ſeruit. ruſtico. præd.& c.quia diligentia.de electio.Et illam gl. ſequuntur omnes ibi, ex quibus Pan. qui illam dicit.no.expreſsè illud aſſumit,quod in princ.huius limitationis diximus,quod dicit bene not. & ſequitur Phil.Dec.in c.cùm ceſſante.col.1.verſi. quintò limita,dum ſimpliciter allegat Pano. vbi ſuprà.Et faciunt quæ diximus ſuprà in 17.limit.

XXXI. LIMITATIO.

Hæc regula nõ habet locum, cùm cauſa pro parte tantum ceſſat.

1 Triceſimoprimò limita(hoc & proximè accedit ad ſuperiorem limitationem,atque etiam ad 16.) vt procedat hæc regula quando cauſa omnino ceſſat: ſecus ſi pro parte tantùm,vt voluit gl.in c.cùm acceſſiſſent.in verbo, contrauenerint.& ibi Roch.Curtius de conſtit. & Philip. Dec.in d. c.cùm ceſſante.de app. vti eos allegat Nicol.Bellon. conſ. 8. reſpondendo diuerſis dubijs,nu. 5.licet mihi id dicere non videantur.Sed tamen hoc verum eſſe puto per ea quæ diximus in dd.duabus limitat.

XXXII. LIMITATIO.

Hæc regula nõ habet locum, cum id vno tãtùm caſu cauſa ceſſat.

1 Triceſimoſecundò limita,vt procedat,quando cauſa,ſiue ratio legis, vel conſtitutionis generaliter ceſſat: ſecus ſi in vno tantùm caſu inter multos,quos conſtitutio complectitur,ceſſaret, ſiue deficeret: tunc enim non ceſſat conſtitutio, vt expreſsè voluit Fran.Aret.in l.2.col.5.verſ. tu autem aduerte.ff.de vulg.& pup. ſubſtit. per no.per Bar.in l.cùm ij quibus alimenta,§. eam autem tranſactionem.ff.de tranſact.& per optimum (vt dicit) tex.in l.1.in fi.ff.de minor. qđ & nos alibi diximus ſuprà in legis ceſſante ratione, ſed hic inter limitationes item ponere optimum putauimus,vt facilius lector inueniat.

XXXIII. LIMITATIO.

1 Triceſimotertiò limita noſtram hanc regulam,vt non procedat, quando culpa illius, qui aliquid dedit,aut conceſſit,ceſſat cauſa, nam tũc non ceſſat effectus, ſi credimus, vt credendum exiſtimamus, Iacob. Beluiſ. qui id ipſum voluit in l.2.§.vlt.ff.de do. per l. filiam. ff. de Senator. vti illam refert, & ſequitur Alb. in l. generaliter.col.2.verſ. ſed pro prima parte. C. de epiſc. & cler. Quanquam ſunt qui aliò referunt d.l.filiam.vt diximus ſuprà in 19.limitat.nu.2.incip. & ad hoc quoque.

XXXIIII. LIMITATIO.

Hæc regula nõ habet locum, ſi ex tunc, & non retro defectus cauſa impediat effectum.

1 Triceſimoquartò limita, vt procedat quando effectus finalis cauſæ, ſiue finis, eſt ordinatus ad impediendum effectum ex tunc,& retro: nam tunc ceſſante ea cauſa, haud dubiè ceſſat effectus. Secus ſi ex tunc,& non retro:tunc enim retro non ceſſaret, vt poſt Iacob. Butr. ſcripſit Salyc.in d.l.generaliter.in 3.oppo.C.de epiſ.& cler. vbi dicit primum probari ex l. pro parte ff. de ſeruit.lega.& l.3.§.adeò.ff.de liber.agnoſc. & l. Vranius Antonius.§.& quidem ſi vnus.verſ. vt quemadmodum. ff. de fideiuſſ. Secundum & l. tutelas. in prin.ff.de capit.dimin.& l.vlt.ff.vnde lib.& §.item qui reipublicæ.Inſtit. de excuſ. tut. Sed id multùm obſcurum eſſe videtur, niſi intelligas ſecundum ea quæ diximus ſuprà in 12. limitat. nu. 2.incip. intellige ſecundò, in 23.limit. præſertim nu. incipien. in ſecundo caſu, & ſeq. vt certè intelligi debet, vt ſatis conſtat ex illis iuribus, & eis quæ ibi diximus.

XXXV. LIMITATIO.

Hæc regula fallit in cauſa tãtùm producente,& non etiã conſeruante.

1 Triceſimoquintò limita procedere ſecundũ Theologos, in cauſa introducente, ſiue producente,atque etiam conſeruante, vt videlicet huiuſmodi cauſa ceſſante, ceſſet effectus, ſecus in cauſa inducente ſolùm, non etiam conſeruante. Ita enim voluit D. Bonauentura libr. 2.Senten. diſt.7.artic. 1.q.2.& iterum eo.lib.2. diſt. 32.q. 2.eo.lib.4.diſt.4.art.1.diſt.2. & rurſum eo. lib. 4.diſt.22.artit.1.q.1. vbi & utriuſque ponit exemplum,de primo nidelicet cauſa producente,& conſeruante: Sol eſt cauſa inducens, & conſeruans lumen,ideoq́; ſemper ſole ceſſante, ceſſat ipſum lumen ab eo procedens. de ſecundo ſcilicet cauſa producente ſolùm,& non conſeruante, gladius eſt cauſa producens vulnus, non tamen conſeruans, & ideo ceſſante gladio, non propter hoc ceſſat uulnus.

Ad idem.

2 Et hanc quoque limitationem ſenſit etiam è noſtris Bald.qui nihil rerum omnium (quod alibi diximus) intactum reliquit, in l.1.§.1.in prima lectu.in fi.ff.de offic.eius cui mand.eſt iuriſdict.ubi poſtquam dixit, quòd ceſſante cauſa officij, ceſſat officium, per tex. in d. l. tutelas.ff. de ca.ſtimi. & diximus etiam ſuprà in officij cauſa ceſſante,ſubiungit hoc eſſe uerum,quando eſt cauſa talis, quæ requiratur ad conſeruationem rei, per illum ipſum tex.in d.l.tutelas.& expreſſius idem Bal.in repet.l.2.col.7.uerſ. uiſo unde naſcatur.& iterum col.27.ver. de tertia igitur, ibi, ſi conſideretur tertio modo.ff. de iureiur. & Fran.Rip. qui illum non citat, in l.ex facto. col. 3.nu.17.ff.de uulg.& pupil.ſubſtit.

Ad idem.

3 Quibus adſtipulatur quod uoluit Ioan. Cal. conſ. 179.omiſſis pluribus, prout eum refert & ſequitur Socin.conſ.241. circa primam difficultatem. colum.9.uerſ.nonò comprobatur, lib.2. quòd ubi nõ ſubeſt cauſa, propter quam aliquis effectus producitur & conſetuatur, nunquam illius effectus induci poteſt productione, uel exiſtentia,& ita dicit argumentari Gratianum, in c.porrò illi.§.hoc idem.de pœnit.diſt.1.& facere text.in c.debitum.de bigam.& c.ſi pauper.de præben. lib. 6. & in l. in omnibus cautis.ff. de regul.iur.

XXXVI. LIMITATIO.

Hæc regula nõ procedit in contractu nominato, non dependente à contractu innominato.

1 Triceſimoſextò limita noſtram regulam, vt procedat in contractu innominato: nam ceſſante in eo cauſa finali, ceſſat & ipſe contractus: ſecus in contractu nominato abſolutè, & per ſe ſtante, abſque aliqua dependentia contractus innominati, neque ſi in eum cadit cauſa finalis, quæ deficit, non reſoluitur, nec ceſſat contractus, Ita voluit Bal. in l. cùm te. ita intelligens eum tex. C. de pact. inter empt. & vendit. fact. vide ſuprà in contractus cauſa ceſſante.

XXXVII. LIMITATIO.

1 Triceſimoſeptimò limita hanc noſtram regulam, vt nõ procedat in ceſſatione cauſæ, propter quam forma eſt introducta, neque enim ea ceſſante, ceſſat formæ obſeruatio, vt ſcribitur à Barto. & alijs in d. l. cum hi. §. eam autem. ff. de tranſactionib. prout allegat (neque enim reperi) & ſequitur Fran. Aret. in l. 2. col. 5. verſic. tu autem aduerte. ff. de vulg. & pupil. vbi id dicit probari in l. ſi fundus. ff. de rebus eorum. & clarius in cap. 1. §. præſertim. de rebus eccleſ. nõ alienan. lib. 6.

XXXVIII. LIMITATIO.

Ceſſante cauſa, non ceſſat effectus in caſu, qui non vitiatur voluntate partium.

1 Triceſimooctauò limita eandem regulam, vt etiam non procedat, quando talis eſt caſus, qui non vitiaretur partibus volẽtibus: nam etiã tunc deficiente cauſa, non vitiaretur ipſe actus, per l. ſciendum. §. vlt. ff. qui ſatiſda. cogan. quam ſic intelligit Bar. in l. pluribus. §. & ſi placet. col. 2. ibi, aut non tradit. ff. de verb. oblig.

XXXIX. LIMITATIO.

Hæc regula nõ procedit in ſpiritualibus.

1 Triceſimononò limita, vt hæc noſtra regula non procedat in ſpiritualibus, vt videre licet in c. ex parte tua. & ibi glo. in verbo, falſa ſit cauſa. & Hoſtien. col. 2. in verbo, cauſa Pet. Anch. in 5. not. Anto. col. 2. verſ. oppo. quòd falſa cauſa. de conuer. coniug. & in cap. magnæ. et ibi propè omnes, de voto. Et huius rei dicit Hoſtien. rationem ſumi, ex cap. penult. de his quæ met. cauſ. fiunt. et in cap. dudum. de conuer. coniug. vide quæ dixi ſuprà in voti cauſa ceſſante.

XL. LIMITATIO.

Quid in cauſa fiendi.

Et quid in cauſa eſſendi.

1 Quadrageſimò limita, vt procedat hæc regula in cauſa fiendi, vt noſtri loquuntur, ea enim ceſſante, ceſſat fiendum, ſed iam factum, & perfectum non tollitur. Sed ceſſante cauſa eſſendi, impeditur fiendum, & tollitur iam factum. Ita expreſſè voluit Bald. in c. et ſi Chriſtus. col. vlt. verſ. adde quòd ceſſante vna. de iureiurand. vbi dicit id voluiſſe Io. Mona. in procem. 6. lib. quem vide in princ. ipſius procemij, atque etiam ipſum Bald. in procemio Decretalium, in verbo, rex pacificus, colum. penul. et vlt. Hæc autem limitatio nonnihil pertinet ad ea quæ diximus in 12. limitatione. Et vide hìc quæ dixi ſuprà ex eodem Bal. in eadem 12. limitatione, nume. 13. incip. ſed hanc principalem, & iterum in 27. limitatione, nu. 3. poſt princip.

FINIS.

ANDREAE

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS

Tractatus

LE MORT SAISIT LE VIF.

Nunc denuo poſtrema hac omnium editione emendatus, & diligentiſſimè caſtigatus.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSISSIMO.

VERONAE,

Hieronymus Diſcipulus excudebat ſumptibus Andreæ Bòchini Veronenſis.

M D LXXXVIII.

ANDREÆ

TIRAQVELLI REGII

IN SENATV PARISIENSI CONSILIARII TRACTATVS,

Le mort ſaiſit le vif.

DISERTISSIMIS, HVMANISSIMISQVE PARISIENSIS SENATVS ADVOCATIS

ANDREAS TIRAQVELLVS.

QVOD *libellos meos auidè, libenterq́, ac ſtudioſè lectitatis, vt à vobis ſæpe audio, eloquentiſſimi cauſarum patroni, non poſſum non magnopere lætari, ſi modò quicquam in eis deprehenditis, quod vobis & voluptati, & vtilitati eſſe queat. Ita enim me nec in aqua (quod dicitur) ſcribere, nec ad fractam canere experior. Id, cùm aliquando ſcribendi finem facere, alienisq́ legendis potiùs quàm meis edendis operam dare conſtituiſſem, conſilium vt mutarem effecit, ac tandiu mihi ſcribendum eſſe perſuaderem, quandiu labores meos vobis, ac cæteris legum, ac rerum humanarum ſtudioſis non ingratos, iniucundosq́ eſſe perſpexero. Nihil enim antiquius apud me ſemper fuit, nihil præſtantius vnquam exiſtimaui, quam, ſi quid labore, vel induſtria poſſem, id totum ad ſtudioſorum commodum, ac vtilitatem conferrem, quibus iampridem ſtudium omne meum, operamq́ ſine vlla temporis, laboris, aut occupationis exceptione deuoui. Ac dum alia quæpiam grauioris, operoſiorisq́ molimenti commentor, viſum eſt interim libellum hunc vobis offerre, cuius argumentum, vt in forenſibus negocijs frequentiſſimum eſſe ſcitis, ita cognitu longè difficillimum, nec minus vtile futurum ſpero. Quò magis mirari ſoleo, nullum (quod ſciam) neque veterum, neque recentiorum iuris noſtri interpretum, alioqui accuratiſſimorum, diligentiſſimorumq́, rem ipſo vſu nuſquam non obuiam, nedum non pertractanda ſuſcepiſſe, ſed vix ſupremis, quod aiunt, digitis attigiſſe. Quod ipſum qua ratione ſit factum, ſi non rei difficultas in cauſa eſt, conijcere non poſſum: maximè cum tam lon-*

gè, lateq́ pateat, vt quamuis eam pomœrio quàm potuimus anguſtiſſimo, concluſerimus, magis tamen mihi metuendum putem, ne lector copiam pertæſus, clamet, Ohe iam ſatis eſt, quàm vllam deſideret acceſſionem. Hunc autem libellum ideo vobis deuotum, ac nuncupatum volui, quia materiam, vt diximus, continet, vobis ante oculos poſitam, collocatam in vſu quotidiano, in conſuetudine hominum, atque foro. Soleo enim opera mea ijs dicare, ad quos ipſorum argumenta, materiamq́ propriè ac peculiariter pertinere cognoſco, ac qui de propoſito argumento, natura, vel arte ſcite, appoſiteq́ iudicare queant, vti latius in epiſtola, quam operi de Nobilitate anno ſuperiore præpoſuimus, ad sereniſſimũ regem noſtrum Henricum, ſumus præfati. Cùm autem nihil omnino vobis proponi poſſe certò ſciam, quod non vel doctiſſimè explicare, vel grauiſſimè poſſit, orationis ille ſplendor, exuberansq́ rerum omnium, quæ in vobis eſt, cognitio, copiaq́, quis porrò eſt, qui de re de qua nobis inſtitutus eſt ſermo, rectius ac verius quàm vos iudicare queat? quos ego noui, præter ſingularem iuris prudentiam, plurimis optimisq́ artibus ornatos, iudicio non vulgari, mihi cùm publicè, tum priuatim ſæpiſſimè probato: ac, vt de vno Scæuola dicebat Cicero, Iuriſperitorum eloquentiſſimos, eloquentium Iuriſperitiſſimos, quiq́ res non populari trutina, ſed artificis ſtatera examinare probè didiciſtis. Quod obiter de vobis dictum volui, ne quis me, qui & quales eſsetis ignorare, aut [illegible] *docere velle exiſtimarer. Accipite igitur libellum hunc à Tiraquello veſtro veſtriq́ ſtudioſiſſ. ea humanitate, eoq́ animi candore, quo & vobis offertur, & priores ipſius libros excepiſtis.*

DE SCRIPTIS IMMORTALIBVS Andreæ Tiraquelli Senatoris Pariſienſis Salmonius Macrinus,

AD LECTOREM.

Conqueritur natura, perit quòd gratia florum,
Quos ſpecie varios atque colore parit.
Conquerimur libros authorum, & ſcripta priorum
Victa, veternoſo deperiïſſe ſitu.
Non tamen in genere hoc ſemper natura nouerca eſt.
Interdum multis ſueuit at eſſe parens.
Vtpote quæ amiſſis autoribus, atque libellis,
Inſtaurat per quos priſtina damna leuet.
Pro priſcis viden' vt ſcriptis meliora reponat,
Compenſetq́ nouis ingenia ingeniïs?
Vos Serui, Domitiq́, & Sceuola nemo requiret,
In manibus noſtris dum Tiraquellus erit,
Naturam effœtam non eſſe hic arguit vnus,
Cùm tales fructus fertilis illa parit.

AD EVNDEM TIRAQVELLVM IO. AVRATVS.

Certamen fuerat tibi, tuæq́
Vxori Tiraquelle grande, plures
Libros tu pareres, an illa plures
Formoſos tibi liberos crearet.
Huic Lucina, tibi ſecunda Pallas,
Totas ante preces, & ante vota
Hæc libros dare, liberos at illa.
Augebat mulier domum quotannis,
Augebas quoque tu libros quotannis.
Parti vtrique ſuus Deus fauebat,
Creſcebatq́ ſuo fauore rixa:
Hinc Lucina tuo, tuo inde Pallas:
Diuiſum fueratq́ vtrinque cœlum:
Iuno, Iuppiter hinc: at inde Phœbus
Cum Muſis ſteterant, ſimul ſecuti
Quos gentum fuerant Dei minorum,
Parti quiſque ſuæ magis ſtudentes.

 Expecta-

Expectatio & exitus tenebat
Suſpenſos animos Deûm, ac Dearum.
Cùm tandem ſeniorq́, tardiorq́
Vxor ſit dare liberos quotannis:
Tu contrà ſeniorq́, promptiorq́
Libros edere ſis nouos quotannis:
Ceßit palma tibi, tuaq́ parti,
Applauſuq́ fremit fauente cœlum,
Viciſti Tiraquelle, tuq́ Pallas:
Libris agmina victa liberorum.

PRAEFATIO QVAE EST PRIMA PARS HVIVS OPERIS, ET OCTO DECLARATIONIBVS CONSTAT.

I An & quomodo noſtrum id ſtatutum, vel conſuetudo Latinè enunciari poſſit car. 1
II. Quibus in locis locum habeat 1.b
III. An ſit ſecundum, an verò contra ius commune 2.a
IIII. Quid in rebus feudalis, an ſcilicet in illis, ceſſante hoc ſtatuto poſſeſſio vaſalli tranſeat in filium 3.a
V. Quid in ſucceſſore dignitatis 3.b
VI. An id ſtatutū vel conſuetudo ſit valida ibid. 3.b
VII. Quibus modis appelletur hæc poſſeſſio, quæ tranſit in hæredem per huiuſmodi ſtatutum 5.a
VIII. An ſaltem hæres de iure communi, ceſſante hac conſuetudine, poſſit propria autoritate poſſeſſionem rerum hæreditariarium capere 6.a

SECVNDA PARS EORVM QVÆ CONCERNVNT perſonas hæredum, quæ conſtat XVIII. declarationibus.

I. Vt procedat hæc conſuetudo in hærede capaci, iuſto & habili 6.b
II. Vt procedat in vero & proprio hærede, non in ficto ibidem.
III. In hærede perpetuo nō temporali 7.a
IIII. An procedat in hærede vniuerſali tantùm, an & hærede certæ rei 7.b
V. An in primo hærede tantum, an & in hærede hæredis, aut alio ſecundo hærede 9.a
VI. An in hærede legitimato 11.a
VII. An in hærede teſtamentario 12.a
VIII. An in filia quæ cum eſſet excluſa, vel ex ſtatuto, vel per ſuam renunciationē, fuit à patre ad ſucceſſionem vocata 13.b
IX. X An in ſubſtituto directo & tacito 13. b
XI. An in fideicommiſſario 17.b
XII. An in hærede cum in beneficio inuentarij 19 a
XIII. An in hærede ſimplici, qui illum ſummouet 20.a
XIIII. An in filio adoptiuo. ibid.b
XV. An in his qui non ſuccedūt iure ſanguinis, aut teſtamenti, videlicet in viro & vxore, collegio, eccleſia, fiſco, monaſterio, & his ſimilibus, vbi etiā videbis quid in monacho hȩrede 21.a
XVI. An in eo hærede, qui rupto teſtamento ſucceſſionem aſſequitur 23.a
XVII. An in infante furioſo hærede, aut alijs, qui verè poſſeſſionem non poſſunt acquirere ibid.
XVIII. An in ignorante hærede ibid.

TERTIA PARS EORVM QVÆ RESPICIVNT perſonas defunctorum, quæ conſtat octo declarationibus.

I. An procedat id noſtrum ſtatutum in hærede vſufructuarij 23.b
II. An procedat generaliter in hærede eius qui tantum naturaliter poſſidebat 24. b
III. An è contrario in hærede eius, qui ciuiliter tantum poſſidebat ibid.
IIII. An in hærede commodatarij, vel depoſitarij ibidem.
V. An in hærede eius qui ſe conſtituerat poſſidere, vel ſimpliciter vel precario nomine alterius 25.a
VI. An in hærede eius, qui iure facultatis poſſidebat, vel detinebat ibid.
VII. An in hærede impuberis, furioſi, aut alterius, qui teſtari nō poterat ibid.
VIII. An in hæredibus epiſcopi vel prælati 26.b

QTARTA PARS EORVM QVÆ RESPICIVNT res, quæ ſeptem declarationibus conſtat.

I. Prima declaratio, vt id ſtatutum procedat in rebus, quarum defunctus tempore mortis erāt poſſeſſor tantum, non etiam in cæteris 27.a

II. An procedat in re, cuius poſſeſſio cohæret perſonæ 27.b
III. An in re, cuius poſſeſsio erat apud defunctum, vi precarij ibid.
IIII. An in re, cuius poſſeſsio erat apud defunctum, ex cauſa ad hæredes non tranſitoria 28.a
V. An in rebus feudalibus, vbi etiam videbis, an impediatur dominus manum inijcere in feudum ob hanc poſſeſſionem hæredis. Et an ipſe hæres ſit ſaiſitus aduerſus dominum ibid.
VI. An in emphyteuticis 30.a
VII. An in rebus incorporalibus 30.b

QVINTA PARS EORVM QVÆ SPECTANT ad poſſeſſionem, quæ conſtat ſex declarationibus.

I. An hæc poſſeſſio, quæ transfertur ex noſtra conſuetudine, ſit vera & propria: an ficta, ſiue impropria 30.b
II. An ea poſſeſſio transferatur vi precarij, vel conſtituti 31.b
III. An ea poſſeſſio tranſeat in hæredem, ſi ab alio fuerit occupata ibid.
IIII. An item tranſeat, nullo prorſus actu interueniente 33.a
V. An poſſeſſio hæredis quæ illi quæritur ex huiuſmodi conſuetudine, ſit eadē quæ erat apud defunctum, non ſolū quo ad habitum, ſed etiam quo ad actum vel actualem effectum 33.a
VI. An hæc poſſeſſio ſit etiam naturalis, an tantum artificialis, & ciuilis 33.a

SEXTA PARS EORVM QVÆ PERTINENT ad iudicia, quæ conſtat nouem declarationibus.

I. An hæres ex noſtra conſuetudine ſaiſitus, ſi turbetur, poſſit intentare remedium retinendæ poſſeſſionis 33.a
II. An & adipiſcendæ ibid.
III. An vtrunque ſimul & quomodo 34.a
IIII. An etiam recuperandæ ibid.
V. An hæredi agenti illis remedijs poſſit obiici exceptio dominij 35.a
VI. An ſi hæres obtinuerit, poſſit ab aduerſario appellari 36.a
VII. An hæres petens ſe confirmari in hac poſſeſſione, aduerſus illum qui eum turbat, aut aliter impedit, ſubſtineat partes actoris, an rei 37.a
VIII. An id ius agendi pro continuata poſſeſſione, poſsit alteri cedi, ſiue etiam ipſa continuata poſſeſsio ibid.
IX. An hæc poſſeſsio lite pendente ſuper ea, debeat ſequeſtrari ibid.

SEPTIMA PARS MISCELLANEORVM QVÆ quinque declarationibus conſtat.

I An alius poſsit ſe iuuare (vt ita loquar) hac conſuetudine, aduerſus hæredē. 37.b
II. An hæres qui non vult vti beneficio huius conſuetudinis, teneatur id expreſſè declarare, an verò ſi id non fecerit, habeatur pro hærede, & eo quidem ſaiſito 38.b
III. An hæc conſuetudo habeat locum, ſi teſtator fecerit ius alteri apprehendendæ poſſeſsionis, pęna etiam adiecta 39.a
IIII. Quid ſi hæres qui ſemel fuit ſaiſitus ex hac conſuetudine, cadat ea poſſeſsione, an nihilominus poterit ſe dicere ſaiſitum, vt eiuſdem conſuetudinis ibid.
V. An ſi teſtator dederit executores, hæres erit aduerſus eos ſaiſitus ex noſtra conſuetudine 39.b

INDEX EORVM QVÆ
IN TRACTATV LE MORT SAISIT
LE VIF CONTINENTVR.

ACtio ſubrogata in locum famoſæ an ſit famoſa char.15.nu.23.
Actus medius impedit ratihabitionē retrotrahi char.31.nume.5
Additio & repudiatio à pari procedunt char.38.nu.4.
Adoptiui ſuccedunt de iure communi car.20.declaratio 14 nu.1. in Galia vero minime ibid. nu. 2.
Agnatus manet in poſſeſſione feudi & quomodo char.29 nu 22.
Alluuione tranſit poſſeſſio ipſo iure char.4. nu.10.
Animo ſola poſſeſſio an acquiratur char. 4 nu.4.
Appellare an liceat in cauſis poſſeſſorijs. char.36. num 5
Appellatio in poſſeßorijs an ſimpliciter tollatur ibid.nu 7. & ſeq.
Appellationi in dubio defertur ibid.nu.10.
Argumentum de maiori ad minus affirmatiuè non valet char.17.nu.25
Articulus quantumlibet pertinens ad cauſam admittitur char.35.nu.14

B

BEneficia legis quib proſint char.37.nu.4
Beneficium edicti D. Adriani an ad hæredem hæredis tranſmittatur char.10.nu.24
Bonorum poſſeßor an propriè hæres ſit char.7.nu.7

C

CApacitas quod tempus requirat.char.6.nu.4
Ceſſionarius non eſt ſaiſitus niſi poſſeſſio fuerit tranſlata char.37.Declaratio 8.num.3
Collegium ſuccedit ſodalitas eius collegij.char.21. num.6.
Comes poßidens poteſt petere ſe declarari comitem char.34 nu 9
Cōmodatario competit actio furti char.25.nu 6
Conſuetudo an poſſit transferre poſſeſſionem ſine actu corporeo char.3.Declaratio 6 nu.1
Conſuetudo habet vim precarij char.4 nu.5
Conſuetudo communis clericorum et laicorum ligat clericos char.27 nu.4
Cōſuetudine quod fit ex iure ciuili fieri dicitur.char. 5.nu 4 & de iure communi fieri ibid.nu. 5.
Cōſuetudines Gallorū de ſucceſſionib. char.21.nu 9
Conſtitutarius poteſt petere vt ſibi tradatur corporalis poßeßio char.23 nu 4
Conſtitutario competit remedium recuperandæ etiā ante realem poſſeſſionem char.34 nu 5
Conſtitutum in quibus transfert poſſeſſionem.char. 30.Declaratio.7.nu.2.
Conſtitutum an tranſeat in ſecundum donatarium char.10.nu 9
Continuatio præſupponit eaſdem qualitates char. 31.nu.7.
Contractus nullitas quando allegari poteſt char. 38.nu.11
Contrahens verè cum ſimulante poteſt eum cogere ſtare contractui ibid.nu.9.
Creditori incumbit onus probandi filium hæredem eſſe char.38.Declarat.2.nu 8

D

DEfunctorum voluntates piæ char.40.nu.9
Decretū irritās vbi operetur.char.38.nu.10
Depoſitario competit actio furti char.25.nu.6
Diſpoſitio generalis de capaci intelligitur. char. 6. num.2.
Dolum qui paſſus eſt in contractu aduerſarium cogere poteſt vt eis ſtet char.38.nu 8
Dominium rei legatæ an tranſeat rectà in ſecundum legatarium char.10.nu 20
Dominium tranſit in legatarium ipſo iure.char.3 i. num. 5

E

ECcleſia ſuccedit clerico char.21.nu.7
Emphyteuſis receptio quos admittat.char.12. nume.9.
Emphyteuſis & feudum in multis æquiparantur char.30.nu.2
Emphyteuticariæ res vbi patrimoniales & hæreditariæ ibid.nu 4
Epiſcopus liberatur patria poteſtate ad ſuum commodum char.37.Declarat.1.nu 2
Epiſcopus in quibus poſſit exequi teſtamenta.char. 40.nu.9.
Executionis teſtam. dilatio nocet animæ teſtatoris ibid.nu.10.
Executores teſtam. poſſunt agere contra hæredes pro ijs cauſis ibid.num.11
Executores poßunt legatum eis relictum propria authoritate capere ibid.nu.13
Executores ad diſtribuendum pauperib. habentur loco hæredis ibid.nu.14
Executores teſtam. poßunt ſatis ſoluere debita naturalia ibid nu.11
Exequi teſtamenta ſemper eſt fauorabile.ibid.nu.8
Expreſſio inepta minus peccat quam omiſſio.char. 34.nu.3.11
Expreſſum plus habet roboris quam tacitum.char. 17.nu 18

F

FEuda apud nos patrimonialia.char. 29.nu.25
Feuda patrimonialia ſortiuntur naturam bonorum hæreditariorum ibid.nu.26
Feuda in quib.ſtatutis non comprehenduntur.char. 28.num.7

Feuda non comprehenduntur in generali renunciatione ibid nu.13
Nec in generali donatione char.29 nu.16
Feudalium rerum poſſeſſio an tranſeat in hæredem ibid.nu 23.
Feudum acquiſitum pro ſe & hæredib. intelligitur de primis char.9 nu 9
Feudum acquiſitum pro ſe & hæredibus non tranſit ad hęredes hæredũ char.28.Declarat.4.nu.2
Feudum in dubium hæreditarium. ibid. Declarat. 5.nu.1
Ficlè tradere non poteſt qui verè non poteſt. char. 27.nu.1
Fictio non trahitur ad caſum ad quem veritas trahi non poteſt char.23.Declarat.17.nu.1.
Fictiones duę non concurrunt char.7.nu.5
Fictus hæres conſequitur omnia priuilegia. ibi.nu.6
Fideicommiſſarij non habent ea quæ iure ſpeciali hæredi competunt char.18.nu.9
Et eis ius patronatus non competit ibid.
Fideicommiſſarius non eſt propriè hæres. ibi.nu.11
Fideicommiſſarius cui facta eſt poteſtas capiendi propria auctoritate id facere debet authore prætore char.17.nu 4
Filia an ponatur in poſſeſſionem rerum feudalium char.29.nu.20
Filia non tam ex teſtamento quam ab inteſtato ſuccedens char.13.nu.4
Filij à morte patris an feudum acquirant. char.3. num.1
Filius an poſſeſſionem poſſit authoritate propria accipere char.3.nu.10
Filius patre viuente, cenſetur inueſtitus. ibid nu.1
Filius iuris præſumptione ſuccedit patri. char.38. num.1
Filius hæres eſt ſi velit ibid nu 7
Fiſcus ab indigno nollens non aufert ibid.nu.13
Fiſcus alijs deficientibus hæres eſt char.21.nu.14
Et habet petitionem hæreditatis venitq; appellatione vniuerſalis ſucceſſoris ibid.
Fiſcus ſi bona accipiat ex delicto. char.22.num.16
Et in eum tranſeunt omnes actiones actiue & paſſiue ibid.nu.16

H

Hæres hæredis an amittatur in poſſeſſionem char.10.nu.17.
Hæres non admittitur ad executionem teſtamenti aduerſus executores char.40 nu.5
Eos tamen præuenire poteſt ibid.
Hæres amittens poſſeſſionem an dicatur ſaiſitus char.39.Declaratio 4. nu.1.
Hæres an iterum poſſit impetrare beneficium de edicto D. Adriani tollendo ibid.
Et ſi realiter poſſideat an illo iuuetur. ibid. nu.2
Hæres an ſit ſaiſitus aduerſus executores teſtamenti ibid. Declarat.5.nu.1
Hæres qñ mittendus in poſſeſſionem. char.2.num.3
Etiam eccleſia hærede ibid.
Hæres ſimplex & hæres cum inuentario differunt in multis char.19.nu.2
Hæres primus dilectior char.14 nu 8
Hæres præſumptus an habeatur pro hęrede & quo modo char.38.nu 13
Hęres an deſinat eſſe hęres. char.7.Declara.3.nu.2
Hæres incerta re ibid.Declarat.4.nu.2
Et mixtum genus dicitur car.8.nu.3.
Hæres cenſetur eadem perſona cum defuncto. char 9.nu.5
Hæres ex certa re, eius rei poteſt poſſeſſionem capere char.8.nu.11
Et poteſt ſe in poſſeſſionẽ mitti petere. ibi. nu.12
Et an pro vniuerſali habeatur ibid.nu.14
Et an comprehendatur in emphyteuſi. char.9. num.15.
Hæres cum beneficio inuentarij non eſt propriè hæres char.19.nu.3
Hæres ſimplex fauorabilior hærede cum inuentario. ibid.nu.6.
Et repellit hunc hæredem etiam proximiorem ibid.nu.7
Et eſt propriè hæres ibid.nu.8
Sed an comprehendatur in ſtatuto de hærede. ibi. num.10
Hæres cum inuentario poteſt conuenire debitores hæreditarios char.20.nu.15
Hæres hæredis venit appellatione hæredis. char. 28.Declarat.4 nu 2
Hęres an poſſit expellere poſſidentem corporaliter char.33.Declarat.6.nu 1
Et an poſſit intentare remedium retinendæ poſſeſſionis ibid Declarat.1.nu.1
Hæres in quota char.7 Declaratio.4 nu.1
Hæres non deſinit eſſe is cui indigno fiſcus aufert char.22.nu.19
Hæres petens ſe cõfirmari in poſſeſſione an ſuſtineat partes rei char.27.Declarat.7.nu.1
Hæres hæredis non parens mandato teſtatoris non incurrit pœnam hæredi ſtatutam char.9.nu.7
Hæres in quas res ſolum mittatur in poſſeſſionem char.27.nu.1
Hæres vaſſalli an ſit ſaiſitus aduerſus dominum char.30 nu.28
Hæredes poſſunt propria authoritate poſſeſſionem rerum hæredit. accipere char 6.nu.1
Hæredes ſui tranſmittunt hæreditatem non aditam in ſuos filios char.10 nu 22
Hæredis appellatione an veniat hæres hæredis char 9.nu. 10
Hæredis poſſeſſio noua poſſeſſio dicitur. char.2 nu.3
Hæredis appellatione an hæres hæredis comprehendatur char.11.nu.29
Hæredi ex re certa an iuſ accreſcendi competat. char. 9.nu.16
Hæredi hæredis an competat remedium. L. vlt. de edicto D. Adriani tollen. char.11.nu.28
Hæreditatem qui agnoſcant char.21.nu.13.
Hoſpitale ſuccedit expoſito ibid.nu.8

I

Inhabilis aliis non obſtat. char.20. Declarat. 13 nu.2

Inducta

Inducta ad augmentum non tranſeunt ad diminutionem char. 33. nu. 7.
Infans an tranſmittat hæreditatem non aditam ad extraneos char. 23 Declarat. 17. nu. 3
Inſtitutionis appellatio intelligitur de prima. char. 14. nu. 3.
Inſtrumentum habens executionem paratam. char. 16. nu. 3
Interdictum recuperandæ datur pro ciuili poſſeſſione char. 34 nu 6
Nemo ſine intereſſe auditur char. 8. nu. 9
Inteſtato & ab inteſtato diſcrimen. char. 26. num. 7
Inuentarium ab hærede factum an proſit fideicommiſſario char. 18. nu. 7
Inueſtire quid char. 1. nu. 4
Inueſtitura ibid.
Inueſtitura an transferat poſſeſſionem ibid. nu. 5
Iura perſonalia non egrediuntur perſonam char. 27. Declarat. 2. nu. 2
Ius inſtituti tranſit ad eius ſubſtitutum vulgarem char. 15. nu. 19

L

Legata pijs cauſis debentur hæreditati non adita car. 40. nu. 7
Legatarius legatum non capit propria authoritate char. 8. nu. 10.
Legis ac ſtatuti diſpoſitio à pari procedunt. char. 14 num. 10.
Legitimati ſimpliciter non intelliguntur legitimati ad feuda char. 28. nu. 10
Legitimati comprehenſio char. 11. nu 2. & 4
Legitimatus ante vel poſt mortem defuncti. ibi. nu. 9
Legitimos hæredes propriè dici ab inteſtato. char. 12. nu. 8
Legitimum eſſe ex natura pendet. char. 12. num. 7
Legũ beneficia capacibus ſcripta ſunt. char. 6 nu. 2
Lex id verè facit quod introducit car. 17. nu. 24
Lex transfert pleniſſimam poſſeſſionẽ. char. 4. nu. 7
Lex non fingit impoſſibilia ibid. nu 4
Lex & ſtatutum poſſunt transferre dominium ipſo iure ſimul char. 23. Declarat. 18. nu. 2
Lex non poteſt inducere actum naturæ. char. 3. Declarat. 6. nu. 2.
Lex fingendo an verè faciat char. 11. nu. 8
Lex non fingit in præiudicium alterius cui quæſitum eſt ius char. 31. nu. 3
Lex vlt. C. de edicto D. Adriani tollen. cui competat char. 2. nu. 7.
Lite pendente inter hæredem & aliũ debeat hæreditas ſequeſtrari necne. char. 37. Declarat. 5. nu. 2

M

Mancipare quid char. 1. nu. 1
Mandatum tutoris & prælati more eorum finitur char. 40. nu. 12
Manum inicere char. 1. nu. 3
Manus mortua quid ſit char. 21. nu. 12
Medium nullum inter mortem defuncti qui poſſidebat & poſſeſſionem hæredis char. 11. nu 10.
Medium nihil eſt inter mortem defuncti & poſſeſſionem hæredis char. 20. nu. 3
Minimum quodque vni additum vincit alterum char. 36. nu. 15
Minor poſſitne ſeruare contractum à ſe factum ſine ſolennitate char. 37. nu. 6
Miſera ſunt ea quæ miſerrima char. 5. nu. 8
Mixtum cuius naturam ſequatur char. 8. nu. 7
Mixtũ in ſtatutis an ſub ſimplici contineatur. char. 18. nu. 4
Monachus vt ſuus hæres ſuccedit. char. 22. nu. 26
Monaſterium an reuocet donationem factam ante ingreſſum illius ibid. nu. 25
Monaſterium habetur loco hæredis char. 8. nu. 5
Monaſterium ſuccedit monacho char. 21. nu. 9
Mortuus operit oculos viuentis, puerb. char. 2. nu. 1
Mulier an poſſit ſe obligare ſine quapiam ſolennitate char. 37. nu. 5

N

Nepos ſuccedit in locũ ſui patris. char. 18. nu. 6
Nobilis quo pacto perdat nobilitatem. char. 37. Declaratio 1. nu. 2. & 3.

P

Plenum quid dicatur char. 31. nu. 6
Poſſeſſio ciuiliſſima char. 6. nu. 11
Poſſeſſio naturalis ibid. nu. 13
Poſſeſſio pleniſſima transfertur à lege. char. 4. nu. 7
Poſſeſſio monaſterium ingredientis in ipſum tranſit char. 4. nu. 9
Poſſeſſio vera quæritur ſine actu corporeo. char. 31. nu 5
Et an ipſo iure poſſit transferri ibid. nu. 6
Poſſeſſio artificialis quæ ſit char. 5. nu. 1
Ciuilis & ciuiliſſima nu. 2. & 3
Poſſeſſio nõ recuperatur iure poſtliminij. cha. 5. nu. 2
Poſſeſſio ipſo iure an trãſeat ad fiſcũ. char. 22 nu. 24
Poſſeſſio hæredis quomodo cõtinuetur. char. 2. nu. 4
Poſſeſſio nulla continuari non poteſt. char. 27. nu. 2
Poſſeſſio rei commodatæ manet apud dominũ. char. 24. Declarat. 4. nu. 3
Poſſeſſio vnde dicta char. 1 nu. 1
Poſſeſſio defuncti qñ trãſeat ad hæredẽ. char. 2 nu. 3
Poſſeſſio an tranſeat trãſeunte dominio. cha. 3 nu. 3
Poſſeſſio naturalis dicitur corporalis. char. 33. Declarat. 2. nu. 1
Poſſeſſio continuatur in hæredem quo ad vſucapionem char 31. nu 4
Ad poſſeſſionem acquirendam animus & corpus requiruntur char. 3 nu. 9
Poſſeſſionem non poteſt filius propria authoritate accipere ibid nu. 10
Poſſeſſorium iuris non ceditur. char. 37. Declarat. 8 nu. 1
Poſſidere non poſſunt duo in ſolidum rem eandem char. 20 nu 4
Poſitiuum in comparatiuo & ſuperlatiuo non comprehenditur char. 5. nu. 7
Pratica antiqua non relinquenda. char. 23. num. 4
Præſumptum non adeò priuilegiatum vt expreſſum char. 16. nu. 14.
Precarium finitur morte conſtituentis. char. 23. Declarat. 1. nu. 3

Pri-

Prima quæque ſunt omnium fauorabiliſsima. char. 14. nu. 7

Priuilegium hæredi conceſſum de primo hærede intelligitur char. 9. nu. 6

Probatio quæ non admittitur contra inſtrumentum admittitur contra præſumptionem illius. char. 16. nu. 13.

Prohibitio alienandi facta hæredi non intelligitur facta hæredi hæredis char. 9. nu. 8

Propriè quid dicatur char. 14. nu. 11.

Proprietatis articulus admittitur in cauſa poſſeſſionis char. 28. nu. 13

Proximus naturæ nomen eſt char. 22. nu. 23

Quota eſt ius vniuerſale char. 7. Declaratio 4. nu. 1.

R

Relicta ad pias cauſas ſunt quæ pro creditoribus ſatisfaciunt char. 40. nu. 10

Repudiatio hæreditatis quomodo fiat. cha. 38. nu. 3

Repudiatio ex aditio à pari procedunt ibid. nu. 4

Res aut perſonæ perpetua, char. 7. Declaratio. 111. num. 1

S

Sagina ſaginare char. 1. nu. 2

Saiſiendi Gallorum conſuetudines. char. 1. Declaratio nu. 11. nu. 1

Et Mediolani de ea re ſtatutum ibid nu. 3.

Aliorumque locorum ibid. nu. 4 & ſeq.

Saiſire quid char. 1. nu. 3

Saiſitus quis ex noſtra conſuetudine. cha. 10. nu. 23

Seſcire ſeſcitare char. 1. nu. 1

Simpliciter dictum quomodo intelligatur. char. 14. num. 12

Præcipue in ſtatutis ibid. nu. 13

Specialitates duæ non concurrunt. char. 17. nu. 26

Item nec vna præſumptio & vna ſpecialitas ibi.

Spoliatus ante omnia reſtituendus. cha. 35. nu. 2

Statuta aduerſantia iuri communi ab eo non recipiunt interpretationem char. 7 nu 2

Statutorū verba qualiter intelligenda. char. 7. nu. 4

Statutum loquens de lucro dotis habet locum in dote tacita char. 18. nu 4

Statutum ex quo donatio inter virum & vxorem non confirmatur morte char. 17. nu. 19

Statutum conſi. mandum ad iudiciū teſtatoris. char. 14 nu 9

Statutum de poſſeſſione defuncti intelligitur de ciuili. char. 24. nu. 3

Statutum de dote lucranda non habet locum in feudis char. 28. nu 3

Stoici nimium rigidi char 6 nu. 14

Subſtitutio tacita non eſt propriè ſubſtitutio. char. 16. num. 7

Nec in ſtatutis comprehenditur ibid. nu. 10

Subſtitutio expreſſè fortior tacita ibid. nu. 15

Tollitque ſuitatem & tranſmiſſionem. ibi. nu. 16

Subſtituto competit remedium. l. 2. C. de edicto D. Adriani tollen. char. 15. nu. 17

Subſtitutus an ſit ſaiſitus. cha. 13. Declarat. 9. nu. 1.

Subſtitutus directo an propria authoritate poſſit poſſeſſionem capere char. 15. nu. 15

Subſtitutus dicitur hæres ibid. nu. 16

Subſtitutus tacitus an iuuetur beneficio conſuetudinis char. 15. nu. 1

Subſtitutus in omnib. cenſetur eſſe ſubſtitutus. char. 15 nu. 18

Subſtitutus non ſemper ſequitur naturam inſtituti ibid. nu. 23

Succedendi verbum pro prius accipiendum. char. 14 nu 6

Succedendi verbum ad cauſam inteſtati pertinet propriè char. 12. nu. 6

Succedens nomine dignitatis. char. 3. Declaratio. 5. nu. 1

Suitas non facit poſſeſſorem char. 2. nu. 6

Suus hæres an præſumatur adeſſe ita vt creditoribus teneatur char. 38. nu. 2

T

Tacitum neceſſario procedens ex expreſſo habetur pro expreſſo char. 16. nu. 3

Teſtamenti executor accipit per manum hæredis char. 39. declarat 5 nu. 2

Et ſi habet poteſtatem vendendi an poſſit poſſeſſionem transferre ibid.

Et vltra diſpoſita in teſtamento manum admouere non poteſt ibid. nu 4

Teſtamentum ob præteritionem vbi nullum dicatur. char. 38. nu. 12

Teſtator poteſt legatario permittere vt propria authoritate poſſeſſionis capiat. char. 39. Declaratio 3. num. 1

Tamen moribus noſtris id non fit ibid. nu. 2

Teſtator defunctus miſerabilis perſona quare dicatur char. 40 nu. 10

Titulus antiquior facit præſumi antiquiorem poſſeſſionem char. 35. nu. 12

Titulus an requiratur in præſcriptione triginta vel quadraginta annorum ibid.

Tutor ſuccedit pupillo char. 21. nu. 4

V

Verba ſi diſpoſitioni non conueniunt nec eius diſpoſitio locum habet char. 20. num. 5

Verba per prius & non per poſterius ſunt accipienda char. 14. nu. 15

Veſtire verbi varia ſignificatio char. 1 nu. 4

Vir & vxor ſintne propriè inter ſe hæredes an bonorum poſſeſſores char. 22. nu. 27

Vir & vxor ſibi ſuccedunt ſi deſint legitimi aut teſtamentarij hæredes char. 21. nu. 2

Vniuerſitas ſuccedit doctori ibid. nu. 6

Vſufructuarius an ſibi poſſideat naturaliter. char. 23. Declarat 1. nu. 4

Vſufructuarius finito vſufructu an poſſit expelli à proprietario ibid. nu. 6

Vſufructuarius cenſetur ſe conſtituere poſſeſſorem nomine proprietarij ibid. nu. 2

FINIS.

LE MORT SAISIT LE VIF.

PRIMA DECLARATIO.

ID vtique eſt, quod decretum Mediolanenſe, de quo dicam poſtea, dicit poſſeſſionem defuncti ipſo iure trāſire, & continuari in hæredem, ſine alia vlla apprehenſione. Nec id quomodo Latinè vno verbo, & ſine multorum ambage, et circuitu dici queat, video: niſi fortè mancipandi verbum huc trahas atque ita dicas, mortuus mancipat viuum. Ex enim mancipare, vt nonnullis placet, vendere, & rei venditæ poſſeſſionem dare. Sed ſi id verum eſt, non tamen huc trahi poteſt: nam tunc ad rem cuius alterum facimus poſſeſſorem, refertur: non ad illum, quem poſſeſſorem facimus. Alciat. i l. in lege Cēſoria. in §. ſed de ea re. in verbo, vbi quiſque ſedes & tabulas haberet. ff. de verb. ſignifi. & eius autoritate Io. Coraſius Miſcellaneo. iuris ciuilis lib. 6. cap. 13. & Nicol. Bello. Supputationum lib. 4. cap. 15. putarunt dicendum eſſe, non Seſire, ſed ſeſſire, à ſeſſitando verbo, quo quidem verbo, vt id illis addas, vſus eſt Cic. in lib. de Orat. cùm dicit Eupolis autoritate, πειθὼ deam, quam Suadam vocat Ennius, in Periclis labris ſeſſitauiſſe. Idque etiam verbū à ſedibus ductum, vti & poſſeſſionem, Iuriſconſul. in l. 1. in princ. ff. de acq. poſſ. quanquam ibi vulgò pedibus legitur, ſed corruptè, ſi credimus (vt credendum cenſeo) ipſi Alciato lib. Diſpunctio. 1. cap. item 1. & in l. tabernæ. ff. de verb. ſignifi.

Mancipare.

Seſire.
Seſſitare.
Poſſeſſio.

2 Pau. autem Caſtren. in l. qui vniuerſas. §. 1. in fin. ff. de acq. hære. dicit, quod ex conſuetudine Gallicana, viuus ſciſſinat mortuo, vel è conuerſo, & quod inquit, eſt vocabulum Gallicanum, & ſignificat, quod hæres ſuccedit in poſſeſſione defuncti, quæ in eum transfertur, ſicut dominiū. Verùm Cynus alijs verbis hāc Gallicanam conſuetudinem expreſſit, in l. ea lege, col. 1. verſ. & iſtud eſt in arg. C. de cōdict. ob cau. vbi ita inquit, Conſuetudo eſt in regno Franciæ, ꝙ mortuus ſaginat viuum: quod ſignificat, vt ſubiungit, ꝙ mortuus videtur dare poſſeſſionē viuo hęredi, quia poſſeſſio dicitur ſagina; quē, ad verbum refert ipſe Pau. in l. hæres in omne ius. ff. de acq. hęre. Nec alibi tñ legi ſaginam pro poſſeſſione accipi, nec è diuerſo. Nā quid ſagina, & ſaginādi verbum ſignificent, omnibus clarum eſt, ex optimis autoribus præſertim Plauto, Varrone, Cicerone, Columella, Liuio, Quītilliano, Plinio. ideoque etiam ipſe Pau. Caſt. in d. l. hæres. dicit apud Gallos, ſaginā habere eam ſignificationem.

Sciſſinare.

Saginare.
Sagina.

3 Scio quoq; nos, eo verbo ſaiſiendi vulgò vti, nō in hac ſignificatione, qua hîc capitur, ſed pro manum iniiciendi, quod verbum eſt iuriſconſultorum. l. ſed ſi hac. §. 1. ff. de in ius vocan. & l. Titius. in princ. ff. de ſer. export. & l. cauſam. §. puellam. ff. de manumiſ. & illo ſaiſiendi verbo in ea ſignificatione vſus eſt pontifex, in c. clericis. §. nos igitur non ſemel. de immunit. eccle. lib. 6. ſed hîc non manum iniicere ſignificat, ſed veluti poſſeſſionem tradere quod longè diuerſum eſt.

Saiſire.
Manum iniicere.

4 Nec fortè ineptum eſt huic noſtræ ſignificationi verbum inueſtiendi, quo vſus eſt Plinius, ſed in alia tamen ſignificatione, lib. 35. c. 7. Publius Portius inueſtiuit pictura, tanquam dicas ornauit, & veluti veſte decorauit, veſtiuit. Nam & hoc verbo ſimplici in eadē ſignificatione, qua illo inueſtiendi compoſito, vſus eſt Cicero in 6. in Verrem actione. His autem tabulis interiores templi patres veſtiebantur. Verùm hoc inueſtiendi verbo, pro poſſeſſionē tradendi, ſiue transferendi, paſſim vtitur ius canonicum, & feudorum, vt in c. ex ore. de his quæ fiunt à præla. ſine conſenſu cap. vbi gloſſ. interpretatur inueſtitus, id eſt, miſſus in poſſeſſionem. & in c. accedens. de præb. & in c. ſi quis inueſtiuit. tit. de feu. dat. in vicem leg. commiſ. Et hinc inueſtitura ipſe actus tradendi, ſiue transferendi poſſeſſionem. c. 1. in prin. tit. quid ſit inueſtit. ubi ita ſcribitur, Inueſtitura quidem propriè dicitur poſſeſſio, & c. quoniam inueſtituras. 16. q. 7. & in c. olim cauſam. de reſtit. ſpol. & alibi ſæpe.

Inueſtire.

Veſtire.

5 Quanquam ſcio dubitatum, an per inueſtituram, cenſeatur eſſe tranſlata poſſeſſio, propter tex. in c. per tuas. de dona. qui & verbo inueſtiendi utitur, & tamen declarat ex hoc tranſlatam non fuiſſe poſſeſſionem, ut & ex eo not. gl. ibi, in verbo, in poſſeſſionem. Sed tu de hac re uide gl. in c. 2. in uerbo, ſignum. in prin. & ibi Inno. & latè Pan. col. antepe. uer. exemplum primum. de conſuet. & gl. in c. autoritati. in uerbo, inſtituantur. in duobus locis, & ibi Hoſt. in uerbo, inſtituere. Io. And. ſuper gl. 2. Car. Flor. uerſ. quęro quid eſt. Per. Anch. uerſ. quærit gl. quum eſt. Ant. uer. uenio ad gl. Imo. col. 1. uer. in gl. 2. ibi, non adipiſcitur. Panor. col. 1. uerſ. in gl. 2. fi. no. ex gl. de inſti. & glo. in c. ex ore. in uerbo, annulo, & ibi Pet. Anch. in 1. opp. Ant. col. 2. uerſ. ueniamus ad gl. & Imo. col. 3. uer. in gl. 1. in fi. extrà de his quę fiūt à maio. parte cap. & gl. in c. ſi quis deinceps. §. item ſi quis. in gloſſ. ultim. 16. q. 7. Ioan. And.

Inueſtitura, an transferat poſſeſſionem.

poſt Compoſt in c.tranſmiſſam de elect. Iac.Al-uar.in dicto c.1.in prin.tit,quid ſi inueſtit.Raph. Com.conſ.137.incip.conſultus.in t.dubio.cum alijs multis cõcor.traditis ab Alex.in l. 3.in prin. col.4.verſ.inxta prædicta.ff.de acq.poſſ.& Matt. Afflict.deci.Neapol.299.rex Ferdinandus.col.1. & à me latius in comment. conſuet. Pictauienſiũ,tit.2.qui eſt,*des draicts de ventes & bonneurs.* §.8.qui eſt in omnium cõſuetudinum 21. in verbo, *& ne deſaiſit la façon de l'homage*. Verùm vt redeamus, nos poſthac, in hoc tractatu vtimur illo noſtro vulgari verbo ſeſiẽdi, ſiue ſaiſiẽdi pro poſſeſſionem transferendi, vt omnes intelligãt preſertim cùm aliud nullum nobis occurrat, quo illius ſenſum, & ſignificationem illam noſtram vulgarem ad viuũ repræſentare poſſimus.

II. DECLARATIO
Prafationis.

Conſuetudines Galliæ.

1 Et certè hæc eſt generalis Franciæ conſuetudo,vt mortuus ſaiſiat viuum, vt videre licet in Pariſie.ſium conſuet.art. 132. Meldunenſium, c.40.Meiodunenſium,c.95.Senonenſium c. 57. & iternm c.105.Trecẽſium,c.90.Caluimontenſium,in Baſſignaco,c.77.Victriacẽſium,c.7.Ambianenſium,c.35.Carnutenſium, c. 94. Aurelianenſium, c.230.quod ita in Latinum vertit Pyrrhus Anglebr.Ex mortuo in viuũ poſſeſſio tranſit, & in caſus poſitione, ita mortuus ſaiſinat viuum. Turonenſium,tit. *Des ſucceſſions*. c. 2.vbi dicitur hanc elle generalem huius regni. Cenomanenſium,c.237.le 2.ſunt enim duo eiuſdem nu.& c.289.Andegauenſium,c.234.& c.272.Pictauienſium,c.213.vbi & illud dicit,hanc eſſe generalem.in hoc regno.Aruernenſium,tit.*Des ſucceſſions*. c. 1.Borbonienſium,c.299.Bleſenſium, cap.136.nbi & hanc dicit generalem huius regni. Engoliſmenſium,c.84.Rochellẽſium, c. 56. Burgundienſium,tit.*Des ſucceſſions*. cap. 1. Marchienſium,c.212 Lorriẽſium,ſiue Montargienſium.tit. *Des donations teſtamentaires*.c.6.Niuernenſium,tit.*Des ſucceſſions*, c. 1. Altiſidiorẽſium ſiue(vt vulgò uocant) Auxerrenſium,tit. *Des ſucceſſions*,c.1.Senlitum,c.142.Claromontenſium, c.141.quam & dicit generalem,Valeſienſium,c. 77.Britonenſium,tit.*Des ſucceſſions*,qui eſt 22. c. 1.vbi tamen loquitur in ſucceſſione directa. Nã in collaterali hæres accipit poſſeſſionem per manus domini, vt ſcribitur in 61.eademq; vlt. eiuſdem tit.Biturcenſium, tit. *Des ſucceſſions*, c. 28. Lodunenſium, ſiue vt amicus noſter Sal. Macrinus poeta noſtri temporis celeberrimus, vocat Iuliodunenſium,tit.*Des ſucceſſions de fief*, c.2.vbi & hanc dicit generalem huius regni. Burdigalenſium,c.74. vbi Arnol. Ferro. id ita vertit, Ex mortuo in ſuperſtitem hæredem tranſit poſſeſſio.Sanctonenſium,c.105.& Comitatus Burgundiæ, qui eſt ex antiquis Galliæ finibus,vt atteſtatur Nicol.Bello.conſ.42.incip.communiter. in prin.lib.4.Supput.c.18.in prin. vbi & eam dicit eſſe per totam Galliam.

2 Et huius quoq; conſuetudinis Franciæ,vt generalis,mẽtionem fecit præter Cyn.& Paul.Caſt. in locis ſuprà citatis Collecta.in c.cum ſit Romana. paulò ante fin.vbi dicit, quòd ex conſuetudine Franciæ, mortuus ſaiſit viuum.His enim verbis vtitur.& Io.Fab.in §.ſumma,qui eſt 2.ante fi. Inſtit.de interdict.& iterum in §.retinendæ. col. 3. verſ. ſed quæritur nũquid ſucceſſor. eo. tit. Floria.in l. ſeruitutes prædiorum ruſticorum. col. 3. ver. & idem videtur voluiſſe. ff. de ſeruit. Maſuer.in tit.de poſſeſſo.§.item hæres qui ſuccedit ab inteſtato. & §. ſequenti. & Guillelm. Brokhius in ſtilo curiæ Parlamenti, tit. de feud. §. item de conſuetudine.& §.item conſuetudo.per quam Guido Papæ deciſio.Delphina.452.in materia poſſeſſorij.col.2.ver. & in hac materia.Steph.Bertràn.conſ.96.ex themate.colum.2.num. 4.lib.4.Benedict.in repet.c.Raynutius.in verbo, mortuo itaque teſtatore. le 2. num.71. & alibi ſæpe in ea repet.Do. Io. Igneus olim præſes Rothomagenſis doctiſſ.in repet. auth. ex cauſa. col. 7.ver.ex.his ſequitur.C.de liber. præter.& nouiſſime Viglius Zuichem in §. 1. in princ. Inſti. de hære. inſtit. & noſtri conſuetudinum interpretes vbique.

3 Eſtq; huic ſimile ſtatutum in pluribus locis Italiæ,videlicet Mediolani, quod iam diximus, vt etiam atteſtatur Bal.in rub.extrà de cauſa poſſ. & propriet. col. 3. ver. quæro ſtatuto communi Mediolani cauetur. & conſ. 141. præmiſſis verbis cuiuſdam ſtatuti.in prin.& iterum col.3.ver. tertiò eſt pręmittendum.lib.1.& Ant.Graſſus inter conſ.Laur.Calca.conſ.65. præſuppoſita veritate.col.pe.ver.competit etiam quintum remedium. Alex.conſ.37.in cauſa mota inter Angelũ. col.2.ver.ſed alia inſuper ratio.lib.1.& conſ.72. perſpectis his quæ in themate.col.2.uerſ. nec ad hoc obſtat.lib.2.repetito conſ.40.lib. 3. & conſ. 51.lib.6.Barb.in c.in præſentia. char.antepe.nu. 133.de probat.Iaſ.in l.ſi ſorori.col.1.uerſ.limita tñ quod dixi.C.de iure delib.& conſ.198.conſului ſuperioribus diebus.col. 1. lib. 2. & conſ. 85. qnãdo habemus,col.1.li.3.Philip.Dec.cõſ.467. bene & cõſultè.col. 1.ubi dicit id decretum Mediolanenſe fuiſſe confirmatum à Clemente ſeptimo.Caro.Ruin. conſ. 27. uiſo decreto, in princ. lib.5.ubi diſputat dux Mediolanenſis id ſtatutũ uel decretũ (Ita.n.appellant) facere potuerit.Catel.Cot.in memorial.incip.decreto Mediolanenſi. in prin.Ant.Rub.in repe.l.non ſolum. §.morte. col.8.nu.57.ff.de noui oper. nunc.Pau.Pariſ. cõſ.1.viſa facti narratione. col.24.nu.157.lib.1.

Mediolani ſimile ſtatutũ.

4 Similiter & Papiæ (ea Ticinum olim dicebatur) quod ſatis potuiſſet videri, etiam ſi ſpecialiter id ſtatutum ibi factum non fuiſſet,cùm ſit ditionis ducatus Mediolanenſis, ſed tamen peculiari illius ciuitatis decreto, idem ſtatutum eſt, vt atteſtatur Bald.in c.contingit. col.2.ver.& prædicta faciunt ad queſtionem ſtatuti Papiẽſis. extrà, de dolo & contu. & Alexan. conſ.82.ubi

nuper

nuper citauim⁹.li.2.& Barb.cõſ.8. hoc exordio, ſapiẽter doctiſſim⁹,col.17.ver.& adduco,qui ſub nu.37.lib.2.& conſ. 58.ſapiẽter dixit Pſalmiſta. col. 12.uer.& adduco qđ voluit.nu.12. eo. lib. 2.

5 Præterea Bononiæ,teſte eodem Paulo, in d. l.hęres in omne ius.ff.de acq.hære.Et Imo.vt memoriæ prodidit Imo.conſ.16.viſo caſu tranſmiſſo.col.1.in prin. Et Senis, vt ſcriptum reliquit Fran.Aret.conſ.159.viſo puncto ad me tranſmiſſo.col.vlt.ver.quinimo etiam ſi filius.& Cremonæ,ſi verum dicit quiſquis is fuit, qui caſum poſuit ad Bal.conſ.325.præſuppoſitis ſtatutis, ad fi. ipſius caſus,lib.1.& ſatis conſtat ex eo quod ſcribit Alex.conſ.83.viſa facti narratione,in facto illius conſ. & rurſum col.1.lib.2.& Cremæ vt refert Laurent.Calca.conſ.76.prius eſt videndum. col.3.verſ.4.principaliter.Et Florentiæ,vt ſcribit D.Boërius in ſuis commen. in conſuetu. Biturig. tit. *Des couſtumes concernans teſtamens*, §.6.col.2. autoritate Ange.conſ.81.domina Maria.& conſ. ſeq.incip huic parti inhæreo.vbi tamen nihil dicit de huiuſmodi ſtatuto, ſed alio quopiam, quod non admodum huc pertinet. Et Mutinæ, apud Barb.in d.c.in præſentia.vbi ſupra,de prob. & Lud.Gozad.conſ. 93. in cauſa Mutinenſi. col. 2.verſ.4.cùm in ciuitate.

6 Atq; etiam Placẽtię,vt patet ex conſ.Signor. 188.caſus continens & Iaſ.cõſ. 147. præſens cõſultatio, in caſu illius conſ. & iterum col.6.verſ. condeſcendo ad ſecundam.li. 2. Et Vicentiæ, vt ſcriptum reliquit Alouiſius Lucius inter conſ. Bal.conſ. 436. quidam creditor. lib. 3. & Raph. Fulg.conſ.194.proponitur quòd domina Antonia.col. 2.verſ.igitur & domina Sophia, & ſæpe aliàs in eo.conſ.& Raph.Co.cõſ.173.Galuanus, col.1.Et Veronæ ex ſcriptis Caro.Rui. conſ. 18. primò & principaliter.col.pe. verſ. & prædicta. lib.1.Et Paduæ apud Phil.Dec.conſ.84.excellentiſſimi doctores.col.2.verſ.& vlterius circa hoc. Et Camerini, vt patet ex Corne. in poſitione caſus, conſi. 166. circa primum. lib. 1. Et Felerini, ex Rapha. Comen. conſ. 85. quamuis de iure. poſt princ. Et in tota penè Italia, vt atteſtatur Nico. Bellonus conſ.42.communiter in Italia.in prin.

III. DECLARATIO.

Mortuus aperit oculos viuentis.

1 Vt non ſine magna quadam ratione id ſtatutum à populis fuiſſe videri debeat,arg.c.prudentiam.in prin. extra de offi. deleg. & ibi concord. veluti id prouerbiũ ſecutis,mortuus aperit oculos viuentis,quòd à Bal.relatum eſt in l.vlti.in fi. C. commu. de manumiſ. Imò verò & ius ipſum commune,ſi credimus D.Boerio pręſidi Burdegalenſi celeberrimo in ſuis in conſuetudines Biturigum commentarijs,tit. *Des couſtumes concernans teſtamens & dernieres volontez*.§.6.& Leonardo Aleſmio in tracta.ſubſtitutionum,in tit.de vulg.ſubſt. col. 2. innitentibus vtriuſq; autoritate.l.cùm miles.ff.ex quib.cau. maio. vbi poſſeſſio defuncti quaſi coniunctim deſcendit ad heredem,& plerunque nondum adita hæreditate completur,& alijs quibuſdam ſimilibus legibus.

Poſſeſſio defuncti non tranſit ad heredem ante adprehenſionem.

2 Ego verò conſtanter affirmare auſim,huiuſmodi ſtatutum,vel conſuetudinem eſſe iuri communi aduerſam, quo poſſeſſio defuncti nõ tranſit in heredem, priuſquam fuerit per eũ naturaliter adpræhenſa. id enim videre licet ex l. Pomponius.§.quæſitum.& l.cùm hæredes.& ibi Bar. & l. qui vniuerſas. §. quod per colonum. & ibi Bar.ff.de acq.poſſ.& l. ſi homo. ff. de vſucap. & l.2.apparet.ff.de crim.expil.hęred.vbi & id probatur procedere, etiam poſtquam hęres adierit hæreditatem, vt propterea nec tum poſſideat. & l.1.§.Scęuola.ff.ſi quis teſta.libe.eſſe iuſſus fuer. & l.ſi ſorori. & ibi Bal.& alij, C. de iure delib.& §.1.in auth. de iureiur. à morien. præſti.vt hinc intelligas id procedere de iure ff.C.& auth.

Hæres mittendus in poſſeſſionem.

3 Et apertiſſimè uolunt doctores vtriuſq; cenſuræ,vltrà eos quos iam ſuprà citauimus, ſcilicet Collecta.in c.cum ſit Romana.paulò ante fin.de appel.vbi dicit, ꝙ licet hæres ipſo iure habeat proprietatem, eſt tamen mittendus in poſſeſſionem,per l.2.C.de edict.diui Adria.toll.quod eſt, inquit, contra conſuetudinem Franciæ, de quo nos ſuprà ex eodem diximus. & Cy. in l. ea lege. col.1.C.de condi.ob cauſ.vbi & id dicit eſſe contra conſuetudinem Galliæ,Bart.Bald. & alij in d.l.cùm miles.ff.ex quib.cauſ.maio.Bal. in l. vlt. col. 2.verſ.iuxta prædicta quæro. C. de ſacroſan. eccl.ubi etiam id dicit procedere in eccleſia hærede inſtituta, & in rub.ff.de rei vendi. in priori lectu. vbi dicit, quòd poſſeſſio hæredis, eſt noua poſſeſſio, quia poſſeſſio defuncti morte finitur, per dictum §.Scæuola.& expreſſim ipſe Bal.in l.de eo. §.hæres.qui eſt vlt. ff. ad exhib. & conſ.141.præmiſſis uerbis. col.3. uerſ. tertiò eſt præmittendum.lib.1. ubi ex hoc dicit ſing. de apicibus iuris diſputari debere,cùm quis hoc ſtatuto nititur, & conſ. 330. ſtatuto cauetur quòd conductor.col.1.in 3.dubio.uerſ. in contrarium uidetur.eo.lib.1.ubi item ex hoc dicit id ſtatutũ debere intelligi ſtrictè, ac propriè, & conſi. 337.in primis uidendum eſt,col.3. uerſ. in contrarium eſt ueritas, eo. lib. 1. & conſ. 355. pręmittendum eſt ad euidentiam,col.1.eo. lib. 1.& conſ.436.quidam creditor. colum. 3. uerſ. allegationes ſuprà factę.lib.3.& conſ. 20.ſuper primo puncto. colum. 2. uerſ. ex illa autem poſſeſſione.lib.5.Ioan.Fab.in §.ſui autem.Inſtit.de hęred.qualit.et differ.Pau.Caſt.in l.ſeruum.C.de rei uindica.et cõſ.78. uidetur dicendum dictum actorem lib.2.et conſ. 152. uiſo puncto & dubio.colum.2.uerſ.ad ſecundum quęſitum. eo.li. 2.& conſ.234. in cauſa appellationis,colum. 2. uerſ.itẽ poſito,eo.lib.2.et conſ.261.uiſis et ponderatis. col.2. uer. non obſtat quod dicitur. eo. li. 2.Imo.conſ.16.uiſo caſu tranſmiſſo.ubi etiam ex hoc dicit, hoc ſtatutum eſſe reſtringendum. Alex. in d. l. cùm hęredes. in prin. col. 1. et ibi quoq; Claudius Aquen.in prin.ubi etiam no.ex

eo tex.hęc ſtatuta eſſe correctoria iuris communis, & propterea ſtrictè interpretanda eſſe. & idem Alex.conſ.37.in cauſa mota per Angelum. col.3.verſ.item præterea & fortius. & iterum ver.ſaltē in caſu noſtro.li.82.& cōſ.8.perſpectis his.col.3.verſ.& hoc ſaltem procedit. lib. 2. vbi ex hoc negat ſtatutum eſſe extendēdum,& conſ. ſeq.viſa facti narratione.col.2.ver.ergo ſtatutum contra ius commune iunctis præced. Cor. conſ. 18.viſa petitione.col.3. verſ. nec illam ex iniuſta cauſa.lib.1.Iaſ. conſ.147.præſens conſult. col.1. ver.item vltra prædict.li.2.& conſ.152.vera & iuridica.col.1.& 2.li.4.vbi etiam dicit id ſtatutū eſſe iuris correctorium, ideoq; non eſſe extendendum.& Phili.Dec.in l.vlt.col.2.ver.præmittendum eſt.& ibi etiam Fran. Curt. iunior col. 5.verſ. 2.notate.C.de edicto diui Adria.tol. & Stepha.Bertran.d.conſ.81.nu. 3. & 4. lib. 2. vbi item dicit eſſe contra ius commune.

Poſſeſſio hæredis continuatur cum poſſeſſione defuncti. quò ad vſucapionem.

4 Nec huic ſententiæ obſtat d. l. cùm miles. ff. ex quib.can.maio.qua potiſſimùm. innituntur, qui aliam opinionem ſecuti ſunt. Ea enim intelligitur, imò verò expreſſè loquitur, vt quò ad vſucapionem implendam continuetur poſſeſſio hæredis cum poſſeſſione defuncti.l. nunquàm in poſſeſſionibus.§.vacuum tempus.& iterum l. cæptam.ff.de vſucap.licet hæreditas iacens non poſſideat.l.1.§.Scæuola.ff.ſi quis teſta. lib. eſſe iuſſus fuer. ſed eo reſpectu fingitur habere qualem qualem poſſeſſionem, l. gerit.& ibi Ro.qui eam dicit ſingu.ff.de acq.hære.Iaſ. in l. eius qui. col.1.in 2.not.ff.ſi cert.pet.Et ita illam l.cùm miles.intelligunt gl.Bar.Bal.& Alb.ibi Bar.& cæteri in d.l.cùm hæredes.ff.de acq.poſſ.& maxima pars eorum,quos in præced.verſ.citauimus.

Quid in ſuis hæredibus.

5 Scioq; nōnullos eſſe,qui dicunt aliud eſſe in ſuis hæredibus, aliud in cæteris: ut ſcilicet in illis tranſeat poſſeſſio ipſo iure. iuxta dictā l. cùm miles,per tex. in l.in ſuis.ff.de liber. & poſth. vbi gl in verbo,quodāmodo,videtur eſſe huius opinionis atque etiam glo. in dicto §. ſui. in uerbo, exiſtimantur.Inſtit.de hæred. qualit. & differ. & in d.l.cum hæredes.in prin.in verbo. non pertinet.in 1.ſolut.quam dat ad d.l.cum miles. nec tamen in ea perſtat omnino, ſed addit, vel ſoluo, vt ibi ſcilicet in d.l.cùm miles. quo in loco, in verbo, quaſi coniunctim, dicit primum, nonnullos diſtinguere inter ſuos hæredes, & extraneos.arg.d.§.ſui autem.& §.extranei,Inſtit. de hære.qualit.& differ.Mox ſubiungit, alios dicere,eam l.cùm miles.intelligi,vt continuetur poſſeſſio,cum fuerit appræhenſa,ideo ibi dici,quaſi coniunctim.tandem ſubdit dicendū,quòd d.l. cùm miles.loquitur quò ad vſucapionem complendam,vt ſuprà ex ea diximus.

6 Nam & vbique cæteri omnes nullam,quantum ad id de quo tractamus differentiam faciūt inter ſuos,& extraneos, cùm dicunt, & in illos quoque poſſeſſionem ipſo iure minimè tranſire, videlicet glo.Bart.Bald. Alber. & quotquot ſcripſerunt in d. l. cùm miles. & in l. cùm hæredes.& in d.l.in ſuis.contra gl.ibi.ff. de lib. & poſth.Alber.in l.vlt.col.6.verſ. quæritur an beneficium huius legis.C.de edict. diui Adria.tol.& ibi quoq; Bal.col.1.verſ. item ex hoc ꝙ hæreditas,vbi dicit,ꝙ ſuitas,ſiue exiſtentia hæredis,facit ſuum hæredem,ſed non poſſeſſorem, per d. l. ſi homo.de vſucap.atq; etiam.Sali.ibi,col. 1. uerſ. item ex hoc.& ipſe Albe.in l. ſepulchra. ad fi. ff. de ſepul.uiol.Ioan.Fab.in d.§.ſui autem. Inſt. de hæred.qualit.& differ. ipſe Bal. in auth. ingreſſi. col. 2.uerſ.quæro quare aliud.C. de ſacroſ eccl. & in l.1.ad fin. C.de appel. & in auth. defuncto. C.ad S.C.Tert.& in l.ult.col.2.verſ.item ex hoc ꝙ hæreditas. C.de edicto diui Adria.tollen.& in c.1.tit. de controuer. inter maſcu. & fœmi. de benefi.lib.2.feud.& conſ.13.ſuper eo quæritur; ante fi.lib.1. & conſ. 345. ille qui inſta ratione. lib.4.& conſ.20.ſuper primo puncto,col. 2.verſ. ex illa antē.lib. 5.Pet.Anch.conſ.92.tria in fanorē.col.2.verſ.ſed præſuppoſito.Imo.conſ. 16.viſo caſu tranſmiſſo. col.1.Ro.in l.hæres in omne. poſt prin.ff.de acq.poſſ.Mart.Lauden.in c.1.col. 1.ad fin.tit.quib.mod.feud.conſti.poteſt. lib. 1. feud.Alex.cōſ.37.in cauſa mota inter Ange. col. 3.verſ.ſaltem in caſu noſtro.lib.1.Fran.Are.in l. ſi ſorori poſt prin.& ibi etiam Iac.à S. Georg. in 1.no.C.de iure delib.latè Barb.in d.c. in præſentia.char.antep.num.132.de prob.& conſ.17.clementiſſimum Deum. col.pe.verſ. et ſi quiſpiam dixerit li.4.Firmia.in tract.de epiſco. lib. 3. parte 1.q. 56.Guid. Pap. in ſtatuto, ſi quis per literas in verbo,clandeſtinè.quæ eſt gl. vlt. char.pe. verſ.ſed an filius hæres. Steph. Bertr. conſ. 257. duobus paulò ante fi.li.1.et cōſ.81.non ego.nu. 3.et 4.li.2.et conſ.262.igitur. nu. 2. eo.lib. 2. et conſ.3.inſpecto.in 3.dubio.lib.3.Bened.in repe. c.Raynucius.in uerbo, mortuo itaq; teſtatore.l. 2.nu.66.et ſeq.de teſta.Matt.afflict.in c.ſciendū. col.5.verſ.ſed aduerte quia inquātum.tit.de feu. cognat.li.2.et deciſio.Neap.167.Gabriel,col.1. D.Igneus in repe.auth.ex cauſa.col.7.uerſ.ex his ſequitur.et iterum col.36. uerſ. unum tamē ego dico. C.de libe. præter. & Pyrrh. Angle. in cōſuet.Aurel.tit.*Des teſtamens*,c.6. et Pau. Pariſ. cōſ.1.uiſa facti narratione.col.25.nu.160.lib. 1. Io.de Amic.cōſ.61.in cauſa et lite agitata, col.1.

Suitas non facit poſſeſſorem.

Lex vlti.C.de edict. Diui Adr. tol. competit & ſuis & extraneis hæredibus.

7 Et hæc ſententia his quoq; rationibus fulcitur à Barb.in d.conſ.17.lib.4.maxima ex parte adducti.Primum enim,beneficium d.l.ult.C.de edict.diui Adria.tollen. competit tā ſuis, quàm extraneis hæredibus,utpote quòd loquatur ſimpliciter de hæredibus,nec ad extraneos ſe reſtringit, dictum autem remedium eſt adipiſcendæ, quo opus non eſt ei qui iam in poſſeſſione eſt. Sed quantum ad hanc rationem, uide quid dicemus in alio loco.

8 Iem text.eſt in l.de eo. §. ult. ff. ad exhiben. ſimpliciter etiam loquens de hærede, & ex eo Bald. vt ſuprà diximus not. poſſeſſionem defuncti,

functi, non continuari in hæredem, niſi fuerit apprehenſa. Præterea beneficium Prætoris à iure ciuili approbatum, requirit immixtionem in ſuo hæredo, §. ſed his permittit. Inſti. de hære. qualit. & differ. & l. nam nec emancipatus. ff. de leg. 1. & quod no. in l. neceſſarijs. ff. de acq. hęre. & in l. 1. C. ſi vt ab hæred. ſe abſtin. quæ quidem immixtio non eſſet neceſſaria, ſi eſſet continuatio poſſeſſionis ipſo iure.

9 Deniq; ad acquirendam poſſeſſionem requiritur animus, & corpus. l. 3. ff. de acq. poſſ. & l. licet. C. eo. ſed ipſius defuncti animus, & voluntas ad hæredem non tranſmittitur, l. 4. ff. de loca. & l. ſed ſi ita legatum. ff. §. illi ſi uolet. ff. de leg. 1. & quod habetur in cap. ſi gratioſè. de reſcrip. lib. 6. Ergo nec poſſeſſio.

Filius non poteſt propria authoritate accipere poſſ.

10 Illud autem quod diximus, nec in filium quoq; tranſire poſſeſſionem hęreditatis paternę, ita procedit, vt nec ipſe poſſit propria authoritate accipere poſſeſſionem ſuæ legitimę alio hęrede inſtituto, nec ei competat remedium quoduis poſſeſſorium, ſed eam debet capere ex manu hęredis, vt expreſsè voluit Bart. in l. 2. col. 1. verſ. ex his puto ꝙ filius. C. quando & quib. quarta pars. li. 10. & ſequitur Alex. conſ. 134. attētis narratis in themate. poſt prin. lib. 4. & Benedict. in reper. cap. Raynucius. in verbo mortuo itaque teſtatore. le 2. nu. 74. paulò ante fin. de teſta. quo loco tamen dicit aliud eſſe in regno Franciæ ob hanc noſtram conſuetudinem.

IIII. DECLARATIO.

1 Sed & illud ſcio, id quod diximus, poſſeſſionem defuncti non tranſire ipſo iure in hęredem, pleroſq; intelligere, in cæteris rebus quàm in feudalibus, in his enim trāſire, per id quod ſing. voluit Bal. in l. cum antiquioribus. col. 5. ver. decimò ſic, licet poſſeſsio ad ſuũ hæredē non tranſmittatur, per d. l. cùm miles. tamen in feudis ſecus, quia filius viuo patre intelligitur inueſtitus, ac etiam poſſidere, & continuatur in eum poſſeſſio, ſine alia inueſtitura, vt no, in c. 1. tit. de feu. cogna. vbi gl. in §. vlt. dicit, quòd filij poſt mortem patris non acquirunt feudum ſuccedendo patri, ſed iam iam in vita acquiſitum capere poſſunt cum libera adminiſtratione. Quam gl. ad id quoq; expendit, & commendat ipſe Bal. ibi qui dicit tenendum menti pulchrum illũ ac ſapidum loquendi modum. & ibi quoq; Iac. Belui. Marti. Laud. Iac. Aluar. Card. Alex. & Bapti. Cacia. qui eam gl. dicit not. in repet. d. c. 1. in 6. parte prin. in vlt. differ. tit. de feu. cogna. Barb. qui illam dicit valde ſing. in rep. rub. C. qui admitti ad bono. poſſ. col. 14. verſ. ſecundò mihi videtur. & conſ. 10. ſapienter ſcribitur 1. Reg. col. 3. verſ. & ideo dicit gl. lib. 2. & conſ. 73. magnanimus ſcripſit Apoſtolus. col. 3. verſ. eiuſdem initij. lib. 4. & Iaſ. in l. in ſuis. col. 2. verſ. 4. ſequitur illud. ff. de liber. & poſth. vbi id dicit not.

Filij poſt mortem patris feudum non acquirunt, ſed capiunt.

De eadem re.

2 Porrò illud dictum Bal. in d. l. cum antiquioribus. ad hoc ſcilicet, vt in feudis ipſo iure, & ſine alia inueſtitura, aut apprehenſione poſſeſſionis transferatur ipſa poſſeſſio, retulerunt & ſequuti ſunt Firmia. in tract. de epiſcopo, in prima parte libr. 3. q. 56. verſ. item niſi in feudis. Iaſ. in l. quoties. col. 8. verſ. not. etiam perpetuò. C. de rei ven dic. vbi dicit ſing. & nondum fuiſſe ab alio ponderatum, & conſ. 87. conſultus in iure. col. 2. ver. & circa iſtud. li. 1. vbi etiam dicit ſingul. & conſ. 182. in præſenti conſultatione. colum. 6. verſ. ſeptimò notabiliter, lib. 2. & conſ. 10. videretur prima conſideratione. col. 3. verſ. prædicta fortius. lib. 3. vbi item dicit ſing. Et idē ipſo Bal. non citato, voluerũt Mart. Laud. in tract. primogenituræ, col. 10. verſ. difficilis articulus, ibi, quartò quia licet. & Card. Alex. in c. 1. col. 10. verſ. decimooctauò. tit. de feud. March. ſed & idem voluit, dicitq; conſuetudine, & ſtilo Franciæ obſeruari Guil. Brolhius qui ſtilum curiæ Parlamenti tranſcripſit, tit. de feud. §. item de conſuetudine. cum §. ſeq.

De eadem re.

3 Sed attende lector amātiſſime, ne fortè decipiaris. nā ea gl. in d. c. 1. de feu. cogn. quam Bal. & cæteri pro huius opinionis autore citant; nihil omnino loquitur de poſſeſſione, ſed ſimpliciter de feudi acquiſitione, tanquam ſcilicet id haud dubiè intelligat, dominium feudi ipſo iure quęri filio vaſalli, quod quidem non concludit, & poſſeſſionem quoq; eidem quæri ipſo iure, neque enim ſi dominium quæritur ipſo iure, ac rectà tranſit in hæredem, uel etiam legatarium, vt certè tranſit, continuò ſequitur poſſeſſionem in eos rectà tranſire, vt patet ex l. omnium. C. de teſta. & l. vlt. C. de edicto diui Adria. tollen. & l. cum hæredes, in prin. ff. de acq. poſſ. & latè ſuprà diximus. Nam & id generale eſt, in cæteris omnibus, in quibus dominium trāſit ipſo iure, vt propterea nō tranſeat poſſeſſio, gl. in l. cum duobus. §. idem reſpondit, ſocius ſi ceſſante, in verbo, dominium. ff. pro ſocio, & in l. vlt. in verbo, in rem. verſ. item nunquid poſſeſſio. & ibi Io. Fab. & alij. C. de ſacreſan. eccl. Bar. & Ang. & Ro. in l. commiſſa. ff. de pub. & vectig. cum alijs multis concord. à me congeſtis in repe. l. ſi vnquam. in verbo, reuertatur. nu. 388. incip. 48. licet aliàs dominium, & ſeq. C. de reuoc. donat.

Poſſeſſio non tranſit, etiā ſi dominium tranſeat.

4 Ideoq; vt nec in feudis quoq; tranſeat poſſeſſio in filium, aut alium hæredem, ſed opus eſſe appręhenſione poſſeſſionis, nō obſcurè tenuit Maſuer. tit. de feud. §. item ſucceſſor ſingularis. et §. ſeq. niſi, inquit, eſſet conſuetudo, qua mortuus ſaiſit viuum. et Ioan. Rayn. in c. imperialem. §. præterea ſi quis infeudatus. tit. de prohib. feu. alien. per Feder. Iac. à S. Georg. nuncupatim Bald. in d. l. cum antiquioribus. reprehendens, in tracta. feud. in verbo, ita ꝙ ipſi inueſtiti. col. ult. uerſ. item quæro, nunquid mortuo. et Iaſ. ſibi contrarius in d. l. ſi ſorori. col. 2. uerſ. 3. limita. C. de iure deliber. ubi etiam Bald. ubi ſuprà repræhendit, aitq; eum aliter dixiſſe, et fortè melius, in c. 1. col. ult. tit. an mutus, uel imperfectus,

Qui tenet poſſeſſionem feudi non tranſfire in filium.

cuius illic dictum recenſebo, verſ. ſeq. & D. Benedict. qui tamen diſtinguit, vt etiam dicam poſtea in repet. c. Raynucius. in verbo, mortuo itaq; teſtatore. le 2. num. 69. & ſeq. & Zaſius conſ. 10. cùm quõdam F. col. 4. verſ. nunc ad tertium dubium, cum multis ſeq. nã id latè tractat. & Fran. Curt. iunior, conſ. 108. ſacratiſſimæ & c. circa controuerſiam. col. 6. nu. 23. Matth. Afflict. in d. c. 1. §. ſciendum. col. 5. uerſ. ſed quod dictum eſt. & multis ſeq. & iterum col. vlt. ver. ſed an in filium. tit. de feud. cogn. & Pan. Pariſ. conſ. 1. viſa facti narratione. col. 25. nu. 260. & ſeq. li. 1.

De eadem re.

5 Et ſanè Bal. ĩ d. c. 1. col. vlt. tit. an mut. vel im perfect. feu. retin. lib. 2. de hac re ita loquitur, nẽpe ꝙ filius viuo patre poteſt dici feudatari⁹, quia eſt eadem perſona cum patre, arg. l. ſi is qui duos. ff. de liber. lega. Igitur (inquit) filius per mortem patris non dicitur ſuccedere, ſiue acquirere, ſed potius retinere per d. §. ſui autem hæred. etiam fiunt ignor. Inſti. de hæred. quæ ab inteſt. defer. & in d. l. ĩ ſuis. ff. de lib. & poſthu. ex quibus apertè intelligis eum loqui ſecundum ius commune Romanorum, ex quo (vt ſupra latè diximus, & probauimus) dominium defuncti recta tranſire in hæredem, non etiam poſſeſſionem, nec in ſuum quoque.

De eadem re.

6 Idem autem Bal. de eadem re loquens in c. 1. col. 1. verſ. quæro ſi poſſeſſio. tit. de controuer. inter maſcu. & fœmi. de benefi. ſcribit filium magis venire ad poſſeſſionem continuatiuè, quàm ad nouam poſſeſſionis adeptionem, vel petitionem, vt no. in d. §. ſui. Inſtit. de hære. quæ ab inteſta. deſer. cuius quidem §. hæc verba ſunt, & ſtatim à morte parentis quaſi continuatur dominium. & in d. l. cùm hæredes. ff. de acq. poſſ. vbi etiam ita ſcribitur, adita hæreditate omnia quidem iura ad hæredes tranſeunt. Et ſubdit Bal. non tamen quòd in ſubſtantia poſſeſſionis ſit noua poſſeſſio. ſed quia eſt eiuſdem qualitatis cum poſſeſſione paterna, non fingitur noua, vt in d. l. nihil. C. de vſucap. pro hære. Et eandem de hoc dicit eſſe tex. in d. l. cùm miles. ff. ex quibus cauſis maio. Ex quibus etiam intelligis hæc omnia cum intelligere, ſecundum ea quæ diximus ſuprà in prin. & ea iura quæ ipſe allegat, ex doctrina Bart. in l. non ſolum. §. ſi liberationis verba. ff. de liber. lega. cum ſimil.

Diſtinctio in hac re.

7 Diximus autem ſuprà dominum Benedict. in dicta rep. c. Raynutius. in verbo, mortuo itaq; teſtatore. le 2. nu. 69. & ſeq. in hac re diſtinxiſſe, vt diſtinxit. neque enim id ſilentio præterire voluimus, vt ſcilicet in feudalibus, non cenſeatur hæres ſaiſitus contra dominum feudi, nec in eius præiudiciũ, donec per eum fuerit inueſtitus. Et idem, inquit, in emphyteuta, ſecundum Bal. in c. ſi facta tit. ſi de feudo fuerit controuer. Sed contra quemlibet aliũ extraneum, vt ipſe Benedict. ſubdit, filius & hæres vaſſalli, ex morte ipſius cenſetur eſſe ſaiſitus, adeo vt ſi ante inueſtituram turbetur ab extraneo, aut ſpolietur, cõpetit ei remedium poſſeſſorium. Poſtea verò aliter diſtinguit, vt ſcilicet ſucceſſor particularis, vti eſt legatarius, vel etiam vniuerſalis ex teſtamento nõ ſit ſaiſitus. At ſi ſit uniuerſalis ab inteſtato, ſit ſaiſitus, etiam aduerſus dominũ ex generali hac noſtra conſuetudine. quod nihil pertinet ad hũc locum, quo de iure communi loquimur. Et de hoc aliquid quoq; dicemus infrà, in quinta declaratione 4. partis. in fin. An autem ex hac conſuetudine ſucceſſor ex teſtamento ſit ſaiſitus, dicam poſtea in ſeptima declaratione 2. partis.

V. DECLARATIO.

Quid in eo qui ſuccedit nomine dignitatis.

1 Sed & ſecundo intelliges, quod dictum eſt de iure communi, poſſeſſionem non tranſire in ſucceſſorem, vt procedat in eo qui ſuccedit nomine & iure hæreditario: non autem in eo qui ſuccedit nomine dignitatis. Nam poſſeſſio, quę erat apud epiſcopum nomine eccleſiæ, continuatur in eius ſucceſſorem, ſine alia corporali apprehenſione, quia ea erat penes eccleſiam, quæ non mutatur, nec variatur, licet prælati mutentur. Ita enim voluit Inn. in c. cum ſuper de cauſa poſſ. & propriet. & in c. cùm in officijs de teſt. Bar. in l. 1. §. vlt. ad fi. & iterũ in l. cùm hæredes. in prin. & ibi Alex. §. ult. ff. de acquir. poſſeſſ. Pau. Ca. in l. ſi ſorori. poſt medium, ibi, & hoc in eoque. C. de iure delibe. Firmia. qui & alios quoque allegat, in tract. de epiſcopo, lib. 3. par. 1. ĩ 56. q. Gui. Pap. deciſ. 355. utrùm prælatus. vbi id dicit ſemper uidiſſe ſe obſeruari, & iterum deciſ. 629. ſupra allega. & conſ. 188. incip. in materia. in prin. Sed tu hic uide Franc. Aret. in d. l. cùm hæredes, col. 2. uerſ. extra glo. de acq. poſſ. & quæ diximus in tract. Conſtituti poſſeſſorij, parte 3. limit. 16. nu. 2. 3. & per totum.

VI. DECLARATIO.

Conſuetudo an poſſit transferre poſſeſſionem ſine actu corporeo.

1 Sed ut redeamus ad noſtram conſuetudinẽ, qua mortuus ſaiſit uiuum, poſſet uideri ea non eſſe ualida, per id quod ſcribit Bal. in l. 1. in prin. C. commu. de legat. non poſſe legem, uel ſtatutum transferre poſſeſſionem ſine aliquo actu corporeo. per not. in l. cũ duobus. §. idem reſpondit. ff. pro ſoc. niſi (inquit) ſaltem interueniat quædam ficta traditio, ut in caſu l. quod meo. ff. de acq. poſſ. quæ loquitur (ut omnes intelligunt) in conſtituto, & l. quiſquis. C. de dona. loquentis in retentione uſusfructus, & alijs ſimilibus. Poteſt tamen, ut ſubdit, lex uel conſtitutio, fingere traditam poſſeſſionem per quãcunque inueſtituram, & ſic per actum fictæ traditionis, ut in caſu c. 2. de conſuetud.

Poſſeſſio non recuperatur iure poſtliminij.

2 Et id quoque uidetur eſſe ex mente illius Bald. in c. eccleſia ueſtra. ad fin. de elect. & ante eum Barto. in l. ſi is qui pro emptore. colum. 5. uerſ. modo ad propoſitũ. & ibi. Imo. col. 5. uerſ. & ſic ex prædictis patet. ff. de vſucap. ubi ipſe Bar. & alij poſt eum, reddentes rationem cur poſſeſſio non recuperatur iure poſtliminij, ex l. denique. ff. ex quib. cau. maio. dicunt hoc ideo procedere, quòd poſſeſſio non quæritur, niſi

per

per aliquem actum naturalem, quem quidem naturæ actum, legis diſpoſitio inducere non poteſt. arg. l. 2. ff. de uſucap. earum rerum quæ vſu conſu. Et ita à quibuſdam dicitur uoluiſſe Pet. Anch. in d. c. de conſuetud. ubi tamen id non dicit, ſed aliud, quod nos alibi referemus.

3 At ipſum uoluit expreſſe Ioan. Baptiſta Caſtel. in ſua diſputat. incip. magnificus et excellens, col. 3. uerſ. tertiò etiam notabiliter. et Matthe. Afflict. deciſio. Neapol. 239. alia cõſuetudo. col. ult. Et in hanc ſententiam inclinare nidetur Alex. conſ. 83. uiſa facti narratione. ſtatim poſt prin. lib. 2. et Barba in addit. Bal. in l. ult. col. 2. C. de ſacroſanct. eccl. et Franc. Are. in d. l. 1. in prin. ff. de acq. poſſeſ.

Animo ſolo poſſeſſionem adipiſci non poſſumus.

4 Et eam ſententiam adiuuat tex. quem nullus illorum in hoc citat, in l. qui uniuerſas. §. quod per colonum. ff. de acq. poſſ. ubi licet animo poſſimus retinere poſſeſsionem, adipiſci tamen non poſſumus. Nam ſi id impoſsibile eſt, id eſt, qnod fieri non poteſt, ita enim noſtri uocant quod Græci ἀδύνατον appellãt, quomodo id lex, uel ſtatutum facere poteſt? cùm ne fingere quidem impoſsibilia puſsit, ut not. in l. Gallus. §. ſi eius. ff. de lib. et poſth. et in l. 3. ff. pro ſoc. et patet in l. qui ad certum. ff. loca. et in l. certè. in prin. ff. de precar. et not. Bar. qui et alia allegat in l. ſi is qui pro emptore. col. 12. uer. ſequitur eius qund eſt. et ibi Imo. col. 7. uerſ. item attende quia dicit hic, Ro. col. 6. uerſ. 5. inquantũ circa examinationem, et latiſsimè Iaſ. col. 42. uerſ. circa fictionem inductiuam et multis ſeq. ff. de uſucap. cum concor. ibi adductis. Quod autẽ huic opinioni obijcitur ca. 2. de conſuetu. quo pleriq; omnes nituntur, certè nihil obſtat, quoniam illic interuenit actus quiſpiam, per quem transfertur poſſeſsio, ſcilicet accipiendo modicum terræ, aut aliud quidpiam ibi ſcriptum.

Qui dicunt hanc conſuetudinem valere.

5 Contrarium tamen, nt ſcilicet conſuetudo, uel ſtatutum poſsit transferre poſſeſsionem ipſo iure, nullo actu, nec nerbo quidem interueniente, uoluit Imo. in d. c. 2. de conſuet. Bat. loquens in caſu noſtræ conſuetudinis, in l. cùm unus. §. ult. uerſ. ex quo not. ff. de bon. auth. iudi. poſsid. et præſupponit ipſe Bal. conſ. 454. quidam Ioan. lib. 1. et omnes qnotquot de hoc ſtatuto locuti ſunt, à nobis in hoc opere citati. Et expreſsè & uerbis ueluti conceptis, uoluit idem Bal. loquens etiã in caſu noſtræ conſuetudinis, et cũ eo Alouiſius de Lucis, conſ. 436. quidã creditor. col. 2. et ſeq. ubi ipſe Aloui. dicit ita cõſuluiſſe Ray. Forli. et Argentinum ipſius filium, atq; etiã Richard. Salyc. et ruſum idem Bal. in l. licet. col. 1. et ibi Ange. etiam col. 1. C. de acq. poſ. et ipſe Bald. in l. de quibus. col. 10. uerſ. uiſo de cauſis, uideamus de aliquibus. ff. de legib. ubi dicit, ꝙ conſuetudo habet uim precarij, vt transferat poſſeſsionem ipſo iure. et in l. ultim. colum. 2. uerſ. vnum tamen non eſt omittendum. C. de ſacroſan. eccle. & in l. ea lege. colum. 4. uerſ. modò uenio ad quæſtiones. poſt Cyn. ibi, col. 1. uerſ. et iſtud eſt in argumentum. C. de condict. ob cauſ. et ipſe quoq; Bal. in l. traditionibus. ante fi. C. de pact. et in l. 1. col. 2. uerſ. ſed alij dicunt. C. ſi plures una ſenten. et in l. ſancimus. §. cùm autem. in fin. C. ad S. C. Treb. ubi dicit, ꝙ authoritate conſuetudinis transfertur poſſeſsio ipſo iure, et in rub. ext. de conſuet. col. 3. uerſ. conſnetudo poteſt transferre, et in ca. contingit, col. 2. uerſ. et prędicta faciunt ad quęſtionẽ. de dolo et contum. ubi dicit id ſtatutum de quo loquimur, eſſe æquum et ualidum, et in c. cùm ueniſſet. colum. 2. uerſ. item adde, poſſeſsio quędam eſt. de reſtit. ſpolia. & in ſua margar. in nerbo, conſuetudo. uerſ. 5.

Consuetudo habet vim precarij.

Item alij.

6 Et præter ipſum, et eos qnos cum eo ſuprà citauimus, uoluerunt etiam Ange. in d. l. ſi is qui pro emptore. col. 3. uerſ. ſed hoc non uidetur uerum. et ibi etiam Raph. Com. col. 5. uerſ. aliud habens ſecundum enm, et Iaſon col. 23. uerſ. tertiò inquantum ſubdo, et multis ſeq. ff. de uſucap. Idem Ange. in d. l. qui uniuerſas. §. 1. uerſ. item qđ mari aut flumine. et ibi Imo. ad fi. ibi et adde et ſecũd. Ale. qui eũ §. legit cum prin. legis, col. 2. uerſ. ex hoc dicto colligit. ff. de aeqni. poſſ. Ang. in l. 1. ff. de diſtract. pign. ut à nonnullis citatur, in l. ſi uacantia. C. de bon. uacan. lib. 10. ſed non reperi in meo codice. Fluria. in l. ſeruitutes prędiorum ruſticorum. colum. 3. uerſic. adde tamen quòd per ſolam. ff. de ſeruit. Petr. Anch. in c. 1. in 2. not. per illum tex. quem dicit ſing. extrà de dolo & contu. Ro. in d. l. 1. in prin. col. 6. uerſ. idem etiam intelligit. et ibi Alexan. col. 16. uerſ. de iſta materia, Franciſ. Are. col. 4. uerſ. et adde Bal. et Claud. Aquen. col. 5. uerſ. addunt etiã moderni, et Fran. Ripa. col. 10. uerſ. ultra Bar. et ſeq. ff. de acquir. poſſeſ. Pau. Caſt. loquens etiam in terminis noſtræ conſuetudinis, in d. l. hæres in omnibus. ff. de acq. hæred. & in l. ſi ſorori poſt medium. et ibi quoq; Alex. Corn. Iac. à S. Geor. et Iaſ. C. de iure delib. et ipſe Pau. in l. ſeruũ. C. de rei vendic. & conſ. 78. uidetur dicendum dictum actorem. col. 1. verſ. præterea poſito quod ex forma. lib. 2. & conſ. 152. viſo punſto & dubio. col. pe. ver. ad ſecũdum quæſitum. eo. lib. 2. Alex. in l. 1. col. 15. verſ. de iſta materia. & iterũ in l. 3. in prin. col. 4. ver. alius eſt caſus quando ex diſpoſitione. ff. de acq. poſſ. & in d. l. cùm hæredes. in prin. col. 1. & ibi quoq; Claud. Aquen. col. item 1. verſ. item non video. ff. eo. tit. & ipſe Alex. conſ. 24. attentis his quæ in themate narrantur. col. 1. lib. 5. vbi loquitur de hoc noſtro ſtatuto, & dicit hanc eſſe communem opin. & conſ. 1. ponderatis his, col. 2. verſ. & ideo licet lex. li. 5. Phil. Fran. in c. vbi periculum. §. præterea in 3. no. per illum tex. de elect. lib. 6. Barb. latè in d. c. 2. colum. 6. num. 33. & multis ſeq. de conſt. & in c. in præſentia. char. antepe. nu. 133. de prob. & in c. per tuas. col. 1. de donat. & in rep. rub. de cauſa poſſ. & ꝓpriet. char. 22. ver. opportunè ſe offert modò quæſtio. & conſ. 51. ſcri-

pſit.ſapientiæ fons.col.19.ver.& ſi quiſpiam opponat.lib.1.& conſ.58. ſapienter dixit Pſalmiſta.col.12.verſ.& adduco quod voluit.li.2.Firmia.in tract.de epiſcop.li.3.parte 2.col.vlt.verſ. item etiam ex vi conſuetudinis.Corne.con.216. in cauſa vertente, col.1.lib.3.Guid. Pap. deciſ. Delph.22. fuit inter nos.col.2.& iterum deciſ. 452.in materia.col.2.& ſing.285.de confeſſione.ver.vlt.& iterũ ſing.404.vtrũ vicini.verſ.cõſuetudo.Soc.conſ.67.eadem die.col.vlt.lib.3.& conſ.87.viſis inueſtitura.col.vlt.eo.lib.3.Franc. Cur.ſenior conſ.71.ſuper controuerſia.col.3. verſ.ſeptimò probantur.Calcag.conſ.76.primò eſt videndũ.col.3.verſ.nec obſtat quod dicitur. Iaſ.in d.l.1.col.3.verſ.ſecundò not.ex iſta.C.cõmu.de leg.& conſ.147.præſens conſultatio.col. 6.verſ.condeſcendo ad ſecundã principalẽ quæſtionem,lib.2.vbi dicit huiuſmodi ſtatutum eſſe æquum & validũ.& conſ.85.quando habemus, col.1.lib.3.vbi idem dicit.Philip.Dec.cõſ.467. bene & cõſultè,col.1.& 2.in prin.Guliel.Bened. in repe.cap.Raynucius.in verbo,mortuo itaq; teſtatore.le 2.nu.71.& ſeq.verſ.non obſtat ꝙ continuatio.de teſt.Ant.Corſe.in tracta.de poteſtate regia,q.25.Catel.Cot.in memor.incip.decreto Mediolanenſi cautum eſt. Franc. Ripa. loquens de conſuetudine Franciæ, lib.1.Reſponſ. cap.1.defuncto nouiſſimè Carolo, num.80. Anto.Rube.in repe.l.non ſolum.§.morte eius qui nunciauit.nu.57.ff.de ope.noui nunc.Matt. Affl.ct.in cap.1.in prin.colum.4.verſ.ſed an ſicut princeps.tit.de controuer.inueſtit.& latè in deciſ.Neapol.299.rex Ferdinandus. & Arnol. Ferro.in comment.conſuet.Burdegal.tit.de teſt. §.21.col.vlt.Pau.Pariſ.conſ.1.viſa facti narratione,colum.20.verſ.ſi verò conſideramus.lib. 1.& conſ.41.optimum ius.colum.2.verſ.2.deducitur.eo.lib.1.

7 Et hæc poſterior ſententia veriſſima eſt,& à multis probatur. Nam primùm vt omittam d.c.2.de conſuetud.cui ſuprà reſponſum eſt,lex id ipſum facere poteſt,vt poſſeſſio etiam pleniſſima,ipſo iure ſine actu naturali, aut artificiali, vel ficto transferatur, & tranſeat in alium, vt videmus in caſu l.raptores.in verbo, pleniſſima poſſeſſio.C.de epiſc.& cler.vbi Bar.ita inteligit, & negat alibi reperiri, præterquam in eo caſu: vt etiam facit Ange.in d.l.1.circa medium.ff.de diſtract.pign.& Barb.in d.ca.2 colum.7.nu.40. de conſuetud.& in d.c.in præſentia.de proba.licet Raph.Fulgo.in d.l.raptores in 7.nume.eam aliter intelligat.

De eadem re.

8 Sed & de ea re eſt alius caſus, & is quidem non obſcurus, in l.ſi adoptauero.ff.de precar. vbi qui precariò poſſidet,ſi ſe arrogandum præbuerit,bonorum poſſeſſio ipſius trãſit ipſo iure, & ſine apprehenſione in arrogantem. Et ita illum tex.expendit Bald.in l.ſi paterfamilias.in prin.ff.de adopt.in 3.lect.& Ange.in d.l.qui vniuerſas.§.item ꝙ à mari.ff.de acq.poſſ.

Poſſeſſio ingredientis monaſterium in ipſum tranſit.

9 Et illius quidem tex.arg.tradunt noſtrates poſſeſſionem bonorum ingredientis in monaſterium,ipſo iure tranſire in monaſterium.Id enim voluerunt gl.in c.ſi qua mulier.in glo.1.verſ.ſed nunquid monaſterium.& ibi quoq; Archidiac. 19.q.3.Inn.in c.in præſentia.in verbo, minor annis.verſ.in hoc autem.& ibi quoq; Bal.col.2. verſ.dicit Innoc.ꝙ bona,Anto.col.9.verſ.ſed dicit ꝙ eſt differentia.& Panor.colum.antepen. verſ.ſed quæro quia ſuprà.& Barb.col.78.verſ. quærit etiam Inn.qui eſt in num.125.extrà de probat.Spec.tit.de ſtatu monach.§.1.in 61.quæſtio.Iaco.Are.alter Iaco.Rauen.Dyn.Bart.Albe. Ang.& Franc.Are.in d.l.qui vniuerſas.ff.de acquir.poſſ.Cyn.in auth.ſi qua mulier.in fin.& ibi Bar.col.pen.verſ.ex hoc ſequitur.C.de ſacroſanct.eccl.idem Bar.in l.cùm hæredes.§.vlt.& ibi etiam Rom.ff.de acq.poſſeſ.& ipſe Bar.in dicta l.ſi adoptauero,ff.de precar.Bal.in auth.ingreſſi.col.2.in 3.oppo.& ibi etiam Salic.in 3.& 4.oppoſ.C.de ſacroſanct.eccl.& ipſe Bald.in auth.niſi rogati.in fi.C.ad S.C.Treb.Salic.in l. vlt.verſ.quæro an poſſeſſio.C.eo.tit.Pet.Anch. in c.2.col.1.verſ.ſed hic incidenter.de teſt.Pan. conſ.53.quidam Andreas.col.1.lib.1.Alex.in l. 3.in prin.col.4.verſ.vltra caſus enumeratos.ff. de acquir.poſſeſ.& conſ.88.incip.eximie domine.col.2.verſ.non inſiſto an priuilegia.lib.2.& Matth.Afflict.deciſ.Neapo.290.rex Ferdinandus col.4.verſ.in contrariam partem.

Alluuione tranſit poſſeſſio ipſo iure.

10 Et eſt alius caſus in l.1.ff.pro ſocio.& alius item in c.vbi periculum.§.præterea.de electio. lib.6.quem ad hoc not.Philip.Fran.ibi in 3.not. qui & ex eo notat ſtatutum, id poſſe facere, & alijs quoq; annotatis ab ipſo Bar.in tractatu Teberiadis.col.5.in verbo, acquiritur nobis. in prin.videlicet,cùm res accreſcit alluuione,quem ſequitur Bald.in rub.ff.de rerum diuiſio.col.6. uerſ.ſed an iſtas acceſſiones.& Fran.Aret.in l.3. col.5.verſ.reperitur tñ caſus.ff.de acquir.poſſeſ. Vt hinc poſſis intelligere deceptum fuiſſe Albe. cùm ſcripſit in l.quarundam.ff.de acq.poſſeſ. nullum caſum reperiri in quo poſſeſſio quæratur ſine actu corporeo,aut aliquo quod pro actu corporeo reputetur.

Qui tenent legem transferre poſſe poſſeſſionem ipſo iure.

11 Sed quicquid ſit de iſtis caſibus,certum eſt poſſe legem id in vniuerſum facere, vt poſſeſſio ipſo iure,& ſine actu ullo tranſeat,& conſequenter dominium, ſi credimus ipſi Bald.in l.traditionibus.col.ulti.C.de pactis.& in rub.extrà de cauſa poſſeſ.& propriet.col.3.uerſ.quæro, ſtatuto communis, & ſeq.& Ange.in l.licet.col.1. C.de acquir.poſſ.& Caro.Rui.qui & alios citat conſ.50.ſuper eo de quo quæritur.col.2.uerſ. nec etiam potuit executor.lib.4.ex,quo & illud confeſtim ſequitur & idem poſſe facere ſtatutũ, & conſuetudinẽ, quæ ſunt portio iuris ciuilis.l. omnes populi.ff.de iuſtit.et iure.et l.de quibus. ff.de legib.Nam & quod poteſt ius ſcriptum, poteſt & non ſcriptũ.l.ſed ea quæſtione.ff.eo.tit.

12 Deniq;

Cōfirmatio huius opinionis.

12 Denique in hanc ſententiam trahitur c. r. de dolo & contu. ex quo colligit Pet. Ancha. ibi, in 2. no. quòd iuris diſpoſitione is qui eſt in poſſeſſione, eam perdit per lapſum tēporis: & ei acquiritur cui debet fieri traditio corporalis. Et iſte caſus, inquit, eſt ſatis ſingularis cōtra communes regulas, quæ volunt quòd poſſeſſio ſine actu corporeo non quæratur. Atque etiam c. contingit. eo. tit. vbi Bal. dicit per eum tex. in verbo, verus poſſeſſor. mirabile eſſe, ꝙ vera poſſeſſio quæritur ſine corpore, quod ideo eſt, vt dicit, quia canon fingit actum corporeum continuatum: aliàs eſſet impoſſibile, quòd ſubſtantia poſſeſſionis transferatur, per l. denique. ff. ex quib. cau. maio. trahitque id ad noſtrum hoc ſtatutum. Sed & Card. Flor. ibi in 2. not. ad id expendit eum tex. quem & ipſe mirabilem dicit.

Reſponſio ad contraria.

13 Nec huic ſententiæ obſtat dicta l. qui vniuerſas. §. quod per colonum. ff. de acquir. poſſeſ. quam nos ſuprà citauimus, pro opinione eorum qui tenent hoc ſtatutum non valere: fateor enim quempiam priuatum non poſſe facere, vt poſſeſſio transferatur ipſo iure ſolo animo, & ſine actu vero, aut ficto à iure introducto, ſecundum eam legem, ſed ea lex non dicit id non poſſe fieri per legem, vel ſtatutum, cùm contrarium in multis caſibus reperiatur, vt diximus ſuprà, in 6. præcedentibus nu. & ita eum nodum diſſoluit Fran. Aret. in d. §. quod per colonum.

Cōcordia vtriuſque opinionis.

14 Non prætermittendum tamen, quod idem Franc. Aret. vtramque illam opinionem concordare volens, in d. l. 1. in prin. col. 9. verſ. ſed remaner dubium. ff. de acq. poſſ. ita diſtinguit, An ſtatutum ſimpliciter dicat, quòd poſſeſſio intelligatur tranſlata in hæredem ipſo iure, & certè huiuſmodi ſtatutum poſſet tolerari, & valet: quia per hæc verba non excluditur quin videatur transferri poſſeſſio per actum fictum, id eſt per fictam apprehenſionem, ſine traditionem, quam ſtatutum ita, vt diximus, diſponendo, videtur inducere. Si autem ſtatutum expreſsè diſponeret quòd trāsferatur, vel acquiratur poſſeſsio, nullo actu vero, aut ficto interueniente, tunc non valet illud ſtatutum quia acquiſitio poſſeſsionis eſt de iure gentium, ex quo inductum eſt, vt ipſa acquiſitio fiat per actum naturalem, per d. l. 1. & l. 3. in prin. ff. de acq. poſſ. & l. ea quæ ciuiliter. ff. de acq. rer. dom. vbi eſt optimus tex. Sed contra ius

Princeps cōtra ius gentium ſine cauſa non poteſt diſponere.

gentiū nō poteſt princeps ſine cauſa diſponere, vt plenè per Bar. in l. 1. in prin. ff. de conſtit. prin. & in l. omnes populi. in 3. q. ff. de iuſt. & iure. Ergo id minus poteſt ſtatutum facere, atque etiam minus conſuetudo, quæ dicitur irrationabilis, & non valet, ſi diſponit aliquid contra ſubſtantiam actus, per c. 2. de conſuetud. lib. 6. Nec video, inquit Aret. quòd poſſit ſubeſſe cauſa hoc diſponendo, cùm lex fingendo apprehenſionem eſſe factam, hoc idem poſſit inducere. Tandemque reſpondet ad dictam l. raptores. C. de epiſc. & cler. & alia iura, quæ in contrarium adducuntur, vt ibi per eum. Et idem videtur voluiſſe dum ſe illuc remittit, in d. l. qui vniuerſas. §. 1. in fin. & iterum in §. quod per colonum. in 2. not. ff. de acq. poſſ. & eum ſequitur Chaſſan. in comment. conſuet. Burg. tit. *Des ſucceſſions.* §. 1. glo. 1. col. 2.

Contra eam concordiam.

15 Sed (quod pace tanti viri dixerim) videtur per hanc diſtinctionem, non tam rebus legem imponere, quàm verbis: ideoque & eam nuncupatim reprobat Claud. Aquen. in d. l. 1. col. 5. verſ. & notanda ſunt. ff. de acq poſſ. nam licet, inquit, poſſeſsio ſit iuris gentium, tamen non eſt inconueniens, quòd modus acquirendæ, & retinendæ poſſeſsionis ſit de iure ciuili quod hinc patet, quòd etiam de iure gentium eſt, vt dominia non quærantur ſine poſſeſsione, vt no. in ea l. 1. & tamē multi ſunt caſus de iure ciuili, in quibus quæritur dominium ſine poſſeſsione, vel traditione, vt in l. ult. C. de ſacroſan. eccl. & alijs congeſtis à gl. & doctoribus, in l. traditionibus. C. de pact. ut ſi lex nō poſſet hoc modo fingere, nec etiam id poſſet uerè diſponere, arg. c. cùm quid una uia. de reg. iur. lib. 6. Ideo teneas intrepidè hoc ſtatutum ualere.

VII. DECLARATIO.

Poſſeſſio huiuſmodi conſuetudinis dicitur artificialis.

1 Vocatur autem à noſtris huiuſmodi poſſeſſio ipſo iure, ui legis, aut ſtatuti, aut cōſuetudinis quæſita hæredi, aut etiam alteri ſine apprehenſione, aut alio actu ficto multis modis. Primò quidem artificialis, non naturalis, vt dicit Bal. in d. rub. de cau. poſſeſ. & propriet. col. 3. uerſ. quæro

Et datiua.

ſtatuto communi, quia ut ſubiungit, non conſiſtit in ſenſu corporeo, nec in organis corporeis: ſed ea (ut illi addere potes) inducitur mero legis, ſtatuti, uel cōſuetudinis artificio. Ideoque (vt ille quoque ibi dicit) eſt datiua poſſeſsio creata à lege abſque præſentia corporali. Nam & hanc datiuam alibi quoque appellat idem Bald. ſcilicet in c. cùm ueniſſet. col. 2. uerſ. item adde, poſſeſsio quædam. extra de reſtit. ſpol. dum dicit, ꝙ eſt quædam poſſeſsio datiua, ut quādo ſtatutum id diſponit. ut fiat quis poſſeſſor habitu, ſine aliquo actu corporeo, uel quaſi, alia natiua, quæ ab actu corporeo proficiſcitur, alia media inter hęc, vt precaria. Et ipſum Bal. in illis duabus appellationibus artificialis, & datiuę, expreſsè ſequuntur multi ex his, quos tibi in ſequentibus uerſic. adducemus.

Et ciuilis,

2 Sed & hæc poſſeſsio ciuilis dicitur, ſecundū Bar. in l. 1. ff. de acq. poſſ. & Ang. in l. licet. C. eo. tit. & Pet. Anch. in c. 2. col. 1. uerſ. & aduerte quia iſta poſſeſsio. de conſuetu. et ibi etiam Barb. col. 8. uerſ. capio nunc aliud. ubi de hoc dicit eſſe gl. ſing. in d. c. raptores. in uerbo, plenam poſſeſsionem. C. de epiſc. et cler. et omnes ubique nemo enim unus huic appellationi repugnat.

Et ciuiliſſima.

3 Imo & ciuiliſsima uocatur. Bald. in l. vlt. col. 2. uerſ. unum tamen non omittendum. C. de ſacroſan. eccl. et in rub. tit. de content. inter me & dom. de portio. feud. in prin. dum ſcribit,

quòd

quòd eſt quædam poſſeſsio ciuiliſsima, ut dicit ſe dixiſſe in d.l.ult.de ſacroſan.eccl.Ange. qui et ipſum Bald.ad hoc nuncupatim citat,et ſequitur in l.poſt medium.ff.de diſtract.pign.Rom in d.l. 1.in prin.col.6.uerſ.et quod ſit dare. et ibi etiam Alex.col.15.uerſ.de iſta materia.et iterum paulò pòſt,uerſ.cum deciſione.et Fran. Aret. col. 9. uerſ.ſed quæritur contra ipſum.& Iaſ.in 1.lect. col.antepe.et iterum in 2.lect.col.16.uerſ.adde etiam quòd eſt dare, Claud.Aquen.col.5.uerſ.et notãda ſunt.et Fran.Ripa col.10.uerſ. ultra Bar. ff.de acquir.poſſeſ.qui dicunt, præſertim Rom. Fran.Aret.et recentiores, quòd hoc nomen,non reperitur in iure expreſſum, ſed eſt nomen magiſtrale, nec conſtituit nouam ſpeciem poſſeſſionis ciuilis, nec facit differentiam eſſentialem inter hanc poſſeſsionem, & aliam ciuilem, ſed ſignificat ſolùm differentiam in modo acquirendi: quia iſta poſſeſſio acquiritur ſine actu apprehenſionis vero, aut ficto. & idem Alex. conſ. 24. attentis his quæ in themate.col. 1.verſ. & appellant. lib. 3. Calca. conſ. 67. viſis omnibus. col. 7. verſ. ſed omiſſis alijs. Nicho. Pediochus, in ſubſcriptione illius conſ. Marti. Laud. in c.1.col.1.ut.quid ſit inueſtitu.feud.l.b.2.Barba.in c.2.col.6.nu.36.& iterum col. 8. num.44. de conſuetud.& in c.per tuas, col. vlt. de dona. Firmia.in tract.de epiſcopo,parte 1.lib.3.quæſt. 56.eademque pen.an fi.Philip. Franc. in dicto c. vbi periculum. §. vlt. in 3. nut. de electio. lib.6. Guid.Pap.deciſio. Delphina. 21.incip.fuit inter nos. col. 2. verſ. & vocatur ciuiliſſima. & ſing. 404.vtrùm vicini, verſ.conſuetudo.Iac.à S. Geor.in l.ſi ſorori.ver.addo etiam vobis. C. de iure delib.Iaſ. conſ. 21. quatuor principales. col. vlt. verſ.motiuando.lib.3.Mat.Afflict. deciſio. Neapolit. 239.alia conſuetudo.col.2. verſ.item iſta cõſuetudo eſt realis.Frã.Ripa.in d.Rub.de cauſ. poſſeſ.& propriet.col.6. verſ. ciuiliſſima poſſeſſio.& Viglius in §. 1.Inſtit.de hæred.inſt.& Fran. Curt.iunior in l.vlt.col.pe.verſ. 5.quæritur.C.de edicto diui Adria.tollen.Pau.Pariſ.conſ.1. viſa facti narratione,col.24.nu.57.lib.1 & conſ. 41. optimum ius.col.2.verſ. 2.deducitur.eo.lib.1.

Quod fit ex conſuetudine, fit ex iure ciuili.

4 Verùm quantum ad hanc ciuiliſſimæ poſſeſſionis appellationem,idem Guid.Pap.ſecum pugnans,in ſtatuto Delphinali incip.ſi quis per literas.in verbo poſſeſſio. col. antepe. eam Bald. appellationem improbat, quia (ut ipſe dicit) non ciuiliſſima dici debet,ſed ciuilis. Illud enim qđ fit per conſuetudinem, dicitur fieri de iure ciuili, vt dicit ipſe Bal. in c. imperialis. col. 6. uerſ. porrò etiam locales.tit.de pace Conſtan. et ante cum Inno. in cap. cùm veniſſent. in princ. de eo qui mit.in poſſeſ.& probatur apertè in l.ius ciuile. ff.de iuſti. & iur. vbi ius ciuile conſtat aut ex ſcripto,aut ex non ſcripto.

De iure dicitur fieri, quod fit per conſuetudinem.

5 Imò vt id illi addas,id de iure ſimpliciter dicitur fieri,quod per conſuetudinẽ fit,gl.in procemio Clemen. in verbo iuris, & ibi Pan. & gloſſ. quoq; & idem Pan.in c.1.per tex.ibi,in fi.ext. vt lit.penden.gl.in c.cùm in tua. in verbo, de iure. de conſue.libr.6.Inno.in d.c.cum veniſſet.de eo qui mit.in poſſ.& in c.certificari.de ſepult. Bart. in l.de quibus.col.4.verſ.quæro tamen nunquid conſuetudo.per tex.ibi,ff.de legib. Et quod plus eſt,dicitur fieri de iure communi.Bald.in l. 1. §. quod obſeruari.C.de iurã. calum.& in auth.ſed cùm teſtator. ver. pone q; hæres fecit inuentarium.C.ad leg.Falcid.& in l.conſtitutionis.ad fi. C.de bo.quæ li.cum alijs concor.

Imò & de iure communi.

Concluſio Guid. Pap.

6 Ergo cõcludit Guid.Pap. vt ad illum redeamus,illam fictam poſſeſſionem, quæ transfertur per hanc conſuetudinem,debere dici tranſlatam de iure ciuili,ita vt ciuilis dici debeat,non ciuiliſſima,quicquid dixerit Bal.vbi ſuprà. Et idẽ propemodum uoluit Barba.in d.c.in præſentia. col. 78.nu.125.ea quoq; ratione motus,q; huiuſmodi poſſeſſio eſt ciuilis,ut uoluit gl.quã dicit ſing. & à nemine tñ unquam allegatã in d.l. raptores. C.de epiſc.& cler.quã & ex eo ſuprà citauim᷒.

7 Ego uerò dico Bald. iniuria reprehenſum, qui cùm uocat eam poſſeſſionem ciuiliſſimam, propterea non negat eſſe, & dici ciuilem, imò magis eſſe huiuſmodi declarat. Nam quod ciuilius comparatiuè, & ciuiliſſimum ſuperlatiuè eſt, idem quoq; ciuile neceſſe eſt,ut eum qui melior eſt, & optimus, bonum: peior & peſſimus, malum,& cętera id genus.Nam comparatiuum, & ſuperlatiuum in ſe haud dubiè comprehendit poſitiuum,ut Grammatici omnes ubiq; dicunt, & probatur apud nos in l.ubi autem.in prin.ff.de uerb.oblig. per quam dicit Bald. in l.quæ fortuitis,colum.3.uerſ. et primo quæritur. C.de pign. actio. quod omne comparatiuum importat exceſſum,reſpectu poſitiui,ut etiam probat tex. in l.cùm filius.§.pater.et ibi Bart.ff.de leg. & l.ult. ff.de capit.dimin.& §.1.Inſtit.eo. et uoluit idem Bar. in l.legata data inutiliter.in prin.ff.de leg. 1. Philip.Dec.conſ.695.uiſa donatione.col.5.nu.3 et Matt. Afflict. qui concord. adducit in procemio conſtit. Siciliæ in 12. q. ex quibus intelligis id quod diximus poſitiuum ineſſe in comparatiuo,et ſuperlatiuo, ut non abſimiliter res quę pluris eſt,ea utiq; eſt.l.cùm furti. ff. de in litẽ iuran. et conſequenter in maiori ſumma minor ineſt. l.1.§.ſi ſtipulanti.ff.de uerb.obl.cum ſimil.

Miſera ſunt, quæ miſerrima.

8 A quibus nihil omnino abeſt quod ſcribit Cice.lib.epiſt.famil.9.ad Varronem,Ea ſunt miſera,quæ miſerrima. Nam ut ſcribit Hippocrates lib. περὶ ἀρχαίης ἰατρικῆς, ideſt, de antiqua medicina,dulci dulciſſimũ, amaro amariſſimũ, acido acidiſſimum ualentius. ἰσχυρότερον δέ ἐστι τοῦ μὲν γλυκέος τὸ γλυκύτατον, τοῦ δὲ πικροῦ τὸ πικρότατον, τοῦ δὲ ὀξέος τὸ ὀξύτατον. Et hinc Vlpi.alibi nobilis dicitur,alibi nobiliſſimus,i l. 2.§. ult. et in l.diximus.ff.de exc.tut.ex quo no.Nic. in d.§.ult. quòd ſuperlatiuum, & poſitiuum in eodem ſubiecto concurrunt.

9 Et aliàs uidemus, q; pleno plenius reperitur,

tur, & q; ſuper hæc, pleniſſimum apud Accur. in l.ait prætor.§.permittitur.in verbo, nihil ei imputandum.ff.de mino.& Alex. conſ. 50. in cauſa & lite.col.vlt.lib.7. Atq; etiam æquo æquius, vt ſcribit Bal.in rub.ext.de conſtit.in princ.& conſ. 372.contrarium fuit conſultum.col.2.lib.5.per not.in l.1.in prin.ff.de iuſtit. & iur. & ſimiliter inquit fauorabili fauorabilius, & tamen vtrunque æquum eſt, & fauotabile, vt omnes intelligunt. Et illud quoque, vt æquo æquius ſit, tradit Alber.in d.l.1.in prin.col.2.verſ.ſed certè.de iuſt.& iur.vbi ad hoc citat l.ſi ſeruus communis. §.quod verò ad mandati actionem.ff.de furt. Et ſubdit bono eſſe melius, per l.obſeruare.§.proficiſci autem proconſulem.& l.nec quidquam.ff.de offic.Procon.& eſt tex.apertiſſimus in d.l. vbi autem.in prin.ff.de verb. oblig. Et iuſto iuſtius, per l.exigendi.C.de procur.

10 Quibus adde, certo eſſe certius in l. teſtamento. Bar.in prin.ff.de teſta.tute.& l. ait prætor.§.ſi cum mulier.ff.quæ in frau.credi.& l.ſtipulatio iſta habere licere.§.ſicut.ff.de verb. obl. & apud Apuleium lib.9.A ſini aurei. Et vero verius, apud Bal.in d.rub.de conſtit.in princ. Martialis lib.6.epig.30.

Vis dicam tibi veriora veris?

Et iterum lib.8.epigr.75.in Gallicum quendam,

Dic verum mihi, Marce, dic, amabo,
Nil eſt quod magis audiam libenter:
Sic & cùm recitas tuos libellos,
Et cauſam quoties agis clientis,
Oras Gallicè, me rogasq; ſemper.
Durum eſt, me tibi, quod petis, negare.
Vero verius ergo quid ſit audi.
Verum Gallicè non libenter audis.

Tullius autem lib.de Partitione oratoria. Non enim ait, ſimpliciter, quæritur quid honeſtum ſit, quid vtile, quid æquum, ſed etiam ex comparatione quid honeſtius, quid vtilius, quid equi'; atq; etiam quid honeſtiſſimũ, quid vtiliſſimum.

Quare hæc noſtra ſuper cæteras ſit ciuiliſſima.

11 Igitur Bal. vt ad principale noſtrum propoſitum redeamus, hanc poſſeſſionem ciuiliſſimam in gradu ſupremo vocat, ea quam diximus ratione, quòd aliàs ciuilem poſſeſſionem alij vocant, & rectè quidem, quæ iuris ciuilis miniſterio, ſiue artificio transfertur, ſine alia ciuili apprehenſione, interueniente tamẽ aliquo actu ficto, aut alio, quod ipſum ius ciuile reali apprehenſioni quadam fictione comparat, videlicet conſtituto, de quo nos tractatum peculiarem fecimus, precario, retentione vſusfructus, clauium traditione, & cęteris de quibus per noſtrates, in l.3.in prin.ff.de acquir.poſſ.& in c.2. de conſuet. Propterea hæc non immeritò ciuiliſſima vocanda eſt, quæ nullo etiam interueniente actu, vel alio æquipollente, ſed ſola legis, vel ſtatuti, aut conſuetudinis diſpoſitione transfertur, vt in qua plus ius ipſum ciuile operetur, quàm in cæteris. Et tantum iuris habet, vt de ea dici non debeat, quod plurimum iuris habet, ſed q; omnino ius eſt, vt dicit ipſe Bald.de eadem loquens in l.1.col.2.verſ.ſed alij dicunt.C.ſi plures vna ſentent.condem.fuer.

De eadem re.

12 Atque ita in præcipuo, principalique gradu ciuilitatis reſidet, vt in ſimili dicitur in d.l. vbi autem.de verb.oblig.vbi ita ad verbum propemodum ſcribitur: Boni apellatio non eſt certę rei ſignificatiua, cùm id quod bono melius eſt, & ipſum quoque bonum eſt. At cum optimum quis ſtipulatur, id ſtipulari intelligitur, cuius bonitatis principalem gradum bonitatis habet, quæ res efficit, vt ea appellatio certæ rei ſignificatiua ſit. Hæc ibi. Ideoque Idem Bald. alibi hanc poſſeſionem pluſquam ciuilem appellat, ſcilicet conſ.325.dubitatur primò col. 2. verſ. & per hunc modum.libr. 1. vti & aliam idem Bal. in ca.cùm venerabilis.paulò ante fi.de conſuetu.

Poſſeſſio naturalis.

13 Nam & aliàs in ſimili, ipſe Bal. conſ.338. præmittendum eſt ad euidentiam, in prin.lib.5. ſcribit, q; eſt quædam poſſeſſio naturalis ſimpliciter, quædam naturaliſſima: naturalis, quæ fit cooperante legis diſpoſitione, vt illa quam habet vſufructuarius, etiam extra fundum, et fundi conſpectum, vt not.in l.1.in prin.ff. de acq.poſſ. Naturaliſſima autem, quæ mero corpori & naturæ innititur ſine adiumento iuris. Nam et alibi quoq; hæc poſſeſſio quæ mero iure, & ſine aliquo actu corporeo transfertur, vocatur pleniſſima in l.raptores.et ibi Bar.no.C.de epiſ.et cle. ſed id alio ſpectat, ut alibi dicemus.

Stoicorum ſententia nimiũ rigida.

14 Et hæc omnino veriſſima ſunt, niſi fortè quis ex Stoicorum ſchola, uellet pertinaciſsimè more eorum contendere, nec bono uiro meliorem, nec temperante temperantiorem, nec forti fortiorem, nec ſapiente ſapientiorem poſſe fieri, vt ſcribitur apud Ciceronem in Parado. et Senecam epiſtola ad Lucilium 67.quæ eſt 1. lib.9. quod nec cæteri philoſophi, nec nos admittim'. Satis autem conſtat ipſos Stoicos longè à cæterorum opinionibus, adeoq; à communi hominum ſenſu abhorruiſſe. Nam & hi omnia peccata (quod non longè ab illa ſententia diſtat) æqualia dicebant, ut uidere licet apud eundem Tullium in eodem opere, et in oratione pro Lucio Murena, et Diogenem Laertium in uita Zenonis Cittici.

VIII. DECLARATIO.

Heredes poſſunt propria authoritate poſſeſſionem rerum hereditariarum accipere.

1 Et per hæc finem fecerim huic noſtræ præfationi, modò id vnum dixerim, quòd licet poſſeſſio defunctorum non continuetur ipſo iure in heredes etiam ſuos, vt latè ſuprà diximus, tamen poſſunt propria authoritate eam accipere, modò non ſit ab alio prius occupata: quod omnes ubiq; allegãt l.cùm heredes.in prin.ff.de acq.poſſ. & uoluit Innoc. in c. cùm in officijs. col.2.uerſ.ſed reſponde nobis.et ibi Petr.Anch. col.3. uerſ. ſecundò principaliter quero. Anto. col.2.uerſ.ultimò quero quid ſi mortuo.et Imo. col. 5.uer.circa ſecundum articulum.de teſt.Cy. in l.ult.col.pen.uerſ.tertio loco principaliter. &

ibi

ibi Bar.col.antepen.verſ.item extra gloſſ.quæro Ioan.Fab.col. 2.verſ.ſed ſi.vult. Bal. col. 1. verſ. ſecundò præmitte.Iaſ.col.6.verſ.an autem requiratur.Philip.Dec.col.2.verſ.poteſt tamen hæres. C. de edicto diui Adria.tollen.Idem Bar.in l. 2. col. 1.verſ.ſed contra hoc oppono.C. quando & quibus quarta pars ex bon.decur.lib. 10. & in l. ex facto.la 2.col.2. verſ.quid ergo dicemus.& ibi quoque Bald.col.etiam 2.verſ.iſta opinio nō placet.ff.de hæred.inſtit.ipſe Bal.in l. ſi quis in ſuo.col. 1.verſ.iuxta hoc quæro pone.C.de inoſ. teſta.& conſ.452.incip.quia domina Catharina. in prin.lib.4.Ang.in l.2.in princ.C.quorum bo. Imo.in c.Raynutius.col.16.verſ. item eſt aliud commodum.de teſt.Pet.Ferra.in tit.forma libelli quo petitur hæreditas ex teſtamento.in verbo; iniuſtè occupauit.in prin.Ang.Aret.in §.quadrupli.colum. 15.verſ.quæro an aliquis ſit citandus. Inſtit.de actio.Pau.Pariſ. qui alios multos in id citat,conſ.54.in iſto iudicio. in princ. lib.3.Maria.Soci.conſ.72.quæritur in præſenti.colum.2. verſ.ſecundò præſuppono.lib.2.De eo tamen, quòd diximus, modò non ſit ab alio occupata, intellige ſecundum ea quæ dicemus infrà, in 5. parte declar. 3.vbi id latè tractabimus.

SECVNDA PARS EORVM quæ concernunt perſonas hæredum, quæ conſtat 18. declarationibus.

Prima declaratio ſecundæ partis.

Hæc conſuetudo obtinet in iuſto, & capace hærede.

1 HIS igitur præfatis, iam deſcendendum eſt ad huius noſtræ conſuetudinis generalis declarationes, concernentes perſonas hæredum. Et primò vt procedat in iuſto, capaci, & habili hærede, ſecundum Bal.in rub.de cauſa poſſeſ.& propriet. in fi. & ibi quoq; Barb. in repet.ipſius rub.char.22. verſ.opportunè ſe offert nunc quæſtio.Alex.conſ.82.perſpectis his quæ themate.col.2.verſ. præter ea dictum ſtatutum,lib.2.quod conſ repetitur conſ.40. lib.3. & conſ.51.lib.6.& Barba.conſ.85.incip.ſapienter dixit Pſalmiſta.col.antepe.verſ.item iſta continuatio.lib.2.Io.Bapt. Caſtel. in ſua diſputatio. incipien.magnificus. col.4. verſ. item iſta continuatio.Bened. in reper.c. Raynutius, in verbo mortuo itaq; teſtatore,le 2.num.73.de teſta.à S. Georgio in l. ſi ſorori,poſt mediũ. C. de hæred. inſtitut.

Legum beneficia capacibus ſcripta ſunt.

2 Et huius rei apertiſsima eſt ratio,quia legum & ſtatutorum beneficia, capacibus ſcripta ſunt, non etiã odioſis,& incapacibus l. Lucius Titius Damam.ff.de lega.2. Et omnis diſpoſitio quantumcunq; generalis recipit limitationem,vt noſtri loquũtur.de habili & idoneo.l.vt gradatim.

Generalis diſpoſitio. de capaci intelligitur.

ff.de muneri.& hono.gl.in l.emancipati, & ibi Bar.ff.de adopt.& in l. 1.C.de ſacroſ.eccleſ.& in l.1.C.vbi de ratio.agi oportet.& in l. 1.C.de fid. inſtru.cum alijs multis concor.adductis à Iaſ. & alijs recentioribus, in d.l. 1. C. de ſacroſ. eccleſ. Alex.Soci.& ipſe Iaſ.in l.2.§.prætor ait,ff.qui ſatiſd.cogan.Alexan.conſ.140. ſtatutum loquens, col.2.verſ.ergo ſequitur,lib.1.Barb.conſ. 1.præclarè,col. 5.verſ.& licet ſtatutum,lib. 2. & alijs à me relatis in tract.Retract.tit.§.1.gl.7.in verbo. *ou autres choſes*, nu.26.incip. ſed hæc dicta.

Conſuetudines in eam rem totius Franciæ.

3 Hincq; bona pars noſtrarum conſuetudinũ Franciæ,de hac re loquens, his propemodum verbis vtitur, *Le mort ſaiſit le vif,ſon plus proche parent,& heritier habile à luy ſucceder.* & inter alias Meldunenſis ca.40.Senonenſis.ca.105.Trecenſis,c.90.Caluimontenſis, ca.77. Victriacenſis,ca.71.Ambianẽſis,ca.35.Carnutenſis,ca. 94. Aurelianenſis,c.230. Turonenſis, tit. *De ſucceſſions.* c.2.Cænomanenſis, c.237.le 2.& c.299. Andegauenſis, c.272.Aruenienſis,tit.*Des ſucceſſions*, c.1.Borbonienſis, c.299.Bleſenſis, c.136. Engoliſmenſis, c. 84. Rochellenſis, c. 56.Burgundienſis, tit.*Des ſucceſſions*, c.1.Marchienſis, c.211.Mõtargiẽſis,ti.*De donations teſtamentaires*, c.6.Niuernẽſis, tit. *De ſucceſſions*,c.1.Auxerrenſis, eo.tit.c.1.Heulitenſis,c.142.Claromontenſis, c.141.Valeſienſis, c.77.Bituricenſis, tit. *De ſucceſſions*.c.28.Laodunienſis,tit.*Des ſucceſſions de fief*, ca.2.& Sanctonenſis, c.105.

Capacitas quo tempore inſpicitur.

4 Hæc autem capacitas, ne id omittam, inſpicitur tempore mortis defuncti, de cuius ſucceſſione agitur.l.ſi alienum ſeruum.§.in extraneis, & ibi glo.& doct.ff.de hæred.inſtit.& §.in extraneis,inſti.eo.tit.& l. 1.verſ.vt autem hæc.ff. vnde vir & vxor, & §.fin.inſti.de hære.quali.& differ. cum ſimil.Et bene facit quod ſcripſit Barto.cõſ. 31.quidam deceſsit inteſtatus,& Bald.in l.ſi plures, col.6.verſ.iuxta prædicta formatur. C.de condict.inſer.& in l.ſi mater.C.de ſuis & legi.& Roma.conſ.442. vt deciſionem, in 1. dubio. Et ita nuncupatim voluit in hoc noſtro caſu,Baptiſta Caſ.vbi ſuprà citauimus nu.huius declar. 1. et in alio pulchro caſu, cum ex facto interrogaretur, reſpondit Franc. Curt. iunior conſ.7. quod incip.videretur prima conſideratione,colum. 2. verſ.quartò in fauorem,lib. 1.quod tu no.ad id quod dicemus infrà,in ſexta declaratione huius ſecundæ partis,nu.8.incip.& certè vt tandem.

II. DECLARATIO.

Hæc conſuetudo in vero, & proprio hærede non in ficto.

1 Secundò declara in vero, & proprio hærede,non etiam ficto ſecundum Bal.conſ.141. præmiſsis verbis, col. 5.verſ.tertiò eſt præmittendũ, lib. 1.vbi dicit quòd iſtud ſtatutum loquens de hærede, intelligitur de vero hærede exiſtente, et non abuſiuo.& prima tantùm facie, per l. 2.ff. quemadmodum teſta.aperian.et l.Paulus.ff. de uerb.ſig. Et ſi dicatur,inquit, quòd dictum ſtatutum venit ad interpretationem iuris cõmunis, ideoq; in iiſdem caſibus habet locum,in quibus

&

et ius commune, per tex. in §. vlt. in auth. de filijs ante dota. inſtrum. nat. Reſpondetur, quod imò eſt contra ius commune, & eſt fictio contraria veritati, quæ de nulla poſſeſſione aliquam facit fictè: ideoque non poteſt regulari ſecundum ipſum ius commune.

Statuta aduerſantia iuri communi, ab eo non recipiunt interpretationem.

2 Hęc ille, cui adde quantum ad hanc rationẽ, quòd aliàs ſtatuta iuris communis derogatoria, non recipiunt interpretationem ab ipſo iure cõmuni, vt voluit idem Bal. in l. maximum vitium, col. 4. verſ. vlterius quæritur de tali. C. de liber. præter. per l. 1. §. hunc igitur. C. de Iuſtin. Cod. confir. & l. 1. §. repetita. C. de emendan. Iuſtin. Co. & alia quædam iura. & idem Bal. in c. cùm non liceat, col. 2. verſ. pone quòd ſtatutum, de præſcriptio. arg. l. qui cum vno. §. qui poſt deſertionem. ff. de re milit. Pau. Caſt. in l. vlt. §. in computatione, & ibi etiam Phil. Corn. paulò ante fi. C. de iure deliber. ijdem Pau. & Cor. in authen. quod ſine. C. de teſta. Socin. qui id dicit ſingulare, in l. filiusfamilias, col. 4. verſ. 2. in quantum, ff. de verb. oblig. licet contrarium tenuerit Roma. vt id obiter dicam, in l. ſi quis priore. ff. ad S.C. Trebel & Alex. in d. §. in computatione, col. vlt. & Philip. conſ. 445. in caſu ad me tráſmiſſo, col. 8. verſ. non obſtat quòd illa conſtitutio.

De eadem re.

3 Sed quicquid ſit de ea ratione, idem tamen quod ſuprà, vt ſcilicet dictum ſtatutum intelligatur de vero hærede, non de ficto, voluit ipſe Bal. in d. rub. de cauſa poſſeſ. & propriet. in fi. & cõſ. 181. caſus talis eſt, cauetur ſtatuto, col. 2. eo. lib. 1. & conſ. 330. ſtatuto cauetur quòd conductor, in tertio dubio, lib. 1. & Alex. conſ. 82. perſpectis his quæ in themate, col. 2. verſ. præterea dictum ſtatutum, lib. 2. repetito conſ. 40. lib. 3. & conſ. 51. lib. 6. & Iac. à S. Georg. in l. ſi forori, nu. 5. C. de iure delib. & Catel. Cota qui hoc commendat, in memorali incipiente, decreto Mediolanenſi, col. 2. verſ. tertiò pro limitatione. & iterum memor. incipiente, ſtatuta quod bãnitus, paulò ante fi. & Claud. Aquen. in l. cùm hęredes, in prin. ante medium, verſ. prædictum tamen ſtatutum, ff. de acquirenda poſſeſſione.

Statutorum verba propriè, & verè intelligenda.

4 Et id generale eſt, vt verba ſtatuti ſint propriè, & vere interpretãda, nõ fictè, aut in propriè, l. 1. §. hæc verba, & ibi Docto. ff. de nego. geſt. & l. prætor ait. ff. de ſuis & legit. & c. in noſtra, de iniur. Bart. in l. ſi is qui pro emptore, in 3. q. prin. vbi loquitur de fictione inducti 1 ra, paulò ante fi. ff. de vſuca. & in l. 1. §. hoc interdictũ. ff. de ciſterna, per tex. ibi cũ gl. ff. de fonte, cũ infinitis concord. Neq; enim frequentius quicquam reperies apud noſtros doct. præſertim verò, cùm ſtatuta ſunt contra ius commune, cuiuſmodi eſt hoc noſtrũ, vt late diximus ſuprà i pręfat. declar. 3. nu. 2.

Fictiones duæ non concurrunt.

5 Idque maximè hoc in caſu, quia ſi aliter diceremus, hic concurrerent duę fictiones, ſcilicet quòd ficta poſſeſſio tráſiret in fictum hæredem, contra l. 1. & ibi glo. et docto. C. de doctis promiſſ. & in l. cùm poſt diuortium §. generaliter. ff. de iure dot. et l. ſi quis rẽ. §. 1. ff. de pollicit. iũcta l. vlt. C. de ſacroſ. eccle. Bar. in l. ſi is qui pro emptore, col. pen. ff. de vſucap. vbi tamẽ videbis, an id ſemper ſit verũ, atq; etiam per Iaſ. ibi latè col. pen. verſic. circa principalem quęſtionem. Sed quicquid ſit de ea re, tamen illud adhuc dubium manet, an hæc poſſeſſio quæ transfertur per huiuſmodi ſtatutum ſit vera, an ficta, de quo poſtea dicemus, in prima declaratione quintæ partis.

Hæres fictus conſequitur omnia priuilegia veri.

6 Sed & alius eſt hic ſcrupulus ex l. ſi filius. ff. ſi quis omiſ. cau. teſta. quia probatur hæredem fictum conſequi omnia priuilegia veri hæredis, quẽ tex. ad id dicit optimum Soc. conſ. omnium primo quod incipit in caſu ſuprà narrato, col. 1. verſ. nec obſtat ſupradictæ concluſioni, lib. 1. vbi & ad hoc dicit optimè facere, quod ſcribit Bar. in l. 1. §. bonorum. ff. ad S.C. Trebel. quòd ſtatutum loquẽs in hærede, habet locum & in bonorũ poſſeſſore, quia licet propriè non ſit hęres, tamen per omnia habet effectum hæredis, de quo & mox remiſſiuè dicemus in ſeq. verſ.

Bonorum poſſeſſor, an propriè hæres dicatur.

7 Quid enim de bonorum poſſeſſore, an propriè hæres dicatur, vide tex. in l. in conditionibus. §. ſi patronus. ff. de cond. & demon. & in l. ſi quis mihi bona. §. ſed ſi mandauit. ff. de acq. hæred. & in l. 1. et ibi Bar. Bal. Alex. & Franc. Aret. C. vnde liberi, et in l. hæreditatis appellatione. ff. de verb. ſingnifi. & in l. 2. ff. de bono. poſſeſſio. gl. in l. vlt. in verbo, legitimo, & ibi Bart. col. antepen. uerſ. quæro quid de teſtamento, Raph. Fulgoſ. col. 6. verſ. & propterea ſecundum rubrum, ſub nu. 17. Iaſ. col. 7. verſ. ſucceſſiuè iuxta hanc gloſ. et Philip. Dec. col. 11. verſ. circa iſtam gl. C. de edict. diui Adria. tollen. Bar. et alios, ĩ l. 1. et inter cæteros latè Fran. Aret. tũ col. 1. in 1. not. tum col. pen. verſ. adde etiam dictis, Soci. tum col. 2. verſ. 2. not. tum char. pen. uerſ. circa ſextam quæſtionem, et Iaſ. ff. de vulg. & pupil. eundem Bar. in d. l. 1. §. bonorum, et ibi etiam Rom. & alios. ff. ad S.C. Trebellia. Bal. in rep. c. ſi pater. col. 11. de teſta. lib. 6. Ang. cõſ. 136. in quæſtione vertente inter Ser Benedictum in 1. dubio. Barba. in rub. C. qui admit. char. penul. col. vlt. Carol. Ruin. conſ. 143. delictum de quo quęritur, col. 3. uerſ. ſed non obſtantibus, lib. 5. Iaſ. in l. nec is. §. hæres inſtitutus, col. ult. verſic. ſed aduerte licèt iſta. ff. de acq. hæred. Phil. Dec. in l. prætor. ff. de reg. iur. et latiſſimè, vt nouiſſimè, Lancelotum non magis nomine Politum, quàm ipſa re, in tract. ſubſtitut. in materia uulgaris ſubſt. col. 22. verſ. tertiò et illud in diſceptationem cadit.

III. DECLARATIO.

1 Tertiò declara, vt procedat in hærede perpetuo, & non temporali, vt non obſcurè uoluiſſe uidetur Alex. d. cõſ. 82. perſpectis his, col. 2. uerſ. pręterea dictum ſtatutum, lib. 2. dum loquens de hoc ſtatuto, & qualitate hæredis. qui ſub eo comprehenditur, allegat l. 1. §. hoc interdictum de ciſterna. ff. de fonte, et l. 1. in fi. cum l.

ſequ.ff.ſi aget uectig.uel emphyteut.pet.quibus legibus cauetur, appellatione cuiuſpiam rei, aut perſonæ, propriè venire eas res, & perſonas, quæ perpetuæ ſunt, quæ ſcilicet cauſam & ius perpetuum habent, & ad hoc ſolent vbique allegari, præſertim in materia ſtatutorum, & nos quoque aliquid diximus in noſtro tractatu Retractatuũ, tit. I. glo. I. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. 88. incip. niſi hic quoque diceres.

Hæres non deſinit eſſe hæres.

2 Et de hac re poteſt poni exemplum in hærede inſtituto ea lege, vt confeſtim, aut poſt aliquod tempus alteri reſtituat hæreditatem. Quãuis & hic dici poſſit, hunc non deſinere eſſe hæredem. §. reſtituta. Inſtit. de fideicom. liber. & ibi concordant. Sed certè hæres non eſt, poſt reſtitutam hæreditatem cum effectu, verba autem ſtatutorum cum effectu ſunt intelligenda. l. I. §. hæc autem verba. ff. quod quiſque iuris, & c. relatum. de cleric. non reſiden. & c. hæc autem verba, de pœnit. diſt. I. cum ſimilib. Et quòd appellatione hæredis intelligatur de eo, qui hæres eſt cum effectu, nuncupatim voluit, & multis probauit Philip Dec. in l. hæredem, col. vlt. verſ. & hæres datus, ff de reg. iur. & Carolus Ruy. conſ. 29. quia teſtator, col. 3. verſ. nec obſtat, l. I. lib. I 2.

IIII. DECLARATIO.

1 Quartò declara, vt procedat in hærede vniuerſali omnium bonorum, ſiue totius hæreditatis. Nam in particulari, vel rei certæ, vel etiam certi generis bonorum ſcilicet mobilium, vel immobilium, ſiue acquiſitorum, vel propriorum tantùm; eſt aliquid quod dubium reddere poſſit, an in eo habeat locum hæc conſuetudo: in qua re tamen non mihi dubium eſt, quin ſi ſint plures hæredes totius hæreditatis, ſed pro portionibus hæreditarijs, vt quia ſunt plures liberi, aut nepotes, hæredes quiſque pro ſua portione, quin omnes ſint ſaiſiti, in ſua etiam quiſq; portione. Nam & hæres in quota hæreditatis habet beneficium. l. vlt. C. de edi. diui Adriani tol. vt patet ex tex. ipſius, cùm dicit hæres ſcriptus ex aſſe, vel ex parte inſtitutus, & ibi glo. in verbo, ex parte, & Bal. col. 9. verſ. omnis ergo hæres, & ibi quoque Io. Fab. col. I. verſ. item dic hæres ſcriptus. & cæteri. Et nemo eſt ex his qui de hac re ſcripſerunt, qui dubitet hunc eſſe verum hæredem: præſertim quòd quota eſt ius vniuerſale, vt not. in l. quoties, per glo. ibi. in verbo, diuidit, vbi & ipſe Bal. & alij. C. fami. hercìſc. & idem Bal. in l. cùm à matre, col 2. in 3. q. C. de rei vendic.

Hæres in certa re an hæres ſit propriè.

2 Sed hic aliud quærimus, videlicet ſi quis ſit hæres in rebus feudalibus tantùm, vel in allodialibus, quas vocamus, tantùm, vel immobilibus, vel in mobilibus, tantùm, vt iam diximus, vel ſi quis fortè inſtitutus eſt hæres in certo quopiam fundo (ſi tamen cõcedamus quòd hæres ex teſtamento ſit ſaiſitus, de quo poſtea dicam in 7. declaratione huius ſecundæ partis) an hic particularis hæres ſit ſaiſitus, vi huius noſtrę conſuetudinis loquentis ſimpliciter de hęrede. Nam id maximè controuerſum eſt apud noſtros, an hic hęres ex certa re ſit hęres, an legatarius: & ſi hęres ſit, an propriè & in quibus rebus. De qua re adeundus eſt tex. in l. ex facto, la 2. & ibi glo. in verbo, ęquis partibus, Iac. Bal. Iac. Are. Iac. But. Bart. Bal. Ang. Imo. Raph. Co. ff. de hęred. Inſt. & tex. glo. in l. quoties, & ibi Odof. Cy. Guil. Cu. Franc. Tigr. Ray. Franc. Rampo. Iac. But. Nico. Matter. Bart. Alb. Bal. Ange. Salyc. Pau. Caſtr. Rapha. Fulg. Franc. Aret. & latè Alex. Corn. & Iaſ. C. eo. tit. & tex. in l. ſi quis priore. & ibi gl. in verbo, ex certis, & Bar Alb. Ang. Ro. Pau. Ca. & latè Alex. ff. ad S.C. Treb. & gl. in d. l. cùm à matre in glo. vlt. ibi item quid ſi indebito, & ibi Cy. Bal. col. 2. in 3. q. Ang. col. I. ver. ſequitur in gl. ſi verò, & Pau. Ca. col. 2. verſ. item quęrit, gl. quid ſi filius. C. de rei vend. & gl. in d. l. quoties. inter omnes. in verb. iubet eſſe contentos. C. fam. herciſc. & in c. Raynutius in uerbo, relinquens, ante fi. et ibi Anto. latè, col 6. verſ. oppo. reſtat hic examinare, Imo. et latè col. I 8. verſ. redeo ad glo. Pan. col. 7. uerſ. in gl. in uerbo relinquens, et iterum col. ult. uerſ. unum tamen notabis, et latè Bened. in uerbo, in eodem teſtamento relinquens, le I. nu. 2 5 5. & multis ſeq. de teſta. et gl. in c. ſi pater, in uerbo, in re certa, & ibi Bald. in repet. multis in locis, Domi. col. 3. uerſ. ſuper eo quod glo. tenet eo. tit. lib. 6. Spe. et Ioã. And. in addi. ipſius, in tit. de teſtament. §. in primis, uerſ. pone A. inſtituit hęredes, eod. tit. de teſtam. Bar. & Bal. in auth. ex cauſa. C. de lib. pręter. et in d. l. quoties. §. ſi duo ſint hęredes. & ibi quoque Imo. ff. de hęred. inſtit. Bal. Ang. & Imo. in l. I. §. ſi ex fundo. ff. de hęred. inſtit. eundem Bal. in l. quidam elogio, col. ult. uerſ. ſed nunquid. C. de iure delib. et in repet. l. in ſuis, char. ult. ff. de lib. & poſt. et l. I. ff. de petit. hered. & in l. ſi non ſpeciali, col. 2. uerſ. originarius ergo. C. de teſta. et in l. Gallus. §. et ſi uiuente parẽte, et ibi Ang. et Imo. ff. de lib. et poſt. & ipſum Bal. in d l. quod pauperibus, col. 6. uerſ. I 5. quęro. C. de epiſ. & cler. et in l. cohęredi, §. ult. et ibi Alex. in I. not. ff. de uulg. et pupi. ſubſt. et eundem Bal. in l. filium, quem, col. 8. uerſ. ſed hic quęro C. fami. herc. et conſ. 49. factum tale eſt fortis guerra, in fi. lib. 2. et conſ. 379. Thema ſuper quo petitur per to. libr. 4. et conſ. 388. quęro an dominus fecit tex. in fi. lib. 5. Fede. Senen. conſ. 225. ſi oppinio Ang. Pau. Caſt. et Alex. in l. quędam ſunt perſonæ. §. nihil intereſt. ff. de eden. ipſum Ang. et Imo. in l. filius qui patri. ff. de uulg. et pupil. ſubſt. et in l. qui patri. ff. de acq. hæred. eundem. Ange. conſ. I 48. dominus Quiricius, col. 2. uerſ. contrarium enim uidetur. D D. à Rota. deciſio. 864. teſtator inſtituit fratrem. in anti. Pet. Anch. in c. I. col. 3. uerſ. quid ergo dicemus, de teſt. Imo. in l. cohæredi. §. cum filię, col. 2. uerſ. item nota ꝙ ille demum, et ibi Alexan. col. 4. uerſ. itẽ nota ꝙ legatarius, ff. de uulg. et pupil. ſubſtit. &

I. uerſ.

ipſum Imo.in c.potuit, char.pen.uerſ.7.tangit, quid ſi aliquis.Pau.Caſt.in auth.nouiſſima, col. 1.uerſ.ſecundum confirmat.C.de inof.teſt.Pan. in c.2.poſt med.in gl.1.de teſta.& in c.1. col. 1. verſ.ex hoc infert,de iure patro.Raphel.Co.cóſ. 108.teſtator inſtituit A.in 1.dub.Raph.Ful.cóſ. 102. præſuppoſito ſtatuto Veronæ, propè per totum. Ro.conſ. 179.ampliſſime doctor, col. 1. uerſ. quod ad primum, & multis ſeq.Io.Ana. conſ. 57. viſis & conſideratis, poſt prin. Alex. 58.habita ſuper narratis, col. 2.verſ.tamen in caſu noſtro, lib.5.Ang.Are.in §.ſed & ſi quis priore, col.vlt. Inſtit.quib.mod.teſt.infir.Pet. Ferra. tit.forma libelli quo petitur hæred.ex teſtamento, in verbo, in omnibus eius bonis, col. 1.verſ. vlterius, pro meliori. Corn. conſ. 103.in cauſa uertente, col.2.verſ.facto autem hic præſuppoſito.lib.3.& conſ.236.conſtat quod pauperes.in 4.dub.lib.3.& conſ.31.circa primum,propè per totum,lib.4.Guid.Pa.deci.Delph.358.in diſpoſitione paterna, & deciſ.ſeq. hæres vniuerſalis. Soc.in l.cum filio,col.9.verſ.ſexta & vlt.concluſio.ff.de leg.1.& conſ.253.in præſenti conſultatione,in prin.& rurſum col.2.& verſ.non obſtát in contrarium, lib.2.& cóſ.63.viſis teſtamento, col.6.verſ.ſecundo loco teſtator, lib. 3. Iaſ.in l. ſi quis filium, poſt medium.ff.de acq.hæred. & in l.extraneum, la 1.ad.fi.C.de hæred. inſt.& in l.vlt.§.in computatione, col.pen.verſ.ſecundus caſus, C.de iure delib.& Stepha.Bertran. conſ. 1.viſo conſultationis themate,col.12.nu.73.lib. 1.D.Boer.deciſio.33.an actor dicés,col.3.nu.6. & Carol. Ruy. conſ. 158. viſo eleganti conſilio, col.vlt.verſ.& ſi dicatur, quòd imò poſſet, lib. 3.Maria.Soci.iunior.conſ.45.in præſenti conſultatione, in 1.dubio, lib. 1. & conſ.122.perſpectis his propè per totum conſ.lib.1.& conſ.155. abundè, col. 5. verſ.& vltra eos, lib.2.

Hæres in re certa, eſt mixtum genus.

3 Ex quorum plurimis intelliges hunc hæredem ex certa re, eſſe mixtum quodpiam genus. vt ſcilicet participet partim naturam vniuerſalium hæredum,partim legatariorum: eſſeque veluti tertiam ſpeciem. Nam & hoc nuncupatim voluerunt Barto. Bald. & Imo.in l.ex facto, la 2.ff.de hæred.inſt. Idem Barto. Ange. Salic. Pau.Caſt.Raph.Fulg.Fran.Aret.Corn.& Iaſ. in d.l.quoties: eód.tit.Bal.in repet.d.c.ſi pater.col. 9.verſ.& plenius. & ibi Domin. vbi ſuprà, de teſta.libro 6.Anto.in dict.c.Raynutius,vbi ſuprà citauimus, extrà eo. tit. Imo.in d.l.1.§.ſi ex fundo.ff.de hæred.inſtit.

Monaſterium habetur loco hæredis.

4 Et hinc poſſet videri id mixtum ex vtriſque hæredibus, & legatarijs, non contineri ſub ſimplici in ſtatutis, Bart.in l.certi condictio.§. quoniam.Bald.in l.omnes populi, col.7. verſ. item ſi ſtatutum dicat.ff.de iuſt.& iur.cum concord. à me adductis in legibus connubialibus, in glo. 3.nu.64.incip.et hæc maximè. Quod potiſſimũ procedit in ſtatutis exorbitantibus (cuiuſmodi id eſt, vt diximus ſupra, in præfat.declar. 3.nu. 2.incip.ego.verò, & ſeq.) vt voluere Bart.Ang. & plerique omnes in l. 2.in prin.ff.de verb.obli. Bal.in d.§.quoniam,ad fi.verſ.ſecundò quæro.ff. ſi cert.pet. cum alijs quoque multis concord. in illis legi.connub. à me collectis, vbi ſuprà, nu. 63.ſed & hoc potiſſimum.

Deciſio huius declarationis.

5 Vnde & illud conſequens videri poteſt, vt talis hæres ex re certa non comprehendatur ſub hoc ſtatuto. Quod & ex eo confirmari poteſt, ꝙ id quod dicitur monaſterium quod quis ingreditur,haberi loco hęredis,de quo in §.ſed & hoc præſertim,in auth. ſanctiſ.epiſco.& in auth.niſi rogati,inſerta l.iubemus.C.ad Senatuſc.Trebel. et in c.in præſentia, de proba.Intelligitur quando eccleſia ſuccedit in vniuerſam hæreditatem, ſecus ſi in rebus quibuſdam certis.vt not. uoluit Bal.in ea ipſa auth.niſi rogati, col.4.uerſ.et nota quòd leges quæ dicunt,per l. ſi peculium ff. de pecu. leg.

Mixtum ſequitur naturam eius, cui magis & in pluribus accedit.

6 Ego tamen in ea ſum ſententia, vt ſi hæres inſtitutus in teſtamento, ſit ſaiſitus ex noſtra conſuetudine,de quo dicemus infrà in 7.declaratione huius ſecundæ partis, et hic quoque inſtitutus in re certa ſit ſaiſitus, quod & voluit Chaſſe.conſ.62.ex uerbis in quadam ſubſtitutione appoſitis.col.pen.uerſ.ſed quia ibi conſuetudo, et uerſ.item & cùm ita, dicens ita uoluiſſe Iaſ. in d.l. quoties, in fine. C. de hæred.inſtituen. vbi tamen id non dicit.ſed aliud, quod & nos referemus infrà nu. 11. huius declara. incip. quid quòd hic.

7 Me autem,ut hanc ſequatur ſententiam, mouet,quòd ſi verè hic conſtituat tertiam ſpeciem ut diximus, tamen ſatis conſtat ex illis quos ſuprà diximus, præſertim Bart. & Bald.et in d.l. ex facto, ff.de hæred.inſtit. et Philip. Franc.in d. c. ſi pater, magis et in pluribus accedere hos hæredes, hæredibus vniuerſalibus, quàm legatarijs. Ex quo confeſtim ſequitur, eos illorum naturam ſequi in dubio, magis quàm horum per tex.in l.quæritur,ff.de ſtatu homin.et l.legatis ſeruis.§.ſi unus ſeru⁹ plura.ff.de leg.3.quibus ſuffultus Ang.& ab eo cęteri recẽtiores,in d.l.2. in prin.ff.de verb.obli. voluerũt diſpoſitioné factá de aliquo ſimplici cõpræhendere mixtum, quod illi ſimplici adhæret de quo diſpoſitũ fuit.

Præſertim ſi ſit eadẽ ratio.

8 Et præſertim ſi eadem ratio eſt vtriuſque, nam & tunc haud dubiè mixtum ſub ſimplici continetur, etiam in materia odioſa, ſi non ex verbis, ſaltem ex ſententia, & mente diſponentis l.ſi ita facta ſit, & ibi Iaſ.Ra.Bal.et Imo.ff. de iniuſt.teſta.et l.quid ergo.quæ eſt 13.§.quod ait. ff.de his qui not.infam.iuncta l.1.in fi.eod. tit.et Alex.cóſ.161.uiſo ſtatuto ciuitatis Bononienſis, col.4.verſ.quinimo plus videtur, lib.7. et Fran. Aret.in l.ſi ita ſcriptum, in princ.ff.de lib.& poſthu.Hic autem quid cauſæ eſt, vt potius hæres vniuerſalis, aut certæ cuiuſpiam quotæ ſaiſietur quàm hæres de ea certa re,ex qua inſtitutus eſt, pręſertim cum hęres vniuerſalis, aut quotę,non

poſſit

poſſit dicere ſe ſaiſitum de ea certa re, cuius hæres non eſt. Limitata enim cauſa limitatum producit effectum. l. in agris, ff. de acquir. rer. domin. & l. age, & ibi Bald. & Salic. C. de tranſact. cum ſimil. à me latè collectis in tractatu, ceſſante cauſe ceſſat effectus.

9 Igitur cùm nullus alius ſit, de ea re certa in qua hæres eſt, ſaiſitus nullius intereſt, ne ipſe de ea re ſit ſaiſitus. Nullus autem auditur ſine intereſſe ad aliquid impediendum, c. venieas, le 2. uerſ. cùm igitur, de teſti. Inn. & Io. And in c. ſuper his in verbo, excluditur, de accuſ. Pau. Caſt. loquens de caſu non admodum diſtãti à noſtro, in l. vlt. col. 2. verſ. alij verò caſus. C. de edi. diui Adria. tol. nec ad aliud quoque quippiam faciendum audiendus eſt, vt plenè docuimus in noſtro tractatu Retractuum. tit. 1. §. 1. gl. in verbo, *à vendu*, nu. 51. præterea quod ſi Dijs placet.

10 Nam & hinc quoque videmus, quod & huc quoq; proximè ſpectat, quòd etiam legatarius, cui non licet propria authoritate legatum accipere, vt patet per totum tit. ff. et C. quo legat. poteſt tamen id facere ſi nullus ſit, à quo poſſit capere, arg. no. in l. non dubium. C. de legat. & l. Titia cùm teſtamento. §. 1. ff. de leg. 2. ita enim not. voluit Bal. in l. extraneum, la 1. col. 2. verſ. dubitatur de tali caſu, & ibi poſt eum Salyc. col. 2. verſ. ſed tunc dubitari poteſt, & Iaſ. col. 3. verſ. in iſta difficultate. C. de hęred. inſtit. & idem Bal. ſubobſcurè. Raph. Co. in l. hæreditas ex die. ff. de hæred. inſtit. Anhel. vt à nonnullis citatur in l. Gallus. §. 1. ff. de libe. & poſthu.

Hæres ex certa re eius rei poteſt poſſeſſionē capere.

11 Quid quòd hic hæres ex certa re, propius accedit ad hæredem vniuerſalem, vel ex quota, quàm ad legatarium, non cæteris rebus tantum, ſed in his quoque quæ magis accedum ad noſtrá conſuetudinem, & in illis eodem iure vtitur, videlicet, quòd vt is hæres vniuerſalis, vel ex quota poteſt propria autoritate hæreditatem vniuerſalem, vel pro modo ſuæ quotæ accipere, vt latè diximus ſuprà in præfatione, declar. 8. nu. 1. incip. & per hæc. Ita quoque hæres ex certa re, eiuſdem rei poteſt poſſeſſionem capere propria authoritate, Bart. & Imo. non ſemel in d. l. ex facto, la 2. ff. de hæred. inſtit. Bart. in repet. c. ſi pater. col. 2. verſ. & plenius, de teſta. lib. 6. & con. 272. in cauſa egregiæ, col 2. verſ. primò quia domina, lib. 5. Imo. in d. c. Raynutius, ſuper 2. gl. col. 16. verſ. tertiò habetur loco hæredis, & iterum col. 21. verſ. circa tertium, an valet, & ibi Anto. col. 6. verſ. oppo. reſtat hic Benedict. in repet. in verbo, in eodem teſtamento relinquens, le 1. nu. 258. de teſta. Paul. Caſt. in d. l. quoties, circa medium, & ibi quoque Alex. qui id dicit no. col. 2. verſ. aut habuit cohæredem, & Iaſ. col. vlt. C. de hæred. inſtit. Idem Alex in l. filius à patre, col. 5. verſ. item quia hoc verbum. ff. de liber. & poſth. Domi. in d. c. ſi pater, col. 3. verſ. ex his infert, & ibi quoque Philip. Fran. col. 8. verſ. ſextò quia ſicut hæres, de teſta. lib. 6. Iaſ. qui id dicit not. & ſing. in l. non eſt dubium, col. 2. verſ. tertiò not. limita. C. de lega. & omnes vbique præter Bal. ſibi contrarium in d. l. ex facto & in d. l. ſi quis in ſuo, vbi ſuprà. C. de inoffi. teſ. & Alex. conſi. 134. attentis narratis, col. 1. verſ. ex prædicta tanto magis lib. 4.

Hæres ex certa re, poteſt petere ſe mitti in poſſeſſionem.

12 Item quòd hic hæres ex certa re poteſt petere ſe mitti in poſſeſſionem eius rei, beneficio l. vlt. C. de edi. diui Adr. tol. vti hæres vniuerſalis, vel ex quota ex ſentẽtia Cy. qui & Iac. Bal. & Iac. Ra. huius ſentẽtię laudat autores, col. 3. uerſ. primò quæro quid ſi ſit hæres, & ibi quoq; Bar. qui id declarat, col. 3. uerſ. ſecundò quæro, Alb. col. 6. uerſ. ſed circa primum, Bal. qui & declarat, col. 7. uerſ. idem dico in inſtituto, Io. Fab. col. 1. uerſ. item heres ſcriptus, Raph. Fulg. col. 2. uerſ. in gl. ex parte, Paul. Ca. col. 3. verſ. in gl. quæ incipit ſcilicet quota, & Fran. Curt. Iunior col. 6. verſ. 2. quærit, in d. l. ult. & eiuſdem Cyn. in d. l. ſi quis priore. ff. ad S.C. Treb. & ipſius Bart. & Bal. in l. ex facto, la 2. ff. de hæred. iuſtit. Spec. & Ioan. And. in addit. ipſius, in tit. de teſta. §. ſequitur. verſ. ſed nunquid is qui ſcriptus, Bald. in l. 1. in 2 addit. quam poſuit ſuper l. veluti, col. 2. verſ. quid de inſtituto ex re certa. ff. de petit. hęre. Guido. Pap. deciſ. Delphin. 362. vtrum officium. Benedict. in c. Raynutius, vbi ſuprà, nu. 259. verſ. 3. quia poteſt. Caro. Rui. conſ. 50. ex his quæ præponuntur, col. 1. lib. 4.

13 Quibus magis accedo, quã alijs, qui tenent contrarium, uel ſimpliciter, uel cũ diſtinctione, ſcilicet gl. in d. l. ult. in uerbo, ex parte, & ibi Ang. colum. 1. uerſ. in gloſſ. 4. ibi ac ſi in totum, Salic. col. 2. uerſ. quæro cum glo. an hoc benficium, Corn. col. 2. uerſ. in glo. ſcilicet quota, Iaco. à S. Georg. col. 2. uerſ. in glo. in uerbo, ex parte, Iaſ. col. 3. uerſ. in glo. in uerbo, ex parte. Decius col. 6. uerſ. in gl. in uerbo, ex parte. C. de edict. diui Adr. toll. Ang. Salic. & Alex. in d. l. quoties. C. de hæred. inſti. Imo. in d. l. 1. §. ſi ex fundo. ff. eo. tit. & in d. l. ex facto: in duob. locis, & in d. c. Raynutius, & Pet. Ferra. in tit. forma libelli, quo petit. hæred. ex teſta. in uerbo, in omnibus alijs bonis, in prin. Corn. conſ. 103. in cauſa uertente, col. 2. uerſ. facto autem, lib. 2. Ang. Aret. in §. quadrupli, col. 13. uerſ. quid in hærede inſtituto, Inſt. de action. & Ludo. Gozad. conſ. 21. uidetur dicendum col. antepe. nu. 30. Nam ſi poſſeſſionem poſſit propria authoritate accipere nemine reclamante, ut diximus, quãto magis eam à iudice petere, arg. eorum quæ in ſimili habentur, in l. 3. C. de pignor. Poſtea autem dum hanc ſecundam editionem adornarem, comperi Nicol. Bello. è diametro tenuiſſe contrarium lib. ſupputationum 4. c. 18. multis rationibus, quas deprompſit ex his quos tibi latè citauimus nu. 2. ut ibi per eum uidere poteris. Tuum autem erit iudicium, lector iudicare quis iuſtiùs induit arma.

Hic hæres, ſi nullus alius eſt, pro hærede vniuerſali habetur.

14 Illud autem minime dubium, quod ſi nullus alius eſt inſtitutus hæres, hic perinde habendus

dus eſt, ac ſi ſimpliciter hæres eſſet inſtitutus, & per omnia ius obtinet hæredis, per d.l.1. §. ſi ex fundo, & d.l.quoties. §. ſi duo ſunt hæredes. ff.de hæred.inſti. & l.cùm quidam.ff.de lib. & poſth.& voluerunt maxima pars eorum quos tibi citauimus ſuprà nu. 2. Ideo nihil in hoc dubitandum.

15 Si tamen ſcire velis an hic hæres comprehendatur in emphyteuſi, vel feudo accepto pro ſe,& ſuis hæredibus, vide Spec.tit.de teſta. §. 1. verſ.pone A. inſtituit Iaco.Bel. Bal.& Alua.in c. 1.tit.an agnatus vel filius. Bart.vt à pleriſq; citatur, quanquam alijs de ea re loqui non videatur, in l.iuriſiurandi §.ſi liberi.ff.de ope.libe.& conſ. 55.dominus Amatus. & conſ. 183. quæſtio iſta habet duo dubia, in ſecundo dubio, vt etiam in hoc à quibuſdã citatur. Bal.in l.liberti libertęq;, col.6.verſ.ſed an quando non requiritur.C.de oper.liber.& in l.1.in 49.q.de rer.diuiſ.& in c.1. col.vlt.verſ.quæro vtrũ filius,& ibi quoq; Matt. Afflic.col.pe.verſ.itẽ aduerte ad id tit.de ſucceſ. feud.lib.1.feu.et eundem Bal.in auth.ſi quas ruinas,colum.4.verſ.6. probatur, ibi, ex hoc ſequitur ꝙ filia. C.de ſacroſ. eccle. Ange. Paul. Caſt. Alex.Iacob.à S.Georg.& Iaſ.in l.quædam. §. nihil intereſt.ff.de eden. eundem Ange.in l. ſi tibi decem, §.ſi pactus ſim, poſt medium, ff.de pact. Sal.in l.2.col.8.ver.ſed iuſta hoc moueo.C.de iure emphyt.Imo.in d.l.ex facto,col.6.verſ.item attende 2.ff.de hæred.inſtit.& in c. potuit. char. pen.ver.ſeptimo.tangit,de loca.Paul.Caſtr.in d. l.quoties,colum. 2.verſ. ſed quæro aliquis recipit.C.de hæred.inſtit & in d.l.Gallus. §. etiam ſi viuente parente. ff.de li. & poſth. Alex. conſ. 128. conſideratis verbis teſtamenti, colum. vlt. verſ.nec prædictis obſtat l. 1. & ibi omnino Carol.Molin.in addi.& eundem Alex conſ. 9. viſis themate, col. 1.verſ.ad idem etiam, lib. 2.& conſ. 8. viſis ſubtiliſſimis dubitationibus, col. 1. verſ. & hoc operatur, lib. 3.& cõſ. 22. viſo titulo quęſtionis, col. 2.verſ.tertia ratione, lib. 5.& Steph. Bertran.conſ.276.viſo caſu mihi exhibito, col. 4.nu.8.lib.1.Fran.Cur.iunior, in tract.feud.parte 3.quæſt. 5.Carol.Rui. conſ. 9. proponitur in themate, col. 5.verſ.non obſtat poſtremo. lib. 1. & conſ. 102.ſuper fideicommiſſo, col.vlt.lib. 3. & conſ. 109.circa caſum, col. pe. verſ. nec obſtat quòd debeat, eo.lib. 3.

Hæredi ex certa re an ius accreſcẽdi competat.

16 An autẽ huic hæredi ex re certa accreſcat hæreditas, repudiante aut mortuo hærede vniuerſali, vide per Iac.But.Raym.Forli.Nico.Matt. Barto. & Bald.in d.l.quoties.C.de hæred.inſtit. Bart.in d.l.ex facto. ff. eo.tit. Bald. conſ. 242. ſi ſubſtitutio.lib.4.& d.conſ.379.col.2.ver.ſecundò quia hoc, eo.libr.4.Ange.conſ.83. ſubtiliter & eleganter, col. 1.Ant.in d.c. Raynutius, vbi ſuprà ſæpius citauimus, de teſt. imo.in l. 1. §. ſi ex fundo.ff.de hęred.inſt.Corn.conſ.88.licet in primo conſultationis articulo, col. 3.ver.licèt hæres vniuerſalis, lib. 1.

V. DECLARATIO.

Hæc conſuetudo intelligitur in primo hærede tantùm.

1 Quintò declara, vt procedat in primo hærede, non etiam in hærede hæredis, aut alio ſecundo hærede, quid enim in caſu de quo loquitur Bar.& cæteri poſt eum in l. hæreditas ex die, in pen.q.ff. de hæred.inſt. ſcilicet cùm quis inſtitutus fuit ex ſemiſſe vſq; ad Paſcha, alter in eodem ſemiſſe poſt Paſcha, alius in alio ſemiſſe ſimpliciter, de quo etiam per doctor.in l.extraneum.C. eo.tit.& Bal.conſ. 121.proponitur quidam Laurentius, col. 2.nu. 2. lib. 5. & Pau. Caſt. in l. certi iuris, per totum.C.de teſta.mili.& Imo.in l.filius qui patre, col. vlt. in prin. in 3. caſu prin. & ibi Alex.et Iaſ.ff.de lib.et poſth. An igitur in hoc caſu hic hæres inſtitutus poſt Paſcha, aut alius quiuis hæres ſecundus erit ſaiſitus?

Qui heredes ſunt ſaiſiti.

2 Et certè ſecundum hæredem ſaiſitum eſſe not.negat Alex.conſ. 37.in cauſa mota per Ang. col. 2.ver.item præterea & fortiùs, & ſeq. lib. 1. quod repetitum eſt conſ. 83.lib. 3.per l. boues. §. hoc ſermone.ff. de verb.ſig. & l.hæc conditio filiæ meæ.ff.de cond.& demon.& l.dotis promiſſio, ff.de iure dot.quibus probatur appellatione nuptiarum, primas tantum intelligi. Ex quibus Bart.vbiq; illud aſſumit, ſermonem ſimpliciter prolatum, de primo tantùm intelligi, de quo & nos latè tractabimus in eo tractatu, quem mox de ea re priuatim edemus. Subdit autem Alex. vt ad eum redeamus, bene facere quod ſcribit Bar.in l.liberorum.col.pen. verſ. quæro quid ſit in aliqua diſpoſitione. ff.de verbo.ſign.dum tractat, an appellatione filiorum ex ſe vel alio natorum comprehendantur nepotes.

De eadem re.

3 Et hanc ſanè Alex. ſentẽtiam ſequitur, & admodum extollit Catel.Cotta.in multis locis, videlicet in memo. incip. decreto Mediolanenſi, vbi dicit eſſe veram & notabilem limitationem, pro excluſione huius ſtatuti, & in memor.incip. executores teſtamenti dati.col. 1. verſ.item facit quod notabiliter. vbi & id dicit not. itemq; in memor.incip.hæredis appellatione comprehenditur, in tertia limitat. & Ant. Rub.Alex.conſ. 121.Dominus Ioan.colum.2.verſ.ſed in caſu de quo agitur.

Conſuetudines in eadem re.

4 Et id non obſcurè declarant multæ ex noſtris conſuetudinibus Franciæ, quę in hac noſtra generali cõſuetudine Franciæ his propemodum verbis vtuntur, *Le mort ſaiſit le vif ſon proche*, vel *ſon plus proche heritier*, et inter cęteras Meldunenſis, ca.40.Senonenſis, c. 57.Trecenſis, c.90. Caluimontẽſis, c.77.Victriacenſis.c.71.Ambianenſis, cap.35.Carnutenſis, cap.94. Aurelianenſis, c.230.Turonenſis, tit. *des ſucceſſions*, c. 2.Cenomanenſis, c.237.le 2.Andegauenſis, c. 272.Pictauienſis, c.213.Aruenienſis, tit.*des ſucceſſions*, c. 1.Borbonienſis, cap. 299. Bleſenſis, cap. 136. Engoliſmenſis, cap. 84. Marchienſis, cap. 211. Burgun.tit. *des ſucceſſions*, cap.1.Montargienſis, tit.*des donations teſtamentaires*, cap.6.Niuernenſis, tit. *des ſucceſſions*. §. 1. Altiſiodorenſis, eod.

tit.§.1.Senlitenſis,cap.142,Claromōtenſis. cap. 141.Valeſienſis,c.77.Loduneuſis, tit. *des ſucceſſions deſiefz*.c.2.Bituricēſis eodē quoq; tit.c.28.

5 Et in hanc ſentētiam facit quod pulchrè reſpondit Pau. Ca.conſ.197.incip. uiſis duabus,in 2.dubio,l.2.ꝙ licet hæres cenſeatur eſſe eadem perſona,cum defuncto.§.1.in autheu.de iureiur. à morien.præſti.non tamen hæres hæredis, propter mediam perſonam, quæ tollit habiſitatem extremorum: nam aliàs eſſet copulare, & coniungere plures fictiones, quod fieri non poteſt, per l.1.C.de dot.promiſ.& alia quædam ab ipſo Paulo allegata, quæ tu videre poteris.Et id ipſius Pauli dictum nuncupatim ſequitur, & commendat Philip.Dec.in l.hæredem.col. vlt.verſ.& adde quòd licet ff.de reg.iur.

Priuilegium hæredi conceſſum, de primo hærede intelligitur.

6 Et quod etiam ſcribit ille iuriū interpretum facile princeps,Bart.in l.1.colum.2.verſ. ſi verò quæritur.ff.de cōſtit.princip.ꝙ priuilegium cuipiam, & hæredi ſuo conceſſum,intelligitur de primo hærede tantùm,non etiam de cæteris,per tex.quem dicit ad hoc not.in l.antiquitas.C.de vſufruct.& idem quoq; voluit Albe. ipſius contemporaneus,poſt Pet.à Bella pertica.in l.2.col. 4.verſ. ſi autem in priuilegio. eo.tit. & ſequitur Fely.tantùm citans Albe.in c.2.col.2.verſ.ſi princeps dat extrà de treuga & pace. Et Io. Lupus in repe.rub.de dona.inter vir. & vxo.char. 43.verſ. potuiſſent allegare. Quod ad hunc locum maximè pertinet, quia id priuilegium eſt contra ius commune conceſſum, vt in hæredem ipſo iure tranſeat poſſeſſio,vt ſuprà latè in prin. diximus.

7 Quodq; item nonnullis voluiſſe, dicitur ipſe Bar.in l.mulcta ver.item per hoc dicitur.ff. de cond.& demon.ꝙ ſi teſtator mandauerit hęredi, vt aliquid faciat intra certum tempus,alioqui eū priuet hęreditate, aut eum aliter puniat, ſi is primus moriatur ante id tempus,eius hæres non parens mandato teſtatoris, non priuatur hæreditate, vt quod de primo hærede tantum intelligitur, per eum tex. ſed Bart.ibi in meo codice id non dicit.At idem propemodum reſpondit ipſe Bar.conſ.7.Andręas quidam. repetito conſ. 24. & iterum conſ.214. & expreſſius Bal. in l.vlt. in 22.q.C.de hæred.inſti.per d.l.mulcta,in prin.& Alex.conſ.147.viſo dicto teſtamento.col.1. verſ. hoc quaſi in terminis,& col.ſeq.verſ. Bal.etiam in l.lib.6.& Philip.Dec.dum Bar.vbi ſupra allegat in l.qui per ſucceſſionem col. 2.in 3. fallent. ff.de reg.iur.& iterum,in l.in pœnalibus. col. 2. verſ.licet appellatione hęredis.eo.tit.Super quo tamen vide, ne id omittam, ipſum Alexan.conſ. 140,lib,6.Ro. & Franc.Aret.in d.l.ſi quis filiusfam.§.vlt.col.vlt. verſ. & facit iſte tex. ff. de acq. hæred.& ipſum Aret.poſt ipſum Ro. in l.paterfamilias. col. 3. verſ. hæc etiam iura. ff.de vulg. & pupil.ſubſt.

Prohibitio alienandi facta hæredi, non intelligitur facta hæredi hæredis.

8 Quibus conſimile videtur, quod idem Bar. ſcripſit in l.Lucius Titius teſtamento.§.Sempronia: mulieri meæ.ff.de lega.3.ꝙ prohibitio facta à teſtatore hęredi nominato,ne alienaret, non intelligitur facta hæredi hæredis, per §. manifeſtum planè facio. in auth.vt teſtir.fideicom.vſq; ad vn.grad. conſiſ.Et eiuſdem ſentētię fuit Albe. in l.ult.paulò ante medium.C.de reb.alien. non alien.& Bal.qui vbiq; eſt, vt alibi ſæpe diximus, conſ.272.in cauſa egregię & magnificæ,in fi.lib. 5.per l.qui liberis.§.hæc verba.ff.de vulg. & pupil.ſubſtit.& in d.§.manifeſtū,in auth.vt teſt.& fideicom.& Franc.Curt. ſenior conſ.46. ſæpe reuoluta.col.11.verſ.nec mirum eſt. De quo tū & tu vide ipſum Bar.in l.filiusfamiliàs.§.diui.ff. de leg.1.col.vlt.verſ.quæro vtrum prohibitione facta.& ibi recentiores,& eundem Barto.in d.§. Semproniæ.l.Lucius.ff.de leg.3.Ro.poſt alios à ſe citatos cōſ.457.circa propoſitā conſultationē. in primo dub.& Alex.conſ.36.viſo themate.col. pen.verſ.ad confirmationem.lib.3.

Feudum acquiſitum pro ſe, et hæredibus, intelligitur de primis.

9 Adde quod ſcriptum reliquit ipſe Bart. in d. l.vlt.col.2.in 6.oppoſ.C.de hęred.inſtit.ꝙ ſi quis acquiſiuit feudum, vel emphyteuſim pro ſe, & hæredibus, intelligitur de primis tantùm hęredibus, per quædam iura per eum allegata. Ita enim eum refert,& dicit ſingu. & not.Iaſ.qui tamen ei non accedit in l.in annalibus.ad fi.C.de leg. Imò verò generalius dicit idem Bald.in l.1. col.1.verſ.quæro an ſi dicatur.C.de cōdit. inſer. ꝙ cùm ſit mentio hęredis,intelligitur de primo, & immediato hærede, non etiam de cęteris; per d.l.qui liberis.§. hæc verba. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. & l. ex facto. §. ultim. ff. ad S.C.Trebel.

Hæredis appellatione, an hæres hæredis veniat.

10 Sed attende lector optime,neq; enim illud regulariter procedit, vt appellatione hæredis primus tantum ueniat, ut patet ex l. hęredis appellatio.& l.hęredis appellatione.& l.ſciendum. ff.de uerb.ſign.et l.qui per ſucceſſionem. ff. de reg.iur.& ubiq; concor.in gl.& Philip. Dec. in poſtremo loco. Sunt etiam qui id dicant procedere in his quæ ſunt ſtricti iuris, per l. ſtipulatio iſta habere licere.§.1.ff.de uerb. oblig.nam et in id eam expendit Bar.in l.ſi ſtipulatus fuerim per te non licere.ff.eo.tit.et Franc.Aret.in d.l.paterfamiliàs.ad fi.ff.de uulg.et pupil.

An in conditionibus.

11 Nam et id in conditionibus,quæ et ipſę ſtricti iuris ſunt, & in forma ſpecifica debent impleri.l.Męuius cui fundus.et l.qui hęredi.ff. de condit.et demon.obtinet, ut ſcilicet hęres hęredis ueniat appellatione hęredis ſimpliciter, vt probatur ex l.ſub diuerſis cōditionibus.§.1.et ibi Bar.et l.cùm ita datur libertas.§.ex his uerbis. ff. eo.tit.et l.ſi peculiū.§.hęredi, et l. ſi ſtatulibera, §.ſtatuliber parendo,uerſ.non ſolùm,in fi.et §. ſi filiusfam.hęres. et l.ſeruus hęredi,ſi decē in prin. ff.de ſtatulib.Bart. in d. l. paterfamiliàs, in prin. per eum tex. et ibi quoq; Fran.Aret.col. 2. uerſ. tu autem aduerte, et Iaſon poſt medium, uerſ. adde etiam pro confirmando.ff. de uulg.et pup. Saly.in l.ſi plures, in ult.q. C.de condit.inſert. et Corn.conſ.279.uidetur prima facie, col.3.uerſ.

pro

pro hoc etiam facit, lib. 3. & Phili. Dec. in d. l. qui per ſucceſſionem, in prin. de reg. iur. & conſ. 81. in caſu propoſito agam, col. 1. in 2. dubio. Et ex his ſatis conſtat ipſum Philip. Dec. (dabunt veniam tanti viri manes) lapſum fuiſſe, cùm eius rei contrarium ſibi contrarius dixerit, in l. quæ legata, in fi. ff. eo. tit. de reg. iur. quod & nos diximus in tractatu Retractuum. tit. 2. §. 1. in gl. 6. in verbo, *ou ſes heritiers*, nu. 20. verùm ĩ noſtro caſu.

Philipp. Decij lapſus.

An propriè.

12 Nam vt & ibi dixi, in ſeq. nu. & hic quoq; dicendum eſt, quoniam ad hunc locum proximè pertinet, id procedit de vera, & propria ſignificatione hæredis, vt hæres hæredis contineatur, vt ſatis videtur voluiſſe glo. in d. l. hęredis appellatione, cùm dicit aliud eſſe in hæredibus ex iure Prætorio. & Bal. in d. l. vlt. in 21. q. C. de hæred. inſtit. Paul. Caſt. conſ. 45. videtur dicendum ꝙ dicti hæredes, in fi. lib. 2. Iaſ. qui hoc latè tractat, in d. l. ſi quis filium. §. vlt. col. 1. verſ. ſecundò ad iſtam. ff. de acq. hæred. & in d. l. filiusfamilias, §. diui Seuerus & Antoninus. col. pen. verſ. vndecimò quæro, prioris lecturæ. & col. pe. verſ. eiuſdẽ initij, poſterioris lect. ff. de leg. 1. & in l. paterfamilias, in 2. & 3. not. ff. de vulg. & pup. & Socin. conſ. 257. viſis inueſtituris col. 3. verſ. ex quibus in propoſito, lib. 2. Alciat. in d. l. hæredis appellatio. ff. de verb. ſignifi.

De eodem re.

13 At rurſum ſunt qui contrarium tenent, vt ſcilicet impropriè hæres hęredis, veniat appellatione hæredis, in hanc ſententiam trahentes d. gl. in d. l. hęredis appellatione. & tex. in d. l. ſi quis filium. §. vltim. in verbo, videtur, quod quidem verbum improprietatem ſignificat. vt not. per docto. in l. 1. §. deieciſſe. ff. de vi, & vi arma. Bart. & alios in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. & probat. text. in l. ſi quis fundum. ff. de contrah. empt. & ſæpe alibi diximus in noſtris tractatibus.

De eodem re.

14 Et ad hanc quoq; ſententiam citatur l. 1. §. hoc interdictum & hęredem hęredis. ff. quorum lega. in illis verbis propter vtilitatem dicendum eſt huius edicti, quem text. in hoc allegat. Fran. Aret. in l. 1. in vlt. not. ff. de vulga. & pupil. vbi expreſsè dicit non eſſe de proprietate verbi, vt hæres hæredis dicatur hæres teſtatoris, & ſequitur Philip. Dec. in d. l. qui per ſucceſſionem. col. 1. verſ. & prædicta largo modo. ff. de reg. iur. vbi etiam dicit, id facere, quòd is non eſt; nec dicitur ſimpliciter hæres, ſed hæres hæredis, & ſic cum adiectione, et ſecundum quid κατά τι vt patet ex d. l. vlt. C. de hęred. inſtit. ex quo, inquit, ſequitur ꝙ non eſt propriè hæres, quia verba accipiuntur ſimpliciter, & non ſecundum quid l. hoc legatum, & ibi Bart. ff. de leg. 3. & dicemus latius infrà in nona declaratione huius 2. partis, nu. 11. incip. ſed & hęc quoq; ratio, & ſeq. Et idẽ quoq; nouiſſimè tenet Maria. Soc. Iunior, conſ. 158. abũde, col. 5. verſ. alij aũt ſunt hęredes, lib. 2.

15 Nec tamen illud interim prætermittẽdum ducimus, quo ad hanc rem de qua tractamus, proxime pertinet, quod à Franc. Aret. ſcriptum eſt, in l. Pomponius. §. 1. col. 2. verſ. ex vltima autem debes notare. ff. de acq. poſſ. ex ſcriptis per Bart. ibi ꝙ in materia correctoria, diſpoſitio quę fit de primo ſucceſſore immediato, non trahitur ad mediatum, quod dicit not. ad not. in d. l. ſciendum. ff. de verbo. ſign. & in l. Gallus. §. etiam ſi viuente parente. ff. de lib. & poſthu. Et ſequitur Iaſ. in d. §. 1. col. 4. verſ. tertia declaratio, licet dicat eam ipſius §. materiam, nõ eſſe correctoriam. At noſtrum ſtatutum haud dubiè correctorium eſt iuris communis, vt latè diximus ſupra in præfatione, declarat. 3. nu. 2. incip. ego verò conſtanter, & multis ſeq. Sed & ꝙ alias appellatione hęredis intelligatur de primo, & immediato hærede, ſatis videtur probari, ex l. cum filio, & ibi Alex. in 1. not. ff. de vulg. & pupil.

Redit ad principale dubium.

16 Cæterùm hanc noſtram principalem dubitationem, an ſcilicet hæres hæredis ſit ſaiſitus vi hui⁹ noſtri ſtatuti, attigit Bar. Chaſſ. cõſ. 67. incip. nobilis & potens, col. 23. verſ. quintum & vltimum dubium, vbi dicit aliàs ſibi viſum fuiſſe, ſolum primum hæredem eſſe ſaiſitum & non ſecundum, & alios, ex dictis Alex. conſ. 17. col. 1. lib. 1. et conſ. 57. perſpectis, lib. 2. in quibus locis nihil de ea re loquitur, & fortè eũ voluit allegare in cõſilijs ſuprà à me citatis in prin. huius declarationis. Tamen ipſe Chaſ. in eo conſ tenet ipſe contrarium, loquẽs tñ de ſubſtituto, & fideicommiſſario, de quo et nos latè dicemus infrà in 9. atq; iterum 10. declara. huius ſecundæ partis, vbi et tu uidebis multa ad hunc locũ pertinẽtia, ex quibus intelliges quid hìc dicendum ſit.

Hæres hæredis an mittatur in poſſeſſionem.

17 Tamen illam Chaſſan. ſententiam, mirum in modum fulcit, quòd à Spec. ſcriptum eſt tit. de teſt. §. ſequitur, col. pe. verſ. ſed pone P. deceſſit, ſi Petrus deceſſit inſtituto hærede Paulo, qui quidem Paulus antequam mitteretur in poſſeſſionem hæreditatis, ex l. ult. C. de edic. diui Adr. tollen. deceſſit, inſtituto hærede Martino, qui petit mitti in poſſeſſionem rerum quas ille Petrus tempore mortis ſuæ poſſidebat. Et dicit quoſdam dicere illum admittendum, cùm iſtud ius peruenerit ad Paulum, et ab eo tranſierit ad Martinum, per l. cùm hæredes. ff. de acq. poſſ. Et hoc, inquit, ſi agit vt hæres Pauli, qui habebat ius ex ſucceſſione Petri, quaſi ſit hęres eius per mediam perſonam, et nihil aliud dicit, veluti in ea opinione hęreat. Et videntur ſequi Io. And. et Bal. dum nõ improbant, ſed taciti rem intactam relinquunt, vt probatur in l. item quod Sabinus. in fi. ff. de hæred. inſtit. et ex glo. ab omnibus approbata, in l. inter omnes conuenit. ff. qui ſatiſd. cog. dum declarat ea verba, inter omnes conuenit, ideſt nullus diſſidet.

18 At illum nuncupatim ſequitur Alber. in d. l. ult. col. pen. verſ. quid ſi ſcriptus in teſtamento. et ibi quoq; Io. Fab. col. 2. verſ. ſed hæres hæredis. Et idem quoq; uoluit Bar. nulla mentione facta Spec. in eadem l. ult. col. 4. uerſ. quæritur

utrum ſubſtitutio.& ibi etiam Bal.col.7.verſ.idē in hærede hæredis.& nouiſſimè Franc.Curt. iunior,col.11.verſ.aduerte etiam inquantum.C.dę edicto diui Adria.tollen & ipſe Bald. in l. 1. poſt med.ff.de petit.hæred.vbi & id dicit procedere, etiam in eo qui eſt ex teſtamento hæres, eius qui ſucceſſerat ab inteſtato.

Conſtitutum an tranſeat in ſecundum donatarium.

19 Tu tamen interim aduerte, pro priore illa opinione nō modicum facere quod à quibuſdam traditum eſt, vim conſtituti non tranſire ad ſecundum donatarium, ſed reſidere in primo: verbi gratia, dono Titio fundum: & poſt eius mortem, aut aliquod certum tempus, Sempronio: & me conſtituo poſſidere nomine eorum, tranſit poſſeſſio in Titium primum donatarium, non etiam in Semproniū ſecūdum donatarium. Ita enim voluerunt Corne.conſ.173.in pręſenti ſtipulatione.col.5.verſ.ſed nihilominus hoc non obſtante. lib. 2.Guid.Pap.deciſio.Delphin. 512. Titius bona ſua donauit. Stepha. Bertran. conſ. 276.viſo caſu mihi tranſmiſſo.& diximus in tract. Conſtituti poſſeſſorij,in 2.parte ampliat.20. vbi videre poteris.

20 Adde inquam ad eandem opin. quod ſcripſit Bal.in l. 1.col.vlt. verſ.quæro ſi à legatario, C. commu.de lega.ꝙ ſi à legatario legatur eadē res, non tranſit immediatè dominium in ſecundum legatarium, quia teſtator fecit primum legatarium dominum, vt faceret alium dominum: non autem fecit eum executorem, vt ei traderet, vt dicit not.Specu. tit. de inſtr. edit. §. nunc autem aliqua.verſ.ſed nunquid debet iurare.vide tñ quæ illico ſubdit ipſe Bald. & quod ēt ſcribit ipſe idem Bal.in l.2.col.2.verſ.quęro nunquid iſtæ res.eod.tit. commu. de leg. Et faciunt etiam quæ dicam inſr.in 9.declarat.huius 2. partis.nu. 5.incip & quod eam quoq; & multis ſeq.

An ſupradicta procedant in hærede filij hæredis.

21 Nec tamē illud omiſerim id quod de hęrede hæredis diximus, fortè nō procedere in hęrede filij hæredis, ob id ꝙ ſui hæredes cuiuſmodi eſt filiusfamilias, tranſmittūt hæreditatem etiam non aditam, in ſuos ipſorum filios, & alios deſcendentes, & poſteros.l.cùm antiquioribus.C. de iure delib.& l.2.§.ſi quis ex liberis cum eſt in vtero.ff.ad Sc.Tertul.& Orphit. & l.1.C. de his qui ante aper.tabul.& voluerunt omnes vbique, nemo enim vnus contradicit.

22 Nam & quod plus eſt, is filius etiam ad extraneos hęredes tranſmittit, vi illius ſuitatis, ante hæreditatem aditam, ex communi noſtrorum calculo, per l.ſi fratris.& ibi Bar.Bal. & latè Cor. & cæteri omnes præter nonnullos ibi relatos. C. de iur. delib.& l.ventre.& ibi plenè doct.ff. de acq.hære. & l. ex militari. cum l. ſeq. ff. de mili. teſta. Bar.& latè Alex. & Iaſ.qui alios afferunt, in l.ſi infanti.C.de iure delib.Bal.in d. l. cum antiquioribus.col.vlt.ver.in tex.ibi, intra annale tempus.eo.tit.Ang.conſ.83.ſubtiliter.col.1.Pet. Anc.latè in c.Raynutius.col.antepe.verſ.duodecimò ergo quęro.de teſt.& ipſe idē Alc.conſ.20. viſo proceſſu cauſę vertentis inter Raymund.per totum illud conſ.lib.1.vbi multis oſtendit, etiam id procedere in portione, quæ iure ſpeciali ex ſtatuto defertur, vt ibi latiſſimè videre poteris. & Ferra. tit. forma libelli quo petitur hæreditas ex teſtamento, in verbo, purè inſtituit.col.3.verſ. amplius ſcias. Idq; etiam ſi filius ille infans ſit, vt poſtea dicemus in 16. declaratione huius partis nu. 3.incip.& hanc quoq; partem.

23 Sed hic attēde lector, quia ſi hæc tranſmiſſio conſideranda eſſet in hoc caſu, ſemper is in quem hæreditas eſſet tranſmiſſa, ſiue ex poſteris eſſet, ſiue ex extraneis, cenſeretur eſſe ſaiſitus, vt ille ex quo fit tranſmiſſio, vt quæ fit cum omni ſua cauſa, & qualitate, argu. eius quod dicimus de prorogatione,& continuatione, ex 2. §. ſi iudex.ff.de iud.& l.Æmilius.cū gl.ff.de mino.cum alijs multis concord.à me adductis in noſtro tractatu Retractuum, tit.2. glo. 7. in verbo, *ſeront preferez*, nu.27.ex quo fit vt id tempus. Et facit præterea quod ſcribit Bar.in l.qui duos. in prin. verſ.quęro hęres primus.ff.de reb.dub.& Caro. Ruin. conſ. 22. viſis ſtatutis.col. pen. verſ. ad rationem. lib. 3.

Beneficium edicti Diui Adr. tranſmittitur ad hæredem hæredis.

24 Et expreſsè voluit ī caſu de quo loquimur, Bar.in l. 1.§.ibidem ff.de collat. bono.argu.l.ſed ſi pro dote. §.pen.ff.de lega. præſtan. Anto. conſ. 2 o nulla mulier poſſit. Soc.conſ.67.in præſenti conſideratione,col.vlt.in prin.lib.3.pręſertim ꝙ beneficium,l. vlt.C.de edicto diui Adria.tollen. quod ad hoc noſtrum ſtatutum proximè accedit, tranſmittatur ad hæredem hæredis, vt nuncupatim voluit Bal.conſ. 186. incip.quia allegationes. col.2.in quinto dubio,lib.1.

De eadem re.

25 Sed huic rationi obuiat, ꝙ ſi eam hic ſequeremur, continuò etiam ſequeretur hic concurſuras duas fictiones; has ſcilicet, ut fictè tranſiret poſſeſſio in filium, & fictè eadem poſſeſſio tranſmitteretur quod fieri non poteſt, vt not.in l. 1. C.de dot.promiſ.& quę diximus ſuprà in ſecunda declaratione, nu. 5.incip.idq; maximè.& in tracta. Cōſtituti poſſeſſorij, in 3.parte, limita. 4. & iterum limita. 5.Præterea ſi hæres hæredis, ex iure tranſmiſſo, adit, dicitur adire vt hæres hæredis, non ut hæres primi, licet per mediam illius perſonam hæres ſit.l.vlt.C.de hæred. inſti. Soc.in d.conſ.67. lib. 4. Verum id vis apud nos obtineret.

26 Nec illud quoq; prętermittēdum ducimus, circa id quod diximus de ſecundo hęrede, ad quod adduximus multas conſuet. loquentes de proximo, ſiue proximiori hęrede. Quòd ſi is qui eſt proximior conſanguineus, ſit inhabilis ad ſuccedendum, quia fortè eſt deportatus, vel Franciſcanus, aut aliàs: is non impedit ſequentem, qui ſcilicet poſt eum proximior eſt, ſuccedere, & ita ſaiſitum eſſe, hic enim altero ſublato dicitur eſſe proximior, & ſic primus hęres, ac ſi neminem ante ſe haberet. Ita uoluit D. Benedict. in repet. c.Raynutius, in verbo, mortuo

ita

ita teſtatore, le 2.nu.72.de teſta.& Chaſſ.in commentarijs conſuetudinum Burgundiæ, tit *des ſucceſſions*, §. 1. in nerbo, *heritier habile*, col. 1. verſ. aduerte ad text. in quibus locis allegant uterq; Bald.in c.item cùm quis, de reſtit. ſpoliato. vbi loquitur de hoc noſtro ſtatuto, ſed nihil de hac re dicit.

De eadem re.

27 Ego tamen hanc ſententiam eſſe veriſſimã arbitror, quia, ut iam dixi, is proximior inhabilis, alij ſequenti non obſtat, quin dicatur, & ſit primus, & proximior habilis. per l.ſi qua pęna, ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iuris, quã ipſe Bened.citat, & l. ſi poſt mortem. §.liberi.ff.de bono.poſſeſ.contra tabul.per quam dicit Bal.in l.ſi quis prioris.§. talem.C.de ſecun.nupt.non nocere alij, qui inhabilis eſt.ex hocq; infert, ꝙ ſi conſuetudo ſit, vt primogenitus ex primo matrimonio ſuccedat in Baronia, ſintq́, ex multis matrimonijs filij, ſed is qui ſolus erat ex primo matrimonio, ſit inhabilis ad ſuccedendum, quia eſt frater minor: is qui illum ſequitur, quia eſt primogenitus ex ſecundo matrimonio, ſuccedet in Baronia tanquam primogenitus, veluti nullus ſit filius ex primo matrimonio, de quo & nos latè diximus in tractatu Primigeniorum, q. 3. ibi videbis, & alia multa hanc ſentẽtiam adiuuantia.

Heredi heredes, an competat remedium l.vlt.de edi. D. Adr.tol.

28 An autem hęredi hæredes competat remediũ l.vlt.C.de edi.diui Adria. tollen. vide omnino Bar.ibi col.4.verſ. quęritur vtrùm ſubſtituto, & Bal.col.7.ver.idẽ in hærede hæredis, & Franc. Cur.iuniorem.col. 10. ver.aduerte etiam inquantum, & ipſum Bal.in l. 1.nu.2.in additio.quam poſuit ſuper l.veluti, col. 1. verſ. ſed an mihi quitum heres.ff.de petit.hęred.

29 Sed & an aliàs appellatione hæredis ſimpliciter, veniat hæres hæredis, vide præter eos quos ſuprà ſparſim citauimus, Old.conſ. 21.thema tale eſt, teſtatòr habebat fratrem.Cyn.& Bald.in l. in annalibus, C.de hæred. inſtitũ. Bart.Fran.Are. & Iaſ.in l.paterfamilias, in prin.ff.de vulg.& pupil.ſubſtit.ipſum Bar.in l.ſi quis filium, §. vlt.& ibi Imo.ff.de acqui.hære.Bal.& Saly.in l.in annalibus.C.de leg Salyc.in l.voluntas.C. de fideicõ. Petr.Anc.conſ. 130.pro & contrà ſubtiliter allegatum, per totum. Alex. in l.ſi patroni, in prin. col.ff.ad S.C.Trebel.& in l Gallus. §.ẽt, col.vlt. ff.de liber.& poſthu.& conſ. 36. uiſo themate ſuper quo dubitare contigit, propè per totum. lib.3.& conſ. 173.viſa facti narratione, item ferè per totũ, lib.3.Corne. conſ. 279.videtur prima facie reſpondendum, ferè per totum, lib.3.Fran. Aret.in l.cum filio, in 1.not.ff. de lega. 1. & Soc. conſ 116 in cauſa filiorum, col.3.verſ.licet iſta videantur, lib.3.& conſ. 279.videtur prima facie, propè per totum, eo lib.3.Iaſ.in §.actionum, nu. 210.& multis ſeq.Inſtit. de action.

VI. DECLARATIO.

An hec conſuetudo procedat in legitimato.

1 Sextò igitur declara, vt procedat in hærede naturali, & legitimo, non item in legitimato: ea ratione, ꝙ legitimatus non ſit uerè legitimus, ſed pro legitimo habeatur, vt videre licet ex Iacob. Bel.in §.tribus, in auth.quib.mod.nat.effic.legit. Iacob.Butrig.in procem.C.Signor.cõſ. 218.quidam dominus Ioannellus.col.pe verſ.præterea legitimatus.Bal.in l.ſi ita quis, §.is cui. ff.de leg. 2. & in l. vlt.C.de his qui veniam ętat.impetr.& in l. quoties, col.2.verſ.& hoc facinus.C. de rei vend. & in l. eam quam, col. pen. verſi. quæro vtrum legitimatus.C.de fideic. & in addit.Spec. tit.de ſucceſ.ab inteſta §. 1.ad fin. cum alijs multis concordãtibus à me collectis in l.ſi vnquam, in verbo ſuſceperit liberos, nu. 96.attende tamen lector. Et ita quidem, vt nec filius legitimatus comprehendatur ſub ſtatuto, loquente ſimpliciter de filio, ſi credimus Bal.conſ. 102.eſt conſiderandum, ante fi.lib.4. Nam & in ſimili dicitur in l. vnic. C. ad leg. Viſcelliam, eum qui ius annulorum aureorum obtinuit à principe, & imaginem tantùm, non etiam ſtatum ingenuitatis obtinere.

Legitimatus non comprehenditur in ſtatuto loquente de filio.

2 Ex quo illud continuò conſequens fit, vt nec talis legitimatus comprehendatur ſub hoc ſtatuto, tum quia verba propriè inteligenda ſunt, pręſertim in ſtatutis, vt no.in l.4.§.hęc autem verba, ff.de negot.geſtis, cum ſimil.præſertim verò in correctorijs iuris communis (cuiuſmodi hæc eſt, vt ſuprà in præfatione diximus) l. Gallus. §. & quid ſi tantùm, & ibi Bar. Imo. & alij.ff. de libe.& poſth.cùm ſimil. Tum quia ſi aliter diceremus, concurreret hic duplex fictio, vt ſcilicet ficta poſſeſſio trãſiret in fictum hæredem, quod fieri non debet, vt iam ſuprà ſæpius diximus. Et licèt dubitetur, an ſit hæc ficta poſſeſſio, vt poſtea dicemus in quinta parte declaratione 1. non tamen ambigitur, quin ſit facta tranſlatio, vt & in ſimili diximus de conſtituto, in tractatu Conſtituti poſſeſſorij, in tertia parte, in 1.ampliatio.

Qui tenent legitimatum hic non comprehendi.

3 Et ne authoritate in hac parte careamus, ita nuncupatim, et conſtanter tenuit Bar. Chaſſ. in comment.conſuetu.Burgund.tit *des ſucceſſions*, §. 1.in gl. 1.in fi.atque etiam in tit.*des baſtards*, §. 1.eodemq; vlt.in gl.vlt.col. 16. verſ. ex ſuperiùs dictis, et multis ſeq. ubi etiam dicit hìc aliter tres fictiones concurſuras: primam, ꝙ legitimatus repræſentaret perſonam legitimi: alteram, ꝙ defunctus repręſentaret etiam perſonam legitimi: tertiam, ꝙ ex poſſeſſione ficta haberet itẽ ius ac ſi eſſet verè legitimus filius.et alia quędam allegat, quę ibi videre poteris, pręſertim ꝙ id ſtatutum eſt correctorium iuris communis, ideo minimè etxendendum. Et in eadem quoq; opinione non obſcurè fuit Io.Sainxon in comment. conſuetud.Turonenſium, titul. *de ſucceſſions*, §. 2.et in gl. 2. in verbo, *habile à luy ſucceder*.

4 Quibus adde quod à Paul.Caſtr.reſponſum eſt conſ. 178.ſuper eo verò quòd quęritur, colum. 2. verſi. item confirmantur prędicta, lib. 1. ſtatutum compellens conſanguineos ad compromiſſum, intelligi de legitimis, et naturalibus, non etiam de legitimatis, idque perpetuum eſſe

in ſtatutis: Ex quo etiam Philip. Dec. conſ. 275. le 2. (ſunt duo enim eius numeri) incip. in cauſa quæ Lucæ agitatur, in 3. eomdemq; vlt. dubio, reſpondit beneficium quod à ſtatuto datur conſanguineis, retrahendi rem extra familiam venditam, non competere legitimatis, de quo etiam nos diximus in noſtro tractatu Retractuum, lib. 1. §. 1. glo. 8. in verbo, *le parent*, nu. 10. verùm quæſtionis eſt, & ſeq.

5 Aduerte hìc lector amãtiſſime, quod cõtrarium eius quod dixerunt Chaſſe. & Sainxon in hac noſtra ſpecie, non obſcurè ſenſerunt Alex. & Barb. qui in eadem ſpecie conſuluerunt: ille, conſ. 37. in cauſa mota per Angelum, lib. 1. hic conſ. 58. ſapiẽter dixit Pſalmiſta, lib. 2. loquentes de huiuſmodi ſtatuto, & legitimato quopiam, qui huic ſtatuto innitebatur, aduerſus eum conſuluerunt, non ob id quidem quòd legitimus non eſſet, ſed legitimatus: ſed quia legitimatio eius non ualeret, & alijs quibuſdam rationibus, quas ibi videre poteris. Nec illi certè viri occultatiſſimi, atq; doctiſſimi, id de quo tractamus, prętermiſiſſent, ſi eius opinionis fuiſſent vt legitimatus non gauderet huius ſtatuti beneficio. Et ſecundum hanc ſententiam Ioan. Gallus in arreſtis curiæ parlamenti, ſub quæſtio. 143. dicit fuiſſe iudicatum, vt ſcilicet legitimatus ſit ſaiſitus vi huius noſtrę conſuetudinis.

Qui tenent legitimatum eſſe legitimum.

6 Nec etiam ſine dubio eſt, quod ſuprà adductum eſt pro potiſſima ratione, & ex qua cæteræ prodeunt, ſcilicet quod legitimatus non ſit verè legitimus. Nam ſunt multi contrariæ ſententię, vt ſcilicet ſit verè legitimus, & inter cæteros Bar. in l. ſi is qui pro emptore, col. 14. in 3. q. princ. verſ. item quæritur circa prædicta, & rurſus verſ. & ſi tu opponis mihi. ff. de vſucap. & in l. ſi maritus ſit in magiſtratu. §. legis Iuliæ, ff. ad legem Iul. de adult. Bald. in l. cùm acutiſſimi, col. 2. verſ. quæro nunquid naturales. C. de fideicom. Raph. Com. conſ. 168. reuerendus pater, col. pen. verſ. non obſtat quod dicebatur. Paul Caſtr. in l. vlt. C. de his qui veniam ætat. impetra. vbi dicit omnes in hoc conuenire: & certè alios multos comperies hanc partem ſequentes, in dict. noſtra repe. l. ſi vnquam, in verbo, ſuſceperit liberos, nu. 75. hæc poſterior ſententia.

7 Et huius eſt ratio ſatis euidens, ex iure enim pendere, non ex natura, quis ſit legitimus, vt tradit Bar. in d. l. ſi is qui pro emptore, ubi ſuprà, & in l. 3. ff. de inſtitor. actio. Nam, vt tradit Petr. Ancha. conſil. 225. videtur prima facie, col. 2. verſ. non obſtat quod iſte dicatur, id verbum, legitimum, ſemper ſonat in ciuilem intellectum. Et id probatur in l. legitima. ff. de pact. & l. teſtamenti, & l. ſi quæramus. ff. de teſta. & §. liceat autem patri, in auth. quib. mod. natur. effician. ſui, quæ iura in id annotat Iaſon in d. l. ſi is qui pro emptore, nu. 229.

Lex fingendo, verè facit ea, quæ à lege pendent.

8 Cùm autem aliquid dependet ex lege, ſiue poteſtate ipſius, lex ipſa etiam fingendo, vel verbis fictionem denotantibus utendo, id uerè facit, non fictè, ut uoluerunt Bart. & cæteri in dicta l. ſi is qui pro emptore, & idem Barto. conſ. 62. punctus talis eſt, quidam effectus ciuis. Anto. conſ. 20. nulla mulier, ad medium. Ea enim quæ iuris ſunt, uerè ab ipſo iure inducũtur, quibuſcunq; uerbis utatur, l. in rebus, in fin. & ibi Bal. Cod. de iure dot. Corn. conſ. 244. memini ſuperioribus dictis, col. 2. uerſ. ad idem litis conteſtatio, lib. 3. De qua re & nos multa diximus, in dicta l. ſi vnquam, vbi ſuprà, vbi tu plurima videbis, quæ in vtranq; partem huius dubij adduci poſſunt, dum tractamus, an ea lex habeat locum in filijs legitimatis, atq; etiam in noſtro tractatu Nobilitatis, c. 15. nu. 17. hoc amplia. & 2. ſeq. & multò latiùs in tractatu Primigeniorum. in 34. quæſt. qua tracto, an legitimatus ſuccedat in iure primogenituræ.

Diſtinctio an hic ſit legitimatus ante, an poſt mortem defuncti.

9 Et certè vt tãdem meum iudicium interponam, in ea ſum ſententia, vt legitimatus ante mortẽ eius de cuius ſucceſſione quæritur, & qui illi ſuccedit, ſit ſaiſitus: ut qui tempore mortis illius ſit eiuſdem verus hæres, non ſi poſtea legitimetur, per ea quæ dixi ſupr. in prima declaratione huius partis nu. 3. & quæ in ſimili tradunt Salic. inter conſ. Bald. conſ. 17. ſuper legitimatione, lib. 4. Io. Ligna. & Io. Rãpo. conſ. ſeq. in poſita q. col. 3. ver. ſurgit tertius pũct°. et Phili. Dec. cõſ. 366. pro declaratione, col. 3. ver. permittẽdũ, & conſ. ſeq. ver. vlt. non obſtat. Nã cùm hic tempore mortis ſit inhabilis, dici non poteſt eũ eſſe ſaiſitum per mortẽ defuncti, iuxta ea quæ ſuprà diximus d. 1. declarat. huius ſecundæ partis. Imò is ſaiſitus fuit, qui eo ipſo tempore mortis erat proximior habilis: ergo alter poſſeſſor eſſe non poteſt, quia duo inſolidum eandem rem, eodem modo poſſidere non poſſunt. l. 3. §. ex contrario. ff. de acqui. poſſ. & l. ſi ut certo. §. ſi duobus uehiculũ. ff. cõmo. & l. ſi duo. ff. uti poſſid. & c. cùm eccleſia Sutrina: de cauſa poſſ. & proprie. & c. licet cauſam, uerſ. ex pręmiſſis, de prob. quo argumẽto vtitur in ſpecie huius ſtatuti, de alio tamen caſu loquens Bal. conſ. 454. quidam Ioannes deceſſit, ad fi. lib. 1. & Raph. Fulg. conſ. 230. in quęſtione vertẽte inter Spectabilem dominam, verſ. præterea cùm per ſtatutum. & poſt eum Philip. Dec. conſ. 84. eccellẽtiſſimi, col. 2. uerſ. ulterius.

10 Tum etiam quia nullum eſt omnino medium inter mortem defuncti qui poſſidebat, & poſſeſſionem, ſiue acquiſitionem hæredis per mortem illius, l. quæſitum. §. præſenti, ff. de leg. 3. & l. ſi fratris, in uerbo, ſtatim. & ibi Bal. col. 2. uerſ. ſed contra iſtam ſolutionem, & Corn. col. 3. in 3. not. C. de iure delib. ipſe Bald. in l. 1. col. vlt. in fi. C. de appel. & in l. filio, aut fi. ff. de leg. 1. & conſ. 330. ſtatuto cauetur quod conductor, colum. 1. uerſ. tertio quæritur, ſi ſtatuto, lib. 1. ubi nuncupatim de hoc noſtro ſtatuto loquitur. Et facit quod ſcribitur in l. ſi poſt mortem in prin. ff. de leg. præſtan. & in l. 1. §. qui ſunt in po-

teſtate,

reſtate,ff.ſi quis omiſ.cauſ. teſt. & quod in ſimili ſcribit Bald.conſ.404. quia dictus conſultor, in 1.dub. lib. 1. & Imo. poſt Angel. in l.ventre, & ex hoc not.ff.de acquir.hæred.

Quid in legitimato per matrimonium.

11 Quòd ſi quis fortè dubitet, in cæteris legitimatis ante mortem defuncti, tamen nihil eſt quod dubitare debeat, in lgitimatis per matrimonium, cùm hi in nullo vel minimo differant à legitimis, vt patet ex his quæ & nos ſcripſimus in d. l. ſi unquam, in d. verbo, ſuſcepent liberos, nu.71.ſi hanc opinionem, ſed latiùs multò in dicto tractatu Primogeniorum, in eadem q. 34.per totam eam quæſtionem, maximè verò, nu 52.incip.& ex eo ſatis, & quinque ſequ.quæ hìc conſultò omiſimus ne iam actum (vt eſt in veteri prouerbio) agamus.

VII. DECLARATIO.

An noſtra conſuetudo habeat locum in hærede teſtamentario.

1 Septimò declara, vt procedat in filio, aut alio proximo hærede ab inteſtato, nõ ẽt ex teſtamento, niſi & ipſe hæres eſſet ab inteſtato. Nam ſi is qui ſucceſſurus fuiſſet ab inteſtato, inſtitutus ſit hæres teſtamento, non deſinit eſſe hæres legitimus: imò & talis eſt peræquè, ac ſi non fuiſſet inſtitutus, vt voluit Barto. in l.3. col.vlt.verſi. ſecundò facit ad aliam quæſtionem, ff. de lega. 1. Alex. in l.ex facto, §.vlt.circa fin.ff.ad S.C.Treb. Guil. Brolhius loquens expreſsè in noſtro caſu, in ſtillo Parlamenti curiæ, tit.de feud. §. namconſuetudo per quam, & Bened.in repet. c.Raynutius in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam, nu. 75.extrà de teſt. & D. Boer. in comment. conſuet. Biturig. titul. *des couſtumes concernans teſtamens*, §.6.col. 5.verſ.item intellige hanc conſuetudinẽ Et facit quod in ſimili poſt Pet.Anch. ſcribit Philip.Dec.in c.in præſentia, col. 1. in 2. not.verſ.vel tertiò reſponderi poteſt, de proba. Igitur de hoc minimè dubitandum eſt, quin ſit ſaiſitus, etiam ſi ſit hæres teſtamentarius.

2 Sed de eo loquimur, qui cùm non eſſet hæres ab inteſtato, fuit inſtitutus hæres à defuncto, qui quidem non poteſt ſe dicere ſaiſitum, vt qui nec authoritate quidem iudicis, immittere ſe poteſt in corporalem poſſeſſionem hereditatis, niſi citato filio, aut alio qui ab inteſtato erat ſucceſſurus. Ita enim in hoc noſtro ſtatuto expreſsè conſuluit Bal.conſ.181.caſus talis eſt cauetur ſtatuto, lib.1.idque multis rationibus, ſed his potiſſimum quoniam huiuſmodi ſtatutũ debet intelligi de vero hærede, vt etiam ſuprà diximus in ſecunda declarat. huius ſecundæ partis. Sed nondum conſtat, hunc ad quem ſine inſtitutione hæredis, de iure non ſpectat hæreditas, eſſe verum hæredem antequam in productione inſtrumenti citatus fuerit filius, aut alius qui ab inteſtato erat ſuceſſurus. c.quoniam contra falſam, de probatio. Nã filius ſiue proximior eſt certus, & legitimus, ergo citandus. l. 1. §.denunciari.ff. de ventre inſpicien. Item miſſio in corporalem poſſeſſionem eſt actus fori contentioſi, & ſine citatione etiam peremptorio expediri non poteſt. l.præſenti.§. 1. C.de his qui ad eccle.confug.& l.meminerint. C.vnde vi. Hæc Bal.

De eadem re.

3 Et idem quoq;, illo tamen citato, voluit Maſuer. vir in interpetandis noſtris conſuetudinibus Gallicis maximus, & id quidem in pluribus locis, videlicet in tit.de poſſeſſorio, §.item hæres qui ſuccedit, & iterum, §.item dato quòd ille, vbi & illud præterea dicit, quòd ſi hæres inſtitutus in teſtamento, apprehenderit poſſeſſionem rerum hæreditariarũ, poterit hæres ab inteſtato aduerſus eum manuteneri: ita enim loquitur, quo verbo vulgari ſignificatur, ipſum hæredem ab inteſtato aduerſus illum obtinere, in interdicto retinendæ poſſeſſionis. Rurſumque in tit.de feud.§.item ſucceſſo.& d.Guil. Brolhius in ſtillo curiæ parlamenti, tit.de feud. §.item de conſuetudine, & ſeq.cuius initium eſt item ſucceſſio talis rurſumque §.item conſuetuto per quam. & Bart.Chaſſan.qui tamen nutat, in comentarijs conſuetud.Burgund.tit.*de ſucceſſions*, §.1.in gl.1.col. 4. verſ. tertiò limita.& D. Boer.vbi ſupr.nu.1.huius declarationis, & propterea deciſio. 156.an fideicõmiſſarij col.3.nu. 9.& non obſcurè quoque voluit Barb. conſ.58. incip.ſapienter dixit Pſalmiſta, col. 1.verſ.circa aliã dubitationẽ, & multis ſeq.lib. 2.dum ex huiuſmodi ſtatuto dicit ſaiſiri hęredẽ ab inteſtato, etiam aduerſus hæredem teſtamẽtarium, niſi ipſe hæres teſtamẽtarius poſſeſſionẽ occupauerit.

Conſuetudines in eam ſententiam.

4 Et hoc apertè, & verbis expreſſis declarant multæ ex noſtris conſuetudinibus Francię dum dicunt proximiorem eſſe ſaiſitum, quas tibi ad aliud propoſitum deſignanimus ſuprà in 5. decla.nu. 3.incip.& hanc ſanè. Neque enim id verbum proximiorem, referri poſſet ad hæredem teſtamentatium, niſi ille quoque eſſet ab inteſtato. Sed & ſunt quæ loquuntur de proximiori conſanguineo, vt Aruernienſis, tit. *de ſucceſſions*, c.1. Engoliſmenſis c.84. Rochellenſis, c.56. Sanctonenſis, c.105. Et hanc eſſe generalem conſuetudinem, ſcilicet loquentẽ de conſanguineo, tradit Bened.in repet.ca.Raynutius, in verbo, mortuo itaq; teſtatore, le 2.nu.71. de teſta. vbi conſanguineum vocat, linagerium, ego uerò lineatium potius uocarem, ſecundum ea quæ dixi in tractatu Retractuum, titu. 1.§.1.in glo. 9. in verbo, *lignagier*, in prin.

5 Imò ſunt, ut redeamus, quædam conſuetudines quæ expreſſius, & quaſi uerbis conceptis loquuntur de hærede ab inteſtato videlicet Meldunẽſis, c.95. ipſa Aruerniẽſis ubi ſuprà, Borbouienſis c.229. Marchiẽſis, c.211. Niuerniẽſis, tit. quoque *de ſucceſſions*, §.1. Bituricenſis eodem etiam tit.c.28.& apud Italos eſt ſimile decretũ, loquẽns de hærede ab inteſtato Camerini, vt uidere licet ex Corn.conſ.166. circa primum cõſultationis articulum in caſu poſitionis, lib. 1.

Succedendi verbum, propriè pertinet ad caſum inteſtati.

6 Sed & huc pertinet, quòd magna pars noſtrarũ cõſuetudinum his uerbis vtitur, *Le mort ſaiſit le vif, ſon prochain, ou plus prochain heritier*, habi-

habile à luy ſucceder. Et ferè ſemper ponuntur huiuſmodi conſuetudines ſub tit. *des ſucceſſions*, uerbum autem ſuccedere, & ſucceſſionis, propriè pertinet ad cauſam inteſtati, ut ſcribit Soci. conſ. 30. quamuis ex his, col. 9. uerſ. item patet ex uerbis, lib. 1. ubi id dicit probari ex rub. iuncto nigro. C. commu. de ſucceſ. præſertim cùm præfertur à ſtatuto, per id quod legitur, & not. in l. 3. §. de illo. ff. pro ſocio; ubi dicit probari quòd cum ſit mentio ſucceſſionis, intelligitur hæreditatis ab inteſtato, non ex teſtamento.

Nec tamen id ſatis tutum.

7 Verùm ille textus nullam omnino facit mentionem ſucceſſionis, ſed hæreditatis. Nec etiam hæc poſtrema ratio ſatis tuta eſt, quoniam uerbum ſuccedendi, & ſucceſſoris, latiſſimè patet, & comprehendit omnem ſuccedendi modum, ut probatur in l. fluminum. §. adijcitur. ff. de damno infect. & in l. 1. §. illum tenẽdum. ff. quorum legat. & in l. ult. & ibi gl. & Dec. C. unde legit. & l. 1. & 2. C. de ſucceſſor. edic. & uoluit ipſe Socin. conſ. 102. uiſis ſcripturã, col. 3. nu. 6. & 7. lib. 3. et Dec. ubique. Et uidemus etiam quòd ſub d. tit. communia de ſucceſſio. ſunt leges loquentes de ſucceſſione ex teſtamento, videlicet l. antequam: ſed tamen illud fuit incidenter, ut dicit Corn. in dicta Rub.

Legitimos hæredes, propriè dici ab inteſtato.

8 Illud autẽ haud dubiè uerum eſt, legitimos hæredes propriè dici ab inteſtato, et legitimam ſucceſſioem etiam ab inteſtato: illam autem quæ ex teſtamento eſt, non propriè dici legitimam ſucceſſionem, ſed largè, eo quòd confirmata eſt a lege 12. tabular. l. lege obuenire. ff. de uerb. ſign. et l. 3. §. de illo, et ibi gl. in uerbo, ad legitimam, et Raph. Fulg. ff. pro ſocio, et l. illud, ff. de acquir. hære. et probatur etiam ex rub. et tit. C. de legit. hæred. per totum, et uoluit etiam gl. in l. legitimam. ff. de pet. hæred. Pan. cõſ. 3. nitar in præſenti col. 4. uerſ. ſed in alia materia, lib. 2. Alex. loquens de conceſſione emphyteuſis pro ſe, et ſuis legitimis hæredibus, conſ. 56. uiſo proceſſu cauſæ inter Antonium, col. 2. uer. apparet ergo, lib. 2. Bened. in repet. c. Raynutius, in uerb. et uxorem nomine Adelaſiam, nu. 74. et latè per Iaſ. qui alia multa allegat, in l. 1. col. 1. uerſ. tamen diligenter aduerte, & ibi etiam Philip. Dec. poſt. prin. C. quando non petent. par. ubi omnino uideas, ſed ita ut non prætermittas Andr. Alciat. in d. l. lege, de uerb. ſign. et in lib. 4. Paradox. c. 7. et Nicol. Bello. Supputatio. lib. 5.

Emphyteuſis receptio pro ſe, & ſuis hæredibus, &c.

9 Ideoq́, ſi quis recipit emphyteuſim pro ſe, et ſuis legitimis hæredibus, intelligitur de uenientibus ab inteſtato, Alex. cõſ. 56. uiſo proceſſu, col. 2. uerſ. apparet ergo ꝙ illa, lib. 2. et Philip. Dec. qui id ſing. dicit. in d. l. 1. col. 1. uerſ. et per iſta ſingul. C. quando non petent. part. et not. idem Dec. conſ. 32. cuius ſuperſcriptio incipit, an fœmina dicatur, et conſ. 309. viſo puncto in quo in effectu. col. 2. uer. ſecundo principaliter, et Paul. Pariſien. conſ. 20. conceſſio in perſonam, col. 2. uerſ. legitimi, et ſeq. lib. 1.

10 Sunt tamen aliæ quædam conſuetudines, quæ contra expreſſim dicunt, hæredes etiam ex teſtamento eſſe ſaiſitos, & inter alias conſuetudo Ducatus Burgundiæ, tit. *de ſucceſſions*. §. 4. & Comitatus Burgund. quem nos vulgo appellamus, *la franche conté*, quæ eſt ex antiquis noſtræ Galliæ prouincijs: & conſuetudo Burdegalenſis, tit. *de teſtamens*, §. 1. qui eſt omnium conſuetudinũ eius gentis 74. vbi Arnoldus Ferronius, earum conſuetudinum interpres certè elegantiſſimus, pauca admodum de ea re locutus eſt. Et idem quoq; cautum eſt ſtatuto Placentiæ, vt videre licet ex Signor. conſ. 188. caſus continens inter cætera, & Mediolani ex Paulo Pariſ. conſ. 41. optimum ius, poſt prin. lib. 1.

Qui huic ſententiæ contrariæ adſtipulantur.

11 Nec deſunt etiam qui videntur eſſe in hac ſententia, vt generalis hæc conſuetudo, ſit trahenda ad hæredes teſtamentarios, dum in materia huius conſuetudinis loquuntur de ipſis hæredibus teſtamentarijs, veluti preſupponant eam in his locum habere: videlicet Bald. ipſe in hoc (vt ſępe aliàs) ſibi contrarius, conſ. 141. pręmiſſis verbis, lib. 1. & conſ. 454. quidam Ioãnes deceſſit, eod. lib. 1. Alex. conſ. 24. attentis his quæ in themate, in prin. lib. 3. D. Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaq; teſtatore, le. 2. nu. 78. vbi loquitur de eccleſia hærede inſtituta, & iterum, nu. 83. & alibi ſæpe, in ea. glo. de teſt. Iaſ. l. vlt. col. 4. verſ. ſic in ſimili ſtante ſtatuto, ff. de edicto diui Adria. tollen. & Philip. Dec. conſ. 84. excellentiſs. doctores. col. 1. & conſ. 467. bene & conſultè, col. 1. & 2. Sed quod iam diximus non id ex profeſſo tractant, ſed veluti aliud agentes, id tantùm præſupponunt, vti etiam faciunt qui diſputant, an ſubſtituti, vel fideicommiſſarij ſint ex hoc ſtatuto ſaiſiti, de quo diſſeremus in 9. item 10. declaratio. huius 2. partis.

Ad idem.

12. Sed id expreſſiꝰ videtur voluiſſe ipſe Alex. conſ. 37. in cauſa mota per Ang. col. 5. verſ. item præterea, lib. 1. quanquam nec hoc ibi de induſtria tractat. & ſimiliter Iaſon conſ. 147. præſens conſultatio, col. 6. verſ. condeſcendo ad ſecundum, lib. 2. vbi loquitur de hęrede quodam teſtamentario, qui eidem ſtatuto innitebatur, nec tamen eum abigit ꝙ eſſet teſtamentarius, ſed alijs rationibus. & idem Iaſ. conſ. 146. præſuppoſito ſine veri pręiudicio, col. 1. lib. 4. & conſ. 85. quando habemus, col. 1. & ſeq. lib. 3. Imò verò Bal. ipſe in rub. de cauſ. poſſeſ. & proprieta. paulò ante fi. dicit, ꝙ nomen hæredis ſimpliciter prolatum in hoc noſtro ſtatuto, comprehendit & hęredem ex teſtamento, & ab inteſtato.

Qui tenẽt l. vltim. de edict. diui Adria. toll. hæredi teſtamentario tantùm competere.

13 Sed & huius opinionis eſſe tacitè videtur ij qui dicunt, ꝙ hæres in quem ex ſtatuto ipſo iure eſt continuata poſſeſſio, poteſt intentare remedium l. vlt. C. de edic. diui Adria. toll. quot tibi longo ordine recenſebo infrà in 2. declarat. 6. partis. num. 1. & 2. Nam id remedium competit hæredi teſtamentario tantùm, non etiam hæredi ab inteſtato, vtpote quæ loquatur tantùm

de

de huiuſmodi hærede ex teſtamento, vti etiam facit l.vlt. quæ loquitur in eodem caſu. ff. de appellat. recip. Et ſatis oſtendit ea rub. de edi. diui Adria. toll. nam & in illa ſubditur, & quemadmodum ſcriptus hæres in poſſeſ. mitta. Et ita tenetur cõmuni noſtrorum calculo, vt per Spe. tit. de teſta. §. ſequitur, verſ. quid de ſuccedente ab inteſtato, & ibi Io. Andr. & Bald. in addit. illius. Cyn. in d. l. vlt. col. 4. in 3. & 4. q. Ray. Forli. & Alberi. col. 7. verſ. ſed nunquid locum habeat, Io. Fab. col. 1. verſ. ſed hæres ab inteſtato, Raph. Ful. col. antepe. ver. in eadem ibi per hanc, Paul. Caſt. col. 5. verſ. in 3. quæſt. Corn. col. 4. verſ. nota itaq; hanc gl. & Alex. col. 7. verſ. iuxta hoc dubitat, & Iaſ. col. 7. verſ. an autem uenientes, ubi dicit hanc eſſe communem ſententiam, Iac. à S. Georg. qui id multis probat. col. 7. uerſ. iuxta prædicta quæro, Philip. Dec. col. 14. uerſ. alia quæſtio, ubi & hanc dicit communem, & Franc. Curt. iunior. col. pen. uerſ. octauò quæro. & Bald. in l. 1. circa medium. ff. de pet. hæredit, & in cap. col. 4. uerſ. quæro ſi poſſeſſio uacat. tit. de contro. inter ma. & fem. de beneſ. lib. 2. feud. ubi tamen limitat. Caldi. conſ. 36. in edictum, ſub tit. de reſt. Ang. Are. §. quadrupli. col. 12. uerſ. ad unum tamẽ aduertas, Inſtit. de actio. Pet. Ferra. in tit. forma libelli, quo petitur hæreditas ex teſtamento, in uerbo, in omnibus eius bonis. col. 1. uerſ. quæritur inſuper an hæredi, & Steph. Bertr. conſ. 99. quod incip. multa ſunt propter quæ col. 4. lib. 4. ibi & hanc dicit eſſe communem opinionem. Ludouj. Gozad. cõſ. 7. in hac cauſa poſſeſſoria, col. 1. uerſ. quartò diſpoſitio, & conſ. 21. uidetur dicendum ꝙ præfatus Hieronymus. col. 3. uerſ. nono ex ſupradictis, & conſ. 50. prima facie uidetur dicendum, col. pen. uerſ. ad tertium dico, ubi hanc dicit eſſe communem opinionẽ. Aymo Crauetta. conſ. 73. in contractu ſocietatis. colum. 2. uerſ. ſexto facit, Nicol. Bello. conſ. 35. conſultus de modo. colum. 1.

14 Licèt, ut id dicam obiter, idem Bald. dubitans, tamen contrarium teneat in d. l. ult. col. 8. uerſ. tertiò quærit, an ex teſtimonijs. ubi id dicit eſſe æquiſſimum, & apertè contrarium uidetur uoluiſſe. in l. 3. ff. de inoff. teſta. dum dicit ꝙ filius præteritus à matre, qui ideo intelligitur inſtitutus ex diſpoſitione illius legis, habet remedium, d. l. ult. & apertiſſimè Raph. Com. cõſ. 43. in quæſtione Franciſci. in fi. & Raph. Fulg. in l. ſi docueris. in 1. notab. C. ad leg. Corn. de falſis.

Autoris opinio in principali dubio.

15 Aduerte lector, nam ut hic meam opinionem tibi aperiam, ſi ſtatutum, uel conſuetudo exprimat hæredem ex teſtamento ſaiſiri, ut in eis locis quæ declarauimus ſuprà, nu. huius declarationis 10. incip. ſunt tamen aliæ, tunc certè nihil eſt quod dubitandum ſit, quin hi ſint ſaiſiti. Si autem loquatur tantùm de hærede ab inteſtato, ut ſunt aliæ nonnullæ quas tibi ſuprà deſignaui, tunc de illis tantùm eſt intelligenda, neq; enim cùm ſit contra ius, trahi debet ad alios, quam qui expreſsè nominati ſint. Quòd ſi his verbis loquatur, *le plus procbe*, vel *le procbe beritier*, cuiuſmodi ſunt plurimæ, quas etiam tibi deſignaui, & tunc de hæredibus tantùm ab inteſtato intelligo: ea enim verba ad eos tantùm referri poſſunt, cùm in hæredibus ex teſtamento nihil tale requiratur: poſſintq́, omnes, ſiue filij, ſiue conſanguinei, ſiue omnino extranei, modò alias ſint capaces, hæredes inſtitui. Quod intelligo niſi aliter ea conſuetudine eſſet declaratum, vt in conſuetudine Ducatus Burgundiæ, cùm enim primum dixiſſet in tit. *de ſucceſſions*, c. 1. *Le mort ſaiſit le vif, ſon plus proche beritier.* poſtea c. 4. dicit ꝙ ſi teſtator poteſt diſponere de duabus partibus ſuorum bonorum, ad commodum aliorum quàm hæredum ab inteſtato, hi quorum fauore ita diſpoſuit, erunt ſaiſiti in his duabus partibus.

16 Si autem ſimpliciter conſuetudo loqueretur de hærede, qualis eſt Pariſienſis, c. 132. *Le mort ſaiſit le vif, ſon hoir*, aut ſimpliciter dicat, *le mort ſaiſit le vif*, vti eſt Melodunenſis. c. 95. quod peræquè eſt, ac ſi diceret, *le mort ſaiſit le vif ſon beritier*, neq; enim de alio, quàm de hærede intelligi poteſt. Et tunc aut ſumus in patria (vt vocant) conſuetudinaria, in qua inſtitutio hæredis locum non habet, in præiudicium eorum qui ab inteſtato ſuccedunt, cuiuſmodi eſt Pariſienſis. c. 120. Meldunenſis. c. 28. Trecenſis. c. 96. Caluimontenſis, c. 83. Victriacenſis. c. 101. Carnutenſis, c. 95. Aurelianenſis, c. 215. Turonenſis, tit. *De ſucceſſions*, c. 1. Cenomanenſis, c. 237. le 2. Andegauenſis, c. 271. Pictauienſis, c. 108. Aruernenſis, tit. *de ſucceſſions*, c. 40. Bleſenſis, c. 137. Engoliſmen. c. 114. Marchienſis. c. 250. Montargienſis, titu. *de donations teſtamentaires*, c. 1. Niuernenſis, titu. *de teſtamens*, c. 10. Auxerrenſis, eo. tit. cap. 3. Senlitenſis, c. 105. Valeſienſis, licèt non expreſsè, ſed æquipollenter (vt ſic loquar) c. 84. & 93. Laudunenſis, tit. *de ſucceſſions du fief.* §. 1. Et huiuſmodi conſuetudinis veluti generalis in Gallia meminit Pet. à Bella pertica, in l. 1. col. 1. Cod. de ſacroſanct. eccleſ. Et tunc putarem non eſſe locum huic noſtræ conſuetudini.

Ad idem.

Ad idem.

17 Aut verò ſumus in patria (vt etiam appellant iuris ſcripti) in qua ſcilicet permittitur teſtari, & inſtituere hæredem quem volumus, capacem tamen: & hoc opus, hic labor eſt, an ſcilicet inſtitutus hæres ſit ſaiſitus aduerſus eum qui ab inteſtato hæres fuiſſet, ſi non eſſet teſtamentum. Tamen vix crederem hanc generalem conſuetudinẽ, intellexiſſe de alio hærede, quàm naturali, & gentilitio hærede, non etiam inſtituto, per l. vlt. & ibi, Bald. Sali. Paul. Caſt. & alij. C. de his, qui veniam ætat. impet. cùm alijs multis concord. à me collectis in tracta. Primigeniorum, 1. quæſt. nu. 10. incip. ſed nec illud, & ſeq. & in repet. l. ſi vnquam in verbo ſuſceperit liberos, nu. 17. incip. quia ſit ea.

Ad idem.

18 Prȩſertim ꝙ multæ ex noſtris cõſuetudinibus, talem dicunt eſſe generalem cõſuetudinem Franciæ, *Le mort ſaiſit le vif, ſon plus prochain heritier*, quas quidem conſuetudines nuncupatim deſignauimus ſuprà in prin. nu. 3. incip. & certè hȩc eſt, quæ verba (vt diximus) intelligi non poſſunt niſi de hȩrede ſanguinis. Imò verò Bened. in c Raynucius, in verbo, mortuo itaque teſtatore, le 2. nu. 71. vt ſuprà diximus, hanc conſuetudinem his verbis refert, mortuus ſaiſit viuum proximum linagerium, quæ vltima dictio ſignificat conſanguineum, veluti linearium, à linea conſanguinitatis.

De eadem re.

19 Quanquam illud ſcio D. Montholonium, olim celeberrimum, atque ſanctiſſimum aduocatum regium in noſtra Pariſienſi curia, deinde Præſidem, & cuſtodem ſigillorum regiorum, antequam ad hos ſummos magiſtratus aſſumptus fuiſſet, dum poſtularet pro Carolo Borbonio, contra dominam regis Franciſci matrem, allegaſſe id non ſemel fuiſſe deciſum in eadem curia Pariſienſi, vt hæres teſtamentarius eſſet ſaiſitus, vi huius generalis conſuetudinis, prȩſertim in patria iuris ſcripti, primùm quidem inter dominos *du Montet, & du Fonſſet* patriæ Lugdunenſis, deinde in ſucceſſione de Polignac. Ea tamen arreſta non vidi.

VIII. DECLARATIO.

1 Nec hinc tamen diſcedam (& hoc erit vice OCTAVÆ DECLARATIONIS) priuſquam illud quæſierimus, quia ſuprà in prin. præcedentis declarationis diximus, quòd ſi is qui ſuccedebat ab inteſtato, fuerit inſtitutus hæres à defuncto, is erit ſaiſitus tanquam ſi eſſet merus hæres ab inteſtato. Quid ſi filia dum maritaretur, vel aliàs renunciauit ſucceſſioni patris fauore filiorum, vel ſimpliciter: ſed eam pater teſtamento ad ſucceſſionem vocauit, non obſtante ea renunciatione, quod vtique fieri poteſt, vt voluerunt, & bonis tex. & rationibus probauerunt, Bar. in l. ſtipulatio hoc modo concepta col. 1. ad fi. & ibi quoq; Ang. col. 1. et Ro. col. 7. ver. 6. ꝙ extra prȩdictos caſus, & iterum col. ſeq. verſ vnde aduerte quia videtur. Alex. col. 3. verſ. & iuxta hȩc tractauit, & Iaſon qui hoc duob⁹ modis ampliat. col. 6. ver. vltimò pro complemento. ff. de verb. oblig. Bal. in l. vlt. per eum tex. col. 3. ver. venio ad ſecundam partem, ibi tu dic hoc verum eſſe, & ibi Iaſ. col. 6. verſ. tene indiſtinctè, & col ſeq. ver. vltimò in quantum. C. de pact. vbi ipſe Bal. dicit procedere, etiam ſi filia renunciaſſet, ſucceſſioni ab inteſtato. idem Bal. in l. pactum quod dotali, col. 2. in 3. q. & ibi Rom. col. 3. ver. primò illis adde. C. de collatio. Bal. in c. ad noſtram, le 2. (ſunt enim tria eius initij.) col. 2. verſ. pone filia renunciauit, extra de iureiur. vterque Sal. in l. pactum. C. de pactis. Per. Anch. conſ. 403. viſo diligenter tenore. Paul. Caſt. conſ. 448. non eſt dubium ꝙ ſi iuramentum, propè per totum. lib. 1. Dom. poſt Zenzel. in c. quamuis, col. vlt. ver. ſed pone ꝙ in terminis, & ibi latè Geor. Nat. in rep. col. 4. verſ. quod ſingul. limita de pactis, lib. 6. Fran. Aret. in l. qui ſuperſtitis col. 3. verſ. circa ſecundam fallentiam, ff. de acquir. hæred. & cõſ. 93. uiſo legato, col. pen. uerſ. tertiò quia ſecundum. Fel. in c. ſi diligenti. col. pen. uer. unde filia renuncians, de foro comp. & in c. 1. col. 2. uer. unum etiam relatione dignum, de iureiur. cum ſimilib.

Et ea quoque, quæ ex ſtatuto excluſa eſt.

2 Vti etiam ſi ex ſtatuto, filia dotata aut ſimpliciter excluditur à ſucceſſione, poteſt tamen ex teſtamento patris, quod minimè dubium eſt, aut etiam ex pacto ipſius, uti multis placet, ad ſucceſſionem uocari, Bar. in d. l. ult. col. 2. uerſ. pro hoc induco quæſtiones, & ibi Angel. col. 2. uerſ. & ideo ſi ex forma ſtatuti, & latè Iaſ. col. 5. uerſ. aduerte inquantum tenor, C. de pact. Bal. in l. quicunque, col. 3. uer. ſed pone ſtatuto caueri, C. de ſeruis fugitiuis, Paul. Caſtren. conſ. 288. notandum eſt ad euidentiam, lib. 2. Geor. Nat. in d. c. quamuis, ubi ſuprà, & iterum in 4. eademque ultim. parte, in 2. quæſt. cum ſimilibus infinitis.

3 Verùm igitur hæc filia ita uocata ex pacto, vel ex teſtamento patris, non obſtante excluſione pacti, uel ſtatuti, erit ſaiſita in ſua portione. Quod certè non uidetur, ut quæ ab inteſtato non erat ſucceſſura, obſtãte pacto uel ſtatuto: Ideóq; habenda eſt tanquam hȩres ex teſtamento, & non ab inteſtato: Verùm D. Boër. in commentar. conſuetudin. Bituricenſi. tit. *des couſtumes concernans teſtamens*. §. 6. col. pe. tenet contrarium, nulla alia ratione, aut autoritate fretus, quàm quòd illa ſuccedit, non obſtante eo pacto, aut ſtatuto.

Filia huiuſmodi non tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato ſuccedit.

4 Sed ego hanc rationem addo, minimè, ni fallor contemnendam, ꝙ ea non tam ſuccedit ex teſtamento, quàm ab inteſtato, remoto ſcilicet per id teſtamentum, atq; ſublato impedimento, quod ei ad ſucceſſionem oberat, ſcilicet pacto, uel ſtatuto, arg. eius quod in ſimili dicitur in l. ſi pater. §. ult. ff. de manumiſſis uindicta. ubi gloſ. allegat pro ſimili d. l. ultim. Cod. de pact. & alia iura, ut ibi uidere poteris.

IX. DECLARATIO.

1 Nonò declara, ut id locum non habeat in ſubſtituto, etiam pupillari, uel uulgari, uel aliàs directo: ut ſcilicet cùm loc⁹ eſt ſubſtitutioni, hic ſubſtitutus non ſit ſaiſitus ex conſuetudine, uel ſtatuto quod ſaiſit heredem. In qua re illud primùm annotandum eſt, ꝙ ſi noſtrum ſtatutum, aut conſuetudo intelligitur tantùm de hȩrede ab inteſtato, non etiam hȩrede teſtamentario, conſequens illud eſt, ut nec in ſubſtituto, uel fideicommiſſario locum habeat. Nam ſi primus hȩres ex teſtamento id priuilegium non habeat, multo minus ſecundus hȩres cuiuſmodi eſt ſubſtitutus, tum quia primi ordine, priuilegio, dignitate, & cȩteris omnibus prȩcedunt poſteriores, ut latè docuimus in noſtro tractatu

Primi-

Primigenio. Tum quia ipſi ſubſtituti, cenſentur eſſe hæredes ex teſtamento ipſiuſmet teſtatoris, non primùm inſtituti, l.cohæredi. §. cùm filiæ vel nepoti. ff. de vulg. & pupil. ſubſti. & l. vnum ex familia.ff.de lega.2. & docto. vbique.

De eadem re.

2 Sed dubium eſt cum hæredes ex teſtamento ſaiſiuntur, an etiam ſubſtituti, eueniente caſu ſubſtitutionis, ſint ſaiſiti, an verò hæredes ipſius inſtituti, ita vt ab eorum manu debeant ſubſtituti capere. Et quòd non ſint ſaiſiti ex hac conſuetudine, & ſtatuto, faciunt multa quæ ſuprà diximus in alijs declarationibus. Et primùm quòd id ſtatutum habet locum in primis hæredibus tantùm, non etiam in ſecũdis hæredibus, vt dictum eſt ſuprà, in quinta declaratione huius ſecundæ partis, & dicemus, & confirmabimus infrà, nu. ab hinc 2. Conſtat autem ſubſtitutos, dici ſecundos hæredes, tam noſtris legibus. l. ab omnibus §. cũ quidam. ff. de leg.1. & ibi gl. & l. precibus, C. de imp. & alijs ſubſti. in quibus idem Accurſius rectè interpretatur ſecundum hæredem, id eſt ſubſtitutũ, quod & ſatis patet ex cõteſtu illi⁹; l. quàm aliorum probatiſſimorũ autorum autoritate. Cice. in Topicis, A repugnantibus. Si paterfamilias vxori ancillam legauerit à filio, neque à ſecundo hærede legauit, & c. quo in loco Boetius commen. lib. 2. ſecundus, ait hæres dicitur, qui hæredi inſtituto ſubſtituitur, veluti ſi quis filium inſtituat hæredem, ſcribatque, ſi is filius intra pubertatem deceſſerit, nepotem, vel quemlibet alium hæredem eſſe oportere. Nepos igitur, vel quilibet alius, ſecundus hæres dicitur. Hęc ille. Idem Cic. lib. 1. de inuentio. Poſſeſſio hæredum ſecundorum eſt. Et rurſus, qui patris pupilli hæredes, ſecũdi ſunt. Et in oratione pro Aulo Cluentio Habito, Memoria teneo Mileſiam quandam mulierem, cùm eſſem in Aſia, q̀ ab hæredibus ſecundis accepta pecunia partum ſibi ipſa medicamentis abegiſſet, rei capitalis eſſe damnatam. Cuius ipſa propemodum verba retulit Iuriſconſultus noſter, in l. Cicero quæ eſt 39. ff. de pœnis, quo in loco ipſe Accurſius, ſecundis hæredibus, ſcilicet (inquit) ſubſtitutis. Sed & idem Cicero paulò poſt, itaq; ei teſtamento legat grandem pecuniam à filio, ſi quis natus eſſet: ab ſecundo hærede nihil legat. Idem lib. epiſtol. ad Atticum, 15. epiſt. omnium 2. in fi. Quos tamen ſecundos hæredes reliquit, ſcire vellem. Et epiſto. famil. lib. 13. ad Silium epiſtola, cuius initium eſt, Tito Pinnio, Quod quidem ille teſtamento declarauit, qui me tum tutorem, tum ſecundum hæredẽ inſtituerit. Saluſtius in bello Iugurthino, Erat pręterea in exercitu noſtro. Numida quidam nomine Gauda, Manaſtabalis filius, Maſiniſſę nepos, quem Micipſa teſtamento ſecundum hæredem ſcripſerat. Plinius libro 7, cap. 5. Maſſurius author eſt L. Papyrium prætorem, ſecundo hærede lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, cùm mater partum ſe tredecim menſibus diceret tuliſſe, quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatutum videretur. Quam & eandem ſententiam ex ipſo Plinio ad verbum retulit Gellius, lib. 3. c. 21. ad fi. Suetonius in Iulio Cæſare, cap. 83. Tres inſtituit hęredes Seiorum nepotes, Decium Brutum, etiam in ſecundis hæredibus nominauit. Et in Auguſto, cap. omnium poſtremo, Hæredes inſtituit Tiberium & Liuiam: Secundos, Druſum & Germanicum. Appianus Alexandrinus, bellorum ciuilium libro 2. Gręcè quidem, ſed in hunc ſenſum, de teſtamento ipſius Iulij Cæſaris. Miſerandum porrò vel in primis id viſum eſt, cũ Deciũ Brutum ex eius percuſſoribus, inter ſecũdos hęredes ſcriptũ cognouiſſet. Et ex Poetis Horati⁹ ſermo. lib. 2. Sat. 5.

Si cui præterea Validus malè filius in re
Præclara ſublatus aletur, ne manifeſtum
Cælibis obſequium nudet te, leniter in ſpem
Arripe vt officioſus: & vt ſcribare ſecundus
Hæres: vt ſi quis caſus puerum egerit orco,
In vacuum venias.

Conſuetudo nempe Romanorũ in teſtamentis fuit, primis hæredibus ſecundos addere, vt ſi primi hæreditatem non adijſſent, nanciſcerentur ultimi. Ex quo etiam noſtri dicunt ſubſtitutionem, eſſe ſecundam inſtitutionem, ut per gl. & doct. in rub. ff. de uulg. & pupil. ſubſti.

3 Ideoq; Signor. conſ. 250. ſuper dubijs ſeu quæſtionibus, col. 3. uerſ. ſed dicendo nullum. & ſequen. ſcribit, appellatione inſtitutionis intelligi de prima, per d. l. qui liberis. §. hæc uerba, ff. de uulga. & pupil. & d. l. boues. §. 1. ff. de verborum ſignificatione. & alia quædam. Propterea non intelligitur de ſubſtitutione, quæ ſecunda inſtitutio dicitur, de quo tamen uide gl. in l. 1. §. ult. & ibi Iacob. Aret. contradicentem gloſſæ, & Ray. & Guil. illi aſſentientem. ff. de uulg. & pupil. ſubſtit.

Inſtitutionis appellatio intelligitur de prima.

4 Et ex his ueluti ſubinſurgit alia ratio, quam nos obiter tetigimus ſuprà, uerſ. ab hinc ſecundo. Nam cùm hic ſubſtitutus non ſit hæres primus, ſed ſecundus, conſequens illud fit, ut in eo non habeat locum noſtra conſuetudo, loquens ſimpliciter de hærede, & quæ ideo intelligi debet de primo hærede, non etiam de ſecundo, ex ſententia Alex. conſ. 37. in cauſa mota per Angelum, col. 3. uerſ. item præterea & fortiùs, & ſeq. lib. 1. quod quidem conſ. repetitur conſ. 83. lib. 3. & aliorum qui illum ſecuti ſunt, quos tibi citauimus ſuprà in 5. decla. ubi & nos hanc rem priuatim tractauimus, & multas illius ſententiæ rationes attulimus, quas tu ibi videre poteris, ne hìc iterum repetam.

5 Et quod eam quoque ſententiam cõfirmat, uerba in dubio debent intelligi, & accipi per prius, & non per poſterius, ut noſtri loquuntur, in id allegantes philoſophum. & l. hoc legatum, vbi & id no. Bar. poſt Petrum, ff. de leg. 3. & l. qui hæredi, in princ. & ibi Bal. & iterum in §. 1. & ibi quoq; Imo. in princ. & Soc. col. 2. in 4. no. ff. de

Verba per prius & non per poſterius accipienda.

ff.de cond.& demon.& l.Gallus.§.quidam rectè.ff.de liber.& poſth.& d.l.qui liberis, §.hæc verba,& ibi latè Iaſon in 1.not ff.de vulgar.& pup.ſubſtitutio.& voluit etiam ipſe Bald. in l.1. ver.eſt ergo ratio,& ibi etiam Paul.Caſt.C.de ſucceſſ.edict.& in l.vt vim,col. 3. ver. & nota q iſtud ſtatutum,ff.de iuſtit.& iure,& conſ.12. caſus talis eſt, ſtatuto ciuitatis Caſtelli,col.1.verſi. & audio q quidã,lib.3.& Sign.qui alios quoq; tex.allegat,conſ.68.quædam mulier.col.2.verſ. ſi verò filius, & ipſe quoq; Socin.in l.1.col.1. ver.item adoptio.ff.de vulg.& pupil.vbi loquitur in hac materia,& conſ.207. in cauſa dominæ Annæ,col.5.ver.ſecundo quia verba,lib.2.& conſ.275.Reuerendiſsimus dominus,col.3.ver. tertiò reſpondeo,eod.lib.2.& conſ.57. in cauſa filiorum,col.6.ver.præterea ſtante declaratione, lib.3.& conſ.93. eleganter & ſubtiliter, col.2. ver.facit quia verba,eo.lib.3.Iaſ in l.non ſolùm, in prin.poſt medium,ff.de noui oper.nunc.

6 Et priuatim de verbo ſuccedat,vt intelligatur per prius,& non per poſterius,voluit expreſsè Bal.conſ.296. præmittẽdum eſt ad euidentiã, q ſicut,ver.item verbum ſuccedat,lib.4.per d.§. hæc verba. & Ludo.Gozad.qui alios allegat, vti videre poteris,conſ.48. in cauſa Florentina, col.4.verſ.ſuadetur & ſecundò, quia verba, vbi ad hoc citat d.§.hæc verba, ex hocq; cõſuluit in pulchro caſu.

Prima quæque fauorabiliſsima.

7 Nam prima quæque ſunt omnium cæterorum fauorebiliſſima,potentiſſimaq;, atq; etiam dilectiſſima. Primùm enim ex hoc ſatis videm⁹, quod primæ nuptiæ multò ſunt fauorabiliores, quàm cæteræ ſequentes,tam reſpectu viri,quàm fœminæ,vt patet ex toto tit.C.de ſecun.nup. & præcipuè ex l.fœminæ,& l.generaliter,& l.hac edictali,& auth.ibi poſitis:atq; etiam videre licet ex D.Hieronymo,lib.1.aduerſus Iouinianũ, & alijs multis quæ tibi latè cõgeſſimus in noſtris commentarijs in l. boues. §. hoc ſermone, in 1. parte nu.incip.poſtremò illud addiderim, cum multis ſeq. Secũdum abundè probauimus in noſtro tractatu de iure Primigeniorũ, in præfatio. nu. 49. quid quòd in medicamentis, & multis ſequ. & alibi ſæpe in ea præfatione, ex quibus etiam diſces id à natura ipſa procedere.

Primus hæres magis dilectus.

8 Tertiũ quoque & nos in eadem præfatione docuimus, nu.34.incip.qui mos latè patens, & 4.ſeq.ſed quibus illud vnum addere potes,quod huc priuatim pertinet,nempe teſtatorem magis diligere primum hæredem à ſe inſtitutũ, quàm ſubſtitutum, qui ſecundus hæres dicitur,vt diximus.id enim apertè voluit l.quiſquis.§. 1. & ibi Bar.& alij, et præſertim Soc. ff. de cond. et demon.quam ad hoc no.dicit Iaſ. in l.licèt imperator, col.5.in 9.eodemque vltimo not. ff. de leg. 1.& ex ea pulchram quæſtionem decidit Bar in l.Gallus.§. etiam ſi viuente parente, col. 2. ver. iuxta prædicta, et ibi latè ipſe Soc. col.antepen. ver.et prædicta inducuntur,ff.de liber.et poſthu. Et ad hoc quoque bene facit l. quoties, in principio. ff.de vſufruct.& l.qui ſoluendo, la 2.et ibi Ang.et Imo.et recentiores,ff.de hered.inſti cum alijs multis concord. à me etiam collectis in tractatu Primigenio.in 19.q.nu. 3. nempe cùm ex huiuſmodi.

Statutum conformandum ad iudicium teſtatoris.

9 Ex quo etiam illud aſſumitur, quòd similiter ſtatutum magis dilexit, & in maiore fauore habuit inſtitutum,quàm ſubſtitutum, vt ſe conformet ad iudicium, et voluntatem teſtatoris, vti è diuerſo teſtator cenſetur ſe conformare ad ſtatuti diſpoſitionem vt voluerũt Bar. Ang.Imo. Rapha.& Pau.Caſtren.in lect.Padu.Ro.Alex.et alij recentiores in l. hæredes mei, §.cùm ita. ff. ad S.C.Trebel. cum alijs multis concord. etiam à me congeſtis in repet.l. ſi vnquam, in verbo, ſuſceperit liberos. nu. 84. incip. ſed illud hic quæro,C.de reuoc.don.

Legis & ſtatuti diſpoſitio à pari procedũt.

10 Nam & diſpoſitio legis, et ſtatuti à pari procedunt.l.ſeruus hac lege.ff.de manumiſ et l. ſi ita fuerit ſeruis, in fi.et ibi Bar.ff.de manumiſ. teſt.et l.cùm quidam ſic vel inſtitutionem §.melius itaque.in verſ.quemadmodum enim. C. de verb.ſign.Et diſpoſitio legis vel ſtatuti regulatur (vt noſtri loquuntur) ſecundum iura, quæ loquũtur de diſpoſitione teſtatoris,gl. in l. 1.in gl. 2.et ibi Bar.C.de his quib.vt indignis,et idẽ Bar. in l.cognitione. col.2.ff. de S.C. Sylla.et Claud. quor.teſta.necaperian. Ro.qui alios citat, conſ. 123.circa primum dubium,col. 2. verſ.præmiſſis tamen non refragantibus, Alex. qui & alios adducit in l. ea demum. poſt medium,verſ.adde quòd contra eos,C.de collatio. Philip.Dec.conſ. 96 cuius ſuperſcriptio incipit,ſi ſtatutum,col. 2. verſ pœna priuationis. Igitur vt hanc rationem concludam, ſequitur, ſi ſtatutum voluit concedere id priuilegium inſtituto,ut per ipſum laiſiatur, vt idem quoque ſubſtituto concedere.

11 Sed & hæc quoq; ratio ex ſuperioribus depromitur, quòd cum ſubſtitutus non dicatur ſimpliciter, & abſolutè hæres, ſed cum illa adiectione, ſecundus, ut ſuprà probauimus, Illud quoq; conſequens eſt, vt propriè non ſit hæres, ſed ſecundum quid (ut noſtri loquuntur) & ut dicit Ariſt.lib.1.Politicorũ,c.4. κατάτι, id enim propriè dicitur, quod ſimpliciter & abſolutè dicitur,nõ quod ſecundũ quid.l. cùm ex oratione diui Marci ingenuus.ff.de excuſ.tut.& l. patris et filij teſtamentum.et ibi Fran. Are. et Iaſon, vterque in 1.no.ff.de uulg.et pup. ſubſti. Bar. in l.Lucius. §.quæſitum, ff.de leg.3. Bal.d.conſ.12. ubi ſuprà.lib.3.Pet.Anch.in reper.c.1.de har. 70. in paruis, uer.quid dices de patronos.Soc.in d. l.1.col.1.ff.de.vulg.& pupil.

Simpliciter dictum,ſimpliciter intelligendum.

12 Ideoq; quod ſimpliciter dicitur, ſimpliciter etiam, & abſolutè intelligendum eſt,non ſecundum quid.l.1.§.1.ff.de donat.et l. ſi ita quis. §.ult.ff.de lega.2 & in id quoque à pleriſque allegatur d.l.hoc legatum.ff.de leg.3.et l.ult.C. de his qui veniam ætat. impet. cum ſimil.adductis

ctis à Card. Alex. in c. ad id quod, col. 2. verſ. ſed do vobis, de ſponſal. & matri.

Maximè in ſtatutis.

13 Id quod maximè procedit in ſtatutis, Bald. in l. quod verò. circa medium, verſ. ſed pone q̃ ſtatutum. ff. de legibus, & l. ſi non ſpeciali, etiam circa medium, verſ. quæro hic dicitur patriæ ture, C. de teſtamen. Maria. conſ. 1. in caſu ſuprà narrato, col. 1. verſ. præterea illud dicitur. & Socin. illius filius, in l. ſerui electione. §. 1. poſt princ. ff. de leg. 1. & conſ. 47. in primo præſentis conſultationis articulo, col. 3. verſ. præterea dato, lib. 1. vbi & alios citat, & conſ. 67. viſis inueſtituris, col. 3. verſ. primo aſpectu, eo. lib. 1. repetito cõſ. 165. lib. 2. & idem Soc. d. conſ. 207. vbi ſuprà, eo. lib. 2. & conſ. 1. viſis & diſcuſſis, col. 1. ver. iſta concluſio probatur, libr. 3. vbi & id dicit procedere, in materia quantumcunq; fauorabili, & alios quoq; citat. & d. conſ. 57. lib. 3. & cõſ. 121. præmittenda eſt diſputatio, col. 8. verſ. confirmo hoc idem, lib. 4. vbi & illud item dicit procedere in materia fauorabili. Caro. Ruin. qui id multis probat, conſ. 18. incip. quæritur an Laurentius, col. vlt. nu. 17. lib. 2. & conſ. 24. viſa facultate, col. 24. nu. 13. eo. lib. 2. vbi etiam dicit procedere in materia fauorabili. & Paul. Pariſ. conſ. 61. aduerſus teſtamentum, col. 3. num. 23. lib. 3. & Doctor. vbique.

Alia ratio ex præcedentibus.

14 Hanc quoq; opinionem hæc ratio adiuuat, quam & nos ſuprà nu. huius declarationis 1. in fi. adduximus, ſed ad aliud propoſitum, quòd ſcilicet ſubſtitutus, non cenſeatur hæres inſtituti, ſed teſtatoris, & ex ipſius teſtamento. At hæres primo loco inſtitutus, continuò poſt mortẽ teſtatoris fuit ſaiſitus ex hoc ſtatuto, ita vt nullum fuerit medium inter mortem ipſius teſtatoris, & acquiſitionem poſſeſſionis ipſius hæredis. l. quæſitum. §. præſenti. ff. de leg. 1. & diximus ſuprà in 6. declaratio. nu. 9 incip. tum etiam quia. Ergo ſubſtitutus ſaiſitus non fuit, cùm duo in ſolidum poſſidere non poſſint, l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poſſ. & in caſu noſtri ſtatuti voluit Bal. conſ. 454. quidam Ioannes. ad fi. lib. 1. & alij quos in d. 6. declar. adduxi nu. 8. incip. & certè vt tãdem. Nec fuit item ſaiſitus per mortẽ inſtituti ex hoc ſtatuto, vt qui ipſius hæres non eſt, vt dictum eſt.

15 Et hanc rationem ita confirma, quòd licèt aliàs directò ſubſtitutus, poſſet propria autoritate poſſeſſionem accipere, hoc tamen nõ poſſet hic procedere, vbi hæres eſt ſaiſitus vi huius ſtatuti. Ideo nec ſubſtitutus quidem directò, poteſt tunc capere propria autoritate, ſed debet capere per manum hæredis, vt aliàs ſemper cùm ipſe hæres poſſidet, vt probat text. in l. precibus, in fi. ſecundum intellectum Chriſtoph. Caſte. & Raph. Fulg. C. de impuber. & alijs ſubſtitutio. quem etiam ſequitur Iaſ. ibi, col. 7. uer. ſeptima fuit opinio uerisſima, & omnium apertiſſimè, Pau. Pariſ. qui et alios citat, cõſ. 54. in iſto iudicio poſſeſſorio, col. 5. uer. q̃ et ulterius ſuadent, lib. 7.

16 Vnum tamen eſt, quod in contrariam ſententiam non modicum urget, ut ſcilicet ſubſtitutus directò, vi huius conſuetudinis ſit ſaiſitus. id ſcilicet, q̃ ſubſtitutus dicitur hæres, uti etiam inſtitutus, l. 1. in prin. ff. de vulg. & pup. ſubſt. & propriè quidem inſtitutus, ut clarè probat text. loquẽs in cõditione, in l. mulier, §. ult. & ibi Bar. ff. de condi. inſti. Carol. Rui. conſ. 62. prima facie uidetur, col. 4. uer. nec obſtat quod dicit, lib. 3.

Subſtitutus dicitur hæres.

Subſtituto competit remediũ. l. 2. C. de edict. diui Adri. tol.

17 Ideoq; ei competit beneficium, quod ad hoc beneficium huius ſtatuti proximè accedit, ſcilicet l. vlt. C. de edi. diui Adr. tol. quæ ſimpliciter loquitur de hęrede, ut non obſcurè voluit gl. ibi, in verbo, ex parte, in fi. dum allegat l. 1. eo. tit. et hoc ibi ſequuntur potiſſima pars ſcribentium, uidelicet Cy. col. pe. ver. quid in fideicommiſſario, Bar. col. 4. uer. quęritur vtrùm ſubſtituto, Io. Fab. col. 1. uer. fideicommiſſarius autem, Sali. col. 2. uer. quæro tertiò quid ſi ſubſtitutus, Pau. Caſt. col. 3. ver. in fi. gl. ibi reſponde, ut colligitur, Raph. Fulg. col. 3. ver. in eadem, ad fi. Ale. col. 4. verſ. quęrit etiam gl. de ſubſtituto, Iaſ. col. 3. uer. breuiter puto, & iterum col. 4. uerſ. ex tertia parte gl. Fran. Cur. iunior col. 9. uerſ. quartò quærit. & ipſe Bar. cõſ. 5. viſa quadam petitione, in 1. dubio, & conſ. 91. incip. in nomine domini, amen, in quæſtione uertente in curia Capitaneæ ciuitatis, col. 1. & Bal. conſ. 186. quia allegationes, col. 2. uerſ. concludo quòd dominus, lib. 1. & conſ. 104. cõparuerunt in iudicio, lib. 5. Ang. Are. in §. quadrupli, col. 12. verſ. ueniamus ad ſecundum, Inſti. de actio. Iaſ. in l. precibus, col. 13. uerſ. alia eſt utilitas, quia directò, C. de ĩpub. & alijs ſubſti. Maria. Socin. iunior conſ. 92. quoniam coram doctiſſimo. col. 2. nu. 8. libr. 1. Hoc tamen à multis eorum addito, ne id prætermittam, ſi modò conſtet inſtitutum repudiaſſe, aut aliter excluſum eſſe.

18 Præterea ſubſtitutus ſimpliciter, cenſetur in omnibus, & per omnia eſſe ſubſtitutus, l. cohæredi, in prin. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. & l. Iulianus, ff. de hære. inſtit. Nam ipſe ſubſtitutus, eſt ex ipſo nomine in locum inſtituti ſubrogatus, ideoq; eius naturam ſequitur, aſſumitq; ipſius omnes qualitates, conditiones, & uires, l. ſi eum iudicio ſiſti. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis caut. & c. eccleſia. le 1. ut lite pẽden. & c. 1. ut eccleſ. benef. cum ſim. Etiam ſi in aliquo diſcrepent. Pau. Ca. conſ. 73. repetito conſ. 265. licet iſta domina Liſa, ante fi. lib. 1. & Iaſ. qui id dicit not. in d. §. qui iniuriarũ, col. 1. in 2. no. Phil. Dec. conſ. 50. quia verba teſtamenti, col. 1. & conſ. 53. placet mihi, circa medium, & cõſ. 90. cuius ſupraſcriptio incipit, ſi ſtatutum, col. 1. & conſ. 183. in controuerſia, col. 2. uerſ. confirmatur iſta concluſio. & conſ. 190. circa primum dubium, colum. 3. uerſ. quartò hoc idem, & conſ. 543. in caſu propoſito, col. 3. uerſ. tertiò hoc confirmatur. et diximus in noſtro tractatu Retractuum, tit. 1. gl. 10. in uerbo, *dedans l'an*, nu. 80. ſed hic aduerte. Ideoque utitur iiſdem priuilegijs, quibus is in cuius locũ

subro-

ſubrogatur.l.decernimus,& ibi Bar. C. de aquę ductibus.lib.11.& diximus etiam in tracta.de iure Primigeniorum, q.40.nu.41.incip. hincque etiam fit. Et eodem iure Paul. Pariſ. qui alios citat, conſ. 47.videtur prima facie,col. 2. num. 74. lib. 4. nam & vi ſubrogationis, dictum de vna perſona, trahitur ad aliam, etiam in materia exorbitanti,l. libertam §. ſenatuſcõſ. ff. de ritu nup. & l. item veniunt. §. vlt. ff. de petit. hær. Fran. Are. in l. 1. col. 2. in prin. ff. de vul. & pup. ſubſtit. vbi & ad hoc allegat modernos in l. ſi verò. §. de viro. ff. ſol. mat.

Ius instituti transit ad eius substitutum vulgarem.

19 Ex quo fit vt ius inſtitutionis, quod erat in inſtituto transeat ad eius ſubſtitutum vulgarem, l. cùm ex filio. §. vlt. & ibi gl. & doctores, inter quos Bal. dicit notatu dignum, & Raph. Co. valde ſingulare. ff. de vul. & pup. Et vt legata ſimpliciter relicta ab inſtituto, intelligãtur in dubio repetita à ſubſtituto, l. ſi ſeruus plurium. §. 1. verſ. ſi tamen ſecundum ſubſtitutum. & ibi Iaſ. qui id ſcitè colligit, in 2. not. ff. de leg. 1. & clariùs probatur in l. licèt Imperator, & ibi ipſe Iaſ. col. 5. verſi. notà nonò & vltimò, ff. de l. 1. vbi & hanc ſubrogationis naturam adducit.

De eadem re.

20 Quid igitur hìc dicemus? Et certe Nico. Bello. lib. 4. Supputationum, c. 16. tenuit hunc ſubſtitutum directum, eſſe ſaiſitum vi huius conſuetudinis, ea potiſſimùm ratione motus, quòd hæres hæredis, propriè venit appellatione hæredis, etiam in materia, & cauſis ſtricti iuris, de quo nos abundè diximus ſuprà, in 5. declaratione, vbi ſpecialiter tractauimus an hæres hæredis, ſit ſaiſitus, quæ res ad hunc locum minimè pertinet, quia ſubſtitutus non eſt hæres hæredis, ſed ſolus teſtatoris, l. cohæredi. §. cùm filio. ff. de vul. & pupil. ſubſti. & l. vnum ex familia, ff. de leg. 2. cum ſimil: & alibi diximus.

Ad idem.

21 Chaſſanæ autem hac in re fuit ſibi contrarius, in duobus conſ. foro vtrobiq; ſeruiẽs. Nam cõſ. 19. nobilis dominus Antonius, in 12. dubio, negauit ſubſtitutum eſſe ſaiſitum vi huius conſuetudinis: ea potiſſimum ratione, quam ſuprà tetigimus, quoniam ſcilicet inſtitutus fuit ſaiſitus per mortẽ teſtatoris. igitur ſubſtitutus non fuit ſaiſitus, cùm duo inſolidum eandem rem non poſſint poſſidere. At idem conſ. 62. ex verbis in quadam ſubſtitutione appoſitis, col. pen. ver. item & cùm ita ſit, memor tamen illius ſuæ opinionis, dicit illum ſaiſitum ea ratione, quam nuper diximus, de viribus ſubrogationis. Et ita dicit fuiſſe iudicatum in parlamẽto Tholoſano.

Subrogatum naturam primordialẽ principalis aſſumit, non accidentalem.

22 Sed ea ratio non omnino tuta eſt, nam primùm, quod dictum eſt, ſubrogatum aſſumere naturã eius in cuius locũ ſubrogatum eſt, intelligitur de natura primordiali, et originali nõ et ac cidentali, vt per tex. in l. rẽ veniunt. §. cùm prædiximus, ff. de petit. hære. voluit gl. in l. certi con dictio, in prin. in verbo, in omni cauſa, ad fin. ibi, item nunquid hæc creſcat, & ibi Barto. qui eam multùm extollit. & dicit ſing. col. 3. verſ. quærit gl. vtrum hæc actio, Bald. qui & illam dicit nor. col. 4. ver. quærit gl. ſi certi condictio, Alex. col. 3. ver. in ea, in fi. tene menti, Iaſon col. 8. ver. in ea gl. ad fi. & Phil. Dec. col. 5. ver. in eadem gl. ibi non ex caſu, ff. ſi certũ pet. Bal. qui & illã dicit valde ſing. in l. 1. §. ſed & ſi nõ ignoramus. C. de rei vxo. act. Ang. qui eius rationẽ reddit in d. l. item veniunt. §. cum prædiximus, ff. de petit. hære. At hîc certum eſt, huiuſmodi ſaiſinam quæ fit ex ſtatuto, non eſſe naturalem, ſeu originalem, aut primordialem, nempe cùm ex noſtro iure cõmuni introducta non ſit, ſed potiùs contrarium, vt latè diximus ſuprà, in princ. huius tractatus.

Actio ſubrogata in locum famoſa non eſt famoſa.

23 Deinde etiam videmus, quòd non per omnia, ſubrogatum ſequatur naturã etiam primæuam eius cui ſubrogatur, vt videre licet ex eo quod actio ſubrogata in locum alterius, quæ ex ſui natura primæua erat famoſa, non tamen eſt famoſa, et etiam voluit gl. in d. l. certi condictio, in illo eodem verbo, verſ. item & ſi detur ſpecialis, & ibi quoque Cy. Alb. col. 8. ver. quæro aliam quæſtionem ſimilem, Alex. col. 3. verſ. itẽ adde circa proximè dicta. et Iaſ. col. 9. verſ. etiam quia illud Io. Fab. poſt Per. in §. fuerat. col. vlt. uerſ. uiam tamen brochardicam, Inſti. de actio. Et uidere etiam licet ex l. multa, et ibi Bar. & alij, ff. de cond. et demon. et l. epiſcopale. C. de epiſco. aud. & quod uo. Bar. in l. 1. §. hæc actio, ff. ſi quis teſta. libr. Et priuatim ut ſubſtitutus non ſemper ſequatur naturam inſtituti, habes text. in l. 1. §. ſi quis autẽ à patre ſuo impuberi. ff. de ſucceſſo. edic. quem text. ad hoc expendit Bald. in l. certum, col. 5. verſ. item dubitatur, C. unde legi. et Alex. conſ. 105. uiſo themate antepoſito, col. 3. uerſ. pro hoc etiam benefacit, lib. 3.

X. DECLARATIO.

1 Sed ſi quis uelit ſequi eam opi. quæ dicit ſubſtitutum comprænendi in hoc ſtatuto, Dubium eſt (et hæc erit X. DECLARATIO) an procedat in ſubſtituto tacito. Cuius dubij me monuit Nic. Bello. qui id tractat lib. ſupputationum 4. c. 17. quod opus nondum uideram, cum hunc tractatum primùm edidi. Ideoque et id quoque in hac noſtra ſecunda editione diſputandum cenſui mus. Qua in re multa ab ipſo Bello. iam adducta, et alia nõ pauciora in utrãque partem adferam.

His ſubſtitutus, iuuatur beneficio l. vlt. de edict. Diui Adr. tol.

2 Er primùm quidem uidetur hunc tacitum ſubſtitutum comprænendi in hoc ſtatuto, ſi directus comprænenditur. Nam uti expreſsè ſubſtitutus iuuatur diſpoſitione l. ult. C. de edic. Diui Adr. tol. ex ſententia gl. ibi, in uerbo ex parte, in fi. & ibi Cy. Bar. Io. Fab. Saly. Pau. Caſt. et plerique omnes, cum alijs multis quos citauimus in præcedenti declaratione, nu. 17. inci. ideoq;. Ita et tacitè ſubſtitutus ex l. iam hoc iure, in prin. ff. de uulg. & pup. & voluit Bald. in d. l. ult. col. 7. uer. quæro an tacitè ſubſtitutus, et ibi quoque Phil. Dec. col. 8. uer. et iſta concluſio. et ipſe Bal. in l. 1. col. 2. uer. ego dico, et ibi quoque Imo. col. 2. uer. extra glo. tangit. ff. de his quæ in teſt. del.

&

& Fran. Are. in l. ſi in teſtamento, poſt medium. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. & Iaſ. in §. fuerat, nu. 60. Inſti. de actio.

3 Nam & cum tacitum neceſſariò infertur ex expreſſo (vti tacita ſubſtitutio ex expreſſa.) id tacitum habetur pro expreſſo, & ſcripto, vt ſcribit Bal. in l. vbi adhuc, col. 5. ver. aduerte vbi ex aliquo C. de iur. dot. in noua lect. vbi ex hoc dicit, quod ſi inſtrumentum habet executionem paratam ex ſtatuto, intelligitur etiam in eo quod tacitè in eo inſtrumento intelligitur, vt in hypotheca tacita quæ intelligitur in inſtrumento dotis. Et idem ipſe Bal. loquens in ſtipulatione tacitè intellecta in inſtrumento dotis, ex l. 1. C. de rei vxo. act. atq; etiam in cæteris tacitis, voluit in ea l. 1. §. 1. ver. & nota fictam ſtipulationem. & in l. ad probationem, la 1. circa medium. C. de prob. vbi ita dicit ſe conſuluiſſe. & in d. l. 1. col. 2. ver. item facit ad iſtam quæſtionem, & ibi quoque Ang. col. 1. ver. & facit ad quæſtionem. & Imo. ubi ſuprà. & Raph. Co. col. 1. ff. de his quæ in teſta. delen. Ro. conſ. 147. licèt hæc pars, per totum. Ant. in c. cùm olim. col. 2. verſ. item not. quod id dicitur, & ibi quoq; Pan. col. 2. verſic. item aliud no. de cenſibus. Ang. Are. in §. fuerat, & ibi latè Iaſ. num. 58. & multis ſeq. Inſti. de act. Alex. qui hanc dicit eſſe communem opi. in l. iuriſgentium, §. quod ferè, in fi. & ibi Iac. à S. Geor. in vtraq; lect. etiam in fi. ff. de pact. Fran. Are. in d. l. ſi in teſtamento, in 2. not. ff. de vul. & pupil. ſubſti. Barto. in l. cùm acutiſſimi, col. 6. verſ. & ideo videtur dicendum. C. de fideicom. latè Fel. qui alios citat, in c. tranſlato, col. 2. verſ. ſed contra prædicta, de conſti. & Phi. Dec. in l. vlt. col. 6. nu. 24. C. de edic. Diui Adri. tol. & Fran. Cur. iunior in l. quamuis, col. 2. ver. ad fundamentum, C. de impub. & ali. ſubſt. & in l. cùm quid. col. 2. ver. ſecundo collige. ff. ſi cer. pet.

4 Et hinc quoque fit, vt ſtatutum diſponens maritum ſuperſtitem lucrari dotem, aut certam partem illius, tametſi ſit contra ius commune, quod iubet dotem ſoluto matrimonio reſtitui, per l. dos à patre. C. de iure dot. cum ſimi. tamen habet locum in dote tacita, ſiue præſumpta, ex l. dotem quæ, & l. Diuus. ff. eo. Ita enim ſubobſcurè ſentit Bar. in diſpu. incip. mulier habens magnum patrimonium, ferè per totum, & expreſsè voluit Bal. in l. cùm citra, per glo. ibi. C. de iur. dot. & in l. nulla, col. 1. verſ. ſed pone. C. eo. & latiùs cóſ. 102. mulierem maritus duxit, lib. 4. & Pan. conſ. 46. tria mihi oſtẽſa dubia, in 2. dubio, lib. 1. Pau. Ca. conſ. 60. vilis ſtatutis communis Vicentię, in 2. dubio. lib. 2. et Raph. Co. cóſ. 109. domina Ioanna, in 1. dubio, Soc. conſ. 80. pręſens conſultatio, col. vlt. lib. 4. & Franc. Curt. iunior, conſ. 4. ſuper controuerſia, col. 6. verſ. hæc veriſſima. Et hanc partem ſecutus ſum in repe. l. ſi vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 170. & hæc quoque. C. de reuo. don.

l. ſi quis argentum. 5 His concinit, quòd l. ſi quis argentum. C. de do. quæ, contra cómunis iuris regulas, dat actionem ex nudo pacto donationis, habet locum & in donatione tacita, & præſumpta, ex ſententia gl. in l. ſi tibi, in prin. ff. de pact. & l. hactenus. §. 1. in verbo tenetur, & ibi Bar. & Bal. ff. de conſti. pecu. Raph. Fulg. in l. iuriſgentium, §. quinimo interdum format. col. 4. ver. ſed & quarto & ibi Fortu. Gratia: col. 34. tertium dictum, & Marti. Laud. in ea. l. ſed cùm nulla. ff. de pact. Ang. Are. in §. in perſonam, col. antepe. verſ. quarto principaliter, Inſtit. de actio. & Fran. Aret. in l. 2. col. 2. ver. ad tertium. ff. de leg. 1. *l. ſi quis argentum. C. de dona. habet locũ in dote tacita. vide infra nu. 21.*

6 Et quod non abſimiliter l. vlt. C. de ſacroſ. eccle. quæ & contra ius commune transfert dominium ex donatione, ſine traditione, contra l. traditionibus. C. de pact. habet etiam locũ in donatione tacita, vt voluit Bar. in l. ſi aliquã rem, col. 2. verſ. ex quo infert. & Fran. Rip. col. 12. nu. 36. ff. de acq. poſſ. & idem Bar. in l. cum falſi, circa medium ibi. Fallit in eccleſia. C. de iur. & fact. ignor. Bal. in l. ad probationem, col. vlt. ver. quęro quid ſi animo. C. loca. & in l. ſi conſtante. §. ſi uxor. ff. ſol. mat. Ang in §. emphyteuſes uerò à prædicta, in fin. in auth. de non alien. reb. eccle. Pau. Caſtren. conſi. 11. ſuper primo quæſito inquantum, col. 1. lib. 2.

7 Sed contrariũ quoque videtur ex alijs multis. Nam primùm tacita ſubſtitutio comprehenſa ſub expreſſa, propriè non eſt comprehenſa, ut probat l. iam hoc iure, quæ eſt 4. in prin. ff. de uul. & pup. ſubſti. cùm dicitur, in utrũque caſum ſubſtituiſſe intelligatur, nã id uerbũ intelligatur, ſolet denotare fictionẽ, & improprietatem. l. qui in utero. ff. de ſta. ho. & l. quũ, & ibi Bal. in 6. no. ff. de his qui not. infa. et l. nec emptio. de cótrah. emp. et l. hæres quãdoque. ff. de acquir. hæred. et l. pater. et l. poſtliminij. §. 1. ff. de capti. et poſtlimi. reuer. & l. ult. C. de dot. promiſſ. et l. 1. in princ. C. de rei uxor. acti. et §. ei uerò, inſti. de inutil. ſtipul. et c. ex ſtudijs, iuncta gl. de præſump. & c. quamuis, de appel. et uoluit Barto. in l. ſi is qui pro emptore, col. 8. uer. ſed illa opi. ff. de uſucap. Ro. conſ. 405. præſuppoſitis, col. 1. Pan. conſ. 20. caſus in effectu, col. 1. ex l. quamuis placuerit. hoc conſ. 122. in caſu dominæ Iacobæ, col. 2. uer. ſecundò dici poteſt, lib. 4. Carol. Rui. in rub. ff. ſol. mat. nu. 16. & ſeq. et Phil. Dec. in l. cùm quid, col. 1. in 3. no. ff. ſi cer. pet.

8 Sed & hoc quoq; ut ſcilicet impropriè, & fictè ſubſtitutio tacita compræhendatur ſub expreſſa, adſtruit tex. in d. l. quamuis, ubi ſcribitur, porrigi ad eum caſum, quo poſteaquam hæres extitit. C. de impu. & alijs ſubſtitu. vbi et id expreſsè expendit Cor. & quod non longè abeſt Bal. ibi, circa medium, dicit quòd continetur ex extenſiua interpretatione, & ut dicunt Angel. Pau. Ca. non ſemel. Fran. Are. et Iaſ. ex extenſione. Nam & id quoq, uerbum porrigendi, quo utitur ea l. improprietatem, & fictionem importat, vt illi ipſi ſcribunt, & præterea idem *De eadem re.*

Iaſon

Iaſon loquens in caſu d.l.quamuis,in l.precibus, col. 2.ver.ſecundo no.eo. tit. quod & bene probat tex.in l. 1.§.licèt.ff.de tribu.actio.

Ad idem.

9 Id enim verbum idem ſignificat, quod verbum extendendi,vt ſi dicas,ea lex porrigitur, id eſt,extēditur,vt videre licet ex l.ſi fratres.§.idem reſpondit, ff.pro ſoc.Et ex eo Plauti loco in Caſſina,compreſſa palma,an porrecta ferio? Sæpeq́; ad extraneam et iniutioſam interpretationem referтur, vt & probat tex.in l. 2. ff. de liberi.cau. vbi ita ſcribitur, ad iniuriam noſtrā porrigitur, & in l.impuberi.ff.de admi.tur. vbi idem propè tex.eſt, cum alijs ſimilibus à me in id citatis in tracta.Retractuum tit. 1.§. 1.glo. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 178.incip.nos verò quoniam.

Subſtitutio tacita non comprehenditur in ſtatutis.

10 Ideoque in ſtatutis, & alijs diſpoſitionibus exorbitantibus,& correctorijs,huiuſmodi ſubſtitutio non continetur ſub appellatione ſubſtitutionis ſimpliciter: nec ſubſtitutus tacitus ſubſtituti etiam ſimpliciter, vt expreſsè voluit Franc Aret.in d.l.quamois.Vti nec aliàs in ſtatutis,quę propriè intelligi debent, tacitum non continetur ſub expreſſo,vt dicunt Socin.in l. cum quid, col. 1.in 5.no.& ibi quoq; Phil.Dec. col. 3. in 2. not.ff.ſi cer.pet.moti autoritate illius tex.ex quo probatur tacitum impropriè compræhendi ſub expreſſo, cùm dicitur pro cauto habendum eſt, & iterum actum intelligitur quæ verba important fictionem, vt de prioribus tradit Barto. in l. mercis la 2.ff.de verb.ſign.& omnes vbique, de verbo actē intelligitur,ſ. diximus nu. ab hinc 3.

11 Ex hocq́; infert ipſe Socin.ꝙ ſtatutum tribuens executionem paratam quibuſdam inſtrumentis, non trahitur ad id qood tacitè intelligitur in illis inſtrumentis,quod & ante illum,licet non alleget, magna autoritate affirmat Bald. ſibi contrarius in l.iuriſgentium.§.quod ferè, col. 2. ver.& facit iſta gl.ff.de pact.per gl.ibi,de qua poſtea dicemus. & idem Bal.in l.legem,poſt prin. C.locat. vbi loquitur de tacita reductione quæ ſit ex l.item quæritur.§.qui impleto,ff.eo.tit.& Ant.& Imo.in c.tranſlato.ille, col. 2. verſ.ſimiliter ſi ſtatutum.& ſeq.hic autem col. 1.ver.& no. ꝙ licèt ſtatutum,extra de conſtit. vbi ipſe Imo. dicit menti tenendum.

De eadem re.

12 Ex quo ſatis patet id admodum dubiū eſſe, quòd ſuprà contrarium ex alijs diximus in priori parte, & ita quidem dubium, vt nonnulli magnæ autoritatis id in medio reliquerint, non auſi pro certo decidere.& inter cæteros Barto.in d.l. 1.ff de his quæ in teſta.delen. vbi tamen in hanc partem potiùs inclinare videtur, vti & pro ea à multis citatur,& Iaſ.in l. certi condictio, in prin.col.6.verſ.pro opi.ff.ſi cer.pet. & Franciſ. Cur.iun.qui alibi in alia fuit opi.in l. vlt.colum. 9.ver.quarto quæris.C.de edi.Di.Adr.tol.

13 Et huc proximè accedit quod voluit ea glo.in d.l.iuriſgentium. §.quod ferè. ff. de pact. ꝙ cum contra tenorem inſtrumenti non poteſt probari per teſtes,ſed per inſtrumentum tātùm, vt in caſu l. generaliter.C.de non num.pec. poteſt tamen fieri contra id quod tacitè ex eo præſumitur, ſiue contra præſumptam ſolennitatem illius,& ſequuntur Bar.qui eam gl.dicit no.& menti tenendam, & Ang.circa medium, vbi & id dicit perpetuò menti tenendum, & quotidianum propter ſtatuta Italiæ diſponentia, vt cōtra inſtrumenta garentigionata,non admittatur ꝓbatio niſi per inſtrumenta,quia bene admitteretur contra præſumptionem reſultantem ex inſtrumento; & ibi item Raph.Ful.in fi.qui id dicit ſing.Pau.Ca.Ale.& Iaſ. Et eſt quoque alia eiuſdem ſententiæ glo.in l. reos promittendi.§. cùm tabulis,in verbo, ſinguli ſtipulati videbantur,& ibi Ang.& Imo.ff.de duo.re. & alia item in l. 1.in verbo.inter præſentes,C.de contrah.& commit.ſtipu.dum allegat d.§.quod ferè. & voluit etiā Bart.in l.quicunque.per eum tex. C.de apo.publ.& deſcrip.curial.& diſtrib.ciuil. lib. 10.Bal.in d.l.generaliter,col. 1.in 2.opp. & ibi quoq; Ang.col.2.uer.attēde tamen. et ipſe Bal. in c.tertio loco,col.ult.de ꝓb.cùm allegat priorem illam gl.et in c.cùm à nobis, col. 2.uer.& adde,de teſt.vbi dicit eam gl.ſolennem.& Ang. in repe.l.ſciendum,col. 3.ver.ſed tunc quæro,ff. de uerb.obl.Fely.qui eam gl.dicit no.in c.tranſlato,col. 1.uer.adde etiam gl.de conſtit.

Præſumptum non adeò priuilegiatum vt expreſſum.

14 Huiuſq́; rei rationē adfert Bal.in d. l.generaliter,quæ ad totum huius declarationis tractatum pertinet, ꝙ præſumptum, et tacitum quod intellectu tantùm percipitur,non adeò eſt priuilegiatum,vt expreſſum,quod oculis cōſpicitur, quod ex eo conſtat(vt id illi addas) quantum ad eam rationē pertinet,ꝙ id quod pro expreſſo,ſiue expreſsè facto habetur, non debet gaudere eo priuilegio quod vero expreſſo tribuitur, per d.l.ſi maritus,§.legis Iuliæ.ff. de adul. & l. 1.§. hoc interdictū,ff.de fonte,et vtrobiq; Bart. et id ēt per ea iura voluit Ro.cōſ. 147.licèt hæc pars.

Subſtitutio expreſſa fortior tacita.

15 Sed ut accedamus propiùs ad noſtram ſpeciem,in priore proxima declaratione tenuimus, ſubſtitutum etiam expreſſum,non habere priuilegium huius ſtatuti.Sed concedamus habere, non propterea ſequitur tacitum ſubſtitutum habere idem priuilegium:cùm illa expreſſa ſubſtitutio ſit multo fortior, quàm tacita,qđ ex multis patet,primùm ꝙ illa hàc ceſſare faciat.l. cùm ex filio.§. 1.et ibi Bar.et cæteri.ff.de vulg.et pup. et l.qui plures.§.itaque.et l.ex facto.§.item quæro,eo.tit.Bar.in l. 1.eo.tit.Bal.in l.teſtamento, in 2.oppo.C.de impub.et ali.ſub.et in l. cùm proponas,col. 3.ver.confirmatur.C.de hære.inſtit. Raph.Co.conſ. 118.teſtator inſtituit, et omnes vbique, nullus enim in hoc reclamat.

16 Item expreſſa ſubſtitutio vulgaris,tollit eā quam noſtri vocant ſuitatem,adeoq; cōſequenter impedit tranſmiſſionem. l. ſi filius hæres, et ibi Bar.et alij.ff.de lib.et poſth.idem Bar.in l. filius qui patri,ff.de vulga.et pup.ſubſt. cū multis ſimul.Tacita verò contenta ſub expreſſa pupillari id

ri id minimè facit, l.filius, & l. Iulianus. ff. de
acq.hæred. & uoluit etiam Bar.in l.Gallus, §. &
quid ſi tantum.ff.de lib.& poſth. & Bald. in d. l.
cùm proponas,col.2.uerſ.tertia eſt tranſmiſſio,
C.de hæred.inſtit.

Tacita minimè.

17 Prętereà expreſſa ſubſtitutio pupillaris,ex-
cludit matrem à ſucceſſione filij, l. Papinianus,
§.ſed nec impuberis. ff. de inoffi. teſt. & c. ſi pa-
ter,de teſta.lib.6.tacita autem non excludit,l.pre
cibus,C.de uulg. & pup. ſubſti. ſecundum com-
munem intellectum, et l.ult.C.de inſti.et ſubſti.
gl. Bar.et alij in l.Lucius.ff.de uulg.et pup.ſubſt.
idem Bart. in l. Centurio, col. 1. uer.iſta gl.præ-
ſupponit, et ibi quoq; Bal.diſtinguens,col.ult.et
Alex.col.14.uerſ.in ea gl.ibi licèt et alij,eo.tit.ip
ſe Bal.in d.c.ſi pater,in materia pupillaris ſubſti-
tutionis.et Iac.à S.Geor.in d.l.ult.col.7.uer.ſecũ
do probo.C.de edict.diui Adria.tol. & omnes
propemodum in c.Raynutius,de teſta.

Expreſſũ plus habet roboris, quàm tacitũ.

18 Et id propè perpetuum, et in omnibus, ut
expreſſum plus habeat uirium quàm tacitum,ut
uidere eſt ex l.ſi ex pluribus.ff.de ſuis et legit.hę
re. et l.pen.ff.de iniuſt.teſt.quibus probatur ex-
preſſam uoluntatem plus habere priuilegij, &
ponderis,quàm tacitam, quod et ex illis no.Soc.
conſ.51.uiſa facti narratione,col.1.uer. non ob-
ſtat ratio,lib.4.Et ex l.2.§.ult. ff.de bon. poſſ. ſe-
cun.tab.ex qua etiam dicit Fran.Aret.in l. ſi quis
ita.§.ea lege,col.4.uer.dicit etiam notandũ,ff.de
uerb.obli.ubi etiã ad hoc citat d.l.ſi ex pluribus,
cum alijs multis ſimilibus,à me copioſiſſimè ad-
ductis in noſtris ll.connubialibus,in gl.7.in uer-
bo,*expres*,nu.49.incip.nũc reſtat, et multis ſeq.

19 Vt non mirum ſit, q in ſtatutis, præſertim
exorbitantibus correctorijs tacitum non cõpre-
hendatur ſub appellatione cuiuſpiam rei ſimpli-
citer, ut uidemus in ſtatuto diſponente dona-
tionem inter uirum et uxorem morte non con-
firmari, contra l.1. et l.donatione.la 1.C.de do.
inter uir.et uxor.quod ideo non habet locum in
donatione tacita, ex ſententia Soc.conſ.122.cir-
ca primum,col.5.uer.nec obſtat ſtatutum, lib.3.
per no.in l.iuriſgentium.§.quinimo. ff. de pact.
de quibus mox dicemus, et in l.ſi aliquam rem,
ff. de acq. poſſ. de quibus etiam non multo poſt
loquemur.Subditq; etiam de hoc eſſe caſum in
l.ſeruum filij,in fi.ff.de leg.1.ſecundum intelle-
ctum Bar.in l.1.eo.tit.

De eo quod dictum eſt virũ lucrari dotem tacitam.

20 Et idem quoq; in ſtatuto, quod defert lu-
crum dotis aut certæ partis illius marito, ſoluto
matrimonio,ut nõ habeat locũ in dote tacita, ſi-
ue præſumpta, cõtra quàm ſuprà diximus ex alio-
rum opinione,conſtantiſſimè tenuit, et reſpõdit
Bald.conſ.33.cuius exordium eſt, quia iſta dos
non fuit uera, lib.4. et ex recentioribus clancu-
lum Iaſ. conſi. 50. pro nobilibus de auſatio,co-
lum. 2. verſicul. quintò ad idem, lib.1. ubi ta-
men id dicit haud dubiè procedere ſi eſſet ſtatu-
tum,ut ſtatuta intelligatur ad literam,per tex. in
l.1.ff.ſi tab.teſta. extab. ubi ita ſcribitur, quia ex
coniectura, & non propriè ſcriptus uidetur,qui
tex.eſt optimus ad probandum ea quæ ex con-
iecturis ſumuntur, ut tacita et præſumpta, pro-
priè non intelligi. Et ſic non debẽt aſſumi ex ſta-
tutis præſertim exorbitantibus et correctorijs.
Et ita quoq; clanculum uoluiſſe videtur Alex.
conſ.122.uiſo proceſſu cauſę inter Hippolytum,
col.2.uer.et clare no. et col.3.uerſ. ex præmiſſis
apparet, lib.7.

21 Quid quod non ſolùm ſtatuta, ſed nec alię
diſpoſitiones etiam iuris ciuilis, exorbitantes à
communibus regulis ipſius iuris communis, lo-
quentes de donatione,aut alio titulo, non habent
locum in donatione, aut alio titulo præſumpto,
& tacito, ut in caſu d.l. ſi quis argentum.C.de do
na.tenuerunt multò plures quàm qui ſuprà con-
trarium tenuerunt,& ex illis nõnulli ſibi contra-
rij, videlicet Ray.Forl.Bal.Ang.Pau.Caſtr.Alex.
& Iaſ.in l.iuriſgentiũ.§.ſed cùm nulla.ff.de pact.
Bar.poſt Guil. Cu. in ead. l. §.quinimo. col. ult.
& ibi quoque Alex.col.pen.verſ.iuxta prædicta,
Iac.à S. Georg. in priore lectur.ſub nu.16.& la-
tè Iaſ.col.8.ver. videndum eſt, idem Bart. Ang.
& Pau.Caſt.in l.ſi tibi decem, in prin.eo.tit.Bal.
in l.2.§.appellata.ff.ſi cer.pet.& in l.vlt.in 5.oppo.
C.eo.tit.& alij propè infiniti, quos tibi cõgeſſi in
commentarijs l.ſi vnquam, in verbo donatione
largitus,nu.poſtremæ editionis 152. incip. ſicut
etiam videmus, C.de reuoc. dona. quibus adde
Salyc.in l.quod ſi maritus, §. 1. paulò ante fi. ff.
de conſti. pecu. & Claud. Seiſſel. in d. l. ſi ali-
quam rem, col.vlt.verſ.tamen ſuſtinendo. ff.de
acq.poſſ.

De eadem re.

22 Sed & in caſu d.l.vlt.C. de ſacroſa.eccl.de
quo ét diximus ſuprà in priore parte,cõtrarium
eius quod ibi retulimus ex aliorum ſententia,te-
nuerunt Spec.in tit.de loca.§. nunc aliqua, verſ.
52. & Bal.in add.illius in verſ.ſeq. & iterum in
addi.eiuſdem tit.de confeſſio.§. nunc vidẽdum,
col.2.ver.confeſſio facta in iudicio,& Iaſ. in d. l.
vlt.in 3.notat.C.de ſacroſ.eccle. qui & alios in id
citat, qui id tamen mihi dicere non videntur: Et
ſi altera opinio eſſet in hoc caſu fauorabiliſſimo
ob eccleſiam tenenda, tamen ſequeretur id ob-
tinere in alijs caſibus.

De eadem re.

23 Quod autem diximus ſuprà poſt principiũ
huius declara. ſcilicet, num. 2.l.vlt. C.de edi. D.
Adria.tol. habere locum in ſubſtituto tacito,non
vndequaq; certum eſt,quãdoquidem huius con-
trarium ex profeſſo tenuit Iaſ. ibi, col. 4. ver. ex
tertia parte,licèt Bal.inquit,tenuerit contrarium,
nec inuenerit contradicentem, verùm Bal.ipſe
non obſcurè hanc partem ſecutus eſt in c.1. col.
4.ver.& ideo ſtatuta. de conſti. dum dicit q ſta-
tuta loquentia de executionibus teſtamẽtorum,
præter ordinem iuris communis, non habent
locum in ficta, ſiue præſumpta ſubſtitutione ta-
cita,vulgari, vel pupillari: quia illa non eſt pro-
priè teſtamentum,ſed ſuppletio teſtamenti.

24 Et ego certè haud grauatè in hanc poſte-

notem

riorem ſententiam inclinarem, niſi unum eſſet quod me ambiguum reddit nempe ꝙ cùm ex legis poteſtate pendet, an quid ſit, dicaturne tale, tunc licet lex vtatur verbis improprijs, videlicet habetur pro tali, porrigitur ad talem, talis eſſe intelligitur, & ſimilibus, nihilominus tamen id verè, ac propriè dicitur factum, non fictè & impropriè, vt no. Bar. & alij in l. ſi is qui pro emptore in 3. q. prin. quæ eſt de fictione inductiua, in fi. & ibi latè Iaſ. nu. 222. ff. de vſucap. & diximus ſuprà in 6. declar. huius ſecũdæ partis, nu. 7. incip. cùm autem aliquid. At lex eſt quæ ſubſtitutionem tacitam facit, ergo nõ eam quidem fictam, & impropriam, ſed propriam & veram.

Argumentum de maiori ad minus, affirmatiuè non valet.

25 Sed etiamnum manet vnus, aut alter ſcrupulus, qui me ueluti tranſuerſim agũt ac propemodum in diuerſum trahunt, primus quem nos ſuprà attigimus, videlicet ꝙ ſubſtitutio expreſſa, eſt multò potentior quàm tacita, & ideo non licet argumẽtari ab illa expreſſa ad hanc tacitam, id eſt, de maiori ad minus affirmatiuè, vt omnes & Dialectici & Iuriſconſulti vbiq; volunt, & per ſe ſatis patet: Id enim peræquè eſſet, ac ſi diceres, rex expugnare vrbem poteſt, ergo & miles: id enim non admittitur, licèt è diuerſo valeret, vt per gl. & omnes in cap. cum in cunctis, extrà de cleri. Alb. in l. 1. C. de nego. geſt. cum ſimilib.

Duæ ſpecialitates non cõcurrunt.

26 Alter, ꝙ ſi hìc dicamus ſubſtitutum tacitum iuuari hac conſuetudine, continuò ſequeretur duas hìc ſpecialitates, aut pręſumptiones concurrere, prior ꝙ ſubſtitutus qui ſecundus eſt hęres, vt diximus ſuprà in 9. declaratio. huius partis nu. 2. admittitur ad id quod de primo tantum intelligi debet, ſecundum ea quæ diximus ſuprà in 2. declar. huius 2. partis per totum, & iterum in 4. declar. nu. 4. & multis ſeq. Secunda, ꝙ ſubſtitutus tacitus, ſiue præſumptus intelligitur ſub expreſſo, ideſt, debilior ſub fortiore. Duarum autem ſpecialitatum concurſus non admittitur, vt no. in l. 1. C. de dot. promiſſ. vti nec vnius pręſumptionem, & vnius ſpecialitatem ſimul, vt & nos latè diximus in noſtro tractatu Conſtituti in 3. part. limitat. 5. num. 4. & 5. Ideò tu amplius cogita.

Diſtinctio.

27 Sed interim tamen conſidera, an id poſſit ea diſtinctione componi, quam ſcitèr fecit Bal. in l. Titius. ff. de hæred. inſtit. ſcilicet ſubſtitutionem tacitam dupliciter fieri; quandam enim fieri ſubſtitutionem tacitam, & veram ex mente teſtatoris, ſimulq; ex aptitudine verborum prolatorum, & hanc quidem idem operari quod expreſſam ſubſtitutionem, vt ibi, & not. in d. l. precibus; in glo. parua, C. de impube. & ali. ſubſti. Quandam autem interpretatiuam, id eſt, fictam ſubſtitutionẽ, quę & tacita appellatur, quę procedit ſolùm de mente iuris, & per interpretationem extenſiuam. & hæc tacita ſubſtitutio non ſemper operatur idem quod expreſſa, l. vlt. C. de inſtit. & ſubſtit. & d. l. precibus. Et hanc dicit fuiſſe mentem Dy. in d. l. Titius.

XI. DECLARATIO.

1 Vndecimò declara, vt ſi etiam hoc noſtrum ſtatutum haberet locum in ſubſtituto directè, non tamẽ in fideicommiſſario etiam vniuerſali, illis ipſis rationibus quas in præcedenti declaratione adduximus, contra ſubſtitutum directò, quæ multò magis locum habẽt contra fideicommiſſatium, præſertim ꝙ ipſe fideicommiſſarius ante reſtitutionem ſibi factam ab hęrede, non poteſt propria authoritate poſſeſſionem bonorum accipere, nec ſibi aliter ius dicere. l. 1. in prin. ff. quo. lega. & l. reſtituta, in prin. & l. facta. ff. ad Treb. & §. reſtituta. Inſt. de fideicom. hęred.

Etiamſi reſtitut. eſſet facta iure.

2 Idq; etiam ſi reſtitutio eſſet facta ipſo iure, vt fit in quibuſdam caſibus: neq; enim propterea in eum transfertur poſſeſſio, gl. in l. 1. §. ſed & quoties, in verbo actiones, ff. ad Treb. & in l. ſancimus, §. cùm autem, in gl. vlt. & ibi Bar. & Bal. ad fi. C. eo. tit. & in l. vlt. in verbo, in rem, C. de ſacroſ. eccleſ. & in c. 2. in gl. vlt. ad fi. de conſuetud. Alex. conſ. 82. perſpectis his col. 2. verſ. hoc præſuppoſito, lib. 2. & Philip. Dec. cõſ. 467. bene & conſultè, colum. 2. verſic. non obſtat quòd aduerſarij.

Etiamq; ſi fideicõmiſſarius proteſtetur, ſe id non facere animo inuadendi.

3 Atq; etiam ſi fideicommiſſarius proteſtetur ſe non id facere animo inuadẽdi. Old. conſ. 107. circa ius municipale, in 6. q. Bald. conſ. 234. veritas eſt iſta, lib. 3. Maria. conſ. 33. proſequendo ordinem, in vlt. dubio. Iaſ. conſ. 146. præſuppoſito ſine veri præiudicio, in prin. lib. 4. Ludo. Gozad. conſ. 43. in cauſa Mutinenſi, col. 2. verſ. octauò adduco, ex quibus & tu illud intelliges ꝙ fideicommiſſarius id faciens ante aditam hæreditatẽ, tenetur interdicto quorum bonorum, poſt aditã verò, incidit in pœnam l. non eſt dubium, C. de leg. vt etiam voluit Paul. Pariſ. conſ. 54. in iſto iudicio, colum. 1. lib. 3.

4 Quinetiam ſi teſtator dederit facultatem fideicommiſſario, accipiendi poſſeſſionẽ propria authoritate, quod haud dubiè facere poteſt, tamen ad id debet interuenire authoritas prætoris. Bal. conſ. 234. veritas eſt iſta. ver. ſed vnũ eſt aduertendum; lib. 4. & Iaſo. d. conſ. 146. lib. 4. Et ſi nihilominus fuerit hic fideicommiſſarius adeò temerarius, & præceps, vt ſpreta hæredis reſtitutione, poſſeſſionem propria authoritate accipiat, ea poſſeſſio erit vitioſa, nec impediet hæredem mitti in poſſeſſionem; ex beneficio l. vlt. C. de edi. diui Adria. tol. vt voluit Bart. in l. filiam fratribus, ff. ad Treb. Pau. Caſt. in d. l. vlt. col. 5. verſ. in gl. ſeq. an fideicõmiſſarius, C. de edict. diui Adria. tol. De quo tamen vide ibi gl. in verbo, legitimo; ver. item an fideicommiſſarius, Cyn. col. vlt. verſ. nũquid fideicommiſſarius, Bar. col. vlt. verſ. quæro utrùm fideicommiſſarius, Io. Fab. poſt medium, Alb. col. 8. uer. ſed nunquid fideicommiſſarius, Ang. paulò ante finem, Sali. col. 6. uerſ. reuertor ad gl. Cor. col. pe. uerſ. in ea, ibi. l. filiam, Alex. col. 11. uerſ. in eo, ibi, item, Iaſ. col. antepe. uerſ. in 2. q. Iac. à S. Geor. col. antepe. uerſ.

verſ. in ea gl.ibi, filiam fratribus, Philip. Dec. col.quoq; antep.verſ.in ea gl.l.filiam,Fran. Cur. Iun.col.antepe.verſ.circa prædicta,& Pet.Ferra. in tit.for.libel.quo pet.hęred.ex teſt.in verbo,iniuſtè occupauit, in fi. & Philip. Dec. conſ. 424. proponitur quod magnifica,ferè per totum.

An nondum reſtitutione facta, poſſit petere ſe mitti in poſſeſſionem.

5 Nec ipſe (nondum reſtitutione illa facta) poteſt petere ſe mitti in poſſeſſionem,ex d.l.vlt. vt ibi voluit gl.in verbo: ex parte, Cyn.col.pen. verſ.quid in fideicommiſſario,Bar.col.3.verſ.itē quærit gl.Bal.col.7.verſ.item in herede hæredis, & col.ſeq.verſ.ſecundò quærit an ſubſtituto iterumq; col.ſeq.verſ.tertiò ſe præferēdo, Alb.col. 6. verſ. item quærit gl.an huius beneficium, Io. Fab.col.3.verſ.fideicommiſſarius, Ange.col.1. verſ.in ea gl.ibi reſpondeo,Sal.col.2.verſ.quęro ſecūdò,quid de fideicōmiſſario,Pau.Caſt. col.3. verſ.in gl.ibi reſpondeo, Raph.Fulg.col.3.verſ. in ead.ibi huius legis,Alex.col. 2. verſ. in ea, ibi quid dices, Cor.col.3.verſ.in ea huius legis,Iac. à S.Geor.col.3.verſ.in eadem, ibi non habere, Iaſ.col.3.verſ.ex ſecunda parte glo. Philip. Dec. col.7.verſ.in ea gl. ibi, quid dices. Franc. Curt. Iunior,col.7.num.43.& ſeq.& ipſe Bart.in l. vlt. col. 2.ver.vlteriùs oppono,dicitur,et ibi Bal.col. 2.verſ.venio ad verſ.ita vt, & Raph. Fulg. col.2. verſ.nota & tertio,per eum tex.quo nullum meliorum dicit, C.de codici.& idem Bart.conſ.91. in nomine domini amen, in quæſtione vertente in curia,poſt prin.Bal.ī addit.Spec.in tit. de teſt. §.ſequitur, col.vlt. verſ. ſed an ex fideicommiſſaria, Ang.conſ.135.Paucius Maſſiuoli, in 1.dubio.Pau.Caſt.in l.reſtituta, in prin.verſ. & collige ex hac lege, ff.ad S.C.Treb.& Alex.in l.Centurio,col.9.verſ.contrarium tamen puto, ff.de vulg. & pup.ſubſti.& conſ. 4. videtur inſpectis his,col.8.verſ.retēta ergo communi,lib. 2. Fran. Aret.conſ.37.ſequendo ordinem, in 6. eodéq; vlt.dubio, Ang.Aret.in §. quadrupli, colum.12. verſ.veniamus ad ſecundum,Inſti.de actio.Iaſ.in l.precibus,col.13.verſ.alia eſt vtilitas,quia directo,C.de impub. & alijs ſubſtitutio. Maria. Soc. Iunior conſ.92.quoniam coram doctiſſimo,col. 2.nu.8.lib.1.

Nepos ſuccedit in locum ſui patris.

6 Ad hæc quod dicitur nepotem ſuccedere in locū filij ſui patris in ſucceſſione aui, vel patrui, l.vt inteſtato,C.de ſuis & legiti. & l. poſthumorum, in prin.ff.de iniuſto teſt. & auth. ceſſante, & auth.poſt fratres,C.de legit.hęred.cum ſimil. intelligitur quando ſuccedit iure, & titulo hęreditario, non etiam quando iure fideicommiſſi. Bald.Raph.Cor.& Flor. in l. cùm ita,§. in fideicommiſſo.ff.de legat. 2. Raph. Cor. conſ. 106. mulier conſtituit maritum.Benedict. Capr. cōſ. 5.punctus,quædam domina,ante fi.Angel.Aret. in §.cùm filius,col.1. Inſtit. de hęred. quę ab inteſta.deferunt.cum alijs multis à me congeſt.in tractatu de iure Primigeniorū. in 40. quęſtione nu.184.īcip.trigeſimoquartò cùm plures,& ſeq. de quo tamen videbis quatuor nu.illum ſeq.

7 Quid q̄ fideicōmiſſario non prodeſt inuentarium ab hærede confectum, etiam reſtitutione illi facta,vt per Spec. poſt alios antiquiores,in tit.de inſtru.edit. §. dicto de impugnatione, qui eſt vlt.verſ.quid ſi hæres rogatus, & Iac.Bel.in §. hinc nobis,in 12.q.in auth.de hæred. & Fal. vbi & ita dicit tenuiſſe Lam.Ramp.et Io.Fab.in l.prima,ſtatim poſt prin.C.de iure delib.& in §. ſi extraneis,col.1.verſ. ſed quæritur nunquid,Iaſt.de hær.quæ ab inteſt.defer.vbi & ipſe col. 2. verſ.in ſecundo videtur,tradit, q̄ nec ipſe poteſt facere inuentarium, vt ſe eximat debitis hæreditarijs, quę ſ. vires hæreditatis ſunt, vt hæres facere poteſt. id enim tantùm concedi heredi, nec alibi cautū reperiri,id eſſe fideicōmiſſario conceſſum.

8 De quibus tū ne erres, vide omnino Spec. d.tit.de inſtru.edi.loco ſupra citato, & iterum verſ.quid ſi hæres,& ibi Io.And.in addit.Cyn.& Bal.in l.2.C.ad Treb.Iac.Bello.ī §.ſi verò expreſſum,le 1.in auth.de hæred. & Falcid. Bar.in l. 1. §. 1.ff.de iure delib.& in l.in ratione, la 1.§.quod vulgò,col.ult.verſ.quæro hæres fecit,& ibi Imo. col.ult.ad fi. & Alex.col.9.uerſ.ſeptimo quærit, & col.ſeq. verſ. octauo quærit. ff. ad leg. Falcid. Bal.in l.filium quem,col.pen.verſ.adhuc quæritur.C.fami.herciſ.& in d.l.vlt.§.cùm igitur,col. 4.uerſ.item quęritur an fideicommiſſarius,C.de iure delib. & in authen. ſed cum teſtator. col. 3. uer.quæro utrùm inuentarium,C.ad leg.Fal.& in l.1.C.com.de leg.et in l.1.poſt prin. C.de bonis autor.iud.poſſ.Io.Fab.in §. in extraneis, Inſt. de hære.quali.et diff.Ang.Imo.Raph.Pau. Caſt. Ro. et in l.1.§.ſi is qui quadringenta.ff.ad Treb. et Ang.et in l.1.§.hæc ſtipulatio,col.2.uerſ. et ſi dictus hæres, et ibi Imo.col. 3. uerſ. item adde, inquantum Ang. dicit q̄ ſi hæres, ff. ſi cui pluſquam per leg.Falci.Ro.in repe.§.ſimiliter, char. pe.uerſ. ſed dubitatur nunquid, C. ad leg. Falc. Petr.Ferra.tit.for.libel.quo petit.hæred. ex teſt. in uerbo, purè inſtituit,Alex.in l. Centurio, col. 7. uerſ.& ex hoc inter.ff. de uulg. et pup. An autem hæres petente fideicommiſſario, teneatur pro illius utilitate facere inuentarium, ut id obiter dixerim,uidebis apud Soc.conſ.51.uiſo teſtamento ſpectabilis uiri,lib.3.

9 Sed et illud quoq; huc facit, q̄ quę ſpeciali quodam iure, ac fauore, et priuilegio cōpetunt hęredibus,ut id beneficium continuationis poſſeſſionis,nō tranſeunt in fideicommiſſarios,uel uniuerſales,ſed remanent apud ipſos directos hęredes, vt uidere licet in iure patronatus quod competit dominis in liberos, atque etiam in iure patronatus eccleſię. Nam primum probatur, ex l.ſi patronus, la 1.in princ.& ibi glo. ff. de bon.libertor.et glo.in l.ſciendum. ff.de uerb. ſignifi.ex illis refert et ſequitur Iaſ.ī l.precibus, col.12.uerſ.ſecunda utilitas.C.de impub. et alijs ſubſtit.Secundum uoluit Bart.in l. quia perinde. ff.ad S.C.Treb.per illum tex.qui probat iura ſepulchrorum non trāſire in fideicommiſſarium,

Fideicommiſſarij non habent ea quæ hæredi iure ſpeciali competunt.

quod & huc non modicum pertinet.& ſequitur Bal.in l.vlt.col. pen.uer. ſi auté hæreditatem,C. de edict.diui Adria.tollen.& in l.cùm virũ, col. vlt.verſ.nota ꝙ non cadit, C.de fideicommiſ.& Imo.qui dicit ſingula.& no.digniſſimum, in l. ſi patroni,in prin.& ibi Alex.col.1.ff.ad S.C.Treb. & idem Alex.in l. Centurio,col. 9. verſ. primo, quia in ſubſtitutum, ff. de vulg. & pupil. ſubſt. & Iaſ. in d.l.precibus, vbi ſuprà.

10 Deinde fideicommiſſarius etiam vniuerſalis, non eſt propriè hæres, vt probant ll.de ea re loquentes, videlicet l.filiusfamilias,§.1.ff. quod cum eo, qui in alie.poteſt.eſt geſt.eſſ.dicit. cum dicitur effectu enim quodammodo hæres eſt, & l.poſtulante ſticho.§.& in huiuſmodi, ff.ad S.C. Trebel.cum dicitur, nam & quodammodo in partem hæreditatis, ſenatus recipi voluit fideicommiſſarium, & haberi hæredis loco,pro qua parte reſtituta eſſet ei hæreditas.et iterum,l.ſi hęres ab eo,in fin. prin. eo. titul. ibi, hæredis vice fungi eum, cui fideicommiſſum relictum eſt. Nam hæ dictiones quodammodo, & haberi loco, & vice,ſunt improprietatis, & fictionis ſignificatiuæ.l.ſi me in vacuam, & ibi gloſſ.in verbo, nec amittat.ff.de acq.poſſ.& l.in ſuis,ff.de libe.& poſth.& §.ſed ſui quidem hæredes, & ibi gl. in verbo, exiſtimantur, Inſtit. de hære. quali.& diffe.Bar.in l.ſi is qui emptore.col.4.verſ.ad hoc reſpondeo, & ibi recentiores,ff. de vſuc. & in l. 2.ff.ad S.C.Macedonia.& in l.ſi maritus. §.legis Iuliæ, qui eſt primus, poſt princ. ff. de adulter. Bal.Ang.Imo.& recentiores in l.patris & filij,ff. de vulg.& pupil.cum ſimil.

Fideicommiſſarius non propriè dicitur hæres.

11 Et ita ſcilicet ꝙ fideicommiſſarius non dicitur propriè hæres, tenuit expreſsè Bald.in l. 1. col.3.in §.oppo.C.qui admit.dum dicit ꝙ fideicommiſſarius vniuerſalis, eſt ſimilis hæredi,per d.l.ſi filiusfamilias,§.1. ſed id quidem ſecũdum quid, & non ſimpliciter, vt ibi bene declarat,& planius conſ.70.conceſſio fuit facta, col. 2. ver. propterea iſtud nomen hæredis,lib. 2.vbi ex hoc conſuluit in pulchro caſu.& Ang.d.conſ.135.& Anto. conſ. 76. viſo puncto & quæſtione, in fi. Imo.in l.qui liberis,§. hæc verba, ff. de vulg. & pupil.Raph.Fulg.in l.qui cum tutoribus, col. 1. ff.de tranſact.Pau.Caſt.conſ.12. præſens conſultatio,col. 2. verſ.præterea item, lib. 2. Alex. qui alios multos citat,in l. 1. §. de illo, & ibi quoq; Soc poſt prin. ff. ad Trebel. ipſe item Alex. in l. in ratione.§.id vulgo,col.pe.verſ.& appel.hæredis, eo.tit.idem Alex.& Iac. à S.Geor.in rub. C. de impub.& alijs ſubſtit.Barb.in repe.l. cùm acutiſſimi,col. 56.verſ.ſed an appellatione hæredis, C. de fideicom.Soci.in rub.ff.de vulga.& pupil. ſubſtit.col. 2.verſ.prima concluſio ſit, & cõſ. 17. poſt conſilium ſupra ſcriptum, col. 2. verſ.reſtat nunc reſpondere,lib. 3.Iaſon.in rub.ff.de lega.1. col.vlt.verſ.extra gl.poſſet, & ibi Aymo Crauetta. nu. 37.Phil.Dec.conſ.55.cuius ſuperſcriptio incipit,legitimatio infantis,col.vlt.& Chaſſe.cõſ. 67.nobilis & potens,col.18.nu.60.& 63.& ſeq.

12 Ideoq; in materia pœnali fideicommiſſarius non uenit appellatione hæredis, vt ſatis probat teſt.in l.ſi antequam, cum l. ſeq. ff. ad S. C. Silla.& voluit Fran.Are.in l. 1.col.2.i fi.1.notabilis. et ibi etiam Soc.col.3.verſ.confirmo hoc ratione,ff. de vulg.et pupil.et ipſe Soci.in d.l. 1. §. de illo, in 5.concluſio.et rurſum in d.l. 1. §. ſi is qui quadraginta, col. 2.verſ.quia licet,ff.ad S.C. Treb.et conſ. 116.in cauſa filiorum col. 3. verſ. confirmatur iſta reſponſio.lib. 3.Nec etiam in cõditione dandi hæredi, l. qui hæredi.§.cum hęreditas ex Trebelliano.ff.de cõd.et demon.Ang.et Pau.Caſt.ĩ l.precibus,et ibi Iaſ.col. 13.uerſ.ſeptima vtilitas eſt, C.de impub. et alijs ſubſtitutio. Nec in alia materia ſtrictè interpretanda, idem Soc.ĩ d.l.1.vbi ſuprà.ff.de vulg.et pupi.ſubſtit.Iaſon in l.Centurio, col.11.vltra ſcribentes,ff.eo. tit.niſi,inquit, aliàs actus redderetur inualidus. et Aymo Cranetta in repe.rub.ff.de leg.1.nu. 38.

Propter a non venit in materia pœnali.

13 Nec in ſtatuto ſimpliciter loquente de hęrede,ut voluit Philip.Dec.dict.conſ. 55.et Chaſſan.dict.conſ.67.et alij plurimi,vt videre licet ex Bart.et alijs in d.l. de illo,ff.ad Senatuſcõſ.Treb. licèt nonnulli etiam diuerſæ ſint ſentẽtiæ, ſuntq; in illam rem quædam diſtinctiones, vt etiam ex ijſdem in eo loco videbis.

14 Imò verò non venit fideicommiſſarius, appellatione inſtituti hæredis,ac nec ſubſtituti quidem propriè,cùm nec fideicommiſſum propriè dicatur ſubſtitutio,ſi credimus Nic.Mat.Bal.Sal. Pau.Caſt.Cor.et Philip.Dec.in rub. ff. de impu. et alijs ſubſti, ex quibus ipſe Pau.Caſt.id dicit eſſe notandum ad ſtatuta, ſimpliciter loquentia de ſubſtitutione, vt in eis fideicommiſſum non comprehẽdatur.licèt Alex.in d.rub. et in rub. ff. de uulg. et pup. ſub.teneat contrarium quibuſdam rationibus, quibus reſpondet Philip. Dec. in priore illa rub.quanquam rurſus Franc. Cur. iunior ibi adhærens opinioni Alex. conatur Decij reſponſionibus, et rationibus reſpondere, vt per eos videre poteris. Super quo etiam uide Nicol.Bell.Supputationum lib.5.c.19.

Nec in ſtatutis correctorijs & exorbitantibus.

15 Illud tamẽ haud dubiè certum eſt ꝙ in ſtatutis correctorijs, et exorbitantibus, cuiuſmodi id noſtrum eſt, vt diximus ſuprà in præfatione, nunquam uenit fideicommiſſarius appellatione hæredis,ut ſcribunt Alex.Soc.et alij recentiores in d. §.de illo.et Fran.Curt.Senior,conſ.29.in regno Siciliæ col.pen.uerſ.uenio ad ſecundum.

16 Et ut priuatim ad id noſtrum ſtatutum accedamus,non deſunt qui nuncupatim dicunt nõ habere locum in fideicõmiſſarijs,uidelicet Alex. conſ.82.incip. perſpectis his, quę ſuprà ſcripto themate, per totum,pręſertim col.2.uerſ.ſecundo reſpondeo,& multis ſeq.lib.2.quod repetitũ eſt cõſ.40.lib.3.et iterum conſ.34. lib. 6.Franc. Cur.ſenior in addit.ipſius Alex.in d.l.1.§.de illo, ff.ad S.C.Treb.Iaſ.latè,qui tñ eorum non meminit,conſ.146.redemptores, & c. preſuppoſito

ſine

ſine veri piudicio, col. 1.& 2.lib. 4.ubi ita dicit fuiſſe iudicatum in Senatu Mediolanẽſi. Philip. Dec.in l.vlt.col.7.verſ.ſed iſta concluſio,C.de edict.diui Adr.tollen.vbi dicit ſemper aliàs procedere in ſtatutis, & conſ. 84.excellentiſſimi doctores, col. 2. verſ. ſecundò quia non obſtat, & verſ.& vlteriùs circa hoc,& conſ. 467. bene & conſultè,col. 2.verſ.in contrarium tamen iudico, verſ.non obſtat q̄ aduerſarij. Iaco.à S.Georg.in l.ſi ſorori, verſ. ex hoc infero, C. de iure delib. Catel.Cot.in memor.inci.decreto Mediolanenſi, col. 2.ver.ex quibus omnibus.Claud. Aquen. in l.cum hæredes, in princ. ante medium, verſ. prædictum tamen ſtatutum,ff.de acq.poſſeſſ.Stephan. Bertr.conſ.96. ex themate mihi exhibitæ conſultationis, col. 2.verſ.quò verò ad id, lib. 4. Anto. Corſe. in tracta. de poteſta. & excellentia Reg.in 15. quæſt. col. 2. intelligens tamen, niſi ſtatutum aliter diſponeret,vt Patauij,D.Boër.latè, deciſ. 156. an fideicommiſſarij, vbi dicit ita ter fuiſſe iudicatum in curia parlamenti Burdegalenſis. Anto.Rube.conſ. 121.dominus Ioãnes, col. 2.verſ. ſed in caſu de quo agitur,Bar.Chaſſe. in commentat.conſuetud. Burgund. tit. *des ſucceſſions*, §. 1.col. 3.verſ. item etiam fideicommiſſarij & conſ. 19 iuxta prædicta,in 12.dubio. per totum illud dubium. Ludo.Gozad.conſ. 93. in cauſa Mutinenſi. col. x. verſ. quartò cùm in ciuitate. & nouiſſimè Carol.Molinęus in additio. Alex.dicto conſ. 82.lib. 2.& Nico.Bello. Supputationum lib. 4. cap. 19. multis rationibus innixus,ſed ea præſertim q̄ id ſtatutum, non ſolùm eſt exorbitans à iure communi, ſed & illius correctorium. & ante hos omnes ſi non oſcitanter legatur,Raph.Fulg.conſ. 230. in quæſtione vertente inter ſpectabilem, poſt medium, verſ.præterea cùm per ſtatutum,iunctis pręcedentibus.

17 Scio tamen alios eſſe qui è diametro contrarium tenent,videlicet fideicommiſſarium eſſe ſaiſitum ex huiuſmodi noſtro ſtatuto, & inter hos Pau.Caſt. conſ. 151. viſo puncto, & dubio. col. 2.verſ.ad ſecundum quæſitum,lib. 2. D. Bened.in repe.c.Raynucius,in verbo, mortuo itaq; teſtatore, le 2.nu.74.de teſta.vbi ita dicit fuiſſe iudicatum in curia parlamenti Toloſãni. Picus in l.vlt.ſuper gl. in verbo, ex parte. C. de edict. diui Adria. tollen. Chaſſen. ſibi contrarius conſ. 62.ex verbis in quadam ſubſtitutione appoſitis, col.pen.verſ.item & cùm ita.

Quid ſi reſtitutio verbalis illi facta fuerit.

18 Sed aduerte, q̄ Pau.Caſt.dict.conſ. 151. loquitur in eo caſu,quo reſtitutio verbalis facta eſt fideicommiſſario vniuerſali.Nam ea,inquit,tantùm operatur in illo quoad iura vtilia, quantum aditio hæreditatis in hærede,quoad iura directa. l.facta in princ.& l.reſtituta.ff.ad S.C.Treb. & l. 1.cum ibi not.poſt glo. ff. de fideicom. hæred. petit.Igitur cùm in hæredem directum poſt aditam hæreditatem, continuetur, & transferatur poſſeſſio, quæ erat apud defunctũ ex forma huius ſtatuti,cõſequens eſt, vt & in fideicõmiſſarium vniuerſalẽ,reſtitutione verbali facta,transferatur, & ipſa poſſeſſio: præſertim cùm nihil videatur eſſe quod queri debeat hæres,qui reſtitutionem eam fecit.

De eadem re.

19 Verùm nec hoc caſu putarim trãsferri poſſeſſionem in fideicommiſſarium: nec iure quidem ciuili, cum verbalis reſtitutio poſſeſſionem non transferat,niſi tradita, & appręhenſa poſſeſſione, cùm ſolis verbis poſſeſſio non transferatur,vt plenè not.in l.pr.æ.lia.ff.de acquir.poſſ.niſi interueniat conſtitutum, ſiue precarium, vel retentio vſusfructus, aut alius ex his modis qui traduntur in l.3.in prin.ff.eo.tit.& in cap. 2.de conſuet.Nec ex quoq; ſtatuto transferatur, cùm per mortem defuncti, vi illius tranſlata fuerit in hæredem, non in ipſum fideicommiſſarium (vt diximus) neq; enim in vtrunq; inſolidum transferri poteſt,vt diximus ſuprà in 6.declarat. nu. 8. incip.& certè vt tandem.

De eadem re.

20 Nec ſtatutum hoc noſtrum loquitur de tranſlatione, ſiue continuatione poſſeſſionis ab hærede in fideicommiſſarium, ſed tantùm à defuncto in hæredem: igitur nec hoc caſu poteſt habere locum l. 4.§.toties.& ibi Bar. & alij, ff.de damno infect.cum alijs multis concord. à me collectis in repet.l.ſi vnquam.in verbo, libertis, nu. 2.& ſeq.C.de reuoc.donatio. Et ita nuncupatim ex facto reſpondit Nicol.Bellonus, conſ. 42. communiter in Italia, per totum, per multa illic allegata,quæ tu videre poteris. & idem quoq; tenuit lib. 4.Supputationum,c. 19.

XII. DECLARATIO.

1 Duodecimò declara,vt procedat in hærede ſimplici:aliud enim videri in hærede cum beneficio inuentarij, qui ſcilicet vt videtur, non ſimpliciter, nec abſolutè hæres dicitur, ſed cum ea qualitate, vel adiectione, cum beneficio inuentarij. Ex quo illud continuò ſequitur, eum non eſſe proprium hæredem, nec de eo debere, nec poſſe intelligi id noſtrum ſtatutum loquens ſimpliciter de hærede,l. 1.§. 1.ff.de dona.& diximus plenè ſuprà in nona declaratione huius ſecundæ partis,nu. 11.ſed & hæc quoq; ratio, & ſeq. vbi etiam videbis id quoq; procedere in materia fauorabili, ne hic iterum repetamus.

Heres ſimplex & heres cum inuentario in multis differunt.

2 Hincq; videmus hæredem ſimplicem,& hæredem cum inuentario, non ſimiliter iudicari, ſed in multis differre. Nam vt id tibi ſummatim dicam, Iaſo.poſt alios in l.vlt.§. 1.& ſi pręfatam, qui eſt col. 1. & 2.C.de iure delib. tibi ſigillatim ſeptem horum diſcrimina, & differentias poſuit. Et aliud quoq, poſuit idem Iaſ.in eadem l. §.in computatione.col. 3.ver.pone ergo q̄ iſte filius, & Steph.Bertr. conſ. 304. viſis duobus publicis inſtrumentis,col. 2.verſ.cęterum quoad quęſita, lib. 1.& alia quoq; diſces ex gl.Bal.& Pau. Caſtr. in l. 2.C.de repu.hæred.& Pau.Caſt.in d.l. vlt.§. donec.C.de iure delib.& ex alijs vbique.

3 Et q̄ hic hæres cum beneficio inuentarij non ſit propriè, & omnino hæres, videtur pro-

bare tex.in d.l.vlt.§. ſi uerò poſtquam. vbi ſi hic hæres diſtulerit facere inuentarium ſecundum formam ibi traditam, hæres eſſe omnimodo intelligitur. Ideoq; gl. in d.l.vlt. §. in cõputatione. in verbo confundantur, circa mediũ, in uerſ. ſed ſi vltra quartum, illum vocat quaſi hæredem, veluti improprium. Et dicit ẽt ibi Bal. col. 3. verſ. ſecundò quæro, quid ſi eſt inſtitutus, quòd hic hæres non habet merum nomen hæredis.

4 Ex quo etiã poſſit videri hinc manere, quod dicitur, ſtatutum vetans hæredem venire aduerſus inſtrumentum defuncti, non compræhendere hunc hæredem, cuius fundum ipſe defunctus alienauit, ſed eum poſſe nõ obſtante huiuſmodi ſtatuto, eum fundum ab emptore vendicare. Ita enim voluit glo. in d. §. in computatione. in illo verbo, confundantur. in fi. & ibi quoq; Iaco. Bel, Fran. Tigr. Iaco. Butr. Bar. col. vlt. verſ. venio ad vltimam quæſtionẽ. Bal. col. pe. ver. vlterius quęrit. gl. Alb. col, item pe. verſ. q. Ang. col. 2. ver. in gl. ſi dic hæc veri. Sali. col. 2. ver. quæro, omiſſis quæ ſequuntur, Raph. Fulg. col. vlt. verſ. in ea ad fi. ibi, vt damnum, Pau. Caſt. col. vlt. verſ. vltimò nò, Alex. col. 4. uer. in ea gl. ibi: ſed quid ſi ſtatutũ. Cor. col. vlt. verſ. in ea. in fi. Pileus, Iaco. à S. Georg. col. 3. verſ. in eadẽ gl. in fi. Iaſ. col. vlt. ver. in vltima parte gl. C. de iure delib. Bart. dum ſe remittit ad eum locum in l. cùm à matre. & ibi Bal. col. vlt. verſ. vltimò quæritur. C. de rei vẽdic. Petr. Anch. & Imo. in c. 1. ille, col. 3. verſ. ſed hic incidenter. in fi. colum. 3. uer. iuxta prędicta quęri poteſt, de teſtã. Idem Petr. Anch. conſ. 6. viſo themate quæſtionis, col. 2. verſ. & aduertendum quod iſ dictum.

5 Et hæc opinio confirmari poteſt ex eo quod in noſtra Gallia, in qua eſt iſtud ſtatutum continuandæ poſſeſſionis defuncti in hæredem, nemini conceditur ſe hæredem dicere cum beneficio inuentarij, niſi prius impetrata à principe huius rei gratia, vt & expreſſe cauetur conſuetudine Burgundionum, tit. *des ſucceſſions*, §. 13. & non niſi etiam inuentario confecto. Quomodo ergo in eum poteſt continuari ea poſſeſſio? qui nondum eſt hæres mortuo defuncto, præſertim cũ nullum ſit hoc caſu noſtri ſtatuti medium inter mortem defuncti, & acquiſitionem huius poſſeſſionis, vt docuit Bal. loquẽs in caſu huius ſtatuti, cõſ. 330. ſtatuto, col. 1. in 3. q. lib. 1. & diximus ſuprà in 6. declaratio. nu. 9. tum etiam quia, vbi & alios citauimus.

Hæres ſimplex fauorabilior hærede cum inuentario.

6 Adde ꝙ hęres ſimplex noſtris moribus Gallicanis, eſt multò fauorabilior hærede cum beneficio inuentarij, ille enim etiam ſi ſit vlterioris gradus, hunc repellit, vt voluit Maſuer. conſuetudinum Gallicarum ſcientiſſimus, in tit. de ſucceſſ. & vlt. voluntat. §. item ſi ille qui eſt proximior: & hoc vt dicit fauore defuncti, creditorumq; & legatariorum. Eſtq; eius rei expreſſa conſuetudo apud Melodunenſes, c. 107. Aurelianẽſes, cap. 259. Aruernienſes, tit. *des ſucceſſions*, c. 38. & ſeq. Borbonienſes, c. 329. & ſeq. Marchienſes, c. 248. Niuernienſes, tit. *des ſucceſſions*, §. 28. & ſeq. Ideoq; in his reſcriptis principum quæ in eam rem impetrantur, ſolet apponi ea clauſula, *pourueu qu'il n'y ait autre qui ſe porte heritier ſimple*, de qua clauſula videbis nonnulla apud Chaſſan. in d. §. 3. *des ſucceſſions*, in glo. 1.

7 Ego tamen aliter cenſeo, nempe hunc heredem cum beneficio inuentarij, eſſe ſaiſitum beneficio huius conſuetudinis: neq; enim negari poteſt quin ipſe hæres ſit, nec illi eam appellationem tollere beneficium inuentarij nec cætera in fauorem hęredum introducta. Imò uerò illi ampliores fauores tribuere, ne ſcilicet teneatur ultra uires hæreditarias, & alia quæ inde ſequuntur, deſcripta ab his quos ſuprà citauimus. nu. huius declarationis 2. incip. hincque uidemus. Quomodo igitur quod introductum eſt fauore illius, poſſit aut debeat in eius odium retorqueri. l. quod fauore. C. de legib. cum ſimil. ibi adductis. Aut quod ad augmẽtum à lege ſtatutum eſt, operetur diminutionem? l. legata nutiliter. ff. de leg. 1 & l. cùm uinum. & ibi Alb. ff. de tritiuino & oleo lega. cum infinitis ſimil.

Hic hæres propriè hæres eſt.

8 Et quicquid ſuprà dictum eſt, hic hęres qui fecit inuentarium, tam propriè hęres eſt quàm qui non fecit, & talem illum lex appellat ubiq; ut patet ex d. l. ult. in prin. & in omnibus §. ubiq; C. de iure delib. Nec contrarium dixerunt, nec ſenſerunt ij quos ſuprà citauimus, loquentes in ſtatuto uetante, hæredem uenire contra inſtrumentum defuncti, ſed potius contrarium dum dicunt, hęredem qui fecit inuentarium non impediri, quominus ſuum fundum uendicet, non ea quidem ratione innixi, ꝙ hic hęres impropriè ſit hęres (ꝙ non prętermiſiſſent ſi ita intellexiſſent) ſed quia ſtatutum debet intelligi ſecundum ius commune, ne hęres ipſe damnum indebitè patiatur. Ea enim eſt eorum ratio.

Cõtra id quod dictum eſt ſupra nu. 4.

9 Quanquam ſunt qui & in eo caſu dicunt, etiam hunc heredem, ſtante eo ſtatuto, non poſſe ſuam rem alienatam à patre uendicare ob id ſtatutum, ꝙ aliàs eſſet ſuperfluum, uidelicet Pileus quęſt. 23. incip. pater ſundum. & Iaco. Ray. & Cyn. qui dicit omnes modernos cum eo conſentire, in d. l. ult. §. in computatione. in 5. q. & ibi quoq; Raymun. & Old. & Io. Fab. col. pe. totius l. uerſ. ſed quid ſi eſt ſtatutum. & pręterea Petr. Anc. in d. c. 1. col. 3. uerſ. ſed hic incidenter. ad fi. uerſ. de teſt. De qua re & nos latius dicemus in noſtro tractatu, cui titulus eſt, Nihil fruſtra.

Hæres hic non comprehendatur in ſtatuto loquente de hærede.

10 Sed vtcunq; ſit, intelliges utroſq; eſſe in ea opinione, ut hęres cum beneficio inuentarij compręhendatur ſub ſtatuto, niſi aliud ſit pręter proprietatem vocabuli, ut non abs re ſcripſerit Farmianus in ſuo uberrimo lexico, in uerbo, hęres proprijſſimè. nu. 76. hęredis appellatione in ſtatuto uenire hęredem cum beneficio inuentarij, per notata à Bar. Bal. & cęteris in d. l. ult.

11 Quod & hunc quoq; facilè colligit, ꝙ licet

uerba

verba contractuum ſint ſtrictè interpretanda, ac propriè, l. quicquid aſtringēdæ. ff. de verb. oblig. tamen ſi feudum, vel emphyteuſis ſit conceſſa cuipiam pro ſe, & hæredibus, admittitur hæres cum beneficio inuentarij, peræquè ac alius qui inuentarium non fecit, vt non obſcurè voluit Alex. conſ. 19. ſuper eo de quo quæritur, lib. 5. nam vt ibi dicit in fi. illius conſ. inuentarium ab hærede factum, illud tantùm operatur, vt non teneatur vltra vires hæreditarias. & ſequitur Fran. Cur. ſenior, qui a nullo alio dicit fuiſſe factum, conſ. 83. Deus pius Ieſus. col. 5. verſ. ſed quid opus eſt tot ſuffragijs?

Hic hæres ſimpliciter hæres.

12 Nec verum eſt, quod ſuprà in princ. diximus hunc non dici ſimpliciter hæredem, ſed ſecundũ quid ſcilicet cũ ea adiectione, vel qualitate cum beneficio inuentarij. Nam & hic hęres ſimpliciter dicitur, & appellatur, vt patet ex d. l. vlt. in locis infinitis, C. de iure delib. vt iam ſuprà diximus. Et licet nonnunquam à noſtris interpretibus ita vocetur, non tamen fit, vt ea qualitas, ſiue adiectio tollat ſimplicem hęredis appellationem, ſed vt oſtendat hæredum alios eſſe cum inuentario, alios ſine inuentario illosq; ſibi cautius quàm hos prouidere, vt qui non tenentur vltra vires hæreditarias, quippe qui faciendo inuentarium, vocatis creditoribus palàm exhibent, ac exponunt vires, ac facultates hæreditatis, omnemq; fraudandorum creditorum ſuſpicionẽ tollunt: quod non faciunt ij qui inuentarium non faciunt, vt non immeritò non audiantur, nec eis credatur, ſi dicant credita eſſe ſupra vires hæreditarias, cùm facultatem probandi contrarij ſuſtulerint, bona occupando, nullo facto inuentario.

13 Et ſi admittamus vt dicatur hæres ſecundũ quid, tñ non obſtat, quominus comprehendatur ſub hac conſtitutione, cùm ſit eadem vtriuſq; ratio, quo caſu idem iudicamus de eo quod nominatur cum adiuncto, ac de eo quod ſimpliciter profertur, ex ſententia Pau. Caſt. in l. ſerui electione. §. Labeo ait. ff. de leg. 1. & Phil. Dec. in l. 1. col. 1. verſ. ſed poteſt reſponderi. C. de ſucceſſ. edict. vbi id dicit not. Et bene facit quod tradit Ro. in ea ipſa l. 1. col. 2. ver. & ex his fit. Et quia ẽt huiuſmodi adiectio nõ ponitur ad differentiam ſubſtantialem, ſed ad differentiam terminorũ, id eſt, ad deſignãdum & diſtinguendum vnum ab altero, quo caſu nõ habet locum quod diximus, de differẽtia eius quod ſimpliciter dicitur, & eius quod ſecundum quid, vt voluit Soc. conſ. 25. viſo ſtatuto. col. 2. ver. iſta cõcluſio probatur, lib. 3.

Reſpondet ad contraria.

14 Sed nec quicquam in contrarium facit tex. in d. l. vlt. §. ſi verò poſtquam, cùm dicitur, hæredem non confecto inuentario, intelligi omnimodo hæredem. Nec glo. in d. §. in computatione. in verbo, confundantur. loquẽs de quaſi hęrede. Nec quod Bal. ibi videtur voluiſſe, hunc non habere merũ nomen hæredis. Nam quantum ad primum, non eò ſpectat, vt hæredes qui non fecerunt inuentarium ſint magis hæredes, quàm qui fecerunt, vt ſatis declarat gl. ibi, in verbo, omnimodo. & ibi quoq; doct. Nec ea gl. in verbo, confundãtur. illud dicit quod ex ea diximus, ſed aliò reſpicit, vt ex ea videre eſt. Sed nec Bald. hunc negat habere merum nomen hæredis, ſed illud tantùm dicit, vbi fit inuentarium, conſiderari effectum, & vtilitatem, & non merum nomen hæredis: quod ſcilicet habet hæres qui fecit inuẽtarium. ita enim neceſſe eſt eum intelligere, & conſequenter illum tribuere merum nomen hæredi ei qui fecit inuentarium.

Ad idem.

15 Quod autem poſtea dictum eſt, hunc non eſſe hæredem cum hoc beneficio, niſi prius impetrata à principe eius rei venia, & cõfecto inuẽtario, ita ſcilicet vt antè non poſſit dicere ſe ſaiſitum, nec tamen vllum eſſe medium inter poſſeſſionem defuncti, & hæredis, facilè diluitur. Nam hæres continuò poſt mortem defuncti, ipſo iure hæres eſt, & conſequenter poſſeſſor vi huius ſtatuti, etiam non impetrata principis venia, nec inuentario cõfecto, ſed non gaudet priuilegio inuentari, niſi illis primùm completis. ideo interim non impeditur conuenire debitores hęreditarios, vt prodit Bart. in d. l. vlt. §. donec. in fin. & ibi quoq; Ang. in fi. Pau. Caſt. col. 2. verſ. quærit hic Bar. & Iaco. à S. Georg. verſ. quæro vtrùm hæres. C. de iure deliber. & ipſe Bar. in l. vlt. col. 2. verſ. conceſſum priuilegium, & ibi item Ang. ad fin. verſ. ex prędictis apparet. C. de fruct. & lit. expen. Guido Pap. deciſio. Delphin. 571. aliqui doct. in iure ſcribentes, col. 2. verſ. ſed nunquid hæredes. D. Boër. deciſio. 53. inſuper in audientia, paulò ante medium. Vide tamen Ange. & Imo. in l. 1. §. ſi ſtipulatio. ff. ſi cui plus quàm per legem Falcid.

Ad idem.

16 Quod poſtremò dictum eſt, noſtris moribus hæredem ſimplicẽ, veluti abigere hæredem cum beneficio inuentarij, nihil huc pertinet, præſertim cùm huius rei ſit alia peculiaris ratio, vt diximus. Scio autem à nonnullis dubitatum fuiſſe, an ſi huiuſmodi hęres cum beneficio vendiderit rem quampiam hæreditariam, ſit locus retractui, de quo tu vide Chaſſ. in comment. cõſuetud. Burgund. tit. *Des retraicts*, §. 1. in verbo, *Son heritage*, & conſ. 22. conſuetudine cauetur, & Claud. Marlet. conſ. ſeq. deceſſit Catharina, colum. pen. verſ. item & per quæ, & ſeq. vſque ad fi. conſi.

XIII. DECLARATIO.

1 Sed maius dubium eſt (& id erit vice Decimætertiæ declarationis) an poſteaquam proximior ſe geſſit pro hærede cum beneficio inuentarij, alius remotior dicit ſe velle gerere pro hęrede ſimpliciter, & ideo repellit proximiorem ex multis conſuetudinibus (vt diximus ſuprà in præcedenti declaratione, num. 6. incip. adde quòd hæres.) Vtrum hic remotior erit ſaiſitus vi noſtri ſtatuti? quod videtur, quia cùm ille proximior, ſuperueniente hoc ſimplici, repellatur,

tur, & è medio tollatur, pro mortuo habendus eſt, perinde ac ſi non eſſet in rerum natura, l. pater filium. & ibi gl. ff. de inoff. teſta. & l. 1. §. ſed & ſi patruus eor. qui erãt in poteſt. ff. de coniug. cũ emancip. lib. & l. 2. §. ſed ſunt ſui. & ibi Bar. ff. ad S.C. Tertul. cum alijs multis concor. à me collectis in tracta. Primigeniorum, q. 52. nu. 16. incip. quarta ratio.

Inhabilis alijs non obſtat.

2 Imò verò hic ſimplex hæres, quamuis is ſit vlterior gradu, habetur tamen pro propinquiore, remoto illo propinquiore, veluti inhabili exiſtente ſimplici hærede. Neq; enim alijs obſtat, qui inhabilis eſt l. ſi poſt mortem. §. liberi. qui contra tabulas. ff. de bon. poſſ. contra tab. Bal. in l. ſi quis prioris matrimonij. §. talem. C. de ſecun. nup. vbi ex hoc decidit pulchrum caſum, & poſt eum Alex. in addit. Bar. in l. 1. §. qui habebat. ff. de bono. poſſ. contra tabul. & in ſua diſput. incip. Sigiſmundus. in 3. dubio. col. 1. cum alijs multis concord. à me congeſtis in illo ipſo tractatu Primigeniorũ in 3. q. per totũ præſertim nu. 5. incip. ego verò, & alijs multis ſeq. vſq; ad fi. illius quęſt.

3 Sed vnũ eſt, quod admodũ obſtare videtur, Nam confeſtim mortuo defuncto, poſſeſſio quæ apud illum erat tempore mortis ipſius, tranſit in illum proximiorem tunc habilem ad ſuccedendum, & ſimpliciter, & cum beneficio inuentarij, niſi alius ſuperueniret qui ſe ſimpliciter hæredem gereret. Quomodo igitur illa poſſeſſio defuncti poterit in hunc poſteriorem, qui poſtea ſe gerit hæredem ſimplicem, tranſire? cùm nullum ſit medium inter mortem defuncti & poſſeſſionem hæredis, vt expreſsè dicit Bal. in caſu huius noſtri ſtatuti loquens conſ. 330. ſtatuto cauetur quòd conductor, col. 1. in 3. q. lib. 1. & latiùs diximus ſuprà in 6. decla. huius 2. partis, num. 9. incip. tum etiam quia nullum, & alibi ſæpe in hoc tractatu.

Duo inſolidũ rem eandem poſſidere non poſſunt.

4 Præſertim cùm ille proximior, qui ſe geſſit pro hærede cum beneficio inuentarij, fuit ſtatim ſaiſitus à morte defuncti, vt diximus in præcedenti declaratione, ideo hic qui ſuperuenit, non poteſt ſe dicere fuiſſe retro ſaiſitum, cùm duo inſolidum eandem rem eodem modo poſſidere non poſſint. l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poſſ. & voluit Bald. in hoc eodem ſtatuto loquens conſ. 454. quidam Ioannes deceſſit, ad fi. lib. 1. & alij quos tibi collegi in illa eadem ſexta declaratione, nu. 8. incip. & certè vt tandem.

Verba ſi diſpoſitioni non conueniunt, nec eius diſpoſitio locum habet.

5 Nec poteſt hic hæres dicere ſe ſaiſitum, per expulſionem alterius proximioris, qui idem fuerat ſaiſitus, vt cuius non ſit hæres, ideo ab eodem repulſo, non poteſt continuari poſſeſſio in hunc repellentem, qui illius repulſi hæres non eſt: ex quo fit, vt in eo non poſſit habere locum noſtra conſuetudo, quæ loquitur de mortuo, & hærede illius. Ideo cùm verba conſuetudinis non huic conueniant, nec eius quoq; diſpoſitio. l. dies cautioni. quæ eſt 4. §. toties, & ibi Barto. & cæteri, ff. de dam. infect. & c. indemnitatibus. §. ſed cùm eas. de elect. lib. 6. gl. in c. quoniam. in uerbo, qui ſimul. extrà, de vita, & honeſt. cler. cum infinitis concor. à me adunatis in repet. l. ſi vnquam in verbo, libertis. nu. 2. incip. nam & vbi. C. de reuoc. donat.

Ratio item in contrarium.

6 Niſi dicas, adueniente hoc hærede ſimplici, in eum confeſtim omnia iura hæredis, ab illo qui vt proximior, ſe hæredem cum beneficio inuentarij geſſerat, in hunc qui ſimplicem ſe gerit trãſfundi, vt in ſimili dicitur in l. 1. in princ. ff. ad Trebel. & in alio caſu diximus in noſtro tractatu Retractuum tit. 1. §. 1. in verbo, *le prix que la choſe aura couſtè*, nu. 39. incip. nec dici poteſt. Sed tamen id vix ſummo iure obtinere poſſet, cùm nec poſſeſſio in caſu illius l. 1. in fideicommiſſarium tranſeat, vt etiam latè diximus ſuprà, in decima declaratione huius ſecundæ partis.

Ad idem.

7 Sed nec vnquam aliàs ipſo iure tranſeat poſſeſſio in alium, niſi in caſibus ſpecialibus à iure, aut cõſuetudine introductis, inter quos hic non eſt, cùm non comprehendatur ſub hac noſtra conſuetudine. Credo tamen ꝙ ſi res veniret in controuerſiam, admitteretur hic hæres aduerſus alios extraneos occupantes res hæreditarias, ſed non aduerſus primum illum hæredem, præſertim ſi poſſeſſionem realem adprehendiſſet: ſuper quo vide quod in ſimilibus dicemus infrà, in tertia parte declarat. 4. nu. 5. incip. in quo illud, & in 4. parte declarat. 5. num. 23. incip. illud tamen fateor, & ſeq.

XIIII. DECLARATIO.

1 Decimoquartò declara, an hoc ſtatutum habeat locum in filio adoptiuo hærede. Nam illud ſcire debes, filios adoptiuos ſuccedere de iure communi: vel ſolos, ſi nulli alij ſint legitimi, & naturales, vel cum illis, ſi qui ſunt. l. ſi te parens. C. de ſuis & legit. l. pen. §. & ſi quidẽ. C. de adop. Etiamq; de iure auth. vt per Cy. in auth. in ſucceſſione. C. de ſuis & legit. quàm malè legit ſub tit. ad S.C. Tertul. Idq; etiam in Regnis, atq; ita vt aſcendentes, & vxorem excludant. Eiſq; debentur alimenta, legitima, & quarta, vt latè ſigillatim deſcripſimus in repet. l. ſi unquam. in uerbo, ſuſceperit liberos. nu. 18. aduerte tamen, & multis ſeq. & in tract. Primigenio. in 54. q. vbi alia multa huc pertinentia poſuimus.

Sed in Gallia non ſuccedunt.

2 Verùm in Gallia ij nõ ſuccedunt, ut & priori loco diximus, nu. 22. & poſteriori, num. 10. ex ſententia Maſuerij. in tit. de probat. verſ. item & ſi defunctus. & D. Benedict. in repet. cap. Raynutius. in verbo, & uxorem nomine Adelaſiam, nu. 758. & nu. 760. Sed quia non noſtris tantùm Gallis canere voluimus, ſed & alijs apud quod ius commune in ea re obſeruatur, ut ſcilicet adoptiui filij ſuccedant, qui & ipſi hoc noſtro ſtatuto vtuntur, vt hęres ſit ſaiſitus. ſunt. n. pter Gallos et alij plurimi, qui hoc in re utuntur, ut diximus ſuprà in præfat. declarat. 2. nu. 3. incip. eſtq; ſimile. Ideo et apud illos putarim filium adoptiuum hæredem, eſſe ſaiſitum: eſt enim uerè hæres,

licet

licet ſit fictus filius, vt plenè probauimus in d.l. ſi vnquam. vbi ſuprà. nu. 7. incip. ſed & Bal.

Quid ſi conſuetudo vtatur verbo naturæ.

3 Quod tamen ſemper intelligo, cùm id noſtrum ſtatutum, vel conſuetudo ſimpliciter loquitur de hærede, videlicet vt hæres ſit ſaiſitus. Nam aliquam adiectionem, aut qualitatem naturæ addat, videlicet proximior conſanguineus hæres, aut aliud quidpiam ſimile, non putarem adoptiuum intelligendum, cùm ſit nomen iuris, non naturæ. Et hîc etiam vide quæ ſcripſimus in tractatu Nobilitatis, cap. 15. nu. 5. extende ſecundò, & ſeq.

XV. DECLARATIO.

1 Decimaquinta declaratio igitur hæc erit, an noſtrum ſtatutum habeat locum in his qui non iure ſanguinis, aut teſtamenti ſuccedunt, verbi gratia (nam horum nonnullos huc afferre nobis operæ precium viſum eſt) vir & vxor deficientibus legitimis, & teſtamentarijs hæredibus ſibi inuicem ſuccedunt, l. 1. ff. vnde vir & vxor. & l. 1. C. eo. tit. idq; etiam expreſsè ex multis conſuetudinibus Franciæ, vt apud Pictauos, c. 230. Etiamq; uir clericus, & vxor ipſius, vt voluit Odoffr. in ſumma, tit. de ſucceſſ. ab inteſt. quem refert & ſequitur Albe. in d.l. 1. & ibi quoq; poſt eum Iaſ. col. 1. C. vnde vir & vxor. & de hoc eſt bonus tex. in c. ſi quis presbyter. C. de epiſ. et cle. Atque etiam ipſe vulgò conceptus, & vxor, Bal. in l. ſi qua illuſtris. circa medium. verſicu. quæro quis ſuccedit. C. ad S.C. Orphit.

2 Imò verò & ſocer nurui, ſi vir non extat, & è diuerſo, ſi verum dicit Bald. in d.l. 1. poſt medium verſ. item quæro ſi non extat vir. C. vnde vir & vxor. motus quòd nomen ſoceri à matrimonio deriuatur, l. cui etiam. §. affinitatis. ff. de poſtul. & ita dicit intelligi gl. in §. mariti. in verbo, poſtea. in fi. Inſti. de nupt. quæ videtur voluiſſe agnatos viri, & vxoris ſibi inuicem ſuccedere excluſo fiſco. quam quidem gl. ad hoc ſummè extollit Nicol. Neap. ibi, & Ioan. Plat. qui eam ſequitur, vti etiam Guid. Pap. in ſuis ſing. ſing. 78. incip. conſanguineus.

De eadem re.

3 At eam gl. reprobant Io. Fab. & Angel. Are. qui eam tamen dicit ſing. in d. §. mariti. Verùm id illam non dixiſſe ad quod allegatur, ſed aliud quippiam tradit Iaſ. in d.l. 1. col. 2. uer. nunquid autem in hac l. C. unde uir & uxor. ut tibi uidere poteris. Sed quicquid ſit, illam Bal. ſententiam reprobarunt Raph. Ful. Pau. Ca. Ro. Ale. Franc. Are. Phil. Corn. Iaſ. & Phil. Dec. in d.l. 1. Sed & ipſemet Bald. in contraria ſententia fuit, in l. ult. col. 4. uerſ. item quæritur an ſit inuenire. C. unde legit. & Nicol. Peruſ. in tract. de ſucceſſ. ab inteſt. col. 1. idq; optimis rationibus, ut & ibi uidere poteris, & hanc ſequimur in Gallia.

Tutor ſuccedit pupillo.

4 Item tutor ſuccedit pupillo, excluſo fiſco, ſecundum gl. in l. quò tutel. ff. de reg. iur. quam dicit ſing. Dy. & ibi Albe. & Corn. qui illam ſequuntur in d.l. 1. C. vnde uir & uxor. Sed & eam ſequitur Bal. ibi, & in l. ſi quis filio exhæredato. §. eius qui. paulò ante fi. ff. de iniuſto teſta. & in d.l. ſi qua illuſtris. circa medium. C. ad S.C. Orphi. Matt. Afflict. in c. 1. in uerbo, bona uacantia. col. 1. uerſ. item tutor deficientibus. titu. quæ ſunt Regaliæ, lib. 2. feud.

5 Sed contrarium tenuit Bar. in d.l. quo tutela. per l. nutritoribus. C. commu. de ſucceſſ. quo in loco & idẽ tenuit ipſe Bar. & præterea Ange. Ro. & Pau. Ca. et iidem Ang. Rom. et Iaſ. in l. 1. C. unde uir & uxor. & Bal. ſibi contrarius in l. 1. col. 4. uerſ. item quæritur cum tutor. C. unde legit. & in l. cùm in eo. in fi. ff. de pact. Sed qui priorem illam opi. ſequuntur, reſpondent ad d.l. nutrioribus, quod loquitur in nutritore, qui nõ ſubiacet periculo, neq; obligatur ratione malæ adminiſtrationis. Sed huic rationi contrà reſpondet Rom. in d.l. 1. cui item ibi reſpondet Corn. qui tamen reliquit cogitandum, uti apud eos uidere poteris. In Gallia autem ſcio obſeruari ut tutor non ſuccedat.

Collegium ſuccedit ſodalibus eius collegij.

6 Prætereà ſi qui eſt in aliquo collegio, moriatur ſine alijs hæredibus, ei ſuccedit illud collegium ante fiſcum, per d.l. ſi quis filio exhæredatu. §. eius qui. ff. de iniuſtò rup. fact. irri. teſta. ubi Bar. & Ang. no. ꝙ artifici morienti ſine hæredibus, ſuccedit collegium illius artis, et l. recuſare. §. item ſi municipes. ff. ad Sc. Trebel. & l. 1. C. de hære. decur. ex qua not. Bar. ꝙ ſi aliquis ex conſiliarijs cuiuſdam oppidi decedat ſine hærede, ſuccedit eorum ordo, excluſo fiſco. Sed & Bal. ibi no. ꝙ doctori ſuccedit vniuerſitas. & l. cornicularij. tit. de apparit. præfet. & priuil. §. huic ſanctioni. in uerb. nullis ab inteſtato ſucce. relict. C. lib. 12. per quam dicit Nico. Neapol. ꝙ ſcholaſtico morienti ſine hærede, ſuccedit uniuerſitas ante fiſcum. Et voluit in uniuerſum de omni collegio, Bal. qui tamen limitat in l. 1. §. ult. C. de conſtit. pec. Ang. in d. l. nutrioribus. C. commun. de ſucceſ. Mart. Lauden. in tract. de principe. uerſ. 505. incip. collegium ſuccedit collegiato. & in tract. de fiſco. uerſ. 259. regulariter ab inteſtato. Iaſ. in d.l. 1. col. ult. C. unde uir et uxor. & Matt. Afflict. in conſtit. Siciliæ, incip. ſi quando contingit. in fi.

Vniuerſitas ſuccedit doctori.

Eccleſia ſuccedit clerico.

7 Ad hæc eccleſia ſuccedit clerico, excluſo fiſco, et hoſpitale ipſum expoſito, Præfectus prætorio, ſuo præfectoriano, monaſterium ſuo monacho. Vt de primo eſt tex. in d.l. ſi quis presbyter. & ibi Bal. C. de epiſ. & cler. et in §. interdicimus. in auth. de eccleſ. tit. et in §. ſi uerò filij. in auth. vt cùm de appel. cognoſ. et in c. pe. et ult. 12. q. 5. & voluit etiam Innoc. in c. cùm in officijs. col. 2. uerſ. ſi autem plures. et ibi Ant. col. 2. uerſ. quid ſi in bonis proprijs. et Imo. col. 4. uerſ. tangit etiam. de teſt. Bal. in d.l. ſi quis filio. §. eius qui. in fin. ff. de iniuſto teſt. Iac. Are. in d. l. ſi quis filio exhæredato. ff. eo. et Bald. in d.l. 1. C. de hære. decur. Mart. Laud. in d. tract. de prin. uerſicu. 420. nobiles ſuccedunt, in fi.

Hoſpitale ſuccedit expoſito.

8 De ſecundo, ſcilicet de hoſpitali, Bal. in d.l. ſi qua

qua illuſtris,col. 2.verſ.quæro quis ſuccedat.C.
ad S.C.Orphit.Sed hoc non admittit Pau. Caſt.
in d.l.nutritoribus.Cod.commu.de leg. De ter-
tio,id eſt,Præfecto prætorio,eſt tex.ſing.in l.vlt.
C.de apparit.præfect.prætor.lib. 12.

Monaſterium ſuccedi monacho.

9 De quarto,id eſt monaſterio, eſt tex.in §.ſed
& hoc præſenti.in auth.de ſanctiſs.epiſ. & auth.
niſi rogati.C.ad Trebel.& in c.in præſentia.de
prob. Quanquam id obſeruatur in Gallia ex ge-
nerali conſuetudine,vt monaſterium non ſucce-
dat monacho, nec monachus conſanguineis, te-
ſte Maſuer.noſtrarum conſuetudinum peritiſſi-
mo,tit.de ſucceſſ.§.item per conſuetudinem re-
gni,eod.tit.de locato.§.item per ingreſſum mo-
naſterij.& D.Bened.in repet.c.Raynucius.in ver
bo,& vxorem nomine Adelaſiam, nu.224.&
iterum,nu.295.de teſta. Et id expreſsè cautum
eſt conſuetudine Meldunenſium,c.47.Senonen
ſium,c.63.Trecenſium,c.105.Caluimontenſiũ,
c.88.Ambianenſium,c.42.Carnutẽſium,c.102.
Aurelianenſium,c.267.Turonenſium, titu. *Des
ſucceſſions*,c.1.Cenomanenſium, c.266. & ſeqn.
Andegauenſium,c. 248.& ſeq. Pictauienſium,
c.219.Aruernenſium,tit. *des ſucceſſions*,c.12 &
2.ſeq. Borbonienſium, c.317. & ſeq. Bleſenſiũ,
c.147.Engoliſmenſium,c.95. Burgundienſium,
tit.*des ſucceſſions*,c.vlt. Valeſienſium,c.102.Mar
chienſium,c.229.Montargenſium,tit. *droictz de
ſucceſſions*,c.18.Niuernenſium,tit.*de ſucceſſions*,
c.18.& ſeq. Seulitenſium,c. 171.Claromonten
ſium.c.154. Valeſienſium,c.91. Nam & id ob-
ſeruari apud Gallos in patria conſuetudinaria
ſcribit Io.Gallus,q.122. Sed non tantùm,vt iam
diximus,Gallis noſtri ſcribere voluimus,ſed &
alijs quoq; apud quos monaſterium ſuccedit, ſi
fortè & apud illos hæredes ſunt ſaiſiti.

Quinam alij ſuccedunt.

10 Sunt & alij quoque qui ſuccedunt, cum
nulli alij ſunt relicti ſucceſſores, quos, vt id tibi
obiter dicam, diſces ex gl.& doct.in d.l.1.C.de
bonis vacan.lib.10.docto.in d.l.1.C. vnde vir
& vxor.Mart.Lauden.in dictis tractatibus ſuprà
citatis, & Alex.conſ.31. viſo titulo quæſtionis
præmiſſæ,col.2.verſ.ſed prædictis non obſtanti-
bus,& multis ſeq.lib. 1. quod iterum repetitur
paucis immutatis,cõſ.111. viſo themate q̃ſtio-
nis præmiſſæ, lib.4. vti apud eos videre poteris.

Bona vacãtia.

11 Sed non obmittendum tamen duximus fi-
ſcum,de quo iam ſæpe ſuprà diximus, qui ſaltẽ
cæteris deficientibus ei ſuccedit, qui mortuus
eſt in territorio,vel iuriſdictione ipſius, quæ nos
bona vacantia nuncupamus,c.1. tit. quæ ſunt
regal.lib.2.feud.& l.1.& l.ſi vacantia.C.de bo.
vacan.& de incorporat.lib. 10.& l.1.§. diuus.ff.
de iure fiſci. & Bar.in l.2.eo.tit.& in l. 1. in fi.C.
de ſumma Trinit.Pan.conſ.6.in quæſtione quæ
vertitur inter reuerendum,col.2.verſ. ex his in-
fero,lib.2.Alex.qui alios adfert d. conſ. 31. col.
1.& 2.lib.1.non omnem intelligi,qui habet ter-
ritorium,vel iuriſdictionem, ſed tantùm fiſcum
principis, vt ex illis intelliges.

Manus mortua.

12 Quanquam,vt id obiter dicam, ex multis
conſuetudinibus huius regni,id ad alios quoque
pertinet, vt uidere licet ex Ioan.Fabro, in §.1.
quib.mod.ius pat.pot ſol. vbi id ius appellat ma
num mortuam. & Guid.Pap. deciſ. Delph.34.
incip.de manu mortua. vbi & eam conſuetudi-
nem dicit valere,& eſſe obſeruandã,poſt Hoſt.
in ſumma,tit.de nat. ex lib. vent.§. vlt. ſed id eſt
in tit.de agricol.qui illum confeſtim ſequitur,§.
1.col.2.ver.quid autem de conſuetudine. Et ea
quidem conſuetudo eſt apud Pictauos,c.229. &
ſeq.Caluimontanos,c.92. Victriacos, c. omniũ
1.& c.3.Monſtrolios, c.47.Aurelianos, c.255.
Cenomanos,c.48.Andegauos,c.41.Borõnios,c.
87.Marchios,c.327.& ſequen.Laudanos,2.par
tis, cap.26.

Qui hæreditatem agnoſcant.

13 Eſt igitur quæſtionis, an ſint ſaiſiti ex hoc
noſtro ſtatuto,vt hęredes legitimi,vel teſtamen-
tarij,ſi hi ſint ſaiſiti, de quo ſatis ſuprà diximus
in 7.declaratione huius 2.partis. Et certè ſi con-
ſuetudo ſimpliciter dicat hæredem eſſe ſaiſitũ,
ſine alia adiectione alterius qualitatis, non vi-
detur quin iſti ſint ſaiſiti, vt qui ſunt hæredes.
Nam omnia iura de his loquentia, dicunt illos
ſuccedere, vt cæteros hęredes. Ideoq; & illos
dici hæreditatem agnoſcere; & eam fideicom-
miſſarijs reſtituere, vt de fiſco, et collegio patet
ex d.l.recuſare.§.ſi fiſco.& d.§.item ſi munici-
pes.ff.ad Treb.per quem dicit Bal.in l.eam quã,
col.2.ver.ſecundò quæritur. C. de fideicom. le-
gem eos facere hęredes. De viro autem et vxo-
re dicit tex.in d.l.1.C.vnde uir & vxor. eos ſibi
inuicem ab inteſtato ſuccedere.

Fiſcus alijs deficientibus hæres eſt.

14 Sed vt iterum redeamus ad fiſcum, gl.in l.
ex facto.§.vlt.ff.ad S. C.Treb. dicit rarò accide-
re,ut quis decedat ſine hærede,cum ſaltẽ fiſcus,
ſi nullus alius ſit,hęres ſit.& illam gl.dicit ſing.
Raph.ibi referente.Ale. col.2. neq; enim habe-
mus lecturas illius in eo loco. Et facit (vt illi di-
cunt) ꝙ ſi teſtator ita iuſſerit, quiſquis mihi hæ-
res erit, det decem Titio, fiſcus qui bona vacan-
tia occupauit, tenebitur ea decem dare Titio,&
allegant l.filiusfamil.§.2.ff.de leg.2.et quę no.in
d.l.recuſare.§.ſi fiſco.eo.tit.ſed & Pau.Ca.in d.
l.ex facto.§.vlt.in vna lectura no. ex ea gl. fiſcũ
venire appellatione hæredis. Nam et ipſe vo-
catur ex edicto prætoris,in vltimo capite: & ſic
videtur vocari eodem iure, quo alij ſuccedunt
ex præcedentibus capitibus. Hinq; fiſcus habet
petitionem hæreditatis,l. item veniunt §. cùm
autem.ver.ſed ſi vacantia.ff.de petit.hære.& di-
cemus poſtea plenius,nume.20.& ex his addit.
Alex.in l.habere licere.ff. de euict. ubi appella-
tione etiam vniuerſalis ſucceſſoris, comprælien
ditur fiſcus. et ita,ut dicit,tenet Bal. in repet. c.ſi
pater.col.18.de teſtam.lib.6. ubi et ipſe allegat
d.gl.in d.l.ex facto.§.ult.& tex.cum gl.in l.non
intelligitur ex cauſa.ff.de iure fiſci. Et tu præte-
rea adde ꝙ eam glo.in d.§.ult.dicit ſing. Iaſ.in l.
qui Romæ.§.Flauius Hermes.ff. de verb. oblig.

15 Et

Authoris ſententia in principali dubio.

15 Et ego quidem in ea ſum ſentētia, vt fiſcus (qui ita vt diximus) ſuccedit bonis vacantibus, vt pote nullis alijs hæredibus exiſtentibus, & vir & vxor qui ſibi inuicem ſuccedunt, & eccleſia, & collegium, & cæteri qui iure ſucceſſorio ex lege, vel cōſuetudine ſuccedunt, ſint ſaiſiti ex noſtro ſtatuto, quo mortuus ſaiſit vnum ſimpliciter, aut viuum hæredem ſine alia adiectione, ſuntq; in id quædam expreſſæ conſuetudines in fiſco, videlicet Trecenſis, c. 91. & Caluimontenſis, c. 78. & Burgundienſis, tit. *de main morte*, c. 14. Nam & Maſuerius, tit. de ſucceſſ. §. item ſi nulli ſuperſint, dicit dominum hoc caſu gaudere eodem iure, ac beneficio conſuetudinis, quo alij hæredes ab inteſtato, vbi tamen loquitur de alia conſuetudine.

16 At cùm fiſcus bona accipit ex delicto cuiuſpiam, quoniam ei bona illius fuerunt confiſcata, ſiue publicata, licet ille teneatur ad debita illius ante contracta, l. tutoris, quæ eſt 2. C. ad leg. Iul. de vi pub. & l. ſi marito, in prin. & ibi doct. ff. ſol. mat. Nam in illum tranſeunt omnes actiones actiuæ, & paſſiuæ, Bal. in l. vlt. col. vlt. in 13. q. ibi, veritas huius puncti, C. de contrah. emp. & in l. tam mandaton, col. 1. ver. ſed hic occurrit dubium. C. de non nume. pec. & in d. l. ſi marito. in prin. vbi etiam Alb. & Ro. conſ. 73. circa primum nulla videtur dubitatio, in primo dubio. & conſ. 93. viſis quæ ſuperius cōſulta ſunt. col. 2. verſ. primò quia clarum eſt. & Mart. Laud. in tract. de fiſco. §. 227. per confiſcationem: Et primum quidem ſcilicet, actiones actiuas in eũ tranſire, probatur in l. vlt. in fi. ff. de acq. hæred. & in l. reo criminis. ff. de ſol. & l. inter ſocerum. §. vlt. ff. de pact. dot. Secundum in l. cum fiſco. ff. ad SC. Sillan. & l. 2. ff. de alim. & cibar. leg. & l. ſi debitori deportato. ff. de fideiuſ. & doct. vbiq; Hic tamen nō eſt propriè hæres, nec per omnia, vt probat tex. in l. inter eos. §. vlt. ibi, vt hæredis, & ibi gl. Bar. & alij, ff. de fideiuſ. Bar. in l. quoties, col. 1. uerſ. uenio ad ſecundum, per eum tex. & ibi quoque Ang. Imo. & Pau. Caſtr. ff. de nouat. Alex. qui alios adducit, d. conſ. 51. col. 1. lib. 1.

De eadem re.

17 Propterea etiam dicit gl. in d. l. non intelligitur. §. cùm ex cauſa: ꝙ fiſcus in caſu publicationis, quaſi perſonam hæredis aſſumit, & ſequitur Bar. ibi, dum dicit, ꝙ habetur loco hæredis, & omnes propè vbique ita loquontur, & inter cæteros Raph. Ful. in l. ſi quis poſt hæc. col. 1. C. de bonis damnat. dum dicit ꝙ vicem hæredis obtinet. & expreſſius Bal. in l. ſcimus. in prin. in 4. q. C. de iure deli. dicit quòd huiuſmodi fiſcus non eſt propriè hæres, ſed vindictæ cauſà ſuccedit. & idem Bal. conſ. 284. præmiſſis verbis cuiuſdam ſtatuti. lib. 1. & conſ. 448. quæritur in primis, col. 1. uerſ. porrò nullum eſſet dubium, lib. 1. & conſ. 204. longum thema: col. 2. uer. ex hoc ſequitur. lib. 3. vbi non obſcurè aliud ſentit in eo qui ſuccedit ex defectu aliorum hæredum, & conſ. 359. quemadmodum Imperator. col. 2. verſ. ſolutio videtur dicendum, eo. lib. 3. ubi dicit, ꝙ hic fiſcus eſt tanquam hæres anomalus. & d. conſ. 93. col. 2. uer. ſecundo quia & ipſe fiſcus. & Ro. qui illam gl. dicit ſing. d. conſ. 73. in 1. dubio. & Pan. conſ. 29. in quæſtione præſenti. col. 2. ver. nec obſtat ſi dicatur, lib. 2. ubi & illud dicit, fiſcum publicatione facta, non eſſe hęredem, ſed ſucceſſorē uindictæ, non per repræſentationem, ſed per anichilationē perſonæ, poſſeq; illũ dici tertium poſſeſſorem, & omnes ubique.

Imò verò non eſt hæres.

18 Imò verò dicit Bar. ſimpliciter in l. ſi conſtante. §. ult. poſt prin. ff. ſolu. matr. ꝙ hoc caſu fiſcus non eſt hæres, per illum text. & alios quos ibi allegat. & idem dicunt Bal. & Rom. poſt Iac. Are. ibi, ꝙ ſcilicet non eſt hæres re, nec nomine. quia non tranſit in eum inſtantia, ut ibi probatur, quod dicit Bal. alibi non reperiri. Nec longè ab his diſtat quod ibi poſt ipſum Iac. & Dy. ſcribit Alb. col. 1. uer. item nota quòd fiſcus.

Hæres non deſinit eſſe is, cui indigno fiſcus aufert.

19 Nam & eo caſu, quo ſcilicet fiſcus aufert ab hærede indignò, ille cui aufertur, non deſinit eſſe hæres, ut probatur ex l. ex facto. §. Iulianus. ff. de vulg. et pup. ubi et hoc no. Bal. et Imo. & poſt eos Fran. Are. et Iaſ. in 2. no. ex quo (inquiũt ipſi Fran. Are. et Iaſ.) apparet fiſcũ non eſſe proprium hæredem, licet teneat locum hæredis, quoad debita onera legatorum. Hincque fit, ut illi ſubdant, ꝙ iuſſus implere conditionem in perſona hęredis, puta, ſi dederit decem hæredi, non poteſt implere in perſona fiſci, ut oo. noluit Bar. in l. qui hæredi. §. cùm hæreditas. per illum tex. ff. de cond. et demon. Ex quo magis miror Bal. qui in l. ult. col. 7. uer. quęro an tacitè ſubſtitutus, ibi, idem in fiſco. C. de edicto diui Adria. tol. dixit, fiſco, qui aufert ab indigno, competere remedium illius l. ult. quod eſt ſingulare ſi uerũ ſit. Eum tamen ſequitur Iac. à S. Geor. ibi, col. 4. uer. addit hic Bal. quod idem.

20 Et ex his uides differentiam, quę eſt inter fiſcum, qui ſuccedit bonis uacantibus, ex ſucceſſorio edicto: et eum qui bona accepit ex delicto alterius, et ſic ex cōfiſcatione, ſiue publicatione, ut ſcilicet hæres ſit, & dicatur, et quidē propriè alter impropriè, quam differentiam expreſsè poſuit Bal. in l. ſancimus. §. cùm autem. col. 2. uerſ. quæro quomodo poteſt eſſe. et ibi Raph. Fulg. col. 1. uer. in eadem, ibi, etiam fiſcus. C. ad S. C. Trebel. & non obſcurè, ut iam ſuprà diximus, d. conſ. 204. lib. 3. Alex. in d. l. ex facto. col. 2. uer. in ea, ibi, cùm ſaltem fiſcus. ff. eo. tit. Idq; optimè confirmatur ex eo quod ſcribit Bar. in l. facultas. col. 2. uer. quæro qua actione. C. de iure fiſci. lib. 10. ꝙ fiſcus ille qui ſuccedit in bonis uacantib⁹, agit petitione hæreditatis, l. 1. et ibi glo. C. de his quib. ut indig. et l. in cognitione. ff. ad S. C. Silla. et d. l. item ueniunt. §. præter hæc autem multa. in uerbo pridie. ff. de pet. hære. et no. in l. ꝓdonis loco intelligendus eſt. eo. tit. et ſuprà quoq; diximus. At is qui bona accipit ex delicto, rei uendicatione tantùm agere poteſt, ut ibi, et l. Imperator.

rator.ff.eo.de iure fiſci. vel conditione, ex ea l. facultas,ac l.vnic.ff.de cond.ex lege.Et ad id bene facit quod ſcribir gl.dum ponit differentiam inter hos, in l.nouatio.in verbo tranſir ad hæredem, in fi.l.ff.de nouat.quam ſequitur Bar.conſ. 157.ſuper his quæ ſupradicta ſunt col. 1.ad fi.

21 Quanquam ſcio, ne & illud omittam,pleriſque videri,nec tunc fiſcum dici heredem,cùm bona vacãtia accipit,ſed bonorum ſucceſſorem, eſſeque differentiam inter hæreditatem,& bona vacantia: de quo, ne te hìc detineam, vide Bar. in rub.ff.de acq.hære.col. 2.ver. & ex hoc apparet. Pau. Caſt.in d.l.ex facto.§.vltim.col. 1.ff.ad S. C. Trebel.in alia lectura quàm ex qua illum ſuprà citauimus,& in l.ſi ſeruus pluriũ. §. ſi quis ante quæſtionem.circa medium.ff.de leg. 1. & Cor.in l.1.col.3.verſ.ceſſantibus tamẽ omnibus, C.vnde vir & vxor.conſ.278.in cauſa vertente inter libertam.col.4.ver. quin inſuper ſi fuiſſet. lib.4.& conſ.324.eodemque vlt.cum in pũcto, propè per totum, maximè col.4.ver.& puto eo. lib.4.quem tu omnino videas. Sed & tu ſuper eo quod diximus de petitione hæreditatis, vide eundem,conſ.178.in cauſa vertente.col.4.verſ. tamen dicunt,eo.lib.4.

22 Sunt autem nonnulli eius ſententiæ,vt etiã fiſcus qui aufert ab indigno, vel cui ex delicto bona fuerunt publicata, eodem modo poſſit ea bona aſſequi,quo hæres extraneus, videlicet gl. vlt.ad fi.in l.1.C.de bou.liber. Ideoq; illum teneri conficere inuentarium,& niſi fecerit,teneri vltra vires hæreditarias,de quo tamen tu vide Bar.in l.1.§.in bona.ff.de iure fiſci. & in authen. ſed cùm teſtator.inſerta l.in teſtamento. col. vlt. C.ad leg.Falci.Bal.in l.vlt.C.de iure delib.Imo. in rub.ff.de acq.hære.poſt princ.ver. & adde ioquantum nulli.Rom.col.3.verſ. nonum dicunt. & latiſſimè Fran.Are.col.4.verſ.& quia Bar.hic.

23 Quòd ſi,vt redeamus conſuetudo, vel ſtatutum vtatur his verbis, *Le mort ſaiſit le vif, ſon prochain, ou plus prochain lignagier, ou plus prochain heritier:* Non videtur quo modo hi omnes poſſint ſtatuto comprehendi,hęc enim nomina, proximus,vel proximior,ſunt naturæ, non iuris, & ſignificant eos qui nobis iuncti ſunt ſanguine, l.dudum.& ibi gl.in verbo,proximus. quæ exponit id verbum proximis,id eſt,conſanguineis, & hinc Bal.ibi in fi.ſcribit proximum intelligi per lineam ſanguinis,cum alijs multis concor.à me adductis in tract.Retractuum,tit.1.gl. 1. in verbo,*ou lignagier*, quæ eſt gl.9.nu.15.incip.proximi etiam hi. Et hinc proximitas pro conſanguinitate,l.capitis. & l.ſi ſpurius.ff.vnde cogn. & diximus etiã vbi ſuprà nu.16. incip.à proximo.

Poſſeſſio ipſo iure non tranſit ad fiſcum.

24 Illud autem non omittendum,quod peculiariter facit ad fiſcum, cui bona cuiuſpiam publicantur, etiam ſi fiat ipſo iure licet tunc etiam ipſo iure dominium tranſeat in fiſcum non tamen poſſeſſio,gl.ut à multis citatur, Bar.Aug.& Ro.in l.commiſſa.ff.de public.& vectig.alia glo. expreſſior in l.cùm duobus vicinis fundus. in §. ſi inter fratres voluntarium. in verb. idẽ reſpondit ſocius.cum ſeq.uerb.dominium inſulæ, & inferius. dominium dedit.ff.pro ſocio. Bal.in l. ſi quis in tantam.col.pen.verſ.nota ꝙ delictum. C.unde ui.& in addit.Spe.tit.de loca.§. nunc aliqua.in 46.q.& conſ.356.præmittẽda ſont quędam.poſt prin.lib.4.Pet.Anch.in c. cùm ſecundum.col.1.de hæret.lib.6. & diximus etiam in repe.l.ſi vnquam,in uerbo, reuertatur, nu.336. non poterit tñ; & ſeq.& iterum nu.388.incip. quadrageſimum octauũ,licet dominium,& ſeq.

Monaſterium an reuocet donationem factam ante ingreſſum illius.

25 Sed quod etiam ad monaſterium priuatim pertinet,vide quæ latè tractauimus in repe.d.l.ſi vnquam,in verbo ſuſceperit liberos.nu.42. incip.ſimiliter nec aliàs.C.de reuo.don. an ſcilicet monaſterium reuocet donationem factã ab ingreſſo,ante ingreſſum monaſterij, ex quibus intelliges,an & quomodo,& quando monaſteriũ habeatur loco liberorum,uel hæredum, & an propriè,an ficté. Sed quantum ad bona ipſius ingreſſi, uidetur de hac re non eſſe diſputãdum: quoniam ingreſſus cenſeatur ſe,& ſua bona monaſterio dedicaſſe,auth.ingreſſi.C.de ſacr.eccle. ita ut non tanquam hæres ea bona capiat,ſed ueluti ex dedicatione ſiue donatione tacita,quę res nihil huc pertinet. Et tamen hoc caſu nõ ſolùm dominium,ſed & poſſeſſio trãſit in monaſteriũ, ut latè oſtẽdimus ſuprà,in pręfat.quæ eſt. 1.pars, in 6.decla,nu.9.inci.et illius quidẽ tex.argumẽ.

Monachus ut ſuus hæres ſuccedit.

26 Sed quo ad hunc tractatũ familiariter ſpectat,ſi quæ ſucceſſio, ſiue hæreditas obueniat monacho,an hic monachus,uel monaſterium loco monachi ſit ſaiſitum vi huius ſtatuti? Monachus enim de iure cõmuni ſuccedit æquè ac ſi monachus non eſſet,atq; iam ut ſuus hæres, ſi filius ſit,neque enim perdit iura ſanguinis,ſecundum Lapum alleg.109.in quæſtione propoſita, & ſeq. et Pan.in c.quia nos.de teſtam. Et iure ſanguinis ſuccedit.l.deo nobis,C.de epiſ.et cler. & c.18.q.1. Et iure ſuitatis potitur, Bar.in authen.ſi qua mulier,col. 1.uerſ. an autem minuatur.C.de ſacroſ.eccl.Bal.Ang.Pau.Ca. & Alex. in l.ſub conditione.ff.de lib.et poſthu. cum alijs multis concor.à me traditis in tract.Nobilitatis, c.26.nu.8.incip.et ſanè monachus.et ſeq.Ex quibus et illud ſequitur eum eſſe ſaiſitum,ſi conſuetudo ei hæreditatem nõ tollat, ut uerè apud nos tollit, vt diximus ſuprà nu.9.

27 Nec tamen omittendum eſt, quod ſpecialiter ad uirum & uxorem pertinet,ꝙ hi inter ſe nõ ſunt propriè hæredes,quia de iure prætorio, tantùm uocantur per bonorum poſſeſſionem vnde uir & uxor, ergo hæredes non ſunt. §. quos autem ſolus uocat prætor. Inſtitu. de bon. poſſ. & voluit Sal.in l.1.col.1.uerſ. ſed caue quia uxor.C.vnde uir & uxor. Sed de hoc, an verborum poſſeſſor ſit propriè hæres,necne,diximus remiſſiuè ſuprà, hac eadem declar. nu.6. ſed & alius eſt.

XVI. DECLARATIO.

1 Decimoſextò declara, vt noſtrum id ſtatutū non procedat in eo hærede, qui rupto teſtamento conſequitur hæreditatem. Nam ita expreſſè voluit Claud. Aquen. in l. cùm hæredes. in prin. paulò ante medium, ver. prædictum tamen ſtatutum, ff. de acq. poſ. hac ratione motus, ꝙ hic non eſt verus hæres, ideo non habet locum id ſtatutum in eo, iuxta ea quæ diximus ſuprà in 2. declar. huius ſecundæ partis, vbi & nos hunc allegauimus.

De eadem re.

2 Sed id non facilè reciperem, niſi ſi ſtatutum hanc poſſeſſionem continuans, loqueretur de hærede ex teſtamento tantùm. Nam ſi de hærede ſimpliciter loquatur, non video cur iſte non ſit, & dicatur verus hæres ab inteſtato, rupto ipſo teſtamento: neq; enim aliter teſtamentum poſſet rumpere. Cæterùm nemo dubitat hęredem ab inteſtato comprehendi in hoc ſtatuto. An autem hæres ex teſtamento comprehendaſ, non parum dubium eſt, vt patet ex his quę diximus ſuprà in 7. declar. huius ſecundæ partis.

XVII. DECLARATIO.

1 Decimoſeptimò declara, procedere in hærede, qui aliàs poteſt verè poſſeſſionem acquirere, ſecus in alio qui non poteſt, verbi gratia, infans, & furioſus non poſſunt verè poſſeſſionem acquirere, quia affectum tenēdi non habent, licèt maximè ſuo corpore contingant, l. 1. §. 1. ff. de acq. poſſ. Ideo cum expreſſè & verè non poſſunt poſſeſſionem acquirere, nec etiam tacitè, & fictè id poſſunt, ne plus operetur tacitum, quàm expreſſum, & fictio quàm veritas: neve fictio trahatur ad caſum, ad quem veritas trahi non poteſt, contra l. qui ad certum. ff. loca. & l. Gallus. §. eius. ff. de liber. & poſth. cum ſimil. in eam rem allegatis per Bar. in l. ſi is qui pro emptore. colum. 12. ver. ſequitur eius quod eſt impoſſibile. ff. de vſuc. & in l. eādem. ff. de duob. reis. Ang. & Imo. in l. ſub conditione. ff. de ſol. cum ſimil.

2 Proptereaq; in non longè abſimili caſu, ex facto reſpondit Io. Pagalia, quem excellentiſſimum doctorem appellat Soc. illum referens, ſequensq; conſ. 116. Spiritus ſanctus, &c. non poteſt negari. col. 4. ver. ad quartum & vltimum, lib. 1. ꝙ ſtatutum quo cautum eſt, vt hæreditas ipſo iure cenſeatur adita, nō procedit in infante, qui verè hæreditatem adire non poteſt, l. pupillus. ff. de acq. hęr. nam ſine animo non fit aditio. l. gerit & l. aditio. ff. eo. tit. Ergo, inquiunt, nec fictè, ea ratione quàm ſuprà diximus. Tu autem adde: quod & ad hunc noſtrum caſum propiùs pertinet, ꝙ etiam poſſeſſio animo non quęritur. l. 1. §. adipiſcimur. & ibi omnes ſcribentes. & l. 3. in prin. ff. de acq. poſſ. & latè diximus in noſtro tractatu Conſtituti, in 3. parte, limitat. 30. nu. 53. ego verò ut iudicium, & 2. ſeq.

3 Et hanc quoque partem ea ratio tueri poteſt, quòd infans non tranſmittit hæreditatem patris non aditam, præſertim ad alios extraneos hæredes, ſi credimus Bald. in l. ſi infanti. col. 4. verſ. quapropter ibi videtur. C. de iure delibe. idq; per tex. ibi, verſ. ſin autem uel non ſit tutor, dum loquens de omnibus hęreditatibus vniuerſim, dicit eas ad infantes deuolutas, & non agnitas, perinde haberi ac ſi ab initio ad eum delatæ non eſſent. Verùm ne nimiū huic rationi confidas, idem Bal. ſibi contrarius, contrariū tenuit in l. apud hoſtes. C. de ſuis & legit. vt eum referunt & ſequuntur Raph. Ful. Alex. & Iaſ. in d. l. ſi infanti, & Steph. Bert. conſ. 38. ponitur in facto quòd magiſter Huguetus, ad fin. lib. 2. ſuper quo nonnihil vide quæ diximus ſuprà in 5. declar. nu. 21. nec tamen illud omiſerim, & ſeq.

4 Sed quicquid ſit de ea re, tamen vſus antiquiſſimus, & practica obtinuit, vt ſcilicet infantes, furioſi, & omnes deniq; qui ex lege, uel conſuetudine ab inteſtatò ſuccedunt, intelligantur eſſe ſaiſiti. Ideo & hoc tenendum, & obſeruandum eſſe arbitramur. Nam ab antiqua practica non eſt recedendum, vt dicit Bal. in l. illud. per illum tex. ff. de excu. tuto. & conſ. 136. præmiſſis duobus ſtatutis, verſ. præterea quando cauſa, lib. 1. & Pet. Anch. conſ. 178. viſis & diligenter inſpectis, col. 1. ver. quintò allegatur conſuetudo. Et vera interpretatio à practica ſumitur, ut dicit ipſe Bal. in c. 1. in prin. uerſ. & ideo quando capiuntur. titu. de feudo ſine cul. non amit. lib. 1. feud. Et practica maximè attendi debet, ut ſcribit idem Bal. conſ. 472. ſtatuto communis Papiæ cauetur, col. 2. ver. ſecundò non videtur. lib. 1. ex quibus multa colligit Phil. Dec. conſ. 11. quoniā iudicantium reſponſa, col. 6. ver. ad hoc fundamentum. Maria. Soc. iunior cōſ. 25. viſo themate. col. 3. nu. 12. lib. 2. Sed ita tamen ut memineris alterius dicti Bal. in l. quicunque. §. 1. per eū tit. ff. de offi. eius cui mand. eſt iuriſd. Erroneamq practicam non eſſe ſeruandam. Et facit ad hanc declarationem quod & nos dicemus in ſeq.

Practica antiqua non relinquenda.

XVIII. DECLARATIO.

1 Decimooctauò declara, ueluti in conſequentiam præcedentis, ut hæc poſſeſſio tranſeat etiā in ignorantem hæredem, ut quia neſcit eum defunctum, cuius hæres eſſe debet, uel fortè ignorat ſe eſſe illius hæredem, putans alium proximiorē uiuere, cùm mortuus eſſet, licet aliàs regulariter poſſeſſio nō quæratur ignoranti, cùm ſine animo quæri non poſſit. l. 1. §. adipiſcimur. & l. 3. in prin. ff. de acq. poſſ. & latè diximus in tract. Conſtituti poſſeſſorij, in 3. parte, limit. 50. nu. 53. incip. ego uerò, ut iudiciū, & multis ſeq.

2 Nam illud haud dubiè procedit, cùm tractatur de quærenda nobis poſſeſſione, alterius hominis opera, & miniſterio: non cùm ſtatuti, aut legis, quæ in ea re (ut in cæteris omnibus) plus habet uirium, & potentiæ, quàm homo: vel eo argumento, quod & huc proximè accedit, ꝙ lex & ſtatutum poſſunt transferre dominium, & poſſeſſionem ipſo iure, ut de primo eſt text. in l. ult. C. de ſacroſan. eccl. cum ſimil. Et de poſſeſſione,

Lex & ſtatutum poſſunt trāsferre dominium ipſo iure ſimul.

ſione, in l.raptores.C.eo.& diximus latè ſuprà in præfat.declar.6.nu.7.incip. & hæc poſterior. cum multis ſeq. Homo autem id facere non poteſt, Cyn. & Bald.in l.ea lege. C.de condict. ob cauſ. Bald. in l.traditionibus. in fin. C. de pact. Carol.Rui.conſ. 50.ſuper eo de quo quæritur, nume. 2.lib.4.cùm alijs multis concor. à me adductis in repe.l.ſi vnquam.in verbo, reuertatur. nu.371.incip.33.licet lex.ſed quibus adde q́ ipſe Bal.de hoc noſtro ſtatuto loquens, conſ.454. quidam Ioannes deceſſit. in fi.lib.1. dicit quòd factum legis, eſt potentius facto hominis,& magis immediatè operatur, vt dicit not.Innoc.in c. præterea requiſiſti.extrà, de appel.

De eadem re.

3 Cùm igitur lex ipſo iure cõtinuet poſſeſſionem defuncti in hæredem, ideoque nullum ſit tempus medium inter poſſeſſionem defuncti,& hæredis,vt tradit Bal.conſ.330.ſtatuto cauetur, lib.1.& diximus ſuprà in 6.declara.huius ſecundæ partis,num.9.incip.tum etiam quia. vbi & alios citauimus, conſequẽs eſt vt noſtrũ ſtatutũ illico à morte defuncti trãsferat poſſeſſionem in hæredem,etiam ignorantem: aliàs eſſet aliquod medium tempus inter vtriuſque poſſeſſionem, ſcilicet à morte defuncti, ad ſcientiam hæredis, quo quidem tempore vacaret ea poſſeſſio.

Lex in eo quod ipſo iure facit, non deſiderat ſcientiam hominis.

4 Nam & quod aliàs ipſo iure fit per legem, non deſiderat ſcientiam hominis, vt magna autoritate affirmat Bald. loquens in non abſimili caſu, conſ.404.cùm dictus conſultor, in 1. dub. lib.3.per l.apud hoſtes.C.de ſuis & legit. & l. liber homo.§.vlt.ff.de ſtipu. ſeruo. & l. ex militari.§.vlt.& l.ſeq.ff.de mili.teſta. & l. multum intereſt.ff. de condit. & demonſtra.& l. ſi pecuniam.§.ſi ſeruum.ff.de condit.cau.dat.cau.non ſecut.& l.eius qui in prouincia.in fi.ff.ſi certum petat.

5 Et aliàs quoque videmus in nonnullis caſibus, transferri poſſeſſionem in ignorantem, vt in d.l.3.§.item acquirimus.ff.de acquir.poſſeſ.& l.1.C.eo.tit.quod ſemper procedit in ea poſſeſſione, quæ plurimum iuris habet, & facti minimum, aut quæ etiam habet multum iuris, & facti: eæ enim haud dubiè ignorantibus quæruntur, vt tradit glo.in c.cum noſtris. in verbo, habet. de conceſ.præben.per l. 2.ff. pro ſoc. & d.l. 1.ff.de acquiren.poſſeſſ. & alia iura,& ibi doct. inter quos Panor.colum.3.ſuper ea gloſſ.declarat eam poſſeſſionem plurimum habere iuris, cùm ipſius iuris artificio procedit, cuiuſmodi hæc noſtra. Eſt et alia quoq; plurima videmus quæri ab ignorantibus, ſicuti videre poteris in noſtro tractatu Nobilitatis, cap.6. nu. 31. ex his clarè liquet, & duobus ſequentibus.

TERTIA PARS EORVM quæ reſpiciunt perſonas defunctorum, quæ conſtat octo declarationibus.

Prima declaratio tertiæ partis.

An hæc conſuetudo habeat locum in hærede vſufructuarij.

1 PRIMÒ declara, non procedere in hærede vſufructuarij, reſpectu ipſius vſusfructus. Nam cum ipſe vſusfructus nõ tranſeat ad hęredẽ, ſed finiatur morte vſufructuarij, ita vt conſolidetur cum proprietate, §. finitur autem vſusfructus. cum ſeq.§.item finitur. inſti.de vſufru.incipiatq; proprietarius habere plenam in re poteſtatem, vt ſcribitur in §.vlt.eo.tit. Conſequens eſt, vt hæres eius non conſequatur poſſeſſionem, ſed ꝓprietarius qui ciuilẽ habebat, adipiſcat̃ & naturalẽ, alioqui non haberet plenã rei poteſtatem.

Vſufructuarius cenſetur ſe conſtituere poſſeſſorem nomine proprietarij.

2 Præterea is qui retinuit rei vſumfructum, videtur ſe cõſtituere poſſidere nomine proprietarij, vt apertè gl.in l.quiſquis.C.de donat.dum dicit, & alij poſt eum, q́ continuò quàm quis voluit eſſe fructuarius, voluit alium poſsidere ciuiliter, & ſic eum poſſeſſorẽ fecit ſuo miniſterio, & allegat l.quod meo.ff.de acq.poſſ.& l.quędã. ff.de rei vendic. quæ ſolent etiam allegari ad id quod per conſtitutum transfertur poſſeſsio, vt diximus in noſtro tractatu Conſtituti, in prin.nu. 2.incip.igitur per huiuſmodi, Et id quoque expreſſè voluit Raph.Co.in d. l. quod meo, col. 2. verſ. eſt & alius. in l.naturaliter. in prin.col. 1. verſ.præterea hoc poteſt probari. ff.eod.tit.de acq.poſſ. & diximus etiam in d. tracta. parte 3. limit. 9.nu. 12.incip.imò verò non ob aliud.

3 Ex quo illud quoq; confeſtim ſequitur, vt morte ipſius vſufructuarij finiatur illud conſtitutum, ſiue precarium,& ſic detentio, ſiue naturalis poſſeſsio, quæ erat apud eum, expiret morte ipſius, nec tranſeat ad hæredem, vt de precario dicimus, quod finitur morte conſtituentis, nec tranſit ad hæredem, niſi volente conſtitutario, l. cum precariò aliquid datur.§.1.ff.de preca.& c. vlt.extrà eo.tit.gl.in l.ſi hominem.§.datur actio depoſiti in verbo, ex contractu, reiq; perſecutione deſcendit.ff.depoſ.vel contra. cum alijs multis à me in hoc collectis, in illo eodem tractatu Conſtituti, parte 2.amplia. 13.nu. 1.& 2.

4 Et ita ſcilicet, vt ſtatutum non habeat locum in hærede vſufructuarij, reſpectu rei vſufructuariæ, voluit Rapha.Co.conſ.173. Galuanus, col. vlt.verſ.nec obſtat quòd poſſeſsio. ubi præterea dicit, q́ ſi fateremur hoc caſu: & ſimilibus poſſeſsionem naturalem, quam habet vſufructuarius, tranſire in hæredem ipſius, tamen ei adhuc eſſet præferendus proprietarius, poſsidens ciuiliter in poſſeſſorio, cùm naturalis, poſſeſsio finita cauſa ipſius, ſit iniuſta, per ea quæ no.in l.clam poſsi-

poſſidere.§.vlt.ff.de acq.poſſ.præſertim cùm vſu fructuarius naturaliter quidem poſſidet,non ſibi, ſed proprietario, vt video placuiſſe Iac. Rauen.in l.1.ff.eod.tit.& Guil.Cun.in l.licet.C.eo. tit.Bal.in addit.l.naturaliter.in prin.& ibi Raph. Co. Ludo. Ro.& Franc.Are.ff.de acq.poſſeſſ.Et quanuis communis opinio ſit in contrarium, vt ſcilicet naturaliter ſibi poſſideat,non domino,vt per omnes cæteros in d.l.naturaliter.tamen ſatis eſt ad rationem quam diximus,vt naturaliter tantùm poſſideat, & proprietarius ciuiliter.

5 Sed & idem quoq; , & ſpecialius voluit Imo.conſ.16.incip.viſo caſu tranſmiſſo. vbi etiã dicit,q̄ non obſtante huiuſmodi noſtro ſtatuto, poteſt proprietarius propria autoritate accipere poſſeſsionem illam naturalem, vt eam iungat ſuæ ciuili,per no.in d.§.vlt.& in c.olim cauſam. extrà de reſti.ſpol.& no.p Bart.in l.3.col.3. ver. item quæro quid ſi in inſtrumento. & iterum, col.6.verſ.& prædicta vera quando. & iterum, col.8.ver.ſed pone q̄ debitor.C.de pig.Nec per hoc incidit in pœnam l.ſi quis in tantam.C.vnde vi.& illum ſequitur Barb.conſ.58.ſapienter ſcripſit Pſalmiſta,col.11.verſ. & plus dicit q̄ ſi penes.lib.2.& Iaſ.conſ.147.præſens conſultatio. col.10.ver.item vltra pręd.lib.2.& conſ.152.uera & iuridica.col.1.lib.4.& Catel.Cot.ī memor. incip.decreto Mediolanenſi, col.2. verſ.quartò pro declaratione.& D.Boër. in commen.cõſue. Bitur.tit.*des couſtumes concernans teſtaments*.§.6. col.5.verſ.præterea videtur quòd etiam.& deciſ. 173. cuius initium dominus vita functus.col. 3. num.29.& ſeq.& Fran.Ripa, lib.1.Reſpon.c.1 defuncto nouiſſimè Carolo ,col.antepe.nu. 84. & Chaſſ.in cõment.conſue.Burgund.tit.*Des ſucceſſions*.§.1.gl.1.col.4.verſ.limita quartò & nouiſſimè Carol.Molinæus vir certè optimus & doctiſſimus, in comment. conſuetu. Pariſ. tit. 1.§. 30.num.174.

6 Vide tamen interim, quid reſpõdeas ad l.vti frui.in prin. ibi quanquam enim,ff.ſi vſuſru. pet. & l.1.§.habet autẽ ſtipulatio iſta.ff.vſuſru.quemadmo. cauea. ex quibus non obſcurè colligitur vſufructuarium finito uſufructu, non poſſe expelli per proprietarium à quaſi poſſeſſione, ſed contra eum agi debere negatoria, uel ex cautione de reſtituenda re pręſtita.Et ita per eos tex.expreſſe uoluit gl.in c.licet epiſcopus.in uerbo, reuocato.de præben. lib.6. & ibi quoque Archid. ſuper eo uerbo. Ex quo planè liquet, illam quaſi poſſeſſionem quam habet vſufructuarius, quam naturalem uocamus, non tranſire ipſo iure in proprietariũ finito uſufructu, ſed opus eſſe actione ad uindicandam, euincendam, reuocandam eam naturalem poſſeſſionem, in idque uocandum eſſe uſufructuarium,aut eius hęredem, ut ei tradatur poſſeſsio per l.ult.C.ſi per uim uel alio modo.neque enim licet rem etiã ſuam propria authoritate è manu alterius auellere.l.ſi quis in tantam.C.unde ui.& c. placuit ut quicunque. 16.q.6.& c.eum qui.in 2.reſp.de pręb.lib.6.Hęc propemodum ea gl.quæ ſubdit idem eiſe in omnibus caſibus, quibus quis priuatur ipſo iure, ne tamen poſſit propria authoritate deturbari poſſeſſione, cum qua tranſeunt omnes ibi.

7 Et ego certè id eſſe uerum opinor,in caſu de quo loquuntur ille tex.& ea gl.& Archid.uidelicet cùm finitur uſusfructus viuente ipſo uſufructuario.At ſi finiatur morte ipſius, ita ut cum eo pereat naturalis illa poſſeſsio quam habet,ut ſcribit Bal.conſ.357.inci.dicta tenuta reuocãda eſt: & ipſo iure redeat ad proprietarium etiam ignorantem,ut dicit Bart.in l.ſi arrogator.col.4.uerſ. ſed hodie uidetur.ff.de adop.intelligaturque noſtrum ſtatutum de rebus ad hæredem trãſitorijs, ut dicemus in quarta declaratione quartę partis. Conſequens eſt,ut nec habeat locum in hoc caſu.At ipſe Car. Moli. ubi ſuprà, nu.ab hinc.2.in fi.reprobat illam gl.in d. licet epiſcopus,per illa Bar.& Bal.dicta, tu omnino illum uide ibi & nu. 172.& 173.& quæ etiam latè diximus in repe.l. ſi unquam in uerbo, reuertatur.nu.535.decimũ octauũ cum quis,& octo ſeq.C.de reuoc.donat. *De eadem re.*

8 Hanc autem declarationem amplia, ut licet vſufructuarius alteri tertio rem uſufructuariam uendiderit,qui eam poſteà tenuerit etiam per triginta annos,mortuo tamen eo uſufructuario qui uendiderat, poteſt proprietarius,aut eius hæres facere ſe manutenere in ea re uendita, ut expreſſè tenet Chaſſan.in d.commen.conſue. Burgũd. tit.*Des ſucceſſions*, §.1.col.5.uer.dico plus quòd etiam,ea ratione innixus, quòd ad quemcunque tranſeat illa naturalis poſſeſſio, ſemper remanſit ciuilis apud proprietarium,nec potuit uſufructuarius plus iuris in alium trãsferre quàm haberet: & mortuo uſufructuario,& ita ipſius iure reſoluto,reſolutum quoque ius eſt huius ceſſionarij, l.lex uectigali.ff.de pignor. Nec potuit ipſe uſufructuarius interuertere poſſeſſionem proprietarij ſine facto,aut cõſenſu illius. Et quod non eſt tranſmiſsibile ad hæredem, vti uſufructus, nec ceſsibile quoque eſt, ut uoluit Iaſ.in l.1.§.uſufructuarius.ff.de oper.noui nunc.et in l.cùm ſecundum.C.de fideicom.Et cùm uſufructuarius dicatur procurator ꝓprietarij,ut dicit Iaſ.d.§.uſufructuari⁹.ideo ī eo habet locũ.l.ult.C. de acq.poſ.

9 Et ego certè facilè in eius ſententiam deſcenderem, ſi uſufructuarius per conſtitutum, uel precarium,uel retentionem uſusfructus tantùm, non etiã realiter rem tradidiſſet, per ea quæ ſcripſimus in noſtro tractatu Conſtituti poſſeſſorij, parte 2.amplia.20 et 33.et iterum in 3.parte, limit. 24. At ſi realiter rem tradidiſſet alteri, qui per multos annos etiam realiter poſſedit, uereor ne proprietarius poſſeſsionem amiſiſſet.per l. 3. §.in amittenda.iuncto alio §.ſeq.quòd ſi ſeruus. et l.peregrè.§.quibus.ff.de acq.poſ.et l.colonus. ff.de ui et vi arma.Tu tamen vide quæ in ſimili ſcripſimus in illo tractatu Conſtituti,in 1.parte, nu.14.ex ſupradictis,& iterum nu.28.ſed et ſecundo *De eadem re.*

cundo

cundo modo, et in 2. parte d.amplia. 20. et in 3. parte, dicta limi. 14. ex quibus intelliges quid hic dicendum ſit.

II. DECLARATIO.

1 Secundò declara generaliter, vt id ſtatutum non habeat locum in hęrede eius, qui naturaliter tantum poſſidebat, neque enim ea naturalis poſſeſſio, vi huius ſtatuti tranſit in hæredem illius, quin is qui ciuilem habet, poſſit propria autoritate, & naturalem accipere, per no. in d. l. clam poſſidere. §. vlt. & in alijs locis ſuprà in præcedenti declarat. num. 5. allegatis. Nam & id generaliter voluit Imo. conſ. 16. viſo caſu, nu. 3. vbi & ad hoc hanc rationem adducit, quia hoc ſtatutum eſt exorbitans à iure communi: ideo debet reſtringi, & limitari, ne quis damnum indebitè patiatur, per id quod legitur, & no. ĩ l. 2. C. de noxal. & per Bar. in l. omnes populi in 6. q. prin. ff. de iuſtit. et iure. Cui adde quantũ ad eam rationem ampliſſimè ſcripta à recentioribus, in l. vlt. §. in computatione. C. de iure delib.

De eadem re. 2 Hanc autem Imo. in illo conſ. 16. deciſionem etiam in genere, vt & ille loquitur, ſequuntur Barb. dicto conſ. 58. ſapienter ſcripſit Pſalmiſta, col. 11. ver. & adduco in terminis, lib. 2. Iaſ. d. cõſ. 147. præſens conſultatio. col. 10. in fin. lib. 2. & rurſum conſ. 85. quando habemus determinationem, col. vlt. lib. 3. & d. conſ. 152. vera & iuridica. col. 1. poſt princ. lib. 4. et Ioan. Baptiſta in ſua diſput. incip. magnificus & excellens, col. 3.

Statutum loquens de poſſeſſione defuncti, intelligitur de ciuili. 3 Et idem propemodum ipſo Imo. non citato, voluit Fran. Curt. Iunior conſ. 108. ſacratiſſimæ & c. circa controuerſiam, col. 8. ver. confirmantur premiſſa. & iterum conſ. 90. pro habenda clara reſolutione, col. 8. ver. nec obſtat quędam ſubtilis conſideratio. Nam ſtatutum, inquit, loquens de poſſeſſione, in qua erat defunctus, intelligitur de vera, & ciuili poſſeſſione, vt ſignanter decidit Bal. in l. 1. poſt prin. C. commu. de vſucap. vbi dicit quòd verbũ poſſidere ſimpliciter prolatum à lege, intelligitur de ciuili poſſeſſione, quia verba legis ciuiliter ſunt intelligenda, & quia ciuilis tradit ad ſe naturalem conſecutiuè: & quamuis etiam intelligatur de naturali, id tamen non eſt principaliter, l. clàm poſſidere. §. vlt. ff. de acq. poſſ. & iſtud eſt ſing. vt dicit ipſe Cur. qui ad hoc allegat quod ſcribit Bar. in l. naturaliter. §. nihil cõmune habet proprietas. col. 5. ver. quarto pro declaratione. ff. de acq. poſſ. & à Fran. Are. in rub. eo. tit. col. 2. ver. pro declaratione toti⁹ tit. et Fel. in c. cauſã col. pe. de pręſcrip.

III. DECLARATIO.

1 Tertiò declara, vt è contrario ſi defunctus habeat tãtùm ciuilem poſſeſſionem; vt proprietarius in re vſufructuaria, aut aliter, ea per huiuſmodi ſtatutum trãsferatur in hæredem, ita enim ſatis apertè voluiſſe videtur Bal. conſ. 330. ſtatuto cauetur quòd conductor, col. 2. verſ. conſidera aut collonus. lib. 1. & aperti⁹ Alouiſius de Lucis, inter conſ. illius conſ. 436. quidã creditor habens plures, in multis locis eius cõſ. lib. 3. vbi dicit ita conſuluiſſe Vincentiæ. Ray. Forli. & Argentinum ipſius filium, & Richar. Sali. & ei con. ſubſcripſit ipſe Bal. vt ibi videre poteris. & nihil omnino video quod ad id dubium poſſit facere. Et faciunt quę ſcripſimus in tractatu Conſtituti poſſeſſorij, in 2. parte, ampliat. 21.

IIII. DECLARATIO.

Quid in hærede commodatarij, & depoſitarij. 1 Quartò declara, vt id ſtatutum non procedat in hærede commodatarij, vel depoſitarij, neque enim is hæres erit ſaiſitus, earũ rerum quas defunctus habebat nomine cómodati, vel depoſiti. Quando nec etiam ceſſante hoc ſtatuto, huiuſmodi hæres poſſit petere ſe mitti in poſſeſſionem earum rerum, ex l. vlt. C. de edi. diui Adria. toll. vt expreſsè voluit Bal. in l. 1. col. 2. verſ. quæro an ſit vera, in fi. illius ver. C. ſi de momenta. poſſeſſio. fuer. appel. per l. bona fides, ff. depoſ. quæ quantum ad id faciat, cæteri videant.

2 Ego tamen id uerisſimum eſſe puto. Quo modo enim hæres, ex d. l. vlt. poteſt ſe petere mitti in poſſeſſionem, quam defunctus non habuit? aut ex huiuſmodi ſtatuto dicere continuatam in ſe poſſeſſionem defuncti, quam (vt diximus) non habebat, ſed ſolam detentionem? poſſeſſio enim harum rerum commodatarum, & depoſitarum apud dominum remanſerat, l. in commodato. ff. commod. & l. licèt, §. rei depoſitæ, qui eſt ult. ff. depoſi. & §. poſſidere, Inſti. de interdi. Ex quo generaliter poteris dicere non habere locum id ſtatutum in hærede ſimplicis detentionis, videlicet coloni, & ſimilium.

Poſſeſſio rei commodatæ, & depoſitæ, manet apud dominũ. 3 Sed aduerte tamen quòd Pau. Ca. in d. l. ult. col. 2. uer. quarto requiritur, C. de edi. diui Adri. tol. & Pet. Ferrari. in tit. forma libel. quo petit hæreditas ex teſtamento, ver. quid igitur dices tenent contra illud quod ſuprà diximus ex Bal. ſcilicet eam l. ultimam, habere locum in rebus quæ erant apud defunctum, non ſolùm iure poſſeſſionis, ſed detentionis, ut ſunt, inquit, res depoſitæ, & commodatæ: quia ſicut pro illis datur petitio hæreditatis l. et non tantùm in rub. ff. de petit. hęred. ita & eadem ratione beneficium illius legis. Idem autem ante ipſum Paulus voluerat de omni detentione generaliter loquens, gloſa ibi, in verbo, fuerunt, quam etiam ſimpliciter ſecuti ſunt ibi Bar. col. 2. verſ. item oppono, dicitur hic, earum, Alb. col. 2. ver. in verbo, mittatur in poſſeſſionem, & rurſum col. 3. ver. item oppono. quia in tex. Io. Fab. col. vlt. uerſ. item dic quòd nedum ueniunt, & Sali. col. 4. verſ. nunc uideamus de quinto, & Alex. col. 8. uerſ. in glo. in uerbo, fuerunt, & Iac. à S. Georgio. col. 8. uer. in fi. glo: quia gl. et Cor. col. 15. uer. in gl. non ergo, Iaſon col. 8. uer. gl. in uerbo, fuerunt. Et idem uoluit Ang. in §. quadrupli, col. 12. uer. ex quo nota, Inſti. de actio. & uidetur uoluiſſe Alex. dũ citat eam gl. et dictam l. et non tantùm, conſ. 24. attentis is quæ in themate narrantur, col. 1. lib. 3. et Carol. Rui. conſ. 107. quod incip. ſuperfluũ

eſt,

eſt, in prin.lib.4.

De eadem re.

4 Et bene facit quod ſcribit Inno. in c. cùm in officijs.col.vlt.de teſt.ꝙ hæres non ſolùm poteſt occupare quæ poſſidet teſtator, ſed etiã ea quæ inuenit in hæreditate etiam commodata, & depoſita, per l.non ſolùm, ff.de acq.poſſ.quæ id nõ dicit: ſed puto eſſe mendum, & voluiſſe allegare d.l.& non tantùm ſuprà allegatam. Et quod etiam poſt alios tradit Carol. Ruin. conſ. 51. ex his quæ proponuntur, col. 1.lib.4.

Authoris opin.

5 In quo illud mihi videtur dicẽdum ꝙ ſi res ab alio occupata fuerit, quàm ab eo qui commodauit, & depoſuit, poſterior opinio locum habeat, vt ſcilicet hæres vti poſſit aduerſus illum beneficio l. vlt. aut etiam beneficio noſtræ conſuetudinis. Aduerſus autem ipſum qui commodauit, vel depoſuit, minime poſſit, non magis quidẽ quàm defunctus ipſe ſi viueret, cùm ipſe ab illis veluti precariò detineret, vt in ſimili dicitur de interdicto, vti poſſidetis, in l. 1. in prin. ff. vti poſſid. in priori. verb. l. vti eas ædes de quibus agitur, nec vi, nec clàm, nec precariò, alter ab altero poſſidetis, &c. Et iterum in §. vlt. quod ait prętor, nec vi, nec clàm, nec precariò alter ab altero poſſidetis. hoc eò pertinet vt ſi quis poſſideat vi, aut clam, aut precariò, ſi quidẽ ab alio; proſit ei poſſeſſio: ſi vero ab aduerſario, non debeat eum propter hoc quod ab eo poſſidet, vincere, &c. & quæ ſcribũtur in l.ſeq. & idem propemodum in l. 1. C. eo.titu. & in l. 1. ff. de itine. actuq; priua. & in l.ult.ff.de acq.poſſ.

6 Et etiam videmus his competere actionem furti, pro rebus depoſitis, aut commodatis, l.vlt. in prin.C.de furt. Atq; etiã remedium redintegrandæ, ut voluit Spec.tit.de petit.& poſſeſſo.§. 1.ver.ſed nunquid depoſitarius, per tex.loquentem in pignore, in l.vlt.C.de præto.pig.& ſequitur Alex.qui & alios citat, in l. 1. in prin. col. 18. verſ.ſubdit Imo.ff.de acq. poſſ. Cui & tu adde Cy.in l. 1. in 3.q.C.quor.bo. per tex.qui in id eſt expreſſus, in l. 1. §. quod autem ait prætor. ff.de vi & vi arma.

7 Et de prędone quoq; vt ſcilicet pro his rebus poſſit agere remedio redintegrandæ, eſt tex.in eadem l. 1. §. qui etiam à me vi. Et de colono, in l.vlt.eo.tit.legẽdo ibi, ages, vnde vi, non ager, vt legiſſe videtur Alex. qui eũ tex. ad id allegat, in d.l. 1. col. 18. ver.ad prædicta facit, ff. de acq. poſſ. Sed & ꝙ pro huiuſcemodi rebus agi poſſit quorum bonorum, voluit Petr. à Bel. Pertica in d.l. 1. & ibi Cyn.in d.q. 3. Bar.col.vlt.ver.item differunt ſecundum quoſdam, & Salic. colum. quoq; vlt.ver.item differunt ſecundum aliquos, C.quorum bono.

V. DECLARATIO.

An valeat in herede eius, qui ſe cõſtituit poſſidere pro alio.

1 Quintò declara in conſequentiã præcedentium, vt idem ſtatutum non procedat in hęrede eius, qui ſe conſtituerat poſſidere vel ſimpliciter, vel precariò nomine alterius. ſi enim ſimpliciter certum eſt omnem poſſeſſionem, & naturalem, & ciuilem tranſire in conſtitutarium: ſi precario, ciuilem tãtùm: naturalem autem manere apud conſtituentem, vt latè diximus in tractatu Conſtituti poſſeſſorij, parte 1.nu.4.illud autem primo loco. Igitur ex primo nulla manet poſſeſſio apud defunctum, ideo nulla tranſire poteſt in eius hæredem. Ex ſecundo naturalis tantùm manſit apud ipſum defunctum, quę quidẽ non tranſit in eius hæredem, vi huius ſtatuti, ſecundum ea quę diximus ſuprà in ſecunda declaratione huius tertię partis. Et ita expreſsè in hoc caſu conſtituti voluit Franc. Cur. iunior, conſ. 110.pro habenda clara reſolutione, col. 8.retento igitur præmiſſo & ſeq. Sed tu tamen intellige ſecundum ea quę latè diximus in d. tractatu Conſtituti, in 2.parte, in 13.ampliat.

VI. DECLARATIO.

1 Sextò declara etiam ex conſequentia pręcedentium, vt id ſtatutum noſtrum non habeat locum in hęrede, eius qui iure familiaritatis poſsidebat, aut vt verius loquar, detinebat, vt in hac ipſa ſpecie, ex facto conſultus reſpondit Fran.Cur.iunior d.conſ.90.col.8.verſ. nec obſtat quędam ſubtilis conſideratio, per ea quę eo eodem diximus ſuprà in 3.declar. huius 2. partis, nu. 2.incip.& idem propemodum.

2 Cui adde tex.in l.qui iure familiaritatis, & ibi Iac.Aret.Bar.Ang.Imo.Pau.Caſt.& alios, ff. de acq.poſſ.& l.& habet ſummam ęquitatem. §.hoſpites, & qui gratuitam.ff.de prec. & l. mulieri, ff.quib.mo.vſusfruct.amit. Bart. conſ. 121. in queſtione domini Cioli, in 2.dubio.& Ange. in l.aſſiduis, col.7.uerſ.in tex.ibi, mulier, C. qui potio.in pign.hab. & Alex. conſ.88. eximie domine, col.vlt.verſ.nec etiam his, lib.2.& conſil. 134.attentis narratis in themate, col. 2.verſ & poſito ꝙ domina, lib. 4. Maſuer.titu. de poſſeſſo. §. item ſoror ſimul habitans. Cor. conſ.91.in cauſa vertente, nu. 5.verſ.& huiuſmodi actus, lib.4.& conſ.315.videtur in hac conſultatione, col.3.verſ.pręterea dato ꝙ fuiſſet, eo.lib.4.Soc. conſ. 131. in pręſenti conſultatione, poſt princ. lib. 1.Carol.Rui conſ.51.ex his quæ proponuntur, col.3.uerſ.eſt ergo præmittendũ.lib. 4. Frã. Cur.iun.hoc declarans, conſ. 178. Sacratiſsimæ Trinitatis, col.pe.& Lud.Goza.conſ.99. in hac cauſa poſſeſſoria, col. 2.verſ.tertiò quoties, & rurſum col. ult.uerſ. quartò quotieſcunque. Aymo Crauet.conſ.61.dominus Antonius, col. 1.verſ.ſecundò reſpondeo.

De eadem re.

VII. DECLARATIO.

1 Septimò declara, ut id ſtatutum non habeat locum in hærede impuberis, ſiue ſtatutum loquatur de hærede ab inteſtato, ſiue ex teſtamento, ut expreſsè reſpondit Sign.loquens de ſtatuto Placentiæ, huic noſtro ſimili, conſ. 188. caſus continens inter cætera, col. 2. uerſ.præterea ad hoc ut habeat locum. Nam, ut inquit, is hæres, dici non poteſt hæres ex teſtamento, cùm impubes teſtari non poſsit, nec ab inteſtato, cùm

is propriè non dicatur deceſſiſſe inteſtatus, qui inteſtabilis erat, l. 1. in prin. ff. de ſuis & legit. Nec ſtatuta propriè intelligendo, vt debent, intelligi habẽt locũ in hæreditate impuberis, Ray. For. in d. l. 1. & Guil. Cun. ĩ l. 1. C. quãdo Imper. inter pupillos, & viduas & in l. 2. C. qui teſta. fac. poſ.

De eadem re.

2 Ex illo aũt tex. in d. l. 1. ff. de ſuis, & legiti. plurimi præter Sign. vbi ſuprà, & eos quos allegat, fuerunt in ea ſententia, vt ſtatutũ loquens de inteſtato, nõ habeat locũ in impubere, & alijs qui teſtari nõ poſſunt, quos inteſtabiles vocamus, et inter cæteros Petrus à Bel. per. & ipſe Guil. Cun. in ea ipſa l. 1. ff. de ſuis & legit. Idẽ Pet. Iac. Ray. Cy. Bal. & Nico Neapo. in l. inteſtato, per eũ tex. ff. de legit. iure. Cy. in l. 2. in vltima quęſtio. & ibi Alb. in fi. & ſubobſcurè Bal. col. 1. verſ. ſecundò quæro nunquid iſte, C. qui teſt. facere poſſ. ipſe Sig. latè conſ. 6. Titius in infantili ætate. & latiùs conſ. 101. infans deceſſit. Bal. in l. cùm antiquioribus, col. 3. verſ. ſeptimò quæritur. & ibi Sali. in §. vlt. col. 1. & ſequent. & latiùs Flori. & Raph. Fulg. col. 2. verſ. in ea, ibi l. 1. C. de iur. delib. idẽ Bal. in l. ſi is qui, in fi. C. ſi pẽden. appel. mors interuen. & in l. ſi arrogator, col. pe. verſ. & adde tres concluſiones, ff. de adoptio. & in c. 1. col. 3. verſ. modò quæro quantum, tit. de ſucceſſ. feud. lib. 1. feud. & conſ. 12. caſus talis, ſtatuto ciuitatis Caſtelli, col. 2. verſ. ſed poſito ꝙ hoc, lib. 3. & conſ. 475. ſequendo communem. eod. lib. 3. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem. & conſ. 47. ſi tenemus opinionem illam, lib. 4. vbi & hanc dicit eſſe communem opin. doctor. Bononiæ. & conſ. 61. de iure communi, col. 1. in fi. eo. lib. 4. & conſ. 232. impuberi filio, eo. li. 4. & conſ. 83. præmittẽdum eſt, col. 2. verſ. item quia infans non propriè, lib. 5. Io. Fab. in §. 1. in prin. & ibi etiã Ang. Are. col. 1. & ſeq. & Chriſtopho. Porc. inſt. de hęredit. quæ ab inteſta. defer. Nico. Neapo. in l. impuberẽ, ff. ad S.C. Tertul. Alberi. in prima parte ſtatutorum, q. 44. item quæro ſtatutum, vbi refert Ray. Forl. dixiſſe ita fuiſſe determinatum, & iterum in 3. parte ſtatutorum, q. 21. item quæro conſuetudo. Ang. in l. in teſtamento, la 1. col. 1. in 4. notab. & ibi Raph. Fulg. C. de teſtam. milit. vbi ipſe Ange. dicit ita fuiſſe conſultum per collegium Peruſinum, & iterum ipſe Ang. in l. 2. C. de impub. & alijs ſubſtit. & conſi. 211. ex facto propoſito quinq; eliciuntur. in 5. eodemq; vlt dubio. Imo. in l. Cẽturio, col. 9. verſ. circa paganum, ibi, & per hoc decidi poteſt quæſt, ff. de vulg. & pupil. ſubſtitutio. & in c. cùm tibi: ad fin. de teſta. Petr. Ancha. in repe. c. 1. char. 70. in paruis, ver. quid dices de patruo, ibi, in quo conſi. ſde conſti ubi dicit idem ſe conſuluiſſe, & plures alios Bononiæ. Rapha. Fulg. conſ. 40. Dominicus teſtator, col. ult. paulò ante finem. & iterum conſ. 48. quidam Petr. condidit teſtamentum in 2. dubio & iterum conſ. 165. in quæſtione propoſita ſecundum ordinem, colum. 2. verſ. rurſus ſi huiuſmodi, Ro. conſ. 199. præſens ſtatuti particula, col. 2. verſ. ſecundò ꝙ vbi. Alexand. latè in l. generaliler, in prin. col. 2. verſ. in glo. 1. vlt. gl. cum multis ſeq. C. de inſtitutio. & ſubſtit. & cõſ. 115. circa dubitationem, lib. 2. & conſ. 79. Franciſcus, col. 3. nu. 5. & multis ſeq. libro 6. & conſ. 158. abũdè quidem, col. 1. verſ. ꝙ autem non potuerit, eo. lib. 6. & conſ. 153. viſo themate ſupraſcripto, col. 2. verſ. rurſus dictum ſtatutum, & ſeq. vſq; ad finem libr. 7. & conſ. 211. viſo themate de quo, col. 2. verſ. ſecundò reſpondetur, eo. lib. 7. Ludo. Bolo. in 1. addi. Matt. Marſ. in tracta. de ſucceſ. ab inteſta. Philip. Dec. conſ. 466. ſtante ſtatuto Rauennenſi, col. 1. 2. & 3. & conſ. 563. duo dubia in 1. dubio. & conſ. 617. adeò plenè. Ludo. Gozad. latè conſ. 35. breuiter agẽdo certum eſt. Albert. Brunus in tractatu ſtatutorum fœminas excludentium, in S. artic. prin. q. 12. char. 35. col. verſ. & ſecundũ prædicta. et Maria. Soc. conſilio 203. caſus iſte, colum. 1. 2. & 3.

Qui tenent ſtatutum loquens de inteſtato nõ habere locum in impubere.

3 Sunt tamen multi, qui contrariũ tenuerunt, aut ſaltẽ illam opinionẽ intelligunt, niſi communis vſus loquendi intelligeret, inteſtatũ, etiã pro eo qui teſtari non poteſt, præſertim quod ſcribitur in l. 1. ff. de ſuis & legi. ꝙ licet propriè inteſtati non dicantur, qui teſtari non poſſunt hos tamen pro inteſtatis accipere debemus. Et ita voluit Bar. in eo loco, vbi & hunc vſum loquendi talem eſſe confirmat ex ea ipſa l. 1. quem quidẽ modum dicit præualere omni propriæ ſignificationi, l. librorum §. quod tamẽ Caſſius, ff. de leg. 3. & idem quoq; ipſe Bar. in l. Centurio, col. 4. verſ. quid ſi teſtator ſic conſtituit, ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. et conſi. 138. hæc eſt copia. et conſ. 141. ſtatuto vrbis veteris.

4 Et præter Bar. ipſum, Signo. ſibi (vt uidetur) cõtrarius, cõſ. 225. in quæſtione compræhenſa, verſ. ſecundò prætermitto, dum dicit de rigore verborum priorem opinionem eſſe veram, ſed hanc ex mente ſtatutorum eſſe ſequendam. & Bal. in auth. prætereà, col. 1. verſ. modò quæro, C. vnde vir et vxor. et conſ. 264. ſtatuto cauetur ꝙ ſi qua perſona. lib. 1. vbi honorificam in hac re mentionem Signo. facit. et idẽ Bal. conſ. 108. in ſucceſſione pupillorũ li. 2. et conſ. 36. de iure cõmuni, li. 4. et cõſ. 56. repetito conſ. 339. opinio cõmunis eſt, eo. lib. 4. et Ang. conſ. 26. ſtatutũ excludens, et conſ. 99. Petrus de vrbe veteri, per totũ, et conſ. 104. ſtatuto Cõmunis Burgi, etiã per totum. Card. Flor. conſ. 111. factum ſic ſe habet, Iacobus quondã, in quarto eodemq; vltimo dubio. Petrus. Ancha. ſibi contrarius in d. c. cùm tibi col. ult. in. 7. q. de teſta. & ibi quoq; Barba. qui iſtud diſputat. per 14. aut 15. colum. et tandem dicit hanc opinionem amplectendam tanquam veriſſimum Apollinis oraculum. Idem Petrus Ancha. cõſ. 177. reuocatur in dubiũ Paulus Caſtr. in l. in ambigua, quam legit cum l. ſcire leges, col. 2. verſ. tertiò colligitur, ff. de legi. et in d. leg. in teſtamento, la 1. col. 3. verſ. ex ſecunda

Alij eiuſdem ſententiæ.

cunda parte,& ibi Romanus,qui ſe dicit ita conſuluiſſe & Senis,& Florentiæ.col. 1. in vlt. not. C. de teſta.mili.& ipſe Paulus in d. l. generaliter in fi.prin.& ibi Corne. conſ.2. verſ. vnde adducuntur.& Iaco.à S.Georg.col. 1.verſ.in gl. 1. inducitur, & Phili.Dec.col.2. verſ. no. ex iſto, C. de inſt.& ſubſt.& idem Paulus in l. 2.in prin. C. de impube.& alijs ſubſti.& in d.l.cum antiquioribus,in fi. & ibi Floria.& Ioan. Petrucius, & latè Cor.C .de iure delib.& idẽ Paul.conſ.48.præſuppoſito quodam ſtatuto.lib. 1.Rom.cõſ.4.ſententiam præfati conſultoris, & conſilio 32. viſa municipali conſtitutione.Pan.latè conſ.75. quidam deceſſit,lib. 1.Ang.Are.in d.§. 1.Inſtit.de hæred.quæ ab inteſta.defer. & in tracta.de teſta. in uerbo,volens inteſtatus decedere, col.13.& in ſuo tracta.de ſucceſſ.ab inteſta.in glo. in verbo, pro perfectione materię,char. 10.Barb.conſ.67. illud in medium afferam,in 1.dubio.lib.3. Cor. conſ.75.quanquam videatur,col.5. in literis X, & Y, lib. 1. & conſ.336.conſtat ꝙ de iure communi,propè per totum illud conſ.eo.lib. 1.Alex. d.conſ.211.lib.7.Soc.latè cõſ.81.ſi in cauſa.col. 3.verſ.ſolum reſtat cum multis ſeq.lib.4.Fely.in procœmio Decretalium col.4. verſ. ad idem notabile. Georg. Nata. in tractatu de ſtatutis excludentibus fœminas,char. 9.verſ.circa quartum & vltimum.Matt.Affl.in d.c. 1.in prin.col.pe.uerſ. deinde incontinenti, de ſucceſſ. feudi. Carol. Rui.latè conſ. 50.circa primũ dubium, in 1.dubio,lib. 3.& Geor.Nata. in repe. c. quanuis, col. 56.verſ.circa quartam, & ſeq. de pact.lib.6.Io. Baptiſta Caſtel.in addit.reperto.Alber.in uerbo inteſtatus,Alciat.in l.inteſtatus. ff.de verb.ſigni. Paul.Pariſ.qui hanc dicit in puncto iuris veriorem, & communiorem,& amplectendam,conſ. 22.licèt circa præſentem,lib. 2. vbi & illud latiſſimè omnium diſputat. & rurſum conſ. 84. Ser Martinus.col.3.verſ.ad reſolutionem dubij, eo. lib. 2.Maria.Soc.conſ.6.viſis themate & ſtatuto, conſ. 5 num. 25.lib. 1.

An communis ille loquendi vſus probari debeat.

5 Ex quibus multi negant, nõ neceſſe eſt probari hunc communẽ vſum loquendi, ſatis enim probari ex d.l. 1.cùm ſcribitur (ut iam diximus). hos tamen pro inteſtatis accipere debemus, veluti is tex.ſe referat ad eum loquendi modum: cùm (vt alij etiam dicunt) id non ſit ex communi vſu loquẽdi teſtificatum,per d.l. ſed potius ex eiuſdem leg.declaratione: nam & aliàs videmus plurimas leges & ff. & C. vſas eo verbo inteſtati,cũ loquerentur de impubere, videlicet in l. diuus,& iterũ in l.credendũ eſt,quę eſt vltima in 2.locis.ff.qui petant.tut.& in l. pater filiũ, §. vlt. ff.ad l.Falci.& in l. 2.§.impuberẽ cui pater,& iterum §.ſi mater hęreditatem.ff.ad S.C.Tert.et d. l.in teſtamento,la 1.et ibi Ang.in 4.not. Saly. in vlt.not. Phil. Dec.in 5.not.Cod. de teſt.milil.et d.l. 2.in prin.C.de impub.et alijs ſubſt. & l. poteſt,et ibi Alex. et Fran.Are.ff.de uulg. et pupil.

Ad idem.

6 Sed ex his legibus maximè tibi annotãda eſt d.l.credendum,ff.qui petãt.tutor.vt ex qua probatur, id etiam procedere, cùm inteſtatus poſitus eſt in conditione,licèt cõditio ſemper ſit implenda in forma ſpecifica.per l. qui hęredi, et l. Męuius,ff.de cond.et demon.ob idq; etiam ille tex.fuit admodum in id quod diximus expenſus et commẽdatus ab Alex.qui eum dicit not.in d. l.generaliter,col. 2.verſ.quintò per hoc videtur, C.de inſtit.et ſubſtit.et Fran.Are. qui item multum extollit, et dicit valde no.in l. 1. col.9. verſ. ſecundò quia ex quo hæres, ff. de vulg.et pupil. ſubſtit.et in d.l.Centurio,col. 2.verſ.adde etiam in quantũ Bar.dicit,eo.tit.et Iaſon qui illum dicit not.licèt, inquit,non allegetur ad id propoſitum, in d.l.poteſt,col. 2.verſ.adde etiam ꝙ conditio,eo.tit.et conſ. 196. in prænotato themate, col.6.verſ.non obſtat ſecundò, lib. 2.

Ad idem.

7 Similiterq; ſunt leges vtentes his uerbis, ab inteſtato,in ſucceſſione pupillorum, vt in l. qui duos.in prin.ubi Soc.in 1.not.ff.de reb. dub. et in l.Lucius,ff.de vul.et pupil. et in l.ſciant,C.de legit. hære. et in l. omnem, C. ad S. C. Tertul. Quanquam ſunt qui faciunt differentiam inter mentionem inteſtati, et hęc uerba ab inteſtato: vt ſcilicet illud non comprehendat pupillum, hoc comprehendat, et inter alios Sali. Fulg & Cor.in d.l.cũ antiquioribus,C.de iure delib.idẽ Fulg.in d.l.generaliter, in prin.et ibi etiã Alex. col.pen.verſ.nunc venio ad ſecundũ,et Cor.col. vlt.C.de inſtit.et ſubſtit.et iterũ ipſe Fulg. d.cõſ. 48.in 2.dubio.Corn.d.conſ.336. col. vlt. lib. 1. Soc.latè conſ.35.punctus ſuper quo, per totum illud conſ.lib. 3.vbi in fi.dicit eſſe hæreticum diſcedere ab hac opinione. et dicto conſ.81.lib.4. et Iaſ.conſ. 130.prima cõſideratione,col. 1.verſ. nec obſtat ſi contra.lib. 1.Carol. Ruin. conſ. 20. circa caſum de quo quæritur, col. ult. uerſ. nec etiam obſtat ſi dicatur,lib. 2.Ludo.Gozad.d.cõſ. 35.col. 2. uerſ. ſeptimò conſiderandum. Paul. Pariſ.d.conſ. 22.in multis locis.Et Mari.Soc.iun. d.conſ.3.col.6.uerſ. aliquando uerò ſtatutum, lib. 1.& cõſ. 10.ſi in præſenti conſultatione,col. 1.uerſ.aliquando uerò ſtatutum,eo. lib. 1. Et facit quod conſuluit Calderi. conſ ſextò, an ſtatutum quod ſimpliciter,ſub tit.de conſtit,

De eadem re.

8 Sed ꝙ nihil inter hæc interſit, videtur noluiſſe gl.in d.l.cum antiquioribus,in uerbo,fuiſſe,iuncto tex.et ibi Corn.col.pen.et Cyn.in d.l. 2.C.qui teſt.fac.poſſ.Bar.in d.l. 1.ff. de ſuis & legit.Alb.non obſcurè in tractatu ſtatutorum,in 3.par.quęſt.121.ſuprà citata.Ang.et Ro. in d. l. in teſtamento,C.de teſt.mili.Nico.Neap. et Bal. in d.l.inteſtato.ff.de leg.tut.idem Bal.in d.l.ſi is qui,C.ſi pend.appel.mors interuen.Ang.d.conſ. 99.et d.conſ. 104.Ioan.Fab.in d.§. 1. Inſtit. de hære.quę ab inteſta.defer.et omnium clariſſimè Card.Flor.d.conſ. 11.in ultim. dubio. Alexand. ſibi contrarius, d.conſ. 115.lib. 1. et Philip.Dec, d.conſ.366.colum. 2.num. 5.et ſeq.et Caro.Rui, d.conſ. 50. col. 2.uerſ.ſed præmiſſis, et iterum

col. 4. verſ. & adhuc opinio, lib. 5. & Maria. Soc. d. conſ. 23. col. 7. nu. 19. lib. 3. & alij multi ex his quos ſuprà citauimus. Hanc enim, inquiunt, eſſe magis verborum, quàm rerum differentiam.

De eadem re.

9 Sed et in hoc ſunt qui diſtingunt, an hæc verba, ab inteſtato, iungantur defuncto, ita videlicet, deceſsit, vel mortuus eſt ab inteſtato: an verò hæredi, ſcilicet ſucceſsit ab inteſtato: ut primo caſu, idem ſit ac ſi diceretur, deceſsit inteſtatus, vtpote quòd ea verba referantur ad ipſum defunctum: in ſecundo autem caſu, qui refertur ad hæredem, ſumus extrà illud dubium, an pupillus dicatur inteſtatus; de quo per Bald. d. conſ. 36. de iure communi, ibi, aliud eſt ergo, lib. 4. & Soci. in d. l. qui duos, in princ. per illum text. ff. de reb. dub. & Lud. Gozad. d. conſ. 35. col. 4. verſi. præterea aliter reſpondeo. & Paul. Pariſ. d. conſ. 22. colum. 14. verſicu. ex quibus infero; & mult. ſeq. lib. 2.

10 Alij item diſcrimen faciunt inter inteſtatus, & ſine teſtamento. et inter hos, Imo. in d. l. Centurio, vbi ſuprà citauimus, ff. de uul. et pupi et Raph. Fulg. in d. l. generaliter, in prin. col. 1. verſ. nota primò quòd non eſt. & Ro. in d. l. in teſtamento, le 1. col. 3. verſ. aduertendum tamen, C. de teſta. milit. Sed contra hos eſt tex. in ea ipſa l. generaliter, & ibi gl. in verbo, ſine teſtamento, quæ eſt 1. vbi omnes propè de hac re diſputant, ubi per eos videre poteris. & Pau. Pariſ. d. conſ. 22. vbi ſuprà, nu. 86. lib. 2.

An inter pupillum, & alium inteſtabilem.

11 Alij quoq; dicunt intereſſe inter pupillū, & alium inteſtabilē, vt videre licet apud Alex. qui id ſibi adſcribit, in d. l. generaliter, col. pen. & d. conſ. 115. & Soc. d. conſ. 35. libr. 3. & Philip. Dec. d. conſ. 366. nu. 5. & 6. & conſ. 563. duo dubia, col. 2. verſ. his relatis, & ſeq. Item alij, vt hoc iungam, dicunt intereſſe inter eum pupillum, cui pater teſtamentum fecit, vel ſecundas tabulas: & eum cui non fecit, de quo latè Paul. Pariſ. poſt alios multos, dict. conſ. 22. lib. 2.

12 Sunt & poſtremū qui dicunt referre vtrū ſtatutum de quo quæritur, ſit odioſum, an fauorabile ſiue ratione naturali ſubnixum, vt Bald. in d. l. ſi is qui in fin. C. ſi pend. appel. mors interue. & in d. l. inteſtato, ff. de legi. tut. vbi etiam declarat quomodo intelligitur, an ſtatutum ſit odioſum, an fauorabile. & in d. c. 1. titu. de ſucceſſ. feud. lib. 1. & conſ. 141. quæritur an pupillus. lib. 3. & conſ. 83. præmittendum eſt ad euidentiam, in fi. lib. 5. & alibi in omnibus propè locis ſuprà allegatis, licet alij pleriqne id indiſtinctè teneant.

De eadem re.

13 Vides igitur maximum inter eos omnes, qui de hac re locuti ſunt certamen eſſe: & ſi tibi lubet, videbis omnes multis, magniſq; rationibus ſubnixos, quas tamen referre ſuperſedimus, contenti loca quibus id tractant tibi deſignaſſe, præſertim quòd earū bona pars nihil, aut parum ad noſtras de hac re conſuetudines pertineat. Nā & aliæ, & quidem maior pars earū loquuntur de hærede, quem dicunt eſſe faiſitum, & ſic haud dubiè pertinent ad hæredes pupillorum, & aliorum inteſtabilium: alię loquuntur de hæredibus ab inteſtato, quo certè caſu eſſemus in illa diſputatione, an inter inteſtatus, & ab inteſtato aliquid interſit quātum ad id quo agimus pertinet, ſi tñ inteſtatus, non niſi de inteſtabili, id eſt, eo qui teſtari non poſſit, intelligatur.

Authoris opin.

14 Scio autem in noſtra Gallia, ex communi vſu loquendi, doctorum, & aliorum, nihil inter hos intereſſe. Ideo vt concludam hoc caput, in caſu noſtræ conſuetudinis, putarim, & hæredē ab inteſtato, & pupilli, & alterius inteſtabilis eſſe faiſitum, & ita vtimur. Nec interim ſilentio prętéribo D. Carol. Molinęum, qui huius eſt noſtræ opinionis; in addit. Alex. in d. conſ. 115. li. 2. poſt relatas copioſiſſimè omnium opiniones.

VIII. DECLARATIO.

1 Octauò declara, vt id ſtatutum procedat, etiā in bonis defuncti epiſcopi, aut alterius, in quibus hæredes ſuccedunt ex conſuetudine, ſemota illa controuerſia iuris communis, de qua latè per Imo. & alios in c. cum in officijs. de teſt. Bal. conſ. 313. pręmittēdum eſt ad euidentiam. lib. 2. Pan. poſt antiquiores, in c. cùm eſſes. extrà, eo. tit. & latiùs in c. vt vnuſquiſq; de pecu. cler. & Io. Ana. conſ. 87. circa dubium de quo agitur, per totum, & ibi Ludo. Bologn. in additio. & Firmia. in tract. de epiſcopo, parte 4. lib. 4. in multis locis. & Corne. conſ. 314. videtur in pręſenti conſultatione, per totum, lib. 3. & Soc. cōſ. 91. caſus ſuper quo in ff. dub. lib. 1. & Nic. Bello. qui alios multos citat, conſ. 3. curatus eccleſiæ, propè per totum. Cuiuſmodi conſuetudo eſt apud Treccenſes. c. 106. Caluimōtenſes, c. 86. Victriacenſes, c. 85. Pictauienſes, c. 220. Aruernienſes tit. *des ſucceſſions*, §. 55. eodēq; vlt. Borbonienſes, c. 310. Bleſenſes c. 128. Engoliſmenſes, c. 97 Marchiēſes, c. 258. Niuerniēſes, tit. *de ſucceſſions* c. 21. Senlitenſes, c. 170. Valeſienſes, c. 92. Britonenſes, tit. *des ſucceſſions*, qui eſt 22. c. 2. Et hanc dicit generalem Francię cōſuetudinem. D. Cos. Gui. in §. item quòd ſi eccleſia. in verbo acquiſitos: tit. de Annot. in pragmat. ſanctio.

An valeat cōſuetudo vt ſuccedat.

2 Quæ quidē conſuetudo an valeat (ut id obiter dicam) diſces ex Inno. in d. cap. cùm in officijs col. 1. in verbo, remanere. & ibi Panor. col. 2. verſ. ſecundò fallitur, & alijs. de teſta. Bald. in c. vlt. col. 4. verſ. quæro nunquid valeat generalis. de cōſuet. Pan. in c. cùm tibi in 1. not. de verb. ſign. et Roch. Cur. in repe. c. vlt. col. 17. verſ. quarto infertur. de conſuetu. Et ex eo quod in ſimili tractat Ioan. And. in c. nemo poteſt plus iuris. de reg. iur. lib. 6. in Mercu. & Calder. col. 2. quis ſuccedere debet. col. 1. ſub tit. de pec. cler. & Domi. in cap. vlt. col. 3. verſ. ad tertiam de quibus: de offic. ord. libr. 6. & Barbat. in cap. vltim. colum. 5. verſ. quando autem dicatur de pec. cle. & Cor. d. conſ. 214. col. 2. ſub litera B. lib. 3.

3 His igit locis (vt redeamus) & alijs eadē cōſuetudine

Redit ad principalem quæſtionem.

ſuetudine utẽtibus, imò & alijs quoq; in quibus hæredes ſuccedunt, ſecundũ diſtinctionem iuris communis, ipſi hæredes ſunt ſaiſiti ex hac noſtra conſuetudine, ut expreſsè dicit D. Boer. in cõment. conſue. Biturig. tit. *des couſtumes concernãs teſtamens*. §. 6. col. vlt. & ante eum, licet non alleget, D. Bened. in repet. c. Raynucius. in verbo, mortuo itaq; teſtatore. le 2. nu. 72. de teſta. quod & dicit ſentire Io. Fab. in §. ſi viuo. Inſtit. de rer. diuiſ. Sed ne erres, lector amantiſſime, nullus eſt §. huiuſmodi in eo. tit. & credo. ꝙ voluit allegare §. is verò. eo. tit. vbi ipſe Fab. col. 1. quærit, an rectores, & prælati eccleſiarum faciant ſuos fructus beneficiorum, quos iam perceperunt ad inſtar fructuarij. quod videtur, inquit, ſed hoc iure non eſt verum, ꝙ non tranſmittant ad hæredes. c. ad hęc. de teſta. & cap. vlt. de offi. ord. lib. 6. Si tamen eſſet alia conſuetudo, videtur, inquit, idem quod in alio uſufructuario: & nihil amplius dicit, quod ad hanc rem, de qua tractamus, propius accedat.

4 Et ego ſanè cenſeo hæredes epiſcopi, vel ſacerdotis hoc iure conſuetudinario vti, vt hęredes ſecularium: tum quia hæc generalis conſuetudo vbiq; eſt introducta, & approbata à clericis, ſimul & laicis, vt videre licet ex proceſſu verbali, quem vocant, earum conſuetudinum. Ideo & ea clericos ligat, ut voluit Bal. in c. cùm veniſſent in 2. no. de eo qui mit. in poſſ. & ibi quoq; Ioan. Lig. & Pano. etiam in 2. no. ita intelligentes eum tex. in quo Papa mandat decidi cauſas clericorũ ſecundum conſuetudinem patriæ, & illum text. dicit ipſe Bal. ad hoc multùm not. & idem etiam voluit idẽ Bal. in c. imperialem. col. 3. verſ. quęro nunquid ſi ex conſuetudine. & ibi etiam Mart. Laud. col. vlt. verſ. & nota valere cõſuetudinem. tit. de prohib. feud. alien. per Frid. Io. Ligna. in c. quod clericis. & ibi Franc. Aret. col. vlt. de foro compet. Anto. in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ. colum. pen. verſ. ſi quæritur an ſtatuto. & ibi etiã Imo. col. 4. verſ. extra glo. tangunt hic docto. & Fel. col. 34. verſ. ſecundus caſus, & Philip. Dec. col. 20. verſ. non obſtant iura allegata, extrà de conſtitut. Imo. in cap. ad noſtram. in 1. not. per illum text. & ibi Felin. colum. 2. de proba. Panor. in cap. cum cauſa. in 3. notab. per eum tex. à contrario ſenſu, de re iudic. & conſ. 72. circa primũ breuiter. col. 2. verſ. pręterea Papa. lib. 1. Alexan. conſ. 211. ponderatis his omnibus. colum. 1. lib. 2. Fran. Are. conſ. 45. viſis articulis. poſt prin. Card. Alex. in c. 1. in fi. 10. diſt. & in c. qui clericus. colum. 1. tit. ſi de feud. fuer. contro. inter do. & agna. Roch. Curt. in repet. cap. ultim. in 1. limit. 11. quæſt. de conſuetud. & neminem reperi (ſi non fallor memoria) qui contrarium dixerit, præter Barbat. conſil. 65. referam in medium. colum. antepen. verſicul. nec eſt vera reſponſio aliquorum, lib. 4. vti etiam diximus in noſtro tractatu Retractuum, tit. 1. §. 1. gloſſ. 13. in verbo, *l'achetcur*, num. 2.

5 Tum quia etiam aliàs clerici ligãtur ſtatutis, & conſuetudinibus diſponentibus de ſucceſſionibus, ſiue reſpiciamus hæredes clericos ad eorũ admiſſionem, uel etiam excluſionem, ſiue etiam defunctos clericos, vt ſcilicet in ſucceſſionibus eorum ſeruentur ſtatuta, & conſuetudines locorum, vt plenè diſſeruimus in noſtro trac. de iure Primigenio. q. 43. qua plenè tractauimus, an conſuetudo primogenitos præferens, liget ſecundogenitum clericum. & q. ſeq. qua etiam tractauimus, an econtrario primogenitus clericus gaudeat ea conſuetudine. & iterũ quæſt. ſeq. qua item quæſiuimus, an ea locum habeat in ſucceſſionibus clericorum defunctorum, vt ibi videre poteris. *Clerici ligantur ſtatutis & conſuetudinibus diſponentibus de ſucceſſionibus.*

QVARTA PARS EORVM quæ reſpiciunt res, quæ ſeptem declarationibus conſtat.

Prima declaratio quartæ partis.

1 PRimò declara, vt procedat in his rebus, quarũ defunctus poſſeſſor erat tẽpore mortis ipſius. Nam ſi eo tẽpore non poſſidebat, nec in eius hæredẽ tranſit poſſeſſio, neq; enim in ſuũ hęredem ſaiſire poteſt per ſuã mortem, de eã re, cuius ipſe ſaiſitus non eſt, dũ moritur. l. traditio, ff. de acq. rer. domi. & l. nemo plus iuris, ff. de reg. iur. & ibi concordant. per gl. & Philip. Dec. Et ſi verè eam rem tradere nõ poteſt, nec fictè quoq; poteſt. l. ſi filiusfamilias, & l. ſi ſeruus, ff. ſi cer. pet. & l. 2. & 3. ff. pro ſocio. Bald. conſilio 146. quod incip. à libello, verſiculo ſed hic eſt aduertendũ, lib. 4. diximus in tract. Conſt. poſſeſ. in 3. parte, limit. 1. nu. 3. incip. cuius ſententiæ, vt confirmaremus eam, multorum in ea limitat. à nobis citatorum opi. quę negat per conſtitutum eius qui non poſſidet, transferri poſſeſſionem. *Hoc non procedit in rebus quas defunctus non poſſidebat.*

2 Et id omnino perpetuum eſt, vt poſſeſſio quæ nulla eſt continuari non poſſit, vt voluit Bar. in l. Celſus, col. pen. verſ. vel quando dicitur continuata, ff. de vſuca. prout illum citat Maria. Soci. iunior conſ. 18. viſo themate ſupraſcripto, col. 4. verſ. ad primum itaq; fundamẽtum, lib. 2. Et id quidem perſpicuum eſt, vel ſi nullam eius rei autoritatem haberemus, quomodo enim res quæ non eſt, continuari poteſt? *Poſſeſſio nulla continuari non poteſt.*

3 Nam & in ſimili videmus, ꝙ hæres non iuuatur beneficio l. vlt. C. de edi. diui Adria. tol. niſi in ijs rebus quę defuncti, tẽpore mortis fuerunt, vt patet ex textu in d. l. vlt. ibi earum rerum quæ teſtatoris, tempore mortis fuerunt, ibi Bar. col. pen. verſic. ſecundus caſus, Albe. colum. 3. verſ. item oppo. quia in tex. Sali. colum. 4. verſic. nunc videamus de quinto, & Paul. Caſt. col. 2. *Idem in interdicto quorũ bonorum.*

verſ.quartò requiritur,& recẽtiores, & Roffre. in ſumma eiuſdem tit.verſ.ſed illud queritur de eo quod dicit.Et idem in interdicto quorum bonorum,vt ſcribitur in l.2 ibi,quæ cum moreretur,eius fuerunt, C.quor. bonorũ.Cy. in l. 1.in 2.q.& ibi Bar.col.vlt.verſ.ſed hoc interdictum, & Sal.etiã col.vlt. eo. tit. Et in petitione hęreditatis, l.item veniunt,§.itẽ non ſolum,ff.de peti. hæred.& latè Alex.conſ. 183. viſo puncto quæſtionis præmiſſę,poſt prin.lib. 5.Pet.Ferr.tit.for. libel.quo petitur hæred.ex teſt.in verbo, iniuſtè, occupauit,poſt priu. & Maria.Soc. iunior conſ. 77.licet in præſenti, col.vlt.nu.160. lib.1.

4 Et ita in caſu noſtræ cõſuetudinis voluerũt non obſcurè,Alouiſius de Lucis, inter conſ.Bal. conſ. 436. quidam creditor, col. 2.lib. 3.Rap. Fulg.ſi non oſcitanter legatur,conſ.194.proponitur quod domina Antonia,col. 2. verſ. etſi dicatur,iuncto verſ. quinimo illud fortiùs. Alex. conſ.83.viſa facti narratione,col.1.verſ.quia reſpondeo,lib.2.iũcto eo quod ſcribit,col.2.verſ. & cum iam ante.Iac.à S. Georg.in l. ſorori, ver. aliam pulchram limitationem, C.de iur. delib. vbi id dic.t pulchrum mirabile & perpetuò mẽti tenendum Iaſ.conſ.147. præſens conſultatio, col.7.verſ.ſed præmiſſis non obſtantibus, lib. 2. Gui. Bene. omnium expreſſiſſimè in repet. ca. Raynutius, in verbo,mortuo itaq; teſtatore,le 2. nu.72.& 77.Fran.Cur.iunior conſ. 108. Sacratiſſimæ Trinitatis, & c.circa controuerſiam,col. 5.verſ.nec obſtat etiam præmiſſę concluſioni.& conſ.110.pro habenda clara reſolutione,col.8. verſ.retento igitur præmiſſo.& conſ.168.Sacratiſſimę & c.habita diligenti conſideratione, col. vlt.in prin.& D.Boër.deciſio. 172. dominus vita nunc functus, col. 3. nu. 14. Et ante hos videtur voluiſſe Oldra.conſ.139.ad habẽdam aliqualem notitiam, in 7.dubio, & in ſimili ſtatuto huic noſtræ conſuetudini.voluit Signo. conſ. 250.ſuper dubijs ſeu quæſtionibus, col. 1. in fi. verſ. 2.ex tenuta.

5 Quod tamen intelligendum eſt,ſi defunctus omnem poſſeſſionẽ amiſiſſet,ita vt nec naturalẽ, nec ciuilem tempore mortis ſuæ habuiſſet, vt quia rem vendidiſſet,aut aliàs alienaſſet,& poſſeſſionem omnem tradidiſſet, vel quia etiam animo ciuilem non retinuiſſet, cum ab alio ſpoliatus naturali poſſeſſione fuiſſet. Quod ſi hanc ciuilem retinuiſſet,fuiſſetq; intra tempus intentandi remedij poſſeſſorij retinendæ,heres ipſius in quẽ tranſlata eſſet ea ciuilis poſſeſſio,vi huius ſtatuti (ſecundum ea quæ diximus ſuprà in 3. declaratione 3.partis) poſſet intentare id remedium aduerſum eum qui eam poſſeſſionem, etiam ante mortem illius occuparat, vt ipſe defunctus potuiſſet,modò is ſit intra annum turbatę poſſeſſionis, vt dicemus in ſimili,in 5.parte. declar.3.nu.14.incip.& ita certè.

II. DECLARATIO.

1 Secundò declara,vt id ſtatutum generaliter non procedat in re,cuius poſſeſſio cohæret perſonæ.nam cum huiuſmodi res non veniat in portionem hereditatis,vt no.in l.item videndum,ff. de pet.hæred.eadem ratione non debet intelligi tranſire poſſeſſio. Nam ea iuris eſt regula, vt licet hæres aliàs ſuccedat in omne ius defuncti, non tamen ſuccedat in ius perſonale, l. hæres in commune, ff. de acq. poſſeſ. vnde & ſtatutum transferẽs ipſo iure poſſeſſionem defuncti in hęredem,ita quoq; debet intelligi,cùm recipiat interpretationem à iure communi, per no.in d. l. vlt.§.in computatione, C.de iure delib.& in l. 2. C.de noxal.& in c.cum dilectus de conſuetu. Et ita nuncupatim voluit Rapha. Commen. conſi. 173.Galuanus,colum.vlt.& ſequitur Iaſ.d.conſ. 147.præſens conſultatio,col.10.verſ. item vltra prædicta,lib. 2.Fran.Cur.iunior in l.vlt.col.pen. verſicul. 2.reſtringitur, C. de edict. diui Adria. tollen. & Anto.Rube.conſ.121. dominus Ioannes, colum. 1.

2 Et certè id minimè dubiũ eſt,cùm aliàs ſemper iura perſonalia, perſonam non egrediantur, ſed cùm ea extinguantur, nec tranſeant ad hæredes, l. quia tale, ff. ſolu. matri. & l. in omnibus cauſis, & l.priuilegia,ff.de reg.iur. & c. priuilegium.eo.tit.lib.6.cum concord.adductis per gl. & doct.in illis locis quibus adde c. hinc eſt, circa medium, 16.q.1. *Iura perſonalia non egrediuntur perſonam.*

III. DECLARATIO.

1 Tertiò (& hæc quidem proximè accedit ad præcedentem declarationem) hanc conſuetudinem generalem declara, vt non procedat in re, cuius poſſeſſio erat apud defunctum vi præcarij. Nam cum precarij virtus non tranſeat ad hæredes,l.cum precario aliquid,§.1.ff.de precar.& id ſtatutum,ſiue decretum, ſiue etiam conſuetudo debeat ita interpretari, vt minus lædat ius commune quam fieri poteſt, d.l.2.C. de noxal. & d. c.cùm dilectus, de conſuet.ideo debet intelligi, quando poſſeſſio erat apud defunctum ex cauſa de ſui natura tranſitoria ad heredes: quia ſicut ad eos tranſit virtus ipſius cauſæ, ita videtur ſtatutum voluiſſe quod tranſiret ipſa poſſeſſio, ſed virtus precarij nõ eſt huiuſmodi.Ita expreſsè voluit Alex.conſ. 153. circa litem vertentem inter filios, col.1.ver.& poſito quòd virtute,lib.6.quẽ ſequitur Chaſſan.conſ.59.ex viſione proceſſum, colum.pen.verſ.item etiam vt conſtat.

2 Attende lector, quia ſi intelligas de hæredibus concedentis,id eſt,cõſtituarij (ita enim eum voco ad cuius commodum fit conſtitutum, de quo & Alex.in d.conſ.loquitur) non eſt verum id conſtitutũ non tranſire ad hæredes, cũ tex, ſit expreſſus in contrariũ in d.l.cum precariò,§.1.& in l. quæſitum eſt,§.1.& in l.cùm precariò quis rogat.eo.tit.& in c.vlt.extrà,eo.quoq; tit. & latè diximus in noſtro tractatu Cõſtituti poſſeſſorij, in 2.parte,in 12.ampliat.Et ratio Alexãdri eum deficit in caſu de quo loquitur.Ideo contrarium eius quod dicunt ipſe Alex.& Chaſſan.in precario, *Declaratio.*

rio,expreſsè tenuit Alouiſius de Lucis,valentiſſimus doctor,& aduocatus Vincentinus,vt eũ appellat Bald.inter conſilia ipſius Bald. conſ. 436. quod incip.quidam creditor habens plures, col. 1. & 2. lib. 3. & ibi quoq; Bal.in addit. eiuſdem conſ.& dicit ipſe Alouiſius ita conſuluiſſe in ciuitate Vincentiæ Raynucium, Forli. Richar.Sal. & Argenti.

IIII. DECLARATIO.

1 Fateor tamen (& hæc erit pro quarta declaratione) q̃ ſi poſſeſſio erat apud defunctum, ex cauſa ad hæredes non tranſitoria, huiuſmodi poſſeſſio ad eos non tranſiret, per illam Alex.rationem, quæ optima eſt, ſed malè ad caſum precarij aptata. Et ipſius rationem generaliter, ſine mentione precarij refert, & ſequitur Catel.Co. in memor.incip.decreto Mediolanenſi, colum. 2.in prin.

Hæres hæredis, venit appellatione hæredis.

2 Et ad hoc optimè facit quod in ſimili dicitur,q̃ licèt appellatione hæredis veniat hæres hęredis.l.hæredis appellatio,& l.ſciendum, ff. de verb.ſignifi.& latè diximus ſuprà, in 5. declarat. 2.partis, id tamen nunquam obtinet in re, quæ de ſui natura non eſt tranſitoria ad hæredes,de quo habes text.& exemplum in l.antiquitas, C. de vſufruct.& voluit ipſe Alex.in l. Gallus,§.etiã ſi viuente parente,col. 3.verſ.vnum tamen non omitto,ff.de liber.& poſth.& l.in annalibus, C. de leg. & Catel. Cota in memoria. incip. hæredis appellatione comprehẽditur, in 2. limitatio. vbi dicit hinc fieri, quod ſingu.dicit Bal.in l.vlt. col.2.in 6.oppoſitio. C.de hære. inſtit. q̃ ſi quis acquiſiuit feudum,vel emphyteuſim pro ſe, & hæredibus, intelligitur tantùm de proximis hæredibus,non de hæredum hæredibus:quod & ſequitur,& dicit etiam ſing.Iaſ.in d.l.in annalibus, in fi. vbi tamen id reprobat, vt & nos diximus in d. 5.declaratio. 2.partis.

V. DECLARATIO.

1 Quintò declara,vt id ſtatutum non habeat locum in rebus feudalibus, vt expreſsè voluit Raph.Comen.conſ. 173. Galuanus, colum.vlt. verſ.nec obſtat q̃ poſſeſſio, ea ratione adductus, quam & nos ſuprà ex eodem adduximus,in prima declaratione tertiæ partis, quia vaſallus naturaliter tantùm poſſidet, vt dicit gl. in l. 3. §. ex contrario,in gl. 1.poſt prin.ibi item de re data,& in l.ſi vt certo, §.ſi duobus vehiculum, in verbo dominum,verſ.ſed qui ſunt qui ciuilem habent, ff.cõmo.& Iaſ.d.conſ.147.vbi nuper citauimus, li.2.& latè conſ. 152.vera & iuridica,per totum illud cõſ.lib.4.Frã.Cur.iunior conſ.108. Sacratiſſimæ,& c.circa controuerſiam,col. 7.verſ. ſed quod fortius.& conſ.110.pro habenda clara reſolutione,col.9.ver.præterea militat, vbi id dicit ſing.& in d.l.ult.col.pe.vbi ſuprà, de edict. diui Adria. tollen. vbi tamen dicit id non procedere in dubio, quia & in dubio feudum cenſetur eſſe hæreditariũ,vt declarat Bal. in c. 1.tit. an agnat. vel fil.cum allegatis per Alex. conſ. 10. ponderatis his quę in themate,col. 3.lib. 3.& alibi ſępe.

Alij qui idem tenent.

2 Sed & illud,videlicet,q̃ hoc ſtatutum non habeat locum in huiuſmodi bonis feudalibus, præter ſupradictos voluit Catel. Cot. ubi tamen videtur eſſe ſubdubius,in memor.incip.decreto Mediolanenſi,col. 2.ver.nunquid autem hoc decretum,& Ant.Rub.conſ. 121.dominus Io. col. 1.& iterum col. 3. verſ. ex præmiſſis igitur, rurſumq; col.vlt.verſ.& ſi dicatur.& Pau.Pariſ. cõſ. omnium 1.viſa facti narratione, colum. 25.verſ. & quia decretum iſtud,qui eſt ſub nu. 159.l.1.

3 Ad hanc autem opinionem fulciendam adducit Iaſ.in d.conſ. 152.lib.4.has rationes, nam id ſtatutum eſt correctorium iuris communis, quod & nos ſuprà diximus in præfatione, declaratio. 3.nu. 2.inci.ego uerò conſtanter,& ſeq. iura autem correctoria,uel exorbitantia,quę generaliter aliquid ſtatuunt, non obtinent in feudis, niſi de eis expreſſam mentionem faciant,quod ex eo videre licet, q̃ ſtatutum loquens de dote lucranda non habet locum in feudis c. 1. §. quamuis, & ibi Bal.tit.de inueſti.de re alie. fac. Bal. in c. 1.tit.an maritus ſuccedat vxor. in benefi. Alex. & alij in l. 1.C.unde uir & vxor.

Ad idem.

4 Cui quantũ ad id, adde alios id ipſum quoque ſcribẽtes,ſcilicet ipſum Bal.in auth.res quę, col. 2.verſ.quæro ex forma ſtatuti,C.communia de legat.& in c. 1.in prin.col. 3. verſ. quæro an conſuetudo, et ibi Car.Alex.col.6.uerſ.eiuſdem initij,tit.de prohib.feud. aliena. per Frid. lib. 2. Iac.Aluarot.in eo ipſo c. 1.§.callidis, et in d. c. 1. et ibi quoq; Mart.Laud.et Car.Alex.d.tit. an marit.ſucced.vxor.in benefic.et ipſum Aluarot.in c. 1.in prin.et ibi etiam Mart.Laud. tit. de inueſti. quam Tir.accep. à Semp. lib. 2. feud. eundem Mart.Laud. qui dicit ita publicè ſe diſputaſſe, in d.c. 1. §.quamuis, & ibi Card.Alex.d. tit. de inueſt.de re alie.fac.Barb.in rub. de rebus eccle. non alienan. char. pe. verſ. decimoquintò facit. Franc.Are.in l.2.col.2.uerſ.debes etiam ſcire, et ibi quoq; Frã.Rip.col.4.nu. 19.ff.ſol. matri.ipſe Iaſ.in l. 1.col. 6. uerſ. nota etiam quòd iſtud, C. de ſumma Trini.ubi ad hoc dicit eſſe ſingu. text. in d. §. quamuis, Albertus Bru. in dicto tractat. ſtatutorum fœminas repellentium, in 23. quæſtio.8.artic.

Lex 1.et auth. præterea,C.unde vir & uxor non habent locum in feudis.

5 Subiungit autem Iaſ. ut ad eum redeamus, d.conſ. 152.q̃ diſpoſitio l. 1.et auth.præterea, C. unde uir et uxor, non habent locum in feudalibus,ſecundũ Ro.et Alex.in utroq; loco. Cui item hoc adde,de priori eſſe bonum tex. in d. c. 1.tit.an marit.ſucced.uxor.et ibi Bal.qui eum no. ad limitationem dicti tit.C.unde uir et uxor, & alij, et idem etiam uoluiſſe ipſum Iaſ.in eadem l. 1.col.2.in 6.fallen.et ibi quoq; Philip. Dec. col.3.uerſ.6.et ult.Bened.in rep.c.Raynutius, in uerbo, et uxorem nomine Adelaſiam, num. 81. uerſ.4.fallit te teſta. et Steph.Bertr. conſ. 59.incip.uoluiſſem pro ſecuriori ſponſione,in 13.eodemque ultimo dubio, lib.2.

De eadem re.

6 De poſteriori verò, ſcilicet de d. auth. præterea, eſt etiam tex. in d. §. quamuis, ſuprà ſæpius citato, & voluit item ipſe Iaſon in eadem authẽ. præterea, col. 3. verſ. limita tñ, & ibi Franc. Pep. in repetitio. in fi. & Lauden. & Card. Alex. in c. 1. §. donare, vterq; in fi. tit. qualiter olim feud. alienari poter. lib. 2. feud.

7 Quibus proximum eſt quod voluerunt Bal. Aluar. & Card. Alex. ĩ d. c. 1. an mari. ſucce. vxor. per eum tex. quod huiuſmodi feuda non cõprę henduntur in ſtatutis, & quibus ſuperſtes coniugum lucratur certam partem bonorum alterius primi mortui, quod & ipſum voluit ipſe Bald. in c. 1. col. 3. verſ. quæro an conſuetudo quæ diſponit, tit. de prohi. feud. ali. per Frider.

8 Et quod etiã tradit Bened. in repet. d. c. Raynutius in d. verb. & vxorem nomine Adelaſiam, nu. 787. ꝙ conſuetudo, vel ſtatutum faciens, virum & vxorem communes in acquiſitis, factis conſtante matrimonio, non habet locum in feudis acquiſitis, per d. c. 1. an mari. Imò illud perpetuum eſt in omni ſocietate, vt ſcilicet, ſocius qui durante ſocietate acquiſiuit feudum, non teneatur illud communicare alteri ſocio, vt pulchrè conſuluit Alexan. conſ. 48. diligenter proſpectis, col. 2. verſ. ſed his non obſtantibus, lib. 2. Sed id in Gallia non ſeruamus, in qua feuda ſunt patrimonialia, vt dicemus infrà num. 25. Et id etiam tenet Chaſſaneus in commẽtarijs conſuetudinum Burgundiæ, tit. *Des droicts appartenans à gens mariez*, §. 2. gl. vlt. col. 3. verſ. limita iſtam conſuetudinem.

Nec in reſcriptis.

9 Subdit item ipſe Iaſon dicto cõſ. 152. in reſcriptis ſimpliciter impetratis, non comprę hendi res feudales, niſi de illis facta ſit ſpecialis mentio, id enim ſignanter (vt ipſe loquitur) dicit voluiſſe Bal. in c. cùm ordinem, col. 2. uerſ. iſtud c. eſt argumentum, ꝙ non valet, de reſcrip. arg. illius text. ſed melius faceret tex. in c. ex parte B. circa medium, de for. compe. Cui item adde, idem ſcripſiſſe Philip. Dec. in d. c. cùm ordinem. colum. 1. & ipſum Iaſ. qui id dicit ſing. conſ. 224. principale dubium, libr. 2. & conſ. 70. ſuper vtraque, col. pe. verſ. confirmo & ſecundò, lib. 3.

10 Præterea, vt inquit idem Iaſon d. conſ. 152. in generali poteſtate legitimandi, non venit facultas legitimandi ad feuda, vt no. voluit Signo. conſ. 223. quidam dominus Ioannellus, quem refert, & ſequitur Card. Alex. in c. per venerabilem, §. quod autem, char. 11. verſ. quæro ſextò principaliter qui filij ſint legit. & idẽ ſimpliciter tenet Alex. conſ. 160. viſa legitimatione facta de domina Marmorina, col. 1. lib. 2. Sicuti etiam ſimpliciter legitimati, non intelliguntur legitimati, ad feuda, niſi nominatim dictum ſit de feudis, c. naturales. cũ gl. approbata p doct. tit. ſi de feu. fuer. cõtrouer. iter dom. & agnat. li. 2. feu.

De eadem re.

11 Hęc Iaſon, ſed cui adde quantum ad facultatem legitimandi. Soc. conſ. 3. in cauſa domini, col. 3. verſ. ſecundò quod dicta lib. 3. niſi tamen, vt dicit, ex verbis colligeretur de volũtate principis. & Guid. Pap. deciſio. 857. in generali. eundem Iaſ. d. conſ. 70. col. 4. verſ. hoc tamen non obſtat, lib. 3. Philip. Dec. in l. 1. colum. 2. verſ. ad prædicta, ff. ſi cert. peta. in lectur. Piſa. & conſ. 76. licèt in caſu, col. 1. & iterum vlt. & conſ. 389. viſa longa ſerie, col. 2. verſ. eodem modo videtur. Fran. Ripa. in l. 1. col. 8. nu. 53. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. Licèt non placeat Lancel. Gali. in lib. 2. col. 3. verſ. ex hac concluſione, ff. de verb. oblig. innixo autoritate Socin. d. conſ. 3. lib. 3. qui tamen (vt diximus) contrarium tenuit.

De eadem re.

12 Quantum autẽ ad legitimationem ipſam, addes illud ipſum quod dictum eſt, voluiſſe Hoſtien. Io. Calder. Ant. & Card. Floren. in c. lator, extrà, qui filij ſint legit. Oldra. conſ. 247. factum tale eſt: quidam rex, in vltimo dubio. Bal. conſ. 129. ad euidantiam, in prin. lib. 3. Cald. conſ. 5. an naturalis, tit. de feud. Petr. Ferra. tit. for. libel. quo agit. ad teno. feud. in verbo, nec ſuperſtitibus, col. 2. ver. vnde quęritur. Steph. Bertr. conſ. 112. viſis quibuſdã, nu. 25. li. 2. ipſum Lãcel. Gali. ĩ d. l. 2. col. 3. verſ. limita modo, de verb. obli. Ant. Rub. qui alios citat, conſ. 33. circa dubiũ, col. 1.

Feuda nõ comprahenduntur in generali renunciatione.

13 Addit ipſe Iaſ. vbi ſuprà, feuda non contineri in generali renũciatione, niſi de illis ſpecialis mentio facta ſit, ſecundum Bal. in auth. in ſucceſſione, ad fi. C. de ſuis & legi. arg. l. de creationibus, C. de Silen. & decurion. lib. 12. Nec item in generali alienatione bonorum, niſi item ea ſint exrpeſsè nominata, per tex. no. in d. c. ĩ generali, tit. ſi de feu. fuer. contro. inter domi. & agn. & in c. 1. ad fi. tit. de ca. qui cur. vend. an intellig. beneſ. vendit. lib. 2. feud. & tandem concludit ex illis omnibus, huiuſmodi ſtatutum, ſiue decretum continuans ſimpliciter poſſeſſionem defuncti in hæredem, non habere locum in feudis; cùm de illis mentio ſpecialis facta non fuerit.

Idem de generali renunciatione.

14 Tu autem ad illud primùm de generali renunciatione, adde ipſum Bal. in c. 1. col. 3. verſ. ſed quid ſi filius viuo patre. & ibi Iaco. Aluaro, col. pen. verſ. item addit, tit. an agn. vel fil. def. poſſ. rer. ſeud. repud. hęre. li. 2. feud. eundẽ Bal. conſ. 437. quædam puella fuit dotata, colum. vlt. lib. 1. Mart. Laud. in d. c. in generali, tit. ſi de feu. fue. cõtro. Franciſ. Aret. qui id dicit not. in l. qui ſuperſtitis, col. 5. verſ. iterum in renunciatione, ff. de acq. hæred. Soc. conſ. 74. ſuper controuerſia, col. 2. verſ. 4. concluſio, li. 3. Card. Alex. in ca. 1. tit. de eo qui finem ſec. agna. de feud. pater. lib. 2. Caro. Rui. conſ. 24. ſuper his. col. 1. nu. 4. lib. 1. Iaſ. in l. Gallus, §. quidam rectè, col. pe. in prima lect. ff. de lib. & poſth. vbi id dicit ſing. & conſ. 96. dominus Boniuannes, in fi. lib. 1. & conſ. 207. in præſenti, in prin. lib. 2. quibus locis dicit de hoc eſſe bonum tex. in d. c. 1. titu. de eo qui finem fec. agna. & conſ. 7. pro reuerendiſſimo, colum. 5. verſ. 2. facit, lib. 3. Phil. Dec. in d. l. 1. ff. ſi cer. pet. & d. conſ. 389. vbi ſuprà, & Catellia. Cotam tu memo. incip. feudum debet. & Matth. Afflict.

ſtict.in conſtim.Sicil.incip.hac edictali. col. pen. verſ.in eadem, ibi, voluit quidam.

Idem de generali alienatione.

15 Ad alterum de generali alienatione, adde glo.in dicto c.1.& ibi Card.Alex.col.2.in 1.not. d.c.de cap.qui cur.vend. Mart. Lauden. & enndem Car.in c.1.vtrunq; in fi.tit.de inueſti.de re. alie.fact.Alex.latè conſ. 16. viſo dicto themate, col. 2. ver. qnod autem ad bona, lib. 2. & conſ. 168.requiſitus,col.2.verſ.fortificantur prędicta, lib. 2. quod iterum repetitur conſ. 20. lib. 5. & Ludo.Gozad.conſ.26.in cauſa illuſtriſſimorum, col.9.nu.51.

16 Proindeque nec in generali donatione bonorum,feudum continetur,Guid.Pap.conſ.214. circa materiam.col.4.verſ.ſed in caſu, & rurſum col.6.verſ.ſed reſtat aliud, & conſ.ſeq. vertitur q.col.1.& conſ.218. indubitanter, col.pen.verſ. ad octauum. Vti nec conſequenter in generali hypotheca,ſiue obligatione bonorum. Spec. in tit.de pignor.in prin.verſ.vlt.Bal.in c.1. in prin. col.1.verſ.ſed nunquid ſi contrahat,& ibi Mart. Laud.& Card.Alex.vtrũque col.2. verſ. nota ſecundum, tit. de prohib.feud.alien.per Frid.lib. 2.feud.Paul.Caſt.in l.tutor,§.vlt.ff.de pign. act. Rom.in l.ſi conſtante,in prin.ff.ſolu.matri.Alex. d.conſ.16.colnm.vlt.lib.1.& conſ. 168.requiſitus,col.2.verſ fortificantur prædicta,lib.2.quod repetitur conſ.20.lib.5.& idem Alex.conſ. 2. ex narratis,in prin.lib.4. & conſ. 124.ſuper primo, col.3.eo.lib.4.& cõſ.41.viſo themate,col.1. lib. 6.quod & repetitũ eſt cõſ.95.eo. lib. 6. &.Guid. Pap.in omnibus ferè conſ.ſuprà citatis, Iaſ. conſ. 6. cuius initium,exhibentur,colum. 8. uerſ. nec obſtat tertium,lib.3.& Matt.Afflict.in d.conſtit. Sicil.incip.hac edictali,vbi ſuprà, col.pen.

Nec ſub diſpoſitione authen. res quæ.

17 Nec ſimiliter compræhenduntur ſub diſpoſitione authen.res quæ,Commu.de legat. per d.ca.1.§.donare.& ibi.Bald.& cæteri d. tit. qualiter olim feud.alie.pot.cum concor. adductis à Iaſon.in dict.authen.res quæ, col.8. verſ. an autem res prohibita, & col.11.verſ. 6.limita. & conſ.89.aggredior,col. 4. verſ. ſecundò quia dicta,libr.1.de quo etiam vltra eum per Guid.Pap. di.conſ.214.col. 5. verſ. & pro hoc facit, & col. ſeq.verſ.& alibi dicit.& d.conſ.218. vbi ſuprà. Nec etiam in fideicommiſſo generali. Dyn. & Barto.in l.ſi patroni, in prin.ff. ad S. C. Trebel. Baſ.in l.cùm virum, col.vltim.verſ.extra quæro. C.de fideico.niſi inquit eſſet hæreditarium, & Marti.Laud.in c.1.in fin.tit.de lege Corra. libr. 2.feud.Latè Alexand.id declarans,conſ.91.ponderatis his, col.8.quo ad ſecundum, lib.1.Iaſ.in præludijs feudo.col.14.num. 46.an autem feuda, & Laur.Sylua.conſ. 30. facti quæſtio, col.4. verſ.quinto pro eadem opin. Nec in mandato quoque generali. Matth. Afflict. in conſtitutio. Sicil.incip.ſi quando fortè,col.2.in 2.no.

18 Denique id generale eſt, vt nec in quauis diſpoſitione generali, feuda compræhendantur ſine ſpeciali,& expreſſa earum mentione,ſatis ui detur uoluiſſe Signo.dicto conſ.218.quidam dominus,& clariùs Bal.autoritate Iac.Ardizo.conſ. 207.quæſtio eſt ſpurius, col. 1. lib. 2.& Card. Alex.in dict.c.1.tit.de inueſti.de re.alie.fac.& in d.c.generali, tit.ſi de feu. fuer. controuerſ.inter dom.& agna.Philip.Dec.conſ.139.cuius ſuperſcriptio incipit, an & quando fœmina,ueluti ſcilicet feudorũ natura ſit omnino à cæteris bonis aliena,ut & nos quoq; diximus in noſtro tractatu Retractuum tit. 1.§. 1.in glo.3.in uerbo, *aucuns biẽs*,ſed hic repetenda duximus, ob id quod Iaſ. d.cõſ.152.lib. 4. hanc noſtram deciſionem tractãs omnes neruos intenderat, vt ipsũ probaret.

Nec in petitione hereditatis.

19 Et in hãc quoq; partem facit, quod ſcribit Bar.in l.itẽ uidẽdum,§.ult. ff. de peti.hær.quod feuda non ueniunt in petitione hęreditatis: neq; enim feuda deferuntur iure hęreditario, niſi ex forma inueſtituræ aliter appareat, vt tradit Alexan.conſ.19.quod incip.ſuper eo de quo quæritur.fere per totum, lib.5.& vtrunque ſequitur Maria.Soc.iunior, conſ.65.cùm in præſenti caſu, col.7.nu.17.lib.1.& 3.Sed nos de hoc latiùs alibi tractauimus.

20 Contrarium tamen,ut ſcilicet id ſtatutum habeat locum etiam in feudalibus,expreſsè tenuit Maſuer.tit.de feud.§.item ſucceſſor ſingularis, & expreſſius.§.ſeq.incip.item ſuccedẽs, et Guil. Brolhius in ſtilo curiæ Parlam.tit.de feud.§.item de conſuetudine,et ſeq.Bened.in repet.c.Raynu. in uerbo,et uxorem nomine Adelaſiam,nu.180. et iterum in uerbo,mortuo itaque teſtatore.le 2. nu.70.et 71.de teſta.& præſupponit Phil. Dec. conſ.467.incipiente bene et conſultè.col.2.uerſ. & iſta etiam uidetur procedere, iunctis præcedentibus, dũ loquens de decreto Mediolanenſi, huic noſtro ſtatuto ſimili,dicit etiam filiam debere conſeruari in poſſeſſione bonorum feudalium patris, donec agnati qui prætendunt filiam non debere ſuccedere,de iure ſuo potiori doceant,quando et ipſa,ceſſante dicto ſtatuto,poſſit petere ſe mitti in poſſeſſionem omnium bonorum patris,etiam ſi quædam dicantur eſſe feuda lia,donec id cognitum fuerit, per c.1.§.inter filiam,et ibi Andr.Iſer.Bal.Marti.Laud.Iac.Alua. et Car.Alex.et iterum §.defuncto.milite, d.tit.ſi de feud.fuer.controuer.inter domi.& agn.et ita qnoque not.gl.in d.c.1.in gl. 1.in fi.et ibi Bal.de cõtro.inter maſcul.et fęmin.de benefi.li. 2.feud.

De eadem re.

21 Quod et ipſum tenet Io. And. poſt Guid. Snſ.in addit.Spec.tit.de teſt.§.ſequitur, col. pe. uerſ.ſed pone P.deceſſit, in addit. incip. dubitatur etiam, per dict.§.inter filiam.et idem quoq; Io.Andr.in addit.ipſius Spec.tit.de feud.§. quoniam,uerſ.21.in addit.incip.ceſſante, dum ſe remittit.ad Spec.ubi ſuprà.et id pro no.refert.& ſequitur Alex.in l.ult.col.ult.verſ. aliud no. dictum, et ibi etiam Iaſ. qui id dicit mirabile, col. antepe.uerſ.nota,et ultra Bal.et Fran.Curt. Iun. col.pen.verſ.quæro quid ſi aliquis.C.de edict.diui Adri.tollen.& ipſe Dec. conſ. 424. proponi-

tur

tur quòd magnifica domina, col. 2. verſ. & iſta concluſio, vbi & id dicit procedere non ſolùm in dobio, ſed etiam cùm conſtat bona eſſe feudalia, donec aduerſarius probauerit de ſuo iure potiori. & idem quoque Dec. d. conſ. 467. col. 2. uerſ. & iſta concluſio. & conſ. 498. viſo caſu propoſito, col. 1. & conſ. 588. viſo puncto, & dubijs, col. 2. verſ. & prædicta concluſio. Fran. Cur. iunior in tracta. feud. in 5. parte, q. 21. char. 25. col. 1. & conſ. 30. habita diligenti conſideratione, col. 3. nu. 10. & conſ. 41. præſupponitur in facto, col. 3. verſ. præmiſſis tamen minimè obſtantibus. & conſilio 109. circa controuerſiam vertenté. col. 4. verſ. minus etiam obſtat. Matth. Afflict. deci. Neapolit. 116. vtrùm diſpoſitio, col. 1. Albe. Bru. conſ. 1. circa primum articulum, col. 1. & 2. verſ. ſed maior reſidet. & col. 3. ad idem facit, & Io. Cam. conſ. ſeq. viſo themate tranſmiſſo, col. 2. verſ. quo verò ad aliũ, & verſ. 3. in hoc patrimonio. & idem Brun. conſ. 18. in cauſa vertente, col. 3. verſ. eſt bene verum. & Ludouicus Gozad. conſ. 6. prima facie videtur, col. pe. verſ. ex iſtis ſequitur, & iterum cooſ. ſeq. in hac cauſa poſſeſſoria, col. 2. nu. 10. & 11. vbi & hoc dicunt non ſolum procedere in filia, ſed & in alia quacunque fœmina hærede. & conſ. 10. cuius eſt initium in hac cauſa illuſtrium, vbi id duobus modis declarat. Pau. Pariſ conſ. 22. Illuſtriſſimam dominam, col. 10. nu. 65. lib. 1. & conſ. 41. optimum ius, col. 1. eo. lib. 1. & nouiſſimè Nicol. Bello. conſ. 10. in cauſa caſtri, col. vlt. & Maria. Soci. conſ. 75. quanquá ut audio, col. 7. nu. 28. lib. 1. et conſ. 76. cùm diebus elapſis, col. 22. nu. 95. eo. lib. 1. & conſ. 77. licèt in præſenti, poſt prin. eo. lib. 1.

22 Cui & tu adde Albe. in l. cùm miles, in fi. ff. ex quibus cauſis maior. et tex. in d. c. 1. ſi de feud. fuer. controuer. inter dom. & agn. vbi ſi de feudo fuerit cõtrouerſia inter dominum, & agnatos vaſalli, qui deceſſit ſine filijs: domino contendente eſſe feudum nouum, agnato antiquum: agnatus ipſe debet manere in poſſeſſione rei, pendente huiuſmodi controuerſia, & donec dominus oſtẽderit id feudum eſſe antiquum. Quod bene facit contra eos qui vulgò dicunt, hæredem vaſalli nunquam eſſe ſaiſitum aduerſus dominum, nec virtute quidem huius ſtatuti, de quo poſtea dicemus, nu. ult. huius declarat.

Poſſeſſio rerũ feudalium an tranſeat in hæredem.

23 Quid, quòd poſſeſſio rerum feudalium à vaſallo defuncto, ipſo iure & continuò tranſit in hæredem, etiam ceſſante hoc noſtro ſtatuto, ſi vera eſt multorum ſententia, quos tibi adduximus ſuprà in præfat. in 4. declar. num. 1. ſed & illud ſcio, & ſequent. atque etiam in noſtro tractatu Primigeniorum in 40. q. nu. 96. incip. et cum hęc ſemper. Et licet etiam ſint nonnulli, qui id non admittũt, vt et nos diximus ſuprà, etiam in præfatio. declar. 4. nu. 4. incip. ideoque vt nec in feudis, et ſeq. tamen illi loquuntur de mero iure communi feudorum, et nonnulli eorum aliud eſſe dicunt, ſi ſit ſtatutum de quo hic tractamus. Et tamen hæc diſputatio ſatis oſtendit, poſſeſſionem rerum feudalium faciliùs tranſire in hæredes, quàm aliarum rerum.

24 Scio autem Iaſonem in d. conſ. 152. col. 2. verſ. ergo ex pdictis, lib. 4. dubitaſſe de illo dicto Spec. in d. titu. de teſta. ſuprà allegato, propter ea quę ſuprà ex ipſo diximus. Quanquam poſtea ſubiungit illud dictum poſſe procedere, quando filia vult mitti in poſſeſſionem bonorum feudalium, quæ fuerant patris, ex diſpoſitione iuris communis, & ſic ex diſpoſitione l. vlt. C. de edict. diui Adri. tollen. Aliud, inquit, ſi prætenderet ius ex diſpoſitione huius ſtatuti, continentis ius ſpeciale derogatorium iuris communis. Et aliter quoq; illi dicto reſpondet, vt ibi videre poteris: neque enim admodum huc pertinet. Sed quod ad caſum d. l. vlt. de edict. diui Adria. tol. priuatim ſpectat, vide Alber. ibi col. 4. verſ. ſed nunquid mittetur in poſſeſſionem.

De eo quod dictum eſt ſuprà nu. 20. & 21.

25 Sed vtcunq; ſit, certè apud nos minimè dubium eſſe debet, quibus feuda ſunt patrimonialia, & hæreditaria, & poſſunt liberè vendi & obligari, teſte Io. Fab. in §. 1. poſt prin. Inſtitu. de rer. diuiſio. & in §. 1. poſt prin. de empt. & vend. et in §. item Seruiana, col. 13. verſ. quid de ipſo feudo, et ibi poſt eum Iaſ. nu. 116. Inſti. de actio. & eo. Fab. in §. vlt. Inſti. de aſſign. liber. vbi & ex hoc dicit, ꝙ feuda in hoc regno comprætendũtur ſub generali obligatione bonorum, et rurſum in auth. ingreſſi, col. vlt. C. de ſacroſ. eccl. & Iacob. Beluiſ. in c. 1. tit. quib. cauſ. et mod. feud. amittã. lib. 1. feud. Pet. Iacob. in tit. de prohib. feu. per Frid. quod incip. imperialem. §. callidis, col. 3. verſ. item fallit, quia hodie de conſuetudine. et iterum d. tit. de mod. quib. col. 5. verſ. hodie verò ſic obſeruatur. Ioã. Ray. in d. c. imperialem, §. habito, col. 47. in paruis. ver. quæro nunquid per hoc quod dicitur, d. tit. de prohib. feud. alie. per Frider. Ioan. Berber. in ſuo viatorio iuris, tit. de feud. Guid. Pap. deciſ. Delphin. 59. ſecundũ vſus. et deciſ. 133. ſed Depoſito. et deciſ. 297. conſtitutiones. et conſ. 177. pro diffinitione, col. 4. verſ. vel aliter, et iterum col. 6. ver. et ſi dicatur, & rurſum col. antep. verſ. nec obſtat in hoc & conſ. 18. ſuper caſu, col. 3. uerſ. ſed cum hodie. et conſ. 114. circa materiam, col. pen. verſ. et ſi dicatur, ubi id declarat: et conſ. ſeq. uertitur queſtio, col. 2. uerſ. et ſi dicatur. et conſ. 218. indubitanter; col. pe. uerſ. et licèt aliqui, quibus locis dicit id non obtinere in Delphinatu. et Iaſ. qui hoc in uniuerſum dicit obſeruari, citra montes, in l. de quibus, col. 19. uerſ. tamen ultra montes, ff. de legibus. Et in regno quoque Neapolitano, ut uidere licet in conſuetudine Neapolitana incip. et ſi teſtator, in uerbo, diſponat et Matth. Afflict. in deciſio. Neapolita. 140. tene menti. Nam et illic viuntur plurimis moribus, & conſuetudinibus Galliæ, ut uidere licet ex eorum conſtit.

26 Conſtat autem feuda patrimonialia, et quæ nos hæreditaria uocamus, ſortiri naturam alio-

Feuda patrimonialia, ſortiun-

rum

tur naturam bonorũ hæreditariorum.

rum bonorum hæreditariorum, & eodem iure cenſeri, vt videre eſt ex Bald. in l. 1. in 34. q. ff. de rer. diui. et in l. cùm virum, col. vlt. C. de fideicom. Alex. poſt alios multos in l. ſi patroni, in prin. col. 3. verſ. ex gl. inducitur, ff. ad S. C. Trebel. & Phil. Dec. in l. 1. col. 3. verſ. ſextò & vltimò. C. vnde vir & vxor. de quo tamẽ vide gl. & Bart. in l. item videndum, §. vlt. ff. de pet. hæred. & ipſum Bart. in l. patroni, in prin. Et vide ad horum cõfirmationem quæ dicemus inferiùs in ſeq. declarat. nu. 5. eodemque vlt.

27 Illud tamẽ fateor, quòd ſi per mortem defuncti vaſalli, ſint debita quædam iura clintelaria domino, cuiuſmodi ſunt multa ex noſtris conſuetudinibus: aut etiam debita ante mortem ipſius, nondum tamen exſoluta, & tempus exſoluẽdi aut aliter ſatisfaciendi fuerit tranſactum, poterit dominus ſuam manum inijcere in feudum aut fructus illius, ſi ius iniectionis ex conſuetudine ei permittitur, donec ei ſatisfactum fuerit: non obſtante hac poſſeſſione conſuetudinaria, aut alia quauis etiam corporali & actuali: ſed per hoc non priuatur hæres vaſallus poſſeſſione feudi, ſed etiam retinet, inſtar eius quod de ſequeſtro no. in l. intereſſe. puto, & ibi plenè doctor. ff. ff. de acq. poſſ. & per Cy. Bar. & alios in l. 1. C. de prohib. ſequeſtra. pec. Bar. & Bal. in l. licèt. ff. depo. & no. in clem. 1. de ſequeſtr. poſſ. & fructu. nam ea manus domini iniectio, eſt veluti quædam ſequeſtratio.

Hæres vaſalli an ſit ſaiſitus aduerſus dominum.

28 Et id fortaſſe anſam præbuit, vt plerique dicerent hæredem vaſalli non eſſe vi huius conſuetudinis ſaiſitum aduerſus dominum donec fuerit per eum inueſtitus, licèt ſit contra alium, vt per Bened. in repet. d. c. Raynutius, in uerbo, mortuo itaque teſtatore le 2. nu. 70. & iterum nu. 77. & Chaſſan. in conſuetu. Burgund. tit. *des ſucceſſions*, §. 1. col. 4. verſ. primò, vt non habeat locum, & D. Io. Sainxon, in commnent. conſuet. Turonenſi. tit. *comment hommage ſe doibt offrir à ſon ſeigneur*, §. 1. col. 1. & de hoc eſt expreſſa conſuetudo apud Claromontenſes, art. 141. id. n. ſecundum præcedentia intelligi debet, vt ſcilicet hæres ſit ſaiſitus aduerſus omnes, etiam dominum, niſi aliter diſponeret conſuetudo. Id tamen non impedire, quominus ipſe dominus manum in feudum inijciat, ob res ſibi debitas ante, vel poſt mortem defuncti. Cæterùm ſuper hac tota declaratione vide & quæ dicam in ſeq. declaratione, & quæ diximus in noſtro tractatu Conſtituti poſſeſſorij, parte 3. limit. item 3.

VI. DECLARATIO.

1 Sextò declata, vt id quoq; ſtatutum locum non habeat in rebus emphyteuticis in quibus hęres emphyteutæ non ſaiſitur ex huiuſmodi ſtatuto, vt placere video Raph. conſ. 133. Galuanus, col. vlt. verſ. nec obſtat quod poſſeſſio, qui & ea ratione mouetur, quàm ſuprà ex eo diximus in præcedenti declaratione atque etiam in 1. declar. 3. partis in quibus locuti ſumus de vſufructuario, & feudatario, quoniam ſcilicet emphyteuta naturaliter tantùm poſſidet, ex ſententia gl. in l. 3. §. ex contrario, in gl. magna, poſt prin. ibi item de re data in emphyteuſim, & ibi quoque Bar. col. 1. verſ. 2. contra Dy. & alibi ſæpe in d. §. & ibi etiam Ang. ad fi. Pau. Caſt. col. 1. verſ. 1. eſt quòd habeat. Alex. col. 4. uerſ. ſed adhuc contra, & cæteri omnes, ff. de acq. poſ. & eiuſdem gl. in l. ſi ut certo. §. ſi duobus uehiculum, in uerbo, dominium, poſt prin. uerſ. ſed qui ſunt. ff. cõmo.

Emphyteuſis & feudum, in multis æquiparantur.

2 Et hanc ſententiam confirmant multa, ex his quæ diximus in præcedenti declarat. præſertim quia feudum de quo ibi locuti ſumus & emphyteuſis in multis æquipatantur, ita ut ab vno ad alterum paſſim à noſtris argumentum ſumatur, ut uidere licet ex infinitis noſtrorum dictorum locis, citatis à Nic. Eueral. in locis legalibus, in loco à feudo ad emphyteuſim, & è contrario. Et ꝙ etiam ex nonnullorum ſententia non tranſfertur poſſeſſio rei emphyteuticariæ per cõſtitutum. Nã huius opinionis inter cęteros fuit Chaſſa. conſ. 7. uiſis themate, col. 7. uerſ. ad hoc eſt clara reſponſio, ubi idem dicit de re feudali. Ergo multò minus transfertur ex huiuſmodi ſtatuto, cùm in conſtituto interueniat aliquid quod uicem traditionis habet, hic nihil præter nudam ſtatuti diſpoſitionem.

3 Verùm & rei quoq; emphyteuticariæ tranſferri poſſeſſionem in hæredem, ui huius ſtatuti, expreſsè tenuit D. Bene. in rep. c. Raynutius, in uerbo, mortuo itaque teſtatore, le 2. nu. 71. de teſt. & non obſcurè Corn. conſ. 166. circa primũ cõſultationis articulum, col. ult. uerſ. ſed deſcendo ad id quod à me quęritur, lib. 1. dum loquens de ſimili ſtatuto huic noſtro, reſpondit quempiam hęredẽ non vti beneficio huius ſtatuti, in re quapiam emphyteuticaria (nam de ea nominatim loquitur) non quidem quod res eſſet huiuſmodi, ſed quoniam alius iã appræhenderat poſſeſſionem, ſecundum ea quæ dicemus infrà in tertia declarat. 5. partis, & alijs quibuſdam rationibus illic ab eo deſcriptis.

Emphyteuticaria res in hoc regno patrimoniales & hæreditaria.

4 Et nos idem dicendum cenſemus, quod ſuprà de feudo diximus, pręſertim ꝙ etiam in hoc regno, res emphyteuticariæ ſunt patrimoniales, & hæreditariæ, & de his peręquè diſponimus ac de cæteris rebus noſtris, ut etiam ſcribit Io. Fa. in §. adeo, col. 1. Inſt. de loca. Et quicquid dixerit Chaſſan. conſ. 7. in his transfertur poſſeſſio per conſtitutum, ut in cæteris rebus, ut uidere licet ex Oldr. conſ. 139. ad habendam aliqualem notitiam, in 9. dubio. & Pet. Ancha. conſ. 63. motiua iudicis, in tertio dubio. et ipſemet Raph. Co. in l. quanuis, §. 1. ff. de acquir. poſ. et in illo ipſo conſ. 173. ubi ſuprà, et alijs multis, quos tibi collegi in tractatu Conſtituti, in 3. par. in 3. item limitatio.

5 Et uidemus, quòd ius retractus à conſuetudine, uel ſtatuto introductum, aut ut Itali uocãt, ius congrui, habet locum etiam in hiſce rebus, atq; etiam in feudalibus, ut utraſq; nunc coniungamus.

gamus, Vt de primis voluit Alex.conſ.27.viſo themate,col.2.verſ.quãtum autem ad ſecundũ. lib.6.cum alijs multis concor.à me adductis in tract.Retractuũ,tit.1.§.gl.3.in verbo,*aucuns biẽs*, nu.1.& 2.De ſecũdis Io.Fab.in §.1. poſt prin.Inſtit.de empt. & vend. cum alijs quoq; concord. à me citatis in illa ead. gl. nuper citata, nu. 10. verùm Ioan.

VII. DECLARATIO.

An hęc conſuetudo in rebus incorporalibus valeat.

1 Septimò decara,vt id ſtatutum, ſiue conſuetudo habeat locum etiam in rebus incorporalibus,ita ſcilicet vt eorum poſſeſſio,ſiue quaſi poſſeſſio tranſeat in hęredem,de qua re loquẽs Frã. Aret.in l.3.in prin.col.4.verſ.& quia hic gl.enumerat. ff.de acq. poſſ.dicit ſe tractauiſſe in l.1.in prin.ff.eo.an in rebus in corporalib. ſit dare poſſeſſionem ciuiliſſimam, (ea eſt quæ transfertur per huiuſmodi cõſuetudinem, vt diximus ſuprà in pręſa.declara.7.nu.3.incip.imò & ciuiliſſima) quæ transfertur ipſo iure ſine aliquo actu vero, vel ficto.in qua quidem l.1.is loquitur de huiuſmodi poſſeſſione ciuiliſſima, in col. 9. verſ. ſed quæritur circa iſtam,ſed nihil ibi dicit, an ea habeat locum in rebus incorporalibus. Verùm col.12.verſ.quæritur etiam hic,tractat poſt Bar.ibi, an ſit dare poſſeſſionem ciuilem in rebus incorporalibus: & decidit poſſe, per multa quæ is ibi allegat, quæ tu per te videre poteris.de quo etiã tractat idem Aret. in l. 3. in prin. col.4.verſ.ſed dubitatur, eo.tit. in quibus locis diſtinguit inter iura incorporalia, perſonalia, & realia, vt & tu apud eum videre poteris.

2 At in noſtro tractatu Conſtituti poſſeſ. in 2. parte, ampliatione 32. latè docuimus, in rebus incorporalibus, tranſire poſſeſſionem per conſtitutum, & precarium, quæ ſunt fictæ, & ciuiles traditiones.ibi vide,atq; etiam in 30.amplia.nu. 21.inci.intelliges tertio,& ſeq.vbi etiam videbis horum incorporalium quaſi poſſeſſionem, facilius dari per fictiones,quàm corporalium,& iterum in 3.parte eiuſdem operis, limita. 1. nu. 9. incip.ex quibus Philip.& ſeq.

L.vlt.C. de edi. Diui Adri. tol. an habeat locum in his rebus.

3 Sed vltra ea quæ ſcripta ſunt in dictis locis, ſcio fuiſſe quęſitum,an l.vlt.C.de edi. diui Adri. tollen.quæ inducit priuatum,ac peculiare remedium pro heredibus,ad adipiſcendam poſſeſſionem rerum hæreditarium, habeat locum in rebus incorporalibus,de quo vide gl.ibi,in verbo, legitimo, paulò ante fin. Pet.à Bella.Pert.Cy.in vlt.q.Albe.col.antep.verſ.item quęrit gl.nũquid beneficium.Ioan.Fab.col.vlt.ver.ſed non datur, Bar.col.2.verſ.oppono eodem modo, Bal. col. pe.ver.nonò quæritur, per totam eam quæſtionem,Salt. in fi.Raph.Fulg.col. antepe.verſ.in eadem ibi, §. fi.niſi corporalia,Paul.Caſt.col.pen. verſ.in q.vlt.Alex.col. 10.ver. in ea, ibi quia in hac re, & Corn.col.pen.verſ.in ea,ibi incorporalia.Roſred.in ſuma,tit.de edicto Diui Adria.collen.uerſ.ult.quæritur quid differant. & Io. And. in addit.Spec.tit.de teſta.§.ſequitur col.pe.uerſ. ſed pone ſi deceſſit,in addit,quæ incipit,dubitatur etiam Bal.aut quiſquis is eſt inter conſ.illius, dum loquitur de quaſi poſſeſſione, conſ. 144. multa ſunt conſideranda.in prin.lib.3.Sed quicquid ſit in alijs caſibus, id tamen ſcio obſeruari apud nos,ut etiam incorporalium poſſeſſio, aut quaſi poſſeſſio tranſeat in hæredes ipſo iure, vt corporalium, vi huius noſtræ conſuetudinis.

QVINTA PARS EORVM quæ ſpectant ad poſſeſſionem, quæ conſtat ſex declarationibus.

Prima declaratio quintæ partis.

Qui fictam,& impropriam dicunt.

1 PRimò declara, vt hæc poſſeſſio quæ transfertur in hæredem, ſiue in eum continuatur ipſo iure ſine alia apprehenſione,ſit ficta & impropria, non vera ac propria, ut conſtat ex multis quæ iam ſuprà diximus: & ita eam expreſsè uocauit Guil.Cun.in l.ab emptione, ff.de pact.& Bal. in auth. defuncto,col.2.uerſ.tertia quæſtio de inueſtitura,C.ad S.C.Tert.& in rub.C.de cauſ.poſſeſ.& propriet. col. 2.uerſ.quæro ſtatuto.& iterum uerſ. ſed pone quòd iſte,& ibi quoque Barb. in rep.char.22. uerſ.opportune ſe offert.& idem Bal. in rub. de conſuetud.col. 2. uerſ. conſuetudo poteſt transferre,& in c.item cùm quis.col.1.de reſtit.ſpol. dum dicit hanc eſſe fictionem, præſertim ante aditam hereditatem. & cõſ.330.ſtatuto cauetur, quòd cõductor,col.2.uer.& ideo uidetur.Alex. conſ.37.in cauſa mota per Angelum,col.2.uerſ. ſed alia inſuper,lib. 1.& conſ. 82. perſpectis his quæ in themate,col.2.uerſ.nec ad hoc obſtat,l. 2.quod iterum repetitur conſ.40, lib. 3. atque iterum conſ.51.libr.6.& Barbat.conſ.58.ſapienter dixit Pſalmiſta, col. antepe. uerſ. item quòd continuetur,et iterum col.ſeq.uer. et ex iſtis ſublatum eſt, & uer.etſi quiſpiam, lib. 2.Baptiſta Caſtel.in ſua diſput.incip.magnificus et excellẽs, col.2.uerſ. t.quia pars,col.5.Guid. Pap. in ſtatuto Delphi.incip.ſi quis per literas, in uerbo.poſſeſſio,col.pe.uerſ.item quòd illa ficta.Iacob.à S. Georg.in l.ſi ſorori.nu.4.C.de iure deli. Matth. Afflict.in c.1.col.2.uerſ.an autem talis ficta, tit. de controuerſ.inter maſcul. et fœminam,de beneſ.lib.2.feud.Phili.Dec conſ.84 excelentiſſimi doctores,col.1.et conſ.467.bene & conſultè, etiam col.1.Andr.Alciat.in tractu præſũpt.in 1. parte præſũptio.3.col.pe.uerſ.et facit quod no.

2 Sed et huius quoque ſententiæ, non obſcurè uidetur fuiſſe Maſuer.tit.de poſſeſſorio, §. itẽ aduertendum quòd dominus, dum ibi in hæc uerba ſcribit, Aduertendum (inquit) quòd dominus directus non cadit à poſſeſſione quam habet percipiendi certos annuos cenſus, ſeu redditus, propter ſolã ceſſationẽ, niſi præceſſerit contradictio: et iſta propriè non eſt uera ſed quaſi poſ-

ſeſſio

ſeſſio quæ etiam dicitur ſaiſina, quæ habet plurimum iuris. Et ideo per cõſuetudinem hæres dicitur poſſeſſor, & poſſeſſor per apprehenſionem de facto. Vides enim Maſuer. facere differẽtiam inter veram poſſeſſionem et quaſi poſſeſſionem, quam ſaiſinam vocat, quæ plurimum habet iuris: & hanc tribuit hæredi ſaiſito ex huiuſmodi ſtatuto, vel conſuetudine. Simplicem autem id eſt veram poſſeſſionem non tribuit, niſi & ipſe eam de facto apprehendat.

Quid inde ſequitur.

3 Et ex hoc illud conſequens facit Baptiſta Caſtel. vbi ſuprà, in priore loco, quòd ſi quis veluti hæres agat poſſeſſorio, ratione iſtius poſſeſſionis fictę illi ab hoc ſtatuto tributæ, poterit contra eum opponi exceptio dominij, ſiue proprietatis, ſicuti & aliàs in fictis poſſeſſionibus, l. inuaſor, & ibi docto. C. vnde vi, & l. vlt. C. eo. tit. & per Bar. in l. ſi de vi. ff. de iudi. Hactenus Caſtel. & id quidem ſi verum ſit, eſt admodum & ſing. notandum, vt pote quod ſæpe vſu euenire poſſit in practica. Sed tu hic tamen vide quæ dicam ĩ. in 5. declar. 6. part. prin. vbi id priuatim tracto.

4 Nec tamen id omnino indubitatum eſt, vt hęc poſſeſſio ſit ficta: quando Socin. doctor vtiq; admirandus, in repe. l. rem quæ nobis, col. 8. in 5. q. prin. verſ. quarto & vltimo conclude. ff. de acq. poſſeſ. contrarium teneat ſcilicet hanc poſſeſſionem ita quæſitam vi huius conſuetudinis eſſe veram: licet fictè per eam conſuetudinem transferatur, vt in ſimili, de cõſtituto, no. Bart. vti eum Soci. allegat, in l. quod meo, in prin. ff. de acq. poſſeſ. vbi tamen id nõ dicit, ſed in alijs multis locis, & vti alij plurimi, quos tibi cõgeſſi in noſtro tractatu de iure Conſtituti, in 2. parte ampliatio. 1.

Vera poſſeſſio quæritur ſine actu corporeo.

5 Nec ſolus Soci. in ea opinione fuit: nam & ante eũ idem voluit Barb. in c. 2. col. ante p. verſ. ſed dubito vtrum, de conſuetu. & præterea Benedict. in repe. c. Raynucius, in verbo, mortuo itaq; teſtatore, le 2. nu. 72. de teſt. Carol. Rui. conſ. 18. primò et principaliter, col. ult. lib. 1. Philip. Dec. conſ. 467. bene et cõſultè, col. 3. uerſ. et circa pręcicta uerba. et nouiſſimè. Fran. Ripa. Reſponſor. c. 1. incip. defuncto nouiſſimè Carolo, nu. 87. & ſeq. Et idem ante hos omnes expreſsè tenuit Anton. conſ. 20. nulla mulier, paulo ante fi. ubi & illam quoque rationẽ adfert, et uidetur quoque tenuiſſe Bald. ſibi in hoc contrarius in c. contingit, col. 1. per eum tex. ibi, uerus conſtituatur elapſo anno poſſeſſor, extrà de dol. & contu. dum dicit, quod uera poſſeſſio quęritur ſine actu corporeo, et id dicit mirabile.

Vera poſſeſſio ex lege, ipſo iure transfertur.

6 Et certè ibi eſt optimus tex. quòd uera poſſeſſio à lege, ipſo iure transfertur, ut ex eodem quoque expendit Card. Flor. ibi, poſt medium, uerſ. ex hoc uideretur. Barb. conſ. 51. ſcripſit ſapientiæ fons, col. a 3. verſ. & ſi quiſpiam opponat, lib. 1. Sed & in id item eſt alius tex. non minus clarus, & apertus in l. raptores. C. de epiſ. & cler. quæ iterum collocatur ſub tit. de rapto virg. qui quidem hanc poſſeſſionem quæ ſcilicet quæritur mero iure, & nullo actu corporeo, aut aliò adminiculo interueniẽte, appellat pleniſſimam, vt & in l. 1. loco annotat Bart. ex quo illud confeſtim ſequitur, veram eſſe & omnino perfectam, cùm plenum id dicatur, & multò magis pleniſſimum, cui nihil omnino deeſt ad perfectionẽ vt per illum tex. expendit ipſe Bald. in c. licet de vitanda, in prin. extrà, de electio. & Raph. Com. conſ. 187. dominus Conſignorus, verſ. pro parte affirmatiua. cum alijs multis concordant. à me congeſtis in repe. l. ſi vnquam in fi. nu. 10. quid autem. Ex quo intelligis, an omnino accedendũ ſit Alex. qui conſ. 83. viſa facti narratione, col. 4. verſ. fortificantur prædicta, lib. 2. dicit hanc poſſeſſionem non eſſe plenam.

Continuatio præſupponit eaſdẽ qualitates.

7 Et hui' quoq; poſteroris ſentẽtię eſt optima ratio, præter eam quam ſuprà ex Ant. & Soci. diximus, quamq; adducit Phil. Dec. d. cõſ. 467. vbi ſuprà. Nam cùm ſtatutum, ſiue conſuetudo talis ſit, mortuus ſaiſit viuum, quod perinde eſt ac ſi diceret, ꝙ poſſeſſio defuncti tranſit, & continuatur in hæredem, cuiuſmodi verbis in eam rem vtuntur ſtatuta Italiæ, de quibus diximus ſuprà in præfa. quæ eſt 1. pars declara. 2. nu. 3. inci. eſtque huic ſimile, & ſeq. Certè ex hoc apertiſſimè intelligitur, eandẽ eſſe defuncti, & hæredis poſt mortem illius, poſſeſſionem: alioquin non tranſiret, ſiue continuaretur ea poſſeſſio de vno ad alterum: & illa continuatio ſiue tranſitio præſupponit eaſdem qualitates in re continuata, vt præter Dec. ſatis probatur in l. item quæritur §. qui impleto, ff. de loca. & in l. in rebus. §. vlt. ff. de precar. cum ſimili.

8 Qua in re clau. Siſel. Aquen. in l. 1. in prin. col. 5. verſ. bene fatendum eſt ff. de acq. po. in ea eſt ſentẽtia, vt reſpectu poſſeſſionis naturalis, hæc poſſeſſio ita tranſlata per conſuetudinem, ſine aliquo actu naturali, ſiue corporeo, non ſit vera, ſed reſpectu ciuilis vera ſit, cùm ſit introducta de iure ciuili, ſiue ſtatutario, quod eſt ſpecies iuris ciuililis: ſitq́, in poteſtate legis, vel ſtatuti, etiam ſi vtatur verbis improprijs, vt operetur verum effectum, ex ſententia Bar. in l. ſi maritus, §. legis Iuliæ, ff. de adulter. cũ alijs cõcord. à me traditis in repe. l. ſi vnquam, in verbo, ſuſceperit liberos, nu. 92. incip. at verba inquies, & ſeq. & à me ſuprà, par. 2. decla. 6. nu. 7. & ſeq.

Alia diſtinctio.

9 Aliter autem in hoc diſtinguit Barb. in d. c. 2. col. 8. nu. 45. de conſue. Nã aut alius eſt in poſſeſsione, aut nemo: vt primo caſu poſſeſsio quæſita hæredi ſit ficta: ſecundo autem vera: & allegat ad hoc doctrinam (vt ipſe dicit) traditam à ſcribentibus. in d. c. cùm veniſſent, de reſtit. ſpol. quòd per ſolutionem penſionis factam authoritate concedentis, ſi præcedat titulus habilis ad tranſlationem dominij, transfertur poſſeſsio, quando alius non eſt in poſſeſsione, aliàs ſecus, de quo & nos diximus in tractatu Cõſtituti. poſſeſſo. parte 3. limit. 1. nu. 21. incip. nam & uidemus & ſeq. Verùm an alterius poſſeſsio impediat

diat transferri poſſeſsionem in hæredem, dicemus latè infrà hac eadem parte, declarat. 3: & diximus etiã ſuprà in quarta parte, declarat. 1.

II. DECLARATIO.

1 Secundò declara (& hoc dependet ex præcedenti declaratione) vt is hæres qui vi huius conſuetudinis, poſſeſſionem ipſius defuncti acquirit & retinet, non poſſit eam per conſtitutum, vel precarium, aut aliam fictam traditionẽ in alium transferre: nã aliàs cõcurrerent ficta poſſeſsio, & ficta tradito. quod fieri non poteſt, vt expreſsè tenuit Guil. Cu. in d. l. ab emptione. de pac. & in l. licèt, C. de acq. poſſeſ. nam nec aliàs poſſunt cõcurrere duæ fictiones, vt diximus ſuprà ſæpius.

Qui tenent nõ poſſe.

2 Et ita quoq; expreſsè, & in caſu noſtræ conſuetudinis voluit Bald. in d. rub. de cauſa poſ. & propriet. col. 2. verſ. ſed pone quòd iſte hæres. & Barb. conſ. 8. ſapienter, col. 17. ſub nu. 37. lib. 2. & Catellia. Cot. dum illos allegat, memor. incip. decreto Mediolanenſi, col. vlt. verſ. item nũquid poſſit hæres. & Chaſſan. in comment. conſuet. Burgund. tit. *des ſucceſſions*, §. 1. gl. in verbo, *ſaiſit*, & diximus etiam in noſtro tractatu Conſtituti, parte 3. limitat. 4. Sed hoc omnino dependet ex eo, quod diximus in præcedenti declarat. an ſcilicet hęc poſſeſſio ſit ficta, an vera. nam ſi ficta ſit, certè id procedit: ſi vera, minimè.

Verè autem transferri poteſt.

3 Et ex ijs poteſt intelligere, non dubium eſſe apud illos quos citauimus: quin hæc poſſeſſio poſſit verè in alium transferri, quod & ipſum expreſsè voluit Alouiſius Luſius, inter conſ. Bal. conſ. 436. quidam creditor, col. 1. & iterum 2. & etiam diximus in noſtro tractatu Retractuum, tit. 1. glo. 3. nu. 31. incip. 35.

III. DECLARATO.

1 Tertiò declara, vt id ſtatutum procedat, niſi poſſeſſio eſſet per alium occupata, antequam hæres adiret: nam tunc non poteſt illa poſſeſſio ad alium fictè tranſire, per huiuſmodi ſtatutum: nec aliter quoque, niſi primùm interueniente conſenſu, aut facto illius, penes quem ea poſſeſſio eſt, per tex. in l. quamuis, ff. de acq. poſſeſ. licèt ſecus ſit, quando actus verus traditæ poſſeſſionis interuenit, l. 3. §. q ſi ſeruus, ff. eod. tit.

2 Et ideo dicit Panor. in c. 2. col. pen. verſ. item intelligo, extrà. de conſuet. q oculo, ſiue aſpectu, & uerbo, tum demum transfertur poſſeſſio, quãdo alius non eſt in poſſeſſione, quia per illam traditionem fictã non poteſt priuari tertius ſua poſſeſſione, quod dicit no. voluiſſe Compoſtel. & facit, inquit, tex. in l. qđ meo, §. ſi vẽditio. ff. de acq. poſ. Sed & facit, vt id addas, q à pluribus traditum eſt, conſtitutum nihil prodeſſe in re quæ ab alio poſſidetur, vt videbis apud Bart. in ea ipſa l. quod meo, in princ. col. vlt. & ibi Alb. Alex. & Claud. Aquen. cum alijs propè infinitis concor. à me collectis in tracta. Conſtit. in 3. parte, in 1. limit. nu. 2. incip. & hoc alij.

Lex non fingit in præiudicium alterius, cui ius eſt quæſitum.

3 Nam & aliàs nunquam fingit lex in præiudicium alterius, cui ius iam eſt quæſitum, l. ſtipulatio de dote, ff. de iure dot. & l. ſi inſulam. §. vlt. ff. ſol. matr. & voluit gl. in c. quia circa, de priuileg. Doct. in l. hac edictali, §. his omnibus, C. de ſecun. nup. Bald. in c. contingit, col. 1. ver. ibi verius mirabile eſt. de dol. et contumac. Card. Flo. conſ. 105. conſilium redditum, col. 4. verſ. item retrotrahitur. Petr. Anch. conſ. 106. dubitatur, circa medium. Bart. et alij poſt eum in l. ſi is qui emptore. ff. de vſuc. Idq; propemodum eſt quod dicimus, fictionem ipſam non retrotrahi in pręiudicium alterius, cui ſcilicet medio tempore ius eſt quæſitum, vt & nos diximus in tracta. Retract. tit. 1. §. 1. in gl. 10. in verbo, *dedans l'an*, nu. 68. incip. eſt autẽ generale, et in noſtro tract. Primig. in 34. q. nu. 18. incip. 12. fictio omnino.

4 Et videmus in ſimili, q licet aliàs poſſeſſio defuncti, de iure communi continuetur in hęredem, etiam ſi eam non apprehenderit poſt mortem illius, quoad vſucapionem complendam, l. nunquam, §. vacuam, & l. ceptam, ff. de vſuca. tamen hoc non procedit, ſi poſſeſſio fuerit per alium medium tempore occupata, l. qui cùm pro hærede, §. vlt. ff. de vſuc. pro emp. & voluit gl. in l. cùm miles, in verbo, quaſi coniunctim, in fi. ff. ex quib. cau. maio. et Cy. poſt Di. in l. 1. col. 2. in 3. oppo. C. de vſuc. transfor. Nam non poteſt fieri acceſſio poſſeſſionis, quæ et ipſa medio tempore fuit per alium occupata, l. Pomponius, §. quæſitũ, ff. de acq. poſſ. et ibi cõcor. in gl. Mediũ enim impertinẽs impedit extrema coniungi, c. per tuas, de cond. appoſ. cũ alijs multis concord. adductis à Io. And. in c. ſine culpa, col. 3. verſ. de ſecundo ſcilicet, de reg. iur. lib. 6. in Mercur.

5 Vti etiam in ſimili, actus medius, et ipſe impertinens impedit fictionem, quod hinc paret, quòd impedit ratihabitionem retrotrahi, gl. in l. ſi indebitum, §. 1. et ibi Bar. qui eam admodũ, no. ff. rem rat. hab. idem Bar. in l. ſi vxor. §. ſi quis vxorem, ff. de adul. et Bàl. in vlt. C. ad. S. C. Macedo. Atque legitimationem, cùm bona fuerunt interim alij quæſita, ut per Bart. et alios in l. Gallus. §. et quid ſi tantùm, ff. de liber. et poſth. et ibi concord. per recentior. Quibus adde quæ et nos in eam rem ſcripſimus, in repe. l. ſi unquam. in uerbo, ſuſceperit liberos, nu. 64. incip. ſed in dubiũ, et in noſtro tractatu de iure Primigenio, in 34. q. nu. 7. incip. legitimatio non trahitur.

6 Vti et cætera quæuis alia, ſiue ſit collatio, ſiue reſtitutio, ſiue cõfirmatio, ut et nos diximus, & probauimus in d. noſtro tractatu Primigenior. in ead. q. 34. num. 8. incip. et id quidem. et latiùs in tractatu Retractuum. tit. 1. §. 1. gl. 10. in uerbo *dedans l'an*, nu. 68. incip. eſt autẽ generale. Nam et uti diximus generale eſt, ut ſemper actus medius impediat coniunctionem extremorum, l. Paulus, aliàs, bonorum. ff. rem rat. hab. et c. quamuis, de reſcrip. lib. 6.

Qui tenẽt hãc poſſeſſionem ab alio occupatã, non continuari in hæredem.

7 Et ita nuncupatim in ſpecie noſtræ conſuetudinis, ut ſcilicet ſi poſſeſſio fuerit ab alio occupata, nihil operetur fictio ipſius noſtræ conſuetudinis,

ſuetudinis, vt poſſeſsio cēſeatur continuata in hæredem, tenuit Signor. conſ. 188. caſus continens, col. 1. Bald. in d. rub. de cauſa poſſe. & propriet. col. vlt. verſic. ſed nunquid alius, vbi dicit quòd tunc corporaliter poſſidens eſt citādus, & expreſſiſſimè omnium Raph. Co. in d. l. Pomponius, §. quæſitum, & ibi Iaſ. col. 1. & Claudius Aquen. ff. de acq. poſſ. vbi dicunt, ꝙ actualis, ſiue realis alterius apprehenſio impedit huiuſmodi continuationem ficti, à ſtatuto inductam. & idem Raph. Co. in l. cùm hæredes, in prin. & ibi quoq; Alex. qui id dicit no. ſi verum eſt, & ſic dubitat, col. 1. verſ. vnum verbū nō omitto, & Claudius Aquē. ff. de acq. poſſ. Barb. qui id dicit ſing. in repe. rub. C. qui admit. char. 11. col. 4. verſ. vndecimò adduco. & in c. 2. col. 8. nu. 45. & alibi ſæpe in eo. c. de conſuetud. conſ. 58. ſapienter dixit Pſalmiſta, col. 11. verſ. capio aliā dubitationem, & col. 12. verſ. modò aggrediendo, & iterum, col. 14. verſ. & ſi dicatur, lib. 2. & Alex. conſ. 82. perſpectis his quæ in themate, col. 2. verſ. nec ad hoc obſtat, lib. 2. quod repetitum eſt conſ. 40. lib. 3. & iterum conſ. 51. libr. 6. & idem Alex. conſ. 83. viſa facti narratione, col. 1. verſ. quia reſpondeo, eodem illo lib. 3. & conſ. 153. circa litem vertentem, col. 2. verſ. item in propoſito noſtro. eo. lib. 6. Calca. conſ. 76. imprimis eſt videndum, col. 3. verſic. nec obſtat quod dicitur, vbi multos ſuperiorum allegat. Soci. conſ. 49. in cauſa epiſcopi, col. vlt. lib. 3. vbi ad hoc allegat d. gl. quam dicit not. in d. l. cùm miles, ff. ex quib. cauſ. maio. quæ loquitur in alio caſu, vt diximus, ſed huic tamen ꝓximo. Iaſ. qui hoc reputat valde ſing. in l. ſi forẽſi, col. 1. verſ. limita tamen valde ſingul. C. de iure delib. vbi dicit ſe id habere de facto, & eſſe notandum, & vtile ad excluſionem dicti ſtatuti, & de hoc eſſe gl. ordinariam in d. l. cùm miles, quam miratur non fuiſſe ab alijs allegatam, quia fortè non viderat Socin. vbi ſuprà. idem Iaſ. conſ. 147. præſens conſultatio, colum. 6. verſ. nec obſtat ſi diceretur, & iterum col. 7. verſ. ſed præmiſſis non obſtantibus. lib. 2. & conſ. 148. viſo proceſſu cauſæ, col. pen. verſ. & primo ꝙ iſtud, lib. 4. Carol. Rui. conſ. 25. circa primum, col. 3. nu. 5. lib. 4. Phi. Dec. in l. vlt. col. 2. verſ. & iterum ſi forenſis, & iterum col. 10. verſ. ſecunda concluſio, & ibi quoque Fran. Cur. iun. col. pen. verſ. quintò quæritur, C. de edict. diui Adr. tol. & ipſe Dec. conſ. 467. benè & conſultè, col. 2. verſ. ſimiliter in directo. Matth. Affli. in c. 1. §. ſecundum, col. 6. nu. 40. tit. de feud. cognat. Ioan. Baptiſta Caſtel. in d. ſua diſput. incip. magnificus & excellens, col. 3. verſ. primò quod non potuerunt. Ant. Corſe. in tract. de poteſta. regia, q. 25. col. 1. Fran. Curt. iun. conſ. 108. ſacratiſſimæ Trinitatis, &c. circa controuerſiam, col. 5. verſ. non obſtant etiam præmiſſæ concluſioni, & conſ. 110. pro habenda clara reſolutione, col. 8. verſ. retento igitur præmiſſo, et conſ. 168. ſacratiſſimæ, &c. habita diligenti conſideratione, col. vlt. verſ. 2. reſpōdeo. Catellia. Cot. qui hoc quoq; dicit ſing. in memori. incip. decreto Mediolanenſi, col. 1. verſ. ſed inter aliam. Zazius conſ. 10. cùm quondam, col. 5. verſ. ſed ponamus, D. Sainxō in comment. conſuetu. Turonenſium, *des ſucceſſions*, §. 2. in gl. 1. paulò ante fi. Pau. Pariſ. conſ. 1. viſa facti narratione, col. 25. nu. 158. lib. 1. et conſ. 54. in iſto iudicio poſſeſſorio, col. 6. verſ. prout etiā dicimus lib. 3. Ant. Rub. conſ. 121. dominus Ioannes, col. 2. ver. ſecūdo id qđ dicitur. et alijs ſeq.

8 Quinetiam ex facto reſpōdit Phil. Cor. cōſ. 166. circa primum cōſultationis articulum, col. pe. verſ. his tamen non obſtantibus, li. 1. ꝙ decretum, ſiue ſtatutum Camerini, quo cauetur proximiorem defuncti ab inteſtato, poſſe propria autoritate res per eum poſſeſſas occupare. intelligendum eſſe de poſſeſſione vacante, non etiam poſtquam alius apprehēderit poſſeſſionē: neq; enim veriſimile eſſe, decretum permiſiſſe quenquā priuari de facto poſſeſſione, etiam de facto appræhenſa. Nam nec prædo debet ſpoliari ſua poſſeſſione, etiā à ſpoliato, ſed eſt tuendus in ſua poſſeſſione, l. colonus, et l. cùm feudum, ff. de vi et vi arm. &c. in literis. de reſt. ſpol. Et eum nuncupatim refert, et ſequitur Philip. Dec. in d. l. ult. col. 2. verſ. & etiam ſi decretum, C. de edict. diui Adria. tollen. Et idem ante eos conſuluit Bal. cuius illi non minerunt, conſ. 452. quia domina Catherina, lib. 4. *De eadem re.*

9 Verùm contrarium eius quod ſuprà diximus, vt ſcilicet occupatio alterius non impediat hanc poſſeſſionē ex huiuſmodi ſtatuto, vel conſuetudine, non obſcurè tenuiſſe videtur Bal. ſibi contrarius, in rub. de cauſ. poſſ. & propriet. col. 3. ver. quæro ſtatuto communis. dum dicit ꝙ ſi ſtante hac conſuetudine, uel ſtatuto, quòd poſſeſsio defuncti continuetur in hæredem, ſi alius poſſeſsionem corporalem acceperit, non poterit ab ea deijci, quamuis hæres poſsideat fictè, per l. 1 §. neceſſariò, ff. ſi mul. uent. nomi. Vides igitur Bal. ſentire, nihil impedire occupationem alterius, hanc noſtri ſtatuti fictam poſſeſsionem, ſed id tantum facere, ut citandus ſit qui occupauit. Qua in re illum nuncupatim ſequitur Alex. conſ. 82. perſpectis his quæ in themate, col. 2. uer. nec ad hoc obſtat. lib. 2. quod conſil. iterum reperitur, conſ. 40. lib. 3. & conſ. 51. li. 6. Et idem Bal. conſ. 454. quidam Ioannes deceſsit, per totum, præſertim in fi. lib. 3. cùm dicit, quòd cùm ſtatutum faciat hæredem immediatè à morte defuncti poſſeſſore, impoſsibile eſt ꝙ alius in poſſeſsione concurrat, quia factum legis eſt potentius facto hominis, & magis operatur, ut no. Inno. in c. præterea requiſiti, extra de appel. & eſt impoſsibile ꝙ duo poſsideant inſolidum, l. ſi ut certo, §. ſi duobus uehiculum, ff. commo. Hæc ille, quem ſæpius in hoc opere citauimus.

10 Et idem quoq; etiam non obſcurè voluit Io. Fab. in §. ſui autem. col. 2. uerſ. & poteſt dici, Inſti. de hæred. qual. et differ. et Petr. Anch. conſ. *Alij.*

146.

146 in prædicta quæſt on.in princ.quod tamen poſtea declarat. & Imo.ſi non negligenter legatur,conſi.16. viſo caſu tranſmiſſo, vbi & ex hoc dicit, hunc hæredem proria authoritate occupātem,non cadere in pœnam l.ſi quis in tātam, C. vnde vi. & Raph. Fulg. illa eadem poſtrema ratione, con.230.in quæſtione vertente inter ſpectabilem, poſt medium, ibi, præterea cùm per ſtatutum. & apertiſſimè Maſuer. tit. de poſſeſſ. §.item dato quòd ille.

Alij. 11 Et præter hos, Iaſ.ſibi contrarius, col.85. quando habemus,col.vlt.lib.3.vbi addit hanc rationem non efficacem, quia ſi aliter diceremus, redderetur huiuſmodi ſtatutum illuſorium,contra l.ſi prętor,in prin.ff.de re iud.& c.commiſſa, §.porrò,de electio.lib. 6. ibi ne ſtatutum fiat ludibrio, debitoq; fruſtretur effectu. Cui adde q̄ ſtatutum etiam odioſum, & pœnale ita intelligi debet, ne ſit illuſorium, vt probatur ex gl.in c. quanquam,§.vlt.in verbo aliter ſactas,& ibi Archidiac.Io.And.& Domi.de vſur.lib.6. & plenè diximus in noſtris legibus Connubialib. in gl.4. in verb.*contracter*,in 10.q.ver.alioquin.

Alij. 12 Idem præterea voluit ipſe Iaſ.cōſ.146.præſuppoſito ſine veri præiudicio,col.1.& ſeq.lib.4. vbi ita dicit ſuiſſe iudicatum à ſenatu regio Mediolanēſi,aduerſus quoſdam fideicommiſſarios, qui ꝓpria autoritate occupauerant poſſeſſionē rerum hæreditariarū.& Phi.Dec.conſ. 84. excellentiſſimi doctores, col. 2.verſ.& vlterius circa hoc.& conſ.467.bene & cōſultè, col.vlt.verſ.nō obſtat quod continuatio,vſq; ad fi.conſ.& D.Bened.in rep.c.Raynucius, in verbo, mortuo itaq; teſtatore,le 2.nu. 27.& iterum nu.77.& Chaſsā, in comment.conſuet.Burgund.rit.*des ſucceſſions*, §.1.gl.item 1.col.pe.verſ.quintò limita,in addit. illius limitationis.& Nicol.Bello.cōſ.35. cōſult° de modo.nu.8 & lib.Snpputatio nu.4.c.15.iu fi.

Alij. 13 Et ſatis voluiſſe videntur ij,qui dicunt,hæredi in caſu huius ſtatuti competere interdictū retinēdæ poſſeſſionis,aduerſus eum qui hæreditatem occupauit,quos videbis infrà in prima declaratio.ſextæ partis. Et bene facit q̄d in re nō ad modū diſſimili ſcribit Signor.cōſ.262.in themate præſuppoſito,col.2.verſ.itē ex quo,& verſ.prę terea cùm lex municipalis vt ibi videre poteris.

Poſterior opi. ſeruatur. Eius declaratio 14 Et ita certè in noſtra Gallia vtimur, ſed id velim intelligas, vt hæres intra annum eius occupationis, poſſeſſionem interdicto, aut alio legitimo modo ſibi reuocet. Nam ſi id tempus anni labi ſinat tacitus, hanc poſſeſſionem amittit,nec amplius admittetur ad remedium poſſeſſorium,ſed neceſſe ei eſt ad petitorium veluti ad extremum auxilium confugere, vt videre licet ex Maſuer.in d.ti.de poſſ.§.item dato quòd ille, & ita vtimur.Et de hac re eſt expreſſa conſuetudo apud Cænomanos,cap.289. & Andegauos, c.272.Pictauos, c.213.

Limitatio prioris opi. 15 Quod ſi ſequaris priorem illam opinionē, quæ dicit noſtrum ſtatutum non habere locum, ſi poſſeſſio fuerit ab alio occupata,eam intelliges procedere,quādo ille alius licitè,et legitimè adeptus eam poſſeſſionem fuerit,non etiam ſi illicitè. Ita enim expreſsè uoluit Catel. Cot.memor. incip.decreto Mediolanenſi, col.2. ſed intelligi debet, vbi ad hoc allegat Iaſ.d.conſ.146.conſi. 1.lib.4.& Phil.Dec.d.conſ.467.col.quoque 2. Cui adde ipſum Iaſ.conſ.35.quando habemus, col.2.verſ.limitatio ergo,lib.3.

16 Intellige ſecundò, vt licèt alius occupauerit, ea tamen occupatio non tollit poſſeſſionem hæredi à ſtatuto delatam, ſed id tantùm facit, ne ipſe hæres propria authoritate illum occupatorem deijciat, ſed illum in ius ad hoc vocare debet. ita enim loquitur Bal.in d. rub. de cauſ.poſ.& propriet.col.ult.uerſ. quæro ſtatuto communis Mediolani.& Ale.d.conſ.82.perſpectis his,col.2.verſ.nec ad hoc obſtat,et multi ex ijs quos ſuprà citauimus,uerſ.7.incip. et ita nuncupatim,et ſatis uoluiſſe uidetur Pau.Gaſt.l. ſi ſorori,C.de iure delib.dum dicit, quòd licèt authoritas huius ſtatuti faciat hæredem poſſeſſorem iuris non tamen facti. *Alia.*

17 Intellige tertiò ſecundum Claud. Siſel Aquen.in d.l.Pomponius refert, §.quæſitum eſt ſi primus hæres.ff.de acq.poſſ.ut ſcilicet prior illa opinio procedat,quando poſſeſſio fuit appræhēſa per alium ante aditā hæreditatem, in quo etiā caſu conſuluit, ut ipſe dixit Alex. d.conſ.83.lib. 2.ſecus (ait ipſe Claudius) ſi poſt aditam hæreditatem, & idem uoluit ipſe Claud.in l.cum hæredes, in prin. eo. tit. dum ſe remitrit ad ea quæ ſcripſit,in d.§.quæſitum.et illum ſequitur Anto. Rube. d.conſ.121.col.2.uerſ.ſed quod facit difficultatem, et iterum col.ult.ad fi.et ante omnes Signor.d.conſ.188.caſus continens,col.1. & 2. Sed aduerte quòd Alex.in d. conſ. loquitur de poſſeſſione appræhenſa ante mortem defuncti, ut diximus in 4.part.decla.1.nu.3.inci.et ita in caſu, quod certè in eo caſu minimè dubium eſt. At ſi poſt mortem, nihil refert ante'ne, an poſt aditam hæreditatem fuerit occupata,neutro etiā modò poterit obeſſe hæredi. *Alia.*

18 Intellige quartò, ut ea prior opinio procedat,niſi ſtatutum continuans poſſeſſionem in hęredem,procedat ulterius; diſponendo poſſeſſionem ab alio interim occupatam,nullius eſſe momenti,cuiuſmodi eſt ſtatutum Mediolanenſe.Nā tunc poſſeſſio ab alio occupata, non impedit huiuſmodi cōtinuationem,ut non obſcurè uidetur uoluiſſe Alex.conſ.83.uiſa facti narratione, col. 2.uerſ.nec dicatur pro parte, lib. 2. dum diſtinguit inter eum qui poſſeſſionem occupauerat ante mortem defuncti,et eum qui poſt mortem, et apertiùs Iaſ.conſ.85.quando habemus,col.2. uerſ.unum reſragari uidernt. et ſeq.lib. 3. & d. conſ.146.col.1.lib.4.et Paul.Pariſ.con.41.optimum ius,col.2.uerſ.ceſſant enim iſta,iunctis pręcedentibus,lib.1.Et idē propè eſt quod diximus ſuprà,uerſ.15.quod ſi ſequaris.

IIII. DECLARATIO.

1 Quartò declara, vt per huiuſmodi ſtatutum tranſeat poſſeſſio defuncti in hæredem, ſi modò tamen interuenerit quiſpiam qualiſqualis actus, vel appræhenſio, cuiuſmodi fuit in caſu c. 2. de conſuet. ita enim expreſsè voluit Barb. conſ. 58. ſapienter dixit Pſalmiſta, col. 12. verſ. & plus dicit, & col. ſeq. verſ. item ſtatutum illud reſtringitur, itemq; col. ſeq. verſ. item illud dictum, lib. 12 ad hoc allegans inter cætera, quod nō obſcurè voluit Pet. Anc. in d. c. 2. ſtatim poſt princ. q̄ niſi in caſu illius c. interueniſſet actus ille corporalis, de quo is tex loquitur, ſcilicet modicum terræ poſitum in altari, aut alius ſimilis, non potuiſſet transferri poſſeſſio, etiam ex lege, ſtatuto, vel conſuetudine.

2 Et hoc quoq; nuncupatim voluit Baptiſta Caſtel. in d. ſua diſpu. incip. magnificus & excellens, col. 2. verſ. tertiò etiam notabiliter, atq; iterum col. 4. verſ. item ſtatutum illud, vbi tamen nullam Petri Ancha. & Barbat. mentionem facit. ſed alios allegat, qui tamen id non dicunt, vt apud eos videre poteris.

Authoris ſententia.

3 Sed & ante illos idem videtur voluiſſe Bal. in l. 1. in prin. C. commu. de legat. dum dicit legem, aut ſtatutum non poſſe transferre poſſeſſionem nudo animo, niſi interueniat aliquis actus repræſentatiuus ipſius poſſeſſionis, juxta dictum c. 2. de conſuet. & per alia quæ ibi allegat, vti ēt ex eo diximus ſuprà in præfat. quę eſt prima pars, declarat. 6. nu. 1. incip. ſed vt tedeamus. Et idem voluerūt alij, quos & nos citauimus in nu. ſeq. Verùm nos contrarium tenuimus poſt alios multos, nu. quoq; ſequ. cuius initium eſt, contrarium tamen, & multis ſeq. vbi & tu reperies Barba. ſecum hac in repugnantem. Et facit quod & nos ſcripſimus in tractatu Conſtituti poſſeſſorij, in ſecunda parte, ampli. 4.

V. DECLARATIO.

1 Quintò declara, vt ea poſſeſſio quæ erat apud defunctum, ita tranſeat in hęredem, vt quoad habitum, id eſt habitualem qualitatē habeatur pro poſſeſſore, ſed non eſt eadem poſſeſſio quoad actualem effectum ipſius poſſeſſionis, niſi appræhenſa fuerit. Nā cùm poſſeſſio facti ſit, & cum defuncto deſierit quia mors omnia ſoluit, quomodo ea poſſeſſio quæ iam in rerum natura non eſt, in hæredem continuari poterit? Hæc Zazius in epito. feud. parte 6. char. 5. Idq; eſt vt ſubdit, quod eleganter & ſubtiliter ſenſit Bald. in c. 1. titu. de conuen. inter domi. & fidel. de inueſtit. feud. libr. 1. dum loquens de continuatione poſſeſſionis vaſalli in filium. de qua & nos locuti ſumus ſuprà in præfat. declara. 4. nu. 1. inci. ſed & illud, & multis ſeq. dicit eam continuationem intelligi in qualitate non in ſubſtantia poſſeſſionis: quaſi diceret poſſeſſionem in ſui ſubſtantia non continuari in filium, ſed qualitatem habitualem, quæ facit, vt pro poſſeſſione habeatur.

VI. DECLARATIO.

An hæres poſſit expellere poſſidentem corporaliter.

1 Sextò declara, vt noua hæc poſſeſſio non ſit naturalis, ſed artificialis, & ciuilis, vt diximus ſuprà in præfatio. quæ eſt 1. pars, declara. 7. nu. 1. incip. vocatur autem. & ſeq. ideo non poſſit hæres vi huius ſtatuti, expellere corporaliter poſſidentem ſine pœna, l. ſi quis in tantam, C. vnde vi, vt voluit Pet. Anc. in c. 2 in 1. no. de conſuet. loquens in caſu illius c. Et ita eum refert, vt ſequi videatur Barb. ibi, col. 6. nu. 36. & Bapt. Caſtel. loquens in caſu noſtræ conſuetu. in ſua diſput. incip. magnificus & excellens, col. 3. ver. tertiò etiam notabiliter. Sed id dependet ex eo, an qui ciuiliter poſſidet, poſsit propria autoritate expellere eum, qui naturaliter poſsidet: ſine metu d. l. ſi quis in tantam, quod videtur, vt ſæpius diximus ſuprà hoc eodem tractatu, atque etiam in alio loco noſtro tractatu Conſtituti poſſeſſorij.

SEXTA PARS EORVM quæ pertinent ad iudicia, quæ conſtat nouem declarationibus.

Prima declaratio ſextæ partis.

1 PRIMÒ declara, vt ſi hæres qui vi huius cōſuetudinis poſsidet, turbetur, poſsit ad tutandā ſuā poſſeſsionē intētare remediū retinēdæ poſſeſsionis, lo. Fab. ī §. ſumma, ad fi. Inſti. de interd. & iterum in §. retinēdę, col. 3. verſ. ſed quæris nunquid ſucceſſor, eo. tit. & in §. ſui aūt, col. 1. in fi. Inſti. de hære. quali. & differ. vbi ita dicit ſeruare conſuetudinē. Gui. Pap. deciſ. Delph. 552. materia poſſeſſorij, col. 2. ver. & in hac materia dicti ſtatuti, & iterū verſ. circa primū. & Bene. in repe. c. Raynucius, in verbo, mortuo itaq; teſtatore, le 2. nu. 72. de teſt. Caro. Rui. cōſ. 18. primò & principaliter, col. vlt. lib. 1. & omnes vbiq;.

2 Nemo enim vnus omnium, qui de hac re ſcripſerunt, contradicit, idq; optima ratione. Nā & aliàs ſemper pro ciuili poſſeſſione, cuiuſmodi hæc eſt, vt ſuprà diximus in pręfatione quæ eſt 1. pars, declar. 7. nu. 2. incip. ſed & hæc poſſeſſio, datur id interdictum retinendę poſſeſſionis, vt not. per gl. & alios in l. clàm poſſidere, §. qui ad nundinas, qui eſt vlt. ff. de acq. vel omit. poſſ. & gl. in l. quemadmodum nulla poſſeſſio. eo tit. & optimè facit tex. in §. poſſidere, Inſtit. de interdict. & id (vt diximus) minimè dubium eſt, ideo nec hìc diutius immorabimur.

II. DECLARATIO.

1 Secundò declara, vt licet aliàs interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis non ei detur qui poſſidet, vt no. in l. 1. in fi. ff. quor. bono. tamen in hoc caſu, hæres qui vi huius conſuetudinis poſſidet, poteſt intentare id interdictum, ſiue

aliud remedium adipiſcendę poſſeſſionis, cuiuſmodi eſt interdictum quorum bonorum, & remedium l.vlt.C.de edicto diui Adr.tol. vt ſcilicet petat ſe, qui eſt in ea poſſeſſione, mitti in realem, ſiue naturalem, aut corporalem poſſeſſionem. Nam (vt id obiter dicam) poſſeſſio naturalis, corporalis quoque dicitur in l. debitor. §. vlt.ff.de pigno. actio. & l. quod ſeruus. & l. ſi id quod.§.vlt.ff.de acquir.poſſ.& l.vlt.C. de fund. patri.lib. 11.& c.cùm aliquis, extrà de re iudic. & c.quod autem. de iure patro.

Poſſeſſio naturalis, dicitur corporalis.

2 Et ita vt ſcilicet poſſit hic hæres intentare remedium adipiſcendæ, voluit Pet.à Bella pertic. in l.ea lege.et ibi quoq, Cy.col.1.verſ & iſtud eſt argumentum, & Bal.col. 4.verſ.modò venio ad quæſtiones, & Salic.col.6. in 4. oppo. verſ. & ex hoc dicit hic, C.de condict. ob cauſ. idem Petr. in l. 1.& ibi quoq; Salic.in fin. per illum text. C. de donat.quæ ſub mod.Bald.in auth. defuncto, col.2.in 3.quæſtio, ibi, & olim in quibuſdam dominijs, Cod.ad S. C. Tertul. in rubr. de conſuet.col. 2. verſ.conſuetudo poteſt transferre.

3 Et idem quoq; voluit ipſe Bal. in rub. extrà de cau.poſſ.& propriet.col.pe.verſ.quęrò ſtatuto communis Mediolani, & in c.cùm quis, col. 1.extrà de reſtit. ſpol.Rapha.Comen. conſ. 43. in queſtione Franciſci, ad fi.Pau. Caſt.Alex.Iac.à S.Georg.& Iaſ.in l.ſi ſorori, ille ad finem, alter poſt med.Iac.nu.4.hic col. 1.in 1.Fallen.C.de iure delib.Alex.in l.cùm hæredes, in prin.col. 1. ff.de acq.poſ.& in l.in ſuis, col. 4.verſ.vbi autem ſtatutum, ff.delib.& poſthum.& conſ.81.perſpectis his, col. 2.verſ. nec ad hoc obſtat, & verſ. facit quod notat, lib. 2.quod conſ. vt ſæpe aliàs diximus, repetitur conſ.40.lib.3.& conſ. 51.lib.6. & item Alex.conſ. 83. viſa facti narratione, col. 4. verſ.fortificantur prædicta, lib. 2. Firmia. in tract.de epiſcop.lib. 3.parte 1.paulò ante fi.Barb. in c. 2.col pe.in princ.de conſuet. & conſ. 58.ſapienter dixit Pſalmiſta, col. 11. verſ. capio aliam dubitationem.lib.2. Iaſ. in d. l. vlt.col 4.verſ ſic in ſimili ſtante ſtatuto, & ibi Philip. Dec. col. 8. verſ & eodem modo in hærede, C.de edict.diui Adria.tollen. ipſe Dec. conſ. 84. eccellentiſſimi doctores, col 1.& cõſ.467.bene & conſultè, col. 1.Io.Baptiſt.Caſtel.in ſua diſput.incip. magnificus & excellẽs, col. 6. verſ. ſed poſſet dici Bened. in repet.c.Raynucius, in verbo, mortuo itaq; teſtatore, le 1.alicubi, & iterum, in eodem verbo, le 2.nu.81.de teſt.vbi id dicit ſing.Matt. Afflict. deciſ.Neap. 299. rex Ferdinãdus, nu. 19.Claud. Aquen.in l. 1.in prin.col. 5.verſ. bene fatendum eſt, ff.de acq.poſſ. Ant.Corſe.in tracta. de poteſtat.& excellen.reg.in 25. q. col. 1. Catel.Cot. d. memor. incip. decreto Mediolanenſi, ſtatim poſt prin.Fran.Ripa, in l. 1.§. hoc interdictum, col. 4.verſ.alia ratione, ff.quor.bono.& in repet. l.vlt in 39 q.verſ.& hac ratione, Cod. de reuoc. donat.& lib. 1.reſpon.cap. 1.defuncto, nu. 80.& multis ſeq.Nicol.Bello.conſ. 35.conſultus de modo, colum.3.nume.8.

4 Mouentur hi primùm q veritas, & fictio bene concurrunt, & qui tutus eſt fictione, poteſt veritatem implorare, licèt non è contratio, per tex.quem Bal.in d.rub.de conſuet.dicit not. in l.apud Iulianum.§.1.ff.ad Trebel.Item licet ſtatutum faciat hæredem poſſeſſorem iuris, non tamen facti, nec effectu illo reali. Ideo poteſt hęres petere ſe in eam facti poſſeſſionem immitti, vt in ſimili poteſt emptor, cuius nomine venditor conſtituit ſe poſſidere, & ita poſſeſſionem iuris nactus, petere nihilominus, vt ſibi tradatur corporalis facti poſſeſſio, vt per Bal.Ange. & Pau.Caſt.in l.ab emptione. ff. de pact. cum alijs multis concor. à me collectis in d. tract. conſti. poſſ.in 1.parte nu.10.incip.at quicquid ſit.

Conſtitutarius poteſt petere, ut ſibi tradatur corporalis poſſeſſio.

5 Nam & ſimiliter uidemus: q licet dominus non poſſit rem propriam condicere, præterquam à fure, l.vlt.ff. vſufructua. quemadmo. caue. id intelligitur de vero domino, nam qui fingitur eſſe dominus, poteſt à quocunque rem ſuam condicere, per d. l. 1. C. de donatio. quæ ſub modo. & l. qui mortis cauſa, ff. de donatio. cauſa mort.

Dominium transſit in legatarium ipſo iure.

6 Et etiam in ſimili videmus q in legatarium tranſit dominium ipſo iure ſine traditione, l ſi tibi homo, §.cùm ſeruus legatur.ff.de leg. 1. & l.à Titio, ff.de furt.cum ſimil. & ideo poteſt agere rei vendicatione ad rem ſibi legatam.l. 1. C. cómu.de lega.Et tamen poteſt etiam agere actione perſonali, per d.l. 1.& §. ſed noſtra, Inſti. de leg. & hoc quia non habet verũ dominiũ, ſed fictum, alioqui non poſſet agere perſonali, §. ſic itaque. Inſti.de actio.

7 Præterea q per id ſtatutũ introductum eſt in fauorem hæredis, ut in eum transferatur poſſeſſio ipſo iure, non ei debet nocere, l.quod fauore.C.de legibus, & inducta ad augmentum non debent trahi ad diminutionem, l. legata inutiliter, ff. de leg. 1. cum ſimilibus cum his quæ dicam infrà in 7. parte, declaratio. 1. Et per hoc diluitur quod in prin.diximus interdictum, ſiue aliud remedium adipiſcendæ poſſeſſionis, non ei dari qui poſſidet: quia illud verum eſt in eo qui plene, vereque, realiter, & de iure communi poſſidet.

8 Quanquã et tu quoq; ad ea dicere poteris, competere remedium d.l.ult. C.de edicto. diui Adr. tol. quod ipſum eſt adipiſcendæ poſſeſſionis, hæredi poſſeſſori, petẽti ſuam poſſeſſionem confirmari, ac defendi, ut per Cy.in d.l.ult.col. ult.uerſ.item quæro, pone, Alb.col.antepe.uerſ. item quæritur ſi hære., Bart.col.3.uerſ.item quęrit gl.Bal.circa prin. Alex. col. 11. uerſ. ultimò tene menti, Iaſ.col. 3.ſicut in ſimili, Philip. Dec. col. 14.uerſ.et ad ſupradicta, C.de edi.diui Adr. tol.Cyn.poſt Iac.Butrig.in l. 1.ad fi.et ibi Ange. per eum tex.quo nullum dicit meliorem eſſe, et Iaſ.col. 2.uer.ex ſecũda parte.C.de Carbo.edic. Bar.in l.3.§.nullum, per eum text.ff.de Carbo. edict.

l. ult. de edicto d. Adr. tol. cõpetit hæredi etiã poſſeſſori.

edict.& in l.de pupillo,§.qui opus, poſt glo.ibi, & ibi quoq; Alex.ff.de ope.nou.nunc.& in l. 1. §.litiſdatum,per eum tex.ff.quo legat. Bal. in l. 1.in 2.addit.col.2.verſ.ſi ſemel miſſus.ff.de pet. hær.& in l.1.col.1.circa medium,C.commu.de legat.Guid.Pap.deciſ.Delphi.132. ſed probato illo errore,col.2.verſ.verùm autem beneficiũ, vbi ita dicit fuiſſe iudicatum. & iterum deciſ. 219.edictum diui Adriа.in princ.& Lud.Goza. conſ.93.in cauſa Mutinenſi, col. 2. verſic. nonò cùm iam fuerit. & Pau.Pariſ.conſ.41.primum ius,col.3.verſ.meritò igitur ipſa,lib.1.& Maria. Socin.Iunior.conſ.97.viſo puncto;col.9.verſi. & licèt per prius,lib.2. Licèt contrarium ſentire videatur Guil.Cu.in d.l.licet . col.vlt. C. de acquir. poſſeſ.& Pet.Ferra.tit.for.libel. quo petit hæred.ex teſta.in verbo,& realiter,col. 1.

Comes poſſidens, poteſt petere ſe declarari Comitem.

9 Et facit quod in ſimili ſcribit Barto. in l. vti frui,§.verùm autem,in fi.ff. ſi vſusfru.pet. quòd Comes qui poſſidet caſtrum , poteſt petere ſe declarari Comitem , ad confirmationẽ ſuæ poſſeſſionis. Et q̃ item in ſimili ſcribitur in l. in libello,§.ſi quis ſeruum,ff.de cap.& poſtli. reuer. Et quod deniq; prodidit Nico. Bello. ſupputationum iuris ciuilis lib.1.c.19. poſſeſſori cõpetere actionem rei vendicationis, vt declaretur dominus ad confirmationem ſuę poſſeſſionis.

III. DECLARATIO.

1 Tertiò declara , vt non ſolùm poſſit hæres intentare remedium retinendæ,aut adipiſcendę poſſeſſionis ſeparatim,ſed & vtrunq; ſimul , diuerſis tamen reſpectibus : ſcilicet retinendæ, reſpectu ciuilis poſſeſſionis, quæ eſt apud eum vi huius ſtatuti, & adipiſcendæ, reſpectu naturalis poſſeſſionis,aut detentionis exiſtẽtis penes aliũ . Vt in ſimili dicitur de interdicto retinendæ poſſeſſionis, & rei vendicatione.per gl.& doct.in l.ſi de vi , & in l.naturaliter,§. nihil commune, ff.de acqui.poſſ.& in l.ordinarij,C.de rei vendi. cum ſimil.

De eadem re.

2 Et ita expreſſè,& in hoc caſu,ne authoritate deficiamur, cum ex facto contigiſſet, reſpondit Pau.Caſt.conſ.78. cuius initium eſt, videtur dicendum,dictum actorem.verſ. his tamen non obſtantibus, libr.2. Sed & alibi quoque idem Pau.Caſt.videlicet conſ.134.incip. in cauſa appellationis.col.2.verſ. ſed ſuſtinendo cauſam, lib.2.conſuluit in alio caſu, q̃ ratione eiuſdem rei, poteſt ſimul intentari vtrunque illud interdictum retinendæ, & adipiſcendæ poſſeſsionis, reſpectu diuerſarum illarum poſſeſſionum.

IIII. DECLARATIO.

1 Quartò declara, vt hic hæres ſic ſaiſitus, antequam appræhenderet realem poſſeſſionem, non poſsit intentare remedium recuperandę poſſeſsionis,cùm ei competat (vt diximus) adipiſcẽdæ,per l. 1. C.quo.bo.& quia id interdictum recuperandæ ei tantùm competit qui vi poſſeſsione deiectus eſt,l.1.in prin.ff.de vi & vi arma.& §. recuperandæ.Inſt. dę interdict. cum ſimilibus. At hic non poteſt violenter deijci ex hac ficta ciuili poſſeſsione, vt manifeſtè patet ſenſui,& voluit gl.in l.1.in §.interdictum autem hoc , ff.de vi & vi arma. quæ dicit duo eſſe neceſſaria , vt id interdictum competat,ſcilicet q̃ is verè poſsideat qui deijcitur.& q̃ verè poſſeſsonem amittat. id quod etiam voluit Alber.in d.l.1.§.deijcitur, eo.tit.& Fran. Cur.ſenior conſ.71.ſuper controuerſia,col. 2.verſ.quartum etiam addit.

De eadem re.

2 Atq; ita expreſsè in caſu noſtrę conſuetudinis voluit Bal.in auth.defuncto,col.2.verſ.tertia quæſtio,C.ad Tertul.Alex.in l.in ſuis,col.3.verſ. vbi autem ſtatutum dictauit , ff. de lib. & poſth. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem antiquorum, & modernorum , & conſ.37.in cauſa mota per Ang.col. 2. verſ. ſed alia inſuper ratione,lib.1.& conſ.83.viſa facti narratione , col. 5. verſ.confirmo per id,lib.2.& conſ.163. circa id de quo quęritur , col.vlt.verſ.nec obſtat ſtatutũ , lib.6.Barb.conſ.58.ſapienter ſcripſit Pſalmiſta, col.13.verſ.modò aggrediendo libellũ,lib.2.Firmia.in tract.de epiſ.in 1.parte prin.lib.3.in 56.q. ad fi.verſ.& ſcias q̃ dicta,& Soc. conſ.49.in cauſa epiſcopi,col.vlt.verſ.nec prædictis obſtat,lib. 3.Iaco.à S.Georg.& Iaſ. qui dicit ſignandum , in l.ſi ſorori,ille paulò ante fi.hic col. 2.uerſ.ſecundò limita & ſigna, C. de iure delib. & idem Iaſ. conſ.21.quatuor principales,col.ult.uer.ſecũdò motiuãdo,lib.3.Caro.Ruin.conſ.25.circa illud, col.3.nu.5.lib.4.Fran.Curt.iunior in l. vlt.col. po.uerſ.quintò quæritur , C.de edict.diui Adri. tol.Io.Baptiſta Catel.in ſua diſput. incip.magnificus & excellens , col. 9. verſ.imò dico.Matth. Afflict.in c.1.in prin.col.4. uerſ. ſed pulchrum eſt dubium.tit. ſi controuer. inueſti. & in cap.1. col.2.uerſ.& adde q̃ ficta poſſeſsio,titu.de controuer.inter maſcul.& fœm. & in conſti. Siciliæ incip.circa uiolentiarum,col.2.in 3.no.ubi alios in id citat , qui tamen id non dicunt , & in deciſ. Neapol.299. Rex Ferdinandus, col.4.uerſic. ex his ſequitur,ubi ita dicit fuiſſe iudicatum per ſacrum regium conſilium.Fran.Cur.iun.cõſ.108. ſacratiſsimæ,& cętera circa controuerſiam , col. 6. uerſ. & prædictam concluſionem Zazius in epito.Feud.parte 6.char. 5.uerſ.quibus conſecutus eſt.& conſ.10.cùm quondam.char. 5.uerſi. ſed ponamus. Alciat.in tract.præſumpt.in tertia parte.nu.10.ubi hanc dicit eſſe cõmunẽ ſententiam.Pau.Pari.conſ.101.uiſa facti narratione, col.13.nu.159.li.1.& Hier.Grat.cõſ.70.ex multitudine allegationũ nu.7.tucto nu.15.et 16.li.2.

3 Contrarium tamen, ut ſcilicet huic hæredi ui huius ſtatuti poſſidenti,detur etiam remediũ recuperatorium,nõ obſcurè ſenſiſſe uidetur ipſe Bald.ſibi in hoc contrarius in l. 1. ad fin.C.de appel.dum ſcribit, quòd filio ſpoliato ea poſſeſſione quæ erat apud patrem , non obſtat exceptio dominij , quę aliàs non obſtat agenti interdicto recuperandæ poſseſsionis , quia ipſe non videtur ſpoliatus, ſed tantùm adipiſci , per

l.vlt.C.vnde vi. nam non eſt verum ꝙ exiſtentia ſui hæredis transferat poſſeſſionem ipſo iure, niſi apprehendatur, per d.l.qui hæredes, ff. de acq.poſſeſ. Vides ergo Bal. id ſentire, quòd ſi ipſo iure transferretur poſſeſſio in hæredem ſine appræhenſione, vt fit per huiuſmodi ſtatutum, poſſet ipſe hæres agere interdicto recuperatorio, nec ei obſtaret exceptio dominij. Sed de hoc poſtremo poſtea dicam.

Alij.

4 Verùm quantum ad principale noſtrum inſtitutum, vt ſcilicet competat hoc caſu interdictum, de quo tractamus, expreſſiùs voluiſſe videtur idem Bal. in rub. de cauſ. poſſeſ. & ꝓpriet. col. vlt. & ibi etiam Fran. Rip. col. 6. verſ. ciuiliſſima poſſeſſio. & rurſum idem Bal. in c. itẽ cùm quis, col. 1. de reſtit. ſpolia. vbi dicit in caſu noſtræ conſuetudinis, competere interdictũ quaſi recuperandæ. & rurſum conſ. 141. præmiſſis verbis, col. 2 verſ. nam dicta miſſio, lib. 1. vbi idem dicit. & Ioan. Fab. quem tamen nonnulli allegant pro contraria parte, in §. ſui autem, col. 1. verſ. in eadem gl. Inſti. de hære. qualit. & diffe. vbi ita dicit ſeruare conſuetudinem Franciæ. & Antonius Graſſus inter conſ. Calca. conſ. 65. præſuppoſita veritate, col. 3. verſ. competit etiã quintum. & latè Soci. ita tamen dubitans, vt in hanc opinionem inclinet, in repet. l. rem quæ nobis, col. 8. in 5. quæſt prin. verſ. quartò, & vltimò concludę, ff. de acqui. poſſ. Aufrer. in comment. ſtili Curiæ parlam. tit. de prouiſione, modiſq; petendi, & faciendi ipſam, in fin. Iaſ. ſibi contrarius. conſ. 85. quando habemus, col. 1. lib. 3. & conſil. 146. redemptoris, & c præſuppoſito, col. 1. lib. 4. Phili. Dec. conſ. 84. excel entiſſimi doctores, col. 2. verſ. præterea tale ſtatutum. Ant. Corſe. in tract. de poteſtat. & excellent. reg. q. 25. col. 1. D. Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo mortuo itaq; teſtatore, le 2. num. 72. Claud. Aquen. in l. cùm hæredes, in prin. col. 1. verſ. item non video, ff. de acquir. poſſeſ. Fran. Rip. in l. 1. §. hoc interdictũ. col. 4. verſ. alia ratione iſtud, ff. quo. bono. & repe. d. l. vlt. in 39. quæſt. in fi. C. de reuocan. donat. & lib. 1. reſponſor. c. t. defuncto, nu. 48. & multis ſeq. & D. Boer. in conſuetud. Biturig. titu. *des couſtumes concernans teſtamens.* §. 6. col. 1. & Chaſſan. conſ. 19. nobilis dominus Antonius, in 12. dubio, col. eiuſdem. 1. & Paul. Pari. ſibi contrarius, conſ. 41. optimum ius, col. 3. verſ. prout & tertiò ceſſant, libr. 1. Nicol. Bello. conſ. 35. conſultus, col. 3. nume. 8. & ita ſcio ſeruare conſuetudinem Franciæ, ſuntq; in id quædam particulares conſuetudines, vt apud noſtros Pictones, cap. 213.

5 Et ita in ſimili, vt ſcilicet remedium recuperatorium competat ei, in quem fictè tranſlata eſt poſſeſſio per conſtitutum, vel precarium, etiam ſi non fuerit adeptus realem & corporalem rei poſſeſſionem, voluit Bald. in rubr. C. de contra. hen. empt. in 10. quęſt. & Matth. Afflict. deciſio. Neapol. 299. rex Ferdinandus. num. 92. & diximus in noſtro tracta. de iure Conſtituti poſſeſſorij, parte prima, nu. 69. incip. à quo non longè, & parte 2. ampliat. 11. vbi etiam docuimus aliàs ſemper id remedium competere poſſidenti.

6 Nec uidetur obſtare huic opinioni quod dictum eſt, ei non competere interdictum recuperandæ cui adipiſcendæ competit. Quia adipiſcendæ non ei competit, niſi ipſe velit, nec per hoc impeditur, quin recuperandæ iuuetur: præſertim cùm hæc poſſeſſio vera ſit, vt ſuprà diximus in 1. decla. 5. partis. & propterea non obſtat quod ſuprà dictum eſt de ficta poſſeſſione. Nec negari poteſt quin ſaltem hæc poſſeſſio ſit ciuilis, & ciuiliſſima, vt latè ſupra diximus in pręfat. q̃ eſt 1. pars, decla. 7. incip. ſed & hęc poſſeſſio, & ſeq. pro qua quidẽ ciuili poſſeſſione datur interdictũ recuperandę, l. 1. §. deiicitur is qui poſſidet. & §. ſiue autem corpore, ſiue animo. ff. de vi et ui arma. Gui. Pap. deciſ. Delph. 356. quos et quot effectus. col. 1. verſ. quart⁹ eſt. *Interdictum recuperandæ datur pro ciuili poſſeſſione.*

7 Nec tamen omiſerim quod de hac re ſcribit Fran. Ripa, in l. 1. in princ. col. 10. et nu. 37. ff. de acqu. poſſ. volens concordare illas diſcordes ſententias, quòd prior opinio procedit, quando ſtatutum transfert poſſeſſionem in heredem ipſo iure abſq; traditione uera, uel ficta. Poſterior, quando ipſum ſtatutum fingit interueniſſe traditionem, uel apprehenſionem, nam ubi lex id fingit, debet talis ficta traditio, ſiue apprehenſio idem operari quod uera, l. adoptio, ff. de adopt. & l. ſi filiusfa. ff. ſi cer. pet. Ego uerò hanc diſtinctionem magis uerbalem eſſe puto, quàm realẽ: nam cùm lex, uel ſtatutum ſimpliciter transfert poſſeſſionẽ ipſo iure ſine alio actu, ſatis uidetur fictè transferre, ut apertè ſentiunt Cy. & Bal. in l. ea lege, C. de condi. ob cauſ. et Fran. Aret. in l. 1. in prin. col. 10. uerſ. tu uerò pro intellectu, ff. de acq. poſſ. et aliàs ſępe diximus in hoc tractatu. *Diſtinctio quorundam.*

8 Si tamen ſequi malis priorem opinionem, quę negat huic heredi remedium recuperandæ poſſeſſionis, eam intellige cùm poſt mortem defuncti, quis vi occupauit poſſeſſionem. Quòd ſi ante mortem ipſius, ui occupauit poſſeſſionem quam defunctus habebat, poterit heres, et quilibet ſucceſſor uniuerſalis, ſi ſit intra annum ſpoliationis, agere unde ui: ut uoluit gl. in c. cùm ad ſedem, in uerbo, interdictum, poſt prin. extrà de reſti. ſpol. argu. l. 1. §. quia atrocitatem facinoris interdictum hoc. ff. de ui et ui arma. & c. ſignificauerunt. de teſtibus. ubi eſt bonus tex. ibi, illę quibus ipſę ſucceſſerant, inde fuerunt uiolenter eiectę, et ibi quoque glo. in uerbo, ratione, & Imo. in 3. not. Ant. colum. 3. uerſ. gl. 1. tangit, & Panor. in 3. not. *Declaratio prioris opi.*

9 Nam ratio quare heres non poteſt agere unde ui contra eum qui occupauit poſt mortem, ex priori opinio. hęc eſt, ut diximus, quòd id interdictum ei tantùm competit qui ui deiectus eſt: hæres autem, ut illi inquiunt, qui fictè tãtùm *Ratio declarationis.*

poſſidet,

poſſidet,non poteſt dici vi deiectus, quæ ratio ſi quid momenti habet,non habet locum,cùm defunctus qui verè poſſidebat, vi deiectus eſt: Ideo vti illi competebat hoc interdictum, ita hæredi illius, ad quem tranſeunt omnes actiones actiuæ & paſſiuæ. l.pactum,ff.de pact.& l.ea lege,C. de condict.ob cauſ.& l.veteris, & ibi docto. C. de cont.& comm. ſtipu.cum ſimi. Tu tamen vide Matth. Afflict hic malè ſibi conſtantem in c. 1.§.ſciendum,in fi.tit.de feud. cogni.

V. DECLARATIO.

1 Quintò declara, vt huic hęredi agēti ad poſſeſſionem vel adipiſcendam,vel retinendam,vel recuperandam,non poſſit à reo conuento obijci exceptio dominij,vt ſi reus excipiat ſe dominum eſſe, nec defunctum dominum fuiſſe nec conſequenter actorem nec eius hæredem. Nam primùm ſi hæres agat ad recuperandam poſſeſſionem,id minimè dubiom eſt per l. ſi maritus, ff. de donat.inter vir.& vxor. & l. ſi quis ad ſe fundum,C.ad leg.Iul. de vi publ. & ibi Ange.non ſemel,& l.ſi de vi & ibi gl.in fi.& doct.ff.de re iudic.& c. 1.& c.literas,de reſtit.ſpoliat. & gl. in c.ſuper cauſa.2.q.5.& omnes propè in l. vlt. C. de edict.diui Adr.tollen.& Dy.in c. qui ad agendum,col.1.de reg.iur.& omnes vbique.

Spoliatus ante omnia reſtituendus.

2 Et id oſtendit eſſe veriſſimū Bal.tribus optimis rationibus, in l. 1.col.vlt. uerſ. extrà quæro vtrum exceptio,C.de appellatio.Primùm quia ſcilicet violentia elidit dominium oppouentis, per text. (licèt ad hoc nihil alleget) in l. ſi quis in tantam,C.vnde vi.Deinde quia ſpoliatus ante omnia reſtituendus eſt,d.l.ſi quis ad ſe fundum, C.ad leg Iul.de ui pub. Etiam prędo (vt id illi addas) c.ex literis, de reſtit.ſpoliat.iuncto c. vlt. de ord.cognit.Deniq; vt ad Bal.redeamus, quia ex dolo,non debet ſpolians conſequi præmium poſſidendi,l.itaq; fullo, ff.de furt.vnde niſi purgetur vitium, non debet audiri ſoper proprietare,l.cùm ſeruum,ff.de ſer.fugit.

Quid ſi retinenda.

3 Si autem hæres agat ad retinendam, multò minus audiri debet,cum plus ioris, plus ponderis,& momenti iu retinendo eſt, quàm in recuperando,arg. l.patre furioſo, ff.de his qui ſunt ſui vel ali.iur.& c. quemadmodom, de iureiur. cum ſimil.Et id quidem, ne autoritate hac in re careamus,expreſsè uoluit Bal.in d.c.1. ante medium,verſ. ſed quid ſi opponens, extrà de reſtit. ſpol.per not.in c.audita,eo.tit.

Quid adipiſcenda.

4 Si verò ad adipiſcendā agat hæres, & tunc, vt nonnullis placet, non amittitur exceptio dominij,ſed debet reſeruari in petitorio. l. vlt. C. quo.bono.et voluit etiam Bal.in d.c.1.vbi ſuprà, de reſtit.ſpol.& alij multi,licet id alijs dubium ſit,vt per gl.Hoſt.& alios in d c. 1. de reſtit. ſpoliat.& gl.in d.c.literas,iu verbo,primi, eo. tit.& per Bal.& alios iu d. l. vlt. C. de edic. diui Adr. tollen. & iu d. l. vltim. C. quorum bon. & ipſum Bal.in l. 1.col. 2. verſ. quæro an de iure Canonico,C.ſi de moment.poſſ.

Redit ad principale dubiū.

5 Tamen hoc caſu in quo loquimur, tale remedium ex hoc noſtro ſtatuto competens ita participat effectum recuperandę,vt nec ea exceptione dominij repellatur,ut expreſsè dicit Bal. in d.rub.de cau.poſſeſ.& proprie.col. vlt.verſ.& nota ꝙ edictum. Et ita illum refert & ſequitur Phil.Dec.dicens id eſſe ſing.d.conſ.84.excellentiſſimi,col. 2. verſ. præterea tale ſtatutum,& D. Benedict. in d. c. Raynotius, in uerbo, mortuo itaq; teſtatore,le 2.nu.81.id dicit elegans. & Matt.Afflict.deciſio.Neapol.290.rex Ferdinandus,col.vlt.& Ant.Corſe. in tract.de poteſtat.& excellentia regu.in 25.quæſtio. col.1. & Lodo. Gozad.conſ.93. in cauſa Mutinenſi, col. 2. ver. quintò cum iam ipſo iure.& Paul.Pariſ.conſ.41. optimom ius colum. 3.verſicul. prout & tertiò ceſſant, libr. 1. & diximus in præcedenti declaratione.

De eadem re.

6 Verùm aduerte ꝙ Bald.in dict.rub.de cauſ. poſſeſ. & prop. non ſimpliciter manſit in illis verbis,ſed ſtatim ſubiunxit conſiderandom eſſe, án id ſtatutum veniat ad ampliandum ius commune, quod tribuit remedium adipiſcendæ, & tunc idem eſt in ampliante, vt in ampliato, arg. l.inter ſocerum & generum.§.cùm inter,ff. de pact.dotal.Cui quantum ad hanc rationem, adde quæ nos latè ad hoc collegimus in noſtro tractatu Retractuum,tit. 1.§. 1.glo.18. in verbo, *le prix que la choſe aura couſtè*, nu. 51.incip.nam & hæc acceſſio & multis ſeq. Aut vt ſubdit Bal. vt ad eum redeamus, venit de per ſe(ut ipſe loquitur) de nouo diſponendum,et tunc non aſſumit aliquam qualitatem à iure cummuni,cui nō cohæret, quia ſeparatorum ſeparata eſt ratio, l. ſi maritus,C.de donar.inter uir. & uxor.

Diſtinctio.

7 Et ideo conſiderandum eſt in ſtatuto Mediolanenſi(de eo enim loquitur) an loquatur de ſcripto hęrede:et tunc quia concernit ſcriptum, videtur factum ad imitationem,l.ult. C. de edi. diui Adr.rol.et eodē modo debet procedi ſummariè ratione,cōionctionis legis,et ſtatuti,argu. l.Gallus,§.ille caſus, in difficili eſt.et §. ſi eius,ff. de libe.et poſth.et l.ſi ita ſcriptum.eo.tit.Aut uerò ſtatutum ſimpliciter loquitur de hærede, & non de ſcripto hærede, et tunc quia non concernit ſcripturam,ſed ueritatem, & realitatem, ut ſit uerus hæres, ita etiam vt in cauſa inteſtati habeat locum: et tunc non mandabitur ſtatutum executioni ſuccinctè, uec uelo leuato, ſed diſputabitur de proprietate iuris hæreditarij, & admittetur quæſtio contrarij dominij ſaltem ſimpliciter, et idem dicemus quod in interdicto quorum bonorum, in l. ultim. quorum bono. Hæc ibi.

De eadem re.

8 Idem autem Bal.in d.l. 1.col. ult.ubi ſuprà, C.de appel.poſteaquam dixit id quod ſuprà diximos,uerſ.huius declar. 2.incip.et id oſtēdit ſcilicet quòd agenti interdicto recuperandę poſſeſſionis,non obſtat exceptio proprietaris,poſtea in uerſ. quid ergo dices, quærit an filio hæredi

ſui patris, poſſit ea exceptio obijci. Et dicit illum agere recuperandæ interdicto non poſſe, cùm in eum non tranſeat poſſeſſio ipſo iure, per l. 1. §. Scæuola, ff. ſi quis teſt. liber eſſe iuſſus fue. & alia ſimilia iura, quę & nos ſuprà citauimus, in præfati, quę eſt 1. pars decla. 3. nu. 2. incip. ego verò conſtanter. Ex quibus planè ſentire videtur, ꝙ ſi poſſeſſio ipſo iure in eum trãſiret, & ſic poſſet agere recuperandæ remedio, non ei poſſet obijci exceptio dominij. At Baptiſt. Caſt. in ſua diſput. incip. Magnificus & excellens. col. 2. verſ. primò quia pars, tene in caſu noſtræ conſuetudinis, admitti exceptionem proprietatis, vti & nos alicubi ex eo diximus ſuprà in prima decla. 5. partis, nu. 3. & ex hoc illud.

9 Sed quid ſi reus ab hærede conuentus, exceptionem proprietatis obiecerit, nec hęres ei oppoſuit ad hoc illum non eſſe admittendum, atq; reus ipſe poſtea probauerit dominium. Et tunc certè valet proceſſus: & ſi cõſtet de dominio, rei repelletur hæres, vt aliàs ſẽper hoc caſu, per tex. in c. 1. ibi, conſentiente illo, & ibi Bal. circa medium, verſ. ibi conſentiente illo dicens id eſſe notatu dignum, & omnes propè ſcribentes, de reſtit. ſpoliat. & voluit etiam Iac. Are. in l. incerti. C. de interd. Bar. in d. l. naturaliter. §. nihil cõmune, col. 10. verſ. ſecundò quero vtrùm in caſibus, ff. de acq. poſſ. vbi alia multa allegat, & in l. ſi quis ad ſe fundum, & ibi Ang. col. pen. verſ. ſed hoc fallit in pluribus caſibus, C. ad leg. Iul. de vi pub. & Bal. loquens in caſu huius ſtatuti, ſiue conſuetudinis, cõſ. 141. præmiſſis verbis, col. 3. verſ. ſecundo præmitto, lib. 1. vbi dicit ad hoc eſſe text. no. & vnicum. in d. c. 1. tit. de reſtit. ſpol. & ſic debere intelligi quod not. in l. ſi de vi, in fi. magnę gl. ff. de iudi. & Phil. Dec. ẽt de hoc noſtri ſtatuti caſu loquens, d. conſ. 84. col. 2. verſ. tertiò & vltimò. Lud. Gozad. con. 93. in cauſa Mutinenſi, col. 2. verſ. ſextò etiam ſi fuerint. & Paul. Pariſ. qui alios citat. conſ. 53. dominus Hieronymus, col. pen. verſic. tamen his non obſtantibus. lib. 3.

De eadem re.

10 Quanquam his videtur contradicere Bal. in l. ordinarij, col. vlt. verſ. quid de ea quæſt. ibi ego credo ꝙ non ſit, C. de rei vend. dum dicit, ꝙ niſi appareat de conſenſu hæredis agentis recuperatorio, vt ei opponatur exceptio dominij, ſiue proprietatis nihil ei obeſt, etiam ſi non expreſsè oppoſuerit, aut contradixerit. Hæc enim, inquit, eſt potiùs allegatio iuris, & eſt ex propria natura ipſius interdicti recuperandę, & reſpondet ad quædam quæ in contrarium facere videbantur. Et ita quoq; in caſu noſtri ſtatuti expreſsè voluit Paul. Pariſ. conſ. 41. optimum, col. 3. verſ. & in ſimili idem ipſe, lib. 1.

Quid ſi hæres contradixerit, & tamen reus admiſſus fuerit.

21 Sed quicquid ſit, illud certum eſt, ꝙ ſi hæres agens contradixerit, & nihilominus reus admiſſus ſit ad probationem dominij, non illi obſtabit: quia id magis factum fuiſſe uidetur ad iuſtificandum poſſeſſionem de qua agebatur, quàm vt ſuper dominio pronunciëtur, vt etiam dicit Bal. in l. poſt ſententiam, col. 2. verſ. venio ad ſecundum, C. de ſent. & interlocut. omn. iudic. Nã illud ſciendum eſt, ꝙ (vt & ipſe dicit) in æqualitate probationis poſſeſſionum vtriuſq; partis, is obtinere debet in poſſeſſione qui probat dominium, vt etiam voluit Bart. in l. ſi duo, in prin. col. vlt. verſ. ſed ſi vterq; ꝓbat, ff. vti poſſid. & idẽ Bal. in d. l. ordinarij, col. pen. verſ. ſed iuxta prædicta, C. de rei vendi. & conſ. 420. verba principis, col. vlt. lib. 1. & conſ. 161. proponitur ꝙ per commune, ad fi. lib. 3. & conſ. 468. qualiter probentur, paulò ante fi. eo. lib. 6. & cõſ. 489. in cauſa vertente inter capitulũ, ad fi. eo. lib. 3. et in ſua diſputatione incip. accuſatus de vi turbatiua, col. vlt. verſ. tertio modo quia in pari. Raph. Ful. in l. 1. col. 5. ver. ĩ ea ad fi. qñ vterq;, C. uti poſſid. vbi dicit hunc eſſe ſolũ caſum, in quo interdicto uti poſſidetis. probatur de dominio. & conſ. 194. proponitur ꝙ domina Antonia, col. vlt. verſ. & poſtremò ſi qua foret Corn. conſ. 91. in cauſa vertente inter dominum, col. 2. in litera C. lib. 4. & docto. ubique.

12 Sed & probatio dominii, ſiue tituli antiquioris (ut & id quoq; addam) facit præſumi antiquiorem poſſeſſionem, ut uoluit Iac. Aret. in l. quoties, & ibi Cyn. in ult. q. col. 9. uerſ. ſeptimò quæro. C. de rei uend. & Bal. qui id extollit in d. l. poſt ſententiam, ubi ſuprà, ff. de ſent. & interl. & in l. ſiue autem. §. ſi duobus, & ibi quoq; Aug. ff. de public. in rem actio. idẽ Bal. in c. cęterum, col. 2. uerſ. ſed quid ſi uterq;, de reſcrip. & in d. c. licèt cauſam. col. 7. uerſ. item ex antiquitate, de probat. & in c. ſi facta. col. 1. uerſ. nec unum omitto, tit. ſi de feud. fuer. controuer. inter domi. & agna. ubi dicit not. dignum. & in dicta diſputatione incip. accuſat' de ui turbatiua, col. ult. uerſ. tertio caſu quando uterq;, ubi id dicit not. dignum & Alex. in l. 1. poſt prin. uerſ. item facit ꝙ primo emptori. C. de edict. diui Adria. tol. Quæ res etiam facit ut cæteris paribus obtineat in poſſeſſione, per not. in d. locis.

23 Proptereaq; Iacob. Butrig. in d. l. incerti, dicit, ꝙ ubi contenditur de poſſeſſione, admittitur articulus proprietatis. nam iudex debet admittere omnes probationes, ſiue faciant plenam, ſiue ſemiplenam probationem, ſiue iudicium, ſiue etiam adminiculum faciant. & ſequitur ipſe Bal. in d. l. ordinarij, ubi ſupra, qui hæc dicit notabilia, & in d. c. licèt cauſam, col. pen. uerſ. ex prędictis apparet, de probat. ubi & illud dicit petitionem dici pertinentem, non ſolùm quæ directè & principaliter facit ad cauſam, ſed & quæ qualitercũq; adminiculatur etiam leui præſumptione, dicitque id eſſe elegans.

Articulus quantumlibet pertinens ad cauſã admittitur.

14 Cui & illud addẽdum putauimus, ꝙ aliàs admittitur articulus, quantumlibet uel modicũ pertinens ad cauſam, per text. in c. quoniam, quod eſt 3. in uerbo, aliquid, & ibi ipſe Bal. qui eum tex. dicit ad id eſſe ſingula: & ibi quoque

Phili.

Phili.Dec.in 1.not.extrà de teſtib.& ita etiam voluit Bal. qui dicit menti tenendum, in l. ad probationem, la 1. in tertio not. C.de proba.& in l. cùm virum, col. 1. C.de fideicom.& in l.vlt.col. 2.verſ.quartò requiritur, ff.de feri.& in l. ſi duo patroni, §. idē Iulianus, col. 2.verſ.vltimò nota, & ibi etiā Iaſo.qui alios citat, col. 2.in 2.no. ff.de iureiur.vbi Bal. & ad hoc allegat quod ſuprà diximus de dominio probato ī poſſeſſorio, & Ang. Are.in §.ſi quis agens, col.4. verſ. ex his infertur etiam ꝙ articulus. præſertim ibi tu addas quandoque, Inſti.de actio.& Sthepha.Bertran.conſ. 198.quamuis articuli, circa medium, lib. 3.

15 Nam & videmus, ꝙ aliàs rebus exiſtentibus paribus, minimū quodq; vni additum, alterum uincit, vt per Bar. Bal. & alios in d. l. ſi duo patroni, in prin. per gl.ibi, in verbo habiturum, ff.de iureiur.& Ang.qui eā gl.dicit ſing.in repe. l.ſciendum, col. pen. verſ. deſcendo ad præſumptionem, ff.de verb.obl.vbi per eam dicit, quòd probationibus paribus exiſtentibus, iudicatur pro eo qui præſumptionē habet pro ſe, cum concord.latè adductis per Iaſ. in d. l. ſi duo patroni in prin.col. 1.in 3.notab.

Autheris ſententia.

16 Attende lector, quia ſi reus conuentus ſimpliciter allegat ſe dominū pro omni exceptione, ut repellat hæredem actorem, non eſt admittendus, ſi actor contradicat. Quod ſi ſe proponat poſſeſſorem & dominum, ad tuendam poſſeſſionem quam ſibi dicit competere, tunc ſi etiam actor contradicat huic allegationi dominij ſibi non præiudicat, quin obtineat, ſi oſtēdit defunctū fuiſſe poſſeſſorē rei controuerſę tempore mortis ipſius, etiam ſi reus probaret dominium. Nam ea allegatio & probatio dominij facta fuiſſe videtur ad juſtificandam poſſeſſionem, niſi & ipſe reus probaret etiam poſſeſſionem, cōtrariam æqualibus cum actore probationibus; nam tunc ob probationem dominij reus obtineret, ſecundum ea quæ diximus in verſ.ab hinc 2. Vide tamen in hac declaratione omnes eos quos citaui in præceden.declarat.

VI. DECLARATIO.

1 Sextò declara, vt ſi ſit lata ſententia pro hęrede ui huius noſtri ſtatuti, appellari non poſſit, vt tandem poſt multa hinc inde allegata reſpondit Bal.conſ. 330. ſtatuto cauetur ꝙ conductor, col. 1.verſ.tertiò quæritur, & multis ſeq. vſq; ad fi.lib. 1.& conſ. ſeq. ſuper prędicto puncto. niſi tamen, inquit, verteretur in dubium, an hęres eſſet, licèt etiam poſt multa item adducta videatur in contrariam ſententiam inclinare ipſe Bal. in conſ. 141. præmiſſis verbis cuiuſdam ſtatuti Mediolani, eo. lib. 1.& idem tenuit ipſe in rub. de cau. poſ. & propriet. ante fi. Illum autem in duobus prioribus locis citat & nihil diffinit Catel. Cot. memo. incip. decreto Mediolanenſi. col. 2.in fi.verſ.nunquid autē appellari poſſit. At idem voluit Ant. Corſe.in tract. de poteſta.& excellent.reg.in 25.q.col. 2.in prin.

An à ſententia lata ex l. vlt de edict. diui Adria. tol. appelletur.

2 Eſt antē gl.in l.vlt.in verbo, miſſus eſt, poſt prin. C.de edict.diui Adria.tollen. ꝙ à ſententia lata in caſu illius legis appellari non poteſt; per l.quiſquis, C. quo.appel.nō recip. vbi eſt bonus text.vbi etiam eſt in l.vlt.ff.de appel. recip. & §. ſunt & quorum, 2.q.6.& idem voluit Cyn. in d. l.vlt.col.vlt.verſ.inde quęritur, & ibi quoq; Bar. col. 2.verſ.venio ad tertiam particulam, & iterum verſ. quandoq; tempore primi iuſſus. Alb. col. 4.verſ.oppono ad literā, dum dicit, Io. Fab. colum.vlt.verſ.ſed an poteſt appellari, Sali. in §. ſi autem, in fi. Pau.Caſt.col.pe. verſ. itē oppono. quod in iſto, Lud. Bolog.qui eam gl. dicit ſing. & Iaco.à S.Georg.col.pe.uerſ.in ea glo.ibi, nec etiā appellare, et Iaſ.col.pe.verſ.in 3.par.opponitur, & Phili.Dec.col.antepe.verſ in gl.in verbo, miſſus. & præterea Bal. conſ. 203. pronunciatū fuit lib. 4.vbi poſt multa hinc inde allegata, dicit de rigore iuris appellari non poſſe, ſed ex æquitate iuris canonici poſſe ex euidenti & iuſta cauſa.& Pau.Caſt.conſ. 39.ꝙ à ſententia, lib. 1.Petr. Ferra.in tit. for.libel.quo petit.hære.ex teſta.ſuper verbo, quare cum prædicta vera ſint, in fi.& iterum in verbo, per veſtram diffinitiuam ſententiam. Guid. Papa in comment. ſtatuti, ſi quis per literas, in verbo, per literas, colum.pe. uer.ſed an à miſſione. & Pau.Pariſ.conſ. 54.in iſto iudicio poſſeſſorio, colum.antepen. ver.circa verò dubia lib. 3.

Declaratio.

3 Id autē limitat Iac.à S.Georg.ubi ſuprà (neque enim id prætereundum mihi viſum fuit) niſi ſententia proferretur uerbis negatiuis, puta ſi iudex pronuntiaret actorem non eſſe mittendum in poſſeſſionem: tunc enim appellari poſſet, in id allegans ſtupendum (ut ipſe dicit) & elegans dictum Angeli in d. l. quiſquis, ubi dicit ita ſe practicaſſe, ſicuti etiam dicit ipſe Iac. itidē practicaſſe in ſacris audientijs generalibus.

Limitatio.

4 Sed id quod dictum eſt non admitti hoc caſu appellationem, nonnulli intelligunt, niſi ex iuſta cauſa, & ea quidem expreſſa appellaretur, ut uoluit Bar.in d.l.ult. col. 1. uerſ. ſequitur ne teſtamentum aperiatur, ff.de appel.recip.in id citans Io.And.in c. 1.extrà de offic. deleg. & idem quoq; uoluit Bal.in d.l. quiſquis, poſt princ. C. quand.appel.non recip.et in l. 1.col. 2. uerſ. denuò quęro cū quid et iterū uerſ.quæro nos diximus, C.ſi de momen.poſſ.fue.appel.et cōſ. 217. uerba libelli, col.ult.uerſ.aduertendum tamen eſt, lib. 2.et conſ. 143. quanquā pleniſſime ſit allegatum, in fi.lib. 3.ex quibus et ijs quæ allegāt, facilè intelliges id ſemper procedere in omnibus caſibus, in quibus appellari prohibetur. Bal. autem d.conſ. 203.lib. 4.in fi.ita demū dicit procedere, ſi de illa iuſta cauſa appareat ex actis cauſæ, per not.Inno.in c.paſtoralis, de offi. deleg.

5 Aliàs autem in uniuerſum an & quando liceat de iure cōmuni appellare in cauſis poſſeſſorijs, uide tex.ī d.l. 1.et ibi gl.Cy. Bar. Bal. Alb. Ang. Sal.et omnes, C.ſi de moment. poſſ. fuerit

appel.& in l.1.& ibi Alex.& late Philip.Dec.col. 2.in 3.not.C.de bono.poſſ. ſecundum tab. & in c.ex cóqueſtione.& ibi Bal.col.2.de reſti.ſpolia. & c.ſignificauerunt,de reſtit.ſpol.& c.ſuper eo, le 2.eo.tit.& c.ei qui appellat.§.de poſſeſſione. & ibi Archid. 2.q. 6. & pariter glo. in c.cùm ad ſedem, in verbo, interdictum, verſ.& not. per hanc decretalem, & ibi Io.And.& latè Panot. col.pen.uerſ.vlteriùs expedie͂do,& alij,de reſtit. ſpol. Inno. in c. vlt. poſt medium, de ope. noui nunt.Spec.tit de appel.§.in quibus verſ.ſextò nõ appellatur, & verſ.ſed nunquid condemnatus. Cyn.Bal.& Albe.in l.incerti,C.de interd.Bar.& Ang.Are.in l.vlt.§.iuſſus,ff.de appe. eunde͂ Bar. in l.2.col.2.verſ.poſſumus etiam dicere, & ibi Ang.Are.ff.de appel.recip.Fede.Senen.cõſ.76. quod incip.domino auditori.Bal.in d.l.poſt ſententiam,col.2.& 3.in multis locis,C.de ſent.& interl.& in c.paſtoralis,§. prætereà. col. 2. verſ. item non appellatur,& ſeq. de offic.deleg. & d. conſ.141.præmiſſis verbis cuiuſdam ſtatuti,col. 2.verſ.& ad euidentiam, lib.1.& conſ.153.nouum dubium.eod.lib. 1. & conſ. 379. ſequitur quod anno domini, colum. vlt. verſ. circa primum.eo.lib.1.& conſ.217.verba libelli, ad fin. lib.2.& conſ.321.ad euidentiam præmitte͂dum eſt.col.1.verſ.modò in omnibus iſtis. lib.3. & conſ.210. punctus infraſcripti conſilij, in 3. eodemq; vlt.dubio,lib.5.Ang.conſ. 46. ſtatuto ciuitatis,col.2.verſ.ſed à ſententia. & conſ.107.dicta conſtitutio, col. 2.verſ. non obſtat quod ita. Salic.in l. momentaneæ, verſ. ſed tunc quæro. Cod.vnde vi.Rapha.Fulg.conſ.145. quoniam plurimæ.in 2.dubio.Imo.conſi.55.in caſu præmiſſo. col.2.verſ.circa primum.Pan.in c.vltim. col.4.verſ.vltimo colligitur. de iudic. conſ. 55. in cauſa quæ ad præſens vertitur.lib.2.Alex.cõl. 2.conſideratis his de quibus in themate, col.vlt. verſ.quantum autem eſt.lib.3. & conſ. 99. viſis proceſſibus cauſæ.col. 1.lib.5.& Cor.conſ.190. ad euidentiam,in literis,E.& F.lib.1.& conſ.10. præſuppoſito ſtatuto, col. 1. & 2. lib.4.Calcag. conſ.82.quia in cauſa,per totum,& Iaſ.in l.patre furioſo.colum. 3. verſ. primò facit. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. & latè conſ.187.circa primum articulum.col.1.lib.2.& Phili.Dec. conſ. 82. cuius ſuperſcriptio incipit, an & quando à ſententia per totum.

Quid in regno Franciæ.

6 Ego autem ſcio in hoc regno, appellatione͂ in omnibus cauſis poſſeſſorijs admitti,ſed ita tamen,vt ſi à ſententijs ſequeſtrationis, vel recede͂tiæ, quam vocant (Budæus noſter vindicias appellat) vel reintegrationis appelletur,hæ tamen executioni mãdabuntur,non obſtantibus huiuſmodi appellationibus, & ſine præiudicio earũ, dando tamen cautionem quantum ad recedentiam, & reintegrationem, ex noſtris ordinationibus regijs, quas appellant.

7 Multum autem refert (ut tibi obiter dicã) an ſimpliciter appellatio tollatur, ſiue prohibeatur, vel amoueatur, an quandoq;, vt licet videre ex l.1.ff.de offi.præfe.præto. & l.1.in prin. & §.ſeq.ff.à quib.appel.nõ lic.& c.ſuper eo,de offi. deleg. & alijs caſibus deſcriptis ab Azo. in ſumma,tit.de appel.recip.Spe.tit.de appel.§.in quibus.poſt prin.verſ.primò igitur & multis ſeq.& à Io.And.in d.c.paſtoralis.col.2.in verbo reſpõdemus.de offi. delega. vt quando apud nos cauſæ quædam à principe committuntur quibuſdã iudicibus,vt iudicentur in vltimo reſſortu(vt vocant) & ſemota omni appellatione. An verò dicatur ſententiã eſſe exeque͂dam non obſtante appellatione,vt fit in multis caſibus,in noſtris ordinationibus regijs nuncupatim comprehenſis.

De eadem re.

8 Nam quid inter hæc interſit, videri poteſt ex Inn.in c.vlt.de no.oper.nunt.Bar.in d.l.2.col. 3.verſ.prætereà vides quòd ſi omittitur, ff.de appel.recip.Bal.ĩ l.2.col.vlt.C.de epiſco. audie͂. & in d.l.1.col.1.verſ. quarti dicunt.C.ſi de momen. poſſeſ. Panor. in d. c. cùm ad ſedem. col. pen.de reſtit.ſpol. & conſ. 162. in cauſa quæ ad præſens vertitur.Iaſ.in d.conſ.187.col.3.verſ.ſecundò quòd per appellationem.& uerſic. tertiò pro eadem parte.lib.2.

Appellatio in dubio eſt permiſſa,niſi expreſſè prohibeatur.

9 Nec illud tame͂ omiſerim,in dubio ſemper appellationem eſſe permiſſam, niſi expreſſe reperiatur prohibita,gl.ĩ l.qui reſtituere.in gl. vlt. ad fi. & ibi Bal.& Ang.ff.de rei uendi.& gl.in §. audient.in uerbo perimendis, per eum text. in auth.de iudicibus.Bar.in d.l.2.col. 2. uerſ. quæro quæ eſt ratio.C.de appel.recip.Bal. qui priorem illam gl.dicit not.in d.l.1.col.3.uerſ. & nota ꝙ in materia.C.ſi de momen.poſſeſ. & ualde not.Imo.conſ.142.in caſu præmiſſo.col.1.uerſ. nec obſtat ſi dicatur.Soci.cõſ.39.capio primum. in prin.lib.4.Iaſo.in d.conſ.187.col.3.uer. confirmantur prædicta,lib.2.

10 Nam & in dubio pronunciandum eſt, appellationem eſſe admittendam, gl.in c.ut debitus in uerbo,rationabili cauſa.de appel.Inno. ut à multis citatur, in c. dilectus. le 2. de reſcrip. Bar.in l.1.colum.2. ff. nihil noui penden.appel. Bal.in l.properãdũ.§.ſin autem reus.col.2.uerſ. ulteriùs no.ꝙ uerus.C.de iudic. Ange. in l.quoniam iudices.C.de appel.Cardi.Floren.in cle.1. in 2.q.de dolo & contu. Atq; etiam in dubio appellationi deferendum eſt à iudice, per l.ſciendum.ff.de appel.recit.Spe.in tit.de appel.§. nũc dicamus.uerſ.& iterum uerſ.dicunt autem quidam.Archid.in c.cordi.& in c.ſi à iudice.de appel.lib.6.Io.And.Anto.& alij in d.c. ut debitus. eod.tit.& ipſe Io.And.in d.c.paſtoralis. vbi ſuprà,& ibi quoq; Bal.in §.prætereà.col.1.uerſ.in dubio enim.de offi. deleg. Ide͂ Bal.in l. de ſtatu. C.de teſta.Alex.conſ.113.uiſo themate.colum. 1. lib.5.Soci.conſ.195.circa primum conſultationis articulum.col. 3. uerſ. prætereà in re dubia.lib.2.Vt etiam in dubio appellationem non eſſe deſertam iudicandum, Pau.Caſtr.in l.1.per illum tex.& ibi quoque Rom. et Alex. ff.ſi quis

caut.

caut.quod nō.dicit Dec.d.conſ.28.col.2.verſ.4. & vlt.& conſ.356.in cauſa dominæ,poſt prin.& conſ.524.viſis his quæ plenè, in fi.

VII. DECLARATIO.

An hæres petēs ſe confirmari in hac poſſeſſione, ſuſtineat partes rei.

1 Septimò declara, vt ſi etiam hæres petat ſe confirmari in hac poſſeſſione,virtute huius ſtatuti aduerſus eū qui fortè eum turbat in ea poſſeſſione,aut aliter eū impedit,ne poſſideat, is tamē partes defenſoris ſuſtinere cēſeatur,cùm ipſe hoc ſtatuto poſſeſſor eſſe præſumat, & alter partes actoris, vt expreſsè tenuit Bal.conſ.454.quidam Ioānes deceſsit.circa medium.li.1.per tex. in l.liberis.§.vlt.ff.de lib.cau. & nuncupatim ſequitur,& dicit no.Iaſ.cōſ.85.quādo habem' determinationē.col.1.verſ.item ſicut ſcriptus.li.3.

De eadem re.

2 Quibus adde quod idem quoq; Bal. ſcripſit in non longè diſſimili caſu,in l.poſt ſententiam. col.vlt.verſ. quæro nunquid ille qui petit. C. de ſent.& interloc.omn. iud. quòd qui petit confirmationem poſſeſsionis,dicitur reus,non actor,vt dicit voluiſſe gl.in l.1.in princ.in verbo, fiat. ff. de Carb.edict. de quo & nonnihil uidere poteris per Bar.& Alb.in l.3.§.miſſum.ff.eo.tit.idem autem Bal.conſ.177.ad euidentiam eſt præmittēdum.col.1.verſ.ſi verò obſcurum.lib.3.ſcribit ꝙ in poſſeſſorio,ſi vtraq; partiū dicat ſe poſſidere,is pro reo habetur,qui corporaliter poſſidet, & aduerſarius pro actore.d.l.liberis.§. vlt. ff.de lib.cau.niſi,inquit,reus qui ſe opponit, opponendo intelligatur ſpoliare agentem , vt quia eſt colonus finito tempore,locationis,vel emphyteuta qui cecidit emphyteuſi,vt ibi per eum.

3 Sed ita tamen,ne excidat quod aliàs tractari ſolet,an ſemper is qui ad iudicium prouocat,partes actoris ſuſtineat , pſertim ſi petat tolli quodpiam impedimentum ei factum, vel aliquid nullum eſſe contendat, vel aliàs : & quid etiam in poſſeſſorijs , vt proinde ſcias an ſit recipiēdas, & an onere probandi grauetur,& ad alios quoq; fines.Super quibus ne te diutius detineam(ſi hęc omnia ſigillatim tractarem) vide tex.in l. dè pupillo.§.qui remiſſionem.& ibi Pau. Ca. & rurſum in §.ſi procurator.& ibi gl.in verbo, defenſoris.Iac.Are.Oldr.Bar.Bal.Imo.Raph.Co.Ro. ipſum Pau.Ale.& Iaſ.ff.de noui oper.nunc.gl. in l.duo iudices.in gl.1. & ibi Bart.Ang. Imo.Pau. Caſt.& latè Alex.ff.de re iud.gl.in c. dilectus. in verbo,excommunicationis.& ibi Bal.col.2.ver. opponit gl.de reſcrip.& in c.licet cauſam. in uerbo,poſſidere.ver.item ſi cōſtat.et ibi Bald.col.7. ver.gl.dicit hic ꝙ ille vincet,de probat. & gl. in c.1.quod incip. in nomine D. N. Ieſu Chriſti.§. eligatur autem de ipſis.in verſ.nec aliqua ſuper hoc ei audiētia.23.diſt.Inno. & Anto. & Panor. in c.cùm inter.de excep.Hoſt.& Io.And.in c.dilecto de verb.ſigni.& in c. quòd ad conſultationē.de ſent.& re iudi, & in c. dilecti. & ibi quoq; Ant.Imo.& Pan.de excep. Spec. tit.de contu. §. vlt.ver.ſed pone ꝙ diceret.& ibi etiā Io. And. in addit.& ipſum Io.And. in c.1.& ibi Do. de reſcri.lib.6.Bar.& Ange.in l.non cogendum. §. 1. ff.de procur.Ang.Raph.Fulg. Pau.Caſt.in l.de die.§.tutor.ff.qui ſatiſd.cog.et cōſ.150.cuius initium eſt,nota quòd in duplicibus.

VIII. DECLARATIO.

Hæres an id ius huius conſuetudinis alteri cedere poſſit.

1 Octauò declara , vt hæres id ius continuatæ poſſeſſionis,et intentandi remedia,quæ pro ea illi competebant alteri cedere nō poſſit,tanquam id ius ipſius perſonæ ita cohæreat , vt in alterum cedi non poſſit,per id quod ſcribit Bal.conſ.186. cuius exordium eſt,quia allegationes.col.3. verſ. dicet aliquis, bono.poſſ.lib.1.ꝙ poſſeſſorium iuris alteri cedi non poteſt,per tex. in l.3.§. acquirere.ff.de bon.poſſ.vbi probatur bonorum poſſeſſionem non tranſmitti : ex quo ſatis ſequitur. nec eam cedi poſſe,cùm ꝙ tranſmiſſibile nō eſt, nec ceſsibile quoque eſt. l. ſi ex pluribus. & ibi Dy.Bar.et alij,ff.de admin.tut. cum alijs concor. à me collectis in tract.Retractuum,tit.1.§.26.gl. 1.nu.44.incip.tertiò bonorum poſſeſsio.

2 Verùm contrarium,cùm id dubium ex facto contigiſſet, reſpondit Ant.de Lucis doctor , & aduocatus Vincentinus valentiſſimus, inter cōſi. Bal.qui ita illum vocat,conſ.436.quidam creditor habens plures debitores.col.2.ver.quāquam ſupradicti facti,& ſeq.lib.3.cui conſ.ſubſcripſit ipſe Bal.ibi per multas rationes,quas inibi vterq; adducit,vt ibi videre poteris, & diximus etiam in d.tracta.Retractuum,d.§.26.in glo.3. nu.31. incip.trigeſimoquinto ciuilis poſſeſsio. Nam & aliàs videmus ciuilem poſſeſsionem alteri poſſe cedi , & per actum etiam fictum , et ciuilem transferri , vt et nos latè docuimus in tractatu Conſtituti poſſeſſorij,parte 2.ampliat. 21.

Ceſſionarius nō eſt ſaiſitus, niſi hac poſſeſſio tranſlata fuerit.

3 Illud tamen poſſet dici,quòd ſi hęres ſimpliciter transferat hęreditatem alteri, hic ceſsionarius non poſsit dicere ſe ſaiſitum,niſi hæres in illum hanc poſſeſsionem tranſtulerit,vt etiam expreſsè voluit Ant.Rub.conſ.121. dominus Io. Bernar.col.3.ver.ex premiſsis igitur concludā. Et hoc quidem veriſsimum eſt. Nam nec is qui verè,& realiter poſsidet,cedendo rem trāsfert poſſeſsionem,ut patet ex l.ſi ager.ff. de rei vend. et l.quoties.C.eod.tit.& l.traditionibus.C.de pact. cum ſimil.

IX. DECLARATIO.

1 Nonò declara, vt hæc poſſeſsio ſit adeò fauorabilis et priuilegiata , ut pendente lite inter hæredem, & alium ſuper poſſeſsione, ea nō debeat ſequeſtrari , ſed manere apud ipſum hæredem,licet aliàs facilè in huiuſmodi cauſis poſſeſſorijs præſertim retinendæ,quæ ſolent in hoc noſtro regno frequētius intentari, licet aliàs facilè , & ex primo ac minimo quoque dubio accedatur ad ſequeſtrationem , ita enim multis ac magnis rationibus interrogatus reſpondit Pau. Pariſ.conſ.41.optimum ius,col.4. ver.nec audiendi ſunt aduerſarij,& multis ſeq.lib.1.

De eadem re.

2 Et id quidem veriſsimum eſſe credo , vt ſcilicet non temerè deturbetur hæres commodo

poſſeſ-

poſſeſſionis ſibi ſtatuto delatæ, pendente lite: niſi ſit alius qui ſe etiam prætēdat eſſe hæredem, aut ſolum, aut pro portione, contra alterum. Nam tunc ſi res ſit dubia, an ſcilicet alter litigantium ſit hæres, & proinde poſſeſſor ex hoc ſtatuto. interim donec amplius liqueret de iure alterius, ad ſequeſtrationem hæreditatis veniēdum eſt, vt in cæteris his cauſis poſſeſſorijs, neq; enim hìc alter altero fauorabilior eſt ob hoc ſtatutum, cùm dubium ſit vter eorū hæres ſit, & ita ſolet iudicari. Sed cùm primùm ius alterius apparet eſſe potius, vindiciæ, id eſt (vt vulgo vocamus) recedentia ſolet ei adiudicari, ſecundum no. in l. vlt. C. de edicto diui Adriani tollen.

SEPTIMA PARS MISCELlaneorum, quæ quinque declarationibus conſtat.

Prima declaratio ſeptimæ partis.

1 PRIMÒ declara, vt id ſtatutum procedat in fauorem ipſius hæredis, vt ſcilicet poſſit ſe dicere ſaiſitum aduerſus alium, ſi velit. Quòd ſi alius id allegaret aduerſus ipſum hæredē, id certè non procederet, vt expreſsè voluit Lauren. Calcan. loquens de ſtatuto Cremenſi huic noſtro ſimili. conſ. 76. primò eſt videndum quæ actio, col. 3. ver. nec obſtat quod dicitur, ibi, præterea illud ſtatutum: hac ratione motus, quod id ſtatutum factum eſt in fauorem filiorū, vel aliorum hæredum, l. quod fauore. C. de legib. cum ſimil. Igitur, inquit, quatenus tendit ad eorum læſionem, non debet continuari in eos poſſeſſio: quatenus autem tendit in fauorem, dicitur continuari, ne inducta ad vnum effectum, operentur cōtrarium, l. legato generaliter, ff. de leg. 1. credo quòd voluit allegare, l. legata inutiliter. ff. de adi. leg. neque enim prior illa quicquam facit.

Epiſcopus liberatur patria poteſtate. ad ſuum commodum.

2 Vnde, ait, dicit Nico. Neapol. in l. item in poteſtate. ff. de his qui ſūt ſui vel alie. iur. & ibi Bar. quòd licet filius epiſcopus liberetur à patria poteſtate, auth. ſed dignitas epiſcopalis. C. de epiſc. & cler. tamen illud procedit, quādo eſt vtile ipſi filio, ſecus autem ſi id cederet in cōmodum ipſius. Et ideo ſi ſit conſtitutio regia, vt filiusfamiliàs cōſtitutus in poteſtate patris, gaudeat certo aliquo priuilegio, filiusfamiliàs epiſcopus eo gaudebit, ac ſi eſſet in poteſtate conſtitutus. Et facit, inquit, quod no. Bar. in l. 1. C. de dignit. lib. 12. quòd ſi ſtatuto nobilis delinquens perdit nobilitatem, intelligitur quoad quæ ſibi ſunt commoda, & honorifica, ſecus ſi dānoſa. Et qđ ſcribitur in l. actione. §. qui ſocietate. ff. pro ſoc. ꝙ ſocius qui deſinit eſſe ſocius ratione delicti deſinit quidē quoad commoda. non quoad incommoda.

Ad idem.

3 Hæc ille, cui adde primùm ad id qđ dicit de filiofamiliàs epiſcopo, idem voluiſſe Guil. Cur. Cy. & Bal. in d. l. itē qui in poteſtate. & alia multa ſimilia quæ nos adduximus in noſtro tractatu Nobilitatis. c. 6. nu. 47. ſi quem princip. & quatuor ſeq. Et ad id etiā qđ poſtea dicit de nobili delinquēte, idē voluiſſe ipsū Bar. Ang. & Io. à Plat. in l. 1. C. de infa. li. 10. et Ro. qui id dicit ſing. in l. ſi exhæredatus. §. ſub diuo. ff. ad S.C. Silla. cū alijs multis concord. huius rei, & ſimilib. à me quoq; adductis in eo ipſo tracta. Nobilitatis, c. 24. nu. 7. intellige tertiò, & multis, ſeq. per totum illud c.

Beneficia legis ijs tantum proſunt, qui vti volunt.

4 Eandem quoq; illam ſententiam Calca. (nulla tamen illius facta mentione) expreſsè tenuit Franc. Rip. lib. 1. Reſpon. c. omnium 1. defuncto nouiſſimè Carolo. col. antep. ver. nō obſtat itaq; ptima ratio, illa etiam ratione ſuffultus, ꝙ beneficia legis, & conſuetudinis recipiunt eam conditionem, ſi is in cuius fauorem fuerunt conceſſa, eis vti velit. l. vlt. C. de execu. rei iud. & l. debitoribus. & ibi Alex. ff. de re iud. & l. vniuerſa, & ibi latè Iaſ. C. de precib. impe. offer. & l. ſcimus. in prin. iūcta gl. C. de inoffi. teſta. et facit l. inuito. ff. de reg. iur. Hincq; vt ſubdit, eſt regula, quòd quilibet renunciare poteſt ſuo fauori, l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. cum ſimil.

Mulieri quæ ſe obligauit ſine ſolemnitate, obijci id non poteſt ab eo qui cum ea contraxit.

5 Hæc autem præter illos confirmari poſſunt, ex eo quod pulchrè reſpondit Pau. Caſt. conſ. 91. in cauſa appellationis. col. 3. ver. ſecundò dicitur non fuiſſe facta, lib. 1. quòd ſi ex ſtatuto, mulier non poſſit ſe obligare ſine quapiam ſolennitate, ea tamen ſine ea ſolennitate ſe obligauerit, poterit eadem id ſtatutum allegare contra alios, vt obligationem ſubuertat: alij autem contra eam non poſſunt, in cuius fauorem factum eſt, per no. in l. his conſequenter. ff. famil. ercíſ. & alia quædam quæ ibi alleg. Et idem quoq, voluit ipſe Pau. conſ. 199. videtur dicendum ſuper primo, in 2. dubio. lib. 2. per d. l. quod fauore. & l. non eò minus. C. de procur. ubi ſententia lata pro minore ſine curatore, valet.

6 Nam & aliàs, vt id illi addas, poteſt minor. ſi velit, approbare contractum venditionis à ſe factum ſine ſolennitate, & cogere emptorem ei ſtare, et pretium uenditionis reſtituere, l. cùm interdictę. C. arbit. tut. ex qua no. Bal. ꝙ contractū nullum, ob fauorem alicuius poteſt ille approbare, et alleg. ēt ad hoc tex. in l. Iulianus. §. ſi quis colludente. & §. ſeq. ff. de act. empt. quem et ad hoc dicit ſing. Bal. in l. dolum. in fi. C. de peric. et commo. rei vēdit. et no. Pet. Anch. in c. quàm ſit, col. 1. de elect. lib. 6. Et illud quoq; de minore tradiderunt Raph. Fulgo. et Alex. in l. cum hi. §. eam tranſactionem. ff. de trāſac. ipſe Ale. in addi. Bar. in l. cùm lex. ī vlt. addi. ff. de fideiuſ. Matheſ. no. 156. no. ꝙ ſi minor. et Soci. conſ. 80. præſens conſultatio, col. 1. uer. ad hanc obiectionē. lib. 4.

Et ſimiliter Eccleſia.

7 Et idem dicitur de eccleſia, quæ alienauit ſine conſenſu epiſcopi, ut ipſe epiſcopus, ſi poſtea uelit, poſſit cogere eum qui cum eccleſia cōtraxit, ut ſtet contractui, per c. ſi qua de rebus. 12. q. 2. quem

2.quem tex.ſic intelligit gl.poſt Hug. doctorem antiquum,in c.1.in verbo,ſede vacante.ante fin. extrà,ne ſede vacante.& ibi quoq; Hoſt.Ant.& Pan.per illum tex.dicit ad hoc eſſe menti tenendum,& eam gl.eſſe no.Imo.Hoſt.Io.And.Card. Flor.Pan.qui id dicit notandum, & oẽs cæteri in c.1.extrà de his quę fiunt à prӕla. Ant.in c. ſi quis pręsbyterum.col.2.de reb.eccle.non alie.et conſ.22.viſis punctis.col.1.ad fi.Raph.Fulg.& Iaſ.in d.§.eam tranſactionem.Matheſ.d.no.156. Ale.in addi.Bar.in d.l.cùm lex.Guid. Pap. deciſ. Delph.159. duodecima concluſio poſt princip. Phil.Dec.qui alios multos citat, in c. quæ in eccleſiarum.colum. 3.verſ.addatis tamen quòd ſi alienat.de conſtit.Caro.Rui.conſ.11. viſo compromiſſo.col.3.nu.6.lib.4.

Dolum qui paſſus eſt in cõtractu,ſi velit cogit aduerſariũ ut ei ſtet.

8 Quòd ſi contractus bonæ fidei ſit dolo alterius initus is qui dolum fecit,nullum dicere non poteſt aduerſus eum,cuius fauore nullus eſt,glo. in l.iuriſgentium.§.Pretor ait pacta cõuenta quę neq; dolo malo,& ibi quoq; Bal.Ang.et Iaſ.ff.de pact.gl.in l.in cauſæ cognitione ẽt, quæ eſt 2. in prin.& ibi itẽ Bal.in l.3.lect.ff.de minor.gl.in d. l.eleganter.in prin.in verbo,nolla.& in verbo, ipſam.ver.itẽ ad quid.& ibi Bar. & Bal. in prior. lect.col.2.verſ.in ead.gl.ibi,§.ſeruum.ff.de dolo malo.& gl.in l.à diuo Pio.ff. de ritu nup. & in l. tranſactioné.& ibi Iaſ.C.de tranſact.Feder. Sen. conſ.89.puto agenti exceptionem.Bald.in d.l.ꝙ fauore.col.2.per eum text.C. de legib.& in l. 1. col.2.verſ. ſed hic quæro. C. plus valere quod agit.niſi inquit,lex præcisè reſiſteret actui per d. l.à diuo.& ibi gl.ſing.C.de ritu nup. & idẽ in d. l.dolum.C.de commo.& peri.rei vend. & in l.ſi res.§.ſi mulier. per eum tex.ff.de iure dot. Anto. d.conſ.22.Pan.in c.cùm dilecti.col.2.verſ.item cape aliam.de emp.& vend.Pau.Ca.conſ. 295. ſi dicta pignora.col.1.lib.2.Iaſ.in d.§. eã tranſactionem.Fel.in c.dilectus.le 2.col.5.verſ. tertiò facit.de reſcri.& in c.tuis quæſtionibus.col.1.de teſtib.Caro.Rui.conſ.198.viſo ac pręlecto.col. 6.nu.12.li.1.D.Io.Igne.in l.cõtract⁹.col.34.ver. nunc reſtat articulus.& multis ſeq.ff.de reg. iur.

9 Cuius rei argumento Bal.et Sal.in d.l.1.col. vtriq; 2.ille ver.ſed hic quæro:hic ver.q̃ro vnus ex cõtrahentibus. C. plus valere quod agit. ſcribunt,ꝙ ſi vnus tm̃ ex duobus contrahentibus ſimulabat,ille qui non ſimulabat, ſed verè & ex animo contrahebat, poterit cogere illum ſimulatorem,vt ſtet contractui,velit nolit : niſi tamẽ alias lex ei contractui reſiſteret. Id.n.generale eſt,vbicunq; contractus annullatur fauore alicuius,ſi is velit,ſtabitur cõtractui, nec contra eũ poterit ab alio ea nullitas allegari. Ita.n.ex facto reſpondit Bar.cõſ.159.viſa quadam conſtitutione. col.3.verſ.tertiò videndũ eſt. Ad quod ẽt faciũt quæ idẽ tradit in d.§.ſi quis colludẽte & ſuboſcute in l.ſi ſpontaneos.C.de decur.& ſil.eor.li.10.

Decretum irritans non operatur cõtra eum cuius fauore poſitum eſt.

10 Ex quibus & illud quoq; fit,vt irritans clauſula decreti nullitatem non operetur, niſi is velit,ad cuius fauorem poſita eſt, vt voluerunt Io. Mona.Io.And.Lap.Do.& Phil. Franc.in c. 3. de præb.lib.6.Do.poſt Imo. in c. ſtatutum. §. cùm vero.col.4.ver.nota tamẽ ex gl.de reſcrip. lib.6. Do.Bened.in rep.c.Raynucius,in verbo,in eodẽ teſtamento relinquens.le 1.nu.91. de quo tamẽ vide Feli.in c.cùm dilecta.col.14.verſ. ſed quicquid dicatur.de reſcrip. & quæ ſcripſimus in repet.l.ſi vnquam.in verbo,reuertatur. num.321. incip.illud autem omnino.C.de reuo.dona.

11 Ad hæc ſi in contractu conuentũ expreſsè fuerit, ꝙ ſi vnus ex contrahentibus contrauenerit conuentis, contractus ſit nullus: & poſtea vnus eorũ contrauenerit, poterit nihilominus alter ſi velit, ſtare contractui, & cogere aduerſarium vt adimpleat, ut ex facto reſpondit Petr. Anch.conſ.141.ſuper prædicto dubio ubi idem dicit conſuluiſſe Dy.conſ.incip.in quęſtione quę vertitur.& ſequitur Fel.in d.c.dilectus. le 2. vbi ſuprà de reſcrip.& in d.c.tuis quæſtionibus.de teſtib. Et per hæc tenuimus in noſtro tract.Legũ connubial.in gl.7.in verbo, *de ſon mary*, in 10. q.mulierem quæ ſine conſenſu viri (qui ex conſuetudine requiritur) contraxit, poſſe cogere eũ qui ſecum contraxit,ſtare contractui, nec è contrario poſſe illum cogere eam mulierẽ,ei ſtare.

Teſtamentum ob præteritionem nunc demum nullum eſt,ſi præteritus velit.

12 Deniq; licet teſtamẽtum in quo filius præteritus eſt,ſit nullum ipſo iure,ita ut filius eo nõ obſtante ſit hæres,per iura vulgata,hoc tñ intelligitur ſi filius ipſe velit,l.filio præterito, & ibi gl.et omnes,ff.de iniuſto teſta. & l. maximũ vitium.§.ſancimus.C.de lib.præter.gl.in l.ſcimus. in prin.C.de inof.teſta.cũ infinitis prupè cõcor. à me adductis in repe.l.ſi vnquã.in verbo, reuertatur.nu.13.ſimile eſt autẽ.C.de reuo.don. vbi & id exemplo comprobaui ex antiquitate repetito.

13 A quo non longius diſtat quod in ſimili dicitur,fiſcum qui poteſt ab indigno hæreditatem auferre,& ita faciens tenetur ſatisfacere creditorib⁹,l.2.C.ad leg.Iul.de ui.et l.ſi marito.in prin. ff.ſol.mat.cum ſimil.id tñ intelligitur, ſi ipſe fiſcus uelit auferre,aliàs non tenetur acceptare, et ſoluere debita hæreditaria,ſed apud indignum ipſum manet hæreditas,ut uoluit gl.in l. ea ſola. ff.de reg.iur.quam dicit ſing. & mirabilem Bal. in l.eam quam.col.5.uerſ.de prędictis autẽ bannitis.C.de fideicõ.& Ro.in l.1.ad fi.ff. de acqu. hær.Mart.Laud.in tract.de fiſco.§. 226. ſi fiſcus autem velit.et Iaſ.in l.re coniuncti.nu.120.ff.de leg.3.et in l.1.col.1.uer.octauo & ult.vbi tamẽ pungit in contrarium,C.de hær.inſtit.& in l. 1. col.4.ver.prædictam regulam limita,C. quando nõ peten.par.et eſt ad hoc bonus tex.in l.ſi ſeru⁹ plurium.§.ſi quis ante quæſtionem de familia. col.1.in 2.no.ff.de leg.1.ubi id ex eo not. Alex. in fin.& Iaſ.colum.1.in 2.not. vti & fecerat Bald.in l.etiam.in vlt. oppoſit.C. ad leg. Falcid. Miror autem Dec.in dicta l.ea ſola. hæc non niſi obiter,& ſummis (quod aiunt) labris attigiſſe.

II. DECLARATIO.

Filius iuris præſumptione ſuccedit patri. Filij ipſo iure ſuccedunt patri.

1 Sed hac in re, & id erit vice Secundæ declarationis, fuit aliquãdo dubitatum in noſtra curia Parlamenti, an hæres qui non vult vti beneficio ſtatuti, de cuius viribus tractamus, teneatur id expreſsè declarare, aliàs habeatur pro hęrede, & eo quidem ſaiſito ex hoc ſtatuto: ita vt creditores defuncti aduerſus eum agere poſſint, & præſertim ſi ſit filius, nam de filio illic agebatur, qđ nonnulli exiſtimabant propter hanc conſuetudinem, quæ ei ipſo iure cõtinuo poſſeſſionem quærit, & quia etiam ex præſumptione iuris, filius ſuccedit patri. gl. in §. 1. verſ. vt autẽ. in verbo, parentes. in auth. vt qui res min. oblig. hab. perhib. Bal. in l. apud hoſtes. col. vlt. C. de ſuis & legit. vbi eam gl. ſing. & in c. 1. col. 1. tit. an agn. vel fil. Ro. & Ale. in l. neceſſarius. ff. de acq. hære. ipſe Alex. in l. ſi cùm dotem. §. tranſgrediamur. col. 5. verſ. in hoc articulo. ff. ſol. mat. Iaſ. in l. non hoc. col. 1. C. vnde legit. Franc. Rip. in l. quod te. col. 19. nu. 58. ff. ſi cer. pet. Nam & filij ipſo iure parentibus ſuccedunt, l. ſi mater. & ibi Bald. in prin. & alij. C. de ſuis & legit. Cui ſuccinit illud Diui Pauli ad Galat. 4. ſi filius eſt, & hæres quoque eſt, relatum à glo. in l. 1. C. ſi minor ab hære. ſe abſtin. & in d. l. neceſſariis. ff. de acq. hæred.

2 Verùm in ea ſum ſententia, vt niſi filius, aut alius proximior ſe immiſcuerit hæreditati, vel aliter ſe hæredem declarauerit, non cogendum tanquàm hæredem ſoluere creditoribus. Nullus enim noſtris moribus Gallicanis hæres eſt, niſi qui hæres eſſe vult, ita enim (veluti prouerbio) dicere ſolemus, *il n'eſt heritier qui ne veult*. Nec quis tenetur id expreſsè declarare, per tex. expreſſum in d. l. 1. C. ſi min. ab hæred. ſe abſti. vbi ita ſcribitur, Si vos paternæ hæreditati non immiſcuiſtis, ob eam rem teſtificatio neceſſaria non fuit, cùm fides veritatis, verborum adminicula non deſideret, vbi glo. in verbo, ob eam rem. in prin. no. ea. l. reprobari quorundam opinionem, qui dicebant ſuum hæredem præſumi adiiſſe, & teneri ſtatim creditoribus. & eſt etiam ſerè ſimilis tex. in l. ei qui. ff. de acq. hæred.

Repudiatio hæreditatis fit ſola & nuda deſtinatione.

3 Et alibi ſcribitur repudiationem hæreditatis fieri ſola, & nuda deſtinatione, §. item extraneos hæres teſtamento. Inſti. de hære. qualit. & differ. vbi gl. dicit non opus eſſe hoc actu extrinſeco declarari. Et propterea per tex. in d. §. pe. dicit Bar. in l. gerit. ff. de acq. hær. ꝙ repudiatio hæreditatis fit ſolo animo, & illum ſequuntur Ang. & Fran. Are. ibi, qui id dicunt, repudiationẽ hæreditatis fieri, ſola mentis deſtinatione aliter non declarata, quoniam obligationem non inducit. & Pan. in c. 1. de ſol. & Barb. cõſ. 5. bene etenim cuncta geruntur. in princ. lib. 3. & conſ. 41. immortalem et omnipotentem Deum. col. pe. ver. quia ad hoc reſpondeo. lib. 4. Et facit quod ſcribit Bal. conſ. 306. ſententia lata. lib. 3. & conſil. 182. citatio facta. in 3. dubio lib. 4. & conſ. 298. caſus ſic proponitur, ad fin. lib. 5.

Aditio. & repudiatio à pari procedunt.

4 Ex quo & pleriq; fuerunt in ea opinione, ut quia repudiatio, et aditio à pari procedũt. l. is poteſt ff. de acq. hæred. & l. vlt. §. ſimili quoque. C. de iur. delib. ideo et aditio fit etiam ſolo animo, vt dicit gl. in l. pro hærede in prin. in verbo, animi. ff. de acq. hære. per tex. in d. l. gerit eo. tit. et in l. ſi auia. C. eo. quoq; tit. & alia gl. in l. potuit. in verbo, et volũtas. C. de iure delib. et in l. cùm hæredes. in prin. in gl. 1. ff. de acq. poſſ. per tex. in §. vlt. Inſtit. de hæred. qualit. et differ. Signor. conſ. 155. quęſtio diſputãda. col. 6. ver. quæro in his, ꝑ l. 2. ff. de offi. ꝓcur. Cæſar. et l. recuſari. ff. de acq. hæred. et idẽ Signor. loquens in caſu noſtri ſtatuti, cõſ. 188. caſus continẽs col. 2. ver. cùm ex ſola. vbi et ad hoc allegat l. pro hærede. in prin. ff. de acq. hęre. et voluit etiã Io. Fab. in §. vlt. poſt med. per tex. ibi, Inſti. de hære. qualit. et differ. Ang. in l. gerit. et Barb. dicto. cõſ. 5. col. 3. ver. præterea facial. li. 3. Per. Ferra. in tit. forma. libel. quo petit. hære. ex teſta. in verbo, purè inſtituit. col. 1. Cor. cõſ. 75. diu poſt cõſilium. col. 2. ver. itẽ pondero, lib. 2. per tex. optimũ, in l. ſi auia. C. de iure delib.

5 Quanquam ſunt qui in hoc vlomo tenent contrarium, ut uidelicet ad aditionem hæreditatis, non ſufficiat ſolus animus, niſi aut uerbis aut facto declaretur. ita enim uoluit gl. ſibi cõtraria, in d. l. gerit. et l. in multum. ff. de acq. hęre. et in §. exeraneus. in uerbo, nuda. Inſtit. de hęre. quali. et differ. Bar. Alex. et Fran. Aret. in l. pro hærede. et in d. l. gerit. et ibi omnes poſt eum, pręter Ang. et idem Barto. Bald. et Salic. in d. l. potuit. C. de iure delib. Barto. in d. l. ſi auia. Bal. in l. ſi certis annis, col. ult. C. de pact. et in l. 1. col. 11. verſ. circa octauũ C. qui admit. et in l. cùm antiquioribus. col. 1. ver. et per hoc inſero. C. de iure delib. & in l. dos à patre. ad fin. C. ſolu. matri. & Rapha. Fulgoſ. in l. 2. ff. de interrog. actio. et Barb. ſibi cõtrarius, dicto cõſ. 41. col. pe. ubi ſuprà citauimus, lib. 4. et Fran. Are. conſ. 160. in præſenti conſultatione. uer. quod autem uideatur.

6 Sed quicquid ſit de ea re, illud tamen minimè dubium eſt, cogendum eſſe eum, qui ob id nuncupatim conuenitur, ut declaret hæreſne ſit, an non, & pro qua parte id ipſum facere uelit, ſed ita tamen, vt ei, ſi petat, detur tempus ad deliberandum, l. 1. in fin. & l. 2. ff. de iure delib. & expreſſius in l. ſi curatores. C. eod. titu. cum alijs ſimilib. adductis per glo.

Filius hæres eſt ſi velit, aliàs minimè.

7 Sed redeundo ad noſtrum principale inſtitutum, quod ſuprà diximus filium ipſo iure et iuris præſumptione eſſe hæredem patris, id certè ipſum fateor, ſi uelit, ut ſuprà diximus, id eſt, ſe talem declarauerit, uel ſe immiſcuerit: àliàs enim non tenetur creditoribus, ut ex eo patet qđ ſcribunt Bart. Salic. Paul. Caſt. et Philip. Corn. in d. l. ſi mater. C. de ſuis et legi. intelligentes illud quod ſuprà diximus filios ipſo iure eſſe hæredes parentum, ſi uelint, aliàs ſecus.

8 Hincq; illud ſit, ut creditori incumbat onus probandi filium eſſe hæredem, quòd ſcilicet ſe

immiſcue-

immiſcuerit:non filio,quòd obſtinuerit.d.l.ſ.& ibi gl. C. ſi minor ab hære. ſe abſtin.& l.1.C.de iure delib.& expreſsè voluit gl.in l. ſi cùm dotẽ. §.tranſgrediamur.in verbo, extiterit. & ibi Bar. col.1.verſ.quæro cui incumbit. & Bal. col. item 1.verſ.quærit gl.vtrùm.Ang.col.2.verſ.in gl.ſuper verbo,extitit.Imo.qui hãc dicit eſſe communem opinionem,col.1.ver.in fi.gl.Pau.Caſt.col. 1.ver.in vlt.gl. Alex. qui & hanc dicit eſſe communẽ, col. pe.ver.in gl.in verbo, extiterit.ff.ſol. mat.& alia gl.in l.neceſſarijs.& ibi.Dy.Bar. Alb. & alij.ff.de acq. hære. & alia item in l. ſiue ingenua .cui eſt coniuncta l. ita demum mater.aliàs, ita tamen.§.quid ſi pater.ff.ad.S. C.Tertul.Dyn. & Bal.in l.filio.in fi.ff.de leg.ſ.et Cy.et Pau.Caſt. in l.ei qui ſe.ff. de acq. hæred. Bald. in l. ſi filius qui patri.col.2.verſi. in text. ibi, liberare. & ibi Imo.col.1.verſ.nota tertiò qđ hic videtur. ff. de vulg.& pupil.ſubſti.ipſe Bal.in l.2.ff.de condict. fur.in lectura antiqua,ibi,nota ꝙ ſuus & neceſſarius.& in l.2.C.ne fil.pro pat.& in l.apud hoſtes. col. 2.verſ.item ſequeretur.C.de ſuis & legit. & in l.ſ.ad fi.C.commu.de leg.& conſ.304.prima ratio,lib.3.& cõſ.306.ſentẽtia lata,eo.lib.Barb. in c.ex præſentium.col.1.ver.& pondera,per eũ tex.quem dicit meliorem totius iuris,de pig.vbi & ad hoc dicit ſing. illam gl.in d. §. tranſgrediamur.& idem Barb.in c.1.i 1.no.de ſol.vbi & illã gl.dicit ſing.& Iaco.à S.Georg.in l.ſi fratris.in 1. no.C.de iure delib.dicẽs,aliud eſſe,cum filius vt hæres agit: neq; enim neceſſe eſt eũ probare ſe immiſcuiſſe hæreditati,per eũ tex.& in l.ſ.§.qui sũt in poteſtate.ff.ſi quis omiſſa cauſa teſta.Et id credo veriſſimum,licet nonnulli teneant contrarium. Aliàs è diametro id pugnaret aduerſus illos textus apertiſſimos, qui dicunt nudam voluntatem ſufficere ad repudiationem.

Reſponſio ad hanc noſtram conſuetudinẽ.

9 Nec ad id quicquam officit hæc noſtra conſuetudo, quæ ipſo iure ſaiſit hæredẽ. Neq; enim quantum ad qualitatem hæredis, aliquid addit noſtra conſuetudo, ad ius commune:nam non magis eſt hæres is qui debet ſuccedere propter hanc conſuetudinem, quàm ſi nulla talis eſſet conſuetudo:quia in hæredem vel ex teſtamento, vel ab inteſtato tranſit dominium ipſo iure, etiã nondum appræhenſa poſſeſſione,ſi hæres eſſe velit.l.cùm hæredes.in prin.cũ gl.1.ff.de acq.poſſ. cum ſimi.poteſtq; propria authoritate poſſeſſionem appræhendere, vt ibi etiam not.& diximus ſuprà in præfat.declarat.8.nu.1. Illud autem addit noſtra hæc conſuetudo,vt etiam poſſeſſio trãſeat,etiam ſi velit: neq; enim tranſit ſi nolit, vt ſuprà diximus & probauimus.

III. DECLARATIO.

1 Tertiò declara,vt licèt aliàs de iure cõmuni teſtator poſſit legatario,aut alteri facere poteſtatem apprehendendę poſſeſſionis propria autoritate,per tex.(ſecundum vnum intellectum) in l. Titia cùm teſtamento.§.ſ.& ibi gl.Bar.Bal.Imo. qui illum tex. dicit ſingul. ff. de leg. 2. Alb. qui eam gl.negat alibi eſſe,in l.1.§.ſ.in fi. & rurſum in §.qđ ait.ff.quorum leg.Bar.in l. nemo poteſt. col. 2. verſ. quæro an teſtator facere poſſit ꝙ legatarius, & ibi cæteri recentiores. ff.de leg.1.& idem Bar.in repet.l.3.in 2.q.prin.C.de pign. & in l.legitimus.in prin.col.1.verſ.quæro vtrùm in quolibet. ff.de legit.tut.Io.Fab.in §. vlt. circa fi. Inſti.de leg.vbi addit,ꝙ poteſt adijcere pœnam, ſi hæres impediat.Bal.in l.1.col.3.ver.in gl.ſ.C. cõmu.de leg. cum alijs multis ac propè infinitis concor.à me collectis in conſuetud.Picta.tit. *de teſtamens*.§.4.qui omniũ eſt 209. vbi & id multis rationibus cõfirmaui,& præterea docui id in teſtamento minùs ſolenni fieri poſſe, non ſolùm expreſsè, ſed tacitè, & id quidem multis modis.

Tamen id moribus noſtris fa cere non poteſt.

2 Tamen ſtante huiuſmodi cõſuetudine,moribus noſtris Gallicis,id non admitteretur,etiam ſi teſtator pœnam adijceret, qđ & multis noſtris conſuetudinibus expreſsè cautum eſt, & inter cæteras Picta.d.c.209.& Sanctonenſi,c.9.Cuius etiam cõſuetudinis meminit Io. Fab.in §.alteri. col.ſ.in paruis.ver.ſed ſi conſuetudo dicat.Inſti. de inuti.ſtipu.& Bened.in c.Raynutius.in verbo, mortuo itaq; teſtatore. le 2.nu. 72. & D.Boër.in commen. conſuet.Biturig.tit. *des couſtumes concernans teſtamens*,col.3.& Chaſſan.conſ.ſ9. nobilis dominus Antonius,in 12.dubio, col. eiuſdem 1.num.47.

IIII. DECLARATIO.

1 Quartò declara, vt ſi hic hæres qui ſemel ſaiſitus fuit vi huius conſuetudinis,cadat ab hac cõſuetudinaria poſſeſſione,nõ poterit ampliùs poſteà ſe dicere ſaiſitũ vi huius conſuetudinis,vt in ſimili dixim⁹.de hærede,qui miſſus fuit in poſſeſſionẽ,beneficio l.vlt.C.de edicto diui Adri.tol.ſi ea poſſeſſione cadat, nõ ampliùs admittẽdus eſt ad beneficiũ eius legis, vt poſt alios antiquiores voluit Cy.ibi,col.vlt.verſ.adhuc quæro,pone ꝙ miſſus eſt,per l.ꝙ ſi in diem.§.non ſolùm autem à debitore,in 1.reſpon.ff.de petit.hæred.

Poſſidens realiter an illeſo tuoatur.

2 Vti etiam is qui in poſſeſſione reali eſt, non poteſt implorare illud beneficium, vt tueatur ſe per iudicem,vt poſt Odofred. voluit idem Cyn. vbi ſuprà, ver. ſeq. & iterum in l.1.in ſexta eademque vlt. q.C.de Carbo.edicto. vbi tamen dicit, quòd poteſt petere, vt defendatur in ſua illa corporali poſſeſſione, quam adeptus eſt, l.1. C.vti poſſid.& arg ff.de vi & ui arma.per totum tit.Sed tu de hoc vltimo vide Bal.í d.l.ſ.in prin. C.de Carbo.edict.& Alex. in d.l.vlt. ad fi. & ea quæ diximus ſuprà,in ſexta parte, ſecunda declarat.ver.vlt.incip.quanquam & tu.

3 Quod autem ad primum attinet, videlicet de hærede, qui cecidit à poſſeſſione ſemel adepta,idem etiam expreſsè uoluit Alb.in ea ipſa l. ult.col.antepe.uer.item quæro ſi ſcriptus miſſus fuit. ubi et ad hoc dicit melius facere. tex. in §. adipiſcendæ.in fi.Inſti.de interdict.& Pet.Iaco. in tit.de fideicom.hæred.petit.col.2.uer. item ſi fuiſſet realiter.et Io.Fab.in d.l.ult.col.2. uér. itẽ

nec

nec hæres,per l.qđ ſi in diẽ.in prin.ff.de petit.hę re.& Sali.in ea ipſa l.vlt.col.2.ver.ſecũdò quæro quid fideicõmiſſario.& Rapha.Fulg. col. antep. ver.& vltima differẽtia.ibi,& addit ꝙ ſi hæres.& Iacob.à S.Georg.col.3.ver.ſed iuxta hoc quærit ipſe Fulg.in l.ſi ſorori.C.de iur.delib.& Pet.Fer. in tit.forma libelli quo petit' hæreditas ex teſta. in verbo ac etiam realiter. in prin. & idẽ quoq; ante hos voluit Spec.quẽ ipſe Alb.citat in tit. de teſta.§.ſequitur.verſ.ſi miſſus in poſſeſſionem.

An autem poſſit iterum intẽtare petitionẽ hæreditatis.

4 . Et ſimile eſt,qđ voluit gl.in c.1.in gl.1.ad fi. de cõfeſſ.lib.7.hæredẽ qui ſemel adeptus eſt poſſeſſionẽ hæreditatis,ſi ea cecciderit, non poſſe tamen intẽtare petitionẽ hæreditatis; quam ſequitur Alex.conſ. 89. viſo pũcto & inſtrumentis. poſt prin.lib.2.& conſ.183.viſo pũcto quæſtionis præmiſſæ.col.1.ver.ſed præmiſſis nõ obſt.& ver.ſimiliter videmus.lib.5.& conſ.185.in cauſa appellationis,col.2.verſ.quia reſpõdet.eo.lib.6. quibus locis dicit eã no.et conſ.152.in cauſa & lite,poſt prin. lib.6.& Iaſ.qui eam ſolennẽ et multum notãdam dicit in d.l.vlt.col.5.ver.ſecũdò intellige.C.de edicto diui Adria.tol & conſ.112. viſo longo,col.pen.ver.circa concluſionẽ. lib.4.

5 . Et idem voluit alia gl.loquens de fideicom. in l.vlt.et ibi Bat.i prin.qui id dicit no.et Rapha. Fulg.poſt prin.ff.de fideicom.hered.petit.quam et ipſam quoq;ſequitur Pau.Caſt.conſ.169.viſo quodam proceſſu.circa medium,lib.1. & Cor. conſ.154.principalis difficultas.col. vlt.ver. & petitio hæreditatis.lib.4.et Alex.dicto conſ.185. lib.6.et Soc.qui et id no.dicit, conſ.122.in cauſa domine Iacobæ, col.2.ver.ſecundò reſpondeo, lib.4.et Iaſ.qui & eam not.dicit.in d.l.vlt.de edicto diui Adria.tol.et dicto conſ.112.lib.4.et Maria.Soc.iunior.conſ.47.viſo prædicto pũcto,col. pe.nu.23.lib.2.Et bene facit tex.in §.adipiſcẽdæ. ver.ideo autem.Inſtit.de interdict.et l.1.§.veteres. ff.de acq. poſſ. vbi per adeptioem poſſeſſionis res deſinunt eſſe hæreditariæ, cum ſimil.

De eo quod ſupra dictum eſt d l.vltim.de edi. Diui Adr. tol.

6 Sed tu tamẽ ſuper eo qđ diximus,hæredem ſemel miſſum in poſſeſſionẽ ex d.l.vlt.de edi.diui Adria.tol.ſi cadat ea poſſeſſione,nõ poſſe amplius vti eo beneficio, vide alios contrarium tenentes;ſcilicet Bal.in addit.Spe.vbi nuper citauimus,et cõſ.12.quidã D.Matthæus.col.2.ver.alius paſſus eſt li.7.qđ cõſ.repetitur cõſ.386.li.5.et ipſe Bal.cõſ.13.ſuper eo qđ quæritur.col.1.ver. quintò quærit'.li.1.et cõſ.86.quia allegationes. col.vlt.ver.et hoc ꝓſuppoſito.eo.lib.1.Nã et hoc inquit,videmus in ſimilite hercifcundæ iudicio, qđ imitatur naturam petitio.hæred. l.1.ff.famil. hercifc.et Alex.in d.l.vlt.col.4.ver.ſed iuxta prædicta quærit.dicto tit.de edicto diui Adria.tol.

7 Sed quicquid ſit de ea re,tamen fieri nõ poteſt,ut qui ſemel amiſit poſſeſſionem hanc, quæ à ſtatuto illi data erat, eandem cenſeatur habere ex eodem ipſo ſtatuto. Non magis quã qui amiſit poſſeſſionem, quam ex conſtituto habebat, eandem habere dicatur, etiam ſi res peruenerit ad conſtituentem, vt latè diximus in tracta. de iure Conſtituti poſſeſ.in ſecunda parte, ampliat. 5. Verum ſi vterq; ſit intra tempora recuperandæ poſſeſſionis amiſſæ, id eſt intra annum, poterit eandem interdicto recuperatorio repetere, vt & nos latè alibi diximus.

V. DECLARATIO.

Hæres an ſit ſaiſitus aduerſus executores teſtamenti.

1 Quintò declara,ut etiam hæres ui huius ſtatuti,uel conſuetudinis,ſit ſaiſitus aduerſus executores teſtamenti,ut ſcribit D.Boer. in conſuetudinibus Biturig.tit. *des couſtumes concernans teſtamens*.§.6.col.pe.uer.ſed quid in teſtamento.& D.Chaſſan.in commentarijs conſuet. Burgund. *des ſucceſſions*,§.1.col.3. ubi id dicit ita fuiſſe iudicatum.Nam executor debet accipere per manum hæredis l.nulli.verſ.1.iuncta gl.in verbo, exigendi.et ibi Io.Fab.col.2.uerſ.item quæritur ab poſſit.C.de epiſc.et cler.Spec. tit. de inſtr. edit.§.nunc uerò aliqua.ver. item ſunt quædam, Ideoq; Bal.in l.id qđ pauperibus.col.6. in 15. q. C.de epiſc.et cler.negat pertinere ad officiũ executoris, introducere hæredem in poſſeſſionem, quia hæres non debet capere è manu executoris, arg.l.ſed ſi ſub conditione.circa fin.in verbo, in ratione ſui,ff.de hæred.inſtit.

2 Et hæc uſq; adeò uera ſunt, ut etiam executor habens poteſtatem uendendi à teſtatore ſibi datam,non poſſit transferre poſſeſſionem in emptorem,inuito hærede poſſidente,ut dicit Bal.in d.l.id qđ pauperibus.col.pe.ver.decimooctauò quæro,quia niſi hæres diſcedat à poſſeſſione,nõ tranſit dominium,nec poſſeſſionem.arg.l.ſi ſtuli ſ.§.fundum.ff.de cõtrahen.empt.Et ſi quis,inquit,dicat ſufficere emptorem mitti in poſſeſſionem,licet nõ conſtituatur verus poſſeſſor.l.ſi fundum.et ibi gl.ff.de fun.do dot.in promptu eſt reſponſum,quia ea l.loquitur, cùm dominus uendebat,hic autem,cùm eius miniſter,arg.l.ſi quis prohibuerit.ff.de publi. quam tamẽ non reperi. Agat igitur emptor contra hæredem , et conſequetur poſſeſſionẽ , l.qui uniuerſas. §.item cùm emptor.ff.de acq.poſſ. neq; enim poteſt executor per uim expellere hæredem de poſſeſſione, l.non eſt ſingulis.ff.de reg.iur.Hæc ille.

Cõſuetudines in eam rem.

3 Scio tamen ex multis cõſuetudinibus huius regni executores teſtamentorum eſſe ſaiſitos aduerſus hæredes,ſed diuerſimodè,ut videre licet apud Pariſienſes,c.93.Meldunenſes,c.33.Melodunenſes,c.95.Senonenſes.c.88.Trecẽſes, c.99. et ſeq.Caluimontenſes, c.90.et ſeq.Victriacenſes,c.106.et ſeq.Carnutẽſes, c.90.Aurelianẽſes, c.228. ubi Pyrrhus nihil dicit.Cenomanẽſes, c. 291.Andegauẽſes,c.274.Pictauiẽſes,c.207.Borboniẽſes,c.295.Bleſẽſes,c.177.Engoliſmẽſes, c. 113.Rochellẽſes,c.68.Niuernẽſes, tit.*de teſtamẽs* c.2.Altiſiodorẽſes,tit.*de teſtamẽs*,§.8.Senlitẽſes, c.148.Claromõtenſes,c.134.Valeſienſes,c.171. Montargiẽſes,tit.*de donations teſtamentaires*,§.5. Niuernenſes,tit.*de teſtamens*,§.2. & multis ſeq.

4 Omnes tamẽ hæ cõſuetudines propemodũ intel-

intelliguntur, vſq; ad concurrẽtiam relictorum. Nam nec aliàs iure cõmuni, executor poteſt manũ admouere bonis ipſius teſtatoris, vltra diſpoſita in teſtamẽto, vt non obſcure probatur ex authen. hoc ius porrectũ. l. iubemus. §. empore verò. ad fi. ibi, inſpecta ipſius qualitate, & quãtitate, & onere, cũ gl. in verbo, onere, & Bar. col. 2. ver. quæro quid eſt hoc dictum, C. de ſacrnſ. eccle. & idẽ Bar. in l. alio. col. 4. ver. quæro an exhibitis. ff. de alim. & cibar. leg. & expreſſius Bal. in l. vlt. §. ſinautem legata. C. de bonis quæ liber. per tex. in l. Lucius. ff. de exercit. actio. Et bene facit qđ ſcribunt Bar. & alii in l. à diuo Pio. §. in vend. ff. de re iud. & Panor. in c. quod ad cõſultationem. de re iud. & Doct. vbique.

5 Et licet multa ex illis cõſuetudinibus, dicant non eſſe admittendum hæredem ad dandũ cautionem de exequendo teſtamento, vt executores amoueat ab executione, id qđ iuris eſſe videtur, cùm cẽſeatur eſſe electa induſtria perſonæ, ideo nec trãſire poſſit ad hæredẽ, vt etiã dicit Bal. in l. id qđ pauperib⁹. col. 2. ver. octauò quæro an offiiciũ. C. de epiſ. & cler. per gl. in l. tutela, ĩ verbo, ad aliũ. ff. de tutel. & l. cui bonis. ff. de cura. furio. tamen poſsũt ipſos præuenire cõſeſtim exequẽdo, ita vt non poſſint ampliùs executores idipſum facere, vt no. Spec. qui tamen ſuper hoc diſtinguit, tit. de inſtru. editio. §. nunc verò aliqua. verſ. de primo quęritur. & Bar. in l. cùm quidam. C. de fideic. liber. Bal. loquens de executore legali, in d. l. nulli, col. 2. ver. deinde no. C. de epiſ. & cler. & in l. hęreditas. §. ſi defuncto monumentũ. in fi. l. in ver. quãuis. in verbo, ad monumentum faciendũ. ff. de petit. hęred. in 2. lectu. vbi omnino vide, & in l. ſi quis ſeruum, §. certam. in fi. ff. de leg.

Executoribus teſtamẽti competit beneficiũ l. vlt. de edict. D. Adria tol. pro relictis pauperib.

6 Illud autem non mihi pręter mittendum viſum eſt, qđ huc nonnihil pertinere videtur, qđ à Bar. ſcriptum eſt poſt alios antiquiores, in l. vlt. col. 4. verſ. quæro quid in epiſcopo. C. de edicto diui Adria. tol. ꝙ executoribus teſtamenti in quo inſtituti ſunt pauperes, competit beneficium illius l. vt ſe petant mitti in poſſeſſionem hæreditatis: vt etiam epiſcopus, legitimis teſtamentorum executionibus deputatus, arg. l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſc. & cler. & idem voluerunt in ea ipſa l. vlt. Alb. cõl. 7. ver. quæritur etiam ſi in teſtamẽto, Bal. col. quoq; 7. ver. idẽ in epiſcopo. Ang. col. vlt. verſ. item competit hoc beneficium Sali. col. 2. ver. quæro quarto ab extra, quid ſi eſſent. Alex. col. 4. verſ. quid in epiſcopo legitimo. Iaſ. col. 5. verſ. ſubdit Bar. ꝙ etiam, Phil. Dec. col. 8. ver. & ſubdit Bar. ꝙ beneficium. Iaco. à S. Georg. col. 4. verſ. nũc quęro quid in epiſcopo. Frã. Cur. Iun. col. 10. ver. quĩtò quęrit. Bar. & ipſe Bal. poſt Iac. Burrig. in d. l. ſi quis ad declinandã. col. 3. ver. iuxta hoc quæritur an epiſcopus, & ibi quoq; Sali. col. 2. ver. nota ꝙ epiſcopus. & idem Bal. in addi. Spec. tit. de teſta. §. ſequitur. in fi. Ale. conſ. 4. videtur inſpectis his. col. 8. uer. ſi autem dixerit libr. 2. Ang. Are. in §. quadrupli. col. 13. ver. veniamus ad ſecundum. Inſti. de actio.

Legata piis cauſis debẽtur hæreditate non adita.

7 At illæ noſtræ conſuetudines vlterius progrediuntur, ut ſcilicet executores ſint ſaiſiri, etiã ſi pauperes non fuerint inſtituti hæredes, ſed qđ plus eſt, aduerſus ipſos hæredes. Nec tantùm in relictis ad pias cauſas, in quibus maior fuiſſet ratio ſauore piæ cauſæ, cùm etiã ex multorum ſententia legata pijs cauſis, debeantur hęreditate nõ adita, ut uidere licet ex Spec. & Io. And. in addi. illius tit. de inſtr. edit. §. nunc aliqua. ver. ſed pone ꝙ eo teſtamento, Bar. & Bal. in lect. & repe. Sali. Fulg. Franc. Are. & Iaſ. in utraq; lectu. in l. 1. C. de ſacroſan. eccle. cum alijs, & propè infinitis cõcor. à me collectis in priuilegiis piæ cauſæ. Sed & ſimpliciter, & generaliter vſque ad concurſum omnium legatorum, ut uidere potes in his conſuetudinibus quas ſuprà tibi deſignaui.

8 Quod ob eam fortè cauſam conſtitutum eſt, ꝙ exequi teſtamenta, etiã ad non pias cauſas ſemper eſt fauorabile & pium. §. ſi verò expreſſim deſignauerit. in uerbo, ſed ſolũmodò piè agẽdo, in auth. de hæred. & Falcid. quẽ ita expẽdit Bar. in l. nemo poteſt col. 2. uerſ. eſt alia perſuadens. ff. de leg. 1. & in auth. ſed cùm teſtator. col. 1. C. ad leg. Facid. Bal. in l. 1. in 2. lectu. col. 5. in 3. q. uer. ſolùm ſic diſtĩguitur. ff. de leg. 2. Card. Flor. poſt alios antiquiores ĩ cle. 1. ĩ 3. q. de teſt. Pan. ĩ c. pe. col. 2. uer. in gl. ſup verbo, mãdatũ, extrà eo. tit. p tex. in l. 1. C. de ſacroſ. eccl. & c. tua nobis. eo. tit. de teſt. Barb. in eo ipſo c. tua. col. 11. ſub nu. 20. & iterũ col. ſeq. ſub eo. nu. Cor. cõſ. 202. circa præſentẽ cõſultationẽ, col. pe. uer. nec obſtant adducta. lib. 2. per tex. in l. cùm quidã. C. de neceſ. ſer. hær. inſti. & Iaſ. in l. qui liberis. §. hæc uerba. col. pe. uerſ. cogita ſi poſſes ſaluare. ff. de uulg. & pup.

Epiſcopus poteſt exequi teſtamenta, in relictis piis, & alius non improbatis.

9 Et ante hos Hoſt. in dicto c. tua nobis. col. 2. in uerbo, per locorũ epiſcopos. de teſt. ubi ex hoc dicit, ꝙ epiſcop⁹ poteſt. ſe immiſcere executioni teſtamẽtorũ, nõ ſolùm reſpectu relictorũ pijs cauſis, ſed & quorũ cunque non improbatorũ, per c. Ioannes. eo. tit. dicuntur enim pię uolũtates defunctorum, nõ ſolùm ratione locorũ, et relictorum ad pias cauſas, ſed ad quaſcũq; alias, & quoad omnia generaliter: piũ enim eſt quicquid diffiniunt teſtatores modò non ſit contra legem, et dicitur pia ea uoluntas, qualiſcunq; ſit: nam pium eſt ut ſeruetur, l. 1. C. de ſacroſ. eccl. et c. ultima uoluntas. §. ſed alius. 13. q. 2. quę latè reaſſumit. & confirmat Barb. in d. c. tua nobis. col. 11. ver. nota ibi pijs voluntatibus.

10 Et de ea re etiã loquẽs Pan. in c. ſi hęredes. col. 2. uer. item intereſt iudicis. eo. tit. de teſt. illud pręterea dicit, ꝙ teſtator ille defunctus eſt miſerabilis perſona. cùm ſit deſtitutus omni auxilio, et iã aliud uelle nõ poſſit, l. 1. C. de ſacroſ. eccl. Sed qđ priuatim pertinet ad relicta facta ad ſoluẽdũ, et ſatisfaciẽdũ creditoribus, dicit Vital. Nemau. in rep. c. Ioannes. in 3. no. per eũ tex. ea cenſeri eſſe ad pias cauſas. Pro quo facit qđ ſcribit Bal. in d. l. id qđ pauperib⁹. in 6. q. C. de epiſc.

& cler.

& cle.executores ad id deputatos,poſſe etiã exoluere debita naturalia tantùm. Cæterum è Theologis ſcholaſticis Richardus lib.4.ſententiar. diſtin.35.q.4.art. 5.tradit dilationem executionis teſtamenti,non parum nocere animæ teſtatoris, & illi contra prodeſſe celeritatem,duabus potiſſimum rationibus, quas ibi videre poteris.

Executores poſſunt agere contra hæredes pro piis cauſis, non pro cæteris rebus.

11 Haud dubiè autem executores in relictis nuncupatim ad pias cauſas, vel alimenta, ſunt multò fauorabiliores,quàm in cæteris, pluſque potentiæ & facultatis,habent quod vel ex eo inter cætera videre licet, quòd hi executores pro cæteris rebus agere non poſſunt contra hæredẽ, per l.Lucius.§.1.ff.ad S.C.Trebel.& l.filio.§.matri ſuæ hæredi. ff. de adim.leg.Pro legatis autem ad pias cauſas poſſunt, per l.nulli.& ibi Bal.in 1. no.Ioã.Fab.col.2.& Pau.Caſt.C.de epiſ.& cler. glo. in l. ſi quis Titio. in prin. & ibi Bar. col. 2. ver.quæro an executor.ff.de leg.2.gl.in d.l. Lucius.§.1.in verbo,nõ poſſe,& ibi item Bar. ff. ad Trebellia.Innocent.Hoſtienſ.Ioannes Andr.Panormitanus,& cęteri in d.c.Ioãnes,de teſt.Spec. tit.de inſtrum.edit.§.nunc verò aliqua.verſ.& ſcias huiuſmodi executores,& ibi Io.And.in addit.Bal.in l.id quod pauperibus.col.3.verſ.quartò quæro an fideicommiſſarius,C.eo.tit.& in d. l.hæreditas.§.ſi defuncto.colum.2.ver.ſeptimo. ff. de petit. hæred. in 2. lect. Card. Flor. in cle. 1.in 13.q.de teſtam.Alex.conſil.170. circa primum dubium.poſt prin.lib.2.& conſ.51.in caſu præſenti occurrit, col. 5. ver. circa ſecundum dubium, lib.7.& Fran.Are.in l.1.col.vlt.in 15. priuilegio piæ cauſæ. C.de ſacroſ.eccle.

12 Et ex eo quoq; quod licet alias mandatum tutoris, aut pręlati morte eorum re integra finiatur,l.ſi per epiſtolam. ff. de acq. hæred. & cle. vlt. de procur.& aliàs ſemper finiatur mãdatum morte mandantis.l.2.§.ſed ſi quis.ff.de don. vbi Bar.id latè tractat. & l.mandatum.& ibi quoq; Bal.C.manda.tamen mandatum executoris ad pias cauſas,eius morte non finitur etiam re integra,per tex.no.in clem.exijt.§.in eo verò caſu, de verbo.ſigni.quem ad hoc expendit negatque alibi reperiri Bal.in auth.ſi qua mulier. col. vlt. ver.quartò nota quòd illud.C.de ſacroſ. eccl.& Ro.qui & illum tex.dicit ſing.conſ.119 in prima concluſione, & idem voluit ipſe Bald. in d.l. mãdatum col.3.verſ.ſed contra hoc opponitur, per tex. in l.ſi ego.§.1.ff.de iure deliber.& latiùs quoque dicemus in priuilegijs piæ cauſæ.

Executores poſſunt legatum eis relictũ propria autoritate capere.

13 Aliud quoq; eſt quod etiam nonnihil facit pro illis conſuetudinibus, quæ ſaiſiunt executores,nam teſtator dando executores,videtur illis feciſſe ius accipiẽdi propria authoritate legatũ, aut fideicommiſſum ei eodem teſtamento relictum, vt voluit Io.And.poſt Iaco.Aret.in addi. Spec.de inſtru.edit.§.nunc verò aliqua.verſ.29. ſed pone,per l.nulli ibi, habeat exigendi licentiam.C.de epiſ.& cler.& l.ſi quis ita.ff.de leg.2. & l.Lucius.ff.ad S.C.Trebel.& idem illis non memoratis voluerunt.Bal.Ange. Salic. & Pau. Caſt.in l.nõ eſt dubium.& ibi quoq; Alex. ad fi. qui illos memorat,& Iaſon in 2.limitat.C.de legib.ex quibus Bal.allegat prętereà no.in l.de his. C.de furt.& Ang.l.pe.coniuncta glo.C.quando decre.opor.non eſt.et l.ſi quis ad declinandam. C.de epiſ.& cler.Et id quoq; ipſum voluit Ale. in l.Paulus reſpondit his vèrbis.poſt princ. ff. ad S.C.Trebel.Iaſon in l.1.in prin.col.antepe.verſ. item adde benefacere.ff.de acq. poſſ. Phil. Dec. conſ.424. proponitur quòd magnifica domina. col.3.nu.16.& conſ. 476. concluſionem ſuperius firmatam,paulò ante fi.& Paul Pariſ.conſi. 54.in iſto iudicio col.5.ver.& idem admittitur. libr.3. Ex quibus intelligis executorem poſſe ſibi ſoluere, de quo tamen nos aliquando dubitari vidimus in noſtra curia.

14 Eſt & aliud quoq;, quòd executores dati ad diſtribuendum inter pauperes, habẽtur loco hæredis, per c.cùm tibi.ſecundum vnum intellectum,et ibi Inno.et alij poſt eum,de teſtam.Roffre.in tit.de actio.ex teſt.ver.item quid erit quod ſæpe contingit.Spec.tit. de inſtru.editio. §. nunc aliqua.ver.item pone quòd aliquis non inſtituit, qui eſt ſub nu.27.Bar.in l.hæreditas ad ſtatium, quæ eſt.ff.de hæred.inſti.& iterum in l.alia inſtitutio.col.vlt.verſ.quæro quid ſi dicat.eo.tit.et in l.Centurio.col.5.verſ. contrarium eſt verum. ff. de vulga. et pupil.ſubſtit.et in d. l. ſi quis ad declinandam,verſ.item nota quòd epiſcopus, & verſ.item dico de executore.C.de epiſc.& cler. et in l.ſi quis Titio.col.2. ver. aduerte tamen q quandoque.ff. de leg.2.et in l.alio hærede inſtituto.col.3.verſ. quæro igitur primò. ff. de alim. & cibar.leg.per d.l.ſi quis ad declinandam.& idem Bar.conſ.25.viſo teſtamẽto gentilis,in primò dubio,et conſ.182.Titius condidit teſtamentum,col.2.ver.præterea ſicut executor. et in ſua diſpu.incip.filium adultum.Bal.in auth. licet patri ſine legit.prole.inſert.l. humanitatis. in prin. C.de natur.libe.et in l.precibus col.antepe.ver. præterea quando teſtator.C. de impub. & alijs ſubſti.& Bened.Cap.conſ.25.cùm de pluribus quæratur.col.3.verſ.circa tertium. et Ale. dicto conſ.51.vbi ſuprà,lib.7.Sed id magna pars illorum intelligit, ne decipiaris, quando nullus alius eſt hæres inſtitutus.

FINIS.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS

Tractatus

DE IVRE CONSTITVTI POSSESSORII:

Nunc denuo poſtrema hac omnium editione emendatus, & diligentiſſimè caſtigatus.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSISSIMO.

VERONAE,

Hieronymus Diſcipulus excudebat ſumptibus Andreæ Bòchini Veronenſis.

M D LXXXVIII.

ANDREÆ
TIRAQVELLI REGII
IN SENATV PARISIENSI
CONSILIARII TRACTATVS,
De Iure conſtituti poſſeſſorij:

AMPLISSIMO CARDINALI GVISIANO REMENSIVM ARCHIEPISCOPO, ANDREAS TIRAQVELLVS S.

CVM anno ſuperiore dedicandis meis commentarijs de nobilitate, & iure primigeniorum Henrico Chriſtianiſſ. Regi noſtro, veluti totius nobilitatis principi, atq; authori, mecum cogitarem, adeamq́ rem viri alicuius primarij gratiã mihi ineundam putarem, tu vnus occuriſti, Cardinalis ampliſſime, quem meritò patronum mihi aſciſcendum exiſtimaui. Ea enim eſt in te cùm doctrina, & eruditio tum vitæ ſanctitas atq; humanitas, vt omnes boni, literarumq́ ſtudioſi, certiſſimum ſibi in te præſidium conſtitutum arbitrentur. Itaq; cùm vt librum illum meum Regi offerre, ac exhibere non grauareris, litteris rogaſſem, tanta abs te, tamq́ propenſa humanitate ſum exceptus, vt non librum ſolùm ipſum, ſed & authorem quoq; in tuam fidem ſuſceperis: idq; ea modeſtia, atq; animi candore feceris, vt dando beneficium accipere videri volueris: neq; tibi ſatis fuerit, & me & librum meum principi obtuliſſe, ni etiam & nos graui ac locupleti tuo teſtimonio ornares. Quæ ex re etſi me tantum tibi debere arbitrabar, quantum nec referre, nec verbis aſſequi, nedum prædicando illuſtrare poſſem: tacitus tamen tantam humanitatem, ac beneuolentiã præterire non potui: nihilq́ mihi antiquius eſſe putaui, quàm vt aliquo munuſculo ac quaſi pignore, meam in te voluntatem, animumq́ tanti beneficij nec immemorem eſſe, nec vnquam fore teſtarer. Ex noſtris igitur lucubrationibus libellum hunc, qui De Iure conſtituti poſſeſſorij inſcriptus eſt, in manus ſumpſi, quẽ aliquot antè diebus, ex infinitis propè Iuris vtriuſq; locis, quorundã noſtrorum forenſium hominum non parui nominis hortatu collegeram, eumq́ ſub tuo nomine in publicũ emittere, tuæq́ amplitudini, ac dignitati nuncupare viſum eſt. Neq; interim vereor, ne cui fortè mirum ſit, me de ijs rebus ad te ſcribere, quæ ad Ius noſtrum Ciuile vſumq́ forenſem comparata eſſe, et potiſſimùm pertinere videntur: neminem enim latere arbitror, quanto ſtudio ac labore in eo noſtro Iure

ſis verſatus,adhibitis etiam ad eam rem doctiſs.hominibus,et tanta præterea quotidie huiuſce diſciplinæ documenta,in auguſtiſs. illo Regio cõſeſſu præbes,vt vere illud dicere poſſim,quod olim Traiano Neratius Priſcus: quod Antonino Pio,Marcellus: alteri Antonino Philoſopho, Scæuola Seruilius: Seuero,Vlpianus,Paulus,Põponius,ampliſs.viri ſummis Imperatoribus,id te ac ẽt multò maiora Principi noſtro præſtare poſſe ac ſolere. Taceo ratas illas,et eximias animi ingenijq́ dotes, cum ſumma nobilitate,quam parens vterq; ex Regia ſtirpe duxit,coniunctas, vt nulla liberalis ſit diſciplina, nulla ingenuo, aut certè ciuili homine digna, quam non modò non attigeris,ſed cuius ſolidam,ac abſolutam cognitionẽ non ſis aſſecutus. Quis ignorat quo ſucceſſu te ab ipſa pueritia in vtriuſque linguæ facultate exercueris? Quid de Theologia,ac rebus ſacris dicam? in quibus perſcrutandis quantum olei,ac operæ impẽderis, indieſq́ magis ac magis elabores,& virorum doctiſſimorum conſuetudo,& præcipuè illa tua de his rebus diſſerendi vis,atq; copia declarat. Iam verò quis eſt,qui paulùm modo te audierit,qui non variam illam hiſtoriarum cognitionem,omnium temporum atq; ætatum non laudet,ſuſpiciat,admiretur? Taceo incredibilem morũ integritatem,in eo præſertim flore ætatis,ſummam manſuetudinem,atq; humanitatem in tanta rerum,ac fortunarum amplitudine,vt aditu nemo facilior,in cõgreſſu nemo ſuauior, nemo deniq; ad bene de omnibus promerendum paratior,aut propenſior eſſe poſſit,vt tu,quæ tua ſit dignitas,ſolus ignorare,imò potius in quo animi tui magnitudo poſita ſit,intelligere videaris: vt quantò tu genere,ac nobilitate excellis,tantò te omni virtutũ genere velis eſſe præſtantiorem. Mitto reliquas,ſed infinitas quæ in te relucent virtutes: neq; enim eo,vt te laudaremus,conſilio hæc à nobis inſtituta eſt oratio,ſed me cepit,vel incendit iſtarum virtutum admiratio,vt in eum ſermonẽ neſcio quo pacto prolapſus,hucuſq; temperare mihi non potuerim. Habes igitur,Cardinalis Illuſtriſs.mei in te animi qualecunq; teſtimoniũ, opuſculum videlicet tibi dicatũ:cuius æditionem in aliquot adhuc dies proferre conſtitueram, vt ei veluti auctariũ, adiungi poſſet alter quidã libellus, quem incudi propèdiem tradituri ſumus, quò munus hoc noſtrũ in iuſtioris voluminis formam excreſceret: verùm id per quotidiana quorundam hunc efflagitantium conuitia,qui nimio ipſius teneri deſiderio videbantur,minimè licuit. Quare munuſculum hoc noſtrum quale quale eſt,quod tamen perinde erit vt acceperis,primùm offerentis animus apud te commendet: deinde tui candoris erit è puſillo amplum,è mediocri eximium, adſpirante latiori tui fauoris aura,reddere: etſi affirmare non dubitẽ,permulta in hoc opuſculo tractari,quæ cum ampliſſimis quorundã voluminibus (abſit verbo inuidia) poſſint non immeritò conferri. Celſitudinẽ tuam, præſul ornatiſſime,patriæ ſtudijs diutiſſimè ſeruet incolumen Chriſtus Opt. Max.

INDEX LIMITATIONVM AD AMPLIATIONES TRACTATVS DE

Iure conſtituti poſſ. Andr. Tiraquelli.

PRima limitatio procedit, cum conſtituens rem de qua agitur poſſidet tempore ipſius conſtituti, quo non poſſidente, nec poſſeſſionem transferre poteſt. pag. 19

II. Conſtitutum collatum poſt mortem conſtituentis nullum eſt. 21.b

III. Conſtitutum non transfert poſſeſſionem in re emphyteuticaria. 23.a

IIII. Conſtitutum trãsfert poſſeſſionem, cum conſtituens verè poſſidet, ſecus ſi fictè tantùm. 23.b

V. Non transfert poſſeſſionem, ſi alia interuenit fictio. 23.b

VI. Conſtitutum ſolum ſine titulo non transfert poſſeſſionem. 24.a

VII. Vt conſtitutum valeat, neceſſariò debet eſſe titulus iuſtus, vtilis, validus & efficax. 24.b

VIII. Conſtitutum transfert poſſeſſionem, cum apponitur ſuper contractu vero, non in ſimulato. 30.a

IX. Non operatur vbi eſt præſumptio fraudis, vel ſimulationis. 30.b

X. Non operatur in conſtitutione vtente verbo accipiendi. 31.b

XI. Nec vbi lex requirit realem traditionem. 32.a

XII. Nec cum res eſt apud conſtitutarium ignorante conſtituente. ibid.

XIII. Conſtitutum transfert poſſeſſionem, cum dominus poſſidens facit illud, ſecus ſi eius procurator ſimpliciter conſtitutus. ibid.

XIIII. Conſtitutum coloni conductoris, ſerui, & aliorum per quos poſſidemus, non transfert poſſeſſionem. 33.a

XV. Tutoris & curatoris conſtitutum non transfert poſſeſſionem. 34.a

XVI. Prælati coſtitutum non transfert poſſeſſionem. 34.b

XVII. Conſtitutum iudicis, vel ſui viatoris, inducens viatorem in poſſeſſionem, eam non transfert. ibid.

XVIII. Conſtitutum non inutile ei qui incapax eſt poſſeſſionis. 35.b

XIX. Conſtitutum non prodeſt, niſi in re certa ratione quotæ, vel loci. 36.a

XX. Non procedit conſtitutum in reſolutione cõtractus, reali traditione conſummati. ibid.

XXI. Conſtitutarius qui intra 10. ann. negligit accipere realem poſſeſſionem amittit eam. ibidem.b

XXII. Precariũ appoſitũ in contractu cõductionis, nõ trãsfert poſſeſſionẽ. 37.b

XXIII. Nec procedit conſtitutum ſi ſimul in eodem contractu appoſitum fuerit ſimplex conſtitutum & precarium. ibid.

XXIIII. Ex pręcedentibus reſultans procedit, niſi ſimul ſimplex precarium & aſfictus in eodem contractu apponerentur. ibidem.

XXV. Conſtitutum inter perſonas prohibitas non operatur. 38.a

XXVI. Non procedit in conſtitutione pœnali loquente de traditione. ibid.

XXVII. Ex hac poſſeſſione non poteſt dominus ab emptore petere laudimia, ſeu laudas & ventas, vt vulgò dicunt. 38.b

XXVIII. Licet per conſtitutum cenſeatur poſſeſſio tradita, talis tamen traditio non facit vt emptor qui nondum pretium venditionis ſoluit, debeat vſuras pretij. 39.a

xxix. Reſoluta cauſa, reſoluitur conſtitutum. ibid.
xxx. Conſtitutum non transfert poſſeſſionem in abſentem antequàm ratum habuerit. 39.b
xxxi. Notarius vi notæ non poteſt apponere in contractu conſtitutum, niſi à partibus ſit expreſsè conuentum, & ſi fecerit, nil proderit. 47.a

INDEX EORVM QVÆ IN TRACTATV DE IVRE CONSTITVTI POSSESSORII CONTINENTVR.

ACceſſorum ſequitur naturam principalis car. 28.nu.40.b

Actus tempus quomodo ex quando inſpiciendum car.22.nu.3.a

Agathonis præconium car.25.nu.6.a

Allegans conſtitutum ſuccumbit, niſi probet poſſeſſionem conſtituentis car.20.nu.8.a

Appoſitum dicitur quod ſolitum eſt apponi car.48.nu.9.a.& ſeq.

Arras pro matrimonio capiens tenetur eas duplo reddere ſi recuſet car.38.nu.4.a

Aſpectu transfertur poſſeſſio car.35.nu.3.a

B

BEneficij inſtitutio in conſpectu ipſius transfert eiuſdem poſſeſſio car. 18.ampliat. 35.nume.2.b

Bona vacantia quid ſint car.37.nu.11.a

C

CAtonis Sacci dictum carte 9. ampliat. 2.nume.2.a

Ceſſio pro traditione in nominibus cenſetur car.20.nu. 10.a

Ciuiliter poſſidens & concedens in emphyteutic per conſtitutum an trãsferat naturalem poſſeſſionem car.23.nu.7.b

Claudij Cæſaris dictum de infamia car. 25.nume. 10.a

Clauium traditio an transferat poſſeſſionem rei ab excmis car.9.amplia.3.num.3.b

Clauſulæ conſuetæ apponi in inſtrumentis quid operentur car.48.nu.12.a

Clauſulæ omnes in contractu appoſitæ ſequuntur naturam ipſius car.27.nu.28.b

Commodatarij & eius qui precario rogauit differentia car. 1.nu. 4.b

Conditio impedit effectum contractus car. 8.nume. 77.b

Conditio non facit ceſſare præſumptionem fraudis immo illam auget car.24.nu.3.a

Confeſſio recepti precij quanti ponderis ſit car. 31.nu.9.b

Confeſſio in contractu inutili valet car. 26.nume. 19.b

Et an in iudicio inualido probet ibid.

Conſenſu ſolo non diſceditur à venditione car. 3.nu. 19 a

Conſuetudines realem traditionem requirentes car. 32 lim.11.nu.2.a

Conſuetudines loquentes de conſtituto car.48.num. 16.b

Conſtitutarius an poſſit intentare remedium recuperandæ poſſeſſionis car.10.ampliat.11.nu.1.b

Conſtitutarius poſterior prefertur prior emptori cui res eſt tradita car.3.nu.24 b,

Conſtitutarius quid ſit car.1.nu.1.a

Conſtitutarius quando & cur amittat poſſeſſionem car.36.lim.21.nu.1.b

Conſtituens ſimpliciter an priuet dominium poſſeſſione car.1.nu.4 b

Conſtituens non poſſidens non transfert poſſeſſionem car.20.nu.11.b

Conſtituens in dubio quærit conſtitutario car.17.nu.17.a

Conſtituentis detentatio ſufficit ſi nemo alius poſſideat car.21.nu.26 b

Conſtituti effectus manet etiam ſi contractus ab initio validus poſtea inualidetur car.29.nume. 41.a

Conſtituti & vſusfructus robur. car.31. nume. 11.b

Conſtituti vis non impeditur pacto car.10.ampliat. 9.nu.1.a

Conſtituti confeſſio transfert poſſeſſionem vt & conſtitutum ipſum car.9.ampliat.2.nu.1.a

Conſtituti conditionalis vis car.12.ampliat.17.num.1.a

Conſtituti vis an tranſeat ad hæredes conſtitutarij car.10.ampliat.12.nu.1.b

Et an extinguatur morte conſtituentis car. 11.ampliat.13.nu.1.a

Conſtituti ſimplicis et cum precario differentia car. 1.nu.4.b

Conſtituti & precarij effectus car.2.nu.17.b

Conſtituti vis an tranſeat in tertios poſſeſſores car. 11.ampliat 14 nu.1.b

Conſtituti ius etiam in ſpiritualibus in prin.car.18.ampliat.35.nu.1.b

Conſtituto interueniente an ſit opus retraditione ad reſolutionem car.39.nu.5 a

Conſtituto an acquiratur poſſeſſio futurorum. car. 16.nu.5.b

Conſtituto transfertur poſſeſſio car.1.nu.2 a

Conſtitutum non transfert poſſeſſionẽ in abſentem priuſquam ratum habuerit car.39.nu.1.b

Conſtitutum futurorum an trahatur ad bona poſtea ab hæredib.quæſita car.17.nu.24 b

Conſtitutum operatur in tranſlatione vſusfructus rei ſuæ car.18.ampliat.33.nu.1.a

Conſtitutum operatur in omnibus iuribus incorporalibus car.13.ampliat.34.nu.1.a

Conſtitutum loquens de poſſeſſione habet locum in quaſi poſſeſſione ibid. nu.2.a

Conſti-

Conſtitutum an operetur in iurib. quę quis in ſuas res conſtituit ibid. nu. 3.b
Conſtitutum ſe ſubmittentium iuriſdictioni alterius an transferat quas poſſeſſionem car. 16. nume. 4. b
Conſtitutum non operatur vbi res eſt apud conſtitutarium ignorante conſtituente car. 32. limit. 12. nu. 1.a
Conſtitutum iudicis vel ſui viatoris inducens viatorem in poſſeſſionem eam non transfert car. 34 lim. 17. nu. 16
Conſtitutũ in contractu ſimulato nullius eſt effectus car. 30. nu. 1. a & ſeq.
Et quomodo præſumitur ſimulatum ibid. nu. 2. a & ſeq.
Conſtitutum quando non operetur car. 30. nu. 2. b & ſeq.
Conſtitutum non tollit præſumptionem fraudis ibidem.
Conſtitutum non inutile ei qui incapax eſt poſſeſſionis car. 35. nu. 1.b
Et vbi non proſit car. 36. limit. 19. nu. 1.a
Conſtitutum an operetur in reſolutione contractus reali traditione conſumati car. 36. limit. 20. nume. 1.a
Conſtitutum colloni & .C. per quos poſſidemus an transferat poſſeſſionem car. 33. nu. 1.a
Conſtitutum an operetur in conſtitutione vtente verbo accipiendi car. 31. nu. 1.b
Conſtitutum collatum poſt mortem conſtituentis nullum car. 21. nu. 1.b
Conſtitutum inter perſonas prohibitas non operatur car. 38. lim. 25. nu. 1.a
Conſtitutum an operetur in conſtitutione pœnali ibi. nu. 1. lim. 26. a
Conſtitutum habet vim etiam in feudalib. car. 19. ampliat. 36. nu. 1. a
Et in reciprocis ibid. ampliat. 37. num. 1.a
Et in pignore ibid. ampliat. 38. num. 1.a
Conſtitutum inutile ſi conſtituens non poſſidet ibid. lim. 1. nu. 1.a
Conſtitutum non transfert poſſeſſionem ſi alia interuenit fictio car. 23. limi. 5. nu. 1.b
Conſtitutum & precarium ſufficiunt ad vſucapionẽ car. 2. nu. 17 b
Conſtitutum transfert poſſeſſionem etiam nec abſentis car. 9. ampliat. 3. num. 1.a
Conſtitutum poſſidentis naturaliter tantum naturalem poſſeſſionem transfert car. 12. ampliat. 20. nu. 1.b
Conſtitutum poſſidentis ciuiliter, poſſeſſionem ciuilem transfert ibidem ampliat. 21. nu. 1.b
Conſtitutum ſimplex poſterius præfertur precario primo car. 2. num. 12.a
Conſtitutum ſolitum apponi in inſtrumentis notariorum car. 47. nu. 6.b
Conſtitutum non præſcribit contra conſtitutarium car 7 nu. 71.b
Conſtitutum facit ne requiratur excuſſio car. 6. nu. 54.a
Conſtitutum transfert poſſeſſionem etiam eius rei quam per alium tenemus car. 10. ampliat. 5. nu. 1.b
Conſtitutum fictus modus eſt tradendę poſſeſſionis car. 1. nu. 1.a
Conſtitutum ſimplex quid transferat ibid. nu. 4.b
Conſtitutum nudo pacto appoſitum transfert poſſeſſionem car. 12. ampliat. 18. nu. 1.b
Conſtitutum & precarium eſſe acceſſorium principalis contractus inquit Bal. car. 26. nu. 16.a
Conſtitutum ſolum ſine titulo non transfert poſſeſſionem car. 23. lim. 5. nu. 1.b
Conſtitutum an transferat poſſeſſionem rei emphyteuticariæ car. 23. nu. 1.a
Conſtitutum an in contractib. conditionalib. operetur car. 11. ampliat. 15 nu. 1.b
Conſtitutum ſimpliciter appoſitum in actu conditionali eſt conditionale ibid. nu. 3
Conſtitutum collegij an operetur tranſlatione poſſeſſionis car. 13. ampliat. 25. num. 1.b
Conſtitutum factum procuratori an transferat poſſeſſionem ibid. ampliat. 26. nu. 1.b
Conſtitutum factum negotiorum geſtori transfert poſſeſſionem car. 15 ampliat. 27. nu. 1.a & ſeq.
& in bonis futuris car. 16. nu. 1.a
Conſtitutum factum primo & ſecundo donatario an vim habeat in ſecundum car. 15. ampliat. 27. nu. 1.a
Conſtitutum etiam reſpectu vniuerſitatis bonorum operatur car. 15. ampliat. 31. nu. 1.b
Conſtitutum an faciat vt emptor teneatur ad vſuras precij non ſoluti car. 39. lim. 28. nu. 1.a
Conſtitutum reſoluitur reſoluta cauſa ibid. limit. 29. nu. 1.a
Conſtitutum ſublatum eſt ſublato principali ibidem nu. 4
Conſtitutum reuocatur vt donatio natiuitate liberorum ibid. nu. 4
Conſtitutum prioris inſtrumenti ad quod poſterius refertur cenſetur repertum car. 10. ampliat. 10. nu. 1.b
Conſtitutum transfert dominium etiam directum ibid. ampliat. 8. nu. 1
Conſtitutum an ſufficiat pro retraditione car. 3. nu. 20.a
Contractus inualidus non confirmatur per confeſſionem in eo poſitam car. 27. nu 26.a
Contractu ſimulato omnes eius clauſulæ præſumuntur ſimulatæ car. 28. nu. 33.a & ſeq.
Creditor non poteſt propria authoritate expellere debitorem facto reſiſtentem car. 4. nu 37.b

D

Debitor conſtituens pro creditore & .C. verè an ficte transferat dominium car. 34 num. 10 a
Depoſitam vendens & tradens & poſtea redimens tenetur depoſiti car. 8. nu. 76.a
Deus factum infectum non fecit car. 25. nume. 6.a
Deus virginem an ſuſcitet poſt ruinam ibidem nu 9
Diſpoſitio facta de primo ſucceſſore car. 20. nu. 15.b

Dolus

Dolus maior in committendo quam in omittendo car.6.nu.58.b
Dominium an transferatur ex contractu alterius ſine ratificatione car.45.nu.57.a
Et ſi ſit tranſlatum non infert poſſeſſionem ibid. nu.58
Dominium an transferatur ex inutili contractu car. 30 nu 50.a
Dominium tranſit ex conſtituto in tempus mortis collato car.22.nu.8 a
Et poſt mortem alienantis transferri poteſt ibid. nu.9.b
Dominium vtile tranſit in colonum et conductorem perpetuum car.34.nu.12.a
Donatarius ſecundus præfertur priori habenti conſtitutum car.20 nu.9 a
Donatio omnium bonorum præſentium & futurorũ quando non valeat car.7.nu.75.b
Donatio inter viuos fieri poteſt in teſtamento car.3. nu.23.b
Donatio inter virum & vxorem non confirmatur morte ſine traditione car 5 nu.49.b
Donatio inter virum & vxorem eſt nulla ipſo iure car.24.limit.7.nu.2.b

E

EMphyteuta & vaſallus proteſtantes de iure dominij car.38.num.6 b
Emphyteuta alienans nec tamen tradens non priuatur car.38.limit.26 nu.1.a
Emptor prior qui vſumfructum retinuit præfertur poſteriori cui res realiter tradita eſt car. 3. num. 25.b
Emptor eam clauſula precarij non tenetur ad vſuras car.1.nu. 2.a

F

FActum iudicis an ſit factum partis car.35.nume.5.a
Factum haberi pro infecto ex fictione eſt car. 30. nu 49.a
Ficte poſſidens an per conſtitutum transferat poſſeſſionem car.23.limi. 4 nu. 1.b
Fictiones duæ concurrunt diuerſis reſpectibus car. 14 nu.9.b
Et quando procedunt ex diuerſis fontibus ibid. nu. 10
Et ad producendum eundem effectum ibid.nu. 12
Fictionum concurſus in diuerſis perſonis car.45. nu 61.b

G

GArentigia inualida car.27.nu.26.a
Garentigia quid ſit car. 44.nu 48.b
Garentigium præceptum omiſſum ſuppleri non poteſt car.47.num.2.a

H

HAeres an poſſit ratificare quod pro defuncto factum eſt car.46.nu 68.& ſeq.
Habilitas contrahentis ſuperueniens actum confirmat car.21.nu.16 a
Hæres colloni poſſidet car.10.num.5 b
Hæres precario tenentis non præſcribit ibid. num 5
Hæc hæres fructuarij ibid.
Hæres conſtituentis præfertur conſtitutario car.40. nu.10.b

I

INcorporalia non poſſidentur car.20 nu 9.a
Inſtrumentorum traditio an operetur tranſlationem car.9. num.4.b
Inſtrumentum nullum & in eo contenta car.27.nume.25.a
Inueſtitura facta in conſpectu rei transfert poſſeſſionem car.35.nu.2.a
Inſtrumentum garientigiatum car.44.nu 48.b
Iudex poteſt permittere victori vt rem propria authoritate capiat car.35.nu.14.b
Iudex quod pro alio facit irritum eſt illo non ratificante car.46.nu 65.a
Iudices & alij officiales pro alijs ſtipulari an poſſit car.42.nu.24 b
Iudiciales actus plus habent ponderis car. 43.nume.37 b
Iuramenti relaxatio vbi ſit neceſſaria car. 27. nume.32 b
Iuramentum appoſitum in contractu ſimulato non valet ibid.
Iuramentum ſequitur naturam contractus in quo apponitur car.28.nu 35.a
In materia alternatiua poſitum & ipſum alternatiuum eſt ibid.nu.36.b
Iuramentum an ſemper ſequatur naturam principalis ibid.nu.37

L

LAndimia an debeantur ex venditione & traditione per conſtitutum car. 38. limit. 27. nu.1.b
Legatum quando accipiat naturam donationis cauſa mortis car.13.amplia.24 nu.2 a
Legatum rectè tranſit ad legatarium quantum ad dominium car. 22. nu.6.a
Legis vlt.C.de acquir.poſſeſſione intellectus car. 6. nu.56.b
Legis certè §.1.ff. de præcar. intellectus car. 8. nume.6.b
Legis papinianus.ff de donat.inter vir.& vxor.intellectus car.5.nu.53.b
Legum verba non ocioſa car 43.nu.36.b
Legum authoritas non tollit veritatem car. 24.nu. 3.b in fin.
Lex nunquam fingit ſine vtilitate car. 25. nu.13 b
Et nihil fruſtra facit ibid.
Lex poteſt facere vt factum pro infecto habeatur car.29 nu.44.a
Et non factum pro facto facere ibid.nu 46
Non ſcriptum pro ſcripto & ſcriptum pro non ſcripto & c. quæ ibid reperies
Locatio non probat poſſeſſionem contra tertium car. 21.nu.22.& ſeq.b.

Mari-

M

Maritus in dote habet priuilegium ne conuenlatur niſi quantum poteſt car. 4. num. 24. a
Mediolani de conſtituto ſtatutum. car. 16. nu. 7. a
Miſſus in poſſeſſionem bonorum debitoris oblata ſatiſdatione cedit poſſeſſione car. 7. nu. 72. b
Mutui ſpeciali quid car. 40 nu. 8. a

N

Notarij ſtipulatio pro pace quantum duret car. 46. nu 65. a
Notario mortuo an donatario poſſit acceptare ſtipulationem car. 46. nu. 74 b
Et an hæres donatarij id poſſit facere ibid. nume. 75. b
Notarius ſimpliciter rogatus poteſt apponere clauſulas conſuetas car. 47. nu. 7. b
Notarius an poſſit ante acceptationem reuocare ſtipulationem quam pro altero fecit car. 46. nu. 66. & 67. a
Notarij ſtipulatio quando euaneſcat car. 45. num. 64. b
Notario an quæratur quod alteri ſtipulatus eſt car. 46. nu. 77. b
Notarius ſolum pro priuilegiatis poteſt ſtipulari car. 44. nu. 44. a
Et pro fiſco & pro pupillo ibid.
Notarius eſt publica perſona car. 42. nu. 27. b
Et Iudex cartularius ibid. nu. 28
Et an legibus probetur notarios poſſe pro alijs ſtipulari car. 43. nu. 29. a
Notarius an poſſit dictionem &c. extendere ad conſtituentum car. 47. nu. 1. a
Notarius ex conſuetudine diſtinctè ſtipulatur car. 44 nu 45. a
Et obſeruari debet ibid. nu. 46. b
Notarius an alteri ſtipulari poſſit car. 41 num. 15. & 16. a
Notarius debet ſtipulari pro emptore & non ipſi emptori car. 15. num. 17. a
Nullitas potentius impedit quam reſoluat car. 29. nu. 43. a

P

Pactum ingredienti propria authoritate non tranſit in ſingularem poſſeſſorem car. 5. nu. 43. a
Pactum de non donando non impedit dominij tranſlationem car. 4. nu. 31. a
Papa non poteſt tollere infamiam facti car. 25. nu. 10. b
Papa reuocare poteſt ea quæ ſunt iuris poſitiui car. 29 nu. 47. b
Papa cur non poteſt ſucceſſorem eligere car. 22. nu. 4. a
Patientia includit ſcientiam car. 32. nu. 3. a
Permiſſum cenſetur quod non eſt prohibitum car. 16. num. 4 b
Philoſophi epitaphium car. 22. nu. 13. b
Pœna nulla ex contractu nullo car. 27. num. 29 b
Poſſeſſio an transfertur in eum qui rem habet niſi id ſciat alienans car. 32. nu. 2. a
Poſſeſſio ciuilis vel naturalis an perdatur negligentia ex conſtituto vel precario car. 2. nu 15. b
Poſſeſſio an transferatur per conſtitutum factum à procuratore car. 32 limi. 13. nu. 1. a
Poſſeſſio rerum incorporalium ſola ceſſione & patientia quæritur car. 17. nu. 23. b
Poſſeſſio transfertur ex reali traditione in donatione viri & vxoris car. 25 num. 11. b
Poſſeſſio ciuilis an ſufficiat ad præſcriptionem car. 2. num. 18. b
Poſſeſſio ſub conditione tradi poteſt car. 12. nu. 2. a
Poſſeſſio an transferatur per realem traditionem car. 26 nu. 27. b
Poſſeſſio immemorialis probatur per inſtrumentū conſtituti car. 21. nu. 18 a
Poſſeſſionis traditione an liberetur qui ſe conſtituit poſſidere car. 2. nu. 7 b
Poſſeſſorium competit pro reb. incorporalibus car. 20. nu. 10. b
Poſſidenti ciuiliter competit interdictum recuperandæ car. 10 ampliat. 11. num. 2. b
Poſſidere ab alio & pro alio diſcrimen car. 1. nume. 6. b
Prelati conſtitutum an transferat poſſeſſionem car. 34 limit. 16. nu. 1. b
Prælatus ne an eccleſia poſſideat rem eccleſiaſticam ibid. nu. 3.
Præſumptio vna & vna ſpecialitas an concurrant car. 24. nu. 4. a
Præſumptio ex titulo & ficta traditione non transfertur poſſeſſio ibid. nu. 5
Precario poſſidens ab alio an eum priuet poſſeſſione conſtituendo ſe poſſidere pro alio car. 33. nume. 7. b
Precarium appoſitum in contractu conductionis non transfertur poſſeſſionem car. 37. limit. 22. nume. 1. b
Precarium quando tacitè continuatur car. 11. nume. 4 a
Precarium & affictus ſi in eodem contractu ſint quid fiat car. 37. limit. 24. nu. 1. b
Precarium quādo vtilius conſtituto car. 2. nu. 14 b
Princeps poteſt facere vt res factæ pro infectis habeantur car. 29 num. 47. b
Procurator ſimpliciter conſtitutus poteſt facere quę ſunt conſueta car. 32. nu. 7. & 8. b
Procuratoris delictum nō nocet domino niſi veniat in conſequentiam mandati ibid. nu. 4
Promiſſio traditionis non impedit vim conſtituti car. 10. ampliat. 7. nu. 1
Pupillus doli capax nec ad pias cauſas teſtatur car. 22. nu. 4. a
Pupillus leges lenius ſubueniunt car. 43. num. 30 a
Et leges diuinæ ibid.

Q

QVærenda facilius tolli quàm quæſita car. 17. nu. 2. a
Quoad viuet, & quod morietur idem tempus deſignare car. 22. nu. 13. b

Rati-

R

Ratificatio an retrotrahatur in præiudicium alterius car.45.nu.59.b
Ratificatio inducitur expenſarum ſolutione car. 40. num. 12.b
Ratificatio apprehenſionis quid operetur car. 13. num. 3.a
Ratificatio quando habetur pro mandato car. 41. nu. 21. b
Ratificationis effectus car.45. nu.62.b
Ratum habetur tam tacitè quàm expreſſe car. 40. nu. 11. b
Renunciatio oppoſita in contractu inutili inutilis & ipſa eſt car.27.nu.30.b
Renunciatio ſequitur naturam actus principalis ibid.nu. 31.
Reſoluta venditione non reſoluitur precarium car. 26.nu.20.b
Retentio vſusfructus an transferat poſſeſſionem ex contractu inutili car.26.nu.16.a
Retrotratio fit fictè & non vere car. 45. nume.59. & 60. b

S

Scientia ad acquirendū acquiritur car.15.nu.2.a
Quæ in genere ſufficit ibid.nu.3.b
Seruus publicus quis ſit in noſtris legibus car.43. nu.32
Seruus an poſſit eſſe tabellio ibid.num.34
Statuto vel conſuetudine alius pro alio ſtipulatur car.44.nu.46.b
Et id lex facere poteſt ibid.
Syndicus debet ſibi ſtipulari pro vniuerſitate non ipſi vniuerſitas car.15.nu.18.a
Societas non transfert dominium rerum futurarum car.16.nu.6. b
Specialitates duæ ſimul non concurrunt car. 24. num.4.a
Spoliare quis dicatur car.7.nu.69.b
Succeſſor ſingularis non tenetur ſtare colono car. 5. nu.47.b
Stipulari alter alteri preſenti & acquirere poteſt car.45.nu.63.b
Stipulari alteri nemo poteſt car.41.nu.15.a
Stipulatio ſequitur naturam principalis contractus car.28.nu.38.b
Stipulationis notarij & alterius etiam ſecuta ratihabitione differentia car.40.nu.9.a

T

Tempus requiſitum ad inducendam obliuionē car.37.num. 13.in fin.
Tempus in quo actus refertur inſpicitur ipſius actus car. 17. nu. 10.a
Tempus obliuionem inducit 36 nu.4.b
Teſtamenti factio vix permittitur car.22.nu.5.a
Teſtamentum ſi non valet nec clauſula caſſans in eo poſita valet car.28.nu.39.b
Teſtator poteſt facere poteſtatem accipiendi legatū & fideicommiſſum authoritate propria car. 13. nume. 5.b
Teſtator conſtituens an transferat poſſeſſionem ibid. ampliat.24.nu.1.a
Teſtator factum infectum facere non poteſt car. 25. nume.4.a
Teſtator ius facit legatario apprehendendi legatum car.22.nu. 10.a
Teſtator poteſt tradendo mortem preuenire car. 13. ampliat.24. nu. 2
Traditio clauium an transferat poſſeſſionem ſine titulo car.24.nu.4.b
Traditio vera lege impediri poteſt car.25.nu.12.b
Traditio qualiſcunque a domino facta transfert dominium car.3.nu.26.b
Traditionem operatur ſola rei præſentia in contractu car.9.ampliat.3.nu.2
Tutoris & curatoris conſtitutum an transferat poſſeſſionem car.34.nu.1.a

V

Vendendi verbum cum effectu intelligitur car. 32.nu. 6. b
Vendens ſcienter rem alienam & tradens furtum committit car.38.nu.3.a
Vendens rem alienam an furtum committat car. 7. num.68.b
Venditor habens facultatem rei reſtituende an præciſè teneatur tradere car.4.nu.36.b
Venditoris mora quid efficiat car.7.nu.73.b
Vites quæ perierunt facilius recuperantur quàm quæ non fuerunt car.29.nu.43.a
Viuuſne an mortuus quis dicatur in pacto mortis car.22.nu.12.b
Vnus duorum aut plurium vicem ſuſtinere non poteſt car.45.nu.38.b
Vſusfructus retentio in feudis transfert poſſeſſionē car.19.ampliat.36.nu. 2.a
Vſusfructus retentio quid agat car.31.num. 10.& 12.& quare nu. 13.b

FINIS.

DE IVRE CONSTITVTI POSSESSORII PRIMA PARS.

Conſtitutum aliud quàm hoc noſtrum.

1 HOc noſtrum conſtitutum ideo poſſeſſorium vocamus: quoniam eſt conſtitutum noſtris Iuriſconſultis notius, de quo in titu. ff.& C.de conſtitut.pec. & in §. in perſonam. Inſtit. de action. cùm videlicet quis conſtituit ſe id quod debetur daturum, facturumve pro ſe, vel alijs, quod Greci καθετάξασθαι vocant, vt videre licet ex Demoſthene, ἐν τῷ κατὰ θεοπίρυ. Et de hoc conſtituto Bald. tractatum peculiarem fecit. Sed hic aliud conſtitutum tractamus, cùm ſcilicet vendens, donans, aut aliter concedens, rem quam ipſe vendit, donat, aut aliter concedit, ſeſe conſtituit poſſidere, vel ſimpliciter, vel precario eius nomine, cui ea conceditur, quem Conſtitutarium vocare poſſumus, & deinceps ſæpe vocabimus: ſicut & depoſitarium, mandatariũ, legatarium, commodatariũ, dicimus. Hic.n. eſt inter alios modos fictos quos vocamus, quibus transfertur poſſeſſio, ſine alia rei traditione ſigillatim deſcriptos à gl.& doct.in l.3.in prin. ff.de acq.poſſ.& in c.2.de conſuet. Qui quidẽ modus omnium cæterorũ eſt frequentiſſimus, & in deciſionibus cauſarum forenſiũ vſitatiſſimus, tam apud noſtros Gallos, quàm Italos, & cæteras gentes: vt videre licet ex ſcriptis à noſtris interpretibus, tã in lect.ordin. quàm cõſ.& tractat. Ideoq; nobis priuatim tractandum inſtituimus: ſed ita, vt facilè ex his quæ hic leges, intelligere poſſis multa, & ad alios id genus modos pertinere. Hunc autem tractatum in tres partes diuidimus. Prima pars conſiſtit in viribus ipſius conſtituti. Secunda in apliationibus, quas vocant. Tertia limitationibus, quas item appellant.

Conſtitutum de quo hic tractatur.

Cõſtitutarius.

Conſtituto transferri poſſeſſionem.

2 Igitur per huiuſmodi conſtitutum transferri poſſeſſionem in conſtitutarium, ab omnibus paſſim dicitur, & in id vbique citatur. l.quædam mulier & ibi gl.Bar.Ang.& alij.ff.de rei vendi.& l.quamuis.§.1.& ibi ipſe Ang.ff.de acq.poſſ.& l. quod meo.in prin.& ibi Bar.& alij, eo.tit.& l.interdum etiam in prin. & ibi quoq; Bar. & Alex. eo.tit.& l.certè.§.1.ff.de precario.& c. cùm veniſſet.& ibi gl.fi.& omnes doct.de reſtit.ſpol. Et voluerunt ẽt gl.& doct.in d.l.3.in prin.ff.de acq. poſſ.gl.in §.interdum.Inſtit.de rer.diuiſ.& in d. c.2.& ibi item docto. de conſuetud. Hoſtien. Ioan.Adr.Panor.& alij in c. vlt. de preca. Oldr. conſ.278. licet quantum, col. 2. ad primum, Spec.titu.de empt.& vend.§.1.verſicu.& nota, ꝙ expreſsè, & verſ.ſed quid ſi inſtrumento continetur. Archi.in c.2.col.2. in verbo, tenere. de reb.eccle.non alien.lib.6.Bar.in l.ſi ager.ff. de rei vend.Bal.in l.licet.col. 1.ſtatim poſt prin. C. de acq.poſſ.& in l. nec ex vera.col.1.verſ. item fallit ſi venditur, eo.tit.& conſ. 198.ad intelligẽtiam.co l.1.verſ.quartò inſpiciendum eſt, lib.1. & conſ.438. præmittendum, col. 2. eo.lib.1.& conſ.478. quidam Franciſcus eodem lib. 1. & conſ.466.ad intelligẽtiam, col.1.verſ.tertia inſpectio.lib. 5.Ang.conſ.218.viſa narratione.col.vlt. Raph. Com. conſ. 173. Galuanus. col. 2.& alter Rapha.Fulg.conſ. 191.in cauſa Iacobi. ad fi. Pau.Caſt.conſ.171. in caſu præſenti, in prin.lib. 2.& conſ.261.viſis et conſideratis.col.2.eo. lib. 2.Alex.conſ.92. perſpectis his quæ in themate, col.2.verſ.quod autem in poſſeſſorio. lib. 1.& conſ.28.viſo & præhabito, col. 1. verſ. nec prædictis, et iterum verſ.et præterea fateor, lib.2. & conſ.2.ex narratis.col. 2. ver. item quia licentia. lib.4.& conſ.121.viſis & ponderatis. col. 1. lib. 5.& alibi ſępe in locis propè infinitis. Fran. Are. conſ.21. ſi diligẽter.col.2.verſ.amplius. Cor.cõſ. 15.ex quo dictus. col.3.verſ. quia per precariũ, lib.1.& conſ.106.licet in hac, col.2.in litera G. eo.lib.1.& cõſ.13.circa primum.col. 1. eodem lib.1.& conſ.127.primo aſpectu, col.1.lib.2.& conſ.280.viſis quibuſdam.col.2.lib.3.Soc.conſ. 252.in cauſa magnifici.col.5. verſ. ex quibus inferendo. lib.2.& omnes propemodum, quos in hoc opere citabimus.

3 Cuius rei rationem dicit gl.in d.l.quędã mulier.in verbo, poſſeſſionem.ff.de rei ven. hãc eſſe, quia ita cõſtituens ſe alterius nomine poſſidere, ſibi ipſe mutat cauſam poſſeſſionis. Quæ ratio non placet Ange.ibi, poſt prin. qui aliã aſſignat, quia ſcilicet rei ſuæ non conſiſtit precariũ. l.certè.§.vlt.ff.de precar. & l.neq; pignus. ff. de reg. iur. Ideo ita ſe conſtituẽdo poſſidere precario nomine alterius, transfert dominium, quod transferre non poſſet, niſi tradita poſſeſſione, per l.traditionibus.C.de pact. ex quo ſequitur eam cenſeri eſſe tranſlatam. Quæ et ipſa (inquit) ratio eſt, quare per vſusfructus retentionem, vel conductionem etiam transfertur poſſeſſio: quia nec rei quoque ſuæ vſusfructus aut conductio eſſe poteſt. d.l. neque pignus, cum ſimi. Quanquam priorem illam rationem ſequatur Imo. in l.3.in princ.colum.1.verſicu.iſte caſus eſt valde exorbitans. ff.de acq.poſſ. Sed illam rurſus impugnat Alex.ibi col.2.verſ.et dicit Imo. quia inquit tex.in d.l.quod meo.dicit quòd non mutat

 cauſam

cauſam poſſeſsionis,ſed deſinit poſsidere.

Conſtituti ſimplicis. & cum precario differentia.

4 Illud autem primo loco dicendũ eſt,nõ modicum intereſſe inter ſimplex conſtitutum ſine precario,& conſtitutum cum precario: quia per illud transfertur omnimoda poſſeſsio ciuilis, & naturalis: ita ut penes conſtituentem nihil remaneat præter nudam, & ſimplicem detentionem ſiue detentationem. Per hoc autem ciuilis tantùm poſſeſſio transfertur, naturalis autem apud conſtituentem remanet. l.& habet. §. eum qui precario.ff.de precar.Bar.in d.l.interdũ.in prin. & ibi ferè omnes poſt eum,ff.de acq.poſſ.& in l. creditores.col.3.ver.itẽ quæro quid ſi in inſtrumento,& rurſum col.6.verſ.& prædicta vera,itemq; col.8.ver.ſed pone ꝙ debitor.C.de pign. Bal.in l.2.in 1.q.C.de vſur.vbi ex hoc dicit emptorem, in quem tranſlata eſt poſſeſſio ex precario,non teneri ad vſuras.& in l.quiſquis.ad fi. C.de don.& cõſ.482.magnifici.col.3.verſ. quintus paſſus.lib.1.Ang.conſ.373. viſis inſtrumentis.col.1.Antonius,& Imo. in d.c.vlt.col.1.de preca.Idem Imo.in d.c.2.col.3.verſ.item aduerte ꝙ & ſimpliciter.de conſuet.Manſuer.tit.de poſſeſ.§.item eſt differentia.Rapha Com.in d.l. quod meo.col.2. verſ.eſt etiam alius. ff. de acq. poſſ.vbi ex hoc dicit, ꝙ conſtituens ſimpliciter non poteſt priuare dominum poſſeſſione:precariò autem conſtituens poteſt.idem Raph. in d. l. interdũ.§.vlt.eo.tit.Pau.Caſt. in l. ab emptione. in fi.de pact.& in l.1.col.1.C.q̃ñ liceat ab empt. diſce.& conſ.10.ſi vera ſunt,col.1.& 2.li.1.Alex. in l.1.§.ſi vir vxori.col.3. ver.per hoc decidi poteſt.ff.de acq.poſſ.& ĩ d.l.quod meo.in prin.col. 3.ver.in quæſtionibus poſitis.eo.tit. & conſ. 27. viſo libello.col.2.verſ nec prædictis lib. 1. Aug. Are.in d.§ actionũ.col.5.verſ.aduerſas tñ.inſtit. de actio.Cepol.conſ.criminal.conſ.4.viſa querela.col.2.ver.prima eſt,vbi id dicit no. Cor.conſ. 55.viſis.col.2.lib.3.& Barb.in d.c.2.col.antepe. verſ.no.ex ea,ꝙ & conſtitutio,de conſue. & in d. c.vlt.col.pen.de precar Pet.Ferra.in tit.forma poſitionũ actoris,ĩ verbo, itẽ ꝙ pręſcriptus. col. 2.verſ.quid autem ſi in inſtrumento. & verſ. ſed quid ſi conſtituit,& in tit.forma libelli, in cauſa uenditionis, in verbo,conſtituens.Soci. in d.l.3. §.ex contrario.col.2.verſ. 2.oo.ff.de acq.poſſeſſ. vbi rationem reddit, cur qui precario rogauit poſſidet naturaliter,licet commodatarius nullo modo poſſideat. Iaſo. conſ. 147.præſens col. 8.verſ.ꝙ autem poſſeſſio.lib.2.Steph. Ber.conſ. 238.contra donationem.num. 2. lib.et conſ.73. viſo caſu. lib.3.& Thomas Fer. cautel. 48. & ſi quis vendit.col.3.uerſic. ſecundo verò caſu.

Quid ſi aliter ſit conuentum.

5 Sed hoc intelligendum,niſi aliter conuentũ ſit inter contrahentes, vt ſcilicet ex precario, vtraq; poſſeſſio tranſeat in conſtitutarium,vel ex ſimplici conſtituto altera tantùm, vel quòd etiã nulla ex vtroque tranſeat. Id enim fieri poſſe probat, d.l.& habet.§. eum qui. & ibi gloſſ.in verbo,à poſſeſſione.Alb.& alij, ff. de preca. & d.l.certè.§.1.eo.tit.& l.in rebus.§.1.eo. quoque tit.& l.Pomponius.§.ſi is qui.& ibi Bar.ff. de ac. poſſ.& gl.§.hodie.in verbo,nec clam.verſ.& diſtingue.Inſtit.de interdict.gl. in l.ſi quis ante. in verbo, nouiſſimè. & ibi Ro.in 2. not. ff. de acq. poſſ.Bar.in d.l.3.vbi ſupra.C.de pign.Cor.conſ. 8.circa primum,col.2.verſ.ſecundò poteſt intelligi.& ſeq.lib.2.Fran.Are.in l.interdum.in prin. col.1.ff.de acq.poſſ.Philip.Dec.in l.contractus. col.5. verſ. & hoc videtur procedere. ff. de reg. iur.Nam & aliàs in ſimili dicitur nullam in creditorem trãſire poſſeſſionem, cùm id à partibus expreſsè conuentum eſt, gl. in l. ſi ſeruus. & ibi Bal.qui eam annotat.C. quod cum eo. & Franc. Are.qui eam gl.dicit ſing. in l.qui pignoris. col. 2.ff.de acq.poſſ.

An differant poſſidere ab alio, & pro alio.

6 Super quo illud non omittendum ducimus, quod à Bar.ſcriptum eſt in d.l.interdũ. in princ. ff.de acq.poſſ. multum intereſſe, an quis ſe conſtituat precario poſſidere ab alio, an verò pro alio.Nam primo caſu nullam illum poſſeſſionem ſibi retinere,ſecundo naturalem:& ſi vtrunq; dicat,ſcilicet,ab illo,et pro illo,nullam quoq; poſſeſſionem ſibi retinere, ſed manere ſimplicem rei cuſtodem.Quod dictum refert,et elegans dicit Bal.in rub.extrà de pręſcrip.col. 2.verſ.ſecundò quæro.ubi tamen idipſum reprobat: ea enim uerba eſſe intelligenda ſecundum naturam precarij, cui adijciuntur: aliàs enim fruſtrà diceret precario.Et hoc uerius eſſe puto.

7 Ex illa autem differẽtia ſimplicis conſtituti, et precarij, illud fit, vt cùm uenditor teneatur tradere poſſeſſionẽ emptori,l.2.et 3.et l.emptorem.§.1.ff.de actio.empt.et c.cùm Ioannes.de fide inſtru.cũ ſimil.ſintq; multi in ea opinione,ut hac traditione liberetur,qui ſe conſtituit poſſidere nomine emptoris, nec poſſit poſtea ipſe emptor agere ad huiuſmodi traditionem,ſed tãtùm poſſit agere rei uendicatione, vel Publiciana in rẽ actione,aut interdicto,uti poſſidetis quę fuit ſentẽtia gl.Bar.Bal.Ang.Sal.Fulg. Iac. à S.Geor. et Iaſ qui dicit perpetuò notandum,in d.l.ab emptione.ff.de pact.Bal.dum eam gl.citat,quam dicit ſing.d.conſ.482.ubi ſuprà,lib.2.Sal. qui eam quoque dicit ſingu.in l. traditionibus.in prin.C. de pactis. Ange. Aret. qui eam dicit notab. in d.§.actionum. colum. 5. uer. quæro, ſit inſtrumentum.& ibi quoque Iaſo.col.20.uerſ.unum circa prædicta. Inſtit. de actio. idem Ange. in §. 1.in fin.Inſtit.de emptio. & vendit. vbi id dicit notandum in practica. Alex. qui illam item dicit ſingu. in l. Pomponius. §. ſi is qui precario. colum. 3. uerſicu. quid econtra quando uenditor.ff.de acq.poſſ.ubi dicit ſingu.gloſſ.in d. l. ab emptione Mattheſil. not. 67. nota quod uenditor.et iterum not. 171. nota unam doctrinam, ubi id dicit mirabile.Cor.conſ.267.quanquã uideatur,col.ult.lib.5.et conſ. 297. in cõſilijs. col. 2.uerſ.et ante omnia.eodem lib.3.et Lud.Bolo. conſ. 72. A.Bononienſis.colum. 2. uerſicu. per

hanc

hanc enim Guid.Pap. conſ. 192. ex facti narratione.in fi.Iaſ in l.apud Iulianum.§.ſi Titius.col. 3.in 7.notab.ff.de leg.1.ubi eam gl. dicit notab. & in l.cętera.in prin.col.pen.eo.tit.& Fran.Puttpur.in l.certi condictio.in princ. col. 12. ver. limitat tertiò.ff.ſi cert.pet.

Quid ſi precariò.

8 Hoc tamen intelligunt pleriq; eorum, qui etiam citati ſunt in præced. verſ. quando venditor conſtituit ſimpliciter nomine emptoris poſſidere: ſecus ſi precario, neq; enim tunc liberatur,quin poſſit conueniri ad tradendam naturalem poſſeſſionem, ad hanc ſententiam referentes gl.in l.Iulianus §.ex vendito. in verbo poſſeſſionem.ff.de actio.emp.Et idipſum pręterea voluit Bal.in l.1.col.1.C.q̃n liceat ab emp. diſced. & in l.1.C.de vſuc.pro don.& in c.1.col.2. verſ. inueſtitura aũt,tit.quid ſit inueſt.Io.Barbe. ĩ ſuo viatorio iuris,tit.de emp.& vẽd.col.2.verſ. ſecũdò antẽ caſu.Alex.& Iaſ.in d.l.Pomponius.§.ſi is qui precariò.ille poſt prin.hic ĩ fi. ff.de acq. poſ.

De eadem re.

9 Sed nec deſunt qui ſimpliciter affirment,vẽditorem liberari a traditione, conſtituendo ſe precariò poſſidere nomine emptoris:quaſi nihil interſit, conſtituat ſimpliciter,an precario. Ita enim voluit Alex.cõſ.27.viſo libello.col.2.verſ. nec prædictis obſtat,lib.1.vbi aliud dicit eſſe,ſi è diuerſo poſtea quàm venditor tradidit rem emptori, ipſe emptor conſtituat ſe poſſidere a venditore, quouſq; venditori pretium ſolueretur: tunc enim nõ videtur perfectè tradita emptori, cùm venditor reuocare poſſit precarium, & ita rem auocare.atque ita dicit loqui gl.in d.l.Iulianus. §. ex vendito. Et idem vt ſcilicet liberetur venditor per precarium, voluit Corn. d. conſ. 53.in hac cauſa,col. 1. verſicu. & in contractu. lib. 2.& conſ.40.viſo proceſſu, col. 2. ver. adeò quod per clauſulam.lib.4.& Vital.Camb. in tractatu clauſularum,charta 21.in paruis.in clauſula,& conſtituit ſe precariò.col. 8.verſ. item operatur dicta clauſula.& Matt.Afflict.in d.c. 1.co col.3.verſ.ſed aduerte,quia inquantum,tit.quid ſit inueſtit.

An autem liberatur a traditione facti.

10 At(quicquid ſit de hoc poſtremo dicto,) ſunt enim qui dicunt,ꝙ licet per ſimplex conſtitutum,aut ſi ſequaris poſtremam ſentẽtiam, per precarium liberetur venditor à traditione iuris, non tamen à traditione facti; ſcilicet ab actuali ſiue reali poſſeſſione, ſiue (ſi malis) detentatione, quam & ipſe tenetur tradere,non obſtante conſtituto,vel precario.Ita enim voluerunt ipſi Bal.Ang.& Pau.Caſt.in d.l.ab emptione.ad id quoque referẽtes gl.in d.§. ex vendito. vbi & id tenet Pau. Caſt. ante fi.& Alex. qui hanc dicit eſſe communem opin. conſ. 28. viſo & præhabito,colum.2.verſi. plus etiam dici poteſt lib.2. Corne.qui & hanc dicit communem conſ.343. in cauſa vertente,col. 3. verſ. nec huič deciſioni. & ſeq.lib.1.vbi & id dicit ſe tenere in d.l.ab emptione.ſed eius lect. in eo loco non vidi. Cepol. in l. 1. Cod. de vſucap. pro donat. Petr. Ferra. in d.tit.forma libel.in cau.vẽd.in uerbo ad tradẽdum.quę eſt pen.Guid.Pap.deciſ.Delphin.101. ſi quis rem.circa medium. & iterum deciſ. 519. venditor domus.Carol.Ruin. conſ.94. diligenter.col.1.lib.1.Philip. Dec.conſ.281. viſo puncto.col.2.verſ.nec huic promiſſioni. Et ita quoque teneo,licet Barto. & Rapha Fulgo.in d. l.ab emptione.& nonnulli alij ex his quos ſuprà citauimus,contrarium tenuerint.

11 Illud autem minimè dubium eſt,ꝙ ſi is qui ſe conſtituit, vel ſimpliciter, vel precario poſſidere nomine alterius promittat pretereà tradere poſſeſsionem vacuam,& liberam,non liberatur per huiuſmodi conſtitutum, cùm teneatur poſſeſsionem ipſam realem liberam & vacuam tradere, ne illa verba promiſsionis ſint ſuperflua, vt tradit ipſe Corn. dict.conſ. 343. col. 3. ver.& hanc partem. lib. 1.& iterum d. conſ. 53. in hac cauſa, col. 2.verſic.tamen ad hoc reſpondetur,lib.2.quod quidem conſ.datum eſt ſuper eadem ſpecie, qua & præcedens, & ad illud ſe refert, vt ibi videre poteris. & Carol. Ruin. d. conſ.94.colum.1.

Simplex conſtitutum poſterius præfertur precario primo.

12 Sed & ex illa differentia ſimplicis conſtituti,& precarij,illud quoq; procedit, vt ſi quis primùm ſe conſtituat poſsidere precario nomine creditoris,deinde ſe conſtituat ſimpliciter poſsidere nomine alterius,cui rem ipſam vendit, in hunc emptorẽ tranſit omnis poſſeſsio, & dominium, vel vſucapiendi conditio: & creditorem poſſeſsione priuat, licèt ſecus eſſet, ſi primùm conſtituiſſet ſe ſimpliciter poſsidere nomine illius creditoris:ita enim voluit Iacob.Butr. in §. ſed iſtæ.Inſtit.de actio.& Barto.in l.Celſus. col. 4.verſ.ſed pone ꝙ debitor.& ibi quoq; Imo.col. 2.uerſ.item adde inquantum dicit,& Rom. col. quoque 2.uerſ. ſecundò inquantum.& Alex.in addit.ipſius Bart.Franc.Bal.in repe. col.28.verſ. ſucceſsiuè.Bar.ff.de uſuc.ubi tñ ipſe Bar. obſcurè nonnihil loquitur. Bald. qui id dicit not. dignum.in l.nullo.in fin.C.de rei uend. De qua re tamen loquens Pau. Caſtr. non diſtinguens inter conſtitutum, & precarium, dicit ſemper creditorem priuari poſſeſsione, in l.quamuis.§. 1.ad fi.ff.de acq.poſſ. Sed tu uide quæ de his dicam plenius intrà in hac 1.parte,nu.34.at illud, & plenius in 14. limitat. nu.7. ſuper hoc tamen, & 3. ſeq.

13 Cæterùm quod ſuprà diximus,ex ſimplici conſtituto ſine precario transferri etiam naturalem poſſeſsionem,nedum ciuilem, intelligit mirabiliter Alex.in d.l.interdum.col.3.uerſ.hoc tamen ſanè.ff.de acq.poſſ.ut ſit uerum quando uẽditor, tunc cum facit conſtitutum eſt, in fundo, quem ſe conſtituit poſsidere nomine emptoris, & ita illum poſsidet, & ciuiliter animo,& naturaliter corpore. At ſi in fundo non eſſet, ita ut ciuiliter tantùm illum poſsideat.l.clam poſsidere. §. qui ad nundinas. eo. titu. nunc per huiuſmodi cõſtitutum transferetur tantùm ciuilis illa

poſſeſsio, quam habebat, non ēt naturalis, quam non habebat per l. quamuis. §. 1. eo. tit. et per ea quæ latè dicemus infrà in t. limita. tum demum conſtituentem transferre poſſeſsionem, ſi is tempore conſtituti poſsideat, ut ibi uidere poteris. ſi tamen ipſe conſtituens haberet colonum in fundo, tunc cum per illum retineat naturalem poſſeſsionem, licèt ipſe non ſit in fundo. l. ſi de eo. §. 1. et l. ſi colonus. eo. tit. etiam eam poſſeſsionem naturalem transferret. Hæc Alex. ſolus omnium, quos nunc memoria ſuggerit. Sed tu hìc tamen uide quæ dicam infrà in 3. ampliatio.

Precarium aliquando utilius conſtituto.

14 Ex ſupradictis autem conſtat, ut plurimùm utilius eſſe ſimplex conſtitutum quàm precariū: cō ex illo utraq; poſſeſsio, & ciuilis, et naturalis tranſeat, ſaltem cùm conſtituens, uel eius colonus eſt in fundo, ſecundum illam Alex. ſententiam: ex precario autem ſemper ciuilis tantùm transfertur, niſi aliter conuentum ſit, ut etiam ſuprà diximus. Tamen interdum è diuerſo utilius eſt precarium quàm conſtitutum, vt primò apparet ex eo quod poſt Iacob. Butr. uoluit Bar. in l. creditores. in lect. ad fi. et iterum in repet. in 4. quæſt. ad fi. C. de pig. ꝙ quando per precarium eſt tranſlata poſſeſsio, non poteſt conſtituens interuertere poſſeſſionem ciuilem illius, cuius nomine ſe cōſtituit precario poſſidere, nec tradendo alteri illū ſua poſſeſſione priuare, per l. ſi de fundo. cum ibi no. ff. de ui et ui arma. Ad quod ultra illos bene facit gl. in l. 3. §. unde ui. eo. tit. & in l. ult. in fi. ff. uſusfruct. quemadmo. cauea. et in l. unica. Cod. uti poſſide. At quando per ſimplex conſtitutum fuit tranſlata poſſeſsio, tunc ſi conſtituens, qui rem detinet, eam alteri tradat, priuat illum cuius nomine ſe poſsidere conſtituerat, utraque poſſeſsione ciuili, et naturali, per l. 3. §. ꝙ ſi ſeruus. et l. peregrè. §. quibus explicitis. ff. de acquir. poſſeſ. Tamen quantum ad primum habemus gl. tenentem contrarium in d. l. interdum. §. ult. eo. tit. quam conmmuniter ſequuntur docto. ibi, et Bar. Imo. et alij, quos citauimus ſuprà uerſ. abhinc 2. & dicemus plenius infrà in 14. limit.

15 Item etiam alio caſu utilius eſt precarium, quàm conſtitutum, ad ea ſcilicet, quæ not. in l. ſi de eo. §. ſi fortè. ff. de acq. poſſ. ubi ſi conſeſtim quàm ſciuerim meam naturalem poſſeſſionem vacare, quia mortuus eſt is qui ſimpliciter conſtituerat ſe meo nomine poſſidere, & per quem ideo naturaliter poſſidebam, negligo eam adipiſci, perdo & ciuilem quoque, per l. quamuis. eo. tit. et not. Bar. in d. §. ſi fortè. ubi declarat. At in precario ſecus: nam etſi is qui precariò conſtituerat poſſidere, moriatur, et ita ſcio naturalem uacare, et ab alio etiam occupatam, nō per id tamē uideor illam negligere, ut quæ mea non erat: & ita ciuilem, quæ apud me erat non perdo, ut colligitur ex d. §. ſi fortè. ubi et ipſe Barto. et alij. Sed tu hic omnino uide quæ dicam infrà in 21. limitat.

Conſtitutum & precarium faciūt, vt actio Pub. competat.

16 Sed redeundo ad principale noſtrum inſtitutum, à quo tamen non longius diſceſſimus, ex eo, quod ſtatim in prin. huius operis diximus, poſſeſſionem transferri ex ſimplici conſtituto, vel precario: vel ciuilem, vel vtranq;, ſecundum ea, quæ etiā ſuprà diximus. Illud ſit, vt cùm ex multorum ſententia non competat actio Publiciana ex ſimplici contractu, niſi & traditio interueniat, vt not. in l. 1. in fi. ff. de Publ. in rem actio. Certè ſi conſtitutum, vel ſimplex, vel cum precario interuenerit, ſatis eſt, vt ea actio competat: vt ex facto reſpondit Raph. Fulg. conſ. 105. quædam domina Lucia. col. 3. verſ. cæterum & ſi quis. & iterum conſ. 141. le 1. (nam duo ſunt eiuſdem nu.) incip. in cauſa, quæ vertitur, in 2. dubio.

17 Et cùm nemo ſine poſſeſſione vſucapere poſſit. l. 1. §. per ſeruū qui in fuga. ff. de acq. poſſ. & l. ſine poſſeſſione. ff. de vſucap. & l. ſerui & filij. §. vlt. ff. de furt. & c. ſine poſſeſſione. de reg. iur. lib. 6. cum concor. ibi adductis. In id ſufficit conſtitutum, vel precarium, quod & ipſum tráſfert præſcribendi conditionem Iac. But. in §. ſed iſtæ. inſtit. de actio. Bar. in l. Celſus. col. 2. ver. quæro, vtrùm debeā. & ibi Franc. Balb. in repet. col. 22. verſ. ſecunda concluſio. ff. de uſucap. Bal. in l. nullo. in fin. C. de rei vend. vbi dicit id not. dignum, & in l. 1. circa medium. C. de vſucap. pro dona. Pet. Ancha. conſ. 419. in cauſa, col. 2. Alex. conſ. 83. viſo proceſſu, col. 3. uerſ. ulterius etiam videtur. lib. 6. Guid. Pap. deciſ. 356. quos & quot effectus. col. 1. verſ. ſecundò, & in ſtatuto, ſi quis per literas. in verbo, poſſeſſio. col. 4. veſic. ſecundus effectus.

Ciuilis poſſeſſio an ſufficiat ad præſcriptionem.

18 Sed tu tamen lector optime, ne id putes vndequaque indubitatum eſſe, hic omnino vide Alex. Fran. Are. Iaſ. & Claud. Aquen. in d. l. Pomponius. §. ſi is qui precario. ff. de acq. hære. & quod voluit gl. in d. c. ſine poſſeſſione. de reg. iur. lib. 6. quòd huiuſmodi ciuilis poſſeſſio non ſufficit ad præſcriptionem. quam ſequitur & cōmendat Panot. in c. contingit. de dolo & contu. vti eos allegat Barba. qui eam glo. dicit valde ſing. in c. 2. col. 8. verſi. capio nunc aliud, extrà de conſuet. Sed nec ea gl. nec Pan. id dicunt, ad quod Barba. allegat. Et contrarium expreſsè voluit Dyn. in d. c. ſine poſſeſſione. col. penul. verſ. dico igitur reaſſumendo, per l. ſerui & filij. §. vlt. ff. de fur. & in l. acceſſione. ff. de diuer. & temp. præſcri. & l. 1. §. per ſeruum qui in fug. ff. de acq. poſſ. licet (vt ipſe Dyn. ſubdit) ſola naturalis non ſufficiat, per l. acquiritur. §. vlt. ff. de acq. rer. do. & l. Celſus. §. Iulianus. ff. ad exhi. & l. 1. §. pe. ff. de acq. poſſ. & alia quæ ibi allegat, quæ tu ipſe per te videre poteris. Sed & quod ſola poſſeſſio ciuilis ſufficiat ad præſcriptionē, tenuit Bar. in l. 1. in prin. col. 3. verſ. item aptum producere. ff. de acq. poſſ. per d. §. per ſeruum qui in fuga. & l. qui fundum in prin. ff. de acq. poſſ. vbi & illud idem eſt de naturali, ſed illud de ciuili declarat, vt ibi per eum videbis. Et idem voluit ipſe Bar. in l.

3. §. ex

5.§.ex contrario.col.1.ver.venio ad glo. eo. tit. & ibi etiam Fran.Are.col.3.verſ.in ea gl.ibi,omnis,vbi hanc dicit communem opin.

Solo conſenſu non diſceditur à venditione cum cōſtituto.

19 Fit item,vt ſi venditor conſtituerit ſe poſſidere nomine emptoris, non poſſint contrahentes ſolo diſſenſu,diſcedere à venditione ipſo iure,niſi res ipſa retradatur,cùm iam tradita fuerit per huiuſmodi conſtitutum,gl.in d.l.ab emptione.in gl.vlt.& ibi Bar.col.2.ver.no.& tene menti,Bal.col.2.ver.tertiò quærit,& Iaco.à S. Geor. col. 2. verſ. concludit ergo iſta.ff.de pact.Idem Bal.in l.1.col. 1. verſ. ſed quæro, quid ſi venditor.& ibi quoque Saly. col. 2. uer. item quæro, quid ſi venditor.& Pau.Caſt. C. quando liceat ab emp.diſce.idem Pau.conſ. 173. præſuppoſitis his de quibus poſt prin.lib.2. Ang. Aret. in §. hoc amplius, qui eſt vlt. col. 1.ver. quid autem ſi uenditor.Inſti.quib.mod.tolli. oblig. vbi tamen dicit, in id ſufficere retraditionem etiam per conſtitutum, vel precarium, vti in prima traditione facta fuerat.id quod etiã voluit Fran. Are. in l.qui pignoris.in fi.ff.de acq.poſſ.& conſ. 21. ſi diligenter. col. 2. verſ.amplius in caſu noſtro. & Barb. conſ. 47. præclarè ſcripſit. col. antepe. verſ.nec obſt.cùm reſpondetur.lib.2.& ſentiunt cæteri, præſertim Sal.vbi ſuprà.

An pro retraditione ſufficiat conſtitutũ, vel precarium.

20 An tamen illud verum ſit, vt neceſſariò requiratur retraditio,vel realis,vel certè conſtitutitia,ſiue precaria, vide quæ de ea re ſcribam inferius in 29.limitat.nu. 5.ſed huic limitationi. Quid autẽ ſi primùm fuerit res tradita realiter, an pro retraditione ſufficiat conſtitutum,vel precarium, an verò opus ſit vt retradatur realiter, videbis infrà in 20.limit. Quid itẽ ſi nõ ipſe venditor conſtituit ſe poſſidere nomine emptoris, ſed ecõtrario emptor venditoris, vide Alb.poſt Gul.Cun.ĩ d.l.1.in prin.C.qñ lic.ab emp.diſce.

21 Sed & illud ſit, vt cùm res duobus ſeparatim vendita eſt,is ſit præferendus,cui primùm eadem res tradita fuerit, etiam ſi ſit poſterior titulo. l.ſiue autem.§.ſi duobus.ff.de actio. empt. & l.quoties.C.de rei vind.& l.qui tibi.C. de hęre. vel actio.vend.& l.qui tibi. C. de his qui à non domi.manum.Ideo ſi quis vni primùm vendiderit,& eius nomine ſe poſſidere conſtituerit: deinde & alteri quoq; vendiderit & ei naturalem poſſeſſionem tradiderit,primus ille ob conſtitutum præferendus eſt, vt voluerunt Guid. Suz. Alb.Fran.Are.qui id dicit ſing.& Iaſ.in d.l.quoties.idem Suz.in l.vlt.& ibi quoque Iaſ.col.pe. ver.ex iſtis verificatur.C.de ſacroſan.eccl. Old. conſ. 114.factum eſt tale,quædam mulier. & eius diſcipulus Io. And. qui magiſtrum non memorat (vt illi ſolenne eſt) ſed Suz. tantùm, in addi.Spec.tit.de empt. & vend.§.1.verſic. & nota, quòd expreſsè, in addi. incip. hîc dubitatur.Bart. non obſcurè conſil. 74. Petrus vendidit, & alio conſil.incip.Ioan.Antica, vt à multis citatur, ſed id conſ.reperire non potui.Bald. in rub.C.de contrah.emp. & vend. in 16.q. & conſil. 198.ad intelligentiam.col. 1. ver. quartò inſpiciendum.lib. 1.quod repetitur conſil. 466. lib. 5.& idem Bal.conſi. 430.præmittendum eſt, eo. lib. 1.& conſ. 414. factum tale eſt, quædam domina.lib. 2.ſi tamen id conſil.eius ſit.& conſi. ſeq.illa ſolennitas, quod haud dubiè ipſius eſt, & conſ. 369.venditor conſtituit. lib. 5.Alb. in rub.C.de donat.col. 1.& 2. & in l. quod meo in prin.ff.de acq.poſſ.Signor.ſub obſcurè con. 217. factum ſic ſe habet,quidam nomine Titius, col. 5.verſ.venio ad primum. Ange.conſ. 106. ſuper dicto facto, in fine, & conſil. 167. viſo dicto libello, etiam in fi.& conſ. 387.conſultatio prædicta,poſt prin. Ant.in c.cùm ueniſſet,col. 3.uerſ. & nota,quòd ſi aliquis.de reſti.ſpol. & in d.c. 2. col. 3.uerſ.ideo eſt per hoc.& ibi quoq; Pan.col. ult.uerſ.quintum exemplum.de conſue.& idem Pan.conſ.91.quò ad primum col.pe. uer. ex his ſatis.lib. 1.Pau.Caſt.cõſ.95.uiſis actis lib.2.Alc. conſ. 14. circa primum. ad fi. lib. 1.& conſ. 25. viſo teſtamento.colum. vlt. lib. 3. quod repetitur conſ. 156.lib.7.idem Alex. conſil. 92. viſo & opportunè.col.2.uer.fortifico.lib. 5. & conſi. 228.ponderatis.col. 1.lib.6.& conſ.78.in cauſa. ad fin.lib.7.& inter conſ.Franciſ. Curt. Senioris conſ. 22.Titius.col. 1.ubi ex hoc,in pulchro caſu conſuluit Corn.cõſ.8.circa primum col.2.uerſ. tamen his non obſtant.& iterum col.ſeq.uerſ.ex quibus patet.lib.2. & conſ. 215.videtur col. 2. verſ.inſuper & ſi.d.Ioan.lib.4.Franc.Aret.qui id extollit in d.l.quod meo.in prin.col.2.uerſ.repetitur & ſextò.ff.de acquir.poſſ.Ioan.Barbe. in Viatorio iuris,tit.de empt.& uendit.col.9.uerſ. ſed pone quòd uenditor.Vital. Camba. in tract. Clauſularum, in clauſu.conſtituti. col.ult.Barb. conſ.8.ſapienter doctiſſimus,col. 15.uerſ.& adduco quod voluit, lib.2. Maria. conſ. 18. proſequendo,col. 10.ver. vlterius, & eius filius. Barthol. Socin. conſ. 53. in præſenti. in fi.lib. 1. & conſ. 239.præſentis,col.pen. uerſ.nec refert. lib.2.quod repetitur conſ. 231.lib.4.Guid. Pap. deciſio Delphyn. 112.an dicta curia. ubi id dicit ita obſeruari.Iaſ.conſ.92.facti præſentis contingentia.col.4.uerſ.ſextò ad idem,lib. 1. & conſ. 6.exibentur, col. 8. verſ.uideretur ergo, lib. 5. Fabia.in tracta.de empt.et uendi.in 10.eademq; vlt.q.prin.colum. 2.Philip.Dec.in d. l.contractus.col.6. verſic. ex ſupradictis infertur. ff. de reg.iur.& conſil. 226.magiſter. colum. 1. & conſil. 239.primò, colum. 5.verſic. hoc reſponſum.& cõſ. 247.in cauſa magnifici Baronis, col. 1.& conſ. 251. in cauſa magnificæ dominæ col. 3. verſ.tertiò principaliter. & conſi. 302. cuius ſuperſcriptio incipit, an & quando ceſſionarius, colum. 3. num. 9. & conſil. 432. cum ſit. Carol.Ruin.conſil. 53. Ieſu Chriſti. poſt princ. lib. 1.& conſil.71. prima donatio.colum.2. nu. 6.eod.lib. 1.& conſil. 172.non eſt dubium col. 4.nu. 18.eodem lib. 1.et conſ.177.viſis et intellectis.col.2.num.3.eodem lib. 1.et conſ. 7. primò

eſt videndum.col.6.nu.16. lib.3. Stepha. Bertr. conſ. 107.etiam,col. 1.lib. 2.& conſ. 278. bona, ante fi.lib.3.& conſ. 304.donario,per totum,eo. lib.5.& cõſ. 319.ſi tẽpore.eo.lib.3.Matt.Afflict. in c.1.§.ſi facta.col. 2.verſ.item quęro princeps. tit.ſi de feudo.fuer.contro. inter domi. & agna. & in c.1.col.1.num. 5.tit. quid iuris ſit ſi poſt ali. feud.vaſal.recu.Catel.Cotta.memor. incip. poſſeſsio ciuilis,ante fi.vbi ita dicit vidiſſe ſe obſeruari à collegio iudicũ Mediolani Hippol.Marſi. in l.qui duobus in 3. limitat. ff. ad leg.Corn. de falſ.vbi id dicit ſing. & ſing.82.volo,in 3.limita. vbi & id ſing. dicit Franc.Rip.lib.3.reſpon.c. 8. in cauſa Quintellę, in prin.Thomas Ferra.caut. 48.ſi quis vendit.col. 2. verſic. primum Ferdin. Loaz.in repet.l.filiusfa.§. diui col. 3.verſ.vnum tamen.ff.de leg. 1.Lud. Gozad. conſ. 14. primò facit,col. 1.nu. 5.& conſ. 24.quæritur, an Dauid Hebræus.col.vlt.& cõſ. 28. videtur prima facie, col.pen.verſ.tertiò nec etiam.& conſ. 55.quæritur,cùm facta fuerit.poſt prin.Mari.Soc. iunior conſ. 18.viſo themate,poſt prin. lib. 2. & Marc. Mantua.cõſ. 256.viſo proceſſu mihi tranſmiſſo. col.2.nu.11.& ſeq.

22 Et id quidem omnino verum eſt, nec aliquem reperi,qui contrariũ diceret,præter Dyn. in d.l.quod meo.vti illum refert, nec tamen ſequitur Alb.ibi.& neſcio quem Iac.de Gandabia, vti etiam eum refert Guid.Pap.deciſio 22.fuit. inter nos, vbi videtur eum ſequi. & dicta deciſ. 112.vbi eſt prioris ſententiæ, vti ſuprà diximus. Sed quid hi facerent aduerſus tot proceres iuris prudentiæ? Niſi tamen & alia eſſent, quæ facerent pręſumi fraudem,vel ſimulationem in priori illa venditione facta cum conſtituto, iuxta ea quæ nos latè tractabimus infrà in 10.limit. vbi intelliges magis præſumi fraudem,vel ſimulationem aduerſus tertium ex huiuſmodi ficta traditione, quam ſi vera interueniat.

Donatio inter viuos fieri poteſt in teſtamẽto.

23 Ad illam priorem, & communiorem ſententiam facit,quod ſcribunt Alb.in dicta rub.C. de don.col.1.verſ.quid ſi faciens.& Ange. conſ. 218.viſa narratione, in 3.eodẽq; vltimo dubio. Ille enim dicit, ꝙ cum donatio inter viuos poſſit fieri in teſtamẽto, l.aſſignare.§.vlt.ff. de aſſig. liber.gl.& doct.in l.hæredes palam.§.vlt.ff.de teſta.& latè diximus in noſtris legib. connub.in gl. 5.in verbo, *contracter*, nu.101. intellige ſecundò,& ſeq.Si teſtator donat inter viuos rem quápiam,quam ſe conſtituit poſſidere nomine donatarij: & poſtea etiam inter viuos, alteri eandem donet, & actualem poſſeſſionem tradat, erit ille potior, cui ita in teſtamento donauit cum conſtituto.quod admodum commendat, & ſequitur Iaſ.in d.l.quoties.col. 4. ver. imò fortius inuenio.C.de rei vend.Hic autem ſcilicet Ange. dicit,quòd ſi venditor ſeſe conſtituerit poſſidere nomine emptoris,is nullum poſtea pactum,nullam conuentionem, nullam rẽpudiationem poterit facere in præiudicium ipſius emptoris, per tex.quem dicit expreſſum,in l.ſi per fundum. ff. quemadmo.ſeruit.amit.

24 Et quemadmodum præfertur ille prior, cui etiam priùs res fuit tradita per conſtitutum, poſteriori cui res actualiter tradita eſt: ita & poſterior, cui conſtitutum factum eſt, præfertur priori,cui ſcilicet priùs vendita eſt, nec tamen poſſeſſio tradita eſt: æquè ac ſi ipſi poſteriori res fuiſſet realiter tradita, vt expreſsim,& in hac ſpecie cõſuluit Iaſon conſ. 5.ſtrenui.col. 5.ver.quarto facit, quia poſito, iuncto eo, quod poſtea ſcripſit,col.7.verſ.non obſtat dum quartò.lib. 3. & ſatis videntur voluiſſe omnes, quos ſuprà citauimus ver.21.ſed & illud.

25 Et hæc quidem omnia confirmãtur ex eo, ꝙ cùm per retentionem vſusfructus, transferatur poſſeſſio ciuilis in proprietarium, vti per precarium, & ob id maximè,quòd retinens ipſum vſumfructum, videtur ſe conſtituere poſſidere nomine illius, vt dicemus infrà in 9. limit. nu. 12.imò verò.Ideo ſi is qui vendidit,vel donauit,& ſibi vſumfructum retinuit,poſtea alteri vẽdit,vel donat, & realiter tradit, prior ille præfertur huic ſecundo,cui realiter tradidit. Bal. conſ. 199.iſtud ſtatutũ.lib.4.Ang.conſ.44.ſi emancipatio.in prin.Pau.Caſt.conſ. 575.ne ſub ęquiuoco.col.ult.lib. 1.Alex.conſ. 14.circa primum dubium,ad fi.lib. 1.Iaſ.conſ. 6. primum dubium, col.9.uer.ſecundò dicta prima donatio,lib.3.

26 Adde & quod ſing.ſcribit Bald. conſ. 478. quidam Franciſcus condidit.col. 2. uerſ. modò ſic eſt in propoſito,lib. 1.poſteaquam locutus eſt de prędijs donatis,& traditis per conſtitutionem precarij,dicit qualemcunque traditionem ſufficere ad tranſlationem dominij, ſiue transferatur naturalis, & ciuilis poſſeſſio, ſiue ciuilis tantùm, ſiue naturalis tantùm etiam clandeſtina, nedum iuſta, quando ea traditio fit à domino, per tex.quem dicit ſingularem in l. ſi fundum. ff.de fundo dota.

Qualiſcunque traditio etiam clandeſtina & iniuſta à domino facta transfert dominiũ.

27 Sed hæc uelim intelligas, quæ diximus de re duobus uendita,& alteri per conſtitutum, vel retentionem uſusfructus tradita: ut ſcilicet is, cui ita fuit tradita, alteri præferatur etiam priori titulo, cui res tradita non fuit, aut poſtea tradita: ſi precium uenditionis ſoluerit, aut de eo fidem fecerit. Aliàs enim ſecus,nam cum tali caſu, id eſt, precio non ſoluto, aut fide eius non habita, etiam ſi uera traditio interuenerit, non transferatur dominium. §. uenditæ quoque res. Inſti.de rer.diuiſ.& ſatis innuit d. l. quoties. C. de rei vend.in illis uerbis,ac precium exoluiſſe. & l.apud Celſum.§.ſi à Titio.ff. de doli mali excep.Eadem ratione imò fortiori,nec iſta,quæ fit per fictam traditionem, tranſferet dominium. ut expreſsè voluit Ioan. And. in dicto titu. de empti. & vendit. ubi ſuprà, & Bald. in dicta rub. de contrah. emp. in 16. quæſt. & Guid. Pap.dicta deciſio.112.Fabia. à monte S. Sauini. in tract.de empt.& vendit. in 9. eademque ult. quæſt.

quæſt.col. 2. verſ.tertiò notat,ſub. nu.6. Iaſon in d.l.quoties.col.4.ver.limitatur tamẽ.de rei vendic. Phil.Dec.in l.contractus.col.4.verſ ſecundò fallit.ff.de reg iur.& Matt.Afflic.in d.§.ſi facta.col. 2.vbi ſuprà,tit.ſi de feu.fuer.controuer.inter domi.& agna.& non obſcurè in c.1.col.6.verſ.item precarium non habet.tit.de feu. dat. in vic. leg. commiſſ.& Marc.Mantua. dicto conſ. 256. viſo proceſſu.col.2.verſ.item quòd eidem.

28 Sed & ſecundo modo intelliges, vt ſcilicet is, cui priùs res eſt tradita per conſtitutum, præferatur alteri,cui poſtea realiter eſt tradita, quantum ad dominium rei, nõ autem quantum ad poſſeſſionem: nam confeſtim quàm is, qui ſe conſtituit poſſidere nomine Titij, rem alteri verè tradit, priuat Titium ea poſſeſſione, per l.colonus.ff.de vi & vi arma.& l.3.§.in amittenda.ver.ꝙ ſi ſeruus. & l.peregrè. §. quibus. ff. de acq.poſſ.Et ita expreſsè voluit Alb.in d.l.quoties.C.de rei vend.qui & idem ſubdit in colono, qui primùm ſe cõſtituit poſſidere nomine vnius, & poſtea conſtituit nomine alterius,cui quantũ ad id vix accederem, propter ea quæ dicam infrà in 14.limit.

Maritus in dote habet priuilegium, ne conueniatur, niſi inquantum poteſt.

29 Hinc item fit, vt dicamus, ꝙ cum maritus in reſtitutione dotis habeat priuilegium ne conueniatur, niſi inquantum facere poſſit. l. maritum. ff.ſol.mat.& l.patronatus.§. item maritus. ff.de re iud.Etiam ſi res ipſa dotalis ſit apud eũ, per tex.no.in l.filiofa.la 2. & ibi Dyn. qui eum dicit no.& Bar. qui negat alibi ita bene reperiri. ff.ſo.ma. Niſi ſi maritus ipſe eam rem ſemel vxori tradiderit: nam id faciens videtur renunciare illi priuilegio: ita vt ſi poſtea res ipſa dotalis ad eum perueniat, cogi poterit, vt integram reſtituat, nec vti poſſit illo priuilegio, l. nam & maritus.ff. de condi. indeb. & quod in ſimili traditur in authen.ſed cum teſtator. C.ad leg. Falcid. Certè ſi maritus ab initio dotem capiens,& eam promittens reddere ſoluto matrimonio,ſeſe cõſtituat in eum caſum poſſidere nomine vxoris, peræquè eſt, ac ſi eam verè tradidiſſet, ideo nec vti poterit eo priuilegio, vt not.voluit Bald.in d.l.filiofam. la 2. ante medium, & ibi quoque Pau.Caſt.col.2.

Idem in donante.

30 Et in ſimili cùm donans non conueniatur, etiam niſi inquantum facere põt, cùm aduerſus eum agitur actione perſonali ad tradendã rem donatam, l. cùm ex cauſa. ff.de re iudi. Sed ſi ſemel rẽ tradiderit, ita vt liberatus ſit ea actione, per no.per gl. & doct.in auth. ſacramenta puberum,C.ſi aduer.vẽd.& in l.cùm fundum. in ſi.ff. de contrah.empt. Poſteaq; res ipſa ad donantem ſorte quadã reuerſa fuerit, eamq; donatarius ab eo vendicet,non poſſit donãs vti eo beneficio,ne conueniatur,niſi inquantum facere poteſt,per l. Neſennius.§.fundum,in ſi.ff.de re iud. Si ab initio donans ſe conſtituerit poſſeſſurũ nomine donatarij,qui poſtea rẽ ipſam ab eo petit,non poterit donans vti eo beneficio, non magis, quàm ſi rem ſemel realiter tradidiſſet. Nam & id expreſsè voluerunt ipſi Bal.Ang.& Ro.d.l. filiofa. la 2. ff.ſol.ma.& Alex.qui id dicit ſing in d.l. Neſennius.§.fundum.ff.de re iud. & ibi quoque Iaſ. in 1.no.& iterum in ſi.

Pactum de nõ alienando non impedit dominij translationem.

31 Ex his quoq; proficiſcitur, quod magna autoritate aſſirmarunt Odoff.Dyn. Bar.Pau Caſt. Alex.& Cland.Aquen.in l.qui abſenti. §. 1. ff.de acq. poſſ. ꝙ & ſi per pactum de non alienando, non impediatur dominij tranſlatio.l. ea lege C. de condict.ob cauſ.etiam ſi dictum fuerit,quòd re alienata ea redeat ad priorem dominum, per iura ab illis allegata. Tamen ſi vltrà fuerit dictũ, vt is in quem ea lege res transfertur,conſtituit ſe nomine cedentis poſſidere,ſi eam rem alienauerit, continuò ſecuta alienatione dominiũ redit ad illum priorem cedentem,nec valet alienatio. Et idem tenent ipſi Odoff.& Iac.Aret.in l.vlt.& ibi Cy.col.1.verſ.circa l.iſtam.& Io.Fab. in verbo,permiſerit.C.de reb.ali.non alie.Bar. in l.filiusfa.§.Diui.col.4.verſ.aliud remedium, & ibi Iaſon in 1.lect.col.13. ver. quartò & vltimò, & iterum in 2.lectu.col.17.ver.tertiò fallit. ff. de lega.1.idẽ Bar.i d.l.qui abſenti.§.1.col.2.ff.de acq. poſſ.Pet.Iac.tit.de cõdict.ex lege,quæ pro re do. compe.col.5. ver. ſi quis autem velit. vbi poſteà limitat,vt & nos ſtatim dicemus.Ang.conſ.243. multi,poſt prin.Pau.Caſt.in l.nemo. C. de pact. Raph.Com.conſ.190.eodemq; vlt. filiusfa. col. 2.Ang.Are.in §.item ſi quis.col.antepe.Inſt.de actio. Guid. Pap.deciſ. 569. per pactum, poſt prin.Fabian.in tract.de empt & vend.in quarta parte,prin.col.antepen.ue1.tertiò fallit.

52 Et nemo, ni fallor, id negat, præter Raph. Co.ſibi cõtrarium in d.l. qui abſenti.§. 1.de acq. poſſ.hac tantùm ratione motum, ꝙ conſtitutum collatum in tempus futurum non operatur, niſi quatenus uoluntas ipſius conſtituentis concurrit in futurum, per ea quæ in ſimili dicit Bal.in rub. C.de contrah.emp.in 21.q.Sed tu de dicto Bal. in eo loco, unde quæ plenius dicam infrà in 23. amplia.ver.12.porrò ſi priorem, & ſeq.& ex ibi dictis intelliges quid ad hanc Raph.rationem reſponderi poſſit.

Prior opi. vera modo conſtituẽs poſſideat.

33 Sed id tamẽ, quod diximus in priori opin. intelligendum eſt,modò is, qui ita ſe conſtituit poſſidere,ſit poſſeſſor ipſius rei eo tempore,quo eam alienat in alterum. Aliàs enim non impeditur huiuſmodi alienatio per eum facta, vt nuncupatim voluit Pet.Iac.loco allegato ſuprà, ver. ab hinc 2.Quaſi ſcilicet non ſufficiat,vt tũc cùm conuenit de non alienando,& ſi alienet conſtituit ſe poſſidere & c.poſſideat rem de qua agitur, quod haud dubiè neceſſarium eſt, vt latè dicemus infrà in 1.limitat.Niſi & ipſe quoque poſſideat tunc cùm poſteà alienat.

Quid in eccleſia conſtituente.

34 An autem & illud procedat in eccleſia, quę ſe conſtituit poſſidere pro alio,vt ſcilicet poſteà alienare non poſſit, & quomodo, (id enim nolui prætermittere) intelliges ex Card.

Flor.in repe.c.perpendimus.col. 14. ver. in hoc tamen.extrà de ſen.excom.& Barb.in repe.rub. de reb.eccl.non alie.in 2.dubio,col.eiuſdem du bij 15.ver.pro parte ergo affirmatiua.

35 At illud hîc queri poteſt,ſi pro debito obli gaui omnia bona mea, & ea conſtitui poſſidere nomine creditoris, poſtea vendo rem quampiá ex ipſis bonis meis, & eam me quoq; conſtituo poſſidere nomine emptoris, an per prius conſtitutum impediatur dominij tranſlatio in hunc emptorem. Etcertè Bar.in l.qui pignoris.ff. de acq.poſſ.poſt Iac.But.in §.ſed iſtę.Inſtit.de actio. dicit,primùm videri eam tranſlationem impedi ri,per l.quamuis.§.1.eo. tit.Tandem ſe remittit ad eius ſcripta in l.Celſus.ff.de vſucap.quo in loco.col.5.ver.ſed pone,quod debitor, diſtinguit, vtrùm debitor ſe ſimpliciter conſtituerit poſſidere nomine creditoris,an cum adiectione precarij:et primo caſu impediatur,per d.l.quanuis. §.1.ff.de acq. poſſ. ſecundo non impediatur per d.l.interdum.§.vlt.eo.tit.Bald.autem in l. nullo. ad fi.loquens de ſecundo illo caſu, concordat cum Bar.de quo & nos diximus ſuprà nu.12.ſed & ex illa, & dicemus pleniùs infrà in 14. limit. vt ibi videre poteris.

Venditor qui habet facultatem rei reſtituendæ, an præciſè teneatur tradere.

36 Ex eodem fonte manat, quòd licet aliàs dubitetur,vtrum venditor qui habet facultatem rei reſtituendæ teneatur eam præciſe tradere. Ná gl.poſt But.Io. Axo. & Hug.in l.1.in verbo, agitur.§.de act.empt.negat illum teneri, ſed ſatis eſſe vt præſtet intereſſe ſingulare, licet communis opin.ſit in contrarium,vt per Bar.in l. ſtipulationes non diuiduntur. in prin.col. 16. ver. ad tertium venio.& ibi quoque latè Ro. col. 19. ver.& vlt.videndum,& alios,ff.de verb.obli.Bal. in l.ſi traditio.in 1.q.C.de act. emp. & in l. contractus.col.1.C de fide inſtru. cum ſimil. Tamé ſi is ſe conſtituerit poſſidete pro emptore, tunc haud dubiè tenebitur præciſè ad rem ipſam tradendam,quia res effecta eſt emptoris per tranſla tionem poſſeſſionis,ex huiuſmodi conſtituto,vt no.voluit Bal.in l.1.col.pe. ver. ſed ad vnum aduerte. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt.id quod ſequitur Ro.in d.l. ſtipulationes non diuiduntur.col.21.ver.ſecundò limit.& Iaſ.qui dicit ſing.in §.actionum.nu.147.Inſti.de actio.

Creditor non poteſt propria auctoritate expellere debitoré facto reſiſtentem.

37 Hinc quoq; eſt,ꝙ licet creditor qui ex conuentione,poteſt propria autoritate ingredi rem ſibi obligatam,ex l.3.C.de pigno.tum demum ſolùm id facere poſſit,ſi debitor aut non reſiſtat, aut ſolo verbo reſiſtat, vt per multa dicit Bar.ibi in repet.in 4.quæſtio.prin.quem omnes vbique ſequuntur: tamen ſi vltra huiuſmodi conuentionem debitor ſe conſtituerit poſſidere pro creditore ſimpliciter,aut precario,tunc quia apud creditoré eſt vtraq; poſſeſſio,cùm ſcilicet eſt ſimplex conſtitutum:aut certè ciuilis,cum eſt precarium. ſi debitor facto reſiſtat, vim facit creditori, qui ideo poteſt incontinenti per vim ingredi. Nam id faciens magis dicitur defendere ſuam poſſeſſionem, quàm occupare,vel aggredi, vt in ſimili no.in l.cum ſecundum,& in l.qui poſſeſſioné. ff.de vi & vi arma.

38 Et ita expreſsè voluit ipſe Bart. poſt Iaco. Butr.in d.l.3. in 2. quæſt. prin. poſt prin. & ibi quoq; Saly.col.4.verſ.ſed quid ſi vltrà interueniſſet.C.de pign.& Bal.in l.2.col.5.in 10.quæſt. C.de ſeruit.& aqua. Pet. Anch. in c. potuit.col. 4.verſ.in alia materia.de loc.& conſ.263. ſubtiliter in ſi.Ro.in l.ſi ex ſtipulatione.ff.de acq.poſ. Vital.Camb.in tract.Clauſularum, char. 21. in clauſ.conſtituit ſe precariò.col.7.ver.& nota diligenter Pau. Caſt. conſ. 43.videtur dicendum. poſt prin.lib.1.Fran. Aret.in l.ſi ex ſtipulatione. col.2.verſ.addit.hîc dominus.ff.de acq.poſ.Alec. conſ. 82. perſpectis his col. 3. ver. & per conſequens,lib.2.quod repetitur.conſ.40.lib.3. Cor. conſ.280.viſis quibuſdam col.3.verſ.ſed ſecundo reſpódetur iunctis præcedétibus,lib.3.Guid. Pap.generaliter loqués,deciſi.Delphi.356.quos & quot effectus.col.1.uer.tertius,& iterum uer. ſeptimus.& in ſtatuto,ſi quis per literas, in uerbo,poſſeſſio.col.5.uerſ.ſextus,quia habés.Iac. à S.Georg.in repe.auth.qui rem.col.11. ver.do. Pe.C.de ſacroſ.eccl.Lud.Gozad.conſ.42.in caſu propoſito.col. 2. ver. ſecundò principaliter. & antes hos omnes gl.à nullo eorum pexenſa in l. cum creditor.& ibi Ang. ff. de fur. Et huic opi. accedo, licet contrarium tenuerint Bal. & Pet. Anc.ſibi contrarij,ille in l.nec ex uera,col.1.uer. item fallit ſi uenditor,C.de acq.poſſ. hic.conſil. 274.ad declarationem, col.2.uer.item etiam.

De eodem re.

39 Sd id tamen intelliges, ut ſcilicet creditor hoc caſu poſſit propria auctoritate,aduerſus debitorem reſiſtentem ſuam hanc poſſeſſioné occupare. Niſi tamen ipſe creditor iudicem priùs adijſſet,& iudicium aduerſus debitorem intétaſſet:nam tunc non poterit ampliùs propria auctoritate ſibi ius dicere ut illius conſtituti,ut expreſsè uoluit Bal.in d.l.2.in 10.q.ff.de ſerui.& aqua. quia ex quo,inquit,elegit uiá iudicij,uidetur ſuiſſe meticuloſus,et ad uiam facti redire nó poteſt. l.de pupillo.§.meminiſſe.ff.de ope.noui nũti.& arg.l.ſi mulier.§. vlt.ff.qd me. cau.ibi quam uiá ego elegero,hæc mihi pateat.& quod no. in l.2. C.de iure emphy. & ne iudicium inchoatum ſit ludibrio ſitq; in poteſtate unius idipsũ euertere, arg.l.ſi quis rem in ratione ſui.ff.de arbi.

40 Et quanquam illa prior ratio Bal.ꝙ ſcilicet hic táquam meticuloſus amiſerit poſſeſſionem, multis non placeat,ut videre licet ex modernis in l.clam poſſidere.§.qui ad nundinas.ff.de acq. poſſ.& Frá.Are.in l.ſi de eo.§.ſi fortè,col.5. uer. ſed remanet dubium,eo.tit.& Alex.in l. 1.§.operis,in 1.not.ff.de ope.no.nunc. Tamen eam Bal. deci.propter alias rationes ſequutus eſt ipſe Frá. Are.in d.§.qui ad nũdinas,col.antepe.uer.1.niſi ciuiliter,& ibi Clau.Aquen.col.4. ver. hanc tamen concluſionem,& ipſe Clau.in d.l.de pupillo.§.meminiſſe,ante ſi.ff.de op.no.nun. & Iaſ. in d.l.

De eodem re.

d.l.2.col.35. ver.quid auté ſit.C.de iur.emphy.
Phil.Dec.conſ.146.cuius ſuperſcri.incipit, du-
bia de quibus,i 2.dubio, vbi ſimiliter declarat.&
conſ.400.viſo eleganti conſilio,col.pe.ver.4.re-
ſpondetur. & Car.Rui.conſ.127. viſa facti nar-
ratione,col.3.verſ.& idem reſpódendum, lib. 5.
Et idem voluit Ang.Are. in §.actionum, col.7.
ver.nec obſtat,ſi dicatur,Inſti.de actio.Nam &
idem in non longè diſſimili caſu voluit ipſe Bal.
in l.ædem.col.3.verſ.3.quæro. C.loca.& in l. 1.
col.1.verſ.item not.quod ab executione.C.de
exe.rei iud.& Ang.in rep.l.nemo carcerem, poſt
medium,ver.item an poſſit capi.C.de exa. trib.
lib.10.Alex.conſ.130. in cauſa Strazarolorum.
col.5.ver.& ſic ex iſto infertur, lib. 4. & Hiero.
Gratus conſ.76.in præſenti cauſa,col.1.ver.quá
tùm verò ad Laurentium,lib.2.& Fran.Ripa.in
d.§.meminiſſe.col.2.nu.7.

De eadem re. Bal. ſibi malè conſtans.

41 Hìc mirari licet Bal.ingenium adeò ſibi ma
lè conſtans, vt in omnibus propè iuris articulis
contrarium, & ex diametro ſibi reperias: id qđ
præterquàm ꝙ in alijs multis iam tibi aperui,hìc
quoq; videre licet:nam huius contrarium idem
cóteſtanter aſſeruit in d.l.2.col.2.ver.ſed an pro
prietarius.C.de iure emphy.cuius in eo loco ſen
tentiam veriorem ſibi videri putat Ale. in l.qué-
admodum,col.1.ff.de acq. poſſ. nam extra iudi-
ciarum, inquit remedium minimè excludi per
iudiciarũ, vt ibi per eum videre poteris. & vide
quæ dicam infrà nu.69.an autem poſſit.

Quid ſi proteſtatus fuerit. ius ſibi ſaluũ fore.

42 Sed illud pro conſtanti dicunt nonnulli,ꝙ
ſi is,qui viam iudiciariá ſecutus eſt, proteſtetur,
ſaluam ſibi manere viam facti manebit ei ſalua,
vt expreſsè voluit Alex.d.conſ.130.col.5. verſ.
quia reſpondeo,lib.4.& conſ.ſeq.in cauſa,& lite
vertente,col.vlt.ver.accedit,quia in prima.Iaſ.in
d.l.2.col.35.ver.iſtud tamen limita.C.de iure
emphy.per multa ab eis allegata de viribus pro
teſtationis,& Claud.Aquen.in d.l.de pupillo. §.
meminiſſe,ad fi.& ibi quoq; Frá.Rip.col.4.ver.
is autem qui poteſt.ff.de noui oper.nunt.

43 Ei autem quod diximus ver.ab hinc 4.cóſi
mile eſt, quòd licèt id pactum ingrediendi pro-
pria auctoritate non tranſeat in ſingularem ſuc-
ceſſorem debitoris,preſertim ſi debitum non ſit
liquidum,vt per gl.& doct.in d.l.3.C.de pig.ta-
men ſi debitor,qui id pactum fecit, adiecit con-
ſtitutum ſimplex aut cum precario,poterit huiuſ
modi pactum exerceri in ſingularem ſucceſſoré
etiam reſiſtentem,etiamq; ſi debitum non ſit li-
quidum,ſicuti eadem illa ratione,quá in d. ver.
adduximus.voluit Bar.in d.l.3.in 4.q. prin.in fi.
ibi,ſed pone,quod debitor,& ibi quoq; Sal.col.
8.verſ.quero octauò.C.de pig.Bal.conſ.58.qui-
dam accuſatus,lib. 5.Imo.in c.potuit,col.13.ver.
nota etiá quando emphyteuta,de loca.Pau.Caſt.
conſ.10.ſi vera ſunt,col.2.ver.ex his etiam dico,
lib.1.Fran.Aret.conſ.21.ſi diligenter, & matu-
riùs,col.pe.in 3.dubio,vbi etiam dicit id proce-
dere contra eccleſiam.Alex.conſ.85.ponderatis
his,col.2.lib.6.& conſ.185.in cauſa, & lite corá
dominis,col.2.ver. præterea etiam poſito, eod.
lib.6.Socin.conſ.82.ſuper quæſtionibus, col. 2.
verſ.quinta concluſio lib.3.Guid.Pap.d.deciſio.
356.ver.ſeptimus eſt. Alber.Bru.conſ.93.in cau
ſa & lite,col.2.verſ.inſuper cóſtat.Ludo.Gozad.
conſ.28.videtur prima facie,col.3.verſ.preterea
quáuis.ſub nu. 15.& conſ.42.in caſu propoſito,
col.1.& iterum col.2.verſ.ſecúdò principaliter,
rurſumque col.pen.verſ.non obſtat quartum.&
conſ.95.prima facie,nu.8.& 9.

Imò in id ſufficit conſtitutũ aut precarium ſine pacto.

44 Imò verò ſunt qui in ea ſunt ſentétia,quòd
licèt dictum non ſit expreſſim, vt liceat ingredi
propria auctoritate, tamen ſi fuerit appoſitum
ſimplex conſtitutum aut præcarium,licebit cre-
ditori id facere,vt voluit Bal.in l.1. C. de ſeruo
pig.dat.manu.per l.ſi ſeruus.C.quod cum eo.&
idem Bal.in l.pen.C.de pig.act.Saly.in d.l.3.col.
4.ver.ſed quid, ſi vltrà interueniſſet.C.de pig.
per gl. in l. cùm creditorem. ff.de furt. & Alex.
qui id dicit not.conſ.83.uiſo proceſſu,col.1.lib.
6. vbi ita dicit ſe aliàs Bononiæ tenuiſſe in pu-
blica diſputat.& iterum conſ.185.in cauſa, &
lite uertente coram dominis,col.2.ver.præter-
eà etiam poſito, eo.lib.6.

45 Sed hæc intelligenda ſunt,primùm ſecun-
dum Pau.Caſt.d.conſ.10. lib. 1. cum creditor id
facit continuò quàm tranſlata eſt poſſeſſio in ſin
gularem illum ſucceſſorem: nam tunc videtur
poſſeſſionem ſibi interuerſam veluti recupera-
re,quod incontinenti licet, l.qui poſſeſsionem.
ff.de ui,& ui arma.ex interuallo autem non licet
præſertim aduerſus reſiſtétem.l.3.§.cùm igitur,
eo.tit.Et idem quoq; reſpondit,nulla Pau.men-
tione facta, Caro.Rui.conſ.127.uiſa facti narra-
tione,col.2.uerſ.ſed premiſsis non obſtantibus,
lib. 5, vbi idem dicit uoluiſſe Iaco. But.in d.l.3.
C.de pig.& ſic intelligere Bar.ibi. Et addit hanc
rationem,ꝙ ſi debitor ipſe, ante cóſtitutum à ſe
factum fuiſſet expulſus,nó potuiſſet ex interual-
lo ſuam poſſeſsionem auctoritate propria recu-
perare, ſiue expulſor reſtitiſſet,ſiue non: ſed ſo-
lùm incontinenti,per d.§.cùm igitur,& not.per
Bar.in l.1.C.unde ui.& in l.clam poſsidere.§.qui
ad nundinas.ff.de acq.poſſ.Ergo nec ipſe conſti-
tutarius cui ius ipſum debitor ceſsit idipſum po
tuit.cùm plus iuris ab eo accipere non potuerit,
quàm quod habebat.l.traditio,in prin.ff.de acq.
rer.do.& l.nemo plus iuris.ff.de reg.iur.

Qui dicũt contrarium in ſimplici precario.

46 Porrò Matthe.Afflict.in conſtit.Siciliæ,in-
cip.pacis cultum,col.7.uer.4.fallit, tenet non li-
cere omnino id pactum exercere contra ſingula
rem ſucceſſorem, cùm creditori factum eſt ſim-
plex precarium.Neque enim id impedire, quin
debitor eum priuet poſſeſsione, conſtituendo ſe
poſsidere nomine illius tertij,ex ſententia Bar.in
l.Celſus,col.4.uer.ſed pone,quòd debitor.ff.de
vſucap.de qua re diximus ſuprà nu.12.ſed & ex
illa.& iterũ nu.34.at illud hic.& dicemus quoq;
infrà in 20,ampliat.num,2.& quamuis id ſit.Sed
ad-

aduerte, quia ſi etiam vera ſit illa Bar. deci. vt priuetur creditor poſſeſſione illa, quam ex ſimplici precario obtinebat, non tamen ex hoc ſequitur, eum non poſſe illam recuperare, præſertim incontinenti, etiam ſi in illum tertium fuiſſet tranſlata vera, & realis poſſeſſio ex omnium ſententia, vide infra in 21. limita.

47 Intellige ſecundò, vt ſcilicet conſtitutarius, poſſit id cõſtitutum contra tertium poſſeſſorem exequi, niſi hic tertius habeat hypothecã ſpecialem, aut certè generalem, ſecundum alterã op. in re, de qua eſt controuerſia, tunc enim hic tertius expelli nõ poterit, vt expreſsè voluit Caro. Rui. conſ. 127. viſa facti narratione, col. 4. verſ. tertiò confirmatur. lib. 5. per id, quod in ſimili ſcribit Bar. in l. filiofa. l. 2. §. vlt. ff. ſolut. matr. & in l. 1. §. quod autem. ff. de ſuperfic. quòd quamuis ſingularis ſucceſſor non teneatur ſtare colono. l. emptorem. C. loca. fallit tamen ſi colonus habeat hypothecam in re conducta. Et in id ſaltem omnes conueniunt, vt expelli non poſſit, donec ei plenè ſatisfactum ſit. Ita igitur in hoc caſu deijci non poterit hic tertius habens hypothecam, ijſdem rationibus, quibus illi mouentur, quæ & hic locum habent.

Quid, ſi tertius habeat cauſam ab alio.

48 Quid autem, ſi iſte tertius non habeat cauſam à conſtituente, vel colono, ſed ab alio? An tunc liceat domino, vel cõſtitutario eũ propria auctoritate expellere? vide Bart. qui tenet poſſe, in l. 1. §. neceſſariò, per eum tex. ff. ſi vent. nomine, & in l. peregrè. §. quibus. ff. de acq. poſ. Et Bal. contrarium tenentem in l. certa eſt forma, in fi. C. vt in poſſ. lega. per glo. in l. 1. interdictum. ff. vti poſſi. Et Rom. in d. §. quibus. col. vlt. verſi. ſed circa quintum, dicentem eam glo. non loqui de deijciente, ſed turbante, & tandem concordantem eas contrarias opi. vt ibi videre poteris.

49 Hinc etiam fit, quòd cùm donationes inter virum, & vxorem, & inter patrẽ & filiumfa. non confirmentur morte donantis, niſi priùs rei poſſeſſione tradita, vt de primo dicitur eſſe tex. quẽ omnes vbique in id citant, in l. Papinianus. ff. de dona. inter vi. & vxo. De ſecundo in l. 2. vt etiam ibi intelligunt Bar. & alij. C. ſi quis alteri, vel ſibi. Sanè in eam rem ſatis erit, ſi donans ſe conſtituerit poſſidere pro donatario, vt de primo voluit Ang. in l. 2. in 1. no. C. de inoffi. donat. Raph. Cõ. conſ. 40. quidam filio, col. vlt. Berber. in viatorio, tit. de donati. inter vir. & vxo. verſ. ſed quæritur, nunc donatio. Alex. cõnſ. 7. viſo inſtrumento donationis, col. 1. lib. 6. vbi & idem dicit de retentione vſusfructus, & cõſ. 152. in cauſa, & lite corã dominis. col. 2. ver. ſecundò reſpondetur, eo. lib. 6. Capo. cauſa. ciuil. conſ. 8. caſus ſuper quo, col. 3. verſ. præterea interuenit. Barb. aut quiſquis is fuit in addi. Bal. in c. ſi quis, in fi. tit. de feu. dat. in vic. legis commiſ. Soc. in l. 1. §. ſi vir vxori, col. pe. verſ. quarta, & vltima cõcluſio. ff. de do. inter uir. & uxo. Philip. Dec. conſ. 202. ut præſens conſultatio, col. 4. verſ. tertiò etiam fundamento, & Stepha. Bert. conſil. 233. ponitur in facto, num. 1. lib. 1. & conſil. 238. cica donationem, in 1. dubio, lib. 3. Io. Lup in repe. rub. de do. inter vir. & uxo. §. 76. col. 1. nu. 2. & Pau. Pari. conſ. 60. pro reſolutione, col. pe. nu. 17. lib. 3.

De eadem re.

50 De altero ſcilicet, donatione inter patrem, & filiũfa. voluit Bal. conſ. 430. præmittendum eſt, paulò ante fi. lib. 1. Ang. in d. l. 2. C. de inoſ. do. & in auth. de immenſis do. collat. in fil. ver. ſed tunc quæro. & conſ. 44. ſi emancipatio. in princ. ubi & idem dicit de retẽtione uſusfructus. Pau. Caſt. conſ. 340. circa bona, col. 2. uer. ad qđ dico, lib. 1. Cap. in l. ult. col. 18. uer. item hoc procedit. C. de uſucap. pro do. Soc. cõſ. 115. uidebatur. col. 1. lib. 4. ubi & ipſe de utroq; loquitur, ſcilicet conſtituto, & retentione vſusfructus. Phil. Dec. conſ. 239. primò nõ videtur, col. 1. ver. præterea ex quo. Ferdin. Loaz. in repe. l. filiusfa. §. diui, nu. 84. ff. de leg. 1. Barto. Chaſſ. conſ. 7. uiſis themate, col. 7. uer. ad hoc eſt clara reſponſio.

51 Idq; eſt, quod à multis traditur, in huiuſcemodi donationibus ſufficere aliquid, qđ pro traditione habeatur, vt morte confirmentur. Ita enim nuncupatim uoluit gl. in l. 2. & ibi Cyn. Bar. Bal. Alb. & Ang. C. de do. cau. non nu. ex quibus ipſi Bar. & Bal. dicũt id eſſe mirabile. ijdem Bar. & Bal. & præterea Salic. in d. l. Papinianus, vbi dicũt ſufficere fictam traditionem, Bal. in c. cùm contingat. col. pe. de iureiur. & conſ. 341. maritus. col. 1. lib. 1. & conſ. 67. punctus talis eſt, ante fi. lib. 5. Ang. conſ. 5. Andreas, col. vlt. & d. conſ. 44. Raph. Com. d. cõſ. 40. Pau. Caſt. ſ. d. cõſ. 345. lib. 1. & cõſ. 75. notandũ eſt ꝙ præfatum, in fi. lib. 2. & conſ. 82. in iſta donatione, col. ult. libr. 2. Florianus in l. quæ pater, col. 3. in fi. uer. unum nota circa hoc. ff. fami. herciſc. Ro. conſ. 277. non eſt dubium, poſt princ. Corne. conſ. 124. licet in hac, col. 1. lib. 4. Hiero. Zanet. inter conſ. Soci. conſ. 6. licet adijcere, col. 2. uerſ. non obſtant, lib. 4. Iaſ. qui illam dicit reputari ſing. in d. l. 1. §. ſi uir uxori, col. 4. uerſ. contra iſtud. ff. de acq. poſſ.

52 Nec tamen hic omnes conueniunt, quãdo nonnulli teneant contrarium, uidelicet non ſufficere his caſibus fictam traditionem. In quibus eſt Maſue. tit. de donat. §. item donatio facta. Pau. Caſt. Alex. & Iaſ. in 2. lect. in l. 1. §. ſi uir. uxori, & alij multi, quos tibi latè congeremus infrà in 7. limitati. nu. 14. ex quibus illud, & ſeq. Sed nihil horum opinionem moror, cùm habeamus text. expreſſum, in donatione uiri & vxoris, ſufficere poſſeſsionem precariam, in l. cùm hic ſtatus §. ſi maritus. ff. de donat. inter virum & vxo. Quanquam gl. ibi in uerbo precariam, aliter videtur interpretari eum textum, de quo & nos latiùs dicemus in d. 7. limitati. uerſ. 21. ſed quid hic.

Intellectus l. Papinianus. ff. de dona. inter vir. & vx.

53 Nec interim tamen hinc diſcedendum putauimus, prius quàm tibi illud obiter dixerimus, quod à paucis animaduerſum eſt, probatum nõ uideri ex d. l. Papinianus, ff. de dona. inter uir. & uxo. requiri traditionem in huiuſmodi donationibus.

nibus,ut morte confirmentur: ſed tantùm pro-
miſſionem donandi, ex qua agi non poteſt con-
tra hæredem mariti, qui promiſerat:etiam ſi in
ea promiſſione perſtiterit vſq; ad mortem: tan-
quam, ſcilicet, ſimplex promiſſio donandi non
confirmetur morte, vti donatio confirmaretur,
aliud enim eſt donatio, aliud promiſſio donan-
di, vt videre licet ex Io. Fab. in §.alij, col. 2.ver.
quid ergo ſi quis,Inſti.de dona.cum alijs multis
condor.à me congeſtis iu tract.Retractuum, tit.
2.in fi.nu.48.nunc ſe offert:vt aliud vendere, a-
liud promittere de vedendo, & alia ſimilia,quæ
& tu ibi videre poteris,nu.42.ſed quorſum hæc,
& multis ſequen. Vt non ſine ratione uonnulli
exiſtimarint d.l.Papinian⁹,requirentē (vt omnes
ex eo tex.colligunt) traditionem ad mortis con-
firmationem,intelligi de promiſſioue,etiam mu
nita ſtipulatione,& inter cæteros Bar.& Sali.ibi.
gl.& Cyn. iu d.l.2.C. de dot. cau. non nu.& ex-
preſſiſſimè omniū Bal.cōſ.397.caſus talis eſt,lib.
1.Petr.Ancha.cōſ.76.p modū cōſilij,col.1.verſ.
ex quibus verbis.Pau. Caſt.conſ.138.dicta dona
tio, col.vlt.li.1.de quo & nos diximus.d.nu.48.

54 Ex ijs item fit,quòd licèt aliàs excuſſio bo-
norum debitoris requiratur,ante quàm creditor
agere poſſit contra tertium poſſeſſorē,auth. hoc
ſi debitor. C. de pig.cùm ſi. Tamen ſi ipſe debi-
tor conſtituerit ſe bona ſua poſſidere pro credi-
tore, & quædam ex eis poſteà alteri vendiderit,
& tradiderit, poterit creditor nulla bonorum de-
bitoris diſcuſſione facta, tanquam ſua poſſeſſio-
ne priuatus,rectà agere contra hunc tertium, ad
reuocādam ſuam illam poſſeſsionem,quam ipſe
ex huiuſmodi conſtituto obtinebat, per condi-
ctionem ex l.vlt.C.de acq.poſſ. vt ibi per eum
textum,in verbo,vel quiſpiam alius,& gl.in ver-
bo,cuiuſcumque rei,& iterum in verbo,genere-
tur,voluerunt Iac.But.& Bal.in prin.qui id dicit
perpetuò menti tenendū,& Ang.in lect. Padua.
col.1.quid dicit obſeruari Bononiæ, rurſusque
idem Iacob.But.in l.exitus, & ibi quoque Bald.
Ang.Imol.Raph.Co.Ro.& Alex.ff.eo.tit.& ipſe
item Iacob.But.in d.auth.hoc ſi debitor,ad fi. &
ibi quoque Flori. & idem Iac. But. in l. vlt.cum
auth.ibi poſita,& etiam Petr.Anch.in ſuis repor
tatis,quæ vocant.C.de act.& obli.Bar.in l.nomē
quoq;. C.quæ res pign.obli.poſſ.Bal. in l.1.col.
2.ver.quæro,quid ſi debitor conſtituit, C.de re-
uoc.quæ in fraud.credi.& in l.1.in fin.ff.pro ſoc.
& in c.cùm veniſſet, in fi.de reſti.ſpoli.& in c.1.
tit.de cōtro.inueſti.inter do.et empt.& inter.cōſ.
illius,Aloiſius de Lucis,conſ.436.quidam cre-
ditor,lib.3.& ibi quoq; ipſe Bal.in ſubſcriptione
illius conſ.in fi. Ang.in l.ut prætor.§.1.ff.quæ in
fraud.credi.& in l.2.§.hac actione,l.2.ff.vi bo-
no.rapto.vbi dicit hoc inuentum fuiſſe ab Vber-
to Bobi. & in l. ſtipulatio hoc modo concepta.
ff.de verb.oblig.Rapha.Co.in l. quod meo,in
prin.col.vlt.ad fi.ff.de acq.poſſ.alter Rapha.Ful-
go.conſ.214.Titius,in fi.Rom. conſ. 189.ſtante
primo quæſito,ad fi.vbi id dicit procedere durā
te cōſtituto.& iterum conſ.392.circa primum,
col.2.ver.quintò præmittendum vbi id dicit
ſing.Petr.Ferra.in tit.forma reſponſ. in actio.hy-
po.iu verbo,exceptione excuſsionis,col.3.verſi.
item ceſſat excuſsio ſi debitor vt fit. Fran. Aret.
conſ.127.in cauſa dominæ Antoniæ, col.2.ver.
item in inſtrumento.Cor.conſ.228.excogitabā,
lib.2.& conſ.55.uiſis,col.2.ver. præterea licèt
remedium,lib.3.& cōſ.85.videtur prima facie,
col.1.lib.4.Alex.iu l.ſæpe, quæ eſt pen. col. 16.
uer.ſecundariò datur.ff.de re iud.& conſ. 137.
in cauſa et lite vertente inter Lanzalotum, col.
2.uer.tertiò etiam oſtenditur,lib.2.& conſ. 73.
punctus talis eſt,col.ult.lib.5.et cōſ.83.uiſo pro-
ceſſu agitato.col.1.lib.6.& conſ.85. ponderatis
ijs, in prin.eo.lib.6.& conſ.153.circa litem in
prin.eo.lib.6.et conſ.185.in cauſa et lite uertēte
coram dominis,col.2.ver.præterea etiam poſi-
to,eo.lib.6.Ang.Are.inter conſ.ipſius Ale.conſ.
138.Lanzalotus,col.2.uer.tertiò in d.inſtrumen
to, lib.2.idem Aug. Aret. qui id dicit ſing.in §.
item ſi quis in fraudem, col.5.ver. adde prædi-
ctis,quòd ubi debitor,et ibi Iaſ. char.10. in par-
uis,uerſicu.tertiò limitatur,Inſti.de acti.Cæpo.
caute. 57. in præcedenti. Vital. Camba.in tract.
clauſularum, in clauſula, conſtituit ſe precariò,
col.ult.uer.item precarij conſtitutio.Guid.Pap.
deciſio.Delphi.452.ſuprà q.col.3.verſ.item d.
auth.et conſ.109.domini de Parlamento,col.2.
Fran.Cre.ſing.61.uolo tibi dare.Phil.Dec.conſ.
27.exceptio cedendarum.ad fi.Matth.Afflict. in
c.1.§.ſi facta,col.3.nu.25.tit.ſi de feu.fuer.cont.
inter do.et agn.& deciſio.Neapol.40. caſus eſt
iſte col.5.uer.uideamus an ſit. et iterum deciſio.
139.magna fuit, col. 2.uerſ.et ideo dicendum.
Hippo.Marſi.in repet.in rubr. de fideiuſſor. nu.
21.et ſing.158.hodie communiter. Bene.Barz.
ī tractatu diſcuſsio.ī 14.queſt.prin.Frà.Balb. qui
et id dicit ſing.in repe.l.Celſus,col.29.uer.circa
huiuſmodi queſtionem.ff.de uſucap.Carol.Rui.
conſ.172.circa primum,col.1.nu.3.lib.9.et cōſ.
77.ad ea quæ proponuntur,col.2.verſ.dubium
igitur,lib.5.Matth.Afflict.in c.ſi facta.col.3.nu.
25.tit.ſi de feud.fuer.contr.inter domi.et agnat.
Steph.Bertr.conſil.379.nou potuit,col.a.lib.2.
& conſ.210.legitur in inſtrumento,lib.3.Boëri.
qui dicit ita fuiſſe iudicatum in curia Burdigaleu
ſi,deci.182.& per ſupradicta,ad fi.Celſus Hugo
iu tractatu clauſularum, uume. 257. omnia
bona.Ludo.Gozad. conſil. 42. in caſu propoſi-
to, colum.3.uer.3.quotieſcunq; et Hiero.Grat.
conſ.42. licèt primò rem dubiam,col.2. uerſic.
ſecundò principaliter, & ſeq. lib. 2. & Franc.
Ripa in rub.ff.de interdict. col.3.ver. circa ſe-
cundum, & iterum uerſ.circa vltimum.

55 At id nonnulli intelligunt procedere,cùm
ſimplex cōſtitutū, ſine precario interuenerit,ſe-
cus ſi cum precario,ob id quòd (vt ſuprà dixi-
mus) ſimplex conſtitutum transfert omnem
poſ-

Si modò ſimplex ſit, & non cum precario.

poſſeſſionem,& ciuilem,& naturalem:cum precario, ciuilem tantùm, ſecundum ea quæ diximus ſuprà nu.4.illud autem. Ita enim voluiſſe videtur Rapha. Com.in d. l. exitus, & apertiùs Barb.in c.vlt.col.pe.de precar. & Cor.d.cóſ. 55. quo loco nuper citauimus, lib.3.per tex.in d.l. vlt.ff.de acq.poſ.in qua exprimuntur illi,qui nullo modo poſſident:& ſubditur clauſula generalis, vel alius quiſpiam,quæ debet intelligi de alio ſimili,qui ſcilicet nullo modo poſſidet,ex natura illius dictionis,alius, quæ implicatiua eſt ſimilitudinis,gl.in l.ſi fugitiui,& ibi doc.C. de ſeruis fugit.& in l.quidam relegatus , in verbo,amicis. ff.de reb.dub.de quibus poſteà dicemus. Tandē tamen ipſe Corn.de hoc dubitat,propter multos ex his quos ſuprà citauimus , qui idem tenent in precario,vt in ſimplici cóſtituto.De quo tu omnino vide Fran. Rip.vbi ſuprà , in fi.præced.ver.

56 Quid, quòd ſunt qui ſimpliciter tenent, id nullo pacto procedere , nec in ſimplici quidem conſtituto,ſcilicet Fran. Are.in d.l.exitus , col.2. ver.ſecundus caſus eſt:nam(vt ipſe dicit)d.l.vlt. non loquitur,nec habet locum,quando detinēs noſtro nomine,verè tradit alteri poſſeſſionem: quia tunc nobis haud dubiè præiudicat,vt dicūt gl.& doct.ibi.& in leg.ſi colonus.ff.de acq.poſſ. Sed loquitur ea l. vlt. quando quis negligentia vel dolo dimittit poſſeſſionem , vt alius eam occupet : quo caſu non perditur ciuilis poſſeſſio , ſed naturalis tantùm, propterquà agit cōdictione ex d.l.vlt.Cùm igitur leges veteres dicāt ꝙ detinēs noſtro nomine poteſt nobis auferre poſſeſſionē tradendo alij,nec inducant aliud remedium contra poſſeſſorem, ſed tantùm contra tradentem , per l. Pomponius.ff. quib.mod.vſusfruct.amit. non videtur ea lex vlt.loqui in hoc caſu.

De eadem re. 57 Quod ſi quis,inquit,dicat nouum illud remedium condictionis ex d.l.vlt. habere locum & in hoc caſu : quia non agatur de correctione iuris antiqui,ſed de extenſione noui remedij,qđ de iure antiquo non erat productum, ſitq; eadē vtriuſq; ratio.l.à Titio.ff.de verb.obli.& l.non poſſunt,& ibi no.ff.de legibus.Huic reſpondendum dicit,quòd vbi ille,cui facta eſt traditio,certò ſciebat tradentem eſſe ſimplicem detētorem, & non poſſeſſorem,illa obiectio poſſet admitti. & item fortè ſi ſcire debebat , eſt enim tunc capiens in dolo , vel in lata culpa , & ideo ſimiliter tenebitur ex d.l.vlt.

Dolus maior in committendo, quàm in omittendo. 58 Et id quidem(vt ille ſubdit)confirmatur: quia ex parte illius detentoris alij rem tradētis, maior eſt dolus, quādo eſt adhibitus in committendo,ſcilicet tradendo rem: quàm in omittendo,ſcilicet negligēdo,vel dimittendo.l.ſi ex cauſa.§.nunc videndum,& ibi no.ff.de dolo malo. Cui adde (quantum ad hanc rationem) gl.in l.ſi mora.ff.ſolu.mat.& ibi Bal.qui eam aureis literis ſcribendam dicit,Imo.Pau.Caſt.& Fran.Rip. & aliam gl.in l.2.ff.de S.C.Sil.quam ſin. dicit ipſe Bal.in rub.de treug.& pace,in princ. & aliā quoque expreſsiorem in l.lege Cornelia.in verbo,cædem admiſiſſent.ff.eo.tit.de S.C. Silla.et è Theolo.Alex.Hales in 2.parte ſummæ , q.130. membro 6.& 4.ſeq. membr.& D. Tho. 2.2.q. 79.art.4.& alterū D.Bonauē.lib.2.ſentē.d.4.art. 1.q.1.& latiſsimè alicubi dicemus.Et hoc caſu,vt redeamus ad Are.procedit communis illa opin.

59 Sed vbi ille,qui recepit rem ex traditione, poteſt probabiliter ignorare tradentem,poſsidere nomine alterius,non eſt eadem ratio extendēdi d.l.vlt.ad caſum noſtrum:nam in ead.l.ille qui occupat poſſeſsionem vacantem , nemine ſibi tradente , in culpa eſt l.vlt.C.vnde vi.quæ culpa ceſſat in hoc caſu , cùm quis tradit vel realiter vel per conſtitutum propter probabilem errorem. l. vlt. & ibi not. ff.de adul. Hæc propemodum Fran. Are.quem ſequitur Io.Monteſe. in rep.l.ſi is qui pro emptore , char. pen.colum. 2.ff.de vſuca. & Hiero. Gratus conſ.36.viſo proceſſu , ac diligenter,ad fi.lib.1. *De eadem re.*

60 Cui ſtatim occurrit Claudius Aquē.quem Seiſſellum ſæpe voco in d.l. exitus.col. 1.ver.ſed Are.hic expreſsè,dicens quòd licèt d.l.vlt. non habeat locum in noſtro caſu , quantùm ad id , vt retineatur poſſeſsio ciuilis per dominum , tamen quantùm ad hoc , vt ſubueniatur domino , qui perdidit poſſeſsionem,vt eam recuperet, locum habere debet,ar.l.colonus,& l.cùm fundū. ff.de ui,& ui arma.de quo tamē pollicetur ſe dicturum in l.peregrè.§.quibus.ff. de acq.poſ.quo in loco idem concludit poſt alios multos, vt ibi videre poteris.Et ita nō obſcurè manet in communi opi. Pro qua etiam facit vltra illum , ꝙ ſi cōſtitutarius poteſt ui, & propria auctoritate tertium,qui rem occupauerit, rectà deijcere,& ſuā ſibi poſſeſsionem aſſerere,ac uindicare poteſt,ut diximus ſuprà nu. 42. ei autē qđ diximus & ſeq. Quantò magis id poteſt,intentato iudicio aduerſus hunc tertium? arg.d.l.3.C.de pign.

61 Nec ſolus tamen fuit Are.in ea opin.aduerſus illam communem ſententiam. Nam & eiuſdem quoque opi.fuit Barb.conſ.28.ſcripſit belliſsimè,col.1.& ſeq.lib.1.Eam enim inquit , eſſe regulam generalem, vt creditor agere non poſſit contra tertium , niſi prius excuſſo debitore. per d.authen. hoc ſi debitor. C.de pigno.nec ei regulę obeſſe d.l.ult.C.de acq.poſſ.Ea enim nuncupatim loquitur in ſeruo, procuratore, colono & inquilino, qui non poſſident,ſed tantùm detinent nomine,ac ad commodum , & vtilitatem domini.Ideoq; ſi interuertunt poſſeſsionem domini,poteſt idem dominus rectà intendere condictionem ex ea.l.ult.non excuſſo ſeruo,procuratore,colono,inquilino:quia in alium tranſtulerunt id quod detinebant ad utilitatem domini: ideo non mirum,ſi non ſit neceſſe eoſdem tranſferentes diſcutere. At hic loquimur in in debitore qui licèt transferat poſſeſsionem per conſtitutum , vel precariū : tamen creditor conſtitutarius ſibi non poſsidet ſimpliciter , ſed debitori, *Alij opin. illius contraria.*

et ad

&ad eius utilitatē.l. ſerui nomine.ff.de vſucap. & l. ſciendum §.creditor.ff.qui ſatiſd. cog. & dicemus infra io 29.limita.nu.8.ſcio autem.

De eadem re.

62 Nec debet,vt ille ſubdit,ea.l.iuris commu nis correctoria,aut certè exotbitans trahi ad alios caſus,ſiue perſonas,quàm de quibus locuta eſt, per iura vulgaria illic ab eo citata, quæ non neceſſe eſt huc aliter afferre. Præſertim cùm eadem lex loquatur de domino,cùm dicit,nihil penitus domino præiudicij generetur. At certū eſt creditorem non eſſe dominum, ac nec poſſeſſorem quidem, vt diximus, ergo in eo oon poteſt habere locum d.l.loquens in domino.Nec enim lex,aut quæuis alia diſpoſitio poteſt trahi ad caſus,aut perſonas quibus verba ipſius adaptari non poſſunt.l.4.§.toties ff.de dam.infect.cum alijs multis concord. à me adductis in repe.l. ſi vuquam,in verb.libertis.ou.2.nam & vbi. C. de reuo.don.Etiam ſi verba diſpoſitionis, (vt hoc quoq; addas) pro maiori parte conuenirent, ex ſententia. Hiero. Grati. conſ. 63. ex themate, col.2.verſ.quintò confirmatur.lib. 1. per not. à Iacob. But. Sal. & Fulgo. in l.mancipia.C.de ſer.fugit.cum ſimil.

De eadem re.

63 Nec obſtat, vt dicit idem Barb. quod ea.l. poſt eos, quos ſuprà diximus, ſcilicet ſeruum, procuratorem, colonum ſubiungit, vel quiſpiā alius,quibus verbis innituntur plurimi,quos pro cootraria parte adduximus. Nam per huiuſmoverba non poſſumus alias perſonas iotelligere, quàm ſimiles præcedentibus expreſſis per text. quem dicit valde ſing.in d.l.ſi fugitiui. iuncta gl. vlt.C.de ſeruis fugit.vbi cùm tex.dixiſſet,aut metallo dentur aut qualibet alia pœna afficiantur, addit gl. ſimil. Cui adde & aliam gloſſam in d. l. quidā relegatus in verbo,amicis. ff. de reb.dub. & in c.ſedes,de reſcrip.& Bal.conſ.395. pro domino Dinaldo. col. 2. verſ.certè conſiderentur. lib. 2. vbi dicit hanc dictionem ſignificare ſimilitudinem qualitatis, cum diuerſitate ſubſtantię. Et id quidem probè nouit Diuus Hieronymus in apologia contra Rufioum.Miror inquit,te hominem prudentiſſimum, non intellexiſſe compoſitionis artem meæ. Quando enim dico,ita tamen vt non iuxta aliam hæreſim omnes in vna ętate poſiti ſint,id eſt omnes in angelos reformē tur: oſtendo & ea quibus diſputo, eſſe hęretica.

De eadem re.

64 Quòd ſi quis prætereà obijciat eam l.vlt. noo ſolùm loqui de domino,ſed et de eo quoq;, circa quem oegligenter, vel dolosè alius verſatus ſit,vt, ſcilicet oon tantum in domino,ſed & in alio procedat.Sciat & huic obiectioni reſponderi ex alijs verbis eiuſdem legis,quæ ſunt huiuſmodi,per quem licentia eſt nobis poſſidere corporaliter. nam ex his verbis intelligis eā l. loqui in eo,qui ſimpliciter poſſidet per alium. Creditor autem (quod iam diximus) oon poſſidet ſimpliciter,nec ſibi,ſed ad vtilitatē debitoris.Cęterū ea l.ad fi.ita loquitur domino rei, vel ei, qui ad eam detinendam præfatas tranſmiſerit perſonas. Et ſic non poteſt intelligi in debitore alienante, qui non eſt tranſmiſſus ad detinendum:ſed in eo tantum intelligitur, qui erat ſolùm detentor, & qui dolosè, vel negligenter tranſtulit poſſeſſiooem in alium.Debitor autem nō eſt ſimplex detentor, ſed percipit,& fructus ſuos facit: & propriè,ac effectualiter,vt ipſe loquitur, poſſidet, cùm fructus ſequantur poſſeſſorem l.litibus. C. de agric.& cēſit.lib. 11.cùm ſi. Hęc ferme Barb.

An ſuperior opin. procedat, mortuo conſtituente.

65 Verùm vtcunq; ſit, illud tamen non omittendum ducimus,Ro. d.conſ. 189. ſuper primo quæſito,paulò ante fi.illud quod ſuprà diximus ex communiori noſtrorum calculo, ſcilicet creditorem conſtitutarium agere poſſe contra tertium,debitore non excuſſo intelligere,vt procedat durante conſtituto, vel precario, non etiam eo finito,per mortem conſtituentis, per l.cùm precario.§.precarij.ff.de preca.& c.vlt.extra,eo.tit.Et idem voluit Corn.conſ. 190. ad euidentiā præmitto,col.1.verſ.item eſt præmittēdum, lib. 1.Iaſ.qui id ſing.dicit in d.§.item ſi quis in fraudem,char.10. in paruis, verſ.3.limitatur, ad fi. Inſt.de actio.& Hiero.Gratus conſ. 63.viſis elegantiſſimis dubijs,col.4.uerſ. ad quintū reſpondetur,lib.2.Et bene facit quod ſcribit Ang. in d. l.ult.col.item ult.uerſ.tu autem ſequendo, C.de acq.poſſ.per l.ſi de eo.§.1.ff.eo.tit.

De eadem re.

66 Tamen contrarium ex diametro tenuit Claud.Aquen.in d.l.exitus.ff.eo.tit.quia licèt,inquit,finiatur precarium morte rogantis, oon tamen extinguitur actio nata ex eo cōtractu,ut dicit gl.in d.§.precarij. Nec ſimiliter finiri poteſt actio,quæ ſemel competit creditori ad recuperandam poſſeſſionem. Imò licèt accipiens precarium,decederet,nulli tradita poſſeſſione, tamen concedens non amitteret poſſeſſionem, niſi in apprehendenda naturali poſſeſſione negligens fuerit,ut etiam not.in d.l.ſi de eo.§.1.Sed tu hic omnino uide quæ dicam infrà in 13.amplia.vbi latè tracto, an precarium finiatur morte conſtituentis, & rurſum in 21.limita.ex quibus facilè intelliges,quid hic diceodum ſit.

Quid,ſi ſtatutum ſit vt fiat excuſſio.

67 Sed & ſecundò modo intellige,& ſing. vt ſcilicet,agi poſſit contra tertium poſſeſſorem nō excuſſo debitore, niſi tamen ſtatuto cautum eſſet, vt fieret excuſſio,ante quàm agi poſſit contra tertium: nam licèt id ſtatutum non exprimat: etiamſi interuenerit clauſula conſtituti, tamen ita debet intelligi,vt non obſtante ea clauſula debeat fieri excuſsio,vt ſcilicet ī forma,et ad vnguē ſeruetur ſtatutum.Ita enim ſolus omoium quorum ounc memioi,voluit Alex.d. conſ. 83. viſo proceſſu,ad fi.lib.6.allegās l.cum hi.§.ſi prętor. ff.de trāſact.& l.qui Romę.§.Flauius.ff.de uerb. oblig.& c.cum dilecta,de reſcrip.& not. à Bald. & Imo.in l.1.ff.de lib.& poſthu.Cui & aliam rationem addere potes, quòd ſtatutum ita debet intelligi, ut aliquid addat iuri communi, ex plurimorum ſententia, quos tibi latè cumulaui in noſtro tracta.Retractuum,tit.1.§.9.gl.2.nu. 56.

con-

contrarium tñ, de quo & nos copioſiùs dicemus in noſtro tractatu, cui titulus erit, Nihil fruſtra.

Vendens rem alienam furtũ non committit niſi tradat.

68 Sed & ex iiſdem fontibus illud exit, quòd cùm furtum dicatur contrectatio rei alienæ, l. 1. ff. de fur. ideoq́; fieri non poſſit ſine contrectatione, l. poſſideri. §. ſi rẽ. ff. de acq. poſſ. proptereaq́; quis ſimpliciter vendendo rem alienam furtum non committit, niſi eam tradiderit, vt voluit gl. no. in l. item ſi res, in prin. in gl. magna, ad mediũ & ibi Barto. ff. de alie. iud. mut. cauſ. fac. & gl. in l. ſi ſeruum veſtrum. C. de furt. Ideo ſi quis vendit ſcienter rem alienam, & ſe conſtituit poſſidere pro emptore, furtum committit, vt voluit Sali. in d. l. ſi ſeruum veſtrum. & ſequitur, & dicit not. Iaſ. in d. §. ſi rem. colum. 2. in 2. lectu. Sed tu hic omnino vide quæ dicam in 26. limitatione, num. 3. item cùm ſcienter, & iterum nu. 7. quantùm verò ad ſecundam.

69 A quo non longè illud diſſidet, quòd ſi is qui ſe conſtituit, vel ſimpliciter, vel precariò poſſidere nomine alterius, nolit ei cui ita conſtituit, rem reſtituere, cenſetur eum ſpoliare, poteritq́; contra eum agi remedijs aduerſus ſpoliatores competentibus, l. vlt. verſ. & contra, vbi Bart. no. ff. de precar. & l. non ab re. & ibi etiam Bart. & Bald. C. vnde vi. glo. in l. ſi pignore, in verbo, retinetur. ff. de pign. act. & latè Matthe. Afflict. qui alios citat, in deci. Neapol. 40. caſus eſt iſte referente domino, num. 14. & in c. 1. §. ſi facta, col. 2. ver. adde ad prędicta. tit. ſi de feu. fuer. contro. inter domi. & agnat. Ad quod etiam vide quæ dicam infrà in 21. ampliat.

An autem poſſit propria auctoritate expelli.

70 An autem poſſit illum propria auctoritate expellere dubitatum eſt, id enim negat Inno. in c. bonæ, le 2. in verbo, requiſitis, de poſthul. prælat. quia negatione, inquit, fit res dubia. At Bal. in l. 2. col. 5. in 10. quęſt. C. de ſeruit. & aqua. id Inno. dictum tum demum eſſe verum dicit, ſi de eo penderet iudicium à ſpoliato intẽtatum: nam cùm actor elegit viam iudicij, videtur fuiſſe meticuloſus, & ad viam facti redire non poteſt, vt ex eo etiam diximus ſuprà nu. 39. ſed id tamen. At ſi non erat controuerſia in iudicio mota, negatio verbi nihil operatur, quominus verus poſſeſſor ſibi ius dicere, & poſſidere poſſet. l. ſi ſeruus. C. quod cum eo. Niſi poſſeſſio ſit interuerſa. l. colonus & l. cùm fundũ. ff. de vi, & vi arma. Hęc ille; quem & tu vide in l. 2. col. 2. verſ. quæro, an dominus, & in 2. ſeq. quæſt. C. de iure emphyt. & quæ diximus d. verſ. ſed id tamen & 2. ſeq.

71 Illud quoq; ex eo fit, quòd ſi venditor conſtituerit poſsidere rem venditam pro emptore, nunquam currit præſcriptio contra hunc emptorem, quandiu is qui ita cõſtituit, eam rem tenet, iuxta l. malè agitur. C. de præſc. 30. vel 40. an. Et ita quidem reſpondit Bald. conſ. 369. venditor ſe conſtituit, ad fi. lib. 5. & ſequitur Fabia. à monte S. Sabini, qui tamen illud conſ. non deſignat, in tractatu de empt. & venditi. in 6. q. prin. col. 14. eiuſdem quæſtio. verſ. ſecundò quia non currit. Cui adde quod idem voluit ipſe Bald. in d. §. ſi facta, col. 2. verſ. pone vendo tibi, & ibi poſt eum Matth. Afflict. qui id dicit no. col. 3. nu. 21. d. tit. ſi de feu. fuer. contro. inter dom. & agna. & Barb. in c. vlt. col. pen. de preca. Sed tu hic vide quæ dicam infrà in 20. limit.

Miſſus in poſſeſſionem bonorum debitoris, oblata ſatiſdatione cedit poſſeſſione.

72 Et illud autẽ, quòd ſi quis miſſus fuerit in poſſeſsionem bonorum debitoris contumacis, pro modo debiti, & expenſarũ, ſecundum l. cum proponas. C. de bonis auctor. iud. poſsid. & c. quoniam frequenter. §. ſin autem ſuper. extra, ut lite non conte. is debeat recedere à poſſeſsione, oblata ſatidſatione, quia ſic ſatisfactum eſt iuri. Hoc tamẽ minimè procedit ſi debitor ſe conſtituerit poſsidere precariò pro creditore. Nam & ſi tunc propter obſeruandum iuris ordinem, deberet extra poſſeſsionem mitti: tamen ſtatim deberet etiam in poſſeſsionẽ reponi, arg. l. cũ debitoris, C. de iudic. & c. cum dilectus de cauſ. poſ. & proprie. Ita enim voluit Bal. in dict. §. ſin autem ſuper. col. ult. uerſ. ſed hic quæro ecce.

73 Sed & illud, quod ab eodem Bald. ſcriptũ eſt in l. traditio, col. 3. in 9. q. C. de act. empt. dum quærit, quia in ea lege dicitur, quòd uẽditor poſt moram traditionis tenetur ad fructus, an uenditor teneatur colere fundum uenditũ, antè quàm tradat? & ſi id non faciat, teneatur ad fructus, ac ſi coluiſſet? Et diſtinguit, nam aut uenditor obtulit rem emptori, & poteſt negligere culturam ipſius. l. ſi mora. ff. ſolu. mat. & l. ſi venditor ex hæreditate. ff. de act. empti. Aut non obtulit: & tunc refert, an ſit in facultate emptoris colere quia uenditor ſe conſtituit precariò poſsidere nomine illius, & idem dicendum eſt: aliàs ſecus, arg. l. uenditor. ff. de actio. empt. loquentis de cuſtodia. Et id dictũ pro ſing. retulit Alex. in l. ſi ſeruum Stichum. col. 2. uerſ. in glo. in uerbo, non faciendo. ff. de uerb. oblig.

De eadem re.

74 Salic. quoque de hac re loquens in l. poſt perfectam, verſ. ex his habes, C. eo. tit. de act. empt. ſi uenditor, inquit, ſimpliciter, id eſt, ſine precario conſtituerit ſe poſsidere pro emptore, & ita ſit liberatus actione ex empto, per not. in l. ab emptione. ff. de pactis, & diximus ſuprà nu. 7. ex illa autem, manetque apud eum tantùm ſimplex rei detentatio, & cuſtodia, nullamque habet ipſius adminiſtrandæ poteſtatem, ideo ad ipſius culturam non tenetur; cùm in nulla ſit mora per iura ſuprà allegata, quæ & ipſe citat. Sunt tamen, ne id omittam, qui tenent ſemper eſſe periculum emptoris, qui non petit rem ſibi tradi, ut per Bar. Alex. & alios in d. l. ſi ſeruus Stichum. & doct. in d. l. ſi mora.

75 Denique & illud, quod cum dubium ſit, an ualeat donatio omnium bonorum pręſentiũ, & futurorum, quoniam ea, (ut nonnullis placet) aufert liberam teſtandi facultatem: & ſunt multi eius ſententiæ, ut non ualeat ſi proceſſum ſit ad traditionem: quoniam dominium tranſtulerit, nec poſsit poſtea quicquam de illis teſtari,

ideoq́;

ideoq́; & ſi interuenerit conſtitutum,vel precarium,non valebit: quoniam poſſeſſionem tranſtulerit, ab ſeq́; abdicarit o mnem diſponendi facultatem. Ita enim voluit Ange. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, col. 2.verſ.quinimo & hic do.& ibi quuq; Imo.col. 3. verſ. & propter hoc dicit,non ſemel.& Ro.col.6.verſ.dicitur autem dominium.Ale.col.7.verſ. Roma hic circa hoc. ff.de verb.obliga.& apertius idem Ange. conſilio 179.viſis prædictis inſtrumentis.col. 4. verſ. concludo igitur.& verſ.vbi autem interueniſſet.

76 Vt tū non p̃termittā,quod à Pau.Caſt.ſcriptum eſt in l.1.§.ſi rem depoſitam.ff.depoſit.ꝙ cùm is,qui rem depoſitam vēdidit,& eam poſteà redemit in cauſam depoſiti,teneri eū depoſiti,et ſi ſine dolo malo res perierit, quia ſemel dolum commiſit, cùm vēdidit,vt ibi ſcribitur.In quam rem tamen requiritur traditio, aliàs non incideret in eam pęnam, ſecundum gl.Bar.& alios ibi. Certè in hoc ſufficit traditio facta per conſtitutū,vel precariū,vt ibi dicit ipſe Pau.Caſt. Quod nota ad ea quæ dicam infrà in 26.limit.

77 Nec quod à Bal. traditum eſt conſil. 478. quidam Franciſcus, col. 2. verſ.& modù ſic eſt lib. 1. quòd licet conditio in contractu appoſita impediat effectum ipſius contractus ante eius conditionis euentum.l.hæc venditio, in prin.ff. de contrah.empt.& l.grege,§.ſi ſub conditione. ff.de pig.cum ſi. Tamen nulla conditio impedit principium eſſentię contractus, ſi ventum eſt ad traditionem,per l.ſub conditione.ff.de ſolut. & l.1.§.1.ff.pro dote.In quam rem, ait ſufficit etiā ſimplex precarium,ſiue qualiſcūq; traditio,per tex.ſing.in l.ſi fundū.ff.de fund.dota. de quo & nos diximus in noſtris Retractibus tit.1.§.1.glo. 2.in verbo,*a vendu*,nu.30.quòd ſi prior.

SECVNDA PARS.

Prima ampliatio.

Conſtitutum & Precarium fictus tradendi modus.

1 AMPLIA multis modis hāc noſtram principalem ſententiam, qua dictum eſt transferri poſſeſſionem eſt conſtituto ſimplici, vel cum præcario.Primò quidem,vt licet conſtitutum,vel precarium ſit actus fictus,& ficta traditio,vt no.gl.in l.ab emptione,in verbo conſtituantur.& ibi doct.ff.de pac.& Bar. ī l.ſi is qui pro emptore, col.pen.in 7.eademq́; vlt.q.verſ.quid dicemus. ff.de vſucap.& in l.certè.ff.de preca.& Bald.in l.vnic.C.de ſuffrag.& in l.1.C.de vſucap. pro donato. & in c. cum veniſſet, col. 1.verſ.ibi cùm is poſſidebat,de reſt. ſpol. Corn.conſ. 343. in cauſa uertente col. 3. uerſ.verba autem prædicta.lib. 1.et conſ. 8.circa primum,col. 2. uerſ. ficta antē,lib. 2.et no.in l.qđ meo,in prin.et in l. interdictū.ff.de acq.poſ.cum infinitis ſimilibus.

2 Licèt igitur(ut repetam)conſtitutum,et precarium ſit ficta traditio: tamen ex eo transfertur uera,ac propria poſſeſsio,ac ſi uera traditio interueniſſet,per tex.nota.in d.l.certè.§.1.ibi,propriè poſſidere uideor,et ibi Barto. & Raph.Co.qui expreſſe not.et idem Bar.in d.l.ab emptione, in fi.et ibi quoq; Bald.ad fin.Ang.Raph.Fulg.ff.de pactis.et idem Bart.in d.l.ſi is,qui pro emptore, ubi ſuprà, & ibi etiam Imo.col.vlt.verſ.circa quintam & ultimam,et Iaſ.col.72.uerſ.ſecunda cōcluſio,ubi dicit ſing. in id tex.in d.l.certe,col. antepe.uerſ.tertiò pro iſta opin.Bald.qui et eum tex.dicit ſing.in l.unic.§.ne autem,uerſ.item nota quòd in omnibus C.de cadu.tol.et in l.1. col. 2.uerſ.decimò quęro.C.quā.lice.ab empt.diſce. et in l.1.C.de acq.poſ.ubi in addi.ex illo tex.no. quòd licèt modus acquirendi ſit fictio, acquiſitum tamen eſt ueritas,et ſubſtantia,& in c.1.§. item inueſtitura,tit.de no.ſeud.Ioan.And.in addi.Spec.tit.de empt.et uend.§.1.uerſ. & not. ꝙ expreſsè,in addi.incip.hic dubitatur. Salic. in l. 1.ad fi.C.per quas perſo.nob.acq.Ange.cōſ.339. Sempronius,in prin.Io.Bapt.Petrus gener Bart. in tract.de arbitr.lib.1.c.11.in fi.Antonius in d. c.cum veniſſet, col.3.uerſ.et nota, quòd ſi aliquis, & ibi Pan.col.3.verſ.de quo multùm,de reſti.ſpol.Idem Ant.conſ. 34. caſus emphyteuta uendens.et ipſe Pan.in c.2.col.ult.verſ.ſextum exemplum,in fi.de conſuet.ubi & illum tex. in d.l.certè,dicit no.Pau.Caſt.Ro.et Alexan.in d.l. quod meo,in princ.ff.de acq.poſſ.Ang.Aret. in d.§.per traditionem,col.1.ſed ru aduertas, Inſt. de rer.diui.et in 1.actionum col. 5.uerſ.quæro, ſit inſtrumentum.vbi dicit ſin. et ibi quoq; Iaſ. ch. 13.in paruis, verſ.item diligenter aduerte, Inſt.de actio. Alex.conſ.83.uiſo proceſſu, col.2. in fi.l.6.repetito inter conſ.Fran. Curt.Senioris, conſ.22.Corn.conſ.89.uiſo ſuprà ſcripto,col.2. uerſ.cùm itaque,lib.3.et conſ.183.licèt diſcuſſa, col.3.verſ.nec ob.ſi dicatur lib.3.& conſ.216. in cauſa uertente,col. 1.eo.lib.3.et conſ.235.uidetur in hac conſultatione,col.2.ver.uideamus itaq; ad fi.eius uerſ.eo.lib.3.et conſ.40.uiſo proceſſu,col.2.uerſ.his tamē nō ob.ī fi.eius uerſ.lib. 4.Barb.in c.2.col.antepe. uerſ. ſed dubito utrū, de conſuet.ubi id dicit generale in omni poſſeſſione, quæ per actus fictos quæritur.& conſ. 8. ſapiēter,col.15.uerſ.et adduco.lib. 2.Guid.Papa deciſ.Delph.356.quot et quos effectus,in primo effectu,in fi.& in ſtatuto, ſi quis per literas, in verbo,poſſeſſio,col.4.uerſ.ſecundus effectus et conſ.192.ex facti narratione, in fi.Soc.et Iaſ.in utraq; lect.in l.1.§. ſi iuſſerim uenditorem. ille quidem col. 1.hic 2.verſ.quid tenendum.ff. de acq.poſſ.et idem Iaſ.in l.generaliter,in 1.no.eo. tit.in 2.lect.et in l.ſi quis ante,poſt prin.eo.quoque tit.etiam in 2.lect.et conſ.147.præſens conſultatio,col.8.uerſ.item per conſtitutum, lib. 2. et conſ.148.uiſo proceſſu.col. 2.uerſ.item non eſt probatum,lib.4.Card.Alex.in c.1.§.callidis, col. 1.

col. 1. tit. de prohibit. feud. ali. per Frid. Iac. à S. Geor. in tract. ſeu. in verbo, & cum pacto de nõ alienãdo, col. 2. verſ. ex hoc infertur, in fi. Carol. Rui. conſ. 224. proſequendo, col. 2. nu. 4. lib. 1. Philp. Dec. in l. contractus, col. 5. ver. & notandum eſt. ff. de reg. iur. & conſ. 153. in effectu quęritur, col. 2. Fran. Barb. in repe. l. Celſus, col. 28. verſ. ſucceſſiuè quæritur, ibi, & pro intellectu. ff. de vſuc. & in tract. pręſcrip. in 5. parte 3. partis in 5. q. verſ. & nota ꝙ poſſeſſio. Stepha. Bert. conſ. 174. ex progreſſu, col. 1. lib. 2. & Fran. Ripa lib. 1. reſpõ. c. 1. nu. 88. Alcia. in l. alienatum, in prin. de verb. obli. Fran. Loaz. in repe. l. filiusfami. §. Diui. char. 15. verſ. vnum tamen ff. de leg. 1 Et id eſſe generale in omnibus fictis traditionibus, vt, ſcilicet, ex illis vera poſſeſſio transferatur, tradit Ro. in l. traditionibus, col. 1. C. de pact. per l. prædia, & ibi not. per Bar. ff. de acq. poſſ.

Alij text. id probantes.

3 Et ad hoc quoq; præter d. l. certè. §. 1. ff. de preca. quæ ſolet in id quotidie allegari, facit tex. in dict. l. quod meo, in prin. ff. de acq. poſſ. in illis verbis, is poſſidet. in quibus quidem verbis illud animaduertendum, quod dicitur, poſſidet, quod eſt verbum veritatis, non autem dicitur, poſſidere videtur, vt etiam ibi adnotarunt Bar. in fi. Pau. Ca. Ro. & Alex. ſtatim à prin. Et alius tex. in d. c. cũ veniſſet, in fi. de reſt. ſpo. vbi ita ſcribitur, cùm is poſſideat, cuius nomine poſſidetur. Et in c. ſi diligenti, de præſcr. ibi is poſſidere dicitur, cuius nomine poſſidetur. Quos etiam text. in id expendit Iaſ. in d. l. generaliter. ff. de acq. poſſ. qui ob id dicit poſt Soc. ibi, quod verbum videtur, quo is tex. vtitur, non ſemper denotat fictionem. & idẽ Iaſ. in dict. l. ſi is qui pro emptore, col. 72. verſ. adde in quantum. ff. de vſucap.

4 Proptereaq; multi ex his, quos ſuprà verſ. ab hinc 2. citauim⁹ expreſsè, veluti cõceptis verbis voluerunt, eam poſſeſſionem ita, vt diximus, tranſlatam ſcilicet per conſtitutum ſimplex vel precarium, compræhendi, intelligiq; ſub ſtatuto ſimpliciter loquente de poſſeſſione: veluti ſit vera, & propria poſſeſsio, aliàs enim in ſtatuto non compræhenderetur. Eius enim ſentẽtiæ inter cæteros fuit Ang. Aret. in d. §. actionum, quibus locis ſupra citauimus, Inſtit. de actio. & Guid. Pap. in d. ſtatuto, ſi quis per literas, vbi ſuprà, dum loquitur in materia ſtatutaria.

5 Nec deſuerunt tamen, qui contrarium dicerent, videlicet huiuſmodi poſſeſsionem conſtitutitiam, ſiue precariam non eſſe veram ac propriam, ſed fictitiam, & impropriam. Nam & id voluit Alex. ſibi contrarius in addi. Bar. in d. l. ſi is qui pro emptore. & Barb. conſ. 58 ſapienter dixit Pſalmiſta, col. pe. ver. & ex iſtis ſublatum eſt, lib. 2. & Iaſ. ſubobſcurè in d. l. ab emptione, in fi. ff. de pact. quo in loco atque etiam in dicto. §. actionum, Inſt. de act. dicit hanc quoque partem tenuiſſe Bal. in d. l. vnic. C. de ſuffrag. & in d. l. 1. C. de uſuc. pro dona. idemq; videri voluiſſe Bar. in d. l. Titia, col. vlt. ver. quid ſi do fundum meũ pro arris. ff. de verb. obl. Licèt tamen ipſe Bart. ibi nec voluit, nec voluiſſe uiſus eſt, ut qui nihil de hac re priuatim dicat, prælterquam ꝙ conſtitutum, non ſufficit in eo caſu de quo loquitur, & de quo poſtea dicemus in 10. limitatione iterumq; in 26. limitat. nu. 4. deniq; qui arras. Nec item Bal. in dictis locis id voluit, ſed illud tãtùm, quod conſtitutum eſt ficta traditio, quod & ex eo, & alijs multis diximus ſuprà nu. ab hinc 5. & nemo negat. Sed an ex eo transferatur uera an ficta poſſeſſio, non aperit in illis locis,

Intellectus l. certè. §. 1. ff. de prec.

6 Illud tamen dixerim, illum tex. in d. l. certè. §. 1. ff. de prec. quo omnes innituntur ad probandum hãc poſſeſsionem eſſe ueram & propriam, uix ad id quicquam facere. Nam illud tantùm dicit, quòd ſi procurator meus, me mandante, vel ratum habente precarium rogauerit, ego precariò propriè habere dicor. Hæc enim ſunt uerba eius legis quæ nihil aliud ſignificãt, quàm quòd ſicut is rogauit precariò, habet, ut dicitur in l. 2. in princ. & in l. in rebus. §. meminiſſe, eo. tit. cum ſi. ita & is cuius nomine procurator precariò rogauit quaſi dicat nihil intereſſe, an tu per te precariò roges, an alius te mandante, uel ratũ habente. Et ita ſcienter intelligit eũ tex. Bal. in d. c. 1. §. item inueſtitura, tit. de notis feudo. vbi tñ loquitur de nũtio. & in c. bonæ. col. 2. uerſ. Bert. colligit, de appella. ubi per eũ tex. dicit quod in ijs, quæ ſunt facti, & per aliũ plenè acquiruntur, is qui per alium poſsidet, ipſe verè intelligitur poſsidere, non per fictionem, id eſt, (vt clariùs intelligas) ipſe peræquè uerè poſsidet, ac ſi ipſemet in poſſeſsione eſſet, ac rem detineret. Et idẽ quoq; Bal. in tracta. de pactis, char. 7. col. 2. uerſ. iuxta hoc quæro. & conſ. 234. decretum, col. 2. lib. 1. & iterum conſ. 242. quia ueritas ſtat, col. 2. eo. lib. 1. & Iaſ. in d. l. ſi is qui pro emptore, in d. uerſ. ſecunda concluſio. Et (quod plus eſt) ſatis ex intelligis eum textum non loqui de eo, cui factũ eſt precarium, ſed è diuerſo de eo qui facit, qui ſcilicet rogat precariò, & ita transfert poſſeſsionem in eum cui facit, & tamen poſsidet. de quo & tu vide quæ dicam infrà in hac eadẽ parte 2. in 26. amplia. nu. 2. hanc autem ſententiam.

De eadem re principali.

7 Porro pro poſteriore illa opin. quæ dicit, hanc poſſeſsionem tranſlatam per conſtitutum, vel precarium eſſe fictam uidetur facere tex. in d. l. generaliter, ff. de acq. poſſ. cuius hæc verba ſunt, generaliter quiſquis omnino noſtro nomine nobis volentibus ſit in poſſeſsione, velut procurator. hoſpes, amicus, nos poſsidere videmur, nam verbũ illud videmur, ex ſua propria, & natiua natura fictionem denotat, l. 1. §. deieciſſe. iũcta gl. in uerbo, uideor. ff. de vi & vi arma. et l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. et l. ſi quis fundum. ff. de contrah. empt. Bar. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuca. Fran. Aret. conſ. 154. eximie domine, col. 2. et doct. ubiq;. Niſi diceres poſt Soci. et Iaſ. in d. l. ſingularia, ut etiam ſuprà diximus, ꝙ in eo loco id uerbum, eſt expreſsiuum veritatis, vt

ſæpe

ſæpe aliàs eſt, vti etiam no. Bar. in d. l. is qui pro emptore. ff. de vſuc. Vel etiam vt dicit idem Soc. φ fictio ibi denotetur, reſpectu poſſidendi: quia quod fit ab hoſpite, conductore cōſtituente precariò, aut procuratore nomine domini, non dicitur dominus verè facere, licèt verè poſſideat: ſed fictè facere videtur, vt no. in d. §. deieciſſe. Mihi verò, (vt verū fatear) vis probabile eſt, vt ex ficto actu traditionis poſſeſſionis, vera ac propria poſſeſſio transferatur. Nam quomodo, quod fictum eſt, operari & producere poteſt verum, & proprium effectum? quod item fictum eſt, dare rem non fictam? arg. l. traditio. ff. de acq. rer. domin. Tamen alia opinio communior eſt, & eam etiam ſequi ſolemus.

II. AMPLIATIO.

1 Amplia ſecundò, vt hæc ſibi locum vendicent, non tantùm cùm quis ſe conſtituit poſſidere pro alio, ſed & cùm confitetur ſe id facere ēt ſi id aliter non faciat: quia per huiuſmodi ſimplicē confeſſionem, nō ſecus atq; per ipſum verum conſtitutum, transfertur poſſeſſio. Id enim voluit gl. no. in d. l. ab emptione, in verbo, conſtituantur, poſt prin. & ibi Bald. qui eam dicit ſing. in vtraq; lect. Ang. Raph. Fulg. Lud. Bolo. in nouis interpre. Iaſ. & Iac. à S. Geor. ff. de pactis. idē. Bal. in l. 1. circa mediū, & Cępol. col. vlt. C. de vſuc. pro dona. ipſe Bal. in l. traditionibus, col. 1. C. de pactis, & in l. cùm falſa. col. 1. verſ. tertiò oppono. poſt Cin. ibi in 4. qſt. C. de iur. & fac. igno. & in l. 2. col. 8. verſ. ſed quid ſi quis. C. de ſeruit. & aqua. & in l. 1. col. vlt. C. quan. lice. ab empt. diſcede. & in l. vnic. col. 15. verſ. quæro, ſi corā iudice. C. de confeſ. vbi; & illam dicit ſing. & in l. licèt, col. 1. & ibi quoq; Ang. col. item 1. C. de acq. poſſ. & idem Bal. in l. cùm nemo, col. 2. eo. tit. & in l. vlt. col. pen. in 8. quæſt. C. de edict. diui Adr. toll. & in c. bonæ. le 2. verſ. ille qui precariò, de poſtul. prælat. vbi & illā dicit ſing. & conſ. 397. caſus talis eſt, lib. 1. & conſ. 266. in cauſa Petri, verſ. præterea gl. dicit, lib. 3. Alber. in l. error, col. 2. verſ. quando autem noceat. C. de iuris, & facti igno. Raph. Co. in d. l. quod meo, col. 2. verſ. & circa primum. ff. de acq. poſ. Alex. in d. l. interdū, in prin. col. vlt. ff. eo. tit. Ang. Are. in §. per. traditionem, col. 1. verſ. ſed tu aduertas. Inſt. de rerū diui. Barb. in c. vlt. col. pe. de precar. Vitalis Cāb. in tract. clauſul. §. enunciatiua verba confeſſionis, col. 9. Lafran. Oria. in rep. c. quoniam cōtra falſum, in materia teſtiū, quo loco de probatione poſſeſſionis diſſerit, de proba. vbi & illam gl. dicit ſing. Lud. Bolo. qui & illam dicit ſing. in ſuo repert. tex. & gl. ſing. in verbo poſſeſſio. Stepha. Bertr. conſ. 4. pārū refert. nu. 16. lib. 2. & conſ. 122. olim fuit, ou. 6. lib. 3. & bene facit quod ſcribit Spec. tit. de confeſ. §. nunc videndum, verſ. ſed quid, ſi confiteor.

De eadem re. 2 Et quanquā ea glā multis pro ſing. citatur, vt patet ex iis, quæ diximus: tamen eſt alia ei omnino ſimilis, in l. 2. in verbo, tradita. C. de acq. poſ. vbi Bal. ipſe, qui inter cæteros illā priorem vbiq; dicit ſing. & Ange. eam adnotant, & eam quoq; Ang. ſing. in eo, vt iſta confeſſio poſſidendi nomine alterius ſimpliciter operetur tranſlationem poſſeſſionis, etiam ſi dictio, precariò, adiecta non fuerit. Ex quo ſatis intelligis verum eſſe, quod à Catone Sacco, legum interprete celeberrimo dictum fuiſſe refert Barb. alicubi, in tit. ff. de verb. oblig. illum debere ſuperare memoriam Themiſtoclis, ſiue Mithridatis, qui textum aut glo. dicit ſingulares.

3 Sed (ne tu hic decipiaris lector amantiſſime) hæc velim intelligas procedere, quæ diximus de confeſſione conſtituti, cùm ſcilicet quis confitetur poſſidere nomine alterius: ita enim ſemper locuti ſumus. Secus, ſi quis ſimpliciter fateatur alterū poſſidere, cum ipſe qui fatetur, poſſidet: nec enim per huiuſmodi cōfeſſionem perdit poſſeſſionem, quam habet: nec in eū, quē fatetur, poſſidere, eam transfert, ſecundum Bald. ipſum in d. l. vnica. quo loco ſuprà citauimus. C. de confeſ. & in l. cùm falſa, in fi. C. de iur. & fact. igno. Neq; enim aliàs falſa confeſsio immutat rei ueritatem, d. l. cùm falſa. & l. aſſumptio. ff. ad municip. Ex qua noſtrates illud aſſumunt, propter noſtrum affirmare, uel negare, nihil mutari in re. Quod Ariſtotelis eſt ex li. περὶ ἑρμηνείας, ut alibi monuimus. Et facit l. prædia, & ibi no. ff. de acq. poſſ. Secùs, tamen, ſi quis diceret, ego pro te poſſideo, tunc enim transfertur poſſeſsio, ut uoluit Bal. conſ. 482. magnifici uiri, col. ult. uerſ. quatuor paſſus, lib. 1. ubi ad hoc dicit gl. ſing. in l. ab emptione. ff. de pactis. *Quid. ſi quis confitetur alium poſſidere.*

III. AMPLIATIO.

1 Amplia tertiò, ut procedat, etiam ſi res quā quis conſtituit poſſidere nomine alterius, ſit abſens, cum ſit conſtitutum ut non obſcurè uoluit Spec. tit. de emp. & uend. §. 1. uer. & nota quod, expreſsè, ibi, nota φ ſi res. & Ant. in c. cùm ueniſſet, col. 2. uerſ. ex quibus patet, de reſti. ſpol. dum dicit, φ per inſtrumentum non probatur poſſeſſio, niſi interueniat actus conſtituti, vel niſi fiat in re præſenti, apertè innuens alterum ſufficere. Raphaël Co. in d. l. quod meo, col. 2. uerſ. ſecundò reſtat. ff. de acq. poſ. Imo. in l. prædia, ad fi. ff. eo. tit. & conſ. 57. uiſo quodam inſtrumento, paulo ante medium. & expreſsiſsimè Petr. Ferra. in tit. for. poſiti. actor. in uerbo, item quòd præſcriptis, col. 2. uerſ. nec iſto caſu. & Iaſon qui nullum horum memorat, in l. ſtipulationum. aliæ. §. ſtipulatio, col. ult. ff. de uerb. oblig. Et Vitalis Camba. in tractatu clauſula char. 23. in clauſula, conſtituit ſe precario, col. 7. in pauis, uerſ. item ſecundum. & ſatis omnes uidentur uoluiſſe, dum ſimpliciter dicunt, per conſtitutum tranſferri poſſeſſionem, nulla præſentiæ, aut conſpectus rei mentione facta.

2 Et id quidem haud dubiè uerisſimum eſt. aliàs enim hæc clauſula conſtituti, ſiue precarij, ſemper eſſet ſuperuacanea, & inutilis: nihilque om- *Sola rei præſentia in cōtractu operatur traditionem.*

omnino operaretur, niſi id operatur ſine rei conſpectu, uel præſentia. Nam ea ſola præſentia rei, dum contractus conficitur, id operatur, ut poſſeſſio tradita eſſe cenſeatur l. 1. §. ſi iuſſerim. ff. de acq. poſ. & l. quod meo. §. per uenditorem, eo. tit. gl. & doc. in l. 3. in prin. ff. eo. tit. & in c. 2. de conſuetud. in quibus duobus poſtremis locis, enumerantes modos fictos transferendæ poſſeſſionis, hoc veluti differentes ponunt ſcilicet conſtitutum, ſiue precarium: & conſpectum, ſiue præſentiam rei. & Barto. Ange. & Salic. in l. 2. C. de acq. poſ. Quod tñ inteliges ſecundũ ea quę diximus ſuprà in prin. nu. 13. cæterũ qđ ſuprà, ſi modò Ale. ſentẽtiam ibi adductã, veram eſſe putes.

3 Ex quibus vix accederẽ ſentẽtiæ gl. in l. 1. in prin. in verbo, qui primi. ff. de acq. poſſ. quæ non obſcurè vult, vt poſſeſſio tum demum transferatur clauium traditione (is eſt vnus ex fictis modis tradendæ poſſeſſionis, per l. clauibus. ff. de cõtrah. empt.) cùm contrahentes ſunt in conſpectu rei venditæ: quam quidem gl. ita intelligunt & ſequuntur Bart. Raph. Co. Ro. Soci. & Franc. Ripa. ibi. & Alb. in eadem l. 1. §. ſi iuſſerim. col. 1. verſ. hic autem, vt prædixi, eo. tit. & iterum l. 3. in prin. col. 1. verſ. nam, in §. ſi iuſſerim, eo. tit. lo. Plate. in §. interdum, quem legit cum §. venditę, col. 2. verſ. quartò not. Inſt. de rer. diuiſi. Anto. in in d. c. 2. col. 3. verſ. ſecũdum ſignum, & ibi Imo. col. 2. verſ. in eadẽ gl. ibi, ut per claues, Pan. col. pen. verſ. ſecundum exemplum, & Barb. col. antepe. verſ. in eadem gl. ibi, per claues, de conſuet. Nam & contra illos apertè tenent Imo. ſibi contrarius, Pau. Caſt. qui dicit priorem illam opinionem eſſe truffam. Alex. Iaſ. Claud. Aquen. in d. l. 1. & Philip. Dec. conſ. 56. in cauſa appellationis; col. 2. verſ. alter etiam deponit.

4 Sicuti & contra gl. in l. 1. in verbo, & traditis. C. de dona. quæ videtur voluiſſe, traditionem inſtrumentorum tum demum transferre poſſeſſionem, ſecundum tex. ibi: quando fit, re donata præſenti, per d. l. clauibus, & ibi apertiùs Bal. & And. Iſer. in c. 1. in princ. tit. quid ſit inue. Contra (inquam) illam ſententiam tenent Cin. Ang. & Sal. in d. l. 1. Alex. in l. 3. in prin. col. 2. uerſ. alia eſt limitat. ff. de acq. poſ. Soc. cõſ. 55. viſo inſtrumẽtó, col. 2. verſ. quartò, lib. 4. Tũ quia (vt omnes inquiũt) eſſet violare tex. in d. l. 1. tũ quia (vt dicit Alex.) ſuperuacua eſſet traditio inſtrumentorum, quando fieret in re præſenti: quia ſolus aſpectus ſufficit, vti & nos diximus ſuprà.

IIII. AMPLIATIO.

An neceſſe ſit abycere à ſe poſſeſſionem, ut conſtitutum transferat poſſeſſionem.

1 Amplia quartò, vt non neceſſarium ſit ad transferendam poſſeſſionem per conſtitutum, vt conſtituens abijciat à ſe poſſeſſionem, quam ipſe habet, cùm facit conſtitutum, & poſtea illam appræhendat nomine conſtitutarij, vt quidã antiquiores tenebant, & inter cæteros Franc. Aret. non Ille, qui auorum noſtrorum memoria floruit, ſed alter multò vetuſtior, vt à nonnullis citatur: nam ſatis eſt præambulus, vt noſtri vocant, actus apprehenſæ anteà poſſeſſionis, iunctus cum conſtituto, vel precario, abſq; eo, q alius actus corporalis interueniat. Ita enim voluit Bar. in d. l. quod meo, in prin. col. 2. ver. ſed contra hoc videtur, & ibi Raph. Co. qui tamen aliter declarat. col. 2. verſ. ſecundò reſtat videre. ff. de acq. poſ. Ant. in c. 2. col. 3. verſ. aduerte canoniſta, verſ. vnum tamen aduerte, de conſuet. & in c. cùm veniſſet, col. pe. verſ. ſi nõ poſſideret, & ibi Imola, qui id dicit cõmuniter teneri, poſt medium, ibi, quid autem ſi in inſtrumento, & Panor. col. 5. ver. & ad id quod dicitur, de reſtit. ſpol. Super quo etiam vide quæ dicam infra in 21. amplia. nu. 2. quanquam contra id.

V. AMPLIATIO.

1 Amplia quintò, adeò per conſtitutum transferri poſſeſſionem, vt ſi conſtitutarius rei poſſeſſionem realem appræhenderit, deinde ea ceciderit, & poſteà ad conſtituentem poſſeſſio redierit, ſtatim ex eo cenſebitur ipſe conſtitutarius iterum poſſidere, vi illius conſtituti: etiam ſi ipſum conſtitutum ita factum fuerit, donec conſtitutarius realem poſſeſſionem appræhendiſſet. Ita enim ſing. voluit Bal. qui dicit Dy. ita determinaſſe, in c. 1. ſi facta, col. 1. ver. pone, vendo tibi, tit. ſi de feu. fuer. cont. inter dom. & agn. neq; enim ea res iudicatur ex actu momentaneę poſſeſſionis, ſed permanẽtis. arg. l. legatũ. ff. de ann. leg. & l. Plotiana. ff. de iure codici. Et illum ſecutus eſt Matt. Affl. ĩ d. §. ſi facta, col. 3. uerſ. & dicit hic. & Barb. in c. vlt. col. 1. de preca. Et id confirmat qđ ipſe Bal. dixit in d. §. ſi facta, verſ. pręced. inci. ext. quęro pone, & alia plurima à me collecta in rep. l. ſi unquam, in verbo; ſuſceperit liberos, nu. 181. huc quoq; vergit, & multis ſeq. C. de reuo. don.

De eadem re.

2 Illud autem dictum Bald. dicit ſing. de eius tamen veritate dubitans Fran. Are. in d. l. quod meo, col. 2. uerſ. et quia hic dicitur, ff. de acq. poſ. Et de eo quoq; multùm dubito, præſertim in terminis ipſius Bal. cùm ſcilicet conſtitutum ita factum eſt, ut diximus, donec et cætera: nam uidetur id conſtitutum expiraſſe, cùm primùm is realem poſſeſſionem appræhenderit, ex natura illius dictionis, donec quę importat limitationẽ temporis, ſiue diſpoſitionis ad tempus factę, per l. ſi id quod. §. ult. ff. eo. tit. ubi et id no. ipſe Fran. Aret. et not. in l. ult. C. ad Tertul. cum ſi. et alijs quæ diximus in tract. Primigeniorum. q. 53. nu. 23. ſed hoc limitabis.

De eadem re.

3 Sed et ſi fuerit conſtitutum factum ſine ea clauſula, donec, et cætera, idem uidetur dicendum: quia cùm conſtitutum ſit ficta traditio, ea debet expirare adueniente uera traditione. l. filio quem pater. ff. de li. et poſth. Et ita expreſsè, et in hoc caſu conſtantiſſimè tenuit Claud. Aquen. in d. l. quod meo, in fi. Et ad hãc opi. faciũt not. per gloſſ. et doct. in l. inter caſtellianum. ff. de arbi. et per Bar. in l. ſi fideiuſſor. §. 1. ff. de leg. 1. cùm concor. ibi adductis à recentioribus, et à me latiſſimè, in rep. d. l. ſi unquam, ubi ſuprà nu.

nu. 191. hanc quoq; partem. cum multis ſeq.

VI. AMPLIATIO.

1 Amplia ſextò, vt non ſolùm poſſeſſionem, quam per nos ipſos tenemus, ſed & quam per colonum ſeruum, eum qui precariò rogauit procuratorem, & alios id genus retinemus, in alium per huiuſmodi conſtitutum trāſferamus, ex ſententia gl. in l. 1. § non autem, in verbo, retineo. ff. de ui, & vi arma. quam ſic intelligit, ſequitur, & dicit ſing. Bart. ibi, verſ. contra oppo. vbi quoque dicit procedere, etiam ſi animus coloni ad id nō concurrit, & ipſe Bar. in l. quod meo, in prin. col. 2. verſ. quædam eſt poſſeſſio, & ibi etiam Rapha. Co. col. 5. verſ. ſed reſtat dubium, & Alex. ff. de acq. poſſ. Hoſt. & Ioā. And. in c. vlt. ille in verbo, inuito domino: hic in verbo, domino, iūcto tex. et ibi apertiùs Pet. Anc. paulo ante fin. Pan. col. 2. verſ. ſed oppo. contra text. & verſ. nota bene ex prima ſolutione, & Barb. colum. quoque 2. qui id dicit menti tenendum, extrà de preca. Bal. qui eam gl. dicit ſing. & menti tenendam, in l. cùm teſtamentū. C. de iuris & facti igno. & in c. cùm veniſſet, col. 1. verſ. quæro, an dominus, & ibi etiam Pet. Anch. in fin. Anto. col. 3. ver. item ſi ciuilem, de reſti. ſpol. vbi ipſe Antonius dicit & id procedere, etiam ſi colonus ignoret, imò & ſi contradicat ipſe Bal. in rub. de præſcrip. col. 2. ver. ſed quid ſi res mea, vbi & id dicit no. & procedere etiam colono ignorante. Ange. in l. vlt. ad fi. C. de acq. poſſ. Alex. qui & eam gl. dicit ſing. in l. peregrè. §. quibus, col. 2. verſ. eſt & nonus caſus. ff. eo. titu. Corne. qui & illam dicit ſing. conſ. 6. in præſenti diſceptatione col. vlt. lib. 3. & Vital. Camba. in tract. clauſul. char. 21. in clauſula, conſtituit ſe precario, colum. 2. verſic. item hæc clauſula.

VII. AMPLIATIO.

1 Amplia ſemptimò, vt per conſtitutum appoſitum in contractu transferatur poſſeſſio, etiā ſi in ipſo contractu dictum fuerit, quod poſſeſſio realis & corporalis tradetur per conſtituentem, vel ſimpliciter, vel intra aliquod tempus: neque enim id impedit, quominus iam ſtatim per conſtitutum, non expectata illa reali traditione, ſit tranſlata poſſeſſio, quantum ad iuris effectum. id enim quod dictum eſt de corporali traditione, dictum videri ad maiorem executionem, & perfectionem contractus. Et ſic debet inſtrumentum intelligi, & declarari, ne contradicat, c. inter dilectos. §. cæterùm, de fid. inſtrum. & ne incontinenti videatur ſe corrigere. Hæc Phil. Dec. conſ. 56. in cauſa appellationis, col. vlt. verſ. nec obſtat quod non videtur. Cui adde pro vltima ratione tex. in l. non ea. ff. de cond. & demon. Adde, inquam, quod ſupra diximus in 1. part. nu. 10. at quicquid ſit, venditorem qui ſe conſtituit ſimpliciter, vel precariò poſſidere pro emptore nihilominùs teneri ad realem rei traditionem. ex quo facilè intelligis per promiſſionem eius rei non impediri vim conſtituti.

VIII. AMPLIATIO.

1 Amplia octauò, vt per huiuſmodi conſtitutum vel precarium appoſſitum in contractu trāſferatur poſſeſſio, & conſequenter dominium, quod non niſi traditione transfertur. l. traditionibus. C. de pact. & dominium quidem directū, nedum vtile, peræquè ac ſi uera & realis traditio intereruenisset. Ita enim expreſsè voluit Ant. in c. 2. col. 3. verſ. teneas quod primus, de conſuet. & iterum in c. cùm veniſſet, columna pen. verſ. & not. quod ſi aliquis, de reſtit. ſpol. ea ratione motus, quòd & ſi hic actus traditionis ſit fictus, tamen ex eo transfertur vera poſſeſſio. l. certè. §. 1. ff. de preca. de quo nos latè diximus ſuprà in 1. ampliatione.

Conſtitutum transfert dominium etiam directum.

2 Illud tamen ſciendum eſt, quod vbicunq; transfertur dominium ipſo iure ex contractu, in dubio transfertur vtile, & non directum, caſus eſt ſing. ſecundum Salic. in authen. donationem. C. de iure dot. & voluit etiam Fran. Are. in l. ſi non. ad fin. C. de iure dot. qui & ad id dicit bene facere text. in l. ultim. iuncta glo. C. de ſacroſan. eccle. & in l. 1. C. de dona. quæ ſub modo. Nam directum non ita facilè auellitur ſicut utile. l. 3. & ibi no. ff. pro ſocio.

IX. AMPLIATIO.

1 Amplia nonò, vt procedat etiam ſi conſtituens, vel ſimpliciter, uel precariò expreſsè pactus ſit, vt fundum quem ita ſe conſtituit poſſidere pro alio, poſſit pro ſe retinere, & poſſidere ad uitam, aut ad aliquod tempus: nam nihilominus transfertur poſſeſſio per id conſtitutum: nec aliqua in ea re eſt repugnantia, quæ impediat vim ipſius conſtituti, vel precarij, vt per multa ex facto reſpondit Corn. conſ. 8. circa primum conſultationis art. col. 1. & 2. lib. 2. Et vide tamen quæ dicam infrà in 22. limit. & ſeq.

Conſtituti vis non impeditur pacto vt conſtituens poſſit pro ſe retinere.

X. AMPLIATIO.

1 Amplia decimò, ut etiam procedat, cum inſtrumentum ſe refert ad aliud, in quo erat appoſita clauſula conſtituti, uel precarij: Nam licèt in hoc poſtremo referente, ea clauſula non fuerit expreſsè repetita, tamen transfertur poſſeſſio ui conſtituti in primo illo inſtrumento relato appoſiti, ut expreſsè uoluit Paul. Pariſ. Cardinalis meritiſſimus, conſ. 172. in cauſa illorum, col. 1. lib. 4. per l. ſi ita ſcripſero, & ibi Bar. ff. de cond. & demon. & l. ait prætor. §. ſi iudex. & ibi quoq; Bart. ff. de re iudi. quibus probatur relatum eſſe in referente cum omnibus ſuis qualitatibus, de quo nos latiſſimè diximus in noſtris legibus connubialibus, in gl. 5. in uerbo, *expres*, nu. 182. undecimum genus, cum multis ſeq. & idem ante illum uoluit Fran. Aret. cuius ipſe non meminit, conſ. 21. ſi diligenter & maturiùs, col. 2. uerſ. pręterea poſito. ubi & id quoq; dicit procedere, etiam ſi primo contractu diſceſſum eſſe uideatur per ſecundum, per ea quæ ibi dicit, vt uidere poteris quod multùm notandum ex, uix enim alibi reperies.

XI. AMPLIATIO.

Cõſtitutarius poteſt intentare remedium recuperandæ poſſeſſionis.

1 Amplia vndecimò ita transferri poſſeſſionẽ in conſtitutarium, vt ſi is fuerit ſpoliatus, poſſit intentare remedium recuperandæ poſſeſſionis, non minùs quàm ſi plenam & realem poſſeſſionem habuiſſet, vt per l. vlt. C. de acq. poſſ. voluit Bal. in rub. C. de contrahen. empt. in 16. quęſtio. & Ioa. Fab. vt à nonnullis citatur, licèt in meo codice non reperi, §. ſui, inſtit. de hæredum quali. & differ. & Matt. Afflict. deciſio Neapoli. 299. Rex Ferdinandus nu. 91.

2 Nam & aliàs poſſidenti ciuiliter tantum cõpetit interdictũ vnde vi. l. 1. §. deijcitur. ff. de vi, & vi arma. & voluit Guido Papa in deciſio. Delphinali 357. & quos & quot effectus, col. 1. verſ. quartus eſt. Quod & eò voluit dicere, vt intelligas iſtud procedere etiam in precario, ex quo ciuilis tantum poſſeſſio transfertur, vt diximus ſuprà in prin. nu. 4. illud autem. Et tu quoq; ſuper hac ampliatione vide quæ dixi ſuprà in 1. parte, num. 68. à quo non longè. Et quæ item ſcripſimus in tractatu, *Le mort ſaiſit le vif*, in 4. declarat. 6. partis.

XII. AMPLIATIO.

Conſtituti vis an tranſeat ad hæredes conſtitutarij.

1 Amplia duodecimò, vt etiam huius conſtituti, vel precarij vis maneat, mortuo conſtitutario: neq; enim finitur morte illius, ſed tranſit ad hæredes ipſius, vt ſcilicet ab eis precariò habere quoq; videatur conſtituens, æquè ac à defuncto primo conſtitutario, per tex. expreſſum in l. quæſitum eſt. §. quod à Titio, qui eſt 1. ff. de precar. & l. cùm precariò aliquid §. 1. eo. tit. & l. cùm precario, quis rogat, eo quoq; tit. & c. vlt. & ibi doct. extrà eo. tit. Et facit l. Lucius, & ibi Pau. Ca. ff. de don. & voluit idem Pau. in l. Attilius Regulus. circa medium, eo. titu. dum conciliat eam l. cum d. l. Lucius, poſt gl. in ea l. Attilius. & Bar. in l. centeſimis, col. 3. verſ. & ideo hic inſurgit, & ibi quoq; Alex. col. vlt. verſ. ſi autem dixiſſet. & Iaſ. col. 5. verſ. ſecũdò quærit Bar. ff. de verb. obl. Imo. conſ. 26. in caſu præmiſſo. viſis, & conſideratis. Phi. Dec. in l. & quia, quam legit cum l. matum, col. vlt. verſ. in quarta quæſtione. ff. de iuriſdi. om. iudi. & in l. contractus, col. 5. verſ. & licèt precarium. ff. de reg. iur. & doctores vbiq;. quò etiam ſpectat illud Ciceronis in oratione pro Aulo Cecinna. Qui colonus habuit conductum de Ceſennia fundum, cùm idem ex eadem conductione fuerit in fundo, dubium eſt, quin ſi Ceſennia tum poſſidebat, cùm erat colonus in fundo, poſt eius mortem hæres eodem iure poſſederit?

De eadem re.

2 Contrà tamen videtur conſtitutum ſiue precarium factum ad commodum conſtitutarij nõ tranſire ad hæredes ipſius, præſertim quantum ad poſſeſſionem, niſi de illis expreſſa mentio facta fuerit in conſtituto. Nam poſſeſſio ſuapte propria natura non tranſit ad hæredes l. cum hęredes, in prin. ff. de acq. poſſ. & l. 1. §. Scæuola. ff. ſi quis teſta. liber eſſe iuſſus fuer. cum alijs multis concor. a me collectis in tractatu, *Le mort ſaiſit le vif*, poſt prin. Ideo niſi de hærede mentio facta fuerit, non comprehẽditur. l. ſtipulatio iſta, §. ſi quis ita. ff. de verb. oblig. Et ita in hac ſpecie nuncupatim, cum ex facto incidiſſet, reſpondit Alex. conſ. 153. circa litem vertentem, col. 1. lib. 6. quem ſequitur Bar. Chaſſ. conſ. 59. ex viſione, col. oe. verſ etiam vt conſtat. & ante eos Pau. Ca. cuius neuter meminit, conſ. 59. viſo puncto, col. 2. verſ. item nec ẽr obſtat, lib. 1. per l. qui uniuerſas. §. quod per colonum. ff. de acq. poſſ. vbi quod per colonum poſſideo, hæres meus, niſi nactus ſit poſſeſſionem, nõ poterit poſſidere, quod quidem pugnare videtur cum eo, quod ſuprà diximus ex Cicerone.

3 Idq; obtinere videtur, etiam ſi ex ſtatuto poſſeſſio defuncti ipſo iure continuatur in hæredẽ, cuiuſmodi eſt generalis Franciæ cõſuetudo: quia nec tunc hæc poſſeſſio conſtitutitia ſiue precaria tranſit in hæredem conſtitutarij, ſiue eius qui precariò conceſſit, vt no. dicit Alex. d. conſ. 153. col. 1. ver. & quãuis referatur, li. 6. Nã tale inquit, cõſtitutum debet ita intelligi, vt minus lędat ius cõmune, quàm fieri poteſt. l. 2. de C. noxa. & c. cũ dilectus, de cõſuet. Et ideo, vt ſubdit Alex. debet id ſtatutum intelligi, quando poſſeſſio erat apud defunctum, ex cauſa de ſui natura ad hæredem tranſitoria. De quo tamen vide quid dicam in d. tractat. *Le mort ſaiſit le vif*, in 12. declarat. vbi non accedo huic opinioni Alex. aliorum ſententiam ſecutus, quos ibi videbis.

Sententia authoris.

4 Sed quantum ad ius commune pertinet, ſemoto illo ſtatuto (vt tandem meum iudicium interponam) non video quid reſponderi poſsit illis tex. ſuprà citatis, qui expreſsè dicunt, precariũ non ſolui morte concedentis, quem nos vbiq; cõſtitutarium vocamus, etiamq; ſi de hęredibus ipſius nulla mentio facta fuerit, vt expreſsè dicit tex. in d. l. cũ precariò quis rogat. Quod autẽ dictum eſt, poſſeſsionem non tranſire ad hæredes poſsidẽtis, niſi ea ab illis apprehẽſa fuerit, in prõptu reſpõſum eſt: q̄ hæres ſatis accepiſſe videtur per colonum ipſum inhærentem poſſeſsioni nomine hæredis, vti etiam defuncti: quam quidem poſſeſsionem ipſe ſolo animo interuertere non poteſt, l. vlt. C. de acq. poſſ. cum ſimi.

5 Et propterea ipſe Alex. in d. §. quod per colonum, ſtatim poſt prin. poſtquam ex eo tex. notauit id quod ſuprà ex eo diximus, poſſeſsionem defuncti nõ tranſire in hęredem, niſi eam apprehenderit: ſubdit illud eſſe clarum, vbi defunctus poſsidebat animo, & corpore ſuo: ſed ſi animo ſuo, & corpore alieno puta per colonum, acquiritur hæredi, ſi colonus contineat poſſeſsionem nomine hæredis, vt ibi in verſ. ſed quod pro emptore. Quod intelligit glo. ibi etiam ſi defunctus poſsidebat animo, & corpore alieno. puta per ſeruum ex cauſa peculiari, iuxta l. 3. §. ſaltus, in fi. ff. eo. tit. quia tunc acquiritur poſſeſſio exiſtens apud ſeruum hæredi domini, ſine a-

lia

lia appræhenſione; ex ſententia Ang. et Imo. in d. §. quod per colonum. et in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. vbi etiam gl. in verbo, non habere. Et bene inquit, facit l. quia ſeruo, in fin. ff. de actio. et oblig. & l. pe. ff. de capti. et poſtli. reuer. Hęc ipſe Alex. quem refert et ſequitur Matthæus Affl. deci. Neapo. 163. Gabriel, col. 2

XIII. AMPLIATIO.

Conſtituti vis an extinguatur morte conſtituentis.

1 Amplia decimotertiò, ut neq; è diuerſo per mortem conſtituentis, id eſt, eius qui precariò rogauit, et ſic conſtituit poſſidere nomine emptoris, vel alterius domini, extingatur, ſiue ſoluatur poſſeſſio ciuilis, & naturalis, cum eſt ſimplex cóſtiturum: aut ciuilis, cum eſt cum adiectione precarij: Licèt precarium ipſum finiatur, quantùm ad hæredē eius conſtituentis, cum ipſi duntaxat, non etiā hæredi eius cóceſſa ſit poſſeſſio ſiue detentatio, vt ſcribitur in d. l. cū precariò aliquid datur. §. 1. ff. de preca. & in c. vlt. & ibi omnes, eo. tit. & voluerunt multi è noſtris vbiq;, & inter cæteros gl. in l. ſi hominē. §. 1. in verbo, contractu, in fi. ff. depoſi. Bar. in l. libertus. §. patris. ff. ad municip. Sign. conſ. 217. factū ſic ſe habet, quidā nomine Titius, col. 5. verſ. pręterea illud, ea ratione motus, quia cum conſtitutarius poſſideat animo, & corpore conſtituētis, iuxta l. quod meo, in prin. l. 3. §. ſalnus, ff. de acq. poſſ. conſequens eſt vt deſinat poſſidere morte illius cuius animo & corpore poſſidebat, p l. ſi quod, & l. ſi de eo. §. ſi fortè. ff. eo. tit. & l. in bello. §. factæ. ff. de cap. & poſtl. reuer. in illis verbis, manentibus ijſdem perſonis in poſſeſſione.

De eadem re.

2 Et idem quoq; voluit Io. Ray. in tract. Suitatis, col. 2. verſ. non obſtat vlterius. Paul. Caſt. in l. Attilius Regulus, circa medium. ff. de don. Ro. conſ. 189. ſtante primo quęſito. ad fi. Corn. conſ. 280. viſis quibuſdam, col. vlt. lib. 3. Philip. Dec. conſ. 400. viſo eleganti conſilio, col. pen. verſ. 2. reſpondetur, dum dicit, poſſeſſionem, quę fit per conſtitutum, eſſe interruptam per mortem conſtituentis, ita vt nec in hęredem tranſeat. Ideoq; non poſſe conſtitutarium rem propria auctoritate occupare. & Matth. Affl. deciſ. Neapol. 335. pro deciſione, col. 3. nu. 5. & Ant. Rube. in repe. l. non ſolùm. §. morte. col. 9. verſ. ſed aduerte. ff. de no. ope. nuntia.

De eadem re.

3 Quod non ita ſanè accipiendum eſt, vt conſtitutarius priuetur ſua poſſeſſione per mortem conſtituētis, vt ſcienter declarat Claud. Aquen. in l. exitus. ff. de acq. poſſ. per not. in d. l. ſi de eo. §. ſi fortè. & Lud. Cozad. conſ. 42. in caſu propoſito, col. vlt. verſ. non obſtat conſilium. & Aymo. Crauetta, conſ. 107. Anto. Cofferi, ver. ſed præmiſſis, & dicemus latiùs inſr. in 21. limit. ou. 9. ſed hæc omnia, & ſeq. Sed illud eò ſpectat vt hęres ipſius conſtituentis non poſſit ampliùs inhęrere illi poſſeſſioni, ſiue detentioni, niſi dominus ei permiſerit aut expreſsè, aut tacitè, illum ſcilicet relinquendo in illa poſſeſſione vel detentione rei: nam tunc videtur illi redintegrare precarium defuncto factum, ſiue tunc id ſit nouum, ſiue antiquum, de quo diſputat gl. loquens in caſu præced. amplia. in l. quęſitum eſt. §. quod à Titio, in verbo, ab hærede, & ibi Ang. ff. de preca. & in l. certè, in prin. in gl. 1. in fi. eo. tit. & Anto. Rube. in d. repe. d. §. morte, col. 9. nu. 63. & ſeq. Quod aliter hic non ducimus diſcutiendum, quoniam nihil ad vim, & effectum poſſeſſionis, de qua tractamus, pertinere videtur.

4 Sed hinc illud eſt, q licet precarium finiatur tempore, quod illi præſcriptum fuerit, ſi tamen poſt illud tempus dans patiatur poſſidere eum, qui ad illud tempus precariò rogauerat, intelligitur rurſus precariò concedere: atq; ita ille rurſus precariò poſſidebit poſt illud tempus, ex tacito domini conſenſu, vt eſt tex. expreſſus in l. in rebus. §. item qui precarium, & ibi Bar. in 1. no. ff. de preca. Ideoq; Dyn. & Alb. ibi, id conſilium dant domino, ſi nolit ſuum conſtituentem poſt illud tempus poſſidere, ut id illi denunciet: aliàs enim illum videri conſentire. Et ſimile videmus in colono, ſiue conductore ad tēpus, quē ſi poſt id tempus patiatur dominus manere in re conducta, cenſetur reconductio facta. l. item quæritur. §. qui impleto. ff. de locat.

Hæres coloni domino poſſidet.

5 Huc q; propius pertinet, quod ſcribitur in l. cùm in plures, in fi. in prin. ff. eo. tit. de loca. hæredem, coloni, quamuis colonus non ſit, nihilominus domino poſſidere, & in l. cùm hæres. ff. de diuer. & tēpor. præſcri. vbi ita ſcribitur. cum hæres in ius omne ſuccedat, ignorantia ſua defuncti vitia non excludit, veluti cum ſciens alienum, uel precariò poſſedit: quamuis enim precarium hæredem ignorantem non teneat, vſucapere non poterit, quod defunctus non potuit. Et in l. 2. C. de precario, ſcribitur, hæredem eius, cui precariò vti conceſſum eſt, teneri ad reſtituendam poſſeſſionem. Et in l. neque fructuarium. C. de vſufruct. neq; fructuarium ad obtinendam proprietatem rerum, quarum vſumfructum habet neque ſucceſſores eius vlla temporis ex ea cauſa tenentes præſcriptio munit.

De eadem re.

6 Quo in loco Pau. Ca. auctoritate eius l. & d. l. cuius hæres, dicit, q ſi is, qui poſſidebat precario nomine, mortuus eſt: & hęredes eius per 30. annos & vltrà etiam precarium ignorantes poſſederunt proprio nomine, non propterea rem ipſam præſcripſerunt: nam cum defunctus eo nomine tenuit, cenſentur hæredes eius eodem modo tenuiſſe, licèt tenuerint vt domini. quia, non ſuperueniente noua cauſa, non interuerterūt poſſeſſionē domino repoſcente: ſicut defunctus nō potuiſſet ſibi mutare cauſā poſſeſſionis. l. nemo. C. de acq. poſ. & ita dicit ſe conſuluiſſe. Et illū citat, & ſequit Fran. Bal. ī tract. preſcrip. in 4. parte 4. partis prin. q. 11. col. 2. verſ. ampliat prędicta cōcluſio & ſeq. vbi ex eo colligit hāc no. (vt ipſe dicit) concluſionem, q clauſula conſtituti vel precarij paſſiuè tranſit ad hæredes cōſtituentis, quod dicit benè notandum ad materiam l. quod

meo,in prin.ff.de acq.poſſ.Et his concinit,quod ſcribit Pau.iuriſconſultus,ſi is eſt, libro ſententiarum receptarum. 5. tit. 6. Hæres, inquit, eius qui precariam poſſeſſionem tenebat,ſi in ea mãſerit, magis dicendum eſt clàm videri poſſediſſe: nullæ enim preces eius uidentur adhibitæ,& ideo perſecutio eius rei ſemper manebit nec interdicto locus eſt.

7 Scio tamen nonnullos eſſe in ea ſententia, ut ſi poſt morem conſtituentis hæres eius, aut alius quiſpiam rẽ occupauerit, & conſtitutarius diutiùs ſteterit abſq; eo q̃ apprehenderit poſſeſſionem naturalẽ,perdit poſſeſſionem quam habebat:ſiue ſciuerit rem uacare, ſiue ignorauerit ab alio occupatã per tex.in l.ſi de eo. §. ſi fortè, iunctis ibi not.per Bar.& alios ff.de acq. poſſ. Et ita uoluit Pet.Anc.in c.cùm ueniſſet,in 5. no. de reſt.ſpol.Cor.conſ.280.uiſis quibuſdã, col. ult. uerſ.ſi autem probatum,lib.3.et Caro.Ruin.expreſsè loquens de tẽpore 10.annorũ.conſ. 227. uiſa facti narratione,col. 5.uerſ.3.dicitur q̃ etiã, lib. 5.Sed tu tñ interim uide quæ ſcripſi ſuprà in 1.parte.nu. 65.uerùm utcunque,et ſeq. et latiùs ſcribemus infrà in 21. limitationẽ, ex quibus intelliges planius quid de hac re dicendum ſit.

De eodem re principali.

8 Sed ex his tamen quæ iam diximus, intelligis non uerum eſſe,quod Sign.et Deci.(pace tãtorum uirorum dixerim)ſcripſerunt in conſ. ſuprà nu. 1.et 2.huius amplia.citatis:præſertim cũ ratio Sign.manca ſit et mutila.neq; enim conſtitutarios poſſidet ſolo corpore conſtituentis, ſed et ſuo quoq;, ut etiam no.in locis ab eo et alibi ſuprà citatis. Ideo licèt animus cõſtituentis mortui deſinat eſſe, non tamen ipſius conſtitutarij, quo retinet ſuam poſſeſſionem ciuilem, quam habebat.Ideo nèc vera eſt ratio ipſius Decij dicentis,interruptam eſſe poſſeſſionem conſtitutarij,cùm eam etiamnum retineat animo,niſi poſtea eam neglexerit, vt diximus verſ.præced. & dicemus latiùs in d. 21.limita. Et nihil præterea allegat,q̃ Ang.in l.quãuis.§.1.verſ.& ex hoc duo & ibi, Alex.ff. de acq. poſſ. & ipſum Alex. conſ. 82.perſpecto,col. 3.lib.2. qui nihil de hac re dicunt,ſed illud tantum,q̃ non transfertur poſſeſſio ex conſtituto poſt mortem conſtituentis collato,de quo & nos ſuprà diximus.

XIIII. AMPLIATIO.

1 Amplia decimoquartò, vt vis huius conſtituti ſiue precarij tranſeat non ſolùm in hæredes conſtituentis defuncti, ſed & in alios tertios poſſeſſores,vt planè conſtat ex ſcriptis à Bart. in l. 3. in 4.q. prin. in fin. ibi, ſed pone, quòd debitor & ibi Saly.col.8.in 8.q.de pign. & alijs multis, quos tibi citaui ſuprà in 1.part. nu. 43. ei autem quod diximus. Sed quomodo id intelligatur, & quanto tempore iſti tertij poſſeſſores poſſint prę ſcribere aduerſus conſtitutarium, intelliges ex his, quæ diximus d.num.43.& ſeq.& in præcedenti amplia.verſ.7.ſcio tamen, & quæ dicemus inf.21.limit.

XV. AMPLIATIO.

Conſtitutum an in contractibus conditionalibus operatur.

1 Amplia decimoquintò, vt conſtitutum ſiue precarium transferat poſſeſſionem non ſolùm in actu ſiue contractu puro, ſed etiam in conditionali:verbi gratia, Donat quis fundum alteri, eiuſq; nomine conſtituit ſe poſſidere,ſi ipſe donatarius quippiam fecerit, aut ſub alia conditione,nam continuò, impleta conditione, tranſiuit poſſeſſio & dominium rei donatæ in donatariũ conſtitutarium, vt per multa decidit Guid.Papa deci.Delpin.268.quidam donauit.& clanculum deci.512.Titius bona ſua donauit& Steph. Bertran. conſ. 255. vidi proceſſum, nume. 5. lib. 1.& Caro.Rui.conſ.136.primò videtur,col. 1.num.2.lib.1.

De eodem re.

2 Et ante hos,licèt non allegent, Oldra. conſ. 139.ad habendam aliqualem notitiam,columna tertia,verſ.tertium erit.Petr Anch.conſ.231.ſuper pluribus.col.2.verſ.præterea aduertendum. Alex.qui ſolum Oldra. citat, conſ. 83. viſa facti narratione,col. 2.verſ.& in propoſito,lib.2.& iterum conſ.153.circa litem,col. 1.verſ. deniq; dictum precarium, lib.6.& Phil.Dec.conſ.247.in cauſa magnifici Baronis,col. 1. verſ. nec obſtat huic concluſioni.Quod intelliges ſecundum ea, quæ dicam in ſeq.amplia.

Conſtitutum ſimpliciter appoſitum in actu cõditionali, eſt conditionale.

3 Sed illud hic nolui omittere, quod ab Angelo ſcriptum eſt conſ. 370. viſis inſtrumentis, col.1.verſ primò,quia procurator, iũctis his quę ſcribit col.vlt.verſ.reſtat nunc reſpondere,quòd ſi conſtitutum ſit appoſitum in venditione conditionali, id quoq; ipſum cenſetur eſſe conditionale: nec aliter ex eo transfertur poſſeſſio,quàm impleta conditione appoſita in ipſa venditione, quod etiam non obſcurè voluit Alex.d.conſ.83. col.3.verſ.& ſubdit,lib.3.& Philip.Dec. d.conſ. 247.col.3.verſ.& iſta concluſio.& Hiero.Gratus conſ.69.cùm ſermones,col.2. verſ.nec ob. ſi dicatur.lib.1.Lud.Gozad.conſ. 28. videtur prima facie,col. pen.verſ. præterea & vlt. Nam & aliàs ſemper conſtitutum ſequitur naturam principalis actus, vt latiſſimè dicemus infrà io 7. limita. Imò & quæuis alia traditio. l. ſed interim. §. ſi vxor,le 2.ff.de dona.inter vir.& vxor.

4 Imò verò et ſi exprimeretur,vt conſtitutum appoſitum in contractu conditionali eſſet ſimplex,& purum uideretur id cõſtitutum interim, pendente adhuc conditione poſita in principali cõtractu,nullũ eſſe,&inefficax: quia id nullius eſt effectus,niſi præcedat cauſa habilis ad trãsferendum dominium,et poſſeſſionem, ſecundum gl. in l.quod meo,in prin et ibi Iac. Are. & Albe.ff. de acq.poſ. cum alijs multis concor. à me collectis infrà in 6. limitat. iterumq; in ſeq. At ante euentum conditionis nulla ſubeſt cauſa habilis, cùm interim contractus ſit in pendenti: igitur nec interim conſtitutum eſt efficax. Et ita nuncupatim reſpondit Fran.Ripa,lib. 3. Reſpon. cap. 20.eodemq; vlt.incip.licèt Decius.Super hac autem ampliatio.vide quæ dicam in d. 17.limit.

XVI. AMPLIATIO.

1 Et quod ſuprà diximus de actu conditionali, idem intellige de actu puro illo quidem, ſed cuius effectus poſt aliquod tempus ſuſpenditur: vt exempli cauſa, dono aut vẽdo tibi rem quampiam, ea tamen lege, vt poſt mortem meam tantùm, vel poſt decẽ annos re ipſa fruaris. Id enim ita poſſe fieri etiã contractu inter viuos cõſtat ex l. 1. C. vt actio. ab hæredibus, cũ ſi. à me collectis in tract. Primigeniorum, in 6. q. nu. 33. quinetiã poteſt. Si igitur ita vendidero, & cõſtituero me poſſidere tuo nomine, transfertur poſſeſſio: nec poſsũ interim alteri donare, aut vendere licet effectus tranſlatæ poſſeſſionis differatur in dictũ tempus. Ita enim expreſsè ex facto reſpõdit ipſe Old. conſ. 114. factũ eſt tale, quædam mulier. Et id erit prò decimaſexta ampliatio. Et vide tamẽ quæ dicam in ſeq. amplia. & pręteteà in 2. limit.

XVII. AMPLIATIO.

Conſtitutum conditionale, vel ad diem in contractu puro operatur traditionem.

1 Amplia igitur decimoſeptimò, non ſolùm cùm contractus principalis eſt conditionalis, vel ad diem: ſed etiã cùm ipſe contractus eſt ſimplex & purus, ſed conſtitutum eſt conditionale, vel ad diem. Nam & id conſtitutum valet, & ex eo trãſfertur poſſeſſio conditione impleta, vel die cedente, vt voluit idem Old. dict. conſ. 139. in tertio, rurſumq; in 7. dubio. & Sign. conſ. 217. factũ ſic ſe habet, quidam nomine Titius col. 4. verſ. ex prædictis oritur. Albe. in l. vlt. col. 2. verſ. ſed quis erit effectus. C. de pact. Alex. qui nullum horum citat, conſ. 85. ponderatis his de quibus, col. 1. lib. 6. & conſ. 153. circa litem, col. 1. verſ. deniq; dictum precarium, eo. lib. 6. Philip. Dec. qui ſolum Old. memorat in l. contractus, col. 4. verſ. item notandum eſt. ff. de reg. iur. & d. conſ. 247. in cauſa magnifici, col. 3. vbi ſuprà, & dicemus quoq; poſtea in 2. limit. nu. 14. ſecundò intellige, vt procedat.

2 Nam & aliàs poſſeſſio, ne de hoc dubites, ſub conditione tradi poteſt. l. qui abſenti. §. 1. & l. ſi me in vacuam, in fi. ff. de acq. poſſ. & c. olim, de reſtit. ſpolia. & voluerunt D. à Rot. deciſione 577. quidam expectans, in antiquis. & Iac. à S. Geor. qui illum 1. tex. dicit ad hoc no. in l. certũ eſt, ad fi. ff. ſi cer. pet. & doctor. vbiq;. Atq; etiã ad tempus. l. 2. C. de dona. quę ſub. mod. & l. vlt. C. de leg. & vtrunq; voluit Maſuer. tit. de poſſ. §. item nota, quòd poſſeſſio. Hincque illa diſputatio an per traditionem feudi ſub conditione, ſi domino placuerit, vel alia, priuetur vaſallus feudo, ac ſi ſimpliciter rem tradidiſſet, de quo per Bal. in c. 1. §. hoc quoq;, col. vlt. verſ. ſed pone quòd venditor. tit. de ſucceſſio. feudi, & eundem Bal. conſ. 9. factum tale eſt. anno domini, col. 2. verſ. cùm autem non adeſt, li. 1. quod iterum repetitur conſ. 188. lib. 3. & ipſum Bal. conſ. 95. mortuo, eo. lib. 3.

Quid ſi ante euentum conditionis conſtituens mutet voluntatem.

3 Et has quidem tres poſtremas ampliationes ita quoq; amplia, vt poſſeſſio hæc conſtitutiua continuò traansferatur, exiſtente conditione, vel die: etiam ſi conſtituens poſt conſtitutum, & ante euentum conditionis, vel diei mutaret voluntatẽ: neq; enim id obeſſet ad illius poſſeſſionis tranſlationem, vt liquidò colligitur ex dictis Bar. & aliorum in d. l. qui abſenti. §. 1. ff. de acq. poſſ. & expreſsè voluit Claud. Aquen. in l. 3. §. incertam, ad fi. eodem tit. per l. cùm nemo. C. eo. tit. Et bene ad id faciunt quæ dicam in 32. ampliat. nu. 14. at cõtra id expreſsè, & ſeq. Et id prętereà, q contractus conditionalis dicitur perfectus l. neceſſario. §. ſi ita res venierit. ff. de peri. & commo. rei vend. ita vt ab eo non liceat alteri cõtrahentium altero inuito diſcedere, vt dicit gl. ibi, & in l. 1. in prin. C. eo. tit. & latiùs diximus in tract. Retractuum, tit. 1. §. 1. gl. 2. in verbo, *a vendu*, nu. 27. verùm in diuerſam.

4 Verùm hanc ampliationem ſimulq; 15. intelliges tum demum procedere, ſi res ſit integra. Nam ſi ante euentum conditionis res fuerit alteri vendita, & tradita, ei ius quæritur: quod per euentum conditionis non tollitur. neq; enim ea conditio retrotrahitur in illius pręiudicium, cui interim ius quæſitum eſt, cum extremum à quo non ſit habile, iuxta not. à Bar. in l. ſi is qui pro emptore, col. 4. verſ. idem ſi inhabile extremum: ff. de vſuca. per l. bonorum. ff. rem rat. hab. Cui adde & alium text. non deteriorem in d. l. neceſſario. §. quod ſi pendente. ff. de peri. & commo. rei vend.

De eadem re.

5 Adde & tu eundem Bar. qui eiuſdem eſt ſentẽtiæ in l. quoties, in fi. ff. de nouat. & in l. ſi vxor. §. ſi quis vxorem, verſ. vel aliter. ff. de adulte. & in l. res aliena, in prin. ff. de pign. acti. & Spec. tit. de oblig. & ſoluti. §. 1. verſ. item pone. Bal. in l. ei qui. C. de tẽpo. appel. Pan. poſt Ant. in c. cùm veniſſet, col. 2. de reſtit. ſpol. Alex. conſ. 25. viſo teſtamento, col. 2. verſ. præterea poſito. Cor. conſ. 110. in indicio, col. pen. li. 2. Iaſ. in l. quoties, col. 11. verſ. tertiò pone quæro. C. de rei vend. & ante hos omnes gl. ord. in l. ſi indebitum. §. 1. & ibi quoque Bar. ff. rem rat. hab.

6 Nam & id regulare eſt & perpetuum, vt cõditio nunquam retrottahatur in præiudicium alterius, Hoſt. ĩ ſumma tit. de condit. appo. §. quę conditio, col. 2. verſ. quid ſi contraho cum vna. & Colle. in c. ſuper eo, in prin. eo. tit. Bal. in l. 1. col. ult. per eum tex. & ibi quoq; Sal. col. item 1. C. an ſer. ex ſuo fac. Alex. qui id dicit ſing. conſ. 228. ponderatis, col. 2. lib. 6. Phil. Dec. in l. ſi pecuniam, col. ult. ff. ſi cert. peta. vti nec alia quæcunque, vt plenè diximus & probauimus in d. tracta. Rettactuum, tit. 1. §. 1. in gl. 10. in verbo, *dedans l'an*, nu. 70. ex quo illud fit, & ſeq.

De eadem re principali.

7 Et ita uti ſuprà diximus, nũcupatim & in hac ſpecie noſtri conſtituti conditionalis, ex facto reſpondit Ale. cõſ. 153. lib. 6. & uoluit Phil. Dec. in d. l. cõtractus, col. 6. uerſ. ſextò limitat. ff. de reg. iur. ubi ita dicit ſe conſuluiſſe, ut certè conſuluit d. conſ. 247. col. 3. uerſ. nec obſtat q poſt talem, & ſeq. ubi & alia quædam allegat, quæ ibi uidere

poteris.& Hiero.Gratus d.conſ.69.col.2.nu.11.li.1.& iterum conſ.75. quanuis ſi prius. in prin. libr.2.& Lud.Gozad.conſ.28.videtur prima facie, col.vlt.& Mar.Mantu. conſ. 256. viſo proceſſu, col.3.nu.20.& ſeq.& ante eos Sign. conſ. 217.col.5.verſ.venio ad primum.Et vide quę dicam in 30.limit.nu.2.ex quo illud,& multis ſeq.

8 At hoc tamen declarabis duobus modis.Primò vt procedat,ſi res fuerit alteri re ipſa tradita: ſecùs,ſi fictè,verbi gratia,per aliud conſtitutum, vel per conductionem ab alio receptam. Nam tunc non ſit pręiudicium ei,cui poſſeſſio quærenda eſt eueniente conditione,vt expreſsè & in illo caſu conductionis, cùm ea ſpecies ex facto contigiſſet,conſuluit Pet.Anch.conſ.291.ſuper pluribus, col.4.verſ.item apparet,per l.quamuis.§.1.ff.de acq.poſſ.& c.cùm veniſſet.de reſtit. ſpol. Cui adde quæ dicam in 14. limitat. ex quibus etiam intelliges quomodo & id intelligi debeat.

Quid ſi poſt mortem conſtituentis conditio eueniat.

9 Intelliges ſecundò,vt procedat, modò conditio adimpleatur ante mortem conſtituentis. Nam ſi id poſt mortem contingeret, videretur id conſtitutū collatum eſſe poſt mortem,ideoq; per ipſum non poſſe transferri poſſeſſionem, cùm tunc conſtituens non ſit futurus poſſeſſor, vt iam mortuus,per ea quæ dicam inferius in 2. limit.Et ita in hoc caſu voluit Sing.d. conſ. 217. col. 5. verſ. poſtquam decedente Titio, vbi ad hoc multa allegat, vt ibi videre poteris. & Alex. conſ.153.circa litem vertentem inter filios, col. 1.verſ.deniq; dicitur,lib.6.& Phil.Dec.d. conſ. 247.col.4.verſ.vlterius etiam.& Lud.Goza.cóſ. 99.in hac cauſa poſſeſſiua,col.3. verſ. nonò non poteſt. Et hoc quoque ſatis videtur eſſe de mente Oldra.d.conſ.139.in 3.dubio, iuncto 5.Quáquam contrarium voluit ipſe Dec. ſecum hac in re apertè pugnans in d.l.contractus. col. 6. verſ. item notandum,ibi, & eodem modo. ff. de reg. iur.vbi ad hoc allegat Old. d.conſ.vbi tamen cótrarium ſentit, vt diximus.de quo vide quæ dicam in d.2.limit.nu.14.ſecundò intellige.

XVIII. AMPLIATIO.

1 Amplia decimooctauò,vt etiam conſtitutū & precarium habeat vim transferendæ poſſeſſionis,cùm appoſitum eſt in nudo pacto. Id enim expreſſim & veluti verbis conceptis magna autoritate affirmat Bal.in l.1,circa med. verſ. quæritur ergo vtrum ex eo, & ibi quoq; Bart. Cep. col.vlt.ver.ext. gl. C. de vſuc. pro donat. Quod vix alibi reperies.

XIX. AMPLIATIO.

1 Amplia decimononò, ut id item locum habeat non ſolùm in contractibus nominatis, ſed & in innominatis,vt & uoluit idem Bald. omnium ſententiarum tam locuples,vt nulla vnquá ei defuerit, vt ſæpe alibi diximus in eadem l.1. illo eo, verſic. quæritur ergo, iuncto verſ. præced.de vſuc.pro donat. nec memini me vſquam alibi legiſſe.

XX. AMPLIATIO.

1 Amplia vigeſimò, (ut perſonas conſtituentium attingamus,) ut procedat in conſtituente habente tantùm poſſeſſionem naturalem,ut ſcilicet,per eius conſtitutum transferatur ea poſſeſſio naturalis, quam ipſe habet,ut expreſsè uoluit Bart.in l.interdum.§.ult.uerſ. ſed quæro aliquis naturaliter,& ibi etiá Alex.col.2.uerſ.iuxta prædicta.ff.de acq.poſſ.& Raph.Co. conſ. 54. Leonardus,col.1.& cóſ.173.Galuanus,col.ult.uerſ. ne obſtat, ꝙ poſſeſſio,& Ant.in c.cum ueniſſet, col.3.uerſ.inquantum ſuprà,de reſt.ſpol. Et hoc ſatis probatur per ea,quæ dicam infra in 33.Ampliatio.de uſufructuario, qui naturaliter tantùm poſſidet, vt probat text.in l. naturaliter in prin. ff.de acq.poſſ.

Conſtitutum poſſidētis naturaliter tantùm naturalem poſſeſſionem trāſfert.

2 Et quanuis id ſit dubium in ipſo uſufructuario,cùm nonnulli teneant contrarium, ut ibi dicemus.tamen id non tantùm dubij fortè habet in alij naturaliter tantùm poſſidentibus in quibus non habent locum rationes eorum, qui id negant procedere in vſufructuario. Et id quidem uidere licet in eo,qui ſe conſtituit poſſidere nomine creditoris, in quo ciuilem tantum in eum poſſeſſionem tranſtulit, naturalem autem retinuit,ut latè diximus ſuprà in prin.nu.4. illud autem. Si igitur hic debitor, qui ita ſe conſtituit precariò poſſidere pro creditore,rem poſtea alteri uendat,& ſe nomine illius poſſidere conſtituat, in hunc transfert naturalem illam poſſeſſionem quam habebat:& conſequenter priuat illum ſuum creditorem ciuili, quæ erat acceſſoria eiuſdem naturalis,per l.peregrè.§.quibus, iuncta d.l.interdū.§.ult.ff.de acq.poſſ.ubi id uoluit Barto.poſt Din.ibi,& ét Imo. & Ro.in l.Celſus uterq; col. 2.ille uer.itē adde inquantū dicit, hic verſ.ſecundò inquātùm.ff.de vſuc.De quo & tu vide quæ ſcripſi ſuprà in prin.nu.12.ſed & ex illa, & iterum nu.34.at illud hic:itemq; nu. 45. porrò Matt.& infrà in 14.limit.verſ.6.tertiò intellige,& 3.ſeq. ex quibus intelliges quid hic dicendum ſit.

De eadem re.

XXI. AMPLIATIO.

1 Amplia uiceſimoprimò, ut item procedat in conſtituente habente tantùm ciuilem poſſeſſionem,ut & eandem transferat in alium per cóſtitutū, ut etiam uoluit Bar.in d.l.interdū. §. ult. uerſ.ſed quęro, aliquis naturaliter, & ibi quoq; Alex.col.2.uerſ.iuxta prędicta. & idem Bar.in l. quod meo,in prin.col.2.uerſ. ſecundò pone, & ibi item ipſe Alex.col.5. uerſ. quærit Bar.quia hæc, & omnes ferè ibi,per tex.in l.quædam mulier,ff.de rei uendi.qui,ut dicit Bar. loquitur in eo,qui ciuiliter tātùm poſſidebat, ut qui nó erat in fundo. Et idem uoluere Pet. Anch. & Imo.in c.ult.ext. de precari.Ant.in c. cùm ueniſſet, col. 3.uerſ.in quantū ſuprà de reſtit.ſpol.Raph. Co. conſ. 54.Leonardus,col.1. Corn.conſ. 173. in præſenti,col. 5.ver.cum per precariū.li.2.Caro. Rui.conſ.177.uiſis,et intellectis,col.2.nu.3.li.1.

2 Quan-

2 Quanquam contra id facere videtur glo. in d.l.quod meo, in verbo, miniſterio, cum id verbum ita exponit, id eſt, actu, & voluntate: tanquam, ſcilicet, non ſufficiat voluntas poſſidentis ciuiliter, qui ſe conſtituit nomine alterius poſſidere, niſi aliquis actus corporalis interueniat. Sed ad hoc reſpõdet Bar. quòd actus, qui à principio interuenit, cum ipſe conſtituens primùm appræhendit poſſeſſionem pro ſe ſufficit vt tũc conſtituens transferat poſſeſſionem, & ſatis nunc interuenire videtur, vt & nos quoque diximus ſuprà in 4. ampliatione.

3 Vt etiã in ſimili videmus, vt ille ſubdit, quòd ſi quis ſine mandato appræhendat poſſeſſionem pro altero, ſatis eſt, vt poſteà ille, cuius nomine appræhenſa eſt, ratum habeat, ſine interuentu alterius actus corporalis, per l.communis ſeruus. §. 1. ff. eod. tit. Nam ille primus actus appræhenſionis præſtat adminiculum ad acquirẽdam poſſeſſionem ei qui ratum habet. Et hinc quoq; videmus, quòd ſi poſſidens conducit poſſeſſionem ab alio, videtur facere illum poſſeſſorem. l. ſi quis ante, & l.qui bona fide, in prin. ff. eod. tit. Et tamen ibi non interuenit actus corporalis ad appræhendendum poſſeſſionem.

De eadem re. 4 Igitur eadem ratione (vt ille ſubiungit) ſi per ſimplex conſtitutum facio me poſſeſſorem nomine alterius, quanuis ciuilem poſſeſſionem tantum habeam, eam in illum transfero. Hæc ille, quem ad verbum propè refert, & ſequitur Alex. in d.l.quod meo. Et licet hæ rationes non omnino placeant Raph. Co. in d.l.quod meo, & Fran. Aret. in d.l.interdum. §. vlt. tamen alijs rationibus ſequũtur principale dictum ipſius Bar. de quo & tu vide Claud. Aquẽ. in d.l.quod meo, col. 1. verſ. ſed quærit Barto.

XXII. AMPLIATIO.

1 Amplia viceſimoſecundò, & hoc cum præcedente bene conuenit, vt is, qui vi conſtituti poſſidet, quia ſcilicet emptor conſtituerit ſe poſſidere nomine illius, poſſit & in alterum etiã per conſtitutum transferre eiuſdem rei poſſeſſionẽ. Ita enim conſuluit Alouiſius de Lucis valentiſſimus doctor, & qui ita vocatur inter conſ. ipſius Bal. conſ. 436. quidam creditor habens plures debitores, col. 2. verſ. nam primò præſupponitur, lib. 3. vbi idem dicit etiam cõſuluiſſe Raym. Forli. Argent. illius filium, & Richar. Salic. & illi conſ. ſubſcripſit Bal. ibi.

XXIII. AMPLIATIO.

1 Amplia viceſimotertiò, vt procedat in eccleſia, & prælatis eccleſiaſticis conſtituentibus ſe poſſidere nomine alterius, vt ſcilicet per eorum conſtitutum transferatur poſſeſſio, quæ apud illos eſt: ſcilicet naturalis tantum, ſi naturalem tantum habeant: ciuilis quoque, ſi ciuilem habeant, vt no. voluit Matheſ. no. 167. nota, q ſi tutor. Et id quidem in eccleſia minimè dubium eſt, ut ſatis probãt tex. in c.cum veniſſet, & ibi palàm ſentiũt omnes, præſertim Ant. & Pan. de reſtit. ſpol. Card. Flor. in repe. c.perpendimus, col. 14. verſ. in hoc tamen. de ſenten. exc. & Barb. in repe. rub. de reb. eccleſ. non alie. in 2. dubio. Sed quo ad prælatos priuatim pertinet, vide quæ dicam infrà in 16. limitat.

XXIIII. AMPLIATIO.

1 Amplia viceſimoquartò, vt procedat in teſtatore, ſe conſtimente poſſidere in teſtamento pro altero, non tantùm reſpectu actuum inter viuos in ipſo teſtamẽto factorum, vt fieri poſſunt, per not. in l. hæredes palam. §. vlt. ff. de teſtam. cum multis alijs concor. à me fuſiſſimè congeſtis in noſtris legbus connubialibus, in 5. glo. in verbo, *contracter*, nu. 101. intellige ſecundò, & ſeq. in quibus haud dubiè per conſtitutum illic appoſitum transfertur poſſeſſio, vt expreſsè conſuluit Oldr. conſ. 114. factum tale eſt, quædam mulier, & Alberi. in rub. C. de dona. col. 1. Imol. in c. 2. col. 1. verſ. no. quòd ubi in actu, de cõſuet. Nam & is actus inter viuos in teſtamento factus retinet vim, & naturam contractus, nec teſtamenti uim, aut naturam recipit, ut per Bart. in l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de leg. 3. Bald. in l. ſi auia, in prin. C. de iure delib. & diximus latius in dictis legib. connubi. ubi ſuprà.

2 Non tantùm igitur (ut id repetamus) conſtitutum in teſtamento factum, transfert poſſeſſionem in actibus inter uiuos inibi factis, ſed & in actibus quoq; ultimæ uoluntatis, uidelicet in inſtitutione hæredis, & legatis. Nam teſtator conſtituens ſe poſſidere nomine hæredis, uel legatarij, in eos transfert poſſeſſionem, vt ſing. voluit Bal. in c. 1. col. vlt. uerſ. ſed ecce Imperator, ext. de confir. util. uel inutil. is enim poteſt, ut ipſe dicit, tradendo mortem præuenire, per l. Lucius Titius teſtamẽto. ff. de leg. 2. ubi eſt tex. ĩ id optimus, quem & ipſe Bald. Ang. et Pau. Ca. ibi ad id expẽdunt, et prætereà idem Bal. poſt Bar. in l. legatum eſt, eo. tit. et in l. ſi eum ſeruum. §. inter uirum. ff. de dona. inter uir. et uxo. et in l. filium. col. 7. uerſ. quartò no. C. fami. hærc. et in l. 2. col. 2. uerſ. ſed iuxta prædicta quæro. C. de iure dot. et in l. 1. col. ult. uerſ. unum ſcias. C. ſi quis omiſ. cau. teſta. ubi et illud dicit, quòd tunc legatum accipit naturã donationis cauſa mortis propter traditionem, de quo tamen vide Din. Bar. & ipſum Bal. in d.l. legatum eſt. et rurſus eundem Bal. in l. ult. C. de uſur. et fructi. leg. ubi etiam dicit huiuſmodi legatum redigi ad inſtar donationis cauſa mortis: et legatarium lucrari fructus à tempore mortis, imò fortè, inquit, à die traditionis. Et iterum repetit ipſe Bal. in l. 1. col. 4. verſ. item competit. C. com. de leg. et in c. 2. circa mediũ, verſ. nota in tex. quòd poſſeſſio, et ibi. Barb. col. 3. de conſuet. Ang. in l. filiam fratribus. et ibi quoq; Alex. ff. ad S.C. Trebe. Bartho. Cæpol. in l. irritam, quę eſt ult. col. 17. in. paruis uerſ. ſextuſdecimus caſus. C. de uſuc. pro donat. ubi dicit ſingu. eum text. in d.l. Lucius. Iaſ. in l. iuſtè poſſidet. col. pen. verſ. quintò. facit. ff. de acq. poſſ. dum

allegat

allegat Bal.in d.c.1.& idem Iaſ.in l.nemo poteſt, col.7.verſ.tertiò quæritur.ff.de leg.1.in 1.lect. & in l.quoties,col.vlt.C.de hęred.inſtit.Phili.Dec. loquens de fideicommiſſo,conſ.84. excellentiſſimi doctores,col.2.verſ.ſecundò quia non obſt. & conſ.424.proponitur quòd magnifica domina.col.5.nu.15.Steph.Ber.conſ.58.ſufficienter, ante fi. lib. 2.Matth.Afflict.dec.Neapo.275.teſtator.Bar.Chaſſan.conſ.61.ex verbis, col.pen. verſ.ſed quia ibi.& Fran.Ripa. qui & illud dicit de tranſitione legati, in donationem cauſa mortis,in l.1.nu.15.ff.quor.bono.

De eadem re principali. 3 Et ad hoc quoq; nonnulli præter illum textum in d.l.Lucius,allegant d.l.legatum eſt. ff.de leg.2.& l.cum quis decedens.§.qui teſtamento. ff.de leg.3. quæ quidem ll. non admodum facere videntur.Sed bene facit quod voluit gl.in cle. dudum,§.verùm,in verbo,datis,de ſepult.& qđ de donatione cauſa mortis dicitur,in l.cum quis. ff.de condi.ob cauſ.cùm ſi.quodque ſcribit ipſe Bal.in l.teſtamento , ad fin. C.de fideicom.& in c.2.ante fin.tit.de feud.dato in vicem leg.commiſ.in quib. locis Bal. loquens de conſtituto facto in teſtamento, non ipſum improbat ob id, quòd factum eſt in teſtamento, ſed ex eo quòd fuit appoſitum in teſtamento inualido , & reprobato, tanquam & ipſum conſtitutum inualidum ſit, vt teſtamentum in quo poſitum eſt, de quo nos latius dicemus in 7.limit. num. 16.nec hinc longè diſtat.

De eadem re. 4 Noluimus tamen antè quàm hinc diſcedamus illud prætermittere, quod Bal. in d.c.1.de cõfirmat.vtil. vel inutil.non id ſimpliciter dixit, ad quod ſuprà poſt alios multos citauimus. Sed illud quidem dicit,non valere precarium à teſtatore factum , quia nemo rem ſuam precariò rogare poteſt,vt eſt text.licèt nõ alleget,in l.neq; pignus. ff.de reg.iur. Tamen legatarius ob id precarium poterit,mortuo teſtatore,ingredi poſſeſſionem rei legatæ,ea ratione,quam nos ſuprà ex eo diximus.Et ita illud ipſius dictum ſequitur,& dicit egregium Iaſ.in l.nemo,col.6.verſ. ſecũdò adde.ff.de legat.1.in priore lect.& iterum in poſteriore.col.9.verſ.ſecundo amplia. & in l. iuſtè poſſidet,col.pen.in prin.ff.de acq.poſſ.in 2.lect. & in l.hæreditas.C.de hær.inſtit.

5 Illud autem planum eſt, vt id obiter dicam (ſi quis fortè dubitet) poſſe teſtatorẽ dare facultatem legatario, & fideicommiſſario ingrediendi poſſeſſionem rei legatæ,aut fideicommiſſarię propria autoritate,per l.Titia cùm teſtamẽto.§.1. & ibi gl.Bar.Bal.& Imo.qui eam dicit ſing.ff.de leg.2.cùm ſi.à me latè collectis in comment.cõſuetud.Pictauicarum,tit.*de teſtamens*,§.4.in gl.2. in verbo , *ne vienne à l'heritier*,nu.3.fallit tamen primò.Idq; etiam tacitè, vt & ibi quoq; copioſè diximus nu. 5. verſ. amplia ſecundò, & multis ſeq.Licèt multæ conſuetudines Gallię repugnẽt, non facientes id ius teſtatori.

Quid ſi teſtator conſtituat 6 Sed nec id item omittendum ducimus, id quod ſuprà diximus,teſtatorem transferre poſſeſſionem,per huiuſmodi clauſulam conſtituti, intelligẽdum eſſe ſecũdum ea quæ infrà à nobis dicentur in 2.limit.ſcilicet ſi ſe conſtituat iam ex eo tempore,quo teſtatur,poſſidere nomine hæredis, vel legatarij, vel fideicõmiſſarij. ſecùs ſi ſe conſtituerit poſſeſſorem poſt mortem ſuam:tũc enim id conſtitutum omnino eſſet inutile, inualidum,& inefficax, vt ibi latè dicemus. *ſe poſſidere poſt mortem ſuam.*

7 Sed non intempeſtiuè quęremus,an cùm teſtator rem legatam tradidit,poſſit huiuſmodi legatum reuocare,& fructus ab ipſo legatario perceptos,quod ipſum intelliges ex Oldr. d.conſil. 114. & Bart. & alijs in l. legatum. ff. de leg. 2. Paul.Ca.conſ.393.ſubſtitutio,lib.1. & alijs relatis à Catel.Cot.memor.incip.conſtitutum, verſ. confirmo per iſtud.& memor.incip.legatum factum à teſtatore.& Bened.in repe.c.Raynutius, in verbo,teſtamẽtum,le 2.col.2.Aymo.Crauet. poſt Crot.in reper.rub.ff.de leg.1.nu.138.& qđ priuatim ad fructus pertinet, vide quæ de fructibus donationis cauſa mortis ſcripſimus,in repe.l.ſi vnquam,in verbo,reuertatur.nu.278. incip.poſtremò quia cùm titulus.

XXV. AMPLIATIO.

1 Amplia viceſimoquintò,vt etiam procedat non ſolùm in certa,& ſingulari quapiam perſona ſeſe conſtituente poſſidere nomine alterius, ſed etiam in vniuerſitate,communitate,ſiue collegio id ipſum faciente. Nam & per id conſtitutam transfertur poſſeſſio, vt expreſsè conſuluit ex facto interrogatus Bal. conſ.438. præmittendum eſt ad euidentiam:col.2.verſ.& ad euidentiam præmittendũ eſt li.1. Et ad hoc facit quod ſuprà de eccleſia diximus in 23.ampliat.

XXVI. AMPLIATIO.

1 Amplia viceſimoſextò eorum reſpectu,quibus fit conſtitutum,vt non ſolùm id procedat, cum fit conſtitutum domino, ſed etiam cum fit procuratori eius, nomine ipſius. verbi gratia, vendo tibi vt procuratori Titij, & conſtituo me poſſidere nomine illo tuo procuratorio. Nã tunc etiam transfertur poſſeſſio in Titium dominum. Ita enim voluit Barto.in l.ſi is qui pro emptore, col.antepe. verſ.ſeptimò & vlt. & ibi Iaſ.plenè char.penul.uerſ.quintò principaliter, cum multis ſeq.ff.de vſucap.& idem Bar. in l. ab emptione,ad fi. & ibi quoque Bald.etiam ad fin.in utraq; lect.Ange.Imo.& Iac.à S.Georg. col.3.ff.de pactis.idem Bar.in d.l.certè.ff.de precari.Bald.in d.l.1.col.2.verſ.decimò quæro. C. de quando lice.ab empt.diſced.& in l.unic.§.fin autem,in fi C. de cad.tol.& in c.1.§.item inueſtitura, tit.de feud. not.& i c.1.§.ſi facta col. 2.uer. pone uendo tibi,tit.ſi feu.fuer. contr. inter. do. & agna.& ut à multis citatur,conſ.incip.caſus talis eſt,quidam nomine Matthæus, ſed illud non potuit reperire Sali.in l.1.in fi.C.per quas perſo. nob.acq.Imo.in l.1.in fi.prin. & ibi quoq; Raphaël Co.col.pen. verſ.ad hoc concludit, Ro. col.

col.item pen.uerſ.ulteriùs in quartum dicit Ale. col.pen.uer.ex iſto dict.et Iaſ.col.pen.uerſ.adde ſecùs eſſe.ff.de acq.poſſ.et rurſus idem Imo.Ro. et Alex.et prætereà Franc.Aret.et Soci.in d.l.1. §.per procuratorem,quam Ro.legit cum §. hæc quæ de ſeruis eod.tit.& Raphael. Co.& Pau. Ca.in l.quarundam,eo.quoque tit. Alter Raph. Fulg.in l.1.C.eo.tit.Rom.in l.qui mihi donatum,col.1.verſ.reſponde, quòd ſi hoc,ff.de dona.et in l.quod meo,in 3.not.et ibi Alex. col. 1. ff.de acq.poſſ.Cor.conſ.50.videtur in hac conſultatione,ante fin.lib.1. vbi dicit non eſſe tutū, ab hac opi. in practica recedere. & iterum conſ. 117.multa eſſent,poſt prin.lib.2.Barb.ſuboſcurè in c.2. col.antep. verſ.in ea gl. ibi per claues, de conſuetud.Guid.Pap.dec.Delphi.112.in dicta curia,paulò ante fi.Soci. conſ. 239. punctus cōſultationis,col.vlt.lib.2. Vital.Camb.in tract. clauſularum char.21.in paruis in clauſula, conſtituit ſe precariò, &c.col.3.verſ.ſi verò ipſe procurator.Iaſ.in l.quoties,col.4.verſ.quintò principaliter.C.de rei vend.Steph.Bertr.qui hanc dicit eſſe communem opi.conſ.130.ponitur in facto,ante fi.lib.3.Lācelo.Galiau.in rep.rub.ff. de verb.oblig.col.41.verſ.item ex prædictis. Lud. Gozad.conſ.15.videtur prima facie.col.2. verſ. tertiò,imò iſtud eſt.& iterū cōſ.16.in hac cauſa, col.2.nu.12. & quiſquis eſt, qui additiones ad Salic.fecit,in l.traditionibus,in prin.C.de pactis, & ante hos nō obſcurè videtur voluiſſe Io.And. à nullo tamē illorum citatus,poſt Din. conſ.32. in addi.Spec.tit.de confeſſi. §. nunc videndum. verſ.quid ſi confiteor tuam eſſe.

Probatio ex tex.

2 Hanc autem ſententiā adiuuant tex.in dict. l.certè.§.1.ff.de precar.nam licèt is loquatur de caſu contrario, ſcilicet in procuratore, qui pro domino ſe conſtituit poſſidere nomine alterius, vt diximus ſuprà in prima ampliatione, verſ. 6. illud tamen dixerim: tamen eadem videtur eſſe ratio in eo,cui tanquam procuratori alter conſtituit,arg.illo à reciprocis,ſiue correlatiuis, qđ fortiſſimū eſt in iure.l.vlt.& ibi abūdè Bar. Bal. Ang.& alij recētiores, & inter alios Iaſ. qui adducit multos concor.C.de indict.vidui.vti & ipſe facit in l.ſi priuſquam, col.pe. ff. de not.ope. nunc.& in auth.quas actiones,col.7.uerſ.3.principaliter. C. de ſacro. eccl. & conſ. 112. in primis, col.1.ver.& in primis, li.2. Quid tamen dicendum ſit in procuratore conſtituente, vtrum ſcilicet transferat poſſeſſionem, videbis infrà in 13. limitatione.

Ad idem.

3 Sed vt principale noſtrum propoſitum proſequamur,ad eam quoq; ſententiam affertur d. l.1.§.per procuratorem.ff.de acq.poſſ. vbi per procuratorem nobis acquiritur poſſeſſio.& d.l. quod meo.§.1.eo.tit.ubi procurator alienæ poſſeſſioni præſtat miniſterium.& in d.l.quarundā, eo quoq, tit. vbi tantum operatur ficta traditio facta procuratori,quantum ea quæ facta eſt domino.dicitur enim ibi,nihil intereſſe inter vtranque, & ad hoc eum tex. expendit Raph.Co. ibi & id quoq; probat text.in in c.accedēs,de prębe. vbi per inueſtituram (quæ & ipſa ficta traditio eſt.c.1.tit.quæ ſit inue. cùm traditio eſt, neq; enim ſemper eſt,vt per Cano.in c.2. de conſuet. & in c.1.de reg.iur.libr.6.& Bal.in l.1.C.de donat.cùm ſi.)per inueſtituram,inquam,factā procuratori transfertur poſſeſſio in dominum.

4 Atqui ſunt & alij multi contrarię opinionis, vt ſcilicet per conſtitutum factum procuratori, non transferatur poſſeſſio, in quibus eſt Petr.à Bel.Per.& Bar.ſibi contrarius in l.1.C.per quas perſo.nob.acqui.Guil.Cun.in d.l.ab emptione, in fi.& ibi quoq; Alber.col.2.verſ. quærit Guil. aliam.ff.de pact.& idem Guil.in l.licèt, col.11. C.de acq.poſſ.Bald.ſibi quoque contrarius, ſed ſubobſcurè in d. c. cùm veniſſet, col. 1.ver. ibi, cùm is poſſideat,de reſti.ſpol.& apertius in tracta.de pactis,cha.7.col.2.verſ.iuxta hoc quæro, Ang.in d.l.1.§.per procuratorem.ff.de acq.poſ. & in d.l.ſi is qui pro emptore, ante fi.& ibi etiā Imo.col.vlt. qui id dicit ſibi verius videri, licèt in d. l.ab emptione, cum Bar.tranſiſſet.& Pau. Caſt.in d.l.1.§. ſi iuſſerim,in fi. & iterum in d. l. quod meo,in fi.ff.de acq.poſ.Alex.ſibi item contrarius in addi.Bar.in l.qui mihi donatum, in fi. ff.de donat.Barb.latè conſ. 8. ſapienter doctiſſimus,col.14.ver.capio nūc aliud.& col.ſeq.li. 2.

5 Horum ſunt plurima fundamenta: ſed hæc duo ſunt præcipua, ſcilicet l. ea quæ ciuiliter.ff. de acqui.rer.domi.vbi dicunt probari non poſſe,per procuratorem domino immediatè quæri,niſi per actum naturalem,& non ciuilem.Cuius autoritate Bar.in d.l.1.C. per quas perſo.dicit,ꝙ ideo per pactum legis commiſſoriæ, vel additionis in diem non quæritur dominium, vel poſſeſſio per procuratorem,quia is actus eſt ciuilis,per quē procurator quærere non poteſt domino per d.l.ea,quę ciuiliter.& idē dicit per eādē l.ipſe Bar.ī l.qui mihi donatū,in fi.ff.de don. & Ang.in d.l.1.§.per procuratorem.ff.acq.poſſ.

6 Sed ad id reſpōdēt alij,quod ea l. quę vtitur verbo generaliter,non debet intelligi,vt neceſſariò requiratur actus naturalis,vt procurator quęrat domino,alioquin ei contradiceret d. c. cum veniſſet:ſed ita debet accipi,vt id plerunque fieri ſolet. Item quòd ead. l. poteſt intelligi in ijs quæ naturaliter acquiruntur, id eſt, per inſtrumentū naturale regulariter acquiri cōſueuerūt, nam ea regulariter quæruntur per liberam perſonam,nō autem ꝙ,vt fiat acquiſitio,ſit ſemper neceſſarius actus corporalis, quia etiam ſufficit animus.d.l.certè.§.1.ff.de precari.Vel vt alij dicunt,ea l.loquitur in iure, qđ ſolùm per actum ciuilem quæritur,putà per ſtipulationem, aut alium ſimilem contractum: ſed hic communiter ſit per actum naturalem,ſcilicet per contractum emptionis,& venditionis; licèt contingat, ꝙ actus ciuilis conſtituti,ſuppleat materiam actualis traditionis: vnde primordialis natura diſpoſitio-

ſitionis eſt attendenda, l. item veniunt. §. cùm prædixerimus. ff. de peti. hære. & not. gl. in l. certi cõdictio, in prin. ff. ſi cer. pe. Vel denique, vt alij, quòd traditio ficta per conſtitutum, non eſt ſimpliciter ciuilis, ſed etiam naturalis, quia ſubrogatur in locum naturalis traditionis, d. l. 1. §. ſi iuſſerim. ff. de acq. poſſ. At ſubrogatum cenſetur eſſe idem cum eo, in cuius locum ſubrogatur. l. Publius. §. Titia. ff. de cond. & demon. cùm ſi. Ex quo Bar. & alij in l. poſtulãte, per illum tex. ff. ad S.C. Treb. dicunt ſtatutum loquẽs in caſu vero, procedere etiam in caſu ficto ſubrogato in locũ veri, vt etiam tenent Pan. in c. 1. col. 1. de arbit.

De eo quod ſupra nu. 5.

7 Quod autem dicit Bart. in d. l. qui mihi donatum. ff. de donat. de pacto legis commiſſoriæ, & addictionis in diem, certè illi contradicunt gl. & Bal. in d. l. 1. C. per quas perſo. nob. acq. Imo. qui hoc latè tractat in d. l. qui mihi donatum, col. 2. verſ. extra gl. inquantum, & ibi Rom. col. 2. ver. vlt. adde inquantum, & Alex. in additio. ipſius Bar. idẽ Imo. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler, col. pen. verſ. item adde circa quintũ. & ibi item ipſe Rom. col. antepen. verſ. item inquantum dicit, ff. de verb. oblig. idem Rom. in l. 1. §. hæc quæ de ſeruis. verſ. & deinde inſert. ff. de acq. poſſ. Vital. Camb. in d. tractatu clauſula. vbi ſupra nu. 3. vti per eos videre poteris.

8 Alterum fundamentum eorum, qui contrarium tenent, id eſt, quia ſi priorem opin. admitteremus, cõcurrerẽt duę fictiones, ſiue ſpecialitates, contra l. 1. C. de dot. promiſ. cum ſi. Sed ad hoc reſpondet Bar. in d. l. ſi is qui pro emptore, quòd hic non ſunt duæ fictiones, quia licèt traditio ſit ficta, tamẽ poſſeſſio eſt vera, & propria, per d. l. certè. §. 1. de precario. ſed hoc ex eo dependet, quod ſupra tractauimus in 1. ampliatio. an ſcilicet hæc poſſeſſio ſit vera, an verò ficta.

9 Verum quicquid ſit de ea re, poteſt dici duas fictiones hic concurrere diuerſis reſpectibus, videlicet fictionem traditionis per conſtitutum, vel precarium, qđ nemo negat: & fictionem repræſentationis domini per procuratorem: quia quod facit procurator nomine domini, non videtur dominus propriè facere, vt ſatis probatur ex l. 1. §. deiecisse. ff. de vi & vi arma. & l. ſi pater, & ibi glo. in verbo ipſe feciſſe. ff. quæ in fraud. cred. Din. in c. qui per alium. ff. de regu. iur. Bar. in d. l. ſi is qui pro emptore, in 5. quæſt. prin. verſ. venio ad ſecundum, & ibi Imo. char. vlt. de vſuc. cum concord. adductis ab Alex. conſ. 65. viſa quadam conſtitutione, col. 2. lib. 4. & à me in legib. connubi. in gl. 4. in verbo *conſentement*, num. 27. & hoc quidem.

10 Ideo vel hic dicẽdum eſt non verum eſſe, duas fictiones ſimul non poſſe concurrere: nam & contrà poſſe, probant alia multa iura adducta à Bart. in d. l. ſi is qui pro emptore, col. pen. verſ. in contrarium ſic arguitur. aut ſi verum eſt regulariter, vt plerique omnes dicunt, intelligitur, quando procedunt ex eodem fonte, quod ſi ex diuerſis, ſecùs, per l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. & alia iura allegata ab ipſo Bar. qui & id ipſum tradit in eodem loco, & præterea in l. gerit, col. vlt. ff. de acquir. hæred. cum concord. adductis à Iaſ. in d. l. ſi is qui pro emptore, in fi. Hæ autem duæ fictiones procedunt ex diuerſis fontibus: altera enim reſpicit venditorem, qui eam traditionem fictam facit: altera ipſum procuratorem repræſentantem factum domini.

11 Quanquam & ad hoc illud dici poteſt, tũ demum duas fictiones ortas ex diuerſis fontibus poſſe concurrere, quando tendunt ad commodum, & vtilitatem diuerſarum perſonarum: nã ita propriè loquitur d. l. ſingularia, vt eam declarat Bar. in d. l. ſi is, qui pro emptore, col. pe. verſ. 2. caſu, & ibi quoque Iaſon col. item pen. verſ. ſed ad iſtud. nam in ea ipſa l. ſingularia, pecunia fingitur data mihi fauore debitoris, vt ſit à me liberatus: deinde uidetur à mé ad te profecta fauore mei creditoris, ut te habeam ex mutuo in tantum obligatum. Niſi in hoc noſtro caſu diceres ſecundum ipſum Iaſonem, quòd etiam uenditor liberatur per cõſtitutum, ab obligatione tradendi rem uenditam, ſecũdum glo. in d. l. ab emptione. de quo nos latè diximus ſupra in 1. parte, nume. 7. ex illa autem, & 3. ſeq. Sed tu hic vide quæ dicam inferiùs in 3. limitã.

Si tendant ad commodum diuerſarum perſonarum.

12 Sed & illud quoq; dici poteſt, poſſe duas fictiones concurrere ad producendum vnum, & eundem effectum, ut eſt nonnullorum ſententia ita intelligentium d. l. ſingularia, & l. licet. §. quoties, ff. de iure. dot. licèt ſecùs eſſet, ſi ageretur de producendis diuerſis effectibus circa idem, ut in d. l. 1. C. de dote promiſ. & in l. ſi ſeruus cõmunis. §. ſeruus capto, & ibi gl. ff. de ſtipul. ſer. Et ita uoluit Rom. in d. l. ſingularia, col. 1. in ult. no. ubi tamen ſubiungit de hoc eſſe dicendum, vt per Salic. & ipſum Rom. in d. l. ſi is qui pro emptore. At hic de uno tantum effectu quærimus, ſcilicet, acquirendæ poſſeſſionis.

Duæ item fictiones concurrunt ad producendum vnum & eundem effectum.

13 Cæterum Io. Plat. in §. ex is itaque ad fi. Inſtit. per quas perſo. nob. acquir. ſiut hic in noua. quadam opinione, ut ſcilicet per conſtitutum factum procuratori, & alios huiuſmodi actus fictos, non quæratur poſſeſſio domino, ſed procuratori, ut dicit ſcribi ab Angelo in l. per procuratorem. C. de acq. poſſ. vbi tamen nihil dicit Ang. in meo codice, nec hoc uerum puto: nam procuratoris animus non eò fertur, ut ſibi quærat, ſed domino, ideo nec ſibi quærit, cùm poſſeſſio ſine animo non quæratur. l. 1. §. adipiſcimur. ff. de acq. poſſ. & dicemus latiùs in 30. limit. nu. 53. ego uerò, & 2. ſeq. nam & ſi eò animus ipſius ferretur, non tamen ſibi quæreret, tum quia non ei intendit quærere conſtituens, per ea, quæ dicam in ſeq. uerſ. tum quia nullus contractus prę cedit nomine ipſius procuratoris: ſed domini, cuius nomine ipſe contrahit: ex quo ſequitur nõ poſſe ex conſtituto in illum transferri poſſeſſionem, per ea, quæ dicam infrà in 6. limitat.

14 Quòd

14 Quod ſi ſequaris primam opin. quæ communior eſt, eam intellige, ſi conſtituens gerebat in animo poſſidere nomine illius procuratoris, cui eſt factum conſtitutum, tanquam procuratori domini, ſecùs in nomine ꝓprie illius. Nam tũ etiam ſi procurator intelligeret recipere nomine ipſius domini, tamen in eũ non transferretur poſſeſſio vi huius conſtituti, cum id nec in poſſeſſione quidem reali fieret. l. res ex mandato. ff. de acq. rer. domi. & l. pignori. §. vlt. ff. de vſucap. Et id multò magis, ſi neuter intendebat, vt quæreretur domino, etiã ſi procurator emeret propter mandatum, & contemplatione illius. l. qui mihi donatum, & ibi gl. & doct. ff. de don. & gl. & doct. in l. 1. C. de acq. poſſ. Et id expreſsè in cõſtituto reſpondit Cor. conſ. 6. videtur in præſenti cõſultatione, col. 2. verſ. & licèt per cõſtitutionem præcarij. lib. 2. vbi ſubdit poſt Bar. & Pau. Caſt. in d. l. qui mihi donatum, in dubio non uideri animum quęrendi domino niſi ſit expreſſũ.

Sed quid ſi procurator nomen patum accepit nomen procuratoris.

15 Quod poſtremum tamen (ne id omittam) ita intelligo, ſi ſimpliciter contraheret, non aſſumpta qualitate procuratoris, quia in dubio quis facere quicquã videtur nomine proprie, nõ alieno. l. Papinianus. & ibi gl. & Alber. ff. mand. cum alijs multis concor. à me collectis in tractatu Retractuum. tit. 1. §. 10. gl. 1. nu. 3. ego cenſeo: Secùs, ſi aſſumpſerit titulum procuratoris alterius. nam tunc pro illo ſiue nomine illius, cuius ſe dicit procuratorem, facere videtur, etiam ſi aliter non exprimat. l. vlt. ff. de inſti. act. quæ quidem loquitur de inſtitore: ſed eã Bar. ibi trahit ad procuratorem. Et de procuratore quoq; voluit gl. in l. quæcunque, in verbo, procurator. ff. de procur. cum alijs quoq; concord. à me congeſtis vbi ſuprà, nu. 5. ſed id intelligas, & ſeq.

16 Secundò intellige illam primam communem opin. cum conſtitutum dirigitur in ipſum procuratorem nomine domini, non etiam ſi in ipſum dominum abſentem: putà, ſi ego domum vendo Titio procuratori Mæuij, & eam me conſtituo poſſidere nomine ipſius Meuij domini: tunc enim id conſtitutum non valet, nec transfert dominium, & poſſeſſionem in Mæuium, per l. quæcunque gerimus. ff. de actio. & obli. & no. à Bar. in l. 1. in fi. prin. ff. de iure fiſci. de quo & tu vide latiſſimè per Ro. conſil. 441. præſens inſtru. in 1. & 2. dubio.

Notarius debet ſibi ſtipulari pro emptore. & non ipſi emptori.

17 Nam & in notario ſtipulante pro emptore, aut donatario, vt ſcilicet, ſtipulatio concipiatur in perſona ipſius notarij ſtipulantis pro ipſo emptore, & non in perſona ipſius emptoris, voluerunt Gul. Cu. Bar. & Bal. in l. nec ei. §. eorum, ff. de adopt. Ang. Aret. in §. cùm autem, col. 2. verſic. quæro, quando tabellio, Inſtitut. de adopt. & in §. ſerui autem, col. 1. veſ. quæro qualiter tabellio, Inſtit. de iur. perſon. Matt. Afflict. qui alios citat, in conſtitut. Siciliæ incip. baiulos. col. 13. verſ. limita tertiò.

18 Et id nuncupatim in ſyndico quoque ſtipulante, & conſtitutum recipiente, vt ſcilicet, id recipiat nomine domini, id eſt, vt fiat conſtitutum ipſi ſyndico, nomine ſyndici non vniuerſitatis, reſpondit Corn. conſ. 117. multa eſſent diſcutienda, colum. 4. verſ. ponderandum eſt, eo. libr. 2. de quibus & tu vide gl. Bar. Imo. & alios doc. in l. ſtipulatio iſta. § ſi ſtipuler. ff. de verb. oblig. & Bal. in l. 1. colum. 2. verſic. circa primum. C. per quas perſo. nob. acquir.

XXVII. AMPLIATIO.

1 Amplia viceſimoſeptimò, vt id etiam procedat, cùm ſit conſtitutum negotiorum geſtori: nã & tunc ex eo transfertur poſſeſſio, in eum cuius negotia gerit, ſecuta ratihabitione, vt nuncupatim, & in hac ſpecie reſpondit Din. conſ. 15. hoc capite, quæſtio talis eſt, nam ratihabitio, inquit, æquiparatur mandato. l. vlt. C. ad S. C. Macedo. & c. ratihabitionem, de reg. iur. lib. 6. Refert, & ſequitur Iaſon in l. ſi is qui pro emptore, col. antepe. verſ. contrarium, ff. de vſuca. Et idem non obſcurè voluit Bar. cuius Iaſ. non meminit. conſ. 206. inter procuratorem. Sed id intellige, vt poſteà dicemus in 30. limitat. de notario ſtipulante nomine alterius abſentis.

XXVIII. AMPLIATIO.

1 Amplia viceſimooctauò, vt id ſimiliter procedat, ſi fiat conſtitutum ſeruo. nam per huiuſmodi cõſtitutum transfertur poſſeſſio in dominum ipſius ſerui. Id quod minimè dubium eſt, cùm rex. in id expreſſum habeam⁹ in l. qui à ſeruo. ff. de acti. & obli. vbi gl. id intelligit ꝓcedere, nõ ſolùm ex cauſa peculiari, ſed & dominica, ꝑ l. quod ſeruus, & l. ſi me in vacuã. ff. de acq. poſſ.

XXIX. AMPLIATIO.

Conſtitutum item factum Eccleſiæ.

1 Amplia viceſimononò, vt procedat etiam, cùm ſit cõſtitutum eccleſiæ, videlicet cùm quis conſtituit ſe poſſidere nomine eccleſiæ. nam & tunc in illam transfertur poſſeſſio, & cõſequenter dominium, vt expreſsè voluit Bart. in auth. ingreſſi, col. 2. verſ. ſed quæro circa hoc vnum, C. de ſacroſan. eccleſ.

XXX. AMPLIATIO.

1 Amplia trigeſimò, vt etiam in ſecundũ donatarium, nedum in primum tranſeat hæc poſſeſſio conſtitutitia: verbi gratia, Petrus donat Paulo rem quampiam, quandiu vixerit, & poſt eius mortẽ, Andreæ, iuxta l. quoties. C. de dona. quæ ſub modo. & eorum nomine ſe conſtituit poſſidere. Certè non ſolùm in Paulum primum donatarium transfertur poſſeſſio vi huius conſtituti; ſed & in Andream poſt mortem Pauli, ſi credimus Philip. Dec. qui ita multis rationibus tenuit, conſ. 239. primò non videtur, col. 3. verſ. memini me, cũ multis ſeq. vſq; ad fi. eius conſi.

De eadem re.

2 Verùm contrarium ex diametro tenuit Guido Pap. deciſ. Delphin. 512. Titius bona ſua donauit, his rationibus motus: quoniam dominiũ, & poſſeſſio fuerunt tranſlata in primum donatarium ui illius conſtituti: ideo non potuerunt ab eo, uel eius hæredibus auferri ſine eorum voluntate,

luntate, l. ſi quis vi. §. differentia. ff. de acq. poſſ. & l. quoties. C. de preci. imper. offer. Sed hæc ratio non admodum mihi placet, quia ab initio iſtius donationis primus donatarius, cui ea lege res ita donata eſt, conſenſum præſtitit, vt in alterum donatarium dominium, & poſſeſſio transferretur, cùm illam ea lege acceptauit. nam vel totam eam refutare, ac renuere: vel totam, vti ea facta eſt, acceptare debuit. l. Gaius. ff. de manumiſ. cum alijs multis ſimul à me cumulatis in tractatu Retractuũ. tit. 2. in fi. nu. 4. huc quoq; ſpectat. & ſeq. Ideo nihil hîc eſt, quod morari debeamus aliam huius donatarij, vel hęredum voluntatem.

De eadem re.

3 Ideo ipſe Guido aliam reddit rationẽ, quia adueniente conditione, qua res donata eſt ſecundo donotario non poteſt fieri retrotractio reſpectu ipſius poſſeſſionis, ad tempus quo donatio facta eſt: quia hoc tempore conditionis impletæ, donator non iam rem ipſam poſſidet: & ideo nõ poteſt transferri poſſeſſio per illud ipſius conſtitutum, per ea quæ notat Ang. in l. quamuis. §. 1. ff. de acq. poſſ. cum alijs infinitis concor. à me adductis intrà, in 1. & 2. limit. Et ſi aliter, inquit Guido, diceremus, ſequeretur illud abſurdum, vt ſcilicet dominium eiuſdem rei eſſet ſimul penes duos in ſolidum, contra l. 3 §. ex contrario. ff. de acq. poſſ. & l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculum. ff. commod. Et tandem reſpõdet ad d. l. quoties. C. de do. quæ ſub mo. quæ videbatur huic ſententiæ aduerſari, vt ibi per eum videbis.

De eadem re.

4 Nec ſolus fuit Guid. Pap. in hac opi. nam & idem quoque, eo non memorato, conſuluit ex facto Steph. Ber. conſ. 276. Chriſti, & c. viſo caſu mihi exhibito, col. 2. nu. 4. lib. nam, inquit, eo tẽpore conſtitues, non eſt futurus poſſeſſor. quæ eſt poſterior ratio Guid. Et ante utrunque illud reſpõdit Cor. conſ. 173. in pręſenti ſtipulatione, col. 5. in fi. verſ. ſed nihilominus hoc nõ obſtãte, lib. 2. & ſecundum hanc ſentẽtiam fuit nuper iudicatum in noſtra decuria Senatus Pariſienſis, die 9. Martij, anno domini 1548. inter magiſtrũ Ioannem Burgeſium. & Ioannem Chazereum.

XXXI. AMPLIATIO.

Conſtitutum etiam reſpectu vniuerſitatis bonorum operatur.

1 ¶ Amplia trigeſimoprimò, vt vis huius conſtituti obtineat, non ſolùm in tranſlatione rei cuiuſpiam ſingularis, ſed etiam in alienatione, & obligatione vniuerſitatis bonorum: vt ſi ego dono, vendo, obligo vniuerſaliter omnia bona mea, vel quotam bonorum, & conſtituo me poſſidere nomine emptoris donatarij, vel creditoris. Licet enim aliter ea bona non exprimantur, tamen trãſfertur poſſeſſio, vt voluit Iac. But. in auth. hoc, ſi debitor. C. de pign. Bart. in l. qui pignoris. ff. de acq. poſſ. & in l. Celſus, col. 3. verſ. ſed pone quod debitor. ff. de vſuc. Bald in l. ſi quis argentum §. ſed ſi quidem. C. de donat. trahens illum textum loquentem de retentione vſusfructus in donatione vniuerſali, ad conſtitutum, dicitque illum textum eſſe ad hoc notandum. & in l. nullo, ante fi. C. de rei vendi. Ange. conſ. 106. quædam mulier, in fi. iunctis præcedentibus. Rapha. Com. in l. quod meo, col. vlt. verſ. item poſſet dubitari. ff. de acq. poſſ. Ang. Are. in §. actiunum col. 6. verſ. quæro iam eſt menſis, & verſ. ſeq. Inſtit. de actio. & Iaſ. in l. 3. §. incertam, col. vlt. verſ. ſextò not. ff. de acq. poſſ. & conſ. 146. præſens conſultatio. col. 9. verſ. quia dico. lib. 2. Matth. Afli. deciſi. Neap. 139. magna fuit dubitatio. col. vlt. verſ. dicebant quidam. Lancel. Galiau. in repe. rub. ff. de verb. oblig. colum. 41. verſ. item ex prædictis. Et hoc quoq; ſatis voluerunt omnes, quos in ſeq. ampliat. citabimus.

2 Tamen Laur. Calca. primus, & nullo (quod ſciam) præeunte, conſ. 29. in Chriſti. & c. magnificus dominus Rolandus, col. 3. verſ. quantum uerò ad conſtitutum, auſus eſt, & is quidem ſolus, tenere cõtrarium, his propemodum rationibus. Primùm enim, ait, ut transferatur poſſeſſio per conſtiutum, neceſſaria eſt illius ſcientia, cui acquiri debet. ut uoluit gl. 1. in l. quod meo. ff. de acq. poſſ. Cui (quãtum ad id) adde quod & nos dicemus infrà in 30. limitat. uerſ. 53. ego verò ut iudicium, & multis ſeq. Sed in huiuſmodi conſtituto generali, is cui fit ipſum conſtitutum, ueriſimiliter non habet ſcientiam omnium rerum.

3 Item quia nec conſtituens tradere, nec accipiens acquirere poteſt quod incertũ eſt, l. locus, ff. de acq. poſſ. & l. emptor, & ibi no. ff. pro emp. incertæ enim rei poſſeſsio acquiri non poteſt, l. 3. §. incertam. ff. de acq. poſſ. id quod propè incidit in priorem rationem. nam poſſeſsio acquiri non poteſt ſine animo eius cui quæri debet, l. 1. §. adipiſcimur, & ibi doctores, & l. 3. in princ. ff. de acq. poſſ. & dicemus pleniùs in uerſ. nuper allegato. Animus autem ad ignorata applicari nõ poteſt: ergo nec eorũ poſſeſsio acquiri poteſt. *Ad idem.*

4 Deniq; ut redeamus ad Calca. illud confeſtim abſurdum ſuboritur, ſi id recipimus: nempe quod is, qui huiuſmodi conſtitutum fecit, ſi ſpolietur rerum ſuarum poſſeſsione, aut in ea turbetur, nullum poterit intentare interdictum. Et illud quoque, quod ille ita conſtituens nunquam poterit præſcribere contra creditorem, etiã per 40. annos: quoniam contra poſſidentem nulla currit præſcriptio, ut no. gl. in §. item Seruiana, in uerbo, nihil intereſt, Inſtit. de actio. Subditq; Calca. quòd ſi doctores has rationes cogitaſſent, non eam ſententiam ſecuti fuiſſent: quam ueluti aliud agentes, & in tranſcurſu, ac nulla animaduerſione, ſed id deliberatè tenuerunt, imò magis præſuppoſuerunt, ut ipſe loquitur. *Ad idem.*

5 Verùm hæ Calca. rationes non tanti mihi eſſe uidentur, ut illos à priori ſententia dimouiſſem. nam prima non neceſſariò concludit: non enim impoſsibile eſt, licèt difficile ſit, ſcire omnes alterius facultates. illudq; eſt magis quæſtio facti, quam iuris: nec requiritur ſpecialis ſcientia rei, ut ipſius poſſeſsio acquiratur, ſed ſufficit in genere: alioquin nunquam acquireretur rei non viſæ poſſeſsio, quod falſum eſt. Et aliàs

vide-

videmus ſcientiam, vel cogitationem genericã, vt ita loquar, ſiue in genere, ſatis eſſe, l. qui iure militari, & ibi Bald. & Ang. ff. de milit. teſt. & voluerunt Pet. Din. & Bart. in l. ſub prætextu, la 2. C. de tranſact. Bart. in l. ſi de certa, circa medium, eo. tit. cum in finitis propè concord. à me congeſtis in repet. l. ſi vnquam, in præfatione. nu. 78. horum præcipuum, cum duobus præcedẽ. verſ. C. de reuo. dona. Et faciunt quæ dicemus inferiùs in ſeq. ampliatione, in qua loquemur de cõſtituto appoſito ſuper rebus futuri.

Reſponſio.

6 Secunda autem ratio Calca. in idem quod iam diximus recidit. At quod tertio loco dictum eſt, facilè dilui poteſt. Nam & ſi conſtituens non poſſit intentare interdictum aduerſus eum, cui cõſtituit, poteſt tamen aduerſus alium: vt eſt tex. expreſſus in l. qui precariò. ff. de precar. & l. 1. §. vlt. cum l. ſeq. ff. vti poſſid. cum ſimil. Et prætereà hæc ratio nihil mouet, quando & ea ſi conſideranda eſſet, haberet locum in conſtituto rei particularis: & tamen non impedit poſſeſſionis tranſlationem.

Reſponſio.

7 Aliud abſurdum eadem ratione nihil obeſt, cùm etiam in conſtituto rei ſingularis procederet. Et quia etiam is, cui factum eſt conſtitutum, per lapſum decennij perdat poſſeſſionem, niſi eam realiter appræhendat, vt uoluerunt Bal. Io. Caſtel. Sign. Homo. & alij pleriq; inter cõſ. ipſius Bal. conſ. 150. caſus actualiter, lib. 2. Sed tu tamen de hoc vide quod dixi ſ. in 13. amplia. nu. 7. ſcio tamen, & quæ latiùs dicam in 21. limita. Vt interim ſcias Mediolani ſtatutum eſſe, ne ex conſtituto generali omnium bonorum transferatur poſſeſio, vt videbis apud Fran. Cur. Iunior. conſ. 108. Sacratiſſimæ Trinitatis, col. 3. verſ. ex præmiſſis remanet, lib. 2. vbi declarat quomodo id ſtatutum ſit intelligendum.

XXXII. AMPLIATIO.

1 Amplia triceſimoſecundò, vt huiuſmodi cõſtitutum, ſiue precarium habeat vim transferendæ poſſeſſionis non ſolùm in bonis præſentibus, & iam quæſitis, ſed & in futuris quoq; & quærẽdis: vt ſi quis donet omnia ſua bona præſentia, & futura atq; ſe cõſtituat poſſidere pro donatario nam tunc ex huiuſmodi conſtituto, transfertur poſſeſio bonorum illorum futurorum, tum cùm erunt acquiſita, ſicuti & nunc præſentium. Ita enim voluit Iacob. But. in d. l. vlt. & ibi quoq; Bar. in fi. qui tamen nõnihil nutat, & Salic. etiam in fi. C. quæ res pigno. oblig. poſſ. & idem Bart. conſ. 76. punctus talis eſt, pater filio emancipato donauit. Bal. in rub. C. de contrahen. emp. in 21. q. & i d. l. ſi quis argẽtum. §. ſed ſi quidem. C. de donat. Ange. vt à multis citatur in l. 1. in prin. ff. de pigno. ſed id non dicit in meo Codice, nec vllo modo loquitur de conſtituto. ſed id quidem voluit conſ. 179. viſis prædictis inſtrumentis, col. 4. verſ. vbi autem interueniſſet. & in ſua diſputatione incip. in refulgenti delitiarum palatio col. 4. verſ. ſed incidenter quæri oportet. Salic. in l. 2. circa med. ver. quæro vendidi Titio. C. de contrah. empt. Imo. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, ad fi. & ibi Alex. col. 7. verſ. & præſupponitur, ff. de verb. oblig. Raph. Com. conſ. 54. Leonardus, col. 2. Alex. in l. 5. §. incertani, col. 3. verſ. extra gl. inducitur, & ibi quoq; Fran. Are. col. 2. verſ. dicit etiam dominus meus, & Soci. qui dicit hanc eſſe communẽ opin. col. 2. verſ. & iſta inducuntur, & iterum col. vlt. verſ. quinta & vltima, & Iaſo. in vtràque lectu. ſcilicet in priori, col. 2. & in poſteriori, col. vlt. & Claud. Aquen. verſ. & inducuntur prædicta, ff. de acq. poſſ. idem Alex. conſ. 85. ponderatis, col. vlt. verſ. ne inſiſto, lib. 6. vbi & hanc dicit eſſe communem opi. Ang. in §. actionum, col. 5. verſ. hinc ſumpta occaſione, Inſtit. de act. Barba. in c. vltim. colum pen. verſ. ſed vtrùm iſtud, extrà de preca. Soci. conſ. 11. in cauſa dominæ Catherinæ. verſ. non ommitto qd Iacobus, lib. 3. Io. Petr. in l. ab emptione. ff. de pact. Iaſ. conſ. 147. præſens conſultatio. col. 9. verſ. nec dicatur quòd tale conſtitutum, lib. 2. vbi & hanc item dicit cõmunem opi. Vital. Camb. in tracta. Clauſularum, in clauſula conſtituti, col. pe. uerſ. item hęc clauſula conſtituens, Carol. Ruin. conſ. 177. uiſis, & intellectis, col. 2. nu. 3. lib. 1. & iterum conſ. 127. uiſa facti narratione, col. 4. uerſ. prætereà incertitudo, lib. 5. Matth. Aſflict. deciſ. Neapol. 37. quædam Altruda, col. 3. verſ. ſed in cõtrarium. iterũq; deciſ. 335. pro deciſione, col. 3. uerſ. aut quis obligat, ubi dicit ita iudicaſſe ſacrum conſilium Neapol. Andr. Alcia. in l. ſubſignatum. §. ult. ff. de uerb. ſign. & in l. ult. in verbo, neque donationes, colum. 2. C. de pact. & Franc. Ripa in l. 1. col. 1. uerſ. ampliatur tertiò. ff. de pigno. Anto. Neguſa. in tract. de pigno. in 2. parte, 2. membro, col. 1. nu. 3.

2 Horum ſunt multæ rationes, quibus ad id dicendum innituntur. Primùm enim id probare videtur textus in d. l. quamuis, in princ. ff. de procur. ubi ſi me conſtituo poſſidere precariò ancillam quampiam, extenditur id precarium ad partum naſciturum. Quem tex. ad hoc annotauit Imo. in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta, de uerb. obli. Sed huic rationi facilè reſponderi poteſt: nempe ꝙ in caſu illius legis illud futurum, ſcilicet partus, eſt acceſſorium rei præſentis, ſcilicet ancillæ: imò eius pars eſſe dicitur, l. 1. §. ex hoc edicto. ff. de ventre inſpic. Ideo nihil mirum, ſi ipſum acceſſorium ſequatur naturam ſui principalis. l. cùm principalis. ff. de regu. iur. & ibi concor. aut (vt uerius dicam) ſi pars ſuum totum ſequatur. l. quæ de tota. ff. de rei uend. cum ſim. Alia autem bona futura quę ſcilicet poſt conſtitutum acquiruntur, nihil habent commune cum præſentibus, nec ab illis vllo modo dependent. *Huius opi. rationum fundamenta.*

3 Ideo et huius opi. ſectatores alias rationes afferunt, hanc, ſcilicet, quæ in ſimili uerſatur. Nam quamuis id, quod nondum eſt in rerum natura, nõ poſſit in diſpoſitionem acquiſititiam deduci. *Alia ratio.*

§. at ſi

§.at ſi quis, Inſtit.de inut.ſtipul. tamen ſi re ipſa deductum fuerit, tunc diſpoſitio illa acquiſititia incipit operari effectum acquiſitionis, cùm primùm illud incipit eſſe in rerũ natura.l. nec emptio. ff. de contrahen. empt. & l. & quæ nondum. ff de pig. & l. 1.ad fin.ff.de condit. & demonſt. & l.interdum.ff.de acq.hære. & §.ea quoque, Inſtit.de legat.

Alia ratio.

4 Et hanc quoq; rationẽ afferunt, quæ depromitur ex d.l.ſi quis argẽtum. §.ſed ſi quidem.C. de donat. vbi per retentionem vſusfructus bonorum vniuerſalium transfertur eorundem poſſeſſio.quem text.& nos ex Bald. adduximus ſuprà in præceden.ampliat. Igitur ſi bonorũ vniuerſalium, conſequenter & futurorum, vt plurimi etiam eum tex.intelligunt. Item, inquiunt, nulla lege prohibitum eſt fieri conſtitutum reſpectu bonorum futurorum: ergo permiſſum eſſe videtur: quia quæ prohibita non ſunt, permiſſa eſſe cenſentur.l. necnon.§.quod eis ff.ex quib. cau.maio.& l.magiſtratus.ff.ad municip.& vtrobiq; gl.quæ afferunt concordant.& prætere a gl. in l.qui reſtituere, in gl.vlt. ff.de rei vend. quam in ſuo caſu dicit ſing. Bal. conſ. 141. præmiſſis verbis, col.2.verſ. conſidera ꝙ appellatio, lib. 1. Sed ad priorem illam rationẽ dicunt ij, qui ſunt alterius opi.quos ſtatim citabo, eum tex.in d.§. ſed ſi quidem, nihil exprimere de futuris, ideo ex eo id non probari ad quod citant. Ad poſteriorem dici poteſt, id ſatis prohibitum eſſe per rationes, quas mox afferemus.

Permiſſum cenſetur quod nõ eſt prohibitũ.

5 Sunt igitur plurimi alterius ſententiæ, vt ſcilicet, conſtitutum non operetur translationem poſſeſſionis in bonis futuris: & inter hos Dyn.in l.hæredes palàm.§.vlt.ff.de teſtam.Bal.ſibi contrarius in l. 1.§.vlt.quem legit cum l.ſeq. ff. pro ſocio, in lectu.antiqua, per gl.ibi, quam dicit ſingu.& idem Bald.in d.l.ſtipulatio hoc modo cõcepta, & ibi etiam Angel.ſibi item cõtrarius, col. 2.verſ.quinimo & hic doct. ff.de verb.oblig. idem Bald.in c.cùm veniſſet, paulò ante fi. de reſtit. ſpol.vbi & huius rationem reddit, quia non poteſt alij prius poſſidere, quàm ſibi.& cõſ. 337. in primis videndum eſt, col. 1.lib. 1.& conſ. 166. à libello, verſ. ſed hic aduertendum, lib. 4. Ipſe Ang.in l.vlt.col.quoq; vlt. verſ.ego aliàs dixi.C. de pact.Petr.Vbal.in repetit.l.cum duobus.§.Papinianus, char. 9.verſ. circa quartam partem. ff. pro ſoc.Ro.in d.l. 3.§. incertam. ff. de acq.poſſ. & in l.quãuis.§. 1.verſ.& hoc facit, eo.tit. Corn. conſ. 251. primò videndum eſt, col. 2. verſ. item dato, quòd omnia bona, & iterum col.4.verſ.& hoc etiam confert, lib. 3. Bart. Cæpol. qui id dicit ſing.in l.irritam, quæ eſt vlt.col. 18.in paruis, verſ.& adde prædictis.C.de uſucap. pro donat. Guid.Pap.conſ. 214.circa materiam, col. 3.verſ. item licet quia per talem. Bar. Chaſſ. conſil. 39. pro deciſione, in 2.dubio, in fin. Matthæi Afflict.deciſi.Neapol. 139.magna fuit, colum. 5. verſ.& hæc vera ſunt.

7 Et horum item ſunt plurimę rationes. Nam futura nondum poſſeſſa verè tradi non poſſunt, vt quæ nondum poſſideantur ab eo, qui tradere vult per conſtitutum.nemo enim dat quod non habet, l. traditio.ff.de acq.rer.domi. cum ſimi. debet enim eſſe aliquod corpus, qđ tradi queat, l.quòd ſi nulla, ff.hæred.vel act.vend. Et cùm id verè fieri non poſſit nec fictè quoq; poteſt: cùm fictio non poſſit plus operari, quàm veritas, l.liber homo. ff. de ſtipula. ſeruo. & l. lectio. §. ſi is. ff. de noxa. actio. & l. adoptio. ff. de adopt.cum ſim. Ex quo fit, vt quamuis ex contractu ſocietatis transferatur dominium rerum pręſentium, quia videtur interueniſſe ficta quædam & tacita traditio: non tamen futurorum l. 1.§.ult.cum l.ſeq.iuncta gl.ult. & l. 1.ff. pro ſocio. Et maximè quòd gl.in d. l. 2. videtur æquiparare illam tacitam traditionem, quæ ſocietate fit, precario, vel conſtituto.

7 Sed ad hanc rationem poteſt reſponderi, & ad id primum quod primo loco dictum eſt, per huiuſmodi conſtitutum non continuò transferri poſſeſſionem rerum futurarum, cùm eas conſtituens nondum habeat, ſed tunc cùm incipit habere & poſſidere, ipſum conſtitutum quod in tempus conferebatur, uires transferendi aſſumere, ut paulò mox dicemus. Et ad id quod continenter dictum eſt de ſocietate, id reſpondent, ꝙ in huiuſmodi contractu illa ſimplex & tacita traditio non compræhendit bona futura, vt patet ex l.ſi quis ſocietatem, ff. pro ſocio. Hic autem conſtitutum expreſsè interponitur ſuper bonis futuris.

Reſponſio ad eas rationes.

8 Quod ſi quis aduerſus hanc reſponſionem inſurgat, dicatq́; ſocietatem omnium bonorum eſſe eius naturæ, ut reſpiciat communicationẽ etiam futurorum, nedum pręſẽtium, l. 3.§. cùm ſpecialiter.ff.pro ſoc. ergo actus ineũdæ ſocietatis qui habet uim cõſtituti (vt dictum eſt) pariter reſpicit præſentia, & futura, ut æqualis ſit determinatio.l.iã hoc iure.ff.de uulg.& pup. Huic reſponderi poteſt, ipſum actum ineundi ſignificare bona pręſentia et futura quæſita nomine ſocietatis, eſſe communia, per d.§. cum ſpecialiter: ſed bona futura quęſita nomine proprio, eſſe communicanda, l.ſi ſocietatem uniuerſorũ, et l.ſi fratres.§.ſocium uniuerſa, eod.tit. Ex quo et alia ſolutio infertur, quia ex fictione eſt, ut actus ineundæ ſocietatis, prout habet uim tacitæ traditionis, extendatur ad futurum tempus, quo bona quæruntur, et eſſet alia fictio, ut mediante (ut noſtri loquuntur) illo actu transferatur poſſeſſio: et ſic concurrerent duæ fictiones, contra no.in l. 1.C.de dot. promiſ.cum ſimil.

Replicatio.

9 Sed et ad hanc poſteriorem opi.illud adducitur, quòd conſtitutum non transfert poſſeſſionem, niſi conſtituens tempore conſtituti poſſideret, etiam ſi poſtea poſſideat: ut latè dicemus infrà in 1.limitat.præſertim uerſ. 12.tertiò amplia. Præterea res futura incerta eſt ratione quotæ,

et loci.

& loci.nemo.n.certo ſcit,quam ré quęſiturus ſit, neq; vtrum pro parte,an in totū: ideoq; nec eius poſſeſſio transferri poteſt.d.l.3.§.incertam, & l. locus.ff.de acq.poſſ.& id præſertim per conſtitutum, vt latè dicemus infra in 19.limit.

10 Sed ad illud primum ſatis reſponſum eſt ex præcedentibus: quibus tamen addes quę & nos dicemus in d. 1.limit.verſ.14. verùm huius contrarium,& 2.ſeq. Ad ſecundum quod de incertitudine eſt, reſponderi ſolet, iam incertitudinem ceſſare, cùm primùm bona ſunt poſteà quæſita; ſicut dicimus,quando quis emit fructus naſcituros.nam ipſis poſtea natis non dicitur empta res incerta. l.interdum in prin.ff.de verb.oblig.& l. nec emptio.ff.de contrahen.nupt. Is autem, qui ſe conſtituit poſſidere bona futura pro altero,videtur tunc ſe poſſidere pro illo conſtituere,cùm ea fuerint quæſita, quo tempore res certa eſt reſpectu quotæ, & loci.Et id tempus,in quod cõſtitutum refertur, inſpici debet, l. ſi eum. §. vlt. cum l.ſeq ff.de donat.inter vir.& vxor.& l. in tẽpus.in prin. ff. de hæred. inſtit. & nos quoque dicemus infrà in 3.limit.nu.3.

11 Præterea & illud quoq; reſponderi poteſt ad eam incertitudinem, ꝙ licèt ab initio ſit quædam incertitudo reſpectu rerum particularium, eſt tamen certitudo reſpectu vniuerſi,tam bonorum præſentium, quàm futurorum: quæ facit, vt bonorum vniuerſalium præſentium transferatur poſſeſſio:quod minimè dubium eſt, ut patet ex ijs,quæ diximus in præcedenti ampliatione,licèt ſit quædam incertitudo reſpectu particularium in vniuerſis compræhenſorum. Et aliàs ſufficit generalis certitudo,arg.l.qui iure militari.ff.de teſt.milit. vt etiam diximus in ea præced. amplia.verſ.verùm hæc Calc. rationes. In dictis autem legibus quę à poſſeſſione reijciunt incertitudinem,erat incertitudo reſpectu rei particularis,nec erat certitudo in vniuerſo.

12 Porrò ſi priorem opin.teneas,quę communior eſſe videtur,& quam in practica ſequi ſolemus: eam intelliges primùm ex ſententia Bal. in d.rub.C.de contrah.empt.in 21.q. vt procedat, qñ ille,qui ita conſtituit,poſteà acquirit bona illa futura eo animo, ut acquirat conſtitutario. ſecus eſt,ſi eo animo,vt ſibi,non illi acquirat. Tum quidẽ primū per tex.quem ad hoc dicit no.in l.actione.§.ꝙ ſi quid poſſ, ff.pro ſocio: tum ꝙ in quærendis poteſt quis præiudicare ei, cui acquirere debuit,per tex.in l.vlt.Cod.de acq. poſſ. Cui adde,quantum ad hanc poſteriorem ratioẽ,multa in eandem ſententiam congeſta à Barb. conſ. 41.illud afferam,col.16.verſ.item eſt ponderandum,& ſeq.lib.1:& Fel.in c.quę in eccleſiarum, col.19.verſ.& iſta conſideratio,de conſtit. & Iaſ. conſ.236.an res Romanorum,col.4.lib.2. Phil. Dec.in l.ſeruus.C.de pact. & conſ. 269. conſultus,col.4.verſ. & hoc præſertim, & à me in commentarijs conſuetud.Pict.tit.2.§.vlt.in glo. 4.

De eadem re.

13 Et idem quoq; in hoc noſtro caſu tenuit ipſe Bal.in d.l.actione,§.renuntiare,per tex.in d. §.ꝙ ſi quid,poſt quem etiam dicit no. & utrobiq; dicit idem reſpondiſſe Fran.Tigr.ſuum præceptorem,monetq; menti tenendum eſſe. Et idem præterea tenuit Raph.Co.in d.l.quod meo, in prin.col.vlt.paulò ante fi.ff.de acq.poſſ. & Fran. Are.in d.l.3 §.incertam, col. 2. vbi ſuprà citauimus,& ibi quoq; Soc.col. vlt.verſ.tertia difficultas,& Claud. Aquen.verſ. hanc tamen concluſionem,vbi,ad hoc alleg.tex.in l. 1.§.per procuratorem. eo.tit.ubi per procuratorem tum demum nobis acquiritur poſſeſſio,ſi ea mente id fecerit. & Lud. Bolog. in l. ſi à Titio. ff. de rei vend. in nouis interpret.

14 At contra id expreſsè tenuit Sali. in d. l. 2. col. 1.circa medium,in verſ. quæro vendidi Titio.C.de contrah.empt.& in d.l.actione.§.quod diximus. ff. pro ſoc. ea ratione innixus, quia eo momento quo conſtituens ſibi quærit, conſtitutum vires recipit in quæſito:nec poteſt ipſe conſtituens mutare propoſitum & renuntiare rei quæſitæ inuito cõſtitutario,arg.l.ſicut.C. de act. & oblig.& l.in commodato.§. ſicut. ff. de commod.Licèt è diuerſo ipſe conſtitutarius ei renuntiare poſſit.l. Lucius. ff. de don. & l. cùm precariò,ff.de preca.Et hanc quoq; partem ſecutus eſt Alex.in d.§. incertam, paulò ante fi. & Ant. Cochus inter conſ.Soc.conſ.77.repetito,in fi.lib.4. & Barb.in c.vlt.col.pen.de precario.

Contrariarum rationum reſponſio.

15 Ad contrarias autem rationes reſpondet Sal.vbi ſuprà primùm ad d.l.actione.§.ꝙ ſi poſſ, ꝙ ibi certè ſocietati renuntiatur, quod fieri poteſt:at conſtituto non poteſt, vt dictum eſt. In d. autem l.ult. C.de acq. poſſ. colonus, nec ſibi nec alij vult quærere. Sed hic ſibi vult quærere: & ſibi quidem quærendo, in conſequentiam quærit conſtitutario ex contractu præcedenti, à quo reſilire non poteſt inuito eo, cui ex eodem contractu quæri debet. id eſt, vt aliter dicam, quis poteſt alteri præiudicare in quærendis,dum ſibi non acquirit:ſed ſibi quærendo non poteſt, & id credo verius.

16 Quod tamen intelligit idem Alex. in d.§. incertam, in illis ipſis terminis, in quibus ſuprà locuti ſumus,cum ſcilicet acquirit animo ſibi acquirendi, non conſtitutario. Id enim facere non poteſt,quin conſtitutario acquirat,vt diximus, ſecùs,ſi acquireret ea mente, vt alteri extraneo acquireret:tunc enim præiudicaret ipſi conſtitutario,per l. 1.§.& quæ de ſeruis,& §. per procuratorem.ff.de acq.poſſ.quod et non obſcurè videtur voluiſſe ante eum Sal. in d. l. 2. de contrah. emp.dum reſpondet ad l. ult. C. de acq.poſſ. vt diximus in præcedenti verſ.

Conſtituens in dubio quærit conſtitutario.

17 Sed quicquid ſit illis in caſibus, tamen in dubio ſemper præſumerem hunc conſtituentem acquiſiuiſſe animo quærendi conſtitutario, tum arg. l. meritò, ff.pro ſocio,et l. qui iure familiaritatis.et l.ſeq. in prin. ff. de acq. poſſ. cum ſimi. & quod tradit Bart.in l.gerit. col. 5.uerſ.aſſumo

primùm.ff.de acq. hæred. tum etiam quia non præſumitur mutatio voluntatis,l. eum qui ff. de proba.& c.maiores,extrà de Baptiſ.Et ita nuncupatim uoluit in hoc noſtro caſu Raph.Co.in d.l. quod meo, in prin.ff.de acq.poſſ.Io. à mõte Spe rello in l.ab emptione.ff.de pact.Fran.Are.in d. §.incertã,col.ult. uer. ſed in dubio. & ibi quoq; Soc.col.item ult. uer. quarta difficultas.& Ang. Aret.in §.actionum,ubi ſuprà,Inſtit.de actio.

Quod procedit cum expreſsè conſtitutum ſit de futuris.

18 Intellige ſecundò primam illam opin.qua ſcilicet,dictum eſt, conſtitutum etiam in bonis futuris operari poſſeſſionis tranſlationem, quando ipſum conſtitutum expreſsè appoſitum eſt ipſis rebus futuris. Quòd ſi apponatur ſimpliciter omnibus bonis, nulla expreſſa futurorum mentione facta,id certè ad ea non trahitur, ut apertè uidere licet ex Iaco.Butr.& alijs in d.l.ult.C.quę res pign.oblig. poſſunt. & nuncupatim uoluit Fran.Aret.in d.§.incertam, in fin. & Iaſ. in l.ſi ſocius.col.1.ff.ſi cert.pet.

19 Sed hoc tamen ita temperandum eſt,ſi apponitur huiuſmodi conſtitutum ſuper alienatione rerum ſimpliciter. nam ſicuti alienatio etiam omnium bonorum non compræhendit futura, niſi ea quoq; expreſſa fuerint,per l. ſi ita legatũ. ff.de auro & arg.leg.& l.ult.§.1.ff.de leg. 2.cum ſimi.Ita nec conſtitutum etiam ſimpliciter appoſitum ſuper ea alienatione, nempe ꝙ reguletur ſecundum naturam principalis contractus, in quo apponitur,arg.l.ult.§.1.ff.de conſtit.pec.et dicemus latiſſimè infrà in 7.limitatione. nu. 25. hucque ſpectat, et multis ſeq.

Secus de obligatione tantum.

20 Quòd ſi conſtitutum ipſum apponatur ſuper obligatione bonorum ſimpliciter,tunc certè trahitur ad bona futura, ut ipſa obligatio, ſuper qua appoſitũ eſt,per d.l.ult.C.quę res pig.oblig. poſſunt.ſi modò uera eſt ea opinio,quę dicit cõſtitutum trahi ad futura:quam nos ſecuti ſumus. Et id nuncupatim uoluit Iac. But. in ea ipſa l.ult. et Ro.in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta, col. ult.uerſ.circa quod ſciendum,de uerb.oblig.ubi id dicit tenere, licèt ipſe aliter tenuerit in d. l. 3. §.incertam.ff.de acq.poſſ.et Ange. Aret. in d. §. actionum. col. 5.uerſ.hinc ſumpta occaſione,Inſtit.de actio.et Soc. in d. §.incertam, col. 2. uer. aduerte tamen. et bona pars eorum, quos ſuprà citauimus in prin.huius amplia.

21 Ex his ſatis intelligis id ſemper procedere cùm in diſpoſitione compræhenduntur futura, ut etiam conſtitutum in ea appoſitum in ijs operetur, verbi gratia, in inſtitutione hæredis quæ ad bona futura trahitur, per l. ſancimus, & ibi Pau.Caſt.qui eum tex. dicit ſing. C. de teſta. Io. Crotus & Aymo Crauetta in repe.rubr.ff.de leg. 1.ille in 2.q.hic nu.63.Et in ſubſtitutione, vt reſpondit Bal.conſ.196.ſuper eo quod quæritur, col.vlt.lib.4.Et in legato vniuerſali, vt probat tex.in l.pen.& ibi glo.& doct. ff. de fund. inſtru. et in l.quoties. §.vlt.cum glo. ff. de vſufru. & l. nam quod §.vlt.& 2. ll.ſeq.ff.ad Senatuſc.Treb. Bar.in l.ſi ita.col.pen.ff.de auro & arg.leg.Igitur ſi conſtitutum appoſitum fuerit in ijs rebus, vt fieri poteſt,vt diximus ſuprà,in 25.ampliat.operabitur id conſtitutum etiam reſpectu bonorum futurorum in eiſdem compræhenſorum.

An autem id procedat in quaſi poſſeſſione iurium futurorum.

22 Intelliges tertiò eandem ſententiam, quæ trahit conſtitutum ad futura, vt non procedat in quaſi poſſeſſione iurium,ſiue nominum futurorum. Nam & ſi eorum quaſi poſſeſſio transferri poſſit ex conſtituto,vt poſteà dicemus in 34. ampliatione, non tamen futurorum,vt expreſsè voluit And. Alc.legum interpres doctiſſimus ſimul & elegantiſſimus in l.vlt.in gl. neq; donationes, col.2.ver.ſed tamen nec hoc.C.de pact.arg.l.ei à quo.ff.de vſuca. & quod dicit Bar. in l. cum falſa.C.de iur.& fact. igno. Et facit quod ſcribit Barb.cõſ.8. ſapienter doctiſſimus, col. 18. verſ. cùm ergo nõ ſit,lib.2. ꝙ difficilius quæritur qua ſi poſſeſſio rerũ incorporalium per actus ciuiles.

23 Tamẽ(vt dicam quod ſentio)neq; ille textus quicquam ad id facit:nec de hac re loquitur Bar.vbi ſuprà:nec video rationem vllam differẽtiæ inter poſſeſſionem rerum corporalium, & quaſi poſſeſſionem incorporalium quantùm ad hanc rem pertinet: niſi quòd hæc faciliùs quęritur, ſcilicet ſimplici ceſſione,& patientia,vt dicit gl.in l.vlt.C.quan.fiſc.vel priuat.& in l.vlt.ff. de dona.cum alijs concor. à me collectis in tractatu Retractuum,tit.1.§.1.glo. 7. in verbo, *ou autres choſes*, nu.12.Nec horum alia traditio requiritur ad dominij tranſlationem,vt tradit Bal. in l.traditionibus,paulò ante fi.C.de pact.& in l. 1.etiam ad fi.C.cõmu.vtriuſq; iudic. & alij quos citat & ſequitur Alex.conſ.184. in cauſa & lite inter Nigrixolum,col. 2.verſ.vltra prædicta, lib. 6. Proptereaque Inno. in c. in literis, in verbo, priùs,col.1.de reſtit. ſpol.& Floria. in l. ſeruitutes,la 3.col.3.verſ. quid autem ſi eſſet conſuetudo.ff.de ſeruit.Si, inquiunt, per fictiones datur poſſeſſio rei corporalis,multò fortiùs incorporalis,per quædam iura allegata ab ipſo Floria. Et bene etiam facit ꝙ tradunt Bal.& Ang.in l.licèt, ille,col. 2. verſ. per inueſtituram, et ſeq. hic col. verſicul. & prædicta vendicant. C. de acq. poſſ.& quod diximus in tractatu, *Le mort ſaiſit le vif*,in 7.declaratione 4.partis, qua docebimus ſtatutum quod transfert poſſeſſionem in hæredem,habere locum in quaſi poſſeſſione rerum incorporalium,licèt ea poſſeſſio ſit tranſlata,ſit aliarum omnium ciuiliſſima, & fictiſſima, ut ex eodem tractatu conſtabit.

An conſtitutũ futurorum trahatur ad bona poſtea ab hæredibus quæſita.

24 Intelliges quartò vt procedat in bonis futuris, per ipſummet conſtituentem poſteà acquirendis:non etiam in ijs, quæ per ipſius hæredes acquirentur etiam ſi id expreſsè dictum fuerit: quia ſcilicet quis obligauit bona ſua, & hæredẽ pręſentia & futura,& ſe conſtituit ea poſſidere nomine creditoris,nam licèt id cõſtitutũ ualeat, & habeat uim ſuã reſpectu bonorum futurorũ ipſius, vt ſuprà diximus, non tamen ſuorum hære-

hæredum : quia huiuſmodi conſtitutum eorum reſpectu cõferretur ad tẽpus, quo eſſet mortuus, & quo ideo conſtituens non erat poſſeſſurus, per ea, quæ latè dicam infrà in 2. limitat. Et hoc expreſsè voluit Matt. Affli. deciſ. Neapo. 335. pro deciſione, col. 4. ver. aut debitor obligauit.

XXXIII. AMPLIATIO.

1 Amplia triceſimotertiò, vt procedat non ſolùm in tranſlatione poſſeſſionis proprietatis, ſed & vſusfructus ſuæ rei: verbi gratia, cõcedo alicui vſumfructũ mei fundi, & me conſtituo eius nomine poſſidere. Licèt enim ea naturalis poſſeſſio, quæ debet eſſe penes vſufructuarium, nunquam fuerit apud me dominum fundi, vt per Bar. in l. 1. in princ. 5. quæſt. princ. ff. de acq. poſſ. tamen per huiuſmodi conſtitutum transferatur naturalis poſſeſſio, quæ antè non erat, vt voluit idem Bar. in l. quod meo: in prin. col. vlt. verſ. quid ſi alicui cõcedo vſumfructum, & ibi quoq; Alex. col. 5. verſ. ſubſequenter quærit. eo. tit. vbi hæc dicunt probari in l. quiſquis, & l. ſi quis argentum. §. ſed ſiquidem. Cod. de don. prout eas inducit ipſe Alex. Et idem quoque tenuit idem Barto. in l. interdum. §. vlt. per illum text. & ibi quoque Raph. Com. & Fran. Aret. ff. de acquir. poſſ. Bald. in rub. extrà, de præſcrip. col. 2. verſ. ſed pone vſufructuarius. Ant. in c. cùm veniſſet, col. 3. poſt verſ. non obſtat, & iterum in repe. c. vlt. col. 2. uerſ. ſed eſt dubium, de cau. poſſ. & propriet. Raph. Com. conſ. 173. Galuanus, col. vlt. vbi loquitur de fructuario, & emphytheuta. Carol. Rui. conſ. 57. quò ad ea, col. 2. nu. 4. lib. 1. & conſ. 148. caſus eſt, col. 2. nu. 5. eod. lib. 1. Franc. Rip. in cap. cùm eccleſia Sutrina, col. 13. verſic. quartò oppo. de cauſa poſſeſ. & propriet.

Qui contrarium dixerũt. 2 Contrarium tamen è diametro tenent ipſi Alex. & Franc. Aret. ſibi contrarij, ille in d. l. interdũ. §. vlt. col. vlt. hic in d. l. quod meo, in prin. col. pe. moti multis magniſque rationibus, quas apud eos videre poteris, ne hic iterum repetam. Sed & tu quoq; vide Claud. Aquen. in d. l. quod meo. col. 2. verſic. item quærit Bar. quid eod. ff. de acq. poſſeſ.

3 Sed (vt vides) hi loquuntur, quando ipſe dominus proprietarius donat alteri vſumfructũ rei ſuæ, & eò ſpectant rationes eorum. Sed quid ſi vſufructuarius alteri concedit ſuum vſumfructum: aut quia id facere non poteſt, commoditatem ipſius, quod vtiq; facere poteſt, l. neceſſariò. §. vlt. ff. de peri. & commod. rei vend. conſtituitq; idem vſufructuarius ſe poſſidere eundem vſumfructum, aut commoditatem ipſius, ſiue etiam rem vſufructuariam nomine eius, cui cedit, an per huiuſmodi conſtitutum transferatur poſſeſſio naturalis, quam ipſe vſufructuarius habet. Et transferri negat Guid. Pap. in ſtatuto, ſi quis per literas, in verbo poſſeſſio, col. 3. verſic. circa hoc quæro. Et pro eius ſententia facit quòd in iuribus inſeparabilibus à perſona non cadit fictus titulus, nec ficta traditio. l. ſi vſusfructus. ff. de nouat. & §. finitur, Inſtit. de vſufructu.

De eadem re. 4 Sed id non omnino inſeparabile eſt à perſona, cuius commoditas ſeparari & cedi poteſt, vt ſuprà diximus: nec video quid aliud impediat hanc naturalem vſufructuarij poſſeſſionem trãſferri per conſtitutum, cùm id perpetuum ſit, vt fieri poſſit, per ea quæ ſuprà diximus in 20. amplia. vt etiam aliarum rerum incorporalium, vt dicemus ſeq. amplia.

XXXIIII. AMPLIATIO.

1 Amplia igitur & triceſimoquartò, & generaliùs, et procedat in omnibus iuribus incorporalibus, vt ſeruitutibus, iuriſdictione, & alijs id genus: quorum quaſi poſſeſſio etiam per conſtitutum transfertur, ex ſententia Inn. in c. in literis, col. vlt. de reſtit. ſpol. Bar. in d. l. quod meo, in prin. col. vlt. verſ. ſed quid ſi cõcedo & ibi quoq; Raph. Co. in fi. Alex. col. 6. verſ. quærit Bar. ſum dominus, & col. ſeq. verſ. item dicit quòd quando, & Fran. Are. qui id latè diſputat, col. pen. ver. tertiò nunquid. ff. de acq. poſſ. Bal. in rub. extrà, de præſcrip. col. 2. verſ. ſed an ſi habeo. Ant. in c. cùm veniſſet, col. vlt. verſ. hæc procedunt in rebus, de reſtit. ſpoliat. & in repe. c. ult. col. 2. verſ. ſed eſt dubium, de cauſ. poſſ. & propriet. Pet. Anch. in c. ſine poſſeſſione, col. 24. quæ eſt in char. ult. in prin. uerſ. quæro etiam utrùm poſſit, de reg. iur. lib. 6. Raph. Co. conſ. 54. Leonardus, col. 1. Cor. conſ. 106. licèt in hac, poſt prin. & iterum paulò ante fin. ipſius conſ. uerſ. nec dictum capitulum. Guido Pap. in d. ſtatuto, ſi quis per literas, in uerbo, poſſeſſio, uerſ. an per conſtitutum. Soci. conſ. 187. in controuerſia, quæ uertitur. col. 5. uerſ. tertiò probatur. lib. 2. Et id planè probatur in l. 2. §. ultim. cum l. ſeq. & in l. & habet §. precario. ff. de precar.

2 Et bene facit quod diximus ſuprà in 32. amplia. nu. 23. tamen ut dicam. Et quòd aliàs conſtitutio loquens de poſſeſſione, habet locum in quaſi poſſeſſione rerum incorporalium, ut uoluit glo. in c. ſine poſſeſſione, ad fi. de reg. iur. lib. 6. & docto. ubiq; Idq; etiam ſi ſit pœnalis, quæ aliàs ſtrictè interpretanda eſt, ex ſententia glo. quam omnes ſequuntur, in l. ſi quis in tantam, in uerbo, rerum. C. unde ui. trahentis eam legem loquentẽ de poſſeſſione, ad quaſi poſſeſſionem rerum incorporalium. Etiam ſi ſit ſtatutum, & ipſum quidem pœnale, quod ideo ſtrictè quoque interpretandum eſt: tum quòd ſtatutum eſt, tum etiam quòd pœnale, ut uidere licet ex Bald. loquente de ſtatuto puniente turbantem poſſeſſionem, in c. licèt cauſam, in fi. de probat. per text. in l. nam poſteà, §. item ſi iurauero, ff. de iureiur. ubi Iaſo. col. ult. in 5. notab. id dicit multum not. & Fran. Are. in rub. ff. de acq. poſſ. col. ult. uerſ. illud autem. & conſ. 30. uiſo themate, col. antepen. in 4. dubio, & Fran. Rip. lib. 2. Reſpon. conſ. 8. duo tantùm, colum. 3. uerſicu. nec dicatur quod diſpoſitio. & diximus etiam in noſtris legibus connubialibus, in gloſſ. 5. in uerbo, *contraſſet*,

in 11.q.nu.123.nam & videmus, & iterum nu. 130.ꝙ autem ſuprà, & ſequenti.

An conſtitutũ operatur in iuribus quæ quis in ſuas res conſtituit.

3 Sed hæc intellige, cùm pro huiuſmodi iuribus, quæ quis in alios habet, conſtituit ſe ea poſſidere nonmine alterius: verbi gratia, ſi quis vendat iuriſdictionem, quam in alios habet: aut ſeruitutem, quam habet in fundo alterius & ſe eam conſtituit nomine illius poſſidere, ſiue quaſi poſſidere: tonc enim transfertur ea quaſi poſſeſſio, qoam in ijs rebus habebat. Sed ſi aliquod huiuſcemodi ios in ſuo ipſius fundo conſtituat aut vẽdat, & id conſtituat poſſidere ſe nomine ceſſionarij, non in eum transfert quaſi poſſeſſionem illius rei quam antè non habebat: quia rei ſuæ ſeruitus conſiſtere non poteſt. Ita declarat Bar. in d. l. quod meo, in 4.q. & ibi quoq; Alex. col. 6. verſ. quærit Bar. ſum dominus, col. ſeq. ver. idem dicit Bal. in d. rub. extrà de præſcript. vbi ſuprà Ant. in d.c. cum veniſſet, col. vlt. de reſtit. ſpol. & in d.c. vlt. col. 2. verſ. ex prædictis infertur, de cauſ. poſ. & proprie. & Fran. Rip. in d. c. cum eccleſia Sutrina, col. 13. ver. quarto oppo. eo. tit. Et interim vide, quæ dicam infrà in 1. limit. verſ. 9. ex quibus Philip. & ſeq.

4 Sed hîc quæri ſolet, ſi aliqui ruſtici ſe ſummittant alterius iuriſdictioni, & ſe id ius conſtituant poſſidere nomine eius, cui ſeſe ſummittũt, an transferant in eum id ius iuriſdictionis. Super quo Bar. (cum qno omnes trãſeunt) in d.l. quod meo, col. vlt. verſ. ſi ruſtici, dicit, ꝙ ſi hi, qui ita ſe ſummittũt, & conſtituunt, ſunt ſubditi alterius iuriſdictioni, quàm eius cui ita ſe ſummittunt, & conſtituunt, non in eum transferunt quaſi poſſeſſionem iuriſdictionis. & ita planè fateor. Et idẽ planè ſenſit Innoc. in c. dilectus, extra de capel. monа. & in c. olim inter, de reſti. ſpol. & facit l. ſi coloni, C. de agric. & cẽſit. lib. 11. Et huius aperta eſt ratio, quam affert Franciſ. Are. in d.l. quod meo, col. vlt. quia iſti ruſtici, quam ipſi poſſeſſionem non habent, in aliũ transferre non poſſunt. l. nemo plus iuris. ff. de reg. iur. maximè in præiudicium alterius. l. id quod noſtrum, eo. tit.

Et quid ſi antè nullius iuriſdictioni erant ſubditi.

5 Vides autem Bar. vbi ſuprà, nõ aperire, quid dicendum ſit, Si ruſtici nullius iuriſdictioni ſubſunt, an ſe ſubmittentes alteri, & ſe conſtituentes poſſidere nomine illius, in eum transferant quaſi poſſeſſionem iuriſdictionis in ipſos conſtituentes. Niſi ſi quis dicat id tacitè voluiſſe, cùm dicit, eos qui ſubſunt alterius iuriſdictioni, nihil agere, ſi ſe ſubmittant alteri, & ſe cõſtituant pro eo poſſidere: quaſi velit ſecus eſſe, ſi alterius iuriſdictioni priùs non ſuberant. Quod ipſum apertè voluit Bal. ita intelligens Inno. in dictis locis, in l. 2. col. 8. ver. ſed quid ſi quis facit. C. de ſeruit. & aquã, & allegat no. in l. ab emptione. ff. de pactis, & i d.l. qđ meo. ff. de acq. poſſ. tanquã & ita intelligat illud Bar. qđ ſuprà citauimus ex d.l. qđ meo.

De eadem re.

6 Verùm Fran. Are. huic ſe opponit, in illa ipſa l. col. vlt. ver. circa tertiam quęſtionẽ, dicitq; Bal. nõ id animaduertiſſe, quod dicit ipſe Bar. in d.l. quod meo, ꝙ ſcilicet per ſolum conſtitutũ, non accedente vſu, in iſtis iuribus incorporalibus nõ poteſt transferri poſſeſſio. Et quia cùm apud ſubditos non eſt uſus iuriſdictionis, nõ poteſt dici, ꝙ ipſi vtendo poſſint quærere poſſeſſionem. Sed in caſu Bal. vt ſubdit Are. præſupponitur, ꝙ illa communitas erat in quaſi poſſeſſione iuriſdictionis. Vnde ex quo per conſtitutũ ſolum quaſi poſſeſſio non fuit tranſlata, remanſit apud eos. Et ſic videtur, quod poſſint vti iuriſdictione nomine eius quem recognouerant. Sed contra id, inquit, facit, quia volendo transferre quaſi poſſeſſionem in alium, licèt non potuerint, perdiderint tamen ſuam, per tex. in eadem l. §. 1. Sed ad hoc dicit poſſe reſponderi, ꝙ ſi quaſi poſſeſſio vacabat, iſti vtendo iuriſdictione nomine eius, pro quo conſtituerant, acquiſiuere poſſeſſionem illi, ſcienti quidem, & acceptanti. l. qui vniuerſas. §. ꝙ per colonum. ff. eo. ti. & tangit Bar. in d.l. quod meo, in vlt. q. & tandem declarat, an & quando populus liber poſſit ſe alteri ſubijcere, & concedere iuriſdictionem, in ſe, vt ibi videbis. neque enim id ad hunc locum pertinet.

XXXV. AMPLIATIO.

1 Amplia triceſimoquintò, vt non ſolùm per conſtitutum transferatur poſſeſsio rerum temporalium, ſed etiam ſpiritualium, in quibus cadit poſſeſſio ſiue quaſi poſſeſsio: verbi gratia, ſacerdotiorum, quæ nos vulgò beneficia appellamus, decimarum, & aliarum huiuſmodi rerum. Ita enim voluit Anto. in c. cùm veniſſet, col. vlt. ver. hæc procedunt, de reſtit. ſpolia. & in repe. c. vlt. col. 11. ver. ſecundò per hoc deciditur, de cauſa poſſ. & proprie. vbi & idem dicit de iure patronatus eccleſiæ, & de iure eligendi, & ſimilibus. Sed id, quod dictum eſt de beneficijs, intelligit ipſe Ant. ſi ſuperioris auctoritas interuenerit, per no. in c. quæſitum, de rer. permut.

Inſtitutio beneficij in cõſpectu ipſius transfert eiuſdem poſſeſſionem.

2 Et hoc quoq;, ut ſcilicet ipſorum beneficiorum tranſeat poſſeſsio per conſtitutum, uoluit Lud. Gomeſ. in commentarijs regularum Cancellariæ in 24 regula, Innoc. 8. col. 1. Et bene facit quod ſcribit Pan. in c. cùm Bertoldus, col. 2. in 2. no. de ſentent. & re iudic. quòd ſi inſtitutio beneficij ſit in præſentia ipſius beneficij, transfertur poſſeſsio ſine alia reali traditione. Hic enim (ut ſæpe aliàs diximus in hoc tractatu) ponitur inter modos fictos tradendæ poſſeſsionis, vt conſtitutum. Illud autem minimè dubium eſt, id procedere in rebus eccleſiæ, ut non obſcurè probatur in d.c. cùm veniſſet, & ibi omnes doctores, ut diximus ſuprà in 22. ampliat.

3 Sed hoc tamen, quod diximus in hac ampliatione, intellige procedere, modò is, cui fit id conſtitutũ, ſit capax eius poſſeſsionis, uel quaſi poſſeſsionis, quam in illum transferre uolumus. Quid enim ſi clericus conſtituat ſe poſsidere beneficium, ſiue decimas nomine laici, transferente poſſeſsionem in eum? Et certè non transferet, cùm is ſit incapax huiuſmodi iurium,

ut

vt expreſsè dicit Ant.in d.repet. d.c.vlt. col. 11. ver.idem in exiſtente.de cau.poſ.et propriet.

4 Et idquidem generale eſt in omnibus cæteris rebus,quæ ab alijs poſſideri non poſſunt iure, aut natura repugnante. Quid enim,ſi pater conſtituat ſe poſſidere ius paternitatis,ſiue filiationis, aut maritus ius maritale in alium? nunquid eos conſtituet in poſſeſſione iuris paterni, aut maritalis? Et non conſtituere tradit ipſe Antonius vbi ſuprà. Ex quo etiam fit, vt cùm ſine poſſeſſione præſcribi non poſſit,l. 1. §. per ſeruum qui in fuga. ff. de acq. poſſ. & c. ſine poſſeſſione. de reg.iur.lib.6. cum ſimilib. Ideo nec filiatio præſcribi poteſt,Bal. in l. vnica. C. quan. non peten. partes, et diximus in tractatu Primigeniorum in 30. quæſt. nu. 9. Et de hoc quoque dicam infrà in 18.limit.

XXXVI. AMPLIATIO.

Conſtitutum habet vim etiã in feudalibus.

1 Amplia igitur triceſimoſextò, vt non ſolùm liberarum rerum, ſiue allodialium,quas vocant, ſed et feudalium transeat poſſeſſio per conſtitutum,vt ſatis intelligere videtur Bald.loquens in materia feudali,in c. 1.col.2. ver. inueſtitura autem, tit. quid ſit inueſti. et expreſsè Rapha. Co: conſ.173.Galuanus,col.vlt.Matt.Affli.in c. 1.§. ſi facta,col.2.ver.item quæro princeps,tit.ſi de feud.fuer.controuer.inter do.& agna.& alij multi à me citati infrà in 26. limit. ubi tracto, an vaſallus cadat feudo tradendo per conſtitutum, ac ſi ipſe verè tradidiſſet.

2 Et facit quod in non longè diſſimili tradit idem ipſe Matt.Afflict.in d.c. 1.col.2.verſ.ſed vlteriùs ſciendum eſt,tit. quid ſit inueſti. ꝙ in feudis transfertur poſſeſſio per retentionem vſusfructus,quæ ut alibi dicam,ſcilicet in 9.limit.nu. 12.imò verò, eſt veluti quoddam genus conſtituti,poniturq; inter fictos modos tradendæ poſſeſſionis à lege, in l.3.in prin.ff.de acq.poſſ.& Cano. in c.2.de conſuet.& idem dicit ipſe Matt.in c. 1. in 13.not.col.6.nu. 56.verſ.an autem.l.quiſquis, titu.de prohib. feu. ali. per Fede. reprehendens And. Iſer.qui videbatur voluiſſe contrarium in c.1.tit.qui ſucceſ.tene.

3 Licet quantum ad ipſum conſtitutum, de quo principaliter tractamus contrariũ eius quod diximus,voluit idem Matt.Affli. ſibi è diametro contrarius,eodem loco,quod magis mirum eſt, videlicet in d.c. 1.col.3.uer.ſed an precarium,& rurſum ver.poſſet tamen ſaluari,titu. quid ſit inueſt.& iterũ in c. 1.col. 21.nu. 124.uer. item fallit in feudis,tit.de feu.dat.in vic.leg.cõmiſ.Et idẽ ſimiliter voluit Challa.conſ.7.viſis themate,col. 7. verſ.ad hoc eſt clara reſpõſio,& conſ. 8.ſuper duobus.col.8.nu.36.Et ab hac parte ſunt plurimi,quos tibi citabim⁹ infrà,in illa 26.limi.nu.2. ſi ergo.Et vide ẽt quæ dicã in 3.parte in 3.limit.

XXXVII. AMPLIATIO.

1 Amplia triceſimoſeptimò, vt procedat etiã in reciproca diſpoſitione videlicet ſi duo ſibi mutuò donant bona ſua vel eorum partem, ſcilicet ſuperſtiti eorum,& ſic conſtituant poſſidere nomine ipſius ſuperſtitis per id conſtitutum transfertur poſſeſſio in ipſum ſuperſtitem. Old.conſ. 139. ad habendam aliqualem notitiam, col. 2. verſ.tertium erit iunctis præcedentibus.& Alex. conſ.85.viſa facti narratione, col. 3. ver. quod autem poſſeſſio,lib.5.

XXXVIII. AMPLIATIO.

1 Amplia triceſimooctauò,vt procedat etiam in pignore,vt ſi quis pignus conſtituat ſuper fundo,& ſe conſtituat poſſidere nomine creditoris nam tunc etiam transfertur poſſeſsio,ut videre licet ex ijs,quæ diximus ſuprà in prima parte, nu.12.incip.ſed & ex illa,& nu. 34. at illud hic. Quod & confirmat glo. loquens de retentione vſusfructus,in l.1.§.vlt.ff.de reb.eor. quam eandem gl.dicit ſing.Bal. in c. per tuas, in fi. de do. nam & vſusfructus retentione ideo transfertur poſſeſſio,quòd ex ea cenſetur eſſe factum conſtitutum,vt nos alibi diximus.

TERTIA PARS.

Prima limitatio.

HACTENVS ampliationes (quas noſtri appellant) poſuim⁹,nũc ad limitationes, quas & ipſi vocant accedamus,quibus peractis totum hunc tractatum abſoluemus.

1 Limita igitur primò noſtram regulam,qua diximus hoc noſtrum conſtitutum transferre poſſeſſionem, vt procedat,quãdo conſtituens tempore ipſius conſtituti poſſidet rem de qua agitur.Quòd ſi nõ poſſidet, eius poſſeſſionem nõ transfert,per tex.qui ad hoc ſolet allegari,in l.quamuis.§. 1.& ibi gl. in fi. Ang. Ro.Raph.Co.Alex.Fran.Are.& Claud. Aquen. & omnes ferè doctores.ff.de acq.poſſ. vbi ipſe Ale.dicit ad hoc facere textum in l.traditio.ff.de acq.rer.domin.vbi traditio eius rei, quam non poſſidemus, à nobis fieri non poteſt.Ex quo intelligis, & id procedere etiam in uera traditione,& in cap. olim, & 3. ſecundum intellectum Doct.de reſtit.ſpoliat.in id quoq; allegatur à noſtris.l.vlt.ff.ad S.C.Velleia. *Conſtitutum inutile,ſi conſtituens non poſſidet.*

2 Et hoc alij propè infiniti præter illos voluerunt,videlicet gl.in l. 2.in verbo, tradita, & ibi quoq; Bal.& Ang. ad fi. C.de acq. poſſ. Alb. in rub.C.de donat.col.1.verſ.quid, ſi faciens Petr. Iacob.tit.de condict.ex lege quæ pro re donat. compet.col. 5.verſ.ſi autem quis. Bar.in l.quædã mulier,& ibi quoq; Bald.in vtraq; lect. & Auge. col.1.verſ.attende tamen.ff.de rei vendic. idem Bar.in l.quod meo,in prin.col.vlt. ver. ſed iuxta prædicta, & ibi etiam Alb. in prin. Alex. col. 6. verſ.an autem intelligatur,& Claud.Aquen.col. vlt.ff.de acq.poſſ.ipſe Bar.conſ.206.inter procuratorem,paulò ante fin.lib.1.Bald.& Salice. in l. 1.C.quan. lice.ab emp. diſce. idem Bald. in l.

ſiue autem, §. 1. ff. de Publ. in rem act. et in rub. C. de contrah. emp. in 6. q. et in l. 1. §. in ſocietate. ff. pro ſocio. et in §. per traditionem, in fi. Inſt. de rer. diuiſ. et conſ. 325. dubitatur primò, col. 1. lib. 1. et conſ. 275. caſus coram reuerendo, ante fin. lib. 2. et conſ. 166. à libello, ver. ſed hìc eſt aduertendum, lib. 4. Sign. conſi. 75. in quæſtione uertente inter nobilem uirum. col. 3. in 2. locis. Sal. in l. 1. C. de reſcind. uend. Ang. conſ. 167. uiſo dicto libello, in fi. et conſ. 305. in quæſtione uertẽte inter Antoniũ, col. 1. uer. itẽ nõ obſtat, et conſ. 387. cõſultatio, col. 1. Pet. Anc. et Imo. in c. ult. de prec. idẽ Anc. conſ. 133. ſatis inaduertenter, poſt med. Ant. in c. 2. col. 3. uer. aduerte Canoniſta, et ibi Imo. col. 2. in fi. uer. ĩ ea gl. ibi uult poſſidere, de conſue. idẽ Ant. in c. cùm ueniſſet, col. 3. uer. quandoq; ultra titulum, et ibi idem Imo. col. 1. uer. quid autem ſi in inſtrumento, de reſti. ſpol. et idẽ Ant. in repe. c. ult. col. 11. uerſ. ſed et dubiũ, de cauſ. poſſ. et proprier. Alex. conſ. 10. uiſo proceſſu poſt prin. lib. 4. Ang. Are. in §. hoc amplius. col. 1. in fi. Inſt. quib. mod. tol. oblig. et in §. actionum, in materia emptionis, et uenditionis, uerſ. quæro an in obligatione. Inſti. de act. Neapoda. ſuper cõſue. ciuitatis Neapol. tit. de emp. et uend. in 1. cõſue. in uerbo, tradita uiſa, col. 4. Fran. Are. in l. interdum, in prin. col. ult. ff. de acq. poſ. Cor. conſ. 5. uiſo proceſſu, col. 6. uer. tamen hoc non obſt. lib. 2. et conſ. 17. uiſo primo themate, col. pen. uer. et licèt in eccleſia. eo. lib. 2. et conſ. 53. in hac cauſa, col. 2. uer. tamen ad hęc, eodem lib. 2. et conſ. 117. multa eſſent, in prin. eo. lib. 2. & conſ. 89. uiſo ſupraſcripto, col. 5. uerſ. ſextò uidetur, lib. 3. et conſ. 165. profectò, col. 1. in fin. eo. lib. 3. et conſ. 183. licèt diſcuſſa ſit, col. 3. uerſ. nõ obſtat ſi dicatur, eo. lib. 3. et conſ. 297. in cõſilijs, col. 2. uer. uerum tamen eſt, eo. lib. 3. et conſ. 40. uiſo proceſſu. col. 2. uer. ponderato, lib. 4. et conſ. 110. licèt prohibens, col. 2. uerſ. his tamen non obſtantibus, lib. 4. Vital. Camb. in tract. Clauſularum, char. 21. in clauſula, conſtituit ſe precariò, etc. col. 2. uerſ. illud quod dicitur. Pet. Ferra. in tit. for. poſit. actoris, in uerbo, item ꝙ præſcriptus, col. 2. uer. quid autem, ſi in inſtrumento. Barb. in c. 2. col. 21. uerſ. ſed pro certo, et iterum col. antepe. uerſ. not. extrà, ꝙ ſi conſtituo, de conſuet. et in c. ult. col. pe. de preca. et conſ. 41. illud afferã, col. 4. uerſ. et ſi quiſpiã opponat, lib. 1. ubi dicit ad hoc ſing. d. gl. in d. l. 2. C. de acq. poſſ. Mathesila. not. 67. nota ꝙ uenditor. & iterum not. 171. nota unam doctrinam. Guid. Pap. in ſtatut. Delphi. incip. ſi quis per literas, in uerbo, poſſeſſio, col. 2. uer. et ultra iſtum. ubi et idem dicit de retentione uſuſfructus, rurſumq; in dec. Delph. 356. quos et quot, in prin. Lanfr. Oria. in repet. c. quoniam contra falſam, in materia teſtium. quo loco de probatione poſſeſſionis diſſerit, extra de prob. ubi dicit ſing. ad hoc gloſſ. in d. l. quamuis. §. 1. Io. Berb. in ſuo uiatorio iuris. titu. de do. inter uir. et uxo. uer. ſed quæritur nunc donatio. Soc. conſ. 79. licèt pendeat iudicium, col. ult. ad fi. lib. 3. Lud. Bol. conſ. 72. Bono. col. 2. ver. ex alio etiam capite. Iaſ. in l. ab emptione, col. antepe. ver. 2. limit. & ibi Iac. à S. Geor. col. 3. ver. prædicta intelligaris, ff. de pact. & idem Iaſ. in l. 1. col. pe. ver. & licèt, ff. de acq. poſſ. in 2. lect. & in l. 3. §. in amittenda, col. 3. ver. ego tibi tetigi, ff. eo. tit. in vtraq; lec. & in l. quoties, col. 4. verſ. limitat tamen. C. de rei vend. & conſ. 148. viſo proceſſu cauſæ vertentis, col. 2. verſ. item non eſt probatum, lib. 4. Caro. Rui. conſ. 46. viſa facti ſerie, col. 2. nu. 5. lib. 4. & cõſ. 54. viſo proceſſu, col. 10. lib. 4. cõſ. 127. viſa facti narratione, col. 4. ver. nec obſt. ꝙ hæc. lib. 5. Phil. Dec. in l. contractus, col. 7. ver. primò quando poſſeſſio. ff. de rẹg. iur. & conſ. 251. in cauſa magnificæ dominæ Claudiæ, col. 3. ver. tertiò principaliter, & conſ. 281. viſo puncto, col. 2. ver. & iſta cõcluſio. Steph. Bert. conſ. 12. inſpecto proceſſu, nu. 16. lib. 1. & conſ. 30. lecto. nu. 7. & 10. & ſeq. eo. lib. 1. & cõſ. 34. ex quæſitis, in 8. dubio, eo. lib. 1. & conſ. ſeq. viſis, nu. 10. eo. lib. 1. & cõſ. 286. ex vẽditione, eo. lib. 1. & cõſ. 302. deliberãdo, eo. lib. 1. & cõſ. 347. duabus, nu. 9. eo. lib. 1. & cõſ. 174. ex progreſſu, poſt prin. lib. 2. & conſ. 188. Chriſti &c. viſo caſu, in 1. dubio eo. lib. 2. & cõſ. 245. ponitur in facto, ad fi. eo dẽ lib. 2. & conſ. 300. nobilis, col. 1. eo. lib. 2. & conſ. 85. etiã ſi allegationes, col. 1. lib. 3. & conſ. 185. quamuis donatio, nu. 5. & 6. eo. lib. 3. & cõſ. 238. contra donationem, nu. 2. eo. lib. 3. & conſ. 323. etiam ſi libellus, nu. 2. eo. lib. 3. & conſ. 76. dudum, col. 2. lib. 4. & conſ. 130. vidi inſtrumentũ, col. 1. eo. lib. 4. Matt. Afflic. dec. Neap. 37. quędam Altruda, col. 3. & deci. 40. caſus eſt ille, col. 3. verſ. item cum probantur. & dec. 335. pro deciſione, col. 2. ver. ſed in contrariam partem. Catel. Cota. memor. incip. poſſeſſio ciuilis. Bened. in repe. c. Raynutius. in verbo, mortuo itaq; teſtatore, le 2. nu. 78. de teſt. Hiero. Gratus. conſ. 117. videtur prima facie, col. 2. verſ. quartò reſpõdeo, lib. 1. & conſ. 42. licèt primus. colum. 1. & Mar. Mantua. conſ. 256. viſo proceſſu, col. 2. nu. 16. et alij plurimi quos citabimus infrà nu. 8. & omnes vbiq;. nemo enim vnus huic ſentẽtiæ cõtradicit.

3 Cuius ſententiæ optima certè ratio eſt, quã iam vides, ex eo quod diximus nu. 1. Nam quì poteſt conſtituens qui non poſſidet, ſuo conſtituto in alterum transferre poſſeſſionem quàm non habet? d. l. traditio. ff. de acq. rer. do. et l. nemo. plus iuris. ff. de reg. iur. etc. Duabertum. q. 7. cum alijs concord. adductis à gl. et Philip. Dec. in d. l. nemo. Quod ex Platone eſt in ſuo Sympoſio, vt alibi ſæpe diximus. Et cùm is verè tradere non poſſit quod non habet, nec fictè quoque poteſt. l. filiusfa. & l. ſi ſocius. ff. ſi cert. pet. et l. 2. et 3. ff. pro ſoc. quas in id expendit Bald. d. conſ. 166. lib. 4. *Ratio illius ſententia.*

4 Et ita et propterea id obtinet non tantùm in cõſtituto, ſed et in cæteris quoq; fictis modis poſſeſſionis transferendæ, vt in retentione vſusfructus:

ctus: Nam & hic ponitur inter illos modos à gl. et doct. in l. 3. in prin. ff. de acq. poſſ. per l. quiſquis. C. de do. et ſæpe aliàs ſuprà diximus. Per hanc igitur uſusfructus retentionem, tum demũ transfertur poſſeſsio, ſi retinens poſsideat, non aliàs: vt expreſsè ex facto contingenti conſultus reſpódit Cor. d. conſ. 110. vbi ſuprà, lib. 4. et Stepha. Bert. conſ. 276. viſo caſu mihi exhibito, col. 2. ver. nec opponat aliquis, lib. 1.

Et in traditione clauium.

5 Et idem quoq; in traditione clauium, quæ & ipſa quoq; ponitur inter illos modos, per l. clauibus. ff. de contrah. emp. vt, ſcilicet, tum trãſeat poſſeſſio, ſi eas tradens poſſideat: non ſi alıer poſſideat, vt voluit Oldr. conſ. 209. in cauſa hoſpitalis, in 1. dubio. & Alb. in l. 1. §. interim, ad fi. ff. de acq. poſſ. D. à Rot. deci. 168. in nouis, prout eos allegat, & ſequitur Soc. conſ. 131. in preſenti conſultatione, col. 3. verſ. nec me mouet, lib. 1. & Laſtan. de Oriano in tractatu, de depoſitio. teſtiũ, char. antepe. ver. conſequenter eſt uidendũ, ſub nu. 126. & Frã. Rip. ĩ d. l. 1. ĩ prin. col. 15. ver. ſtat igit. prima. ff. de acq. poſ. Et bene facit, qđ ſcribit ipſe Soc. ibi, col. 7. ver. ſecũdò aduerte, & ſeq.

6 Similiter cùm rei quæ in conſpectu ipſius vẽditur cenſeatur tranſlata poſſeſſio, d. l. 1. §. ſi iuſſerim. de acq. poſſ. & diximus ſuprà in 3. amplia. nu. 2. & id quidem. & hic quoq; ponitur inter fictos modos tradẽdæ poſſeſſionis per gl. & doct. in d. l. 3. in prin. ff. eo. tit. Id quoq; tum demum transfert poſſeſſionem, ſi res poſſideatur à venditore, aliàs ſecùs, vt probat tex. in dict. l. 3. §. Neratius, & ibi Bar. ff. de acquirẽda poſſeſſione, & ita nuncupatim voluit Pan. loquens de inueſtitura, quæ fit in conſpectu rei in c. autoritate, col. 2. verſ. inueſtitura autem. extrà, de iuſti. & Raph. Co. de eadem re loquens conſ. 137. conſultus vt infra ſcriptis, col. 1. Ro. in l. certi conditio. §. depoſui, col. 1. uer. aliquando volo poſſeſſionem, & ibi quoq; Fran. Aret. col. 2. ver. in contrariũ tñ facit. ff. ſi cer. pet. Idq; dicit ipſe Are. Paulò pòſt procedere in omni ficta traditione, per tex. ſin. in l. ſi fundum. ff. de fundo dot. & no. per Bar. Bald. & alios in l. cùm res. C. de prob. & id quoq; dicit affirmaſſe Ant. in c. cùm ad ſedem. de reſti. ſpol.

Nec ſemper aliàs cum poſſeſſio eſt ab alio occupata.

7 Et certè id generale eſt & perpetuum, vt etiam diximus ſuprà in hac eadem limitatione nu. 4. & ita etiam, vt per hoſce actus, & quoſcunque alios fictos non transferatur poſſeſſio, ſi ea ſit ab alio occupata, vt expreſsè voluit Alex. cõſ. 82. viſa facti narratione. col. 1. ver. quia reſpondeo, ꝙ ſtatutum, lib. 2. quem ſequitur Fran. Cur. Iunior conſ. 110. pro habenda, col. 8. ver. retento igitur, lib. 2. & Fran. Rip. in d. l. 1. in prin. col. 16. ver. contrà Bar. in fi. eiuſdem ver. ff. de acq. poſſ. Omnium enim (quantum ad id pertinet) eſt vna eademq; ratio, quam diximus ſuprà, nu. 3. cuius ſententiæ. & bene faciunt, quę ſcripſi in tracta. *Le mort ſaiſit le vif.* in 7. declarat.

8 Ideoq; (vt redeamus ad inſtitutum) is qui allegat rem ſibi quæſitam ex cõſtituto, ſuccumbit, niſi & ipſe alleget, & probet eum qui conſtituit, poſſediſſe tempore conſtituti. Et idem de retentione vſusfructus & cæteris his modis dicere poteris. Sed de conſtituto expreſsè voluit Bal. in d. l. ſiue autem. §. 1. ff. de public. in rem actiõ. per c. inter dilectos, in fi. de fide inſtru. Ang. qui id dicit menti tenendum, Imo. Alex. & Fran. Are. in d. l. quamuis. §. 1. ff. de acq. poſſ. vbi ipſe Ang. dicit ita ſe obtinuiſſe, idem Ang. in d. l. quædam mulier, vbi ſuprà, ff. de rei vẽd. & in d. l. 2. C. de acq. poſſ. & d. conſ. 305. Pet. Anch. d. conſ. 133. Cor. d. conſ. 54. lib. 2. & d. conſ. 292. lib. 3. Alex. in l. quod meo, col. 6. verſ. ſit ergo cautus. de acq. poſ. & d. conſ. 10. lib. 4. & prætereà conſ. 108. viſo, proceſſu cauſæ principalis, col. 2. verſ. nec etiam puto, eodem lib. 3. Matheſila. dict. no. 171. Lauren. Calca. conſ. 29. magnificus, col. 7. verſ. pręterea quando. Fran. Are. in l. interdum, ad fi. princ. ff. de acq. poſſ. Ang. Are. in d. §. actionum, col. 5. verſ. hinc ſumpta. Vital. Camb. vbi ſuprà, Barb. conſ. 62. illud afferam, col. 6. ver. nec obſtat cùm dicitur, lib. 3. Carol. Ruin. conſ. 143, viſis, col. 3. ver. nec obſtat conſtitutum, lib. 1. & conſ. 46. viſa facti ſerie, col. 2. nu. 5. lib. 4. & conſ. 54. viſo proceſſu, col. 1. eo lib. 4. & conſ. 75. quantum, col. 4. nu. 6. lib. 5. Matt. Afflict. d. deciſ. 40. vbi ſ. Phil. Dec. conſ. 247. in cauſa magnifici, col. 2. ver. non obſtat quod ſuprà dictum eſt, & conſ. 400. uiſo eleganti conſ. col. pe. ver. primò ꝙ habeo. Fran. Balb. in repet. leg. Celſus, col. 29. ver. addo circa prædicta. ff. de vſucap. Steph. Bert. d. conſ. 12. lib. 1. & d. conſ. 30. eo. lib. 1. & d. conſ. 302. eo. lib. 1. & dicto conſ. 347. num. eo. lib. 1. & prætereà conſ. 163. ſi libellus, nu. 12. lib. 2. & d. conſ. 185. lib. 3. et d. conſ. 323. eo. lib. 2. Frã. Ripa in rub. ff. de interdi. col. 3. uer. et hæc eſt ratio. et Hie. Gratus conſ. 69. cùm ſermones, col. 1. uer. 12, ſecũdò conſiderandũ, lib. 1. et conſ. 94. in cauſa excellẽtiſſimi, col. 3. uerſ. tertiò reſpondeo, eodẽ lib. 1. et conſ. 117. uidetur, col. 2. uerſicu. quartò reſpondeo, eodem lib. 1. et Ludouic. Gozad. conſ. 64. in caſu propoſito. col. 2. uerſ. octauò non ſufficit.

9 Ex quibus Phil. Dec. d. conſ. 251. col. 3. uerſ. tertiò principaliter, dicit unum, quod mihi mirãdum uiſum eſt, et à nullo alio, quod ſciam dictũ, Quod ſi quis actionem ſiue nomen donet, et ſe conſtituat poſſidere nomine donatarij, et poſteà id ipſum alteri donet, hic priori præfertur. Nam donans, inquit poteſt ante traditionẽ alteri obligare, l. ult. §. Lucius. ff. de dona. et no. Bar. et Io. Plat. in d. l. 1. poſt gl. ibi, in uerbo, perfectam. C. de rei uend. Et cùm nomen donatum eſt, poteſt donans extinguere donationem, recipiendo ſolutionẽ, non obſtante prima donatione, l. nomen. C. quæ res pign. oblig. poſſ. Nec dici poteſt, vt ſubdit, ꝙ in conſtituto fuerit tranſlata poſſeſſio, quia conſtitutum non operatur, niſi cùm donãs poſſidet. At donans non poſſidet nomen, uel actionem: quia huiuſmodi iura incorporalia non poſſidentur. l. ſeruus. §. incorporales. ff.

de acq.rer.do.& §.incorporales,Inſt.de reb.corpo.& incorpo. Vbi eiuſcemodi res traditionem non recipiunt.Et nuncupatim de nominibus debitorũ voluit Ale.cóſ.17.requiſitus,col.2.lib.1.

10 Hæc Decius,cui,neſcio,an cæteri accedẽt. Ego verò omnino aſſentiri non poſſum, quia licèt hæres verè non poſſideantur, tamẽ haud dubiè quaſi poſſidentur,vt etiam dicit gloſſ. in d. l. ſeruus.§.1.quæ ad hoc multa iura affert, & nemo contradicit. Ita vt etiam iura loquentia de poſſeſſione, habeant locum in quaſi poſſeſſione horum iurium incorporalium,c.præſentium,de teſtib.lib.6.vbi etiam gl.in verbo, poſſeſſione exponit id verbum,id eſt,quaſi poſſeſſione,quia de incorporalibus agebatur. Et ibi quoque Archidia.Io.And.Do.& Phil.Fran.qui ex hoc not. non vitiari libellũ in incorporalibus concludentem ad reſtitutionem poſſeſſionis. Et probatur ex eo tex.ſpoliationem cadere in rebus incorporalibus,atq; in eis competere poſſeſſorium: vt etiam probatur in c.cùm eccleſia,& ibi Io.Andr. de cauſ.poſſ.& propriet.& c.olim, le 3.de reſtit.ſpol.& c.reintegranda.3.q.1.Et quia etiam videmus in nominibus debitorum cenſeri rem traditam per ceſſionẽ,vt no.per gl.in l.vlt.C.quan.fiſc.vel priua.& Bar. in l.ad eum.ff.de dona.& in l.Seia,in fi.ff.de don.cauſ.mor.& in l.1.col. pen. ver.quęro,quę ſit differẽtia.C.de actio. & oblig. cũ alijs multis cócor.à me traditis in tractatu retractuũ,lib.1.§.1.in gl.in verbo, *& autres choſes*, nu.11.hinc quoq; ſit.& rurſum §.6.gl.1.num.9. nec obſtat ꝙ primo.Ideoq; & nos ſuprà i 34.ampliatione late docuimus i huiuſmodi incorporalibus,transferri quaſi poſſeſſionẽ per conſtitutũ.

11 Hanc autem primam limitationem, qua diximus per conſtitutum non transferri poſſeſſionem niſi conſtituens tunc poſſideat amplia multis modis. Primo vt procedat, etiam ſi ipſe conſtituens, qui non poſſidet, rem tamen detineat: neq, enim is transferri poſſeſſionẽ per ipſius conſtitutum:vt expreſsè voluit Bar.in d.l.quod meo, in prin.col.vlt.verſ.ſed iuxta prędicta.& ibi quoque Alex.col.vlt.verſ.vtrum ſicut per cóſtitutũ. ff.de acq poſſ.& Bal.in rub.C.de contrah.empt. & vend.in 16.q.Ant.in c. cùm veniſſet. col. pen. ver.ſi non poſſidet.de reſt.ſpol.Iaſ.in l.1.in prin. col.18.ver.quæro Bar.an detentatio, vbi id dicit no. & iterum col. pe. verſ. & licèt do. ff. de acq. poſſ.Phil.Dec.d.conſ. 400. quo loco ſuprà citauimus.Vide tamen quæ dicam in quarta declaratione huius limitationis.

Conſtituens vt poſſidens, non transfert poſſeſſionem etiã ſi detineat.

12 Secundò modo amplia hanc limitationem, vt procedat etiam ſi non poſſidens,qui ſe conſtituit alterius nomine poſſidere, id faciat conſentiente domino poſsidente,neque enim id ita faciens transfert poſſeſſionem, cùm id ſuo nomine faciat, non autem nomine poſſidentis, vt no. per multa coſuluit Corne.d.conſ.5.lib.2.& iterum d.conſ.183.lib.3.Alibi autem abundè probauimus,aliud eſſe aliquid facere, aliud facienti conſentire in noſtro tractatu Retractuum, tit. 2. in fi.in 5.q.Quid autem,ſi nomine ipſius poſsidẽtis id faceret? dicemus infra in 13. limit. & tu quoq; interim vide quæ ibi dicam nu. 11. ſed & hæc, & ſeq.& in 14.limit.nu.2. ſed hoc quinq; modis.

13 Tertiò amplia, vt etiam ſi conſtituens, qui non poſſidebat tempore conſtituti, poſteà nanciſcatur poſſeſsionem, ea non propterea transferetur vi illius præcedentis conſtituti, vt non obſcurè ſentiunt Ang.& recentiores in d. l. quãuis.§.1.ff.de acq.poſſ & omnes quos ſuprà citauimus in prin. huius limitationis. & iterum ver. ab hinc 5. & expreſsè & veluti verbis conceptis Bal.in d.l.1.col.1.& ibi quoq; Sal.colum. vlt.C. quand.liceat ab emp.diſcedere. & idem Bald. d. conſ.164.col.2.verſ. ſed hìc eſt aduertendum, lib.4.Maſuer.tit.de poſſeſſo.§.item ſi non dominus,per no.in l.tutor.§.ſi quis.ff.de ſuſpect.tuto. Ang.Are.in d.§.vlt.col.1.in fine,Inſt.quib.mod. tolli.obl.Fran.Are.in d.l.interdum, in prin.col. vlt.verſ. ſcias ꝙ per conſtitutum. ff. de acq. poſſ. & in d.l.quamuis.§.1.col.2. ver. primus eſt,ibi, ſecũdò poteſt,eo.tit.& ibi quoq; Claud. Aquen. col.1.& iterum 2. vbi & hoc quoq; intelligit, etiam ſi in tali conſtituto eſſet clauſula, ex nunc prout ex tunc,& econtrariò.et Matth. Afflict. d. deciſio.335.nu.4.Et ad hoc citat Bal. vbi ſuprà, gl. quæ & hoc ſentit etiam in vera traditione in l.ſi à Titio, in gl. vlt. ff. de rei vend.quam & ad hoc expendit, & dicit ſingularem Fran. Are. in d.l.quamuis.§.1.et Lud.Bolog. in d.l. ſi à Titio,in nouis interpret.et in ſua tabula tex. et glo. ſing.in verbo,conſtitutum,ver.2.

Etiam ſi conſtituens poſtea nanciſcatur poſſeſſionem.

14 Verùm huius contrarium tenet, aliud tamen agens, Bal.conſ.267.in cauſa Petri,ver.prętereà gl.dicit,lib.3.Corn.idipſum de induſtria, & ex compoſito tractans, conſ. 280. viſis quibuſdam.col.4.verſ.nec etiam obſtat ſi quis,lib.3. vbi tamen nullum alium citat pro ſua illa ſententia,nec contra illam,ſed id tantùm pro ea dicit, ꝙ licet conſtituens non poſsideret tempore conſtituti,habebat tamen animum precariò poſsidẽdi:qui quidem animus non præſumitur mutatus tunc cùm poſteà quærit poſſeſsionem, ſed eundem habere præſumitur. l. eum qui. ff. de probat.Hæc ille.

15 Cui et tu adde, ꝙ is qui tradit titulum, ex eo ꝙ nunc vellet transferre poſſeſsionem,ſi eſſet penes eum,præſumitur etiam velle,quòd à quocunque poſteà emens, ab eo acquirat poſſeſsionem, de voluntate ſua acquiratur,quaſi ipſe eam tradiderit.l.eius rei,cum l.ſeq.& ibi per Bar. ff. de rei vend.Eadem etiam ratione hic videtur dicendum, vbi quia conſtituens transferret poſſeſsionem tempore conſtituti, ſi eam haberet, ideo videtur perſeuerare in ea uoluntate, reſpectu poſſeſsionis, poſteà ſuperuenientis: quia ſola uoluntas quæ durat per quam quis vult acquirere alteri, transfert nouam poſſeſsionem per

Confirmatio poſterioris opi.

per conſtitutum præcedens, vt ſatis amplè docuimus ſuprà in 32. ampliatione, ver. 12. porrò ſi priorem, & 5. ſeq. vbi videre poteris.

16 Adde, inquam, ad hanc ſententiam confirmandã, quòd cùm quid fit ab eo qui non eſt dominus, aut aliàs habilis ad id faciẽdum, ſi poſteà ſuperueniat dominium, poſſeſſio, aut alia quæuis qualitas, quæ eum habilem reddat id, eſt talẽ qui potuiſſet id facere, ſi eam qualitatem habuiſſet, actus ille iam ab eo factus ſumit robur, & effectum, per d. l. ſi à Titio, ff. de rei vẽd. vbi gl. in verbo, peteres. no. ex ſuperuenienti dominio, cõfirmari alienationem præcedentem, & l. rem alienam. ff. de pig. acti. & l. cùm rem alienã. ff. de act. empt. & l. cùm res. C. ſi aliena res pig. data ſit, cùm alijs concord. à me collectis in legibus connubialibus, in gl. 8. in verbo, *de ſon mary*, in 11. q. in prin. & ſeq. ver. Et ſiquis dicat, aliud eſſe in dominio, aliud in poſſeſſione. videat quæ dicam infrà in ſeq. limitat. ver. 7. incip. ꝙ ſi quis.

Authoris ſententia.

17 Ego verò in ea ſum ſententia, vt quantum ad ipſum conſtituentem, qui non poſſidebat tempore conſtituti, ſed poſtea incipit poſſidere, is non poſſit impugnare poſſeſſionem eius cuius nomine anteà ſe conſtituerat poſsidere: ne eius commodo cedat dolus, aut fraus ipſius, qui ſubticuit ſe non poſsidere: imò vt verius loquar, declarauerit ſe poſsidere, id conſtitutum ita faciendo, quod aliter facere non poterat. l. ſi ab hoſtibus. §. 1. ff. ſol. mat. cum alijs concordant. à me collectis in tractatu Retractuum, tit. 1. §. 1. gl. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 67. deniq;. At ſi de præiudicio tertij ageretur, cui fortè interim ius eſt quæſitum, ego priorem ſententiam ſequerer. Ad quæ omnino vide quæ dicam infrà, verſ. viceſimoſecundò hoc, & 4. ſeq. Et vide etiam Franc. Aretin. in dicta l. quamuis. §. 1. qui nititur reſpõdere quibuſdam rationibus, quas pro poſteriori ſententia adduximus.

18 Sed hanc primam limitationem quatuor modis, nec ijs quidem contemnẽdis, declarabis. Primò vt non procedat in antiquis, in quibus ſufficit nunc eum poſsidere, cuius nomine alter olim ſe poſſeſſurum conſtituerat, licèt nunc non probetur ipſum conſtituentem tempore conſtituti poſsidere: vt ſingul. conſuluit Soc. conſ. 187. in controuerſia, col. 5. ver. tertiò probatur, lib. 2. vbi dicit & hoc videre voluiſſe Panorm. in c. cùm nobis, de præſcrip. cùm ille dicit in col. 3. ver. item poteſt probari per viam conſtituti, ꝙ poſſeſsio, temporis immemorialis, poteſt probari per inſtrumẽtum cõſtituti. Quod debet intelligi vt dicit ipſe Soci. ſine alia probatione poſſeſſionis cõſtituentis: aliàs eius dictum eſſet friuolum, nam eadem eſſet difficultas in probatione poſſeſsionis ipſius conſtituentis. Vnde Panor. inquit intellexit ſatis eſſe probari conſtitutum propter antiquitatem, & difficultatem probandi: nam & aliàs ratione difficultatis probationis ſufficit veriſimilis, ſiue præſumpta probatio. l. non omnis. §. à barbaris, ff. de re milit. cum infinitis concord. At non eſt veriſimile, nec præſumendum, venditorem ſe conſtituiſſe poſsidere nomine emptoris niſi ipſe fuiſſet in poſſeſsione, cùm ad id teneretur. l. cùm de indebito. ff. de probat. & quia alter mendax fuiſſet & deceptor, quod non præſumitur. l. meritò, ff. pro ſoc. Et ad hoc quoq; alia quędam allegat, quæ tu ipſe videre poteris.

19 Nec in eo tantùm loco id voluit ipſe Soc. quando & alibi quoq; idem voluit, ſimul declarans, quòd tempus hoc caſu dicatur antiquum, ſcilicet conſ. 106. libenti animo, col. 1. lib. 3. vbi & hoc dicit habere locum, etiam quantum ad tertium, nedum quantum ad conſtituentem. qđ nota ad id quod ſuprà dixi, ver. ab hinc 2. & dicã etiam in ver. ſeq. Et voluit itẽ Phil. Dec. conſ. 302. cuius ſupraſcriptio incipit, an & quãdo ceſſionarius, col. 3. ver. nec obſtat, quòd non apparet, vbi & ad hoc allegat Pau. Caſt. conſ. 81. in cauſa quæ vertitur inter reuerendiſsimum, lib. 2. Et idem denique voluit Hippo. Marſil. ſing. 521. ille qui vult fundare. & Chaſſ. in comment. conſuet. Burgund. tit. *des ſucceſſions*, §. 1. col. 3. verſ. limita tamen iſtud.

Idq; etiam quantum ad tertium.

20 Secundò hoc declara, quod dictum eſt, neceſſe eſſe probare conſtituentem poſsidere tempore cõſtituti, vt procedat quò ad tertium, cum ſcilicet agitur de præiudicio tertij: nam quò ad ipſum conſtituentem, vel eius hæredes, ſiue eorum præiudicium, ſatis eſt conſtitutum ipſum, ſine alia probatione poſſeſsionis ipſius, etiam in rebus recentibus, vt not. Bal. in l. ſiue autem. §. 1. ff. de public. in rem act. & vt à nonnullis citatur in l. vlt. col. pen. in 8. quæſt. C. de edict. diui Adr. tol. Ang. in l. quædam mulier, circa mediũ, verſ. item attende. ff. de rei uendic. & in l. quamuis. §. 1. ff. de acq. poſſ. Franc. Aret. qui id dicit ſing. in d. l. interdum, in fi. prin. ff. eo. tit. Soc. d. cõſ. 187. in controuerſia, col. 5. uer. ſecunda ratio, lib. 2. & d. conſ. 106. col. 1. lib. 3. & Franc. Purpur. in l. is, apud quem, col. 16. nu. 102. pro quo facit. C. de eden. & Car. Ruin. conſ. 46. uiſa facti ſerie. col. 8. nu. 13. lib. 4. Clau. Aquen. in d. l. quod meo, col. vlt. ff. de acq. poſſeſ. & Hiero. Gratus, conſ. 42. licèt primò rem dubiam faciebat, colum. 2. ver. quartò reſpondeo, lib. 2. ubi & idem dicit, quantùm ad tertium habentem cauſam à conſtituente per rationes ibi allegatas.

21 Nam & uidemus in ſimili, quòd licèt locatio, atq; etiam ſolutio penſionis, ſiue mercedis, non probet poſſeſsionem aduerſus tertium poſſeſſorem, ut per Bar. qui id dicit tenendum menti, Imo. Alex. & Franc. Aretin. in l. qui uniuerſas. §. quod per colonum. ff. de acqui. poſſ. eundem Bart. & omnes in d. l. quamuis. §. 1. ff. eo. tit. Bald. in d. l. quædam mulier. in prima lect. ff. de rei vend. & in l. ult. col. antepe. uerſ. octauò quæritur. C. de edict. diui Adria. tollen. & in c. cùm ueniſſet, col. 2. uer. oppo. quòd per receptionem,

de re-

de reſtit.ſpoliat.Pan.in c.cùm Bertoldus,col.pe. verſ.nunc capiendo,de ſenten. & re iudic. Cor. conſ. 315.videtur in hac conſultatione,col.pen. ver.præterea dato,lib.4.Alex.qui multos textus citat,vt per eum videre licet,conſ. 10. viſo proceſſu,col. 1.lib.4.& doctor.vbique.

Probat tamen contra cõductorem & ſoluentem pẽſionem.

22 Tamen probat contra conductorem, ſiue colonum,aut alium ſoluentem penſionem,l.liti bus,& l.domini prædiorum.C.de agric.& cenſit.lib. 11.& c.cùm veniſſet, & ibi expreſsè Bal. col. 2.verſ.oppono quòd per receptionem.& Panor.col.3.verſ. & per hoc ſolue, de reſtit. ſpol: idem Bal.in d.l.quædam mulier, & ibi quoque Ang.col. 2. verſ. hìc reſtat videre. & ipſe item Bal.in d.l.cùm veniſſet,vbi ſuprà, de reſtit. ſpoliat.& conſ.330.ſtatuto cauetur,in 1.dub.lib.1. & idem quoq; Ang.in d.l. quamuis. §. 1. & ibi Alex.col.2.ver.item ſolutio mercedis.ff.de acq. poſſ. Ro.in d.§. quod per colonum. poſt. med. Phil.in c.inter dilectos.de fide inſtr.Soc.vbi ſuprà,in prædicto ver.& iterum conſ. 11.in cauſa dominæ Cathatinæ,col.2.ver. prætereà inter partes,lib.3.Carol.Rui.d.conſ.146.nu. 7. in fi. lib.4.Lanfrau.de Adriano in tract.de depoſitionibus teſtium,char.antepe.ver.conſequenter eſt videndum,ſub nu.128.& ſeq.& Ludo. Gozad. conſ.94.an illuſtriſſimis,in fi.Et facit quod ſcribit Cyn.in l.deſiderium.C.depoſit.

23 Sed hoc quod diximus de præiudicio tertij,vt ſcilicet,conſtitutum factum ab eo,qui non poſſidebat,non ei præiudicet. Intellige tamen, niſi iſte tertius haberet cauſam poſteriorem ab ipſo conſtituente: tunc enim ei præiudicabit, æquè ac ipſi conſtituenti, ſi ipſe perſpexiſſet. vt & de conductore,& ſoluẽte penſionem,de quibus nuper locuti ſumus,voluit Soc.d. conſ. 11. col. 1.ver.& pro prædictorum,lib. 3. & ante eũ Bald.in d.c. cùm veniſſet, vbi ſuprà citauimus, de reſtit.ſpoliat.per l.ſuperatus,quæ eſt 3. ff.de pigno. & quod ſcribit Cyn. in l. cùm res. C.ſi alie.res pign.dat.ſit.

24 Ex cuius ipſius Cin.ſcriptis in eo loco,certè intelliges nonnullos fuiſſe in ea opi. vt nihil interſit, an agatur hypothecaria aduerſus debitorem,an alium qui habet cauſam poſteriorem ab eo. Sed quia etiam alij in alia ſunt opi. vide ipſum eundem Cy.& Alb.ibi,& Spe. tit.de act. & obli.§. 1.ver.ſed pone, T.obligauit. Sed pro priore opi.in caſu,de quo loquimur,facit quod diximus ſuprà in princ.num.41.ei autem quod diximus, & mulos ſeq. & ſuprà quoque in hac ea.limitat. nume. 20.in fi. pro contraria facit l. quoties,& ibi no.C. de rei vend. & quod dicemus infrà in 30.limit.verſ. 50.ſed illud poſtremò.

Non procedit quantùm ad translationem dominij.

25 Tertiò declara, vt licèt per actum fictum non transferatur poſſeſſio,per eum qui non poſſidet,nec aliàs ex ſolo contractu,ſed ex traditione transferatur dominium. l. traditionibus, C. de pactis:tamen ſi res fictè, veluti per noſtrum conſtitutum,vel precariùm tradatur per dominum,etiam non poſſidentem,transfertur dominium ex huiuſmodi ficta traditione,ſine alia reali traditione,per tex.no.in l.in fundum.ff.de fundo dotal.& no.per Bar.Bal.& alios in l.cum res. ff.de acq. poſſ. & expreſſiùs Fran. Are. in l. certi condictio.§.depoſui,col. 2.ff.ſi cer.pet. vbi de hoc dicit eſſe ſing. tex.in d.l.in fundum,& idem Aret.in d. l. quamuis. §. 1. Tu autem ſuper hoc omnino vide Bar.in l.Celſus,col.4.ver.ſed pone quòd debitor.ff.de vſucap.& ipſum Are. in d.l. quamuis.§. 1.et ibi Clau.Aquen.col. 2. ver.ſubijcit tamen,et iterum ver. prædicta tamen.

26 Quartò declara,vt non procedat, quando dominus vedens,et conſtituens ſe poſſidere nomine emptoris,rem ſolùm detinet, nullus tamẽ alius poſſidet,tũc enim licèt nec ipſe poſsideat, transfert tamen eius poſſeſsionem per conſtitutum aut alium quemuis actum fictum. d. l. qui uniuerſas.§.quod per colonum.ff. de acq. poſſ. et ita per eum text.expreſsim voluit Fran. Aret. in d.§.depoſui.Ad quod etiam uide quæ dicam infrà in 14.limita. ver.ſecundò intellige, & 2. ſeq. Sed et ad hanc limitatio. vide omnia quæ dicam in ſequenti limitat.

11. LIMITATIO.

Conſtitutum collatum poſt mortem conſtituentis nullum eſt.

2 Limita ſecundò noſtram regulam transferentem poſſeſsionem ex conſtituto, vt ſcilicet non procedat, ſi quis cõſtituerit ſe poſſeſſiurum poſt mortem ſuam.nam huiuſmodi conſtitutũ nullius eſſet momenti.cùm in tempus conferretur, quo ipſe conſtituens non eſſet futurus poſſeſſor.d.l.uniuerſas.§.quod per colonum, & l. cum hæredes,in prin.ff.de acq.poſſ.et l.1.§.cùm Scæuola.ff. ſi quis teſt.lib.eſſe iuſ.fuer. Et ita no. uoluit Ang.in d.l.quamuis.§.1.ff.de acq.poſſ.et ibi quoq; Raph.Com.circa medium, Alex.col. ult.uer.item per iſtum tex.Claud.Aquen. et cæteri.et idem Alex.conſ.82.perſpectis his,col. 4. uer.ſed ita eſt, lib.2. quod errore impreſſorum repetitur conſ.40.lib.2.et iterum conſ.51.lib.5. paucis immutatis,ubi hoc dictum pro ſing.allegat.et ipſe Alex.conſ.83.viſa facti narratione, col. 5.uerſ.non debet igitur,eo.illo lib.3. Guid. Papa deci.Delphi.512.Titius bona ſua. Iaſ. qui et hoc dicit ſing.in l. 1.in prin.col.pe. ver.confirmatur quia etiam,ff.de acq.poſſ.& in l.quoties, col. 5.ver.nota tamen diligenter.C.de rei vend.& conſ.147.præſens conſultatio, col.8. uerſ.non quoq; in præſenti.lib. 1.et conſ.6.exhibentur,col.pe.uerſ.non ob.ergo, lib.3. & conſ. 85.quando habemus.col.ult uerſ.non obſtat aſſertum,eo.lib.3.Phil.Dec.in l.contractus,col.6. verſ. item notandum eſt.ff.de reg.iur. & conſ. 247.in cauſa magnifici,col. 2.uer.ulterius etiam non habet,et col.4.uer.vlterius etiam tali conſtituto.& Stepha.Bertr.conſ.327.viſo inſtrumento,num.7.lib. 1. et conſ.305.dominus aduocatus.lib.2.& conſ. 315. quoniam Andreas, nu.3.et 4.eo.lib.2.et Matth.Affli.deciſ.Neapo. 335.pro deciſione, col. 2.nec quis poteſt, &

Ludo.

Lud. Gozad. conſ.99.in hac cauſa,col.3.nu.13. et iterum ad fi.Anto.Neguſa.in tracta. de pign. parte 2.membro 2.nu.3.

2 Ex eodemq; fonte manat quòd cùm diſpoſitio principalis confertur poſt mortem, ita & conſtitutum in eo appoſitum ut quod ſequatur naturam & qualitatem ipſius diſpoſitionis, in qua apponitur,ut diximus ſuprà in 15.ampliat. uer.3. ſed illud hic.& dicam plenius infrà in 7. limitat. propè per totum. Ideoq; nec hoc caſu conſtitutum transfert poſſeſsionem, ut expreſsè reſpondit Alex.d.conſ.82.perſpectis his quæ in themate,ubi ſuprà citauimus,lib.2.et Iaſ. d.cõſ. 6.col.pe.lib.3.Steph.Bertr.conſ.305. dominus aduocatus,lib.2.et Fran.Ripa,li.5.Reſpõ.c. 20. coque ult.incip.licèt Decius.

Tempus non ipſius actus, ſed in quod is confertur inſpiciendum.

3 Ad huius autem limitationis confirmationem facit,quòd nõ inſpicitur initium actus, qui confertur,in aliud tempus:ſed illud ipſum tempus in quod confertur,ita vt paria ſint, aliquid fieri in tempore prohibito,uel id ipſum conferri in tempus illud prohibitum:et econtrario, l. eum qui.ff.de iuriſd.om.iud.& l. ſi in tempus. ff.de hære.inſti.& l.ſi ſponſum.§.ſi vxor, & ibi Bar.& iterum l.cum hic ſtatus.§.ſi ſponſus,& l. ſi eum.§.vlt.cum l.ſeq.ff.de do.inter vir.& vxo. & l.Bebius,in fi.ff.de pact.dot.& l.Lucius.& ibi Iac.Are.ff.de vulga.& pupil. & l. quod ſponſæ. C.de do.ante nup.vbi Bar.dicit id nunquã fallere,& l.ſi res, & ibi Bal. ff.de iure dot. & l.Titio cum moreretur.ff.de vſufru.& c.de vxore,de ſepul.& ibi Pan.in 2.not.qui id declarat.& voluit etiam Bald.conſ.337. in primis videndum eſt, col.1.lib.1.& Pan.conſ.63.ſtante quadam conſtitutione,col.3.lib.1.& conſ. 65. caſus quidam Raynerius,col.1.lib.2.Raph.Fulg.conſ.99.magiſter,poſt prin.& alter Raph.Co.conſ.119.Ioannes inſtituit,cõſ.2.ver.illa enim verba.& Frã. Aret.in l.alia cauſa.§.eleganter,col.1.ff.ſol.mat.

4 Hinc dicit gl.in §.his omnibus. 8. quæſt. 1. ideo Papam non poſſe ſibi in vita ſucceſſorem eligere,quia effectus, & executio huius electionis confertur in tempus, quo futurus nõn eſt Papa,nempe poſt mortẽ ipſius. Et dicit etiam Bar. in rep.l.1.in 2.q.1.q.prin.C.de ſacroſ.eccle.pupillum doli capacem; & proximum pubertati non poſſe teſtari,etiam ad pias cauſas:nec in hoc prodeſſe autoritatem tutoris, quia effectus vltimæ voluntatis incidit poſt mortem ipſius pupilli: & ita in tempus quo finita erit tutela, quod, inquit, fieri non poteſt,per d.l.ſi ſponſæ.

5 Et hæc quidem ratio mouit gl.in l.illa inſtitutio,in verbo,pendere.ff.de hære.inſti.vt diceret vix alicui permitti vt teſtetur,cum teſtamenti effectus conferatur in tempus, quo res de quibus teſtatur, non ſunt futuræ teſtatoris. Id quod etiam dicebat Chriſto. Caſtel.quem retulit,& ſecutus eſt alter Chriſto.Porcus in §.1. Inſtit.de teſta.vbi & illud dicit, de rigore iuris nullum poſſe facere teſtamentum, ea quam diximus ratione: ſed id fuiſſe conceſſum, & vt noſtri loquuntur, diſpenſatum ob neceſſitatem hominum gratioſè, & ex quadam æquitate,contra iuris rigorem. quod & idem ſentit Pan. in rub. ex.de teſta.col.1.per d.l.quod ſponſæ. & allegat etiam d.gl.in d.§.in omnibus.8.q.1. quam dicit no. Super quo tamen, ne hic diutius immoremur, vide Iaſ.in rubr.C.qui teſta.fac.poſſ.

6 Et quãuis nullus, quem hactenus legerim, ſi non me fallit memoria,contradixerit huic ſententiæ,quę negat conſtitutum poſt mortem collatum traditionem operari,aut etiam in dubium reuocari, tamen exercendi ingenij cauſa poſſet videri, id non adeò indubitatum eſſe, vt omnibus videtur, quin ſint nonnulla quæ aduerſus eã ſententiam dici poſſint. Videmus enim quòd licèt legatum non habeat effectum niſi poſt mortem teſtatoris, tamen dominium eius poſt mortem, adita hæreditate tranſit rectà in legatariũ. l.ſi tibi.§.cùm ſeruus.ff.de leg.1.& l. cùm pater. §.ſurdo,ff.de leg.2.& l.legatum ita.eo.tit. cum multis ſimil. Et ſimiliter licèt inſtitutio hæredis non habeat effectum, niſi poſt mortem ipſius teſtatoris, cùm viuens non habeat hæredem nec viuentis hęreditas eſſe cenſeatur.l.1.ff. de hære. & acti.ven. & l. qui ſuperſtitis.ff. de acq.hæred.& l.neminẽ,eo.tit. cum concor. ibi à gl.adductis:tamen in ipſum recta quoque via tranſit hæreditas,poſt mortem ipſius teſtatoris: & ſic eius diſpoſitio, licèt conferatur in tẽpus, quo futurus non eſt dominus, habet tamen vim conferendi dominij in hæredem. Sed &, quod plus eſt, videmus ſubſtitutiones quæ fiunt ab hæredibus, & plerunq; ab ipſorum hæredum hæredibus,& quæ ideo conferuntur in tempus, quo nec ipſe teſtator, nec eius hæredes futuri ſunt domini, tamen ſuã vim,et effectũ habere.

7 Quòd ſi quis dicat aliud eſſe in dominio, aliud in poſſeſſione,quia poſſeſſio plus habet facti quàm iuris: dominium contrà plus iuris, q̃ facti: ideo licèt illis caſibus tranſeat dominium, non tamen poſſeſſio: confeſtim reſpondebo illud verum eſſe in vera traditione: in ficta autem ſecus, vt quæ ipſa plus iuris quàm facti habeat: vt no.in l.1.§.ſi vir vxori.ff.de acq.poſſ. et conſtabit ex his quæ dicam infrà in 7.limit. Præterea qui dicunt poſſeſſionem non transferri ex conſtituto collato poſt mortem, hac vna ratione innituntur, quod eo tempore poſſeſsio non eſt futura penes conſtituentem, et nemo dat qđ non habet: ob idq; etiam illud fieri,vt conſtituens non transferat poſſeſsionem, niſi ipſo tempore conſtituti poſsideat,ut diximus in 1.limit. Quæ quidem ratio & hic quoq; obtinet, quia dominium non eſt futurum apud teſtatorẽ poſt mortem ipſius,non magis quàm poſſeſsio. *Ad idem.*

8 Miror autem hic non modicum quod ab Ang.ſcriptum eſt in d.l.quamuis.§.1.quòd licèt conſtitutum poſt mortem collatum non transferat poſſeſsionem,transfert tamen dominium: quia

quia ipſum dominium, inquit, non moritur, ſed in hæreditate manet, ad quod dicit facere no. in l. ſi ego. §. 1. ff. de iure dot. Et anteà quoq; miratus fuit Clau. Aquen. in ea. l. quamuis. §. 1. col. 2. ver. ſubijcit tamẽ. quem tu videas, & quæ præterea dixi ſuprà in 3. declaratione præcedẽ. limit.

9 Quid quòd (vt e ſemita in viam redeamus) etiam inter viuos) ne quis obijciat, quantùm ad id de quo tractamus, intereſſe, an fiat tranſlatio inter viuos, an ex teſtamento? Intèr viuos, inquã, quis ita alienare poteſt, vt non niſi poſt mortem ſuã dominium trãſferatur. l. 1. & 2. C. vt actiones ab hæred. & cont. hæred. incip. & voluit gl. in l. vlt. in verbo, accommodauerat. C. de pactis, cũ alijs multis concord. à me collectis, in tract. Primigeniorum, q. 6. nu. 53. quinetiam poteſt. Et tamen dominium ex huiuſmodi contractibus non transfertur, niſi prius poſſeſſione tradita. l. traditionibus. C. de pactis, & l. ſi ager. C. de rei vend. cum ſimil.

Ad idem. 10 Quid plura? cùm ex conſtituto appoſito in teſtamento, quod nullam vim, nullum robur, nullum effectum habet, niſi poſt mortem teſtatoris, transfertur poſſeſſio, vt latè diximus & probauimus ſuprà in 23. ampliat. Ex quo etiam videtur nihil hìc intereſſe inter dominium & poſſeſſionem, quantùm ad id de quo tractamus: præſertim cùm non ſolum quando teſtatur conſtituit poſſidere pro legatario, ſed etiam ſi ei ſimpliciter tradiderit facultatem apprehendendi poſſeſſionem poſt mortem, id certè facere poteſt, per tex. vt à multis intelligitur & citatur vbique in l. Titia cùm teſtamento. §. 1. & ibi glo. Bar. Bal. Imo. qui eum tex. ad hoc dicit ſing. ff. de leg. 2. cum alijs infinitis concord. à me allegatis in comment. conſuetud. Picta. tit. *des teſtamens.* §. 4. in gl. 2. in verbo, *ne vienne à l'heritier*, in 1. fal. Nec id quidem tantùm expreſsè, ſed etiam tacitè, & id quidem multis modis, vt & multis oſtendi in eadem illa gl. in 2. amplia.

Prima declaratio huius limitationis. 11 Et hæc quidem ingenij mei exercendi gratia, quod iam diximus, ac aliorum quoque excitandi, dicta volumus. Neq; enim eò diximus, vt euellam eam opin. iam longiſſima temporis præſcriptione, & omnium autoritate confirmatam: ſed quam tamen quatuor modis declarandam ducimus. Primo quidem, vt procedat ſi conſtitutum poſt tempus mortis confertur. ita enim ſuprà locuti ſumus: ſecus ſi ipſummet mortis tempus conferatur, vt in caſu nota. conſuluit Oldr. conſ. 159. ad habendam aliqualem notitiam, in 5. dubio, iunctis his quæ dixerat in 3. dubio. & voluit etiam Alber. in d. l. vlt. col. 2. verſ. ſed quando videtur. C. de pactis. Alc. conſ. 83. viſa facti narratione, col. 3. verſicu. & in propoſito, cum multis ſeq. lib. 2. Guid. Pap. qui nullum horum memorat, deciſ. Delphin. 148. quidam donauit. Iaſ. in d. l. quoties, col. 5. verſic. nota tamen diligenter. C. de rei vendi. & conſil. 147. præſens conſultatio, col. 9. verſic. primò ex limit. lib. 2. dum vtrobiq; citat Oldr. & Alc. vbi ſuprà. Claud. Aquen. in d. l. quamuis. §. 1. col. 1. verſ. & ita dicebam. ff. de acq. poſſ. vbi id dicit ſe reſpondiſſe in ardua quadam cauſa, Phili. Dec. in l. contractus, col. 6. ver. item notandum eſt. ff. de reg. iur. Anto. Neguſan. in tract. de pign. parte 2. memb. 2. col. 2. nu. 5. 6. & 7.

12 Quanquam idem Deci. contrarium reſpõderit conſ. 247. in cauſa magnifici Baronis, col. 4. ver. non obſtat quòd talis conditio, & poſt eũ Ludo. Gozad. conſ. 99. in hac cauſa, col. 3. nu. 13. Sed pro priori opi. eſt text. optimus in l. mortis cauſa. ff. de manumiſſ. Vt interim omittã diſputationem illam, an ſcilicet in ipſo actu ſiue articulo vel puncto moriendi, aut in vltimo vitæ ſpiritu, ſiue in ipſo animæ exitu quis viuus dicatur, an mortuus. De qua re, vt obiter attingam, vide tex. in l. vlt. & ibi gl. & Bart. ff. quando die. legaced. & in l. 1. §. ſi emancipato. & §. ſeq. & ibi doct. ff. de colla. bono. & omnium optimum in l. qui duos. § 1. & ibi gl. & Bart. ff. de manu. teſta. Bal. in l. vlt. in prin. col. vlt. verſ. quæro an pater. C. de bonis quæ lib. Sign. conſ. 178. pater deceſſit, col. 1. circa medium. Bald. in l. vlt. in prin. col. vlt. verſ. quæro, an pater. C. de bonis quæ libe. Pau. Caſt. conſ. 241. ſuper hoc puncto, col. 1. lib. 2. Barb. in c. Raynutius, col. 2. de teſta. Iaſ. in l. ſi quis poſthumos §. ſi filium, col. 7. verſ. imperator conceſſit. ff. de libe. & poſthu. Stepha. Bertrã. conſ. 19. dudum fuit, col. 9. lib. 1.

13 Qui locus in memoriã reuocat epitaphiũ Fran. Philephi, doctũ quidẽ ac elegãs, quicunq; illud edidit, ad huncquidẽ ſcrupulũ reſpiciẽs. *Philelphi epitaphium.*

Itala Cecropiæ Pallas coniunctas Mineruæ,
Et ſtetit, & cecidit morte Philelphe tua.

Sed hæc philoſophorum diligentiæ relinquenda ſunt, qui nec ea intacta reliquerunt. Vt tamen illud quoq; dicã, ea uerba, quoad uiuet, & quoad morietur, licet uideãtur eſſe contraria, tamen unum idemq; tempus utraq; demõſtrare. Nam cum duo tempora inter ſe oppoſita ſunt, ſed ita cohærentia, ut alterius finis cum alterius initio miſceatur, non refert utrùm per extremitatem prioris, an per initium ſequentis locus ipſe confinis demonſtretur, vt ſcribit Gellius lib. Noctium Attica. 7. c. 21.

14 Secundo intellige, ut procedat, quãdo certò & nominatim confertur poſt tempus mortis: *Secunda declaratio.* ſecus ſi caſu, & ut noſtri loquuntur, accidentaliter, melius accidenter dicerent, id contingit: vt quia conſtitutum factum eſt ſub conditione, quòd utiq; fieri poteſt, ut diximus in 17. ampliat. Quæ quidem conditio poſt mortem conſtituentis euenit; Valet enim tale conſtitutum, & ex eo transfertur poſſeſſio, æquè ac ſi ante mortem contigiſſet. quia cõditio purificata, quam noſtri uocant, retrotrahitur ad tempus actus, in quo conditio appoſita fuit, vt etiam expreſsè, & in hoc caſu uoluit ipſe Old. d. conſ. 159. in d. 3. dubio, poſt illũ allegat & ſequitur Dec. in d. l. contractus,

tractus,col.6.verſ.item notãdum,ibi,& eodem modo. Sed tu hic vide quæ diximus ſuprà in d. 17.ampliat.nu.9.intelliges ſecundò,vbi contrarium tenuimus ex eodẽ Dec.& alijs. Tu tamen interim vide num hic diſtinguendum ſit,vtrùm conditio ſit poteſtatiua,an caſualis,quas vocant, vt non retrotrahatur, uel retrotrahatur, ſecundum l.potior,& l.qui balneum. ff.qui potio.in pigno.hab.cum ſimi.

Tertia declaratio.

15 Tertiò intellige procedere,niſi conſtituẽs ſe poſſeſſurum poſt mortẽ, his verbis vteretur, ex nunc,prout ex tunc,& econtrario: quia tunc transfertur poſſeſſio,vt voluit Alex. d. conſ. 83. col.3.verſ.confirmatur hoc,quia poſſeſſio,lib.5. Guid.Pap.deci.Delphi.268.quidã donauit. Iaſ. d.conſ.147.col.9.ver.ſecũdò poſſet reſponderi, lib.2.Bar.Chaſ.conſ.53.ex facto hic ante deducto,col.23.verſ.ad quartum dubium.& iterum cõſ.65.ex facto mihi ꝓpoſito,col.3.uer.ad hęc eſt clara.Fran.Ripa in l.1.col.1.verſ.defendẽdo communem.ff.de pign.& Anto.Neguſan.in tracta.de pign.in 2.parte,memb.2.col.1.nu.4. Et bene facit quod in ſimili ſcribit Clau.Aquen.in l.qui abſenti.§.1.ff.de acq.poſſeſ.

Vis earum dictionum ex nũc prout ex tunc.

16 Hæc enim verba, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc,ſunt eius roboris, vt diſpoſitio in qua ponũtur,retrotrahatur ad tempus actus,ſecundum gl.Ang.& recentiores in l.1.C.de codicil.& gl.Card. Flor.& Imo.in cle. nolentes,de hæretic.Doc.in l.lecta,ff.ſi cer. pet. cum alijs multis concord.latè congeſtis ab Ale. vbi ſuprà,& latiùs à Iaſ.in d.l.1.C.de codicil.& à me latiſſimè in tract.Retractuum tit.2.§.2.gl.1.nu.86.dubiũ facit, vt tñ interim videas Phili. Dec. conſ.247.in cauſa magnifici Baronis. col. vlt.verſ.non obſtat quod dicit,iunctis præced.

17 Sunt enim qui contrarium apertè tenuerunt,vt ſcilicet non trãſferatur poſſeſſio ex conſtituto poſt mortem conſtituentis collato,etiam ſi ipſe conſtituens his verbis vſus fuerit,ex nunc prout ex tunc,&c.& in his Rapha. Com. in d.l. quamuis.§.1.ff.de acq.poſſ.dicitq́; idem voluiſſe Ang.ibi,qui tamen nihilo omnino de illis verbis loquitur. Sed idẽ quod Raph. tradit Claud. Aquen.in eodem loco. col.1.& Hiero.Gratus, conſi.75.quamuis ſit prius, colum.1.ver.prætereà non ſufficit, lib.2. Pro quorum opi. tu vide quæ ſcripſi in d.tract.Retract.vbi ſuprà, nu.87.verum contrarium.

Quarta declaratio.

18 Quartò intellige ita procedere, vt ſi actus ipſe non confertur poſt mortem conſtituentis, executio tamen & effectus eiuſdem in illud tempus confertur: tunc per conſtitutum appoſitum in ipſo actu transfertur poſſeſſio,vt not.ex facto interrogatus reſpondit Oldr.apud quem videre licet exemplum eius rei, conſ. 114.factum tale eſt,quædam mulier.& Philip.Dec. conſ. 247. col.2.verſ.vlteriùs etiam,& iterum col.vlt.uerſ. prætereà caſum:nam & aliàs ſæpe magis inſpicimus tempus actus,quàm effectus & executionis eiuſdẽ, ut uidere licet ex multis quæ ſcripſimus in tract. Primigenio, in 43. q. num. eiuſdem q. 17. quanquam & illud, & 3. ſeq. ſuper quo tamen vide quæ etiam diximus num. eiuſdem q. 15. addes inquam.

III. LIMITATIO.

1 Limita tertiò,ut conſtitutum non transferat poſſeſſionem nec dominium in re emphyteuticaria,niſi is cui fuerit donata aut vendita,fuerit inueſtitus à domino,ita ut ſi interim antè,quàm, ſcilicet,fuerit inueſtitus,res alteri fuerit uendita, & tradita, præferatur iſte ſecundus, vt voluit Guid.Pap.deciſ.Delphi,46.in emphyteuta,col. ult,uerſ.& ex hoc infertur,ubi ita dicit fuiſſe determinatum in curia parlamenti Delphin. per text. in l.2.C.de iure emph. ubi emphyteuta alteri uendẽs & tradẽs,ipſo iure cadit iure ſuo: ex quo,inquit,ſequitur,quòd in emptorem nec poſſeſſio,nec dominium tranſit.

Ad idem.

2 Et idem quoq; uoluit ipſe Guid.deciſ.81.ſi debitor,in ſi.iũctis pręcedentibus. rurſumq; deciſ.112.in dicta curia.& D.Bene.in repe.c.Raynutius,in uerbo,& uxorem nomine Adelaſiam, nu.294.& iterum 551.de teſt.Steph.Bertr.cõſ. 107.etiam ſi pętendit,nu.3.lib.2.Chaſſ.conſ.7. uiſis themate,col.7.uerſ.ad hoc eſt clara reſponſio,ubi id extendit ad res feudales. & conſ. 8.ſuper duabus, col.8.nu.36.& conſ. 59. pro deciſione.in 7.dubio, in fi.

Sed ne realis traditio.

3 Et hoc quidem pro limitatione uirium, & effectus conſtituti aſſert ipſe Chaſſ.d.conſ.7. & nonnulli conſuetudinum interpretes: licèt nihil omnino facere uideatur,cùm et id locum habeat,etiam ſi uerè et realiter fuerit res tradita,ut etiam dicit idem Guid.d.deciſ.71.col.ult.et Benedict.in d.c.Raynutius,ubi ſuprà,et ante eos Petr. Iacob. tit. de actio. in rem, quæ pro re emphyt. quæ ceci.in commiſ.col.14.uerſ.item colligitur hic quòd emphyteuta.

4 Illud autem uerum eſt, etiam ſi id quod diximus,uerum ſit, ut ſcilicet,poſſeſſio aut dominium in re emphyteuticaria, aut feudali non tranſeat in emptorem ſine inueſtitura domini, in patria(ut loquimur)iuris ſcripti. At in regionibus,in quibus ea res non cadit in commiſſum ob alienationem,etiam ſi ea facta ſit ſine conſenſu domini,ut in Gallia noſtra, vti atteſtatur noſter Io.Fab.in auth.ingreſſi.col.ult.C.de ſacroſ. eccl.et in §.1.paulò ante fi.Inſtit.de legit. patro. tut.et in §.1.Inſti.de rer.diuiſ.et in §.1.de empt. et uẽdi.et alibi ſępe.et Iac.Bel.in c.1.tit.ex quib. cauſ.feud.amit.et Pet. Iac.tit.de condi. ex l. imperialem.§.callidis, col.3.verſ.item fallit quia hodie.et iterũ tit.de cauſ.ex quib.feu. amit. col. 5.uer.hodie uerò ſic obſeruatur. Pan.in ſuo elegantiſsi.conſ.3 nitar in præſenti cauſa.in 22. q. in princ.lib.2.Guid.Pap.deci.Delphi.59.ſecundum uſus et alibi ſæpe,& alibi quoq; latiùs dicemus. Nihil eſt certè quod impediat dominiũ & poſſeſſionem tranſire, ceſſante ea ratione, quam

quam ſuprà diximus ex d.l.2.de iure emphy. Et ita expreſſe dicit Chaſſan.d.conſ.8. vbi ſuprà. Et illi aſſentior,& ita vtimur.

5 Sed etiam de iure communi putarim emphyteutam conſtituendo ſe poſſidere pro alio, non minus transferre poſſeſſionem,quàm ſi verè tradidiſſet,quantùm ad ipſum emphyteutam, & illum,cui vendidit pertinet. vt non obſcurè voluit Oldr.conſ.139. ad habendam aliquã notitiam,in 9.dubio. nam dominus,inquit,tantùm eam alienationem, & poſſeſſionis tranſlationẽ potuit impugnare,non etiam alius, per multa quæ illic allegat. Is autem ibi loquitur de tranſlatione poſſeſſionis ex conſtituto,vt videre licet ex his,quæ ante dixerat. Et ita eum refert, ac ſequitur Phil.Dec.conſ.247.in cauſa magnifici. col.2.verſ.vltimò non obſtat, & col.vlt. verſic. poſtremò:vbi tamen hoc intelligit, niſi ille tertius habeat ius à domino,vt qui ab eo fuit inueſtitus. nam is præferretur alteri, qui ante ex cõſtituto poſſeſſionem adeptus fuerat. q cùm eo conuenit, quod ſuprà ex Guid.Pap.diximus.

Ad idem.

6 Sed & quòd per conſtitutum transferatur poſſeſſio rei emphyteuticariæ, apertiſſimè tenuit Petr.Anch.conſ.63.motiua iudicis,in 3.dubio.& Raph.Com.in l.quãuis.§.1.verſ.& ex iſta gl.ff.de acq.poſſ.& conſ.173.Galuanus.col.vlt. vbi.& idem dicit de re feudali.& Alexan. nonnihil tamen ſubdubius, col.2.ex narratione.col. 4.verſ.ſecundò eſt videndum. lib.4. Caro.Rui. minimè ambiguus, conſ. 148. caſus iſte, col.2. nu.5.lib.1. & videre licet ex his, quæ dicam infrà in 26.limit. Et de hac re quoq; tractat Bal. in l.quiſquis,ver.iſte paſſus,C.de don.ſed ita obſcurè,vt vix intelligam quid velit dicere.

7 Quòd ſi quis fortè dubitet, ſi is qui ciuiliter poſsidet, concedit alteri in emphyteuſim.& cõſtituit eius nomine poſsidere, cui ita rem concedit: an in illum transferat poſſeſsionem naturalem, quæ debet eſſe apud emphyteutam, ſecundùm gl.in l.3.§.ex contrario.ff. de acq.poſſ. & in l.ſi vt certò.§.ſi duobus.ff.cõmoda. Adeat. Bar.Raph.Co.Alex.et Franc.Aret. in l.interdũ. §.vlt.ff.de acq.poſſ. & ex illis diſcet, quid ſit dicendum.

IIII. LIMITATIO.

1 Limita quartò vt per conſtitutum transferatur poſſeſsio, quando conſtituens verè poſsidet: ſecus ſi fictè tantùm. verbi gratia, ex conſuetudine generali huius regni Franciæ, hæres, etiam nondum adita hæreditate, nec aliàs apprehenſa poſſeſsione hæreditatis, cenſetur poſsidere: idque eſt quod vulgò veluti prouerbio dicimus, *Le mort ſaiſit le vif*, de quo nos tractatum peculiarem propediem edemus. Ergo heres apud nos fictè poſsidet. Quòd ſi ipſe ante realem poſſeſsionem vendat rem quampiam hæreditariam, & ſe conſtituat poſsidere nomine emptoris, non transfertur poſſeſsio: ne duæ fictiones circa idem concurrant, ſcilicet ficta poſſeſsio, & ficta traditio,contra tex. & glo. in l.1.C.de dot. promiſ.cum ſimil. Et ita voluit Guliel.Cu.in l.ab emptione.ff. de pact. & poſt eum Bald.in hac ipſa ſpecie in rub.extrà de cauſa poſſ.& proprie.col.vlt.ver.ſed pone, q iſte hæres, & Barb. conſ.8. ſapienter doctiſsimus, col.17.ſub nu.57.lib.2.

Poſſeſſio hæredis ex illa conſuetudine ſitne vera an ficta.

2 Sed hoc certè, vt vides ex illorum ratione, ex eo dependet, an hæc poſſeſsio, quam habet hæres vi huius ſtatuti, vel cõſuetudinis, ſit ficta, an vera. Et hanc veram eſſe nuncupatim tradit ipſe Barb.non obſcurè in c.2.col.antepe.verſ.ſed dubito vtrum, de conſuet.& apertiùs Socin. in repet.l.rem quæ nobis,in 5.q.prin.verſ.quartò, & vltimò concludo.ff.de acq.poſ.exemplo eius, quod licet conſtitutum ſit ficta traditio,eſt tamẽ poſſeſsio,quæ ex eo ſit vera & propria,vt latè diximus ſuprà in 1.amplia. Idẽ tenet Carol.Ruin. conſ.18.primò & principaliter,col.vlt.lib.1.& Philip.Deci. conſ.467. bene & conſultè,col.3. verſ.& circa prædicta verba.& Fran.Ripa lib.1. Reſpon.c.1.nu.87.& ſeq. De quo nos fortè ampliùs dicemus in illo noſtro tractatu, *Le mort ſaiſit le vif*,in 10.& 11.declaratione.

Quid ſi nulla ſit talis conſuetudo.

3 Illud autem citra omnem controuerſiam fateor quòd ſi nullum ſit ſtatutum, vel conſuetudo, quæ poſſeſsionem defuncti transferat in hæredem ipſo iure, atque ita ſimus in terminis iuris communis: certè ſi hæres, etiam adita hæreditate, antè quam realiter appræhenderit poſſeſsionem rerum hæreditariarum ſecundum l. cum hæredes,in prin.ff.de acq.poſſ. ſeſe conſtituerit eas poſsidere nomine alterius, cui fortè eas vendidit,non transfertur poſſeſsio in eum vt expreſſe voluit Guid.Pap.qui alios citat in cõmẽtarijs ſtatuti Delphi.incip.ſi quis per literas, in uerbo poſſeſsio,col.2.uerſ. quod intelligo, ſi dominus. Nam (ut ille dicit) hic non poteſt trãſferre in alium poſſeſsionem quam non habet,ut etiam latè diximus ſuprà in d.1.limitat. Et idem dicit in legatarijs,& alijs,in quos transfertur dominium ſine poſſeſsione, vt nec eam in alios transferre poſsint.

V. LIMITATIO.

1 Limita quintò,& generaliùs,ut nec conſtitutum operetur tranſlationem poſſeſsionis aut dominij, ubicunque aliàs interueniret alia fictio, ſiue fictus titulus: vti nec conductio nec retentio uſusfructus, nec deniq; alius quiuis actus fictus in eo caſu transfert poſſeſsionem, ut uoluerunt Cin. Bal. in utraque lectu. Salic. & alij in l. qui rem,C.loca. Bart.in l.ſi aliquam rem,col.2. uer.ſed oppoſui eis,& ibi etiam Alb.col.1. ver. ad contraria dic.Imo.col.item 2.ver.quicquid tamen ſit,et Ro. col. 4.ver.inquantum tamen, Fran.Are.col.4.uerſ.in glo.in uerbo; quaſi meum.Alexan.col.3.uerſ.quæ concluſio communis,et iterum col.7.uer.pro expeditione, & alij recentiores, ff.de acq.poſſ.idem Bar. in l.cum falſa.et ibi Bal.col.ult.uer.ulteriùs quæro, et ibi

Pan.Caſt.col.2.uer.aduertendum eſt ex uerbis. C.de iur.& facti igno.ipſe Bar.in l.ſi is qui pro emptore,col.pe.vQerſ.pro Giul. facit.ff.de uſuc. Bal.in l.ad probationem.C.de loca.& c. 1.col. ult.uer.et ſi dicatur, tit.de c.qui curi.uend.et in c.2.col.1.uer.item no.hìc duo,extrà de conſuet. vbi tamen limit. cùm agitur de ſalute animæ. Bal.conſ.130.videtur quòd dicti fratres,ver.prętereà concurrunt,lib.3.Ang.in l.hæc ſi res, poſt prin.ff.de rei vendi.& in §.emphyteuſim, ad fin. in auth.de non alien.aut permu.reb.eccle.Saly. poſt Iacob.But.in l. traditionibus, col. vlt.C.de pactis.Ant.in c.ex parte, col.6.verſ.idē ſi dicat, & confiteor,de confeſ.Imo.in l.ſi cautio, col.5. verſ.item aduerte inquantùm dixi,quòd ſi confiteor,de fid.inſtru.& conſ.57. viſo quodam inſtrumento,poſt medium,& eius diſcipulos Pet. Belluga in tractatu de Speculo principum, tit. de deci.§.tractamus, col. antepen.Fran.Aret.in l.quod meo,in prin.col.1.verſ.primus eſt ſi concurrat,& ibi Alex.col.4.ver. vltimò quærit glo. ff.de acq.poſſ.& idem Aret.in l.2.§.creditum, col.quoq; vlt.ad fi.ff.ſi cer.pet.& in l.certi condictio. §.depoſui, col.2.eo.tit.Iaſ.in l.1.col.2. verſ.ſexto limita. ff.de condit.indeb.& Carol. Rui.conſ.136.primò videndum,col.vlt.lib.1.

Et idem in titulo præſumpto vel tacito.

2 Et quod diximus in titulo ficto,idem in titulo præſumpto ſiue tacito, voluerunt plurimi ex illis,loquentes in titulo præſumpto,& non ficto. videlicet, cum quis rem ſuam ab alio ſcienter conducit: quo caſu tacitè,& præſumptiuè cenſetur donare ex multorum opi. in illis locis. Aut cùm quis ſcienter ſoluit indebitum,tacitè quoq; donat.d.l.1.ff.de condit.indeb.cùm ſi. Dicunt igitur plerique eorum in illis caſibus non transferri poſſeſſionem per conſtitutum, propterea quòd in illis eſt præſumptus titulus, quem pro ficto accipiunt.

3 Verum Imo.& Rom.in d.l.ſi aliquam rem. & ibi quoq; latiſſimè Frā.Aret.col.4.verſ.in gl. in verbo,quaſi meam, tenuerūt contrarium.neque enim hìc eſt duplex fictio, ſed vna tantùm fictio,& vna præſumptio, quæ coire ſimul non prohibentur. Aliud enim eſt præſumptio,aliud fictio,ut bene et amplè probat Aret. vbi ſuprà. nam is titulus dicitur fictus,qui nullo modo uerè interuenerit, ſed lex fingit eum interueniſſe: ut in caſu l.unic.C.de rei uxo.act.et l.non aliter. ff.de adopt.Præſumptus autem qui reſultat uerè ex tacita uoluntate partium: quam quidem uoluntatem lex præſumit ex aliquibus coniecturis, vt in d.l.unic.§.accedit, de rei uxor.act. ubi extraneus dando dotem pro uxore,præſumitur donare uxori. & in l.item quæritur.§.qui impleto.ff.loca.cùm ſimi.

Duæ ſpecialitates ſimul non concurrunt.

4 Sed ut illud donemus, tamen euitari non poteſt,quin,ſi non ſunt duæ fictiones,ut illi contendunt,ſint tamen duæ ſpecialitates, quæ et ipſæ ſimul interuenire non poſſunt,ut no.in d.l.1. C.de rei uxor.act. nam ead.l.loquitur quando concurrunt duæ præſumptiones, aut certè vna præſumptio, et una fictio. Primùm quidem præſumptio, ex eo quòd contendebatur quòd ex inſtrumēto,in quo dictū erat quòd promiſſa fuit dos, reſultare ſtipulationem præſumptam interueniſſe, ex not.in l.1.C.de vſur.& l.ſciendum.ff.de uerb.oblig.& §.ſi ſcriptum. Inſtit.de inutil.ſtipul.Altera ſpecialitas ibi erat,quòd etiam contendebatur incertitudinem dotis non uitiare contractum,contra l.ita ſtipulatus, in prin. ff.de verb.oblig. Licèt igitur incerta dos peti poſſit.l.cùm poſt diuortium.§.gener.ff.de iur. dot.tamen ſi eſſet præſumpta ſtipulatio,non poſſet ex ea agi ad dotē incertam. Ex quo ſequitur vnam præſumptionem & unam ſpecialitatem non poſſe ſimul coire,uti & ex illa l.ita declarata expendit Alexan.in d.l.ſi aliquam rem,col.8. uerſ.non obſtat quòd hic eſt una.

5 Ideoque ex præſumpto titulo,& ficta traditione non transferri poſſeſſionem negat expreſſè Ioan.de mōte Sperello in d.l.certi condictio. §.depoſui.ff.ſi cer.petat. Neq; enim ſimiliter ex putatiuo titulo, & putatiua traditione transfertur poſſeſsio, vt dicit Bal.in l.nullo, col.2.ver. diſtinguamus ergo.C.de rei uend.& in d.l.ſi aliquā rem.ff.de acq.poſſ. Sed id tamē antè quàm aliter decidas,uide omnino Claud.Aquen.in d. l.ſi aliquam rem, & ipſum Aret. in l.quamuis, col.2.uer.unde poteſt aſſignari,eo.tit.

Prædicta procedunt niſi vna procedat ex conſequentia alterius.

6 At quicquid ſit de ea re, illud tamen non ignorandum,quod ſi ex duabus fictionibus,ſiue etiam ſpecialitatibus aut improprietatibus (vt hæc omnia ſimul iungam) vna ſcilicet ficta traditio,procedit ex conſequentia alerius ſcilicet tituli,uel ficti,uel præſumpti certè non impeditur transferri poſſeſsio per huiuſmodi fictam traditionem,ut in hac ſpecie uoluit expreſsè Rom.in d.l.ſi aliquam rem,& ibi poſt eum Fran.Are.ubi ſuprà.Nam nec ſic ſemper prohibentur copulari, cum ſcilicet una procedit in conſequentiam alterius l.cùm duæ,ff.de capti.& poſtlim.reuer. & l.ſub conditione,et ibi Barto.ff.de ſolut.& idem Bart.in d.l.ſi is qui pro emptore, col.pen. uerſ.circa id uerò, et ibi Iaſ.col.ult.qui adducit alias concord.ff.de uſucap.

VI. LIMITATIO.

1 Limita ſextò, per cōſtitutū, ſiue precarium transfertur poſſeſsio,modò extet cauſa,uel titulus, aliquis ſuper quo interponitur: nam ſi nullus omnino extet titulus,uel cauſa,ſed fiat ipſum conſtitutum per ſe, et nulli accedens titulo vel cauſę:id certe eſt inefficax & inutile.Cōſtitutum enim ſiue precarium ſine titulo,non eſt titulus, ſed quędam executio, vt dicit Bal.in rub.extrà de prætcr.col.3.uer.ulterius quæro an per conſtitutionem.vbi dicit hoc eleganter uoluiſſe Bal. in d.l.quod meo,de acq.poſſ. vbi tamen id non dicit,ſed aliud,quod poſtea dicemus: vt etiam ibi annotat.Alex.col.3.uerſ.tangitur etiam. ubi hinc occaſione ſumpta dicit ipſum Bal.ſcripſiſ-

ſe in decretalibus multa mirabilia & ſingularia ſine legibus, & canonibus, & ſæpe falli in ſuis allegat.

Ad idem.

2 Sed ne putes tamen ex hoc Bal. ſolum in ea ſententia fuiſſe, eum nuncupatim, & ex profeſſo ſequitur idem Alexan. alijs in locis, ſcilicet conſ. 82. perſpectis ijs, quæ in themate, col. 4. verſ. pro hoc facit, lib. 2. quod quidem conſ. errore librariorum repetitũ eſt conſ. 40. lib. 3. ſequitur item idem Alex. conſ. 81. lecto & diſcuſſo. col. 5. verſ. ad idem quod notat, eo. lib. 3. vt magis mirer Alex. ipſum, qui Bal. ſæpius ſecutus eſt in ea re, in qua illum alibi repræhendit, niſi dicas illum in priori loco non tam repræhendere Bal. ꝙ fuerit in ea ſententia, quàm quod pro ea Bar. citauerat.

Ad idem.

3 Vtcunque ſit, ante eos omnes idem voluit gl. in d. l. quod meo, in prin. cum ad tex. loquentem in hoc caſu, qui dicit, poſſidere, addit, ex iuſta cauſa, purà donando vel vendendo, tanquam per conſtitutũ, de quo, vt diximus is text. loquitur, non transferatur poſſeſſio ſine cauſa, vel titulo. Et eam gl. ſequuntur Iacob. Are. & Alber. ibi, ſed eam Din. reprehendit. Bart. autem diſtinguit inter dominum ſeſe conſtituentem poſſidere nomine alterius, & eum, qui non eſt dominus, & idem conſtitutum facit: vt, ſcilicet, in illo vera ſit opinio glo. & ſequacium. in hoc Din. & hoc ſequi videtur Pau. Caſt. ibi. Verùm contra eam gl. expreſsè etiam tenet Ang. ibi, i ſi. per tex. in l. 1. §. ſi vir vxori. ff. de acquir. poſſ. de quo abundantiſſimè dicemus in ſeq. limit.

Diſtinctio.

Traditio clauium non transfert poſſeſſionẽ ſine titulo.

4 Pro ea tamen opinione, quæ non admittit conſtitutum, ſiue precarium, niſi ſubeſt cauſa, vel titulus, facit quod in ſimili dicimus, quòd licèt traditio clauium etiam trãsferat poſſeſſionem. l. clauibus. ff. de contrah. emp. gl. & doct. in l. 3. in prin. ff. de acq. poſſ. & in c. 2 de conſuet. & doct. vbique qui hanc traditionem ponũt inter fictos modos acquirendi: intelligunt tamen, ſi præceſſit titulus, ex quo debeat trãsferri poſſeſſio, aliàs enim ſine titulo claues cenſerentur eſſe traditæ, non quidem ad transferẽdam poſſeſſionem, ſed cauſa cuſtodiæ, vt not. Doct. in l. cum pater. §. pater pluribus, præſertim verò gloſſ. ibi, in verbo pluribus, Bart. & Alber. ff. de leg. 2. Petr. Anch. in cle. 1. §. ſanè, col. 2. verſ. ſed nunquid in dubio, de hæret. Ale. in addi. Bar. in d. l. clauibus. Et idem quoque in retentione vſusfructus reſpondit Steph. Bertr. conſ. 173. quia difficultas, col. 4. in fine verſ. non obſtat l. quiſquis, lib. 4.

5 Sed hoc tamen intellige, vt ſatis ſit in principio, cùm, ſcilicet, ſit cõſtitutum, vel precarium ſubeſſe titulum. nam licèt poſtea is titulus ceſſet, non propterea ceſſat precarium, textum habes, & exemplum in l. ſi rem alienam bona fide. ff. de pign. actio. vbi Bald. id ex eo text. expendit, & dicit not. & allegat pro ſimili l. 2. §. qui fideicommiſſariam. ff. de hæred. inſtit. Et facit qđ dicam in ſeq. limit. nu. 41. ſtãte ergo. Sed id quomodo procedat, & intelligi debeat, vide Bal. in d. l. ſi rẽ,

& Matth. Affl. deciſ. Neapol. 139. magna fuit dubitatio, col. 1. verſ. ſecundò pro iſta parte. & ſeq. vſq; ad fi. & quidam inferiùs in 29. limit.

VII. LIMITATIO.

1 Limita ſeptimò, vt non ſolum debeat ineſſe cauſa, vel titulus vt conſtitutum; vel precarium valeat, ſed & neceſſe ſit eã cauſam, ſiue titulum eſſe iuſtum, vtilem, validum, & efficacem. Aliàs ſi titulus ipſe ſit nullus ſiue inualidus, non transfertur poſſeſſio per cõſtitutum in eo appoſitum, ſed in id neceſſaria eſt realis traditio quòd & nõ obſcurè voluiſſe videtur gl. allegata in præce. limit. in d. l. quod meo, addens ad tex. qui dicit poſsidere, ex iuſta cauſa, &c. ff. de acq. poſ. Albe. in l. ſi rem aliquam, col. 1. verſ. ad contraria dic, eod. tit. & alij propè infiniti, quos tibi citabimus infrà hac eadem limit. num. 13. ex quibus illud, & 3. ſeq. Vt etiam nec per retentionem vſusfructus, qui & alius eſt fictus modus tradendæ poſſeſsionis (vt ſæpe diximus) non transferri poſſeſſionem ex contractu inutili, magna auctoritate affirmat Maria. Soci. Senior, conſ. 65. omnipotẽs deus, col. antepe. verſ. & ideo licèt ex forma. Tamen, vt id tibi planiùs efficiam, viſum eſt nobis declarandum interpretandumq; illum §. ſi vir vxori, qui eſt in l. 1. ff. de acq. poſſ. qui huius rei propriæ, ac peculiaris ſedes eſt.

2 Ibi igitur ſcriptum eſt; ex donatione inter virum, & vxorem trãsferri poſſeſsionem, ex quo noſtri interpretes illud aſſumunt, ex inutili contractu poſſeſsionem transferri: nam ſatis conſtat huiuſmodi donationes nullas eſſe ipſo iure. l. 3. §. ſciẽdum. ff. de dona. inter vir. et vxo. ita vt nec ex illis obligatio naturalis oriatur, ſecundum Bart. in l. cum lex. ff. de fideiuſſor. Bald. in l. 1. col. 10. verſ. viſo de effectu. C. de ſum. trinit. Alc. cõſ. 248. ponderatis narratis, col. 3. verſ. et licèt, li. 6. cum ſi. Ex quo ſequitur id quod iam diximus, ex nullo, ſiue inutili contractu, cuiuſmodi hæc donatio eſt, trãsferri poſſeſsionem. Idq; duabus rationibus in eo tex. poſitis, quarum ea prior eſt, quia poſſeſsio in facto conſiſtit, et res facti infirmari iure ciuili non poteſt, id eſt, quæ facta ſunt ſecundum veritatem, lex infecta facere non poteſt, vt etiam eſt text. in l. in bello. §. factæ. ff. de capt. et poſtli. reuer.

Donatio inter vir. & vxor. nulla ipſo iure.

3 Et ideo ex illo tex. in d. §. ſi vir vxori, dicit Bal. in c. vlt. col. 2. verſ. ſed nunquid conſuetudo, extrà de conſuetud. quòd facta nulla iuris conſtitutione mutari poſſunt. Et alibi, ſcilicet in ca. quæ in eccleſiarum, col. 5. ver. ſed nunquid ſtatutum, de conſtit. dicit, ꝙ factum nulla conſtitutione tolli poteſt, etiam per d. §. ſi vir vxori, & l. ſciendum, cum l. ſeq. ff. ex quib. cauſ. maio. & l. tutelas. ff. de cap. dim. et l. filio, ff. de lib. et poſth. Sed et idem Bal. in c. contingit, col. 2. verſ. dicũt doct. de dol. et contu. tradit nunquam procedere fictionem, quò ad veritatem inducendam, auctoritatem enim legum non poſſe veritatem naturalem tollere, et ab eſſentia realitatis ſuæ eradicare

dicare (hęc enim ſunt verba illius) per d. §. factę.

Teſtator factũ infectum facere non poteſt.

4 Quibus & m adde alios textus idipſum adſtruentes, videlicet in l. verba. C. de teſta. ex qua Rapha. Fulgo. Corn. no. teſtatorem non poſſe factum infectũ facere, & in l. verùm. ff. de reg. iur. cuius hæc verba ſunt, Verùm nec pacta neq; ſtipulationes factum poſſe tollere. quod enim impoſſibile eſt, neque pacto neque ſtipulationibus poteſt compręhendi, & in §. 1. in verſ. quę igitur, in auth. de ęquali. dotium. vbi ad uerbum dicitur. Quod enim factum eſt, infectum manere impoſſibile eſt, hęc enim ſunt verba illius Gręcę conſtitutionis, *καὶ γὰρ τὸ γενόμενον ἀγέννητον μένειν τῶν ἐκ ἀχωρούντων ἐστί.*

5 Quæ fuit etiam ſententia Platonis lib. 11. de legibus, Plauti in Aulularia, Terentij in Phormione, & Phocylidis, cuius in eam ſententiam hoc carmen eſt,

μὴ δὲ παροιχομένοισι κακοῖς τεύχου τεὸν ἦτορ,
οὐκέτι γὰρ δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον.

Cui concinens Pindarus Olympiorum ode 2. ſcribit ea quę ſiue iuſtè ſiue iniuſtè facta ſunt, neque tempus ipſum rerum parentem infecta reddere poſſe.

τῶν δὲ πεπραγμένων
ἐν δίκᾳ τε καὶ παρὰ δίκαν,
ἀποίητον οὐδ' ἂν
χρόνος ὁ πάντων πατὴρ
δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος.

Et Sophocles in Aiace flagellifero:

τί δῆτ' ἂν ἀλγοίης ἐπ' ἐξειργασμένοις
οὐ γὰρ γένοιτ' ἂν ταῦθ' ὅπως οὐχ ὧδ' ἔχειν;
Quid adeò doles ob facta,
Quæ iam infecta fieri non poſſunt?

Et iterum in Trachinijs,

οὐχ οἷόν τε μὴ τελεσθῆναι, τὸ γὰρ
φανθὲν, τίς ἂν δύναιτ' ἀγέννητον ποεῖν;

Quod quidem irritũ fieri non eſt poſſibile: nam quod factum eſt, id infectũ fieri non poteſt. Procopius de bello Vandalico lib. 4. Peccatum ſemel admiſſum, nunquam efficies, vt ſit infectum. Agathius peregrinarum hiſtoriarũ lib. 3. Quod ſemel euenit, peractumque eſt, quominus effectum ſit, natura nequaquam admiſerit.

Deus factum infectum non facit.
Agathonis præconium:

6 Quinetiam Agathonis ſententia eſt, Ariſtoteli probata, lib. 6. Moralium Nicomachiorum, c. 2. hoc vno p[...] i Deum, quòd factum infectum facere non poſſit.

μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
ἀγέννητα ποιεῖν, ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.

Is Agatho (ut dicam obiter) fuit poeta eximius, & Platonis diſcipulus, & ab eo mirificè amatus, vt ipſe Plato mellitiſſimo carmine teſtatus eſt, qđ extat apud Laertiũ ĩ vita ipſius, & Gelliũ lib. Noctiũ Atticarũ 15. c. 11. eſtq; veriſimile eã ſententiã à præceptore didiciſſe. Cui aſſentiens Horatius lib. 3. Carminũ, Ode 29. de Ioue loquẽs ait,

Non tamen irritum
Quodcunque retro eſt, efficiet: neque
Diffinget, infectumque reddet,
Quod fugiens ſemel hora vexit.

Et Plinius lib. 2. c. 7. imperfectæ, ait, in homine naturæ præcipua ſolatia, ne Deum quidem poſſe omnia. Nanq; facere non poteſt, vt qui uixit, non vixerit: qui honores geſſit, non geſſerit. nullum habere in præterita ius, niſi obliuionis.

Theologorum in ea re ſententia.

7 Et ne quis Agathonem, Ariſtotelem, Horatium & Plinium hac in re impietatis in Deum, ob id accuſandos putet: ſunt & noſtræ religionis cultores, & ij quidem ſanæ ac ſyncęræ doctrinæ profeſſores, eiuſdem ſententiæ aſſertores, uidelicet interpretes Sententiarũ lib. 1. diſt. 42. Ale. Hales cæterorum præceptor in 1. parte ſuæ Summæ, q. 21. membro 5. art. 4. D. Thomas doctrina & ſanctitate clariſſimus, etiam in 1. parte ſuæ ſummæ. 1. quæſt. 25. artic. 3. & 4. & ante hos D. Auguſt. nemine omnium Theologorum inferior, lib. 25. aduerſus Fauſtum, id quoque apertè profeſſus eſt.

8 Ex noſtris quoq; Albe. in d. §. factæ. Barto. in l. non dubium, col. 3. uerſ. contractus verò. C. de legib. Bal. eam Ariſtotelis ſententiam citans, & probans, in l. ult. ante fi. verſ. ampliùs conſidera. C. de leg. & in c. inter monaſterium, col. 2. ver. prima ratio, de re iudic. Ang. conſ. 187. A. & B. contraxerunt. non multò ante fin. vbi ex hoc dicit, quòd ſi pacto promiſſum eſt de nullitate ſententiæ, non intelligitur de ea, quæ reſultat à perplexitate, & repugnantia: quia legiſlator actum repugnantem non poteſt in actum producere, imò nec ſummus, inquit, Deus. l. ubi repugnantia. ff. de regul. iur. & Cardin. Flor. Theologiæ peritiſſimus, ſiue is Imo. fuit, nam vtriuſque ſimilis, imò eadem lectu. ijſdem omnino verbis concinnata, in c. 1. in prin. colum. pen. in 4. oppo. extrà, de ſum. Trinit. Fuit autem Card. paulò ætate Imo. ſuperior. & rurſus idem Card. in cle. 1. col. 2. in 1. oppo. de immuni. eccleſ. Lud. Sard. in tract. legitimationis. §. ſeptimò videndũ. Cor. conſ. 147. quia cauſa, col. 2. verſ. quod res iudicata, lib. 2. Alex. cõſ. 15. uiſo proceſſu, col. 3. verſ. ſecundò etiam probatur, lib. 3. ubi ex hoc defendit Hebræum quendam de blaſphemia. Soci. qui latè in eadem ſpecie conſuluit, conſ. 102. in pręſenti conſultatione, col. 1. & 2. lib. 1. & in d. l. 1. §. ſi vir uxori, colum. 1. vbi illius conſ. meminit, & ibi quoque Iaſ. in vtraq; lectio. in 1. not. & idem Iaſ. in l. ſi inſulam, in 1. no. ff. de verb. oblig.

Deus virginẽ non ſuſcitat poſt ruinam.

9 Quibus calculum adijciens D. Hieronymus, quo nemo doctior aut ſanctior vnquam vixit, in decretis canonicis, in c. ſi Paulus. 32. q. 5. Audacter dicam, cùm omnia poſſit Deus, ſuſcitare virginem non poteſt poſt ruinam. Id quod etiam affirmat per eum textum gl. in l. vnic. poſt prin. in verbo, non poteſt. C. de rapto. virgi. & alia gl. in c. ſuper eos, in gl. magna, ante fi. de biga. Quod & ipſum adſtruit Ouid. de virginitate læſa loquens in epiſtola 5. quæ Oenonis ad Paridem,

Nulla reparabilis arte

Læſa pudicitia eſt, deperit illa ſemel.

Semel ergo, id eſt, irreparabiliter, irrecuperabiliter irreuocabiliter. Et id proculdubio verum eſt, licèt ſciam Argiuos fabulari, apud Pauſaniam in Corinthiacis, haud multò ante fi. fontem eſſe Canathrim nomine, in quo Iuno quotannis, cùm abluitur, virginitatem recuperet.

10 Et illius quoq; tex. i d. c. ſi Paulus, auctoritate ſubnixus Pan. in c. cùm te, col. 3. verſ. ſed pro clatiori, de re iudic. negat Papam poſſe tollere infamiam facti. Id quod perbellè intellexit Claudius Cæſar, qui cùm orantibus familiaribus dempſiſſet cuidam notam, id eſt, infamiam litura tamen, inquit, extet. Auctor Suetonius in vita eiuſdem cap. 16. Et his quoque ſuccinit, quod teſtimonio diui Pauli ſcribit Baldus in l. ex his verbis, in fin. C. de teſtam. milit. quòd omne verum eſt neceſſarium, ita ut nec Deus poſſit remouere veritatem à ueritate, id eſt, vt verum non ſit verum. Et idem in l. eam quam, colum. 8. verſicu. circa quintum. Cod. de fideicommiſ. dicit poſt Theologos in dict. diſt. 42. lib. 1. Sententiarum, licèt locum ipſum non deſignet, quòd nec Deus quidem ea poteſt, quæ implicant contradictionem, quòd & ipſum dicit Cardin. Flor. in locis ſuprà citatis. Et quod facit ad præcedentia, ut factum, infectum lex facere non poteſt, ſic nec è diuerſo quod factum nõ eſt, ut ſit factum, vel teſtimonio Ciceronis in oratione pro domo ſua ad pontifices. Quod factum, inquit, non eſt, vel ſit factum, ferri ad populum, aut verbis vllis ſanciri, aut ſuffragijs confirmari non poteſt.

11 Et hæc quidem de prima ratione. d. §. ſi uir uxori. Ex qua illud fortè probari poſſet, quòd ſi in donatione viri & vxoris interuenerit uera traditio rei donatæ, & poſſeſſio eius accepta, tráſlata ſit ea poſſeſſio in donatarium, licèt donatio non valeat: neque enim lex facere poteſt, vt quod verè traditũ eſt, quòdq; uerè acceptum eſt traditum, acceptumve non ſit. Facta enim, ut dictum eſt, infecta à lege fieri non poſſunt. Quanquam alios tex. habemus, qui ex diametro contrariũ dixerunt, ſcilicet, in d. l. 3. §. ſciendum, ff. de dona. inter uir. & uxor. ubi ſcribitur, huiuſmodi donationem, nec traditionem inde ſecutam quicquam ualere. & in l. ſi eum qui, in prin. eo. tit. ubi ſimilis eſt propemodum text. quo in loco gl. opponit de d. §. ſi uir uxori, & ad ſoluendam illã ἀντινομίαν admodum laborat: & hoc in effectu dicit, quòd ciuiliter non tranſit poſſeſſio, ſed naturaliter tranſit: Siue tranſit, ſed non effectualiter, quia citò auocari poteſt, & illam ſequuntur Barto. Bald. Salyc. ibi. Et uide quæ dicam infrà num. 17.

Quid probetur ex d. §. ſi vir uxori.

12 Sed quicquid ſit de ea re, nihil eſt quod nos vrgeat, ut dicamus ea ratione, in caſu illius §. tranſire poſſeſſionem, ſi appoſitum fuerit conſtitutum, vel precarium, ſiue alia reali traditione: ſed illud bene ex eo tex. ſequitur, ſi appoſitum ſit conſtitutum, vel precarium fieri non poſſe, ut appoſitum non ſit. Sed q in eo caſu habeat vim traditæ poſſeſſionis, poteſt lege impediri, nam lex ipſa id introduxit, ut conſtitutum eam uim habeat: neq; enim haberet, niſi lex ſtatuiſſet: poteſt ergo eadem lex eam uim tollere, aut generaliter, in omnibus caſibus, aut ſpecialiter, in certis ſpeciebus: præſertim in contractibus nullis: cùm quod nullum eſt, nihil producere debeat. Et videmus etiam in quibuſdam caſibus, veram traditionem non transferre poſſeſſionem, ut in l. is cui bonis. ff. de uerb. obli. de qua nos multa in noſtris legibus connubialib. in glo. in verbo, *contracter*, in 14. q. ubi uidere poteris. Et aliàs quoque lex poteſt facere, ut non quæratur poſſeſſio ex corporali appræhenſione. l. quod ſciens, & l. qui uniuerſas. §. 1. ff. de acq. poſſ. Et his quoque iunge quæ dicam in 2. ab hinc verſ.

13 Ad ſecundam igitur rationem d. §. ſi vir vxori, maturè pergendum eſt, quæ eſt in verſ. & quid attinet, & eſt huiuſmodi, quoniam non ſuadet æquitas, vt ex eo contractu non transferatur poſſeſſio: cùm ex hoc nulla omnino oriretur vtilitas, cùm ſemper donans & eam poſſeſſionem transferens, protinus eandem amittet: vt quæ perditur, quando quis animo deſinit poſſidere. l. 3. §. in amittenda, & l. ſi quis vi. § differentia. ff. de acq. poſſ. Ideo per fictionem legis, in d. §. ſi vir uxori, aliter induci non poteſt, nec debet: lex enim nunquam fingit, quando ex fictione nulla oritur vtilitas, ut per Bart. latè & ſubtiliter, in l. ſi is qui pro emptore, in materia fictionis inductiuæ. ff. de vſuca. Aliàs enim fruſtrà fingeret, cùm lex naturam imitata, nihil fruſtrà operetur. l. qui bis idem. ff. de verb. obli. & l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. ut legat nomi. caue. cum infinitis cóc. à me congeſtis in noſtro opere, cui hic titulus, Nihil fruſtrà.

2. ratio d. §. ſi vir uxori.

14 Ex quibus illud videtur fieri, ut ſi in hoc caſu ſcilicet in contractibus inutilibus, non interueniat actus facti, id eſt, realis traditio, ſed iuris tantùm, ſcilicet conſtitutum, ſiue precarium, vel retentio vſusfructus, & alia huiuſmodi, nõ transferatur poſſeſſio: nam cùm ea tranſlatio ſit iuris, & non facti, poteſt ab ipſo iure impediri, ut iam diximus arg. ſcilicet à contrario ſenſu. d. §. ſi uir vxori. Et ita expreſſim uoluerunt ibi Paul. Caſtr. ante fi. & Alex. col. 3. & iterum verſ. item habetis, & Soci. col. 2. verſ. ſecunda concluſio, & Iaſ. col. 3. in 2. lect. verſ. ergo notabis, & idem Pau. conſ. 451. ad euidentiam dicendorum, ante fi. lib. 1. & conſ. 193. ſuper iſto puncto occurrunt, col. pen. verſ. plus uidetur, lib. 2. Et refert ipſe Paulus primo illo loco, ac etiam hoc poſtremo, ita determinaſſe Argentinum filium Raynerij Foroliuienſis in publica diſputatione, per gl. quæ id uidetur uoluiſſe in l. quod meo, in gl. 1. ff. de acq. poſſ. quæ dicit, & poſt eam Iaco. Aret. poſſeſſionem quæ iuris & fictionis miniſterio quæritur, ſcilicet per conſtitutum, vel aliàs, non quæri ex inuti-

li contractu, ſiue cauſa iniuſta, & non legitima, & ibi quoque ita intelligit Iac. Are. d. §. ſi vir vxori.

Ad idem.

15 Quod & ipſum quoque uoluit Barto. in l. cum falſa. C. de iuris & fac. igno. & non obſcurè Bal. in l. ſi cum ſeruum. §. inter uirum, circa medium. ff. de dona. inter vir. & vxor. & apertiùs conſ. 212. punctus talis eſt, A. B. C. col. 1. lib. 1. vbi id expreſſiſſimè voluit, nempe id, ꝙ ex inutili contractu nõ transfertur poſſeſſio per fictam traditionem, ſed opus eſſe traditione corporali, per l. ſi quis rem. §. voto. ff. de pollicita. & Rapha. Co. in l. ſi quis ante, & ibi poſt eum Soci. ſextò not. uterq; per eum text. ff. de acq. poſſ. et rurſum idem Rapha. in d. l. ſi aliquam rem, col. 3. ver. & ſecundum hæc, eo. tit. & Rom. in d. l. quod meo, circa medium, & ibi Alex. col. vlt. eo. tit. & idem Alex. conſ. 82. perſpectis his. col. pen. verſ. pro hoc facit, lib. 2. quod paucis verbis tranſmutatis repetitum eſt conſ. 40. lib. 3. atque iterum conſ. 51. lib. 6. Ioan. Lup. in rep. rub. de dona. inter vir. & uxo. §. 76. col. 2. verſ. ex quibus omnibus, & nouiſſimè Bart. Chaſſan. conſ. 6. uiſis themate, nu. 55.

16 Nec hinc longè diſtat, quod ſcribit ipſe Bal. in l. ex teſtamento, ad fi. C. de fideicom. conſtitutum, ſiue precarium eſſe acceſſorium contractus in quo apponitur. Et ideo ſi contractus non ualet, nec eius quoq; acceſſorium, quod ſui principalis naturam ſequitur. Et rurſum in d. l. non dubium, in 16. oppo. & ibi Iaſ. col. pen. uerſ. item adde. C. de legib. C. idem Bald. in l. in contractibus. in prin. in 5. q. & ibi etiam Salic. C. de non nume. pec. & in l. ſi non ſortem. §. indebitũ col. 2. ff de cõdi. indeb. & in c. quò ad cõſultationem, ante fi. de ſenten. & re iudi. & in c. 2. col. ult. tit. de fen. dat. in uicem leg. commiſ. ubi tñ ſubdubitanter loquitur. & conſ. 66. inter uirum & uxorẽ, lib. 1. & Albe. qui ita dicit fuiſſe determinatum in l. pupillus. ff. de acq. rer. domi. Sal. in l. traditionibus. col. ult. uerſ. quæro tertio extrà gl. C. de pactis. Imo. in d. l. ſi aliquam rẽ, col. 3. uerſ. in eadẽ gl. ibi; uideor, & ibi Ale. col 5. uerſ. præterea nota. dicit. ff. de acq. poſſ. Ro. conſ. 171. pro deciſione, col. 2. & conſ. 246. clariſſime aſſeſſor, col. 1. Pau. Caſt. conſ. 10. ſi uera ſunt, col. 1. ubi dicit, ꝙ ſublato principali contractu, ſublatum ẽt cenſetur conſtitutum in eo appoſitum, & conſ. 43. uidetur dicendum dictam cauſam, col. 1. lib. 1. Maſſuer. tit. de donat. uerſ. item donatio facta per patrem filio & tit. de poſſeſſor. §. item cùm quis dat rem, ubi loquitur & de conſtituo, & de retentione uſusfructus, ut ſcilicet ex his non tráſferatur poſſeſſio ex contractu inutili. & Alex. in d. l. 1. ſi uir uxori, col. 3. uerſ. per hoc decidi poteſt, & iterum in d. l. quod meo, col. ult. ff. de acq. poſſ. et d. conſ. 82. perſpectis his, ubi ſuprà, lib. 2. et rurſum conſ. 81. lecto et diſcuſſo, col. 5. uerſ. ex his ergo apparet, lib. 3. ubi id dicit ſing. Barb. in l. 1. §. ſi quis ita, colum. 16. uerſ. item dicebam, et ibi Iaſ. ad fi. qui id dicit not. ff. de uerbo. et idem Bart. in c. ult. col. pen. de precar. et conſ. 28. ſcripſit belliſſimè, col. 5. uerſ. & ſi diceremus, lib. 1. et conſ. 43. præclarè ſcribitur, col. 15. uerſ. facit etiam quia cùm iſti, eo. lib. 1. et conſ. 36. ſapienter ſcripſit, col. 12. uerſ. ita dicamus, lib. 12. et conſ. 33. bene etenim, col. 2. lib. 3. & conſ. 14. clementiſſimi òptimi, col. 2. uerſ. præterea faciat, lib. 4. et cõſ. 22. clementiſſimũ Deũ, col. 5. uerſ. capio nunc ſecundũ, eo. lib. 4. et conſ. 49. quod eſt eiuſdem ininj, col. antepen. uerſ. facit ſimile quod habetur, eo. lib. 4. et conſ. 52. uiſo celebri col. 9. uerſ. ſecũdò tollitur, eo. lib. 4. Soc. conſ. 78. licèt pendeat, col. 1. uerſ. primum probatur, lib. Corn. conſ. 6. licèt in hac, ad fin. lib. 4. Fran. Cur. ſenior. conſ. 8. uiſo inſtrumento, col. ult. et conſ. 71. ſuper controuerſia, col. 5. uerſ. tertiò reſpondemus. Guid. Pap. conſ. 81. ad decem dubia, in 6. dubio. Iaſ. in l. 3. §. ult. col. 2. uerſ. limita iſtud. ff. de acq. poſſ. et in d. l. ex teſtamento. C. de fideicom. ubi hoc dicit ualde utile ad multa, et ꝙ conſulendo et allegando ſolitus eſt magnificare. et rurſum in l. certi condictio. §. ſi nummos, col. antepe. uerſ. item contra deciſionem. ff. ſi cer. peta. et in l. principalibus, col. 3. uerſ. ultra alios, eo. tit. et ĩ l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus, col. antepe. uerſ. ſecundò contra. ff. de uerb. obli. et conſ. 147. præſens conſultatio, col. 2. uerſ. ex prædictis, lib. 2. et conſ. 199. quæritur an liberatio, ante fi. eo. lib. 2. et conſ. 133. uidetur in præmiſſa: col. pen. uerſ. item quando contractus, lib. 4. Caro. Rui. coſ. 136. primò uidendum, col. ult. lib. 1. et conſ 69. diligenti, col. 9 num. 15. lib. 3. ubi et idem dicit eadem ratione, de retentione uſusfructus, et cõſ. 28. in cauſa dominorum, col. 4. nu. 11. lib. 5. et conſ. 127. uiſa facti narratione, col. 4. nu. 14. eo. lib. 5. Phil. Dec. nominatim etiã diſtinguens inter realem poſſeſſionem, et conſtitutiam, in caſu d. §. ſi uir uxori, in l. contractus, col. 7. uerſ. ultimò concluſio prædicta, et iterum in l. cùm principalis, nu. 2. ff. de reg. iur. & conſ. 198. cuius ſuperſcriptio incipit, reſcriptum impetratum, col. pen. uerſ. confirmatur hoc quia, et coſ. 246. in cauſa magnifici, col. 3. uerſ. quantum uerò ad alia. et conſ. 366. pro declaratione, col. ult. Stepha. Bertr. conſ. 224. uiſo conſultationis themate. nu. 17. lib. 3. Matth. Afflict. deciſ. Neapo. 40. caſus eſt iſte, col pen. et deci. 331. quædã Diana, poſt princ. Catel. Cota. qui id dicit ſing. in memori. incip. conſtitutum. Hippo. Marſ. in l. pe. col. 11. uerſ. et ultra prædicta facit. ff. de quæſtio. et in repe. rub. de fideiuſſo. nu. 252. et conſ. 125. æternæ lucis, col. 3. uer. nã data inualiditate. Ludo. Gozad. conſ. 28. uidetur prima facie, col. ult. nu. 36. et conſ 93. in cauſa Mutinenſi, col. 1. uer. præterà et quinto, et col. ult. uerſ. ad quintum dico. Paul. Pariſi. conſ. 55. contractus, col. 3. nu. 22. lib. 1. et cõſ. 59 uiſo inſtrumẽto, col. 4. nu. 25. eodẽ lib. 1. Hiero. Gratus, conſ. 50. reuerendiſſime, col. 2. uerſ. nec etiam probatur, lib. 1. et conſ. 69. cùm ſermones, col. ult. nu. 20. eo. lib. 1. ubi

hanc dicit eſſe communem opin.& conſ.40. antequam,col.3.nu.31.lib.2. Adeò ſunt multi in hac re, vt nullam propemodum frequentiorem videas apud noſtros,vt magis mirer Iaſ.dicere in d.l.ex teſtamento. C. de fideicom. neminem illud dictum Bal.in eo loco allegare.

Poſſeſſio an transferatur per realem traditionem ex contractu inutili.

17 Sed & quod plus eſt,ſunt nonnulli, qui negant etiam ex vera traditione transferri poſſeſſionem niſi præcedat cauſa habilis, & iuſta ad transferẽdum dominiũ.Et inter hos Iac. Rauen. antiquus quidem ſcriptor, ſed omnibus noſtris commendatiſſimus,per gl.in d.l.quod meo, in prin.ff. de acq.poſſ. Sed ea gloſa loquitur in caſu eius l.quæ ipſa loquitur de ficta traditione. Ideo Pleriq; omnes tenent contrarium,vt videre licet per Petr.Bel.Perti.Dynum,& cæteros in d.l.1.§. ſi vir vxori.ff.de acq.poſſ.Saly.qui alios citat, in d.l.traditionibus, col.vlt. C. de pact. & in l. qui rem.col.quoq; vltima,C. loc. & alios, quos ipſi nos citauimus in dd. noſtris legibus connubialib.gl.5.in verbo, *contracter*,in 14.q.& uide quę diximus ſuprà nu. 11. incip. & hæc quidẽ.quod nos tantùm obiter attingere voluimus.

18 Sed vt redeamus,ſunt multi, & quidem magna parte ex illis quos citauimus,verſ.ab hinc 2.atq;ita ſibi contrarij,alterius opin.vt ſcilicet ex inutili contractu transferatur poſſeſſio per cõſtitutum,aut alium actum fictum,videlicet gl. poſt Azo.ab ea citatum, in d. l. ſi aliquam rem, in gl.vlt.& ibi Barb.col. 1.verſ.ſed quęro vtrùm perdatur,Imo.Rapha.Com.Paul.Caſtr.& Alex. ff.de acq.poſſ.glo.in l. qui rem propriam & ibi quoq; Dy.Cyn.Iac.But. Bal.Ang.& Sal. C. loca. Cyn.& Bal.in l.ad probationem, eo.tit.Bar.poſt Dyn.in d.l.quod meo,col.1.& ibi quoque Ang. in fi.Pau.Caſt.& Alex.col.2.& 3.ſibi in eadem l. quod magis mirum eſt,cõtrarius,ff.de acq. poſſ. Cor.qui tamen addubitat, conſ. 89. viſo ſuprascripto puncto,col.antepe.in fi.ver.& ſi dicatur, lib.3.& conſtantiùs conſ. 20.viſo dicto puncto, col.3.ver.non obſtat ſecundum,ibi, vel dato fine præiudicio,eo.lib.3.Cępola cauſarum criminal. conſ.4.viſa querela, col.2.ver.nec obſtat cum dixi,& iterum ver. nec obſtat ſi dicatur. Soc. conſ. 49.in cauſa epiſcopali,col.2. lib.3. Carol. Ruin. conſ.137.viſo inſtrumento, col. vlt. lib. 1. Phil. Dec.conſ.202.ut præſens conſultatio,col.4.ver. tertiò etiam fundamento. Stepha.Bertr. conſ.4. parum refert,nu.16.& 17.lib.2.& cõſ.238.contra donationem, nu. 2. lib. 3. Vt interim hic taceam alios multos, qui tenent ex donatione inter virum & vxorem,patrem & filium fa.quæ & ipſa non valet, tranſire tamen poſſeſſionem per conſtitutum,quos tibi longo ordine congeſſi ſuprà in 1.parte,nu.49.hinc etiam fit,& ſeq.

Confeſſio in contractu inutili valet.

19 Et hæc opinio confirmatur alio ſimili, ſcilicet, quòd confeſſio facta in contractu inutili valet, & probat contra confitentem,per d.l.ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus, ver. ſupereſt, & ibi Bar.qui dicit nota.colum.2. verſic. opponę & videtur,Ang.Imo.Pau.Caſt.& latè Alex.conſ. 8.verſ.item inquantum, & latiſſimè Iaſ.col. antepe.verſ.nota etiam diligenter.ff.de verb.oblig. Ex quibus ipſe Bart.etiam allegat.l. iubemus.C. de ſacroſ.eccleſ.& l.1.& 2.C.ſi de vendi.pigno. aga.& l.1.& ibi not.Bar.de præſcript.30.vel.40. anno.Et idem quoq; voluit ipſe Barto. in d. l. 1. §. ſi quis ita, ad fin. & in l. decem etiam in fin. eo.tit.de verb. obli.& in d.l.certi condictio. §. ſi nummos,& ibi quoq; Ro.col.2.verſ.ſed quid de confeſſione,& Iaſ.col.antepe. verſ. ſucceſſiuè inquantum.ff. ſi cert.pet.Bal.in d.l.1.circa mediũ, & ibi quoq; Ang.vt à multis citatur,licèt in meo codice non reperi,de præſcript. 30.vel 40.anno. Et hoc dicit Ro.ubi ſuprà,eſſe caſum in l. ait Prętor.§.permittitur. ff. de minorib. Nam & quod huc accedit proximè, confeſſio facta in iudicio inualido,probat contra ipſum confitentem modò iudex non ſit incompetens. Bar.in l.ſi confeſſus.ff.de cuſtod.reor.Imo.Pau.Caſt. Alex. & Iaſon in d.§.Chryſogonus.Pãnor. in c.at ſi clerici, in prin. in 2.not.de iudic.cùm ſimil.

20 Sed & hæc quoque opinio confirmari poteſt ex eo quod no.gl.Bal.& alij nemine reclamãte,in l.ab emptione. ff. de pactis, quòd licèt reſoluatur venditio ex conſenſu partium,non tamen reſoluitur conſtitutio precarij, licèt ea veniat acceſſoriè ad contractum, ſitq; veluti pars illius. Id quod apertè oſtendit huiuſmodi conſtitutionem non regulari,vt noſtri loquuntur, ſecũdum naturam contractus,cui accedit. Quam rationem ſolus omnium præcedentium, quos viderim, niſi me fallat memoria,expendit ad id de quo nunc tractamus,Franc. Aret.in d.l.1.§.ſi vir vxori.ff.de acquir.poſſ.vbi tamen ſuper hoc relinquit cogitandum: ſed ita vt in hanc ſententiam inclinare videantur, & Claudius Aquenſis ibi.col.2.ver.ſed contra hanc doctrinam,de quo & nos dicemus infrà in 29.limi.num.5. ſed huic limitationi.

21 Sed quid hic (dicet quiſpiam) diutius immoramur, quando vt ſuprà alicubi diximus, videatur eſſe textus apertiſſimus,pro hac ſententia vt ſcilicet ĩ donatione viri & vxoris,de qua loquitur d. §. ſi vir vxori. quem hic interpretandum priuatim ſumpſimus, ſufficiat precarium ad transferendam poſſeſſionem? Qui quidem textus eſt in l.cum hic ſtatus.§.ſi maritus.ff. de don. inter vir.& vxo. vix enim quiſpiam accedet glo. ibi,in verbo,precariam, quæ hunc intellectum, imò verò textum ipſum ſubuertere videtur. Nam & text.ibi ſatis declarat poſſeſſionem fuiſſe tranſlatam in vxorem, & ita intelligit Barto. Quoniam & in id ſufficere precarium in eo caſu voluere plurimi,qui tamen eum tex.non allegant, quos tibi citaui ſuprà in 1. parte d. nume. 48.hinc etiam fit.

Textus expreſſus pro poſteriori opin.

22 De qua re loquens Soc. in d. l. 1. §. ſi vir vxori,col.vlt.verſ.aduerte tñ.ff.de acq.poſſ.conſiderans paulò penitius, quid hac tanta controuerſia

uerſia dici,excogitarive poſſit, monet aduertendum eſſe,an aliud dici poſſit,in hoc intereſſe, vtrum actus ſit omninò nullus, ſine ſpe reconualeſcētię,& tunc nihil operetur ficta traditio: An verò ſperetur quædã reconualeſcentia, vt in caſu illius §. Nam ea donatio licet ſit à principio nulla,confirmatur tñ morte donantis, ſi eam aliter non reuocarit,& tunc operetur ficta traditio poſſeſſionem:nam vti principalis contractus conualeſcit,ita & cõſequenter illa traditio,per d.l.cùm hic ſtatus, §.ſi ſponſus,credo illum uoluiſſe allegare d.§.ſi maritus. Subdit tamen cogitandum.

23 Atqui prior illa opinio, quæ cenſet cõſtitutum appoſitum in cõtractu inutili, eſſe etiam inutile, magis probatur curiæ noſtræ Pariſienſi, eamq; ſępius ſequi vidimus in noſtra decuria: Tum ꝙ vt iam dictum eſt, id ſit pars ipſius contractus inutilis: Tum ꝙ qui inutiliter vendit, aut donat,aut aliter alienat rem ſuam,manet dominus, vt antè erat: cum ex inutili contractu nõ transferatur dominium,vt etiam in donatione inter virum & vxorem, de qua hìc tractamus, eſt tex.expreſſus in l.3.§.ſi ſtipulanti, ibi,non fieri eius apparet.ff.de do.inter vir.& vxor.Ex quo illud continuò conſequens ſit, nec eo caſu valere precarium,cùm rei ſuæ precarium conſiſtere n poſſit.l.ĩ rebus.§.1.ff.de precario.uti nec pignus, nec conductio rei ſuæ.l.ſi aliquã rem. ff. de acq. poſſ.& l.qui rem,C.locati.& l.ei à quo.ff.de uſuca.& l.neq; pignus. ff. de reg. iur. & ibi concor.

24 Adde & tu hanc partem quod ſcribit Bal. in d.l.non dubium. col. 6.in 10.oppo. C. de legib. ꝙ ſi contractus eſt immediata cauſa poſſeſſionis, vt contractus precarij, tunc ſi contractus eſt inutilis, ex eo non transfertur poſſeſſio, per d.l.ſi aliquam rem, de acq.poſſ. & expreſſiùs in l.ſi quis antè.§.1.ver.ſi quidem nummo vno,eo.tit.Et Bal. vbi ſuprà nuncupatim ſequitur Iaſ. in ea ipſa l.non dubium,col.pe.uer.in ſeptima & vltima.& Alex.in d.§.ſi uir vxori, col. 2.ver.unde concludit,& ibi quoq; Soc. col. item 2.uerſ. prima concluſio,& Iaſ.col.3.ver.præterea no.dixit Bal.& ipſe Alex.in d.l.ſi aliquam rem. col. 5. verſ.eiuſdem initij.ff de acq.poſſ.& Hiero.Grat. conſ.90.omiſſis argumentis,col. 2.nu.18.lib.1. Et idem non obſcurè voluiſſe videtur Bar.in d.l. cum falſa,poſt medium,C.de iur.& fac. igno.

Ad idem. 25 Hucq; ſpectat tex.in l.vlt.ff.de conſtit. pecu.ubi ſi inſtrumentum eſt nullum, ſunt etiam nulla in eo contenta:& ſi non valet id quod principaliter actum eſt, ſic nec cõſtitutio debiti,quę in id facta eſt. Quem tex.ad hoc dicit ſing. Bald. in l.ſi abſentis, colum.vlt.C.ſi cert.petat.& Barba.conſ.28.ſcripſit belliſſimè,col. 6. verſ. & ex iſtis videtur, lib. 1. vbi dicit illum textum valde ſing.& conſ.43.præclarè ſcribitur,col.5. verſ. & ſi diceremus, lib. 1. & conſ. 27. à Ioue principium,col.4. uerſ. & ſi dicitur amice, lib. 3. & conſ.33.bene etenim cuncta geruntur,col. 2. eo. lib.3.& conſil.60.illud in medium afferam, col. 22.uerſ.capio aliud, eo. lib. 3. vbi illum tex.dicit ſing.& conſ.22.clementiſsimum Deum, col. 6.uer.ex quo inſero,lib.4.& in Addi.Bal.in c. 2. tit.de feud.dat.in vicẽ legis commi.& Soc. conſ. 51.præſtantiſſime doctor,col.2.verſ. confirmatur etiam, lib.1.& Iaſon in d. l. non dubium,col. pen.ver.in ſecunda & tertia parte. C.de legibus. in l. ſub prætextu,la 1.col. pen. C. de tranſactio. & conſ.170.quòd prædictus Paulus,col.9.verſ. & ſi diceretur, lib.2.

26 Et per illũ tex.dicit Bal.in rub.C.de conſti. pecu.col. 2. verſ. deinde venio ad cauſam, quod contractus inualidus,non confirmatur per confeſſionem in eo appoſitam. Et in d.l. ſi abſentis, ff.ſi cert.petat.dicit etiam per eum textum quòd ſi non valet contractus principalis guarentigionatus,ſiue confeſſionatus(ita enim & Bald.& alij huiuſce notæ interpretes vocant inſtrumenta, quæ ex ſtatuto habent executionem paratam.) Nec etiam valet confeſſio, vel guarentigia, ſiue præceptum. Quòd & idem uoluit ipſe Bal. in l. ſi non fortè. §.1.uerſ.ſed quid ſi inſtrumentum. ff.de condict.indeb.& in d. l. in contractibus, in fi.prin.C. de non nume.pecu.& l.hac edictali, col.4.uerſ. ſed pone dicit ſtatutum. C. de ſecun. nupt.& in l.etiam, col.2.uerſ. item quòd ſtatutum.C.de execut. rei iudic. & in c.quod ad conſultationem.col.ult.paulò ante fin. extrà de ſenten.et re iudic. Paul.Caſtren.in ea ipſa l.ult. ff.de conſtit.pecu.Roma.in l.1.in princ. col.antepen. uerſ.tertiò iudicium et clauſula.ff.de uerb. obli. et in repe.l.ſi uerò.§.de uiro.in 33.fal. ff.ſol.matrimo.et conſ.26.in cauſa nobilis uiri,col. ult. et conſ. 42.uiſis quæ egregiè, col.1.Alexan. in d. §. ſi uir uxori, colum. 3. uerſ. in ſimili, & ibi Iaſon in 2. lect. colum. 4. uerſ. ego teneo iſtam. Idem Alex.conſ.81. lecto et diſcuſſo col. 5. uerſicu.ex his ergo apparet,lib.3.et conſ. 196. perſpectis narratis,col.2.uerſ.non obſtat etiam, lib. 6.Corn.conſ. 31.uidetur in præſenti, colum. 3. uerſ. iuramentum,lib.3.Socin. conſ.27. uiſis inſtrumentis,col.6.uerſ. ſed in hoc non eſt, lib. 4. Iaſ.in d.l.1.§.ſi quis ita,col. ult.in fi.ff.de uerbo. oblig.et in l.non dubium, col. pe.C.de legib.et conſ.199.quæritur an liberatio,ad fin.lib.2. Roma.conſ.42.uiſis quæ egregiè,colum. 1.uerſ.ſecundò quia nullo. et conſ.76.in cauſa nobilis uiri colum. ult. uerſ. non obſtat illud in quo. Et idem quoq, in confeſſione uoluit Bart.l. poſt legatum,col.2. uerſ. itẽ cõtra hoc oppono. et multis ſeq.ff.de his qui. ut indi. et Bald. in l.ana, col. .1.C.eo. titu. ubi id declarant, quomodo intelligi debeat.

Contractus inualidus non cõfirmatur per confeſſionem in eo poſitam.

27 Sed hoc tamen lector amantiſſime, ne decipiaris, non perpetuò uerum eſt, ſed patitur plurimas diſtinctiones, reſtrictiones, ſiue limitationes, quas ne te diutius detineam,uidere poteris,ſi tibi libeat,apud Rom.cõſ.364.cuius exordium, hæc confeſſio, et latiùs apud Alexand. in d.l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus, colum. 8.

verſ.item inquantum,& col.ſeq.ff.de verb. obli. & latiſſimè per Felyn. poſt alios mulros in cap. cum venerabilis,col. 8. & ſeq.in 2.concluſione, extra,de excep. Ex quibus poteris depromere, quæ in rem tuam eſſe videbuntur.

28 Sed & huc referendum eſt, vt redeamus, quod voluit gl.no.in l.ſi patronus.§. patronum, in verbo,Fauiana.ff.ſi quid in fraud.patro. quòd omnes clauſulæ in contractu appoſitæ, ſequuntur naturam ipſius contractus principalis,vt ſi is contractus reſcindatur,vel annulletur, ita etiam pactum euictionis,vel pœnæ in eo appoſitum.Et eam gl.ad hoc commendat Bal.in l.imperator,in 1.lect.col.pe.ver.itē caſſato principali, ff. de ſtat. homi.vbi per eam dicit,ꝙ caſſato principali, cenſentur & caſſata omnia in eo contenta. & idem Bal.in l. 1.col. 4.verſ.quęro vtrum iuramentum. C.de inoffic. donat. vbi & per eam dicit, quòd reſciſſo principali contractu, non ſolùm intelligitur reſciſſus pœnalis, & quodlibet acceſſorium, ſed etiam iuramentum. & conſ.375.certum eſt quòd filia, col. 2. verſ. item qui confitetur,lib.3.vbi illam dicit not.& conſ.440.factum proponitur eſſe tale,Franciſcus, col. 2.eo. lib.3. & conſ. incip. filia inſtituta, vt à quibuſdam citatur, vbi illam dicit auream. & Roma.d. conſ.42.col.1.vbi eam dicit not.& ordin.& cōſ. 215.viſo compromiſſo,col.2.verſ.his ergo præmiſſis, vbi & ad hoc alia quædam adducit, quæ tu illic videre poteris. & rurſum conſ. 146. clariſſime aſſeſſor,colnm.1.Ange.Aret. qui eam ſignandam dicit in §.fuerat,col. 11. verſ. ergo eodem modo,& ibi Iaſo.colum. 36. in paruis, nu. 76. ſecundò motus eſt. Inſti. de actio. Baib. qui eam propè vbiq; dicit in ſing.d.conſ.28. ſcripſit belliſſimè.col.6.verſ.& eodem modo conſtitutum,lib.1.& conſ.42.illud in medium afferam, col.8.verſ.non obſtat ſi dicatur,eo.lib. 1. & cōſ. 36.ſapienter ſcripſit propheta, col.antepe. verſ. prætereà remiſſio,lib.2.& conſ.56.ſapienter ſcribit Pſalmiſta,col. 10. uerſ. & maximè quia illa clauſula,eo.lib.2.& conſ.33.bene etenim,col.2. lib.3.& conſ.60.illud in mediū afferam,col. 22. ſub verſ.capio aliud dubium, eo. lib. 3. & conſ. 73.à Ioue principium,col.4.ver.ita dicimus in propoſito,eo.lib. 3.& conſ.76.illud in medium, col.vlt.eo.lib.3.& conſ.14.clementiſſimi,col.2. verſ.præterea & faciat,lib.4.& conſ.49.clementiſſimū Deum, col. antepe. ver.facit ſimile quod habetur,eo. lib.4. & conſ. 55. clementiſ. & omnipo.col.8.verſ.an iſta ſe extendit.eo.lib.4.Soc. conſ.49.conſilijs, &c.in primo,col. 3. verſ.prætereà omnes clauſulæ, lib. 1. & conſ. 66. viſa donatione,col.3.ver.nec etiam contradicunt,lib.3. vbi illam gl.dicit no.& conſ.103.in caſu conuentionis,col.3.ver.item,ſi quictantia,eo. lib. 3. vbi & illam dicit no.Iaſ.in d.l. principalibus, col. 3. ver.vltra alios,ff.ſi cert. pet,vbi illam ſolennem appellat,& in d.l. 1.§.ſi quis ita, in fin.ff. de ver. obli. vbi eam ſing. dicit. & conſ. 82. uiſo teſtamento,col.3.ver.tertium principale,lib.3.

29 Et de pœna quoq; appoſita in pacto, ſiue contractu inutili,ut etiam ea ſit inutilis,ita ut peti aut exigi non poſſit,præter multos ex his quos ſuprà citauimus, tenuit etiam glo. quam nullus illorum citat,in c.ſignificantibus,in gl. ult. extrà de offic.deleg.& alia gl.in c.2.in uerbo.pœna, et ibi Inno.in prin.Pet.Anch. in 1..no.Ant.in 2.no. Imo.in 1.no.et Panor.circa medium, extrà de prec.Imò uerò eſt tex.in id optimus in l.ſtipulatio hoc modo concepta,et l.ſi homo.ff. de uerb. obli.et in l.quòd bonis.§.1.ff. ad leg. Falcid. Tu tamen ſuper ea gl.in d.§.patronū, citata in prin. uerſ. præcedētis uide omnino Alec.cōſ.137. hoc initio,uiſa quali quali petitione,col.3.uer.nec obſtat prædictis,lib.6 Et ſuper eo quod de pœna diximus, vide etiam glo. & alios in l. ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de uerb. oblig. et Panor.in d. c. 2. ubi ſuprà de precar. *Pœna nulla ex cōtractu nullo.*

30 His quoq; concinit, quod pulchrè tradit Bal.in d.l.ſi ex cautione,col.2.uerſ.ſecundò quęrit gl.C.de non numera. pecu. ꝙ quemadmodū confeſſio mutui ex literis, non producit efficacem obligationem ante biennium tranſactum, ſic nec renunciatio non numeratę pecuniæ inſerta in illa confeſſione: nam renunciatio, inquit, coniuncta confeſſioni intelligitur ſecundum naturam eiuſdem confeſſionis:ut ſi hęc non ualeat, nec illa quoque huic adiuncta: aliàs implicaret contradictionem,eſſetq; contra naturam ſubſtantialem actus, ut ibi ſubtiliter oſtendit. Et idem in effectu ante illum uoluit Bart.ibi in fi.cuius in ea re uerba multum commendat Imo. in c. ſi cautio,col.9.uer.an autem poſſit renunciari, de fide inſtrum.

31 Quin et generaliùs uoluit ipſe Bar.in l ult. §.item quæſitū per illum tex.ff.de cōdict.indeb. ꝙ nulla quæuis renunciatio ualet,ſi actus principalis in quo fuit appoſita,non ualeat: quaſi ꝑ omnia renunciatio ipſa ſequatur naturā actus principalis. Quod dictum pro ſing. reaſſumit Iaſon in §.fuerat,char.10.in paruis,nu.76.et ſeq.Inſti. de actio. et idem uoluit Pau. Caſt. conſ. 143. uiſo proceſſu et atteſtationibus,col.1. uer. nec etiam obſtaret, lib.2.ubi allegat Bal.in d. l. in contractibus,in fi.prin.C.de non nume.pecu.et idem Pau. in l. ult. uer. item debes ſcire. C. plus uale. quod agit.Et facit quod uoluit Bal. in l. ſi diuerſa,circa med.uer.ueniamus, et ibi Rapha. Fulg. col.3.uerſ.ex hoc inſtat,C.de tranſact. ꝙ renunciationes appoſitæ in compromiſſo, intelliguntur ſi actus principalis habet effectum. ſequitur et commendat Alex.conſ.22.uiſo inſtrumento ſyndicatus,col.1.lib.1.et Iaſ. qui id dicit ſing. in l.ſub prætextu,la 1.ad fi.C.de tranſact. *Renunciatio ſequitur naturā actus principalis.*

32 Finitimum eſt et quod uoluit gl. not. in l. emptione.C. plus ualere,quod agit, quod ſicut non ualet contractus ſimulatus, ſic nec iuramentum in eo appoſitum propterea is contractus non capit robur ex ipſo iuramento, tanquam

et ip-

& ipſum ſimulatum præſumatur. Et eam ſequũtur Bal. Ang. qui illã dicit ſing. & Sal. ibi & Pau. Caſt. in l. ult. eo. tit. & Barto. in l. cùm quis decedẽs. §. Titia, & §. codicillis ff. de leg. 3. & in l. Seius & Augerius, poſt medium, ver. refert etiam hic ff. ad leg. Falcid. & Bal. in l. 1. col. 1. ver. modò ſolet dubitari. C. de oper. liber. & in l. ne patronis, col. vlt. eo. tit. & in l. rogaſti. §. ſi tibi, col. vlt. in noua lect. ff. ſi cer. pet. & in l. vlt. ff. qui ſatiſd. cog. vbi declarat ipſe Bal. in hoc caſu, an opus ſit petere relaxationem iuramenti. & idem Bal. in rub. ff. de iureiur. col. vlt. Ang. in l. 1. in fi. C. de dot. cau. non nu. vbi & eam gl. dicit ſing. Card. Flor. qui eam dicit no. in c. ad noſtram, col. vlt. verſ. ſecundò quæro, & ibi quoque Imo. col. item vlt. verſ. an autem iuramentum. Pan. in 3. no. Barb. col. 3. & Ant. Burg. qui id poſt alios declarat, col. 9. verſ. ex tertio not. extrà de empt. & vend. Pet. Anch. in c. acceſſorium, col. 6. verſ. ex prædictis poſſumus dicere, ibi, ſimiliter non firmat, de reg. iur. lib. 6. Ant. in c. cum contingat, col. antepen. verſ. octauus quando lex. & ibi Imo. col. 7 5. in 7. membro ſuæ diſtinctionis, verſ. iuxta prædicta poteſt eſſe dubium, & Pan. qui id latè declarat, col. 12. verſ. annecto nunc aliud dubium, de iureiur. Imo. in l. nemo poteſt, col. 21. verſ. item adde ei quod tangit, & ibi Alexan. col. 4. verſ. ſed eſt dubium quid ſi in inſtrumento, & Iaſ. col. 8. verſ. tertiò principaliter. ff. de leg. 1. Pan. in ſua diſputa. incip. ſtante ſtatuto, col. 2. ver. quintò Pau. Caſt. in l. contra legem, in fi. ff. de leg. & in l. ſi quis pro eo, col. 3. verſ. adde quintum caſum. ff. de fideiuſſo. & d. conſ. 143. col. 1. lib. 2. & conſ. 145. viſis his quæ narrantur, col. pen. in fin. eo. lib. 2. & conſ. 306. quanquam longa ſit, col. 2. ver. item non obſtat quòd contractus, lib. 2. ubi id declarat Ro. conſ. 44. ex ſuprà narrato themate, col. 2. verſ. ſecunda ratio eſt. & conſ. 293. præſuppoſito, in 2. dubio. & conſ. 520. circa propoſitam conſultationem. col. 4. verſ. nec refragatur tex. Alex. in l. ſi donatione, col. 3. ver. pro iſta opin. etiam. C. de collatio. Cepol. in tracta. de ſimulatione contractuum, in 7. præſumptione. Cor. conſ. 135. viſis articulis, col. 3. in fi. lib. 1. & conſ. 284. in præſenti conſultatione, col. vlt. eo. lib. 1. & conſ. 104. circa primum, col. 2. lib. 2. Maria. Soc. inter conſ. Barto. Soc. filij. conſ. 65. circa primam quæſtionem col. antepe. verſ. ſed tamen quicquid ſit. & ipſe Bar. filius conſ. ſeq. fruſtrà plenitudini, col. 6. ver. ſecundò principaliter, lib. 1. & conſ. 155. præſtãtiſſime doctor, col. vlt. verſ. fortè poſſet dicere, lib. 2. & conſ. 264. viſis in inſtrumento, col. 9. verſ. non obſtat etiam iuramẽtum, eo. lib. 2. Barb. d. conſ. 60. col. 19. verſ. præterea faciat, & iterum col. 22. verſ. capio aliud dubium, lib. 3. & conſ. 70. illud in medium referam, col. 14. verſ. & ſi dicatur, eo. lib. 3. Guid. Pap. conſ. 180. circa proceſſum declarationis. col. pe. Iaſon qui vbiq; fermè dicit ſingu. in d. l. non dubium, col. 2. C. de legi. & in auth. ſacramenta puberum, col. vlt. C. ſi aduer. vend. & in d. §. fuerat, char. 11. in paruis, ver. aliud ſingulariſſimum, Inſtitu. de actio. & conſ. 36. factum ſic ſe habet de anno, col. 2. ver. dicit etiam magiſtraliter, li. 1. & Vital Camb. in tracta. clauſula. tit. an iuramentum validet contractum ſimulatum. Steph. Bert. conſ. 236. viſo proceſſu, in fi. le 2. Hippo. Marſi. in repe. c. at ſi clerici, nu. 169. de iudi. & con. 125. æternæ lucis, nu. 37.

33 Nam & quod generalius eſt, ſi contractus eſt ſimulatus, quælibet clauſula in eo appoſita, & ſimulata quoque præſumitur ex ſententia Bar. loquentis in renunciatione, in l. nemo, col. 2. ver. quæro an renunciatione, ff. de leg. 1. & Ro. conſi. 171. pro diuiſione cõſultationis, iterũ conſ. 246. clariſſime aſſeſſor. col. 1. & Iaſ. conſ. 170. quòd prædicti Paulus, col. 6. verſi. item ſi contractus, lib. 2. & conſi. 133. videretur in prædicta conſultatione, col. vlt. ver. item quando contractus, eo. li. 2. Lud. Gozad. conſi. 28. videtur prima facie, col. 4. verſ. ſextò hoc ampliatur. Et nuncupatim de clauſula conſtituti, vel precarij appoſita in cõtractu ſimulato, dicemus in ſeq. limi. uer. 2. quod ita intellige. Quod non ob aliud eſt, quàm quòd huiuſmodi clauſulæ, et cæteræ mutuantur naturam principalis contractus, in quo apponuntur. *Si contractus eſt ſimulatus, omnes eius clauſula præſumuntur ſimulata.*

34 Et hoc quidem procedit, non ſolùm quando contractus uerè apparet aut probatur eſſe ſimulatus, ſed etiam cùm talis tãtùm præſumitur, quia tunc etiam iuramentum ſuper eo interpoſitum, præſumitur ſimulatum: ideòque nec dat aliquod robur contractui, ut uoluit Iac. Bel. in ſtatuto præſumente ſimulatum contractum factum à minore, uel muliere ſine certa ſolennitate, in ſua diſput. incip. lex Peruſina. Bar. etiam loquens in contractu, qui præſumitur doloſus, in l. omnes populi, colum. 8. in 3. q. prin. uer. ſi ſtatutum diceret, quòd minoris contractus, ff. de iuſtit. et iure item Bald. Saly. et recentiores, in d. auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. uendit. Bald. in repet. l. 2. col. 37. uer. ſuper quinta quæſtione, et iterum, col. 42. uerſ. quartum remedium. ff. de iureiur. Pet. Anch. in repet. c. 1. in 9. q. prin. extrà de conſtit. et in repet. cap. ea quæ fiunt, col. 12. in 3. q. uer. in his etiam caſibus, de reg. iur. lib. 6. Panor. in cap. cùm contingat, col. 12. et primò ſciendum, et Socyn. qui multos alios adducit concord. conſi. 66. fruſtrà plenitudini, col. 6. uer. ſecundò principaliter, lib. 1.

35 Sed et illud generale eſt, ut iuramentum ſequatur naturam contractus, ſuper quo interponitur, per text. qui ad hoc quotidie allegatur, in l. ult. ubi id no. Bart. Bald. Saly. Pau. Caſt. et alij. C. de non num. pec. et eum ſin. ad hoc dicit Imo. in c. ſi cautio, col. 1. uer. an autem poſſit, de fide. inſtrum. et Panor. in ſua diſput. incip. ſtante ſtatuto, col. 7. uerſ. tertium membrum. Sed eſt melior text. in l. ſed et ſi poſſeſſor. §. item ſi iurauero, et ibi Iaſ. in 9. no. ff. de iureiuran. Et ad idem quoque eſt text. in l. eum qui, eo. tit. et in l. adigere. §. ult. ff.

vlt.ff.de iure patro. & in l.ſi quis inquilinos. §. vlt.ff.de leg. 1.& in l.vlt.ff.qui ſatiſd.cog. & in l. iuris gentium.§. prætor ait. ff. de pact. & in d. l. non dubium.C.de legib.& in c.ſi diligēti,de ſoro compe.& in c.quemadmodum,de iureiurād. vbi & ipſe Pan.in 7.no.hoc item no. ꝙ iuramentum appoſitum in contractu,recipit omnes conditiones,& ſubauditiones,atq; limitationes,quas habet ille contractus. Et ita quoq; voluit Oldr. conſ.95.ex forma iſtius,col.vlt.& conſ.231.vt eius de quo quæritur,col.1.& Spec.tit. de arbit. §.1.verſ.arbitrator verò.Bal.qui & ad hoc illam l.vlt.dicit ſing. in cap.quæ in eccleſiarum,col.5. verſ.dices tu nonne, de conſtit. & ipſe Bal. conſ. 315.verba dicunt,in fi.lib.1.vbi dicit per eam l. & alia iura, quòd ſi principale fiat caducum,ita quoque iuramentum annihilatur. Angel. conſ. 315.ſtatuto cauetur Petr. Anch.conſ. 330.viſis facti narratione,col. 5.verſ. ex iſtis concluditur. Ant.in c.1.col.13. ver.ſed dubium eſt,& ibi etiā Panor.col.9.ver. ſecunda quæſtio. de iudici. Et idem Ant.in c.Quintauallis,col.pen. in prin.de iureiur.& Barb.conſ.63.ſempiterna,col.pe. ver. prætereà faciat, lib.2.& conſ. 49. clementiſſimum Deum,col.7.ver. faciat ſimile ꝙ habetur, lib.4. vbi eam l. ult. dicit valde ſing. Cor. conſ. 102.in cauſa licet videatur, col. 1. lib.1.& conſ. 11. in præſenti conſultatione, col. 9. verſ. inſuper,lib.4.& doct.ubique.

Iuramentum in materia alternatiua poſitum, & ipſum alternatiuū eſt.

36 Ex quo & illud proficiſcitur,quod pulchrè voluit (neq; enim id omittendum viſum fuit.) Inno.in cap.per tuas,col.1.in verbo,de obſeruādo.extrà de arbitr. quòd iuramentum ſimpliciter præſtitum, in materia de ſui natura alternatiua,debet etiam intelligi alternatiuè, ut principale, ſuper quo interponitur. quod dictum pro ſing.& pulchro commendat Panor.in c. ex parte,le 2.col.2.de cleric.non reſid.& pro nota.idē Panor.in d.c.1.col.9.vbi ſuprà, de iudic.

37 Qualiter tamen intelligitur quod dictum eſt,generaliter iuramentum eſſe intelligendum, ſecundum naturam principalis contractus, & an ſemper ſit verū, vide per Bar. in l. ſi quis pro eo.col.vlt.in 8.mēbro. ff.de fideiuſſo.Imo.in d. c.per tuas,de arbitr.& in d.c.1.& ibi Fran. Arę. & latè Philip.Dec.in priore lect.col.11.verſ.ſexto fallit quod dicitur,& multis ſeq.per totam 6. falliē.de iudic.& omnino Alex.in l. ſtipulationes non diuidūtur,col.9.verſ.nō obſtat,l.ſi.de verb. oblig. & conſ. 38.viſa petitione Antonij. col. 3. ver.non obſtat prædictis, lib. 3.quod repetitur conſ.137.lib.6. & Iaſo,in l.ſi inſulam, char. vlt. in 15.q.Bar.ff.eo.tit.& in l.decem,col.5.verſ.primam regulam.eo.tit.& in l.ſi conuenerit, col.2. & 3.ff.de iuriſdict.om. iudic.& in d. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero ff. de iureiur. & in l.ſi pecuniam, in prin.col.pen.verſ.vel reſpōde,& ſeq. ff.de condict.cauſ.data.

Stipulatio ſequitur naturā principalis contractus.

38 Adde & ꝙ ſtipulatio in alio cōtractu quàm ipſius ſtipulationis appoſita ſequitur naturam ipſius contractus.l.cum mota, et ibi Ang.qui eā ad hoc in ſuo caſu dicit ſin. col. 2. ver. ſed tunc inſtatur,et Alex.col.1.in 4.no.Iaſ.col.quoq; 1.in 3.no.C.de tranſact.Et l.ſi ſtipulatus; in prin.ff.de vſuc.et l. 5.§.conuentionales.ff.de verb.obli.& l.damni infecti quidam.ff.de dam.inſe. et l. 2.§. parui.ff.de priui.credi.et l.1 §.belliſſimè. ff. ut leg.nomi. caue.et l.ſi legati, iuncta gl. ff. de leg. 1.et voluerunt Ang.Imo.et Alex.in d. l. ſtipulationes non diuiduntur, ff. de verb.oblig. Franc. Are.in l.ſciendum,col.4.uer. 2.hoc limitatur. ff. eo.tit.et Fran.Cur.ſenior conſ. 50. memorię recolendæ,col.16.uer octauò adducunt,nu. 86.Et idē de ſtipulatione appoſita in alio quouis actu, ut ipſius naturā ſequatur,tex.eſt in l. cum qui.§. qui iniuriarum, in prin.et ibi Bar.et alij. ff.ſi quis cautio. Ad quæ bene facit quod tradit Bart. in l. ult.per illum textum. ff.de ſolutio. et in l. cùm quis decedens.§.codicillis.ff.de leg. 3.et Bal.in c. 1.ad fi.tit.de uaſ.qui contra conſti.Lothar.

39 Adde item quod ſcribit ipſe Bar.in l. ſi iure.in ult. quæſt. ff. de leg. 3. ꝙ ſi non ualet teſtamentum,nec etiam ualet clauſula caſſans et irritans in eo poſita,quod et poſt eum voluit Bal. in l.ſancimus,col. 1.uer. de iſta autem clauſula. C. de teſta.et Iaſ.in d. l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus,col.17.uer.tertio facit. ff.de uerb. obli. Et quod item tradit Bald.l. ſeruus filij. §. cum qui chirographum. ff. de lega. 1. ꝙ ſtatutum annullans inſtrumentum ob gabellam non ſolutam, intelligitur etiam annullare quamcunq; obligationem in eo contentā: quem ſequitur Ro. conſ. 87. in cauſa uertente inter communitatem,paulò ante fi. Et quod deniq; ſcribit Alb. in l. ſi procurator. ff. de acq. rer. do. ꝙ ex contractu nullo quis non tenetur de euictione, quia ſi non ualet expreſſum,nec tacitum,quod illi accedit, ualet.

Acceſſorium ſequitur naturā principalis.

40 Confirmantur et ſuperiora per regulam illam generalem, acceſſorium ſequi naturam ſui principalis:c.acceſſorium,de reg.iur.lib.6. et ibi concor.adductæ à gl.Dyno,et Io.And.Et ita quidem,ut quod ſtatutum eſt in principali cenſetur quoq; ſtatutum in acceſſorio, per tex.no.in l. 3. §.ſed ſi quid,et ibi Bal.qui id not.ff. de nego. geſtis.Et facit etiam tex.in l. etiam ſi non dotem.et ibi Bar.et Bal.C.de iure dot. et in l. inter ſocerū. §.cùm inter,in fi.ff.de pactis dot. Et cùm principalis cauſa non ſubſiſtit, nec ea quidem quæ ſequuntur,locum habent.l.cùm principalis,et l. nihil dolo.§.cùm principalis,ff. de reg. iur. & ibi concor.per gl.et doct.Et facit item l.3.§.qui habet. ff. de ſerui. ruſti. prædio. quæ ad hoc ſolet allegari, ꝙ ſi non ualet actus principalis, nec illud quidem valet, quod uenit acceſſoriè, et in conſequentiam de quo etiam per gloſſ. et Cyn. in l.2.ff.de iuriſdict.omn. iudic. et Bald. in l. & ſi is. C.de pradi.mino.& per Cano. in c. ſi diligenti, de foro competen. & in c. inter dilectos. de fid. inſtrumento. et Antonium in c. cùm inter, colum. 1. de re iud. ubi illud notat ex

tat ex eo, quòd data nullitate inſtrumenti conceſſionis caſſantur omnia acceſſoria & conſecutiua ad illud inſtrumentum, & ab illo originem trahentia. Vt non abs re conſuluerit Ro.conſ. 448. inquiritur, in fi. quòd remiſſo delicto, licèt non ſit expreſſa qualitas ipſius delicti, videtur tamen remiſſa qualitas, quæ eſt acceſſoria. ad quod etiã allegat. l. in delictis. §. ſi detrecta. ff. de noxa. & l. 4. C. depoſ. Quæ fuit ante eũ, licèt nõ interuenerit ſentẽtia Bal. conſ. 378. videtur mihi, in fi. lib. 4

41 Stante ergo ea opinione, quæ vitiat conſtitutum, vitiato contractu principali, quæ vt diximus, receptior eſt. Eam tamen intelliges procedere, cùm ſtatim à principio contractus erat nullus: nam tunc omnia inde ſecuta tanquam ab eo dependentia eiusq; acceſſoria corruunt. Aliud autem eſt ſi ab initio contractus valuit, ſed poſtea ex conſenſu partium aut alia quapiam cauſa annihilatur. Tunc enim quia conſtitutum ſemel operatum eſt, ſuum effectum, & eum quidem effectum ſeparatum à contractu ſcilicet tranſlationem poſſeſſionis quæ aliud eſt quàm venditio, donatio, aut alius quiuis contractus. Ideoq; non annihilatur hìc effectus ut in ſimili probatur ex his quę ſcribunt Bar. et alij in l. filius qui in poteſtate. ff. de liber. & poſth.

42 Et hoc quoq; in hoc noſtro caſu, ne autoritate deficiamur, ſatis voluiſſe videntur, qui dicũt re vendita & ſimul tradita per conſtitutum, non ſufficere ad diſſolutionem huiuſmodi cõtractus ſimplicem conſenſum partium: niſi & fiat retraditio, ſaltem per conſtitutum, quos ſuprà citauimus in 1. parte nu. 19. fit item vt ſi venditor. Ex quo intelligis, quòd licèt venditio quæ ab initio valebat, ex poſt facto reſoluitur, non tamen reſoluitur conſtitutum Et ad hoc eam ſententiam ponderat Fran. Aret. qui tamen dicit ſuper hoc cogitandum, in d. l. 1. §. ſi vir vxori. col. 2. ver. adde ad prædicta. ff. de acq. poſſ. & poſt eum Soc. limitans per hoc principalem limitationem, col. etiam 2. ver. notabis tamen. & Claud. Aquen. col. quoq; 2. ver. ſed contra hanc, vbi hinc occaſione ſumpta fecit eam diſtinctionem, quam ſupra diximus. Et ad eam bene facit quod diximus in præcedenti limitat. nu. 5.

Ad idem.

43 Quæ & ex hoc poteſt confirmari, ꝙ aliàs facilius conſerantur quod à principio valuit, quàm quod ſtatim in principio nullum fuit: potentiusq; operatur nullitas in principio ad impediendum, quàm ex pòſt facto ad reſoluendum. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & l. 1. C. de vſucap. transfer. & c. quemadmodum. de iureiur. vbi in hanc ſententiam citatur illud Ouidij, in 5. lib. de Triſt. eleg. 7.

Turpiùs eijcitur, quàm non admittitur hoſpes.

Et quod de caſu noſtro loquens tradit Iaſ. in d. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus, col. antepe. ver. quartò facit. ff. de verb. obli. Quodq; etiam in ſimili dicitur, faciliùs uires, quæ ab initio valuerunt, ſed poſteà perierũt, recuperari, quàm quę ab initio non ualuerunt, confirmari. l. qui ex liberis. §. teſtamento, & ibi Bar. ff. de bon. poſſ. ſecun. tab. quam in id expendit gl. in l. ſi tibi teſtamentum, & ibi quoq; idem Bar. & Fran. Are. ff. de teſta. ideo Ioan. And. in addi. Spec. eo. tit. de teſta. §. in primis, in addi. incip. huic quæſtioni, uer. occurrit, dicit plus nullitatis habere id quod à principio non ſubſiſtit, quàm quod ex pòſt facto deficit, per l. poſthumus. ff. de iniuſto teſt. iunct. l. ſi filius. ff. de lib. & poſth. cum alijs multis concord. à me collectis in repe. l. ſi vnquam, in verbo, ſuſceperit liberos, num. 139. à quibus. C. de reuoc. don.

44 Hæc ſunt amice lector, quæ ſatis appoſitè, ni fallor, adduci poſſunt ad hanc noſtram principalem limitationem. Sed quoniam ſuprà in prin. eiuſdum diximus, factum fieri infectum non poſſe, non ſolùm à lege uel homine, ſed nec à Deo quidem: illud ſanè intelligendum eſt (vt id obiter dicam) ne quis erret, ut ſcilicet, lex non poſſit facere, quin id factũ ſit, quantùm ad rem ipſam, quod ſemel factum eſt. Poteſt autem facere lex uel legiſlator, ut pro non facto habeatur, quantùm ad iuris effectũ, ſiue rei ipſius ualiditatem, vt noſtri loquuntur, per tex. in l. iubemus nulli. §. 1. in fi. ibi, ea quæ contra legem facta ſunt pro infectis habenda ſunt. C. de ſacro. eccle. & d. l. non dubium, ibi, non ſolùm inutilia, ſed etiam pro infectis habeãtur, & ibi Bar. col. 3. uer. oppono ꝙ ſecundum hanc & ſeq. & Sali. qui id declarat, col. 7. uerſ. & ſunt expeditæ. C. de legi. & l. cùm ea. C. de tranſac. & l. 1. C. qui pro ſua iuriſd. & l. creditor, in fi. C. de do. inter vir. & uxo. et l. diuo Marco. C. qui manu. non poſ. et l. ſi ex precario. C. ſi cer. pet. et l. hac conſultiſſima, in prin. uer. non ſubſcriptum autem. C. de teſt. et l. vlt. ad fi. C. de decuri. lib. 10. et §. 1. uerſ. ſi uerò minus fuerit, in auth. de non alie. reb. eccleſ. ibi, et pro non facto ponit, ubi Accurſius ſupplet: quãtùm eſt de iure, ſed factũ ipſum infectu fieri nõ poteſt, et in c. 1. §. pactiones, tit. de pace Cõſtan.

45 Et ne putes id tantùm fieri in conſtitutionibus principum, et Imperatorum, qui omnia ſibi vel impoſſibilia facere licere, et poſſe putant: habes et ſimiles tex. apud noſtros iuriſconſultos et alios, licèt non adeò frequenter, videlicet in l. 1. §. ſed a volentibus, ibi, pro nõ facto eſt. ff. de his quæ in teſta. delen. et in l. 1. in fi. ff. vnde vir. et uxor, et in c. imperiali. 25. q. 2. et in c. ad noſtram, et ibi Philip. Fran. qui id not. in 2. not. extrà de appe. et in c. quæ contra ius, de re iud. lib. 6. et in cle. 1. ibi, eas haberi uolumus pro infectis, de immu. eccle. ubi gl. ex eo putat excommunicatum ui conſtitutionum quæ illic pro infectis habentur, non egere abſolutione. Et hic no. unum ſin. quod mox dicemus, ver. ab hinc 2.

46 Sed illud primùm dicere voluimus, quòd ut lex poteſt facere ut factum pro infecto habeatur: ſic & è diuerſo, vt non factum pro facto, authen. ſi qua mulier. C. ad S.C. Velleia. & c. is

qui

qui ſidem,de ſponſa.Tametſi facere non poteſt, vt non factum ſit factum, vt ſuprà diximus ex Cicerone. Poteſt item facere, vt non ſcriptum pro ſcripto habeatur.c.cum M.Ferrarienſis, & ibi Bal.qui eum tex.ad hoc dicit ſing.col.4.ver. item illud,extrà de conſti.Sicuti è cõtrario ſcriptum pro non ſcripto,per l.conditiones contra edicta.ff.de condi.inſti.& l.quæ in teſtamento, & l.quod adhibitus.C.de his qui ſibi adſcri.& l. ſancimus.in prin.C.de dona.& l.diui.§.vlt.ff.de iure codici.& l.ciuitatibus.§.Lucius.ff.de leg.1. & l.ſi quis mihi bona.§.ſi quis planè.ff.de acq. hæred.& l.ſi Titio.§.1.ff.quando dies leg.ced.& d.auth.ſi qua mulier.C.ad Velle.& §.ſed & quod ſancitum eſt in auth.de nup.vbi etiam probatur geſtum haberi pro non geſto,quod propè idem eſt. Item adiectum pro non adiecto.l.ea quæ ad dãdum.ff.de reg.iur.& ibi non adiecto.l.ea quæ ad dandum.ff.de iur.& ibi concord. Traditum pro nõ tradito.l.ſi me in vacuam.ff.de acq.poſ. & voluit Bar.in l.1.§.ſi vir vxori,poſt prin.ff.de acq.poſſ.& Philip.Dec.conſ.467.bene et conſultè, col. vlt.quodadmodum huc ſpectat. nam ſi lex facit,vt verè traditum pro non tradito habeatur,multò magis facere poteſt,vt quod verè non traditũ eſt,ſed pro tradito habetur (vt eſt in conſtituto vel precario,quæ non ſunt veræ traditiones,vt diximus ſuprà,in prin.1.ampliationis) pro non tradito habeatur in contractibus mutilibus. Sic quoque datum pro non dato,quod non longè abeſt à ſuperiore.l.1.ff.de in ius vocan. Non ſcitum pro ſcito.clē. 1.de conceſ. præben. vt ex ea no.Fran.Cur.d.conſ.Soc.& Fely.in d.c.1.col. 7.in 2.ampliat.de conſti.& Alb.Bru.conſ.1.circa primum articulum, col. 6. ver. poteſt enim princeps.Inſtitutum pro nõ inſtituto. l.quoties. §.tantundem.ff.de hæred.inſtit.

Papa poteſt reuocare ea quæ ſunt iuris poſiti ui, vt ex tunc.

47 Ex ea autem cle. 1.de immuni.eccle.(vt ad eam redeamus) gl.ſing.ibi dicit colligi,quanta ſit Papalis poteſtas,circa ea quæ ſimpliciter ſunt de iure poſitiuo: quia illa, inquit, reuocat, vt ex tunc. Ex quo & tu poteris notare, poſſe principem facere,vt res factæ habeantur pro infectis, etiam quo ad effectus præteritos. Et ad hoc illã ibi nuncupatim ponderat Pau. Liaz.Card. Flor. qui illam dicit ſing.in 7.no.Imo.& Pan.& prætereà idem Car.in c.quia diligentia,col.5.verſ. tertio quæro, & ibi Imo.circa medium,ver.dicit tamen,extrà de elec.ex quibus intelliges, & id quoq; procedere quò ad præiudiciũ alterius. Petr.Ancha.in repe.c.1.char.22.ver.& licèt iſta ſit communis,& ibi Fel.col.7.ver.amplia ſecundò, de conſti.& idem Ancha.conſ.145.pro domina Paula,col.vlt.vbi illam gl.dicit no.& conſ. 225.videtur prima facie dicendum,col.1.in ſi. vbi illam quoq; dicit ſin.& iterum conſ.419.viſo & diligenter inſpecto, col. 2. ver.quæ ad noſtrum appoſitum,vbi & illã dicit no.idem Card. Flo. Anto.& Imo.in c.cæterùm,de reſcri.& ipſe Imo. in c.vt noſtrum,in 2.no.& ibi Phil. Frã.de appel.vbi ipſe Imo. dicit,quòd licèt factum reſpectu ipſius non poſſit haberi pro infecto, poteſt tamen quò ad effectum iuris:quod & nos diximus.Pan.in c.quæ in eccleſiarũ,col.1.de conſtit.vbi & illam dicit no.et in c.nulli,in ſi.de reb. eccleſ.non alie.Et rurſum in c.ſi aliquando, circa medium, et ibi quoque Felyn. qui dicit ſingul.de ſenten.excom.et idem Pan.in c.per venerabilem,col. 5.verſ.pro concordia dicerem, qui filij ſunt legi. vbi etiam dicit ſin.& in c.non debet, in ſi.de conſan.et affi. vbi & ad hoc allegat glo.in cle.1.de ſtatu reg.et ipſe Panor.in c.paſtoralis.§.verum,col.4.de appella.et conſ.84.illud in ſumma,col.2.ver.his præmiſſis,lib.1.vbi et illam gl.dicit ſing.et conſ.99.illud in præſentiarũ col.2.verſ.tertiò,eo.lib.vbi et eam dicit nor.Io. Calder.conſ.12.an ſi opponatur, tit.de reſcrip. Fran.Are.in l.qui abſenti.§.1.col.vlt.ff.de acq. poſſ.Alex.in l.Gallus.§.et quid ſi tantùm,col.antepen.ver.ſecundò limitatur.ff.de lib.& poſth. dum citat Card.et Imo.in d.c.quia diligentia, de elect.Barb.in repe.l.cum acutiſſimi,col.98. verſ.ſed reperio.C.de fideicom.vbi eam dicit ſing.et in repet.c.teſtimoniũ, col.25.verſ.vnde in integrum,de teſtib.et conſ.13.à Ioue principium,col.4.ver.quintò ſi dicamus,lib.3.et conſ. 78.illud in medium aſſerant,tum col.2.ver.& licèt iſta,vbi et eam gl.dicit ſing.tũ col.pen.verſ. quartò facit,eo.lib.3.Franc.Curt.ſenior, qui et eam dicit ſing.conſ.50.memoriæ recolẽdę, col. 19.ver.cùm maximè,nu.108.et iterum char.pe. in ſi.reſponſionis.11.arg.et conſ.66.ſuper præmiſſa narratione,col.7.ver.princeps enim. Fely. in c.vlt.col.4.verſ.comprehenduntur tamen, de conſti.vbi hoc latè examinat, et ibi poſt eum Phil.Dec.col.3.ver.ſecundò limitatur. Iaſ.in d. l.1.§.ſi vir vxori, col.1.in 2.lect.ff.de acq.poſſ. Phil.Dec.in c.1.in 6.no.in 1.lect.de iudic.

48 Licèt quantũ ad id quod diximus in prin. ver.præcedentis de præiudicio alterius,ne illud aliter intactum relinquam, contrarium tenuit Cardi. Flor. ſibi ex diametro contrarius in c. ad petitionem. col.4. in 5. oppo. de accuſa. nempe eam clauſulam,habere pro infectis, non habere locum in præiudicium alterius,cui ius interim quæſitum eſt. Et ſecundum id intelligit illã gl.in d.cle.1.de immu.eccle. quam et ipſe dicit ſin.eumq; ſequitur Io.Ana.ibi,in vlt.no. Super quo Phil.Dec.in d.c.ult.de conſti.et conſ. 252. agitur cauſa,col.ult.dicit id poſſe habere locum in iure quæſito alteri ex iure gentiũ,quod à principe tolli non poteſt ſine cauſa,ut not.Cano.in c. quæ in eccleſiarum,de conſtit.et Bar.in l.ult.C. ſi cont. ius, vel utili.publi.cùm ſi. Secus in iure quæſito ex iure ciuili, vt dominium quæſitum ex præſcriptione,uel ſententia,quòd à principe ſine cauſa tolli poteſt, Bal.in l.ult.col.2.uer.ſed immediatè opponitur.C.ſentent.reſcin.non poſſe. Ang.in l.Lucius.ff.de euic. Paul.Caſt.in l.3. col.1.ff.de teſta.et in l.cùm hæredes, in prin.ff.

De eo quod dictũ eſt in præiudiciũ alterius.

de

de acq. poſſ. Alex.conſ.2.viſis codicillis col.6. ver.plus dicit,lib.1.Hæc Dec. & ante illum idẽ voluit Calde.quem poſteà citat d.conſ.12.an ſi oppo.expreſsè ita illam gl.intelligit.

49 Porrò Bal.in c.prætereà,col.vlt.ver.ſed cõtra hoc opponitur,de dilat.omnino negat factas cauſas pro infectis haberi poſſe, aut veritatem ita obumbrari,quin ita ſit factum,vt factum eſt, tamen poſſe fingi contrarium:ita vt ex huiuſmodi fictione oriatur vtile remediũ per d.§.factæ, & l.cùm à matribus.C.qui pet.tut. Idem autem Bald.in d.l.non dubium, col.5.in 4.oppo.C.de legi.negat etiam poſt Pet.factum pro infecto haberi poſſe, ſed ex eo non reſultare vim & effectum ad commodum eius qui facit,ſed bene ad eius incõmodum, vt ſcilicet ex eo puniatur. l. eum qui duas. C. de adulte. & l. ſi reo. §. quod vulgo.ff.de fideiuſ.& l.bona fides.ff.depoſi.Cui adde quantùm ad id, quæ nos latius diximus in tract.Retractum,tit. 1.§.1.in gl.2.in verbo,*a vendu*,nu.9.quanquam, & iterum latius in §. 26.in gl.2.nu.8.& facit etiam.Subiungit autem Bal.vt ad eum tedeamus, Bar. dicere aliquid haberi ro infecto,eſſe quandam fictionem,vnde licèt quatenus æquum eſt,vt contrà habeatur pro facto non fingitur infectum,quia fictio debet eſſe æqua & rationabilis. Æquum eſt autem, vt habeatur pro infecto,quantum ad ipſius commodum qui fecit,vt ſcilicet nullum ex eo commodum conſequatur: ſed pœnam tamen non effugiet,qui id contra leges facit.Tandem verò concludit prohibita haberi pro infectis, quãtum ad firmitatem & robur ipſorum, per d.l.non dubium ſed non quantum ad eius punitionem qui fecit,quod in idem recidit.

An ex inutili contractu trãſferatur dominium.

50 Deniq; quia ſuprà tractauimus,an ex inutili contractu transferatur poſſeſſio, præſertim cõſtitutitia,ſiue precaria: ſi quis etiam nolle deſiderat, an ex huiuſmodi contractu transferatur dominium,adeat.l. multum, & ibi gl. & Alber. C.ſi quis alte.vel ſibi, & l.contractus.C. de fide inſtru.Bar.in d.l. 1.§.ſi vir vxori,in fi.& ibi latiùs Alex. col.3.ver. iuxta proximè dicta. ff. de acq. poſſ.& eundem Bar.et latiùs Bal.in l.eleganter, in fi.ff. de dolo mal.ipſum Bar. poſt gl. in verb. ex eo,in d.l.non dubium,col.vlt. ver. modò oppo & ibi quoque Bald. col. 6.uer. vlterius oppo.10.& Iaſ.col.pe.ver. ĩ 2.& 3.parte.C.de leg. eundem Bal. in l. 1. col. 1.in 3.not.C.de ſuffra. Alex.in l. ſi rem aliquam.ff. de acq. poſſ. Corn. conſ.203.viſo dicto puncto,col.3.uerſ. non obſtat ſecundum,et tribus ſeq.lib.3.& conſ.263.in cauſa uertente inter capitulum, ad fi.eo.lib. 3.

VIII. LIMITATIO.

1 Limita octauò,et conſtitutum uel precariũ transferat poſſeſſionem, cum apponitur ſuper contractu uero.Secus ſi ſuper ſimulato:nã tunc nullius eſt momenti,ut expreſsè uoluit Bal. in l. emptione, in ult.quæſt.& ibi quoq; Sali. col. 2. uer.ulterius quæro.C.plus uale.quod agi.& idẽ Bal.in l.1.col.1.uerſ.ſed quæ eſt ratio. C.de ſuffrag. ubi idem dicit, ſi ſit ſuſpicio ſimulationis, de quo dicemus in ſequen.limitat.& idem Bal. conſ.66.inter uirum,poſt princ.lib.1. & Ro. in l.1.§.ſi uir uxori,poſt priu.uer.item & ſecundò, et ibi etiam Alex.col.3.verſ.& inſuper poteſt. Fran.Are.col.2.uer.ſuper hoc tamen.ff.de acq. poſſ.Ang.Are.in §.1.col.24.uer.ſed indubitatũ eſt,inſtit.de excep.Maria.conſ.65.circa primam quæſtionem,col.pen.uer.et ideo licèt.et eius filius Soc. qui nullum illorum allegat, conſ. 61. circa primum dubium, col.vlt.lib. 4. & Barb. conſ.28.à Ioue principium.col.4.uer.et ſi dicatur amice, lib. 3. Iaſ. in l.ſi is qui pro emptore, col.antepe.uer. ego alias legendo.ff.de uſucap. et Matth. Afflic.deci.Neapol.40.caſus eſt iſte, col.pe.uerſ.præterea hic nullũ eſt Philip. Dec. in l.contractus, col. 5.uer.ſecũdò iſta concluſio. ff.de reg.iur.et Paul.Pariſ.conſ.55. contractus, col.3.nu.22.et ſeq.lib.1.

2 Quod ita intellige,ut in ſimili dicam in ſeq. limitatione, ut ſcilicet ſi contractus eſt ſimulatus,ita quoq; dubio præſumitur cõſtitutum uel precarium ſimulatum, ideoque nec ex eo transferatur poſſeſſio,ſecundum Bal.in l.1.col. 1. C. de ſuffrag.et conſ.268.ſuper primo puncto circa mediũ,lib.5.Sali. in d.l.emptione.C.plus uale.et Rom.conſ.171.pro deciſione.et conſ.266. clariſſime aſſeſſor.col.1. Barb. conſ. 28. ſcripſit belliſſimè,col. 5.uer.et ſi diceremus,lib. 1. Soc. d.conſ.61.col.vlt. ver. preterea ſi contractus. lib.4.Iaſ.in l.ſi ita ſtipulatus.§ Chryſogonus,col. antep.uerſ.ſextò quando contractus.ff.de uerb. obli.et conſ.170.nomine magnifici,col.antepe. uerſ.et ſi diceretur,lib.2.Nam ſi principalis contractus eſt ſimulatus,ita quælibet clauſula in eo appoſita cẽſetur eſſe ſimulata, vt diximus ſuprà in præced.limitatio.nu.33.nam et quod.

Sed & vera quoq; traditio.

3 Nec id quidem tantùm in huiuſcemodi ficta traditione,de qua nunc loquimur, ſed et in uera quoque.Nam et ea in dubio præſumitur ſimulata,ſi principalis cõtractus eſt ſimulatus,nec ex ea transfertur poſſeſſio,ut tradit Bart.in l.emptor.ff.de aqua plu.arg.l.cum propriè.C.ſi quis alter.uel ſibi.et Bal.in c.1.§.callidis, col.1.uerſ. quæro utrum ex contract.tit.de prohi.feud.alie. per Fede.Ange.conſ.388 conſultatio, in fi. per d.l.emptor,quam dicit ſingularẽ ubi ex hoc dicit,ex contractu ſimulato non transferri poſſeſſionem, ut et ipſe dixerat conſ.48.ex dicto themate, ubi et ad hoc dicit illũ tex.eſſe ſing.Imo. in d.l.1.§.ſi uir vxori, circa medium,et ibi Ro. et Alex.col.3.uerſ. et in dubio,& Franc. Aret. col. 3.verſ.dicit etiam, ff.de acq.poſſ. per text. quẽ et ipſe Ro.di. et ad hoc ſing.in d.l. emptor. et idem Imo.in c.ad noſtram, in fi.ext. de empt. et vendi. Roma.in l.ſi ſub ſpecie,col.11.verſ. circa primum.C.de poſtul.Ange Aret.in d.§. 1. col.24 uerſ.an autem transferatur, Inſtit. de except.Barb.qui alios multos allegat,conſ.6.illud

in me-

in medium,col.antep.verſ.eſt opus videre nūc, li. 4. ubi dicit de hoc eſſe expreſſum caſum in d. l.emptor.et conſ. 17.clementiſſimi, col.ult. lib. 4.ubi ad hoc dicit illum tex.ualde ſin. cum alijs concord. adductis ab Alex. in addi. Bar. in d. l. emptor. Et ad id quoq; Fran. Aret.in d.§.ſi vir uxori,citat tex. in l.doli.verſ.diverſum.ff.de nouat.et l.ult.§.item quęſitum,et quod ibi no.Bar. ff.de cōdi.indebit. Et ita potes intelligere Ang. ſimpliciter tenentem ex cōtractu ſimulato non transferri poſſeſſionem in d.§.ſi uir uxori,& iterum in l.ſi donatione,circa medium. C. de collat.& ubiq; allegat ad id text.quem dicit ſing.in d. l. emptor.

4 Verum ſi illud uerè actum ſit, vt poſſeſſio transferatur ex huiuſmodi contractu ſimulato, ea certè transferetur ex reali traditione,quæ cauſam aut titulum non requirit. per d. l. 1. §. ſi uir vxori,et uoluit expreſsè in hoc caſu Alex.ibi col. 3. verſ.& in dubio.& ibi item Fran. Are.vbi ſuprà.& ante eos Bart.in d.l.emptor & prętereà in l.quemadmodum,col. 1.in 2.no.C.de agri.& cenſi.lib. 11.& Bal.in d.§.callidis,& in d.l.ab emptione,in vlt.quæſ.& ibi quoq; Sali. C.plus vale. & Ro.in d.l.ſi ſub ſpecie,quo loco ſuprà citauimus.& Fran.Cur.iunior conſ. 103.Sacratiſſimæ Trinitatis, col. 3.verſ.prætereà & 3.

Sed id non procedit in precario.

5 Nec abs re dixi ex reali traditione poſſeſſionem transferri in huiuſmodi contractibus, ſi id actum eſt.Nam id non videtur procedere in precario:quia cum ſimulatè vendens vel donans remaneat dominus, cùm ab eo non habeat dominium ex contractu ſimulato, conſequens eſt vt non teneat precarium rei ſuę.l.neq; pignus.ff.de regul.iur. Et ita expreſsè voluit Bal.in d.l.ab emptione, in vlt.q.& Rom.in d.§.ſi vir vxori, & in d.l.ſi ſub ſpecie.& Ang.Aret.in d.§. 1.ubi ſuprà, de except. Qua etiam ratione diximus ſuprà in præcedenti limit.verſ. 13.ex quibus illud,& per totam propè eam limit.ex contractu nullo non transferri poſſeſſionem ex precario.

Sed hæc omnia cū nihil niſi ſi cto agitur.

6 Sed hæc omnia velim intelligas,cùm & contractus ſimulatus eſt,et cauſa illius:id eſt,cùm ita fit contractus ſimulatè,vt nihil omnino agatur: nec contractus quidem quem ſe dicunt contrahentes facere,nec alius.tunc enim ſumus in caſu 6.limitationis, cùm ſcilicet nulla cauſa intercedit. Secus autem ſi cauſa vel ſpecies contractus eſt ſimulata,& non quiuis contractus, videlicet ſi ſimulo tibi vendere,cùm tamen verè non vendo, ſed dono,aut aliter vnam cauſam vel ſpeciē contrahendi fingimus pro alia.Nam tunc transfertur poſſeſſio ex illa vera cauſa,quam facere intendimus,ſi vera ea cauſa operatur trāſlationem dominij,quia illa inſpicienda eſt per d.l.emptione,et l.ſi ex precio. C.ſi cer.pet. et ita expreſſim uoluit Salic.in d.l. emptione,paulò ante fi.Alex. in l.ſi donatione,colum.6.verſicu. non obſtat ratio. C. de colla. Claud. Aquen. in d.§.ſi vir vxori, col.pen.ver. vltim. limitat. Et idem quoque tenere videtur Hier. Gra.qui illos non allegat, conſ. 117. videtur prima facie,col. 1.lib. 1. cùm ſcribit,quòd ſi ſimulatio fit ad bonum finem, non impeditur tranſlatio poſſeſsionis, quæ fit per conſtitutum.

IX. LIMITATIO.

Conſtitutū vbi non operetur.

1 Limita nonò, veluti ex cōſequentia præcedentis limitationis,vt conſtitutum vel precariū non ita operetur, ſicuti vera traditio, ſi quando eſt præſumptio fraudis vel ſimulationis,nec per ipſū uitetur ſuſpitio ipſius fraudis, quæ ex eo inſurgit,ꝙ alienans remanet in poſſeſsione rei, per tex.in l 1.& ibi Bal.qui id no.dicit in 2. no. C.de ſuffrag. Nā illud omnes ſciunt pſumi fraudē & ſimulationē ob id ꝙ poſt alienationē poſſeſsio rei alienatæ remanet apud alienantē,l.ſicut.§.ſuperuacuū,& ibi Bar.et alij.ff.quib.mod.pig.vel hypo.ſolu.& voluerunt omnes vbiq;. At huiuſmodi præſumptio non effugitur ex eo, quòd alienans conſtituit ſe ſimpliciter vel precariò poſſidere nomine eius cui vēdidit aut donauit,ſi nihilominus remanet in vera & reali poſſeſsione, vt expreſsim voluit Bart. in d.§.ſuperuacuum, ad fi.vbi declarat,quantum tempus in id requiratur,& ibi etiam Raph.Fulg.

Ad idem.

2 Et idem quoq; voluit ipſe Bar.in l post contractū,col. 2.in fi.cum ſeq.& ibi Ro. col. 3.verſ. 4.adde inquantùm.ff.de dona.Bal.in l. emptione. verſ. quæro qualiter probetur ſimulatio, & ibi etiam Sali.col. 2. ver. quæro an per tertium C.plus valer.idem Bald.in l. & qui ſub imagine, poſt prin.& ibi Ang C.de diſtrac.pign.ipſe Bal. in l. 1.per illum tex.C.de don.ante nup.& conſ. 268.ſuper primo puncto,circa med.lib. 5.& iterum cōſ. 311.in quæſtion.Galuagini:col. 2.verſ. 3.arguit,eo.lib.5.& in addi.Spec.tit.de allega.& diſput.verſ.pręſumitur fraus Sal.in d.l. 1. col. 2. verſ.& poteſt eſſe ratio. C.de ſuffrag. Petr. Ancha.conſ. 257.ſi prædicta ſententia, col. 2.verſ. item ficta vēditio.Imo.in c.illo vos,col.pe.verſ. aduerte tamen ſecundum eum, de pign. Raph. Fulg. conſ. 42.Trauerſius habens Martinum,in 1. dubio. Pau. Caſt. conſ. 74.in cauſa mota per dominam Dorotheam,col. 3.verſ.ſecunda coniectura,lib. 2.& iterum conſ. 139.ſuper illo puncto occurrunt tria,col.pe.verſ. & pro hoc bene facit,eo.lib. 2.dum allegat Bar.in locis ſuprà citatis.et idem Paul.conſ. 465.videtur dicendum ꝙ ſecundus emptor,paulò ante medium,eo.lib. 2.Alex.conſ. 57.breui narratione,circa med.lib. 5.Ambro.Vigna.in tractatu vſurarum,quem poſuit ſuper c.ſalubriter,char. 8. verſ. vndecimum argumentū,de vſur.Cor.conſ. 21.duo obijciuntur.col.vlt.verſ.nec obſtat clauſula precarij, lib. 2. vbi nullum antiquorum ad hoc allegat & conſ. 137. licèt multas,ad fi.lib. 3.et cōſ. 205.in præſenti conſultatione, col. 2.ver. nec uidetur obſtare,eo.lib. 3. Vital.Camb.in tractatu clauſularum,in clauſ.conſtituti, in fi. Iaſ.in l. Titia, in prin.col.vlt.ff.de verb.oblig.et conſ. 36.factum

ſic ſe habet,de anno,col. 3.uer.pro eadem parte, lib. 1.ubi refert in id eſſe expreſſum ſtatutū Placentiæ. Caro. Rui. conſ. 64. viſo proceſſu ſatis uerboſo.col. 2.nu.2.lib.4.Philip.Dec.in l.contractus, col.6. verſ. 2.iſta concluſio. ff. de reg.iur. Marc.Man.conſ. 250. uiſo proceſſu mihi tranſmiſſo,col. 1.in fin.

3 Nam et cùm conductio eandem uim transferendæ poſſeſsionis habeat,quam habet conſtitutum,uel precarium ; nempe cùm conducens rem quam vendidit,cenſeatur conſtituere ſe poſſidere nomine emptoris, quemadmodum conſtituens,nomine conſtitutarij: rógans precario, rogati,per l.quædam mulier.ff.de rei vendi. et l.interdum.§.ult.et l.ſi aliquam rem. ff. de acq. poſ. cùm ſi.quas noſtri ubique allegant pro conſtituto uel precario, licèt de conductione loquātur:tanquam idem ius ſit de vtriuſque,quantum ad tranſlationem poſſeſſionis:Ideoq; & idē de ipſa conductione, vt non faciat ceſſare eam præſumptionem fraudis, de qua loquimur,ſed potius eam augeat, imò verò & ſola ſufficiat ad eam præſumptionem,voluit Card.Flor. in d. c. illo vos, col. 1.verſ.eſt et alia,de pign.de quo et tu vide Cæpolam in tractatu de ſimulati.contractuum,in 1.& 2.caſu, iterumq; in 12. præſumptione,quod tamen intellige ſecundum ea quæ de retentione vſusfructus dicemus infrà num. 10.illud autem,& 4.ſeq.

Qui contrarium tenēt in conſtituto.

4 Contrarium tamen expreſsè,vt ſcilicet conſtitutum faciat ceſſare illam fraudis vel ſimulationis præſumptionem, ſiue ſuſpicionem ex eo ortam,quòd alienans manſit in poſſeſſione,ex facto reſpondit Bar, ſecum palam pugnans, conſ. 65.Petr. Nicolæ, col vlt.Niſi inquit, ſubſit alia cauſa præſumendæ fraudis, vti,eſt in caſu d. l. 1. C.de ſuffra.& rurſum idem Bar.conſ.81.Martinus Forniconis,col. 1.iterumq; ante fin,& idem quoq; voluit Bal.ſibi item contrarius in l. illud, col.vlt.in 7.q.C.de ſacroſ. eccl. vbi dicit quòd per poſſeſſionem precariam excluditur præſumptio ſimulationis,quæ procedit ex eo quòd venditor remanſit in poſſeſſione rei venditæ,ſed nō excluditur præſumptio fraudis & ſimulationis ſimul iunctæ,nec quicquam præthereà dicit.

Ad idem.

5 At idem clariùs in l. 1.col.2.verſ.ex hoc patet.C.de donat.ante nuptias,dicit quòd cōſtitutum & precarium tollunt illam quam (iam ſæpius diximus) fraudis præſumptionem ; quia ea præſumptio tum demum tantùm habet locum, quando is qui alienauit, poſſidet, non mutata cauſa poſſeſſionis. Quod ſi ea cauſa mutata fuerit, vt mutatur, cum interuenit precarium, vel conſtitutum,non præſumitur ſimulatio. l.ſi tibi pecuniam.ff.ſi cert.pet. Niſi,inquit primum, id vergeret in fraudem fiſci vel creditorū, per tex. in d.§.ſuperuacuum,quem ad hoc no.dicit. Aut etiam niſi fieret inter perſonas prohibitas.l. qui teſtamentum. ff.de prob.id quod ipſe Bald.dicit notandū.Et hoc vltium etiā tradit idem Bald.in d.l.1. verſ.ſed quæ eſt ratio.C.de ſuffra.& Ang. in d.§.ſuperuacuum,col. 1.verſ.fallit quando talis,& Pau. Caſt. conſ. 173. præſuppoſitis his de quibus ſuprà,poſt medium,in lib. 2. & Ro. in l. ſi ſub ſpecie,col.7.verſ.circa primū.ff.de poſtulan,& vide etiam quæ dicam infrà in 25. limit.

Iterum pro poſteriori opin.

6 Et quòd conſtitutum ſiue precarium ſimpliciter faciant ceſſare hanc præſumptionē fraudis de qua loquimur, tenent vltra prædictos in illis locis,ipſe Ang.non obſcurè conſi. 106.quædam mulier,in fi.iunctis præcedentibus.ſed clarius conſ. 275.nunc præſupponitur,in fi. Raph. Fulg.conſi.41.ad primum quæſitum,col. 1.ver. illud etiam quod ſola.Pau. Caſt.conſi. 161.non eſt dubium quòd dicta donatio. in fi.li. 2. Rom. conſi. 5.viſo puncto,ante fi.& conſi. 246.clariſſime aſſeſſor,col.1.vbi tamen declarat,niſi eſſent aliæ coniecturæ quàm ex continuata poſſeſſione;quod in idem recidit,quod ſuprà ex alijs diximus in præced, verſi, Cæpol. in tractatu de ſimulati.contractum,in 24.præſumptione.Alex. conſi. 28. in cauſa & lite vertente,col. 3.verſ.modò ſic,lib. 5.vbi omnino ſequitur Bald. in d.l.C. de donat.ante nup. & Cæpola in tractatu de ſimulatione contractuum,in 24. præſump.

Ad idem.

7 Et in eadem quoque opinio. fuerunt D. à Rota.deciſi.484.extra rotam,col.vlti. in nouis, dicentes per conſtitutum excludi hanc de qua loquimur,præſumptionem, niſi alia cauſa præſumendæ ſimulationis inſit:quo caſu, inquiunt, requiritur corporalis traditio,per d.l. 1.ff.de ſuffrag.quòd & idem omninò dicit Bellame. deci. 716.non per hoc ſolùm,ante fin. & Fran. Aret. conſ.65.in præſenti conſultatione,col. 4.verſic. ſecundò probatur.& Socin.conſi. 264. viſis inſtrumento donationis,col. 2. ver.ſed dicet quiſpiam,& ſeq.lib. 2. Caro. Rui.conſi. 119.primò per ordinem, col. vlt.lib. 1.vbi poſt alios ita declarat, quòd quando ſola ſimulatio deducitur, cōſtitutum tollit ſuſpicionem ſimulationis; Sed vbi ſimulatio & fraus contra tertium ſimul deducuntur,tunc conſtitutum non ſufficit: & nouiſſimè Paulus Pariſien. conſi. 77. in præſenti. col. 1.libro 2. & Matthæ. Afflict. in cap. 1.col.6. verſi.fallit primò,& iterum verſic. tertiò fallit, rurſumque col. 21. verſi. ſed quid ſi probatur, tit.de feud.dat.in vic. leg. commiſſ.

De eadem re.

8 Quo in genere illud mihi dicendum eſſe videtur, quod ab eodem Matth. Afflict.ſcriptum eſt in illo eodem cap. 1.col.etiam 6.verſi. & iuquantum ſuprà,quòd conſtitutum vel precariū non excludit præſumptionem ſimulationis inter perſonas coniunctas,p l. data.C.de donatio. & l.nihil,quæ eſt pen.in illis verbis, faciliorque ſuſpicio.ff.de bon.libe.Ex quibus ll.trahunt noſtri doct.vnam fraudis & ſimulationis præſumptionem, quando fit donatio coniunctæ perſonæ,& inter hos Dy.& poſt eum Bart.in d.l. poſt contractum,col. 2. ver. ſecunda præſumptio.ff. de donatio.vbi poſteriorem l.dicit multum no.

&ex

& ex ea colligi, neceſſe eſſe, vt præcedat cauſa propter quam præſumatur fraus, aliàs ſola coniunctio non ſufficeret. l. ſi quis poſt hac, verſic. quis. C. de bo. dam. Tu autem de iſta præſumptione fraudis vide Imo. & Ro. in d. l. poſt contractum illum. col. 1. verſi. item adde ſecundò: hunc col. 2. verſi. adde tertiò in quantum, & ibi quoque latè Paul. Pic. in repet. col. 11. verſ. circa ſecundam præſumptionem. & Raph. Corn. conſ. 155. Antognolus, col. 2. verſ. hoc etiam coadiuuat.

9 Addit autem Matth. vbi ſuprà, verſ. itē precarium non habet precarium quoque non excludere præſumptionem ſimulationis, quando precium venditionis verè & realiter non eſt ſolutum, ſed tantum venditor confitetur ſe receptiſſe. Nam facilius, inquit, eliditur confeſſio, quàm naturalis ſolutio. l. ab Anaſtaſio, & l. per diuerſas. C. manda. & quod no. glo. in l. aſſiduis. C. qui poti. in pigno. hab. & alia, quæ ibi alleg. Cui tu adde multa à me in eam rem collecta, vt oſtendam confeſſionem de recepto non tantum habere virium, quàm veram ipſam numerationem, in tractatu Retractuum, t. t. 1. gl. 18. in verbo, *Le prix que la choſe aura couſté*, in 12. quæſtio. quæ eſt in nu. 78. & multis ſeq. & tit. 2. §. 4. glo. 6. in verbo, *conſigner*, nu. 8. ſed in hac tractatione, cum multis ſeq.

10 Illud autem non prætermittendum eſt, quod ſi & inter noſtros non conueniat, an conſtitutum vel precariũ tollat hanc præſumptionē, alijs ſimpliciter id negantibus, alijs itē ſimpliciter contrarium adfirmantibus, alijs diſtinguētibus, vt patet ex his quę diximus, tamen in hoc propemodum conueniunt, vt retentio vſusfructus id efficiat: & ex his nonnulli, qui negabant cōſtitutum vel precarium ſufficere, ſcilicet Bart. in d. l. ſicut, §. ſuperuacuum, ad fi. ff. quib. mod. pign. vel hypo. ſolui. & in d. l. poſt contractum, col. 3. verſ. prædicta vera. ff. de dona. & vtrobiq; per l. quiſquis. C. de dona. & Pau. Caſt. conſ. 21. ad primum quæſitum, ad fin. 1. dubij, lib. 2. & d. conſi. 161. in fi. eod. lib. 2. Cepol. in dict. 24. præſumpt. Et Vital. Camb. in d. clauſu. conſtituti, in fin. & Pau. Pic. in dict. rep. d. l. poſt contractum, col. 12. verſ. ſecundò limita. & Ludo. Gozad. conſi. 94. an illuſtriſſimis, in fi.

Conſtitutum videri habere plus roboris quàm vſusfructus retentionem.

11 Quod fortaſſe mirum poſſet videri, quia vti per retentionem vſusfructus transfertur poſſeſſio, per d. l. quiſquis, ita per conſtitutum, vt diximus ſuprà in princ. huius tractatus, & vbique. Et quod plus eſt, per retentionem vſusfructus transfertur tantùm ciuilis poſſeſſio, naturalis autem remanet apud eum qui ipſum vſumfructũ retinet, l. naturaliter, in prin. ff. de acq. poſ. & no. glo. in l. 1. in prin. in verbo, animo, & ibi omnes eo. tit. & omnes vbique. Per conſtitutum autem ſimplex, vtraque transfertur, & ciuilis & naturalis, vt diximus etiam in prima parte, nu. 4. illud autem. Ex quo poſſet videri ipſum ſimplex conſtitutum plus habere virium ad transferendam integram poſſeſſionem, quàm retentionem vſusfructus.

12 Imò verò non ob aliud per hanc retentionem transfertur poſſeſſio, quàm ꝙ in ea retentione tacitè videtur ineſſe ipſum conſtitutum, vt tradit Raph. Com. in l. quod meo, col. 2. uerſi. ſed etiam alius. ff. de acq. poſ. & ſatis innuit gl. in d. l. quiſquis, & alij ibi, dum dicunt ꝙ retinēdo uſumfructum, uidetur recognoſcere ſe poſſidere nomine alterius, & allegant d. gloſſ. & plerique ex illis d. l. quod meo & d. l. quædam mulier, ff. de rei uend. quę allegari ſolent pro conſtituto.

13 Verùm id minimè mirum uideri debet, quia qui uendit, uel donat, uel permutat, aut aliter alienat retento uſufructu, ſatis declarat uelle ſe uti frui rei uenditæ fructibus, & reditu rei alienatæ, tantiſper dum ipſe uiuet, aut aliud aliquod tempus: nec aliter ſe uenditurum aut alienaturum ut in ſimili dicitur in l. ult. C. de pactis inter empt. & uend. Atque ita apparet de iuſta cauſa detinendi, uel etiam naturaliter poſſidendi rem ipſam poſt eam alienationem à ſe factam. Ideoque id trahi nec debet nec poteſt ad ſuſpicionem fraudis uel ſimulationis, uti in conſtituto, præſertim cum diutius emptor, vel donatarius relinquit fructuum perceptionem ipſi uenditori uel donanti, contra legis præſumptionem. l. cùm de indebito. ff. de prob. maximè uerò ſi nulla alia ſubeſt cauſa, cur id factum ſit. Et iſtam propemodum rationem reddidit Paul. Pic. in repe. d. l. poſt contractum, ubi ſuprà.

Nec tamen omnino arcet eam præſumptionē.

14 Nec tamen ſum in ea ſententia, ut hæc retentio uſusfructus omnino arceat eam ſuſpicionem, ſiue præſumptionem, ſimulationis & fraudis ſi aliæ concurrerent coniecturæ, quæ fraudē & ſimulationem præſumi facerent. quin id habet aliquit momenti, et adminiculi in eam rē, ut & conductio de qua ſuprà diximus in hac limita. nu. 3. nam & cum, quæ quidem conductio, tametſi prima fronte oſtendit iuſtam cauſam rem detinendi, ut uſusfructus retentio, non tamen omnino tollit hanc præſumptionē: quin ſi iungatur alijs coiecturis, faciat eius rei adminiculum: quod & ſatis colligi poteſt ex Bal. in dict. l. 1. col. 1. uerſ. ſed quę eſt ratio. C. de ſuffra. & ſecundum hoc intelligimus quod diximus in illo eod. uerſ. Licèt non tantum ſuſpicionis habeat ac conſtitutum, quod totum arbitrio iudicis relinquimus, ut & in ſimili, ſcilicet reſpectu temporis eius rei, dicit Bar. in § ſuperuacuũ, col. ult. uerſ. ſed hic quęro quando & in d. l. poſt contractum, col. 3. uerſi. ſed quando tempore.

X. LIMITATIO.

1 Limita decimò, ut non procedat, quando lex utitur uerbo accipiendi quia tunc non ſufficit conſtitutum, uel precarium, ſed neceſſariò requiritur corporalis traditio, ueluti eius uerbi ea ſit ſignificatio, & natura, ut uoluit Bart. in l. Titia,

Titia,col. 2. verſ. quid ſi do tibi. ff. de verb. obli. dicens ꝙ cùm l. vlt. C. de ſponſa. vtatur hoc verbo, accepit, non ſatis eſſet interuenire conſtitutum, per no. in §. item lapilli, Inſt. de ret. diui. dicitque facere d. l. 1. C. de ſuffrag. Et ꝙ in caſu illius l. vlt. requiratur vera traditio, ita vt non ſufficiat confeſſio, tenet Bald. poſt alios, in ea ipſa l. vlt. col. 2. & in l. Deo nobis, col. 2. in 5. not. C. de epiſ. & cler. quem tamen ibi vide, atque etiam quod dicam in ſeq. limita atque iterum in 26. limit. verſ. 8. eodemque vlt.

XI. LIMITATIO.

Nec vbi lex requirit realem traditionem.

1 Ex hoc autem poteris facere aliam, & quidem generaliorem limitationem, videlicet, vt non ſufficiat conſtitutum ad tradendam poſſeſſionem, vbi lex nuncupatim exigit veram, & corporalem, ſiue actualem traditionem, aut vtitur verbis huiuſmodi, corporalem traditionem ex eorum natura importantibus. Nam id ita generaliter tradit Phil. Dec. in l. contractus, col. 5. verſ. & hoc fallit. ff. de regu. iur. per id quod voluit Bart. in d. l. Titia, ff. de verb. obl. & Matth. Affl. in c. 1. col. 3. ver. poſſet tamen ſaluari. titu. quid ſit inue. vbi de hoc dicit eſſe caſum ſingu. in dict. l. 1. C. de ſuffra. & Chaſſa. in conſuet. Burgun. tit. *des fiefz*, §. 8. in verbo, *realle*, col. 1. in 2. locis. Sed tu tamẽ ſuper his cogita. Nam d. l. vlt. ff. de ſponſ. qua maxime innituntur docto. eſt pœnalis, ideoque ob id, etiam ſi nihil aliud eſſet, requireretur realis traditio, nec ficta ſufficeret, ſecundum ea quæ dicam inferius in 26. limi. vbi tamen videbis, an id verum ſit.

2 Eſt autem conſuetudo Niuernienſis, tit. *des donations*. c. 1. & Laodinenſis. c. 39. & iterum, c. 48. & Senlitenſis. ca. 212. quæ in donatione requirit traditionem actualem. Ideoque hoc caſu putarem non ſatis eſſe conſtitutum, vti in conſuetudine Turonẽſi, tit. *des retraictz*, §. 4. qua ſtatutum eſt emptorem debere apprehendere poſſeſſionem rei emptæ, in præſentia duorum notariorum, aut certè vnius, & duorum teſtium vicinorum, vt conſanguinei poſſit habere notitiam eius venditionis. nam ex his verbis ſatis intelligitur debere apprehendi poſſeſſionem realem, nec ſufficere conſtitutum, & ita aliquando iudicatum fuit in noſtra decuria Senatus Parienſis. Et hoc erit pro 11. limita.

XII. LIMITATIO.

1 Limita igitur duodecimò, vt conſtitutum non operetur traditionem, ſi res de qua agitur ſit apud emptorem, ignorante tamen venditore qui ſe conſtituit poſſidere nomine ipſius emptoris. Nam tunc nec per conſtitutum, nec per aliũ actum fictum transfertur poſſeſſio: ſicuti fieret, ſi venditor id ſciret, per gl. no. in l. hæc ſi res, & ibi Bar. qui eam dicit no. & Ang. qui hoc tribuit duplici fictioni, ff. de rei vendicatione. & aliam gl. in l. quædam mulier, eo. tit. Bald. in l. Celſus, col. 3. circa iſtam glo. ff. de vſuc. & rurſum in l. cum ſolus, col. 2. verſ. ſecundo caſu, eo. tit. & in l. ſuper, col. pe. verſ. ſi autem poſſeſſio. C. de præſcri. long. temp. Imo. in l. 2. ff. de viuca. pro emptor. Rom. qui glo. poſteriorem dicit vnicam, in l. certi condictio. §. depoſui, qui eſt vlt. col. 1. & ibi Fran. Aret. col. vlt. uerſ. & adde ad ſecundum: & Iaſ. col 2. verſ. nota ergo ex prædictis. ff. ſi cert. pet. inter quos ipſe Iaſ. dicit de hoc eſſe tex. in l. 2. in fin. C. de acq. poſſ. & rurſum idem Fran. Aret. qui & illam priorem gl. dicit ſing. in d. l. quod meo, col. 1. verſ. ſecundus eſt, ff. eo. titu. & Iac. à S. Georg. in l. ab emptione, col. 3. verſ. adde quòd nihilominus. ff. de pactis.

2 Sed poſſet videri id nihil vtilitatis afferre poſſe. Nam cùm quid donatur, aut venditur ei qui rem donatam, aut venditam habet apud ſe, non neceſſaria eſt alia traditio, aut vera, aut ficta ad transferendam poſſeſſionem: cum hoc ipſo quòd res eſt apud ſe, incipit poſſidere ex hoc contractu venditionis, aut donationis. l. qua ratione. §. interdum. ff. de acq. rer. domi. & §. interdum, Inſt. de ret diuiſ. Niſi etiam dicas, & hoc quoque caſu requiri domini ſcientiam. Nam illi text. loquuntur de eo, qui rem antè detinebat ex commodato, locato, uel depoſito, ab ipſo eodem prius facto, qui poſtea uendit: & ita non ignorabat rem apud illum eſſe. & gl. in poſteriore loco uidetur eum text. intelligere ſecundum d. l. hæc ſi res, quam ipſa allegat.

Patientia includit ſciẽtiã.

3 Imò uerò uidetur aliter, & quidem clariſſimè probari ex illis text. uenditorem, ſiue donatorem, aut etiam aliter alienantem (nihil enim in hoc caſu refert) ſcire rem eſſe apud emptorẽ, uel donatarium, aut alium, cui ea res ceditur, cum dicunt primum quidem nudam uoluntatem ipſius ſufficere, quæ quidem uoluntas præſupponit ſcientiam: nec enim uelle quis uidetur quod ipſe neſcit. Deinde cum dicitur, quod eo ipſo ꝙ uenditor patitur rẽ apud illum eſſe, præſupponitur & eum quoq; ſcire, nam patientia includit ſcientiam, l. pen. ff. de ſeruit. & l. 2. & ibi not. C. eo. ti. & l. 3. §. dare. ff. de uſufr.

XIII. LIMITATIO.

1 Limita decimotertiò, ut conſtitutum, uel precarium transferat poſſeſſionem, quando dominus poſſidens facit conſtitutum, ſiue precarium: ſecus ſi eius procurator ſimpliciter conſtitutus ad uendendum id faceret: nam non poſſet transferre poſſeſſionem per huiuſmodi conſtitutum, aut alium actum fictum, Barto. in l. 1. in princ. col. pen. uerſ. quæro pone ꝙ tutor, & ibi Imo. ad fi. Ro. col. pe. uerſ. ulterius in quantùm, Fran. Are. in fi. Alex. qui hoc dicit pluſquam diligenter not. quia multi in hoc deciperentur, Iaſ. col. pen. uerſ. ultimò quærit, & ſeq & Claud. Aquen. col. ult. ſecundò inducit Bart. ff. de acq. poſſ. Idem Imo. & Alex. in d. l. 1. §. per procuratorem, in fi. Rom. in l. qui mihi donatum, col. 2. uerſ. ult. adde. ff. de donat. Alex. in l. quamuis. §. 1. uerſ. & per iſtum tex. ff. de acq. poſſ. Cor. conſ. 50. uidetur in hac conſultatione, in fi. l. 1: & cõſ.

6.licèt in hac,col.ult.lib.4.Soc. conſ. 239.præſentis,col.pen.ver.ſed difficultatem,lib.2.quod reperitur conſ.231.lib.4.Vital.Camb.in tractatu clauſularum, char. 21. in paruis, in clauſula, conſtituit ſe precario,col.3.in fin.Iaſ.in l.3.§.in amittenda, col. 3. verſ.adde ꝙ etiam.ff.de acq. poſſ. & in l. ſi is qni pro emptore,col.pen.verſ. aduerte tamen quòd licèt. ff. de vſuc. Car. Rui. conſi.143.viſis,col.4. nu. 7. lib. 1. Franc.Rip.in rub.ff.de interd.col. 3. verſ. & hęc eſt etiam.

Ad idem.
2 Et huic quidē ſententiæ adſtipuletur Ang. qui veluti ex conſequentia illius reſpondit, ꝙ ſi procurator nomine domini rem quampiā vendidit & ſe,& dominum conſtituit poſſidere nomine emptoris, & poſtea dominus alteri vendidit,ac tradidit,præfertur poſterior emptor priori,cui illud conſtitutum factum eſt.ita enim ſcribit ipſe Ange.conſ.287. conſultatio prędicta eſt dubia.factum autem illius incipit,Sempronius, dicitq́ue hoc ipſum ſe non meminiſſe ab aliquo maiorū formaliter(vt ipſe loquit̃) fuiſſe tactū.

Qui contradicunt.
3 Quamuis contrarium clanculum voluerit Bart.in d.l.qui mihi donatum,ad finem, de donatio.licèt Rom.in d.l.1.vbi ſuprà,de acq. poſſ. dicat Bart. ipſum in d. l. qui mihi,non ſibi contradixiſſe. Sed vtcunque ſit,hanc contrariā opi. apertiſſimè ſequutus eſt Raph. Ro. in d.l.1. in prin.col.pen.verſ.ad hoc concludit,& in l.quarundam,eo.tit.& Barb.conſ.8.ſapienter doctiſſimus,col.vlt.lib.2.

4 Et hæc quidem opinio non ſine ratione eſt: nam hic procurator habeat mandatum ad vendendum,nonne etiam habet ad ea quæ ſunt veluti ipſius venditionis conſecutiua? præſertim ſine quibus ipſa venditio non habet perfectum,& integrum effectum.l.2.ff.de iuriſdict.omn.iudicum,& ibi concord. in gl. Nam & cui committuntur antecedentia, committuntur & ſequētia. l.qui procuratorem,& l.indebitam.ff.de condi. indebi. & ibi concor. Ex quo Anto.in c. 1. col. pen.verſ.ex his apparet,extrà vt lit.non conteſt. ſcribit id quod dici ſolet,delictum procuratoris non nocere domino intelligi,niſi id veniat in cōſequentiam mandati,& ſequitur Fely.ibi, col. 8. in ſecunda declarat.

Ad idem.
5 Facit & text.in l.de pupillo.§.vlt.cum l.ſeq. iuncta glo.ibi, in verbo dominium habiturum. ff. de no. oper. nunci. ex quo videtur probari,ꝙ qui habet mandatum ad rem quampiam, videtur & habere mandatum ad alia acceſſoria,& dependentia,& id quoque not.Imo. Alex.& Iaſ.in d.§.ult.omnes.in 1.no.& etiam tex.in l,non cogendùm.§.vlt.ſecundum vnam lecturam glo.ff. de procur.& in l. cuicunque.§. ſi ei quem,verſ. item fideiuſſor. & ibi glo. in verbo, ſequela. ff. de inſti.actio.& in ca.in cauſis,& ibi gl.in verbo poſtulatio, de elect.gl. in c. olim abbas, in verbo, protinus contradixit,de offi.deleg.cū ſimil.

Verbum vendendi cum effectu intelligitur.
6 Et eò quidem magis, quòd verbum vendidi,in mandato compræhenſum, intelligi debet cum effectu.l. 1. §. hæc autem verba,in princ.ff. quod quiſque iuris, & c. relatum, de cleri. non reſiden.& c.hęc autem verba,de pęniten.diſtin. 1.c.cum ſimi.Et eo quidem perfecto, vt probāt iidem tex.in primo & poſtremo loco in illis verbis.nam ſtatuerit verbum,rem perfectam ſignificat:venditio autem in hoc fit, vt dominium habeat à venditore,& tranſeat in emptorem,quod fieri non poteſt,niſi ſequatur traditio.l.ſi ager.ff. de rei uendi.& l.quoties. C.eo.tit.& l.traditionibus.C.de pactis.Ideo nō dicitur uenditio perfecta ante traditionem. §.uenditæ, Inſtit. de rerum diuiſione,& c.cùm Ioannes,ad prin. de fide inſtrum. Ex hac ratione motus Spec. titu.de loca.§. nunc aliqua,uer. 95. dicit quòd emphyteuta uendens,& non tradens,non incidit in pęnam legis, quia cū effectu non uendidit de quo poſteà alibi dicemus.

7 Prętereà quid eſt quòd queri poſſit dominus,ſi eius procurator fecit,quod ipſe facere tenebatur,id eſt rem tradere? Præſertim cùm (ut dicit Old.conſ.139.ad habendam,ad fi.) id conſtitutum ſit de natura ipſius uenditionis, per quam (ut diximus) uendens intendit transferre dominum, & ſic conſuetum ſit id apponi, per quod mens contrahentium facilius,& efficatius aſſequetur ſuum finem,effectum,arg. l.ſi quis locuples, ff. de manu. teſtam. & aliorum iurium ab eo citatorum,quod & ipſum uoluerunt Ioan.And. & alij quos tibi citabo infrà in 31. limit. nume.4 & prætereà Soci.de noſtro caſu expreſſim loquens d. conſ. 239. ubi ſuprà, lib. 1.ſed tu de hoc tamen uide quæ abundè dicemus in d. 31.limit.

8 Sed tu interim adde ad hanc rationem, ꝙ procurator etiam ſimpliciter conſtitutus,cenſetur habere mandatum ad ea faciendū, quæ ſunt de conſuetudine,vt not.Bart.in l.ult. in fin.prin. ff. quæ in fraud. credi. & in l. ſi procurator. in prin.ff de iure fiſci,per multa iura ab eo vtrobique allegata,& Ang.in l.bene à Zenone,col. 1.C.de quadrien.pręſcrip.per illum tex.& alios quoque ibi citatos. Rom. qui & alios quoque tex.& doct.affert.conſ.114.viſis ſuprà conſultis,col.2.verſ.quoad ſecundum Panor. in c. 1. col.vltim.verſ.& prædicta faciunt,ibi,prætereà ingenuus,& ibi quoque Fely.col.8. verſ.ſecunda declaratio, extrà,vt lite non conteſt.idē Panor.conſ.7.primum nunquid,col. vlt. verſ. item ſyndici, lib. 2. & ipſe Feli. c. in ex literis, col. 6. verſ. & hinc eſt quod ſi tecum, de fide inſtrum. vbi & alia quoque ad eam ſententiam pertinentia adducit, quæ illic poteris videre, Iaſ. in l. 1. §. ſi procurator,col.pen. verſ.iſtam quæſtionem tangit.ff.ſi quis ius dic.nō obtemp. Iac.à S.Geor.in l.certi condictio, §. ſi nummos, poſt prin.ff.ſi cer.petat.Fran.Curt. iunior,conſ. 147. contra ead. col. pen. verſ. quarto, pro eadem,lib.2. *Ad idem.*

9 Et fortè hanc opinionem ſequeretur practica,

ſtica, præſertim in ſupremis noſtris curijs, quæ lites magis dijudicant ex bono & æquo, & reiectis illis nimijs ſubtilitatibus, ut alibi diximus in noſtro tract. Retractuum, tit. 2. in fi. nu. 60. quibus vides, maximè cum nihil interſit venditoris, qui ad id (vt diximus) tenebatur: nemoq; audiatur ſine intereſſe, ſiue agens, ſiue opponens, ſiue excipiens, ſiue appellans, ſiue quiuis alius, vt latè dixi in d. tract. Retractuum, tit. 1. §. 1. gl. 1. in verbo, *a vendu*, nu. 53. præterea apud, ſi dijs placet: Et vide etiam, quæ dicã infrà in 15 limita. nu. 3.

10 Sed illã priorem opinionem, ſi eã ſequaris, quæ communior eſt, intelliges (vt ſtatim in prin. declarauimus) Id eſt, cùm ſimpliciter eſt procurator cõſtitutus, ſecus aũt, ſi habeat ſpeciale mãdatum ad cõſtituendũ. Nam cùm id, quod facit curator ſpecialis ad aliquid conſtitutus, cenſeatur facere ipſe dominus. l. quod iuſſu alterius. ff. de reg. iur. & c. põt quis, & c. qui facit, eo. tit. lib. 6. cũ ſua materia, ideo nõ magis ipſe procurator ſpecialis videtur cõſtituere, quàm ipſe dominus.

Ad idem. 11 Ex quo illud cõſequens fit, vt poſſeſſio trãſferatur per illud conſtitutũ, ab eo procuratore, in id ſpecialiter conſtituto, vt nõ obſcurè voluit Bar. in d. l. 1. vbi ſuprà, de acq. poſſ. dum dicit q procurator non habens mandatum, non põt per actus fictos transferre poſſeſſionem, quaſi ſecùs ſentiat de habẽte mandatũ ſpeciale, & ibi quoq; expreſsè Imo. & alij, & inter eos Iaſ. col. vlt. verſ. ſed defendẽdo Bar. & idem Imo. in d. §. per procuratorem. & ipſe Iaſ. in d. l. ſi is qui pro emptore, de vſuc. & Soc. d. conſ. 239. vbi ſuprà, lib. 1.

Quid ſi habeat mandatum generale cum libera. 12 Porrò ſi quiſpiã haberet mãdatũ generale cum libera, is poſſet per huiuſmodi actũ fictum, aut alium ſimilem transferre poſſeſſionẽ, vt expreſſim voluit Fran. Are. in d. l. 1. in prin. col. vlt. & ibi quoq; Frã. Ripa col. 6. nu. 66. circa primũ. ff. de acq. poſ. Nã is procurator (vt hic dicit) omnia põt facere, quę dominus ipſe poſſet. l. procurator, cui generaliter. ff. de procu. & vt paulò poſt ſubdit æquiparat procuratori habẽti ſpeciale mãdatũ, l. iuſiurandũ qd ex conuentione. §. vlt. de iureiur. Cui adde multa quę in eandẽ ſententiam, collegimus in d. noſtro tractatu Retractuum, tit. 1. §. 1. gl. 13. i verbo, *L'achetur*, nu. 32. porrò aũt.

13 Sed & q procurator habẽs ſimplex mãdatũ de tradẽda poſſeſſione, ſine mẽtione conſtituti, poſſit per conſtitutum transferre poſſeſſionẽ qd multo plus eſt, expreſsè conſuluit Ang. conſ. 373. viſis inſtrumẽtis, col. 1. Et de hoc videtur eſſe textus expreſsus, à nemine tñ ad hunc caſum ponderatus, in l. certè. §. 1. ff. de preca. qui quidẽ loquitur in procuratore, qui domino mãdante, vel ratum habente, rogauit precariò ab alio, ſiue ſe eius nomine poſſidere cõſtituit (hęc. n. ſunt paria.) nã tunc dominus ipſe propriè habere precariò dicit, ac ſi ipſe rogauiſſet, quãuis ille textus vbiq; trahatur ad caſum diuerſũ, vt diximus in prima amplia. nu. 2. licèt igit. Sed ad hũc caſum, illũ text. trahit Bal. loquens de nũtio in c. 1. §. in ueſtitura. tit. de notis feudo. Si igit dominus pro

priè facere dicitur, qd eius procurator facit, qd impedit vt procurator conſtitutus ad tradẽdam poſſeſſionẽ, non poſſit eã dare per conſtitutum?

14 Sed hæc intelligẽda ſunt, cùm mãdatarius ſiue procurator nomine mãdantis, ſiue domini cõtrahit, Secus ſi proprio nomine contrahit, & preſente, & conſentiente ipſo domino. Nam ex conſtituto ita per eum facto non transfertur poſſeſſio, quin ſi ipſe dominus poſtea alteri vendiderit, & tradiderit, hic poſterior priori præfertur, vt conſuluit Corn. conſ. 5. viſo proceſſu agitato, col. 6. ver. tñ his non obſtantibus, li. 2. hac potiſſimũ ratione motus, q hic procurator non poſſidet, ideo in alium poſſeſſionem transferre non poteſt, ut etiam diximus ſuprà in prima limit. Et idem quoq; conſuluit ipſe Corn. conſ. 175. licet diſcuſſa, col. 3. verſ. nec obſtat ſi dicatur, lib. 3. & diximus in d. 1. limi. nu. 12. ſecũdo modo ampl.

15 Sed id vix apud nos obtineret in hoc caſu, quo ipſe dominus cõſentit ei venditioni, & conſtituto ab alio facto, ideoq; & eãdem vim habet eis conſenſus, ac ſi ipſe idem feciſſet, quantũ ad effectum, & vim contractus pertinet. l. cum quædam, C. de admi. tuto. & l. nihil. §. proponitur. ff. de lega. 1. cum infi. concor. à me congeſtis, tum in noſtris legibus connubialibus, gl. 5. in verbo, *contracter*, nu. 145. incip. ſed quãtùm ad primùm, & multis ſeq. tum quoq; in noſtro tract. Retractuũ, tit. 1. §. 1. in gl. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 135. deinde videmus, & ẽt ſeq. Nam & ſi aliter dicere mus, eſſet aperire viam fraudibus. Et facit qd dicam in ſeq. limit. verſ. ſecundò, ſed hoc quinque.

XIIII. LIMITATIO.

1 Limita decimoquartò, vt procedat in domino poſſidẽte, nõ ẽt in colono, ſiue cõductore, aut ſeruo, vel alijs p quos ipſe dominus poſſidet. Nã licèt ij poſſint p reale traditionẽ transferre poſſeſſionem in aliũ, & conſequenter priuare dominũ ſua poſſeſſione, vt multi tradũt, p tex. in l. 3. §. in ammittenda, verſ. q ſi ſeruus, & l. peregrè. §. quibus. ff. de acq. poſ. & l. colonus, ff. de vi, & vi arm. alijs tamen non admittentibus, vt pleniſſimè tractatur in l. vlt. C. de acq. poſ. (nam & id obiter dicere volui) tñ haud dubiẽ, & citra controuerſiã id p fictã traditionẽ facere non poſſunt. l. quamuis. §. 1. & ibi Bar. Ang. Pau. Caſt. Ro. Raph. Co. & omnes. ff. de acq. poſ. & uoluit idem Bar. in l. qd meo, in prin. col. vlt. verſ. ſed iuxta prædicta. ff. eo. & ibi quoq; Alex. qui ad id dicit ſing. in d. l. quãuis. §. 1. & ipſe Bar. in d. l. 3. §. in amittenda, in vlt. opp. & ibi ẽt Frã. Are. col. 1. in vlt. no. Alex. col. ult. vbi ẽt dicit ſing. tex. i d. §. 1. & Iaſ. in utraq; lect. eo. tit. Bal. in d. l. 1. uerſ. qro nunquid colonus, C. com. de vſuca. et eõſ. 325. dubitabat primò, col. 2. verſ. aut tradet alteri, lib. 1. Sign. conſ. 75. in qſtione uertẽte, col. 5. uerſ. nunc lic eſt, q ubi ex hoc dicit, qd venditor qui ſe cõ ſtituit poſſidere nomine emptoris, et ita illius nomine poſſidet, nõ põt transferre poſſeſſionẽ in aliũ p conſtitutũ, & alios antiquiores citat. Sali. in d. l. ult. in fi. C. de acq. poſ. Ant. in repe. c. ult. col. 11. uerſ.

E ſed

ſed eſt dubium,de cau.poſ.& proprie.Pau.Caſt. conſ. 10. ſi vera ſunt, col. 2. verſ. licèt ergo per ſimplex,lib.1.& cõſ.111.in cauſa agitata Vtinę, poſt mediũ,li.2.Ro.in d.l.peregre.§.quibus,col. pe.verſ.quartus caſus.ff.de acq.poſ. Alex. in d.l. 1.in prin.col.antep.verſ.quęrit hic Bar. tutor,& ibi ẽt Iaſ.col.vlt.ff.de acq.poſ.Cor.conſ 6.in pręſenti.col.2.ver.duo tamen.lib.3.Phil.Dec.conſ. 400. viſo eleganti conſ. col.4. verſ. tertiò non obſtat.Vital.Camba.in tract.clauſularum.char. 23.in clauſ.conſtituit ſe precariò,col. 2.

2 Sed hoc quinq; modis intelligendũ eſt.Primo, niſi colonus id fecerit conſentiente domino, exemplo eius quod dicitur de eodem colono,qui,conſentiente ipſo domino,reſpondet alteri de fructibus,qui & ipſe eſt actus fictus transferendæ poſſeſſionis,vt dicit Ant.in d.c.cùm veniſſet,col.pen. ver.ex quibus patet,de reſt.ſpol. per l. qui vniuerſas.§. quod per colonum,& ibi no.ff.de acq.poſ.Certè per huiuſmodi actum fictum à colono factum, non transfertur poſſeſſio, niſi id fiat, volente & conſentiente domino vt voluit idem Ant.vbi ſuprà.per tex.in eo.c.& in d. §. quod per colonum. Et bene facit quod diximus in præcedenti limitatione nu. 14.& 15. Vide tamen quæ & nos quoque diximus ſuprà in prima limit.nu.12.ver.ſecundò modo.

3 Secundò intellige, ut procedat ſecundum ſpeciem propoſitã in limitatione,videlicet quando dominus poſſidet per colonum, aut alium ſecus, ſi poſſeſſio ipſa eſſet vacans, quia tunc illam transfert colonus per conſtitutum,vt voluit Bar. in d.l.qđ meo,in prin.col.vlt. verſ. ſed iuxta prædicta.& ipſe Ant.ĩ d.c.cũ veniſſet,col.pe.de reſt. ſpoliato per ĩ d.l.qui vniuerſas.§ .qđ per colonũ ff.de acq.poſ.& ibi no. in gl.ult.ubi mortuo domino & poſſeſſore qui per colonum poſſidebat, ſi colonus ſoluit mercedem hæredi, facit eum poſſeſſorem ſine alia reali appręhenſione quod & ipſum voluit Bald.conſ.330. ſtatuto cauetur. col.2.verſ.conſidera aut colonus,lib.1.Ad quod etiam bene facit quod diximus in prima limitat. nu.26.quartò declara.

Alex. contra Bart.

4 Tamen Alex.in d.l.quod meo,col.pen.verſ. ſubſequenter, dicit, ꝙ licèt neminem inueniat, qui Bar.contradicat,ideo,inquit.propter eius autoritatem notanda ſunt illius hæc in re uerba. Tamen ille tex.& gl.in d.§. quod per colonum, non probant eius ſententiam: quia loquuntur quando interuenit actus, per quem apparet hæredem percipere fructum ex re hæreditaria,quæ quidem perceptio ſignificat appræhenſionem poſſeſſionis.l.2.C. de acq.poſſ.& l. Titia. ff.de ſolut.& d.l.litibus.C.de agri.& cenſit.lib.11.At per ſolum conſtitutum, non percipiuntur fructus ex re.Præterea, inquit, quomodo poteſt in alium trãsferre poſſeſſionem quam non habet? & certè non poteſt.l.quamuis,§.1.ff.de acq.poſ. & latè diximus ſuprà in prima limitat.

Bart. opin. defenſa.

5 Verùm ei cõtinuò ſe opponit Clau. Aquẽ. in ea l.quod meo,col.vlt.verſ.ſucceſsiuè quærit, dicẽs opin.Bar.optimè probari in d.§. quod per colonum.nam ſicut præſtatio pẽſionis, ſiue mercedis operatur tranſlationẽ poſſeſsionis, ex perſona coloni eam ſoluentis,ita & inſiſtentia (vt ipſe loquitur) quam quidem facit colonus in re ipſa nomine alterius,per d.l.quod meo, & l.interdum,in prin.eo.tit.& no. & in l. clàm poſsidere. §.vlt.eo.quoq; tit.ubi poſſeſsio uacans, ſolo animo accedit alteri poſſeſsioni, ſiue detentationi. Sicut etiam uidemus in procuratore, qui licèt nullo modo poſsideat, tamen ſi apprehendit rẽ nomine domini, illi quærit poſſeſsionem, quæ uacabat,ut probatur in d.l.quod meo. uerſ.procurator,& l.1.§. p procuratorẽ. & ibi no.eo.tit. Dictum autem Bart.intelligendum eſt, quando colonus conſtituens inſiſtebat rei: aliàs conſtitutum nihil operaretur, ut dicit Alexand. in d. l.quod meo,in 2.locis,cum multis alijs concor. adductis in d.1.limit.

6 Tertiò intellige,ut procedat, niſi colonus ipſe poſsideret naturaliter:ut quia non ſe ſimpliciter conſtituit poſsidere nomine domini,ſed cum adiectione precarij, ut diximus ſuprà in prima parte,nu.4.illud autem: aut quia ita conuentum eſt, ut naturaliter poſsideret, ſecundum ea quæ etiam diximus ibi nu.ſeq.ſed hoc intelligendũ. Tunc enim poſſet colonus per conſtitutum,eam naturalem poſſeſsionem quam habet, in alium transferre,per d.l.interdum.§.vlt. & ibi gl.Dyn. Bar.qui id dicit menti tenendum.Imo.Pau.Caſt. Alex.qui eam gl.dicit multum no. Fran.Are. & Claud.Aquen.ff.de acq.poſſeſ.Ex quibus tamen ipſe Aquen.id dicit magis ſequendum propter autoritatem eorum,qui ita tenent,quàm ꝙ lege probetur Idem Bar.in d.l. 3. §. in amittenda, & ibi Alex.& Iaſ.col.3.uerſ.ideo Bar.in d.l.Celſus, col.3. uerſ.ſed pone ꝙ debitor. ff. de uſuc. Pau. Caſt.d.conſ.10.col.2.uer.ſi uerò dicamus, libro primo,ubi tamen id poſteà declarat. Alex.in d. l.quamuis,§.1.col.2.uerſ. limitatur ergo. & in l. peregre.§.quibus.uerſ.eſt & undecimus. ff. de acq.poſ.ubi ẽt dicit eam gl.et ſing. et conſ.153. circa litem uertentem.col.2.uerſ.præterea alia etiam ratione, lib.6.Matt.Affl.in conſtit.Siciliæ, pacis cultum,col.7.uerſ.4.fallit. Et faciunt quę ſuprà diximus in prima parte,num. 12. ſed et ex illa, et iterum in ſecunda parte, 20.ampl.

Precariò poſſidens ab alio, an eum priuet poſſeſſione conſtituendo ſe poſſidere pro alio.

7 Super hoc tamen aduerte:ꝙ ex ſententia gl. et omnium in d.l.interdum.§.ult. de acq.poſſ. is qui precariò poſsidet, & ita naturaliter tantùm poſsidet(ut diximus.) ſi ſe conſtituat nomine alterius poſsidere priuat eum à quo rogauerat,ſua ciuili poſſeſsione, eo ſcilicet caſu: vt ibi annotant expreſsè Imo.Paul. Caſt. et Alexand. quo ciuilis illa requieſcebat in naturali, prout & in caſu d.text.requieſcebat. Et propterea dicit Iaco.Butr.in d.§.ſed iſtæ,Inſtit. de act.per illum ipſum tex.quòd ſi debitor obligauit omnia bona ſua, & ſe conſtituit ea poſsidere nomine

emptoris,

emptoris,priuat creditorem ſua poſſeſſione: ſecus,ſi ſimpliciter nomine creditoris ſe conſtitue rit poſſidere,ſine adiectione precarij, & illum ſequuuntur Bar.in d.l.Celſus, col.3. ubi ſuprà, & ibi quoq; Imo.& omnes,& inter cęteros Fran. Balb.in repe.col.28.verſ.ſucceſſiuè.Bart.ff. de vſuca.Bal.qui dicit notandum,in l.nullo,in fi.C. de rei vendi.Pet.Ferra.in tit.forma reſpon. conuenti.in verbo præſcriptionis,col.6.verſ. & hoc faciunt.& Alex. conſ. 153. circa litem vertentem,col.2.verſ.præthereà alia ratione,lib.6.& diximus etiam ſuprà in 1.parte.d.nu.12.ſed ex illa,& iterum nu.34.at illud hic.

De eadem re.

8 Licèt in hoc poſtremo caſu contrarium tenuerit idem Iac.But.ſibi contrarius,in l.3. & ibi quoq; Bar.ſibi item contrarius,tum in lect.ad finem,tum etiam in repe.in 4.q.prin.ad fi.& Sal. col.8.verſ.quæro octauò,debitor.C.de pig. vbi dicunt,ꝙ debitor,qui ſe conſtituit precariò poſſidere nomine creditoris,nõ poteſt priuare creditorem ſua ciuili poſſeſſione: quia ea per ſe ſtat nec cohæret naturali,per no.in l. ſi de fundo. ff. de vi & vi arma. & in l. peregrè. ff. de acq. poſſ. Sed hanc poſteriorem ſententiã reprobant omnes in d. l. interdum. §. ult. quia & in hoc caſu, quicquid hi dicant,requieſcit ciuilis in naturali: quia recognoſcebat debitor ſuam naturalem à ſuo creditore,vt colonus à ſuo domino.

De eadem re.

9 At ſi res ita habeat ut ciuilis poſſeſſio non requieſcat in naturali,ſiue illi non cohæreat,certè per amiſſionem naturalis non amittitur ciuilis: Verbi gratia,ciuilis poſſeſſio,quã habet proprietarius,non requieſcit in naturali, quam habet vſufructuarius:ideoq; per actum factum ab vſufructuario:non perdit proprietarius ſuam ciuilem poſſeſſionem, vt voluit gl.in l. 1. in fin.ff. vſusfruct.quemadmod.caue.& in l.3.§.vnde vi, ff.de vi & vi arma.& in l.1.C.vti poſſid.quas ita intelligunt, & interpretantur Imo. Pau. Caſt.& Alex.in d.l.interdum.§.vlt.& Fran.Balb.in repe. d.l.Celſus,col.28.verſ.ratio huius dicti.

10 Sed illud hoc in loco nõ omittendũ eſt, ꝙ licèt debitor,qui ſe cõſtituit ſimpliciter poſſidere nomine creditoris,& ita in eũ trãſtulit vtrãq; poſſeſſionem,& naturalem,& ciuilem,non poſſit eum poſſeſſione ciuili priuare, per ea quæ diximus,tñ alteri vendendo,& tradendo verè, aut ẽt fictè,tranſfert dominium, vel vſucapiendi conditionem in emptorem:ſicuti erat apud debitorem,cuius commodo cedit poſſeſſio creditoris reſpectu dominij,& cõditionis vſucapiendi,per l.1.§.per ſeruum,& l.qui pignoris.ff. de acquir. poſſ.& l. ſerui nomine. ff. de vſuc. ita expreſsè voluit Iac.But.in d.§.ſed iſtæ.Inſt.de act. Barto. Imo.& alii in d.l.Celſus.ff.de vſuc.Bal.in d.l.nullo,ad fi.C.de rei ven.Pet.Ferra. vbi ſuprà. Paul. Ca.& Fran.Are.qui id latè cõfirmat.in d. l. quãuis.§.1.ff.de acq.poſſ.& Ang.Are.in d. §. actionũ,col.6.verſ.quęro,iam eſt menſis,Inſti.de act. & diximus s̃.in 1.parte,d.nu.12. ſed & ex illa.

Quid ſi colonus ſit ad longum tempus.

11 Quartò intellige, vt,ſcilicet,colonus, ſiue conductor,non poſſit per conſtitutum transferre poſſeſſionem in alium, ſi ad modicum tẽpus ſit colonus, vel conductor: ſecùs, ſi ſit perpetuus, aut ad longum tempus: nam is poſſet per huiuſmodi cõſtitutũ priuare dominum ſua ciuili poſſeſſione,vti & emphyteuta poteſt,ita enim expreſsè voluerunt Ang.& Raph.Co.in d.l.quãuis,§.ille, ver. ſed poſſidet autem hic,verſ.& ex iſta gl.ff.de acq.poſſ.& ibi quoq; Alc.col.2.verſ. limitatur ergo iſte tex.

12 Quibus adde, in huiuſmodi colonum, ſiue conductorẽ perpetuum, vel etiam ad longũ tempus,tranſire utile dominiũ,& poſseſsionem, ut de primo not.in l.1.& 2.ff.ſi ager vectig.cum multis ſimil.à me collectis in tracta.Retractuũ, tit.1.gl.14. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. 80.de vtili,de ſecundo eſt gl.in l.3. §.ex contrario,& in l.ſi quis ante, & ibi Alex.col.4.verſ.gl. ſuper uerbo nouiſſimè.ff.de acq.poſſeſſio. cum alijs quoq; concord. à me item congeſtis in d. gl.nu.79.quæſtionis.Nec mirum, ſi hic Rapha. coniunxerit perpetuos colonos, & emphyteutas:quoniam idem de vtriuſq; eſſe iudicandum tradit Angel. in §. ſcire autem in authen.de non alie.rebus eccle.Imo.in cap. nulli, col.3.verſic. & nota etiam, extrà de rebus eccleſ. non alien. & alij quos videre poteris in illa ipſa glo.num. 84. ego tamen, vbi & nos oſtendimus hos perpetuos colonos in noſtris legibus appellari perpetuarios.

Quid ſi colonus bona fide ſe conſtituit poſſidere pro alio.

13 Quintò intellige, id quod diximus, colonum per conſtitutum non transferre poſſeſsionem,procedere, niſi colonus bona fide id faceret. Quid enim, ſi is credens primum dominum ſuum mortuum eſſe,ab eo conducit,quem illius hæredem eſſe putat,eiusq; nomine ſe conſtituit poſſidere? & certè priuat primum illum ſua poſſeſsione,per l.non ſolum.§. 1.in fi. ff. de vſucap. ſecundum Raph.Com.in d.l.quamuis,§.1.in fi. de acq.poſſ.vbi tamen dicit ſe id non affirmare. Nec ego quidem puto id verum eſſe: quia eſt eadem vtriuſque ratio, ſiue bona fide ſiue mala id verum eſſe: quia eſt eadem vtriuſque ratio,ſiue id colonus fecerit, quantùm ad id, de quo tractamus, pertinet.

XV. LIMITATIO.

1 Limita decimoquintò, vt non procedat in tutore,vel curatore, qui nõ poſſunt per conſtitutum, vel precarium, vel alium actum fictum transferre poſſeſsionem rerum ſui pupilli, vel minoris,ex ſententia Bar.in l.1.in prin.col.pe.& ibi etiam Imo.ad fi.Rapha.Com. col. pen. Ro. col.quoq; pe.Alex.latè,qui id dicit hoc diligentiſsimè notandum. Fran. Aret.Iaſ.in vtraq; lect. Claud.Aquen.& Fran.Rip.ff.de acq.poſſ.

De eadem re.

2 Et prætereà voluit Bal. conſ. 130. videtur quòd dicti fratres,ad fi.lib.3.per tex. in l. quod meo,à cõtrario ſenſu.ff.de acq.poſſ. Alex.qui & hoc dicit no.in l.quamuis.§.1.col.2.verſ.& per

iſtum textum.ff. eodem titu. Matheſ. not. 167. nota quòd ſi tutor. Soc. conſ. 239. præſentis conſultationis difficultas,colum.pen. verſic. ſed difficultatem facere videtur,li. 2.quod repetitur conſ. 231.lib.4.Iaſon in l.3.§.in amittenda, col. 5.verſ. adde quòd etiam. ff. de acq. poſſ. Carol. Ruin.conſ.143.uiſis omnibus inſtrumentis, col. 3.nu.7.lib.1.& conſ.214.uiſis iјs,quę in themate,nu.7.eo.lib.1. Fran. Rip.in rub. ff. de interd. col.3.uerſ.& hæc eſt ratio.

De eadem re. 3 Et neminem hactenus reperi qui contrariũ tenuerit,& id quidem mero iure uerum eſt.Tamen ſi tutor,uel curator in caſu permiſſo uendiderint rem pupilli,obſeruatis ſolennibus,quo caſu nemo dubitat quin tradere eam rem poſſint, in conſequentiam uenditionis permiſſæ,ut& ipſa perficiatur,& effectum habeat, quando & ipſi ſibi rem debitam tradere poſſint,per l.fiſtulas. §.1.ff.de contrah.emp.cum ſimi.et multò magis alteri quis ad hanc iuris ſubtilitatē reſpicere uelit,ut ſe conſtituere non poſſit poſſidere pro emptore, cui tenetur rem tradere ex conſequentia neceſſaria ipſius uenditionis.l. 1. et l. ex empto. in prin.ff. de act. emp. Nam in id eas expendit Alb. in l. ſi filiusfamilias. §. cum fundum, poſt med.ff.de uer.obli.Et hæc quidem præſertim in hac noſtra ſuprema curia,quę ueritatem, et ęquitatē magis ſequitur, quàm has iuris ſubtilitates. Id etiã Budęo noſtro poſt prin.priorum adno.in Pandect. & alijs plurimis placuit,quos tibi citauimus in tract.Retract. tit. 2. nu. 60 Ex quibus uides et id quoq; quotidie uidemus.Et uide quę dixi ſuprà in 13.limitat.num.4. hæc quidem & q.ſeq.7.

XVI. LIMITATIO.

1 Limita decimoſextò,ut etiam non procedat in prælato,ut qui per conſtitutum à ſe factum, non transfert poſſeſsionem rei eccleſiaſticæ, ut etiam ſcribit Ægid.Bella.in c.cum eccleſia Sutrina.col.14.in t 1.oppoſ.paulò ante fi.de cauſ.poſ. et proprieta. ubi alios allegat,qui id non dicunt, et rurſus idem Ægid.non obſcurè in c. 2.col. 5. uerſ.caue tamen,circa,de in integr.reſtit .iterũq; expreſsim conſ. 3. circa materiam, col. 7. uerſ. caue tamen, quia ſi eccleſia.

Ad idem. 2 De qua re loquens Alex.in d.l. 1.in prin.col. ult.uerſ.ex his poteſt inferri.ff.de acq. poſ. dicit ex iјs quę ante dixerat de tutore,et curatore,(uti ſuprà in præcedenti limitatione diximus) inferri poſſe,an ex conſtituto facto à prælato alienante rem eccleſiæ. et conſtituente ſe poſsidere nomine emptoris, transferatur poſſeſsio in ipſum emptorem. Quam quæſtionem dicit non meminiſſe ſe in proprijs terminis legiſſe, ſed eam pendere ex alia quæſtione, an ſcilicet poſſeſsio rerũ eccleſiæ,dicatur eſſe apud ipſam eccleſiam, an apud prælatum:nam ſi apud eccleſiam ſit, non transferri poſſeſsionem per conſtitutum prælati, ex eo quod dictum eſt de tutore, et curatore in illa præcedenti limitatione.Si uerò ea poſſeſsio ſit apud prælatum, tunc transferri eam poſſeſsionem in conſtitutarium.

3 Subditq; Alex.de ea re,ſcilicet apud vtrum eorum ſit poſſeſsio,ſe tractaturum poſt Bar. in eadē l. 1.§.vlt.in quo loco ipſi Bar.ad fi. & Alex. dicũt,Chriſtum,ſiue uniuerſalē eccleſiã poſſidere res eccleſiæ,Vnde licèt prelatus moriatur,poſſeſsio tamen non vacat,ſecundum Inn.in c. cum ſuper.de cauſa poſ. & propriet. De quo tamen ampliùs vide per eundem Inno. & Hoſt. in c. in literis,de reſt.ſpol.& in c.cùm in officijs. col. 2. de teſta.& in c.cura poſt medium,de iure patro. Bar.& alios,præſertim Fran.Are.in l.cùm hæredes,ff.de acq.poſ.Bal.in l. 2.col. 9.verſ.iuxta hoc ąritur. C.de ſeru.& acqua.& in l.ult.col. 2.uerſ. idem in rebus eccleſiarum.C.de edict.diui Adr. tol.Io.Fab.in §.nullius.Inſtit.de rer.diuiſ.Ant.& alios in d.c.cùm ſuper, et Flor.in l.ſeruitutes, la 3. colum. 4. verſicul. & idem eſt dicendum. ff. de ſeruitu.& Firmia.in tracta.de epiſcop. libr.3. parte 1. in 56. q. vbi & alios citat quos mox citabo.

4 Ex eo autem quod diximus ex Alex.ſatis poteſt intelligere,eum fuiſſe in ea ſententia ut per conſtitutum prælati non transferatur poſſeſsio. Quod & ipſum quoq; reſpondit idē Alex. conſ. 91.lecto & diſcuſſo,col. 5.uerſ.alio reſpectu lib. 3.illa eadem ratione,q prælatus non dicitur habere poſſeſsionem rei in particularium eccleſiæ,ex ſententia Inn.in d.c.cùm ſuper,& ibi quoque Pan.qui ad hoc multa allegat.& Paul.Liaz. in commeno d.c.in literis,col.pe.verſ.ſed euius nomine prælatus, de reſtit. ſpol. Anto. in repet. c. vlt. col. 5. verſ. pro veritate inuenienda dicti puncti,de cauſ poſ & proprie.Et ipſum Alex.ſequuntur Iaſ.& Fran.Ripa.in d.l.1.in prin.ille,ad fi.hic,col.17.verſ.ex hoc inſert, de acq.poſ.& idem Ripa in rub. ff. de interd.colum. 3. verſic. qua ratione prælatus. De quo & per ipſum Ale. in l.quamuis.§.1.col. 2. verſ. ſed quid in prælato, eod.titu.

5 Sed hoc tamen intellige, cùm ipſe prælatus ſolus alienat,& ſe conſtituit poſsidere nomine alterius, ſecus ſi id faciat cum capitulo; tunc enim transfertur poſſeſsio per conſtitutum ab utroq; factum, ut non obſcurè ſenſiſſe uidetur Oldr.loquens in traditione clauium (quæ & ipſa inter fictos modos tradendæ poſſeſsionis ponitur) conſ. 309.in cauſa hoſpitalis.& apertiſsimè Matheſ.d.not.167.nota q ſi tutor, & Fran. Rip.in d.l. 1.vbi ſuprà,ver. illud de prælato, & ibi quoq; Claud.Aquen.col.ult.de acq poſ. *Quid ſi prælatus conſtituat cum capitulo.*

XVII. LIMITATIO.

1 Limita decimoſeptimò,ut non procedat in iudice vel alio repræſentante factũ partis: putà nuntio,ſiue viatore, qui inducit partem in poſſeſsionem rei iudicatæ. Is enim non poteſt per conſtitutum dare poſſeſsionem eius rei quam ipſe non poſsidet,arg.eius quod in ſimili,ſed eadē ratione pleriq; volũt iudicē,vel ipſius nuntium

non

non poſſe inducere partem in poſſeſſionem rei, illi adiudicatæ per ſolũ ipſius aſpectũ (quæ & ipſa quoq; eſt alia ficta traditio) ſed opus eſſe reali traditione. Ita.n.inter cæteros voluerũt Spec.tit. de primo & ſecundo decret.§.iã de effectu, poſt prin.Bar.in l.1.ĩ prin.col.pe.verſ.ſed quid, ſi executor, & ibi quoq; Ang.col.2.verſ.ſubdit Bar.nũtiũ, Raph.Co.col.antep.verſ. vlteriùs quęro pone Fran.Are.col.vlt.verſ.in gl.in primo, Iaſ.col. antepe.verſ.itẽ quærit Bar.Claud.Aquẽ.col.vlt. verſ.& ex prædictis, Fran.Ripa col.16.verſ.quęritur ſucceſſiuè.ff.de acq.poſ.idẽ Bar. & Ang. in l.cùm unus.§.vlt.ff.de bo. autorit. iudic. poſſid. Ant.inc.cùm veniſſet, col.pe. verſ. unũ nõ omitto, de reſt.ſpol. & ĩ c. cũ aliquib⁹.paulò ante fi.& ibi quoq; Imo.& Fel.col.1.verſ.in quantùm, vbi dicit non eſſe tutum ab hac opinio.recedere, de ſent. & re iud.Pau.Caſt.in l.non eſt mirum, poſt prin.ff.de pign. act. ubi & huius rei videtur eſſe optimus tex.cùm dicit, niſi ventum fuerit in poſſeſſionem.Ro.in l.ſi finita.§.Iulianus, col.2.uerſ. an habeat hoc locum.ff.de dam.infect.Pan.in c. 2.col.pe.ver.hoc tamen non procedere, de conſuetud. vbi id dicit ſing. & nunquam obliuioni tradẽdum, & ibi quoq; Barb.qui & id dicit ſing. col.17.verſ.in gl.fi.contra textum.Nicol.Mil.in ſuo repertorio, in verbo, poſſeſſio. §.94. incip. poſſeſſio tunc acquiritur, Franciſ.Are. qui & id quoq; dicit ſing.in l.certi condictio. §. depoſui, col.2.verſ.aliquando quærũt.ff.ſi cer.pet. Caro. Rui.cõſ.214.viſis his quę in themate, col.4.verſ. idem non uidetur, lib.1. & conſ.50. ſuper eo, col.1.lib.4. Et ad hoc quoque allegatur l. creditor.ff.de bonis auto.iudi.poſſid.& l. 2. qui pot. in pign.hab.

2 Contrarium tñ in illo caſu Spe. expreſsè tenuit Pan.licèt, ut dicit, aliàs ſecutus ſit illã opin. in d.c.cùm aliquibus, col.2.ver.ſed quatenus, de re iud.motus autoritate Compoſtel. & Io. And. in c.tranſmiſſam.de elect.& ipſius Ant.in d.c.2. col. 2. verſ.dic ꝙ quandoq;, de conſue. vbi dicũt, ꝙ ſi inueſtitura beneficij fit in conſpectu ipſius beneficij poſt collationem eiuſdem, transfertur poſſeſſio, per d.l.quod meo, & l.1. C.de acq. poſ.quod & ipſum voluit Ro.conſ. 337. quò ad primum, col.1.ver.præterea ipſa verbalis, & oẽs vbiq;. Et ſic (vt redeam ad Pan.) transfertur poſſeſſio ſolo aſpectu per inueſtituram ab eo factã, qui non poſſidet, cùm autoritatem habeat tradẽdi. Quod fortius debet obtinere, cùm nuntius expreſsè dicit, ſe dare iſtam poſſeſſionem. Et videmus etiam, ꝙ non ſemper neceſſe eſt corpore & actu apprehendere poſſeſſionem, ſed ſufficere id oculis & aſpectu facere, per l.1.§.ſi iuſſerim & l. quod meo.§.ſi venditorem.ff.de acq.poſ.& vtrobique docto.& gl.in cle.1.§.portò, in uerbo, tracta.poſt prin.de hæret.

Aſpectu transfertur poſſeſſio.

3 Et, ut illi quoq; addas ad confirmationẽ ſupradictorum, licèt illi text. loquantur de domino qui vendit, vel donat in conſpectu rei ſuæ: idem tamen iudicandũ eſſe videtur de iudice vel eius executore, cuius factũ cenſetur eſſe factum partis: id eſt, peræquè habendum eſt, ac ſi ipſa pars feciſſet.l.ſi ob cauſã.C.de euic.& l.1.C. ſi ĩ cau. iud.pign.captum ſit, cũ multis ſim. & concord. à me collectis in tract.Retractuum, tit.1.§.1.gl. 14.in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. 15. & has quidẽ. Addit autẽ Pan.vt ad eũ redeamus. quod in ſimili ſcribitur in l. clauibus. ff. de contrah. empt.& in d.l.cùm vnus, ff.de bon. autor.iud. poſsid.et l. ult. C. eo. tit. et in c. contingit, de dol.& contu.

Reſponſio.

4 Sed his rationibus reſpondent Alex. Barb. et Fely.vbi ſuprà. Primum ad dictum Io. And.et ſequacium, ꝙ is loquitur in epiſcopo collatore, uel alio inferiore habente cuſtodem eccleſię vacantis, ſecundum gl.in c.cùm vos, de of.ordi.qui et ipſe utitur poteſtate propria. Ideo ſimilis eſt tradenti rem propriam quod etiam bene animaduerterat ipſe Pan.in d.c.2.vbi ſuprà, de conſuet.ubi ad hoc dicit eam gl.no. et ſing. et aliter quoq; reſpondit Alex.in d.l. 1. ut ibi uidere poteris. Nec item obſtant dd.ll.quæ dicũt poſſeſsionem rei transferri aſpectu rei, quia loquuntur in domino poſsidente. Hic autem iudex uel eius executor non eſt dominus nec poſſeſſor.

5 Nec huic ſententiæ affert præiudiciũ, quod dictum eſt, factum iudicis aut eius executoris eſſe factum partis. Nam id non eſt uerum propriè, ſed fictè: cum neuter ſit uerè dominus aut poſſeſſor. Ideo ſi ex eorum ficta traditione transferretur poſſeſſio, cõcurrerent duæ fictiones et improprietates, ut ſcilicet fictus dominus, ſiue poſſeſſor per fictã traditionem traderet poſſeſsionẽ: quod fieri nõ poteſt, ut not.in l.1.C.de dot.promiſ.cum ſimi.et diximus ẽt latè ſuprà in 5.limit.

Nec tantum habet illud viriũ quam factum partis.

6 Et intelligas, non tantũ uirium habere quod factum eſt à iudice vel executore, quantum id qđ factũ eſt à parte, quãtum ad poſſeſſionẽ pertinet: uides ſequeſtrum factum à iudice, inuitis aut etiam non conſentientibus partibus, non transferre poſſeſſionem in ſequeſtrum: illis autem conſentientibus, trãsferre, ut not. in l.intereſſe.ff.de acq.poſſ.et in l.1.C.de prohi. ſequeſt. pec.et in c.examinata, de iudic.et in cle.1.de ſequeſt.poſ.et fructu. Cuius rationem reddit Pan. in d.c.examinata, col.5.uerſ.et primò, in eo, quoniam latius interpretamur factũ partium, quàm iudicis. ut ibi plenè probat, licèt ut ipſe dicit, aliàs factum iudicis cenſeatur factum partis.

Prima declaratio huius limitationis.

7 Sed hanc noſtram limitationem, qua diximus non transferri poſſeſsionem per conſtitutũ, aut alium actum fictum iudicis, uel eius executoris, primò intellige procedere, quando iudex uel executor potuit ingredi fundum, ut eius traderet poſſeſſionẽ realem. Secus ſi non potuit impediente fortè aduerſario, tunc.n. poterit per ſolũ aſpectum aut alium actum fictum eam poſſeſsionem tradere: ut pleriq; uoluerunt, quos mox citabimus, per text.in d. l. cùm unus. §. ult. cum

 l.quamuis

l.quamuis,quæ confeſtim illam ſequitur. ff.de bon.autor.iudi.poſſid.quem dicit ſingularem, nec habere concordantem Bar.ibi.vbi etiam facit Bal.in l.ſi poſtquam,poſt prin.C.vt in poſ.lega. & mirabilem, nec alibi reperiri idem Bald. in l.2.circa med.C.ne vxor pro mari.'vbi per eũ dicit quòd ſi per vim tyranni impeditur realis appræhenſio ſiue miſſio in poſſeſſionem,ſufficit verbalis.Et in id quoque allegatur tex.in l.ſi finita.§.illud quæritur,& §.ſi quis metu, & §. vlt. ff.de damno infecto,& dictum c. contingit, extrà,de dolo & contu.

Ad idem.

8 Et ita nuncupatim,& in hoc caſu, de quo loquimur,ne propria & priuata eius rei autoritate careamus,voluerunt Bar.qui dicit menti tenẽdum.Raph.Co.Ro.Alex.Fran.Are.Iaſ.& Franc. Ripa in d.l.1.in prin ff.de acq. poſſ.quibus locis ſuprà citauimus,ipſe Bar.in d.l.cùm vnus. §. vlt. ff.de bon.autor.iudi.poſſid. Albe.in d. l. 1.ad fi. prin.& iterum in §.ſi iuſſerim,col.1.verſ.vnus tamen eſt caſus,ff.de acq. poſ.& Ang. in l.3.§.vlt. col.vlt.& ibi quoq; Imo.eo.tit.& idem Ang.in rep.l.ſi quis vi.§.differentia,eo.tit. Anto.in d. c. cũ aliquibꝰ,& ibi Pan.& latè Fel.de re iud.Nico. Mil.in d. ſuo repertorio, loco ſuprà deſignato. Frã.Are.ĩ d.l.certi cõdictio.§.depoſui,col.2.ver. quędam eſt ficta ff.ſi cer.pet.& Fran.Ripa in tractat.de peſte,lib.2.in 19.priuilegio contractuũ.

Ne Hercules contra duos.

9 Et certè nemo huic ſententię repugnat, pręter vnum Ang.ſibi contrarium in d.l. 1. in prin. paulò ante fi.ff.de acq. poſſ. Sed vix vincere poteſt ſolus aduerſus omnes, cùm(vt eſt in vetere prouerbio) μηδ’ ἡρακλῆς πρὸς δύο. Ne Hercules quidem contra duos,apud Platonẽ in Phędone.

Prior opinio quomodo obtineat.

10 Igitur ſtabimus illi priori & receptiori opinioni,quæ adeò vera eſt, ut ſi etiam non ventum ſit in rei conſpectum ob dolum & potentiam aduerſarij,ea locum habeat,per tex.in d. c. contingit.de dolo & contum.quem ad hoc dicit not. ipſe Ang.ĩ d.l.3.§.vlt.col.ult.ff.de acq.poſ.et voluit ẽt Bal.in d.l.2. C. ne vxor pro marito. Fran. Aret.Iaſon & Ripa in d.l.1.in princ.ille,col. vlt. alter, col.pen.verſ.amplia notabiliter: hic, col. 15.nu.65.ff.de acq.poſſ. & Feli.in d.c.cum aliquibus,de re iud.

11 Secundò intellige quod diximus,iudicem vel nuntium per ſolum aſpectum aut alium actũ fictum nõ poſſe mittere in poſſeſſionem, vt procedat,niſi eſſet contraria eius rei conſuetudo, ut ſcilicet id facere poſſit. nam ea conſuetudo ſequenda eſt,ut nonnulli voluerunt, allegantes Io. And.in c.in literis,de reſt.ſpo.Et id quidem minimè dubium eſt: quoniam aliàs ſemper conſuetudo,etiam nullo actu interueniente,poteſt transferre poſſeſſionem: vt latè dicemus & probauimus in noſtro tractatu, *Le mort ſaiſit le vif*,in pręfatione in ſexta declaratione.

12 Tertiò intellige, niſi is qui iuſſus ex mitti in poſſeſſionem,ex alia cauſa detineret rem, tũc enim ſolo aſpectu aut alia ficta traditione poſſet iudex vel executor illum mittere in poſſeſſionem, per tex. in l. ſi proprietarius. ff. de damno infecto. quẽ ita intelligit,& dicit menti tenendum Bar.ibi,& idem Bar.in d.l.ſi finita. §. Iulianus,col.4.verſ.pone ꝙ ipſemet.eo.tit.& Bald.in auth.qui iurat,col.pen.verſ.quærit Dyn.an in ſecũda.C.de bon.autor.iudi.poſſi.Frã. Are. Clau. Aquen.& Fran.Ripa in d.l.1.in princ. ille,col. vlt.alter,col.item vlt. hic, col. 16.verſ. ſecundò declaratur.ff.de acq.poſ.idem Are. in d. l. certi condictio.§.depoſui. col. 2. verſ. quædam eſt ficta.ff.ſi cert.pet.Et id confirmat, quod in ſimili ſcribitur in l.qua ratione,ff.interdum. ff. de acq. rer.domi.& in §.interdum,Inſtit.de rer.diuiſ. & quod diximus ſuprà in hac eadem limitatione, nu.2.contrarium tamen,& ſuprà in ſecunda parte,in 3.ampliat.nu.2.& id quidem.

13 Quartò intellige, ut licèt iudex,vel executor per ſolum aſpectum,vel alium actum fictum non poſſit mittere in poſſeſſionẽ: tamen ſi vſus ſit illis verbis,dedit & tradidit poſſeſſionem, certè is,qui obtinuit ſententiam,poterit propria autoritate eandem poſſeſſionem apprehendere. Nam ſi per ea verba à parte prola ea facultas tradita eſſe cenſetur.per l.prædia, & ibi Iaco. Butr. Barto. & alij ff.de acq.poſſ.ita quoq; ſi a iudice, cuius factum cenſetur eſſe factum partis, vt ſuprà diximus.

14 Et ita expreſſim & in hoc caſu reſpondit Caro.Ruin.d.conſ.50.col.2.nu.4.lib.item in 4. vbi id dicit nullum habere dubium.Et ex his intelligis id procedere,ẽt ſi res nõ ſit in conſpectu, ex uo.in d.l.prædia.Nam vt ipſi Ruin.addas,põt iudex ius parti facere ut intret in poſſeſſionẽ rei contentioſæ aut adiudicatæ propria autoritate, ut uoluit Iaco.Are.in l.1.§.nuntiatio.ff.de oper. noui nun.& Bar.qui dicit tenendũ menti,in d.l. ſi finita.§.Iulianus,col.13.verſ.2.quęro.ff.de dã. infec.per l.dotis,C.ſol.ma.& l. eũ qui.§.ſi epiſtola.ff.de furt.Et rurſum idem Bar.in l. iuſtè poſſidet, circa med. ibi, pone ꝙ iudex, & ibi Ange. Imo.Raph.Co.Pau.Caſt.Fran.Are. & Alex. qui hanc dicit eſſe communem opi.ff.de acq. poſ.& idem Bar.in l.3.in 1.q.C.de pign.& in d.l.1. per illum teſt.C.ut nemini lice.ſine iud.autho. Sali. in d.l.dotis.C.ſol.matri.& in auth. & qu. iurat, in 9.q.prin.C.de bon.autho. iudic. poſſid.Pan. in c.cum dilecti,col.2.uerſ.nota ibi nuntium de dolo & contu.& in c.de cætero,col.pe.uerſ.ulterius quæro de re iud. De quo tu uide pleniſſimè per Ale.in d.l.iuſtè poſſidet,col.7.uerſ.deinde cum gl.quærto, & ibi etiam Iaſ. col. antepen. uerſ.in 2.parte gl.et multis ſeq. De quo tamen uide Raph.Fusg.in l.ult.col.2.uerſ.nota ultimò. C.de edict.diui driia.tollen.

XVIII. LIMTATIO.

1 Limita decimooctano,ut conſtitutum eam uim habeat transferendæ poſſeſſionis, ſi ea poſſeſſio ſit talis,quæ acquiri poteſt ab eo,cuius nomine quis ſe conſtituit poſſidere, ſecus, ſi non poteſt

poteſt:verbi gratia, Si clericus ſe conſtituit poſſidere beneficiũ, vel ius eligendi epiſcopũ, vel decimas nomine laici, vel ſi pater cõſtituit poſſidere ius filij ſiue filiationis, vel maritus iᵘ maritale nomine alterius, tũc.n.nõ trãsferetur poſſeſſio p conſtitutum, nec quouis alio modo, etiam reali, ſi realis eius rei eſſe poteſt propter incapacitatem eius, qui id conſtitutũ ſuſcepit, & naturę & iuris diuini repugnantiã, vt expreſsè voluit Ant. in d.c. vlt. col. 11. verſ. quæ uera puto, extrà de cau. poſ. & proprie. & diximᵘ ẽt ſuprà ĩ 35. amp. nu. 3. & ſeq. ſed hic mihi repetendum viſum eſt.

XIX. LIMITATIO.

1 Limita decimononò, vt procedat, quando res quam conſtituimus alieno nomine poſſidere, eſt certa ratione quotæ vel loci: nam alterius ſufficit: ſecus, ſi neutrius ratione certa ſit: nam tunc per con ſtitutum non transfertur poſſeſſio, vt voluerunt Bar. Imo. Pau. Caſt. Alex. Fran. Are. & Iaſ. in vtraq; lectura. in l. 3. §. incertã. ff. de acq. poſſ. vbi latè apud eos cõperies, quando dicatur res certa, uel incerta ratione loci, vel quotæ. Dicitq; Bar. ſe in eam rẽ conſuluiſſe, vt fecit conſ. 74. Petr. vendidit Bertę, Ang. in l. quæ de tota. §. incertæ. ff. de rei vend. vbi dicit, ꝙ ſi vendo tibi, aut dono quicquid iuris in hoc fundo habeo, & me conſtituo nomine tuo poſſidere, nõ transfertur poſſeſſio propter incertitudinẽ, & idem Ang. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, col. 2. verſ. quinimo & ego do tibi. ff. de verb. obli. ubi dicit ꝙ conſtitutum non extenditur ad incerta, & Io. Petr. à monte Spere. l. ab emptione, ff. de pactis, & Caro. Rui. conſ. 136. primũ vidẽdum, col. ult. lib. 1. & conſ. 144. de pluribus, nu. 2. eo. li. & conſ. 39. quia, ut dicitur, col. 2. nu. 5. lib. 4. & conſ. 127. viſa facti narratione, col. 4. verſ. nec põt dici. lib. 5. & Phil. Dec. conſ. 179. viſo eleganti conſ. col. 2. verſ. dato præterea, & iterũ col. vlt. verſ. conſ. 226. magiſter Io. col. 1. uerſ. ad hoc in quo tota difficultas. Steph. Ber. conſ. 337: non puto, nu. 3. lib. 1. Pau. Pariſ. conſ. 55. contractus venditionis, col. 1. verſ. & procedunt iſta eo. lib. 1. & conſ. 59. viſo inſtrumento, col. 4. nu. 22. eo. lib. 1. Lud. Gozad. conſ. 55. quæritur cùm ficta fuerit, poſt prin. & conſ. 99. in hac cauſa poſſeſſoria, col. 3. ver. 10. conſtitutũ, & rursũ in fi. Hier. Gra. conſ. 50. reuerẽdiſſime, col. vlt. verſ. ſecundò reſpondetur, lib. 1. Mar. Mant. conſ. 256. uiſo proceſſu, col. 2. nu. 18. Fran. Cur. iunior conſ. 120. præſupponitur in facto, col. 2. verſ. præterea ex alio, lib. 2. Frã. Ripa. lib. 2. Reſpon. c. 2. cleric. nu. 20. ubi dicit, ꝙ ſi quis transferat tot ex ſuis bonis immobilibus, vt ex his percipere poſſit redditus mille ducatorũ, & ſe conſtituat poſſidere nomine eius cui vendidit, non transfert poſſeſſionem in eum: quia ſuper incertis non cadit poſſeſſio, ſecũdũ gl. i l. vnica, §. accedit. C. de rei uxo. actio. & in l. ult. in gl. magna. ff. qđ met. cauſ. Et idem in retentione vſusfructus, vt non transferat poſſeſſionem rei niſi ea ſit certa, ut ſuprà diximus, uoluit Soci. conſ. 131. in pręſenti conſultatione. uerſ. amplius etiam cùm nõ detur, lib. 1.

2 Sed hæc intellige, cùm conſtitutum apponitur in contractu rei particularis: nam tunc neceſſarium eſt, ut ea res ſit certa ratione loci uel quotę ipſius rei. Secus ſi apponatur ſuper contractu rei cuiuſpiam uniuerſalis: nam tunc non eſt neceſſaria certitudo alterutrius, ſecundum Io. Pet. in d. l. ab emptione. ff. de pact. & Soci. in d. l. 3. incertam, col. 2. ver. prima difficultas, & ibi quoque Iaſ. col. 3. uerſ. & notabiliùs. ff. de acq. poſ. & Pau. Pariſ. d. conſ. 59. col. 4. nu. 23. lib. 1.

3 Quanquam (ut nihil in noſtro iure non controuerſum eſt, ut & alibi ſemper diximus, et ſemper obſeruauimus) huius ſententiæ contrarium ex diametro tenet Philip. Dec. d. conſ. 226. col. 2. uerſ. nec obſtat ꝙ in caſu, atq; etiam Hierony. Grat. conſ. 94. in cauſa excellẽtiſsimi, col. 2. uerſ. quoniam multipliciter, lib. 1. per not. in d. §. incertam. Sed malo ſequi priorem opi. per ea quæ latè diximus ſuprà in 2. parte huius operis in 30. amplia. iterumque in 31. quibus oſtendimus ex frequentiori noſtrorum calculo, conſtitutum transferre poſſeſsionem in venditione omnium bonorum, atque etiam futurorum.

4 Intellige ſecundò niſi res incerta loco et quota tempore cõſtituti, poſtea fiat certa: neq; enim tunc impeditur tranſlatio poſſeſsionis, continuò quàm certa facta eſt, vt expreſsè uoluit Caro. Rui. d. conſ. 127. uiſa facti narratione, col. 4. uer. prætereà incertitudo, lib. 5. per ea quæ dicunt doct. in d. §. incertam, et in l. ult. C. quæ res pign. obli. poſ. dum loquuntur de conſtituto appoſito ſuper alienatione bonorum futurorum, quę tempore conſtituti ſunt incerta, ſed poſtea dum acquiruntur, fiunt certa. De quo et nos ampliſsimè diximus in dicta 31. ampliat. et ex ibi dictis intelliges ueritatem huius rei. *Quid ſi res poſtea fiat certa?*

XX. LIMITATIO.

1 Limita uiceſimo, ut non procedat in diſceſſu ſiue reſolutione contractus, qui fuit per realẽ traditionem cõſummatus: uerbi gratia, Tibi uendidi et realiter tradidi fundum, non poſſumus ab ea uenditione ipſo iure diſcedere, ſed in id opus eſt reali traditione eius rei: nec in id ſufficere conſtitutum, vt uoluiſſe uidetur gl. ult. in l. ab emptione, in illis uerbis, at hic uerus actus deſideratur; et ibi Iac. Butrig. ff. de pact. Petr. à Bel. Perti. in l. 1. in ult. q. C. de reſc. uen. et Cin. poſt ipſum Petr. in l. 1. in 7. q. et ibi quoq; Alb. uerſ. item quærit, Ang. ad fi. et Salic. col. ult. uerſ. quid igitur dicendum. C. quan. lic. ab empt. diſce. et Fran. Are. in l. quod meo, col. 2. uerſ. quintò non operatur. ff. de acq. poſſ.

2 Verùm huius contrarium intrepidè tenuit Bal. in d. l. ab emptione, col. ult. in antepe. q. et ibi quoq; Ang. ſibi contrarius col. ult. uerſ. ſequitur in glo. at hic uerus. Raph. Fulg. col. ult. uerſ. in ea ibi ſcilicet, Pau. Caſt. col. ult. Iaco. à S. Geor. col. 3. uer. ex iſta glo. uidetur, et Iaſ. col. antepen.

verſ.tertium fundamentum.ff.de pactis. Imo.in l.qui mihi donatum, ad fin.ff. de donat. Quibus ego malo accedere:nam licèt tu, cui vendidi, & realiter tradidi, realiter poſſideas, nihil tamen prohibet quin per conſtitutum eiuſdem rei poſſeſſionem transferre poſſis. Nam qui realiter poſſidet, poteſt & realiter per conſtitutum trádere, vt minùs dubium ſit, quin ſi res primùm per conſtitutum tradita eſt, poſſit & per conſtitutum retradi, vt diximus ſuprà in prima parte, num. 19. fit item vt ſi venditor. Et vide quæ dicam infrà in 29.limit.nu. 5.

XXI. LIMITATIO.

1 Limita viceſimoprimo, vt ſi intra decem annós is cui factum eſt conſtitutum, non acceperit realem rei poſſeſſionem, cenſeatur per negligentiam amiſiſſe, ac veluti derelictam habuiſſe illam cônſtitutitiam poſſeſſionem, arg.l.furtum, §.vlt. & ibi gl.ff.de vſucap.& l. ſi de eo. §. ſi fortè, qui eſt 1.& ibi gl.ff.de acq.poſſ.& no.per gl. in l.ſi id quod.in prin.Et iterum in l. ſi is qui animo, in gl.vlt.ff.eo.titu.& in l. cùm quærebatur, quæ eſt vlt.in verbo, vacuam.C.vnde vi. & in l. 1. in fin. magnæ gl.C.de ſer.fugi.& per Bal.conſ.325.dubitabatur, col.2.verſ.tunc arguo ſic, lib. cum infinitis ſimilib.

2 Et ita nuncupatim (ne expreſſa auctoritate deficiamur) voluit & ipſe Bal.cui ſubſcripſerunt Io.Caſtel. Sign.Homod. & alij plerique non incelebres doc.inter conſ.ipſius Bal. conſ. 150.caſus actualiter de facto emergens, col. pe. ver. capio tantùm, lib. 2. Et idem quoque tenet Pet. Anch. nulla illorum mentione facta, conſ.133.ſatis aduertenter, circa med.& Iaſ.qui item nullum illorum memorat, in l.3.§.ex contrario, col.13.verſ. ſed aduerte, ff.de acq.poſſ.

Ad idem.

3 Et pro eorum ſententia eſt gl.optima, quam nullus eorum citat, in c.clerici, in glo.ibi & hoc verum eſt.16.q.3.quam ad hoc expendit & dicit ſing.Fran.Are.in d.l.ſi de eo.§.1.col.6.verſ.illud etiam ſcias.ff.de acq.poſſ. Et voluerunt plurimi qui generaliter dicunt quod ſi ciuiliter poſſidens neglexerit apprehendere naturalem poſſeſſionem per decem annos; priuatur ſua ciuili poſſeſſione. Hoc enim voluit Din. cuius etiam nullus illorum meminit, in c. ſine poſſeſſione, col. vlt.de reg.iur. lib.6.& è recentioribus And.Alc. in tract.Præſumptionum, parte 2.præſumptione 21.col.4.ſed tu aduerte.& alij plurimi, quos tibi citabimus paulò pòſt, nu. 10.porrò.

Confirmatio illius opin.

4 Nam, ut hoc illis addas, hæc poſſeſſio de qua tractamus, retinetur animo noſtro, & corpore alieno, eius ſcilicet, qui noſtro nomine naturaliter poſſidet, aut detinet, l. 3. §. ſaltus. ff. de acq. poſſ. Sed déficit animus per obliuionem, quá longum tempus adfert & inducit, ut atteſtatur Iuriſconſultus in d.l.furtum.§.ult.cum l. ſeq. & ibi doct.ff.de vſuca.& Menander illo ſenatio. *(Obliuionem tẽpus inducit.)*

Χρόνος δ' ἀναιρεῖ πάντα καὶ λήθην ἄγει.

Et Virgilius egloga 9.

Omnia fert ætas, animum quoque: ſæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere ſoles.
Nunc oblita mihi tot carmina.

Ex quo & illud propius vides, longo tempore animum, id eſt, ut interpretatur Seruius, memoriam quæ pars animi eſt, auferri, & conſequenter obliuionem induci. Vnde & illud quoque conſequens fit, ut deficiente animo quo poſſeſſio retinebatur, deficiat & ipſa poſſeſſio.

5 Et huius diuerſum cenſuiſſe videtur Bal. ſibi, vt videtur, contrarius conſ.369. venditor, lib. 5. vbi in hac ſpecie conſuluit: Titius vendidit fundum, & ſe conſtituit poſſidere nomine illius: deinde ipſe Titius tenuit cũ fundum viginti ſex annis tacente & patiente Mæuio, tandem Titius eum fundum vendidit, & realiter tradidit alteri, qui quatuor annis & vltrà poſſedit, ita ut ſint elapſi 30.annis ſine petitione huius fundi. Vtrum Mæuius primus emptor eum vendicare poſſit? Et uidetur, quod nõ: quia qui tacet 30.annis, perdit actionem in rem, l.ſicut. C.de præſcri. 30. vel 40.anno. Contrarium tamẽ reſpondit Bal.d.conſ. quia per conſtitutum factus eſt dominus & poſſeſſor, nec incepit currere præſcriptio, quandiu venditor precariò poſſedit, l.malè agitur, eo.tit. Vides igitur Bal.apertè ſentire illum priorem emptorem non amiſiſſe poſſeſſionem, quam per conſtitutum habuerat, ac nec annis quoque 26. Et idem propemodum uidetur voluiſſe idem Bald. conſ.325.dubitatur, lib. 1. & conſ.430. ſtatuto cauetur.in 2.dubio.eo.lib. 1.

6 Et hanc quoque ſententiam, ut ſcilicet, per longum tempus non amittatur huiuſmodi poſſeſſio, ſequitur Fran.Aret.in d.l. ſi de eo, ubi ſuprà. per tex.gl.& Bar.in d.l. malè agitur, C.de præſcrip.30.anno.vbi & ipſa gl. concludit quòd ſi etiam per 30.annos nulla penſio ſoluatur à colono, adhuc retinetur poſſeſſio per eundem colonum, qui alterius nomine poſſidet. Nec enim per ſolum (inquit Are.) defectum animi in quẽ irrepit obliuio, perditur poſſeſſio; ſed ita demũ tantùm, ſi cũ obliuione concurreret negligẽtia, ſecundum gl.in l.ſi is qui.ff.de acq.poſ.quæ hoc caſu nulla eſt, cũ ſit aliquis in poſſeſſione illius nomine. Et licèt ſit quædã negligentia in non recipiendo poſſeſſionem, aut aliter, non tñ ſequitur aliquam eſſe in continuatione poſſeſſionis, alio eius nomine poſſidẽte, licèt ignorantis & obliti: vt elegãter dicit probari in l.arboribus.§.primo & ſecũdo.ff.de viuſfruct.quæ ad hoc eſt no. & ſequit Claudius Aquen.in d.l.ſi de eo.§. 1. col. 1. *Alij quoq;*

7 Et idem quoque uidetur voluiſſe Steph.Bert. cõſ.332.viſo caſu, in 2.dub. li.1. ubi et ex hoc dicit eos, à quibus conſtitutum factum eſt, non poſſe præſcribere aduerſus conſtitutarium, quod & ante illum voluit Bald. vltra loca ſuprà allegata, conſ.438.præmittendum, colum. 2. lib. 1. ubi dicit nec per centum quidem annos conſtituentem poſſe præſcribere. & Petr. Fer. titu. forma reſpon. libel. in act. hyp. in verbo, & exceptio.

ceptionem præſcriptionis, circa medium.

8 Quibus & tu adde glo. in c. cum non liceat, in gl. vlt. de præſcript. quæ inter eos, qui præſcribere non poſſunt reponit eum, qui precariò rem tenet, per c. quia cognouimus. 10. q. 3. Et colonũ per d. c. cleri ... ſeq. 16. q. 3. & d. l. male agitur. Et eam glo. ſequuntur omnes doct. ibi, qui hanc rationem reddunt, quoniam hi ſibi non poſſident, ſed alteri, vt probatur dd. iuribus, & alijs. Sed ea gl. poſt alios ſimiles caſus, & poſtremum de creditore, hæc ſubiungit. Et hoc intellige de longa præſcriptione, ſecundum leges, non de longiſſima, & c. Ita vt dubium ſit, an intelligat de poſtremo caſu tantum ſcilicet, de creditore, an de cæteris; quod veriſſimilius eſt, cum rationem reddat omnibus cõmunem. Et ita illam intelligit Anto. qui ob id illam repræhendit in cæteris, præterquam in vſufructuario, qui erat inter cæteros caſus. At Petr. Anch. & Imo. illam intelligunt in poſtremo tantum caſu.

Quid ſi conſtituens moriatur & hæres eius, &c.

9 Sed hæc omnia velim intelligas (vt & maxima pars illorum loquitur) viuente eo, qui conſtitutum fecit: id eſt, ſe conſtituit alterius nomine poſſidere. Nam ſi is moriatur, & res fuerit ab hærede illius, aut alio apprehenſa; & poſtea, neglexeris conſtitutarius apprehendere poſſeſſionẽ naturalem, amittit poſſeſſionem, quam prius habebat, per d. l. ſi de eo. §. 1. ff. de acq. poſſ. gl. in c. cũ veniſſet, in verbo, annum poſſeſſionem, in fi. & ibi doct. de reſt. ſpol. Quod ita intelligit Bart. in d. §. 1. vt ſi conſtitutarius ſciat ab alio occupatam per modicum tempus amittit ciuilem quam habebat: quia videtur ſuſpicari ſe poſſe repelli, arg. l. quod meo, in fi. & l. quamuis. ff. eod. tit. de acq. poſ. & l. 3. §. eum igitur. ff. de vi, & vi arma. & quod not. in l. poſſeſſionem eo. tit. de acq. poſ. Et ideo nec tunc poterit eam rem ita occupatam propria autoritate recuperare, per l. 3. §. eum igitur, & l. qui poſſeſſionẽ, ff. de vi, & vi arm. Quod autem tempus dicatur in hac re modicũ, vt id obiter dicam, intelliges ex Panor. in d. c. cum veniſſet, col. vlt. verſ. vlt. no.

Quid ſi ſit alia cauſa ob quam incontinenti nõ recuperat.

10 Sed hoc tamen primum Bart. membrum (nam de altero poſtea dicemus) intellige, niſi alia eſſet cauſa vel præſumptio quare ille incontinenti nõ recuperauit, quam illa, qua ſuſpicatus fuit ſe poſſe repelli. vt puta quia noluit cauſa eſſe mali vel rixæ; tunc enim quia vna præſumptio aliam tollit, l. diuus, ff. de in integ. reſt. & l. non eſt veriſimile. ff. quod met. cauſ. non cenſetur talis poſſeſſio amiſſa. ita enim voluit Rom. in d. l. ſi de eo. §. ſi forte, col. 1. verſ. cui adde (inquit) tum, ff. de acq. poſ. Licèt, inquit, quędam gl. ſing. ad quam doct. non animaduerterunt, videatur tenere contrarium, ſcilicet in l. 1. §. interdictum, in verbo, ultro. ff. vti poſſid. quam ipſe non putat veram eſſe, per ſuprà dicta.

11 Intellige ſecundò quod dictum eſt, hunc non poſſe rem occupatam recuperare, niſi tamẽ incontinenti ipſe recuperaret, vt dicit idem Bar. vbi ſuprà, quod eò volui dicere, vt ita declararẽ poſt Ro. ibi, verſ. item & licèt in caſu, verum eſſe niſi res occupata vel occupans tales eſſent, vt incontinenti res ipſa ab illo recuperari poſſet, quoniã hoc caſu poſſet ex interuallo prima quoque occaſione recuperari propria autoritate, ex ſententia Hugonis antiqui decretorum gloſſatoris, in c. ius naturale. 1. diſt. quam ſequitur Bald. in l. vlt. poſt medium. C. de his qui à non domi. manumiſſ. ſunt, vbi etiam dicit fieri poſſe poſt decennium. cui adde item tenuiſſe Imo. in l. 1. §. qui præſens, poſt med. ff. de verb. oblig. vbi id dicit mirabile dictum, & bene facit quod tradit Bald. in l. 1. col. 2. verſ. extra quæro. C. vnde vi, in priori lectura; tunc dici incontinenti quempiam recuperare rem oblatam, quando ſe offert opportunitas.

Quid ſi ignorat, vel res eſt vacans.

12 Si verò (vt redeamus ad aliud membrum Bart.) ignorat conſtitutarius rem ab alio eſſe occupatam, vel etiam ſic vacantem: & tunc nõ perdit ciuilem, niſi ex curſu longi temporis, ex quo oblinio inducitur, l. ſi id quod, in prin. & ibi not. ff. de acq. poſ. & d. l. furtum §. 1. ff. de vſuc. Et ita in illis omnibus membris illum ſequitur Pan. in d. c. cùm ueniſſet, col. vlt. & Paul. Caſt. cõſ. 10. ſi uera ſunt, col. 2. verſ. ſed ex alio cap. lib. 1. Et idem voluit Corn. qui nõ expreſſim loquitur de decẽ annis, ſed de pluribus temporibus, conſ. 280. viſis quibuſdam, col. vlt. verſ. ſi autem probatum, li. 3. Caro. Ruin. qui expreſſè loquitur de decem annis, conſ. 127. viſo facti narratione, col. 5. uerſ. 3. dicitur, lib. 5. Matthæ. Affl. deciſ. Neapol. 40. caſus eſt iſte, col. pe. verſ. preterea ex negligentia. & Hier. Grat. conſ. 75. quamuis ſit prius, col. 2. nu. 14. lib. 2.

13 Porrò ex quibuſdam ex illis, præſertim Afflict. vbi ſuprà, poteris intelligere, hæc quoque procedere, ſi viuente conſtituente, poſſeſſio realis ab alio occupata fuerit. De quo etiam præter illos vide gl. vlt. Bal. & Ang. in l. licèt. C. de acq. poſ. gl. & Ang. in d. l. furtum. ff. de vſuc. glo. in §. quod autem ad eos, in verbo, propter abſcentiam Inſt. eo tit. Inn. in c. querelam, col. 1. in uerbo, de nouo, & ibi quoque Io. An. de elect. eundem Io. And. in addit. Spec. tit. de petito. & poſſ. §. 1. verſ. pe. Dyn. in c. ſine poſſeſſione, col. vlt. de reg. iur. li. 6. Cin. in l. 1. in 1. q. prin. C. ubi cauſæ ſtat. Bar. in l. Celſus, col. 2. ibi, vel cum negligentia longi temporis: & ibi latè Fran. Balb. in repe. col. 26. verſ. nona concluſio. ff. de vſuc. & eundem Bart. in l. 1. paulo ante fi. & ibi Bal. col. vlt. uerſ. item ſcias, & Iaco. à S. Geor. col. 2. uerſ. item dictum. C. de ſer. fugi. Bal. in l. 2. col. 7. verſ. ſed quæritur an per negligentiam. C. de ſeruit. & aqua. & in l. ſi minorem, poſt medium uerſ. quæro ulterius nunquid ex poſſeſsione. C. de reſt. in integ. & conſ. 150. caſus actualiter, col. 3. uerſ. quoniam dato, q; hoc eſſet uerum, lib. 2. Card. Flor. cõſ. 118. primò, quo iure col. 1. uerſ. ſed nec prodeſt. Pet. Anch. conſ. 92. tria in fauorem,

rem,ante fi.& conſ.213.pro iſto,col.2.verſ.plus etiam.& conſ.443.primũ eliciamus.col.9. verſ. & aduertendum eſt.Imo.& Ro.in d.l.ſi de eo.§. ſi fortè,& ibi latè Alex. ff. de acq.poſſ. Pan.in c. vigilanti,col.2.uerſ.ex hoc infero,& ibi latè Felin.col.4.ver.primus eſt quando ſcio, & iterum col.ſeq.verſ.quartus caſus,extrà de pręſcrip.eũdem Pan.conſ.18.in cauſa & quęſtione, quę vertitur,in fi.lib.2.& conſ.62.in controuerſia, col. 9. verſ. non obſtat ſecundum,eod.libr.2.Corn. conſ.55.col.8.verſi.item videtur ꝙ poſſit,lib.3. & conſ.174.ex puncto,col.vlt.eod. lib.3.Franc. Aret.in l. 1. col.1. ff.ſolu.matri.Alex.conſi.33. viſo proceſſu, col.1. libr. 6. Maria. Socin. conſ. 38. pro deciſione.col.8.verſ. item moueor quia ratio.& eius filium Bar.Soci. conſ. 48.in primo præſentis conſultationis articulo,col.pe.ver.poſtremò ꝙ non ſit,lib.1.& conſ. 153. pulchra & ſubtilis,col.3.verſ.quinimò attentari li.2. quod 1.eſt eiuſdẽ li.& conſ.115.fundata,col.3.ver.ſed adhuc vſ,li.3.Alex.cõſ.6.circa proceſſum,col.3. verſ.nõ obſtat etiam ſi diceretur,li.3.& conſ.33. ponderatis verbis,col.vlt.eo.li.3.& conſ.94. viſis & ſæpius recenſitis, col. 3.verſ. non obſtat ſi dicat,quod filij,li.5.Fran.Curt.Senior conſ. 24. ſuper eo,col. 1. Iaſ. in l. 1. §.per ſeruum,col.4. ver.inquantum.ff.de acq.poſſ.in.2.lect. Ex quibus nonnullos comperies,qui id tempus,quo inducitur obliuio, & conſequenter amiſſio poſſeſſionis,relinquunt arbitrio iudicis: ſed eorũ maiorem partem id tempus definire decem annis, nonnullos item longo tẽpore ſimpliciter quod in idẽ recidit,cũ longũ tempus 10.annorum ſit.

Quid ſi colonus alteri bona fide recipienti tradiderit.

14 Quod ſi quis ſcire velit, an ſi colonus aut alius precario poſſidens,alteri bona fide recipiẽti vendiderit, & tradiderit,poſſit hic emptor rẽ ipſam præſcribere aduerſus dominum,adeat gl. hanc quæſtionem latè tractantem in l. nemo, in gl.vlt.& ibi Cin.Bar.Bal.Alb.& Paul.Caſt.C.de acq.poſſ.& Spec.tit.de præſcrip.§.1. verſ. pone colonus.Bar.in l.cum ſolus,col.2.ff.de vſu. Pan. in d. c. cùm non liceat.col.pen.verſ.circa iſtam partẽ,de præſcrip.in prima parte.6. partis prin. col.21.verſ.ſed dubitatur. & Matthæ. Afſl.deciſ.Neapo.139.magna fuit dubitatio.

XXII. LIMITATIO.

Precarium appoſitum in contractu conductionis nõ trãsfert poſſeſſionẽ

1 Limita viceſimoſecondo, vt non procedat, ſi precarium ſit appoſitum in contractu conductionis,ita,videlicet, ꝙ conductor rogat precario: nam tunc per huiuſmodi precarium non transfertur poſſeſſio in conductorem. Quia cũ ex natura conductionis ſit,vt conductor nõ poſſideat, ſed tantùm detineat, l. 1. C.commu.de vſuc.& l.certè, §.is qui,ff.de preca. Certè igitur nihil operabitur ipſum precarium, ſed præualebit natura conductionis,d.l.non ſolùm.§.vlt.de vſucap.& voluit per eum tex.quem ad hoc dicit ſing.Pan.Caſt.ibi,& expreſſum. Bart.in l. ſi quis antè,col.2. verſi. quæro, quid, ſi eodem inſtrumento.& ibi etiam Imo. Ro. Alex. Franc.Aret. col.2.& alij recentiores.ff.de acq.poſ.idem Bar. in l.interdum,in prin.circa med.eod.titu.Alex. conſ.121.viſis & ponderatis, poſt princ. libr. 5. Corn.conſ.5.licèt in hoc,col.vlt.lib.4.

2 Sed quod diximus,intellige prout locuti ſumus, cum videlicet ſimul in eodem inſtrumẽto fuerit facta conductio & precarium ſecus ſi ſeparatim:tunc enim ex precario transfertur poſſeſsio, ita tamen ut ſi priùs factum fuerit precarium & poſtea cõductio, tunc receſſum videtur ab ipſo precario:atque ita qui priùs ex precario poſſidebat, tantùm poſteà detinebit ex conductione,& ex diuerſo,per text. in d.l. ſi quis ante. quem ita concordat cum d. l. non ſolum. §.vlt. Bart. in ea ipſa l.ſi quis ante, & poſt eum Iaſ.ibi, col.3.verſ.limita iſtũ tex.& idẽ Bar.in d.l. interdum,in prin.eo.tit. Tu tamen omnino vide Soci.& Claud.Aquen.in l.ſi quis ante. Et hæc, ne decipiaris,cùm ab eodem ſit precarium, & cõductio. Si autem ſit à diuerſis, videbis in d.l.interdum.§.vlt.& ibi.doct.ff.de acq. poſſ.

XXIII. LIMITATIO.

1 Limita viceſimotertio, vt etiam non procedat, ſi ſimul in eodem contractu appoſitum ſit ſimplex conſtitutum,& precariũ:tunc enim non transfertur poſſeſsio, quia ſe mutuò impediunt, cum per ſimplex conſtitutum transferatur vtraque poſſeſsio ciuilis & naturalis: per precarium vero ciuilis tantum, vt & nos latè diximus ſuprà in 1.parte,nu.4. illud autem,igitur ob huiuſmodi utriuſque clauſulę repugnantiam impeditur translatio poſſeſsionis, vt in præcedenti limit. Ita enim uoluit Barto. Chaſſ. innixus ea ratione,in duobus locis, ſcilicet conſ. 7.viſis themate,col. 7.verſ.item & quo plus eſt & conſ.59.ex viſione,col.pe.verſ.& quod fortius eſt.& iterum colum.vlt. verſ.item & quod plus eſt.

2 Sed quod pace illius dixerim,hic non eſt ea repugnantia, quæ in præcedenti caſu eſt neque enim repugnat alterum alteri, ut conductio & poſſeſsio,quæ ſimul ſtare non poſſunt:ſed ex his quod unum habet, & alterum quoque habet, ſcilicet ciuilem poſſeſsionem: ſed alterum naturalem prætereà habet, quę nihil omnino aduerſatur ciuili,poſſuntque ſimul ſtare. Et cum unũ alteri iungatur augendi iuris cauſa, non debet inducere illius diminutionem. l. ſi mancipia. ff. de fun. inſtrum. cum ſimi. Et ſi rectè intelligatur Barto. in d. l. interdum, videbis eum apertè voluiſſe,hoc in caſu,de quo loquimur, vtranque poſſeſsionem transferri,conſiderata vi ſimplicis conſtituti, vt potentioris,& non precarij. Et ita illum referunt & ſequuntur Raphael Co. & Alex. ibi. Et id quoque expreſsè voluit Petr.Ferra.in ti.forma appoſiti actoris,in uerbo, item quod pręſcriptus, col. ulti.uerſ. fateor tñ:

Ad idem.

XXIIII. LIMITATIO.

Quid ſi ſimul precarium & affictus ſint in eodem contractu.

1 Limita viceſimoquarto (& id quidem proximè reſpicit duas præcedentes limitationes) ut

procedat,

procedat, niſi etiam ſimul ſimplex precarium & affictus (quem vulgò vocant) apponeretur in eodem contractu, quia cum in eis ſit repugnātia, nec vna quidem illa, ſed duplex. primum enim contractus affictus eſt oneroſus, precariū autem habet ſpeciem cuiuſdam donationis & liberalitatis & beneficij. l. 1. in 2. reſpon. & l. 2. §. 1. & l. interdictum, ff. de precar. deinde contractus affictus non reuocatur re non integra, l. ſi pecuniam. ff. de condi. cauſ. dat. Contrà verò precarium poteſt ſemper reuocari, d. l. 2. §. 1. ff. de precar. adeò vt non valeat pactum contrarium, l. cùm precario. ff. eod. ideo non poſſunt ſimul ſuper eadem re & affictus, & precarium apponi: & ſi appoſita fuerint, actum vitiant, d. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. Ex quo ſequitur ꝙ ex his poſſeſsio non transfertur. Et ita nuncupatim & in hac ſpecie conſuluit Cor. conſ. 110. licèt videatur prima facie, col. pen. verſ. eſt etiam aduertendum, lib. 3. Sed aduerte, quia ſi hæ rationes concluderent, ſemper precarium eſſet inutile in contractibus oneroſis, cuiuſmodi omnes penè ſunt, quod longè à veritate abeſt.

XXV. LIMITATIO.

Conſtitutum inter perſonas prohibitas ſ[illegible] operatur.

1 Limita viceſimoquinto, vt non procedat inter perſonas prohibitas. nam cùm inter eos præſumatur fraus, nec illis credatur. l. qui teſtamentum ff. de probat. & l. cùm quis decedens, §. Titia honeſtiſſima. ff. de lega. 3. & latiſſimè diximus in repe. l. ſi vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 89. ſed contrarium tamen, & multis ſeq. C. de reuoc. dona. Certè etiam inter eos nihil operatur conſtitutum, ne ſit eis liberum id facere in fraudem prohibitionis. Ita enim expreſſè voluit Bal. in l. 1. col. 2. ver. fallit hoc quando vergeret. C. de dona. ante nup. vbi id dicit not. & Ang. in l. ſicut, §. ſuperuacuum, ff. qui pot. in pig. hab. Paul. Caſt. conſ. 173. præſuppoſitis his poſt medium. lib. 2. Alex. conſ. in cauſa & lite vertente, col. 3. ver. modò ſic, lib. 5. Et Matth. Affl. in c. 1. col. 6. nu. 27. tit. de feud. dat. in vic. leg. commiſ. Et hæc limitatio proximè accedit ad 9. limitationem., vti ibi videre poteris, præſertim nu. 5. at idem clarius.

XXVI. LIMITATIO.

1 Limita viceſimoſexto, vt etiam non procedat in conſtitutione pœnali loquente de traditione: Nam tunc ex conſtituto, vel precario quis non incideret in pęnam illius conſtitutionis, tanquam tradidiſſe, videretur, ſed opus eſſet reali traditione. verbi gratia: Emphyteuta, vel vaſallus alinans & tradens, cadit iure ſuo. l. vlt. C. de iure emphy. & per totum ti. de prohib. feud. alie. per Feder. nec abs re dixi, & tradens, quia in id, vt ſcilicet, cadat, opus eſt traditione: neque enim ex ſolo contractu alienationis ſine traditione caderet: Vt de emphyteuta voluit Spec. tit. de loca. §. nūc aliqua, verſ. 95. & latè doctor. in l. vlt. & omnes præter Imo. in cap. potuit, de locat. & Alex. conſ. 173. viſo themate, col. 2. verſ. ſecundò reſpondeo, lib. 2. & alios multos à me in id collectos in tractatu Retractuum, tit. 1. §. 1. in glo. 2. num. 43. ſed contra. Et bene facit l. alienatum, & quod ibi no. Dy. & Iac. Aret. ff. de verb. ſign. iuncta d. l. vlt. C. de iure emphyt. Nec reperi qui contrarium diceret, ſi non me fallit memoria præter Imo. vt diximus, & Barb. in c. 2. col. 4. verſi. limita etiam procedere, de feu. Guido. Pap. cōſ. 147. conſilium pro R. col. 7. verſ. ſed reſtat videre, lib. 2. Et de feudo eſt tex. in c. 1. §. callidis, ibi, vendunt, & in alios transferunt, & ibi And. Iſer. & Bal. dict. tit. de prohib. feud. ali. per Feder. & vterque in c. 2. tit. quid iuris ſit. ipſe Bal. in c. 1. §. aut ſi libellario, colu. 2. in verbo, aut pignori. & ibi etiam Aluar. titu. quib. mod. feud. amit. cum alijs quoque multis concord. à me adductis in d. tractatu Retractuum, vbi ſuprà, nume. 45. idem autem.

Nec ſimiliter feudatarius.

2 Si ergo (vt redeamus) emphyteuta, vel vaſallus vendiderint, & non realiter tradiderint, ſed tantùm ſe conſtituerint poſſidere nomine emptoris, non cadunt ſuo iure, ex ſententia ipſius Iacob. Aluar. qui ad hoc multa allegat, in d. c. 1. col. 2. verſ. quid autem ſi traditio, titu. quid iuris ſit, & ibi quoque Card. Alex. col. vlt. & Matth. Affli colu. 1. verſ. & intantùm hoc eſt verum. quo etiam in loco. verſ. ſed iuxta hoc idem dicit de retentione vſusfructus. & Io. Rayne. in c. 1. §. habito, colu. 9. in paruis, uerſ. quæro quomodo ergo, & ibi quoque ipſe Affli. in prin. in 13. not. colu. 6. nume. 57. tit. de prohib. feud. ali. per Fede. Guid. Pap. deciſ. Delph. 101. ſi quis rem, vbi & hoc dicit voluiſſe Pet. Iaco. & ita ſolere iudicari in curia Delph. & rurſum conſ. 126. de anno domini, paulò ante fi. Bapti. à San Blaſio in tractatu differentiarum, verſ. 119. vaſallus vendendo. Fran. Cur. Iunior in trac. feud. in 11. char. 4. partis prin. uer. ſed circa præmiſſa qui eſt ſub 13. q. Fran. Ripa, qui vnum Guid. Pap. in priore loco citat, in c. cùm M. Ferra. nu. 80. in fi. de conſtit. & lib. 1. Reſpon. c. 2. clerici propria prædia, nu. 21. vide tamen infrà nu. 5.

Vendens ſcienter rem alienā & tradens, furtum cōmittit.

3 Item cùm ſcienter vendens rem alienam, tum demum tantùm furtum committit, & de furto puniendus eſt, ſi rem ipſam tradat, vt voluit glo. not. in l. item ſi res, in prin. in gl. magna, circa med. & ibi Bart. ff. de ali. iudi. mutan. cau. fac. & gloſ. & docto. in l. ſi ſeruum veſtrum. C. de fur. Certè in id requiritur vera, & realis traditio, nec ſufficeret conſtitutum, aut precarium, nec quiuis alius actus fictus, vt dicit Fran. Aret. in l. 3. §. ſi rem apud te. ff. de acq. poſſ. & iterum in l. quod meo. colu. 2. ueſ. quarto non operatur, eo. tit. Et hoc ſatis uidetur probari ex eo quod uoluit d. glo. in ea ipſa l. etiam ſi res, ꝙ per actum fictum patientis, hoc caſu furtum nō committeretur. & eam ſequitur Bart. ibi, et Bal. qui eam declarat in l. alienum. C. de furt. uide tamen infrà num. 7.

4 Denique qui artas nomine matrimonij acceperit,

eepetit, ſi poſteà recuſet matrimonium contrahere, tenetur eas, et quidem duplicatas reſtituere, l.ult.C.de ſponſa. Quo in loco Bal.col. 2.uer. in hac l. quæro, dicit poſt alios ibi, ueram arrarum traditionem hoc caſu debere interuenire, ut quis ea pœna duplicationis mulctetur, ſicuti et ipſe etiam Bal.dicit in l.Deo nobis, in quinto not.C.de epiſcop.et cleric.et Bart. qui expreſsè dicit non ſufficere conſtitutum, in l. Titia, colu. ult.et ibi quoque Ang.ff.de uerb.oblig.unde tamen infrà num.8.

Sed in hoc requiritur vera traditio.

5 Sed aduerte quòd hæc limitatio eſt admodum dubia. Nam quantùm ad primum caſum de emphyteuta, et uaſſallo alienante, et ſe conſtiruente poſſidere, contrariũ eius quod diximus, tenuerunt multò plures, ſcilicet Pet.Iacob. titu. de actio.in rem pro feuda. contra empt. colum. 3. uerſicu. item eſt notandum. Anto. conſi. 34. caſus, emphyteuta uendens, Rapha. Fulgn. conſ. 2.Petrus tenetur, col. 1.uerſ. ad primum reſpondetur.alter Raph.Com.conſ.41.in nomine, etc. ad primum quæſitum, colu. 1. Paul. Caſt. in l.1: §.ſi rem depoſitam. ff. de poſ. Marti.Lauden.in c.imperialem, in princ.colu. 2. verſ. nota ſecundum, & ibi etiam Car. Alex.ſibi contrarius, col. 2.in prin.verſ.idem intellige. Alex.in l.ſi à me, colu. 2. ff.ad leg. falcid.Guid.Pap.& ipſe ſecum pugnans deciſ.Delphi.46.an emphyteuta, colu. vlti.& iterum d.conſ.147.conſilium pro R.col. 7.verſ.imò & ſi foret.& conſ.192. ex facti narratione, col.vlt.ipſe Card.Alex.in d.§.callidis, col. colu. 1. titu.de prohib.feud.ali.per Frider.& in c.1.col.2.verſ.idem intelligo, eo.titu.Iacob.à S. Georg.in tract.feudo.in verbo, & cum pacto de non alienando, colu. 2. verſ.ex hoc infertur.Iaſ. qui hoc reputat ſing.& nullum alium quàm Antonium citat, in d.l.3.char antepe.in 19.q.C.de iure emphy. vbi & hoc dicit perpetuò notandum.Stepha. Bertran.conſ.45.pridem de anno domini, poſt princ.lib.1.Carol.Ruin.conſ.2.eſt in primis, col.1.nu. 2.lib.1.& conſ.7.prima facie dicendum, col.2.nu.5.lib.2.& conſ.69.diligenti ac matura, col.9.nu.17.lib.3.Matt.Afflict. in c.ſi facta, colum.2.nume.20. titu.ſi de feud. fuer.contro.inter domi.& agna.Fran.Curt. iunior, ſibi quoque contrarius in eodem tract.feudo.in 4.parte princ.ver. 20. quæro nunquid ad hoc, vbi & hoc reputat ſingulare.& Hippo.Marſi.ſing.402. plures ſunt cauſę, vbi & hinc quoq; dicit ſingulare.Zaſius in ſumma feud.in 10.parte, col.2.verſ. ſed quid ſi vaſalus. Ferdin. Loaz. in repe. l. filiusfamilias. §. diui. char. 13. ver. vnum tamen eſt notandum. ff. de lega.1.Chaſſ. in conſuet.Burgundię, tit.*des fiefz*. §.8.in verbo, *realle*, colum.1.

6 Et iſta poſterior opin. vt communior eſt, ita fortè verior. Quam tamen, ſi ſequaris, limitabis vt procedat, niſi empyteuta, vel vaſſalus qui vẽdidit rem cum clauſula conſtituti, ſiue precarij, ſiue alia reali traditione, id fecerit cum expreſſa proteſtatione, & reſeruatione iuris domini. Nã licèt aliàs ex multorum ſententia huiuſmodi proteſtatio non excuſet vaſalum, aut emphyteutam, quin cadat iure ſuo, ſi proceſſerit ad realem traditionem. nam ita voluit Bal.in l. 1.C. de his, quæ pœnæ nomi. & in c. 1. §.denique, titu.quæ fuit prima cau.benefi.amit.& conſ. 95. mortuo Gregorio, colu. 2.verſ.ſi vaſallus vendit.lib.3.& Roma.ſing. 514.tu habes, & ibi concor. per eũ, & per Bapti. Caſtel. in addit. illius. Tamen vbi non fuit proceſſum ad realem traditionem, ſed ſolùm interuenit conſtitutum, aut precarium, excuſatur vaſalus propter huiuſmodi proteſtationem, vt no.voluit ipſe Bal. hanc nuncupatim differentiam faciens realis traditionis, & conſtituti, ſiue precarij, in c.Cumana.colu. 2. verſ.& prædicta faciunt, de elect. quem ſequitur Fran. Curt.ſenior, conſ.8.viſo inſtrumento colum. 1. verſ.& pro hoc adduco.& Anto.Rube.in repe. l.non ſolum.§.morte.num.479.ff.de nou.oper. nunt.quia vt dicit poſt alios, in executione facti, id eſt in reali traditione fit conditio domini deterior, quia fortè fit venditio & traditio potentiori, vel inimico, vel etiam litigioſo, à quo difficilium erit eam recuperare.quod non eſt in huiuſmodi traditione conſtitutiua. Et bene facit quod voluit ipſe Bal.in c. 1. §.hoc quoque, colum.pen.verſ.ſed pone quòd vendidit, titu. de ſucceſ. feud. dum ibi loquitur de corporali traditione, & actu ficto.

7 Quantum vero ad ſecundam huius partis ſpeciem ſuprà adductam pertinet, ſcilicet de eo qui ſcienter vendit, & tradit rem alienam; ſunt etiam qui apertè contrariũ tenent eius quod ſuprà ex alijs diximus, vt videlicet non minus furtum committat, qui per conſtitutum, vel precarium, aut alium actum fictum tradit, quàm qui realiter id facit. Nam ita voluit Sal. in d.l. ſi ſeruum veſtrum. C. de furt. Cuius dictum ſimpliciter refert, & dicit not. tanquam ſequi videatur Iaſo.in d.l. 3.§.ſi rem apud te, col. 1. verſ.ſed adde ad iſtam regulam.ff.de acq. poſſ.

8 Poſtremò quantùm ad vltimum de d. l. vlti. C. de ſpouſ. omnes benè ac citra controuerſiam inter ſe conueniunt, illic eſſe neceſſariam realem traditionem, non tamen ob id, quod ea lex ſit pœnalis: (neque enim quicquam vllius earum de ea re loquitur) ſed propterea realem traditionem ibi requiri, qui ea l. vtitur verbo, accipiendi, quod veritatem ſignificat, & realem traditionem, vt in ſimili notatur in l. per diuerſas.C.mand. & in l.aſſiduis, & ibi glo.in verbo datæ. C. qui poti.in pigno. hab. & in §.lapilli, Inſtit.de re diuiſ.& ſuprà diximus in 10.limita. Propterea an hęc limitatio procedat, æſtiment alij, mihi certè non videtur procedere. & vide quę dixi ſuprà in 1.parte, nu.76.vt tamen.

XXVII. LIMITATIO.

Laudimia an debeantur ex venditione & traditione per conſtitutum.

1 Limita vicesimoſeptimo, ut licèt per huiuſmodi conſtitutum, uel precarium transfertur poſſeſſio,

poſſeſſio tamen ex hac poſſeſſionem non poſſit dominus ab emptore petere laudas, & ventas (ita vulgò noſtri Laudimia appellant) antequam emptor accipiat realem poſſeſſionem, ſi credimus Guid. Pap. hoc ipſum affirmanti deciſ. Delphi. 101. ſi quis rem, col. 2. verſ. ſed iuxta hoc quæro, vbi dicit id ſeruari in curia Delph. & eſſe conforme iuri & rationi, cùm de iure Laudimia debeantur domino pro labore, vt loquitur, inueſtiræ, & realis traditionis ab ipſo domino factę, iuxta l. vlt. ibi, nouum emphyteutam in poſſeſſionem ſuſcipere. C. de iure emphy. Sed cùm in huiuſmodi poſſeſſione nulla domini ſit opera, conſequens eſt, vt nulla ei debeantur Laudimia. Ego autem ſcio obſeruari contrarium in hac noſtra Gallia, vt ſcilicet confeſtim quàm contractus factus eſt etiam ſine conſtituto, aut precario, ſit quæſitum domino ius Laudimiorũ.

XXVIII. LIMITATIO.

1 Limita vicesimooctauo, vt etiam licèt per conſtitutum, ſiue precarium cenſeatur poſſeſſio tradita, tamen huiuſmodi traditio non facit, vt emptor, qui nondum precium venditionis ſoluit, debeat vſuras precij. Quod vt clarius intelligas, eſt ſciendum emptorem ex die traditæ poſſeſſionis, teneri venditori ad vſuras precij non ſoluti, l. vſuras, q̃ eſt 2. C. de vſu. In id igitur non ſufficit conſtitutum, ſiue precarium, vt emptor qui non ſoluit precium, teneatur ad vſuras, licèt dominium ſit tranſlatum ob huiuſmodi traditionem: ſed neceſſe eſt realiter rem tradi, vt expreſſe voluit Bald. in d. l. 2. verſ. quæro ſi non fuit, & verſ. quæro quid ergo. argu. l. ſicut. §. ſuperuacuum. ff. quib. mod. pignus vel hypo. ſol. de cuius intellectu, quantum ad conſtitutum, vel precarium pertinet, latius diximus ſuprà in 9. limita.

2 Sed quod ad hunc noſtrum caſum priuatim ſpectat, videtur eſſe text. contrarius ei quod dicit Bald. in d. l. 2. licèt eum ipſe alleget in illo priore verſ. ſcilicet in l. Iulianus. §. poſſeſſionem iuncto §. ex vendito, qui hunc immediatè præcedit. ff. de acti. empti. nam in illo §. ex vendito, qui hunc immediatè præcedit. ff. de acti. empt. nam in illo §. ex vendito, ita ſcribitur, ex venditione veniunt vſuræ precij poſt diem traditionis. nam cum rerum emptor fruatur, æquiſſimum eſt eum vſuras precij vendere. Et mox ſubdit in ſeq. §. poſſeſſionem autem traditam accipere debemus, & ſi precaria ſit poſſeſſio. Hoc enim ſolum ſpectare debemus, an habeat facultatem fructus percipiendi. Ex quibus facile intelligis id ex eo pendere, an emptor poſt huiuſmodi precarium, ſiue conſtitutum fructus percipiat, an venditor: vt primo caſu ipſe vſuras pendat, altero minimè.

XXIX. LIMITATIO.

1 Limita vicesimononò, vt ſcilicet id conſtitutum, vel precarium ſuam vim obtineat, quandiu durat cauſa, ſiue titulus ſuper quo interponitur, Ea autem cauſa finita, vel ceſſante, aut reſoluta, reſoluitur, finiturque conſtitutum, ſiue precarium ſuper ea appoſitum. Verbi gratia, ſi debitor obligauit bona ſua creditori, & eadem ſe cõſtituit poſſidere nomine ipſius: ſi poſteà ipſe debitor ſoluit debitum, aut aliter ſe eo liberat, extinguitur id precarium, quia id tacitè actum videtur, vt eſt tex. expreſſus in l. ſi debitor, & ibi glo. Barto. & alij. ff. de precar. & Bart. in l. ſi rem alienam, la 2. ff. de pign. act. & in l. qui pignoris, in fi. ff. de acq. poſſeſ. & Cyn. in l. 1. in 12. q. Cod. etiam ob chiro. pecun.

2 Nam & aliàs ceſſante cauſa ceſſat effectus ipſius cauſæ, ex Ariſtotelis ſententia lib. 2. Phyſicorum, & legum noſtrarum auctoritate. l. generaliter, & ibi latè docto. præſertim Bald. C. de epiſ. & cler. & c. & ſi Chriſtus, de iureiur. cum infinitis ſimil. Et hanc regulam eſſe generalem in legibus, contractibus, & aliis diſpoſitionibus magna auctoritate affirmat. Petr. Anch. conſ. 47 pro clariori, circa med. & latè dicemus in tract. quem de ea re priuatim edemus. Et hinc factus eſt verſus ille tritus non admodum elegans. *Ceſſante cauſa ceſſat effectus.*

Cauſatum perimit cauſa perempta ſuum.

quem citat glo. in c. ita quorundam de Iudæ.

3 Et huc ſpectat quod ex facti ſpecie reſpondit Cornæ. conſ. 110. licèt videatur, colum. 2. verſi. idcirco cùm dictum pretium, lib. 3. quòd ſi quis vendat rem quampiam, pretio declarando per alterum, & ſe interim conſtituat poſſidere pro emptore: & is alter antequam declaret precium moriatur, venditio manet nulla, deficiente cauſa, quæ nec ſecuta eſt, nec ſequi poteſt, mortuo pretij arbitro, & conſequenter tenetur emptor rem reſtituere, per l. hnc niſi, in fine. ff. de iure doti. & alia quæ allegat. *Ad idem.*

4 Et quod latè diximus ſuprà in 7. limitatio. num. 16. nec hinc longè diſtat, & ferè per totam eam limitationem, precarium, ſiue conſtitutum ſequi naturam contractus principalis, ſuper quo interponitur. & inter eos quos ibi comperies, eſt Pau. Caſt. conſ. 10. ſi vera ſunt, col. 1. li. 1. vbi dicit, ſublato principali, cenſeri etiam ſublatum conſtitutum in eo appoſitum. Quod item à multis dictum eſt, reuocata donatione per natiuitatem liberorum, ex l. ſi vnquam. C. de reuocan. dona. & reuocatum quoque eſſe conſtitutum in ea appoſitum. ita enim nuncupatim tenuit Philip. Dec. conſ. 366. pro declaratione, ad finem. Caro. Ruin. conſi. 173. quæritur primò, in 2. dubio, lib. 1. & Hiero. Gratus conſ. 50. Reuerendiſsime, col. antepe. ver. & vltra ſupradicta, & diximus in d. l. ſi vnquam, in glo. in verbo, reuertatur, nu. 2. ex quo & illud.

5 Sed huic limitationi tam generali multa obſtant. Et primùm id quod alibi diximus, ſcilicet ſupra in prima parte, nu. 19. ſit item vt ſi venditor. & iterum in 20. limitat. quod in contractu venditionis appoſitum ſit conſtitutum, vel precarium, & poſteà contrahentes communi con- *Quæ faciunt contra hanc limitationem.*

ſenſu

ſenſu diſcedant ab ea venditiooe, non propterea extinguitur vis illius conſtituti, aut precarij, ſed opus eſt vel reali traditione, vel certè conſtituto, ſiue precario contrario. Sed hoc vtiq; non ſine controuerſia eſt, quandoquidem contrariũ tenuerunt Alberic. in l. ab emptione, col. 1. verſ. in quæſtione quam quærit, & ibi quoq; Raph. Fulg. col. vlt. verſ. in ea ibi ſcilicet, & Pau. Caſtr. latè col. 3. verſ. in gl. ibi, ſed quid ſi uenditor, & Iaſ. col. pe. verſ. tu potes tenere. ff. de pactis. & Imo. in l. qui mihi donatum, col. vlt. ff. de dona. Vna præſertim ratione, quam addûxerat gl. ibi, & alij qui tenebant contrariam opin. & illi rationi conantur reſpondere, ſed non bene, vt dicit Iaſ. Ea eſt quòd cùm res vendita ſit adhuc penes venditorem, non opus eſt alia traditione, cùm id pro traditione ſit, per l. qua ratione. §. interdum. ff. de acq rer. domin. & §. interdũ. Inſti. de rer. diuiſ. & alibi ſæpe in hoc tractatu diximus. Et reſpondent Alber. & alij qui ſnnt huius ſententiæ ſuprà citati, rationibus quas qui cõtrariũ tenẽt adducũt, vt ibi p eos videre poteris.

6 Sed & contra hanc noſtram limitationem facit, quod ſcribitur in d. l. ſi rem alienam, ff. de pig. actio. ꝙ ſi dominium pignoris veniat ad creditorem, pignus quidem extinguitur, ſed tamen remanet precarij rogatio, quæ appoſita fuerat in datione pignoris. Quo in loco Bar. in 3. oppo. atque etiam in d. l. ſi debitor, vt tollat contrarietatem, vt noſtri appellant, quæ uidebatur inter eas leges, dicit, ꝙ finita obligatione per ſolutionem, vel aliam congruam ſatisfactionem, finitur precarium, per d. l. ſi debitor, quia ſic videtur actum. Quòd ſi finitur pignus alia iuris neceſſitate, ſiue ſubtilitate, vt quia creditor efficitur dominus, ſupereſt precarium, per d. l. ſi rem alienam. quod dicit tenendum menti ad multa. De qua re & multa videbis apud Matth. Afflict. deci. Neapo. 139. magna fuit dubitatio, p totum.

De eadem re. 7 Ego aliquando cogitabam, an ἀντινομίαι ſic tolli poſſent, ut, ſublato principali contractu ex legis diſpoſitione, ut tollitur donatio, per d. l. ſi vnquam, tollatur & precarium. & ſic procedant quæ pro priori opi. dicta ſunt. At ſi tollatur ex partium voluntate, & conſenſu, non idem: quoniam non tanta ſit vis hominis quàm legis, ut ſæpè aliàs uidemmus. Sed huic diſtinctioni, videntur obſtare alia quæ ſuprà diximus, præſertim d. l. ſi rem alienam. ubi ex iuris diſpoſitione finitur pignus, non tamen precarium. Ideo videbatur hæc res ex eo pendere. an & quo modo principali ſublato, ſublatum ſit acceſſorium. De qua re; ne te ampliùs hìc detineam, uide omnino per Cin. & Alb. in l. intelligere, quæ eſt 2. quam tamen vnam legunt, ex toto illo tit. C. de luiti pig. & ibi quoque Bal. & Ang. ad fi.

De eadem re. 8 Scio autem Bar. in d. l. ab emptione, col. 2. ver. nota & rene menti, hæc aliter æſtimaſſe, quantùm ad emptorem, & debitorem: nempe quòd aliud ſit in precario debitoris, qui nunquam ſimpliciter pro ſe poſſidet: ſed ad vtilitatem creditoris. l. ſerui nomine. ff. de vſucap. & no. in l. ſciendum. §. creditor. ff. qui ſatiſda. cog. Emptor autem ſimpliciter poſſidet pro ſe ad ſui vtilitatem, id quod ſequitur Iac. S Georg. ibi, col. vlt. De quo etiam ibi per Rapha. Fulgo. col. vlt. ver. ſed reſpondet Bar. & per Barba. qui id dicit ſingulare conſ. 28. ſcripſit belliſſimè, col. 1. lib. 1. vbi ex hoc decidit pulcram quæſtionem aduerſus communem noſtrorum ſententiam, vti diximus ſuprà in prima parte, nu. 60. nec ſolus tamen, vt ibi videre poteris.

9 Sed & Franc. Aret. in d. l. qui pignoris, ad fi. De eadem re. ff. de acq. poſ. dicit ideo in pignore finiri precarium ipſo iure, debito ſoluto: non etiam in venditione, ex conſenſu partium. quia emptor, à quo poſſidetur precario, habet fortius ius propter titulum venditionis, quàm habeat creditor propter pignus, quod ipſum faciliùs reſoluitur. Sed hæc non omnino tollunt eam antinomiam generalem, ſed illam tantùm differentiam, quæ eſt inter debitorem & emptorem. & vt iam diximus, non omnes conueniunt in eo quod dictum eſt de emptore, & venditore. Sed tu interim vide quæ etiam diximus in 7. limitatione, nu. 41. ſtante ergo, & 2. ſeq.

XXX. LIMITATIO.

1 Limita trecesimo, vt conſtitutum, vel precarium operetur tranſlationem poſſeſſionis, quando fit præſenti, ſecus ſi abſenti: quia per huiuſmodi conſtitutum, vel precarium illi factum, non prius transfertur in illum poſſeſſio, quàm id ratum habuerit, per l. 3. in prin. & l. quemadmodum & l. quod meo §. ſi furioſo, & l. ſi ſeruus communis. §. 1. ff. de acq. poſſ. & l. ſi ego aut (vt alij legunt) ſi ergo. ff. de neg. geſt. quibus cauetur; nec poſſeſſionem quidem abſenti quæri, ex eo quod ad eius commodum factum eſt, niſi is ratum habuerit. Id quod iuris antiqui eſt. Nam vt ſcribit Cicero in Topicis, Neque deditionem, neque donationem ſine acceptione intelligi poſſe. Licèt quantum ad deditionem (vt illud obiter dixerim) aliud eſſe videatur noſtris legibus. l. vlt. poſt prin. ff. de legatio.

2 Ex eo autem quod diximus de ratificatione, illud fit quòd ſi interim, id eſt, antè quàm cõſtitutarius ratum id habuerit, expellatur conſtituens, non competit ipſi conſtitutario remediũ recuperandæ poſſeſſionis, etiam ſi poſteà ratificet, vt pote cùm non poſſideret tempore ſpoliationis, quo nondum ratum habuerat: nec eius ratificatio poſteà facta retrotrahitur, obſtante ſpoliatione, quæ interim facta eſt, per rationem. l. bonorum. ff. rem. rat. hab. & eius quod in ſimili no. glo. in c. quàm ſit, in verbo, perere, de ele. lib. 6. & Barto. in l. ſi vxor, §. ſi quis planè. ff. de adult.

3 Et ita, ſcilicet, vt agere non poſſit recuperandæ, ne auctoritate deficiamur, tenent expreſſè Anto. & Panor. in c. cùm veniſſet: ille, in fi. De eadem re.

hic,

hic,col.2. verſ. & faciunt hæc, de reſti.ſpolia. & ad hoc allegant D. à Rota, deciſi.150. licèt amicus, in nouis, & ſequitur Alex. in d. l. quod meo, in princ. col.1. verſ. item iſtud & ibi quoq; Clau. Aquen. col.1. dicitque Alex. ibi, hoc idem voluiſſe Bal. in c.1. in prin. tit. quo tempo. miles, vbi tamen nihil de ea re dicit. Scio autem illũ de hoc dubitaſſe, ſed ita vt in hanc partem inclinare videatur, in diſputa. incip. accuſatus de vi turbatiua, col.8. verſ. quid autem dicemus, contra Odo. Iac. Ra. & Cy. in d. l. ſi ergo quia aliter, inquit, eſſet ficta poſſeſſio, & ficta expulſio.

Ad idem.

4 Sequitur item illam Anto. & Panor. deciſ. Corn. conſ. 10. in iudicio diuiſorio, col. pe. verſ. & ſi hodie ratificauit, li. 2. & cõſ. 173. in pſenti ſtipulatione, col. pen. verſ. quòd ſi aliquis eo. lib. 2. vbi & idem dicit tenere Benedic. Capram præceptorem ſuum in d. c. cũ veniſſet, & ita ſe obtinuiſſe in ardua queſtione. & conſ. 91. in cauſa vertente inter dominum, col. pen. verſ. quia regulariter, lib.4. & Alex. vltra locum ſuprà citatum, conſ. 110. viſis acutiſſimis, col. 2. verſ. non obſtat ſi dicatur, lib. 1. & Philip. Dec. in l. ſemper qui nõ prohibet, col. 3. verſ. ſecũdò regula. ff. de reg. iur. & conſ. 226. magiſter Ioannes, col. 2. verſ. ſecundò principaliter, & iterum conſ. 460. viſo puncto, in fi. & Steph. Bertr. conſ. 173. quia difficultas, col. 5. verſ. hinc etiam ſcribunt, libr. 4. & Ludo. Gozad. conſ. 31. in hac cauſa an dicatur, col. 2. verſ. videmus in ſimili. Et idem propemodum voluit ipſe Corn. conſ. 190. ad euidentiam, col. 3. verſ. circa ſecundum, lib. 1.

Ad idem.

5 Sed & illud, vt propius accedamus, vt ſcilicet per huiuſmodi conſtitutum, vel precarium abſenti factum non quæratur poſſeſſio ei cui factum eſt, antè quàm ipſe ratum habeat, expreſsè tenuit Iac. But. in l. quædam mulier. ff. de rei vend. ea ratione motus, quia non quæritur poſſeſſio alteri, niſi ipſe corpore, & animo verè, uel fictè per ſe, vel alium ſuo nomine poſſidentem recipiat, per d. l. 3. in princ. cum ibi no. & l. quemadmodum. ff. de acq. poſſ. Et ita eum citat & ſequitur ipſe Alex. conſ. 153. circa litem, col. 1. verſ. prætereà ſi bene inſpiciamus, lib. 6.

Ad idem.

6 Et idem quoq; voluit, & conſuluit Philip. Dec. conſ. 226. vbi ſuprà, Lud. Gozad. conſ. 31. in hac cauſa an dicatur, col. 2. nu. 8. Bar. Chaſ. conſ. 7. viſis themate, col. 8. verſ. item etiã quia tales. & conſ. 59. ex viſione, col. pen. verſ. item etiam vt conſtat. Ant. Rub. conſ. 117. pręſupponitur in facto. in prin. & Hiero. Gratus conſil. 36. viſo proceſſu ac diligenter col. pen. verſ. & primò quod abſenti, & ſeq. lib. 1. & conſ. 76. uidetur pro domina, col. pen. verſ. tertiò dico, eo. lib. 1. & Marc. Mantu. conſ. 256. viſo proceſſu, col. 3. nu. 19. & ante hos omnes idem videtur voluiſſe Bart. à nemine citatus, conſ. 206. inter procuratorẽ, vbi plus voluit, ꝙ ſi quis emit rem quampiam nomine Titij, non tranſit poſſeſſio in ipſum Titium, prius quàm ratum habuerit.

7 Hanc autem limitationem amplia, ut procedat etiam ſi quis alius ſit, qui acceptet pro abſente, cui fit conſtitutum, vel precarium: nam nec tunc quæritur ipſi abſenti poſſeſſio, antequã ipſe acceptauerit, ſiue ratum habuerit, ut nuncupatim conſuluit Pau. Caſt. conſ. 171. in cauſa præſenti viſis omnibus, lib. 2. nam ibi ex principio illius conſilij ſatis conſtat conſtitutum in donatione, de qua loquitur, fuiſſe appoſitum. & Corn. conſ. 190. ad euidentiam, col. 3. verſ. circa ſecundum, lib. 1. vbi etiam loquitur de reali appræhenſione per alium facta, dum dicit, quòd ſi quis nomine alterius ſine eius mandato, appræhenderit poſſeſſionem alicuius rei, non ei quæritur poſſeſſio ſine ratificatione, per d. l. ſi ſeruus communis. §. 1. ff. de acq. poſſ. & dicit facere d. l. ſi ego, ff. de neg. geſt. & quod ſcribitur à Barto. & aliis recentioribus in l. qui mihi donatum. ff. de donat. & quod no. Panor. in d. c. cùm veniſſet. de reſtit. ſpolia. Et ita dicit Corn. fuiſſe iudicatum in cauſa ardua. et rurſus idem ipſe Corn. conſ. 221. viſis certis, col. vlt. lib. 3. vbi ex hoc dicit, quod ſi quis alius interim apprahenderit poſſeſſionem, præiudicabit illi abſenti: quod & nos ſuperiùs diximus. & Steph. Bertran. d. conſ. 137. vbi ſuprà, lib. 4. vbi idem dicit de retentione vſusfructus, ab abſente facta. Vide Corn. conſ. 199. col. 4. lib. 1. & conſ. 46. col. 3. lib. 5. & conſ. 91. col. pen. circa med. lib. 4.

8 Sed & hanc ampliationem amplia, vt procedat etiam ſi notarius qui contractum recipit, pro abſente acceptet, & ſtipuletur id conſtitutum, uel precarium. Nam nec tunc transfertur poſſeſſio in illum abſentem, donec id ratum habuerit, vt ex facto reſpondit ipſe Pau. Caſt. cõſi. 195. viſis his, quæ narrantur, in 2. dubio, quod eſt in col. 3. uerſ. ſecundo uidendum eſt, libr. 2. vbi loquens de donatione facta abſẽti, pro quo notarius ſtipulatus eſt, & acceptauit: et interim antequam abſens ipſe ratificaret, res donata ad alium peruenit, dicit ꝙ ante ratificationem nullum ius nec dominij, nec poſſeſſionis fuit quæſitum huic donatario abſenti, per not. in d. l. ſi ergo. ff. de nego. geſt. & in §. generaliter, in authen. quib. mod. natur. effic. ſui. Eſt enim, ait, ſpeciale in mutuo, ut alteri per alterum etiam ignoranti acquiratur actio, per l. certi condictio. §. ſi nummos. ff. ſi cer. pet. *Ampliatio ampliationis.*

9 Nec obſtant, ut ſubdit Pau. no. in l. 3. ff. rem pupil. ſal. fore. quia certè notarius bene poteſt ſtipulari abſenti, et ignoranti, ut ibi not. quantùm ad hoc ut ſecuta ratihabitione abſentis, quæratur illi utilis actio ſine ceſſione, ꝙ non eſſet ex ſtipulatione alterius quàm notarii: qui quidem alter ſi ſtipularetur nomine abſentis, nõ proptereà acquireretur ex ſola ratificatione, niſi fieret ceſſio; per no. in l. abſenti. ff. de dona. & alia quæ ibi allegat. Et ideo, inquit, ratificatio, quæ ſuperuenit poſt ius alteri quęſitum, non poſſet illi obeſſe: per l. ſi ego Seiæ res dedero, §.

ſi

ſi res.ff.de iure doti.& no.in l.ſi indebitum.§.1.ff.rem rat.habe.& per Spec.ti.de actio.& obl.§.1.ver.pone obligaſti. Hęc propemodum Pau.

Qui Paul. ſecuti ſunt.

10 Et per hęc quoque ita in caſu noſtro,cum, videlicet,conſtitutum, vel precarium interuenit,notario ſtipulante pro abſente,voluit Soc.in l.1.in prin.col.vlt.ver.poſtremò.ff.de acq.poſ. & Philip. Dec. dum citat Pau. vbi ſuprà,in d. l. certi condictio. §.ſi nummos,col. 2. verſ.vel dic quòd hic.ff.ſi cert.pet.& in l. 1.col.6. verſ.& ſtipulatio.C.de pactis.& in l.quò tutela.§.1.& ibi etiam Hiero.Cagno.qui hanc dicit eſſe communem opin.ff.de reg. iur.& latius ipſe Dec.in d.l. contractus,col.6.ver.& ampliatur, eo.tit.vbi id dicit ſingulare & ſecundum id ita ſe conſuluiſſe, vt verè fecit.d.conſ.226.colu. 2. verſ. ſecundò ſpecialiter, & verſ.non obſtat ſtipulatio notarij, & alibi ſæpe,ſcilicet conſ.247.in cauſa magnifici,col.4.ver.quintò idem ſuadetur.& conſ.432. cùm ſit quòd Almericus,dum allegat Pau.Caſt. vbi ſuprà.rurſumque conſ. 464. placet concluſio,col. 1.verſ.ſecundò non obſtat.& conſ.531. accuratè,ad fi.& conſ.586.in cauſa quę Mantuę, col.vlt.ver.non obſtat ſi dicatur,& conſ.566.viſis his quæ accuratè,in fi. & conſ. 589.viſis his, ad fi.& conſ.661.in caſu de quo dubitari contingit,colum. 2.verſ. non obſtat ſi dicatur. Et Fran. Cur.Iun.conſ 55.pro habenda,col.3.nu.9.li. 1. & conſ.120.præſupponitur in facto,col.1.& 2. lib. 2. vbi & id dicit procedere, etiam ſi realis traditio facta fuerit notario ſtipulanti.& Steph. Bertr.conſ.116.viſo conſultationis themate,col. 4.ver.ad certum,lib.2.& latius conſ.304. donatio per totum,lib.3.Caro.Rui.conſ.121. prima donatio,col.2.ver.ſed pręmiſſis, & rurſus ad fi. lib.1.& iterum conſ.174.conſideratis & ponderatis, col. 2. verſ. & inſuper etiam.& multis ſeq.eo.lib. 1.& conſ.180.adhuc de viribus, col. 2.ver.& dato,iunctis his,quæ dicit col.3. ver. non obſtat poſtremò, eo. lib. 1. Pau. Pariſ.conſ. 12.tranſactio,col.4.nu.110.& duobus ſeq.li. 2. Chaſſ.conſ.7.viſis themate,col.8.verſ.item etiá quia tales, vbi ex hoc dicit, quòd tale conſtitutum factum abſenti, notario pro eo ſtipulante, nihil obeſt hæredi conſtituentis, quin illi præferatur ex ſtatuto, continuante poſſeſſionem defuncti in hæredem. quæ etiam fuerat ſententia Pau.d.conſ.195.Sed vt redeamus,idem voluit ipſe Chaſſa.conſ.59.ex viſione,col.vlt.verſ.nec in hoc.Anto.Rube.in repe.l.non ſolùm.§. morte.col.1.nu.9.& iterum col. 8. nu. 59.ff.de noui ope.nunc.& conſ.232. præſupponitur in facto quod anno per totum Lancel. Gali. in rub. ff.de verb.obl.col.40.verſ. duodecima ſit concluſio, & multis ſeq. per totam eam concluſ. Alciat.lib.3.Parergon,cap. 13. vbi ita dicit ſæpius ſe conſuluiſſe.Hier.Gratus conſ.12.contra quam plures,col.1.verſ.tertiò ex alio cap.lib. 1. & conſ. 67. & ſi prima, col. 2. verſ.ſecundò principaliter, eo. lib.1.& conſ. 94.in cauſa excellentiſſimi,col. 2.verſ.ſecundò reſpondeo.eo. lib.1. & conſ.127.& ſi hic caſus,col. 2. verſ. quintò et vlt.eo.lib.1.Maria.Soci.iunior.conſ. 126.in cauſa Vannis,col.3.verſ.nec obſtat quod in inſtrumento,lib. 2.& nouiſſimè Carol. Molin.in addit.Alex.conſ.31.viſo themate,col. pe. lib. 6. vbi hanc opinionem dicit eſſe hodie crebriorem.Et generaliter, vt non valeat ſtipulatio notarij pro altero,niſi eo ratum habente, voluit Saly.in l. Caius. ff. de vſur. Sunt enim multi qui contrarium tenent,vt poſtea dicemus.

11 Et ſi hanc opinionem teneas, intellige, vt non opus ſit expreſſa ratificatione,ſed ſufficit,vt ille abſens tacitè ratum habeat, vt expreſſe, & in hoc caſu voluit Philip.Dec.d.conſ.586.col. vlt.& Hiero.Gratus d.conſ.12. vbi ſuprà & Lud.Goza.conſ.42.in caſu propoſito,col.vlt. verſ.prætereà apparet, iunctis his quæ dixerat col.1.verſ.quinto conſiderandum.Nam & id generale eſt,ut illis hoc addas,ut tam tacitè quã expreſsè ratum habere poſſimus,quod nomine noſtro geſtum eſt. l.ſi proponas.§.1.ff.de inoffi. teſta. & l.ſed Iulianus.§.ult. ff.ad Maced. & l. fideiuſſor.§.pater ſocij.ff.de pigno. & l. Gaius, ff.de pig.act. & l.ſi ſeruus.ff.de fideiuſſ.et l.Paulus,et l.quo enim. §.1.et ibi Bar.ff.rem rat. hab. et l.indebitum.C. de condi. indeb. & ibi concor.in gl.et c.1.§.vlt.de deſpon. impub. lib. 6. et voluit gl.quæ alia iura allegat in l.1.C.ſi maior fac.rat.hab.et in c.cùm ſuper,in verbo,confeſſus, de offi.deleg.Bal.conſ.130.uidetur quod diem,poſt prin.lib.3.et doc.vbique.

12 Nam et per ſolutionem expenſarum factarum in lite per ſyndicum, videtur vniuerſitas geſta ab eo ratificare,Spec.tit.de ſyndi.§.1.uerſ. ſed pone quòd uniuerſitas,col.pen.per d.l.Paulus,et alia iura quæ allegat.et eum ſequitur Ale. conſ.127.uiſo inſtrumento locationis,col.1.lib. 5.et conſ. 175. perſpectis uerbis teſtamenti, ad fi. eod. lib. 5. Et per ſolutionem cenſus inducitur ratificatio, ut dicit Alex. in d.conſi. 127.et ante eum Bald. quem non allegat,conſ. 184.ad intelligentiam quæſitorum,lib.2.ubi ex hoc dicit quòd ſi maior hæres minoris,ſoluit cenſum promiſſum ab ipſo minore,videtur contractum minoris ratificare, nec ampliùs poteſt illum infringere. Et idem quoque dicit de recipiente cenſum,ut ratificaſſe uideatur. Sed et reſpondẽs alicui de fructibus uidetur etiam ratificare, ut conſuluit idem Bal.conſ.120.uidetur quòd dicti fratres,in prin.ibi, prætereà uidetur ratificaſſe, lib. 3. Similiter agens ex contractu, ut idem uoluit conſ. 34. in cauſa iſta allegantur. col. 1. uer.ſed uidendum,li. 2.et conſ.14.punctus nunquid illi,lib. 5.et Ludo.Gozad.in hoc noſtro caſu loquens. d.conſ.42.col. ult. et qui poſſidet rẽ abſenti ceſſam.Et poſſidens rem, quæ illi abſenti ex contractu ab alio nomine illius facto, ceſſa eſt, uidetur ratificare eum contractum. Ange. cõſ.161.uiſo puncto pdicto, col.ult.uer. ratum

Ratificatio inducitur per ſolutionem expẽſarum.

autem

autem habuit. Et retinens eam rem, Pau. Caſt. conſ. 300. viſo quodam processu, in fi. lib. 2. aut aliter eo contractu vtens, Imo. in c. cùm venerabilis, de exceptio. Bal. conſ. 349. ſtatuto Placentiæ, col. 1. in 3. dubio, lib. 1. Phil. Dec. conſ. 464. in cauſa quæ, col. 3. nu. 19. exigens ratione͂ adminiſtrationis, ce͂ſetur ratificare geſta ab eo qui adminiſtrauit, Pau. Caſt. conſ. 1. ſi iſte Nerius, circa med. lib. 1. Et percipie͂s fructus ce͂ſetur ratificare poſſeſſionem, vt per l. litibus. C. de agri. & cenſi. lib. 11. conſuluit Alex. co͂ſ. 88. qm̄ omne datum, col. vlt. lib. 5. & ante eum D. à Rota, quos allegat, deciſ. 150. licèt amicus, in fi. in nouis. & ſequitur et Phil. Dec. conſ. 58. cuius ſuperſcriptio incipit, ſi maritus, col. 1. ver. & licèt no͂ appareat. Et hęc magna ex parte collegit, & ſecutus eſt ide͂ Dec. in l. ſemper qui non prohibet, colum. 3. ver. ſimiliter iſta regula, & ſeq. ff. de reg. iur. & conſ. 367. viſo puncto, colum. 2. ver. ſed tamen his non obſtantibus.

Qui co͂trariũ teneat in notario ſtipulante.

13 Contrarium tamen eius quod diximus de notario ſtipulante, vt ſcilicet per huiuſmodi ſtipulationem, ius continuò quæratur abſenti, & conſeqoenter poſſeſſio, ſi conſtitutũ, vel precarium appoſitum fuerit, videtur non obſcurè voluiſſe Bal. in l. ſi quis in emancipatum. poſt medium. C. de dona. vbi tamen loquitur, cùm tabellio ſtipulatur, & acceptat pro infante, quod multùm notandum eſt ad ea quæ poſtea dicemus. & ſequitur expreſsè, & ſimpliciter nulla facta ætatis differentia, Alex. in addi. Bar. in l. 2. ff. rem pupil. ſal. fore. Henric. Ferrã, aut quiſquis is eſt, qui additiones fecit ad Guid. Pap. deci. Delph. 49. in proceſſu. & Soc. ſibi contrarius conſ. 262. in cauſa magnifici, col. pen. ver. ſecundò reſpondetur, lib. 2. vbi dicit per ſtipulationem ootarij, quæri poſſeſſionem etiam ignoranti. nã cùm ei, inquit, quæratur actio, & obligatio (ex omnium noſtrorum ſententia) multò magis poſſeſſio, quæ faciliùs quæritur quam ipſa actio, & obligatio. l. ea quæ ciuiliter. ff. de acq. rer. do. & voluit in ſimili Bar. in d. l. qui mihi donatum. in fi. ff. de do. cùm dicit, quod ideo per procuratorem quęritur poſſeſſio domino ignoranti, & non actio, quia faciliùs quæritur poſſeſſio per liberam perſonam.

Ad idem.

14 Sed & id ſequitur Matt. Afflict. in conſti. Siciliæ, incip. baiulos, col. 13. verſ. ſextò limit. & Steph. Bert. conſ. 286. ex venditiooe, lib. 1. Ant. Rubr. ſibi co͂trarius latè co͂ſ. 117. præſupponitur in facto quòd quædam mulier, per totum, & latè etiam Caro. Rui. ſibi quoque contrarius conſil. 119. per ordinem, col. 1. verſ. 2. principaliter, & multis ſeq. lib. 1. & iterũ conſ. 126. primo videndũ eſt, col. 4. verſ. non obſtat etiam dum dicitur, & ſeq. eo. lib. 1. vbi id intelligit, vt ius quæratur ei, cui notarius ſtipulatus eſt etiam ante ſtipulationem, ſed ita vt ſi poſteà nolit, non cogatur rem retinere, vt in ſimili dicit gl. in l. ſi ſeruus vetante. ff. de uerb. obli. & in l. ſi quis ita hæredem, ff. de condi. inſti, rurſumq; idem Caro. conſ. 172. no͂ eſt dubium, col. 2. verſ. nec obſtat ꝙ notarius, & ſeq. vſq; fi. conſ. eo. lib. 1. & conſ. 47. viſis & intellectis, col. 1. verſ. & ſimiliter, lib. 5. vbi dicit aliam opi. ſemper ſibi viſam fuiſſe merum ſomnium, cum tamen aliàs ſæpe fuit illius contrariæ opi. ut patet ex his quæ in illa diximus, & Philip. Dec. ſibi item contrarius conſ. 239. primò non videtur, col. 3. ver. 3. dictum, iuncto verſ. ad hoc reſponſum, vbi expreſsè tenet, quòd ſi fiat donatio abſenti, & conſtituat donans ſe poſſidere eius nomine, notario, pro eo ſtipulante, quæritur dominium & poſſeſſio illi abſenti, ita ut in illius præiudicium non poſſit ille donans rem ita donatam alienare, aut hypotecare.

15 In hac tam magna, ac tam pertinaci noſtrorum controuerſia, illud primùm nobis inſpiciendum eſt, an notarius poſſit alteri ſtipulari, ſiue acceptare. Deinde ſi id poſſit facere, cuius effectus eſt huiuſmodi ſtipulatio, vel acceptatio, & an ex conſtituto, ſiue precario illi facto nomine eius cui ſtipulatur, tranſeat in eum poſſeſſio, ac ſi illi facturum eſſet, ſine alia eius acceptione, vel ratificatione: ita vt donans interim, ſcilicet ante illius ratificationem, non poſſit alteri donare, aut vendere, vel aliàs pœnitere. Quò ad primum, regula iuris eſt receptiſſima, atq; omnibus notiſſima, alteri neminem ſtipulari poſſe: inuentas enim ſtipulationes, vel obligationes, ut vnuſquiſq; acquirat ſibi quod ſua intereſt. Cæterùm ſi alij detur, nihil intereſſe ſtipulatoris, l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de uerb. oblig. & l. ut inter. C. de inutil. ſtipul. & §. ſi quis alii. & §. alteri, Inſtit. eo. tit.

Notarij à nõnullis excipiũtur.

16 Sunt tamen qui ab hac regula dicunt excipi ootarios, ſiue tabelliooes & hi quidem inniti auctoritate l. 2. 3. & 4. ff. re͂ pupil. Sal. fore. & l. 1. §. exigere. ff. de magiſtra. conue. & l. non aliter. quæ aliàs iocipit, noo enim aliter. ff. de adop. & l. 2. C. eo. tit. & §. cùm autem, verſ. & cùm quibuſdã, Inſti. eo. tit. et l. cùm cognatos. in fi. et ibi Bal. C. de capti. et poſtlim. reuer. et c. quanquam, de uſur. lib. 6. Hæc enim ſunt loca, et ea quidem ſola, quæ illi contendunt loqui, uel intelligi de ſtipulatione notariorum. Alia enim quę in hoc citantur, loquuntur de alijs perſonis, ut poſteà dicemus. Sed (quod ad notarios priuatim pertinet) non omnes eodem modo conſentiunt notarios aliis ſtipulari poſſe, p dicta iura ſuprà allegata.

17 Alii enim dicunt eos ſtipulari poſſe in prętoriis, et iudicialibus ſtipulationibus, de quibus dd. iura expreſsè loquuntur, non etiam in conuentionalibus. Et in his ſunt Guido Suza. & Cin. in d. l. noo aliter. ff. de adop. et ibi quoq; Bal. in 2. lect. nam primam poſuit ſub §. ſatiſdatio. l. pręcedentis, et Iac. But. et Gabrie. de Oſſeletis in l. 1. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. prout eos allegat Albe. in d. l. non aliter, col. 1. Fuit item eius ſente͂tię Ber. de Deoti. in l. generali. C. de tabel. lib. 10. uti etiã illum citat, et ſequi uidetur Steph. Bert. d. conſ. 303. uerſ. ſed fortè opponitur, lib. 3. et præter illos Fran. Aret. in d. l. Pantonius, col.

4.verſ.unde Bal.multùm ſing. ff. de acq. hæred. dnm allegat Bal.in d.l.non aliter.Ang.Are. in §. ſerui autem,col. 1.verſ.quæro an per notarium, Inſti.de iure perſo. vbi id declarat,ut per eum videre poteris.Et hanc opin.dicit veriorem de iure ipſe Bal.in d. §.cum autem,Inſti.de adop.neque enim,inquit, eſt aliqua lex in mundo, quæ dicat in conuentionalibus alteri acquiri per notarium:nec ad eas trahi debent leges loquentes in iudicialibus,& prætorijs.

18 Et in hac quoq; opin. videtur fuiſſe ipſius frater Ang.conſ.73.in ſtatuto Florentino,ante fi. dum dicit,ꝙ ex ſtipulatione notarij, non poteſt alteri quæri ſine ceſſione, niſi ſtipuletur aliquid quod ad ſuum officium pertineat,per d.l. non aliter.& l.his verbis.ff.de adop. iuncta auth. generaliter. C.de epiſc.& cler.& per c.quanquam, de vſur. lib. 6.quæ quidem iura, vt ex illis patet, loquuntur de notarijs actorum, & ad quos pertinet recipere ea quæ facta ſunt coram iudice. Subditq; Ang.officium ſimplicis notarij non eſſe ſtipulari, ſed rogationes ſuas in mundum redigere,per §.1.in auth.de tabel. Et idem propemodum ſcribit Bal.in l.1.col.4.verſ. alij dicunt. C.per quas perſo. nobis acq. ut alio in loco poſtea dicemus.et in d.§. cùm autem, cùm dicit, ꝙ licet notarius ſit publica perſona, non tamen propterea poteſt alteri ſtipulari,quia ideo eſt publica perſona,quod ad eius fidem recurritur:ſtipulationes autem inuentas eſſe, vt quilibet ſtipuletur quod ſua intereſt.d.l.ſtipulatio iſta.§.alteri ff.de verb. oblig. At notarij nihil intereſt alteri ſtipulari.Ergo idem ius in eo ſeruandum,ut in qualibet alia priuata perſona.Hæc ibi.

19 Alij nec illud ſimpliciter admittunt, vt etiam in iudicialibus notarij ſtipulari poſſint,niſi alia tria interueniant,præterquam ꝙ in iudicio fiat: vt ſcilicet id ſit in his, in quibus ex officio proceditur:idq; faciat notarius mandato, & auctoritate iudicis: nec ſit alius, qui de iure alteri ſtipulari poſſit, per eadem iura, præſertim verò dictis legibus 2.3.& 4.ff.rē pupil. ſal.for. in hac enim ſententia ſunt iuris canonici principes interpretes,Innoc.Hoſtien.& Ioan.Andr.in c. dudum.ille,in verbo,eccleſię:alter,in verbo,perſonā:hic, in verbo, renuntiauit, extrà de conuer. coniug.& ex quibus ipſe Inno. dicit officium ſtipulandi non eſſe regulariter deputatum tabellioni:& ideo niſi id ei deputetur à iudice, redigitur in ſtipulando ad inſtar priuati,per dd.ll.2.3. ff. ſi rem pupil.ſal.fore,& d.l.1.§.exigere.ff.de magi. conueni.Nec obſtant,inquit, d.l.non aliter,& d. auth.generaliter, & d. auth. libellum. C.de lit. conte.quia loquuntur notarijs actorum, qui ſtipulantur conſcio iudice, & iuxta officium ſibi commiſſum.Et in hac ſententia ex legiſtis item quos vocant,fuit Ioan. Fabr. quem inter primos collocare non dubitarim poſt longam, & doctam eius rei diſputationem,in §.ſi quis alii,col. 1.& 2.Inſtit.de inutil.ſtipula.

20 Alii,item,ut notarij alteri ſtipulari poſſint, tum demum,ſi id fiat auctoritate iudicis, non aliàs,nec diſtingūt inter iudiciales & conuentionales ſtipulationes. Qua in ſententia fuit gl. ordin.in d.c.quanquā,in verbo, ſeruo publico, & vſur.lib.6.per tex.ibi.in illis verbis,aut ſeruo publico de ipſius ordinarii mādato,atq; ēt per tex. in d.l.2.rē pupil.ſal.fore, cùm dicitur, ſeruum publicum apud prætorē ſtipulari debere. Et idē voluerunt Archid.Io. And.Pet. Anch. & in d.c. quanquā:ille,in verbo ſeruo:alter,in verbo,mandato,Pet.Anch.col.3.in 8.no.Domi.col.vlt.in gl.ſup verbo,quibus.& idē Io.And.in addi.Spe. tit.de inſtr.edi.§.reſtat,verſ.ſed quis poteſt facere,dum dicit,notarios de auctoritate iudicum ſtipulari,per d.l.2.& Io.Fab.in §.ſi verò aliquis ſtatim poſt prin.Inſti.de ſatiſda. vbi tñ dicit vſum cauſarum,recipere ſtipulationem notariorum ſimpliciter,quicquid ſcripſerit in d.§.ſi quis alii, de inutili ſtipul. & Ang.in d.l.non aliter. ff.de adop. & Ægid. Bellame. conſ. 17. contrahens matrimonium, col. 2. verſ.ſed in contrarium.

Ad idem.

21 Nec aliud in effectu voluiſſe videtur Bal. in l.executorem.col.4.verſ.ſi verò nec ſacerdos. C.de executi. rei iudi. vbi loquens de caſu. d. c. quanquam.dicit,ꝙ ſi ſacerdos non eſt præſens, ſatiſdatur notario publico:non tamen cuilibet, ſed deputato ab ordinario:nam iſta ſatiſdatio eſt inſtar prætoriæ ſtipulationis, in qua notarius debet ſtipulari de mandato Prætoris, et non motu proprio, per d.l.2.et 3.ff.rem pupil. ſal. fore. Et ſi id facit ſine illius mādato, & epiſcopus poſteà ratū habuerit,videtur non ſufficere,quia non eſt ſeruata forma.l.ſi quis mihi bona.§.iuſtum.ff.de acq.hære.Nam aliud eſt mandare,aliud ratificare.l.quid ergo,in prin.ff.de iis, qui not. infa. & l.ſi verò non remunerandi.§.ſi poſt creditam.ff. manda. Nam licèt regulariter ratihabitio æquiparetur mandato,tamen in non procedit,vbi lex requirit mandatum pro forma.l.maritus. C. de procur.& l.Paulus(credo quòd voluit allegare. l.per procuratorem,quæ aliàs incipit,Paulus) in princ.in gl.ff.de acq.hæred.Hæc ferè Bal.qui & idem quantum ad primum voluit,conſ. 162.caſus ſuper quo,col.3.ver. 4.obiiciebatur,& iterū verſ.ex hoc etiam infert,lib.2.& conſ.128.cùm quidam vſurarius,col.1.verſ.ſed ponamus,quod iſte talis lib. 3. vbi dicit id procedere ēt ſi eſſent duo notarii,licèt poſtea cōtrariū dicat,de cōſue.

Alij authoritatem cauſæ in dictis tantùm requirunt, vel cauſæ cognitio requiritur.

22 Sed hoc intelligunt nonnulli,vt,ſcilicet,requiratur auctoritas iudicis pro ſtipulatione notarij,quando in eo quod fit notario ipſo ſtipulante,requiritur cauſæ cognitio: an ſcilicet cautio,quę offertur ſit idonea,nec ne,aut aliud quippiā ſimile. Id enim requirit iudicis auctoritatē; aliàs minimè.Et ita illos tex.ad hoc ſuprà allegatos intelligunt Ant.& Pan.in procemio Decret. ille,col.pen.verſ.de notario. hic. col.10.verſ.eiuſdem initii, in 1. lect. & non obſcurè Ro. citans. Anto. vbi ſuprà, conſ. 441. præſens inſtrumen-

mentum,col.pe.verſ. reſpondeo aduertendum. & Domi.in d.c.quanquam , col. vſi. in gl.ſuper verbo,quibus, & ibi quoq; Phil.Frã.col.pe.ver. in gl.in verbo mandato,de vſur.lib.6.& ante hos Andr.Iſer.in c. 1.§.item ſacramenta, col. 4.verſ. ſed de notario,ibi,tertij dicũt, tit.de pac.iur.fir. vbi id dicit quotidie vſitari.

23 Sunt & alij , & illi quidem multò plures , qui ſimpliciter, & indiſtinctè , nullo ſcilicet delectu ſtipulationum iudicialium,aut conuentionalium , nulla quoque mentione auctoritatis, ſiue mandati iudicis,tenent notarios pro alijs abſentibus ſtipulari poſſe,videlicet glo.in d. l.2.in verbo,publicum,& ibi Bar.& Alex.in addi.ipſius.ff.rem pupil.ſal.fore.& gl.in d.l.non aliter, in verbo,ſeruo publico, & ibi quoq; Guil. Cun. Cyn.qui eam legit ſub l. nec ei permittitur. quæ eſt 2.§.eorum,col. 1.verſ.quæro nunquid tabellio. Albet.qui dicit id totum mundum ſeruare , tum in prin.tum etiam latiùs in verſ.ſed quod tabellio, & Bal.in 1.lect.quam poſuit ſub. §.ſatiſdatio.d.l.nec ei,in 1.q.vbi id latè examinat.ff.de adopt.& gl.in d.l.2.in verbo , ſeruo publico , & ibi Sali.qui ita dicit ſe habere communem opin. conſuetudine approbatam.C.eo.tit.& gl. in d.l. 1.§.exigere,in verbo,ſeruus , & ibi Dyn.& Bald. qui & id dicit cõſuetudine obſeruari.ff.de magi. conu. & gl.in l.peto.§.fratre,in verbo,cauere.ff. de lega.2. & in l. 1.in verbo,id domino,verſ. itẽ non obſtat,ibi, vel loquitur de tabellione , & ibi etiam Bar.col.2.uerſ.oppo.iterum,Bal. ante fin. Ang.col. 2.ff.de ijs,qui ſunt ſui vel ali.iur.vbi ipſe Bal.& Ang.dicunt,auctoritate illius gl. id non tam fieri per notariũ,quàm per legem.& glo.in d.§.ſi quis alij,in gl.magna ver.item fallit in iudice,Inſti.de inutili.ſtipul. Spec. tit. de ſatiſdati. §. expedito,ver.item quæritur.& in tit.de prim. & ſecund.decret.§.iam de effectu,verſ.ſed præmiſſis opponitur.Oldra.cõſ. 30.factum tale eſt, quę dã certæ,col.1.verſ.de actione verò.Cin.in auth. ſacramenta puberum,col.pen.in 10.q.ver.quid de notario.C.ſi aduer.uend.Bar.in l. tam is qui , §.filiusfami.col. 1.verſ.quęro an iſta donatio,ibi, uel alteri pro eo,ut puta notario.ff.de dona.cau. mor.Bal.in l.certi condictio.§. ſi nummos , col. 2.uerſ.interdum quandoque hoc facit. ff. ſi cer. pet. ubi dicit cõmunem practicã cõſuetudinem id obſeruare.& in l.ſi Conſul.in 1.lect.& in 3.q. & iterum in 2. lect. poſt Guil. Cun.ibi. ff. de adopt.& in l.Caius , tum in princ.tum in uerſ. ult.& ibi quoq; Raph.Fulg.& Flotia.ff. de uſur. ubi etiam ipſe Bal.dicit hãc opin. approbari per practicam totius mundi.& idem Bald.in l.poſtquam liti,col.4.uer.ſecũdò quæro.C.de pactis. & in l.per diuerſas,col.4.in 14.q.C.manda.& in l.cùm à ſocero,col.2.uer.caue tibi.C.de iure doti. & in c. 1.col.2.uer.ex prædictis, ext.de fide inſtru. & conſ. 150. caſus talis eſt , Vagnolus, col. 1.lib. 1.& conſ. 144.ſtatuto ciuitatis Papiæ , lib. 2.& conſ.200.uerba Cyn. in lectura,in prin.eo. lib.2.& conſ.261.quidam Laurentius, in 1. dubio,eo.lib.2.ubi id dicit approbari per quotidianum uſum.& conſ. 238. licèt ſint diuerſæ opin. eo.lib. 5.Card.Flor.conſ.83.& quò ad primum, col. 1.uer.inſuper non appret.Petr.Ancha. in d. c.quanquam.col.3.in 8.no. et ibi quoq; Philip. Fran.ubi ſuprà,de uſur.lib.6.et idẽ Anch.conſ. 340.uiſo themate,in 2.dubio,ubi dicit neminem de ea re dubitare,et ita ſe habere practicã communem , et uniuerſalem ubiq; . Anto. latè in d. proœmio Decretalium,in prin.col.pen. uerſ.de notario,et ibi etiam Panor.col.10. uerſ.eiuſdem prin.et in lect. ubi dicit uideri eſſe communem opinionem, et ſic interpretari conſuetudinem ; nam quotidie ſtipulãtur notarij alijs. Idem Ant. in c.dudum col.2. verſ. oppo. quòd hic uidetur uelle,de conuer.coniu.et conſ.35.uiſa forma, in prin.Ro.in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler , col. 6. uerſ.ulteriùs.ff.de uerbo.oblig.ubi id dicit communiter omnes tenere.et conſ. 76.in cauſa nobilis,poſt prin.et conſ.513.in caſu propoſitæ conſultationis,poſt medium, uerſ. idem erit. Raph. Com.conſ.182.uiſa copia . col. 1. ubi dicit ita ſeruare conſuetudinem , quia uidemus notarios quibuſcunq; ſtipulari. Alter Raph. Fulgo. conſ. 190.uiſis toto proceſſu,in 1.dubio in prin. Maſueri.in tit.de liter.notis,et notat.col.4.uer.item notarius.Io.Plate.in §.1.col.2.Inſti. de iure perſo.et in d.§.cùm autem , in 2. no. et ibi quoque Ang.Are.col.2.uer. et aduertas,Inſti.de act. Alex. conſ.31.uiſo themate,col.pen. uerſ. fuit etiam ultra,lib.6.ubi hanc dicit ueriorem, et communiorem opinio. et conſ. 65. quoniam omne datum,col.antepe.uer.item notarius,lib.6.quod repetitur conſ.119. eo. lib. 6. et idem Alex. conſ. 185.in cauſa et lite coram dominis , col. 3.uerſ. opponitur etiam , lib. 6. et conſ. 15. in cauſa et lite inter Lucam,col. 1.in fi.lib.7.Fran.Are.conſ. 41.diligenter. et maturè,col. 1. uer. ſecunda ratio.et conſ.74.eodem exordio.col. pe.uerſ. tertiò pro hac,et ſequenti. Corn. conſ. 50. uidetur in hac conſultatione , col. 4. uerſ. non etiam uitiatur,lib. 1.& conſ.6.uidetur in præſenti,col.3. uer.& conſtat,lib.2.ubi & hanc dicit cõmunem opinionem conſuetudine approbatam, et in deciſiuis ſeruandam et conſ.129. uidetur prima facie,col.1.uer.nam licèt donano,eo.lib. 2. ubi et id dicit ſeruare communem conſuetudinem . et conſ.139.licèt in hac conſultatione, in fi. lib. 3. ubi idem dicit.et conſ. 2. uiſo ſuprascripto , col. 2.uerſ.pręterea ius et actio,lib.4.Guid.Pap.dec. Delph.49.in proceſſu ubi,ita ut dicit fuiſſe iudicatum in curia Delph.et iterum deciſi. 222. in donatione . & deci.267.pactum, ad fi. et deci. 317. utrùm iuratus. & conſ. 60. ad dubia elicita.colum 4.uerſicu.et ex tali.Socin.conſ.125. uiſa narratione,ad fin. lib. 1. ubi et hanc eſſe dicit communem opin.et conſ. 262. in cauſa magnifici.col.pe.uerſ.ſecundò reſpondetur, lib. 2. quod repetitur cõſ.90.lib.3.et idẽ Soc.cõſ.125.

non inſiſtendo,col. 2.ver.ſed ad hoc, eo. lib. 3. Philip.Dec.conſ. 31.cuius ſuperſcriptio incipit, quando valeat,col.3.ver.ſecundò non obſtat.& conſ. 58. cuius & hæc eſt ſuperſcriptio, ſi maritus,col. 2.verſ. prætereà in quæſtione principali. & conſ. 293.viſo teſtamento,col. 2.verſ. & licèt donatio. & conſ. 407.viſis, & diligenter, col. 4. verſ.tertiò reſpondetur, & conſ. 607. viſo puncto,col.3.in tertio dubio. Iacob. à ſancto Georgio,in repe.authen.ſi quis in aliquo.in fi.C. de eden.& in l. 1. col.6. verſ. ſubſequenter quæro. C.ne lice.poten.& in l.quemadmodum,in prin. ff.de iure dot.Carol. Ruin.conſ. 41. ponderatis verbis,col. 2.verſ.nec etiam eſt dubitandum,lib. 5.Steph.Bert.conſ.302.viſis copijs,col. 2. verſ. ſed contra prædicta,lib. 3. vbi id dicit communiter obſeruari de conſuetudine,& conſ. 12.qui libet eſt regulariter, nu. 5.lib.4. & conſ. 156. ex themate, colum. 2. verſ. & quò ad id,eo.lib.4. vbi etiam dicit hanc eſſe communem opin. & de conſuetudine vbique obſeruari, ideo ab ea nec iudicando nec conſulendo eſſe diſcedendum.Matt.Afflict.in d.c.1.§.item ſacramenta.in 5.no.nu. 11.& ſeq.tit.de pac.iura. fir. & latè in conſti.Ciciliæ incip.bainlos,col. 10.ver.decimò & vltimò,vbi hanc dicit eſſe magis communem concluſionẽ & ponit quaſdam limitationes,quas tu uidere poteris.& rurſum deci. Neapol. 135. quidam Venetus,in fi.Lud.Gozad.conſ. 87. prima facie videtur,col.3.verſ. ſeptimò dico. Paul. Pariſien.conſ.88,viſo proceſſu cauſæ vertentis. col. 11.nu.89.& multis ſeq.lib.3.vbi dicit hanc eſſe veram & communem concluſionem. Ant. Capiti.deci.Neap.78.in cauſa domini Pet. Nic. Eueral in locis legalibus, in loco, de tanquam, col.5.verſ.lunc eſt etiam q̃ licèt notarius. Hierony.Gratus conſ. 12. contra quam plures, col. 2,nu.8.lib.1 & conſ. 126.in hac cauſa Franciſci, in prin.eo.lib.1.& Io. Amic. conſ.126.punctus emergentis quæſtionis,col. 2. num.5.& Aymo. Crauetta in repe.rub.ff.de leg.1.nu. 124.& cõſ. 19.ſuper tranſactione,col. 4. in 3. dubio, & N. Buer.deciſi. 172. dominus vita, col.2.nu.5.vbi dicit hoc non eſſe dubium. Maria.Soc.Iun.conſ. 118.viſis inſtrumentis,col.3.verſ.& hæc concluſio,lib.2. Vt verè poſſis dicere ex numero tot autorũ,quod ſupra ex alijs multis diximus,hanc eſſe communiorem noſtrorum ſententiam.

Iudices & alios officiales, pro alijs ſtipulari poſſe.

24 Nam iudices, & alios officiales, cæteraſq; publicas perſonas,quas vocant,ſtipulari alijs poſſe,in ijs quæ ex eorum officio dependent, receptum eſſe plurimi dicunt,auctoritate l.eum pro quo,& ibi gl.& doc.ff.de in ius voca.& §. 1. in auth.de exec. & his, qui conue. vnde ſumpta eſt d.auth.libellum C.de lit. conteſt. & vtrobique not.& §.ex his,in auth.de hære.ab inteſt.venien. vnde quoq; deprompta eſt authẽ.matri. & auię. C.quand.mulie.tutel.offi.& vtrobiq; item not. & §.ad excludendas, in auth. de litigio. vnde etiam excepta eſt auth. generaliter. C. de epiſc. & cleri.& ſimiliter vtrobique not. et §. quia verò. in auth.vt ſine prohib.matres fil.

Ad idem.

25 Et id voluere plurimi ex his quos iam citauimus verſ.ab hinc 2.et prætereà Bar. in l. ſi arrogator.col. 3.ver.venio ad primam.ff.de adop. Alber.in d.auth.matri.Bal.in l. 1.§.huius ſtudij, in 1.lect.col.vlt.ff.de inſti.et iure.et in l.certi cõdictio.§.quoniam, col. 2.verſ.oppo. quòd quis poſſit.ff.ſi cer.pet.et in l. 2.in fi.C.vt in poſſ. leg. vbi dicit neminem alteri ſtipulari poſſe, niſi ſit publica perſona,vel alia luco publicæ peſonæ à iudice adhibita.per d.l.3.ff. rem pupil.ſal. fore. et d.c. quanquam, de vſur.lib.6. et Flor. in d.l. Caius,in 1.no.ff.de vſur.et Ang.Are.in d.§.cùm autem,col.3. verſ. quæro quæ actio, Inſtit. de adopt.et in d.§.ſerui autem,col. 1.ver.vnum addas,Inſti.de iure perſon.

Ad idem de iudice.

26 Et de iudice priuatim videre poteris apud gl.in d.§ ſi quis alij,in verbo nihil agit,et ibi Io. Fab.col.2.Inſtit. de inutili ſtipula. Inno. et alios in d.c.dudum,de conuer.cõiug.Bar.in d. l. 2.et ibi Alex.in addit.ff.rem pupil.ſal.fore.eundem Bart.in d.l.poſtquàm litis,poſt medium,ibi,quæro utrùm iſta, et ibi Bal.col.4.uerſ.ſecundò quæro.C.de pactis. ipſum Bar. in d.l.ſtipulatio iſta, §.ſi ſtipuler,et ibi Ro.col.7. uerſ. quid autem in iudice, et alios recentiores.ff. de uerbo.oblig. et ipſum quoq; Bal. in d. auth. generaliter, col. pe.uerſ.utrum ex ſcriptura.C.de epiſco. et cler. in l. 1.col 4.uerſ.ſed quid de iudice. C. per quas perſo.nob.acq.et in l.is qui hæres, circa med. ff. de acq.hęre.et in auth.ſi quando,ante medium. C.de conſti.pecu.et in c. 1.paulo ante finem,extrà de eo qui mitti.in poſſeſſ. Ang.poſt Petrum in l.emancipati,uer.per hanc legem.ff. de adop. Pet.Anch.in c.cùm pridem:de pactis, et in d.c. quanquam,col.6.et in ſexto no.de uſur.lib.6.Ex quibus tamen intelliges,an et quando et quomodo id procedat.

Notarium eſſe publicam perſonam.

27 Conſtat autem notarium eſſe publicam perſonam,ut præter alios multos iam ſupra citatos uoluit gl.in §.ſi uerò abſint, in uerbo,tabularijs,in authen. de hæred.et Falcid.et Spec.tit. de primo et ſecundo decreto.§.iam de effectu,uer. ſed quas perſonas.et tit.de iſtru.edit.§. nũc dicẽdum,in prin.Bald.in d.l. 1. §. huius ſtudij, ad finem,in priore lectu.ff,de iuſtit.et iure,et omnes vbiq;. Et hoc certè probat tex.in §.orphanotrophos,in illis uerbis, præſentibus publicis perſonis,id eſt,tabularijs.C.de epiſc. et cleric. et in §. cùm autem,ibi publicæ perſonę,id eſt tabulario, Inſti.de adop. Eundemque dici & eſſe officialem,ut dicit Matth.Afflict.in c. 1. in uerbo, poteſtas, colum. 2. num. 38. titu. quæ ſunt rega. per text.in l.ſi quis decurio, in princ. C. ad leg. Cor.de falſis.et in l. 1.C.de tabular.lib. 10. Sed quomodo id intelligatur, declarat ipſe Matthæus paulò pòſt.

28 Itẽ ſunt et ipſi notarij iudices chartularij,et ita illos pleriq; appellant,et inter cæteros gl.in l.

1.in

1.in prin.et ibi etiam Bar.Bal.& alii. ff. de indic. gl.in l.rem non nouam,in verbo facultatem. C. eo.tit.& in l.vlt.in verbo,non habent,& ibi Bar. C.ubi & apud quem reſtitutio in integrum peti pot.Bar.in l.iubemus.§.ſanè,col.ult.C.de ſacroſ. eccle.Bal.in l.1.poſt prin.ff.de iuriſd.om.iud.& conſ.105.factum tale eſt,domina Auerana, col: 2.uerſ.item cùm iſti iudices,lib.5.& Aog.conſ. 93.uiſis & inſpectis omnibus, poſt prin. ubi negat eſſe alias gl.quæ illos ita nocent, quàm prædictas.& conſ.234.uiſis ſtatuto,io fi.Imo.in l. 2. col.ult.uerſ.item tangit.ff. de ſtipul. ſeruo. Pau. Caſt.in l.acta,& ibi Alex.poſt prin.ff.de re iudic. et idem quoq; Pau.conſ. 260. uiſis compromiſſo,in 2.dubio,lib.1.Alex.conſ.92. uideretur prima conſideratione.col.2.lib. 7. Cor. conſ. 185. tria principaliter,col.pe.uer.nec eſt ratio, lib. 2. et conſ.99.viſis literis,col. 1.lib.3.

An legibus probetur notarios poſſe alijs ſtipulari.

29 Sed (quod ad ipſos notarios priuatim pertinet) uereor ne ſatis id probetur de iure cõmuni:ſcilicet quod ſtipulari alteri poſſint,præſertim in conuentionalibus: nec per illos quidem textus qui ſolent allegari ab his qui id tenuerunt, quos nos ſigillatim adſcripſimus ſuprà nu. 16. ſunt tamen qui ab hac. Primùm enim quantum ad dictas leg.2.3.& 4.ff.rem pupil.ſal. fore.quæ ſunt principes noſtrorum huius ſententiæ teſtes, harum uerba ſubijciēda putauimus, vt ex his veluti præſentibus intelligas, quid quantumve ad eam rem faciunt.Hæc autem ſunt ſi pupillus abſens ſit, vel fari non poſſit, ſeruus eius ſtipulabitur:ſi ſeruum non habeat, ſeruus ei emendus eſt:,ſed ſi non ſit vnde ei ematur, aut non ſit expedita emptio, profectò dicemus ſeruum publicum apud Prætorem ſtipulari debere,aut dare aliquem Prætor debet,cui caueatur,non quaſi ipſo iure pupillo acquirat, neque enim pupillo acquirit, ſed vt vtilis actio ex ſtipulatu detur. Hæc ibi.

30 Vides igitur primum ex his verbis,id in infante, aut pupillo abſente obtinere: quibus lex ſemper alias vberiùs,ac pleniùs ſubuenit, quàm alijs,vt conſtat ex tit.C. quand. imper. inter pupil.& vid. & ex toto illo tit. in quo dd. ll. politæ ſunt,ff.rem pupil.ſal.fore.& videre licet ex l.bonę fidei,in prin.ff.de acq.rer.do.& l.2.§.ſi à pupillo.ff.pro emp.& l.ſicut.C.de præſcrip. 30.vel 40.ann.& Fran.Are.conſ. 160. in præſenti conſulta.col.3.ver.prætereà verbum, & alijs infinitis locis totius noſtri iuris. Quod & ipſum eſt ex legibus diuinis, & naturæ, quibus hi ſunt commendatiſſimi: vt patet Exo.22.c.Deut.c.10. Iob 6.et 22.& 24.non ſemel,& 29.& 31.etiā non ſemel,& Pſal.9.in fi.& 93.& 108. & 145. Eccl.4. & 35. Eſa.1.& 9.& ſeq.Hier.5.& 22.Ezech.22. Oſeæ 14.eodemq; vlt.Zacha.7.Malach.3. & in epiſt.diui Iacobi,c. 1. ad fi. Vt iam intelligas ex tot locis literarum diuinarum, hos omnium eſſe fauorabiliſſimos.Etiam ſi Cato ille Cenſorius in oratione, quam apud Cenſores habuit, non dixiſſet,maiores ſanctiùs habuiſſe pupillos defendi, quàm clientem non fallere, quod ab Aulo Gellio relatum eſt lib. 5.noctium Atticarū c.13.

31 Igitur cùm de pupillis, & impuberibus tantùm hæ leges loquantur, & vt cæteræ de eadem re loquentes, quid cauſæ eſt, ut ad cæteros trahantur? Præſertim cùm dd. ll. ſint collocatæ ſub illo tit.ff.rem pupil.ſal.fore. vt etiam intelligas priuatim pro pupillis,& eorum fauore latas fuiſſe.Cumq; l.hæc autem.ff.de adop. quę confeſtim ſequitur d.l.non aliter.& l.his verbis,quę pro illa opinione allegari ſolent,non obſcurè declarat id, quod dictum eſt in præcedentibus illis legibus, quæ de impuberibus tantum loquuntur, de illis quoq; tantùm intelligendum, quod & expreſsè expendit gl.ibi. Ad quod & etiam vide quæ dicā inferiùs nu. 43. quãtùm ad d.leg. *Ad idem.*

32 Vides, inquam, in dd. illis ll. ſeruum proprium primo loco in id eſſe adhibendum: quoniam ſcilicet ſerui noſtri poſſunt nobis quærere, & ſtipulari.l.1.§.item acquirimus.ff.de acq.poſ. & in §.1.Inſtit.per quas perſonas nobis acquirit. cùm ſi.Mox ſi ſeruus proprius deſit,illi eſſe emēdum:aut ſi expeditè fieri non poſſit, ſeruum publicum, veluti pro extremo remedio, ne ius pupilli pereat,adhibendum. Seruum igitur publicum,id eſt,ſeruū reipublicę,vel municipij,cuius pupillus eſt. Hunc enim leges noſtræ vocant ſeruum publicum,vt liquidò apparet ex rub. C. de ſeruis reipub.manu.iuncta l. 1. eius titu.quæ eos ſeruos publicos nuncupatim vocat. Et ex l. 1.C.de ſolu.et liber.debit. ciui. lib. 11. quæ loquitur de cautionibus ſeruorum publicorum, id eſt, ipſius ciuitatis,vt ſatis declarat ead.lex poſteà loquens de actore ciuitatis, ut etiam benè intelligit gl.ibi, repræhendens eos,qui de tabellionibus intelligebant. Et ita etiam intelligunt Lucas Pen.et Io.Plat.

33 Et ſic quoq; ſeruum publicum, id eſt, reipublicæ, et non tabellionem, ſiue notarium intellexiſſe veriſimile eſt Tullium in Philippicis. Quos Antonius deliciarum cauſa in conuiuio cædi iubebat à ſeruis publicis.Et Liuiū 1.decad. lib.1.vbi ab Euandro edocti antiſtites ſacri eius per multas ętates fuerant, donec tradito ſeruis publicis,ſolemni familiarum miniſterio, genus omne potionū interijt. Et Valerium Maximum lib.2.c.5.vbi de Mario,Miſſus ad eum occidendum in priuata domo Minturnis clauſum ſeruus publicus natione Cimber, aggredi non ſuſtinuit.Et iterum lib.3.c.2.Reddensq; ſeruo publico qui eam tradiderat,Critiæ,inquit,propino. Et Iulius Capitolinus in Gordianis:dum ſcilicet Senatuſconſultum quodpiam tacitum ita factum fuiſſe dicit, vt non ſcribæ, non ſerui publici, non Conſules illis actibus intereſſent. Ex quibus facilè intelligis Ange. Aretin. fuiſſe hallucinatum, cùm dicit in d. §. cùm autem, poſt princ. Inſtit.de adopt. tabelliones vocari ſeruos reipublicæ.

De eodem.

34 Alibi autem reperimus, ſeruos ciuitatis, vel municipij, ſiue reipublicæ ſtipulari poſſe pro ipſa ciuitate, municipio, vel republica, in l. vlt. ff. quod quiſq; iuris. & d. l. Gaius. ff. de vſuris, & l. 3. ff. de ſtipul. ſeruo. Et licèt non ſint ſerui ſingulorum eius ciuitatis, vel collegij, l. in tantum 1. §. ff. de rerum diuiſ. & l. 1. §. ſeruum. ff. de quæſt. & facit l. 1. in fi. ff. de colleg. illi. loquens de libertis vniuerſitatis, & non reperiatur huiuſmodi ſtipulari poſſe pro ſingulis hominibus huius ciuitatis, vel municipij: tamen fauore pupillorum receptum eſt, vt ſi deſit ſeruus proprius, id faciat ſeruus publicus, id eſt, municipii, ſiue ciuitatis, interueniente decreto iudicis. Igitur illæ leges iubentes adhiberi ſeruos publicos, ſi deſint proprii, debent intelligi de ſeruis ciuitatis, vt cæteræ leges intelligunt. Præſertim cùm nulla lege probetur, tabelliones ſeruos publicos dici, vt posteà quoque dicemus. Et tantum abeſt, vt ſerui dici poſſint, vt nec tabellio ſeruus eſſe poſſit. l. generali. C. de tabular. lib. 10. & voluit per eum textum gl. in d. l. 2. ff. de adop. & in l. 2. C. eo. tit. & in l. defenſionis, in verbo. conditionales. C. de iure fiſci. tametſi illæ vbiq; & cæteri noſtrates intelligunt ſeruum publicum pro tabellione, per tex. in d. §. cùm autem, de quo poſtea dicemus.

35 Adde (ſi placet) & aliã rationem, quæ mihi vrgentiſſima eſſe videtur, ut in illis dd. ll. 2. 3. & 4. de quibus hìc principaliter loquimur (nam de aliis posteà loquemur) non poſſit intelligi de tabellionibus, ſiue notariis, ſed de ſeruis reipublicæ: vides enim illic ſeruos proprios, & ſeruos publicos nominari: et proprios poni ad differentiã publicorum, vt è diuerſo publicos propriorũ. Ergo neceſſe eſt, utroſq; eſſe, in ea quidẽ ſignificatione. qua leges ſeruos accipiunt, nihilque inter eos intereſſe, niſi quòd alteri ꝓprii ſunt pupilli, alteri reipublicæ. Quòd ſi ſeruos publicos intelligas pro tabellionibus, quòd ſcilicet munus publicum gerant, certè hi ſerui publici non ſunt eiuſdem qualitatis, vt ſerui illi proprii: nec ita sũt ſerui publici, vt illi ſerui proprii.

36 Præterea ſi illi tex. intellexiſſent ſeruum publicum pro tabellione. quid opus erat tot verborum ambagibus? vt ſcilicet primùm adhiberetur ſeruus proprius: & ſi non eſſet, emptitius: aut ſi etiam non eſſet, ſeruus publicus, aut alius à Prætore datus. Nonnè ſatis fuiſſent ſtatim, & vno verbo dicere tabellionem, ſiue notarium adhiberi? Nam ſiue fuerit ſeruus proprius, ſiue non fuerit, omnes eum textum intelligunt, vt ſemper tabellio alteri ſtipulari poſſit. Dicemus tot uerba eius legis eſſe ſuperuacua, otioſa, inutilia? Et id certè dicere non poſſumus, l. ait prætor, quæ eſt 3. in prin. ibi, nec fruſtra adiicitur. ff. de iureiur. ubi eum textũ ad id no. Paul. Caſt. Alex. & Iaſ. qui adducit concor. quibus addes alios infinitos à me collectos in tractatu, cui titulum nuncupauimus, Nihil fruſtra.

37 Nec igitur otioſum eſt, quod illic dicitur, apud Prætorem: nam ex hoc apertiſſimè oſtenditur, id fieri debere in iudicio, & cauſa cognita, vt etiam expreſsè dicitur in d. §. cùm autem, Inſtit. de adop. vt & illic benè adnotat Bald. qui ex hoc dicit multa ſpecialia ſtatui in prætorijs, & iudicialibus ſtipulationibus, quæ ad cõuentionales trahi non debent. Nã & aliàs videmus, ea, quæ fiunt in iudicio, plus roboris, momẽti, & põderis habere, quàm quæ extra iudiciũ fiunt: multaq; in iudicio fieri poſſe, quæ aliter fieri non poſſunt, l. in plurium. in fi. ff. de acq. hære. & l. 1. etiam in fi. ff. de cura. bonis dan. & l. mulier fundo. ff. de leg. commiſ. & patet ex multis, quæ aceruatim collegit Barba. conſ. 47. præclarè ſcripſit Pſalmiſta, col. vlt. lib. 2. & conſ. 53. quod eſt eodem exordio, col. 5. verſ. & ſi quiſpiam opponat, eo. lib. 2. & Iaſon in l. pacta nouiſſima. C. de pactis, quæ non eſt opus aliter ſigillatim referre. Vt ne tamen obliuiſcar illius caloris (quem vocant) iudicij, de quo adeò multa per Bar. Imo. Ro. & Franc. Aret. in l. 1. in prin. ff. de verb. oblig. & aliis locis ibi à recentioribus numeratis.

38 Deniq; ex eo tex. vides clariſſimè, illic duos interuenire debere, vt huiuſmodi ſtipulatio pro abſente fieri poſſit, ſcilicet iudicem, & alium qui coram eo ſtipuletur: ſiue ſeruum proprium, ſiue publicum, quicunq; is ſit: ſiue alium à iudice datum: tanquam, ſcilicet, alter ſolus non ſufficiat: neq; enim vnus duorum vicem tenere poteſt, ſcilicet iudicis, & ſtipulatoris, qui pro abſente ſtipulatur. Ideò nec idem vicem notarij, qui contractum recipit & in ſcriptis redigit, eiuſq; fidẽ facit: & ſimul vicem eius, pro quo fit contractus, & præterea iudicis, coram quo id fieri debet, id eſt, trium perſonarum gerere poteſt. Cũ etiam difficile ſit, vt vnus duorum vicẽ ſuppleat, l. ſi plures. ff. de pactis, vbi gl. exponit, difficile, id eſt impoſſibile, & ibi citat alios textus concord. Vnde & illud, fit ꝙ ſi quis ſit iudex, & notarius non poteſt ſcribere geſta coram ſe. Innoc. vt ſæpe à noſtris citatur in c. quoniam contra falſam, de probat. & in c. cùm à nobis, de teſtib. Bar. in l. 2. col. 2. ver. quæro pone quòd aliquis, & ibi Imo. col. vlt. ver. item tangit. ff. de ſtipul. ſeruorum, cum ſimil. *Vnus duorũ, aut plurium uicem ſuſtinere non poteſt.*

39 Ex quo & illud conſequens fit, vt tabellio, non poſſit conficere inſtrumentum de eo quod ipſe facit, l. exemplo. C. de proba. & l. inter chartulas. C. de conue. fiſci debit. lib. 10. Alioquin illud ſequeretur, vt notarius teneret perſonam rogantis, et rogati, ſcilicet rogantis patus, et rogati notarij, nam illud eſt certum, notarium à partibus rogandũ eſſe, vt fidem faciat, ut probatur in §. nos autẽ, et ibi gl. in verbo, iniungatur, in auth. de tabel. colat. 4. et uolunt doct. vbiq;. Ideoque Bal. qui alicubi in ea opinio. fuit, ut tabellio poſſit ſtipulari alteri, vt ſuprà diximus, id obſtaculũ ſentiens, volenſq; id ipſum reiicere, et amouere, dicit in d. l. 1. §. exigere. ff. de magiſtra. conue. quòd nec momento quidem reſidet apud tabellionem *Ad idem.*

bellionem vtilis actio, quia ſi reſideret, inquit, non poſſet ipſemet de iure ſuo inſtrumentũ cõficere, p dd. ll. ſuprà in prin. huius ver. allegatas.

40 Idem verò Bal. (quod iam ſuprà diximus) in l. 1. col. 4. ver. alij dicunt, C. per quas perſ. nob. acquir. dicit ꝙ officium notarij, licet ſit publicũ, non tamen eſt inuentum ad ſtipulandum, ſed ad ſcribendum & redigendum in ſcriptis, id quod fit inter alios, non quod per ſeipſum fit, & allegat Inno. in d. c. quoniam contra falſam, de prob. Tamen poſtea ſubdit, ꝙ ad eum non ſpectat commodum, ſed nudum miniſterium. Idem autẽ in d. l. ſi Conſul. in 8. q. ff. de adop. in 1. lect. ſcribit, notarium poſſe conficere inſtrumentum de ſtipulatione per eum facta pro alio, niſi ſperaret priuatum quodpiam commodum. Et idem dicit in 2. lect. poſt Guil. ibi. Et de cæteris idem voluit Bar. in d. l. 2. in 1. q. ff. de ſtipul. ſer. Sed quantùm hæc ſatisfaciant ijs, quæ diximus de perſona duorum, & nuncupatim de eodem iudice, & notario, & dd. ll. 2. & 3. ff. rem pupil. ſal. fore. cæteri dijudicent. Præſertim cùm in illis legib. nullum commodum erat peruenturum ad ſeruum publicum, de quo loquuntur, ſed ad ſolum pupillum, & tamen ſtipulari non poteſt, niſi alijs interuenientibus, quæ iam diximus.

Ad idem.

41 Quantum autem ad d. l. non aliter. ff. de adopt. & d. l. 2 C. de eo. tit. eæ ſimpliciter loquũtur de ſeruo publico, qui (vt diximus) non eſt tabellio, & loquuntur item de impuberibus, vt & dictę leges 2. 3. & 4. rem pupil. ſal. fore. & ſecundùm illas, quæ ſpecialiùs loquuntur, debent intelligi. Sed magis vrget d. §. cum autem, Inſti. de adop. qui nuncupatim his uerbis vtitur, vt caueret arrogator publicæ perſonæ, id eſt, tabulario. Ita enim ſeſe declarat, & interpretatur is tex. in multis noſtris codicibus Inſti. & ex quibus videtur illud aſſumi, vt notarius tanquam publica perſona poſſit alteri ſtipulari.

42 Sed ad eum textum, præterquam ꝙ etiam loquitur de impuberibus, vt cæteri ſuperiores, ideo non trahendus ad puberes, vt diximus. Illud quoq; non ſine ratione dicere poſſumus, eã interpretationem, id eſt tabulario, veriſimile eſſe additam à quibuſdam gloſſematarijs, vt ita loquar, ita eum textum intelligentibus, eamq; appoſuiſſe vel in margine, vel in linea interlineari, & poſteà à librariis aſſutam fuiſſe contextui, vt plerúque fieri videmus. Nam ad quid ſcriptum eſſet, caueat publicæ perſonæ, id eſt, tabulario, cùm planiùs & breuius dici potuiſſet, caueat tabellioni? aut ſi non tantùm de tabellione intellexiſſet, potuiſſet ſic generaliùs & ſignificantiùs dicere, caueat tabellioni, aut alij publicæ perſonæ. Et quod iam diximus, is §. exceptus eſt ex d. l. 2. ff. eo. quæ non loquitur de perſona publica, ſed de ſeruo publico ſecundum quam debet intelligi, & eo quidem modo, quem ſuprà diximus. Tametſi ſunt & aliæ publicæ perſonæ, vt probatur, in §. nos autem, Inſtit. de Attili. tuto. Nec me mouet, quòd in inſtitutionibus Theophili eadem illa declaratio adſcripta eſt, id enim eodem errore factum crediderim.

43 Quantum ad d. l. 1. §. exigere. ff. de magi. conue. is tex. omnino loquitur ſecundum dd. ll. 2. 3. & 4. rem pupil. ſal. fore, vt ſcilicet, ſeruus proprius pupilli, aut ſi deſit, publicus ſtipuletur ipſi pupillo: aut etiam ipſe magiſtratus: idq; fauore pupilli, vt diximus, & iterum ſeq. ver. dicemus. Dict. autem l. cùm cognatos. C. de capt. & poſtli. reuer. loquitur de ſeruo publico, qui pro capto ab hoſtibus ſtipulatur, non minùs quidem fauorabili, quàm ſit pupillus: vt patet ex multis quę ſcripſimus in noſtris legib. connubialib. in gl. 6. in verbo, *de ſon mary*, in 35. q. Et prætereà à iudice ad id cõſtituitur, vt is tex. apertè declarat.

44 Quantum autẽ ad d. c. quanquam, de vſur. lib. 6. præterquàm ꝙ illud ibi fit iuſſu, mandato, & auctoritate iudicis, quæ ita requiritur, ut nec ratihabitio poſtea interueniens ſufficiat, ut dicit Bal. in l. executorem, col. 4. ver. ſed quid, ſi notarius. C. de execut. rei iud. vt diximus ſuprà nu. 21. nec aliud ſpeciale tamen eſt fauore animæ, vt ibi declarant doct. & Iaſon in d. l. ſtipulatio iſta. §. alteri, col. 3. verſ. quintò limita, ff. de verb. obli. Et hanc planè in ea re differentiam impuberum, & aliorum priuilegiatorum, cæterorumq; non item priuilegiatorum: vt ſcilicet pro illis nonnunquam, & quibuſdam interuenientibus poſſit alius ſtipulari: pro cæteris nunquam, ſatis apertè declarat gl. in d. c. quanquam, in verbo, poſſunt acquirere. & Bar. in l. 1. ad fin. priu. ff. de iure fiſci, vbi dicit ꝙ notarius poteſt ſtipulari pro fiſco, vti pro pupillo, per d. l. non quaſi, quę eſt illa d. l. 4. ff. rem pupil. ſal. fore, nam fiſcus, inquit, & pupillus æquiparantur, l. illud, ff. de appel. & l. rempublicam. C. de iure reipubli. lib. 11. Id quod dicit menti tenendum, quòd quotidianum ſit. Hiſque concinit quod ſcribit Bal. in l. 1. col. 4. ver. alij dicunt. C. per quas perſo. nob. acqui. dicens ſpeciale eſſe in d. c. quanquam, ut notarius ſtipuletur in vſuris. Igitur ius commune eſt in contrarium. Vt tamen interim videas Ang. qui aliter quoque illud c. intelligit in ſua diſput. incip. Aſtenſis miles, col. 9. verſ. de octauo dicendum eſt.

45 Sed quid hìc, ſi diuis placet, faciamus, quando pleriq; omnes dicunt aliter conſuetudine obſeruari, vt ſcilicet notarius poſſit in contractibus à ſe receptis pro quibuſuis, nullo ætatis diſcrimine, nullo delectu conuentionalium, & iudicialium negotiorum, nulla item differentia, an iudex id iuſſerit, an minimè, ſed paſſim, ſemper & vbiq; pro alijs ſtipulari, vt præter plurimos quos tibi citauimus ſuprà nu. 23. ſunt & alij, ſcribit Bal. in d. §. cùm aũt. Inſti. de actio. & conſ. 246. præmiſſis verbis cuiuſdã ſtatuti, paulò ad fi. lib. 2. vbi dicit eam eſſe conſuetudinẽ fermè per totã Italiã, vt ex ſtipulatione notarij alijs quæratur actio ſine ceſſione. & Io. Fab. in §. ſi verò ali-

quis.Inſtit.de ſatiſd.licet vterq; quantum ad ius cõmune,ſit alterius opinionis,vt ſuprà diximus.

46 Conſuetudinem autem hac in re eſſe obſeruandam,tradit Bal.in hac ipſa ſpecie loquens, in l.1.vbi nuper citauimus.C.per quas perſo.nobis acq. Nam tunc,inquit, notarius videtur habere id officium ſtipulandi pro alio, à conſuetudine.& rurſum conſ.146.pręmiſſis verbis,paulò ante fi.lib.2.Nam & aliàs conſuetudine, vel ſtatuto introduci poteſt, vt alius pro alio poſſit ſtipulari,vt pleriq; volunt per tex.in l. certi condictio.§.ſi nummos.in illis verbis,cùm quotidie crediturі,&c.vbi id no.Ro.in vlt.not. Alex. col. 2.ver.item no.conſuetudinem,& Iaſ.col.4.verſ. vltimò no.& Phil.Dec. col. 2. uer. tertiò no.ibi quotidie.ff.ſi cert.pet.& per tex.in l.ſi quis donaturus.in fi.ff.de vſufr. Bal. in repet. l. de quibus. col.9.ver.& primò quò ad primum,ibi, certè valet conſuet.ff.de legib.

Lex id facere poteſt.

47 Vti etiam ſtatuto id introduci poteſt, ex ſententia ipſius Bal.in l.1.ad fin.C. de manumiſ. teſt.& in c.quæ in eccleſiarum.col. antepe. ver. ſed nunquid ex pacto.de conſti.& conſ.301.in primis videndum eſt, circa medium, lib.4. vbi hanc rationem adducit,ꝙ lex id ipſum poteſt facere,per l.pe.§.cùm autem.C.ad S.C.Trebel.& alia iura ab eo allegata:ergo & ſtatutum,quod & ipſum lex eſt.& Pau.Caſt.conſ.171.in caſu pręſenti viſis omnibus, col. 2. verſ. primum eſt in actione.lib.2.& Iacob.à Sancto Georgio, in d.l. certi condictio.§.quoniam. circa medium. ff. ſi cer.pet.& Iaſ.in d.l.ſtipulatio iſta. §.alteri.col.1. ver.limit.not.iſtam regulam.ff.de verb.oblig.

Inſtrumenta guarentigiata.

48 Ad hęc ſi ex ſtatuto,aut moribus regni,vel ciuitatis inſtrumenta à notarijs recepta habent executionem paratam:cuiuſmodi inſtrumenta quæ Tuſci guarentigiata appellant, & Peruſini confeſſionata,vt tradit Bal.in l.etiam.col.1.in diuerſis locis.C.de exec.rei iud.Idẽ enim eſt vtrũque,vt dicit Bar.in l. poſſeſſio quoq;.§. & ſi poſſeſſio.ff.de acq.poſ.Nam guarentigia nihil aliud eſt,quàm præceptum factum à notario partibus conſentientibus & conſentientibus, vt obſeruent contenta in inſtrumẽto,ut dicit Bal.in l. vlt. col. 2.ver.& ideo conſuetudo.C.de ſponſ.cum multis alijs concor.à me pleniſsimè collectis in commentarijs conſuetudinum Picta.tit.*des notaires*, §.1.gl.2. in verbo, *car ils ſont iuges quant à ce*. Ideoq; notarij, qui hæc inſtrumenta conficiunt, dicuntur iudices chartularij, de quibus ſuprà locuti ſumus,nu.28.item ſunt & ipſi. Et huiuſmodi ſunt inſtrumenta quę in noſtra Gallia fiũt, tam ex conſuetudinibus multarum huius regni regionum, quàm ex ordinationibus noſtrorum regum. Igitur,ut repetamus, in his inſtrumentis haud dubiè poteſt notarius ſtipulari alteri, ſi credimus Bar.in d.l.poſſeſsio.§.& ſi poſſeſsio.ff. de acq.poſſ.Bal. in d. l.nõ aliter.col.1.verſ.item ſi ex forma ſtatuti.Rom.cõſ.76.in cauſa nobilis, colum. 1.Angel. Aret.in §. ſerui autem. colum. 1.verſ.item quod dixi per notarium, Inſtit. de iure perſo.Iaſon in d.l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler.col.antepen.uerſ.quarta fallentia.ff.de verb. oblig.Anto.Capyt.dicta deciſio.Neapo.78.& Hiero.Grat.dicto conſ.12.contra quamplures, col.2.uerſ.tertiò quia adeſt. lib.1.

Apud nos notarius poteſt alteri ſtipulari.

49 Ex quibus uides minimè dubitandum eſſe apud nos,qui notarius alteri ſtipulari poſſit,quicquid ſit de iure communi. Et id quoq; etiam de iure ciuili fatetur Pau.Caſt.dicto conſ.195. lib. 2.quem ſuprà citauimus,ut ſcilicet quæratur uti lis actio abſenti ſine ceſsione. quod non procederet in ſtipulatione alterius,ſed in id requirit acceptationem.Igitur ſecundo loco illud uidendum eſt,cuius eſt effectus hæc notarij ſtipulatio ante acceptationem,& an ex ea quæratur poſſeſſio,ex conſtituto in inſtrumento appoſito.Et certè eam uim habet,ut non poſsit donans,aut uendens reuocare,aut pœnitere,etiam ante acceptationem donatarij, aut emptoris, ut expreſsè uoluit Bal.in l.cùm à ſocero.col. 2. uerſ. caue tibi. C.de iure dot.Alex.Fran.Are.& Iaſ.in l.qui Romæ.§.Flauius Hermes.ille col.pe.uer. tamen cõcluſionem.Fran.Are.col.item pe.uerſ.& hoc tenet.& Iaſ.col.8.uer.ſecundò limita. ff. de uerb. oblig. idem Fran. Are.dicto conſ. 74. col. pen. uerſ.tertiò pro hoc,& ſeq.Caro.Rui.conſ. 172. non ex dubium.col.4.uer.& prædicta locum habent Phil.Dec.dicto conſ.58.col.2. uerſ. præterea in quęſtione.& dicto conſ.226.in fi.& conſ. 239.primò non uidetur,col.3.uerſ.tertiò dictũ. & dicto conſ.607.col.3.in 3.dubio.Lance.Gali. in rub.ff.de uerbo.obli.col. 4. uerſ. & aduerte quia ubi eſſet.Lud.Gozad. conſ.87. prima facie videtur.colum.3.uer.ſeptimò dico.Maria. Socin. iunior conſ. 118. uiſis inſtrumentis, col. 2. uerſicu. & hæc contrario. & multis ſeq. lib. 2. Anto.Rube.conſ.91. uidetur primò aſpectu. ad fin.& conſ. 117.proponitur in facto quòd quædam mulier.nu.8.

50 Et eiuſdem factionis nõ obſcurè uidentur eſſe,qui dicunt ius ſtatim quæri donatario, ſiue emptori ex ea notarij ſtipulatione,ſine alia ipſius donatarij,ſiue emptoris acceptatione. Nam ita expreſſè uolerunt Cor.cõſ.21.ſupraſcripto puncto.col.2.uerſ.præterea ius & actio.lib.4. Guid. Pap.deciſio.Delphin. 49. in proceſſu. & Socin. conſ.262.in cauſa magnifici, col.pen. uerſ.ſecundò reſpondetur & Phili.Dec.conſ.226.magiſter Ioannes,col.1. uer. nec obſtare uidetur, & iterum in fi. eius conſ. & maxima pars aliorum, quos ſuprà citauimus nu.23.ſunt & alij.

51 Sed illud poſtremò inſpiciendum eſt, an id impediat, quominus donare, aut uendere, alteri, aut hypothecrre alteri poſsit, antequam emptor, aut donatarius ratum habuerit: aut etiam poſtquam ratum habuerit, ante rei traditionem. Et ſi id fecerit, vter eorum præferetur. Et id certè minimè dubium eſt, quin præferatur hic ſecundus donatarius, vel emptor,

ptor,cui res peius eſt tradita, ei cui abſenti ſtipulante notario res prius vendita, aut donata fuerat.Nam id locum habeat,cùm priori emptori, aut donatario etiam pręſenti,& ſtipulanti res eſt donata aut vendita,ſed non tradita, & alteri interim vendita, & tradita,per vulgatiſſimam illam l. quoties, C. de rei vend. cum ſimil. Aut etiam alteri interim quoque hypothecata.l. vlt. §.Lucius.ff.de don.& no.Bar.& Io. Plat. in l. 1. poſt glo.ibi,in verbo,perfectam.C.de iure fiſci. lib. 10. Quanto magis ſi non ipſi præſenti, ſed abſenti,pro eo ſtipulante notario ?

52 Et id certè clariſſimum eſt, ſi nullum interuenit conſtitutum,vel precarium. At ſi interuenit notario ſtipulante,& id maximè dubium eſt, an ex huiuſmodi conſtituto facto abſenti, pro quo notarius ſtipulatur, tranſeat poſſeſſio in ipſum abſentem ante eius acceptationem, ita vt is præferatur alteri, cui interim res donata, vel vendita, & tradita fuit. Et id quidem eſt quod quęrimus,& quod ad hunc noſtrũ tractatũ præcipuè pertinet. Sunt autem eius rei diuerſæ ſententiæ multorum, ac magnorum virorum ex vtraque parte,vt diximus ſuprà nume.8.ſed & hanc, & 2. ſeq. & iterum nu.13.contrarium tamen,& nu. ſeq.

De eadem re.

53 Ego verò, vt iudicium in hac re meum tandem interponam,vix eò adduci poſſum, vt ex huiuſmodi conſtituto abſenti, & ignoranti facto tranſeat in eum poſſeſſio: vtpote quę eius naturæ eſt, vt non ſine animo eius cui quęri debet, quæri poſſit, cùm animus ad quærendam poſſeſſionem requiratur.l. 1. §. adipiſcimur. & ibi docto.& iterum l. 3.in prin.& l. quemadmodum.& l.quod meo.§.ſi furioſo.ff.de acq. poſ. Ideo nec per conſtitutum poteſt transferri poſſeſſio,niſi accedat animus, & voluntas eius cui quęrere volumus,vt expreſsè voluit glo. quam omnes ſequuntur.in dicta l.quod meo in verbo poſſidere.eo.tit.

Obiectio & reſponſio.

54 Quòd ſi quis nobis obiiciat d.l. 3. §. item acquirimus,vbi acquirimus per ſeruum, aut filiumfamilias poſſeſſionem earum rerum, quas peculiariter tenent, etiam ignorantes. Huic ſtatim reſpondebo,id ibi fieri, vt confeſtim ſubditur,quia noſtra voluntate intelliguntur poſſidere, quas eis peculium habere permiſimus. Ex hocque not. Imo. ibi. quòd propter pręambulam voluntatem intelligitur, & fingitur poſteà interuenire voluntas in alio actu connexo. Et facit quod etiam in ſimili diximus ſuprà in ſecunda parte,in 4.ampliat.& quod ſcribit gl. vlt. in c.ſine poſſeſſione. ver. item opponitur ignorans.de reg.iur.lib.6.

55 Quòd ſi is magis vrgeat, dicatque generaliter poſſeſſionem acquiri per liberam perſonam,etiam ignoranti,per text.expreſſum in l. 1. C.de acq.poſ.intelligat eam l. communiter (vt cum noſtris loquar) intelligi de procuratore, vt videre licet ex Cy.Alb.Bal.Ang.Raph. Fulg. & alijs ibi ; & Imo. conſ. 57. viſo quodam inſtrumento,ante medium.& ſic in eo,qui noſtra voluntate ea facit,quę poſteà vt procurator noſter facit,vt ſuprà in præced. ver. diximus de filio & ſeruo, quibus per peculium conceſſimus. Et nuncupatim de ipſo procuratore voluit Ange. Are.in §.actionum.col.4.ver.ſed dominus.Inſt. de actio.fuit enim, inquit, à principio voluntas domini,vt procurator ſibi acquireret per l. 1. §. per procuratorem. ff. de acq.poſ. Nec tamen omnes concedunt,procuratorem per ſuum conſtitutum nobis poſſeſſionem acquirere,vt videre poteris ex iis,quæ ſcripſimus ſuprà in ſecunda parte in 26. ampliat. licet haud dubie poſſit per realem poſſeſſionem illi traditam.

De eodem.

56 Ex quo etiam illud ſequitur, quòd licet fortè notarius poſſet per poſſeſſionem realem ſibi traditam,acquirere poſſeſſionem alteri,cuius nomine eam poſſeſſionem acciperet, non tamen poſſet per conſtitutum, vt multi de procuratore dicunt. Aliàs enim eſſet hic duplex,aut triplex fictio, ſiue ſpecialitas: & multò quidem magis in notario,quàm in procuratore, qui (vt iam diximus) habet voluntatem domini, cùm notarius nullam eius habeat,pro quo ſtipulatur. Ergo vna ſpecialitas eſſet, vt alteri ſtipularetur, & acquireret:altera,quòd poſſeſſio acquireretur ignoranti: tertia, quòd per fictam traditionem (quod procedere non poteſt) vt plene diximus ſuprà in 5. limit. & dicemus ſtatim nu. ab hinc 3.

57 Nec me mouet quod nonnulli adferunt, dominium ex huiuſmodi ſtipulatione notarij transferri in eum pro quo ſtipulamur:ergo, inquiunt, multò magis poſſeſſionem. Quia primum nego dominium transferri ex ſolo contractu ab alio facto noſtro nomine, quia per liberam perſonam non transfertur dominium alteri,ſine eius ratificatione,vt probatur in l.ſi ego. ff.de neg.geſt.& no.Dyn.in c.ſine poſſeſſione. col. 4. in paruis,ver. item opponitur conſtat. de reg.iur.lib.6.Bart.in l.qui mihi donatum. col. 1. ff.de dona.& Bald. in conſ. 34. in cauſa iſta allegatur.in 1.dubio.lib.2.& conſ.44.iſte dominus Chriſtophorus, colum. 2. ver.& conſidera.& diximus ſuprà in princip.huius limit.Imò verò nec facta quidem ratificatione transfertur dominum,niſi interuenerit traditio, cùm nec ſi ipſemet præſens contraxiſſet,& ſtipulatus fuiſſet, dominium in illum fuiſſet tranſlatum, niſi ſecuta traditione,ut nuper diximus:quamuis ex contractu ius ita quæſitum ſit, vt non liceat vni contrahentium,ſine alterius conſenſu diſcedere ius inquam non dominij, ſed ius agendi ex eo contractu ad rei traditionem.

58 Fateor tamen quòd ſi ipſi contrahenti pręſenti factum fuiſſet conſtitutum, haud dubiè tranſlatum fuiſſet & dominium,& poſſeſſio, ex ijs,quæ diximus in prin. huius tractatus. Sed an ex cõſtituto facto notario pro abſente,& igno-

rante,

tante, antequam ſciuerit, & ratum habuerit, ſit tranſlatum dominium & poſſeſsio, id unum quærimus, nec ſi dominium tranſlatum eſſet, continuò ſequeretur poſſeſsionem quoque trãſlatam eſſe, niſi ea appræhenſa fuerit, glo. in l. cum duobus. §. idem reſpondit ſocius ſi ceſſante.in uerbo,dominium.ff. pro ſocio.& in l. vlti. C. de ſacroſ.eccl.Bar. Ang.& Ro.in l.commiſſa. ff.de pub.& uectig. cum concord. à me traditis in rep.l.ſi unquã.in uerbo, reuertatur. nu. 338. & huius eſt optima,& iterum nu. 389. poſſeſsio tamen.C.de reuoc.donat.

Ratificatio nō retrotrahitur in præiudicium alterius.

59 At,inquiunt, poſseſsio tranſlata eſt ex conſtituto, facto notario ſtipulanti alteri. Id verò maximè nego ante ſcientiam, & acceptationem eius,nomine cuius id factum eſt: cùm poſſeſſio non niſi animo quæri poſſit, vt iam ſuprà diximus. Et quia etiam ſi aliter diceremus hic concurrerent non ſolùm duæ aut tres,ſed etiã quatuor ſpecialitates, quarum tres iam diximus ſuprà nu.ab hinc tertio. Quarta autem ea eſſet, quòd ratificatio facta ab eo, cuius nomine conſtitutum factum eſt, notario pro eo ſtipulanti, retrotraheretur in præiudicium eius, cui vendens,vel donans alteri vendidit,vel donauit, & tradidit ante huiuſmodi acceptationem (nam de hoc caſu priuatim loquimur) quod & ipſum eſt contra communes regulas iuris, vt not.in c. ratihabitionem.de reg.iur.lib.6. cum aliis multis concord. à me collectis in tractatu Retractuum,tit.1.§.1.gl.10.in verbo,*dedans l'an*, nu. 69. ratificatio. Imò verò nec cùm aliàs aliquid retrotrahitur, id proprie fit,nec verè, ſed fictè, ex ſententia Bart.in l. ſi is qui pro emptore.col. 4.ver.ecce exemplum ratificatio.ff.de vſuc.cum aliis quoque concor.à nobis etiam cumulatis in eadem illa gl.nu.69.præterea quod dicitur.

60 Et hanc rationem trium ex illis quatuor ſpecialitatum, attulerunt quidam Doct. relati à Soc. qui tamen eos non nominauit, in l. 1. §. ſi iuſſerim.ad fi.ff.de acq.poſſ. quam tamen ipſe dubiam facit,quoniam ea quæ eſt, vt alteri per alterum quæratur, atque illa quæ de retrotractione ratificationis eſt, reſpiciunt perſonam quærentis, non prohibentur concurrere in negotiorum geſtore, acquirente poſſeſſionem ei, cuius negotium gerit.l. communis ſeruus. in fi. ff.eo.tit. Alia autem quæ de conſtituto eſt, quod fictè transfert poſſeſſionem, concernit perſonam tradentis, ideo cùm oriatur in diuerſa perſona,non impeditur concurſus.l. ſingularia. ff. ſi cert.pet.Cui quantum ad hanc rationem adde plene not. per Bart. in d.l.ſi is qui pro emptore. col.antepen.verſ.ſeptimò & vltimò. ff. de vſucap.Subdit autem Soc.ita voluiſſe Fran. Are. vt certè voluit, in alia non abſimili quæſtione in d. l. 1.§.per procuratorem in fi.de acq.poſſ. Et tandem ipſe Soci. illud addit, Cogita tamen, nec aliter ſuam ſententiam interponit,veluti de ea re dubitet.

Duarum fictionum concurſus in diuerſis perſonis.

61 Et certè vix ſuſtineri poſſet,quòd hic non ſint duæ, aut etiam tres ſpecialitates, vnam & eandem perſonam acquirentis concernentes,& aliæ prætereà duæ,vt ſuprà declarauimus. Quæ ideo concurrere non poſſunt, vt latè diximus in 4. & 5.limit. Nec in id obſtat quod dictum eſt, id amitti in negotiorum geſtore.nam nec ex ſtipulatione ipſius trãſit dominium,nec poſſeſsio, niſi priùs dominus ratum habuerit, vt probat text. à nobis ſæpe citatus in d. l.ſi ego.& ibi gl. & docto.ff.de nego. geſt.& alij etiam ſupra citati num.ab hinc 4.

62 Vt omittam, quòd cùm ratum habet dominus,quod ab eius negotiorum geſtore actum eſt,deſinit eſſe actus ipſius geſtoris, nec ei tribuitur,ſed domino, peræquè ac ſi ipſe feciſſet. l. ſi pupilli. §. item quæritur. ibi, ſed ratihabitio fecit tuum negotium,& in §.ſeq.& ibi not. ff.de nego.geſt. Cyn.Bart.Bal. & alij in l.ſi tibi pecuniam.C.eo. tit. cum alijs concor. à me collectis in tract.Retractuum.tit.1.in gl.in verbo,*dedans l'an*,nu.68.ſed contrario.Ideoque ea ſpecialitas, quæ videbatur eſſe in negotiorum geſtore, deſinit eſſe per ratificationem ipſius domini, in quo quantùm ad id nulla eſt ſpecialitas,& manet tantum vna illa ſpecialitas, vt per actum fictum transfeat poſſeſſio: ſed ita tamen, vt non retrotrahatur in præiudicium alterius:vt latè ſuprà diximus,eſſet enim hæc alia ſpecialitas.

63 Et huc quoque pertinet quod in ſimili dicitur,quòd licèt alteri præſenti in actu, alter ſtipulari poſſit,& acquirere,vt voluit gl.in l.vt inter abſentes,in gl.1. C. de inuti. ſtipul.per tex.in l.ea quæ.ff.de donat.inter vir. & vxor.& ſatis declarat illa l.vt inter abſentes, cùm de abſentibus loquitur: certè id intelligitur modò præſentia ſit vera,non ficta,per l. ſi procuratori abſentis. ff.de verb.oblig.& videtur voluiſſe glo.eam l. allegans in d.l.vlti.vt inter abſentes,in verbo, abſentiam.& expreſsius Fran.Cur.Senior conſ. 50. memoriæ recolendæ. col. 5.verſ.tertiò adducere videntur.num.80. Quod non ob aliud eſſe videtur, quàm quòd aliàs eſſent duæ ſpecialitates: vna, vt alter pro altero præſente ſtipuletur, contra communem iuris regulam, altera,quòd præſentia non eſſet vera,ſed ficta.

Notarij ſtipulatio pro altero euaneſcit illo nō ratificante

64 Et in hanc quoque partem, vltra ea quæ diximus,facit quod à Bal.ſcriptum eſt in l.Pomponius.§.1. ff. de procurat. quòd licèt tabelliones quotidie ſtipulentur pro alijs, vt publicæ perſonæ: tamen ſi illi pro quibus ſtipulantur, non ratificent, euaneſcit ſtipulatio, per glo.ibi, quam dicit menti tenendam. Et quod idem prodidit in l.ſi abſentis.col. 1.verſ. modò reuoco in dubium.C.ſi cer.peta.quòd ſi tabellio tanquam publica perſona ſtipuletur pro alio, illo ratum non habente,nihil agit tabellio.Ex quo vides ex ipſius Bal.ſententia totam vim, & effectum ſtipulationis factæ à notario, pendere ex ratificatione eius cui ſtipulatus eſt.

65 Quod

65 Quod & ipſum non obſcurè voluit idem Bal.in l.nec ei.§.ſatiſdatio.circa fi.ver.ſexto quęro.ff. de adopt. quòd ſi notarius recipit pacem pro abſente ad certum tempus,non poterit ea res ratificari poſt tempus. Ex quo etiam intelligis eum velle, neceſſariam eſſe abſentis ratificationem etiam ſi notarius,pro eo reciperet. Et id quidem mirum in modum confirmat quod in fortiori caſu ſcribit Bar.in l.4.§. hoc autem iudicium.col.2.ver.credo tamen quòd non habeat. ff.de damno infecto.quòd in illis caſibus, in quibus iudex poteſt ſuum officium interponere irrequiſitus, ad vtilitatem,& commodum aliorum,vt pro pupillis,& aliis miſerabilibus perſonis,ſiue etiam aliis, id tamen quod fecit,non habet effectum,niſi ſecuta ratificatione eius,ad cuius vtilitatem id fecit,arg.l.3.§.inuito.& §.acquirere.ff.de bo.poſſ. Ergo maiori ratione id quod factum eſt à notario, quod non habet tantum roboris,& autoritatis,vt patet ex multis quæ ſuprà diximus,requirit ratificationem,vt effectum habeat. Et id certè mihi ſemper viſum fuit eſſe veriſſimum atque etiam comprobatum eſt ordinatione,quam vocant,Franciſci Regis, edita menſe Septembris anno 1539.nu. 133.

66 Non tamen,ne decipiaris lector amantiſſime, quòd is qui vendidit, aut donauit abſenti, pro quo notarius ſtipulatus eſt, poſſit venditionem, aut donationem: aut notarius ſtipulationem, à ſe factam reuocare ante acceptationem. quo de primo iam diximus ſuprà nu.49.ex quibus vides,&ſeq. De notario autem expreſsè voluit Alb.in d.l.non aliter.ff.de adop.ea ratione motus, quòd nihil ſibi quæſiuit per ſuam ſtipulationem alteri factam.De quo tamen dubitat Matth.Affl.in dicta conſt.Siciliæ,incip. baiulos, col.13.verſ.ſed iuxta hoc quęro.

67 Nec denique obſtat huic ſententiæ,quam nunc defendimus,quod nonnulli alterius opin. afferunt pro maximo ſuæ opin. fundamento, quòd ſi notarius non poſſet alteri ſtipulari & quærere ſine ceſſione, nihil amplius eſſet habitura ipſius ſtipulatio, quàm priuati. Nam primùm quid periculi,eſt ſi id fateamur? cùm notarius in huiuſmodi ſtipulationibus,quæ ad eius officium nullo modo pertinent,ſit veluti priuata perſona, vt ſępe diximus. Quanquam & aliter reſpondere poſſumus poſt Pau. Caſt. huius noſtræ opin.anteſignanum,dicto conſ. 195. in ſecundo dubio,lib.2.& Philip.Dec.in l.contractus.col. 8. verſ. & ampliatur. ff.de reg. iur.& dicto conſ.226.col.3. verſ. non obſtat ſtipulatio.fatendum notarium alteri ſtipulari, & quærere actionem vtilem ſine ceſſione, ſed tamen ſecuta prius ratificatione ipſius abſentis, quòd ſi alter priuatus ſtipuletur pro abſente, non ei quęritur ius,aut actio etiam poſt eius ratificationem ſine ceſſione,per not.in l.abſenti. ff. de do. quod & nos ſuprà ex eodem Pau.diximus num. 9.nec obſtaut vt ſubdit.Et ſic ſemper plus operatur ſtipulatio notarij,quàm priuati,ut illi volũt.

68 Sed quæſtionis eſt,an ſi donatarius cui notarius ſtipulatus fuerat.mortuus fuerit ante ratificationem, ſiue acceptationem ab eo factam, poſſit eius hæres ratificare,vt ei quæratur. Et ſanè ſunt text.de hac re diuerſi, vt videntur, alii probantes poſſe,alii non poſſe. Primùm enim probat tex.in l.ſi ſine.§.ſi procurator. vbi Bart. & Pau.Caſt.in 1.no.ff.rem rat.hab.& l.ab vno. C.de neg.geſt.prout eam intelligit Bal. licet nihil facere videatur, cum loquatur de rę geſta à cohęrede,non à defuncto. *Hæres an poſſit ratificare quod pro defuncto factum eſt.*

69 Sed id ſimpliciter voluit gloſ.in l. eius qui in verbo,negotiorum.ff.ſi cert.pet.ea ratione, quòd hęres cenſetur eadem perſona cum defuncto.§. 1. in auth. de iureiu.à morien. præſti.& Bar.in eadem l.col.2.verſ.ad quartum oppo.& iterum col.ſeq.verſ. circa quartum. rurſumque col.vlt. verſ. quid dicemus. & ibi quoque Bald. col.4.verſ.oppo. dicitur hic,& Alex. latè col. 4. verſ.item habetur ſecundò,& Iacob.à S.Georg. colum. 2. verſ.item ex cauda. & Ludo. Bolog. conſ.77.cor mundum,&c.idcirco clariſſime, colu.3.verſ.vel ſecundò poteſt dici.Philip.Dec. in l.hęredē,col.2.ver.et ideo furtũ.ff.de reg.iur. & conſ. 262.in cauſa magnifici,col. 2.verſ.ſecundò hoc idem confirmatur.& conſ.281.viſo puncto,col.3.verſ.ad maiorem tamen cautelam. & Matth.Afflict.in c.1.colum.5.nu.37.tit. de cler. qui inueſti.fecit. *De eadem re.*

70 Et pro hac re vltra id quod ſuprà diximus ex gl.d.l.eius qui.facit quod ſcribitur in d.l. hęredem.ff.de reg. iur. hęredem eiuſdem poteſtatis iuriſque eſſe,cuius fuit defunctus, & multa illic congregata in eam ſententiam à Phili.Dec. vti etiam in d. l. eius qui. vbi ſuprà. & d. conſ. 262.item ſuprà,& à me omnium latiſſimè (pace aliorum dixerim) in noſtro tractatu Retractuum,tit.1.§.gl.9.in verbo,*ou lignagier*,nu. 47. verum quærimus.& ſeq.& titu. 2. §. 1. glo.6.in verbo,*ou ſes heritiers*, nu. 1.& multis ſeq.quibus locis oſtendimus idem iuris eſſe hęredi, quod defuncto,& vnius factum,alterius eſſe cenſeri. *De eadem re.*

71 Sed pro contraria parte, vt ſcilicet hęres defuncti non poſſit ratificare factum nomine defuncti,videtur eſſe tex.in l.ſi is cui. & l. bonorum.ff.rem ratam hab. & in l. 3. §. acquirere.in fi.ff.de bo.poſ.& l.Pantonius.in prin.ff. de acq. hęre.Et ita voluit Ang.in d.l.eius qui.col.2.ver. in gl ſuper verbo, negotiorum. dum repręhendit glo. ibi, quam ſuprà pro altera parte citauimus.& iterum col.ſeq.verſ.in tex.ibi,inutiliter. vbi tamen limitat, vt ſcilicet non poſſit habere ratum, prælterquam ad ſuum præiudicium. ita intelligens tex.quem ſuprà etiã pro priori opin. adduximus,in dict.l.ſi ſine.§.ſi procuratori.quã dicit meliorem de iure. & Anto. Rub.in repe.l. non ſolùm.§.morte.col,4.verſ.notandum eſt ſecundò.ff.de noui ope.nunc. vbi alios in id citat, qui & ipſi contrariam partem tenent. *De eadem re.*

De eadem re.

72 In qua controuerſia Dy. in c.ratum.in pe. q.de reg.iur.lib.6.ita diſtinguendum putauit, vt in his quæ tranſeunt ad hæredem, hæres ratificare poſſit, per d.§.ſi procuratori. In his autem quæ non tranſeunt, minimè. per d.§.acquirere. & alia intra allegata in præce.verſ. Et eam diſtinctionem nuncupatim ſequitur Io.And. in addi. Spec.tit.de confeſſione.§.nunc videndum, verſ. quid ſi confiteor tuam eſſe. vbi dicit eundem Dyn. idem tenuiſſe in conſ. 32. Sequitur item Bar.& Alb.in d.l.ſi is cui.& idem Bar.in d.l. bonorum.col.2.verſ.quæro vtrum factum. & in l.ſi quis offerenti.§.1.ff.de ſol.dum ſe remittit ad Dy.vbi ſuprà Bal.dum idem facit, in d.l.ab vno. C.de neg.ge.Alb.in d.l.3.§.acquirere.ff.de bo.poſ.& in d. l. ſi ſine. §.ſi procuratori.ff.rem rat.hab. Ang. non ſibi in hac re conſtans, conſ.161. viſo puncto prędicto.col.2.uer.& ubi teneretur Ro.in d.l.ſi Antonius.in fi.prin.ff.de acq.hær.& in d.l.eius qui.col.3.ſuper gl.in uerbo, alienatas.ff.ſi cert.pe.Phi.Dec.in d.l.eius qui.§.cui placebat.col.ult.& ibi Fran.Cur.Iunior, qui eum §. legit cum uniuerſa illa l.col.4.uerſ.gl.in uerbo, negotiorum.ff.ſi cer.pet.

Quid ſi interim ante ratificationem, donans mortuus fuerit.

73 Paulus autem Caſtr.de hac eadem re loquens, & in caſu de quo ſpecialiter hic loquimur, ſcilicet in donatione facta abſenti, notario pro eo ſtipulante, in d.conſ.191.uiſis iis quę narrantur, col.3.uerſ.nec obſtat quod geſtum, li.2. ingenuè fatetur, hæredem illius abſentis, qui poſteà mortuus eſt, poſſe ratificare, dummodò res ſit integra, id eſt, ſi donans etiam nō ſit mortuus, & dominium non tranſierit in alium ſucceſſorem ipſius, uel ſingularem, uel uniuerſalem, quoniam res non eſſet amplius integra. Et idem quoque in eadem ſpecie conſuluit Bart. Chaſſ.conſ. 7.uiſis themate & conſultatione, colum.7.uerſ. item vna alia ratione. Pręſertim, vt ipſe dicit in hoc regno, in quo poſſeſſio ipſius donantis defuncti, quę hoc caſu nondum tranſierat in donatarium abſentem, nec ipſius hæredem; ut pote cùm nondum acceptauerant, interim tranſiit in hęredem eiuſdem donantis, & Anto. Rub. conſ. 152. pręſupponitur in facto, quòd de anno, in fi.

An mortuo notario donatarius poſſit acceptare.

74 Sed quid ſi notarius, aut alius qui fuit pro me ſtipulatus, mortuus fuerit, & nihilominus potero eam ſtipulationem, ſiue acceptationem ratificare, & certè id minimè dubium eſt, cùm tex. expreſſum habeamus id fieri poſſe, in l.bonorum.uerſ.an autem & ſi mortuus: & ibi gl. & doct.ff. rem rat.habe. & ita quoque reſpondit Raph.Co. conſ. 116 Inno.paulò poſt medium.

75 Sed redeundo ad principale propoſitum donantem nondum eſſe mortuum, an poterit hoc caſu, quo donatio facta eſt abſenti cum conſtituto, notario ſtipulante hęres donatarij, qui nō acceptauerat, acceptare, ut in eum tranſeat poſſeſſio ui illius conſtituti? Et certè non poteſt, ſiue inſpiciamus ius commune, ſiue etiam noſtrā generalem Franciæ conſuetudinem, qua mortuus ſaiſit viuum, vt loquuntur. Nam quantum ad ius commune, tex.eſt in d.§.acquirere, non poſſe hæredem ratificare factum defuncti, reſpectu poſſeſſionis. neque enim tranſit ad eum bonorum poſſeſſio, quod non aliunde procedit, quàm ꝙ poſſeſſio defuncti non tranſit ad hęredes, niſi ea naturaliter appræhenſa fuerit.l.Pomponius,§.quæſitum,& l.cùm hæredes, in prin.& l.qui vniuerſas, §.quod per colonum,ff.de acq.poſ. cum infinitis propè concord.à me collectis in tractatu, *Le mort ſaiſit le vif*, poſt prin.vbi & id docuimus etiam procedere in ſuis hęredibus. Et ita in hac ſpecie de qua tractamus, vt ſcilicet hæres donatarij non poſſit acceptare, tenuit An. Rub.in repet.l.non ſolum.§.morte, col.8. num. 59.ff.de no.oper.nunc.vbi & alios in id allegat.

De eadem re.

76 Quantum ad noſtram generalem conſuetudinem, ea in hoc caſu nullo modo locum habere poteſt, quia hæc ſunt integra verba eius cōſuetudinis in multis locis, *Le mort ſaiſit le vif, des choſes dont il eſt decedè, veſtu & ſaiſy.* Et ſi hæc verba addita non fuiſſent, adhuc neceſſariò ibi ſunt intelligenda. Neque enim defunctus eam poſſeſſionem per mortem ſuam, veluti per manus dare poteſt, quam ipſe tunc temporis cum moritur non habet apud ſe, l.traditio. ff. de acq.rer. dom. & alibi ſæpe diximus in hoc tractatu. Sed hic defunctus nondum habuerat poſſeſſionem eius rei, ſibi abſenti donatæ per id conſtitutum, proptereà quòd nondum ratificauerat, vt ſuprà diximus, ergo & eam ad ſuum hæredem tranſmittere non potuit, nec conſequenter ius ratificandi per doctor.noſtrorum diſtinctionem.

Notario mortuo quæratur quod alteri ſtipulatus eſt, ſi is alter nolit acceptare.

77 Sed & illud quæri poteſt, an ſi is cui ſtipulatus eſt notarius, nolit acceptare, quæratur ipſi notario id quod alter ſtipulatus fuerat. Et id quidem videri poſſet ex eo quod ſcribitur in l. ſi abſentis.C.ſi cert.pet.quòd ſi abſentis pecunia nomine eius fœnori data eſt, eo ratum non habente, is qui eius nomine dedit, experiri poteſt. Et quod per eam l.dicit Bal. in l. certi condictio.§.ſi nummos, col.vlt.verſ.tertia quæſtio eſt.ff.eod.tit.vbi etiam allegat l.cùm quæritur.ff.de admi.tut. Quodque ſcribit Fran. Ripa in l.re coniuncti, col.pe.verſ.& ex hoc ego.ff.de leg.3. quòd ſtante ſtatuto, vt alter alteri ſtipulari poſſit, vt eſt Papiæ, ſi quiſpiā pro ſe, & altero ſtipulatus fuerit, & ille alter nolit acceptare, totum quæritur ſtipulanti. Ex quo & ipſe infert, col.ſeq.verſ.& ſecundum intellectum, ꝙ in feudis in quibus frater fratri ſtipulari poteſt, ſecundum Bal. & Saly. in l.ult.C.res inter alios acta, & probatur ī c.1. tit.de duob.fratri.à Cap.inueſt. & uoluit etiam Odof.in ſumma feud.Bald.in l.1.C. quando liceat ab emp.diſced.& Alex.conſ.10. ponderaris ijs, quæ in themate, col.2. uer.et hoc clare decidit, lib.3.ſi id frater fecerit pro fratre, & is nolit acceptare, totum quæritur fratri ſtipulanti. Et facit item quod in ſimili conſuluit Signo. conſ.
159.

159.ſuper dubijs quæ mouentur, quòd ſi pater ſtipuletur filijs naſcituris, ſi nulli poſteà naſcuntur, quæritur ipſi patri ſtipulanti, per multa illic ab eo allegata.

De eadem re. 78 Tu tamen dic contrarium hoc noſtro caſu, quo notarius eſt nudus miniſter, ideo nil debet apud eum remanere. ar. l.ſi quis Titio, ff.de leg.2. Et quia etiam nulla eſt voluntas nec ipſius nec cōtrahentis cum eo, vt ei quæratur. Ita enim voluit expreſsè Bart. in d.l.nec ei.§.eorum.col.2.verſ.nunquid ſi tabellio, & ibi Bal.in §.ſatiſdatio, col.2. verſ. quartò quæro, vbi idē dicit Guil. Cun.tenuiſſe.ff.de adopt.& Alb.in l.non alter, col.2.verſ.ſed pone quòd tabellio.ff.eo. vbi & in id allegat l. Lucius. §. à te.ff.de lega.2.& l.filio.§.matri.ff.de adi.lega.& l.Lucius.§.filiam.ff. ad S.C.Treb.& l.liber homo, in prin.ff. de acq. rer.dom.& l.1. §.per eum.ff.de acq.poſ.& idem Bal.in d.§.ſi nummos, verſ. 3. ſed quid dicemus in notario, vbi & ad id allegat l.qui ſine vſuris, circa medium.ff.de neg.geſt.& rurſum ipſe Bal. conſ.200.verba.in quarta quæſt. lib.2.

De eadem re. 79 Sed hoc tamen intelligendum eſſe cenſeo niſi ipſius notarij pro alio ſtipulantis interſit, id fieri quod ſtipulatus eſt: ita enim intelligitur d.l. ſi abſenti.C.ſi cer. pet. vt videre licet ex Bal.ibi, col.1.in 2.oppo.& Ro.circa med. nam licèt, inquiunt, principaliter non habuerit propoſitum acquirendi, ſibi tamen habuit ſecundariò, illo pro quo ſtipulatus fuerat non ratificante, quod ſufficit. l.cum quæritur.ff.de admit.tut. & l. etiam. §.ſi quis abſenti.ff.de pet.hęre.& facit etiam l.ſi non ex propria.C.de contra.iud.tute.

80 Sed ſi interim ſcire velis, quomodo, quibuſue verbis notarius ſtipulari alijs debet, cùm illis ſtipulari poteſt, vide Bar.in d.§.eorum, col. 2.verſ.quęro qualiter tabellio. Albe in d.l.non alter, col.1.verſ.ſed ſuppoſita. Bal.in d.§.ſatiſdatio, col.2. verſ. ſecundo quæro vtrum notarius. Cor.qui alios citat, conſ.2.viſa petitione, col. 2. verſ.nam præmittendum, lib.1.& Matt. Afflict. conſt.Siciliæ, incip.baiulos, in 10.no.verſ.limita tertiò, & alios quos tibi citaui ſuprà in 25. amplia.nu.16.nam & in notario.

XXXI. LIMITATIO.

Notarius non poſſit dictionē, &c extendere ad cōſtitutum. 1 Limita triceſimoprimò, quando conſtitutum expreſſè fuit appoſitum in contractu, quia ita à partibus eſt etiam expreſsè conuentum. Aliàs enim nō poteſt notarius vi illius notę, &c. id ipſum apponere: nec ſi id fecerit, quicquam proderit tale conſtitutum, vt no.reſpondit Alex. per multa ab eo allegata, conſ.28.viſo & prælibato, col. 2. verſ. vnde aut volumus quòd in illo inſtrumento, & multis verſ.ſeq.lib.2.quem nuncupatim ſequitur Phil.Dec.in l. contractus, col. 6.verſ.& ſupradicta habent locum.ff.de reg.iur. & in l.ſemper in ſtipulationibus, col.vlt.eo.tit.& in l.vt liberis, col.3.verſ.ſimiliter pari ratione. C.de collat.& conſ.247.in cauſa magnifici, col. 4.verſ.pręterea iſta diſputatio.& Hieron. Grat. conſ.70.ex themate mihi narrato, in fi.lib.1.vbi tamen intelligit, niſi dictum expreſsè fuerit, vt inſtrumentum fieret cum clauſulis conſuetis. nam tunc ſi hęc clauſula eſſet conſueta, poſſet eam apponere.& iterum conſ.94.in cauſa excellentiſſimi, col. 2.verſ.ſecundò reſpondeo, in fin. eius verſ.eo.lib.1.& Ant.Rub.in repe.l.non ſolùm. §. morte, colum.13.nume.98.ff. de noui oper.nuncia.

Pr… guarentigia omiſſum ſuppleri non poteſt. 2 Pro quibus facit quod poſt Cyn.voluerunt Bal.Imo.Alex.& omnes propè in l.Gallus.§.idē credendum.ff.de lib.& poſth.ꝙ vi illius notę, & cętera, quæ ſolet apponi in inſtrumentis, intelliguntur ſubſtantialia tantum actus in inſtrumento celebrari, nō etiam accidentalia, niſi ea eſſent de ſtylo aut conſuetudine, per multa ab illis citata. Quodque in ſimili ſcribit ipſe Bal. de præcepto guarentigiæ in c. ad conſultationem, in fin. extrà de ſenten.et re iud.quod notarius idipſum ſi ſemel omiſerit, ſupplere non poteſt.

Qui contrariū tenuerunt in conſtituto. 3 Contrarium tamen non obſcurè conſuluit Old.conſ.139.ad habendam aliquam notitiam, ad fi.cuius illic verba hęc propè ſunt: An conſtitutum poterit apponi ex dictamine ſapientum. Et dicendum, ꝙ dictamen ſapientum debet eſſe circa conſolidationem (fortè legendum eſt conſoliditatem vel ſoliditatem) id eſt robur, efficacia contractus, ſalua manente ſubſtantia, vt not. in l.mandato Titij.§.vlt.ff.mand.& quod habetur in l.illa inſtitutio, in prin. ff. de hære.inſti. Et ſub verbo, & cætera, quo ſępe vtuntur notarij, id continetur quod eſt de natura contractus, l. Gallus.§.quidam rectè.ff.de lib.& poſth.& l.ſi duo patroni, in prin.§.idem ſcribit.ff.de iureiu. Atq; etiam id quod de conſuetudine ſolet opponi. l. quòd nolit. §.quia aſſidua.ff.de ædilit.edict.& l. ſi priùs.§.placuit.ff.de aqua plu.arcen. Nemo autem, inquit, dubitat tale conſtitutum eſſe de natura contractus, per quem quis intendit transferre dominium. Et conſuetum quoque id apponi, per quod mens contrahentium facilius, & efficacius aſſequitur ſuum finem, ſiue finalem effectum, ar.l.ſi quis locuples.ff.de manumiſ.teſt.et l.quiſquis.ff.de leg.3.& l.1.circa med.C.commu.de lega. Hæc ille.

4 Et idem iiſdem rationibus, & legibus voluit Ioan.Andr.ipſius diſcipulus, qui tamen eius non meminit, vt ſolet, in addi. Spec.titu.de inſtr. edi.§.inſtrumentum ergo, verſ.quòd ſi à contrahentibus. & Ant.in cap.ex literis, col.2.verſ.ſed nunquam per hęc, et ibi quoque Fel.col.5.verſ. ſeptima ac vltima declaratio, de fide inſtr. Pau. Caſt.conſ.10.ſi vera ſunt, colu. 1.lib.1.vbi dicit hanc conſtituti clauſulam ſolere communiter apponi ab omnibus notarijs, ideoque & eam contineri ſub illa nota &c. iuxta not. per Bald. in d.l.Gallus.§.idem credendum. ff. de libe. & poſthu. Subdit tamen conſtitutum non quidem ſimplex, ſed cum adiectione precarij, per quod transfertur ciuilis, & remanet naturalis, non

contineri

contineti ſub ea nota, niſi notarius ille conſue-
uiſſet eam in ſuis inſtrumentis apponere, quia
vt plurimùm non apponitur, per l. nam ad ea.
ff. de legibus.

Ad idem.

5 Sed eiuſdem ſententiæ, vt notarius poſſit po
nere conſtitutum, tametſi à patribus non eſt di-
ctum, teſpondit etiam Socin. conſ. 239. præſen-
tis conſultationis difficultas, col. pen. verſ. ſed ad
hanc difficultatem, li. 2. quod iterum reperitur
conſ. 231. lib. 4. nam id, inquit, tacitè ſubintelli-
gitur, licèt non fuerit expreſſum, cùm de conſue
tudine apponi ſoleat in inſtrumento venditionis
ar. l. vel vniuerſorum, & ibi no. ff. de pig. act. &
eius quod voluit Ang. in l. bene à Zenone. Cod.
de quad. præſc. Et idem propemodum voluit ip
ſe Soc. conſ. 101. viſis duobus teſtamentis, col. 1.
ad fi. ibi, vnde tantum procedit, li. 3. & conſ. 55.
viſo inſtrumento, ad fi. lib. 4. & in d. l. Gallus. §.
idem credendum, col. ult. ff. de lib. & poſth. vbi
tamen intelligit, ſi ſolitum ſit apponi. & Cep. in
l. quod ſi nolit, §. quia aſſidua, per eum tex. nu. 38.
ff. de ædili. edict. & Felin. in c. cùm M. Ferra. col.
4. verſ. & prima declaratio, de conſt. & Phi. Dec.
ſibi contrarius, conſ. 449. viſis duobus conſilijs,
col. 4. verſ. & non poteſt dici. & Iaſ. in l. ex parte,
col. 2. verſ. ſeptimò & vltimò. ff. de verb. obli. &
in d. l. vt libertis, col. 4. verſ. & vide quod no. C.
de colla. vbi dicit id ſe ſæpius vidiſſe in facto Ste
pha. Bertran. conſ. 286. ex venditione, ad fi. lib. 1.
Matth. Affl. in conſt. incip. baiulos, col. 6. verſ. an
autem poſſit apponere. & Nic. Eueral. in locis le
galibus, in loco, ab vſitato, col. 2. verſ. hinc etiam
eſt quod notarius. & Marc. Man. conſ. 256. uiſo caſu
mihi tranſmiſſo, col. 2. nu. 11. & ſeq.

Conſtitutum ſolitum apponi in inſtrumentis notariorum

6 Nam & hanc clauſulam conſtituti ſolere
apponi in inſtrumentis notariorum, præter eos
quos iam citauimus in 2. præcedentibus uerſ. uo
luit etiam Raph. Com. conſ. 41. ad primum quę
ſitum, col. 1. uerſ. illud etiam quod ſola uenditio. &
conſ. 173. Galuanus col. 3. uerſ. quin etiam dici
poteſt alter Raph. Fulg conſ. 200. in quæſtione,
col. 1. & conſ. 214. Titius obligauit ad fin. &
Pan. in c. 2. col. ult. uer. quintum exemplum, ex-
trà de conſue. Pet. Ferra. in ti. forma poſito. acto
ris, in uerbo, item quod præſcriptus, col. 2. uer. quid
autem ſi in inſtrumento. & rurſum tit. for. reſp.
libel. in actio. hypo. in uerbo. exceptionem excuſ
ſionis. col. 2. uerſ. item ceſſat excuſſio ſi debitor
ut fit. & Iaſ. in l. quoties, col. 4. uerſ. quintò prin
cipaliter. C. de rei uend. & in l. apud Iulianum.
§. 1. col. 3. in 7. no. ff. de leg. 1.

Notarius ſimpliciter rogatus poteſt ponere clauſulas conſuetas.

7 Ex quo ſequitur, uel ſi non aliud eſſet, poſſe
notarium eam clauſulam etiam omiſſam appo-
nere, ut conſuetam per tex. no. in l. ult. in fi. iun-
cta gl. C. de fideiu. cuius l. auctoritate Bal. ibi, di-
cit notarium ſimpliciter rogatum, intelligi roga
tum cum clauſulis conſuetis. quod & ipſum di
cit per eundē tex. ipſe Bal. in l. 1. col. ult. uerſ. ſed
ponamus contrahentes. ff. ſol. matrimo. loquens
de clauſula hypotecharia, ubi dicit illum tex. eſ-
ſe ad hoc no. & in l. cum de conſuetudine. ff. de
leg. & in l. ita demum. §. 1. ff. de procur. & in l.
huiuſmodi, in prin. ff. de leg. 1. ubi dicit eum tex.
ad hoc eſſe meliorem totius iuris. & in dicta l. ſi
duo patroni. §. ſi quis iurauerit, poſt prin. ff. de
iureiur. & in l. ſi quis ſub conditione, in fi. ff. de
cond. inſt. & in rub. C. de fide inſtr. col. 5. verſ.
quartò quæritur. & in l. errore, poſt prin. C. de
teſta. dum dicit quod conſuetum eſt, tacitè uide
ri ineſſe. quæ enim in quotidiano uſu ſunt pro
expreſſis haberi, per dictam l. ulti. C. de fideico.
quàm ad hoc dicit valde notabilem & idem
Bal. in rub. C. de reuoc. his quæ in fraud. cred. &
conſ. 414. cum per ſtatutum, lib. 4. & ante eum
Bar. in l. ult. in prin. ff. quę in frau. cred. ubi dicit
notarios ex tacito mandato poſſe ea in inſtru-
mentis apponere, quę de conſuetudine ueniunt,
& in d. l. ſi priùs. §. 1. ff. de aqua plu. arcen.

De eodem re.

8 Quod & plerique alij uoluerunt, ſcilicet
Flo. in l. heredes. §. in illa, in princ. ff. fami. erciſc.
ubi loquitur de clauſula pœnali apponi ſolita.
Alex. in l. ſi finita in prin. ff. de damno infect. &
conſ. 27. in cauſa & lite dominę Bartholomeę,
col. 1. lib. 2. & conſ. 105. in cauſa correctionis, ad
fi. e. li. 2. & conſ. 89. uiſo themate inquiſitionis,
col. pe. uerſ. & ex his patet, li. 3. ubi etiam dicit,
illum tex. eſſe meliorem qui ſit in iure. & conſ.
53. in cauſa & lite inter Lucam, col. 3. uerſ. nec
ad hoc obſtat, li. 7. Cor. conſ. 225. antequam ag
grediar, col. ult. uerſ. nec obſt. quod dicebat. li. 3.
Barb. conſ. 5. clementiſſimi Dei, col. 5. uerſ. præ-
tereà eſt etiam, li. 1. ubi ad hoc dicit ſing. text. in
dict. l. ult. de fideiuſ. & conſ. 4. prope inquit, col.
4. uerſ. & adduci, lib. 2. conſ. 37. & ſcribitur ſa-
pienter, col. 5. uerſ. & adduco optimum, li. 2. &
Cepola in l. quod ſi nolit. §. quia aſſidua, nu. 40.
& multis ſeq. per illum tex. ff. de ædil. edict. et
Soc. in d. l. Gallus §. idem credendū, col. 3. uerſ.
aliquando et tertiò quærimus, et iterum uerſ. ali
quando octauò et ultimò. ff. de libe. et poſthu. et
conſ. 94. in cauſa ualiditatis, colu. 3. verſ. et hæc
omnia confirmantur, lib. 1. Guid. Pap. conſ. 195.
in cauſa miſſionis, in fi. Iaſ. in l. 1. §. ſi procurator,
col. ult. ff. ſi quis ius dice. non obtemp. et latè in
l. certi condictio. §. ſi nummus, col. 2. uerſ. tertiò
not. principaliter, et ibi Iac. à S. Georg. col. 1. ff. ſi
cer. pet. et idem Iaſon in repe. l. admonendi, col.
59. uerſ. nam notarii ſimpliciter, ſub nu. 165. de
iureiu. et i l. ult. col. 8. uer. decimò principaliter.
C. de iure emphyteu. et latiſſimè in l. ut libertis,
col. 2. uerſ. item ex ult. parte. C. de collat. et latè
Fel. in c. ex literis, col. 6. uerſ. ſed tamen illud, de
fide inſt. Hippo. Marſi. ſing. 123. in iure clarum.
Thomas Parp. in proęmio ff. et ibi Hieronymus
Cagno. col. ult. Fran. Cur. Iunior in l. 1. col. 6. nu.
36. C. de eden. et Mat. Mantu. con. 126. punctus
emergentis conditionis. colum. 2. nume. 4. &
alii quos citabimus infrà, nume. 13. quanquam.
Et quod in ſimili de procuratore dixi ſuprà in
13. limi. nu. 8. cui & illud.

9 Nam

Solitum apponi habetur pro appoſito.

9 Nam & aliàs videmus, quòd id quod ſolet apponi io contractu vel alia diſpoſitione, habetur pro appoſito, etiam ſi id non ſit dictum aut ſcriptum, per tex. io d. c. cum M. Ferra. in illis verbis, ſicut conſueuit, & ibi Bal. qui & eam dicit meliorem de iure, col. 4. verſ. item illud quod debet. Ant. col. 5. verſ. in tex. ibi, ſunt conſueta, Imo. colu. 3. ver. item potes notare, Pan. colu. 2. verſ. not. ibi ſicut conſueuit. Barba. latè colu. 52. verſ. nam ex iſtis verbis quòd clauſula poſita Fely. vbi ſuprà, & Pphili. Dec. colu. 2. in 5. not. & Fran. Rip. col. 17. in 27. not. extrà de conſt. Et ad id quoque allegatur text. in c. 2. ibi, & ſi non apponatur, de reſcrip. & in c. quòd tranſlationem, ibi, ſæpe fuere, & ibi, iam licere, & ibi Panor. qui eom tex. ad hoc dicit multum ſingu. col. 2. verſ. nota. in ver. ſiquidem, de offi. leg. & Barb. col. 5. verſ. no. ibi, & ſiquidem. Et text. io cle. 1. in fi. de pęn. Et bene etiam facit quod ſcribit Bal. in l. fideicommiſſa. §. ſi ſeruo, in prin. ff. de leg. 3. quòd quis præſumitur velle quod conſuetum eſt, per d. l. vlt. de fideiuſſ. Et quod idem tradit in d. l. quod ſi nolit. §. quia aſſidua, per eum tex. ff. de ædil. edi. ꝙ notarius debet ponere in inſtrumento ea quę ſunt de iure, & conſuetudine regionis.

Quomodo ſuperiora intelligātur.

10 Sed aduerte ꝙ plurimi ex his, quos ſuprà citauimus, intelligitur id cùm in inſtrumento ponitur ea nota, & cætera, vt ſcilicet ea comprehendat quę ſolita ſunt: quaſi ſine ea oota non liceat aliter extendere quàm dictum, aut ſcriptū eſt. Atque ita etiam intelligit Soc. poſt alios multos ab eo citatos, conſ. 94. pręſtantiſſimi, colu. 3. verſ. prætereà cùm dictos, lib. 1. Alij autem loquuntur, cum dictum eſt expreſſe, vt notarius poſſit conficere vel extendere inſtrumentum ex dictamine, vel conſilio, vel ſenſu ſapientis, & ita ouncupatim & in his terminis loquuntur Old. & Io. And. in locis ſuprà citatis in verſ. 3. & 4. & Iac. à S. Geor. in l. pacto conuento, ante fin. ff. de tranſact. Et ita quoque expreſsè id intelligit Bal. in d. rub. C. de reuo. his quę in frau. cred. Sed id minimè placet Fel. in d. c. ex literis, col. 6. verſ. ſed tamen iſtud non videtur, de fide inſt. & Iaſ. io dicta l. 1. colu. vlt. verſ. adde quod Bal. ff. ſi quis ius dic. non obtem. nam ſimpliciter intelligitur notarius rogatus de conſuetis, vt latè ſuprà diximus & probauimus.

Qui contrariū è diametro tenuerunt.

11 Sed ſunt & alij, qoi dicunt ſimpliciter, ea quę omiſſa ſunt in cootractibus, non eſſe ſubintelligenda nec ſupplenda, etiam ſi ſint ex more & conſuetudine regionis, & inter hos Bald. loquens de renunciatione diſcuſſionis, in d. rubr. C. de reooc. his quæ io fraud. cred. colum. 2. verſi. & nota quod Barto. dicit et Ang. loqoens de renunciatione periculorum ſiue caſuum fortuitorum. in l. licèt. colum. 1. de loca. Quorum opinionem adiuuat, quòd omiſſa in contractibus habentur pro omiſſis. l. inter ſocerum. & l. Bebius. ff. de pactis dota. & l. ſi cùm dotem, in prin. ff. de ſol. matr. & l. ſi extraneus. ff. de condi. ob cau. & l. quicquid adſtringendæ, ff. de ver. obli. & l. vlt. C. de pact. conuen. & l. 2. & ibi Bal. C. de naut. fęno. Quod perpetuum eſt in omnibus diſpoſitionibus, vt latè oſtendimus in tractatu Primigeoiorum, in 40. quæſt. num. 190. caſus omiſſus, & ſeq.

Cōſuetas clauſulas appoſitas nihil operari.

12 Quid quòd ſunt qui tradunt clauſulas conſuetas ſiue ſolitas apponi in inſtrumentis, & qoę reuera poſitæ ſunt, nihil operari, nec haberi pro poſitis, niſi conſtet eas ſuiſſe expreſsè à contrahentibus conuentas. Videri enim magis fuiſſe poſitas, ꝙ è ſtilo & conſuetudine notariorum ſunt, quàm ꝙ partes ita conuenerint, ex ſententia Bartoli loquentis de clauſula codicillari, in l. 1. in 6. quæſt. in fi. ff. de iure codicil. Bal. in l. quoties, col. 1. verſ. modò reuocatur, in fi. C. de hęr. inſt. Cardin. conſ. 120. ad primum quod iudex, verſ. item tales renunciationes Ant. loquentis in clauſula iuramenti, in c. cùm contingat. col. 7. verſ. quartus caſus, io fin. & ibi Panor. col. 19. in 9. caſu, verſ. in dubio enim, eo. tit. & eiuſdem Pan. in c. Quintauallis, col. 16. verſ. venio ad ſecundum membrum, ibi, ſed quia notarij ex conſuetudine, eo. tit. & Alex. conſ. 141. ponderatis, col. vlt. lib. 1. Soc. conſ. 250. in cauſa Bononienſi, ante fi. li. 2. et conſ. 93. teſtamentum pręmiſſum. col. 7. verſ. dicit prætereà, lib. 4. et Vincen. Pali. inter conſ. Curtij ſenioris, conſ. 3. & ſi ſobtiliſſimè, col. 2. verſ. conſideraui, quòd etiam & Lud. Goza. conſ. 80. in hac cauſa, col. 2. verſ. ſecundò conſidero. Fran. Cur. Iunior in auth. ex cauſa, col. pe. verſ. ſecunda dubitatio. C. de lib. præter. & conſ. 101. pręſupponitur in facto, colu. vlt. verſ. prętereà vt dicit, lib. 2. & Pau. Pariſ. conſ. 20. conceſſio in perſonam, col. 9. oum. 87. lib. 1. cum alijs multis coocor. à me collectis in comment. l. ſi vnquam, in præfactione, nume. 126. ad huius tamen. C. de reuocan. donat.

13 Qoanquam contrarium tenet Imo. in l. filio præterito, col. 8. verſ. & per prædicta. ff. de iniuſt. rupt. et irri. teſta. Alex. conſ. 125. viſis & conſideratis, col. pen. verſ. nec obſtat quòd notarius iſta clauſulas. lib. 1. iunctis his quæ dixerat ex d. Auto. vbi ſuprà, col. eiuſdem conſ. ſed ſi dixit. quod conſ. reperitur conſ. 53. lib. 3. et idem Alex. conſ. 142. circa primam dubitationem, col. 4. verſ. ſubdit etiam, lib. 2. quod et repetitur conſ. 102. lib. 3. et idem Alex. cooſ. 1. ponderatis his quæ in themate, col. 5. verſ. et licèt qoidam celeberrimus, ſub nu. 21. lib. 5. Corne. conſ. 150. prima facie dicendum videtur, colu. 3. verſ. nec etiam obſtat id quod dicebat, lib. 3. Barb. in d. c. quod tranſlationem, col. 6. ou. 26. et ſeq de offi. leg. et conſ. 6. vbi Chriſtus non eſt, in fi. lib. 3. et et cooſ. 54. illud in medium afferam, colu. pen. verſ. et ſi quiſpiam opponat, eo. li. 3. et conſ. 58. omnipotentem et immortalem, col. 9. verſ. et ſi dicatur, lib. 4. Philip. Dec. in l. ſemper in ſtipulationibus, col. pen. verſ. ex prædictis. ff. de reg. iur. et in d. c. cùm M. Ferra. col. 2. verſ. et ex ſupradi-

dictis.

ctis.de conſtit.et Alciat.in l. 1. §. ſi quis ita,in 3. not. ff. de verbo.oblig.et Hiero.Grat.qui hanc dicit eſſe communem opinionem,conſ. 112. viſis dubijs,col. 3.verſ.circa tertiam difficultatem, lib. 2.& Fran.Ripa in l.Centurio,col. 26.verſ.in primis deciſio.ff.de vulg.& pupi. & omnes quidem innixi ea ratione, quam ſuprà diximus, & quam Barb.d.conſ. 58.lib. 4. dicit inconuincibilem, quod notarius cenſetur rogatus apponere clauſulas conſuetas ex more regionis.

Diſtinctio eas opi. cōcordans.

14 Super qua controuerſia Lancelo. Galiau. in d.l. 1. in prin.col. 2. verſ.item contrà facit.ff. de verb.obli. eam volens componore ita diſtinguit. nam aut clauſula id importat quod nō pōt rationabiliter dici contra mentem contrahentis eſſe,& tunc ſtandum eſt ei clauſulæ, ſecundū poſteriorem opi. aut verò cōtinet aliquid quod veriſimiliter eſt contra mentem contrahentis,& tunc ſtandum ſit priori opinio.Et ita debet conſiderare diſcretus iudex: dicitque hanc diſtinctionem non eſſe alienam à mente omnium, & bene pro ea facere quod ſcribitur in l. vltim. §. idem quęſiit. ff. de condict.indebit.

Authoris opi.

15 Ergo certè in ea ſum opi.vt ſi alicubi eſſet conſuetudo ponendi conſtitutum in omnibus inſtrumentis,ſi fortè eſſet omiſſum in vno quopiam,videretur fuiſſe omiſſum errore,aut obliuione notarij: atque ita cenſendum eſſe tāquam ſi appoſitum fuiſſet:proptereaque eo caſu multò magis poſſe notarium ſub ea nota. &c. idipſum adſcribere:præſertum,quòd,vt iam dictum eſt, cenſentur partes id voluiſſe quod ad perfectiorem & expeditiorem effectum contractus facit,maximè cum huiuſcemodi eſt mos regionis. Sed ſi is mos ſit,vt nunc ea clauſula ponatur in inſtrumentis, nunc non ponatur ita vt non ſit vniformis eius rei conſuetudo, id fieri non debet,vt etiam reſpondit Hiero. Gratus conſ. 102. videtur prima fronte,col. 1. verſ. ad contraria verò lib. 1. & ante eum voluit Soc. in l. Gallus. §.idem credendum,col. 2.verſ. confirmatur iſta concluſio.ff.de lib.& poſthum.arg.l.Seio medico.ff.de annu.leg.& eius quod ſcribit Bald. de promiſſione pœnæ, in l.ſi duo patroni.§. ſi quis iurauerit.ff.iureiur.& Fran. Rip.in l.qui Romę. §.duo fratres,col. 10.verſ. ſecundò limitatur. ff. de verbo.oblig. Et bene facit quod ſcribit Bart. in ſimili in l.ſciendum,colu. 1. verſ.contra hæc oppo.ff.de verb.oblig. Scio autem obſeruatum eſſe in noſtra curia Pariſienſi: eam clauſulam non ſuppleri,nec intelligi ſub illa nota, &c. niſi expreſſim fuerit in inſtrumento appoſita.

Conſuetudines loquentes de conſtituto.

16 Sunt & quædam conſuetudines,quæ nuncupatim loquuntur de hiſce clauſulis conſtituti, & alijs poſſeſſorijs, & inter cæteras Pictauien. *des teſtamens*, §. 4. qui eſt omnium 209. & ſeq. Engoliſmenſis eodem titu. §. 6. qui eſt omnium 117. Rochellenſis titu. *des donations entre les conioincts*, §. 7. qui eſt omnium 49. atque etiam ordinationes (quas vocant) regiæ Franciſci Regis,anni 1539.in menſe Septembri, articu. 133. quas ſuprà citauimus, & ex quibus ſatis intelligis hanc clauſulam conſtituti non ſemper apponi ſolitam proindeque nec ſupplendam eſſe.

FINIS.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS

Commentarij

IN L. BOVES. ſ. HOC SERMONE.

ff. de verbor. ſignificat.

Nunc denuo poſtrema hac omnium editione emendatus, & diligentiſſimè caſtigatus.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSISSIMO.

VERONAE,

Hieronymus Diſcipulus excudebat ſumptibus Andreæ Bôchini Veronenſis.

M D LXXXVIII.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PA-
RISIENSI SENATORIS

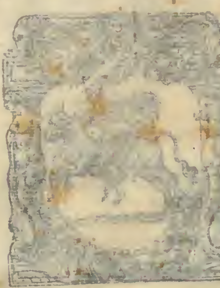
Commentarij

IN L. BOVES. §. HOC SERMONE.

ff. de verbor. ſignificat.

Nunc denuo poſtrema hac omnium editione emendatius, & diligentiſsimè caſtigatus.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSISSIMO.

VERONAE.

Hieronymus [illegible] Bibliop. Veronens.

M. D. LXXVIII

ANDREÆ
TIRAQVELLI REGII
IN SENATV PARISIENSI SENATORIS COMMENTARII

In l. Boues. §. Hoc ſermone. ff. de verbor. ſignificat.

ORNATISSIMO PRAESVLI, NICOLAO PELLEVAEO Ambianenſi epiſcopo, regio in ſanctiore conſilio conſiliario, Andr. Tiraquellus regius in Parienſi curia Senator S. P. D.

QVO ex tempore, à ſenatorio hoc munere, ad Ambianenſem Præſulatum, maximo totius noſtri ordinis deſiderio aſſumptus es, Antiſtes illuſtriſs. ſemper in animo habui, veterem illam neceſsitudinem, quam & ſtudiorum ſimilitudo, & eius temporis conſuetudo, quò vnà magiſtratu iſto fungebamur, conciliarant, omni officiorum genere, vt debui non alere ſolùm, aut retinere, ſed etiam ſi fieri poſſet magis, ac magis augere. Neque enim verebar, ne quod vulgò amicis vſu-ueniret ſolet, quorum & Cicero in Lælio: & Ariſtoteles in Ethicis meminerunt, amicitiam noſtram abſentia dirimeret, nèue honorum dignitatumq́ gradus, quibus à Sereniſsimo rege noſtro; non modò non ambientem, ſed nec opinantem ornari te, & cumulari audiebam, aliqua ex parte tuam erga me beneuolentiam labefactarent, nedum conuellerent aut diſſoluerent. Quanquam, ſi verum fateri audeo, iſti tuæ fortunæ nonnihil hoc nomine indignabar, quòd per eam, antiqui collegæ præſentia, non niſi rarius quàm cuperem, frui liceret, cuius aliquando quotidiana conſuetudine fœlicem me exiſtimabam: Et cuius in colloquendo humanitatem, ac comitatem, in differendo acumen, in conſulendo, & iudicando prudentiam, integritatemq́ coram ſuſpicere, & admirari magna cum voluptate ſolebam, nunc eundem abſentem deſiderem. Sed id pro regis imperio ac Reipub. bono ferendum eſt. Quorum ille, raras animi tui dotes, ingeniumq́ rebus omnibus inſtructiſsimum, quæ ad inſtituendum, & excolendum politicum virum neceſſariæ ſunt, perſpectum habens, te & libellorum ſuorum magiſtrum, & ſibi ab intimis conſilijs eſſe voluit. Hæc à priuatis, & humilioribus cauſis in eum locum, & conſeſſum euexit, vbi quæ ad

ſum-

ſummam, & conſtitutionem totius regni pertinent, & ſpectant, pertractantur. Fœlix ipſa nimium, ſi quamplurimos tui ſimiles, rerum ſuarũ moderatores, & adminiſtratores habeat, καὶ καλῶς γεγονότας καὶ πολλὴν ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην ἐν τῷ βίῳ ἐνδεδειγμένους, in Areopagum olim cooptari ſolitos ſcribit Iſocrates, nempe qui & generis nobilitate eximij, & vita integritate conſpicui, diſciplinarum etiam omnium cognitione, & rerum vſu, cum tanta prudentia coniunctio, quanta ſatis eſt ad viros probos efficiendos, cæteris præſtarent, qui numeris omnibus grauitatis, ſeueritatis, conſtantiæ, fortitudinis eſſent abſolutiſsimi, vndecunque docti, & vndique placentes. Quæ omnia, vt non in vno quouis homine depræhendere eſt facile, ſic in te ſunt copioſiſsima. Sed vide quorſum me tuarum virtutum commemoratio rapiat, vt quamuis eas attingere hoc loco non decreuiſſem, rerum tamen dulcedine raptus, à littore quod ad ſummum legere ſat erat, in altum auferri me non ſentiam: conſultius nimirum facturus, ſi Timanthis illius exemplo, ea quæ oratione aſſequi non poſſum, ſilentij velut quodam velo contexiſſem. Quare ad id quod huius epiſtolæ fuit, me recipio: cuius ſcopus & inſtitutũ erat, libellũ hunc tibi offerre, antiquæ noſtræ neceſsitudinis velut μνημόσυνον, meiq́ in te animi pignus, vt quoties eũ in manus iſthic venire contigerit, toties Tiraquellum tuum tecum habere, & alloqui tibi videaris, qui vt te ſemper plurimi fecit, ita ſemper eſt obſeruaturus. Vale Antiſtes digniſsime, & cum libello, deditum tibi auctorem amare perge, ac Domino Hoſpitalio, ſine quo, propter ſingularem ipſius eruditionem, ac probitatem, non ſatis fœliciter in aula tibi victurus videbaris, meis verbis, quæſo, ſalutem imperti. Rurſum Vale. Lutetiæ 5. Non. Iul. 1554.

MICHAELI TIRAQVELLO FONTE-NAIENSI APVD PICTONES SENE-SCALLO, PRIMIGENIO FRATRI CHARISS.

Andreas Tiraquellus Iunior S. P. D.

VT apud Homerum queritur Telemachus ὅτι τὴν ἑαυτοῦ γενεὴν μούνωσε Κρονίων (eius enim dictum vſurpare libet) ita me multis fratribus beatum iudico. Nam ſi rerum omnium, quas ad beatè viuendum ſapientia comparauerit, nihil eſt maius amicitia, nihil vberius, nihil iucundius, cum his actum præclarè eſſe putandum eſt, quibus licitum eſt, eum ſibi amicum inſtituere, qui vt frater germanus eſt, ita alter idem ſit, vt mihi rectè à Sotione dictum illud eſſe videatur, τοὺς ἀδελφοὺς παριέντας καὶ ἄλλους ζητοῦντας παραπλησίους εἶναι, τὴν ἑαυτῶν γῆν ἐῶσι, τὴν δὲ ἀλλοτρίαν γεωργοῦσι. Quum igitur, iuxta vetus verbum, amicorum communia omnia ſint, committere nolui, vt tibi non impartirem, tecumque communicarem eam lætitiæ voluptatem, quam ex commentatione patris, de maximè inſigni loco iuris ciuilis, nuper in lucem edita, iam accepi. Nam quũ præclara eius opera immortalitatis ſunt, non ætatis, tum ex his omnis literatorum natio multas, magnasq; vtilitates percipit, vt nullam moram interponendam putarim, quin quamprimum maximo gaudio fruerere. Quæ cauſa fuit potius, vt librum adhuc atramento madentem mitterem, quàm vt eo tibi animum adderem, ad inſiſtendum eam viam quam nobis pater tritam reliquit, quum iam magnam itineris partem confeceris, atq; illam quidem quæ moroſior ſalebriſque impedita magis eſt. Vale. Pridie Calen. Iulias, anno Domini 1554. Lutetiæ, ex ædibus paternis.

BARTHOLOMÆI FAII VIRI SENATORII CARMEN.

Hoc ſermone breui, dum nupta erit, arcta prioris
Fœdera coniugij ſignificata magis,
Protrahis in ſeram fœlix Tiraquelle ſenectam,
Dum iuris multo hæc dogmate doctus obis.
Fœcundo liceat tibi connubialia iura,
Quæq; his accedunt diſſerere vberius.

AD D. ANDREAM TIRAQVELLVM SENATOREM REGIVM,

G. Albertus Pictus, in curia aduocatus.

Te quoque iam iuuenem niueis Tiraquelle quadrigis
Intulerat claro candida fama polo:
Cæruleoq́ nouum candeſcens æthere ſydus
Fulgebat, Picti gloria rara ſoli.
At labor aſsiduas dum torquet feruidus arteis,
Tergeminum ſplendens cernere ſydus erat:
Vt latè crebris tandem ſudoribus actus,
Luceres noſtri ſolq́ Deusq́ fori.

INDEX

PARTICVLARIS

XXXIII. LIMITATIONVM QVAS vocant Iuriſconſ. regulæ generalis, huius §. hoc ſermone. l. Boues. de verb. ſignific. ff.

SERMO ſimpliciter prolatus de primo intelligitur. pag. char. 1

Primo limita nõ procedere, quãdo non valuit primus actus. 12

Idq; procedit, niſi quis primum actũ inutilem & prohibitum ſcienter fecerit. char. 14. nu. 29. b

Intelligitur ẽt de primo actu validò, cùm ad ius ſit relatio, ſecus ſi fiat ad merum factum. char. 15. nu. 37. a

Idq; etiam intelligitur, quando tractamus de iure quæſito conſeruando, ſecus autem ſi de nouo iure quærendo. ibid. nu. 38.

Idq; etiã procedit in eo qui iure ſuo aliquid faciat, ſecus ſi iure alieno. ibid. nu. 40

Intelligitur etiam in diſpoſitionibus, ſiue prouiſionibus competentibus iure primario ſecus ſi iure deuoluto. char. 16. nu. 49. a

Id etiam procedit, cum quis exercet actum ſibi de iure communi competentem, tunc enim ſi inutiliter exercuerit, poterit denuo exercere, ſecus ſi iure ſpeciali. ibid. nu. 50

Procedit etiam, cùm actus primus nullus eſt ob omiſſam formã vel ſolennitatem, tunc enim is iterari poterit, ſecus autem ſi peccatum ſit in materia. ibid. nu. 51.

Procedit etiam, vt ſcilicet is qui actũ fecit nullũ poſſit iterum & eum validum facere ſi nullũ eſt ipſo iure, ſecus ſi ope exceptionis, vel officio iudicis eſt emendandum: tunc enim nõ poterit eundem iterare. ibid. nu. 55. b

Secundò limita non procedere, vbi ſimplex ſermo profertur in materia, quæ ex conſuetudine regionis requirit iterationem. char. 16. nu. 1. b

Tertiò limita non procedere in materia fauorabili, & quæ benignam interpretationem recipit. ibid. nu. 1.

Quarto limita non procedere, quando eſt facta conceſſio ꝗpiam ad certum tẽpus: quia tũc nõ intelligitur pro prima vice, ſed toties quoties, durãte illo tẽpore præſtituto. 18. nu. 1. a

Et idem ſi vſque ad diem, vel ad tempus ſit legatus. ibidem.

Quintò limita non procedere, quando conceſſio ſit pro certa & determinata cauſa. ibid.

Sextò limita non procedere, quando per primũ actũ non eſt ſatisfactũ menti & intentioni loquentis, ſiue diſponentis, ſiue agentis. ibid.

Quidam hanc limitationem intelligunt in diſpoſitione legis, nõ hominis quæ primo actu conſumitur, etiam ſi poſtea euanuerit, vel nõ ſortita fuerit effectum. char. 19. nu. 20

Septimò limita, vt procedat in diſpoſitione affirmatiua ſiue permiſſiua, non etiam in prohibitiua ſiue negatiua. ibid.

Octauò limita non procedere, quando diſpoſitio inducta per viam priuilegij eſſet temporalis, ſi intelligeretur de prima vice. 20. nu. 1

Nonò limita, vt hæc regula procedat in diſpoſitione hominis, nõ legis vel ſtatuti. ibid. nu. 1. b

Secus ſi teſtator mandauerit hęredi, vt faciat cõpromiſſum, quia tunc ſi ſemel validè compromiſerit, licet effectus inde nullus ſecutus fuerit, nõ tenebitur iterum compromittere. 21. nu. 7. a

Declara etiam hanc limitationẽ, vt ſi diſpoſitio hominis facta eſt ex neceſſitate legis vel ſtatuti, ea cenſetur eſſe facta à lege vel ſtatuto, ita vt non intelligas de primo actu. ibid. nu. 12.

Declara iterum, vt procedat in diſpoſitione legis cõmunis ſecus, ſi ex ſpeciali beneficio legis quidpiam competat. ibid. nu. 14. b

Decimò limita, vt noſtra regula non procedat, quando poſt primum actum etiamnum manet eadẽ ratio diſpoſitionis, vt procedatur ad ſecundum actum, tunc enim & ad eum procedi poteſt. ibid. nu. 1.

Vndecimò limita vt procedat in dubio, & cùm ſimpliciter fuerit aliquid diſpoſitũ, tũc enim etiã in dubio de primo actu intelligitur. ibid.

Secus ſi aliter diſponentes dixerint. ibid.

Duodecimò limita non procedere, non ſolùm quãdo expreſsè aliud dictum eſt à partibus, ſed & ſi ex coniecturis veriſimiliter colligeretur intentionem earũ aliter intelligere. ibid.

Decimotertiò limita procedere, quando verba referuntur ad aliquem actum, qui poteſt ſæpius iterari ab eadẽ perſona, ſecus ſi ex ſuapte natura traheret ad plures perſonas. 22. nu. 1. a

Decimoquartò limita procedere, niſi ſecundus actus ſubrogaretur in locũ primi. ibid. nu. 1. a

Decimoquintò limita, vt procedat in diſpoſitionibus inter viuos. Secus actum in diſpoſitionibus teſtamentarijs. ibid. nu. 1. b

Decimoſextò limita, vt procedat noſtra regula in diſpoſitione conditionali tantùm, non etiã in cæteris, vt in præceptiuo vel diſpoſitiuo. char. 23

char.23.nu.1.a

Decimoſeptimò limita, vt ſcilicet ſermo ſimpliciter prolatus, de primo actu non etiã ſecundo intelligatur, niſi actus ille ſecundus ſit reuocatorius primi, q aliàs ex ſuapte natura ſit reuocabilis, quia tunc reuocari poteſt. 23.b

Decimooctauò limita, vt hæc noſtra regula non procedat, ſi natura rei, ſiue ſubiecta materia repugnet. ibid.

Decimononò limita, vt procedat cùm æquitas ſuadet, vt de ſecũdo actu nõ intelligatur. ibid.

Vigeſimo limita, vt procedat in actu nõ iterabili durãte eodẽ ſtatu, ſecus in iterabili char. 24.

Vigeſimoprimo limita, vt nõ procedat quando quis in primo ſuo actu, nulla ſua culpa fuit deceptus: tunc enim ad alium accedere poteſt. ibidem.

Hanc tamen limitationem intellige, modò ſi is qui ita errauerit, poſteaquam certior factus fuerit de ſuo errato, & ita iure ſibi non competẽte in beneficio qd prius acceptauit, mox ad aliud redierit. ibid.nu.7.b

Intellige iterum & hanc limitationem in eo qui deceptus fuit errans in facto, ſecus ſi in iure errauerit. ibid.nu.9.

Viceſimoſecundo limita hanc noſtram regulã, vt procedat, cùm agitur de ſpecie quę ſuapte natura non eſt iterabilis. Secus ſi de quantitate, quæ ſua ipſius natura iterari poteſt. ibid.

Vigeſimotertio limita, vt procedat, cùm per primum actum ius alteri eſt quæſitum, ſecus ſi non eſt quæſitum ibid.

Quod tamen intellige, niſi quippiam nouũ atq; inopinatum emerſerit, ob quod is qui prorogationem petit, non potuerit intra tempus præſtitutum dicere de iure ſuo: tunc enim iu ſtum eſt, vt ei ſuccurratur. char.25.nu 7.

Vigeſimoquarto limita procedere, vt primo actu conſumatur diſpoſitio, niſi ipſe actus ſit neceſſarius, ſcilicet continens neceſſitatem actu permanentem. ibid.

Vigeſimoquinto limita, vt non procedat in vniuerſali ſiue generali diſpoſitione, aut indefinita: tunc non tantùm intelligitur de primo & præſenti actu ſiue tempore, ſed etiam de alijs poſtea futuris. ibid.

Vigeſimoſexto limita procedere, niſi diſpoſitio permittẽs aut aliter diſponẽs aliquid fieri vtatur verbo, quoties, vel quandocũq;, vel quotieſcũq; & alijs ſimilibus tunc enim ea diſpoſitio nõ vno actu conſumetur: nam hæ dictiones iterationem important. ibid.nu.1.b

Viceſimoſeptimo limita, vt procedat in cõceſſione onerosa, ſecus in lucratiua vel grauita. 26

Viceſimooctauo, vt non procedat in actu proteſtationis, qui tantùm abeſt, vt vna ac prima cõſumatur, vt etiam iterum ac interdum ſæpius (ſi quando ea requiritur) fieri debeat. ibid.

Dicunt tamen alij vnam proteſtationem ſufficere, ibid.nu.2.

Diſtingue ſic, Aut proteſtatio fit ad conſeruãdũ ius proteſtãtis: tũc ſufficit ſemel fieri. Aut fit ad acquirendũ ius nouũ: tunc finito impedimento aduerſarij, debet iterum fieri, alias prima proteſtatio nihil operaretur. ibid.nu.3

Viceſimononò limita, nõ procedere in promiſſione cuiuſpiã generis ſubalterni, in quo quidẽ haud dubiè electio eſt debitoris. ibid.b

Triceſimo limita, vt nõ procedat in pignoribus & hypothecis ſiue præteriis ſiue conuentionalibus ibid.

Triceſimoprimo limita, vt non procedat in cõſtituto. ibid.

Triceſimoſecundo limita, vt non procedat, quãdo deſtructio volũtatis ad interpretantẽ ſiue declarantem pertinet. ibid.

Triceſimotertio limita vt procedat, niſi natura repugnaret. ibid.

F I N I S.

INDEX EORVM QVÆ

IN COMMENTARIIS

l. Boues. §.Hoc ſermone. ff. de verbor. ſignific. continentur.

ACceptans in re manifeſta non debet ſententiam expectare. char. 24. nu. 8. b

Accuſare qui ſemel deſtitit, amplius non admittitur. char. 10. nu. 134. a

Actionem ineptam proponens ad aptā redire poteſt char. 13. num. 16. b

Actum videtur, quod partes veriſimiliter intellexerunt char. 22. nu 7. a

Actus inutilis defectu formæ, an reiteretur. char. 16 nu. 54 b

Actus nullus ipſo iure iteratur. char. 16. num. 55. b

Actus inutilis ſcienter factus non iteratur. cha. 14. nu. 29. b

Actus ſuapte natura ad plures perſonas tractus an iteretur char. 22. limit. 13. nu. 1. a

Actus iteratur vbi non eſt ſatisfactum menti agentis char. 18. nu. 8. b

Actus ſecundus ſubrogatur in locum primi. ibidem limit. 14. nu. 1. a

Actus ſucceſſiuus quid char. 18. nu. 3. a

Actus qñ præoccupatione inducit. cha. 13. nu. 12. a

Actus iterantur in diſpoſitione hominis, non legis vel ſtatuti char. 20. limit. 9 nu. 1. b

Actus quando reiterandus char. 12. nu. 1. a

Actus primus inualidus an conſumat diſpoſitionem char. 15. nu. 38. & ſeq. a

Actus inutilis vbi iterari poſſit ibid. nu 40

Actus iterabilis, vel non iterabilis, quid operentur char. 24. limi. 20 nu. 1. & ſeq. a

Actus proteſtationis iteratur. char. 26. limit. 28. nu. 1. & ſeq. a

Actus iteratio conceditur in pignoribus. ibid. limit. 30 nu. 1. b

Actus nullus non impedit eiuſdem rei iterationem etiam in oppoſitum char. 12. nu. 3. b

Actus iteratio in vniuerſali ſiue generali diſpoſitione fit char. 25 limit 25. nu. 1. a

Actus neceſſarius iteratur. char. 25. lim. 24. nu. 1. a

Actus quando non reiterentur. char. 24. limit. 22. num. 1. b

Aegiptij ſacerdotes vnam tantū vxorem ducebant char. 10. nu. 142. b

Alimenta relicta cuipiam & futuræ eius vxori de qua intelligantur char. 17. nu. 13. b

Amor caſtus vxoris in maritū. char. 11. nu. 152. a

Arbitrandi poteſtas alicui data quomodo intelligi debeat char. 8. nu. 108. b

B

BAnnito conceſſa facultas vt tuto venire poſſit in ciuitatem quomodo intelligantur. char. 6. num. 80. b.

Baptiſmus quando poſſit reiterari. cha. 13. nu. 20. b

Beneficium iure ſpeciali competens an iteretur. cha. 21. nu. 14. b

Beneficium acceptans quod conſequi nō poteſt aliud acceptare permittitur char. 18. nu 3. b

Bona diſtribui iubens dotandis mulieribus de quib. intelligatur char. 8. nu. 112. b

C

CAlendaria ſacrificia char. 14 nu. 23 a

Calendis Ianuarijs ſtipulatus de quibus intelligendum eſt char. 2 nu. 21 b

Cauſa ſimpliciter prolata char. 9. nu. 131. b

Compromiſſum an ſoluatur pœna ſemel commiſſa char. 2. nu. 13. a

Conceſſio facta ꝑ certa cauſa. cha. 18 lim 5. nu. 1. a

Conceſſio vniuerſalis ad futura trahitur. char. 25. limit. 25 nu. 2 a

Conceſſio facta ad certum tempus intelligitur toties & quoties char. 18. l. mit. 4. nu. 1 a

Conceſſio lucratiua vno actu non conſumitur. char. 26. limit. 27. nu. 1. a

Conditio nubendi de quib. nuptijs intelligatur. char. 8. nu. 103. a

Conditio cum nupſerit non impletur contractis inutilibus nuptijs char. 12 nu. 2 a

Conditioni ſi ſemel paritum ſit an per pœnitentiam reuocetur char. 8. nu 101 a

Conſtituti ius optinet tantum in primo conſtituto char. 9 nu. 123. b

Conſtitutio loquens de ſcrutinio intelligitur de primo actu char. 5 nu 60 a

Contractus in dubio nunquam intelligitur continere promiſſionem annuam. char. 22. limit. 15. nu. 3. b

Contractum matrimonium ſi pater conſenſerit. cha. 9 nu. 132. b

D

DEbitor excundi impetrata licentia creditoris an duret illa promiſſio char. 17. nu. 9. a

Decimatio omnis conceſſa quid comprehendat. char. 25. nu. 3. b

Deceptus nulla ſua culpa in primo actu ad ſecundum admittitur char. 24 limit. 21 nu. 1. & ſeq. a

Dei iugales qui dicantur char. 11. nu. 158. b

Delegatus ad conſentiendum &c. de quo conſenſu intelligatur char. 9. nu 120. a

Delegatus cum inutiliter iudicauit an poſſit et quando reiudicare char. 15. nu 41 b

Delegatus nulliter faciens per iuſtum errorem facti poteſt iterum pronunciare. cha. 24. nu 4 & ſeq b

Diſpenſatio cum illegitimo ad optinendum beneficiū char. 2. nu. 29 b

Diſpenſatio ad duo beneficia quomodo intelligatur ibid. nu. 28

Diſpen-

Diſpenſatio ſua natura odioſa char.3.nu.39.b
Diſpenſatio hominis quando cenſetur facta à lege vel ſtatuta quid operetur. char.21.nume.12.& ſeq.a
Diſpoſitio vltima voluntatis æquiparatur legis diſpoſitioni char.22.nu.4.b
Diſpoſitio conditionalis quomodo intelligatur. char.23.nu.1.& ſeq a
Diſpoſitio hominis primo actu conſumitur. char.19.nu.20.b
Diſpoſitio inducta per viam priuilegij quomodo intelligatur char.20.nu.1.a
Diſpoſitio vtens verbo quoties etc. an vno actu conſumatur char.25.nu.1.b
Diſpoſitio omnis ſumit interpretationem ex natura rei char.23.lim.18.nu.2.b
Diſpoſitiones aliquando ex præſumptione interpretantur char.22.nu.4.a
Diſpoſitionis durante ratione proceditur ad ſecundũ actum char.21.limit.10.nu.1.& ſeq.b
Diſpoſitionis inter viuos & teſtamentariæ differentia char.22.limit.15.nu.1.b
Diſpoſitionis hominis & legis diſcrimen. char.21.nu.6.& ſeq.a
Diſpunctio quoties creditorib. concedenda. char.2.nu.20.a
Dos quando iteranda char.20.nu.4.b

E

Electio ſecunda difficilius in teſtamentis permittitur quàm in contractib. cha.23.nu.9.a
Electio data ab homine char.21.nu.9.& ſeq.a
Electio inferioris ſpectat char.19.nu.16.a
Electio facta non ſecuuto effectu char.12.nu.4.b
Electio centum amphorarum vini ibid.nu.7.b
Electione ſerui legata ſemel tantum optandum cha.2.nu.16 a
Electione ius quæritur in ſimplicib. beneficijs. char.25 num.4.a
Eligendi poteſtas an finiatur vnico actu. char.19.nu.17.a
Eligere & prouidere quid diſcrepet ibid nu.13
Eligens indignum ſcienter perdit eligendi facultatem char.14.nu.32 & ſeq.b
Eligens ſcienter viam incompetentem præiudicat ſibi char.15.nu.36.a
Eligens iure proprio iterat char.15.nu.43.b
Emptio ex mentione precij præſumitur. char.22.nu.2.a
Equa vendita ea lege vt ſi pariat maſculum &c. quid ſi vtrunque pariat char 6.nu.79.b
Errans quomodo recipiatur ad iterationem actus char.24 nu.9.b
Error iuris nihil prodeſt ad iterationem actus. ibid.
Erythiæ inſulæ fertilitas char.1.nu 8.& 9 b
Exceptio ſemel q̃ſita fideiuſſori. char.10.nu.136.a
Extenſio de vna cauſa ad aliam fit in fauorabilibus char.17.nu.15.& ſeq.b

F

Facere in diebus quid char.2.nu.22.b
Idem in annis ibid.
Facultas conceſſa patribus Concilij eligendi locum concilij char.9.nu.119.a
Fata & ſomnia char.14.nu.27.a
Feudi natura quæ ſit char.6.nu.77.a
Ficus Aegyptia vno anno ſepties fructus ſufficit. ch.1.nu.7.b
Fictio cum præſumptione ſimul poteſt concurrere char.24.nu.3.a
Et quid differant ibid.
Fideiuſſor compromiſſi de quo teneatur. char.9.nume.130.b
Filij legitimandi per ſequens matrimonium. char.17.nu.8.a
Filius non tenetur dotare matrem ad ſecundas nuptias tranſeuntem char.10.nu.145.b
Fœdus pacis interpretandum latiſſimè eſt. char.17.nu.17.b
Forma & materia mandati quid. char.16.nu.51.a
Fortuna muliebris quando coronabatur in ſacris. char.10 nu.143.b
Frater patruelis an proprie frater. char.7.nu.84.a
Fructus vnius anni quomodo accipiantur. char.1.num.6.b
Fructus beneficiorum primi anni epiſcopis conceſſi quomodò intelligantur char.5.nu.64 a
Fructus conceſſi quomodo trahãtur ad futuros. cha.26.lim 27.nu 3.a
Futura quãdo comprehendantur ſub indefinita. cha.25.limit.25 nu.4.b

H

Habitatio relicta filiæ in viduitatis caſum quomodo intelligatur char.17.nu.11.b
Hæredis appellatione ſimpliciter an veniat tantum primus hæres char.6.nu 75.a
Hæredum appellatione ex ſuo corpore quando veniant nepotes char.6.nu.78.a
Hanibal decem captiuos Romã miſit iuratos. char.19.nu.18.a
Hoſtiæ ſuccedaneæ char.14.nu.24.a

I

Immunitas conceſſa ſimpliciter intelligitur perpetua char.20.nu.4.b
Impedimentum non præſtat quod de iure non ſortitur effectum char.12.nu.8.b
Incarcerati iuſſi relaxari char.5 nu.71.b
Incontinenter viuere tranſire ad ſecunda vota paria ſunt char.11.nu.151.a
Indultum ad certum tempus. char.20.lim.8.nu.2 a
Infinitas quando toleretur vel reſtringatur. char.25.nu.6.a & ſeq.
Inſtitutus rogatus alteri reſtituere de quo intelligatur char.8.nu.107.b
Iurans creditori ſe non receſſurum &c. quid ſi creditor permittat eum abire char.7.nu 90.a
Iure proprio facere aut alieno quid ſit. char.15.nume.46 b
Iure alieno faciens vt non reiteret quando procedat ibid.nu 47 b
Ius primarium & ius deuolutum qui operentur char.16.nu.29.a

Ius commune & ius ſpeciale quid ibid.nu.50
Ius ex primo actu quæſitum quid operetur. char. 24.lim.23.nu.8.b
Iuſſus permutare rem quam grauatus erat reſtitue re char.9.nu.126.b
Ius alteri quæſitum per primum actum impedit iterationem char.24.lim.23.nu.1.& ſeq.b

L

LAcedemoniorum immolatio & litatio. char. 14.nu.25 a
Legatum cum vidua erit quomodo accipiendũ. char. 8.nu.113.b
Legatum ſimpliciter relictum fratribus. char. 6. nu.82.b
Legatum vt quis veſtiat quomodo intelligatur. cha. 26 lim.27.nu.4 a
Legatum mulieri ne nubat &c. char.19. nume. 2. & ſeq. b
Lex ſemper loquitur char.20.limit.9.nu.3.b
Libertas legata ſeruo alieno char.17.nu.7 a
Licentia data monacho vt poſſit eſſe procurator. cha. 5.nu.69.b
Litandi mos Romanorum char.13.nu.22.b
Et Lacedæmoniorum char.14.nu.25.a

M

MAris ſæuitia tolerabilior, mulicbribus fluctuationibus char.11.nu.157.b
Matuta mater vni vira coronata. char. 10. nume. 143.b
Materia fauorabilis iterationem inducit. char. 16. lim 3.nu.1.b
Matrimoniũ contrahens nauigare cur dicatur. char. 11.nu.158.b
Matronæ vno contentæ coniugio corona pudicitiæ honorabantur apud priſcos Romanos. char.11. nu.153.a
Medicus promittens curare tenetur ſemel tantum curare char.9.nu.114.a
Molendinum conductum, vt ipſum debeat reaptare char.8.nu.100.a
Mulier ſecundo nubens facit iniuria mortuo. char. 10.nu.146.b
Coniugij iura violat ibid.nu.147.b
Et contriſtatur anima mortui ibid.
Nec dicitur caſtè viuere char.11.nu.149.a
Munus qui ſemel executus eſt non cogitur iterum ſuſcipere char.10.nu.138.a

N

NAti poſt teſtamentum habetur ratio. cha.20. num.3.b
Natura legis quæ ſit char.20 limit.9 nu.2.b
Negatiuæ robur multo fortius quàm affirmatiuæ char.20.nu.4 a
Nepos inſtitutus qui ſibi naſcetur. cha.7.nu 92.b
Notarius ſi compareat in cauſa erroris inſtrumenti an dicto ſuo ſit ſtandum char.7.nu 95.b
Nullum quod eſt nomine caret char.12.nu.9.b
Nuntiatio prima an poſſit reiterari. char. 13.nume.19 b
Nuptiæ bis olim repellebuntur a ſacerdotio. cha.10. nu.142.b
Nuptiæ ſecundæ cur legibus quam plurimis odioſæ char.11.nu.155.b
Tam viris quam mulieribus ibid.nu. 156
Brutis quoque deſpicatæ char.12.nu.161.a
Charondas ſecundum coniugium non permittebat nec viris quidem char.11.nu.157.b
Nuptiarum appellatione cur de primis intelligitur char.10.nu.141.a

O

OBligationem diſſoluit primum implementum char.9.nu.116.a
Obligatus ad rem tradendam ſi ſemel tradiderit perpetuo liberatur ibid nu.117.a
Ordinatus male iterum ordinari poteſt. char. 13. nu.21.b
Othonis epiſcopi Maguntini periurium. char. 19. nu.19.b

P

PAcis fœdus latiſſimè interpretandum. cha. 17. nu.17 b
Pactum inter fratres vt filiæ dotentur ex bonis omnibus char.1.nu.10 b
Papa permittens Cardinali vt poſſit teſtari de bonis eccleſiæ char.9.nu.128 b
Pœna legalis & conuentionalis quando committitur char.21.nu.11.a
Pœnæ ſtatutæ mulieribus an viris etiam ſtatuantur char.12.nu.159 a
Et an iure canonico ſublatæ ibid.nu.160
Poſitio vel negatio ſemel tantum reuocanda. char. 2 nu.26.b
Poſthumus conſtitutus de quo intelligatur. char.16. lim.3 nu.2.b
Poteſtas faciendi & reformandi. char.9 nu.122.a
Poteſtas pręſentandi ad aliquam eccleſiam. char 9. nu 129 b
Poteſtas mittendi aliquem in poſſeſſionem quando expiret char.5 nu 61.b
Poteſtas prorogandi compromiſſum quomodo intelligatur char.5.nu.65.b
Præcepta negatiua fortius obligant. cha.20 nu.5.a
Præmium ſtatutum ei qui vexillum hoſtium accipiebat char.6.nu.81.b
Primum vt obſtet ſequentibus quid requiratur. cha. 13.nu 15.a
Priuilegia principium quomodo interpretanda. cha. 20.nu.5 b
Priuilegium prohibitoriũ præualet permiſſiuo. cha. 20 nu 6 a
Priuilegium tibi & heredi tuo conceſſum qualiter intelligendum char 6.nu 74.a
Procurator quando ſubſtituiſſe ſibi alium dicatur char.18 nu.5.b
Promiſſio de præſentando accuſato quomodo procedat char.4.nu.47.a
Promittens iudicatum ſolui vſque ad ſententiam diffinitiuam char 9.nu.125 b
Promiſſio generis ſubalterni vno actu non conſumitur char.26 l.mit.29.nu.1.b

Proteſtatio reiteranda char.26.lim.28.nu.1.a
Prouiſio legis vbi conſumitur char.19.nu.20.b
Prouiſio et electio promiſcuè ponuntur in iure. cha. 19.nu.14.a
Propriè tamen loquendo diuerſa ſunt. ibid. nu.15
Prouiſio ſuperiorem ſpectat ibid.nu.16

Q

Quoties dictio quid char.25.nu.1.& ſeq.b

R

R*atio diſpoſitionem ampliat.*char.21.nu.3.b
Rationes ſemel adita an iterum adendæ. cha. 10.nu.139.a
Regiones quædam bis fructus ſingulis annis ferunt char.1.nu.7.b
*Regnum veniens in conceſſione ad primogenitū.*cha. 8.nu.110.b
Relictum eum vidua erit char.22.nu.6.b
Relictum vt hæres rurſus id præſtet quomodo intelligatur char.2.nu.18.a
Relictum die nundinarum eccleſiæ quo pacto intelligatur char.17.nu.6.a
Res permutata cuius naturæ ſit. char.22.limit.14. num.2.b
Re vel ſubiecta materia repugnante de quo actu intelligatur char.23.lim.18.nu.1.b
Reſtitutio in integrum bis peti non poteſt. char. 10. nu.1.7.a
Retis iactum emens de quo intelligatur. char.5.nu. 62.a

S

S*acramenta non reiterantur.*cha.10.nu.140.a
*Sacrificia anniuerſaria.*char.14.nu.23.a & *Calendaria.*ibid.
Satiſdandi obligationi per primam ſatiſdationem ſatiſfactum eſt char.2.nu.19.a
Scrutinio publicato, quando electores variare poſſint char.25.nu.3.a
Secundæ nuptiæ an damnandæ. char.10.nu 144.b
Sermo ſimpliciter prolatus quomodo intelligendus char.15.nu.37.a
Et quando iterandus char.16.lim.2.nu.1.b
Somnia in nuptijs char.14 nu 27.a
Statuentium mentis conſideratio char.23.nu 6.a
Statuta an reuocari poſſint à ſtatuentibus. char.23. lim.17.nu.2.b
Statutum quo remittitur tertia pars pœnæ confitenti char.7.nu 97 & ſeq.b
Statutum diſponens vt finita locatione &c.quomodo intelligi debeat char.9.nu.121.a
Statutum loquens de patruo quomodo intelligatur char.7.nu.86.a
Statutum florentiæ in dotibus quomodo intelligatur char.18.nu.7 b
Statutum de capiente condemnatum pro delicto quomodo intelligatur char.21.nu.5.a
Statutum de compromiſſis affinium quomodo intelligatur char.17.nu.12.b
Statutum de compromittendis cauſis affinium cur non reſtringatur ad vnum compromiſſum. char. 20.lim.9.nu.3.b
Statutum quo frater tenetur dotare ſororem. char. 2.nu.11.& ſeq.a
Stipulatio pœnalis in primo contractu non videtur repetita in ſecundo char.7.nu.96.b
Stipulatio vtrum voluero vbi conſumpta ſit. char. 2.nu.15.a
Stipulatio prima quando impediat vim ſecundæ char.13.nu.13.a
Stipulatio dotem reddi ſoluto matrimonio quomodo committatur char.1.nu.5.a
Subſtitutio ſi filius decedat liberis &c. de quo filio intelligatur char.9.nu.127.b
Subſtitutio filio naturali & legitimo alicuius ſi is relinquat duos quid fiet char.9 nu.124.b

T

T*eſtator relinquens pitantiam in feſto ſancti Franſiſci fratribus minoribus.* char.7.nu. 88.a
*Tempus ſemel ſuppletum iterum non ſuppletur.*cha. 7.nu 93.b
Teſtatoris mens veriſimilis eſt ſequenda. char. 12. num.4.a
Teſtes non rectè recepti reiterari poſſunt. char. 13. nu.10.a
Et an male examinati rexaminari debeant. ibid. num.11
Toties quoties repræſentare permittens liberatur ſi bis repreſentet char.25 nu 4.b

V

V*ariatio vbi permittitur de qua intelligatur* char.2.nu.23.b
*Vaſſallus an poſſit cogi in Gallia dotare filiam.*cha. 2.nu.14 a
Verba cum effectu intelligenda char.18.nu.4.b
Verba ſimpliciter prolata per prius intelligenda ſunt char.7.nu 85.a
Via vna vtili electa non tollitur alia vtilis cha.13. nu.14.a
Virgines ſolæ apud Germanos olim nubebant. char. 11.nu.154.a
Vota apud romanos quando integranda. char.14. nu.26 a
*Vxor relicta vſufructuaria donec caſtè vixerit.*cha. 7.nu 94 b

FINIS.

ANDREÆ TIRAQVELLI REGII IN SENATV PARISIENSI SENATORIS COMMENTARII

In l. Boues. §. Hoc ſermone. ff. de verbor. ſignific.

HOC SERMONE, DVM NVPTA ERIT, primæ nuptiæ ſignificantur.

Quid colligant ex hoc §. iuris interpretes.

1 EX Hoc §. noſtri iurium interpretes paſſim & vbiq; hãc generalem regulã aſſumunt, SERMONEM ſimpliciter prolatũ de primo intelligi, id eſt, primo atque vno actu conſumi, perfici, finiri: ita vt amplius locum non habeat. Quam quidem regulam Alex. conſ. 16. breuitet in caſu præmiſſo. colum. 2. nu. 9. lib. 4. dicit in omni diſpoſitione ſeruari debere, ut etiã dicit Franc. Cur. iunior, conſ. 132. ſacratiſſimæ, & c. habita diligenti. col. 1. Et in omni materia, ut etiam tradit Iaſ. conſ. 36. in cauſa mota, col. vlt. ver ſ. iſta reſponſio. lib. 3. Eamq; veluti ex compoſito, & de induſtria, ac ex profeſſo, mirũ in modum celebrarunt, multiſq; ac magnis iuriũ theſauris locupletarunt, duo ſuperioris ętatis ornamenta, ac lumina Fel. & Iaſon: ille in c. 2. col. 1. & 2. ſeq. de treuga & pace. hic in duobus locis, ſcilicet in l. in duobus. §. ſi ei qui. col. 1. & 2. ff. de iureiur. & iterum, in l. diuortio. aut vt alii eas leges diuidunt, l. fructus eſſe conſtãt. §. quod in anno. col. 2. 3. & 4. ff. ſoluto mat. Et ita, vt cæteris vix aliquid reliqui feciſſe videantur, quod eis addi poſſit. Mihi tamen nec inutile, nec infructuoſum viſum fuit, quæ ab illis ipſis, pretereaq; ex alijs didici huc veluti in vnum corpus congerere, ꝙ & res admodum quotidiana, & ad vſum forenſem accommodatiſſima eſt.

Authoris conſilium, & ratio.

Regula aliũde etiam collecta.

2 Solet autem (quod iam diximus) ea ſententia frequẽtiſſimè ex hoc noſtro §. depromi. Cui tamen ſunt & alij text. ſimiles videlicet in l. cùm pater. §. pater certam. ff. de lega. 2. vbi cautio de danda, vel reſtituenda dote filiæ nupturę, de primis nuptijs tantùm intelligitur, nec ad ſecundas nuptias porrigitur. Ex eoque no. Bar. & Imo. ibi, id quod diximus in noſtra regula, Sermonem ſimpliciter prolatum, intelligi pro prima vice. Bal. autem no. (quòd idem eſt) verba ſimpliciter prolata, reſtringi ad primum actum.

De eadem re.

3 Eſtque etiam alius ſimilis tex. in l. dotis promiſſio. ver. vlt. ff. de iure dot. vbi ſcribitur, dotis promiſſionem in primis duntaxat nuptijs deſtinari, neq; durare obligationem, ſi poſt alterius matrimonium ei nubat cui dotem promiſerat. Et ex eo idem no. Bar. quòd ſuprà ex dicto §. pater certam. Et alius item tex. in l. ſtipulationẽ quæ propter. cum l. & licet. quæ illam confeſtim ſequitur. & ibi Bar. in epito. poſterioris, eo. tit. & in l. inter ſocerũ §. vlt. in fi. ff. de pace dota. cùm dicitur, quoniam ad primas nuptias pertinet, ea autem loquitur de reſtituenda dote, ſoluto morte mulieris matrimonio.

De eadem re.

4 Et alius quoq; tex. in l. matrimonij. ff. qui & a quib. vbi ancilia à nullo alio matrimonij cauſa manumitti poteſt, quàm qui eam vxorem ducturus eſt: ꝙ ſi alter eam vxorem ducat, non erit libera: adeo vt nec ſi ſtatim poſt eam repudiatã, manumiſſor vxorem duxerit, liberam eam non fieri: tanquam de his nuptijs ſenatus ſenſerit quæ primæ poſt manumiſſionem, nullis alijs interpoſitis, ſecutæ ſint. Qui quidem tex. admodum facit contra eorum ſententiam, qui dicunt matrimonium medium, non impedire legitimationẽ filiorum quę fit ex ſequenti matrimonio, dè quo per Docto. in c. tãta. qui filij ſint legi. & nos quoque latè diximus in tractatu Primigeniorum, q. 24. nu. 2. incip. ſed ut ad ſpeciẽ. & aliquid etiam dicemus infrà, in 3. limit. nu. 8. incip. huc etiam pertinet. Sed & facit hic tex. aduerſus ea quæ in vniuerſum dicam infrà in dicta 3. limitãt. vbi in fi. illius de hoc tex. aliquid dicemus.

Stipulatio dotẽ reddi ſoluto matrimonio, quomodo committatur.

5 Secundò huc ſpectat tex. in l. ſtipulatio de dote. ff. de iure dot. vbi ſi extraneus dotans mulierem. ſtipulatus fuerit eam dotem ſibi reddi ſoluto matrimonio, facto diuortio, ſtatim ita committitur ea ſtipulatio, vt nec redintegrato matrimonio actio ex ſtipulatu quæſita intercidat. Atque etiam ita, ut ſtipulator non cogatur iterùm eam dotem conſtituere, vt dicit ibi gl. per tex. in l. dotem. ff. eo. titu. Vides igitur hanc ſtipulationem factam in caſum ſoluti matrimonii, ita perfici, & conſumi per diuortium, vt

nec redintegrato eodem matrimonio, aboleatur, & ad id gl. in d.l. ſtipulatio. allegat text. in l. itē quæritur. §. vlt. de loca. de quo poſteà dicemus.

6 Tertio ad hanc ſenteotiam pertinet tex. in d.l. diuortio. §. quod in anno. ff. ſol. mat. cuius auctoritate Bal. ibi poſt. Iac. Rau. Cyn. & alios antiquiores, & ibi quoq; Imo. in 1. no. ad id allegant hunc noſtrum §. hoc ſermone. & Ro. & Alex. qui eom §. legunt cum §. ob donationes. vterq; col. 2. ſed ille ver. vnde dicit, hic ver. ex hac gl. inſert, et ibi item Iaſ. col. 1. quòd ſi quis ex hac locatione, aut aliàs debeat habere fructus vnius anni cuiuſpiam agri, qui bis in anno fructus produxerit, intelligitur tantùm de primis fructibus, nō etiam de ſecundis. Et ſequitur Alex. in addi. Bar. in hoc noſtro §. hoc ſermone. & in d.l. dotis promiſſio. ff. de iure dot. & conſ. 16. breuiter in caſu præmiſſo, circa medium, nu. 6. lib. 4. & Maria. in c. de illis. col. 8. ver. octauo no, de condi. appo. Fel. io d.c. 2. col. 2. verſ. ſi quis emit vina. de treuga & pace. & in c. licet dilectus. col. vlt. ver. & hinc eſt ꝙ vendens. de teſti. Iaſ. in d.l. in duobus. §. ſi ei qui. col. 2. verſ. ſextò facit. ff. de iureiur. Georg. Nat. in repet. cle. ſæpe, in prin. col. 61. ver. ego hoc dictum. de verb. ſigni. & Frān. Cur. iunior, conſ. 178. Sacratiſſimæ & c. habita. col. vlt. ver. & iſtam concluſionem. Sed tu ſuper hoc vide quæ dicam infrà in 11. limitat.

Fructus vnius anni, quomodo accipiantur.

7 Et ne interim putes id ſuperuacaneum eſſe; ſcire debes, regiones quaſdam adeo eſſe feraces, fœcundas, & vberes, vt bis fructus ſingulis annis ferant. Nam de India id aſſerit Martianus Capella lib. 6. & ante eum Plin. auctoritate Poſſidonij li. 6. c. 17. & Solinus, c. 65. In anno, inquit, India bis æſtatē habet, bis legit frugē, & ante hos omnes Diodorus Siculus, lib. 3. Bibliotheces, c. 10. bis, inquit, ī anno præber fructus: paulò poſt, bis, ait, annis ſingulis ſegetes fert. Er Strato Heratoſthenis autoritate, Indiæ fœcunditatem eò maxime declarat ꝙ ea bis fructum fert, alteram. ſ. ſementem habētem, alterā æſtiuā. Et ipſe Diodor. eo. lib. c. 11, vbi & idem quoq; dicit de inſula Hyperboreorū. Sed & de Italia Virgil. lib. 2. Geor.

Hìc ver aſſiduum, atque alienis menſibus æſtas,
Bis grauidæ pecudes, bis pomis vtilis arbos.

Cui in eo qđ dicit bis grauidæ pecudes, adſtipulatur quod ipſe Diodorus Siculus lib. 1. c. 3. ſcribit, in Ægypto oues bis in anno parere, biſque lanam præbere. Idē autem Virgilius ut ad eum redeamus, lib. 4. eiuſdem illius operis,

Forſitan & pingues hortos quæ cura colendi
Ornaret, canerem, biferique roſaria Pæſti.

Quòd ſcilicet vno in anno bis illic naſcerentur roſæ, vt ſcribit Seruius. Varro autem lib. 1. de agricultura. c. 7. ſcribit vites apud mare Smyrnæ eſſe biferas, & in agro Conſentino malum biferā eſſe, id eſt, quę bis anno fructus ferat. quod & ipſum ex eodem repetit Plinius lib. 16. c. 2. Sed & Theophraſtus lib. de cauſis plantarum 11. c. 13. & Columella lib. 5. c. 10. tradunt ficus eſſe biferas. Et Plinius lib. 13. c. 22. Apharcem & Adrachnen. Et lib. 15. c. 22. nuces iuglandes, & lib. 18. c. 22. in quibuſdā locis Africę, biferam vitem bis anno vindemiare. Quio ipſe lib. 16. c. 27. ſuprà citato, tradit & ipſas vites alicubi triferas eſſe, & cupreſſos, & alias quoq; arbores biferas. Strabo quoq; lib. 18. ſcribit in Lydia nonnullos populos habere quaſdam terras biferas, & duas meſſes facere. Sed ſuper ea mirum eſt, quod tradit Solinus c. 45. in Ægypto ficum Ægyptiam (quā vocāt) vno anno ſepties fructum ſufficere, quod & ante illum dixerat Plin. li. 13. c. 7.

Ficus Aegyptia vno anno ſepties fructum ſufficit.

8 Quæ res in memoriam reducit, quod à Plutarcho proditum eſt in vita Antonij, ꝙ cùm Antonius ipſe Aſiaticis ſecunda vectigalia imperaret, Hybreas qui ciuitatum cauſam ſuſceperat, Si potes, inquit, Aotoni, eodem anno bis vectigal exigere, illud etiam ye bis æſtatem habeamus, biſq; autumnum: id eſt, ut duas meſſes, duaſq; vindemias ſingulis quibuſq; annis habeamus. In hac autem fertilitatis mentione, ſupra cætera omnia mirum eſt, quod tradit Pomponius Mela lib. 3. quo c. de Hiſpaniæ, & Septētrionis inſulis, ſcribit, ī Erythia adeo fertiles agros, vt cū ſata frumēta sūt, ſubinde recidiuis ſeminib⁹ ſegetē nouātib⁹, ſeptē minimùm, interim plures meſſes ferūt, ſed an id vno anno, aut plurib⁹ fiat, nō aperit.

9 At illud (vt tandem à ſemitā in viam redeāmus) mihi omnino verū eſſe videtur, vt ſi id vſu eueniat, vt bis ager fructus ī vno aono ferat ex natura ſoli, uel arboris, vt in illis locis, & arboribus, de quibus locuti ſumus: et quis ex contractu fructus vnius anni percipere debeat, non dubitarē, quin & binos, illos fructus habere deberet. Nam cum is contractus, ad certū tempus referatur, id eſt, ad vnū annū, ſintq; hi duo fructus, vnius anni fructus, conſequens eſt & eos compræheodi, ſecundum ea quæ dicemus infrà in 4. limit. At ſi id contingat, quoniam fructus alterius anni ſunt adeo præcoces, vt colligantur intra tempus prioris, certè haberet locum ea ſententia, ut non niſi priores, fruct⁹ habere debeat, neq; enim hi duo fructus vnius anni, ſiue vnius æſtatis, aut autumni ſunt, ſed duorum annorum, ſioe doorum autumnorum, ſiue æſtatum, licet vno anno colligantur.

Authoris de ea re ſententia.

10 Quartò in l. ſi ſocius pro filia. in prio. ff. pro ſoc. quem ſolus Rapha. Fulgo. ponderat & reputat ſingularem ibi, in 5. no. ad hoc, ut ſi ioter plures fratres pactū ſit, ut dos filiarum ſoluatur ex bonis omnibus, intelligitur, ut ſemel tantùm dotetur, niſi aliter expreſſim actum fuerit. ad quod & illū expendit Lucas Pen. in l. ſi quis Decurio. colum. 2. uerſicu. idem uidemus. C. de Decurio. lib. 10. Pet. Anch. cōſ. 404. tria dubia in cauſa Vlrici, & Iaſ. in d.l. in duobus. §. ſi ei qui. col. 2. ver. tertiò facit, et in d.l. diuortio. §. quod ī anno. col. 2. ver. pro confirmatione. vbi dicit eum text. no. et paucis notum. et præterea in l. inter ſtipulantem. §. ſacrā. col. 7. ver. tu aduerte. ff. de ver. oblg.

et conſ.

& conſ. 36. in cauſa mota per nobiles, col vlt. lib. 3. vbi dicit eum tex. eſſe in id ſolennem. Circa quod vide quæ dicam infrà in 9. limit. nu. 4. ſed & ex hoc. & iterũ nu. 11. ſed hanc rñ principalẽ.

Statutum ut frater teneatur dotare ſororẽ.

11 Quintò quod illius tex. in d. l. ſi ſocius auto ritate, ſcribit Bal. in l. vlt. col. 2. uer. ſed nunquid eo caſu. C. de dotis promiſ. in 1. lect. ꝙ ſtante ſtatuto vt frater teneatur dotare ſororem ſi eam ſemel dotauerit, & ea caſu fortuito dotem perdiderit, non tenebitur frater eam amplius dotare: quia ſtatutum intelligitur de vna, ſiue prima dote tantùm. Et id ſequitur & commendat Iaſ. in d. l. in duobus. §. ſi ei qui. col. 2. verſ. tertiodecimò facit. ff. de iureiur. & in d. l. diuortio. §. quod in anno. col. 2. verſ. vbi ſuprà. ff. ſol. mat. & Fely. in dicto c. 2. col. 3. uer. ſi ille qui eſt obligatus. de treuga & pace. & Catel. Cot. in memó. incip. executores. col. 1. ver. & poteſt confirmari.

De eadem re.

12 Id quod tamen intelligendum eſt ſecundum declarationem Alex. in l. ſi cùm dotem, §. 1. col. 2. verſ. iuxta hoc quæro. ff ſol. mat. vbi diſtinguit in hac ipſa ſpecie. an teneatur dotare ſororem ex diſpoſitione hominis, an verò ex diſpoſitione legis, ſecundum ea quæ dicemus infrà in dicta 9 limita. vti etiam & in hoc caſu diſtinguit Soc. conſ. 5. cuius caput eſt, ſupracriptus inſignis doctor. col. 2. ver. ad ſecundum. lib. 4.

An pœna ſemel commiſſa ſoluatur compromiſſum.

13 Sextò alius tex. in l. ſi duo. §. 1. ff. de arbitr. vbi pœna ſemel cõmiſſa, ſoluitur cõpromiſſum: nec amplius peti põt, niſi aliud actũ ſit. Sed quõ id intelligatur, & an procedat in eo qđ intereſt, vide gl. ult. Alb. Bar. & Bal. ibi, & gl ult. in l. ſi ſic ſtipulatus ſim. & ibi Bar. col. 1. ĩ 4. primus oppo. Bal. & Imo. col. 2. ver. in eadẽ gl. in fi. & iterũ ver. & conclude breuiter. Fran. Are. col 2. ver. quorũ dictis addo. ff. de verb. obli. gl. in l. 2. in verbo, te pellere. ver. nẽ ſi ſemel pęna. & ibi Cyn. col. pe. in 7. q. Bar. col. vlt. quæro quando pręmiſſa. & Iaſ. nu. 140. C. de iure emphyt. Spe. tit. de arbit. & arbitrator. §. vlt. verſ. ꝙ ſi dictũ ſit. & tit. de loca. §. nunc aliqua. in 38. q. & ibi Bald. in addit. Cy. in l. quicunque. col. vlt. verſ. quinto quæro quid ſi quarta. C. de ſeruis fugi. & Pet. Anch. in c. ſi compromiſſarius. col. 1. in 4. not. de elect. lib. 6.

In Gallia dominum poſſe cogere vaſallum, ut aliquid conferat pro dote ſuæ filia.

14 Septimò quod admodum eſt his confine, quod à Maſuetio ſcriptore non contemnendo traditum eſt, in tit. de talijs. §. item quatuor. ꝙ id quod ſolet dici in noſtra Gallia, dominum poſſe cogere vaſallum, vt aliquid conferat pro dote ſuę filię, intelligitur ut ſemel tãtùm, ſiue ꝓ vna vice conferat pro unaquaq; filia. Imò vero Guido Pap. deci. Delphi. 57. an vaſallus, in fi. aſſeueranter tradit, id intelligi pro prima tantùm filia, & primo ipſius matrimonio. arg. huius noſtri §. hoc ſermone. & l. ſancimus. la 1. C. de conſulib. lib. 12. qđ & ſequitur Chaſ. in conſuet. Burgun. tit. 1. §. 4. in prin. & alios quos tibi citamus in trac. noſtro Primigenio. q 70. vbi videre poteris.

15 Octauò tex. in l. ſi is qui Stichum. ff. de procur. vbi ſi is qui Stichum, vel Damam vtrum eorum ipſe vellet ſtipulatus eſt, & ipſe aut procurator ipſius, cuius factum ratum habuerit, alterum petijt ſtipulatio conſumpta eſt, id eſt, alterum petere nõ põt. cuius quidem tex. autoritate Bal. in c. in literis. verſ. ſi aũt ſemel. extrà, de offi. deleg. dicit, ꝙ conſumpta eſt gratia per vnum actum.

Electione ſerui legata, ſemel duntaxat optãdum.

16 Eſt & alius tex. in l. ſerui electione. in prin. ff. de leg. 1. vbi ſerui electione legata, ſemel duntaxat optare poſſumus. & ſimilis tex. in l. apud Aufidium. ff. de optio. leg. ubi ſi ita legatum ſit, veſtimenta quæ vellet, deinde antequam ea ſumeret, alia ſe velle dixiſſet, mutare voluntatem eum non poſſe, quia omne ius legati prima teſtatione conſumpſit, & ibi gl. adducit in eam rem alios tex. ut ibi videre poteris.

De eadem re.

17 Verùm quia ſunt & alij qui uidentur probare contrarium, uide quæ in id, an ſcilicet qui ſemel elegit utiliter, uel inutiliter poſſit uariare, & iterum eligere, ſiue in eo caſu in quo d. l. loquitur, ſiue in alijs, tradunt gl. & Alb. in l. non indebitum. de condi. indeb. gl. ulr. in c. grauia. & ibi Io. And. ſuper ea gl. ult. de reſcri. & gl. in c. ſi cõpromiſſarius. §. ſi uir. & ibi Io. And. circa med. uer. in gl. approbãtur, & Pet. Anch. col. 2. uerſ. ultimo quia tex. & Dom. de elect. lib. 5. Bar. Bal. latè Alb. in d. l. ſerui electione. ff. de leg. 1. Bal. & Alb. in l. qui ſalutem. ff. de iureiur. & alios plurimos, quos paſſim tibi citabo in limitationibus.

18 Nonò huc pertinet tex. in l. fideicommiſſa. §. ſi quis alicui de em. ff. de leg. 3. & alius ſimilis in l. 1. §. ſi cui ita ſit legatum. ff. ut leg. nomi. cauea. ubi ſi ita legatum eſt, ut ſi legatarius perderet quod ei in teſtamento relictum eſt, hæres rurſus id præſtet, non intelligitur, ut quoties perdiderit, toties id reſtituere teneatur, ſed tantùm ſi poſt præſtationem legati, ſemel legatarius perdiderit, non etiam ſi poſtea rurſum perdiderit, & ita tantum de prima amiſſione intelligatur.

Satiſdandi obligationi per primam ſatiſdationem ſatiſfactũ eſt.

19 Decimò his adſtipulatur tex. in l. ſi is à quo. §. ſi ſemel. qui eſt ult. ff. ut in poſ. leg. ubi ſi ſemel ſatiſdatum fuerit, non eſt neceſſe rurſus caueri: etiam ſi fortè dicatur egenos fideiuſſores eſſe datos, eum enim facultati ſuæ ferre debere, qui fideiuſſores minùs idoneos accepit, neque enim oportere per ſingula momẽta onerari eũ, à quo ſatis petitur, tanquã ſcilicet per primã ſatiſdationem, ſatisfactum ſit obligationi ſatiſdandi, eaq; obligatio prima illa ſatiſdatione cõſumatur. Sed quod non omittendum eſt, confeſtim in l. ſeq. ita ſcribitur planè ſi noua cauſa allegatur, velutì quod fideiuſſor deceſſit, aut etiam rem omnem familiarem inopinatæ fortunæ impetu amiſerit, æquum eſſe præſtari cautionem. Cui conſentit tex in l. 1. § quod ait prętor, ff. quorum lega. Sed hæc exceptio pertinet ad 6. limitationem, ubi & nos hunc tex. ex Ro. citabimus.

Diſpunctio non amplius quam ſemel concedenda creditoribus.

20 Vndecimò eiuſdem notæ eſt tex. in l. ult. §. ſi qua idonea. ff. de bonis autor. iud. poſſid. Si qua, inquit, idonea cauſa interuenerit, vtrum ſemel an etiam ſępius recognitio, & diſpunctio

concedenda ſit creditoribus, videamus. et ait Labeo, ampliùs quuàm ſemel non eſſe concedendum. Si quis tamen iurauerit non calumniæ cauſa ſe poſtulare, neq; habere quæ diſpunxerit, iterum ei faciēdam poreſtatem, nec ampliùs quàm bis, et ibi gl. pro concord. affert. d. §. ſi quis alicui decem. de quo diximus in 2. ab hinc ver. Et pro cōtrario quoq; adducit, veluti §. 1. ff. de eden. de quo dicemus infrà in 9. limitat.

Calēdis Ianuarijs ſtipulatur, de quibus intelligēdum eſt.

21 Duodecimò accedit tex. in l. eum qui calendis ff. de verb. obli. vbi eum qui calendis Ianuarijs ſtipulatur, ſi non adijciat quibus, de primis intelligendum eſt, tanquam id actum fuiſſe videatur, & ibi gl. pro concor. allegat hunc noſtrum §. tanquam ſcilicet ille tex. ad hanc noſtram regulā pertineat, cuius principale fundamētum ab omnibus ſumitur ex d. noſtro §. Ex illo autem tex. ſumit Bal. ꝙ ſi Papa concedat præbendam in tali eccleſia vacaturam, non appoſito tempore, intelligitur de proxima vacatura & vide quæ dicam infrà in limitationibus.

In diebus quomodo interpretetur.

22 Tertiodecimò huc ſpectat tex. in l. inter illam. §. 1. ff. de verb. ſigni. vbi illud, facito in diebus, intelligitur de biduo proximo, & ita de duobus primis diebus. nam cùm pluraliter proferantur, non de vno tātùm poteſt intelligi, ſed neceſſe eſt duos ſaltem accipi. l. vbi numerus. ff. de teſtib. & c. pluralis. de regul. iur. lib. 6. cum alijs iuribus concor. à me collectis il l. ſi vnquam. in verbo, ſuceperit liberos. nu. 226. incip. ſed de his C. de reuoc. do. Igitur cùm de duobus diebus in illis verbis intelligatur, ſequitur vt ex noſtra regula, de duobus primis diebus intelligi debeat. Et idem ſi de annis ſimpliciter loquamur, vt ſcilicet de primo biennio, ſiue de primis duobus annis intelligere debeamus. l. libertas quæ in vltimum. §. poſt annos. qui eſt vlt. ff. de manu. teſta.

Quādo permittitur variatio, de qua intelligatur.

23 Quartodecimò adſtipulatur alius tex. in l. ſi quis iuſiurandum. C. de reb. cred. quo innixus Bal. in auth. habita. col. 7. ver. primo dubitatur ſi ſcholaris, in fine huius quæſtio. C. ne filius pro patre. ſcribit ꝙ in caſibus in quibus permittitur variatio intelligitur tantùm de prima, ita ſcilicet non liceat iterum variare. Et id ſequitur Iaſ. in l. prætor. §. ſi aliquando. col. 3. verſ. tertio no. ff. de operis noui nunc. & in l. quicquid. col. 4. ver. itē pro iſta gl. ff. de verb. obli. & in l. edita. col. 4. ver. & attende diligenter. C. de eden.

De eadem re.

24 Ex eoq; dicit ipſe Bal. vbi ſuprà. ī ea quęſt. quam facit gl. ibi, in verbo, optime, an ſi ſcholaſticus ſemel elegerit vnum ex iudicibus ibi declaratis, poterit poſtea variare, quod poſſe ea gl. affirmat, vſq; ad litis conteſtationem, per l. ſi conuenerit. ff. de iuriſdi. omn. iud. iuncta l. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore. ff. ſol. matr. Nico. autē Matr. & alij pleriq; negant, arg. l. 1. in fi. C. de aſſer. tollen. Et hanc partem tenet ipſe Bal. ſubiungens id quod ſuprà diximus, quod ſi permittere tur illi variare, non niſi ſemel permitteretur. Et ſequitur Iaſ. in dicta l. quicquid. atque etiam in d. l. edita. quibus locis ſupra citauimus.

De eadem re.

25 Et ex hoc ſingulariter conſuluit Io. Calde. conſ. 21. cuius initium eſt, an laicus poſſit, tit. de iure patr. quòd licet patronus laicus poſſit variare, intelligitur tamen, ut ſemel id poſſit facere, & non pluries, ut dicit iſtud clarè innuere iura de hoc loquentia, & alia quædam allegat. Et illum ſequitur Phil. Dec. conſ. 609. quæritur ex duobus præſentatis, col. 2. verſ. ſecundo hoc probatur. ubi ex hoc dicit, variationem permiſſam. de primo actu tantùm intelligi, eſt tamen ibi error in nu. con. Calder.

Poſitio vel negatio, ſemel tātùm reuocāda.

26 Decimoquintò quod autoritate illius tex. in d. l. ſi quis iuſiurandum. voluit Barto. non admodum diſſimile, in l. poſt legatum. in prin. col. vlt. ff. de ijs, quib. ut indig. ꝙ quis non poteſt niſi ſemel ſuam poſitionem, vel negationem reuocare, & idem dicitur voluiſſe ipſe Bar. in l. ult. ff. de prætor. ſtipul. vbi tamen non id dicit, ſed illud, quod ſi promitto ſtare ſimplici tuo dicto, vel iuramento, poſſum id reuocare antequàm tu declaraueris, per d. l. ſi quis iuſiurandum. Sed & id expreſsè voluit per eam ipſam l. Bald. in l. 1. col. vlt. verſ. quartus eſt ſi quis. C. de furt. vbi ex eo dicit generalius, quòd ſi quis reuocauit aliquem actum, vel rationem, non poteſt poſtea eam reuocationem reuocare.

27 Decimoſextò, ut relinquamus tex. iuris ciuilis, & aliquid depromamus ex tex. iuris canonici, huc ſpectat tex. in c. ſi clericus. in princ. de præb. lib. 6. vbi ſi ſimpliciter mandatum fuerit à Summo Pontifice alium prouideri de beneficio vacaturo, intelligitur de primo, ita vt ſi is pro quo mandatum fuerat, negligens fuerit in primo beneficio petendo, conſumpta, extinctaq; ſit ea gratia, ita enim ex eo tex. no. Do. in 2. not. & Phil. Fran. poſt prin. ver. in tex. ibi aliam, vbi pro concor. adducit hunc noſtrum §. hoc ſermone. Sed aduerte quia ille tex. in d. c. ſi clericus, expreſsè loquitur, cùm mādatum eſt prouideri de beneficio proximè vacaturo, non ſimpliciter de vacaturo. ita vt nihil ad noſtrum §. pertinere videatur, cùm expreſsū ſit de primo: uerùm omnes ubiq; eū tex. intelligūt, uti Do. & Frāciſc. faciūt.

Diſpenſatio ad duo beneficia, intelligitur de duobus primis tantùm.

28 Decimoſeptimò accedit tex. in c. ordinarij. ante fi. ibi, vel ſi ea q̄ ſic obtinet. & ibi glo. in uerbo, ea quæ. de offic. ord. lib. 6. ex quo non obſcurè colligitur, ꝙ diſpenſatio ad duo beneficia, intelligitur de duobus primis tantùm, ſed eſt expreſſior tex. in c. non poteſt. uerſ. illud autem. de præb. eo. lib. ubi & Io. Mona. poſt prin. & Archi. col. 2. in uerbo, primis, id confirmant per noſtrū hunc §. hoc ſermone. quoniam, inquiunt, duobus primis obtentis, impleta eſt gratia, per eundem ipſum §. hoc ſermone. cuius etiam §. autoritate. idem voluit Inno. in c. dudum. le 2. col. pen. & ibi quoq; Hoſtien. Compoſtel. Bal. col. quoq; pen. uerſ. dicit Inno. & alij, extrà de elect. Quod tamen intellige ſecundum ea quæ dicam inferius in 11. limitat.

29 Decimo-

Diſpenſatio cũ illegitimo, vt poſſit obtinere beneficium.

29 Decimooctauò in dicto c. non poteſt. per eum tex. tradit Archid. ibi, vt à nonnullis citatur, licet in meo codice non inuenerim, ꝙ ſi Papa diſpenſauerit cum illegitimo, ut poſſit obtinere beneficium, intelligitur de primo tantùm, ita ut ſi primum dimiſerit, non poterit aliud vi illius diſpenſationis obtinere, veluti ea gratia, ſiue diſpenſatio per adeptionem primi ſortita ſit ſuum effectum, & ita dicit fuiſſe declaratum.

Comprobatio eiuſdem.

30 Sed & hoc ipſum haud dubiè voluit idẽ Archid. in c. 1. ad fi. de filijs presbyt. vbi id dicit pronuntiaſſe Bonifacium Papam, & id ſequuntur D. à Rota, qui, & eam opi. dicunt receptam eſſe in curia, deciſio. 339. incip. ſi legitimus. in 2. dubio. in nouis. & Lucas Pen. in l. ſi quis decurio. co. 12. verſ. vnde ſecũdum quoſdam. C. de decur. lib. 10. & non obſcurè Bal. in c. innotuit. col. 1. ver. quæro diſpenſatum eſt. de electio. vbi & ad hoc allegat hunc noſtrum §. hoc ſermone. & alia ex iuribus ſuprà citatis, & Philip. Fran. in d. cap. non poteſt, col. vlt. de præben. lib. 6. & Philip. Dec. conſ. 169. circa primum videbatur, col. 1. & conſ. 152. cùm reuerendiſſimus. col. 2. nu. 4.

31 Contrarium tamen tenuerunt Io. Mona. & Io. And. in d. illo c. 1. ille col. 2. in verbo, obtinere hic in fi. de filiis presbyter. & idem Io. And. in dicto c. non poteſt. in verbo, primis. de præben lib. 6 Nam ſi illud verum eſſet, ut dicit Io. And. in poſteriore loco, non tantùm hoc caſu procederet, ſed & aliàs ſemper, & in quocunq; alio inhabili, & in quacũq; irregularitate ex culpa, vel ſine culpa, quod ſatis durum eſſet. Item ſi primum beneficium diſpenſatum pereat chaſmate, aut alio modo, nonne ſumma eſſet iniuria, ut non poſſit habere ſecundum? & alia multa ſubdit ad huius opinionis defenſionem: nec credit ipſe Io. And. Bonifaciũ id pronunciaſſe, quia ſi id feciſſet, id ſciuiſſet Io. Mon. qui erat Cardinalis, & cũ illo vixerat. Et idem voluit Pet. Anch. in dicto c. non poteſt. col. 1. verſ. tertio not. & ibi quoq; Domi. in §. 1. col. 2. verſ. ꝙ ſi Papa diſpenſat. & Phil. Fran. col. vlt. ſuper gl. in verbo, in primis. de præben. lib. 6. & idem Ancha. conſ. 404. tria dubia. col. 3. verſ. ſecundum dubium.

De eadem re.

32 Nec obſtat (inquit Anch.) dictum c. nõ poteſt. & alia ſimilia, nam aliud eſt diſpenſare ſuper inhabilitate perſonæ, quæ eſt ſpecies huius quæſtionis: aliud ſuper beneficiorum pluralitate, de qua loquitur d. c. non poteſt. & ſimilia. Hęc enim perſonam reſpicit, & ideo eſt perſonalis, ideoq; cum perſona durat, ſicut priuilegium perſonale. c. priuilegium. de reg. iur. lib. 6. nec dimiſſio primi beneficij reddit eum inhabilem, nec reducit ad ſtatum primũ inhabilitatis, quia remiſſio ſemel facta tolli non debet. c. ſi is qui pręlatus. 23. q. 4. nec ſpes melioris conditionis debet adimi. l. imperialis. in princ. C. de nupt. Et bene facit quod not ipſe Io. And. poſt Inno. in c. vlt. col. 1. in verbo, examinari. de tranſlat. prælat. Diſpenſatio verò pluralitatis, ut ſubiungit ipſe Pet. Anch. non concernit principaliter perſonam, imò ipſam aliàs habilem præſuppونit, ſed concernit numerum beneficiorũ, quod iuribus odioſum eſt, & ambitioſum, c. quia nonnulli. extrà de cle. non reſiden. & c. quia in tantum. de præben. lib. 6. cum ſimi. non mirum ergo, ſi numerus duorũ beneficiorũ de primis duobus intelligitur, & ex cauſa reſtringitur ad illa duo prima, ſicut nomen hæredis, quod ex ſui natura protenditur nõ ſolùm ad primum, ſed alios vlterios. l. hæredis. ff. de verb. ſign. tamen ex cauſa reſtringitur ad primum, videlicet in diſpoſitione non tranſmiſſibili ad hæredes, vt eſt uſusfructus. l. antiquitas. C. de vſufr. & dicemus poſtea.

Reſponſio ad obiecta.

33 Nec item obſtat, ut & ſubdit Petr. Ancha. in d. c. 1. de filijs presby. quia fuit diſpenſatio ſuper vno beneficio cum perſona inhabili, licet enim non poſſit habere niſi unicum, vt ibi dicit tamen eo dimiſſo, ſucceſſiuè vnum poſt alterum poterit habere, & ſic plura, ut ibi no. Imo. nam ſemper iura conſiderant in diſpoſitione cauſam proximam, & non remotam, vt no. in c. de cætero. de homic. & l. ſi mulier. ff. rer. amot. & l. rogaſti. ff. ſi cer. pet. vbi diſpoſitio iudicatur ex cauſa proxima non remota, ſicut in hoc caſu cùm Papa diſpenſat cum inhabili, ſuper beneficijs obtinẽdis, perſona venit principaliter in diſpoſitione, in qua vnum venit beneficium, ſed perſona habilitatur ad ipſum. At cùm diſpenſatur vt poſſit obtinere duo, uel tria beneficia, hæc diſpenſatio concernit principaliter beneficia non perſonam. Quod hinc patet, quia ſi iſte eſſet aliàs inhabilis, propter crimen, & irregularitatem non poſſet vi diſpenſationis huiuſmodi beneficia cõſequi, quia Papa diſpenſat ſuper impedimento pluralitatis, & non inhabilitatis. Ergo ſub modo vno, alterũ remanet. l. ſi non lex. ff. de hære. inſti. Et facit quod no. Spec. tit. de legato. §. nunc oſtẽdendum. verſ. 18. ꝙ cùm diſpenſatur cum inhabili, debet, de hoc fieri expreſſa mentio, nec ſufficit generalis, maxime quia debet fieri cum cauſæ cognitione: aliàs potius diceretur factum temerarium, quod agitur contra iura, quàm diſpenſatio etiam facta à ſciente, & diſpenſare valente, ut idem not. tit. de diſpenſatio. §. qualiter autem. ver. debet autem. & verſ. dicunt autem quidam, & ver. nunquid ergo. Hæc Petr. Ancha.

Opinio Lapi & ſequacium.

34 Lapus autem, et poſt eum ipſe Pet. Ancha. ipſe Domi. & Phil. Fran. in dicta c. 1. de filiis presbyt. hanc rem latius tractarunt. Nam aut Papa illegitimum legitimat, aut, cum illegitimo diſpenſat, ut ipſi loquuntur. Primo caſu poterit habere aliud beneficium poſt primum, ſecundo caſu nõ poterit: nam in primo illo caſu uertitur fauor, ideo ampliandus. c. cùm dilectos. de dona. in ſecundo odium. ideo reſtringendũ, ut in d. c. 1. de filijs presby. et c. odia. de reg. iur. lib. 6. Et facit (inquiũt) quod not. Io. And. in c. per uenerabilem. ſuper gl. 2. qui filii ſunt legit. ubi oſtẽdit legitimationẽ plus habere virium, quàm diſpẽſationem.

35 Sed & in diſpenſatione (vt ſubdunt) poſſet etiam diſtingui, quia aut cum illegitimo generaliter diſpenſatur, ut promoueri poſſit ad beneficium eccleſiaſticum, aut ſpecialiter: ſi generaliter, aut beneficium conſequitur cum effectu, aut non: & primo caſu non poterit dimiſſo primo aliud conſequi, & ita obtineat Archidia. illa opinió. & facit c. nos conſuetudinem. 12. diſt. & c. ſi quis à pſeudo epiſcopis. 1. q. 1. & c. vlt. & ibi gl. 1. 33. q. 2. Secundo caſu, aut fuit in culpa, quia recepit iniuſtè primū beneficium: vel etiam iuſtè, ſed ſponte, vel diſſimulanter illud prætermiſit, fortè vberius aliud expectans, & tunc quoq; non poterit ſecundum conſequi. c. eum qui. de præb. & c. damnum. de reg. iur. Aut non fuit in culpa, & tunc poterit ſecundum conſequi, quia diſpenſatio debet intelligi cum effectu. c. relatum. de cler. non reſid. & c. in his. de verb. ſignifi. & §. hęc autem verba. de pœnit. diſt. 1. et facit quod not. Io. And. in c. in literis. extrà de offi. deleg. et in c. cùm in multis. in glo. de reſcr. lib. 6. et ſecundum id intelligenda eſt opinio Ioan. And. in d. c. 1. de fil. presbyt.

36 Si autem, ut et illi, inquiunt, diſpenſatum fuerit ſpecialiter de obtinendo certo aliquo beneficio, tunc non poterit alius obtinere. Neque enim diſpenſatio de re aliqua certa, & expreſſa ad aliam trahi poteſt. ca. cùm olim abbas. extrà de offic. deleg. & c. ſuſceptum. de reſcrip. lib. 6. & c. quamuis. le 1. et c. cui de non ſacerdotali. de præb. eo. lib. 6. Nam & hinc diſpenſatio ſuper vno matrimonio, non trahitur ad aliud, d. c. vlt. 33. q. 2. & c. ſi autem, & ibi gl. pe. 36. q. 2. Et id quoque in diſpenſatione certi beneficij, ut ad id aliud non trahatur, voluit Io. And. in d. c. non poteſt. & ibi Philip. Franc. de præben. lib. 6. & Pau. Eleaz. in d. c. 1. de fil. presb. lib. 6.

Corroboratio eorundem.

37 Adijciunt Lap. Petr. Anch. Domi. & Phil. Fran. in eo ipſo c. 1. de filijs presb. li. 6. ꝙ ſi cum aliquo diſpenſatum fuerit ſuper primo beneficio vacaturo, ſi illud beneficium alteri deberetur, ipſe diſpenſatus obtinebit aliud beneficium, quod poſt illud proximè vacabit alteri non debitum, & ita erit veluti ſibi primum, c. cùm in eccleſia. de præben. lib. 6. & ita intelligendum eſt. d. c. 1. de filijs præsbyter.

38 Addunt item & aliud Ioan. And. & poſt eum Philip. Franc. in d. c. non poteſt. ꝙ ſi tenor diſpenſationis huiuſmodi ſit, vt poſſit ad ordines, & beneficia promoueri, tunc propter hoc plurale (beneficia) non haberet locum opinio Archid. quia ſucceſſiuè poterit habere plura beneficia, non obſtante dicto c. 1. de fil. presby. quod loquitur de beneficio in ſingulari. Subiungit tamen ipſe Philippus Franciſ. ꝙ talis diſpenſatio intelligeretur de duobus primis beneficijs, per rationem d. c. non poteſt. cui adſtipulatur c. c. ſi is cui eo. titu. non autem quòd ſucceſſiuè dimiſſis duobus primis poſſit alia duo habere, quia repugnaret tex. in ipſo c. non poteſt.

Diſpēſatio ſua natura odioſa, & reſtringenda.

39 Decimononò quia ille tex. in d. ca. ordinarij. de offi. ordi. lib. 6. & in d. c. nō poteſt. de pręb. lib. 6. loquuntur in diſpenſatione, quæ ſua ntura multùm odioſa eſt, & propterea reſtringenda. c. odia. de reg. iur. eo. lib. 6. ideoq; ne illud quod ex illis diximus, videatur ſolùm in ea re procedere, accedat ſuperioribus tex. minimè loquens in diſpenſatione, in c. mandato. & iterum in c. ſi clericus. eo. tit. de præben. lib. 6. vbi ſi Papa ſimpliciter mandat alicui prouideri de beneficio vocaturo, intelligitur de primo, & nō de alijs, & hoc ita not. Domin. & Phil. Franc. in d. c. ſi clericus. in prin. ille, in 3. not. hic in 2. Quod hinc fit, ut illi ſubdunt, quia diſpoſitio ſimpliciter emanans, intelligitur de primo actu, & allegat Franc. hunc §. hoc ſermone.

Interpretatio obſcuri non poteſt fieri niſi ſemel.

40 Viceſimò quod voluit gl. relata ad tex. in l. quicquid aſtringendæ. in prin. in gl. magna in verbo, ſecundum promiſſorem. ad medium. ff. de verb. obl. ꝙ declaratio, ſiue interpretatio alicuius obſcuri, vel ambigui non poteſt fieri niſi ſemel: tanquam ſcilicet permiſſio declarationis, intelligatur de primo tantùm, & id not. & dicit ſingulariſſimum Bar. ibi col. 2. verſ. ſed pone qd̕ ſemel. & eam quoq; ibi ſequuntur Ange. qui dicit ſing. col. 2. verſ. ſecundo modo legitur. & Rapha. Co. Imo. circa medium. ibi, item no. ꝙ poſtquam, & iterum col. 2. verſ. in ea gl. ſed hic Pau. Caſt. col. 6. qui & illam dicit ſing. & ad hoc dicit ſemper allegari, Alex. qui dicit perpetuò notandum, col. 3. verſ. ex qua habes. Fran. Are. qui & illam dicit ſing. col. 2. verſ. in glo. poſtea, & Iaſ. col. 3. verſ. in ea gl. ibi & iterū velit. & præterea Bar. in l. inter ſtipulantem. §. 1. in fin. & ibi etiam Ange. qui dicit ſing. col. vlt. verſ. cùm igitur per hæc ſigna. et Imo. col. 2. ver. item adde quod voluntas. ff. de verb. obli. et Bal. in l. de die. in prin. col. vlt. ff. qui ſatiſd. cog. in l. ſi quis intentione ambigua. col. 2. verſ. item quæro vtrum iſta interpretatio ſemel facta, vbi dicit ſing. eam glo. et ibi quoq; Ang. qui et eam dicit ſing. et ipſe Bal. in l. vult. col. 2. ver. ſed hic quæro. ibi, notabile eſt. C. de codic. vbi ex hoc dicit, libello ſemel declarato non eſſe locum pęnitentiæ, idq; probari ex eo tex. et ibi ſequitur Alex. col. 1. in fin. et Iaſ. col. 3. uer. ſecundò ex eodem verbo. C. de codic. et idem Bal. in c. 1. col. pen. verſ. ſed nunquid ſemel. de conſt. ubi dicit eam gl. no. et ſing. et ex eo dicit, ꝙ rei declaratæ nihil adijci poteſt, nec detrahi, et in c. vlt. col. vlt. ver. idē dicimus. de tranſlat. epiſc. ubi dicit ſingu. ad hoc, ut primæ interpretationi ſtandum ſit, non cęteris, et in c. dilecti. col. vlt. verſ. nam qui declarat. de iudi. vbi item dicit ſing. in id, vt qui declarat pęnitere non poſſit. et rurſum idem Bal. in c. in præſentia. col. 4. ver. ſed hic quærit gl. de proba. vbi et illam dicit ad hoc ſing. vt interpretanti non ſit licitum pœnitere, et in cap. fraternitatis. colum. 1. verſ. pone in cauſa prima. de teſtib. vbi etiam dict ſing. ad id, vt qui ſemel declarauerit, non poſſit ſe

corri-

corrigere. Petr. Ancha. in c. ſi compromiſſarius. col. 2. ver. vlt. imò quia tex. dicit, de elect. lib. 6. vbi eam gl. dicit no. & ibi quoq; Domin. in §. ſi uerò. pnſt medium, verſ. & per prædicta. vbi dicit ſing. & Matt. Matheſ. no. 172. nota q̄ ubicunque. & Franciſ. Curt. ſenior conſ. 27. magnificus vir dominus, in 4. dubio, col. eiuſdem dubii. 3. verſ. ſic de directo, vbi & illam dicit ſing. & Iaſ. in l. ex pluribus. poſt medium. ff. de verb. oblig. & in l. edita. col. 4. verſ. ſic in ſimili. C. de eden. Lanfran. in repe. ca. quoniam contra falſam. in verbo, interlocutiones. colum. 6. de proba. Anto. Corſet. in ſuis ſingu. in verbo, ſententia interlocutoria.

Qui contra tenuerunt.

41 Contrarium tamen tenuit Matth. Matheſ. ſibi contrarius in eodem opere, not. 198. eodéq; pen. incip. nota q̄ facultas, per tex. quem dicit è diametro eſſe contrarium ei ſententię, in d. l. qui ex pluribus. & ibi gl. vlt. Et licet, Bar. ibi dicat, q̄ loquitur in electione, in qua variare licet, non in declaratione, id tamen vt dicit Matthæus, non videtur eſſe verum, quia ibi ſtipulatus fuit fundum Seianum, & promittens habebat plures fundos huius nominis, & ſic partes ibi ſēſerūt de certo fundo, ſed de quo incertū erat: & ſic ibi propriè opus erat declaratione & tñ gl. ibi uult, q̄ ſępius poſſit variare. Verùm Iaſ. in d. l. qui ex pluribus. poſt multos alios oſtēdit ibi locū eſſe electioni, & non declarationi, vt ibi videre poteris. Ex quibus intelligis, ex multorum ſententia, aliud eſſe in electione, quàm in declaratione, vti etiam videre poteris apud Imo. in d. l. quicquid. ff. de verb. obl. de quo vide quos nos citauimus ſuprà nu. 17. verum quia ſunt.

42 At ſuperiori ſententiæ adſtipulatur, quod Bal. ſcribit in l. hac lege. quæ eſt 2. col. 2. verſ. ſed nunquid ſi ſemel. C. de ſent. ex breuic. recit. q̄ ſi ſemel iudex interpretatus fuerit ſuam ſententiā, non poterit iterum interpretari: quia interpretatio non poteſt fieri niſi ſemel, per nota. in d. l. quicquid aſtringendæ. de verb. obli. quod ipſum voluit Bar. in d. l. inter ſtipulantem. §. 1. in fin. ff. eo. tit. Ang. qui etiam dicit ſing in l. quod iuſſit. poſt medium. ibi, itē interlocutoria. & ibi quoq; Rapha. Co. & Imo. qui tamen nutat, col. 2. verſ. item fallit ſecundum, & Alex. col. 4. verſ. ſecundò fallit in interlocutoria. ff. de re iudic. ipſe Imo. in l. ab executore. in prin. col. 4. ver. poteſt quæri iuxta prædicta. ff. de appel.

43 Et in hac quoq; ſententia fuerunt Alex. & Iaſ. in d. l. quicquid adſtringendæ. vbi ſuprà, id tamen intelligentes poſt Ang. & Com. ibi, in ſententia diffinitiua ſecus in interlocutoria, quam poteſt iudex non ſemel, ſed ſępius, & vt loquitur Ang. millies reuocare: ideoq; etiam ſæpius declarare, vti etiam dicit Imo. in d. l. quod iuſſit. col. 2. verſicu. item fallit. & ibi quoque Alexan. vbi ſuprà, vbi tamen id optimè declarat, vt videbis apud eum, & Corſet. in d. ſingu. ſententia interlocutoria.

44 Sed & id poſtremum, vt ſcilicet iudex poſſit ſæpius eam ſententiam reuocare. nonnulli intelligunt, vt bis tantùm poſſit reuocare, & non vlteriùs. Et ea fuit ſententia Bart. poſt Dyn. in d. l. quod iuſſit. col. 3. verſ. quæro an iudex poſſit pluries. & aliorum ibi, & Cano. in ca. cùm ceſſante. de appe. Sal. pnſt Dyn. in l. poſt ſententiam. col. ult. uerſ. quintò quæro quoties. C. de ſenten. Ant. in c. fraternitatis. col. pe. uerſ. quinto quęro. extrà de frigid. & malefi. pnſt gl. ibi, in uerbo, fornicatio. in fi.

45 At ſunt qui è diametro tenent contrarium, uidelicet non poſſe iudicem, niſi ſemel ſuam ſententiam reuocare, & in his Pet. Bezu. in d. l. quod iuſſit. ubi id dicit ſeruari in practica, & hoc de iure poſſe ſuſtineri, dicit Iaſon ibi col. antepe. uerſ. tertia fuit opinio, quamuis (inquit) communiter teneatur contrarium.

46 Quinetiam illud quod ſupra diximus, interpretationem, ſiue declarationem, non niſi ſemel fieri poſſe, intelligunt Ange. & Alex. in d. l. quicquid adſtringendæ. procedere, niſi quando deſtructio uoluntatis ad interpretationem ſpectaret, uerbi gratia, in teſtatore cuius uoluntas ambulatoria eſt uſq; ad mortem, l. quod per manus. ff. de iure codic. & l. quod ſi iterum. ff. de adim: lega. nam interpretabitur teſtator quoties uoluerit, l. hæredes palam. §. ſed & ſi notam. ff. de teſt. & hos quoque iterum dicemus infra in 32. limitat.

47 Viceſimoprimò quod ſcripſit gl. in d. l. duobus. §. ſi ei qui in uerbo, exhibuerit. ff. de iureiur. q̄ ſi quis promiſerit præſentare quempiam accuſatum, intelligitur de prima præſentatione tantùm, ita ut ſemel eum præſentauerit, liberetur. quam gl. ibi ponderant Bened. Plumu. & Pau. Caſtr. qui eum §. legi cum §. quòd ſi reus. col. ult. uer. ultimò eſt hic uno. & Alex. in ſi. & Iaſ. col. 1. uerſ. ſuper hac prima parte. Et hoc quoq; uoluit Io. And. in addi. Spe. tit. de accuſat. in 3. parte. §. ult. uerſ. ſed quid ſi fideiuſſor. Pau. Caſt. in l. 2. §. in fideiuſſorē. qui eſt ult. ff. qui ſatiſd. cog. Alex. in addit. Bar. in l. græcè. §. 1. ff. de fideiuſſ. ubi dicit eam gl. eſſe menti tenendam, & in id citat hunc noſtrum. §. & conſ. 16. breuiter in caſu prę miſſo. col. 1. nu. 5. lib. 4.

48 Licet contrarium tenuerit Ro. in d. §. ſi ei qui ſtatim poſt prin. & in l. ſi finita. in prin. col. 1. nu. 4. ff. de damno infect. & in d. l. 2. §. ult. col. 2. uerſ. ſecundò pono. ff. qui ſatiſd. cog. & in prioribus quidem locis per tex. in l. ſi ſeruus hæreditarius. ff. de diuer. & temp. præſcrip. per quem probatur hanc promiſſionem tum demum lata ſententia, aut finita inſtātia perimi, & in iiſdē quoq; locis, atque etiam in poſtremo, alias multas rationes addit, quæ tu uidere poteris. Et ante hunc Lucas Pen. latè in l. ſi quis decurio. col. 2. uerſ. accuſans quidam. C. de decur. libr. 10. per tex. quē dicit expreſſum in l. ſi ita ſtipulatus à Seio. ff. de fideiuſſ. & l. nouiſſima. ff. iudic. ſolui. &

multa alia iura, quæ ibi videre poteris. Sed id tamen quomodo ſit intelligendum, vide Pau. Caſt. in d. §. in fideiuſſorem. & omnino Iaſ. in d. §. ſi ei qui col. pen. verſ. ex prædictis.

49 Quid autem ſi quis promiſit præſentare toties quoties, vel ad voluntatem eius cui promittitur, an erit in infinitum obligans, quod pleriq; contendunt: an bis tantùm: quod nonnulli volunt. vide Bart. in l. ſi quis reum. col. 1. verſ. circa hanc legem. & Ang. in l. 2. verſ. itẽ adde aliã. ff. de cuſto. reor. & omnino ĩ d. l. ſi finita. in prin. circa med. & ibi Imo. col. 1. verſ. & per hoc ipſe inſert. & Ro. etiã in prin. col. 1. & Alex. latè; col. 1. & 2. ff. de damno infect. & eundem Ang. in l. oratione. ff. de ferus. in quibuſdam lect. Lucam. Pen. in d. l. ſi quis decurio. col. 4. verſ. item clarè videtur. C. de decurio. lib. 10. & Matth. Afflict. deciſio. Neap. 46. dicit regia pragmatica. & quæ dicam infrà in 26. limitat. Et in perempta inſtantia teneatur, vide eundem Ang. in d. l. græcè. §. & poſt litem. ff. de fideiuſſ.

50 Viceſimoſecundò quod voluit alia gl. iuris canonici in c. cauſam in verbo, recipi. quę eſt vlt. extrà de electio. quòd ſi moniales contulerint electionem ſuæ abbatiſſæ in epiſcopum; qui ſemel de vna prouiderit, nõ poterit amplius aliam dare, conſumptaq; eſt ipſius facultas ſiue bene & vtiliter, ſiue male & inutiliter prouiderit, per multa iura, quæ ibi allegat. & eam ſequuntur Hoſt. ibi col. 2. verſ. quid ſi elegit malam. Card. Flo. col. 2. ver. quęro ſi iſte epiſcopus. Pet. Anch. ante fi. ibi, quærit gl. fi. Ant. etiam ante fi. & Imo. ſuper eadẽ illa gl. vlt. & Pan. col. vlt. ſuper eadem quoq; gl. Et id vt pleriq; omnes dicunt, approbatum eſt per c. ſi compromiſſarius. eo. tit. lib. 6. trahuntq; in id, quod poſtea dicemus in 1. limi. nu. 39. incip. declara. quarto, & multis ſeq. quia ſcilicet hic compromiſſarius non ſuo iure innititur, ſed alieno.

51 Viceſimotertiò ꝙ voluit gl. in c. gratia. in verbo, eligas. quæ eſt vlt. de reſcrip. li. 6. ꝙ in caſu illius c. in fi. ſi quis ſemel vnum beneficium elegerit, conſumpta eſt electio, nec poterit eligere aliud per c. vlt. eo. tit. & c. 1. de poſtul. & idem voluit Archid. in eo. ipſo c. gratia. col. 2. verſ. ſed quid ſi elegit vnum. per multa alia iura ibi allegata, de quo etiam vide Io. And. ibi, col. 2. in gl. vlt. & Pet. Anch. col. 2. verſ. quæritur vnum, iſte. & Petr. Anch. conſ. 214. Fran. col. 2. verſ. iudicatur ad idem. & Ro. conſ. 329. præſens conſultatio. in primo dubio.

Similiter conſumpta eſt collatorum electio ſi ex duobus in cæteris æqualibus alterum ſemel elegerant.

52 Viceſimoquartò alia gl. in c. duobus. quod eſt pe. in verbo, eligere, eo. tit. de reſcrip. li. 6. quę in caſu illius c. diſponentis, vt ſi duo ſuper ſimili prouiſione ſibi facienda, in eadem eccleſia literas vna die obtinuerint, nec appareat vter eorum prior impetrauerit, & ambo ſimul pręſentauerint, ſintque in cæteris æquales: hi ad quos receptio, & collatio pertinet, ex eis alterum quem voluerint eligere teneantur. Dicit ea gloſ. ꝙ ſi ſemel elegerint, conſumpta eſt eorum electio, nec in electi præiudicium variare poſtea poterunt, per c. publicato, ext. de elect. & c. 1. de poſtu. præla. li. 6. de quo nos dicemus infrà in 23. limit. & alia iura ibi allegata. Et id ſatis probat tex. in d. c. ſi duobus. cùm ſubditur, quo electo alius omnino careat impetratis. Et id ſequitur ibi Pet. Anch. col. 2. verſ. item not. ꝙ per electionem. & Domi. col. 6. ſuper ea gl. & Philip. Fran. col. 2. ſuper eadem gl. vbi & id dicit procedere poſt Bal. etiam ſi prior clericus conſentiret, quia electio conſumpta eſt, per l. ſi is qui Stichum. ff. de procur. Et ipſe Pet. Anch. conſ. 214. Fran. col. 2. verſ. octauo inducitur.

53 Viceſimoquintò, quod item in non abſimili caſu ſcriptum eſt ab alia glo. in c. ſi quis iuſto, ver. verùm ſi ambo. in verbo, elegerit. de electio. lib. 6. quæ item in caſu illius c. quo diſponitur, vt ſi duo procuratores inſolidum conſtituti ad eligendum ſimul concurrant, & poſtulent ſe admitti non audiuntur, ſed is tantùm, quem capitulum elegerit. Dicit ergo ea glo. quod ſi ſemel alterum elegerint, ita conſumpta eſt electio, vt variare non poſſint, per ca. vt quis duas. eo. tit. & lib. c. 1. in fin. de poſtul. præla. eo. quoque libro, Et eam gloſſ. ſequitur Domin. ibi in prin. col. 2. et Petr. Anch. dicto conſ. 214. column. 2. uerſicu. ſimili dicatur.

Idem in duobus procuratoribus, inſolidum conſtitutis ad eligendum.

54 Viceſimoſextò quod uoluit et alia gl. in ca. ne captandæ, in uerbo, cauſa ſubſit, de conceſ. præben. lib. 6. quòd gratia alicui à ſede apoſtolica conceſſa, ut ei prouideatur de præbenda, dignitate, uel perſonatu, aut alio beneficio, intelligitur de primo, nec is cui ea gratia conceſſa eſt, admittitur ad ſecundum, niſi ex cauſa, per c. quia cunctis. ad fi. et c. executor. eo. tit. et lib. et ibi Io. And. tum in uerbo, prouiden. tum ſuper gl. 1. Pet. Anch. col. 2. uerſ. quærit Io. And. et Philip. Franc. col. 2. nu. 7.

Gratia alicui conceſſa vt ei prouideatur de præbenda.

55 Viceſimoſeptimò quod et proximum eſt, quod tradit rem alia glo. in c. quia cunctis. quod eſt 1. in uerbo, cauſa de conceſ. præb. lib. 6. ꝙ reſcriptum de prouidendo alium de dignitate uacatura, quam is duxerit acceptandam, intelligitur de prima, non etiam de ſecunda, niſi ex cauſa, tanquam ſcilicet conſumpta ſit ea acceptatio prima per eum facta, per eum tex. et l. apud Iulianum. ff. de optio. leg. et idem ibi uoluerunt Imo. qui et illud ca. legit in lect. decretal. col. pe. in uerbo uoluntatibus. uerſ. ſed quæro utrum ſemel. et ibi item Io. Mona. col. ult. uerſ. ſed quid ſi reſcripto. ubi et ad hoc certè c. ex parte. le 1. de offi. deleg. et c. ſi clericus de præben. lib. 6. et ibi item Archid. in fi. et c. gratia. ad fi. eo. titu. de reſcri. et Bal. conſ. 228. per ſanctiſſimum. lib. 4.

Reſcriptum de prouidendo aliũ de dignitate.

56 Viceſimooctauò quod in non abſimili caſu uoluit ipſe Ioan. Mona. in c. ſi tibi. col. ult. in uerbo, aſſignet. de præben. lib. 6. loquens in caſu illius cap. ubi ſi abſenti ab epiſcopo conferatur beneficium, non poterit epiſcopus id alteri con-

conferre, etiam ante iſtius abſentis acceptationem, ſed epiſcopus poterit illi aſſignare terminum competente, intra quem acceptet, & eo lapſo ſi non acceptauerit.alteri id liberè cõferet. Dicit autem ibi Io. Monac. qđ ſi ſemel acceptauit, vel non acceptauit, variare non poteſt, per l. apud Iulianũ.ff.de optione leg.& l.ſerui electione.ff.de leg.1.& ſequitur Ioan.Andr.in dicto c. ſi tibi.col.2.item ſcias in nouella.

Teſtator iubens aliquid fieri in die ſui obitus, quomodo intelligatur.

57 Viceſimononò quod à Cyno traditum eſt in l.cùm pater.§.pater certã.ff.de leg.2.in addit. ꝙ ſi teſtator iuſſit celebrari tres. miſſas in die ſui obitus, ſufficit illas ſemel celebrari primo illo die obitus, nec cogẽdum hæredem alijis ſequentibus facere celebrari:& idẽ ante eum tenere videtur Petr.à bella Per.& poſteum Bar.& Alber. in l. cùm quidam.quæ eſt pen.ff.de annuis lega.

58 Verùm Imo.in d.§.pater certam.paulò ante fi. tenet contrarium, per tex.in ea ipſa l.cùm quidam. cum ibi nota. neq; huic ſententiæ ſuæ obſtare dictum §.pater certam.quia ibi fauor dotis ſuadet verba referri ad primam vicem, hic autem fauor animæ, & piæ cauſæ ſuadet contrarium: tanquam ſcilicet ipſe Imo. id omne ex fauore negotij metiatur, de quo poſtea dicemus in 3.limit.

Mandatum alteri conceſſum, ſi accesserit conſenſus epiſcopi, de quo conſenſu intelligatur.

59 Triceſimò quod ſcriptum reliquit Ioan. Mona.in c.ſi pro te verſ.quęro primo.& ibi poſt eum Domin.col.1.de reſcrip.lib.7.quòd ſi Papa mandauerit alicui prouideri de beneficio, ſi ad id acceſſerit conſenſus epiſcopi, intelligitur de primo ipſius conſenſu, vel diſſenſu: nam ſi primum expreſſe diſſenſerit, poſtea autem conſenſerit, non prodeſt impetranti, per hunc noſtrum §.hoc ſermone.& alia ex iuribus ſuprà allegatis. Et id quoque ſequitur Bald.in l.vlt.ad fi. C. qui bon. ced. poſſ. vbi id limitat ſecundum ea quæ dicam infrà.in 18.limit.

60 Triceſimoprimò quod & ab eodem Ioan. Mona. traditum eſt in c. cùm expediat. col. 1. verſ.item in hac forma.de elect.lib.6.quod conſtitutio loquens de ſcrutinio, uel communi electione, intelligitur de primo actu, vel caſu, non de ſecundo, per l. eum qui calendis. ff. de verb. oblig.& hunc noſtrum §. hoc ſermone.& l.fidei commiſſa.§.ſi quis decem.ff.de leg.3.Ex quo infert ad caſum illius c.vt ſi votis inquiſitis apparet, nullam partium deueniſſe ad maiorem partem totius capituli, ſed ante electionem communem acceſſerunt tot voces, habenti maiorem partem, reſpectu minorum, quod habet maiorem partem totius capituli, non poterit procedi ad electionem communem, et ibi ſequitur Ioan. And. poſt princ. in verbo, conſenſerit. & Pet. Anch.paulò ante fi.et Domin.col.1.ver.ſed pone quòd nulla pars.

Poteſtas mittendi aliquem in poſſeſſionẽ expirat eo ſemel inducto.

61 Triceſimoſecundò quod poſt alios antiquiores ſcriptum reliquit Archid.in c.ſi cui.in verbo, contradictores.de præben.lib.6.quod poteſtas alicui conceſſa mittendi alterum in poſſeſſionem, et eum tuendi in ea poſſeſſione, expirat eo ſemel inducto, et remoto omnino primo impedimento, quod obſtabat. Ideoque ſi poſtea ille turbatur, debet adire iudicem ordinarium. Et ſequitur Petr.Ancha.qui et hoc latè diſputat, ibi col.2.verſ.quærit hic.Archi.et Ioan. And. in c. pro illorum.col.1.in verbo, cõtradictores.extrà eo.tit.& Pan.qui id refert ad regulam noſtri §. hoc ſermone, in tractatu Baſilienſi, incip. quoniam veritus.in 1.dubio.col.18.uerſ.ſexta ratio quare alius locus.Sed tu tamen de hoc vide amplius ipſum Archid.Ioan.And.et Pet.Anch. vbi ſuprà et Domin.in d.c. ſi cui.

Emens ſimpliciter iactum retis, de quo intelligatur.

62 Triceſimotertiò huc ſpectat quod ſcribit idem Anch.in cap.ſi propter.col.vlt.et ibi quoq; Ioã.And.col.item ult.ſuper ult.gl.et col.4.uerſ. ex gl.igitur habes.de reſcrip.lib.6.ſi quis emerit ſimpliciter iactum retis, intelligitur de primo tantum, etiam ſi in eo nihil piſcium captum fuerit. Et ita intelligitur quod ſcribitur in l. nec emptio.ff.de cõtrah.empt.et l.nam hoc modo. ff.de hęred.uel actio vend.et in l.ſi iactum retis. ff.de actio.empt.et ſequitur Fely. qui et ad hanc noſtram regulam id refert in d.c.2.col.3.uerſ.ſi promitto iactum retis de treug.et pace.

63 Triceſimoquartò quod et tradunt ipſi Archi.Io.And.Domin.et Fely. in illis iiſdem locis, quòd si promiſerim cuipiam ſeruire per annum & aliquo illius primi anni tempore, valetudine impeditus fuerim nec illi ſeruire poſſim non tenebor altero tanto tempore ſecundi anni ei ſeruire, per l.cum quæritur.§.item ſi hæredi. ff. de fideiuſ. aut vt in alijs Codicibus legit de fidei com.lib.ſed in neutro loco eſt lex eius initij, verum eius rei eſt text. in l.cùm hęres.§.Stichus ſi hæredi.ff.de ſtatulib.(vide ibi gl.)& facit tex. in l.ſtatuliberos, quæ eſt 3.§.ſi ita ſit libertas.ibi, poſtea intra quinquennij tempus.eo.tit.

Fructus beneficiorum primi anni epiſcopis cõceſſi, quomodo intelligantur.

64 Triceſimoquintò quod et illis rationibus ſcribunt iidem Arch.Io.And.Domin. & præterea Phil.Fran.in caſu illius c.ſi propter. cum ſcilicet à ſummo Pontifice conceſſum fuit epiſcopo, propter debita ipſius perſoluenda, ut fructus primi anni beneficiorum ſuæ diœceſis, intra quinquennium vacaturorum, percipiat, ſi fructus primi illius anni, aut nulli fuerunt, aut chaſmate perierunt, conſumpta eſt omnino gratia, nec poterit epiſcopus alterius anni fructus percipere. Et ad hoc quoque nonnulli eorum allegant l.cùm certus. ff. de triti. vino & oleo lega. vbi ſi certus numerus amphorarum vini, ex eo quod natum eſſet ex tali fundo.& minus natum eſſet, promiſſus eſt, non amplius debetur quàm quod natum eſt eo anno, nec cæteris annis ſuppletur.Et ex hoc aſſumunt, ꝙ cum teſtator legat fructus primi anni, ſi nil naſcitur eo anno, non ſuppletur annis ſequentibus. Tu tamen vide tex.qui videtur eſſe contrarius in l.ex eo uino.eo. tit.& in l.legatum. §.1.& l.liberto.§. 1.ff.de ann. leg.& l.Lucius.ff.de alim.& ciba.

leg.

leg. & l. Firmio.in prin.ff.quando dies leg. ced. Sed tn ad hanc antinomiam tollendam vide glo. in eis locis.

65 Triceſimoſextò quod à Spe. traditum eſt in tit.de arbitro. §.excipitur.verſ. ſed quid ſi ſuerit actum in compromiſſo,qnod ſi data eſt poteſtas prorogandi terminum compromiſſi, intelligitur de vna,& prima prorogatione,per tex.in hoc noſtro §.hoc ſermone.& alia iura. & cum eo tranſit.Ioan.And.ibi,in addi.& idem voluit Bald. in ca. olim ex literis.col.2.verſ.ibi,& iterum, de reſcrip.vbi tamen intelligit ſecundum ea quæ dicam infrà in 1.limitat.& rurſum idem Bald.in c.vlt.col.antepen.ver.dubitabatur.ibi,ſi autem dictum eſt.de conſue.& conſ. 104. dilatio prorogatiua. poſt prin. lib. 3.vbi & ad hoc citat hunc noſtrum §.Alex.conſ.70.viſo conſilio aliàs per me reddito,col.2.verſ.ſecus autem ſi iſtud eſſet.lib.2.Soc.conſ.117.viſa & diligenter.col.1.verſ.his tamen non obſtantibus.lib.1. Fely. in d.c.2.col.2.verſ.ſimiliter ſi eſt dictū.de treng. & pac. Iaſ. in d.l.diuortio.§.quod in ann. col.3.verſ.duodecimo facit.& in d.l.in duobus. §.ſi ei cui.col. 1.verſ.item per illum tex. & iterum colu.2.verſ.vlt.facit.& Philip.Dec.in ca. ſna nobis.col.1.ſuper gl.1.de appe.& conſ. 512. cùm reuerendiſſimus. col. 2.verſ.ex quo infertur.et conſ.609.quęritur ex duobus.col.2.nu.6.

66 Contrarium tamen tenuit Ro.licet neminem(inquit) alium cōtradicentem repererit,in l.2.char.pen.verſ.ſed ſtat circa hoc.ff.de re iud. & poſt eum Geor.Nat.in repet. clem. 1.col.61. verſ. in arbitro autem. de verb.ſignif.Nam vt inquiunt,cùm poteſtas prorogandi ſit indefinitè conceſſa,ea æquipollet vniuerſali. l.& ſi pluribus.ff.de legat.2.& l.prima,§. cùm vrbem.ff. de officio præfecti vrb.& c.vt circa.de electionibus.lib.6.Præterea quia videmus arbitrum, qui non potuit intra tempus præſtitutum iudicare, cogi de nouo arbitrium ſuſcipere, l.aut ſi qua alia cauſa. §. vlt.cum l.præced.ff.de arbitr. Ergo multo magis id ſua ſponte facere poteſt,ſi partes conſentiant,nam aliud eſſet ſi diſſentirēt. l.arbiter ita ſumptus.eod. titu. Et reſpondet ad hunc noſtrum.§.hoc ſermone.& ſimilia iura,ſecundum ea quæ dicam infrà,in 4.limitat.vbi & eoſdem citabo.

De eadem re. 67 Subdunt autem ipſi Roma.& Nat.quòd ſi non expediret prorogationem fieri,tunc arbiter non poſſet vlterius prorogare,quia id facere videretur differendæ litis cauſa,cùm non valeat præceptum arbitri, quo inducitur litis non neceſſaria dilatio,l.non diſtinguemus.§.quęſitum. ver.ne fuerit.& ibi Bar.ff.de arbi. ſicut partibus volentibus dilationem prorogari, vbi id non neceſſarium eſt, non tenetur arbiter aſſentire. dicta l.non diſtinguemus.§.dies.ſecundum vnum intellectum gl.ſimiliter eadem ratione, non tenentur partes conſentire arbitrio,id nulla neceſſitate cogente facienti aſſentire. Denique compromittentes in ipſa facultate prorogandi, præſumuntur in dubio habuiſſe intentionem conformen naturæ compromiſſi,vt de contrahentibus dicitur in l. diuortio. §. ſi fundus(alias eſt lex) ſi fundus in dotem.quæ eſt 8.ff.ſol.mat.& l. ſi pignore,ff.de pigno.actio.ſed natura compromiſſi eſt, vt faciat finem litibus, non vt lites & ſuperfluas dilationes inducat.l.1.§.quanuis. ff. de arbitr.

68 Triſimoſeptimò quod à Io.And.ſcriptum eſt in addi.ipſius Specu.in rub.de treuga & pace.ad fi.vt à multis citatur,quòd pœna adiecta in promiſſione pacis ſeruandæ,ſiue offenſæ non faciendæ,intelligitur de prima offenſa, non etiā de cæteris,niſi expreſsè dictum fuerit,quòd pœna toties committeretur,quoties contrà factum fuerit,per l.ſi duo.§. 1. ff. de arbitr.Et hanc ſententiam ſequitur Roma,conſ. 155. præmiſſum laudum.col.vlt.verſ. vltimo dum quæritur. & Alex. conſ. 115. viſo themate ſupra ſcripto. col.3.verſ.nec his obſtat.libro 4.vbi tamen dicit quòd legendo ſemper ſecutus eſt opinionem aliorum contrarium tenentium,tanquam communem,non Io.And.Tu illum vide in l.qui inſulam.col. 2.verſ.dicebat etiam ſignanter. ff.verb. oblig. ne hic diutius immoremur. *Pœna adiecta in promiſſione offenſæ non faciendæ.*

69 Triceſimooctauò quod voluerunt Domi. Rot.deciſio. 22.cuius exordium eſt,nota q̀ vbi ordinarius,in antiq. q̀ ſi epiſcopus habens poteſtatem nominandi aliquem in prima ſui creatione.vt recipiatur in canonicum & in fratrem nominet aliquem qui acceptet, & poſtea is nominatus renunciet,non poterit amplius epiſcopus alium nominare,arg.l.apud Aufidium.ff.de optio.leg.& not.ab Arch in c.cùm in multis.colu. 2.ſuper verbo,exprimat.in prin.de reſcrip.li.6. & in c.gratia.in fi.eo.tit. *Licentia data monacho, vt poſſit eſſe procurator, quomodo intelligatur.*

70 Triceſimononò quod à Calderino diſputatum eſt,& deciſum in ſua diſput.incip.ex octo ſtudentibus.col.4.ibi,prima licentia,quòd licentia data monacho,vt poſſit eſſe procurator,intelligitur de prima vice tantùm,vti etiam licentia data clerico vt ſe abſentare poſſit,ita enim noſtri loquuntur. Atque etiam licentia data parrochiano,vt poſſit alteri quàm proprio ſacerdoti confiteri,& ſic de ſimilibus,& ita illum refert,& ſequitur Fel.in d.c.2.col.2.verſ. licentia data monacho.de treng.& pace.

71 Quadrageſimò quod latè & ſcienter etiam diſputatum eſt,& concluſum à Signo. Homo. conſ.97.hoc initio,quæſtio diſputanda proponitur,aut vt alij allegant, Mediolani eſt conſuetudo,quod quidam,conſ.eſt 8. illius diſput. quòd ſi princeps propter publicam aliquam lætitiam, iuſſerit omnes incarceratos ab officialibus è carcere relaxari, intelligitur de prima relaxatione: ita vt ſi quis primùm relaxatus fuerit, & iterum pro delicto fuerit mancipatus, non debet amplius relaxari. & ſequitur Iaſ.in d.l.diuortio.§. quod in anno.colum. 3. verſic. quintodecimò

vltrà.

vltrà.ff.ſolu. matri. vbi tamen corruptè citatur Signor.ex conſ. 37.

Duo ſimul accedẽtes ad brauium.

72 Quadrageſimoprimò quod voluit Alber. Roſ.in prima parte tractatus ſtatutorum,q.107. incip. prædicta etiam faciunt, ꝙ ſi fuit propoſitum præmium ei qui primus acceſſerit ad brauium (ita enim noſtri vocant, poſt interpretes noui teſtamenti,certaminis curſus precium) & duo ſimul acceſſerint, neuter eorum habebit præmium,per multa iura ibi allegata. Nec iterũ curretur,quia de primo tantùm curſu iam peracto intelligendum eſt,per tex.in d.§. hoc ſermone. Niſi, inquit, ex noua voluntate eorum, qui id præmium propoſuerunt,arg. l. ſi fuerit.ff.de reb.dub,& l.matrimonij.ff. qui & à quib. & dicit hanc opi.eſſe de ſtricto iure veriorem, licet conſuetudo aliter obſeruet, vt ſcilicet iterum currant.Sed tu hic omnino vide quæ in hac re ſcripſimus in tract. Primigenior. in 17.q. in 1. opin.nu.23.concinit & his,& in 4.opin.nu.10. & quod plurimi.

Facultas conceſſa ingrediendi monaſteriũ monialium.

73 Quadrageſimoſecundò quod ab eodem Alber.traditum eſt in eodem tractatu,part.2.q. 181.per dominum fratrem Vbertum ad fin. Quòd ſi epiſcopus conceſſerit alicui facultatem intrandi monaſterium monialium, intelligitur de prima vice tantùm, per d.cap.non poteſt. de præben.li.6.l.fideicommiſſa.§ ſi quis decem ff.de leg.3.cum ſimil.Et id ſequitur Alex.d.cõſ. 16.breuiter in caſu pmiſſo.col.1.nu. 3. lib.4. et Fel.in d.c.2.col.2.ver.licentia de ingrediẽdo.de treug.& pac.& in c.1.ad fi.ibi, & ſcias etiam de reſcrip.Iaſ.in d.l.in duobus.§.ſi ei qui.col.2. verſ.ſecundò ad idem facit.ff.de iureiur.& in d.§.quod in anno.col.3.verſ.tertio adde tex.& conſ.36.in cauſa mota per nobiles,col. vlt. lib. 3.& Phil.Dec.conſ.512.cùm reuerendiſſimus. col.2.nu.5.& Catellia. Cotta, in memorial.incip.executores teſtamenti,col. 1. ver. bene facit pulchra deciſio, & memor. incip. reſcriptum impetratum,in prin.& Maria. Soci. iunior qui id dicit ſing.conſ.25.viſo themate ſupraſcripto. col.2.verſ.accedat etiam. lib.2.

Priuilegium tibi & hæredi tuo conceſſum.

74 Quadrageſimotertiò quod magna autoritate firmauit Bart.in l.1.col.2.verſ.ſi vero quæritur.ff.de conſt.prin.ꝙ priuilegium tibi & hæredi tuo conceſſum,intelligitur de primo tantũ hærede,non etiam de cæteris, per not.in l.antiquitas, C. de vſufr. quod,& ipſum autoritate Petr.voluit ipſe Albe.in l.2.col.4.verſ.ſi autem in priuilegio,ff. eod. titu.& ſequitur Felyn.qui ſolum Albe.citat in d.c.2.col.2.verſ.ſi princeps dat, de treug. & pac. & Ioan.Lupus in repet. rub.de dona.inter vir.& vxor.§.60.col.6. verſ. potuiſſent allegare.

Hæredis appellatione ſimpliciter, an veniat tantum primus hæres.

75 At ea res, an ſcilicet appellatione hæredis ſimpliciter veniat tantùm primus hæres, an etiã cæteri,& quando,& quomodo,& quibus in caſibus,vlteriori indagine indiget, & nos aliquando eam rem abunde tractauimus in noſtro tractatu Retractuum, titu.2. §.1. glo. 6.in verbo. *ou ſes heritiers*,nume.17.& hæc quidem,& ſeq. uſque ad 25.& iterum noſtro tractatu, cui titulus eſt,*Le mort ſaiſit le vif* in 2.parte,declara. 5. dum illic diſſeruimus, an ea noſtra generalis Franciæ conſuetudo intelligatur tantùm de primo hærede,quod nonnulli noſtrorũ adſtruunt, & inter cæteros, Alex. conſ 36. in cauſa mota per Ange.colum.3. verſ.item præterea & fortius.lib.1. repetito conſ.83.lib. 3. moti hac noſtra regula, quòd ſermo ſimpliciter prolatus de primo tantùm intelligitur, vt ibi ampliſſimè videre poteris, neque enim hic repetendum duximus.

De eadem re.

76 Vnum autem non prætermiſerim quod ibi non diximus, & quod ad hunc tractatum pertinere videtur,Cy.in auth.ſed & ſi quis,col. vlt. verſ. vltimò colligitur,C. de ſecun. nup. ſcripſiſſe, ꝙ ſi rex dat alicui caſtrum ea lege,vt ſi deceſſerit ſine hærede ſui corporis, caſtrum ad regem reuertatur,ille vero deceſſerit cum hærede ſui corporis, qui quidem hæres deceſſit ſine hærede ſui corporis, non propterea reuertitur feudum ad regem;tanquam ſcilicet ea conditio intelligatur de primo tantùm hærede ſui corporis,non de cæteris,quod ſequitur, & reputat not.Bald.ibi,colum.3. verſ vnde deciditur talis quæſtio,& in l.vltim.in 25.q. C.de hær.inſt. per l.ex facto,§.vlt.ff.ad S.C.Treb.& l.pater.§. quindecim.ff.de leg.3.

Feudi natura quæ ſit.

77 Id quod tamen intelligunt, niſi id caſtrum conceſſum fuiſſet in feudum, cuius natura eſt vt tranſeat ad omnes hæredes maſculos, ex ſe deſcendentes in infinitum,cap.1.& c. & ſi clientulus,tit.de aliena.feud.Et ad id bene facit quod ſcribit Bald.in c.quæ in eccleſiarum,col.pe.ver. ſed pone conceſſum, de conſtitut. Imo verò ſunt qui etiam in alijs rebus quàm in feudalibus contrarium tenuerunt,vt ſcilicet non ſolum primi,ſed & alii intelligantur,videlicet Saly. in d. auth.ſed & ſi quis.& Alex.conſ.43.conſideratis his, colum. 2. verſ.quod ſecundum, lib. 3. quod iterum repetitur conſ. 53. lib. 6. & Socin. dum Salyc.allegat, vbi ſuprà conſ. 51. viſa facti narratione,colum.2.verſ. quoniam ad omnia iſta,lib.4.

78 Quando autem aliàs, appellatione filiorum,ſiue hæredum ex ſuo corpore,vel ex ſe naſcentium,ſiue deſcendentium veniant nepotes, aut alij deſcendentes, vide Bart.in l.liberorum, col.pen.verſ.quæro quid ſi in aliqua,ff. de verb. ſignifi.Bald.in l.1.col. 1. verſ. quæro quid ſi dicatur,& ibi Paul.Caſt.col.2.in 2.not. in fin.& Corn.col.4.verſ.quinimo etiam,C.de condi.inſer.& eundem Bal.in c. 1. §. filia, in fin.& ibi Aluarot.et Card.Alc.col.4.uer.quæro ab extra, tit.de ſucceſ.feud.& ipſum Bal.in c. 1.colu.1. verſ.ſed immediatè op.tit.de eo qui ſibi & ſuis hæredibus,& conſ.13.punctus talis eſt,quidam teſtator,lib.3.& alios multos quos tibi congeſſi in

ſi in tractatu Primigenior. In 40.q.nu.33.incip. ideoque & dicitur.

Equa vendita ea lege, vt ſi pariat &c. quid ſi vtrunque pepererit.

79 Quadrageſimoquarto quod & voluit idẽ Barto. poſt Guil. Cun. in l. ſi extraneus, poſt medium, verſ. & inducitur ad quæſtionem, ff. de cond. cauſ. data. quòd ſi quis vendat equam ea lege, vt ſi pariat maſculum, pertineat is maſculus ad venditorem: ſi fœminam ad emptorem, & poſtea equa vtrunque peperit, videndum eſt primo loco, vter prior natus ſit, maſculúſne an fęmina, neque enim ſimul vterque naſci potuit, l. Arethuſa, ff. de ſtatu homi. & de primo ſemper intelligendum eſt, per tex. in hoc ſermone. De quo tu vide quæ plenius ſcripſimus in noſtro tractatu Primigeniorum, q. 17. in 4. opin. nu. 11. facit & quod voluerunt, & rurſum in 6. opi. nu. 16. quod in illa ſpecie.

Bannito conceſſa facultas vt tuto venire poſſit in ciuitatẽ.

80 Quadrageſimoquinto quod ſcribit idem Bart. in d. l. dotis promiſſio. per eum textum, & hunc noſtrum § & ibi quoque Alex. in addi. ipſius, ff. de iur. dot. ꝙ ſi ſimpliciter conceſſa eſt facultas bannito, vt tutò venire poſſit in ciuitatem, intelligitur vt ſemel veniat. quod & ipſum voluit idem Barto. poſt Oldrad. in quàdam diſputatione, in l. 1. col. 1. verſ. quarto quæro, ff. ad leg. Iul. maieſt. Raph. vt ab alijs citatur in l. ſi mihi & Titio, ff. de verbo. oblig. Raph. Com. in l. hæc conditio filiæ, in fi. ff. de condi. & demonſt. Io. Plat. in l. 1. col. 2. verſ. & ſimplex, C. de nauicul. lib. 11. per tex. in hoc noſtro §. hoc ſermone. Pan. in d. c. 2. verſ. ſed dubitari poteſt, & ibi Fel. col. 2. verſ. tene etiam menti, de treug. & pac. & idem Pan. in tractatu conſilij Baſilienſis, incip. quoniam veritas, in 1. dubio, col. 18. verſ. ſexta ratio quare alius locus. & Alex. in d. l. diuortio. §. quod in anno, quem legit cum §. ob donationem, col. 2. verſ. ex hac gl. infert, & ibi Iaſ. col. 3. verſ. quinto adde quòd pro iſta, ff. ſolu. matri. Idem Alex. conſ. 16. breuiter in caſu præmiſſo, poſt princ. lib. 4. Iaſ. in d. l. in duobus. §. ſi ei qui, col. 2. ver. 4. facit, ff. de iureiur. Felyn. in c. licet dilectus, colu. vlt. verſ. & hinc eſt ꝙ bannito, de teſtib. Georg. Nata. in repe. d. cle. ſæpe, in princ. colu. 62. verſ. ego hoc dictum, de verbo. ſign. Philip. Dec. d. conſ. 512. cum reuerendiſſimus, col. 2. num. 6. & conſ. 609. quæritur ex duobus, colu. 2. verſ. tertiò hoc comprobatur. & Franc. Curt. Iun. conſ. 178. habita diligenti conſideratione, colu. vlt. nu. 24. & Maria. Socin. iunior, d. conſ. 25. viſo themate, col. 2. verſ. pro quo facit elegans, lib. 2. Quod tamen intellige ſecundum ea quæ dicam intrà in 2. limit.

Premium ſtatutum ei qui vexillum hoſtium acciperet.

81 Quadrageſimoſexto quòd & ipſe Bar. tradit. in l. hoc articulo, colu. 1. verſ. venio ad quęſtionem ibi, & iſta verba, ff. de hære. inſtitu. ꝙ ſi ſtatuto ſit præmium ei qui vexillum hoſtium acciperet, intelligitur de prima captura, per hunc §. hoc ſermone, ſequuntur Alex. & Iaſ. in d. §. quod in anno, ille, col. 2. verſ. ex hac glo. infert, hic col. 3. verſ. 6. facit ꝙ decidit & ipſe Ale. conſ. 16. breuiter in caſu præmiſſo, colu. 1. nu. 4. lib. 4. Idem Iaſ. in d. l. in duobus, §. ſi ei cui, col. 2. verſ. 7. facit quod decidit, & Fel. in d. c. 2. col. 3. verſ. edictum ꝙ ſi quis de treug. & pac. Georg. Nata. in repe. d. clem. ſæpe, in prin. col. 61. verſ. ego hoc dictum.

Legatum vel fideicom. ſimpliciter relictum fratribus.

82 Quadrageſimoſeptimo quod & idem Barto. ſcripſit in l. Lucius, §. quęſitum, poſt prin. ff. de leg. 3. quòd legatum, vel fideicommiſſum ſimpliciter relictum fratribus, intelligitur de primis tantùm fratribus, non etiam de vlterioribus. quod et ipſum in ſtatuto loquente de fratribus voluit Bald. poſt Butr. in l. iubemus, §. vlt. C. ad S.C. Trebel. & in l. vxor, poſt princ. C. qui accu. non poſſ. vbi loquitur de reſcripto. & adducit hanc rationem, ꝙ verba ſimplicia directè, & ſine aliquo medio ſunt accipienda, per multa iura ibi allegata. & ipſe Bald. in cap. 1. in fin. prin. tit. de feud. March. & in c. quę in eccleſiarum, col. pen. verſ. quæro conceſſum eſt mihi, de conſt. vbi loquitur de conceſſione feudi, & ſtatutis. Ang. in l. 1. in prin. ff. de inoffi. teſta. & in auth. matri. & auiæ, colu. vlt. verſ. deinde quęro, C. quan. matr. tut. offi. Petr. Ancha. in repe. c. 1. poſt medium, verſ. dicto de filijs & nepotibus, de conſtit. Imo. in l. ſi dotali, poſt medium, ibi, an autem appellatione, & ibi Alexan. etiam poſt medium, verſ. quæritur etiam hic, & ſeq. ff. ſolu. matrim. ipſe Roma. conſ. 16. viſo themate conſultationis, colu. 1. verſ. illud tamen non eſt omittendum, & conſ. 411. quatuor ſunt, colu. 2. verſ. ſecundo principaliter. Pau. Caſt. in l. tres fratres, ſtatim poſt principium, ff. de pact. Alex. in l. ſi mater, quæ eſt 1. circa medium ibi, ad prędicta etiam faciunt, & ibi quoque Iaſ. col. 3. ver. ad idem coadiuuat, & iterum, col. ſeq. verſ. ad idem facit quod vult, C. de ſucceſ. edic. ipſe Alex. conſ. 97. viſo themate ſupraſcripto, colu. 1. verſ. nec obſtat ſtatutum, libr. 2. et conſ. 204. conſideratis uerbis, col. 3. uerſ. et etiam fortius tenent. et multis ſeq. eo. libr. 2. et conſ. 221. ponderatis uerbi ſtatutorum, col. 1. lib. 6. & Corn. conſ. 92. uidetur, in hac conſultatione, colum. 2. uerſ. prætere a eſt aduertendum, lib. 3. Soc. conſ. 25. uiſo ſtatuto ciuitatis, col. 1. uerſ. ideo Bal. & iterum col. 2. uerſ. iſta concluſio probatur, & iterū uerſ. confirmatur iſta concluſio, li. 3. & Fran. Cur. Senior, conſ. 9. Ticinenſi ſtatuto, col. 4. uer. & bene facit quod pro iſta parte, & Iaſ. conſ. 205. in regia ciuitate, col. 7. uerſ. non obſtat ergo primum, lib. 2.

83 Et hæc quidem eſt communis noſtrorum opinio, licèt contrarium uoluerit Ioan. Andr. poſt Iaco. Aret. in addi. Specu. in rubr. de ſucceſ. ab inteſta. colum. 1. uerſ. eſt ſciendum, et Bald. ſi contrarius nullam Ioan. Andr. mentionem faciens, in l. ſcimus in princ. colum. ultim. uerſ. ſeptimo quæro, C. de inoffic. teſtam. & Ange. ibi item contrarius, nullam quoque eorum mentionem faciens, conſ. 389. totum iſtud ſtatutum,

col. 2.

colu. 2. ver. nunc ad propoſitum,& Roma.ſibi etiam contrarius, nullamque eorum mentionem faciet 3.in d.l. 1.colu. 2.verſ.& ex his fit deciſio,C.de ſucceſ.edict. quod tamen intelligitur, vbi eſſet eadem ratio vtriuſque, ſcilicet fratris in primo gradu,& fratis patruelis.& Alex.conſ. 36.viſo themate & dubiis,col.2.in 2.dubio,lib. 6,& conſ.88.circa primum dubium,col.4.verſ. & quòd ita ſit,eo.lib.6.& conſ. 134.animaduerſis,colu. 1.eod.lib. 6.Niſi dicas, vt multi dicunt, hanc opi.eſſe limitationem prioris,magis quàm contradictoriam, vt ita loquar.

Frater patruelis, non propriè frater.

84 Sed quicquid ſit pro priori opi.bene facit quod hic frater patruelis non propriè dicitur frater, vt dicit glo.in l. 1.verbo proprij, ff. de inoffi.teſta.Ideo etiam ex hoc dicunt,quòd ſi ex ſtatuto frater excludat ſororem intelligitur de fratre in primo gradu fraternitatis,non de alijs, vt tradit Bal.in d.l.iubemus,vbi ita dicit ſe conſuluiſſe,& Ang. Petr. Anch. & Alex.locis ſuprà citatis, verſ.ab hinc 3. Ex quibus & ipſe Petr. Anch.in d.c. 1.vbi ſuprà,de conſtit.idem dicit de filijs & nepotibus.

Verba ſimpliciter prolata, per prius intelligenda ſunt.

85 Adducunt autem multi ex illis, qui priorem illam & communem ſententiam ſequuntur, rationē quæ ad hunc noſtrum tractatum in vniuerſum pertinet,quòd verba ſimpliciter prolata,per prius intelligenda ſunt, & non per poſterius (ita enim loquuntur) idque ex ſententia Ariſtote. quæ probatur noſtris legibus ad id paſſim à noſtris citatis,videlicet l. hoc legatum, vbi id not. Barto. poſt Petr. ff. de leg. 3. & l.qui hæredi, in princ.& ibi Bald. & iterum §. 1.& ibi etiam Imo.in prin.& Soc.col. 2.in 4.not.ff. de cond.& demon.& l.ſi quis ita,ff.de aut.leg. & l.Quintus,ff.de annu. leg. cum alijs multis ſi. & concor. text. & doct.à nobis adductis in noſtro tractatu,cui tit.eſt, *Le mort ſaiſit le vif*, in 2. parte 9.decla.nu. 5.incip.& quod eam.

Statutum loquens de patruo quomodo intelligatur.

86 Et ex his quoque plurimi noſtrorum dicunt,quòd ſtatutum loquens de patruo, intelligitur de patruo primo. ſiue proximo,id eſt, fratre patris,non de alio ſuperiore,quem patruum magnum vocant,vt voluerunt Iac.But.Bal.Ang. Raph.Fulg.Pau.Caſt.& Alex.in d.l. 1. C. de ſucceſ.edict.idem Bald.in d.l.iubemus.§.vlt.C. ad S.C.Treb.& in l.omnes populi.col.7. verſ. tertio quæro quæ ſunt,ibi,item ſtatuta quæ ſunt, ff.de iuſt.& iur.& in l.quod verò,poſt medium verſ.ſed pone ſtatutum priuilegiat, ff. de legib. & conſ. 12.caſus talis eſt, ſtatuto ciuitatis, in 1. dubio,libr.3.Roma. d. conſ.421.quatuor ſunt, col. 2.verſ.tertiò principaliter.Pet.Anch.in rep. c. 1.non ſemel,de conſtitu.Alex. qui alios affert dict.conſ. 104.col.3.ver.hoc patet ex his,lib. 2. Corn.d.conſ.92.col.3.verſ & appellatione patrui,lib. 3.Maria.Soc.conſ.30. quamuis ex his, colum. 7. verſ.quod non ſit idem ſignum.Fran. Curt.ſenior,conſ.9.Ticinenſi ſtatuto.col.4.ver. ſicut videmus.Lud.Bolo.conſ.58.cot mundum, & c.veritati enim.colu. 7. ver. 6. principaliter, cum alijs alibi à me adductis.

Idem in nouerca.

87 Et idem quoque de nouerca, vt ſcilicet eius appellatione intelligatur nouerca patris, id eſt proxima nouerca, non etiam nouerca aui, quam magnam vocant, vt expreſsè ac diſertè ſcribit Bald.in l.hac edictali,col.3.ver. ibi ſenſimus, C. de ſecun.nupt. Et ideo, inquit, ſi ſtatutum ſimpliciter loqueretur de nouerca, non extenderetur ad nouercam magnam, & ſequitur Corn. d. conſ. 92. vbi nuper citauimus, libro 3.

Teſtator relinquens fratribus minoribus pitantiam in feſto ſancti Franciſci.

88 Quadrageſimooctauò, vt redeamus ad Bart. is in l. cùm quidam,quæ eſt antepe. ff.de annu.leg. dicit quòd ſi teſtator in ſuo teſtamento reliquit fratribus minoribus pitantiam (vt ipſe vocat) in feſto ſancti Franciſci,intelligitur ſemel tantùm, & de prima, per hunc noſtrorum §.hoc ſermone, & ſequitur Alex.d. conſ. 16.nume.7.lib.4.& Iaſ.in d.l.in duobus,§.ſi ei qui,col.2.verſ. quinto facit,ff.de iureiur.& in d.§.quod in anno,col.3.verſ. octauo facit quod decidit.& conſ. 36.in cauſa mota per nobiles, in fi.lib.3.Fely.in d.c.2.col.2.verſ.ſi teſtator reliquit,de treug.& pac.Ioan.Lup. in repet.rub. de donat.inter vir.& vxor. §. 69. col.6.verſ.ad cuius confirmationem. & Maria.Socin.iunior d.conſ.25.viſo themate,col.2.verſ.confirmatur iſta concluſio,lib.2.

89 Quanquam Raph. Com. vt à nonnullis citatur in l.eum qui calendis,ff.de verb.obliga. tenet contrarium in teſtamentis, in quibus loquitur ipſe Barto.per tex.in d.l.cùm quidam, ff. de ann. lega. vbi hanc partem tenuit Guid. Suz. ſed id dictum Barto.procedere ſi huiuſmodi pitantia deberetur ex contractu, per hunc noſtrum §.hoc ſermone.Sed tu vide quæ dicam infrà in 15. limit. ex quibus facilè intelliges, quid hic dicendum ſit.

90 Quadrageſimonono,idem Bar.poſt Dy.in l. adulter, §. vlt. in princ. ff. de adulter.quòd ſi ſcholaſticus quiſpiam iurauit creditori ſe non receſſurum ſine illius permiſſione, antequam ei ſatisfecerit,& poſtea creditor ei permiſerit abire,intelligitur de prima vice;ita vt ſi abierit, & redierit,non poteſt ampliùs abire, niſi ille creditor iterum abeundi poteſtatem fecerit, tanquam ſcilicet illa permiſſio conſumpta ſit prima abitione, & dicit poſtea in hoc dicendum eſſe, vt dixit,in l. 1.ff.ad leg.Iul.maieſt.de cuius in eo loco ſententia diximus ſuprà, verſ. ab hinc 4.Et hoc ſequitur Iaſ.in d.§.quod in anno,col.3.verſ 7.facit.

De eadem re.

91 Et idem ante illum uoluit Oldr. (quem neuter citat) in quadam diſput. ex qua illum citat & ſequitur Alb.in l.ult.col.2.uerſ.prædicta etiam faciunt,C.de remiſſio.pig. & in hoc noſtro §.hoc ſermone,dum ſe remittit ad priorem locum,et in c.in malis,in fin,de regu. iur.dum etiam ſe remittit ad poſteriorem locum. Quanquam

quam huius teneat contrarium Cald. in diſput. incip.ex octo ſtudentibus,char.vlt.de quo & nos dicemus infrà in 3.limit.nu.9. & huc quoque accedit,& ſeq.

Nepos inſtitutus, qui ſibi ex filio ſuo naſcetur.

92 Quinquageſimò, quod annotatum eſt ab eodem ipſo Bart.in l.liberorum,col.pe.verſ.exẽplum,ff.de verb.ſignifi.quòd ſi quis inſtituit nepotem,qui ſibi ex ſuo filio naſcetur,ſtatim nato nepote inſtitutio habet ſuum effectum in eius perſona,per l.Gallus,§.idem credendum, ff.de liber.& poſtu. merito igitur vt ſubdit ipſe Bart. ad nepotem naſciturum ex eo non extendetur, arg.noſtri §.hoc ſermone, eo.tit. ff. de verb. ſignifi.Tu autem hic omnino vide eundem Bar. Ange.& Imol.in d.l.idem credendum,& Imo. in eadem l.Gallus,§.inſtituens.

Tempus ſemel ſuppletum iterum non ſuppletur.

93 Quinquageſimoprimò, quod & idem ſcripſit in l.properandum,§.ſin autem vtraque,paulo ante fi.C.de iud.q tempus ſemel ſuppletum, iterum non ſuppletur, per l.fideicommiſſa. §.ſi quis decem.ff.de leg.3.& l.1.§.ſi cui ita,ff.vt legatorum nomi.cauea.dicens hanc eſſe rationem, quare in iudicibus annalibus,non procedat quod in eo §. ſcribitur. Et idem propemodum voluerat Cyn. ibi,in §. ſi autem in medio,quia tempus (inquit) ſuppletum, amplius ſuppletionem non recipit,per l.ab hoſtibus,§.ſed quod ſimpliciter ff.ex quibus cauſ.maior.& l.3.§.ex pluribus, & ibi not.ff.de acq.poſ.& l.interdum,ff.de minor. & ſequitur item Sal. in d. §. ſin autem vtraque. verſ.quæris gl.an quod hic dicitur, & ibi etiam Alex.paulo ante fi.& Iaſ.Iac.à S. Georg. etiam paulo ante finem.

Vxor relicta vſufructuaria donec caſtè vixerit.

94 Quinquageſimoſecundò, quod ab altero iuris coryphæo Bal.ſcriptum eſt in l.Titius,quę eſt pe.in prin.ff.de excuſat.tuto.quòd ſi teſtator reliquit vxorem ſuam vſufructuariam bonorum ſuorum,donec caſtè vixerit, & primum caſtè vixit,ob quod conſecuta eſt legatum, deinde impudicè viuat,ob quod amittit,per not.in l. ſorotein, C. de his quibus vt indig. & l. fideicommiſſum, C. de fideicom. Si poſtea ad caſtitatem redierit non recuperat legatum, tanquã id ipſum intelligatur de prima caſtitate, & eadem continuata.

95 Quinquageſimotertiò quod ſcribit idem Bal.in l.imperator,la 1. in 1. lect.col.2.verſ.ſed pone libellus,ff.de ſtat.hom.vbi quærit, an ſi in cauſa erroris inſtrumenti libello oblato compareat notarius, & dicat ſe erraſſe,ſit ſtandum dicto illius.Et videtur (inquit) quod ſic:quia partes elegerunt eum,vt ei ſtaretur,l. Teopompus, ff.de dot.præleg.Concludit tamen contrarium, quia electio, ſiue commiſſio partium intelligitur de primo actu, per d. §. hoc ſermone. Et ſic videtur commiſſus, ſiue electus, vt ſemel tantùm dicat,non etiam vt corrigat.

Stipulatio pœnalis in primo contractu non videtur repetita in ſecundo.

96 Quinquageſimoquartò quod & ipſe Bar. poſt Dyn. voluit in d. l. cùm pater, §. pater certam, ff. de leg. 2.quòd ſtipulatio pœnalis interpoſita in primo contractu locationis,non videtur repetita in ſequenti locatione, argu. illus tex.ex quo,vt ſuprà diximus, verba ſimpliciter prolata reſtringuntur ad primum actum. Et id quoque ipſum voluerunt Albe. & Imo.ibi,qui id trahunt ad caſum l. item quęritur,§. qui impleto, ff.loca.& Roma.in l. in his rebus,quæ eſt pen.col.1.verſ.tertio ad idem,ff. ſolu. matri. & conſ.155.pręmiſſum laudum,in 4.dubio, dum ibi allegat Bald. vbi ſuprà,ad aliud non admodum diſſimile, videlicet quòd pœna appoſita in primo compromiſſo, non trahitur ad ſecundum,quod & ipſum voluerat ipſe Bal. poſt Dy. contra Pet.in d.l.in his rebus,§.vxor.

97 Quinquageſimoquintò, quod & idem Bal.dicit in l.contra negantem,col. 1. C.ad leg. Aquil. quòd ſi ex ſtatuto debeat remitti tertia pars pœna confitenti, & aliquis primò negat, nihil proderit ei confeſſio facta ad remiſſionem pœnæ, quia ſtatutum debet intelligi de primò actu reſponſionis, per hunc §. hoc ſermone. quod & ipſum voluit idem Bald. in l. 1.colum. vlt. verſ. quartus eſt ſi quis reuocauit. C. de fur.tum per d.§.hoc ſermone,tum per d.l. matrimonij,ff.qui & à quibus,& rurſum idem Bal. in l.eum qui.in prin.col.2. verſ. ſed nunquid ille,ff.de iureiur.per d.§.hoc ſermone, & alia iura ibi allegata. & ipſe Bal.in c.dudum,le 2.col. 3. in verbo, eundem proceſſum, de elect. Petr. Anch.in c.& ſi Chriſtus,in 1.no.de iureiur.Ro. in l.eum qui,in princ.colum. 2. verſ. ſecundò, & iterum verſ. 4. probat ſic,ff.de iureiur.Pau. Caſt.in tractatu Syndicatus,verſ.188.incip.ad de ſtatuto. Iaſ. in d. l. diuortio,§. quod in anno, col.3.verſ.decimò facit,ff. de iureiur.

98 In qua re tamen ſunt qui diſtinguunt, an id factum ſit ante litis conteſtationem, an poſt, item an factum ſit ante liquidatum negotium, an poſt:de quo latiſſimè per omnes, præſertim per Iaſ.in d.l.eum qui,in princ. ff. de iureiur.& Bald. in l. quidam æſtimauerunt,colu.2.ver.ſed quid ſi in prima,ff.ſi cer.pet.& in l.error, colu. pen. verſ. ſed vlterius quæro, C.de iuris & facti igno.& in l.ea quæ,col. 2.in 11.q.C.de condi.indeb.Barb.in conſ.82. illud reſeram in medium,per 4.primas, colu. lib.2.& alios multos quos tibi citabo in noſtro tractatu de cauſis minuendę pœnæ,vbi & id pleniſſimè tractabo,an & quando mitius agatur cum ſponte confitente,quàm cùm conuicto. *De eadem re.*

99 Sed id vnum hic nolui omittere, q ſi qui primò negauit,ſtatim confitetur, non illi fraudi erit, quin conſequatur beneficium confitentis, vt not.voluit ipſe Bald.in d.l.ea quæ, colu. 2. in 10.q.C.de condict. indeb. arg. eius quod dicit gloſſ. in cap. vlt. in verbo, iuſta cauſa, de iureiur. lib. 6. poſſe poſitionem, vel reſponſionem ſtatim reuocari. & idem quoque voluit Roma. conſ. 59. ad diſcutiendum, colum. vlt. & conſ.70. viſis themate & quęſtio.col.3.verſ. *De eadem re.*

ſicut

ſicut teſtes. Alex.conſ.83.in cauſa & ille,colu.1. verſ.ſecundò reſpondeo,lib.1.Felyn.in c. qualiter,le 1.colu.15.verſ.ſecundò fallit,de accu,Iaſ. in §.ex maleficijs,nu. 28. Inſtitu.de actio.& nos quoque diximus in tractatu Retract.titu.2.§.1. glo.5.in verbo in limine contractus,nume. 20. incip. decimoquinto. hinc occaſione ſumpta quòd latè tractauimus illud axioma,quæ incontinenti fiunt,in eſſe videntur.

Molendinum conductum, vt ipſum debeat reaptare.

100 Quinquageſimoſextò idem Bal.in l.licèt col.2.verſ.quartò quæro.C. loca quòd ſi quis conduxit molendinum ea lege, vt ipſum debeat reaptare (verba ſunt illius) tenetur ſemel tantùm reaptare.Et ideo ſi poſt primam illam reaptationem deſtructum fuerit,nō iterū tenebitur reaptare,& fiet remiſſio mercedis.Sequitur Alex.in addit. Barto. in hoc noſtro §. hoc ſermone, & conſ. 190. maturè digeſtis col.2.verſ.bene facit quod not.lib.2.dum ſimpliciter allegat Bal. vbi ſuprà,& expreſsius ipſe Alex.d. conſ. 16.breuiter in caſu præmiſſo,nu. 8.lib. 4.& Franc.Cremen.qui id not.dicit,ſing. 146.decidi ſemel.& Firmia.in tract.Gabellarum,par.2.q.25.Fely.in d.c.2.col.3.verſ.promittens reaptare, de treug. & pac.Iaſ.in d.l.diuortio,§.quod in anno,col.3. verſ.quartodecimo facit,& in d.l.in duobus,§.ſi ei qui,colu.2.verſ.nonò facit quod decidit.ff.de iuiciur. & in repe.l.quo minus, in 24.q. verſ. quid autem ſi aliquis,qui quidem verſ. eſt,col. 25. ff. de fluminib. vbi ad hoc citat hunc noſtrum §. & conſ. 56. in cauſa mota per nobiles, colu. vlt. lib. 3. Philip. Dec.d.conſ.512.cùm reuerendiſſimus,colu.2.num.9.& d. conſ. 609. quæritur ex duobus,colu.2. num.6.Franc. Cur. iunior conſ. 178.habita diligenti conſideratione,colu.vlt. num. 26. Catellia. Cot. memoria. incip.reſcriptum impetratum,verſi.bene facit quod not.dicit Mariā.Socin.iunio.conſ.25.viſo themate ſuprà ſcripto,colu.2.verſ. facit etiam quod dixit,lib. 2. Tu tamen vide omnino Ioan. And.in addit.Spec.titu.de loc.§.poſtquam,ver. ſed quæritur,vbi in multis caſibus huic fermè ſimilibus videtur tenere contrarium.

An ſi ſemel paritum ſit conditioni p r pœnitentiam reuocetur.

101 Quinquageſimoſeptimò, eiuſdem Bald. duo dicta primum quidem in l.1.in 12.eademque vltima q.C.de inſtitu.& ſubſti.in caſu illius l.1.in qua dicitur inſtitutam hæredem,ſi Anthylli filio nupſiſſet,non prius eam hæredem exiſtere,quàm conditioni paruerit,aut Anthylli filius eā ducere recuſauerit. Quid, inquit,ſi ea hæreditatem conſecuta eſt,quòd eam ducere noluerit: poſtea autem ille pœnitentia ductus vult eam ducere, ipſa autem nolit, an amittet hæreditatem? Petr. dicebat quòd ſic,per l.vlt. C.de condi. inſti.quam ſententiam ſecutus eſt Cyn.ibi colu. vlt.in 4.q.ea ratione quòd vltima mora nocet,l. illud,ff.de peri.& commo.rei vend.& l.Celius, ff.de arb 1.& l.pe.C.de cond.inſer. At Bal.id negat verum eſſe, quia ſufficit quòd conditio aliquo momento ſit completa, l. ſi quis hæredem, C.de inſtit.& ſubſtit.Et ſic vides hic conſiderari primum illius filij Anthylli conſenſum, ſiue diſſenſum,non ſecundum.

De eadem re.

102 Et idem quoque ſecuti ſunt Salyc. in d.l. 1.col.vlt.ver.quæro in caſu, & ibi quoque Pau. & Alex.latè.col.3.verſ.& quærit etiam, & Cor. col.1.in fi.& Iaſ.col.4.verſ.quid autem eſſet, & Phil.Dec.col.pen. verſ. poſtremò pro complemento,atque Imo.qui id declarat in l. in teſtamento,la 2.colu.2.verſ.quid autem ſi à principio,ff.de cond.& demon.Alex.in l.ſi ſeruum. §.ſequitur,colu.2. verſ. item nota quòd vltima, ff.de verb.obli.& conſ.102. viſis & ponderatis, col.1.verſ.plus dicit,col.3.verſ.ſecundò reſpondeo,lib.1. Sed tu tamen ſuper hoc vide omnino Raph.Fulg.in d. l. 1. & recentiores quos ſuprà citauimus.

Conditio nubendi de quibus nuptiis intelligatur.

103 Alterum autem Bald. dictum eſt,quòd ſi filius Anthylli medio tempore accepiſſet aliam vxorem,& ea mortua vellet contrahere nuptias cum hac hærede inſtituta, ea non teneretur nubere,nec hereditatem amitteret recuſando:quia hæc conditio nubendi,intelligitur de primis,& immediatis nuptijs,per l.matrimonij,ff.qui & à quib. quam iam toties ſuprà citauimus, & l. quod ait. quæ eſt vlt.§.proinde.ff. de diuor. Et eum nuncupatim ſequitur Imo.in d.l.in teſtam. la 2. col. vlt.

Relictum vxori,ſi poſtea aliā duxerit, non intelligetur de ſecunda.

104 Quinquageſimooctauò, idem Bald. in l. vlt.colu.3.verſ.& nota quòd ſi talis,C. de indi. viduit.quod ſi quiſpiam reliquerit ſuo teſtamento vxorem ſuam dominam & vſufructuariā, & vxor quam tunc habebat deceſſerit, ſuperſtite ipſo marito, qui poſtea alteram vxorem ducat, non intelligetur illud teſtamentum de hac vxore ſecunda,per tex. in l. ſi quid earum, §.vlt.in fi.ff.de lega.3.in illis verbis;quia non eſt ita de poſteriori vxore cogitatum. Et hoc ſequitur Franc.Cremen.qui id ſingu.dicit,ſing. 8.quid ſi maritus,Felyn.in d.c.2.colu.3. verſ.ſi teſtator reliquit,de treu.& pac.Iaſ.in d.§.quod in anno,colu. 3.verſ. vndecimo quæritur,de offic. deleg. Catel. Cot.in memor.incip. vxor relicta,& Bened.in repe.c.Raynutius,in uerbo, cætera bona,nu. 19.de teſtam.

Qui repugnat.

105 Contrarium tamen tenuit Alex.in addit. Bal.in d.l.vlt.vbi ita dicit ſe conſuluiſſe,ut uerè conſuluit conſ.171.niſo proceſſu inter dominam Aotoniam,colu. 2. verſ. non obſtat etiam, iunctis præcedentibus, lib. 2. vbi allegat Bald. ubi ſuprà, ſed dicit Bald. id non conſtanter firmare, quia ſubiungit iis quæ ex eo ſuprà diximus,arg.eſſe in contrarium 101 placet.ff.de lib. & poſth.ubi in inſtitutione poſthumi comprehenditur poſthumus ex quacunque uxore, & allegat præterea Alex. in l. ſi cognatis,ff. de reb. dub.& l.cùm ita,§.ult.ff.de leg. 2.ubi legatum factum cognatis, comprehendit etiam illos qui non erant tēpore teſtamenti. Nec obſtat (inquit) d. l. ſi quid earum, quia nullo modo probat id

quod

quod Bald. contendit, ibi enim conſtat de volun tate teſtatoris qui legauit vxori ea quę cauſa eius parauerat. quæ quidem vxori ſecundæ non poſſunt videri legata, cùm ipſius cauſa non poſſunt videri fuiſſe parata.

106 Verùm Phil. Dec. in d. c. quoniam abbas, reſpondet huiuſmodi Alexand. rationibus. Nam primùm Bald. illam ſententiam haud dubiè firmat, dum poſt eam, hæc verba nuncupatim ponit, licèt ſit argumentum contra. Et d. l. illa eius ſententia bene probatur ex d. l. ſi quid earum, neq; enim conſtabat de mẽte teſtatoris, ꝙ ſcilicet ea parata eſſent cauſa prioris vxoris, quia ille tex. loquitur ſimpliciter de vxore, & tamẽ legatum reſtringitur ad eam vxorem quæ erat tempore teſtamenti, quia de alia vxore teſtator non cogitauit, vti nec cogitaſſe videtur in cauſa. Bal. d. authent. l. ſi cognatis, loquitur in caſu particulari, vt declarat Barto. ibi, & eſt regula in contrarium, ꝙ tempus teſtamenti attenditur. l. ſi ita legatum, ff. de au. & argen. legat. Et quia etiam loquitur in cognatis, de quibus in genere teſtator cogitare potuit: quod non eſt in vxore. Sed tu hic omnino vide quæ dicam infrà in 15. limit. & quæ etiam ſcripſimus in caſu non admodum diſſimili, in repe. l. ſi vnquam, in præfa. nu. 193. incip. tertiò declara, & multis ſeq.

Inſtitutus rogatus alteri reſtituere.

107 Quinquageſimononò ꝙ ſcribit ipſe Bal. in l. cùm virum, colu. 2. verſ. quæro an ſubſtitutus, C. de fideicommiſſ. id quod dicitur inſtitutum rogatum alteri reſtituere, aut eius hæredibus poſſe legitimam detrahere, per l. quanquàm & ibi idem Bal. C. ad leg. Falc. intelligitur de primo inſtituto, non etiam de alijs, per l. 1. §. inde Neratius, & l. mulier, §. vt Trebelliano, qui eſt vlt. ff. ad S.C. Trebel. Et idem quoque voluit Ang. in §. ſi verò expreſſim, col. 3. verſ. circa tertium, in auth. de hęred. & Falcid.

Poteſtas arbitrandi alicui data.

108 Sexageſimò idem Bal. in l. ſi vt proponis, la. 1. ult. verſ. in tertia gl. C. quomodo & quand. iudex poſt Inn. in c. veniens de iureiur. ꝙ ſi alicui data eſt poteſtas arbitrandi, intelligendum eſt vt ſemel tantùm arbitretur. quod & idem dicit ipſe Bal. in l. ſi diuerſa, col. 2. verſ. iuxta hoc quæro, C. de tranſact. & ſequitur Fely. in d. ca. 2. col. 2. verſ. ſi data eſt poteſtas, de treug. & pace. & Iaſ. in d. l. in duobus, §. ſi ei qui, in col. 2. verſ. duodecimò facit, ff. de iureiur. & d. l. diuortio, §. quod in anno, colum. 3. verſ. duodecimò facit, ff. ſol. matri.

De eadem re.

109 Sed tu de hoc vide ampliùs per gl. ordi. in l. in propoſita, & ibi Bar. qui eã l legit cùm §. arbitrorum, l. ſi ſocietatem, col. 2. verſ. quęrit gl. ſi iniquè. Alb. in fi. Bal. in princ. & plenius Sal. qui legit d. §. cum prin. d. l. ſi ſocietatem, colu. 2. verſ. quæro primo ſuppoſito, ff. pro ſocio. ex quibus gl. in hanc ſententiam adducit hunc noſtrũ §. hoc ſermone, & Cy. in l. vlt. col. 2. verſ. ſeptimò quærit. & ibi quoque Bald. conſ. 4. verſ. quartò quæro, & Saly. colum. pen. verſ. quęro octauò, C. de contrah. emp. & quod in ſimili dicam infrà in 9. li. nu. 3. inci. & ex hoc plerique.

Regnum veniens ex conceſſione ad primogenitum.

110 Sexageſimoprimò, quod ſcribit idem Bal. in c. 1. in ſi. tit. de fili. nat. ex matri. ad Morg. ꝙ ſi regnũ debeat venire ex conceſſione ad primogenitum, id intelligitur de primogenito, non de ſecundo primogenito, verbi gratia, ſi primogenitus moriatur ſine liberis, aut ipſe ſit incapax non deuoluitur regnum ad alterum, qui illo primo ſublato poſſet dici primogenitus, ſed ad concedentem. & ſequitur Mart. Laud. & Card. Ale. ibi. & Ceorg. Nata. qui id dicit ſingul. & perpetuò notandum in tractatu ſtatutorum excludentium fęminas, in vlt. q. 2. quæſtio. prin. & Iaſ. in l. quoties, colu. antepe. verſ. illud etiam, C. de rei vendic. & Io. Lup. in repe. rub. de don. inter vir. & vxor. §. 69. col. pen. verſ. ex iſtis dicebat, & iterum verſ. reperio tamen, Zazius conſ. 8. poteram, lib. 1. De qua re nos latiùs diſſeruimus in tracta. Primogenio. q. 3. vbi aliter cenſuimus.

Iubens diſtribui bona dotandis mulieribus de quibus intelligatur.

111 Sexageſſimoſecundò, quod & idem Bal. dicit in proœ. decreta. colu. 4. verſ. ſed pone quidam mandauit, quòd ſi quis ſuo teſtamento iuſſerit ſua bona diſtribui dotandis mulieribus, nõ intelligitur de viduis pauperibus, ſed de alijs primis: vt ita de primis nuptijs intelligatur, per hunc noſtrum §. hoc ſermone. Et idem voluit Card. Flor. conſ. 49. cùm teſtatoris voluntas. & Card. Alex. in rub. de ſponſa. col. 6. verſ. & propter prędicta. & Iaſ. in d. l. diuortio, §. quod in anno, col. 3. verſ. nono facit, ff. ſol. matr. vbi id reputat mirabile & ſingu. & ualde notandum in pract. & in d. l. in duobus, col. 1. uerſ. pro iſta glo. facit, ff. de iureiur. Claud. Seiſſ. qui id dicit ſing. in l. mulier, §. cùm proponeretur, colu. 1. uerſ. unum tamen perpetuo, ff. ad S.C. Trebelia. Catellia. Cort. in memor. incip. executores teſtamenti, in prin. & Io. Gat. in repe. rub. C. de ſecun. nup. col. 2.

Legatum cum uidua erit, quomodo accipiatur.

112 Sexageſimotertiò, quod ab eodem Bal. ex facto reſponſum eſt, conſ. 42. præmittendum eſt ad euidentiam, circa med. ibi, modo uideamus de iſto legato, lib. 5. quod ſi cuipiam mulieri legatum ſit quipiam, cùm uidua erit, ſtatim quam uidua erit debetur ei legatum, quia intelligitur de prima, & immediata uiduitate, ar. huius noſtri §. hoc ſermone, & l. matrimonij. ff. qui & à quib. & l. filiæ meę, ff. ſolu. matri. Sed tu de hoc uide omnino doct. in l. ult. C. de indi. uiduit. & quæ dicam infrà in limita.

Legatum factum filiabus debentibus maritari.

113 Sexageſimoquartò, quod ex facti contingentia reſpondit Card. Flor. conſ. 49. cuius caſus incipit, in nomine &c. anno ab incarnatione, conſ. autem ipſum ita inci. cùm teſtatoris uoluntas, col. 2. uerſ. ad ſecundum dicitur, ꝙ legatum factum filiabus debentib. maritari (ea enim ſunt uerba illius teſtatoris) intelligit de filiabus, quæ primùm nubere debent; non etiã de uiduis quæ tranſeũt ad ſecundas nuptias; neq; .n. eas propriè dici maritari, ſed ſecundò maritari, C. de ſecun.

nup. in

nupt.in rub.& per totum tit.nec aliud allegat.

114 Sexageſimoquintò, q͂ ſi medicus promiſerit curare ægrotum, nõ tenetur niſi ſemel illum curare nec amplius tenebitur, ſi poſtea ex interuallo in eundem morbum reciderit: neq; enim videtur niſi de præſenti morbo cogitatum. De quo tu vide glo.& omnes in l.Marcius, ff.loca. Pile.in 12.q.Bapt.Brix.q.73. medicus quidam. Spec.tit.de ſalar.§.vlt.in prin.Io.And.in c. contractus,in 2.q.de reg.iur.lib.6.in Mercuriali: Alberi.in l.contractus,col.2.verſ.tertia quæſtio,ff. eo.tit.Pet.Anch.Pan.& Feli.in c. presbyterum, de homicid.Imo.Fran.Are.& Barb.in l.ſi ita ſtipulatus eſſem abs te, ff. de verbo.oblig & nos quoq; aliquid diximus in commentarijs l.ſi vnquam,in verbo,ſuſceperit liberos, nu. 180.incip.& quod à noſtris, C.de reuo.donatio.

115 Sexageſimoſextò, quod tradiderunt D.à Rota, deciſ.35.nom q͂ vbi epiſcopus,in antiquis, q͂ ſi epiſcopus habet ex priuilegio, vel conſuetudine, vt poſſit in ſua noua creatione nominare vnum canonicum in qualibet eccleſia collegiata: ſi vnum ſemel nominauerit, qui acceptauerit, non poterit ampliùs alium nominare, etiam ſi nominatus poſſeſſionem pacificã adeptus non fuerit, per l.apud Aufidium.ff.de optione leg.& quod no.Arch.in c.cùm in multis.ſuper verbo, exprimat,in prin.& in c.gratia,in fi.de reſcri.li. 6.de cuius dicto in eo loco diximus ſuprà nu. incip.23.quod voluit. Et reſpondent Rot. ad c. ſi electio,de elect.lib.6.ſecundum ea quę dicemus infrà in 23.limit.nu.4. vt ibi videre poteris.

Ad diſſolutionem obligationis ſufficit primum implementum.

116 Sexageſimoſeptimò, quod in vniuerſum tradit Pet.Anch. tum in d. c. non poteſt, col. 2. ver.tertiò no.de præb.lib.6.tum conſ.434.tria dubia,col.3.verſ.in qua quæſtione. Quòd ad diſſolutionem, & liberationẽ obligationis, ſufficit primum, atq; vnicum implementum, permulta ex his iuribus, quæ in prin.citauimus, videlicet, l.dotis promiſſio,ff.de iud. & l.inter ſocerum,§.vt.ff.de pact. dota. & l.matrimonii. ff. qui & à quib.& l.cùm pater.§. pater certam, ff. de leg.2.& præterea l.15.§.ſi cui, ff.vt leg. nom. cauea.& l.ult.ff.de bon.autor.iudic. poſſid. & l. ſciendum,ff.de verb.oblig.

117 Cui adde id quod alij multi tradiderunt obligatum ex contractu, vel ſententia ad rem tradendam ſi ſemel eam tradiderit eſſe perpetuò liberatum, nec iterum reuiuiſcere obligationem, etiam ſi ea res ad illud denuò reuertatur, ita enim voluit gl.& Bar.in l.ab emptione. ff.de pact.& gl.in l. Põponi⁹,§.ſed et ſi is,in verbo,de rato,in fi.ff.de procura.& in l.ſi cùm fundum venderes,in verbo, tradat, ff. de contrah. emp.& i l.Claudius,& ibi quoq; Bar.ff.qui pot. in pign.hab.& in auth.ſacramenta puberũ. C.ſi aduer.vendi.Ia.Are.Bar.Imo.Pau.Caſt Ro. & alij recẽtiores in l.permiſceri,quæ eſt pen.§.ſpecies,ff.de acq.poſſ.& alij quos tibi congeſſi in repe.l.ſi vnquam,in verbo,ſuſceperit liberos, nu. 191.incip.hanc quoq; partẽ,C.de reuoc. dona.

Conditio vno primoq; actu impletur.

118 Sexageſimooctauò, q͂ noſtris legibus dicitur, conditionem vno primoq; actu, & ſi non duret, impleri, conſumi, & perfici, l.hęredibus, in prin.ff.ad S.C.Trebe.& l.ex facto,§.ſi quis autem ſuſceperit, eo.tit. & l. cum vxori, C. quan. dies lega.ced.& l.ſi quis hæredem, & ibi glo.& omnes,C.de Inſtit.& ſubſti.& l.vlt.& ibi Bal.& Pau Caſt.de indic.vidui.ta. quam & ipſam multis doctor.deciſionibus fulcimus in l.ſi vnquam, in verbo ſuſceperit liberos,nu.187.in diuerſum, cum multis ſeq.C.de reuoc.dona.

119 Sexageſimononò, quod voluit Pan.in eo ſermone quem fecit in tractatu concilij Baſilienſis, cuius exordium eſt, Quoniam veritas, in 1. dubio.col.18.verſ.ſexta ratio quare alius locus, q͂ facultas conceſſa Patribus concilij generalis, eligendi locum futuro concilio, intelligitur de prima electione: & ea quidem ſemel facta non poterunt alium locum eligere, nam ea facultas intelligitur de prima electione, per hunc noſtrum §.hoc ſermone & alia iura ſimilia quę ibi allegat,& ſequitur Fely.in d.c. 2.col. 2. verſ.facultas data.de treug.& pac.

Delegatus ad conſentiendum &c. de quo conſenſu intelligatur.

120 Septuageſimò, quod ex facto reſpondit Alex.conſ.18. lecto & diſcuſſo laborioſo proceſſu,col.4 verſiculo & quamuis eadem die, lib 3. q͂ ſi Papa aliquem delegauerit ad conſentiẽdum alienationi, vel conceſſioni emphyteuticis alicuius rei eccleſiaſticę, intelligitur de vno tãtùm, & primo conſenſu,per noſtrum §.hoc ſermone. Et ſequitur Iaſ.in d.l. diuortio §. quod in anno, col.3.confirmo per illud,ff.ſol. matr. in d. l.in duobus,§.ſi ei qui,col.2.verſ. quartodecimò facit,ff.de iureiur. & conſ. 36. in cauſa mota per nobiles, col. vlt.lib.3.

121 Septuageſimoprimò, quod no. per multa ex ſupradictis conſuluit idem Alex. conſ. 16. breuiter in caſu præmiſſo,li.4.q͂ ſi ſtatutum diſponit, vt in prędijs vrbanis & ruſticis finita locatione, intelligatur facta reconductio iiſdem penſionibus & qualitatibus, niſi per tres menſes ante ſit renuntiatum, debet id ſtatutum intelligi de prima conductione, & non de cæteris. Id quod ſequitur Fel.in d.c.2.col.3. ver.ſtatutum q͂ ſi locator,de treug.et pac.et Iaſ.in d.l.in duobus,§.ſi ei qui,col.2.verſ.quintodecimo facit, ff. de iureiur.vbi id dicit bene notãdũ in d.l.diuortio,§. quod in anno,col.vlt.ver.vltimò facit quod per iſtam,ff.ſol.matr.ubi tamen dicit ſe multùm de hoc dubitare, propter regulam l.item quæritur, §.qui impleto,ff.loca.Phi.Dec.dum ſimpliciter allegat Alex.vbi ſuprà conſ. 112 cùm reuerendiſſimus,col.2.nu 5.et Maria.Soci.iunior conſ. 25.viſo themate ſupraſcripto,col.2 ver.et maximè hoc dicendum,lib.2 vbi et ex hoc cõſuluit, quòd ſtatutum quo licet conductori terram colere inuito domino finito primo anno, intelligitur tantùm pro primo ſequenti anno.

122 Septuageſimoſecundò, idem Alex.conſ.

 65.cuius

Poteſtas faciẽdi & reformãdi.

65. cuius initium eſt, quoniam omne datũ, col. 7. ver. ſortificatur hoc, lib. 6. quod iterum repetitum eſt errore (vt teor) impreſſorum, cõſ. 119. eo. libr. quòd poteſtas ſaciendi & reformandi intelligitur de prima vice tantùm, non de alijs, per hunc noſtrum §. hoc ſermone, & alia ex iuribus ſuprà allegatis.

123 Septuageſimotertiò, quod ex facto conſuluit Cor. conſ. 173. in præſenti ſtipulatione, col. 5. verſ. ſed nihilominus hoc non obſtante, lib. 2. ꝙ vis conſtituti, q̃; ea eſt, vt transferatur poſſeſſio. l. quædam mulier, & ibi doct. ff. de rei vendica. cum ſimili. obtinet tantùm in primo conſtituto, non etiam in ſecundo, verbi gratia: ſi quis donet Petro quandiu vixerit, & poſt eius mortem, alteri, ut in caſu l. quoties, C. de donat. quæ ſub modo. & ſe conſtituat poſſeſſorem nomine vtriuſq;, certe in Petrum tranſit poſſeſſio per huiuſmodi conſtitutum, non etiam hunc alterum, quod & idem voluit Guid. Pap. deciſio. Delph. 512. Titius bona ſua donauit. Steph. Ber. conſ. 276. viſo caſu mihi exhibito, col. 2. nu. 4. li. 1. licèt contrarium cõſuluerit Phil. Dec. conſ. 239. primò non uidetur, col. 3. verſ. memini me, cum multis ſeq. Sed nos de hoc latius diximus in noſtro tract. Conſt. in 3. par. in 28. amplia. vbi ſi libet videre poteris.

Subſtituto filio naturali & legitimo alicuius ſi is relinquat duos, &c.

124 Septuageſiquartò, quod & ſcripſit Guid. Pap. deciſio. 467. teſtator in teſtamento quòd ſi quis ſuo teſtamento hæredem inſtituit Mæuiũ & filium ipſius naturalem, & legitimum ſubſtituit, iuſſitq; eum nomen & arma ipſius deferre, & accepta hæreditate Mæuius deceſſerit relictis duobus filijs naturalibus & legitimis primogenitus ex illis cenſetur ſolus fuiſſe ſubſtitutus, tanquam de primo tantũ ſenſiſſet teſt. tol̄, arg. d. §. hoc ſermone, & aliorum ſimilium iurium, & ita dicit fuiſſe iudicatum in curia parlamenti Delphin. & id ſequitur & dicit ſing. Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodem teſtamento relinquens, nu. 174. de teſta. & diximus etiam in tractatu primigeniorum, q. 64.

Promittens iudicatum ſolui vſque ad ſententiam diffinitiuam.

125 Septuageſimoquintò quod pulchrè reſpondit Soc. conſ. 91. concludendo dictũ Phil. col. 2. verſ. confirmatur ratione ſatis concludenti, lib. 4. ꝙ ſi quis promiſit iudicatum ſoluere vſq; ad ſententiam diffinitiuam, intelligitur de prima ſententia diffinitiua, non de alia, ita vt ſi is pro quo ita fideiuſſit, fuerit ſemel abſolutus, liberetur hic promiſſor ſua promiſſione licèt ille poſtea condemnetur ex alia reſeruatione facta in priori illa ſententia, per d. §. hoc ſermone.

126 Septuageſimoſextò quod etiam ex facti ſpecie reſpondit Iaſ. conſ. 36. in cauſa mota per nobiles, col. vlt. verſ. nec ad hoc obſtat ſolutio, lib. 3. ꝙ ſi teſtator expreſsè hæredi grauato de reſtituenda quapiam re, eam rem iuſſit permutare cum alia æquiualenti intelligitur de prima permutatione, non de alia quam faceret de ea re quã ſemel habuit loco eius rei ſubiectæ reſtitutioni, per hunc §. hoc ſermone. & alia ſimilia.

127 Septuageſimoſeptimò, quod à Decio quoq; reſponſum eſt conſ. 287. cuius caput eſt in ciuitate Placentiæ, col. pen. verſ. & vlterius in iſto caſu concurrit; ꝙ huiuſmodi ſubſtitutio, ſi aliquis filiorum decedat abſq; liberis legitimis maſculis ſuperſtitibus, intelligitur de primo tantùm filio decedente ſine liberis, nec obtinet in cæteris poſtea decedentibus, per hunc noſtrum §. hoc ſermone.

Papa permittẽs Cardinali vt poſſit teſtari de bonis eccleſiæ.

128 Septuageſimooctauò, quod & ipſe Dec. latè conſuluit conſ. 512. cùm reuerendiſſimus Cardinalis, col. 2. nu. 3. ꝙ ſi Papa permiſerit Cardinali, aut alteri clerico, vt poſſit teſtari de bonis eccleſiæ, intelligitur de primo actu teſtandi tantùm, non de alijs, ita quòd hoc caſu primum teſtamentum quo ita depoſuit valebit, non etiam ſecundum, licet aliàs primum teſtamentum tollatur per ſecundum, iuribus vulgatis, & mouetur Dec. multis iuribus & deciſio. ſuprà à nobis citatis.

129 Septuageſimononò, idem Dec. cõſ. 609. quæritur ex duobus præſentatis, col. 1. & 2. ꝙ ſi cui facta eſt poteſtas præſentandi ad aliquam eccleſiam intelligitur tantùm de prima præſentatione: nec variare poteſt qui vi illius poteſtatis præſentauit, etiam ſi laicus ſit, licèt aliàs laicus variare poſſit iuribus quoque vulgaribus, atque ad ſic reſpondendum motus fuit hac noſtra regula.

Fideiuſſor compromiſſi de quo teneatur.

130 Octuageſimò huc ſpectat, ꝙ fideiuſſor compromiſſi, aut locationis tenetur de primo compromiſſo aut locatione tantùm, non etiam de ſecũdis etiam prorogatis, vt de primo eſt tex. in l. Labeo, §. ſi per fideiuſſoré, & ibi Alber. qui id declarat, col. 2. verſ. ſed quatenus, Bal. Ro. qui eum §. legit, cum §. hæc autẽ clauſula, col. 1. ff. de arbi. & id quoq; ipſum voluit Nic. Neap. in lect. Bar. in l. Titius in fi. princ. & ibi etiam Bald. poſt Dy. ff. de excu. tut. & è recentioribus Phil. Dec. conſ. 93. cuius ſuperſcriptio incipit, fideiuſſor ſtrictè obligatur, col. 1. vbi & alios in id citat.

Idem in fideiuſſore locationis.

131 De ſecundo, id eſt, de fideiuſſore locationis, eſt etiam text. in l. item quæritur, §. qui impleto, ff. de loca. & in l. ſi cum Hermes, C. eo. & voluere Spec. & Io. And. in addi. illius tit. de fideiuſſ. §. 1. verſ. illud autem quæritur, idem Io. And. & Pan. poſt alios antiquiores in c. conſtitutus, ex eo. tit. Hoſti. qui id declarat in c. vlt. in fin. eo quoq; tit. & in c. præterea requiſiſti, & ibi quoq; Io. And. & Phi. Dec. de appe. Bar. & Albe. poſt alios antiquiores in l. Lucius Titius, la 2. §. Paul⁹. ff. de admi. tut. & alij multi quos tibi collegi in tractatu de vtroq; retráctu, tit. 2. §. 1. gl. 7. in verbo *feront preferez*, nu. 32. incip. preterea quia etiam. vbi intelliges idem in pignoribus, & alia quoq;, ſimilia videbis 3. ſeq. verſ.

132 Octuageſimoprimò, vt nonnihil mutuemur à Theologis, huc accedit quod ab Ange. Clauaſ. ſcriptum eſt in ſua ſumma, in verbo,

matrimonium le 3. in 3.impedimento, verſ.2. ꝙ ſi contractum eſt matrimonium ea conditione ſi pater conſenſerit, & primum pater diſſenſerit, poſtea verò mutata voluntate conſenſerit, non propterea erit contractum matrimonium; quia intelligitur de primo conſenſu aut diſſenſu, arg.d.ſ.hoc ſermone. Et idẽ tenuit alter Theologus Bapti. Sal. etiam in ſua ſumma, in verbo, matrimonium, le 5.verſ. ſed pone ꝙ pater, nbi & id dicit voln iſſe Io.And.in c.ſuper eo, de con dit.appoſ.vbi tamen id nõ dicit. Sed idem dicit alius celebris theologus Adrianus Florenti. in q.4.lib.ſententiarum, circa ſacramentum matrimonij, in ea quæſtio. quę incipit, ſecundò circa hæc dubitatur.

Cauſa ſimpliciter prolata.

133 Octuageſimoſecundò, ad hanc noſtram regulam pertinet, ꝙ cauſa ſimpliciter prolata intelligitur de prima & proxima atq; immediata, l.metus autem. ſ. ſed licèt, vbi Barto. id not.ff. quod met.cau.Ideo & hæc in omnibus actibus conſideranda eſt, & non remota, per infinita in ea à me prope ſuperfluenter collecta in noſtro tractatu, cui titulus eſt, ceſſante cauſa ceſſat effectus, in 20.limita. ubi etiam videbis, quomodo id ſit intelligendum, & qnid ſit, dicaturve cauſa propinqua, quæve remota.

Qui ſemel deſtitit ab accuſando amplius non admittitur.

134 Octuageſimotertiò his adſtipulatur quod qui ſemel ab accuſatione deſtiterit, amplius ad eam non admittetur, ſed manet perpetuò excluſus tanquam prima accuſatione ius accuſandi conſumptum ſit, l.qui deſtitit, ff.ad S.C. Turpi. & l.ſi maritus, ſ. ſi negauerit, ff. ad leg. Iul. de adul.l.abolitionẽ, C.eo.tit.& l.accuſationem.C. qui accuſ.non poſſ.Et facit l.poſtquã, C.de pact. cum ſimi. Sed tu de hoc vide ampliſſimè Bal. in d. l.accuſationem, C.qni accuſ. non poſſ.

135 Octuageſimoquartò, non hinc lõge abeſt quod etiam ſcribitur in l.2. C. de abolit. vbi accuſatio, cuius accuſator abolitionem impetrauerit, amplius repeti non poteſt, veluti ea prima accuſatione omne ius & facultas accuſandi conſumpta ſit, & eſt propemodum ſimilis tex. in l.quamuis, & in l.ſi is.C.ad S.C.Turpi.& in l. mulier, ſ.1.ff. eo.tit.

Exceptio ſemel quæſita fideiuſſori.

136 Octuageſimoquintò, concinit & his tex. in l. vlt. ff. de pact. ubi pactum de non petendo factum à creditore, reo principali, prodeſt fideiuſſori: vt ſi poſtea pactum ſit, vt à reo peti poſſit, non cenſeatur eſſe ſublata exceptio quæſita fideiuſſori ex priore illo pacto, de non petendo: tanquam ſcilicet conſumpta ſit & perfecta ea liberatio priore illo pacto, quicquid poſtea actum ſit, niſi ipſe fideiuſſor poſteriori actioni conſentiret, per l.ſi vnus, ſ.pactus, eo tit. Et huic ſubſcribit tex. in l cùm Hermes. C.locati & in l. nouatione.C.de fideiuſſo.

Reſtitutio in integrum bis peti non poteſt.

137 Octuageſimoſextò, accedit qđ dicimus reſtitutionem in integrum bis peti non poſſe, de quo vide pleniſſimè totum tit.& doct. C. ſi ſępius in integr. reſti. poſt. vbi in l. vlt. glo. vlt.in fine no.inquit, ſufficit ſemel.& allegat pro ſimili l.vlt.ſ.ſi verò poſtquam, verſ. & hæc quidem, in fi.C.de iur.delib.vbi ita ſcribitur, ſemel enim, & non iterum eam peti concedimus, vbi glo.pro concor.citat d.l.vlt. & l.fideicommiſſa. ſ.ſi quis, ff.de lega. 3.quam & nos iam toties citauimus. Nec ſupplicandum pluſquam ſemel, cum ſupplicatio permittitur aduerſus ſententias eorum à quibus appellare non licet, l.ſi quis aduerſus C.de precib.imper.offe.

138 Octuageſimoſeptimò huc ſpectat, quòd qui ſemel decurionatum aut aliud munus temporale executus eſt, non cogitur iterum ſuſcipere, veluti ſcilicet per primum illud munus, liberetur eo iure, quo reip. ad id munus ſubeundum tenebatur, l.æſtimationem, ſ.vlt.ff. de mune.& hono.& l.libertus, ſ.pręſcriptio, & l.diuus, ff.ad municip. & l. quis tã inueniri.C.de decur. li.10.cũ alijs multis concord. à me congeſtis in noſtris commẽtarijs in l.ſi vnquam, in præfa.nu. 24 incip.& hæc ſanè cõfirmat, C.de reuo.dona. quo loco videbis multas multarũ gentiũ in eam rem leges antiquas, ne huc iterum repetam.

Rationes ſemel editæ.

139 Octuageſimooctauò, ab his non abhorret, quod dicitur rationes ſemel editas non iterum ex neceſſitate edendas eſſe, l. ſi quis ex argẽtarijs, ſ.vlt.cùm l.ſeq.ff.de eden. quod ibi omnes ſcribentes annotarunt. Et ex his nonnulli & inter cæteros Bar.& Raph.Fulg.notarunt qui ſemel parti dedit inſtrumentum à ſe receptum, nõ teneri iterum dare, vti ẽt voluit Spe. in tit.de inſtru.edi.ſ. poſtremo verſ.ſed nunquid.Sed id quomodo intelligitur ex ipſis Bar. & Raph. vbi ſuprà eo.Bar.in l.quædam, ſ.nihil intereſt, ad fi. eo.tit.& in l.vlt.ff.de tab.exhib. & in l. vlt. ad fi. ff.de bonis autor.iudic.poſſid.& Bal. in l. ne caſu, in 4.not.C.de diſcuſ.li.10.

Sacramenta nõ reiterantur.

140 Octuageſimononò, ꝙ & a penu Theologorum eſt, Sacramenta præſertim baptiſmi non reiterantur propter verbum D. Pauli ad Epheſ. ca. 4. vnus Deus vna fides, vnum Baptiſma, c. ſi qni, & c.hanc regulam, 1.q.1.& c.oſtenditur, de pœnit.diſt.4.cum ſimil. Quod & à noſtris Imperatoribus agnitum eſt, vt patet ex l.1.& 2. C. ne ſan. baptiſ. reite. proindeq; nec ſolennis pœnitentia reiteratur, c. quamuis. & c. in capite. 50. diſtinct.& c.1.26.q.6.

Appellatione nuptiarũ, cur de primis intelligitur.

141 Poſtremo illud addiderim, quod peculiariter ad hunc noſtrum ſ.pertinet, qui dicit appellationem nuptiarum de primis intelligi, eius eſſe rei peculiarem quandam rationem. Nempe primas nuptias habere neſcio quid rationis, vt ita magis propriæ nuptiæ dici debeant. Nam tametſi honorabiles nuptias ſimpliciter pronũciauit D.Pau. ad Heb. c. 13.& omnes vbiq;, primas tñ honorabiliores, laudabiliores, dignioreſq; ac fauorabiliores eſſe ſatis liquet ex eodẽ D. Paulo, qui 1.ad Cor.7 poſtq̃ hęc ſcripſit, mulier alligata eſt legi, quãto tpe vir eius viuit: ꝙ ſi dormierit vir eius, liberata eſt à lege: cui vult nubat,

tantum in domino, beatior, aut vt alij interpretantur, fęlicior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundum meum conſilium. Puto autem quòd & ego ſpiritum Dei habeam. Quem locum enarrans D. Hieronymus in 2. lib. aduerſus Iouinianum, multa in ſecundas nuptias congeſſit, non vt eas damnaret, ſed oſtenderet non tam ſuſcipiendas eſſe, quàm primas. quod & ipſe proteſtatur in libro de Monogamia ad Geruntiam, dum dicit. Quid igitur? Damnamus ſecunda matrimonia? minimè, ſed prima laudamus.

De eadem re.

142 Inter cætera autē adducit Hieron. quod ipſe D. Paulus, tum in 1. ad Timo. epiſt. c. 3. tum ad Titum c. 1. iubet epiſcopum aſſumi *μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα*, id eſt, vnius vxoris virū, & vt vno dicam, monogamū, quod & repetit in decretis canonicis in c. 1. 26. diſt. Non ꝙ oporteat epiſcopum habere vnā vxorem, vt nonnulli malè intelligunt, ſed ꝙ qui aliàs duxerit plures vxores, prohibetur, in eum ordinem cooptari: Neque enim bigamus ordinari debet, nec poteſt, c. vna, in fi. d. 26. diſt. & ꝑ totū extrà de biga. non ordi. Quin apud Ægyptios ſacerdoti vnā tantùm vxorem ducere licebat, vt ſcribit Diodorus Siculus lib. 2. c. 3. Et vt ad noſtros redeamus, ꝙ ad fœminas pertinet, ex eodem Apoſtolo vidua eligi debet, quæ fuerit vnius viri vxor. d. 1. epiſt. ad Timoth. c. 5. Nam & antiqui repellebant à ſacerdotio bis nuptas, vt ſcribit Seruius lib. 4. Æneid. ſtatim poſt principiū, in enarratione huius loci, Huic vni forſan potui ſuccumbere culpæ.

De eadem re.

143 Quibus adere potes apud ethnicos quoque obſeruatum fuiſſe vt pontifex maximus & flamina non niſi ſemel matrimonium inire poſſint, vt tradit D. Hierony. in eo. lib. de Monogamia ad Geruntiā, ſuprà citato, & in d. lib. 1. in Iouinianum in fi. & ante eum Tertullia. in li. de exhortatione caſtitatis, & iterū in lib. de Monogamia, vtrobq; non multò ante fi. Et Plutarc. proble. c. 49. Sed & D. Hierony. in eo lib. de Monogamia, Ad tauri, inquit, Ægyptij (de Api boue quem Ægyptij colunt, intelligit) ſacra ſemel maritus aſſumitur. Quin & ipſe Tertullianus poſtremo illo loco ſcribit Fortunæ muliebri, & Matri Matutæ coronam non imponere niſi vniuiram. Et ipſe quoq; Hieron. in d. lib. 1. in Iouinianū, per vniuiras matronas fortunæ muliebri ſacra fieri ſolitum tradit. Cui concinens Feſtus Pompeius dicit fortunæ muliebris ſimulachrum nefas fuiſſe attingi, niſi ab ea quæ ſemel nupſerat. Cui non admodum diſſimile eſt, quòd & ipſe Feſtus in verbo, pudicitiæ ſignum, & ante eum Liuius 1. decadis li. 10. ſcripſerunt, nullam niſi ſpectatæ pudicitiæ matronam, & quæ vni viro nupta fuiſſet ius ſacrificandi Dianæ, eiuſve ſignū tangendi (quod addit Feſtus) habuiſſe. Trebellius autem Pollio in vita Titi ſecundi Imperatoris, ſcribit Calphurniam vniuiram ſacerdotem inter ſacratiſſimas fœminas adoraſſe maiores ſuos.

144 Et quia nuper incidimus in mentionem eorum librorum Tertulliani, illud obiter dicere volui, illum vtrobiq; Montani hæretici dogma ſequutum, perperam damnaſſe ſecūdas nuptias veluti prohibitas. At illum ipſum in eo damnat D. Hieronymus alias ſecundis nuptijs iniquior in catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum, & cæteri orthodoxi ſcriptores. Neque etiam Apoſtolum illas damnaſſe aut prohibuiſſe, vt ille contendit, ſed ſatius eſſe & honeſtius, ſi ijs abſtineamus, præſertim ſi citra periculum animæ id fieri poſſit. *Secundæ nuptiæ perperam damnantur.*

145 Adde quod noſtris legibus cautum reperimus, eos facere iniuriam filijs primi matrimonij, qui alteras nuptias aggrediuntur, §. 1. verſ. proſpeximus itaq;, in auth. de non elig. ſecun. nub. muli. & in §. certo, in auth. de nup. Idcirco dicūt Guil. Cu. & Bal. in l. 1. in fi. C. de inof. dot. ꝙ filius non tenetur dotare matrem, quæ ad ſecundas nuptias tranſit, ne cogatur conferre ad ſuam iniuriam, quod à me adductum & in legibus connubia. l. 2. nu. 9. incip. cui reſpondens. Quibus cōuenit quod dicit Valerius Maximus, lib. 7. c. 7. de Sexticia quadam fœmina, quę filijs irata in contumeliam eorùm nupſit alteri. *Filius non tenetur dotare matrē, quæ ad ſecundas tranſit.*

146 Nec tantùm filiis ſed & mortuo quoque facit iniuriam, cuius memoriam veluti negligit, §. ſi autem tutelam, in auth. de nupt. Et dicit Lucas Pen. in l. mulieres, col. 4. C. de incol. lib. 10. ꝙ qui ſecundò nubit, non dicitur ſeruare fidem priori coniugi, per quædam iura quæ hoc minimè probant, ſed hoc planè confirmat text. in §. tunc igitur, ibi, inuiolatum morientium torum, in auth. de non eligen. ſecund. nuben. Et quibuſdam poſſit videri huc ſpectare illud D. Pauli loquentis de eo, qui ſecundas arripit nuptias, prioris ad Timoth. 5. quia primam fidem irritam fecerat, quod & repetitur in cap. 1. & in capit. hæc verò. & c. nuptiarum. & c. de viduis. le 2. & aliis compluribus 27. q. 1. ex quibus tamen ne erres, intelligere poteris, quomodo id intelligendum eſt. At huc haud dubiè pertinet illud Virgilianæ Didonis, lib. 4. Æneid. *Mulier ſecūdò nubens, facit iniuriam mortuo.*

Nec ſeruata fides cineri promiſſa Sichæo.

147 Et in hac quoq; ſententia fuit Philoſtratus in vita Apollonij li. 3. affirmans vxorem ad ſecunda vota tranſeūtem iura coniugij violare. Ideo contriſtatur anima mortui coniugis ex ſecundo matrimonio ſuperſtitis, auth. cui relictū, ibi contriſtandi priorem maritum, vbi no. Bal. col. pen. C. de indic. viduit. & §. quia verò, §. nos igitur, in auth. de nup. Nam & apud Lucanum li. 3. Iulia in ſomnis Pompeio apparens ſeſe indignatam oſtendit, ꝙ ille ſecundas nuptias appetiuiſſet, cum inquit, *Et iura coniugij violat. Et contriſtatur anima mortui.*

Coniuge me lætos duxiſti Magne triumphos.

148 Sed & apud Ægeſippū li. 2. c. 2. Alex. filius Herodis mortuus, in ſomnis Glaphirę ſuæ quondā vxori apparuit, quæ alteri atque alteri ſe matrimonio poſt mortem ipſius copularat.

Hæc

Hæc illum amplecti deſiderat. At ille indignanti ſimilis complexum refugiens viſus eſt dicere, Hæc Glaphyra, promiſſa fides? ita amores erga te ſeruaſti meos, quorum memorẽ te eſſe oportuit? Sed eſto adoleſcẽtula ſecundas nuptias nõ refugeris, etiam non tertias? Et paulò infrà: Sed mihi ne diutiùs maneat contumelia mea, &c. Exurrexit mulier familiaribus narrauit ſomniũ, atq; ipſe biduo poſt defuncta eſt. Quam rem ẽt retulit Ioſephus li. Antiquit. 17. c. vlt. & rurſum libro de bello Iudaico. 2. c. 6.

Secundo nubens, non dicitur caſtè viuere.

149 Ex quo etiam mulier quæ tranſit ad ſecundas nuptias non dicitur caſtè viuere, quantùm ad priorem maritum attinet: ita vt ſi maritus ipſe vxori reliquerit aliquid utendum, quãdiu caſtè aut honeſtè uixerit, ea perdit legatum. ſi tranſierit ad ſecundas nuptias, vt non obſcurè uoluit Bald. in l. Deo nobis, in princ. col. ult. uerſ. iuxta prædicta, C. de epiſ. & cler. et apertius in l. ult. col. 2. uerſ. quæro quid ſignificant, et ibi quoq; Ang. poſt prin. ibi, ſed ſi profertur, et Sali. col. 2. verſ. quæro ſuppoſito, et Iaſ. ad fi. C. de indict. uiduit. et idem Bald. in l. 1. col. 2. in 15. not. C. de rapt. uirgi. et in l. cũ filius, §. qui Mutianã, et ibi expreſſiùs Imo. ff. de leg. 2. Ange. Imo. Paul. Caſt. et latè Alex. et Claud. Seiſſ. in l. mulier, §. cùm proponeretur, ff. ad S.C. Trebe. et idem Ange. in §. cùm igitur, in auth. de non elig. ſecun. nuben. et in §. hęc autẽ de Deo. in auth. quo opor. epiſc. & in §. ſoluto, & in §. cùm igitur, in auth. de nup. Pet. Anch. in c. quod à te, col. 1. in 1. opp. & ibi quoq; Imo. col. 1. verſ. & faciunt prædicta, de cler. coniug. & Rapha. Com. conſ. 22. teſtator legauit, col. 1. & Pau. Caſt. conſ. 259. difficultas, col. pen. verſ. infertur enim, lib. 1.

De eadem re.

150 Et ita, vt dicit Ang. debet intelligi gl. in d. l. vlt. in verbo, perſecutio. C. de indi. viduit. quæ dicit ſimpliciter, ꝙ mulier tranſiens ad ſecundas nuptias, perdit legatum et relictum, ſi caſtè viueret, Scilicet ſi legatum fuerit factum à viro, qui ex huiuſmodi ſecundis nuptijs offenditur: non etiam ſi ab alio relictum fuerit, vt etiam dicit Paul. Caſt. Sicuti etiam ita intelligi debent iura, quæ dicunt non caſtè viuere, quæ tranſit ad ſecundas nuptias, videlicet. d. §. hęc autem de Deo, vbi not. Ang. in auth. quo. opor. epiſc. & l. his ſolis, C. de reuoc. don. quæ æquiparat mulierem, quæ in ſecundi matrimonij fœdus nubit, & quæ impudicè viuit, vbi & Bal. ad hoc citat illud Valerij, quod mox afferemus.

Incontinenter viuere & trãſire ad ſecũda vota, paria.

151 Et ad idem, c. vxoratus, de conuerſ. coniug. ex quò not. Panor. paria eſſe incontinenter viuere, & tranſire ad ſecunda vota. & c. hac ratione. 31. q. 1. vbi licèt licitum ſit ſecundum apoſtolum ſecundas nuptias contrahere tñ ſecundũ veritatis rationẽ verè fornicatio eſt. In quã ſententiã eſt & illud Martialis lib. 6. epig. de Teleſina,

Quæ nubit totiens, non nubit, adultera lege eſt.

Et quod Portia minor, cùm ſe pręſente laudaretur apud eam quædam bene morata, quæ ſecundum maritum habebat, reſpondit pudicã matronam nunquam niſi ſemel nupſiſſe, vt ſcribit Hieronymus in Iouinianum lib. 1. Ex quo & ille Mimus ſiue Publij, ſiue Senecæ, ſiue alterius.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Quod tamen ſanè intelligendum eſt ſecundum ea quæ ſcribuntur in d. c. hac ratione. aliàs enim incideremus in hæreſim Cataphrygum, quam Montanus induxit, aduerſus quem ſcripſit D. Hier. ad Marcel.

Caſtus amor.

152 Et ſanè mulier pudica, quæ caſto amore primum maritum proſequitur, & eius pectori, atq; præcor dijs memoria illius medullitus infixa eſt, poſt illius obitũ de ſecundis nuptijs non cogitat, & alterius coniux dici aſpernatur: illi enim adhuc prior ille maritus viuit, eiuſq; perinde ac ſi viueret, memoria recreatur. Quod apertè declarauit Valeria illa Meſſallarũ ſoror, amiſſo Seruio viro, cum interrogata, cur alteri nollet nubere, reſpondit ſemper ſibi maritũ Seruiũ viuere: quod & ipſum retulit idẽ Hieronymus vbi ſuprà, quo ẽt in loco ſcribit filiam Demotionis Areopagitarũ principis mortuo Leoſthene ſpõſo negaſſe ſe alteri nupturam, ꝙ adulterum acciperet et non maritum: illum enim nondum ſibi eſſe mortuum, quod & nos in noſtris commentarijs de nobilitate retulimus.

Matrona uno contenta matrimonio, corona pudicitiæ honorari ſolita.

153 Vt non immeritò apud priſcos illos Romanos, quæ vno contentæ matrimonio fuerant, corona pudicitiæ honorabantur. Exiſtimabant enim eũ præcipue matronæ ſyncera fide incorruptum eſſe animum, qui poſt depoſitę virginitatis cubile in publicum egredi neſciret, multorum matrimoniorũ experientiã quaſi legitimæ cuiuſdam intemperantię ſignum eſſe credentes, vt ſcribit Valerius Maximus, lib. 2. c. 1. non multò poſt princ. Qui & ipſe miris laudibus extollit Antoniam, quæ amorem mariti ſui egregia fide penſauit, vt quæ poſt eius exceſſum forma & ętate florens, cubiculum ſocrus pro coniugio habuit: in eodemq; toro alterius adoleſcentiæ vigor extinctus, alterius viduitatis experientia conſenuit, ut apud eum videre licet lib. 4. c. 3.

Solæ virgines nubebant, etc.

154 Apud antiquos autem illos Germanos ſolæ virgines nubebant, ſicq; vnum maritum accipiebant, quomodo vnum corpus, vnamq; vitam, ne vlla cogitatio vltrà, ne longior cupiditas, ut ſcribit Cornelius Tacitus de morib⁹ Germanorum. Sed & idem lib. 2. Hiſtorię Auguſtę, paulò ante finem tradit ꝙ mortua Occia, quæ ſeptem & quinquaginta per annos, ſumma ſanctimonia, Veſtalibus ſacris præſederat, Fonteius Agrippa et Cornelius Pollio obtulere filias, prælataq; ex Pollionis filia, non ob aliud quàm ꝙ mater eius in eodẽ coniugio manebat. Caterùm Plutarchus, Proble. capite 105. quærit quare publicis feſtis virgines veteri more non nubunt, viduæ nubunt. Cuius rei inter cæteras hanc rationem affert, quòd virginibus decorum, viduis verò multis præſentibus

fœdum eſt nubere. Felices enim ac fauſtæ primæ ouptiæ ſunt, ſecundæ verò triſtes ad deteſtanſtæ. dies autem ſeſtos adeo multitudinem diſtrahere, ut his rebus per ocium intereſſe non poſſit. Hæc ille. Ex quibus ſatis apparet ſecūdas nuptias non perinde eſſe honorabiliores ac primas, eūq; honorem ad libetos deſcendere.

Secūda nuptiæ odioſæ.

155 Nō mirum igitur cuiquā videri debet, ſi multæ ſint conſtitutiones & leges latæ io odium contrahentium ſecundas nuptias, videlicet l. fœminę, & l generaliter, & l. ſi quis prioris, §. in illo, & l. hac edictali, in princ. & auth. ex teſtamento. Cod. de ſecund. nupt. & l. 1. C. ſi ſecund. nupt. & l. mater, C. ad Tertul. & l. his ſolis, & auth. quod mater, C. de reuoc. dona. & l. iobemus, §. in ſupra dictis, C. ad Trebel. & §. qui pijſſimis, in auth. de noo eligen. ſecun. nob. & §. ſi verò expectet, & §. placet quoq; nobis, & alijs complutibus §. in auth. de nopt. & in §. 1. in auth. oeque vir. quod ex dot. eſt.

Tam in viris quàm mulieribus.

156 Quæ quidem conſtitutiones maxima ex parte locum habent etiam in viris, ne quis puret ea quæ diximus ad fœminas tantùm pertinere. Id enim videre licet ex d. §. 1. poſtremo loco allegato, & in §. hoc autem, verſ. quia verò contra binubos, in auth. de non elig. quem ita ſummat, vt ita loquar, Ang. pœnæ ſecundo nubentium communes ſunt viro & vxori ad ſecunda vota tranſeuntibus. & d. §. ſi verò expectet, ibi, & hæc communis mulieris & viri mulcta ſit poſita, vbi etiam no. Ang. in auth. de nupt. & iterum in §. quoniam & infirmus eo. tit. & in l. geoeraliter, vbi Bal. no. C. de ſecun. nup. & voluit gl. Bar. Bal. Sal. qui dicit ita ſe obtinuiſſe, in d. l. fœminę, eo. tit. & gl. in rub. d. auth. de non eligen. ſecund. nuben. Azo. in ſumma, eo. tit. de ſecun. nup. col. 2. verſ. item quæcunque dicta ſunt. Hoſt. in ſumma, eo quoq; tit. §. quare, circa fi. in verſ. quęcōq; autem, Old. conſ. 33. quidam habuit uxorem, in ſecundo dubio. Io. And. in addit. Spec. eo. inquā tit. Bar. Ang. & Pau. Cap. in l. de emancipatis, C. de legi. hæred. Pet. Anch. conſ. 347. qoia ex facto, col. 2. verſ. & hoc quantum ad ea. Rom. cōſ. 182. in caſu propoſito. Pau. Caſt. in d. l. mater. C. ad Tertul. Fran. Cre. not. lib. 74. hoc capite ſi maritus ligaoit. Ang. Are. in § præferuntur, col. pe. inſt. ad Tertul. & in tract. de teſt. in verbo, nolens inteſtatus decedere. col. 5. verſ. in ſecuodo caſu quando in patre. Nicol. Vbal. in tracta. de ſucceſ. ab inteſt. in 2. q. prin. col. 4. Matt. Mateſ. in tract. eiuſdem tit. in 2. membro prin. verſ. ſecundo caſu, & ibi Ludo. Bolo. in addi. Fran. Are. conſ. 72. præſupponitur in facto, col. 29. & iterū 3. Corn. conſ. 242. circa quod videtur, col. pe. & vlt. libr. 2. Cepola caotela 235. aot ex prioti impreſſione 302. ſi mater tranſit, vbi dicit hanc eſſe commonem opi. & idem ſæpe ſe conſuluiſſe, Maria. Soc. conſ. 34. proſequendo ordiuem quæſtionum, col. 2. & multis ſeq. lib. 1. ubi id latè diſſerit. & conſ. 65. circa primam quæſtionem, col. 4. verſ. 22. eo. lib. 1. ubi etiam dicit, hanc eſſe communem opin. & ipſius filius Barth. conſ. 263. capio primum, in 2. dubio. lib. 2. & conſ. 114. præſens conſultatio: col. pen. lib. 4. & Bened. Cap. qui ita dicit communiter teneri, conſ. 42. punctus quidam Venantius, colum. 2. & conſ. ſeq. incip. punctus quidam Maſſius, in 1 dub. Guid. Pap. quęſt. 228. ex dicto proceſſu, in prin. Steph. Bert. conſ. 119. viſo caſu in 1. dubio, lib. 3. & conſ. 223. viſo caſu, nu. 3. lib. 3. Philip. Dec. in l. 1. poſt princ. C. de ſecund. nupt. & conſ. 87. pro reſolutione caſus, col. 2. verſ. reſtat ergo tertius caſus, & conſ. 230. proponitur quòd ex Petro, col. 1. verſ. ad dubium de quo quęritur. Io. Montefer. in repet. l. frater à fratre, char. 6. col. 3. verſ. in 17. quæſt. ff. de condi. indeb.

Secundum coniugium prohibitum.

157 Nam & Charondas ille prudentiſſimus legſlator, nec viris qoidem ſecundas nuptias permiſit. Qui liberis (inquit) ſuis nouercam perduxerit, eum neq; vllo dignitatis loco, precive virum habeto: neq; vlla ciuium cōſuetudine communicare, fruive finito: quippe qui malum alienum rebus ipſe ſuis intulerit. Si proſperè enim tibi coniugium primum fortè ſucceſſerit, eo ſucceſſu contentus conquieſcito. Sin aduerſum obtigerit, idem malum ſecunda exploratione tentare velle furioſi eſt. Nam qui his aſſequenda re in ſuis negotijs fallitur, demens is meritò exiſtimatur. Hæc Diodorus Siculos Bibliotheces lib. 12. vbi & illud ſubdit à Philemone poeta Comico, de his qui ſæpe nauigando maris ſæuitiam experiri voluere, pro lege traditum, non admiratum quidem, ſi quem duxiſſe vxorem conſpexerit, verùm ſecundum coniugium quæſiuiſſe: tutius namq; tolerabiliusque videri, his ſeſe maris periculis & tempeſtatibus exponere, quàm muliebribus ludibrijs & fluctuationibus inteſtinæ peſti vitam obnoxiam degere.

Nauigat enim qui matrimonium contrahit.

158 Quæ quidem Philemonis ſimilitudo in memoriam reuocat, quod decreta noſtra canonica ex D. Auguſtino naoigare eum dicunt, qui matrimonium cōtrahit, in c. nos nouimus, & ibi gl. in verbo, nauigaſti. 17. q. 2. tanquam ſcilicet vtroq; modo multa pericula & plerunq; naufragia ſubeamos. Eſt autem Publij Syri Mimus apud Gellium libr. 17. c. 14. & Macrobium Satur. 2. c. 7.

Improbe Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.

Dei iugales.

Quod ad iteratas nuptias ex his quæ diximus trahi poteſt, ut ſcilicet iugales deos (quos Ethnici vocant) improbè accuſet, qui nuptias iterat. Ex quo & illud epigrāma Græcum incerti auctoris,

Εἴτις ἅπαξ γήμας πάλιν δεύτερα λέκτρα διώκει,
ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον.

Id eſt ad verbum,

Si quis ſemel maritus alterum lectum ſectatur,
Naufragus enauigat bis profundum difficile,

ſiue mauis *moleſtum*.

Thomas autem Morus ſic carmine reddidit,

Qui

Qui capit vxorem defuncta vxore ſecundam,
Naufragus in tumido bis natat ille freto.

Verba autem legis Charondæ vt ad eam redeamus, hæc ſunt ex Stobæ. ſer. 42. Ὁ μητρυιὰν ἐπιγαμῶν, μὴ εὐδοκιμείτω, ἀλλὰ ὀνειδιζέσθω, ὥσπερ αἴτιος ὢν οἰκείας διαστάσεως.

Quæ pœnæ ſtatuta mulieribus, non pertineant ad viros.

159 Dixi autem ſuprà nu. ab hinc 3. maxima ex parte pœnas fęminarum ſecundas nuptias cõtrahentium ad viros quoq; pertinere, quia id nõ generale eſt, nec procedit in pœnis quæ ſtatutæ ſunt in mulieres, ob id quòd intra annum luctus ad ſecundum matrimonium conuolant, quippe quæ ob aliud puniantur, quam propter ipſarum ſecundas nuptias, vt probatur in §. primæ ſiquidem, verſ. ſed viri quidam in auth. de nupt. & voluit Azo. in dicta ſumma de ſecund. nupt. in princip. & Hoſt. in ſumma eo. tit. §. quare & qualiter, col. 2. verſ. ſic vidiſti de pęna. Bal. in auth. iiſdem pœnis, col. vlt. verſ. item nec pœna nubentium. Cod. de ſecund. nupt. Ang. in §. quia verò, in auth. de non elig. & in §. ſi verò expectet, circa fi. in auth. de non eligen. & in §. ſi verò expectet, circa fin. in auth. de nupt. Rom. dict. conſ. 182. & alii multi ex iis quos citauimus in d. ver. ab hinc 3. Et ſatis probat tex. in l. vxoris. ff. de his qui not. infa.

Et an ſint ſublatæ iure canonico.

160 An autem huiuſmodi pęnæ, & quæ ex iis ſint ſublatæ de iure canonico, propter illud verbum Apoſto. 1. ad Corin. 5. dico autem non nuptis ſed viduis, bonum eſt illis, ſi ſic permanſerint, ſicut & ego, quòd ſi continere non poſſunt, nubant, melius eſt enim nubere, quàm vri. Et quod quibuſdam interiectis ſcribit, quòd ſi dormierit vir eius, liberata eſt à lege. cui autem vult, nubat, quod & nos ſuprà citauimus. Ex quibus certè videntur illæ pœnæ eſſe ſublatæ per c. ſuper illa, & c. ult. extrà de ſecund. nupt. Sed tu tamen ne te hîc diutiùs detineam, vide gl. Inno. Hoſt. Ioã. And. in d. c. ult. eo. tit. Bar. in l. 1. C. eo. quoq; tit. Pet. Anch. conſ. 101. ex prædicto themate, in 1. & 2. dubio, cum aliis propemodũ infinitis adductis à Fely & Dec. in c. eccleſia ſanctę Mariæ, illo quidem col. 19. verſ. quarta limitatio, cum duabus primis declarationibus, illius quartæ limitatio. Dec. autem col. 13. verſ. ſecunda concluſio, cum multis ſeq. de conſtit. & eodem Dec. conſ. 230. proponitur quod ex Petro, colum. 1. verſi. circa primum.

Secũda nuptia brutis quoque deſpicata.

161 Deniq; quod ad hanc rationem attinet, quæ ſecundas nuptias non peræquè magnificat ac primas, bruta quędam animalia id quoq; ſenſu quodam naturali ſentire, & cognoſcere videntur veluti natura ipſa eius rei illa admonente. Cornices enim mortuo mare marito non exiguo tempore, ſed nouem hominum ętatibus viduæ perſeuerant, vt tradit Plutarchus in lib. cui titulus eſt ὅτι ἄλογα λόγῳ χρῆσθαι, & Ælianus lib. 3. de animalib. vbi & ob id tradit veteres in nuptiis poſt Hymenæum cornicem inuocare ſolitos. Et idem quoque de lyncibus vt poſt amiſſos coniuges aliis non coniungantur prodidit Seruius enarrãs eum locũ Virgilii, lib. 4 Æneid.

Non licuit thalami expertem ſine crimine vitam
Degere, more feræ.

Et nos quoq; diximus in noſtris legibus connubialibus, l. 13. nu. 4. & 5. vbi & nos alia huc pertinentia ſcripſimus. Et facit quoque ad hanc rationem, quod diximus ſuprà nu. 121. incip. ſexageſimo ſecundo quod & idem.

Prima quæque multo excellentiora, præſtantiora, &c.

162 Sed & alia item eſt ratio huius regulæ, quam tractamus, generalis quidẽ illa, ad omnia quæ ad eam petinent, nedum ad nuptias, quòd ſcilicet prima quæque omnibus in rebus & ad quæuis, omnia ſunt multo excellentiora, præſtantiora, efficaciora, vtiliora, potiora, robuſtiora, vt ex multis, & penè dixerim infinitis patet, quæ tibi abundè, & vereor ne ſuperfluẽter, ſcripſimus in noſtris commentariis Primigeniorum, in præfatione, ex quo loco quæ voles mutuari poteris, ne hîc repetam. Sed inter cætera ibi videbis, primo pro optimis ac probatiſſimis quibuſque auctoribus vſurpata, quos in eam rem tibi illic citaui, num. 60.

LIMITATIONES.

Prima Limitatio.

Actus quando reiterandus.

SEd hęc multis modis limitãda ſunt. Et vt ſequar ordinẽ Fel. in d. c. ſecũdo, de treug. & pa.

1 Primo limita vt nõ procedat, quñ non valuit primus actus, quia tũc reiterãd⁹ eſt, nã diſpoſitio loquẽs de actu intelligitur de primo qui valuit, per tex. in l. qui per ſalutem, ff. de iureiur. vbi qui per ſalutẽ ſuam iurat, cùm non ita ſpecialiter iuſiurandũ eſſet ei delatũ, iuraſſe non videtur, & ideo ex integro ſolenniter iurandum eſt, ex quo Bar. not. ſi non legitimè iuratum eſt, iterum iurandum eſſe, Bal. autem ex eo dicit, quod omiſſio modi & formæ reddit actum nullum, tamen iterato fieri poteſt cum obſeruatione debitæ formæ. Et ita (inquit) intelligẽda eſt l. boues, §. hoc ſermone. ff. de verb. ſig. cũ ſcilicet primus actus eſt ualidus. Dicit quoque per eum tex. quòd mandatũ citandi, non finitur per citationem inualidã, id quod dicit no. dignũ Alex. in l. ſerui electione, col. ult. ff. de leg. 1. quod & idem voluit Roma. in d. l. qui per ſalutẽ in fine vt eũ allegat Iaſon ibi, nullam Bal. mentionem faciens, nihil tamen in lect. Roma. reperi. Sed & ex eo tex. in d. l. qui per ſalutem, no. Albe. in prin. quod actus inutilis præcedens, non impedit reiterationem ſequentis vtilis.

Conditio cum nupſerit non impletur contractis inutilibus nuptiis.

2 Eſt in eandem ſententiã tex. in l. hæc conditio, filiæ meæ, in prin. ff. de condi. & demon. vbi hæc conditio cùm nupſerit, non impletur contractis nuptiis inutilibus, vt quia ea filia nondum eſſet nubilis ætatis, vel quia ei nupſit cuius nuptiis interdictum erat, ſed poſſe eam implere

conditionem, cùm de iure poſtea contraxerit, & ibi no. omnes per ſecundam nuptiarum coniunctionem, impleri conditionem cum priores de iure non ſubſiſtũt. Et Pau. Caſt. in fi. dicit eam legẽ ſemper ad hoc allegari, vt cùm lex vel ſtatutũ loquitur de aliquo actu, qui poteſt ſortiri iuris effectum, debet intelligi de actu valido, quia actus inualidus habetur pro facto. & Socin. ibi col. ult. verſicu. vlt. not. ex ea l. not. diſpoſitionem, ſiue legis, ſiue hominis verificari in primo actu valido, non autem in primo actu inualido.

3 Et huc quoq; pertinet tex. in l. is qui, hæres, in prin. ff. de acq. hære. vbi hæres inſtitutus ſub conditione, ſi ante conditionem exiſtentem repudiauit, nihil egit, ideo exiſtente poſtea conditione adire poterit, vt etiam dicit tex. in l. necis, §. 1. eo. tit. cum ſimilib. Et ſic inquit Roma. in d. l. is qui hæres, non multùm poſt princ. actus nullus, non impedit fieri eiuſdem rei iterationem, etiam in oppoſitum, ad quod etiam allegat l. ſi vt propoſuis, C. quomo. & quand. iudex, cum ſimil. Sed nullus tex. Iuris ciuilis in hoc eſt apertior quam in l. ſi maritus, §. fin. ff. ad leg. Iul. de adult. Cuius hæc verba sũt: ſi quis adulterũ & adulterã ſimul detulerit, nihil agit, poteritq; quaſi neutrũ detulerit, rurſus à quo velit initium facere, quia nihil prima delatione egit. Quid enim his verbis ad hanc noſtram ſententiam clarius?

Electio facta, non ſequuto effectu.

4 Et alius item tex. iuris canonici eandem ſententiam adſtruens, in c. ſi electio, de elect. libr. 6. vbi ſi electio facta non ſequuta ſit effectum, ob id quòd electus ei cõſentire noluit, aut poſt conſenſum renunciauit iuri ſuo aut mortuus ſit, aut propter eius occultum vitium, irritatur, electores poſſunt denuò eligere, habentq; à diſſenſu, renunciatione, morte, vel irritatione tempus integrum ad faciendam aliam electionem, ac ſi noua eſſet vacatio. Et idem vt dicit gl. ibi, in verbo, occultum, ſi propter ſuperueniens delictum, aut factum per c. quàm ſit, & c. cupientes, & c. ſi religioſus, eod. tit. Ad hoc autem quòd dictum eſt de occulto vitio, vide quæ dicam infrà in hac eadem limitatio. nu. 29. incip. hanc limitationem, & ſeq.

De eadem re.

5 Hanc quoque ſententiam, vt ſcilicet ſermo intelligatur de primo actu valido, & vtili, & qui ſortitus fuerit effectum, ſecutus eſt Rofred. Beneuen. in ſuis quæſt. Saba. q. 1. vbi dicit, quòd ſi alicui eſt collata poteſtas eligendi epiſcopum, & quempiam elegerit, qui conſentire noluerit, & ita eius electio fuerit inutilis, & ſine effectu, poterit iterum eligere. quæ fuit etiam ſententia Bart. Brixij. q. 79. quidam dederunt poteſtatem, Bald. in d. l. qui per ſalutem, in vtraque lectura, vt ſuprà ex eo diximus, & ibi quoque Alberic. in fin. & eiuſdem Alberic. in l. quoties. ff. de optio. leg. vbi ad hoc allegat c. auditis, de elect. & ipſius quoque Alber. poſt Iac. Bel. in l. matrimonij. ff. qui. & à quib. & Bal. in c. olim ex literis, col. 2. verſ. ſi autem datur arbitrium, de reſcript. vbi ex hoc dicit arbitrium, prorogandi, intelligi de prorogatione valida, quod ſi inualida fuerit, poterit iterum fieri, & ad hoc citat d. l. qui per ſalutem, & d. l. hæc conditio filiæ, ſuper qua Rapha. Com. illud quoque dicit quod diximus, eum cui facta eſt poteſtas eligendi, poſſe iterum eligere, ſi prima electio non valuit.

Facultas concesſa iudici ex ſtatuto, eligendi arbitrum.

6 Et præterea hæc limitatio eſt eiuſdem Bald. conſ. 144. φ iudex non poterit, poſt medium, verſ. item quoties primus actus. lib. 4. vbi & ex hoc conſuluit iudicem, cui data eſt à ſtatuto facultas eligẽdi arbitrum, ſi abſentem quempiam elegerit, qui ideo arbitrari non poſſit, poterit iterum eligere. Et Sal. in l. dotis promiſſio, ff. de iure dot. per d. l. hæc conditio, & Paul. Caſt. conſ. 103. viſo teſtimonio Chriſtiani, col. 1. per illam eandem l. ibiq; ex hoc in pulchro caſu conſuluit. & Fel. in d. c. 2. col. 3. verſ. fallit primò dicta regula, de treuga & pac. Iaſ. in l. diuortio, §. quod in anno, colum. vltim. ver. tertiò not. limit. ff. ſol. mat. & Alcia. in hoc noſtro §. hoc ſermone, ff. de ver. ſig.

Electio centum amphorarum vini.

7 Et huc ſpectat tex. in l. 2. §. 1. ff. de opt. leg. vbi ſi is cui electio data ſit centum amphorarum vini, acetum elegerit, optio non conſummitur, poteritq; iterum eligere. Et ex hoc not. gl. ibi nihil referre, an aliquid non fiat, an non iure fiat, & allegat pro ſimili d. l. qui per ſalutem, & l. quoties, ff. qui ſatiſd. cogan. vbi & idem gl. no. quæ & alia quoq; iura citat, vt vtrobiq; videre poteris. Quibus addere potes. l. quartam, §. condemnatum, ff. de re iudic. vbi etiam gl.

Non præſtat impedimentũ, quod de iure nõ ſortitur effectum.

8 Et illa iuris regula non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum, de regulis iuris, lib. 6. id quod videre licet, ut ibi gl. & alij dicũt in matrimonio inualido, qđ nõ impedit ſecundum contrahi, c. ſi verum, 31. quæſt. 2. & c. iuuenis, de ſponſalib. & c. literas, & c. acceſſit, de deſponſat. impube. Sed tu de hoc vide d. glo. & Ioan. Mona. in d. c. non præſtat. Et in electione inualida, quæ non impedit ſecundam, c. ſcriptum eſt, in fi. & c. congregato, & ibi gl. ult. de reſcrip. de quo nos alibi diximus plenius. Et in ſtipulatione quoq; inualida. l. ſi dari ſtipuler, ff. de verbo. oblig. cum alijs multis ſimilib. congeſtis à Felin. in c. ex tenore. col. 4. verſ. regula non præſtat, de reſcript. & quæ latè collegimus alicubi in tractatu Retractuum.

Quod nullum eſt, nomen eius rei quam ſignificare vult non habet.

9 Nam & quod nullum eſt, nomen eius rei quam ſignificare vult, non habet, verbi gratia, ſententia nulla, non eſt ſententia, l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic. & l. vlt. C. de ſent. ex peric. recit. & c. vlt. poſt prin. eo. titu. lib. 6. & clem. paſtoralis, §. ut igitur, qui eſt vlt. eod. titu. & c. in primis, §. vlt. & iterum c. ſtatutis, 2. q. 1. Et inſtrumentum nullum, non dicitur inſtrumẽtum, Bal. in c. conſtitutus, per eum text. de tranſact. & eſt etiam bonus tex. in l. cùm Proculus, C. de proba. ex quo ille verſus non admodum elegans,

ſed

ſed citatus à glo. in c. admonere, in prin. 33. q. 2.

Si re prætueris, nec nomen habere mereris.

Cum alijs multis ad hanc ſententiam pertinentibus à Iaſ. collectis in d. §. condemnatum, col. 1. verſ. not. ex iſto tex. cum multis ſeq. & à me in tract. Retractuū tit. 1. §. 1. gl. 2. num. 5. & multis alijs ſeq. Hanc autem rationem huius limitationis inter cæteros affert Iaſ. in l. ſerui electione, §. 1. nu. 3. ff. de leg. 1.

Teſtes non rectè recepti reiterari poſſunt.

10 Sed & huc pertinet, quòd teſtes qui non rectè recepti ſunt, poſſunt reiterari, etiam poſt publicationem, vt ſatis innuit text. à contrario ſenſu, in clem. 2. in verbo ritè receptis, & ibi gl. quæ id expreſsè vult, in verbo, ritè, & Card. Flo. poſt Pau. Eleaz. in 3. q. id intelligens, quando receptio eſt ipſo iure nulla, & Pet. Auch. colum. pe. in 4. q. Ant. Io. Ligna. col. 1. & Imo. col. 2. ſuper d. gl. in verbo, ritè, de teſtib. & gl. in cap. cùm cauſam, in gl. vlt. ad fi. & ibi Hoſt. col. vlt. verſic. ſed ſi teſtis, Io. And. in fi. Bal. col. vlt. verſ. quærit Ber. quid ſi teſtes. Petr. Anch. col. vlt. verſi. item quid ſi teſtis, Anto. col. vlt. Imol. col. pen. verſic. in eadem gl. in fi. extrà eo. tit. Spec. in tit. de teſte, §. 1. verſ. quid ſi idem teſtis, & ſeq. & ibi quoque Io. Andr. in addit. & Bar. in auth. at qui ſemel, col. vlt. verſ. quæro quid ſi prior, & ibi Bal. col. 2. verſ. octauò fallit. C. de prob. & idem Bart. in l. qui per ſalutem, in fi. & Alex. qui ita dicit communiter teneri, & Iaſo. qui id latè exequitur, col. 1. verſ. item per iſtum tex. vbi & ita tenuere omnes, Bal. in l. per hanc, col. pen. verſ. & modo venio, ibi & iſta eſt veritas, C. de temp. appel. & in l. ſi quis teſtibus, col. 2. verſ. quandoque ratione ſolennitatis, & ibi quoque Saly. ad fi. dum allegat d. Clemē. C. de teſtib. Imo. in c. per tuas, col. 1. verſ. fallit primò: de teſtib. Fel. in c. in literis, col. 2. verſ. tertiò, de offi. deleg.

Quando teſtis non perfectè examinatus, iterum examinari queat.

11 Et huc adſtipulatur, quod dicitur teſtem mancè, atquè imminutè, & non perfectè examinatum, adeo vt eius teſtimonium ſit inutile, poſſe iterum examinari, etiam poſt publicationem teſtimoniorum, ſi id factum ſit culpa iudicis: licèt ſecus ſit ſi culpa partis id factum fuerit, vt per gl. in d. c. per tuas, in gl. 1. in fi. & ibi Imo. in verbo, negligenter, Imo. colu. 2. verſ. ſecundo caſu, & Pan. col. 2. verſ. venio ad ſecundum, cum multis ſeq. & ferè omnes, licèt non ita clarè de teſtib. Bal. in l. veluti. §. hæc vox, quam legit (vt plerique omnes) cum §. prætor ait, qui eſt vlt. l. ſi quis ex argentarijs, ff. de eden. & ibi Ange. qui id dicit valde no. & Iaſ. qui alios citat, colu. 1. in 6. no. verſ. vnde facit iſte tex. ff. de eden.

12 Adde quòd ſolus is actus præoccupationem inducit, qui de iure ſortitur effectum, vt tradit Old. conſ. 313. thema tale contra promiſſionē, colu. 2. verſ. tertiò ſi qui, & iterum verſ. ſexto nunciatio. quod ſic probat, nam in l. qui vltimo, ff. de pœn. ſcribitur, quòd qui vltimo ſupplicio damnantur, ſtatim & libertatem, & ciuitatem amittunt. Et ſtatim poſt ſubditur. Itaque præoccupat hic caſus mortem & nonnunquam longum tempus occupat. Alibi autem legitur, quòd talis præoccupatio locum non habet in ea ſententia, quæ de iure non ſortitur effectum, l. 2. §. vlt. eo. tit. & l. ſi quis filio exhæredato, §. quòd ſi quis, ff. de iniuſt. rupt. & irri. teſta. Præterea non ciatio operis ſic præoccupat ædificantem, ſiue iure, ſiue iniuria facta ſit, vt quicquid poſt eam ædificatum eſt ſit demoliendum, l. 1. ff. de oper. noui nunc. Si tamen nunciatio ineptè facta ſit, vt effectum habere non poſſit, non habet vim præoccupationis, vt not. glo. in d. l. 1. in verbo, per renunciationem, & iterū in verbo, eatenus.

Stipulatio prima quando impediat vim ſecundæ.

13 Addit & Old. alia huc ſpectantia, nempe ſtipulationem primam impedire vim, & efficaciam ſecundæ, ſuper eadem re eodem modo interpoſitæ, niſi tamen prima illa ſit talis, vt poſſit exceptione repelli; ita ut non ſortiatur effectum, l. qui bis idem, & l. ſi dari ſtipuler, ff. de verbo. oblig. Et ſimiliter præcedentem adſcriptionem libertatis impedire ſubſequens legatum ſerui, ſi non appareat de contraria voluntate, l. ſi idem ſeruus, ff. de lega. 2. & ſi ſeruus, ff. de fideicom. liber. Quòd ita tamen demum obtinet, ſi adſcriptiu libertatis ſit efficax. & vtilis, aliàs non, l. ſi ſeruus legatus, §. ſi ſeruus alienus, ff. de leg. 1.

Vna via ſeu electa, non tollitur alia vtilis.

14 Item ſi ſint duæ viæ, vt cum noſtris, ac vulgo loquar, quarum vna alterius electione tollitur, id tamen ita intelligendum ſit, ſi prima electa poteſt de iure ſortiri effectum, alias non, l. ſi vero, ff. de bon. liber. vbi ita ſcribitur: Si uerò non habuerit effectum petitio eius, dico non impediri, quominus adiuuetur, & l. filium. §. ſi quis contra tabulas, ff. de leg. præſtan. cuius hæc uerba ſunt: Si quis contra tabulas bonorum poſſeſſionē acceperit, deinde poſtea apparuerit eū ex his liberis non fuiſſe, qui eam bonorum poſſeſſionem accipere poſſunt, ex ijs tamen eſſe quibus legata præſtantur, obtinuit, non eſſe ei denegandam legatorum petitionem. Et in vniuerſum, vt vna via inutilis electa, non tollat aliam vtilem: probat tex. in l. mater decedens, & ibi Ro. ff. de inoffi. teſta. & l. Claudius, ff. de acq. hæred. & l. legitimam, ff. de pet. hęre. & l. ult. C. de condit.

15 Et per hæc concludit Oldr. d. conſ. 313. quicquid primum obſtat ſequentibus, tum demum tantum obſtare, ſi habuerit effectum, in idque allegat d. l. hæc conditio filia, ff. de condi. & demonſt. quę quidem l. eſt ex illis, quibus potiſſimùm innituntur qui hanc limitationem ad hanc noſtram regulam afferunt: vt nos diximus ſuprà in eadem limitat. num. 2. & alijs ſeq. vt inde intell gas, Old. hæc omnia ad hanc diſceptationem referre. Nam et in id quoque citat d. l. 2. de opt. leg. vbi data optione ſeruorum, ſi quis alienum ſeruum, vel hominem liberum optauerit, non conſumpſit optionem, quem text. & nos ſæpe in hoc tractatu citauimus, citatque etiam l. ſi maritus ſit, §. vlt. ff. de adul. ubi ſi qui adul-

adulterum, & adulteram ſimul detulerit, nihil agit, poteritque quaſi neutrum detulerit, rurſus à quo velit initium facere, quia nihil prima delegatione egit.

16 His quoque concinit, quòd qui agit ad debitum ex conditione, nondum ea conditione impleta, & ob id ſuccumbit: tamen ea conditione poſtea impleta, denuo poteſt agere, l. grege, §. ſi ſub conditione, ff. de ædili. edicto, & l. mater, §. eandem, verſ. & ideo ſi fortè ſub conditione, ff. de excep. rei. iudic. Quarum legum autoritate ſubnixus Accurſius, in l. 1. poſt prin. in verbo, nec temere, ff. ſi menſor falſ. mode. dixe. tradit eum qui actionem ineptam propoſuit, & ob id repulſus ſit, poſſe redire ad aptam: quod & probat tex. in l. ſed & ſi pupillus, §. ſi inſtitoria, & ibi glo. Bal. & expreſſius Alb. & Sal. ff. de inſtito. & in l. Beuius, in fin. et ibi quoque Alb. ff. de pact. dot. & c. coram, & ibi Pet. Anc. id 4. not. de reſcrip. & c. examinata, de iudic. Et id quoque ipſum voluit Sig. Hom. conſ. 142. in quæſtione vertente, colum. 2. verſ. præterea in ſimili, vbi & alia iura citat. & Petr. Ancha. in c. ne captandæ, colum. 1. in 3. not. de conceſ. præben. libr. 6.

De eadem re. 17 A quo non longè abeſt quod actor ideo à iudice repulſus, quod reus rem petitam non poſſideret, non prohibetur poſtea iterum agere, ſi reus inceperit poſſidere, l. quoties, §. vlt. & l. ſed ſi poſtea, ff. de noxal. act. & l. ſi à te, in princ. & l. rem meam, & l. ſi quis ad exibendum, quæ continuò ſequitur, ff. de excep. rei iudic. & l. procurator ad exhibendum, in prin. ff. rem rat. hab. & l. neque, quę eſt 3. C. ad exhib. Et facit quod ſcribitur in l. ſi mater, §. eandem, in prin. & in l. ſi is qui hæres, etiam in prin. ff. de excep. rei iudic. Et quod ſcriptum reliquit Pau. Caſt. conſ. 313. iſta pronunciatio, libr. 2. quòd ſi quis ineptè, & non ſeruata forma ſtatim iudicem recuſauerit, ob idque fuerit reiecta recuſatio, non prohibetur eandem poſtea rectè, riteque proponere. De quibus & alijs ſimilibus nos multa diximus in tractatu Retractuum, titu. 1. §. 8. num. 3. qui igitur, & multis ſeq. vt ibi videre poteris.

De eadem re. 18 Cui finitimum eſt, quod ſemper aliàs actor qui ſuccumbit propter ineptitudinem actionis, iterum auditur aptè eam proponens, c. examinata. extrà de iudic. cum ſimil. Et ſimiliter qui appellauit poteſt iterum appellare, ſi ob id victus eſt, quòd ineptè exceptionem à qua repulſus eſt propoſuerat, etiam in eo caſu quo aliàs non poſſet ampliùs appellare vt eſt tex. in cle. vlt. & ibi Car. Flo. in 2. not. & alij de appel.

19 Et ad hanc quoque limitationem pertinere poteſt, quod finita nunciatione noui operis per mortem nunciantis, & ita effecta inutili, & inefficaci, poteſt iterum nunciari. Ita enim voluit glo. in l. non ſolùm, §. morte, in verbo, ius prohibendi, ff. de ope. noui nunc. quam ibi ſequitur Barto. colum. 2. verſ. quęrit glo. an finita nunciatione. An autem & quando aliàs poſt primam nunciationem liceat iterum nunciare, vide Barto. in l. cùm procurator, §. ſi dominus, colu. 1. verſ. quæro an poſt primam, & ibi Bald. poſt prin. eo. tit. & rurſum ipſum Bart. in l. prætor, §. hoc autem interdictum competit, circa fi. & in §. & ſi ſatiſdatum eod. tit.

20 Et huc quoque ſpectat, quòd licèt baptiſmus ſit ſacramentū minimè iterabile. Eſt enim vt tradit Apoſt. ad Epheſ. c. 4. vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma, & reperitur in c. hi qui bathiſma, 1. q. 1. & diximus ſuprà, in prin. num. 136. incip. 90. Si tamen quis baptizatus fuerit ab hæretico, præſertim Paulianiſtis & Cataphrygis, quorum batiſma nullum eſt cum in forma eccleſię non baptizent, iterum baptizari poteſt, & debet, vt ſcribitur in §. de bis ſpecialiter, & in c. ſi quis confugerit, & ibi Archid. ea. q. & cau. & c. Daibertum, & ibi glo. & Arch. 1. q. 7. & glo. in c. ſicut 68. diſt. vbi id declarat. & Lucas Pen in l. ſi quis decurio, col. 4. ver. quemadmodum ergo, C. de decu. lib. 10. Cuius rei rationem reddens ea glo. in d. c. Daibertum, nam quod, ait, malè fit, vel minùs plenè, ex integro eſt agendum, & allegat d. l. qui per ſalutem, ff. de iureiur. ſuprà in princ. huius §. allegatam. *Baptiſmus quando iterari poteſt.*

21 Similiterque licèt ſemel ordinatus nec poſſit, nec debeat iterum ordinari, §. breuiter. 1. q. 7. tamen ſi non rectè, aut legitimè ordinatus fuerit, poteſt ac debet iterum ordinari, c. qui per illicitam, ijſdem q. & cau. & ibi glo. quæ id trahit ad electionem cuiuſpiam rei non rectè factam, vt reiterari poſſit, & ibi quoque Arch. quia, vt hic dicit, cùm non tenuit electio, perinde eſt ac ſi facta non fuiſſet, per l. 2. ff. de opt. lega. Sed nos de hoc alibi plenius dicemus. *Non rectè ordinatus, iterū ordinari poteſt.*

22 Et illud item, quod olim apud antiquos Romanos moris fuit, vt prima hoſtia non litante, altera, ac tertia, ac deinde plurimæ, donec litatum foret, adhiberentur. Vnde cùm Paulus Æmilius bellaturus aduerſus Perſeum, ſacrificans non litaſſet, vſque ad viceſimam hoſtiam, in viceſima prima apparuerunt ſigna victoriam promittentia, vt tradit Plutarcus in vita illius. Nam & Tullius lib. 2. de diuinatio. ita ſcribit, Cùm enim triſtiſſima exta ſine capite fuerunt, quibus nihil videtur eſſe dirius, proxima hoſtia litatur ſępe pulcherrimè. Et nō multò poſt, Quid tandem euenit, vt litetur aliis, aliis non litetur? Quæ autem inconſtantia deorum eſt, vt primis minentur extis, benè promittant ſecundis? Et Liuius 3. Decadis libr. 7. Immolaſſe eo die quidam memoriæ prodidere Coſ. Marcellum: & prima hoſtia cęſa, iecur ſine capite inuentum, in ſecunda omnia apparuiſſe, quæ aſſolent. Et 5. Decadis libr. 1. Cn. Cornelio, & Q. Petilio Coſſ. quo die magiſtratum inierunt, immolantibus Ioui ſingulis bubus, vti ſolet, in ea hoſtia, qua Q. Petilius ſacrificauit, in iocinore caput *Romanorum mos in litando.*

non

non inuentum. Id cùm ad ſenatum retuliſſet, boue perlitare iuſſus. Et paulò poſt alter Coſſ. curam adiecit, qui ſe quòd caput iocinori defuiſſet, tribus bubus perlitaſſe negauit, Senatus maioribus hoſtijs vſque ad litationem ſacrificari iuſſit. Hucque etiam ſpectat illud eiuſdem 4. Decadis. lib. 5. in prin. primiſque hoſtiis perlitatum eſt. Et quod ſcribit Suetonius in Iulio Cæſare c. 81. Deinde pluribus hoſtijs cæſis cùm litare non poſſet introijt curiam ſpreta religione. De quo etiam Plin. lib. 11. c. 37. ſcribit non ſemel, ſed bis ipſi Cæſari ſacrificanti, cor in extis defuiſſe. Lucius autem Florus, lib. 4. tradit eum centum victimis perlitare non potuiſſe. Suetonius quoque (vt ad eum redeamus) in Auguſto, cap. 95. circa Peruſium ſacrificio non litante, cùm augere hoſtias imperaſſet, &c.

23 Hucq; ſpectare vt illud Virgil. l. 3. Æneid.

Rurſum in ſeceſſu longo, ſub rupe cauata,
Arboribus clauſi circũ, atq; horrentibus vmbris
Inſtruimus menſas ariſque reponimus ignem.

Quem locum enarrans Seruius, Fit autem (inquit) iteratio hęc ſecundum rationem ſacrorũ. Nam diſplicuiſſe prima ex prodigijs iudicatur. Sed & idem in eum locum ipſius Virgilij libr. 8. eiuſdem operis,

Interea ſacra hæc (quando huc veniſtis amici)
Annua, quę differre nephas, celebrate fauentes.

Anniuerſaria (inquit) ſacrificia ideo non differuntur, quia nec iterari poſſunt. Nam kalendaria, ſi qua fuerint ratione dilata, poſſunt repeti, nec piaculum eorum intermiſſione committitur. Nec prætermittendum, quod idem Seruius alibi in eundem librum eiuſdem operis enarrans eum locum,

& cæſa iungebant fœdera porca.

Scribit in omnib⁹ ſacris fœminini generis, plus valere victimas. Denique ſi per marem litare non poſſent, ſuccidanea dabatur fœmina. Si autem per fœminam non litaſſent, ſuccidanea adhiberi non poterat.

Hoſtia ſuccidanea.

24 Illud enim ſciendum eſt, has ſecundarias hoſtias ſuccidaneas dici, quaſi ſuccedaneas, E. litera per morem compoſiti vocabuli in I. literam commutata: quoniam ſcilicet ſi primis hoſtiis litatum non eſſet, alię poſt alias ductæ cędebantur, quæ quaſi prioribus iam cæſis luendi piaculi gratia ſubdebantur, & ſuccidebantur, vt ſcribit Aulus Gellius lib. 4. Noctium Atticar. cap. 6. & Feſtus Pompeius, in verbo, ſuccedanea, & eorum nomine tacito, vt aſſolet, Cęlius Rhodiginus lib. 3. Antiquarum lectio. cap. 6.

Lacedæmonij rurſus immolabant, donec litarent.

25 Nec apud Romanos tantùm de quibus intelligunt ſuperiores ſcriptores, ſed & apud Lacędemonios quoque id obſeruatum fuiſſe comperimus, vt ſi primis hoſtiis litare non poſſent, rurſus immolabant, donec litarent. quod videre licet ex Plutarcho, teſte quidem locupletiſſimo in vita Ariſtidis.

Votum apud Romanos, quãdo de integro faciendum erat.

26 Adde quod apud ipſos Romanos, vt ad eos redeamus, ſi quando votum Diis non rite factum eſſet, de integro faciendum erat, vt videre licèt apud Liuium, 3. Deca. lib. 2. cuius hæc verba ſunt, Qui inſpectis fatalibus libris retulerunt patribus, quòd eius belli cauſa votum Marti foret, id non rite factum, de integro, atque ampliùs faciendum eſſe. Quin ex eodem auctore, Cùm publ. Licinius pontifex ver ſacrum non eſſe rectè factum renunciaſſet, collegio primùm deinde ex auctoritate collegij patribus de integro faciendum arbitratu pontificum cenſuerunt, vt videre licet 4 Decad. lib. 4. Sed & ex eodem, cùm feriæ Latinæ non rectè factæ fuiſſent, denuo inſtaurabantur. Eius in eam rem verba ex 5. Decad. lib. 1. hæc ſunt, Latinæ feriæ fuere ad diem 3. Non. Maii, in quibus quia in vna hoſtia magiſtratus Lanuuinus precatus non erat P. R. Quiritum religioni fuit. Id cùm ad Senatum relatum eſſet, Senatuſque ad Pontificum collegium reieciſſet, pontificibus (quia non rectè Latinę factæ eſſent) inſtauratis Latinis placuit Lanuuinos, quorum opera inſtauratæ eſſent, hoſtias præbere. Et ſimile quippiam tradit ipſe Liuius de ludorum magnorum inſtauratione, prima Decad. lib. 2. Sed hæc omnia ſuperſtitionis magis, quàm veræ religionis eſſe ſemper putaui.

Fata, atque ſomnia.

27 Necinterim omiſerim fata (quæ vocant) atque ſomnia vnis, ac primis nuptijs non conſumi, ſi credim⁹ Artemidoro Daldiano lib. ὀνειροκριτικῶν 2. c. 12. Cùm (inquit) Græcè quidem, ſed in hunc ſenſum, quiſpiam ſibi puellam deſponſaſſet, ac in ſomnijs ſibi viſus fuiſſet ſedere ſuper arietem atque ex ipſo ex anteriore parte decidere, quidam ſomniorum interpres vxor tua (inquit) ſcortabitur, & vt dici ſolet, cornua tibi faciet. Quamobrem is recuſauit diutiùs matrimonium perficere, ſed vix tandem amicorũ ſuaſu ſponſam illam ſuam duxit in vxorem, eamque obſeruanter, & anxiè obſeruabat, & illa quidem ſine vlla impudicitiæ macula, anno exacto deceſſit. Verùm ille exiſtimans ſomnij illius pręſagium conſumptum eſſe aliam vxorem duxit, quæ fœminas omnes impudicitia prætergreſſa eſt, atque ita ſomnij fatum impleuit.

De eadem re.

28 Quæ ſomniorum mentio, meminiſſe me facit cuiuſpiam ſomnii ad hunc quoque locum pertinentis. Aſtyages ille poſtremus Medorum rex ſomniauit, ex genitalibus Mandanes filiæ tunc prægnantis vitem enaſci, quæ omnem occuparet Aſiam, quod ſomniorum interpres affirmauit id portendere, vt proles eius filiæ regnaret: quod ęgrè ferens Aſtyages iuſſit puerum, quem filia pareret, interimi. Sed id periculum fato quodam euaſit puer, cui poſtea Cyrus nomen fuit, cumque crederetur eſſe filius paſtoris, eſſetque iam decennis, atque vnà cum pueris ęqualibus luderet, cæteri pueri illum in regem ſibi delegerunt, quibus muniis quippiam, aut magiſtratum, vti cæteri reges, demandauit,

quòd

quòd ſi imperata non feciſſent, multis verberibus afficiebat. De qua re à parentibus puerorum querela Aſtyagi delata, is accerſito ad ſe puero & interrogato, cùm nihil mutato vultu reſpondiſſet, ſe vt regem delectum feciſſe, cùm dicto audiẽtes eſſe noluiſſent: quod cùm Aſtyages ad Magos illos ſomniorum interpretes retuliſſet, ita rem interpretati ſunt, tanquam Aſtyages eſſet illo ſomnio defunctus, agitato iam inter paſtores regno, nec illum iterum regnaturum. Quod tamen poſtea longè aliter euenit. Nam Cyrus Aſtyagem regno priuauit, idq; aſſeruit, illo Hyrcanorum genti præſuppoſito, vti relatum eſt ab Herodoto lib. 1. & Iuſtino lib. 1.

Actus inutilis ſcienter factus non admittit iterationem.

29 Hanc limitationem non iniuſta ratione poſſit quis declarare, vt procedat, niſi ſi quis primum actum inutilem & prohibitum ſcienter fecerit: neque enim poſtea ad ſuum ipſius commodum poterit alium actum vtilem facere. Verbi gratia, in caſu d. l. hæc conditio, ff. de cond. & demon. ſi quis illicitas nuptias ſcienter, vt diximus, contraxerit, tunc enim non iuuatur per alias nuptias, vt dicit Barto. in ea ipſa l. hæc conditio, per l. ſi matrimonij, ff. qui & à quib. imò puniri debet ob primas illas nuptias. l. qui contra, & ibi no. C. de ſecun. nup. Neque enim æquitas qua innititur ea lex, iuuare poteſt, nec debet delinquentem. & ſequitur Bened. Plumb. in d. l. matrimonij, & Imo. in d. l. hæc conditio, addens & hanc rationem, ne ſit melioris conditionis delinquens, quàm non delinquens, contra l. non ſolum, ff. de noxal. & c. eum qui, de præbend. lib. 6. niſi (inquit Barto. vt ad eum redeamus) ſi ſecundò contrexarit, & quidem licite, cum eadem cum qua primùm illicitè contraxerat, tunc enim confirmatur, diciturque idem matrimonium, l. dotis promiſſio, ff. de iure dot. & facit (inquit) l. inter ſocerum, §. vlt. ff. de pact. dotal.

30 Verùm Raph. Com. in d. l. hæc conditio, dicit ſibi non placere dictum Bart. quod innititur d. l. matrimonij, ff. qui & à quib. quia ea lex non negat, quin poſtea poſſit manumittere, vt eam ducat, ſed vi primæ manumiſſionis non efficitur libera, quia ſecundum non fuit cauſa manumiſſionis. Cui ſtatim occurrens Soci. dicit ibi non probari, quod dicit Rapha. & potius præſumendum eſſe, manumiſſionem fuiſſe factam in caſu quo eſſet valida, non autem inualida & prohibita, arg. l. quoties, ff. de reb. dub. & l. merito, ff. pro ſoc. Niſi inquit, diceremus ſequendo Raph. actum ſequentem matrimonii, oſtendere cuiuſmodi fuerit voluntas in præcedenti manumiſſione, ar. l. ſi ſeruus plurium, in ſi. ff. de leg. 1.

31 Porrò illam Barto. ſententiam confirmat, quòd aliàs cùm is qui primum actum fecit inutiliter, in culpa fuit, non poteſt illum poſtea iterare, vt reſpondit Bald. loquens de inutili acceptatione beneficii, conſ. 228. per ſanctiſſimum. lib. 4. per l. 1. §. quæſitum. ff. quand. de pecul. act. eſt annal. & alia iura ibi allegata. Cui adde & text. id bene probantem in c. commiſſa, & ibi Pet. Anch. col. 1. in 5. not. de elect. lib. 6.

32 Nam qui ſcienter eligunt, vel poſtulant indignum, amittunt facultatem iterum eligendi. c. gratum. de poſtu. præla. & c. bonæ, le 2. & c. cùm in cunctis, §. vlt. & c. innotuit, & c. cùm Vintonienſis, §. vlt. ſcriptum, de elect. & c. quanquam, & c. ſi electio, ſuprà allegato, in verbis, occultum eius vitium, & ibi glo. in verbo, occultum. & c. ſi compromiſſarius, verſ. ſi verò eligat, eo. titu. lib. 6. cum aliis infinitis ſimil. & nemo dubitat in electionibus, quæ fiunt à perſonis eccleſiaſticis. *Eligens indignum ſcienter amittit eligendi facultatem.*

33 Sed an id procedat in iis quæ fiunt à laicis, dubitat Barto. in l. cùm quidam ita fideicommiſſum, colu. 1. verſ. quid in electionibus, ff. de leg. 2. At Imo. in d. l. ſerui electione, in fin. prin. dicit fortè aliter dicendum in illis, cùm in pœnis fieri non debeat extenſio. c. cum in pœnis, de reg. iur. in 6. Et ideo (inquit) in ſimili in c. cùm vos, de offic. ordina. patronus laicus, qui ſcienter præſentauit indignum, non priuatur poteſtate præſentandi, quod monet menti eſſe tenendum:

34 Verùm contra eam ſententiam eſt tex. in §. ſi quis autem oratorii, in auth. de ſanct. epiſc. vbi hoc caſu deuoluitur poteſtas eligendi ad ſuperiorem, quem tex. citat glo. in d. c. cum vos, in verbo, minus idoneè, in fin. & alius text. in d. l. cum quidam, & ibi glo. in verbo, qui offenderint, in prin. & ipſe Imo. qui & hoc nuncupatim tangit, colu. 1. verſ. item not. quod vbi, ff. de leg. 2. & ſentiunt omnes vbibus, dum tractant an eligentes poſſint variare, & alterum eligere, tenent indiſtinctè non poſſe, ſi ſcienter indignum elegerint, & inter cæteros Alber. poſt Pet. in l. 1. col. vlt. verſ. & quantùm ad præſens, ff. ſi quis in ius vocat. & in l. eum qui certarum, col. vlt. ff. de verbo. oblig. vbi allegat d. §. ſi quis autem oratorii, Bar. & cæteri præter Imo. vt iam diximus, in d. l. ſerui electione. ff. de leg. 1. vbi hoc Fran. Aret. expreſſim tractat. Quanquam & ipſe Imo. in d. l. cum quidam. poſtquã tenuit hanc poſtremam opin. vt dictum eſt ſuprà, tamen poſtea, in ver. in glo. non offenderint videtur nutare, quia ille tex. in d. §. ſi quis autem oratorii, loquitur in pia cauſa, quam non licet (dicit) extendere ad alias cauſas non pias.

35 Denique ſi quis etiam aliter quàm eligendo, indignum ſcienter male elegerit, vt d. l. ſerui electione, voluerunt Barto. & Bald. vterque colu. 1. & Alber. col. 2. ver. ſi verò tenuit. ff. de lega. 1. Petr. Anch. in d. c. ſi compromiſſarius, colu. 2. verſ. vltimò quia text. dicit, & omnes prope, per l. 3. in fin. cum l. ſeq. ff. de opt. legat. Super quo tamen Fran. Are. in d. l. ſerui electione, colum. 2. ver. tertiò adde inquantum, dicit conſiderandum eſſe, an electio ita ſit nulla, vt nullum pariat effectum, & tunc indiſtinctè poſſit eligens variare, d. l. 2. §. 1. ff. de opti. lega. *De eadem re.*

vbi

vbi ſimpliciter dicitur, quòd qui eligit rem alienam, vel hominem, poteſt iterum eligere: nec diſtinguit an ſcienter, elegerit, necne, vt diſtinguitur in l. 3. vt mox dicemus. An verò electio rei quæ eligi non potuit, fuit valida, & tunc quia electio habuit effectum, non poteſt iterum eligere. d. l. 3. & l. 4. eo. tit. nam in d. l. 3. electio quæ facta eſt de aceto non valebat, quia erat legata optio vini, & non aceti: ſi tamen ſcienter legatarius eligat acetum, & hęres conſentiat electioni tacitè vel expreſsè, non poterit legatarius variare, quia aliud pro alio volente creditore ſolui poteſt, l. 2. §. appellata, ff. ſi cert. pet. In d. autem l. 4. valuit electio, licèt omnes res non fuerint exhibitæ, quia legatarius ſcienter poteſt renuntiare iuri ſuo, & ideo ibi diſtinguitur ignorans à ſciente. Et ex his (inquit Aret.) verificatur ſing. doctrina Ioan. Monachi Arch. & Io. And. in c. ne captandæ, de conceſ. præb. lib. 6. de qua dicemus infrà in 20. limit. vbi videre poteris.

Eligens ſcienter viam incompetentem, ſibi præiudicat.

36 Et ad ſuperiora quoque facit, qui ſcienter ſibi elegerit viam incompetentem, ſibi ita præiudicat, vt variare ei non liceat, per l. Paulus, ff. de bon. libert. & l. eum qui. & l. contra maiores, C. de inoffi. teſta. & voluit Alb. poſt Iac. Butrig. in l. cum indebitum, §. 1. de condict. indeb. Et idem dicitur de eo qui ſcienter accipit fideiuſſores non idoneos. vt l. ſi ab arbitrio, §. 1. ff. qui ſatiſda. cog. & l. 4. ff. de fideiuſſor.

Sermo ſimpliciter prolatus quomodo intelligendus.

37 Sed & ſecundò hanc limitationem declara, vt ſcilicet ſermo ſimpliciter prolatus intelligatur de primo actu valido, cùm ad ius ſit relatio. Si autem fiat ad merum factum, intelligitur de primo actu qualitercunque conſummato, etiam inualido, per l. fideicommiſſa, §. ſi quis decem, ff. de leg. 3. Ita enim voluit Bal. in l. qui per ſalutem, in prin. ff. de iureiu. Et ad hoc pertinent iura quæ dicunt, ſufficere conditionem fuiſſe complectam de facto, etiam ſi non duret, aut nullum effectum ſortiatur. l. mulier. §. ſi quis hæreditariũ, aliàs, & ibi Bar. ff. de condit. inſti. & l. Mæuius, in princ. & ibi Barto. ff. de condit. & demon. & l. quidam cùm filium, ff. de verbo. oblig. De quo tu omnino videas Bald. in rub. C. de inſti. & ſubſtit. in fin. & in l. 1. colu. 5. verſi. quęro nunquid ſufficiat, C. de his quæ pœnæ nomi.

Primus actus inualidus, an conſumat diſpoſitionem, & quando.

38 Declara item tertiò, vt per primum actum inualidum non conſumatur diſpoſitio, quando tractamus de iure quæſito conſeruando, per d. l. qui per ſalutem, ff. de iureiur. At cùm quærimus de nouo iure quærendo, primus actus etiam inualidus conſumit diſpoſitionem, vt videre licet ex d. l. matrimonij cauſa, ff. qui & à quib. vbi quærebatur de libertate acquirenda. Et ita nuncupatim voluit Iacob. Butrig. in d. l. qui per ſalutem, & ibi Alberic. circa medium, & Barto. in 2. oppoſi. Ang. Saly. in vlt. oppo. & Iaſ. in fi. & Bened. Plumb. in d. l. matrimonij, ff. qui & à quib. Soc. in d. l. hæc conditio filię, col. vlt. in fi. ff. de condit. & demonſt. vbi tamen dicit facere contra poſterius membrum tex. in d. l. hæc conditio, vbi tractatur de iure quærendo, & tamen diſpoſitio non conſumitur per primum actum inualidum. Niſi (inquit) dicamus, quòd id ibi procedit ex benignitate, in vltimis voluntatibus, & relinquit, cogitandum. Sed & tu vide quæ dicam infrà in 13. limita. & in 23.

De eadem re.

39 Illud autem ſcio ſemper, aliàs iùs quæſitum facilius conſeruari, quàm ius nouum acquiri, vt videre licet ex multis in eam rem collectis à Barba. conſ. 3. ſcribitur pulchrè, colu. 3. verſ. nec obſt. cùm dicebatur, & iterum, colu. 5. verſ. item do. Anto. ibi, lib. 1. & conſ. 8. ſcribitur præclarè, colu. 5. verſ. & mirum eſt, eod. lib. 1. & conſ. 20. ſcribitur apud prophetam, col. 2. verſ. & eſt diligenter, eod. lib. 1. & conſ. 40. præclarè ſcribitur ſapientiæ, col. 5. verſ. & ideo tollitur, eo. lib. 1. & latiùs conſ. 41. illud afferam, colu. 7. verſ. facit quod pulchrè, & iterum, colu. 16. verſi. item eſt ponderandum, eod. lib. 1. & conſ. 19. præclarè ſcribitur primo, col. vlt. lib. 2. & conſ. 34. pręclarè optimus, colu. vlti. libr. 2. & conſ. 59. illud id modum, colu. 7. verſ. capio modò aliam, eo. lib. 2. & conſ. 13. à Ioue principium, col. 6. verſ. præterea faciat, li. 3. et conſ. 19. vbi Chriſtus, col. 7. verſ. iſtud non facit, eo. lib. 3. & conſ. 21. à Ioue principium colu. 5. verſ. ad ſecundum dubium, eod. lib. 3. & conſ. 62. illud afferam, col. 2. verſ. tertiò erat eccleſia, eo. lib. 3. & conſ. 66. illud in medium, col. vlt. eod. lib. 3. Fely. in c. quę in eccleſiarum, colu. 19. verſ. & iſta conſideratio, de conſtit. & Iaſ. conſ. 236. an rex Romanorum, colu. 3. verſ. cùm ego imperator, & ſeq. lib. 2. & Philip. Dec. in l. ſeruus, circa medium, ver. tertiò regula procedat. C. de pact. & conſ. 269. conſultus. col. 4. verſ. & hoc pręſertim. & à nobis latiſſimè in commentarijs conſuetudinum Pictonicarum titu. 2. § vlt. in glo. 4. vt interim omittam quæ & nos de hac re ſcripſimus in commentariis l. ſi vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 2. editione 180. ſed hoc tamen. C. de reuoc. donat. & in noſtris legibus connubialibus glo. 5. vltimæ editionis, in verbo, contractus, nu. 31. illud igitur.

Actus inutilis, quando iterari poſſit.

40 Declara quartò, vt procedat in eo, qui iure ſuo aliquid facit: nam ſi inutiliter facit, poteſt iterum facere: ſecus ſi iure alieno, ſiue tanquã miniſter alterius, vt videmus in iudice ordinario, qui ſi inutiliter iudicauit, poteſt iterum iudicare vtiliter, non etiam iudex delegatus, ut not. in l. iudex poſtea quàm. & ibi glo. & doct. ff. de re iudic. et in l. ſi ut proponis la 1. et ibi Bald. colu. 3. uerſ. ſecundò oppo. & verſ. item iuriſdictio, C. quomo. & quand. iud. et in l. qualem, in fi. ff. de arbit. et in l. abſentem, ff. de pęnis, et in c. cum terra, de elect. et in c. ſignificaſti, de offi. iud. deleg. et per Inno. in c. in literis. colu. 1. et ibi quoque Io. And. in uerbo, fructus, eo. titu. Io. Mona. in c. cum expediat, col. 1. uerſ. item qui

facit,

facit, de elect. lib. 6. & in c. ſi tibi, ad fin. de præb. lib. 6. & doct. vbique.

Delegatus cũ inutiliter iudicauit quando poſſit iterum iudicare.

41 Sed quod dictum eſt de iudice delegato, vt etiam ſi inutiliter iudicarit, non poſſit iterum iudicare, intelligit Inno. vti illum nonnulli citant, in 1. de re iudic. procedere, ſi ipſe iudex delegatus malè iudicauerit per errorem iuris, ſecus autem ſi per errorem facti, vt quia credebat reum fuiſſe citatum, qui tamen non erat citatus, tunc etiam poterit denuo iudicare: vel ſi delegatus prouidet alicui de prębenda, quam credebat vacantem, putans mortuum eum qui tenebat eam, cum viueret non impeditur prouidere de alia verè vacante, arg. l. errore. C. de iur. & fact. ignor. Et id ſequitur Barto. in d. l. iudex poſteaquam, in 1. oppo. ff. de re iudic. & Pet. Anch. in clem. 1. col. 2. venio ad quęſtionem, eo. tit. vbi & idem dicit autoritate Hoſt. ſi probabili errore iuris perperam iudicauit. & Pau. Caſt. in l. cùm quærebatur, ante medium, ff. eo. tit. vbi id dicit elegans dictum.

42 Sed hanc diſtinctionem reprobat Bal. in d. l. ſi vt proponis, la 1. colu. 3. ver. opponitur & videtur, C. quomodo & quando. iud. dicens eã nullo iure probari, nam iudex non tractat de damno, vel incommodo, de quo loquuntur leges facientes diſcrimen inter errorem iuris, vel facti, neque etiam ſua intereſt conſumere mandatum, item (vt ſubdit) illa diſtinctio, eſt contra caſum d. l. ſi vt proponis, in qua iudex fuerat circumuentus in facto, habito reſpectu ad continuationem, & tamen ibi expirat iuriſdictio. Sed & illam diſtinctionem reprobat Imo. in d. l. iudex poſteaquam, col. 4. verſ. fallit etiam quarto, & ibi Alex. col. 3. in 4. fal. Nec Inno. inquit in d. c. loquitur in ſententia, ſed in facto aliquo extra iudiciali, in quo ſiue erretur in facto ſiue in iure poteſt ille actus ſi non fuerit ſortitus effectum, iterari, de quo nos poſtea dicemus in hac ea. limit. num. 47. incip. ſed aliter. Hoſt. autem & Io. And. in d. c. 1. vterque in verbo, ipſo iure, ita de ea re loquuntur, vt ſiue delegatus erret in facto, ſiue in iure, poſſit actum extraiudicialem nulliter factum iterare. Sed tu hic omnino vide quæ dicam infrà in 21. limit. vbi & de hac re quoque loquar.

Eligens iure proprio, iterat.

43 Similiter qui poteſt eligere iure proprio, ſi elegerit inutiliter, poterit denuo eligere, niſi ſcienter indignum elegerit, c. ſi compromiſſarius, de elect. lib. 6. iuncto c. vt circa, eo. tit. & ibi. Secus in eo qui habet eam facultatem, non iure proprio, ſed ex poteſtate ei ab alio tributa, vt probat tex. in d. c. ſi compromiſſarius. & voluit Bar. in l. 2. ff. de op. leg. & in l. ſerui electione, in prin. & ibi latè Imo. Fran. Are. Alex. qui alios adducit & Iaſon, ff. de leg. 1. Ioan. Monach. vbi ſuprà. Io. And. in c. gratia, ad fin. de reſcrip. lib. 6. Alb. in d. l. qui per ſalutem, & ibi Pau. Caſt. circa medium, & Iaſ. in ſecundo not. & glo. Hoſt. Card. Floren. Anto. Imo. & Panor. in c. ſi electio, extrà de elect. quos tibi adduximus alibi ſuprà in prin.

De eadem re.

44 Et ad hęc quoque vide Cyn. in l. vlt. col. 2. verſ. ſeptimò quæro, & ibi Bal. col. 4. in 4. q. & Sal. col. vlt. ver. quæro octauo, C. de contrah. empt. Bart. in d. l. 2. §. 1. ff. de opt. leg. Albe. in l. ſerui electione, col. 2. ver. ſi verò alieno, & ibi quoque Bald. colu. 1. Imo. col. 2. Alex. colu. vlt. Iaſon. col. 2. verſ. intellige iſtam concluſionem, ff. de leg. 1. eundem Albe. in l. 1. col. vlt. verſ. & quantum ad præſens, ff. ſi quis in ius vocat. non ierit, & in l. qui per ſalutem, circa medium, & ibi item Bald. etiam circa medium, ff. de iureiur. Io. And. in c. gratia, ad fin. de reſcrip. lib. 6. Card. Flo. in cap. cauſam. in 3. oppo. 1. quęſt. & ibi Imo. in gl. ult. de elect. Pet. Anch. in cap. ſi compromiſſarius, col. 2. verſ. ultimò quia text. dicit, & ibi Do. de elect. lib. 6. & in d. c. gratia. col. ult. in fi. & ibi Phil. Fran. col. 2. nu. 9. de reſcrip. lib. 6. Fran. Aret. conſ. 16. præſupponitur in facto, col. vlt. in 2. dub.

Contrarium eius quod ſuprà.

45 Verùm contra huiuſmodi diſtinctionem videtur eſſe caſus expreſſus in l. 2. ad fin. de vaca. & excuſat. muner. quem text. in id ponderat Bar. in prin. quòd quando electus excuſatur, uel remouetur electio alterius, loco ipſius deuoluitur ad præſidem remouentem vel excuſantem, licèt ea electio primùm pertineret ad ipſos eligentes, per l. 1. §. ſolent, ff. quando appel. ſit, & l. 2. ff. ad municip. & ſic non poſſunt decuriones iterum eligere, quamuis iure proprio id ad eos pertineret, quod (inquit) eſt contra l. 2. ff. de opt. leg. Sed vt ſubdit, ille electus fuerat per ipſum præſidem. Verùm hæc diuinatio eſt, vt ſcribit Franc. Aret. in d. l. ſerui electione, colu. 2. verſ. extra glo. tractat, ff. de leg. 1. ideo aliter, vt ſubdit, dici poſſe, ſcilicet quòd ſi ſuperior ex officio non via ordinaria appellationis remouet electum. poteſt ex officio ſubrogare alium, vt euitetur circuitus, ſicut dicitur in clem. auditor, de reſcrip. In alijs autem caſibus procedat d. diſt. & hæc eſt (inquit) ſingularis limitatio ad prædi.

Iure proprio facere, aut alieno.

46 Quando autem quis dicitur aliquid facere iure proprio aut alieno, ne tu lector ignores, id diſces ex Barto. in d. l. 2. §. 1. colu. 2. ver. ſed iuxta prædicta, & iterum ver. quæro qualiter. ff. de optio. leg. Card. Floren. in d. c. cauſam, vbi ſuprà citauimus, de electio. Petr. Anch. in d. c. ſi compromiſſarius, colu. 2. ver. ſed iuxta prædicta, eo. tit. lib. 6.

Iure alieno faciens, vt non reiteret, quando procedat.

47 Sed & aliter poteris limitare, vt qui elegit vel quicquam facit iure alieno, non poſſit iterum facere, etiam ſi inutiliter primum fecit, vt procedat in iudicialibus. per d. l. ſi ut proponis, & l. ſi pręſes, C. quomod. & quand. iudi. nam is ſtatim deſinit eſſe iudex. l. qualem, in fi. ff. de arb. At in actibus extraiudicialibus: ſiue ille qui fecit ſit ordinarius: ſiue delegatus, ſi non tenet quod fecit, uel ſi non benè fecit, uel aliàs effectum non habuit de iure, tunc illud poterit

iterum

iterum rectè facere. Et de ordinario quidem conſtat, ex c. cùm in terra, de elect. Et de delegato ex c. ſignificaſti, de offi. deleg. Et videtur hæc diſtinctio probari in d. l. qualem, §. vlt. ff. de arb. & in c. prælatum, de præb. vt à nonnullis citatur.

De eadem re.

48 Et hæc quidem eſt Inno. ſententia in c. in literis, ante medium, ff. de offic. deleg. quem ibi ſequuntur Hoſt. Ioan. And. Bald. paulò poſt medium, Cardin. Flor. in 3. quæſt. Anto. col. 2. verſ. ad ſecundum Imo. col. 2. verſ. ad ſecundum, qui dicit menti tenendum. Fely. colu. 3. ver. octaua limitatio. ipſi Hoſt. & Io. And. clanculum. in c. 1. in verbo, ipſo iure, de re iud. Cōpoſt. propè ad verbum, in c. capitulum, col. 19. verſ. item quid ſi collatio, de reſcrip. Old. conſ. 295. orta materia, col. 2. ver. ad id quod dicitur. Alb. in l. iudex poſteaquam, in prin. & ibi Imo. col. 4. verſ. fallit quarto, ff. de re iud. Bal. in l. qui per ſalutem, ante medium, ff. de iureiur. & in l. vlt. col. vlt. verſ. quartò quæritur, C. de eden. vbi tamen pulchrè declarat, vt ibi videre poteris. & in d. l. ſi vt proponis col. 3. verſ. & hæc faciunt, & ibi Ange. ad fi. C. quomod. & quand. iud. idem Bald. in l. vlt. col. 4. in 4. q. & ibi Saly. in 8. quæſtio. C. de contrah. empt. & Franc. Aret. in d. l. ſerui electione, in prin. colu. vlt. verſ. quartò adde, ff. de leg. 1. vbi tamen id dicit communiter intelligi, ſecundum ea quæ dicam infrà in 6. limit. nu. 10. inci. huc item ſpectat.

Ius primariũ & ius deuolutum quid operentur.

49 Declara quintò in diſpoſitionibus ſiue prouiſionibus competentibus iure primo ſiue primario ac proprio (quod aliter accipio quàm in præcedenti declaratione, vt intelliges ex his quæ nunc ſubiiciam) Secus ſi iure deuoluto, verbi gratia in caſu c. ſi electio, de electio. lib. 6. de quo diximus ſuprà in eadem limit. nu. 4. incip. & alius item text. Si electio primum facta à canonicis non ſortita eſt effectum, quia electus diſſentit, vel renunciat, vel moritur, poterunt primi eligentes iterum eligere. Quod ſi ſuperior iure deuoluto elegit, & electus diſſentit, vel renunciat, vel moritur, non poterit iterum eligere, ſed ad canonicos redit electio, vt voluit glo. in dict. c. ſi electio, in verbo integrum, per id quod voluerunt glo. Tancre. & Hoſt. in c. ne pro defectu, extrà, de elect. negligentes eſſe priuatos tantùm ea prima electione, quæ occurrit. Et eam glo. in d. c. ſi electio, ſequitur Petr. Anch. ibi in 4. no. & Do. colu. vlt. verſ. in ea glo. ibi & intellige.

Ius commune & ius ſpeciale.

50 Declara ſextò vt procedat, cùm quis exercet actum ſibi de iure communi competentem tunc enim ſi inutiliter exercuerit, poterit denuo exercere: ſecus ſi iure ſpeciali. Ita enim uoluerunt And. & Guil. Cu. in d. l. qui per ſalutem, & ibi poſt eos Alb. ante fin. Nam vt hic dicit, facilius tollitur ius ſpeciale, quàm ius commune, §. quia verò veriſimile, in auth. de non alien. Cui adde & alium tex. in l. eius militis, §. 1. & ibi gl. in verbo, quocunque modo, Bar. Bal. & Ang. ff. de milit. teſta, cum alijs concor. à me traditis in tract. ceſſante cauſa ceſſat effectus, limit. 11. nu. 4. nam vt dicit.

Forma & materia.

51 Declara ſeptimò cùm actus primus nullus eſt & inutilis ob omiſſam formam vel ſolennitatem, tunc enim is iterari poterit, ſecus autem ſi peccatum ſit in materia: tunc enim amplius iterari non poterit. Ad quod citari ſolet à pleriſque, quos mox ſubiiciam, text. in l. quid tamen & l. ſi de pluribus, ff. de arbitr. vbi ſi ab arbitro non fuerit ſeruata forma mandati, non expirat mandatum quin poſſit iterum arbitrari. Quod & ſeruandum eſt in iudice delegato, arg. l. non diſtinguimus, §. de officio, eo. tit. iuncto c. cùm olim abbas, de offi. deleg. & l. à diuo Pio, in prin. ff. de re iud. Nam eadem eſt, vt inquiunt plurimi, in vtroque ratio.

De eadem re.

52 Et ita quidem voluerunt Iac. Ra. & Oldr. in l. iudex poſteaquam, & ibi Ang. in fin. Imo. 3. verſ. fallit tertiò, Pau. Caſt. in prin. Alex. colu. 3. verſ. tertiò fallit, ff. de re iud. ipſe Old. conſ. 295. orta materia quæſtionis, col. 2. verſ. ad id quod dicitur. Cy. in l. ſi accuſatoribus, in 2. oppoſi. & ibi quoque Iacob. Butrig. & Saly. ad fi. C. de accuſat. idem Cyn. poſt Petr. in l. vlt. in 7. q. & ibi Saly. in 8. q. C. de contrah. empt. & ipſe Cyn. in l. ſi ut proponis la 1. in 1. oppo. & ibi ipſe Iacob. Butr. & Bal. col. 3. ver. opponitur & videtur, & Saly. C. quomod. & quand. iud. Alb. poſt Pet. à bella perti. in l. 1. colu. vlt. verſ. & in quantum ad præſens, ff. ſi quis in ius vocat. non ier. & in l. ſerui electione, in princ. colu. 1. verſ. ſed pone quòd collata, & ibi quoque Bar. col. 1 Bal. col. 2. poſt alios, Imo. col. 2. & Alex. colu. vlt. Iacob. Aret. alius Iac. Rauen. & Oldr. in l. iudex, poſteaquàm, & ibi, & iterum paulò Alber. poſt medium. Ang. in fi. Imo. col. 4. ver. fallit tertiò, ff. de re iudi. Barto. in l. in propoſita, quam legit cum l. ſi ſocietatem, §. arbitrorum, colu. 2. verſ. quæro ſi iniquè, & ibi Alber. in fin. ff. pro ſocio, & in l. qui arbiter, ff. de arbit. & in l. qui per ſalutem. & ibi Pau. Caſt. poſt medium. ff. de iureiu. & idem Bal. in c. in literis, circa med. de offi. deleg. vbi id dicit eſſe notandum. Card. Flo. & Imo. in c. cauſam, ille col. 2. in 1. oppoſit. 1. q. & iterum in 3. oppoſi. eiuſdem quæſt. hic ſuper gl. vlt. ext. de electio. Petr. Anch. qui & hoc dicit procedere etiam in eo qui ſcienter malè elegit, in c. ſi compromiſſarius, colu. 2. verſ. item quod dixi, de elect. lib. 6. quod eſt notandum ad ea quæ dixi ſuprà in ead. limit. num. 35. denique ſi quis etiam. & Paul. Caſt. in l. cùm quærebatur, poſt princip. ff. de re iudi. Imol. in l. ſi expreſſim, colum. 11. uer. & hæc procedunt, & iterum verſicu. ſed iuxta prædicta, ff. de appel. & Pan. in d. c. in literis, colum. 2. ver. ego putarem, & ibi Felyn. colum. 1. ver. tertiò fallit, de offic. deleg. et ipſe Pan. in c. qualiter. le 1. colu. 2. ver. aut non tranſiuit, de accuſ.

53 Sunt tamen qui tenent contrarium in iudice.

Qui teneant contrarium in iudice.

dice.per d.l. ſi vt proponis,& d.c.in literis,neq. ad eum trahi debere d. l. quid tamen, loquentem de arbitro. et inter hos Ioan. And. in d. c. qualiter & quando,le 1.et ibi Cald.& Ant. de accuſ.et Imo.ſibi contrarius in eo ipſo c. in literis,de offi.deleg.Sed Alex.in d.l.iudex,col. 3.in 3.fallent. dicit eandem eſſe vtriuſque rationem & arbitri et iudicis delegati, vt ſuprà diximus, et in propoſito videnda eſſe quę not.Bart.in l.2. ff.de optio.leg.& per Ray.& alios in l. ſerui electione,ff.de leg. 1.

Actus inutilis ex defectu formæ, quomodo reiteretur.

54 Sed quicquid ſit de ea re,tamen ſi ex defectu formæ vel ſolennitatis ij qui actum eum fecerunt, ſunt ipſo iure priuati poteſtate eiuſdem actus faciendi,non eum poterunt iterum facere. Licèt ſecùs ſi ſunt tantùm priuandi,per c. cùm terra,in fin. de elect. quod loquitur de actu eligendi,idque ad hoc dicit no.Ro.conſ. 483. dubitabatur primo,col.3.verſ.ſecundò ſi quis dixerit, vbi et id dicit uoluiſſe doct.in c. publicato, eo.titu.licèt illum text.non allegant,& nos quoque diximus in d.l. ſi vnquam, ubi ſuprà,nume. 380. incip. quadrageſimum quod pręcedenti. Et vide Hoſt. in c.1.colum. 1.in verbo,ipſo iure de re iudi.

Actus nullus ipſo iure iteratur,ſecus ope exceptionis.

55 Declara octauò,ut ſcilicet is qui actum fecit nullum, poſſit iterum & eum ipſum validũ facere,vt procedat ſi nullum eſt ipſo iure, ſecus ſi ope exceptionis, vel officio iudicis eſt emendandum, tunc enim non poterit eundem iterare,vt voluit Bald.loquens in iudice, qui nulliter iudicauit,in l.vlt.col. 1,in 4.q.C.de contrah. empt.per not.in l.in propoſita,ff.pro ſoc.& ante eum Dy.prout allegant Alb.in l.ſerui electione, col.1.ff.de leg.1.& Cy.in d.l.vlt.colu.2.in 7.q., C.de contrah.empt.vbi tamen dicit id non placere Petr. à Bella pertica. Et idem voluerunt alij, quos tibi citaui in d.l. ſi vnquam,in verbo, reuertatur, nu. 374.incip.trigeſimum ſeptimũ. cùm non tenet.Ex quibus etiam intelliges, ita id procedere, vt etiam iudex poſſit ferre ſententiam contrariam priori ſuæ ſententiæ quæ ipſo iure nulla erat, per l.1.C.de ſent. quæ ſine cer. quanti.licèt aliàs facere non poſſet, l.1.C.quan. prouo.non eſt neceſ.vbi id annotat Sal. colum. 2.in 10.oppo & Fel.in c.inter monaſterium, ante fi.de re iudic.

De eadem re.

56 Simile autem eſt quòd publicato ſcrutinio electores poterunt variare,& iterum eligere, ſi electio eſt ipſo iure nulla,ſecus ſi non eſſet nulla ipſo iure,ſed poterat annullari, quia tunc variare non poterunt, vt voluit Inno.in d.c.publicato,in prin.& ibi quoque Hoſt.col.2.in verbo, nequeunt,& Bald. colu.pen.verſ.quæro dicitur hic,& Pan.col.vlt.verſ.vlterius quęro,& penè omnes de elec. cum aliis multis concor. quæ & nos congeſſimus in d. l. ſi vnquam. vbi ſuprà, nume. 375.incip. triceſimum octauum quod eſt, vbi etiam videbis num. ſeq. quomodo id intelligendum eſt.

II. LIMITATIO.

Simplex ſermo prolatus in materia quæ ex conſuetudine regionis iterationem requirit.

1 Secundo limitat. Fely. in d.c.2.colu. 3.ver. fallit ſecundò,de treug.& pac. non procedere hanc noſtram regulam, vbi ſimplex ſermo profertur in materiam, quæ ex conſuetudine regionis requirit iterationem,per id quod dicit Bald. in l.1.col.2.ver.pone quòd teſtator,C. de fidei com. quòd ſi teſtator iuſſit hæredem veſtire vxorem viduam,certè id intelligitur, dum in viduitate permanſerit, ex qualitate perſonę, l. plenum, §. æquitij,ff. de vſufru.& habita.nec ſufficit quòd det vnum veſtimentum pro tota vita ipſius viduæ,ſed quolibet anno, quia de more eſt ut veſtes quolibet anno renouentur, & talis eſt communis conſuetudo teſtatorum, arg.illius l.1.Hęc ille.

De eadem re.

2 Quem vt id addas Fely.nuncupatim ſequitur,Rom. ſing. 291.incip. legauit viduę maritus.& Alex.qui id dicit valde ſignandum, quia ſępe accidit in facto,in d.l. diuortio,§. quod in anno,quem legit cum pręced.immediatè. §.ob donationes,col.pen. verſ.ſecundo limita, & ibi quoque Iaſ.col.item pen. ver. undecimò facit illud,ff.de ſol.matr.& idem Iaſ. in d. l. in duobus.§.ſi ei qui,col.2.in 8.ſimili,ff.de iureiur.& Cate. Cot. qui hoc dicit ſing. in memor. incip. legatum.quod vxor, & Alcia. in hoc noſtro §. hoc ſermone.

De eadem re.

3 Sed aduerte lector, quod in hac Bal.ſpecie tria concurrunt,propter quæ id videtur procedere: primùm qualitas perſonæ ſiue ſubiecta materia, deinde mos regionis, poſtremò teſtatorum conſuetudo, quæ omnia ponderat Bald. in d.l. 1. vt non mirum ſit, ſi tot concurrentibus ea ſententia procedat: nam & in fortiori caſu Ant.conſ.30.caſus, Titius quidam teſtator,in 1. dubio.ex facto reſpondit, quòd ſi pater habitationem domus,filiæ,cùm vidua erit,reliquerit, ea ſi tertiò & quartò vidua fiat,legatum conſequetetur ex ſubiecto ſcilicet argumento, nempe cum hęc verba ſint generalia, & ad rem ex ſuapte natura reiterabilem referantur, per l. ſi ita ſtipulatus fuero à Seio, ff. de fideiuſ.& alia quæ ibi allegat,& ſequitur etiam Alci. in hoc §. hoc ſermone.Et vide quę dicam infrà,in 15.limit.nu.1.& 2.ſed & huc accedit.

III. LIMITATIO.

Materia fauorabilis iterationem inducit.

1 Tertio limitat Felyn.non procedere in materia fauorabili & quæ benignam interpretationem recipit, quã in re non ſequar ordinem ipſius Fel.ſed primùm pro hac limitatione tibi citabo tex.in l.hæc conditio filiæ, ad fi.in verbis, benignè tamen dicendum eſt,ff.de condi.& demon.quem tex.in id ponderat Franc. Aret. in l. ſerui electione, in fi.princ.ff.de leg. 1. vt in illo caſu actus reiteretur ex benignitate,fauore ultimæ noluntatis:& ſic inquit, regulariter eſſet oppoſitum, niſi eſſet tantus fauor,ſuper quo uide quę dicam infrà in 18.limita.

2 Sed in hanc ſententiam eſt tex.in l.placet, cum

Poſthumus inſtitutus, de quo intelligatur.

cum ſeq. ff. de liber. & poſthu. ubi ſi quis inſtituit poſthumum hæredem, non vtique is ſolus inſtitutus videtur, qui ex ea quam habet vxore, ei primùm natus eſt, vel is, qui tunc in vtero eſt: verùm & is quoq; qui poſtea ex quacunq; vxore naſcetur, quod gl. ibi dicit mirabile, propter fauorem inſtitutionis, & teſtamenti conſeruandi: aliàs autem ſecus eſſet per hunc noſtrum §. hoc ſermone. Ex quo intelligis ex ſententia illius gl. non eſſe locum huic noſtræ regulæ in fauorabilibus Et eam gl. ſequuntur reſpectu fauoris teſtamenti Bal. Alb. Raph. Co. Pau. Caſt. poſt med. ipſe Alex. col. 2. ver. nec obſtat, d. §. hoc ſermone. et idem Bar. in l. ſi ita, ff. de aur. & arg. leg. idem Alex. in l. qui filiabus, in prin. col. 2. verſ. addo quod etiam hoc, & ibi quoq; Iaſ. conſ. 11. col. vlt. ff. de leg. 1. & Calca. conſ. 20. iſta quæſtio habet tria, col. 1. ver. iſta tamen regula, vbi eam dicit notabilem.

De eadem re.

3 Deinde quod tradit Oldr. conſ. 212. quidã in ſuo teſtamento, quod ſi teſtator inſtituit uẽtrem vxoris, & poſtea ex eadem vxore plures habuit filios diuerſis temporibus, cenſentur omnes inſtituti, per d. l. placet, de libe. & poſt. quia ſic eſt (inquit) in omnibus actibus fauorabilibus, vt omnes poſthumi intelligantur, l. ſi quis ita dederit, §. 1. ff. de teſta. tut. & l. qui filiabus, §. 1. ff de leg 1. & l. Clemens patronus, ff. de hære. inſtit. & videtur (inquit) eſſe caſus in l. inter veteres, C. de fideicom. liber.

Comprobatio eiuſdem.

4 Et idem eo tacito voluit Io. And. illius diſcipulus in addit. Spec. in rub. de teſta. col. pen. verſ. occurrit alia quæſtio. & ipſius Io. And. diſcipulus Fede. Senen. magiſtri quoq; nulla mentione facta, loquens in duobus poſthumis eodem partu natis, conſ. 42. teſtator inſtituit. & Ang. conſ. 51. Simõ notarius. Alex. in d. l. placet, col. 1. ver. & per iſtum tex. & ibi quoq; Iaſ. col. 2. ver. adde quòd per iſtum tex. ff. de liber. & poſth. & ipſe Alex. conſ. 171. viſo proceſſu cauſe inter dominam Antoniam, col. 2. uerſ. ſed ita eſt quòd quando, lib. 2.

De eadem re.

5 Et idem tenuit Bal. nullo maiorum citato, conſ. 222. verba teſtamenti ſic dicũt, col. 1. ver. & hæc reſponſio, lib. 1. & conſ. 128. ad intelligentiam, col. 1. ver. contrarium eſt verum, eo. lib. 1. quod conſ. repetitum eſt, conſ. 113. proponitur quòd quidam meſſer Simon, lib. 5. & vtrobiq; per d. l. placet. & Paul. Caſt. qui diſtinguit, conſ. 409. caſus iſte frequenter contingit, col. vlt. verſ. ſuper ſecundo nõ eſt inſiſtendũ. lib. 2. vbi ẽt allegat d. l. placet. Sed tu omnino vide Iaſ. in d. l. placet, vbi id latiſſimè tractauit, nam Raph. Co. & Pau. Ca. tenẽt cõtrariũ ĩ d. l. placet.

Relictum die nundinarum eccleſiæ.

6 Hanc opinionem fulcit tex. in l. annua, §. Attica, ff. de annu. leg. vbi legatum eccleſiæ ita factum, die nundinarum, intelligitur, eſſe non vno tantùm anno, ſed in perpetuum fuiſſe relictum. Et qđ in ſimili tradit Bar. in l. eũ qui ita, §. qui ita ſtipulatur, col. 2. quęro promittis mihi, ibi, quid dicemus, ff. de verb. obliga. quòd promiſſio certæ quantitatis ex cauſa alimentorum, pręſumitur annua, fauore ſcilicèt alimẽtorum, aliàs enim ſecus per l. cùm hi, §. ſi in ſingulos annos, ff. de trãſactio. & ſequitur latè Soc. conſ. 48. eleganter conſuluit, paulò ante fi. lib. 3. Sed tu ſuper hoc vide Pau. Caſt. & omnino Alex. in d. §. qui ita ſtipulatur.

Legata libertas ſeruo alieno.

7 Sed huic limitationi nonnihil conuenit alius tex. in l. deberi, C. de fideicom. liber. vbi ſi ſeruo alieno libertas legata ſit, quod quidem fieri non poteſt niſi domino ſerui conſentiente, ſi dominus ipſe primùm diſſenſerit, quia noluit eum vendere, non propterea continuò abrumpitur libertas, ſed differtur, donec poſtea dominus propoſitum mutauerit. Quod obtinere videtur ob fauorem libertatis: aliàs enim ex primo diſſenſu videret legatũ expirare, nec poſtea reuiuiſcere ex alio cõſenſu, per ea quæ ſuprà diximus, in princ. nu. 59. incip. triceſimo quod ſcriptum reliquit. Quanquam ſcio nullum ſcribentium ſuper ea l. deberi, id vllo pacto tribuere fauori libertatis, ſed de ea re ita loqui, tanquã id generaliter intelligatur, & ex eo illud aſſumẽtes, quod differtur, non aufertur: neq; etiam velĩ id pertinaciter tueri, vt libertatis fauore illud fieret, licèt id fauor ille operari poſſit, etiam ſi in alijs aliter dicendum eſſet.

Filij legitimandi per ſequens matrimonium.

8 Huc etiam pertinet, quod leges legitimantes filios ex concubina natos per ſequens matrimonium, intelliguntur non tantùm de primis patris nuptijs, ſed etiam de ſecundis, puta ſi primùm ducat vxorem alteram extraneam, & deinde ea mortua ducat illam concubinam: nam per id matrimonium legitimantur illi filij. Ita enim voluit Hoſt. in ſumma, tit. de filijs presbyter. §. 2. ad fi. Io. And. in c. tanta, in verbo, poſt contractũ matrimonium, & ibi etiam Card. Flor. circa medium, uerſ. pone procreat quis filium, Pet. Anch. col. 3. uerſ. ſecundò facit Ant. col. item 3. uer. quæro quando, Pan. in 3. no. & Card. Alex. col. 10. uer. quæro ſeptimò, qui fil. ſunt legit. & alij propè infiniti, nam id omnes tenent præter unum aut alterum, ut uidebis in noſtro tractatu Primigeniorum, in 34. q. nu. 2. uer. ſed ut ad ſpeciem. Et id etiam multi tribuunt fauori prolis, & legitimationis, cap. peruenit, & c. ex tenore, qui fil. ſunt legi. & alijs multis citatis à Io. And. in c. ſine culpa, de reg. iur. lib. 6. quamuis multis ex illis, quos in hanc partem cito, contrarium uidebatur dicendum ex hoc noſtro §.

9 Et huc quoque accedit quod latiſſimè & multis rationibus decidit Calde. in ſua diſputatione incip. ex octo ſtudentibus, char. ult. quòd ſi ſcholaſticus debitor iurauit non exire diſtrictũ ſine permiſſione creditoris, deinde is permiſſionẽ ſimpliciter impetrauit à creditore, ea intelligitur ut nõ ſemel tantùm, ſed quoties ei libuerit, exire poſſit quoniam ea conceſſio eſt fauorabilis, vt quæ reponit debitorem in ſua priſtina & naturali

& ciuili libertate. Ex hocq; repræhēdit Old. qui
in quadam ſua diſpu. dixerat facultatem datam
bannito, ut liberè poſſet uenire in ciuitatem, in-
telligi de una tantùm uice, ut ex eo diximus ſu-
prà in prin. nu. 80. incip. 45.

Contrarij ſolutio.

10 At Fely. in d. c. 2. col. 3. ver. fallit tertiò, &
ſeq. de treug. & pac. nititur vtrunq; concorda-
re, vt ſcilicet dictum Calderini ſit verum in
ſuo caſu fauorabili propter rationes quas in hoc
adducit. Sed & dictum Old. in ſua ſpecie ſit ve-
rum, vt qui loquat in pmiſſione minimè fauora
bili, ſed potiùs odioſa, quia intereſt reipublicę, ne
bannitus, qui hoſtis eſt patriæ, ad eā reuertatur.
At ipſe Fel. non meminit Bar. qui poſt Dy. in l.
adultera, §. vlt. ff. de adult. cōtrariū ex diametro
tenuit, vt diximus ſuprà ī prin. nu. 90. incip. 49.

11 Sed & ad hanc limitationem trahi poteſt,
quod ab Anto. ex facti ſpecie reſponſum eſt eo
loco, ex quo nuper illum citauimus in 2. limita-
tione, conſ. 30. ꝙ habitatio filiæ relicta in caſum
viduitatis non ſolùm de prima viduitate intel-
ligitur, ſed & de ſecunda, & de alijs, ad quod
comprobandū, cùm alia multa adduxiſſet, tum
& illud quoq;, ꝙ in fauorabilibus ſermo inde-
finitus non reſtringitur ad primum ſiue proxi-
mum, vt no. inquit Io. And. in c. non poteſt, de
præb. lib. 6. de cuius dicto diximus ſuprà ī prin.
nu. 31. incip. contrariū tamen tenuerunt & ſeq.

Statutum de compromiſſis affinium, quomodo intelligatur.

12 Sunt & qui huc trahunt, quod à multis di
citur, ſtatutum de compromiſſis affinium, cu-
iuſmodi ſunt multa in Italia, vt ſcilicet affines te
neantur compromittere, non de vno tantùm
cōpromiſſo intelligi, ſed quoties opus fuerit, &
donec lis fuerit ſopita, de quo latè dicemus ī. in
9 limi. & alijs locis ibi citatis. Nam inquiunt, id
ſtatutum eſt fauorabile & inductum ob publi-
cam vtilitatem, vt per Bar. in l. conſti. C. col. 2.
ver. ſuper hoc quæro, priores & Bal. in l. qui ſe
patris, col. vlt. verſ. & ideo in feudo, & ibi Paul.
Caſt. col. pe. ver. & hoc dicit, & Rom. conſ. 16.
verſ. & ex prædictis reſultat, C. vnde lib. Petr.
Anch. conſ. 187. apud me quæſtio iſta, per totū
illud conſ. & maximè in fi & id communiter te-
netur, licèt nonnulli teneant contrarium. Hanc
enim inter cæteras rationem illius ſententiæ ad-
fert Iaſ. in l. veluti, § hæc vox. quem legit cum
§. prætor ait, l. præced. ff. de eden. & in l. prætor
ait, §. deinde, colum. ultim. in 8. not. ibi tertiò
quale, ff. de no. oper. nunciat.

Alimenta relicta cuipiam, et futuræ eius vxori, de qua intelligantur.

13 Et quod ab Alex. ſcriptum eſt conſ. 171.
viſo proceſſu inter dominam Antoniam, col. 2.
ver. ſupereſt modò, cum multis ſeq. lib. 2. ꝙ ſi
teſtator reliquerit alimenta cuipiam, & futuræ
ipſius vxori, intelligitur non ſolùm de vna &
prima vxore, ſed & de omnibus quas poſtea du-
cet, quia id legatum fauorabile eſt, l. 1. C. de fi-
deicom. & l. cum hi, propè per totā eam l. ff. de
tranſact. Et eā Alex. ſententiā nuncupatim ſequi
tur Soc. conſ. 4. eleganter cōſuluit, col. vlt. lib. 3.

De eadem re.

14 Ipſe autem Alex. ad confirmationem ſuæ
illius ſententiæ nonnulla ex ſupradictis adduxit,
& illud quoq; præterea quòd indefinita appo-
ſita circa perſonas, æquipollet vniuerſali in fauo
rabilibus, vt voluit Bar. quem cæteri ſequuntur
in l. ſi pluribus, in prin. ff. de leg. 2. per eum tex.
& alium quoq; tex. in l. ſi quis ita. §. 1. ff. de teſt.

In fauorabilibus fit extenſio de vna cauſa ad aliam.

15 Atq; etiam illud, ꝙ in fauorabilibus fit ex-
tenſio de vna cauſa fauorabili ad aliam, etiam
in exorbitantibus, ut not. in l. illud, C. de ſacro-
ſan. eccle. & in l. ſi conſtante, ff. ſol. mat. & not.
Cyn. in auth. res quæ, in 4. q. & ibi quoque Bar.
paulò ante fi. Alb. conſ. 1. ver. itē quærit gl. Bal.
col. vlt. ver. item videtur, & cęteri propè omnes,
C. commu. de leg. cum ſimilib. Ex hocq; Alex.
repræhendit illam Bal. deciſionem in l. vlt. C. de
indict. vidui. tollen. de qua diximus ſuprà in
prin. nu. 104. incip. 58. per text. in l. ſi agnatis, ff.
de reb. dub. & in l. cùm ita, §. ultim. ff. de leg. 2.
quod et nos diximus in d. nu. 104. vbi & tu vide
re poteris, ne hic repetam.

16 Poſtremo in vniuerſum, vt hæc noſtra re-
gula non procedat in omnibus fauorabilibus. vl
tra Alex. vbi ſuprà, voluerunt Pet. Anc. conſ. 27.
non ſeruato ordine, col. 3. ver. non obſtat ſi dica
tur. Raph. Co. conſ. 14. dictum ſtatutum, circa
medium, & è recentioribus latè Phil. Dec. conſ.
512. cùm reuerendiſſimus Cardinalis, col. 1. et
2. tanquam ſcilicet id totum pendeat ex fauore
et odio. et Alciat in hoc noſtro §. hoc ſermone,
vt ſcilicet in odioſis noſtra regula obtineat, in fa
uorabilibus minimè. Et ad id bene facit quod
ſcibit ipſe Dec. conſ 287. in ciuitate Placentiæ,
col. pe. ver. et ulteriùs in iſto caſu, et conſ. 609.
quæritur ex duobus, col. 2. nu. 6.

Fœdus pacis latiſſimè interpretandum.

17 Vt tamen non omittamus quod eleganter
diſputatum eſt à Tito Liuio 3. decad. lib. 1. de
fœdere pacis icto inter Aſdrubalem pœnum et
C. Luctatium conſulem Romanum prò vtroq;
populo et eorum ſocijs, vtrum ad Saguntinos
qui poſtea ſocij Romanorum facti fuerant, tra-
heretur: quidam pœni negabant, Romani con-
trà affirmabant, tametſi neque aditum eſſet iis
qui tunc eſſent, nec his qui poſtea aſſumeren-
tur. Defenditq; Liuius eos fuiſſe compræhen-
ſos: cui & ego aſſentior, cum id pacis fœdus eſ-
ſet fauorabiliſſimum, et in noſtro iure multa vi-
deamus fauore pacis contra regulas iuris com-
munis introducta.

Contrarium eius quod ſuprà.

18 Verùm aduerſus hæc omnia vrget admo-
dum tex. in l. matrimonij, ff. qui et à quib. à no-
bis adductus ſuprà, in prin. nu. 4. incip. et alius
quoq;, vbi appellatione nuptiarum veniunt
primæ, non etiam aliæ, etiam ſi ſit fauor liberta-
tis, cùm tamen libertas ſit rerum omnium fauo-
rabiliſſima, vt latè diximus & probauimus in
repe. l. ſi vnquam in uerbo donatione largitus,
nu. 329. incip: libertas autē, et nu. 331. igitur ut
concludamus. Ideoq; Lud. Sard. unus omnium
quos uiderim, tenuit per eum text. et alia quæ
allegat, contra eam communem opi. quam ſu-

prà

prà adduximus nu. huius limitat. 8. incip. huc etiam pertinet, ſcilicet filios naturales non legitimari per ſecundas nuptias contractas cum concubina. Nec certè ſatis video quid illi textui reſpònderi poſſit, niſi dicas eam fuiſſe manumiſſoris mentem, vt de primo illius ancillæ matrimonio intelligeret, non etiam de alio præſertim illius repudiatæ: nec eandem eſſe vtriuſq; rationem et affectionem, vt nos ipſi omnes intelligimus. Quotus enim quiſq; tanti æſtimarit viduæ aut repudiatæ matrimonium, quanti eius ipſius uirginis? Et id quidem ut ſcilicet in caſu illius l. uideretur tantùm de primis nuptijs fuiſſe cogitatum, uoluit Alb. in d. l. qui per ſalutem, ſtatim poſt prin. & iterum poſt medium, ff. de iureiur. vide autem quæ diximus ſuprà in 1. limitat. nu. ult. incip. intellige tertio.

IIII. LIMITATIO.

Conceſſio facta ad certum tempus, intelligitur toties, quoties.

1 Quarto limita ſecundum Fel. in d. c. 2. de treug. & pac. ut non procedat, quando eſt facta conceſſio quæpiam ad certum tempus, quia tunc non intelligitur pro prima vice, ſed toties, quoties, durante illo tempore præſtituo, per tex. in l. ſicut in annos, in prin. ff. quib. mod. uſuſfru. amitta. vt ſi cui, quamdiu viuat, legatus ſit vſusfructus, videtur toties repetitus quoties amiſſus. Et idem ſi vſq; ad diem vel ad tempus ſit legatus, vt puta ad decennium.

De eadem re.

2 Et ita per eum text. expreſſim hanc limitationem adſcripſit Raph. vt à nonnullis citatur in l. ſi mihi & Titio, ff. de verb. oblig. vbi & ad hoc dicit facere not. per Barto. ibi, nam & ad hoc illum citat, & ſequitur Alex. in addit. Bart. in l. 1. ff. ad leg. Iuli. maieſta. vbi & ad hoc dicit facere tex. in l. Græcè, §. & poſt litem, ff. de fideiuſſor. & Phil. Dec. in l. 1. col. vlt. C. de inſti. & ſubſt. & ante hos idem voluit Bald. à nullo illorum citatus, conſ. 34. ſtatuto ſeu capitulo, col. vlt. verſ. nã quantũcunq; uegat, lib. 5. arg. l. ſterilis, §. vlt. & l. qui fundũ vendebat, ff. de contrah. emp. & ante illũ Io. Mona. in c. vlt. col. 2. ver. ſed quæro epiſcopus, de verb. ſign. de cuius illic ſententia dicã infrà i 8. limi. nu. 2. incip. & eſt ſimile.

Actus ſucceſſiuus.

3 Sed hìc paululum aduerte lector, nam illa l. ſicut in annos, loquitur in actu ſucceſſiuo. videlicet in legato ſiue conceſſione vſusfructus ad certum tempus. Aliud autem poſſet videri in actu momentaneo, & quod certo aliquo tempore perficitur, vti eſt (verbi gratia) ius eligendi, cui conceditur aliquod certum tempus, videlicet trium mẽſium, c. ne pro defectu, de electio. Et tamen ſi ea ſemel facta fuerit, ampliùs non poterit iterari, & intra illud tẽpus etiãq; ſi ita inutiliter facta fuerit, vt annullari poſſit: q̃uis ſec9 eſſet ſi ipſo iure nulla eſſet, vt videre licet apud Inn. in c. publicato, in princ. & ibi quoq; Hoſti. col. 2. in verbo, nequeunt, Bal. col. pe. ver. q̃ro dẽ hìc, Pan. col. vlt. ver. vlterius quæro, de elect. cũ alijs cócord. à me adductis in repe. l. ſi vnquam, in verbo, reuertatur, nume. 375. incip. tricesimumoctauum quod eſt admodum, C. de reuoc. do.

V. LIMITATIO.

Conceſſio facta pro certa cauſa.

1 Quinto limita ſecundum Fely. in d. illa 4. limit. (nam & hanc cum illa confundit) vt non procedat, quando conceſſio fit pro certa & determinata cauſa, verbi gratia, conceſſa eſt ſimpliciter ſecuritas eundi & redeundi pro pace tractanda: tunc enim non intelligitur pro prima vice tantùm, ſed q̃ ſemper durante eo tractatu poſſit liberè ire & redire, vt voluit Bart. in dict. l. 1. col. ult. ff. ad leg. Iul. maieſta. arg. l. continuus, §. qui inſulam, ff. de uerb. oblig. & l. ueteres, cum l. ſequent. ff. de itin. actuq; priua. & ſequitur Angel. in l. timur, ad fi. uerſ. item adde, ff. de ſepul. uiola dum citat Bar. ubi ſuprà, Pano. in d. c. 2. in fi. de treug. & pac. & Ioãn. Plat. in l. 1. col. 2. uer. & ſimplex & indeterminata, C. de nauic. lib. 11. & Georg. Nat. in repe. cle. ſæpe, in princ. col. 6. uerſ. mihi magis placet, ibi, comprobo hoc autoritate, de uerbo. ſignifi. & Phi. Dec. conſ. 562. viſo puncto, col. 1. uer. ad idem facit.

2 Nam & ſemper aliàs durante cauſa, debet etiam durare & perſeuerare id quod ob eam cauſam introductum eſt & cõceſſum, l. ſemper, §. negociatores, ff. de iur. immun. & l. ſi cui, §. 1. ff. ex quibus cau. maior. & l. 2. §. omnes. ff. de iendi. & l. Titia, §. uſuras, ff. de leg. 2. & l. qui nominibus, ff. de adminiſt. tut. Et ita per eos tex. uolui Signor. Homod. conſ. 153. paterfamilias, col. 1. nu. 6. & diximus in noſtro tracta. ceſſante cauſa ceſſat effectus, parte 1. nu. 17. incip. & illud.

VI. LIMITATIO.

Actus iteratur quando non eſt ſatisfactum menti agentis.

1 Sexto limita (& hæc eſt quinta limitatio Felyn. in d. c. 2. de treu. & pac. quæ accedit proximè ad 1. limitationem) ut non procedat, quando per primum actum non eſt ſatisfactum menti, & intentioni loquentis, ſiue diſponentis, ſiue agentis, ex eo quod ſcribit Bal. in l. fideicommiſſa §. ſi quis alicui decem, ff. de leg. 3. quod ſtatutum de compromiſſis intelligitur, vt iterum compromitti debeat primo finito, ſi non ſit ſatisfactum ſtatuto per primum compromiſſum, quia adhuc uendicat ſibi locum ratio ſtatuti, quæ eſt, ut lites finiantur. Et ſic (inquit) non obſtat l. boues, §. hoc ſermone, ff. de uerb. ſignifi.

De eadem re.

2 Et idem (ut id addas Fel.) uoluit idem Bal. poſt Cy. in l. ueluti. §. hæc uox, per illum text. & ibi quoq; Alex. Iaſ. & Iac. à S. Georg. ff. de eden. ipſe Bal. in l. qui per ſalutem, in fi. lect. nouæ, per illum tex. & ibi etiam Alex. & Iaſ. ff. de iureiur. & idem Bal. in l. prætor ait, §. hoc autem interdictum, le 2. in quibuſdam additio. ut à nonnullis citatur, licèt in meo codice non reperi, & item Ro. in addi. col. 1. uer. & ſic facit. et Iaſ. in §. deinde ff. de no. op. nun. in 8. no. & ipſe Bal. cõſ. 362. primò uidendum eſt, lib. 5. nam ſtatutũ (inquit) mandans cõpromitti, intelligitur cum effectu. et Ro. in l. 2. char. pe. uerſ. ſed ſtat circa hoc, ſub nu. 58. ibi, nó obſtat orationé, ff. de re iudi. ubi & ad

hoc allegat l.oratione,ff.de feri.& idẽ Ro. conſ. 504. in caſu propoſitæ conſultationis. in princ. Alex.conſ.70.viſo cóſ.col.2.ver.conſtat autem. lib.2.Phil.Dec.conſ. 22. cuius ſupraſcriptio incipit ſi proonunciatur,col. 1. & alij alia ratione moti,quos citabo infrà in 9. limit. iterumq́; in 18.Et interim tamen videas Matth.Afili.deciſi. Neap.46.dicit regia pragmatica.

3 Et huc quoq; pertinet aliud dictum Hoſti. vt à multis citatur,in c.cùm in multis,& ibi poſt eum Ioan.Andr.col.vlt. in gl. vlt.Petr. Ancha. col. 2.verſ.quintò quæro,& Domi.col.pen.ver. io ſi.gl.iſtud dicit verum,de reſcrip.lib. 6.quòd in caſu d.c.ſi quis vi gratiæ expectatiuæ accepta uerit vnum aliquod beneficium quod conſequi non poteſt, quia alius habens priores literas, illud acceptauerat, vel etiam id vacans non erat, poterit aliud acceptare. Aliàs autem non poterit,vt omnes vbique tenent,vt alibi dicam.

4 Et idem propemodum in effectu voluit gl. in c.ne captandæ, in verbo, cùm ſubſit, & ibi Archid.in gl.vlt.& Io.And.ſuper 1.glo.de conceſſi.præben. lib. 6. & D.à Rota deciſ. 42. not. quòd vbi eſt notorium, in antiquis.& Ro.conſ. 329.præſens conſultatio,col. 1. & in id pleriq; citant l.2.ff.de opt.leg.& quòd verba ſunt cum effectu intelligenda,l 1. §. hæc autem verba, ff. quod quiſq; de iur.& l.ſi per alium, §. docere,ff. ne quis eum qui in ius voca.& c. relatum, de cler.non reſid.

Procurator quando ſubſtituiſſe ſibi aliũ dicatur.

5 Et aliud quoq; dictum Bal. in l. quod quis, col.2.in 6.q.in fi.C.de procur. ꝙ ſi procurator conſtitutus ſpecialiter ad aliquid faciendum, alium ſubſtituerit,in eum tráſferre videtur omnem ſuam poteſtatem, nec poteſt illum reuocare,nec alium ſubſtituere,per c.is qui,& c. quamuis,de offi.deleg.lib.6.Si modò,inquit, ille primus ſubſtitutus, ſit habilis, & acceptet ſubſtitutionem:aliàs enim hic procurator non videtur per eam primam ſubſtitutionem functus ſuo officio,per d.l.hæc conditio filiæ,ff.de cond.& de mon.vbi per primas nuptias, quæ non ſunt ſortitæ effectum, non impleta eſt hæc conditio, ſi nupſerit,& per no.per Inn.in c.in literis,de offi. deleg. de cuius illic dicto videbis infrà; nu. 19.

6 Et illud itẽ ipſius Bald.poſt Pet.in l.inuitus, in fi.C.eo. tit. de procu. ꝙ procurator conſtitutus ad appellandum, intelligitur non ſolùm de prima appellatione,ſed & de ſecunda, cùm per primam non habemus effectum ſecundum intentionem mandantis,per d. l. hæc conditio filiæ meæ, ff. de cond. & demon. & ſequitur Ro. in d.l.prætor ait,§.hoc interdictum, le 2.in additio.col.1.ver.& ſic facit,ff.de ope. no.nuncia. & d.conſ.504. & vtrobiq; per illum ipſum tex. & præterea per tex. io l.ſi is à quo,§. ult. cum l. ſeq.ff.vt in poſſ.leg. & l. 1. §. quod ait prætor.ff. quor. leg. & l.ſi ab arbitro, ff. qui ſatiſd. cogan. quibus probatur, ꝙ ſi per explicationem primi actus res effectum non habuit, proceditur ad ſecundam,nam verba ſunt intelligenda cum effectu,l.qui per alium,§ docere, ff. ne quis eũ qui, & l. 1. §.hoc autem,ff.quod quiſq; iur. & c.relatum,de cler.non reſid.& diximus alibi ſuprà.

Statu. Florentiæ in dotibus, quomodo intelligatur.

7 Sed & illud dictum Bal.in d.l.inuitus,ſequitur Maria. Soc. in c.de illis.col.9 ver. & prædicta faciunt, de condi. appoſ. vbi dicit ſe ex hoc conſuluiſſe Florentiæ, quòd ſtatutum eius loci quo dotes mulierum poſſunt conſtitui ſuper monte,dum nubunt, intelligitur vt etiam mulier, quæ ſemel fuit dotata, iterum poſſit dotari,ſi vidua facta ſit,quia cùm adhuc poſſit nubere,non eſt ſatisfactum menti ſtatuti ex prima illa dotis conſtitutione.

Actus iteratur quando intentioni ſatisfactum non eſt.

8 Sequuntur item illam Bal.deciſio.in d.l.inuitus,Caro.Ruin.conſ. 30.cuius exordium eſt, circa primum dubium, col. 3. verſ.bene facit. quod not.qui eſt ſub nume.8. lib. 2.& iterum conſ. 119.uiſo et bene ponderato, col.antepe, verſ.& minùs etiam dici poteſt, qui eſt ſub nu. 14.eo.lib 2.& Iaſon in d.l. diuortio, §.quod in anno,in fi.ff.ſol.ma.et Phil.Dec.conſ.22 col. 1. & conſ. 52. cùm reuerendiſſimus Cardinalis, col 2.verſ tertiò hoc idẽ comprobatur,et conſ. 562.viſo puncto diligenter formato, in princ. vbi id dicit no. ex hocq́; reſpõdit poteſtatem datam debitori, vt poſſit accipere pecunias ſub cambijs,ne creditor patiatur intereſſe de pecunijs ſibi debitis, non reſtringi ad primam vicem, ſed generaliter intelligi,donec creditori ſatisfactum fuerit.

9 Subdit autem Roma.in duobus illis locis à me citatis ſuprà,verſ.ab hinc 2. poſt illam Bald. in d. l. inuitus, ſententiam ab eo relatam, hæc quoq; procedere(neq; enim id omittere debui) etiam ſi diſpoſitio loquatur per verba denotatiua certi numeri, quia ſi per actus in eo numero comprehenſos, non eſt ſatisfactum intentioni diſponentis,poterit procedi ad numerum vlteriorem, vt dicit ipſe expreſſum, in l.ſi quis ex argẽtarijs,§.vlt.et l.veluti,§. hæc vox.ff.de eden. Quod et ipſum tradidit ipſe Ro in d.l.2.vbi ſuprà,ff de re iud.ubi & ad hoc allegat d.l.oratione,ff.de ferijs.et ſequitur Fely.in d. c. 2. in 5. limit.de treug.et pac.et Georg.Nata.in d. cle.ſæpe,in prin.col.62.ver.non ob. d. §. hoc ſermone,ibi,quod procedit etiam,de verb.ſign.et Alciat.in hoc noſtro §.hoc ſermone.

Similiter ſi cogitatum eſt de effectu.

10 Huc item ſpectat,quod no.voluit Inno.in c.in literis,de offi. et poteſt.iudicis deleg. quod quando cogitatum eſt de effectu, ut quia Papa mandat epiſcopo, vt prouideat cuipiam de aliquo beneficio, nunquam commiſſarius fungitur officio, niſi res ſit ſortita plenum effectum, quia non eſt de nudo facto, ſed de effectu beneficij cogitatum: nam ita illum referunt, & ſequuntur Bal.et Ant.ibi.Oldra, citans nuncupatim Inno.conſ.295.orta materia, col. 2. ver. ad id quod dicitur.Bar.in l. 2.§.1.col.2.verſ.itẽ prędicta vera ſunt,ff.de optio.leg.Bal.in l.ſerui electione,

ctione,poſt medium,& ibi Imo.col.2.verſ.item fallit quando,& Fran.Are.col.5.verſ.quartò ad de,& Alex.col.vlt.ff.de leg.1.& idem Bald.in l. poſt aditam,ver.deinde collige,C.de impub.& alijs ſubſtit.& in l. Barbarius. in 1. lect. col. vlt. ver.& no.q ille,ff.de offi.procõ.& in l. ſi vt pro ponis,la 1.col.3 verſ.& hæc faciunt,C. quomo. & quand.iud.& Pet.Ancha.in c.cùm in multis, quod eſt ſecundum,col.ult.verſ.ſimilis eſt quæſtio,de reſcrip.lib.6.& in c.ſi compromiſſarius, col.2.verſ.vltimò,quia tex.dicit, ibi ſed quando eſt conſtitutio,de electio.eo.lib.6.dum tractat, an qui ſemel elegit ſiue bene,ſiue malè, poſſit iterum eligere, & Imo.in l. iudex poſteaquam, col.4.ver. fallit etiam quartò,& ibi quoq; Alex. col.5.in 4.fal.ff.de re iudic.

De eadem re. 11 Et ad hoc quidem facit, quod, poſt alios antiquiores,quos non nominat,voluit gl.in d.c. ſi compromiſſarius,in verbo, conſentire,in fin. dum facit diſcrimen, an detur poteſtas prouidendi, an eligendi: vt in primo caſu, ſi electio non fuerit ſortita effectum, poſſit iterum eligere,quia per primam illam electionem nondum eſt prouiſum, & ſic non ſatisfactum intentioni mandatis,& ſequitur Ioan.And. ſuper ea gl.qui eos nominat qui antè fuerant eius opinio. ſcilicet Tancred.& Pet.de Samp.in c.cauſam, extrà eo.tit.& idipſum quoq; recitaſſe Abba. antiquũ in c.quia propter,eo.tit. Et in hac quoq; opinione videntur fuiſſe Hoſt.& Ioan.And. in c.1. in verbo,ipſo iure,de re iudic.& Bal. dum ſimpliciter eam gl.citat,in d.c.cauſam,col.2.verſ.quærit gl. an compromiſſarius,de elec.

12 Verùm Ioannes de S.Georg.dicit q ipſius præceptor dicebat, contrarium eius quod diximus,probari in d.c. compromiſſarius, quia loquitur de poteſtate prouidendi, cùm dicitur ſtatim,poſt princ.ad ſuperiorem poteſtas deuoluitur prouidendi, & tamen poſtea confeſtim ſequitur,quòd ſibi compromittentes imputent, qui in talem poteſtatem huiuſmodi tranſtulerunt.Sed dicit Do.ibi in §.ſi verò,ſuper d.gl.vlt. ad id dici poſſe, q finis tex. illius §. debet referri ad prin.vbi loquitur de poteſtate eligendi data compromiſſarijs: verbum autem prouidendi poſtea poſitũ,dicitur reſpectu illius ad quem deuoluitur:& ſatis probatur ex eo tex. quòd iſti compromiſſarij habuerunt tantùm poteſtatem eligendi,vt dicit gloſa.

Diſcrimen inter eligo, et prouideo,an ſit aliquod. 13 Cæterum iſtam diſtinctionem eligendi,& prouidendi reprobat Lapus in d. c. ſi compromiſſarius, nihil .n.referre inter poteſtatẽ eligendi,& prouidendi,vtrunq; enim conſumi vna electione:nam compromiſſarius poteſt dicere eligo,vel prouideo,vt ſcripſit Archid. in c. ſicut cùm per formã,eo.tit.& lib. 6. in c. in Geneſi, extrà eo. tit. & Inno. in c.in cauſis,eo quoq; tit.

14 Sed & Spec. tit. de elect. in forma renunciationis electionis,dicit q compromiſſarius magis propriè poteſt dicere prouideo,quàm eligo, ut in c.quia propter. Et facit(inquit)quod nor. gl.vlt.in c.cauſã quę,extrà,eo.tit.et in c.conſtitutus,in gl.1.extrà de conceſſ.præb. nam iſta duo promiſcuè ponuntur in iure, ſcillicet prouiſio ponitur pro electione in d.c.cauſam quæ,& in d.c.quia propter:& è diuerſo electio pro prouiſione,in c.dilectus,extrà de conceſ.præb. uti obſeruauit Io.And.poſt Archid. in c. 1. poſt prin. in verbo prouiſionem, extrà de elect.

15 Verùm propriè loquendo aliud eſt prouiſio,aliud electio,vt patet ex c. 1. in prin. ibi,electionem,poſtulationem,uel prouiſionem, de elect. lib.6.& cle.diſpendioſam,quæ eſt 2. in illis verbis,in cauſis ſuper electionibus, poſtulationibus,vel prouiſionibus.& ibi Car.Flo. in 4. no.de iudi.& in clem 1.§.ad hoc,ibi, prouiſionem,ſeu electionem,& iterum ibi,ne ad prouiſionem procederent,vel quempiam eligant,& ibi idem Card.in 3.quæſt.de præb. *Sed propriè loquendo diuerſa ſunt.*

16 Quod & ex hoc uideri poteſt, q prouiſio ſpectat ad ſuperiorem, & per eam prouiſus conſequitur plenum ius,& ponitur pro electione c.dilecto.1.reſpon.extrà de præb. & c.cùm dilectus,etiam 1.reſpon.extrà de iure patrona. & c. is cui, de præb. lib. 6. Electio verò ſpectat ad inferiores.c.1.de electio.& c.cùm eccleſia, de cauſa poſſ.& propriet.& c. congregatio. 16. q. & c.abbatem,le 1.cum præced.c.abbas. et alios ſeq.c.abbatem,qui eſt 4.18.q.2. *Prouiſio ſuperioris.*

17 Concludit igitur Dom in d. c. ſi compromiſſarius,& poſt eum Phil.Franc.ibi, ſuper glo. in verbo, conſentit, hanc poteſtatem eligendi, vel prouidendi finiri vnico actu, niſi ſi ita fuerit mandatum eligendi,donec, ſiue quouſq; fuerit eccleſiæ prouiſum.Contrà autem Imo.in d.c.in literis,ad fi.de offi. deleg. dicit neutrã poteſtatẽ eligẽdi,& prouidẽdi finiri vnico actu electionis, vel prouiſionis,quæ non eſt ſortita effectum.

18 Et hoc quidem in loco,occurrit hiſtoria memorabilis huc admodum pertinens, relata primùm à Polybio lib. 6. hiſtoria.& Atilio, deinde à Tullio,paulò ante fi.lib.3.offi.& Liuio 3. deca.lib.2.ad fi. iterumq; lib.4. & poſtea quoq; à Gellio,lib.noct. Attic.7.c.18.Ea eſt,Poſt Cannenſem pugnam Hannibal ex captiuis Romanis,quos detinebat, decem iuratos ad Romanũ Senatum miſit,in caſtra redituros, niſi de redimendis captiuis impetrarent. Cùm egreſſi caſtris eſſent, vnus ex ijs,minimè Romani(vt dicit Liuius)ingenij,veluti aliquid in caſtris eſſet oblitus,in caſtra redijt,iuriſiurandi ſoluendi cauſa, & confeſtim comites ſecutus eſt. Re à Senatu non impetrata, cæteri in caſtra Hannibalis redierunt: is domum abijt, tanquam fallaci in caſtra reditu ſeſe iureiurando exoluiſſet, nec iterum redire teneretur. Quod cùm reſciuiſſes Senatus, cenſuit eum compræhendendum, & cuſtodibus publicè datis ad Hannibalem deducendum, & quidem rectè.Fraus enim, ut dicit Tullius,de ea re loquens, ubi ſu- *Decem ex captiuis Romanis miſſi ob Hannibale,&c.*

prà, diſtringit periurium, non diſſoluit. Et ſi ad hũc locũ referre poſſum*, ut certè poſſumus ex huiuſmodi primo, fallaciq; reditu, non erat ſatisfactum menti, & intentioni concedentis.

19 Sed vtcunq; ſit, certè huic veteri hiſtoriæ, germana eſt alia hæc recentior hiſtoria, quam recenſet Æneas Syluius, qui adepto ſummo pontificatu Pij nomen ſibi adſciuit, in deſcriptione Europæ, c. 39. & Raphael Volaterranus lib. 7. Geographiæ, in Francorum hiſtoria, & è noſtris Andræas Alciat. in hoc noſtro §. hoc ſermone, de verb. ſign. Cùm Albertus Franconiæ Comes, in arce munitiſſima Bambergenſis vrbis à Ludouico Imperatore obſideretur, cuius filium intereміſſe inſimulabatur, difficiliſq; eius arcis expugnatio videretur, Otho Maguntinus Epiſcopus profectus ad Albertum, ſe litis arbitrum profeſſus eſt, iurauitq; ſi ſecum ad Imperatorem proficiſceretur, vel pacem impetraturum, uel in arcem incolumem reducturum. Credit Albertus, & Othonem ſequitur. Vix arcem egreſſi erant, cùm Otho hortatur, vt in arcem pranſum redeant, ne fortè lõgiuſcula apud Imperatorem eſſet futûra mora: redeũt, pranſiq; iterum egreſſi ad Ludouicũ redierunt, mox Albertus captus eſt, et capitali iudicio damnatus. Cui archiepiſcopi fidem imploranti, reſpondit religioſus ille põtifex ſe datæ fidei ſatisfeciſſe, religioneque exolutum eſſe, qui ſemel reduxiſſet incolumem, bis reducere non promiſiſſe. Verùm is non ſatisfecerat menti, intentionique eius, qui iuſiurandum exegerat, propterea nec eo ſe liberarat.

Otho epiſcop. Maguntinus fraude periurium cumulat.

20 Hanc tamen limitationem intelligũt nonnulli in diſpoſitione legis, non etiam in diſpoſitione hominis, quę primo actu conſumitur, etiam ſi poſtea euanuerit, nec ſortita fuerit effectum. Ita enim voluit Bal. in l. 1. col. 8. verſ. tertiò, quæro ſtatutum, C. de his quæ pœnæ nomi. & eius auctoritate Soc. conſ. 117. viſa & diligenter, circa medium, lib. 1. vbi & id dicit ſing. & iterum conſ. 91. concludo dictum Philippum, col. 2. verſ. confirmatur ratione, lib. 4. vbi ex hoc infert, ꝙ diſpoſitio ſententia, & promiſſio conſumitur in primo actu, licèt is poſtea fuerit retractatus, cum ſit hominis diſpoſitio. & ſubdit hanc rationem concludere, niſi ipſe fallatur. & Franc. Curt. iunior conſ. 178. habita diligenti conſideratione, col. vlt. nu. 27. vbi ex hoc dicit, ꝙ diſpoſitio hominis conſumitur primo actu, etiam ſi non fuerit ſortitus effectum, prouiſio autem legis tum demum, ſi ille primus actus ſortitus fuerit effectum. Vide autem quę de hoc latius dicemus infrà in 9. limitatione. Sed vt interim non omittam, cum hac 6. limitatione multùm conuenire 12. limitationem. Nec tamen illud prætereundum in huius 6. limitationis tractatione, ei admodum conuenire apud Romanos, qui non niſi captatis augurijs pugnare ſolebant, ſi tamen male pugnaſſent præter expectationem, quam ex primis illis augurijs conceperant, redire ſolitos vt rurſus captarent auguria, vt à Seruio traditum eſt, in id referente illud Virgil. lib. 2 Æneid.

Diſpoſitio hominis primo actu conſumitur.

Nec poſſe Argolicis reſcindi Pergama telis.
Omina ni repetant Argis, numenq; reducant.

VII. LIMITATIO.

1 Septimò limita (& hæc eſt ſexta Felyni limitatio) vt procedat in diſpoſitione affirmatiua ſiue permiſſiua, non etiam in prohibitiua, ſiue negatiua, quæ non ſolum de primo actu, ſed & in infinitum intelligitur, per text. in l. ſi ſic ſtipulatus ſum, vbi id no. Iaſon in 2. no. ff. de verb. obli. & voluit gl. nor. in l. hoc genus, & ibi Alberic. Gotfred. Salic. in fin. & Barto. qui eam dicit notandam; & Pau. Caſt. qui dicit ſing. & præterea Oldr. in l. cùm pater, §. pater filiam, & ibi quoq; Bart. ff. de leg. 2.

Diſpoſitio prohibitiua ſiue negatiua iterationem actus admittit.

2 Et idem quoque voluit ipſe Oldr. conſ. 16: thema tale eſt, Titius habens unam filiam. col. 3. verſ. nec in hoc multum, vbi & ad hoc allegat l. ſi ſic. ff. de verb. oblig. vbi per hoc conſulit, ꝙ ſi teſtator aliquid vltra legitimam legauerit filiæ, ne nuberet alij, quàm mercatori, aliàs legatũ amittat: et primò nubat mercatori, & eo mortuo, nobili, amittit legatum: neq; enim in hac prohibitione, de primis nuptijs tantùm eſt intellectum, ſed de omnibus. Et id nuncupatim ſequitur Bened. Plumb. in l. matrimonij, in fin. ff. qui & à quibus manu. vbi tamen eſt corruptus nu. illius conſ. & Pau. Caſt. in d. l. hoc genus, vbi ex hoc dicit ſe conſecutum fuiſſe honorem, & Catellia. Cot. qui id dicit ſing. memor. incip. teſtator letaliter vulneratus, circa medium, & Alciat. in hoc noſtro §. hoc ſermone. Et idem propè ad verbum, nulla tamen Oldradi mentione facta, voluit Alber. in l. vltim. colum. 4. verſicu. vltimò quæro, ibi, nec eſt multum. C. de ſponſa. & in l. hęc conditio filiæ, in fi. ff. de cond. & demonſt.

Legatum mulieri ne nubat alij quàm mercatori.

3 Sed & illud quoq; voluit Signo. conſ. 68. quædam mulier, col. 2. ver. deinde ſic, & iterum conſ. 71. factum ſic ſe habet, D. epiſcopus, col. 4. ver. præterea non eſt nouum. Bal. qui illam glo. dicit ſatis not. in l. ſi vt proponis, la 1. col. 2. verſ. opponitur, illud quod nullum eſt. C. quomo. & quan. iud. Rom. conſ. 504. in caſu propoſitę cõſultationis, ante med. verſ. alia enim limitatio, dum allegat gl. in d. l. hoc genus, & non obſcurè ſing. 291. legatis viduæ. & Laur. Galca. conſ. 20. iſta quæſtio habet tria dubia, col. 1. verſicu. quarta limitatio, vbi ad hoc expreſſim allegat d. l. ſi ſic ſtipulatus ſim, ff. de verb. obli. Alex. in addit. Bar. in hoc noſtro. §. hoc ſermone, & ibi Alcia. Iaſ. in d. l. in duobus, §. 1. col. ult. verſ. itẽ prędicta limitat. ff. de iureiur. vbi tamen dicit ſe id nullibi legiſſe, prætérquam apud Oldr. vbi ſuprà, & ipſe Iaſ. in l. decẽ ſtipulatus, col. 5. verſ. ſed huic reſponſioni, ff. de ver. oblig. Phil. Dec. in c. nã concupiſcentiam, col. 1. in 3. no. de conſtit. in 1. lect.

De eadem re.

1. lect. & conſ. 3. cuius ſuperſcriptio incipit, quando iuriſdictio, col. 3. verſ. comprobatur hoc quia negatiua, & conſ. 490. viſis & circunſpectis, col. 3. verſ. & quia negatiua.

Robur negatiua multo fortius quàm affirmatiua.

4 Huius differentiæ rationem, cur ſcilicet affirmatiua intelligatur de primo actu, non etiam negatiua, Iaſon vbi ſuprà cogitandum ſuadet, & ita quidem ſuadet, vt nullam ſibi eſſe videatur. Verùm Alberi. & Pau. Caſt. in d. l. hoc genus, ff. de cond. & demon. & Philip. Dec. in d. c. nam concupiſcentiam, vbi ſuprà, id tribuunt viribus, & robori negatiuæ, ſiue prohibitiuæ, quod aliàs ſemper multo fortius eſt, quàm affirmatiuæ, ſiue permiſſiuæ, id eſt, plus negat negatio, quàm affirmet affirmatio, l. quicquid adſtringendæ, ff. de verb. oblig. & l. luminum. §. vlt. ff. de ſeruit. vrba. præb. & quod habetur in l. is qui ducenta, §. ſed vtrùm, ff. de reb. dub. & l. filiusfamiliàs donare. §. pen. ff. de dona. iuncta l. alienatum, §. donationis, & ibi glo. ff. de verb. ſign. & l. 1. §. editiones, & ibi Bal. poſt Ray. ff. de edendo, & l. eum qui, §. ſi libertus, ff de iureiur. iuncta l. ſi iurauero, ff. de iur. patr. & voluit gl. in c. cùm dilectus, in verbo, à ſuſpenſis, verſ. alij dicunt, & melius, & ibi Ant. de conſue. Bald. in procemio decreta, col. 4. verſ. item potentius, vbi & ad hoc allegat l. Sabinus, ff. de commu. diuid. Soc. in l. ſerui electione, col. vlt. ff. de leg. 1. Iaſon in l. ſi atrogator, col. antepe. verſ. tertiò contra deciſionem, & ibi ad idem contra, ff. de adop. Aug. Bero. in c. 1. col. 1. de reb. eccle. non alien.

Et precepta negatiua efficacius obligant.

5 Hincque prodit, quod tradit Archi. in c. ſi peccauerit, 2. q. 1. ꝙ præcepta negatiua potentius & efficaciùs obligant, & magis præcisè adſtringunt, quàm affirmatiua. & ſequitur Pan. in c. notuit, col. 12. verſ. ſecundò quæritur an quilibet, de iudi. Et quod ſcribit Raph. Fulg. in l. iuriſgentium, §. ſed ſi fraudandi, per glo. ibi, ff. de pact. quòd negatiua indefinita, æquipollet vniuerſali ex proprietate ſermonis, licèt aliàs regulariter ex benignitate id ſit, non ex proprietate, ut not. in c. vt circa, de elect. lib. 6. & per Bar. in l. ſi in pluribus, ff. de leg. 2. & probatur in l. ſi ſeruitus, ff. de ſeruitutibus vrban. præd.

6 Et quod per tex. in l. tutor quoq; quæ eſt 3. §. liberti, verſ. ſed ſi patronum ſuum, ff. de ſuſpect. tutor. iuncta l. 1. §. conſequens, eo. tit. tradunt la. Are Dy. & Bar. in priore lect. ꝙ vbi reperiuntur duæ regulæ, vna affirmatiua, alia negatiua, hanc potiùs eſſe attendendam. Et id ſequitur Alex. in l. ſi conuenerit, col. 1. ff. de re iudic. et idē in duobus priuilegijs, vno prohibitorio, altero permiſſiuo, illud enim præualet, l. ſi Ruffinus vir clariſſimus, et ibi Bal. in princ. Rapha. Fulgo. Alex. Franc. Are. et Iaſ. C. de teſta. milit. Idemq; in duobus ſtatutis, ex Soc. conſ. 79. ſi eſſemus in terminis, col. 4. verſ. confirmatur quia hic, lib. 4. Et quod nos ſcripſimus in repe. l. ſi vnquam, in verbo donatione largitus, num. 247. incip. tu autem, et in noſtris legibus connubialib. gl. 5. quę eſt in verbo, *contracter*, nu. 80. inci. et hoc mirum, et quod item latè probauimus, conſtitutioni prohibitiuę renuntiari non poſſe, nec item priuilegio prohibitorio, in noſtro tractatu primigeniorum, q. 24. num. 9. tamen Barba. & 2. ſequ. Sed quibus id addere potes, quod apud Romanos vno ex tribunis pleb. prohibente, cæteri etiam maiore numero nihil efficere poterant, vt uidere licet ex Plutarcho in Cracchis, haud multo poſt princip.

7 Et hæc quidem nemo impugnat licèt contrà facit tex. in l. 1. §. veteres, ff. de acq. poſſeſ. ex quo no. Soc. et Iaſ. ibi, ille col. 2. uerſ. tertiò no. in uerſ. ut ſi plures: alter col. 3. uerſ. tertiò no. in ꝙ ubi in eodem ſubiecto concurrunt duæ qualitates, potiùs attenditur affirmatiua, quàm negatiua. et gl. in cap. ſtatutum, §. cùm uero, in uerbo, eiuſdem ciuitatis, de reſcrip. lib. 6. ex qua no. ibi Domi. col. 4. uer. no. ex iſta glo. id quod iam diximus, attendi potiùs qualitatem affirmatiuā quàm negatiuam, cùm utraq; concurrit in perſonam unius. Imò uero etiam ſi in diuerſa ſubiecta concurrant, ut dicit Iaſon, ubi ſuprà, per tex. no. in l. ſi is qui duas, ff. de liber. lega. Cuius reddit rationem ipſe Iaſon, quem uide, ne hic diutiùs immoremur.

VIII. LIMITATIO.

Diſpoſitio inducta per viā priuilegij, non intelligitur de prima vice.

1 Octauò limita (et hæc eſt 7. et ultima limitatio Fely. in d. c. 2. de treug. et pac.) ut non procedat, quando diſpoſitio inducta per uiam priuilegij (ut noſtri loquuntur) eſſet temporalis, ſi intelligeretur de prima uice, quia hoc eſſet contra naturam priuilegii, quę ea eſt, ut ſit perpetuum, c. decet, de reg. iur. lib. 6. Ideo priuilegium conceſſum alicui, et eius familiaribus, ut poſſint ingredi eccleſiam tempore interdicti, non de primis tantùm intelligitur, qui ſcilicet familiares erant tempore priuilegij conceſſi, ſed et de alijs in eorum locū ſubrogatis. Ita enim poſt Ægid. Crem. uoluit Io. And. in c. licet, quod eſt pen. circa medium, et ibi quoq; Domi. in §. 1. uerſ. ſed pone ꝙ cōceſſum. et Phil. Franc. uerſ. quærit tamen hic, de priuileg. lib. 6. per no. in c. ult. de uerb. ſign. eo. lib. 6. et in c. quanto, de cenſib. & in l. filiæ. §. Titia, ff. de cond. et demon. et in l. nō aliàs, §. ult. ff. de iudi. et in l. uel inutilem. ff. de uſufru. et in l. placet, ff. de libe. et poſth. et idem quoq; uoluit ipſe Io. And. in c. qui ſentit, de reg. iur. eo. lib. 6. et Alciat. in hoc noſtro §. hoc ſermone. et Io. Lup. in repe. rub. de dona. inter uir. et uxo. §. 69. col. 6. uerſ. ſed meo iudicio.

Indultum ad certum tēpus.

2 Et eſt ſimile quod tradit Ioan. Mona. in d. c. ult. col. 2. uerſ. ſed quæro epiſcopus. de uerb. ſigni. lib. 6. quòd ſi epiſcopus habet indultum ad certum tempus, ut quatuor ipſius famuli gaudeant fructibus beneficiorum ſuorum, trahitur etiam ad illos, qui loco priorum fuerunt ſubſtituti. argu. l. ſicut in annos. in 2. reſpon. ff. quib. mod. uſusfru. ami. Nec obſtat (inquit) l. fideicommiſſa, §. ſi quis decem, ff. de lega. 3. quia ibi

illud ſit, ne hæres obligetur in infinitum, & ne detur occaſio fatuè conſumendi.

Nati poſt teſtamentum habetur ratio.

3 Et huc dictum Io. Mona. ſequitur Io. And. in d. c. vlt. col. 2. ad fi. vbi & io id præterea allegat c. quia circa, extrà de priuileg. cum alijs iuribus ibi allegatis in gl. vlt. & l. ſi ita fuerit, ff. de lega. 3. vbi eius qui natus eſt poſt teſtamentum, vel eius qui poſtea in familiam venit, habetur ratio. & l. ſi mancipia, ff. de fund. inſtru. vbi in legato fuodo cum mancipijs, comprehenduntur mancipia pòſt inducta. Sequuntur item Domi. & Phil. Fran. in eo. c. vlt. ille col. 3. ver. ſed pone epiſcopus, hic col. 2. in 5. no. Et ex hoc dicunt ipſi Io. And. & Dom. in d. c. vlt. quòd eadẽ ratione illud indultum trahitur ad beneficia poſtea quæſita, vt ibi videre poteris. Sed & prius illud dictũ Io. And. in d. c. vlt. ſequitur etiam Io. Lup. in d. rubri. de do. inter vir. & vxor. vbi ſuprà.

Immunitas concessa, ſimpliciter intelligitur perpetua.

4 Et facit præterea quod ſcribit Alber. in l. cùm quidam, quæ eſt antepen. in fi. ff. de annu. lega. quòd immunitas conceſſa ſimpliciter, intelligitur perpetua, ad quod allegat tex. in l. beneficium, ff. de conſti. prin. & d. c. decet, de reg. iur. lib. 6. quæ haud dubiè loquuntur de priuilegijs principum, ideo ſecundum ea iura, eſt intelligenda illius ſententia, vt per Io. And. in c. cùm nuncius, haud multo an. fi. de teſtibus, & Barto. in l. non ſolùm noſtrum, §. ſi liberationis, ff. de liber. leg. cum ſimil.

Priuilegia principum, quomodo interpretanda.

5 His adde multa latè collecta ab Oldr. conſ. 300. factum tale eſt magiſtro milite, quibus probat priuilegia principum latiſſimè eſſe interpretanda, extendendaq́; , & quò ad res, & quò ad perſonas, & quò ad tempus, & quò ad modum agendi, & quò ad omnia genera cauſarum, atq; etiam fauorabiliter intelligenda quò ad perpetuam, & commutabilem eorum durationem (vt ipſe loquitur) quæ quidem vltima clauſula propiùs ad hunc locum pertinet. & hoc quidẽ ſigillatim tractat, & probat, vt ibi videre poteris, ne hic iterum repetamus.

IX. LIMITATIO.

Actus iterantur in diſpoſitione hominis non etiam legis vel ſtatuti.

1 Nonò limita, vt hæc noſtra regula procedat in diſpoſitione hominis, non etiam legis, vel ſtatuti, per tex. qui ad hoc ſolet allegari in l. veluti, §. hæc vox, vbi Cy. id no. & poſt eum Bald. qui cum §. legit cum §. vlt. l. ſi quis ex argentarijs, & Iaſ. qui eum §. legit. cum §. prætor ait, l. præcedẽtis, ff de eden. Raph. Com. in l. ſi cùm dotem, §. 1. verſ. no. tamen ex gl. ff. ſolut. matri. ex hoc limitans hunc noſtrum §. & iterum conſ. 14. ſtatutum dictat, verſ. non obſt. l. boues. & Roma. conſ. 504. in caſu propoſitæ cõſultationis, col. 1. vbi intelligit, quando eſt eadem ratio. Alex. dum Cyn. & Bal. vbi ſuprà allegat. conſ. 81. lecto & diſcuſſo, conſ. verſ. & quamuis eodem die, li. 3. & Soc. conſ. 5. ſupraſcriptus inſignis doctor. col. 3. verſ. & confirmatur iſta ratio, lib. 4. Phil. Dec. conſ. 277. in ciuitate Placentiæ, col. pe. verſ. & quia in diſpoſitione hominis, & conſ. 512. cùm reuerendiſſimus, col. 2. verſ. ſecundò principaliter, & conſ. 609. quæritur ex duobus, col. 2. nu. 6. & cæteri omnes, quos poſtea in hac limitatione citabimus poſt ſeq. verſ.

Natura legis qua.

2 Et huius quidem differentiæ duplex ratio eſſe poteſt, prior quòd legis natura ea eſt, vt diſponat, non pro vno actu tantùm, ſed perpetuò, & quoties opus fuerit, ne alioquin ſit manca & mutila, & imperfecta, cõtra l. 1. C. de his quib. ut indig. Altera quæ proximè accedit ad priorẽ, quòd lex ipſa ſemper loquitur, l. 1. ff. de condi. ex lege. vt per eam dicit Bar. in l. vlt. ante fin. ff. de regu. Caronia. eſtq́; ſemper in viridi obſeruantia, ut dicit tex. quem & ad hoc noſtri vbiq; appellant, in l. Arriani, C. de hæret. Qua etiam ratione motus Bar. in l. ſi ita eſſet, col. 1. verſ. circa primum dic. ff. de auro & argen. lega. dicit quòd verbum præſentis temporis prolatum à lege, etiam ad futura trahitur, vti probatur ex d. l. 1. ff. de con dict. ex leg.

Statutum de compromittendis cauſis affinium, cur non reſtringatur ad vnum compromiſſum.

3 Et ex hoc pleriq; dicunt fieri, quòd alibi diximus, ſtatutum de compromittendis cauſis affinium non reſtringi ad vnũ compromiſſum, ſed vt toties fiat, quoties opus fuerit donec cauſa fuerit deciſa, & expedita, cùm hæc diſpoſitio ſit legalis, ſiue ſtatutaria. Ita enim hac ratione voluerunt Cy. & Bal. in d. §. hæc vox. & idem Bal. in l. ſi vt proponit, la 1. col. vlt. verſ. ibi officio ſuo, C. quomo. & quan. iud. dum allegat Cy. in dict. §. hæc vox. & ipſe Bal. in l. 1. col. 8. verſ. quæro re ſtator mandauit. C. de his quæ pœnæ nomi. vbi illud dicit quòd ſuprà diximus, legem ſemper loqui. Raph. Com. in l. ſi cùm dotem, §. 1. verſ. no. tamẽ ex gl. & ibi Alex. col. 1. verſ. iuxta hoc quæro, ff. ſol. mat. Alex. conſ. 70. viſo cõſ. col. 1. verſ. ſed poſito quòd illud, lib. 2. Carpo. cauſar. criminal. conſ. 68. circa primũ dubiũ. col. 2. in prin. Soc. quid reputat ſing. cõſ. 117. uiſa diligẽter, col. 2. in prin. lib. 1. Iaſ. in d. l. duobus, §. 1. col. vlt. verſ. item limita ſupradicta, ff. de iureiur. & in l. diuortio. §. quod in anno col. vlt. ver. ſecundò limita, ff. ſolu. matri. & in l. prætor ait, §. deinde, col. vlt. verſ. nec obſtat ſi diceretur, ff. de ope. no. nunciat. vbi dicit, quòd ſi ex pacto compromiſſum fieri deberet, non cogerentur partes bis compromittere, & Phil. Dec. in c. ſua nobis, col. 1. verſ. & iſta habent locum, de appel. And. Alciat. in hoc noſtro §. hoc ſermone.

Dos quando iteranda.

4 Sed ex hoc fit quòd nonnulli in quæſtione, an qui tenetur dotare, ſi dotauerit, & dos amiſſa fuerit, teneatur iterum dotare, diſtingunt, an teneatur dotare ex diſpoſitione legis, vt iterum teneatur dotare, ſi dos ſine culpa dotatæ amiſſa ſit, per l. ultimam, C. de dot. promiſ. & dict. authen. ſed quamuis, C. de rei uxor. actio. & uoluerunt Bar. & alij in l. ſi cùm dotem, §. 1. ff. ſol. mat. & Bal. in auth. quod locum, C. de collat. cum ſi. An uerò ex pacto, uel alia diſpoſitione hominis. & non tenebitur, per l. ſi ſocius pro filia, ff. pro ſoci. de qua diximus ſuprà, in princ. nu. 7. incip. tertio.

tertiò. Nam ita has ll. quæ diſcordare videbantur, concor. Bal. Ang. Imo. & Alex. in d. l. ſi cùm dotem, §. 1. ille circa mediũ, alter in fi. ipſe Imo. ét circa mediũ, poſtremus col. 1. verſ. iuxta hoc quæro, ff. ſolu. matri. & Lauren. Calca. conſ. 20. iſta quæſtio habet tria, col. 1. verſ. ſecunda limitatio. & Soc. conſ. 291. viſis literis, col. 5. verſ. ſed huic conſiderationi, lib. 2. Sed tu omnino circa hanc deciſ. vide eundẽ Soc. d. conſ. 5. col. 3. verſ. ad ſecundum reſpondeo, cum mult. ſeq. lib. 4. & quæ dicam infrà nu. 14. incip. ſed & hanc.

Statutũ de capiente condemnatum pro delicto quomodo intelligatur.

5 Non omittendum quod per hanc noſtram limitationem, ex ſpecie facti, conſultò reſpondit Raph. Comen. conſ. 14. cuius id exordium eſt, ſtatutum dictat capientem, ꝙ ſi ex ſtatuto, capiens condemnatum pro delicto, debeat habere dimidiam partem condemnationis, non tantum intelligitur de prima captura, ſed & de ſecunda, & de alijs, quia legis diſpoſitio intelligitur, quoties opus erit, per d. l. veluti, §. 1. ff. de eden. & alia quæ allegat.

6 Hæc autem noſtra limitatio ex eo iuuatur (nec illud enim prætereundum eſt) quod ſcriptum eſt à Soc. in l. hæc conditio filiæ, col. 2. in vlt. not. ff. de cond. & demon. notari ex eo tex. & l. qui per ſalutem, & ibi gl. de iureiur. quòd diſpoſitio hominis verificatur in primo actu ualido, non autem in primo actu inualido. Ex quo (inquit) infertur non eſſe differentiam inter diſpoſitionem hominis, & legis in hoc, quia neutra verificatur in primo actu inualido: ſed in eo eſſe differentiam, quando primus actus eſt validus, ſed non ſortitur effectum, tunc enim diſpoſitio legis, non conſumitur illo primo actu: diſpoſitio autem hominis conſumitur, verbi gratia, lex vel ſtatutum iubet fieri compromiſſum inter affines, & factum fuit compromiſſum validum, ſed non ſortitum fuerit effectum, nõ conſumpta eſt diſpoſitio, ſed debet fieri aliud compromiſſum, & toties quidem fieri, donec laudum ſecutum fuerit.

De eadem re.

7 Secus vt ſubdit Soc. ſi teſtator mandauerit hæredi, vt faciat compromiſſum, quia tunc ſi ſemel validè compromiſerit, licèt effectus inde nullus ſecutus fuerit, non tenebitur iterum compromittere, ſufficit enim ſemel ſatiſfeciſſe, ſecundum Bal. in d. l. 1. vbi ſuprà, C. de his quæ pœnæ nomine, & ita dicit ſe conſuluiſſe Ianuæ.

Authoris de ea re opinio.

8 Tandem tamen ſubiungit ipſe Soci. poſſe dici totum contrarium colligi ex d. l. hæc conditio, ſcilicet quòd diſpoſitio hominis conſumitur, primo actu etiam inualido: quia ille tex. dicit benignè dicendum eſſe, non conſumi, ergo (inquit) de iuris rigore ſecus. & hoc uidetur probare tex. rectè intuenti, in l. dotis promiſſio, in fine ff. de iure dot. Mihi autem, vt dicã quod ſentio, nihil referre videtur, an id fiat ex æquitate ſcripta, an ſtricto iure, quoniam æquitas illa ſcripta, præfertur rigori iuris, vt not. in l. placuit, C. de iudic. et uide interim quæ dixi ſuprà, in 6. limit. nu. vlt.

Electio data ab homine.

9 Iuuatur item hæc limitatio ex eo, ꝙ à nonnullis dictum eſt, quòd cum electio data eſt cuipiam ab homine, ſi ſemel elegerit, etiam qualitercunq;, uariare non licet, eſt enim conſumpta electio, per c. ſi cõpromiſſarius, de elect. lib. 6. Si à lege licet, per l. cum qui certarum, §. ult. ff. de uerbo. obliga. Ita enim per eos tex. uoluit Damaſus in c. cauſam, de elect. uti eum allegat gl. in d. c. ſi compromiſſarius, §. porrò eo caſu, in uerbo, conſentire, ubi & idem uoluit Archi. col. 2. in uerbo, functus, & ibi quoque Ioan. And. poſt eum, & ab eo Alber. in d. §. cùm putè, col. 2. uerſ. Archid. autem breuiter.

Quid ſi à lege.

De eadem re.

10 Subdunt autem ipſi Damaſus, & Archi. ubi ſuprà, non obſtare l. 2. ff. de optio. leg. vbi ab homine data eſt electio, nec tamen conſumitur una electione: quia ibi non fuit exhibita tota familia, in qua debuit fieri electio, per l. ſerui electione, ff. de leg. 1. poſtea ſubiungit Archi. contra ſecundum membrum uideri facere l. ſi cui, ff. de ſeruitu. & l. quod in hæredem, §. eligere, ff. de trib. actu. vbi data eſt electio à lege, & tamen variare non licet, ex quo dicit hanc eſſe viam brochardicam.

Pœna legalis ſæpius, conuentionalis non niſi ſemel committitur.

11 Poſtremò confirmatur hæc limitatio, ex eo quod voluit Bal. in addit. Spec. tit. de loca. §. nunc aliqua, in 38. quæſt. ꝙ pœna legalis ſæpius committitur: conuentionalis non niſi ſemel, niſi expreſſè dictũ ſit, vt ſæpius cõmittatur, quod & ipſum tenuit idem Bal. in l. ſi duo, §. 1. ibi, contra hìc, quia aliud, ff. de arbit. Licet contrarium teneat Imo. in l. ſi ſic ſtipulatus, col. 2. verſ. & cõclude breuiter, ff. de verb. oblig. vbi dicit nihil referre quantum ad id, ſitne pœna legalis, an conuentionalis, vtriuſq; enim eandem eſſe rationem, argu. l. non rectè, C. de fideiuſſorib. & l. cùm quis, ff. ſi cert. petat. Et in vtramq; partem reſpectu diuerſorũ caſuum, facit quòd dici ſolet, mitius agi cum lege, quàm cùm homine, l. Celſus. ff. de arbitr. cum ſimil.

Diſpoſitio hominis quando cenſetur facta à lege vel ſtatuto, quid operetur.

12 Sed hanc limitationem ita primò declarabis, vt ſi diſpoſitio hominis facta eſt ex neceſſitate legis, vel ſtatuti, ea cenſeatur eſſe à lege, vel ſtatuto, ita vt non intelligas de primo actu: verbi gratia, in caſu de quo ſuprà loquuti ſumus, cùm ſtatutum iubet fieri compromiſſum inter affines, & iudex ſequendo ſtatutum id fieri iuſſerit, certè ſi ex primo compromiſſo lis ſopita non fuerit, iterum compromiſſum faciendum eſt, vt nuncupatum, & in hac ſpecie reſpondit Philip. Dec. conſ. 22. cuius ſuperſcriptio incipit, ſi pronunciatio, colum. 1. & 2. Nam cum id faciat iudex neceſſariò, ſecutus ſtatutum, id ſtatuto attribuitur auctoritate Bald. in l. nouiſſimè, ff. quod tutor. auctor. vbi dicit, quòd quando quis facit actum, ad quem tenebatur, actus videtur factus ex neceſſitate, nec voluntati facientis tribuitur, ſed neceſſitati, quod & ipſum ante illum voluit Ioan. Andr. in c. præ-

terea, de iure patrona. & in c. bona fides, in prin. de reg. iur. libr. 6. Et hoc quoq; vt ſubdit Dec. colligi poteſt ex eo quod ſcribit Bar. in l. 1. col. 2. verſ. pro ea declaranda, C. de eden. ꝙ mandatum ſactum argentario, vt edat rationes, non producit actionem mandati: quia cum argentarius ad id teneatur ratione officij non reputatur mandatum hominis voluntarium. ſed neceſſitati legis attribuitur.

De eadem re. 13 Cui adde quod tradit Bald. poſt Gui. Cu. in l. cùm hi, §. planè, in vtraq; lect. ff. de tranſact. ꝙ ſi hæres iuſſus à teſtatore vendere alimenta, ea vendiderit, non poterit ſuper hac venditione tranſigi, tanquam facta vi illius teſtamenti, inſpecta ſcilicet cauſa originali. Quodq; ſcribit Iac. Butri. in l. ſi hæres teſtamento, ff. de act. empt. ꝙ ſi ſit ſtatutum, vt de quolibet contractu ſoluatur gabella, hæresq; venditionem ſecerit iuſſu teſtatoris, non ſoluitur gabella, quia id factum attribuitur teſtamento, & non actui inter viuos, per glo. ſing. in l. ſi quis ita, in princ. in verbo, defectus, ff. de ſtatu. liber. & id ſequitur Bald. ipſe in ſua marg. in verbo, venditio, col. 2. verſ. facio. Adde (inquam) multa alia ſimilia, quæ & nos adduximus in noſtro tractatu Retractuum, titu. 1. in fi. illius tit. q. 2.

14 Sed & hanc principalem limitationem ſecundo declarabis, vt procedat in diſpoſitione legis communis, ſecus ſi ex ſpeciali beneficio legis quippiam competat, verbi gratia, pater tenetur iterum dotare filiam, quæ nullo ſuo dolo, aut culpa dotem amiſit, vt diximus & probauimus ſuprà, verſ. 4. ſed & ex hoc ob eam ſcilicet rationem, ꝙ ex diſpoſitione iuris communis pater tenetur dotare filiam, l. qui liberos, ff. de ript. nupt. & l. obligamur, §. lege, ff. de actio. & oblig. At frater qui etiam certis caſibus tenetur dotare ſororē inopem, ex ſpeciali beneficio ipſi ſorori inopi conceſſo, per no. in l. cùm plures tutelam gerunt. §. cùm tutor. ff. de adminiſt. tuto. & l. non omni, C. eo. tit. & latè diximus in tractatu Primigeniorum, q. 62. ſi ſemel eā dotauerit, non ampliùs tenebitur eam dotare, etiam ſi nullo ſororis dolo, aut culpa dotem amiſerit, ut nō obſcurè ſentit Bar. in l. ſi cùm dotem, §. 1. ff. ſolu. matr. & apertiùs Bal. in l. vlt. col. 2. verſ. ſed non quid eo caſu, C. de dot. promiſſiu. per l. ſi ſocius pro filia, ſuprà allegat. & apertiſſimè idē Bald. in auth. quod locum, & ibi quoq; Ro. col. 2. verſ. item inducitur, C. de Collat. illam differentiæ rationem afferentes, quòd facilius amittitur beneficium iure ſpeciali competens, quàm iure cōmuni, l. cùm miles, §. militia miſſus, ff. de teſta. mili. Sed tu tamen vide omnino Alex. in d. l. ſi cum dotem, §. 1. col. 1. in fi. cum ſeq.

X. LIMITATIO.

1 Decimò limita, vt noſtra regula non procedat, quando poſt primum actum etiamnum manet eadem ratio diſpoſitionis, vt procedatur ad ſecundum actum: tunc enim & ad eum procedi poteſt, per id quod dicit Bal. quem ad aliud ſuprà citauimus in 6. limit. in prin. ſcilicet in l ſideicommiſſa, §. ſi quis alicui decem, ff. de leg. 3. hanc inter alias rationem afferens, quare in caſu ſtatuti iubentis compromiſſum fieri inter affines, compromiſſum eſt iterandum, ſi per primū lis non fuerit ſopita, quia videlicet ad hunc vendicat ſibi locum ratio ſtatuti, quæ eſt vt lis finiatur, & ſic (inquit) non obſtat l boues, §. hoc ſermone. ff. de verb. ſignifi. Quaſi diceret Bal. hunc noſtrum §. non procedere, cùm adhuc durat ratio diſpoſitionis.

2 Quod & idem voluit, & quidē expreſsius Ro. conſ. 504. in caſu propoſitæ conſultationis, poſt prin. & Ant. conſ. 30. caſus, Titius quidam teſtator, cuius illic dictum ſæpius in hoc opere ad alia quædam attulimus, loquens in illo ipſo caſu, conſ. 14. ſtatutum dictat Fel. in c. licèt dilectus, ad fi. de teſti. Iaſon in l. veluti. §. hæc vox, quem legit cum §. prætor ait, qui eſt vlt. l. præcedentis, col. vlt. verſ pro eius confirmatione, iunctis præced. ff de eden. & in l. prætor, ait, §. deinde, col. vlt. in vlt. not. ibi, confirmo iſtam concluſionem, ff. de oper. no. nuntiat. *De eadem re.*

3 Nam vt inquit ipſe Iaſon, donec durat ratio finalis ſtatuti, durat ipſum ſtatutum, l. 2. §. vlt. ff. de donat. Et ut ei id addas, ratio eſt quæ diſpoſitionem ampliat, & extendit, l. regula, §. ſi quis, & ibi Bart. & Bal. & iterum §. & licèt, ff. de reg. iur. & l. 1. §. mater. verſ. quid ſi curatores, & ver. quid ſi deceſſerint, ff. ad Tertul. cum alijs multis concor. tex. & docto. à me latè congeſtis in tractatu, ceſſante cauſa ceſſat effectus, parte 1. nu. 146. incip. ſecundum autē, cum multis ſeq. Sed aduerte quia hi omnes loquuntur in diſpoſitione legis, ſecundum ea quæ diximus ſuprà in 9. limi. vt ſcilicet locus ſit ſecundo actui, cùm eſt eadē ratio legis in illo ſecūdo actu, ut in primo. *Ratio diſpoſitionem ampliat.*

XI. LIMITATIO.

1 Vndecimò limita, vt hæc regula noſtra procedat in dubio, & cum ſimpliciter fuerit aliquid diſpoſitum, tunc enim etiam in dubio de primo actu intelligitur. Secus ſi aliter diſponentes dixerint. Primum enim inſpiciendum eſt, quod illi expreſsè egerunt. In dubio autem de primo intelligendum eſt. Ita enim apertè declarat tex. in l. eum qui Calendis, ff. de verb. oblig. & in l. ſi duo, §. 1. ff. de uerb. ſigni. quas nos ſuprà in prin. pro concor. noſtræ regulæ citauimus. *In dubio de primo intelligendum.*

2 Id autem generale eſt, ut ſemper aliàs primo loco inſpiciendum ſit, quid inter partes actum eſt, l. ſemper in ſtipulationibus, ff. de regul. iur. ubi ita ad uerbum ſcribitur. Semper in ſtipulationibus, & in cæteris contractibus id ſequimur, quod actum eſt. Suntq; in id alij infiniti tex. quos non eſt neceſſe in re tam clara, & minimè dubia adducere.

XII. LIMITATIO.

1 Duodecimò limita non procedere, non ſolùm quando expreſsè aliud dictū eſt à partibus, ſed *Intentio quoq; partium ſi appareat, conſideratur.*

ſed & ſi ex coniecturis veriſimiliter colligeret, intentionē earū aliter intelligere, verbi gratia, vt loquamur in illo caſu,de quo ſ.in prin.nu. 6. incip.tertio ad hanc ſententiam,videlicet ſi quis vendit fructus alicuius prędij huius anni, & id prædiū binos fructus hoc anno adferat, de primis tantū intelligitur,vt ibi diximus.Sed hoc intelligit Ro.in l.diuortio,§.quod in anno,quē legit cū §.ob donationes,col.2.ver.vnde dicit hic ubi pretiū eſſer æquiualens oĩbus fructibus totius anni, ita vt ſit veriſimile partes intellexiſſe de oĩbus,per tex.in l.cùm in fundo,§. vxor viro, ff.de iur.dot.Et id ſequitur Alex.ibi,col. 3.ver. limita tñ dictum,Cæpo. in tractatu ſeruit.ruſti. prædio.tit.de ſeruit.iuris paſcendi,colum. 3.& Geor.Nat.in cle.ſæpe,in prin.col.62.verſ. mihi magis placet,ibi,ad idem adduco quod voluit.

Ex mentione pretij, præſumitur emptionē.

2 Et huc pertinet alia gl.in l.1.§.1.in verbo, agendo,ff.de ſuperfic.q ſi dubitetur quis contractus fuerit,precium(inquit)facit diſcerni:quam gl.ſequitur,& dicit valde no.Bar. ibi,paulò ante fi.verſ.vlteriùs quæro,& Bal. in l.ex conuentione,col. 1.verſ.tertiò caſu,C.de pact.vbi ex ea dicit,id quod dr ex mentione precij,præſumi emptionē,vt no.in l.vlt.C.de præd.curial.lib. 10.intelligi,qñ precium eſt re condignū,et idem Bal. in l.1.col. 1.ver.quæro nũquid ille, & ibi quoq; Ang.in lec.Peruſ Pau.Caſt.Alex.dū ſimpliciter allegat Bal.vterque paulò ante fi.& Iaſ.col.pen. verſ.tertiò ſucceſſiuè quærit, C. qui teſta. face. poſſ.vbi dicunt,q ſi quis vendidit rem cõmunē ſimpliciter,an totā eam,an verò partem tantùm ſuam vēdere cenſeatur,in dubio id ex quantitate precij eſſe æſtimandū,quod & ipſum voluit. Alex. qui hanc dicit eſſe communē opi. & alios concor.adfert in l. ſi domus,§. vlt. colu. 2. verſ. quid in vendente,ff.de leg. 1. Sed & illā quoque gl.ſequitur Pet.Anc.qui id dicit ſing.conſ.402. pluribus rationibus,col. 2. verſ. item poteſt intelligi. & Alex. conſ.68.viſis & opportunè conſideratis,ad fi. lib. 5.

De eadem re.

3 Et ad id quoq; optimè facit alia gl.in l.ſemper in ſtipulationibus,ibi item, actum intelligere etiam tacitè,ratione rei quę venditur,& ibi quoque Bar.in prin.& Phil.Dec.col.1.verſ.itē actū videtur,ff.de reg.iur.Et alia item gl. illi omnino ſimilis,in l.in obſcuris,ibi,ſi enim res digna erat eo.ti.& ipſe Bar.poſt Dy.in l.patron°,§. 1.col.2. verſ. fallit ſi ex coniecturis.& idē quoque Bar.in l.cùm tabernā,in prin.poſt med.ff.de pig. & in l.Paulus,col.1.verſ.itē quod dixi,ff.de ſol.Fran. Are.qui duas illas priores gl.allegat,conſ.6.viſo inſtrumento diuiſionis,col. pen. verſ. ſed tñ his nō obſtantibus,& Ale.conſ. 26.conſideratis verbis,poſt med.verſ. corroborantur prædicta,li.4.

Ex præſumptione nonnunquā diſpoſitiones interpretanda.

4 Sed & pro iſta limitatione optimè facit tex. in l.cum quidā,ff.de annuis lega.vbi cùm quidā decurionibus diuiſiones dari voluiſſet,die natalis ſui,interpretatum eſt non eſſe veriſimile teſtatorē de vno ſenſiſſe,ſed de perpetuo legato. Nā vt dicit ibi Bar.hanc interpretationem facit Imperator ex qualitate perſonæ relinquentis & eius cui relinquebatur, ſcilicet decurioni: & ſic ex qualitate perſonæ, non præſumitur q voluerit dari ſemel tantùm,argu. l.ſed & ſi ſuſceperit, §. 1.ff.de iudi.vt proinde intelligas illum tex.inniti præſumptione, coniectura,& veriſimili.

Mens veriſimilis teſtatoris ſequenda.

5 Et quod pulchrè reſponſum eſt à Pet. Anc. conſ.27.non ſeruato ordine,colu.3.verſ.poſtq igitur propter dictum, q ſi quis hærede inſtituto,ſubſtituit duos antiquiores dom°,iſta ſubſtitutio nō reſtringitur ad duos primos antiquiores tantùm,ſed ad ſequentes,illis excluſis, vel repudiantibus, propter veriſimilē mentē teſtatoris, quam ex multis colligit,vt ibi videre licet.Et ſequitur Ro.conſ.438.in cauſa cõſultationis,in 4. dubio.ad fi.Bar.cõſ.27.ſcripſit doctiſſimus,col. 10.verſ.præterea additur vltimus, & alij quos tibi addaxi in noſtro tractatu primigeniorū q. 3. nu.9.inc.facit item.& præter eos Car.Rui.conſ. 119.viſo & bene ponderato,col.antepe.ſub nu. 14 in fi.lib.2.dum allegat Pet.Anch.vbi ſuprà.

Relictum tā vidua erit,de qua viduitate intelligatur.

6 Et quod itē not cuſuluit Anto. vt alibi ad aliud propoſitū citauimus,conſ 30.caſus Titius quidam teſtator, q ſi teſtator reliquit habitationem domus filię ſuę,cū vidua erit, non intelligitur de prima viduitate tantū, ſed de alijs omnibus,quia teſtator hoc veriſimiliter intellexit: & inſpecta mente eius eadem eſt ratio omnibus.

7 Poſtremò hanc limitationē hæc ratio adiuuat,nā hęc noſtra regula tum demū procedit,ni ſi aliter dictū ſit à diſponentibus, vt diximus ſ. in præcedēti limit. Id autē ſatis actum videri debet,etiā ſi dictūm non fuerit, quod partes veriſimiliter intellexerint,aut ſi interrogati fuiſſent,veriſimiliter reſpondiſſent,l.tale pactū,§. vlt.& ibi gl.no.& Bal. qui id ad omnes diſpoſitiones trahit,et alij,ff.de pac.cū alijs infinitis concor.à me collectis in l.ſi unquā,in præfatione,nu. 56.inc. inter tā multa.Sed ut tñ intelligas, & hoc quoq; ſpectare q̃ de veriſimili,latè tibi ſcripſimus nu. 37.inc.ſed iā ni fallor,ad nu.61.quæ tn ibi uidere poteris.Et hæc quidem limitatio nō admodū diſſidet à 6.limitatione, quam ſuprà poſuimus.

XIII. LIMITATIO.

Actus qui ſuapte natura trahitur ad plures perſonas,iteratur.

1 Decimotertiò limita hanc regulam procedere,quando uerba referantur ad aliquem actū, qui poteſt ſæpius iterari ab eadē perſona , ſecus ſi ex ſuapte natura traheretur ad plures perſonas. Cuius rei tex.habes, & exemplū in l. in annalibus,C.de le.& tn l.paterfamilias primis,in prin. ff.de vulg.& pup.& in l.qui liberis,§.hæc uerba eo.tit.& ita per eos tex.nuncupar m uoluit Cor. conſ.279 uidetur prima facie,col pen.uerſ.nec obſtat etiam ſecunda ratio,lib. 3. ubi ex hoc expreſsè limitat hunc noſtrum §. hoc ſermone.

XIIII. LIMITATIO.

Secundus actus ſubrogatus in locum primi.

1 Decimoquartò limita procedere,niſi ſecundus actus ſubrogaretur in locum primi, uerbi gratia,Si is qui ex diſpoſitione obtinet duo beneficia,

ficia, ea aut alterum eorum dimiſerit, non poterit vi illius diſpenſationis vnum, aut duo alia beneficia obtinere, quia ea gratia intelligitur de duobus primis tantùm, per c. ordinarij, ante fin. & ibi gl. de offi. ordi. li. 6. & in c. non poteſt, verſ. illud autem, de præb. eo. lib. & diximus ſuprà in prin. nu. 27. incip. decimo ſextò, ut relinquamus. Quid igitur ſi vnum illorum priorem permutet cũ alio, aut etiam duo illa priora, cum alijs duobus? Et hæc quidem obtinere poterit, quia quod ſubrogatum eſt loco alterius, idem reputat, l. ſi filiæ, §. 1. ff. de cond. & demon. & l. ſi donatæ. §. ſi ſponſus. ff. de dona. inter vir. & vxo. permutatũ autem ſubrogatur loco eius cum quo permutatur, l. idem ſeruandum, ff. de leg. 2. Et quaſi continuatiuè gratia extenditur, l. quod dicitur, ff. de mili. teſt. Hæc Bal. expreſſim in c. dudũ, le 2. col. 1. de elec. Nec obſtat (inquit) l. boues, §. hoc ſermone, ff. de verb. ſign. quia ibi ſecundæ nuptiæ non ſubrogantur loco primarum.

Res permutata, eandem ſortitur naturã, quã alia res cum qua permutata eſt.

2 Cui adde ad confirmationem huius ſententiæ, quod in vniuerſum dicitur, rem permutatã eandem ſortiri naturam, quã alia res cum qua permutata eſt: quod ex eo videre licet quod tradit Bald. conſ. 112. quæritur qui intelligantur, col. 2. verſ. & prædicta ſunt vera, lib. 1. fundum, cum quo permutatus eſt fundus patrimonialis, cenſeri etiam patrimonialem. quod & ipſum voluit Maſuer. tit. de ſociet. §. item & dicunt cõqueſtus. Quodque ſcribit Alb. auctoritate Guil. Cu. in l. vlt. col. 2. verſ. itẽ quærit, ff. de neg. geſt. ꝙ ſi quis rem meã permutat cum alia, & ea ipſa res mea perijt, poſſum contra eum agere, vt mihi reddat aliam rem, quam habuit cauſa permutationis.

De eadem re.

3 Et quod in eandem ſententiã prodidit Luc. Pen. in l. 1. col. 4. verſ. ſed quid in quæſtione, C. de impo. lucrat. deſcrip. lib. 10. rem immobilẽ à patre receptam ex permutatione alterius, eandem omnino ſortiri naturam, in idq; multas rationes adducit, vt ibi videre poteris. Et ex hoc colligit filios in hac ipſa re ita permutata, eodem modo ſuccedere, vt in illa quam pater reliquit, etiam ſi aliàs aliter ſucceſſuri fuiſſent. Et quod item ex facto reſpondit Iaſ. conſ. 231. iſtæ duæ mulieris, col. 1. lib. 2. rem permutatam cum re ſubiecta fideicommiſſo, fieri fideicommiſſariam. Et quod denique ſcriptum eſt à Matt. Afili. deciſ. Neapoli. 336. quidam nobilis, rem permutatam cum re dotali, effici dotalem. Quæ & nos latiùs tractauimus in noſtro tractatu de Retract. tit. 1. §. 32. gl. 1. nu. 26. neque enim hic caſus, & ſeq.

XV. LIMITATIO.

Diſpoſitiones inter viuos ſtrictè interpretandæ, teſtamentariæ non item.

1 Decimoquintò limita, vt procedat in diſpoſitionibus inter viuos, in quibus voluntas obligandi ſemper in id fertur, quod minus eſt, l. inter ſtipulantem, ff. de ver. obli. & l. ſemper in ſtipulationibus, in fi. ff. de reg. iur. & ibi concor. in gl. Et propterea huiuſmodi diſpoſitiones ſunt ſtricti iuris, ſtrictèque ſunt interpretandæ, l. quicquid aſtringendæ, ff. de verb. obli. Ideo non mirum, ſi intelligitur de prima vice tantùm. Secus autẽ in diſpoſitionibus teſtamentarijs, quæ multo longius producuntur, pleniusque interpretantur, l. in teſtamentis, ff. de reg. iur. & ibi quoque concor. quibus adde c. cùm dilecti, in fi. de donat. Et id quidem voluit Ant. conſ. 30. caſus, Titius quidam teſtator, in 1. dubio, ad id quoque referens quod ex eo ſuprà diximus, tum in 2. limit. nu. 3. incip. ſed aduerte, tùm in 3. nu. 11. inci. ſed & ad hanc. Et ſequitur Phil. Dec. conſ. 512. cùm reuerendiſſimus, col. 2. nu. 6.

De eadem re.

2 Et idem quoque, nulla Ant. mentione facta, voluit Ro. in l. diuortio. §. quod in anno, quem legit ſub §. ob donationes, col. 2. verſ. vnde dicit hic, ff. ſol. matr. & Ale. in additio. Bart. in l. dotis promiſſio. ff. de iure dot. & vterq; quidem per l. defuncta, ff. de vſufru. & Laur. Calca. conſ. 20. iſta quæſtio habet tria dubia, colu. 1. verſ. iſta tñ regula, per l. placet, & ibi glo. ff. de lib. & poſth. de qua & nos diximus in eadem 3. limi. num. 2.

Contractus in dubio nunquã intelligitur continere promiſſionem annuã.

3 Sed addit præterea Ro. ꝙ in dubio, nunquã contractus intelligitur continere promiſſionem annuam, vt no. gl. relata ad tex. ſi rectè (inquit) in tueamur. in l. legatum, ff. de annu. lega. & firmat Bar. in l. eũ qui ita, §. qui ita. ff. de verb. obl. Quin & idem voluiſſe vr̃ Soc. in l. hæc conditio filię paulò ante fi. ibi, ſed per prædicta, ff. de condi. & demon. dum etiam in hac re facit differentiam inter contractus, & vltimas voluntates.

4 Et hanc opinionem confirmat, quod ſuprà diximus in 9. limi. hanc noſtram regulã non procedere in diſpoſitione legis, vel ſtatuti. Nam ex eo ſequitur, nec in diſpoſitione quoque vltimę voluntatis procedere, vt pote quæ illi æquiparatur, ex ſententia gl. Bar. Raph. Cor. & Alex. & aliorum in l. 1. C. de his quibus vt indig. gl. & Bar. in l. in cognitione, ff. de S. C. Silla. Bar. in l. 2. ff. de in diem addictione, & in l. vlt. col. 2. verſ. eodem modo pone, ff. de reg. Catoni. Bal. in rep. l. & ſi poſt tres, col. 7. verſ. præterea inter contractum, ff. ſi quis cautio. & in l. quoties la 2. in lec. antiqua, C. de fideic. & in c. 1. in prin. colu. pe. uerſ. deinde quæro pone ꝙ princeps, titu. de pace Conſtan. Ro. in l. 3. §. filius. col. 2. verſ. & hęc faciunt, ff. de lib. & poſth. & in l. 4. §. Cato, colu. antepe. verſ. ſecundo quæro ſtatuta, ff. de verb. obli. & in l. 1. col. 4. verſ. quartò inquantum, C. quando non peten. par. quibus locis, aut magna parte eorum repræhendit Bal. contrariũ ut ipſe dicit, tenentem in l. omnes populi, col. 8. ff. de iuſti. & iure. cum alijs multis: ne dicam infinitis concor. à me collectis in tractatu Retractuum, tit. 1. in fi. nu. 13. denique obligatio. Sed quibus adde Fran. Aret. hanc expreſſim rationẽ huius noſtræ limitationis adferentem, in l. ſerui electione, poſt prin. ff. de lega. 1. & text. quem nonnulli in hoc citant, in l. Labeo, ff. de ſtatulib. & l. ſeruus hac lege, ff. de manumiſ. Nam & illud ſcitum eſt, diſponat teſtator, & erit lex, §. diſponat, in auth. de nup.

Argumentum de teſtatoribus ad ſtatuentes, & è diuerſo.

5 Adde inquam, q hinc fit, vt bonum ſit argumentum de teſtatoribus ad ſtatuentes, & e diuerſo, l. vlt. C. de reb. eccle. non alien. & voluit Ange. vt à nonnullis citatur in l. 1. ff. de acq. rer. domi. per tex. quem ad hoc dicit ſingu. in l. 4. C. de omni agro deſer. lib. 11. vbi illum allegat, & ſequitur Iaſ. in l. teſtandi. in 1. no. C. de teſta. ſed in meo codice Ang. nulla eſt illius lec. in eum titu.

6 Adde & poſtremò, quod omnibus modis quibus coniecturatur mens teſtatoris, iiſdem quoque & mens ſtatuentium, vt dicit ipſe Ang. conſ. 281. Martinus, Io. de Florentia, col. 2. verſ. item per præcedentia, quod notabile dicit Iaſ. in d. l. teſtandi, vbi ſuprà. Et q prohibitio teſtatoris æquiparatur prohibitioni ſtatutariæ, vt tradit Pet. Anch. conſ 152. plura, & ſequitur etiam Iaſ. vbi ſuprà, vbi tamen eſt corruptus nu. d. conſ.

Vide ſuprà nu. 88.

7 Et ad hanc limitationem pertinere poteſt quod proditū eſt à Guid. Suz. & Raph. Comen. in l. eum qui calendis, in prin. ff. de verb. obl. q ſi teſtator legauit fratribus minoribus vnā pitāciā, vt ipſe loquitur, in feſto ſancti Franciſci, non de primo tantùm anno intelligitur, ſed & ſemper, & perpetuò in eodem feſto. & nuncupatim ipſe Raph. reprehendit Bar. qui contrarium tenuerat in l. cum quidam, ff. de annuis lega. fatetur tñ idem Raph. dictum Bar. poſſe procedere in contractibus. per tex. in hoc noſtro §. hoc ſermone. De quo & nos plenius diximus ſuprà in princ. nu. 88. inci. quadrageſimooctauò vt redeamus.

8 Verùm de hoc principali dict. Ant. d. conſ. 30. dubitat Fely. in d. c. 2. col. 2. verſ. bene facit elegans, de treug. & pac. Et id expreſſe, & apertè reprehendit Iaſ. in l. diuortio, §. quod in anno, in fi. ff. ſol. matri. dum dicit ipſum Ant. in dic. conſ. quinque modis, inter quos hic vnus eſt, limitaſſe hanc regulam, ſed illas limitationes parum ſibi placere, nec tamen adducit rationem, quare ſibi diſpliceant.

In teſtamentis difficilius permittitur ſecunda electio, quā in contractibus.

9 Et pro ipſius Iaſonis opinione, poſſet illud nonnihil facere, q in teſtamentis difficiliùs permittitur ſecunda electio, ſcilicet priore iam facta, quàm in contractibus, vt videre licet ex l. ſi ſterilis, §. vlt. ff. de act. emp. & l. huiuſmodi. §. Stichum. & ibi gl. Bar. Raph. Com. & alij. ff. de leg. 1. & l. ſerui electione, & ibi Bart. in 1. oppo. Alb. colu. 1. Bald. poſt Pet. in prin. Ang. Imo. Rapha. Comen. in prin. Pau. Caſ. diſtinguens, Ale. Fran. Are. & Iaſ. eod. tit. & l. fideicommiſſa, §. ſic fideicommiſſum, ff. de lega. 3. & l. apud Aufidium & ibi Alb. poſt Iac. Ra. & Pe. ff. de opt. leg. & Io. Mona. in c. ſi tibi, col. vlt. verſ. & vt planè liqueat de præben. lib. 6. & Io. And. in c. gratiæ, paulò ante fi. & ibi Do. col. vlt. ad fi. & Phil. Fran. col. 2. nu. 9. de reſcrip. eo. lib. 6. Bar. poſt antiquiores in l. eum qui certarum, §. 1. colu. 1. in 1. oppoſit. & ibi quoque Alb. poſt prin. Ang. in fi. Pau. Caſt. poſt medium, ff. de verb. oblig. Petr. Anch. in c. ſi compromiſſarius, col. 4. verſ. vlt. quia tex. dicit de elect. lib. 6. Alex. in d. l. quicquid, col. 2. verſ. ex qua habes perpetuò, & ibi quoque Iaſ. col. 2. verſ. in ea glo. ibi, & iterum in fin. eius verſ. ff. de verb. oblig. Cuius differentiæ redduntur quatuor rationes, vt videre poteris apud Iaſonem poſt alios, in d. l. ſerui electione, col. 3. verſ. ope repretium eſt.

10 Et certè huic limitationi ex diametro pugnat, quod ſcribit Bal. in l. 1. colu. 8. verſ. quintò quæro teſtator mandauit. C. de his quæ pœnæ no mi. q ſi teſtator mandauerit hæredi, vt compromitteret cauſam, quam habebat cum Titio ſuper mutuo, ſub certa pœna: ſufficit vt hæres ſemel compromiſerit, & confeſtim quàm id fecerit, liberatus eſt: quia verbum ab homine prolatum, conſumitur, etiam ſi poſtea euanuerit: licèt ſecus ſit, ſi à lege eſſet prolatum, per l. vlt. §. vlt. & ibi Cy. ff. de eden. Et eum ſequitur Soc. conſ. 117. viſa & diligenter, col. 2. verſ. hoc etiam apertè, lib. 1. vides enim ibi compromiſſum in teſtamento iuſſum, primo compromiſſo conſumptū etiam ſi euanuerit, tanquam ſcilicet ab homine iuſſum. Et certè ego ſum in ea ſententia, vt nihil in hoc referat, fiat diſpoſitio à contrahente, an à teſtatore, vtrobique enim cenſetur diſpoſitio hominis, non legis, quantùm ad hoc noſtrum inſtitutum attinet.

XVI. LIMITATIO.

Diſpoſitio conditionalis intelligitur de prima vice tantùm.

1 Decimoſextò limita, vt procedat noſtra regula in diſpoſitione conditionali tantùm, non etiam in cæteris, ex eo quod poſt Cy. & Pet. voluit Barto. (quem omnes præter Raph. Com. ſequuntur) in l. inter ſtipulantem, §. ſacram, col. antepe. verſ. venio ad verſ. pro quo, ff. de verbo. obli. q quando promiſſio, vel legatum fructuū naſciturorum ex tali fundo, fit cū relatiuo quis, vel qui, quod coniunctum verbo futuri temporis facit conditionem, l. Stichū qui meus erit. ff. de leg. 1. & l. nuper, ff. de leg. 3. vel qñ ꝓmittunt fructus naſcituri, nō expreſſa quātitate, quo caſu & promiſſio cēſetur eſſe cōditionalis, l. 1. in fi. ff. de cond. & demon. & l. interdum, ff. de ver. obli. Tunc nullis fructibus primo anno natis, aut ſi nati fuerint conſumptis, non debentur fructus anni ſequentis, l. & ſi debitor, §. veriſimile, ff. de contrah. emp. & l. certus, ff. de vino, trit. & oleo leg. quia conditio intelligitur de prima vice, per hunc noſtrum §. hoc ſermone. Secus quando promittitur certa quantitas fructuum naſciturorum ex aliquo fundo, non adiecto relatiuo: tunc enim quia iſta promiſſio non habet conditionem, non ſolum de primo anno intelligitur, ſed & de ſequentibus, per tex. in d. §. ſacrā, & in l. Firmio, in prin. ff. quando dies leg. ced. Et idem certè voluit Cy. in l. ſi quis argentum, ad fin princ. ver. ſi quæras nunquid, C. de donat.

De eadem re.

2 Hanc rem primus, ſoluſque expendit Iaſ. in d. §. ſacram, ad limitationem huius noſtræ regulæ, quam dicit mirabilem, nouam, & valdè ſingularem. Subdit tamen id ſibi videri ineptiſſimum, quoniam in omni materia ſermo ſimplici

ter

ter prolatus,intelligitur de prima vice,per tex.iã ſæpius ſuprà à nobis citatum, in l.dotis promiſſin,verſ.vlt.ff.de iur.dot. Tamen illico ſubiungit defendendo (vt ipſe dicit) opinionem Bart. dici poſſe,q ea l.& ſimiliter hic noſter §.hoc ſermone, quem ipſe allegat, bene faciunt pro eo: quia talis promiſſio dotis,de qua loquuntur habet tacitam conditionem,ſi matrimoniũ ſequatur,l.ſtipulationem,& l.promittendo,in prin. & l.tali.ff.de iur.dot. Cui in hoc vltimo adde quæ latè diximus in noſtro tractatu Retractuum, tit. 2.§.2.nu.58.ad octauum,& duobus ſeq.

Contrarium. 3 Poſtea autem ipſe,vt ad eum redeamus,ſubnectit,q contra Bar.iura abundant, probantia in omni alia materia,etiã non conditionali,ſermonẽ ſimpliciter prolatũ intelligi de primo actu, vt in l.eum qui calendis,& ibi gl.1.ff.de verb. obl.& in l.ſi ſocius pro filia,in prin.& ibi Raph. Fulg.id reputans ſingulare,in 5.no.ff.pro ſoc.& in c.nõ poteſt,§.1.& c.mandato,& c. ſi clericus, in prin.& ibi Do.in 4.no.de præb.lib.6.quæ iura allegaui ſuprà in princ. Tandem Iaſon relinquit cogitandum, quia nemo aduertit,& nemo tangit, nec aliud dicit.

Authoris ſententia, vt in omni materia de primo actu intelligatur. 4 Ego autem prӕterea illud ſcio,Bal.qui nihil omnino intactum reliquit(vt ſӕpe aliàs dixi)in l.qui per ſalutem,in fi.nouæ lect.ff.de iureiur.in ea quoque ſententia fuiſſe, vt hic noſter §.hoc ſermone,intelligatur in actu conditionali tantũ, non etiam in præceptiuo,& diſpoſitiuo per d. l. qui per ſalutem. Et idem quoque effectualiter, vt noſtri loquuntur,voluit Ang.conſ. 51. cuius exordium eſt,ex facto propoſito,factum autem incipit,Simon notarius,col.2.At vt tandem in ea re iudicium meum interponam,cenſeo non ſolũ in conditionali materia, ſed & in omni alia regulam noſtrã procedere, per iura à Iaſ. citata, & alia plura ſuprà in prin. à nobis quoq; citata.

XVII. LIMITATIO.

1 Decimoſeptimo limita,vt ſcilicet ſermo ſimpliciter prolatus, de primo actu, non etiam ſecundo intelligatur, niſi ille actus ſecundus ſit reuocatorius primi, qui aliàs ex ſuapte natura ſit reuocabilis,quia tunc reuocari poteſt: Verbi gratia,princeps ciuitati poteſtatem fecit ſtatuendi, quæ quidem ciuitas vſa ea poteſtate quippiam ſtatuit,an poſtea poterit id ſtatutum reuocare,& & aliud facere. De qua re loquens Bal.in c.1.in prin.col.pe.ver.deinde quæro,pone q princeps in.de pace Conſtan.dicit primum videri,q non quia ea facultas intelligitur de primo actu, per hunc noſtrum §.hoc ſermone. Subdit tñ contrarium eſſe verius,ar.l.omnium,C.de teſta. & no. à Io.And.in c.non poteſt,de prӕb.li.6.in nouella.Et ſequitur Alex.in addit.Bar.in l.omnes populi,col.9.in verbo,non poteſt reuocari,ver.ſed quid ſi princeps,ff.de iuſtiti.& iur. Ex quo (inquit) apparet ſtatuta potiùs accedere vltimæ voluntati,quàm contractui,de quo nos diximus ſuprà in 15.limit. nu.4.incip.& hanc opinionem.

Sed ex hoc vides illos intelligere id quod di ...ũ eſt,in his quæ ex ſua natura reuocari poſſunt.

2 Sed tu ſuper his,& primum ſuper eo,an ſtatuta reuocari poſſint à ſtatuentibus,vnde Bar.in d.l.omnes populi,col.9.ver.quartò quӕrit vtrũ, quæ eſt 4.q.4.quæſtionis principalis, per totam eam quæſtio.ff.de iuſti.& iur.& in l.2.§.1.col. vlt.verſ.& prædicta ſunt multùm, ff.de opti. lega.& in l.ambitioſa,col.pe.ver.quæro an decretum,ff.de decre.ab ord.facien.& in d.l.omnium,in 4.not. & ibi Bal.ad fi.ver.itẽ nota quod licèt,et Ang.col.2.ver.in tex.ibi,inhibitum.Pau. Caſt.circa medium,ver.videtur etiam ex hic caſus.Alex.conſ.1.ver.& ideo facit,Corn. col. 2. ver.no.q licèt teſtamentũ,& latè Iaſ.col.2.ver. idem facit ſecundum Barto. C.de teſta.Pan. poſt alios in c. dilecto, colum.pen.verſ.ſed aduerte ad aliud dictum,de præb.Rom.conſ.116.vlt. neceſſariis,ferè per totum.

An ſtatuta reuocari poſſint à ſtatuentibus.

XVIII. LIMITATIO.

1 Decimooctauo limita, vt hæc noſtra regula non procedat,ſi natura rei,ſiue ſubiecta materia repugnet,vt expreſsè voluit Alciat.in hoc noſtro §. hoc ſermone,ad id referens quod ſuprà diximus in 8.limi.de priuilegio quod ſuapte natura perpetuum eſt. Ideoque quod per viam priuilegij cõceſſum eſt primo actu non conſumitur. Quòdque etiam diximus ſuprà in 2.limitatione de re quæ ex conſuetudine regionis requirit reiterationem.

Quando res, vel ſubiecta materia repugnat, &c.

2 Nam & illud perpetuum eſt, vt omnis diſpoſitio,quæcunque ea ſit, ſumat interpretationem ex natura rei,& ſubiecta materia,l.ſi vno, in prin.& ibi gl.Bar.& Bal.ff.loc.& c.conſtitutus,de religioſ.domibus.cũ aliis concor.adduct. à Steph.Pheder.in lib.de legum interpreta.par. 3.char.2.ver.amplius licèt.& Iaſ.in l.3.in 2.no. C.de tranſact.& in l.ſtipulatio iſta habere licere,§.hi qui ſunt,col.1.& ſeq.ff.de verbo.oblig. & Fely.et Dec.in c.nam concupiſcentiam, de conſtitu. & a me latiùs in repet. l.ſi vnquam,in verbo,reuertatur,nu.37.incip.& alias etiam videmus & ſeq.C.de reuoca. donat.

Omnis diſpoſitio vnde ſumat interpretat.

XIX. LIMITATIO.

1 Decimonono limita, vt procedat noſtra regula,cùm æquitas id ſuadet, vt ſcilicet de ſecundo actu non intelligatur. At ſi diuerſum ſuadeat certè & de ſecundo actu intelligetur, vt expreſſim voluit Saly.in l.dotis promiſſio,ff.de iure dot.in id referens tex.in l.quo enim,§.1.ff.rem. rat. hab. tanq̃ ſcilicet hæc noſtra regula habeat, vel nõ habeat locũ,vti ęquitas ſuadet,aut diſſuadet. Et idem propemodũ voluit Raph.Com.in l.ſi cùm dotem,§.1.poſt medium, ibi no. tamen ex gl.ff.ſol.matri.vbi tamen intelligit, in diſpoſitione hominis,ad id ſcilicet reſpiciens quod diximus ſuprà in 9. limit.

2 Et huc quidem ſpectat text.in l.hæc conditio filiæ,in fi.prin.in illis verbis,benignè tamen dicendum eſt,ff.de cond.& demon.vbi in cauſa illius

De eadem re.

illius legis conditio nuptiarum, benignè intelligitur de ſecundis nuptijs: benignè igitur, id eſt ex æquitate, vt interpretatur Accur. Bar. et cęteri doct. ibi & quidem optimè. Nam id verbum, benignè, id propriè ac peculiariter ſignificat, vt latè docuimus in noſtro tractatu Retractuum, tit. 1. §. 35. in gl. 1. quę eſt in verbo, *d'eſtroicts droicts*. nu. 25. incip. & ſicut ſtrictum ius. Et facit quod ſcribit Fran. Are. in l. ſerui electione, ad fi. princ. ff. de leg. 1. & Iaſ. in l. diuortio. §. quod in anno, col. vlt. ver. tertiò no. limita. ff. de ſolu. matr. De quo & nos diximus ſuprà in 3. limita.

XX. LIMITATIO.

Actus iterabilis, aut iterabilis, quid operentur.

1 Viceſimò limita, vt procedat noſtra regula in actu non iterabili (vt noſtri loquuntur) durante eodem ſtatu, ſecus in iterabili. Ita enim voluit Albe. autoritate Old. in l. matrimonij, ff. qui & à quibus eum tex. concordans cum l. qui per ſalutem, ff. de iureiur. vt ſcilicet d. l. ex matrimonij, quæ non admittit alteras nuptias, procedat in actu non iterabili d. autem l. qui per ſalutem, loquatur in actu iterabili. Quò etiam ſpectat quod diximus ſuprà in 2. limi. Porrò alij aliter intelligunt d. l. qui per ſalutem, vt diximus ſ. in 1. limi.

De eadem re.

2 Et huc quoque facit, quod multi in hac materia diſtingunt in die iterabili, & die minimè iterabili, vt videre licet ex Bart. Alb. & Goffred. Salign. in l. cùm quidam, quæ eſt pe. ff. de annu. lega & quod itē dicitur in alio caſu; ſcilicet de actu iterabili & non iterabili, vt ſciamus, an pęna, vel ſtipulatio ſemel an pluries committatur, per gl. in l. ſi ſic ſtipulatus, in gl. vlt. paulo ante fi. & ibi Bart. colu. 1. verſ. ſi quæris vtrùm ſtipulatio, poſt prin. illius verſ. & Alb. col. 1. in 4. oppo. & Bald. paulo poſt prin. iterumque poſtea, verſ. nota quod actus, ff. de verb. obli. Et vide quæ dicam infrà in 22. limi. quæ ad hanc proximè accedit.

XXI. LIMITATIO.

Deceptus nulla ſua culpa in primo actu ad ſecundum admittitur.

1 Viceſimoprimò limita, vt non procedat noſtra regula, quando quis in primo ſuo actu, nulla ſua culpa fuit deceptus: tunc enim ad alium accedere poteſt, verbi gratia, ſi quis vi gratię apoſtolicę elegerit, ſiue acceptauerit aliquod beneficium, conſummata eſt gratia, nec poterit (etiam hoc dimiſſo) aliud petere, c. quia cunctis, quod eſt primum, & c. executor, de conceſ. præb. li. 6. & diximus ſ. in prin. nu. 54. incip. 15. quod voluit, & ſeq. Sed id ſanè intelligitur, niſi is erranter elegerit, ſiue acceptauerit beneficium alteri collatum, vel debitum, tunc enim poterit aliud eligere, vel acceptare, vt voluit glo. in d. c. quia cunctis, ad fi. in verbo, cauſa, & ibi quoque ante eam Inn. (nam vt alibi diximus, is multa c. lib. 6. legit in lectura decretalium) col. pe. in verbo, voluntatibus, ver. ſed quæro vtrum ſemel, & Io. And. in nouella, ad fi. Do. col. vlt. ſuper gl. in verbo, cauſa, & Phi. Fran. col. vlt. in gl. vlt. de conceſ. præb. lib. 6. & alia gl. in c. ne captandæ, in verbo, cauſa ſubſit, & ibi quoque ante eam, Io. Mona. circa medium, Arch. col. 2. in verbo, rationabilis cauſa, Io. And. col. 1. in verbo, ius in ipſo, in nouella. Pet. Anch. col. 2. ver. quærit Ioan. And. an qui ſemel, & Do. col. 2. ſuper gl. in verbo, cauſa, eo. tit. de conceſſ. præben. lib. 6. & Rom. conſ. 329. præſens conſultatio, col. 1.

De eadem re.

2 Et idem in c. gratia, de reſcrip li. 6. vbi is qui ignorans beneficium ſibi abſenti collatū, aliud à ſede Apoſtolica, quod ſimul cum illo tenere nō poterat, impetrauerit, eligere debet, vtrum eorum retinere maluerit, & ſi ſemel vnum elegerit non poterit amplius alterum eligere: vt ſcilicet id procedat, niſi hic qui primum elegit, fuerit deceptus, ignorans ſcilicet id beneficium à ſe electum alteri deberi, vel etiam errans, ſimplex beneficium pro dignitate elegerit. Ita voluit ibi Arch. ad fi. & ipſe Io. And. col. 2. in gl. vlt. arg. l. 2. ff. de opt. leg. & l. ſi maritus, §. vlt. ff. ad l. Iul. de adulter. & c. quia veriſimile, de pręſump. citantque in eam ſententiam Hoſt. in d. c. quia cunctis, in verbo, extantibus, de conceſ. præb. eo. lib. 6. Sed hactenus non vidi lecturam Hoſt. in lib. 6. nec legi illud c. ſub eo. tit. decretalium. Sed & id ſequuntur Do. & Phil. Fran. in d. c. gratia, ille col. vlt. in gl. vlt. hic col. 2. nu. 9.

De eadem re.

3 Sed idem quoque in caſu c. ſi tibi, de præb. li. 6. voluit Io. Mona. ibi, col. vlt. dicens acceptantem in eo caſu poſſe variare, ſi nihil ſit quod ei imputari poſſit, per d. l. 2. ff. de opt. lega. Et aliud quoque non diſſimile in alio caſu ſcribit Cald. conſ. 6. an ſi conſuetudo, ſub tit. de conſuetu. vt ibi per eum videre poteris.

Delegatus nulliter faciens per iuſtum errorē facti poteſt iterum pronunciare.

4 Et huc quoque pertinet quod dicitur, delegatum, qui ſemel etiam inutiliter pronunciauit, aut quicquam nulliter fecit, non poſſe iterum pronunciare, cùm ſit functus officio, per leg. ſi vt proponis, la 1. C. quomod. & quan. iud. & c. in literis, & ibi omnes, de offi. deleg. & latè Do. à Rota deciſ. 341. dubitabatur vtrùm auditor, in nouis, hoc tamen non procedit, vbi ipſe delegatus per iuſtum errorem facti nulliter geſſit, vt ſi executor, cui mandatum fuerat, vt prouideret Titio de præbenda, illi prouidit de præbenda Martini, qui cōmuni opinione reputabatur mortuus, cum adhuc viueret, non impeditur de alia prouidere, per l. error, C. de iur. & fac. igno. & c. dominus, de ſecun. nupt. Ita enim voluerunt Inn. Hoſt. & Io. And. in c. 1. in uerbo, forte, & ibi Bal. col. 1. verſ. ſed quid in eo cui eſt mandata, de re iud. Bar. in l. iudex poſteaquam, in 4. oppo. ff. eo. tit. Card. Flor. conſ. 32. in deci. col. 3. ver. quartò quia quando, & conſ. 104. poſt redditum conſil. col. 2. ver. ad aliud dubium, Pet. Anch. in cle. 1. col. 2. in 1. quæſt. de re iudic. Pau. Caſt. in l. cùm quærebatur, ante medium, ff. eo. tit.

Et an idem quando errore iuris.

5 Suntque qui idem tenent in errore iuris, vt videre licet per Hoſt. Io. And. Imo. & alios, pręter ipſum Inn. in d. c. 1. de re iud. & Pet. Anch. in d. cle. 1. ubi ſuprà. & Alex. in d. l. iudex, col. 5. in 3. limita. Sed huius contrarium expreſsè tenet Card. Floren. in illis duobus con. ſuprà allegatis

&

& bona pars eorum quos citauimus in præce. verſ.dum loquuntur de errore facti tantùm, tanquam aliud ſentiant in errore iuris.

De eadem re.

6 Quid q ſunt qui negant in ſententijs,& aliis actibus iudicialibus prodeſſe errorem facti, vti nec errorem iuris,& in his Imo.in d.l.iudex poſteaquam,col.4.ver. fallit etiam quarto,ff. de re iud.& ibi quoque Alex.col.3.ver.quartò fallit. & Pan.in d.c. 1.col.pe.ver.aduerte inquantum Inn.loquitur,eo.ti. Nam Inn.eo.c.1.de re iud.& qui eum ſequuntur,loquuntur in factis extraiudicialibus,vt in prouiſione de beneficio, de quo latè diximus ſ.in 6.limi.nu. 10.inc.huc item ſpectat.& multis ſeq. Sed tu hic vide quę ſcripſimus ſ.in 1.limi. nu. 41.ſed quod dictum eſt,& ſeq.

Errans quomodo recipiatur ad iterationem actus.

7 Hanc autem principalem limitationem intellige modo ſi is qui ita errauerit, poſteaquam certior factus fuerit de ſuo errato,& ita iure ſibi non competente in beneficio, quod prius acceptauit,mox,id eſt,ſine mora, aut negligentia ad alium redierit.Ita enim no.voluit Ro.d.conſi.329.col.2.ver.ſin autem membrum,per text. quem dicit ſing.in c.ſi beneficia, de præb.lib.6. vbi ſi quis ignoranter recipiat beneficium alteri collatum,vel etiam reſeruatum à Papa, liberè reuertitur ad priora beneficia propter illud dimiſſa, modò poſtquam certior factus fuerit,ſine difficultate aliqua omnino id dimiſerit. Nam ſi (vt inquit Ro.)quis perdit ius quod habet in re, in prioribus illis beneficijs,ob moram dimittendi poſterius illud, multò magis perdit commoditatē iuris ad rem, ſi in mora fuerit relinquendi beneficij acceptati vi gratiæ:multo enim facilius perditur ius ad rem,quàm ius in re, c. ſi is cui,de præb.lib.6.& c. vlt.de conceſ.præb. lib. 6. Hæc ille. Cui & tu addere potes optimum tex.in l.qui contrà,in fi.C.de inceſt.nup.:cum dicitur, ſi errore comperto coniunctionem huiuſmodi,ſine vlla procraſtinatione diremerunt.& alium quoque in l.quis ſit fugitiuus. §. idem ait ſi ſeruus,ff.de ędil.edic.ibi,ſi imprudens ſecutus eſt, neque occaſionem redeundi nactus prætermiſit:& in c.cupientes, §.inſuper de ele.li.6.ibi, tunc infrà idem tempus iuſto impedimento ceſſante,&c.& quod voluit gl.ibi,in §.q ſi per 20. in verbo,propoſita, in prin.

In re manifeſta, acceptans non debet ſententiam expectare.

8 Ex hocque appobrat Ro. vt ad eum tedeamus, eorum ſententiam qui reprobant opinio. Hoſt.dicentium,q vbi eſt manifeſtum acceptantem beneficium, ius in illo non habere,non eſſe expectandam ſententiam ſuper declaratione nō iuris:nam in re manifeſta, debet ipſe acceptans ſtatim bonam fidem agnoſcere, nec ſententiam expectare,l.emptorem,in prin.ff.de act.emp.& clarius in l.quoties,§.denique imperator,ff.de admini.tutor.& ad id quoque citat l.Item ſi res. §.non tamen,ff.de alie.iud.mutan.cauſ.fac. & l. 1.ff.de inoffi.teſta.Quibus & tu adde alium tex. no.quem & ipſe poſtea ad aliud adducit,in l.nemo rem ſuam vtiliter,§.4.in fi.ff. de verb. obli. cum dicitur,hic moram feciſſe videtur,qui litigare maluerit quàm reſtituere. Adde item & alia multa quæ diximus de execratione litium in noſtro tractat.Retractuum,titu.1.§.8.glo.7.in verbo,*le retrayant en decherroit*,nu.20.incip.hic autem maxima, & ſeq.

Error iuris nihil prodeſt ad iterationem actus.

9 Intellige item hanc limitationem in eo,qui deceptus fuit errans in facto, ſecus ſi in iure errauerit,vt pulcrè voluit Inn. loquens in executore dato à Papa,qui errans in iure,contulit beneficium quod non vacabat,in c.1.in fi.de ſent.& re iud.quem nuncupatum ſequitur,idque dixit not.Card.Flor.conſ.104.cuius initium eſt, poſt redditum,col.2.verſ.ad aliud dubium. Neque enim aliàs error iuris excuſat.Super quo vide quæ diximus ſuprà alicubi.

XXII. LIMITATIO.

Actus non iteratur, cum ſpecies ſuapte natura non eſt iterabilis,ſecus ſi ſit.

1 Viceſimoſecundò limita hanc regulam, vt procedat cùm agitur de ſpecie,quę ſuapte natura non eſt iterabilis,iuxta l.Lucius, §. impuberē. ff.de leg.3.Secus,ſi de quantitate,quæ ſua ipſius natura iterari poteſt, ideo ſi quis reliquerit certam quantitatem filiæ,dum vel donec nupſerit, cenſetur eſſe legatum annuum pro quolibet anno,non pro vno tantùm, l. qui concubinam,§. vxori,ff.de leg.3.& l.legatum. ff. de anno.leg. & l.3.& 4.ff.de cond.& demon. Ita enim autoritate earum ll.voluit Imo. in l.in inſtitutione circa medium,ff. de vulg. & pupil. quem ſequitur Lauren. Calca. conſ. 20. iſta quæſtio habet tria dubia,col.1.verſ.tertia limi. per hoc expreſſim limitans hanc noſtram regulam. Et vide quę diximus ſuprà in 20. limita. quæ ad hanc proximè pertinet.

XXIII. LIMITATIO.

Ius alteri quæſitum per primū actum impedit iterationem, aliàs ſecus.

1 Vicepmotertiò limita,vt procedat noſtra regula,cùm per primum actum ius alteri eſt quæſitum, aliàs ſecus: exempli cauſa,Eligentes per viam electionis, ea publicata, ad ſecundam electionem venire non poſſunt, c. cùm inter canonicos,& c.publicato,de electio.Per viam autem poſtulationis poſſunt, antequam poſtulationem præſentauerint,poſtea non poſſunt.c.bonæ,le 2. de poſtul. prælat. quod non ob aliud eſt,quàm quia per ſimplicem electionem quæritur ius,ſaltem ad rem,electo per poſtulationem, non quæritur ante præſentationem.

De eadem re.

2 Quam quidem eius differentiæ rationem poſuit Compoſtel.in d.c.bonæ,colu.1.in verbo, quæſitum,& ibi Pan.colu. 5.ver. ex hoc habes, vbi ex hoc ponunt hanc regulam generalem, q quis variare poteſt,antequam ius ſit alteri quæſitum:ſecus ſi ius ſit quæſitum, & ad hoc quoque allegat ipſe Compoſt.l.nemo,ff.de reg.iur. & c. cum inter dilectos,de electio. & ipſe quoque Panor. citat cle. 1. de renunc. Quod & ipſum voluit Cardi. Alex. in c. Oſius epiſcopus dixit. §. 1.61.diſt.& Roch.Cur.in tract.de iure patro. in verbo,honorificum,colu. 11. verſ.ſecundò ſuboritur quæſtio acceſſoria.

Scrutinio publicato, quando electores variare poſſint.

3 Et bene facit, quod à Io. Mona. traditum eſt in c. cum expediat, col. 1. ver. item publicato, de ele. lib. 6. ꝙ publicato ſcrutinio electores variare nequeunt, per d. c. publicato, quod vt ſubdit, verum eſt, vbi electus ius habet. Quòd ſi ius non habet, vt ibi, ex ſcrutinio c. ſi cui, eod. titu. & ibi variare poterunt. Et ſequitur Ioan. And. ibi, poſt princ. in verbo, conſenſerit, & Petr. Anch. ad fi. & Do. colum. 1. Et idem propemodum voluit Dy. in c. mutare, in prin. de reg. iur. lib. 6. & Hoſt. in ſumma, tit. de electio. §. vtrum mutari poſſit, col. 1. ver. & vt plenius. & non obſcurè voluit Car. Flor. in d. c. publicato, col. 2. in 1. oppo. & iterum col. 5. in 7. quæſt. & ante hos omnes Compoſt. in eo ipſo c. publicato, in verbo, variare. & iterum paulò ante fi.

4 Et quod etiam voluerunt D. à Rota, deciſio. 35. nota ꝙ vbi epiſcopus, in antiquis, quod ſi epiſcopus habet ex priuilegio, vel ex conſuetudine. vt poſſit in ſua noua creatione nominare vnum canonicum, in qualibet eccleſia collegiata, & aliquem nominauerit, qui ipſi acceptauerit non poterit alium nominare etiam ſi ea nominatio non ſortiatur effectum, per l. apud Aufidiũ, ff. de opt. leg. & alia quæ allegat, vt diximus 3. in prin. nu. 115. incip. ſexageſimoſexto, quod tradiderunt. Nec obſtat (inquiunt) c. ſi electio, de ele. lib. 6. vbi ſi electio non ſortitur effectum quia electus nolit conſentire, vel poſt conſenſum renunciat, aut moritur, aut propter occultũ quodpiã vitium irritatur electio, poterunt eligentes electionem aliam facere, quia ibi ex ſola electione immediatè, in dignitatibus electiuis non quæritur ius, in ſimplicibus autem quæritur, vt in c. ſi tibi abſenti, & ibi no. de electio. lib. 6.

Summa huius rei.

5 Vides igitur ex eorum ſententia cardinem huius rei in hoc verti, an ius ſit quæſitum, an nõ: vt primo caſu variare non liceat, ſecundo liceat. Nam & hoc ipſum in vniuerſum voluiſſe videtur gl. diſtinguens tñ in ſecundo membro, in c. noſtri, extrà de ele. & ſimpliciter Arch. tractans, an liceat mutare conſilium, in c. certè ego ſum. in verbo, muto conſilium, 12. q. 1. dicens ita eſſe concordanda iura, quæ dicunt licere mutare conſilium, quęque dicunt non licere. quod & ipſum ſequitur Car. Alex. ibi, col. 2. ſuper gl. in verbo, ecce. Et idem quoque voluit Iaſ. in l. ſerui. electione, col. 1. ver. ſecundò limita, ff. de leg. 1. in id referens text. ibi, & in d. l. apud Aufidium, ff. de opt. lega.

Tempus ſtatutum delegato ad expediendã cauſam, an prorogari poſſit.

6 Et quod item proditum eſt à Bald. in l. 1. C. ſenten. reſcin. non poſ. vti allegatur ab his, quos ſtatim citabo (licèt in meo codice non reperi) ꝙ ſi conſentientibus partibus, à delegante ſtatutum eſt tempus delegato ad expediendam cauſam, non poterit amplius id tempus prorogari, ne tollatur ius quæſitum alteri parti, ex lapſu eius temporis: & ſequitur Ro. in l. 2. col. 19. ver. dubitatur vlterius, ibi, aut terminus ipſe, ff. de re iud. & Georg. Nat. in repe. cle. ſæpe, in prin. col. 42. ve. prædictis accedat, de ver. ſing.

De eadem re.

7 Quod tamen intelligunt Ro. & Nat. (neque enim id prætereundum putauimus) niſi quidpiã nouum, atque inopinatum emerſerit, ob quod is qui prorogationem petit, non potuerit intra tẽpus præſtitutum dicere de iure ſuo: tunc enim iuſtum eſſe, vt ei ſuccurratur, ar. l. de ætate, §. ex cauſa, ff. de interro. act. & c. cæterum, de iuram. calum. vt & in ſimili dicitur tempus pręſcriptũ appellanti ad proſequendam appellationem, ei prorogari debere, ſi aliquid acciderit, propter quod non potuerit appellationẽ proſequi, auth. ei qui, C. de temp. appella. & c. ex tenore, de appel. Debet enim iudex maximè in arbitrariis, æquitatem ob oculos ponere, l. quod ſi Epheſi, ff. de eo quod cert. loco.

Ius ex primo actu quæſitum quid operetur.

8 Sed & huc proprius accedit quod à Bar. & Alb. ſcriptum eſt in l. qui per ſalutem. vtroque circa medium, & ibi quoque Ang. Sal. in vlt. oppo. & Iaſon in fi. ff. de iureiur. dum tollere volentes antinomiam, quæ videbatur illius l. & huius noſtri §. dicunt in hoc §. & ſimili, tractari de nouo iure quærendo per matrimonium, ſiue aliquem alium actum. At in d. l. qui per ſalutem, quis iurauerat ex iure ſuo ſibi iam quæſito per acceptationem. Quod & ipſum ſecutus eſt Ben. Plumb. in l. matrimonij, poſt medium, ff. qui & à quib. dum concordat d. l. matrimonij, quæ omnino ſimilis eſt huic noſtro §. cum d. l. qui per ſalutem. Quibus etiam accedit Bald. in l. qui poſt aditam, paulò ante fi. ff. de impub. & ali. ſubſtit. dum allegat d. l. matrimonij, & alias, in hocque manet vt ſi ex primo actu ius ſit quæſitum, non liceat ad alium tranſire. Sed tu hic omnino vide quæ diximus ſuprà in 1. limita. nu. 38. incip. declara item tertiò, & ſeq.

XXIIII. LIMITATIO.

1 Viceſimoquartò limita procedere, vt primo actu conſumatur diſpoſitio, niſi ipſe actus ſit neceſſarius, ſcilicet continens neceſſitatẽ actu permanentem, vt dicit Bal. in l. vlt. col. vlt. C. qui bon. ced. poſſunt, ad hoc trahens, quod alibi diximus, ſtatutum de compromiſſis non conſumi vno tantùm compromiſſo, ſed tandiu durare, donec lis finita ſit, ſcilicet ſuprà in 6. limit. nu. 1. & ſeq. atque iterum in limita. 9. nume. 3. incip. & ex hoc plerique, & alibi ſæpe.

XXV. LIMITATIO.

In vniuerſali ſiue generali diſpoſitione, ad actus iterationem procedatur.

1 Viceſimoquintò limita, vt hæc noſtra regula non procedat in vniuerſali, ſiue etiam generali diſpoſitione, aut etiam indefinita, cùm ea æquipollet vniuerſali: tunc non tantùm intelligitur de primo, & de præſenti actu, ſiue tempore, ſed etiam de aliis, poſtea futuris, per tex. in l. ſi ſeruitus, ff. de ſerui. vrb. prę. vbi generalis conceſſio ſeruitutis, ne luminibus officiatur, etiam ad futura lumina trahitur. Et ita illum text. intelligunt omnes docto. ibi.

2 Et illius ar. dicit Bal. in auth. excipitur, in fin. C. de bon. quæ liber. ꝙ ſi pater ita dicit, concedo

filio

filio meo omnes fructus aduentitiorum bonorũ ipſius, non ſolùm includuntur fructus illius anni, ſed & aliorum futurorum, quia videtur vniuerſalis conceſſio, & quia vno, & eodem tempore pertinent ad concedentem, l. Lucius, quæ eſt pen. ff. de fund. inſtru. & quod not. Cyn. in l. non modus, C. de ſeruit. vbi & idem dicit de vniuerſali conceſſione, vt ſcilicet ad futura trahatur, & ad id quoque allegat d. l. pen. & l. peculium, ff. de leg. 2.

Omnis decimatio conceſſa, quid comprehendat.

3 Sed & Bal. vbi ſuprà citat Arch. in c. cognouimus, paulò ante fi. ver. et eſt arg. quod qui concedit, 12. q. 2. vbi poſt Hug. dicit, ꝙ qui generaliter concedit omnem decimationem cuiuſpiam loci, intelligitur concedere etiam futuram decimationem noualium, nam & prętеritæ, & pręſentes, & futurę decimationes eodem iure ei competunt, omneſque eodem iure cenſeri debent, arg. l. 1. ff. de pig. & l. ſi quis quæ eſt ult. C. quæ res pig. obl. poſ. & hoc quoque ibi ſequitur Card. Alex. etiam ad fi.

4 Attende tamen lector amantiſſime, ne decipiaris, quod nonnulli tradunt in d. l. ſi ſeruitus, quam tibi pro fundamento huius limitationis poſt alios citauimus, ideo diſponentem, qui indefinitè locutus eſt, intellexiſſe etiam de futuris, quia potuerunt omnia futura præuideri: aliàs enim futura non compræhenderentur, per l. ſi ita eſſet, ff. de aur. & ar. leg. Ita enim expreſsè voluit Bar. in d. l. ſi ita, col. 2. ver. ſi vero de magno ꝑiudicio. & ante eum Cy. in d. l. nõ modus, ver. quandoque concedit ſub nominibus.

XXVI. LIMITATIO.

Diſpoſitio vtens verbo quoties quandocunque, &c. non conſumitur vno actu.

1 Viceſimoſextò limita procedere, niſi diſpoſitio permittens, aut aliter diſponens aliquid fieri, vtatur verbo quoties, aut alijs ſimilibus, vt ſi dicat fieri quandocunque, vel quotieſcunque quis voluerit tunc enim ea diſpoſitio non vno actu conſumetur, ob vim & ſignificationem huiuſmodi dictionum, quæ iterationem importãt, vt magna autoritate affirmat Arch. in c. nũc verò, 9. q. 3. quem ſequitur Do. cõſ. 97. ſuper 1. dubio, col. 1. verſ. prætextu iſtius, vbi autoritate illius dicit eam dictionem, quoteis, eſſe eius naturæ, vt impartet vniuerſaliter poteſtatem variandi, ex hoc que c. non poteſt, de præb. lib. 6. quo cauetur diſpenſationem ad duo beneficia, intelligi de duobus primis tantùm, vt diximus ſupra, nu. 28. incip. decimoſeptimo accedit. non procedere quando in diſpenſatione eſſent illa verba, quoties ſibi placeret. quod & ipſum nulla illorum mentione facta conſuluit Phil. Dec. conſ. 169. cuius ſuperſcriptio incipit, diſpenſatio facta in 1. dubio.

De eodem re.

2 Quibus addes Dy. Alb. Bar. Imo. & Alex. in l. qui bona, §. vlt. ff. de dam. inſec. dicentes hęc verba, toties quoties, ſignificare infinitatem, vti etiam ipſe Ale. voluit in l. ſi Stichum, §. 1. col. 2. ver. nec ob. ratio. ff. de ver. obli. & in l. 2. §. vlt. col. 2. verſ. puto ꝙ in terminis, ff. qui ſatiſd. cog. & conſ. 145. quoniam abunde, colu. 1. ver. ſed hoc non obſtante, li. 2. & alij multi quos tibi citauimus in tractatu Retractuũ, tit. 2. §. 1. in gl. 2. in verbo, *à tel temps*, nu. 11. contrariũ, cũ multis ſeq.

3 Et hoc quidem alijs probatur in his dictionibus, & ſimilibus, ex multis tex. videlicet in l. ſi ita ſtipulatus à Seio fuero, & ibi Bar. Ang. & Im. ff. de fideiuſ. quæ loquitur in dictione, quandocunque, ibique glo. in verbo, ſummas, adducit pro contrario hunc noſtrum §. hoc ſermone, vt intelligas hanc limitationem ad hunc tractatum pertinere, & alios tex. in l. 1. §. 1. ibi, toties quoties, ff. ſi fami. fur. fec. dica. & in l. ſi duo, §. vlt. ff. de arb. & §. in primis, Inſtit. de eo cui liber. cau.

Toties quoties repræſentare promittens, liberatur ſi bis repræſentet.

4 In quo tñ illud annotandum eſt, quod tradit Ang. in l. ſi finita, ff. de dam. infec. & iterum in l. 2. §. qui exhiberi, ff. de cuſt. reo. ꝙ ſi quis promiſerit alterum repræſentare toties quoties fuerit requiſitus, ſufficit vt bis illum repræſentet, ita vt poſtea liberetur, per d. l. qui bona, §. vlt. ff. eo. tit. & l. fideicommiſſa, §. ſi quis decem, ff. de leg. 3. Et illum ſequitur, & multis ar. & rationibus comprobat Ro. in rep. rub. ff. de arb. col. 10. verſ. quid autem ſi compromiſſum eſt, & conſ. 15. plura ſunt quæ quæruntur, in 4. eodemque vlt. dubio, vbi & alia loca citat ex eodem Ange.

5 Sed hęc ſententia reprehenditur ab Im. Ro. ſibi contrario, Ale. & cæteris recentioribus in d. l. ſi finita, ea quam diximus ratione, ꝙ ea verba (toties quoties) infinitatem deſignant, propterea que duabus vicibus tantum minimè contenta eſt. Quod & ipſum tradit idem Ro. in d. l. 2. §. vlt. col. 2. ver. modò ad propoſitum. & ibi quoque Soc. col pe. verſ. ſextò & vltimò, ff. qui ſatiſd. cogan. & Pau. Caſt. in l. duobus, §. quod ſi reus, ante ſi. & ibi quoque Iaſ. col. pe. ff. de iniur. quo in loco ipſe Pau. monet notarium, vt promittere faciat de ſiſtendo toties quoties. & ipſe item Ale. in d. l. quia bona fide. §. vlt. ff. de dam. infe. & d. conſ. 145. in prin. lib. 2. & alij quos in id citat Hippol. Marſi. in l. vnius facinoris. §. cognitum, colu. 7. ver. item & vltra, cum multis ſeq. ff. de quęſt. & vide quos citaui ſuprà, in prin. nu. 49. incip. quid autem ſi quis.

Infinitàs quando toleretur vel reſtringatur.

6 Sed & hic non omittendum ducimus quod ab Ang. ſcriptum eſt in d. l. ſi ita ſtipulatus à Seio fuero, ff. de fideiuſſo. volens ſoluere contrarium quod gl. ibi fecerat de hoc noſtro §. hoc ſermone, vt ſuprà diximus, hæc tradit, Quod vbi tractamus de obligatione contrahenda in alicuius conditionis euentum, toleratur infinitas & ſolus primus actus impletionis conſideratur per hunc noſtrum §. hoc ſermone. Vbi verò tractamus de obligatione multiplicanda, tunc etiam toleratur infinitas, ſi per multiplicationem in effectu, non multiplicatur intereſſe, neque contrahitur nouum damnum, vt in d. l. ſi ita ſtipulatus, vbi licèt fideiuſſor obligetur in plures quantitates, tamen eas recipere poteſt à reo, & in l. vbi exigitur, §. hæc vox, ff. de eden. de qua nos alibi diximus.

mus. Sed vbi ex multiplicatione ſemper inducitur nouum damnum, quantumcunque verba ſunt apta ad infinitatem, non toleratur infinitas, ſed reſtringitur, l. fideicommiſſa. ſ. ſi quis decẽ, ff. de leg. 3. quam & gl. in d. l. ſi ita ſtipulatus, adduxerat pro contraria. Sed antequam obligatio contrahatur, poteſt futurus, ut ipſe loquitur, obligari, dicere ſe nolle in infinitum obligari, & ſic, inquit, intelligitur l. qui bona, ſ. vlt. ff. de dam. inſec. Hæc Ang.

De eadem re.

7 Cæterum Imo. in d. l. ſi ita ſtipulatus, dicit hęc bene notanda, quia ſecundum ipſum Ange. etiam ſi appoſita ſit dictio, quandoque, vel quandocunque, in d. ſ. ſi quis decem, nihilominus procederet quod ibi dicitur. Cuius tamen oppoſitum ſentit Bar. in d. l. ſi ita ſtipulatus, & rurſus in d. l. qui bona, ſ. vlt. & forte, vt ſubdit Imo. illud uerius eſt, quia ſtandum eſt voluntati teſtantis, nec recedendum à uerbis claris, l. aut ille, ſ. cùm in uerbis, ff. de leg. 3. & l. pen. ff. de annu. leg. Et pro hoc facit d. l. ſi ita ſtipulatus, nam poſſet eſſe, ꝙ ibi ſæpius damnum incurreretur ipſi fideiuſſori, ſi contingeret ex poſt facto reum effici non ſoluendo, ut in ſ. ult. inſt. de repli. Æquitatem tamen habere opinio. Ange. ſed æquitas non ſcripta, & rigor ſcriptus uidentur reſiſtere, per ſupradicta.

XXVII. LIMITATIO.

Conceſſio lucratiua, vno actu non conſumitur.

1 Viceſimoſeptimò limita, ut procedat in conceſſione oneroſa, ſecus in lucratiua ſiue gratuita ex hoc quod voluit Ale. in l. diuortio, ſ. ob donationes, colu. 3. ver. ſecundo limita dictum, ff. ſol. matr. dum limitat dictum Bal. ibi dicentis, ꝙ ſi quis vendit fructus cuiuſpiam horti, & bis ipſi fructus colligantur in anno, intelligitur tantùm de primis, de quo nos ſuprà diximus in prin. nu. 6. incip. tertiò ad hanc ſententiam: Vt ſcilicet id procedat in tit. oneroſo, in quo & ipſe Bal. loquitur: in lucratiuo autem ſecus. nam tũc (inquit) id perpetuò intelligitur, per l. ſi ſeruus, ff. de ſeruit. vrba. præd.

Vide ſuprà ſub 25. limita. nu. 2.

2 Cuius (vt et ipſe dicit) tex. arg. dicit idem Bal. in anth. excipitur, ad fin. C. de bon. quæ libe. ꝙ ſi pater concedit ſuo filio fructus bonorum ſuorum aduentitiorũ, non ſolum includuntur fructus illius, ſed futurorum. & ad hoc quoque alia allegat, de quo nos alibi ſupra diximus in 25. limitatione. Tanquam ſcilicet intelligat Ale. illam Bald. diuerſitatem, ex ſola diuerſitate lucratiui, aut oneroſi tituli. Subdit tamen ipſe Alex. hoc poſterius dictum Bal. verum eſſe, ſi fructus eorum bonorum aduentitiorum nõ extabant tempore donationis, nam ſi extarent, de illis tantùm debere intelligi, per text. in l. ſi ita, ff. de auro & argento lega.

Fructus conceſſi quando trahantur ad futuros, & cur.

3 Ex quo iterum vides Ale. non ſatis ſibi bene conſtare, nec hic diuerſitatem tituli oneroſi, vel lucratiui quicquam facere, ſed id ex eo tantum pendere, an fructus extent, an non extent. Si enim extant, de illis tantùm intelligi, etiam in titulo lucratiuo: ſi non extant, ſecus. Et id quidẽ poſtremum omnino verum eſt: nam ſi nulli extarent, conceſſio, ſiue gratuita, ſiue lucratiua, omnino eſſet inutilis, & ſuperuacua, niſi de fructibus poſtea ſequentibus intelligeretur, quod minimè dicendum eſt, ex not. in l. ſi quando, C. de inoffi. teſta. cum ſimilib.

Legatum vt quis veſtiat, quomodo intelligatur.

4 Subiungit tamen Alex. pro illa poſteriori ſententia Bal. facere quod ipſemet Bal. ſcribit in l. 1. col. 2. ver. pone ꝙ teſtator, C. de fideicommiſſ. ꝙ ſi teſtator mandauerit hæredi, vt veſtiret vxorem ſuam, & ſic (ait Alex.) tit. lucratiuo, intelligitur vt ſingulis annis veſtiat. Sed nos de hoc Bald. dicto, & illius ratione, alibi ſ. diximus.

XXVIII. LIMITATIO.

Actus proteſtationis iteratur.

1 Viceſimooctauò limita, vt hæc noſtra regula non procedat in actu proteſtationis, qui tantum abeſt, vt prima ac vna conſumatur, vt etiam iterum, ac interdum ſæpius (ſi quando ea requiritur) fieri debeat: aliàs ea prima proteſtatio euaneſcit, manetque inutilis, & inefficax, perinde ac ſi nulla facta fuerit per tex. in l. de pupillo, ſ. ſi quis ipſi prætori, ff. de operis noui. nunc. & in l. mora, in fi. prin. ff. de vſuris.

De eadem re.

2 Verùm hæc res patitur multas diſtinctiones & declarationes. Nam primùm Barto. in d. ſ. ſi quis ipſi prætori, colu. 2. in 2. oppoſitione, videtur, inquit, ꝙ ſufficiat proteſtationem ſemel eſſe factam, l. Titia, ſ. vſuras, ff. de lega. 2. Idque ita ſoluit, ꝙ quando proteſtor, ꝙ non ſtat per me, tunc ſi ſtat per aduerſarij delictum, vel contumaciam, ſufficit vna proteſtatio, nec requiruntur plures, niſi prima fuerit remiſſa, per dictum ſ. vſuras, & dictam l. mora, & ibi gl. in verbo, repetendi, & facit l. 3. ſ. illud. ff. ꝙ vi aut clam.

3 Aut ſtat per aduerſarij caſum, vel dignitatẽ, & ſic ſine delicto illius, & tunc aut proteſtatio fit ad conſeruandum ius proteſtantis, & ſufficit ſemel fieri, l. ſi intra, & l. in contractibus, ſ. pe. C. de non nu. pecu. & l. vt perfectius, C. de annali excep. cum ſimil. Aut fit proteſtatio ad acquirendum ius quodpiam nouum, & tunc finito impedimento aduerſarij, debet iterum fieri, aliàs prima proteſtatio nihil operaretur, per dictum ſ. ſi quis ipſi prætori.

Proteſtatio reiteranda.

4 Ex hocq́ue ſubinfert, ꝙ ſi emptor cui mouetur lis de re empta, proteſtatus fuerit ſe non poſſe eam litem nunciare venditori, quia ignoratur quo in loco ſit ſine culpa ipſius, iuxta l. ſi dictum ſ. pe. ff. de euictio. tunc ſi reuerſus fuerit, debet ei denuncia, aliàs prima illa proteſtatio nihil operaretur, videreturque ab ea receſſum, per d. ſ. ſi quis ipſi prætori, quod, inquit, tene menti ad multa. Sed tu ſuper hoc vltimo vide Ang. in d. ſ. ſi quis ipſi prætori, ver. ex hoc dicit, & ibi quoque Pau. Caſt. col. 1. verſ. qui per hoc dicit, Imo. col. 2. verſ. item adde ſecundo, Ro. colu. 2. verſ. inquantum Barto. in eadem, Alex. col. 3. ver. ex hoc infert, Iaſonem, col. 5. ver. tertio inquantum & pręterea Antonium in c. ult. col. 2. in 4. queſt.

extrà

extrà de appel.

Qui conſulendi ſuper hac re.

5 Porrò ſi alia multa ſuper hac re, an ſcilicet vna proteſtatio ſufficiat, & de ſimilibus ſcilicet interpellatione, denunciatione, admonitione, re requiſitione, citatione, & alijs id genus, vide omnes in d. §. ſi quis ipſi prętori, gl. in c. ſi epiſcopus, 18. diſt. & in c. cupientes, §. ſi per viginti, in verbo, propoſitam. verſ. ſed ſolet quæri, & ibi Pet. Anch. col. vlt. verſ. incidenter tamen quæritur, Do. col. 3. ver. & nota iſtam gl. & Phil. Fran. col. 2. ver. in eadem gl. in fi. Inn. in c. cum nobis, col. 2. in verbo, reuocare, verſ. item an ſunt. Io. And. in c. ego, col. 1. in verbo, vocatus, de iureiur. & alios plurimos citatos ab Alex. in d. §. ſi quis ipſi prętori, col. 1. & 2.

XXIX. LIMITATIO.

Promiſſio generis ſubalterni vno actu non conſumitur.

1 Viceſimononò limita, non procedere in promiſſione cuiuſpiã generis ſubalterni (quod vocãt dialectici & noſtrates) in quo quidẽ haud dubiè eſt electio debitoris, l. plerunque, §. pe. ff. de iure dotium. & c. in alternatiuis, de reg. iur. lib. 6. cum concor. ibi adductis. Sed quod ad noſtram tractationem pertinet, ſi ſemel vnum promiſſor elegerit, non ex hac prima electione conſumitur electio, quin poſſit poſtea, & ſæpius quidem aliud eligere, & ſoluere, l. qui ex pluribus, & ibi gl. Bar. & alij, ff. de verb. obl. & l. eum qui certarum. §. 1. & ibi etiam gloſa, & doctor. ff. eo. tit. In quibus locis, ne hic te diutius detineam, videbis vtrum & id facere poterit poſt litem conteſtatam, an & poſt ſententiam, & an id procedat in voluntate expreſſa, aut tacita, & an in teſtamentis, vt in contractibus, & an cùm à lege datur electio, an & cùm ab homine.

XXX. LIMITATIO.

In pignoribus actio iteratio conceditur.

1 Triceſimò limita, vt non procedat in pignoribus, & hypothecis, ſiue prætorijs, ſiue conuentionalibus, nam ſi creditor cadat poſſeſſione pignoris, vel hypothecæ quam habebat, ſiue nulla eius culpa, ſiue ẽt ſua culpa, non ita perdit ius pignoris, quin poſſit iterũ eã poſſeſſionẽ recuperare hypothecaria actione, vt eſt tex. expreſſ. & no. in l. ult. & ibi oẽs doct. C. de pro. pig. Sed cui ſimilis eſt alius, in l. is cui, §. quæri poteſt, ff. vt in poſſ. leg. & voluit gloſa, in l. ſi quis miſſum, §. vlt. in gl. pe. in fi. ff. de dam. inſect. & Inno. in c. contingit, in prin. de dolo. & contu.

2 Sed hoc ita accipiendum eſt, niſi creditor expreſsè conſenſerit alienationi rei pigneratæ. Nam licèt ea poſtea redeat in dominium debitoris, non tamen redit pignus, quin ipſum perpetuò manet liberatum, per aliũ tex. & ipſum quoque no. in l. vlt. C. de remiſ. pig. quem ſing. dicũt Bald. Ang. & Saly. ibi. Niſi tñ in duobus caſibus, qui ibi adſcribuntur à doc. vti videre poteris.

XXXI. LIMITATIO.

In conſtituto non intelligitur de prima vice tantum.

1 Triceſimoprimò limita, vt ſimiliter non procedat in conſtituto, verbi gratia, vt id intelligas, ſi conſtitutarius, id eſt, is pro quo venditor aut alius id genus ſe conſtituerit poſſidere rem venditam, aut aliter ceſſam, ipſius rei realem, ſiue naturalem poſſeſſionem appręhenderit, & ea poſtea cadat, & deinde res ad conſtituentem redierit, redit & poſſeſſio, vi illius conſtituti in conſtitutariũ, ex ſententia Bal. in c. ſi ficta. col. 1. ver. pone vendo tibi, & ibi quoque Matt. Affl. col. 3. ver. & dicit hic, nt. ſi de feu. fuer. contr. inter do. & agna. & alij, quos tibi citaui in noſtro trac. Cõſtituti, in 5. lim. quo ĩ loco videbis, an id verũ ſit.

XXXII. LIMITATIO.

Actus reiterari poteſt, quando deſtructio voluntatis ad interpretantẽ ſpectat.

1 Triceſimoſecundò limita, vt non procedat, quando deſtructio voluntatis ad interpretantẽ, ſiue declarantem ſpectat, verbi gratia, diximus in prin. nu. 40. inci. viceſimo quòd voluit, ꝙ declaratio, ſiue interpretatio, obſcuritatis, vel ambiguitatis, non niſi ſemel fieri poteſt, per gl. in l. quicquid aſtringendę, in prin. ff. de ver. obl. cum multis ſi. ibi adductis. Sed id intelligitur, niſi is qui diſpoſuit aliquid obſcurè, poſteaque ſemel interpretatus fuerit aut declarauerit, id ipſum obſcurum poſſit totum ipſum reuocare. Exempli cauſa, teſtator quicquam obſcurũ diſpoſuit, cuius diſpoſitio ambulatoria eſt vſque ad mortem, eſtque ei ſemper liberum reuocare teſtamentum, l. ꝙ per manus, ff. de iu. cod & l. 3. ff. de adim. leg. cum ſimi. Ideoque ei licet interpretari, & declarare teſtamentum, non ſemel tantùm, ſed & toties quoties libuerit, l. hæredes palam. §. ſed ſi notã, ff. de teſta, Id quod ab Ang. annotatũ eſt in d. l. quicquid aſtringendę, paulò ante fi. & ibi quoque Alex. col. pen. ver. ex qua habes, ff. de verb. obl. & nos quoque diximus ſuprà, in prin. nu. 46. inc. quinetiam illud, ſed id inter limitationes repetere non inconueniens mihi viſum eſt.

XXXIII. LIMITATIO.

Sermo ſimpliciter prolatus de primo actu intelligitur, niſi natura repugnet.

1 Triceſimotertiò limita, vt procedat, niſi natura repugnaret, verbi gratia, in caſu l. eũ qui calendis, ff. de ver. obl. de qua diximus ſ. nu. 21. inc. duodecimo accedit. in ea igitur l. dicit ꝙ ſi quis ſimpliciter ſtipulatur calendis Ianuarijs, intelligitur de primis. Quid ergo ſi quis in menſe Decembri, ſtipulatus fuerit calendis Ianuarijs partũ Aretuſę, quę nondum prægnans eſt, aut certè pręgnans eſt ex duobus menſibus tantũ, ita vt natura, repugnet, vt ſtipulatiõ poſſit habere effectũ in primis illis calẽdis Ianuarijs ꝓximè ſequentibus ſtipulationẽ. Igitur nõ de illis ſtipulatio illa intelligẽda eſt, ſed de alijs partũ ſequentibus, vt dicit gl. in d. l. eũ qui calẽdis, in verbo, calẽdis, in prin. per tex. in l. interdũ, in prin. ff. eo. tit. vbi interdũ pura ſtipulatio, ex re ipſa dilationẽ capit, vt ſi id quod in vtero ſit ſtipuletur: tunc enim incipit actio, cùm ea per rerũ naturam præſtari poteſt.

De eadem re.

2 Quibus adde quæ latè congeſſimus in noſtro tractatu, Ceſſãte cauſa ceſſat effectus, nu. 70. inc. ſuntq; & aliæ, & ſeq. quo conuinceremus naturam, leges, & cæteras diſpoſitiones interpretari. Hæc autem limitatio poteſt reduci ad ipſam noſtrã regulã, vt ſcilicet ea ſtipulatio intelligat' de primis calendis, poſt quam res pręſtari poſſit.

FINIS.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN SENATV PARISIENSI CONSILIARII

Tractatus

DE POENIS

Legum ac Conſuetudinum, Statutorumq́; temperandis, aut etiam remittendis, & id quibus, quotq́; ex cauſis;

Nunc denuò poſtrema hac omnium editione emendatus, & diligentiſſimè caſtigatus.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSISSIMO.

VERONAE,

Hieronymus Diſcipulus excudebat ſumptibus Andreæ Bòchini Veronenſis.

M D LXXXVIII.

ANDREÆ

TIRAQVELLI REGII
IN SENATV PARISIENSI CONSILIARII TRACTATVS
DE POENIS

Legum ac Conſuetudinum, Statutorumq́ temperandis, aut etiam remittendis, & id quibus, quotq́ ex cauſis.

ANDREAS TIRAQVELLVS ANDREÆ TIRAQVELLI AVTHORIS FILIVS,

Illuſtriſſimo atque integerrimo in ſuprema Pariſienſi curia Præſidi ſuo Domino Seguiero S.

SVADET natura ac pietas, vt citra ullam inuidiam, Patris mei optimi recordari poßim: qui ut poſteritatis, ſic filij memoria excidere nunquam poteſt. Præterquam quòd enim eadem quæ poſteri, beneficia ab eo acceperim, multò plura etiam pro ingenita pietate, ac amoris magnitudine non fateri accepiſſe, non modò ingrati, ſed planè impij ſit animi. Vt igitur fas eſt, ea me agnoſcere omnia ſic maximè decet vnum commemorare. hoc autem illud eſt, præſes illuſtriß. quòd longißimo ante tempore, quam eius, ſenatusq́ totius beneficio, adſcriptus eſſem tam claro, ac illuſtri ordini, cui nunc magno cum honore, ac omnium bono praees, ex eius de te ſermone frequenti, & multo (breuis enim de te eſſe non poteſt) abundè cognoui, quanta virtutum tuarum eſſet præſtantia, vel priuatim vel publicè. Paucioribus enim dicere vix eſt, quàm ſanctè ac grauiter familiæ tuæ, atque Reipublicæ præſis, quanta denique animi integritate in omnibus te geras: adeò, vt poſtremum illud ſæpius audierim, multo ſe fæliciorem futurum, ſi annuente numine contingeret, me, vel ſuorum aliquem, tantam virtutum tuarum habere notitiam, quam ille habebat ita te numeris omnibus eruditionis, ac virtutis impletum admirabatur. Vt enim Socrates apud Platonem, plurimi facit virtutes ipſas antè cognoſcere, quàm illas verè conſecuti ſimus, ſic ille tam ſui, quàm tui, aliorumq́ virorum clarißimorum exemplo, notas, de-

inde expetendas eſſe virtutes ſentiebat. Iſtud quoque haud tacebat, te tam propenſo animo in ſe, ſibiq́ iunctos extitiſſe, vt diuinam propè talem beneuolentiam crederet, quòd citra vllum ſuum meritum (vt dicebat) ex te prodijſſet. Cuius tam crebrò recordabatur, vt cogitaret, ſi non tantam humanitatem, ac beneuolentiam dignum aliquod meritum anteuertiſſet, ſequi ſaltem debere, in teſtimonium ac fidem grati animi. Cui tam recto, ac pio voto ſatis ego pro virili facturus, quem velut hæredem, ac ſucceſſorem tantæ amicitiæ perhumaniter complexus es, relictum à patre Tractatum de minuendis, augendis, vel etiam temperandis pœnis, tibi tanquàm poſthumum offerre volui: cùm quòd in his indicis, quæ circa pœnarum irrogationem verſantur, ſic æquitas, omnisq́ virtus elucet tua vt natus magis, quàm inſtructus, aut factus iudex videare: tum quòd in eadem propè iuſtitiæ palæſtra tempus aliquod meme tecum, tanquàm nouus quidam miles (hoc enim ingenuè fatear oportet) cum ſtrenuo quodam duce, cumq́ ampliſſimo virtutis ſtipendio exercui, inde ſummam fiduciam cepi, opus eiuſmodi pro candore tuo tibi probatum iri, neminemq́ poſt tuum de eo iudicium, iniquum iudicem fore. Nam tecum omnes velut poſthumum, omni fauore dignum iudicabunt, vtpotè deſtitutum & authore & parente eo, cuius munere, & ad te omniumq́ magnus grandior, ornatiorq́ peruenire potuiſſet. Vale Præſes ampliſſime.

INDEX EORVM QVÆ IN TRACTATV DE POENIS CONTINENTVR.

A Iure communi plerunque recedimus ex cauſa char.2.nu.25 b
A iure communi recedendum non eſt ob perſonæ meritum. char. 61. nume.161.a
Abſentem lædit qui cum ebrio litigat.char. 11.nume.1.a
Abſentis coniuncti tacita voluntas arguitur ex affectione char.26.nu.35.a
Abſolutus in foro eccleſiaſtico poſſitne puniri in foro ſeculari. char.30.nu.4 b
Abſtinere à malo an ſufficiat char.50.nu.57 b
Accuſari & condemnari poſſunt delinquentes poſt mortem in enormibus char.56.nu.43.b
Accuſator intra tempus legitimum non proſequens quam pœnam ſubeat char.2.nu.17 a
Accuſator probans ingrauidus delictis non dicitur calumniari char. 26.nu.34.a
Actori iuramentum defertur in atrocibus criminibus char.56.nu.41.a
Actus qui publicè fieri ſolet ſapit tamen vſurariam prauitatem an ideo dicendus ſit vſurarius.char. 44.nu.8 b
Actus non euentu ſed conſilio ſunt metiendi. char. 71.nu.9.b
Actus in ſe malus ad malum in dubio eſt referendus char.5.nu.57.a
Actus plures deſiderari ad virtutis habitum.char. 71.nu 159.a
Actus geſtus à prouidis viris iuſtus exiſtimatur char.61.nu.49.b
Actus præſumitur deliberatus in quo conuocati ſunt amici char.28.nu.179 a
Adam qua ratione peccauerit ibid nu.80.b
Adoleſcentes quot & quib. ex cauſis ſint mitius puniendi char.12.nu 5.b
Adoleſcens ſi quid commiſit an & quomodo puniri debeant ibid.nu.6
Adriani Imp.memorabile de miſericordia in furioſum char.8.nu.3.b
Aduerſarius in lite præſumitur inimicus niſi ille ſit ſummæ ſanctimoniæ char.70.nu.155.b
Aduocati male conſulentis præmium eſt laqueus char.74.cauſa 61.nu 1.a
Aduocationis officium nemo in ſe nec in ſuos poteſt promittere char.64 nu.79.a
Aduocatus ſi præuaricatur aliquid ſcienter omittendo & inde cauſa cadat an ſententia valeat.char. 49.nu.37.a
Aduocatus denegatur in grauibus delictis. char. 55.nu 30 b
Aetas iuuenilis maximè ad delinquendum irritat char.12.nu.4.b.cui aliqñ dando aliquid eſt.ibid.
Aetati parcendum in puero, vt ſexui in fœmina. ibi nume.3
Affectio conſanguinitatis quanta ſit. char. 64.nume.82 b
Affectio homines obcæcat char.64.nu.81 a
Agentes & conſentientes pari pœna puniendos quo modo intelligendum char.50.nu.51.a
Agere quis poteſt ſine mandato ad implementum eorum quæ ad pias cauſas diſponuntur.cha. 26. nu.41.a
Ager vendibilis cõmendatione viciniæ fit vendibilior char.17.nu.5.a
Ageſilai magni Lacedæmoniorum regis notabile reſponſum char.38.nu.39 b
Aggreſſus ſi modum exceſſerit punitur tantum pro exceſſu char.6.nu.8 b
Agrum paraturus ex plinio acquarum vim intueatur & vicinum char.29 nu 8 b
Alexander quanti fecerit confeſſionem in delictis char.34 nu.8 a
Alimoniam denegans & qui interimit vterque homicida eſt char.51.nu 66 67 & 68
Ambaſciatoribus in quibus credendum eſt.cha.58. nu 13.a
Amicabilis vir ad ſocietatem magis amicus erit quam frater char.24.nu.13.a
Amici abſentis poſſunt acceptare hæreditatem delatam char.28.nu.80 a
Amici conuocandi in contrahendis nuptijs.cha.28. nu.75.a
Et eorum conſilio vtendum in noſtris negotijs ibid.nu.76
Amici cauſa non peccandum maximè in rem publi. ex Cicerone char 28.nu.88 b
Amici debitoris abſentis an citandi antequam perueniatur ad ſecundum decretum char. 28.nume.70.a
Amici abſentis vocandi quando quid fieri debet in præiudicium eius char.27.nu 69 b
Amici ſtipulatio ratificata æquè prodeſſe poteſt ac procuratoris char 24 nu.20.b
Amici ſingulares an ſuorum appellatione veniant char.25 nu.32 33 b
Amici legata ex teſtamento minus ſolenni an capiantur char.25.nu.26.a
Amici ſponſi ſi quid donent ſponſæ ſponſo quæritur non ſponſæ char.27.nu.64 b
Amici parentum poſſunt petere illorum liberis tutores dari ibid.nu.65
Amicitia tantum operatur in conſideranda amicitia quantum ſanguinis coniunctio. char. 26. nume.44 b
Et plus eſt ponderis ad repellendum teſtem quã

fraternitas ibid.nu.45.
Amicitia an ſemper repellat à teſtimonio. ibidem nume.46
Amicitia quanti fiat apud leges char.23 nu.12.b
Amicitia æquat aut ſuperat fraternam amicitiam char.23.nu.10 b
Amicitia propinquati præferenda etiam ex theologis char.23.nu.4 a.
Amicitia inueterata an excuſet receptantem bannitum char.28.nu.89.b.
Amicitia improborum reijcienda ibid.nu.89
Amicitia paterna quæ aliquid impendit non repetit char.27.nu.63.b
*Amicitia & pietas fraternizant.*char.25.nu.31.b
*Amicitiæ quandoque danda eſt venia.*char.28.nume.87.b
Amicitiæ nullus locus eſt vbi intereſt reipublicæ aut priuati cuiuſpiam char.20.nu.4.a
Amicitiæ quam fraternitatis an ſit fortius vinculum char.23.nu.2.a
Amicitiam quanti fecerint tum philoſophi tum iuriſconſulti char.27 nu 62 b.
Amicis inuicem contrahentibus fraus & ſimulatio plerunque præſumitur char.27.nu 53.a
*Amicitior nemo quam frater fratri.*cha.23 nu.6 a
Ab amico relictum præſumitur relictum contemplatione perſonæ char.25.nu.24 a
Amico licet vim illatam coniuncto ſibi ſtricta amicitia repellere char.26.nu.42.b
*Amico per amicum an poſſit acquiri.*char.27.num.17.& 18.a
Amicorum potentia fit homo excellens. char.28.nu.82.a
Amicorum cauſa patratum clementius puniendum char.28.nu.85.b
*Amicorum facta eadem quæ nos facimus ipſi.*char.24 nu.19 b
*Amicorum maior affectio quam coniunctorum.*cha.26 nu.35.a
Amicorum & conſanguineorum opus æquiparatur char.27.nu.66.b
Ad amicos qui peruenit ad nos reuerſus intelligitur ibid nu.68.
Amicorum præſentia excludit fraudis præſumptionem & metus char.27.nu 50 a
Amicorum cauſa an mitius in erratis procedi debeat char.22 nu.1.b
*Amicos vexare tanti eſt quanti conſanguineos.*cha.27 nu.60.b
Amicum bannitum receptans plus excuſatur quam alium char.28.nu.85.b
*Amicum ſuum qui ſui teſtamenti executorem relinquit ſub nomine dignitatis videtur non dignitatem, ſed amicitiam conſideraſſe.*cha.25 nu 25.a
Amicus electi an ſine mandato confirmationem petere poſſit eius nomine char.26.nu.37.a
Amicus etiam non inuocatus iuuare poteſt amicum reſiſtendo etiam facto officiali iniuſte exequenti char.26 nu 43 b
Amicus an poſſit pro amico impetrare litteras ad beneficia ſine eius mandato char.26 nu.38.a
*Amicus an amico poſſit vtiliter ſtipulari.*char.24.nu.14.a
Amicus quem teſtator diligit vt coniunctum licet re vera non ſit coniunctus habetur tamen pro coniuncto char.25.nu.30.b
Amicus pro amico an admittatur ad agendum ſine mandato tum cautione rati ibid.nu.34
Amicus ſine ſatiſdatione admittitur allegandum cauſas abſentiæ char.28.nu 81.a
*Amicus vicem procuratoris obtinet.*char.24.nume.16.a
*Amicus vſque ad aram ex pericle.*char.28.nume.88.b
Amicus dicitur alter ipſe char.23.nu.11.b
Amicus pro amico poteſt appellare. char.27.nume.55.a
Amicus procurator conſtitutus videtur tacite non contradicendo acceptare mandatum. ibid.nu.56
Amicus pro amico admittitur ſine mandato ad recuperandam poſſeſſionem qua ſpoliatus fuerat abſens char.28.nu.72.a
Amicus non cogitur eſſe aduocatus contra amicum ibid. & nu.77
Præſumiturque pro amico gratis patrocinari. ibid.nu.78
Amore nimio delinquens leuius punitur & quare char.10 cauſa 4 nu 3.a
Amor in iudicio cæcutit char.64.nu.81.82.& 85
Amor furor eſt ab effectu char 9 cauſa 4 num.1.b
Amoris lic'ti ardor an habeat vim clauſulæ codicillaris char.25.nu.27.a
Habetque vim reuocationis clauſulę derogatoriæ in primo teſtamento appoſitę. char.25.nume.28 b
Amorem d mare & continere, philoſophi & potius quam mulieris officium char.9.nu.2.b
*Ancillæ imagines ſunt cordis dominarum.*char.65.num 95 b
Animæ periculum vbi tractatur, viri ſanctitas nihil facit char.58.nu.16 b
Animal brutum ob immanitatem ſceleris punitur char.56.nu.39.a
*Animum in maleficijs non euentum inſpicimus.*char.71.nu.2.b
Antigone fratrem viro filijſque præfert & quare char.23.nu.7 b
Antigoni dictum de ducis in ſubditos exemplo. char 38.nu.39 b
Appellationem tollit ſceleris magnitudo .char.55.nu.21.22 & 23.b
*Appius in vinculis vt pęnam deprecaretur merita maiorum commemorat.*char.54 nu.11.b.& plura de his vide nu ſeq.
Apoſtolos petenti debent legitima documenta in promptu eſſe char.58 nu.11.a
Aræ apud græcos olim refugium delinquentibus fortuito & caſu non voluntariè. char.17.nu.7.a
Areopagitarum celebris ſententia ſuper homicidia iuſto dolore perpetrata char.7.nu.17.b

Aria-

Artaxerſis iudicium de patre filium morti offerente char.20.nu.3.b
Artifex inſignis morti adiudicatur in manifeſtis delictis char.56.cauſa 50.nu.2.b
Aſpidis ſpectrũ vinitorem ad inſaniam adigit. cha.17.nu.9.a
Aſſaſſinatus crimen quid char.42.nu.4.a
Aſſeſſores pro bono publico an ſtatuta poſſint tranſgredi char.55.nu.16.a
Athenienſes in mitylenenſium ſupplicio pręcipuos defectionis authores occiderunt reliquis ſaluis char.53.nu.9.a
Athenienſium ſeueritas duos iuuenes per imprudentiã templum ingreſſos ceteus, morti adiudicat religionis ergo char.17.nu.8.a
Athenienſium leges veniam concedunt ſeſe manifeſtanti char.34.nu.5.a

B

BAmiti ad hoſtes ſe conferentes, pro hoſtibus habentur char. 21. nu. 9.& 10.a
*Bannum ad paupertatem remitti poteſt.*cha.39.nu.5.& 6.a
*Baptizatus poſt commiſſum delictum an leuius ſit pœna afficiendus.*char.30.cauſa 25.nu.1.a.*Et ſi diſſimulanter id fecerit* ibid.nu.2.
Barbari olim dijs immolabant homines praua conſuetudine & impune char.44.nu.3.b
*Bene conſultare maximum eſt lucrum.*char.72. nume.10.a
Beneficij ſecundi acceptatio facta vi iracundiæ an faciat vacare primum char.8.nu.29.b
Blaſphemus vltimo ſupplicio afficiendus mitius tamen ſi calore iracundiæ fiat char.7. nu.14 a
Bona fides cauſari poteſt ex iniuſtis & temerarijs rationibus char.46.nu.3.a
*Bonus ſemel an ſemper bonus præſumatur.*cha.57.nume.3.a

C

CArcer libertatem aufert & ideo miſerrimus char.44.cauſa 41.nu.2.*Et an exilij pęnam minuat* ibid.nu.3
Carceribus diu detentus an mitius puniendus. ibid. char.41.nu.1
Cardinali an ſemper credendum. char. 62. nume.61.b
Cardinalis occurrẽs ei qui ad mortem ducitur an pœna liberetur ex cardinalis prærogatiua. cha.72. cauſa 55.nu.1.& 2.b
Cartaginenſes in crucem tollebant Imperatores ſi proſpero euentu prauo tamen conſilio rem geſſiſſent char.72.nu.11.a
Catelle dominas immitantes prouerbium platonicũ char.65.nu.95 b
Cauere tantum debet qui non ſuſpectus eſt ſatiſdare char.61.nu.40.a
Cauſa iniuſta a delicto excuſat char.45.nu.2.b
Cauſæ expreſſio vbi requiratur char.6.nu.70.a
Cauſam iuſtam credulitatis habet quod à fide dignis dicitur char.60.nu.30.& 31.a
*Cenſualis vbi excuſetur à pęna.*char.62.num 55.a
Charitas neceſſitudini præferenda etiam ſcripturæ ordine char.23.nu 5 a
Chilo vnus e ſeptem ſapientibus falſum conſilium pro amici ſalute dedit char.28.num 87.b
Ciceronis locus in verem de criminis cõfeſſione aut negatione ellucidatur char.33. nu. 3.
*Citharędi non omnes qui citharam habent.*cha.57.num.6.b
Citatio prima fronte habens iuſtitiam cuius eſt momenti char.61.nu.50.b
Citatio an valeat ſine iudicis commiſſione apparente ibid.nu.53
Citatio ſatis impediri dicitur quæ ab amico impeditur char.28.nu.83.a
Citatus citanti quomodo credere debeat. char. 66.nu.102.b
Citatus vt perſonaliter quis veniat quid requiratur char.5.nu.60.a
Ciui nouello ignoranter peccanti contra ſtatuta ciuitatis ignoſcendum char.14.num.2.a
Clam fieri quid dicatur char.15.nu.14.b
Clementius agendum cum ſanctimonio commendatis viris in delictis char.56.cauſa 51.nu.1.b
Clerici conſanguineum vulnerans an ſit excommunicatus char.63.nu.74.b
Clericus effectus aut monaſterium ingreſſus poſt commiſſum delictum an pęnam effugiat. cha.30.num.8.b
Coactio præciſa debet impunita relinqui. char.41.num.6.b
Coacti abſolutè nihil peccant nec puniuntur. ibid.nume.5
Concluſio in cauſa & renuntiatio productionis teſtium æquiparantur char.67.nu.18.b
Condemnari an poſſit quis ex inquiſitione generali char.72.nu.3.a
Condemnatus ſi efficiatur furioſus an debeat exequi ſententia char.9.nu 4 a
*Conditio tabellionis & teſtium inſpicienda.*cha.68.nu.129 b
Confeſſio delicti an veniam mercatur char. 35. nume. 4. b
*Confeſſio criminis ſumma medicina peccati eſt.*char.34.nu.8.a
Confeſſio iudicialis calore iracundiæ facta non valet char.8.nu.25.a
Confeſſus metu probationis an puniri clementius debeat char.34. nu.13.b
Confitens vltro crimen non conuictus cum eo mitius agendum cha.33.nu.1.& 2.b
Confitens tormentorum metu pro conuicto habendus char.34 nu.9.10.& 11.a

Conſanguinei quomodo in cauſa ſuorum poſſunt eſſe teſtes idonei char.65.nu.90.a

Conſanguinei ſunt pars coporis noſtri.char.64.nume.80.a

Conſcius criminis idipſum non reuelans tenetur.cha. 48.nu 21.a

Conſuetudo publica quæ non eſt contra ius diuinum aut naturale an excuſet.char.45.nume.15.b

Et quid de inualida ibid.

Conſuetudo cuiuſque priuata delicta auget.ibidem nume.14.

Conſuetudo barbarorum immolandi homines impunè char.44.nu.3.b

Conſuetudo an à pena gehennali excuſet.ibid.nu.4.5.6.& 7.

Conſuetudo an à dolo excuſet char.45.nu.10.a

Et an à pœna falſi ibid.nu.11

Et an in his quæ ſuapte natura mala ſunt.ibid.num.12.

Conſuetudo poteſtatem habet in ſanguinem hominis char.1.nu.6.b

Conſuetudo etiam improba excuſat à pœna.cha.44.cauſa 42.nu.1.a

Conſuetudo ſuper iuramento non obſeruando excuſat à pœnæ temporali periurij non à diuina.ibid.nume.2.

Conſuetudo an legi diuinæ deroget.char.42.num.2.& 3.b

Conſuetudine Galliæ ſi puella maritum petit addictum morti an eum liberet.char.72.cauſa 56.num.1.b

Conſultor an & quando teneatur iurare ſe recte conſulturum char.68.nu.134 b

Conſumatio delicti an requiritur in ſtatuto punien te facientem tractatum char.42.nu 6.a

Contumatia facit vt nihilo mitius agatur cum nobili delinquente quam cum plebeio.char.38.nu.33.a

Contumatia excuſatur ex modica & iniuſta cauſa char.46.nu.6 & 7.a

Conuictus de delicto ſeu condemnatus an poſſit officium ſuum exercere ex reſcripto.char.73.nu.7.b

Corpus ſuſpenſi traditur feris deuorandum ob facinoris immanitatem char.56 nu.42.a

Credens fide digno non eſt nimium credulus.char.59.nu 29.b

Crimen iterans præſumitur doloſe feciſſe.char.14.num.6.b

Crimen quando dignitate augeatur & quot quibuſue de cauſis char.36.& 37.nu.19.& 20.

Criminis conſors admittitur in grauitate facinoris.char.55 nu.24.b

Item teſtis alias non idoneus ibid.nu.25

Culpa lata vbi æquiparetur dolo.char.19.nume.6.& 7.b

Culpa maior eſt facere quam ommittere.char.49.nu.31.32.33.a

Cuſtos caſtri quempiam integræ opinionis ſubſtituens qui caſtrum hoſtibus prodidit an excuſetur char.62.nu.57.a

D

Damnum datum in agro, præſumitur potius à vicinis quam ab alijs char.29.nume.10.b & de eo.

Italiæ ſtatuta & aliorum populorũ.ibi.nu.11.b

Damnatus ad mortem ſi laqueo rupto in terram ceciderit an liberandus ſit char.74.nu.1.b

Darius Sandocem quare ad crucem adegit.cha.54.num.7.a

Decij ingenium char.62.nu.62.b

Dei opera perfecta char.14.nu 8 b

Delicta vbique fermè puniuntur ſecundum ſtatuta non ſecundum ius commune char 43.nu.11.b

Delicta admiſſa præ ira aut dolore læuius punienda char.7.nu.21.b

Delicta vel minuuntur vel remittuntur virtutis admiratione char.54 nu.6.a

Delicti grauitate licet alteri alterum occidere.char.56.nu.32.a

Item priuato licet aliquem capere ſine mandato Iudicis ibid nu.33

Delictum attentans nec tamen proficiens læuius puniendus char.41.nu.1.b

Et an habeatur pro conſumato delicto.ibidem nume.2

Delictum calumniatoris non excuſat iniuſta cauſa char.46 nu.11.12.& ſeq.

Delictum qui fatetur negat tamen qualitatem eius æque punitur char.34 nu.17.b

Delictum minuitur ob natales ibid.nu.1

Delictum attentans tantum ex conſuetudine mitius punitur char.42.nu.1.b

Et de iure communi char.43.nu.1.b

Delictum attentatum quando punitur æque atque perfectum char 43.num.10.a

Delictum curſu temporis ſolo non deſinit eſſe delictum char.33.num.4 a

Delictum committens ex officio quod gerit mitius eſt puniendus char.73.cauſa 58 nu.1 a

Delictum non prohibens perpetrari quomodo puniatur char.51 nu.10.b

Delictum mitius punitur ob tenellam ætatem &c. char.12.nu.1.& 2.a

Delictum commiſſionis admittens non eget monitione char.49.nu 47.b

Delinquendi occaſio præcidenda char.30.nu.5.b

Delinquens ira aut dolore commotus læuius puniendus char 6.nu.1.a

Delinquens per latam culpam & ſine dolo mitius puniendus char.19 nu.1.& 2

Et ſecundum rei euentum non ſecundum animum ibid.nu.3.

Delinquens vbi non poteſt puniri quin & innocens puniatur mitius cum delinquente eſt agendum char.74 nu.1.& 2.a

Delinquens ſi ſtatim peniteat mitius eſt puniendus ibid.cauſa 60.nu.1.

Delinquens ignoranter ruſticitate aut ſimplicitate mitius puniendus cum minus peccet.char.14 nu.1.& 2.b

Delinquens an dimitti poſſit propter aliquod inſigne artificium conſulto principe.char. 56. cauſa 50. nu.1.b

Delinquens ſi ob ętatem teneram aut mitius aut nullo modo punitus eſt factus maior an poſſit amplius de ipſo delicto puniri char.13.nu.8.a

Delinquens ob ſalutem tutandam proximi mitius puniendus char.30.nu.4.a

Delinquens ſi patrato crimine reſipiſcat ſiatque bonus an puniendus char.32.nu.1.b

Delinquens ex pęna fit emendatior.char.33.nu.6.b

Delinquentes caſu non de induſtria læuius puniendi char.16.nu.1.& 2.b

Demonactis ſententia de ſacrificijs clandeſtinis.char. 15 nu.13.b

Denunciatio à quo fieri debeat.char. 66. nu. 103.b

Deo ſoli competit iuſtum ab iniuſto diſcernere.char. 57.nu.7.b

Depraecationem quid vocent oratores. char.54.nume.3.a

Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum: nam ſi cadant fortiores reſurgunt. char.59.nume.22.a

Deus à plerisque offenditur, ne offendatur audiens Auguſtini verba char.28.nu.86 b

Dido non ſtatim impudica facta eſt ex temperata ſed paulatim char.70.nu.157.b

Didonis peccatum vnde peruenerit.char.57 nu.2.a

Dyoniſii Tiran.clementia in ſe conuicianiem temulentum char.11.nu.6.b

Diſpenſatio vbi non habet locum à ſeueritate canonica nihil detrahendum ob multitudinem. char. 53.nu.10.a

Diſpenſatur facilè cum probis viris.char. 70. nume.150 a

Diſpoſitio pęnalis non debet extendi de maiori ad minus char.19.nu.27.a

Diſſimulatio magna latet obſcurique ſunt receſſus in animis mortalium char.57.nu.4.a

Diuitiæ excuſant a ſatiſdatione. char.60.nu.39.b

Doctoris ſcientia non ſufficit ſed & bona vita requiritur char.66.nu.108.a

Dolabellæ factum memorabile char.7.nu.17.b

Dolor an ſit legitima excuſatio patrati ſceleris.char. 6.nu.4.a

Dolor delictum minuit ſecundum theologos.char.7. nu.16.b

Doloſus tenetur ad damna & intereſſe.char.48.nume.28.b

Dolus præſumitur in his quæ de ſui natura mala ſunt licet excuſari poſſint aliquo caſu.char. 18. nu.16.a

Dolus vbi requiritur non ſufficit nimia credulitas char.46.nu.5.a

Dominorum conuerſatio cum ſeruis quid efficiat char.66.nu.99.a

Dominus quando tenetur pro famulo. char. 62. nume.58.à

Dominus mandans famulo homicidium qua pœna teneatur char.32.nu.8.a

Domicianus inceſta veſtalium à patre Veſpaſiano Tito, quæ neglecta varia coercet. char. 33. nume.1.a

Donatio præſumitur ratione amicitiæ.char. 27. nume.58.b

Dormiens ſi quid faciat quod etiam delicti ſpeciem habeat non puniendus char.10.nu.1.a

Dormiens mortuo vt ſomnus morti æquiparatur. ibid.nu.2

Dormiens non pluris ſit quàm ſi non viueret.ibid. nume.3

Dormientes plura perpetrant vt Pariſiis et Piſis accidit char.11.nu.11.a

Dormienti ſi quid accidat an culpæ id aſcribatur. ibid.nu.9.& 10.

Dormire pro mori ex ſacris litteris. char. 10. nume.7.b

E

Ebrietas vbi eſt ibi furor & abſentia & ideo clementius punienda char.11.nu. 1.a & eſt voluntaria inſania. ibid nu 2

Ebrietas ex Quintiliano crimen eleuat. ibd nu.4 b

Ebrietas ſi inducat mentis exilium lenienda eſt pœna. c.12.nu.12.a

Ebrij infirmitate potius quàm induſtria delinquunt char.11.nu.3 b

Ebrij delinquentes an dupplici pœna afficiendi.ibid. nume.9

Dolo malo ſe inebrians ſi peccet & inde impunitatem ſui facinoris vel pęnæ minutionem poſtulet pœna dignus eſt. char. 12. nu. 10. Et an pœna ob ebrietatem minuenda ibid nu.17

Ebrius ſi contractum faciat an ſit validus.cha. 11. nu.8.b

Ebrius conuitijs lacerans Piſiſtratum benignè acceptus ibid.nu.7

Eccleſiæ œconomia an committi poſſit à prælatis ſuis conſanguineis char.69 nu.143.b

Electio impetu iracundiæ facta irritat. char. 8. nume. 28. b

Eleuſina ſacra à Demonace philoſopho cur damnata tempore Adriani Imper. cha.15.nu.13 b

Epiſcopi quales promoueri debeant. char. 58. nume.19 b

Epiſcopi quales eligendi char.70 nu.149. a

Epiſcopus an excuſetur indignum promouens.char. 62.nu.56 a

Epiſcopus poteſt ex cauſa immutare pœnitentiam à papa indictam char.3 nu 26.a

Epiſcopus an poſſit ex iuſta cauſa concedere ſtatuta in præiudicium aliorum inferiorum prælatorum &c.char.4 nu.51.b

Epiſcopus an poſſit pœnam ſanguinis in pecuniariã commutare char.72 cauſa 54 nu.1.& 2.b

Epiſcopus an poſſit diſpenſare contra canones concilij char.3 nu 31.a

Et an poſſit ex euidenti cauſa ſtatuere contra ius commune ibid.nu.32 b

Error expreſſus vitiat non tacitus. char. 50. nume.52 a

Eua an grauius Adamo peccauerit. char. 28. nume. 86. b
Euentus ſeu exitus rerum proſper criminis pœnam tollit char. 71. nu. 1. a
Excellentia hominis facit vt a iure omni omnique ſtatuto recedatur. char. 58. nu. 8. & 9. limitatur tamen nu. 10. & 13 a
Exceptione viginti annorum tollitur querela eius qui à familia occiſus eſt priuſquam mortem eius vulciſceretur char. 33. nu. 2. a
Excommunicatus an ſemper vitandus. char. 60. nu. 30. a
Exitus fœlix nõ excuſat delinquentes. cha. 71. nu. 7. b
Exodi locus cap. 21. explicatus char. 42. nu. 3. b
Expreſſio inepta minus peccat quam omiſſio. char. 46. nu. 3. b

F

F Abricianus liberatus eſt decreto ſenatus matrem eiuſq; adulterũ occidens. cha. 7. nu. 18. b
Facere dicitur is qui patitur id fieri, quod prohibere poteſt char. 47. nu. 13. a
Facinus iteratum debet puniri char. 14. nu. 5. b
Facti quæſtio in arbitrio eſt iudicantis. char. 1. nu. 2. pœnæ vero perſecutio legis authoritati ſeruatur ibidem.
Factum in obſcuro ex affectione cuiuſque interpretationem capit char. 27. nu. 59. b
Falſarij ſupplicium legib. 12. tabularum quod à iureconſultis vt inhumanum abolitum eſt. char. 37. nu. 24. b
Falſitas proditioni affinis à nobilitate aliena eſſe debet char. 37. num. 23. a
Per eam enim homo ad nihilum redigitur. ibid.
Falſum committens vt patris honorem tueatur mitius tractandus char. 21. nu. 4. a
Fama an ob culpam amittatur char. 19. nu. 5. b
Fama falax char. 31. nu. 4. b
Fama ſola condẽnati mitius tractãdi. cha. 32. nu. 5. a
Famæ vrgente delinquens an mitius cum illo ſit agendum char. 39. nu. 1. a
Fames inter neceſſitates primum ſibi locum vendicat ibid. nu. 7. b
Familiares & domeſtici an poſſint eſſe teſtes. char. 65. nu. 93. a
Fide uiconei & patrimonio char. 61. nu. 42. a
Filiam proſtitutam ſi ad bonos mores redeat & pœniteat an pater poſſit exhæredare aut ei dotem negare char. 32. nu. 2. b
Filii improbi virorum heroum. char. 61. nu. 43. 44. & 45
Filius tenetur ne patrem bannitum alere. char. 21. nu. 11. b
Filius non poteſt patrem aut matrem in ius vocare ſine venia, ita nec patrẽ aut matrem ſpiritualem char. 22. nu. 3. a
Nec actione furti conuenire ibid. nu. 4
Filius patrem puniendum offerens mitius cum patre agendo char. 20. cauſa 19. nu. 1. b
Filius an patrem bannitum poſſit occidere ex ſtatuto char. 21. nu. 7. a
Flaminis dialis priuilegium. char. 72. cauſa 55. nu. 4. b
Fœminis quandoque parcendum propter ſexum. cha. 12. nu. 3. a
Fortuna melius dicere quam peritia. char. 71. nu. 159. a
Frangens oſtium an ea puniatur pœna qua afficitur qui rem alienam rapit char. 42. nu. 5. a
Frater teſtis habens conteſtem integrũ probat. cha. 67. nu. 121. b
Frater quando fratri poſſit ſtipulari. char. 24. nume. 21. b
Frater an fratrem filius patrem, hoſtes patriæ impunè poſſint occidere char. 21. nu. 6. a
Frater an faciat plenam fidem deponendo in cauſa fratris char. 65. nu. 91. a
Frater quaſi alter dicitur char. 23. nu. 11. b
Frater viro adeſto adagium ibid. nu. 9
Fraterna amicitia cæteras antecellit. char. 23. nume. 6. a
Fratres & ſorores cur dulciſſ. a iureconſultis dicantur char. 23. nu. 8. b
Fratrum gratia rara char. 23. nu. 3. a
Fraudis ſuſpicio an in perſonam honeſtiſſimam cadat. char. 65. nu. 83. a
Fronti fides non habenda char. 57. nu. 4. & 5.
Furioſi factum quomodo habendum ſit. char. 8. nume. 2. b.
Furioſi an peccent ex theologis char. 8. nu. 3. b
Furioſi parentes ob non diligentem cuſtodiam puniendi char. 9. nu. 10. a
Furioſo ad mentem ſanam redeunti quæ pœnitentia pro delicto imponenda ibid. nu. 8. a
Furioſus peccans mitius puniendus eſt ibid. nu. 1.
Furioſus loco ignorantis habetur ibid. nu. 2
Et mortuo æquiparatur ibid. nu 3
Furioſus tum demum eſt puniendus ſi proceſſus ſit inchoatus aduerſus eum de crimine ante furiam patrato ab eo ibid. nu. 8 b
Furioſus an ſit ſupplicio afficiendus ibid. nu. 7. b
Furioſus ſua culpa factus qualiter puniendus. char. 9. nu. 7. a
Furioſus an in ſcelere grauiſſimo puniatur. char. 56. nu. 40. a
Furor poſt delictum ſuperueniens an excuſet. cha. 9. nu 4. a
Furore percitus crimen committens fati ſui infœlicitate excuſatur char. 8. nu. 1. b

G

G Laucus Apollinem conſulit ſuper pecunia apud ſe depoſita char. 32. nu. 5 b

H

H Acres non conficiens inuẽtarium an puniatur char. 67. nu. 113. a
Hæreditaria res fictè & non verè eſt alterius. char. 19. nu. 25. a
Homicida voluntarius & doloſus non habetur ſi prouocantem & poſtmodum fugientem quis interimit char. 6 & 7 nu 9
Homicidiũ non dolo commiſſum an in foro conſcien-

tia

tiæ puniatur char.18.nu.15.a
Homicidium qui confeſſus eſt ſe feciſſe ad ſui defenſionem an capitaliter puniendus cha.32.nu.7.a
Hoſpitatores an teneantur de repoſitis in archis ipſorum char.62.nu.59.a
Hoſtem inuadere contra mandatum principis an liceat char.3.nu.37.b
Hoſtis publicus & rebellis perdit cognationem & agnationem ideo ſi bannitus ſit eſt recuperandus licet conſanguineus ſit char.21.nu.5.a
Hypocriſis hominum ad viuum depicta e doctis viris char.57.nu.4. & 5

I

IDoneus eſt quē virtus probat.char.61.nu.42.a
Ignorans minus punitur quàm ſciens. char. 19. nu. 29 a
Ignorantia ſupina an tam ſeuere punienda quàm ſcientia ibid nu 30
Ignorantia iuſta & probabilis excuſat in delictis char.18.nu.22.b
Ignorantia viris excuſat à dolo char.15.nu.3.a
Factum ignorantia probabili quod puniatur nullus a principe inferior facere poteſt ibid.nu.4
Ignorantia affectata non æquiparatur veræ ſcientiæ ſed fictè char.15.nu.24.a
Ignorantia iuſta vel iniuſta an excuſet à corporali pęna char.76 nu 4 a
Ignorantia multa excuſant. char. 16.cauſa 13. nume.3.b
Imprudenter delicta commiſſa an puniri debeant. char.18.nu.14.a
Imprudenter factum clementius punitur. char. 17. nu 6.& 7.a
Imprudentia quæ delinquuntur inuita an cenſenda ſint ibid nu 7
Imprudentia non modicam vim optinet in purgationis partib. ibid.nu 12.b
Incapax admittitur ad ſupplicandum ob ſceleris grauitatem char.55.nu.20 b
Indifferentia ſunt in meliorem partem interpretanda char.18 nu.13.b
Infamatus graui delicto à beneficio ne dum officio ſuſpendi poteſt char.56.nu.35.a
Infantes & furioſi, & alij non culpabiles pro aliorum delictis affliguntur ob criminis atrocitatem char.56.nu.45.b
Iniuria quæ fit eo grauior ea quæ fit homini.char.7. nu.14.a
Iniuria facta alicui, cenſetur omnib. eius conſanguineis illata char.65.num.68.a
Iniuſtum an committat qui ira aut alia perturbatione animi delinquit char.6.nu.2.a
Innocens propter populi ſcandalum non eſt puniendus char.52.cauſa.46.nu.4 b
Inſtigator fide dignus excuſat à calumnia.char. 60. nu.30 a
Inſtrumenta à viro probo producta an vera præſumantur char.67.nu.16
Inſtrumentum factum in longinqua regione ab ignoto tabellione an probet et quomodo.ibid.nu.115
Inſtrumentum quomodo exemplari poſſit. char.69. nu.138.a
Intaphernis vxor fratrem præfert & viro & filijs char.23.nu.7.b
Inuiti errantes aut metu an mitius puniendi. char. 41.nu.1.a
Ionatas populi precibus à morte liberatur. char. 54 nu 8.a
Iracundia inimica eſt conſilio char.7.nu.21 b
Iracundia percitus ac prouocatus ſi quem percutiat an teneatur char.6.nu.5 b
Iracundiæ calore dicta factaue irrita ſunt. char.8. nu. 24.a
Iratus occidens eum qui cauſam iræ non dedit quæ occiſorem ad maleficium impulit an & quomodo debeat puniri char.7.nu 10 a
Iſocratis dictum de fide non adhibenda improbis char.60.nu.35.b
Iudæus commiſſo enormi crimine, poſtea vero baptizatus, liberatus fuit Paduæ char.30.nu 2.b & vbi hoc procedat ibid.nu.3
Iudex exprimere nominatim debet cauſam auctæ vel minutæ pęnæ char.5.nu.54.a
Iudex ſi ex cauſa recedat a iure communi, debet eā cauſam adſcribere ibid.nu 55
Iudex aliquid illicitum decernens debet cauſam exprimere ibid.nu 56
Iudex iudicare tenetur etiam ſecundum conſuetudinem char.1.nu.7 b
Nec poteſt recedere à pœna legis vel conſuetudinis ibid.nu.8
Iudex ſuſpenſus iuſſu Caroli primi, & qua ratione ibid.nu 9
Iudex non vindicans læſam maieſtatem, qua pœna teneatur ibid.nu.10
Iudices qui nocentes liberant, æquè peccant atque ipſi rei char.2.nu.11.a
Iudex nocentem liberans fit infamis ibid nu.12
Iudex pœnam remittens, aut minuens, qua pęna dignus char.2.nu.13.& 14.a
Et ſi pęnam a iure definitam auxerit, eam pati debet ibid nu.15
Non poteſt enim pęnas minuere, aut augere, alias eaſdem ſubiturus ibid.nu.16
Iudex ratione amicitiæ, an poſſit delinquenti pœnam minuere char.20 cauſa 16.nu.1.a
Iudex an poſſit arbitrium extendere vſque ad pęnā mortis char.43 cauſa 39.nu 2.b
Et an reformare illud iuxta vſis regulas. ibidem nume.3.
Iudex an diſpenſare poſſit eum delinquente ne moriatur char.52.nu.12.
Iudex poteſt pęnam ordinariam tranſgredi, licet a ſtatuto introducta ſit char 2.nu.20.b
Iudex omittens condemnare reum in id quod debuit qua pęna dignus char.46.nu.1.b
Et ex negligentia an criminaliter puniatur. ibid. nume.2
Iudex compater aduerſę partis an recuſari poſſit char.22.nu.5.a

Iudex quando non poſſit recuſari. char. 62. nu. 60 a
Iudex poteſt ex cauſa minuere vel augere pœnas char. 2. nu. 18
Iudex quomodo impediatur, ne reum à pœna iure ſtatuta liberet char. 1. nu. 3
Iudex ſuper delicto ex præſumptione procedens qualiter ſe gerens debeat char. 31. nu. 1. a
Iudex quos morti adiudicare poteſt char. 1. nu. 1
Iudices ſi fidem teſtibus non adhibent, cauſam eius rei in ſententia adſcribere debent. cha. 5. nu. 66. a
Iudices an à regula generali affectionis in ſuos excipiantur char. 64. nu 86. a
Iudici an liceat à pœna conſuetudine introducta recedere char. 1. nu. 4
Iudici licet ex cauſa à pœnis recedere. char. 2. nume. 19. b
Iudicis & principis diſcrimen char. 20. nu. 3. a
Iudicis aſſertioni an & quando ſtandum ſit in breuibus cauſis char. 69. nu. 144 b
Iudicis arbitrio pœna eſt minuenda ex delicti circunſtantijs char. 19. nu. 2. b
Iuramentum de exhæredando filium, cenſetur illicitum char. 5. nu 69 b
Iuramentum partis cum ſemiplena probationem ſufficit in delicto commiſſo in officio. cha. 73. nu. 7. b
Iuramentum factum iracundiæ calore, non tenetur char. 8. nu. 26 a
Iuramentum calumniæ excuſat ab expenſis. cha 67 nu. 112. a
Iuramentum honeſtæ perſonæ ſufficit ad probandum impedimentum char. 70 nu. 146. a
Iuramentum magiſtratus reduci debet ad æquitate char. 2. nu. 23. b
Iurans defendere alium contra omnem hominem, nõ tenetur defendere aduerſus ſuos amicos. cha. 26. nu. 47. b
Iurans ad coniunctos char. 64 nu 79 a
Iuris error an omnino excuſet à dolo cha. 15. nu. 5. a
Iuris implicati & intricati error probabilis eſt, non aliter ac error facti. ibid. nu. 6. 7. 8. 9 & 10
Ius habitandi domum non prodeſt, niſi poſſit amicus ibi duci char. 27. nu 60 b
Ius naturalis ſucceſſionis non tollitur, ſublato iure ſucceſſionis char. 21. nu. 8. a
Iuſtum videtur, quod à viro iuſto factum eſt, & bene quod à bono. char. 62. nu 54 a

L

LAcedæmoniorum ſupplicium in eum qui delinquentem non obiurgaſſet. char. 47 nu. 14 b
Laicus an poſſit in epiſcopum aſſumi. char. 70. nume. 148. a
Legata ex teſtamento ſoluta, repetuntur ex noua cauſa char 4. nu. 52 b
Legata debentur amicis teſtatoris, licet hæreditas non fuerit adita ex teſtamento. char. 25. nu. 29 b
Legato quomodo credendum. char. 66. nu. 100. & ſeq. a
Legatus generalis ex magna cauſa poteſt ſe impedire de cauſa commiſſa delegato. char. 3. nume. 34 b
Legatus etiam de latere poteſt committere cauſam cognoſcendam ſummariè ibid nu 35
Lege quod non cauetur, in practica non habetur. cha. 65. nu 87. a
Lege Cornelia de ſicarijs an teneatur is, qui prouocatus in ſe defendendo modum legitimum exceſſerit, & rei illicitæ dedit opera char. 7. nu. 11. a
Leges pluris æſtimant amicitiam quàm fraternitatem char. 23. nu. 12 b
Leges 12. tabularum quę pœna falſarios plectebant char. 37. nu. 24. b
Leges prohibentes tranſigere ſuper criminibus in committendo conſiſtunt char. 48. nu. 27 b
Leges Moyſi non excuſantes à peccato. char. 43. nu 9 a
Leges an liceat tranſgredi ob ſceleris enormitatem char. 55. nu. 16. a & nu. 26 b
Leges magnifaciunt probitatem, fidem & integritatem vnius viri char 67. nu. 119 & 120 b
Leo ſæuior in viros quam in fœminas eſt. char. 13. nu. 2. b
Lex lombarda de occiſis in duello. char. 31. nu. 3. b
Liberi parentibus pietatem debent non operas. cha. 24. nu. 15. a
Liberorum fauore cum delinquente eſt mitius agendum char. 30. num 1. b
Liberti conſanguineum grauans libertum ipſum offendit cha. 63. nu 75. a
Libertus in ſeruitutem reuocatur pro leui culpa char. 39. nu. 34 a
Libro rationum quomodo utendum. char. 66 nume. 104. 105. & 106. b
Litigandum non eſt coram iudice aduerſarij conſanguineo char 65. nu. 88 a
Lucullus cur Mitilenos mitiore ſupplicio affecit, cũ à Romanis defeciſſent char. 4. nu. 3. a
Lyſandri facinora propter amicos commiſſa. cha 28 nu 87 b

M

MAgicorum ſuperſtitio, & vſus carnium ex ſuſpendioſis char. 35 nu 8 b
Malum faciendum non eſt ſub prætextu boni. char. 71. nu. 8. b
Manlius capitolinus ob affectatum regnum, e ſaxo Tarpeio præcipitatur, cuiam poſt multa in temp. merita char. 54 nu. 14 b
Manlius Torquatus filiũ proprium qua ratione occiderit char. 71. nu. 3. b
Manliana imperia prouerbium ibid.
Manus intelligitur vbi membrum amputari debet char. 49. nu. 35. a
Marci Catonis præceptum in prædijs emendis. cha. 29. nu. 7. b
M. Claudio pœna nuitur, quod in re illicita domini votis obſecundarit char. 40 nu 6 b
Marcus Aquilius cur à Romanis iudicio ſoluitur multis criminibus conuictus char. 54 nu 4 a
Item Marcus Oratius, virtutis admiratione potius quam iure cauſæ abſoluitur, & quare. ibid. nume. 5

Maritus in adulterio deprehenſam vxorem conſeſtim occidens, nõ tenetur lege Cornelia de ſicarijs. char.6.nu.3.a
Maritus vxorem ægrotantem deſerens, perinde eſt, ac ſi eam occiderit char.47.nu.12.a
Maxima mandata æque mandata ſunt ac minima. char.47.nu.19.b
Matrem interimens patris vulciſcendi cauſa, humano & diuino iudicio liberatur. char. 7. nume. 19. b
Matrimonio pœna maior imponitur reo quàm morte & quare char.73.nu.2.a
Medico ſoli an credendum in relationibus de morte. char.58.nu.15.b
Medicus æque peccat ommittendo quam non dando medicinam propiciam char. 47. nu. 18.b
Mentiri an peius ſit quam verum tacere. char. 72. num.72.a
Mercator nõ dicitur ex vno actu negociationis. cha. 71.nu.161.a
Mercatores nihil proficere dicuntur niſi mentiantur char.69.nu. 142.b
Mercatorum ſcriptura an preſumatur fidelis. char. 69.nu.139.140. a
Inter mercatores de bono & æquo iudicatur, non de rigore ibid.
In cauſis enim mercatorum nou conuenit de apicibus iuris diſputare ibid.nu. 141.b
Et in eis exuberantiſſima fides requiritur. ibid. nu. 142
Et an excuſſio habeat locum in curia mercatorũ. ibid.nu. 141
Merita maiorum an ad poſteriores tranſeant. char. 54.nu.10.b
Meropas duo flumina circumfluunt. char. 13. nume.5.b
Metij ſuffecij proditoris grauiſſimum ſupplicium char.37.nu.22.a
Metus qui meis, & mihi infertur. char. 63. nume. 71.a
Metus, rixa & dolor tollunt deliberandi Couſiliũ. char.6.nu.7.b
Metus ad omnes, pœna ad paucos in flagitio rei militaris peruenire debet char.52.nu.4.b
Militi qui militiam deſeruit ad tempus ob parentũ affectionem parcitur char.21.nu.3.a
Mino 18. annis nou tenetur de delicto in ommittendo char.49.nu.45.b
Minor ommittens facere inuentarium, reſtituitur in integrum ibid.nu.43
Minus peccat, qui calore iracundiæ pulſus peccat char.7.nu.20.b
Miſericordiæ poſtponenda crudelitas. char. 30. nume. 2. a
Mitylenenſium, ob defectionem ab Athenienſibus ſupplicium quale fuit char.53.nu.9.a
Mitius cum iunioribus agendum. char. 12. nume. 7. b
Mitius an puniantur habentia licitum principium char.73.nu.10.b
More purgatio vbi difficilius admittitur. char. 50. nu.50. a
Moſaycę leges leuius puniunt ſponte confitentem quam conuictum char.34.nu.6.a
Et hoc ex præſcriptione etiam ipſius naturæ. ibi. nume. 7.
Moyſes ſtuit, vt imprudenter factum clementius puniretur char.17.nu.6.a
Mors lacquei turpiſſima omnium & an nobilibus poſſit infligi char.35.nu.3.a
Et cur dicatur præpoſtera ibid. nu.4
Mortalium nemo omnibus oris ſapit. char. 51. nume.64.b
Mortis quatuor genera tantum in lege Moſaica. char.47.nu.7.a
Mulcta an minuenda ob paupertatem. char. 38. nume.1.b
Et an pęna, non mulcta. char. 39. nume. 2. 3. & 4.a
Mulier an poſſit ſi non nupſerit, promittere pœnam char.26.nu.48.49.b
Mulier poteſt accuſare occiſorem ſui compatris, vt alias ſuorum iniuriam proſequi. char. 22. nume.11.b
Mulier an poſſit pœnam promittere ſi non nupſerit char.64.nu.77.a
Mulieres ob ſexum mitius (ſi peccent) puniuntur char.13.nu.1.b
Earumque erratis eſt ſæpius ignoſcendum. ibid. nume. 2
Mulieres in quibus excuſentur caſibus vt ruſtici char.15.nu.11.b
Mulieres minus rationis habent quam viri. char. 14.nu. 5. a
Mulieribus an impunitas relinquenda, cum aliquid rationis habeant char.14.nu.6.a
Multitudo delinquentium excuſatur a pœna temporali non à crimine char.53.nu.11.a
Secus eſt in grauiſſimis delictis ibid.nu.13
Multitudo, an mitius puniatur, vbi timetur ſcandalum ibid.nu.14.b
Quod in monachis non procedit & quando. ibid. nume. 15
Multitudo vbi deliquit, qualiter eſt procedendum char.53.nu.7.& 8.

N

NAtura differentiam an faciat inter parentes & naturales ſeu legitimos. char.21. num. 11. & ſeq.b
Natura homines quadam coniunctione deuinxit char.30.nu. 3. a
Naturæ contrariatur qui periciores non conſulit char.16.nu.21.a
Neceſſitas veniam aliquam habet apud humanos iudices char.39.nu.2.a
Nec habet legem ibid.nu.3
Ea quæ à multis prohibitis excuſat. ibidem nume. 4

Neceſſitas violentiæ coniuncta ibid.nu.5.b
Et earum apud Corinthios ſacellum ibid.
Neceſſitas contra iuſtitiam potentia ibid.nu.7
Et ferijs caret ibid.
Neceſſitatis graue imperium. ibidem numero 5. & 6.
Negatiua requirunt ſcientiæ mentionem, non autem affirmatiua char. 18.nu.19.b
Nemo dum dormit maioris eſt precij quam ſi non viueret char.10.nu.3.a
Nemo repente fit ſummus, nec turpiſſimus. cha.70. nu.156 b
Nemo ſolus ſatis ſapit char.62 nu 63.b
Nemo in ſua cauſa bonus iudex eſt. ibidem nume. 65.
Nepotes an filiorum nomine veniant. char. 24. nume.22 b
Et hoc inter amicos ibid.nu 23
Nero infamiæ contemptor char.2.nume.17 a
Nobiles etiam ſuſpenduntur ob criminis immanitatem char. 56 nu.46. b
Et bene meriti de Repub. ibid.num. 47
Nobili reo criminis non ſolum palatium, ſed & tota ciuitas poteſt à Poteſtate pro carcere aſſignari char.36 nu.12.a
Quid autem ſi aufugerit ibid. nu.14
An ſubijciatur quæſtioni plebiorum ibid.nu.15. 16.& 17
Nobilis poteſt pœnam redimere precio vel eleemoſinis char. 35.nume. 2.a
Nobilis errans in fide, grauius puniendus, quam ignobilis char.37.num. 25.b
Item ſi Principis mandatum tranſgrediatur. ibid. num.26
Et in pecuniarijs pœnis ibid.nu.27.& 28
Nobilis vt minus ignobili puniatur, non habet locum in pœnis relatiuis char.38.nu.30 a
Et quid ſi mandet pauperi, vt delinquat, vel ei delinquenti auxilium ferat, qua pœna ferietur. ibid.nu 31.& 32
Nobilis grauius punitur in foro pœnitentiali quam ignobilis char.38 nu.36.a
Nobilis, ſi proditor ſit, iura nobilitatis amittit eiuſque inſignia delenda ſunt. char. 37. nume. 21.a
Nobilis an puniendus inconſulto principe. cha 38. nu.40. b
Nobilium ſcelera trahuntur ab inferioribus in exemplo char.38.nu.38.b
Notabiles teſtes ſingulares, probant. char. 66.nu. 106.107 b
Notarij vnius integritas an alterius defectum ſuppleat char.68.nu.125.a
Notarius ſi non apponat in inſtrumento locum & tempus quid præſumendum. char. 70. nume. 145.a
Notoria qualitas quid char. 5.num.62 a
In notorijs & alijs caſibus, vbi appellatio prohibetur, quid agendum ſit char.5.nu.70 b
Notorium eſſe ſufficit ſecundum regularem curſum char.5.nu.58.a
Nouitijs ſeruulis ignoſcitur char.14.nu.3.a
Et quando puniendi ibid.nume. 4
Nullitatem proponens quomodo admittendus. cha. 5.nu.61.a
Numæ Pompilij decretum ſuper mortem liberi hominis char.16.nu.4.b
Nuntio certo creditur de citatione ſine commiſſione char.66.nu.102.b

O

Occidens quemquam metu potentis mortem minantis an excuſandus. char. 41. nume. 2.& 4
Occidit, qui potuit ſubuenire perituro aut famelico nec fecit char.47.nu.7.8.& 9.a
Officialis an præſumatur eſſe in culpa, vbi priuatus præſumeretur char.73 cauſa 58.nu.2
Et condemnatus de maleficio commiſſo in officio, an poſſit appellare. ibidem nume. 3. 4. 5. & 6.
Ommiſſionis & commiſſionis diſcrimen. char. 46. num. 16.
Ordinarius ob valetudinem poteſt ſuam & ſuorum cauſam delegare meri imperij. char. 64. nume. 78.a

P

Pauperes poſſunt denuntiare eccleſiæ eum qui eis non dat vt cogatur dare. char.47. nume. 10. a
Percutiens vnum pro alio, quomodo puniatur. char. 74 cauſa 64
Pacem duo inierunt promittentes ſe inuicem non offendere &c. char. 74. cauſa 62. numero 2. & 3. a
Pace inita nec ipſi conſanguinei moleſtandi. char. 63.nu.76.b
Papa cauſam ſuorum alijs committere debet. char. 65.nu 89 a
Papa an contra ius diuinum poſſit diſpenſare. char. 4.nu.45 a
Papa poteſt ex cauſa diſpenſare cum monacho & clerico conſtituto in ſacris, vt matrimonium contrahat ibid.nu.46
Item in matrimonio contracto per verba de præſenti ibid.nu.47
Super iuramento & vſuris ibid.nu.48.
Papa male audiunt ob conſanguineos. char. 64.nume.84.b
Parentibus defunctis, alius frater nullatenus eſſe poteſt char.23.nu.7.b

Paren-

Parentum ſpiritualium affectio in filios ſpirituales qualis eſſe debet ibid.nu.12
Paricidium an paricidio puniatur exempla.char.7. nu.17.b
Partis victę integritas excuſat ad expenſis. char. 67 nu.109.& 110.a
Pater ſpiritualis an ſit teſtis idoneus. char. 22.nu. 6.& 7.a
Non tamen omnino repellendus à teſtimonio ferendo, ſed eius fides non eſt vſquequaque integra ibid.nu.8
Pater ſi filium iudici puniendum obtulerit mitius eſt cum eo agendum.char.20.cauſa 18.nume.1. & 2.a & b
Pater peccans in adminiſtrandis bonis filiorum, omittendo, an illi tollatur adminiſtratio.cha.50. nu.48.a
Patres ſpirituales an teneantur alere filios in ſacro fonte ſuſceptos char.22.nu.9.b
Et an poſſit conueniri niſi inquantum facere poſſint ibid.nu.10
Patrinus (ſeu pater ſpiritualis) æquè diligendus ac patri carnalis ibid nu.2
Patris mei interfectorem (ſi agat pęnitentiam) an licite poſſim accuſare char.32.nu.3.b
Patri an ſemper & in omnibus parendum.cha.40. num.2.a
Paulina à Mundo conſtuprata fraude ſacerdotum Iſiacorum char.10.nu.4 a
Peccata mali exempli grauius punienda. char. 50. num 53.a
Et quæ facto ſunt commiſſa, grauiora quam quæ ſolo animo ibid.nu.54
Peccata an minuantur ob virtutes.char. 59. nume. 23.a
Peccata non rerum euentu, ſed vitijs hominum metienda ſunt char.72.nu.10.a
Peccati piaculum idem eſt in omittendo & in faciendo char.47.nu.20 b
Peccatum non facientis quod debet, & facientis quod non debet paria ſunt ibid.nu.17
Peccatum minus eſt in faciendo, quam in non faciendo char.48.nu.22.a
Et an commiſſionis grauius quam omiſſionis.ibi. nu.23.24
Peccantium multitudo non parit errori patrocinium char.53.nu.12.a
Peccatum operis an grauius ſit quam cordis.char. 43.nu 4.b
Perſonarum integritas multum habet ponderis in generalia decreta char.58.nu.13.a
Perſonę honeſtas &c. an ſuppleant defectum illegitimationis, & an diſpenſatio requiratur. ibid. num.12
Perſuadere grauius quam compellere.char.73.nume. 4.a
Plato non tam puniuit conatum quam opus. char. 43.nu 4 b
Plato, in eodem genere delicti, grauius punit omiſſionem quam commiſſionem char.46.nu.4.b
Platonis de amore ſententia char.9 nu.1.b
Platoni mitius puniendus qui ira, quàm qui ſponte quemquam occidit char.7.nu.15 a
Piſiſtrati tyrãni reſponſum ad vxorem ortantem, vt ſupplicium ſumeret de eo, qui filiæ ſuæ oſculum præbuerat char.10.nu.5.a
Piſiſtrati in tumulenti conuicia benignitas.cha.11. num.7.b
Pęna creſcere debet ob ſceleris immanitatem. char. 55 nu.17.& 18.a
Pœna minuitur in caſu fauorabili.char.34 nu.15.b
Pęna à iure impoſita, an confeſſione aut alio aduentitio minui poſſit ibid.nu.16
Pęna minori afficiendus, qui leui aut iniuſta ratione motus errauit char.45.nu.1 b
Pęna in nobilibus an mitior quam in ignobilibus char 36.nu 9.10 a
Pęna lacquei non eſt ignominioſum mortis genus quibuſdam populis char.35.nu.6.b
Pęna an minui poſſit ob merita præcedentia. char. 20.nu.5 a
Pęna ſtatutorum non habet locum in delictis attentatis char 41.num.3.b
Ibi enim magis conſideratur ictus quam animus ibidem.
Pęna grauior incumbit in dubijs ratione officij vbi delictum apertum eſt char.73.nu 9.b
Pęna minuenda, vbi intuitu delinquentis, alij ad frugem meliorum trahantur. char. 53. cauſa 48. num.1.b
Pęna ſcelerum non modo delinquentem reſpicit, ſed & cęteros omnes ibid nu.2
Pęna delinquentis an remittatur, aut minuatur maiorum meritis ibid.cauſa 49. nu.1.& 2
Pęna mitior eſſe debet, vbi à flagitio commiſſo multum temporis interceſſit char 33.nu.1 a
Pœna minuenda his, qui ingenij ſubtilitate peccantes errarunt char.16.cauſa 12 nu.1.b
Pęna mitior ſtatuenda, vbi multitudo deliquit. cha. 52.nu.1.b
Et ſi multitudo puniri debet, pœna corporalis in pecuniariam commutanda eſt ibid.nu.2.& 3
Pęna mitior imponitur per viam inquiſitionis quã accuſatione char.72.nu.1.& 2.a
Pęna remittitur, aut minuitur delinquenti propter ſcandalum char.52.cauſa 46 num. 1.a
Pęna mitiori afficiendus, qui clam, quam qui palam deliquit char.73.nu.12.& 3.cauſa 57.a
Pęna mitiori puniendus eſt, qui pietate conſanguineum aut affinium motus, aliquid in leges admiſerit char.20 cauſa 20.nu.1.b
Item qui contra ſtatutum bannitum conſanguineũ receptauit ibid nu 2
Pęna an grauius infligatur in dignitate conſtitutis char.36 nu.18.b
Pœna mitigatur ob ſenectutem char.13.nu.1.a
Pęna eius an ſubleuanda ſit, qui diu in reatu fuit char.33.nu.7 b
Pœna iure impoſita poteſt ex cauſa minui. char. 2. num.24.b

Pœna mitiori agendum in dolo præſumpto quam vero char. 32.nu 6.a
Pœna infligenda inſanis,morboſis,ſenibus & iuuenib. char. 13.nu.2.a
Pœnæ arbitrariæ cur difformes vocentur. char. 38. nu.34 & 35.a
Pœna remittenda, aut minuenda is, qui compatres receptauerunt,vel deffenderunt char.21.nu.1 b
Pœnam & ſupplicium vbi quis demeruit, an confeſſus mitius quam conuictus puniatur.cha. 34. nu.14.b
Pœnam corporalem vel minimam, grauiorem eſſe qualibet pecuniaria vel maxima quomodo procedat char.38.nu.29.a
In pœnis mitior pars ſequenda,vbi opiniones contrariæ ſunt char.9.nu.6 b
Pœnis in arbitrarijs Id certum eſt, quod conſuetum eſt char.1.nu 5.b
Pœnitentia publica poteſt commutari in priuatam char.3 nu.28 a
Pœnitentibus iterum peccantibus an Deus pareat char.14 nu.7 b
Pompilij prudentia in iudicando char.7.num. 17.b
Poteſtatis excuſatio in euptiui fuga.char.60.nume.36.b
Poteſtas an poſſit recedere à ſtatuto per eum iurato char.3.nu 33.b
Poteſtatis electio qualis eſſe debeat. char. 60. nume.38.b
Præcepta Moyſi in multis immutata a Chriſto, & reprobata char 43.nu.8.a
Prædium empturus, vicini animaduertat mores, ex M.Catone char.29 nu.7 b
Prælati vt præſumuntur probatæ vitæ,ſic & domeſtici eius char.65.nu 94 b
Prælati an œconomatum conſanguineis committere poſſint char.64.nu 83 b
Prælatorum exemplum in ſubditos.cha. 66.nu.97. & ſeq a
Præſumpta probatione debet quis mitius puniri char.32.nu 9 & ſeq.a
Præſumptionem excludit qualitas præcedentis vitæ char.68.nu 130 & 131.b
Præſumptio quod quis ex certa ſcientia aut dolo aliquid fecerit,an reducat ſi non allegetur. char.18. nu 20.21.b
Præſumptio debet eſſe ſuper allegatis. ibid. nu. 20.
Præſumptio iuris eſt liquida probatio ibid.
Præſumptio temere condemnantis in expenſis. cha. 67.nu.111.a
Præſumptionibus & ex indicijs,an ad pœnã procedatur char. 31.cauſa 27.nu.2.a
Presbyter nemo ante idoneam ætatem ordinandus char.58.nu.8.a
Princeps poteſt ex cauſa cognoſcere de cauſa & indicere parte non citata char.4 nu.43.a
Princeps poteſt ex cauſa tollere defenſionem naturalem ibid. nu. 44
Princeps an poſſit ex cauſa ius,aut rem alterius tollere ibid.nu.38
Idem poteſt ciuitas & communitas. ibid. nume. 39
Princeps poteſt ex cauſa ius diuinum limitare ibid. nu 49 b
Princeps ex cauſa poteſt contractum à ſe initum reuocare ibid.nu.41.a
Et quid de vniuerſitate ibid.nu.42.a
Principis mandato an contra ius ſit obediendum in grauioribus char. 40.nu.1.a
Principum preces iuſſus loco metuenda. char. 40. nume.1.b
Principum exemplum in ſubditos. char. 66.nu.97. & ſeq a
Probatio laici in monaſterium introducendi. char. 71.nu.158.a
Probitas hominis vnde colligenda.char. 58. nume. 19.b
Probitas cur in tanto precio ſit. char. 70. nume. 156 b
Probi ægerrime à virtutibus ad vitia deficiunt. ibi.
Probus nemo dicendus niſi diutius illius mores probati fuerint char.71.nu.158.a
Procurator ex cauſa ſuperueniente poteſt reuocare factum domini char.3.nu.30.a
Procurator conſtitutus ad exigendum, poteſt ſolutionem recipere,ſi bonæ fidei vir fuerit.char.70.nu. 147.a
Prodigo parcitur in delictis in ommittendo. char. 49.nu 46.b
Profeſſio iracundiæ eſſu facta,nec tenet, nec obligat char 8.nu.30.b
Prohibita faciens, puniendus eſt, licet bonus exitus ſecutus fuerit char.71.nu.7.b
Propheſiæ donum quibus in pueritia datum eſt a Deo char.70.nu.152 b
Prouiſiones ſtatutorum recipiunt tacitas exceptiones ex caſibus emergentibus char.54.nu.9.a
Promouendus ad doctoratũ qualiter eſt examinandus char.71.nu. 159. 160.a
Prouocato qui voluit vlciſci,ignoſcendum. char. 7. nu.12.a
Prudentes qui inſanos ſe & furioſos ſimularunt char.8.nu.4 b
Publij Rutilij notabile dictum de amicitia. cha.28. nu 88 b
Puniendi tantum criminis authores in delictis ciuitatis reliquis ſalus, ex conſilio Platonis.char. 53.nu.6.a
Puniendus vbi quis eſt tanquam de occiſo, aut de vulnerato tantum char.74 cauſa 61.nu.1.a
Puniendus nullus eſt,cum certum eſt vnum ex pluribus aliquem interemiſſe,& neque conſtet quis eorum fecerit ibid.cauſa 63.nu.1.& 2
Punitur interdum quis propter ſcandalum, alijs non puniendus char.53.nu.2.b
Pupillus ſi ommittendo deliquit,mero iure non punitur char.49.nu.44.b

Q

Qualitas requiſita in lege vel ſtatuto, debet allegari char.18.nu.15

Quali-

Qualitatem allegare vbi ſufficit ibid.nu.18.b

R

R*Ectorum ciuitatis exemplum in ſubditos.cha. 66.nu.97.& ſeq.a*
Reges exemplum eſſe debent ſubditis. char.38.nume.38.b
Religioſi excuſatio à pęna char.60.nu.32.a
Religioſus poteſt eſſe arbiter inter amicos monaſterij char.26 nu.40.a
Religioſus peccans quando mitius tractandus ſit char.59.nu.21.a
Res omnes facile in ſuam naturam reuertuntur.cha. 58.nu.18.b
Res alienas inuadit, qui non ſoluit quod debet.char. 47 nu.11.a
Rem manifeſtam inficiari, quid char.33.nu.3.b
Reſcripta ad lites qualia ſint char.49.nu.40.a
Reſcripti caput in quo veritas tacetur, tantum viciatur non cętera diſtincta ibid.nu.41.b
Reſcriptum ſubreptitium, an det iuriſdictionem mero iure ibid.nu.38.a
Rex inſipiens, perditio eſt popul. char.66.num.97. & ſeq.a
Rhaconis dictum notabile de morte proprij filij. ch. 20.nu.3.b
Ripam muniturus de damno futuro debet cauere char 60 nu 37.b
Rogatio Dominorum, præceptum eſt, vt & maiorum rogamen char.40.num.2.& 5.b
Rogo, verbum, a Papa prolatũ iuſſus vim optinet ibid.nu 4
Romanorum decretum quando multitudo errauerat & in diſciplina militari char.52.nu.4.b
Romanorum mos in defferendis honoribus, & quid præcipuè ſpectarent char.70.nu.151.a
Rudibus an ignoſcendum, ſi per imperitiam deliquerint char.14.nu.1.a
Ruſticus quando de falſo puniendus eſt.char.16.nume.16.a
Ruſticus ſagax non excuſatur ſi delinquat, & quare ibid.nu.17
Ruſticitati vbi non parcatur ibid.nu.10
Ruſticus omittens formam rei, an excuſetur errore iuris ibid.nu.19
Etſi conſulere potuerint periciores, an excuſetur ibid.nu.20.& 22
Ruſticis ſuccurritur in caſibus à iure expreſſis. ibi. num.23

S

S*Acerdos an minuere poſſit ex magna cauſa pœnam inuictam* char.3.nu 27 a
Sacerdos vt pro coniunctis, ſic pro amicis, an poſſit poſtulare char 26.nu.39.a
Sacrificia clandeſtina ſuſpectiſſima. char. 15.nume.13.b
Sanctitas viri, an aliquid operetur in alterius præiudicium, in magni momenti cauſis.char. 58.nume. 13.a
Sceleris immanitas, facit vt quis ad beſtias condemnetur char. 56.nu.44.b
Scientia & ignorantia affectata æquiparantur.cha. 19 nu.26.a
Scientia an comprehendat ignorantiam affectatam ibid nu.28
Scientia præſumitur in factis vicinorum, vt & propinquorum char.29.num 2.a
Scire multa ſed non omnia, ſapientum dictum eſt char.51.nu 64 b
Scipionis conſilium in ſeditioſos char.52.nu.5.b
Secreta amicis committenda char.28.nu.73.a
Senectus eſt veluti altera adoleſcentia. char. 13. num.3.a
Et mentis indigna ibid.
Senes repueraſcunt & pueris mire delectantur. ibi. nume.4
Senes ſenſum habent puerilem ibid:nu 6 b
Et vnde dicantur ibid.
Senes ſi quid peccent mitius ſunt puniendi. ibidem nume.7
Sententia ibi errorem iuris expreſſum continet.cha. 5.nu.65.b
Sententia lata contra fondatam alterius intentionẽ eius rei cauſa exprimenda eſt ibid.nu 67
Sententia nulla & inualida, an excuſet à dolo. cha. 46.nu.8.a
Sententia lata contra abſentem dolo aduerſarij, nulla eſt ipſo iure char.49 nu 36 a
Sententia mandatur executioni, ob criminis grauitatem, infra tempus appellandi. char. 55 nume. 29.b
Sententia criminalis, in grauibus delictis executioni mandatur etiam diebus feriatis. char. 56.nũme.31.a
Sergius Galba pœna & iudicio ſoluitur ratione liberorum char.31.nu.2.a
Seruos vt proprios filios per amicitiam nominamus char.28.nu.74.a
Seruus regulariter an poſſit torqueri in dominum char.5.nu.64 b
Silentium grauius peccatum eſt, quam peccatum locutionis char.47.nu.5.a
Simoniacus quando mitius ſit tractandus.char.58. nu 20.b
Societatum omnium quenam præſtantiſſima. char. 23.nu.3.a
Solonis monitio ad Areopagitas, vt prouiderẽt an ſcelera patrata eſſent prouidentia vel conſulto char.16.nu 5.b
Somnus mortis frater Homero char.10.nu 4 b
Et parua mors ibid.nu.5 & 6
Somnus & mors parum diſcriminis habent. ibid. nume.8
Statuta in conſanguineis ratione affectionis trahuntur ad amicos char.25 nu.26.a
Statuta ſecundum rationem ſunt intelligenda. char. 2.nu.22.b
Statuto an derogare poſſint, quibus à ciuitate eſt conceſſum arbitrium char.3.nu 29.a
Statutum de pœnæ diminutione in confitentibus crimina, in quibus locum habeat cha. 34. nu 20.b

Statu-

Statutum præciſè eſt obſeruandum. char.2.nu.21.b
Statutum vniens homicidium quomodo intelligendum char. 17.nu.10 & 11.a
Stipulari pijs locis & cauſis quilibet poteſt verbis directis char.24.nu.15.a
Suptilitas nimia an æquè improbetur, atque nimia groſities char.16.nu.2.& 3.b
Succeſſiua crimina & momentanea, qualiter puniri debeant char.33.nu.3.a
Superiore inconſulto an liceat leges transgredi. cha. 55.nu.19 a
Superioris authoritas licitum reddit, quod alioqui illicitum erat char.40.nu.1.4.5.a
Supplementum non recipit, quod nullum eſt char. 68.nu.124.a
Suſpendioſos lactu priuant leges noſtræ. cha.35.nu. 5.a et b

T

Tabellio condemnatus de delicto in officio commiſſo an poſſit vltra officium illud exercere char.73 nu.8.b
Tacere ſatius eſt, quam imperfecto loqui. char. 51. nu.63.a
Tacere verum an peius ſit quàm mentiri. char.49. nu 39 a
Taurus philoſophus conſuetudinem non admittit in malis char. 45.nu.13.a
Temulentus maledicens de imperatore, an ſit puniendus char.11.num.5.b
Teſtamenti veteris ſancita trifariã diuiduntur. cha. 42 b & 43.a.nu.5.6.& 7
Teſtes idonei non ſunt conſanguinei eius qui iniuriam paſſus eſt char.63.nu 70.a
Teſtes poteſt producere pars poſt obligationem ſuperueniente cauſa &c. char 4 nu 50.b
Teſtis ſemiplene deponens. char. 61. nume. 47. & 48.b
Teſtis iuratus deponere debet. char.69.num.136 a
Teſtis non iuratus, vir ſpectatæ fidei, facit præſumptionem ibid nu.137
Teſtis in parte falſus, omnino falſus reputatur. cha. 49.nu.42.b
Teſtis verum ſupprimens eadem pena punitur qua qui falſum aſſerit char.47.nu.15 b
Teſtis vnius probitas & fides probata, ſupplet defectum conteſtis minus idonei. cha. 67.nu.121.b
Teſtis notę fidei, an poſſit dictum ſuum corrigere vſque ad publicationem teſtium. cha.68.nu.127 b
Teſtis contraria deponens, quare non excuſandus char.15 nu.15.b
Teſti ſe offerenti an credendum ſit. char.68.nu.132
Teſtium certus numerus requiſitus ad ſolennitatem, vel ſubſtantiam actus char.68.nu.123.a
Teſtium defectus ſuppletur per fidem notarij. ibid. num.126
Temiſtocles agrum venalem commendat à probitate vicinorum char.29 nu.5.a
Theologorum de furore ſententia char.8.nu.3.b
Thiberij Cęſaris crudelitas in inſignem vitri artificem char.56.cauſa 50.num.3.b
Tyrãnidis affectatores morti adiudicati, quanquam ſtrenuiſſimi alioqui eſſent viri. char.54.nu. 15.b
Tyrannorum preces neceſſitati ſunt permixtæ. char. 41.nu.7.8.9 a
Tortura poteſt adhiberi etiam die paſchatis, ob criminis immanitatem char 55.nu.27.b
Tutelæ legitimum modum ſupergreſſus, ſi agreſſorem interimat, quomodo puniatur. char. 6. nume. 6. b
Tutor ſuſpectus quis char.61.nu.46.b

V

Vaſſallus perdit feudum, ſi cum amicis domini inimicitias contrahit. char. 27.nu.61.b
Veneno occidere grauius quam gladio, & noctu quam die char.73.nu.4.5.6.a
Venia opus eſt vbi totus deſęuit exercitus. cha.52. nume.5.b
Verba, volo relinquere, vbi diſponant. char.28.nume. 84.b
Verba ſtatutor ſonantia in voluntatem, reducuntur ad mens intellectum char.42.nu.7.a
Ver non facit vna irundo, aut vnus dies. char. 71. nu.160.a
Verum ſupprimens non æque punitur ac falſum committens char.52.nu 71.& 72.a
Veritatem dies aperit ibid.nu.158
Veritatem tacere licet interdum, nunquam vero falſum dicere char.52 nu 72.a
Veſtalium virginum honos & priuilegia, vt etiam condemnatum ad mortem obuiũ liberarent. cha. 72.cauſa 55.nu.3.b
Vexare aliquem, aut eius conſanguineos paria ſunt char. 63.nu.67.a
Vicinię malè incommoda innumeret. cha.28. b. & 29. a nu 2.& 3
Vicini boni commoditates, ex gręcis & latinis authoribus ibid.nu.4.& 6.
Vicinitas pro quadam affinitate eſt. char. 28. nume. 1.b
Vicino improbo nihil perniciosius. char. 29.nu.9 b
Vicinum oportet docere fines prędij quod amis. ibi. nume. 6.b
Victus ſi non condemnetur in expenſis, debet eius rei cauſa exprimi char.5.nu.67.b
Vilis perſona non conuicta mittitur in carceres, nobilis autẽ honeſtè in palatio detineri debet. cha. 36.nu. 11.a
Vir an (cęteris partibus) grauius muliere peccet char.13 nu.3 b
Et in rebus venereis ibid.nu.4
Vir vnus nemo cuncta deſpicit char.62.nu.63.b
Vir bono credens non eſt in culpa ibid.nu.58.a
Virgines ſtrangulare Romanis nefas erat. char.35. nume.7 b
Virtus animi pro ſatiſdatione eſt. char.60.nu.37.b
Virtutis inſignia plures habere videntur; virtute interim ipſa carentes char.57.nu 6.b
Virtutis admiratio facit vt delicta aut remittantur aut condemnentur exemplo militis ex Plutarchi Apophthegmatibus char.54.nu.6.a

Vitæ probitas, facit vt excuſetur quis à ſimonia & ambitu char.70.nu.153.b

Vitæ mutatio fit cum animæ labore ibid.nu.156.

Voluntas pro facto apud Deum habetur. char.43. cauſa 40.nu.3.b

Votum iracundia emiſſum non valet. char.8.nume.27.a

Vulnerantes ſe duo inuicem vbi non conſtat vter eorum prouocauerit, neuter punitur. char.74.cauſa 62.num.1.a

Idem de pacis ſtatuto ſuper non offendendo. ibid.

X

Xenocratis ſanctitas & ſinceritas. char.69. nume.135.a

Z

Zenobia cur à militibus requiritur ad pœnam char.13.nu.2.b

Zeno Antigoni preces pro iuſſu accipit. char.40.nume.6.b

FINIS.

PRAEFATIO.

Iudex eos tantum morti adiudicare poteſt, quos lex aut conſuetudo ipſa condemnauerit.

1 NON ſtatim atque iudex quiſpiam habet ius vitæ, necisq́;, liberũ ei eſt paſſim quos voluerit, morti adiudicare, ſed eos tantũ quos lex, aut conſuetudo primùm cõdemnauerit.
Sicuti neq; eſt in eius arbitrio eos redimere, vel etiam mitius punire, qui ex legis, ſiue conſuetudinis præſcripto fuerint, aut vltimo addicti ſupplicio, aut alteri pęnę deuoti. Nã vbi eſt certa pęna à lege, vel conſuetudine ſtatuta, non eam põt iudex remittere, aut minuere, ſiue augere, aut aliter mutare, & arbitrari: ut de pœna à lege ſtatuta, tex. eſt in l. 1. §. 1. in fi. ff. ad S.C. Turpil. & c. de cauſis. & ibi Doct. de offi. deleg. & c. licèt. & ibi gl. in verbo, pœnam pecuniariam. de pœn.

In arbitrio ipſius iudicantis eſt facti quæſtio; pœna verò perſecutio, legis authoritati reſeruatur.

2 Facti enim quęſtio in arbitrio eſt iudicantis: pœnæ verò perſecutio, non eius voluntati mandatur, ſed legis authoritati reſeruatur, d. l. 1. §. calumniatoribus. in fi. ff. eo. ad S.C. Turpil. & l. ordine. in prin. ff. ad municip. & l. ſi operis publici. C. de pœn. & cano. ſi quem pœnituerit. §. notandum. 2. q. 3. & c. iudicet. 3. quæſt. 7. quæ pęna à iure eſt ſtatuta, retractari non poteſt. l. ſi qua pęna. quæ eſt antepe. ff. de verb. ſignifi. Abſurdum enim eſſet vt inferior tolleret, aut immutaret legem ſuperioris, tot vigilijs, & laboribus conditam. l. ſi quando. C. de inoffi. teſt. & cap. inferior. 21. diſtin. & cap. eccleſia veſtra. de elect. & cle. 2. in prin. eo. tit. & facit quod in ſimili voluit gl. in cap. ultim. in verbo, figura. de hæreti. lib. 6. Quin lex ſuperioris, etiam ſi non habeat rationem, non poteſt infringi per inferiorem, vt dicit Bald. in l. non omnium. poſt princ. ff. de legib. per text. in l. proſpexit. ff. qui & à quib. Nam ſufficit (ut ſubdit) ſic fuiſſe ſtatutum: ut per illum text. dicit Inno. in c. irrefragabili. in fin. de offi. ordin.

Duplici ratione iudex impeditur ne reum à pœna à iure ſtatuta liberet.

3 Secundùm quam ſententiã princeps Theologorum (quos Speculatiuos vocant) Thomas 2. 2. q. 67. argu. quo ſcribit duplici ratione iudicem impediri, ne reum à pœna à iure ſtatuta liberet: primò ex parte accuſatoris, cuius plerũq; intereſt, vt reus puniatur. Secũdò ex parte Reip. cuius ẽt intereſt puniri maleficia, & ideò, inquit, in his quę ſunt determinata ſecũdũ legẽ diuinã, vel humanam, non eſt iudicis miſericordiam facere, ita enim loquitur. Cui adde tex. in §. oportet. in authen. de iudic. vbi iudex non debet eſſe clementior lege: quem text. Accurſius ibi dicit mirabilem, & illum expendit Archi. in c. qui bona. col. 6. verſ. & ſi pœna eſt terminata. 17. quęſt. 1. & Bal. in cap. 1. col. 1. in fin. titu. quæ fuit pri. cauſ. bene amit. & in ca. at ſi clerici. col. 4. verſ. quæro nunquid Epiſcopus. extrà de iudi. vbi illum ad hoc facit ſing. quòd quando lex, vel ſtatutum iubet imponi certam pœnam, non poteſt ſuper ea iudex diſpenſare. Quemadmodum. & è contrario, non debet iudex eſſe lege ſeuerior, vt dicit idem Bald. conſ. 298. cuius eſt initium. quæritur vtrùm vſurarius manifeſtus. col. 2. verſ. præterea ſicut nos. lib. 2 per quædam iura, quæ mihi parum facere videntur.

Si qua pœna à conſuetudine introducta ſit, non licet iudici ab ea recedere.

4 Quod autem ad conſuetudinem pertinet, illud quoq; certum eſt, q̊ ſi eſt certa pœna à conſuetudine introducta, nõ licet ab ea recedere, neq; eſt locus arbitrio iudicis, vt eſt tex. expreſſus in l. ſi quis reum. ff. de cuſto. reor. per quem ita voluerunt Ant. Imo. Pau. Feli. Philip. Dec. & omnes ferè in d. c. de cauſis. de of. deleg. & hoc quoq; voluit gl. ordi. in l. hodie. ff. de pœn. & in l. ſi Abarſacoram. C. de fideiuſ. & in l. ſi ſeuerior. & ibi Bal. col. 2. verſ. tertiò oppono quòd iudex. C. ex quib. cauſ. infa. irro. & in l. quid ergo. §. pęna grauior. ff. de his, qui not. infa. vbi & Barb. col. 4. verſ. 4. quæro in criminalibus. & Bald. col. 6. verſ. quartò oppono. vbi dicit, q̊ in pœna arbitraria debemus conſiderare conſuetudinem, quam qui tranſgreditur, dicitur tranſgredi modum, quod dicit not. & ipſe Bart. in l. accuſatorem. quæ eſt pen. §. ad crimen. col. 4. verſ. quæro, dicitur hic, & ibi etiam Imo. col. 11. verſic. quid autem ſi pœna ſit arbitraria. ff. de publi. iudi. vbi dicit ipſe Imo. quòd quando conſuetũ eſt imponi aliquam pœnam pro delicto, & iudex eam exceſſerit, poteſt peti ſententiam reduci ad arbitrium boni viri, ſecundum not. in d. §. pœna grauior. l. quid ergo. ff. de his qui no. ita enim eum allegat, & dicit ſing. Ang. Are. in tractatu maleficiorum, in verbo præſente Caio, & appellante. col. 11. in paruis. verſ. ſin autem ex aliquo delicto. licet ipſe Imo. dicat ſimpliciter eo caſu appellari. Et in hac quoque ſententia fuit idem Bal. conſ. 443. Cechus confecit venenum. lib. 3. vbi dicit, quòd pœna arbitraria, poteſt per conſuetudinem reduci ad certam pœnam: per tex. in l. ſaccularij, §. ſunt quædam. ff. de extraor. crimi. & rurſum idem Bal. in l. reos. col. 2 verſ. quæro quid in pœna. & ibi quoque Saly. col. 2. verſ. ad quartum. C. de accuſa. & ipſe Bal. in l. ſi quis non dicam rapere. col. 2. ver. iuxta hoc incidenter cadit. C. de epiſcopis & cler. vbi dicit, q̊ iudex non debet recedere à pœna conſuetudinis, per d. l. ſaccularij. alioquin æquè punietur, ac ſi à lege receſſiſſet, & in rub. de of. deleg. col. pe. & Albe. in 3. parte ſtatutorum, 463. diſputauit etiam. col. vlt. vbi dicit, quòd vbi eſt pœna extraordinaria, debet iudex ſequi conſuetam pœnarum impoſitionem. & Ange. in d. l. vltim. ff. de iniur. Ant. in c. 1. col. pen. de conſt. & in c. 1. col. pe. de reſcri. vbi dicit per glo. in d. §. pœna grauior. q̊ ſi iudex imponat aliam pœnam quam conſuetam, dicitur modum excedere, quia illa ſucceditloco pęnę arbitrarię. et Pan. in c. inter cæteras. col. vlt. de reſc. vbi dicit, q̊ in impoſitione pęnæ iudex non debet venire contra

conſuetudinem. quod dicit no. et in c. licèt. col. vlt. ver. vlt. aduerte de pœn. et Flor. in l. itē ſi obſtetrix. col. 2. ff. ad leg. Aqui. ad hoc allegans d. l. ſecularij. §. ſunt quædam. ff. de extraord. et Alex. conſ. 5. in caſo inquiſitionis. col. vlt. li. 1. et conſ. 75. attenta diſpoſitione. ad fi. li. 3. Matheſil. not. 48. nota q ubi prp aliquo. Maria. Soc. in c. veniens. char. 5. col. eiuſdem 3. in 5. q. de accuſa. et in c. inquiſitionis. ubi etiam Fely. col. 5. uerſ. in gl. in uerbo, alioquin. eo. tit. Bar. Cep. i rep. auth. ſe nouo iure. col. 5. & iterū 14. C. de ſer. fug. Cor. cōſ. 202. licèt in hac cōſultatione. col. 2. uer. licèt. o. li. 1. Fel. latè inter cæteros, col. 5. uerſ. quintā reſtrictio. de reſcrip. ubi ad hoc molta aggregat, et i c. ſicut. col. 3. i 3. limitatione. de prob. et Phil. Dec. conſ. 100. in cauſa inquiſitionis. col. ult.

In pœnis arbitrarijs illud certū eſt quod conſuetum.

5 Et conſimile eſt quod per no. in d. §. pœna grauior. dicit Bar. in l. ſeruum quoq;. §. publicè. col. 2. uerſ. et ſi tu dicis. ff. de procu. q in pœnis arbitrarijs illud eſt certum, quod cōſuetum eſt. et quod dicit idem Bar. in l. ult. poſt prio. uer. in crimine. ff. de priua. dilect. q in actione iniuriarum, in alijsq; in quibus non eſt certa pœna, illa cenſetur ordinaria, quam conſuetudo taxauit. Nec aliud ſibi uult quod ſcribit Bal. in rub. de offic. deleg. col. pen. verſ. contra notorium. q ſi iudex excedat modum in puniēdo, vltra quàm ſit conſuetum, vel aliàs non ſeruet conſuetudinem. poteſt ab eo appellari, per no. in d. §. pœna grauior. & in d. l. ſecularij. §. ſunt quædam. & §. vlt. Quodq; voluit idem Bal. in l. quicunq;. col. pe. verſ. ſcias autem. C. de ſer. fugit. id non eſſe arbitrarium, quod eſt conſue. per text. in d. §. ſunt quædam. & poſt eum Angel. Aret. in tract. maleficiorum, in verbo, quas ſi non ſolueit infra decem dies. Barb. conſ. 4. propè inquit Pſalmiſta. col 4. verſ. prætereà præſuppono, lib. 2. & conſ. 90. præclarè ſcriptum eſt col. pen. lib. 4. & conſ. 63. licet in medium illud adducere. col. vlt. lib. 4. & conſ. 83. Supremus dixit Deus. col. 3. eo. quoq; lib. 4 & alibi ſæpè.

Conſuetudo poteſtatem habet in ſanguinem hominis.

6 Huc quoq; vergit, q notabiliter ſcribit Bal. ipſe in c. 1. in verbo damna. in fi. tit. de pac. Conſtan. q conſuetudo habet poteſtatem in ſanguinem hominis, per text. in d. §. ſunt quædam refert, & ſequitur Io. de Ana. in c. ſicut. col. pe. de iud. Quibus conſonat quod voluit Pan. in d. c. inter cæteras col. vlt. verſ. itē dubito. & ibi poſt eum Fely. d. verſ. quinta reſtrictio. de reſcrip. q ſi cōſuetudo introduxit impoſitionem vnius ex pœnis alternatiuis, non poterit iudex aliam imponere. Et quod tradit idem Pan. in c. ea, quæ. per illum tex. à contrario, in quarto no. de ſtat. monach. q conſuetudo non praua mutat pęnas regulę, ordinis, & iuris cōmunis per no. in d. §. pęna grauior. & i d. c. iquiſitionis de accuſa.

Iudex tenetur iudicare ſecundum ipſam cōſuetudinem.

7 Quæ omnia apertè confirmat tex. in l. C. de peti. bo. ſub. li. 10. in illis verbis, plectendi conſuetudo. & quod ibi no. Io. Pla. in 2. not. facitq; optimè tex. in auth. iubemus. C. de iudi. per quē no. Bal. in vlt. no. q non ſolùm eſt iudex aſtrictus ad iudicandum ſecundum ius commune, ſed & ſecundum conſuetudinem. Ideò (vt ſubdit) ſi iudicet contra conſuetudinem, æquè facit litem ſuam, ac ſi contra ius commune iudicet. Sed & melior eſt tex. ad hoc in §. Inſtit. de offic. iud. quem ſtudiosè no. Phil. Dec. in d. c. de cauſis. col. 2. Et idem quoq; voluit ipſe Bal. in cap. cùm omnes. col. 3. ver. & eodē modo. de conſti. per d. §. ſunt quædam. l. ſæcularij. ff. de extra. & no. in d. §. pœna grauior. l. quid ergo. ff. de ijs qui notan. infa. Et alibi dicit idē Bald. in rub. de dila. ante fi. q ſi iudex non ſeruet conſuetudinem, ita poteſt ab eo appellari, ſicut ſi non ſeruaret ius commune. allegat ca. 1. eo. tit. & l. an in totum. C. de ædific. priuat.

8 Non poteſt ergo iudex, aut alius à Principe, recedere à pœna legis, vel conſuetudinis. Quam ſi eam minuerit, aut omninò remiſerit (ſunt enim illa paria, vt probat tex. in l. ſeruos, in fi. C. de ui publica. & vt voluit per illum tex. Lucas Penna in l. 1. col. 8. in verbo. deſiderit. in princ. C. de deſert. lib. 12.) ſi, inquam, iudex pęnam legis, ſiue cōſuetudinis minuerit, aut immunitatem conceſſerit, ſeſe oſtendit conſcium ipſius criminis. Textus eſt admodum notandus in l. 2. in fi. C. de commerciis & mercim. cùm dicitur. *Etſi iudex repertum non vindicat, tegere vt conſcius criminoſæ feſtinat.* & ibi notabiliter Bal. & facit tex. in c. ſicut inquit. ante fi. ibi *Nam ſi quis in hoc piger aut negligens &c.* & rurſum in c. negligere, ibi, *Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, etc.* 2. q. 7. quod & iiſdē verbis ſcriptū eſt in c. error. 83. diſt. vnde dicit alibi text. quòd hoc caſu idē crimen incurrit, l. 1. C. de priuat. carceribus.

Carol I. iuſſit ſuſpēdi iudicē qui homicidā pœna manus tantum puniuerat.

9 Propterea leges eandem pœnam in eum ſtatuerunt, quia delinquens ipſe puniri debuit. tex. eſt notabilis in l. nulli. in fi. ibi. *Niſi ipſe id pati velit, quod aliis diſſimulando conceſſit.* C. ne ſanct. bap. reiter. quem text. ad hoc ponderauit Io. Faber. ibi, & expreſſius Luc. de Pen. in d. l. 1. ubi ſuprà de deſer. & And. Iſer. in c. 1. tit. quæ ſunt regal. ubi per hoc dicitur, Carolum primum iuſſiſſe iudicem ſuſpendi, qui homicidam pœna manus tantùm punierat. Et Pau. Ca. in d. l. & ſi ſeuerior. col. 1. & Ro. in rep. l. ſi verò, §. de viro. in 26. fal. ff. ſol. mat. Et dicit vnicum idem Ro. in ſing. 77. incip. veni, quia tu ſcis q iudex ex cauſa. & Ioan. Ana. in c. qualiter. huius initij 2. §. ad corrigendos. col. 7. verſ. circa quartum, & ibi etiam Fely. col. 8. verſ. & pro complemento. de accu. & idē uoluit per illum tex. ipſe Fely. in d. c. de cauſis. col. 6. ver. gl. in verbo, infringas. de offi. deleg. & Barb. in procemio. c. le. in verbo, ſubalterna. col. 13. verſicu. 29. vbi dicit. ad hoc ſingu. eſſe text. in d. l. nulli.

Iudex qui non vindicat læſā maieſtatem, eadem pœna tenetur.

10 Sed & ad hoc eſt ſimilis text. in l. 1. in fi. & iterum in l. Chriſtianus. etiam in fin. C. de paga. quē citat Io. Fab. in d. l. nulli. vbi & ad hoc quoque allegat tex. in l. C. de priua. carcer. Ex quo no.

no. Bal. ꝙ iudex qui non vindicat læſam maieſtatem, tenetur pęna læſæ maieſtatis. & ad hoc etiam illum ponderat Lucas de Pen. ubi ſuprà proximè tex. quoq; in l. 2. C. de ſepul. viol. & in l. ult. C. ad l. Iul. de ui pub. & in l. præcepit, ver. inſuper. C. de cano. largit. ti. li. 10. in illis verbis, *eandem pœnam formidantibus*, & iterum in fin. ipſius legis, quæm ad hæc no. Io. Plat. ibi, & Io. Fab. vbi ſupra. & tex. in c. ut clericorum, ver. prę lati verò. de vit. & honeſt. cleric. vbi probatur hoc maximè procedere ſi obtentu pecunię, vel alterius commodi id ipſum iudex fecerit, & ibi Bal. illum tex. no.

Iudices qui nocentes liberãt, æquè peccant ac ipſi rei.

11 Cui ſententiæ maiorem in modum concinit Tullius, dum arbitratus eſt iudices, qui nocentes liberarent, tã grande facinus, quàm reos ipſos committere inquiens in ſecunda actione in Verrem, cùm de ipſo Verre loqueretur, Non iſtũ maius in ſe ſcelus concepiſſe, cùm fana ſpoliaret, cùm tot homines innocentes necaret, cùm ciues Romanos morte, cruciatu, cruce affecerit, cùm prædonum duces accepta pecunia dimiſerit, quàm eos, qui illum tot tantis, tam nefarijs ſceleribus coopertum iurati ſententia ſua liberarent.

Iudex qui nocentem liberat, infamis efficitur.

12 Præterea is iudex infamis efficitur, vt eſt tex. in d. l. ſeruos. in fi. C. de vi pub. quem ad hoc allegauit Hoſti. & poſt illum Ioan. And. in nouella, vterque in verbo, eandem. Panorm. in fi. & Philip. Dec. col. vlt. in d. c. de cauſis. de offic. deleg. & Rom. ıdıct. ſing. 77. vbi dicit magnũ eſſe vituperium legiſtis, quod ille tex. eſſet illis ignotus. Canoniſtis autem cognitus, & ad hoc etiã allegauit Ioan. Plat. in d. l. 1. C. de deſert. lib. 12. vbi, & in eam rem eſt bonus tex. ſed vnum obiter notato, quod ſcribit Cyn. in d. l. ſeruos. in fin. quòd Barones de facto, aut de conſuetudine pro libito pœnas remittunt, & delictorum gratiam concedunt: tametſi de iure communi id ad ſolum principem pertineat. & hoc quoque illic retulit poſt eum Bald. hodie tamen ea conſuetudine non vtimur in hoc Regno, & forſitam olim ita vſi ſunt in aliquibus ipſius regni partibus.

Iudex qui pœnam remiſerit, aut minuerit.

13 Sed redeamus ad propoſitum negotium: punitur quoque iudex qui pœnam remiſerit, aut minuerit, bonorum amiſſione, vt eſt tex. in d. l. 1. C de deſer. lib. 12. per quem ita voluerũt Pan. & alij in d. c. de cauſis. & Ro. in d. l. de viro in 26. fal. ff. ſolut. matri.

Et exilio, & 10. lib. auri punitur.

14 Punitur item exilio, & decem libris auri mulctatur. tex. in auth. vt neq; mil. neq; fœder. Alibi quoq; punitur tanquã committens crimẽ læſæ maieſtatis, d. l. 1. C. de priua. carcer. quã & ad hoc ponderauit Ro. in d. ſal. 26. Alibi item alijs pœnis, vt videre licet ex l. 1. in fi. & ibi Bald. in vlt. not. C. de monop. & l. ſi quis ſepulchrum. C. de ſepul. viol. & l. prętor. §. diuus Hadrianus, ff. eo. tit. & l. vnic. in fi. C. publi. lęti. vlt. tit. lib. 12. & not. per Bar. & Bal. in l. mancipia, C. de ſeruis fugit. & alijs complutibus locis.

Iudex qui pœnam a iure definitam auxit, eandem pati debet.

15 Siverò è contrario iudex pœnam pati debet, quam alijs iniuſtè irrogauit, vt eſt tex. in l. lege Iulia. §. vlt. ff. ad l. Iul. repe. quem dicit mirabilem. Bal. in l. 1. col. 4. verſ. & aduerte. C. ex delict. de fun. Fely. in ca. accuſaſti. in prin. de accu. & facit tex. in l. 1. in prin. ff. ad leg. Corn. de ſica. quem etiam allegat Bald. in d. l. 1. C. ex delict. defunct. ad hoc ſcilicet, ꝙ iudex aliquem iniuſtè puniens, tenetur lege Cornelia de ſicarijs. & vtrumq; tex. citat Bal. ipſe in ca. 2. poſt medium. de re iud. ad hoc quòd iudex, qui cauſa non diſcuſſa morti aliquem adiudicat homicida eſt.

16 Sed q̃ dicta ſunt, ſanè intelligito, vt videlicet nõ poſſit iudex temere, & ſine cauſa minuere, aut augere pęnas à iure ſtatutas alioquin ſubiturus pœnas de quibus ſuprà diximus. Ob cauſam verò vtrumq; impunè facere, imò etiam remittere poterit, ut de primo eſt tex. in d. l. etſi ſeuerior. C. ex quibus caut. infa. irrog. & ibi latè gl. & Doct. & voluit Inno. in c. 1. de conſtit. Bar. et doct. in l. hodie. ff. de pœn. Bal. conſ. 34. caſus talis eſt, Guid. ante fi. lib. 1. cum ſimil.

Accuſator infra tempus nõ proſequens ſubit pœnam legibus conſtitutam.

17 De ſecundo tex. eſt in d. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui no. infa. vbi etiam glo. & Doct. & c. quoniam frequenter. §. vlt. ut lit. non conteſt. quibus ét adde tex. in l. 2. verſ. etſi perſona. C. ut infra certũ tẽp. ubi accuſator infra legitimũ tempus non proſequens, ſubit pœnam legibus conſtitutam, id eſt quarta parte omnium bonorũ mulctatur, infamiaq; notatur, ut habetur in l. 1. eiuſdem tit. Quia ſi perſona vilior fuerit cùm damnum famæ non ſit iniuria, iudex pœnam exilij imponet. Ex ea ergo cauſa, in tranſgreditur iudex pœnam ordinariam, Non permittit autem is tex. ut non tam leuiter ac canis Nilum (ut eſt in prouerbio) illum delibemus, quin, antè quàm ad alia tranſeamus, ex eo notandum moneam, infamiam vili perſonæ non eſſe iniuriam. Na profectò tantum abeſt, vt improbi, viles ac dedecoroſi homines infamiam, ac contumeliam referant, vt vel illam magnopere concupiſcant: eiuſq; (ut ſcribit Cornelius Tacitus) li. 11. Hiſtoriæ Auguſtæ, apud illos nouiſſima voluptas eſt. Et à Iuuenale dictum eſt in mulierem impudicam, Satyra 6.

Famam contempſerat olim,

Cuius apud molles minima eſt iactura.

Hinc Nero omnium quadrupedũ nequiſſimus, eos qui in eum maledicta, atq; conuitia coniecerant grauiora, pœnis affici prohibuit, et id quidem contemptu omninò infamiæ. Ergo vt redeamus, ſi uir huiuſmodi comperiatur, contemptutus eſt infamiæ, quam ob delictum à ſe perpetratum ex lege debet incurrere, certè iudex eum acriùs puniet: per d. tex. in d. l. 2. C. ut infrà cert. temp.

Iudex poteſt diminuere, aut augere, vel remittere pœnas.

18 De vtroque verò, videlicèt de pœnę ex cauſ. diminutione, vel augmento, eſt bona gl. in d. cap. ſi quem pœnituerit. §. notandum. in

verbo,voluntati.2.q.3.et no. Archi. in d. c. qui bona.col.6.verſ.& hæc vera ſunt, 17. q.1. De tertio autem, videlicèt de remiſſione pœnæ ex cauſa,eſt tex. in l.in metallum.ff.de pœn.& l.nó omnes. ff.de re milit.quæ iura ita allegat Rom. conſil. 429. incip. conſidero in propoſita conſultatione.

A pœnis ex cauſa iudici licet recedere.

19 Quæ omnia procedunt non ſolùm in pœnis à lege, ſed & à conſuetudine quoq; introductis, vt videlicèt ab illis liceat ex cauſa recedere, vt voluit gl.in d.l.hodie.ff.de pœn & not. Pan. in d.c.de cauſis.in fi. & ibi etiam Phil. Dec. col. pe.verſ.& iſta concluſio.de offi.deleg.& Feli.in d.c.inquiſitionis,col. 5.ſuper gl. in verbo, alioquin.de accuſ.

20 Quin etiam in pœnis quoque à ſtatuto introductis id obtinet, vt voluit no.Bar.in d.§.pœna grauior,in fi.& in l.vlt.ff.de recepta. & Bald. in d.l.etſi ſeuerior.col.2.verſ. ex prædictis, & ibi Saly.& Pau.de Caſt.circa medium, qui hoc dicit notabile.& idem Bal.in l.clari,in princ.C. de fideicom. Pan. in c. vlt. col.vlt. verſ. quædã eſt adiectio.de conſt.& in c.niſi.col.vlt.de offic. deleg.& in c.vlt.in 2.nor de tranſact. & in c. ſacris.col. 1.verſ. vlt.facit iſte tex. quod met. cauſ. & in c.vt menſuræ in fin.& ibi Anto.Burg. de empt.& vend.& in c. 2.de delict.puer.& Pau.de Caſt.conſ.277. in cauſa incarceratorum. col. 3. verſ.ex his ſequitur.lib. 2. & iterum conſ. 328. clarum eſt in iure in nouis, circa med. d. lib. 2. & Fulg.conſ. 124. præſuppoſitis.col.vlt. verſ. cęterùm,Io.Pla.in l.oẽs iudices.in quarto nota. C. de delator. libro decimo: & Fran.Aretinus cõſ. 130.Conſultiſſime domine Collateralis.in fi.& in cap.at ſi clerici.§ de adulterijs. col. 4. in fi.& ibi Phil.Dec.col.8.verſ.ſecundò limitatur.de iud.& idem Dec.in d.c. de cauſis. col.vlt.extrà de offi.deleg.

Statutum præciſè eſt obſeruandum.

21 Quanquã Bal.hac in re,ut aliàs ſępè,ſibi cõtrarius cõtrariũ à diametro tenuit, poſt Iac.But. in l.1.C.ſi aduer.delict.& in l.eum qui in fi. C. de furt, & in repet.d. l.quid ergo. §. pœna grauior.col.3.verſ.iuxta hoc.ff.de his,qui no. infa. hac vna ratione motus.quòd ſtatutum (ut dicit) eſt pręciſè obſeruandum.

22 Sed certè prima opinio vt eſt cõmunior, ita & verior,cùm ſit eadem ratio in pœnis ſtatutarijs(ut ita dicam) vt in legibus:neq; ſunt ſtatuta Iudaicè,& ſecundùm corticem intelligenda, ſed ſecundùm rationem, vt dicit ipſemet Bal. in l.quicunq;. col.pe. verſ.quarto caſu, in fin. eius verſ.C.de ſer.fugit.& in l.omnes populi. col.9. aliàs 14.verſ.in contrarium videtur.ff. de iuſti. & iur.& conſ.294 ad euidentiam præmittendũ eſt.in fi.li. 1.& Pau.de Caſt.d.cõſ.325. col. 2.li. 2.& Io.Ana.in c.ſicut. col. vlt. de Iudæis. Alex. cõſ.83.viſa facti narratione,col.2.ver.& ſtatut. lib.2.& iterũ conſ.144.poſt rediuũ primũ conſilium.col.2.verſ.non obſtat quod ſtatutum. in fin.eo.li.2.rurſusque conſ. 59. viſo titulo quæſtionis præmiſſę.col.pen.verſ.nec enim ſtatuta. lib.4.et Barb. cõſ.81.præclarè & luculẽter.col. 4.uerſ.item quia ſtatuta.in fi.lib.4. Pro quo dicto allegant omnes gl.quam Barb.ubi ſuprà dicit reputari ſingul.l.damni.huius initij 1. §. ſi is qui,in uerbo,aliquas. ff. de dam. infect. Et facit quod dicit Bart.in l.apud Iulianum.in princ.ad S. C. Trebel. ꝙ ex cauſa receditur à ſtatuto cogente aliquos ad ſuſcipiendum arbitramentum. Et quod uoluit idem Barto.& poſt eum Pau. de Caſt.in l.filiusfamiliàs.§. procuratorem, per illum tex.ff. de procur. ꝙ licèt quis ex lege cogatur præciſè ad aliquid, hoc tamẽ intelligitur niſi ſubſit aliqua cauſa legitima.

Iuramentum magiſtratus debet reduci ad ipſam æquitatem.

23 Et hoc ſanè quod diximus de minuendis ex cauſa pęnis ſtatutorum,procedit etiam,ſi iudex iurauerit(ut plerunq; fit) ſeruare ſtatuta ciuitatis, quia iuramentũ Magiſtratus debet reduci ad æquitatẽ,nec debet intelligi præciſè. ar.§. & æquus ĩ auth.iuſiur.qđ pſta.ab his.colla. 2.Ita uoluit expræſsè Bal.in d.l. etſi ſeuerior. loco ſuprà citato,& ibi etiam Pau.de Caſt. & latè conſuluit Roma.in repe.rub.ff.de arbitr.col. 5.uer. item quia quamuis iurauerit.& conſ. 429. conſidero in propoſita conſultatione. & Fran. Are. in d.c.at ſi cleri §.de adulterijs.de iud.et aſſatim Cuid.Papę decíſ. 206.in hac ciuitate, & Laud. in addi.ad Gandi. in trac. maleficiorum. in titu. utrum pœna poſſit augeri.in prin.Et hoc quidẽ cõfirmat tex.in c.1.de his quæ fiunt à maio.par. cap. ubi ex cauſa poteſt recedi à conſuetudine iurata.quod ibi no.Io.And.& Pan. hoc quoque trahentes ad ſtatutum iuratum.

24 Procedunt pręterea quæ ſupra dicta ſunt, ut uidelicèt pœna ſtatuta, & determinata poſſit ex cauſa minui,etiã ſi huiuſmodi pœna eſſet ipſo iure impoſita.ut ſing.conſuluit Pan. conſ.22. quanquam cõſultatio ad maiorem, &c. col.ult. uer.nec obſtat minoritas,lib. 1. ubi ad hoc allegat Bar.in d.l.ult.ff. de recep. qui in hoc nõ dicit,ſed id ſolùm ad quod illum ſuprà citauimus.

A iure communi plerunq. recedimus ex cauſa.

25 Sed nihil mirum cuiquam uideri debet, ſi pœnæ à legibus ſtatutis, et conſuetudinibus impoſitæ ex cauſa minui,aut augeri poſsũt:cùm et aliàs plerunq; ex cauſa,recedamus à iure cõmuni. De qua re,quoniam utilis eſt, et pulchra, et ad omnes propemodum noſtrorum iurium partes pertinet,paulò latiùs diſſeremus. Imprimis adduco tex.penitiſſimis medullis inſigẽdũ, et quem Bal. in d.l.et ſi ſeuerior. ad hoc noſtrũ propoſitum citat,uidelicèt l.ſi hominẽ. ff.mandati.ubi procurator generalis ea poteſt impedire,quæ dominus conficienda ſpeciatim demandarat ex iuſta cauſa, quam dominus ignorabat, teneturq; qui non paruerit huiuſmodi procuratori ex cauſa denuntianti, ne fieret quod dominus ante pręceperat, quam legem dicit multum notandam Bar.et commendant omnes Doctores ibi et eam dicit vnicam Bal.in c.1.colum.8. uer. pone quòd dominus ut lite non conteſt.

ubi

vbi per eam dicit, ꝙ procurator ad confitẽdum conſtitutus poterit uegare, ex cauſa quæ ſuperuenit. Illam quoque dicit ſing. Iaſ. in l. non ſolùm. §. morte. col. 21. verſ. quinta concluſio. ff. de oper. nou. nuntia. Barb. autem illam legem valde ſingul. dicit conſ. 20. illud afferam in medium. col. 12. verſ. modò ad iſtum caſum. lib. 2. & conſ. 1. col. 22. verſ. & adduco ſimile. lib. 3. & conſ. 76. illud in medium afferam. col. 3. ver. prætereà hoc decidit. lib. item 3. & alibi valde mirabilem dicit idem Barb. conſ. 36. ſapienter ſcripſit Pſalmiſta. col. antepe. verſ. facit ad prædicta. lib. 2. & notabilem Pan. in prima diſputatione, cuius eſt initium. Epiſcopus & quidam rector. col. pen. verſ. tertiò probatur. & Cor. conſ. 245. incip. de pluribus. col. pen. li. 2.

Ex cauſa epiſcopus poteſt commutare pœnitentiã à Papa indictam.

26 Et per illum tex. gl. no. in c. tempora. 26. q. 7. ꝙ Epiſcopus ex cauſa poteſt mutare pœnitentiam à Papa indictam. Q uam gl. facit ad hoc ſing. Ro. dict. conſ. 428. col. vlt. & iterum ſingu. 453. Papa imponit pœnitentiam. & Barba. d. conſ. 36. lib. 2. & Ant. Butr. in c. vt menſuræ. col. 3. verſ. & per iſta cõcludo. de emp. & vend. Sed idem voluiſſe videtur glo. in verbo, in tuæ. in cap. accedẽs. 50. diſt. per illum tex. & iterũ alia in cap. latorem. in glo. vlt. in verbo, conuerſionem. 34. q. 2. quæ & illud quoq; dicit, quòd ſacerdos parochialis poteſt ex cauſa minuere pœnitentiam ab Epiſcopo impoſitam. in qua re illam facit ſingul. Barb. dict. cõſ. 36. & hoc quoq; voluit Card. poſt Laud. in clem. abuſionibus. §. ad hæc. in 12. q. 1. de pœn. & remiſ. per text. in dicto c. accedens. & dicto c. latorem.

Sacerdos pœnã iniunctam ex magna cauſa poteſt minuere.

27 Sed & hoc procedit, etiam ſi diſpenſatio prohibeatur, vt videlicet poſſit nihilominus ſacerdos pœnam iniunctam, ex magna cauſa minuere, vt voluit no. Pan. poſt Hoſt. in c. vlt. in vltimo no. de maledict. & ſequitur Philip. Dec. in d. c. at ſi clerici. §. de adulterijs. col. 6. verſ. prædicta concluſio. de iudic. ubi tamen limitat procedere, quando ſuperior non poſſet conſuli, vt no. Roma. in repe. l. ſi verò. §. de viro. in 46. fallen. ff. ſol. matr.

28 Et ex hoc Hoſt. & Panor. dicto poteſt notab. limitari, quod à pleriſq; ſcribitur, pœnitentiam publicam, quæ ex diſpoſitione iuris fieri debet, non poſſe commutari in priuatam, vt no. Ant. in c. 1. de pœnitẽ. & remiſſ. cũ concor. adductis per recẽtiores, in c. accuſaſti, in fi. de accuſa. vt videlicèt hoc procedat, niſi ex cauſa id fiat. Hoſtien. enim & Pan. ubi ſuprà, loquuntur in caſu dict. c. vlt. de maledict. loquentis de pœnitentia publica. & ita ad hoc illorum dictum ponderat Decius in dicto §. de adulterijs col. 3. Ex quibus certè minus mirum videbitur, quod voluit gl. c. quod ſuper: in verbo, potens. de uoto. quòd regulariter pœnitẽtia poteſt ex cauſa commutari ab eo ſacerdote, qui eam iniunxit. quã ſequitur Pan. ibi. col. vlt. pro qua dicit eſſe text. iuncta gl. in c. presbyter. 82. diſt.

Quibus à ciuitate conceſſum eſt arbitrium, non poſſunt ſtatuto derogare.

29 Prætereà, per tex. in d. l. ſi hominem. voluerunt Bar. Bal. & pleriq; omnes in ea ipſa lege, ꝙ hi, quibus à ciuitate conceſſum eſt arbitrium, non poſſunt ſtatuto derogare: niſi tamen ex noua cauſa vel etiam antiqua, quæ tempore ſtatuti ignorabatur. Quod & idem voluit Bart. ipſe per illum ipſum text. in l. ambitioſa. col. 2. ver. item ex vigore. ff. de decre. ab ord. fac. & in prima conſtit. C. col. pen. verſ. extra glo. quæro vbi & ad hoc dicit illum tex. no. & Pan. in c. ſtuduiſti. in 1. no. atq; iterum in 1. oppo. de offi. deleg. ubi dicit hoc dictum eſſe menti tenendũ, & Ro. conſ. 37. viſo puncto ſuprà narrato. in 2. dubio, verſ. 3. quia ex vigore, & rurſum dicto conſ. 428. in fi. & Barb. d. conſ. 76. lib. 3.

Procurator ex cauſa ſuperueniente poteſt reuocare factum domini.

30 Per illum quoq; tex. dicit Bal. in c. cùm olim, verſ. opponitur ꝙ factum. de cauſ. poſſ. & proprie. quod procurator poteſt ex cauſa ſuperueniente reuocare factum domini. quod dicit eſſe no. dignum. Et idem Bal. in l. error. in fi. C. de iur. et fac. ignor. dicit per illum text. in d. l. ſi hominem. quòd procurator ex cauſa, poteſt reuocare confeſſionem domini. Et ipſe Bald. in l. ſi aliquem. ff. de offic. proconſul. et legat. dicit per illum etiam tex. quòd generalis viſitator poteſt corrigere malè factum à ſpeciali viſitatore. Et idem Bal. in repe. l. 2. col. 38. verſ. venio ad ſecundm. ff. de iureiur. dicit quòd ex cauſa poteſt Epiſcopus ſtatuere, quòd certo caſu iuramentum non obſeruetur: per tex. in d. l. ſi hominem. Et idem in l. 1. col. 2. ver. ſed dubitatur nũquid ſtatutum. C. de iur. aur. anulo. & notabis quòd Imperator eſt magna cauſa poteſt diſpenſare contra legem diuinam, per d. l. ſi hominem. ff. mandan.

Epiſcopus ex cauſa poteſt diſpenſare cõtra canones Concilij.

31 Sed vt Bal. miſſum faciamus, cuius hoc certè proprium eſt, ut tam multa, atque varia ſolus ſcripſiſſe videatur, quam ſimul cæteri omnes, huic proximè diximus, adſtipulatur, ꝙ licèt aliàs Epiſcopus non poſſit diſpenſare contra canones Cõcilij, ſecundùm gl. in c. cùm dilecti, in verbo, certe. et ibi Pan. de elec. et Archi. in c. licèt canon. eo. tit. li. 6. imò nec poſſit id legatus facere: c. dilectus, eius initij 1. et ibi etiam Pan. in 1. no. et iterum in c. dilecto. vbi idem Pan. in 4. no. de præb. nec alius quiuis inferior ſummo Pontifice, vt no. gl. et ipſe Pan. in cle. in verbo, eligatur. de elect. Quin et ipſe Papa difficiliorem ſe reddit huiuſmodi in diſpenſationibus contra canones Concilij, vt tex. in c. poſt tranſlationẽ. de renuntia. Hoc tamen poteſt Epiſcopus ex cauſa, etiam ſi expreſsè permiſſum non reperiatur, ut no. cõſuluit per tex. in d. l. ſi hominẽ. Ro. d. conſ. 418. col. ult. qui et idem ipſum uoluit ſin. 486. ſed an poſſit Epiſcop. et utrobiq; citat Io. de Ligna. in d. §. de adulterijs. et D. à Rota, qui et eundẽ Li. Ligna. aduocant, deciſ. 5. quæ incipit, in religioſo profeſſo. col. 1. de iure patronat. in nouis. Sed et idem quod uoluit Pan. in d. §. de adulterijs, col. 4. uerſ. prædicta limita. ubi multùm cõmen-

dat,& dicit no.tex.in d.l.ſi hominem. & ibi etiã Fel.col.2.ver.3.fallit,qui hoc tamen limitat, & ibi quoq; Dec.col.5.verſ.4.fallit, & idem Pan. in rep.c.ſi quis contra.col. 7. verſ. & per illam dicit.extrà de for.compe.& in d.c.cùm dilecti, col.pen.verſ. vide tamen. de elect. vbi etiam limitat.& Fely.latè in c.1.col.15.in 7.fallen.& ita de conſtit.vbi & hoc limitat.

Epiſcopus ex euidenti cauſa poteſt ſtatuere contra ius commune.

32 Cui ſententiæ aſſentitur quod ſcribit Bal. in l.omnes populi,col.3.verſ.ſed hic dubitatur, ff.de iuſti.& iur.ꝙ Epiſcopus ex magna, & euidenti cauſa poteſt ſtatuere cõtra ius commune, per d.l.ſi hominem.Quod dictum ſequitur, & facit ſing.Iaſ.ibi, col. 3. & ante illum Pan. in c. vlt.col.7.verſ. dicit tñ Bal. & ibi Rochus Cur. col.36.ver.ſecundò quæritur,de conſue. & idẽ Pan.in capit.dilecti,eius initij 2. col.2. verſ. adduco ſecundò, de appel. ſequitur quoq; idem Panor.in dict.§.de adulterijs,col.4.vbi ſuprà.& Alexan in l.nemo poteſt. col. 1.ff.de leg.1.& in l.ex duob⁹. §.etiam ſi. qui eſt vlt.col.2.ff.de vulga.& pupil.ſubſtit. & conſ. 106. perſpectis his quæ in themate.col.4.verſ.tamen fallit quando ſubeſt.li.2.& Barb.nulla Pan.facta mentione,d. conſ.36.li.2.& d.conſ.1.lib.3.& d.conſ.76.eo. lib. 3. & ſequitur idem Barb. in rub. C. qui admit.char.6.col.4. verſ. & primò. ubi multa in hanc ſententiam accumulat.& Fel. in d. cap. 1. de conſti.& in c.ꝙ ſuper his.col.2.in 2.fall. de maior.& obed.& idẽ voluit(nulla ẽt Bal. mentione facta)Ro.d.conſ.428.ante fi.vbi ad hoc allegat tex.quẽ dicit no.in c. vlt. de tranſact. vbi certè ex bonus text.ex quo not.Anto.& Imo. ꝙ quãuis Legatus de latere nõ poſſit ſtatuere contra ius,nec committere cauſam ſummariè, ut eſt glo.ordi.in c.ult.in verbo,figura,de hęre.lib. 6.poteſt tamẽ ex euidenti,& neceſſaria cauſa.& ſequitur etiam Alex. qui id ſing. dicit in d. l. ex duobus.§.ult.col.2.

Poteſtas ex cauſa poteſt à ſtatuto per eum iurato recedere.

33 Nec hinc lõgè abeſt,quod ab eodem Bal. memoriæ proditum dicitur, in rub. C. qui admit.ad bono.poſſeſ.circa princip.ꝙ Poteſtas poteſt ex cauſa ſuperueniente recedere à ſtatuto, etiam per eũ iurato,per tex.in d.l. ſi hominem. quod tamen in meo Codice non reperi, ſed illum in id citat, & ſequitur Barba. d. conſ.1.lib. 1.& d.conſ.76.eo.lib.& Fely.in d. c. 1.de conſtit.& Iaſon in d.l.omnes populi in fi. in 1.lect. Sed tu omninò vide Philip. Dec. in rub. C. qui admit. Hocq; maiorem in modum confirmat quod ſuprà diximus,iudicem poſſe ex cauſa recedere à pœna ſtatuti,etiã iurati. Finitimumq; eſt quod per tex.in d.l.ſi hominem, tradit Angel.in tractatu de ſyndicatu.nu.185.ꝙ officialis, qui ex aliqua euidenti vtilitate Reipub. aliquid agit contra ſtatuta,non tenetur in ſyndicatu.

Legatus generalis ex magna cauſa,de cauſa commiſſa delegato poteſt ſe impedire.

34 Sed & per illum tex.in d.l.ſi hominem, atque etiam per ca. ſignificauit.de of.deleg.voluit Card.Flor. in d. cap. ſtuduiſti. de offi. lega. quòd ex magna cauſa poteſt legatus generalis ſe impedire,de cauſa commiſſa delegato, illique inhibere,ne de ea cognoſcat.licèt aliàs in ea dicatur maior legato generali, ut dicit ibidẽ tex. & idem voluit Panor.in d.cap.ult.col. 10. verſ. & per hoc dictum.de conſuet.& in d.c. dilecti, huius initij.2.col.2.de appel. ubi hoc dicit ſolenne & ſingul.notandum.& facit valde notabi. tex.in d.l.ſi hominem. A quo dicto non multùm diſtat,quod per eum tex. & per no. per Io. Ana.in c.ſi contra vnum.de officio deleg.lib.6. dicit idem Pan. in reper.d.ca.ſi quis contra.col. 10.verſ.ſed circa prædicta poſſet dubitari de foro competenti,ꝙ à delegato Epiſcopi, poteſt ad Vicarium ipſius Epiſcopi appellari ex magna cauſa,puta,quia fortè Epiſcopus eſt abſens, licèt aliàs ſecus: per tex.in d.c.ſtuduiſti.

Legatus poteſt committere cauſam cognoſcendã ſummariè.

35 His quoq; concinit,ꝙ licet legatus etiam de latere non poſſit committere cauſam cognoſcendam ſummariè,vt voluit glo.reputata ſing. in c.vlt.in verbo,figura de hæret.lib.6. poteſt tamen vbi eſt euidens,& neceſſaria cauſa, ex ſententia Ant.et Imo.in c.vlt. ar. illius tex.de tranſact.ſequitur,& reputat ſing.Alex.in l.nemo poteſt.col. 1.ff.de leg.1.

36 Idem quoq; Pan.ut non longiùs ab eo diſcedamus,in c.de cætero,col.2.de re iudic.dicit per tex.in d.l.ſi hominem ꝙ nuntius executor, ſiue miniſter poteſt ex cauſa nouiter orta,vel antiqua non conſiderata per mandantẽ, adhibere cauſæ cognitionem: & exceptionem aliquam admittere,licèt aliàs ſecus: et ad hoc dicit illum tex.no ſed et idem Pan.in d.c.vlt.col.vlt.de cõſuet.dicit per tex.in d.l.ſi hominem. ꝙ licèt cõſuetudo ſemel reprobata à lege, non poſſet amplius induci,per auth.nauigia.C.de fur.et l.eos, C.de vſur.et no.per Bar.in l.de quibus. in 9. et 10.oppo.ff.de legi.et ibi concord. à recent.poteſt tamen ex noua cauſa, quæ non ſuberat tempore legis damnantis conſuetudinem.quod & ipſum voluit ipſe Pan.in c.2. colum. pen. et ibi Fely.col.4.de proba.Domi.et Card.Alex.in ca. fruſtrà.8.diſtin. et Fran.Aret.in l.teſtamenti factio.col.2.ff.de teſta.et Rochus Cur. in repe.d. c.ult.char.23.uer.limita modò dictam concluſionem. Idem rurſum in c. nouit. col. 6. ver. ſed quid diceres.de iudi.dicit per text. in d. l. ſi hominem.quòd Papa poteſt ex magna cauſa, exercere iuriſdictionem temporalem in præiudicium gladij imperialis. quem ita refert, & ſequitur,ut pleraq; ex ſupradictis Fely.in d.cap. 1.de conſtit.

Hoſtem inuadere contra mandatum principis quãdo liceat.

37 Adde quod per illum tex. in d. l. ſi hominẽ,dicit elegãter Frã.Cremon.ſing.150. incip. mandatum, quòd licèt qui contra mandatum ducis aduerſus hoſtem pugnauerit, capite puniendus ſit, etſi victoriam reportarit, per text. quẽ dicit ſing. in l.deſertorẽ. §. in bello.ff. de re milit.de quo dicã latè infrà cauſ. 51. Tamen id limitat procedere,niſi ex aliqua noua cauſa,aut etiam veteri, quæ ducem latebat, id ipſum fecerit.

ſecerit. Id quod dicit menti eſſe perpetuò notandum. & dicit tex. in d. l. ſi hominem, eſſe ad hoc ſing. Et ſequitur Rochus Curtius in d. c. vlt. loco ſuprà allegato. de conſuet.

Princeps ex cauſa ius, aut rem alterius poteſt auferre.

38 At vereor, ne nimium immoremur ſuper d. l. ſi hominem. ideò ad alia accedamus ad hãc rem pertinentia, licèt Princeps non poſſit ius, aut rem alterius auferre, vt plenè no. in d. l. quoties. C. de precibus Imperat. offeren. & in l. vlt. C. ſi contra ius, vel vtil. public. cum ſimil. poteſt tamen ex cauſa id facere, vt voluit gl. in l. Barbarius. in verbo, multò magis ad fi. ff. de of. prętor. vbi Iaſ. latè confirmat, multaq; in eam rem adducit, quæ (vt breuitati conſulam) prætermitto. Sed & hoc quoq; voluerunt Pe. Cyn. & Bal. in l. reſcripta. C. de precib. Imper. offeren. Bart. poſt Iac. Are. in proœmio ff. col. 2. verſ. quęro ſecundum. & in l. quæcunq; in fi. C. de fid. inſtr. & iur. haſt. fiſca. lib. 10. & Io. Faber. in §. ſed naturalia col. 2. verſ. nunquid ergo princeps. Inſti. de iure natur. Bal. in l. 1. per gl. ibi. ff. de conſtit. prin. & clanculum in l. ſancimus. C. de pœn. & Anto. in c. niſi. de offi. leg. Ang. conſ. 139. viſis omnibus. col. 2. verſ. non enim poteſt. Lucas de Pen. in l. mulieres. quę eſt vlt. col 9. verſ. vnde poteſt princeps. C. de incol. lib. 10. Pau. Caſt. conſ. 105. donatio prædicta. in fin. & propè per totum lib. 1. Pan. poſt alios, in cap. quæ in eccleſiarum. de conſti. & ibi recentiores, qui concordantes adducunt Fulgo. conſ. 143. incip. Antonius, Roma. conſ. 310. in caſu propoſitæ conſultationis. poſt prin. Alex. latè conſ. 216. nec arguendi ſumus. col. 4. verſ. pro hoc quia licèt, libro 2. & conſ. 94. viſis & ſępiùs recenſitis. col. penultima verſiculo, ſed præmiſſis. lib. 5. Barba. conſ. 55. clementiſſimum col. 10. verſ. & ſi quiſpiam, & ſępe alibi, in eo. conſ. lib. 4. & conſ. 64 ſcribitur Exodi. col. penul. eo. lib. 4. Ludouic. Bolo. conſ. 6. cor mundum, &c. viſo igitur inſtrumento. col. 9. verſ. & ſi diceretur mihi. & Cor. conſ. 90. in cauſa vertente. col. 2. verſ. & princeps. lib. 4. & Phil. Dec. conſ. 271. in caſu tranſmiſſo. col. 3. verſ. vlterius etiam conſiderandum.

Id facere poteſt ciuitas, & communitas.

39 Nec id ſolùm Princeps, ſed & ciuitas quoque, ſiue communitas poteſt facere, vt voluit Bar. in d. proœ. ff. col. 3. verſ. item quæro quid de ciuitate. & d. l. quæcunq;. in fi. C. de fid. inſtru. lib. 10. Bald. in l. bene à Zenone. col. 1. in fi. C. de quadr. præſcrip. per Inno. & Io. And. in nouella. in c. i noſtra. de iniur. vbi eſt bonus tex. & etiam voluit Ro. d. conſ. 110. & conſ. 152. ſpiritus ſancti gratia inuocata. col. vlt. vbi ad hoc multa allegat. & Alex. conſ. 190. maturè digeſtis. col. 3. verſ. fortificantur prędicta. lib. 2. Phil. Dec. conſ. 357. in caſu magnifici. col. 2.

Id poteſt & inferior.

40 Sed & alius quoq; inferior id poteſt, vt vulg. gl. loquens de Epiſcopo, in c. conſtitutus. in verbo, à quocunque. in fi. de religi. domi. & Alex. conſ. 101. viſis inſtrumentis. col. 6. verſ. & etiam permittitur. lib. 1. & d. conſ. 216. lib. 2. Quin & ſtatutum municipale poteſt ex cauſa ius alterius particularis tollere, licèt aliàs nõ poſſit, vt latè per Ang. conſ. 53. quæſtione propoſita. & expreſſiùs, conſ. 63. ſi prouiſio facta, poſt princ. allegat l. ſi pendentes. §. ſi quid cloacarij. ff. de vſufruct. & quemadm. quis vtat. et l. certa forma. C. de iur. fiſc. lib. 10.

Princeps ex cauſa contractum à ſe initum reuocare poteſt.

41 Ad hæc, Princeps, qui aliàs ex contractu obligatur, nec poteſt illum reuocare, vt eſt tex. in c. 1. de natur. feud. et voluit glo. ordi. in cap. ad apoſtolicæ. de iud. lib. 6. et plenè per Doct. in c. 1. de probat. et alibi latius dicemus: poteſt tamen reuocare ex cauſa contractum à ſe initum, ut uoluit Bal. in l. ult. in prin. ff. de Senat. per tex. in l. qui fundos. C. de om. ag. deſer. lib. 11. et idẽ Bal. in l. pen. de donat. inter vir. & vxor. & idem uidet uoluiſſe ipſe Bal. ĩ l. ult. in prin. ff. de pęn. Ant. et Imo. in ca. cùm M. Ferrariẽſis de conſti. et Ro. d. conſ. 352. ante fi. Alex. d. conſ. 101. col. 5. uerſ. quod ſuperior. lib. 1. et d. conſ. 216. col. 5. lib. 2. et Soc. conſ. 58. ſuper propoſita quęſtione. col. 1. in fi. lib. 3.

42 Et idem in Vniuerſitate dicit Card. Flor. conſ. 86. cuius initium eſt, dominus Nicolaus Marchio. per tex. in d. c. in noſtra de iniur. et ſequitur Iaſ. in d. l. Barbarius. col. 8. uerſ. duodecimò facit. ff. de offic. prætor. ubi ad hoc dicit eſſe meliorem text. quem Card. non allegat, in l. quod ſemel. ff. de decre. ab ordi. facien.

43 Præterea, licèt Princeps non poſſit cognoſcere de cauſa, et iudicare non citata parte, ut uoluerunt gl. et Bal. in l. ult. C. de legib. cum concord. quas alibi afferemus: poteſt tamen ex cauſa, ut uoluit gl. in l. is qui. quæ eſt antepen. in fin. ex quib. cauſ. maior. et Bal. in l. 2. circa princ. C. quomodo et quando iud. et in l. ne cauſas. circa med. C. de appel. ubi reſpondet ad cle. paſtoralis. quæ uidebatur innuere contrarium. de ſenten. et re iudic. et Alex. qui eam glo. dicit not. conſ. 2 uiſis codicillis. colum. 5. uerſicu. et non dubium. lib. 1. quod et repetitur conſ. 87. lib. 2. et Iaſ. qui illam quoq; gl. dicit ualde not. in l. 1. col. 2. uerſ. limita tamen niſi ex cauſa. ff. de conſtitu. prin. et Philip. Dec. conſ. 361. omiſſa longa ſerie. col. 1. et eſt tex. expreſſus in c. in fi. de ſenten. et re iud.

Ex cauſa princeps poteſt tollere defenſionem.

44 Poteſt et Princeps ex cauſa tollere defenſionẽ, quę naturalis eſt, ut uoluit Albe. ut à nonnullis citatur, in l. omnes. col. 1. C. de epiſcop. et cler. Ang. in l. ſi ſic legatum. ff. de leg. 1. Alex. in l. cùm mulier. col. 3. in 2. q. Bar. ff. ſolu. mat. Nellus in tractatu bannitorum, in 2. q. 2. temporis. Phil. Dec. qui unum Ang. ubi ſuprà, citat d. cõſ. 361. Nam et poteſt tollere ex cauſa ea, quę ſunt de iure naturali, uel gentium, ut no. Panor. poſt alios in c. quæ in eccleſiarum de conſtit.

45 Item Papa poteſt ex cauſa, contra ius diuinum diſpenſare, per glo. in c. à nobis. in uerbo, exẽptis. de dec. & not. Inno. in c. poſt tranſlationem, in fin. extrà de renun. et Petr. de Anc. in

repet. c. canonum ſtatuta. in 2. oppo. extrà de conſtit. cum infinitis propè concord. adductis per Fely. in d. c. quæ in eccleſiarum. col. 1. verſ. prima concluſio. & multis ſeq. eo. tit.

Papa diſpenſat monac. & clericum ad matrimonium contrahendum.

46 Poteſt & ipſe ex cauſa diſpẽſare cum monacho, & clerico conſtituto in ſacris, vt contrahat matrimonium, vt de primo voluit Inno. in ca. cùm ad monaſterium. vbi & Pan. poſt alios, in col. pen. de ſtat. mona. & latè Io. And. in regula, actus legitimi. & iterum in regula, ſemel Deo. de regu. iur. lib. 6. in Mercur. & Bal. in l. ſi pater. §. vltim. & in l. ſi quis cum filium, tibi filius. ff. de adop. & Pe. de Anc. in d. c. 1. col. 5. verſ. vlteriùs quæro, de conſtit. & conſ. 239. parũ dubitationis, per tot. & Imo. in cle. 1. col. vlt. verſ. ſed quærit Gul. de cõſang. & affi. & Maria. Soc. conſ. 13. præſens cõſultatio. col. 4. verſ. 8 probatur. & iterum conſ. 28. circa primũ quæſitum. col. 4. verſ. quartò principaliter. & Iaſ. in l. ſi arrogator. col. 2. verſ. itẽ attende. ff. de adop. Catel. Cotta. memor. incip. filius vnicus, & in memor. Papa poteſt. & è Theologis Richar. in 4. ſenten. diſt. 38. q. 9. De ſecundo, ſcilicet de clerico conſtituto in ſacris. not. Bald. in l. reſcripta. verſ. item diſpenſat. C. de precib. imper. offer. & no. per gl. & Doc. in c. cùm olim. de cleri. cõiug.

Item in matrimonio contracto per verba de præſenti.

47 Poteſt item diſpenſare in matrimonio contracto, per verba de præſenti, vt not. glo. in d. c. cùm ad monaſterium. in verbo, abdicatio in fi. gl. vlt. in c. ex publico. de conuer. coniugat. quã ſequuntur Hoſti. Io. And. & alij ibi. & Bald. in l. Deo nobis. col. 3. verſ. vlterius no. C. de epiſ. & cler. & Pet. de Anc. in d. c. 1. col. 6. verſ. circa matrimonium. & d. conſ. 239. & conſ. 409. viſo & diligenter inſpecto. col. 2. verſ. idem poteſt circa. & Imo. in ca. ult. de tranſact. vbi dicit ita communiter teneri. Et ita etiam poſt longam diſputationẽ reſidet Card. Alex. in c. vlt. de ſpon. duo. Quinetiam in matrimonio quoque copula carnali conſummato. hoc idem conſuluit Maria. d. conſ 28. incipit in 2 dubio.

Super iuramento & vſuris.

48 Sic & in iuramento, & ſuper vſuris poteſt Papa ex cauſa diſpenſare. ut de primo habetur in c. venerabilem. de elect. & per gl. & Doct. in c. quarto, de iureiur. & in c. authoritatem. in gl. 1. ad fi. 15. q. 6. & Bal. in repe. l. 2. col. 41. ver. ſuper 2. q. ff. de iureiur. Card. Flor. in cle. 1. ad fin. verſ. decimoſeptimò quæro. de iureiur. De ſecundo eſt tex. in c. ſalubriter. de vſur. & latè per Alex. conſ. 1. col. 2. verſ. ſed præmiſſis. lib. 2. & conſ. ſeq. col. 2. verſ. deniq; non obſtat. & conſ. 107. cuius eſt exordiũ, pro inueſtigatione. eo. l. 2. Imper. offer. & Alex. d. conſ 107. col. 3. lib. 2. & Fely. in d. c. quæ in eccleſiarum. col. 2. verſ. prima concluſio. & ſeq. de conſtit. ſed tu hic vide Bal. in auth. ad hæc col. 1. verſ. quæro nunquid vſuræ cum ſeq. C. de vſur.

Princeps poteſt ex cauſa ius diuinum limitare.

49 Sed princeps ſecularis poteſt ex cauſa ius diuinũ limitare, vt patet in homicidio, & teſtibus. & no. Bar. in procœ. ff. col. 3. verſ. item quæro quid de reſcriptis, & latè in l. omnes populi. in 3 q. prin. quæ eſt in 7. col. verſ. ſecundo iuxta prædicta. ff. de iuſt. & iur. & Alb. in 1. parte ſtatutorum. q. 8. ſed an valeat, & latiùs in l. quoties. col. 3. verſ. quia de hoc. & multis ſeq. C. de p̃cib.

50 Accedat et quod no. Pan. in c. fraternitatis col. 6. verſ. et ſi multùm moueor. de teſti. ꝙ licèt poſt publicationem teſtium à iudice factam, non poſſit pars ampliùs teſtes producere, licèt teſtificata non didicerit, vt voluit Hoſt. in ſumma tit. de teſtib. § utrum. verſ. dictis igitur. & Io. And. in c. conſtitutus. extrà eo. et Bart. in authen. qui ſemel. col. 3. verſ. circa tertium, et ſeq. C. de probat. Tamen ſi ſuperueniret cauſa, veriſimiliter non cogitata tempore publicationis, poſſet teſtes producere, ſicut & ex cauſa admittetur poſt dilationem. l. oratione. & l. vltim. ff. de fer. et dila. et arg. cap. licet. de probat.

Si ſubeſt iuſta cauſa, epiſcopus poteſt facere ſtatuta in præiudicium inferiorum prælatorum.

51 Sed et id quod voluerunt Anto. et Imo. in ca. veſtra. de loca. quòd licet Epiſcopus, etiam cum conſenſu ſui capituli non poſſit facere ſtatuta in præiudicium iurium aliorum prælatorũ inferiorum, vel Eccleſiarum ſubditarum abſentium, vt voluerunt Inno. Hoſti. et Ioan. Andr. et alij ibi, per ea quæ habentur in c. penul. et ult. de his quæ fiunt à præla. ſine conſen. capit. fallit tamen ſi ſubeſt aliqua iuſta cauſa, per id quod habetur in ca. vlt. de his quæ fiunt à maio. par. cap. & per not. per Inno. et Ioan. And. in c. in noſtra de iniur.

52 Deniq; non omittendus eſt tex. in l. 3. in prin. ff. de condi. indeb. ubi ex noua, et improuiſa cauſa repetuntur legata, ex teſtamento ſoluta. et eſt tex. in l. 4. §. ait prætor. ff. de re iud. vbi licèt condemnatus ad ſoluendum cogatur præciſè ſoluere, nec ſatis ſit dare compromiſſorem, ex magna tamen, et idonea cauſa id ſufficiet. & tex. in §. mandatum. Inſtit. mand. vbi qui ſemel mandatum ſuſceperit, illud debet perficere, niſi quamprimùm, videlicet re integra, renuntiauerit, alioquin mandati tenebitur: niſi tamen iuſta cauſa interceſſerit. Et ſimilis eſt fermè tex. in l. filiusfamiliàs. §. procuratorem. ff. de procur. vbi procurator pro quo cõſentiente dominus ſatiſdedit, cogitur iudicium ſuſcipere. niſi tamen ex cauſa legitima relinquat, puta ſi inimicitiæ capitales interuenerint inter dominum ipſum, et procuratorem, aut dignitas procuratori acceſſerit, aut Reip. cauſa abſuturus eſt. Ex quo notant Bald. et Paul. de Caſt. ibi, ꝙ licèt quis ex lege ad aliquid præciſè cogatur, intelligitur tamen, niſi ſubſit aliqua legitima cauſa.

Satis ergo atq; ſatis probatum eſt omnes legum, atq; ſtatutorum ſanctiones ex cauſa ceſſare, infringi, corruere, ut iam non mirum videri debeat, ſi non tam arctis anguſtijs circunſcribatur iudicis poteſtas, quin interdum poſſit ex cauſa pœnas à lege, ſtatuto, vel conſuetudine indictas minuere, aut augere.

53 Sed

In ſententia index non tenetur cauſam inſerere.

53 Sed animaduertendum eſt, q licet aliàs non ſit neceſſe in ſententia cauſam inſerere, vt eſt tex. ordinarius in c. ſicut. & c. cum Bartolus. de re iudic. cum ſimilibus quin fatuus eſt iudex, qui idipſum fecerit, vtpote qui viam aperiat ſuę ipſius impugnandæ ſententiæ, vt dicit Imo. in l. ſi is ad quem, ff. de acq. hære.

54 Niſi adiiciat dictionem, *Maximè*, vt pulchre per ipſum Panor. in c. ex parte. de conceſ. præb. in hoc tamen caſu debet iudex cauſam aut minutæ, aut auctæ pęnæ in ſententia exprimere: vt nominatim voluit Bal. in repe. d. l. quid ergo. §. pęna grauior. col. 6. verſ. iſtorum op. in fi. ff. de his qui notan. infam. & in l. data. col. 2. verſ. & ex hoc infero, iunctis his quæ prius dixerat. C. qui accu. non poſſ. & Saly. in l. properandum. §. illo proculdubio. col. 2. verſ. aut quæritur quò ad ipſius. C. de iud. & Pau. de Caſt. conſ 328. clarum eſt in iure. ad fi. lib. 2. & Ioan. de Plat. in l. vlt. C. quemad. ciuil. mun. indic. lib. 10. & Ang. Are. in tractatu maleficio. in verbo. *quas ſi non ſoluerit infra decem dies*. col. 5. verſ & aduertas. in fin.

Iudex cum ex cauſa recedit à iure communi debet eam cauſam adſcribere.

55 Nec in hoc caſu ſolùm, ſed & ſemper aliàs cum ex cauſa iudex recedit à iure communi, debet eam cauſam adſcribere, per text. in l. ſciendum. ff. de appell. reci. quem ita allegat Lucas Pen. in l. 1. colu. 1. in fin. C. de his qui non imple. ſtipendijs ſacrament. ſolu ſunt. li. 10. & Pan. in d. c. ſicut. col. 2. verſ. quartus. & ibi latè Fel. colu. 9. verſ. dum Doct. ponunt. vbi ex hoc dicunt id quod ſuprà diximus, ſcilicet q ſi iudex ex cauſa recedit, debet eam cauſam nominatim adſcribere, quod & ante eos voluit Ioan. And. in addi. Specu. tit. de ſenten. & quę ipſam ſeq. §. qualiter ver. verùm ſi rationes. per tex. in c. calumniam. de pœnis. & in §. oportet. in auth. de iudicib.

56 Ad quod facit quod notabiliter ſcribit Inno. ille parens iuris Canonici in c. præterea in fi. iunctis his quæ antè dixerat, de dilat. quod iudex qui citationem aut aliud quiduis prima facie illicitum & iniuſtum decernit, quod tamen ex aliqua cauſa iuſtificari poteſt, debet ipſe iudex eam cauſam exprimere, aliàs non tenetur citatus obedire. Quod dictum plerique omnes ad hoc allegant, quod vbi alicui ex aliqua cauſa licitum eſt à regulari iure recedere, non ſufficit cauſam ſubeſſe: niſi illa exprimatur. & inter cæteros Old. conſ. 326. q articuli dati, col. 2. ver. item non ſufficit. vbi per hoc concludit idem eſſe in Papa, qui ex cauſa aliquid contra ius concernens vniuerſalem ſtatum eccleſiæ reſcribit, vt videlicet debeat cauſam exprimere. quod dictum pro ſingu. citat omnium ſingulariſſimus Ro. conſ. 483. dubitatur primo vtrum electio. col. pe. verſ. ſecundo reſpondeo. vbi pro no. allegat. ſed & ſequitur illud dictum Innoc. & pro ſing. citat idem Rom. conſ. 499. in præmiſſa conſultatione. colu. 1. vbi & ſequitur quoque illud dictum Old.

57 Quia & illud dictum Innoc. ſequitur & dicit no. Pan. in c. 1. col. 2. verſ. in gl. 2. in fin. de cler. non reſid. vbi & per hoc dicit q licèt actus indifferens ad bonum, & malum, ſit ad bonum in dubio referendus. c. eſtote. de reg. iur. tamen ſi actus in ſe malus eſt, ad malum in dubio eſt referendus, licet poſſit habere aliquam excuſationem. ad quod etiam allegat in arg. c. 1. de præſump. & l. nam ludus. ff. ad leg. Aqui. Et pro hoc dicto Pan. dicit Fel. in c. 1. colu. 5. in quinta ampliatione de re iud. eſſe tex. valde ſing. in c. dilecti. de accuſa. per quem Ioan. de Ana. ibi: col. 2. poſt Pet. de Anch. dicit ſing. limitari theoricam Bart. in l. non ſolum §. ſed vt probari. ff. de oper. noui nunt. & ibi quoque Pan. in quinto no. dicit illum tex. eſſe ad hoc ſingularem.

Actus in ſe malus, in ambiguo ad malum eſt referendus.

58 Sequitur quoque illud Inn. dictum, Ant. in c. vlt. col. vlt. de libel. obla. vbi & per hoc dicit poſt ibi, q ſufficit aliquid eſſe notorium ſecundùm regularem curſum, licet aliquo caſu accidentali excuſari poſſit. quod & idem voluit ipſa Inn. in l. ad teſtium. §. 1. in prin. ff. de teſtib. vbi etiam allegat Inn. vbi ſuprà, & gl. in cle. vlt. de reſcr. & quod no. in l. omnes. §. Lucius Titius. ff. quæ in frau. cred.

59 Sequitur item, & commendat illud dictum Inn. multiſque ſimilibus condecorat Fel. in d. cap. 1. quo loco nuper citauimus, de re iud. & in d. c. ſicut. loco ſuprà allegato. & in c. cùm ordinem. colu. 7. in 3. conſideratione. & in cap. ſuper literis. colum. 11. verſ. decima regula. de reſcrip. & in c. 1. col. 17. in fin. 7. fallen. de conſtit, & nouiſſimè Phil. Dec. conſ. 8. viſo puncto, & diligenter examinatis omnibus. in prin. vbi & multa ſimilia aggregat.

In citatione, vt quis perſonaliter veniat, debet exprimi cauſa.

60 Sed & illud dictum ſequitur, commendat, & eleganter enarrat. Barto. in l. 2. in vtraque lect. & vtrobique, col. 1. ff. ſi quis in ius voc. non te. & Bald. in l. 1. §. vſus. in fin. ff. de procur. vbi per hoc dicit, q in citatione, vt quis perſonaliter veniat, debet exprimi cauſa, cùm ſit contra ius commune. per l. vlt. C. de procur. id quod reputat no. Phil. Dec. in c. perſonas. col. 5. verſ. tertius caſus. de appel.

61 Sequitur etiam illud Inno. dictum Raph. Cuma. conſ. 60. viſis compromiſſo, & c. vbi per hoc notabiliter conſuluit, q ſi per ſtatutum ſit prohibita nullitas, quamuis tamen poſſit aliquo caſu proponi, videlicet cum eſt ex defectu iuriſdictionis, ſecundum gl. ordi. in cle. 1. de ſequeſtra. poſſ. & fruct. Tamen non admittendus eſt proponens ſimpliciter nullitatem, non allegata ipſa cauſa ex defectu iuriſdictionis.

Notoria qualitas eſt quæ prima facie talis videtur.

62 Sequitur denique Fran. Aret. in l. in illa. col. 5. ver. tertiò adde. ff. de verbo. oblig. & in cap. ſignificauerunt. col. pen. de teſtib. Ex quo que infert quòd illa qualitas dicitur notoria, quę prima facie de iure communi eſt talis, licet poſſit ſubeſſe cauſa, propter quam redderetur falſa. ad quod etiam allegat ca. ad decimas. de reſt. ſpol. lib. 6. & Bar. in d. l. 2. & licet illud dictum Inn.

in d.c.

in d.c.prętereà.ſit omnibus celebratiſſimum,& quibuſdam reputatum ſingu. vt patet ex ſuprà dictis: idem tamen fermè voluit ipſe Inno.in cap.prudentiam.in princ. vbi & alij Docto.de offi. delega.

63 Huc vergit & text.not.in l.1. C. de præb. curial. lib. 10. vbi quoties quis aliquid contra regulas iuris communis conſequi contendit, cauſas eas,ob quas id iure conſequi poteſt,narrare debet.Et ita illum tex.ad hoc ponderat, & dicit no.Ro.conſ.163.cuius eſt initium, conſtitutio curiæ.col.2.verſ.prima autem,vbi & ad hoc dicit etiam facere tex.in l.ſi adulterium cum inceſtu.§.ijdem Polltoni. ff. de adult.

Seruus regulariter non poteſt torqueri in dominum.

64 Ex eodem autem fonte manat, quod voluit glo.notab.in l.2.in gl.vlt.ff. de appel. recip. ꝙ ſi iudex pronunciet nominatim ſeruum torquendum contra dominum, eſt ſententia ipſo iure nulla,licet aliquando ſeruus poſſit torqueri in dominum,non tamen regulariter.l.1.C.de quæſtio.quam glo.ad id pro not.citat Alex. in l. ex diuerſo.§.ſi in iudicio.colu. 3.verſ.ſed quæri poteſt.ff.ſolu.matrim.& Mateſi.no.10. noti ꝙ ſententia. vbi per eam glo. dicit ꝙ ſententia lata expreſſè contra regulam iuris communis,eſt nulla, licet reperiantur aliqui caſus excepti, in quibus ſaluari poſſet illa ſententia,cum illi caſus nō ſint expreſſi in ſententia.

65 Et idem voluit Alex. ipſe in l.ſi ſe non obtulit.q.4.§.ſi quis condemnatus,col. 2. verſ.pro hoc etiam.ff.de re iud.cùm dicit, ꝑ ſententia dicitur continere expreſſum errorem iuris, quando eſt lata contra regulam, niſi exprimatur tale quid in ipſa ſententia, per quod appareat ꝙ ſententia iudicis ſit lata in caſu fallentiæ, vt dicit probari in d.l. 2. in fin.cum glo. ff. ſi quis in ius voc.non ier.& ibi Bar.iuncta l.1.& 2.ff.de fer. Ideò (inquit) ad hoc vt valeat citatio facta ad diem feriatam,requiritur, ꝙ expreſsè citetur in cauſa alimentorum,& ſimilium, quæ in die feriato expediri poſſunt.

Ne teneantur iudex cauſam cur non credat teſtibus adſcribere debet ſententia.

66 Et bene facit quod tradit Bar. in l.Lucius. in fin.ff.de his qui not.infa.vbi conſuluit iudicibus,vt ſi fidem teſtibus non adhibeant, cauſam eius rei in ſententia adſcribant,ne teneantur poſteà in ſyndicatu.ſequitur Barb.in rub.B.qui admit.char.6.colum.3.verſ.& moneor.Et ꝙ hoc caſu teneatur iudex cauſam exprimere, tenet Inno. quem tamen Barto.non allegat,in c.quoniam contra falſam. col. 2. de probat.& faciunt no.per eundem Inno. Panor. & alios in cauſam quę,de ſent.& re iud.& vide Bal. in l. cum magiſtratus.ad fi.verſ.item illud eſt. C.quan.prouoc. non eſt neceſſ.

67 His concinit,quòd voluit Io.And.in additio.Spe.tit.de ſenten.& quæ ipſam ſeq.§. qualiter. verſ. verùm,ꝙ vbi victus non condemnatur in expenſis, debet eius rei cauſa exprimi, quod & voluit etiam Fed.Senen.conſ.139.quęſtio noſtra.colu.vlt.& Ioan. Fab.in §.hæc autem col.2.verſ.igitur iudex.Inſt.de pęn.temp.litig. & Bald.in auth generaliter.col. 4. verſ.quia ergo propter multiplicitatem.C.de epiſc.& cler. & in auth. nouo iure. per illum text. C. de iud. Car.Flor.in cle.ſępe.§.& quia.in 17.q.de verb. ſignifi. vbi & illud dicit procedere generaliter quando iudex recedit à iure communi, & ibi Georg.Nata in repe.col.pen.in glo. in verbo,in ſcriptis.ver. fallit ſecundo.Panor.in d.c.ſicut.de re iud. per text. in §. oportet.in auth.de iud.& Ioan.Plat.in l.vlt.C.de muner.lib.12. Alex.in d.l.properandum.§.illo proculdubio.C.de iud. & conſ. 183. in cauſa, & lite vertente inter Franciſcum.col.1.lib.6.

Cauſa eſt exprimenda cum ſententia fertur contra fundatam alterius partis intentionem.

68 Quibus conſonat,quòd dicit Ang.in l.vtique.in fi.ff.de rei vend.ꝙ quando fertur ſententia contra fundatam alterius partis intentionem, cauſa eſt eius rei exprimenda.Et Ant.in cap. per tuas.col.7.per tex.ibi, de ſent. excom.ꝙ ſufficit ſententiam habere in ſe euidentem iniquitatem licet cauſaliter ſaluari poſſit. Et quod ante illos ſcribit Barb.in l.quoties.per illum tex.ff. ſi quis cautio.illud nō dicit dubium,de quo eſt regula, licet ſint aliqui caſus ſpeciales, niſi & de illis ſpecialis fiat mentio,& allegat no.per ſe in d.l.2. ff. ſi quis in ius vocat.non ier.

69 Quorum ſententiam manifeſtè approbat tex.in c. Quintauallis.de iureiur.vbi iuramentū de exheredando filium,cenſetur illicitum, licèt aliquo caſu poſſit eſſe iuſtum.Atque etiam text. in c.conſtitutis.de ele.per quem dicit ibi Pan.in 1. no. ꝙ vbi per libellum petitur aliquid contra regulas iuris, debet exprimi cauſa, ex qua peti poſſit,ad quod etiam allegat Inno.in d.c. prętereà.de dilation.

70 His quoque atteſtatur, ꝙ licet in appellationibus à diffinitiua interpoſitis, non ſit neceſſaria cauſæ expreſſio,l.ſcio.§.quid ergo.& l.appellanti. §. non ſoluere. ff. de appellat.& c.quò ad conſultationem.& c.cùm in eccleſia. eo. tit. tamen in notoriis,in quibus regulariter non admittitur appellatio.c.cùm ſit Romana.& c.conſuluit.& c.cum ſpeciali.§.porrò.de appel. & in alijs caſibus, in quibus regulariter prohibetur appellatio, neceſſe eſt cauſam in appellatione à diffinitiua,inſerere,vt voluit Inno.in c.paſtoralis.§.pręterea.de offi.deleg. & in c.ad noſtram. & ibi expreſſius Pan.colu.vlt.verſ.vltimò ſcias. de appel.& Spe.tit.de execu.ſent.§.nunc dicendum.verſ.ſed nunquid in totum Ro.conſ.334. in propoſita conſultatione.in fi.vbi hoc dicit eſſe de mente gl.in c.Romana.§. ſin autem. de appel.lib.6.vbi etiam voluit Pet.de Anch. col. 3. ver.vndecimò colligit. & Panor. in d. c. cum ſit Romana. & in d. cap.conſuluit & ibi Philip. & recentiores, & idem Panor. in d. cap.quò ad conſultationem. colum. pen. & in c.cum ſuper. in 6.not.vbi dicit eſſe menti tenendum,& vtrobique recentiores, de re iudi.& Cuma.d.conſ. 60.colu.1.

Expreſſio cauſæ procedit ad iudicis excuſationem, quia ſi ſine cauſa facit lex ſupplet.

70 Illud tamen quod diximus, requiri expreſſionem cauſæ, cùm pęna augetur, vel minuitur, intellige procedere ad ipſius iudicis excuſationem, vel ſententiæ ſuppletionem (vt noſtri loquuntur) non autem ad ipſius ſententiæ ſubſtantiam, vel validitatem. Nam ſi ſine cauſa hoc facit lex ſupplet id quod deeſt. d. l. 4. §. ſi quis condemnatus. ff. de re iud. Ita dicit Bal. in d. § . pœna grauior. loco ſuprà citato, & Saly. in d. l. properandum. §. illo procaldubio. C. de iudic. vbi etiam Ale. Et ꝙ ipſa cauſa non ſit hoc caſu neceſſario exprimenda ad validitatem ſententię, tenet Barto. in l. relegatorum. §. ad tempus. in fin. ff. de interd. & releg. in d. §. pœna grauior. d. l. quid ergo. ff. de iis qui notam. infa. col. 2. verſ. item ſimiliter. & verſ. 3. eſt videndum. vbi & hoc idem firmat Alber. poſt Ray. colu. 12. ver. item quæro. & ſentit idem Barto. in l. quod ad ſtatum. ff. de pęnis. & latè Fely. in d. c. ſicut. col. 10. verſ. cęterum dixi. de re iud. Porrò ſcio id plerunque obſeruari, vt cùm in noſtris iudicijs diſcedimus ex cauſa à communibus regulis, vel leniendo pœnas ordinarias, vel alias, adiicimus illam vulgarem clauſulam, *Pour certaines cauſes, & conſiderations à ce nous mouuans.* vel illam, *Et pour cauſe*, vt cum dicitur. *Sans deſpens, & pour cauſe.* quanquàm noſtris moribus hæc non ſint neceſſaria.

Sunt autem multæ cauſæ, ob quas iudex poſſit, & debeat minuere, atque etiam prorſus remittere, aut augere pœnas à iure vel ſtatuto, vel conſuetudine determinatas. Quarum hic plurimas operæpretium eſſe duxi adſcribere. Nam huius rei uſus quam ſit frequens, quamque neceſſarius, nemo eſt qui neſciat, vt in ſimili dicit Iureconſult. in l. 1. in prin. ff. de appel. Et ut alibi ſcribitur, quæ quotidiana ſunt, ea ueluti ſtudioſius attingere debemus. l. legaui. ff. de liber. lega. Cauſis ergo minuendi, & remittendi primùm aggrediamur. Nam de utriſque permixtim dicemus.

AN ET QVIBVS EX cauſis pœnæ legum, conſuetudinum, ſtatutorum temperandæ ſint, aut etiam remittendæ.

PRIMA CAVSA.

Qui ira, aut dolore deliquit leuius eſt puniendus.

1 PRimùm igitur, ut ab ea exordiar, quæ frequentiùs uſu euenit, uidelicet, cum quis impellente ira, aut dolore deliquerit: is enim leuius puniendus eſt. l. aut facta. §. cauſa. ff. de pœn. et l. ſi non conuicij. & ibi not. C. de iniur. & l. 2. C. de abol. & c. ſi quis iratus. & ibi gl. 2. q. 3. & no. etiam glo. in l. 3. ff. de diuor. & in l. quicquid. ff. de reg. iur. & in c. diuortium. de pęniten. diſt. 1. & Ro. ſing. 510. volo commentare. ante fin. Iracundia enim ſæpè innocentes adducit ad crimen. c. ira. 11. q. 3. & quod inconſulto calore fit, calumnia caret c. ſi quem pœnituerit. §. notandum. 2. q. 3. qui quidem §. depromptus eſt ex imis visceribus tex. l. 1. §. quæri. ff. ad Turp. quem ad hoc pro notabili citat Fran. conſ. 80. ſicut decet. col. vlt. ꝙ non propriè dicitur dolosè, & ex animo factum, quod per iram delinquitur. Et vt ſcribit Ariſtoteles philoſophorum antiſtes, lib. 5. Moralium Nicomachiorum, cap. 8. Quæ ob iram, aliàsque animi † perturbationes, quæcunque neceſſariò, vel natura hominibus accidunt, iniuriam quidem faciunt, ſed nondum idcirco ſunt iniuſti, vel praui. 2

Vir moleſtius fert vxoris adulterium, quàm filij interitum, ... ſi alia... interimat ... actu ipſo ... punitur ... legis Cornel...

3 Ideoque licet non permittatur marito vxorem in adulterio depræhenſam occidere. l. nec in ea. §. ius occidendi. qui eſt vlt. ff. de adul. tamen quia vxor alterius concubitum patiendo, iniuriam viro, domuique ſuæ infert non modicam. l. ſi maritus ſit. §. lex Iulia. & l. miles. §. ſocer. ff. eo. tit. ob eamque rem maritus tantum dolorem haud dubie concipit, quàm alius nemo, vel ipſius vxoris pater. l. 2. §. ſi ſimul. ff. eo. vſque adeo, vt vir moleſtius ferat vxoris adulterium, quàm filij interitum vt clanculum annuit tex. in l. codicillis §. matre. ff. de lega. 2. quę ita intelligunt Ray. Bal. & alij ibi, cum concord. quas tibi adduximus in noſtris legibus Connubialib. l. 13. nu. 27. inci. igitur vt redeamus. ideò ſi maritus vxorem in adulterio compertam confeſtim interimat, non punietur, vt cæteri homicidæ, pœna legis Corneliæ de ſicarijs, id eſt vltimo ſupplicio, ſed tantùm relegabitur, vt eſt tex. elegans in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. Imperatores. ff. de adul. qui eius rei rationem reddit memoriæ penitus præcordijs inſigendam. quoniam difficillimum eſt iuſtum dolorem temperare. Quem tex. Ang. ibi dicit allegari pro illis, qui aggrediuntur aliquem ſibi verba iniurioſa dicentem, vt videlicèt ſint mitius puniendi. Et illum ſing. facit Panor. in c. 1. de iniu. Fran. Are. conſ. 34. viſis diligenter teſtibus. paulò ante fi. & Iaſ. in l. vt vim. colu. 3. verſ. tertiò multum aduerte. ff. iuſtit. & iure. Valdé autem ſing. dicit Fel. in c. ſignificaſti huius initij 2. col. pe. verſ. tertia concluſio. de homicid.

Dolor an excuſet ſi dolus commiſſum.

4 Eſt tamen illi in ea deciſione tex. ſimilis in l. 1. §. vlt. ff. de leg. Corne. de ſica. & in l. 3. §. ſi maritus. ver. ſi tamen maritus. iuncti glo. ff. de S. C. Silla. & in l. Gracchos. C. de adult. & in c. ſi verè. huius initij. 1. verſ. nec ille compellendus. & ibi gl. Pan. in 5. no. de ſenten. excom. & facit tex. in l. diuus. & ibi gl. ff. ad l. Pompe. de parricid. & quod voluit gl. in c. inter hęc ſanctitas. 33. q. 2. per tex. in d. l. Gracchus. Quibus germanum eſt illud Ouidianum lib. 4. Metamorph.

Quamuis amor excuſare dolorem,
Indiciumque dolor poterat.

Id eſt amor Clyties, quo Solem deperibat, excuſare poterat dolorem, quem ex Solis, & Leucothoes

cothoes adulterio conceperat. Quo quidem do
lore mota Clytie ipſa, id Orchamo, patri Leuco
thoes indicarat: proptereaque excuſandam ſe
dicit Clytie, ꝙ ea non mediocri dolore impulſa
idipſum fecerat.

5 Per illum autem tex. in d. §. Imperatores, di
cit no. Pan. in d. c. 1. de iniur. ꝙ licet qui iracun-
dia percitus, prouocatusque alium percuſſerit,
ex ea percuſſione teneatur, per tex. ibi, & in l. vlt.
ff. ad l. leg. Corne. de ſicar. & alios, quos ibi ad-
ducit, is tamen leuius eſt puniendus. Quod &
idem fermè dicit per illum met tex. ipſe Pano. in
c. dilecti filij. ante fi. de excep. & ibi recentiores
& in c. cum te. col. antepe. verſ. ſed pone ꝙ, de
re iud. et in c. ex literarum de apoſta. & in c. ſta
tuimus. de maledi. et in c. olim ex literis. conſ. 2.
verſ. & ex hoc no. de reſcrip. vbi dicit valde
no. ad hoc tex. in d. §. Imperatores. & rurſus idẽ
Pan. in d. c. ſi verò. ſuprà allegato.

Qui defendendo ſe aggreſſorem interficit, mitius punitur.

6 Cui ſententię proculdubio conuenit, quod
tradit excellentiſſimus ille decretorum doctor
Ioan. And. (ita illum appellat Fede. Senen. conſ.
1. col. pen.) in addi. ad Spec. in rub. de homicid.
ad fi. verſ. & quęſtio. & de illo ſecundo in cap.
ſignificauit. per illum text. in verſ. attendentes.
iuncta gl. de pœniten. & remiſ. ꝙ etſi non licet
excedere moderamen inculpatæ tutelę, iuribus
vulgatis: ſi tamen quis ſe defendendo legitimũ
moderamen ſupergreſſus, aggreſſorem intere-
merit, licèt ob id puniri debeat: tamen non tene
tur lege Cornelia de ſicarijs. ſed excuſatur, vt nõ
omnino puniatur tanquam doloſus, ſed mitius.
tanquam culpabilis. Ad quod etiam allegat l.
lex Cornelia. ff. ad leg. Cor. de ſicar. & l. 1. C. eo.
& cap. olim. huius initij 1. in fi. de reſti. ſpol. vbi
idem quoque dicit Ant. & ſequitur etiam Bal.
in d. c. 1. §. ſi qui verò. huius initij. 1. in fi. titu. de
7 pac. iuram. fir. vbi alegãter dicit, † ꝙ rixa, & me
tus inſtantis periculi, & nimius dolor tollit de-
liberandi conſilium: & ꝙ homo intẽſo dolore
permotus, non eſt in plenitudine intellectus, per
textum in d. l. Gracchus. Idem quoque ſequitur
ipſe Bal. in c. 1. in verbo vitam ſuam defenden-
do. tit. de pac. tenen. & in repe. l. 1. col. 5. in 9. q.
C. vnde vi. & in d. l. vt vim. circa vlt. colu. &
ibi latè Iaſ. col. 3. & latiùs Claudius de Seyſel. in
ſua repe. ff. de iuſti. & iur. & idem Bald. in l. Im-
perator. huius initij 2. in l. 2. lec. verſ. quæritur
pater. ff. de ſtatu homi. & in conſ. 109. qui mor-
tem aliter vitare non valens. poſt medium, li. 4.
& iterum conſ. 312. viſis actis. col. vlt. lib. 4. &
Ioã. Fab. in §. ius autem gentium. col. 3. verſ. item
credo ꝙ ſi inuaſus. Inſti. de iur. nat. gent. & ciui.
& Saly. in l. quoniam multa. C. ad leg. Iul. de vi
pub. & Pau. Caſt. conſ. 255. viſo ſuprà ſcripto
puncto. colu. vlt. lib. 1. & conſ. 277. in cauſa in-
carceratorum. col. 3. verſ. ex his ſequitur. lib. 2.
& Ro. ſing. 3. ſi quis exceſſerit, vbi hoc reputat
ſing. & in l. cum mulier. col. 32. verſ. aduerte ta-
men, quia etiam offenſa. ff. ſol. matr. Flor. in l.
ſcientiam. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aqui. Alex.
in addi. Bar. in d. l. 1. col. vlt. C. vnde vi. & conſ.
76. viſa inquiſitione contra Fortunerium for-
mata. col. 1. lib. 1. & conſ. 109. viſis, & vt oportet
cõſideratis omnib9. col. 3. ver. & ad hoc alle. eo.
lib. 1. & conſ. 24. animaduerſis his, quæ tam per
teſtes. colu. 2. lib. 2. & conſ. 140. videtur in caſu
propoſito. colu. pen. & vlt. eod. lib. 2. & conſ. 2.
viſo proceſſu in cauſa. colu. pen. lib. 7. & conſ.
19. viſo proceſſu inquiſitionis. col. 4. verſ. &
poſito. eo. lib. 7. Et Fran. Aret. d. conſ. 34. ante fi.
vbi & hoc facit ſing. & cõſ. 80. ſicut decet huius
feſtinatio. col. pen. verſ. circa ſecundum, & conſ.
165. ſicut Io. dicit in Apocalypſi, col. vlt. & Ang.
Aret. in §. ius autem gentium. col. 3. verſ. vnum
addas. Inſt. de iur. natu. gen. & ciuil. vbi etiam
facit ſing. tex. in d. §. Imperatores. & in tractatu
maleficiorum. in verbo, & dictus Titius ſe de-
fendendo. col. 4. in paruis. verſ. aduertas etiam
vbi & illum tex. dicit ſing. & Phil. Corn. conſ.
107. viſa inquiſitione. col. 2. lib. 1. & conſ. 204.
pro deciſione præſentis conſultationis. paulo an
te fin. eo. lib. 1. vbi & hoc reputat ſing. & conſ.
134. in cauſa magiſtri Pauli. col. 1. lib. 3. & Cæ-
pol. in conſilijs criminalibus, conſ. 1. col. 3. verſ.
præſumptiones autem. Soc. conſ. 178. primo
aſpectu. in fin. Fely. in d. c. dilecti. colu. antepen.
verſ. ſecunda declaratio de except. vbi ad hoc
multa latè congerit. & in c. ſicut ex literis in fin.
de iureiur. & in c. qualiter. huius initij 2. §. vlt.
col. 7. de accuſ. & d. c. ſignificaſti. huius initij 2.
col. pen. de homicid. vbi hoc reputat ſingu. &
Lud. Bolo. conſ. 36. cor mundum, & c. præſup-
poſita igitur caſus narratione. colu. 2. verſ. ter-
tium moderamen. & latè conſ. ſeq. colu. 2. &
ſeq. & conſ. 63. Cor mundum, & c. viſo igitur
ſtatuto. colum. 3. verſ. poſtremò dato, non
tamen conceſſo.

Aggreſſus qui modum exceſſit, punietur tantũ pro exceſſu.

8 Quod multis modis eſt ampliandum. Pri-
mò, vt habeat locum, etiam ſi is, quem alter ag-
greſſus eſt, modum ex propoſito exceſſerit, vt
hoc quoque caſu non puniatur pro toto, ſed pro
exceſſu tantum, & ſic mitius, vt dicit Bal. in d. l.
vt vim. verſ. cognoſcuntur. col. 3. vbi eleganter
dicit, ſic turbatus non poteſt ſemper habere ſta-
teram in manu. & in ca. 2. verſ. ecce exemplum
de moderatione, de vit. et hon. cler. per tex. in d.
c. olim. in fin. reprehenditque glo. contrarium
ſentientem, in d. c. ſignificaſti. de homi. & aliam
gl. in c. in ſumma. 33. q. 1. idem voluit Sal. in d. l.
Gracchus. colu. vlt. & Anto. in d. c. olim circa
vlt. colu. & Ange. conſ. 76. & 109. & 140. &
283. & 119. ſuprà allega. & Fran. Aret. d. conſ.
80. ante fin. imo voluit Panor. in d. c. ſignificaſti.
in duobus locis, uidelicet col. 2. & pe. poſt glo.
ult. ibi, quòd ſi non ex propoſito modum exceſ
ſerit, ſed indeliberatè, furore iracundiæ accenſus
omnino non teneatur: per d. cap. olim. id quod
etiam uoluit glo. c. in ſumma. 23. q. 1.

9 Amplia ſecundò procedere, etiam ſi is, qui
prouo-

Prouocatus, ſi aggreſſorem fugientem interimat, tenetur tantum vt culpoſus, non vt doloſus.

prouocauit, aufugiat, & eum fugientem, prouocatus interimat, vt videlicet non teneatur vt doloſus, & homicida voluntarius, ſed vt culpoſus (vt noſtri loquuntur) ita enim voluit Cy. poſt Iac. de Aret. in d. l. 1. colu. pen. verſ. item quæritur, pone quòd quidam aggreſſus. & ibi etiam Ioan. Fab. circa medium Bal. col. 6. verſ. decimò quæritur. C. vnde vi. vbi ipſe Bald. dicit eſſe not. dignum, & Ant. in d. c. olim. col. vlt. verſ. inquantum dixi. & ibi etiam Panor. colu. 8. ver. aduerte tamen. vbi hoc dicit no. facitque etiam not. text. in d. §. Imperatores. & Lucas de Pen. in l. deuotum. colu. 3. verſ. 2. quæritur. quid ſi me percutias. C. de meta. & epidemetic. lib. 12. & Ioan. Ana. in c. ſi perfodiens. in fi. de homic. & Io. Lig. in tractatu de Bello. cap. 98. incip. ſeptimò quæritur. Pau. Caſt. in d. conſ. 275. col. vlt. lib. 2. vbi dicit, quòd ita vidit Bald. Papiæ conſulentem. & Ang. Are. in tractatu maleficiorum, in verbo, & dictus Titius ſe defendendo. colu. 5. verſ. quæritur, Titius. Franc. Aret. d. conſ. 34. vbi hoc facit ſing. & d. conſ. 80. ad fi. & Corne. d. conſ. 204. in fi. lib. 1. vbi hoc dicit notabile. & Fely. d. cap. dilecti. vbi monet ne hoc dictum obliuiſcantur, quia vix poſſet eſſe aliud notabilius. & in d. cap. ſignificaſti. huius initij 2. de homic. & Bolog. d. conſ. 36. & Hippo. Marti. ſing. 106. occidens aggreſſorem. vbi hoc reputat ſingu. è Theologis. Ang. Clauaſ. in verbo, defenſio. verſ. vlt.

10 Amplia tertiò iſtud obtinere, etiam ſi qui occiſus eſt, non dederit cauſam iræ, quæ occiſorem ad maleficium impulerit, vt videlicet in hoc caſu ſit mitius puniendus, vt dicit ſingulariter Ro. in d. l. cum mulier. loco ſuperius allegato, per tex. quem ad hoc dicit ſing. in l. lex Iulia. in fi. ff. ad l. Iul. repe. vbi qui calore inducti interfecerunt vel innocentem, vel quem punire non debuerant, & ſic qui nullo modo interfectorem offenderat, in inſulam deportari debent, quamuis alias homicida quod fecit, ſemper expectare iubetur. l. nemo. C. de epiſc. audien. & hoc dictum Rom. refert, & ſequitur Alex. in addi. ad Bar. in d. l. lex Iulia. & Fely. in d. c. dilecti. vbi dicit hoc dictum eſſe notabile, & multa homicidia poſſe eo modo à pœna mortis excuſari. & Hipp. Marti. qui hoc dicit ſing. in ſuo ſing. 270. inci. homicida puniendus eſt.

Excedens ſe defend. modu. l. Cornelia de ſicar. tenentur.

11 Amplia quartò, & id admodum notandum eſt, etiam ſi is qui ſe defendendo modum exceſſit, dabat operam rei illicitæ, per text. in d. §. Imperatores. & in d. l. Gracchus. nam & ita voluit Ange. in l. ſi cum ſeruo. ff. de iniur. Flori. in d. l. ſcientiam. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aqui.

Prouocato qui volunt vlciſci, ignoſcendum.

12 Supradictis nimirum concinit tex. no. in l. qui cum maior. §. ſi libertus. ff. de bonis libert. vbi ſcribitur, ignoſcendum eſſe ei, qui voluit ſe vlciſci prouocatus. Per quem Specu. (quem patrem practicæ appellat Iaſ. in l. hac conſultiſſima. col. 1. C. qui teſta. face. poſſ.) in ea fuit ſententia, in tit. de accuſatore. §. 1. verſ. quid ſi te vocaui. vt is non debeat puniri, qui iniurijs prouocatus, alteri viciſſim iniuriam dixerit. Ad quod etiam allegat l. 1. §. cùm arietes. ff. ſi quadru. pau. per. feciſ. dicat. vbi & hoc refert. & ſequitur Floria. & id quoque latè confirmat Lucas de Pen. in l. errat qui tibi. in 5. q. C. de caſtr. pecul. milit. & perfect. ann. li. 12. multa in eam rem afferens, quæ breuitati conſulens omitto. Quam ſententiam etſi Pau. apertè reprobet in omnibus fermè, locis quos ſuprà citauimus, nu. 4. incip. per illum autem, in eo videlicèt, quòd Specu. diceret hunc non eſſe puniendum: dicit tamen Panor. mitius eſſe puniendum, quàm ſi non prouocatus iniuriam feciſſet. Et ſequitur Felyn. latè, locis ſuprà citatis, & ante eos voluit Pet. Iac. in tit. de actio. iniur. prætoria. colu. vlt. verſ. ſed quid erit. per tex. in d. §. Imperatores. & in d. §. ſi maritus.

Iniuria quæ fit Deo, grauior ea quæ fit homini.

13 Nec id ſolùm procedit, cum homini fit iniuria, de qua locuti ſumus, ſed & cum fit Deo, cuius iniuria eſt multo grauior, quàm quæ homini fit. c. ſunt qui opes ſuas. 17. q. 4. et cap. mouet te. 22. q. 2. æquum eſt enim, vt tanto grauior ſit Dei iniuria, quantò Deus eſt homine ſuperior. Lant facta. §. perſona. ff. de pœn. et l. omnes §. 1. ff. de re milit. et §. atrox. Inſt. de iniur. Ideoque ſi quis contra Deum blaſphemauerit, † de 14
iure ciuili vltimo ſupplicio punitur. in authen. ne luxu. homi. cont. nat. poſt prin. de iure Canonico, alijs grauioribus, citra mortem, ſupplicijs plectitur, quæ continentur in c. 2. de maled. Tamen, qui calore iracundiæ linguam in blaſphemiam contra Deum publicè relaxauerit (in eo enim caſu loquitur d. c. 2.) non punitur pœna illius cap. ſed benignius cum eo agitur, vt voluerunt Goſ. Ab. Antiquis, Henri. Bohic. col. 1 Pan. qui no. diſtinguit Ioan. And. et alij in d. c. 2. per tex. in l. 2. in fi. C. de iniur. et in l. ſi non conuitij. C. de iniur. et alia iura quæ allegant. Quod et voluit Arch. in c. quid er go. in fin. q. 5. dicens Hieronymum ibi de huiuſmodi blaſphemia loqui, quæ ſcilicet fit calore iracundiæ, cum leuem eſſe culpam aſſerit. Idem quoque nouiſſimè tenuit Philip. Dec. conſ. 165. in cauſa matrimoniali. colu. 7. verſ. non obſtat illud dictum de blaſphemia. vbi et illud ſubdit, quòd qui per iracundiam in ludo fortè blaſphemauerit, non dicitur propriè blaſphemator. allegat Cyn. Bald. et Saly. in d. l. 2. C. de iniur. et Bald. in l. 2. C. ad lega. Iul. maie. quod dictum omnino aduerſatur diſtinctioni Pan. in d. c. 2.

Platoni mitius punitur qui ira quam qui ſponte aliquem necat.

15 Quid plura? Plato grauiſſimus omnium philoſophorum, et princeps (ita enim eum vocat Tullius li. 2. de legibus) illum quoque leuius punit in ſuis legibus, qui ira concitatus, quàm qui ſponte alterum occiderit. Nam ille, qui conſulto ciuem manu propria per iniuriam interfecerit, morte plectitur: at cum is qui primo iræ impetu, abſque præmeditatione interfecit, inuoluntario (vt inquit) homicidæ ſimilis iudicatur, non tamen omninò inuoluntarius eſt, ſed inuoluntarij habere

rij habere ſimilitudinem dicitur: ille autem qui iram ſeruans nec repentè, ſed cum inſidijs ſe poſteà vindicat, homicidiæ voluntarij fit per ſimilis: non tamen omninò voluntarius eſt. Idcircò ſi quis hominem liberum non præmeditatione, atque inſidijs, ſed repentè ira commotus interemerit, duobus ad domandam iram annis exulet, vt ita eius diuturnior ditius puniatur. Ita Plato ſanxit lib. de legibus 3. & meminit Euſebius ad Theodorum in præparatione euangelica, lib. 13. c. item 13.

Dolor delictū minuit ſecundū Theologos.

16 In qua re Plato, vt aliàs ſępiſſimè Moyſis legem imitari videtur, qui etiam ſenſerit eum mitiùs eſſe puniendum, qui dolore ſtimulatus eum interemerit, qui proximum occiderat, vt ſcribitur Deut. cap. 19. Quem locum enarrans Alex. Ales, Theologorum Scholaſticorum verus Achilles, in 4. par. ſuæ Summæ q. 86. membro 3. articulo 1. multa, inquit, perpetrata inſtante dolore, remanet impunita, quæ ſi ceſſante dolore, fierent, eſſent punienda.

Parricidium parricidio vltū non punitur.

17 Nec abs re fuerit duo exempla hiſtorica à Valerio Maxi. lib. rerum memorabilium 8. c. 1. memoriæ prodita hoc potiſſimum loco recenſere. Primum, de muliere quadam, quæ matrem fuſte percuſſam interemerat, dolore commota necatorum veneno liberorum, quos auia, filiæ infenſa ſuſtulerat, quod parricidium parricidio vltum eſſet, M. Pompilius prętor neque damnauit, neque abſoluit. Secundum, de adultera muliere quę virum, & filium eodem tempore venenis clam datis irata interfecerat: quoniam illi alterum eius filium ex viro priore genitum inſidijs occidiſſent. Quam rem Dolabella ad ſe delatam, Athenas ad Areopagitarum cognitionem rejecit, quia ipſe neque liberare cædibus duabus contaminatam, neque punire eam iuſto dolore impulſam ſuſtinuit. Areopagitę autem, inſpecta cauſa, & accuſatorem, & reum poſt centum annos ad ſe venire iuſſerunt, eodem affectu moti, quo Dolabella. Sic neque abſolutum mulieris veneficium eſt quod per leges non licuit, neque nocens damnata punitaque, quæ digna venia fuit. Quod & Gellius repetijt lib. Noctium Attię. 12. cap. 7. Conſimile eſt aliud exemplum quod Doſitheus lib. 3. rerum Italicarum, & ab eo Plutar. Chetonenſis in ſuis Parallelis, ca. 71. ſcriptum reliquit.

Matrem cum adultero interimens Fabricianus abſolutus.

18 Cum Fabricianus matrem eiuſque adulterum Petronium Valentinum interemiſſet, cum ſuum ipſius patrem obtruncaſſet, Senatus decreuit ne res illa Fabriciano fraudi eſſet.

Patris vlciſcendi cauſa qui matrem necauit.

19 Sed & in pręſentia venit in mentem quod eloquentiæ vberrimus fons Cicero ſcribi in oratione quam totis eloquentiæ viribus ſcripſit pro annio Milo. ſtatim poſt principium: non ſine cauſa fictis fabulis doctiſſimi homines memoriæ prodiderunt, eum, qui patris vlciſcendi cauſam matrem necauiſſet, variatis hominum ſententijs, non ſolum humana, ſed etiam Deę ſapientiſſimæ ſententia, liberatum. Hęc ille. Quæ autem ea eſt fabula, tu videris. Sed quod ad ſpeciem in d. §. Imperatores, relatam, ſpecialius pertinet. Valerius lib. 6. cap. 1. multos ſtrictim percurrit, qui dolore ſuo, quem ex vxorum adulterio conceperant, pro publica lege vſi ſunt, eos quidem, quos in adulterio cum vxoribus depræhenſos, aut interemerunt, aut caſtrauerunt, aut familiæ ſtuprandos obiecerunt, quibus iræ ſuæ indulſiſſe fraudi non fuit.

Minus peccat qui calore iracundia impulſus peccat.

20 Adde & tu ſuprà dictis, quod non ſolum in foro iudiciali (de quo iam multa diſſeruimus) ſed & in foro, quod conſcientiæ appellant, minus peccat, qui peccat calore iracundiæ, quàm ſi nulla omnino commotus iracundia, id faceret vt etiam conſtanter affirmat vtriuſque fori peritiſſimus Pan. in c. ſicut ex literis. in 3. not. extrà de iureiur. Horum autem in promptu cauſa eſt: Is enim quem ira, aut dolor occupat prope eſt, vt ſit furioſus, eſtque veluti extra ſe, ſuæque mentis non eſt compos. Quod in ſe perſpiciens Geta Terentianus in Adelphis: vix, inquit, ſim compos animi, ita ardeo iracundia. Et in eadem fabula Mitio, Tandem, ait, reprime iracundiam, atque ad te redi. Ideo Horat. ait.

Ira furor breuis eſt.

Quem in teſtimonium aſciſcit Bene. Plum. in repe. authen. ex cauſa. colu. vlt. C. de lib. præter. Cui & adſtipulatur illud diuini illius vatis Pſal. 6 Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Et eius filij Salomonis prouerbiorum cap. 27. ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor. nam mos Hebræorum erat ſæpius eandem ſententiam alijs verbis iterare: vt patet ex eodem cap. 27. cum dicitur; Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua. Et Pſal. 127. Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ: filij ſui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſę tuæ. & alibi ſæpè: vt hinc intelligas, & iram aſſimilari furori.

Ira percitus eſt ſily nō patiens.

21 Bene igitur dicebat Bal. quem ſuprà retulimus, in l. §. ſi quis verò. huius initij 1. tit. de pace iura. fir. quod non habet deliberandi conſilium, quem ira iam corripuit. Cui ſubſcribens Tull. in oratione pro M. Marcel. Iracundia (inquit) eſt inimica conſilio. Et vt ait vulgaris ille, non tamen contẽnendus authot:

Impedit ira animum, ne poſſit cernere verum.

Quem citat glo. in auth. de appel. §. 1. in fin. & Spe. tit. de aduoc. §. 4. verſ. iracundia. Et ita illum verſum Græcè vertit Maximus Planudes:

Θυμὸς γὰρ πάντη ῥόον ἔχει τ ἀληθὲς ἀθρεῖν.

Et eſt tex. 11. q. 3. c. illa præpoſitorum, quod commotionis tempore iuſtum putamus omne quod facimus.

Seuerius non punienda delicta quæ ira, aut dolore grauis perpetrata.

22 Ideoque Iureconſulti (vt in omnibus rebus, ita & in hac quoque) prudentiſſimè ſanxerunt delicta, quę ira, aut dolore concitati committimus, non eſſe ſeuerius punienda: idque ſtatuerunt

tuerunt

tuerunt conſcientia infirmitatis, fragilitatiſque humanæ naturę: de qua in l. hac conſultiſſima. §. at cum humana. C. qui teſta. fac. poſſ. Quotus enim quiſque præſentem iram, aut dolorem, vel diſſimulare, vel comprimere poteſt, quin aduſq; factum dictumve improbum detegat? dolori, & iræ omnes ferme cedimus, paremus, ſuccumbimus: difficillimum ſanè eſt iuſtum dolorem temperare, vt iam diximus ex iuriſconſulti ſentẽtia: difficillimum item tacere, cum doleas, vt ſcribit Cicero pro Murena. vix dolor frenos capit: vt dicit Atreus Apud Senecam in Thyeſte actu 3. Scena 1.

Sapientiſſimi vix doloris affectui imperare poſſunt.

23 Quæ tot doctiſſimorum, prudentiſſimorumque virorum ſententiæ, vel ea potiſſimum ratione comprobantur, q̃ ſapientiſſimi, atq; aliàs temperatiſſimi viri, huic affectui imperare poſſe deſperarunt. Plato ille fulgentiſſimum omnium virtutum ſydus, aduerſus ſeruum irâ percitus, vocato Speuſippo ſororis filio, aut vt alij contendunt, Xenocrate, Accipito, ait, tu, & verberato, nam & ego iratus ſum. verebatur ſapientiſſimus vir, ne iræ frenos, modumq́ue dare non poſſet. cuius rei teſtem habeo Plutarchum in libro De liberis educam. vbi & ſimile quidpiam refert de Archita Tarentino philoſopho Pithagorico, ipſiuſque Platonis contemporaneo. quod & idem retulit in lib. de ſera numinum vindicta, & Lactantius in lib. de ira Dei, c. 18. & ante eos Valerius Maximus, lib. 4. cap. 1. & his prior M. Tullius lib. 4. Tuſculanarum quæſtio. Sed quod de Platone diximus, id quoque Seneca graphicè deſcripſit libr. 3. de Ira, his verbis, Non potuit impetrare Plato à ſe tempus, cum ſeruo ſuo iraſceretur, ſed ponere illum ſtatim tunicam & prębere ſcapulas verberibus iuſſit, ſua manu ipſe percuſſurus. Poſtquàm intellexit iraſci ſe, ſicut ſuſtulerat manum, ſuſpenſam detinebat, & ſtabat percuſſori ſimilis. Interrogatus deinde ab amico, qui fortè interuenerat, quid ageret, Exigo, inquit, pœnas ab homine iracundo velut ſtupens, geſtum illum ſæuituro deformem ſapienti viro ſeruabat, oblitus iam ſerui, quia alium quem potius caſtigaret, inuenerat. Itaque abſtulit ſibi in ſuos poteſtatem. Et ob peccatum quoddam commotior, Tu, inquit, Speuſippe, ſeruulum iſtum verberibus obiurga, nam ego iraſcor, ob hoc non cæcidi, propter quòd alius cæcidiſſet. Iraſcor, inquit: plus faciam quàm oportet.

Iracundiæ calore dicta facta ne irrita ſunt.

24 Non abs re igitur iura ſanxerunt, iracundię calore facta, dictave, vt ſint irrita nulliuſque momenti: vt eſt tex. elegans in l. 3. & ibi gl. ff. de diuor. & in l. quicquid. & ibi etiam glo. & Bar. ff. de reg. iur. & in l. ſi filiam tuam. & ibi latè Iaſ. C. de inoffi. teſta. & in c. diuortium. vbi item gl. de pœnit. diſt. 1. Ideoque contractus calore iracundiæ factus non tenet. l. licitatio. in prin. ff. de publ. & ita per illum tex. not. glo. in d. l. 3. de diuor. & in d. l. quicquid. vbi etiam Barto. loquens de venditione. & glo. etiam in d. c. diuortium. & in c. ſi quis iratus. 2. q. 3. & Ro ſingu. 510. incip. volo commentare, vbi tamen pulchrè limitat non procedere in contractu facto ad pias cauſas per tex. quem dicit ſing. in c. ſunt qui opus. 17. q. 4. & ſequi videt̃ Ale. in add. ad Bar. in d. l. quicquid. & Fely. in cap. Matthæus. in vlt. not. ext. de ſimo. de quo & nos dicemus in priuilegijs piæ cauſæ.

25 Confeſſio quoque etiam iudicialis calore iracundiæ facta non valet: vt voluit glo. in ca. ex literis. in verbo, admonita. in fin. de diuor. quam ſequuntur Anto Imo. Pan. qui illam quoque facit ſing. in c. olim. de reſcript. Idem Anto. in c. atteſtationes. de deſpon. impub. & Pan. qui illam dicit not. in cap. at ſi clerici, colu. 6. ver. tertiò limitatur, vbi ad hoc limitat. & in c. vlt. col. 4. verſ. nota vnum caſum, de confeſ. vbi dicit illam gl. valde no. & in c. afferte. in pe. no. de præſump. & in c. cum venerabilis. col. 3. verſ. nota bene. de excep. vbi & illam not. dicit, & in c. cum olim. huius initij 2. col. pen. verſ. in confeſſione. de priuileg. vbi dicit ſe neſcire eam glo. alibi, & in c. ſi verò. colu. 6. verſ. nunc habes ex prędictis. de iureiur. vbi & illam quoque facit no. & ibi etiam Fel. col. 2. verſ. de alis actibus, & idem Panor. in c. dudum. colu. 2. de conuerſ. coniug. vbi etiam dicit ſingu. & in c. 2. verſ. ſed quæro quid ſi calore. de maled. vbi etiam item. item facit ſing. & ibi etiam Io. Ana. col. 2. & Ro. d. ſing. vbi & illã dicit ſing. & Fel. ĩ d. c. Matthę⁹. & ita etiam ſentit Bal. poſt Azo. in ſumma, in l. 1. col. vlt. C. de ædili. act. Phil. Dec. in d. l. quicquid. de reg. iur.

Iuramentum præ ira factum non tenet.

26 Nec etiam tenet iuramentum calore iracundiæ factum. tex. eſt in l. 2. C. ad leg. Iul. maie. quem vnicum apud legiſtas dicit Rom. d. ſing. 510. vbi & aſſerit & alium quoque eſſe apud Canoniſtas vnicum in d. c. ſicut ex literis. de iureiur. ſecundum vnum intellectum. & hoc certè ibi no. Ioan. And. & Ant. qui hoc diſtinguendo limitat, & Pan. qui illius diſtinctionem reprobans, tenet huiuſmodi iuramentum indiſtinctè non valere, & ibi etiam nouiſſimè Felyn. qui illi tamen diſtinctioni ſubſcribit. & Pan. in d. c. ſi verò. vbi ſuprà citauimus, de iureiur. vbi & illam diſtinctionem ſibi contrarius ſequitur. & Phil. Dec. in d. l. quicquid. & è Teologis Anto. Flor. in 2. parte ſumme, titu. 10. cap. 5. colu. 5. verſ. quartus caſus. vbi ſequitur diſtinctionem Anto. Et in hanc ſententiam bene facit, quod in iuramento deliberatio requiritur: vt poſt alios nouiſſimè ſcribit Gabriel Biel (recens Theologus, ſed qui nemini fermè antiquorum cedat) in 3. ſenten. diſt. 2. colu. 2. verſ. ſecundò notandum.

Votum calore iracundiæ emiſſum non valet.

27 Neque votum calore iracundiæ emiſſum valet, per glo. in d. c. dudum. ſuper ver. calore iracundię, de conuer. coniug. & ibi Anto. & Panor. qui diſtinctionem Anto. quam in iuramento

mento reprobauerat (vt diximus) hic amplexatur. & idem Pan. in c. ex literis. vbi hanc glo. indiſtinctè dicit procedere: motus auctoritate D. Thomæ, qui 2. 2. q. 87. aliàs 88. art. 1. dicit quatuor eſſe neceſſaria in voto, deliberationem, propoſitum, voluntatem, & promiſſionem, ſicuti etiam ipſum Thomam refert, & ſequitur Arch. in c. qui bona. colu. 1. 17. q. 1. & Io. And. in cap. literarum. de voto. & ſubiungit Pano. bene ad id facere. cap. literaturam. & etiam d. c. nuptiarum. in princ. 27. q. 1. & quod dicitur in c. non eſt. 16. q. 1. vbi Deus non vult niſi militem voluntarium quæ omnia iiſdem fermè verbis, vt à Pan. accepiſſe videatur, vſurpauit, aut ab eo Pan. Ro. dict. ſing. 510. vbi etiam dicit ſing. gl. in d. c. dudum. atque etiam Alex. in addit. Bart. in d. l. quicquid. de reg. ius. Sequitur item illam glo. Bart. in l. 1. in prin. colu. 7. ff. de verbo. oblig. vbi & illam gl. citat pro ſing. & Iaſ. in d. l. ſi filiam. qui ad hoc allegat d. c. ſunt qui opes. & Fel. in d. c. Matthæus, & in dict. c. ſi verò, & Phil. Dec. in d. l. quicquid. Et in hanc partem videtur inclinare Arch. in ca. procliuis. 20. q. 3. & nominatim voluit Ant. Flo. vbi ſuprà.

Electio, præ ira facta inualida.

28 Electio quoque calore iracundiæ facta, non valet: ut voluit Firmianus, in ſuo ubere tractatu de Epiſcopo in 1. parte. lib. 3. q. 35. per tex. in c. auditis. de elect. in uerb. prorumpit. & ibi quo confirmat, quæ de contractu, confeſſione, iuramento, & uoto diximus. l. Intelligitque d. c. ſunt qui opes. in donatione collata in piam cauſam, ſicut intellexit Roma. quem tamen non allegat.

29 Præterea, acceptatio ſecundi beneficij eodem modo accepta, non facit uacare primum: ut uoluit Panor. poſt alios, in c. de multa. colu. 5. uerſ. extra caſum. glo. de præb. arg. d. c. ex literis. & c. notandum. 2. q. 3. reprehenditque Anto. ibi contrarium tenentem. & idem uoluit Card. Flo. in clem. 1. in 1. oppo. de offi. uica. & Fel. in d. c. ſicut ex literis. colu. ult. & Phil. Dec. ubi ſuprà.

30 Profeſſio item iracundiæ calore facta, non tenet, neque obligat: vt voluit Anto. in d. c. ſicut ex literis. & Felyn. etiam in d. cap. ſi verò. quod eadem ratione confirmare poſſumus, quam ſuprà adduximus, cum de uoto loqueremur. Non longè enim diſtat profeſſio à voto, imò profeſſio eſt voti ſpecies, vt clarè liquet.

SECVNDA CAVSA.

Furore percitus qui crimen committit, fati ſui infœlicitate excuſatur.

1 ET hæc quidem de prima cauſa, in qua quoniam diximus illum eſſe veluti furioſum, qui ira correptus eſt, de furioſo quoque ſecundo loco dicendum eſt. Qui ergo furore percitus crimen committit, de pœna illius diſſimulandum eſt: ſatis enim ſuo furore punitur, & illum fati infœlicitas excuſat. Hæc ferè ſunt verba Iuriſconſulti, in l. diuus, ff. de offi. præſid. & conſonat l. infans. ff. de leg. Corn. de ſicar. & l. illud. §. ſanè. ff. de iniur. & in c. iudicas. 3. q. 9. & cap. aliquos ſcimus. cum ſeq. cap. illa cauenda. 15. q. 1. & clem. 1. de homicid. & faciunt not. per glo. in l. ſi quis in tantam. in 6. quæſt. & ibi Docto. C. vnde vi. & per Bal. conſ. 347. ecce formata apparet. lib. 3.

2 Quibus ſuffragatur, quod legitur in l. vlt. in fi. ff. de admi. tut. perinde habendum eſſe quod à furioſo factum eſt, ac ſi caſu aliquo ſine facto perſonæ id accidiſſet. Et alibi dicitur æquè æſtimandum eſſe damnum, quod furioſus dederit, ac ſi quadrupes fecerit, aut ſi regula ceciderit. l. ſed & ſi quemcunque alium ferro ſe petentem. §. 1. ff. ad leg. Aquil. Nam furioſus non intelligit quod agit. §. furioſus. Inſt. de inut. ſtip. & nulla eſt ipſius voluntas. l. furioſi. ff. de reg. iur. & §. præterea. Inſt. quibus non eſt permiſ. facere teſt.

Furioſi non peccant ex ſententia Theologorum.

3 Et hæc quidem ex noſtris legibus: cæterum Theologi conſtanter affirmant furioſos non peccare: vt per Alex. Ales, Scholaſticorum præceptorem, in 2. parte ſuæ vbertimę ſummę, q. 172. membro 1. & 3. & alibi ſæpè, & pleniſſimè tractatur in 2. ſent. diſt. 22. Ælius autem Spartianus auctor eſt, quod Adrianus Imperator apud Tarraconem ſpaciatus per viridaria, ſeruo in ſe cum gladio furioſius irruente, illum quidem retentum miniſtris accurrentibus tradidit, & vbi furioſum eſſe conſtitit, medicis curandum dedit, nullo omnino commotus.

4 Denique plurimi prudenteſque viri furioſos ſe, atque inſanos eſſe ſimularunt, vt ſibi commiſſorum, aut committendorum impunitatem compararent, vt de Moyſe Iudeorum legiſlatore legitur: & de Solone altero Athenienſium legum conditore tradunt Plutarchus, & Laertius vterque in vita illius. Et de L. Iunio Bruto ſcriptum reliquit Liuius, 1. decad. lib. 1. vbi hinc dicit illum fuiſſe Brutum cognominatum.

Qui ſua culpa in furorem incidit, non puniendus, cum non peccet.

5 Et hoc certè procedit etiam in eo, qui ſua culpa in furorem incidit, vt voluit glo. in cap. ſi quis inſaniens. §. ſed hoc fortè. 15. quæſt. 1. cum glo. in verbo propriis. vbi in ea re Gratianum repræhendit, & Laud. & Pet. Ancha. in d. clem. 1. de homici. & ibi etiam Car. Flor. in 6. q. ob id potiſſimum motus, quòd ſicuti diximus, non ſecus habendum ſit, quod à furioſo factum eſt, quàm ſi caſu contigiſſet. & Floria. in d. l. ſed et ſi. §. iniuriam. ff. ad lega. Aquil. et Gabriel Biel (Theologus inter recentiores maximi nominis) lib. 2. Senten. diſt. 22. q. 2 conſ. 3. dicit furioſum non peccare in his, quæ in furore facit, etiá ſi ſua culpa in furorem incidit.

6 Quanquam Lapus in d. cle. aliter ſcripſerit, hos videlicet non excuſans, per not. in c. quando quis. et ibi gl. de conſe. diſt. 4. et in c. ſi euangelica. 55. diſt. et alia iura ad hoc per eum aducta. Cui ſententię multi quoque Theologi aſſentiũt dicentes hos quidem non omnino excuſari ab his, quæ faciunt in furore, in quem ſua culpa ceciderunt. In qua opinione fuit Alex. Ales, in 3.

parte ſummæ,q.41.memb.4. ar.2. ante fi.& diuus Bonauentura in 2.Sen.diſt.22.at.4.

Qui ſponte furioſus eſt factus, non excuſatur.

7 Marianus autem in repe.c. ad audientiam. in 3.q.5.q.1.de homici. hos ita concordat, ꝙ ſi quis ſua ſponte effectus eſt furioſus, ut quia aliquit vltrò comedit,quod ſciebat homines in furorem vertere, tunc non excuſatur:aliàs excuſatur.Quid autem ſit dicendum,alij viderint,Ego autem illud tantùm dixero, Lapi ſententiam ſi probabilior videbitur,ita intelligendam eſſe, vt etiam talis furioſus ſua culpa factus,leuiùs puniatur, ſi deliquerit, per ea,quæ dicam in ſeq.cauſ. & de ebrio,in 6.cauſ.

8 Porro Lucas de Pen. in l. ſi apparitor. col. vlt. C. de cohortalib. & princ. cornic. lib. 12. quæ dicta ſunt in principio,ita explanauit, vt ſi furioſus poſt commiſſum delictum ad ſuam mẽtem peruenerit,ſit ei aliqualis,(ut ipſe loquitur) pro delicto pœnitentia imponenda,per tex.in c. ſi quis inſaniens.15.q.1.Et hoc (inquit) toleratur,ne diſciplina eccleſiæ deſeratur. ut in ſimili dicitur in c.excommunicatorũ. 23.q 5. Et hoc quoque voluiſſe videtur Archi. in c. bona. col. 10.verſ.idem dicitur de furioſo.17.q.1.

Decij contraria opinio.

9 Verum Phil.Dec. in l.in negotijs.ff.de reg. iur. hoc dictum reprobat, ex tex. in d. l. diuus, de offic. præſi.& in d.l.pen.§.ult. ff. ad leg.Pőp. de parri.& in d.l.vlt.in fin.ff.de admi.tut. hácq; partem dicit tenere glo.in dict.§. ſed hoc fortè. cui ſubijcitur d.c.ſi quis inſanians.15.q.1. cùm dicit quòd ſententia illius cap. non eſt approbãda, in d.autem c.excommunicatorum. potuit eſſe culpa, quæ non cadit in furioſum. Et ego cum Decio ſentio.

Parentes furioſi ob non diligentem cuſtodiam puniendi.

10 Illud autem non prætermiſerim ꝙ etſi furioſi non ſunt puniendi,parentes tamen, aut alij conſanguinei,qui illos negligenter obſeruarũt, puniendi ſunt,vt eſt tex.in d.l.diuus. ante fi. Cui ſuccinit Platonis lex lib.de legibus 12. qua cautum eſt, vt propinqui furioſum domi quocunque modo poſſint, cuſtodiant: quod niſi fecerint,mulctentur:qui maximi cenſus ſunt,drachmis centum,ſiue ſeruum,ſiue liberum minùs diligenter cuſtodiant.Qui ſecũdi cenſus, quatuor de quinque minæ partibus: qui tertij,tribus: qui quarti,duabus.Legibus aũt antiquis huiuſmodi furioſi relinquebantur cuſtodiæ agnatorum, & gentiliũ.Cicer.lib.2.De inuentione: Si furioſus eſt,agnatorũ gentiliumq; in eo, pecuniaq; eius poteſtas eſto: vt Varro de Re ruſtica lib. 1. c. 2. Qui ſalubrem locum negligit,mente captus eſt, atque ad agnatos,& gentiles deducendus.

TERTIA CAVSA.

Ind delictis furor ſuperueniens pœnã minuit.

1 Tertiò,nõ ſolùm qui in furore deliquit, non puniendus eſt:ſed & qui dum ſanæ mẽtis eſſet,facinus perpetrauit, poſteà furore correptus eſt,mitiùs ſanè puniendus eſt,& ſic furor ſuperueniens pœnam minuat,per id quod voluit Bal.& poſt eum Alex.& alij recentiores, in l.furioſum.in fi.C.qui teſta.fac. poſſ. ꝙ furor poſt delictum adueniens excuſat à pęna corporali, non tũ à bonorũ annotatione. & idem Bal. dicit ꝙ aduerſus illum procedi non poteſt:in l. humanitatis.col. S.verſ.tertiò quæritur,ſi furioſus.& ibi Fran.Are.col.antepe. verſ. circa aliud. C.de impub.& alijs ſubſtit.& ipſe Bal.in c. 1. in fi.tit.an ille,qui inter.fra.do.ſui vbi etiam Aluarot. poſt eum,& Imo.in c.Raynutius in materia exemplaris ſubſtitutionis.de teſta. & in l. ex facto.& ibi etiam Fran.Are.col.15.ver.ſi vero.ff. de vulg.& pupil.ſubſt.& Flori. qui hoc reputat mirabile,in l.ſed & ſi quemcunque.la 1. §.iniuriam.col.2.verſ.prædictis adde.ff.ad leg.Aquil. & Angel.Aret.in tractatu maleficiorum.in verbo,ſcienter & doloſè.col.3.verſ.quid in furioſo. vbi hoc dicit ſingu.& ibi Ange.Ar.in addit.,qui id dicit ſe in facto vidiſſe.& Cæpola caut. 8. incip.eſt & alia cautela. Alij autem ponunt ſub 2. caut.& Iaſ. in l.patre furioſo. col. antepen. verſ. conſequenter no. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur.& nouiſſimè Ferd.Loaz.in rep.§.diui.l.filius fam.char.pe.verſ. ex quibus ſing.inferri poteſt. ff.de leg.1.

Ignorantis loco furioſus habetur.

2 Cuius rei eſt vtiq; bona ratio,vt pleriq; autumant:tum quoniam furioſus habetur loco abſentis, & ignorantis: vt eſt tex. in l. ſed ſi vnius. §.filiofamiliàs.ff.de iniur.& l.Iulianus.ff.de diuor.& l.1.§.adipiſcimur.ff. de acquir. poſſ. & l. 2.§.furioſus.ff.de procur.& l.vbi non voce.§.furioſus.ff.de reg.iur. & tex. omnium optimus in l.ſi ei qui. quæ eſt 2. §. furioſus. ff. de iur. codic. vbi furioſus per omnia, & in omnibus abſentis,& quieſcentis loco habetur. quem tex.facit ſing.Ang.in d.l. in negotijs. ff. de regul. iur. eumq; dicit eſſe meliorem de iure, idem Ange. in d. l. vbi non voce. At pœna corporalis ferri non poteſt in abſentem.l.abſentem.ff. de pœn. Nec cùm pœna corporalis venit imponenda,admittitur curator,aut procurator. l.penult. §. ad crimen. ff. de pub. iudic. Et hanc rationem ſentit Bal.in d. l.furioſum.& in dicto c.1.an ille, qui interf.fra.domi.ſui.in vſib.feud.

3 Tum quoq;, quia furioſus mortuo æquiparatur.l.qui ad certum ff. loca.& l. bonorum. ff. rem rat.habe.& no.gl.l.ſi quis alium. ff. de acq. hæred.At mortuus de iure communi non patitur pœnam corporalem.l. defuncto. ff. de publ. iud.& ibi concor.vide Cyn. in l. t. aut 2. C. qui teſta.face. poſſ. Et hanc quoq; rationem ſentit Bal.ĩ d.l.humanitatis.C.de impub.& alijs ſubſt. quem vide in 4 fal.Imo.& Franc. Aret.in d.l.ex facto.ff. de uulg. & pupil. Quamobrem dicit Bal.rem mirandam ſatis in dicta l. humanitatis. ſi poſt latam capitalem ſententiam in flagitioſum,cum furor occupet,tutius eſſe vt non mandetur executioni. De quo etiam per Imol. in dicto cap.Raynutius.

Si condemnatus furioſus fiat.

Furor poſt delictum ſuperueniens.

4 Tamen Lud.Ro.in d.l.furioſum.& ẽt in l.ſi ſeruum. ff. ſi ex noxa. cauſa agat. huic opinioni

reclamat, dicens furorem poſt delictum aduenientem nullo modo excuſare, quin delinquens ipſe corporaliter puniatur, pro vt delicti qualitas expoſtulauerit: quoniam in pub'icis delictis attenditur tempus commiſſi delicti, non perſonæ mutatio, ex ſententia Bart. & aliorum in d. l. ſi ſeruum. & per tex. in l. 1. ff. de penis. & l. 1. §. t. ff. ad Turpil. & l. ſi quis Decurio. C. ad leg. Corn. de fal. Et hanc opin. ſequitur Lance. Polit. in tract. ſubſtit. char. 40. verſ. circa hoc autem quæritur. vbi etiam reſpondet ei quod dictum eſt furioſum haberi pro abſente, & mortuo.

5 Et eam quidem opin. dicit veriorem de iure Iaſ. in d. l. furioſum. & in d. l. ſi ſeruum. & in d. l. ex facto. col. 10. verſ. & reperio. ff. de vulg. & pupil. Idq; tribus medijs (vt ita loquar cum noſtris) vltra rationã Ro. Primò p tex. in d. l. diuus. ver. ſi verò. in illis verbis, *nec morbo eius dandam venĩã* & in illis verbis, *ſupplicio afficiendus*. Secũdò per id quod fortiùs tenet Bar. in l. nunquã. §. ſi ui aut clam. per illum tex. ff. de accuſ. ꝙ ſi aliquis commiſit peccatum mortale, cùm eſſet ſanæ mentis, deinde, in eo mortali peccato efficiatur furioſus, & in furore moriatur, certè apud Deum damnabitur, & ita dicit tenere Theologos. Si ergo apud Deum furor ſuperueniens non liberat à pœna æterna, quæ longè immenſior eſt, multò minùs à pœna temporali, cùm mitius agatur cum Deo, quam cum homine. l. ſi quis rem. §. voto. ff. de pollicit. quod dictum pro not. reaſſumpſit idem Iaſ. in d. l. patre furioſo. Tertiò, per id qđ no. ipſe Bar. ĩ d. l. ex facto. col. 5. ver. ſeptimò in pupillari requiritur. ibi, quæro quæ eſt ratio, quod pater poteſt exhæredare filium furioſum, ex cauſa ingratitudinis ante furiam commiſſæ, quem & ibi ſequuntur Imo. Fran. Are. & alij recẽtiores in eam rem citantes tex. in l. cum furioſus. quæ eſt vlt. §. ſed cùm antiquitas. C. de curat. furio. iuncto tex. in l. ſi quis in ſuo. §. legis. C. de inoffi. teſta. Addit & Iaſon vbi ſuprà l. de creationibus. C. de epiſc. aud. Et tandem quoq; ipſe Iaſ. in d. l. ex facto. loco ſuprà allegato, reſpondet ei, quod diximus, furioſum eſſe loco abſentis, & mortui.

In pœnis mitior eſt ſequẽda in opinionibus contrarijs.

6 Dicit tamen Iaſ. non eſſe diſcedẽdum à prima opinione, nec iudicando, nec conſulendo, nec legendo: cum in pœnis ſequenda ſit mitior pars, vbi ſunt diuerſæ opiniones, per tex. in l. interpretatione. & l. ſanctio. ff. de pœnis. Et quia durum videretur, ſi verè furioſus decapitaretur: poſteà verò ueluti ſui oblitus dicit in dict. l. ex facto. col. 11. verſ. & reperio. ff. de vulg. & pup. poſſe reſponderi textui dict. l. diuus. quia ibi dicitur, quòd ſuper ea re eſt cõſulendus Princeps: & ſubiungitur, ꝙ propter immanitatem ſceleris (ibi enim ponitur caſus de eo qui matrẽ interemerat) morbo eius non eſt danda venia. Ideoq; datur clarè intelligi, quòd niſi eſſet tanta criminis immanitas, non eſſet huiuſmodi furioſus ſupplicio afficiendus.

Furioſus non eſt ſupplicio afficiendus.

7 Id quod ipſe Iaſ. depromiſit è penu Franc. Aret. in d. l. humanitatis. & in d. l. ex facto. vbi hanc rem latè examinat, & primam opinionem ſequitur, nominatim carpens Rom. qui contrarium tenuit, & reſpondet ad rationem illius. Et in hanc ẽt ſententiã inclinat Hippo. Marſi in l. 1. col 7. verſ. ſed prædicta poſſent. ff. ad leg. Corn. de ſica. Sed ad id quod de immanitate ſceleris dictum eſt, adde quod latè ſcribam infrà in 49. cauſa, nu. 10. incip. illud tamen.

8 Alex. in d. l. ex facto. col. 8. verſ. adde ꝙ ex hoc infert. in ea eſt ſententia, ut ſi proceſſus non ſit incohatus ante furorem, non ſit condemnandus: ſed ſi iam expeditus eſſet proceſſus, poſſit puniri. Reſpondetq; etiam ei, quod diximus furioſum haberi pro mortuo. & d. l. diuus. vt ibi per eum videre poteris. Aliter autem has diuerſas opiniones conciliat Catellianus Cotta memor. incip. homicidium. col. 2. verſ. ſed quid in furioſo. an, ſcilicet pœna ſit l. à certo modo ſtatuta, & ſit locus opinioni Bal. an minimè, & procedat opinio Rom. ex his, quæ ſcribit Barba. in tract. de præſt. Card. in 1. q. 1. par. Sed id non mihi placet, nullam enim video rationem diuerſitatis vtriuſque caſus.

CAVSA QARTA.

1 QVartò, cùm amor ſit quædam furoris ſpecies, teſte ipſo ſapientiæ antiſtite Platone, qui in Phædro ſcribit quatuor eſſe illius ſpecies. inter quas amorem reponit, qui eſt à Venere: idcirco Poetæ paſſim amorẽ furorem vocant: & amantes furibundos, furentes, furioſos. Catullus in nuptijs Pelei, & Thetidis,

Heu miſerè exagitans immiti corde furores.

Virgilius lib 4.

Ardet amans Dido, traxitq; per oſſa furorem.

Et alibi eodem lib.

—Quid vota furentem,
Quid delubra iuuant?

Et Paulò pòſt:

Vritur infœlix Dido, totaq; vagatur
Vrbe furens.

Ouidius in epiſtola Helenæ ad Paridem:

Qua licet & poſſum, luctor celare furorem.

Et decimo Metamorph. de Myrrha loquens

Exilijt gremio furibunda.

Eſt quoq; tex. apud nos hunc affectum furorẽ vocans, in c. cùm in iuuentute. de Præſump.

Philoſophorum non muliebre, amorem continere.

2 Sicq; nihil hoc furore vehementius: quem retinere eſt perfectæ Philoſophiæ, vt eſt ẽt tex. qui & hanc affectionem furorem vocat, in auth. quib. mo. nat. effic. legiti. §. illud. cui omnino aſſentiens Socrates lib. 3. Platonis de Rep. Voluptate (inquit) venerea nulla vehementior, nullave furioſior. Et apud ipſum Platonem in Sympoſio, Aghato nullam ait voluptatem, eſſe amore potentiorem. Et latinæ eloquentiæ parens Cicero, lib. 4 Tuſculanarum quæſt. Maximè (ait) admonendus eſt quantus ſit furor amoris:

ris: omnibus enim ex animi perturbationibus, eſt profectò nulla vehemétior. Et Bal. omnium doctrinarum peritus, in l. precibus. col. 6. verſ. quid ergo ſi petijt non idoneos. C. de impub. & alijs ſubſtit. ſcribit philoſophicum eſſe, non muliebre, huiuſmodi affectũ intra debitos limites carcerare. quem refert & ſequitur Franc. Curt. ſenior conſ. 67. ſuper controuerſia, col. 3. verſ. tranſeo ad ſecundum.

Qui nimio amore deliquit, leuius eſt puniendus.

3 Propterea non temerè (ut reor) contenderim, eum leuiùs eſſe puniendum, ne dicam impunitum relinquendum, qui præ nimio, ardentiorique amore quicquam deliquerit, veluti nõ ex animi ſententia, ſed furore concitatus idipſum admiſerit. In qua ſententia, ne id nouiter dixiſſe videar, fuit egregius doctor Oldra. conſiſtorialis aduocatus, conſ. 210. regularis habet traditio, col. 2. verſ. tertia conſideratio, vbi aliquẽ quodammodo excuſat, tanquam furioſum, qui ut quadam muliere poteretur, quam deperditè adamabat, magicas imagines ad eam rem (ut ipſe putabat) accommodatas, confecerat, dæmonesq; inuocarat, quod grauiſſimum eſt delictum, ut no. in c. 2 de ſortil. citatq; teſtimonium Ariſtotelis, qui 7. Ethic. lib. c. 2. ſcribit hos venereorum appetitus, nonnullos in furorem, atque inſaniam adigere.

4 Secundùm quam ſententiam Ioſephus lib. Antiquit. 18. c. 6. & Ægeſippus lib. 2. rerum Iudaicarum, c. 4. hiſtoriam referunt huic loco non parum conuenientem: Paulina Romana ſpectatiſſimi generis fœmina, in templo Iſidis à iuuene quodam, nomine Mundo, duce equeſtris militiæ, qui illam miſerè deperibat, miro commento cõſtuprata eſt fraude ſacerdotum Iſiacorum, qui ab Ida, Mundi liberta corrupti, pecunia, ſub ſpecie Anubidis, amatorem Paulinæ complexibus copulauerunt. Quo facinore comperto, Tiberius Imperator ſacerdotes cum Ida quæ omnium malorum caput extiterat, in cruces adegit, templum Iſidis euertit, ſtatuam ipſius Deæ in Tyberim iactari iuſſit: Mundum autem exilio tantùm damnauit, dignum eum maiori pœna non iudicans, quòd amoris vehementia, formæque ſuperatus gratia deliquiſſet.

Ex tyranni ore vox humanitatis, pro oſculo publicè dato virgini, filiæ Piſiſtrati.

5 Et huc quoque nonnihil pertinet, quod à Valerio Maximo lib. 5. rerum memorabil. c. 1. ſcriptum eſt de Piſiſtrato Athenienſium tyranno. nam cùm adoleſcens quiſpiam, amore virginis eius filiæ accenſus, in publico obuiam ſibi factam oſculatus eſſet, hortante vxore, vt ab eo capitale ſupplicium ſumeret, reſpondit, Si eos, qui nos amant interficiamus, quid his faciemus, quibus odio ſumus? ſubditq; Valerius, maximè dignam vocem eſſe, cui adijciatur, eam ex tyranni ore de humanitate manaſſe.

CAVSA QVINTA.

Dormiens ſi quid faciat quod habeat ſpeciem delicti, non punitur.

1 QVintò, quia dormiens quoque, & furioſus æquiparantur l. 1. §. adipiſcimur. ff. de acq. poſſ. & ibi not. Et de furioſo abundè diximus, reſtat vt de dormiente quoq; diſſeramus. Et ſanè ſi dormiens quicquam faciat, quod habeat ſpeciem delicti, quia fortè hominem occidit, non punitur, vt eſt tex. in cle. vnica, de homic. Cuius rei rationem eſſe dicunt ibi Laudu. & poſt eum Card. Flo. in 6. q. id quod diximus, videlicet dormientẽ cõparari furioſo, atq; etiam amenti, vt eſt tex. in c. maiores. §. ſed adhuc. & §. item quæritur. de baptiſ. Ideoque ſicut quòd à furioſo factum eſt, perinde eſt cenſendum, atq; ſi caſu eueniſſet, vt diximus, ita & quod à dormiente eſt commiſſum. & ita, videlicet quòd dormiens excuſetur ab homicidio, voluerunt Alb. Rom. Alex. Fran. Are. & Iaſ. in d. §. adipiſcimur. & Floria. in l. ſed & ſi quemcunque. §. iniuriam. ff. ad leg. Aquil.

Dormiens mortuo, vt ſomnus morti æquiparatur.

2 Addo & illud quoq;, quòd dormiens, mortuo, & ſomnus morti veriſſimè comparatur. rectè enim Virgilius lib. 6. Æneidos:

Dulcis & alta quies placidæq; ſimillima morti.

Et alibi:

Mors homini facilis, dulciq; ſimillima ſomno.

Quod epitheton ab Homero ſumpſiſſe videtur: qui & mortem νήδυμον ὕπνον. id eſt dulcem ſomnum vocat Iliados lib. 16.

Πέμπειν μὶν θάνατόντε φέρειν καὶ νήδυμον ὕπνον

Et Tullius in Catone, Iam verò vides nihil morti eſſe tam ſimile, quam ſomnum. Et Silius Italicus lib. 15.

Nox ſimiles morti dederat placidiſſima ſomnos.

Quin Ouidius ſomnum imaginem eſſe mortis ſcribit. lib. 2. Amorum, Elegia 9.

Stulte quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?
Longa quieſcendi tempora fata dabunt.

Quos verſus è noſtris afferunt, commendantq; Card. Flor. Barb. in cle. 1. in fi. prin. de ſumma Trinit. & fide cath. vbi eſt & ad hoc bonus text. ſimiles vtique faciens ſomnum, & mortem.

Nemo dũ dormit maioris eſt pretij quam ſi non viueret.

3 Propterea Plato li. 6. de legibus: Nemo (ait) dum dormit, alicuius pretij eſt, nõ magis quàm ſi non viueret. Vnde fluxiſſe videri poteſt illud Ariſtotelicum, lib. 5. De generatione animalium, c. 1. ſomnum talem rem ſua natura videri vt viuendi, & non viuendi interluminium ſit: & neque omnino ſit qui dormit, neq; non ſit. Viuitur enim potiſſimùm vigilia, propter ſenſum. Et illud quoque Plinianum ex Varrone, in præfatione naturalis hiſtoriæ: Dum iſta muſſicamus, pluribus horis viuimus: profectò enim vita, vigilia eſt. Propterea verum eſt illud Ariſtotelis ex Plutarcho, in commentario De contentione ignis, & aquæ: Breue admodum viuendi tempus homini eſſe tributum: nam ſomnus veluti publicanus, dimidium aufert. Vnde & natum illud Ariſtot. prouerbium, lib. 1. Moralium: Fœlices nihil admodum cæteris diſtare, dimidio vitæ. Quibus admodum cõueniunt verba Plinij lib. 7. c. 50. Incertum, ac fragile nimirum eſt hoc munus naturæ, quicquid datur

nobis. Malignum verò, & breue, etiam in his, quibus largiſſimè contingit, vniuerſum vtique qui tempus intuentibus. Quid quòd æſtimatione nocturnæ quietis, dimidio quiſque ſpatio vitæ ſuæ viuit? Pars æqua morti ſimilis exigitur, aut pœnæ, niſi contingit quies. Libanius Antiochenus Celſinum arguens, quòd ſomno immodicè indulgeret: Muta (inquit) ſententiam. Cùm enim breuis mortalibus ſit vita, id demum tempus viuere videmur, quo vigilamus: quis enim dormienti viſus? quis auditus? quis guſtus? quis tactus? quis denique odoratus? mortis certè imago, dormientis eſt corpus.

Somnus mortis frater ex poetis. 4 Qua ratione moti Homerus & Heſiodus vatum anteſignani, ſomnum mortis fratrem appellauerunt. Homeri locus eſt in 14. Iliados:

Δῆμνον δ' εἰσαφίκανε πόλιν θείοιο Θόαντος.
Ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο.

Heſiodi autem in Theogonia:

Ὕπνον κασίγνητον θανάτοιο.

Nam & ipſe Homerus lib. Iliados 16. mortem & ſomnum gemellos vocat.

Πέμπε δέ μιν πομποῖσιν, ἅμα κραιπνοῖσι φέρεσθαι
Ὕπνῳ καὶ θανάτῳ διδυμάοσι.

Quos ſecutus Virgilius lib. 6. Æneidos:

Et conſanguineus lethi ſopor.

Et Seneca ſomnum interpellans, Frater (inquit) duræ languidæ mortis. Et Valerius Flaccus libro 8. Argonauticon.

Nunc age, maior adeſt fratriq; ſimillime letho.

In quam ſententiam Leontinus Gorgias ſenio iam feſſus, ac perimbecillis: cùm in ſomnum paulatim prolaberetur, at familiarium quiſpiam accedēs, ex eo ut ſe haberet, ſciſcitaretur, Iam inquit, me apud fratrem deponere adortus eſt ſopor: *Ἤδη μὲν ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαί με τῷ ἀδελφῷ* vt tradit Ælian. De varia Hiſtoria lib. 2. c. 35. & Cælius Rhodig. lib. antiq. lect. 30. c. 9. Diogenem quoque cùm medicus ſomno preſſum excitaſſet: rogaſſetque, num quid ſentiret mali: Nihil, inquit, nam frater fratrem occupat, ſignificans ſcilicet ſomnum eum, eſſe mortis initium. teſtis Plutarchus in oratione conſolatoria ad Appollonium. Eſt & ſenarius apud Græcos, qui ſomnum parua mortis myſteria appellat.

Ὕπνος, τὰ μικρὰ τοῦ θανάτου μυστήρια.

Ob idque dicitur nox vtriuſq; nutrix fuiſſe & ſomni, & mortis, ut ſcribit Pauſanias lib. 5.

Somnus parua mors ex Phyſicis. 5 Hinc interrogatus Phyſicorum conſultiſſimus, quidnam ſomnus eſſet, reſpondit, Parua mors. Deinde quid mors eſſet, reſpondit, Magnus ſomnus. cui ſubſcribens D. Hieremias propheta inſignis, cap. 51. mortem ſomnum ſempiternum appellat: & Horatius non diſſimiliter perpetuum ſoporem, cùm inquit, de morte Quintilij loquens:

Ergo Quintilium perpetuus ſopor urget.

Cui ſuffragatur illud Catulli ad Lesbiā, epig. 5.

Soles occidere, & redire poſſunt.
Nobis cùm ſemel occidit breuis lux,
Nox eſt perpetua vna dormienda.

Virgili⁹ aūt lib. 10. Æneidos æternā noctē dicit.

Olli dura quies oculis, & ferreus vrget
Somnus: in æternam clauduntur lumina noctē.

Quod ephitheton accepit ab Home. lib. 13. Iliados, de morte quoque loquente,

Τῶν δὲ ὀφθαλμῶν ἐρεβεννὴ νὺξ ἐκάλυψεν.

6 Hinc item fluxit, ut docti viri plerunque ſoporem, & ſomnum, & quietem, pro morte, dormire, mori vſurparint, Plautus in Amphitryone, actu primò, ſcena 1. *Quies eſt mors & dormire mori.*

Iampridē videtur factū heri qđ homines quatuor
In ſoporem collocaſtis nudos. Et Paulò poſt.
Quatuor viros ſopori ſe dediſſe hic autumat.

Ruſumque poſt pauca:

Quid, ſi ego illum tractim tangam, vt dormiat?

Et Propertius lib. 2. eleg.

Quòd ſi fortè tibi properarint fata quietem.

Et Virgilius quo loco citauimus, nn. præcedenti.

7 Quo etiam genere locutionis vtuntur ſacræ literæ, vt patet lib. 2. Reg. c. 7. Cumq; completi erunt dies tui, & dormieris cum patribus tuis. & 2. Reg. c. 11. Dormiuit igitur Dauid cum patribus ſuis. & alijs pluribus locis lib. Reg. & Iob 14. Homo cùm dormierit, non reſurget. Et Daniel. 12. c. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt. Et Io. 2. Lazarus amicus noſter dormit: ſed vado vt è ſomno excitem eum. Dixerunt ergo diſcipuli eius: Domine ſi dormit ſaluus erit. Dixerat autem Ieſus de morte eius. & paulò pòſt, Lazarus mortuus eſt, & gaudeo propter vos vt credatis, &c. Et D. Paulus 1. ad Corint. 15. Deinde viſus eſt pluſquàm quingentis fratribus ſimul, ex quibus multi manet vſque adhuc, quidam autem dormierunt. & alibi ſæpè. *Dormire pro mori ex ſacris literis.*

8 Philoſophi quoque, qui rerum cauſas, & naturas ſolerti ingenio inueſtigarunt, docent parū intereſſe inter ſomnum, & mortem alterum enim, Alcmeonis teſtimonio apud Plutarchum, De placitis philoſophorum, lib. 5. c. 24. fieri ſanguinis receptu in venarum confluuium: Alterū, abſoluto ſanguinis in venas ipſas collectu. Empedocles autem putat ſomnum ſanguinarij caloris refrigerationem eſſe: quæ quidem ſi modicè temperata ſit, ſequi ſomnum: ſi immodicè, mortem. Diogenes, Si penitus ſanguis diffuſus venas corporis implerit, inteſtinumque earum aerem ad pectus, ſubdiumque illi ventrem propulerit, tum denique ſomnum fieri, ex quo præcordia concaleſcere. Quòd ſi omnis funditus aer ex venis eruperit, mortem exiſtere. Plato, & Stoici ſomnum fieri autumant, ſenſibilis, quidem ſpiritus remiſſione, & tanquam laxatione: quemadmodum, & ſuper terram concidente flatu eodem verò ſe recipiente ad ſuperciliorū interſtitium, id eſt animæ principatum. At verò cùm omnifaria ſit ſpiritus ſenſibilis remiſſio, tum demum ſequi mortem. *Inter ſomnum & mortem parum intereſt.*

9 Cùm

Culpa non adſcribendum quod dormientibus contingit.

9 Cùm ergo dormientes parum à mortuis diſtent, mortui aũt ut palã eſt, delinquere, & (ut dicunt Theologi) mereri, aut demereri non poſſint, ut latè diſſerunt in 4. ſententiarum, diſt. ult. planè colligitur, culpæ non adſcribendum eſſe, quod illis dormientibus contingit. Quod & teſtatur D. Bernardus in libro, quem diuinitus De libero arbitrio conſcripſit, dicens, Veſanis, & infantibus, & dormientibus nihil quod agant, imputatur. & latè concludunt Theologi recentiores, in 2. ſententiarum diſt. 25. ea potiſſimùm ratione moti, ꝙ omne peccatum ex iudicio rationis dependet, quo ſublato tollitur omnis ratio peccati. Iudicium autem in dormiente eſſe non poteſt, cùm dependeat ab operationibus potentiarum animalium, quæ tunc ueluti ligantur, & quieſcunt, uel ex ſententia Ariſtotelis, qui communem ſomnum corporis, & animæ opinatur, ut ex eo refert Plutarchus in libr. ſuprà citato, cap. 25. Propterea omnium Theologorum ſententia eſt, pollutionem nocturnam, quæ dormienti euenit, ex infirmitate, aut ſuperfluitate, aut etiam ex ſomno, aut ex alia quacunque re aduentitia, uel innata, ſine culpa præcedente ipſius dormientis, non eſſe peccatum, ut à quibuſdam tractatur in d. diſt. 25. & latè à Diuo Thoma 2. 2. q. 154. art. 5. & ſcribitur in decretis canonicis 6. diſt. c. t. teſtamentum qui eſt.

Imputatur dormienti ſi ſciebat ſe vitio laborare, vnde damnũ ſecutum eſt.

10 Sed ſuprà dicta intellige, niſi in culpa fuerit dormiens, quoniam ſciebat ſe eo vitio laborare, ut dormiendo ſurgeret, arma caperet, uim inferret, uerberaret, occideret, & cætera huiuſmodi, nec diligentiam adhibuit, ut huic rei obuiam iretur, arma tenendo, ſe ligari, uinciriq́;, ſi opus eſſet præcipiendo, & alia quibus futuro periculo conſulatur, faciendo, teneretur enim de culpa, per id quod ſimile habetur in l. lege Cornelia. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. & l. ſi putator. ff. ad leg. Aquil. Et ita voluerũt Gul. Cu. Ray. in l. diuus. ff. de offic. præſi. & Pet. Iac. rit. de acti. ex panp. col. 3. verſ. item prædicta faciunt. & Bar. in l. pœna particidij. ff. ad leg. Pompeiam de parric. & Pet. Anch. & Card. in d. cle. 1. de homi. & Flo. i l. ſi ſeruus ſeruũ. §. ſi ſotnicarius. ff. ad leg. Aquil. & Ang. Aret. in tract. malefi. in verbo, compatent dicti inquiſiti in termino defenſionis. col. 6. verſ. quid ſi dicat. in paruis. Alex. Fran. Are. & Iaſ. in utraq́; lect. in d. l. 1. §. adipiſci mur. ff. de acq. poſſ. Maria. in repe. c. ad audientiã. in 22. quæſtione quintæ quæſtionis principalis: vbi dicit, quòd talis non incurrit irregularitatem. Barba. in l. 1. in prin. col. 8. ff. de verb. oblig. Quam ſententiã cõfirmat, ꝙ pollutio nocturna, alioquin irrepræhenſibilis, vt diximus, ſi tamen eam culpa præceſſerit, quoniam ex ciborum ingluuie, aut turpi cogitatione præceſſerit, non eſt ſine peccato: vt aſſerunt Theologi, & ſcribitur 6. diſtin. c. 1. & c. non eſt peccatum. quod eſt vltim.

Plurimi dormientes mira perpetrant. vt Pariſijs. & Piſis accidit.

11 Quoniam autem ſuprà locuti ſumus de ijs, qui dormientes ſurgunt, & c. ne ſuperuacaneum quibuſdam videatur, non eſt ſilentio prætereundum, eſſe plurimos, qui re ipſa dormientes è lecto ſurgũt, ambulãt, vel lõguſculè, arma capiunt, multaque alia ac ſi vigilarent, conficiũt, cuiuſmodi refert Laud. in cle. 1. de homic. fuiſſe ſibi apud Pariſios ſocium Anglicum, qui nocte dormiens, ab vſque templo D. Benedicti iuit ad flumen Sequanæ, ibiq́; puerum interemit, & non expergefactus ſeſe in lectum coniecit. Bart. autem in l. ut vim. ad medium. ff. de iuſti. & iur. tradit fuiſſe quendam Piſanum, qui ſe nocte dormiens armabat, vagabaturq́; per urbem cantando. Marianus quoque vbi ſuprà, in d. c. ad audientiam. in 10. q. 5. q. principalis, teſtis eſt habuiſſe ſe vicinam puellam, quæ dormiens è lecto ſurgebat, panemque faciebat. cuius rei ſi quis cauſam noſſe deſideret, legat Petrum Aponnenſem, virum rerum naturalium peritiſſimum, in Ariſtotelem libr. Problematum 30. c. vltim. & Cælium Rhodiginum, lib. antiquarum lectionum 30. c. 9. poſterioris editionis, & Albertum Magnum, lib. 2. De ſomno, & vigilia, & ex antiquioribus Ariſtotelem, lib. 1. De generatione animalium. cap. 1. vt non omittam, quod ſcribit Ant. Muſa, aut, vt alij malunt, Apuleius in libello De betonica, hanc herbam eam vim habere, vt animos hominum, & corpora cuſtodiat, & nocturnas ambulationes à maleficijs, periculis, & viſionibus metuendas tueatur, & defendat.

CAVSA SEXTA.

Vbi ebrietas, ibi eſt furor et abſentia, & ideo minus punitur.

1 Extò, quoniam non longè diſtat ebrius ab inſano, demente, furioſo, vbi enim ebrietas ibi & furor eſt. c. venter. 35. diſt. cenſeturq́; veluti abſens, qui ebrius eſt; ex ſententia illius Mimi, vel Publij, vel alterius.

Abſentem lędit, qui cum ebrio litigat.

De eo quoque hic ordine dicendum eſt. Ebrius ergo ſi delictum commiſerit, clementiùs eſt plectendus. text. eſt in l. omne delictum. §. per vinum. ff. de re milit. & c. ſanè. 15. q. 3. & c. inebriauerunt. 15. q. 4. & facit l. reſpiciendum. §. delinquunt. ff. de pœn. quem tex. Bal. in cap. à crapula. de vita, & hone. cler. facit lingu. ad hoc, quod delinquentes per ebrietatem, non dicuntur ſtudioſè delinquere, ſed impetuoſè, & ideò minus puniri debent, trahitq́; ad ſtatuta punientia doloſè delinquentes.

Ebrietas eſt uoluntaria inſania.

2 Facit præterea, quod not. Abb. Anto. Pan. & Io. Ana. in cap. 2. de maled. qui hoc dicunt procedere, etiam ſi per pœnalem conſtitutionem decernit expreſsè, quòd delinquens nullam conſequeretur miſericordiam. quod eſt multum not. glo. & Docto. in d. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infa. vbi Bald. in tepet. col. pen. in princ. dicit autoritate Senecæ, epiſtola ad Lucillium 83. nihil aliud eſſe ebrietatem

tatem, quàm uoluntariam inſaniam.& Bart. in l.ant ſacta.§.cauſa.in fin.ff.de pœn.dum dicit, quòd qui ex ebrietate alterum percutit, non dicitur pacem rumpere.& Bal.in l.1.col.pe.verſ. extra queritur.C.vnde vi.& in l.data opera.col. 2.verſ.ebrietas.C. qui accuſ. non poſſ. de cuius illic dicto poſteà dicemus.& Card.in cle. 1.in 8.quæſt. de homicid.Panor.in c.ſicut.col. 2.de teſtib.Florian.in d. l. ſed & ſi quemcunq;. §.iniuriam.col.2.ff.ad leg.Aquil.in l.1.col.7.ff.de verb.oblig.Ioan.Ana.in c.vlt.col. 1. & 2. de his qui filios occid.

Ebrij infirmitate potius quàm induſtria delinquunt.

3 In quam ſententiam Alex. Ales in 2. partæ ſuæ ſummæ. q. 172.mēb.2.3.& 4.copioſè diſſerit ebrios ex infirmitate potiùs, quàm ex ſtudio, vel induſtria peccare. Suntq; pleriq; omnes in ea opinione, vt iudicent ebrios non tam grauiter peccare, quàm ſi citra ebrietatem deliquiſſent: vt voluit D.Thomas, Durandus, & alij lib. ſententiarum 2.diſtin.22.idem Thomas in 1. 2.q. 72.Richardus in 4.diſtin.15. art. 3. quæſt.6.& Ange.Claua. in verbo, ebrietas. verſ. 3. & affatim Martinus cognomēto Magiſter, Parrhiſienſis Doctor, in ſuo libro de Tēperantia, quo loco de ebrietate diſſerit, in 3.eademq; in vlt.quæſtione, ubi in eam rem ponit ſex concluſiones.

Ebrietas crimē eleuat.

4 Quintilianus ſummus Oratorum, lib. Oratoriarum Inſtit.7.c.1.ſcribit ebrietatem in qualitate crimen eleuare:& lib.5.eo.c.quo de argumentis diſſerit. Accedunt (inquit) aliquando fortuna, ebrietas, ignorantia, quæ ad veniam valent. nec id ignorabat Apuleius Madaurēſis, qui lib.Metamorphoſeos.3.ſeſe ab homicidio, cuius accuſabatur, ex eo purgare contendit, quoniam potulentus ipſe fecerat.

Temulentus malè dicens de Imperatore nō eſt puniendus.

5 Quidquòd Imperator edicto ſanxit ne omnino puniretur, qui de ſe temulentus malè loqueretur.l. 1.C.ſi quis Impe. maledi. vbi Ange. no. ebrietatem illo caſu hoc operari ne delictū vllo modo puniatur. Quam ſanctionem longo antè tempore obſeruabat Pyrrhus Epirotarum Rex, qui, vt teſtis eſt plutarchus in uita illius, & in Græcorum apophthegmatis, cum audiſſet à quibuſdam adoleſcentibus inter bibendū conuitijs, maledictiſq; ſe oneratū, iuſſit eos omnes interdiu coram agi. Quod vbi factum eſt, eorum primum rogauit, an ea de ſe dixiſſet: cui iuuenis reſpondit: Hoc nempe Rex diximus, dixiſſemusq; longè plura, ſi plus vini habuiſſemus, ſiue, vt ſcribit Quintilianus lib.7.c.4.quo de riſu diſſerit, Imò vero (inquit) niſi lagena defeciſſet, occidiſſemus te. qua vrbanitate tota eſt criminis inuidia diſſoluta, aut vt verbis vtar Valerij libr. 5. rerum memorabilium capit. 1. Quæ tam vrbana crapulæ excuſatio: tamque ſimplex veritatis confeſſio, iram Regis in riſum conuertit.

Natura ebrioſi ſunt excuſandi, ſi quid perperā præ ebrietate dicant.

6 Dionyſius quoq; ſenior, vir alioquin truculentus, cum accepiſſet duos adoleſcentes, multa de ſe, ipſiusq; tyrannide petulanter, malediceq; locutos inter potandum, vtrunq; ad cœnam inuitauit, quorum cùm alterum ebrioſè multa, contumelioſeq; delirantem, alterum rarò, moderatè, & cautè bibentem intueretur, illum quidem dimiſit, vtpote qui natura eſſet contumelioſus, & ob ebrietatem maledixiſſet: hunc autem è medio ſuſtulit, teſtis ipſe Plutarchus in Apoph.Imperatorum.

7 In qua re quoq; laudatur Piſiſtratus Athenienſium tyrannus: qui à Traſippo amico inter cœnam ſine fine conuitio laceratus, ita & animū & vocem ab ira cohibuit, ut putares ſatellitē, & tyranno malè audire: abeuntem quoq;, veritus ne propter metum, maturius ſe conuitio ſubtraheret, inuitatione familiari cœpit retinere. Traſippus concitatæ temulētiæ impetu euectus, os eius ſputo reſperſit: nec tamen in vindictam ſui valuit accendere: ille verò filius ſuos, violatę patris maieſtati ſubuenire cupientes, retraxit, Poſtero quoq; die Traſippo ſupplicium à ſe voluntaria morte volēti exigere, venit ad eum, dataq; fide in eodem gradu amicitiæ manſurum, ab incœpto reuocauit. Hæc Vale. quo loco nuper citauimus. Seneca autem lib.3.de Ira, illud addit, Piſiſtratū præſentibus qui eum in vltionē irritabant, reſpondiſſe non magis ſe illi ſuccenſere, quàm ſiquis obligatis oculis ī ſe incurriſſet. Plato autem li.1.de Legib. ebrium cōparat puero: ὁ μόνον ἄρ, ὡς ἔοικε, ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς: Non ſolùm, vt videtur, ſenex fuerit bis puer, ſed etiam ebrius. De puero autem dicemus poſteà in cauſa ſeq.

Contractus factus ab ebrio non valet.

8 Hanc partem fulſit, quod voluerūt pleriq; è noſtris, non valere contractum factū ab ebrio. hoc enim voluit glo.in cap. vnuſquiſq;. in verb. quod ebrius.22.q.4.per tex.in dict.c.ſanè.15.q. 31.quam ſequitur Ro.in l.1.in prin.& ibi etiam Barb.col.6.verſ.quid in ebrio.ff. de verb.oblig. ubi etiam rationes eius rei adducit, & Alex.poſt Bal.in l.dolum.C.de dol.ma.etiam per tex.in d. c.ſanè.vbi dicitur, quod ebrij neſciunt, quid loquantur.ex quo fit (inquit) quòd æquiparantur furioſis, & infantibus, qui cōtrahere nequeunt, per l. 1. §. furioſus.ff. de actio. & obli. Et vide quid de ea re conſuluit Fulgo.conſ.80 quidam ſer Ventura, colum. ultim. Similiter non ualet teſtamentum ebrij: ut dicit Bald.in c.à crapula. in princ.de uit.& honeſt.cler.nec teſtimonium, ut uoluit idem Bal.in c.1.& ibi recentiores, de teſtib. Quid autem de matrimonio. uide latè Philip. Dec. conſil. 112. incip. in præſenti conſultatione.

Qui tam ebrios delinquentes duplici pœna afficiendos putarunt.

9 Non defuerunt tamen, qui ebrios delinquentes duplici pœna afficiendos eſſe putarint; ea ratione ducti, quia principiū in ipſis eſt, cùm in ipſorum ſit poteſtate ebrietatem uitare, quæ quidem delicti cauſſa eſt, auctor Ariſtot. lib. Ethic.3.c.5.Qui tamen hi fuerint, qui hoc conſtituerint, eo loco non aperit. ſed idem lib. 2. Politicorum. c. 10. eodemque ultimo memo-

næ

riæ prodidit, Pittacum illum Mitilenenſem ex ſeptem Græciæ ſapientibus legem tuliſſe, ebrios, ſi quem pulſauerint, maiori pœna damnari, quàm ſi ſobrij feciſſent, q in ſua poteſtate fuiſſet ebrios non eſſe. Cuius etiam rei in vita ipſius Pittaci meminit Laertius, hoc propemodum ſenſu: Ebrios cùm peccarent, duplici incommodo afficiendos per legem ſtatuit: vt cauerent temulentiam, abundat quippe inſula vino.

In ebrio verus dolus multò deterior quàm multa culpa.

10 De qua re etiam meminit Bal. in repe. d. l. 1. col. pen. verſ. extrà quæritur. C. vnde ui vbi ad ipſam Pittaci rationem eleganter reſpondit: fatetur enim eum qui per ebrietatem deliquit, eſſe in duplici culpa, videlicet ebrietatis, & criminis, ſed verum dolum eſſe multò deteriorem, quàm multas culpas. Ex quo dicto vnum valde no. colligo, quòd ſi quiſpiam de induſtria, & dolo malo ſeſe inebriauerit, vt in ipſa ebrietate aliquod facinus perpetraret, ex eoque vel impunitatem, vel pœnæ diminutionem poſtularet, non eſſe illi quoquomodo parcendum, cùm non in culpa ſolùm ſit, ſed in dolo. Ad quod etiam facit, qnod in ſimili dicemus infrà, in 13. cauſa, nu. vlt. de eo qui ignorantiam affectauit, vt ea ſe à crimine excuſaret.

Ebrietas leuis nec delictum nec pœnam attenuat, ſecus in magna.

11 Secundò quod dictum eſt ebrietatem pœnam minuere intelligit ipſe Bal. (vt multi allegant) in d. l. data. col. 2. verſ. nunc de tertio. C. qui accu. non poſſ. quando ebrietas magna eſt: ſi autem ſit leuis, nec delictum, nec pœnam attenuat. Quod dictum ſequitur Firmaous in vbere, copioſoq; tractatu de Epiſcopo, in 2. par. lib. 4 ver. 126. & Ang. i tractatu maleficio. in verbo ſcienter & doloſè. col. 6. verſ. ſed quid ſi quis propter ebrietatem. & certè Bal. vbi ſuprà, hoc primum dicit, poſteà tñ ita loquitur, vt videatur etiam velle leuẽ ebrietatem quadam tenus excuſare: non tantum tñ quantum magnam, veluti ſit minor dolus in commiſſo per leuem ebrietatem, quàm citra ebrietatem, & ego quidem hoc verum exiſtimo, per iura ſuprà allegata.

In ebrietate quæ inducit mentis exiliũ, eſt leniẽda pœna.

12 Quamquàm ipſe Bald. in d. l. 1. C. vnde vi. quo loco nuper citauimus, dicit aliquod diſcrimen, quòd propter ebrietatem non eſt leniẽda pœna: niſi ſit tanta ebrietas, quòd quaſi induxerit mentis exilium. Bar. autem in d. l. reſpiciendum. §. delinquunt. verſ. ſed quæro an maleficium. ff. de pœn. dicit ſimpliciter delictum in ebrietate factum eſſe puniendum, per d. l. omne delictum. § qui ſe. ff. de re milit. ſecundùm quem tex. intelligi debet eius dictum. An autem qui ebrius hominem interemit, incidat in irregularitatem (quam vocant) vide Card. Flor. & Imo. in cle. 1. de homi. Pan. in cap. quia diuerſitatẽ. de conceſſ. præb. & latè Maria. Soc. in repet. cap. ad audientiã. 13. q. 5. quæſt. prin. de homici.

CAVSA SEPTIMA.

Ob ætatem tenellam mitius quis punitur.

1 SEptimò, ob ætatem tenellam, & floreſcẽtem mitius quis punitur. l. auxilium. §. in delictis. & ibi Doctores. ff. de mino. & l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum vtrùm minoribus. & ibi gl. & Bar. eo. tit. l. ſi adulterium. §. 1. ver. fratres. & verſ. inceſtum. ff. ad leg. Iul. de adult. & l. 1. §. impubes. ff. ad S. C. Sillan. & l. ferè in omnibus. & ibi optima gl. ff. de reg. iur. & l. ſi fratres tui. C. ex quib. cau. infa. irrog. & c. 1. & 2. & vtrobiq; Panor. & Ioan. Ana. de delic. puer. & c. 2. & ibi glo. Panor. & alij, de apoſt. d. c. 1. & ibi Panor. & Fel. & iterũ c. vlt. de ſent. excom. & c. pœnitentes. & ibi gl. i verb. iuuenibus. 50. diſtin. & c. hoc ſit. 26. q. 7. & c. interfectores, & c. in adoleſcẽtia. 33. q. 2. & c. ſi duo. 35. quæſt. 6. & c. ſi eos. in fin. de cõſe. diſtio. 4 & glo. & Doct. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui no. infa. & in l. ſeuerior C. eo. vbi inter cæteros Bart. de Alex. latè diſſerit hoc procedere, etiam ſi non fuerit petitũ, & ibi etiam Alex. (quem vide) dicit in hoc caſu teneri iudicem minuere pœnam, cùm iſta ſit cauſa intrinſeca legis minuentis delictum.

Iudex tenetur minuere pœnã cum cauſa intrinſeca legis minuit delictũ.

2 Et idem quoque præter ſuprà dictos tenuit Archid. in cap. qui bona. col. 8. ver. iterũ hæc vera ſũt. & latè Alb. Gand. in tract. maleficiorum. tit. de pœn. col. 15. in paruis. verſ. cùm aliquis minor. & Bal. in l. ſi arrogati. ff. de tutel. & in l. adminiſtrantes. §. qui corporis. ff. de excu. tut. & in d. l. ſed & ſi quemcuoque. §. iniuriã. ff. ad leg. Aquil. & Bar. & Bal. in l. 1 C. ſi aduer. delict. Bal. in l. quicunq;. col. 4. ver. 4. caſu. C. de ſer. fugi. & conſ. 59. licèt eleganter. circa medium lib. 1. & Pet. Anch. conſ. 283. iure ſcripto, & conſuetudine. in fi. & Raph. Cum. conſ. 95. Chriſtophorus. ante fi. & Raph. Fulg. cõſ. 124. præſuppoſito ſtatuto. col. vlt. & conſ. 157. ſuppoſito ſtatuto. col. 2. & Ang. Are. in tract. maleficior. in verbo, ſciẽter et doloſè. col. 2. ver. quid in infante. cũ multis ſeq. vbi ẽt diſtinguit. et Lud. Bolo. cõſ. 37. cor mundum. et c. licèt aliàs in præſenti. col. 6. ver. prætereà, ſi ſuprà dicta ceſſarent. et Hippo. Marſil. in l. 1. col. 11. verſ. 17. ff. ad leg. Cor. de ſicar.

Aetati parcendum in puero, vt ſexui in fœmina.

3 Quibus alludit illud Pſalmographi poetæ, Pſal. 24 Delicta iuuentutis meæ, et ignorantias meas ne memineris. Illud quoque patientiſſimi Iob cap. 13. Et conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ meæ. Et quod Cæſar apud Lucanum lib. 9. Pharſaliæ, de Ptolemæo, teneræ, puerilisque ætatis loquens qui Pompeium iuſſerat interimi, ait in hæc verba:

Sed parcimus annis,
Donamusque nefas.

In quam etiam ſententiam Demetrius Philippi Macedonum Regis filius, apud Liuium quartæ decad. lib. 10. Te (inquit) maiorem fratrem pro minore deprecari oportebat, te adoleſcentiæ, te erroris veniam impetrare. et Plutarcus, vir in omni genere doctrinæ conſummatiſſimus, cùm Agidæ Regis ſpartani mortem deteſtaretur, hæc ferè ſcribit: Spartæ quidem primùm Agidam, ex his qui regnarunt, ab Ephoris interfectum fuiſſe conſtat, opus ſanè

 pul-

pulcherrimum & Sparta dignum, in ciuitate moliri auſum, cùm in ea eſſet adhuc ætate conſtitutus. in qua homines, ſi quid errauerint, facile veniam conſequi ſolent. Apud Sueto. Tranquillum in Auguſto, c. 5. C. Lectorius adoleſcens patricij generis, in deprecanda grauiore adulterij. pœna, inter cætera, ætatem Senatui allegauit. Seneca lib. 3. de Ira, inter ea, quæ iram lenire debent, & nos à vindicta retrahere, pueritiam ponit, & ſexum fœmineum. Puerum (inquit) ætas excuſet, fœminam ſexus.

Aetas iuuenilis maximè ad delinquendum irritat.

4 His ſuffragatur, ꝙ ætas iuuenilis ex ijs eſt, quæ maximè ad delinquendum irritant: ut dicit Lactantius lib. De Ira Dei, c. 22. Et ideò (ut ille dicit paulò pòſt) quòd multi in prima ætate turpes, & omni iudicio damnati, poſtmodum tamen laudabiles extiterunt: quod vtique non fieret (vt ille ſubdit) ſi omne peccatum pœna ſequeretur. Quam ſententiam aliter expreſſit Tullius in oratione pro Cælio, quem propter ætatem quoque nitebatur defendere, his uerbis, Equidem multos & vidi in hac ciuitate, & audiui, qui totam adoleſcentiam voluptatibus dediſſent, emerſiſſe aliquando, & ſe ad frugem bonã (ut dicitur) recepiſſe, grauesq; homines, atque illuſtres fuiſſe. Datur enim conſenſu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates. quæ ſi ita erumpunt, vt nullius vitam labefactent, nullius domum euertant faciles & tolerabiles haberi ſolent. Et rurſum: Multa nobis blandimenta natura ipſa genuit, quæ quibus ſopita virtus conniueret, & interdum multas vias adoleſcentiæ lubricas oſtẽdit, quibus illa inſiſtere, aut ingredi ſine caſu aliquo, aut prolapſione vix poſſet, & multarũ rerum iucundiſſimarum varietatem dedit, qua non modò hæc ætas, ſed etiam iam corroborata, caperetur. Et paulò poſt: Detur aliquid ætati, ſit adoleſcentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur, non ſemper ſuperet vera illa, & directa ratio: vincat aliquando cupiditas, voluptasq; rationem. Et paucis interiectis: Poſtremò cùm paruerit voluptatibus, dederit aliquid temporis ad ludum ætatis, atque inanes haſce adoleſcentiæ cupiditates, reuocet ſe aliquando ad curam rei domeſticæ, rei forenſis, reipublicæ, vt ea quæ ratione antea non perſpexerat, ſatietate abieciſſe, experiendo contempſiſſe videatur. Ac multi, & noſtra, & patrum maiorumque memoria iudices, ſummi homines, & clariſſimi ciues fuerunt: quorum cùm adoleſcentiæ cupiditates deferbuiſſent, eximiæ uirtutes firmata iam ætate extiterunt. Ex quibus neminem mihi neceſſe eſt nominare. voſmet vobiſcum recordamini. Nolo enim cuiuſquam fortis atq; illuſtris viri ne minimum quidem erratum, cum maxima laude coniungere. Quod ſi facere vellem, multi à me ſummi atque ornatiſſimi uiri prædicarentur: quorum partim nimia libertas in adoleſcẽtia, partim profuſa luxuries magnitudo æris alieni ſumptus, libidines nominarentur: quæ multis poſtea virtutibus obtecta, adoleſcentiæ. qui vellet, excuſatione, defendere, &c. Quibus accedens D. Auguſtinus, Nõnullos (inquit) legimus & vidimus, qui aut adoleſcentiæ vanitate ſeu ignorantiæ cæcitate decepti, uario peccatorum genere tenebantur obnoxij, deinde ocyus ab errore conuerſi, maiora adhuc opera feciſſe iuſtitiæ, quàm antea peccata admiſerãt. Hanc autem Ciceronis Lactantij, & Auguſtini ſententiam, multis atque varijs exẽplis virorum illuſtrium comprobat Valerius, libro rerum memorabilium 6. c. 9. quæ illic in promptu ſunt omnibus. Et huc quoq; ſpectat, qđ ex Platone afferemus in ſeq. cauſa, nu. 2.

5 Ex quibus facilè colligimus, tres eſſe potiſſimum rationes, quibus adoleſcentes mitius ex delicto ſunt puniendi. Primùm quoniam adoleſcentia ſit veluti ſuapte natura proprium, & peculiare vitiorum irritamentum. ideo ſi quid peccauerit adoleſcens, magis eſt adſcribendum ętatis vitio, quàm pertinaci malitiæ, & improbitati. Deinde, quia nondum ſit huic ætati plenum rationis iudicium, atque conſilium, vt teſtatur Ariſtoteles lib. Politicon 1. ca. vlt. & Cicero lib. 1. Officio. ſcribens adoleſcentię ineſſe maximam imbecillitatem conſilij. Et Iureconſultus in l. 1. ff. de minor. vbi aſſerit fragile eſſe, & infirmum huiuſmodi ætatis conſilium: ex hocq; fieri, ut minoribus 25. annis auxilium ſit prætor illo edicto pollicitus. Hinc quoq; manare, vt adoleſcentes tutorum, & curatorum auxilio egeant, nec rei ſuæ adminiſtratio eis committi debeat. Nouiſſimè, quoniam ſpes eſt eos emendatiores futuros, vitiaq; vnà cũ adoleſcentia depoſituros. Cùm ergo pœna ob id inter cætera delinquentibus imponatur, vt emendatiores fiant, ut alibi latius dicemus: reſtat ut ceſſante ea cauſa, quia uidelicet citra pœnam futurum ſit vt emẽdentur, debeat ceſſare pœna, aut certè minui.

Tribus de causis ex delicto mitius sunt adoleſcentes puniendi.

6 Neq; enim omnino impunitum relinquendum eſt, quod adoleſcens commiſerit, modò ſit in ea ætate in qua crimen, quod intenditur, cadere poteſt. l. impunitas. C. de pœn. & facit l. ſi quis te reum. C. de ſicar. & c. ſi quis cuiuſlibet. in fi. & ibi gl. in verb. nec ætatem. 21. q. 5. Nam in criminibus ætatis ſuffragio, minores non iuuantur. Etenim malorum mores, infirmitas animi non excuſat. l. 1. & 2. C. ſi aduerſ. del. c. Impubes autem, vel puer non doli capax, omnino non punitur. l. illud relatum. in princ. ff. de iniurijs. quæ repetitur in c. illud relatum. 15. q. 1. & ibi gl. & è Theologis, Ant. Flor. in 2. parte 3. partis principalis ſuæ ſummæ, tit. 30. cap. 1. Quanquam lex alicubi pœnam capitalem imponat impuberibus. tex. eſt mirandus in l. excipiuntur. ff. de S.C. Sillan. & l. ſi arrogati. ff. de tutel.

7 Sed contra hanc ſententiam, quæ dicit mitius agendum cum iunioribus, eſt alia Ciceronis ſententia (ſi tamen is fuit) in lib. 4. Rhetoricorum

Mitius agendũ cũ iunioribus.

ricorum ad Herennium, in hæc verba, Qui adoleſcentium peccatis ignoſci putant oportere, falluntur: propterea quòd ætas illa non eſt impedimento bonis ſtudijs. At ſapienter faciunt, qui adoleſcentes maximè caſtigant, vt quibus virtutibus omnem vitam tueri poſſint, eas in ætate maturiſſima velint comparare. Sed id proculdubio intelligendum eſt, ſecundum ea, quę diximus in præcedenti cauſa.

Ob ætatem mitius, aut non punitus factus maior non poterit amplius puniri.

8 Antequàm verò hinc digrediamur, illud ſuperpondij loco adiicimus, quod apud vnicum Doctorem ſcriptum reperimus: Quòd ſi delinquens quiſpiam propter ætatem teneram, aut mitius, aut nullo modo punitus eſt, fortè ex forma ſtatuti, non poterit effectus maior, amplius de ipſo delicto puniri. Ita voluit Hippol. Marſi. in l. inſans. col. 2. ff. de ſicar. & in l. de minore. in prin. col. vlt. verſ. & an minor. ff. de quæſt. vtrobique per gl. in l. ſciant. C. de legi. hæred. quam dicit Doctor. ibi fuiſſe ſecutos, quanquam nihil apud eos comperi. nec id quoque ea gl. voluit, quod tamen veriſſimum exiſtimo.

Puer punitus eſt tanquàm ſacrilegus in templo Dianæ.

9 Et illud quoque quod ab Æliano lib. omnigenæ hiſtoriæ 5. cap. 16. ſcriptum eſt, puerum quempiam apud Athenienſes, cum auream laminam, quæ ex Dianę corona ceciderat, ſuſtuliſſet, in iudicium adductum fuiſſe. Iudices autem cum crepundia, talos, & laminam auream propoſuiſſent puero, is iterum ad aurum inclinauit, ideoque plexus eſt tanquam ſacrilegus: neque ætati veniam dederunt, ſed flagitium & ſcelus vindicarunt.

CAVSA OCTAVA.

Ob ſenectutem pœna mitigatur.

1 Octauo, propter ætatem ingraueſcentem, pœna quoque mitigatur. l. ſi quis ingraueſcente valetudine. §. ignoſcitur. ff. de S. C. Sillania. & l. 2. ff. de termi. mot. & l. ferè in omnibus. & ibi glo ff. de reg. iur. & c. tanta nequitia. 86. diſt. vbi pulcherrimus tex. & cap. tanta. 1. q. 7. & cap. tempora. 26. q. 7. & glo. & Doct. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. inſa. & in l. & ſi ſeuerior. C. eod. & glo. in cap. pœnitentes 50. diſt. & Alb. Gand. in tract. maleficiorum. tit. de pęn. colu. 15. verſ. item in ſenect. & Bald. in cap. 1. de maior. & obed. & Rom. in repe. l. ſi verò. §. de viro. in 53. fal. ff. ſol. matrim. & Ioan. Plat. in l. vlt. C. qui ętat. ſe excuſ. lib. 10. & Doct. alibi ſæpè. proptereà dicit gl. in cle. 1. §. pe. in verbo, neceſſitate. & ibi no. Pan. de priui leg. quòd ſenectus eſt cauſa probabilis diſpenſandi cum aliquo, ſuper pœna delicti.

Peccata, ex imbecillitate ſenum profecta, indulgentia digna exiſtima.

2 Id quod Plato legum conſultiſſimus ſuis legibus ſanxit: Si quis (inquit) ſimile eorum, quæ aut ſacrilegij, proditores, legum corruptores committunt, ob inſaniam, vel morbo, vel ſenio preſſus, vel in ætate puerili conſtitutus, ita vt ab iſtis nihilo differat, admiſerit, iudicibus declaratus, & ipſo, aut deſenſore referente, quod ſic affectus id commiſerit, damnum quod inutilit, ſimplex omnino reſtituat: cætera ſibi remittantur. Et alibi lib. quæſtio. Peccata (ait) & puerorum, & ſeniorum ex imbecillitate profecta quidem eſſe putabit & illis tanquam peccantibus Legumlator leges præſcribet, ſed mitiſſimas omnium, plurimaque venia & indulgentia dignas. Nec longè hinc diſſidet alia lex diui Benedicti in regula Monachorum. cap. 37. dicentis, ipſam naturam quodammodo trahi ad miſericordiam ſenum, & infantum: ideoque ſtatuit, vt nullatenus illis diſtrictio regulæ teneatur: quæ quidem & ad caput quoque præcedens clarè pertinet. Et huc quoque nonnihil ſpectat illud Virgilij lib. 12. Æneid.

Dauni miſerere ſenectæ.

Senectus eſt veluti altera adoleſcentia.

3 His autem concinunt quæ in illo ipſo pręcedenti cap. diximus, eſſe cum adoleſcentibus agendum mitius. Nam ſenectus eſt veluti altera adoleſcentia, atque pueritia: Senes enim omnibus modis in pueritiam reuolui, ruſumque ad initium reuerti videtur, vt ſcitiſſimè ſcribunt Plato in lib. de Regno, & Ariſtoteles lib. Orbicularium quæſtionum 17. c. 3. quod & quotidiana propè experientia videre licet. Primum enim (vt ſcribit Eraſmus) redit albor, ſimul & raritas capillitij, quorum vtrunque pueris familiare, deinde balbuties, veluti altera infantia, præterea gingiua exarmata dentibus, aut certè perpaucis, & eis vacillantibus inſtructa, quod & ipſum infantibus commune. Quin etiam ſenibus omne corpus ad puerilem modum decreſcit, conſimilis virium imbecillitas, iam verò cibi quoque conſimiles vtrique ætati congruunt. Poſtremò morum ineptia, leuitas animi, & hoc ipſum nihil ſapere in ſenibus, infantiam quandam referre videtur. Author eſt enim in Politicis Ariſtoteles poſt annos duodequinquaginta ingenij vigorem euaneſcere, & alibi in iiſdem Politicis, mentis atque animi ſenectutem eſſe, vt corporis. Quapropter Euripides in Bacchis ait:

Veſtram ſenectam video mentis indignam.

Et Plautus in Mercatore:

Senex quũ extemplò eſt, iam nec ſentit, nec ſapit,
Aiunt ſolere eum repueraſcere.

Senes pueris mirè delectantur.

4 Vnde fit, vt ſenes pueris mirè delectentur, quaſi ſimiles, iam ad ſummum amorem propenſi. Hinc quoque illud Antiphonis, Senem nutrire, perinde eſt quaſi nutrias puerum. Proptereà ſenes, quod iam diximus ex Plauro, eſtque Luciani ſententia in Saturnalibus, repueraſcere dicuntur, quaſi iterum in pueritiam reuerſi, & de illis effertur vulgo notiſſimum prouerbium: Bis pueri ſenes. cuius è Græcis meminerunt Plato lib. 1. de Repub. & iterum lib. 1. de Legibns. Ariſtophanes in nubibus, Sophocles in Peleo, Theopompus, & Lucianus, & è Latinis ſcriptoribus Seneca, & Auſonius ad Heſperium, & longè ante eos ille vndecunque doctiſſimus Varro, cui hæc vna eſt ex illis prouerbialibus Satyrarum inſcriptionibus,

ſcriptionibus, quam citat Gellius lib. Noctium Atticarum ſexto, cap. 5. Ex quo item Lucianus ipſe Callipædas fieri ſenes ſcribit, quòd ipſi puerum ſapiant. Et vt mooet Cato ille Cenſorius, ſi is eſt:

Cum ſapias animo, noli irridere ſenectam.
Nam quicunque ſenex, ſenſus pueribus in illo eſt.

Quos verſus ita Græcè vertit Planudes:

Ἀρτίφρων τελέθων νόῳ, μὴ χλεύαζε γεραιόν.
Πάντως γὰρ πολιοῖς παίδων φρένες εἰσὶ γερόντων.

Extra orbem Meropa habẽt 2 flumina voluptatis & triſtitiæ.

5 Refert Ælianus in varia hiſtoria lib. 3. ca. 18. quo diſſerit de Sileni, & Midę conſabulationibus, extra orbem noſtrum homines quoſdam eſſe, quos Meropas vocant, quos duo flumina circunfluunt, vnum voluptatis, alterum triſtitię ac mętoris: vtrique adnaſci arbores, quæ eius poteſtatis fructus producunt, vt qui ex his deguſtarit, indeſinentes lachrymas fundat, ſicque demum moriantur illarum pomo veſcentes, deſideria omnino alia deſinunt, contractas quoque ætates prorſus repetentes. Si quidem ſenectam exuere primum, ac vigorem induere, perque quoſdam velut gradus effectos iuuenes, tranſire mox ad pueriles annos, ac demum infantiliter commori.

Senes habent ſenſum puerilem.

6 Ex noſtris verò Accurſius in l. ſenectus. C. de dona. ſcribit, ſenes habere ſenſum puerilem. Arch. quoque in d. c. tantia. 26. diſtin. tradit ſenes ita dictos eſſe: quòd ſe neſciunt, delirant. n. per nimiam ętatem. Quidam tamen (vt ille ſubdit) ita dictos putant, à ſenſus diminutione: quoniam præ vetuſtate deſipiant. Phyſici enim dicunt puerorum, & ſenum ætates conuenire, in illis ſiquidem nondum, ſi eſt ſanguis, eſt calidus, in iſtis verò iam frigidus eſt. hæc ille. Bald. item hanc minuendæ pœnæ in ſenibus rationem perſpiciens in repe. d. §. pœna grauior. l. quid ergo. ff. de his qui notan. infa. colu. 5. verſ. quæro iuxta prædicta. dicit poſt Odo. quòd nimis ſenes, interdum reuertuntur ad ſenſum puerilem. Hoc tamen non placet Ang. qui in auth. de mona. poſt prin. dicit illum text. loquentem de quodam annorum centum viginti, pollente viribus, facere contra vulgares, qui dicunt ſenem reuerti ad ſenſum puerilem. Sed certè rarenter accidit, quod ille tex. tradit.

Senes qui bonam partem conſilij amiſerunt, & mitiores mitius plectuntur.

7 Ideo vt concludamus, cum iuniores ſint mitius puniendi, ob id potiſſimum, quòd nondum habeant perfectum conſilium, atque iudicium (vt iam diximus) conſequenter ſeniores, qui quantum ad eam rem pertinet, ſunt in pari cauſa, vt qui bonam partem conſilij, mentiſque amiſerunt, clementius quoq; plectentur. Quod & aſtruit illud Aluarici apud Claudianum, de victoria Stilitonis.

Si non mentis inops, fraudataque ſenſibus ætas.
Præberet veniam, nunquã hæc opprobria lingug
Turpia Danubius me ſoſpite ferret inultus.

CAVSA NONA.

Ob ſexum mulieres mitius puniuntur.

1 Nono, propter ſexum mitius agendum eſt in pœnis, cum mulieribus. l. ſacrilegij pœnam. in prin. ff. de leg. Iul. pecu. & l. ſi adulterium cum inceſtu. §. ſtuprum. & §. fratres. & §. inceſtum. ff. ad leg. Iul. de adulr. & c. ſicut dignum. in prin. de homici. & c. indignantur. 32. q. 6. vbi eſt tex. elegans, tantò grauius viros puniri oportere, quantò magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Et facit tex. in l. quiſquis. §. ad filias. C. ad leg. Iul. maieſt. in illis verbis, *mitior enim circa eas debet eſſe ſententia, quas pro infirmitate ſexus, &c.* & quod voluit Bal. in l. quicunque. col. 3. ver. & in ſumma. C. de ſeruis fugiti.

Mulieribus erratis ſæpius ignoſcendum.

2 Apud Saxonem Hiſtoriæ Danicæ lib. 5. Ericus vir multæ prudentiæ cõtendit muliebribus erratis ſæpius ignoſcendum eſſe, nec pœnam inſligẽdam eſſe, niſi correctio culpam nequiuiſſet corrigere. Aurelianus Imperator Zenobiam ad pœnam à militibus requiſitam, quòd ſibi imperium vſurpauerat, vita donauit: indignum exiſtimans mulierem interimere. author in vita ipſius Aureliani Vopiſcus. Sententia eſt Virgiliana lib. 2. Æneidos:

Nullum memorabile nomen
Fęminea in pęna eſt.

Plinius lib. 8. Naturalis Hiſtoriæ, rem ſatis miram dicit, Leonem vbi ſęuit, in viros plus, quàm in fęminas fremere: veluti enim natura docuerit ſęminas clementius, quàm mares tractandas. Et huc quoque pertinet quod ex Seneca adduximus ſuprà, in ſeptima cauſa, nu. 3. in fin.

3 Theologi aſſerunt virum cęteris per omnia paribus grauius peccare, quàm fœminam. Hinc D. Thomas 2. 2. quæſt. 163. art. vlt. autumat Adam plus peccauiſſe, quàm Euam, conſiderata conditione peccantium: quoniam ille erat illa perfectior, licèt alijs circunſtantijs minus peccauerit. Quod & voluit D. Bonauentura, in lib. 2. ſententiarum, diſt. 22. art. 1. q. 3. & ibi etiam Scotus, & alij, & è noſtris Arch. in cap. illud 40. diſtinct.

Vir in rebus venereis grauius peccat ipſa fœmina.

4 Hinc quoque vir fornicando, aut adulterando grauius peccat, quàm fœmina, habito ad id reſpectu, quod plus rationis vir habeat, quàm fœmina, licet alijs conſiderationibus plus peccet mulier. de quo per Doct. Theologos in 4. ſent. diſt. 35. vbi D. Thomas in 4. q. & D. Bonauentura in expoſitione tex. & Richar. art. 7. q. 4. & Robert. Hol. in ſapientiam Salomonis lectione 46. & Ant. Flo. in 1. parte. 3. partis prin. titu. 1. §. quantum ad primum certum eſt. ver. ſecundò debet eſſe in operibus. & Io. Nider. in expoſitione Decalogi, in primo pręcepto poſt principium & è noſtris Arch. in c. 1. col. 1. de pœn. diſt. 1. per tex. in d. c. indignantur. Et nos quoque plenius diximus in noſtris Legibus Connubial. l. 1. nu. poſtremæ editionis, 85. inc. ſed & eodem, & ſeq.

5 Et

5 Et quòd huius rei ea ratio ſit quam ſupra ſcripſimus, ſatis conſtat ex his quæ dicta ſunt, quoniam videlicet minus habeant rationis fœminæ, quàm mares: vt latius quoque diſcimus in noſtris legibus Connubial. l. 1. nu. 69. incip. ſecundum quoque & multis ſeq. Vnde conſentaneum, vt minus etiam ſint puniendæ, ſi quid admiſerint. Quod vel hinc ſatis conſtat, quòd vir ab altero laceſſitus, ſi in defenſione modum exceſſerit, puniendus eſt, licèt mitius, vt multis probauimus ſuprà in 1. cauſa. At ſi brutum animal, quod omnino rationis eſt expers, alterum prouocans interemerit, nulla domino competit actio. l. 1. §. cum arietes. ff. ſi quadrup. pauper. feciſ. dicat. quoniam, vt ait Fel. in d. c. dilecti. colu. 6. verſ. prouocatus delinquens. de except. Deus dedit rationem hominibus, qua affectus omneis ac perturbationes vincant. In brutis verò nulla eſt ratio, quæ poſſit iram compeſcere ad limites moderatę defenſionis: ideoque ſua illis facta non imputantur: vt eſt tex. in can. firmiſſimè tene. §. ex eo autem. 15. q. 1. Ob idque Fel. ipſe poſt alios repræhendit Spec. alicubi dicentem, vt in d. 1. cauſa diximus, iniurijs laceſſitum, ſi prouocanti iniuriam dixerit, eſſe excuſandum, per d. §. cum arietes. cum ſecus ſit iudicandum de hominibus ac de brutis animantibus.

Impunitas non eſt relinquēda fœminis vt brutis, cum illæ aliquid rationis habeant.

6 Igitur vt ad propoſitum veniamus, cum viri plus habeant rationis, quàm fœminæ, qua poſſint virilius vitiorum incitamentis, & (vt vocant Theologi) tentationibus reſiſtere, æquum eſt, mulieres clementius puniri, non tamen impunitas omnino relinqui conuenit, vt bruta, quæ prorſus ratione carent, cùm fœminæ aliquid rationis habeant. Vide tamen quæ dicam infrà in 11. cauſa, nu. item 11. ex Bald. in l. 1. C. de interd. mat. in 2. lect. & rurſum nu. 23. eius cauſæ ex gl. in c. vlt. 1. q. 4. Ex quibus intellige hæc quæ dicta ſunt, duobus modis declarari.

CAVSA DECIMA.

Rudibus in arte ſi per imperitiam deliquerint ignoſcendum.

1 DEcimo, ignoſcendum ijs eſt, qui rudes nouo quopiam in negotio, vel arte incipiunt verſari, ſi quid per imperitiam deliquerint, vt eſt tex. in l. deſertorem. §. ſi plures. ff. de re mili. vbi tyroni parcendum eſt: & l. qui cum vno. §. examinantur qui eſt vlt. eo. titu. vbi ita ſcribitur, Sed & ignoranti adhuc diſciplinam tyroni ignoſcitur, & iterum in l. qui commeatus. in fin. eod. quoque tit. vbi tyroni in hoc facilius ignoſcitur. Quos text. dicit alibi non reperiri Barb. in rep. rub. C. qui admit. col. 10.

2 Et illorum authoritate reſpondit Ro. conſ. 228. pro plena diſcuſſione, colu. 2. verſ. ſecundò quia cum ipſe parcendum eſſe ciui nouello, qui ignoranter quicquam fecit contra ſtatuta ciuitatis. quod & idem voluit ipſe Rom. conſ. 251. clariſſimè dicitur ante medium. & rurſum conſ. 491. in caſu propoſitæ conſultationis. & in repe. l. ſi verò. §. de viro. ſal. 51. ver. 21. ff. ſolu. matr. & ſing. 73. nunquid ciui nouello. Et idem propemodum ante eum dixerat Bald. in l. cunctos populos. col. antepe. ver. circa maleficium. & ibi Iaſ. apertius in 2. lect. col. 15. verſ. item inquantum. C. de ſum. Trin. & fide cat. & idem Bal. in l. data opera. col. 5. ver. quæ de iure communi. C. qui accu. non poſſ. Et hoc quoque voluit Barb. in d. rub. qui admit. ad bono. poſſ. & in rub. ff. de verb. obl. col. 8. verſ. ſed profectò venia dignus ſum. & Fran. Cur. ſenior conſ. 27. magnificus vir. colu. 10. verſ. ſecundò præmitto. & Fel. in cap. à nobis. poſt prin. de except. & Fran. Curt. Iunior conſ. 19. viſo, ac diligenter conſiderato proceſſu. col. 3. verſ. & tantò maximè. & Ioan. Crottus in repe. c. vt animarum. in 3. no. de conſtitu. lib. 6. vbi dicit ſe per hoc defendiſſe ſcholaſticum, qui contra ſtatuta Bononienſium, ex alieno territorio pannum faciendis veſtibus attulerat Bononiam.

3 Et vt ex cæteris authoribus aliquid adferam Quintilianus ille declamator, auus, vt nonnulli putant, Fabij Quintiliani rhetoris, declam. 375. nouitijs etiam ſeruulis ignoſcitur. Et his germanum eſt illud Græcorum prouerbium, à Diogeniano in collectaneis relatum, *συγγνώμη πρωτοπείρῳ*, id eſt: venia primū experienti. Quod & D. Chryſoſtomus probat in quadam homilia, *καὶ τῷ μὲν ἐν ἀρχῇ πεσόντι συγγινώσκομεν ἅπαντες διὰ τὴν ἀπειρίαν*: Et ei qui lapſus eſt in initio, veniam damus omnes, ob imperitiam. Et aliud quoq; non abſimile prouerbium, *συγγνώμη τῷ πρῶτον ἁμαρτάνοντι*, veniam primum delinquenti, de quibus Eraſmus Chi. 1. cētur. 9. c. 61.

Nouitiis ſeruulis ignoſcitur.

4 Verum, ſi tales iteratò deliquerint, non iam illis parcitur: ſed pęna competenti afficiuntur. vt eſt tex. in d. §. ſi plures & facit tex. in l. 3. ante fin. C. de epiſ. aud. in illis verbis Remiſſionem veniæ, crimina niſi ſemel commiſſa non habeant. ex quo text. not. Bald. ibi, quòd qui geminauit delictum, non debet ſperare veniam. per illum quoque dicit ſing. Gul. Cu: quem ſequuntur Bal. ipſe, & Pau. Caſt. quòd ſi quis à Principe gratiam habuit de vno homicidio, fecitque poſtea alterum homicidium, & de illo obtinuit gratiam, nulla primi homicidij mentione facta, huiuſmodi gratia eſt ſubreptitia. Hoc quoque ſequitur Ro. in l. de pupillo. §. ſi in pluribus. vbi hoc reputat ſing. & ibi quoque Iaſ. col. pe. in fi. ff. de oper. no. nuntia. ſequitur item Ioan. Ana. in c. ad abolendam. colu. 2. de hæret. & Barb. in d. c. vlt. colu. 2. & ibi quoque Rochus Curtius, col. etiam 2. de conſuetu. & idem Barb. in c. ſuper literis. col. 23. verſ. & per iſtam glo. de reſcrip. vbi dicit vidiſſe ſe aliquem decapitari Bononiæ, qui in ſua gratia non fecerat mentionem de primo homicidio. Io. Cro. in d. c. vt animarum. col. vlt. vbi hoc dicit eſſe ſing. & Matthæus Affl. in conſti. Siciliæ, inci. cum vniuerſis. col. 3. in 10. no. facit prætereà tex. in c. ſi vir. in fin. de adulte. & quod ibi not. gl. & Pan. & c. ad abolendam. de hæret. cum ſimul.

Nouitij ſerui ſi iteratò delinquant pœna digna afficiuntur.

5 In

Iteratum facinus non debet eſſe impunitum.

5 In quam ſententiam princeps Lyricorum Pindarus:

Τὰς δύο ἀμπλακίας φερεπόνους.

Tanquam ſcilicet iteratum facinus non oportere eſſe impunitum. Et in eos quoque qui iterum eadem in re peccant, eſt ſenarius prouerbialis à Zenodoto in Collectaneis adagiorum relatus:

Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν ἐγκρούειν λίθον.

Iterum ad eundem turpe lapidem impingere.

Cuius meminit Cicero epiſto. famil. 10 epiſto. 19. & Auſonius in epiſt 3. ad Paulum ad quod etiam alludit Ouidius lib. 2. Triſtium, poſt prin.

At nunc tanta meo comes eſt inſania morbo,
Saxa memor refero rurſus ad iſta pedem.

Quo quidem prouerbio plane ſignificatur, iteranti culpam, non eſſe dandam veniam. A quo non longè diſſidet Mimus ille Publij Syti apud Gellium libr. 17. cap. 14. & Macrobium libr. Satur. 11. cap. 7.

Improbè Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.

Qui crimen iterum perpetrat, præſumitur doloſè feciſſe.

6 Facit & ad hoc quod ſcribit Alb. Gand. in tit. de homic. colu. vlt. verſ. iſtud autem nota quod ſi quis homicidium, aut aliud crimen à ſe aliàs perpetratum iterum perpetret, præſumitur in dubio doloſe, & malo animo feciſſe. Quod dictum pro ſing. citat Hippo. Marſ. in l. 1. §. diuus. col. vlt. ff. ad legem Cor. de ſicar. Sed tu aduerte, quod hoc Albe. non dicit: quin illud ſimpliciter tradit, illum qui alterum vulnerauit, vel occidit præſumi doloſè, & malo animo feciſſe, nec loquitur de crimine aliàs commiſſo. & ad hoc etiam allegat tex. hoc ſimpliciter volentes ſcilicet in d. l. 1. §. ad l. Cor. de ſicar. & l. ſi non conuitij. C. de iniur. in quibus probatur dolum præſumi in his, quæ ſunt ex ſe mala. de quo latius ſcribam infrà c. 14. Propterea nullum omnino dubium eſt videri illum doloſè committere, qui delictum iterat, cum & id quoque præſumatur, ſi ſemel tantum commiſerit.

Pœnitentibus iterum peccantibus, an Deus parcat.

7 Nec deſunt, qui vel Deum Optimum Maximum non parcere iterum peccantibus, etiam pęnitentibus aſſeuerant, alioquin enim (vt ipſi dicunt) remiſſio eſſe ad peccatum inuitatio, vel iuxta eiuſdem Publij alium Mimum:

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Quis enim (inquiũt) nõ ſemper peccaret, ſi redire ſemper ſperaret. Propterea Deum ſemper mali incitatorem futurum dicebant, ſi ſemper pęnitentibus ſubueniat, eique placere peccata, quibus præſto ſemper eſſet gratia. Cæterum (inquiunt) quem Deus bis illuminauit? quem leproſum bis mundauit? quem mortuum bis ſuſcitauit? non Lazarum, quem dilexit: non filium viduæ, quem miſertus, matri ſuæ reddidit, non filium diſſipatorem legitur bis ſuſcepiſſe: non filiam Abrahæ bis à dęmonio liberaſſe: in nulla perſona bis iterauit factum, dicens (vt illi inquiunt) à Domino non ſæpè fieri remedium. Dixit mulieri, Vade, & noli amplius peccare, ne quid tibi deterius contingat, promittens pęnam, non veniam: quibus poſſet videri accedere diuus Paulus ad Hebræos 6. ca. Impoſſibile eſt, ait, eos qui prolapſi ſunt, rurſus renouari &c.

Hanc opin. refutat D. Auguſtin. & Cano.

8 Sed iſtorum opinionem abundè, redundanterque reprobat: atque illorum importunis argumentis reſpondet D. Auguſtinus in lib. De pœnitentia. cuius verba repetuntur in 4. lib. ſen. diſt. 14. vbi longè, lateque Doctores Theologi, & in Decretis Canonicis cap. adhuc perfidi. de pœni. diſt. 3. atque etiam Alex. Ales in 4. parte Summæ, quæſtio. 64. membro ſecundò & tertio. in quibus locis oſtendunt, probantque propè ſuperfluenter, Deum etiam iterum, atque iterum lapſis parcere. Nam Domi. Petro interroganti, Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vſque ſepties? reſpondit: Non dico tibi, vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties, vt ſcribitur Matthęi 18. cap. Verum non dubium eſt grauius peccare, difficiliuſque veniam obtinere: vulnus enim iteratum, vt dicit Auguſtinus in libr. Soliloquiorum, & in Decretis, vbi ſuprà citauimus, ſanatur tardius: frequenter peccans, & lugens vix veniam meretur.

CAVSA VNDECIMA.

Qui ignoranter, ruſticitate, aut ſimplicitate deliquit, etc.

1 VNdecimò, non ſolum in caſu præcedenti ſed & ſemper aliàs, cum quis ignoranter ruſticitate, aut ſimplicitate ductus deliquit, quamuis regulariter non omnino excuſetur, quin peccet, & puniatur. l. 1. ff. de legi. & ibi concor. in glo. & c. qui ſecundum carnem. 23. q. 4. & c ſi quis dederit. 24. q. 1. & ibi quoque concor. in glo. & cap. quemadmodum. & ibi gl. in verb. ignorantiam. 32. q. 7. & in eam rem multa adducit diuus Hieronymus in dialogo contra Pelagium, & noſter Gratianus 15. quęſt. 1. in Summa, & Alex. Ales. in 2. parte Summæ, q. 172. membro 1. & in 4. parte, q. 65. membro 2. art. 1. & D. Bonauentura in 2. ſententiarum, diſt. 22. & ibi quoque alij.

Ignoranter agenti vel ſimpliciter aut ruſticè ſæpius parcitur.

2 Licèt (inquam) non omnino excuſetur: is tamen minus peccat, vt omnes Theologi aſſerunt, dicta diſt. 22. & diuus Thomas 1. 2. q. 76. art. 3. & ſeq. ideò mitius cum eo agitur, quin & plerunque ei parcitur. l. 2. ff. ſi quis in ius voca. non ier. l. ſi quis id quod. §. 1. ff. de iuriſd. omni. iud. vbi recentiores multa ad hoc iura adducunt. Et prętereà l. ſi quis ingraueſcente. §. ſi quis ignorans. ff. de S. C. Sillan. & ibi concord. in glo. & l. Senatuſconſulto. C. de his qui ſibi adſcrib. in teſt. & c. ſuper literis. de reſcrip. & ibi gl. quæ adducit concor. & Doct. & c. cum vniuerſorum. & ibi etiam gl. de rer. permu. & c. inter. in fi. de tranſl. Epiſ. & c. 2. & ibi glo. Pan. & Io. And. de ſortile. & c. pen. 8. diſt & can. vnum orariunt. §. criminis. verſ. peccata. 25. diſt. & c. tanta nequitia. 86. diſt. & c. tanta. 1. q. 7. & c. ſi quis dederit. & ibi gl. in verbo, dederit. 24. q. 1. & c. ſciendũ.

de pęn.

de pœn.diſt. 2.& c. x.de conſec.diſt. 2.

Ignorantia iuris à dolo excuſat.

3 Pro quibus facit etiam, q ignorantia iuris (de ea enim loquimur) excuſat à dolo, vt voluit glo.no.in l.plagij.C.ad leg.Flaui. de plag. quam ad hoc dicit ſingu.Io.Ana.in cap.per tuas.huius initij 3.& ibi poſt eum Fel.in 5.not.de ſimo. Et ibi quoque Pan.not.per illum tex.minus peccare, qui iuris ignorantia peccat, quàm qui ſcienter facit. ſed eſt gl. illis ſimilis in l. 1.in gl.vlt.ff. de abig. & alia quoque in l. venditioni. C. de vſucap.pro empt.& pro illis eſt tex.in l.ſed etſi lege.§.ſcire.& ibi Bar.ff.de petit.hære. & etiam text. in l.ſi quis in graui.§.ſi quis ignorans, ver. etſi ſciens.ff.ad S.C.Sillan.& in l.ſi quis id quod ver.doli.& ibi Ang.& Alex. qui hoc limitat.ff. de iuriſdict.omn.iud. Et hoc etiam voluit Pet. Anch.& Car.Flo.in cle. 1.in prin.de ſepul. vbi & ad hoc ipſe Car.allegat tex.in l. 1.§. ſi publicanus. ff. vi bon.rap.& idem voluit Pau. Caſt. conſ. 277.in cauſa incarceratorum.coln. 2.ver. ſecundò præmittendum, lib. 2. & iterum conſ. 392.ad primum videtur reſpondendum.in fi. 3. dubij, rurſumque conſ. 430.circa primum quæſitum poſt prin.eo.lib. 2.Io.Plat.in l.1.in fi.C. vt dignit.ſeruet.ord.lib. 12. vbi tamen intelligit, niſi ſit color quæſitus.& Phil.Dec.conſ. 37.in cauſa rigoroſæ occuſationis.col.4. ver. ſimiliter requiritur, q hoc factum ſit.& per gl.in d.l.plagij.dicit no.Bal.conſ. 9. ad euidentiam dicendorum.lib. 3. q ignorantia ſiue iuſta, ſiue iniuſta excuſat à pœna corporali. Et faciunt quæ latè dicemus infrà.in 44. cauſa. nu. 14.

Nullus inferior à principe poteſt facere, vt ignorantia probabili factum puniatur.

4 Facit preterea q no. voluit Ro.in l.de pupillo.§.nunciationem.ff.de oper.noui nunt. q nullus inferior à Principe poteſt facere, q ignorantia probabili factum puniatur.dicitque hoc fuiſſe ſing. dictum Compoſt. in c.capitulum.de reſcrip.ideoque legatus hoc non poteſt, ſecundum Arch.in c.ſi apoſtolicæ.de præb.lib. 6. Papa de quo vide glo.in c.ſi quis iuſto.de elect.lib. 5.& tex.no.& ibi Doct.in c. 1.poſt prin. de conceſſ. præb.eo.lib.

5 Et licet id quod ſuprà diximus, errorem iuris excuſare à dolo, non omnino videatur ſine dubio tranſiſſe in rem iudicatam, propter text. in §.quia tamen. Inſtitu. vi bo.rap.quem in iuris ignorantia, non facti intelligit Inn.ille Cano. corypheus in c.cum in officijs.colu. vlt.de teſta. ſuper quo vide Io.Ana.in d.c.per tuas.

Error eſt iuris intricati, non minus probabilis quam error facti.

6 At illud certè caret omni ſcrupulo, errorem iuris implicati (vt loquimur) atque intricati eſſe, dicitque probabilem, non ſecus ac errorem facti, vt eſt tex. quem in id ponderat Ant. in cap. cum dilectus, & ibi quoque Imo.col.4. verſ. poteſt dicere, Car.Flor.Pet.Ancha.& Pan.qui dicit multum not. & ipſe Card.in cle. 1.in 4.q.de regula.& in cle. 1.§.ſanè in 3.oppo.de vſur.& in cle. 1.in 25.quæſt.de reb.eccle. non alie. Specu. tit.de expenſis.§. nunc videndum.colu. 1.& Io. And.in c.vt debitus.per glo.ibi, in verbo, rationabili, de app.& in c.1.de poſtu.præla.lib. 6.Bal. in prin.ff.col.vlt. verſ.ſexti dicunt. Ang.in l.deſtitiſſe. ff. de iud. & in l.properandum. §.ſin autem alterutra. C. eo.Anto.in c.de quarta.& ibi Pan.col. 2. de præſcrip.Imo.in c.ſi diligenti.& ibi Pan.col.7.ver.in eadem gl.ibi, habea..eo.tit. & iterum in repe.c.vlt.col.vlt.in 2.not.de conſti.& in c.dudum.colu. 5. ver.item nota q, de deci.& Rom. conſ. 123.circa primum dubium. colu. 3.ver. ſecundo quia credidit.& Alex.conſ. 92.perſpectis his.col. vlt.lib. 1.Cor. conſ. 290. q fuerit iuſtè condemnatus.col.4.ver.& probabile.lib. 1.& iterum conſ. 323.clariſſimum eſt in fi.eo.li. 1.& conſ. 147.quia cauſa.col. 2.ver.adeo q probabile. lib. 2. & conſ.ſeq.in præſenti conſultatione.col. 3.verſ.& quando ius.eo.lib. 2. Id quod etiam dixerat conſ. 127. primo aſpectu. col.antep.verſ.adeo q qui dicit.eo. lib. 2. vbi dicit no.ad hoc tex.in d.c.cum dilectus.& iterum conſ. 131.cuius viſa copia.col. pe.ver.ex quibus rectè.lib. 3.& conſ. 139.quanquam, ante fi.lib. 4. et Soc.conſ. 33. viſo inſtrumento dominæ. col. vlt.lib. 4. vbi ad hoc dicit ſing.gl.in d.c.cum dilectus.cum aliis concord.latè adductis per Fely. in c.de quarta.col. 9. ver.limita vtiliter.de præſcri. quibus addes quod no.ſcribit Ioan.Fab.in §.hæc autem.col. 2.ver.crederem tamen.Inſt. de pœn. teme. litig. q error iuris dubij inducit iuſtam cauſam litigandi.

Supradicta nō procedūt in ijs quæ ſunt contrarius naturale, aut eiuſdem rationem.

7 Reſtat, vt quæ diximus multis modis intelligenda, declaremus. Ergo, quod dictum eſt, ignorantiam ſiue ruſticitatem, aut ſimplicitatem excuſare, intellige primò non procedere in his, quæ fierent contra ius naturale, aut ipſius iuris naturalis rationem: vt eſt tex.in l. 2. & ibi glo.et Doct.C.de in ius voc.et voluit etiam glo.in l.reſpiciendum.§.delinquunt.et ibi Bart.ff.de pœn. glo.in ſumma, 38. diſt.et in can.turbatur.§.notandum. 1.q. 4. vbi eſt bonus text.Dyn.in cap. ignorantia.col.pen.de reg.iur.lib.6.Cy.et Bald. in l. 1. C. de interdu. matr. Gul.de mon.Lau.in cle. 1.et ibi etiam Car.in 5.q. de conſan. et affin. Bal.in l.in actionibus. §.planè.colu.pen.ff.de in lit.iur.et in c.vlt.col. 3. verſ.item non parcitur. de confeſſ. Panor. in cap. ſuper literis. colum.6. ſuper glo. in verbo ſimplicitate. de reſcrip.et è Theologis Alex.Ales.in 2.parte ſummæ, q. 41. membro 4.artic. 2.et bene facit tex.in l.ſi adulterium.§.ſturpum, et ibi gl.in verb. iure gentium. ff.de adult.

Non procedit ſi contra ius gentium.

8 Intellige ſecundo vt procedat quod diximus in præcedenti artic.non ſolum, ſi quid fiat contra ius naturale, ſed etiam ſi contra ius gentium, per id quod not. ſcribit Bald. in l. ſi quis in tantam.colum. 3.verſ.ſeptimò quæritur.C.vnde vi, quòd non excuſatur qui poſſeſſionem ab alio occupatam, propria authoritate inuadit, arbitratur ſimplicitate qualem, et errore hoc ſibi licere: quia ſimplicitas huiuſmodi mala eſt, et contra ius gentium, quæ non excuſat, niſi perueniret ex

ret ex alia cauſa rationabili, vt in caſu quem ſubiungit Ant. Bald. verò glo. ibi, in quæſtione, dixerat militem, & ruſticum ea lege teneri, cum inuadere, ſit contra ius naturale, per tex. in dict. l. 2. C. de ius vocand. & illam glo. ſequitur Bald. ibi col. 1. verſ. nunquid miles, & ruſticus. vbi etiam dicit quòd violẽtia eſt delictum, quod committitur contra ius gentium, in quo nulli parcẽdum eſt, per text. in dict. §. ſtuprum. vbi tamen glo. exponit iure gentium, id eſt, iure naturali. Ex quibus patet Accurſium illud quod dictum eſt, iuri naturali aſſignare, quod Bald. iuri gentium. Sed vtcunque ſit, quanuis & vtrunque eſſe poſſit, hoc dictum eſt valde notandum.

Non procedit in errante iure ciuili notorio & indubitato.

9 Intellige tertiò, non procedere in eo, qui erraret in iure ciuili notorio, & indubitato, per id quod dicit no. Ang. in l. ex conſenſu, §. vlt. ff. de appel. quòd ſicut cauſa, quæ à iure naturali eſt probata, non excuſat à vero dolo, ita nec cauſa reprobata à iure ciuili notorio, & indubitato. & cum hoc dicto tranſit Imo. ibi, circa princ. vlt. char & Alex. conſ. 103. hoc initio, videtur prima conſideratione dicendum. col. pe. ver. & dato quòd comes Nicolaus, lib. 1. & vide quæ dicam infrà in cauſa 42 in fin.

10 Intellige quarto, non procedere in his, quæ ſunt contra ſpeciem honeſtatis, vt pulchrè voluit Bald. in l. quicunque. colum. pen. verſ. & no. quòd in his. C. de ſer. fugi. referens ad id text. in d. l. 1. C. de interd. matr. vbi & hoc dictum ſequitur Alex. in addit. ad Bald. ibi & Firmianus in tractatu de Epiſcopo, in 4. parte lib. 4. in 60. quæſt. verſ. item ſciendum. & Iaſ. in d. l. ſi quis id quod. colum. 8. ver. tertiò fallit. ff. de iuriſdict. omni. iudi.

Nec in his quæ clàm facta ſunt, ignorantia aut ſimplicitas procenſ.

11 Intellige quintò non procedere in his, quę clàm facta ſunt, in quibus, etſi prætendatur ignorantia, vel ſimplicitas, præſumitur tamen dolus: neque excuſatur aliàs excuſandus: text. eſt not. in l. vlt. ff. de rit. nup. & ita per illum tex. voluit glo. in l. qui contra. in verbo, errore. C. de inceſt. nup. & glo. in d. l. 1. C. de inter. matr. et ibi Doct. inter quos Bald. in prima lectione, dicit ex hoc habere notabilem limitationem legum, quæ dicunt ſexum, et ruſticitatem excuſari. Et in 2. lectio. dicit menti eſſe tenendam eam glo. contra ruſticos. & idem Bal. in l. error facti. col. 3. in 1. q. C. de iuris & facti igno. & Barto. in l. ſi adulterium. in prin. col. pen. ff. ad leg. Iul. de adulte. & Ro. ſing. 714. regula eſt quòd quæcunque. & conſ. 306. in re præſenti breuiter. &c. colu. 1. vbi ad hoc dicit ſing. tex. in d. l. 1. ſecundum lect. glo. & Ioan. Ana. in c. cum ex iniuncto. in 3. not. & ibi etiam Fel. in prin. de hęret. vbi eſt bonus tex ad hoc, & Panor. in c. de homine. de celeb. miſſ. & Alex. in addi. ad Bart. in l. pen. C. de iuris & fact. igno. Firmia. vbi nuper citauimus d. q. 60. verſ. item neminem excuſat. Fely. in c. conſuluit. col. pen. ver. glo. in verbo, lucem. de offi. & poteſt. iud. deleg. & in c. porrò. de ſenten. excom. & in c. quoniam. colu. 3. verſ. quinta concluſio. de ſimo. vbi & de hoc dicit eſſe tex. in c. vlt. §. ſi quis verò de cland. deſpo. vbi certè eſt tex. elegans in hæc ferè verba, *Cùm illi clàm contrahendo non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur.*

Ad idem cum præcedenti.

12 Et huc pertinet illud Ioan. c. 3. Qui malè agit, odit lucem. quod vſurpauit Pontifex in d. c. conſuluit. de offi. & poteſta. iud. deleg. quo loco gl. & Doct. multa iura congregant, quæ actus clandeſtinos ſimulationis, doli, & fraudis inſinuant. Quod & facit Ro. conſ. 54. viſis circa id col. 3. ver. 3. ſimiliter. & Cæpo. in tractatu de ſimulat. contractuum. in 20. præſump. Barb. conſ. 53. præclarè ſcripſit Pſalmiſta, colu. 12. ver. & prę mitto pro euidentia. lib. 2. & latiſſimè Hippol. Marſi. in rub. ff. de ſicar. col. 2.

Sacrificia quæ clanculum fiunt, ſunt ſuſpectiſſima.

13 Concinit quoque ſupradictis, quod ſcribit Fabius lib. Oratoriarum Inſtitutionum 5. c. 10. quo de argumentis diſſerit, Tropon interdum ad coniecturas pertinere. vt ſi dicam bona mente factum, ideò palam: mala, ideoque ex inſidijs, noctu in ſolitudine. & quod Demonax philoſophus celeberrimus Imperatoris Hadriani temporibus, nunquam adduci potuit, vt ad ſacra, myſteriaque Eleuſinæ accederet: quo nomine accuſatus veluti patrię religionis contemptor, id in concione excuſauit, teſtatus ea ſacrificia iure ſibi eſſe ſuſpectiſſima, quòd clanculum, & in occulto fierent quoniam ſi bona eſſent, ea omnino in aperto fieri oporteret: quo alios ad amplectendam eam religionem inducerent: ſi mala, ad cauendũ. Teſtis Lucianus in vita illius.

Quando aliquid dicatur clàm fieri.

14 Si autem ſcire velis quando aliquid dicatur clàm fieri, vide per glo. & Barto. in l. 2. C. de his, qui ex publ. rati. lib. 10 glo. in c. vlt. de cland. deſpon. Barto. in l. pupillus. §. vli ff. de autho. tut. & in l. 1. C. de præd. decur. ſine decre. non alie. lib. 10. Bar. in l. non intelligitur. §. tacita. ff. de iure fiſc. Ang in l. in tacitis. ff. de leg. 1. Bal. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. in 7. col. ff. de offi. pr. conſ. late Alex. & Iaſ. in l. clam poſſidere. ff. de acq poſſ.

Qui contraria in teſtimonio depoſuit, nullo modo excuſatur.

15 Intellige ſextò, niſi in eo, qui taliter dicitur deliquiſſe, inſit contrarietas, putà, quia contraria in teſtimonio depoſuit, quo caſu nullo modo excuſatur: vt no. dicit Bal. in l. ſcripturę. ante fin. C. de fid inſtru. allegans ad hoc dictum Io. And. quòd dicit eſſe no. in c. cum Iohannes. de fide inſtru. dicentis, quòd non poteſt eſſe ſimplicitas, vbi eſt contrarietas. & hoc Bal. dictum ſequitur Alex. in add. ad Bar. in d. l. pen. C. de iur. & fac igno. & Barb. in repe. c. Raynaldus. col. 50. ver. ſecundò limita niſi. de teſta. & conſ. 3. clementiſſimi Dei patris, colu. 14. ver. & ſic vera ſit concluſio, lib. 2. vbi hoc dictum Ioan. And. allegat pro ſing. & conſ. 5. ſupremi optimi Principis. col. 4. ver. item ponderet. eo. lib. 2. & conſ. 11. illud in medium afferam, quod glorioſus Paulus. col. 2. ver. et dicit belliſſimè. lib. 4. et Fel. in c. quoniam

& Paul.

& Phil. Dec. in c. ex parte. huius initij 2. colu. 5. ver. nonò fallit. de offi. dele. & in c. ſollicitudinē. col. 2. in 8. no. de appe. & in c. paſtoralis. col. 6. in fi. 1. concluſionis de excep. & in l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur.

Ruſticus non punitur de falſo, niſi ex malitia falſum depoſuerit.

16 Contrarium tamen in hac ipſa ſpecie tenuit Ang. in §. licet. col. 2. ver. ibi, eos dereliqui, nota ꝙ quando teſtis, &c. in auth. de teſtib. vbi dicit, ꝙ ſi ruſticus teſtis ſit ſibi contrarius, non tamen punitur de falſo, niſi conſtet ꝙ ex malitia falſum depoſuerit, dicitque, ꝙ ad hoc debent iudices multum aduertere, & hanc partem ſequi videtur Iaſ. in d. l. ſi quis id quod. col. 8. ver. item ſi ruſticus. iuncto verſ. ſeptimo limita. hoc quidem relinquo arbitrio iudicis, qui prudenter conſiderabit, cuiuſmodi ſit is ruſticus: quæ qualiſve contrarietas inuenitur, &c.

Ruſticus ſagax non excuſatur ſi delinquit, ſed opere & conuerſatione qui talis eſt.

17 Intellige ſeptimò, procedere, niſi is qui dicitur ruſticus, & per ruſticitatem deliquiſſe, ſit ruſticus ſagax: quia is non excuſatur: vt voluit glo. not. in l. athletæ. §. de ruſticis. ff. de excuſ. tut. quem ſequitur Bald. in d. l. 1. in vtraque lect. in fin. C. de inter. matr. vbi in 1. lect. dicit eſſe menti tenendum: & per eam dicit idem Bald. in l. 2. in 4. q. in fin. C. de reſc. in. vend. ꝙ ei demum ruſtico ſubuenitur, qui verè eſt ruſticus opere, & conuerſatione. Eam quoque glo. ſequitur idem Bald. in l. ſi quis id quod. colu. 2. in 1. lect. & ibi quoque Raph. Fulg. & idem Bald. in c. vlt. col. 5. verſ. item fallit in ruſtico. ff. de confeſſ. & in ſua Margarita, in verbo, ruſtici. Pau. Caſt. Alex. & Iaſ. in l. 2. C. ſi quis in ius vocat. non ier. & Barb. in repet. d. c. Raynaldus. col. 50. ver. limita ſecundò niſi. & conſ. 76. illud in medium afferam quod pulchrè ſcripſit. col. vlt. lib. 3. in quibus locis ipſe Barb. illam facit ſing. & Iaſ. in d. l. ſi quis id quod colu. 8. limita prędictam regulam: & Cor. conſ. 165. circa primum. col. 8. verſ. confert, quia ſagax erat. lib. 2.

Ruſticitati nō parcitur in introductis ad rigorē iuris conſeruandum.

18 Intellige octauò, non procedere in his, quę ſunt introducta ad rigorem iuris conſeruandum in illis enim ruſticati non parcitur: vt voluit gl. in ſumma 38. diſt. & in can. turbatur. §. notandum. in glo. 1. in fin. 1. quæſt. 4. afferentes pro exemplo l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. Et idem voluit glo. iuris ciuilis, in l. cùm quis. & ibi Bar. Bal. & Pau. de Caſt. omnes ad fi. C. de iur. & fact. ignor. & gl. in l. iuris. huius initij 2. eo. tit. quæ ponit exemplum in eo, qui triennio ceſſauit ſoluere canonem. Gul. Cu. in l. ſi quis ex argentarijs. §. vlt. cum lege ſeq. ff. de eden. Bal. Rapha. Fulg. Pau. Caſt. Ro. Alex. Fran. Aret. & recentiores in l. iuris ignorantia. C. qui admi. Ex quibus & aliqui ad hoc allegant text. in §. vlt. in authen. de hæred. & Fal. idem Bal. in l. vlt. in prin. in 3. q. C. de iur. delib. vbi per hoc dicit non excuſari ruſticum, qui non fecit inuentarium, ſed ſtandum eſſe rigori iuris. & Barto. & Saly. in l. 1. C. de iur. & fac. ignor. & idem Barto. in l. 1. §. nunciatiō. col. vlt. ff. de oper. noui. nuntiat. & conſ. 154. maritus fecit hæredem. Saly. in l. pen. C. qui admit. Ange. in l. vbi. in princ. ff. de eden. Petr. Anch. in repe. cap. 1. in quæſt. princ. verſ. ſed hic quæro, ſtatuto cauetur. de conſt. & Rom. conſ. 125. mater & ſoror prædictæ. colu. 2. verſ. tertiò confirmatur. Alex. in add. ad Bal. in d. l. 1. C. de interd. matr. & conſ. 40. hoc capite viſo themate, & omnibus. lib. 6. & conſ. 165. dubitatur. colu. 2. eod. lib. 6. Fely. in d. c. quoniam. colu. 3. in 4. fal. de ſimo. & Iaſ. in l. vlt. col. 39. verſ. decimoſextò quęro. C. de iure emph.

Ruſticus ſi omiſerit formā rei non excuſatur errore iuris.

19 Intellige nonò, non procedere etiam in his, quæ ſunt introducta ad ſolennitatem, vel formam actus, quia videlicet omiſerit ruſticus ſolennitatem, vel formam rei: verbi gratia, in teſtamento non adhibuit ſeptem teſtes, certe non patrocinatur ei error iuris: vt dicit Bal. loquens in ruſtico, minore: milite, muliere, in d. cap. vlt. colu. 3. verſ. item non patrocinatur, de confeſſ. quia vt ſubdit, vbi agitur de productione alicuius actus in eſſe, vt ipſe loquitur, omiſſio modi & formæ, omnibus nocet, & etiam error tabellionis, aut aduocati, vt optimè not. l. ambiguam. C. de teſtam. & idem dicit ipſe Bald. Salyc. & alij recentiores in l. iuris ignorantia. C. qui admi. per l. vlt. C. de teſtam. iuncta glo. in l. ambiguitatem. in verbo, ex mente. eod. titu. & idem Bal. in l. vlt. in princ. colu. 3. C. de iure delib. & Alex. d. conſ. 166. lib. 5. & conſ. 7. attentis & ponderatis. col. vlt. lib. 7. cum alijs multis concord. traditis per ipſum Alex. in d. l. iuris ignorantia.

20 Intellige decimò, vt ruſtico parcatur erranti in iure ciuili, cum peritiores conſulere non potuerit: at ſi potuerit, nec fecerit, non illi parcitur: per tex. in l. bonorum. ff. de bon. poſſ. & in l. 2. §. vlt. ff. quis ord. in bon. poſ. ſerue. & no. Bal. & Sal. Ro. & alij recentiores in d. l. iuris. C. qui admit. Anto. in c. 2. de conſt. Rom. in l. ſi duo. ff. de acq. hæred.

Contra naturam eſt non cōſulere peritiores.

21 Cuius rei ratio eſt, vt ſcribit Bald. in d. cap. vlt. quo loco nuper citauimus, de confeſ. quia homines natura ſcire deſiderant, ideoque contra naturam eſt, non conſuluere peritiores, quorum doctrina, imperitorum, & ruſticorum mens illuminatur, per tex. not. & elegantem in l. ſi auiam. C. de inge. manu. in fin. cum dicitur, *ſi cum peritioribus tractatum habuiſſes, facilè cognoſceres*. Ergo non eſt ruſtico parcendum, qui in hoc contra naturam peccauit, ex his quę deduximus in prima limitatione.

Si ſint periti in vicina ciuitate, ruſticus non excuſatur.

22 Et hoc quoque intellige vt ſi etiam non eſſent periti in loco habitationis ruſtici, tamen non excuſatur, ſi ſint in ciuitate quadam vicina: vt voluerunt Bald. Sal. Ro. & recentiores in d. l. iuris ignorantia. per text. in l. diuus. ff. de tutor. & curat. dat ab his. & in l. 1. §. ſi quando. ff. de magiſtrat. conue. ideò (inquiunt) quemàdmodum mulieres eunt ad ciuitatem pro indulgentijs. et ruſtici ad nemus pro lignis; ita debent ire ad ciuitates pro conſilijs.

23 Intellige

Ruſticis ſuccurritur in caſibus à iure expreſſis.

23 Intellige vndecimò, vt ruſticis ſuccurratur in caſibus à iure expreſſis tantum, vt voluit glo. in c. vlt. ſi quis. in 1. q. 4. Anto. in cap. 2. colu. 4. de conſt. Alex. qui alios citat, in l. ſi quis id quod. colu. 3. verſic. item not. quod ruſticitas. ff. de iuriſd. omn. iud. Phil. Dec. conſ. 274. incip. viſo puncto. colum. 2. verſic. ſed ſuprà dictis. qui ad hoc dicit facere text. in d. l. vlt. C. de iur. et facti igno. Et illam quidem glo. idem expreſsè ſtatuit in mulieribus.

24 Poſſem et alia pleraque huc adducere à noſtris Doctoribus longè, lateq́; tractata, videlicet, an, & quando, & in quibus alijs caſibus, iuris ignorantia, ſiue ſimplicitas, vel ruſticitas, aut excuſet, aut non excuſet. Quæ quoniā iam ſunt trita, & omnibus obuia, conſultò prætermittenda duximus. Omnia enim perſcribere ad rem pertinentia, nec voluimus, nec poſſumus.

CAVSA XII.

Ingenij ſubtilitate delinquentes mitiùs puniuntur quàm mitius peccat reliquis.

1 DVodecimò, qui è diuerſo quadam ingenij ſubtilitate aberrantes delinquunt, mitiùs etiam ſunt puniendi. Si enim qui ſimplicitate peccauerunt, leuiùs ſunt plectendi, vt dictum eſt in præcedenti cauſa, multo magis his eſt mitior ſtatuenda pęna, cum et minus peccent, quā ſuperiores. Hos enim compellit falſa ſubtilitas, in quam non cadunt voluntarij, ſed veluti inuiti: illos decipit ignorantia voluntaria. Ita dicit glo. no. in c. ſchiſma. in verbo, magis eſt. 24. quæſt. 1. quam ad hoc commendat Fel. in c. 1. de hæret.

2 Et ſimile quidpiam voluit Bald. in cap. dilecti. poſt princ. de iud. cum dicit, ꝙ magis reprobatur nimia groſſities, quàm nimia ſubtilitas. Quem ita refert, et ſequitur Iaſon in l. cum ſtipulati ſumus. §. ſequitur. in 3. not. ff. de uerbo. obliga. et Auto. Bauer. in repe. l. cum filio. col. 2. ff. de lega. 1.

Nimia ſubtilitas tendit ad perniciem. & ipſa groſſities eſt ineptia.

3 Sed caue, quia Bal. ubi ſuprà, ſi ſolertet eius verba introſpiciantur, videtur ſentire contrarium. Primum enim no. ex eo tex. quòd nimia ſubtilitas reprobatur: ſubdit autem confeſtim, niſi ſit mendum in codicibus, quibus circunferuntur huiuſmodi verba, adeò ꝙ magis reprobatur nimia groſſities. l. vlt. C. de hęre. inſtitu. in quibus verbis puto deeſſe dictionem, quàm, vt ſcribi debeat, adeò ꝙ magis reprobatur, quàm nimia goſſities: alioquin non quadrarent huic, quod primum dixerat, neque verbis ſequentibus, quę ſunt huiuſmodi: Nam nimia ſubtilitas tendit ad perniciem. l. ſed hæc nimium. ff. de excuſ. tut. & nimia groſſities eſt quædam ineptia quæ à iure reprobatur. Hæc ibi.

CAVSA XIII.

Qui caſu & non de induſtria quicquā admiſerunt, leuius puniuntur.

1 DEcimotertiò, qui caſu, aut imprudentia, ſiue etiam facti ignorantia non de induſtria, aut doloſè quicquam admiſerunt, aut non puniuntur, aut leuiùs puniri debent. l. 1. §. diuus. ff. ad leg. Corn. de ſicar. & l. abſentem. §. vlt. & l. Metrodorum. & l. reſpiciendum. §. deliuquunt & ibi glo. not. ff. de pœn. quo in poſtremo loco eſt caſus de eo, qui dum venaretur, telo in feram miſſo, hominem interemerit. Quæ ipſa ſpecies aliquando contingit in Adaſtro Phryge, Gordij filio, qui vibrato in aprum iaculo, non illum, ſed fruſtrato ictu Atym, filium Crœſi Lydorum Regem adeptus, interemit, cui ipſe Cręſus Rex ꝙ imprudens feciſſet: pepercit, at nihilominus Adraſtus ſeſe ſuper buſtum ipſius Atydis confodit, author Herodotus lib. 1.

2 Sed & præcedentibus adde tex. in l. 3. §. ſed etenim. & l. qui ædes. & l. ſi fortuito. ff. de incen. rui. naufra. & l. vlt ff. de decre. ab ordi. fac. & ibi concor. in gl. & l. ferè. & ibi gl. ff. de reg. iur. & c. lator. & c. dilectus. & c. ex literis. & duobus c. ſeq. de homi. & c. 2. & ibi glo. de cognat. ſpiritual. & c. ſi homicidium. 23. q. 5.

Multa excuſant ignorantiam ſecundū Rom.

3 Et ad excuſationem huiuſmodi ignorantiæ, multa congeſſit Ro. in repe. l. ſi verò. §. de viro. in 51. fal. ff. ſol. matr. & conſ. 473. circa propoſitam etiam conſultationem. Fel. & Phil. Dec. in c. à nobis. in prin. de excep. & idem Dec. in c. 2. in glo. vlt. in 1. concluſione. de conſt. & conſ. 64. fermè per totum, & omnium vbertimè Hippo. de Marſi. in l. qui falſam colu. 10. verſ. & circa hanc materiam, cum duabus colu. ſequent. ff. ad leg. Corne. de falſ. quibus adde text. elegantem, in l. 1. C. ad leg. Corn. de ſicar. ꝙ quę ex improuiſo caſu accidunt, fato plerunque, non noxæ imputantur.

4 His ſuffragatur lex Numæ Pompilij, illius antiqui Romanorum Regis, his verbis authore Feſto Pompeio lib. 14. concepta, Si quis hominem liberum morti ſciens duit, parricida eſto. ſciens enim, ſcienter dixit, ne vel imprudentem includere videretur. Illud quoque ſolenniſſimum iuſiurandum, quo veteres Romani conceptis etiam verbis in magnis rebus, præſertim verò in ſanciendis fęderibus: vtebantur: Si ſciens fallo, me Iuppiter, ſalua vrbe, arceque, bonis eiiciat, vnde ego lapidem hunc eiicio. Apud Feſtum Pompeium lib. 10. ſtatim poſt prin. & non nihil meminit Cicero, epiſto. Famil. lib. 7. & latius Polyb. lib. 3. vt non prætermittam quod ad Romanorum quoque leges, moresq́ue pertinet. Liuium, 3. decad. lib. 10. ſcripſiſſe, latum ad pop. Romanum eſſe, ne Cn. Seruilio fraudi eſſet, quòd parte, qui ſella curuli ſediſſet, viuo, cum id ignoraret, Trib. pleb. atque Ædilis fuiſſet contrà quam ſancitum legibus erat.

Areopagitæ perpendebant num ſcelera conſulto facta fuiſſent.

5 Quin & Solon Athenienſium legiſlator, ſuis legibus monet iudices Areopagitas interſtinguere, perpendereq́ue num cædes, vulnus, incendium prouidentia commiſſum ſit, id eſt conſultò, vt interpretatur Galenus in commentarijs præſagiorum Hippocratis lib. 1. c. 6. quo loco adſcribit verba eius legis: Loca erant in Attica iudicijs conſtituta. ſi quis conſulto & præ meditatè mortem alicui intuliſſet, in Martio

pago,

pago:ſin præter uoluntatem, & cogitatam rationem, in Pallio:ſin verò cædem factam eſſe confiteretur, iure an iniuria patratum eſſet, idq; in dubium vocaretur, in Delphio rationes iudicabantur. Cuius rei teſtis eſt Ælianus variæ hiſtoriæ lib.5.c.15.

Archades quoq; eos, qui ſponte Lycæum ingrediebantur, lapidibus obruebant. Qui verò per ignorantiam intrauerāt, ad Eleutheros mittebant, vt refert Plutarchus: qui id declarat problematon c.152.

Imprudenter factum clementius punitur.

6 Hoc quoque legibus Moſaicis obſeruatum eſt, vt imprudenter factum clementiùs puniretur. Nam licèt qui hominem ſpontè, & ſcienter interemerat, morte mulctaretur, qui tamen imprudenter, & non voluntarius idipſum commiſerat, exilio tantùm, eoq; non perpetuo puniebatur, eratq; locus conſtitutus, qui ei pro refugio erat, ut ſcribitur Exodi 21.cap.nu.35. Deuterono.19.atq; Ioſue 20.cap. & meminit D. Ambro. in cap. illa, 15.q.1.

Quæ per imprudentiam delinquuntur, omnia ſunt inuita.

7 Et apud Græcos eadem fermè lex erat, vel authore Thucydide, qui lib.4. belli Peloponenſis introducit quoſpiam Athenienſes ita loquentes: Etenim delictis non voluntarijs refugium eſſe aras. In quam ſententiam moribundus quidam apud Xenophontem lib. Pædiæ Cyri.3. Tigranem alloquens, Noli Tigranes (inquit) quicquam ſuccenſere patri de morte mea, non enim vlla maleuolentia hoc fecit, ſed imprudentia. Quæcunque verò per imprudentiam ab hominibus delinquuntur, hæc omnia arbitror eſſe inuita.

Claudius autem Saturninus Iuriſconſultus elegantiſſimus in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœn. ſcribit apud ipſos Græcos fortuitos caſus exilio voluntario lueri ſolitos: adfertq; teſtimonium Homeri poetarum (inquit) præcipui:

Εὖ τέμε τυτθὸν ἐόντα μενοίτιος ἐξ ὀπόεντος,
Ηγαγον ὑμέτερον δ' ἀνδροκτασίης ὑπὸ λυγρῆς
Ημαϊι τῷ ὅτε παῖδα κατέκτανον ἀμφιδάμαντος
Νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς.

Qui quidem elegantiſſimi, & venuſtiſſimi verſus, ad pęnarum aut remiſſionem, aut imminutionem accommodatiſſimi ſunt inſcripti in Pandectis Florentinis: ſuntque depromptí, & petiti ex lib.23. Iliad. quanquam ſunt, qui in eo loco Iuriſconſulti, alios verſus eiuſdem Homeri ſubſtituiſſent. Nec apud Gręcos tātum, ſed & apud Memphitas, qui caſu & imprudenter aliū occidiſſet, ex lege exulabat, vt tradit Philoſtrat⁹ in vita Apollonij. lib.6.

Per imprudentiam uenientes templum Cereris ingreſſi infando ſcelere interfecti ſunt.

8 Nec interim prætermittendum eſt, quod à Tito Liuio ſcriptum eſt, 4. decad. lib.1. Contraxerunt (inquit) cum Philippo bellum Athenienſes, haud quaquàm digna cauſa: Archananes duo iuuenes per initiorum dies, non initiati templum Ceteris imprudentia religionis, cum cætera turba ingreſſi ſunt: facilè eos ſermo prodidit, abſurdè quædam pronuntiantes adductique ad antiſtitem templi, cùm palam eſſet eos per errorem ingreſſos, tanquàm ob infandum ſcelus interfecti ſunt. Quòd tam fœdè ac hoſtiliter factum gens Archananum ad Philippum detulit. Ex quibus verbis facilè intelligas Liuium factum ipſum non probare.

Aſpidis ſpectrum uinitorē ad inſaniam adegit.

9 Et huc quoque ſpectat alia hiſtoria, aut potiùs fabula ab Æliano relata lib. De natura animalium 11.c.32. Vinitor (inquit) dum ſcrobem fodit pulchram & generoſam vitem plantaturus, ligonis ictu Aſpidem ſacram, & minimè infeſtam hominibus, quæ fortè illic latebat, imprudens mediam diſſecuit. Deinceps cùm terram dimoueret, poſteriorem eius partem, quæ caudam continet, in arena latētem, comperit: anteriorem verò, quæ à ventre ad ceruicem tendit, adhuc reptantem, & cruentam. Quamobrem obſtupefactus, & mentis inops, totus ad inſaniam, eamq; vehementem redactus eſt. Et cùm interdiu nec apud ſe, nec rationis compos eſſet, tum noctu etiam delirans, à lecto exiliebat: & Aſpidem ſe perſequi dictitabat, & veluti morſu læſus, terribili clamore vociferabatur, & auxilium implorabat: & interemptæ ab ipſo Aſpidis ſimulacrum, ſe videre dicebat: idq; frendens, & minans: & aliquando morſu ſe impetitum eiulatu quidem ſe dolere arguebat. Cum autem idem aliquando duraſſet morbus, cognati eius ſupplicem ipſum in ædem Serapidis ducunt: Deumque ut ſpectrum, illud Aſpidis amoliri, & cohibere dignetur, orant. Miſertus aūt ille, virum curauit. At nimiū certè durus ac ſeuerus in ſe fuit Charonda ille, Tyriorum, aut (ut alij ſcribunt) Turiorum Rex & Legiſlator: qui cum cauiſſet, ne quis cum ferro in concionem prodiret, capitisq; pœnam indixiſſet, ſi quis id feciſſet: interiectoque deinde tempore, ex lōginquo rure, gladio accinctus domum repetens, ſubitò indicta concione ſtans erat in eam prodijt, ab eoque qui proximè conſtiterat, ſolutè à ſe legis monitus. Et idem (inquit) illam ſanciam: ac protinus ferro, quod habebat, diſtricto, incubuit, vt à Valerio Max. proditum eſt lib.6.c.5. in fin. Et meminerunt è noſtris Iacob. Aluarot. in §. ad Palatium. titu. de pace Conſtan. & Matthæ. afflict. in conſtitut. intentionum. colum.4. verſ. in 6. quæſtio. Et omnium prior Diodorus Siculus lib.12. Biblioth. vbi tradit quoſdam ſcriptores id tribuere Diocli Siracuſanorum Legiſlatori.

Statutum puniens homicidium intelligitur, ſi dolo non caſu fuerit cōmiſſum.

10 Quid, quòd eſt legalis ſententia, quòd ſtatutum, aut alia conſtitutio puniens capitaliter homicidium, aut aliud delictum, intelligatur, ſi dolo fuerit commiſſum, non caſu, etiam ſi culpa interuenerit? tex. eſt in l. cùm autem. §. excipitur. ff de ædil. edic. vbi dicitur, Capitalem fraudem admiſiſſe accipiemus dolo malo, & per nequitiam: cæterùm ſi quis errore, ſi quis caſu fecerit,

rit, ceſſabit edictum Et ita voluit Io. And. in c. pro poſſeſſore. col. 2. de reg. iur. lib. 6. in merc. & Guido Suza. in quæſtionibus ſtatutorum, col. 2. Cy. Bal. Ang. Pau. Caſt. in l. 1. ad fi. & Iaſ. col. pen. ff. de legib. inter quos Iaſ. dicit illum tex. in d. §. excipitur. eſſe ad hoc meliorem de iure. & hoc etiam dicit ipſe Iaſ. in l. non dubium. col. 8. verſ. item adde, ꝙ licet ſtatutum. C. de legib. Eandem quoq; ſententiam tenuit ipſe Cy. in l. ſi quis non dicam rapere. col. 3. verſ. quinto & vltimo caſu. C. de Epiſ. & cler. & Bar. in l. 1. §. 1. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iuſſ. fuer. & l. 1. in prin. col. 3. verſ. quædã verò ſunt. ff. ad Turpil. & in l. quid ergo. §. pœna grauior. col. 3. verſ. iuxta hoc quæro. ff. de his, qui no. infa. & in l. quod Nerua. ff. depo. & Bald. in l. omnes populi. col. 9. verſ. in contrarium videtur. & ibi Io. Cacia. in repe. col. 107. ff. de iuſti. & iur. & idem Bal. in l. in actionibus. col. 2. & ibi Iaſ. latè col. 5. & 6. ff. de in litem iuran. & ipſe Bal. in l. 1. §. quod prætor. & ibi Iaſ. col. 1. verſ. item adde, ff. ne quis eum qui in ius voca. & idem Bal. in l. 3. §. quacunque. col. vlt. verſ. quo ad tertiũ. ff. de iureiur. & in repe. l. cunctos populos. in vlt. char. C. de ſum. Trinit. & fide catho. & in l. quicunq;. col. 5. verſ. quarto caſu. & iterum ver. item pro hoc ibi. & Pau. Caſt. C. de ſer. fugi. & in l. & ſi ſeuerior. vbi & Sal. Pau. Caſt. Alex. & recentiores poſt gl. ibi. C. ex quib. cau. infa. irro. & idem Bal. in l. ex morte. C. ad leg. Aquil. & in l. data opera. colum. 2. ver. nunc de ſecundo. & iterum verſ. item ſi ſtatutum. C. qui accu. non poſſ. & in l. 2. per illũ tex. vbi ẽt Sal. C. de noxa. & ipſe Bal. conſ. 3. qui mortẽ aliter vitare. lib. 4. vbi plus dicit, ꝙ nunquam reperitur, ꝙ ob ſimplicem culpam, quis famam perdere debeat, nedum membrũ, aut vitam: vt dicit no. in §. ſuſpectus. Inſti. de ſuſpect. tut. & alijs locis per eũ allegatis, & Ange. in l. ſi vſuſfructus. verſ. & hoc etiã tantùm. ff. de vſufruct. & in l. is qui cum telo. C. ad leg. Corn. de ſicar. & in l. plagij. C. ad leg. Flauiam de plag. & in l. Gracchus. C. de adult. & conſ. 27. pro deciſione. in fi. & iterũ cõſ. 288. viſo themate. col. vlt. Anto. in cap. 2. de conſtit. per tex. in l. Cornelia, ff. de ſicar. Salyc. in l. Senatus. C. de his, qui ſibi adſcrib. in teſta. & in l. ſi quis necandi. C. de ſicar. Petr. Ancha. conſ. 283. iure ſcripto. ad fin. & iterum conſ. 391. videtur prima facie. ante fin. Card. Flor. in d. cap. lator. de homi. vbi dicit, & poſt eum Io. Ana. & Fel. ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ qui occidit, occidatur, ſi ex culpa leui, vel ẽt lata, caſu quis occiderit, nõ occidetur. & ita dicit ſe cũ pluribus cõſuluiſſe pro quodã, qui volens incidere ramos impediẽtes piſcationẽ cum proacha (ita. n. appellat) ſe trata, ſine dolo ſociũ occidit. Et ita verè cõſuluit ipſe Cardi. 44. pro domino Chriſtophoro, circa fi. & idẽ Card. cõſ. 94. hæc eſt quædã inquiſitio. Pau. Caſt. in l. 3. in 2. no. C. de epiſ. audi. vbi hoc reputat ſingu. & in l. 1. C. vbi Senat. vel clariſſ. ibi hoc dicit no. & vtrobiq; coarguit aſſeſſores ignorãter, qui ſimpliciter verbis ſtatim cõtrariũ faciũt, & cõſ. 277. in cauſa carceratorum. in prin. lib. 2. Raph. Cuma. conſ. 134. viſis denuntia. &c. io fi. Pau. & alij recentiores in c. 2. de conſtit. Io. Ana. in c. ſicut. col. pen. de Iudæ. & in c. vlt. col. 19. verſ. adde etiam. de maled. & in d. c. ex literis. huius initij 2. in fi. & iterum in cap. presbyter. col. 1. de homi. Ioan. Plat. in l. 1. in 2. not. C. de his qui ſe defer. lib. 10. Floria. in l. oſſa. §. ſi in locum. poſt gl. ibi, in verbo dolo. ff. de relig. & ſumpt. fune. & in l. 3. §. iniuriarũ. col. 2. ff. ad leg. Aquil. Alex. conſ. 109. viſis et ut oportet conſideratis. col. 4. verſ. tertiò principaliter cõſidero. lib. 1. & cõſ. 140. videtur in caſu propoſito, col. 2. uerſ. cùm ergo oõ habuit. lib. 2. et conſ. 19. circa primũ et tertium. col. pe. uerſ. et poſito. lib. 7. et Ang. Are. in tract. malefic. in uerbo ſciẽter et doloſè, in prin. et ibi latè Laud. in addi. Fran. Are. cõſ. 165. ſicut Ioannes dicit in Apocalypſi paulo ante fi. Barb. conſ. 40. illud adduco in proſpectũ, col. 9. uerſ. et adduco quod uoluit, lib. 2. Cæpola caute. 12. ſtatutum dicit, et ſeq. caute. et in cõſ. crimi. cõſ. 29. viſo proceſſu. col. antepen. et iterum conſ. 30. Ragacij ſcholarium, col. 1. verſ. et quod hoc ſit verum. rurſumque conſ. 31. ſuper homicidio, col. 4. uerſ. quæ quidem decem. itemque conſ. 33. multa pollent: col. 2. atque conſ. 14. ſi unquam. colu. 9. uerſ. modò ad propoſitum. et conſ. 37. uiſa inquiſitione, et Socy. inter conſ. Fran. Curt. conſ. 20. ſæpenumero. colum. 19. in 3. c. q. 4. & Iaſ. latiſſimè in l. 3. §. quod prætor. quem legit cum 1. col. eiuſdem, §. 1. ff. ne quis eum qui in ius uoca. ui exi. et Ludo. Bolo. conſ. 36. ſecundò de iure. col. 4. in fin. et conſ. 63. uerſ. in quibus locis ponitur. colum. ult. et nouiſſimè Philip. Dec. 10 c. cognoſcentes. col. 5. uerſ. ex quibus infertur, de conſti. ꝛo 1. lect. et conſ. 9. de homicidio commiſſo. in princ. et conſ. 83. in cauſa accuſationis Pertetæ, col. 3. uerſ. tertio reſpondetur, Fran. Cur. ſenior conſ. 7. diligenter ac maturè conſideratis, col. 4. uerſ. eandẽ doctrinam, et copioſiſſimè omnium Hippo. Marſi. in l. de minore. col. 6. uerſ. et quãdo homicidium. et ſeq. ff. de quæſt. et in l. 1. §. pręthereà. col. 3. uer. ulteriùs dico. ff. de ſica. et in rub. ff. de falſ. col. 1. uerſ. ſed hodie communiter.

11 Quamquam tamen, ne hoc pręteirmittam, contrariũ tenuerit Bald. (ut ipſe ſibi hìc, ut aliàs ſæpè malè conſtat) in l. quæ fortuitis, col. pen. uerſ. et ſcias quòd nulla pœna. C. de pig. act. ſed admodum difficile eſt ut cõtra ſeipſum pugnãs, et ſimul contra infinitum prope numerum, et ueteranorum, et nouitiorum militum tot armis munitorum, uictoriam reportet: ut in ſimili latè dicemus infrà in 51. cauſa, num. 43. audacis eſt profectò, & duobus ſeq.

12 Apud Oratores in partibus purgationis non modicam uim obtinet imprudentia. Propterea Ariſtoteles in lib. pręceptorum Rhetorices, *Oratorum homi num commune eſt per imprudentiam de-*

linquero, cùm nemo ſciat ſi quid ſibi ſimile eueniet.

ces, de cauſis ciuilibus, in exordijs generis iudicialis, ita ſcribit: Si verò quorum nos accuſator criminatur, ea fecilſe fateamur, ex iuſti, ac legitimi partibus defendere pergamus, magis legitimas res noſtras, iuſtioresq; demonſtrare elaborabimus. quod ſi minùs cõmodè fieri potuerit, ad imprudentiam, caſumq; defugiemus, & ignoſcendum nobis eſſe argumentabimur: demonſtrãtes ꝙ omnium quidem hominum per imprudentiam deliquere commune ſit: ſed afficere iniuria, improborum eſſe proprium: dicas etiam, & æquum & bonũ eſſe, & iuſtum, ac conducibile his ignoſcere, qui per imprudentiam deliquerunt: neminem enim hominum ſcire, ſi quid aliquando ſibi huiuſmodi euenturum ſit. Et M. Tullius oratorum princeps lib. 2. Rhetoricæ veteris, poſteaquam duas partes conceſſionis eſſe dixit, videlicet purgationem, & deprecationem, ita ſubiungit: Purgatio eſt, per quam eius qui accuſatur, non factum ipſum, ſed voluntas defenditur: & habet partes tres, imprudentiam, caſum, neceſſitatem: moxq; exempla earum proponit, quæ cuique videre licet. Idemq; fermè ait ipſe Tullius (ſi is fuit qui libros Rhetoric. ad Herennium conſcripſit) libr. 2. idem quoq; lib. 2. de Oratore, inducit Antonium in hæc verba diſſerentem: Iure autẽ omnia defendamus, quæ ſunt eius generis, vt aut oportuerit, aut licuerit, aut neceſſe fuerit, aut imprudentia, aut caſu facta eſſe videantur.

In foro conſ. iē na non punitur quis de homicidio non dolo commiſſo.

13 Adde quod notabiliter voluit gl. in c. presbyterum: de homi. ꝙ in foro conſcientiæ non punitur quis de homicidio non dolo commiſſo, etiam ſi culpa præceſſerit, quam glo. ad hæc not. & ſequitur Ioan. Ana. ibi, & Panor. & Pely. qui ad hoc allegat dictum Innoc. in c. ſicut dignum. col. vlt. eod. tit quod ſi damnum datum eſt alicui ex culpa alterius, vt quia non bene ignem cooperuerit, qui ob id domum vicini cremauit, non tenetur in foro conſcientiæ ad reſarciendum damnum: licèt pro culpa ſit ei iniungenda pœnitentia. Sequuntur item illud dictum Inno. ipſe Pan. in c. 1. col. 2. & ibi Fely. col. 11. verſ. tertius caſus. & Phil. Dec. in lect. 2. col. 5. verſ. quinto adde. de conſtit. idem Pan. in cap. dilecti. col. 5. verſ. ſed tu diſtingue. de arbit. & in cap. quoniam. col. 9. verſ. in gl. in verbo negligentiam. de proba. & in cap. cùm cauſam, col. 5. verſ. circa quod notabiliter. de teſtib. & in cap. ſi egreſſus. in 1. no. de iniur. & rurſum in cap. vlt. in 1. no. vbi multum dubitat. & in cap. 1. de cuſt. reor. Ex quibus nonnulli diſtingunt inter latam, & leuem culpam, & an adfuerit animus nocendi, necne, vt apud eos videre poteris. Rom. qui id dicit vnicum in mundo, ſing. 105. pridie ſui interrogatus. Barba. in rep. cap. Raynaldus, colum. 14. verſicul. inquantum dominus Abbas. de teſta. vbi videtur tenere contrarium. Anto. Corſet. in ſuis ſingu. in verbo, forum conſcientiæ.

Imprudenter delicta commiſſa, magna ex parte impunita.

14 Ex his autem procedit, ꝙ cùm delicta, quæ imprudenter ſunt commiſſa, ex magna parte impunita relinqui ſoleant vt dictum eſt: ideò cùm quis alterum de crimine accuſat, quod ignorantia poteſt excuſari, debet nominatim exprimere reum ſciẽter id commiſiſſe, vt no. Bar. in l. omnes. ad fi. C. de agri. & cenſi. lib. 11. & Ang. in §. pen. in fi. 10 auth. de eccle. tit. & in l. 1. col. 2. C. de Nili agger. non rup. ubi dicit quendam fuiſſe liberatum, quia non fuerit articulatum (vt ipſe loquitur) quod ſciens opem bannito tulerat. & ita latè conſuluit multaſque concord. adducit Barb. conſ. 51. illud in medium teferam. in prin. lib. 3 & conſ. 5. illud in medium adducam. in prin. lib. 4. & conſ. 62. Paulus apoſtolus. col. 7. ver. cùm ergo in ꝓpoſito. eo. lib. 4. & Fel. in c. à nobis. col. 1. de excep. & Phil. Dec. conſ. 62. in cauſa qua agitur inter monaſterium.

Qualitas requiſita in lege vel ſtatuto debet allegari.

15 In qua re tamen (ne quid deeſſe videatur) ita exiſtimo diſtinguendum poſt ipſum Dec. in c. à nobis. in 1. no. de excep. Aut lex, vel ſtatutũ, in quo pœna pro delicto imponitur, exprimit eam pœnam eſſe impoſitam ei delicto, quod ſcienter factum eſt, & tunc proculdubio debet expreſsè articulari in libello tale delictũ fuiſſe ſcienter factum: illa enim qualitas requiſita in lege, vel ſtatuto, debet allegari, & probari. l. 1. §. ait prætor. & ibi no. Bar. ff. ne quid in flum. pub. & l. pe. §. docere. ff. ne quis eum qui in ius vocavi exi. & no. Io. And. in c. 1. de homi. lib. 6. in nouella, Bal. in l. ſi quis nõ dicam rapere. C. de epiſ. & cler. et in l. hi qui ad ciuilia. C. de appel. Alex. conſ. vlt. viſo proceſſu, lib. 2. et conſ. 41. viſis & optimè diſcuſſis omnibus. col. 2. verſ. et prædicta maximè procedunt, lib. 4. et ipſe Phil. Dec. in cap. licet cauſam. col. 14. verſ. ſextò idem dicendum. de prob. et conſ. 13. an appellatione cognatorum. col. 3. verſ. difficultas eſt, et vis tota. et conſ. 18. viſo puncto. col. 3. in prin. Et faciunt nor. per Bar. in l. non ſolùm. §. ſed vt probari. ff. de oper. noui nuntia. Et hæc quidem de primo illo membro.

Præſumitur ſemper contra prohibita de ſui natura mala, licèt poſſint excuſari.

16 Aut verò lex, vel ſtatutum puniens, non loquitur expreſsè de crimine ſciẽter facto, et tũc, aut ſumus in caſibus, in quibus dolus, et ſciẽtia præſumitur, putà in his, quæ de ſui natura mala ſunt, et de genere prohibitorum, quæ quanuis aliquo caſu poſſint excuſari, tamẽ contra ea præſumitur. l. 1. C. ad leg. Cornel. de ſicar. et l. ſi non conuitij. C. de iniur. et c. 1. et ibi Bal. et alij, de præſumpt. et c. 2. et ibi Pan. de regu. iur. voluit Albe. de Gan. in tracta. de homi. col. vlt. verſ. illud autem. et Bal. in l. dolum. C. de dul. mal. et conſ. 79. dauanti da uoi, col. 1. in fi. lib. 2. et Pet. Aoch. in c. cùm dilecti. per illum text. de accuſ. quem ibi ſequitur Io. de Ana. col. 2. verſ. eſt hic mirabilis. et Alex. conſ. 36. viſis his quæ per dominos. in prin. lib. 1. quod con. iterum repetitur in lib. 3. conſ. 79 et idem Alex. conſ. 3. ponderatis verbis inquiſitionis, col. 1. libr. 1. et conſil.

24.animaduerſis his quæ tã per teſtes.poſt prin. lib.2.& Corneus conſ.173.viſis proceſſu,& ſtatuto.col.5. verſ. nec obſtat quod dicitur. lib. 1. Et hoc quidem caſu non videtur opus eſſe ſcientiam, aut dolum allegare,ſecundum Ang. in l.ſi vacantia.C.de bon.vaca.lib.10.& Fel. c.cognoſcentes.col.2. in fi.de conſtit.

Sufficit allegare qualitatem, ex qua infertur illud quod ius præſumit.

17 Cuius rei eſt ratio, quia ſatis eſt allegare qualitatem,ex qua infertur illud, quod ius præſumit,ſine illius allegatione, nam libellus quantum ad hoc præſumptiuè concludit.l.omnes.§. Lurius.& ibi glo.& alij. ff. de his quæ in fraud. cred.& Bar.& alij.in l.cùm quid.ff.ſi cer.pet.& Bal.conſ.299.Petr.Lombard.in fi.lib.3.& Frã. de Spoleto inter conſ.ipſius Bal.conſ.468. viſa petitione porrecta.lib.1.& Ang.conſ. 250. primò videndum eſt,factum verò illius incip. domina Libertina.poſt princip.& Anton.in cap.ſi cautio.de fid.inſtru.& Roma.conſ.105.viſo themate poſt princip.

In differentia in meliorẽ partem ſunt interpretanda.

18 Aut denique ſumus in caſibus, in quibus ſcientia vel dolus non præſumitur, putà in his, quæ ſe poſſunt habere ad bonum, & malũ, quæ indifferentia vulgò philoſophi nuncupant: quæ ſemper in dubio in meliorem partem præſumũtur,& debent interpretari. l. meritò. ff. pro ſoc. & c.2.de reg.iur.vbi facta,quæ dubium eſt,quo animo fiant, in meliorem partem interpretãda ſunt.quod enim ſcriptum eſt, Ex fructibus eorum cognoſcetis eos, de manifeſtis dictum eſt. & c.abijt.Iudas.& ibi gl. 11.q.3.& Bar.in l. non ſolum.§.ſed ut probari.& ibi latè Alex.ff.de no. oper.nunt.Bal.in l. 1.col.4 verſ.& no.C.,de ſer. fugi.& ibi latè Iaſ.col.5.verſ.tertiò multum no. & Pan.& conſ.68.videtur primò.col.2.lib. 1. & conſ.113.tria ſunt.in primo dubio,lib.2. Roma.conſ.353.quo ad primum,in fi. Alex. conſ. 28.quoniam abundè.lib.4 Franc.Are.conſ. 70. ſicut docet.col.3.Barb.in l. 1.§.ex his.col. vlt.ff. de verb.oblig. & copioſè Phil. Dec. conſ. 189. lætatus ſum plurimũ. col.2. Et hoc certè caſu debet ſcientia,ſiue dolus allegari.Et ita loquitur Bar.in d.l.omnes.& Angel.locis ſuprà in prin. adductis:ſi tñ eſſet aliquid,quod eſſet cõmuniter notum,ideoq; præſumeretur ſcientia. c. vlt. qui mat.accu.poſ.cum ſimil.tunc nõ eſſet opus allegare ſcientiam,vt dicit Bar.in d.l.omnes.

In negatiuis debet fieri mentio ſciẽtiæ, ſecus in affirmatiuis.

19 In hac re tamen aliter (ne illud prætermittam) diſtinguit Bar.in l.1.char.4.verſ. ſuper ſecundo puncto.C.qui accu.non poſſunt. videlicet ꝙ quãdo aliquis accuſatur pro facto negatiuo,putà ꝙ non denuntiauit maleficium, debet fieri mentio ſcientiæ, ſed cùm accuſatur, ꝙ aliquid fecerit,non debet neceſſariò allegari ſcientia,allegãt gl.no.l.ex maleficijs. §. longè minùs. ff.de actio.& obl.Et hanc Bald.diſt. ſequitur Io. Ana.in rub.de accu.circa fi.& Ro.d.conſ. 105. poſt prin.vbi ad hoc facit ſing.glo.in d. §.longè minùs.& Ang.Are.in Tract. malefic. in verbo, necnon ad querelam.col.pen.verſ. aduertas tñ. vbi dicit eam gl.auream. Sed Auguſt. in ſua ad Ang.addit.hanc diſtinctionẽ reprobat, per multa,quæ ibi allegar,& poſt eam Fely.& Dec. in d. c.à nobis col.1.ad quos legentem remitto.

Semper allegandum,ſi dolo aut ſcientia eſt factum aliàs præſumitur.

20 Sed illud non prætermiſerim,quòd huic, quod diximus, non requiri dolũ, aut ſcientiam allegari in his actibus, in quibus præſumitur, contradicit Alex.conſ. 305. in cauſa & lite vertente inter dominum Benedictum. col. vlt. lib. 5. vbi expreſsè dicit, ꝙ aliàs præſumeretur; ꝙ quis ex certa ſcientia & dolo aliquid fecerit, tamen ſemper eſſet hoc allegandum, aliàs huiuſmodi præſumptio in hoc non releuaret,per tex. no.& ibi no.l.ſi adulterium cum inceſtu. §. iidẽ Pollioni.ff.de adul.& quod no.Bar.in d.l. cùm quid. ff. ſi cert. peta. ad quod etiam multa faciunt quæ dicam in tractatu noſtro de præſcrip.

Authoris opinio de prædictis.

21 Verum ut ego dicã quod ſentio, arbitror Alex.non fuiſſe in ea re ſanæ opinionis, nã dict. §.iidem Pollioni.& alia per eum allegata, intelliguntur,quando id quod præſumitur,procedit ex facto, vel animo eius,qui huic præſumptioni innititur,vt bona fides, de qua is loquitur, quo caſu omninò requiritur vt alleget, ſed quando proficiſcitur ex facto,aut animo aut alieno, ut in caſu noſtro,ſufficit allegare qualitatem,ex qua infertur id,ꝙ præſumitur, per d.§.Lucius.Et ita expreſsè diſtinguit Bar.in d. l. cùm quid. & ibi quoque alij poſt eum:& Bald.d.conſ.295.Petr. Lombard.in fi.lib.3.& Anto locis ſuprà citatis, & idẽ Alex.ſibi cõtrarius,conſ.1.col.pen. lib.5.

22 Sed quod dictum eſt in prin.ignorantiam excuſare, intelligendum eſt ſanè procedere in ignorantia iuſta,& probabili:non autem in affectatã,craſſa,et ſupina,quia iſta æquiparatur ſcientiæ.c.eos.de tempo.ordin.et c.cùm inhibitio.§. 1.de clan.deſpon.cum ſi.et per theologos.in 2. ſentent.diſt.22.et Alex.Ales in 2.parte ſummæ q.129.membro 7.et in 3.parte q. 41. membro 4.art.2 et D.Tho.in 1.parte 2 partis q.76.art.4. ideoq; voluit gl.no.in c. vlt. §. vt aũt. in verbo, ſciẽter.de offi.deleg.lib. 6. ꝙ conſtitutio pœnalis in ſcienter delinquentes lata, ligat et ignorãtes ignorantia affectata, et non probabili. et ibid. Domin.dicens hoc eſſe bene no.et eſt gl. ſimilis in cle.1.in verbo,ſcienter.de conſang.et affi. cũ quibus ſimiliter tranſeunt Gul. Laud. et Card. Flor.in 3 q.ibi,et Fel.in d.c.à nobis.col.1.de excep.et Phil.Fran.in c.ut animarum.in vlt. no.de conſt.lib.6.et Hippo.Marſi. in l. qui falſam.col. 13.ver.item prædictam concluſionem.ff. ad legem Cornel. de falſ. et in l. 1. §. cùm latrones. colum.3. verſicu. ad prædicta etiam facit. ff. de quæſtio.

Extenſione nõ propriè ſciẽtia comprahendit ignorantiam.

23 Sed Io.Crotus in d.c.vt animarum.col.5. verſ.vlt.no.allegans ſolũm gl.in d.cle. 1. dubitat de veritate illius, quatuor potiſſimum rationibus: Primò, quia ꝙ ſcientia compræhendat ignorantiam affectatam,non eſt ex proprietate ſermonis,ſed ex quadam extenſione,per tex.in d.c.eos.

d.c.eos.in verbo, *ſeu affectata ignorantia*. quod verbum eſt ampliatiuum pręcedentis ſermonis. l.ſi quis ita legauerit. ff. de auro & arg. lega. ſed in materia pœnali non debet fieri extenſio de caſu ad caſum, in quo nō verſatur omnino data ratio, nec de caſu vero ad fictum. l.pen. & vlt. C. de interdic. matri. ēt ſi ex larga ſignificatione vocabuli poſſet ille caſus compræhēdi. l.ſi vxor. in prin. ff. ad leg. Iul. de adult. quam pro ſing. allegat Fran. Aret. in c. per tuas. de probat.

24 Secundò, quia affectata ignorantia non æquiparatur ſcientiæ veræ, ſed ſcientiæ fictæ, per tex. in d.c. cùm inhibitio. §. 1. ibi, *affectatores ignorantiæ*, quod verbum importat fictionem. l. ſi antequàm. iuncta l. ſeq. ff. de S.C. Silla. vbi pœna impoſita hæredi, non vindicāti necem defuncti, non compræhendit fideicommiſſarium, qui eſt hæres fictus. l. in pari. §. 1. ff. de regu. iur. & ſi filiusfamili. §. 1. ff. quod cum eo qui in alien. poteſt. & ita illum tex. no. Fran. Are. in l. 1. ff. de vulg. & pupil.

Res hæreditaria fictè & nō verè eſt alterius.

25 Et facit quod no. Bar. in l. vlt. C. vnde ui. ꝙ ea lex puniens occupantem rem alterius, non compræhēdit occupantem rem hæreditariam, quę fictè, & nō uerè eſt alterius, l. 1. §. 1. ff. de rer. diuiſ. iuncta l. hæres quandoq;. ff. de acq. hęred. Et quod dicit idem Barto. quem ſequuntur Docto. in l. ſi quis maior. Cod. de tranſact. ꝙ pœna illius legis, quæ imponitur maiori uenienti contra iuramentum non ligat minorem uenientem contra iuramentū, quia licèt minor iurans reputetur maior, auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. uendi. hoc tamen eſt per fictionem, non per ueritatem.

Scientia, & ignorantia affectata æquiparantur.

26 Et ſi dicatur, ꝙ quando caſus verus, & caſus fictus æquiparantur à lege antiqua, tunc etiā conſtitutio, quæ aliàs eſt ſtrictè interpretanda, loquens in caſu vero, comprehendit caſum fictum. c. ad audientiam. & c. cùm dilectus. & ibi Imo. Pan. de cler. non reſid. ſed ſcientia, & ignorantia affectata æquiparantur, per d.c. eos igitur. & c. Reſpondetur, quòd hoc verum eſt, quando huiuſmodi conſtitutio continet idem, quod ius commune, quod æquiparat illos duos caſus, vt declarat Pan. vbi ſuprà.

Diſpoſitionis pœnalis extenſio.

27 Tertiò, quia minor eſt ignorātia affectata, quàm ſcientia. d.c. cùm inhibitio, in verbo, *vel ſaltem affectatores ignorantiæ*. quod verbum denotat diminutionem. c. per veſtras. de dona. inter vir. & vxor. & c. cauſam quæ. & ibi Pan. de elect. Sed diſpoſitio pœnalis non debet extendi de maiori ad minus, vt eſt text. in d. l. ſi vxor. in prin. ff. ad leg. Iul. de adult.

28 Quartò, quia ex ꝓprietate ſermonis ſcientia non compręhendit affectatam ignorantiam, vt dictum eſt, ſed qn̄ ſumus in materia reſtringibili, verba quæ poſſunt capi & largo & ſtricto modo, debēt capi ſtricto & nō largo modo. cap. Rodulphus. de reſcrip. & ibi no. Pan. & l. quòd ſi nepotes. in prin. ff. de teſt. tutel. & voluit Matheſ. in no. 149. nota quòd hoc verbum. in fi.

29 Et hæc quidem: ſed & longo antè interuallo, Lucas de Pen. quē ipſe nō allegat, in l. 1. col. 3. in prin. C. de colo. Illirician. lib. 11. conſtanter ſcribit minùs puniri ignorantem, quàm ſciētem, etiam ſi craſſa ignorantia fuerit, & ſupina, per quædam iura, quæ illic allegat. quæ an illius dictum probent, aliorum ſit iudicium.

Supina ignorantia punienda, nō tam ſeuerè quàm ſcientia.

30 Ego verò, vt tandem meum in hac re iudicium interponam, crediderim hanc craſſam, & ſupinam ignorantiam puniendam quidem, ſed nō tam ſeuerè, quàm ſcientiam: quoniam huiuſmodi ignorantia ſufficit ad excuſationem doli. l. 1. in fi. ff. ſi ager vecti. quam ad id citat Bal. d. conſ. 98. ego præſuppono. ante fi. lib. 3. Sed affectatam ignorantiam, quam ſcilicèt ſibi aſciſcit delinques, ne deliquiſſe videatur, grauiùs aut ſaltem æquè puniendam eſſe atque ſcientiam. arg. tex. not. in c. ita fidei. de iure fiſc. Quod & confirmatur ex eo quod dixi ſuprà in 6. cauſa. nu. 10. incip. de qua re, dum loquor de ebrio, qui ſe inebriauit, vt ſe excuſaret à crimine, qđ in ebrietate volebat patrare.

CAVSA XIIII.

Qui per latam culpam & ſine dolo delinquit, mitius punitur.

1 DEcimoquartò, non ſolùm ſi aliquid imprudenter, aut ignoranter admiſſum fuerit, ſed & ſi culpa etiam lata, dolo tamen non interueniente, mitiùs quoq; agendum eſt cum delinquente, vt patet ex multis, quę dicta ſunt in præcedenti cauſa, & ēt in cauſa omnium prima, & eſt text. in l. lege Cornel. §. 1. & l. in lege. ff. ad leg. Cor. de ſicar. Et ita conſuluit Petr. Ancha. conſ. 283 iure ſcripto, & conſuetudine, in fin. cùm dicit, ꝙ non eſt corporaliter puniendus, qui per latam culpam, ſine doló tamē deliquit. Et in hanc ſententiam dicit Nellus de ſancto Gemini in tracta. bannitorum, in 2. parte ſecundi temporis, q. 37. quòd ſi ſtante ſtatuto, quòd bannitus poſſit impunè occidi, aliquis alterum occidit non bannitum, eum falsò exiſtimans eſſe alterum quempiam, qui fuerat bannitus, non debet huiuſmodi occiſor decapitari, cùm fuerit in culpa tantùm, non in dolo, ſed pro modo culpę arbitrio iudicis eſt puniendus.

Contraria deciſio ſuperioribus.

2 Quanquam contra hanc deciſionem videtur eſſe tex. expreſſus in l. eum qui. §. ſi iniuria. ff. de iniur. & in l. ſcientiam. §. ſed & ſi defendendi. ff. ad leg. Aquil. quarum authoritate dicit Bart. in d. l. reſpiciendum. §. delinquunt. in fin. ff. de pœn. ꝙ ſi quis cùm vellet percutere Titium percuſſit ſocium, debet puniri corporaliter, licèt idem Bar. alibi reliquerit cogitandum, ſcilicèt in l. ſi cùm ſeruo. ff. de iniur.

Puniendus delinquens ſecundum rei euentum non animum.

3 Et per tex. in d. §. ſi iniuria. dicit idem Bar. in l. diuus. ff. ad leg. Cor. de ſicar. quòd ſi quis, dum vellet vnum duntaxat percutere, duos percuſſit, debet puniri ſecundum rei euentum, non ſecundum animum: & ſequitur Io. Ana. in c. 2.

col. 16.verſ.adde etiam quia Ang.de malefic.& Pan.in cap.1.de cuſt. Euchar.tum per d. §.ſi iniuria,tum etiam ne delicta maneant impunita, tum quoq; quia in delictis ſufficit dolus in genere.allegat Io.Ana in regu.cùm quis. de reg. iur. in Merc.Et hanc ſententiam cõfirmat quod ſcribitur Exodi 21. quòd ſi litigabant duo viri, & percuſſerunt mulierem prægnantem,&c.

4 Sed Ang.in d.l ſi cum ſeruo. per illum text. reprehendit deciſ Bart. quam ſuprà citauimus dicitq; hunc qui vnum percuſſit,putãs alium percutere,non debere puniri lege Cornelia,neque iniuriarum, ſed pro motu iudicis, propter culpam,ſi qua fuit,ſecus ſi nulla & idem tenet ipſe Ang. in d. §. delinquunt. & conſ. 289. viſo facto.col. 1.Floria.in d.§ & ſi defendendi. & Cæpol.conſ.33.multa pullent.col.4.& Iaſo. dicens hanc partem in iudicando ſeruandam. in l. 1.col. 3.in fi.verſ.quid autem ſi uolebam.ff.de legi.& in l.ſi pater tuus.col.3. verſ.gl.in verbo, auferendum.C.de hære. inſtit. & ante hos omnes Bald.cuius tamen non meminerunt, in l. ait prætor,§.quacunq;. verſ.quo ad tertium, ff. de iureiur.& Signo Homo.conſ. 1.ſtatuto ciuitatis Papiæ. vbi conſuluit de eo, qui cùm rixaretur cum alio, vxorem illius prægnantem caſu percuſſit, ex quo aborta fuerat. Et in eandem fermè ſententiam remigrat idem Homod.conſ.27. ſtatuto ciuitatis Papiæ cauetur.col.pen.vbi conſuluit non eſſe decapitandum eum,qui cùm vellet prohibere ne ſe canis mordicus præhenderet, lapidem in eum proiecit, quo hominem interemit,idq; in loco publici itineris.

Nulla lex culpam morte punit.

5 Quid plura? Bar. in d.l.in lege.ff. de ſica.& in l. 1.§. 1.ff.ſi quis teſta.lib eſſe iuſſ.dicit,ꝙ nulla lex eſt,quæ culpam morte puniat.quod & voluit Bal.conſ. 109. qui mortem aliter vitare. libro 4.vbi plus dicit nuſquam reperiri ꝙ etiam famam propter culpã amittamus. Quod tamen reprehendit Ang in d.l in lege.& in d l. 1.§. 1.ſi quis teſt.& in l.plagij C.ad l.Flauiam de plagia. & in l.is qui cum telo. C.de ſicar. & conſ. 288. viſo themate ſupradicto.col. vlt.& alijs compluribus locis in quibus multos caſus allegat,in quibus quis capitaliter ex ſola culpa punitur, videlicet l.pen.C.de cuſto.reor.vbi etiam no.Bal.& l. ſi quis aliquid.§.qui abortionis.ff. de pœn. & l. omne delictum §.qui in acie.& §. exploratores. verſ.ſed & caligatus.ff.de re mil.& l.milites.vbi etiam Ang.de cuſt.reo.& l. 1.vbi idem Ang. C. de priua.car.& l.vlt.C ad leg.Iul.de vi.& l 1.C. nemi.lice.ſig.ſalua.Chriſt.humi.& l.excipiuntur.ff ad S C.Sillania. vbi etiam impubes negligens punitur capitaliter, qui caſus eſt no.ſecundum ipſum Ang.in d.l.plagij. alibi autem idem Ang.in l.impuberem.ff. de furt. loquens de illo caſu,audi, inquit, ſeueram ſententiam capitalem latam contra impuberem. Sed & tu v.tra Angel.adde alium caſum,in quo culpa capitaliter punitur, ſcilicèt in l. 3.§.alio ſenatuſconſulto.ff.ad leg.Cornel.de ſica.

6 Propterea Angel.ipſe in multis ex dictis locis,quibus eum citauimus nu præced.dicit doctrinam Bar.tunc ſolùm procedere, quando ad pœnam inferendam requiritur dolus, vt videlicet eo caſu lata culpa dolo non æquipararetur,neque ſit quis propter latam culpam ea pœna puniendus, per d.l.in lege.& l.ſi quis id quod §.doli.ff.de iuriſd.omn.iudic.cuius ſententiæ adſtipulator eſt Io.Ana.in c.pſbyterũ.in 1.no. de homi.

Vbi dolus nominatim punitur, dolo lata culpa non æquiparatur.

7 Sed quod ad hoc caput pertinet, illud certum,eſt ꝙ vbi nominatim dolus punitur, lata culpa non æquiparatur dolo. Ita voluit gl.in d. l.in lege.ff.ad leg.Cornel. de ſica. & in l. 1.§.ſi quis. ff.ne vis fiat.& in l.magna.ff.de verb.ſigni. & Bar.in l.quod Nerua.col. 7. verſ. illos enim tres.in 2.lect ff depo.& in l. 1.in prin.ff.de legi. vbi dicit, ꝙ in maleficijs lata culpa dolo non æquiparatur.& Bal.conſ.277.in cauſa Gulielmi lib.5.& Pan.conſ 4.facti contingentia,quædam mulier.lib. 1.vbi hoc quoque dicit procedere, cùm agitur de pœna pecuniaria,& conſ. 68.in Chriſti nomine amen.videtur primò,col. 2.ver. ſed his non obſtantibus. eo.lib. 1.vbi hoc dicit probari in d.l. 1.§.ſi quis.ff.ne vis fiat.& in l.2.§. hæc actio.ff.vi bono.rap.& in c.ſi quis ſuadente. 12.q.4.iũcto c. ſi verò.huius intij.2.de ſenten. excom.De qua re abundanter videre licet apud Canoniſtas,maximè recentiores in c. 2.de conſtit.& latè per Hippo. Marſi. in dict. l. in lege, poſt princ.ff.de ſicar. & in ſing. 276. voluntas. per Iaſ.in l.ſi pater tuus.col.2.verſ. Berta tranſ cum Seio.C. de hæred.inſtit.

CAVSA XV.

Si fit levis dolus index debet pœnam minuere.

1 DEcimoquintò, in dolo quoq; iudex debet pœnam minuere.ſi fuit minor,aut leuis quiſpiam dolus: vt apertè ſentit Bal. in l.& ſi ſeuerior.col. 2. verſ. ex prædictis videtur concludendum.& ibi etiam Salyc. C. ex quib. cauſ. infa.irro.& Alex. conſ. 144. poſt redditum primum conſilium.ante fi.lib. 2.& conſ. 142. viſis narratis.col.vlt.verſ. confirmo etiam prædicta. lib.7. vbi hoc reputat not. & Franc. Aret. conſ. 80.ſicut decet.col.3.verſ.confirmatur prędicta. vbi & ad hoc allegat tex.in l.vbi falſi examen.in fi.C.ad leg. Corne. de falſ. & nouiſſimè Ludo. Bolo.conſ.37.licèt aliàs in pręſenti cauſa conſuluerim,col.4.verſ.plus dico.

Ex circumſtantiys delicti minuendo pœna eſt arbitrio iudicandum.

2 Propterea ſubdit Fran. Are.vbi ſuprà,quòd vbi quis punitur ex dolo præſumpto,ſi tamen ipſa doli pręſumptio habeat multa aduerſantia, quæ eam præſumptionem, ſiue probationem, quæ extat de præſumptione doli, attenuent, eſt iuſta cauſa mitigandi pœnam, quæ ex ipſo dolo præſumpto infligitur. Verbi gratia, quiſpiam homicidium perpetrauit, fuitque præſumptiuè probatus occidendi animas, ſunt tamen quæ faciunt, vt huiuſmodi præſumptio nõ ſit vſquequaque euidens, quin aliqualiter du-

bia

bia reddatur,et non tam certa,quàm ſi non adeſſent puta conſanguinitas,amicitia,bona conuerſatio præcedens,modus,et cauſa offendendi,hoc certè eſt iuſta cauſa minuendi pœnam arbitrio iudicis,ita dicit probare text.in l.non omnes.in prin.ff.de re milit.et optimè facere l. 3. §. is qui ad hoſtem.eo.tit.verſ.ſed ſi ex improuiſo. ff.eo. tit.Et hanc quoq; concluſionem firmare dicit Nico.Matth.eumq́ue ſequi Bal.in l. ſi fugitiui. C.de ſeruis fugit.et hoc ſe credere eſſe verum,ſicut Euangelium,et id certè credo veriſſimum: licet Nicol.Matth.et Bal.vbi ſuprà, id non adeò ſpecialiter dicant.

CAVSA XVI.

Iudex ratione amicitiæ pœnā minuere poteſt delinquentis.

1 DEcimoſextò,poteſt iudex ratione amicitiæ,quæ illi eſt cum eo,qui deliquit, pœnam minuere,vt videtur probare tex.in cap. niſi.in prin.de offic.deleg. vbi Papa cuipiam pœnā peccati remiſit ratione ſpecialis dilectionis, vt illic dicitur. Et quòd iudex id quoque poſſit, not. ibi per eum tex. glo. Inno.et Bald. qui eam glo. dicit ad hoc not. dignam, et limitat procedere in his ſolùm, in quibus iudex habet arbitrium,et Ant.But.ibi.

2 Et hoc ſequi videtur Io.Fab. dum eam glo. ſimpliciter allegat,in l.& ſi ſeuerior.C.ex quib. caui.infa. irro. et Iaſ.in l. 1.in princ.col.vlt.in ſi. ff.ſi quis ius dicen.non obtemp.vbi illam gl. allegat pro no.ſed eam facit ſing. Rom. in repe. l. ſi vero.§ de uiro.in 25.fal. ff.ſolut.matri. ubi tamen reprobat,et Barb.in repe.c.Raynaldus.col. 117.uer.et idem dicas in Principe. de teſta. ubi intelligit ſicuti poſteà dicemus. in repet. l.cùm acutiſſimi.col.12.uerſ. et ſi uerbis. C. de fidei com.ubi eam ſimpliciter allegat.et Pet. Ra. in ſuo alpha.in verbo,amicus.

Lata differentia inter principem, & ſimplicem iudicem.

3 Sed et illū tex.not.Lucas de Pen.in l. 1. col. 10.uerſ. item quia ratione amicitiæ. C.de deler. lib.12. ubi tamen clanculum hoc reprobat, uti etiam Barb.nuncupatim eam gl.carpens in d. c. Raynaldus.quo loco nuper citauimus, intelligit illum tex.procedere in Papa tantùm, de quo & ille tex.loquitur: Latam enim eſſe differentiam inter principem, & ſimplicem iudicem, quia ille dominus, iſte ſeruus & miniſter legum. §. oportet,in auth.de iudi.Nec mirandum ſi Papa, aut Princeps poſſit ob amicitiam pœnam remittere,cùm & aliàs omnes pœnæ ſint in eius arbitrio conſtitutæ.l. 1.C.de ſumma Trin.& no.per Barto.in l.reſcripta. C. de precib. Imper. offer. Hæc fermè Barb.

Amicitiæ nullus locus eſt, ſi interſit vel publ. aut priuati.

4 Cæterùm Io.Ana.in c.pen.col. 1. verſ. nota deciſam.de Iudæis,de hac ipſa re loquens, dicit ſolere diſtingui,utrū pœna ſit arbitraria, an nō: utrùm cōcernat vindictā,an nō:vtrùm huiuſmodi remiſſio tendat in graue præiudiciū aduerſarij,an non: vtrùm deniq; fiat à Principe, an ab inferiore.Et ego certè ſatius ducerem nullum eſſe in his locum amicitiæ, ſi interſit Reipub.aut priuati cuiuſpiam, vel teſtimonio Cæſaris in ea elegantiſſima oratione, quam habuit apud Saluſtium,in Catilina.Cuius id exordiū eſt: Omnes homines qui de rebus dubijs conſultant, ab odio, amicitia, ira, atque miſericordia vacuos eſſe decet. De quo & nos ampliſſimè dicemus infrà in 51.cauſa, nu. 62. incip. At hoc ipſum, & ſeq.

Propter merita præcedentia poteſt minui pœna delicti,

5 Quid, quòd nonnulli intelligunt d. c. niſi. procedere in amicitia,quę orta eſt ex virtutibus delinquentis? & inter cæteros Pan. cuius authoritas apud omnes magna eſt in eo ipſo c. in 1. not. Neque enim(inquit)alia amicitia conſideranda eſt,cùm ſcriptum ſit,Non erit apud te acceptio perſonarū. Deute. 1.c.quod & repetitur in c.nouit.de iudi.propter merita autem(vt ſubdit)præcedētia poteſt minui pœna delicti,iuxta illud Pſal.36.Si ceciderit iuſtus,non collidetur, quia Dominus ſupponet manum ſuam.De quo (inquit) dic,vt latius habetur per Io. And.in c. accuſatus.de hæret.lib.6.poſt D.Thomam 2.2. q.86.Et ita quoque eum tex.intelligit Bal.in l. Titius.col.19.ff.de verb.oblig.Sed hoc pertinet ad cauſam 51.de qua inferius tractabimus.

CAVSA DECIMASEPTIMA.

Clementius agitur cum delinquente ratione amicitiæ intercedentis cum eo qui intercedit.

1 DEcimoſeptimo,ſi verū eſt quod in prin. præcedentis cauſæ dictū eſt,certè & illud poſſumus dicere, non ſolùm ratione amicitiæ,quam iudex habet cum eo,qui deliquit, ſed & cum alio,qui pro delinquente intercedit,clementiùs cum eo agi poſſe, per text.à paucis ad hoc annotatum in cap. clerico iacente. 50. diſt. in illis verbis,*pro amore Dei & tuo.* & tex.in cap. veniam. 13.q.9.ibi,tam bonis quàm charis,quē & ipſum ponderat Barb.in d.c.Raynaldus. Et hoc quoq; probari poteſt exēplo externo.Ælianus enim omnifariæ hiſtoriæ lib. 1. c.30. ſcribit Ptolemæum regem amore Galatæ ſupplicantis pro quibuſdam ad ſupplicium condemnatis, idipſum remiſiſſe.

Text. canonici loquuntur in Papa.

2 Sed profectò illi tex.iuris canonici loquuntur etiam in ſummo Pontifice.Proinde videant ſtudioſi, an id quoque in cæteris obtineat. Sed tu tamen interim vide tex. in ſummo Pontifice non loquentem. in cap. miror. 17. q. 4. cùm ibi dicitur. *Tuus ſi de tuo amico forte, præſumeret fugitiuus, poſſet proculdubio interceſſoris cauſa veniam promereri.*

CAVSA DECIMAOCTAVA.

1 DEcimooctauo,ſi pater filium,qui crimē etiam capitale commiſit,iudici obtulerit,remiſſius eſt puniendus filius,ne videatur patet ad ſupplicium filiū obtuliſſe.tex.elegans in l.

 mili-

milites agrum. §.deſertorem. & ibi gl.ff.de re milit.& per illum tex.Ray.Forliui. homicidam quendam, qui à patre captus fuerat, & ad iudicem ductus, liberauit à morte, ſicut etiam retulit Saly.in l.propter inſidias. C. qui accuſ.non poſſ.vbi etiam Pau.Caſt.dicit ſe in eam ſententiam aliquando conſuluiſſe, de filio, quem reum maieſtatis pater Imperatori obtulerat, cuius viſo conſilio, lectoq; eo tex. quem Pau. in id citauerat, Imperator non vltimo ſupplicio delinquentem puniuit. ſed tantùm decennio relegauit, ſicuti refert Cępola cautela 1.qui hoc dicit ſingulariter menti tenendum, & Fely. in c.accuſaſti, paulò poſt medium.de accu. vbi & illum tex.pro ſing.allegat, & Hippo.de Marſi.in l.inauditum.col.2.ver.modò vlterius. ff. ad leg. Cor. de ſicar.& in l.1.§.ad quæſtionem.col.6. ver.ulterius nota. ff. de quæſtionib. in quibus locis illum quoq; tex.ad hoc dicit ſing.

Qui prædicta tueantur doctores.

2 Miror tamen Cæpol.& Fely.& Hippo.retuliſſe.Pau.Caſt.hoc ſcripſiſſe ſuper d. l. propter inſidias.cùm in eam, at ne in totum quidem lib. 9.C.quidpiam ſcripſerit Pau. Quocunq; tamen res ſe modo habeat, hoc idem voluit per illum tex.Fely.ipſe, in cap.qurenti.col. 3.ver. tertius eſt qñ.de offic.deleg. ipſe quoque Hippo. in l. vnius facinoris.§.cogniturũ.in verbo, ne hi qui. §.nec ſi.ad ſi.ff.de quęſt. vbi etiam illũ tex. in d. §.deſertorẽ.dicit ſing.& in l. diuus.col. 2.ver. qđ ego intelligo.ff.ad l.Pompe.de patric.& Iaſ. in l.1.col.2.ver.limita iſtud nõ procedere.C.de his quib.vt indig. & facit ẽt tex.in l.qui cũ vno. §.qui filium.ff.eo.tit.de re milit.quẽ ẽt ad hoc citat gl.in dicto §.deſertorẽ.& Cæpo.dict.caut.1.

Artaxerxis ſententia ſuper filio oblato à patre puniẽdo.

3 Hic etiam in memoriam reducit hiſtoriam ab Æliano, lib.omnifariæ hiſtoriæ.1.cap.34.eodemq; vlt.Homo quidam genere Mardus, nomine Rachones, filium habebat nomine Cartonem, qui Magos, & ſapientes multis damnis affligebat. Primùm igitur pater eum inſtituere, erudire, & verbis reducere in viam tentabat: verùm cùm ille non admitteret diſciplinam, & quodam tempore vicini iudices eò venirent, vbi ſedes ſuas habebat adoleſcentis pater, ille comprehenſum filium, & manibus in tergum reuinctis, ad iudices adduxit: ibi, quæcunq; vnquam per audaciam deliquiſſet, cum accuſatione commemorauit: & à iudicibus poſtulauit, vt adoleſcentem ad mortem raperent. At illi animis conſternati, ſuis ſententijs eum condemnare noluerunt: ſed vtrumq; ad regem Perſarum Artaxerxem adduxerunt. Mardo uerò ſemper inſtante, & eodem contendente, excipiens rex, ait: Potiſne es etiam ferre, vt filius in tuo conſpectu vita priuetur? Qui reſpondit: maximè: quoniam cùm in horto naſcentium lactucarum ſurculos amaros deſtringo, & amputo: tantùm abeſt vt dolorem ex eo mater ipſorum lactuca patiatur, vt etiam magis effloreſcat, item magnitudine & dulcedine plus augeatur. Ad eundem modum, ego, ò rex, cùm videro eum, qui meam familiam lædit, & vitæ fratrum officit, obſtatq;, vitam amittere, & à ſuis in ipſos iniurijs prohiberi, etiam ipſe amplificabor: & reliquos mei generis ſimiliter mecum proſperam fortunam agere conſpiciam. Quibus auditis Artaxerxes, Rhaconem collaudauit, & in collegiũ regiorum iudicũ cooptauit, his verbis pręſentes allocutus. Qui tam ſeuerè, & iuſtè de propriis liberis ſententiã audet pronunciare, omnino ẽt in alienis criminibus incorruptum, & ſyncerum iudicem ſe præſtabit. Adoleſcentẽ verò præſenti culpa liberauit, grauiſſimam mortem interminatus, ſi præter antecedentia peccata, in poſterum ſimili in crimine depræhenſus fuiſſet.

CAVSA DECIMANONA.

Mitius agitur cum patre, quem filius prędum obtulerit.

1 DEcimonono, non ſolùm ſi pater filium offerat, ſed & è diuerſo, ſi filius patrẽ idem quoq; quod diximus in præcedenti cauſa, agendum eſt, per id quod notabiliter dicit Ang. in l.ſi adulterium cum inceſtu.§. liberto.in fi. ff. de adulte.ꝙ ſi filius patrem bannitum capiat, & ad magiſtratum ducat, debet patri vita concedi, propter filium, qui illum præſentauit. per tex. in d.§.deſertorem.quod dictũ ſequitur, dicitq; notandum Hippo. in d. l. inauditum. ff. ad l. Cor.de ſicar.& d.§.ad qſtionẽ.ff.de quæſt. quibus locis citauimus ſuprà in proxima cauſa 18.

CAVSA VIGESIMA.

Clementius puniendus qui vt conſulat amico, aliquid legibus prohibitũ admiſit.

1 VIceſimo, cùm quis ut conſulat conſanguineo vel affini, pietate motus quidpiā legibus prohibitũ admiſerit, clemẽtiùs eſt puniẽdus. tex.eſt aureis literis ſcribẽdus in l. 2.ff.de receptatorib. vbi ſcribitur, non ſeuerè admodum puniendos, qui cognatos, vel affines apud ſe receptauerunt: nõ enim par eſſe eorum delictum, & eorum qui nihil ad ſe pertinentes latrones recipiunt, & illum tex.no.gl. Cy. & Io. Fab.in l.1.C.de his qui latr.vel alijs crimi.re occul.& gl.in c.fęlicis.poſt prin.in verbo, receptauerit.de pœn.lib.6.& gl.in §.conuenticula.ver. receptatoribus, in verbo, feriendis.titu.de pac. iur.firman.& gl.Zenzę.in extrauag.Ioan. 22. incip. ad noſtri apoſtolatus. in verbo, receptauit, tit.de priuil.& Alb.de Gan. in tracta.maleficiorum, tit.de furibus, et latro.col.7.ibi, *pręterea, ſi ſcientes*.et iterum col.8.verſ. verùm cùm ſit frater.Lucas de Pen.in l.ſi apparitor.col.9. ver. itẽ perſona alterius.C.de cohor.lib.12.et Ang.Are. in tract.malefi.in verbo, dicto maleficio ſemper adſtitit.col.4.verſ.quod ſi recepit.

Mitius punitur qui contra ſtatutum receptauit bannitũ conſanguineũ.

2 Et per illũ dicit Bar.in d.l.2.ff.de receptatorib. et ibi poſt eum Alex. in ipſius addit. ꝙ mitius punitur, qui contra ſtatutum receptauit bannitum conſanguineum. Quod et idem dicit Bal.in d.l.1.C.de his, qui lat.et Alb. in vltima parte

parte ſtatutorum,q. 7. incip. ſed nunquid filius. verſ.ſed quod non.And.Iſer.Iaco. Bel. & Matthę. Afflict. in d.§.receptatoribus.idem And.& Matth.in Conſtitu.Siciliæ,incip.Pacterenorum & Io.Ana.in cap. 2.col.5.verſ.pone quod ſtatuto cauetur. de deli. pue. & Nellus de Sanct. Gemi. in tracta. bannitorum.in 3.parte, quæſt. & Domi.in d. c. fęlicis. & Io. Plat.in l.vlt.C. de fabri.lib.11.& in 1.C.de deſer.lib.12.& Ro. in l.1.colu.4.verſ.item inducit ſcilicet.ff. in ius voca.vt eant.& in repet.l.ſi vero.§.de viro.in 17.fal.§.ſol.matr.vbi allegat illum tex. pro no. & Alex.conſ.144.poſt redditum.in fin. lib.2.& Fel.in c.literas.col.pe.de præſump. & in c. cum quidam.col.pen.de iureiur.

Militi parcitur, qui ob affectionem parentum ad tempus militiam deſerat.

3 Et huc quoque pertinet text. in l. qui cum vno.§.vlt.ff.de re milit.vbi datur venia militi, qui ob affectionem parentum, & affinitum ad tempus militiam deſeruit, licet alias grauiſſimè eſſet puniendus.Et tex.in c.2.de apoſta. vbi mitius quoq; punitur; qui vt fratri ſalutē compararet,baptiſmum iterauit. & quod voluit glo. in c.peruenit.1.q.3.non tantum peccare, qui dat conſanguineis, quod dare non debet,quam qui extraneis.Et quod in pulchro caſu conſuluit Bal. conſ.34.caſus eſt talis.Guid.in fi.lib.1.eum quidem eſſe leuius puniendum, qui pietate in fratrem motus,ipſius fratris tractatum de proditione non reuelauit:ad quod tamen nihil allegat.

Mitius punitur notarius falſum committens ob honorem patris.

4 Et quod item reſpondit Pau.Caſt.conſ.371. præmittendum eſt ad euidentiam.col.vlt.lib.1. notarium,qui vt honorem patris tutaretur,falſum commiſit, mitius eſſe puniendum: vt qui magis affectione ſanguinis, ac pietate paterna, quàm dolo ductus eſt:per multa quę ibi allegat. Nec hinc longe abeſt,quod Tullius Phil.5. contendit,duobus Cn.Pompeij ſummi,& ſingularis viri filijs pietatem fraudi eſſe non debere, quoniam videlicet contra Cęſarem paterna pietate ducti, arma ſumpſiſſent.

Declaratio illius qui receptat bannitū.

5 Sed illud, quod diximus receptantem bannitum conſanguineum mitius puniendum, exiſtimant plerique ita limitandum,vt non procedat in receptante bannitum hoſtem publicum, & condemnatum, de rebellione contra Principem. Cuius ſententiæ fuerunt Barto.in d.l.2. de receptatorib.Andræ.Iſer.in d.§.receptatoribus.& Matth.Afflict.in d.conſt.Sicil.incip.Pacterenorum. ea ratione ducti, quoniam hoſtis publicus, & rebellis perdit cognationem, & agnationem,ſicuti & ciuitatem.l. poſtliminium. §.filiusfam.ff.de cap.& poſtlim.reuerſ.

Frater fratrē & filius patrē hoſtes patriæ impunè poſsūt occidere.

6 Propterea, licet ſtatuto permittente bannitum impunè occidere,non poſſit tamen filius patrem bannitum occidere,vt voluerunt Dy.Bar. & Ang.in l.ſi adulterium cum inceſtu. §. liberto.per illum tex.ff.de adul.Ac ne frater quidem fratrem bannitum,vt voluit Nellus in d. tracta. bannitorum in 2. parte 2. temporis, quęſt. 53. incip.quęritur,duos ciues.vbi refert ita tenuiſſe Ægidium in quadam diſputatione, quod pro. valde no.ſequitur Cæpo.conſ. 5. caſus talis eſt col.4.verſ.ſexto pro hoc, poſſunt tamen & filius,& frater impunè interimere parentem, itatremque bannitum,hoſtem ciuitatis: vt dicit ipſe Bar.in d.§.liberto.per tex.in d.§. filius. & l. minimè.ff.de relig.& ſump.fun.vbi & hoc quoque voluit Barto.

An filius patrem bannitum occidere poſſit ex ſtatuto.

7 Sunt tamen & qui indiſcriminatim ſenſerunt poſſe filium patrem bannitum occidere ex forma ſtatuti, & contra quos videre poteris (ne hic latius vagemur) apud Iaſ.in l.omnes populi in 2. lect. colum. 11.verſ.tertio aduerte.ff.de iuſtit.& iur.Quibus adde Paul. Caſt. ab eo non memoratum,conſ.425. quòd iſti officiales. in prin.lib.1.Pan.conſ.108. placet mihi ſententia. circa medium lib.1.

Verum pedibus non ſtatim eundum in illam Barto.And.Iſer.& Matthæ.ſententiam cenſuerim.cum d.l.2.de recept. videatur conſideraſſe naturalem conſanguinitatis affectionem quæ nos monet,ac veluti vrget,atque impellit,inuitosque propemodum eo trahit; vt conſanguineorum ſaluti, id eſt, noſtro ſanguini conſulamus. quam quidem affectionem propterea non amittimus,quòd leges ipſæ ciuiles conſanguinitatis affectus tollunt ob delictum.Nec enim deſinit eſſe naturaliter cognatus,& conſanguineus hoſtis ipſe publicus, cùm ea ſanguinis qualitas nullo pacto aboleri,nulloque iure dirimi poſſit, vt omnibus perſpicuum eſt, & leges proclamant.in l.ius autem.ff.de pact.& l.iura ſanguinis.ff.de reg.iur.

8 Qua ratione motus Rom. conſil. 179. ampliſſime doctor.colum. 5.verſ.non refragatur ſecunda ratio,notabiliter conſuluit,authen.hoc inter liberos. C. de teſtam. habere locum inter liberos etiam non ſucceſſibiles: licet enim ſublatum ſit ius ſucceſſionis ciuilis, non tamen eſt ſublatum ius coniunctionis naturalis illic conſideratum, quod nulla diſpoſitione tolli poteſt, per dicta iura.

9 Quin ipſe Barto. in l. amiſſione. §.qui deficiunt.ff.de capi.dimi. dicit,ꝙ hi banniti,qui ſe ad hoſtes conferunt, ideoque & ipſi pro hoſtibus habentur,iuxta l.hoſtes ff. de capt. & poſtli. reuer.& l.3.in fin.ff.ad l.Corn.de ſicar. perdunt ea,quæ ſunt iuris ciuilis,non tamen ea, quæ ſunt iuris gentium communia, videlicet omnibus gentibus,per l.quidam ſunt.in fi. ff. de pœn.& idem quoque voluit ipſe Barto. in ſua diſputatione incip.Lucanæ ciuitatis.colu.7.verſ.reſtat videre quæ perdat,& ex recentioribus Iaſ.in l. de pupillo.§.ſi in pluribus.colu. vlt. ff. de oper. no.nun.vbi & ad hoc ponderat tex.in l.ſi mandauero tibi.§.is cuius. ff. manda. Et bene facit quod pulchre Bald.conſ.54 incip. ſtatuto terræ Nurſiæ.lib.5. quod banniti affectionem naturalem retinent, nam natura communis eſt omnibus,l.hos accuſare.§.vlt.ff.de accuſat.ideoque

in pulchro

in pulchro caſu illic conſuluit, ſtatutum conſiderans naturalem conſanguineorum affectionem, habere locum in bannitis.

Sententia Bal. ſuper præcedenti ſolui.

10 Ideoque cogita: Neque enim etiam auſim pertinaciter refragari ſententiæ. Bald. legum clariſſimi omnium interpretis, vt interim cæteros eiuſdem ſententiæ prætermittam, præſertim cum in leniori caſu Bald. alter iuris prudentiæ oculus, in d. §. receptatoribus. quem legit ſub d. §. conuenticula. col. 1. videatur reſtringere d. l. 2. de recep. vt videlicet non procedat in violatore pacis. quem ſequitur Ale. in add. ad Bar. in d. l. 2. & Matthæ Affl. vbi ſuprà.

Filius non tenetur alere patrem bannitū ob id quòd fuiſſet contra patriam.

11 Et pro opin. Bart. & aliorum optimè facit quòd licet filius teneatur alere patrum bannitum, vt dicit ipſe Barto. in l. ſi quis à liberis. § ſed vtrum. ff. de libe. agnoſ. per text. iuncta glo. in §. ſi verò contigerit. in authen. de inceſt. nupt. & in l. mutus. §. manente. ff. de iur. dot. hoc tamen fallit in eo qui eſſet bannitus, ob id quod fuiſſet contra patriam, vt dicit Alex. in addit. Barto. in d. § ſed vtrum. per d. l. minimè. iuncta l. neceſſariò. ff. de relig. Sed & multi tenent indiſtinctè filium non teneri, nec debere alere patrem bannitum. videlicet Bald. in c. 1. in prin. titu. de pact. conſt. per text. in verbo, ponderauit, & in l. ſi quis. C. de inceſt. nupt. & Aluar. in c. 1. §. ſi verò pacis. per illum tex. tit. de pace tenen. vbi & per hoc no. quod quis priuatur debito iure naturę, propter bannū. Sed vtcunque, licet potior ſit cauſa patriæ, quàm parentum, vt ſatis declarat d. l. minimè. non poſſum tamen mihi aliter perſuadere, quàm vt non ſit eius tam graue delictum, nec adeò grauiter puniendum, qui patrem quacunque ex cauſa bannitum nec ſubtraxit, modo ne id faciens patriam ipſam ſubuerteret.

Natura differentiam, non facit inter parentes & naturales.

Cæterum quæ ſuprà diximus, intellige habere locum, & procedere non ſolum in parentibus, liberis, & alijs conſanguinei, legitimis & naturalibus ſimul, ſed & in naturalibus tantum, erga quos parem affectionem, & amicitiam habemus, ac in legitimos & naturales. Neque enim natura differentiam facit inter vtroſque. §. ſi verò non habens. in authen. quibus modis natur. effic. legit. & §. ſi quis ergo filios. in auth. quib. modis naturales effic. ſui. Nam & affectio & voluntas conſideratur ex iure naturali, non ciuili. l. hos accuſare. §. in omnibus. ff. de accuſ. & huc quoque ſpectat l. adoptiuus. §. ſeruiles. ver. vnde nec vulgo. ff. de ritu nup. Cuius authoritate Pet. Anch. conſ. 225. Videtur prima facie. col. pe. dicit, quod proles naturalis habetur pro legitima, quo ad fœdus naturale. Et quod ſcribit Bald. in c. quæ in eccleſiarum. col. vlt. de conſt. quod filius illegitimus communis eſt amore, & natura: per d. §. in omnibus. Et quod idem Bald. in l. 1. colu. 5. ver. expedicta eſt. C. vnde vi. tradit, quod vt quis poteſt ſe defendere, ita & filium, ſiue legitimum: ſiue illegitimum: quia natura communis eſt, per d. §. in omnibus. Nec (vt ſubdit) conſtitutio naturam immutare poteſt, aut coarctare ſtimulos naturales. l. amiciſſimos. §. Lucius. ff. de excu. tut. Et facit (inquit) l. 2. & 3. ff. de libe. cau. Sed & idem e contrariò, vt filius poſſit defendere patrem naturalem, vt ſeipſum: quemadmodum idem Bal. in l. cum acutiſſimi. colu. 2. verſ. quæro, quid ſi ſtatutum. C. de fideicom. per d. §. in omnibus. Ob idque dicit puniri, vt parricidiam, qui occidit patrem, aut filium naturalem. Quod & ipſum dixerat idem Bald. Barto. & cæteri poſt eos in l. parentes. ff. de in ius vocan. vbi ipſe Bal. dicit ſingu. text. in d. § in omnibus. Et præterea idem Bald. in l. ius ciuile. colu. 2. ver. & illa faciunt. de iuſti. & iure. & in l. cum acutiſſimi. colum. 2. ver. quæro, quid ſi ſtatutum. C. de fideicom. & in l. quiſquis. colu. 2. verſ. præterea de ſpurio. C. ad leg. Iul. maieſt. & in c. naturales. colum. vlt. titu. ſi de feud. fuer. contro. & conſ. 457. ad euidentiam. colum 2. verſ. præterea ſicut patri. lib. 5. Imo. in l. Lucius. §. vlt. ff. de leg. 2. & in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. & ibi quoque recentiores. ff. ad S. C. Treb.

Pietas propriè parentum & filiorum eſt, eadem & de naturalibus.

12 Et hucquoque pertinet l. vxorem. §. codicillis. in fi. ff. de leg. 3. vbi pietas, quæ propriè parentum, & filiorum eſt, vt dicemus infra, eadem quoque dicitur de naturalibus. & d. l. parentes. ff. de in ius vocan. vbi filius naturalis, non poteſt vocare in ius patrem ſine venia, quia vt ibi dicitur, vna omnibus ſeruanda eſt reuerentia. Ex quo Gulbel. Cuneus, Bald. & Ang. & omnes propè dicunt, nihil intereſſe inter filium merè naturalem & legitimum in his quę meram naturam tangunt: cuiuſmodi eſt reuerentia, & affectus naturalis. Id quod denique voluit Bald. in l. 1. colu. 14. verſ. pone, filius. C. de confeſſ. quod ſicut pater legitimus & naturalis poteſt reuocare confeſſionem criminis de filio factam, & probare contrarium, per multa iura, quæ illic allegat: ita & pater merè naturalis, cum natura ſit communis, per dictum §. in omnibus.

Sepe parentes plus amant filios illegitimos quam legitimos.

13 Et huc quoque facit quod ſcribit idem Bald. conſ. 266. ad euidentiam premitti. colum. 3. ver. præterea, ſicut patri. lib. 3. Vt tamen non prætermittam ſæpè accidiſſe, vt parentes vehementius amarent ſuos filios naturales, & illegitimos, quàm legitimos. Quod & Pelopem, & Hæbium feciſſe tradit Plutarchus Parallelorum c. 62. & ſeq. authoritate Doſithei in Pelopidarū lib. in lib. 5. rerum Italicarum.

CAVSA XXI.

Hæc procedunt in his amicitiis quæ ſpiritualis vinculo ſunt iuncti.

1 VIgeſimoprimo, non temere contenderim id quod diximus non ſolum in conſanguineis naturibus, & (vt vulgò loquimur) carnalibus obtinere, ſed in patribus, matribus, & filijs ſpiritualibus, quos vulgò patrinos, matrinas, & filiolos vocamus, atque in eis quos compatres, & commatres, etiam vulgò appellamus,

mus, alijſque huiuſmodi ſpirituali vinculo iunctis. Qua in ſententia fuit Pau. Caſt. conſ. 139. viſo ſupraſcipto puncto, & contentis in eo. col. 4. verſ. & confirmantur prædicta, lib. 1. dum dicit ꝙ ſicut ei parcitur, qui receptauit bannitum cognatum, per l. 2. ff. de recep. & dictum eſt in pręcedenti cauſa, ita & ei qui compatrem receptauit, eademque vt dicit, ratione, vt etiam (inquit) qui promiſit quempiam defendere aduerſus omnes, non intelligitur promittere aduerſus compatrem, ſicut nec aduerſus ſe, & ſuos, per not. in cap. petitio, de iureiur. cum ſimilibus. In qua re multa hic repetenda ducimus, quæ & nos quoque diximus in noſtris commentarijs in l. ſi vnquam. in verſic. ſuſceperit liberos. C. de reuocan. do. vtpotè & hic admodum neceſſaria.

Homo debet diligere patrinum quem vocant, vt patrē.

2 Primum quod, vt ſcribitur in c. 1. 30. quæſt. 3. ita debet diligere homo eum, qui ipſum de ſacro fonte ſuſcepit, ſicut patrem. Quin & glo. c. ſeq. incip. Pyctacium. in verbo, multo magis, dicit, argumento illius tex. patrem ſpiritualem eſſe magis diligendum quàm carnalem: nec huic rei obeſſe, quod cap. ſuperiori dicitur, æquè eſſe diligendum. Non enim proptereà tollit, quin plus diligi debeat. Subditque paulò poſt: plus deferendum eſſe patri ſpirituali, in exhibitione reuerentiæ, quàm ipſi carnali. Et ipſam glo. dicit ſingu. Barba. in l. 2. colum. 7. ff. de verbo. obliga. & in repet. l. cum acutiſſimi. colu. 116. verſic. & ad hoc allego. C. de fideicommiſſ. Quanquam & huic ſimilis eſt alia ſingu. glo. in cap. qui dormierit, 27. quęſt. 2. inquiens affinitatem ſpiritualem maiorem, & ſuperiorem eſſe, quàm carnalem. Ideoque & alibi gl. in cap. aut facta. in verbo, parentum. de pœnitentia, diſt. 1. dicit, per tex. in d. cap. Pyctacium. non minus eſſe puniendum, qui occidit patrem ſpiritualem, quam qui carnalem. Quam quidem gl. ſingularem ſequitur Alex. in add. ad Barto. in l. diuus. & eodem etiam accedit Hipp. Marſi. in fi. ff. ad leg. Pompe. de parricid.

Filius vt parentes proprios ſine venia in ius vocare non poteſt, ſic nec ſpirituales.

3 Hinc ex ſententia multorum, maximi in legibus nominis, quemadmodum filius non poteſt in ius vocare patrem, & matrem naturalem ſine venia, ita nec patrem, aut matrem ſpiritualem. Cuius opinionis fuerunt celeberrimi Iureconſulti, Guliel. Cuneus. Bald. et Ang. Pau. Caſt. Rom. et Alex. et Iaſ. in l. generaliter. ff. de in ius vocan. Ang. et Fulg. in l. adoptiuum. per illum ſingularem tex. ff. eod. titu. Alex. in l. 1. in princ. C. eo. titu. Ange. Aret. in §. pœnales. col. 4. verſ. ex quo infertur. et ibi Iaſ. col. 10. verſ. nunquid ergo. et Zazius colum. 2. et Lud. Gomes, colum. 11. verſ. et omnia prædicta. Inſtitu. de actio. et Benedict. in repet. cap. Raynutius, in verbo, et vxorem nomine Adelaſiam. in 1. glo. num. 765. Paris à Puteo in tract. Syndicatus, in verbo, ſuſpicio. col. vlt.

4 Quamuis Io. Fab. in d. §. pœnales. ver. et in eum. in princ. dicit non eſſe neceſſariam veniæ petitionem, cum non reperiatur iure cautum, curialibus tamen (vt ipſe loquitur) eſſe, vt petatur: ſed & quod non requiratur veniæ petitio, tenuit Rom. ſibi contrarius in l. ſed ſi hac. §. prętor ait. ff. de in ius vocan. Sed prima opin. communior eſt, & verior: quam & confirmat quod ſcribit Bald. in cap. 1. §. vlt. colu. 4. verſ. dubitatur tandem. titu. de prohi. ſeu. alie. per Fed. ꝙ cùm reuerentia actionem furti excludat, ideò non poſſit proptereà quis patrem ſpiritualem actione furti conuenire, ar. l. nō debet. ff. de dol.

Non poteſt quis patrem ſpiritualem actione furti conuenire.

Recuſari quomodo poſſit iudex.

5 Quadrat & ſuperioribus, quod plerique non contemnendæ authoritatis viri ſcripſerunt poſſe recuſari iudicem compatrem, ſiue patrem, aut filium ſpiritualem partis aduerſę. Nam id voluit Specu. titu. de appel. §. nunc dicamus, verſ. circa hoc autem. in 2. parte. & ſentit in titu. de relat. §. qualiter. in tertia forma, inci. ſanctiſſimo, & cap. nouerit ſanctitas veſtra, & c. & Ioan. And. qui id tamen dubium eſſe dicit in c. Romana. § ꝙ ſi obijciatur: & ibi Dom. col. pen. ver. in fin. glo. & ex primo de appel. lib. 6. & in c. cum ſpeciali, ſuper 4. glo. & ibi etiam Imo. colu. 5. ver. & not. ꝙ vbi etiam. Panor. colu. 2. ver. & pone exemplum. Phil. Dec. col. 2. eod. titu. Imo. in c. prudentiam. colu. 6. ver. in glo. duobus. de offic. deleg. Phil. in c. poſtremo. col. vlt. de appe. Firmia. in tract. de epiſ. in 4. parte, lib. 4. colu. 8. verſ. ſecunda ſi eſt compater, & in ſuo fertili indice, ſeu mauis repertorio, in verbo, compater. verſi. 13. & Iaſon in l. cum apertiſſimi. colum. 3. verſ. ſexta cauſa. C. de iud. Benedict. in repet. d. cap. Raynutius. in verbo, in eodem teſtamento relinquens. huius initij 2. nume. 20. de teſtam. vbi tamen id dicit tum demum procedere, ſi ex more patriæ tanta ex hac neceſſitudine oriatur amicitia, quanta inter conſanguineos.

Supradicti omnes non ſunt teſtes idonei.

6 Quin & non parum multi maximæ authoritatis fuerunt in ea ſententia, vt exiſtimarint iſtos non eſſe teſtes idoneos. in hac enim fuit Bald. in d. l. generaliter. ff. de in ius vocan. & ibi Alex. col. 2. verſ. ex iſta æquiparatione. Saly. in l. teſtis idoneus. ff. de teſti. per text. in l. ſi quis alumnam. & ibi not. C. de nupt. & Raph. Fulg. in l. 4. §. prætor ait. ff. de in ius vocando. Alex. ſubdubius tamen, conſ. 143. quoniam abundè, & rectè concluſum. colu. 2. verſ. quidam etiam ex illis teſtibus. lib. 2. & conſ. 34. viſo proceſſu cauſę vertentis inter Ser. colum. 6. verſ. ad hoc etiam accederet. lib. 3. vbi tamen dicit in ea re non ſe facere magnum fundamentum. Philip. Franc. qui id dicit ſingu. in c. 1. in princ. colum. 3. ver. in glo. in verbo, ſpiritualem. de cognat. ſpir. lib. 6. Steph. Bert. conſ. 178. viſo proceſſu. nu. 13. lib. 2. & Matthæ. Afflict. in conſt. Siciliæ, cuius eſt exordium, mores diſſolutè viuentium. verſicu. 30.

7 Contrarium tamen tenuerunt alij multi, & numero & authoritate ſuperiores, & nonnulli ex illis.

ex illis, ſcilicet Barto.conſ. 92.in quæſtione vertente inter dominum Simonem.colum.3.verſ. nec obſtat quod ipſe eſt Sanctolus pater.& Bal. ſibi contrarius in l.parentes.col. 2. verſ.quæro igitur vtrum lex noſtra.& ibi etiam Saly.ſibi quoque contrarius.C.de teſti.idem Saly. & Floria. in d.l.teſtis idoneus.ff. eod.Rom.Alex.ſibi contrarius,Soc. & Iaſ..in d.l.generaliter.ff.de in ius voc.Io.Ana.in c.cum dilectus.colu.vlt.de accu. Ioan.Plat.in §.teſtes.Inſt.de teſta.Alb.Maleta.in tract.de teſti.in 1.parte 1.partis,col.8.in paruis. verſ.ſed quid erit de patre.Alex.in addi. Barto. in l.in legibus.ff.de teſti.& conſ.42. in cauſa & lite vertente.col. vlt. verſ.nec obſtat quod vnus. lib.3.& conſ.125.viſo themate.colu.2.lib.4 & conſ. 186. viſo proceſſu cauſæ vertentis inter Ser Ioannem.colu.2.verſ.non obſtat etiam ſi diceretur.lib. 7. Franc.Aret.in c. cùm oporteat. colu.4. verſ. nunquid autem conſanguinitas. de accuſ..Cor.conſ.61.viſa copia proceſſus.colu.3. verſ.oſtenſa itaque. lib. 3. Cæpola cauſarum ciuilium conſ.5.in quęſtione vertente.col.1. verſ. nec etiam ex eo & Fely. in c. cum nuntius.col. 1. verſ.& inquantum Doct.de teſti.& Iaſon in d. l. cum apertiſſimi.colu.2.verſ. facit quod ſingulariter.C.de iud. & in d. §. pœnales. vbi ſuprà, Inſt.de acti.Caro.Ruinus conſ.81.viſo proceſſu. colu.7.nume.19.lib.3.Lanfra.Oria.in repet.ca. quoniam contra falſam.in materia teſtium. de proba. Auſter. in tracta. de reprobationibus teſtium in litera p.ver. pater ſpiritualis. Bene.in d. c.Raynutius.in verbo,& vxorem nomine Adelaſiam,num.767.Sep.Bert.ſibi item contrarius, conſ.300.nobilis.non multò ante fi.lib.2.& nouiſſimè Vigilius Phrygius in §. pater. in glo. 1. Inſt.de teſta.

Fides parentum ſpiritualium non eſt vſquequaque integra

8 Qua in re illud veriſſimum eſſe exiſtimo, quod traditum eſt à Fulg.conſ. 11.emphyteuta, ad medium, non omnino hos repellendos eſſe, ſed eorum fidem non eſſe vſquequaque integram: quod & ipſum quoque voluerunt Ale. conſ.237.perſpectis his.colu.vlt.ver.& poſita. lib. 6. & Firmia. in d.ſuo repertorio,in verbo, compater.ver.14.Phil. Dec. qui id dicit relinqui arbitrio iudicis.in c.cum ſpecial.colu.2.ver. decimoquartò.tertiò Abbas concludit.de appe. Franc. Ripa in l. admonendi. nume.181.ff.de iureiur. Alciat. dum dicit illos non eſſe omni exceptione maiores. in d. l. 1.in princ.C.de in ius voc. At Franc. Curt.in d.tracta.de teſtibus. concluſ.30.adeò obſcurus, vt vix intelligi poſſit quid ipſe ſentiat, licet in hanc partem inclinare videatur.

Filios alere tenentur patres ſpirituales, vt naturales.

9 Adde & tu ſuperioribus, quod huiuſmodi patres ſpirituales, hos filios tenentur alere, vt patres naturales,ex ſententia Io.Fab.in l.1. C. de alen. lib. & Bald. qui tamen dubitat,in authen. niſi rogati. colu. vlt. C.ad Trebel.Philip.Franc. qui id dicit not.in d.cap.1.de cogna. ſpiri.lib.6. Nico.Peru. & ipſe quoque nutabundus in tract. ſucceſ.ab inteſt.char.3.in paruis,verſ.ſeptima & vltima ſpecies.Barb.in repet.c.Raynu.colum. 37.ver.& adduco.de teſta.Fran.Cur.in d. tract. de teſti. conclu. 30. ad fi.Catel.Cot.Cui in ſing. dicit in memo.incip.commater. Budæus vir vtiquè admirandus in libr. 1. de Philologia, vbi ſcribit proditam eſſe quandam actionem bonorariam, ad horum nutrimentum, ſi egeant, & nouiſſimè Ludo. Goza. conſ.13.in hac cauſa. colum.2.nume.18. licet contrarium non obſcurè videatur tenere Benedict. in repet. d. cap. Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelaſiam.num.767.

Parentes ſpirituales quando poſſint conueniri.

10 Sed & adde,quod ipſe Io. Fab. tradit,in §.ſunt prætereà. verſ.ſed ſi quis.colum.1.& ibi quoque Ioan. Plat.& Ange. Aret.vterque item colu.1.Inſt.de actio. quod hæ perſonæ ſpirituales,de quibus loquimur,non poſſunt conueniri niſi inquantum facere poſſunt.quemadmodum parentes naturales, de quibus in d. §. Et quod item Barba.conſtanter firmauit in repet.l. cum acutiſſimi,colu.125.verſ.faciat elegans.C.de fideicom. hos filios naturales excludere ſubſtitutos.Sed huic ſententiæ apertè reſiſtit Bald.in d. authen. niſi rogati. colum. pen. verſ. ſed tunc quæro. C. ad Trebel. & plerique omnes, quos tibi collegimus in d. l. ſi vnquam. in verbo, ſuſceperit liberos. numer. 26. incip. nec item ſpirituales.

Vt mulier ſuorum poteſt iniuriam proſequi, ſic occiſorem ſui compatris.

11 Sed quod minimè dubium eſt noſtris legum interpretibus,licet nulla lege cautum ſit, mulier poteſt accuſare occiſorem ſui compatris,vt aliàs ſuorum iniuriam proſequi: id enim magna authoritate ſcribit Bald. in l. 1. colu.12. ver.ſed an commater.C.qui accuſ.non poſſ.Ro. loquens de filia ſpirituali,in l.quamuis. colu. vlt. ff.de in ius vocan.Alex.d. conſ. 34. vbi ſupra citauimus,lib. 3.Io.Ana.in d.c.cum dilectus. colu. vlt.de accuſ.Bertran.Laud.in addit.Albe. Gand. in titu. qui accuſ. poſſ. colu.3.Iaſon in d.l.generaliter.colu.1.ff.de in ius vocan.& in l.apertiſſimi col 2.verſ.ſexta cauſa.C.de iud.vbi id dicit ſingu. ſed vtrobique erranter citat Bald. in l. 1. C. vnde vi. Catel. Cotta, qui & hoc dicit ſingu. in d.memor.commater.& Steph.Bertran.conſi. 178. lib. 2.

Parentum ſpiritualium aſſe ctio.

12 Cætera autem hos ſpirituales neceſſarios tangentia, videbis in dictis noſtris commentariis in d.l. ſi vnquam. Sed quod ad hunc noſtrum caſum ſpecialiter pertinet,ſequendum arbitror Pau.Cast. qui hoc caſu mitius puniendum cenſet,qui compatres,patreſque ac filios ſpirituales receptarunt: neque enim deeſſe affectionem, quæ illos moueat.

CAVSA XXII.

Amicitia eſt neceſſitudini antepenenda.

1 VIceſimoſecundo, Si conſanguineorum fauor efficit, vt quod propter eos admiſimus,non ſit ſeuerius puniendum,non minus &

amicorum

amicorum cauſa id efficere debet, cum amicitia neceſſitudini anteponenda ſit, aut certè non poſt habenda, vel ex Platonis Philoſoph. anuſtis ſententia in qua etiam fuiſſe videtur Solon Athenienſium Legiſlator, qui cum permiſiſſet pro voluntate cuiuſque, niſi ſui eſſent filij, hęredem conſtitui, ex hoc enim viſus eſt (vt ait Plutarchus in vita illius) amicitiam propinquitati, & gratiam neceſſitudini, etiam bonorum in ſucceſſione præferre, præterquam tamen filiorum, quos is excipit. Iſocrates orator eximius ad Demonicum ſcribens, miris effert laudibus Hipponicum ipſius Demonici patrem, quoniam magis approbabat ſui ſtudioſos, quàm propinquitate vlla coniunctos, exiſtimabatque ad ſocietatem eſſe potentiorem natura legem, mores genere, delectum neceſſitate.

Amici beneuolentiæ ſe quis magis committit quàm fratris neceſſitudini, ex D. Ambroſ.

2 Nec deſunt Latini ſcriptores huius ſententiæ aſſertores. D. enim Ambroſ. (nam à diuis primum exordiendum eſt) ait, Plerumque amici ſe potius beneuolentiæ quiſque committit, quàm fratris neceſſitudini. Valerius Maxi. author grauiſſimus, c. 7. lib. 4. in hæc verba exorditur. Contemplemur nunc amicitiæ vinculum potens, & præualidum, neque vlla ex parte ſanguinis viribus inferius: hoc etiam certius & exploratius, quia illud naſcendi ſors fortuitum opus, hoc vniuſcuiuſque ſolido iudicio incoacta uoluntas contrahit. Itaque celerius ſine repræhenſione propinquum auertere quam amicum: quia altera direptioni utique iniquitatis, altera utique leuitatis crimini ſubiecta eſt. Cum enim deſerta ſit futura uita hominis, nullius amicitiæ cinctæ præſidio, tam neceſſarium ſubſidium temere aſſumi non debet ſemel autem appræhenſam recte ſperni non conuenit hæc ille.

Sanguinis coniunctio & beneuolentia deuincit charitate homines.

3 Sed & utroque prior Tulius, libr. 1. Offic. Sanguineis (ait) coniunctio, & beneuolentia deuincit charitate homines; magnum eſt enim eadem habere monumenta maiorum, eiſdemque uti ſacris, ſepulchra habere communia: ſed omnium ſocietatum nulla præſtantior eſt, nulla firmior, quam cum uiri boni, moribus ſimiles, ſunt familiaritate coniuncti. Idem quoque in Lælio, hanc ſententiam, hac item ratione comprobat. Ex propinquitate beneuolentia tolli poteſt, ex amicitia non poteſt: ſublata enim beneuolentia, amicitię nomen tollitur propinquitatis remanet: ergo illud in quo neceſſariò beneuolentia permanet, anteponendum eſt ei à quo beneuolentia remoueri poteſt. Hęc ille. Quòd autem ex propinquitate beneuolentia tolli poſſit, imò uerò plerumque tollatur, ſatis docet illud Ouidij uulgo notiſſimum libr. 1. Metamor.

Fratrum quoque gratia rara eſt.

Cuius eſt noſtris meminit Barba. conſ. 20. illud afferam in medium, quod Deo ſupremo. colu. 12. uerſ. cum ergo tempore. lib. 2 & conſ. 53. à Ione principium. col. pen. lib. 3. & conſ. 87. propè eſt dominus. col. 3. uer. & in hoc fratre. lib. 4. ſecundum quam ſententiam, Trebellius Pollio in Claudio, uice miraculi eſſe opinatur fratres amare, cum dicit, Amauit & fratres, iam poteſt eſſe dignum miraculo.

Amicitia propinquitati præferenda etiam ex Theologis.

4 Id quod apertè ex Cicero. ſententia, & argumento, demonſtat amicitiam, propinquitati longo eſſe interuallo præferendam. Quod & recentiores Theologi adſtruunt, qui cum de ordine charitatis diſſerunt, cenſent coniunctos ſanguine, in his duntaxat quę ipſam concernunt, amicis anteponendos, in cęteris poſtponendos arbitrantur, vt licet videre per D. Thomam 2. 2. q. 27. & Ant. Flo. in 4 parte ſummæ, tit. 6. c. 5. At alibi idem D. Tho. in eo videlicet opuſculo, quod ſcripſit de dilectione Dei, & proximi ſimpliciter aſſerit amicitiam conſanguinitati præponderare.

Charitas neceſſitudini in ordine ſcripturæ prælata.

5 Apud Iuriſconſultos, qui ordinem ſcripturæ inſpiciendum iubent, l. generaliter. ff. de fidei com. liber. cum ſimilibus non ſemel reperimus charitatem neceſſitudini in ordine ſcripturæ prælatam. l. ſi ſeruus plurium. §. vlt. *legatarij charitas, & neceſſitudo*. ff. de leg. 1. & l. Theopōpus. in illis verbis. *amici mei & cognati*. ff. de dote præleg. & l. ſed ſi plures. § in arrogato. in fin. ibi, *amicus, vel cognatus*. ff. de vulg. & pupi. ſub. & l. affectionis, ibi, *amicos, vel neceſſarios*. ff. de do. Et hoc quoque ſatis ſentire videtur Pan. in c. vlt. ad fi. de poſtu. prælato. notans ex dicto Vincen. quod ibi propinquitas præfertur amicitię, quaſi dicat ſecus eſſe alibi.

Fraterna amicitia cæteras antecellit.

6 Quid plura? fraterna propinquitas, atque amicitia cæteras omnes (paternam ſemper excipio) facile antecedit, eſt enim Heſiodi ſententia in eo opere, cui titu. eſt. Ἔργα καὶ ἡμέραι,

Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον.

Sed nec germano quiſquam eſt æquandus amori.

Cui accedens Mycipſa in oratione, quam moriens ad filios habuit, apud Saluſtium in Iugurtha, inquit: Quis autem amicitior, quàm frater fratri? Et Quintilianus anus declamatione 321. Quæ poteſt amicitia eſſe tam fęlix, quæ imitetur fraternitatem? Certè quoties blandiri voluimus his, qui eſſe amici videntur, nulla adulatio præcedere vltra hoc nomen poteſt, quàm vt fratres vocemus. Et paulò poſt, Nam quid eſt aliud fraternitas, quàm diuiſus ſpiritus? Et vt inquit P. Nigidius apud Gellium, lib. 12. ca. 10. atque etiam Feſtus Pompeius libr. 6. frater dicitur, quaſi ferè alter. Ideoque Cicero lib. 2. Epiſt. familiarium ad Cælium, de fratre loquens: Quoniam (inquit) alterum me reliquiſſem. Quam copioſe, vt ſcribit Valerius lib. 5. cap. item 5. in prin. ſuauitatis illa recordatio eſt. In eodem domicilio antequam naſcerentur, habitaui, in iiſdem incunabulis infantiæ tempora peregi, eoſdem appellaui parentes, eadem pro me vota excubuerunt, parem ex maiorum imaginibus gloriam traxi, chara eſt vxor, dulces liberi, iucundi amici, accepti affines, ſed poſteà cognitis, nulla

etiam

etiam beneuolentia accedere debet, quę priorem exhauriat.

Parentibus defunctis alius frater nullatenus eſſe poteſt.

7 Refert Herodotus in Thalia, quòd cùm Darius, qui primus huius nominis fuit, Rex Perſarum, Intaphernem capite damnaſſet, eiuſque liberos, atque omnem demum eius familiam ad necem vinciri iuſſiſſet, vxor tamen ipſius Intaphernis illum ad eam miſericordiam adduxit, vt ei obtulerit vnius electionem ex vinctis domeſticis ſuis, quem vellet liberari: illa autem ex omnibus fratrem delegit: quod admiratus Rex, ab ea quæſiuit quamobrem viro, filijſque prætermiſſis fratrem elegiſſet, vt ſupereſſet, qui & remotiori ab ſe gradu, quàm filij, & minus iucundus, quàm maritus? cui illa reſpondens, Rex (inquit) maritus mihi alius, atque alij liberi, ſi hos amiſero eſſe poſſunt, alius frater parentibus meis iam vita defunctis nulla ratione eſſe poteſt. Quo reſponſo delectatus Darius, eum, quem mulier optauerat, miſſum fecit, & filiorum natu maximum, cæteris omnibus interfici iuſſis. Cui ſimile eſt quod Antigone apud Sophoclem, in fabula eiuſdem nominis, dicit ſe fratrem viro, ac filijs anteponere, his enim amiſſis alios facilè comparari, fratrem verò, ſi parentes obierint, nunquam ſibi naſciturum eſſe. Quod & tetulit Ariſtoteles libr. Rhetoricorum 3. c. 46. verſus autem Sophoclis in eam ſententiam, hi ſunt:

Πόσις μὲν ἄν μοι κατθανόντος ἄλλος ἦν,
Καὶ παῖς ἀπ' ἄλλου φωτὸς εἰ τοῦδ' ἤμπλακον.
Μητρὸς δ' ἐν ᾅδου καὶ πατρὸς κεκευθότοιν.
Οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.
Marito mortuo alius eſſet,
Et alius gnatus, ſi hunc amitterem.
Sed matre & patre ſepultis
Non poteſt iterum naſci frater.

Fratres & ſorores vocantur dulciſſimi à Iuriſconſul.

8 Apud Iuriſconſultos non ſemel fratres, ſororeſque vocantur dulciſſimi. l. cum pater. §. dulciſſimis. ff. de leg. 2. & l. Thais. §. ſorore. ff. de fideicom. liber. Et alibi chariſſimi, in eadem l. Thais. §. Lucius. extatque deciſio Dominorum Rot. non valere reſignationem beneficij factam vt frater liberetur e carceribus, tanquam metu factam: cum illata fratri contumelia, mihi inferri cenſeatur, per iura quæ allegant deciſio. 463. dubitatur an valeat reſignatio. in nouis. aliàs eſt deciſ. 7. ſub tit. de renunt.

Frater viro adeſto, de fido auxilio vetus adagium.

9 Vetus eſt apud Platonem lib. 2. de Rep. adagium, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη, id eſt, frater viro adeſto, de fido auxilio dici ſolitum, quoniam in rebus periculoſis vix vnquam frater ſolet deeſſe fratri. Quod ex Homero ſumptum idem Plato teſtatur in Protagora, vbi Socrates Prodicum aduocans, vt Simonidem eiuſdem ciuitatis hominem, à Protagoræ calumnia tueatur: Videor equidem (inquit) aduocare te (quemadmodum ait Homerus) Scamandrum ab Achille obſeſſum, Simoentem aduocaſſe, ſcilicet libr. Iliados 21.

φίλε κασίγνητευς ἕνος ἀνέρος ἀμφότεροίπερ σχῶμεν.

id eſt, ad verbum.

Dilectè frater fortitudinem viri ambo.
Impediamus.

At Plutarchus in Cæſare tradit Caſcam, Cæſare retinente gladium, fratris auxilium verbis Græcis inuocaſſe:

ἀδελφὲ βοήθει.

Amicitia æquat fraternã affectionem, quia eſt velut quædam fraternitas.

10 Verùm hanc tam magnam affectionem fraternam ſuperat, aut certè æquat amicitia. Eſt enim amicitia ipſa veluti quædam fraternitas, vt eſt text. in l. verum. in princ. iuncta glo. ff. pro ſoc. & not. Soc. conſ. 263. capio primum. colu. 6. verſ. ſed ad iſta reſpondeo, & Iaſon in l. quæ dotis. colu. 13. in 3. caſu. ff. ſolu. matri. Ideoque quos impensè diligimus, plerunque fratres vocamus, vt iam diximus ex Quintiliani ſententia, & atteſtatur Iuriſconſultus in l. nemo. §. 1. ff. de hære. inſt. vbi & illud quoque dicitur, non vitiari inſtitutionem amici extranei, ſub fratris appellatione factam, nec immeritò, nam (vt Menander ait) puta fratres veros amicos.

Amicus dicitur alter ipſe vt frater, ſed alter.

11 Propterea quemadmodum frater (vt dictum eſt) dicitur quaſi ferè alter, ita & amicus veteri prouerbio, dicitur alter ipſe, quod ad Pythagoram authorem plerique referunt, alij ad Zenonem Stoicorum principem, qui interrogatus quis eſſe amicus, Alter (inquit) ego: author Laertius. Cuius ſententiæ meminit Ariſtoteles libr. Ethico. 9. circa 9. Idem libr. Magnorum moraliũ. ἔστι γὰρ ὡς φαμεν, ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ. id eſt, Eſt enim, vt dicere ſolemus, amicus alter ergo. & Cicero in Lælio, & D. Hieronymus ad Auguſtinum ſic ſcribens, Cum amico, quaſi cum altero ſe, eſſe loquendum. è noſtris Barba. conſ. 3. clementiſſimi Dei patris noſtri. colu. 5. verſ. item adduco iura. lib. 2. & in repet. ç. Raynutius. quam Ioanninam vocant. de teſta. & in repe. l. cum acutiſſimi. colu. 11. verſ. & verbis dare tur audacia. C. de fideic. Cui ſimile eſt quod Pythagoras effici in amicitia volebat, vt vnus fiat ex pluribus, ſicuti tradit Tullius lib. 1. offi. & in Lælio.

Leges pluris æſtimant amicitiam quàm fraternitatem.

12 Quid? quòd leges pluris exiſtimarunt amicitiam, quàm fraternitatem. vt quæ ſanxerint magis amicitiæ, atque conſortij rationem eſſe habendam, quàm fraternitatis, ad metiendam qualitatem rerum à fratre, eodemque commilitone donatarum, vt eſt tex. no. in l. cum allegas. C. de caſtren. pecul. lib. 12. vbi ſi frater ex commilitio amicitior factus, fratri commilitoni quidpiam donauerit, vt in peculio caſtrenſi habendum eſt, conſiderata potius qualitate amicitiæ ex militia auctæ: quàm fraternitatis: eſtque omnino ſimilis tex. niſi quòd generaliter de agnatis loquitur, in l. pen. in prin. ff. eo. tit. quarum legum authoritate ſubnixus Albe. in l. ſed & hæ perſonæ. ff. de procur. dicit amicitiam plus habere ponderis, quàm fraternitatem.

13 Itaque

Vir amicabilis ad ſocietatem, magis amicus erit quàm frater.

13 Itaque Salomon ille omnium ſapientiſſimus prouerb. 18.c.in fi. Vir, ait, amicabilis ad ſocietam magis amicus erit, quàm frater. Et Eſdras ille propheta, & ſcriba Hebræus, ſermonis ordine palam docuit, cedere fraternitatem amicitiæ, cum ſcribit cap. 4. Non meminerunt, cum biberunt, charitatem nec fraternitatem. Homerus ille ingeniorum fons vberrimus, ſuum Odyſſeę lib. 8. ita claudit:

Ἤτις που καὶ ἑταῖρος ἀνὴρ κεχαρισμένα εἰδώς.
Ἐσθλὸς, ἐπεὶ οὐ μέν τοι κασιγνήτοιο χερείων
Γίνεται, ὅς κεν ἑταῖρος ἐὼν πεπνυμένα εἰδῇ.

Quibus ſignificatur amicum, ſiue ſocium gratum, bonum, & prudentem, fratre inferiorem non eſſe.

Amicus amico non inefficaciter ſtipulari poteſt, vt frater fratri non inutiliter.

14 Ex quibus fortitan pleriſque poterit videri, quod ſicut frater fratri non inutiliter poteſt ſtipulari, quamuis alter alteri ſtipulari non poſſit, vt eſt glo. no. in §. 2. inſtitutis de ſtipula. ſer. ita & amicus amico non inefficaciter ſtipulari poterit. Quæ ſententia primo confirmari videbitur per tex. ſingu. nondum ab aliquo (quem viderim) ponderatũ, in l. ſi libertus arte. ff. de oper. lib. vbi ſi patronus fuerit ſtipulatus operas à liberto, qui artem Pantomimi, vel medicinę exerceat, ea ſtipulatio & ad amicos patroni extenditur, quibus ludos edentibus, vel ægrotantibus, videtur ipſe patronus fuiſſe ſtipulatus, libertum operam gratuitam prębiturum, ſi ergo ex ſtipulatione in fauorem amicorum præſumpta, atque coniectu rata tantum, quis amicis obligatur, multò magis ex ſtipulatione pro amicis expreſsè facta, & quæ reuera interuenit, ne plus valeat pręſumptio in caſu præſumpto, quam veritas in caſu vero, habeatque tacitum plus roboris atque virium, quàm expreſſum, contra text. in l. qui ad certum. ff. loca. & l. filio. ff. de libe. & poſthu. cum ſimil.

Verbis directis poteſt quilibet ſtipulari pijs locis, & cauſis.

15 Hanc opinionem ſecundò adiuuat hæc ratio. Si id facit pietas, ſiue pia cauſa, vt alter alteri poſſit ſtipulari, vt certè facit per glo. in cap. quoties cordis oculus. in verbo, ex parte. 1. quæſtio. 7. per quam dicit Bald. in l. illud. colum. 2. verſ. ego addo. C. de ſacroſanct. eccleſ. quòd etiam verbis directis poteſt quilibet ſtipulari pijs locis, & cauſis. & ad hoc facit illam ſingu & poſt eum Barba. conſ. 87. prope eſt dominus. colum. 2. libr. 4. de quo plenius diximus in priuilegijs piæ cauſæ, conſequens eſt, vt id quoque amicitia efficiat. Sunt enim amicitia, & pietas quadam cognatione connexę, & quodammodo fraternizant: cuius rei etſi deeſſent alia teſtimonia, illud ſanè ad id probandum ſufficeret, quod quẽadmodum amicitia Dijs & parentibus peculiariter, priuatimque debetur, vtpote cum duobus præceptis decalogi, primo, ſcilicet primæ tabulę, & primo item ſecundæ tabulæ ſpeciatim præcipiatur: ita & pietas propriè, & veluti domeſticè erga Deos, & parentes dicitur, vt perſpicuum eſt omnibus, & probatur: Primum quidem de Deo, per id quod ſcribit Cicero in Topicis, æquitatem tripartitam, quòd vna ad ſuperos Deos, quæ pietas appellatur, &c. Et quod in libris quos ſcripſit De natura Deorum, in multis locis oſtendit pietatem obſeruari, potiſſimũ circa obſeruantiam diuini cultus, quod & D. Auguſt. ſępius ſcriptum reliquit, & præſertim in libris de Ciuitate Dei, & in eo lib. qui Enchiridion inſcribitur, vbi & eandem dicit appellari, quæ à Græcis *εὐσέβεια*, vel certè *θεοσέβεια* dicitur, quarum vtraque ad religionem, & ad Deum pertinet. Idoque Speuſippus Platonis diſcipulus, in ipſius Platonis diffinitionibus; hanc ita deſcribit: Pietas eſt iuſtitia erga Deũ voluntaria veneratio Dei, recta honoris diuini ſcientia. Et hoc nimirum confirmat, quod legum interpretes dixerunt, piam cauſam definientes, tam ſuper l. 1. C. de ſacroſ. eccle. & in auth. ſimiliter. C. ad leg. Falc. quàm alibi ſæpè, illam videlicet ad Deum, ferè referentes. Et ſanè ſemper dicitur relictum in piam cauſam, quod Deo relinquitur, vt dicit Pet. Peru. in tracta. canonici. epiſ. c. 10. per tex. in l. 1. §. ad municipium. ff. ad leg. Fal. & ſequitur Firmi. in tract. de Epiſc. in 4. parte. lib. 4. in 31. q. verſ. congruenter. cum multis alijs concor. à me collectis in commentarijs piæ cauſę propterea tex. in §. quia verò multum in auth. vt ſine prohib. mat. appellat impietatem, Dei offenſionem.

Liberi parentibus pietatem non operas debent, cum qua amicitia fraternizat.

Secundum de parentibus ſatis noſtris legibus (ne longè exempla repetamus) comprobatur in l. 2. ff. de inoffi. teſta. & in l. pen. ff. de obſe. liber. vbi hæc verba ſcribuntur: Nam pietatem liberi parentibus, non operas debent. cui concinneris Seneca libr. 6. de beneficijs. Debemus, inquit, parentibus noſtris pietatem. Pietas ergo (vt iterum dicamus) & amicitia cum iidem propriè debeantur, fraternizant. Non mirem igitur ſi Tullius parens eloquentiæ, qui nominum proprietates probè intellexit, hoc pietatis nomen, cum ad amicum ſcriberet, ſtudioſè vſurpauit in epiſtola ad Lentulum, quæ prima eſt familiarium epiſtolarum: Ergo (inquit) omni officio; ac potius pietate erga te cæteris ſatisfacio omnibus.

Amicus vicem procuratoris obtinet.

16 Huic item opinioni tertiò adſtipulatur, quòd amicus vicem procuratoris obtinet, vtpote qui ſine mandato id poſſit facere quod procurator, etiam cum mandato, vt paulò infra dicetur. Sed procurator non ſolum poteſt domino ſtipulari, ſed & id in dubio, cum res illius agit, facere intelligitur. l. poſt dotem. & ibi Doctor. ff. ſolu. matr. cum ſimilib. Ergo & amicus id poteſt.

Satis alicui acquirit, quod amico ipſius.

17 Facit quartò tex. no. in l. ſi vnus. §. 1. iuncta glo. ſingu. in verbo, videmus. ff. de pact. vbi licet alteri per liberam perſonam acquiri non poſſit, l. vlt. C. de acq. poſſ. cum ſi. poteſt tamen amico per amicum, ea potiſſimum ratione, qua ſatis videtur alicui acquiri, quod amico ipſius acquiritur.

acquiritur. Quanquam Bald.& Ange.ibi eam gloſſ. videantur intelligere: quando amico acquiritur liberatio eius rei, in qua propter me grauabatur, verbi gratia, qui pro me fideiuſſerat, in quo caſu loquitur text.ibi. Sed vtcunque ea glo. intelligatur, eſt proculdubiò in ratione amicitiæ maiorem in modum notanda, atque (quod monent ipſi Bal.& Ang.) menti tenenda.

18 Sed Iaſon ibi illud non admittit, dicens huiuſmodi intereſſe amicitiæ non ſatis eſſe, vt quis alteri ſtipulari poſſit, vel paciſci, vt voluit glo. no. in l. fideiuſſori. in verbo, neque enim, & ibi Doct. ff. eo. & videtur eſſe text. in l. 3. §. ſed & fortè. ff. iud. ſol.

19 Sed & quintò ad ſupradictum ſententiam quæ admittit ſtipulationem fratris pro fratre, accedit, quod pulchrè dicit Bald. conſ. 431. & quia in accuſatione inſtituta. verſ. quinta ratio. lib. 4. ea quæ fiunt ab amicis nihil ab his diſtare, quæ nos ipſi facimus, arg. l. cum ſeruus. ff. de ver. oblig. & l. liberto. ff. de neg. geſt.

Stipulatio amici ratificata æquè debet prodeſſe ac procuratoris.

20 Sexto, hanc ſententiam fulſit hæc ratio: Ratihabitio ſequens retrotrahitur, & mandato æquiparatur. l. vlt. in fi. C. ad Maced. Ergo ſtipulatio non ſolum amici, ſed & potius extranei ab eo ratificata, pro quo fuit interpoſita, æquè debet prodeſſe, atque ſtipulatio procuratoris, qui mandatum ab initio habuit, vt ratihabitio retrotrahatur.

21 Hæc quidem ſcripſi magis exercendi mei, aliorumque ingenij, quam vt ſperarem me legum peritis perſuaſurum amicum pro amico poſſe ſtipulari, cum ne frater fratri ſtipulari poſſit, niſi cum ſunt in eiuſdem poteſtate, prout etiam intelligit glo. quam citauimus in §. 1. Inſt. de ſtip. ſer. eadem videlicet ratione, qua pater filio, quem habet in poteſtate, ſtipulari poteſt, & contrà filius patri, in cuius eſt poteſtate, & ſeruus domino, vt eſt tex. in d. §. 1. & in l. quodcunque. ff. de verb. oblig. Quòd ſi filius ſit emancipatus, non poteſt ſtipulari patri, per l. debitor. §. vlt. ff. ad Trebe. & voluit Barto. in l. quod dicitur. §. vlt. ff. de verb. oblig. & Bald. in l. executorem. colu. 3. ver. ſi verò non eſt præſens. C. de execu. rei iud. vbi reddit rationem, quia patria poteſtas, quę inuenta eſt ad acquirendum, euanuit. Subditque per eandem rationem, idem eſſe in filio naturali tantum, vt videlicet non poſſit patri ſtipulari, quia in eo ceſſat patria poteſtas: & vtrunque ſequitur Iaſ. in d. l. quodcunque. in prin. & in d. l. quod dicitur. colu. 13. ver. quintò quærit. Nec è diuerſo pater filio emancipato, vt tenuit Petr. Beſutius in d. l. quod dicitur. per tex. in l. ſi genero. cum glo. C. de iur. dot. & alia quædam quæ allegat: de quo tamen vide Bald. in l. cum dos. ff. de pac. dot. Barto. Imo. Raph. Cu. Alex. & Iaſ. d. l. quod dicitur. Barto. in l. ſtipulatio iſta habere. §. ſi ſtipuler. in 8. fal. ff. de verb. oblig. Imo. Pau. Caſt. Alex. & Iaſ. in d. l. quodcunque. §. ſi quis ita. eo. titu. Nec etiam mater ſtipulari filio poteſt, qđ ſine dubio eſt, id atteſtantibus Barto. in l. pactum dotale. C. de pac. conuen. & in l. pater. per illum tex. eod. Cyn. & alijs in l. 2. C. de prætor. ſtipul. Bald. in l. executorem & in l. cum dos. ff. de pact. dot. & l. Caius. & ibi Imo. ff. ſolu. matr. & nemo hactenus contradicit, licet videatur text. in contrarium in l. Publia. ff. depo. Nec etiam in contrarium filius matri, per l. inter ſocerum. §. cum pro ſe. & ibi Bal. ff. de pact. dot. & in l. debito. §. ea quæ & ibi no. Alex. ff. ad Trebe. & no. etiam glo. in d. l. Publia. in princ. in verbo, filio. ff. depo. Cyn. in l. 2. C. de contrahen. & committit. ſtipul. & Doct. in d. l. quod dicitur. ff. de verbo. obliga. Nec denique maritus vxori, ſecundum Raynal. & Alex. in l. pactum. C. de pact. cum tamen amor coniugum cæteros ſuperare videatur, vt latè diximus in noſtris comment. ad l. ſi vnquam. in præfat. nume. 12. incip. ſed vt redeamus. C. de reuoc. dona.

Amicitia ſuperat parentum affectionem ex Iuriſc. etiam.

22 Quid ſi oſtenderimus, vel noſtrorũ Doctorum authoritate, amicitiam ſuperare parentum affectionem, qua nullam eſſe maiorem fuerunt, vt & latè oſtendimus in verbo, liberis, nu. 96. incip. nam amicitia, & multis ſeq. Sed vt clarè id quod propoſuimus, liqueat, id primum ſcire oportet, eſſe tex. no. l. alimenta. §. 1. ff. de alim. & cib. leg. vbi licèt aliàs appellatione libertorum non veniant liberti libertorum, vt eſt tex. in l. pater. §. duobus. de legat. 3. & l. Modeſtinus. ff. de verbo. ſignifi. veniunt tamen liberti libertorum, quo ex ſingulari dilectione teſtator, qui teſtamento quidquam libertis ſuis relinquit, vt ſuos tractabat. & ex hoc no. Bar. in d. §. duobus. quòd licèt appellatione filiorum, non veniant filij filiorum, id eſt nepotes. l. quòd ſi nepotes. ff. de teſtam. tutel. & l. filij. & l. iuſta. & l. liberorum. ff. de verb. ſignifi. fallit tamen in nepotibus, quos teſtator ob ſingularem amorem, vt filios nominabat, atque tractabat: quod dictum ſequitur Ale. ibi in add. & Ro. in rep. l. ſi verò. §. de viro. in 35. fal. in prin. ff. ſol. mat. Ex quo facilè colligitur, maiorem haberi rationem affectionis & dilectionis quàm qualitatis nepotis, niſi & ſingularis adſit dilectio.

Id omne obtinet inter amicos, quod de iure inter coniunctos.

23 Igitur cum omnium ſententia, amicitia nulla ex parte ſit neceſſitudini poſthabenda, ideò quidquid à iure ſtatuitur inter coniunctos & neceſſarios ratione affectionis ſanguinis, hoc ipſum quoque obtinet inter amicos, vt no. Pan. vir omnium opi. iuris peritia clariſſimus, in cap. requiſiſti. col. pen. de teſtam. per glo. ibi, in verbo. præſumitur, & in verbo, nec eſt. & Alex. in l. exigendi. colum. 2. verſ. & id quod dicitur. & ibi etiam Iaſ. colu. 2. & rurſum colu. 5. verſ. contrariam opinionem. C. de procur. & Barba. in l. ſciendum colu. 33. verſ. ego tetigi illum paſſum. ff. de verbo. oblig. vbi facit ſingu. glo. in d. verbo præſumitur. & in cap. cum. M. Ferra. col. 6. verſ. quinimo dico fore. de conſtit. cap. nonnulli. de reſcrip.

teſcrip.& c.coram.col.5.verſ.pro declaratione. de offi.deleg. & in rep. c. Raynaldus. col. 118. verſ. vndecimò limita.de teſta. & conſ.75.ſapiẽter ſcribitur.col.5.verſ.item dicit iſte.lib.4. Fel. in d.ca.quoniã abbas.col.3.verſ.capio illud.vbi & illam gl.dicit ſing.de offi.deleg. & Iaſ. in l. ſi res obligata.col.2.verſ. adde aliud. ff de leg.1. & in l.Titia.col.6.verſ.vlt.circa iſtã. ff. de verb. obli.& conſ.70.conſtat ex inſtrumento.col.vlt. lib.1.Alc.in l.latæ.§.amicos. ff. de verb. ſignifi. Hippol.Marſi.in repe. rub. ff. de fideiuſſ. num. 234.Ioan.Monte fer.in repet. l. frater à fratre. col.6.in 4.no.ff.de condi.indeb.

Relictum prælato à conſanguineo præſumitur contemplatione perſonæ, non eccleſiæ: ita & relictum ab amico.

24 Innititur autem (ut iam diximus) Panor. huius ſententiæ Princeps in d. c. requiſiſti. authoritate duarum illarum gloſſa.& alterius, quá poſteà deſignabimus, quæ & ad hanc rem (de qua tractamus) maximè pertinent: priores quidem in eo ipſo c.requiſiſti. in verbo, præſumitur.& in verbo, nec eſt. quæ dicit q ſicut relictum prælato à conſanguineo, præſumitur contemplatione perſonæ, non eccleſiæ relictum, vt ibi eſt tex.ita & relictum ab amico, per tex.ad id optimum in c.quicunq;. quod eſt 2. in princ. cùm dicit, *atque amicitia*, 12.q.3.quod & ipſum voluit Inn.in c.2.col.1.in verbo, diſponere. de ſepul.& Bal.poſt Pet. in authen. licentiam. col. 1.C.de epiſc.& cler.arg. l.ſi ſeruus plurium.in fi.ff. de leg. 1.& in l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duos. ff. de leg. 2. & l.qui habebat. ff. de reb. dub. & in l. ſocium qui in eod. §. vltim. ff. pro ſoc.

25 Altera autem gl.quam citat Pan.in d.c.requiſiſti.eſt in c.2. in verbo, expreſſerit. de teſt. lib.6.quæ dicit, vt ipſe Pan.refert, q ſi quis reliquerit executorem teſtamenti amicum ſuum, ſub nominé dignitatis, videtur non dignitatem, ſed amicitiam conſideraſſe, ideò mortuo ipſo executore, non tranſit officium in ſucceſſorem in dignitate: quod & idem voluit ipſe Pan.in c. quoniam abbas.col.2.verſ.ſed conclude ſic. de offic.deleg.vbi & ad hoc facit not.glo.in d. verbo. expreſſerit. quæ tamen nullam de amico facit mentionem, ſed tantùm de propinquo loquitur.

Statuta in conſanguineos ratione affectionis, trahuntur & ad amicos.

26 Stat ergo huiuſmodi concluſio, ſtatuta in conſanguineos ratione affectionis, trahi, & ad amicos, ex quo & illud manare poteſt, q quemadmodũ liberi, nec ẽt cęteri capiunt legata ex teſtamento minus ſolenni.l.vlt. C.famil.erciſc. & l.hac conſultiſſima.§. ex imperfec.C.de teſtam. vtpote cum in huiuſmodi teſtamento condito à patre inter liberos, ſemper intelligitur clauſula codicillaris, vt voluit gl.reputata ſing.in l. coheredi.§.cùm filiæ. in verbo. non valuit. in fin. & ibi Imo. & recentiores. ff. de vulg. & pupil. Rapha. Fulgo. in l. filij. C. famil. erciſc. vbi ponderat gloſſ.ſimilem ibi, in verbo, ab inteſtato.& Alex.in l.vlt. in 2. col. C. de codi. & idem Alex.& Iaſ.qui illam gl.dicunt ſing. d. §.ex imperfecto. Ita quoq; & amici, veluti liberorũ nõ abſimiles, ex teſtamento itẽ minùs ſolenni legata capiuntur, ut voluit gl.no.in l.in teſtamento.ff.de fideic. liber. quam alibi non reperiri dicit, & ſequitur Bal.in l.ſi iure. C.de teſta. manu. eam quoq; ſing.dicit Matheſi.in not. 41. notat mirabilem doctrinam.& Barb.conſ.3. illud referam in medium quod belliſſimè ſcriptum eſt col.3.verſ.ita propoſito. lib. item & Iaſon in l.1.col.5.verſ.& clarum eſt.C.de ſumma Trinitate & fide catho. in lectura Ticinenſi. & in l. non dubium. col. vlt. verſ. ideò tu reſpondeas. C.de teſtam.& in l.cum alienam.col.2. in 3. limita.C.de leg.Barb.in repetitione d.l.cùm acutiſſimi.d.col.11.& iterum conſ.25.clementiſſimum Deum oro. verſ. primò dicitur in puncto. col.3.lib.4.qui poſteà quàm dixit eam gloſſ. reputari ſing.ab omnibus, ſubiungit ſimilem eſſe in d.l.ſi iure.& pro his eſſe tex.quem in d.l.cùm acutiſſimi.ſcribit à nemine uſq; ad ſua tempora fuiſſe ponderatũ in d.l.cùm alienam. Sed (qd pace illius dixerim) illũ ipſum tex.ad hoc lõgo antè interuallo allegauit gl.in dicta l.in teſtamẽto. vbi & eam rẽ multò melior eſt tex.quẽ & ipſum ad hoc facit ſing.Ro.in rep.d.§.de viro.l 26.ſol. in prin. ff.ſol.mat.& conſ.179 ampliſſime Doctor. col.pen. ver.ad quod dicendum moueor. & Matheſ.d.not.41.

Ardor liciti amoris habet vim clauſulæ codicillaris.

27 Hinc; ſcilicet ex eo, quod dicit ea gl.in d.l.in teſtamento, aſſumit Bal.in d.l.ſi iure.C.de teſta. manu. q ardor liciti amoris habet vim clauſulæ codicillaris, quod quidem licèt non audeat ſimpliciter affirmare, ſed tum demum ſolùm, ſi libertatis fauor concurrat, tamen ipſe idem id ſine vllo delectu voluit, per eandem gl. ipſe Bald. in ſua Margarita, in verbo, Codicillus.verſ.penul.vbi & eam gloſſ.dicit ſing.& Roman.in illis duobus locis nuper citatis. A.exan. in dict.l.cum alienam.col.2. & ibi Iaſ.in d. 3. limit.& Barb.in d.l.cùm acutiſſimi. d. col. 11. & in rep.c.Raynaldus.col. 118. verſ. vndecimo limita.de teſtam.& in rub.de reſcri. in clem. col. 8. in paruis.& in tract.de præſtan.Car.in 3.q.1. partis.col.2.verſ.et pro tanto dicit.et iterũ col. 14.ver.et qd dixi.et d.conſ.3.col.5.lib.4.et cõſ. 77. præclarè ſcribitur. col. 2. lib.4.Soci.qui id ſing.dicit conſ. 58.Io. col.3.verſ.accedit.lib.1. Iaſ.qui vbiq; fere id dicit ſing.in d.l.1.C.de ſum. Trini.et in l.exigendi.in 3.not.verſ.ſecundò facit.C.de procur.et in d.l. non dubium.C.de teſta. & in l.eam quam.col.6.verſ. prima fallentia.et iterum col.9.verſ.circa decimum caſum. C.de fideic.et in l. verbis ciuilibus.col. 3. verſ. tertius caſus.ff.de uulg.et pup.et in l. ſi mihi, et tibi.§.in legatis.col.ult. ff.de leg. 1.et Fely.in ca. 1.ad fi.de teſtib. Catel. Cotta in memor. incip. amor licitus. Alci.in d.l.latæ.§.amicos. ff.de ver. ſigni. Panthal. Cald. in repe. l. 2. colum. 71. verſicul. ſecundo loco. C.de reſcin.vend. Hippo.Marſil.in d.rep.rub.de fideiuſſ. ubi ſuprà.et

Bened. in c. Raynutius. in uerbo, teſtamentum. huius initij 3. nu. 46. de teſta. & Ant. Bauer. in rep. l. cùm filiofamil. char. 4. col. ult. ff. de leg. 1.

Ardor ille habet vim reuocationis clauſula derogatoria in primo teſtamento appoſita.

28 Ex hoc quoq; Rom. d. conſ. 179. quo loco ſuprà citauimus, aliud depromit, quod & huc pertinet, ſcilicet q̃ is ardor liciti amoris habet uim reuocationis clauſulæ derogatoriæ, in primo teſtamento appoſitæ. Quod quidem dictũ dicit ſing. Iaſ. in d. l. 1. C. de ſumma Trinit. & d. l. exigendi ubi ſuprà, C. de procur. & in d. l. ſi mihi, & tibi. §. in legatis. col. ult. ff. de legat. & in d. l. non dubium. col. ult. C. de teſtam. ubi etiam dicit hoc eſſe multùm notandum ad declarationem. l. ſi quis in principio teſtamenti, cùm his quæ no. Bar. ibi. ff. de leg. 3. & in l. ſancimus. C. de teſta. ubi et ipſe Iaſ. col. penul. id dictum memorat et ſequitur, licet in d. l. non dubium. dicit ſe credere nõ eſſe uerum. Sed id etiam ſequitur Alciat in d. l. lazar §. amicos. de uerb. ſignifi.

Vt legata debentur venientibus ab inteſtato ante aditam hæreditatem, ſic & amicis.

29 Nec hinc multum abeſt, q̃ ſicut legata debentur uenientibus ab inteſtato, licet hæreditas ex teſtamento non fuerit adita. l. 1. et ult. C. de codicil. cum ſimil. Ita et amicis teſtatoris debeatur, ut uoluit gl. no. in d. l. eam quam. in uerbo, decimò propter pietatem, et affectionem, per text. in d. l. in teſtamento. quam gl. ibi omnes approbant, quos uide, et maximè Alex. et facit ſing. Bal. in repe. 1. col. 14. uerſ. ſuper 9. q. dicit prædictus Doct. C. de ſacroſ. eccl. Et ultra alios eam no. ad id quod ſuprà diximus, pietatem, & amicitiam comparari, ut uidelicet, quæ ratione pietatis locum obtinent, ea quoque ratione amicitiæ procedant.

30 Quibus et proximũ eſt, quod uoluit Gul. Cu. in d. l. cum alienam. quem et ibi refert, et ſequitur Alex. col. 2. uer. in gl. ſi ibi, æſtimat. vbi hanc occaſione ſumpta, quod text. ubi dicit legatum rei alienæ ignoranter factum non valere, niſi fiat cõiunctæ perſonæ, ſcribit q̃ amicus quẽ teſtator diligit ut coniunctum, licet re uera non ſit coniunctus, habetur tamen pro coniuncto in caſu d. l. arg. l. ſi ſeruus plurium §. ſi ff. de leg. 1. & d. l. netro § 1. ff. de hær. inſt. Quod & idem voluit Fulg. in d. l. cùm alienã. loquens in amico valde dilecto, quo videlicet teſtator ſæpè plus afficitur, quàm coniunctis perſonis. & ibi etiam Pau. Caſt. loquens in familiari dilecto, qui longo tempore ſeruiuit teſtatori, & ibi quoque Iaſ. in dicto §. limita. & Barb. in d. c. Raynaldus. d. col. 11. vbi ad hoc allegat gl. quam dicit valde ſing. in d. l. cùm alienam. quamuis gl. ibi nihil dicat, ſed credo quòd voluerit allegare tex. in d. l. cùm alienam. qui optimè ad hoc facit in illis verbis, *Vel aliæ perſonæ.*

Valet argumentum à relicto libertatis ad pias cauſas.

31 Ad quod facit qđ ſuprà diximus, pietatem, & amicitiam veluti fraternizare, nam valet legatum rei alienæ ignoranter factum piæ cauſæ, ut ſing. voluit Ro. conſ. 235. quò ad primum. col. 2. verſ. vltimò videndũ. per tex. in l. Paulus. ff. de fideic. liber. vbi fauore libertatis valet legatum etiã ſi teſtator ignorauerit ſeruum, cui libertatẽ reliquit, eſſe alterius, putans eſſe ſuum. Valet autẽ argumẽtum à relicto libertatis, ad relictum ad pias cauſas, vt aſſerit Bald. in l. proximè. in fi. ff. de his quæ in teſta. delen. & in l. Titio centum. §. vlt. ff. de condi. & demon. de quo re dicã latiùs in priuilegijs piæ cauſæ.

Singulares amici veniunt appellatione ſuorum.

32 Facit præterea, quod ſing. dicit Bal. in l. 1. col. 12. verſ. quid de ſingulari amico. C. qui accu. non poſ. quòd ſingulares amici veniunt appellatione ſuorum. Nam amicus amico dicit, Tuus ſum in omnibus, & me tuum eſſe recognoſco, vt dicit glo. in l. coloni. in verbo, & cuius ipſi ſunt. C. in quib. cau. colum. lib. 11. quod dictum Bal. pro ſing. commendat Firmia. in ſuo repertorio, in verbo, ſuitas. verſ. 32. & Gabriel. in d. memor. incip. amor licitus, & iterum in alio memor. incip. ſuorum appellatione. Et idem quoque voluit per illam gl. in d. l. coloni. Barb. in d. l. cùm acutiſſimi. d. col. 11. vbi dicit eam gl. eſſe ſcribendam literis aureis, tacito tamen nomine Bal. & rurſum col. 41. verſ. ego ſuperius. vbi facit illam gl. ſing. & iterũ col. 49. ver. & eti. in tunc erit. vbi allegat Bal. in d. l. 1. & hoc dicit probari per tex. in l. hac conſultiſſima. §. ſi quis autem. C. de teſta. iunct. ad gl. in d. l. in teſtamento. Et idem Barb. in d. l. ſciendum. col. 41. verſ. ſecundò partes eligunt. ff. de verb. obli. & in d. c. Raynaldus. vbi ſuprà & in d. conſ. 77. col. 2. lib. 4. in quibus tribus locis illam glo. pro ſing. allegat ſuppreſſo etiam nomine Bal. & idẽ Barb. dicto conſ. 22. colum. 3. verſicul. primo dicitur. libr. 4. vbi dicit illam reputari ſingul. & Felyn. ad hoc allegans d. glo. nulla quoque Bald. facta mentione, in d. cap. quoniam Abbas. colum. 2. de offi. deleg. & in c. cùm dilectus. ad fin. de accuſa.

33 Non omitto tamen quod Bal. in d. l. 1. nu. 33. C. qui accu. non poſ. dicit, q̃ illa glo. abuſiuè loquitur, nec aliquo iure probatur. & Rom. in repet. d. §. de viro. in 30. fallen. dicit, q̃ loquitur referendo communem loquendi conſuetudinem, & Barb. dicto conſ. 3. col. 6. verſ. & licet iſtis. & iterũ col. 11. verſ. nec obſtat ſuprà, lib. 2. dicit illam gl. quam poſteriore loco facit ſing. loqui ſecundùm morem laicorum, & vulgarium. Nam ſecundùm iuris diſpoſitionem non veniunt amici appellatione ſuorum, ſecundùm glo. quam etiam in dict. colum. 11. dicit ſingu. & meliorem de iure, in l. ſi fœmina. C. ad Turpil. vbi tamen glo. nihil omnino de amico loquitur. Sed & quod id lege non probatur, aſſerit Ioan. Ana. in c. cùm dilectus. colum. ult. de accuſ. poſt Bald. in d. l. 1. ob idque ſubobſcurè negat vterque amicum poſſe excuſare pro iniuria illata amico.

Amicus pro amico vt coniunctus admittitur ad agendum ſine mandato cum cautione rati.

34 Huc quoq; ſpectat, quod ex multorum ſententiã, ſicut coniunctus pro coniuncto admittitur ad agendum ſine mandato, cũ cautione rati, vt ſunt iura vulgata: ita etiã amicus pro amico.

Ita

Ita voluit Spec. cuius vel vnius authoritas apud omnes quàm multorum pluris ſemper valuit, tit.de aduo.§.obijcitur.ver.eſt & quartus ordo. Io.And.Ant.Panor.qui tamen nutat.in c.vlt.de poſtul.Gul.Cun. Cyn.in addi.Bald.Raph.Fulg. & Pau.Caſt.in l.ſed & hæ.de procur.& Fely.in c.cum M. Ferrarienſis.col.7.verſ.nota ſemper. de cóſt.Pet.Cy.& Io.Fab.in l.inuitus.et in l.exigendi, & ibi etiam Salyc.& Iaſ.C.de procur. & in l.mandatum.C.manda. Bar. in l. non ſolùm. §.qui alieno.ver.ita intelligunt.ff.de proc.Bald. in l.maritus.poſt prin. C.eo. Fulg.in l.tutori.C. de neg.geſt. vbi dicit illum tex.qui videtur innuere contrarium, intelligi de amico leui amicitia coniunćto. Petr. Anch.in cle. 1.de procur.Pan. conſ. 7. tria circa primum dubium.col.3.ver.ſi enim quiſquis agens. lib. 2. Alex.in d.l. cùm alienam.col.2.C.de lega.Barb.in d.l.cùm acutiſſimi.col.11.& conſ.60.illud in medium afferã. col.8.verſ.prætereà facit lib. 3.& Soci.(ſi is eſt) in tractatu fallentiarum, regula 219. quæ incipit,lex generaliter loquens. ver. fallit ratione amicitiæ.& conſ.263.capio primum.col.6.verſ. ſed ad iſta reſpondeo. dum allegat. not.in d. §. qui alieno.& in d.l.exigendi.& Phili.Corn.cóſ. 81.primus cóſultationis articulus.col.pen.verſ. hinc videmus.libr.1.& Iaſ. in d.l.Titia in princ. col.5.verſ.ult.circa iſtam.ff.de verb.oblig. Alci. in l.latæ.§.amicos.ff.de verb.ſigni.

35 Et ad hoc optimè facit huiuſmodi ratio: Non poteſt videri alia ratione ſtatutum, vt coniunctus pro coniuncto poſſit agere ſine mandato, quàm propter affectionem, ex qua tacita voluntas abſentis coniuncti arguitur,qui contra ipſius voluntaté non admitteretur cóiunctus,vt eſt tex.expreſſus in l.Póponius.§. vlt.ff.de procu.& ita expreſsè hanc ſolum huiuſce rei rationem eſſe dicit Pan.in c.nonnulli.§.ſunt & alij. col.5. verſ.& vlterius etiam ſuaderi poſſet.de reſcript. vbi & eadem ratione tenet conta communem opi.admitti concanonicum pro concanonico, cum ratio admittendi coniunctum militet in concanonico. Qua etiam ratione poſſumus intrepidè aſſerere, amicum pro amico admittendum,cùm maior ſit affectio inter amicos, quàm coniunctos, potiusq; illis noſtra negotia committimus,quàm iſtis, vt ſatis dictum eſt, & poſteà item dicemus.

Qui contrariũ tenent in reſpõdet Iaſ.

36 Sunt tamen pleriq; non contemnendę authoritatis viri,qui multis, magniſq; rationibus, & argumentis contrarium tenuerunt, quos ſi quis ſcire velit,legat Pan.in d. c.vlt. col. 3. verſ. aduerte.de poſtul.qui licet teneat hanc partem, dicit tamen ꝙ forte contrarium teneretur:legat inquam Ale.in repe.l.ſæpè col. 33. verſ. ſecundò poteſt ſaluari dictum Inno.ff. de re iud. & in ſua addi.ad Bar.in d.§ qui alieno. Sed omnibus eorum argumentis, & rationibus reſpondet Iaſ. in d.l.exigendi.vt ibi videre poteris.

Amicus nomi-

37 Verùm,primam ſententiã non minimum comprobat gl.no.in c.quàm ſit.in verbo,petere. verſ.ſed pone.de elect. 6.quæ hinc ſumpta occaſione,ꝙ rex.ibi ſtatuit,vt electus infra tres menſes poſt conſenſum electioni præſtitum confirmationem petat, alioquin electio eo ipſo vires amittat:quærit, an ſit ſatis, vt electi amicus eius nomine hanc confirmationem petat ſine mandato? & cócludit ſatis eſſe, modo electus ratum habeat infra illos tres menſes, & illam gloſſam ſequitur Dominicus eodem loco.

ne electi confirmationem petere poteſt ſine mandato.

38 Nec hinc quidem longè abeſt, quod dicit Pan.in cap.dura.col.2.verſ. idem in literis, de crimi.fal.ꝙ amicus pro amico poteſt ſine mandato impetrare literas ad beneficia, ut dicit notab.per gl.in cap. ad aures. & c. nonnulli. de reſcrip. id quod etiam dicit Barb.nulla Panor. facta mentione.in d.c. Raynaldus. quo loco ſuprà citauimus,& d. conſ.3. col. 2. verſ. nec obſtat ſi quis adduceret.lib.2.& conſ. 54. à Ioue principium.col.5.verſ.ergo nullo modo.lib.4. & ubique ad hoc allegat dd.gl.quas in primis locis dicit ſingul.nec alibi in cenſura canonica reperiri. Verumtamen illæ gl.nihil de amico loquuntur: imo dicunt utrumquemq; ſine delectu poſſe pro alio ſine mandato reſcriptum ad beneficia obtinenda, nó etiam ad lites impetrare.& quod de amico dictum eſt, longè lateque examinat ipſe Barb. in d. rub. de reſcript. in clemen. colum. 8.& ſeq.

Amicus pro amico ſine mandato poteſt impetrare literas ad beneficia.

39 His quoq; accommodari poteſt, quod uoluit Hoſt.& poſt eum Io.And.& Ant.in d.ca.ult. de poſtula. ꝙ quemadmodum Sacerdos, alioquin prohibitus poſtulare,poteſt tamẽ pro coniunctis perſonis, ſi neceſſitas immineat: vt eſt ibi tex.ita etiam poteſt pro amico intimo fraterna charitate dilecto.

Sacerdos ut pro coniunctis ſic pro amico intimo poſtulare poteſt.

40 Cui accedit quod tradit Inno. in c.cùm I. & A.de re iudica.ꝙ religioſus poteſt eſſe procurator pro amico monaſterij, etiam laico, ſicuti & pro monaſterio, etiam ſine conſenſu Abbatis.ſequitur Ant.in cle. & ſi principalis. & ibi Barb.col.12.uerſ.an autem poſſit eſſe arbiter.de reſcr. ubi per hoc dicit ꝙ religioſus poteſt eſſe arbiter inter amicos monaſterij, ſicuti ubi uerſatur utilitas ipſius monaſterij, & idem Ant.in c. 1.col.ult.de ſyndic. & in ca.peruenit, in 1. not. qui filij ſunt legiti. Rom. ſingu.276.monachus non poteſt,ubi hoc dicit ſing.cum alijs concord. adductis per Fely.in d.ca.cùm I.& A.col.antepe. uerſ.caſus in quibus.

41 Adiuuat quoque hanc opin.huiuſmodi ratio.Nam quis ſine mandato poteſt agere ad implementum eorum, quæ ad pias cauſas diſponuntur,ut eſt tex.in §.ſi autem qui hoc facere.in authen. de eccle.titu. Spec.titu.de inſtru. edi. §. nunc uerò aliqua.uer.ſed nonne quilibet de populo.& poſt illum Roma. qui illum text.dicit ſing.cóſ.69.uiſo quæſtionis themate.col.1.uer. ſecúdò principaliter.& expreſſius cóſ.428.in terminis propoſitę conſultationis. col.3. uerſ. 3.ad

Vt quis ſine mandato agit ad implementũ piarum cauſarum,ita & in amicitia poteſt.

idem.& alibi fortè latius dicemus. Ac iam ſuprà demonſtratum ſatis eſt, amicitiam & piam cauſam ęquo iure incedere. Igitur & hoc quoq; in amicitia, vt in pia cauſa obtinere debet.

42 Confirmantur ſupradicta, ꝙ quemadmodum quis poteſt vim conſanguineo illatam impunè propulſare, vt voluit no. Bal. in l. raptores. per illū tex. in 2. no. C. de epiſ. et cler. cū concor. alibi per me traditis. ita & vim amico magna, & (vt noſtri dicunt) ſtricta amicitia coniuncto illatā licet repellere. Ita no. dicit Bal. in l. vt vim. col. 3. verſ. quintò quæritur an liceat. ff. de iuſti. & iur. quoniam tales amici (vt ait) æquiparantur conſanguineis. alleg. d. l. cum alienam. C. de leg. Et veri, vt ſubdit, amici, ſunt vera anima in pluribus corporibus, vt dicit Ariſtot. quem is citat, li. Etich. 9. c. 8. id quod iiſdem ferè verbis refert & ſequitur Barb. in d. l. cùm acutiſſimi. col. 11. verſ. & ſi verbis daretur audacia. C. de fideicom. Sed & illud Ariſtotelicum citat idē Bal. in l. Imperialem. in princ. tit. de prohib. feu. alie. Et illud quod Bal. dictum in d. l. vt vim. ſequitur Corn. conſ. 107. viſa inquiſitione. col. 3. verſ. quinimo etiam. lib. 1. Idem autem Bald. alibi, videlicet in c. cùm inter R. ſeniorem. verſ. dicit ſtatutum. de elect. quòd amico licet amici ſanguinem redimere.

Amico licet amici ſanguinem redimere. ideo poteſt reſiſtere cuicunq; inferenti vim etiam in rebus.

43 Quinetiam plus dicit Bar. (aut quiſquis is fuit) in l. deuotū. in fi. per illum tex. C. de meta. & epideme. lib. 12. ꝙ amicus poteſt reſiſtere cuicunq; inferenti vim amico, etiam in rebus. quod dicit eſſe notandum. quod & ibi tenet Io. Plat. per illum ipſum text. & ſequitur Corn. d. conſ. 107. col. 3. verſ. quin inſuper. & conſ. 204. pro deciſione, colum. 2. verſicu. & pro defenſione libr. 1. vide Barto. in d. l. vt vim. & ibi omnino Claudium de Seiſel. & Bal. in repe. l. 1. C. vnde vi. Idem quoq; Bart. in l. prohibitum. C. de iur. fiſc. lib. 10. dicit, quòd amicus etiam inuocatus poteſt, ſicuti & conſanguineus iuuare amicum reſiſtendo etiam de facto officiali iniuſtè exequenti: refert & ſequitur Bal. conſ. 143. ſuper quæſtione vertente. col. 2. lib. item 2. vbi per hoc pulchrè, dicit, quòd amicus amico poteſt ſuffragium defenſionis impartiri etiam ſine requiſitione.

Tantum operatur amicitia in conſideranda affectione, quantum cōiunctio.

44 Ex quibus iuncta gl. in d. l. vt vim. quæ voluit in metienda alterius licita defenſione affectionem conſiderari, manifeſtè colligitur tantum operari amicitiam in conſideranda affectione quantum coniunctionem ſanguinis. Ideoq; Bart. in l. culpa caret. ff. de reg. iur. dicit, ꝙ illa gl. non tantùm intelligitur de affectione ſanguinis. Quodque ex ipſius Bar. in eo loco ſententia ſcribit Bal. in c. ſicut. huius initij 2. col. vlt. verſ. dicit Bar. de iureiur. quòd licitum eſt conſanguineis, & amicis etiam non requiſitis obſeſſum motu proprio iuuare. Et idem fermè dicit ipſe Bal. in c. 1. col. vlt. verſ. quæro vtrùm quis qđ met. cau. Sed ſi vera diſpicimus, longè valentior eſt amicitiæ affectio, quàm conſanguinitatis, ſi Iuſtino credimus, ita ſcribenti lib. 5. Alij fratres, aut filios, aut parentes deflent cognatos, alii amicos chariores cognatis, & ſuprà quoque ſatis diximus.

Ad teſtis repulſionē plus aſtimatur intenſa amicitia quàm fraternitas.

45 Et Bal. qui conſ. 39. factum ſuper quo conſilium petitur, lib. 2. dicit fratrem pro fratre admitti teſtem in cauſa ciuili, niſi ratione intenſæ amicitiæ repellatur. Bal. ergo ad teſtis repulſionem pluris æſtimauit intenſam, vt cùm eo loquar, amicitiam, quàm fraternitatem, qua nulla propè charior eſt, ut diximus, coniunctio. Et idem fermè voluit Bald. in l. Parentes. C. de teſtib. vbi & ad hoc allegat d. l. cùm allegas. C. de caſtren. pecu. lib. 12. & idem Bal. in l. 1. C. de epi. & cle. vbi & in eā rem allegat d. l. cùm allegas. & in tractatu de duobus fratribus. & Barb. in c. repellantur. de accuſ.

An magna amicitia ſemper repellat à teſtimonio.

46 Sed quoniam huc prouecti ſumus: nonne magna amicitia ſemper repellit à teſtimonio, vt voluit gl. in ſumma 3. q. 5. & Spec. titu. de teſtib. §. 1. in prin. & Bal. in c. 1. de teſti. ver. quęro nunquid, & Ro. conſ. 405. quæſtio propoſita. & Alex. conſ. 78. in cauſa & lite vertente inter Bartholomæum. col. 2. ver. nec obſtat etiam ſi dicatur, li. 1. Fely. in c. quoties. col. 2. de teſtib. & facit tex. in l. 3. ad prin. ff. de teſtib. & in can. ſi teſtes. §. teſtium. 4. q. 3. cum ſi. Nulla tamen conſanguinitas pręter eam, quę eſt inter parētes & liberos, omninò repellit in cauſis ciuilibus, niſi propter aliud quidpiam aduentitium, vt plenè nor. per legum interpretes in d. l. parentes. & per canonum interpretes in c. accedens. huius initij 1. ut lit. non conteſt.

47 Nec videtur à propoſito alienum, quod voluit Abb. antiquus in c. petitio. de iureiur. ꝙ ſi quiſpiam iurauit alium defendere contra omnem hominem, non videtur iuraſſe, nec tenetur illū defendere aduerſus ſuos ipſius amicos, ſicut nec contra conſanguineos. quod et Pan. ibi col. ult. ver. non tamen placet. admittit in magna amicitia coniunctis, ad quos ipſe iurans videtur eandem, quam ad ſeipſum habere affectionem. allegat no. in d. l. ſed et hæ. ff. de procur. et alia iura. et ſequitur Barb. in d. l. cùm acutiſſimi. col. 91. verſ. et facit quod voluit. C. de fideicom. ubi ex hoc no. ꝙ ęquiparantur ſanguinis cōiunctio, et magna amicitia. Et idem uoluit nulla prędictorum Doct. facta mentione, Io. Montefer. in repe. l. fratre. col 6. ff. de condict. indeb.

Mulier non poteſt promittere pœnam, ſi non nupſerit.

48 Confine eſt, et quod uoluit Cyn. in l. ult. col. pe. in 8. q. C. de ſponſ. quòd ſicut mulier nō poteſt pœnam promittere, ſi nōn nupſerit. quia matrimonia debent eſſe libera, ut ibi no. et in l. Titia. ff. de uerb. oblig. ſic nec illi quibuſcum eſt mulieri conſanguinitas, aut magna amicitiæ propter quos, ne videlicet ipſi ſoluendo pœnam incommodum paterentur, nuberet mulier. quod & idem voluit Barto. in d. l. Titia. poſt princ. & ibi quoque Ange. in princ. Fran.

Aret.

Aret.col.6.verſ.in ea gl.ibi,& Io.And.in c. gemma.ad fi.ver.alij loquuntur.de ſponſa.& ibi etiã expreſsè Collec.& Pan.colum.3.verſicu. venio ad ſecundum.

49 Cui & ſimile eſt quod dicit Bar.in l. ſi plagij.verſ.quæro ſi valeat.ff.de verb. obli. ꝙ tum demum valet huiuſmodi ſtipulatio, Promitto centum, ſi Titius plagium fecerit, cùm Titius ille ſit meus conſanguineus, aut amicus, vt qui verebitur facere plagium, ne incidam in pęnam.

Vt conſanguineorum præſentia excludit fraudis præſumptionẽ, ſic & amicorum.

50 Adde, quòd ſicut conſanguineorum præſentia excludit præſumptionem fraudis & metus.l.Polla.& ibi Bald.C.de his quib. vt indi. & idem Bal.in l.vnica. col. 12. verſ. ſed pone minor.C.de confeſſ.& in c.ſicut. col.2. de probat. & conſ.199 reſutatio nõ valuit.lib. 5.& in c. 1. circa medium, de tranſact.qui hoc dicit ſing. notan.in d.l.Polla.Ita & amicorum quoque l.tranſactionẽ,& ibi Doct.C.de tranſact.& Bar.in l.1. C.de præd.cur.lib. 10.& Bald. in §. item ſacramenta,col.4.verſ.item poteſt introducere.tit.de pace iuram.firman.

Amicis pupilli interuenientibus ceſſat omnis fraudis ſuſpitio.

51 Propterea licet tutor non poſſit bonorũ poſſeſſionem pupillo delatam repudiare. l. tutor.ff.de bono.poſſ.poteſt tamen amicis pupilli interuenientibus, quaſi tunc ceſſet omnis fraudis ſuſpicio, ut voluit gl.in d.l. tutor. quam ſequitur Bal.in l.pupillorum. poſt prin. C.de repu.hære.& ibi Iaſ.qui eam facit ſingu.& idẽ Bal. in rub.C.qui admit.col.2. verſ. & ideò de facto dicebam.vbi eam quoq; facit ſing.ad hoc, quòd nõ ſufficit amicos eſſe præſentes, niſi ſciant quid agatur, & intelligant negotium.

52 Et dicit pulchrè Bar.in l. frater à fratre.in vlt.charta,ver.tertiò quęro.ff.de condict.indeb. quòd licet pater fa.non poſſit emere filio bona, quorum eſt legitimus adminiſtrator, cùm de his nõ poſſit filius diſponere ſine patris authoritate, nec poſſit pater ſe authore emere, per tex.in l.1.ff.de autho.tuto.nec fortè (vt ait) contraheretur obligatio etiam naturalis ſicuti dicimus de pupillo contrahente cum tutore. l. pupillus, eo.tit.fallit tamen quando id fieret præſentibus amicis, tanquam etiam ceſſet omnis ſuſpicio, videaturq; factum palam,& bona fide. per d. l. tranſactionem. ideo valeret l.cùm ipſe. C. de contrahen. emp.quod dictum dicit ſing & memoria dignum Iaſ.in d.l.frater à fratre. col. 22. ver.ſigna tamen vnũ.in prin.& in l. ſingularia. col.6.verſ. pulchrum.ff.ſi cert.pet. & in l. pacta nouiſſima. in tertio notab.C.de pa. & in ca. 1. col. 3.verſ.confirmo etiam per id titu.qui feuda dare poſſunt.

Vt inter conſanguineos contrahentes ſæpe fraus præſumitur, ſic & inter amicos.

53 Sed & è contrario quemadmodum inter conſanguineos inuicem contrahentes plerunque fraus præſumitur, & ſimulatio. l. data, & ibi Doct.C.de donat.Bar.& alij in l.poſt contractum. ff.de donat.cum ſimil.ita & inter amicos quoq; vt ſing.voluit Barb. d.conſ.22. col.3.lib. 4.& Pau. Pic. in rep. d. l.poſt contractum. col. 12.verſ.vlt. dominus Bar. concludit.

54 Quid? quòd idem Barb.in repe. d.l.cùm acutiſſimi col. 11. (in qua ſuperiùs illum ſæpè citauimus) dicit, quòd lex illa loquens in filio, aut alio deſcendente hærede inſtituto, & rogato hæreditatem reſtituere, habet locum in amico grandi amicitia iuncto.Ad quod citat pleraq; ex his quæ ſuprà diximus, dicitque hoc ſibi videri veriſſimum:& nouum, dolendum tamen, ꝙ à nemine graui, & excellenti Doctore hoc fuerit auditum. Quod iterum ſcribit, & affirmat col. 11.ver.& ſi verbis daretur. cùm ſequentibus:& refert Iaſ.in l.exigendi.col.5.verſ.adde etiam illud.C.de procur.vbi tamen non firmat, quin ſubobſcurè reprobat idem Iaſ.in d.l.Titia. in prin.col.5.nu.14.verſ.vltimò circa.ff.de verb. oblig. & apertius Soci. in repetit. l. cùm auus. col.3.ff.de condi.& demon. vbi reſpondet omnibus rationibus Barb.

55 Nec ſilentio prætermittendum id, quod dicit Archi.in c.ſtatuimus.de elec.lib.6. & in c. non ſolent.2.q.6. ꝙ licet non audiantur appellantes, niſi quorum intereſt, vel quibus eſt mandatum.l.1.ff.de appel. recip. amicus tamen pro amico poteſt appellare. ſequitur Luc. de Pen. in l.1.col. 2.verſ. item ſcias quòd. C. de caſtren. pecul.milit.lib.12. Alex.in addit.Bar.in d.l.1.Et optimè facit glo.in d. l. 1. ff. de appellat. recip. cum exponit illa verba, quorum intereſt, ita dicendo, vel pecunialiter, vel affectione.

Amicus pro amico poteſt appellare.

56 His ſuccinere uidetur quod poſt Petr. uoluit Cy.in l.inuitus.C.de procu.col.5.uer.ex his pendet.ꝙ ſicut coniunctus procurator conſtitutus, uidetur tacitè, non contradicendo, acceptare mandatum, licèt ſit ſecus in extraneo, per tex. in l.ſi filius §.inuitus.ff. eo.Ita quoq;, ſi magnus amicus conſtituatur procurator, ut ſcilicet uideatur (niſi expreſsè contradicat) mandatum acceptare, & ſequitur ibi Bar.in 2.lect.Bald.qui dicit notandum.colum. 2. uerſicu. primo quæro. Saly.& Pau.Caſt.Inſeruntque Cyn.& Bal.quod ſi quis apud amicum eo præſente aliquid relinquat, uidetur ipſe amicus huius rei cuſtodiam ſuſcepiſſe, licet ſecus in alio uideatur, per text. in l. 1. §. adeò.ff. de pact. & utrunque ſequitur Petr.Ancha.in c.licet.de procur.lib.6. & in cle. 1.eo.tit.ſequitur item quod priore loco dictum eſt, Iaſ.in l. quæ dotis.col. 13. in tertio caſu. ff. ſolu. matri. licèt contrarium teneat Anto. in c. ex parte decani.de reſcri.& Domin.in c. qui ad agendum.de procur.lib.6.

Si magnus amicus conſtituatur procurator ni contradicat expreſſe. acceptat mandatum.

57 Sed & è diuerſo (licèt omnibus in cõfeſſo ſit) quod ſcribit Inno. in eo ipſo c. ex parte decani.de reſcrip.quòd ſi quis me ſciente,& non contradicente, meo nomine agat in iudicio, uideor id ratum habere, tamen Imo. & Alex. in l. 2. §.uoluntatem.colum.2. verſicu. & de materia. ff. ſolut. matr. dicunt haud dubiè iſtud procedere, quando inter agentem, & eum cuius

Vt coniunctio ſic amicitia facit ratum habere quod nomine ſuo factum eo ſciẽte.

ius nomine agitur, eſſet ſanguinis coniunctio: ſicut etiam ſi inter eos eſſet amicitia. ut no. Cy. in l. in adoptione. ff. de adopt.

58 Adhæc, vt præſumitur donatio, & liberalitas ratione coniunctionis ſanguinis. l. ſi ſeruus communis. ff. de donat. inter vir. & vxor. cum concord. per me alibi tradis. aliàs autem ſecus. l. cùm de indebito. ff. de probat. cum ſimilib. Ita etiam ratione amicitiæ, vt voluit Bal. in l. 2. in 1. q. C. de iure dot. allegat glo. in l. cum quid. ff. ſi cert. pet. quæ nihil de amico dicit. & idem voluit ipſe Bal. in l. 1. verſ. quæro. C. ad Velleia. & in cap. ſi cautio. col. 1. verſ. quæro nunquid teneat. ff. de fide inſtru. vbi etiã allegat no. in d. l. cum quid. Sed & id voluit gl. quam non allegat in l. Aurelius. §. Titius. ff. de ali. lega. extendens illum textum loquentem in ſanguine cõiunctis ad coniunctos amicitia & charitate.

59 Et bene facit ad hoc tex. quem ea gl. allegat in l. ſi ſeruus plurium. §. vlt. (quem ſuprà citauimus.) ff. de leg. 1. vbi etiam gl. põderat, & tex. in l. pen. in prin. ff. de ali. lega. & quod voluit gl. in l. ſi is qui. §. 1. in verbo, maximè. ff. de rebus dub. & alia glo. in l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iuris. quæ intelligit textum ibi dicentẽ, ꝙ in ſtipulationibus, & cæteris contractibus id ſequitur quod actum eſt: deinde quod in regione, in qua id actum eſt, frequentatur: in dubio verò quod minimum eſt, vt hoc videlicet vltimum procedat, niſi quis donet amiciſſimo, quo caſu ex tacita donantis coniectura ſint latior verborum interpretatio. & ad hoc facit illam gl. ſing. Roma. in repe. l. ſi verò. §. de viro. in 26. fal. ff. ſol. matri. & pro ea dicit eſſe text. no. in l. capienda occaſio. §. quod factum. ff. de reg. iur. cuius hæc verba ſunt, non omnino ab ea re aliena. Quod in obſcuro fit, ex affectione cuiuſque capit interpretationem, vbi gloſſ. ad hanc ſententiam refert text. in l. cùm alienam. C. de lega. ſuprà ſæpius citatum. Sed & illam glo. in d. l. ſemper. ad hoc no. Soci. in tracta. fal. in reg. incip. lex generaliter loquens. verſ. fallit ratione amicitiæ. & nouiſſimè Pe. Ranen. in ſuo Alpha. in verbo amicus. vbi etiam facit ſing. atque tex. in d. l. capienda.

60 Præterea quemadmodum nihil intereſt, an iudex conſueuerit vexare conſanguineos appellantium, an appellantes ipſos, ut uoluit Bart. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. in 9. quæſtio. ff. de oper. noui. nuntia. & alibi latiſſimè diſſeremus. Idem quoq; ſi amicos appellantium moleſtare ſolitus ſit, vt nominatim dixit Ang. in addi. ad Bar. ſuper 9. quæſtio. per id quod no. ipſe Bart. in l. ſi ſtipulatus fuero. ff. de verb. oblig. vbi dicit, quòd non prodeſt alicui habere ius habitandi in aliqua domo, niſi poſſit ſecum ducere amicum.

Perdit feudũ vaſallus offendens amicum domini.

61 Item ſicuti vaſallus offendens dominum, perdit feudum, iuribus vulgatis, ita & offendens amicũ domini, vt videntur voluiſſe Iac. Bel. Bal. Alua. in l. Imperialẽ. §. illud quoq;. tit. de prohi. feu. alie. per Fede. & Nicol. Eueraldus (vir certè nõ mediocris eruditionis) in nouo pulchroq; tractatu de locis legalibus, in loco à contrarijs, ſiue oppoſitis, col. 3. mouentur q;, ꝙ quemadmodum vaſallus, ſi cum inimicis domini amicitiam ineat, feudum perdit, vt eſt tex. in c. 1. titu. quot ſunt teſtes neceſſ. ad prob. feud. ingratit. & no. in cle. paſtoralis. de re iud. ita quoq; vt contrariorum eadem ſit diſciplina, ſi cum amicis domini inimicitias contrahat, illoſq; offendat, trahuntq; in hũc ſenſum id quod dicitur in d. §. illud quoque. l. Imperialem ti. de proh. feu. alie.

Varia de amicitia ex probatis auctoribus profert auctor.

62 Sed & vt legẽtes magis, atq; magis cognoſcant, quanti leges noſtræ, earumq; interpretes fecerunt amicitiam, poſtremò huc multa, primùm ex noſtris legibus, deinde ex legum ipſarum interpretibus, nullo ordine ſeruato in eam rem afferemus, vt interim taceam Ariſto. Theophraſtum, Tullium, Senecam, atque alios externos ſcriptores, qui de amicitia tam multa ſcipſere. vt non niſi iuſto volumine complecti nequeas.

Qui paterna amicitia erogat, cons. filio non repetit.

63 Primum igitur adduco tex. no. in l. is qui amicitia. ff. de nego. geſt. vbi quemadmodum pater non repetit, quod in cauſam filij paterno affectu erogat, iuribus ad hoc vulgatis, ita nec alius, qui paterna amicitia quicquam impendit, per quem tex. dicit Lucas de Pen. in l. 1. col. 1. C. de caſtr. pecul. lib. 12 quòd amicus quodammodo loco patris habetur.

64 Secundò, tex. in l. ſed ſi plures. §. in arrogato. in fi. ff. de vulg. pup. vbi donatum filio ab amico patris, videtur donatũ ipſius patris cõtẽplatione, & illi quæritur. Ex quo not. Bart. quòd donatum ſponſæ ab amicis ſponſi, ſponſo quæritur non ſponſę, de quo latè ibi per alios, & per Cor. conſ. 81. primus conſultationis articulus, col. antepe. & ſeq. lib. 1.

Conſanguinei & amici uocandi in datione tut.

65 Tertiò, tex. in l. 2. in prin. ff. qui pet. tut. vbi amici parentum, ſicuti & cognati poſſunt petere illorũ liberis tutores dari. Quin & dum datur tutor, aut curator infanti, aut minori, nõ tantùm conſanguinei, ſed & amici vocandi ſunt, vt voluit Bal. in c. 1. col. pe. verſ. quid ergo. tit. de mili. vaſ. qui contu. eſt.

66 Quartò, textus eſt in ipſa lege 1. ex quo notat Lucas de Pen. æquiparati opus propinquorum, & amicorum.

67 Quintò tex. in l. ſciendum. ff. de vſur. & in l. amiciſſimos. in prin. ff. de excu. tut. & l. Seio. in prin. ff. de annuis legat. quibus iuribus conſtat homines negotiis, rebusq; ſuis, ſuorumq; amicos adhibere ſolitos.

Vocandi abſentes amici, cum quid debet fieri in eorum præiudicium.

68 Sextò, in l. poſtliminij. poſt princ. ff. de capti. & poſtli. reuerſ. vbi reuerſus ad nos intelligitur, qui ad amicos noſtros peruenit, non minùs, quàm ſi intra noſtra præſidia eſſe inceperit.

69 Septimò, tex. ĩ l. vlt. ff. vbi pupil. educ. deb.

ex

ex quo not. glo. vacandos eſſe amicos abſentis, cùm debet aliquid fieri in eius præiudicium. & eſt ſimilis fermè tex. quem ea gl. alleg. in l. ergo ff. ex quib. cauſ. maio. vbi nó aliter illud edictum habet locũ, quàm ſi amici fuerint interrogati, an velint defendere, & ex eo not. Bar. & alij, ꝙ vt quis dicatur verus contumax, requiritur vt ipſius amici inquirantur, an velint defendere. Et l. hæc autem. §. 1. ff. qui. ex cauſ. in poſſ. ea. vbi amici pupilli requirendi ſunt, ut defendant, antequàm iudex decernat bonorũ poſſeſſionem; neq; enim veriſimile eſt, vt illic dicitur, amicos omiſſuros pupilli defenſionem.

Citandi amici debitoris abſentis antequam perueniatur ad ſecundum decretum.

70 Propterea plerique; voluerunt citandos eſſe amicos abſentis debitoris, antequàm perueniatur ad ſecundum decretum. in qua opinione fuit gl. in c. conſultationibus. de offi. deleg. ibi, *interrogandi ſunt amici*. & gl. in c. cauſam, quæ de dolo & contu & in c. ult. in gl. ult. & ibi quoque Inn. & Io. And. de eo qui mit. in poſ. & gl. in cle. 1. verbo, liceret de reſcrip. & in cle. 1. in verbo, ex certa ſcientia. & ibi Card. Flor. in 6. q de iud. & Azo. in ſumma C. de boni. author. iud. poſſi. verſ. ſed nunquid. Spec. tit. de citatione. §. ſequitur. verſ. ſed nunquid. Bar. in authen. qui ſemel. circa mediũ. C. quo. & quan. iudex Ang. in l. vt perfectius, col. 2. C. de ann. excep. Saly. in l. 3 C. de procur. & latè Alex. qui adducit concord. in l. ſi finita. § Iulianus. col. 18. ff. de dam. infect. & ibi etiam Ludo Bolo. in rep. char. 11. & 2. ſeq. Sed & cum datur curator bonis abſentis, citandi ſunt eius amici, vt cõſuluit Raph. Fulg. conſ. 114. Nicolaus de Quinio. col. 2.

71 Octauò, tex. in l. aut qui aliter. verſ. & ſi forte. ff. quòd vi aut clam. vbi clam facere dicitur, qui ſe opus facturum non denuntiat amicis; his abſentibus, quibus erat denuntiandum.

72 Nonò, tex. in l. 1. C. ſi per vim, vel a li. mo. vbi amicus etiam ſine mandato admittitur ad recuperandam poſſeſſionem, qua quis abſens ſpoliatus eſt, quod bene facit ad id quod ſuprà diximus, amicum pro amico poſſe agere.

73 Decimò, tex. in l. 1. §. ſimiliq; modo. huius initij a C. de lati. liber. tol. in illis verbis, & hoc neque ſecretò, neque inter ſolos amicos. Ex quibus colligitur noſtra nos ſecreta ſolere amicis committere.

74 Vndecimò, tex. in eo ipſo §. in illis verbis, *tali affectione fuerit accenſus, vt etiam filium ſuum nominare*, &c. Ex quibus item colligitur amicitiam tantùm habere virium, vt vel ſeruos filios proprios nominare faciat.

In contrahendis nuptijs amici conuocandi.

75 Duodecimò, in l. ſi donationum. in fin. C. de nupt. ex quo notanda ſunt duo ad hunc locum maximè pertinentia. primùm, ꝙ in contrahẽdis nuptijs amici ſunt conuocandi. ſecundum id certè multum habere ponderis, & momenti, quod amicorũ fide, & conſenſu vſurpatũ eſt.

76 Decimotertiò, text. in c. de inducijs. 3. q. 3. vbi in noſtris negotijs quærenda ſunt amicorum conſilia.

77 Decimoquartò, qđ tradit gl. 1. in §. ait prętor. ff. de poſtu. ꝙ licèt aliàs qui poſſit cogi, vt ſit aduocatus, non tamen contra amicum. quem facit ſingu. Petr. Rauen. in ſuo Alpha. in verbo, amicus. in fi.

78 Decimoquintò, quod ſcribit Bar. in l. 2. col. item 2. C. de nego. geſt. quòd amicus alias non conſuetus patrocinari, præſumitur gratis pro amico patrocinari.

79 Decimoſextò, quod tradit idem Bar. in l. gerit. col. 3. verſ. quæro quid ſi conuocatis amicis, &c. ff. de acq. hære. actum præſumi deliberatum quem conuocatis amicis conficimus. per tex. in l Pamphilo. §. propoſitum. ff. de leg. 3. ibi, *accerſitis amicis*. de quo etiam per alios in d. l. gerit. & eundem Bar. in l. vlt. ff. de teſta. & Iaſ. in l. 1. C. de ſum. tri. in vtraque lect. uidelicet in Padu. col. 3. verſ. non ob. in lec. autem Tici. in 5. col. verſ. & non obſt.

80 Decimoſeptimò, quod dicit Bal. in d. rub. C. qui admit. colum. 4 in 6. q. verſicu. item ſi hęreditas ſit delata. quòd ſi delata ſit hęreditas abſenti, qui vagatur per mundum, & neſcitur vbi ſit, poſſunt amici pro eo comparere ſine mandato, & efficere, vt ei decernatur bonorum poſſeſſio.

81 Decimooctauò, quod voluit idem Bal. in cap. conſultationibus. in fi. de offic. deleg. quòd amicus etiam ſine ſatiſdatione admittitur ad allegandum cauſas abſentię, quod dicit eſſe menti tenendum. & allegat gl. quam ad hoc dicit ſing. in l. in eo. §. nemo. ff. de reg. iur. quę tamen indefinitè loquitur de tertio, vt admittatur nulla amici facta mentione.

82 Decimononò, quòd voluit idem Bald. in c. ſuper eo huius initij a. de teſtib. ꝙ potẽtia amicorum facit hominem excellentem. Sed & ibi Pan. colum. 2. verſicu. tertiò not. de potentia. dicit quòd quis propter amicos eſt potentior. in eumq; ſenſum trahit text. ibi loquentem de potentia, cui planè conſonat Plautinum in Truculento adagium.

Potentia amicorum facit hominem excellentem.

Vbi amici, ibi opes.

Quod & Quintilianus vſurpauit lib. 5. titu. de exemplis, cui potiſſimum locus fuit apud Scythas, quibus is ditiſſimus exiſtimabatur, qui certiſſimos, optimoſq; amicos poſſideret, ſicuti Apud Lucianum retulit Toxaris, & ipſe Scytha. Propterea & antiquis celebratum eſt illud prouerbium, *Amicus igni, & aqua magis eſt neceſſarius*. cuius meminere Ariſtoteles in moralibus, Cicero in Lælio, Plutarchus in commentario, quem ſcripſit, De aſſentatoris & amici diſcrimine.

83 Vigeſimò quod dicit ipſe Pan. in c. quoniã frequenter. §. porrò. col. 3. verſ. quæro an illè. vt lit. non conteſt. quòd ſatis videtur probari aliquem impedire, ne citatio ad eum perueniat, ex eo quòd amicus eius impedit.

 84 Vige-

Verba volo relinquere, vbi diſponant.

84 Vigeſimoprimò, quod voluit Iaſ. in d.l.1. in vtraque lect. videlicet in 1.col.3.& in 2. col. 5. C. de ſumma Trinit. dum reſpondet ad tex. in l.Pamphilo § propoſitũ. ff. de lega.3. per quẽ Bar. in l. ſerui electione. in prin. ff. de leg. 1. dixerat quod iſta verba, *Volo, vel, vellem relinquere Titio fundum*, diſponunt in vltima voluntate, licèt nõ in contractibus. Nam cõtra Bar. tenent omnes, præter Ang. in d.l. ſerui electione. quos ſequitur Iaſon, vbi ſuprà. Nec obſtat inquit, d.§. propoſitum. quia illic multa concurrebãt, inter quæ illud eſt, quia huiuſmodi verba ſuetũt prolata erga perſonam veriſimiliter multum delictam. arg. d. l. in teſtamento. cum gloſſ. ff. de fideicom. liber.

Plus excuſatur receptans amicum bannitum quàm alium.

85 Plura de amicis, amicitiaq; ex legum authoritate congeſſi in vnum locum, quàm fortè antea à quoquam ex noſtratibus ſit factum. Nunc verò tempus eſt, ut ad id redeamus, de quo præcipuè noſtra eſt diſputatio. Quæcunq; a nobis de amicis dicta ſunt, eò certè tendunt, vt demonſtrem quemadmodum clementiùs puniendum eſt, quod pro conſanguineis commiſimus, ita & quod pro amicis, quod & apertè (ne authoritate alterius careamus) ſentit Alex. vir in legibus omnium iudicio conſummatiſſimus, conſ. 144. poſt reditum primum conſilium. in fi. li. 2. vbi per tex. in d.l.2. ff. de receptatorib. loquentem de conſanguineis, dicit plus excuſari receptantem bannitum amicum, quam alium: quaſi ea lex magis conſideret amicitiam quæ plerunque nobis eſt cum neceſſarijs, quàm ipſam conſanguinitatem.

Adam peccauit victus amicabili, &c.

86 Et hoc quidem ſententiam, vel Theologorum ſcriptorum authoritate poteſt comprobari. Petrus enim Lombardus, vulgò Magiſter ſententiarum vocatus, lib. 2. diſt. 22. & ibi Theologi ſcholaſtici dicunt, Euam ſimpliciter loquẽdo plus peccaſſe in tranſgreſſione præcepti diuini, quam Adam. Cuius rei hanc inter alias rationem afferunt, quod Adam ipſe peccauit victus amicabili quadam in Euã beneuolentia, qua plerunq; fit, ut offendatur Deus: ne offendatur amicus: quæ verba ſumpta ſunt ex diuo Auguſtino 12. ſuper Geneſi c. vlt. & rurſus idem Auguſtinus de ea re loquens, noluit (inquit) contriſtari ſuas delitias, conſenſit in actum prohibitum.

Lyſandri facinora.

87 Lyſander Lacedæmonius vir alioquin & virtutibus, & rei militaris peritia clariſſimus, plurima tñ propter amicos facinora commiſit, plurimas pro illorum dominatione, & potentia cædes confecit ſicuti Plutarchus refert tum in vita illius, tum in eiuſdem, & Scyllæ Romani cõparatione. Chilo item Lacedæmonius (qui habitus ſapiens, & vnus ex ſeptem) falſum pro amici ſalute conſiliũ dediſſe dicitur, ut teſtis eſt Gellius li. 1. c. 3. vt hinc ſapientũ virorũ authoritate, & exẽplo diſcamus non eſſe tã graue ſcelus, quod amici cauſa committitur: Nam vt ſcribit Cicero de amic. ſi qua fortuna acciderit, vt minus iuſtæ amicorũ voluntates adiuuandæ ſint, in quibus eorũ aut caput, aut fama agatur, declinãdũ eſt de via modò ne ſumma turpitudo ſequatur. Eſt enim quatenus amicitiæ dari venia poſſit. Quam ſententiam deprompſiſſe videtur ex Theophra. qui & eiuſdem titu. li. compoſuit, ſic enim propemodum de ea re ſcribit lib. 1. Parua & tenuis vel turpitudo, vel infamia ſubeunda eſt, ſi ea re magna vtilitas amico quæri poteſt.

Amicus vſque ad aras ex Pericle.

88 Verum ipſe Tullius uidetur fuiſſe ſibi contrarius: antè enim ſcripſerat nullam eſſe excuſationem peccati, ſi amici cauſa peccaueris, hãcq; primam in amicitia legẽ ſanciuerat, ut neq; rogemus res turpes, neq; faciamus rogati, turpis enim excuſatio eſt, & minimè accipienda, cum in cæteris peccatis, tum ſi quis contra Rẽpub. ſe amici cauſa feciſſe fateatur. Et paulò pòſt, Talis, ait, improborũ conſenſio, non modò excuſatione amicitiæ tegenda non eſt, ſed potiùs ſupplicio omni vindicanda eſt. hæc ille. Secundùm quam ſententiam Pericles Athenienſis ab amico rogatus, vt pro rei cauſaq; eius falſum deieraret, reſpondit ſe ad aram vſq; amicum eſſe, ſicuti referũt Plutarchus ĩ vita illius, & in Apophth. Græcorum, & Gellius, loco nuper citato. Publius Rutilius amico cuidam per indignationem quærenti, Quid mihi opus eſt amicitia tua, ſi quæ rogo non facis? reſpondit: Imò quid mihi tua, ſi propter te aliquid inhoneſtè facturus ſum? Teſtis Valerius lib. 6. rerum memorabilium, c. 4. & è noſtris recenſet Panor. in c. repellantur. in 2. no. de accuſ. vbi & ipſe poſtquam ex eo text. notauit affectionem amicitiæ, quandoque hominem inducere ad blaſphemandum, & malè loquendum de inimico amici: ſubdit tamen nihil pro amico inhoneſtum eſſe faciendum, citatque illam legem Ciceronis.

Amicitia inueterata non excuſat receptantem bannitum.

89 Saly. quoque in l. nullus. C. de malefic. & mathemat. no. ex text. ibi amicitiam reproborũ eſſe repellendam, quod dicit notandum ad hoc, vt amicitia inueterata non excuſet receptantem bannitum. Et illi legi conſonat, & Charondæ Thurij lex, qua improbum ſtatim amicitiæ renuntiari iuſſit, graues inſuper pœnas ſanxit, ſi quis aliquãdo cum malis amicitiam inijſſet, aut initam non ſtatim diſcidiſſet. teſtis Diodorus lib. Bibliothecæ 12. Verùm ut id caput tandem concludam, non mihi rectè videtur dixiſſe Saly. per ea quæ longè, lateque diximus: fateor tamen non eſſe peccandum propter amicum, ſi tamen peccaueris ob id ſolùm, vt ſaluti eius conſulas, non tam ſeuerè id peccatum eſſe puniendum cenſeo, quàm ſi extranei cauſa id ipſum admiſeris. Sed de his propè nimiùm diximus.

CAVSA XXIII.

Vicinitas pro quadam affinitate eſt.

1 Vigeſimotertiò, in vicinis quoq; id obſeruandum arbitror, quòd in conſanguineis, & amicis dictum eſt. Vicinitas enim pro

quadam

quadam affinitate eſt, eamque Terentius in Heaut. reputat in propinqua parte amicitiæ. Solomon prouerb. 27. Melior, ait, eſt vicinus iuxta quàm frater procul. Et Cicero lib. 1. offic. Vicinum, inquit, citius adiuueris in fructibus percipiendis, quàm aut fratrem, aut familiarem. Herodot. lib. 1. tradit Perſas illos imprimis obſeruare reuerenter, qui proximè habitant: ſecundas tribuere his qui à primis proximi, atque ſic deinceps progredientes, quo vicinores, hoc arctiori neceſſitudine iunctos exiſtimare. Heſiodus in fin. lib. 1. cui eſt titu. Opera & dies, vicinos potiſſimum ad conuiuium vocandos eſſe monet. Proinde apud D. Lucam cap. 15. Qui ouem inuenit, quam perdiderat, veniens domum conuocat amicos, & vicinos (de conſanguineis autem nihil dicit) dicens illis, Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perierat. quod & repetitur in decretis canonis, in ca. pœnitentem. 26. q. 7. Ex quo facile poſſumus colligere arctiorem quodammodo & amicitiam, & familiaritatem nobis eſſe cum vicinis, quàm cum conſanguineis, ideoq; ſacræ literæ ordine in ſcripturæ vicinos cognatis anteponunt Lucæ 1. ca. Et audiuerunt vicini & cognati eius.

2 Non mirum igitur, ſi quemadmodum præſumitur ſcientia in factis conſanguineorum. l. de tutela. C. de in integ. reſt. & l. octaui. ff. vnde cogna. & l. ſi filium. C. de lib. cau. ita quoque & vicinorum. l. filium. ff. de his qui ſunt ſui vel ali. iur. & l. ſi ita. §. vlt. ff. de fun. inſtruc. & c. quoſdam. & c. quanto. de præſump. & c. cum dilectus. de purga. cano. & ibi Pan. & voluit glo. in c. paratus. in verbo, neſcire. 23. q. 1. & glo. no. in §. 1. verſ. ſancimus. in verbo, officij. in auth. de teſtib. quæ dicit, quod vicinus præſumitur ſcire bonitatem, & legalitatem hominis melius quàm alius nemo. Ad quod etiam allegat l. cum de lanionis. §. aſinam. ff. de fund. inſtruc. & l. de minore. §. pen. ff. de quæſt. quam glo. & ibi not. Ange. & vltra eam allegat l. 2. C. quando fiſcus vel priua. & per hoc dicit (ſubdubius tamen) valere dictum teſtis deponentis aliquem eſſe bonum, & legalem virum, & ſe id ſcire, quia eſt vicinus. De qua re affatim diſſerunt Doct. in l. 1. ff. ſi cert. pet. & Alex. conſ. 92. viſo & opportunè. col. 2. verſ. hoc præſuppoſito. nu. 8. lib. 5. & vtrobique concord. plurimæ.

3 Item ſicut conſanguinei, & amici, vel inuocati poſſunt propria authoritate reſiſtere officiali, vt diximus in præcedenti cauſa, nume. 43. incip. confirmantur ſupradicta, ita etiam vicini, vt ſcribit Barto. in l. prohibitum. verſ. item nota quòd licèt. C. de iur. fiſc. allegat text. nominatim de vicino loquentem. in l. ſi quis in ſeruitute. ff. de fur.

Eſt bonis vicinis multa commoda.

4 Illud autem ſciendum, quod quemadmodum ex bonis, probiſque vicinis multa nobis commoda, & oblectamenta proueniunt, non ſecus atque ab conſanguineis, & amicis, ſic & ab improbis multa quotidie incommoda, atque detrimenta oriuntur. Heſiodus (quem multi Homero anteponere non dubitarunt) hanc de ea re ſententiam protulit, in eo opere, cui eſt tit. Ἔργα καὶ ἡμέραι. lib. 1.

Πῆμα κακὸς γείτων.

Sed ego integram eius ſententiam adſcribendam ſatiùs duxi. Ea eſt huiuſmodi.

Εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμ' ἐγχώριον ἄλλο γένηται,
Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο καὶ πηοί.
Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ,
Ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.
Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Id eſt, vt vertit Nicolaus Valla,

Si aduerſi quicquam acciderit de more repentè,
Primum illa occurret, quæ ſi ſine veſtibus eſſet.
Nuda etiã veniet, quod nec tibi ſanguine iunctus
Non aget: iſte ſibi veſtes, atque omnia ponet,
Improba damnoſa eſt vicina: ſed proba ſi ſit,
Vtilis. Hæc igitur capienda eſt pectore toto,
Tanquã laudis opus: neq; enim lamẽta refundes
Amiſiſſe bouem, proba ſi vicinia tecum eſt.

uem locum aliter traducit Eraſmus.

Si qua domi inciderit tibi res, tunc illico omiſſis
Adſunt vicini zonis: cinguntur at ipſi
Affines, noxa eſt vicinis vt improbus ingens.
Contrà ita maxima cõmoditas, ſi cõmdus adſit:
Deeſt bonos huic, bona quẽ vicinia deficit. at nec
Intereat bos, ni vicinus vbi improbus adſit.

Illam autem ſententiam, cladem eſſe malum vicinum, tanquam prouerbialem adfert Callarius in epiſto. ad Callielem inter epiſtolas ruſticas Æliani,

Γάλαι μὲν ὁ λέλεκται κακὸν εἶναι γείτον κακός.

Ager vendibilis vicini commendatione fit longè vendibilior.

5 Quam quidem ſententiam cum Spatciata quidam laudibus efferret, audiens Diogenes ille Cynicus, Atqui, inquit, & Meſenij periere, & eorum boues in vicinia vobis conſtitutis: Quippe Meſanam bello Lacedæmonij afflixerant, author Pauſanias. Themiſtocles autem Athenienſium princeps, vt Plutharchus in Apophthegmatis, & in vita ipſius retulit, cum agrum venalem proſcriberet, cæteris commendationibus illud addere præconẽ iuſſit, Ὅτι καὶ ἀγαθοὺς γείτονας ἔχει. i. quòd vicinos bonos haberet, quaſi vicini commendatione futurus eſſet longè vendibilior. Cui & ſuffragatur quod ſcibit Cicero in epiſtolis ad Atticum, lib. 12. epiſt. eius lib. 27. omnium verò 258. Domum tuam pluris video futuram, vicino Cæſare. Et illud Martialis lib. 6. epig. 19.

Non de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abeſſe furto.

Et alibi, ſcilicet lib. 7. epig. 92.

Propter vicinum qui precioſus erat.

Nec hic omittendum eſſe duxi extare apud Iouianum Pontanum in actio. dialo. 1. exemplum inſtrumenti veteris venditionis, in quo inter cætera illud ſcribitur, Tribules ac vicinos bonos habet,

mirabilium conſultationum, ca. 79. Ex Italia viá eſſe aduſque Celtas, Gallos, & Celtiberos, Heracleam vocatam, in qua Græci & indigenæ tranſeuntes ab incolis obſeruantur, ne quid eis fortè mali accidat, nam & hi pęnas pendunt, damnumque leges ſarciunt, in quorum finibus datum fuerit.

Hæc procedunt in malis vinis non in bonis.

12 Hæc tamen intelligenda cenſeo de malis vicinis, non etiam de bonis, ex ſententia Bald. in l. 1. in princ. & rurſum in fin. C. loca. vbi pulchrè admodum, & eleganter loquitur. & Ale. in add. ad Bart. in d. l. 2. ff. de via publ. & Auguſt. Ari. & Bernar. Landri. in add. ad Ang. Aret. loco nuper citato. & Iaſ. in l. in actionibus colum. pen. ver. intellige. nu. 42. ff. de in lit. iurando. & Matth. Afflict. in conſtitu. Siciliæ incip. in quæſtionibus. colu. vlt. & Hippo. de Marſil. in l. qui falſam. colu. pen. verſ. pro quibus etiam facit. ff. ad leg. Cor. de falſ.

CAVSA XXIIII.

Facilè culpa abſtergitur: quam mater boni operis pietas comitatur.

1 Vigeſimoquarto, Quamuis nullatenus ſit ab officio boni viri ne tantulum quidem diſcedendum, vel propter ſalutem alterius, ca. primum. ver. ſeptimum genus. & c. mihi autem. & melius c. ne quis. & c. faciat. & c. ſi quis ad te. 22. q. 2. & per Theologos in 3. lib. ſent. diſt. 38. Tamen quia facilè culpa abſtergitur, quam mater boni operis pietas ipſa comitatur, cap. ſi quælibet. 22. q. 2. Ideò non ſolum, ſi pro ſalute conſanguinei, amici aut vicini (de quibus affatim diximus) ſed & alterius prorſus extranei, & nulla alia ratione coniuncti, quàm ꝙ homo eſt, peccauerit, veluti quadam pietate motus, mitius eſt etiam puniendus: text. eſt not. in l. & eleganter. §. item Labeo. ff. de dol. mal. vbi qui compeditum alterius ſeruum miſericordia ductus, vt fugeret, ſoluerit, in factum actione duntaxat ſi non miſericordia furti quoque tenetur. & text. in l. vlt. poſt princ. ff. de custo. reor. vbi qui miſeratione custodiam dimiſerit, mitius eſt puniendus, quàm qui fraudulenter idipſum amiſerit.

Melius eſt reprehendi de miſericordia, quàm crudelitate.

2 Et huc quoque accedit text. in cap. allegant. 25. q. 7. vbi hęc verba adſcribuntur: Deinde etſi erramus, nonne melius eſt propter miſericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem? cuius text. authoritate Pan. in cap. 2. de reg. iur. dicit ꝙ melius eſt reprehendi de miſericordia, quàm de ſeueritate. Et facit quod voluit glo. in cap. 2. in verbo, intentio. de apoſta. ex quo no. Panor. ibi, ꝙ facilius expiatur delictum, ex quadam pietate commiſſum, quàm vbi impietas præſtat cauſam delicto. hanc partem ſequitur Luc. Pen. in l. 1. colu. 12. verſ. item cum delinquens. C. de de ſer. lib. 12. & in l. ſi apparitor, col. 7. ver. cauſa & hæc multiplex. C. de cohor. lib. 12. dum inter cauſas minuendæ pœnæ, illam affert, cum quis ex pietate delinquit, per tex. in d. ca. ſi quælibet.

Natura cognationem inter omnes homines conſtituit.

3 Adde ꝙ inter omnes homines cognationē quandam Natura conſtituit. l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. & facit l. non ſolum. ff. de appel. & ibi glo. & Doct. illum text. ad hoc referentes. Tullius libr. 1. de Legibus: Omnium (ait) quæ in hominum doctorum diſputatione verſantur, nihil eſt profectò prętabilius, quàm plenè intelligi nos ad iuſtitiam eſſe natos, neque opinione, ſed natura eſſe conſtitutum ius etiam patebit, ſi hominum inter ipſos ſocietatem, coniunctionemque perſpexeris. Nihil enim vnum vni tam ſimile, tam par, quàm omnes inter noſmetipſos ſumus. Idem lib. 5. & ult. Finium: In omni autem honeſto, quod per ſe expetendum dicimus nihil eſt tam illuſtre, nec quod latius pateat, quam coniunctio inter homines hominum, & quaſi quædam ſocietas, & communicatio vtilitatum, & ipſa charitas generis humani, quæ nata a primo ſatu (ita enim legendum eſt, non ſtatu, vt vulgò currupte legitur) quo à procreatoribus nati diliguntur, & tota domus coniugio & ſtirpe coniugitur, ſerpit ſenſim foras cognationibus, primum tamen affinitatibus, deinde amicitijs, poſt in ciuitatibus cum ciuibus, & his qoi publici ſocij, atque amici ſunt: deinde totius amplexu gentis humanæ quæ animi affectio ſuum cuique tribuens, atque hanc, quam dico ſocietatem coniunctionis humanæ municè, & æquè tuens, Iuſtitia dicitur, & cætera quæ ſequuntur.

Clementius puniendus qui vt ſalutem hominis cuiuſquam tueretur, iniuſtū quidpiam admiſerit.

4 Sed dicet aliquis, ſi ſemper eſt mitiùs puniendus, qui vt alterius qualiſcunque, & prorſus extranei ſaluti conſuleret, deliquit, quid (ſi Dijs placet) tot verba de coniunctis, amicis, & vicini fruſtrà effudiſti, vt probares dandam eſſe aliquam in ea re conſanguinitati, amicitiæ, vicinitati veniam? Nempe vt demonſtratem aliquam eſſe inter hos differentiam, vt videlicet ſit clementius is puniendus, qui vt ſaltem cuiuſquam hominis tutaretur, iniuſtum quidpiam admiſerit. Sed iterùm iſto leuius ſit plectendus, qui pro coniunctis, & cæteris huiuſmodi peccauerit. Illic enim ad delinquēdum adducit generalis illa cognatio, quæ inter humanum genus intercedit, hæc & eadem generalis cognatio, & prætereà ſpecialis animi, vel corporis, vel vtriuſque coniunctio ex conſanguinitate, amicitia, vicinitate producta: quæ tanto maior eſt, quo ſpecialior eſt, atque propinquior. & ſunt duæ rationes vna fortiores, auth. ceſſante. C. de legi. hær. cum ſimilib.

CAVSA XXV.

In baptiſmo commiſſa crimina dimittuntur.

1 Vigeſimoquinto, Si quis poſt commiſſum delictum baptizetur, ei pœna delicti remittitur, cum & crimina ipſa dimittantur, nec obſint. 26. diſt. fermè per totum. & c. quod autem. 32. q. 1. & c. vlt. de pœni. diſt. 7. & ca. 2. in fin. de conſe. diſt. 4. vbi quidquid ab homine factum, dictum, cogitatum eſt per baptiſmum aboletur & quaſi factum non ſit habetur, et iterum c. regenerante, & alijs multis, ea. diſt. et c. gaudemus

c.gaudemus,de diuort.& latè per Theologos in 4.Senten.diſt.4.

Iudaeus commiſſo enormi crimine poſtea baptizatus fuit liberatus.

2 Et hoc quoq; procedit in ſoro iudiciali, vt ſentit gl.vlt.49.diſt.in Summa.& expreſſius ĩ d. c.quod aũt. in gl.ẽt vlt.& c.vlt.in gl.quoq; vlt. & Cald.Ant.& latiùs Imo.& Fel.in c. de his. de acc. & Barb.in cle.1.verſ.nos igitur.col. pe. de ſumma Trini.vbi hoc tamen dicit procedere ſi non ſimulanter id ſecerit, non aliàs, & nouiſſimè Thomas Ferratius caut. 24. quæritur per ſcribentes, verſ. ſi vis ipſam mortem. vbi ita dicit ſuiſſe obtentum Paduæ in cauſa cuiuſdam Iudæi, qui commiſſo quodam enormi delicto Christianum ſe effecerat, conuocatiſque illuſtrioribus totius vniuerſitatis Doctoribus, cauſaq; per vtramque partem diſputata, fuit tàdem liberatus.

Hoc procedit in foro pœnitentiali non iudiciali.

3 Contrarium videlicet hoc ſolùm procedere in ſoro pœnitentiali, non etiam iudiciali, tenẽt plerique omnes, his potiſſimùm rationibus: Baptiſmus enim reſpicit animam, cùm per ſacramentum quis efficiatur membrum Christi. c.quia paſſus, de pœni.diſt.2. Et ideò abſolutio, quam Eccleſia baptizato tribuit, intelligitur quo ad animã, quia talis remiſſio videtur habere cauſam limitatam; reſpectu animæ. Et quia eccleſia non defendit iuſtè condemnatos pro furtis, & delictis.c. vlt. 24 q.vlt. Præterea, delinquentes plerunque quempiam priuatum lædunt, ſemper verò Remp.l.licitatio.§.quod illicitè. ff.de publ.& vecti.cum ſi. In quorum præiudicium non debet videri ab eccleſia conceſſum remiſſionis beneficium, l. 2.§. ſi quis à principe. ff. ne quid in loc.pub.ſi.& c.ſuper eo.de off.deleg.& c.ex tuarum.de auth. & vſu pal.Et hoc præſertim dicẽdum in eccleſia, quę eſt cultrix iuſtitię, c.1.tit.de ali feud.Et facit quod in Euangelio legitur, Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.

Abſolutus in foro eccleſiaſtico, poteſt conueniri in foro ſeculari.

4 Et in ſimili dicimus, q punitus in ſoro pœnitentiali poteſt accuſari & puniri in foro iudiciali, vt voluit glo.in d. ca. de his, & ibi etiam Doct.de accuſ.vbi Pan.Mari.& Fran.extendunt etiam, ſi fuerit impoſita publica pęnitentia, de quo latè Ant.Burg.colu. 3.verſ.capio glo.cum multis ſeq. de empt. & vend. Et abſolutus à crimine in ſoro eccleſiaſtico, poteſt nihilominus in ſoro ſeculari conueniri, vt latè probat Petr. Anch.in c.ea quæ.de reg.iur.lib.6.Ant.But.& Pan.in c.1.de off.ord.& Io.Ana.in c.2.de adul. & dicit Bal.in l.placet.C.de ſacr. eccl.q abſolutio facta ab eccleſia, non intelligitur in præiudicium ſori ſecularis.

5 Denique facilè poſſet quiſque Iudæus, aut alius Ethnicus pœnam criminis vitare, ad baptiſmum etiam in fraudem confugiens, & ita præſtaretur occaſio delinquendi, cum eſſet via paratiſſima ad pœnam euitandam, quod non eſt dicendum.l.conueniri. ff. de pact.dot.& l.ſi maritus.§. legis, verſ. cæterum. ibi euitandi criminis ſine cauſa.ff.ad leg. Iul. de adult.

Baptiſmus nil remittit ex foro iudiciali.

6 Et ita in hanc partem q baptiſmus nihil remittat ex ſoro iudiciali, concludit glo. in ca. admonere, in verbo, pœnitentia 32.q.2. & gl.Inn. & Hoſt.col.vlt.in fin.Io.And.Pet.Perm. Ant.& Pan.in d.c.gaudemus, per tex.ibi in fi. de diuor. Pan.& Io.Ana.qui dicit hanc eſſe communem opi.Mari.& Fran.Are.in d.c.de his.de accuſ.& Card.in clem.1.§.ſanè.in 14.q. de vſur. Lucas Pen.in l.ſi apparitor, col.pe.C.de cohor.lib.12. & è recentioribus, Phil.Dec.in c.quæ in eccleſiarum.col.8.verſ.tertiò & vltimò.de conſt. vbi in hanc partem dicit ſe conſuluiſſe Paduæ, cum ex facto huiuſmodi ſpecies incidiſſet, & ſecundum ipſius conſilium fuiſſe iudicatum per Thomam Macomum, Poteſtatem Paduanum. Eius autem in eã rem conſ.eſt 130 proponitur quod Iudæus. vbi hanc partes multis rationibus, & argumentis longè lateque confirmat.

Baptizati debent ſatisfacere proximis de iniurijs ante baptiſmum illatis.

7 Sed hoc quoque è Theologis ſentit Alex. Ales, in 4 parte ſuæ Summæ, q. 20. membro. 1. art.2.cum dicit, q in baptiſmo omnis culpa deletur, & reſtituitur homo in priſtinam innocentiam, quantum ad animam quaſi ſecus ſit de corpore: & idem quoque iiſdem omnino verbis dicit D. Bonauentura in d.4.ſen.diſt.2.art.1. q.itẽ 1. Sed & hoc voluiſſe videt D. Thomas in 3.par.Summæ.q.68.art. 5.in fi. dũ ſcribit, q baptizati debent ſatisfacere proximis, de iniurijs ante baptiſmum illatis. Sed & expreſſius hanc ſententiam ſequutus eſt q.ſeq.art. 2.in fin. dicit enim, q licèt homicida liberetur à reatu pœnæ per baptiſmum, quò ad Deum, remanet tamen obligatus quò ad homines quos iuſtum eſt ædificari de pęna, ſicut ſcandalizari de culpa, piè tamen talibus princeps pœnam indulgeret. hęc ille. quem ſequitur (loco iam citato) Aſteſanus lib.4.ſuæ Summæ, tit.item 4.art.1. col. vlt.verſ. vtrum iudex ſecularis.& in eadem fuit opinione Anto. Flor. in 1. part.3.partis princip.Summæ, titu.14 cap.13.poſt princ.dicens quod omnis pœna debita in Dei iudicio, remittitur in baptiſmo, ſed nõ debita in iudicio hominum, quia non tollit pœnam mortis debitam pro maleficio commiſſo.

Quid in clerico, vel ingreſſo religionem poſt delictum commiſſum.

8 Quid autem de eo, qui poſt commiſſum delictum efficitur clericus, vel ingreditur religionem, vide Oldra. conſ. 4. quòd laicus delinquens.Barto.& alios.in l. 1.ff.de pœni.Bald.in l. 1.ad fin.C.an ſer.ex fact.ſu.Cæpol.caut.9.cuius eſt exordium, ſi quis commiſit. Iaſ. in l. pen. in princ.in vlt.not.ff.de iuriſd.omn.iud.Bart.Gul. Iac.Butr.& Bald.in l.vlt.ff.qui ſatiſd.cog. Ioan. And.in ca.1.de obl.ad rati. Cyn. in authen.cauſa quę fit. C. de epiſc.& cler. Iacob. Aret. in l. iam tamen.ff.iud.ſol.Barto.Brix.q.32.incip. aliqui litigabat.

CAVSA XXVI.

1 Vigeſimoſexto, cum is qui deliquit, plures habet filios, eſt cum eo mitius agendum fauore

Fauore liberorum mitius agendum eſt cũ eo qui delinquit

fauore liberorum,l. vnic. §.ſi plures liberos.ff. de portio.quæ lib.damn.conced.cuius hæc verba ſunt Adrianus Imperator in hæc ferè verba eleganter cuidam reſcripſit, Fauorabilem apud me cauſam liberorum numerus facit.quem tex. ad hoc not.Rom.in repe.l.ſi verò.§.de viro. in 45.verſ. 9. ff. ſolu. matr. & facit ſingu.Barb.in repe.l.cum acutiſſimi.colu.28.verſ.ſed vt quiſque relinquat.C.fideicom.& facit tex. not.in l. qui in prouincia.§.diuus Marcus.ff.de ritu nup. quem & ad hoc dicit ſing Bald.in c. naturales. tit.ſi de feud.fuerit contro.ꝙ liberorum numerus inducit facilitatem diſpenſandi.facit etiam tex.in ca.2.de his qui fili.occid. quem etiam ad hoc ponderauit Luc.de Pen.in l.1.col.10.verſ. econtra videtur.C.de deſer.lib.12.& in l.ſi apparitior.col.7.verſ.item futuræ,vt C. de cohor. eo.lib.12.Et tex.item in c.quia circa. & ibi gl. vlt.ante fi.de conſangui.& affi.& text.in can. t. 35.q.8.& quod dicit ibi gl. in verbo,filio. & gl. in c.cum haberet,in verbo,multiplicitas.& ibi etiam Hoſt.Ioan.And.& Pan.de eo qui dux.in matr.quam pol.per adul.

Sergius Galba pœnæ & iudicio ſoluitur,ratione liberorũ.

2 Qua ratione Sergium Galbam temporum ſuorum eloquentiſſimũ (ſi Suetonio credimus in Galba c. 3.) iudicij flammam euaſiſſe accepimus. Tradit enim M. Tullius in libr. De claris oratoribus, cui & titulus eſt Brutus, Luſitanos ab ipſo Sergio Galba prætore contra interpoſitam (vt exiſtimabatur) fidem interfectos,ex quo Titius Trib. pleb.populum Rom.incitauit in Galbam, & in eum rogationem tulit ſimilem priuilegij. M quoque Cato Cenſorius legem ſuadens, luculenta oratione in illum inuectus eſt,tum quanta eloquentiæ vis in Galba foret cognitum eſt,qui liberos ſuos paruulos,filiumque etiam Sulpitij Galbæ ſuis ipſe manibus circunferens, fletu,ac commiſeratione mouit populum Rom. ad miſericordiam, & ita ſe eripuit flammæ,atque euaſit, damnationem. Cuius rei quoque fit mentio à Fabio libr. 2. Oratoriarum Inſtitutionum, quo loco de Rhetorica, eiuſque fine diſſerit in hæc verba: Sergium quidem Galbam miſeratione ſola,qua non ſuos modò liberos paruulos in concione produxerat, ſed Galbæ etiam Sulpitij filium ſuis ipſe manibus circuntulerat, elapſum eſſe cum aliorum monumentis, tum Catonis oratione teſtatum eſt.Sed & idem quoque retulit Valerius Maximus, lib. 8.c.1.vbi dicit,ꝙ quæ innocentiæ tribui nequiuerat abſolutio,reſpectui puerorum data eſt.& L.Florius,lib.Epitome Liuij,49.

Menecrates pœnam euitat,ſui nepotis prætextu.

3 Simile quidpiam tradit Lucianus in Toxari,ꝙ cum Menecrates Maſſilienſis à ſexcentum viris condemnatus, facultatibus exutus fuiſſet, & inſanis pronunciatus,tandem curia ſuper ipſius nepote commota.qui illi ex Zenothemi genero, & Cydimacha filia natus erat, remiſit multam Menecrati, eſtque rei,& famæ reſtitutus. Itaque Quintilianus ipſe libr. 6. Affert (inquit) in his monumentum,& ætas & ſexus,& pignora,liberi dico,& parentes, & propinqui, quæ omnia tractari variè ſolent. & paulò poſt illud monet,vt eos in iudicio producamus,qui periclitantur,ſqualidos,atque deformes, & liberos,& parentes.Item paulò mox: Quare & obſecratio illa iudicum per chariſſima pignora,vtique & ſi reo ſunt liberi, coniunx,parentes,vtilis erit.

CAVSA XXVII.

Cum iudex procedit ſuper delicto ex præſumptione multum temperatè debet mactare.

1 Vigeſimoſeptimo, Cum quis condemnatur non ex euidentibus probationibus, ſed ex vehementi præſumptione, vt fit interdum,aut aliàs quouis modo,leuius certè eſt puniendus:vt voluit Abb.antiquus, & poſt eum Io.And,Collec.& Card.qui hoc dicit ſingu.& Pet.Anch.Ant.Imo.Pan.& Fel.in c.afferte.per per illum text.de præſumpt.vbi Salomon,quoniam non euidenter, ſed ex præſumptione compertum habuit delictum meretricis eam ad filij reſtitutionem ſolum,non etiam ad aliquam pœnam corporalem condemnauit. & idem voluit per text.in d.c.afferte.in not in c.quia veriſimile.eo.titu.vbi dicit,ꝙ cum iudex procedit ſuper delicto ex præſumptione,debet multum temperare ſententiam: nec debet condemnare niſi rarò, & modicè,& non ad pœnam corporalem. & eum ibi ſequuntur Hoſt. & Bald.qui hoc dicit notandum.Perr. Anch. Panor. qui tamen diſtinguit.

Ex præſumptionibus & indicijs an procedatur ad pœnam.

2 Et quanquam ille tex.in d.ca.afferte. plerisque non videatur iſtud probare,quia ibi ſolum agebatur ad filij reſtitutionem, & non ad pœnam corporalem, tamen in eam ſententiam plerique omnes conueniunt, videlicet Alber. Gandi ſummæ authoritatis vir, & magnus practicus,teſtimonio Ioan.Ana.in add.Spec.tit. de procur.§.1.verſ. item ꝙ cauſa eſt criminalis. in add. incip. per hoc videtur,ipſe inquam Alb. in ſuo tract.maleſic. tit.de præſumpt.& indi.indub.ex quib.condem.poſt.ſequi.col.3.verſ.ſol. videtur, per multa quæ illic allegat, & iterum paulò ante fi.d.titu.vbi dicit, ꝙ ex præſumptionibus & indicijs quantuncunque violentis, & vrgentibus atque etiam indubitatis, non proceditur ad condemnationem pœnæ corporalis. & ita dicit tenuiſſe omnes Doct. Bononiæ, & quoſcunque ſuæ ætatis,quos viderit,& ſe vidiſſe de conſuetudine obſeruari.& idem quoque voluit Spec.titu.de præſump.§ ſpecies autem. verſ.in ſumma.Old. conſ. 192.viſo diligenter. & Bald.in l.presbyteri.eius initij 1.col.pen.ver. & adde ꝙ quando.C.de epiſ.& cler.& in l.non eſt veriſimile.ante fin. ff. quod met. cau. & in l. eius §. 1.in fin.ff.de teſta.et in l.ſciant cuncti.ad fin.verſ.ſexto probatur poſt Nico.Matth.C.de prob. vbi etiam Pau. Caſt. qui ex hoc dicit, ſe quempiam à morte liberaſſe: qui viſus fuerat exire gladio euaginato ab agro quodam,in quo repertus occiſus inimicus patris illius qui in eo

die

die domo agredienti iuſſerat ne rediret, quin prius aliquid noui audiret, et cum domum rediſſet, dixit ei pater, vt fugeret. Et ipſe Bald. in l. ſi fugitiui. colu. 2. verſ. ſi autem non eſt certum. et ibi Cæpol. in vlt. char. C. de ſer. fugi. & ipſe Bald. in c. 1. in fin. tit. qui mod. feud. amit. huius initij. 2. & in rub. de off. deleg col. pen. verſ. item dicit ꝙ princeps. & conſ. 250. in quæſtione domini Milani. col. 2. verſ. ſecundò eſt videndum. lib. 1. & conſ. 364. quia quæſtio iſta. col. 2. verſ. præthereà mitiganda eſt libr. 3. Ant. in ca. quanto de præſump. & Imo. in l. vlt. ff. de hære. inſt. Petr. Anch. in regula iuris, ſemel malus. colu. 10. de reg. iur. lib. 6. & Domi. in c. habuiſſe. in 1. no. 33. diſt. Pan. ca. 2. ad medium. de coha. cler. & mul. & in c. accedẽs. de accuſ. & in c. auditis. col. pe. verſ. ſed contraria prædicta. de præſcri. & Pau. Caſt. conſ. 299. viſa inquiſitione ſuprà ſcripta. col. vlt. lib. 2. vbi & ipſe dicit, ſequendam deſendiſſe à pœna capitis: contra quem erant ita fortia indubitata indicia, vt animus, & intellectus hominis non potuiſſet credere, alium quàm eũ feciſſe illud homicidium, ſubditque temerariũ fore contra deciſionem tanti viri, & tam experti (loquitur autem de Albe. Gand. quam ipſe ibi allegat) Rom. in l. §. ſi quis in villa. in fi. ff. de S. C. Sylla. & Franc. Aret. in l. eius qui. §. ſi cui. de teſta. & Barba. conſ. 26. illud in medium referam, quod prophetæ clariſſimo. col. 7. verſ. modo extat ſolennis. libr. 1. & conſ. 23. ſapientiſſimus dixit Eccleſiaſtes, colu. vlt. verſ. & ex iſtis. lib. 2. Alex. in l. 1. col. 8. verſ. ad vnum tamen. ff. ſi cer. per. vbi multa ad hoc adducit. & conſ. 15. viſo proceſſu inquiſitionis formatæ per poteſtatem Parmæ colu. 2. verſ. tertiò per id quod dicit. lib. 1. & conſ. 115. in cauſa inquiſitionis formatæ contra dominam Helenam. ad fi. lib. 3 & cõſ. 2. viſo proceſſu poſt prin. lib. 7. et conſ. 188. & viſo proceſſu inquiſitionis. col. vlt lib. 7. & Cæpola conſilio criminalium. conſ. 6. veritas primi dubij colu. 2. verſ. & licet ſecundum. & conſ. 27. requiſitus. colu. vlt. & conſ. 32. quidam ruſtici. colu. pen. & conſ. 34. ſin vnquam. in 4. q. & conſ. 39. Baptiſtæ Mɤonij. colu. 2. verſ. nec obſtat. & Soc. in repe l. 1. colu. 4 ff de vulg. & pup. & Aug. Ari. in addit Ange. Aret. in tract. maleſi. in verbo, de anno præſenti. & iterum in verbo, comparuerunt. col. 1. Fel. in c. qualiter & quando. eius initij 2. §. vlt. col. 7. verſ. tertia cauſa. de accuſ. vbi hoc reputat ſingu. & in c. venerabilis. colu. 4. verſ. ſecundo not. & ibi latè Philip. Dec. colu. 11. cum ſeq. de except. & idem Dec. in ca. 3. loco. colu. pen. verſ. & pro talibus. de probat. Hippol Marſ. in l. 1. §. diuus. col. 5. verſ. ratio eſt. ff. ad l. Corn. de ſicar. & in repet. rub. C. de prob. col. 50. verſ. teneas menti. vbi & illud dictum Innoc. dicit ſingu. & Iaſ. in l. vt vim. colu. 3. verſ. moueor per illud. ff. de iuſt. & iur. et in l. 1. colu. 5. verſ. tu aduerte licet. C. de ſer. fugit. et Matth. Affl. in conſt. Siciliæ, incip. mala noxia. col. 2. de hoc tex. ſing. vt dicit Fran. Aret. in c. inter ſollicitudines. de purg. cano. ſecundum lecturam glo. vlt. quam et ad hoc not. Alex. in d. l. 1. ff. ſi cert. pet. et d. conſ. 2. lib. 7. et Iaſ. in d. l. 1. et Fely. in d. cap. afferte.

Lex Lombarda de occiſo duello.

3 Et hoc quoque lex Lombarda videtur obſeruaſſe. nam cum probatio, quæ fit per duellum, non ſit vera, et indubitata, quoniam multi ſub iuſto clypeo perierunt, vt eſt in ea lege Lombarda, tit. qual. quis ſe defend. debe. l. recolimus. et dicit glo. in l. qua actione. §. ſi quis in colluctatione. in verbo, niſi domino committente. in fin. ff. ad leg. Aquil. et in §. ſi quis hominem, et ibi etiam Bart. tit. de pace tenen. et Cyn. in auth. generaliter. C. de epiſ. et cler. et Bald. in l. ex hoc iure. colum. 3. verſ. octauò quæritur. ff. de iuſt. et iur. et in rub. C. de Lat. liber. tol. conſ. 515. quidam fuit interfectus. lib. 5. et eſt de hoc tex. in c. 2. de purg. vulg. Nam incerti ſumus de iudicio Dei: vt dicit glo. in d. §. ſi quis hominem. et vt dicit Pſalmiſta Ode 35. iudicia Dei abyſſus multa. Et diuus Paulus ei Roma. c. 2. Incomprehenſibilia iudicia eius. Ideò ſi aliquis per duellum probetur occidiſſe hominem ex lege Lombarda, non punitur ad mortem: quemadmodum et hi, qui verè et indubitatè idipſum commiſiſſe probantur, per l. nemo. C. de epiſ. audi. ſed tantum manus amputatione, vt ſcribitur in d. l. Lõbar. in tit. de homic. liberorum hominum. l. qui verò intra treugam. et in d. l. recolimus. et ita referunt glo. in d. §. ſi quis hominem. et ibi Bald. colu. 5. et Nicol. Matth. quem refert idem Bald. in d. l. vlt. in fi. C. de proba. et Io. Ana. in c. 1. col. vlt. de cler. pug. in duel. et Barb. d. conſ. 62. col. 7. verſ. et quidem Bald. lib. 1. et Paris de Puteo in tractatu de re milit. lib. 1. titu. quid ſit duellum: et nouiſſimè Catel. Cot. vir et legũ et artium humanarum peritiſſimus, in memor. perduellionis reus: ad fin.

Fama falax.

4 Hinc quoque fit, ꝙ cum fama plurimum fallax ſit, et mendax, nec tunc quidem cum aliquid veri aſſerit, ſine mendacij vitio eſt, vt ſcribit Tertullianus in Apologetico cap. 7. cui accedit diuus Hieronymus ad Ruffinum inquiens, Multum in vtramque partem crebro fama mentitur: et tam de bonis mala, quàm de malis bona falſorum ora concelebrant. Quod et ſatis probat illud Virg. Eclog. 6.

Qui loquar, aut Scyllam Niſi, quam fama ſecuta
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris.

Nam Niſi filia, hæc Scylla non fuit, ſed Phorci. verum Virgilius τὸ πρέπον famæ ſeruauit: quę plurimum ex falſo trahere ſolet. Sic et apud Ouidium Penelope in epiſtola ad Vlyſſem.

Siue quis Antilochũ narrabat ab Hectore victũ

Cum non ab Hectore victum, ſed à Memnone, Auroræ filio, necatum fuiſſe conſtet ex Quintio Calabro, aut quiſquis is fuit, qui Iliada exorſus eſt à fine Homeri. Sed et famam ſequebatur, quæ

quę id falsò narrabat. Apertiſſimè autem Virgilius in Aethna:

Hæc eſt mendoſę vulgata licentia famæ.

Et id quoque atteſtantur leges noſtræ, ſtatuentes ſolam famam non inducere plenam probationem, ut ne ſemiplenam quidem regulariter, ſecundum Bart. et alios in l. ac qui natura. §. cum me abſente. cum concord. ibi adductis per recentiores.

5 Cum igitur fama talis ſit, hinc fit, ut in quibus caſibus ex ſola fama proceditur ad condemnationem, ut in caſu c. cum deſideres. §. ſecundæ quęſtioni. de ſent. excom. & in eo qui traditur per glo. et Barto. in l. 1. ff. de excep. eſt certè pœna minuenda, ne uidelicet tam grauis, et ſeuera imponatur, quàm ſi ex certa probatione fieret condemnatio. text. eſt in c. illud de cler. excom. mi. ſecundum Fely. in d. cap. qualiter et quando. huius initij 2. §. ult. col. 7. uerſ. quarta cauſa. de accuſ. Et hoc quidem uerum eſt, per ea quæ dicta ſunt: ſed ille text. hoc expreſſim non probat: ſed bene facit in ar. nam ibi mitius punitur, qui habens notitiam excommunicationis per ſolam famam celebrauit, quàm ſi alias fuiſſet uerè certioratus.

In pœnis corporalibus mitius agimus in dolo præſumpto quam vero.

6 Sed et hinc quoque prodijt, quod pulchrè, et notabiliter ſcribit Bald. in c. 1. ad fin. titu. qui mod. feud. amit. huius initij 2. quòd in pœnis corporalibus mitius agimus in dolo præſumpto, quam in vero, per l. 1. ff. ad leg. Corn. de ſica. cum ſimil. Credo ꝙ voluit allegare l. 1. eiuſdem tit. C. Et licet Bald. ſolus ſit in ea ſententia, ſaltem ꝙ nunc meminerim, tamen, cum non habeat contradictorem, imò verò habeat aſſertores in ſimilibus ſuprà adductos, niſi et ipſa eadem ſint, non video, cur eum non ſequamur tam excellentem iurium interpretem.

7 Ex hoc item fit, ꝙ quamuis is qui confeſſus eſt ſe homicidium feciſſe ad ſui defenſionem, poſſit vt homicida puniri, niſi defenſionem probet, ex ſententia Barto. in l. Aurelius. §. idem quęſiit. ff. de lib. leg. & Bald. in l. 1. col. 8. in 10. q. C. de confeſſ. cum alijs concord. adductis per Alex. in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. verſ. ex prædictis infertur. ff. de verb. obli. tamen quia huiuſmodi probatio reſultans ex huiuſmodi confeſſione non ſimplici, et pura, ſed qualificata, non eſt adeò euidens, & indubitata, non debet capitaliter puniri. Ita ſing. uoluit Pan. in d. c. auditis. col. pen. de præſcrip. innixus ea generali ſententia, quam diximus de probatione præſumptiua. Et ſequitur et dicit alibi non reperiri, et eſſe in ſolenni cultu apud recentiores practicos Fel. ibi. colu. 7. uerſ. obſtat ſecundò. Et licet (inquit) contra id uideatur deciſio Bald. in cap. dudum. eius initij 2. in fi. de elec. et I. infr. in c. quoniam. char. 15. uerſ. pro deciſione huius quæſtionis. de probat. tamen ſatius putat illam Panor. opin. ſequi. Cuius etiam meminit idem Fel. in c. ſignificaſti. eius initij 2. colu. pen. uerſ. et iſta nota. de homi. vbi tamen dubitare videtur, cum dicit hanc eſſe ſtupendam limitationem d. ſententiæ Barto. ſi ea vera ſit. Meminit item Alex. qui id dicit ſignanter notandum, licèt non certo firmet, in l. non ſolum. §. ſtruendo in. colu. 2. verſ. & ibi ſubdit. ff. de oper. nou. nun. & Hipp. Marſi. qui id ſing. dicit in l. reper. colu. 8. verſ. quartus eſt caſus. de quæſtio. & ſingu. 185. confeſſio inquiſiti. in fi. & Iaſ. qui etiam de hoc dubitat in d. l. vt vim vbi ſuprà, ff. de iuſt. & iur. vbi tamen dicit id ſibi feciſſe magnum honorem in actu practico. Sed vt nõ omittam, illã Bar. ſententiã non omnibus placuiſſe; vt videre licet ex Sal. in l. 1. verſ. quartò opponitur. C. de confeſſ. Et certè ea mihi admodum dura eſſe videtur, ſi homicidium aliter non ſit probatum, quàm per huiuſmodi confeſſionem rei.

8 Ex quibus non ſatis tuta videtur deciſio Barto. in l. ſi quis mihi bo. 11. §. pater Seio. ff. de acquir. hære. de quodam milite Florentino, qui cum ab aliquo paſſus fuiſſet iniuriam, dixiſſetq; famulo, vt nunquam domum reuerteretur, donec aliquid reſciret de huiuſmodi negotio: confeſtim illum famulus interemit, ob quod miles fuit decapitatus, tanquam eius mandato fuiſſet homicidium perpetratum, de quo dicit eſſe tex. ibi, & ſequuntur Bald. Imo. Pau. de Caſt. & alij ibi. & Bald. in l. non ideò minus. C. de accuſ. Per Anch. conſ. 117. alràs 266. Pan. in c. ſententiam. col. pen. verſ. nec obſtat ſi dicatur, ne cler. vel mon. Io. Ana. conſ. 59. viſa inquiſitione formata per magnificum dominum capitaneum Florentinum Ro. ſing. 714. tu ſcis ꝙ Bar. & Ang. Are. in tract. maleficiorum, in verbo, Sempronium mandatorem in 12. quæſtione. & Matheſ. no. 188. noti. ꝙ vbi creditor. vbi hoc ampliat etiam procedere, ſi dominus per huiuſmodi verba prohiberet expreſſè ne interficeret, per text. no. in c. vlt. de hom. lib. 6. & Ant. Corſet. in ſuis ſing. in verbo, præceptum. huius initij 1. vbi hoc latè examinat.

Ex præſumpta probatione debet quis mitius puniri.

9 Item Iaſ. in l. 1. col. 5. verſ. caue tamen quod in prædictis caſibus. ff. ſi cer. pet. dicit ſe dubitare de dicta deciſione, ea ratione, ꝙ ex præſumpta probatione debet quis mitius puniri, vt diximus. & Ale. quoque in add. ad Bar. in d. §. pater Seio. ſub obſcure eam deciſionẽ impugnat, alia tamen ratione. Idem tamen Iaſ. in l. col. 5. verſ. tertiò in altum no. C. de ſer. fugi. poſtquam dicit eam ipſam deciſionem videri dubiam ea, quia diximus ratione, & alijs quę allegat, tandem tamen illam approbat, cum ſex notab. limitationibus: quas ibi vide per eum.

10 Quod autem dictum eſt non eſſe imponendam pœnam corporalem, quando ex præſumptione ſolum proceditur ad condemnationem, intellige procedere in præſumptione hominis: ſecus autem in præſumptione legis, ex qua cùm quis condemnatur non debet pœna minui. Ita voluit Pan. in d. c. accedens. col. 2. ver. nec obſtat

quando

quando dicitur. de accuſ. quem ſequitur Ioan. Monteſer. in repe. l. nemo pót. col. 5. de leg. 1. & facit tex. no. in l. ſi quis adulterij. C. de adul. vbi ex præſumptione illius imponitur pœna capitalis, quem ad hoc ponderat Matheſ. in ſing. 116. nota, ꝙ præſumptio. & quod voluit gl. in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Limitationes variæ de præſumptio.

11 Alias limitationes tradit Fel. in d. c. afferte quas hic ponere ſuperſedimus, quia illic in promptu ſunt omnibus, tum quoque ꝙ quędam ex illis mihi non videntur propriè hanc deciſionem limitare, tum quia in alijs, dum vult tantū limitare, omnino deſtruere videtur. Sed & in eam rem alia pleraque adducit Hipp. Marſ. in l. repe. col. 6. ver. videamus ergo, cum duabus ſeq. colu. ff. de quæſt. quę illic quoque omnibus videre licet.

CAVSA XXVIII.

Si pœnitet delinquens perpetrato crimine, puniri non debet.

1 Vigeſimooctauo, Si perpetrato crimine delinquentem illius pœniteat, fiatque bonus ipſe delinquens, certè puniri non debet. ita allegatur voluiſſe Spec. in tit. de accuſatore. §. 1. verſ. quid ſi quis interfecit patrem. per tex. in c. accuſaſti, de accu. & in c. odio. 86. diſt. quod pro no. & ſing. refert & ſequitur Hipp. Marſ. in l. qui fa. ſ. in. colu. 7. ver. & non omitto. ff. ad leg. Corn. de fal. Cui conſonat quod ſcribit Ariſtoteles lib. orbicularium quæſtionum, 29. c. 13. nihil errare iudices, qui reum vſqueadeò emendatū liberant, vt nihil prætereà delinquere vellet.

2 Et hoc quoque confirmat huiuſmodi ſimile, ꝙ licet pater poſſit filiam, quæ in corpus peccauerit, exhæredare, vt eſt tex. in l. ſi filiam. C. de inoffi. teſta. poſſit item illi & dotem & alimenta denegare, vt voluit Spe. tit. qui filij ſunt legi. ver. quid ſi filia. tamen ſi filia ad bonos mores conuerſa pœnitentiam egerit, iam non eſt ius patri, ea quæ diximus, facere: vt dicit Spec vbi ſuprà, & Ant. in c. quintauallis. col. 2. uerſ. & dicit Io. And. de iureiu. & Ale. in l. 1. col. 9. verſ. ſed Imo. ibi dicit. ff. ſol. matr. & Iaſ. qui hoc dicit eſſe mirabile, in auth. non licet. col. 5. verſ. item diligenter aduerte. C. de libe. præter. Et bene facit l. imperialis. C. de nup. & c. ferrum. 50. diſt. cum ſim.

Qui non accuſat interfectorem paternum perdit hæreditatem.

3 Sed ꝙ pace Hipp. dixerim, nec text. in d. ca. accuſaſti. à Spe. citatus, nec ipſe hoc dicit, ſed illud tantùm quęrit, an ſi quis patre meo interfecto agat pœnitentiam, bonuſque fiat, poſſim eum licitè accuſare? in qua re dubitant. Nam ſi non accuſem, inquiunt, hæreditatem perdo. l. 1. C. de his quib. vt indig. Rurſus ſi accuſem, videor ex odio procedere, cum ſit emendatus, per dictum cap. accuſaſti. & d. cap. odio. Et huic parti magis fauere videntur, vt videlicet ſit potius abſtinendum.

Abſolutus in foro pœnitentiali poteſt accuſari.

4 At Io. And. in d. c. accuſaſti. & poſt eum Pan. alteram partem intrepidè ſequuntur: quoniam abſolutus in foro pœnitentiali poteſt accuſari, & puniri in foro iudiciali, vt voluerunt glo. & doct. in c. de his crī. tit. Et faciunt quæ diximus ſuprà in 25. cauſa. Et illud prætereà, ꝙ in conſummatis delictis non iam eſt locus pœnitentiæ ad euitandam pœnam delicti, vt plenè no. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſc. & cler. Sed fortaſſis poſſet attentari hunc eſſe aliquantò mitius puniendum, ſi planè conſtaret eum vere emendatum eſſe, ex his, quæ dicam inferius.

De Glauco & cum Mileſio colloquio ſuper pignore quodã a Pythia ſolu-ta.

5 Nec tamen inde prius diſcedam, quàm retulerim hiſtoriam ab Herodoto quoque relatam, lib. 6 de Glauco Lacedæmonio, vitæ ſanctitate ſatis commendato: ad quem vir quidam Mileſius fluctuante Ionia aſſiduis bellis, dimidia parte bonorum acceſſit, & apud eum pecuniam depoſuit, exiſtimans fore, vt & ſalua eſſet, & ſibi redderetur cum allatis ſymbolis repoſceret. Longo autem poſt tempore, filij eius, qui pecuniam depoſuiſſet, Spartam veniunt: Glaucum conueniunt, exhibitiſque ſymbolis pecuniam repetunt: at ille repellere homines: neque eius rei quicquam ſe reminiſci dicebat. Ipſe autem Glaucus Apollinem conſuluit, an iureiurando pecuniam prædaretur, quam apud ſe depoſitam à quodam Mileſio, filij eius repoſcebant. Reſpondit autem Pythia his verſibus.

Γλαῦκ' ἐπικυδείδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτω
Ὅρκῳ νικῆσαι καὶ χρήματα ληίσσασθαι,
Ὄμνυ, ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὔορκον μένει ἄνδρα.
Ἀλλ' ὅρκου πάϊς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἔπι χεῖρες
Οὐδὲ πόδες, κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰς ὅ κε πᾶ
σαν
Συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν, καὶ οἶκον ἅπαντα:
Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Quos ita Latinos reddidit Valla interpres,

Glauce Epicydides equidem expedit ad breue
tempus.
Sic orco viciſſe, interuertiſſeque nummos:
Deiera & Euorcum quoniam manet exitus idē,
Aſt orci natus. qui nomine, qui manibus, qui
Nullis eſt pedibus, rapidè aduenit, vſq; adeò, dū
Conuoluens omnē perdat prolemque, domumq;,
Cum ſobole Euorci melius ſed poſtea agetur.

Subditque Herodotus, His auditis Glaucus ſibi veniam eorum, quæ dixiſſet, vt daret, Deum obſecrabat. Cui Pythia inquit, idem polleret tentare Deum, & facere. Tunc Glaucus accitis Mileſijs hoſpitibus, pecuniam reddidit. Cur autem hæc oratio apud vos inſtituta eſt, dicetur: Glauci nunc nulla ſupereſt neque ſoboles, neque domus, quæ illius cenſeatur, ſed ex Sparta radicitus extirpata eſt. Ita bonum eſt nihil aliud de depoſito cogitare, quàm vt repetentibus reddatur. Hactenus Herodotus. Sed & hanc quoque hiſtoriam recenſet Iuuenalis Satyra 13.

Spartano cuidam reſpondit Pythia vates,
Haud impunitum quondam fore, ꝙ dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem iure tueri,
Iurando: quærebat enim quæ numinis eſſet
Mens: & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu non moribus, & tamen omnem

Vocem

Vocem adyti dignam templo, veramq́; probauit
Extinctus tota pariter cum prole, domoq́;
Et quamuis longa deductis gente propinquis:
Has patitur pœnas peccandi, ſola voluntas.

Quanquam, ut vides ex hiſtoria Herodoti, non hic fuit nuda voluntas, cùm ad denegationem depoſiti ſemel proceſſerat, ideò non excuſabatur ex eo, ꝙ poſteà pœnituerat. Crimen enim denegatione perfectum erat, uti & ex venditione rei depoſitæ, poſtea redemptę in cauſam depoſiti, quę ſi etiam ſine dolo malo perierit, tenetur tamen depoſitarius depoſiti: quia ſemel dolum fecit, cùm venderet. vt eſt tex ſing. l. 1. §. ſi rem depoſitam. ff. depoſi. Quòd ſi ſola volũtas, ſiue cogitatio fuiſſet, certè noſtris legibus id impunè fuiſſet, per l. cogitationis. ff. de pęnis. Apud Deum verò id non impunè ferimus. Scitũ enim eſt illud decalogi, Deutero. c. 5. Non concupiſces vxorem proximi tui, non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & vniuerſa quæ illius ſunt. Et illud Matthęi 5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Cui aſſentiens Iuuenalis ad ea, quæ ex eo ſuprà diximus, hæc ſubdit:

Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat vllum,
Facti crimen habet: cedo ſi conata peregit?

Leges autem noſtræ in hoc ſecutæ ſunt leges Moyſis, quibus non animum ſed manum tantùm puniebat: ſicut alibi latè diximus.

CAVSA XXIX.

Vetera peccata iam obliterata non eſſe repetenda.

1 Vigeſimonono, Leuius quis punitur, cùm poſt delictum à ſe commiſſum iã multum temporis eſt tranſactum. textus eſt de hoc ſingularis quẽ ita pleriq; omnes antiqui legum interpretes intelligunt, in l. ſi diutino. ff. de pęn. Quamobrem Domitianus Imperator Ro. authore Tranquillo, inceſta Veſtalium à patre Veſpaſiano, Tituq́; fratre neglecta, variè coercuit. Prima capitali ſupplicio, arbitrio quidem puniendarum relicto: poſteriora verò, ſeuerius, more ſcilicèt veteri, vt viuę defoderẽtur: qđ erat atrociſſimum mortis genus apud Liuium 1. deca. lib. 3. M. Duillius tribunus plebis edixit, vetera peccata iã obliterata non eſſe repetenda.

Eius qui à familia occiſus, querela 20. ann. exceptione excluditur.

2 Et huc nonnihil facit, ꝙ eius, qui à familia occiſus eſt, antequàm mortem illius vlciſceretur, & cæterorum quoq; criminum querela 20. anñorũ exceptione excluditur: ut de primo eſt tex. in l. in cognitione. ff. de S. C. Syl. De reliquis in l. querela. C. ad leg. Cornel. de fal. & quod habetur in ca. cùm venerabilis ante fin. de excep. Præter tñ pauca, de quibus per gl. & Doct. in d. l. querela. Sed an hoc de iure canonico, & in foro eccleſiaſtico obſeruetur, vide gl. in ca. admonere. & in verbo pœnitentiam. 33. q. 2. & Panor. in c. licèt. & ibi omnino Philip. Dec. col. 18. de proba. & ipſum Pan. in cap. cùm haberet in 3. no. de eo qui dux. in matrimo. quam poll. per adulte. & in c. vlt. poſt prin. de purg. cano. Io. Ana. in c. ſuper eo. de crim. falſ. & Aufrer. in deci. Tholo. q. 188. item fuit quęſitum, ſi aliquis commiſit crimen.

Succeſſiua crimina vt hæreſis, grauius coercenda, ſecus ſi momentanea.

3 Intellige tamen vt quæ iam diu commiſſa ſunt, leuius puniri debeant, cùm ſunt momentanea, vt homicidium, & cętera huiuſmodi, & quę ſemel ſunt perpetrata. Quia ſi ſint ſucceſſiua, vt matrimonium prohibitum, hæreſis, aut alia id genus, in quibus quis diu perſtiterit, eò grauius coercendus eſt, quò diutius permanſerit. nam ut dicit tex. in c. non debet. in fin. de conſang. & affin. diuturnitas temporis non minuit peccatum, ſed auget: tantoq́; ſunt grauiora crimina, quanto diutius infœlicem animam detinent alligatam. & eſt ſimilis tex. in c. vlt. in princ. de cõſue. & in d. ca. cùm haberet. de eo qui dux. in matr. & cap. non ſatis. in fi. & cap. cùm in eccleſiæ, in medio. de ſimo. & cap. ſicut nobis in fin. de reg. & tranſ. ad relig. & c. ſchima. 24. quæſt. 1. Et vt dicit eleganter tex. in l. inficiando §. infans. ff. de fur. quid tam ridiculum eſt, quàm meliorem furis conditionem eſſe, propter continuationem furti æſtimare? Sed & ſi quæcunq; delicta fuerint iterata, grauius quoq; ſunt punienda, vt infrà latius dicemus. Et ita eam l. ſi diutino. intelligunt gl. Bar. & alii, qui ad hoc multa alia iura afferunt, quæ illic in promptu ſunt omnibus. & Pet. Anc. Barb. & Roc. Cur. in d. c. vlt. de conſue.

Delictum curſu temporis nõ deſinit eſſe delictum.

4 Illius autem legis ita intellectæ ut diximus, ratio non eſt, ꝙ crimen ſine culpa proceſſu temporis aboleatur, aut minuatur, ut eſt tex. in l. ſicut. C. ad leg. Cor. de falſ. ex quo no. Bal. in d. l. querela. ante fi. eo. tit. quòd delictum ſolo curſu temporis non deſinit eſſe delictũ. ita etiam not. per gl. in c. cùm. in verbo, multiplicis. 1. q. 1. quę ad hoc multa iura adducit. Sed nec vllã ab aliquo ſcriptã rationẽ cõperi, nec aliã cogitare poſſum. niſi ꝙ qui aliàs quidpiã admiſerit, diutius tñ poſteà a delictis abſtinuerit, aut magis videtur peccauiſſe impetu ignorantia, infirmitate, & cęteris id genus, quæ delictum minuunt, quàm dolo, & peccandi conſuetudine. Vita enim ſequens tamdiu bene, recteq́;, ac longè à ſceleribus acta, ſatis oſtendit, atq; declarat non aliud facinus commiſiſſe peruicaci quadam, aut inueterata ingenij malitia. Ex ſequentibus enim cùm in omnibus rebus, tum maximè in his, quæ ad mores attinent, præcedentia mirum in modum declarantur. l. ſi hi qui. & ibi Bald. & Doct. C. de adult. & §. vlt. & ibi glo. in verbo, vt appareat in auth. de reſtit. & ea quæ par. cum ſimil.

Qui triennio bene vixit videtur ſatis emẽdatus.

5 Aut quocunq; id animo fecerit, ſi tamen aliquanto poſt tempore, ideſt, triennio, bene honeſteque, vixerit, videtur ſatis atque ſatis emendatus, ut eſt tex. penitiſſimis memorię pręcordijs infigendus, in §. hinc autem nobis. ver. triennij verò. in auth. de mona. cum dicitur, *Attamen ſufficit ad meliorẽ purgationem delictorum, & ad virtutis argumẽtum* (ſic enim malo legere,

quàm augmentum) *triennalis temporis teſtimonium*.& quod no. Ang.& Sal.qui illum tex. facit ſingu. in l.fideiuſſor. §.ſi ſatiſdatum.& ibi Alex. & Iaſ.col.pe ff.qui ſatiſd.cog.& idem Sal. in l.ſi minorem. col. 2 ver. & ideò vt tollam obiecta C.de in integ.reſt.mi.& Luc.Pen.in l principes. in 83.præſumpt.C.de prin. agen.in reb.lib.12. Imo.in c.cùm deputati.& ibi Fely.col.1.in prin. de iudi. & Pan.in c.teſtimonium.in 3.not. de teſtib.& ibi Barb.in rep.circa fi.& Ludo.Ro cõſ. 236. vt præmiſſa conſultatio. col. 2. verſ.tertiò ponderãdum.vbi & illum tex.facit ſing.& Frã. Curt.in tractatu de ſequeſtris.quem poſuit in l. 1.C.de prohib.ſeq.pec.in 6.q.prin.& Ant.Corſe.qui hoc reputat ſing. in ſuis ſing. in verbo, præſumptio regula eſt, &c.Iaſ. qui illum tex. ſolennem vocat in l.ſi priuſquam,col.14. verſ. tu ergo dic.ff.de oper.noui nun.Philip.Dec. conſ. 163.in cauſa matrimoniali, col.7. verſ. quartò non deponit.& vide infrà in 51.cauſa. nu. 171. incip.igitur neminem.

Cum quis ſenſis eſt emendatior, aut nullo modo aut mitius puniendus.

6 At inter alias puniendorum delictorũ cauſas;hanc primam poſuit Plato in Gorgia, Taurus Philoſophus in commentariis eius lib. in princ.& Seneca lib. 1. de Clementia. & Gellius lib.6.c.14.vt qui peccauit, ex pœna fiat emendatior,atq; correctior. de quo eſt tex. apud nos in l.ſi pœna.ff.de pœnis & in c.qui ea 38.diſt.& c.cùm dicitur.33. q.2. & latè diximus in noſtris legibus connubialibus.l.9. nu. 224. incip. Propterea cùm Plato.Quæ cauſa cùm ceſſet,vtpote cùm iſte ſatis (ut iam diximus) videatur emendatus conſequens eſt,ut aut nullo modo, aut certè mitius ſit puniendus.

7 Sed hinc non prius diſcedendum putaui, quàm id dixerim quòd etſi verũ eſt, vt qui iam longo antè tempore deliquit, & ſemper poſteà bene vixit, mitius ſit puniendus, rationibus ſuprà adductis, id tamen non probatur ex d. l. ſi diurno.ſed id potius,vt qui diutino tempore in reatu fuerit, aliquatenus pœna eius ſubleuanda ſit.Hæc enim ſunt verba eius legis. Quid autem reatus ſit,& quomodo ea lex intelligatur,nemo vnus eſt qui ignoret, poſt annotationes Budæi in eum locum,ad quem ſtudioſos relego. illud tantùm dixerim, eo vocabulo primũ omnium vſum eſſe Meſſalam ; vt ſcribit Quintil.li.8.c.3. Auguſtus Cæſar diuturnorum reorũ,& ex quorum ſordibus nihil aliud, quàm voluptas inimicis quæreretur,nomina aboleuit:ut ſi quem quis repetere vellet, par periculum pœnæ ſubiret,vt tradit Suetonius in vita illius,c.32. Et Domitianus reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependiſſent,vniuerſos diſcrimine liberauit:nec repeti,niſi intra annum, eaque conditione permiſit,vt accuſatori, qui cauſam teneret,exilium pœna eſſet : vt idem ſcribit in vita quoque ipſius Domitiani,c.9.

CAVSA XXX.

Non conuictus qui crimen confitetur, mitius eſt puniendus.

1 TRigeſimo, cùm quis cõfitetur crimen non conuictus, eſt cum eo agendum mitius,quàm ſi negans conuinceretur.l.1. C.ne tut.vel cura.vecti.condu.& auth.ſed nouo iure. C.de pœn.iudic.qui male iudica. & c. vlt. & ibi gl. de ſ ert.& c. inter corporalia. verſ. ſanè quoniam.de tranſlat.epiſc.& ca. 3.& ibi gl. 50. diſt. & c.ult.in prin.82 diſt.& c.ſi quis omnẽ ante ſi. 1.q.7.& c.imprimis. verſ.ſi autem epiſco. & ibi gl. 2.q.1.& c.nõ dicatis. 12.q.1.& c.qui admiſit. & c.ſi quis presbyte. 15.q.8.et c.fratribus.in prin.et ibi gl.de pœni.di. 1.no.gl.in l.nõ omnes.§. vlt.ff. de re milit.et voluit Pan. in c.at ſi clerici.& ibi Fel.col.2.et Phil.Dec.col.4 in 6.no. de iudic.

Spontè confitenti interdũ omnino parcitur.

2 Quin interdum omnino parcitur ſponte confitenti ſeipſumq; deferenti.l.edicto.in prin. ff.de iure fiſc.et l.5 §.vlt.ff.de ali.iud.mutã.cauſa.et ibi gl.quæ adducit multas concord.et vltra illas,l.in eos in fi.ff.de cuſto.reo.et ibi etiam cõcord.in gl. Quibus adſtipulatur illud Salomonis prouerbio.28: Qui confeſſus fuerit ſcelera ſua, miſericordiam conſequetur. Illud quoq; Fabij li.7.quo loco de altercatione diſſerit:Nocet etiã diu pugnare in his, quæ obtinere non poſſis. Nam vbi vinci neceſſe eſt,expedit cedere:quia ſiue plura ſunt,de quibus quæritur, facilior erit in cæteris fides:ſiue vnum, mitior ſolet pœna irrogari verecundiæ:nam culpam præſertim depræhenſam pertinaciter tueri,culpa altera eſt.

3 Ad quam ſententiam referendum eſt,quod ſcribit Cicero in 3.actione in Verrẽ, ante fi.Nemo ita in manifeſto peccato tenebatur,vt cùm impudens fuiſſet in facto,tum impudentior videretur ſi negaret. Quod autem apud Ciceronem peccatu legendum ſit,vel refragãtibus omnibus exemplaribus admonet Gellius lib. 12. c. 19.id enim obiter lectorem admonere volui. Eandem autem ſententiam aliter expreſſit Plinius li.Epiſt. 4.ad Vrſum,epiſto.eius lib 9.Rem (inquit) manifeſtam inficiari, augentis erat crimen,non diluentis.

Delicti confeſſio meretur veniam.

4 Cæterùm Ariſtote. lib. Rhetorices De cauſis ciuilibus,ad Alex. Si te (inquit) accuſarit, ac dixerit deliquiſſe,ut veniã cõſequare facilè præſtabis Titus quoq; Liui. 3.dec lib. 10.de Aſdrubale loquens,qui cùm varia oratione vſus eſſet, nunc purgando crimina,nunc quidem fatendo, ne impudẽter certa negantibus difficilis venia eſſet,etc.Et Libanius Antiochenus ad Richomenem ſcribit ipſam delicti confeſſionem mereri veniam, ac genus quoddam defenſionis credi ſupplicem confeſſionem.Itaq; Domitianus, vir alioquin crudelis, et ſanguinarius, ſtupratores Corneliæ maximæ virginum Veſtalium, in comitio ad necem cædi imperauit, excepto viro, cui dubia etiam tum cauſa,& incertis quæſtionibus atque tormentis,de ſemetipſo profeſſo exilium indulſit. teſtis Suetonius in vita illius,cap.8.

5 Sed

Manifeſtanti ſeipſum impunitas præſtabatur.

5 Sed & ſecundum Athenienſium leges omnium optimas,& ex quibus maxima pars noſtrarum deprompta eſt, teſte Liuio 1.dec. lib. 1. manifeſtanti ſeipſum etiam impunitas conſtituebatur. Cuius legis profugio ſuadente Timæo,vt recenſet Plutarc. Cheronen. in Alcibiade, Andocides qui ob Mercurij ſtatuam perfractam iuſſu populi in carcerem truſus fuerat, ſeſe innocentem nocentem confeſſus,ob id liberatus eſt.

6 Quin etiá ex legibus Moſaicis Leuius quoque puniebatur ſponte confeſſus, quàm conuictus. Quod hinc cuiq; manifeſtum eſt,quòd fur conuictus puniebatur in duplum, vel quaproplum, vel quintuplum, ſecundum eam diſtinctionem,quæ traditur Exodi 22. c. quia ſi fuiſſet ſponte confeſſus,in id ſolùm puniebatur, quòd vltra rei ablatæ reſtitutionem, quintam quoq; partem ipſius rei reddere cogebatur, vt legitur Nume. 5. poſt prin. & ita intellexit ibi Nicol. de Lyra, interpres Bibliorum nominatiſſimus, & ante eum diuus Auguſtinus, cùm dicit, quia annuntiauit,non eo damno plectendus fuit,quo furem conuictum plecti oportet atq; etiã Alex. Ales in 3. parte Summæ q. 47. membro 5. art. 2. & in 4. parte q. 86 membro 2. arti. item 2. in fi.

Natura præſcripſit vt mitius in confitentes agamus.

7 In hac re autem leges naturam hominum ſunt quemadmodo imitatæ: vſu enim & experientia compertum eſt,confeſſionem delicti,ad mitigandam placandamq; iram,vlciſcendiq; cupiditatem eius in quem peccauimus, magnum habet momentum:tãquam id nobis natura præſcripſerit,vt mitius in confitentes agamus. Sic Dauus ille Terẽtianus ſe crucem meritum confeſſus eſt, quò ſe ab ira & verberibus Pamphili vindicaret. Sic Demipho apud eundem poetam in Phormione,quò Nautiſtratam Chremeti placatam redderet, Verùm (inquit) quando iam accuſando fieri infectum non poteſt, ignoſce:confitetur,purgat:quid vis amplius? Sic deniq; Horatius vates ingenioſiſſimus lib. 1. Carminum,Ode 16. in princ. vt ſibi Tindaridem, quam læſerat,conciliaret crimen fatetur:

O mater pulchra filia pulchrior,
Quem criminoſis cunque voles modum
Pones Iambis: &c.

Nil efficacius apud Alex. ad impetrandam veniam ipſo erroris confeſſione.

8 Arrianus hiſtoricus, quem pleriq; eundem eſſe autumant, cuius multas leges habemus, in rebus geſtis Alex. lib. 6. ſcribit erroris confeſſionem apud Alexandrum ipſum plurimum valuiſſe: nec quicquam ad impetrandam veniam hoc vno apud eum fuiſſe efficacius. Sed & idem author li. 7. de hac re ipſa non minus ſanctè, & religioſè loquitur, quàm ſi Chriſtianorum ſacris,atq; diſciplina initiatus fuiſſet: Pleriq; (inquit) quáuis ſe deliquiſſe ſciant, id tñ tanquam recte factum pertinaciter defendunt, culpam ſuá,per hunc modum celatam iri exiſtimantes. Qui mihi quidem magno errore teneri videntur. Summa enim medicina peccati eſt,quantũ egò exiſtimo,& peccatũ confiteri ſuum,& eiuſdem pœnitentiam præ ſe ferre. Nam qui iniuriam accipit,illam haud dubiè aliquando leuius perfert, ſi eum qui intulit,& fateri ſe deliquiſſe, & iniuriæ pœnitere animaduertat, Ad hæc qui violat alterum,ſi dolere ſe facto doceat,bonam ſpem cæteris præſtat, ſe poſthac nihil admiſſurum tale. Hæc Arrianus. Deniq; ex Seneca, aut quiſquis eſt in Prouerbijs quæ eius nomine circunferunt, proximum,inquit ad innocentem tenet locum verecundia & peccati confeſſio.

Metu tormentorum qui confitetur,pro conuicto habendus eſt.

9 Intellige tamẽ prędicta procedere in ſponte confeſſo,citra metum probationis, vel tormẽtorum:nam ſi propter metum alterutrius confiteretur pro cõuicto habẽdus eſt,nihilq; ab eo differt, quò ad pęnę impoſitione: vt voluit gl. in cap. de hoc. in verſ. iure. de ſimo. quod Pan. ibi ſequitur, & dicit eſſe ſingulariter notandum, quia quotidie ſolet allegari: & ſequũtur alij ibi, & idem Pan. qui illá quoq; dicit no. in c. at ſi clerici. col. 2. ver. nota paria eſſe, & ibi ẽt Fel. col. 2. ver. no. ẽt qđ mitius. & Phil. Decius ĩ ſexto no. extrà de iudi. & eſt ſimilis gl. in c. 3. 50. diſt. p tex. in d. cap. vlt. 24. diſt. vbi & idem glo. voluit in vlt. glo. in fin. & ibi Do. & rurſum gl. in d. c. non dicatis. 12. q. 1. & item in Summa 15. q. 8. atque etiam in d. c. qui admiſit. & in ex tempore. in glo. magna, verſ. ſi mediocre. & manifeſtum de tempo. ordi.

Sponte qui cõfiteatur.

10 Dicitur autem ſponte confeſſus,& non timore probationis,quando nullo præcedente ſtimulo, ſponte ſe offert iudici, crimenq; confitetur. ſecus, ſi iam accerſitus erat ad iudicium, vt expreſsè voluit Pan. in d. c. de hoc. de ſimo. nihil tamen allegans. Verùm contrarium voluit Bal. poſt Bar. in l. ea quæ in 11. q. C. de cõdic. indeb. videlicet videatur ſponte confeſſus ad hoc vt ei proſit,ſi confiteatur, poſtquàm eſt tractus in iudiciũ modò ſtatim confiteatur id eſt,antequàm teſtes ſint recepti,per tex. in l. eum qui. ff. de iureiu. & idem voluit Ioan. Ana. in d. c. de hoc. & ibi poſt eum Fely. de ſimon.

Talis confeſſio prodeſt etiam ſi ſtatim poſt negationem.

11 Imò plus dicit Bal. in d. l. ea quæ. in 10. q. etiam prodeſſe,ſi poſt negationem ſtatim confiteatur per no. in c. ult. de iura. cal. lib. 6. quod & idem voluit ipſe Bal. in d. l. eum qui in prin. per illum tex. & ipſe Bal. in l. contra negantem. col. 1. C. de lege Aquil. & in c. vaſallus. col. 3. verſ. tertio quęrit. tit. ſi de feud. fuer. contro. int. do. & agn. & in c. 1. § porrò. col. 4. verſ. nunc generaliter quęro. tit. quę fuit pri. cauſ. bene amit. & Ro. conſ 59. ad diſcutiendum. in vlt. dubio, vbi multa allegat. & iterum cõſ 70. viſis themate & quęſtione. in 2. q. 3. dubij. & Ang. in §. ex maleficijs. col. 8. verſ. & aduertas ſecundum Bald. Inſtit. de acti. & latiſſimè Barb. conſ. 80. illud referam in medium. per 4 primas col. de quo tamen per Saly. Fulg. & alios in d. l. eum qui.

12 Sed hoc ſanè ſemper intelligendum eſt, modò aduerſarius, vel iudex non fuerit oneratus probandi neceſſitate. per d. l. eum

qui.et ita voluerunt omnes fermè, quos ſuprà citauimus. et Ange. in §. ſi enim. in auth. de trient. & ſemiſ. cum concord.adductis per recentiores in d.l.eum qui.

Metu probationis confeſſus.

13 Sed et iſta prima limitatio intelligẽda eſt, vt etiam ille, qui metu probationis confeſſus eſt, debeat aliqualiter (vt noſtri loquuntur) clementius puniri, eritq; in iudicis arbitrio, quantum ſit de pæna remittendum. Ita dicit no. Hoſti. in d.c.de hoc.de ſimo. arg.c.ult.de tranſact. Quem et ſi reprobat Pan. ibi, quoniam hoc nullo iure probetur. idem tamen Pan. in d. c. at ſi clerici. col. 2. uerſ. nota paria eſſe. de iudi. dicit hoc dictum uideri ualde æquum, et ibi etiam ſequuntur Philip. Fran. et Fely. in d.c.de hoc.

Qui incurrit pœnam ſtatuti pro crimine, cõfeſſus nec mitius, nec conuictus ſeuerius punitur.

14 Intellige ſecundò id quod in principio diximus, ut non procedat, quando per legem, uel ſtatutum quis incurreret pœnam ipſo iure delicto commiſſo: neq; enim hoc caſu confeſſus punitur mitius, neq; conuictus ſeuerius, ſed æqualiter uterq;. Tex. eſt, et ibi Bar. pulchrè hoc notans in l. id quod ſeruo. §. 1. ff. de pecu. leg. et l. palam. §. ult. uerſ. deprehenſa. ff. de rit. nup. Et ita etiam dicit per illos tex. Ange. Aret. in tract. maleficio. in verbo, comparent inquiſiti. vbi hoc dicit ſing. notandũ, & ante eum Bal. in l. ea quę. in 2. q. C. de condi. indeb. vbi & hoc dicit notabile. & Pet. Anc. in c. perpetuę. col. 1. de elec. lib. 6. vbi id dicit eſſe menti tenẽdum. & in c. 1. col. vlt. de homic. lib. 6. Flor. in l. 2. circa medium. ff. ad leg. Aqui. Alex. in l. eum qui in prin. ff. de iureiu. Card. Alex. in c. vaſallus. col. 1. tit. ſi de feud fuer. cõtr. inter domi. & vaſal. & Fely. in d. c. de hoc. de ſimo gl. valde no. in c. mpr mis. in verbo, ſponte. 2 q. 1. quæ tamen nihil de hac re dicit, & nouiſſimè Hippo. Marſi. in l. de vnoquoque. nu. 88. ff. de re iud. & in rep. rub. ff. de fideiuſſ. nu. 142. & in l. 1. nu. 66. C. de rap. virg.

Statutum fauorabile cùm pœna minuitur propter cõfeſſionem delinquentis.

15 Sed Auguſt. Ari. in ſuis ad Ange. Aret. addit. in d. tractatu maleficiorum, vbi ſuprà, hoc dictum ſubobſcurè reprehendit: neq; enim id ut ipſe dicit, probat tex. in dict. l. id quod ſeruo. §. 1. ſicuti etiam declarat Bald. in d. l. ea quæ. Sed nec text. in d. §. depræhenſa: ſi rectè expendatur, quia ibi materia eſt odioſa, nos autem loquimur in caſu fauorabili, cùm videlicèt pœna minuitur propter confeſſionem delinquentis, per ea quæ dicit Bald. in cap. 1. §. porrò. tit. quæ ſit cau. bene. amit. Hæc Auguſt. Quam ſententiã nulla Auguſtini mentione facta, videtur fuiſſe imitatus Phil. Dec. in d.c. at ſi clerici. ĩ fi. 6. no.

16 Sed non propterà diſcedendum arbitror à prima opinione, quæ vel nemine defendente ſatis ſeipſam tutatur. Quì enim fieri poteſt, vt pęna quæ iam eſt ipſo iure impoſita, & quæ iam quæſita eſt patri, & filio, ſiue Reipub. per confeſſionem, aut aliud aduentitium, minui poſſit: quando etiam videmus in ea nullum eſſe pœnitentię locum? vt voluit gloſſ. in cle. ne in agro. §. quia verò. in verbo, ipſo facto: de ſtatut. monac. cum multis concord. à me collectis in commentarijs l. ſi vnquam, in verbo, reuertatur. nu. 307. incip. octauum, vbi quid ſit. C. de reuoc. donat. nec item locum eſſe purgationi moræ. l. ſi is cui. & ibi Barto. ff. de leg. 2. cum alijs quoque multis concord. à me item congeſtis in d. l. ſi vnquam. vbi ſuprà, nu. 310. incip. decimum, quod & à ſuperioribus.

Qualitatem delicti alterãs licet confiteatur, conuictus poſtea æquè punitur.

17 Intellige tertiò, vt non procedat, quando quis ſponte confitetur delictum, negat tamen qualitatem delictum ipſum alterantem: nam ſi poſteà conuincatur de qualitate negata, æquè punitur, ac ſi omnino negaſſet: de quo tamen quia id nõ indiſcriminatim procedit, vide abũdãter per Bar. in diſp. incip. per Italiam cõmuniter ſunt ſtatuta. & in d. l. eum qui. ff. de iureiur. & in l. proinde. §. notandum. ff. ad leg. Aquil. Bald. in d. l. ea quæ in 7. q. & in d. l. contra negantem. col. 2. verſ. quæro nunquid ille. & in d. §. porrò. col. vlt. & Flo. & in l. in lege Aquilia. ff. ad leg. Aqui. & in l. ſi ex plagis. §. tabernarius. ff. eo. tit. Ang. Aret. vbi nuper allegauimus. col. vlt. verſ. quærit Bal. Barb. in addit. ab Bald. in §. item ſi vaſallus tit. de contro. inueſt. & Fel. in d. c. de hoc. col. 2. de ſimon.

18 Quartò intellige, ut mitius puniatur confeſſus ſpontè, quàm conuictus ex veris & indubitatis præſumptionibus: ſecus, ſi ex præſumptione tantùm ſit conuictus, quia is mitiùs puniendus eſſet, quàm ſpontè confeſſus, vt voluit glo. in eo iud cio ſing. in capitulo primo ſuper verbo, capitalem. titulo de pace. tenen. & eius viol. & ibi no. Bal. col. 5. verſ. deinde tu habes. vbi monet illam glo. no.

Si pœna mitigabilis mitius punitur ſponte confeſſus.

19 Quintò intellige dummodò pœna ſit mitigabilis, alioquin non mitius punitur ſponte confeſſus. Exempli gratia, ſi pœna ſit, ut electio non ritè facta, ſit irrita: illa enim pœna mitigari non poteſt. Ita dicit Domi in d.c. vlt. 24. diſt. & in d.c. imprimis. 2. q. 1. per tex. in c. innotuit. de elect. & Fel. in d.c. de hoc, de ſimo.

20 Et facit quod ſcribit Ang. Are. in d. tract. maleficiorum, in verbo, deducta quarta parte propter beneficium confeſſionis. poſt princ. quod ſtante ſtatuto, ut propter confeſſionem deducatur quarta pars pœnæ non haberet tamen locum huiuſmodi ſtatutum, quando pœna nullam reciperet diminutionem per multa iura, quæ illic allegat, & Bal. in l. vlt. col. 2. ver. modo quæro. C. de exec. rei iudi. & in l. de ætate. §. vlt. ff. de interro. act. & Iaſ. in d. l. eũ qui ff. de iureiu.

CAVSA XXXI.

Ob natales mitius agitur cũ delinquente.

1 TRigeſimoprimo, propter dignitatem, natales, & maiorum nobilitatem, cum delinquente agitur mitiùs. Sed antequàm progrediamur, dicere volumus nos hic bonam huius cauſæ partem mutuare ex noſtris Comment. De nobilitate, c. 20. quod libenter omiſiſſemus, eum locum deſignare contenti: ſed ne id

face-

faceremus,ſuaſit primùm ꝙ ea res priuatim, & peculiariter ad hunc noſtrum tractatum pertinet:mox,ꝙ illud Nobilitatis opus ingentis molis eſt,et non modici pretij,vt non omnibus per facultates emere liceat: hoc verò multò minoris pretij, vt facilè paupertimus quiſq; emere poſſit.Item (vt nõ pauca hic illis adijciamus. Denique,vt ſatisfaciam veteri illi prouerbio, Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν: Bis et ter quod pulchrum eſt.à Platone in Philebo,et in Georgia,et in lib.6. de Legibus vſurpatum.Id igitur quòd diximus in prin.huius cauſæ probat l.ſacrilegii pœnam in prin. ibi *Pro qualitate perſonæ*. et iterum in §. 1. ibi, *Aut ſi honeſtiore loco natus*. ff. ad le. Iul. pecu.et l.Pędius.ibi, *ſi ſordidiores erunt*. et iterum l.vlt.ibi, *ſi humiliore loco*, ff.de incen.rui. nau.& in l.annonam.§. pœna autem,ibi *Humiliores ad opus publicum dari*.et l.vlt.ff.de ſepul.vio. et l.1. §. quanquam.ff. de abig. & l.1. in fin. ff.de furib.baln.et l.1.§.expilatores.et iterum §. vlt. ff. de effract.et l.ſtellionatus.§.ſolent. et §. pena.ff. de crimi.ſtellio.et l.2.ff.de ter.mot.ubi Bar.qui eam legem priorem legit, dicit pœnã fuſtium, et verberum à nobilibus eſſe alienam. et l. 1.§. vlt.iterumq; l. 3.§.legis.rurſumq; l. pen. ff. ad leg.Corn.de ſicar.et in l. ſeruorum. in prin. ff. de pœnis.ubi ſerui,et humiliores in hoc æquiparantur.et l.mortis.§ ſed enim.et rurſum l.capitalium.§.nõ omnes.et §.et venerarij.eo.tit.et l.deſertorem.§.pęnæ militum.et §.is qui ad hoſtes. ff.de re milit.& l.1.et l.veteranos.ff.de priuil.veter.d.l.3.§.tutores.ff. de ſuſpect. tut. et l. nemo. C.de ſumma Tri.& fid.catho. & l.arriani. & l. quicunq;. ver. ſin verò ignorante. & ibi Raph. Fulg.C.de hæret.& l.vlt.& ibi Sal.C.de pact. & l.1.C.de aduo.diuer.iudi.& l.2.& ibi Sal. C.vt nemo priua.& l.ne cui.C.locat. & ſeruos. & ibi gl.C.de vi pub.& l.1. & ibi gl. in verb.mediocris.& l.milites.& l.diuo.& vtrobiq; Saly.C.de quæſt.l. 1.C. ut nemo ad ſuum patri. lib. 11. & §.1.& ibi gl.in verbo,viles.in authẽ.de inc. nup. & ca.paſtoralis.in fin.prin.ibi, *Dignitati deferat, & perſonæ*. de offi.deleg.& c.vlt.ibi,*volentes tamen nobilitati parcere Comitis*,& ibi,gl.in verbo, nobilitati.Hoſt.Ant.in 2.no.Pet.Anc.& Pan.de pœnis & c.qui contra.vbi eſt tex.in id expreſſiſſimus,& ibi gl.24.q.1.& c.contra.& ibi gl. 26. q.5.& facit etiam c.1.verſ qui verò.de vſur.lib. 6.& c.cùm beatus. & ibi gl. in verbo, grauioribus.45 diſt.& clem.multorum.& ibi gl.in verbo,inferiores.& ibi Card.Alex.in no. de hæret. & prætereà voluit gl in l.aut damnum.§.in miniſterium.in verbo,fœminæ.ff.de pęnis.& in ca. vlt.in gl.vlt.in prin.de tranſact. & in c.cùm quidã.& ibi alij de iureiur.Alber.in l.illicitas.§ qui vniuerſas.in fi.ff.de offic.præſid.vbi dicit ꝙ plerunq; nobiles ſolent deportari, vbi ignobiles decapitarentur.Sal.in l.& ſi ſeuerior. col. 1. nu. C. ex qui cau.infa.irro.latè Cæpol. in 5. q. & in 6. priuilegio nobilitatis.& pleriq; omnes vbique.

2 Et hæc quidem adeò procedunt,vt ſi pœnalis conſtitutio expreſsè dicat, nullam miſericordiam ex quopiam delicto delinquentem conſecuturum,vt in caſu c.2.de maledi.Tamen vt dicit Hoſti.ibi,in verbo miſericordiam, ſi is qui ita deliquit, ſit nobilis,quem non decet publicè pœnitentiam agere,de qua is tex.loquitur,& paratus eſt magno pretio, ſiue eleemoſynis redimere,audiendus eſt.quod dictum ſequitur, & dicit ſatis æquum Pan.ibi in 5.no. *Nobilis paratus pretio redimere pœnam, audiendus eſt.*

3 Ex his autem fit, vt cùm pœna laquei ſit ignominioſiſſima,villiſſimaq́, ac fœdiſſima omnium pęnarum,vt tradit Bal.in rub.de offic.deleg.col. pen.verſ. contra notorium. & in l.omnes.& ibi quoq; Io.Plat.C.de delato. lib. 10. et Ang.in auth.ſed nouo iure.ante fin.C.de ſer.fugiti.Id quod multis ante ſeculis dixerat Euripides in Helena. *Pœna laquei eſt ignominioſiſſima.*

Ἀσχήμονες μὲν ἀγχόναι μετάρσιοι,
Κἀν τοῖσι δούλοις δυσπρεπὲς νομίζεται, Id eſt
Turpes quidem laquei ſublimes,
Et ſeruis indecorum exiſtimantur.

Et Liuius lib.2.decadis 5.loquens de morte Q. Fuluij Flacci:Hic (inquit) fœda morte periit. Nam(ut poſteà ſubdit) ſerui manè cubiculum ingreſſi laqueo dependentem inuenere.Ex quo id mortis genus informe appellarunt Decreta Canonica à paucis in hoc animaduerſa, in c.ſceleratior.de pœn.diſt.3.quod de Iuda loquitur, qui ſeſe laqueo ſuſpenderat. Quam etiam hiſtoriam recenſens Iuuencus ita ſcribit:

Informem rapuit ficus de vertice mortem.

Similiq́; modo appellauit Ioſephus apud Ægeſippum lib.3.Informis(ait)lethi laqueum homines inuenerunt,feræ neſciunt. Et ante hos Virgilius li,12.Æneid.

Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.

Quo in loco Seruius informe ideò dicit appellari, quoniam in pontificialibus libris cautum fuerat,ut qui laqueo vitam finiuiſſet, inſepultus abiiceretur,quòd ea mors eſſet infamiſſima.

4 Plinius autem li. 14. c. 19. ſcribit in veteri Romanorum religione nefaſtum fuiſſe libare Dijs vino vitis, iuxta quã hominis mors laqueo pependerat.Idẽ lib.2.c. 25. hanc pœnã ſcitè pręposteram vocat,quia ſcilicet includitur ſpiritus, cui debet quæri exitus. Dicit enim de terra loquens, Quin et venena noſtri miſeria inſtituiſſe credi põtne laquei torqueret pœna pręposterа, incluſo ſpiritu,cui quæreretur exitus.Quẽ ſecutus Sextus Aurelius Victor,Maximian⁹(ait)Herculeus à Cõſtantino apud Maſſiliam obſeſſus, dein ſe captus pęna mortis genere ꝑpoſtero fractis laqueo ceruicibus luit.Et hãc ſanè pęnã vel⁹ti grauiſſimã,et infirmiſſimã iuſſit De⁹ Optim⁹ Maximus, quibuſdam idololatris ſacerdotibus inſligi.Numer. c.25. Atq; ẽt Ioſue, iudex Princepsve Iudæorũ hac pœna,ut atrociſſima plurimos Reges Ethnicos affecit,Ioſue 7. iterũq; 10. *Laquei mors eſt præpoſtera, cum ſpiritus includatur, qui debet exire, & turiſc.informis dicitur & quare.*

5 Leges autẽ noſtræ ſuſpendioſos (ita uocan,

Suſpendioſi lugeri prohibentur iure noſtro.

eos, qui eam pœnam paſſi ſunt) lugeri vetant. l. liberorum. §. non ſolent. ff. de his qui not. infa. Alibi autem in illis ſcribitur, viles & abiectos; & infimæ ſortis homines eo genere mortis affici ſolere, non etiam Decuriones, alioſq́; honeſtiores. l. mortis. §. ſed enim. ff. de pœnis. Proindeq́; dicit gl. in l. 3. §. 1. in verbo, torquentur. ff. de re mili. milites ex quo delicto plebei ſuſpẽduntur, non eo genere mortis plecti, ſed, vt dicunt Doc. decapitari, aut alia pœna non adeò graui, & ignominioſa affici. Ita enim voluerunt ibi Bar. & Alex. in addi. illius: qui & id trahit ad nobiles, & alios id genus honeſtiores: & idem Bar. in l. capitaliũ. §. ſerui. ff. de pœnis, Bal. in l. data ſtatim. poſt prin. C. qui accu. nõ poſ. & in d. c. 1. § ſi ruſticus. in fi. & ibi Marti. Laud. ẽt in fi. & Card. Alex. & Matt. Affl. col. 2. tit. de pac. tenen. idem Bal. in d. c. cũ quidã. in fi. & ibi ẽt Pan. col. vlt. & Fel. col. 5. verſ. tertia declaratio. de iureiu. ipſe Bal. conſ. 416. præmittendum eſt. in princ. lib. 1. & ipſe quoq; Pan. in d. c. paſtoralis. in prin. in 6. no. de offi. deleg. Lucas de Pen. in l. quãuis. col. 2. C. de Decur. lib. 10. & in l. 1. col. 6. i verbo, degeneris. C. de deſert. lib. 12. Io. Plat. in l. omnes iudices. poſt princ. de digni. eo. lib. 12. Roma. in reper. l. ſi verò. §. de viro in 4 fal. verſ. 2. ff. ſol. matr. Io. Ana. in c. vlt. de collu. dereg. Cępola con. cau. cri. 40. Lucius. col. 3. verſ. & idem vbi id dicit no. Barb. in prooemio Clem. in verbo, ſalutem. col. 13. verſ. 28. Lud. Bol. conſ. 37. nobilis quidam. col. antepen. vbi dicit d. glo. ad hoc ſing. Phili. Dec. in c. at ſi clerici. in 7. no. de iudic. vbi ita dicit ſe conſuluiſſe, uti fecit conſ. 65. ſtatuto cauetur. col. vlt.

Pœna laquei non eſt adeò infamis in Gallia ac in Italia, teſte Bartol.

6 Quanquam ſcio id genus mortis non atrox, atq; ignominioſum exiſtimari quibuſdã populis, vt de Gallis ſcribit Bar. in d. l. 3. §. 1. ff. de re milit. vbi dicit eam pœnam non adeò infamem eſſe in Gallia, vt in Italia. Quilibet etiam nobilis ſuſpẽditur apud Gallos, & quod repetit, & dicit no. Cæpol. d. conſ. 40. col. 4. verſ. & hoc quantum ad torturam. Neſcio autem an temporibus eorum id apud nos obſeruabatur: nunc autẽ video aliter fieri, niſi nobiles, aut in dignitate conſtituti crimina quæpiam ſordida commiſerint. Illud autem ſcio apud plurimos Germanorum, eam mortem olim non fuiſſe deformem habitam, vt qui morientiũ propinquorũ gulã laqueo frangerent, vt memoriæ prodidit Bardeſanes, in dialogo de fato, & eius authoritate Euſebius Cæſarienſis de præparatione euangel. lib 6. c. 8. Tibareni quoque quos impensè dilexerant, ſenes ſuſpendebant in patibulis, vt retulit D. Hieronymus in Iouinianum lib. 2. Id quod etiam Perſas facere tradit Sextus Empiricus: Sed & apud Erulos Danubij accolas, vxor defuncti ſi non multò poſt viri ſepulchrum laqueo vitã finiuiſſet, perpetuæ ignominiæ nota inurebatur, vt Procopius teſtis eſt. Ælianus autem lib. 13. de varia hiſtoria, c. 36. tradit ꝙ cum Olympias miſiſſet Euridicæ Philippi & cuiuſpiam Illyridis filię cicutam, laqueum, & enſem, vt mortis genus deligeret, illa laqueum delegit.

Romanis nefas erat virgines ſtrangulare.

7 Nec omittemus vetuſto more Romanorũ nefas fuiſſe, virgines ſtrangulare, vt ſcribit ipſe Suetonius in eodem Tiberio, quem refert ob id ipſum puellas quaſdam carnifici vitiandas dediſſe, deinde ſtrangulandas. Lege autem Moſaica, maledictus à Deo qui pendebat in ligno, ut ſcribitur Deutero. c. 21. in fi. & repetitur in c. ſi verò. §. tanquam. de pœni. diſt. 2. De qua re loquens Alexan. Ales ſummæ authoritatis Theologus, in 3. parte ſummæ. q. 47. art. 2. ſcribit in lege Moſaica quatuor tantùm mortis genera fuiſſe ſtatuta, videlicet, Lapidationẽ, Cremationem, Decapitationem, Suſpenſionem Cuius rei rationem reddens, ſubnectit quatuor eſſe potiſſimũ, quæ ſolent in pœnis timeri, ſcilicet Diuturnitatẽ Acerbitatem, et eam quam ſtocat Irremediabilitatem & ignominiam. At diuturnitatem eſſe in lapidatione, Acerbitatem in crematione, Irremediabilitatem in decapitatione, Ignominiam verò, ſiue vilitatem in ſuſpenſione: quod, vt ſubdit, ignominioſiſſimum eſt mortis genus. Vnde illud profectum autumat. quod nuper adduximus. Maledictus homo &c. Vt non mirum ſit, quod ſcribit Suetonius in Tiberio, ca. 53. ꝙ cùm ipſe Tiberius Agrippinam nurum crudeliſſimè, al ter tamẽ, quàm laqueo interemerat, pro tali clementia interponi decretum paſſus eſt, quo ſibi gratiæ agerentur: quod & retulit Tacitus hiſtorię Auguſtæ lib. 5. Cęterùm lex illa horrendi criminis in perduelliones arborem, qua quis ſuſpendebatur, inſœlicem vocabat. libr. 1. Inſœlici, inquit, arbori reſte ſuſpendito: teſtis Liuius 1. decad.

Magica artis dediti, ſuperſtitioſa multa ſuſpendioſis peragũt.

8 At mirum eſt ꝙ de ſuperſtitionibus huiuſmodi ſuſpendioſorum à bonis authoribus ſcriptũ eſt, quod nos obiter memorare voluimus, pręſertim ꝙ nonnihil ad huiuſmodi miſerabile, ac veluti prodigioſum, monſtroſumq́; vitæ ſupplicium pertinet: ſcilicet peritiſſimos artis magicæ multa ex cadaueribus horum ſuſpendioſorum ad rẽ ipſam magicã pertinentia conficere ſolitos, eaq́; in magicis veneficiis medicatiſſima exiſtimare. Quod & teſtatur Lucanus lib. 6. Pharſalię, de Erithone Magices conſultiſſima tradit:

Laqueum nodoſq́; nocentes
Ore ſuo rupit pendentia corpora carpſit,
Abraſitq́; cruces percuſſaſq́; viſcera nimbis
Vulſit, & incoctas admiſſo ſolet medullas &c.

Et Apuleius Madaurenſis, & ipſe magiæ deditiſſimus, cùm de ferali officina Pamphiles Theſſalicæ mulieris in ea arte inſtructiſſimæ loqueretur, lib. 3. Metamorphoſeos, Hic, ait, nares & digiti, illic carnoſi claui pẽdentium, &c. Cæterùm Plinius lib. 28. c. 1. ſcribit Artheum ex caluaria ſuſpendio interempti catapotia feciſſe, contra rabidi canis morſum. Et c. 4. eiuſdem lib. tradit laqueum ſuſpendioſi circundatum temporibus,

poribus, dolorem capitis ſedare.

Cum nobilibus in pœnis mitiùs agendum eſt quàm cum ignobilibus.

9 Sed hæc veluti ſuperſtitioſa & omnimodo ridicula miſſa faciamus, & ad præcipuum noſtri inſtituti propoſitum redeamus. Ex his, quæ ſuprà diximus, ſatis conſtat ex noſtris legibus, earumq; interpretum opinionibus mitius in pœnis agendum eſſe cum nobilibus, ut & alijs perſonis honeſtioribus, & in dignitate conſtitutis, quàm cùm ignobilibus, & alijs perſonis vilioribus. Quod & aliorum authoritate probare poſſumus. Nam Quintilianus oratorum ſummus, lib. 6. Inſtitutionnm ora. ca. 1. de concluſione diſſerens, Periclitantem, inquit, commendat dignitas, & ſtudia fortia, & ſuſceptę in bello cicatrices, & nobilitas, & merita maiorũ. Idem lib. 7. quo loco de qualitate loquitur, ſcribit ad pęnarum deprecationem prodeſſe nobilitatem, dignitatem, propinquos, comites. Tullius quoq; ante illum, lib. 2. Rhetoricorum, de deprecatione loquens. hæc (ait) ignoſcendi ratio quæretur ex his locis, ſi plura aut maiora officia, quàm maleficia uidebuntur conſtare: ſi qua virtus, aut nobilitas erit in eo, qui ſupplicabit. Idem in defenſione Lucij Flacci, maiorum & generis honores, imperium, & rerum geſtarum gloriam non prætermiſit. Ob idque in eo etiam ſi quid erraſſet, ut ille inquit, omnes boni conniuendum eſſe arbitrarentur. Idem quoq; in defenſione Æmilii Scauri, meritorum, nobilitatiſque maiorum commendatione, maximè vſus eſt, vt tradit ipſe Quintilianus in eo loco, quem primùm citauimus ſed eius oratio non extat. At Valerius Maximus li. 8. c. 1. rem ipſam refert, ſcribitque Scaurum ipſum, cuius ſalus obruebatur criminibus, tamen propter vetuſtiſſimam nobilitatem & recentem patris memoriam abſolutum fuiſſe. Apud Liuium 1. decad. lib. 3. familia Claudia requirit populũ, vt Appius Claudius Decemuir. qui reus erat, Claudiorum nobilitati condonetur. Sed & apud Suetonium in Auguſto, c. 5. C. Lectorius adoleſcens patricij generis, in deprecanda grauiore pœna adulterij, natales inter cætera allegat. Et huc quoque appoſitiſſimè referri poteſt illud Euripidis apud Stobæum, Sermone 84.

Φειδώμεθ᾽ ἀνδρῶν εὐγενῶν, φειδώμεθα:
Κακοὺς δ᾽ ἀποπτύωμεν, ὥσπερ ἄξιοι.
Parcamus viris nobilibus, parcamus:
Malos autem reſpuamus, vt digni ſunt.

Sed vt redeamus ad Tullium, facit ad hoc caput quod is ſcribit in 2. oratione de lege Agraria, Quemadmodum, inquit, cùm petebam, nulli me vobis authore generis mei commendabant: ſic ſi quid deliquero nullæ ſunt imagines, quæ me à vobis deprecentur.

Nobiles rei criminis non detinentur in carceribus.

10 Sed & huc pertinet, ꝙ nobiles rei criminis, non detinentur in carceris, vt tradit Lucas de Pen. quibuſdam iuribus ſuffultus, in l. mulieres. col. 5. verſ. 8. C. de dignit. lib. 12. Et ſi quando ex criminis qualitate in vinculis cauſam dicere debet, non adeò ſtrictè detinendus eſt: vt probatur in c. quiſquis. & ibi Archi. 2. q. 8. ſuper quo vide ipſum Luc. de Pen. in l. quoties. col. 2. verſ. item no. ſecundum C. eo tit. de digni. Sed ita vt non prætermittendum ſit, quod apud Liuium 1. decadis lib. 3. C. Claudius queritur virum honoratiſſimæ imaginis, videlicet Appium Claudium, in vincula fuiſſe coniectum. Ex quo quoque paulò pòſt Quintus Cincinnatus pronunciauit, Agite, ubi hic curiam circunſederitis, & forum infeſtum feceritis, & carcerem Principibus impleueritis, &c.

Vilis perſona non conuicta debet mitti in carcerem, nobilis honeſtè in palatio detineri.

11 Hincq; Bal. in l. 2. col. 2. verſ. aut pœna eſt, C. de exhi. reis. Dum quæritur (ait) in quis reus criminis ſit detinendus in carcere, & quando, & qualiter? Si nondum (inquit) ſit conuictus, aut confeſſus, ſi eſt vilis perſona, debet mitti in carcerem: ſin nobilis, debet honeſtè in Palatio detineri, atq; ita iudex arbitrabitur. per l. 1. ff. de cuſto. reor. Quod & idem ipſum propemodum ſcripſerat Cyn. in d. l. 2. in 4. no. Ex quo facilè intelliges nobilé nõ adeò eſſe ſtrictè detinendũ. In quam etiam ſententiá Fran. Are. in l. ſi quis poſt accuſationem. col. vlt. ff. de teſtam. tradit honeſtam perſonam ratione officij, vel dignitatis, non priùs debere trudi in carcerem quàm fuerit conuictus, per l. ſi quis filio exhæredato. §. eius qui deportatur. ff. de iniuſt. rupt. & irrit. teſtamen. & per l. vlt. circa med. C. de accuſat.

Poteſtas non tantum nobili totum Palatiũ, ſed et totã ciuitatem pro carcere poteſt aſſignare.

12 Quibus etiam adſtipulatur quod ab Ang proditum eſt in l. pe. ff. qnod met. cau. ꝙ Poteſtas non ſolum poteſt aſſignare nobili totum Palatium pro carcere, ſed & totam ciuitatem, atque ita faciens ſatisfacit ſtatuto diſponenti, ꝙ accuſatus de delicto debeat poni in carceribus: quod ipſum refert & ſequitur Fran. Cur. ſenior in repe. l. admonendi. & ibi quoq; Iaſ. etiam in repe. nu. 174 ff. de iureiur. & ipſe Iaſ. in l. ſi pecuniam. §. vlt. in fi. ff. de condict. ob cau. ubi id dicit ſing. & diligenter eſſe notandum. & Catell. Cotta in memor. incip. carceres variantur.

13 Propterea idem Aug. in l. ſi à bonæ fidei. ff. de rei vindic. per eum tex. dicit ſe excuſauiſſe in ſyndicatu quendam poteſtatem, qui nobili viro quem Antiani Bononiæ ei cuſtodiendum tradiderant, Palatium pro carcere aſſignauerat, à quo is nobilis aufugerat, quod dictum multùm commendat Barb. in c. accedens. nu. 2. col. 2. vt lit. non conte. & in c. 1. col. 4. de commod. & in extraua. volentes. in verbo, nobilis. & conſ. 62. illud in medium. col. 4. lib. 1. & alibi ſæpe. Fran. Cur. ſenior qui id dicit mirabile. in d. l. admonẽdi. & ibi ẽt Iaſ. locis ſuprà deſignatis, & præterea ipſe Iaſ. nu. 182. & in d. l. ſi pecuniã. §. vlt. & in auth. iubemus. col. vlt. C. de iudic. & Fel. ĩ c. cùm contingat. col. 3. verſ. prima cõcluſio. de reſcrip. Catel. Cotta in memo. nobilitas. Alcia. in tract. de præſum. 48. nu. 2. Hipp. Marſ. l. 1. §. ad quæſtionem. col. 4. verſ. & facit not. ff. de quæſtio. Io. Lup. in repe. rub. de donat. inter vir. & vxor.

§. 9. col. 3. nu. 14. Petr. Geral. qui id ſing. dicit ſing. 30. incip. pro nobilibus.

Nobilis qui aufugit à Palatio ſibi pro carcere dato, debet poſtea in carcere detineri.

14 Quæ tamen intelligenda ſunt niſi is nobilis ſemel aufugerit à Palatio, quod illi fuerat loco carceris aſſignatum. Nam debet poſteà in vinculis, & carcere detineri, nec debet cum fideinſſoribus relaxari. per glo. no. quam ſequuntur Bal. & Ro. qui illam dicit notatu dignam, in l. lege Cornelia. in verbo, ex vinculis. ff. de Senatuſc. Sylla. Sequitur item ipſe Alex. in d. l. ſi pecuniam. §. ſed ſi acceperit, qui eſt vlt. col. 2. verſ. limirat tamen. ff. de condict. ob cau. vbi id declarat. & in addi. Bar. in l. 1. ff. de cuſto. reo. vbi illã dicit ſing. & Ang. Aret. in tract. malef. in verbo, fama publica. col. 32. in paruis, verſ. quartò notandum eſt, vbi etiã illam dicit ſing. Fran. Cur. Senior in repe. d. l. admonẽdi. col. 48. ver. Quod limito. ff. de iureiur. & Barb. qui illam quoque dicit ſing. in c. nullus. de præſum. & conſ. 76. incip ſapienter ſcribitur. col. 4 & Io. Lup. qui in hoc caſu nominatim loquitur: in d. rub. de dona: inter vir. & vxor. §. 9. colum. vlt. verſ. intellige tamen prædicta. Et bene facit quod voluit Bal. in l. nemo. in fi. per illũ tex. C. de epiſ. audi.

Nobiles non ſubijciuntur quæſtionibus plebeiorum.

15 Sed ad hoc quoq; caput ſpectat, quod nobiles non ſubijciuntur quæſtionibus plebeiorum, vt dicit Io. Ray. in tract. nobilitatis. in 7. q. poſt prin. per tex. in l. deſertorem. §. 1. ff. de re milit. & l. milites. & l. diuo. C. de quæſt. & l. ſeueram. C. de digni. libr. 12. vbi ſcribitur ſeueram indignationem (aut, ut alij legunt indagationem, quod mihi magis placet) per tormenta quærentem à clariſſimo homine ſubmouemus Sed huiuſmodi tex. non de omnibus paſſim nobilibus loquũtur: ſed de certis quibuſdam, vt etiam expendit Luc. Pen. in d. l. mulieres. col. 3. verſ. 13. priuilegiati ſunt. C. de dignit. lib. 12. Sed eſt tex. omnium optimus pro omnibus nobilibus, ut ſcilicet non torqueãtur inſcio Principe in l. nullus. in verbis, *generis, aut dignitatis*. C. ad leg. Iul. maieſt. vbi tamen excipitur crimen læſæ maieſtatis: Niſi & illum tex. interpreteris ſecundum alia iura non generaliter loquentia. Et faciunt quæ ſcribit Barb. conſ. 47. ſcribitur præclarè. col. 12. no. 15. & 16.

In Francia omnes in uſſe... cum crimen exigit, quæſtioni ſubijciuntur.

16 Hoc tamen nõ obſeruatur in regno Franciæ, vbi omnes nullo dignitatis, nobilitatiſve diſcrimine, quæſtioni ſubijciuntur, ſi res exegerit, vt in Comite declaratũ fuiſſe areſto, retulit Aufrerius ĩ 4 parte eius operis, cui titul⁹ eſt, Stylus Parlamenti, cap. 19. Tametſi quæſtiones olim non niſi ſeruis, nõ etiã liberis, ut plurimùm adhibebantur, vt ſatis uidere eſt ex tit. ff. de quæſt. Nam vt ſcribitur in §. vlt. in authen. ut nulli iudicum. grauior eſt ipſa tortura, quàm vtriuſque manus abſciſſio, vt non leuiter ea danda ſit liberis hominibus, præſertim nobilibus. Sed eò res progreſſa eſt, ut indiſcriminatim omnibus, & in omnibus criminibus adhibeatur. Nam & licèt Decuriones ex iure communi nõ torqueantur. l. Decuriones. C. de quæſt. tamen inualuit conſuetudo, vt torqueantur, vti ſcribit Math. Affl. in c. ſi voluerit. colum. 2. nu. 14. tit. de cap. qui curi. vendi.

Niſi nobilitas ipſa augeat delictum, mitius agendum cum nobilibus.

17 Ex quibus clarè liquet in criminalibus mitiùs agendum eſſe cum nobilibus, & in dignitate conſtitutis. Sed id tamen multis modis intelligendum eſt: primò, niſi nobilitas, aut dignitas augeat delictum quod plerunq; facit d. l. quædam delicta. & ibi Bar. & Alber. de pœnis. & l. 2. & l. omne delictum. §. augetur. ff de re milit. & c. homo. & ibi gl. 40. diſt. & c. quia ſanctitas. 50. diſt. & c. nullus itaq; & ibi gl. 1. q. 1. & c. nulli. 25. q. 1. & c. vlt. 30. q. 1. & c. 1. de cler. vena. & c. excõmunicamus. §. credẽte. ver. ſi verò clericus. & ibi gl. in verbo, exerceat quæ concor. citat. de hæret. c. inter corporalia. verſ. ſanè quoniã. de tranſlat. Epiſ. ubi gl. in hanc ſententiam allegat illud Iuuenalis, nomine tamen authoris tacito,

Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quãtò qui peccat, maior habetur.

Quod etiam citat Fel. in c. mulieres. col. 3. de ſenten. excom. Et facit etiam quod voluit gl. in c. hi qui. 15. q. vlt. cum ſimil.

Vt grauius peccãt in dignitate conſtituti, ita grauius puniuntur.

18 Tunc enim, cum ſcilicet nobilitas, uel dignitas auget delictum, ut pœna delicto reſpondeat, iuxta text. in d. l. quædam. & c. non afferamus. 14. q. 1. grauiùs puniũtur cõſtituti in dignitate, ſicuti grauiùs peccant. d. l. quædam. & ibi Bar. Alb. & alij. ff. de pœn. & d. l. 3 §. is qui ad hoſtes. ff. de re milit. & l presbyteri. C. de epiſ. & cler. quæ & repetitur in can. quia iuxta. § presbyteri. 5. q. ult. ubi multò magis pęna digni ſunt, quibus cũ plurimùm honoris p noſtram iuſſionem delatum eſt, ſi in occulto crimine inueniantur. et l. omnes. et ibi Bal. C. de Decurio. lib. 10. et l. 1 in fi. C. de cõduc. et proc. lib. 11. cùm dicitur, grauior. n. pęna conſtituenda eſt in hos, et ibi Lucas de Pen. et l per id tẽpus, et ibi quoq; Luc. de Pen. C. de curioſ. et ſtat. lib. 12 et c. cùm quidam. de iureiu. et c. 1. et ibi gl. Io. Ana. et alij de cle. vena. et d. § credentes. et d. c. quia ſanctitas. et c. nulli. et ibi gl. 19. diſt. et c. præcipuè. 11. q. 3. & c. vlt. 30 q. 1. gl. et Bal. in d. §. ſi ruſticus. gl. in c. 2. ĩ verbo, ſacerdotali. de offi. del. li. 6. Iac. Are. Dy. Cy. Bal. et Sal. ĩ d. l. nemo. C. de sũ. Tri. et Iac. Bella. et Bal ĩ d. §. ſi quis uerò aoſu. Io. Pla. ĩ l. ult. per illũ tex. C. de fabri. lib. 11. Cæpol. c. cõſ. 40. col. 4. verſ. tamẽ iſta regula. Et huc pertinet illud Tucydidis lib. 5. Neq; hoc minus ueſtra refert: qui quò maiores cæteris eſtis, eò maiori, ſi labemini, eritis pœnarum magnitudine digni.

Tum grauius nobiles puniuntur cum dedecus cedit in contumeliã dignitatis.

19 Tum aũt dicitur crimen augeri dignitate, cùm in his peccamus, quæ dignitatem noſtram concernunt, atq; illius adminiſtrationem, vel in his, propter dignitatem, uel honorem ſumus conſecuti: uel cùm delictum cedit in dedecus et contumeliam ipſius dignitatis, ut patet ex iuribus citatis in duobus præced. uerſ. Et ita uoluerunt etiam fermè omnes, quos ſuprà citauimus: et præ-

& pręterea Bar.in d.l.quædam.& Alex.in d.l.2. paulò ante finem.C.vt nemo priuat.Vel etiam quando delinquimus prætextu colore,& velamento dignitatis,ſecundum Rayn.& Sal.in d. l. presbyteri,per tex.ibi,in illis verbis,quòd nihil metuant.C.de epiſ.& cler.

Dignitate crimen augetur ex 4.

20 Diuus autem Thomas 1.2.q.73. art. vlt. ſcribit ex quatuor augeri crimen dignitate, ex quibus ſuprà aliquot tetigimus. Huius verba hæc ſunt doctiora,quàm elegantiora Primum propter ſpecialem repugnantiam actus peccati, aut magnitudinem. veluti ſi Princeps iuſtitiam violet,qui ponitur iuſtitię cuſtos: & ſi ſacerdos fornicetur,qui caſtitatem vouit. de quo vltimo exemplo vide glo.in c.qui uiderit. 32.q.5.Item propter exemplum ſiue ſcandalum, quia, vt Greg.ait in paſtorali, In exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia gradus,peccator honoratur. Ad plurium autem notitiam veniunt peccata magnorum:& magis homines indignè ferunt. Tertiò propter ingratitudinem: quia omne bonum, quo quis magnificatur,eſt Dei beneficium, cum homo ſit ingratus peccãdo:& quantum ad hoc, quęlibet maioritas, etiam in temporalibus bonis, peccatum aggrauat,ſecundum illud Sapientiæ 6. Potentes potenter tormenta patientur. Quartò, quia facilius poſſunt reſiſtere peccato maiores, vt qui excedunt ſcientia,& virtute.Vnde dicit Dominus Lucæ 12.c.Seruus ſciens voluntatem Domini,& non faciens,plagis vapulabit multis. Ex quibus nonnulla huic loco conueniunt, quædam minimè: ſed quiſque quod ſibi videtur accipiet.

Nobilis proditor, iura nobilitatis amittit, & eius nobilitatis inſignia delenda ſunt.

21 Ex his autem fit,vt cum nihil magis repugnet veræ nobilitati, quàm proditio: nam & proditor nobilitatem amittit, quod ex eo conſtat, ꝙ nobilitatis inſignia illius delenda ſunt. l. eos qui.ff.de pœnis.quam in id ſing.dicit Rom. ſingu.476.eorum arma.& iterum ſingu.669.an arma.& à principis facie arcendus,vt dicit Matt. Affl.in c.1.colu 3.nu.22.tit. an ille qui interfe. frat. do.citans Bal. ibi,qui tamen in vniuerſum loquitur.Certè ſi nobilis adeò ſuæ dignitatis oblitus fuerit,vt in proditionem incurrat,non modò pęna ignobilium,ſed etiam grauiori puniendus eſt,teſtimonio Bald. in d.c.cum quidam.de iureiur. vbi & ex hoc limitat quod ſupra diximus, nobilem ex delicto, quo ignobilis laqueo ſuſpenditur,decapitari, aut aliàs puniri debere: vt non procedat, ſi proditionem nobilis commiſerit, tunc enim altioribus furcis ſuſpendendus eſt, vt dicit obſeruari in noſtro Regno Franciæ.Et ſequitur Fely.ibi colu.3.verſ.tertius eſt, & iterum verſ.quod autem dictum eſt. & in d. cap.paſtoralis.colu. 1. verſ.ſecundò fallit. de offi. deleg.

Metij ſupplicium.

22 Et ne hac in re exemplo careamus, Quis neſcit grauiſſimum,atrociſſimumque,ne dicam crudeliſſimum ſupplicium Metij Suffetij, Albanorum Principis ob proditionem ab eo in Tullũ Hoſtilium Regem,& Romanos perpetratam?Is enim admotis duabus quadrigis, in currum earum diſtentus.& deligatus eſt, deinde equi in diuerſum inter concitati, lacerum corpus qua inhæſerant membra portarunt: vt tradit Liuius 1.decadis lib 1.Dionyſius Alicarnaſſ. lib.3.Aluxarchus lib.3. rerum Italicarum,& ex eo Plutarchus Paral.c.13.Plinius ſecundus(ſi is eſt)in lib.de viris illuſtribus.c 4 in fin. Gellius. lib.20.c.1 in fi.Paulus Oroſius lib. 2. cap. 5.Ex quo illud Virg.lib.8 Æneid.

Non procul inde citæ Metiũ in diuerſa quadrigæ
Diſtulerant.

Et ibi quoque Seruius.Et illud etiam Claudiani in bello Gildonico:

Et ſi non cupidis eſſem præraptus ab aſtris.
Exemplum ſequerer Tulli: lan.andaque dumis
Impia diuerſis aptarem membra quadrigis.

Subdit autem Liuius vbi ſuprà, Auertere omnes à tanta fœditate ſpectaculi oculos: primum vltimumque ſupplicium exempli parum memoris legum humanarum fuit: in alijs gloriari licet nulli gentium mitiores placuiſſe pœnas. Verum, quod obiter dicere voluimus id ſupplicium non primum inuentum fuit à Romanis.Nam Hercules Pyręchmen Eubœæ Regem à ſe victum ſimili ſupplicio affecit: vt ex libr. De fluminibus tertio, prodidit Plutarchus Parall. cap. 13.

23 Et cum etiam falſitas ſit admodum aliena à nobilitate, nam & hæc eſt proditioni affinis, & cognata:ideò ſi nobilis crimen falſi commiſerit,grauius quoque puniendus eſt, vt ſcribit Alber. in d. l. quædam. ff de pœnis. & Matth. Affl deciſ. Neapol. 404 eademque vlt.fuit per illuſtrem.col.pen verſ.nec alleuiat, allegans in idem glo in ca.ſingula.89. diſt. vbi tamen nulla eſt glo.quæ id dicat,quæve de ea re loquatur, niſi mendum ſit in meo codice.Sed in id facit bonus text.in l.presbyteri.C.de epiſc & cle.loquens de crimine falſi, vbi ita ſcribitur, Multò magis etenim pœna digni ſunt,quibus cum plurimum honoris per noſtram iuſſionem delatum eſt,oculto inueniuntur in crimine.& alius text.in l ſi quis Decurio. C. de falſis. vbi in crimine falſi Decurio quæſtioni ſubijcitur, licèt aliàs minimè.l. Decuriones. C. de quæſt. Luc. autem de Pen.in l.mulieres.colu.5.verſ. vltimò nota. C. de dignit. libr. 12.ſcribit nobilitatem amitti per periurium,& falſum teſtimonium. Quod & ipſum voluit Matth.Affl.in c. vlt. titu. qu.b.mo feu.amit.& d.deciſ.Neapo.vlt. & Maria.Soc.iunior conſ. 9.perſpectis his,num. 41. lib.2.Ar Cy.in l.tranſigere.col. 3.verſ.quidam moderniores.C. de tranſact. dicit hominem ad nihilum redigi per falſitatem, vt qui ſemper poſthac ſine fide ſit, nec ei vnquam credatur. Hęc enim illum lucrifacere,vt nunquam poſteà ei credatur, vt Ariſtoteles de mendace dicebat. *Falſitas proditioni affinis.*

24 Adeò

Pœna criminis falſi Romæ olim à Iuriſcõ. eſt abolita.

24 Adeò autem id crimen leges 12. Tabularum exhorruernnt, vt qui id commiſiſſent è ſaxo Tarpeio deiici iuberent, vt videre licet ex Gellio lib. 10.c.1. Tametſi ea pœna adeò noſtris iuriſconſultis cruciabilis,atque in humana viſa eſt,vt eam omnino aboleuerunt.l.ſi diutino.in fi. ff.de pœnis.Polybius autem lib.6.tradit eos qui crimen commiſiſſent, fuſtibus & lapidibus obrui ſolitos.E noſtris,Barto.in l.Lucius.in fi. ff.ad Senatuſc. Turpil. ſcribit ſtatuta de prælaxandis carceratis, non prorogari ad crimen falſi. Sed & Barb.in tract.de præſtan.Card.q.9. 1.partis colum. 2. tradit,id priuilegium, quod nonnulli tribuunt Cardinalibus præſtandi immunitatem ſceleratis eis occurrentibus,de quo per Bart.& Saly.in l.addictos. C. de appel.non recip.& de hoc quoque dicemus infra in cauſa 55.non habere locum in reis criminis falſi. Quæ omnino etiam approbat Marc.Mant.Apotheh.15.incip. occurrit. Quin Io. Ana. in rub.de crimi.falſi, dicit id crimen tam abominabile,quàm aliud nullum.Et Ang.in §.minorem.in auth.de nup. ſcribit id eſſe deteſtabilius homicidio,& veneficio: quem ſequitur Matth.Affl.d. dec.vlt. & Maria. Soc.iun.d. conſ. 39.colu.2.num.1.lib.2. Adeo quoque id crimen atrox exiſtimat Hipp. Marſ. ſingu. 163.incip.crimen falſi.& in practica crimi. §. attingam. colu.2.& conſ.105. item vltrà prædicta.col. 2.vt propter id liceat leges traſgredi,ex ſententia Inno.in c.1.de conſti.

Nobilis errans in fide,plus puniendus eſt, quàm ignobilis.

25 Hinc item fit,vt nobilis errans in fide plus puniendus ſit, quàm ignobilis, aut certe æquè & ſecundum formam iuris ex ſententia Arch. in d.c.qui contra 24.q.1.& Fel.in d. c. Paſtoralis.col. 2.verſ.ſexto fallit,& in d c.cum quidam. col. 5.verſ.quintus eſt.de iureiur. Nam quis neget nobilem,qui Deo ſuam nobilitatem debet, ſi in fide & religione ipſius D. O. M. errauerit, multò magis in eum peccare,quàm ignobilem? quanquam id aliò referri poteſt,vt dicã poſteà.

26 Sed & ex eo quoque illud fit, vt nobilis contemnens,vel tranſgrediens mandatum Principis,grauius puniatur,quàm ignobilis, vt magna authoritate affirmat Bald.in cpa.1.§.ſi quis verò auſu.per illum text. titu. de pace iura. firman. & nuncupatim ſequitur ibi Matth. Affl. qui eum.§ legit cum prin.col.pen.in 10.not. & Fel.in illis duobus locis ſcilicet in d.c.paſtoralis. col.2.verſ.quartò.& in d.c.cum quidem. col. 2.verſ.ſecundus eſt.

Nobiles in pecuniarijs magis puniuntur, licet mitius in criminalibus.

27 Secundò intellige,vt nobiles id pœnis criminalibus mitius puniantur: at in pecuniarijs magis puniantur,cæteris quidem paribus.l.properandum.§.ſin autem vtrinque:& ibi Barto.& alij.C.de iud.& d.§.ſi quis verò auſu.& ibi glo. in verbo, centum. Bald.Card.Alex. & Matth. Afflict.titu.de pace iura.fir.glo.in c.1.§. ſi ruſticus.ver.ſi miles ruſticum.in verbo,aut diuino. in fin. & ibi Bald. Alnaro. & Card. Alex. titu. de pace tenen.glo.& omnes in d. cap. cum quidam.de iureiur.glo.in c.non cogantur. 41.diſt. & in d.c qui contra. 24 q.1.Odof. Cyn. Alber. Bal.& alij in d.l.nemo.C.de ſum.Trin. Hoſt.& Ioan.And.in c.ea quę.de ſtat.mon.Alb.Gand.in tract.maleſi.tit.de pœnis reor.col.31.in paruis, verſ.item quæro an pari pœna.Barto.& alij in d.l.quędam.ff.de pœnis.idem Barto.in l. illicitas.§.vlt.ff.de offic. præſid. & in l.1.colu. pen. verſ. ſequitur in diffinitione acceptus. & verſ. nam nobiles de iure communi.C.de dign.libr. 12.Alber.in d.l.presbyter.colu. 1. C. de epiſc. & cler.Io.Fab.& Ange.Aret.in §.1. verſ. licet autem. Inſt. qui & ex quib.cauſ.manu. non lic. Sal.in l.ſeruos.C.ad leg.Iul. de vi publ. Luc. de Pen.in d.l.1.colu.vlt.C.de condn.& procur.lib. 11.Io.Ana.in d.c.1.de cler. vena. & in cap.vlt. colu.4 verſ. nota q̃ maior pœna de maled.& in c.excommunicamus,§.credentes.colu.vlt.ad fi. de hæret. Manſuer.titu.de pœnis.§. ad infligendam.Matth.Affl.in c.ſi ruſticus.col.2. verſ.dein de glo.no.tit.de pace tenenda.

Nobilis magis affligitur ex parua pœna corporali, quã ex magna ignobilis.

28 Cuius differentiæ ratio in promptu eſt. Nam affligitur magis nobilis ex parua quapiam pœna corporali,quam ex magna ignobilis.Ideo que modica pœna maior in eo cenſetur, quàm magna in plebeio, & diuerſo in pœnis pecuniarijs, vt dicunt prope omnes quos ſupra citauimus. Et cum pœna ob id inter alias multas cauſas imponatur,vt peccantes emendatiores fiant, & vt metu pœnæ ipſi & cęteri deterreantur,vt latè diximus in legi tis connubialib.l. 9. nume. 224 propterea cum Plato. Conſequens eſt igitur,vt ea pœna imponatur,quæ magis timetur. Pœna autem pecuniaria,niſi magna ſit, non admodum timetur nobilibus, & iis qui in dignitate conſt tuti ſunt, vt pote frequenter locupletibus,vt ſatis patet ex hiſtoria memoranda, quã refulit Phauorinus ex Q Labeone, in libris quos ad 12.tabulas conſcribit apud Gellium libr.20. eodemque vl.c.1.Nam cum lex 12. tabul.huiuſmodi eſſet, Si iniuria alteri faxit, 25 æris pœna ſunto. Neratius quiſpiam homo improbus pro delectamento hebebat, os hominis liberi, manus ſuæ palma verberare, eum ſeruus ſequebatur,crumenam plenam aſſium portitans, & quemcunque depalmauerat, numerari ſecundum 12.tab.25.aſſes iubebat.Propterea hanc legem aboleſcere,& relinqui cenſuerunt, iniuriſque æſtimandi Recuperatores ſe daturos edixerunt.Accur.autem noſter in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. Præſid. dicit per eum text. in verbo,lumine vnico,& ipſe legit,q̃ tenuioris fortunæ homines non pluris lumen, ſiue oculum æſtimant,quàm porcellum.quod & annotat Bald.ibi,& in auth.niſi breuiores.C.de ſen. ex periculo recit. & Cæpol.in tracta. de ſeruit. vrb.præd.c.34.col. 1.& Geor.Nath.in repe.cle. ſæpè.colu.77.verſ. quæ autem dicatur cauſa breuis.de verb.ſig. Sed vt hoc in tranſcurſu dicam, mendum eſt manifeſtum in eo text. & in eo vocabulo,

tabulo, lumine, ex quo Accur. illud ſumpſit quod diximus. neque enim lumine, ſed limine pro domo, legi debet, vt ſcitè tradit Catel. Cot. in memor. incip. Limen pro domo, vt etiam diximus in noſtris legibus Connub. l. 10. num. 27. Sed & huc. Quamquam Bald. & ipſe ſecutus Accurij veſtigia in auth. ſed nouo iure. col. vlt. verſ. ſed hæc ſententia. C. de ſeruis fug. dum allegat d. §. ne potentiores. in eo legit, lumine, non limine.

Pœna corporalis vel minima eſt grauior qualibet pecuniaria.

29 Cæterum ad confirmationem eorum quæ diximus, Barto. in l. 1. §. vlt. ff. de pœnis. ſcribit id quod dici ſolet, quamlibet pœnam corporalem, vel minimam, eſſe grauiorem qualibet pœna pecuniaria, vel maxima, non procedere in perſonis vilibus per l. hoc opere. in fi. ff. de ope. liber. Et certè ſicut nobili maxima pęna, ſine iniuria eſt etiam ſola facti infamia. l. non debet. ff. de dol. mal. ita ignobili quælibet infamia quantumcunque magna, eſt illi modica, vel nulla pœna, vt probat text. in l. 2. C. vt intra cer. tempus. cuius hæc verba ſunt, Et ſi perſona vilior fuerit, cuius damnum famæ non ſit iniuria. & ita ille text. expendit Bal. cui nihil, vt reor, ignotum fuit, conſ. 116. quod petitur. poſt prin. li. 3.

In pœnis relatiuis non procedit, mitius eſſe agendum cum nobili quàm cum ignobili.

30 Tertiò intellige, quod diximus, mitius agendum cum nobili, quàm cum ignobili, non procedere in pœnis relatiuis. Verbi gratia, ſi nobilis accuſet plebeium, nec probet delictum, eadem omnino pœna punietur, qua puniri debuiſſet plebeius, ſi delictum probatum fuiſſet, vt eſt tex. in l. ad Commentarienſem. C. de cuſto. reo. & ibi glo. Gul. Cu. Bal. in vtraque lect. ſcilicet in 1. lect. col. vlt. verſ. vltimò format. & in 2. lect. colu. 1. & etiam Ange. in l. athletas, §. item calumniator. in fin. ff. de his qui no. infam. idem Gul. Cun. in l. 2. & ibi quoque Bald. in fin. C. de fide inſtr. Io. Ana. in c. ſuper his. colu. pen. de accuſ. Fely. in d. cap. paſtoralis colu. 2. verſ. octauò fallit de offic. deleg. & in d. ca. cum quidam. col. 3. verſ. quarta declaratio. de iureiur. & in ca. cum dilectus. colu. pen. de calum. & Iaſ. conſ. 144. facti contingentia. ad fi. lib. 2. Quanquam videtur tex. in contrarium in l. ab Imperatore. ff. de præuar. & ibi Bald ſed tu hic vide Io. Ana. in c. cum dilectus. colu. vlt. verſ. quæro circa prædicta. de calum.

Cum nobilis mandauit pauperi vt delictũ committeret, eadem pœna punietur qua mandatarius.

31 Quartò cum nobilis mandauit pauperi, vt delictum committat, vel auxiliatus eſt pauperi delinquenti. Nam iſte nobilis eadem pœna punietur, qua pauper mandatarius, vel cui auxiliatus eſt, vt voluit Barto. loquens in caſu diuerſo, cum ſcilicet nobilis mandato plebeij deliquit. in l. vtrum. verſ. & iſtam legem. ff. ad leg. Pomp. de parricid. per text. ibi. Ex quo apertè colligitur, inſpici qualitatem, quæ in faciente eſt, non quæ in mandante: & idem Barto. in l. is qui ouem. col. vlt. ff. de furt. & in l. qui ſeruo. §. item placuit. eo. titu. & conſ. 66. ad declarationem. in fin. De quo & tu vide latè Bald. in l. non ideò minus. colu. 3. in 4. quæſt. C. de accuſ. & Sal. in l. 1. colu. 8. verſ. quæro, ſi propter qualitatem. & 2. ſeq. C. de rap. virgi. & Ange. in tracta. maleſi. in verbo, dicto maleficio ſemper aſtitit. colu. 2. verſ. quæro qua pœna, & multis ſeq. & latiſſimè Cæpol. conſ. 34. ſi vnquam. in 2. dubio. & Fran. Aret. in ſi ſtipulatus ſuero per te. col. 2. ff. de verb. oblig.

32 Et in multis ex illis locis poteris intelligere, an & hoc procedat, cum mandans, vel auxilians ignorat qualitatem mandatarij, ſiue eius cui opitulatus eſt, de quo quoniam alij quoque id tenent, alij contrarium, vide Ange. in l. 1. colu. 1. C. de Nili agge. non rumpen. & Fel. poſt alios in c. 1. colu. 6. verſ. tertium membrum. ff. de offi. & poteſtate iud. dele. quos tu, ſi opus ſit, videre poteris, ne hic diutius immorer. ad alia properans.

Minus punitur in dignitate conſtitutus niſi nimia contumacia aliter ſuaſerit.

33 Quinto intellige quod diximus, nobilem, aut aliàs in dignitate conſtitutum minus eſſe puniendum, niſi fortè aliter ſuaſerit fieri nimia contumacia, vt probat text. ijſdem verbis vtens in cap. 2. in fin. de offic. deleg. libr. 6. quem ad hoc quod diximus, annotant Ioan. And. & Ant. in cap. ea quæ. de ſtatu monac. & Henric. in d. cap. cum quidam. & ibi Fely. colu. 2. verſ. quartus. Luc. Pen. in d. l. 1. colum. vlt. C. de condu & procur. lib. 11 Fel. in d. cap. paſtoralis. col. 2. ver. quintò fallit. Matth. Affl. in d. c. 1. col. vlt. nu. 89. titu. de pace iuram. firmand. Et hoc vitium frequens eſt in nobilibus, ideòque magis in illis puniendum, vt ſint exemplo cęteris. l. aut facta. §. vlt. ff. de pœnis.

Pœna arbitraria diſformes vocantur.

34 Sextò intellige in pœnis arbitrarijs, quæ ſcilicet, quoniam certæ non ſunt ex legibus, vel ſtatutis, relictæ ſunt arbitrio iudicum, quas & ideò noſtri diſformes vocant. Secus in pœnis vniformiter, certè, & determinatè, indiſtinctèque, & indiſcriminatim impoſitis. tunc enim ea pœna æqualiter puniri debent nobiles, & ignobiles, ſecundum Iacob. Butr. Gul. Cu. & Bald. in d. l. nemo. C. de ſacroſan. eccle. Bald. in d. §. ſi ruſticus. ante fin. titu. de pace iur. fir. Sal. in l. ſeruos. C. ad leg. Iul. de vi publ. Luc. Pen. in d. l. 1. ad fin. C. de conduc. & procur. lib. 11. Cæpol. d. conſ. 40. col. 4 verſ. tamen iſta regula.

Hoc procedit, niſi iudex iuſta cauſa cenſuerit vtrunque puniendum mitius aut grauius.

35 Quod tamen omnino intelligendum, niſi iudex ex iuſta, & magna cauſa cenſuerit, vel grauius, vel mitius vtrunque & nobilem, & ignobilem eſſe puniendum, quàm lege vel ſtatuto præſcriptum ſit, ſecundum l. quid ergo. §. pęna grauior. ff. de his, qui not. infam. & in l. ſi ſeuerior. C. ex quib. cauſ. infam. irrog. Nam & id expreſſim in caſu, de quo loquimur, voluit Saly. in d. l. ſeruos. Cui & tu adde not. per Innoc. in cap. 1. & ibi latiſſimè Fely. et Dec. extra de conſt. & quæ nos latiſſimè diximus ſuprà in præfat.

36 Septimò intellige niſi aliter expreſſim diſponant, vt ſcilicet nobiles grauius puniantur

ex eodem

ex eodem delicto,quam ignobiles. Cuiuſmodi ſtatuta ſunt in multis locis Italiæ et inter cæteros in Tuſcia,vt refert Sal.in d.l.t.col.8.verſ.& quę hi:,& in præcedenti. C.de raptor. virg. & hoc ſæpè, vt poſtea dicemus:tunc enim ex eorū ſententia qui hæc ſtatuta referunt,ea ſunt ſeruanda. Nihil enim impedit quin id ſtatui poſſit, prçſertim in ijs locis in quibus nobiles ſunt admodum ad vitia et ſcelera procliui, ut diximus in noſtro tract. Nobilitatis c. 37.

Verſus Deum maior eſt ingratitudo nobilis quàm ignobilis.

37 Octauò intellige quæ diximus,in pęnis fori iudicialis. At in pęnis fori pęnitentialis, quod et forum conſcientiæ appellant, magis puniendus eſt nobilis,et in dignitate conſtitutus,ut qui plus cæteris per omnia paribus,peccare uidetur tum quia magis contemnit, qui plus recipit à Deo,nec recognoſcit, ideò maior eſt ingratitudo illius. Ex quo illud imprimis iſtis animaduertendum, et ſcrinio pectoris penitiſſimè recondendum Sapientiæ 6. cap. Audite Reges terræ, et intelligite. Diſcite iudices finium terræ. Præbete aures uos qui continetis multitudines, & placetis uobis in turbus rationum:quoniam data eſt à Domino poteſtas uobis,& uirtus ab Altiſſimo qui interrogabit opera ueſtra, & cogitationes ſcrutabitur:quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundum uoluntatem Dei ambulaſtis. Horrendè et cito apparebit uobis, quoniam iudicium duriſſimum in his qui præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia. Potentes autem potenter tormenta patientur.

Peccata nobilium trahi ſolent ab inferioribus in exemplum.

38 Tum item quod nobilium, et in dignitate conſtitutorum peccata trahi ſolent ab inferioribus in exemplum, ut dicit text. in d. cap. cum quidam.ubi glo.1 mo.Fely.et alij.et hoc dicunt, quod diximus,magis iſtos puniendos in hoc foro pęnitentiali:et alius text.in cap.ſicut.et in ca. paſtoralis. 2.q.7.et cap.ex merito. 6. q. 1.et omnium optimus in cap. præcipuè. 11. quæſt. 3. quem aureum dicit Barba. conſil. 40.clementiſſimum. colum. 6. libr. 4. et text.item in cap. magnæ.de uoto.ubi ad hoc citat gloſſ.ibi,et in d.cap:ex merito, illud Claudiani, eius tamen nomine tacito:

— Totus componitur orbis
Regis ad exemplum.

Et mox ſequitur apud eundem Claudianum.

— Nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent,quàm vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.

Qualis rector ciuitatis, tales inhabitantes in ea.

39 Quibus ſimile eſt & illud ſapientiſſimi illius Eccleſiaſt.c.10 Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius. Et qualis eſt Rector ciuitatis & tales inhabitantes in ea & ſubdit, Rex inſipiens perdit populum ſuum. Eſt & Platonis ſententia à Cic. Epiſt.lib. 1.ad Lentulum vſurpata, Quales in Rep. Principes eſſent, tales reliquos eſſe ciues.quam etiam citat Barba.conſ. 1.colu. 3.verſ.& ſi quiſpiam dixerit,ꝙ loquitur. lib. 1. & d.conſ.40 conſ.6.lib. 4. vbi dicit Platonem huiuſmodi ſententiam afflactu Spiritusſancti protuliſſe. quod & idem dicit ipſe Barba. conſ. 82.clementiſſimi. colu. 5. eo. lib.4.& in proœ. Cle.in verſ quoniam nulla.col. 5. Et ipſe Cicero,lib. 3.de legib.legem 12.tab. enarrans,qua cauebatur,vt magiſtratus vitio vacarent, atque cæteris ſpecimen eſſent hæc verba adiecit: Vt enim cupiditatibus Principum,& vitijs inſici ſolet tota ciuitas,ſic emendari, & corrigi continentia Et paulò poſt:Nam licet videre, ſi velis replicare memoriam temporum, qualeſque ſummi ciuitatis viri fuerunt, tales totam ciuitatem fuiſſe. Quæcunque mutatio morum in Principibus extiterit,eandem in populo ſententiam. Et apud Laertium, Antigonus Macedonum Rex ad Zenonem ſcribens, cum multa de doctrina,& felicitate promiſiſſet, hoc tandem in calce ſubiecit,Cuiuſmodi fuerit dux, vt plurimum ſubditos fieri neceſſe eſt. Ageſilaus quoque ille Magnus & ipſe Lacedæmoniorum Rex interrogatus, quare vehementis hyeme ſine tunica ea ætate (is enim tum ſenex erat) circumiret, reſpondit, Quo iuuenes imitentur,habentes ij quidem & ſenis,& Principis exemplum. Author Plutarchus in Apophtheg. Laconicis, & Ælianus de varia hiſtoria lib.7.c.13. Sed & Herodianus lib.4 Solent,inquit,pleruque homines vitam Principis æmulari.

An nobiles ſine tantum puniendi conſulto principe.

40 Hactenus igitur diximus de pœnis nobilium, an videlicet ij plus minuſve puniri debeant, quàm ignobiles. Qui locus facit vt in mentem veniat nonnullorum ſententia,qui voluerunt nobiles ipſos non eſſe puniendos, niſi prius conſulto Principe. Hi ſunt,Iacob. Ray.vt ipſe citatur: neque enim extant ſcripta illius (quod ſciam) in l.illicitas. §. qui vniuerſas.ff. de offic. præſi. & Ray. Cu. in l. 1.§.his quibus. ff.de leg. 3.per text. in l. diui.§.vlt.ff.de pœnis. Ita enim illos citat Alcia. in cap. quod ſedem. num.85 de offi.ord.quamuis id non repererim in meo codice Rap. Verum illum text.non ſimpliciter loquitur de nobilibus, ſed de principibus ciuitatis. Et eſt alius text. loquens de Decurione,in l. 2.ff.de bon.eor.qui ſibi mort.conſci. cum dicitur, Si is de cuius pęna Imperatori reſcriptum eſt,veluti qui Decurio fuerit, Sed hæc in Gallia non obſeruantur.

CAVSA XXXII.

Mulcta minui aut remitti poteſt propter paupertatem.

1 TRigeſimoſecundo, ſatis conſtat ex eo qd diximus in ſuperiori capite, mitius eſt agendum cum pauperibus, quàm cum diuitibus,cum agitur de pœna pecuniaria, nedum cum de mulcta tractatur. Nam quantum ad mulctam pertinet,omnibus in confeſſo eſt, minui aut remitti poſſe propter paupertatem, per tex.in l.illicitas. §.vlt.ff.de offi.prçſid. quem in

id dicit

id dicit not. Bald. in cap. at ſi clerici. col. 4. verſ. quęro nunquid Epiſcopus. de iud. atque etiam per tex. in l. eos. in fi. C. de mod. mulct. & id quoque not. glo. in l. & in mulctis. C. de appel.

Multa minuitur non pœna pauperi ex Barto.

2 De pęna verò non omnes conueniunt. Bar. enim in l. 1. in fin. princ. ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. dicit mulctam ex paupertate minui, non etiam pœnam. & idem ſenſit ipſe in d. l. illicitas. §. vlt. & in l. iudex poſteaquam. in 1. oppo. ff. de re iud. & Bal. in d. c. at ſi clerici. colu. 4. verſ. quęro in quibus criminibus. de iud. Io. Fab. in d. l. eos. col. 2. C. de mod. mulct. Pau. Caſt. & Ro. in d. l. 1. §. 1. ff. ſi quis ius dicen. & Iaſ. in l. ſi quis id quod. col. 3. verſ. quartò limita. ff. de iuriſd. omn. iud.

3 Verum Bald. ſibi contrarius, dicit pœnam quoque propter paupertatem minui in l. certa ratione. col. 3. verſ. illud etiam nota. C. quand. prouoc. non eſt neceſſ. quem ſequitur Iaſ. ſibi quoque contrarius in d. l. 1. in prin. colu. vlt. ff. ſi quis ius dicenti non obtempera. dicens hanc videri eſſe doctrinam Bart. Bald. & Ang. & aliorum in l. quid ergo. §. pęna grauior ff. de his qui not. infa. & in hanc partem videtur inclinare Guid. Pap. in ſtatuto: ſi quis per literas. in verbo, mitigatione. in fi. & faciunt quæ ſuprà diximus in præcedenti cauſa.

Mulcta impoſita, ob paupertatem minui poteſt.

4 In qua noſtrorum controuerſia, vt eorum opiniones concordes efficiamus, illud dici poteſt, mulctam etiam poſtquam impoſita eſt poſſe minui propter paupertatem: pœnã uerò nõ, niſi ante ipſius impoſitionẽ, & hæc ſolutio, ſiue mauis diſtinctio, elicitur è Bart. in d. l. iudex poſteaquam. & eam nominatim adſcribunt Bald. Ant. & expreſſius Pan. in c. niſi. de offic. leg. & Iaſ. vbi ſuprà proximè.

Bannum propter paupertatem remitti poteſt.

5 Ex eo autem quod de mulcta dictum eſt, ſequitur q cum bannum mulctæ æquiparetur vt voluit glo. in l. 1. §. hoc reſcripto. ff. de vent. inſpic. & in l. 1. in prin. ff. de admi. tut. ideò & bannum quoque remitti poteſt propter paupertatem. Ita dicit pulchrè Barto. in d. l. illicitas. §. vlt. poſt princ. ff. de offi. præſi. vbi hoc dicit eſſe notandum. ſequitur Pan. in d. ca. niſi. de offi. deleg. qui etiam dicit tex. in d. l. illicitas. §. vlt. eſſe multum not. ad duo. Primum ad hoc quod iudex poſſit remittere mulctam etiam impoſitam, & per conſequens bannum, propter paupertatem condemnati. Denique propter inopiam ſoluendi mulcta, non fit mutatio ipſius mulctæ in corpus.

6 Illud quoque dictum Barto. ſequitur & dicit ſingu. Ange. Aret. in tracta. malefic. in verbo, qui iudex videns quòd inquiſiti non comparent. colum. 8. verſ. quæro an continuatum ſit delictum, ibi, *ex quo ſequitur*. Et id quoque ſequitur Guido Papæ, in dicto verbo, mitigatione. poſt princip. & Fely. in cap. qualiter, & quando. huius initij 2. §. vlt. colu. 7. verſ. quinta cauſa de accuſ.

CAVSA XXXIII.

Obtentu paupertatis non licet delinquere.

1 Trigeſimotertio, & id quidem aliquid habet commune cum præcedentibus, q etſi nunquàm liceat obtentu paupertatis delinquere, vt eſt tex. in l. palam. §. non eſt ignoſcendum. ff. de rit. nupt. & c. quoniam ſimoniaca labes. de ſimo. Is tamen leuius peccat, qui ob paupertatem, vrgente videlicet fame, ac neceſſitate, quicquam admittit: ideoque & ſemper leuius eſt puniendus, quàm ſi vltro nulla re impellente id fecerit, per ea quæ no. per Doct. in d. c. quoniam. de ſimo. & in cap. ſi quis propter. de furt. cum ſimi. & nominatim voluit Goffr. in Summa de furt. verſ. excuſatur autem. vbi dicit, quòd ſi quis neceſſitate compulſus, ea tamen non extrema quicquam furatus fuerit, licèt non omnino excuſetur, minus tamen puniendus eſt, nec tantum peccat, quantum ſi nulla omnino neceſſitas adtuliſſet, per d. ca. ſi quis propter. quod dictum pro ſing. citat Cæpola in rep. auth. ſed nouo iure. col. 25 in parui, C. de ſer. fug. vbi dicit ſe ita conſuluiſſe.

Neceſſitas veniam aliquam habet apud humaniter iudicantes.

2 Id quod etiam adſtruit Demoſthenes Græcæ eloquentiæ princeps, Fas eſt (inquit) magis iraſci aduerſus iniquos diuites, quàm pauperes. Neceſſitas enim veniam aliquam habet apud humaniter iudicantes: multa namque cogit liberos inopia facere, in quibus miſericordiam iuſtius, quam pœnam inueniant. cui conuenire videtur Plato, qui in Legibus ait, pauperum peccata ob huius vitæ incommoda, leuius apud inferos puniri, diuitum verò grauius.

Neceſſitas non habet legem.

3 Erunt & qui huc trahent id quod vulgò dicere ſolemus, Neceſſitas non habet legem. vt dixit tex. in c. ſicut. de conſec. diſt. 1. & glo. quæ ad hoc multa alleg. in l. 1. in verbo, expedire. ff. de offi. Conſul. & glo. in l. item quamuis, in verbo, neceſſitatem. in fi. ff. commu. diui. & in l. generaliter. §. ſpurios. ff. de decur. & in l. 1. in fin. ff. de oper. lib. Idque eſt quod alibi dicitur, quod non eſt licitum in lege neceſſitas facit licitum. c. quod non eſt. de reg. iur. in antiq. vbi glo. adducit concord. Item quod alibi ſcribitur, inculpabile eſt iudicandum, quod neceſſitas intulit. in c. ad limina. 30. q. 1. & c. 1. 34. q. 1.

Paupertas à multis vetitis excuſat.

4 Propterea neceſſitas ipſa, ſiue mauis paupertas, quæ & neceſſitatis eſt ſpecies, à multis alioquin prohibitis excuſat, multaque contra regulas iuris inducit. vt latè tractant glo. & Doc. in c. querelam. de iureiur. glo. in ca. vlt. 34. q. 1. & Arch. in c. pauper. 11. q. 3. & in ca. ſtatutum. §. inſuper. de reſcr. lib. 6. & Zenzel. in extrauag. Io. 22. incip. cum ad ſacroſanctam. verſ. hoc licet. in verbo, paupertati. & Luc. Pen. in l. 1. col. 2. C. de dela. lib. 10. & in l. curiales. eius initij 2. poſt. prin. C. de decur. eod. lib. 10. & Bald. & Fel. in cap. ſi qui teſtium. de teſtib. idem Bald. & Alb. in l. 1. ff. de offi. Con. & Rom. in repe. l. ſi verò §. de viro in 25. fal. & iterum in 54. fal. ff. ſolu. matri.

matr.Matheſ.in vlt.no. Alex.in l.præſidis.quam legit cum l. principalibus. & ibi Iaſ.colu.2. ff.ſi cert pet.Firmia.in ſuo repert.in verbo neceſſitas.fere per totum,& in verbo,paupertas.verſ. 61.& multis ſeq.Barb.in ca.ſignificantibus.& ibi etiam Fel.col.3.verſ.& tu notabis.de offi.de leg.idem Barb.in c.1.de fer.& in c.1.de pigno. Fel.in ca.cum acceſſiſſent.col.9.verſ.tertiò reſtringitur.de conſt.& in c.nihil col.vlt.de præſcrip.& in d.c.querelam.colu.pen.de iureiur.& in c.ex ratione.in prin.de appel.& in ca.2.colu.pen.de ſponſ.Fran.Curt.ſenior in repe.l.admonendi.char.16.colu.3.& ibi etiam Iaſ. in repet. colu.74.nu.214.verſ. circa ſecundam concluſionem.& ſeq.ff.de iureiur.& idem Iaſ.in l.1.in prin.col.pen.verſ.glo.in verbo,non aliter,& ibi etiam Fran.Purp.colu.pen.& ſeq.ff.de offi.eius cui man.eſt iuriſd.& idem Iaſ.in d.l.principalibus.colum.2.ff.ſi cert.pet. & in l. de pupillo.§. ſi quis riuos.ff.de oper.noui nunc.& in auth.res quæ colu.3.verſ.11.et iterum colu.6.verſ. ſextò & vltimò.C.commu.de lega.Card.et Alex. in c.non deber.de conſang. et affi.et Phil. Dec. in repet.c.1.verſ.reſtringitur hæc prima limitatio.de proba.et in l.quæ propter.ff. de reg. iur. Ferd.Loaz.in repe.l.filiusfamilias.§.diui. num. 219 et multis ſeq.ff.de leg.1.et Catel.Cotta in memor.incip.paupertas excuſat.et Geraldus de Petra ſancta.in ſing.100. cuius eſt prin. neceſſitas non habet legem.& Hippo. Marſi.in l.1.§. præterea.colum.18.19.& 20.ff. de quæſtio. et Matth.Affl.in conſt.Siciliæ.incip.cum per partes.§. vlt. in 1.not.cum alijs concord.à me adductis in noſtris comment.vtriuſque Retractus. titu.1.§.26 glo.1.nu.16.incip.illam autem.& multis ſeq.

Grauis neceſſitas omnibus dominatur & vniuerſæ naturæ præualet.

5 Sed et hic quoque repetenda duximus quę de neceſſitatis vi ſcripſimus,in illis iiſdem commentarijs,quoniam huc maximè pertinent, et alijs rationibus quas diximus ſuprà in 31.cauſa. Ea igitur ſunt:Orpheus in Hymno noctis, ſcribit grauem neceſſitatem omnibus dominari,aut ſi mauis omnia fortificare.

Δεινὴ γὰρ ἀνάγκη πάντα κρατύνει.

Thales Mileſius apud Plutarchum lib.3.de Placitis philoſophorum,c.25.& Diogenem Laertium in ipſius vita,dicit validiſſimum,ſiue fortiſſimum quidem neceſſitatem eſſe,vt quæ vniuerſæ naturæ præualeat. ἰσχυρότατον ἀνάγκη, κρατεῖ γὰρ πάντων. Triſmegiſtus in lib. de voluntate diuina,qui Aſclepius inſcribitur,ca. 14. tradit εἱμαρμένην, id eſt, fatum & ἀνάγκην, id eſt neceſſitatem, ambas ſibi inuicem indiuiduo connexas glutino:alteram verò rerum omnium parere initia:neceſſitatem autem cogere ad effectum.Parmenides verò,et Democritus, atque etiam Heraclitus, & Plutarchus vbi nuper citauimus,et iterum c.27.neceſſitatem eandem,atque fatum eſſe voluerunt, omniaque ipſius præſcripto fieri.Plato(vt et idem Plutarchus in eo opere tradit cap 26.) eo euentorum partem prouidentiæ, partem neceſſitati adſcribit.Idem et cum eo Stoici neceſſitatem quidem fixam cauſam,& violentam dicunt, vti etiam refert ipſe Plutarchus in illo ca.27.Idem Plato lib.de Repub.10.atque Plotinus eiuſdem ſectæ philoſophus,neceſſitatem Deam faciunt,Parcarum matrem, quæ et ipſæ ineluctabiles & inexorabiles vocantur. Nam & Pauſania libr. 7. quo Corinthia tractat,ſcribit Corinthi Neceſſitatis, ac Violentiæ ſacellum fuiſſe, quò ingredi minimè conſueuerant. Ex quo intelligis & neceſſitatem pro Dea fuiſſe habitam, eandemque violentiæ coniunctam,tanquam ea cuncta violet. Valerius Maximus lib.1.ca.6. quo loco de Cn.Pompeio loquitur,inuictas leges neceſſitudinis eſſe dicit.Ibi enim Neceſſitudo,pro neceſſitate,vt ſæpè fit,tum à cæteris probatis authoribus, tum verò maximè atque perpetuo à Saluſtio vbique ponitur.

Neceſſitati ne Dei quidem reſiſtunt, vnde ingens telum dicitur.

6 Simonidis ſententia eſt ex arcanis Homericis: quo loco de morte Sarpedonis loquitur, ni fallor,deprompta,Neceſſitati ne deos quidem reſiſtere, Ἀνάγκῃ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται quam aduocat Plato tum in Protagora,tum lib.de Legibus 5.rurſumque 7.Eamque expreſſiſſe videtur Liuius libr. ab vrbe condita 9. cum ſcribit,Pareatur neceſſitati,quam ne dij quidem ſuperant. Sed & idem lib. 4.ita facit loquentem Vectium Volſcorum regem:neceſſitate, quæ vltimum ac maximum telum eſt,ſuperiores eſtis. Vnde opinor illud vice prouerbij celebratum, Ingens telum neceſſitas. quod Plinij nonnulli eſſe tradunt. Cæterum Euripides in Helena ex ſapientum ſententia dicit, nihil plus poſſe graui neceſſitate.

Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον. Item:

Κρεῖσσον οὐδὲν ἀνάγκης ηὗρον. Hoc eſt:

Potentius nihil neceſſitate inueni.

Idem ſuam Hecubam ita claudit:

Στερρὰ γὰρ ἀνάγκη. id eſt,

Dura (ſiue mauis) *rigida neceſſitas.*

Nam & hanc quoque duram ſępius vocat D. Aug.enarrans illud Pſal. 30. Saluam feciſti de neceſſitatibus animam meam. Horatius autem lib. 1. Carmin. Ode 35.eandem ſæuam vocat.

Te ſemper anteit ſæua neceſſitas.

Et libr.3.Ode 24.diram,quòd non longè abeſt.

—Si figit adamantinos
Summis verticibus dira neceſſitas
Clauos.

Multum contra iuſtitiam neceſſitas valet, & ferijs caret, & huius imperia truculentiſſima.

7 Quintilianus auus Declam. 260. Multum (ait) contra iuſtitiam neceſſitas valet.Palladius lib. Rei Ruſticæ, 1.c. 6.Neceſſitas ferijs caret. Valerius Maximus lib.7.titu.6.qui de neceſſitate eſt, ſcribit, abominandæ neceſſitatis leges amariſſimas eſſe,& truculentiſſima imperia. Tullius 2. offic. neceſſitati parendum eſſe iubet. & Herodianus lib. 5.Parendum(inquit)neceſſitati fuit. Græcus eſt verſiculus Menandri:

Ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦται τάχει.
A neceſſitate omnia in ſeruitutem rediguntur ve lociter.
Ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ ποιοῦμεν κακά.
A neceſſitate multa facimus mala.

Græco autem epigrammatè πάντολμος ἀνάγκη appellatur, quòd omnia audeat. Porcius autem Latro in illa in Catilinam declamatione, grauiſſimos pronunciat morſus irritatæ neceſſitatis. Et Plato in Phædro tradit neceſſitatem omnibus in rebus cuique grauem eſſe, Καὶ μὴν τό γε ἀναγκαῖον ἵνα βαρὺ πάντι παράπαν ἀνλέγεται. Homerus autem neceſſitatem fortem vocat, lib. 6. Illia.

Κρατερὴ δ' ἐπικείσετ' ἀνάγκη.

Et rurſus lib. 10. Odyſſ.

Κρατερὴ δέ μοι ἔπλετ' ἀνάγκη.

Inter cæteras autem neceſſitates nulla eſt ſæuior, miſeriorque quàm fames, de qua loquuntur maxima eorum, quæ ſuprà in prin. diximus.

CAVSA XXXIIII.

In grauioribus non eſt obediendum contra ius mandato cuiuſquam, quē poteſt ratione timere.

1 Trigeſimoquarto, licet in grauioribus nõ ſit contra ius obediendum mandato Principis, domini, parentis, magiſtratus, vel alterius ſuperioris, quem poteſt etiam ratione timere. l. ſed & ſi vnius. §. ſi iuſſu domini. ff. de iniuri. & l. vlt. in fin. & ibi glo. ff. de bou. damni. & l. ſeruus. & ibi etiam glo. ff. de action. & oblig. & l. liberorum. §. ex. vſuntur. ff. de his qui nota. infam. & l. liberu homo. huius initij, 2. in princ. & ibi glo. ff. ad leg. Aquil. & l. is qui in puteum. §. ſi tutoris. verſ. & an ignoſcitur. ff. quod vi aut clam. & l. ad ea. ff. de reg. iur. & l. ſi mulier. §. 1. & ibi glo ff. ret. amot. & auth. hodie. nouo iure. in fi. C. de cuſto. reo. & l. ſi ſeruus. & ibi Io. Fab. C. de ſepul. viol. & l. 1. & ibi Io Plate C. de commen. lib. 12. & c. vniuerſitatis. & ibi Fely. de ſent. excom & c. quicunque. & ibi not. in verbo, vti. eo. titu. lib 6. & not. glo. in cap. mulieres. eod. titu. & in cap. omnibus. 29 q. 2. & Barto. in l. non ſolum. §. ſi mandato. colu. 1. ff. de iniur. & in l. ſi ſeruus. C. de noxa. et Guido Pap. in dec. Delph. q. 240.

An ſemper & in omnibus cauſis patri parendum ſit.

2 Et vt eleganter diſſerit Gellius lib. 2. cap. 7. quæri ſolitum eſt in Philoſophorum diſputationibus, An ſemper inque omnibus iuſſis patri parendum? ſuper qua re Græci, noſtrique qui de officijs ſcripſerunt, tres ſententias eſſe, quæ ſpectandæ conſiderandæque ſint, tradiderunt, ſubtiliſſimeque diiudicarunt: inter quas ea approbata eſt in quibuſdam parendum, quibuſdam non obſequendum: ſed tamen ea quæ obſequi non oportet, leniter, & verecundè, ac ſine deteſtatione nimia, ſineque approbatione acerba reprehenſionis declinanda ſentim, & relinquenda eſſe dicunt, quàm reſpuenda. Apud Quintilianum autem declam. 257. filius à patre abdicatus, quòd vxorem iuſſu eius non repudiatam, multa in hanc ſententiam dicit: Non obſequeris (inquit) mihi, ſi hoc ad abdicandum ſatis eſſet, ſuperuacua erant omnino indicia ipſa: cur enim nobis defenſionis poteſtatem dediſtis? Si nihil noſtris conſilijs libertis relictum eſt, ſeruo mehercule quædam liberius ex bona mente faciunt, & aliquando iudicium fidei putant, pretio empta mancipia non paruiſſe, & paulo poſt: non coges templa incendere, non coges operibus publicis manum inferre. Leuiora certè mediocritatis noſtræ eſſe manifeſtum eſt &c. In hanc ſententiam multa affert Pontanus noſtri ſeculi Cicero (neque enim eum ſine honoris titulo nominare poſſum) in eo libro, quem eleganter, vt alia, de obedientia conſcripſit, quę quia illic patent omnibus, hic adſcribere ſuperſedeo.

Mitius puniatur qui iuſſu ſuperioris quid egit, quàm qui ſuo conſilio perpetrauit.

3 Sed vt quod diximus reſumam, licet in grauioribus non ſit cuiuſuis ſuperioris iuſſui parendum, mitius tamen puniendus eſt, qui id fecerit, quàm qui vltrò ſuoque conſilio idipſum perpetrarit. text. eſt in l. ſeruos. & ibi Bald. et Sal. C. ad leg. Iul. de vi publ. et in l. 2. et ibi gloſſ. Fab. et Docto. C. de ſepul. viol. et illos duos tex. ad hoc egregios appellat Socin. ſi is eſt in tractatu fallentiarum. reg. 202. et ita voluit glo. in d. l. ad ea. et in d. l. ſeruus. & glo. in l. 2. §. 1. in verbo obtemperare. ff. de noxa. act. Hoſt. Ioan. And. et Pan. in c. qui ex timore. de reg. iur. antiq. et Cæpol. cautel. 56. ſecundum numerum primæ impreſſionis, ſecundum verò nouos codices, 40. cuius initium eſt, nota φ licet mandatum, per tex. in d. l. ſeruos. & Paul. Dec. in l. velle non creditur. colum. 2. ff. de reg. iur. & in l. eius verò. eo. tit.

4 Et facit quod dicit glo. in c. dixit dominus. 14. q. 5. dixit authoritatem maioris excuſare in illicitis. ad quod multa iura allegat. quibus adde cap. de rebus. 12. q. 2. & idem dicit l. quod Principis. ff. de aqua plu. arcen. vbi glo. quoque multa ad hoc allegat, quæ ad iudicem peculiariter ſpectant, vt videlicet oſtendat iuſſum iudicis excuſare, facereque licitum. quòd aliàs eſſet illicitum. quibus & tu adde l. an prætor. §. quod tamen. ff. de minor. vbi etiam glo. adducit concor. & l. non videtur. 9. qui iuſſu. ff. de reg. iur. vbi non videtur dolo malo facere, qui iuſſu iudicis aliquid facit. & ibi glo. multa in eam rem affert. vltra quos eſt in idem text. in cap. quod quis. de reg. iur. lib. 6. vbi latè per glo. Dyn. & Io. And. in Merc.

Varia in hanc ſententiam afferunt doct.

5 Sed & multa in eandem ſententiam afferunt Doct. in l. iuſtè poſſidet. ff. de acq. poſſ. vbi reperies, an, & quando illud procedat, vt etiã per Fely. in ca. cum cauſa. colu. 2. de offic. deleg. & per Iaſ. in l. ſi quis maior. colu. 2. in 8. no. verſ. quid autem, ſi non impleuit. C. de tranſact. Alc. in add. ad Barto. in l. liber. ff. ad leg. Aquil. & per Mat. Affl. in conſt. Siciliæ, incip. violentias. col. 11. in 9. quæſt. & Hipp. Marſil. in l. 1. in prin. colu.

col. vlt. ff. ad leg. Corn. de ſicar.

Exemplum illuſtre Appij Claudij, de corrigenda pœna iis qui domino paruiſſent.

6 Idque etiam coprobatur illuſtri exemplo. Nam cum M. Claudius cliens Appij Claudij Decemuiri iuſſu ipſius Virginiam in ſeruitutem aſſeruiſſet, quò facilius Appius ea potiretur, vt ſcribitur in l. 2. §. & cum placuiſſet. ff. de orig. iur. ob idque ipſe Appius in carcerem coniectus, ſibi mortem conſciuiſſet, bonaque ipſius fuiſſent publicata, M. Claudio vltima pœna remiſſa, exilium tantum eſt indictum. Sed & apud Appianum Alexandrinum in bello Mithridatico Mithridates Attilium, qui ei inſidias ſtruxerat, ſupplicio affecit: ſeruos autem, qui Attilio hac in re obſecuti fuerant, impunitos eſſe voluit, vtpote qui ſuo domino paruiſſent.

CAVSA XXXV.

Idem efficiunt preces ac iuſſus iuſtumque metum inducunt.

1 TRigeſimoquinto, quod de iuſſu diximus idem quoque efficiunt preces, & blanditiæ Principum, aut aliorum, quos non temere metuimus: quæ & ipſæ vim quandam iuſſus habent, & præcepti iuſtumque metum inducunt, vt voluit glo. no. in l. vnica. in verbo, pignora. C. ſi rector prouinciæ. quam ſequuntur recentiores. in c. 1. de offic. deleg. & eam dicit valde ſingu. Barba. conſ. 60. incip. ſapienter ſcripſit Pſalmiſta. colu. 6. verſ. capio nunc tertium. lib. 1. & conſ. vlt. colu. antepe. verſ. modò reducendo. lib. 2. & conſ. 30. bene etenim cuncta geruntur. colu. 3. verſ. ideò dixit glo. ſingu. lib. 3. conſ. 45. illud in medium afferam. col. 5. verſ. minæ enim potentum. lib. 4.

Rogatio domini præceptum eſt, vt & rogamen maiorum.

2 Sed non multum ab illo diſſidet quod vice prouerbij citat alia glo. in l. 1. ff. quod iuſſu. rogatio domini præceptum eſt, per quam dicit Bart. in tract. de tyrannide. in 7. q. quod rogamen maiorum iuſſus eſt, per illum quoque dicit Paul. Caſt. conſ. 70. quia fruſtra diſputaretur. colu. 4. verſ item non obſtant literæ lib. 1. quòd rogatio Principis, præceptum continet, & neceſſitatem adfert. idem ferè voluit Inno. in c. petitio. in prin. de iureiur. cum dicit not. quòd importunæ preces Principum, inducunt iuſtam metuendi cauſam. Quod dictum ſequitur Soc. conſ. 253. incip. capio primum. col. 4. lib. 2. verſ. preces autem importunæ. Iaſo. in §. quadrupli. colu. 11. verſ. dixit etiam alibi Inſt. de actio. loquens tamen de maritorum precibus: quanquã Inn. de Principibus tantum loquitur.

Inuitus, ſignificat, inſtantia precum deuictum.

3 Et quòd preces Principum pro iuſſu ſint, videtur eſſe tex. in c. cum inter R. ſeniorem. ibi, *ad componendum coegit inuitum.* de elect. iuncta expoſitione Inno. ita dicentis inuitum, id eſt, inſtantia precum deuictum, quaſi Papa non tam illum iuſſu coegerit, quàm precibus, & ad hoc illum tex. allegant Barba. & poſt eum Fely. d. ca. 1. de offi. deleg. idem Barba. d. conſ. 60. lib. 1. & d. conſ. 30. lib. 3. & d. conſ. 45. libr. 4. ad id quoque facit tex. in c. nullus. 36. q. 2. Ex quo iuncta glo. palam colligitur, quod non dicitur liberè fieri, quod fit ad poſtulationem Principis.

Verbum rogo, à Papa prolatum.

4 Quibus maximè adſtipulatur text. in c. beatus. 7. q. 1. & in cap. rogo. 11. q. 3. vbi verbum, rogo, à ſummo Pontifice prolatum, habet vim præcepti ideoque glo. vtrobique, & Arch. 11. q. exponunt, rogo, id eſt, præcipio, quod & idem facit glo. in c. 1. ſuper verbo, vlt. diſt. 1. & in ca. reuertimini. in verbo, hortor. 16. q. 1. quod Arch. ibi exponit, præcipio. Ad idem quoque tex. illud expreſſius demonſtrans in c. 1. §. porrò de ſtat. reg. lib. 6. vbi Papa in prin. vtitur illis verbis, rogamus, requirimus, obſecramus, poſteà vero euidenter oſtendit velle ſe id vicem obtinere præcepti, cum ad id quod prius rogauerat, cenſura eccleſiaſtica compelli ſtatuit. & ibi hoc not. Dominic. Tex. item in clem. 1. de teſt. in verbo, exhortamur. vbi glo. dicit eſſe illi exhortationi neceſſariò parendum. An tamen id ſemper verum ſit, vt videlicet talia verba vim præcepti habeant, latè diſputant Doct. & maximè recentiores in c. nam concupiſcentiam. de conſt. proptereà illuc te relego.

Preces maiorum pro iuſſu habentur.

5 In hanc autem ſententiam verſus eſt tritiſſimus authore tamen incerto:

Eſt rogare Ducum, ſpecies violenta iubendi.

Quem citat Arch. in d. cap. rogo. vbi & ipſe dicit, quòd preces maiorum pro iuſſu habentur. & Bal. in l. ſi mandator. C. quod cum eo. ubi & idem dicit. & in l. 2. colu. 1. C. commu. de lega. & conſ. 121. a capite inchoantes. poſt princip. lib. 3. & And. Iſer. in c. ſi quis miles. tit. de feudo, ſine cul. non amit. & Alex. conſ. 124. omiſſis ſuperfluis. col. vlt. verſ nec facio differentiam lib. 1. & Barb. conſ. ſuprà alleg.

Zenonis reſponſum Antigono.

6 Huc quoque vergit quod de Zenone illo Stoicorum principe tradit Laertius, ad quem cum Antigonus Rex Macedoniæ literas miſiſſet, quibus eum obnixè orabat, vt ad ſe proficiſceretur, reſpondens Zeno dicit, ſe id facturum quod iuberet Antigonus, niſi ætas obſiſteret, cum tamen non iuſſiſſet Antigonus, ſed oraſſet: ſed Zeno preces pro iuſſu accepit. Simile eſt quod apud Virgilium iuris ciuilis (vt Flauianus apud Macrobium ait) doctiſſimum, Æneas Didonem alloquens ait, lib. 2. Æneidos, ſtatim in princip.

Infandum Regina iubes renouare dolorem.

Cum tamen illa non iuſſiſſet, verum poſtularat: tanquam omnis ſuperioris poſtulatio, apud inferiores pro iuſſu haberi debeat. Captabat enim Æneas beneuolentiam ex eo, quòd ſe illo verbo, *Iubes*, inferiorem oſtendit, etſi minimè eſſet. Quod & inibi ſcitiſſimè, vt alias ſemper annotauit Donatus, vir certè reconditæ eruditionis.

Idem comprobat Tacitus libr. 14. cum dicit, de Nerone loquens: Notos quoque equites Romanos operas arenæ promittere ſubegit, donis ingentibus, niſi quòd merces ab eo, qui

iubere poteſt, vim neceſſitatis affert. Eodē quoque pertinet illud Auſonij ad Theodoſiū Auguſtum, in quadā ad Paulū aliàs Pacilum, epiſtola:

Scribere me Auguſtus iubet: & mea carmina poſſit.
Plenè rogans, blando vis latet imperio.

cùm de Valētiniano Imperatore loqueretur. Sed quid facerem iuſſum eſt: quodq; eſt potentiſſimum imperandi genus, rogabat, qui iubere poterat. Et illud quoq; Quintiliani aui declamatione 281. habet gladium, inſtrumentum parricidij, accedit ad patrem, manuq; ſublata, rogo dicit, imò iubet: non ſunt enim preces, vbi rogandi libertas non eſt.

Poteſtas ſi ſupplicando inuitet, cogit.

7 Illud item quod ſcribit Macrobius lib. 2. Saturnalium, Laberium aſperæ libertatis equitem Romanum Cæſar quingentis milibus inuitanit, ut prodiret in ſcenam, et ipſe argeret mimos, quos ſcriptitabat. ſed poteſtas non ſolùm ſi inuitet, ſed etiam ſi ſupplicet, cogit: vnde ſe et Laberius à Cæſare coactum in prologo teſtatur his verſibus,

Neceſſitas cuius curſus tranſuerſi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt.
Quò me detruſit penè extremis ſenſibus.

Sed & ſententia eſt Platonis in epiſtola, quam ſcripſit ad Dionis propinquos, preces tyrannorum neceſſitati eſſe permiſtas. Quod & ex eo vſurpauit Tull. lib. epiſtolarum ad Atticum 9. cuius initium, Tuas, cuius hæc verba ſunt, Ego autem non tam πεντήλας, id eſt, peregrinationē, huius timeo, quàm πειθανάγκην, id eſt, perſuaſionem, neceſſitatē inferentē. Αἱ γὰρ τυράννων δεήσεις, inquit Plato, οἶδ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν, id eſt, Tyrannorum enim preces (inquis) Plato noſti quàm permiſtæ neceſſitatibus ſint. Mimus quoque eſt in eam ſententiam elegantiſſimus:

Rogando cogit, qui rogat potentior.

Superiora procedunt in eo quo ſolet ſeruire in ſubditos non in cæteris.

8 Id tamen quod dictum eſt, preces ſuperiores inducere iuſtum metum, intelligunt pleriq; procedere in eo, qui ſolet ſeuire in ſubditos, nō etiā in cęteris: ut voluit expreſsè Pan. in d.c. cùm inter. col. 3. verſ. ex quo. & in cap. abbas. col. 1. verſ. ſed quæro hic, quod met. cau. & in c. ult. in fi. poſt Io. And. ibi, qui cleric. vel uouen. vbi hoc dicit eſſe ſing. notandum, & facere ad eam quęſtionem, nunquid teneat matrimonium contractum precibus Principis? Quod vtique verum eſt, quantum ad reſcindendum ea, quæ precibus Principum eſſent facta. Illud autem indiſtinctè verum eſt preces ipſas Principum, vicem pręcepti obtinere, eſſeq; clementiùs puniendum, qui precibus Principis delictum quodpiam commiſerit, æquè ac ſi iuſſu ipſius id feciſſet, per ea quæ dicta ſunt.

In quibuſdam hortatus non habetur loco iuſſus.

9 Neq; velim tamen prætermittere, eſſe apud nos tex. ſupradictis mirè aduerſantem. in l. ſeruus tuis. ff. de dol. mal. vbi ſi ſeruus meus cùm mihi deberet, nec ſoluendo eſſet hortatu meo pecuniam mutuam ab alio accipit, & mihi ſoluit; danda eſt in me actio de dolo malo. Ex quo certè colligitur hortatum non haberi loco iuſſus: nam ſi pro iuſſu eſſet, competeret actio, quod iuſſu, & non de dolo: quæ tum demum habet locū, cùm alia non cōpetit, ut ex tex. in l. 1. §. verba. & §. ait prętor. ff. eo. tit. de do. Ideò cogita quid huic obiectioni ſit reſpondendum.

CAVSA XXXVI.

Qui inuiti delinquunt, leuius puniendi ſunt.

1 TRigeſimoſexto, non ſolùm in præcedentibus caſibus, ſed & aliàs ſemper, qui inuiti ac coacti delinquunt, vtpote vi, metu ve compulſi, ne vitam, aut bona amittant, ſunt leuiùs puniendi. c. ſacris. & ibi latè Doct. de his quæ ui metuſve cauſa fiunt. & c. presbyteros. 50. diſt. & c. in primis verſ. epiſcopi verò. & ibi gl. in verbo, metu. 2. q. 1. & c. vlt. 11. q. 1. & c. eos. de conſe. diſt. 4. & no. gl. in c. 1, in verbo errore. 15. quæſt. 6. & è theologis anteſignanus ille Theologorum ſcholaſticorum Alex. Ales in 3. parte Summæ, quæſt. 41. membro 4. artic. vlt. aliàs 3.

Potens mandans mihi occidere Titium, aliàs me interficiet, ſi perfecerim à pœna homicidij excuſari debet.

2 Et propterea pulchrè dicit Bal. in §. iniuriā, in verbo, ſeu furtum. tit. de pac. iura. fir. quod ſi aliquis potens mihi mandauerit, ut occidam Titium, aliàs me interficiet, idq; ipſum perfecerim: à pœna homicidij excuſari debeo. allegat Petr. illud dicentem in l. ſcientiam. §. qui cùm aliter. ff. ad leg. Aquil. vbi etiam per Cy. quod & idem voluit ipſe Cy. in l. 1. & Io. Fab. col. vlt. C. vnde ui. & idem Bal. in ſua Marga. in verbo, homicidium. verſ. ult. Flori. in l. liber homo. col. 1. ff. ad leg. Aquil. & in l. ſi quis ſumo. §. 1. eo. tit. dū ſe remittit ad Cy. in d. l. 1. C. unde ui. & Alex. in addi. Bar. in l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. & Barb. conſ. 60. ſapienter ſcripſit Pſalmiſta. col. 6. verſ. capio autem tertium lib. 1. Lauren. Calca. conſ. 2. licet iſta materia. col. 15. & Iaſo. in §. ſi minus. col. antepe. verſ. nunquid autem Inſti. de acti. & Hippo. Marſ. in l. 1. col. 12. verſ. 18. ff. de ſicar. & Philip. Dec. in l. velle non creditur, colum. 2. verſicu. vltimò notandum eſt. in fi. ff. de reg. iur. & in l. eius eſt velle. eo. tit. & idem ſenſit Bar. in l. 2. ff. de noxa. ſenſit & ante hos omnes gl. in l. ſi familia. verſ. & ſi ſeruus. in gl. 1. in fi. ff. ſi fam. fur. fec. dic. quam ibi ponderat, & commendat Alex. in addi. Bar.

Lucullus cur Mitylenos mitiore ſupplicio affecit.

5 Et profectò ſi iſti intelligant hunc excuſari, ne puniatur lege Corne. de ſica. ſed mitiùs, id haud dubiè verū. Si verò vt omninò non puniatur, non admitterem, ſicut nec admittit Pan. in d. c. ſacris. qui ad iura, & rationes aduerſariorū reſpondet. Cui concinit id, quod Plutarchus in Lucullo tradit ipſum Lucullum Mitylenos, quoniam non ſponte à Romanis defecerunt, ſed metu, minori ſupplicio affeciſſe. Huius q; rei euidens eſt ratio. Nam qui vi, metuve compulſus eſt, is dolo caret. l. imò. ff. de lib. cauſ. qui autem citra dolum peccat, mitiùs eſt puniendus, vt ſupra latè tradidimus in cauſa 36.

Qui metu maiorum malorū peccant, mitius puniuntur.

4 Sed quæ diximus, intelligenda ſunt in coactis conditionaliter (vt vulgò loquimur) videlicet metu maiorū malorū: qui certè puniūtur mitiùs, puniuntur tñ utpote qui peccāt, ut habetur in iuribus ſ. allegatis, et in c. quiſquis. 11. q. 3. et ei. ſi quis coactus. 22. q. 5. & no. gl. in c. non ſolùm. 11. q. 3. & in c. poteſt in verbo, neget. de pœnit. diſt. 1. quæ loquuntur de his, qui metu mortis Chriſtum verbo tantùm abnegant: coacta enim voluntas eſt, vt habetur in l. ſi mulier §. ſi metum. & l. metum autem. §. ſed quod prætor. ff. quod met. cau. cum ſimilibus. & latè diſſerit Ariſtot Peripateticorū princeps, lib. 3. Ethicorū c. 1. & Gregorius Niſſenus lib. Philoſophiæ. 5. debemusq; potiùs quælibet mala pati, quàm malo conſentire. l. ſi quidem. ff. quod met. cau. & c. ita ne. 32. q. 5. Neque timendi ſunt occiſores corporis contra iuſtitiam homines impellentes. c. ſi. 31. q. 2. Ideoq; Tullius lib. veteris Rhetoricæ 2 Si quā (inquit) neceſſitudo turpitudinem videbitur habere oportebit p locorū cõmunū implicationē, redarguentē demonſtrare quidũis perpeti, mori denique; ſatius fuiſſe, quàm eiuſmodi neceſſitudini obtẽperare. Et, vt inquit Liodes Oenonis fili⁹ apud Homerū lib. 21. Odyſſeæ, multò meli⁹ eſt mori, quàm viuus peccare.

Εἴπερ πολὺ φέρτερόν ἐστι
Τεθνάμεν ἢ ζώοντας ἁμαρτεῖν.

Et de hac coactione, vt puto, est illud qđ à Plutarcho refertur in Apophthegmatis Laconum ignobilium, de Lacone quopiam, qui ad eum, qui puniebatur, & dicebat ſe inuitum peccaſſe, Caſtigaberis (inquit) igitur, & inuitus.

Coacti abſolutè nel præciſe non puniuntur.

5 At coacti abſolutè, ſiue præciſè, ut cum noſtris quoque loquamur, qui videlicet nihil conferunt ſecundum proprium motum, nihil certè peccant neq; puniuntur: vt qui potiùs pati, quàm agere videantur: vt eſt tex. in d. c. ſacris. & ibi gl. & Docto. & d. c. presbyteros. verſ. qui autem fugientes. & d. c. ita ne. & ibi etiam gl. & c. conſtat. 1. q. 1. & in ſummā 15. q. 1. cum multis ſeq. c. & l. 1. §. remouet. ff. de poſtul. & l. ſi vxor. §. ſi quis planè. & l. vim paſſam. ff. de adulte. & l. fœdiſſimam. C. eo. Ex quib. iuribus multa præſertim poſteriora loquuntur; de muliere vim paſſa: vt videlicet nihil ei ſit imputandū, ſicut etiam lex Moſaica ſanxit Deutero. 22. Itaq; Ouid. lib. 1. Faſt. Iunonem increpat: quòd Caliſtonem à Ioue vim paſſam in vrſam mutauerit.

Quid facis inuito pectore paſſa Iouem?

Quaſi nihil ob id pati debuerit.

Præciſa coactio eſt impunita relinquenda.

6 Et de hac pciſa coactione, vt ſit omnino impunita relinquenda, ſcribit etiam Alex. Ales vbi ſuprà, & Archi. in c. qui bona. col. 8. 17. q. 1. & affatim Ariſt. & Grego. Niſſenus, quibus locis nuper citauimus. Sed antequā hinc abeā, libet hoc adſcribere exemplū hiſtoricū huic loco accommodatiſſimum: A. Poſthumus Albinus, qui conſul cum Lucullo fuit, res Romanas orationē græca ſcriptitauit, in cuius hiſtoriæ exordio ſcriptum erat in hanc ſententiam, neminem ſuccenſere ſibi, conuenire: ſi quid in his libris parùm compoſitè, aut minus eleganter ſcriptum foret: nam ſum (inquit) homo Romanus, natus in Latio: græca oratio a nobis alieniſſima eſt. Ideoq; veniam gratiamq; malæ æſtimationis ſi quid eſſet erratum, poſtulauit. Eam cùm legiſſet M. Cato, Ne tu (inquit) Aule nimiùm nugator es, cùm maluiſti culpam deprecari, quàm culpa vacare. Nam petere veniam ſolemus, aut cùm imprudentes errauimus, aut cùm compulſi peccauimus. Tibi (inquit) oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priuſquam faceres, peteres, vt ignoſceretur? Author Plinius, aut quiſquis eſt in lib. de illuſtribus viris, Plutarchus in Catone Vticenſi, Gellius lib. 11. Noct. Attic. c. 8. Macrobius in prin. Saturnalium. & Suidas.

CAVSA XXXVII.

In atrocioribus conatus delicto proximus æquè punitur.

1 TRigeſimoſeptimò, licet de iure communi conatus proximos delicto, equè puniatur in atrocioribus, ac ſi delictum fuiſſet conſummatum, vt eſt text. in l. ſi quis non dicam. & ibi gl. & Docto. C. de epiſ. & cleric. & in l. is qui cum telo. & duabus legibus ſeq. C. de ſicar. quę omnes reperiuntur de pœn. diſt. 1. cum multis concord. adductis per Fely. in tractatu, quem ſuper hoc priuatim conſcripſit: tamen ſi ex ſtatuto delictum quodpiam certa pœna puniatur, certè qui huiuſmodi delictum conatus fuerit perpetrare, quantumcunque proximè ad delictum acceſſerit, tamen niſi perfecerit, non ea pœna puniretur, ſed alia mitiori pœna, ſecundum qualitatem admiſſi facinoris.

An delictum attentatum habeatur pro conſummato.

2 Nam quòd delictum attentatum habeatur pro conſummato, non eſt ſecundùm rerum naturam, atque veritatem, ſed eſt ex fictione, quæ non habet locum in ſtatutis, cùm ſit quædam impropriętas: nam ſtatuta propriè & naturaliter, non fictitiè debent interpretari. ut not. in l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. geſt. & in l. quicquid adſtringendæ. & l. ex ea parte. § mulier. ff. de verb. oblig. & l. tutelis. ff. de cap dimi. & l. Statius. §. Cornelia. ff. de iur. fiſci. & l. ult. C. de his qui veni. ætat. impetra.

Pœna ſtatutorum non habet locum in delictis attentatis.

3 Et hoc quidem, videlicet pœnā ſtatutorum non habere locum in delictis attentatis, voluit Barto. in l. 1. §. diuus. ff. ad leg. Corn. de ſicar. vbi dicit, quòd hac ratione conatus non punitur per totam Italiam, vbi omnia fermè delicta ſecundum ſtatuta puniuntur. & iterū in l. in ſi riza. col. 1. eo. tit. & in l. damni. §. Sabinus. col. ult. in prin. & ibi Rom. col. 2. verſ. inquantum autem. ff. de dam. infect. & ipſe Bar. in l. ſenatus. col. vlt. de accu. et in d. l. is qui cū telo. vbi hoc dicit eſſe perpetuò menti tenendum. et ibi etiam Bald. et Sal. et idem Bal. in d. l. ſi quis non dicam. col. 3. verſ. iuxta hoc incidenter cadit iſta quæſtio. vbi dicit ita tenuiſſe Iaco. Butrig. in quadam quæſtione per eum Venzioli diſputata, et idem Bald. in l. 1. et iterum in l. ſi tuguium. col. 1. et ibi

Cæpola

Cæpola in repe.C.de ſer.fugi.& ipſe Bal. in l.& ſi certus.§.ſi appetitus.in princ.per illum tex. ff. de S.C.Silla.& in l.vlt. per gl.ibi, in verbo, voluerit.ff. de rer.diui.& in l. 1. §. hæc verba. vbi etiam Ang.in fi.ff. quod quiſq; iur. & idem Bal. in l.data.col. 12.verſ.item in pœnis ſtatutorum, & iterum verſ.dico autem.C.qui accu.non poſ. & in l.arboribus.§.Iulianus. ff. de vſufruc.& in l.qui autem ex his.ff.de his qui no.infa.& in l. ſi proprietati. ff.de iur.doti.& in §. item lex Cornelia.Inſtit.de publi. iudi. & in c. 1. col. 1. titu. quib.mo.feud.amit.& in c. 1.§.iniuria.tit.de pace iur.fir.& in addi.Spec.tit.de accuſatore.§. 1. verſ.quid ſi primò actum fuerit. in addi.quæ incipit, ſecundùm ſtatuta terrarum. & eleganter conſ.294 ad euidentiam præmittendum eſt.lib. 1.& conſ.361.quidam rumor iam pluribus diebus.in fi.eo.lib. 1.& cõſ.136. proponitur quod Titius percuſſit.lib. 2.vbi dicit, ꝙ in pœnis ſtatutorum magis conſideratur ictus, quàm animus. & conſ 430.qui voluit alium facere, lib. 2. & conſ.443.Cechus confecit venenum, col. 1. & iterum col 2.lib.3.& conſ.28. viſo ſtatuto appa ret,lib.4.& conſ.301.præſuppoſitis verbis ſtatuti,quod conſ.errore Impreſſorum repertum eſt in conſ.356.in eo.lib. & Alber. in ſecunda parte ſtatutorum,q.268 incip Cy.quærit. & iterum quæſt. 218. ſtatuto Bononienſi cauetur.& Imo.in c.1.& ibi Panor.col.1.verſ. nunc primò no. & latè Feli. col. 3. verſ. fallit nonò. de præſumpt.& idem Imo.in l.1.ff.de publi. iudi. & Pan.in c.inter.ante fi.de purg. cano.in c. 2. col. vlt. verſ. ſecundum dictum. de eo qui mit. in poſſ.& in cap. mulieres. de ſent. excom. col. 4. verſ.in contrarium facit.Flor.in l.in lege Aquilia.circa medium.ff.ad leg.Aquil.& Pau. Caſtr. conſ.277.in cauſa carceratorum.col.1 verſ. nec obſtant.lib.2. & conſ. 296. viſa inquiſitione ſupraſcripta.col.2.verſ.prætereà ſi aliud ſtatutum. eo.lib.2. Ang. Are. in tractatu maleficiorum.in verbo, & ex interuallo dictus Titius ex dictis vulneribus mortuus eſt.col.pen.Alex. conſ.15. viſo proceſſu inquiſitionis formatæ. col. 2.verſ. ſed prætermiſſis non obſtantibus.lib. primo. & Fran.Aret.conſ.80.ſicut decet. col. 3. verſ. nec obuiat præmiſſis.& conſ. 146. viſa conſultatione.col.pen.verſ.ſecundò,quia ſtatuta. Barb. cõſ. 23.ſapientiſſimus.col.6. verſ. etſi quiſpiam. & multis ſeq.lib.1. Socy. in tract. fallentiarum.in regula.31.in 3.fall.& Iaſ.in rub.Inſtit. de actio. colum pen. & Felyn. in c. ſignificaſti. eius initii 2. colum 2. verſicul. aduerte tamen. de homi. & in d. tract. quando conatus puniatur. colum. 3. verſicul. fallit octauò & vltimò. & Hippol.Marſ.in l. 1.in prin.col.15.ver.quod tamen hodie.ff. de. ſicar. & in l. qui falſam. colum. 5. verſ.alius eſt etiam.ff.ad leg.Corn.de falſis.

Aſſaſinatus crimen.

4 Sed hoc proculdubio intelligendũ eſt, quãdo verba ſtatuti non verificarentur (ut noſtri loquuntur) in attentāte ſolùm, puta quia ſtatutum punit homicidam, adulterum, & cętera id genus. Secus ſi verificarentur in ſolo conatu, verbi gratia, ſi puniat aſſaſinatum. Nam cùm aſſaſinatus crimen ſit perpetratum, ex eo ſolùm ꝙ quis pecuniam recepit, ut faciat homicidium, etſi nondum fecerit, vt videtur probare tex.in cap. 1. de homi. lib. 6. & ibi no. Domin. & etiam Ange. conſ. 14.nos Carolus. Ideoq; pœna dicti ſtatuti habet locum in eo, qui tunc vulnerauit, vt occideret, quamuis reuera non occiderit. ita conſuluit cùm ex facto incidiſſet. Philip. Corn. conſ. 249.licèt uideatur prima facie.lib. 1. vbi ita ut diximus.limitat, quod ſuprà dictum eſt, pœnas ſtatutorum non habet locum in attentantibus. reſpondetq; ad Dy. & Ang. qui videntur ſenſiſſe contrarium in l.item apud Labeonẽ.§.ſi curauerit.ff.de iniur.vide tñ Bal.d.conſ. 430. lib. 2.

Statutũ certa pœna puniens qui rapuit rem alienam.

5 Huic autem ſententiæ congruit, quod ſcribit Alber.in tract.ſtatut.in 2.parte, q. 229. quid ſi ſtatuto caueatur, ſtatutum certa pœna eum puniens, qui rapuerit rem alienam procedere in eo, qui fregit oſtium alterius, vt raperet, per textum in Marcellus.ff.de verb. ſig. vbi verbo, *rapuiſſe*, continetur ſciſſum, & fractũ, dicitq; hoc ibi voluiſſe Dy.quod not.ad confirmationem dicti Cornæi, qui tamen huius deciſionis non meminit. Quanquam id nihil pertinet ad hunc articulũ, neq;.n.rapere, eſt frangere oſtiũ ad rapiendũ. Et ego certè putarim hunc nõ eſſe puniendũ ex illo ſtatuto, ſed aliter ob fracturam oſtii.

Ad tractatum in delictis nõ requiritur conſummatio.

6 Facit quoq; quod tradit Pan.in c.tua nuper col.2.verſ.in gl.in verbo, tractatu.per tex. & gl. ibi, de his quæ fi.à præla.ꝙ ſi ſtatutum punit tractantem tractatum, non requiritur delicti conſummatio.& ſequitur Alex. no. in addi. ad Bar. in l.utrum.ff. de parri.& ibi Hippol. Marſil. col. 2.in ſi.qui hoc dicit no.& ſummè notandum.allegat & ad id alia iura, quæ nihil ad hoc faciũt, & idem Hippo.in d.l.qui falſam.col. 2. uer.adde etiam prędictis.ff.ad leg. Corn.de falſ. Quin et aliàs ſemper conatus perinde punitur ac effectus, quando diſpoſitio puniens conſiderat affectũ ſine effectu.l.& generaliter.§. 1. et ibi Doct. ff.de cal.et l.ſi amicis. ff.de adult.cum ſimi.

Verba ſtatutorum quæ ſonat in uolũtatẽ, reducuntur ad ipſum iuris intellectum.

7 Sed hanc limitationem declara procedere, vbi eſſet manifeſta legis, aut ſtatuti intentio, ut tractatus puniatur, aliàs enim licèt uerba ipſius ſimpliciter ſonarent in tractatum, et uolũtatem, nihilo tamen minùs reducuntur ad intellectum iuris, uidelicet ſi delictum fuerit perpetratum, per gl.in l.ult.ĩ fi.ff.de rer.diui.quæ exponit tex. tranſcendentem uoluerit, id eſt, uoluntariè tranſcenderit. quem ſequitur Bar. ibi dicens ualere ad ſtatutum, ꝙ ſi quis voluerit aliquem corrumpere, capite puniatur, vt intelligatur, id eſt, uoluntariè corruperit, quod eſt, ut dicit, notãdum. & etiam per gl.in cle.1.in uerbo, mandauerit.de pœni.quæ intelligit illum text. punientem eum qui mandauit, ita videlicet, ſi ſecutum eſt delictum. Et per illas gl. hanc declarationem tra-

dit Fran. Are. in l. ſi ſeruum. §. prætor ait. col. 3. verſ. vnde quando factum. ff. de acqui. hæred.

CAVSA XXXVIII.

Ex generali cōſuetudine non tam grauiter punitur qui attentauit quàm qui perfecit.

1 TRigeſimooctauò, non ſolùm ſi ex ſtatuto puniantur delicta, ſed etiam ſi ex iure communi conatus etiam proximus delicto, æquè puniatur, atq; ſi delictum ipſum conſummatum foret, quemadmodum nos ampliſſimè, & copioſè in ſuperiori cauſa, nempe trigeſimaſeptima diſſeruimus, & in caſibus, in quibus dicitur delictum attentatum æquè puniri, ac conſummatū. Ex generali tamen cunſuetudine non tā grauiter punitur, qui attentauit, quàm qui perfecit, vt voluit Spec. tit. de accuſatore. §. 1. ver. quid ſi primò actum fuerit. cùm dicit, ꝙ de conſuetudine vulnerans animo occidendi, non tamen occidens, non punitur tāquam homicida, arg. l. aut facta. §. euentus. ff. de pœn. refert. & ſequitur Cyn. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſ. & cler. & in l. is qui cum telo. in 3. oppoſ. & ibi etiam Io. Fab. Bal. (quem vide) & Sal. & Pet. Iacob. in tit. de act. leg. Aquil. col. 6. in paruis. & Bar. in l. 1. §. diuus. ff. de ſica. & Io. Fab. in §. item lex Iulia. col. pen. verſ. quidam aūt dicunt. Inſtit. de pub. iudic. vbi tamen diſtinguit Bal. in l. data. col. 11. verſ. item nota ꝙ pœnæ perſonales. & item col. ſeq. ver. dico aūt. C. qui accuſ. non poſſ. vbi ita loquitur, vt videatur hoc ēt de iure communi procedere, ceſſante conſuetudine: reſpondetque ad iura, quæ videntur innuere contrarium: & idē Bal. in c. vlt. col. 2. de conſuet. vbi dicit hanc conſuetudinem eſſe æquā, & naturalē; æquitas. n. dictat propoſitum cum actu imperfecto minùs puniri, quàm cùm actu perfecto. l. ſi fugitiui. C. de ſer. fugi. vbi & hoc voluit ipſe Bal. & idē Bal. conſ. 359. ſtatuto Placentiæ cauetur. lib. 1. & conſ. 361. quidam rumor. eo. lib. 1. & conſ. 443. Cechus confecit venenū. lib. 3. Ange. Pau. Caſt. Alex. & Iaſ. in l. 1. §. hæc verba. ff. quod quiſq; iur. vbi & hoc Ang. dicit eſſe notabile, & Pau. Caſt. eſſe perpetuò mēti tenendū, dicitq; Ang. ita tenuiſſe Archi. in c. ſi ergo. 8. q. 1. vbi tn̄ nil dicit, & idem Ang. in l. 1. §. ſit iniuria. ff. de extraordinar. crimi. & idē voluit ipſe Pau. Caſtr. d. conſ. 296. viſa inquiſitione. col. 2. lib. 2. Floria. in l. itē ſi obſtetrix. col. 2. ff. ad leg. Aquil. & Maſuerus in tit. de pœn. §. item ſecundū conſuetudinem. Rapha. Ful. conſ. 149. ſuper inquiſitione formata col. pen. verſ. ſupereſt de tertio. Frā. Are. conſ. 80. ſicut decet. col. 3. & Barb. in l. 4. §. Cato. col. 3. ff. de verb. obli. & Barb. in addi. ad Bal. in c. 1. i prin. tit. quib. mod. feud. amit. & cōſ. 64. ſcribitur lib. Heſter. col. 9. in fi. cum ſeq. lib. 1. & conſ. 23. ſapientiſſimus dixit Eccleſiaſtes. col. 6. verſ. cum ergo in caſu noſtro. lib. 2. et Ale. conſ. 15. viſo proceſſu. col. 2. & iterum col. vlt. lib. 1. & conſ. 140. videtur in caſu propoſito. col. 1. verſ. & primò præſuppono. lib. 2. et in addit. Barto. in l. qui ea mente, ff. de furt. vbi hoc reputat ſing. et Corneus. conſ. 23. licèt in hac conſultatione. col. 1. verſ. bis tamen non obſtātibus. lib. 1. et Fel. in c. conſulere. ante fi. de ſimo. et in cap. ſignificaſti. eius principij 2. col. 2. verſ. aduerte tamen. de homi. vide Alex. in dict. l. 1. §. hæc autem verba. ff. quod quiſq; iur. et Matt. Afflict. in conſtit. Siciliæ, incipiente, mala noxia. col. 2. verſ. ſed aduerte. et Hippol. Marſi. in lege, eiuſdem. col. 2. verſ. nota etiam. ff. de ſicar.

Conſuetudo nō poteſt derogare legi diuinæ.

2 Videtur tamen hanc conſuetudinem non valere, neq; eſſe obſeruandam, quoniam ſit contra ius diuinum, Exodi 21. c. vbi qui percuſſerit hominem volēs occidere, morte moriatur. Cui non potuit conſuetudo derogare. c. vlt. et ibi ēt planè no. de conſuet. et c. quę ad perpetuū & c. nulli. et c. ſunt quidā. 25. q. 1. cum ſimil. Neq; .n. poteſt Papa, Princeps, vel populus, tollere legē ſuperioris. l. nam et magiſtratus. ff. de arbitr. et c. cùm inferior. de maior. et obedi. cap. 1. 10. diſt. et quod tradit Spec. in tit. de legat. §. nunc breuiter. & gl. et Docto. in c. cùm ad monaſterium. de ſtat. monach. et quòd non valeat huiuſmodi conſuetudo ſentit hac, quam diximus, ratione, Barba. d. conſ. 64. colum. antepen. verſicu. quinimo dico. libr. 1. ſubdens quod iſtud debent ponderare iudices, quoniam quotidie hoc accidit.

Legi Moſaica bene intellectæ non eſt contraria generalis conſuetudo.

3 Sed quod huic reſpondeamus, in promptu eſt. primùm enim nō ſatis fideliter illum Exodi locum fuiſſe conuerſum, quoniam in Hebræo ſcribitur ad hanc ſententiā, Qui percuſſerit hominē, et occiderit, morte moriatur, ut teſtat. Nicol. Lyr. in expoſitione eius loci ſubiungens, ꝙ ſi non occiderit percutiens, quantumcunq; voluerit occidere, non eſt morte plectendus. Cui mire ſuffragatur, quod alibi ſcribitur Leuitici 24 in hæc verba, Qui percuſſerit, et occiderit hominem, morte moriatur. Ideoque ſecundum hoc non erit hæc generalis conſuetudo legi Moſaicæ contraria, imò potiùs conformis, & per omnia ſimilis.

Sancita veteris teſtamenti trifariam diuiduntur.

4 Sed et illud quoq; dici pōt, & fortaſſis meliùs, ne diuum Hierony. interpretem Bibliorum (ſi tamen is eſt) arguam, quòd ſancita veteris teſtamenti trifariam diuiduntur. Alia enim moralia, alia cerimonialia, alia rurſum iudicialia. quæ omnia nominatim, ſpeciatimq; tanguntur Deuterono. 6. cùm ſcribit: Hæc ſunt præcepta, cerimoniæ, atque iudicia, &c. Iudicialia autem, quæ nonnulli legalia vocant ipſius veteris teſtamenti, quale eſt illud Exodi, ſuprà citatum, non ligant, niſi quatenus reperiuntur in nouo teſtamento approbata, vt ex antiquis voluerunt Tertulianus in lib. aduerſus Iudęos: Origenes in Exodum, Homilia 10. & in Numeros, Homilia 11. D. Hieronymus in epiſto. ad Auguſtinum, cuius exordium eſt, Tres ſimul epiſtolas: ipſe D. Auguſtinus lib. 6. contra Manichæum, per totum propè eum librum, et rurſum lib. 10. capitul. 18. et Bonifacium contra duas Pelagianorum

gianorum epiſtolas, lib. 3. cap. 4. & D. Ambroſ. in epiſt. Pauli ad Coloſſ. c. 3. & epiſt. 72. ad Iconem.

Idem ex diuerſis alijs authoribus.

5 Et ex recentioribus Marſilius Ficinus, verè Theolog⁹ ſimul, & philoſophus, et medic⁹ celeberrimus, i eo lib. in quo de religione Chriſtiana tam piè, quàm eleganter diſſerit, cap. 34 vbi præcepta Moyſi, multifariã diſtinguit, ea aſſerẽs eſſe pcipua, quæ in Decalogo continentur: Data .n. fuiſſe à Deo abſq; medio, in tabulis lapideis populo vniuerſo, deinde tanquam perpetua in arca teſtamenti in ſancta ſanctorum incluſa: cætera verò minutiora eſſe, ac data per Moyſem, & ab eo chartis inſcripta, atq; extra ſancta ſanctorum poſita. Inter hæc autem alia ſimpliciter moralia eſſe, quæ quoniam naturæ legem imitantur, ſempiterna ſunt, ſicut præcipua. Alia ad iudicia pertinent, quæ in æquitatis arbitrio poſita, prout rerum uſus exigit, variantur. Alia rurſus ad cerimonias, quæ ſunt parui momẽti. idq; probat teſtimonio, ac authoritate ipſius veteris teſtamenti. Idem quoque voluit, atque optimis rationibus comprobauit Paul. Ritius in libello De chriſtiana veritate, tractatu 2. parte 3. c. item 3.

Idem ex Theologis.

6 Et e Theologis, quos ſcholaſticos appellant, horum primus, ac princeps Alex. Ales in 2 parte Summæ, q. 25. membro 1. atq; in tertia parte Summæ, q. 59. membro 1 & D. Thomas Aquinas eius diſcipulus in prima ſecũdæ, quæſt. 104. art. 3. & iterum in ſecunda ſecundæ q. 87. art. 1. & in quolibeto 2. art. 8. & alter eiuſdem diſcipulus D. Bonauent. in 4. ſent. diſt. 3. q. 2. in qua etiam diſtin. copioſius Docto. omnium ſubtiliſſimus Scotus, in vlt. q ad fi. & idem Bonauent. in eodẽ 4. ſenten. diſt. 37. art. 1. q. 1 & Richardus in eodem 4. diſtin. 17. Anto. Flor. in 1. parte Summæ, titul. 14. c. 6. in prin. col. 3. verſ. tertiò differunt. Nicol Lyr in Exod c. 21. in prin. & Ange. Cla. i verbo, decima. ver. 2. & nouiſſimè Gabriel Biel in 3. ſent. diſt. 37. q. vnica, art. 1. concluſione 5. ad finem. Et rurſum in 4. ſent. diſtin. 1. q. 4. art. 4. dubio item 4. per totum.

Idem ex Iuriſconſ.

7 Nec deſunt nobis noſtri iuriũ interpretes, qui & ipſi huius ſententiæ fuere. & in his Card. Flor. conſ. 2. circa ſtatutum, ad fi. Imo. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. col. 3. & ibi etiam Rom. col. 10. ver. duodecimò cum quid. ff. de verb. oblig. idem Imo. in l 3. col. vlt. & ibi quoque Fran. Aret. col. 5. verſ. prima ratio. ff. de teſta. & ipſe item Imol. in c. vlt. col. 3. verſ & ibi Pan. col. 2. in gl 2. de cõſuet. & idem Imo. conſ. 1. in caſu præmiſſo, in fi. Bellame. conſ. 28. in facto mihi tradito. col. 2. ver. ad partẽ contrariam, Mart. Laud. in tract. Primogenituræ. col. pen. verſ. rurſus quæritur nunquid. Alex. conſ. 13. attentis his. col. 4. verſ. prætereà præcepta. lib. 7. Fran. Aret. in l. vlt. col. pen. vẽr. 3. quod non valet. C. de pact. Barb. conſ. 39. clementiſſimum Dei. col. 1. lib. 2. & Iaſ. in l. qui ſe patris, col. 5. verſ. & nota q inter Iudæos. C. vnde liberi. & Phil. Dec. in c. conſuluit, in 2. no. de app. Zaſius conſ. 1. illuſtres. nu 61. lib. 2. & faciunt not. per gl. & Archi. in can non eſt peccatum. §. his itaque. per text. ibi. 6. diſt. & per Pan. & alios in c. 1 de homici. & ipſum Pan. in c. 2. colum. 3. de prob.

Multa præcepta Moyſi tam legalia quàm iudicialia fuiſſe immutata à Chriſto domino, & reprobata.

8 Nam & videmus multa Moyſi præcepta legalia, ſiue iudicialia fuiſſe à Chriſto Domino noſtro mutata, atq; reprobata, Matthæi 5. cap. & iterum 19. & Marc. 10 & Lucæ 16. cap. q apertè probat legalia hæc nõ fuiſſe iuris diuini: quia ſi huiuſmodi fuiſſent, perpetua & immutabilia quoq; fuiſſent, vel teſtimonio Principis illius Vatis Pſal. 88. Non prophanabo teſtamentum meum: & quæ procedunt de labiis meis, non faciã irrita. Et Eſaiæ c. 40. Verbum domini manet in æternum. Et ipſius Chriſti, dum dicit Matthæi 24. Marci 13. Lucæ. 21. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Et eiuſdem Lucæ 16. Facilius eſt cœlum & terram præterire, quàm de lege vnum apicem cadere.

Quædam Moyſi leges non excuſauerunt à peccato, vt eſt illa repudij.

9 Veruntamen non omittam nonnullas Moyſi leges non excuſaſſe à peccato, ut ea quæ libellum repudii permittebat Deutero. 24. In ea enim ſententia fuerunt Nicol. Lyra. in eodem ipſo c. 24 & magna Theologorum pars, in 4. ſent. diſt. 33. Alex. Ales in 3. parte ſuæ Summæ, q. 46 membro 2. artic. 1. & 2 Et è noſtris glo. in c. cùm in lege 23. q. 4. Archi. in c. qui peccat. 23. q. 4. Hoſti. cap. gaudemus. col 3. in verbo, quia autem de diuort. Bal. aut certè Io. Montegranarius inter conſ. illius conſ. 428. inquiſitio d. col. 2. verſ. & quod de iure. lib. 5. Et ea quæ permittebat ſuam cuiq; iniuriam, ſine iudice vindicare, ut ex authoritate Leuitici tradit D. Gregorius in Matt. c. 22. cuius ſententia repetita eſt in decretis canonicis, c. cùm in lege. 23. q. 4. nã & is peccabat, qui id faciebat, ut ſcribit Archi. in d. c. cùm in lege. Ex quibus illud continuò conſequitur huiuſcemodi legẽ, quã qui ſequebãtur, peccabant, ius diuinum non conſtituiſſe, quod nemini laqueũ inicit, & eo non liberaret. Nam via Domini impolluta eſt, Pſal. 17 & lex ipſius immaculata, Pſal. 17. Nõ immeritò igitur dãnata eſt hæreſis Cerinthi, Ebionis, & Nazareorũ contendentiũ legẽ Moyſi in omnibus eſſe obſeruandã, ſicuti nouum teſtamentũ, authoribus D. Auguſtino & Philoſtrato in ſuis libris De hæreſibus. dicitq; Io: Gerſon in tract. de cõtractibus, parte prima conſiderat. 10. hæreticum eſſe, ſi quis credat iudicialia Moyſi pcepta nos tenere.

Conſuetudo nõ eſt contra ius diuinum, quæ dicit non puniri delictum attentatum.

10 Valet ergo (vt tãdem ad principale noſtrũ inſtitutum redeam is) conſuetudo, vt non puniatur delictum attẽtatum, vt perfectum: nec dici poteſt eſſe contra ius diuinũ. Sed non obtinet in crimine læſæ maieſtatis, & patriæ: in quo conatus etiã de conſuetudine punitur, atq; ſi ſecutus eſſet effectus, vt not. Ang. Pau. Caſt. Alex & Iaſ. in d. l. 1. §. vlt. qd quiſque iur. per l. quiſquis.

vbi etiam idē Ang. C. ad leg. Iul. maieſt. et Barb. d. conſ. 23. lib. 2. et Alex. in addit. Bar. in l. qui ea mente. ff. de furt. Nám et in hoc crimine ſola ſcientia non reuelata, punitur. l. quæſitum. ff. qui & à quibus.

Vbique puniūtur delicta ſecundum ſtatuta, nō ſecundū ius commune.

11 Sed nō eſt prætermittendum, non deeſſe, qui hoc caput ſecundum præcedens intelligant, uidelicet Spec. à quo hoc totum deprómptum eſt, voluiſſe legibus punientibus conatum, eſſe derogatum per conſuetudinē contrariam: quoniam fermè ubiq; puniuntur delicta ſecundùm ſtatuta, et non ſecundùm ius commune, et ita requiritur delicti conſummatio, per id qđ dictum eſt in præcedenti c. quaſi uelint, ꝙ ſi ex iure communi puniantur delicta atrocia, conatum quoq; puniri: neq; eſſe conſuetudinē, quæ huic rei deroget, niſi propter ſtatuta. de quo per Fel. latè in d. c. 1. de præſump. et in tra. de conatu. & pleroſque ex his quos ſuprà citauimus.

CAVSA XXXIX.

In arbitrariis mitius punitur qui attentauit, quam qui perficit.

1 Trigeſimonono, non ſolùm de conſuetudine mitiùs puniuntur atrociora delicta attentata ſolùm, ſed etiam ſemper de iure communi, vbi lex expreſſim non eandem pœnam imponit delicto attentato, & conſummato, aut nullam pœnam certam, & limitatam imponit, id eſt, (vt loquar breuiùs) in arbitrariis mitiùs punitur, qui attentauit, quàm qui perficit, ſcilicet extra ordinem iudicantis arbitrio, ut probatur in l. 1. in prin. ff. de extraord. criminib. iuncta l. quamuis adulterii. in fi. C. de adult. Ita voluit Ray. & poſt eum Bal. dicens hoc eſſe notabile. in l. 1. §. hæc aūt. ff. qđ quiſq; iur. & ſequitur Alex. conſ. 111. ponderatis verbis inquiſitionis, col. pe. verſ. quamuis præterea.

Iudex poteſt extendere arbitrium vſq; ad pœnam mortis.

2 Quam ſententiam confirmat Bald. ipſe in conſ. 44. Cechus confecit venenum. col. 2. ver. item non obſtat. quod no. lib. 3. vbi no. limitat. gloſ. reputatam ſing. in §. in ſumma. Inſtit. de iniur. quæ voluit iudicem poſſe extendere arbitrium vſq; ad pœnam mortis, vt videlicet procedat in delictis conſummatis, non etiam in attentatis ſolùm. & idem voluit Flor. de S. Petro in l. item ſi obſtetrix. in fi. ff. ad leg. Aquil. quém refert & ſeqoitur nulla Bald. mentione facta, Cæpol. in repe. l. ſi fugitiui. col. 12. ver. Florianus autem. & iterum col. 14. verſ. tertio caſu. C. de ſer. fugi. in paruis. & Fely referens Bal. nulla è contrario Flor. mentione facta, in cap. ex literis. col. 12. verſ. ſecunda declaratio. de conſti. & bene facit quod alibi conſuluit idem Bald. conſ. 34. hoc capite caſus. talis eſt, Guido in fi. lib. 1.

Iudex arbitrium debet reformare ſecundum iuris regulas.

3 Sed hoc tamen Phil. Dec. in d. c. ex literis. col. pe. verſ. tertio modo. de conſtit. hoc conſtantiſſimè impugnat, ea ratione, ꝙ iudex debet arbitrium reformare ſecundùm iuris regulas: ut latiùs dicemus infrà. quo loco de pœnis arbitrariis diſſeremus.

CAVSA XL.

Iure communi mitius punitur attentatū quàm consummatum.

1 Quadrageſimò, vt generalius loquamur, etiam de iure communi regulariter (vt ita loquar) mitiùs punitur delictum attentatum, quàm conſummatū, ut eſt textus no. in d. l. 1. ad fi. ff. de extr. crimi. cuius hæc verba ſunt, *Perfecto flagitio punitur capite: imperfecto in inſulam deportatur.* loquitur autem de eo, qui puero ſtuprum perſuaſerit, aut mulierem, puellamve interpellauerit. & l. ſi quis aliquid. §. 1. ff. de pœn. iuncta l. ſi fugitiui. C. de ſer. fugi. vbi gl. Iac. Rav. Iac. Are. Bal. et Cæpo. in repe. col. 3. & Doct. i l. 1. §. hęc aūt verba. ff. quod quiſq; iur. cum concord.

Iudex ſi velit poteſt mitius punire qui attentauit.

2 Sed in delictis quoq;, in quibus lex æquè punit conatum, atq; actum conſummatum, poteſt iudex ſi velit, vel ceſſante omni conſuetudine, mitiùs punire, qui ſolùm attentauit, quanquàm non cogitur facere. Ita dicit no. Saly. in l. is qui cum telo. C. de ſicar. audiuiſſe ſe à viua voce, per tex. in l. aut facta. § euentus. ff. de pœn. & no. in l. & ſi ſeuerior. C. ex quib. cauſ. infa. irrog. & ita etiam videtur voluiſſe Bar. in d. §. euentus. & in l. 1. § diuus. ff. de ſica.

3 Quin ꝙ etſi apud Deum optimum maximum, qui ſolùm cor intuetur, votum pro opere, id eſt, voluntas pro facto reputatur, c. magna. in h. de pœn. diſt. 1. cum ſi. Tamen non debet tanta pœna imponi pro voto, quàm pro facto, etiam in foro conſcientiæ. ut voluit gl. not. in c. qui viderit. 32. q. 5. quoniā ve dicit gl. alibi, ſcilicet in c. cui non contingat. in glo. 1. de pœn. diſt. 1. plus peccat perficiens, quàm attentans: quam ſequitur Archi. in c. qui bona. col. 6. verſ. confiteor tamen. 17. q. 1. Idemq; voluit alia gl. in c. pericuſosè. in gl. vlt. in fine eadem diſt. quá etiam ſequitur Bal. in l. dat. columna 2. verſ. dico autem. C. qui actu non poſſ.

Plato non tam punient conatū quam opus.

4 Et ita etiam è Theologis voluerunt Alex. Ales in 2. parte Summæ quæſt. 133. membro. & D. Thomas in 1. 2. q. 63. D. Bonauent. in 2. ſententi. diſt. 41. & Ant. Flo. in 1. parte Summę. tit. 9. c. 1. § 1. verſ. poteſt attendi tertia diuerſitas: quibus locis aſſerunt peccatum operis eſſe maius & grauius, quàm cordis. Plato quoque in ſuis legibus non tantùm puniuit conatum, quantum opus ipſum. Nam cum homicidium morte puniat, eum tamen qui interficiendi conſilio vulnerauit, iuſſit in vicina ciuitate, dum viueret exulare.

Quomodo puniatur affectus non ſecuto effectu.

5 Cæterum autem, an, & quando, & quomodo puniatur conatus, aut affectus, effectu non ſecuto, vide latè per gl. & Doct. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſc. & cler. vbi locus eſt huic rei veluti peculiaris, & domeſticus. & in l. ſi fugitiui. C. de ſer. fugi. latiùs per Felyn. poſt alios in c. 1. de præſumpt. & in d. tractatu, quem priuatim de ipſa re conſcripſit. omnium autem latiſſimè per Hippol. Marſil. in d. l. qui falſam. ff. de falſis.

CAV-

CAVSA XLI.

Diutius in carcere detentus, clementius puniendus.

1 QVadrageſimoprimò, cùm quis diutius in carcere detentus eſt, clementius quoque eſt puniendus: ita videlicèt à pœna, quam pati debuiſſet, detrahatur, q ob diuturnum carcerem paſſus eſt. text. eſt fortè ſing. in l. omnes. C. de pœnis. vbi tempus carceris computatur in tempore exilij. Nam ut ibi dicitur, ſit ſatis immenſorum cruciatuum ſemel luiſſe ſupplicia, ne hi diu priuati ſunt auræ communis hauſtu, & lucis aſpectu, non intra breue ſpatium catenarum ponderibus prægrauari, etiam exilij pœnam ſuſtinere iterum compellantur.

2 Ex quibus facile colligitur huius rei ratio, (vide Io. de Pla. in l. ſi quis. ver. quid. C. de cómea. lib. 12.) quoniam videlicet non mediocriter afflictus fuiſſe videtur, cui diutinus carcer (quem malam manſionem vocat Iuriſconſ. in l. item apud Labeonem. §. quæſtionis. ff. de iur.) domus fuit pœna omnium miſerrima, atq; moleſtiſſima, ut quę nobis rem auferat omnium contrà grauiſſimam, atq; pretioſiſſimam, libertatem dico, rem inæſtimabilem, vt dicit text. in §. vlt. Inſtit. quibus ex cau. man. non licet. Et quam nemo bonus, niſi cum anima ſimul amittit, ſi verum dicit C. Manlius apud Salluſtium in Catil. Eſt enim carcer genus ſeruitutis. per tex. in l. Titio centum. §. 2. ff. de cond. & demon. & l. 2. ff. de libe. homi. exhi. Ex quo pleriq; voluerunt non valere pactum, q debitor poſſit carcerari, vt no. per Bar. & alios in d. l. Titio centú. § 2. Dyn. Bar. & alios in l. alia. §. eleganter. ff. ſolut. matri. cum concord. vtrobiq; adductis per recentiores. Propterea dicit pulchrè Bal. in c. 1. §. deniq;. in verbo, parricidii. titu. quæ fuit prima cauſa bene. amit. non minus atrocem iniuriam facere, qui alterum in carcerem trudit, quàm qui illum interimit, & ſequitur Io. Ana. in rubr. de his qui fili. occid. in fi. Hippo. Marſ. qui hoc pro no. alleg. in l. accuſatio. col. 2. ff. de falſ. & in l. 1. in prin. col. 12. verſ. quinimo dico. ff. de quęſtio. Ex externis autem ſcriptoribus, Libanius Antiochenus ad Meſicheum; ſcribit grauem eſſe carceris pœnam.

Tempus exilij ex tempore carceris eſt minuendum, ita vt tempus vnum in alio computetur.

3 Nec tamen hinc antè diſcedam, quàm dixerim eam l. omnes. non generaliter dicere pœnam minuendam eſſe ob diuturnitatem carceris: ſed id tantùm quod diximus, ſcilicèt tempus exilij ex tempore carceris minuendum, vel tollendum, ſi tantum temporis in carcere manſerit, quantum exilium eſſet, ità quidem vt tempus carceris computetur in tempore exilij. Verùm eadem eſt ratio, & in cæteris pœnis, nam cùm pœna carceris pœnam exilij minuat, cur non & cæteras minuet? Et cùm eadem ſit ratio, idem quoque ius conſtituendum eſt. l. illud. in prin. ff. ad leg. Aquil. cum ſimil.

CAVSA XLII.

Conſuetudo etiam improba excuſat à pœna.

1 QVadrageſimoſecundò, conſuetudo etiã improba excuſat à pęna, ne videlicet puniatur in foro iudiciario (de foro autem conſcientiæ ſtatim dicemus) qui fecit, quod temerè fieri ſolitum eſt, licèt præ ſe ferat ſpeciem delicti, gloſ. eſt no. in c. cum venerabilis. in verbo, migraſſe. de conſue. quam ſequuntur ibi Card. Flor. Pet. Anch. Anto. & Pan. qui eam dicit ſing. Et per eam dicit ipſe Pet. Anc. ſe excuſauiſſe à pœna priuati carceris, quendam Archidiaconũ, qui clericos ponebat in cippis, ex eo quòd ipſius prædeceſſores ita facere conſueuerant. Sequitur quoq; idẽ Pet. Anc. conſ. 51. cõſuetudo quę habet ad fi. vbi per eã dicit ẽt ſe excuſaſſe electũ, quendam qui ex conſuetudine improba, & iuri contraria ante confirmationem adminiſtrauerat, & iterum conſ. 283. iure ſtricto, & conſuetudine. vbi per eam conſuluit, q cum Bononiæ mos eſſet puerorum, vt iactu lapidum luderent, & aliquando vnus alterum, quem lapide offenderat, interemiſſet nulla pœna debeat puniri ipſe occidens, propter conſuetudinem, id quod etiam retulit in dicto cap. cùm venerabilis, & poſt eum Franc. Cre. in oot. 149. mos puerorum.

2 Sequuntur item illam gl. Oldr. conſ. 9. verſ. vnde licuit. in fi. & Paul. Caſt conſ. 289. in fin. & Ro. conſ. 466. videbatur prima fronte, vbi dicit, quòd conſuetudo ſuper iuramento, non obſeruãdo, excuſat à pęna temporali periurii, ſed non à pœna diuina: quod & idem voluit Ant. Foren. vir ſanè non mediocriter eruditus. in 2. parte 3. partis tit. 3. c. 1. verſ. ſecundum genus pœnarum ſequitur præterea illam glo. idem Ro. ſing. 19. an conſuetudo reprobata, vbi & illam facit ſing. & limitat procedere in pœna temporali, non diuina, per gl. in c. deniq;. 4. di. quam etiam in pręcedenti loco citauerat: ſequitur etiã Pan. in c. vlt. in fi. de conſti. & Io. Ana. in c. cùm in eccleſia. in prio. de ſimo. & ĩ c. 1. poſt prin. de torne. & Alex. in addi. Bar. in l. de quibus. col. 2. ff. de legib. vbi & illã dicit no. & conſ. 108. pro inueſtigatione prædictorũ. col. ult. lib. 2. & cõſ. 233. põderatis his. col. 3. ver. accedit. lib 6. & cõſ. 240. pſpectis & põderatis. col. 2. ver. 7. & 8. eo. lib. 6. & Maria. in c. cùm conſuetudinis. col. 19. de conſue. Barb. in c. prudentiã. col. 2. de offi. deleg & conſ. 47. ſcribitur preclarè. col. 3. ver. & ideò dixit. lib. 1. & conſ. 29. altiſſimi optimi Dei. col. pe. verſ. etſi opponitur, lib. 2. & conſ. 51. illud in medium referã. col. 3. lib. eĩ 3. & cõſ. 13. modo quidã. col. vlt. lib. 4. in quibus locis eam facit ſing. & conſ. 51. clmẽtiſſimũ Deũ. col. 2. eo. li. 1. & conſ. vlt. eo quoq; lib. 4. vbi etiam facit ſing & Fran. Are. conſ. 11. procedendum eſt breuiter. col. 3. ver. ſed tamen his non obſtantibus. et iterum conſ. 154. conſultatio propoſita, circa medium conſ. in quibus locis dicit per illam gl. quòd conſuetudo etiam nulla tribuit iuſtam ignorantiæ cauſam, et excuſat à pœna (vide Bal. in l. de quibus chac. 3. ff. de legib.) et Bar. Soc. conſ. 209. li. ẽt nulla mihi ſic exhibita. col. pen. verſ. octauò ad

 idem.

idem.Fran.Cur.ſenior.cõſ.70. Chriſti nomine, ad fi.& Fel. in c. ex tenore. col. 2. ver. declara etiam omnia prædicta.& in c. non ſatis. in prin. & in c. ea quæ.de ſimo.& Iaſ. in d. l. de quibus. col.3.verſ. vltra ñ effectus. ff. de legi. & in l. 1. col. 1.ff.quod quiſq; iur.& in l. qui iuraſſe. col. 2.& iterum in l.ait prætor,eius initij. 1.§.iurari. col.pe.verſ.de iureiu.& nou ſſimè Philip. Dec. conſ.9.de homicidio cõmiſſo.col.2.ver.tertio, hoc efficaci ratione probatur. & Bal. nouellus in tractatu de dote in 16.ſpeciali.col.3.& Hipp. Marſil in l 1.col.12.ver.19.ff. de ſicar. & in re. pe.l.vlt.in 6.q.extraordinaria.in fi.C.de probat.

Barbari olim eius hominem immolabant ex praua conſuetudine.

3 Iuxta quam ſententiam refert Plutarchus author grauiſſimus Problemat.cap. 83. ꝙ cùm Romani olim Barbaros quoſdam Diis immortalibus hominem immolaſſe accepiſſent, magiſtratus eorum accerſendos, puniendoſq; putarunt,quos tamen poſteà cùm id conſuetudine quadam feciſſe accepiſſent, impunitos dimiſerunt, aliaſq; id poſthac facere prohibuerunt. Domitianus quoq; Imperator Ro. alioquin ſęuiſſimus,ſanguiniſq; auidiſſimus,ſcribas quęſtorios ex conſuetudine negotiantes, venia in præteritùm donauit, cùm tamen lege Clodia fuiſſet prohibitum,ſcribas quæſtorios exercere negotiationes.teſtis Suetonius ĩ vita illius c.9. Huc item pertinent Verba Caſtricij viri quidem ſumma authoritate,ac grauitate,apud Gellium libr. 13.cap. 20. Sed ſi hic veſter (inquit) huiuſcemodi veſtitus, de multo iam vſu ignoſcibilis eſt, ſoleatos tamen vos populi Rom. Senatores per vrbis vias ingredi, nequaquam decorum eſt.

Glo.c.cum venerabilis intelligitur in pœna temporali, & non gehennali.

4 Et quanquam pleriq; vt diximus, faciant ſing.illam gl.in d.c. cum venerabilis, eſt tamen & illi in ea re ſimilis altera in cap. deniq;, ſupra alleg.quæ vt iam diximus,iſtud intelligit in pœna temporali, ſed non gehennali, per text.in c. ſciſma.24 q.2.& c.flagitia.32. q. 7. & c.non ſatis.de ſimo.quam & è Theologis citat & ſequitur Ang.Cla.in verbo,conſuetudo,verſ.15.Imò conſuetudo(inquit)veniale peccatum facit mortale.§.criminis.25 diſt.de quo vltimo poſteà dicemus.Sed eſt alia quoq; vtriq; ſimilis in c.ſanè. de tempo.ordi. quæ & eandem ponit limitationem,per tex.in d.c.nõ ſatis.& c.vlt.in 1. reſpon. de conſue. & in c. cùm habet. de eo qui dux.in matr.quã pol.per adult.Et bene facit gl. in c.ecce.ego.in verbo,error.95.diſt.& vide Io.Fab.in §.per contrariũ,Inſtit.de hære.quæ ab inteſt. de fer.& in §.iniuria.col.vlt. Inſti.ad leg.Aquil.vbi idem voluit quod d.gl.quas tamen non allegat.

5 Quin conſuetudo interdum à peccato quoque,& ita à pœna gehennali excuſat, ſecundùm glo.in c.obiiciuntur.32.q.4. quæ no. conſuetudinem à crimine, & peccato interdum excuſare,arg.illius tex.qui eſt huiuſmodi:Obiiciuntur Iacob quatuor vxores,quod quando mors erat, crimen non erat.vt per illum tex. & glo. no. Lucas Pen.in l.miſſi,col. 3. ver. conſuetudo eſt altera.ante fi.C.de exac.trib.lib 10.ꝙ conſuetudo facit delictum,non delictum.Sed & quòd conſuetudo à peccato excuſet,voluit etiam Inno.in c.1.de treug.& pac. & è Theologis D. Thomas quolibeto 2.art.3.vbi dicit,ꝙ quamuis conſuetudo non poſſit introducere ne quis ſoluat decimas,cùm ſint quodammodo iuris diuini:tamen in terris,in quibus ex conſuetudine decimę non ſoluuntur,ſi eccleſia non petit,nõ peccant homines non ſoluendo. Durum enim (inquit) eſſet, quòd omnes homines Italiæ, & partium orientalium damnarentur,qui decimas non ſoluunt. Hæc ille admodum notanda. & idem è noſtris voluit Hoſt.in c.à nobis.de deci.quem nominatim ſequitur Ang.Cla.in verbo, decima. verſ.2. de quo vide Io.And.in d.c.à nobis. Pen. Ant. & Pan. in c.peruenit. eo. tit. de deci. & eundem Pan.in.c.in aliquibus.eo.tit.

Cum conſuetudo non excuſat à peccato, facit vt leuius peccemus.

6 Imò verò quando conſuetudo non excuſat à peccato, facit tamen vt leuius peccemus, per id quod ſcribit Io.And.in c.vlt. ſuper gl. in verbo,contrahitur.de cogna.ſpir.lib.6.cùm dicit, ꝙ cùm vnus non plures accedere debeant ad ſuſcipiendum infantem in baptiſmo, per text. ibi & c.non plures.de conſe. diſt. 4. ideò peccant contrauenientes,ſi tamen ſit conſuetudo, ut plures accedant, leuis eſt culpa eorum, qui id ex huiuſmodi conſuetudine fecerint. ſequitur Do. ibi,& Fel.in c.nam concupiſcentiam.col. 3.ver. prædicta tamen.de conſti.& ibi etiam Phil.Dec. col.2. ver. ſecundò fallit. in 1. lect. & iterum in 2.lect.col.pe.ver.tertiò adde.

7 Id quoq; voluit Ant.Flor. in 1. Parte Summę,tit. 16.c.1.§ 4.vbi poſteaquã retulit id quod ſuprà diximus, videlicèt conſuetudinem excuſare à pœna temporali,non gehennali, per gl. in d.c.deniq; confeſtim id quoq; ſcribit, facientes illud quod alij conſueuerunt, ob id putantes eſſe licitum,cùm tamen ſit prohibitum iure diuino, vel naturali,non excuſari à peccato mortali, minuitur tamẽ grauitas peccati propter conſuetudinem. Innuit autem Flor. imò verò ſatis expreſsè videtur dicere in prohibitis de iure poſitiuo tantùm conſuetudinem excuſare, non ſolùm à pœna corporali, ſed & à peccato. quod etiam ſentit gl.in d.c.flagitia,& in d. c. ſanè.in fi.& Pan. in d.c.cum venerabilis.& Phil. Dec.in d.c.nam concupiſcentiam,in vtraq; lect.

Qui facit actũ qui publicè ſolet fieri, & ſapit prauitatẽ vſurariam, ob id non eſt vſurarius.

8 Facit & ad prædicta tex. no. in l. quis ſit fugitiuus. §. apud Labeonẽ.ff.de ædi. edic. in illis verbis,quia id facit quod ei publicè facere licere, arbitrabatur. Ex quo dicit Bart.ibi quòd ſi quis facit actum vel contractum, qui publicè ſolet fieri, & communiter æſtimatur eſſe licitus, ſapit tamen vſurariam prauitatem,non eſt propterea uſurarius.ſequitur Alex.conſ.39. viſis & conſideratis, poſt prin.lib.3.& Capola conſ. 8. dicendum eſt. col. vlt.rurſumque in tract. de ſimulatione contractuum,in caſus poſitione.col. 2.ite-

2. iterumque in 5. caſu principali, col. pen. & Firmianus in tract. de epiſc. lib. 3. 1. parte. q. 14.

9 Et per illum quoque text. in d. §. apud Labeonem. dicit glo. quam ſequuntur Barto. Bald. Sal. Paul. Caſt. & Docto. in l. pignus, vbi eſt & bonus text. C. de pig. act. quòd non intelligitur culpa, quam conſuetudo admittit: ad quod etiã allegat tex. in l. 3. ff. ad Maced. & hoc etiam dicit Pet. Anch. conſi. 348. pro deciſione quæſiti. Sed & per eum tex. dicit Bald. in l. 1. col. 3. ver. ſed quid ſi cuſtos. C. de ædi. actio. quòd non puniendus eſt, qui ex conſuetudine publica quicquam facit.

Conſuetudo à dolo quem excuſat.

10 Et etiam bene facit tex. l. ſi pignore. §. vlt. ff. de pig. act. Ex quo not. glo. propter conſuetudinem à dolo quem excuſari, & allegat concor. & ibi Doct. inter quos Barto. ex eo no. quod qui id facit, quod ab alijs fieri ſolet, non ſolum non in dolo eſt, ſed ne in culpa quidem. Quod dictum pro bene ſignando commendat Iaſo. in l. certi cõdictio. §. ſi numos. in 3. no. in fi. ff. ſi cert. pet. vbi & illum text. in d. §. vlt. facit ſingu. Ante Iaſ. verò Rom. in d. l. ſi numos, per tex. ibi not. conſuetudinem facere licitum, quod aliàs eſt illicitum. Quibus adde quod dicit Barto. in l. 1. in fin. princ. ff. quod quiſque iur. quòd iudex qui contra legem iudicauit, excuſatur, ne in ſyndicatu teneatur, ſi ita erat conſuetudo. Et quod inter conſil. Bald. ſcribit Ioan. Zenobius vir legum peritiſſimus, conſi. 370. verba reſcrip. lib. 3. quòd conſuetudo generalis bonam fidem inducit.

Peruſij notarius conſeruatorum monetæ excuſatur à falſo propter conſuetudinem.

11 Succurrit & illud hoc loco dicendum, quod tradit Bald. in c. 1. poſt prin. titu. de feud. cog. quòd Peruſij ſunt tres conſeruatores monetæ, & quando ſolutiones fiunt in communi, conſueuit notarius ponere, & adſcribere nomina ipſorum trium, licet aliquis eorum ſit abſens, quod licèt, vt dicit ipſe Bald. ſit falſum, excuſatur tamen notarius ſcribens à pœna falſi, propter conſuetudinem. Conſuetudo ergo excuſat à pœna falſi, ſicut etiam voluit ipſe Bald. in l. vnica. colu. 6. ver. modò iuxta prædicta quæro. ibi, item eſt, ſic ſe habet generalis conſuetudo, quæ excuſat, & iterum colu. ſeq. ver. modò ſequitur alia quæſtio, ibi, tamen ego non puto. & c. C. de confeſſ. & in rub. C. de fide inſtru. col. 5. ver. quæro ergo quid de eo quod quotidie fit. Et ante eum Inno. Hoſt. & poſt eum Ioan. And. Ant. Imo. & alij in c. 2. in fi de fid. inſtr. & Hoſt. in c. quanto. de his quæ fiunt à præl. & Rom. in ſingu. 381. fuit interrogatus, vbi tamen limitat. & Ange. in tract. malefi. in verſi. falſario. colu. 2. verſ. & eſt aduertendum. vbi hoc commendat. & Ale. conſ. 70. viſo proceſſu inquiſitionis, col. 2. verſ. licet Odoricus. lib. 1. & conſ. 107. pro inueſtigatione. colu. vlt. ver. ad id quod not. lib. 2. & il. conſi. 39. poſt princ. lib. 3. & conſ. 65. attenta diſpoſitione ſtatuti. colu. 2. ver. licet. Bald. alibi lib. 3. & conſ. 41. viſis & optimè diſcuſſis. col. 2. ver. ſed quod Demetrius, lib. 4. Iaſ. in d. l. de quibus. colu. 3. ver. confirmo per id. ff. de legi. & in l. 1. col. 1. ff. q. quiſque iur. & in l. ſingularia. colu. pen. ff. ſi cer. pet. vbi id dicit ſe ea ratione defendiſſe notabilem quendam Placentinum, qui ſequendo conſuetudinem notariorum Placentiæ, in inſtrumento appoſuerat verbum, numerauit, quamuis non fuiſſe præſens pecunia. & idem Iaſ. in l. ait prætor, eius initij 1. §. iurari. col. pen. ver. ſecundus modus eſt. ff. de iureiur. & Philip. Dec. conſ. 170. viſo themate & his quæ, colu. 3. ver. & in ſimili caſu, & iterum conſ. 175. in cauſa falſitatis. colu. 7. verſ. tertiò hoc idem comprobatur. Oldr. conſ. 56. & Matth. Affl. in conſt. Siciliæ incip. aduocatos. colu. pen. ver. an autem conſuetudo. & Hippo. Marſi. in l. 1. col. 12. ver. 19. ff. de ſicar. & Nico. Eueraldus in locis legalibus. colu. 1. vbi dicit eſſe menti tenendum, & Rochus Cur. in cap. vlt. colu. 5. ver. de conſue.

In iis quæ ſunt de ſe mala, conſuetudo excuſat à pœna.

12 Illud tamen non prætermiſerim, quod videri poteſt refragari his quæ diximus, quod voluit, ille quem patrem canonum appellat Rom. in repe. l. ſi verò. §. de viro. ſal. 54. ver. quartò. ff. ſolu. matr. is eſt Inno. doct. ina illuſtrior quàm Papatu, qui ſcribit in cap. ſanè, de offi. ord. quòd conſuetudo non excuſat à pœna, in his quæ ſunt de ſe mala. ſequitur Bald. in l. de quibus. col. 23. ff. de legi. & idem in effectu voluit Panor. conſi. 22. in nomine & c. quanquam conſultatio. colu. vlt. ver. non obſtat generalis conſuetudo. Et pro hoc eſt tex. optimus in c. vlt. de conſue. & in ca. non ſatis. & c. cum in eccleſiæ, & in c. ea quæ, & ibi gl. de ſimo. & in ca inter dilectos. et quod ibi no. glo. in verbo, authoritate, de exceſ. prælat. in quam etiam partem multa adducit Hipp. Marſ. in d. l. 1. loco ſuprà allegato. ff. de ſicar. & vide quæ dicam infra in cauſa 47. inci. intellige quartò. & ſeq.

Ex Tauro philoſopho non dicendum ſic eſſe actum ſæpenumero, ſed hoc fieri ſic decere.

13 Et his conuenit quod ſcribit Aul. Gellius lib. Noctium Atticarum 10. ca. 19. Increpabat (ait) quempiam Taurus philoſophus ſeuera, atque vehementi obiurgatione adoleſcentem à rhetoribus, et facundiæ ſtudio ad diſciplinas philoſophiæ tranſgreſſum, quòd factum quidam ab eo diceret inhoneſtè, & improbè. At ille non ibat inficias feciſſe, ſed id ſolitum eſſe fieri defendebat, turpitudinemque delicti exemplorum vſu, et conſuetudinis venia deprecabatur. Atque ibi Taurus iſto ipſo defenſionis genere irritatior, homo (inquit) ſtulte, et nihili, ſi te à malis exemplis authoritates, et rationes philoſophiæ non abducunt: ne illius quidem Demoſthenis veſtri ſententia tibi in mentem venit? quæ, quia lepidis, & venuſtis vocum modis vincta eſt, quaſi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. Verum ne dicas ſic eſſe actum ſæpenumero, ſed hoc fieri ſic decere. Non enim, ſiquid aliquando contra leges actum iam eſt, tuque id ſecutus es, propterea iure queas

re queas euadere : quinimo eo magis idcirco in te debeat ſtatui. vt enim ſi prius in aliquem foret animaduerſum, tu minimè hoc ſcriberes: ita ſi ipſe in præſentia punireris, nequaquam deinceps alius ſcribet. hæc ibi. Sed & alterum eloquentiæ columen Cicero in actione quarta in Verrem, in eandem ſententiam pedibus vadit, ſed eius in eam rem verba ſunt longiora quam vt operis anguſtia (vt ita dixerim) capi poſſint, quæ ſunt illic omnibus obuia, qui videre voluerint.

Priuata cuiuſque conſuetudo auget delictũ.

14 Sed quod ad iura noſtra pertinet, dicendum, eſt priuatam cuiuſque conſuetudinem, non ſolum non excuſare à delicto, ſed & delictum augere, per aliqua ex dictis iuribus, quibus cauetur diuturnitatem temporis non minuere delicta, ſed augere, & per text. in l. nemo. C. de epiſc. audi. cum ſimil. Et grauius quoque delinquere conſuetum peccare, per tex. not. in can. vnum orarium. §. criminis. 25. diſt. qui ponit ebrietatem inter crimina, ſiue peccata veniali, niſi ea ſit aſſueta: tunc enim peccatum mortale eſt.

Publica cõſuetudo quæ non eſt contra ius diuinum aut naturale excuſat.

15 Publicam verò conſuetudinem, quæ videlicet vnum omnium conſenſu, & inducta eſt, & iam longo tempore obſeruata, excuſare modo non ſit contra ius diuinum, aut naturale, de quo in d. c. vlt. de conſuet. & ibi Pan. cum ſi. Et non ſit etiam per Principem, aut legem abolita, & vt vulgo diximus, caſſata. per id quod not. voluit Bald. in auth. nauigia. per illum tex. C. de fur. ꝙ conſuetudines & ſtatuta quæ ſunt caſſata à Principe, non valent, nec excuſant tranſgreſſores à pœna. quod & idem voluit ipſe Bal. in auth. omnes peregrini: etiam per illum tex. in ver. vlterius no. C. communia de ſucceſſ. vbi hoc dicit eſſe menti tenendum. & idem ſentit Fely. in d. c. ex tenore. cum dicit, quòd conſuetudo inualida, nondum reprobata excuſat, allegando d. glo. in cap. cum venerabilis. & idem quoque voluit Ang. Cla. in d. verbo, conſuetudo. ver. 15. & Roch. Curtius in c. vlt. colu. 10. de conſt. Bald. in l. iuſtè. in fin. ff. de acq. poſſ. Non tamen excuſat iniuſta conſuetudo ab actione iniuriarũ, vt dicit gl. in l. iniuriarũ actio magna. §. vlt. ff. de iniur, quam alleg. & ſequitur Bald. in ſua diſput. cuius eſt initium, Accuſatus de vi turbatiua. col. 2. & Iaſ. in l. de quibus. col. 3. ver. & per hoc infert. ff. de legib.

CAVSA XLIII.

Qui egit quicquam.

1 QVadrageſimotertio, ſi quis quadam vel leui, aut etiam iniuſta ratione motus, quicquam egerit, aliàs prohibitum, is certè mitius puniendus eſt, vt qui à dolo excuſatur. text. eſt vbique ab omnibus in id expenſus. in l. igitur. verſ. & generaliter. ff. de liber. cau. in illis verbis, *iuſtis rationibus ductus, vel non iuſtis*. Et facit etiam alius text. ſi tamen illum non oſcitanter, ſed paulò ſolertius introſpexeris, in l. de ætate. §. qui iuſto. ff. de interrog. acti. et in l. inter omnes. §. rectè. ff. de furt. & in l. ſi ſeruum quis. §. ait prætor. ff. de acq. hæred. vt citatur à Rom. quo loco poſteà citabimus. & in l. clam poſſidere. in prin. in illis verbis, *aut aliqua ratione*. ff. de acq. poſſ. vti etiam illum in hoc expẽdunt. Fran. Are. & Iaſ. ibi, ille in 1. not. hic nu. 6.

Iniuſta cauſa excuſat à delicto.

2 Idque ipſum voluit glo. in l. 1. in fin. ff. de abig. quę dicit expreſſe, iniuſtam cauſam excuſare à delicto, & idem dicit glo. not. in l. plagij. eius initij. 2. C. ad leg. Flauiam. de plagia. & ibi latè Ang. & Barto. in l. 1. §. non autem. colu. vlt. ver. aſſeſſores. ff. ſi quis teſt. liber eſſe iuſſ. fue. & in l. iuſtè poſſidet. in fin. ff. de acqui. poſſ. & Bal. in l. procurator. ff. de pœn. & in l. nouiſſimè. §. ſi qui compulſus. ff. quod fal. tut. & in l. criminis. C. qui accuſ. non poſſ. & in l. qui non probaſſe. C. de calum. & in l. 1. C. de pœn. & in cap. ſi qui teſtium. colu. 1. ver. quærit Barto. vtrum teſtes. de teſti. vbi dicit, quòd leuius occaſio excuſat. & conſ. 401. ad euidentiam dicendorum. col. 2. verſ. quintò, quia à pœna. lib. 1 & conſ. 140. hæc quæſtio fuit ver. quartò hoc probatur. lib. 4. vbi in eam rem ad verbum refert Iac. Bel. & Iacob. But. & idem Bald. conſ. 345. iſte iuſta ratione in princ. eo. lib. 4. & conſ. 431. in accuſatione inſtituta. ver. ſexto. eo. lib. 4. & conſ. 58. quidam eſt accuſatus, ante fin. lib. 5. Alber. lib. 1. ſtatutorum. q. 30. item quęro an ſubſtituti. Ang. in l. vlt. ff. de adul. & in l. prætor. §. hac actione. ff. vi bono. rap. & conſ. 288. viſo themate ſuprà dicto. colum. 5. verſ. non obſtat etiam. & Card. Flor. in clem. 1. & ibi Pet. Anch. in 2. no. de ſepul. & idem Pet. Anch. conſ. 391. videtur prima facie. paulò ante fin. Ioan. Ana. in cap. 2. in princ. de cler. pug. in duel. Pau. Caſt. conſ. 199. licet iſta ſit quęſt. colum. 1. lib. 1. & conſ. 271. præmittendum eſt ad euidentiam. colu. 1. verſ. poſtremò dico. eo. lib. 1. & conſ. 177. quantum ad illa quæ. colu. 1. eo. lib. 1. & conſ. 3. in cauſa quę vertitur. in fin. lib. 2. & conſ. 21. ad primum quæſitum videtur dicendum. in ſecundo quæſito. eo. libr. 2. & conſ. 205. quantum ad primum in 3. dubio. eo. lib. 2. & conſ. 361. incipiendo ab vltimo quęſito, circa medium. eo. li. 2. & conſ. 277. in cauſa incarceratorum. colu. 2. verſ. ſecundò prætermitendum. eo. lib. 2. et conſ. 456. eccleſia ſeruorum. colu. vlt. eo. lib. 2. et Rom. conſ. 224. iſta captura. fermè in medio. et Raph. Cum. con. 134. vulneratus ab aliquo non lethaliter. in fin. Alex. in l. qui Romæ. §. duo fratres. colu. 9. ff. de verb. obli. & conſ. 37. non puto hunc notarium colu. 3. verſ. attento quod nedum. lib. 1. et conſ. 92. proſpectis his quæ in themate narrata ſunt. colu. vlt. eo. lib. 1. et conſ. 75. videtur in præſenti conſultatione. colu. 3. ver. cum ratio. in fi. lib. 5. & conſ. 233. ponderatis his. colu. 3. uerſ. 4. blaſphemia dicitur, lib. 6. Vincen. Palio. inter conſ. ipſius Alex. conſ. 106. in hac hæſitatione.

libr.

lib.4.Franc.Aret.in l.clam poſſidere. in prin. 4. nōt. per tex. ibi et in l. inciuilem. C. de furt. Barba.conſi. 77. præclarè ſcribitur 3. Regum. colu. 2.lib.4.Guido Papæ conſ.31.in Ieſu Chriſti nomine uiſo ad plenum. colu. ult. ubi facit ſingu.glo.in d.l. 1.ff.de abig.& Phil.Cor.conſ. 17.in hac conſultatione.col.pen. ver. nam quælibet cauſa etiam.lib.1.& conſ. 62.primò aggrediendo.colu.3.eo.lib.1.& conſi.247 quoniam multa. colu. 4. verſ.aliud eſt.eo.lib.1.& conſi. 313.in hac conſultatione.paulò ante fin.eo.lib. 1.& conſ.329.oſtenſo.colu.7. verſ. Ang. etiam eo.lib.1.& conſi.205.videtur prima facie.col. vlt.eo lib.2.& conſi.243. videtur prima facie. colu. vlt eo.lib.2.& conſ.280.viſis quibuſdam colu.vlt. lib. 3. & idem inter conſ.Socini,conſ. 168.in hanc conſultatione colu. vbi dicit, quòd quælibet cauſa,etiam iniuſta,& beſtialis excuſat à dolo.& ipſe Soc.conſi 118.viſa narrati puncti petitione.colu.4 verſ. circa tertiam dubitationem. lib. 2. vbi & illud idem dicit. & conſ. 59.in cauſa nobilium.colum.pen.lib.3.& conſ. 13.inſignis Doct colu. 5. verſ. ſecundo reſpondetur.lib.4.& conſ. 54. viſa breui narratione in fin.eo.lib.4.& Fran.Curt.ſenior conſi.56.inſuper proceſſu.colu. 6. verſ.non obſtat quiſtram. & conſ 70.Chriſti nomine.ad fi. Et Cur. iunior conſ. 19. viſo ac diligenter conſiderato. colu. 2. verſ.omnis enim. & Iaſ.in l.ſi quis id quod colu. 8.in 7.& iterum in 8. not.de iuriſd.omn.iud. & in l.1.9.vlt.col.4 verſ.in eadem glo.ff.ſi quis ius dicenti non obtem.Philip. Dec. conſi. 178.in cauſa quæ proponitur.colum. 3. verſ.& quia quælibet cauſa.& conſi.192.an caſu propoſito non laborando.col.2.verſ.& quia quælibet cauſa etiam iniuſta.

Bona fides ex iuſtis & temerariis rationibus etiam cauſatur.

5 Quibus concinit,quod ſcribit Bal. in l. 1.in fin. per glo. ibi,in verbo,receſſit. C. vbi cauſa ſtatus. quòd bona fides poteſt cauſari nō ſolum ex iuſtis,ſed etiam iniuſtis, ac temerariis rationibus,ſequitur Barba.conſ.18 præclarè ſcriptum eſt.colu.pen.ver.quia bona fides.lib. 2. & conſ. 45.Illud in medium.colum.8. verſ.& ibi Ange. dixit.lib.4.& conſ.67.clementiſſimi Dei. colu. pen.verſ.præterea accedat.eo.lib.2. & conſ.51. clementiſſimum Deum &c.col. 2. verſ.& ideò nullum.lib.4.& Iaſ.in d.l.ſi quis id quod. colu. 8.in 8.no.& in l.ſi quis maior.poſt princip. ver. nota hanc deciſionem. C. de tranſact. & Soc. conſ. 11.in cauſa dominæ Catharinæ.colu. vlt. libr. 3. & conſ. 38. in cauſa dominorum Marchionum.col.2.eo.lib.3. & conſ. 66. viſa donatione.col.8.verſ.primum patet.eo.li. 3.Pau.Ca. quorum iſti non meminerunt,conſ 98.viſis quibuſdam actis.ante fin.lib. 1.

Excuſat à pœna corporali ignorantia iuſta ſiue iniuſta.

4 His quoque adſtipulatur,quod tradit idem Bald.conſ 9. ad euidentiam dicendorum. verſi. quintò. lib. 3. quòd ignorantia ſiue iuſta, ſiue iniuſta excuſat à pœna corporali.Eſtque ſimile quod idem dicit conſ.98.ego præſuppono. ante fin. lib. 3. quod ignorantia ſupina ſufficit ad excuſationem doli.alleg.l. 1.in fi. ff. ager vectig. & alibi,niſi fallimur ſuprà diximus. Nec longè abeſt.quod & ipſe dicit conſ. 200. quod incipit, in cauſa iſta. libr. 3. quòd rectitudo malæ cauſæ excuſat teſtem à dolo.

5 Sed huc vergit,quod voluit Ange.in l. mariti. §. plectitur. ff.de adul.quòd vbi requiritur dolus non ſufficit nimia credulitas.Cui non abſimile eſt,quod idem dicit in l. 1.in princ.ad fin. ff.de eo per quem factum erit. quòd quælibet credulitas etiā fatua excuſat à dolo et pœna. quod & idem voluit Franc. Aret. conſi. 80.ſicut decedit colum. 1. verſ. pro his facit. Et quod dicit idem Ange.in d.l.plagii.C.de plagiar. quòd temeritas a dolo excuſat.& Imo in l.ſi inſulam.ff. de verb.oblr. quòd credulitas beſtialis à dolo etiam excuſat.

6 Ade, quòd à contumacia quæ & ipſa eſt delictum.l omne delictum.in princ.& ibi Bart. ff.de re milit.cum ſimilib. excuſat etiam modica & iniuſta cauſa.gloſſ.in l.vnica.§. vlt.in glo.d. magna.in fi.ff.ſi quis ius dic.non obtemp. quam ſequuntur Barto.Bald. vterque Saly. Ange. Pau. Caſt. qui illam facit ſingu. & recentiores ibi. & Bald.in l.ea quæ.circa fin. C. quomo.& quan. iudex.vbi tamen limitat,& in d.l.deben.C. de fideicom. liber. vbi eam facit ſingu. & in cap. plerunque colum.pen.verſ.quæro quare negligentia.de reſcipt. Ang.in l.imperator. ff. de ſtat. homi. & in dict.l.prætor.§.hæc actio.ff. vi bono. raptor. et in l. 1.§. 3.ff.de vi & vi armat,et Ro.d.conſ.224.fermè in medio.et in repe. rub. ff.de arbit.col. 21. ver.item facit alia gl.Pau.Ca. in l.Celſus.ff.de vſucap.Fran.Are.in l.iuris igno ran.in fi.C.qui admit.ad bon. poſſ. vbi illam gl. dicit auream.

Modica & iniuſta cauſa excuſat à contumacia, quæ eſt delictum.

7 Eſtque illi glo.alia ſimilis in d.l. et conſenſu.ff.de appel.quam Ange.Raph. Cu.& omnes ſequuntur,& eam etiam facit ſingu. Bald. in d. l. 1. ff. ſi quis ius dic. & Barba. dict. conſi. 77. colum. 2.lib. 4. Alia quoque in l.ſiniſque. ff. de in ius vocan. An tamen ſit vndecunque uerum, uide per Bald.in cap.cum parati.in fin.de app. Alex.et Iaſ. in d.l. 1.§.ult.ff. ſi quis ius dicen. & eundem Alex.in d.l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 7 uerſ.ſed hęc dixit.ff.de uerb.oblig.et ipſum Iaſ.in l.ult.col.ult.uerſ.tertiò nota quod.C.de Carb.edicto.unde omninò Hippo. tit.de quæſt. fol.31.col. 2.poſt prin.

8 Nec longè abeſt ab his quæ diximus, quod uoluit Barto.et alij poſt eum,in l. iuſtè poſſidet. in fin. ff. de acquir. poſſ.Sententiam nullam,atque inualidam excuſare à dolo, per d. l. igitur. ff. de liber. cauſ. et ſequitur Alexan.conſi. 100. cuius caput eſt,uiſis narratis.col. 2.uer. ſed præmiſſis non obſtantibus.lib.7.Sed et idem uoluit Pau.Caſt.conſ.207.in cauſa quæ uertitur, ante fi.lib. 2 per illam ipſam l. igitur.

9 Sed illud notandum eſt,quod dicit Bart. in l. inter

Cauſa iniuſta.

ad dict. vtrīuſ ſionem allegationem præſumitur aliquem ſimiliter mouiſſe, ſed animus delinquendi.

l. inter omnes. §. rectè. ff. de fur. quòd cum quis ad ſuam excuſationem, & doli excluſionem alle gat huiuſmodi cauſam iniuſtam, certè non præſumitur talis iniuſta cauſa mouiſſe delinquentem, ſed dolus potius, & animus delinquendi, niſi per probabiles, vehementeſque coniecturas id ipſum probauerit. & idem voluit ipſe Bar. loquens de errore iuris. & Ang. in l. ſed & ſi lege. §. Seię. ff. de peti. hære. & idem Ang. Imo & expreſſius Raph. in d. l. ex cōſenſu. §. vlt. ff. de appel. & Philip Corn. conſil. 280. laborioſa plurimum. col. 2. verſ. nec poſſunt ſe excuſare lib. 4 & Franc. Aret. qui hoc pro ſingu. celebrat in d. conſ. 80. & Alex. conſ. 103. videtur prima conſideratione. colum. pen. ver. & dato quòd comes. lib. 1.

Quæ aduerſentur prædictis.

10 Illud quoque non prętermittendum, huic quod in vniuerſum diximus, iniuſtā cauſam à dolo excuſare, aduerſari tex. in l. doli verbum ibi, vel alia probata, atque iuſta ratione. ff. de ſeruo corrupto, vbi non niſi iuſta, aut probata cauſa à dolo excuſat: & aliu's text. in l. 3. §. & generaliter. ff. de lib. homi. exhiben. vbi non videtur dolo malo facere, qui iuſtam cauſam habet hominis liberi apud ſe retinendi: tanquam ſi ſecus, ſi iniuſtam cauſam habeat. Id quòd expreſſius oſtenditur in §. ſeq. vbi dicitur dolo malo retinere, qui non bona, vel probata ratione hoc facit: ideo cogita quid his reſpondeas, prætetquàm ſi dicas non omnino excuſare, id eſt, à toto; ſed à tanto: ſic enim ſæpè dicimus in ſimilib. cauſ s.

Delictum calumniatoris nō excuſat iniuſta cauſa.

11 Sed nec illud omiſerim, id quod dictum eſt, iniuſtam etiam cauſam excuſare à dolo, ſingu. limitari à Baldo in l. qui non probaſſe. in 2. not. C. de calum. procedere in delictis extraiudicialibus: in delictis verò, quę in iudicio committuntur, ſicut eſt delictum calumniatoris, non excuſat iniuſta cauſa a præſumpta calumnia, arg. illius text. à contrario ſenſu. Quod dictum not. perpetuò, quia pauci illud ponderauerunt.

12 Sed & hoc alio modo limitat idem Bald. in l. qui contra. C. de inceſt. nupt. in ſecunda lectione, vt videlicèt hoc procedat, quando exigitur verus dolus: ſecus ſi ſufficiat dolus præſumptus, vt lata culpa, per tex. ibi, & hoc dicit eſſe notandum.

13 Hoc quoque tertiò limitare poteris, vt non procedat, vbi huiuſmodi cauſa eſſet reprobata à iure naturali, aut etiam ciuili notorio, & indubitato, vt voluit Ange. in d. l. ex conſenſu. §. vlt. & ibi poſt eum Imo. col. 17. verſ. à dolo autem verò. ff. de appe. Alex. d. conſ. 103. quo loco ſuprà citauimus, lib 1. & Fran. Cur. conſ. 56 inc. ſuper proceſſu. col 6. verſ. quia bene ſcribit, de qua te item alibi diximus.

Quælibet cauſa etiam iniuſta à dolo excuſat.

14 Sed & quarto modo potes limitare, vt videlicet quælibet cauſa etiam iniuſta à dolo excuſet, non etiam à lata culpa, vt pulchrè voluit Bart. & alij, ſi bene aduertas, in d. l. iuſtè poſſidet. ff. de acq. poſſ. id quod Iaſ. ibi reputat notabile. & id quidem videtur voluiſſe Bald. in d. l. qui contra. C. de inceſt. nupt.

CAVSA XLIIII.

1 QVadrageſimoquarto, mitius ſunt puniendi, qui in omittendo tantum delinquunt quàm qui in committendo: illi enim leuius delinquunt, vt voluit glo. illa omnibus not. in l. ſi mora. ff. ſolu. matr. cum qua plerique omnes conueniunt, vt paulò inferius demonſtrabimus. Sed primum videri poteſt grauius eſſe aut certè non leuius, quod in omittendo eſt quā quod in committendo idque multis rationibus. In primis enim iudex, qui per imperitiam aliquem contra ius condemnat, & ſic in faciendo delinquit, ſolum punitur, quantum videtur æquum religioni iudicantis. l. vlt. ff. de var. & extr. cognit. & l. ex maleficijs. §. ſi iudex. ff. de actio. & obli. & §. 1. in prin. Inſt. de obli. quæ ex quaſi delict. naſc. At iudex, qui omiſit condemnare in id, quod debuit, & ſic in omittendo deliquit, punitur inſolidum ad integrum intereſſe. l. properandum. §. ſin autem alterutra. & §. lancimus. C. de iud. vbi ex hoc no. Ang. & Pau. Caſt. quòd grauius delinquit iudex in omittendo, quam in committendo.

Ex negligentia interdum iudex punitur criminaliter.

2 Quin etiam iudex interdum ex omiſſione & negligentia punitur criminaliter. l. mancipia. cum glo. & ibi Bald. & Ange. C. de ſer. fugi. & §. 1. in auth. vt diff. iud. per quem hoc ipſum no. Bart. in d. l. vlt. in ſi. ff. de extraor. cogni. vſque adeo quidem, vt ex hoc morte plectatur. l. addictos. C. de epiſ. aud. et l. vlt. C. ad leg. Iul. de vi publ. & ibi not. Ange. et l. 1. C. de priua. carce. ex quo not. Ange. ibi, iuncto tex. in l. 1. C. ad leg. Iul. maieſt, quod magis punitur negligens quàm faciens. quod & idem not. Alex. in addi. Bart. in d. l. vlt. de extraord. cogni. vbi & ipſe rationem adducit, qua oſtendit plus peccare iudicem qui negligit, quàm qui imprudenter malè iudicat. Et faciunt quę ſupra diximus poſt prin. huius glo.

Minus vitiosa inepta expreſſio quam omiſſio.

3 Secundò, in hanc partem facit, quod dicit Bar. in l. demonſtratio falſa. in prin. in 7. q. ff. de cond. & demon. quòd minus vitiat inepta, vel erronea expreſſio, quam omiſſio, per text. in l. vnic. in prin. C. de rei vxor. actio.

4 Tertiò, id quoque Platonis legibus comprobatur, qui omnium philoſophorum grauiſſimus fuit, & rerum omnium nedum peccatorum iuſtus æſtimator. Is enim in eodem genere delicti non æquè quidem, vt Moyſes, ſed grauius omiſſionem, quàm commiſſionem punivit. Nam ſi quis furtum commiſerit, duplum tantum reddi iuſſit. lib. de legibus 9. Alibi verò liberum qui ſciens furtum non indicauerit, infamem eſſe, Seruum morte ſupplicium luere voluit.

re voluit. Grauius ergo puniuit eum qui furtum non indicauerit, quàm qui illud ipſum perpetrarit.

Silentium grauius quàm peccatum locutionis.

5 Quartò, quod voluit Ale. Ales, à quo tanquàm doctrinæ quodam ſeminario multi viri Theologiæ peritiſſimi prodiere, in 2. parte ſuæ Summæ, q. 133. ſilentium grauius quam peccatum locutionis, idque multis rationibus, & argumentis, vt alia quoque comprobat.

6 Quintò, quòd ſaltem ſint æqualia crimina in committendo, & omittendo, facit tex. not. in l. necare. ff. de lib. agnoſc. vbi necare videtur non tantum qui partum perfocat, ſed & is, qui alimoniam denegat. & eſt ſimilis tex. in c. paſce. 86. diſt. cuius hæc verba ſunt, Quiſquis paſcendo homines ſeruare poteris, ſi non paueris, fame occidiſtis & c. decimę. ante fin. 16. q 1 & cap. inter cætera. 22. q. 4. vbi matricidium, & fratricidium vocatur, matri, et fratri indigentibus nihil alimonię impendere, ſicuti et hoc no. gloſſ. ibi.

Qui ſuccurrere poteſt perituro, ſi non ſuccurrit, occidit.

7 Quibus et ſimile eſt quod ſcribit D. Auguſtinus. lib. 15. contra Fauſtum: iſtud, inquit, præceptum, quod eſt, non occides, ex eiuſdem erroris peruerſitate non ſeruas. Itaque ſi incurras in eum famelicum, qui mori poſſit, niſi porrigendo cibum, ſubuenias, iam tu homicidia tenebris. Ergo quam ordinariam Theologi vocant, enarrans illud Exodi 20. Non occides, ita inquit: manu & mente, vel ſubtrahendo ſubſidium uitæ, ei cui dare debes. Et alibi Deutero. 5. in expoſitione eiuſdem præcepti. Non occides, re, (inquit) uel uoluntate: qui enim odit fratrem, homicida eſt, uel ſubtrahendo quod poteſt præſtare. Nec longè abeſt illud Lactantij diuinarum inſtitutionum, lib. 6. cui de uero cultu titulus eſt, cap. 11. Qui ſuccurrere perituro poteſt, ſi non ſuccurrerit, occidit.

Galla non eſt deterior quæ filios patitur fame perire.

8 Epigrammatarius Martialis ut de Ethnicis quoque loquamur, Pontiam quandam, quæ duos filios ueneno necauerat, de qua Iuuenalis Saty. 6.

Tune duos vna ſeuiſſima vipera cœna.
Tune duos, &c.

aſſerit non eſſe Galla deteriorem, quæ patiebatur filios fame necare. huius autem carmen eſt huiuſmodi lib 2. epigram. 34. in Gallam ipſam:

Cum placeat Phileros tota tibi dote redemptus,
Tres pateris natos Galla perire fame.
Præſtatur cano tanta indulgentia cunno,
Quem nec caſta poteſt iam decuiſſe Venus.
Perpetuam Dij te faciant Philerotis amicam,
O mater, qua nec Pontia deterior.

Non minus peccat qui indigentibus denegat, quàm qui habentibus ſubtrahit.

9 Sextò non diſſimile eſt, quod authoritate diuinorum ſcriptorum dicitur, non minus criminis perpetrare, qui indigentibus denegat, quàm qui habenti ſubtrahit, vt eſt text. in ſumma 42. diſt. vbi ex ſententia D. Hieronymi aliena rapere conuincitur, qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur. & cap. ſicut hi. ante fin. 47. diſt. vbi D. Ambroſius, Neque enim (ait) minus eſt criminis habenti tollere quàm cum poſſis & abundans, ſis indigentibus denegare. cuius ſententiæ authoritate concludit Alex. Ales, in 3. parte Summæ. q. 36. membro 5. ar. 1. Non minus eos furtum committere, & rapinam, qui pauperibus non ſubeniunt: quàm qui aliena furantur, & rapiunt. Et facit in eandem rem tex. in c. nolo. 12. q. 1. & c. aurum. 12. q. 2. & quod habetur in c. ſæpe. & ibi glo. de reſt. ſpol. cum ſimili.

10 Ex quo fit, vt dixerit glo. in d. ca. ſicut hi. in verbo, eſurientium, quòd pauperes poſſunt eccleſiæ eum denuntiare, qui non dat, vt eum cogat dare. arg. cap. ad apoſtolicam. de ſimo. quam glo. facit ſingu. Rom. in repet. l ſi verò. §. de viro. in 25. fall. ff. ſolu. matri. in 3. art. & Fran. Aret. conſ. 48. reuocatur in dubium. & ſequitur Specu. titu. de inſtru. edi. §. nunc aliqua colu. 7. ver. ſed an pauperas. Panor. & Fely. in cap. humanum genus. 1. diſt. Idem Panor. & Ioan. Ana. in ca. ſi quis per neceſſitatem. de fur. idem Pan. in c. at ſi clerici. §. de adulterijs. de ind. Io. Ana. in d. c. ad apoſtolicam. de ſimo. Anto. & Imo. in c. 1. de emp. & vendi. Ia. Zochus in c. inter opera. de ſponſa. Firmi. in tracta. de epiſcopo. in 4. parte. lib. 4. colu. 1. ver. & epiſcopus. Fely in c 1. de offi. ord. & in cap. ſi qui teſtium. ante fin. de teſtib. Et idem fermè voluerunt duæ aliæ glo. quas ſoli ex ſupradictis Firmi. & Fel. citauerunt in c. domino. in verbo, neceſſe. 50. diſt. & in ca. exigunt. 1. quæſt. 7. cum dicunt eleemoſynam poſſe peti officio iudicis.

Quod debet nõ ſoluens, res alienas inuadens videtur.

11 Septimò inuadere videtur res alienas, qui quod debet, non ſoluit, vt eſt tex. in cap. decimæ 16. q. 1. vbi in hæc verba ſcribitur, Decimæ ex debito requiruntur: & qui eas dare noluerunt, res alienas inuadunt, & eſt fermè ſimilis text. in d. ca. ſæpè. de reſti. ſpol. vbi expreſsè dicitur: quod non multum intereſt, an iniuſtè detineas, an inuadas alienum, & ibi concot. in glo.

Si maritus ægrotantem vxorem deſerit, idem eſt ac ſi occiderit.

12 Octauò, quod voluit gloſſ. not. in l. ſi ab hoſtibus. §. 1. ff. ſol. ma. eſſe paria, ſi maritus vxorem interemerit, quod in faciendo eſt, & ſi illam ægrotantem contempſerit, atque dereliquerit, aut, vt dicunt Bald. Raph. Pau. de Caſt. & Iaſon ibi, ſi vxori alimenta, atque alia neceſſaria non ſuppeditauerit, vnde illa moriatur. quod & idem voluit ipſe Bald. in l. quod in vxorem. C. de nego. geſto. Et pro dicto illius glo. eſt bonus text. in l. ſi ſeruum in princ. ff. de verbo. obliga. vbi paria ſunt, vel quòd quis promiſſum à te ſeruum interficiat, vel quod eum morbo laborantem derelinquat. Et per illam glo. dicit Bal. in l. ſi captiui. poſt prin. C. de epiſ. & cler. quod eum quis necare videtur, quem à carcere in quo moritur, non ſubducit. vide Catellianum, in verbo, maritus punitu.

Qui patitur quod prohibere poteſt, id ipſum facere videtur.

13 Nonò, qui patitur, quod prohibere poteſt, id ipſum facere videtur, vt not. gloſſ. in l. adigere, ff. dę iure patro. per illum text. vbi adigere

libertam

libertam iureiur. ne nubat. intelligitur etiam is, qui eam iurare patitur. & l. quid ergo. §. certè. ver. certè. ff. de his qui not. infam. vbi qui filium, vel filiam conſtituere patitur, ipſe quodammodo feciſſe videtur. & ibi gl. idem no. quòd præcedens. & allegat multas concord. vltra quas adde tex. not. in l. pen. C. de cano. largi. titu. lib. 10. vbi pari pœna punitur officialis, qui non prohibet illicitas exactiones, & ſic in omittendo delinquit, atque is qui eas facit, & ibi Bal. eum tex. ad hoc no. expreſsè, & etiam tex. in capit. ſicut dignum. §. illi etiam. de homic. Qui potuit (inquit) liberare à morte hominem, & non liberauit, illum occidit: vt non immeritò Maria. in repe. c. ad euidentiam. in 95. q. 7 quæſt. prin. eo. tit. cenſuerit illum irregularem eſſe, qui non prohibuerit hominem occidere, cum poſſet, & alia multa in id allegat.

Et huc quoque ſpectat textus in canone 86. diſt. & melius in can. non miſerenda, 23. q. 3. vbi hæc verba ex D. Ambroſio adſcribuntur: qui non repellit à ſocio iniuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit. & c. prętereà 23. q. 8. vbi hæc quoque ſcribitur ſententia. Qui crimina quæ poteſt emendare, non corrigit, ipſe committit.

14 Senecæ quoque tragœdiographi in Hercule furente, ſententia eſt.

Qui non vetat peccare, cum poſſit, iubet.

Eiuſdem, aut alterius, vt plerique credunt, mimus eſt,

Qui ſuccurrere perituro poteſt, cum non ſuccurrit, occidit.

Ex legibus Lacedæmoniorum qui ſe præſentem delinquentem non obiurgaſſet, pari caſtigationi erat obnoxius, cui etiam delinquens ipſe, vt teſtis eſt Plutarchus in Apoh. Laconicis. Ex legibus quoque Platonis ad fin. lib 9. æquè punitur qui aliorum iniurias, cum prohibere poſſit, non prohibet, atque is qui facit. Agapetus in libello admonitorio, quem ad Iuſtinianum Imperatorem ſcripſit,

Ἴσον τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας λογίζου.

id eſt, Iuxtà peccare, & peccantes non cohibere æſtima.

Tam punitur de falſo teſtis, qui verum ſupprimit, quàm qui falſum aſſerit.

15 Decimò, tam falſus eſt, & de falſo punitur teſtis, qui verum ſupprimit, omittitque dicere, quàm qui falſum aſſerit. l. pręſcriptione. & ibi Iaco. Butr. & Barto. in fin. & Iaſ. C. ſi contra ius vel vtil. publ. & l. presbyteri. & ibi etiam Bart. & Bald. C. de epiſc. & cler. & expreſſius in c. 1. & ibi Imo. & Panor. & alij, de crimin. fal. & in can. quiſquis. 11. q. 3. & §. 1. & ibi Ang. in auth. de teſtib. & Bart. in l. ea quæ. ff. de contra emp. & in l. data. col. 6. ver. falſus teſtis C. qui accu. non poſſ. & in l. 3. paulò ante fin. C. de calum. vbi & ad hoc allegat l. nec exemplum. C. de fal. & alia iura. & idem Bal. in l. argentarius. §. cum autem. & ibi etiam Ang. ff. de eden. & ipſe Bald. in l. idem & ſi. §. ſi tibi. poſt princ. ff. de cond. ob turp. cauſ. vbi id tamen dicit procedere in teſte producto, & iurato, non in contumace, qui videlicet non vult venire, aut iurare, & ipſe Bald. in c. 1. titu. ſi de inueſt. int. do. & vaſal. lis ori. & in ca. ab excommunicato. circa medium. de reſcript. vbi ad id dicit not. d. l. presbyteri. & in c. fraternitatis. in fin. de teſtib. & in ſua Margarit. in verbo, teſtis. Petr. Anch. conſ. 224. iſte dominus executor. colu. 1. Alex. conſ. 2. aliàs 11. viſo proceſſu in cauſa inquiſitionis. colu. 3. ver. alia ratione non probat. li. 7. & Gido Papę conſ. 211. iuxta materiam proceſſus. colu. 1. & Fely. in c. 2. colu. 1. de teſtibus. cogen. vbi limitat tribus modis. & nouiſſimè Hippo. Marſi. in rub. ff. ad leg. Cor. de fal. col. 3. verſ. vlterius circa hanc. & in l. 1. §. ſed & ſi quis. eo. tit.

16 Quod etiam procedit in notario, vt dicit Barto. in d. l. presbyteri. & Bald. in l. iubemus. ad fin. C. de teſta. & Petr. Anch. conſ. 224. iſte dominus executor. colu. 1. Atque etiam in alio, qui cum dictaret inſtrumentum notario, doloſè omiſit quędam neceſſaria, vt voluit Barto. in l. ſi quis obrepſerit. verſ. quæro cum pars dictaret. ff. ad leg. Cor. de falſis. Et huic certè capiti concinit, quod ſcribit Cicero in oratione pro Roſcio Comœdo poſt prin. Nam quemadmodum turpe eſt ſcribere, quod non debeatur: ſic improbum eſt non referre, quod debeas. Æquè enim tabulæ condemnantur eius, qui verum non retulit: & eius, qui falſum perſcripſit. D. Auguſtinus libr. 1. de verbis Domini, Reus eſt, & qui mendacium loquitur, & qui veritatem tacet: ille, quia nocere cupit: iſte, quia prodeſſe non vult.

17 Vndecimò, tantùm peccat, qui non facit, quod debet, quantùm qui facit, quod non debet. arg. can. 1. 16. q. 6. & cap. abbates. 18. q. 2. & can. ſi cuſtos 27. q. 1. & ibi hoc no. Arch. & Hug. & etiam Lucas de Pen. in l. omnes iudices. colu. 5. verſicu. & nota quòd interdum. C. de Decur. lib. 10.

18 Duodecimò, quod no. voluit Inn. ille Can. facilè princeps in c. tua nos. col. 1. de hom. quòd medicus ita peccat omittendo medicinas propitias, ſicut dando non propitias.

19 Decimotertiò, quod ſcriptum reliquit D. Hieronymus: Non ideò (ait) putes aliqua contemnenda eſſe mandata, quia leuiora ſunt. Tam enim maxima illa, quàm minima imperata ſunt: & contemptus cuiuſque pręcepti, præcipientis iniuria eſt: in quouis præcepto, in quouis gradu æquale peccatum eſt, vel prohibita admittere, vel iuſſa non facere. Fely. in cap. cum dilecta. colum. 17. in 10. ampliatione. extrà de reſcript. in nouis.

Idem plurali peccato in omittendo, & in faciendo.

20 Decimoquartò, confirmo authoritate legis Moſaicæ. Nam cum Leuitici 4. inſtitutum ſit ſacrificium pro peccato, quod in faciendo conſiſtit, nulla peccati quod in omittendo eſt, mentione

mentione facta. Nicol. Ly. in ea re. Chriſtianos Bibliorum interpretes, vel reclamantibus Iudęis, ſecutus huiuſmodi ſacrificium, & ad peccatum in omittendo trahit, tanquam vtriuſque ſit idem iudicium, eadem culpa & grauitas, idē piaculum ſubdens in ſacra ſcriptura omiſſionem, ſemper intelligi in commiſſione. Quam ego ſententiam veriſſimam eſſe arbitror: niſi enim illa ſacrificij inſtitutio pro commiſſo, ad commiſſum trahatur, videbitur lex Moſaica manca eſſe, nec ſufficienter data, cum alibi nullum ſit aliud inſtitutum pro omiſſo ſacrificium.

21 Decimoquintò, & id quoque comprobatur ex eo, quod ſcribitur eiuſdem Leuitici cap. 5. Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, teſtiſque fuerit, quòd ipſe vidit, aut conſcius eſt, niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam. Quem locum enarrans Adamantius Origenes, Sciendum eſt (ait) quòd ſi quis ea quæ videt in delicto proximi ſui, vel non indicat, ſecundum regulam ſuperius datam, vel in teſtimonium vocatus non quæ vera ſunt dixerit, peccatum quod commiſit ille quem celat, ipſe ſuſcipiet, et pœna commiſſi reuoluetur ad conſcium.

Minus peccatum in faciendo quàm in non faciendo ex Barto.

22 Vltimò, ne authoritate alicuius è noſtris legum interpretibus iſta pars careat, hanc aperte tenuit Bar o. (bone Deus qui author) in l. 1. ff. de iure pat. notans ex eo tex. quod minus peccatum eſt in faciendo, quàm in non faciendo. Et in eam inclinare videtur Iaſon in duobus locis, videlicet in d. l. ſi mora. ff. ſolu. matrimo. et in d. l. ſancimus. colum. pen. ver. ſexto nót. C. de iudic. per aliquas quidem ex prædictis rationibus.

23 Veruntamen Iaſon (de Barto. autem quid ſentiam poeſtà dicemus) in hoc erraſſe (pace tanti viri dixerim) videtur, quia tam vulgatam, ab omnibuſque probata ſententia deſciuerit, nixus leuibus admodum, infirmiſque atque exilibus argumentis, & rationibus. Nam apud omnes in confeſſo, eſt delictum quod in committendo conſiſtit, grauius eſſe ideòque ſeuerius plecti oportere cæteris paribus, quàm quod in omittendo eſt. Nam primum, vt à diuinis ſcriptoribus incipiam, ita voluit Diuus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtio. 79. art. 4. vbi poſt multa in vtranque partem adducta, tandem concludendo dicit, quod peccatum tantum eſt graue, quantum à virtute diſtat: contrarietas autem eſt maxima diſtantia, vt dicit Philoſophus 10. Metaphyſicæ, vnde contrarium magis diſtat à ſuo contrario, quàm ſimplex eius negatio, ſicut nigrum plus diſtat ab albo, quàm ſimpliciter non album omne nigrum eſt non album, ſed non conuertitur. Manifeſtum eſt autem, quòd commiſſio, ſiue tranſgreſſio contrariatur actui virtutis: omiſſio verò importat negationem illius: puta peccatum omiſſionis eſt, ſi quis debitam reuerentiam parentibus non exibeat, peccatum autem tranſgreſſionis, ſi contumeliam, vel iniuriam eis inferat, quod eſt grauius: vnde manifeſtum eſt quòd ſimpliciter, & abſolutè loquendo, tranſgreſſio eſt grauius peccatum, quam omiſſio, licèt aliqua omiſſio poſſit eſſe grauior aliqua tranſgreſſione. hæc Thomas. Ex quibus colligere poſſumus apertam ſolutionem ad multa pro contraria parte allegata. Et ante eum, licet non alleget, vt aliàs ſemper, idem ſcribit Alex. Ales, eius præceptor in 2 parte Summæ, quæſt. 130. membro 6. vbi & hoc copioſè diſſerit, multaque obiecta ſcitiſſimè diſſoluit, & rurſum quæſt. ſeq. membro 2. & Do. Bonauen. lib. 2. ſenten. diſt. 4. art. 1. quæſt. 1. vbi etiam plus dicit, quòd licèt committere in præceptum, ſit ſemper peccatum; non tamen omittere præceptum ſemper peccatum eſt: ſed ſolum cum actus ipſe omittitur, non autem circunſtantiæ actus &c. Et idem alibi in eodem 2. lib. videlicet diſtin. 42. ſuper text. dicit, quòd non omnis omiſſio bonę circunſtantiæ dicitur delictum, ſed tantum omiſſio boni actus debiti. quod & idem dicit ipſe Thomas quo loco nuper citauimus articulo tertio.

24 Et vt ad noſtros tandem veniamus, iam diximus glo. eſſe in ea ſententia vt delictum commiſſionis ſit grauius delicto omiſſionis, in d. l. ſi mora. ff. ſolu. matr. quam literis aureis ſcribendam dicit Bald. ibi, & ſequuntur Imo. Pau. Caſt. Alex. Franc. Aret. & omnes præter Iaſ. ibi. & Bald. in l. legis. virtus. ff. de legib. & in l. imperator. in l. 1. colu. pen. ff. de ſtat. hom. & in l. 1. in princ. ff. de eo per quem fac. erit. vbi dicit per eam, quia licèt vna culpa compēſetur cum alia, vt dicit gl. ibi, tamen leuiſſima culpa in faciēdo non compenſatur cum alia leuiſſima in omittendo: quia prima eſt grauior. & l. omnes iudices. colu. 4. in verb. quinquaginta. C. de decur lib. 10. & in cap. ex literis. colu. 3. verſ. pone duo ſunt ſtatuta. & in ſua margarita, in verbo, culpa. vbi illam glo. dicit ſingu. & Petr. Anch. in repet. cap. peccatum. in 5. oppo. de reg. iur. libr. 6. & conſi. 158. ex narratis in facto. colu. 6. verſ. de ſuis autem. & conſ. 411. & prima facie videtur colum. 1. & Roma. conſ. 350. circa primum. colu. vlt. Barba. in l. 2. §. vlt. colu. 5. & iterum in l. ſi ex ſtipulatu. colu. 6. ff. de verbo. oblig. & conſ. 3. clementiſſimi Dei patris. colu. 2. lib. 2. & in repe. cap. Raynaldus. colu. 52. ego adduco rationem de teſtam. & Philip. Corn. conſi. 51. in hac conſultatione. colu. 3. in fin. lib. 1. & conſ. 178. circa primam conſultationem. colu. 2. eo. lib. 1. vbi dicit illam glo. communiter reputari ſingu. & conſi. 38. quanuis in præſenti. colum. pen. verſ. item poteſt dici. lib. 2. & conſi. 40. in hac conſultatione. colu. 2. verſ. & inſuper eo. lib. 2. Philip. Dec. in l. poſthumo. colu. 5. verſi. prætereà magis. C. de bono. poſſ. contra tab. & conſi. 37. in cauſa rigoroſę accuſationis. colu. 5. verſ. ſecunda ratio eſt. & conſi. 192. in caſu

Leuiſſima culpa in faciendo non compenſatur cum alia leuiſſima in omittendo.

caſu propoſito. colum. 2. vbi per hoc pulchrè concordat duas opiniones ſuper liberatione tutoris à teſtatore facta, de non reddendo rationem, nec inuentarium conficiendo: vt videlicet per hoc liberetur tutor à dolo in omittendo, non in committendo. & Iaſ. ipſe ſibi repugnans in l. 2. colu. 4. verſ. ſed ego ſtrictus. C. de iure emphyt. et in l. vlt. colum. 33. verſ. & pro hac ſententia. eo. titu. et in authen. qui rem. colu. 2. C. de ſacro. eccle. et in l. nemo. colum. 2. ff. de verbo. oblig. et iterum in l. inter ſtipulantem. §. Stichum. ff. eod. et iterum in l. ſi ſeruum. Stichum. §. ſequitur. colum. 2. verſicu. quintò not. eod. quoque titu. et in l. qui Romæ. §. cohæredes. colum. 5. ver. confirmatur, quia mora. eod. titu. et in l. ſi quis iniquum. §. ſi filius meus. ff. ſi quis cauſ.

De eodem ex aliis auctoribus.

25 Sed & alia glo. quæ hoc quoque voluit, videlicet. in l. 2. ff. de S. C. Syllan. quam etiam ponderat Bald. in rubr. extrà, de treug. et pac. circa princ. vbi eam quoque facit ſingu. et Paul. Caſtr. in l. 1. C. de repud. bono. poſſ. Alia item cæteris expreſſior in l. lege Cornelia. in prin. ff. de S. C. Syllanian. quam ad hoc annotauit Lucas Pen. in dict. l. omnes iudices. colum. 4. in verbo, quinquaginta. Cod. de Decur. libr. 10. et Cornæus d. conſi. 178. circa primam. lib. 1. l. 2. et ibi Bald. colu. 2. et Pau. Caſt. colu. vlt. Cod. de liber. et eor. liber. Alia quo in l. ſi ſeruum. in glo. 2. ff. de verb. oblig. Et pro illis glo. facit optimè text. in l. qui vas. §. 1. ff. de furt. et in dict. l. 1. ff. de iur. patro.

Grauius eſt facere quàm non facere.

26 Et hoc certè vltra prædictos voluit Petr. de Bel. Pert. in §. vlt. Inſt. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. cum dicit. grauius eſſe facere, quàm non facere. per text. in l. 4. ff. de impen. in reb. dot. fact. et in l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. et voluit item Cy. in auth qui rem in 5. q. C. de ſacro. eccleſ. & Io. Fab. in §. non autem omnes. circa princ. Inſt. de perpet. & tempor. actio. per tex. in l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem, & ibi not. de actio. empti. & in l. et apud. in princ. ff. depoſiti, ex hocque dicit Fab. vbi ſuprà, quòd cum delicta quantò ſunt grauiora, pluſque concernunt delictum defuncti, tanto ſunt minus tranſmiſſibilia in hæredem: ideò actio, quę datur in officiales, & magiſtratus, ob delictum, vel quaſi, quod conſiſtit in omittendo, non tranſit in hæredes. l. Iulianus. ff. de iud. Si autem in committendo deliquerint, tranſit. l. 4. §. vlt. ff. de da. infec. In hac quoque opinione eſt Barto. in l. cum per delictum. ff. de regu. iur. & in l. licèt. §. vlt. aliàs. §. ſi filius. eius inuij. 2. ff. de pecul. vbi hoc dicit per illum. tex. & Bald. in l. nulla. in 5. no. C. de his quib. vt indig. & Salyc. in l. vlt. colu. pen. C. de iur. emphyt. Raph. Cum conſi. 164. prælatus certæ eccleſiæ. colu. 3. verſ. cum ignor. conditio. Io. Ana. in c. qualiter & quando. §. vlt. col. 6. de accu.

27 Ex hoc dicebat Dyn. in d. l. 2. per gloſſ. ibi, quam ſuprà allegauimus. ff. de S. C. Sylla. leges prohibentes tranſigere, vel paciſci ſuper criminibus publicis. l. tranſigere. C. de tranſact. intelligendas in criminibus, quæ in committendo conſiſtunt: ſecus ſi in omittendo. quod & idem voluit ipſe Dyn. in l. 1. §. vſque adeò. ff. de iniur. & Cyn. in d. l. tranſigere. & Barba. in repe. ca. Rayn. colu. 52. verſ. ego adduco rationem. & iterum colu. 253. verſ. pro dicto tamen de teſtam. vbi ad hoc facit ſingu. glo. in d. l. 2. ad Sylla. De quo tamen vide Barto. in d. l. 2. vide Bald. in l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. ff. de pact. & omnino vide in conſuetudine Bituri. fol. 41 colu. 2. in medio, vſque ad fin.

Leges prohibentes tranſigere ſuper criminibus, in committendo conſiſtunt.

28 His quoque conuenit, quòd cum doloſus teneatur ad damna, & intereſſe, vt eſt text. in l. vlt. C. de magiſtratib. conuen. quæ quidem probato dolo, ſolo partium iuramento probantur vt patet per l. ſemper. §. hoc interdictum. & ibi glo. & Doct. ff. quod vi aut clam. & l. ſi quando. & ibi etiam Doct. C. vnde vi. ca. vlt. & ibi etiam glo. & Docto. de eo quod met. cauſ. & glo. in c. delicti. de foro compe. & Doct. in l. 1. C. de ſent. quæ pro eo quod inter. profe. & Bald. & Alex. in l. qui accuſare. C. de eden. Iſtud tamen procedit, quando dolus conſiſtit in faciendo: ſecus ſi in omittendo, ſiue in non faciendo: nam tunc ad probanda damna, & intereſſe non ſufficeret iuramentum partis, ſed deberent plenè probari. text. in l. argentarius. §. cum autem. ff. de eden. & ibi Pet. Cyn. Bald. Ange. Salyc. Alex. & recentiores ad hanc notant. & facit ſingu. Bald. in l. vlt. colum. pen. in verſ. quintò quæro. C. de eden. & Alex. d. l. qui accuſare. in fin. & Iaſ. in l. ſi prius. in 2. q. princ. ff. de oper. noui. nunt. & ita etiam voluerunt Cyn. in 3. q. Alb. Iaſ. & alij in d. l. ſi quando C. vnde vi. Barto. Ange. Imo. & Alex. in d. l. ſi prius. Barto. in l. ſi per alium. §. in eum. ff. ne quis eum qui in ius vocan. vi exi. & Roma in repe. l. admonendi. ff. de iureiur. & ibi Franc. Curt. in repet. char. 22. colu. 3. verſ. limitat tamen. vbi poſt Ang in d. §. cum autem limitat, redditque huius rei rationem, quoniam crimen in committendo maius eſt, & grauius quá in omittendo. & ipſe Ro. ſing. 403. Soc. in tract. fallen. regu. 198. cuius eſt initium, intereſſe per ſolum iuramentum.

Doloſus tenetur ad damna & intereſſe.

29 Quanquam in contrarium (ne illud omittamus) videtur eſſe tex. in l. in actionibus. §. planè, ſecundum veram lect. Azo. & ibi etiam Bart. Ange. Salyc. Alexan. & Iaſ. ff. de in litem iuran. & videtur etiam voluiſſe gloſſ. ſi ſolerter inſpiciatur. in l. nummis. eod. titu. & apertè Barto. in l. 1. §. ſi ciſta. ff. depoſi. & Alex. conſi. 214. quando dolus. poſt prin. & iterum colu. 2. verſ. præterea poteſt eſſe. lib. 7. vbi etiam allegat l. ſi cui. §. 1. ff. locat.

Tex. in contrarium præcedenti num.

30 Conuenit illi communiori ſententiæ & illud, quòd dolus commiſſus in faciendo, facit quem teneri de caſu, licet non ſit ordinatus ad

caſum,

caſum, quia videlicet caſus propter ipſum dolum non euenit, ut eſt tex. in l. 1. §. ſi tem. ff. depoſi. ubi hoc no. Pau. Caſt. dolus autem in non faciendo, non facit teneri de caſu, niſi quando eſt ordinatus ad ipſum caſum. l. & in totum. ff. de impen. in reb. dotal. fact. Paul. Caſt. in l. ſi vehenda. §. 1. ff. ad leg. Rhod. de iactu.

Maior eſt culpa facere quam omittere.

31 Accedit & huc, quòd licèt leuiſſima culpa, quę in faciendo conſiſtit, veniat in actionem legis Aquiliæ. l. in lege Aquil. huius initi; 2. ff. ad leg. Aquil. ſecus tamen, ſi in omittendo. tex. eſt not. l. ſi cuius. aliàs incipit, ſi uſusfructus. §. deniq;. ff de vſufruct. quem ad hoc multum not. Bart. Bald. Ang. ibi, diciiq; ipſe Bar. per illum limitari totum tit. ff. & C. ad leg. Aquil. idem Bar. in l. qui bona. §. cùm inter. ff. de dam. infe. & Bal. in l. data. col. 2. verſ. ex hoc ſequitur. C. qui accuſ. non poſſ. vbi reddit huius rei rationē, quoniam eſt maior culpa facere, quàm omittere, per not. in d. l. ſi mora. & idem Bal. conſ. 144. pręſuppoſito communis Papiæ ſtatuto. col. 1. lib. 1. ubi ad hoc dicit not. illum tex. quod conſ. repetitur errore impreſſorū in lib. 3. conſ. 403 & rurſum in lib 5 conſ. 436. & idem Bal. conſ. 441. quidam magiſter. in prin. eo. lib. 1. vbi dicit illum tex. ſemper ad hoc allegari, & conſ. 134. niſi probetur culpa. lib 4 Io. Ana. in c. dilectus. col. vlt. de homici. & Iaſ. in l. ſi ſtipulatus eſſem abs te, col. 2. ad fi. ff. de ver. obli. & in d. l. 2. de S.C. Syll. vbi ad hoc facit ſing. gl. in dict. §. deniq;. & Socin. conſ. 54. viſa breui narratione. col. pe. lib. 4.

32 His adſtipulatur, quod à Bar. ſcriptum eſt in rep. l. quod Neruà in 7. q principal. verſ. item quęro vtrùm culpa. ff. depo. quòd culpa leuiſſima in faciendo commiſſa æquiparatur & leui, & latæ culpæ in negligēdo. vbi allegat corruptè, ut opinor, gl. in l. ſi conſtante. §. ſi maritus. ff. ſolu. mat. cum vellet allegare gl. in d. l. ſi mora. eo. tit.

33 Cui conſonat, quod ſcribit Bal. ipſe in d. l. data. vbi ſuprà citauimus, quòd leuis culpa in faciendo punitur etiam criminaliter. l. ſi fortuitu. ff. de incen. rui. nauf. Non tamen ea quæ eſt in omittendo. l. qui ædes. ff. eo. titu. ſequitur Ange. Aret. in tract. maleficiorum. in verb. incendiario. col. 2.

34 Et hanc ſententiam confirmat, quod pro leui culpa in faciendo commiſſa libertus in ſeruitutem reuocatur. l. 2. C. de liber. & eor. lib. Non etiam pro leui culpa in non faciendo. l. ſolo obſequij. C. de lib. cauſ. quam ita intelligunt gl. Bal. Saly. & alii in d. l. 2.

Vbicunque debet alicui membrum amputari, de manu intelligitur.

35 Huc aût vergit, quòd notari delinquēs ī omittēdo, fiſcūq; ita lædēs, vel Remp. vt quia dolosè omiſit ſcribere ſolutiones tributorū, punit manus amputatione, vt eſt tex. ī §. coges. in auth. de mādat. prin. col. 3. & ibi gl. ī verbo, manus amputationem. quæ notat (vt illud obiter attingam) quòd vbicunq; debet alicui membrum amputari, de manu intelligitur, & ad hoc illam facit ſing. Ioan. Plat. in l. 1. C. de immu. nemi. cōce. lib. 10. Quòd ſi deliquerit in committendo, putà ſcripturam illicitam faciēdo. lædensq; ob id Rempub. debet cōburi. text. eſt in d. l. 1. vbi ita illū intelligit, diſtinguitq; ab eo. §. coges. ipſe Io. Pla.

Sententia lata contra abſentem ex falſis, eſt nulla ipſo iure.

36 Ad hoc reſpicit, quòd ſententia lata cōtra abſentem dolo aduerſarii, videlicet ex falſis allegationibus, eſt nulla ipſo iure. l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iudic. Quòd ſi aduerſarius falſum nō allegauit, ſed veritatem ſuppreſſit, putà quia omiſit allegare aliquā exceptionē abſenti competentem: valebit quidem ſententia mero iure, vt voluit Inno. in c. prætereà. de dila. & Ioan. And. in cap. ſi duobus. de appel. & Matheſil. not. 18. incip. nota, quòd ſententia. vbi & huius rei rationem reddit, quoniam minus eſt delictum tacere ius verum aduerſarii, quàm falſum exprimere, c. 1. 4. q. 4.

37 Conſimile eſt qđ Bal. dicit poſt gl. ī l. 1. C. de aduo. diuerſ. iudi. quòd ſecundum aliquos, ſi aduocatus alicuius præuaricatur, aliquid omittendo ſcienter, ex iſtaque omiſſione perdit cauſam, valet ſententia mero iure, eſtq; opus in integrum reſtitutione. l. minor autem. §. 1. ff. de minor. ſi autem præuaricatur committendo, putà reuelando parti aduerſę ſecreta cauſę, & illud inſtruendo, aut aliud huiuſmodi, ſententia eſt nulla ipſo iure. per d. l. 1. quoniam, vt dicit Bal. maior commiſſionis præuaricatio, quàm omiſſionis, vt in ſimili no. in d. l. ſi mora.

38 Sed & conſimilē vim habet, quòd reſcriptum ſubreptitium dat iuriſdictionem mero iure. valet enim proceſſus, niſi opponatur ab initio: ſecus ſi ſit obreptitium, ut uoluit Inno. in cap. cum olim. de re iudi. & ſequitur Io. Fab. in l. præſcriptione, circa medium. C. ſi contra ius vel vtil. publi. per tex. in d. c. cùm olim, de reſcrip.

Non eſt tantum vitium tacere verum quàm mentiri.

39 Ex eodemq; fonte manat, qđ ſcribitur idē Inno. ac pleriq; ex antiquioribus quòd etſi vitietur reſcriptum ad beneficium, quo quis ſe dicit nullum habere beneficium, cum modicum, aut minùs ſufficiens habeat, c. ſi proponēte. de reſcrip. Non tamen vitiatur ſi tacuerit ſe habere modicū quod habebat veluti non ſit tantum vitium tacere verum, quàm mentiri. Sed tamen hęc opinio longè lateq; exploſa eſt per gl. & doct. in d. c. ſi proponente, & in c. propoſuiſti, eo tit. Quorum ſententia decreto perpetuo comprobata eſt, in c. ſi motu proprio. de pręben. lib. 6. idque multis rationibus adductis per Bal. & alios in d. c. ſi proponente.

Reſcripta ad lites nulla ſunt ex obreptione non autem ſubreptione.

40 Et poſtquàm de reſcripto loquimur, illud quoq; ſubiungendum eſt antequàm ad alia pergamus, quòd reſcripta ad lites nulla ſunt ex obreptione, non autem ex ſubreptione quin ſunt per exceptionem annullanda, vt not. in c. cæterum. & c. plerunque, & c. ſi autem de reſcrip. cum ſi. Cuius rei rationem reddens Pan. in c. quia circa, de conſan. affi. quoniam deteſtabilius eſt falſum exprimere, quàm verum tacere. vbi tamen limitat non procedere in reſcriptis

ad beneficia alijſque gratioſis, de quo latiùs per eum & alios in c.ad audientiam.eius initij. 2.de reſcript. & Socin.conſ.169. circa primum, in princ.lib.2.

41 Item ſi in reſcripto aliquid veritatis taceatur,illud ſolùm caput vitiatur, in quo ſubreptio facta eſt: non autem alia capita ab illo diſtincta, & ſeparata,vt eſt tex.in cap. ſi eo tempore, de reſcript.lib.6.quem ad hoc valde ſing. dicit Barba.conſ.33 bene etenim cuncta geruntur, col. 2.lib. 3. & no.etiam in c. fraternitatis, de hæte. Quòd ſi falſum aliquid fuerit ſuggeſtum, non ſolùm articulus (vt cum noſtris loquar) in quo id ipſum fuerit factum corruit, ſed & alij etiam ſeparati tex.eſt in c. ſedes apoſtolica, de reſcrip. vbi no.Pan.multùm diſtare in reſcriptis, vtrùm verum taceatur,an verò exprimatur falſum:illic enim totum reſcriptum corruit, hìc ſolus articulus:quia non eſt ita odioſus tacens verum, ſicut exprimens falſum. & facit etiam ſing. tex.in d.c.ſi eo tempore, & allegat prætereà in arg.c. deteſtanda in prin. de conceſ. præben. lib. 6. & idem voluit Barba.d.conſ.33.col. 3. ad fin. lib.

42 Nec hinc longè abeſt, quod in ſimili dicimus,ꝙ licet teſtis in partè ſolùm falſus,omninò falſus reputetur, eiusq́; teſtimonium non ſolùm in ea parte repellatur, ſed & in cæteris quoque etiam ſeparatis,vt voluit gl.in c. noſtra, in prin. de teſtibus.& gl.in c.ſi ad ſcripturas,9.diſt. & c. quid ergo,23.q. 5.Inn.ī d.c. fraternitatis.de hęr. Bar.Bal.& alij in l. ſi ex falſis. C. de tranſac. Bal. in l.certi conditio,§.quoniam,col. pen. verſ. dicimus.ff.ſi cert.pet. & in l. 2. C. de fideicom.libert.& in l.ſi vteris.C. de fide inſtru. & in l. vlt. in quarto contrario. C.de edict.diui Adr. tol.& in l.1.§.ſi quis ſimpliciter,vbi &c.Ang.Imo.Ro. Bar.col.11.alij recentiores,ff. de verb. oblig. & ipſe Bal.in c.1.col.2.verſ.idem in poſitione, vel de conſtit.& in c.cùm adeò,col.1. de reſcrip. & Pan.in c.3.in fi.de fide inſtru.& Cardi. in cle. 1. in fi.de teſtib. Hoc tamen verum eſt, ſi falſum commiſerit in committendo, videlicet falſum aliquid exprimendo: ſecus ſi in omittendo,putà quia verùm aliquid interrogatus ſuppreſſit,quia tunc valet eius dictū in eo qđ depoſuit,nec vitiatur propter illam veritatis negationem, ut ſing. dicit Iacob. Bu. in l. Lucius. ff. de his qui not. infa.quod dictum refert,commendat, & ſequitur Ang.conſ.194.viſis proceſſibus cauſæ, in fi. 2.col.Hippo.Marſi. ſingu.76. incip. communis concluſio. vbi hoc dictum dicit ſing. & in repe. l.vlt.C.de proba.& facit quod dicit Bal. in §.notandum.tit.de notis feud.& in c.1.§. ſi enim domino,tit.quid ſit inueſtit.

Teſtis in parte falſus omninò talſus reputatur.

43 Ad hæc facit quod dicit Ange. in tractatu de inuentario, ꝙ minor omittens facere inuentarium, reſtituitur in integrum, cum illud delictum conſiſtat in omittendo.& de hoc dicit eſſe gl.quam facit ſing.in l.auxiliū.in verſ.ceſſabit.ff de minori.& ſequitur Barb.in rep.c.Raynaldus col.152. verſ. ita & pariter dicemus, de teſta.& Anto.Corſ.in ſuis ſing.in verbo pœna, licèt pœna,&c.Et per illam gl.dicit,Barb.d.conſ.3.col.2. lib.2.& in l.ſed ſi ex ſtipulatu.col.7.ff. de verb. oblig.ꝙ reſtituitur minor aduerſus delictum, quod conſiſtit in omittendo: non autem ſi conſiſtit in committendo: & ad hoc facit ſingu. illa gl.Sed eſt alia expreſſior in l.ſi ex cauſa. §. nunc videndum. ff. eo. tit. ad hoc referens opiniones aliquorum ita diſtinguentium, per text. in l. vlt. C. ſi aduer. delic. quorum ſententiam quamuis ipſa gl.videatur reprobare,ſequitur tamen Pau. Caſt.in d.l.2.col.3. verſ. hinc eſt ꝙ.C. de liber. & eor.lib.& conſ.48.ultra ea quæ ſuperius allegata ſunt lib.2.& Alex.in l.1.col.1.in fi. ff. de verb.oblig.& conſ.103. videtur prima conſideratione dicendum.col.6. ver. non obſtat. lib. 1. & Ang.Are.in tractatu maleficiorum.in verbo, ſcienter & doloſè,col.4.ver. quid in prodigo,& Matheſ.in no. 165. cuius eſt prin. no. ꝙ minor.

Minor omittēs facere inuentarium reſtituitur in integrū.

44 Quin etiam pupillus ſi in omittendo delinquetit,non ſolum nō eſt opus reſtitutione in integrum,ſed mero iure non punitur,tex.eſt no.in l.1.§.impubes.ff.de S.C.Silla.vbi Dy.Bar.& alij per hoc limitantes iura quæ uolunt impuberem doli capacem teneri ex delicto,ut ſcilicet intelligatur de delicto,quod in faciendo conſiſtit:ſecus ſi in non faciendo. quod & idem voluit Cy. in l.1.& ibi etiā Sal.in 15.no.C. de fal. mo. Bal. Ang.Ro.& alij.in l.is cui bonis. ff.de verb.oblig. & Io.Ana.in c.1.col.pen.de delict.puer.et Hippo.Marſ.in l.infans,col.2. verſ. item ſcias quod. ff.de ſicar.

Si pupillus in omittendo delinquit mero iure non punitur.

45 Imò verò minor 18.annis, nedum impubes, non tenetur de delicto in omittendo, per text.in auth.ſi captiui.cum ſua gl. C. de epiſc.et cler.et Iac. Are. & Iac.But. Sal.et ferè oēs in l. ſi quis in tantam. C. unde ui.et Ant.qui ad Bar.remit.in cap.1.col.2.verſ.nunquid aūt ex delicto, de dolo.et contum.et Philip. Cor. 247. quoniā multa veniunt,col.5.verſ.inſuper.lib. 1.

Minor 18.annis non tenetur de delicto in omittendo.

46 Idem de prodigo dicimus, qui tametſi ex delicto,quod in committēdo eſt, punitur etiam corporaliter,puta ſi hominē interemerit,aut alia id genus perpetrarit, ut decidit Bal. in l. furioſum.ad fi.C.qui teſta.face.poſſ.et Ang. in l.Fulcinius.§.adeò.ad fi.ff.ex quib.cauſ.in poſſ.eat.Si tamen delinquat in omittendo, vel negligendo putà quia non vindicauit necē defuncti, vel mater prodiga non petijt tutorem filijs, non propterea priuabitur eorum ſucceſſione:quia in delictis in omittendo illis parcitur, text. eſt no. in d.l.Fulcinius.§.adeò.verſ.idemque in prodigo. vbi ſi prodigus non compareat.ei parcitur.et ita not.Ang.ibi.et Bal.ipſe, Ang.Imo. Iaſ.et omnes fermè in d.l.is cui bonis.et Maria.Soci.in rep.c. ad audientiam,in 24.q.quintæ q.in prin.de homi.et Ang.Are.in d.verbo ſcienter, & doloſè, col.4.verſ.quid in prodigo.

Idem in prodigo.

47 Adde prętereà,qđ dicit Inn.in c.extirpandæ,

In delicto commiſſionis

[non] requiritur monitio ſed in delicto omiſſionis.

dæ.verſ.item hæc habent locum. de præben. ꝗ quando quis committit delictum commiſſionis, non requiritur monitio, ſed bene requiritur in delicto omiſſionis, & ſequitur Bal.in c. 1. §.publici latrones,tit.de pace tenen.

48 Nec ſilentio prætereundum eſt, quod ſcribit Bal.in l.cùm oportet.§.non autem.,col. 1. ꝗ ſi pater qui eſt legitimus adminiſtrator bonorũ filiorum,malè eam adminiſtrationem gerat in committendo,ei aufertur adminiſtratio:ſi in negligendo,ſecus: ſed compellitur adminiſtrare, & ſumptus facere.l. 1.C.de bon.mater. Nec eſt (inquit)nouum, ꝗ aliter punitur culpa comiſſionis, quàm omiſſionis.allegat no.in d.l.ſi mora.& in d.l,ſi cuius.§.de pteritis. ff. de vſufru.de quo tñ vide Bar.Ang.& alios in d.§.non autem. Imo.in l.Imperator.ff.ad Trebel.& Fran.Aret. conſ.72.præſupponitur in facto in 4.quæſito.

Qui occidere poteſt adulterũ,multo magis eum contumelia afficere.

49 Nec alio reſpicit,quod no.conſuluit Ang. conſ.72. pro parte negatiua, factum verò illius con.incipit,ſtatuto antiqoo. Quòd ſtatutũ promittens impunitatem alicuius offenſæ, quæ fit in committendo,ita debet interpretari ex ui attractiua ut idem videatur diſpoſuiſſe in offenſa, quæ in omittendo conſiſtit: cùm illa ſit grauior, hæc leuior.quemadmodum (inquit) in ſimili dicitur,ꝗ ſtatutum permittens occidere bannitum,videtur etiam permittere illum offendere, quod minus eſt,per tex.in l.nec in ea.ff.de adulter. vbi qui occidere poteſt adulterum, multò magis poterit eum iure contumelia afficere.

50 Succurrit & illud quod in hanc ſententiam prodit Bart.poſt Andr. de Piſis in l.ſi inſulam.col. 5. in 6.quæſt.ff.de verb. oblig. ꝗ difficiliùs admittitur moræ purgatio, quando ſtipulatio eſt commiſſa propter malefactum, quam propter non factum: per multa quæ illic allegat diſtinguendo,& ſequitur Fran.Aret.conſ. 157. quod incipit,viſis diligenter narratis.col.vlt.

51 Eiuſdem notæ eſt quod no. tradit Io. Plat. in lege,placet.in 3.no.C.de excuſa. mo.lib. 10, quod illud,qđ dicimus,agẽtes & cõſentiẽtes pari pœna eſſe puniendos.c.quanto.de ſenten.excom.cum ſimilib.intelligendum eſt de his, qui cooperando conſentiunt: ſecus ſi negligendo, vel omittendo conſentirent: ſunt enim hi mitiùs puniendi, per text.in d.l.placet.& hoc ante Io.Pla.voluit gl. 1.in d. c.quanto.quam ſing.notandum monet Pan.ibi.

Error expreſſus vitiat, non tacitus,& inepta expreſſio minus quàm tacita.

52 Supradicta confirmat, ꝗ error expreſſus vitiat,non item tacitus.l.& ex diuerſo.§.ſi in iudicio.& ibi gl. imo. & recentiores.ff.ſol. matri. & Alex.in l.cùm quid.ff.ſi cer.pet. & ibi Iaſ.in vtraque lect.videlicet in 1.lect. col. 2. verſ. tertiò limitò.vbi dicit ita debere intelligi text.in l.actus legitimi.& in l.expreſſa.de reg.iur.& in 2.lect.col. 4.verſ.tertia concluſio.vbi dicit quòd per hoc redditur dubia dicta deciſio in d. l. demonſtratio.ff. de condi.& demon.dum dicit,ꝗ inepta expreſſio minùs vitiat,quàm tacita.Et facit quod dicit Bal.in l. elegantet. §. ſi quis poſt. col 5.verſ.ex lectura antiqua.ff.de cõdit.indeb. ꝗ nõ eſt par virtus taciti & expreſſi quò ad hoc, ut actus ſit nullus. l. ſi quis legatum. ff. ad leg. Cor.de falſ.

Pernicioſioris exempli delicta eo grauiora reputantur, atrociusq; puniuntur.

53 Poſtremò adde omnibus ſupradictis huiuſmodi rationes.Primum enim delicta eò grauiora reputantur,atrociusq; puniuntur, quò ſunt maioris, atque pernicioſioris exempli.l. 3.§.ſed & ex ſenatuſconſultò.ff.ad leg. Cor. de ſicar. & l.qui abortionis.ff.de pœn.& expreſſiùs in c.præcipuè.11.q.3 per quem tex.dicit glo.in c.nemo. 32.q.4 ꝗ manifeſtè, ſiue palàm delinquens, ob id grauiùs peccare dicitur, quoniam pluribus præbet exemplum peccandi, ſecundum quam ſententiam Cicero lib. 3.de legib.Sicq; (inquit) plus exemplo quàm peccato nocent.quem imitatus Ammianus Marcellinus lib. 22. Pluſque (ait)exemplis,quàm peccandi licentia læderent multos. Atqui delicta,quæ ſunt in committendo,ſunt longè maioris, euidentiorisq; exempli, quàm quæ in omittendo conſiſtunt: cùm & illa oculis hominum, & animis ſubiaceant, iſta animis tantùm,non etiam oculis. Nam quæ non fiunt,uideri non poſſunt:ſed tantùm conſiderari: & vt ſcribit Inno. noſter in c. extirpandæ. §. quia verò.& ibi poſt eum Hoſtien. Io. Andr. & alij de præben. non facta latent. c. cùm in cunctis.§. 1.extr.de electione facta autem patent. c. qoanto.de tranſlatione Epiſcoporum. Nihil eſt quod tam animos cõmoueat,atq; irritet, quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus,ut vtar verbis Horatij in arte poetica,quem citat Accurtius in §.ult.Inſtit.de grad.cog. Et facit quod no.voluit Bal.in l.data.col.8. verſ.ſuper ſitu, & etiam in col. 10.ver.octauo modo, & verſ. facere probatur.C.qui accuſ.non poſſ.

Grauiora delicta quæ manu, quam quæ animo commiſſa.

54 Deinde certum eſt, ea delicta eſſe grauiora,quæ manu factoq; ſunt commiſſa,quam quæ animo:cùm iſta de iure ciuili nulli pœnę ſint obnoxia.l.cogitationis. ff de pœn.quæ repetitur in decretis canonicis. c. cogitationis. de pœn. diſt. 1.cum ſi.Quod ius noſtrum in ea re videtur fuiſſe ſecutum legem Moſaicam, quæ tantùm manum puniebat, non animum, vt à ſcriptoribus annotatum eſt, & à Paulo Burgenſi, & Matthia relatum ſuper Geneſin,cap. 3.& Nicol.Ly. Exo. c.20 & gl.ordinaria ad Philip. 3. & ex Iſraelitis ſcriptũ reliquid Ioſephus legum Moſaicarũ peritiſſimus,lib. 12.antiquitatum At delictum in committendo manu fit, & facto alterum in omittendo,animo propè ſemper conſiſtit, unde fit,ut neceſſariò ſit illud hoc grauius.

Virtus non eſt tam inſignis in non faciendo, ac illa quæ in faciendo.

55 Præterea, virtus quæ eſt in non faciendo (ſi tamen virtus appellari meruit) non tam inſignis eſt, quàm quæ in faciendo. Præcepta enim quæ in faciendo ſunt, multo plus habent meriti (vt cum Theologis loquar) ſi obſeruaris, quàm quæ in non faciendo. imò illa ſemper meritum habent, iſta plerunque

non habent. Nam enim mereri qui Deum toto corde,& animo colit, qui parentes veneratur, qui proximum vt ſeipſum, diligit, nemo eſt qui dubitet: nullus autem (vt opinor) dixerit non occidendo, non furãdo, & alia id genus non faciendo, quanquam meritum reportaturum, aut cœleſtia regna aſſecuturum, niſi etiam benefecerit vt eſt tex. diui Hieronymi in c. duo ſunt in fi. 12. q. 1. ideoq; Petrus Lombardus lib. 2. Sententiarum, diſt. 24. Declinare (inquit) a malo ſemper vitat pœnam, ſed nõ ſemper meretur. ſed tamen hoc intelligemus, vbi cauſa ſubeſt quæ id nos facere monet. Vbi autem non interuenit cauſa nos ad malum impellens, non meremur, ſi à malo declinamus.

Virtutis potius eſt honeſta agere, quàm non agere turpia.

56 Nec id ignorarunt Ethnici ſcriptores: Ariſtoteles enim lib. 4. Ethic. c. 1. Eſt ipſius (ait) virtutis honeſta potius agere, quàm non agere turpia. & Seneca prudentiſſimus virtutis, morũq; æſtimator. lib. 2. de beneficijs, c. 23. Arceſilaum inquit nihil feciſſe laude dignum, quòd furtum non recepit, videlicet à filioſa. oblatam pecuniam, non accepit. Et alibi lib. 7. Declamationum, c. 21. Non eſt beneficium, à ſcelere abſtinere. quam ſententiam citat è noſtris Bal. in c. 1. § dominus. tit. de for. fidel. In vſib. feud. Apud Philoſtratum in Appollonio, Iarchas, Brachmanarum Princeps, lib. 3. eandem propè ſententiam edidit. Nam cùm Appollonius ipſe paulò antè iuſtitiæ, atq; humanitatis opera eſſe cenſuiſſet, non perdere hominum vitam, & mercatorum facultates non diſpergere, ſubridens Iarchas, Videris (ait) exiſtimare iuſtitiæ quandam ſpeciem eſſe, iniuriam non referre: quod & omnes Græcos exiſtimare video. vt enim ex Ægyptio quodam, qui huc acceſſit, audiui, veniunt ad vos Romani magiſtratus, nudam, erectamq; ſecurim ſuper vos ferentes, etſi nondum nouerint, bonisne, an malis vobis imperent. Vos autem, niſi cauſarum iudicia peruerterint, iuſtos illos eſſe prædicatis, perindè ac ſeruorum caupones ibidem facere accepi, qui ex Caria ſeruos captiuos adducentes, cùm eorum mores vobis enarrant inter primas laudes enumerare ſolent, non eos fugaces. Magiſtratus igitur, quibus ſubeſtis, tali genere laudis ſubornatos eſſe, quo etiã feræ laudantur, admirantes iudicio veſtro dimittitis, &c. Sed & libro eiuſdem ſcriptoris 5. Themacion, adoleſcens iniuſtè (ait) egiſſe nihil, nulla eſt laus. Quam ſententiam cùm Apollonius excepiſſet, ex Iarchæ iudicio comprobauit.

Non ſufficere à malo abſtinere, niſi fiat quod bonum eſt.

57 Idq; eſt quod iura canonica conclamant: Non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat quod bonum eſt. c. de forma. 22. q. 5. & cle. vlt. de pœn. & gloſ. in l. iuſtitia. § iuris præcepta. in verb. cuiq; . ff. de iuſtit. & iur. & in § iuris præcepta. Inſti. eo tit. D. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, c. 7. in fi. enarrans illud Pſal. 33. & iterum 93. rurſumque 1. Pet. cap. 3. Declina (inquit) à malo, & fac bonum. illud (ait) declinemus, hoc ſequamur: in altero initiũ, in altero perfectio eſt. Et facit text. in l. in illa ſtipulatione. ff. de verbo. oblig. quam Bart. Ang. Imo. Raph. Cum. & fermè omnes ſummant, ut noſtri loquuntur, ex illa quam diximus ſententia, Non ſufficit abſtinere à malo &c. Et eam quidem ſententiam huiuſmodi carmine complexus eſt Proſper Aquitanicus:

Dignus laude quidem vitã ſine crimine ducens,
Et quæcunque ſibi ſint nocitura, cauens.
Sed non hoc pietas contenta eſt limite claudi,
Nec, iuſtis vetitis abſtinuiſſe, ſat eſt.
Maior cura boni eſt, fratrum releuare labores:
Et ferre optatum triſtibus auxilium.
Paſcere ieiunos, nudos veſtire, ligatos
Soluere, diſcordes conciliare ſibi.

& cætera, quæ ſequuntur.

In delictorum generibus plus culpa eſt in faciendo quàm in non faciendo.

58 Itaque cùm ſit plus laudis, præmij, virtutis, conſequens eſt, vt in generibus delictorum, ſit quoq; longè plus grauitatis, culpæque, atque pœnæ in faciendo, quàm in non faciendo. Nam vt eſt teſtis Ariſtot. lib. 7. Ethic. maiori bono, maius malum opponitur. Et vt idem inquit, & vulgò iam dicitur, quod operatur propoſitum in propoſito, operatur oppoſitum in oppoſito. pro quo bene facit tex quem ita ſummat Bar. in l. vlt. ff. de leg. 3. & l. ſi ex toto. in prin. & ibi Imo. Raph. Cum. Pau. Caſtr. Alex ff. de lega. 1. & l. ſi contrà tabulas. ff. de vulg. & pup. ſubſti. & ibi expreſſim no. Bar. & alij, & l. vlt. C. de ſenten. paſſ. & § ſi quis agens, verſ. plus autẽ. Inſtit. de actio. & ibi hoc no. Io. Plat. & Iaſ. & in c. 2. de conſtit. vbi & hoc no. Cardi. Flor. Imo. Barb. & Philip. Dec voluit Bart. in l. inter ſtipulãtem. § ſacram. col. 4 ff. de verb. oblig. vbi latè examinat. & Bal. nominatim citans Ariſtotelem in l. 1. col. 2. C. quar. lice. ab empt. diſce. & conſ. 251. ſententia quam tulimus. col. vlt lib. 5. & Pet. Anch. conſ. 34 in hac cauſa quia Ludouicus, colum. vlt. & Fran. Are. in rubr. ff. de acq. poſſ. col. 2. verſ. contingit etiam. Eſtq; non abſimile, quod dicimus contrariorum eandem diſciplinam eſſe, & naturam, & vt dicit Ariſt. Problematon lib. 30. c. 11. ſententiam, & ut dicit Bal. in l. ab emptione. per illum tex. ff. de pact. potentiam. de quibus bonus eſt tex. in l. 1. ff. de his qui ſui vel alie. iur. ſunt. cum infinitis propè alijs iuribus, quę abundè, ut cætera omnia collegit Nicol. Eueral. in ſuo eleganti tractatu de locis legalibus, in loco à contrarijs ſiue oppoſitis.

Supradictis non multum obſtat contraria Iaſonis ſententia.

59 Et ſic ex ſupradictis ſuperfluẽter, ut reor, conſtat delictum commiſſionis multò grauius eſſe, quàm omiſſionis. ad quam comprobandam ſententiam non tam multa coniectaſſem, niſi Iaſon, vir alioqnin maximæ authoritatis, contrariam, vt iam diximus, ſententiam tenuiſſet, totiſq; viribus tueri conatus fuiſſet, nam quod ad Barto. ſpectat. quem ſuprà diximus eandem contrariam ſententiam tenuiſſe, in l. 1. ff. de iur. patr. dum no. ex eo tex. minus eſſe peccatum in faciendo,

faciendo, quàm in non faciendo: nemo ſanæ mentis non intelligit, hoc plus ſatis eſſe manifeſtum, ſcribendumq; maius, vbi minus ſcribitur; aut certè illa dictio negatiua, quæ in ſecundo loco apponitur, in primo loco eſt ponenda. Nam ille tex. apertè probat cõtrarium eius, quod Bar. in mendoſis codicibus ex eo no. ut videre licet, vel cæcutientibus.

Iudex qui in omittendo deliquit, ſolùm punitur in quantum eſt detrimentum partis.

60 Sed reliquũ eſt vt ad rationes & argumenta, quæ ad primam partem adduximus, tandem reſpondeamus. Igitur quod primo loco dictum eſt, de iudice, qui cùm in committendo delinquit, iudicis arbitrio puniatur; cùm in omittendo, quanti partis læſæ intereſt, certè tantùm abeſt, ut probet delictum omiſſionis eſſe commiſſione grauius, ut magis contrarium eſſe verius oſtendat. Pœna enim commiſſionis, id eſt detrimentum partis læſæ, cùm iam ſit à iure ſtatuta, & determinata, ordinaria eſt. Commiſſionis verò pœna, cùm iudicis arbitrio relinquatur, extraordinaria eſt, quæ multò ſeuerior cenſetur, atq; grauior, quàm ordinaria: vt no. per gl. Bal. & alios in l. 1. C. ut intra cer. temp. crim. quæſt. termi. & Pet. Anch. conſ. 268. de iure diuino, col. ult. idq; meritò: pœna enim ordinaria augeri non poteſt, ut latè diximus ſuprà in præfatione. Vnde iudex, qui in omittendo deliquit, tantum puniatur ſolùm, quanti eſt detrimentum, partis: pœna autem extraordinaria vſq; ad mortem, quod longè grauius eſt quàm partis detrimentum, poteſt extendi, vt voluit gl. reputata ſing. in §. in ſumma. inſtit. de iniur. (& dicam latius in fi. huius gl.) Proptereà dicit Bal. poſt Iac. bel. in c. 1. §. iudices poſt prin. tit. de pac. iur. firm. ꝙ ſi iudex per dolum malè iudicauerit, punitur ad intereſſe partis, & ultra ſi iudici uidebitur. Subiungitq; ꝙ ſi Iac. illud, vltra, intellexit criminaliter, bene dixit, quia in eam rem text. eſt ibi, & in l. vlt. C. de pœn. iud. qui malè. ſi autem ciuiliter intellexit, ita exponendum eſt, ut teneatur actione iniuriarum. arg. l. ſi verò. §. qui pro rei. ff. qui ſatiſ. cog. & facit l. ſeuerior. C. de excu. tut. Hęc fermè Bal. ex quibus facilè colligitur, iudicem ſeuerius eſſe puniendum, cum deliquit in committendo, quàm cùm in omittendo: hic enim tantũ punitur, quantum partis intereſt ſolùm: ille verò non in id ſolùm, ſed & vltrà, vt dictum eſt.

Iudex in omittendo iuriſdictione non priuatur ſicut in committendo.

61 Quam ſententiam confirmant Cyn. & Bal. in 1. lect. in l ſi dominus. §. duorum. ff de his qui ſunt ſui, vel alie. iur. dum quærunt, an iudici poſſit auferri iuriſdictio propter delictum, aut abuſum. Aut (inquit) deliquit iudex in omittendo, & nunquam propter id debet priuari, ſed poſtea ſuo tempore puniri. §. ſuper hoc, in auth. de quæſtore, & §. 1. in auth. vt diffe. iud. Aut in committendo, & tunc priuatur, aut non priuatur, ſecundũ diſtinctionẽ, quã faciunt, & quã adſcribere ſuperſedi contentus dixiſſe quod ad rẽ noſtrã facit. ideò ſi quis vltra ſcire velit illic legat.

62 Non omitto tamen quod Bar. in l. 2. §. ſi tamen hominem. ff. de ver. obli. ad hoc aliter reſpondet: videlicet, vt id quod diximus delictum in committendo eſſe grauius, &c. non habeat locum in iudice, qui æquè delinquit negligendo facere iuſtitiam, ſicut perperam iudicando, per gl. quam dicit ſing. in c. ea quæ. de offi. ordi. quę dicit ꝙ in ſuperiore negligentia, eſt peccatum mortale. in quam etiam ſententiam adducit quoſdam verſus, Italico ſermone conſcriptos, quos Bal. in c. ult. de elect. tradidit fuiſſe literis aureis ſcriptos ſub oſtio Regis Roberti. Hi ſunt,

Negligentia par di danno. hoggi farò, doman farò, ſcaccia altrui fuor di guadagno.

Multa alia in eam rem adducit, quæ (ut dicam, quod ſentio) non mihi ſatisfaciunt.

Satius eſt omnino tacere quàm imperfectè dicere.

63 Ad ſecundum id quod dictum eſt teſtimonio Bar. minus vitiare ineptam, & erroneam expreſſionem, quàm omiſſionem, dici poteſt illud non eſſe verum, ut ſatis conſtat ex his, quæ ſuprà dicta ſunt, præcipuè nu. 52. incip. ſupradicta confirmat. Aut ſi illum parentẽ legum ab ea erroris iniuria vindicare, velimus, dicendum eſt hoc illius dictũ intelligẽdũ eſſe (ut aliàs ſemper) ſecũdũ legem, quã ad hoc allegat, ex ipſius illius ſententia, in l. nõ ſolum. §. ſi liberationis. ff. de libe. leg. quã omnes paſſim ſequuntur. Allegat autem ipſe Bar. pro illo dicto l. vnic. C. de rei vxo. actio. quæ loquitur in eo caſu. in quo non requiritur aliquid nominatim exprimi, quia tacitè pręſumitur, imò fingitur interueniſſe: quod tamen ſi re ipſa interueniat, vitiosè tamen, & inutiliter, certè minus vitiat, quàm ſi expreſſum non fuiſſet: quia ut ibi dicit gl. ſi, quod eſt nullum, aliquid tamen facimus: multò magis quod inutile eſt, facimus vtile. Ad quod & alia iura allegat. Sed aliàs ſemper ſatius eſt omnino tacere, quàm vitiosè & ineptè, ſiue imperfectè dicere, ut dicit gl. in cle. conſtitutionem. in verſ. de nouo. de elect. Per quàm dicit Philip. Dec. conſ. 37. in cauſa rigoroſæ accuſationis. col. 3. uer. nec obſtat prædictæ concluſioni, quòd plus nocet mala, & inepta locutio, quàm taciturnitas. ex hocque no. conſuluit, quòd ſi ſtatuto caueatur, valere dicta teſtium non expreſſa ratione, uel cauſa ſcientiæ, tamen ſi inepta cauſa ſcientię exprimatur certè vitiatur dictum teſtis. dicitq; in eam quoq; rem facere regulam iuris, expreſſa nocent. & ibi latè no. & tex. in c. ſuper abbatia. de offi. deleg. & quod voluit Bar. in l. edita. col. 3. verſ. breuiter quandoque. C. de eden. & in l. 1. in prin. ff. eo. quòd licèt non vitietur libellus generalis ſine cauſa, parte non opponente l. vlt. C. de anna. excep. vitiatur tamen, ſi inepta cauſa exprimatur. Et quod dici Inno. in c. in præſentia. de renunt. quòd licèt valeat ſententia ſine expreſſione cauſæ, c. ſicut. de re iudic. ſi tamen cauſa inepta, & non legitima exprimitur, vitiatur ſententia. quod & idem dicit ipſe Inno. in c. vlt. de procur. vbi ſequitur Pan. col. 3. verſ. nunc deſcendo.

Plato licèt ſummus fuit Philoſophus, tamẽ ut homo errare potuit teſte Ariſtotele.

64 Ad tertiũ de legibus Platonis, fateor æquidem Platonem ſummum fuiſſe philoſophum, & ſummæ prudentiæ,& authoritatis virum,ut etiam atteſtatur Iuriſconſultus in l.2. ff. de nundi. ſed hominem fuiſſe, qui errare potuit. Imò verò re ipſa in pleriſq; errauit, ſi eius diſcipulo Ariſtoteli, ſi omnibus fermè credimus: nemo mortalium omnibus horis ſapit, ut eleganter atque grauiter ſcribit Plinius lib. 7. Naturalis Hiſtoriæ cap. 15. Et qui ſapientes exiſtimati ſunt, multa ſciſſe dicuntur,non omnia:ut dicit Iunius Columella in fin. ſui operis. Neque ipſi Ciceroni Demoſthenes, qui omnium oratorum fuiſſe perfectiſſimus dicitur, ſatis perfectus eſſe videtur:quem dormitare interdum, atque etiam Homerum ipſum eloquentiæ parentem dicit Fab. Quint. lib. 10. c. 1. & iterum lib. 12. c. quoque 1. Hinc illud Horatij,

Quandoque bonus dormitat Homerus.

Citat gl. in §. quamuis. 32. q. 7. & Spec. tit. de aduoc. §. iam nunc videndum. verſ. ex pręmiſſis. Et Crates Thebanus, de quo in c. Crates. 12. q. 2. dicebat, poſſibile non eſſe inueniri qui lapſus non ſit: veluti in malo punico granum etiã aliquod putridum eſt. Nemo ergo eſt (ut cõcludam) adeò abſolutus, conſummatus, perfectus, ut non alicubi erret, ſuiq; aliquando diſſimilis appareat. Et ſanè Plato hic lapſus eſt, eumque non immeritò in ea re repræhendit Euſebius Cæſarienſis multiiugæ eruditionis vir. 13. Euangelicæ Præparationis. c. item 13. quòd morte non indicantem furtum crudeliſſimè puniri præcepit, cùm eos qui furta ipſa, & homicidia commiſerint viuere patiatur.

65 Et ita quoq; repræhendi poteſt, vt ad quartum pergamus. Alex. Ales, qui pecatum ſilentij opinatus eſt locutionis peccato eſſe grauius, ut uel lippiẽtibus & cæcis cernere licet, ex his quæ ſuprà dicta ſunt, atq; etiam ipſius Alex. teſtimonio, qui alibi ſemper ſenſit omiſſionem, quàm commiſſionem eſſe multo leniorem, vt ſuprà oſtendimus. Quanquam non negauerim poſſe eſſe caſum, vel ſpeciem, in qua plus peccet tacens, quàm loquens, habita ratione perſonarum, loci, & temporis, &c.

Qui alimoniã denegat & interimit, vterq; homicida eſt.

66 Ad quintum de necante, & alimoniam denegante, dicendum eſt, illud non probare, paria omnino eſſe delicta, & æqualiter punienda necare & alimoniam denegare: ſed illud ſolùm, vtrunq; eſſe homicidam, et qui interimit, et qui alimoniam denegat. At conſtat inter homicidia aliud alio eſſe grauius, ut eſt tex. in l. 1. §. diuus. et §. ult. cũ ſimilib. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Ergo ſi quis alimoniam denegat, ob idque necare dicatur, non propterea ſequitur, eum tam grauiter peccare, quàm qui reuera occidit. Sunt enim et in eodem genere peccati gradus quidam, vt etiã licet videre in ſimili. Sũt enim plures cauſæ propter quas pater poteſt exhæredare filium, et dominus vaſallũ feudo priuare: et qui donauit donationem reuocare, quæ quidem cauſæ quantum ad illum finem pertinet, pares iudicantur: ſunt tamen aliæ alijs grauiores, vt manifeſtius eſt, quàm vt alia probatione indigeat. Sed & quod in noſtro caſu nõ ſit tam graue delictum, denegare alimoniam, quàm necare, ex eo videre licet, quòd illud irregularitatem non inducit, hoc ſemper inducit, vt ſcribit Card. in cle. 1. in 34. q. de homicid.

Grauius peccat qui aufert, quã qui nõ dat pauperi.

67 Ad ſextum & ſeptimum quoq; idem dicendum: Nam etſi auferre videtur qui indigentibus denegat, is tamen grauius peccat, qui aufert, quàm qui non dat pauperi, ut eſt tex expreſſus in c. etſi illi. 12. q. 2. vbi & hoc no. gl. & etiã gl. in c. ſicut hi. 47. diſt. fateor tamen ꝙ forſitan plus poſſet peccare diues, qui pauperi in extrema neceſſitate famis conſtituto, eleemoſynam negat: quàm pauper, qui diuiti quicquam furto rapuerit. & ita certè hoc aſſerit Archi. poſt Hug. in d. c. ſicut hi. 47. di. ſed omnibus paribus id non procederet, ut illi affirmant, & ſatis dictum eſt. Similiter plus peccat, qui rem alterius furatus eſt, quã qui eius rei reſtitutionẽ fruſtratur: vt eſt tex. i l. meritò. ff. de vi & vi arm. & tenuit Pet. Anc. in rep. c. peccatũ. in 5. opp. de reg. iur. lib. 6. & poſt eũ Iaſ. in l. nemo. col. 2. ff. de verb. oblig.

Ad ſuperiora remittit pro ſolutione.

68 Ad ſeptimum de marito interficiente vxorem, vel eam ægrotantem contemnente, ſiue illi neceſſaria non adminiſtrante, ſatis reſponſum eſt ex his quæ dicta ſunt in duobus præcedentibus verſ. quæ non eſt neceſſe repetere.

Non æquè delinquit conſentiens conſentia negligentiæ & ipſe faciens.

69 Sicut quoq; ſatis ex his reſponſum eſt ad octauum, de eo qui patitur quod prohibere poteſt. Quamuis enim iuris interpretatione videatur facere, non id tamen verè facit, nec tam grauiter peccat, ut patet ex tex. in c. ſicut dignum de homici. vbi non tanta pœna debet puniri, qui homicidium cùm prohibere poteſt, non prohibet, quàm qui illud ipſum committit. Et ita dicit per illum tex. Io. Fab. in l. captores. C. de epiſc. & cle. Et aliàs ſemper non æquè delinquit conſentiẽs eo cõſenſu, quẽ negligẽtię vocamus, ac ipſe faciens, vt no. latè p gl. & Doct. in c. 1. de offi. deleg & diximus ſupra nu. 51. incip. eiuſdẽ notę.

70 Imò verò negligens, ſiue non prohibens delictum perpetrari, regulariter non punitur, niſi aliàs ſit conſcius, & particeps ſceleris: vt dicit Bar. nominatim loquens in homicidio, in l. 1. §. ſed in eo. per illum tex. ff. de S.C. Silla. & Bal. in l. 1. col. 5. verſ. octauò quęritur. C. vnde vi. & Ro. conſ. 117. ex pręmiſſa ſtatuti particula poſt prin. Et ante illos Guil. de Cun. in l. vlt. C. de his quib. vt indig. motus quoq; ex no. in d. §. ſed in eo. quoniam ibi ſpeciale eſt in ſeruo, ut teneatur iuuare dominum. ergo in contrarium eſt ius commune. Itẽ & hac ratione, quòd ut alium iuuem, poſſum pecuniam accipere. l. metũ. §. ſed licet. ff. quod met. cauſ. & l. ſi poteſt. §. vlt. ff. de donat. qđ vtiq; facere non poſſem, ſi aliàs iuuare tenerer. l. pen. & vlt. ff. de condict. ob cauſ. Denique de

hoc

hoc eſt gl.in l.culpa caret. ff.de regu. iur. vbi & ad hoc latè per Philip.Dec.& per Dy.in regula, non eſt ſine culpa.& per Doct.in c.1.de oſſi.deleg.& in c.quantæ.de ſent.excom.& recentiores in l.vt vim.ff.de iuſti.& iur. Quanquam legibus Platonicis grauiter quidem puniuur, qui cùm prohibere poteſt,ne alter alterum pulſet,aut interimat,non prohibet,cùm pluribus in locis, tū maximè ad ii.lib.de legib.

In falſo vt cæteris delictis gradus atrocitatis ſunt,nec omne falſum punitur vt falſum,ſed tãtùm illud l. Corn.de falſ.

71 Ad nonum de ſupprimente verum, illud item dici poteſt,quod in 5.& ſeq.dictum eſt,vt videlicet quamuis falſum committere videatur, & de falſo puniatur,qui verum ſuppreſſit,vt qui falſum depoſuit,non tamen inde ſequitur, vt æqualiter peccet & puniatur. Sicut enim in falſo, ut in cæteris delictis, gradus atrocitatis ſunt,aliudq; alio grauius eſt,& leuius. Nec omne falſum punit, vt falſum,ſed tãtùm illud falſum, qđ lex Cornelia de falſis, vel alia ponit ſub titulo falſi criminis.l.quid ſit falſum. ff.ad leg.Cor. de fal.vt per illum tex.voluit Bal.in l.data.col.6. verſ.& nota ꝙ quandoq; . C.qui accuſ. nū poſ.

72 Et in hac ſpecie exploratum eſt plus eſſe mentiri:quàm uerum tacere,ut nominatim ſcribit Inn.in c.ſi proponente.de reſcrip. arg. c. poſtulaſti.eo. tit. & Ang. in l. qui interrogatus in prin.ff.de pet.hære.& Fran. Are. in l. ſi quis extraneus, in prin.ff.de acqu.hære.Et hoc ét apertè comprobatur ex his,quæ diximus ſuprà, nu.37. incip. conſimile eſt. cum multis ſeq. Proptereà D.Auguſt.lib. contra mendacium Non eſt (ait) hoc occultare veritatem,quod proferre mendacium.& è Theologorum ſententia tacere veritatem,non ſemper eſt peccatum, quinimo interdum licet,nunquam tamen licet,falſum id cere. vt per D.Thom.2.2.q 69.arti.2.

73 Ad decimum,vndecimum,& duodecimū de eo qui non facit quod debet, & de medico qui omittit dare medicinas propitias, & de eo quoq; qui iuſſa non facit, in promptu reſponſio eſt illis ipſis quæ dicta ſunt dicto verſ. 5.& ſeq. & idem quoq; dici poteſt de 14.& 15.

Bar.& Iaſ.lapſi ſunt in hoc quod ſcripſerũt ibi.

74 Ad vltimum verò,quò Bar.& Iaſ. adduximus illius ſententiæ aſſertores, non neceſſe eſt reſpondere,cum conſtet Bart.ſi illud ita ſcripſerit,& Iaſ.in hac re lapſos eſſe, quanquam Bart. non id mihi ſcripſiſſe videtur,vt ſatis oſtendi, ſuprà nu.incip.& ſic ex ſupradictis. Sed vereor in re tam aperta longius euagati ſimus. Illud tantùm dixerimus,futuros fortaſſe plurimos, quibus hoc primum & quadrageſimum caput non cõuenire huic loco videbitur: in quo de cauſis minuendæ pœnæ à iure, aut cõſuetudine ſtatutę diſſerimus,non ét.de criminum peccatorumq; diſcrimine. Quibus illud ſtatim reſpondebo, poſſe & hoc caput multis caſibus, quos ſciens, prudensq; prætereo,ne ſim longior,inſtituto negotio cõgruere ſi rectè animaduerterimus. Sed quocunq; ſe res modo habeat, non hoc duxi ſilentio prætereundum. Sed alia pergamus.

CAVSA XLV.

Iudex poteſt cū delinquente diſpenſare,ne moriatur.

1 QVadrageſimoquinto, cùm propter pœnam non capitalem à iure, vel cõſuetudine ſtatutam, & determinatam,delinquẽs ipſe veriſimiliter moreretur,ſi ea pęna puniretur, iudex poteſt cum eo diſpenſare,& mitiorem pęnam imponere ne moriatur,per id quod eleganter voluit Bald.in l.quicunq; . col.4.uerſ. quarto caſu. C. de ſer. fug. ꝙ ſi ſtatutum ſanciat puniendum manus amputatione,qui aliquid fecerit, & is qui tale huiuſmodi commiſit,ſit ita iuuenis,ſenex, vel debilis,ut moreretur, ſi ei manus amputaretur,poteſt iudex ſi velit,illi mitiorem pœnam infligere, non tamen cogitur: nec proptereà poteſt appellari:arg.l.qui poſthumus in fi.in ratione.ff.de Senatuſconſ.Silla.

2 Quod dictum ſequitur Alex. ibi in add.ipſius,& etiam in l.1.C.ſi aduer. delic. in addi ad ipſum Bal.& Ang. Are.in tract.maleſi.in verbo, quas ſi non uoluerit infra decem dies, colum. 3. verſ.& aduertas quod in . & Gaſpard. Valaſt.in repet.l.imperium, col.49.verſ.& eſt no. dum quòd quando tortura.ff.de iuriſd.omu.iud. vbi hoc dictum ſing.dicit.

CAVSA XLVI.

Propter ſcandalum omnino minuitur aut remittitur pœna delinquentis.

1 QVadrageſimoſexto, propter ſcandalum minuitur,aut omnino remittitur,pœna delinquenti,puta cùm interuenit clamor,aut tumultus popularis.tex.in l.cædem.ff.ad leg.Cor. de ſica.& ita dicit per illum tex. glo. in c.ſi ergo. in verbo,clamoribus.8.q.1.& eſt etiam tex. in c.vnuſquiſq; ibi gl. 22. q.4.& in hanc ſententiā dicit gl.in c.ſi quis ordinatus. in gl.ult.92.di. ꝙ aliàs excommunicandus excõmunicari non debet,ſi ſcandalum timeatur.gl.no. in c.lator.in verſ.reddere.2.q. 7. ꝙ propter ſcandalū receditur à pœna l. ſi quis.in tantā.C.vnde vi.Et Inn.in c.1.de cler.coniug.ꝙ propter ſcandalum toleratur clericus priuandus.Et D. Thomas ſecunda ſecundæ q.8.artic.1.in fi. ꝙ princeps non punitur, vbi timetur de ſcandalo. allegat glo. ſuper illud Matthæi 13.Sinite creſcere vrticas, ne fortè eradicetis,& triticum,vbi ex hoc dicit, quòd princeps propter ſcandalum non punitur, niſi fortè peccatum illius maius eſſet, quàm ſcandalum.Et faciunt ad hoc quæ dicam infrà cap. ſequent.verſ.intellige ſextò.

Ob ſcandalum aliàs non puniendus, interdum punitur.

2 Sed non hoc mirum videri debet,quoniam propter ſcandalum interdum punitur, nõ aliàs puniendus, ut dicit Bal. in l. 1. ff. de offic. eius cui mand.eſt iuriſdi.per tex. in l. qui cædem. ff. de ſicar. Sed certè non id verum eſt, quia vt dicunt Dy.& Bar.in d.l.qui cædem. nunquam occiditur qui non delinquit,propter tumultum popularem, per tex.in l.decurionum. C. de pœn. vbi glo. ex hoc infert Pilatum malè Chriſtum condemnaſſe:bene autem pœna acceleratur, ut eſt tex in d.l.qui cædem. ſecundum eos, & ita etiam intellexit Rom.ſing.573.licèt iudex.

3 Sed aliàs propter ſcandalum multa fiunt contra ius commune. de quibus latè per Rom. in repet. l. ſi verè. §. de viro. in 7. fal. ff. ſol. mat. & Barb. conſ. 11. ſcripſit belliſſimè. col. 8. verſ. & ad hoc accedat. lib. 1. & conſ. 20. illud afferam in medium. col. 13. verſ. & ſic otiretur. eo. lib. 2. & latiſſimè per Felyn. in c. 2. de præſcrip. & Philip. Dec. conſ. 151. diuino implorato præſidio, maximi ponderis eſt. col. 3.

4 Sed tamen illud animaduerte, ꝙ cõtra illud, quod ſuprà diximus, propter ſcandalum pœnã remitti, videtur eſſe tex. apertus in d. l. decurionum. in illis verbis, *obnoxium crimine abſolui*, cui difficillimum eſt reſpõdere, niſi dixeris illũ tex. loqui de vocibus populi citra ſcandalum. Sed certè illum tex. omnes intelligunt in ſcandalo, ad idque allegant, vt propter ſcandalum populi non ſit innocens puniendus. ſed an rectè intelligant, alij viderint.

CAVSA XLVII.

Multitudo cũ deliquit, eſt minus agendum.

1 Qvadrageſimo ſeptimo, cùm multitudo deliquit, minus quoq; agendum eſt. Nam cùm non huius, aut illius periculum, ſed multorum ſtrages iacet, detrahendum eſt aliquid ſeueritati, vt ſcribitur in c. conſtitueretur. in fi. 50. diſt. cap. ordinationes. in fin. & cap. ipſa pietas. ante fin. & cap. non poteſt. & ibi gloſſ. & cap. quiſque. 23. quæſt. 4. & bene facit cap. denique. & ibi gloſſ. 4. diſtinct. & cap. comeſſationes. 44. diſt. vbi magis monendo, quàm minando agendum cum multitudine peccantium, ſeueritas autem exercenda in peccata paucorum. & c. quoties à populis. 1. q. 7. & c. ſanè. de tempo. ordin. vbi citat eum vulgarem verſum:

Ob populum multum crimen pertranſit inultũ. Et tex. in c. vlt. de tranſac. & c. latores. & ibi gl. de cler. excom. vel depo. miniſtrant. & ita etiam voluit glo. ciuilis in l. aut facta. §. vlt. ff. de pœn. per text. in l. pe. ff. ad leg. Cor. de ſicar. quę tamẽ nihil facit. & Ang. in illa ipſa l. pe. & in l. is qui opem. ff. de furt. cum infinitis ſimilibus.

2 Propterea dicit Inno. in c. dilectus, huius initij 1. ad fi de ſimo. & clarius in c. grauem. circa medium, de ſenten. excom. ꝙ pœna corporalis, cùm multitudo punitur: in pecuniariam cõmutanda eſt, de quo latè per Bar. in d. l. aut facta. §. vlt. ff. de pœn. & per Lucam de Pen. in l. ſi nc. col. 3. ver. alij dicũt, & multis ſeq. C. de exec. & exact. lib. 12. & Pan. in d. c. dilectus. de ſimo.

3 Ex hoc quoq; Imo. in c. 1. col. 4. verſ. his autem. de offi. deleg. per text. in d. c. latores. limitat id quod dicitur præſtantem opem, vel auxilium æquè puniendum, ac principalem, ut procedat, niſi eſſet magna multitudo opem præſtantium: quem videtur ſequi, cùm illum allegat, Aug. Ari. in addi. Ang. Are. in tract. malefi. in verbo, dicto maleficio ſemper aſtitit. col. 2. & ſequitur pro not. Hippo. Marſi. in l. ſi in rixa. col. 8. ver. vlterius ad de. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Angel. in d. l. is qui opem. ff. de fur.

Metus ad omnes, pœna ad paucos in flagitio rei militaris peruenire.

4 His autem conuenit, quod ſcribit parens linguæ Latinæ Tullius in ea oratione, quæ à noſtro Iuriſconſulto citatur in l. Cicero. ff. de pœn. vide licèt pro Aulo Cluentio habita: Statuerunt (inquit) maiores noſtri, vt ſi à multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum, ſortitione in quoſdam animaduerteretur: ut metus videlicèt ad omnes, pœna ad paucos perueniret. Id quod comprobat quod ſcribit Liuius 1. Deca. lib. 2. Appius (inquit) Claudius Conſul, Centuriones, Duplicariosq; qui reliquerant ordines, virgis cæſos, ſecuri percuſſit. Cætera multitudo ſorte decimus quiſq; ad ſupplicium lecti. De quo etiam Dionyſius Halicarnaſſæus lib. 9. & Iulius Frontinus lib. 4 ſtratagematon, c. 1. & eandem quoq; decimationem fecit M. Craſſus apud Appianum, lib. 1. bellorum ciuilium & Plutarchum in vita ipſius Craſſi, vbi tradit hunc morẽ Romanorum peruetuſtum fuiſſe, qui minorem damno ignominiam continet, plurimumq; aſpiciẽtibus horrorem inijcit. Et Iulius Cæſar non ſemel apud eundem Appianum lib. 2. eiuſdem operis, & Auguſtus apud illum ipſum in Illyrico, & Antonius apud eundem in Parthico, & Plutarchum in vita ipſius Antonij, & Frontinum quo loco ſuprà citauimus, vbi alios quoq; memorat, qui idem fecerunt. L. Appianus apud Corneliũ Tacitum lib. 3. At Scipio ex principibus factionis, qui in obliuione vrbis, cui Loces nomen erat, parere illi recuſarent, cùm eos in medium ſortitus eſſet, tres duntaxat mali authores ſupplicio affecit, ut tradit Appianus in Libyco.

Vbi totus deſæuit exercitus neceſſaria venia eſt.

5 Stoicorum Romanorum princeps Annæus Seneca, lib. 2. De ira, In ſingulos (inquit) ſeueritas Imperatoris diſtinguitur: At neceſſaria venia eſt, vbi totus deſæuit exercitus. Plutarchus in Scipione Aphricano ſcribit, quòd Scribit, quòd Scipione ipſo ægrotante, cùm eſſet orta inter milites magna ſeditio, rem ipſam Scipio ad conſilium retulit, cuius maior pars in eos, à quibus initium tumultus ortum erat, animaduertendum, & reliquis ignoſcendum cenſuit. Sic enim fieri poſſe, ut pœna ad paucos, exemplum ad multos perueniret. Idem in Craſſo author eſt, Craſſum ipſum, dum bellum aduerſus Spartacum gereret, ex his qui fugam cæperant, quingentos fugæ authores in quinquaginta decurias fuiſſe partitum: inde ex earum qualibet vnum ſorte delegiſſe, quem in totius exercitus oculis vltimo affecit ſupplicio: peruetuſtum ſanè (ut ille ſubdit) Romanorum puniendi morem reuocãs. Apud Ægeſippũ lib. 5. c. 5. Titus Imperator dicit animaduerſionẽ in ſingulos uſq; ad factũ promoueri debere: in multitudinẽ verbo tenus: nam vſq; ad pœnam iſtã, vſq; ad correptionem. Quod & idẽ retulit Ioſephus lib. 6. de bello Iudaico, c. quarto, inquiens: Namq, vnius hominis animaduerſionem vſque ad factum promouendam

dam putabat: multitudinis verò vſque ad veniam. Idem Ægeſippus eo. lib. 5. ca. 25. Impediuit hoc (ait) vindictę ſeueritatem, quia innumeri repertiſunt tanto furori obnoxij. ideoque Titus, qui vallare circunfuſo exercitu Syros & Arabes propoſuerat, contemplatione multitudinis reuocauit ſententiam, cuius etiam rei meminit Ioſephus libr. 6. de bell. Iudaic. quem ſuprà citauimus, c. 18. Sed & Vegetius de re militari idem tradit.

In deliƈtis ciuitatis authores puniendi, reliqui impunè laturi.

6 Plato ille Philoſophiæ, & legum peritiſſimus, à quò maxima pars legum Græcanicarum manauit, vnde & Romanæ, ex maxima etiam parte deriuarunt, ſi Liuius libr. 3 & Pomponius noſter in l. 2. ff. de orig. iur. verum ſcripſerunt. Plato (inquam) libr. vlt. de Legibus, Si plures (ait) ex ciuitate, proprio conſilio, ſine authoritate communi pacem inuerint, aut bellum mouerint, huius rei authores tantùm morte puniri iuſſit, nulla aliorum mentione facta, tandem impunè id ſint laturi.

7 Id tamen multifariàm intelligendum eſt. Primùm videlicet vt procedat, niſi ipſa multitudo vellet deliƈtum, quaſi ex authoritate defendere: quo caſu non eſſet ipſi multitudini quo quo modo parcendum. ca. 1. ante fin. & ibi glo. in verbo, recidenda, de pœn. diſt. 6. & etiam voluit gloſſ. in d. cap. quoties. Et vt alibi ſcribitur, ſeuerius pleƈtendus eſt, qui ſua nititur crimina authoritate defendere. cap. plurimos. & c. quia aliquanti. 82. diſt. & c. prædicator. 16. q. 1. & c. inter dileƈtos. de exceſ. præla. vbi dicit ita voluiſſe Inno. in c. niſi cum pridem colu. pen. in gl. diſtinguendi. de renunt.

8 Intellige ſecundò, vt ſit ſeueritas detrahenda a multitudine delinquentium, non autem à præcipuis, primiſque facinoris authoribus, qui debent puniri pro ſuo ipſorum deliƈto, & aliorum, vt cæteri metu deterreantur. l. quoniam. C. ad leg. Iul. de vi pub. & in d. l. ſiue ex prætoria eo. ver. prioribus eius militiæ. C. de execu. & exac. lib. 12. & ibi no. Lucas de Pen. col. 2. in fin. ver. & not. ex hac lege. vbi latè proſequitur, & comprobat (ibi vide alios) & d. c. latores. de cle. excom. min. vbi & hoc no. Pan. in 3. no. & ita voluit per illum tex. Inn. in d. c. ſanè. de temp. ord. & Pan. in c. clericos. per tex. ibi. de cohab. cler. & muli. & Bald. in ſua Margarita, in verbo, multitudo. & conſi. 367. venerabilis in Chriſto pater. colu. 2. lib. 3.

Mitylenenſes ab Athenienſib. ob defeƈtionem ſolum occiſi, reliqui ſalui.

9 Apud Thucydidem libro Belli Peloponneſiaci 3. Cum Mitylenei aliquando ab Athenienſibus defeciſſent, præcipuos defeƈtionis authores tantum Athenienſes morte mulƈtarunt: in cęteros nihil eſt animaduerſum. Arrianus item libr. 7. de geſtis Alexandri, ſcriptum reliquit, quod cum Macedones aliquando ſeditionem feciſſent, ſeſe militiæ ſacramento abſolui petentes Alexander ſeditionis tantum authores numero tredecim, alijs impunitis, interfici iuſſit. quod & Curtius lib. 9. memoriæ prodidit. Liuius quoque 4. Decad. lib. 3. ſcribit M. Acilium prætorē oppreſſa coniuratione ſeruorum, quę infeſta m Hetruriam fecerat, principes coniurationis crucibus affixiſſe, alios dominis reſtituiſſe. Et iterum eiuſdem Decad. libr. 8. recenſet, quòd cum militum magna multitudo authoribus Albio Galeno, & Atrio Vmbro ſeditionem feciſſent, eos Scipio longa & eleganti oratione coercuit, quam his verbis tandem concluſit: *Itaque quod ad vos vniuerſos attinet, ſi erroris pœnitet, ſatis ſuperque pœnarum habeo. Albius Galenus. & Atrius Vmber, & cęteri nefariæ ſeditionis authores ſanguine luent, quod admiſerunt: vobis ſupplicij eorum ſpectaculum, non modo non acerbum, ſed lætum etiam, ſi ſana mens rediit, debet eſſe.* Et id quoque videre eſt ex alijs quæ ſcripſimus ſuprà. nu. 4.

10 Intellige tertiò procedere his caſibus, in quibus habet locum diſpenſationis remedium: alioquin in locum habere non poſſit, non eſt aliquid à ſeueritate canonica detrahendum, propter multitudinem: vt putà in matrimonio, ſecundum text. in cap. ex parte. de tranſac. & ita per illum text. dicit glo. in d. cap. comeſſationes. 44. diſt. & ſequitur Fely. in c. dileƈtæ in Chriſto. col. 5. verſ. quod autem de excommunicatione. de except.

11 Intellige quartò eo modo, quo ſuprà de conſuetudine iniqua diximus, cauſa 42. vt videlicèt multitudo delinquentium excuſetur à pœna temporali, non tamen à crimine, & pœna diuini iudicij, vt ſcribit vir iuris diuini, & canonici peritiſſimus Anto. Flor. in 2. parte 3. partis principalis, titu. 30. cap. 1. Pro quo tex. eſt elegans in cap. multi. in fin. 2. q. 2. cum dicitur, *Nec gaudeant, quia plures inueniant ſibi ſimiles. Nam propterea non minus ardebunt, quia cum multis ardebunt.* & d. cap. flagitia, in illis verbis, *Quæ ſi gentes omnes facerent, eodem criminis reatu tenerentur.* Idque no. glo. quod ratione multitudinis non excuſetur quis à culpa.

Peccantium multitudo non parit errori patrocinium.

12 Hinc illud Hieronymi ad Auſitum, Peccantium multitudo nō parit errori patrocinium. Et ad Occeanum, Sic vnum tuere, vt plures accuſare videaris: & quem ratione non poſſis, ſocietate peccantium defendas. Et alibi ſcribens in quendam iuuenem, qui virginem corruperat: Nec tibi (ait) de multitudine peccantium blandiaris, & dicas, Hoc ſolus non egi, multo habeo ſocios. Sed recogita quòd multitudo ſociorum impunitatem non facit criminum: & in Sodoma & Gomorrha, & in totis quinque ciuitatibus innumerabiles vtique habitabant. Sed ecce omnes pariter qui libidinosè corpora ſua tractauerunt, imbribus igneis conflagrati ſunt. Solus autem Loth de illo ineuitabili incendio effugit, quia ab illa turpitudine ſe præſtiterat alienum.

13 Intellige quintò hoc non procedere in

maximis,

maximis, grauiſſimiſque delictis, vt voluit Do. in c. denique. diſt. 4. per c. flagitia. 32. q. 7. & latè Lucas de Pen. in d. l. ſiue. C. de exact. & execu. lib. 12. & Fely. in d. cap. dilectæ in Chriſto. colu. 5. ver. quod autem. de excep. et in cap. dilectus huius initij 2. colu. 1. de ſimo. vbi et idem videtur voluiſſe Pan. poſt Bart. in l. aut facta. §. vlt. ff. de pœnis. Et ad hoc referri poteſt, quod ex ſententia Hieronymi dictum eſt in præcedenti cap. de Sodoma et Gomorrha: illic enim erat grauiſſimum, & neſandiſſimum peccatum, de quo etiam loquitur d. cap. flagitia. Huc quoque quadrat, quod Exodi 32. Moyſes propter peccatum idololatriæ occidi præcepit viginti duo millia hominum. Quod vir ille iuſtiſſimus nunquam præcipiſſet, niſi iuſtum fuiſſet peccantem multitudinem humano iudicio condemnari.

Cum timetur ſcandalum, multitudo mitius punitur: ſuſtinendaque ſunt crimina.

14 Intellige ſextò, vt aliqui contendunt, ſecundum caput præcedens, vt videlicet tunc multitudo mitius puniatur cum timetur ſcandalum, non aliàs, vt voluit glo. in d. cap. comeſſationes. et in d. cap. quoties. et in d. cap. 1. in verbo recedenda, de pœn. diſt. 6. et in d. cap. latores. & ibi Panor. Sed certè ego in ea ſum ſententia, uel citra periculum ſcandali, ut cum multitudine ſit clementius agendum, ea ratione motus, quòd iura de ea re loquentia, magis cauſantur, quòd in punitione multitudinis ſtrages multorum iaceat, quàm quòd ſcandali periculum timeatur, vt omnibus uidere licet. In qua plane ſententia eſt & glo. in cap. denique ſacerdotes. 4. diſt. in uerbo, uenia. dum ab altero alterum diſtinguens. dicit ignoſcendum eſſe propter multitudinem, uel ſcandalum. Suſtinenda enim eſſe crimina ratione ſcandali, & ratione multitudinis & pro utroque iura ſeparatim aduocat.

Monachi venientes contra obſeruantiam religionis, contra illam ſuperior diſpenſare non poteſt.

15 Intellige ſeptimò, ut hoc non procedat, cum multitudo religioſorum deliquit, faciendo contra uotum, aut obſeruantiam monachalem, ut no. uoluerunt Ven. Goſ. et Hoſt. in c. ea quæ per illum text. in uerbo, in parcendo. de ſtat. mo. Fely. et ſequitur Arch. in d. cap. ut conſtitueretur. 50. diſt. dicens huius eſſe rationem: quia ex quo ueniunt contra obſeruantiam religionis, non poteſt ſuperior contra illam diſpenſare. cap. cum ad monaſterium. in fin. de ſtat. mona. ſequitur quoque Do. in d. cap. comeſſationes. in fin. et Felyn. in dict. cap. dilectæ in Chriſto. de excep. et in d. c. dilectus. huius initij 2. col. 1. uer. tertio. de ſimo. ubi hoc dicit ſingu. Sed certè iſta limitatio ſecundum rationem Arch. dependet ex 4. limitat. ſuprà.

CAVSA XLVIII.

Minuenda eſt pœna, cum intuitu delinquentis, alij ad frugem reducentur facilius.

1 QVadrageſimooctauo, cum eius, qui deliquit, conſiderata conditione, alij ad frugem melioris uitæ facilius traherentur, ſi pœna minuatur, eſt ob id certè minuenda, arg. cap. ult. qui fil. ſunt legi. & cap. vlt. de diuor. & cap. conuenientibus. 1. q. 7. (vide ea loca) & ita per illa iura ſuprà allegata, voluit Lucas de Pen. in l. 1. colu. 13. ver. igitur iudex. C. de deſert. lib. 12. & in l. ſi apparitor. col. 9. verſ. magis illud. C. de cohor. lib. 12.

2 Et ad hoc certè facit, quòd pœna ſcelerum non modo ipſum delinquentem reſpicit, ſed & cæteros omnes, vt illi videlicet à criminibus formidine pœnæ deterreantur, vt latius dicam infrà: imò verò cauſæ, quæ cæteros reſpicit, eo magis videtur conſideranda, quàm quæ delinquentem ſolum concernit, quo latius patet. ergo ſi impunitas, aut pœnæ diminutio alijs eſt profutura, quàm pœna, conſequens eſt, vt potius eo caſu impunitum crimen relinqui debeat, aut certè pęna minui, quàm omnino delinquentem puniri.

CAVSA XLIX.

Ob delinquentis merita in Rempubl. aut maiorum aut proximorum ei parcitur.

1 QVadrageſimonono, propter delinquentis, aut etiam maiorum, aut proximorum ipſius merita, beneficiaque in Rempub. collata, ei parcitur: vt de primo ſcilicet ipſius delinquentis meritis ac beneficijs, eſt tex. not. in l. 2. §. poſteà cum Appius. ff. de orig. iur. vbi cum Flauius ſcriba librum legum Appio ſurripuiſſet, eumque populo, tradidiſſet, non ſolum non punitus fuit, quòd ſurripuerat, ſed & præmium ob id quòd populo Romano tradiderat, conſequutus eſt. Et ibi gloſſ. notat aliquem ex dolo præmium conſequi. Et text. quoque æquè celebris in l. non omnes. §. vlt. ff. de re mili. vbi ſcribitur ei eſſe parcendum, qui transfugit, et poſteà multos latrones depræhendit, transfugaſque demonſtrauit. & illos text. vt not. Rom. conſ. 310. in caſu propoſitæ conſultationis col. 4. ver. cæterum videmus & ſeq. & per d. §. poſteà dicit quod vbi ex delicto alicuius quicquam vtile Reip. obuenerit, non ſolum pœna remitti ſed & ipſe delinquens remunerari poteſt, licèt aliàs delinquentes egeſtate debeant laborare. l. bona fides. ff. depoſi.

Limitatio præcedentium vbi procedat.

2 Alibi autem idem Rom. in repet. l. ſi verò. §. de viro. in 48. fal. ff. ſolu. matri. per illos ipſos text. limitat leges generaliter dicentes, pœnis affiiciendos eſſe delinquentes, non præmijs, vt videlicet non extendantur ad caſum, quo quid vtile pro Republ. egerint: quia tunc in remuneratione poterit ſuperior eis dare impunitatem, eoſque multis donare præmijs. Et ita etiam illos text. ponderat Barba. conſi. 31. illud aſſeram colu. 4. ver. vbi quis remuneratur. lib. 2. & conſ. 26. ſapienter ſcripſit. colum. pen. eo. lib. 2. Et poſtremum quoque ad hoc annotat. Raph. Fulg. conſi. 124. præſuppoſitis ſtatutis. colu. vlt. vbi & in id allegat text. in l. quinque ſummates. C. de Decur. lib. 10. qui tamen nihil mihi videtur facere. Illum quoque text. in d. l. non omnes. ad

hoc

hoc annotant ipſe Rom.ſingu. 538. nullus niſi princeps. atque ex eo pulchrum caſum decidit. & Alex. conſi. 19. circa primum ad fin. lib. 7. vbi & ad hoc allegat l.ſi quis in graui. §. is quoque.ff.de S.C.Sylla. Annotat quoque & illum text. in d. l. non omnes.Soc.aut quiſquis eſt,in tractatu fallentiarum,in reg. 229. cuius eſt prin. lex generaliter loquens.verſ.fallit ratione beneficij. Sed tu præter illos text. adde alios id quoque(ſi non oſcitanter ſuſpiciantur) probantes, ſcilicet in l. 1.ad fin. ibi,*ob merita indulcit*.ff.de conſt.priu. & ſimilem in §. ſed & quod Principi.ver.planè ex ijs.Inſt.de iur.nat. vbi gl. in verbo,ob meritum,Io.Plat.& Ang.Aret.ita eum tex. intelligunt.

3 In quam ſententiam locus eſt apud Oratores,quam Deprecationem vocant,de qua Tullius libro veteris Rhetoricæ, 2. Deprecatio eſt (inquit)in qua non defenſio facti,ſed ignoſcendi poſtulatio continetur. Et paulò infrà, huius rei exemplum ſubijcit, vt ſi pro aliquo claro, aut forti viro,cuius in Rempublic. multa ſint beneficia,dicere poſſis,&c.Et ipſemet Tullius, & alij,quos tibi citabo inferius,num. 11.incip. cuius rei quoque.&c. rurſus in 51.cauſa.num. 24. incip.huc quoque.Et hoc quidem genere deprecationis vtitur ipſe Tullius in oratione pro Annio Milone in ipſo propè exordio, deprecans; vt Clodij interitus Miloni propter multa illius præclara in Rempu. merita condonetur.

Conſul conſtãs & fortis inco-lumis Reipu. re ſeruari debet.

4 Idem in oratione pro Lucio Flacco refert Marcum Aquilium multis auaritiæ criminibus, teſtimonijſque conuictum, quia cum fugitiuis tum fugitiuis fortiter bellum geſſerit, à Romanis iudicio liberatum. Cuius etiam rei meminit idem Tullius in 7. eademque vltima actione in C. Verrem ſtatim poſt princ. & in libr. 2. de Oratore. Et eius authoritate Florus Epitome Liuij libr. 70 in princ. Addit autem Cicero in oratione pro Flacco, ſe conſulem C. Piſonem defendiſſe,qui quia Conſul fortis,conſtanſque fuerat,incolumis eſt Reipu.ſeruatus;refertque alios ob id ipſum quoque abſolutos. & paulò poſt,Semper(ait)graues & ſapientes iudices in rebus iudicandis; quid vtilitas ciuitatis, quid communis ſalus,quid Reipub. tempora poſcerent, cogitauerunt.

Marci Horatij abſolutio de ſorore interempta.

5 Ipſe autem Liuius 1. Decad. lib. 1. tradidit M. Horatium, qui paulò ante imperium Pop. Ro.aduerſus virtute perpetiſſet ſua, vt qui tergeminos Curiatios interemerat, ſororemque ſuam, dum rediret à victoria, obuiam ſibi factam mortem vnius ex Curiatijs, cui deſponſata fuerat, flentem, gladio tranſuerberauit (ſiue tranſegit) à Pop. Ro.abſolutum fuiſſe,magis admiratione virtutis quàm iure cauſæ,vt tamen cædes manifeſta aliquo piaculo lueretur,imperatum patri Horatij, vt filium expiaret pecunia publica.Quam hiſtoriam etiam conſcripſit Ariſtides Mileſius in lib.Italicarum rerum,& Dioniſius Halycarnaſſ. libr. 3. & Cicero in illa oratione pro Milone,Valerius Maximus lib.6.cap. & iterum lib.8.cap.1.& Ariſtides Mileſius in libr.rerum Italicarum,& ex eo Plutarchus in Parallelis. cap. 1. vbi & teſtimonio Demarati rerum Arcadicarum libr. 2. eandem quoque refert hiſtoriam contigiſſe apud Tegeatas, & Feſtus Pompeius, quo loco de Sororio Tigillo loquitur.

6 Sed & aliam hiſtoriam, ad hanc rem maximè pertinentem refert ipſe Plutarchus in Fabij Maximi vita, & apophthegmatis eiuſdem, quod cum miles quidam Lucanus apud Nonum Fabium eſſet accuſatus, quòd mulieris amore noctu ſæpe in caſtris vagaretur,alioqui verò mirabili armorum virtute vir eſſe narraretur mulierem quam ille miles deperibat, deprehendi eo clam iuſſit,& ad ſe duci:& acceſito homine, quòd præter legem (inquit) pernoctes, haud me latuit,ac ne priùs quidem latuerat,quòd probitati ſtuderes:quare fortiter tuis ac rectè factis errata condonantur. At poſthac nobiſcum eris, habeo enim ſponſorem: & adductam mulierculam ei commendauit, ac tradidit. Id quod etiam recenſuit Plinius, ſiue is eſt Suetonius, vt alij contendunt,ſiue Cornelius Nepos, vt & alij exiſtimant,in lib.de viris illuſtribus, quo loco de Fabio Maximo ſcribit, & Veler. Maximus lib.7.c.3.

Regius iudex ob ſententiam corruptione pecunia latam cruci affixus.

7 Sed & huc quoque pertinet alia hiſtoria ab Herodoto relata, in Polyhymnia, qui liber eſt 7. Darium illum primum Perſarum regem, Sanlocem Æotolidis perfectum ob hanc cauſam cruce affeciſſe, quòd cum è Regijs iudicibus eſſet, iniquam ſententiam ob peculatum tuliſſet:ſed eius in cruce ſuſpenſi Darius reputans plura peccatis eſſe beneficia in domum regiam collata, hoc reperiens agnoſcenſque properantius ſe, quàm prudentius egiſſe, hominem ſoluit.

Ionathæ liberatio populi precibus.

8 Et id quoque exemplo diuinorum Bibliorum comprobare poſſumus. Ionathas enim Saulis regis filius,contra ipſius Regis edictum, fauum mellis ante veſperum comederat: tamen quia illa ipſa die Philiſthæos deuicerat, ſalutemque in Iſrael fecerat, pijs populi precibus liberatus eſt à morte edicto Regis propoſita, ſicuti ſcribitur primo Regum, cap. 14. & repetitur in decretis canonis 22.q.2. §. vlt. Et hoc quidem ad hoc noſtrum propoſitum annotauit Ioan. Ligna. in tractatu de bello,cap. 29.

9 Adſtipulatur & præcedentibus,quod ſcienter ex facto reſpondit Bald.conſi.58. item prouiderunt,& ordinauerunt.libr. 2.quòd prouiſiones generales ſtatutorum recipiunt tacitas exceptiones,propter caſus emergentes, in quibus oportet ſpecialiter prouideri. vnde ſuadente cauſa ſpeciali, ceſſat prouiſio generalis. Hinc eſt,

eſt, quòd propter ſingularia materia, ſingularis ſit prouiſio, quæ ſecundum generalia ſtatuta non poſſet fieri, per d. l. ſi quis in graui. §. is quoque. qui legitur cum §. vtrum. ff. de S. C. Syllan. vbi ait not. Bart. quod ſi eſt prohibitum forenſi acquirere poſſeſſionem in ciuitate, tamen propter ſingulare meritum, vt quia multum operatus eſt in recuperatione alicuius caſtri, poteſt hoc ei concedi. Et hæc quidem Bald. vbi ſuprà: qui ad hoc dicit facere d. l. Aquilius. & l. ſi pater. ff. de dona.

10 Quod autem in principio de maiorum meritis, & beneficiis vt proſint ad dimittendam, aut certè leniendam pœnam delinquentis, ex hoc ſatis probatur, quod maiorum merita ad poſteriores tranſeunt: vt pulchrè voluit Bald. conſi. 355. præmittendum eſt. colu. 2. verſ. quid igitur. lib. 1. quem refert & ſequitur Soc. conſ. 84. accuratiſſimè. colu. 3. verſ. ex quibus in propoſito. lib. 3. Et hoc quidem veriſſimum. Nam & noſtris legib. filij remunerantur, ex parentum meritis, vt videre licet ex l. memini, ver. filios autem. & l. petitionem. ver. filijs ſcriberet. C. de aduo. diuer. iud. & l. iubemus. ver. & filio. C. de aduo. diuer. iud. quas leges in id citat Ro. conſ. 29. in cauſa maioris.

Maiorum beneficia quæ extant in deprecatione proferenda.

11 Cuius rei quoque locus eſt apud Oratores. Nam & Tull. libr. 2. de Inuentione, vbi de deprecatione diſſerit, Oportebit (inquit) omni, qui ſibi vt ignoſcatur poſtulabit, commemorare, ſi qua ſua poterit beneficia. Et paulò poſt: Deinde maiorum ſuorum beneficia, ſi qua extabunt, proferre. Hincque Marius apud Saluſtium in Iugurtha: Ad hoc alij ſi deliquere, vetus nobilitas, maiorum facta fortia præſidio adſunt. Quintilianus libr. 6. cap. 1. Periclitantem commendat dignitas, & ſtudia fortia, & ſuſceptæ bello cicatrices, & nobilitas, & merita maiorum. Hinc apud Liuium 1. Decad. libr. 2. Appius cum in vincula duceretur, maiorum merita in Remp. collata commemorabat, vt pœnam deprecaretur.

12 Suntque eius rei exempla. Nam Berenice, alijs Pherenice dicta, cognomento Callipatera, cum virum habitu mentita ludis mulieribus interdictis interfuiſſet, vbi Piſithodum filium coronatum vidit, meritis tamen ſuorum abſoluta eſt, cum aliàs ſecundum legem ex Typeo prærupto monte præcipitarentur, quæ id feciſſe eſſent deprehenſæ. authores Pauſanias libr. 5. & Ælianus de varia hiſtoria libr. 2. c. 7. Liuius 1. Decad. libr. 4. ſcribit M. Poſthumium, Tribunum, ob rem malè ab eo geſtam, decē millibus æris granis fuiſſe damnatum: verum poſteà ab omnibus tribubus fuiſſe abſolutum ob memoriam Conati Patris, venerabilis viri, & iam exactæ ætatis. Sed & Tacitus libr. 2. refert Plautio Laterano mortem quam ex ſceleribus meruerat fuiſſe remiſſam ob patrui egregium meritum.

Hæc non procedunt in atroſſimis in Remp. facinoribus.

13 Illud tamen, quod diximus, de pœna remittenda, aut minuenda propter delinquentis, aut maiorum in Rempu. merita, intelligendum arbitror, niſi quis atrociſſimum, grauiſſimumque in ipſam Rempu. facinus commiſerit: nihilò enim magis ſua ipſius merita, & beneficia à punitione huiuſmodi tam ſceleſti facinoris vindicare cenſuerim, quam olim vindicarint Sp. Caſſium, quem affectatæ tyrannidis conuictum, nulla rerum geſtarum, & honorum pro meritorum ratione habita, populus Romanus capite mulctauit, vt ſcribit Dionyſius Halicarnaſſeus Antiquitatum Romanarum lib. 8. & lib. 10. In oratione Siccij Dentati, vbi refert illum ter conſulem, bis triumphantem, tot honoribus, tot rebus domi, foriſque geſtis inſignem, & nemini ætate ſua ſecundum, ob tyrannidem de rupe datum præcipitem. De qua etiam Liuius 1. Decad. lib. 2.

14 Atque etiam Manlium ob defenſum Capitolium, Capitolinum dictum, qui etſi ſexdecim annorum voluntarium militem pro Repu. ſe obtuliſſet, triginta ſeptem militaribus donis à ſuis ducibus ornatus, viginti tres cicatrices in pectore habuiſſet, capta vrbe author in Capitolium fugendi quadam nocte clangore anſeris excitatus, Gallos aſcendētes deieciſſet, Patronus à ciuibus appellatus, & farre donatus fuiſſet, donum etiam in Capitolio publicè accepiſſet, tamen quoniam regnum affectare, & ita libertatem Reipu. opprimere conuictus, eſt nulla ſuorum in Rempub. meritorum ratione habita, & ex ſententia Rom. è ſaxo Tarpeio præcipitatus eſt, domus illius diruta, & bona publicata: in eiuſque notam factum ſenatuſconſultum, ne cui de Manlia gente Marco cognomen eſſet. Cuius rei teſtes ſunt locupletiſſimi Liuius 1. Decad. libr. 6. Val. Maximus libr. item 6. cap. 3. Plinius (aut quiſquis is eſt) in libr. De viris illuſtribus. & Plutarchus in vita Camilli.

Viri ſtrenuiſſimi in ſuſpicionem tyrannidis morte ſunt mulctati.

15 De qua re & alijs multis ſimilibus loquens Portius Latro orator clariſſimus in eleganti illa declamatione in Catilinam: Rectè (inquit) maiores noſtri ſummis laudibus efferendi ſunt, qui Sp. Melium, qui Gracchos, qui Manlium Capitolinum, qui Druſum, qui Saturninum, fortiſſimos homines, & Reipublicæ ſæpenumero non mediocriter opitulatos, quòd deueniſſent in affectatæ tyrannidis ſuſpicionem, morte mulctādos eſſe putauerunt. Nec Sp. Melium fauor ampliſſimus ciuitatis, nec Gracchos aui ſui ampliſſimi viri memoria, nec Manlios celeberrima gloria Capitolij liberati, nec Druſo ſanctiſſimi ſui penates, nec Saturnino ius ſacroſanctæ dignitatis auxiliata eſt. Hæc ille. Cui adde quantum ad Spurium Melium, Liuium 1. Decad. libr. 4. Et bene facit quod in ſimili ſcribit Cæpola cautel. 3. incip. propter maximam. de quo dicemus infrà, in ſeq. cauſa. nu. 2.

16 Neque

Ob ſceleris immanitatem licitum eſt leges tranſgredi. & pœnas ordinarias augere.

16 Neque id quidem mirum videri debet, cum & aliàs ex Inno. ſententia, propter ſceleris immanitatem, atrocitatem, grauitatem, licitum ſit lege tranſgredi. Ita enim paſſim allegatur ipſe Inno. in cap. 1. de conſt. vbi dicit, quòd iudices poſſunt ratione caſuum emergentium leges tranſgredi, & pœnas ordinarias augere, quem ſequitur Hoſt. ibi & Spec. dum ad illum in ea re ſimpliciter remittit, in titu. de conſt. §. 1. in fin. & Arch. in cap. qui bona agunt. colum. 7. verſ. item cauſa cognita. 17. q. 1. & Bald. ſæpè, videlicet in l. obſeruare. §. proficiſci. in 11. q. ff. de offi. pro conſ. & lega. & in l. quid ergo. §. pœna grauior. colu. 4 ff. de his qui not. infam. & in l. ſi quis filio exhæredato. §. hi autem omnes. in fi. ff. de iniuſt. rup. irrit. teſta. & in l. 1. C. de precib. Imper. offe. & in l. 1. colum. 5. C. qui accuſ. non poſſ. & l. & ſi ſeuerior. colu. 2. verſ. ſecundò op. & ibi etiam Sal. C. ex quib. cau. infam. irro. & idem Bal. in l. 1. in fin. C. de iur. calu. & in auth. hodie. vbi & Saly. C. de ind. & in auth. ſed nouo iure. colu. 1. C. de ſer. fug. in quibus duobus poſtremis locis hoc intelligit ſolum procedere, in maioribus magiſtratibus, vt hoc obiter recenſeam. & idem Bald. in rubr. extrà de conſt. & in cap. 2. in fin. de reiud. vbi dicit, quòd hoc verbum multum defendit aſſeſſores, qui pro bono publico quælibet ſtatuta tranſgrediuntur, & in cap. 1. titu. qualiter olim feu. alie. poter. & in ca. 1. §. iniuria. in prin. titu. de pac. iura. firm. & in cap. 1. titu. in quib. cauſ. feud. amit. & conſi. 152 plura tanguntur, circa medium. lib. 1. & conſi. 364. quia quæſtio iſta. colu. 1. lib. 3. & conſi. 443. Cecchus confecit venenum colu. 2 eo libr. 3. & Ange. in l. quòd ſi nolit. §. qui aſſidua. ff. de ædi. edict. Pan. in cap. ſuper his. colu. pen. de accuſ. dum etiam ſimpliciter remittit ad Inno. in d. cap. 1. Ioan. Ana. in cap. 2. de adult. & in cap. vlt. de furt. Ioan. Plat. in l. omnes. colu. 2. C. de dela. libr. 10. Ro. conſ. 429. conſidero in propoſita conſultatione. colu. 1. & Alex. conſ. 61. Plura concurrere videntur. colu. 3. verſ. accedit. quia inquit. libr. 1. & conſ. 41. habita ſuper præteritis. col. 3. verſ. accedit, quia vt inquit. libr. 2. Ange. Aret. in §. 1. Inſt. vi bon. rap. & in §. ex maleficijs colu. 3. Inſt. de act. & in tracta. maleficiorum, in verbo, & veſtem cœleſtem abſtulit. colu. 4 & Cæpol. in repet. l. ſi fugiti colu. 13. in paruis. C. de ſer. fug. & Barba. in repe. cap. Raynaldus. col. 17. ver. limita etiam prædicta. de teſta. vbi hoc dictum Inno. reputat ſingu. & in rubr. de reſcript. in clem. colum. 6. & conſ 47. ſcribitur præclarè apud Eccleſiaſt. col. 11. verſ & cum dicitur. libr. 1. vbi & illud dictum dicit eſſe ſingulare & elegans. & conſi. 94. ſcribitur libr. Heſter colu. 2. eod. lib. 1. vbi item facit ſingulare. & conſi. vlt. colu. 9. libr. 2. & conſi. 8. vbi Chriſtus. colu. pen. libr. 3. & Fel. in cap. qualiter & quando. eius initij 2. § ad corrigendo. colu. 7. verſ. ſed pulchre dubitari de accuſ. vbi & hoc dicit ſingulare. & in cap. ita quorundam, poſt princ. de Iudæis. & nouiſſimè Matth. Afflict. in conſtitutione Siciliæ incip. Caſtellanus. col. vlt. & in conſt. cuius eſt initium Paterenorum. colu. antepen. & Hippo. Marſi. in repet l. vlt. col 73. & ſeq. C. de proba. & in l. 1. col. 7. verſ. ſed prædicta poſſent. ff. de ſicar. vbi & hoc dicit not.

Ob immanitatem criminis pœna debet creſcere. & ad id conſulendus ſuperior.

17 Sed Rom. ſibi contrarius in repe. l. ſi verò. §. de viro. in 46. fal. ff. ſol. mat. poſteaquàm hoc dictum Inno. allegauit, dicitque pro eo poſſe allegari tex. optimum in l. vlt. verſ nec tamen ad huiuſmodi. C. de mod. mulct. & alium quoque tex. meliorem in cap. felicis. §. cæterum. de pœn. lib. 6. vbi expreſſe dicitur, quòd propter immanitatem criminis debet pœna creſcere. Cui eſt & alius tex. ſimilis, licèt non alleget, in §. hoc autem. 33. q. 2. Tandem tamen ipſe Ro. hoc dictum repræhendit, per text. quem dicit ſingu. in l. diuus. eius initij 2. ff. ad leg. Corn. de fal. ſecundum intellectum communem. & glo. in verbo non poſſint, vbi ad hoc vt pœna augeatur propter ſceleris atrocitatem, conſulendus eſt ſuperior: nec id poteſt iudex facere propria authoritate, inconſulto Principe. Et ſecundum hoc, vt dicit, debent intelligi iura allegata pro ſententia Innoc. Quod dictum pro ſingu. reaſſumit Iaſon, aut quiſquis is fuit in d. §. ex maleficijs. colu. 2. verſ. accedat quod ſing. Inſt. de actio. vbi tamen dicit eſſe diligenter conſiderandum circa illum text. d. l. diuus. quia peregrinus eſt, nec ei videtur vrgenter probare dictum Rom. Sed & idem voluit ipſe Rom. in ſuis ſing. & hoc ſequitur, & dicit eſſe verius Cæpo. in d. auth. ſed nouo iure. colu. 21. in paruis. ver. præterea dicit. et Fel. in d. c. 1. col. 17. ver. nihilo minus Ludo. de conſt. & Hipp. in ſing. 244. incip. ſcis illud.

18 Verum tex. in d. l. diuus, vel refragante ipſo Hippo. parum facit, ſicuti iam ex ſententia Iaſon. diximus, ad dictum Rom. nam ille text. loquitur in eo, qui habebat iuriſdictionem limitatam, & caſus de quo ibi agebatur, iuriſdictionem ipſius excedebat, ſicuti dicit gloſ. ibi. et Barba. in d. cap. 1. de conſtitu. & poſt eum Philip. Dec. in 2. lect. colum. vlt. vbi dicit, quòd pro dicto Rom. eſt melior tex. in l. 1. §. ſi. ff. de quæſtio.

An ex facili ſit cõſulendus ipſe ſuperior.

19 Ipſe tamen Barba. in rubr. C. qui admit. char. 6. colum. 2. ver. item dico in hac re diſtinguit, ex mente ipſius, eo tamen tacito. An videlicet de facili poſſit recurri ad ſuperiorem, et conſulendus eſt ſuperior, per d. l. diuus. aliàs poteſt iudex eo inconſulto in noſtro caſu leges tranſgredi, ſecundum Innoc. ſententiam. et hanc diſtinctionem ſequitur Phil. Dec. in rubr. colu. 1. & dicit facere bonum text. in l. ad beſtias. ff. de pœn. et in d. l. 1. §. vlt. et quod ibi voluit Bart. ff. de quæſtio. ſubiungitque eandem diſtinctionem in cap. ſi quis contra de for. compet. et in ca. dilectus. eius initij 2. de appe. vbi et ipſe Dec.

eius

eius rei affert. concord. Et idem videtur voluiſſe Fely. in d. cap. 1. in 7. fal. ante fin. de conſt. Quibus adde quod in ſimili not. Panor. in cap. vlt. colum. 3. ver. omnia prædicta. de eccle. ædi. & quæ ibi allegat.

Incapax admittitur ad ſupplicandum ob ſceleris grauitatem.

20 Sed quocunque hoc modo ſe habeat, illud certum eſt, multa contra huiuſmodi immania flagitia à legibus eſſe introducta contra communes iuris regulas. Imprimis text. eſt in eam ſententiam. in d. l. 1. C. de preci. imper. offer. vbi ſeruus alioquin incapax admittitur ad ſupplicandum, & impetrandum reſcriptum propter ſceleris grauitatem. & ex eo no. Bald. in 2. no. quod propter enormitatem delicti non concedenda conceduntur.

21 Secundò in eam ſententiam tex. eſt in d. l. ſi quis filio exhæredato. §. hi autem omnes. ff. de iniuſt. teſta. vbi ſceleris magnitudo tollit appellationem: nec propter eam ſuſpenditur executio ſententiæ. Et per illum tex. no. Bald. in d. l. 1. ad fin. C. de iura. calum, quòd in delictis enormibus, licet interdum legem tranſgredi. Illi autem text. ſimilis eſt in l. conſtitutiones. ff. de appel. quem ad hoc facit ſingu. Gaſpar. Val. in rep. l. imperium, col. 58. verſ. vlta iſtam doctrinam. ff. de iuriſd. omni. iud. Alius quoque in l. 2. C. quo. ap. non recip. vbi ad hoc illum tex. ponderat Bald. & Salyc. & alius in l. 1. C. de fal. mon. quem etiam ad hoc not. Fely. in ſicut, de ſimo. & alius denique in cap. vt inquiſitionis. de hæret. libr. 6.

22 Verum Franc. Are. vir emunctiſſimæ naris in l. Pantonius. §. rei perduellionis. in prin. ff. ff. de acq. hære. hinc occaſione ſumpta, quòd gl. ibi ſentit quòd condemnatus læſæ maieſtatis auditur appellans, dicit illam approbans contra Rom. quòd magnitudo & atrocitas ſceleris, non tollit appellationem, niſi aliàs immineret periculum maioris ſceleris, aut damni, vt probat text. in d. §. hi autem omnes. ibi, non pœnæ feſtinatione, ſed præueniendi periculi cauſa: aut niſi reus eſſet conuictus ſimul, & confeſſus: per d. l. 2. C. quor. appe. non recip.

De eodem.

23 Tertiò tex. in l. mulierem. ff. de accuſ. & in l. in quæſtionibus. ff. ad leg. Iul. maieſt. & in cap. tanta. de ſimo. per quos no. Rom. in d. repet. l. ſi verò. §. de viro. in 46. fal. ff. ſolu. mat. quod propter ſceleris atrocitatem, mulieres, & alij accuſare prohibiti, poſſunt accuſare.

In grauitate facinoris, conſors admittitur in teſtimonium.

24 Quartò non abſimiles ſunt tex. in cap. per tuas. de ſimo. & in c. in fidei. & cap. accuſatus. §. licet. de hære. lib. 6. vbi propter facinoris grauitatem, conſors criminis admittitur in teſtimonium, alioquin non idoneus. Et ita etiam not. illos tex. Rom. in d. 46. fallent. Cui adde glo. in l. vlt. C. de accuſ. quæ dicit illum tex. quo cauetur neminem de proprio crimine confitentem, ſuper conſcientia aliena eſſe ſcrutandum, fallere in multis caſibus illic à ſe enumeratis, propter immanitatem ſcelerum. quam gloſ. ad hoc expendit Fulg. conſi. 173. in cauſa inquiſitionis, colu. 1.

25 Verum lector amantiſſime, ne fallaris, illud te admonitum velim, quod diximus de teſte aliàs non idoneo eſt text. in d. cap. in fidei. ſatis liquet, non ei omnino eſſe credendum, nec paſſim, ſed tum demum ſi ex numero teſtium perſonarum tam ipſorum teſtium, quàm reorum qualitate, & alijs circunſtantijs huiuſmodi teſtes vera dicere præſumuntur: quod tibi admodum notandum: quia multi decipiuntur, affirmantes ex eo ſimpliciter, huiuſmodi teſtes eſſe recipiendos.

26 Quintò huc vergit text. in l. ſi quis in hoc genus ſacrilegij. C. de epiſ. & cle. per quem no. Ang. Are. in tract. malefi. in gl. 1. col. 4. ver. ſecundò principaliter, quod propter immanitatem criminis poteſt procedi ad ſpecialem inquiſitionem, aliàs prohibitam.

27 Sextò ſuffragatur tex. omnium C. elegantiſſimus, in l. nemo. C. de epiſc. audi. ex quo not. Bald. in ver. deinde not. quòd in diebus etiam Paſchalibus poteſt adhiberi tortura ad inueſtigationem enormium delictorum: ſed & per eundem text. idem Bald. in ver. item not. arg. dicit, quòd quando alicui conceditur arbitrium excarcerandi captiuos, ſicuti videmus quotidie in Principibus, non poſſunt illos excarcerare, qui propter enormitatem ſceleris detinentur.

28 Septimò eiuſdem notæ eſt text. in l. addictos. C. eo. titu. per quem not. glo. ibi, quòd propter ſceleris immanitatem punitur clericus à iudice ſeculari: ſecundum tamen diſtinctionem, quam ibi ponit. & ſatis concordat text. in cap. perpendimus. de ſenten. excom. & quod ibi dicit glo. in verbo, cogantur, in illis verbis, Vel immiſcendo ſe enormitatibus. quæ & concor. adducit.

Clericus à iudice ſeculari punitur ob immanitatem ſceleris.

29 Octauò ad aliud quoque huic loco accommodatiſſimum notandus eſt tex. in d. l. addictos, quod propter criminis atrocitatem ſententia executioni demandetur, infra tempus decem dierum ad appellandum conceſſum. & ita illum not. Bal. ſuper quo tamen vide Pau. Caſt. ibi. Bar. & ipſum Pau Caſt. in l. addictos. C. de app. & Bart. in l. qui vltimò. ff. de pœn.

30 Nonò huc pertinet tex. in l. per omnes. C. de deſen. ciui. vbi propter delicti grauitatem, denegatur accuſato aduocatus. & ita illum text. alleg. Rom. in d. repet. l. ſi verò. §. de viro. in d. fal. 46. & Ange. Aret. in tracta. malefic. in verbo, & veſtem cœleſtem abſtulit. char. 2. ver. & nota bene. & Barba. d. conſ. 46. ſcribitur præclarè. colu. 14. verſ. cum ergo in caſu noſtro. lib. 1. & d. conſi. vlt. colum. 9. lib. 2. vbi etiam facit ſingu. & d. conſi. 8. colum. pen. libr. 3. & in l. 4. §. Cato. col. 38. vbi rurſum facit ſing. dicitque ſe audiuiſſe illum tex. allegatum fuiſſe ab egregio quodam aduocato, coram Eugenio Papa in publico

blico conſiſtorio, ad hoc quòd manifeſto vſutario erat denegandus aduocatus, corrupte tamen illic allegat l. iubemus. pro d. l. omnes. & idem Barba. in cap. quærenti colum. 10. de offi. deleg. Et hoc quoque ponderat Fely. in cap. 1. col. 16. in 7. fal. de conſt. (vide Bald. in auth. ſed nouo iure. C. de ſer. fugi. & alicubi in auth. habita. C. ne fil. pro pat.) & Hippo. Marſi. in tepe. l. vlt. in 74. char. C. de prob. & in l. 1. in prin. col. 8. vet. & in quantum. ſuprà. ff. de quæſt.

Ob facinoris enormitatem diebus feriatis ſententia demandatur executioni.

31 Decimò, accedit text. in l. prouinciarum. C. de fer. vbi propter facinoris enormitatem ſententia criminalis quocunque die etiam feriarum diuinarum poteſt demandari executioni, & hoc ibi not. Bald. quamuis aliàs fieri non debeat: vt dicit ipſe Bal. per tex. eo. tit. l. vlt.

32 Vndecimò, tex. in l. 1. C. quan. lic. vni. ſine iud. authp. ſe vind. per quem tex. dicit Bald. in l. amiſſione. §. qui deficiunt. ff. de capit. dimi. quo propter grauitatem ſceleris licet alteri alterum propria authoritate impunè interimere: & ad hoc etiam eſt bonus tex. in l. 2. C. eo. tit.

33 Duodecimò, huc ſpectat tex. in l. vlt. C. de male. & mathe. ex quo no. Bal. in ſua Margarita, in verbo. delictum. quod propter delicti atrocitatem poteſt quis capi à priuato, ſine mandato iudicis, licèt aliàs ſecus per tex. in l. vlt. & ibi Doct. C. de cuſtod. reo. cum ſimil.

34 Decimotertio, prædicta confirmant text. in l. 1. C. de fal. mone. & in §. vlt. in auth. de non ali. per quos not. glo. in l. athletas. §. præuaricator. ff. de his qui not. infam. quòd propter enormitatem criminis accuſator non probans, non dicitur calumniari, vt quis ad accuſationem illius facilius proſiliat, licet tamen regulariter ſecus. l. 1. C. de aduo. diuer. iud. & hoc ſequitur Pan. in c. 2. de calum. Quod non paſſim admitterem, ſed tum demum, ſi probabili ratione, aut præſumptione veriſimili motus ad accuſationem proſilierit.

Infamatus graui delicto, à beneficio et officio ſuſpendi poteſt.

35 Decimoquartò, vt ad ius canonicum accedamus, facit tex. in c. inter. in prin. & ibi gl. vlt. de purg. cano. vbi propter delicti grauitatem infamatus à beneficio quoque, nedum ab officio ſuſpendi poteſt, donec ſe canonicè purgauerit. licèt aliàs ſecus & ibi Panor. dicit illum tex. eſſe ad hoc notabilem.

36 Decimoquintò, in hoc albo eſt & text. in cap. nouimus. de verbo. ſignifi. vbi in grauioribus, & enormibus delictis clericus degradatur, & curiæ ſeculari traditur, licèt nondum ſit incorrigibilis: quanquam aliàs id non fiat præterquàm in tribus caſibus, & cum eſt incorrigibilis ſecundum glo. in cap. ad abolendam. de hæret. Et ita illum text. intelligit & ſingu. facit Panor. ibi in 3. not. & etiam voluit idem Panor. in d. cap. ad abolendam. & in cap. 1. colu. vlt. de his qui filt. occid. & in cap. at ſi clerici. & in cap. cum non ab homine. de iudic. & ibi etiam Petr. Ancha. & idem Petr. in cap. ea quæ. in 19. q. de regu. iur. lib. 6. vbi dicit ita fuiſſe deciſum Venetijs in horrendo quodam homicidio. & Dom. in cap. non licuit. 17. diſt. & Barba. dict. conſi. 64.

Clerici ob enormitatem ſcelerum poſſunt à iudice laico puniri.

37 Quæ ſententia nihil omnino dubia videbitur, ſi conſiderauerimus clericos, vel citra degradationem poſſe puniri à iudice laico, propter enormitatem ſcelerum, vt dictum eſt. & verum dicit glo. in cap. cum non ab homine. in verbo, nuntius. ibi, ſed ſecus, ſi enormitatibus ſe immiſceat. de ſent. excom. per tex. ibi. & gl. in d. c. perpendimus. etiam per illum tex. eo. tit. & etiam per tex. in c. in audientia. eo. quoque titu. & glo. item in cap. contingit. in verbo, ordinati. in eo. rurſus titu. de ſent. excom. vide Panor. & Fely. in d. locis.

38 Decimoſextò, huc quoque reſpicit text. in cap. ita quorundam. de Iudæis. ex quo not. Fely. ibi in 1. not. quòd propter immanitatem delicti eccleſia plures pœnas vni delicto imponit: licèt regulariter ſecus. cap. at ſi clerici. §. de adult. de iud.

Ob ſceleris atrocitatem brutum animal punitur.

39 Decimoſeptimò, text. in cap. mulier. 15. q. 1. vbi propter ſceleris atrocitatem brutum quoque animal punitur, & ita ad hoc ponderant illum tex. Rom. in d. ſal 46. & Barb. d. conſ. 64. libr. 1. & d. conſi. vlt. libr. 2. vbi facit illum text. ſing. in d. §. Cato. vbi etiam facit ſing. & Fel. in d. ca. 1. vbi ſupra citauimus. de conſt. & illum etiam tex. multum commendat Imo. in l. defuncto. ff. de publ. iud. & Iaſ. in l. furioſum. col. vlt. C. qui teſta. fac. poſſ.

40 Decimooctauò, mirum in modum hoc comprobat, quod ſuprà diximus in 3. cauſa, nu. 6. incip. dicit tamen. & ſeq. quod furioſus, qui aliàs non punitur ex crimine ante furorem commiſſo, tamen propter immanitatem facinoris capite punitur.

41 Decimononò, eiuſdem notæ eſt quod ſcribit gl. vt iam tex. relinquamus, in l. admonendi, in glo. magna, paulò ante fin. ff. de iureiur. quod defertur interdum actori iuramentum propter enormitatem criminis. per text. in l. ſi quando. C. vnde vi.

42 Vigeſimò, quod voluit alia gloſſ. in l. 2. ff. arbor. ſur. cæſa. quòd propter delicti magnitudinem debet delinquens, poſteaquàm laqueo ſuſpenſus eſt, beſtijs quoque tradi deuorandus, licet tamen aliàs non animaduertatur in corpus mortuum, per totum titu. C. ſi reus vel accuſ. mor. fue. etiam ſi poſt latam ſententiam reus ipſe obierit, vt voluit Cyn. in l. 2. C. qui teſtam. fac. poſſ. & Bald. in l. 1. colu. 1. in ſin. C. ex delic. defun. & ita illam glo. intelligit & dicit no. Rom. in d. ſal. 46. & poſt eum Gaſpar. Valaſt. in d. l. imperium. colu. 7. verſiculo dictam tamen glo. ff. de iuriſdict. omn. iud. & ibi quoque Iaſ. qui illam dicit ſingu. colu. 13. ver. ſecundus gradus. ſed & illam glo. ad hoc no. Barb. d. conſ. 64. lib. 1. & dict. conſ. vlt. libr. 2. vbi etiam facit ſingu. & in d.

in d.§.Cato.& Fel.in dict.cap.1.quo loco ſuprà citauimus. de conſt.

In mortuibus & accuſari & condemnari poſſunt poſt mortem delinquentis.

43 Vigeſimoprimò,non longè ab ea glo. diſſidet,quòd licèt aliàs crimen morte delinquentis extinguatur. C.d. titu. ſi reus vel accuſ. per totum,tamen in enormibus quibuſdam,& accuſari & condemnari poſſunt poſt mortem eorum, qui ea perpetrarunt, vt per hoc memoria eorum damnetur.tex.& glo. in §.per contrarium. Inſtit.de hæred.quæ ab inteſt.deſert,quam glo. facit ſingu.Imo.in c.quoniam frequenter.vt lit. non conteſt.& in l.defuncto.ff.de public.iudi.& Barba.in d.conſi. 64.& d.§. Cato.& nouiſſimè Hipp.Marſi.in l.accuſatio.colu. vlt. verſ.& circa hanc materiam.ff.de fal.

44 Vigeſimoſecundò,non deſunt qui glo.in d. l. 2. ff. arbor. fur. cæſa.ad hoc allegant,quod propter ingens facinus quis non vulgari mortis genere plectendus eſt, ſed ad beſtias debet condemnari,veluti horrenda atrocique pœna,ut cui ſecundum atrocitatis locum inter pœnas dederit Bald.in l.data.colum.2.C.qui accuſ.non poſſ. Quamuis huiuſmodi pœna non ſit hodie in vſu,vt dicit Ang.in l.eiuſdem.§.legis.ff.de ſicar. Cui glo.ſic intellectæ adſtipulatur,quod refert Suetonius in vita Claudij,ipſum Claudium in maiori fraude conuictos legitimam pœnam ſupergreſſum ad beſtias condemnaſſe.

45 Vigeſimotertio, propter ſcelerum immanitatem,infantes, & furioſi, & alij non culpabiles pro delictis aliorum puniuntur, vt patet in §.item paruulos. 1. q.4.& latè probat Lucas Pen.in l. ſiue. C. de executor. & exactor. libr.12.

46 Vigeſimoquarto,his poſtremo concinit, quod licèt aliàs nobiles non debeant furca ſuſpendi, vt voluit glo. in 3. §.pœna militum.ff. de re milit. & dixi latè in Commentarijs Nobilitatis. cap. 20. fallit tamen ſi enormiter deliquerint, puta quia proditionem fecerint, vt voluit Bald.in cap.cum quidam.de iureiur.& ſequitur Hippo. Marſi.ſingu.15.incip.proditores, & diximus etiam in dicto tractatu Nobilitatis. eod. cap.

47 Poſtremò,alia pleraque omnium copioſiſſimè in eam rem congeſſit Hippo. Marſi. in l.1. in princ.colu.9.verſ.3.& poſſunt.ff.de quæſtio. & rurſum in l.vnius facinoris.§. cognitiurum. colu.13. verſ. item inquantum. cum tribus ſequent. colum. quæ huc adſcribere ſuperſedi. quoniam de his iam ſatis, & prope nimium diximus ex quibus illud affatim probatur quod ſuprà diximus, non eſſe parcendum etiam bene merito de Repub. ſi immane quodpiam facinus,præſertim contra Rempub.ipſam commiſerit. Quod ad alios quoque caſus trahi poteſt, quibus pœnam aut minuendam, aut remittendam eſſe contendimus. Sed iam ad alia pergamus.

CAVSA L.

Ob inſigne artificium vel robur, conſulto Principe delinquens impunitus poteſt dimitti.

1 Quinquageſimo, propter inſigne aliquod artificium, vel excellens robur delinquenti, poteſt delinquens ipſe conſulto tamen Principe impunitus dimitti. Tex.eſt not. qui ad hoc vbique allegatur in l.ad beſtias.in illis verbis, *Sed ſi eius roboris, vel artificij,* &c. ff.de pœn. & illum tex.dicit valde no. Alex.conſ.19 circa primum.in fin.lib.7.& facit ſingu.Iaſ.in l.1.col. 2.verſ.item propter.ff.de legib. Et per illum dicit Lucas Pen.in l.1.colu.13. verſ. verum eſt tamen.C.de deſert.lib.12.& in l.apparitor.col.9. C.de cohort. eod.lib. 12.quòd ratione publicæ vtilitatis, poteſt iudex minuere pœnam. Ad quod etiam vtrobique allegat tex.in cap.ſuas.7. q. 1. qui parum mihi facere videtur. vide D. Thomam 2.2.q.65.

2 Hoc tamen limitat procedere Cæpola cautela 3.incip.propter maximam. niſi iſte inſignis artificij, vel excellentis roboris, eſſet latro manifeſtus,ſeditioſus, factioſus, & id genus ſceleratus,tunc enim morti adiudicandus eſt,& tradendus,vel inconſulto Principe: p tex.in l.ſi quis filio exhæredato.§ hi autem omnes ff.de iniuſt. rup.teſtam. quod not.ad ea quæ latè diximus in 49. cauſa, nume. 13. incip. illud tamen.de alijs multis ſeq.

Tiberij Caſ. crudelitas in inſignem artificem vitri.

3 Miror autem quod dicitur de Tiberio Cæſare quòd cum quiſpiam illi obtuliſſet pateram vitream eo artificio factam,vt vitrum flexibile eſſet,ab illo ſciſcitatus eſt, à quo didiciſſet, & an alterum id docuiſſet: qui reſpondit, ipſum ſe ſine authore & magiſtro didiciſſe, neminem autem docuiſſe, continuo illum interimi iuſſit, atque totam illius artificis officinam abolere,ne æris,argenti,auri metallis,quibus ipſe abundabat, pretia detraherentur. Cuius rei teſtis eſt Plin.libr.36.cap. 26. vbi tamen eam famam crebriorem dicit, quàm certiorem, fuiſſe. Sed ſi id verum fuit, crudeliſſimus certè Tiberius Cæſar,in ea re,vti & in cæteris fuit, qui hunc artificem etiamſi deliquiſſet, vita potius donare debuiſſet ob tam mirandum, & inſigne artificium.

CAVSA LI.

Cum ſanctimonia commendatis clementius eſt agendum.

1 Quinquageſimoprimò,ſi vir aliàs optimis moribus, atque vitæ ſanctimonia commendatus deliquerit, vt nemo vacat prorſum malo neque crimine, teſte Simonide apud Stobæum: & contra naturam penè eſt, vt quis ſit ſine peccato, vt teſtantur decreta canonica in cau.vnum oratorium.§.nomine.25.diſt. vbi & glo. citat illud tritum:

—*Nemo ſine crimine viuit.*

eſt proculdubio cum eo clementius agendum, vt eſt tex.elegans in l.non omnes.in princ. ff. de re milit.vbi ſcribitur, non omnes in eodem genere

nere peccati ſimiliter eſſe, puniendos, ſed habere rationem antè actæ vitæ. quem text. ad hoc no. Alex. cõſ. 121. viſo proceſſu. col. 2. verſ. concurrit, & alia. lib. 7. Et per illum tex. dicit gl. in cap. ſi qui à ſimoniacis, in verbo, probare. 1. q. 1. eandem ſcilicet à pudico in pudicum trahat amorem; proximus enim eſt & facilis gradus ab amore ſpirituali, & honeſto, ad carnalẽ & inconceſſam Venerem, ut teſtis eſt, & idem locupletiſſimus Hieronymus in regula ſanctimonialium, ad Euſtochium, cap. 18. & rurſum in alia ad Ruſticum epiſt. & D. Thomas in opuſculo de modo confitendi, & puritate conſcientiæ. in cap. de periculo familiaritatis dominarum.

Veneris conſilio, & virtutibus Aeneæ per cauſt Dido.

2 Igitur vt ad Virgiliũ & Didonẽ redeamus, illa quidem non ſua ſponte à principio de virtutis habitu deijcitur, ſed vt ille ait, Veneris conſilio, & cupidinis viribus, quòd ſuprà prætermiſeramus, ac poſtremò virtutibus, nobilitate generis, ſpecie corporis, & ſuaui loquẽtia ipſius Æneæ opugnatur, interimque inſurgit aduerſum rationem appetitus, cùm ſcilicèt.

Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. Cũq;
Multa viri virtus animo, multusq; recurſat
Gentis honos, hærent infixi pectore vultus,
Verbaq;.
—Huic vni potui ſuccumbere culpæ. Et
—Agnoſco veteris veſtigia flammæ.

Neque tamen vincit rationem appetitus, ſed vincitur cùm dicit:

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras,
Pallentes vmbras Herebi noctẽq; profundam,
Antè pudor quam te violẽ, aut tua iura reſoluã.
Ille meos primus, qui me ſibi iunxit, amores
Abſtulit, ille habeat ſecum, ſeruetq; ſepulchro.

In quibus quidem ex temperata (qui eſt ipſius virtutis habitus) continens duntaxat effecta eſt, nondum autem incontinens. Mota enim fuit, vt iam dictum eſt, à principio Dido, ut Æneam amet, tum virtute, quam vnam in vita contemplationi deditam intuemur, tum & his quæ humanis cœtibus non ſolùm bona, ſed & ſumma bona exiſtimabantur. Quis enim generis nobilitatem, quis formæ dignitatem atque excellentiam, quis denique multo ornatu inſignem orationem inter ſumma non adnumeret? Tandem verò cùm ad tot acerrimos hoſtes, blandæ ſororis Annæ perſuaſiones acceſſiſſent, ſuperior euaſit appetitus, & rationem quamuis inuitam, & reluctantem traxit: factaque eſt demum mulier non prorſus intemperans, ſed incontines, cùm illis ſuis Anna dictis

—Incenſum animum inflammauit amore,
Speniq; dedit dubiæ menti, ſoluitq; pudorem.

Poſtremò verò per ipſam incontinentiam obduxit habitum intemperantiæ quod planè oſtenditur, cùm demum dicitur.

Nec iam furtiuum Dido meditatur amorem.

Quibus quidem monemur, quàm multi ſint à virtutum habitu, ad habitum vitiorum gradus, quàmque ægrè, & cum magna difficultate ab illis ad iſta diuertimus, ut recenter ipſum vſu euenire præ difficultate, & temporum intercapedine neceſſe ſit.

Eũ qui bonus antea fuerit, nunc & bonũ eſſe præſumit Iuriſconſ.

3 Ex quo illud exiit, quod Iuriſconſulti ſolent dicere, eum qui bonus anteà fuerit, nunc & bonum præſumi: rationemq; anteactæ vitæ conſiderandam eſſe, ad æſtimanda, metiendaq; facta, dictave hominum. l. vlt. in fi. ff. de actio. & oblig. & l. deſertorem. §. is qui ad hoſtes. ver. ſed etiã ex improuiſo, ibi, inſpecto eius vitæ præcedentis actu. & l. non omnes. in prin. & §. à Barbaris. & ꝙ ibi no. gl. ff. de re milit. & l. deinde. §. Iulianus. ff. de libe. exhib. & l. diui fratres. poſt princ. ff. de liber. cau. & l. famoſi. ff. ad leg. Iul. maieſt. & l. vlt. iuncta gl. ff. de quæſtio. & l. 3. ff. de ſuſpec. tut. & l. 1. C. ſi quis impe. maled. ibi, ex perſonis dicta penſamus. & c. mandata. & c. cùm in iuuentute. in prin. de præſump. vbi non eſt facilè credendum eum qui diu ſe honeſtum, & prouidũ exhibuerit, ſtatim fuiſſe adeò immutatum, vt ſe vitijs turpiter contaminarit. & qđ ibi dicit gl. & Bal. c. in primis. 2. quæſt. 1. ante fi. ibi, nec ipſis de eo credendum fuit, ſi vita & opinio eius talis antè non extitit. & quod voluit glo. & Doct. in l. 2. C. de furt. & Bald. poſt Ioan. And. in c. dudum eius initij 2. col. vlt. de elect. & Guido Suza. in tractatu de tormẽtis col. octaua, in paruis, verſ. item indiget. & quod per tex. in dicto §. ex barbaris. voluit Bald. in l. quotiens. §. ſed cui non in corpore. in princip. ff. de hæred. inſtit. & in l. 1. col. 5. verſi. ul. nota quòd confeſſio. C. de confeſ. & conſ. 133. quædam mulier in princ. 2. dubij. lib. 1. & conſ. 176. Cecilia receſsit a Franciſco lib. 1. vbi dicit per illum text. ꝙ tarò corrigitur quod venit in conſuetudinem. & conſ. 410 in cauſa & quæſtione Antonij. col. pe. lib. 2. & Ioan. Fab. in §. ius autem gentium. colum. pe. verſic. item nota quòd ſi duo. Inſtit. de iur. nat. gen. & ciui. & Imo. conſil. 137. viſa inquiſitione. in fin. & Rom. conſ. 54. viſis circa id. colum. 2. verſicul. 4. idem probat. Quibus mirè congruit dictum Ciceronianum ſuprà relatum: & quod dicebat Epicurus, ſi Laertio credimus, Eum qui ſemel fuerit ſapiens, in contrarium habitum tranſire non poſſe.

Pleriq. in propatulo hominibus iuſti apparent, qui interius vitijs madeſcunt.

4 Sed iã de his ſatis ſuperq;. Nunc illis occurrendum eſſe operæpretium eſt, qui fortaſſe dicent ſatis abſurdum videri, his tantum tribui, qui boni viri putantur, ut illis paſsim credendũ ſit: & pro eorum actibus præſumendum: præſertim in aliorum magnum præiudicium: cùm ſint plerique qui veluti ſepulchra dealbata (vt vtar verbis Dei optim. Maximi) Matth. 23. longè alios quàm ſint fronte, & vultu mentiantur, & ſimulant: qui tametſi foris & in propatulo hominibus iuſti appareant, & probi

atq; veluti ἀναμάρτητοι, id eſt impeccabiles, intercutibus tamē vitijs madeſcunt: & ut idē Chriſtus teſtis eſt, ſunt pleni hipocriſi & iniquitate.

Qui Curios ſimulant, & bacchanalia viuunt.

vt ait Iuuenalis Saty. 2. Quiq;, ut dicit tex. in c. vt officiū. poſt prin. de hæret. lib. 6. ſub agni ſpecie lupum gerunt. De quibus etiam loquitur gl. in l. illicitas. §. illicita miniſteria. ff. de offi. pręſi. & D. Hieronymus, cum dicit eleganter, Sępe ſub habitu ouis lupus deliteſcit. Et ſanè fuerunt ſemper ſuntq; noſtra tempeſtate, & erūt poſteà, qui palliati, barbati incedunt, nomen ſanctitatis tali habitu vſurpantes, vt non ſolùm philoſophi habeātur, ſed & Deorū conſiliarij, & ceremoniarū antiſtites ſinceriſſimi exiſtimātur, cum re vera ſint animalia ſpurca, & probra, & impoſtores ſint mali, & malitioſi, nulla re prorſ⁹ bona digni: foris triſtes, domi diſſoluti: veſtitu philoſophi, et factis, morib⁹ ſpurciſſimi, flagitioſiſſimi nequiſſimi. Quod anſam præbuit Iuuenali, ut id, qđ nuper citauimus, paulò pòſt ſubijciēs exclamaret:

Fronti nulla fides,

Idcirco Cicero in prima epiſtola ad Q. fratrem, periculoſum eſſe arbitratur iudicare, probuſne ſit quiſpiam an improbus. Multis enim, vt ille dicit, ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi velis quibuſdam obtenditur vniuſcuiuſq; natura: frons, oculi, vultus perſæpè mentiuntur, oratio verò ſæpiſſime. Et alibi in ea videlicèt oratione, quam contra Lucium Piſonem dixit, in hūc modū exorſ⁹ eſt: Iamne vides bellua iāne ſentis, q̄ ſit hominū querela frontis tuæ? Nemo q̄ritur Syrū neſcio quem de grege nouitiorū, factū eſſe conſulem. Non enim color iſte ſeruilis, non piloſæ genæ, non dentes putridi deceperunt: oculi, ſupercilia, frons, vultus denique, qui ſermo quidem tacitus mentis eſt, hic in errorem homines impulit: hic eos quibus erat ignotus, decepit, hoc feſellit: hic in fraudem induxit. &c. Locus enim in promptu eſt. Rurſumq; in alia oratione pro P. Sextio de eodem Piſone loquens, *Alter (ô dij boni) quam teter incedebat? quam terribilis aſpectu? vnum aliquem te ex barbatis illis exēplum imperij veteris, imaginē, antiquitatis, columen Reip. diceres intueri. Et paulò poſt: Nam quid ego de ſupercilio dicam, quod tamē hominibus non ſupercilium, ſed pignus Reip. videbatur? tanta erat grauitas oculo, tanta contractio frontis, vt illo ſupercilio tanquam virtutis vmbraculo niti videretur. Erat hic omnium ſermone Reip. magnum firmumq; ſubſidium:* Et mox: *Etenim animus eius vultu flagitia parietibus tegebātur.* Ex quibus verbis colligere licèt, Piſonē tantā p̄ ſe probitatē ferre ſolitum, vt omnes hoc ipſo decipere: eum talem eſſe, qualem ſe gerebat exiſtimantes, cùm tamen re vera eſſet omnium flagitioſiſſimus.

Poteſt fieri vt quis ſit iuſtus in conſpectu hominum nō Dei.

5 In quam etiam ſententiā Origenes adamantius, qui dogmata, diſciplinaſq; Philoſophorum omnium propè tenuit, homilia in Lucam 2. illud enarrans, Erant autem iuſti ambo in conſpectu Dei, ambulantes in omnibus mandatis, &c. ſic in fi. elegāter ſimul & grauiter, Poterat ſimpliciter ſcribere, erant iuſti ambo ambulantes in omnibus mandatis, nunc autem neceſſariò additur, Iuſti ambo in conſpectu Dei. Poteſt quippe fieri vt ſit aliquis iuſtus in conſpectu hominum, ſed non in conſpectu Dei. Et infrà paucis interiectis, Beatus (inquit) qui in conſpectu Dei iuſtus eſt, atq; laudabilis: homines.n. quāuis certū iudiciū habere videantur: tn̄ non poſſunt ad liquidū pronuntiare. Euenit quippe interdū, vt laudent eū qui non eſt laudabilis: & ei detrahant, qui minimè detractione dignus eſt. Solus Deus & in laude, & in vituperatione iuſtus eſt iudex: vnde dignè nunc additur, in laude iuſtorum. Erant iuſti ambo in conſpectu Dei. Quibus ſuccinit & tex. in c. citins. in prin. de pœnit. diſtin. 2. vbi ſæpè homo multis occultè peccatis inuoluitur, qui in virtute magnus videtur.

Homo ſæpe multis peccatis inuoluitur qui virtute magnus videtur.

6 Ex quibus exierunt multa à Græcis profecta prouerbia: quale illud eſt.

Πολλοὶ βούκεντραι, παῦροι δὲ γῆς ἀροτῆρες.

Qui tauros ſtimulent multi, ſed rarus arator,

Et illud,

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

Plures thriobolos, paucos eſt cernere vates.

Cuius originem tradit poſt Zenodotum Eraſmus Chiliade 1. Cent. 7. c. 8. & 9. Item & aliud à Platone in Phædone vſurpatum.

Πολλοὶ τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι.

Plures Thyrſigeros, paucos eſt cernere Bacchos.

Sed & Marcus Varro, de re Ruſtica lib. 2. c. 1. eandē ſententiā extulit diuerſa metaphora, Sed non oēs (inquit) qui habēt citharā, ſunt citharędi. Quibus palàm ſignificatū, vt eleganter deſcripſit ipſe Eraſmus, compluribus mortaliū adeſſe virtutis inſignia, an ēt famam qui tn̄ vera virtute vacent. Sed & quod magis mirandum ſit, pleriq; aſtrorū lege his adſtricti moribus, ut præ ſe ferant quod non ſunt. Scribit enim Firmicus Matern⁹ li. Math. eos qui ī horoſcopo habuerīt hœdū, fucato aſpectu, mentiri ſeueritatē, vt Catonis frontem, & inſtitutum imitari videantur.

Vita hominū altos receſſus habet.

7 Proinde cùm tot ſimulationum adumbrationibus mores hominum obuoluantur, & (vt ait Plinius li. 3. Epiſtolarum ad Cornelium Hiſpullam ſcribens) vita hominum altos receſſus, magnaſq; latebras habeat, proptereaque ſit vix cuiq;, niſi ſoli Deo poſſibile, probum ab improbo, iuſtum ab iniuſto, bonum ſanctumq; à malo, atq; prophano diſcernere, nobiſq; multum immineat incommodi, atque diſpendij, ſi quod ſæpiſſimè euenit, probos atque ſanctos, mentiente eorū vultu, exiſtimabimus, qui omnibus vitijs atque facinoribus erunt deditiſſimi: videtur non tantum illis eſſe tribuendum, qui boni apparent, ut eis in maximum aliorum præiudicium temerè credamus: atque pro eis quidquid ipſi egerint: præſumamus, uſq; adeò, vt à iure communi recedamus, contra tex. in c. mira-

mur.

mur.61.diſt. ubi in hæc verba ſcribitur. Non enim in cuinſq; perſona permittendum, quod inſtitutis generalibus continetur, ubi gl.no.non eſſe propter perſonam à iure cõmuni recedẽdũ, in itq; citat & alia iura, quę ínibi videre poteris.

Nullus ante ætatem idoneã presbyter ordinandus.

8 Quibus adde & text.in c.1.78.diſt. vbi nul lus eſt ante ætatem idoneam presbyter ordinandus, etiam ſi valde ſit dignus. ideoq; no. glo. ibi; non eſſe derogandum iuri communi, propter perſonam. Adde item tex.in c.1. ut lit. penden. vbi non tenuit ſubreptitia impetratio D.Thomę Cantuarienſis Epiſcopi propterea ex eo tex.no. Bal.ibi in ult. no.non eſſe propter vitę meritum, à iuris communis diſpoſitione diſcedendum. quod dictum ſequitur & facit ſingu.Barb. conſ. 18.præclarè ſcriptum eſt, col. 10.lib.2. ſequitur etiam Iaſ. qui hoc dicit nunquam eſſe obliuiſcendum, in l.qui iuriſdictioni, col. vlt. verſ.pro iſta limitatione. ff. de iuriſdi. omn. iudi. Philip. Dec.In c.poſtremò, in fin.de appel. & in repe. c. decernimus.col. 15.verſ.ſecunda concluſio. de iudi.& In c. at ſi clerici.col.4.in 6. limit.eo.titu. vbi per hoc reprehendit poſt Barb. ibi dictum Bal in l.ſed & reprobari. §. amplius. ff. de excu. tut. vbi voluit per tex.ibi in illis verbis, valde tamen diſciplinis inſtructos, ꝙ propter excellentiam hominis, recedatur ab omni iure, omniq; ſtatuto id quod reputat notatu dignum.

9 Quanquam hoc dictum Bald.ne id prætermittamus, ſecuti fuerunt Rom. Alex.& Iaſ. in l. cùm quid.ff.ſi cer.pet idem Ro.in rep.l. ſi verò, §.de viro.in 53.fal.ff.ſol. mat. & Barb. ſibi contrarius in procem.cle.in verbo ſalutem, col. 11. verſ.octauo, & ſeq.vbi ad hoc dicit ſing. tex. in d.l.ſed & reprobari.& Fel.in rub.de maior. & obed.col. 3.& Iaſo.in l.1.col. 2. ff. de legib. vbi ad hoc facit ſing.tex.in d.§.amplius.

Non recedendum à iure communi propter perſonæ meritum.

10 Sed redeundo ad inſtitutum, quod diximus, non eſſe recedẽdum à iure communi propter perſonæ meritum, comprobat & ipſe Bal. in cap. ſedes. paulò ante fi. de reſcrip. vbi dicit, ꝙ vbi quærimus de ſimplici iuſtitia, non curamus merita perſonarum, per l.cùm pater.§.rogo.ff.de lega.2.cui adde, & optimum tex. à ocmine, quem viderim (niſi me fallat obliuio) in eam rem annotatum, in c.mulier.in verbo, ſancta.23.diſt.& quod dicit gl.in cle.ad noſtram.io verſ.2 per tex. ibi.de hære. Neminem ſanè eſſe adeò bonum, & perfectum, quin legi ſubſit. & ſequuntur Cardi.& Pan.ibi.& idem Pan.in c.ſolitæ.per illum tex.de maiori.& obed. & Imo.in rub.de conſtit.lib.6.col.3.Feli.in procem.decretal.in verb.rex pacificus.poſt prin.

Petenti apoſtolos, quicunque ſit debent legitima documenta in promptu eſſe.

11 Idq; quod no.voluit Bal.in c.cùm contingat, col.2.de reſcrip.ꝙ ſi quis dicit ſe appellaſſe, vel procuratorem eſſe ad petẽdos apoſtolos, nõ ei creditur, licèt ſit vir preclaræ famæ, niſi legitimè doceat. Et idem Bal.in c.iurauit, col. 3. verſ. item ſi eſſet aliquis.de probat. ꝙ poſt didicita reſtificata, non admittendus ad ferendum teſtimonium, etiam vir tantæ ſanctimoniæ, ut nulla omnino eſſet ſubornationis ſuſpicio. Et quod ſuprà diximus ex Barb. authoritate, de hærede magnę ſanctimoniæ, qui nõ confecit inuentarium.

Cum eſt opus diſpenſatione, id non fit ex iure communis diſpoſitione.

12 Et hanc quoq; partem confirmat quod ſuprà adduximus ad probandum ſanctimoniam, & virtutes hominum, plerunq; ad diſpẽſandum cum illis, contra iuris regulas prouocare. Nam cùm ſit opus diſpenſatione, ſatis demonſtratur non id fieri ex iuris communis diſpenſatione. Propterea Rom.conſ.216.electio dicti domini. col. 2. verſ. cæterùm nec eſt dicendum.not. ex tex.in c. innotuit. de elect.quem ſuprà inter alia citauimus, ꝙ perſonæ honeſtas, vitæ probitas, & fama electi, nõ ſupplet defectũ illegitimationis, ideoq; neceſſariã eſſe diſpenſationẽ, vt ibi dicit.

Perſonarum integritas multum habet ponderis contra generalia decreta.

13 Quibus ſigillatim ita reſpondendum eſſe dico. Primùm ad id quod de graui aliorum prę iudicio dictum eſt, illud quidẽ quod ſuprà multorum authoritate comprobatum eſt, videlicèt perſonarum ſanctitatem atq; integritatem, multum habere ponderis contra generalia legum decreta, ita intelligendum eſſe, atq; procedere, niſi rei & negotij arduitas, & magnum aliorum præiudicium aliud ſuadeat: per id quod voluit Bal.in l.vnica.col.3. in 2. oppo. verſ. quid ergo eſt in codicibus mercatorum.C.de confeſſ.ſtandum eſſe priuatæ ſcripturæ mercatoris, etiam pro ſe, & in articulo ſeparato, quando eſt notabilis, & fide digna perſona, dum tamen quantitas ſit parua: alias ſecus. Cuius dicti authoritate ſubnixus Felin.in c.literas.col. 3. verſiculo, primus eſt, de præſumpt.aſſerit nihil operari viri ſanctitatem, in alterius præiudicium, quando cauſa eſt maximæ (vt dicit) importantiæ. Cui planè ſententiæ cõſonat, quod no. voluerunt Ant.& Pan.in c. 2.& ibi latè ipſe Fel.col.3.verſ.fallit tertio.de fide inſtru.intelligẽtes qđ ſuprà diximus, priuatã ſcripturã, aut rationes defuncti, qui laudabiliter vixit, facere pręſumptionẽ, &c.q̃n ſcilicet nõ eſt immodica quantitas. Neq; longè abeſt quod dicit Bar.ani quiſquis is ſuit, in l. palatinos. C. de colla.fund.fiſc.lib.11. ꝙ etſi ambaſciatori, qui eſt notabilis pſona, aut baiulo, qui notus eſt debeat credi ſine literis, procedit tñ, niſi agatur de magno præiudicio, per tex.ibi.& in l.facultas.C. de iure fiſc.lib. 10.& l.nulli opinatores.C.de exact. tribu.eo. lib. qđ & ſequit Fel.in c.quod ſup his. col.2.de fide inſtr.vbi & p hoc aliud dicit, ꝙ licèt Cardinali, aut alteri perſonæ, dicẽti ſe legatũ Papę credatur ſine literis, c. nobiliſſimus. & ibi gl.91.diſt.cũ his quæ ſuprà allegauimus: hoc tñ intelligendũ eſt, niſi ageretur de magno præiudicio.& idẽ dicit ipſe Feli. in c.ad euidentiam, col. 1.verſ.limita omnes.de ſenten.excom.

Tex. & gl. quomodo intelligatur.

14 Quin plus dicit glo.not.in c.ſicut.eod.tit. quòd dictum cap.nobiliſſimus, intelligitur, cùm nulli ſit præiudicium. quam ſequitur Pan. qui illam facit ſing.& Feli.ibi, & idem Pan. in c. cum olim eius initij 1. col. ult. verſic. in eadem glo.

de priuil. vbi & illam dicit notabilem. & in c. cùm in eccleſiis.de maior. & obed. & in d. c. 1. col.ult.de iud.& c.cùm in iure:& ibi Fel.in prin, de offi.deleg.& Ang.conſ. 182.mandatum Principis.& Phil.Cornæus conſ. 155. quanquam videatur, in fin.lib. 1.& Fel.in c. ſicut. col.pe.uer. fallit quartò,de iudic.

Medico etiam viro probo non ſemper creditur in rebus magni præiudicij.

15 Et facit quod voluit Bal.in addi.Spec.tit. de homic.verſ. an mortuus febre, ꝙ non creditur ſoli medico,dicenti vulneratum, ex uulnere obijſſe,etiam ſi ſit bonus vir,cùm agatur de magno præiudicio.Et quod dicit Pan.in c. 1. char. vir.col.1.ver.an autem in caſu.de iudi. ꝙ ſi non conſtat de commiſſione iudicis, nuntius autem ſit bonæ famæ,& agatur de modico præiudicio, præſumitur interueniſſe commiſſio, per notata ab Innocentio in c. 1. de cler. peregrinant. quæ ſuprà adduximus.Et quod poſt alios ſcribit Fel. in cap.Albericus,col.vlt.de teſti. ꝙ in actu confecto à probo viro, præſumitur interueniſſe ſolennitas extrinſeca,cùm agitur de modico præiudicio,per no.ab ipſo Inno.in d.c. 1.

Vbi agitur de periculo animæ,nil virorū facit ſanctitas.

16 Ex qua limitatione (ut vocamus) ſiue reſtrictione,illud profectum videri poteſt, ꝙ cùm anima omnibus rebus,& cauſis ſit anteponenda, l.ſancimus nemini. C. de ſacro. eccleſ.adeò vbi agitur de periculo animæ. nihil virorum ſanctitas facit,vbi quippiam dixerint,aut præceperint: non illis non antè credendum eſt,quàm ſciamus illos à Deo impetraſſe,quæ poſtulant, & tunc facere quod mandant, neq; enim ſtatim videri debet diuina maieſtate conceſſum, quod fuerat humana pollicitatione promiſſum.ut ſcribitur in c.ſi quis præpoſtera. 50.diſt.ubi gl.vlt.ex eo.no.nō eſſe ſtatim credendū etiam bono viro. Ad quod etiam citat c.ego ſolis.9. diſtin. vbi & ad hoc eſt tex.optimus,in hæc verba, Alios autem ita lege, vt quantalibet ſanctitate polleant, non ideò verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt & ibi no. gl. non eſſe conſiderandum quis dicat,ſed quid dicatur.Ad quod etiā allegat c. ſtandum. 19. diſt. vbi eſt tex.huiuſmodi: Adeò autem non requiritur,quis, vel qualis prædicet, ſed quid prædicet,& ſubdit glo.in d.c.ego ſolis, paulò pòſt non prodeſſe ſanctitatem perſonæ, ut citius credas, per d.c.ſi quis præpoſtera.Denique D.Thomas ſecunda ſecundæ q.70.art.3. in fi. non eſſe de quolibet præſumēdum bonum, vbi alterius imminet periculum:ad hoc referens illud euangelicum: Nolite credere omni ſpiritui. & illum refert,& ſequitur Fel.in d.c.cùm in iure.in prin. de offi.deleg.

Nemo tam ſagax aſſimulator quin breui innata vitia detegat.

17 Ad ſecundum, quando diximus iudicatu eſſe difficillimum,bonuſne ſit quiſpiam, an malus,& pleroſque videri probos,qui ſunt improbi:dicendum eſt illud ſanè, ut dictum eſt, ſæpiſſimè accidere.Verùm nemo fuit tam peritus,ſagaxq;, & egregius ſimulandi, ac diſſimulandi magiſter,atq; artifex, quin breui præruptis atq; exutis paulatim inuolucris, vel inuitus prodat, & detegat innata, atque ingenita vitia, quæ aliquanto tempore diſſimulauit.Nam vt lib. 2 Officio.ſcriptum reliquit Cicero,Ficta omnia, celeriter tanquam floſculi decidunt: nec ſimulatum quicquam,poteſt eſſe diuturnum.Et in ea oratione,quam nuper citauimus,pro P. Sextio, cùm illud dixiſſet,Etenim animus, vultus, flagitia parietibus tegebantur, mox ſubiunxit, Sed hæc obſtructio non diuturna fuit. Sextus quoq; Pythagoricus(is eſt quem citant decreta canonica in c.origo.32.q.4.in illis ipſis ſententiis inibi relatis)Nulla inquit diſſimulatio multo tempore latebit.Quam & ſententiam comprobat Seneca ad Neronem de Clementia. Nemo poteſt perſonam diu ferre fictam: ficta citò in naturam ſuam recidunt.Ideò Menandri ſententia eſt.Latere vſq; in finem ne putes, malus exiſtens. Cui omnino ſimile eſt illud Platonicum lib.2.de Iuſto, Difficile vt malus quis ſemper lateat,

Res de facili in ſuam naturā reuertitur.

18 Sed & huc pertinet noſtrorum ſententia, res de facili in ſuam naturā reuertitur.ad quod allegat l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pact.& c.ab exordio.35.di.& ad id quoq; Mari. Socinus conſ.35.circa prædictam conſultationem col.6. citat illud Seuerini,

Repetunt proprios quæque recurſus,
Redituque ſuo ſinguli gaudent.

Et faciunt quæ alibi diceremus, tempus eſſe parens veritatis,nihilq; omnium rerum diutius celari poſſe.Et quod dicit Menander ipſe in Oedipode, Tempus ſolum, iuſtum virum oſtendit.

Hi tātùm epiſcopi promoueātur, qui plurimo tēpore probati fuerint.

19 Quæ cùm ita ſint,nemini ſanè non erit explorata, indubieq; perfecta eius integritas, qui ſe probum,atq; honeſtum virū exhibuerit:nō in vno actu ſolùm, ſed in pluribus:neq; paruo quidem tempore, ſed diutius, vt omnis interim ſimulatio,ſi quæ eſſet, procul faceſſat. Et ideò ex concilio Laudicenſi, hi tantū ad eccleſiaſticam dignitatem Epiſcopi iubentur promoueri, qui plurimo tempore probati fuerint,tam verbo fidei,quàm rectæ conuerſationis exemplo. c.Epiſcopi. 24 diſtinct. Et ante Paulus ille electionis vas prohibuerat Neophytum, id eſt nouiter ad fidem conuerſum, in Epiſcopum ordinari. 1. Timot.3.c.& repetitur 48.diſt. per totum.Et alibi dicit glo.in c.conſuluit. 17.q. 4. ad id referens text.ibi, quòd Iudæis recenter noſtræ religioni mancipatis, non debent committi officia publica,ſicut nec ipſis Iudæis, quaſi nondum ſatis firma ſit,& probata huiuſmodi virorum noua fides,virtutes ad delicti commiſſi veniam impetrandam prodeſſe.

Mitius agitur cum ſimoniaco quem vita commendat.

20 Sed & eſt tex.non hoc minus comprobās. in c. eos qui. 1. q. 7. vbi remiſſius agitur cum ſimoniaco, quem aliàs vita commendat. Ad quod etiam Panorm. exiſtimat referendum text. in c. niſi ſpecialis, de offic. delega. vbi Papa cuidam remiſit pœnam, ob ſpecialem quam erga eum habebat dilectionem, ortam videlicet, vt ibi cenſet Pan.ex ipſius, qui deliquerat

quærat virtutibus. et ita etiã interpretatur Barb. dicens illum tex. ad hoc ſingularem. in l. Titius. col. 9. ff. de verb. oblig. quod & nos alibi diximus ſuprà in decima ſexta cauſa. in fi. Et bene facit quod ſcribit Bal. in l. data, col. 1. C. qui accu. nõ poſ. quòd iudex, dum pœnas imponit, debet reſpicere dignitatem, ætatem, & merita prioris vitæ, ſecundum no. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notant. infa. & in l. & ſi ſeuerior. C. eo.

Ex multis bonis religioſi abſorbetur eius peccatum leue.

21 Ex hoc manate dicit Pan. in d. cap. niſi ſpecialis. & rurſum in cap. cum quidam. col. 1. in fi. de iureiur. id quod poſt D. Thomam ſecunda ſecundæ, quæſt. 168. articulo 1. addit Ioan. Andr. in cap. accuſatus. §. vltim. de hæreti. libr. 6. quòd in eodem genere peccati religioſus peccans occultè, & abſque ſcandalo, non ex contemptu, nec contra votum religionis, peccat leuius, quàm ſecularis: nam ex multis bonis, quę facit abſorbetur peccatum ipſius religioſi, ſi ſit leue: & ſi ſit mortale, facilius ab illo reſurgit, propter intentionem quam habet erectam ad Deum, quæ licèt ad horam offendatur, tamẽ de facili reparatur: ſicut Petrus poſt culpam, ſtatim amatiſſimè fleuit, ut patet Matthæi 27. & Dauid dixit Pſalmo 50. Peccaui, & malum coram te feci. Ideò ſcribitur Prouerb. 24. & repetitur in decretis canonicis in cap. ſepties. de Pœn. diſtinct. 3. Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit. Ergo licet iuſtus cadat, non tamen perdit nomen iuſti, ex quo per bona opera ilicò reſurgit. Et propterea ſcribitur Pſalm. 36. Si ceciderit iuſtus, nõ collidetur, quia ſupponit Dominus manum ſuã. Et hoc quoq; ſequitur idem Panormitanus in cap. 2. vbi eſt bonus tex. & glo. de dolo & contu. & idem Panor. in cap. ſed nec. ne cleri. vel mon. & Domi. in d. c. accuſatus. §. vlt. de hæreti. lib. 6. c. homo chriſtianus. 40. diſtin. & Fel. in d. cùm quidam. in prin.

Iuſti cadentes, fortiores reſurgunt.

22 Ex his ſuccinit tex. in c. talibus, de pœnit. diſt. 2. vbi talibus Deum diligentibus omnia cooperãtur in bonũ. & vſq; adeò prorſus omnia, ut etiam ſi qui eorum deuiant, & exorbitant, etiam hoc ipſum facit eis proficere in bonum. & gloſſ. ibi addit occaſionaliter, quia fortiores reſurgũt. allegat in arg. in c. cõſiderandũ, & c. fidelior. 50. diſt. & cap. mutare. 6. q. 1. qui canones loquuntur de Petro, qui fidelior factus eſt, poſtquàm peccauit.

Peccata minuuntur ob merita & virtutes.

23 Adde & quod ſecundo Paralipo. 19. c. in princ. Ieſu propheta regem Ioſaphat in hæc verba alloquitur: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia iungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris. Sed bona opera inuenta ſunt in te, eò quòd abſtuleris lucos, &c. Ex quibus verbis facilè percipitur peccata minui propter merita & virtutes: & Deum ipſum minus iraſci his, qui peccant alioquin iuſtis & bonis. Sed & huc vergit illud Ezechiæ Regis Iuda in eo. lib. c. 30. Dominus propitiabitur cũctis, qui ex toto corde requirunt Dominum Deum patrum ſuorum, & non imputabit eis, quòd minus ſanctificati ſunt. Igitur ſi Dominus iuſtis, probiſq; qui aliquando peccarunt, ſit propitius, illiſq; leuiùs ſuccenſet: ipſum quoq; & nos facere debemus, quos illius imitatores eſſe præcipit D. Paulus ad Epheſios cap. 5. vide Thomam in 4. diſt. 22. q. 1. c. 5. & Bald. in l. 1. C. ſi ſer. vendi.

Tria in reo valent ad deprecandum iudicem: innocentia, vita, bene meritum, & ſpes honeſtæ vitæ in futurum.

24 Huc quoq; pertinet locus Oratorum, quẽ Deprecationem vocant, cuius in 49. cauſa non ſemel meminimus, de quo Fabius oratorum (Ciceronem ſemper excipio) Princeps. lib. 7. Oratoriar. Inſtit. c. quo de qualitate diſſerit, in hæc verba ſcribit: in ſenatu, & apud populum, apud Principem, & vbicunque iuris clementia eſt, habere locum Deprecationem, in qua plurimum valent ex ipſo, qui reus eſt, hæc tria, in vita præcedente, ſi innocens, ſi bene meritus, ſi ſpes in futurum innocenter victuri, & in aliquo vſui futuri. Et ante eum Tullius, ſiue is Cornificius fuit, ſiue item alius, in lib. 1. Rhetoric. ad Herennium: Deprecatio eſt (ait) cùm peccaſſe, & conſultò reus feciſſe confitetur: et tamen poſtulat, vt ſui miſereatur. hoc in iudicio nõ poteſt ferè vſu uenire, niſi quando pro eo dicimus, cuius multa rectè eſſe conſtat. Et iterum lib. 2. Deprecatione (inquit) vtemur, cùm fatebimur nos peccaſſe: neq; id imprudenter, aut fortuitu, aut neceſſariò feciſſe dicemus: et tamen ignoſci nobis poſtulamus. Hic ignoſcendi ratio quæritur ex his locis: ſi plura aut maiora officia, quàm maleficia videbuntur conſtãte: ſi qua virtus, aut nobilitas erit in eo qui ſupplicauit: ſi qua ſpes erit vſus futura: ſi ſine ſupplicio deceſſerit: ſi ille ſupplex, mãſuetus, et miſericors in poteſtatibus oſtendetur fuiſſe. Hoc loco vſus eſt Quintilianus auus declamatione 310. inquiens in fin. Qualecunq; crimẽ donari meritis, donari virtuti poteſt.

25 Quid? quod aliàs in multis iuris articulis, à regulis ipſius iuris cõmunis diſcedimus: multaq; ſpecialia (vt loquimur) introducta ſunt ob merita, probosq; mores, atque virtutes perſonarum? (vt ſic loquamur cum noſtris) in qua re, quia latiſſimè patet, eſtque admodum vtilis, paulò longius expatiabimur, vt etiam legentes cognoſcant, quanti leges noſtræ, legũq; interpretes bonos, probosq; viros faciant.

26 Imprimis occurrit vt ferè ſemper obuia eſt in legum commentarijs, glo. in l. Titio fundus. ff. de condit. et demon. Ex qua illud aſſumitur, quòd & ſi non debemus alterius aſſertioni facilè, citòque temerè credere. l. 1. §. dolum. ff. de eo per quem fac. erit. et l. 3. §. ſed ſi ſic acceptit. ff. de in rem verſo. et in l. 2. ff. qd fal. tut. auth. et l. nimia credulitate. C. de actio. et oblig. et l. ſicut. et ibi Bald. in fin. C. de fid. inſtrum. & c. ſi quis. præpoſtera feſtinatione. 50. diſtin. & c. ſi quid ergo 86. diſt. qui tex. etiam repetitur 15. diſtin. 7. et rurſum in c. licèt Hely. verſ. nã iuxta de

ſimo.& ad c.Deus optimus. 2.q. 1.& c. nullum. 3.q. 5.& cap.viſis literis, in fi.ibi, nimis factus, credulus .16.q.2.Idq; eſt quod dicit vulgaris ille non tamen contemnendus author:

Nil temerè credideris.
Noli tu quidem referenti credere ſemper.

Et Q. Cicero, M.Tulli frater de petitione conſulatus, Illud (inquit) teneto, neruos atq; artus eſſe ſapientiæ, non temerè credere. Ouidius quoque lib.3.de Arte amandi:

Nec cito crediderit, quãtùm enim credere lædat,
Exemplum nobis non leue Mopſus erit.

Et Ieſus ille filius Syrach, vir quidem ſapientiſſimus, in Eccleſiaſtico, cap. 19. Qui citò (inquit) credit, leuis eſt corde. Quam ſententiam citat Fel.in c.cùm contingat, col.pen.in fi.de reſcrip. Propterea dicebat gl.in c.omnibus.in verbo, bonis.2.quæſt.5. eos leues eſſe, qui citò crederent. Cui & ſimile illud eſt, quod D. Hieronymus in regula ſanctimonialium ad Euſtochiũ, cap. 16. ſcribit, Non omnibus qui loquuntur, ſis facilis ad credendum, leuitas enim in credendo, leuem denotat mentem. Adde quòd credulitas, ſi Fulgentio credimus, eſt mater deceptionum. Ex quibus manifeſtum eſt, non eſſe nimis leuiter alteri credendum, neque auditis fidem temerè præſtandam.

Alteri non credendum niſi ſit probus & fide dignus.

27 Tamen quoniam (vt ſcribit Seneca ad Lucilium epiſtola 3. quem allegat Feli. vbi ſuprà) vtrunque vitium eſt, & omnibus credere & nulli: idcircò quod dictum eſt, alteri non eſſe facilè credendũ: ita intelligendũ omnes cẽſent, niſi is ſit probus, & fide dignus authoritate illius gl.in d.l.Titio fundus, in verb.actiones, ante fi.quam notat & dicit menti tenendã Bart.ibi vide Bal.& Ang.& Pau.Caſtr. qui dicit illam gl. ſemper ad hoc allegari. idem Bar.in l.non ſolùm.§.morte. col. 16.verſ. nunc videamus.& ibi etiam Ro. ff. de noui oper.nun. Alex.Bald.in lect.antiq.Ang. Pau. Caſt. Rom.Iaſ.in l. 1. ff.de eo per quem factum erit.inter quos Ange.dicit illam gl. valde no.ipſe Bal.in l.indicia.in 4.quęſt.C.de rei vẽd. vbi per illam dicit, ꝙ dictum legalis & notabilis viri adeò præbet iuſtã cauſam credendi, ut etiam ex eo iudicetur iuſtus titulus ſufficiens ad præſcriptionem. Eandem quoq; gl. ponderat idem Bald.conſ.144.præſuppoſito communis Papiæ ſtatuto, col. 2.lib. 1.vbi per eam dicit, ꝙ credere bono viro, non eſt facere aliquid contra ius naturale.& ipſe Bald.conſ.463.ſtatuto communis Papię pręſuppoſito.col.3.lib.item 3.(vide num idem ſit cum præcedenti) & rurſum conſ.436. cuius idem eſt vt præcedentis exordiũ, lib. 5.& in c.cùm contingat.col. 2.verſ.dic ꝙ dictũ.& ibi Pan.col. 1.de reſcrip. vbi ipſe Bal.dicit per eam glo.ꝙ dictum vnius probi & diſcreti viri inducit credulitatem, & ibi vide Fel.col.3.& ſequen. & idem Bal.in cap.veniens.huius initij.1. verſicul. oppono vlterius de teſtib. & in cap. ſanctorum.de præſcript. vbi not. dicit per illam glo. ꝙ ex dicto vnius boni viri cauſatur bona fides, id eſt, iuſta credulitas. Quod & idem dicit ipſe Bal.ea tamen gl.non citata, conſ.178. quando ſapiens conſuluit, in fi.lib.4.& ante eum hoc idem ſcripſerat Cyn.poſt Iacob. Are.in l.1. in 4. vbi etiam Bal.col.vlt.Cod.de ſeruit.& aqua. vbi tamen nullus etiam illam gl.allegat.

Emens ab executore, quando credatur bona fide emiſſe.

28 Cui neutiquam diſſimile eſt, ꝙ licèt emẽs ab alio tanquam executore teſtamenti, aut aliàs nomine alieno, præſumatur mala fide, & temerè emiſſe, niſi probet illum vendentem fuiſſe executoreẽ, aut aliàs huiuſmodi, qualem dicit, vt voluit gloſſa in l.1.C. de rebus ali.non alienandis. & eſt tex.in l.vlt.ff.pro empto. Si tamen ſe probet hoc à fide dignis, audiuiſſe, præſumitur ob id adeò bona fide emiſſe, vt poſſit præſcribere, vt voluit ipſe Bal.in d.l.1.ver.ſed pone quòd aliquis emit.C.de reb.alien.non alien.quem ſequitur Saly.ibi, & antè illum dixerat Barto.in l.qui fundum.§.procurator.& in d.l.vlt.ff.pro empt. & ſequitur Alex.conſ. 1. ponderatis his col.vlt. verſ.circa ſecundum. lib. 4 & Fely.in d.c.cùm contingat. col. 3.ante fi. primæ concluſionis. & in c.de quarta, col.8.in prima doctrina, de præſcri. & in c. ſicut, col. 17.de re iudic. & Hippo. Marſ.in l.ſi quis ne quæſtio.col. 19.verſ.vlteriùs hic habemus.ff.de quæſtion.quod dictum nihil à præcedenti differt, niſi quòd in plurali de fide dignis loquitur.

Non eſt nimiũ credulus, qui credit fide digno.

29 Sed vt ad noſtram gl.in d.l. Titio fundus reuertamur, eandem quoque notant, & ſequuntur Ang. in l. mariti. §. plectitur.ff.de adult.vbi per eam dicit, quòd non dicitur nimiùm credulus, qui credit homini fide digno, Petr.de Anch. in c.vlt.de appel.Roma.cõſ.6.ꝙ dicta intimatio, vbi illam quoq; dicit notabilem Pau.Caſt.conſ. 144.viſo proceſſu & atteſtationibus.col.pen.lib. 2.& Fran.Cur. ſenior, & Iaſ. vterq, in rep.l.admonendi, hic col.78. verſ.ille.ff.de iureiur.idem Cur qui illam gl. dicit ſingu.conſ. 72. Princeps defunctus, col. 9. verſ. reſtant duæ difficultates. alter Fran.Cur.iunior, cõſ. 19.viſo ac diligenter conſiderato proceſſu.col. 3.vbi & eam pro not. allegat.& Fran.Are.conſ.35. uiſo themate. col. ult.& Alexan.conſ. 102. in cauſa & quæſtione uertente, colum. 6. verſicu. dicemus igitur. & conſ. 154. conſultatio propoſita, col. vlt. lib. 1. quod errore impreſſorum repetitur. in conſ.30 lib.2.idem Alex. conſ. 75. uidetur in præſenti conſultatione prima facie dicendum. colum.3.uerſicu.ergo cùm ratio, in fin.lib. 5.& conſ. 80. uiſis themate ſupraſcripto & inſtrumento.colum.3.uerſ.& non obſtat.eo. lib. 5. & conſ. uiſis atteſtationibus, col. 3. uerſ. ſentio inſuper, lib.7.Barb.in l.ſciendũ.col.40.ff.de uerb. oblig.ubi eam dicit optimam.& in l.ſed ſi ex ſti pulatu, col.8.eo.tit.ubi eam appellat celebrem. & colum. 27.ſcripſit doctiſſimus apud Grçcos, colum. antepe. lib. 1. & conſ.3.clementiſſimi Dei.patris.col.13.libr.2. & conſi. 12. præclarè ſcribi-

ſcribitur Sapientiæ.col.4.eo.lib.2.& conſ. 18. præclarè ſcriptum eſt apud Pſalmiſtá col. 9. eo. lib.2.vbi eam glo. dicit elegantem. et conſ. 29. altiſſimi optimi Dei col.pen. in fi.eo. lib. 2.ubi eam dicit ualde ſing. et conſ. 67. clementiſsimi Dei patris.col.pe.in fi.eo.lib.2.ubi dicit elegantem.et conſ. 41. Deum inuocent adiutorẽ. col. 4.eo. lib. 2. vbi dicit eſſe meliorem de iure. & conſ.1.magnus ſcripſit Pſalmiſta,col. 25. lib. 3. vbi eam etiam facit ſing.et conſ.46. illud adducam quod præclarè.col.ante. lib. 4. et conſ. 51. clementiſsimum Deum,col.4.eo.lib.4.vbi eam pro ſolenni allegat.& conſ. 27 præclarè ſcribitur 3.Regum,col.2.eo.lib.4. Lanfran. in rep.c. quoniam contra falſam.in materia teſtium,verſ. circa præmiſſa cadit vnum no.de prob.vbi eam gl.facit ſing.Soci.qui illã dicit notabil.conſ. 11. in cauſa dominæ Catharinæ.col. vlt.lib. 3. Feli. in d.c.de quarta.quo loco ſuprà citauimus de præſcri.& in c.ſuper his.in fi.de accu. & in c. licèt Hely.col.2.verſ.tertiò limita.& iterum in c. per tuas.col. 1.de ſimo.Phili.Dec. conſ.178. in cauſa quæ proponitur.col.3.& conſ.192. in caſu propoſito col.2.vbi eam gl.pro notabili allegat.& Hippo Marſ.in repet.rub. C. de probat. col.65.verſ.adducebá etiam.& in l.1.§.ad quęſtionem.col.3.verſ.& pro hoc dicto.ff.de quęſt. & infinitis propè locis illam gloſſam ad hoc annotatam comperies.

Quod dicitur à fide dignis habet iuſtam cauſam credulitatis.

30 Et idem certè ꝙ illa gl.voluit,ea tamẽ non citata,Bart.in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori. in.9.quęſt.in fi.& poſt eum Alex.ff.de noui operis nunciat.vbi habetur id quod dicitur à fide dignis,habere iuſtá cauſam credulitatis, ad quod alleg.Cy.in d.l.1.de ſeruit.quod & idem voluit Panor.in c.cùm contingat. de reſcript. & in c. cura.col.vlt.in duobus locis,de iure patro.(vide ibi Inno.) & Fran.Aret.in conſ.102. in cau. & quæſt.col.antepen.in duobus locis. Et alibi Bar. ipſe in l. 1.col.2.ver.vlteriùs procedo.ff.ad Turpil.dicit quòd iuſtus error, eſt credere fide dignis.quod & idem dicit in l.athletas. §. calumniator.ubi etiam Ang.ff.de his qui no. infa. vbi dicit ipſe Bar. eum excuſari à calumnia, qui inſtigantibus perſonis fide dignis, & quibus veriſimiliter debuit credere, accuſauit. quod & ipſum dicit in l. Athales ſeruus.ff. ad leg. Cornel. de falſis. vbi ſubiungit id eſſe notandũ pro ſyndicis Comitatus,qui ad aliorum inſtigationem maleficia denuntiant, vt videlicet debeant credere, vel non credere inſtigantibus, ſecundum qualitatem perſonarum. & idem quoque dicit Bar. in l.ult.ad fi.ff.de hære.inſtit.in l. 1. §. hoc interdicto.col.3.verſ. venio ad ſequentem gl.ff. de itin. actuq; priua. & Bald. in cap. quoniam contra falſam.col.9.verſ. extrà quæro de prob.vbi loquẽs in ſingulari,dicit inſtigatorem fide dignum excuſare à calumnia. & Ange. in l. miles.§.mulier.in fi.ff.de adult.& in l.2.C. de calum.Inno.Panor. & Felin.in c.2. eo. titu. ubi Pan.dicit ad hoc facere tex.in c.inquiſitionis,de ſent.excom.idem Pan. cóſ.78.viſo toto proceſſu.col.vlt.verſ.ſed non inſtando.lib 1.Fran.Are. in l.cùm quidam.§. quod dicitur.col. 2. ff. de acquir.hæred.

Honeſtæ perſonæ meritò credendum.

31 Nec minus in hac parte notanda eſt alia gl.in cap.ſicut.in glo.vlt.de accu. quæ nominatim voluit honeſtæ perſonæ meritò eſſe credendum. & alia item in cap.cupientes. poſt princ. in verb.notitiam.de elect.lib.6.quæ dicit uideri notitiam certam eſſe, & indubitatam eius rei, quam à fide dignis accipimus. propterea conſuluit Pet.Anch.conſ.24.viſa inquiſitione formata cótra Philippinum.col. 2. verſ. poſtremò aduertendum,ꝙ non debẽt puniri de falſo teſtes, qui depoſuerunt ſe id ſcire,quod à viro optimæ famæ, & opinionis audiuerant: quod dictum vt ſingu.& valde cordi tenendum citat & ſequitur Iaſ.in dict. l. 1.col.vlt.ff.de eo per quem fac. et rurſum in dict. l. de pupillo.§.ſi quis ipſi prętori. col. 8. verſ. 2. inquantum.ff. de ope. noui. nun.Cui accedit quod ſcribit Domi. in cap. de capitulis,per illum tex. 10.diſtin.ꝙ quis dicitur pro certo ſcire, quando eſt certificatus ab vno notabili viro.et fide digno.Ad quod etiam allegat d.c.ſicut pro certo.de ſimo. et hoc quoq; ſequitur Iaſ.in d.l. 1.col.pen.verſ.2. limita. et in d.§.ſi quis ipſi prætori. col.7. et in l. properandum.§.ſin autem alterutra.col.4.in 6. cóncluſione.C.de iudi.et Fran.Cur.ſenior.conſ.72. idem uoluit, loquens tamen pluraliter de fide dignis. Ro.conſ.403.pro deciſione.col.pen. verſ.ſecundò quia ad hoc.

32 His finitimum eſt quod ſcriptis prodidit Lapus ille conſiſtorialis aduocatus, cuius authoritas magna eſt, ut tradit Rom.ſing. 39.quod incipit, An habens.is in allegatione,cuius eſt principium,factum ſuper quo iure cóſilium petitur, tale proponitur. longè lateq; probat, aſſertionẽ hominis fide digni excuſare: proptereaq; excuſandum eſſe religioſum à pœna.cle. 1. de priuil. qui credit matronæ graui, & fide dignæ dicenti aliquam habere licentiá (ut loquitur) à proprio ſacerdote.quod dictum ſequitur Fel.in d.c.cùm contingat.col.4.de reſcrip.

Tenemur ſemper vitare illũ quem ſemel ſciuimus fuiſſe excommunicatũ.

33 Cóſimile eſt quod tradit Pet. Paludan. inſignis Theologus, in 4.Sententiarum diſt. 18.q. 6.me ſemper teneri eum vitare quẽ ſemel ſciui eſſe excommunicatum, niſi de abſolutione legitimè conſtiterit, ut eſt tex. ad literam in d. c. ſicut.de ſent.excom. Tamen ſi ille ſit multùm fide dignus, & dicat ſe abſolutum, videtur ſatis conſtare de eius abſolutione:ideoq; non pecco, ſi cum illo conuerſor. Et hoc ſequitur conſummatiſſimus noſtra tempeſtate Theologus Adrianus Florentibus in quæſtionibus,quas elegátiſſimè in 4.Sententiarum conſcripſit.quo loco de clauibus diſſerit,in 7.exceptione, eorum qui licitè poſſunt excommunicatis communicare.

34 Quib⁹ haud dubiè reſpó:let tex.elegãs,et i

penitiſſimis intis ſtudioſorum precordijs recondendus,in l.non omnes.§.à barbaris.ff.de re militā.in illis verbis, Si bonus antè exiſtimatus eſt, propè eſt vt affirmationi eius credatur. per quē tex.dicit pulchrè Bal.in l.vniuerſi. C. de vectig. & commiſſis,ꝙ omnis bonus vir, eſt maximum indicium,vt credatur eius iuramento. & tex.in c.1.de cleri.per ſal. promo. & qđ ibi no. Pan.in 2.no.& in c.cùm in tua.de ſponſa.ibi,Si perſona grauis,cui fides adhibenda. & in c. talia. 8. q. 4. ibi, quia de memorati viri teſtimonio dubitare omnino non poſſumus.

Improbis ita non adhibenda fides, vt bonis credas.

35 Et omnia hæc breui ſententia concluſit Iſocrates ille & Philoſophus,& Orator nobilis: cuius domus(ut ſcribit Cicero) cunctæ Græciæ quaſi ludus quidam patuit,et officina dicendi & ex cuius ſchola tanquam ex equo Troiano multi proceres prodierunt.Iſocrates igitur in diuinis illis præceptis quæ ad Demonicum Hipponici filium ſcripta reliquit,Velim(inquit)exiſtimes æquè ducere,ita improbis non adhibere fidem vt bonis credere.

36 Nec hinc longè diſtat text. in pectore memori reponēdus,in l.ſi à bonæ fidei.ff.de rei vēdic.vbi ſi à poſſeſſore bonæ fidei fugerit ſeruus, qui integræ opinionis videbatur, vt cuſtodiri non debuerit, abſoluendus eſt poſſeſſor. vbi Ang per illum tex.& per gloſ.in d. l. Titio fundus.dicit ſe excuſauiſſe in ſyndicatu quendā poteſtatem,qui nobili viro,quiq; reputabatur integræ opinionis,& ſyncere fidei,palatium pro carcere aſſignauerat, à quo tandem aufugit. Et illū tex.pro ſing.citat Barb.in d.l.,ſi ex ſtipulatu.col. 8.ff.de verb.obli. vbi & approbat & ſequitur illud dictū Ang.ſicuti etiam facit idē Barb. d.cōſ. tertio.col.13.ver.cum ergo.lib.2.& d.conſ.18. col.9.verſ.eodem.lib.2.& d.conſ. 29. col. pen. eo.lib.2.& d.conſ.46.lib.4.vbi & illum tex.dicit eſſe ſolennem. & in tract. de præſtantia Car. in 1.q.parte 2.membro 1.ad fi.& Fran.Curt.ſenior in rep.legis admonēdi.col.48.verſ.& ideò. ff.de iureiur. vbi hoc dictum allegat pro mirabili,& Fel.in d.c.cū contingat,col.3.verſ.prima concluſio.de reſcript. & Iaſ. in auth. iubemus. col.vlt.io 6.ſimili.C.de iudi.& in l. ſi pecuniam, col.vlt.ad fi.ff.de condict.ob cauſ.vbi & illud dictū pro ſingulari & illū tex. ꝓ notabili adducit.

Qui ripā vult munire,de dāno futuro debet cauere.

37 Et eodem fermè pertinet tex. no.in l.1.§. his autē.ff.de ripa muni. ubi qui ripam vult munire,de damno futuro debet vel cauere, vel ſatiſdare,ſecundùm qualitatē perſonæ: vt ſi honeſtę,probatęq; vitæ fuerit,vt ibi annotat glo. ſufficiat cautio:alioquin ſatiſdatio requiritur. Quę gl.ad hoc allegari ſolet,ꝙ cautio pro ſatiſd.eſt,ſi is qui ſatiſdare debet,ſit honeſtæ & probatæ vitæ.& ad hoc eam ſing dicit Bal.in c.2.col.3.ver. quæro iterum nunquid laicus poſſit eſſe œconomus eccleſiæ.in fin.ipſius verſ.de iudi.vbi & per eam eleganter dicit,quòd ipſa animi virtus,pro ſatiſdatione eſt,& alibi idem Bal. citat illam gl. pro multùm no.& ordin.in rub. de eo qui mit. in poſ.in fi.& conſ.176.Cecilia receſſit,li. 1.& illā quoq; ſequit Barb.cōſ.3 col.3.lib.2. & cōſ. 9.preclarè ſcribitur,col.antepe.in fi.eo.lib.2.& conſ.11.illud afferam in medium,col.11. verſ. & fortè non eſſet.eo.lib.2.& d.conſ.29.col.pe. eo.quoq; lib. 2. vbi eãtem dicit ſing.& inc.cū R.canonicus.col.2.ver.ampliùs dico.de off.deleg.& Iaſ.in l.1.col.pe.verſ.5.facit.ff.qui ſatiſd. cog.vbi eam dicit no & in l.diuortio.§.interdū. col.3.verſ.quintò allegato. ff. ſol matr. & in l.ſi quis ſtipulatus ſit.§.ult.in 1.no.ff. de verb.obli. & Fel.in c.ad hæc.de ſenten. excom. & in cap. ſuper his, col. pen. de accu.vbi eam etiam facit ſingularem.

Si eſt idoneus poteſtas electus credetur ſoli cautioni cum hypotheca bonorum.

38 Ad cuius ſententiæ comprobationem citant plerīq; quod in ſimili à Bartolo, vt dicunt, ſcriptum eſt in l. quicunq; eius initij 2. per illum tex.C.de ſun.patr.lib. 11. ꝙ vbi ex forma ſtatuti tenetur aliquis ſatiſdare, antequàm accepret officium,Poteſtatis tamen ſi eſt idoneus,crederetur ſoli cautioni,cum generali hypotheca bonorum.quanuis tamē tex.ibi & Bar.(ſi is fuit, nam de hoc dubitatum eſt, ut latiſſimè ſcripſimus in noſtris legibus Connubialibus. l. 1.nu. 35.incip.ſed illud te.& ſeq.de quo ſtatim dicemus)loquuntur in idoneo facultatibus,non moribus, de quibus eſt noſtra hæc diſſertatio. Ex hoc tñ intelligi poteſt magis credi bono viro, quàm diuiti. Ille enim etiam cum ſatiſdatio requiritur,ſimpliciter cauendo liberatur: hic non niſi cum hypotheca bonorum. Idem quoq; niſi quòd de hypotheca bonorum loquitur, tenet eſdem Bar.aut quiſquis is fuit,in l.pe.C.de muni ieo.lib.11.vbi, & ad hoc allegat.d. l. quicunq;.

Diuitiæ excuſant à ſatiſdatione.

39 Illud autem dictum(ne id repetente relinquamus ſine examine,poſteaquàm in hanc remi à nonnullis adducitur) ſequitur Io. Plat. in d.l. quicunq;. & Ro.conſ.67 viſo themate. col.2. ver. tertiò hoc ipſo,ubi ad hoc allegat tex. in l. de creationibus. §. ſin autem. C. de epiſc. audi. iuncta gl.in verbo,ſufficiente, quæ dicit ꝙ diuitię excuſant à ſatiſdatione.Sequitur & Pau.Caſt. in l.diuortio. §. interdum. & in l. 1. ff. qui ſatiſ. cog.& Alex.in l.4.§.ait prætor.ff. de re iud. vbi hoc dictū ꝓ no.allegat.& cōſ.37.viſo & opportunè diſcuſſo,col.4.ver. plus dicit Bar. lib. 2. & Fel.in d.c.ad hæc.de ſent.excō.& Iaſ.in d.l.ſancimus.col.2.in 5.fal.C.de verb.ſign. vbi hoc dictū dicit ſing.& latiſſimà in d.§.interdum.& in d.l.1.col 4.verſ.adde quintū caſum. ff.qui ſatiſ. cog.in quibus locis abundè refellit Alex.ſibi cōtrarium.et Fra.Are.contra huiuſmodi Bar.ſententiam tenentes:vtrunq; quidem in d.§.interdum.et Ale. in d.l.1.et eorum rationibus ſubtiliter reſpondet. Nouiſſimè tamen Io. Sadoletus in d.l.1.approbans opi.Alex.ibi. at Iaſ.fundamēta reſpōdet,et illius reſponſionē congruis rationibus euertit. Vter autem iſtius arma induerit, ſtudioſis iudicandum relinquo, neque enim admo-

admodum pertinet ad hanc noſtrā tractationē.

Cauere non tantum debet qui non ſuſpectus eſt ſatiſdare.

40 Sed propius veniamus ad inſtitutum. Ad eam glo. in d. l. 1. §. is autem. ff. de rip. muni. accedit & quidem propius, quàm illud Barto. aut alterius, quiſquis is fuerit, dictum in d. l. quicunque, (nam vt iam diximus) nihil fermè ad rem facit alia glo. illi non multum abſimilis in l. pen. in glo. vlt. ff. de peti. hæred. quæ vult, quòd cauere tantum debet, qui non ſuſpectus eſt ſatiſdare. quam etiam gl. valde ſing. dicit Iaſon in l. ſancimus. col. vlt. C. de verb. ſigni. & Anto. Corſet. in ſuis ſing. in verbo cautio. & in rep. c. grandi. col. 16. de ſupp. neg. præl. lib. 6.

Legitimi tutores debent ſatiſdare.

41 Et vtrique quidem glo. calculum adijcit text. elegans, nec vno digito notandus in l. legitimos. ff. de legi. tut. vbi quamuis aliàs legitimi tutores debeant ſatiſdare, idque maximè ſudeat fauor, & vtilitas pupillorum: ſi tamen perſona ſit honeſta, ei remittitur ſatiſdatio, per quem text. not. Bald. ibi in 2. not. quòd ſi perſona tutoris legitimi ſit multum fida, & honeſta, remittitur ei ſatiſdatio. Et in 3. quoque not. quòd perſona honeſta à ſatiſdando liberatur. Cui & germanum, eſt quod per glo. in d. §. is autem, dicit idem Bald. in l. abſtinendum. C. quorum appel. non recip. quòd ſi ſtatutum dicat condemnatum debere ſatiſdare, ſecundum qualitatem perſonę, licet illud verbum, ſatiſdare, intelligatur cum fideiuſſore. d. l. 1. ff. qui ſatiſda. cogan. tamen ſi quiſpiam ſit honeſtæ, & probatæ vitæ ſufficit iuratoria cautio.

Plerunque idonei non tam patrimonio quam fide æſtimantur.

42 Huc quoque peculiariter ſpectat text. not. in l. ſi quis ſtipulatus ſit Stichum. §. vlt. ff. de ver. obliga. cum dicitur in fin. quòd plerunque idonei non tam patrimonio, quàm fide æſtimantur, vbi & Pau. Caſt. per illum text. dicit, quòd qui pauper eſt nullaque poſſidet immobilia, tamen eſt perſona probatæ fidei, & conſueta ſeruare promiſſa, eſt idoneus fideiuſſor. Quod dictum dicit multum ſingu. Hippo. Marſi. in l. 1. §. ad quæſtionem. colum. 3. ff. de quæſt. Alex. in l. 2. ver. item limita. ff. qui ſatiſd. cogan. vbi Iaſon. in 3. fal. ſequitur & pro eo nimirum facit elegans dictum Bald. in l. precibus. colu. 6. C. de impub. & alijs ſubſti. quòd idoneus eſt quem virtus probat. per text. in l. 1. C. de cond. in pub. hor. lib. 10.

Sæpe probo viro inprobus ſuccedit.

43 Illud tamen dictum Pau. Caſt. reprobat Alex. in d. l. 4. & Fran. Aret. & Iaſ. ſibi contrarius d. l. ſi quis ſtipulatus, ea potiſſimum ratione, quia non ſatis eſſet cautum, atque conſultum ei, cui vir pauper alioquin fidus, eſſet fideiuſſor datus, prout eſſe debet. §. ſuſcep. Inſtitu. de ſatiſd. nam ſi iſte fideiuſſor moreretur, forſitan hæres ipſius non eſſet huiuſcemodi, qualis fuit: quia ſæpè legali, & probo viro ſuccedit illegalis et improbus. l. generaliter. in prin. C. de reb. cre. et quod ibi not. Bald. in 2. not. & ex bonis plerunque mali naſcuntur. cap. recurrat. 32. q. 4. Quin etiam dicebat Demoſthenes ille eloquentiæ Græcæ columen, à viris egregijs proinde quaſi fato quodam id accidat, improbos proficiſci filios. Huius hæc verba ſunt: Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ εἱμαρμένα ἐς φαύλους ἀποβαίνειν τέκνα. Quæ ipſa retulit Ariſtides in Cimone. cuius interpres in eam ſententiam citat prouerbium: Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα. Virorum heroum filij noxę. quo ſignificatur præſtantium virorum filios, multum ſolere à progenitorum moribus abeſſe. In quam etiam ſententiam eſt illud Euripidis in Heraclidis:

Ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
Εὕροις ἂν ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.

Quod ſic vertit Eraſmus:

Vnum forſan inter plurimos
Inueneris, qui patre non ſit nequior.

Illud quoque Homericæ Mineruæ Telemachū alloquentis lib. a. Odyſſeæ:

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται·
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.
Pauci enim filij ſimiles patri ſunt:
Plures peiores, pauci autem patre meliores.

Neminem magnorum, vtilē filium reliquiſſe conſtat.

44 Propterea Ælius Spartianus in vita Seueri Imperatoris: Conſtat (inquit Diocletianum alloquens) Auguſte, neminem propè magnorum virorum optimum, & vtilem filium reliquiſſe. Denique aut ſine liberis viri interierunt: aut tales habuerunt plerique vt melius fuerit de rebus humanis ſine poſteritate diſcedere. Et vt ordiamur à Romulo, hic nihil liberorum reliquit, nihil Numa Pompilius, quod vtile poſſet eſſe Reipub. Quid Camillus? num ſui ſimiles liberos habuit? Quid Scipio? Quid Catones, qui magni fuerunt? iam verò quid de Homero, Demoſthene, Virgilio, Criſpo, Terentio, Plauto, cæteriſque alijs loquar? Quid de Cæſare? Quid de Tullio? Cui ſoli melius fuerat liberos non habere. Quid de Auguſto? qui nec adoptiuum bonum filium habuit, cum illi eligendi poteſtas fuiſſet ex omnibus? Falſus eſt etiam ipſe Traianus in ſuo municipe: ac nepote deligendo. ſed vt omittamus adoptiuos, ne nobis Antonini Pius, & Marcus numina Reipub. occurrant, veniamus ad genites. Quid Marco fœlicius fuiſſet, ſi Commodum non reliquiſſet hæredem? Quid Seuero Septimio, ſi Baſſianum non genuiſſet? Hæc Spartianus non minus grauiter, quàm dolenter. Et eſt apud Valerium Maximum titulus, De his qui à parentibus claris degenerant.

Nimis ſapiens ſæpe filios generat ſtolidos.

45 E noſtris quoque Bald. in cap. 1. colum. 4. ver. amplius quæritur de iud. in 3. lect. dicit, quòd non eſt eadem perſona patris & filij in prudentia, & fide: imò à communiter (inquit) accidentibus, nimis ſapiens generat ſtolidos, vt dicit patere in Roboam filio Salomonis, quo nomine non temere à Philoſophis quęſitum eſt, cur ex viris ſapientibus plerunque ignaui, ac dementes oriantur: cuius rei problema eſt apud Alexandrum Aphrodiſæum, & Philoſophum

&

& medicum præſtantiſſimum lib. 1. proble. cap. 2. aut ex aliorum computatione, qui ex primo tria faciunt, 29. & nos diximus in noſtris legibus connubialibus in 15. lege, num. 154. incip. præſertim ſtanimus.

Suſpectus tutor eſt qui moribus talis eſt vt ſit ſuſpectus.

46 Cæterum, vt redeamus ad noſtrum principale propoſitum ſupradictis mirum in modum adſtipulatur text. memoratu, ſcituque dignus, in l. ſuſpectum. ff. de ſuſpec. tuto. cuius verba, etſi in promptu ſunt omnibus, non tamen grauabor hic adſcribere. Suſpectum tutorem eum eſſe putamus, qui moribus talis eſt, vt ſuſpectus ſit. Enimuero tutor, quamuis pauper eſt, fidelis tamen & diligens, remouendus non eſt quaſi ſuſpectus.

47 Facit præterea ad confirmationem prædictorum, quod not. voluit ille, quem ſupremum Doctorem, canonicæque cenſuræ monarcham vocat Barba. in l. ſciendum. colu. 38. ff. de verb. obliga. videlicet Hoſt. in cap. mulieri. de iureiur. & ibi etiam Ioan. And. in ſuis antiquis add. quòd licèt in cauſa matrimonij, vtpote ardua, non debeat deferri iuramentum in ſupplementum probationis, propter ſemiplenam vnius teſtis probationem: per not. in d. cap. mulieri. & in ca. vlt. eod. titu. & l. 3. §. quacunque. ff. eod. titu. cum ſimil. Tamen ſi teſtis ex cuius depoſitione profecta eſt ſemiplena probatio, ſit multum honeſta perſona, & bonæ famæ, & actor etiam ſit huiuſcemodi, poterit alijs concurrentibus deferri iuramentum, in ſupplementum, ſequitur Pan. ibi. & Bald. conſ. 123. cauſa matrimonalis. libr. 2. Pau. Caſt. & Alex. in d. l. 3. in princ. vterque colu. vlt. ff. de iureiur. dicentes idem velle Ioan. And. in c. vlt. eo. tit.

Non tantùm in cauſa matrimonij, ſed & in alijs cauſis hoc procedit.

48 Quin etiam non ſolum in cauſa matrimoniali, ſed & in alijs cauſis, quæ ſunt maioris ponderis & momenti, quàm vt poſſit deferri iuramentum in ſupplementum, ſi fuerit pluſquam ſemiplenè quidpiam probatum & perſona ſit multum honeſta, poterit iudex deferre huiuſmodi iuramentum, vt voluit Saly. in l. admonendi colu. 17. & Iaſ. in lect. colu. 23. verſ. limita omnes iſtos caſus. & iterum in repe. colu. 100. verſ. eiuſdem initij. ff. de iureiur. Pau. Caſt. in d. l. 3. in prin. & ibi Alex. colu. 8. ſeq. & notabilius, in colu. vlt. ff. eod. de iureiur. & Alex. conſ. 264. viſo proceſſu vtriuſque cauſæ, colu. 3. ver. intelligemus ea. & conſ. 407. in cauſa & lite vertente inter Chriſtophorum. colu. vlt. libr. 3. de quo etiam eſt glo. not. in ca. vidua, eius initij vlt. in prin. de reg.

49 Nec poteſt ab hac menſa (vt vtar verbis Platonis in Phædro) abeſſe tex. not. in cap. niſi eſſent in princ. de præben. Ex quo iuncta glo. 1. no. Doct. ibi, quod actus qui aliàs prima fronte præſumitur iniuſtus, ſi geſtus ſit à prouidis, et honeſtis viris, & poſſit certo caſu iuſtificari: tantum abeſt, vt iniuſtus, & iniquus præſumatur, vt etiam iuſtus exiſtimetur, & in caſu poſſibili & permiſſor geſtus. quod quidem dicit Panor. ibi eſſe bene notandum, & idem quoque per illum tex. voluit Fran. Aret. in l. in illa. colu. 7. ver. quære igitur. ff. de verbo. oblig. Soc. conſ. 164. dominus labia, & cap. viſa bulla Bonifacij. colu. 2. verſ. vnde ex qualit. libr. 2. & illum text. facit ſingu. Barba. in l. ſciendum. colu. 40. ff. de verbo. oblig. & Fel. in c. ſicut. col. 8. verſ. limitat ſecundò, de re iud.

Citatio prima fronte habens iniuſtitiam ob iniuſtitiæ præſumptionem nullius eſt momenti.

50 Et per hoc limitat Panor. in d. cap. niſi dictum not. Innoc. in cap. ſecundò, de dilatio. ſcribentis, quod ſi citatio prima fronte habeat in ſe iniuſtitiam; licèt poſſit aliquo caſu ſuſtineri, tamen propter primam, & præſentaneam iniuſtitiæ præſumptionem, nullius eſt momenti: vt ſcilicet hoc intelligatur procedere, niſi iudex qui eam citationem decreuit, ſit valde circunſpectus, & honeſtus, ita quòd non ſit veriſimile, quòd illam feciſſet in caſu à iure reprobato.

51 Ad quod etiam ipſe Panor. citat aliud dictum not. huic loco maximè accommodatum, eiuſdem Innoc. in cap. 1. de cler. peregr. quòd ſi quis probat ſe fuiſſe ordinatum ad certum ordinem, à viro multum probo, & honeſto, præſumendum, eſt quòd habeat alios ordines præcedentes, neque enim præſumendum eſſe hunc talem virum illum ad maiorem ordinem promouiſſe, niſi certioratus fuiſſet de minoribus. Quod quidem dictum idem Panor. dicit ad hoc facere, vt ratione probitatis perſonæ actum exercentis, præſumatur ſolennitas extrinſeca, quod eſt ſingu. notandum. & ſequitur Iaſ. in l. ſciendum. colum. 7. verſ. quintò, vltra. ff. de verbo. obliga.

Ad idem per alia iura.

52 Idem autem quod Innoc. in d. cap. 1. voluit Anto. ibi. colum. 1. & ipſe Innoc. in cap. ſuper his ante fin. magnæ glo. de accuſ. & Panor. in cap. 1. char. vlt. colu. 1. verſ. ſi autem appareat. de iud. & in cap. fraternitatis. in fin. de teſtib. & in cap. Albericus. in antiqua lect. vbi & Felyn. colum. vlt. hoc dictum facit ſingu. eod. titu. & idem Panor. in cap. fraternitatis. de cler. non reſi. & Arch. in cap. Lugdunenſis. 9 q. 2. et Rota de proba. 4. in antiquis Rom. in l. in illa. colum. 12. ff. de verbo. oblig & Fely. in ca. 1. col. 1. de litis conteſt. & in cap. ſuper his. colu. 9. ver. ſexta & vltima concluſio. de accuſ. vbi hoc facit ſingulare.

53 Rurſus Panor. ipſe in d. cap. 1. de iud. quo loco ſuprà citauimus, aliud dicit ex dicto Inno. in d. cap. 1. quòd præcedentibus concinit, videlicet quòd etſi aliàs facta citatione per nuntium, non præſumitur iudicis commiſſio præceſſiſſe, niſi de ea appareat, vt voluit Barto. in l. ſciendum. ff. de verbo. oblig. quia hæc eſt ſolennitas quæ præcedit actum, & ideo non præſumitur, per not. in l. 1. C. de fide inſtru. & iur. haſt. fiſc. lib. 10. de quo tamen alibi plenius dixi. Tamen ſi nuntius ſit bonæ famæ, & agatur de modico præiudicio,

præiudicio, præſumitur commiſſio. ad quod allegat dictum Inno. in d.c.1. de cler. pereg. & eũ ſequitur Fely. in cap. ſuper his col. pen. ver. adde etiam. de accuſ. & in c. ſicut. col. antepe. ver. fallit quæſtio de re iud.

54 Quibus adde tex. in cap. in noſtra, verſ. nos verò de pœn. vbi adeò non præſumitur virum honeſtum, & prouidum aliquid perperam aut feciſſe, aut facturum eſſe, vt ſi etiam id liquidè appareat, vix tamen credendum eſt. Et tex. cap. ſacro. ibi. *maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat* de ſenten. excom. & in cap. epiſcopus. in prin. 7. q. 1. vbi per illum not. glo. bonum & iuſtum videri quod à probo viro factum eſt. Cui & concordat text. in cap. qui de menſa. in prin. 37. diſt. cap. in cap. Lugdunenſis. ver. legimus. 9. q. 2. & quod dicit glo. in l. 3. in verbo, honeſta. de teſtibus quòd præſumitur bene fieri, quod à bono fit. quod & voluit per quædam ex pdictis iuribus Ro. conſ. 328. præſens cõſultatio. col. ult.

Cenſualis ſoluens ei qui partem cenſus emerat, ſi emptor erat fide dignus, excuſatur.

55 Adde quoque quod per text. in d. cap. niſi eſſent. de præben. & in d. cap. in noſtra. de procur. ſcribit Ioan. Aud. poſt Rom. in add. Specu. in rubr. de cenſi. quòd cenſualis totum cenſum ſoluens ei, qui partem ſolum cenſus emerat à domino, tum demum excuſatur à pœna, ſi emptor ipſe erat fide dignus, quod dictum ſequitur Hipp. Marſi. in l. 1. §. ad quæſtionem. col. 4. ver. facietque quoque. ff. de quæſtionib.

56 Huc item vergit glo. not. in cap. ad hæc, in verbo, examinentur. de offi. Arch. quæ voluit, quod licet imputetur Epiſcopo, qui indignum promouet ad præſentationem, & relationem examinatorum, arg. l. 1. §. magiſtrum. ff. de exercit. Intelligit tamen niſi examinator talis eſſet, vt non ſit veriſimile ipſum mentiri, quia excuſaretur Epiſcopus, qui tali credidit, allegat text. in cap. ſignificante. de pign. qui non nihil ad hoc facit. Et eam glo. ſequitur, & dicit notabilem Fely. in d. c. ſuper his, col. pen. Et per illam alibi dicit idẽ Fel. in c. Petrus, col. pe. ver. tertiò declara. de homi. quòd licet ſuperior habens officiales, vel famulos deputatos ad aliquid expediendum, teneatur de facto eorum. l. 1. in prin. & §. familię. ff. de publ. & l. 1. § ait prętor. ff. de vi & vi arma. fallit, niſi deputatus à ſuperiore ad certum officium, eſſet perſona valde integra.

57 Idem pollet quod conſuluit Oldra. ille conſiſtorialis aduocatus conſi. 92. excuſandum eſſe cuſtodem caſtri, qui quempiam nobilem, qui integræ opinionis exiſtimabatur, ad cuſtodiam caſtri ſubſtituit: qui poſteà caſtrum hoſtibus prodidit, aut illud aliàs malè ſeruauit, quod dictum ſequitur Felyn. in d. cap. Petrus. colu. 1. poſt prin. verſ. extrà glo. & iterum d. colu. pen. verſ. ſuprà allegato. Sed & idem fermè voluit tacito tamen Oldra. nomine Ioan. And. in add. ad Specu. in rubr. de loca. in fin. quem nominatim ſequitur nulla quoque Oldra. mentione facta, Barba. conſi. 3. clementiſſimi Dei patris. col. 13. verſ. vbi dixit quod. lib. 2. & d. conſ. 18. ſuprà ſæpius citabo. colu. 9. ver. fama & dignitas. eod. libr. 2. & conſ. ſeq. ſapienter ſcribitur, poſt prin. & conſ. 46. ſcripſit præclarè. colu. antepe. lib. 4 & in d. l. ſed ſi ex ſtipulatu. colu. 8. ver. videndum erit. ff. de verbo. obliga. vbi hoc dicit dignum eſſe memoria. & in extrauag. volentes, in verbo. nobiles, & in tract. de præſtantia Card. in 1. q. 2. partis, in primo ad fin. & Franc. Cur. ſenior in repe. l. admonendi. colu. 4. ff. de iureiu.

Dominus non tenetur pro famulo, ſi aliqui erat vir probus.

58 Cui optimè quadrat, quod aliquando Bal. conſultus, an dominus teneretur pro delicto famuli, vel diſcipuli, qui res pignoratas, vel aliàs apud ſe depoſitas ſubtraxit: Reſpondit non teneri, ſi diſcipulus ipſe, aut famulus vir erat probus, atque fidus exiſtimatus, non magis quidem quàm de caſu fortuito: alioquin teneri. Ita Bald. conſi. 222. hæc quæſtio formatur. ad quod allegat quod in ſimili dicitur in l. eum qui. §. vlt. cum duabus ll. ſequ. & l. argentum. ff. commo. per quam etiam poſtremam l. alibi dicit idem Bal. in l. quæ fortuitis. colu. vlt. C. de pigno. actio. non eſſe in culpa, qui bono viro credidit. Sed & idem Bald. per d. l. argentum dicit in l. alienum. col. vlt. verſ. quæro nunquid ille. C. de fur. quòd liberatur debitor, qui per nuntium probum, et qui conſueuerat eſſe probus, & diligens; mittit pecuniam ad creditorem, quam nuntius ille perdidit, aut ſubtraxit. Et hæc omnia nõ mediocriter confirmat tex. not. in l. ſi res pupillaris. ff. de admi. tut. vbi ſi tutor pecuniam pupillarem apud argentarium depoſuerit, qui cum fuiſſet celeberrimus, ſolidum tamen reddere nequit, nihil eo nomine præſtare cogitur.

Hoſpitatores tenentur de repoſitis in arcis hoſpitum.

59 Quibus ſatis appoſitè ſubijciemus quod notabiliter memorat Bald. in l. 1. C. loca. vbi limitans dictum Nicol. de Math. dicentes, hoſpitatores (ſic enim eos appellat) teneri de rebus, quas hoſpites in arcis ipſorum hoſpitatorum reponunt, tametſi arcæ comperiantur fractæ, per iura quæ allegat: dicit ipſe Bald. non procedere in hoſpitatoribus bonæ famæ, & probatæ fidei, qui quidem poterunt ſe iuramento ſuper hoc præſtito purgare, arg. d. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mili. Sicut & in ſimili, vt ille ſubdit, quòd etſi damna pręſumantur data. & illata vicinis, ſicut & furta, vt per Iaco. Aret. & Barto. in l. ſi ita teſtamento. §. vlt per illum tex. ff. de fundo inſtr. et diximus ſuprà in 23. cauſa, nu. 10. incip. huc nimirum. hoc tamen intelligitur, niſi bona & laudabilis eorum conuerſatio, hanc præſumptionem excludat: quia pro bono bene præſumitur, & prudens prudenter viuit, vt ſubiungit: & alia multa pulchra ſanè & elegantia. de quo poſtremo dicto dixi plenius in d. 23. cauſa. in fin. Sed quod ad primum dictum pertinet, idem in effectu voluit ipſe Bald. in rubr. C. depoſi. in prin.

Si perſona indicis careat omni ſuſpicione, non poteſt recuſari.

60 Eiuſdem claſſis eſt, quod & per d. §. à barbaris. not. dicit Specu. in titu. de iud. deleg. §. ſupereſt.

pereſt. verſ. quid ſi non eſt conſanguineus. quod licet quis non poſſit eſſe iudex non modo in ſua, ſed nec in ſuorum cauſa. l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſd. omn. iud. cum ſi. tamen ſi perſona iudicis eſt huiuſmodi, quòd omnis ſuſpicio veriſimiliter ceſſet, vt ſi ſit monachus Ciſtercienſis, hoc non procederet, neque talis poſſet recuſari. Ad quod etiam allegat alia quędam iura. Et hoc idem ante illum tenuit Vinc. in ca. poſtremo. de appe. & in cap. mandato. de præſump. & illum ſequuntur. Ioan. And. in cap. poſtremo. & ibi Anto. colum. 8. ubi ipſe Anto. idem dicit in alio uiro magnæ ſanctimonię. et ibi item Pet. Anch. Panor. in fin. & Philip. Dec. etiam in fi. et idem Ioan. And. in add. Specu. in d. §. ſupereſt. nuper allegato. & Alex. in d. l. qui iuriſdictioni. in §. aliàs 6. fal. & ibi Iaſon in 13. limitatione. vbi vterque citat illud dictum Spec. pro ſing. idem Alex. in l. properandum. §. ſinautem alterutra. colum. 4. C. de iud. & Barba. conſi. 23. ſcripſit Propheta optimus. colu. 7. ver. & multò fortius. lib. 1. & d. conſ. 3. colu. 13. ver. vbi dixit quod lib. 2. & conſi. 11. illud afferam in medium. col. 11. verſ. facit autem ratio. eo. lib. 2. & conſ. ſeq. præclarè ſcribitur col. pen. eo. lib. 2. & d. conſ. 18. col. 9. eo. lib. 2. & conſ. 34. pręclarè optimus dicit Pſalmiſta. colu. antepen. verſ. ſanctimonia. eo. lib. 2. & conſ. 41. Deum innocent adiutorem colu 4. verſ. vbi conſiderat. lib. 3. & conſ. 43. illud in medium referam. colum. 16. eod. lib. 3. & conſ. 77. præclarè ſcribitur. colu. 2. lib. 4. & Firmia. in tracta. de Epiſcopo. in 4. parte. libr. 4 in 31. q. verſ. trigeſimotertiò. Soc. in tracta. fallent. in regula 203. & in 7. fall. vbi & hoc pro ſingu. allegat Iaſon in d. auth. iubemus. colu. pen. verſ. ſecundò facit. C. de iud. & in repe. d. l. admonendi. col. 71. ver. confirmo. per illud. ff. de iureiur. vbi illud quoque dicit ſing. Fel. in d. c. ſuper his col. pen. de accu. & in c. cauſam quæ. colu. 5. ver. ſexto. de offic. deleg.

Cardinali non creditur, vbi tractatur de præiudicio alterius.

61 Quorum omnium conſenſus Philip. Dec. non deterruit, quin aliás tamen ſibi contrarius idipſum intrepide reprobarit, in eo ipſo cap. cauſam quæ. in fin. tum per illum ipſum tex. vbi Epiſcopus recuſatur in cauſa famuli, tametſi alioquin præſumitur bonus: vt latius infrà dicetur: tum quoque quòd hoc iure non probatur: tum denique, quod etiam Cardinali, qui vt bonus præſumitur, vt paulò poſt quoque dicemus, non creditur, vbi tractatur de præiudicio alterius, ſecundùm glo. not. cap. quod ſicut. & ibi Panor. de ſenten. excom. Tum denique quòd vbi aliàs agitur de præiudicio tertij, non attenditur illa præſumptio, quòd quis præſumitur bonus, vt no. Panor. in ca. cum in iure. in prin. de offic. deleg.

Decius ſolus cum reliquis doctor. apertè congreditur.

62 Audacis eſt profectò, & confidentis ingenij Decius, qui ſolus cum tot præſtantiſſimis viris in legali doctrina, auſus ſit aperto Marte congredi, atque manum conſerere, & calamum, cum ne Hercules quidem contra duos, vt eſt in vetere prouerbio, ex Phædone Platonis, & vt ait Iupiter apud illum ingeniorum fontem Homerum, Odyſſeæ lib. 1. non longè à prin.

— Οὐ μὲν γάρ τι δυνήσεται ἀντία πάντων
Ἀθανάτων, ἀέκητι θεῶν ἐριδαινέμεν οἶος.

Vide Eurymachum de Vlyſſe, eiuſdem operis lib. 2. Aduerſus duos vnus nihil poterit: & rurſum Telemachum lib. 16. Difficile eſt viro forti, cum pluribus pugnare. Vnde ſumptum videri poteſt natum aliud vetus adagium, cuius Plato ipſe libr. 11. de legibus meminit, Arduum eſt, aduerſus duos pugnare. Propterea Catullus in carmine nuptiali ſalubriter commonefaciens inquit:

— *Noli pugnare duobus.*

Nemo ſolus ſatis ſapit, nec vnus vir cuncta diſpicit.

63 Et profectò mirum videri debet, ſi Decius, cum ſolus ſit, rectè ſenſerit: quoniam nemo ſolus ſatis ſapit, ſi Periplectomino Plautino credimus illud ipſum dicentis in ea fabula cuius, Miles, titulus eſt. Sed modeſtius Ariſtoteles, qui libr. Politicon 3. cap. 12. aſſerit non facile eſſe vnum diſcernere. Euripidis quoque, quem decreta canonica non dedignantur citare, in ca. honorantur. 32. q. 2. ſententia eſt in Phœniſſis, Vir vnus nemo cuncta diſpicit. Vnde & profectum quoque videri poteſt aliud item Græcorum vetus prouerbium. Vir quidem vnus, nullus eſt. Rectè Salomon ille omnium mortalium ſapientiſſimus in Eccleſiaſt. cap. 4. illud proclamat, Væ ſoli. cum paulò ante dixiſſet, melius duos eſſe ſimul, quàm vnum. quod & vſurpatur in cap. in omnibus. 81. diſt. & in ca. illud. 7. q. 1. & in ca. 2. de ſtat. mo. Et alibi ſcribitur integrum eſſe iudicium, quod multorum ſententijs comprobatur: ca. extra conſcientiam. 64. diſt. & c. prudentiam, poſt prin. de offi. deleg. & cle. 1. de ſent. excom.

Plus pollent multorum conſilia & ingenia.

64 In quam ſententiam Liuius 1. Decad. lib. 3. ſcribit plus pollere multorum ingenia conſiliaque, & ex medicis Ioan. Damaſcenus, aphoriſmo 26. Vbi (inquit) plurimi concordant & ratio atteſtatur, & experientia concordat, illud ante oculos pone. Et è noſtris Dominicus in cap. per hoc. §. verum. de hæret. libr. 6. dicit per illum text. quod per plures veritas melius inuenitur. Hinc opinio à pluribus approbata attenditur. l. 1. ff. de offic. quæſto. vbi optimus tex. cum ſimil. adductis per recentiores. cap. 1. ad fin. de conſt. ad probandum in dubio ſtandum eſſe communi opinioni. Proinde prudenter monet quiſquis is fuit, Iudicium populi nunquam contempſeris vnus. Quam ſententiam ad tuendas communes opiniones plerunque citat Barb. alioquin communium opinionum oppugnator. illam autem ita Græcè extulit Planudes:

Μὴ ψέγε δήμοιο
Μουνώτατος, ἐξουθενώρει.

Carus amor ſui, ideo nemo æquus bonus.

65 Tamen cui probabilior videbitur Decij opin. eamque ſequi volet, ita poterit dicere. Satis

abſurdum

in ſua cauſa aequus iudex eſt.

abſurdum videri,& minimè tutum,quempiam quantumlibet probum ac bonum virum, iudicem eſſe in ſua,aut ſuorum cauſa:cum omnibus vſque adeo inſita ſit illa philautia, id eſt, amor ſui,vt neminem tam probum,tam modeſtum, tam attentum, tam oculatum inuenias, qui in ſua cauſa æſtimanda, atque introſpicienda quadam animi propenſione corruptus cæcutiat, calliget, lippiat, fluctuet, hebeteſcat, deliret. Cæcus eſt amor ſui, vt dicit Horatius. Et ſuus cuique crepitus olet, vt eſt apud Apoſtolium Bizantium. Non videmus manticæ quid in tergo eſt, inquit Catullus. Cui ſubſcribens Perſius:

Nemo(ait)in ſeſe tentat deſcendere,nemo,
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

Et Seneca lib.2.de Ira,Aliena vitia in oculis habemus, à tergo noſtra ſunt. Et ſanè in ſuis quique negotijs hebetiores ſunt, quàm in alienis: in ſuis quidem myopes,luſcioſi,tenebriones: in alienis lyncei,Argi:aquiloculi:Aliorum medici, ipſi vlceribus ſcatemus, vt eſt Senarius prouerbialis,Plutarcho vſurpatus in eo libr. cui titulus eſt,quo pacto quis ab inimico iuuari poſſit. Feſtucam in aliorum oculis aſpicimus,trabem non videmus in noſtris, vt eſt in Euangelio. Ad noſmetipſos talpę ſumus, cui viſum deeſſe memorant naturæ perſcrutatores: in aliorum caprearum oculos poſſidemus,vt à diuo Hieronimo proditum eſt in Apologia ad Pammachium,& Occeanum.Idque eſt quod poſt Pet. dicit Accurſius noſter in l. error. C. de iur. et fact. igno. Homines quidem alienos errores, quam ſuos melius videre,& corrigere,ad hoc ipſum ſcacorum ludum in exemplum afferens.

Nil intereſt tuanè, an tuorum cauſa agatur.

66 Quæ omnia ad ſuos cuiuſque neceſſarios, & ſanguine coniunctos referri debent, atque ad ſeipſum. Nihil enim intereſt tuanè, an tuorum cauſa agatur, vt apertè colligere licèt ex tex.in l. 1.§.item diuus.ff.ad leg. Corn. de ſicar. vbi nihil refert,mihi,an meis vim inferas. Ideò cenſet glo.in l.vt vim.ff.de iuſt.& iur. ꝙ quemadmodum quis vim ſibi illatam propulſare poteſt, ita & ſuis ipſius conſanguineis. & ibi ſequitur Barto. & Bald. colum. 2. in 3. q. vbi dicit, quòd æque non punitur interficiens aggreſſorem conſanguinei, ac ſuipſius. Quod et idem dicit ipſe Bald.in l.raptores.in 2.not. per illum tex.& ibi etiam Sal.C.de epiſc.& cler.et latè Doctor in l. 1.C.vnde vi. & Flor. in l. ſcientiam.§.qui cum aliter.ff.ad leg. Aquil. et Ange. Are.in tract.malefi.in verbo, & dictus Titius ſe defendendo.col.1.

Paria ſunt aliquem vexare, aut eius conſanguineos.

67 Item & illud colligi poteſt ex alio tex. in l.hæres meus.§.vlt.ff.de cond. & demonſt. vbi nihil refert conditionem viduitatis,ſiue de non nubendo mihi adſcribas, an meis coniunctis, propter quos,ne videlicet damnum patiantur, abſtinebo à nuptijs.Et ita intelligunt Bart.Bald. & alij ibi.et glo. Barto.& alij in l.mulieri Titio. ff.eo.& in l.1.C.de ind. viduit. tollen. atque ex tex. in l. neganda. C. qui accuſ.non poſſ. ex quo no.Bald.idem iuris eſſe in ſuis,quod in ſe.& ca. ſciant cuncti.de elect.lib.6.& cap. quoniam. de immu.eccl.eod. lib.6.& rurſum in cap.quicunque. de ſentent. excom.eod. quoque libr.6.in quibus apertè probatur, paria eſſe aliquem vexare, opprimere, grauare: aut conſanguineos ipſius, & æque puniri offendentem conſanguineum clerici, ac ſi ipſum clericum offendiſſet.quod & voluit glo. not. in cle.grauem.de ſentent. excom. in verbo,quomodo liber. & ibi Panor.& Fely.in cap. literas. colu. pen. de præſumptionibus.

Iniuria facta alicui,cenſetur facta omnibus de eius conſanguinitate.

68 Ad idem quoque tex.not.in l.1.& 2.ff.de liber.cau.& l.lex Cornelia.in princ. ff. de iniur. vbi iniuria facta alicui, cenſetur facta omnibus, qui ſunt eiuſdem generis, ſiue conſanguinitatis. quod & voluit gloſſ. Barto. & Ange. ea. l. lex Cornelia.& Barto.in l.tutor.§.ſi tutor inimicus. ff.de ſuſpe.tut.& in l.cum ſcimus.C.de agric. & cenſi.lib.11.Bald.poſt Cyn.in l.vnica. in 5. not. C.de rapt.virg. vbi dicit,atque etiam Ange. et Saly. per illum tex.ꝙ iniuria facta vni de domo, intelligitur facta toti conſanguinitati,& toti caſatæ,quod et idem dicit ipſe Bald.in l. 1. per illum tex.C.ſi quacun.prædict. poteſta. & in l. 1. colum. 11. ver. quò ad primam articulum. C. qui accuſ.non poſſ.& in d.l. 1.C. de indi. vidui. tollen. vbi dicit per tex. in d.l. 1. C. ſi quacun. prædict.poteſta. quòd offenſo vno, offenditur alius eiuſdem ſanguinis & idem d.l.1.colum.5. verſ ſecunda eſt an filius. C. vnde vi. vbi dicit per d.l.lex Corn.Bald.in repe.quòd iniuria quę fit alicui, totá eius gentem allidit. & ipſe Bald. conſil. 173.in ciuitate Cheri. colum. 1.libr. 3. vbi per eundem text. dicit, quòd iniuria vni facta, totam domum decolorat.& Ioan.Plat. in l. vacantia. C. de bon. vac.libr.10 & Alex. conſ.115.viſo themate.colu.2.libr.4 Ad quod etiam facit tex.in cap.Petrus. de hom..vbi & id no.Fel. in prin.

69 Sed & e Theologis, D. Thomas 2. 2. quæſtio. 65.articu. vlt.dicit,quòd iniuria alicui illata non ſolum ad eum pertinet,cui fit, ſed et ad coniunctos illius. Ideoque iniuria grauior eſt, ſi offenſus coniunctos habeat, quàm ſi nullos habet:ex hocque aggrauatur delictum, quod eo maius eſt, quo in plures (vt ille ait) redundat.

In cauſa iniuriarum, eius qui paſſus eſt, conſanguinei non ſunt idonei teſtes.

70 Ex hoc exijt, quòd in cauſa iniuriarum, conſanguinei eius qui paſſus eſt iniuriam, non magis idonei ſunt teſtes, quàm ipſe, qui paſſus eſt,vt voluit Barto.et Ange.in d.l.lex Cornelia, & idem Barto.in l.qui teſtamento.§.1. ante fin. ff.de teſtam.Cyn.& Bald.in d.l. vnica.C.de rap. virg.in add.ad Bald.§.1.ver.ſed nunquid frater. Alex.conſ.24.animaduerſis his.colu.6.ver.non obſtat quod ipſemet Thomas.lib.2.& Lanfran. Brix.in repe.cap.quoniam contra falſam in materia

teria tertium. de proba. Phil. Corn.conſi. 172. primus conſultationis articulus. colu. pen. ver. in propoſito.libr.2.Felin.in cap.cum oportet. colum.3.de accuſa.& Phil.Dec.conſi. 133. viſo proceſſu,& ſententia.colu.4.ver.tertiò conſiderandum eſt.

71 Facit & ad prædicta quòd mihi inferri videtur metus,qui meis infertur,vt eſt tex. in cap. ex parte.eius initij. 1.ibi,*tu,vel tui*.de appe.& ita etiam voluit Barto.in l.de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. in 9. quæſt. ff.de oper. noui nuntia.vbi no.dicit per tex.in d.l.hæres meus.§.vlt.quòd ſi iudex conſueuit vexare conſanguineos appellantium ab eo, æquè iuſtus eſt metus, ac ſi ipſos appellantes opprimeret.ſequuntur Alex.Iaſ.et alij recen.ibi. & idem Barto. in tracta. de tyrannide,in 7.q.& Bald.in l.interpoſitas.colu.2.ver. hoc conſiderato. C. de tranſact. vbi dicit, quòd tam reſcinditur tranſactio metu illato conſanguineis tranſigentis,quàm ipſi. idem Bald. in d. l.1.C.de ind.vidui.tollen.vbi dicit paria eſſe committere in aliquem,vel in illos de ſanguine ſuo,& parem eſſe metum in ſe, & in ſuis. allegat l.iſti quidem.ff.quod met.cau.& idem Bal. in cap.vlt.colu.2.ver.porrò ſcias.de appe.dicit ꝙ metus eſt mentis concuſſio, ſiue trepidatio proueniens ex aliquo accidentali terribili,ſiue in proprio corpore, ſiue coniunctis perſonis, vſque ad ſeptimum gradum:pro quibus poteſt quis ſumere defenſionem armorum.vt not.in l. vt vim.ff. de iuſt. & iur. Nam naturalis affectio hoc facit:quia qui vnum de agnatione tangit, totam agnationem tangere videtur, vt dicit ille text. not.in l.1.C.ſi quacun.prædict.poteſt. hæc Bald.& Ange.conſ.218.viſa narratione facti.colum.3.vet.colligitur.& Card. Flor. qui hoc reputat ſingu. in cap. 1.in princ.in 13.not. de exceſ. præla. & in 45. verſ.nota ibi ne videatur. & Rom. in l. nolle.ff.de acqui.hær.Barba. in repe.l.cum acutiſſimi.colu.3.C.de fideicom. & Fel.in d.cap.Petrus.in 1.not.Iaſ.latè in l.1.ff. in ius vocat. vt eant.

72 Vnde decidunt domini Rot. deciſi. 463. dubitatur an valeat reſignatio,in nouis, in deciſionibus verò nouiter compilatis, eſt ſub titu. de renunt.deciſi.7.per text.in d.ca.ſciant cuncti. quòd ſicut caſſatur renuntiatio beneficij facta per metum illatum clerico, ita & ſi fuerit illatus conſanguineis clerici.ſequitur Soc.in rep.d. l.mulieri Titio.ſuper 1.gl.ad prin.& Fel.in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ.col.42.in 13.q.de Conſt. Iaſ.in d.l.1.C.de indi.vidui.tollen.

73 Quibus & ſimile eſt quod per illum text. in d. cap. ſciant cuncti. voluerunt Bald. in lect. antiqua. Ange. Alex. Iaſ. & alij in d.l.1.ff.in ius vocati vt eant. quòd quemadmodum non valet ſtatutum contra clericos factum, ſic neque contra conſanguineos eorum quod et idem voluit Barto.in l.1.ad fin.ff. de his quæ pœn.nom. & in l.ſi penes.C.de agri. & cenſi. libr. 11.et Bald.Ange.et Iaſ.in d. l.1. C. de indict. vidui. Ang.in §.quia verò Leonis.in auth.de non alie. aut permut.reb.eccle.vbi etiam dicit, quòd huiuſmodi ſtatutum eſt contra libertatem eccleſię. Petr.Anch.in repe.cap.canonum ſtatuta.in materia ſtatutorum contra clericos editorum.verſ. adde quod not.Bald.de conſt.Bald.Imo.& Pau. Caſt.in d.l.hæres meus.§.vlt.per illum text. ff. de cond. & demonſt. Rom. in d.l.nolle.ff.de acq.hæred.Lapus allegatione 30.conſilium fuit domini Gregorij, verſ. 6. an ſtatutum puniens propinquos. Barba.conſ. 29. vbi diſputat an ſtatutum laicorum clerico ligari poſſit. libr. 4. Marti.Laud.in tracta.de Principibus,concluſione.211.Soc.in repet.d. l.mulieri Titio.Fely.in d.cap.eccleſia ſanctæ Mariæ.colum. 27. in q.4. & iterum d. colum. 42. et ibi etiam Philip. Dec.colu.19.verſ. ſecundò prædicta concluſio. & idem Fel.in ca.literas.colu.pen.de præſumpt. Philip.Franc.in d.cap.ſciant cuncti. in princ. de elect.in 6.

74 Quinetiam eo prorupit audaciæ Rom. vt per illum tex.in d.cap. ſciant cuncti. dixerit in repe.rubr.ff.de arbit. colu. 18. ver. quid autem ſi permiſſum,quòd vulnerans conſanguineum clerici,ob id quòd clericus ei quicquam fecerat æquè eſt excommunicatus,ac ſi clericum vulnerauiſſet. quod dictum facit ſingu. illud tamen reprehendens Soc. vbi ſuprà, & mirabile dicit Fely.in d.cap.eccleſia ſanctæ Mariæ.colu. 42. & Iaſ.in d.§.ſi quis ipſi prætori.qui & ipſi carpunt. & Hippo. Marſi. ſingu. 204. percutiens clericum. vbi & hoc ſingulare & mirabile dicit. & ſequitur.

75 Et facit quod dicit Bald.in l.ſi quem. in fi. C.de oper. liber. idem eſſe libertum operas patrono promittere,cauſa onerandæ libertatis:aut etiam alium ipſius liberti conſanguineum: quia libertus ſatis videtur grauari, cum grauatur eius conſanguineus.allegat d. l. hæres meus. §. vlti. Et quod voluit idem Bald.& poſt eum Paul. Caſtr. in eo ipſo §. vlt. quòd ſicut commune non poteſt prohibere appellationem ad ſuperiores,vel ſtatuere contra appellantes.cap.venientes.de iureiu.ſic nec contra conſanguineos appellantium.quod & idem voluit Rom. in repe. d. rub. ff. de arbit.

Libertus ſatis grauatur, cum eius conſanguineus.

76 Huc item pergit quod ſcribit Petr. Anch. in d.cap.ſciant cuncti.per tex.in d.l.quicunque. ꝙ ſi inita pace inter inimicos, qui promiſerunt non offendere ſub certa pœna,alter alterius conſanguineum offenderit, non minus in pœnam incidit,quàm ſi ipſum offendiſſet.quod et idem uoluit Ange. l. ſi ita ſtipulatus.§. Chriſogonus. ff. de uerbo. obliga. & Lucas de Pen. in l. 1.in 20.q.C.public.lætitiæ uel conſul.nuntia.lib.12. ubi ad hoc multa adducit Soc. in repe. d. l. mulieri Titio.et Fely.ubi ſuprà,& Iaſ.in d.l.1.ff. in ius uoca.ut eant.ubi dicit hoc eſſe notabile, et cordi tenendum,quia frequenter occurrit. & in d. §. ſi

Inita pace inter hoſtes, æque incidit in pœnam qui offendit conſanguineum &c.

d. §. ſi quis ipſi prætori. vbi etiam dicit eſſe notandum cum loquatur in pœnalibus. & in d. l. 1. colu. 2. ver. ſextò ad idem facit. C. de indi. vidui. & ita etiam videtur tenere, ſi rectè intueamur, Ioan. And. in cap. fruſtrà. in 2. q. de reg. iur. libr. 6. in Mercur. Sed contrarium tenet Barto. poſt Dyn. in d. §. Chriſogonus, ad fin. quem ſequitur. Imo. ibi, & Bald. in d. l. 1. colum. pen. verſ. reuoco in dubium. C. ſi quan. prædict. pote. & in cap. 1. §. mulier. titu. quib. mod. feud. amit. & conſ. 195. laudare vos, colu. pen. libr. 2. vbi dicit hoc eſſe expreſſum in c. 1. tit. de eo qui interf. fra. domi. ſui.

Mulier non poteſt promittere pœnam ſi non nupſerit.

77 Sed & his atteſtatur quod per text. in d. l. hæres meus. voluit Cyn. in l. vlt. in 5. q. & ibi etiam Bald. colum. pen. verſ. ſed pone non opponitur. & Ange. & Salyc. C. de ſpon. quod quemadmodum mulier non poteſt promittere pœnam, ſi non nupſerit, quia matrimonia debent eſſe libera. l. Titia. ff. de verbo. obliga. et cap. gemma. de ſponſa. vbi Panor. ita nec eius conſanguinei propter quos ne damnum incurrerent, nuberet mulier. quod & idem voluit Ioan. And. in dict. cap. gemma, ad fin. Barto. in d. l. Titia. & idem Barto. Bald. Imo. et Paul. Caſtr. in d. l. hæres meus. §. vlt. Ange. & Iaſ. in d. l. 1. ff. in ius voca. vt eant. & Rom. in dict. l. nolle Panor. conſ. 48. caſus talis eſt, quidam Franciſ. ad fin. libr. 1. & Felyn in d. ca. eccleſia ſanctæ Mariæ, col. 42. verſ. hic quoque. de conſtitut.

78 Idque quod per tex. in d. cap. ex parte. de appe. dicit glo. in cap. omnibus. 30. diſt. & etiam per text. ibi, quòd non comparentem excuſat non ſolum ipſius valetudo, ſed & ſuorum conſanguineorum, ſequitur & commendat Alex. in l. quæſitum. ad fi. ff. de re iud. & Iaſ. in d. l. 1. ff. in ius voca. vt eant. & in d. §. ſi quis ipſi prætori. vtrobique dicens eſſe not. & rurſus in l. 2. §. ſi quis in iud. in prin. ff. ſi quis cautio. & in l. 1. in prin. colu. vlt. ver. fac ergo concluſionem. & iterum ver. & nota quòd prædicta procedunt. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. vbi dicit eſſe valde not. & per eam dicit quòd ſicut ordinarius poteſt delegare cauſas meri imperij propter ipſius valetudinem, ſic & ſuorum. Illi autem glo. ſubſcribit Cic. libr. 1. Offic. Si conſtitueris te (inquit) aduocatum in rem præſentem venturum, atque interim grauiter filius ægrotare cœperit, non ſit contra officium non facere quod dixeris.

Ad coniunctos iurans præſumitur eandem quam in ſe ipſum habere affectionem.

79 Adde ad prædicta id quod voluerunt Petrus Hiſpa. Abbas Antiquus, & Petr. Ancha. in cap. petitio. de iureiur. quòd ſi iuraui defendere te contra omnem hominem, quemadmodum non videor iuraſſe te defendere contra me, vt dicit glo. ibi per tex. in l. præſes. C. de ſerui. & aqua. ſic neque contra conſanguineos meos, per tex in l. humanitatis, C. de excu. tuto. quod idem voluit Cyn. poſt Petr. in l. inquiſitio. C. de ſolut. quem & ibi ſequitur Salyc. idem quoque voluit glo. ſingu. in cle. 1. de iureiur. per tex. in d. l. inquiſitio. quem ibi ſequitur Imo. et Bald. in l. 1. in 24. q. ff. de rer. diui. & in d. l. cum accutiſſimi. col. 2. verſ. allegatur hic Barb. etiam in repet. colu. 46. ver. nota ibi ne videatur. et iterum colu. 91. vbi repræhendens Pan. in d. ca. petitio. intelligentem dictum Hiſpa. & Ab. Antiq. in illis ſolum coniunctis, ad quos iurans habet eandem, quam ad ſe affectionem, dicens quod paſſim & ſine delectu debet intelligi, vſque ad quartum gradum, per text. in l. petitionem. C. de aduo. diuer. iud. In alijs etiam gradibus ſtandum eſſe arbitrio iudicis, per id quod not. glo. ſingu. in l. cum alienam. C. de leg. et facit quod not. Bald. in d. l. petitionem. per illum text. quod contra ſe, & ſuos nunquam videtur quis promiſiſſe, officium aduocationis, quod indiſtinctè ſuſcepit. & in l. 1. verſ. ſed nunquid nomine. ff. de ſtatu. homi. vbi dicitur, quòd in generali ſermone, non præſumitur quis loqui contra illos, qui ſunt de ſuo ſanguine. arg. l. obligatione ff. de pign. & d. l. humanitatis. & cap. poſtremo. de appel.

Conſanguinei ſunt pars corporis noſtri.

80 Et ad omnia optimè facit text. ſingu. in l. cùm ſcimus. ad fin. C. de agri. & cenſit. libr. 11. vbi conſanguinei noſtri ſunt quodammodo pars corporis noſtri, idcirco nemo carnem ſuam odio habuit vt dicit D. Pau. ad Epheſi. 5. et tex. in cap. non æſtimemus. 13. q. 2 & glo. in l. 2. ff. in ius voca. vt eant. quæ ob id dicit, quòd neceſſarius neceſſarium illaqueari non patitur. Eſt nimirum nobis innatus quidam naturalis amor, & affectus in noſtros, & neceſſitudine coniunctos, noſtris legibus id atteſtantibus. l. cum ſeruus. ff. mand. & l. Aurelius. §. Titius teſtamento. ff. de liber. lega. & l. qui cum vno. §. vlt. ff. de re milit. cum ſimil.

81 At hoc ipſum, vt tandem in noſtra quæſtione concludamus, amor ſcilicet, & affectio homines vel lynceos occæcat, dicente Platone illo ſapientiæ antiſtite, lib. de legi. 5. amorem in iudicijs cæcutire. & Theophraſto, qui à diuinitate loquendi (vt ait Cicero) nomen accepit, affirmante amantium cæca eſſe iudicia, id quod poetæ ſub velamine quodam poetico deſignant, fingentes amorem exoculatum eſſe, & cæcum: quoniam ſcilicet homines cæcos efficiat: vtpote qui amore præpediti neſciant diſcrimen recti, prauique: & non noſcunt quid album ſit, quid ve nigrum. proinde decreta canonica inter ea, quæ iudicium humanum peruertunt, & amorem annumerant. cap. quatuor. 11. q. 3. & cap. 1. in princ. de ſenten. excom. lib. 6. Rectè igitur Cæſar apud Salluſtium ait, Omnes homines qui de rebus dubijs conſultant, ab odio, amicitia, ira, atque miſericordia vacuos eſſe decet: haud facilè animus verum prouidet, vbi illa officiunt. Plutarchus in lib. ciuilis conſtitutionis ſcribit, Cleonem, vt primum Remp. attingere deſtinauit,

uit, vocatis amicis omnibus dixiſſe, ſe velle ſoluere amicitiæ vincula. Soluere enim amicitias pleraque recta & iuſta ſubuertere, quod homines Rempub. adminiſtrantes, vtpote affectu, et molliue occupatos, ſępenumero à via deducunt recti officij.

Prædicta procedunt ita in amore honeſto vt in fœdo, & inter integerrimos, & improbos homines.

82 Sed ne quis putet ea ſolum procedere in amore turpi, & fœdo & inter homines improbos, aliàs impares vincendis ſuis affectionibus: ſed & in amore honeſto, & naſcente cõſanguinitate, de quo eſt tota noſtra diſputatio, & inter homines alioquin integerrimos, virtutibus et ſanctimonia conſpicuos, de quibus etiam hic loquimur, audiamus D. Gregorium in 7. Moralium, enarrantem illud Iob 7. cap. Conſiderate ſemitas Theman, itinera Saba, & expectate pauliſper. Sunt (inquit) plerique qui non ſolum non aliena appetunt, verum etiam cuncta, quæ poſſederant in mundo, derelinquunt: ſemetipſos deſpiciunt, nullam præſentis vitæ gloriam requirunt, ab huius mundi ſe actionibus ſeparant, et penè quidquid proſperitatis arriſerit, calcant. Sed tamen adhuc vinculo carnalis cognationis obligati, dum amori propinquitatis indiſcretè deſeruiunt, ad ea ſæpè per effectum cognationum redeunt, quę iam & cum proprio deſpectu ſubegerunt. Cumque pluſquàm neceſſe eſt carnis propinquos diligunt, retracti exterius à cordis parente diuiduntur. Nam ſæpè quoſdam videmus, quantum ad proprium ſtudium ſpectat, iam præſentis vitę deſideria, non habere, mundum &c opere et profeſſione reliquiſſe. Sed tamẽ pro inordinatis affectionibus propinquorum, prętoria irrumpere, terrenarum rerum iurgijs, vacare libertatem intimæ quietis relinquere, & mundi ſtudia in ſe iam dudum deſtructa reparare. Hęc Gregorius. Ex quibus manifeſtè liquet impotentiorem eſſe, atque vehementiorem affectionem, amoremque conſanguinitatis quàm ſuprius: illamq; viros alioquin vndequaque perfectos, atque abſolutos ex ſuo veluti perfectionis ſtatu deijcere, deturbare, dimouere, conuellere.

Oeconomatus an conſanguineis à prælatis committi debeat.

83 Sed vt hoc ipſum noſtrorum quoque teſtimonio comprobemus, Epiſcopi ſancti omnibus &c videri debent, & præſumuntur, vt paulò poſt vbertim atque copioſè demonſtrabimus: tamen eos cæcos eſſe in nepotes, tam verè, quàm eleganter, dicit glo. not. in cap. peruenit. in glo. vlt. 1. q. 3. quam bene ponderauit Panor. in cap. diuerſis fallacijs. in 2. not. de cleri. coniug. quod verum eſſe oſtendit, id quod de cæcitate amantium ſuprà diximus. Non immerito igitur prohibentur Epiſcopi eccleſiæ œconomatum conſanguineis committere, propter fraudis ſuſpicionem. cap. decenter. et ibi glo. 89. diſt.

84 Sed & id de Epiſcopis nemini mirum videri debet, cum & ſummi pontifices, quos nemo dubitet ſanctos eſſe, aut certè tales preſumi, quos apex tantæ dignitatis attollit, vt dicit text. c. non nos. 40. diſt. & optime facit. l. 1. ff. de offi. prǽfec. præto. tamen malè audiant propter conſanguineos. Nam vt pulchrè dicit Bal. in l. tutor. §. quæ tutoris. per illum tex. ff. de excu. tut. ſi Papa conſanguineum ad dignitatem promouerit, ei caro reuelauit, & ſanguis.

Amor ignorat iudicium.

85 Quid? quòd ne in virgine quidẽ glorioſa Maria hæc affectio defuit, ſi credimus D. Hieronymo, ſi is fuit, vt plerique omnes exiſtimant, ſiue vt Eraſmus credit, Sophronius, quẽ & ipſe Hieronymus in Catalogo ſcriptorum, virũ apprimè eruditum appellat. Hic igitur quiſquis is fuit, in eo ſermone, quẽ ad Paulam & Euſtochiũ de ipſius virginis aſſumptione conſcripſit, hæc de eius in Chriſtũ amore ſcripta reliquit: Ignorat, inquit, amor iudiciũ, ratione ſępenumero caret, modũ neſcit, nec aliud cogitare poteſt, quã quod diligit. Hæc ille de illo virtutũ omniũ armario, virgine Maria, quæ tamen impeccabilis erat, vt aſſerunt Theologi, & è noſtris. glo. in cle. ad noſtrum. in prin. in verbo, impeccabilis. de hære. vt quæ nec labe originali polluta fuit.

Nulla lege iudices ſunt à regula generali affectionis in ſuos excepti.

86 Itaq; cum ſit natura cõparatum, vt homines vel integerrimi, atque ſanctiſſimi ſint in ſuos tam propenſi, vt plerunq; à recto tramite veluti cæcutientes deuient, ad lapidem amuſſim, nõ lapidẽ ad amuſſim applicantes, quis cõtra omniũ legũ placita, iudices à cauſis conſanguineorũ ſine delectu repellentiũ, audebit aſſerere aliquem eſſe iudicẽ idoneũ in ſua, ſuorumve cauſa, quacunq; virtute, & ſanctimonia polleat? cum nulla lege huiuſmodi viri à regula generali excepti reperiantur, vt in ſimili dicit tex. in l. prǽuaricationis. §. vlt. ff. de præuar. ibi, *neque lege aliqua cautũ eſt.* & in l. diſſentientis. C. de repud. ibi, *nulla iuris præcepit conſtitutio,* & ibi no. Alb. & l. illam. C. de collat. ibi: *eò, quòd nulla conſtitutio ſuper huiuſmodi collatione poſita eſt.* & ibi Bar. &c alij, & in §. optimum. in auth. de non elig. ſecun. nub. in illis verbis, Nec quilibet eſt tex. aliquid tale dicens, quẽ tex. in illis ipſis verbis dicit ſingu. & celebrem Barb. in rep. c. Raynaldus. quam Ioanninam vocant, col. 716. verſ. ego vehementer admiror. de teſta. et conſ. 26. ſapienter ſcripſit. col. 5. lib. 2. ad idem tex. in §. conſideremus. in auth. de trien. et ſemiſ. cum dicitur, Sed quia cum hoc non lege agimus erubeſcimus. per quẽ vulgò dicere ſolemus, quòd erubeſcimus ſine lege loqui. & ca. illa. ne ſed vacan. ibi, *Cùm nuſquam inueniatur cautum in iure.* &c. 1. de ſuſplẽ. negli. præl. lib. 6. cum dicitur. cũ id nõ inueniatur à iure conceſſum. & c. is qui. de ſent. excom. eo. lib. 6. ibi, Cum id non ſit expreſſum in iure. & in extrauag. Io. 22. cuius eſt initium, antiquæ concertationi, poſt prin. vbi no. Zenze. in verbo, ſtatutum, quòd valet huiuſmodi argumentum: non eſt ita, quia iure cautũ non reperitur, & facit tex. not. in cap. conſuluiſti. 2. q. 5. cum dicitur, &c quod ſanctorum patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa

adinuentione

adintentione non eſt præſumendum.

Quod lege non cauetur, in praƈtica non habetur.

87 Propterea dicit Bal. in c. nihil. col. vlt. de elect. quod lege non cauetur in practica non habetur. Et in c. in Geneſi. col. vlt. de elec. paria ſunt aliquid fieri ſine lege, & contra legem. Et hoc argumentandi genere, videlicet, ſi lex voluiſſet, hoc expreſſiſſet, vſus eſt ĩ infinitis locis Io. And. vt etiam refert Ang. conſ. 257. conſultatio multum generalis exiſtit. col. 5. & multa quoque ad hoc allegat Cæpol. in repet. auth. ſed nouo iure. col. 20. in paruis, ver. & hoc probo. C. de ſer. fugit. & latius Nicol. Euerardus in locis legalibus in loco, à lege ceſſante.

Nemo vult coram iudice aduerſarij conſanguineo litigare.

88 Igitur cùm nulla lege iſtud cautum reperiatur, ſitq; contra generalem iuris regulam, nemo, vt opinor non dubitabit aſſeueranter affirmare, præſertim ſi quæ dicta ſint, curioſè atq; diligenter penſitauerit, nemo quoq; tam temerarius, tam confidens, vt velit coram iudice aduerſarij conſanguineo, vel moribus ſpectatiſſimo litigare, inque manus illius, & arbitrio ius omne ſuum, in quo forſitan quidquid bonorum habet, conſiſtit, reponere: ne ſi fortè caro aut ſanguis, vt utar verbis Bald. reueler. id omne quod in lite eſt, conſanguineo adiudicet. illum iuſtam cauſam fouere ratus, idq; temerè ſcilicet affectione occupatus, propter quã iudex omnem inquirendæ veritatis rationem amittat, ut ſcribit Quintilianus, lib. 6. c. fatuum eſſet dicere eum qui ſanctæ vitę fuerit, dedita opera, & ueluti ex compoſito, quidquam contra ius diiudicaturum. Quanquam & his, quæ ſunt contra leges, quale eſt hoc, de quo eſt quæſtio, in honeſtiſſimam perſonam cadit fraudis ſuſpitio. vt eſt tex. expreſſus in l. cum quis decedens. §. Titia honeſtiſſima fœmina. ff. de leg. 3. & ita dicit per illum tex. Bal. in c. 1. §. item ſi uaſallus. tit. de contro. inueſt. vbi tamen in codicibus, qui circunferuntur, hoc dictum, in addi. ad ipſum Bal. erranter ſcribitur. quod & idem dicit Paris de Puteo in tractatu de ſyndicatu, in verbo, ſuſpicio, & nos quoq; diximus in noſtris cõmentarijs ad l. ſi vnquã, ĩ verbo, donatione largit⁹. nu. 32.

Cauſam ſuorũ debet Papa alijs committere.

89 Deniq; hanc ſententiam adiuuat gl. no. in c. nullam. 2. quæſt. 4. quæ voluit, ꝙ Papa, in quo, vt iam diximus, ſanctitas præſumitur, debet alijs committere cauſam ſuorum, ne ipſe ſuſpectus habeatur, vel ne fauore pro eis iudicet. quam multum commendat, & ſequitur Rom. conſ. 521. circa propoſitam etiam conſultationem. col. 2. verſ. aduertat ſacra ſynodus. Hæc maiorem in modum ſententiam Decij confirmant. Vtra tamen opinio ſit verior, alij viderint: neque enim ego tanquam arbiter honorarius quicquam auſim decernere, vt aliàs ſæpè proteſtatus ſum.

90 Sed vtcunq; eſt, non ouo ouum ſimilius eſt quàm illi Specul. dicto ſimile eſt, quod Alanus antiquus Doctor referente gl. in ſumma 3. q. 5. dicebat omnes quidem conſanguineos eſſe teſtes idoneos, ſi tales appareant, qui præponant gratiæ veritatem, com. ſi teſtes. §. eos quidem teſtes. 4. q. 3. Quam gl. veluti hoc ipſum affirmantẽ allegat Io. in c. cùm oportet. col. 2. & ibi etiã Fel. qui eam facit ſing. col. 3. verſ. adde etiã prædictis de accuſa. & idẽ Fel. in d. c. ſuper his. col. pe. eo. tit. & in cap. literas. col. 3. ver. primus eſt quando teſtis. & Hipp. Marſ. in l. 1. §. ad quæſtionem. col. 2. verſ. limita etiã hunc tex. ff. de quęſt. quamuis tamen ea gl. illam Alani ſententiã apertè reprobet, vſa exemplo iudicis, qui ob conſanguinitatem recuſatur, in quo non obſcurè ſentit cum opinione Decij, de qua in præcedenti articulo, & eam gl. ſequitur Archi. ibi vide Alex. in l. ea quidem. col. 36. C. de accuſa.

Frater probatæ vitæ facit plenam fidem deponendo in cauſa fratris.

91 Ex illo autem Alani dicto, & illud proficiſci videtur, ꝙ etſi frater teſtis non faciat plenam fidem, per no. per Spec. tit. de teſte. §. 1. verſ. ſed nunquid frater. & Bar. in d. l. qui teſtamento. ff. de teſta. per text. in l. 3. in princ. ff. de teſti. cum ſi. tamen ſi frater ille ſit deuotæ, & probatæ vitę, vt de mendacio nulla ſit ſuſpicio, facit plenam fidẽ. Ita voluit Inno. in cap. cùm canonicus. col. pen. & ibi Barb. de offi. deleg. & idem Inno. in capit. in literis. de teſti. & in l. qui teſtamento. §. quicunq;. in fi. ff. de teſt. ſequitur Alber. in 1. par. in tract. teſtium. 1. principalis, & Phil. Corn. conſ. 172. primus conſultationis articulus, col. 4. ver. facilè colligitur. lib. 2. & Fel. in d. c. cum oportet. col. 4. ver. modò aduerte. de accu. (ibi vide Io. Ana.) & in d. c. literas. quo loco nuper citauim⁹. & Iaſ. in auth. iubemus. col. vlt. C. de iud. vbi dicit ſe aliquando dixiſſe Ferrariæ in quadam ardua cauſa, & in rep. d. l. admonendi. col. 71. verſ. limita multum ſing. ff. de iureiurando. vbi dicit hoc eſſe multùm ſing. & Lanfran. Brixien. in repetitione capit. quoniam contra falſam. in materia teſtium, verſicul. circa autem fratrem de probationibus. & Hipp. Marſ. ſingulari 263. notiſſimum eſt. col. 2. v. in hoc dicit ſingulare.

Si uxor eſt bonæ famæ admittitur teſtis pro marito.

92 Simile eſt & quod de vxore dicit Specul. poſt antiquos doct. in titu. de teſte. §. 1. verſ. ſed quid de vxore & viro. ꝙ licèt non ſit teſtis idonea pro marito, tum quia domeſtica eſt, tum & alijs rationibus: tamẽ ſi vxor ſit aliàs bonę famę, admittitur argu. com. ſi teſtes. §. eos teſtes. 4. q. 3. An tamen ſit iſtud verum, vide omnino per Fel. in c. in literis. col. 4. verſ. fallit quartò in vxore. de teſti. & quos ibi allegat.

Idem de familiaribus & domeſticis.

93 Idem quoq; de alijs familiaribus & domeſticis dicitur, qui licèt repellantur à teſtimonio. l. 2. & l. eos. C. de teſti. cum ſimi. tamẽ ſi ſint probatæ vitæ, & opinionis, de quibus non ſit veriſimile, quòd pro aliquo vellent deierare, admittuntur ad teſtimonium. d. c. in literis. in fin. de teſti. & ibi expreſsè Inno. dicit, ꝙ familiares honeſti, & bonæ famæ recipiuntur in teſtes. quem ſequuntur ibi Bal. Ant. Imo. & Fel. col. 2. verſ. fallit ſecundò. ſequitur etiam Bald. & poſt eum Salicetus in dicta lege ſecunda. C. de

teſtib. ubi adijciunt exemplum in familiaribus Epiſcoporum, Abbatum, nobilium, & aliorum notabilium dominorum, qui quidem, ut dicunt, non tenent ſecum niſi familiares, & diſcretos, & bonæ opinionis. Sequitur etiam Ro. conſ. 7. uiſis neceſſarijs col. 2. & cõſ. 420. propoſita quæſtio. col. 2. uerſ. tertiò idem manifeſtatur. Alber. in d. tract. de teſtib. in ſecunda parte primæ princip. Alex. in addit. Bar. in l. uir mulieri. ff. de dona. inter uir. & uxor. Barb. conſ. 6. ſcriptum eſt præclarè 1. Reg. col. pe. lib. 1. & conſ. 30. ſcribitur præclarè ſapientiæ, col. 3. uerſ. etſi dicatur ꝙ gl. extendit, eo. lib. 1. & conſ. 54. illud in medium afferam, quod ſapienti, col. 10 uerſ. etſi quiſpiam dixerit, eo. lib. 1. & conſ. 3. clementiſsimi Dei patris Domini noſtri, col. 13. uerſ. ubi dixit, lib. 2. & conſ. 82. clementiſsimi Dei patris omnipotentis. col. 5. lib. 4. Lãfranc. in rep. d. c. quoniam. in dicta materia teſtium, uerſ. quærò ergo primò nunquid familiaris. Fitini. in tractatu de Epiſcopo, in 5. parte. lib. 4. in 47. q. Hippoly. Marſ. ſing. 5. incip. regula eſt quòd familiares. (uide Angel. in d. l. 2.)

Bal. doctrina latius repetitur ab auctore.

94 Ex quibus Doct. alij meminerunt dicti exẽpli Baldi, alij nullam mentionem fecerunt. Sed operæpretium eſſe duxi non eſſe à nobis tam ieiunè & frigidè pertranſeundum, ut nihil ſuper eo dicamus. Neq; enim Bal. qui uir fuit in iure, & imperatorio, et Pontificio, atq; in omni ferè doctrina, quãtum è noſtris (abſit uerbo inuidia) alius nemo, apprimè eruditus, idipſum ab re, neque fruſtra, neq; temere poſuit. quod vt demonſtrem, libuit paulò latius euagari, atq; in id per ſententias nobilium ſcriptorum decurrere, tum propter Bald. authoritatem, tum propter rei ipſius vtilitatem, atque etiam delectationem, quæ mihi, imò verò omnibus inſtar calcaris eſt: tum etiam vt hoc veluti diuerticulo, & rerum varietate leuem tædium legentium. Ea ergo (vt opinor) ratione Bal. illud exemplum adſcripſit: quia quemadmodum Epiſcopi, Abbates, Nobiles, & alij id genus præſumuntur & honeſtæ, & probatæ vitæ: vtpote cùm nihil ob aliud, quàm propter probitatem, & virtutem ad huiuſmodi dignitatum gradus, præ cæteris aſſumantur, & deligantur. cap. miramur, ante fi. 61. diſt. vbi & not. glo. in verbo, pro laboribus, quòd eo ipſo quod quis electus eſt præſumitur eſſe melior alijs, & ad id alia iura allegat, quæ videre poteris. & c. cùm in cunctis. de elect. & c. cùm in iuuentute, in princ. de præſum. vbi etiam no. gl. ꝙ ex quo quis adeptus eſt dignitatem Epiſcopalem, præſumitur ratione ſuæ virtutis fuiſſe adeptus, & ibi etiam Bal. Pan. & alij. & quod no. ampliſſimè Bart. in l. 1. C. de dignit. lib. 12. Ideò in legibus noſtris ſancitum eſt, dignitatem teſtium eſſe ioſpiciendam. vt plus credatur teſtibus in dignitate conſtitutis, quàm plebeis & priuatis. l. in teſtibus. & l. ſeq. ff. de teſt. & §. 1. verſ. ſancimus. aliàs d. verſ. allegato pro §. eo. titu. in auth. de teſt. vbi gl. quæ omnia induſtriosè, & ingenioſè rimari, & ſolerter perpendere ſolet, huiuſce rei rationem eſſe dicit, in verbo, dignitatis: quoniam ad dignitates homines honeſti eliguntur. Hinc dicit Bal. poſt gl. in l. 1. §. his incunabulis. col. 1. ff. de offi. præf. prætor. eſſe præſumendum pro Epiſcopis. & allegat no. in c. domino ſancto. 59. diſt. Ex quo & illud manauit, quòd non eſt facilè recipienda Epiſcoporum accuſatio. c. accuſatio. 2. q. 7.

Catella dominas imitantur.

95 Sicut ergo huiuſmodi viri præſumuntur probi, & honeſti, bonæq; & probatæ fidei: ita quoq; & eorum famuli, qui plerunq; dominorum mores repræſentant, imitantur & exprimunt. Eſt enim prouerbium à Platone doctrinę & ingenij principe vſurpatum, libro de Republica 8. Dominas imitãtes catellæ. & aliud apud Ciceronem lib. 5. Epiſtolarum ad Atticum, τοῖα ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεράπαιναι, Qualis hera, tales & ancillæ. Et illud quoq; Terentianum in Eunucho, Domim ſimi les es. Propterea D. Hieronymus ad Demetriadem ſcribens, Mores (inquit) & ſtudia dominarum, plerunque ex ancillarum, & comitantium motibus indicantur. Et alibi ad Principiam ſcribit ex laſciuia puellarum comitantium, de dominarum moribus iudicari. & Gregorius Nazanzenus in eo carmine, quod elegis verſibus contra mulieres ornatas eleganter ſcripſit, grauiter aſſeruit ancillas eſſe imagines cordis dominarum. Sicut enim veris nuntij ſunt hirundines, flos, fructus, ita & dominarum ancillæ.

Ad qđ alludẽs Satyricus poeta Iuuenalis, Sat. 5.

Maxima quæq; domus ſeruis eſt plena ſuperbis.

Et Euripides in Alemçone apud Srobęũ Ser. 60.

Μιμεῖς: τοῖς δούλοισι δεσποτῶν νόσου.

Serui, dominorum morbis inficiuntur.

Et Alexis apud eundem.

Ἀλλ' ἐπὶ πλῆθος ἐμπορεῖς τοὺς οἰκέτας

Ἔχοντας ὄψει τοὺς τρόπους τοῖς δεσπόταις. i.

Cæterùm, erga vulgus ſeruos ſimiles

Habere videbis mores dominis.

Et huic ſententiæ calculum adducit Baptiſta Mãtuanus ad Falconem. neque enim indignus eſſe videtur, qui citetur:

Cur tibi ſint dociles ſerui, ſine crimine, Falco?

A ſimili mores accipiuntur hero.

Similis ſimile ſibi aſciſcit.

96 Quod quidem hinc manare videtur, aut quia famulos nobis ſimiles quãtum in nobis eſt, plerunq; aſciſcimus: ſimilis enim ſimilem, ut vulgò dicitur, ſibi quærit. de quo abundè alibi diximus in noſtris legibus Connubialibus. Aut quia ſi id accidat, vt ipſi domini in eligendo errantes ſortiantur famulos, qui à ſuis omnino moribus ſunt ab initio alieni, efficiantur tamen illis ſimiles, & exemplo eorum prouocati, & conſuetudine immutati. Nam quod ad primum ſpectat, cùm aliàs ſemper hominũ exempla plurimum valeant, multumque habeant energiæ ad emendanda, aut corrumpenda hominum ingenia:

genia:tum eius præcipuè, qui quocunq; modo præſtat, in cuius, vt vtar verbis Liuij 1. deca. lib. 1. veluti vnici exempli mores, ij qui ſubſunt, ſe formant: flexibiles enim, ut ait Plin. in Paneg. quamcũq; in partem à Principe, atq; vt ita dicã, ſequaces ſumus. Huic enim chari, hunc probati eſſe cupimus, quod fruſtrà ſperauerunt diſſimiles. Et paulò infrà, Principis cenſura eſt, eaque perpetua, ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur.

Quod agitur à prælatis, facilè trahitur a ſubditis in exemplum.

97 In quam etiã ſententiam tex. eſt apud nos in c. ſicut. & c. paſtoralis. 2. q. 7. & c. ex merito. 6. q. 1. & optimus omniũ in c. præcipuè. 11. quæſt. 3. quem etiam ad hoc aureum dicit Barb. conſ. 40. clemẽtiſſimum omnipotentem Deum. col. 6. lib. 4. alius tex. in c. magnæ. de voto. vbi quod agitur à Prælatis, facilè trahitur à ſubditis in exẽplum. ex quo occaſione ſumpta gl. ibi, & etiam in d. c. ex merito. citat illud Claudiani, tacito tamen illius nomine,

Totus componitur orbis
Regis ad exemplum.

Et ſequitur apud Caludianum:

Nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.

Quibus & ſimile eſt, quòd ſcribit ſapientiſſimus ille concionator, in eo libro qui Oeconomicus, vulgò autem Eccleſiaſticus inſcribitur, c. 10. ſecundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius: & qualis eſt rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. Et ſubdit, Rex inſipiens perdet populum ſuum. Platonis quoq; ſententia eſt, à Cicerone Epiſtolarum lib. 1. ad Lentulum vſurpata, Quales in rep. principes eſſent, tales reliquos eſſe ciues. quam etiam citat Barb. conſ. 1. col. 5. verſ. tales enim ſunt. lib. 1. & d. conſ. 40. col. 6. lib. 4. vbi dicit Platonem huiuſmodi ſententiam afflatu Spiritus ſancti protuliſſe: quod & idem dicit ipſe Barb. d. conſ. 82. col. 5. lib. 4. & in proœm. clem. in verſ. quoniam nulla. col. 5. At Cicero ipſe lib. 3. de Legib. legem 12. tabularum interpretans, qua cauebatur, vt magiſtratus vitio vacarẽt atq; cæteris ſpecimen eſſent, hæc verba adducit, Vt enim cupiditatibus Principũ, & vitijs infici ſolet tota ciuitas, ſic emendari, & corrigi cõtinentia. Et paulò pòſt: Nam licet videre, ſi velis replicare memoriam temporum, qualeſcunq; ſummi ciuitatis viri fuerunt, talem ciuitatem fuiſſe. Quæcunq; mutatio morum in Principibus extiterit, eandem in populo ſententiam. Apud Laertium in Zenone, Antigonus Macedonum rex ad ipſum Zenonem ſcribens, cùm multa primùm de doctrina, & fœlicitate præmiſiſſet, hoc tandem in calce ſubiecit, cuiuſmodi fuerit Dux, vt plurimum ſubditos fieri neceſſe eſt. Ageſilaus quoque ille magnus, & ipſe Rex Lacedæmoniorum, interrogatus, Quare vehementi hyeme ſine tunica incederet? reſpõdit, Quò iuuenes imitentur, habentes hi quidem & ſenis, & Principis exemplum. author Plutarchus in Apopht. Herodianus autem li. 4. Solent (inquit) plerunq; homines vitam Principis æmulari. Sed ante hos omnes ſcribit Homerus lib. 17. Odyſſeæ, Malos paſtores gregem corrumpere:

Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες.

De eodem ex Poetis.

98 Quæ omnia cùm ſemper vera ſint, tum verò maximè, cùm ſubditi eorum ſunt domeſtici, qui præſunt. Nam vt ait Iuuenalis Satyra 14.

Sic natura iubet, velocius, & citius nos
Corrumpunt vitiorũ exempla domeſtica, magnis
Cùm ſubeant animos authoribus.

Cui nonnihil adſtipulatur tex. in l. 1. C. de emenda. propin. ibi, *Vt quos ad vitæ decorum domeſticæ laudis exempla non prouocant, ſaltem correctionis*, &c. Hactenus ſatis de exemplo.

Conuerſatio dominorum cum ſeruis ſatis addit ad virtutẽ.

99 Quod de conſuetudine autem dictũ eſt, facilè apparet vel cæcis, conſuetudinem ipſam, quam conuerſationem alij vocant, alij familiaritatem quæ frequens eſt, imò verò quotidiana atque aſſidua inter dominos, & famulos habere multum momenti & virium, tum ad deprauandos, tum ad corrigẽdos hominum mores, etiam ſi alter conuerſantium alteri non præſit, neque etiam ſubſit. quod nos latiſſimè diximus, & multorum authorum & Græcorum & Latinorum teſtimonijs probauimus in noſtris Legibus Cõnubialibus, tum in l. 5. nu. 29 incip. ex his illud, tum item & multò latiùs in l. 16. nu. 14. incipien. quiſquis ergo. & multis ſeq. vſq; ad nu. 26. quæ ibi videre poteris.

Non creditur dicenti ſe legatum niſi literas oſtenderit, niſi ſit nota perſona & fide digna.

100 Sed ut domũ tãdem repetamus, & vnde egreſſa eſt, eodem reuertatur oratio, videlicet ad ea, quæ perſonarum integritati conceduntur, contra cõmunes regulas iuris, accedit ſupra dictis, quod licèt nõ credatur dicẽti ſe legatum Papæ, vel Principis, affirmantiq; literas legationis ſe habere, niſi eas oſtenderet. l. 1. C. de mand. Prin. & c. quieſcamus 42. di. & ca. lectis 63. diſt. cum ſi tñ ſi perſona eſt nota, honeſta, & fide digna, ei creditur. ca. nobiliſſimus. 97. diſt. vbi gl. Arch. & Dom. no. quod interdum creditur voci & aſſertioni vnius, ſi perſona ſit honeſta, & authentica: & eam gl. ad hoc dicit ſin. Barb. conſ. 64. ſcribitur Exod. col. ult. li. 4 Sed idem etiam voluit gl. in c. ego N. in uerbo, ego tractabo. de iureiu. Spe. in tit. de iudice deleg. §. excipi poteſt. uer. item excipitur, quod non oſtendit mandatum. & tit. de legato, §. ſuper eſt, uer. quid ſi de legati iuriſdictione dubitatur. Paul. de Caſt. conſ. 307. priuſquam iura fierent. li. 2. & Fel. in c. quod ſuper his. col. 2. in 2. concluſione, de fide inſtru. & in c. ad eminentiam. in prin. de ſenten. excom.

Ad idem gloſ.

101 In quam etiã ſententiã non tam pedibus, quàm ſtylo uadit gloſſ. in ca. cùm olim, eius uitij 2. in uerbo, ſine reprehenſione, de priuileg. quòd ſi is qui ſe dicit legatum, aſſerat amiſiſſe inſtrumentum ſuæ legationis, nõ ei creditur, neq; admittitur ad probationem amiſsionis. arg. a. d. l. unicæ. & eſt tex. expreſſus in c. cùm in iure.

I 2 de

de offi.& poteſt.iudic.deleg.ſi tamen ſit & honeſtus & notus, poteſt & debet ei credi, arg.d.c.nobiliſſimus. quod ſequitur & dicit no. Panorm. ibi colum.vltim.

Nuntio certo creditur de citatione ſine commiſſione.

102 Quibus tam ſimile eſt, quàm lac lacti, quod voluit Spe.in tit.de citatione. §. ſequitur. verſ. vtrum autem citatus teneatur credere, quòd etſi nuntio delegati citanti aliquem, non teneatur quis credere ſine literis commiſſionis, per ea quæ allegat, ſi tamen nuntius ſit certus, hoc eſt, vt idem exponit, certæ & probatæ fidei, ei credendum eſt, etiam ſine literis alleg. d. c. nobiliſſimus.

103 Huius factionis eſt quod Pet. Anc. quem Barb.in rep.l.cùm acutiſſimi.col.97.C.de fideicom.vocat veriſſimum iuris interpretem, dicit in c.licèt in beato.de accuſ.quòd licèt inquiſitio criminum non concedatur, niſi præcedente infamia.cap.qualiter, eius initij 2.de accuſ.cum ſimi. tamen ſi aliquis denuntiatur à perſona fide digna, & ſuperior ignoret famam, vel infamiam, poterit ſuper illis inquiſitionem committere. ſequitur Fel.ibi, col. 2.verſ.in gl.vlt.

Liber rationū inducit præſumptionē pro ſcribente, cum eſt vir bonus.

104 Eiuſdem quoque contubernij eſt, quod no.tradit Bar.in l.admonendi. col. 5. verſ. circa ſecundum, ſcilicet, circa librum rationum aduerte, &c.ff.de iureiur.quòd licèt liber rationum nihil omnino probet, nec pro ſcribente, nec pro hærede, in his quæ non dependent à mera ſcribentis voluntate.l.exemplo.C.de proba. cum ſimil.tamē inducit præſumptionem pro ipſo ſcribente, nedum pro ipſius hærede, videlicet cùm qui ſcripſit, eſt bonus vir.argu.l.qui cùm maior. §.vltim.ff. de bon. liber. quod dictum ſequitur Paul.Caſtr.in d.l.admonēdi.col.vlt.& ibi quoq; Io.Bapt.Cacia.in rep.col.38.verſ.fallit ſi eſſet liber.& alij recentiores. ſequitur etiam Ant. in c. 2.vbi etiam Pan.col.8.verſ.venio ad tertiam ſpeciem.& Fel.col.7.verſ.fallit tertio.de fide inſtr. & Ro.in l.nuda ratio. ff.de dona. Alex. conſ. 72. viſo proceſſu & omnibus actis. col. 4. verſ. nec etiam obſtat ſi dicatur.lib. 5.Barb. conſ. 27. vbi Chriſtus non eſt fundamentum. col. 2. lib. 3. & conſ. 53 A Ioue principium. col.5.eo.lib.3.

105 Neq; id ſolùm procedit in libro rationū, ſed in omni ſcriptura priuata: quæ licèt nihil etiam omnino probet, ſi tamen fuerit conſcripta à viro optimæ opinionis, facit aliquam fidem, vt pulchrè voluit Bal. in rub. C. de fide inſtru. col. antepe.ver.viſo de ſcripturis confectis in forma rationū. Quinimo dicit Bar.in d.l.nuda ratio.col. pe.verſ.circa ſecundum.ibi, veruntamen quia campſores.ff. de dona. quòd libri campſorum, & mercatorum faciunt inter alios ſemiplenam probationem, ſi dicti campſores, & mercatores ſint probatæ fidei.& ita intelligit gl in d.l.admonendi.ff.de iureiur.& in l.in bonæ fidei.C.eo. tit. in eo quòd dicit ſcripturam priuatam facere ſemiplenam probationem.

106 Sanè mentio d.l.admonendi. nō patitur, vt prætercam id quod à nonnullis dicitur, Pau. Caſt.ſuper ea ſcripſiſſe, quòd licèt teſtes ſingulares non probent, iuribus vulgatis, ſi tamen ſint ita probi, & notabiles, quòd iudicem adducat ad indubitatam fidem, non debet iudex curare de illa ſingularitate, ſed ex eorum dictis iudicare. quod & idem dicitur voluiſſe in l.Lucius.ff.de his qui notan. infa. in recollectis Florentinis. In quibus locis legi. Paul.de Caſt. hoc rā non comperi in meo codice. Sed ad hoc illū allegat & ſequit Cacia.in rep.d.l.admonēdi.col.39.ver. patet igitur tibi ſtudioſo. vbi hoc dicit ſing. & perpetuò notandū, & aliquādo induxiſſe ad quæſtionē de facto, vbi aduocati & plerìq; Doct. inſignes ex hoc mirabili dicto obſtupuerunt. Sequitur etiā Frā.Brunus de ſancto Seuero.in tract.de indicijs & tortura, in prima cha.col.3.circa prin.et Soc. conſ. 162. i cauſa magnifica.col. 5.ver.& pcetto. vbi hoc dictū dicit elegans.& Hipp.Mars.ſing. 114.vulgatum & tritum eſt. vbi & hoc dicit ſingulare & mirabile, & perpetua dignum memoria, & in l. 1. §.ad quæſtionem.col. 5. verſ. ſed vltra prædicta.ff.de quæſt. vbi hoc item dicit ſingulare, & in l.ſi quis. de quæſt. col. antepe. ver. & ideò.ff.eo.vbi hoc quoque dicit ſing.

Notabiles teſtes ſingulares probant.

107 Quibus & hoc quoq; adijcies, quòd licèt nō ſit credendum teſtibus veriſimilia nō deponentibus, vt voluit Innoc.in c.auditis.de præſcrip.cum concordan. adductis per recentiores in c. quia veriſimile.de præſumpt.& à me in repet.l.ſi vnquam.in præfa.nu.44.incip.imò verò. & ſequē. C.de reuoc. dona. hoc tamen fallit in teſtibus valde dignis, vt no.voluit Fel.in dicto c.quia veriſimile.col. 2. verſ.& per iſtum text.notus. ex eo text.in verbo, vel tales perſonæ. quod dicit ſing.& diligenter notandum. & hoc pro no.ſequitur Hippo. Mar.in rep.rub.C.de proba.col. 13.verſ.& in hac materia. & in ſing. 273. notabiliter eſt in arte.col.pen.

108 In hunc quoq; gregem recipiendum eſt dict.i no.Fulg.in l.iuris ignorātia. C.qui admit. intelligens illam ſatis vulgatā, vtpote à multis cō probatam ſententiam, videlicet conſilium notabilis doctoris excuſare victum ab expenſis, vt per Io. And.in c. 1.de Conſtit.lib.6.Bal, in auth. generaliter. C.de epi.& cler. Ant.& Pan.in c.ca lumniam.de pœnis.eundem Ant.conſ. 5. incipi. Doct.in c.ut debitus.de app. Card.in cle. ſi ne Romani, in 1.no.de elect.& in cle.ſi vna col.vlt. poſt Zenze.de reb.eccle.& in cle. 2. col. 5.verſ. quartò q̄to quot & quibus priuilegijs.l ſi.de magiſt.cū ſi.ut videlicet hoc pcedat, modò in illo Doctore cū ſcientia cōcurrat conſcientiæ integritas. ſola enim ſcientia non ſufficeret, neq; excuſaret. allegat tex.& gl.in l.quod ſi nolit. §. ſi mancipium.ff.de ædil edic.& ita eum allegat et ſequitur Fel. in c. ſuper his. ante fin. de accuſat. & in cap.tuas.eod.tit.et in c.de quarta.col. 9. verſ. limita utiliter. de præſcript. Sed caue quia Fulg. non id videtur dicere, ad quod illū allegat Fel.

Conſilium notabilis doctoris excuſat victū ab expenſis, modò cum ſcientia ſit vita integritas.

Fel.limitat enim ipſe Fulg. id quod dicit conſilium Doctorum excuſare ab expenſis, procedere, qñ habitum eſt conſiliũ à nobis Doctoribus, & non à malis, ſiue parum eruditis: per d. §. ſi mancipiũ.quæ verba non modò intelliguntur de bonitate cõſcientiæ, ſiue animi,ſed pariter & doctrinę,vt ipſemet exponit,& loquit.d.§.ſi mã cipiũ.& glo.ibi,quæ dicit paria eſſe non adhibere medicum,aut malum adhibere.Igitur cogita.

Partis victæ integritas excuſat ab expenſis.

109 Sed & non ſolùm Doctoris, ſed & partis uictæ integritas excuſat ab expenſis: per quod ſing. voluit Hoſtien. uir diuini, humaniq; iuris peritiſſimus,in c.finem.col. pen. de dol. & contum.quem ibi ſequuntur Io.And.Ant.Pet.Anc. Imo.Pan.& omnes ꝙ ſi ſuccumbens in cauſa eſt perſona religioſa, & valde catholica, non condemnatur in expenſis:etiam ſi nulla alia iuſta litigandi cauſa appareat:quia præſumitur, ꝙ bono zelo litem mouerit. allegat c. cùm ex iniuncto.de ope.noui. nunt. vbi ad hoc eſt bonus tex. in illis verbis,non feciſſent, niſi recognoſceret præmiſſa,&c.& ibi gl.in verbo,nõ feciſſent. no. ex eo tex. ꝙ ſi monachi mouent aliquã cauſam, præſumuntur hoc feciſſe bono zelo. quod & & idem dicit per illum tex.gl.in c.de præſentiũ. in gl.vlt.q.1.& gl.in c expedit. per text. ibi in fi. 2.quæſtion.1.Et illud dictũ Hoſt.pro ſing. reaſſumit Alex.in l.propetãdum.§.ſin autem alterutra.col.3.verſ. item vbi aliter de bona fide litigantis.& ibi etiam Iaſ.col.4. verſ. quartò ſingulariter limita.C.de iudic.& Barb.in rep. rub.extrà de fide inſtru.car.8.col. 1. verſ.& ex iſtis apparet.& in l.ſed ſi ex ſtipulatu.col.8.in fi. ff. de verbo.oblig.& conſ.77.illud afferam in mediũ, quod præclarè doctus Plato.col. pen. lib. 3.& conſ. 51.clementiſſimum Deum.col.4.lib.item 4 & Felin.in dict.c.ſuper his.col. pe. de accuſat. vbi & paulò poſt vocat aureum tex. in d. c.cùm ex iniuncto.& Iaſ.in rep.d.l.admonendi.col.71. ff.de iureiur.

Ad idem ex diuerſis auctoribus.

110 Et illud etiam dictum Hoſti. ſimpliciter ſequitur Ant.in d.c.poſtremò.de appe.Pet.Anc. in d.c. cùm ex iniuncto.Barba. in rep. cap.Raynaldus. col. 53. in 12. limitati. de teſta. vbi facit valde ſing.tex.in d.c.cùm ex iniuncto. & iterum conſ.23.ſcripſit Propheta optimus.col. 7.lib.1. & conſ.3.clemẽtiſſimi Dei patris.conſ.13.verſ. vbi autem.lib.2.& conſ. 12. præclarè ſcribitur Sapientiæ.col.pen.eo.li.2.& conſ.41.Deum innocent adiutorem.col.4.lib.3.& conſ.43. illud in medium referam.col. 16. verſ. præterea etiã facit.eo.lib.3.& cõſ.77.præclarè ſcribitur.col. 2.lib.4.& Iaſ.in auth.iubemus.col.vlt.C.de iud. Fel.in c.cauſam quæ ante fin.de offi. deleg. & Phil.Dec.cõſ.175.in cauſa falſitatis. col.4.verſ. & prædicta videntur habere locum.& in ca.poſtremò.ad fi.de appel.Hippo.Marſil.in d. l. 1.§. ad quæſtionem.col.3.ff.de quæſt.& in l. patre, vel manito.col. 8.verſ.item limita.ff.eo.

111 Huic tamen ſententię alacriter reclamat, ac refragatur Flori.quem refert Imo.in d.c.fine. ea ratione, quia ſi huic viro quantuncunq; probo, ac ſancto nullam fuiſſe iuſtam cauſam litigandi appareat, præſumptio eſt contra eum, ꝙ fuerit calumniatus.For.ſequitur Soc.in tract.fallen.reg.139 incip.expenſarum condemnatio in 3.fallen.ob id quidem,ꝙ etiam non pręſumeretur, quod fuerit calumniatus: tamen præſumitur,ꝙ temerè egerit, propterea condemnandus eſt in expenſis.l.eum quem temerè.ff.de iudi.& l.calumniam.de pœn.

Iuramentum calumniæ excuſat ab expenſis.

112 Et hæc ſententia poteſt confirmari per id quod in ſimili dicimus,quòd licèt iuramentum calumniæ excuſet à præſumpta calumnia, & ita etiam ab expenſis,quæ ex ipſa pręſumpta calumnia proueniunt, ſecundum communem opin. per tex.in l.ait prætor.in verſ.pro.lerit.ff. de iureiur. vbi latè Alex. non tamen ab expenſis venientibus ex temeritate abſq; dolo,& calumnia. §.hæc autem omnia.Inſtit. de pœna teme. litig. & d. l. eum quem temerè. de quo per Alexan. & Iaſ.in d. §. ſin autem alterutra. in l. properandum.C.de iudic.

Hæres miræ ſanctitatis non conficiens inuentarium non punitur.

113 Et quanquàm fortaſſis hæc Flor. opi. ſit verior (in qua re ſuo quem ꝗ iudicio relinquo) non eſt propterea om.ttendum, veluti huic loco admodũ conueniens,ꝙ per illud dictũ Hoſti. ſcripſit idem Soc. in eo ipſo tracta.fallentiarum, regu. 170.cuius eſt initium,Hæres inuentarium non conficiens.quòd licèt hæres nõ conficiens inuentarium teneatur ultra vires hæreditarias, & patiatur alias pœnas, de quibus in §. quia verò.in auth.de hære. & falci.cum ſimilibus: fallit tamen quando hæres eſt miræ ſanctitatis, qui ſi non conficiat inuentarium non tenebitur, cùm ceſſet contra eum ſuſpicio. ad quod etiam not. in d. cap. cùm ex iniuncto. & in d. c. expedit 12.q.1.

Dubium an talis in foro conſcientiæ teneatur.

114 Sed hoc certè nõ eſt ſine dubio, ex eoq; dependet an in foro conſcientiæ teneatur hæres non conficiens inuentarium vltra vires hæreditarias:& an huiuſmodi ſuſpicio ſuper cuius ceſſatione fundatur dictum Soci. ſit ſola & finalis cauſa huiuſce rei: de quo ſpero me alibi dicturum. Sed hoc vnum dixerim contrarium eius quod dicit Soc. tenuiſſe Barb. in rep. rub. ff. de acq. hæred. & in ſolenni repe. quam à filia primogenita,Ioanninam vocant, c. Raynaldus. col. 53. in 12.limitatione.de teſta.

Inſtrumentum in remotis factum probat. ſi producens eſt fide dignus.

115 Eiuſdem farinæ eſt & illud, quod voluit Spe.tit.de inſtr.edi.§.reſtat videre.uerſ.ſed quid ſi producatur aliquod inſtrumentum. quòd inſtrumentum confectum in longinqua regione ab ignoto tabellione, probat, tum demum, ſi producens eſt legalis, & fide digna perſona, & bonæ famæ, aliàs ſecus, quem ſequitur Bald. ibi. in ſua addit. dicens, quòd pro viro legali præſumitur.

116 Cui non admodum diſſimile eſt, quod ſcribit Iacob. Bel. in §. eos autem. per illum tex.

tex. in auth. vt lud. ſine quoq; ſuffra. quòd inſtrumenta producta à bono, & honeſto uiro atq; fide digno, præſumũtur eſſe uera: et teſtes quoq; ab illo producti eſſe boni. quod dictum ſequitur Paris de Pote. in ſuo tracta. ſyndi. 44. char. in fin. & Hippo. Marſ. in d. § ad quęſtionem. col. 5.

Obſtante ſtatuto produci poſſunt teſtes probatæ fidei.

117 His ſuccinit dictũ Ant. cuius authoritas nõ parua eſt, ſi credimus Pau. Caſt. 181. col. vlt. ante fi. lib. 1. is enim in c. ſicut. ad fi. de proba. dicit quod etſi valet pactum, vt ſtatutum reſtringens facultatem probandi ad vnã ſpeciem probationis tantùm: verbi gratia, conuentum eſt, vel ſtatutum, ne debitor poſſit ſolutionem per teſtes probare, ſed tantùm per inſtrumentum, vel altera partium renunciauit in iudicio probationi teſtium: poterit tamen non obſtante huiuſmodi ſtatuto, pacto, aut renunciatione, producere: & iudex recipere teſtes legaliſſimos, & multum ſpectatæ fidei, idq; de æquitate canonica. quod dictũ ſimpliciter refert Fran. Are. ibi. Nec aliud præterea dicit: niſi quod ipſe Ant. aliter ſentit in c. cùm Io. eremita: de fide inſtr. ſed illud dictum expreſſim ſequitur Fel. in d. c. ſicut. col. 5. verſ. quartò intellige. vbi dicit poſt ipſum Anto. hoc fuiſſe de mente Spec. in 2. parte tit. de proba. §. vlt. ver. ſed pone quod inſtrumentum debiti. in fin. cùm dicit, quod ex qualitate perſonarũ audiet, aliàs non per tex. in l. diui. ff. de libe. cau. & l. vlt. ff. de act. & obliga. & ibi dicit Io. And. in addit. iſtud placere Alber. Galeo iſtud quoque dictum.

Concluſio in cauſa & renũtiatio productionis teſtiũ æquiparantur.

118 Iſtud quoq; dictum Anto. ſequuntur, & multum commendant Alex. & Iaſ. in d. auth. iubemus. vterq; col. 2. C. de iudi. ad quod etiam allegant tex. in l. ſi quis ex argentarijs poſt prin. ff. de eden. & idem Iaſ. in repe. d. l. admonendi. col. 71. verſ. limita multùm ſingulariter. vbi hoc dicit ſing. errãter. tamen Alex. & Iaſ. memoria lapſi, citant Spec. in tit. de inſtru. edi. §. vlt. verſ. ſed quid ſi debitor. cũ in eo. §. nullus ſit huiuſce modi ver. ſed debuerũt citare in tit. & ver. ſupra citatis ſcilicet tit. de prob. §. vltim. verſ. ſed pone quod inſtrumẽtum qui quidẽ verſiculus proximus eſt ante verſ. ſed quid ſi debitor. Hoc quoq; dictũ ſequitur Philip. Dec. in d. c. ſicut. col. antepe. verſ. quartò ſtatutũ intelligitur. & in d. c. poſtremò. ad fi. de appel. & Hipp. Marſ. in repe. rub. C. de prob. col. 10. verſ. quartò limita. & in l. 1. § ſi quis vltro. col. 4. verſ. alius eſt etiam modus. ff. de quæſtio. vbi per hoc dicit, ſatis nouiter, quod cùm concluſio in cauſa, & renuntiatio productionis teſtium æquiparentur, vt not. Pa. l. de Liaza. & alij poſt eum in cle. paſtoralis. de cauſ. poſſ. & ppr. & Spe. ti. de renun. & concluſio. verſ. & no. quod eo ipſo & Card. Flo. conſ. 23. in cauſa Amaretur. in prin. ideoque etiam ſi fuerit concluſum in cauſa, poterunt tamen produci teſtes legaliſſimi æquè ac cum teſtib. eſt renuntiatum. quod valde notandum eſt. Et idem quod Ant. vbi ſuprà, conſuluit Raph. Fulg. conſ. 208. proponitur quòd quidam. in fi.

Ex fide vnius leges ſupplent quod deeſt ex fide alterius.

119 Et quoniam incidimus in mentionem d. l. ſi quis ex argentarijs. in mẽtem venit, leges noſtras tanti facere probitatem, fidemq;, atq; integritatem vnius hominis, vt ex ea ſuppleãt, quod deeſt alteri deploratæ fidei, & opinionis, tex. eſt intimis omnium præcordijs imprimendus in d. l. ſi quis ex argentarijs. ſtatim poſt prin. quem facit ſing. Bal. in l. Imperatores. ff. de ſtat. homi. & in c. tertio loco, & ibi Fel. poſt eũ, ad fi. de prob. & Barb. conſ. 18. præclarè ſcriptum apud Pſalmiſtam. col. etiam 18. verſ. item reſpondeo & aliter. lib. 2. & conſ. 36. ſapienter ſcripſit Propheta. col. 8. eo. lib. 2. & conſ. 3. illud referam in medium, quod belliſſimè ſcriptum eſt. col. 3. lib. item 3. & conſ. 90. illud referam in medium, quod præclarè ſcribitur 1. Regum. col. 3. verſ. & etiam præmitto. eo. lib. 3. & conſ. 25. clementiſſimum Deum & piiſſimum. col. 3. lib. 4.

Ad idem ex alijs.

120 Sed & illũ tex. notabilem dicit Bal. conſ. 152. plura tanguntur. col. 1. li. 1. & conſ. 27. in quæſtione, quæ vertitur inter Philippum. col. 2. verſ. ſi dicatur huic teſti. lib. 5. Quem pro valde eleganti aduocat Barb. cõſ. 50. illud afferã in medium, quod poetæ dicere conſueuerunt. col. 6. verſ. & ſi quiſpiam opponat. libr. 1. & conſ. 70. præclarè ſcribitur 1. Regum col. 10. lib. 2.

Teſtis non idoneus ſuppletur ex alio multũ idoneo.

121 Et per illum dicit Bal. in ſuis in ipſum illum tex. commẽtarijs poſt Iac. But. ibi, quod ſi vnus non ſit omnino idoneus, quia fortè infamis eſt infamia facti, propter quam non eſt integer teſtis, vt voluit glo. in l. 3. §. duę cauſæ. ff. de Carbo. edict. & gl. in l. 1. & ibi latè Doctor. C. de ſumma Trini. & fide catho. tamen ſi habet conteſtẽ notæ, & ſpectatæ fidei, illius depoſitio ab iſto ita ſuſtentabitur, vt ambo faciant plenam probationẽ, veluti integerrima alterius fides, alterius defectũ, & imperfectionẽ ſuppleat. qđ dicit eſſe menti tenendum. & eum ſequũtur Ang. Imo. & Alex. Iaſ. ibi, & idem per illum eundem tex. voluit ipſe Bal. in l. 1. col. 3. C. de teſta. (ibi vide) et in l. 2. C. de tab. et d. conſ. 152. et d. etiam conſ. 10. li. 5. vbi loquitur de fratre teſte, habente conteſtem integrum. & conſ. 445. qualiter probentur pertinentię. col. 2. ver. ſed nõne comitas. eo. lib. 5. Et Ange. conſ. 1. viſis ſupradictis, factum verò, incipit, porrecta fuit petitio. vbi loquitur de teſte domeſtico, et familiari habente conteſtem integrum, quamuis in codicibus, qui vulgò circunferuntur, omiſſa fuit errore impreſſorum, allegatio d. l. ſi quis ex argentarijs. Idem quoque voluit Saly. in l. in bonæ fidei. colum. 10. aliàs 15. C. de iureiur. et Paul. Caſtr. conſ. 913. item ſequendo ordinem. in fi. lib. 3. et conſ. 140. ad bene examinandũ, in prin. lib. 1. et Fulg. conſ. 173. in cauſa inquiſitionis. colum. 2. et Rom. in l. 1. §. ſi ſtipulanti. & ibi Barb. colum. pen. ff. de verb. oblig. et idem Rom. conſ. 290. in caſo propoſitæ conſultationis breuiter dicendum dictum Franciſcum. colum. vltim. vbi loquitur de teſte vili, et tabernario. et ad hoc allegat pro no-

ra.

ta.tex.in l.ſi quis ex argentarijs.et conſ.486. incip.in caſu propoſitæ conſultationis breuiter dicendum donationem,in fi.vbi loquitur de teſte affine,et Io.Bapt.Cacial.in repet.l.admonendi. col.45.verſ.ex cuius dictis inferri poteſt.ff.de iu reiur.et Alex.in l.vlt.col.22.verſ.ſed uidendum eſt.ff.de re iud.et in l.Gallus. §. ultimo, col. ult. et ibi etiam Soc.col.2.ff.de lib.et poſth.et idem Alex.conſ.2.animaduerſis his quæ iã per reſies. col.6.uerſ.ſecundò reſpõdeo. lib. 2.et idẽ conſ. 56.uiſo proceſſu cauſæ uertẽtis inter Antoniũ. col.ult.eo.lib.2.et conſ. 43. uiſis et ponderatis. col.pe.uerſ. ſecundò reſpondeo. lib. 4. dum ibi allegat.d.l.ſi quis ex argentarijs cum ibi not.& conſ.122.uiſo puncto.col.pe.eo.lib.4. et idem, aut quiſquis is fuit(de authore enim ur ſubdubitem ſtyli facit diuerſitas)conſ.88. quoniam omne datum optimum.col.4. uerſ. item nõ obſtat. in fi.lib.6.et conſ.164.uiſo proceſſu.col. 2. lib. 7.et Barb.in repe.c.teſtimonium.in 7.char.de teſtib.et d.conſ.18.lib. 2. ubi de domeſtico loquitur.et conſ.51.col.8.eo.lib.2. & conſ. 40. à Ioue principium.col.8.uerſ. quintò facit. lib. 3. ubi etiam de domeſtico,et conſ.43.illud in medium referã,quod Valerio oratori.col. 17.uerſ. nec obſtat cùm opponitur, eo.lib.3. ubi loquitur de amico,et conſ.77.illud afferam in mediũ quod præclarè doctus Plato. col. ult. eo. lib. 3: ubi de domeſtico.et d.conſ 90.eo.lib.3.et conſ. 26.clementiſſimum Deum et piiſſimum Ieſum col.3.uerſ.et ante omnia circa hoc præmitto.lib. 4. ubi de domeſtico. & Bertha. Firm. in tracta. de epiſcopo. lib. 4 in quarta parte octauæ partis princ.quæſt.7.& Phil.Corn.conſ.42.videtur in hac conſultatione,in fi.lib. 1. vbi loquitur de infame infamia facti.& conſ. 51. in hac conſultatione,col.nlt.uerſ.quia reſpondetur. eo. lib. 1. & conſ.169.in præſenti conſultationis articolo, col. 2.lib.2.& conſ. 172. primus cõſultationis articulus,col.8.verſ.& primò.eo.lib. 2. vbi loquitur de fratribus, & alijs conſanguineis, & conſ. 247.viſo proceſſu, col.4. uerſ.eo. lib.2.& conſ. 27.in præſenti.col.3.lib.3.& conſ.61. viſa copia proceſſus. col. 4. ver. vnde non ſequitur.eo. lib.3.& conſ.94.viſo proceſſu accuſationis.col. pe.eo.lib.3.& cõſ.166.minimè dubiũ.col.2.eo. lib.3.& conſ.319.circa primũ.col.pe.eo.lib. 3. & conſ.131.in hac cõſultatione.col.fi.lib. 4. vbi loquitur de amico.& Soc.conſ.130.viſa contingẽtia.col.vlt.li.3.& cõſ.149.in cauſa Ambroſij. col.6.verſ.quarto & vltimo.& conſ.194. ſubtiliter & eleganter.col.3.verſ.præterea licet nõ eſſent.& cõſ.235.viſa cõtingẽtia facti. col.vlt. vbi loquitur de fratre,eo.lib.2.& cõſ.54. viſis teſtibus.col.3.verſ.præterea & ſecũdò.lib.3. & Fel. in cap.cùm ſuper. col.3. verſ.tertiò cõfirmo.de offic.deleg.& in c.teſtimoniũ.col.2.verſ. ſecundò noto.de teſtibus & in c.1.col.3.& 4.de præſcript.& in ca.nobis.in 1.no.de ſimo. Iaſ. in d.l. 1.col.12.verſ.exemplum ad probandum.C.de ſum. tri. in lectura Ticinenſi. vbi hoc reputat ſing.& etiã in lectura Paduana,col.vlt.verſ. tertiò fallit.& in auth. ſi verò contigerit. ſuper tertiò no.C.de iudi.vbi ad hoc inducit text. ibi, & tandem limitat poſt Bal.in c.ad noſtrã.de prob. & idem Iaſ.in l.ſi conſtante.in princ.ſuper 2. q. gl.ff.ſol. matr. & Philip.Dec. in c. cauſam quæ, in 1.no.de offi.deleg.& Hippo.M urſ.ſing.196. ad fi.& in l.de minore. §. tormenta. col. 3. verſ. ſed vltra ibi d.ff.de quæſt.

122 Tamen Alex.veluti ſibi contrarius, dicit in d.l.ſi quis eſt argentarijs.q; ille tex. non videtur probare dictum Bal.& aliorum. Et contra illud videtur tenere Fulg.in d.l.1. C.de teſta. & hanc contrariam ſententiam videtur etiam ſequi Phil.Dec.conſ.133.viſo proceſſu,& ſententia.verſ.nec prædictæ concluſioni obſtat, in illis verbis, quartò dici poteſt. ad quod dicit bene facere textum in c.in literis.de teſtib. *Ad idem in alijs.*

123 Sed vtcunq; res ſe habet, illud certũ eſt, q quando certus numerus teſtium requiritur ad ſolennitatem, vel ſubſtantiam actus, puta in teſtamento:in quo neceſſariò requiruntur ſeptẽ teſtes,aliàs corruit, hoc caſu aliorum integritas non ſuppleret vnius defectum,per id quod not. conſulitur Ange. conſ. 128. in facto proponitur. & in hoc caſu videtur loqui Fulg. in d.l.1. C.de teſta. et in hac ſententia fuit Bald.in d. c. tertio loco.ad fi.de probat.cùm dicit,q quando ex forma legis,vel hominis requiruntur duo teſtes,debet vterq; eſſe probatæ vitæ,per tex.in l.Caſſius. ff.de Senator.ſequitur Felin etiam in fi. Et erit pro prima limitatione huius deciſionis. *Cum ex forma legis vel hominis duo teſtes requiruntur, vterq; debet eſſe probatæ vitæ.*

124 Secundò limita procedere,quando fides alterius teſtiũ minuitur, ut in caſibus allegatis; ſecùs ſi omninò tollitur, prorſuſq; repellitur; infamis infamia iuris. Nam cùm eius dictũ nullum ſit,non poteſt ſuppleri:quod enim nihil eſt, ſupplementum non recipit. l. ſed etſi manente. ff.de precar.et facit l.maritus.ff.de quæſtio.Et ita expreſsè voluit Bal.in d. l. ſi quis ex argentarijs.in lectura antiqua,vbi etiã Ang.& Pet. Ano. Alex.et Iaſ.et ipſe Bal.in l.Gallus. §.ille caſus col. 4.verſ.dicendũ erit.ff.de lib.et poſth.et Ang. in l.1.et ibi recentiores.C.de teſti.et Sal.in d.l.in bonę fidei.et Pau.Caſt.cõſ.41.in fi.li.3. et Fran. Cur.in tractatu teſtium, in prima concluſione. Alex.in d.l.ult.col.22.uerſ.ff.de re iudic. *Quod nullum eſt, ſupplementum non recipit.*

125 Sed et quod de teſtibus diximus,procedit quoq; in notarijs, ut uidelicet unius integritas alterius defectũ ſuppleat,ut uoluit ipſe Bald. in d.l.ſi quis ex argentarijs.in 3.no.et in l.imperator.huius initii 1.col. pe. uerſ. nota etiam q ſi duo notarii.ff. de ſtat.homin. in prima lect. ubi dicit hoc eſſe notandum.et in d.c.tertio loco. et ibi poſt eum Felyn. uterque ad fin. de probat. Ioan.Ana.in c.fraternitatis.col.3.de hære.Firm. in tractatu de epiſcopo. in tertia parte primi lib. in 17.q.colum.ultim.ubi pro ſing.commendat, & ad hoc quoque allegat text. in l. 2. §. quid *In notarijs unius integritas alterius defectũ ſupplet.*

enim. ff. q; ſal. tut. aut. Barb. in d. l. 1. §. ſi ſtipulári. col. pe. ff. de verb. oblig. et in d. conſ. 18. li. 2. & d. conſ. 40. lib. 3. & d. conſ. 26. lib. 4. vbi & hoc facit ſing. & in repe. c. Raynaldus. quã Ioanninam vocant, col. 184. verſ. de teſta. & in repet. rub. de fide inſtru. col. vlt. Iaſ. in d. auth. ſi verò contigerit. C. de iudi. & Fel. in d. c. cùm ſuper. de offic. deleg. & ibi etiam Philip. Dec. col. 4. verſ. ſecunda concluſio. vbi hoc tamen limitat. & Hippol. in d. §. tormenta. col. 4. verſ. ſic fiet. vbi hoc reputat ſingulare.

Defectus teſtium ſuppletur per fidem notarij.

126 Succurrit & hoc loco dicẽdum id, quod per d. l. ſi quis ex argentarijs. in pulchro caſu conſuluit Bald. conſ. 200. punctus infraſcripti conſilij talis eſt. lib. 5. q; ſi notarius fide dignus, atq; exploratæ diutiùs legalitatis confecerit teſtamentum, cuius teſtes ſunt ſuſpecti, vtpote ſubditi, aut famuli illius, ad cuius commodũ cõfectũ eſt, valet & probat huiuſmodi instrumentum: defectus enim teſtium ſuppletur per fidẽ, & legalitatem expertam ipſius notarij. hæc Bal.

Teſtis notæ fidei per ſe vſq; ad publicationem teſtium dictum ſuum corrigere.

127 Sed nec illud omiſerim quod no. dicit idem Bal. in c. prætereà. col. 2. verſ. ibi incontinẽti. de teſti. cogen. q; licèt teſtis non poſſit dictum ſuũ niſi incontinenti corrigere, vt ibi eſt text. et etiam in d. c. fraternitatis. de hæretic. & in auth. qui ſemel C. de proba. & §. quia verò. in auth. de teſtib. ſi tamen ſit notæ fidei, & authoritatis, poteſt vſq; ad publicationem teſtium. ſequitur Fel. ibi, col. vlt. & idem fermè in effectu ſenſerunt Hoſtien. etiam ibi, & Pan. in fin. & ſequitur Hippol. Marſil. in l. 1. §. ad quæſtionem. colum. 3. & etiam in d. § ſi quis vltro. col. 4. ff. de quæſt.

Dictum teſtis bonæ fidei valet, ſi dicat notarius idẽ per omnia deponere vt alij teſtes.

128 Non poſſum eundẽ Bal. linquere, qui in extrauag. de pace Conſtant. §. vlt. verſ. idem ſacramentum. dicit aliud huic loco accommodatiſſimum, videlicet q; et ſi dubitetur, an valeat dictum teſtis, quãdo notarius qui eum examinauit, ſcribit quòd idem per omnia deponit, quod & alij teſtes, vt per Doct. in c. nihil. de verb. ſigni. valet tamen indubitanter, ſi teſtis ſit bonæ famæ & opinionis. ſequitur Fel. in d. c. ſuper his col. pen. de accuſat.

129 Ad hanc quoque formam referendũ eſt, quod Pan. ille (archiepiſcopus ſtudiorũ quidem claritate memorabilior, quàm dignitate) ſcriptũ reliquit in c. ad audientiá. in 5. not. de præſump. q; ſi teſtis dicat ſe aliter depoſuiſſe, quàm notarius ſcripſerit, notario poſſe credendũ eſt, niſi teſtis eſſet perſona multum notabilis. quod & idẽ affirmat dixiſſe Spe. in tit. de teſte. §. 1. verſ. ſed pone q; iudex. in tit. de inſtru. edi. §. reſtat. verſ. quid ſi dum atteſtationes. Et quanquam vtrobiq; de ea re diſſerat Spec. ſatis abundanter: non tamen hoc dicit in ſpecie: neque quicquam aliud huic rei proximum, niſi quod in vltimo loco dicit, inſpiciendum eſſe conditionem teſtium & tabellionis, per iura inibi allegata. hoc tamen dictũ Pan. ſequitur Fel. in d. c. ſuper his. & Hippol. in d. l. 1. §. ad quæſtionem. col. 4. ff. de quæſt.

Qualitas præcedentis vitæ excludit præſumptionem.

130 His adijci poteſt, quod ab Ang. ſcriptum eſt in l. milites. C. de quæſt. q; ſi è domo, ex qua dicitur ſubtracta pecunia, viſus eſt exire vir quiſpiam bonæ famæ, & notabilis vitæ aliquid deferens ſub chlamyde, in eamq; rem ſint duo teſtes, non erit ob id quæſtioni ſubijciendus: quia qualitas præcedentis vitæ excludit præſumptionem, aut indicium aliàs ſufficiens ad torturam, per tex. in l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re milit. & c. cùm in iuuentute. de præſump. & ſequitur Math. Affl. in conſtitutione Siciliæ, incip. in quæſtionibus. col. vlt.

Cum res furto ſublata apud probum virum reperitur, non facit præſumptionem contra illum.

131 Et quoniã de furto mentio facta eſt, huic quadrat quod ſcribit Sal. in l. vlt. C. de quæſt. q; licèt ſit præſumptio contra eum, apud quem reperitur res furto ſubtracta, per tex. in l. inciuilẽ. C. de furt. & voluit Bar. in l. vlt. de quæſt. & Ang. in l. 2. & in l. milites. & in d. l. vlt. C. eo. tit. hoc tamen fallit, cùm reperitur apud probum virum & honeſtum, quod & alij longis antè temporibus voluerunt, ſicuti refert gl. in d. l. inciuilem. Et in hac quoq; ſententia fuit ante Sal. Bal. in l. vlt. & ibi etiam Imo. ff. de hær. inſti. & ſequitur Ang. Are. in tract. maleficiorum, in verbo, & veſtem cœleſtem abſtulit col. 10. in paruis verſ. quæro an eo ipſo. & Hipp. Marſ. in l. qui falſam. col. pe. verſ. & ad hoc dicendum. ff. de falſ.

132 Huc quoque ſpectat quod voluit Bal. in addi. Spec. tit. de teſte. col. vlt. verſ. valet dictum teſtis non citati, ſed ſponte deponentis, facit fidẽ, quando eſt perſona fide digna. licèt tamen aliàs ſit dubium, an ſit credendum teſti ſe offerẽti, vt per ipſum Bal. in l. 3. circa prin. in apo. ff. de teſt. & in l. quoniam liberi. C. eod. & in l. Presbyteri. col. 1. C. de epiſc. & cler. & in l. aliã. ad fi. C. de his quibus, vt indig. & in l. 2. C. de bon. autho. iu dic. poſſid. & Iac. Bel. & Bart. in auth. de teſti. §. ſi verò ignoti. & eundem Bar. in l. libertorum. C. eo. hoc dictum Bald. ſequitur Hipp. Marſ. in d. §. ad quæſtionem. et etiam in d. §. ſi quis vltro. dicit ſing.

Teſtes integerrimi tutò poſſunt produci et recipi ad iurandum.

133 Sunt et qui huc adducunt dictum Alex. in conſ. 130. difficultas huius negotij, verſ. & iſtud ẽt ſatis lib. 1. quanquã illic voluerit teſtes integerrimos poſſe tutò produci, et recipi ad iurandum. ad quod illum citat Hipp. in d. §. ſi quis vltro. col. 5. verſ. et facit etiam, vbi dicit hoc ſingulare. Sed pace Hipp. hoc certè nõ dicit Alex. nec omninò loquitur de viri probitate. illud autem ſcribit, non eſſe neceſſariam alterius partis præſentiam in iuramento teſtis, cuius dicto neceſſariò ſtandum eſt. id quod dicit notari per Ant. in c. veniens. eius initij 1. col. 2. de teſtib. & eſſe de mente Bar. in l. Theopompus. poſt medium, verſ. item quæro quãdo aliquis. ff. de dot. præleg. quod dictum licèt nihil ad rem faciat, eſt tamen multùm notandum.

Conſultor debet iurare ſe rectè cõſulturũ.

134 Ad hæc reſpicit et illud qđ no. dicit Spe. tit. de requi. conſ. §. 1. verſ. itẽ fac eos iurare. qđ cõſultor debet iurare ſe rectè conſulturum, niſi

tamen

tamen huiuſmodi fuerit, cui conſiderata illius perſonæ qualitate, ſine iuramento fides poſſit adhiberi. quem et ad hoc allegat Fely. in d.c. ſuper his. de accu. et Hip. Marſ. in d.l. 1. §. ad quæſtionem. col. vlt. ff. de quæſtio. vbi hoc dicit eſſe notabile verbum. ex quo cuiq; manifeſtum eſt, nonnunquam remitti iuramentum, alioquin neceſſarium, propter perſonæ integritatem.

135 Cui non magis abſimile eſt, quàm apes apibus, vt aiunt, illud cantatiſſimum Xenocratis exemplum, cuius ſanctitati, ſynceritatiq; tantum fuiſſe conceſſum prodidit antiquitas, ut cùm aliquando teſtimonium dicere coactus, ad aram acceſsiſſet vt iuraret ſe omnia uerè retuliſſe (nullius enim iniurati teſtimonium apud Athenienſes admittebatur) conſurrexerunt vniuerſi iudices, proclamaruntq; ne iusiurandum diceret: authores Cic. ad Atticum lib. epiſt. 1. epiſt. 12. & in oratione pro Corn. Balbo, vbi tamen Xenocratis nomen ſupprimit, Valerius Maximus lib. 2. c. 5. in fi. & Laertius in vita ipſius Xenocratis.

Nullius teſtimonio credendum, niſi iuratus depoſuerit.

136 Ad ſecundùm leges noſtras illud in teſte non procederet. Nullius enim teſtimonio quantuncunq; religioſi, credẽdum eſt, niſi iuratus depoſuerit, vt eſt tex. no. in c. nuper nobis, de teſti. etiam ſi ſit Epiſcopus. c. vlt. de iura. cal. imò verò etiã ſi ſit Cardinalis, ut dicit glo. no. in c. cùm olim, in verbo fratrum. de priuil. quam & facit ſing. Pan. ibi, col. 2. & Alex. cõſ. 180. in cauſa Angeloti. col. 2. lib. 2. vbi facit eam ſing. & Fel. in c. tuis. poſt prin. de teſtib. & in c. ſicut ad fi. de ſent. excõ. & in c. cùm dilecta. col. 8. in quarto ſigno, de reſcrip. & in c. ſuper his. col. 4. in 3. concluſione. de acc. & Iaſ. in repe. d. l. admonẽdi col. 76. ver. decimò pdicta regula. vbi facit illam ſing. & Phil. Dec. in c. tertio loco. col. 3. i 6. no. de prob.

Probus teſtis non iuratus facit præſumptionem, & aliorũ fidem corroborat.

137 Non tñ in hac parte ſilentio inuoluendũ eſt, quod & huic loco maximè cõſentaneum, voluit d. gl. in d. c. cùm olim. in eo ipſo verbo, fratrum. ꝙ ſi teſtis non iuratus, ſit aliàs probus, & honeſtus, facit præſumptionẽ, aliorũq; teſtium fidem corroborat. Quam gl. ad hoc ponderauit Cacialupus in repe. d. l. admonẽdi. col. 45. verſ. in prædictis adde. & ibi etiã Iaſ. col. 28. verſ. tertiò qrit. vbi illã dicit ad hoc not. & ſing. & hoc quoq; dicit tenere Bar. in l. ſolã. circa prin. C. de teſti. in lectura Bono. quam communiter non habemus, & ad hoc allegat Inn. in d c. nuper. & hoc etiã voluit Ant. in c. cùm olim. de dolo & contu. quem refert & ſequitur Hippo. Marſ. in l. 1. §. ad quæſtionem. ff. de quæſtio.

138 Illud autem ad rem noſtrã maximè pertinet, quod voluit gl. no. in c. vlt. de fide inſtr. ꝙ licèt inſtrumentum debeat exemplari (vt verbis noſtrorum vtamur) per publicam perſonam authoritate iudicis, per tex. ibi, tamen id poteſt fieri per aliam honeſtam perſonam, maximè ſi deſit publica. quam glo. facit ſin. ſed reprobat Car. Flo. ibi, & eam ſequitur & approbat Fel. col. 4. in 4. not. Nec prorſum ab inſtituto diſſultat, quod à Bal. ſcribitur in c. vlt. col. pen. de confeſſ. ſciſcitante, cur potius ſtatur codicibus rationum mercatoris, quàm aliorum. Cuius rei plures affert rationes, inter quas & illam adducit, quoniam mercatores ſunt homines emendatioris uitæ, & probatæ fidei, & legalitatis: vnde ſcriptura eorum præſumitur emendata, & fidelis. ar. eius quod no. in l. 1. §. is autem. ff. de rip. muni. ſuprà ſæpius citato.

Mercatorum ſcriptura præſumuntur fidelis.

139 Et idem voluit ipſe Bal. conſ. 198. ad intelligentiam huius materię. col. 3. lib. cùm dicit, ꝙ ſcripturæ mercatorum etiam priuatæ, ex generali conſuetudine reputantur veluti authenticæ, & credibiles (hæc enim ſunt illius verba) propter mercatorum præcipuam fidelitatem, & expertam legalitatem. Quòd & ipſum iiſdem verbis repetit conſ. 466. lib. 5. Et idem quoque Bal. in cap. cùm dilectus. paulò ante fi. de fid. inſtru. dicit, ꝙ ſcripturæ mercatorum faciunt magnam præſumptionem, etiam per ſe, propter probatam eorum fidem, & legalitatem. allegat Bar. l. nuda ratio. ff. de dona. cuius in ea re dictũ ſuprà citauimus. Quibus cõſonat Ro. cõſ. 205. in pũcto propoſito. poſt prin. vbi dicit, ꝙ ſcriptura priuata mercatorum, facit etiã pro eis aliqualem probationem ob eorum elegantem fidem.

Auctoris opinio de ipſis mercatoribus.

140 Ego tñ vt ſuper hoc dicam, quod ſentio, fateor fidem in mercatoribus exuberantiorem depoſci, quàm in cæteris. Nam ut pulchrè dicit Ang. conſ. 219. arbitror dictam litem in princ. domus mercatorũ eſſe domus veritatis, & æquitatis, ob id potiſſimum, ꝙ ad fidem eorum communiter confugitur. Et alibi conſ. 77. ſuper primo puncto. verſ. hoc præmiſſo. Cùm temper aliàs (inquit) pacta, quibus lex, aut natura non reſiſtit, ſunt ſeruanda tanquàm lex ipſa. l. 1. ff. de pact. & l. legem. C. eo. cum ſimil. tum præcipuè cùm ſunt inter mercatores inita: inter quos vt plurimùm iudicari ſolet ex bono & æquo, & nõ de rigore. Id quod uidetur accepiſſe à Bar. in l. ſi fideiuſſor. §. quædam. ff. manda. vbi dicit ꝙ in curia mercatorũ, vbi negotia debent decidi bona æquitate, nõ poteſt opponi iſta exceptio, non interuenit ſtipulatio, ſed ſolùm nudum pactum. Cuius in vtroq; loco dicta ſequitur Bald. in d. §. quædam, in addi. vbi hoc dicit no. dignũ, & in l. ſi pro ea. col. pe. verſ. venio ad ſecũdam partem. C. manda. Et idem voluit ipſe Bal. in c. 1. col. 2. verſ. ex pacto. de pact. cùm dicit, ꝙ ex pacto nudo agunt mercatores inter ſe, per. not. in §. 1. in auth. de fideiuſſ. & idem Bald. in c. ſi pro debilitate. col. 2. verſ. ſecundò dicitur de offic. deleg. vbi dicit, quòd pactum nudum non differt à ſtipulatione, & in mercatoribus, & alijs, qui plurimum negotiantur, in quibus potiſſimùm requiritur bona fides: & legalitas. quod dictum commendat Alex. in l. iuriſgentiũ. §. ſed cùm nulla. in fi. ff. de pact. vbi tamen ſubtrepidè aſſerit. ſed illud pro certo & conſtanti firmat idem Alex. conſ. 113. perſpectis his col. 3. lib. 6.

& Iaſ.in d.§.ſed cùm nulla.col.3.in 2.limitatione.& in l.lecta.col.8.verſ.quattus caſus.ff.ſi cerpeta.& ſimpliciter ſequitur Fel.in d.c.1.col.1.aliàs pe.verſ.caſus aũt.de pact.& Phil.Dec.cõſ.7.cuius ſuperſcriptio incipit, mercatores.Flor.col.2.verſ.ſed prædictis minimè obſtantibus. & conſ. 107. in cauſa quæ nomine hæredum Antonij,col. 2.verſ.ſimiliter,promiſerunt ſoluere. & conſ.116.in cauſa Aluiſij,poſt prin.& Carellianus Cotta in memotiali cuius eſt initium Pactum nudi m Qi anquam hoc reprobat, ut obiter dixerim Rom.in l.filiusfamilias.ff.de dona. per no.ab Inno,in c.1.de conſtit.

In cauſis mercatorum non eſt de apicibus iuris diſputandum.

141 Verùm ſuprà dictis ſimile eſt,quod dicit ipſe Bal.in d.conſ.198.col.2.lib.1.quod in cauſis mercatorum,vbi de bona fide agitur, nõ congruit de iuris apicibus diſputare.quod & idem dicit conſ. 402. in libris Theſaurariæ col. pen. lib.5.vbi addit eſſe ſolum diſputãdum de mera veritate, & conſuetudine mercãtiæ.& Angelus in l.argentarius.ff.de eden. vbi dicit ꝙ in tribunali mercatotum non habet locum, niſi veritas & æquitas & conſ. 216.vbi dicit,ꝙ in curia mercatorum, vbi agitur de bono & æquo, non poteſt peti pœna vltra id quod intereſt. & Flor. de ſancto Pet. inter conſ.Raph.Cuma.conſ. 7.viſis cõpromiſſ.col. 16. verſ.tales ergo exceptiones, & Imo. conſ. 141. viſis ſtatutis. & iterum conſ. 146.in caſu Nannis.col.ult.& Ro.conſ.94.viſis his quæ narrantur.col.1.verſ.3.vbi dicit a mercatoribus præcipuè bonam fidem,ac merã equitatem,prætermiſſa iuris ſolennitate, eſſe obſeruandam.& iterum conſ.192.negari non poteſt. in prin.& Barb.conſ.7.ſapienter non fallor.col.11.verſic. & ſi quiſpiam dixerit.lib. 2. & conſ. 29.Altiſſimi optimi Dei.col. vlt.in fi. eo. lib. 2. & conſ.86.illud referam in medium.col.1. lib. 3. vbi per hoc dicit, ꝙ inter mercatores non eſt diſputandũ de modo, & ſolennitate captiuæ perſonæ,modò verum ſit debitũ. & Fran. Aret. in l.45.Cato.poſt prin.ff.de verb.obl.vbi ſequit̃ illud dictũ Ang.nouiſſimè allegatum.Alex.poſt Sal.in l.placuit.C.de iudi.& conſ. 41. viſo puncto.col.2.lib.3.& Soc.in rub.ff.de verb.obl.col. 2.vbi dicit & poſt eũ Lancel. Galiaula. char. pe. ꝙ in curia mercatorum circa conuentiones obſeruandum eſt ius gentium. & idem Soc. conſ. 120.cùm in præſenti conſultatione.col.7.lib. & conſ.63.in cauſa Ser Petri, lib.4.& conſ.65.concluſio ſuprà firmata.ad fi.eo.lib.4.& Phil. Dec. in l.in omnibus col.1.ff.de reg. iur. et conſ. 48. diuino implorato patrocinio,ac maturè, et diligẽter.col.3.in 4.cõfirmatione,in fi. cùm dicit ꝙ apud mercatores maximè æquitas inſpicitur,remota duritiæ, et omni verborũ rigore. et Iaſ.in §.itẽ ſi quis.col.14.ad fin.verſ.quatto limitatur. Inſti.de actio.vbi ꝑ hoc dicit ſingulariter,ꝙ cùm excuſſio ſit de apicibus iuris, vt ting. voluit Bal. in l.ſi mancipiũ.§.1.ff.de euict.in ſuis apoſtillis. poſt gl.ibi, valde no.in verbo, eſſet. et ſequitur Ang.Are.in d.§.itẽ ſi quis.col.13.& Barb.d. conſ.86.col.2.lib.3.Ideò hæc exceptio excuſſionis non habet locum in curia mercatorum: de qua re alibi vt ſpero,latius diſſeremus. Denique huc adduco quod ſcribit Bal.in conſ. 548.

Vix ſperandũ de ſalute animæ mercatoris.

142 In mercatoribus ergo fides exuberantiſſima requiritur.Sed tantùm abeſt, ut in eis fides exuberet, ut in eis ſit multo minor, et ut ſic loquar,ſterilior,quàm in cæteris:quippe cùm dolis,fraudibus,mendacijs, periurijs ſint ante omnes dediti,ac veluti mancipati, vt vix ſperãdum ſit de ſalute animæ mercatoris. vnde illud eſt Pſal.c.70. quia non cognoui negotiationes, introibo in potentias domini. Quem locum enarrans D.Auguſt.Negotiator (inquit) auidus acquirendi,pro damno blaſphemat, pro pretijs rerum mentitur,et peierat.et ut ſcribit Tullius de mercatoribus lib. 1. Offic. nihil proficiunt niſi admodum mentiantur. proinde Bal. in d.c.cum cauſam huius initij 2.Quò (inquit) ibit anima mercatoris. Et ad hoc optimè facit c. eijciens. et ſequitur 88. diſt, Et de hac re latè per Lucam de Penn.in rub.C.negotiat.ne mili.lib.12.et latius ſcripſimus in noſtris comm.Nobil. c. 33.nu. 8. incip. quid quod et noſtræ. & multis ſeq. ideò vix accederem ad illam Bal. ſententiam citatam ſuprà nu.ab hinc 3.

Prælatus non poteſt in cõſanguineos alienare res eccleſiæ.

143 Facit ergo, et ad ſupradicta quod voluit Fred.Senen.quem ſummum Doctorem fuiſſe dicit Ioan.And.eo tñ antiquior,in c. 1. de ætate et quali.lib.6. quemq; ſummum Canoniſtã appellat.Barb.in repe.c.Raynaldus, quam Ioanninam vocat,col.172.de teſt.ille autem conſ. 52. quidã Prælatus exẽptus.et iterũ conſ. 200.caſus talis eſt, quidã Epiſcopus iurauit. dicit ꝙ etſi Prælatus nõ poſſit in cõſanguineos alienare res eccleſiaſticas,etiam in caſibus præmiſſis auth. quibuſcunq;, C.de ſacroſ. eccle. et c. hæc uſus præſtatio. 10. q. 2. neque œconomatum eccleſiæ conſanguineis committere, propter ſuſpicionem rationis non exigendæ.c.decenter 89.diſt. id tamen non procedit in cõiunctis honeſtæ, et probatæ vitæ, quia per hoc tollũtur ſuſpiciones Doctorum canonum.quod et idẽ voluit, eo tamen tacito,Bal.in c.2.col.3. verſ. quæro iterũ vtrùm laicus.de iud.argu.not.in l.1. §. is autem. ff.de rip. munien. Sed et facit quod dicit glo. in d. c. decenter.

Stari debet aſſertioni iudicis in cauſis breuibus.

144 Neque ſubticendum quod tradit Geor. Natha.in illa vberrima repe.clem. ſæpè in prin. col.76.de verb.ſign. vbi poſteaquam multos retulit, qui id reprobarũt,quod dicit Bar. in auth. niſi breuiores.C.de ſent.ex breui. recit. ſtari aſſertioni iudicis in cauſis breuibus,in quibus procedit̃ ſine ſcriptura: ideoq; etiam ſtari aſſertioni arbitratoris,cui data eſt poteſtas procedendi ſine ſcriptis: tandem ſubdit, inſpiciendam eſſe qualitatem perſonæ iudicis, vel arbitratoris: nam in eo poſſet eſſe tanta rectitudo, et legalitas, quòd in illo poſſet cadere dictum Bar.

Bar. Allegat.tex.in d.c.2.de noui operis nunt. et
in d.c.niſi eſſent.cum ibi not.de præben.

145 His fauere videtur, quod dicit Bal.in rep.
rub.de fid.Inſtr.col.3.verſ.& ex iſtis apparet.ꝙ
licet notarius, qui omiſit ponere locum, aut tem
pus in contractu, præſumitur, id falsò feciſſe, poſ
ſet tamen eſſe ita violenta præſumptio bonitatis
notarij, vt præſumeretur hoc per errorem acci
diſſe, & ad id allegat dictum Hoſt.in d.c. finem.
de dolo & contuma.de quo ſuprà diximus.

146 Superiora confirmat quod no.voluit Imo.
in c.cupientes.§.ꝙ ſi per viginti.col.4.de elec,li.
6 ꝙ ad probandum impedimentũ non ſufficit
ſolum iuramentũ eius, qui ſe dicit fuiſſe impe-
ditũ, quando aliæ probationes faciliter haberi
poſſent, niſi tamen tanta eſſet honeſtas perſonę,
ꝙ videretur ſtandum iuramento illius. quam
deciſionem ſequuntur ibi Domi.& Phil. Fran.

147 Nec minus adiuuat, quod eleganter deci
dit Ang.in repe.l.falſus, col.1, verſ. ſed tu tene.
C.de furt, ꝙ licet procurator conſtitutus ad exi-
gendum, non poſſit ſolutionem recipere, fallit
tamen in homine magnæ fidei, qui poterit à vo-
lente recipere. Quam deciſionem approbat
Alex.in l.5.in 2.not.ff.ſol.matr.

Ob ſanctitatẽ laicus in epiſcopum aſſumi poteſt.

148 Sed & de grege illo eſt (vt vtar verbis Te
rentij) tex.not.in can.ſtatuimus.§.his hominib.
61.diſt. vbi propter perſonæ integritatẽ & ſan-
ctitatẽ laicus in Epiſcopum aſſumi poteſt, licet
aliàs ſecus, quẽ tex.ad hoc facit ſing.Barb.d.cõſ.
41.Deũ inuocent adiutorẽ.col.4.lib.3 et Fel.d.
c.ſuper his.de accu.ſed & ꝑ valde no.citat.Ro.
in rep.l.ſi verò.§.de viro in 1.ſal.ff.ſol.mat.& ꝑ
illũ tex.Barb.in c.decernimus col.3.de iud.ſin-
gulariter limitat id, ꝙ cõmuniter tenẽt ibi Doc.
laicũ non poſſe conſtitui vicariũ Epiſcopi, vt vi
delicet non habeat locũ in laico magnæ ſancti-
moniæ, quẽ tñ reprehendit Phil.Dec.ibi, in rep.
col.15.verſ.ſecunda concluſio, ob id potiſſimũ,
ꝙ in caſu illius §. his omnibus. laicus in Epiſco-
pũ electus deſinit eſſe laicus, non autẽ vicarius
Epiſcopi: per illum quoq; tex.in illo ipſo §. his
omnibus. dicit rẽ ſatis mirã Barba.in l.1.§.ſi ſti-
pulanti.verſ.ego dicebã.ff.de verbo.oblig.ꝙ ſi
quiſpiam maximæ ſanctimoniæ nollet ingredi
monaſteriũ, niſi retineret ſuum patrimonium,
certè poſſet profiteri religionem, & tenere bo-
na: quod an ſit verum, cæterorum ſit iudicium.

Morum ſinceritas compenſat quod eruditioni detractũ eſt.

149 His proximũ eſt, ꝙ licèt epiſcopi debeãt
eſſe periti, & literati, iuxta illud Oſeæ 4. Tu
ſcientiam repuliſti, et ego te repellã, ne ſacerdo-
tio fungaris mihi. in quã etiam rẽ plura congerit
Gratianus in can. qui eccleſiaſticis. §. ecce. 36.
diſt. quod tamen ſcientiæ, & eruditioni detra-
ctũ eſt, id morũ ſynceritatis compenſat, vt eſt tex.
no, in c.niſi.§ ne pro defectu.de renu. vbi ſunt
verba huiuſmodi: & ideò imperfectũ ſcientiæ
poteſt ſupplere perfectio charitatis, per quẽ tex.
dicit alibi Inn.inuolutè tamen, vt plerunque
omnia, videlicet in c.1.poſt prin.de ſum.Trin.
& fide catho. ꝙ in his etiam, in quibus ſcientia
neceſſariò requiritur, & ꝙ ſæpè Papa diſpẽſat, ut
viri integerrimi, licèt literati, & in temporalibus
inexperti ſint Epiſcopi. Quod dictum reputat
mirabile Fel.in c.ſi quando.col.10.verſ.dum
glo. hic dicit paratum debere. de reſcrip.

150 Et quia de diſpenſatione locuti ſumus il- *Cum probis viris ferè ſemper diſpenſatur.*
lud & hic non ſilenter prætermittendũ eſt, non
ſolum in caſu proximo, ſed & ferè ſemper aliàs,
cũ probis viris diſpenſari, per tex.no.in c.Lug-
dunenſis 9.q.2 in illis verbis, Si tamen eorum
probabilẽ vitã id indulgentiæ proſpexeris pro
mereri, vbi clerici ab alieno Epiſcopo contra ſta
tuta ſacris initiati, ſi aliàs ſint probabilis vitæ poſ
ſunt, imò debent à ſuo ipſorum Epiſcopo reci-
pi.& c.tali.1.q 7. vbi dicitur, ꝙ licèt filij rapto-
rum, virginumq; raptarũ eccleſiaſticis ordini-
bus nõ debeant applicari: fallit tñ vbi eos eudẽs
meritorũ prærogatiua, cõmendaret: ca. ordina-
tiones.9.q.1. vbi Papa miſericorditer eos ſuſpi-
cit, qui ab Epiſcopis in ſchiſmate à Romana ec-
cleſia ſeparati, conſecrati ſunt, ſi vita & ſcientia
eos commendat Et eſt ſimilis fere tex.in cap. ſi
qui à ſimoniacis.1.q.1. vbi Papa eos miſericor-
diter ſuſtinet, qui non ſimoniacè, à ſimoniacis or
dinati ſunt, ſi tamẽ eos laudabilis vita cõmendat
& tex.in c.innotuit.de elec.in illis verbis, *Multa
enim in hoc caſu diſpenſationem inducere videbãtur
literarum ſcientia, morum honeſtas vita virtus, &
fama.* vbi Pan.in 7.no. dici per illũ tex.ꝙ merita
perſonæ multum iuuant ad obtinendam diſpen-
ſationẽ & c.de monachis, 77.diſt. vbi deuotio,
probitas, & honeſtas ſupplent tempus, atque
ætatem. quod ibi no glo & ad idem tex.eſt in L.
2.C.de his qui ven.ætat impet.cum ſimil.

151 Et ſanè indignum eſt (vt vtar verbis Valerij
Maximi, lib.3.) eum honori nondũ tempeſtiuũ
videri, qui iam virtuti maturus eſt. Propterea
priſci illi Romani, quorũ exẽplis veluti norma
quadã formatur mortaliũ vita, cũ inſigni, egre-
giaq; multorũ indole admonerentur, in magi-
ſtratibus dandis, non eſſe ſpectandos annos, ſed
æſtimandam virtutem: cuius plerunque ꝗ ętatis,
curſus ſolet eſſe celerior, P. Corneliũ Scipionẽ,
cui poſtea ex virtute Africano cognomen fuit,
Titũ quoque Flaminiũ, & alios pleroſq; admo
dũ adoleſcentes poſthabitis legibus annalibus,
Conſules renuntiarunt. Quod cũ ab alijs multis
tum à M Tullio non ineleganter memoratur in
Phil. 5. cũ inquit, Legibus annalibus cũ grandio-
rẽ ætatem ad conſulatum conſtituebant, adole-
ſcentiæ temeritatem verebantur. C.Cæſar ineun
te ætate docuit ab excellenti eximiaque virtute
progreſſum ætatis ſpectari non oportere. Itaque
maiores noſtri veteres illi admodum antiquas
leges annales non habebant: quas multis poſt an
nis attulit ambitio, vt gradus eſſent petitionis
inter æquales. Ita ſæpè magna indoles virtutis,
priuſquam Reipu prodeſſe potuiſſet, extincta
fuit, At verò apud antiquos Rullij, Decij, Cor-
uini

uini, multique alij, recentiori autem memoria ſuperior Affricanus, Titus Flaminius admodum adoleſcentes, Conſules facti ſunt, tantas res geſſerunt, vt Po. Ro. imperiū auxerint, nomē ornauerint. Secundū quam ſententiā Cornelius Tac. lib. 11. hiſtoriæ Auguſtę, Apud maiores (inquit) virtutis id primū fuerat, cunctiſq; ciuiū ſi bonis artibus fiderent, licitū petere magiſtratus, ac ne ætas quidē diſtinguebatur, cum prima iuuenta conſulatum, ac dictaturam inirent. hæc Tacitus.

Prophetia data à Deo in pueritia viris.

152 Sed et è noſtris, Hieremias et Daniel, in pueritia donū prophetiæ accepiſſe, factique à Deo iudices fuiſſe leguntur. Dauid quoq; & Salomon in adoleſcentia vncti in reges, Dei Optimi Maximi iudicio inueniuntur. Io. etiā & Pau. apoſt. cū adhuc eſſent adoleſcentes, à Domino electi ſunt & cū alijs ad prædicandū miſſi. Quæ omnia retulit Gratianus 78. diſt. can. presbyter. §. hoc regulare. de qua re & nos multa diximus in noſtris Commentarijs Primigeniorum, in præfat.

Ob vitæ meritum excuſatur ambitus.

153 Iuxta prędicta annecti poteſt tex. no. in c. quibuſdam. in fi. 1. q. 1. vbi propter vitæ meritū excuſatur quis ab ambitu & ſimonia, vt ſcilicet preces in caſu illius c. non inducant ſimoniam, aliàs argueretur, ſi meritum deeſſet, & ita ibi no. glo. & etiam in ca. moramur. in glo. vlt. 61. diſt.

154 Neque admodū diſſidet quod refert Card. Flo. non minus eruditione clarus, quàm dignitate, in cle. 1. in 39. q. de priuile. ſe quidē à pęna illius cle. excuſauiſſe quempiā religioſum ſanctę vitę, qui iuris ignorātia ductus eucharistiā miniſtrauerat ſine licētia parrochialis presbyteri. Cui ſententiæ adhęſit et Fel. in c. cauſam. ante fi. de off. dele.

155 Concinit & ſuperioribus quod ſcribit Barb. in c. 1. de iud. id quod ex eo tex. no. ab Ant. Pan et cæteris recentioribus, eū aduerſariū in lite præſumi inimicum, procedere, niſi talis aduerſarius eſſet vir magnæ ſanctimoniæ, per tex. in d. ca. 2. de ope. noui nunt. & quædam ex his quæ ſuprà adduximus. Et hoc ſequitur Boſcus Codecha in d. ca. 1. colu. 9. verſ. quod tamen aduerſarius. de iud.

156 Poſſem infinita propè congerere, ſed adhibendus eſt modus, & auriū ſatietati parcendū. Verum quod citra faſtidiū ſit, addā ſuperpondij loco omnium quæ ſuprà diximus, rationē veluti generalē, cur videlicet tanti bonos, proboſq; viros facimus, vt tam impensè illis credamus, pro illiſq; & eorū actibus ſemper in dubio in bonā partē pręſumamus? Ea vero eſt: Nā ſicuti qui mali & improbi ſemp anteà fuerunt, nunc etiā eiuſcemodi eſſe, atq; poſthac futuri præſumuntur, vt alibi fuſius latiuſq; explicabimus. Ita & qui anteà boni fuerunt, & probi nunc quoq; tales eſſe, taq; in futurū fore videri debēt, adeò ut nihil, quicquā quod à bono viro ſit alienū, facturi credantur, præſertim ij, qui ſe diu virtutibus, & probitati addixerunt, quiq; cum ipſis virtutibus, longo tēpore verſati vberes earū atque iocundos fructus produxerunt, de quibus hic ſemper intelligimus, vt dicam ī. plenius: huiuſmodi enim homines difficillimè ægerrimeq;, & nō niſi longo tēporis interuallo, à virtutibus ad vitia deficiunt. Summa eſt enim omniū philoſophorum conſenſu, difficultas, aliquē dimouere ab habitu virtutū etiam ciuiliū, & politicarū, nedum purgatoriarū. Propterea M. Tullius omniū doctrinarū, ne dicā horarū homo, & is conſummatiſſimus in ea oratione, quā pro Publio Sylla elegantiſſimè recitauit: Omnibus (inquit) in rebus iudices, quæ grauiores, maioreſq; ſunt, quid quiſq; voluerit, cogitauerit, admiſerit, non ex crimine, ſed ex moribus eius, qui arguitur, eſt pōderandū neq;. n. poteſt quiſquā noſtrum ſubito fingi: neq; cuiuſq; repentè vita mutari, aut natura conuerti, nemo repentè fit ſummus, nemo repētè turpiſſimus. Quę poſteriora verba, ſuppreſſo Ciceronis nomine, vſurpauit Gratianus in §. charitas. hęc quàm de charitate. & §. exordia. de pœn. diſt. 2. vbi et gl. in eā ſententiā citat illū Satyrici poetę, Saty. 2.

Nemo repente fuit turpiſſimus: accipient te

Paulatim, qui longa domu redimicula ſumunt.

Quibus concinens Quintilianus, ſi is eſt in declamatione, cui titulus eſt, Paries palmatus. Quid ante (inquit) perditè, quid flagitioſè, quid impiè fecerit, per quæ ſe parricidiam ſcelera promiſerit. Innocentia per gradu certos ab homine diſcedit. Et ne in maximis trepidet audacia, ſibi vires in minoribus colligit. Nemo inde cœpit, quo incredibile eſt perueniſſe. Idque eſt quod alibi dicit tex. in §. 1. verſ. hinc autem nobis. dicto verſ. à multis. pro quod allegatur in auth. de mona. Non facilis eſt vitæ hominum mutatio, ſed cum animæ fit labore.

Dido non ſtatim impudica facta eſt ex temperante, ſed paulatim.

157 Quod & ipſum propè diuinitus ſub inuolucro quodā poetico ſignificare voluit Virgilius ille naturæ cōſiliarius, omniumque rerum conſcius. Is. n. vt eruditiſſimè declarauit Landinus in ſuis elegantiſſimis quęſtionibus Camaldulenſibus, & iterū in cōmētarijs quos in ipsū Virgiliū ſcienter quidē, & eruditè cōſcripſit, cū Didonē primò impudicitia tēperātiæ habitu cōfirmatā oſtendiſſet, cū illo verſu primo Æneidos,

Tum breuiter Dido vultum demiſſa locuta eſt.

Tū alijs compluribus, nō illā poſtea ſcribit mox fuiſſe amoris veneficijs adeò immutatā, vt repētè volens, atq; alacris ex temperata intemperans efficeretur, ſed paulatim, & veluti p gradus quoſdam, idq; ægerrimè, & non ſine acerrimo certamine: neque. n. ſtatim in amorē penitus laſciuū, & ferinū, verum humanum & eū honeſtum, & qui diuinū quoq; aliquo modo ſaperet, incidiſſe traditur: vt qui nō proficiſcebatur ex forma, & ſpecie corporis, ſed ex multa virtute viri, quē & admirata eſt Dido, & admirando amare cœpit. Incępit igitur irrepere viuū, ſub virtutis ſpecie: aliter. n. capi mulier temperata non poterat: cū autē patefacta iam eſſet amori via per virtutē, incœpit admiſcere aliquid deterius, ſed non iā malū. Nam obtulit nobilitatem generis, quæ illā vehemētius deuinceret, atq; colligaret: ac demū

illam

illã iſtis implicatam, ipſa corporis ſpecie,ac pulchritudine aggreditur, hærent enim pectore vultus, vt & religio,ſed potius ſuſpecta repentina ſit,recenſque morum conuerſio, Ægeſippo teſte lib.excidij Hieroſolymitani primo.

Nemo probus niſi diutius illius mores probati fuerint.

158 Igitur neminẽ probũ hoc loco exiſtimare debemus, priusq̃ diutius mores illius probati fuerint. Neque.n.vt ſcribit Seneca lib.de Ira, ſecundo,apertis,manifeſtiſq; priuſquã diutius mores illius probati fuerint,ſtatim accedendum eſt. quædã.n.falſa,veri ſpeciẽ ferunt.Dandum ſemp eſt tempus,veritatẽ.n.dies aperit. In hac re autẽ tẽpus triennij adhibere debemus, vt probitatẽ cuiuſpiã ſatis exploratã, cõprobatamque habeamus;maximè ſi olim fuerit nõ ſatis honeſtæ vitę, per tex.no.in §.1.verſ.hinc autẽ nobis.(alias ille ver.allegat̃ ꝑ §.)in auth.de mona.in illis verbis, *ad virtutis augmentum triennalis temporis teſtimonium,&c.* & ꝙ ibi not.Ang.de qua re dixi latè ſ. 29.cauſa.nu.5.inc.aut quocunq;.ſed his quæ ibi dixi,adde optimũ tex.no.à paucis in eã rẽ annotatum in ca.ſi quis incognitus.17.q.2.vbi laicus ignotus nõ recipiẽdus eſt in monaſterio, niſi fuerit triennio probatus,& ita p illũ tex. voluit gl. in c.ad apoſtolicã,& ibi poſt eã Pan.de regula.

Vnus actus nõ ſatis eſt ad probationem abſolute virtutis.

159 Neque etiã ſatis eſt, vt ſemel quis,aut in vnico actu,bonus vir probatus ſit, ſed vt ſæpiſſimè,& in pluribus,diuerſiſq; actibus perſpectus, exploratuſq; ſit neceſſe eſt. Nã ſicut vetere prouerbio apud Ariſ li.Eth.1.c.7.μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, id eſt,vna hirundo ver nõ facit,ꝙ & vſurpauit Bal.in l.iura conſtitui. in prin. ff.de legi.& in l.vlt.ver.pone in inſtrumento nõ continetur. C.de bo.poſ.ſec.tab.& in c.1.§.ſi ruſticus. tit.de pac.Cõſtan.& conſ. 390.tã profunde & copioſè.col.vlt.lib.2.& conſ. 326. ſuper primo puncto an dictus,&c.in prin.lib.5.& Soc.conſ.262. in cauſa magnifici,col.4.& Barb.in proę.cle.in verb.hoc ſane.col.1.Sic nec vnus actus ſatis eſt, ad probationẽ cõſummatę, & abſolutæ virtutis, vt ſatis innuit text.in proę. Inſt. §. cumque hoc Deo propitio,in illis verbis, *iam ex multis rerum argumentis accepimus*.iuncta gl.ibi ex qua no.Io. Fab. ꝙ ex vnico actu non debet quis iudicari bonus,vel malus.Quib.adde tex.in l.1.C.de athle. lib.10.loquentẽ de trib.athletarũ victorijs,quaſi nõ ſatis probatus ſit niſi qui tres victorias obtinuerit.Ex quo no.Bar.& poſt eum Ang.& Io.de Pla.illã cõſuetudinẽ referunt,qua quis ter examinetur,antequã ad Doctoratus authoritatẽ ꝓmoueatur.Nec.n.vt ſubdit Pla.ſufficit vnũ examẽ,quia ſemel q̃s poſſet bene dicere,magis fortuna q̃ peritia:ideò nõ mereretur victoriã. l.oẽs. in verbo,fortuna.& ibi gl.C.de præſ.30 anno.

160 Nec,vt iam diximus, ſatis eſt modicum tempus,id quod deſignat illud quod illi prouerbio ſubnectit Ariſtoteles,quo loco ſuprà citauimus οὐδὲ μία ἡμέρα, id eſt,neq; unus dies, & ſic integra Ariſtotelis ſententia eſt huiuſmodi, Ver nec vna facit hirundo,nec vnus dies.quam ſententiam poeticis numeris eleganter complexus eſt Baptiſta Mantuanus.

Ver non vna dies, non vna reducit hirundo.

Ex ita tenuit è noſtris Iaco. Bel.in eo qui pluries malus apparuit. in l. omnimodo. C. de inoffic. teſta.& poſt eum Luc.de Pen.in l.quemadmodum colu. antepen. verſ. ſecundò quæritur.C. de agri.& cenſi.lib.11.

Ex vno actu negotiationis nõ dicitur mercator.

161 Et huic quod de vnico actu diximus,mirè congruit ꝙ in ſimili dicitur, ex vno actu negotiationis,non dici mercatorẽ, vt probat text. in l.1.§.1.& ibi gl.& Bar.ff.de tribut.actio. et clarius in l.procuratoris.§.quęritur.eo. tit. vbi optimus tex.q̃d & nõ.Bal.in 1.conſt.ff. et in l.ex eo.ff.de teſta. & in l. legatis ſeruis.§.ſi ex officio. & ibi Bal.ff.de leg.3.& in l.mariti.§.quæſitũ.per illum text. ff. de adul.11.& in tracta. de teſte. in verbo,mercatorem.Io.And.in ca. quãquam.de cenſi.lib.6.& Bal.in rub. C.de conſt. pec. in vlt. q.vbi hoc no.limit.& conſ.495. punctus ſuper quo.col.pen.lib.1.& Pet.Anch.in rep.c.canonũ ſtatuta.in 14.q.principali.ver.prouidetur quandoque per ſtatuta.de conſt.& in c. 1.et ibi etiam Do.et Phil.Fran.de vit. et honeſt. cler. lib.6.Io. Ana.in c.1.col.vlt.verſ.itẽ fallit.et ibi Phil. Dec. in 2.lectu.et col.etiam vlt. de iud. et idem Pan. in c.vlt.de vit.et honeſt.cle. Fran.Are. in l.cætera.§.ſed & ſi quis.ff.de lega.1.& conſ. 29.diligenter et maturè.col.7.in 7.itẽ dubio. Cor.cõſ. 35.quoniã per famoſiſſimũ.poſt prin. lib.3 et Iaſ.in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori.colu.7. ver.tu aũt aduerte.ff.de ope. noui nunt. Quibus ſcribens Euſebius de ꝑparatione euãgelica. li.4. c.1.non arcu(inquit) aut funda artificioſè eũ vti dicemus,qui cũ ſæpius, atq; ſæpius telum proiecerit ſemel,aut ad ſummũ bis vel ter ad ſignũ peruenerit,cũ penè infinities longiſſimè à ſigno abfuerit:nec ille certè medicinã tenet, qui cũ multos interemerit,vix tãdẽ vnũ à morbo liberauit.

A iure cõmuni non eſt recedendum ob perſonæ meritum.

162 Ad tertiũ,quo dictũ eſt, non eſſe recedẽdũ à iure communi propter perſonæ meritum: illud planè cõcedimus, verũ ius ipſum cõmune in pleriſq; magis fauet viris probis,atq; vitę ſanctimonia,et integritate cõmendatis,quàm cæteris:ſanxitq; illis potius credendum,proq; illis,et illorũ actibus præſumẽdũ:et ſi quid deliquerint (vt à qua re incępimus,in eandẽ deſinamus) mitius cum illis eſſe agendũ:neq; iniuria, vt ex illis liquido apparet,q̃ circa initia huius capitis adduximus.Nec id propterea eſt contra ius, cũ et ius ipſum id diſpoſuerit.Sed iam ad alia pergamus.

CAVSA LII.

Proſper euentus pœnam tollit criminis.

1 QVinquageſimoſecundo,proſper euentus ſiue exitus,criminis pœnã tollit. per tex. no.in l 2.c.poſteà.ff.de orig.iur. vbi recenſetur hiſtoria de Flauio Appij Claudij,qui cũ leges in formã librumq; redactas à ſe ſubtractas populo tradidiſſet,Tribunus plebis ob id creatus eſt:tantũ abfuit,vt de furto puniretur:ideoq; gl.ibi no. aliquẽ ex dolo ſuo conſequi præmium. Et illum tex.

tex. pro valde ſing. citat Barb. in l. ſcire debemus §. ſi à fure. col. 1. ff. de verb. obl. Secundū quam ſententiā Parij ex Pythiæ reſponſo Timonē indigenarum Deorū adminiſtrā, nulli pęnæ addixerunt, φ Miltiadi Athenienſi rationem capiendæ patriæ hoſtibus detegiſſet: ob id φ ea res bene, & ad commodum ipſius patriæ ſucceſſerit.

In maleficijs non euentum ſed animum inſpicimus.

2 Seneca autē lib. Declamationū 10. & iterum controuerſiarū 6. poſtremò hanc declamationē, ſiue controuerſiam poſuit, Quidam cum diuitē proditionis accuſaſſet, noctu parietē domus eius perfodit: & ſcriniū, in quo miſſæ erant ab hoſtibus literæ, ſuſtulit. Quā retulit Pet. Anch. in rep. c. 1. in 14. q. principali, verſ. ponit Seneca de conſt. & quęrit, vtrū iſte præmiū, an pœnam conſequi bebeat. Et primū quidem aduocat tex. in d. l. 2 §. poſteà. vt videat debere præmiū: deinde dicit in contrariū facere φ in maleficij animum inſpicimus, non euentū, l. diuus. ff. ad leg. Cor. de ſicar. & l. ſi quis ſeruo. C. de furt. Tandem verò veluti ſubdubius cogitandum reliquit, & illū referunt Barb. in d. §. ſcire debemus. ad prin. & Fel. in c. 1. col. vlt. de præſump. videturque Barb. eius eſſe ſententiæ, vt conſequi debeat præmiū, multa ad hoc afferens, quæ nihil, aut parum facere videntur. Fel. autem videri vult contrariam tenuiſſe ſententiam, ſoluitque nodum illius §. poſteà. φ inibi is qui librum legū furatus eſt, fecit animo conſulendi Reipu. non malefaciendi.

3 In quā & ego ſententiam pedibus manibuſque vado, fretus potiſſimū authoritate tex. not. in l. deſertorem. §. in bello. ff. de re mili. vbi qui in bello rem à Duce prohibitam fecit, aut manta nō ſeruauit, etiam ſi bene geſſerit, capite punitur. qoem tex. dicit multū ſing. & not. Fran. Cre. ſing. 150. incip. mandatū. Et eam quidem legem ſequutus Manlius Torquatus filiū proprium ſecuri percuſſit, φ contra patris præceptum cum hoſte pugnaſſet, eumque interfeciſſet. authores Liuius 1. decad. lib. 8. Valer. lib. rerū memorabilium 4. c. de diſciplina militari, & iterū lib. 9. ca. de Ira. & Ægeſippus lib. excidij Hieroſolymitani 3. c. 24. & Ariſtides Mileſius in rebus Italicis. & ex eo Plutarchus in Parallelis, c. 13. & 17. et Gel. lib. 9. c. 13. Et ſimile quidpiam feciſſe Aulū Poſthumum Tiburtinū refert Valerius loco primū citato, vbi illum ſcribit iuſſiſſe filium ſecuri feriri, φ ſua ſponte progreſſus hoſtes fudiſſet. Quanquā Liuius lib. 4. maluerit non duos fuiſſe qui ob id filios occidi iuſſerunt, ſed vnū duntaxat, nec Poſthumum, ſed Manlium Torquatum: ea potiſſimū coniectura ductus, φ vulgato prouerbio, Manliana imperia dicta ſunt, non Poſthumana: cū tñ Poſthumus multis ante annis Torquatum pręceſſerit: ideoque ſi prior tam ſeueri exēpli author fuiſſet, proculdubio occupaſſet illū inſignem ſeueritatis titulū. Præterea cum Manlio cognomen imperioſi ſit inditum, cū poſthumus contra nulla triſti nota ſit inſignitus.

4 Sed ſiue alter tantum, ſiue vterq; idipſum fecerit, vtrunq; autem confundit Gellius lib. 16. c. 21. dum ſcribit, Aulum Poſthumum Torquatū hoc idem egiſſe. Certè conſtat Epaminūdā illū inſignem Thebanorum Ducem, non diſſimili ratione Steſimbrotū filium interrimi iuſſiſſe φ in exercitu relictus, contra paternum præceptum in hoſtem fęliciter pugnaſſet, ſicut in 3. Rerum Thebanarum ſcribit Cteſiphon, & ex eo Plutarchus in Parallelis, c. 13.

5 Propterea minus mirum videri debet, φ Auidius Caſſius dux exercitus Antonini Imperatoris, & qui ipſe poſteà imperauit, centuriones, qui ipſo inſcio parua manu ingentem hoſtium numerum negligentius agentium occiderant, in crucem tolli, ſeruilique ſupplicio affici iuſſit. Quæ res tantum diſciplinæ Romanis addidit, tantum terroris hoſtibus iniecit, vt pacem annorum centum ab Antonino abſente peterent, vt qui viderant damnatos Romani duci iudicio, eos qui contra fas vicerant, author Volcatius Gallicanus ad Diocletianum in vita.

6 His adſtipulatur illud Virgilij li. 9. Æneidos:

Idem ex Poet.

Hoſtis adeſt, eia ingenti clamore per omnes
Condunt ſe Teucri portas, & mœnia complent.
Nanque ita diſcedens præceperat optimus armis
Aeneas, ſi qua interea fortuna fuiſſet,
Nec ſtruere auderent aciem, neu credere campo:
Caſtra modo, & tutos ſeruarent aggere muros.
Ergo et ſi conferre manum pudor, iraq; monſtrat,
Obyciunt portas tamen, & præcepta faceſſunt.

Fœlix exitus non excuſat delinquentes.

7 Sed vt ad noſtros redeamus. Pett. Anc. conſ. 175. pręmittendum eſt. conſuluit per tex. in d. §. in bello. fœlicem & bonū exitum non excuſare delinquentem. Nā in maleficijs voluntas inſpicitur, non euentus. l. 1. §. diuus. ff. ad leg. Cor. de ſicar. Alb. quoq; in vlt. parte ſtatutorū q. 478. alias q. 78. incip. diſputauit. col. 3. dicit per illū tex. in d. §. in bello. φ qui facit aliquid prohibitum, puniendus eſt, quantumcunque bonus effectus ſecutus ſit. Ad φ etiam allegat l. vlt. C. de neg. geſt. quibus & tu adde tex. in l. ſi quis ſeruū. §. ſi puerū. ff. ad leg. Aquil. vbi punitur, qui puerum caſtrauerit, licèt ex hoc illum meliorē reddiderit.

Prætextu boni non eſt faciendum malum.

8 Neq; id certè mirū, nam vt dicit diuus Paulus ad Ro. c. 3. nō ſunt mala facienda, vt bona veniāt. de quo etiā eſt tex. apud nos in c. ex tuarum de ſortil. & c. ſuper eo. de vſur. vbi not. glo. non eſſe prætextu boni malum faciendum. ad quod & multa alia iura allegat illic omnibus obuia. quibus adde tex. in c. non magnopere. ne cle. vel mona. vbi & glo. 1. hoc idem not. & alia quoque iura adducit, & ibi poſt eam Hoſt. Io. And. & Pan. in ea diſtinguentes: vt ibi per eos videre licet. Ad idem quoque tex. in c. ne quis. & c. faciat. 22. q. 2. c. relegentes, & ibi glo. 23. q. 5. & c. nolle. & ibi quoque glo. 30. q. 1.

Actus hominū non euentu. ſed conſilio ſunt metiendi.

9 Et hanc partem hoc quoque comprobat, φ actus hominū non euentu, ſed conſilio metiendi ſunt, & ęſtimandi. vt eſt tex. in l. verū. §. ſciendū. ff. de mino. & l. ſed an vltro. §. 1. ff. de neg. ge. vbi

glo. in

gl.in eam rẽ adducit huiuſmodi ſentẽtiã Boetij: At vero is noſtris malis cumulus accedit, ꝙ æſtimatio plurimorũ non rerum merita,ſed fortunę ſpectat euentũ:eaq; tantũ iudicat eſſe prouiſa, q̃ fęlicitas cõmendauit.Cui & ſimile eſt illud Ouidianũ in epiſtola Phillidis ad Demophoõtem:

Exitus acta probat,careat ſucceſſibus opto,
Quiſquis ab euentu facta notanda putat.

Quos verius vnà cũ d. l.ſed an vltrò ad probandũ inſpiciendum eſſe conſiliũ,non euentũ. citat Bal.noſter conſ. vlt.ad fi.lib.4.& Matth. Affl.in conſt.Siciliæ incip.frequenter.col.3.in 1.no.

Bene conſultare, maximum lucrum.

10 In quam etiam ſententiã Artabanus apud Herodotum in Polyhymnia,Græcè quidem,ſed in hunc ſenſum,Bene(inquit) cõſultare compertio maximum eſſe lucrum:nam etiam ſi quid è contrario euenturum eſt, verum eſt, tñ minus bene conſultum,ſuperauitque fortuna conſiliũ. At qui turpiter conſultauit,ſi à fortuna obſecundauit,ille eſt quidem voti compos,nihilo tñ minus malè conſilium cepit. Iſocrates in oratione, quam de laudibus Helenę conſcripſit,qui antè rem animaduertere nihil poſſunt,ſed rerũ euentus ſolum conſiderant. Cic.quoque pro Rabirio eos item redarguit, qui conſilia euentis ponderant:& qui multum illũ prouidiſſe,cui bene proceſſerit;Cui ſecus,nihil ſenſiſſe dicunt,vt iam nihil eſſe videatur, niſi diuinare ſapientes. Idem Phil 11.In recta(inquit)ſententia ne victa quidẽ cauſa,vituperanda eſt.Et in Paradoxis,Nec enim peccata rerum euentu, ſed vitijs hominum metienda ſunt.Demoſthenes alter eloquentiæ oculus, in oratione, qua Cteſiphontem aduerſus Æſchinem defendit, Vide(ait)quid ipſe conſilij capiendum cenſuerim:nec ea quæ euenerunt, intorqueas;nam finis rerum omnium, vt fortunæ libuit, imponitur; electio verò conſultantis ingenium oſtendit.

Carthaginenſium mos in occidendis imperatoribus delinquentibus.

11 Liuius 3.decad.lib.7.Apparebat (inquit) quo nihil iniquius eſt,ex euentu famam habiturum.& 4. Decad.lib. 8.tradit apud Cartaginenſes in crucẽ tolli Imperatores, ſi proſpero euentu prauo conſilio rem geſſerunt. Quintilianus auus decla.281. Nunquam mens(ait)exitu æſtimanda eſt. Plinius Cæcilius lib. Epiſtolarum 5. ad Rufum,Eſt omnino(inquit) ſed vſu receptũ, ꝙ honeſta conſilia, vel turpia, prout malè aut proſperè cedunt,ita vel reprehenduntur. Cornelius Tacitus de Suetonio Paulino lib.1.Cunctator(inquit)natura,& cui cauta potius conſilia, quàm proſpera ex caſu placerent. Seneca lib.4. Declamationum: Omnia honeſta opera voluntas inchoat,occaſio perficit.Sæpè honorata virtus eſt,etiam vbi eam fefellit exitus.Scelera quoque quamuis citra exitum ſubſederunt,puniuntur:nec infelix virtus amittat gloriæ titulũ: nec gloriam virtutis interrumpit,fortuita fęlicitas. Plutarchus in comparatione Niciæ & Craſſi, Nec illi(ait)ſatis rectè iudicare videntur,qui cũ Alexandri laudant expeditionem,Craſſi audent vituperare conatus.Neque enim decet ex euentu rei iudicia facere.Et in hanc rem multa iura adducit Barb.conſ.46.illud adducam quod pręclarè. col. 1. quæ ibi in promptu ſunt omnibus, quibus denique addas tex.not.in l.fraudis.ff.de reg.iur.Cuius hæc verba ſunt,Fraudis interpretatio,ſemper in iure ciuili non ex euentu duntaxat,ſed ex conſilio quoque deſideratur.

CAVSA LIII.

Mitius quis punitur ꝑ viã inquiſitionis, quàm accuſationis.

1 QVinquageſimotertio,mitius quis punitur per viam inquiſitionis, quàm per viam accuſationis. ꝙ hinc apparet,ꝙ finis accuſationis ſi crimen eſt graue, eſt depoſitio ab officio, et beneficio.c.ſuper his.& c.inquiſitionis.de accu.& c.tuæ.de pęnis.finis autem inquiſitionis,non eſt huiuſmodi, ſed mitior pęna imponenda eſt. ca.qualiter.eius initij 2.de accuſatio. Ideoque condemnatus per viam inquiſitionis de crimine infamiam per viam accuſationis irrogante, euitat infamiam vt voluit glo.in l.3 §.præterea.ff. de ſuſpect.tut.& in l.vlt.& ibi Cyn.C.eo.& in l.1.C.de mod.mulct.quamuis Bart. teneat contrarium in l.infamem.ff.de publ. iud.

Iure ciuili nulla differentia quo ad pęnæ impoſitionem.

2 Sed Pan.in d.c.inquiſitionis.in 1.no.& poſt eum Fel.col. 3.in 5.no.dicunt illas gl.procedere omnino de iure canonico,non autem de iure ciuili,in quo nulla reperitur differentia, quantum ad pęnæ impoſitionem,ſiue per viam accuſationis,ſiue inquiſitionis procedatur.Quia par per omnia pęna imponitur.l.4. C. de ſepulch. viol. & facit l.ordo.ff.de publ.iud.& quod no.in l. 2. §.ſi publico.ff.de iud.Et hoc bene dicit notandũ Pan. qui & ſubdit rationem vniuerſitatis inter ius canonicum,& ciuile: quia de iure ciuili regulariter non proceditur per viã inquiſitionis, niſi in quibuſdam caſibus, vt no.in d.§. ſi publico. At de iure canonico indiſtinctè proceditur præcedente infamia,vt in d.c.qualiter. In vno ergo quis grauatur de iure canonico ꝙ proceditur ſine accuſatione,ideo non eſt mirum,ſi in alio releuatur,vt ſic maior imponatur.arg. l. eum qui. in prin.ff.de iureiur.& not.in c.cum ſecundum de offi.deleg.Quam eam rationem,licet non dicat Panor.adducit Cyn.in d.l. infamem.ſed eam reprobat Barto. ibi: quoniam grauamen conſiſtens in ordine procedendi,non diſpenſat cum infamia.d. l. ordo.

3 Bal.autem in ea ipſa l.infamem,ſicuti etiam refert Fel.in d.c.inquiſitionis.dicit procedere dictum Barto.cum quis condemnatur ex inquiſitione ſpecialiter formata contra illum, ſecus ſi ex generali.verbi gratia,tempore ſyndicatus formatur inquiſitio generalis contra officiales: ex qua tandem aliquis eorum de delicto condemnatur, is certè non erit infamis, quia extra ordinem condemnatur,cum illa inquiſitio non poſſit ſuccedere loco accuſationis generalis, quæ non admittitur,per ea quæ ibi allegat. Sed Fely. vt ſuprà,dicit aduertendum, ꝙ ex inquiſitione generali, non videtur quis poſſe condemnari,

cum

cùm fiat ad inueſtigandum, non ad puniendum & ita fit, vt præparet viam inquiſitioni particulari ſecundum no. per Inn. in c. bonæ, eius initij 1. de electio. vbi dicit ita totum mundum practicare, & refert Pan. in c. graue nimis. in 2. col. de præben. & ita videtur ſenſiſſe Barto. in d. §. ſi publico. Alioquin ſi ex inquiſitione generali quis condemnetur, dicitur de facto condemnari. concludit tñ Bald. quòd ſiue de facto, ſiue de iure ſit condemnatus per inquiſitionem generalem, non fit infamis: quin ſubdit Bal. ipſe, quòd opinio glo. poteſt ſaluari per tex. in l. 1. C. ſi tutor. vel cura. non interue. quem allegat glo. in dict. §. prætereà. nam ibi non permittitur liberto intentare contra patronum accuſationem famoſam, at inquiſitionem poteſt mouere, tanquam per illam non infametur patronus: alioquin enim eadem ratione denegaretur liberto, ſicut accuſatio. Sed & vide Spec. in §. 1. verſ. qui de iuſtiſſima. tit. de ſenten. & Bald. in l. etiam. de fur. & Pan. conſ. 25. canonicus regularis. in 3. dubio. lib. 1. vide gl. in c. in fidei. de hæret. lib. 6.

CAVSA LIIII.

Epiſcopus poteſt pœnam ſanguinis in pecuniariam commutare.

1 QVinquageſimoquartò, propter qualitatē iuriſdictionis iudicis, qui non habet poteſtatem imponendi pœnas à iure ſtatutas, poteſt iudex ipſe imponere pœnas leuiores ſibi permiſſas, vt eſt tex. in ca. in archiepiſcopatu. de rapto. vbi quia Epiſcopus, cui fuerat commiſſa cauſa capitis, non poterat pœnam ſanguinis irrogare, poteſt illam in peccuniam commutare. & ad hoc illum tex. ponderat, & dicit ſing. Ro. ſingu. 662. quem ſimpliciter refert Fel. vt ſequi videatur in c. de cauſis. col. 2. verſ. itē aduerte & in ca. ſeq. col. 2. de off. dele. & in c. qualiter & quando. eius initij. 2. §. ad corrigendos. col. 6. verſ. ſed aduerte inquantū dixi. de accuſ. vbi hoc dicit ſing.

Quomodo præcedentia ſint intelligenda.

2 Sed hoc certè non videtur etiam ſine ſcrupulo, tum quia Hoſt. & Pan. in dict. c. in archiepiſcopatu. videntur intelligere illum tex. cum eſt cauſa commutandi pœnam ordinariam in leuiorem, tum quia ille tex. loquitur in delegato iudice, & forſitan ſecus in ordinario, qui ſi coram ſe inciderit crimen, cuius pęna excedat limites ſuæ iuriſdictionis, debet remittere ad ſuperiorem l. diuus. eius initij 2. de falſ. vbi hoc tenet Barto. qui & ad hoc alleg. tex in §. & ſi quidam iudices. in auth. de teſtib. ſed Pan. in c. 1. col. vlt. de falſ. dicit ſibi videri verius, vt poſſit punire extraordinariè, per tex. in l. nullum. C. de teſtib. dicitque hoc ita ſentire Spec. in tit. de teſte. §. 1. verſ. ſed nunquid iudex. Quid autem de legato, vide omnino Pan. ibi. & Doctо. in d. l. diuus.

CAVSA LV.

Cardinali obuiante ducto ad mortem pœna eſt remittenda.

1 QVinquageſimoquintò, ſi Cardinalis obuiauerit ei, qui ad mortem ducitur pœna eſt omnino ei remittenda, ex quadam prærogatiua, quam ex conſuetudine habēt Cardinales, vt dicit Bal. in l. addictos. in fi. C. de appel. & ibi etiam poſt eum, Sal. & Pau. Caſt. qui ita retulit, ut videatur velle hoc tum demum habere locū, ſi Cardinalis ponat capellum (quem vocat) ſuper caput ipſius rei: dicitque ita obſeruari de facto. & idē Pau. Caſt. in l. addictos. C. de epiſcop. audien. in fi. vbi refert audiuiſſe ſe in Romana curia hoc idem priuilegium competere Cardinalibus, propter reuerentiam dignitatis, nulla tñ capelli mentione facta, licet, vt dicit ipſe Pau. hoc iure cautum non reperiatur, ſed vbique (ait) audiui diuulgatum. Et ideo tempore quo cum ia erat Florentiæ, cauebant iudices, ne ducerentur rei per ea loca, qibus Cardinalea obuiarent.

Priuilegium, Cardinalium habet ſix declarationes.

2 Cuius etiam rei mentionem facit Marti. Laud. qui hoc dicit ſingu. in tractatu de Cardi. verſ. ſextò Cardinales habent ex priuilegio. Cæpol. cautela 2. & Barba. in tracta. de præſtantia Cardina. in 9. q. 1. part. per totam quæſt. vbi latè diſputat de validitate huius priuilegij. Et ſi teneretur, quòd valeret, dicit tamen quòd recipit ſex declarationes: de quibus per eum in eo loco, vbi licet omnibus videre. Eius quoque rei meminit Fel. in c. quærenti. col. pe. de offi. deleg. & Iaſ. qui hoc reputat ſingu. in §. pœnales. in char. vlt. verſ. tertiò & vltimo. Inſt. de actio. Hipp. Marſi. ſing. 273. notiſſimum eſt in iure. col. 3. verſ. quibus etiam addi poteſt. & Ant. Corſe. in ſuis ſing. in verbo. Cardinalis. vbi videtur tenere, huiuſmodi priuilegium non valere. Et nouiſſimè Catel. Cot. in memorabili incip. Cardinales gaudent. vbi & hoc reputat ſing.

Veſtalis caſu obuiam facta ducto ad mortem non licebat necare.

3 Legimus autē apud Plutarchum in Numa Pompilio, eum honorem inter cæteros virginibus Veſtalibus fuiſſe conceſſum, quòd ſi caſu in aliquem incidiſſent, qui ad lethum duceretur, necare eum non licuiſſe, neceſſe tamen erat, virginem deierare non vltrò, & conſulta opera, ſed caſu obuiam ſe factam.

Alia priuilegia eadem ex hiſtoriis.

4 Gellius autem noctium Atticarum lib. 10. c. 15. authoritate Fabij Pictoris, lib. 1. tradit vinctū ſi ædes flaminis Dialis introierit, ſolui neceſſe fuiſſe, & vincula per impluuium in tegulas ſubduci, atque inde foras in viam dimitti. Et paucis interiectis, Si quis (inquit) ad verberandum duceretur, ſi ad pedes eius ſupplex procubuiſſet, eo die verberari piaculum erat. quod & ipſum poſtremum retulit ipſe Plutarchus Problem. ca. 3.

CAVSA LVI.

Conſuetudine Galliæ ſi puella maritum petit addictum morti, ab ipſa morte liberat.

1 QVinquageſimoſextò, ſuprà omnes cauſas, quas hactenus attulimus, remittendorū, aut certè minuendorum delictorum, accedit et illud celeberrimum, quòd ſi puella reum mortis in maritum petierit, à morte liberat ex conſuetudine Franciæ, vt eſt apud nos vulgi ſententia. Cuius rei mentionem facit Iacobus Belui. in practica iudiciaria in criminalibus, tit. de lenocinio. verſ. 26. vbi contra hoc allegat textum in l. commiſſum. C. de adult. quem tamen plerique pro hoc allegant. verum nec pro hac ſententia, nec contra quicquam facit. Sed & huius rei meminit Maluetius vir apud noſtros maximæ authoritatis

thoritatis in practica, tit. de pœnis. §. item in aliquibus partibus. vbi & hoc dicit eſſe contra d. l. commiſſum. & l. ſi ex cauſa. §. Papinianus. ff. de minor. & l. 1. §. vlt. ff. de quæſtionib.

Matrimonio pœna maior reo imponitur, quàm morte.

2 Meminit item nouiſſimè Barto. Chaſſa. in commen. Conſuetudinem Burgundiæ, in §. 2. in verbo, *S'il n'a grace.* colu. 20. verſ. duodecimus caſus tit. *Des iuſtices & droicts d'icelles.* vbi dicit, ſe nullam huius rationem afferre poſſe, niſi ꝙ per matrimonium maior reo videtur pœna imponi, quàm per mortem, per multa quæ de malitia mulierum affert. Ego verò neſcio, an olim id in Gallia fuerit obſeruatum: id autem certò ſcio, hoc tempore non obſeruari.

CAVSA LVII.

Mitius puniendus qui clam, quàm qui palam deliquit.

1 QVinquageſimoſeptimo, videtur mitius puniendus, qui clam, quàm qui palam deliquit, cum ſit tolerabilior culpa, ſi lateat, quàm ſi leuis vſurpetur authoritas. cap. nemo. 32. q. 4. id eſt, vt interpretatur glo. maius peccatum eſt manifeſtè peccare, quàm occulte. de quo etiam videtur tex. in §. ſed illud ſilendum. in fi. cum multis cap. ſeq. 50. diſt. 1 1. & in cap. ex tenore. de temp. ord. vbi publicus peccator magis punitur, quàm occultus. & c. 1. in fi. de voto. lib. 6. vbi glo. adducit concord.

2 Quibus accedit illud Pſal. Beati quorum tecta ſunt peccata. Et illud quoque vulgò celebratiſſimum, ſi non caſtè, tamen cautè. Cui adſtipulatur, quod tradit Suetonius de Claud. Impe. Is enim iuuenem corruptelis, adulterijſque famoſum, nihil amplius quàm monuit, vt aut parcius ætatulæ indulgeret, aut certè cautius. Addiditque. Quare enim ego ſcio quam amicam habes? Cui etiam conſimile eſt illud Apuleianum, Quod nemo nouit, penè non fit.

In occulto peccare cauſat diminutionem pœna.

3 Facit & illud Eſaiæ 50. cap. peccatum ſuum quaſi Sodoma prędicauerunt, nec abſconderũt. Cuius authoritate ſubnixus D. Thomas 2 2. q. 66. artic. 3. dicit ꝙ in occulto peccare pertinet ad diminutionem peccati: tum quia eſt ſignum verecundiæ, tum quia tollit ſcandalum. Nam & videmus furtum non manifeſtum mitius puniri, quàm manifeſtum, non ſolum noſtris legibus: §. ex maleficijs. Inſt. de actionibus. ſed & legibus Moſaicis id quoque ſeruatur, atque etiam Platonicis lib. de legib.

Grauius veneno occidere quam gladio. & perſuadere, quàm compellere.

4 Contra tñ ꝙ grauimus peccare videtur, qui clam peccat, quàm qui palàm, eſt tex. in c. ex iuncto. de hære. & l. palàm. ff. de ritu nuptia. & l. vlt. ff. de effract. & l. non exiſtimo. ff. de adminiſt. tut. Et grauius eſt veneno occidere, quàm gladio. l. 1. C. de malefi. grauius quoque eſt perſuadere, quàm compellere. l. 1. §. vlt. ff. de ſeruo corrup. grauius item nocte, quàm ſub lucem peccare, vt dicit Bal. in l. non minorem. C. de tranſact.

5 Et bene facit tex. in l. officiales. C. de epiſco. & cle. ex quo gl. in verbo, clandeſtinis. not. plus puniri clandeſtinum delictum, quàm publicum. Et dicit D. Hieronymus in Eſaiam cap. 12. ꝙ in comparatione duorum malorum, leuius eſt apertè peccare, quàm ſanctitatem ſimulare. Et hanc ſententiam Plutarchus in lib. De ſera numinum vindicta refert Theſpeſium quendam, qui à morte ſurrexerat, aſſerere apud inferos, eos qui manifeſtè peccauerant, palamque flagitia perpetrarant, non tam acerbè plecti, quàm qui clam iniuſtè vixerant, prætextuque ac opinione virtutis delituerant.

Ex eodem alia remiſſiuè.

6 Plura huc poſſem afferre in vtranque partẽ, & limitationes (quas vocamus) ſiue diſtinctiones adſcribere, ſed quoniam iam propè nimium hic noſter tractatus excreuit, dum aliud ex alio non cogitantibus nobis ſeſe offert ſcribendum, idcirco poſthac breuiores erimus, contenti ſummatim, dum hunc perficiemus, quod reliquum eſt, conſcribere, & ad loca cuiuſlibet capitis propria remittere. Igitur ad hoc caput videto gl. in d. §. ex maleficijs, in verbo, quadrupli. & ibi Bal. Io. Fab. Plat. Ang. & cæteros, Inſt. de actio. & gl. in c. clericus. 81. diſt. & in dict. c. nemo. 32. q. 4. gl. & Doct. in c. de homine. de celebrat. miſſar. Iac. But. Cy. Bal. Pau. Caſt. & alios in l. nemo. C. de ſumma Trin. Doct. in l. prætor. §. generaliter. ff. vi bon. rap. Io. Fab. in §. ſequens diuiſio. Inſt de actio. Pan. & recentiores in c. cum quidam. de iureiur. & Fel. in c. vlt. colu. 2. verſ. nota ꝙ grauius. de accuſ. & vide etiam quæ dixi ſuprà.

CAVSA LVIII.

Mitius punitur qui ex adminiſtratione, quam gerit, cõmittit delictũ.

1 QVinquageſimooctauo, cum quis ex officio, vel adminiſtratione, quam gerit, committit delictum, mitius cum eo agendum eſt, per tex. in l. tres tutores. ff. de adminiſt. tuto. vbi no. glo. ꝙ velamen adminiſtrationis, furtum temperat. quam glo. ponderat Bal. in c. 1. §. iniuria. in verbo, ſine furtum. col. 2. tit. de pace iuramen. firman. & per eam dicit, ꝙ adminiſtratio mitigat delictum. ad quod etiam allegat l. ſi mul n. ff. de vi pub. & vectig. Quibus adde tex. in c. ſi verò. eius initij. de ſenten. excom. ex quo not. Panor. & Fely. quod delictum commiſſum ratione officij alleuiatur, quando delinquens modum exceſſit, ratione principij liciti. Nam bono zelo motus videtur, non ſuadente diabolo. ad quod etiam allegant ca. olim de reſt. ſpol. & ca. ſignificauit. de pœni. & remiſſ.

Priuatus præſumitur in culpa, vbi non officiala.

2 Quibus ſuffragatur quod dicit Bal. in l. 2. per illum tex. C. qui accuſ. non poſſ. ꝙ officialis non præſumitur eſſe in culpa, vbi priuatus præſumeretur. & conſ. 178. præſuppoſito ſtatuto. in prin. lib. 4. vbi dicit, ꝙ in inquiſitore non præſumitur dolus, licet rei fuerint abſoluti: nam officij neceſſitas eum excuſat, vt dicit plenè not. in l. athletas. §. calumniator. ff. de his qui notan. infa. & conſ. 494. ſciendum eſt quod moneta. colu. vlt. verſ. de tertia inquiſitione. eo. lib. 1. vbi dicit ſing. ꝙ ſi officialis rem à fure ſubtractam recipit præſumitur id ex bona & laudabili mente feciſſe, allegat l. 2. C. de offi. ciuil. iud. ibi, *quod non arbitramur*. rurſumq; conſ. 451. quia in accuſa-

tione inſtituta. verſ. quarta ratio. lib. 4. dicit quòd, ratione officij quis excuſatur, niſi probetur dolus, per no. in d. §. calumniator. & eadem voluit Rom. in repe. l. ſi verò. §. de viro, in 27. fallen. ff. ſoluto matri. vbi dicit, quòd qui neceſſitate officij accuſat, non præſumitur ex calumnia officij feciſſe etiam ſi non probet, licèt aliàs ſecus, per d. l. 2. qui accuſ. non poſſ. & l. mater. C. de calum. quòd etiam tradit Alb. in 2. parte ſtatutorum. q. 130. cuius eſt prin. item quæro, ſi ex formula ſtatuti, per d. l. 2. vide Bald. in l. etiam ad fin. C. de furt. & in l. errore. C. de teſta.

Officialis non poteſt appellare condemnatus de maleficio in ſuo officio.

3 Multa tamen ſunt, quę contrarium non ſuadere modò, ſed & perſuadere videntur. Primum ꝙ officialis condemnatus de maleficio, in officio commiſſo appellare non poteſt, l. nulli. & ibi Doct. C. quorum appel. non recip. & can. ei qui, appellat. §. nul. i. 2. q. 6. & voluit Spec. titu. de appe. §. in quibus. verſ. tertiò non licet appellare officiali, & ibi Bald. qui hoc etiam dicit procedere de iure canonico.

4 Secundò licet Decurio aliàs non poſſit torqueri. d. l. omnes iudices, C. de Decurion. lib. 10. poterit tamen, ſi deliquerit in officio. l. qualiter. eo. titu.

Ad idem ex alijs.

5 Tertiò licèt aliàs accuſatus de crimine, non debeat pendente cognitione ſuſpendi ab officio. l. reo, & l. quamuis. ff. de ſolu. ſuſpenditur tamen qui accuſatur de crimine commiſſo in officio. l. quòd ſi fortè. in fin. & ibi Bar. ff. eo. & §. ſi quis, Inſtit. de ſuſpecto tuto. de quo tamen vide per Aufred. in deciſio. 370. incip. fuit quæſitum ſi aliquis officiarius.

Ex delicto in officio commiſſo, magiſtratus durante officio poteſt conueniri.

6 Quartò licèt maior magiſtratus non poſſit aliàs conueniri durante officio. l. 2. ff. de in ius vocan. & l. pars literarum. ff. de iud. & l. nec magiſtratus. ff. de iniur. & c. prohibentur. 2. q. 1. poterit tamen ex delicto in officio commiſſo conueniri, ipſo durante officio. l. iubemus. & ibi glo. in verbo, adminiſtrat. C. ad leg. Iul. rep. quam glo. ad hoc pro ſing. allegat Rom. conſ. 415. quò ad primum an ſyndicus. & eſt quoque text. in ca. iubemus. 1. q. 1. & c. ſancimus. 2. q. 7. & in §. ſi quis verò. & §. ſi quis autem, vt iud. ſine quoquo ſuffrag. quem ita intelligit gl. ibi, in verbo, habentes. & etiam Auge. qui illum reputat ſingu. et iterum in §. illud. eo. tit. & voluit gl. & Do. in ca. prohibentur. & gl. in d. l. 2. de in ius vocan. & in d. l. nec magiſtratus. et ibi etiam Bar. & idem Bar. in d. l. nulli. & Bal. in l. mancipia. C. de ſeruis fug. & Fel. in c. legebatur. col. 2. ff. quod met. cau.

7 Quintò licèt in delictis opus ſit teſtibus, et probationibus luce meridiana clarioribus. l. vlt. C. de probat. ideoque in ſupplementum probationis nunquam in criminalibus defertur iuramentum, per not. latè in l. admonendi. ff. de iureiur. tamen quando quis accuſatur de delicto in officio commiſſo, ſufficit iuramentum partis, cum ſemiplena probatione, vt not. glo. in §. neceſſitatem. in verbo, oſtenditur. in auth. vt iud. ſine quoquo ſuffrag. de quo per Ioan. Plat. in l. ſi aliquid. C. de ſuſcept. lib. 11. & in l. iudices. C. de dignit. lib. 12.

Sextò licet quis de delicto fuerit conuictus, ſiue condemnatus, poterit tamen officium, quod antè habebat, exercere, ex reſcripto principalis. l. ſi quis. C. de cohor. lib. 12. cum ſim. hoc tamen non procedit, vbi quis condemnatus eſt de delicto in officio commiſſo: quia non poterit amplius huiuſmodi officium, etiam ex reſcripto principis, exercere. d. l. ſi aliquid. & d. l. iudices. & l. 1. C. de officio præfecti præto. & l. 2. C. de palat. ſacr. largit. lib. 12. cum concord. adductis per glo. in d. l. ſi aliquid. & d. l. iudices. & C. de ann. & tri. il. iud. lib. 10.

8 Propterea dicit gl. notab. in auth. de armis. in prin. et rurſum in l. ſi quis ex argentarijs. §. 1. et ibi Barto. ff. de eden. quòd ſi tabellio fuerit condemnatus de delicto, in officio tabellionatus commiſſo, vt de falſo inſtrumento ab ipſo facto, non poterit amplius huiuſmodi officiũ exercere; ſecus ſi de alio delicto fuerit condemnatus, quod & etiam voluit Barto. in l. 3. §. hac lege. ff. ad leg. Iuliam repetund. & in l. non poteſt. ff. de furt. & conſ. 174. ſed Ioan. de Caſt. et Bal. in l. 1. C. de teſta. et in l. et militibus. C. de teſta. mil. & in l. qui depoſitum. C. depoſi. et in l. in exercendis. col. 2. C. de fide inſt. Ang. et Imo. in l. infamem. ff. de publ. iud. Io. Ana. in c. fraternitatis. col. 3. de hæret. Io. Pla. in d. l. ſi aliquid. & in l. 3. C. de mun. nemini conce. col. 2. in fin. lib. 10. Ang. Are. in tractatu maleficio. in verbo, falſario. col. 5. & Iaſon in l. Barbarius. col. 14. verſ. extra omnem. ff. de officio prætor.

In dubiis ratione officij quis à dolo excuſatur.

9 Igitur vt hanc difficultatem tollamus, ita hunc locum breui concludemus, vt in dubijs quis ratione officij excuſetur à dolo, & calumnia: in apertis verò, id eſt, vbi delictum apertum eſt, & certum, tantum abeſt vt excuſetur, vt etiam grauius puniatur, per ea quę proximè ſunt dicta. Ideo Bal. in c. quoniam contra falſam. col. 9. verſ. extra quarto. de proba. dicit, ꝙ neceſſitas officij excuſat à præſumpta calumnia, ſed non ab expreſſa, et alibi videlicet conſ. 119. ſtatuto cauetur, ꝙ ſi quis. in col. 4. eademque pen. verſ. ſed contra hoc opponitur. lib. 2. dicit quod officium non excuſat maleficium, ſed tamen inducit præſumptionem, quod non ſit maleficium, niſi euidenter appareat, vt dicit no. in d. §. calumniator. l. athletas. ff. de his qui notan. infam. et in l. in rem. §. tignum. ff. de rei vend. & in l. meminerint. C. vnde vi.

Mitius puniuntur qui habent licitum principium.

10 Sed et hoc quoque intelligendum eſt, in his quæ habent principium licitum, ſi modum quis inconſulto exceſſerit, mitius ſit puniendus, vt dictum eſt in princ. Et conſonat quod ſuprà diximus cap. 1. de eo qui cum ſe defenderet, modum defenſionis exceſſit.

CAVSA

CAVSA LIX.

Malum toleratur ratione boni.

1 QViuquageſimononò, cum non poteſt puniri delinquens, quin innocens puniatur, ille potius impunitus debet relinqui, quàm vt hic puniatur. text. eſt in c. quàm magnum. 23. q. 4. vbi gl. notab. malum tolerari ratione boni, et adducit concor. & tex. quoque in c. ſacris. de ſepultur. ex quo no. Pan. id quod ſuprà diximus dicitque facere ad vulgatam quæſtionem de duobus fratribus habentibus domum communem pro indiuiſo, ita quod delinquenti competat pars inferior, innocenti ſuperior, vt videlicet non debeat domus deſtrui ex ſtatuto, iubente domum delinquentis deſtrui. quam queſtionem commemorat, nec ſoluit, tamen glo. in c. ſed et continuo. de pœn. diſt. 1. vbi vide Arch.

Satius impunitum facinus relinquere, quàm innocentem condemnare.

2 De qua etiã Pet. Cy. et Bal. in l. et ſi ſeuerior. in fi. C. ex quibus cauſis infa. irrog. et Dy. in l. ſi fi uita. §. ex hoc edicto. ff. de damno. inſec. Bar. in l. cum alicui. ante fi. ff. de neg. geſt. & in l. Arheius. §. de eo opere. & ibi Alex. in add. ff. de aqua pluuia arcen. Bal. in l. 2. C. quibus cauſis ſer. pro pręc. liber. accip. vbi latè comperies, quid in hac re faciendum eſt. Sed quicquid ſit, illud ſemper certum eſt quod in prin. huius c. diximus. Nam vt dicit tex. no. vulgò tamen notiſſimus in l. abſentem. ff. de pœn. ſanctius eſt impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare.

CAVSA LX.

Delinquens ſi ſtatim pœnitent, mitius puniendus eſt.

1 SExageſimò, qui crimen commiſit, ſtatim tamen pœnitens omnia in priſtinum ſtatũ repoſuit, licet ſit puniendus. l. qui ea mente. ff. de fur. & l. quis ſit fugitiuus. §. 1. ff. de ædiliti. edict. mitius tamen cum eo agendum eſt, per id quod pulchrè decidit Albericus in vltima parte ſtatutorum, q. 69. quarto etiam ſuppoſito, ꝙ ſi quis bannitum receptauerit duobus, vel tribus diebus, & poſteà pœnitens eum prodiderit, præſentaueritque poteſtati, licèt ſit puniendus ex forma ſtatuti, huiuſmodi receptationem punientis, per illa iura, & alia quæ allegat, pœna tamen mitigabitur. argu. tex. in §. ſed quia delinquentes. in auth. de mandat. prin. & alijs multis §§. illius tit. & l. a. C. de decur. lib. 10. & l. ſi ſciuerit. ff. de excuſ. tuto. & per multa quæ illic allegat.

CAVSA LXI.

Quando quis puniendus tanquam de occiſo aut tanquam de vulnerato tantum.

1 SExageſimoprimò, ſi quis alium lethaliter vulnerauerit, quem alter poſteà occiderit, certe non ea punietur pœna, quàm pependiſſet, ſi uulneratus ex ſuo vulnere occubuiſſet, ſcilicet tanquam de ociſo, ſed tantum de vulnerato. tex. eſt ad literam in l. item Mela. §. Celſus. ff. ad leg. Aqui. ex quo no. Bal. mirabilem modum defendendi à morte eum, qui lethaliter alium vulnerauit. Et quanquam plerique faciant illum text. ſing. eſt tamen ſimilis in l. huic ſcripturæ. §. ſi ſernus. & ibi Doct. eo. tit. & voluit gl. in c. ſignificaſti. eius initij 2. in verbo, ꝙ ſi diſcerni. de homic. vbi tamen diſtinguit inter ius ciuile, & canonicum. & Bal. in l. ita vulneratus. eodem quoque tit. vbi refert aduocatum quempiam conſuluiſſe alicui, qui alterum lethaliter vulneraſſet, vt illum faceret interimi per tertium, & pęnam mortis euaderet: propreterea (ait) dignum illius aduocati præmium erat laqueus & Ro. in ſing. 158. quidam fuit vulneratus. vbi recenſet ſe quempiam à morte liberaſſe, ex eoque lucratum fuiſſe cappam ſericeam. & Io. Ana. in ca. ſignificaſti. eius initij 2. colu. 4. verſ. tunc eo caſu. de homic. vbi referr illud Bal. vbi ſuprà. & Fran. Cre. ſing. 55. quidam malus aduocatus. & Alex. in l. ſi ab hoſtibus. ff. ſolut. mat. & Fel. in c. de cætero. de homi. & Hipp. Marſ. in l. 1. col. 11. verſ. decimoquintò limita. ff. ad legem Corn. de ſicar. et in l. nihil intereſt. col. 4. verſ. vlterius quia dicitur. eo. tit. & rurſum in l. ſi in rixa. col. 5. verſ. vlterius inquantum. Super hoc tamen vide Floria. in d. §. Celſus. & in d. l. ita vulneratus. & Cæpo. cautela 20. quidam tradunt mirabilem cautelam. & Iaſ. in d. l. ſi ab hoſtibus. col. pen.

CAVSA LXII.

Neuter punitur, ſi duo vulnerarunt, & neſcitur aliter vter prouocauit.

1 SExageſimoſecundò, ſi duo ſe mutuò vulnerarint nec conſtat vter eorum prouocauerit, neuter punietur, ſecundum gl. in l. 1. §. cũ ariete. ff. ſi quadrupes pauper. feciſſe dicat. per text. in l. ſcientiam. §. cum ſtramenta. ff. ad leg. Aqui. ſequuntur Iac. Are. Bar. Bal. Ful. & Alex. in addi. ad Bar. in d. §. cum arietes. & Bal. diſtinguẽs in l. vt vim. ad fi. ff. de iuſt. & iure. & in l. 1. in 12. q. C. vnde vi. Imo. in l. ſemel. mora. ff. ſolu. matr. et in c. ſignificaſti. eius initij 2. in pen. char. verſ. ſatis eſt de eo. de homic. Roma. loquens de iniuria verbali in pari caſu, in l. cum mulier. col. 31. verſ. nemo amplius. ff. ſolu. matr. de quo tamen vide ipſum Bal. in dict. §. cum arietes, et in dicta l. 1. Cod. vnde vi. & Corn. conſ. 274. videtur prima facie. col. pen. in fin. & ſeq. lib. 1. et Maria. in repet. c. ad audientiam. in 21. quæſt. 7. q. princ. de homic.

2 Ex hoc autem ſubinfert Bar. in d. §. cum arietes. & poſt eum Floria. ꝙ ſi duo pacem fecerunt, vel promiſerunt ſe ſub pœna non offendere, et poſtea ſe inuicem offenderint, nec conſtat vter prior fecerit, neuter tenebitur de pace rupta. Et idem voluit Bar. in l. cum pater. §. libertis. in fi. ff. de leg. 2. et in d. l. ſemel mora. vbi loquitur de ſimili caſu, ad idque ibi allegat bonum text. in c. conſtitutus. de pęnis & poſt ipſum Ro. Bar. in d. §. libertis. et Fel. in c. dilecti. colu. vlt. de excep.

Mutuò duobus ſe percutientibus, vterque cõdemnabitur.

3 Nec tamen omittendum, ꝙ ipſe Floria. in dicto §. cum arietes. veluti oblitus eius ꝙ diximus ex eo. et Bar. de pace rupta, ſtatim poſtea dicit, ꝙ ſi duo ſe mutuò percuſſerunt, non fiet in dubio abſolutio, ſed vterque condemnabitur, per l. quemadmodum. §. ſi nauis alteram. ff. ad leg. Aqui. Quod omnino à ratione abeſt.

CAVSA LXIII.

Nullus puniendus, cum certũ eſt vnum ex pluribus aliquem intereniſſe.

1 SExageſimotertiò, ſi certum ſit, vnum ex pluribus aliquem intereniſſe, vel aliud delictum commiſiſſe, nec tamen conſtet quis eorũ fecerit,

fecerit, nullus puniendus eſt. Ita voluit gl. notab. in l. item Mela. §. ſed et ſi ſeruũ plures. ff. ad leg. Aqui. per l. abſentẽ. ff. de pęnis. et gl. in c. quieſcamus. 42. diſt. et in c. nolite. in verbo, triticum. 11. q. 3. et Spe. tit. de homic. §. 1. verſ. pone quatuor.

De eodem ex alijs iuribus.

2 Sed quia contra hoc videtur eſſe tex. in d. §. ſed et ſi ſeruum. & ca. ſignificaſti. ſ huius initij 2. verſ. ꝙ ſi diſcerni. de homic. et hoc latius patet, quàm vt breuibus poſſim concludere, ideo ne ſi pergam eſſe longior faſtidium pariam, vide gl. in c. cupientes. §. cæterum. in verbo, qui culpabiles. et ibi Arch. de electionib. lib. 6. Dy. in c. in obſcuris. de reg. iur. eo. lib. Alb. Gand. in tractatu maleficiorum, titu. de homic. & eorum pœnis. col. 6. in fi. in paruis. Spe. in tit. de iud. deleg. ver. vltra alias. iuxta verſ. quid ſi in rixa. et in titu. de homic. §. 1. verſ. ſed pone quod tutor, Cy. Ioan. Faber in l. quoniam. C. ad leg. Iuliam de vi publ. Bar. Ang. & omnino Hippo. Marſi. in l. vlt. ff. ad legem Corneliam de ſicarijs. Bart. Bal. Ang. in l. ita vulneratus. in fin. ff. ad leg. Aquiliam. Alb. in tractatu ſtatutorum, in 3. parte, quæſt. 61. Bal. in l. qui ſeruo. §. vlt. ff. de ſur. et in l. non ideo. in antepen. quęſt. verſ. ſed iuxta hoc venit. C. de accuſationib. et in l. ſi certus. cum l. ſeq. ff. ad ſenatuſconſultum Syllanianum. & conſ. 361. Ang. in l. reos. ff. de duobus reis. Imo. in clem. 1. colu. vlt. verſ. tertiò quærit. de homic. Floria. in d. l. item. Mela. §. ſed et ſi. ff. ad legem Aquil. Saly. Gaſpar. de Cald. et Pet. Anch. inter conſ. ipſius Pet. conſ. 216. nos Bartholomæus, et Raph. Cuman. conſ. 134. viſis totius controuerſiæ. col. 2. poſt prin. et iterum paulò poſt in verſ. quamobrem. Ro. cõſ. 401. eo præſuppoſitus. Marianus in rep. c. ad audientiam. in 30. quæſt. et item in 39. 7. quæſt. princ. de homic. & Alex. conſ. 15. viſo proceſſu inquiſitionis formatæ lib. 1. & conſ. 50. colu. 2. verſ. quarto dato et col. ult. uerſ. non obſtat ultimum. eo. lib. 1. et conſ. 14. ponderatis narratis. colu. 2. uerſ. ſunt prætereà multæ. et conſ. 2. uiſo proceſſu col. 1. in fi. et ſeq. lib. 7. Fel. poſt alios in dicto c. ſignificaſti. eius initij 2. col. 3. uerſ. notabi. ibi de homic. et Hipp. Marſ. in l. 1. colu. 11. uerſ. 16. ff. ad leg. Cor. de ſicar. et in rub. de probationib. col. 83. uerſ. item redeundo. et col. ſeq. uerſ. non omitto. et ſing. 217. uide omnino Alex. in l. 1. colu. 8. ff. ſi cert. pet. et conſ. 15. colu. 3. uerſ. quartò moueret.

CAVSA LXIIII.

Damnatus ad mortem ſi laqueo rupto in terram ceciderit, liberandus ne ſit.

1 SExageſimoquartò, ſi damnatus ad mortem laquei, laqueo ipſo rupto in terram cecidit, credendum eſt illud factum eſſe miraculosè indubio cum ipſe proteſtatus fuiſſet de innocentia: et ideo eſt liberandus, ut per multa decidit Lucas Pen. in l. 1. col. 7. uerſ. ſed pone damnatus eſt aliquis. C. de deſer. et occul. lib. 12. et ſequitur et dicit no. Philippus Decius in l. fauorabiliores. in fi. ff. de regulis iuris.

Huic operi noſtro iuſtiſſimum finem adfert ruptus laqueus.

FINIS.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

DE PRIVILEGIIS

PIÆ CAVSÆ TRACTATVS,

Nunc denuo poſtrema hac omnium editione emendatus, & diligentiſsimè caſtigatus.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSISSIMO.

VERONAE,

Hieronymus Diſcipulus excudebat ſumptibus Andreæ Bòchini Veronenſis.

M D LXXXVIII.

CLARISSIMO OMNIQVE VIRTVTE PRAESTANTISSIMO AEGIDIO BOVRDINO,

In ſupremo Lutetiæ Senatu cognitori Regio generali Andreas Tiraquellus Andreæ Tiraquelli autoris filius S.

GRAVIS ac ſancta muneris tui functio efficit, iuſtitiæ omnis æquitatisq́; aſſertor integerrime, vt tutò in manus omnium veniat Priuilegiorum piæ cauſæ tractatus à patre meo optimo poſthumus relictus: perfectus tamen & abſolutus non ita, atque ſi mors tam citò operi non inuidiſſet. Qualis tamen ſit, eum defuncti manes vnà mecum præſtantiæ tuæ deuouent, nominiq́; nuncupant tuo: cùm pietati retinendæ, augendæ, ac propugnandæ ſedulò inuigiles, tum quòd ipſius operis titulus omnem à ſe liuorem excludat, benigneq́; omnium manibus iure excipi poſſit: vt pote qui quantum priſca tempora pietati fauerint, ſatis apertè oſtendat. Et licèt longè diuerſum à pietate opus aliquod ederetur (vt multa pro affectu cuiuſque, & ſtudiorum varietate in dies videmus) tamen adeò fœliciter poſt tuam de eo cenſuram in publicum exiret, vt doctiſſimo cuique nil niſi mox loquendi ingens cupiditas obreperet: ita iudicium tuum, eruditionem, facundiam ſuſpiciunt, ac admirantur omnes. Quæ ornamenta tua, immo vniuerſi ſenatus totiusq́; Reipubl. etſi ſplendoris plurimum tibi adferant, nihil tamen æquè emicat, atque ſinceritas & integritas tua: quam in omnibus, qualiacunque ſint, expediendis negotijs ſiue publicis ſiue priuatis, tam ſanctè ac religiosè retines, vt nemini ob id minus charus non ſis, quàm vtilis. Plura de te ſuggerit non tam hominum fama percelebris, quàm veritas ipſa, quæ tamen conſultò ſupprimam, ne vel adulationis ſuſpitionem incurram, vel prolixitate, quam euitare non poſſem, moleſtus ſim. Finiero igi-

tur, ſi te, quod non rogatus facies, rogauerim, vt fauorem tuum piæ cauſæ fauori adÿcias, tuaq́ pro humanitatę cręedas me tam tui beneuolum, quam nemini non charus & venerandus es. Vale.

INDEX

INDEX EORVM QVAE IN TRACTATV DE PRIVILGIIS PIARVM CAVSARVM CONTINENTVR.

A Perſona arbitratoris non arbitrantis non receditur. 34.b
Abbas confeſſus ſe accepiſſe mutuum ſpe futuræ numerationis, poteſt perpetuò opponere exceptionem. 36.a
Abſenti nemo ſtipulari poteſt. 30.b
Actio perſonalis competit tantum pro reditu ex certo fundo aſſignato. 20.a
Actio perſonalis et hypothecaria ꝑ legatis ad pias cauſas etiam nõ adita hæreditate cõpetunt. 15.b
Actio perſonalis nõ oritur ex quaſi contractu. 15.b
Actio hypothecaria acceſſoria obligationis perſonalis. 15.b
Actiones competentes legatariis. 15.b
Actiones non continentur appellatione patrimonij. 28.a
Actus turpis in eccleſiaſtico maximè deteſtandus. 27.b
Actus potius in bonam, quàm in malam partem interpretandus. 38.a
Ad vſum certum deſtinata, non poſſunt in aliũ vſum conuerti. 2.a
Adminiſtratores piorum locorum æquiparantur tutoribus, & curatoribus. 34.a
Aedificatio ſolo cedit in fauorem eccleſiæ. 31.a
Agens hypothecaria probare debet ſuum titulum priorem fuiſſe altero. 32.a
Alienatio rei legatæ ad pias cauſas. 17.a
Alimenta & dos æquiparantur. 3.a
Alimentorum cauſa proceditur diebus etiam feriatis. 36.a
Alimentorum legatum dicitur pia cauſa. 3.a
Alter alteri teſtamentum facere non poteſt. 21.a
Amico pauperi relictum, cenſetur pium. 2.a
An in pijs cauſis deducatur Trebellianica. 13.b
Anima omnibus rebus præferenda. 2.b
Anima cæteris rebus anteponenda. 2.b
Antiquo iure ſatis erat filio legitimam habere quoquo relicti titulo. 10.a
Appellatio cenſetur permiſſa niſi ſit ꝓhibita. 35.b
Appellatio eſt licita in cauſa decimarum. 35.b
Appellãdũ nõ eſt, vbi res nõ recipit dilationẽ. 35.b
Arbitratore non arbitrante fauore piæ cauſæ recurritur ad arbitrium boni viri. 34.b
Arbitrio collato in perſonam debentis, nec poſtea arbitrantis, recurritur ad iudicem. 34.b
Argumentum de milite ad paganum teſtantem ad pias cauſas, non valet. 28.b
Argumentum à libertate ad piam cauſam. 22.b
Argumentum à contrario ſenſu, etiam ad correctionem iuris communis. 22.b
A ſententia lata in fauorem piæ cauſæ non appellatur. 35.b
Authent. ex cauſa, C. de liber. præter. an habeat locum, ſi teſtatori ignoret ſe habere filium. 21.a
B Ona pauperum æquiparantur bonis eccleſiarum. 1.b
Bona eccleſiarum ſunt bona pauperum. 1.b
Bona veniunt in conſequentiam perſonæ. 27.b
Boni mores aliter iudicantur de iure Ciuili, quàm de iure Canonico. 28.a
Bonorum omnium præſentium & futurorum donatio non valet. 27.b
Bonus quis in dubio præſumitur. 38.a
C Aput teſtamenti, inſtitutio hæredis. 24.a
Captatoriæ ſcripturæ non infirmant legata ad pias cauſas. 20.a
Cauſa redemptionis captiuorum, & cauſa alimentorum, æquiparantur. 3.a
Cauſa pia quid ſit. 3.a
Cauſa ſtudij dicitur pia. 3.b
Cauſa dotis & cauſa ſtudij æquiparantur. 3.b
Cauſa teſtam. ad pias cauſas non eſt tractanda ſecundum leges, ſed ſecundum ius gentium ſiue diuinum. 6.b
Cauſa præſumitur impulſiua, quæ reſpicit commodum accipientis tantùm. Aliud tamen in fauore dotis. 38.a
Cæcus non poteſt teſtari, niſi ſeruata ſolennitate d. l. hac conſultiſſima. 9.a
Ceſſante ratione, ceſſat eius diſpoſitio. 13.a
Ciuitas poteſt ſtatutum facere, et idem tollere. 37.a
Concurrentibus pluribus præſumptionibus, ea præfertur, quæ ex coniunctione ſanguinis inſurgit. 2.b
Conditio impoſſibilis, quam teſtator putat poſſibilem. 22.a
Conditio iuriſiurandi aſcripta legato. 22.a
Conditio, ſi ad certam ætatem peruenerit. 11.b
Conditio vltima impletur in legatis. 20.a
Conditione deficiente deficit legatum. 19.b
Conditio in legatis non retrò trahitur. 94. Aliud tamen in libertate. ibid.
Conditio ſubrogata in alterius locum, non aſſumit eiuſdem conditionis effectum. 10.b
Conditio viduitatem inducens reijcitur. 10.b
Conditio in legatis ſtrictè adimplenda eſt. 24.b. Niſi ſint ad pias cauſas. ibid.
Confeſſio facta parte abſente, nihil probat. 30.b
Confeſſio in fauorem piæ cauſæ facta, propter abſentiam partium non reuocatur. ibidem
Confeſſio facta à teſtatore in teſtamento, quandocunque poteſt reuocari. 31.a
Niſi facta ſit ad exonerandam conſcientiã. ibid.
Confeſſio extra iudicium pro pia cauſa probat. 29.b
Confeſſio extraiudicialis non valet, niſi fiat ad pias cauſas. 29.b

a 3 Confeſſio

Cõfeſſio debitoris facta in teſtõ ad pias cauſas. 38.a
Confiẽti nõ præiudicat cõfeſſio extra iudiciũ. 29 b
Cognitio relictorum ad pias cauſas pertinet ad iudices regios. 35.a
Cõſanguinei teſtatoris pauperes poſſunt eligi ab executore deputato ad diſtribuendũ pauperib. 2.b
Conſanguineis pauperibus magis tenemur, quàm externis. 2.b
Conſanguineo pauperi relictũ cenſetur eſſe piũ. 2.a
Conſtitutio ad pias cauſas facta non poteſt tolli per eos, qui eam fecerunt. 36.b
Conſtitutio pœnalis, fauore animarum latè interpretanda. 37.a
Conſtitutio pœnalis loquens de teſtamento, extenditur ad codicillos. 37.a
Conſtitutiones pœnales ex identitate rationis non extendendæ. 37.a
Conſuetudo, optima legum interpres. 14.a
Contra eccleſiam currit tantùm præſcriptio quadraginta annorum, & contra pias cauſas. 33.b
Contra teſtatoris voluntatem interpretandum eſt propria cauſa. 21.b
Contractu non datur hæreditas. 28.a
Cõtractus facti calore iracundiæ, ſunt inualidi. 29 b
Niſi facti ſint in fauorem piæ cauſæ. 29 b
Conuentio pęnalis inualida. 27.a
Conuentio pęnalis in fauorem piæ cauſæ. 27.a
Conuerſi ad fidem in primitiua eccleſia vendebant omnia. 27.b
Cũ lex nõ diſtinguit, indiſtinctè intelligendũ eſt. 7 b
DEfectus præteritionis vnius filij vitiat teſtamentum factũ inter reliquos liberos. 10.a
Deliberatio per præſumitur in parentibus erga liberos. 6.b
Deliberatio nõ præſumitur in militis teſtamẽto. 6.b
Dictio præcipuè. 16.a
Dictio præter, nonnunquam incluſiua eſt. 23.a
Diſpoſita in libertate, trahuntur ad alias pias cauſas. 4.a
Diſpoſitio cap relatum, ſeruanda eſt vbique in legatis ad pias cauſas. 5.a
At cap. cũ eſſes, in legatis ad nõ pias cauſas ibi.
Diſpoſitio etiam exorbitans & correctoria, in fauorem piæ cauſæ extendenda. 18 3.
Diſpoſitio ad pias cauſas non vitiatur ob conditionem impoſſibilem, quam teſtator putabat poſſibilem. 22.a
Diſpoſitio iuris ciuilis aliqua non attenditur in piis cauſis. 22.b
Diſpoſit. ad pias cãs ligantur lege Canonica. 29.a
Diſtinctio facienda in iis, quæ pauperibus relinquuntur. 2.b
Diſtinctio legati piæ cauſæ ad certum aut incertum vſum relicta. 13.a
Diues non tam ſecundùm facultates, quàm qualitatem ſuæ perſonæ habendus eſt. 2.b
Diuinũ ius eſt maximi momenti ad pias cauſas. 6.b
Dominium non transfertur ſine traditione. 29.a
Niſi in contractu ad pias cauſas celebrato. 29.a
Dominus nõ cogitur rẽ ſuã vendere pp legatũ. 21.a
Idem in re communi. ibid.
Donare poteſt quis ſe & ſua eccleſiæ. 27 b
Etſi non fiat monachus. ibid.
Donata ad certum vſum poſſunt à donatario in aliũ conuerti. 33.a
Donatio à patre facta filiofamilias cauſa ſtudij valet. 3.b
Donatio omniũ bonorũ eſt cõtra bonos mores. 17.b
Donatio tuorum & curatorum eſt actus pius, & in cauſa fiſci, & dotis. 36.a
Donatio facta pauperibus, requirit præſentiam eorum. 30.b
Donatio excedens ſummam quingentorum aureorum, inſinuatur, niſi ſit facta piæ cauſæ: maximè pro redemptione captiuorum. 31.b
Donatio inter virum & vxorem ad pias cauſas facta valet. 32.b
Donatio inter patrem & filium inualida. Secus in cauſa dotis. 32.b
Donatio, vel promiſſio facta in fauorem piæ cauſæ, etiam abſenti effectum ſortietur. 30.a
Donatio vltra naturam contractus non extenditur, niſi ad pias cauſas. 28.a
Donatio facta ad ornatum templi, valet etiam nemine recipiente. 30.b
Donatione generaliter prohibita, non cenſetur prohibita ad pias cauſas. 22.b
Donatum filio benemerito, cenſetur ei ob benemerita donatum. 2.b
Dos & alimenta æquiparantur. 3.a
Dos reſpectu ipſius non eſt pia cauſa. 3.b
Dos à patre relicta filię, dicitur pia cauſa. 3.a
Dos & fiſcus æquiparantur. 29.b
Dotis legatum dicitur pium. 3.a
Dotis cauſa, & ſtudij æquiparantur. 3 b
Dotis priuilegia pijs cauſis competunt. 30.b
Dotis priuilegia quę. 36.b
Duo teſtes deponentes de teſtamento, ad pias cauſas ſufficiunt. 3.b
Duo teſtamenta ſeſe inuicem confundunt. 16.a
EAdem eſt ratio piæ cauſæ & eccleſię. 34 a
Eadem requiritur ſolennitas in alienatione rerum piæ cauſæ, quæ in alienatione rerum eccleſiæ. ibid.
Eccleſia & libertas æquiparantur. 4.a
Eccleſia non præſcribit aduerſus eccleſiam, niſi ſpatio quadraginta annorum. 12.b
Eccleſia præfertur poſſidenti. 16.a
Eccleſia ſubſtituta non excluditur hac conditione à teſtatore facta, ſi ſine liberis decedat, exiſtentibus filiis naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore. 26.b
Eccleſia & pia cauſa de iure æquiparata. 34.a
Eccleſia non dẽt locupletari cũ aliena iactura. 31.b
Eccleſia, vel ciuitas, mutui datione obligatur, ſi in vtilitatem eius pecunia verſæ non ſint. 33.a
Eccleſia reſtituitur in integrũ ratione leſionis. 33.b
Eccleſia & minor à pari procedunt. 34.a
Eccleſia cultrix iuſtitiæ. 27.b
Eccleſia nunquam moritur. 28.b

Electio

Electio ad præſcriptionem pœnalis. 37.a
Epiſcopus habet iuriſdictionem in pijs cauſis etiam in laicos. 33.a
Euentus poſterior non infirmat, ante motum falſi teſtamenti quæſtionem, datam libertatem. 22.b
Exceptio firmat regulã in caſibus nõ exceptis. 23.a
Exceptio non numeratæ pecuniæ non opponitur poſt biennium. 36.a
Ex duobus teſtamentis id poſterius præſumitur, in quo legatum eſt ad pias cauſas. 16.a
Executor poteſt eligere pauperes cõſanguineos. 2.b
Executori teſtamenti ad pias cauſas, etiam impedito, currit annus: niſi qualitas, aut magnitudo operis impedimento ſit. 27.a
Executor deputatus ad ſoluendũ debita, poteſt ſoluere debita naturalia tantùm. 4.b
Executor teſtamenti non poteſt ſibi alium ſubrogare 14.b. Ne quidem ex iuſſu & voluntate teſtatoris 15.a. Secus in pijs cauſis ibid.
Exemplum pœnalis conuentionis. 27.a
Exiſtentia ſuitatis. 15.a
Ex legato dotis detrahitur falcidia. 3.b
Expreſſa prouiſio hominis. 12.b
Ex ſimplici & nudo pacto fauore piæ cauſæ efficax naſcitur actio. 29.b
Extenſio de alimentis ad pias cauſas. 10.b
Extenſio de libertate ad pias cauſas. 11.b
Extenſio libertatis ad pias cauſas. 15.a
Extenſio alimentorum ad pias cauſas. 16.b
Falcidia non detrahit pijs cauſis. 12.a
Falcidia detrahitur in legato conditionali ad ad pias cauſas, cautione adhibita. 12.b
Falcidia non detrahitur, non adimpleta pia voluntate ex reliquo. 13.a
Falcidia nõ habet locũ in teſtamento militis. 22.a
Falcidia detrahitur ex legato ad non piã cauſam, cõiuncto legato ad pias cauſas 13.a. Pro rata tamen vtriuſq;, tam ex relictis ad pias cauſas, quàm ad non pias. ibid.
Fauendum eſt repetitioni in pari cauſa. 13.a
Fauorabilior eſt cauſa liberorũ quàm eccleſiæ. 31.a
Fauor piarum cauſarum. 15.a
Fauor legatorum ad pias cauſas. 16.a
Fauor dotis & libertatis. 30.a
Fauor eccleſiæ iniuſtitiam non parit. 31.b
Fauore eccleſiæ, ædificium non cedit ſolo. 31.b
Fauore piæ cauſæ etiam in correctorijs licita eſt extenſio. 22.b
Fauore dotis & vſurarum reſtitutionis alteri quis ſtipulari poteſt. 30.a
Fauore dotis indebitum ſolutum non repetitur. 32.a
Fauore fiſci ex nudo pacto non agitur. 29.b
Fauore dotis mulieri etiã abſẽti actio quæritur. 30.b
Feriatis etiã diebus proceditur in pijs cauſis. 36.a
Feudũ de iure Canonico in piam cauſam poteſt alienari, ſecus de iure feudorum. 28.b
Feudum regulariter nõ poteſt alienari. 28.b. Ne pro anima quidem. ibid.
Fideicommiſſum relictum piæ cauſæ. 16.b
Fideicommiſſa pia per mortem hæredis, viuo teſtatore & ſciente, non expirant. 22
Fideiuſſor tantùm obligatur ex ſtipulatione. 14.
Nec veſtitur ex cohærentia contractus. ibid.
Filiorum natiuitate reuocatur donatio facta à patre. 31.a
Filius ingrediens monaſteriũ abſtergit omnem maculam contractam ante ingreſſum. 14.b
Filius legitimã habere debet iure inſtitutionis 10.a
Filius illegitimus nõ põt à patre hæres inſtitui. 14.b
Filius nõ adimplẽs legata in teſtã relicta, monitus infra annum à iudice non priuatur legitima. 24.b
Filiusfamilias non poteſt teſtari in aduentitijs. Ne quidem cum conſenſu patris. 22.b
Filiusfamilias poteſt indiſtinctè donare cauſa mortis. 22.b.
Fiſcus & eccleſia in omnibus æquiparantur. 34.a
Fraternitas non dicitur pium collegium. 1.b
Generalis prohibitio de nõ alienãdo feudũ, includit & ꝓhibitionẽ alienationis ꝓ aĩa. 32.b
Gordij nodus. 14.a
Grauatus hæreditatem poſt mortem ſuam reſtituere extraneo. 10.b.
Grauatus hæreditatem reſtituere piæ cauſæ. 10.b
Haeres exiſtens infra tempus conficiendi inuentarij. 11.b
Hæres reſpectu legitimæ non põt eſſe in mora. 24.b
Hæres tenetur ſoluere legatũ ab eo nõ relictũ 16.b
Hæredis ſola appellatio etiam in contractu, vel alio actu inter viuos, habet vim diſpoſitionis ad pias cauſas. 29.a
Hæreditas non datur contractu. 28.a
Hæreditas non datur contractu. 29.a
Hæreditate non adita, nullus eſt hæredis conſenſus. 15.b
Hæreditate reſtituta in fideicommiſſarium transferuntur actiones. 16.b
Hodie libertates non minuunt legitimam. 4.a
Honeſtum neceſſariò obſeruandum, maximè ab eccleſia. 31.a
Honor Dei auget interpretationem teſtamenti. 11.b
Hoſpitale pius locus, licet non ſit ſacer, aut religioſus, quia in eo pietatis opera exercentur. 1.a
Hoſtium res an poſſit legari ſub conditione, ſi noſtra eſſe cœperit. 27.a
Hypothecaria competit etiam ſublata actione perſonali. 15.b
Illegitimus filius non poteſt à patre hæres inſtitui. 14.b
Illegitimus oblatus curiæ principis legitimatur, quo ad ſucceſſionem offerentis. 14.b
Illegitimus, ingreſſus monaſterium, non obtinet beneficia ſine diſpenſatione. 14.b
Illegitimitas abſterſa ꝑ ingreſſum monaſterij. 14.b
Imperium & ſacerdotium non differunt. 31.b
Incapax inſtitui poteſt hæres. 14.b
In ambiguis ſtandum eſt pro pia cauſa. 32.a
Indefinita non æquipollet vniuerſali. 13.a
In dubijs magis fauendum eſt piæ cauſæ. 23.a
In dubio aſſumẽda eſt opinio q̃ teſtamento fauet 9.b
In dubio magis quid videtur relictum fauore piæ

cauſæ, quàm conſanguinitatis. 2.b
In dubio potior eſt poſſeſſor. 15.b
In dubio legatum cenſetur conſulto inductum. Niſi in pijs cauſis. 10.a
In dubio verba intelliguntur, vt non ſint ſuperflua. 15.b
In dubio per generalem diſpoſitionem non videtur lex, vel ſtatutum derogare iuri diuino. 36.b
In pijs iudicijs non requiritur aliqua cauſa cognitio. 36.b
In pijs cauſis ſummariè procedendum. 181. & in cauſa dotis. ibid.
In generali prohibitione intelligitur excepta perſona Dei. ibid.
Ingratitudo cõmiſſa ante ingreſſum monaſterij. 14 b
Inhabilis ad teſtandum poteſt teſtari ad pias cauſas. 23.b
Inſtrumenta ſibi inuicem contraria. 32.a
Inſtrumentũ dotis præſumitur cætera p̃cedere. 32.a
Inuadens violenter poſſeſſionem rei ſuæ, priuatur dominio eius rei. 34.b
Iudex eccleſiaſticus in relictis ad pias cauſas poteſt adiri contra quoſcunque. 35 a
Iudex nõ dẽt impertiri officiũ ſuũ irrequiſitus. 35.b
Iudicium populare datur pro legatis ad pias cauſas. 35.a
Iuramentum de non mutando teſtamento valet de iure Canonico. 28 a
Iuramentum appoſitum ſuper pacto de ſuccedendo, non eſt obligatorium. 29.a
Iure Pandectarum in pijs cauſis non detrahitur Falcidia. 12 a
Iure inſtitutionis filius habere debet legitimam 10. a. Niſi pia cauſa hæres inſtituatur. 10.a
Iure antiquo ſatis erat, filium habere legitimam quoquo relicti titulo. 10.a
Iuris ciuilis ſolemnitas non conſideratur in pijs cauſis. 10.a
Iuris apices non conſiderantur, vbi agitur de ſalute animæ. 38.a
Ius gentiũ maximi eſt momenti ad pias cauſas 6.a
Ius gentium ſolum attenditur in teſtamento inter liberos. 11.a
LAici non poſſunt per ſua ſtatuta præiudicare clericis. 37.a. Poſſunt tamen tollere priuilegium ab ipſis conceſſum clericis. 37.a
Legata libertatum legitimam omnino auferunt. 4.a
Legata, repudiata hæreditate, non petuntur. 22.
Aliud tamen in pijs cauſis. ibid.
Legata non pijs cauſis relicta in teſtamento ad pias cauſas facto non infirmantur: ſecus in teſtamento inter liberos. 23 b
Legata pia detrahuntur vt æs alienum: ob patrimonij tamen defectum diminuuntur. 22.a
Legata diminuuntur pro rata. ibid.
Legata pia ante omnia deducuntur. 22.a
Legata ad pias cauſas, quamuis caduca ſint, non tamen deficiunt. 16.b
Legata alijs relicta in teſtamento filijfamilias ad pias cauſas nihil valent. 24.a
Legata relicta pijs cauſis in teſtamento imperfecto an valeant. 24 a
Legatũ incertũ ratione ſummæ, vel rei legatæ. 18.b
Legati incerti æſtimatio. 18.b.
Legatum generaliter eccleſiæ intelligitur de parochiali. 19.a
Legatum eccleſiæ parochiali non vitiatur, duabus exiſtentibus. 19.a
Legatum libertatis relictum pluribus eiuſdem nominis. 19.a
Legatum libertatis dicitur pium. 19.a
Legatum incertum, fauore piæ cauſæ, valet. 4.b
Legatum in refectionem pontium fauorabile eſt. 4.b
Legatum refectionis viarum ponitur inter eas conſtitutiones Regias, quarum ſententia mandatur executioni. 4 b
Legatum factum pro cuſtodia ciuitatis ad piam cauſam cenſetur. 4.b
Legatum alimentorum & dotis æquiparantur. 3.a
Legatum libertatis cenſetur ad pias cau. relictũ. 4 a
Legatum alimentorum eſt pia cauſa. 3.a
Legatum piæ cauſæ non minuit legitimam filij. 4.a
Legatum libertatis fauorabilius ipſa legitima. 4 a
Legatum factum ad conſtruendum monumentum, dicitur pium. 4 b
Legatum meretrici vt ſe corrigat, dicitur ad piam cauſam relictum. 4.b
Legatum pro incertis & malè ablatis dicitur ad piam cauſam. 4.b
Legatum rei alienæ, etiam ignoranter à teſtatore factum, in pijs cauſis valet. 20.b
Legatum rei alienæ relictũ coniunctæ perſonæ 20.b
Legatũ in refectionẽ viarũ vim habet piæ cauſæ. 4 a
Legatum incertum fauore piæ cauſæ valet. 4 b
Legatum ſub conditione miſta. 8.b
Legatum ſub conditione validum, etiam non impleta conditione. 20.a
Legatum à teſtatore inductum an debeatur. 10.a
Legatum in dubio cenſetur conſultum inductũ. 10.a
Legatum calicis eccleſiæ relictum. 11.b
Legatum ab eo, cui nihil relictũ eſt teſtamento. 16.a
Legatum deficit, conditione deficiente. 19 b
Legatum ad pias cauſas quamuis ſit à teſtatorem alienatum, idem tamen poſtea ab eodem redemptum, omnimodo debebitur. 16.b
Legatum conſtruendæ eccleſiæ. 17.a
Legatum caducum remanet apud hæredem ſine onere. 16 b
Legatum nullum, etiam pia cauſa inſtituta. 8.a
Legatum ad pias cauſas requirit duos teſtes omni exceptione maiores. 7.a
Legatum alimentorum famelicis aut pauperibus relictum, dicitur pium, alias ſecus. 3.a
Legatũ nõ cenſetur, quod iure naturæ debetur. 24 b
Legatum reditus non euaneſcit alienato fundo, ex quo debet ſolui. 20 b
Legatum dotis dicitur pium. 3.a
Legatum alimentorum diuiti relictum, dicitur fauorabile. 3.a
Legitima debitum naturæ. 24 b

Legiti-

Legitima debetur filio ſine aliquo onere. 24.b
Legitima potentior eſt quocunque legato. 24.b
Lex ciuilis ſeruanda in iuriſdictione ſeculari. 5.a
Lex poſitiua non poteſt immutare naturã rerũ. 9.a
Lex exorbitans ex identitate rationis non extendenda. 37.a
Libertas ſub conditione data, competit etiam non impleta. 20.a
Libertas irreuocabilis. 22.b
Libertas poteſt conferri in voluntatẽ alterius. 20.a
Libertas eſt pia cauſa. 9.a
Libertatis legatum fauorabilius ipſa legitima. 4.a
Libertatis legatum dicitur pium, quando fit pro anima. 4.a
Licentia accipiendi mutuum, intelligitur de mutuo vero, non ficto. 36.a
*M*Agis fauetur piæ cauſæ, quàm liberis. 10.b
Magis fauetur filio quantum ad legitimam, quàm piæ cauſa. 28.b
Maior eſt præſumptio pro anima teſtantis, quàm pro matre. 21.b
Maior habetur ratio & fauor piæ cauſæ, quàm imbecillitatis muliebris. 30.a
Mandatum finitur morte mandantis. 24.b
Mandatum re integra morte mandãtis finitur. 32.b
Maritare virgines pauperes, eſt pia cauſa. 3.b
Mater nõ debet priuari hæreditate ſibi debita. 21.b
Mediatè, neque immediatè detrahitur Falcidia, ſi legatum ſit ad pias cauſas. 12.a
Miles directò poteſt ſubſtituere maiori poſt aditam hæreditatem. 11.a
Miles poteſt ſtatutum introducere. 9.b
Miles, ob publicam vtilitatem, multa ſpecialia habet, quæ non ſunt trahenda in conſequentiam. 9.b
Miles mutus & ſurdus à natura teſtari minimè poteſt. 9.a
Miles poteſt pro parte teſtari, pro parte non. 9.b
Miles priuatus intellectu non poteſt teſtari. 23.b. *Excipiuntur à pari opinione ſimpliciter damnati ad mortem. ibid. Item milites damnati. ibid. Item monachus & ſeruus ibidem. & prodigus.* 23 b. *& vſurarius manifeſtus.* ibid.
Miles mutus & ſurdus teſtari poteſt. 8.b
Milites non ligantur lege Ciuili in dubio. 29.a
Milites quibuſlibet modis teſtantur, ſeruato tamen iure gentium. 6.a
Minor vigintiquinque annis non poteſt alienare immobilia ſine decreto iudicis. 27.b
Minores & piæ cauſæ æquiparantur. 34.a
Modus adiectus legato in fauorem legatarij continet cauſam impulſiuã. 22.a. *& ob id præſtatur cautio.* ibid.
Monaſterij ingreſſus abſtergit illegitimitatem. 14.b
Monaſterium excludit ſubſtitutum à teſtatore. 13.a. *Non tamen aliud monaſterium ſubſtitutũ.* ibi.
Monaſterium vicem hæredis obtinet. 26.a
Monitus & iuſſus differunt inter ſe. 24.b
Mora eligendi circa perſonas purgatur vſque ad litis conteſtationem: verùm in pijs cauſis vſque ad tempus quo primum hæres potuit eligere. 27.a
Mora non contrahitur ſine interpellatione. 34.a
Moræ purgatio circa perſonæ electionem. 27.a
Mors hæredis viuo teſtatore & ſciente reddit fideicommiſſum caducum. 22.b
Mortuo teſtatore ante lectum coram teſtibus teſtamentum, nihil valet. 7.a
Niſi ad pias cauſas fiat. ibid.
Mulier non eſt idonea teſtis in teſtamentis. 7.a
Mulier fideiubens pro alio non obligatur, niſi in fauorem piæ cauſæ. 30.a
Mulieres ſunt teſtes idoneæ in pijs cauſis. 6.b
Multa veniunt per conſequentiam, quæ principaliter fieri non poſſunt. 27.b
Mutuans inſtitori non tenetur probare verſum in vtilitatem domini. 33.a
Mutus non prohibetur teſtari. 8.b
Mutus & ſurdus à natura non teſtantur, ſecus eſt tamen in pijs cauſis. 8.b
Mutus & ſurdus à natura æquiparantur pupillo & infanti. 8.b
Mutus literarum peritus poteſt teſtari. 23.a
*N*Egatiua oratio indefinitè poſita, æquipollet vniuerſali negatiuæ. 23.a
Nemo poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. Niſi in piis cauſis. 9.b
Nemo naturali æquitate cogitur omnino teſtatus decedere. 9.b
Nemo poteſt alteri ſtipulari, niſi fauore piæ cauſæ & dotis. 30.a
Nemo præcisè tenetur ad factum. 31.b
Nemo ſubſtituit directo puberi poſt aditam hæreditatem: niſi ad pias cauſas. 11.a
Nemo poteſt ante pubertatem ſibi eligere ſepulturam. 9.a
Nihil ſpeciale in pia cauſa. 12.a
Nominatim relicta ab vno hærede in piis cauſis. 16.a
Nullus ſociorum plus parte ſua alienat. Niſi ob legata ad pias cauſas. 21.a
*O*Blatus curiæ principis temporalis, cenſetur legitimari quo ad ſucceſſionẽ offerentis. 14.b
Obligatio ſine cauſa, inualida eſt. 29 b
Obligationis tempus præciſæ eſt implendum. Secus in pijs cauſis. 11.b
Ob honorẽ Dei augetur interpretatio teſtamẽti. 11.b
Opinio in dubio aſſumenda eſt, quæ teſtamento fauet. 9.b
Opinio ĩ dubiis, quę fauet pię cauſę ſeruãda eſt. 27.a
Optima legum interpres, conſuetudo. 14 a
*P*Actum non excludit eum à ſacrilegio, qui rẽ ipſi⁹ eccleſię ꝓpria authoritate occupat. 33 b.
Pactum valet, vt creditor propria authoritate ingrediatur poſſeſſionem hypothecatam, niſi in rebus eccleſiæ occuparet. 33 b.
Pactũ nudũ de iure Ciuili non parit actionẽ. 29.b
Pactum de ſuccedendo non valet inter milites, niſi ſit reciprocum. 29 a
Pactum de ſuccedendo inter patrem & filium, non valet. 28.b
Pactum de ſuccedendo inualidum. 28.b

Pa-

Pactum de ſuccedendo etiam in pijs cauſis iure Canonico reprobatum. 29.a
Pari in cauſa fauendum eſt repetitioni. 13.a
Paritas priuilegiorum. 12.b
Paria ſunt procedere ſine figura iudicij, & ſine aliqua iuris ſolennitat e. 36.b
Pater non ſubſtituit directò filio poſt aditam hæreditatem. 11.a
Pater poteſt pupillariter pupillum ſubſtituere ad pias cauſas. 9.a
Patrimonium eſt nomen vniuerſale. 28.a
Particularis affirmatiua eſt contraria vniuerſali negatiuæ. 23.a
Pauperes theſaurus Chriſti. 2.a
Pœna non excedit delictum. 24 b
Pœnitentia non habet locum in cõtractibus ad pias cauſas, etiã re integra. Sec⁹ tamẽ in libertate. 33.a
Pœnitere poteſt, qui contraxit, etiam quo ad libertatem. 33.a
Per ignorantiã teſtatoris defficit eius volũtas. 21.a
Perfectus quis verè dicatur. 27.b
Perſonalis actio non habet locum non adita hæreditate. 16.a
Pia cauſa ex paupertate legatarij attenditur. 3.a
Pia cauſa non eſt ſubdita laicis. 36.b
Pia cauſa & eccleſia de iure æquiparantur, ac uſdẽ gaudent priuilegijs. 34 a
Pia cauſa quæ dicatur. 3.a
Pia cauſa fauorabilior dote. 34 b
Pia cauſa duplici ratione fulcitur in deducenda Falcidia. 13.a
Pia cauſa & fiſcus æquiparantur. 32.a
Pia cauſa vulgariter ſubſtituta filio impuberi, excludit matrem à legitima. 21.a
Pia voluntate non adimpleta ex reliquo, non detrahitur Falcidia. 13.a
Piæ cauſæ legatũ non minuit legitimam filij. 4.a
Piæ cauſæ minus fauetur quàm liberis. 7 b
Piæ cauſæ magis fauetur quàm liberis. 10 b
Piæ cauſæ ſemper fauendum eſt in dubijs. 35.a
Piæ cauſæ non ſubſunt ſolennitatibus iuris poſitiui. 37.b
Piæ cauſæ præſcribuntur tantùm ſpatio quadraginta annorum. 33.b
Piarum cauſarum fauor. 15.a
Pijs in cauſis non detrahitur Falcidia. 12.a
Pietas ad omnia vtilis, ſecundùm Diuum Paulum, & ſecundùm Iureconſultos. 1
Pietas excludit repetitionem indebiti. 7 b
Pietas non inducit obligationem. ibid.
Pietas conſiſtit in ſubſtantia veritatis. 2.b
Pietas maior exercenda eſt in conſanguineos pauperes, quàm in externos. 2.b
Pietatis exercitium Chriſtianis ad Chriſtum adſpirantibus neceſſarium. 1
Pietatis intuitu conceſſa ſunt irreuocabilia. 31.a
Pium dicitur quod fit ad vtilitatem publicam. 4.b
Pius locus æquiparatur minori. 34.a
Pluribus ſimul commiſſum non poteſt per vnum expediri. Secus in fauore animæ. 38.a
Poſitiua lex non poteſt immutare rerũ naturã 9.a
Potentior eſt ratio naturalis, quàm fictio. 10.b
Potior eſt, cui prius res fuit vendita. 29.a
Præcipuè, dictio. 16.a
Præter, dictio quandoque eſt incluſiua. 23.a
Princeps poteſt diſpenſare, vt mutus & ſurdus à natura teſtentur. 8.b
Princeps poteſt pupillo doli capaci concedere teſtamenti factionem. Secus ſi doli ſit incapax. 8.b
Princeps ſpecialis protector miſerabilium perſonarum. 35.a
Principis permiſſu poteſt quis teſtari nutu. 8.a
Priuilegia omnia dotis competunt etiam pijs cauſis. 36.b
Priuilegia omnia competentia minoribus, competunt eccleſijs. 34.a
Priuilegia fiſco competentia, etiam eccleſiis competunt. 34.a
Priuilegiatus certans de lucro captando, non vtitur priuilegio contra alium priuilegiatum. 13.a
Priuilegiatus contra priuilegiatum non vtitur priuilegio. 13.a
Priuilegium euocandi aduerſarium ad forum principis, competit pupillis & viduis. 35.a
Priuilegium ſimpliciter conceditur. 13.a
Probatio non requiritur inter ſcientes. 5.b
Prohibitio teſtamenti nutu faciendi non fit iure diuino augentium. 8.a
Pro redemptione captiuorum, aut alia pietatis cauſa, res eccleſiæ alienantur. 28.b
Promittens piæ cauſæ, videtur Deo promittere. 30.b
Propter incertitudinem vtrunque inſtrumentum vitiatur, niſi alterum ſit factum in fauorem piæ cauſæ. 32.a
Promiſſio hominis expreſſa. 12.b
Puberi nemo ſubſtituit directò poſt aditam hæreditatem: niſi ad pias cauſas. 11.a
Pupillare teſtamentum non gaudet priuilegijs teſtamenti paterni. 11.a
Pupillaris ſubſtitutio eſt introducta in ſubſidiũ. 9.a
Pupilli non eſt, quod ab extraneo eius pecunia emptum eſt. 31.a
Pupillo doli capaci conceditur à principe factio teſtamenti. 9.a
Pupillus etiam doli capax nõ poteſt teſtari ad pias cauſas. 8.b
Pupillus poteſt pupillariter à patre ſubſtitui ad pias cauſas. 9.a
Pupillus eſt ex miſerabilibus perſonis. 2.a. *Hoc tamen intellige, ſi pupillus ſit pauper & orphanus.* ibid.
QValitas adiecta verbo, intelligitur ſecundùm tempus verbi. 6.b
Quarta debita eccleſiæ parrochiali. 14 a
Quæ ſit pia cauſa. 3.b
Quæ nutu Dei aguntur, non ſunt ſub lege. 22.b
Querela non numeratæ pecuniæ etiam vltra biennium in pijs cauſis introducitur. 36.a
Qui non ſubit onus, nec ſentire debet cõmodũ. 24 b
Qui ſemel eſt hæres, non deſinit eſſe hæres. 11.

Quic-

Quicquid calore iracundiæ geritur, irritum eſt, niſi in fauorem piæ cauſæ geſtum ſit. 29.b
Quicquid ſtatutum eſt in libertate, procedit quoque in pia cauſa. 9.a
Quicquid donatur eccleſiæ, cenſetur Deo conſecrari. 27.b
Quicquid ſolo inædificatur, ſolo cedit. 31.b. *Niſi clericus ex pecunia eccleſiæ in ſuo fundo ædificet.* 31.b
Quicquid fit ad publicã vtilitatem, pium dicitur. ibi.
Quilibet de populo rectè agit pro pijs cauſis. 35.a
Quod pro anima relictum eſt, dicendũ eſt pium. 2.a
RAtio cur teſtes debeant eſſe rogati in teſtamento militis. 6.b
Ratio diuerſitatis inter hæredem & defunctũ. 33.a
Ratione ceſſante, ceſſat eius diſpoſitio. 13.a
Re duobus tradita, potior eſt, cui priori res tradita eſt. 29.a. *Niſi prius ſit vendita piæ cauſæ.* 29.a
Redemptio captiuorum dicitur pia cauſa. 2.b
Reditus aſſignati piæ cauſæ. 20.a
Refutatio fundamenti Bartoli de teſtamento militis. 11.a
Re legata, eademque alienata, legatum extinguitur. 16.b
Relicta pauperibus computantur inter legata ad pias cauſas. 1.b
Relicta nominatim ab hærede non debentur à ſubſtituto. 16.a
Relicta monaſterio, vel eccleſiæ cenſentur relicta ad pias cauſas. 1.a
Relictum pro anima dicitur eſſe pium. 2.a
Relictum cuipiam monacho dicitur ad pias quoque cauſas relictum. 1.a
Relictum hoſpitali dicitur ad pias cauſas relictum. Modò hoſpitale ſit institutum authoritate epiſcopi. 1.a
Relictum alicui exiſtimato pauperi, cum ſit diues, reputatur relictum ad pias cauſas. 2.a
Relictum impersonale, valet fauore piæ cauſæ. 2.a
Relictum cauſa ſtudij non dicitur ad pias cauſas, niſi ſtudij Theologiæ cauſa relinquatur. 3.b
Relictũ ſub conditione deficientis primi gradus. 20.a
Relictum pro imagine facienda dicitur pium. 3.b
Relictum ab eo, cui teſtator nihil reliquit, ad pias cauſas valet: ſed ab hærede petetur. 16.a
Relictum fraternitatibus cenſetur relictum ad pias cauſas. 1.b
Relictum ad ſoluendum creditoribus dicitur ad pias cauſas. 4.b
Relictum ſub conditione. 19.a
Relictum pauperibus pro exoneranda conſcientia, non poteſt reuocari. 30.b
Relictum pauperibus generaliter. 14.b
Relictum pro redemptione captiuorum, ad piam cauſam relictum videtur. 2.b
Relictum conſanguineo, vel amico, pauperi, cenſetur pium. 2.a
Relictum viduis & alijs miſeris, cenſetur ad piam cauſam relictum. 2.a
Relictum cauſa ſtudij dicitur pium. 3.b
Reo in ambiguis potius fauendum eſt, q̃ actori. 34.b
Res ſubiecta reſtitutioni non poteſt alienari, niſi in piam cauſam. 28.b
Res eccleſiæ non alienantur. 28.b
Res hoſtium piæ cauſæ legata, aut donata ſub conditione, ſi in noſtram peruenerit poteſtatem indiſtinctè debetur. 17.a
Res noſtras ſine facto noſtro in alium transferri non poteſt. 11.a
Res ab adminiſtratore comparata ex pecunia eccleſiæ, fauore piæ cauſæ, cenſetur eccleſiæ. 31.a
Res dubia in fauorem eccleſiæ iudicandum eſt. 26.b
Res empta ex pecunia mea, non eſt mea. 31.a
Secus in re empta ex pecunia eccleſiæ. ibid.
Reſtitutio in integrum eodẽ modo competit piæ cauſæ, quo eccleſiæ. 33.b
Reus non tenetur edere propria inſtrumenta actori. 36.a
Reus in cauſa ſtudij tenetur edere inſtrumenta. 3.b
Rogare teſtes quid ſit. 6.a
Rogatio teſtium non eſt de ſubſtantia teſtamenti ad pias cauſas. 6.a
Rogatio non eſt de ſolennitate teſtamenti militis, nec teſtamenti inter liberos. 6.b
SAcræ literæ æquiparant viduas, pupillos, & pauperes. 2.a
Sciens non indiget probatione. 5.b
Semper in fauorem piæ cauſæ iudicandum eſt, etiã ſi ſuſtineat partes actoris. 34.b
Seruiendum eſt verbis et voluntati teſtatoris 21.b
Solennitas iuris ciuilis non conſideratur in pijs cauſis. 10.a
Statuto diuino in ore duorum vel trium ſtat omne verbum. 5.b
Statutũ in libertate procedit quoq; in pia cauſa. 9.a
Stipulatio neceſſaria in donatione. 31.b
Studij cauſa & dotis æquiparantur. 3.b
Sub lege non ſunt, quæ nutu Dei aguntur. 22.b
Subrogatio executoris teſtamenti facta à teſtatore in legatis ad pias cauſas valet: alias ſecus. 20.b
Subſtitutio executoris teſtamenti. 20.b
Subſtitutio pupillaris introducta eſt in ſubſidiũ. 9.a
Suitatis exiſtentia æquè confirmat legata pijs cauſis in teſtamento relicta, atque ipſum teſtũ. 15.a
Suſpicione non carent teſtes ſe ingerentes. 6.b
TAcita pupillaris contenta ſub expreſſa vulgari, non excludit matrem. 21.b
Tantum habet fauoris pia cauſa, quãtum dos. 30.a
Tempora diſtincta & interpolata coniunguntur fauore piæ cauſæ, etiam contra expreſſam teſtatoris voluntatem. 21.b
Temporis inſcriptio non eſt iuris diuini. 9.b
Temporis inſcriptio eſt neceſſaria in teſtamentis. Secus in pijs cauſis. 9.b
Tempus non inducit obligationem. Nec ſolutio diuturna, niſi probato titulo. 19.b
Secus in legato alimentorum. 19.b
Tempus continuum quomodo in pijs cauſis numerandum ſit. 21.b
Tempus obligationis præciſè eſt implendum. 53.

Secus

Secus in pijs cauſis. ibid.
Teſtamenta duo ſeſe inuicem confundunt. 16.a
Teſtamenti caput, & teſtamentum inſtitutio hæredis. 10.a
Teſtamenti merus executor non agit contra hæredem pro legatis. Secus in pijs cauſis. 24.a
Teſtamenti nutu faciendi prohibitio non reperitur in iure diuino vel gentium. 8.b
Teſtamentum nutu factum non valet. 8.a
Teſtamentũ nutu factum valet ad pias cauſas. 8.a
Teſtamentum militis nutu factum non valet. 8.a
Teſtamentum inter liberos nutu factum non valet. 8.a
Teſtamentũ ſine teſtibus ad pias cauſas valet. 6.b
Teſtamentum inter liberos requirit ſolùm ſubſcriptionem manu teſtatoris. 6.b
Teſtamentum notis inuſitatis ſcriptum non valet. Secus ad pias cauſas. Modò conſtet de voluntate teſtatoris. 9.b
Teſtamentum inter liberos nõ debet ſignis ſcribi. 9.b
Teſtamentum inter liberos non eſt propriè teſtamentum. 24.a
Teſtamentum facere non poteſt alter alteri. 11.a
Teſtamentum non pendet ex alieno arbitrio. 23.
Niſi ſit ad pias cauſas. ibid.
Teſtamentum imperfectum in pijs cauſis habet effectum. 7.a
Teſtamentum inter liberos imperfectum imperfectione voluntatis eſt nullum. 7.b
Teſtamentum pupillare non gaudet priuilegijs teſtamenti paterni: niſi ſit ad pias cauſas. 11.a
Teſtamentum cæci requirit ſpecialẽ ſolemnitatẽ 8.b
Teſtamentum ſolenne tollitur per minus ſolenne. 8.b
Teſtamentum ad pias cauſas, teſtamentum ſimpliciter. ibid.
Teſtamẽtum imperfectum inter liberos valet. 24.a. *Non tamen relicta extraneis in eodem teſtamento* 24 a. *Aliud in teſtamẽto ad pias cauſas.* 24 a
Teſtamentum inter liberos ſolum ius gentium attendit. 11.a
Teſtamentum factum inter reliquos liberos vitiatur præteritione vnius filij. 10.a
Teſtari poteſt aliquis nutu ex pmiſſu principis. 8.a
Teſtari cæcus non poteſt, niſi ſeruetur ſolennitas l. hac conſultiſſima. 9.a
Teſtari poteſt miles pro parte, & pro parte non. 9.b
Teſtari poteſt mutus. 8.a
Teſtator excommunicatus decedens, non cenſetur ad pias cauſas teſtari. 8.b
Teſtator præſumitur legaſſe ſecundum conditionem templi, in pijs cauſis. 12.a
Teſtator decedens in bello illicito, non cenſetur teſtari ad pias cauſas. 8.b
Teſtatore mortuo priuſquam lectum fuerit coram teſtibus teſtamentum, nihil valiturum eſt, 7.a. *Niſi ad pias cauſas teſtatus ſit.* ibid.
Teſtatore nihil diſponente de Falcidia piæ cauſa, nec ea detraitur. 13.b
Teſtatoris impedimentum non debet retardare pias cauſas. 27.a
Niſi ex difficili operis qualitate proueniat. ibid.
Teſtatoris diſpoſitio extenditur de vno caſu ad alium. 20.a
Teſtatoris voluntas deficit per ignorantiam illius. 21.a
Teſtes rogati ad pias cauſas non ſunt neceſſarij. 6.a
Teſtes ſe ingerentes ſuſpicione non carent. 6.b
Teſtes duo ſufficiunt in pijs cauſis, tam iure ciuili quàm canonico. 5.b
Teſtes in teſtamento militis debent eſſe rogati. 6.b
Teſtes requiſiti. 6.a
Teſtimonium mulierum in piis cauſis eſt idoneum. Et in teſtamento inter liberos. 6.b
Teſtium rogatio non requiritur generaliter in relictis non pijs. 6.b
Teſtium interuentus non eſt neceſſarius inter liberos. 5.b
Theſaurus Chriſti ſunt pauperes. 2.a
Trebellianica an deducatur in pijs cauſis. 13.b
Tutor tutelam recuſans. 22.a
Tutor per recuſationem tutelæ non perdit legatum piæ cauſæ reſtituturus. 21.b
V*Alidius priuilegium commune quàm ſpeciale.* 13.a
Varij intellectus cap. cùm eſſes, & cap. relatum. de teſta. 5.a
Verba generalia non extenduntur ad pias cauſas. 10.b
Viduæ, pupilli, & pauperes in ſacris literis æquiparantur. 2.a
Viduis & alijs miſerabilibus perſonis relicta, cenſentur in piam cauſam relicta. 2 a
Viduitatem inducens conditio reijcitur. 10.b
Voluntaria paupertas propter Deum. 27.b
Voluntas inter liberos probatur quibuſcumque indicijs. 6.b
Votum cuiuſpiam menſuræ debitum. 12.a
Vterque priuilegiatus in ſpecie non gaudet priuilegio apud alterum. 12.b
Vtrunque ius tam Ciuile, quàm Canonicum in ſuo foro ſeruandum, ſecus in pijs cauſis. 37.b

FINIS.

ANDREAE TIRAQVELLI, REGII IN PARISIENSI CVRIA SENATORIS.

De priuilegijs piæ cauſæ tractatus, lucem adferens non mediocrem obſcuritati cap. Cùm eſſes, & cap. Relatum, de teſtamen. extrà.

PRÆFATIO.

Pietas ad omnia vtilis, ſecundū Diuum Paulum.

PIETAS, quæ ex Diuo Paulo ad omnia vtilis eſt, & cuius exercitium tam ſedulò ac diligenter omnibus, ad Chriſtum aſpirantibus, commendatur, veteribus noſtris Iureconſultis tanto fuit ſtudio ac curę, vt huius intuitn ac contemplatione permulta, ne dicam propè innumerabilia priuilegia introdnxerint: quorum tam frequens in omni iuris parte fit mentio, vt quot, & quę ea ſint, quæ potiſsimùm recepta ſunt, non inutile fuerit paucis recenſere, ſimulq; aliquantulum immorari in interpretatione cap. cùm eſſes, & cap. relatum, extrà de teſta. Quæ dno capita multùm faciunt ad rem, quam paramus: in qnorũ intellectu obſcurus adeò Labyrinthus verſatur, vt hactenus multos, & eos quidem diuerſos, admodum ſenſus à ſcriptoribus acceperint. Antequam tamen eorum interpretationem aggrediamur, in primis quæ dicantur piæ cauſæ, ſiue quid relictum pium cenſeatur, vel relictnm ad pias cauſas, videamus.

Idem ſecūdum Iureconſultos.

Relicta monaſterio, vel eccleſiæ cēſentur relicta ad pias cauſas.

Primùm igitur incipiemus ab his, quæ eccleſiæ vel monaſterio relinqnuntur, quæ ob id ad pias cauſas relicta dicuntur, vt voluit Speculator titu. de inſtrn. ædit. §. nnnc verò aliqua, verſic. & ſcias qnòd inter relicta, & Bald. in auth. ſimiliter. in princ. C. ad leg. Fal. Roma. conſil. 235. quo ad primum. colu. 2. & omnes vbique.

Sed & non ſolum quod relinquitur monaſterio in genere, ſed & quod relinquitur vni cuipiam monacho, dicitur quoq; ad pias cauſas, ſi fiat intuitu pietatis, non contemplatione conſanguinitatis, aut amicitiæ, vt dicit Bal. in l. 1. in lect. col. 4. verſi. circa perſonam. C. de ſacroſanct. eccle. per no. in l. illud. C. eo. titu. argu. l. tutor petitus. §. quæ tutoribus. ff. de excuſat. tuto. & in cap. requiſiſti, de teſta. & not. in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Treb. & idem tenet Panor. in rubri. de teſtamen.

Idem ſi vnicuipiam monacho ſit relictum.

Item relictũ hoſpitali dicitur ad pias cauſas: quia & hoſpitale dicitur pius locus, vt voluit Archi. in cap. ſi ex laicis. 10. q. j. Spec. vbi ſuprà. Ioan. Andr. in cap. Ioannes. col. 2. in ver. pijs, de teſtamen. Bald. in d. authent. ſimiliter, & in l. orphanotrophos. in fi. C. de epiſc. & cler. & Panor. in c. cùm ſit generale, in ſecundo notab. de foro compet. Pau. Caſt. conſi. 4. dicendum eſt, lib. 2. & conſi. 59. quędam mulier condidit, verſic. in contrarium, & iterum col. vlt. ante fin. lib. 5. Petr. Peruſ. in tractatu canonicæ epiſcopalis, in 10. c. Card. Flo. conſ. 121. ad primum reſpondeo, in prin. Bened. Cap. conſ. 18. incip. viſo, & conſiderato, col. penul. & conſi. 54. hoc caput, circa primnm quæſitum, col. 3. Alex. conſi. 2 to. ſtatutis accuratè perſpectis, in princip. lib. 2. & conſil. 190. plura narrata ſunt, col. 4. libr. 6. Bart. conſi. 15. incip. Deum innocent, col. 1. lib. 3. Corne. conſi. 140. circa hanc conſultationem, col. 2. verſic. circa Falcidiam, libr. 1. Philip. Decius conſi. 273. in caſu propoſito, in princ. & eſt bonus tex. in d. l. orphanotrophos. & in l. ſancimus, huius initij 2. C. de ſacroſan. eccleſ. & in l. omnia, & quod ibi dicit Barto. C. de epiſ. & cleri.

Hoſpitali relictum dicitur ad pias cauſas relictum.

Id qnod plerique intelligunt procedere, modò hoſpitale ſit conſtructum authoritate epiſcopi,

Modò hoſpitale ſit inſtitutū authoritate epiſcopi.

epiſcopi, aut certè illi conſtructo accedat ipſius authoritas, aliàs ſecus. Ita voluit Bald. in authen. hoc ius porrectum, col.2.C. de ſacroſan.eccleſ.& conſi.465.in ciuitate Brixię, lib.1.& conſil.116. ordinatio teſtamenti, in princ.lib.4.& conſi.320. præmittendum eſt, lib.5.Ang.conſil.308. primò videre oportet, poſt princ.Paul.Caſt.in d.l.orphanotrophos, in princ.Alex.conſi.120.ſuper eo, quod quęritur, col.2.verſicu. poſſet etiam reſponderi, lib.1. Et Benedi.Cap. latè conſil.97.punctus communis,per totum. Et pro his facit,quod not.gloſſ.in clemen. quia contingit,§.vlti.in gloſſ.pen.& ibi Pet.Anchara. de relig.domi. & Hoſtien. in ſumma tit. de regula.§.non tamen,verſi.quid de ruſticis, & in tit. de religioſis domi.§.2.ante finem,& §.3.Spec.titu. de ſtatu monac.verſic.36.Bald.in l.ſi quis ad declinandam,col.antepe.verſi.ſed iuxta hoc quæro,C.de epiſ.& cler.& in l.deberi,verſic. item eſt argu.C.de fideicommiſſ.libert.Ang. conſil.113.an canonica, Imol.in cap.officij, charta antepenultima, de teſtam. Dominic. in c.2.de reſtitut.in integr. lib.6. Cardi. Flo. conſil.13.in ciuitate Vrbitanenſi, Panor.ca. de xenodochijs, & in cap.ad hæc, de religio. domib.& Alexand.conſ.9. viſis dicto themate,in prin.lib.2.Felyn. in cap.de quarta, col. 2.de præſcript.

Alij indiſtinctè tenent, ſiue hoſpitale ſit inſtitutum authoritate epiſcopi, ſiue non.

Sed alij indiſtinctè tenent, ſiue hoſpitale ſit inſtitutum authoritate epiſcopi, ſiue non: eſſe tamen & dici pium locum, licet non eccleſiaſticum,aut religioſum,vel ſacrum:quia in eo exercentur opera pietatis. Et ita voluit expreſsè Bald.conſil.465. in ciuitate Brixiæ, lib.1.& conſi.5.hoc initio,quidam ciues. lib. 3.Ange.conſi.117.in canonica portione,col. 2.& conſi.384. Papinius, col.1. Pet. Anchar. conſi.129. ſuper primo dubio prima facie videtur,col.1.& conſil.337.de efficacia, col. 3. Panormi.in d.c.de xenodochijs, & Pau.Caſt. conſil.167. præſuppoſita pro vera opinione, lib.2. & Roma. conſil.457. in caſu propoſitæ conſultationis,col.vlti.verſic.vnum eſt quod refragatur, Barto.conſi.1.col.7. & multis ſequenti.lib.4.& Fely.in d.c.de quarta, col.2. & iterū col.4.de pręſcrip.& Stepha.Bertran. conſi.244.viſo proceſſu,nu.3.lib.1.Et Panor. conſi.55.in quæſtione,quę vertitur,colum.2. verſic. & primò adiura. lib.1. Franc.Curtius iunior conſil.20.

Relictum fraternitatibus cenſetur relictum ad pias cauſas.

Item relictum fraternitatibus dicitur ad pias cauſas, vt voluit Petr. Peruſ. in ſuo tractatu,de quarta canonica,Panormita.conſil. 31.ad claram deciſionem omnium difficultatum,col.2.verſi.venio ad ſecundum.lib.1. & iterum conſil.32. cuius eſt initium, circa duo dubia, col.2.verſi. ſubſtitutio verò facta vt teſtator,lib.2.& Pau.Caſtr.conſi.5.dicendum eſt, quòd dicta fraternitas,in prin.lib.2. & conſil.12. hoc capite præſens conſultatio nulla, ad fin.eod.lib.2.& ita ſentit Specul.in d.verſi.& ſcias, & Ioan.And.in cap.Ioannes, de teſta. dum loquuntur generaliter de quibuſcunq; locis, in quibus exercentur opera charitatis, & expreſsiùs Bart.in l.1.§. ſed religioſis.D.de colleg.illicit. & Ang. in repet.l. 1.C.de fide inſtrumen.& iure haſt. fiſcal. lib. 10.Benedi.Cap. conſil. 115. cùm prout in facto præſupponitur, col.vlti. (vide Archid. in c.ſi quis,62.diſtinct.) & nouiſsimè Philippus Decius conſi.72.viſo puncto,col.2.verſi. tertiò principaliter.

Contrarium tenent. Fraternitas nō dicitur propriè pium collegiū.

Contrarium tamen tenet Bal. in d.l.illud, col.1.verſi.quod de eo,C.de ſacroſan. eccleſ. dum dicit, quòd fraternitas nō dicitur propriè pium collegium,per illum tex.in verbo, nulli,quod dicit menti tenēdum, & in auth. hoc ius porrectum,col.2.verſi.ſecundò quærò,C.eod.titu.& in l.id quod panperibus, in 21.quæſt.C.de epiſc.& cler.& conſil.133. factum ſuper quo,lib.2.& conſi.94.in dicto teſtamento,lib.3.& conſi.162. quidam Franciſcus, in quarto dubio,lib.5.& Imo.& Panor. in d.c.officij,de teſta.Card.Flo.d.conſi.13.& Corne.conſi.119. circa primum conſultationis articulum,col.8.verſi. tamen his non obſtantibus,lib.2.& conſi.18.circa hanc conſultationem, col.2.verſic. quinimò cęſſantibus etiam prædictis, & col.5.verſi.ideò ex his eſt concludendum,lib.4.& conſi.297.videtur ꝙ dicta fraternitas, col.2.verſic.item dicta fraternitas, eod. lib.4.& conſi.370.in hac conſultatione, ad fi.eodem lib.4.& Bened. Cap. conſil.20.punctus, quidam Franciſcus, col. vlti.& iterum d.conſ.54.col.3.& Phil. Franc. qui hoc dicit ſing.in c.1.col.3.de reb. eccleſ. non alie.lib.6. Cuius rei veritas ex eo pēdet, quod ſcribit idem Bal.in l.ſi quis ad declinandam,col.4.verſ.deinde quæritur de tali quæſtione,eo.tit.ibi vide, & Alex. conſil.102.ſuper primo quæſito, in primo dubio, lib. 7. & Soci.conſi.82.in cauſa vertente,col.pe.verſi. ſed difficultas, lib.4. & Corn.conſil.380.pro deciſione præſentis, colum.3.in fi.& ſeq.lib. 3.(& vide etiam Card.Flor.conſil.13.in ciuitate Vrbitanenſi,) & Fran. Balb. in tractatu præſcriptionis,in 1.parte 5.partis, col.2.verſicu.& ſignanter dicit pium.

Relicta pauperibus cōputantur inter legata ad pias cauſas.

Item relicta pauperibus computantur inter legata ad pias cauſas, Spec.in d.§.& ſcias, Bal.in d.authen. ſimiliter, & ibi Ro.in repe. col.1.& ipſe Bald.in l.illud,col.14.& ibi Pau. Caſt.C.de ſacroſan. eccleſ. & in hoc omnes conueniunt. Et quidem optima cauſa: nam bona panperum æquiparantur bonis eccleſiarum, vt latè per Panor.in c.nihil,de præſc. & Fely.qui alios allegat in c.de quarta,col.4. eo.titu. Quin bona eccleſiarum & clericorū ſunt & pauperum, c.aurum indignè, 12.q.2. & c.vlti.

Bona pauperū æquiparantur bonis eccleſiarum.

Bona eccleſiarum ſunt bona pauperum.

Pauperes theſaurus Chriſti.

& cap.vlt.in princ.& ibi gloſſ.16.q.8. Et pauperes ipſi ſunt theſaurus Chriſti, vt aſſerit diuus Laurentius.

Quod procedit et anſi relictũ ſit pauperi exiſtimato, cùm eſſet diues.

Et hoc adeò procedit, quòd ſi quis relinquat cauſa pietatis alicui, quem credit eſſe pauperem, cùm ſit diues, iſtud reputabitur relictum ad pias cauſas, quantum ad relinquentem, vt voluit Bar.in repet l.1.in 2.q.2.q.principalis, in fi.C.de ſacroſan.eccle.per c. quieſcamus 42.diſt. Sed fortè, inquit, eſſent ei legata auferenda, & in alium vſum conuertenda, arg.l.legatum, D.de vſuſr.leg. Verùm Bal ibi (vt ſemper in ea l.) col.10.verſi.ſuper quinta quæſtione, in repet.Barto.mordet, dicentem, hoc poſtremũ eſſe falſum: quia imò tale legatum pro non ſcripto habendum eſt, quo ad illum cui relictum eſt, per l.eam quã C.de fideicõ.& l. pater filium.§. Tuſculanus. D.de legat.3. Nec tamen defuit, ſed remanet relictũ imperſonale, quòd valet ad pias cauſas, per cap.cùm tibi, de teſta.& l.nulli, C.de epiſ.& cler.& nõ conuertitur in alium vſum, ſed ad eundem caſum: vnde cùm pauperi èxiſtimato relictum ſit, dabitur pauperi: quia cùm poſſumus ad vſum deſtinatum vti, non poſſumus in alium conuertere, cle.quia contingit, de relig.domi.

Relictũ imperſonale, valet fauore piæ cauſæ.

Ad vſum certum deſtinata non poſſunt in alium vſum cõuerti.

Viduis & alijs miſerabilibus perſonis relicta cenſentur in piam cauſam relicta.

Item relicta viduis, & alijs miſerabilibus perſonis, vt voluit Spec.vbi ſuprà, & Bald.d. authen.ſimiliter, & Pet.Peruſ.in tract.canon. cap.10. & Firmia.in tractatu de epiſcopo, in 4.parte libri quarti, quæſt.31.verſi.congruenter hic dicendum, & Franc.Aret.in l.1.in fin. C.de ſacroſan.eccl.& ante hos glo. in cap.vlt. in verbo, pietas, de feri.quæ ſub pietate, de qua ibi tex.loquitur, reponit dictum, miſerabilium perſonarum. Quod & ex eo ſatis comprobatur, quòd ſacræ literæ æquiparant viduas, pupillos, & pauperes: ſcribitur enim Hieremię 5. Cauſam viduę non iudicauerũt, cauſam pupilli non dixerunt, & iudiciũ pauperum non iudicauerunt: ex quo etiam patet, quòd relictum pupillis, dicatur in piam cauſam: nam & ſæpe aliàs vltra locum illum ſacræ literæ æquiparant pupillos & viduas.

Sacræ literæ æquiparant viduas, pupillos, & pauperes.

Eiuſdem rei comprobatio.

Et videtur hoc comprobare text. in l.1.C. quan.Imper.inter pupil. & vid. & rubrica illius titu. quòd pupillus ſit ex miſerabilibus perſonis; quod expreſsè voluit Alexand.in l. Titiæ textores, in princ. D. de legatis primo, & quod ei relictum eſt, cenſetur pium, tenet Cardin.Flor.in clemen.1.in 13. quæſt. de teſtamen.vbi & idem dicit de orphanis. Tamẽ intellige procedere, cùm pupillus eſt pauper & orphanus, ſecundùm gloſſ.in cap. omnis ætas, in gloſſ.vlti.12.quæſt.1.& Specu. tit.de inſtru.edi. .nunc verò aliqua, verſic.& ſcias. Cardin.Imo.& alij in cap.ſignificantibus, de offic.deleg.Alexan.cõſ.121.viſo proceſſu cauſæ veræntis, colu.vlt.lib.1. & Iaſ.in d.l.Titiæ textores, col.pen.vide Ioan.And.in c. ex tenore de foro compet. Quæ autem dicantur miſerabiles perſonę, vide per Bar.in l.1.C.quãd. Imper.inter vid.Innoc.& Panor. poſt alios in c.ſignificantibus, de offic. deleg. Panor.in c. ſuper quibuſdam, de verb.ſignific.

An idem ſit in orphanis.

Quod pro anima relictum eſt, dicendum eſt pium.

Item relictum pro anima, per text.in §. ſi vnum, de prædictis, verſ.occaſionem autem, in authẽ.vt cùm de appel.cog. in illis verbis, & ipſorum quoque animæ ex hac cauſa pijſſima ſubleuentur, vt voluit gloſſ.in l. ſi quis Titio, & ibi Bar.& alij recentiores poſt eum, de lega.2.Barto.in d.l.1.& ibi Bald.qui illam dicit ſingul.in lectu.colum.1.C. de ſacroſan. eccleſ.Barto.in l.Lucius.D.de ali. & cib. leg. Bald.in l.ſi quis ad declinandam, col.1.C. de epiſc.& cler.& in d.authen. ſimiliter, & in l. & in legatis, in prin.C. ad legem Falcid. & in l.vlti.§.ſed & ſi quis, col.4.verſic. pone filius, C.commu.de leg.& in l.hæreditas.§.ſi defuncto, & ibi etiam Angel.D. de petitio. hæred. & in c.vlti.in fi.de dila. vbi ad hoc dicit gloſ. in d.l.ſi quis Titio, ſingul.& in c.1.§.donare, poſt princip.titu. quali.olim feud. ali. po. & conſ.275, ſi quis iuris ciuilis, colum.vlti.libr. 3 Pet.Ancha.conſ.144. præfatis nominibus, colum.1.Panor.in rub.de teſta. col.3. verſic. ſed nunc quæritur, & in cap.relatum, huius initij 1.col.vlti.& in c.requiſiſti, in primo no. eo.titu.Floria.in l.cùm quidam, §. ſi dies.D. de vſur.Paul.Caſt.conſ.167.lib.2. vbi ad hoc dicit illam glo.reputari ſingul.& Roma.cõſi. 69.viſo quæſtionis themate, poſt prin.Socin. conſ.116.non poteſt negari, col.penul.verſi. primus eſt.Barba.qui & illam gl. dicit ſingu. conſ.71.illud in medium referam. colum.6. lib.3.& Philippus Corn.conſ.38.pro deciſione, col.3.in fi.lib.3.& iterum cõſ. 322. ardua plurimùm, col.4.verſ.in cõtrariã partẽ, lib.3.

Eiuſdem confirmatio.

Relictum etiã conſanguineo, vel amico, pauperi cenſetur pium.

Quod adeò verum eſt, vt ſi pro anima relinquatur, etiam conſanguineo, vel amico pauperi, dicitur relictum ad pias cauſas, vt voluit glo.no.in c.2.de ſepul. quam ſequitur & reputat ſingul.Bal.in l.1.colum.2.in lectu. & ibi Paul.Caſt.in fin.C.de ſacroſanct.eccleſ. & voluit Ioan.Andr.in addit.Specul. titu.de inſtrumen.edi.§.nunc verò aliqua, verſicu.& ſcias, quod tunc, in addi.quæ incipit, ad iſtũ finem, & oẽs, quos ſtatim allegabimus, & Alc. conſ.158.viſo teſtamento, ad fi.lib.7. Secus ſi cõſanguineo, aut amico diuiti: quia licet dicatur pro anima, non tñ reputabitur ad pias cauſas, ſed magis præſumetur factũ contemplatione cõſanguinitatis, amicitiæ, aut alterius non piæ cauſæ, vt voluit gloſſ.in l.illud.& ibi Bal.& Pau.Caſ.C.de ſacroſan.eccl. Bar. in repe.d.l.1.in 2.q.2.q.principalis, & Bal.in d. auth.ſimiliter.& ibi Rom.col.1.idẽ Bal. in l.ſi hæres, in 2. not.D.de cõdi.cauſa data, & in d. l.ſi quis Titio, & ibi etiam Imol.D.de lega. 2.

Aliud in conſanguineo, vel amico diuite.

& in c.de priore, de appella. vbi dicit ſingul. illam gloſſ.& conſ.8.licet mulieres, libr.5.& conſ.230.teſtamẽtum, de quo quæritur, co. lib.5.& Lapus alleg.92.in primis videndum eſt, in 1.dubio, vbi rationem reddit: quia pietas nõ ſtat in nomine pietatis, ſed in ſubſtantia veritatis.per l.cum hi, §.ſed perſonarum, & §.ſi in annos, D.de tranſact. & l.1.C.de mendi.valid.libr.11.& idem quoque voluit Pau.Caſtren.conſ.441.viſo puncto, & allegationibus, in 2.dubio, poſt princ.lib.2.Cardi. qui eam gl.dicit ſingul.in c.tua, de teſtamẽ. in c.de priore, de appel.Petr.Anch.conſ.25. videtur prima facie, colu.2.Panor.in d.rub. de teſta.& d.c.requiſiſti, & conſ.63.quædam domina, colum.3.verſ.hoc etiam firmatur, lib.2.& Barb.conſil.58.clementiſsimi Dei, colum.antepenul.lib.1.Stepha.Bertran.cõſ. 205.ſic eſt verum, col.1.num.3.4.& 5.lib.2. & conſ.82.quoniam reperio, col.1.lib.3.& è Theologis Diuus Thomas in q.4.q.32.articulo ſeptimo.

Pietas conſiſtit in ſubſtantia veritatis.

Et facit pro prima parte: nam maior pietas debet exerceri in conſanguineos pauperes, quàm in externos, c.nõ ſatis, 86.diſtinctio. Et ideo executor deputatus ad diſtribuendum pauperibus, poteſt eligere pauperes conſanguineos teſtatoris, vt voluerunt Baldus, Angelus & Imol. in l.illa inſtitutio, D.de hæredibus inſtituen.Imo.in l.captatorias, D.eo.titu.Pet.Anch.in d.c.cùm tibi, de teſtamen.Alex.in l.diui, D.ad leg.Falci. Qui & ipſi dicunt procedere in filio ſpurio teſtatoris, paupere, ſicuti etiam voluit Ioan.And. in dicto §.nunc verò aliqua, in vltima char.in addi.quæ incipit, continuata, & Bald.in l.id quod pauperibus, col.pen.& vlti.C.de epiſc. & cle.& conſ.91.videtur, quòd clectio, lib.1. & conſ.162.quidam Franciſcus, ad fin.lib.5. Ang.& Imo.in l.Lucius.§.in teſtamento, D. de legat.primo: & vide, quę dicam infrà vbi de alimentis.

De eadem re. Maior pietas exercenda eſt in conſanguineos pauperes, quã in externos. Executor poteſt eligere pauperes conſanguineos.

Quod tamen intelligendum eſt duobus modis, primò, vt procedat in terminis, in quibus loquimur, videlicet, quando conſanguineo pauperi relinquitur nominatim pro anima, aut etiam alia pia cauſa: quia tunc dicetur legatum ad pias cauſas, nõ obſtante qualitate cõſanguinitatis, per ea, quę diximus. At ſi ſimpliciter relinquat conſanguineo etiam pauperi, ſine expreſsione piæ cauſæ, non reputabitur ad pias cauſas, quin magis videtur fuiſſe relictum contemplatione, & fauore cõſanguinitatis, per tex.in l.tutor, §.quæ tutoribus, D.de excuſa.tuto.vbi concurrentibus pluribus præſumptionibus, illa anteponitur, quæ ex coniunctione ſanguinis inſurgit, ſicuti & voluit Bald.in authent. ex teſtamento, colum.3.C.de collatio.dum dicit, ꝙ inter coniunctos, cùm aliquid confertur, præſumitur fieri ex naturali affectu magis, quàm ob aliam cauſam, per multa iura, quæ allegat: & hoc expreſsè voluit Bal. in d.authẽ.ſimiliter, verſ.quid ſi donatio, & ibi etiam Roma. col.1. ſed cura iſtud incidẽter, vbi & ad hoc allegat cap.requiſiſti, de teſta. & cap.pontificis, 12.quæſ.3.& latè Philippus Decius conſ.120.diuino &c. cõſideratis omnibus, col.vlt. & latiùs diximus in noſtra repetitione, l.ſi vnquam.in verbo, donatione largitus.

Reſtrictio præcedentium.

Diſtinctio in relicta pauperibus.

Concurrentibus pluribus præſumptionibus, ea præfertur, quæ ex coniunctione ſanguinis inſurgit.

Sed ſi hoc omnino eſt ſine dubio, quia cùm anima cæteris rebus ſit anteponenda, per l. ſancimus, C.de ſacroſan.eccleſ. cap.cùm infirmitas, de pœniten.& remiſſ.& ibi cõcord. videtur teſtator ſubſiſtente cauſa paupertatis, potius conſideraſſe eam cauſam, quę animam reſpicit, quàm ſanguinis coniunctionẽ, per multa, quę in ſimili ſuprà ſępius diximus. Quin glo.in l.ſi donatione, quam ibi omnes ſequuntur, C.de collationib.voluit, ꝙ ſi pater daret filio benemerito, licèt non exprimat, ꝙ faciat propter benemerita, in dubio tamẽ præſumitur ob eam cauſam facere, vt alibi etiam diximus. Et haud dubiè in vno caſu dicerem videri, in dubio magis relictum fauore pię cauſæ, quàm conſanguinitatis, quando aliàs relictum non valeret, per id, quod in ſimili voluerunt Bald.Fulgoſ.& Iaſ.in l.ſi tibi decem, §.ſi pactus.D.de pactis, Imo.& Raph. Cuma.in l.quod dicitur, D.de verb.obligat. Quanquam autem relictum vtroq; modo valeret, cogitandũ relinquo. Neq; enim audeo, contra tot tantæ authoritatis viros tenere.

Argumenta in contrariã partem.

Donatum filio benemerito cenſetur ei ob benemerita donatũ.

In dubio magis quid videtur relictum fauore piæ cauſæ, quàm conſanguinitatis.

Intellige ſecũdò, quod de diuite diximus, vt procedat in eo, qui ſatis diues eſt pro ratione ſuæ conditionis, ſiue ſtatus, aut generis. Nam ſi quis ſatis bonorum habeat, vt poſſit viuere, non tamen ſecundùm conditionẽ & qualitatem ſuæ perſonæ, is pro paupere habendus: & ꝙ illi ea conſideratione, & cauſa relinquitur, cenſetur relictum ad pias cauſas. Ita voluit Barto.in repetitio.dictæ l.1.in 2.q.2.quęſtio.principalis, C.de ſacroſan.eccl. poſt diuum Thomam, quo loco nuper citauimus, & Bal.in repetitio.dictæ l.1.col.10.verſ. ſuper quinta quæſtione.C.de ſacroſan.eccle. & in l.ſi quis ad declinandam, col.2.verſ.circa tertium, per tex.ibi, quem ad hoc notabiliter dicit, C.de epiſc.& cleri. vbi loquitur de nobili, qui ſatis bonorũ habet, vt viuere poſſit; ſed nõ pro ratione ſuæ dignitatis. & Barb. d.conſ.56.lib.1.& Cepol.in tractatu de Imperatore militum deligendo, in materia nobilitatis.in 21.priuilegio nobilitatis, vbi hoc dicit no.& Bened.Cap.d.conſ.54.col.3.

Diues non ſecundum facultates, quàm qualitatem ſuæ perſonæ habendus eſt.

Item relictum pro redemptione captiuorum, l.ſi quis pro redemptione, in illis verbis, pijſsimam adminiſtrationem, C.de donationibus, in dicto §.ſi vnum de prædictis,

Relictum pro redemptione captiuorũ ad piã cauſam relictũ videtur.

ibi,

ibi, ex hac cauſa pijſsima, in authent. vt cùm de appellat. cog. doctores vbique, & inter cæteros Bal. & Paul Caſtren. in d. l. illnd, qui hoc etiam intelligunt in captinis ex delicto, per gloſſam in c. ſacrorum, 12. quæſtione 2. quod & idem volnit Baldns in d. authent. ſimiliter, C. ad legem Falcidiam, cum concordan. latè à me traditis ſuprà titu. x. §. vltimo, in gloſſa penult. vbi de hoc diximus.

Idem in legato alimentorum.

Cauſa redemptionis captiuorum, & cauſa alimentorum æquiparantur.

Pia cauſa quæ dicatur.

Item legatum alimentorum, per text. in l. Mela. ibi, pietatis intuitu, D. de ali. & cib. leg. & in l. ſancimus, C. de ſacroſan. eccleſ. vbi cauſa redemptionis captiuorũ, & cauſa alimentorum æquiparantur, & in §. interdicimus, ibi, egentium pabnla, & alias pias cauſas, in authen. de eccleſiaſt. titu. & ita ſentit Bald. in d. authent. ſimiliter, vbi dicit, quòd pia cauſa dicitur, cùm per eam releuatur corpus animatum, quod quidem fit per alimoniam, & expreſsè voluit gloſſa in l. ſi cui annuum, D. de annu. legat. Barto. in l. alio. D. de aliment. & cibar. legat. Et Raph. Cumanus conſil. 30. ſtatuto canetur, colum. 2. Ange. Imol. & Alexan. in l. diui, D. ad legem Falc. Alexan. in l. ſi certis annis. col. 3. verſicu. ex his etiam infero, C. de pact. & Philippus Decius conſil. 72. viſo puncto. colum. 3.

Legatum alimentorum pauperibus relictũ dicitur pium, aliàs ſecus.

Sed hoc intellige ſecundùm ea, quæ ſuprà diximus, vbi de relicto ante diſſeruimus, videlicet, cùm alimenta relinquuntur pauperibus, aut ijs, qui famem patiuntur, vt etiam innuit text. in d. l. ſancimus, qui expreſsè de fame loquitur, & in d. §. interdicimus, in verbo, egentium. Nam ſi fauore amicitiæ diuiti relinquetur, & cui aliàs ſatis eſt alimentorũ, non dicitur legatum pium, vt voluit Bart. in d. l. alio, col. 2. ff. de alimen. & cib. lega. & in d. l. ſi cui annnnm. D. de ann. lega. & in d. l. diui. & ibi Angel. Imo. & Alexan. D. ad legem Falc. Ex quibus Angel. & Alexan. hoc dicunt procedere, etiam ſi teſtator dicat, ꝙ relinquit amore Dei. & ipſe Barto. in tracta. de alimentis, col. 3. verſ. quæro, vtrum legatum alimentorum. per tex. in §. aliud quoqne capitulum, ibi, egenis alimenta impendant, in authent. vt cùm de appella. cog. & in l. cùm hi. §. in annos. D. de tranſact. & Angel. in l. Stichum & Pamphilum, §. ſtipulatus. D. de verbo. obliga. & in l. ſi certis annis, & ibi Anto. de But. & Alex. C. de pact. Imo. in l. ſi quis Titio, & iterum in l. cùm pater. §. eorum. D. de leg. 2. Flor. in l. cùm de in rem verſo. col. 2. D. de vſuris, Roma. in repet. d. authen. ſimiliter, col. 2. verſ. capio ſecnndum, C. ad legem Falcid. Alexan. in l. 1. colum. 4. D. ſolu. matr. Franc. Aret. conſ. 45. in cauſa & pnncto, col. 1. & Iaſon in l. cùm is. §. ſi mulier, col. 2. ff. de condic. indeb. Aliàs ſemper magis ex paupertate legatarij, quàm ex verbis teſtatoris dicitur pia cauſa, vt per Alberic. in l. illud. C. de ſacroſanc. eccleſ. & in l. ſtatutorum, q. 3. incip. item quæro ſtatuto.

Pia cauſa ex paupertate legatarij attenditur.

Legatum alimentorum diuiti relictum, dicitur etiam fauorabile.

Quanquam tamen legatum alimentorum factum diuiti dicitur etiam fauorabile, & priuilegiatum, vt patet per tex. in d. l. cùm hi. §. nihil autem intereſt. D. de tranſac. vbi non poteſt, inconſnlto prętore trãſigi ſuper alimentis, relictis etiam diuiti, nedum inopi. Et propterea Salycet. in l. prima, & ibi Iaſon colum. 3. in 3. limitat. C. de fideicommiſſ. Alexand. & Iaſon in d. l. ſi certis annis. Cuius tamen ſententiam, licet de eo mentionem non feciſſet. ſecutus fuerat Florian. in l. cùm de in rem verſo, D. de vſur.

Dos & alimenta æquiparantur.

Legatum dotis dicitur pium.

Item cùm dos & alimenta æquiparentur, vt not. gloſſ. in l. ob æs. C. de præd. mino. legatum dotis, ſiue pro maritandis virginibus, dicitur pium, per text. in l. cùm is. §. ſi mulier, ibi, pietatis cauſa, & ibi not. Bald. Angel. & Floria. D. de cond. indeb. & volnit Ioan. And. in cap. tua nobis, in ver. alios, extrà de decimis, & Barto. in l. ſi ego, in princi. §. primo, D. de iu. do. & in l. ſi conſtante, in xj. quæſt. 1. partis, ante fin. D. ſolu. matri. & in l. 2. §. vlti. poſt principium, D. de donat. Alber. in prima parte ſtatutorum, quæſt. 3. ſuprà allegat. in fi. Bal. in l. mandatum, colnm. 3. verſicu. ſed contra hoc oppo. & ibi Salyce. colnm. 6. in 13. oppoſ. C. mandat. & idem Barto. in l. ſicut, in fin. C. de actio. & obliga. & in authent. contra, cùm rogatns, C. ad legem Falcid. & in l. poſt mortem, colum. penult. verſicu. ſed pone, teſtator inſtituit hæredem. C. de fideicommiſ. & in l. 1. ante finem, C. de his, quæ pœnæ no. relinq. & in repetitio. l. 1. colum. 16. C. de ſacroſanc. eccleſ. & Imol. in l. 1. colum. 1. in fin. D. ſolu. matrimo. Flori. in l. cùm quidam, §. ſi dies. D. de vſur. & Ioan. Ana. conſ. 57. viſis, & conſideratis, poſt prin. vbi dicitur, etiam procedere in dote à patre relicta filiæ. Alexand. in d. l. ſi certis annis, colu. 3. C. de pact. & in l. 4. §. hoc autem iudicinm, colum. 4. D. de dam. infect. & in l. ſi cùm dotem. §. eo autem tẽpore, colu. 3. D. ſolu. matrimo. & conſil. 90. plura narrata ſnnt, colu. 9. lib. 6. & Barba. conſ. 87. prope eſt dominus, colum. 2. lib. 2. & Firmia. in tracta. de epiſcopo. in quarta parte, libr. 4. quæſt. 31. verſ. congruenter hic dicendum. Socin. conſ. 82. in cauſa vertente, colum. penult. verſi. ſed difficultas oritur. lib. 4. Lauren. Calca. conſil. 13. pro parte negatiua, col. 2. verſ. in contrarium facit, & verſic. & hanc partem, & latins colum. 4. verſi. item & ſi dicatur. Porrò cùm legatum dotis, & alimentorum ęquiparẽtur, vt patet ex not. per glo. in l. ob æs, C. de prędi. mino. & Bar. in l. vlt. D. de his, quib⁹ vt indig. & in auth. res quæ. C. cõmu. de leg. de quo tamen per Alex. in l. 1. col. 6. D. ſol. mat. Ideò & ea diſtinctio, quam in alimentis diximus, in dote quoq; procedit, vt videlicet tum demũ legatũ dotis ſit piũ, ſi relictũ ſit pauperi, non

Idem in dote à patre relicta filiæ.

Legatum dotis & alimentorũ æquiparantur.

Diſtinctio alimentorum, procedit quoque in dote.

etiam ſi diuiti, vt voluit Bal.in l.illud, col.1.
C.de ſacroſan.eccle.& in authen.niſi rogati,
col.3.verſ. quæro,nunquid monaſterium.C.
Maritare virgines pauperes, eſt pia cauſa.
ad Trebel.cùm dicit, quòd maritare paupe-
res virgines, eſt pia cauſa.Angel. in §.ſi quis
de prædijs, in authen. vt cùm de appellatio.
cognoſc.Roma.in dicta authen.ſimiliter,col.
2.verſ.circa tertium, & Alexan.in addit. Bar.
in d.§.ſi mulier,& in l.ſi conſtante,in princip.
col.9.verſic.ex dictis autem.ff. ſolu.matrimo.
Barba.conſ.87.lib.4. Bal.nouellus in tractatu
de dote,in quinta parte,& iterum conſi 348.
de duobus.col.2.verſi. non obſt. quòd fauor,
& Iaſ.in dicta l.cùm is.§.ſi mulier, ante fin.D.
de condi.indebi. & facit quod tradit gloſſ.in
Ex legato dotis detrahitur Falcidia.
l.tali.in princip.D.de iure dot.quòd de lega-
to facto cauſa dotis diuiti, detrahitur Falci-
dia.& Philip.Deci.dicto conſil.72.col. 3. & d.
conſi.120.colum.2.Et ad hoc inſpicienda eſt
ſtatus conditio,& dignitas eius,cui relinqui-
tur, vt in ſimili diximus ſup. cùm de legato
animæ loqueremur. Et ita in hac ſpecie vo-
luit Bald.in d.l.ſi quis ad declinandam, loco
ſuprà allegato, & in l.paupertas,in prin.ff.de
excuſatio.tuto.& Decius dicto conſi.120.col.
1. Verùm Laurent.Calca.ſibi contrarius,cõſ.
31. Antonius Pacolarius col.6.dicit ſimplici-
Dos reſpectu ipſius non eſt pia cauſa.
ter,quòd dos,reſpectu ipſius,non eſt pia cau
ſa. Nam ſi eſſet huiuſmodi, ex ipſius legato
non detraheretur Falcidia,per authen. ſimi-
liter, C.ad leg. Falcid. Sed ex ea detrahitur,
vt no.glo.in l.tali.in princ.ff.de iure dot. & in
l.ſi non deſignata, C.de falſa cau.adiect. lega.
& videtur eſſe tex.in l. ſed vſufructus, §. dos
relegata,ad leg.Falcid.cui adde & aliam glo.
in l.in teſtamento, quidem militis.C.ad leg.
Falcid. Et quòd tale legatum dotis non cen-
ſeatur ad pias cauſas, tenet etiam Bar. quem
non allegat, in d. l. cùm is. §. ſi mulier.ff. de
condi.indeb. Nec obſtat, inquit Calca.text.
in d.§.ſi mulier, qui in contrarium ſolet alle-
gari, quia non id dicit, ſed tantùm loquitur
de pietate reſpectu donantis, & non dotis.

Communis opinio.
Sed aduerte,quòd communis opinio eſt in
contrarium, & de eo, quod diximus de de-
tractione Falcidiæ, contrarium tenet gloſſa,
videlicet, non detrahendam ex legato dotis,
per l.ſi in teſtamento quidem.C. ad legem
Falcid.ſuper quo vide Calca.dicto conſil. 13.
col.4.verſi.non obſtat ſi dicatur.

Relictum pro imagine facienda dicitur pium.
Item relictum pro imagine facienda, aut
depingenda, dicitur eſſe ad pias cauſas, per
tex.in l. lineam margaritarum. D. ad legem
Falcid.vbi & hoc not.Barto.& Alexan.& in c.
vlti.extrà de teſtamen. & in cap.ex parte. de
verbor.ſignific. per quos ita voluit Roma. in
d.authen.ſimiliter, col.2.verſi. circa vltimũ,
& ante illum Angel.in l.1.§.ad municipium,
& ibi etiam Alexan.D.ad leg.Falcid.per glo.
quam Ange.dicit notab.in l.Titia.§.vlti.ff.de
auro & argen.leg.& voluit idem Angel.conſ.
224.caſus eſt, Iacobus.in fi. & Flor.in dicta l.
cùm quidam, §.ſi dies. D. de vſur. & Bernar.
Laud.in additio. Barto.conſil.26. teſtator in
teſtamento.

Cauſa ſtudij dicitur pia.
Item relictum cauſa ſtudij poteſt etiã dici
pium, per id quod voluit Barto. in l. 1.ad fin.
Cauſa dotis, & cauſa ſtudij æquiparantur.
& ibi omnes,D.ſolu.matri.quòd cauſa dotis,
& cauſa ſtudij concurrunt, & ęquiparantur.
Ex quo inferunt Bal.Angel. Rapha.Cuma. &
Iaſon ibi,quòd ſicuti valet donatio facta a pa
tre filiæ, in poteſtate exiſtenti cauſa dotis, l.
Pomponius Philadelphus, & ibi glo. & doct.
C.famil.erciſcun.& no.glo.in l.2.C. de inoffi.
dona.& Bar.in l.frater à fratre,D.de condict.
Donatio à patre facta filiofamil. cauſa ſtudij valet.
indeb. ita etiam donatio facta filiofamilias
cauſa ſtudij: quod etiam tenet Roma. in l.
donatio.§.pater.D.de donatio.Alberic.Imo.
& Floria.in l.quæ pater filio.D. famil.erciſcũ.
& Iaſ. in d.l.frater à fratre.col.vlti.in 2. lectu.
& Ferdin. Lorg. in repet.§. diui. l. filiusfami-
lias,col.14.verſ. poſſet alia & ſecunda caute-
la,D.de leg.1.licet aliqui tenuerunt contra-
rium,vt per Alexan.in d.l.1.§. ad municipiũ,
Quæ ſit pia cauſa.
D.ad leg. Falcid. Et bene facit, quia ea dici-
tur fauorabilis, & pia cauſa, quæ vtilitatem
publicam reſpicit,vt dicit Pau.Caſtren.conſ.
23.viſo puncto.col.penul.per tex.in l.1.§.vlti.
C.de cadu.tollen.& eſt etiam bonus tex. in l.
2.§.exercitum, & ibi Barto.ff. de his, qui no.
infa.& in l.quemadmodum.C.de agri.& cẽſi.
& facit tex.in l.ſi quis.§.vtrum, & ibi Bart.D.
ad Sylla. & quod voluerunt Guli. Cuma.Bal.
& Alexand.in l.ſi filius.ff.ſi cert.peta. & quod
etiam dicit Bal.in l.1.C.ſi de momen. poſſeſ.
quòd in cauſa ſtudij non appellatur. & no-
In cauſa ſtudij reus tenetur actori edere inſtrumenta.
uiſsimè Philip.Dec.in c.1.col.10.verſ.7.extrà
de probat.quod in cauſa ſtudij tenetur reus
actori inſtrumenta edere,ſicuti in alijs cauſis
pijs, & fauorabilibus.& ad hæc omnia eſt bo
nus tex.in d.l.quæ pater filio,in verbo,pieta-
te.Ex quo videtur etiam probari,cauſam ſtu
dij eſſe cauſam piam: ſicuti etiam voluit ex-
preſsè Alex.in addit.Barto.in l.Stichus liber
eſto,D.de legat.3. & in l. ſi cui annuum.D.de
ann.leg.& ante illum Panormi.conſ.63. quæ-
dam domina. colum.3.& 4. lib. 2. Verunta-
Relictum cauſa ſtudij non dicitur ad pias cauſas, niſi ſtudio Theologiæ cauſa relinquatur.
men Bald.in repetit.l.1.col.12.D. de legat.2.
dicit,quòd relictum cauſa ſtudij non dicitur
ad pias cauſas, niſi ſit pro ſtudio ſacrę Theo-
logiæ, quod & videtur ſentire idem Bal. in l.
1.ff.de legat. 2. in qua etiam ſententia videri
voluit Rapha. Cuma.conſ.28. de fundo dato
in præmium emancipationis, vbi dicit,hanc
cauſam non eſſe propriè piam, per not a.in l.
illud, C. de ſacroſanctis eccleſ. & in l. ſi quis
Titio,D.de legat.2. & donationem factam ex
ea cauſa indigere inſinuatione, ſi excedat
quingentos aureos,ęquè ac alias donationes
nõ pias. Et vtrunq; ſequit̃ Iaſ.in l.1.in.1.lect.

col.

col.penult.verſi.adde tamen.C. de ſacroſan. eccleſ.& in l.1.col.vlti.D.ſolu.matri.

Legatum libertatis, cenſetur ad pias cauſas relictum.

Item legatum libertatis cenſetur relictum ad pias cauſas, vt videtur probare tex.in l.in teſtamento.D.de fideicom. libert. & melior in l.1.§.vlti.ibi, ad hanc rationem præfatus, & ibi no.Bal.C.de commu.ſer. mann. & in l. contra volnntatem, ibi, iura pietatis, C. de teſta.manu.& in l.ancillam, in fi.C.de fideicommiſ. lib. cùm dicit, impium eſſe differre voluutates teſtatoris, quæ ad libertatem reſpiciunt. & voluit Barto. in l. ſi cui annuum, poſt princi.D.de annu.lega.& in l.ſi iure, de teſta.manumiſ.& in l.2.& iterum in l.penul. de fideicom.liber.& in l.vnica.§.1.C.de cad. tollend. & Alex. in l.captatorias. col.3.C. de teſta. milita. & conſil. 109. ſtatutis accuratè perſpectis,col.penult.verſi.poſſet & teſtator, lib.2.& conſi.76.ponderatis his, col.vlti.lib. 3.& 90.plura narrata ſunt, col.4.lib.6.& Iaſ. in l.1.§.ſi quis ita, col.5.verſic. circa illnd.D. de verb.obligat.& in l.qui Romæ,§. Flauins, col.3.verſi.ego vltra alios, eod.titu. Et vbiq; docto. trahunt diſpoſita in libertate ad alias pias cauſas,ſcilicet in l.proximè.§.vlti.D. de his quæ in teſtam.delen.Specu.tit.de inſtru. editio.§.nunc aliqua.verſi.& ſcias, & in l.Titio vſusfructus,§.1.D.de condi.& demon. & in l.ſi vnus.C.de teſtamen.& in l.1.circa medium, & ibi etiam Angel.C. de bonis vacan. lib.10.& Bal.in l.2.& in l.penul.C. de fideic. liberta.& in d.l.ſi vnus.C. de teſtamen.& in l.ſi iure. C. de teſta, manumiſ.& in l. 1. §. in primo.col.vlti.C.de cadu.tollen.vbi plus dicit, quòd eccleſia & libertas eædem ſunt, id eſt, quòd eccleſia idem eſt quod ipſa libertas, vt illius verbis loqnar, per tex.in §. vult enim, in authent.de non alien. & idem Bald. conſi.118.caſus ſub tali forma,col.3.verſicu. ſuper quinto pnncto, & Roma. conſil. 235, quo ad primum,col.2.& in d. auth.ſimiliter, in infinitis prope locis, vt licet videre ex his, quæ ſuprà diximus. Alexan.qui illud poſtremum dictum Baldi ſequitur conſ.76.ponderatis his, de quibus,col.6.lib.3.& doct.ſępe.

Diſpoſita in libertate trahuntur ad alias pias cauſas.

Eccleſia & libertas æquiparantur.

Quinetiam videtur fauorabilius eſſe legatum, quàm ſit aliud legatum ad pias cauſas: quod ex eo patet, quòd licet legatum pię cauſæ non minuat legitimam filij, per text. in c. vlti.17.quæſtio.vlti.& gloſſ.in l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſ.& cler. & in l. Papinianus.§.1.D.de inoffic. teſta. & expreſsè conſuluit Alex.conſi.18.non minuitur legitima, in princ.lib.4.tamen legata libertatum non ſolùm legitimam minuunt, ſed & omnino auferũt,per d.l.Papinianus.§.quarta autem, vbi Raph.Fulg.in tertio notab. hoc expreſsè notat per illum text.fauorabilius eſſe legatũ libertatis, quàm piæ cauſæ. Ex quo & illud facilè perſpicitur, legatum libertatis eſſe fauorabilius ipſa legitima, vt annotant ipſe Fulgoſ. & Paul. Caſtr. qui hoc dicit mirabile iu d.§. quarta autem: cùm tamen legitima ſit fauorabilior, quàm pia cauſa, vt patet ex eo, quod diximus, & probatur in authenti. ſi qua mulier, vbi Bal.& Salyc.not.C.de ſacroſanct.eccleſ. Verum eſt tamen, quod gloſſ. & commnniter doct.in d.§. quarta autem, dicunt, quòd hodie legata libertatum nõ minuunt legitimam, per tex.in §.prohibemus, in authen.de trien.& ſemiſſ. Quãuis ille textus verè nou loquatur de libertate, & gloſſa ibi etiam aliter tenet: & ſi loqueretur de libertate, nihilo tamen minus probaretur per illum §. quarta autem, fauorabiliorem eſſe libertatem, quàm piam cauſam, licèt in eo caſu eſſet correctus per dictũ §.prohibemus. neque enim correcta lege, cenſetur correcta ratio legis, quin ex ea argui poſsit.

Legatum piæ cauſæ non minuit legitimam filij.

Legata libertatum legitimam omnino auferunt.

Legatum libertatis fauorabilius ipſa legitima.

Hodie libertates non minuũt legitimam.

Limitatio præcedentium.

Limita quod dictum eſt, legatum libertatis eſſe pium, vt procedat quando fit pro anima, vel amore Dei, aliàs ſecus, vt ſingulariter tenet Barto.in repetitio.l.1.C. de ſacroſanctis eccleſ. Sed hoc reprobat Imo. in l.captatorias.D.de lega.1. & Iaſ.in d.l.1.in vtraque lectura, in prima col.verſicu. nota iſtam pulchram limitationem, & in 2.lectura, col. antepenul.verſi.credo quòd limitatio, & idẽ Iaſon in l.captatorias,col.vlti. in princ.C.de teſtamen.milit.& in d.l.ſi vnus,col.vlti.C.de teſta. per text. in dicta l.prima, §. vlti. C. de commu.ſeruo manu. vbi libertas nõ erat relicta pro anima, vel amore Dei, licèt dicatur pia cauſa.

Legatum in refectionem viarum vim habet piæ cauſæ.

Item legatum, factum ad conſtrnctionem & reparationem, ſiue refectionem pontium, & viarum, vt voluit gloſſ. & poſt eam Nicol. Neapoli.Ang.& Alex.in l.1.§. ad municipiũ, D.ad legem Falcid. & Spec. hoc intelligens, cùm neceſsitas imminet, in d.§. nunc verò aliqua, verſic.& ſcias, ꝙ inter, tit. de inſtru. edit.& Ioan.Andr.in c.tua nobis, in verſicu. alios,de deci.Bald.in authen.ſimiliter.C. ad legem Falcid. Floria.in l. cùm de in rem verſo,col.2.verſi.ſed adde prædictis, D. de vſur. Alex.in d.l.1.§.ad municipium.D. ad legem Falcid. & Firmia. in tractatu de epiſcopo, in quarta parte,lib.4.quæſt.31.verſi.congruenter dicendum, vbi & alios allegat. & Philippus Decius conſil. 72. viſo puncto, colum.3. Bernard.Landri.in addit.Barto.d.conſil.26. Ideoque multi fuerunt in ea opinione, vt l.1. C.de fideicom.loquens in alimentis, quæ, vt diximus, vim habent piæ cauſæ, procedat & in refectione viarum, ita voluerunt Bar. Bal. Angel.Fulg.Alexan.& Iaſon in l. ſi certis annis.C.de pactis.Barto. & Fulgoſ.in l. cùm de in rem verſo,D.de vſuris.Bar.iu ſua diſputatione,incip. quædam mulier. Anto.in repet. c.peruenit,col.7.de cenſibus, Imo.in l. ſi ve-

Legatum incertum fauore piæ cauſæ valet.

rò.§.de viro, colu.12.D.ſoluto matrimonio. Matheſi.in tractatu extenſionum, Iaſon in d. l.1.C.de fideicom. Et bene facit tex. ꝙ ſicut aliàs valet legatum incertum ſauore piæ cauſæ. vt ſuprà diximus in quinquageſimoſexto priuilegio, ita & pro refectione pontium, l. quidam in teſtamento, & ibi glo.Bart.& alij, de legatis ſecundo, & Barto.in l.ſi cui annuũ, D.de annuis legatis.

Legatum in refectionem pontium fauorabile eſt.

Et hæc res adeò fauorabilis eſt, vt licèt quis habeat priuilegium immunitatis à publicis muneribus, tenetur tamen ad conſtructionem pontium & viarum: ſicut etiam tenetur eccleſia, licet ſit priuilegiata, niſi ſpecialiter huius rei conceſſa fuerit immunitas, l.1. & ibi notat Ioan. de Plat. C.de colla.fund.patrimo.lib.11.& l.abſit. &

Legatum refectionis viarum ponitur inter eas constitutiones Regias, quarum ſentent. mandatur executioni.

ibi Plat.C.de priuileg.dom. Ideò nec eccleſia, quæ priuilegiata eſt, ab ea re eſt immunis, l.ad inſtructionem.C.de ſacroſan. eccleſ. & in noſtris conſtitutionibus Regijs, quas vulgò ordinationes vocamus, cauſa hæc ponitur inter eas, quarum ſententia mandatur executioni, non obſtantibus quibuſcunque oppoſitionibus, & appellationibus.

Legatum factũ pro cuſtodia ciuitatis ad piam cauſam cẽſetur.

Item legatum factum pro patriæ (vt ſic dixerim) fotrificatione, valet, pro cuſtodia ciuitatis, & locotum conſtructione, ſiue refectione murorum, & foſſarum & cæterorum id genus. Ita voluit Speculator, hoc quoque intelligens, quando neceſsitas imminet in dicto verſiculo, & ſcias, ꝙ inter.vbi ad hoc multa allegat Bald.in d. authen. ſimiliter, C. ad legem Falcid. vbi ad hoc rationem adducit, quia ex his cuſtodiuntur viduæ, orphani, & aliæ miſerabiles perſonæ.

Quicquid fit ad publicam vtilitatem, id pium dicitur.

Item quicquid fit ad publicam vtilitatem, id pium dicitur, vti expreſsè voluit Paul.Caſtrenſ.conſi.194.viſo puncto, col.2.verſic.pro hoc etiam, lib.2.per l.1.§.vltimo.C. de cadu. tollen. & l.ad inſtructionem, C.de ſacroſanctis eccleſijs.

Legatum factũ ad conſtruendum monumentũ dicitur piũ.

Item legatum factum ad conſtructionem monumenti, vt voluit Bald.& Ang.in l.hæreditas.§.ſi defuncto, D. de petitio.hæredit.& expreſsius idem Ang.in l.1.§.vltimo, Raph. & Paul.Caſtren.D.ad legem Falcid. Quod & concedit ibi Imol. quatenus neceſſarium eſt ad ipſum monumentum conficiẽdum. Nam quod præter neceſsitatem impenditur, id potius tendit ad vanam gloriam, & ſolatium viuorum, & memoriam defuncti, quàm ad honorem Dei. Alexand.autem ibi diſtinguit, an monumentum tẽdit ad ornatum eccleſiæ, necne. Sed priorem partem indiſtinctè ſequitur Firmianus in tractatu de epiſcopo.loco ſuprà ſæpius allegato.

Legatum meretrici vt ſe corrigat.

Item legatum factum meretrici, vt ad frugem melioris vitæ tedeat, dicitur relictum ad piam cauſam, vt voluit Bald.in l.imperialis, in princ.col.1.arg.illius tex.C.de nup. & ſequitur Firmianus vbi ſuprà.

Legatum pro incertis & malè ablatis.

Item relictum pro incertis, & malè ablatis, dicitur etiam ad piam cauſam, vt expreſsè volnit Bald.in d.l.hæreditas, §.ſi defuncto, D.de petitio.hære.in prima lect.& ibi quoq; Ange.& vterque per nota.in clemen. prima, de priuileg. & Florianus in l.cùm quidam.§. ſi dies.D. de vſuris.

Relictum ad ſoluendum creditoribus dicitur eſſe ad pias cauſas.

Item relictum factum ad ſoluendum, & ſatisfaciendum creditoribus, dicitur eſſe ad pias cauſas, vt voluit Vital.Neman.in repet. c.Ioannes. in tertio notabili, per illum text. de teſtamen.pro quo facit, quod dicit Bal. in

Executor deputatus ad ſoluendum debita, poteſt ſoluere debita naturalia tantum.

l.id quod pauperibus, in 9. quæſtione, C. de epiſcop. & cleric. quòd executor depntatus ad ſoluendum debita, poteſt ſolnere debita naturaliter tantùm: quia in foro animæ tantùm valet debitum naturale ſolum, quãtum naturale, & ciuile ſimul. Sed aduerte quod in dicto cap.Ioannes, magis videtur innuere contrarium, dum ſeparat pios vſus, & debitorum ſatisfactionem. Et propterea ſentiũt illic Innocen. Hoſtien. Ioan.And.& Panor.ꝙ huiuſmodi relictum non dicatur ad pias cauſas. Poſtremò ſi amplius vis ſcire, quę dicantur legata ad pias cauſas, vide Spec. & Ioan. And.in d.§.& ſcias, quod inter.Bal.& Roma. in d.authenti.ſimiliter, Petr. Peruſi.in dicto tractatu canonicæ epiſcopalis, c.10.& Firmi. in dicto tractatu de epiſcopo, in quarta parte libri quarti, in quæſtione 31.verſi.congruenter eſt dicendum.

INCI-

INCIPIT DE PRIVILEGIIS PIAE CAVSAE TRACTATVS.

Varij intellectus cap. cùm eſſes, & c. relatum. de teſta.

SVPEREST nunc vt veniamus ad noſtra duo capita, videlicet c. cùm eſſes, & cap. relatum. de teſta. Sunt enim, qui dicunt, ea tantùm debere intelligi de relictis ad pias cauſas, & ex his gloſſ. ordinaria in vtroque loco, & gl. in ſumma 2. quæſtio. 4. & Goffr. in ſumma de teſta. titu. de numero teſtinm. Fulgoſ. conſi. 29. cuius caput eſt, punctus quæſtionis, Paul. Caſtrenſ. conſil. 31. iſta inſtitutio, lib. 2. Alij tradunt per illa capita eſſe omnino, & in omnibus iuri ciuili derogatū, etiam quo ad forum ſecularem. Cuius opinionis & ſententiæ fuerunt Ala. Vinc. Goſ. Hoſtien. Anton. Panormit. col. 2. & col. 4. in d. c. cùm eſſes, & Brix. in dicta ſumma, 2. q. 4. & Domin. conſil. 49. qnod ita incipit, ſuper iſto puncto. Hoſti. in ſumma, tit. de teſta. §. qualiter conficiatur, & è recentioribus Stepha. Bertrand. conſ. 23. Chriſti ſaluatoris &c. lib. 2. Alij item, quòd in terris Imperij, & in iutiſdictione ſeculari ſit lex ciuilis ſeruanda, præterquàm in legatis ad pias cauſas: in quibus vbique eſt ſeruanda diſpoſitio d. cap. relatum, in terris verò temporalis iuriſdictionis eccleſiæ in vtroque foro eccleſiaſtico ſit obſeruandum dictum c. cùm eſſes, in legatis ad non pias cauſas. In qua ſententia videri voluit Ioan. Ana. in d. c. cùm eſſes, vbi & hoc dicit conſuetudine obſeruari, & ibi expreſsiùs Ioan. de Fan. Ioan. Cal. Pet. Peruſ. Andr. Cardi. Florent. Imo. qui hanc dicit eſſe communem opin. Pet. Peruſ. conſil. 117. Feder. Senenſ. conſil. 217. factum eſt tale, quidam nomine P. Soci. conſil. 235. viſa contingentia, col. 2. in fine, vbi etiam dicit hanc eſſe communem opinionem Corne. qni & hoc dicit conſi. 168. in præſenti. col. 3. verſi. tamen communis lectura, lib. 2. & cõſi. 297. videtur, quod dicta fraternitas, col. 3. verſ. tamen his. lib. 4. vbi dicit, hanc eſſe communem lectionem. Alij quoque generaliùs, vt in foro cinili ſernetur lex ciuilis, in canonico cap. cùm eſſes, in vrroque dictum c. relatum, in relictis ad pias cauſas, quæ fuit ſententia Imolæ in d. c. relatum. & ita pronunciaſſe Innocen. IIII. in publico conſiſtorio, ſcribit Bald. conſi. 284. dominus Rainutins, lib. 3. Alij rurſum, quòd ſemper in relictis ad pias cauſas ſufficiant duo teſtes, per dictum cap. relatum: in alijs verò requiratur & parochianus vltra dnos teſtes, per dictum c. cùm eſſes, vbi hoc voluit Panor. in fin. lect. & in repeti. col. 5. cum ſequeu. & ibi Ioan. Ana. poſt antiquiores: & Specu. tit. de inſtrumen. edit. §. compendioſè, verſic. irem per ius canonicum, & Cardina. Floren. conſil. 73. puto de iure, col. 1. Alex. conſi. 105. viſo & diligenter conſiderato, col. 4. verſi. imò fortius. lib. 4. Barba. conſi. 87. col. 4. lib. 4. Corne. conſ. 261. de duobus principaliter, col. vlti. lib. 4. Alij denique in alia ſunt ſententia, vt per Domin. conſi. 49. ſuper iſto puncto, Ioan. Cal. conſi. 8. titu. de teſta. & Ro. in repet. authen. ſimiliter, in 3. & 4. ſpeciali, inter vltimas voluntates. C. ad leg. Falci. & Cor. conſil. 77. licer autem, lib. 1. & cõſi. 137. placet mihi, lib. 2. & Philip. Dec. conſi. 284. viſo puncto, in 2. dubio. Non tamen mihi eſt animus omnium omnia adducere: ſatis eſt, quantùm ad hunc locum pertinet, quòd omnes in hoc conueniunt, ꝙ in relictis ad pias cauſas vbiq; ſufficiant duo teſtes, iuxta dictum cap. relatum.

In iuriſdictione ſecular. lex ciuilis eſt ſeruanda.

Diſpoſitio c. relatum ſeruanda eſt vbique in legatis ad pias cauſas.

At cap. cùm eſſes, in legatis ad non pias cauſas.

Alij generaliùs diſtinguunt.

Alij aliter.

Alij rurſus aliter.

PRIMVM PRIVILEGIVM.

In relictis ad pias cauſas duo ſufficiunt teſtes, tam iure ciuili, quàm canonico.

QVOD primum priuilegium erit (vt duo ſufficiant teſtes) eorum, qnæ hic commemoranda, & enumeranda putauimus: communemq́ne illam ſententiam, præter illos, quos ſuprà citauimus, receperunt Barto. qui & hoc dicit procedere de inre ciuili. Bald. Ioan. Fab. Salice. Fulgo. Paul. Caſtren. Franci. Aret. & alij in l. 1. C. de ſacroſan. eccleſ. & Bal. conſ. 167. thema proponitur, in fi. lib. 2. & conſ. 20. ſuper primo puncto, in prin. lib. 5. & in l. hæ-

In pijs cauſis duo ſufficiunt teſtes. Etiam iure ciuili.

reditas, col.2.in duobus locis, D.de petitio. hæred.Saly.in l.generali,C.de ſacroſan.eccl. Rapha.Cuma.qui & id voluiſſe videtur,procedere de iure ciuili,conſ.169. viſo teſtamento,col:1.Alexan.conſil.41. viſo tenore.col.2. lib.penult. & d.conſil.105.viſo ac diligenter conſiderato,col.4.lib.4.Corne.conſ.77.licet autem, col.1.verſ.tamen prædictis. lib. pen. & conſi.261.in hac conſultatione,col.2. eod. libro,& conſi.137.placet mihi,& conſil. 166. minimè dubium,in prin.lib.3.& omnibus locis infrà allegatis,& pleriq; omnes vbique.

Secundum Privilegium.

Teſtamentum immediatè, ſine alicuius alterius inſtitutione, ad pias cauſas factum coram duobus teſtibus deponentibus, infirmat prius teſtamentum ſolenniter coram ſeptem teſtibus peractum.

Teſtamentum ſolenne tollitur per minus ſolenne.

Secundum erit priuilegium, vt primum teſtamentum, factum coram ſeptem teſtibns, tollatur per ſecundnm, factum ad pias cauſas, coram duobus: & ita conſuluit Paul.Caſtren.conſil.262. dubium facit in ſnpraſcripto puncto, libr.3.& ſequitur Alex.in l.hac cõſultiſsima,§. ſi quis autem, col.vlti.C.de teſtament.per l.2.D.de iniuſt.teſta.& conſ.46.viſo themate, in fi.lib. 2.& conſ.106. viſo & diligenter conſiderato, col.2.verſ.quinto adduco,lib.4.& Barb.cõſi. 43.col.4.lib.3.& Iaſon in l. ſi ita ſit ſcriptum, col.5.verſi.nota diligenter,D.de leg.1.& Philippus Decius in l. nihil tam naturale. D, de regulis iuris.

Duo teſtes deponentes de teſtamẽto ad pias cauſas ſufficiunt.

Hoc autem intellige,vt videlicet ſufficiant duo teſtes, deponentes de teſtamento ad pias canſas, licet non ſint inſcripti in eo teſtamento. Neque enim hoc caſu,duo teſtes requiruntur ad ſolennitatem teſtamenti: ſed ſolùm ad probationem, vt dicit Bal.in d.l.1. in repetit. col. 14. verſ.ſuper prima quęſtione,C.de ſacroſanc. eccleſ.vt probatur in d.c. relatum, quod omnino ſundatur in diſpoſitione iuriſgẽtium, vel diuini:cuius ſtatutum eſt, in ore duornm, vel trium ſtare omne verbum, vt ſcribitur Deuteronomij 17.& alibi ſæpe repetitur, tanqnam huiuſmodi teſtamentnm ad pias cauſas non exigat ſolennitates iuris poſitiui, ſed omnino reguletur (vt noſtri loquuntur) ſecundùm ius gentium, vel diuinum: qnod qnidem ius nullam in factis hominum ſolennitatem requirebat, ſed ſatis erat,ea teſtimonio dnorum, aut trium hominum probari. Sicuti etiam videmus de iure ciuili in contractibus: in quibus ſi teſtes non interneniant per modum ſolennitatis, valent,& poſſunt probari, vel per teſtes, vel per confeſsionem, vel aliàs: vt patet per totum titul.D. & C. dę confeſſ. & ita in ſpecie conſuluit Corne.conſ.215.videtur prima facie, col.2.lib.2.& conſ. 307. cuius eſt ſimile initinm, col.3. lib.3. in quibus locis illud ex eo ſubinfert, quòd etiam ſi nulli omnino teſtes interuenerint in teſtamento ad pias cauſas, fateatur tamen pars,teſtamentum fuiſſe factum, ſed dicat non valere, quia teſtes non interuenerint, iudicandum eſt pro teſtamento, vt etiam in ſimili dicitur in teſtamento inter liberos, & not.per doct.in l.hac conſultiſsima,§.ex imperfecto,C.de teſta. & ꝓpterea ſubdit ipſe in vltimo loco, ſi is, qui verè ſciret huiuſmodi teſtamẽtum fuiſſe factum, nec tamẽ ſatisfaceret relictis ad pias cauſas, quia deeſſent teſtes,qui de teſtamento deponerent, in foro conſcientiæ peccaret, quia deficeret probatio, non ius, vt in ſimili dicit tex.in l.duo ſunt Titij, D. de teſtamen. tute. & ſciens non indiget probatione,iuxta l.1.in fin.D.de actioni.empti.& c.eum qui, de reg. iur. in 6.

Statuto diuino in ore duorum vel trium ſtat omne verbum.

Idem in contractibus ſeruatur.

In teſtamento inter liberos nõ opus eſt interuentu teſtium.

Sciens nõ indiget probatione.

Quod de duobus teſtibus dictum eſt, procedit, ſi immediatè ſit pijs cauſis relictum.

Hoc autẽ intellige, vt videlicet duo teſtes ſufficiant in teſtamento ad pias cauſas, cùm legatum immediatè, proximeq; relictum eſt pijs cauſis: quia ſi teſtator reliquerit cuipiã priuato,& illi quidem grauato reſtituere pio loco, non ſufficerent duo teſtes, vt tale relictum valeat: vt notab.voluit Barto. in l.vlti. per illum tex.D.de his, quę pro non ſcrip.ha. quod dictum ſimpliciter refert, & dicit ſing. Iaſon in l.Marcellus,col.8.verſi.ſed aduerte. D.ad Trebe. Sed contra hoc vide, quę dicam infrà in vigeſimotertio priuilegio, poſt prin. & vide etiam non Soci.ſed alium inter conſi. illius, conſil.618. col.2. verſiculo, præterea, libro primo.

Ita vt in ipſo teſtamento pia cauſa inſtituatur, & non alius.

Intellige item in teſtamento, in quo pia cauſa inſtituitur. Nam ſi alius eſſet inſtitutus, non valeret ſine ſolennitate inris communis, etiam in relictis ad pias cauſas, cùm non valeat caput teſtamenti, vt voluit Salyc. in authen.caſſa.in 9.qnæſtio.C.de ſacroſanc. eccleſ. Imol.in c. quidam clericus, de foro compe. Alexan.conſ.177. viſo themate mihi exhibito,colum.1.verſi.nec prædictis, lib.2. & conſ.109.ſtatutis accuratè perſpectis, col. penult.verſicu.poſſet & tertia ratione, lib.2. Soci.conſ.5.in fi.lib.3.& conſ.115.videbatur prima conſideratione,col.2.verſ. & pro hoc, lib.4.& Iaſon in l.hac conſultiſsima,§.ex imperfecto,col.3.verſ.in caſu autem contrario, C. de teſta.

Contrarium tenentes.

Contrarium tamen voluit Ioan. Calder. conſil. vlti.titu. de conſtitutio. quòd ſcilicet valet teſtamẽtum quo ad legata ad pias cauſas,per tex.ſimilem in d.l.hac conſultiſsima, §.ex imperfecto,C.de teſtamen. Cuius ſententiam adfert ipſe Soci.conſi.49.viſo inſtrumento,col.vlti.verſicu.non omitto.lib.4.vbi eius rei ſuſpendit ſententiam: vide Iaſ.in d.§.

Confirmatio contraria ſententiæ.

ex imperfecto. Quòd ſi è diuerſo ſit inſtituta pia cauſa, valent legata alijs facta in huiuſmodi teſtamento, in qno tantùm duo teſtes fuerunt adhibiti, vt voluit Saly.in d..authen. caſſa.& Anto.in d.c.quidam clericus,colum. penult.& Alexand.qui hoc dicit ſingul. conſ. 41.viſo tenore,col.2.verſ.5.lib. 1.& vide, quæ dicam in ſimili infrà in ſexto priuilegio, in fi. Tu tamen ſuper hęc vide Iaſ.in loco ſuprà allegato, & nouiſsimè Soc.(ſi is eſt) in tractatu fall.in regu.310. incip. priuilegia, vbi multa, velnti in vnum corpus, de induſtria cōgeſsit, quibus non panca adijciemus. Primo autem loco continuabimus priuilegia circa vltimas volnntates,& quæ illas reſpiciunt: deinde & alia continuato ordine ſubijciemus.

Tertium Priuilegium.

Rogatio teſtium non eſt de ſubſtantia teſtamenti ad pias cauſas, nam in eo ſolùm iuris gentium, vel diuini ratio habetur.

Teſtes rogati ad pias cauſas non ſunt neceſſarÿ.

TERTIO igitur loco, ex his, quæ diximus, ſatis conſtat, nō eſſe neceſſe, teſtes adſcriptos in teſtamento ad pias cauſas, eſſe rogatos, cùm ea ſolennitas ſit inris merè poſitiui, non iuris gentium,aut diuini. Ita expreſsè voluit Ioā.And. in c.relatum.de teſtamen.& in addit.Specul. titu.de inſtrumen.edit.§.compendiosè,verſi. item per ius eanonicum.Barto.in repetit.l.1. colum.antepenul.in fi. & ibi etiam Bald.primùm in lectu.paulò ante finem: deinde & in repetitio.colum.14.verſic.ſnper qnarto puncto,C.de ſacroſanct.eccleſ.Bald.conſi.152.ſuper primo puncto,lib.4.& conſ.26.ſnper primo pnncto, poſt princip.lib.5. & conſil. 230. teſtamentnm, de quo quæritur, lib.5.vbi tamen ſubdubitat Ant.Imol.Panor. & Cardin. in d.c.relatum.poſt princip.& in c.cùm eſſes, de teſtamen.& Pau.Caſtren.conſ.26.certum eſt,quod dominus,ad fin.lib.1 & conſ.85.viſa dicti facti narratione,eo.lib. & conſ.327.dubium facit in ſupraſcripto puncto,eod.lib.& conſi.416. viſis, & examinatis, col.2.eod.lib. & conſi.25. ſuper eo, qnod quæritur, libr.2. Corne.in anthen.quod ſine, colum.vlti.eod. titu.& conſ.278. conſuluit dominus, colum. penult. verſiculo, item placet,lib.1.& conſil. 148. viſis nonnullis, coln.2.lib.2.& conſ.215. videtur prima facie, col.vlti. lib. 2. & conſil. 118.in hac conſultatione,colum.pennlt. eod. lib.3.& conſ.367. videtur prima facie, col.4. verſ. & per conſequens patet,eo.lib.3.& cōſ. 259.dicta diſpoſitio,col.3.verſ.nec etiam obſtat,lib.4.& videtur voluiſſe Alexan.conſ.70. viſo conſ.col.vlti.lib.2.& conſ.4.attentis narratis,col.2.verſic.prætermiſsis,lib.7. & conſi. 131.ſuper themate,poſt princ. eodem libro, vbi dicit, hanc eſſe communem opinionem, & Soc.in d.reg.310.in 32.priuilegio, & Barb. conſ.42.clementiſsimum Deum, col.5.lib.4. & conſ.87.prope eſt dominns, colu.5. & iterum col.vlti.eodem libr.4 & Stepha.Bertran. conſ.94.relicta,in princ.lib.2.

Contrariæ opinionis authores.

Contrarinm tamen tenuit Franciſ. Areti. antiquior in quodam ſuo cōſilio, ſicuti illum retulerunt Anto. & Panormi.in d.c.relatum, & idem quoque tennit Lapns, allega.30.vbi dicit ita de facto Bal.conſuluiſſe, & Pau.Caſt. ſibi contrarins, conſi.101. ad primum quæſitum videtur reſpondendum, in quarto dubio,lib.2.& Roma.in repetitio.d.authen.ſimiliter,in 2. ſpecialitate vltimarum voluntatū, & Corne. ſibi contrarius conſ.308. pro deciſione præſentis, colu.3.verſ.hæc quidem ſunt ſanè veriſimilia,innctis his, quę prius ſcripſerat lib.3.& Lndo.Bolog.in additio.conſ. Ioan. Ana.conſ.28.viſis, & accnratè attentis, col.4. Monentur primò, quia non inuenitur correctum ius ciuile. Secundò per tex.in d. c. relatum,in illis verbis, tribus,aut dnobus legitimis teſtibus requiſitis. Quæ verba idem ſignificant, quod teſtibus rogatis. Nihil enim aliud eſt,rogare teſtes, quàm eos requirere, vt adſint actui,per tex.in authen.de teſtibus, §.& licet. in illis verbis, dum ad hoc ipſum adſumantur teſtes: iunctis verbis, hæc enim inania,& ex tranſitu prohibita teſtimonia,& iuncta authen.rogati.C. eodem titu. Et propterea adhibiti teſtes in teſtamento (quod nihil prorſus aliud eſt, quàm requiſiti) ſufficiunt, Inſtitu.de teſtamen.§.vlti.iuncta l. hæredes palam,§.penult.D.eodem,& l.hac conſultiſsima, in princip.C.eod. cum ſimil.& ad idem eſt tex.iuncta glo. in l. nullum,D.de diuort.& glo.in l.ſcripturas, vbi Bal.C.qui pot. in pigno. hab. exponit teſtibns adhibitis, id eſt, rogatis.

Eorundem rationes.

Requiſiti teſtes.

Milites quibuſlibet modis teſtantur, ſeruato tamen iure gentium. Modo teſtes ſint rogati.

Item licèt milites poſsint quibuſlibet modis teſtari, ſeruato duntaxat iure gentium, l. 1.D.de teſtamen.milita.cum ibi nota.debent tamen teſtes in eorum teſtamento eſſe rogati, per l.diuns,eod.titu. qnem ibi ad hoc not. & dicit ſingul.Angel. eſt tamen ſimilis in §.1. Inſtitu.eod.titu.

Reſponſio ad contraria.

In pijs cauſis maximi eſt momenti ius gentium ſiue diuinum.

Sed Corn.in locis ſnprà allegatis, has obiectiones facilè diſſoluit. Nam quod ad primā pertinet, ex quo d.c.relatum, dicit expreſsè cauſam teſtamentorum ad pias cauſas non eſſe tractandam ſecundùm leges, ſed omnino eſſe ſequendum ius gentium,ſiue diuinū, vt ſupra ſæpins diximus: ſatis in hoc videtur eſſe correctum ins ciuile. Ad illa autem verba,teſtibus requiſitis, reſpondet Corn.mnltis modis. Primùm, quia textus ille non loqnitur de teſtibus requiſitis, vt intereſſent teſtamento: & illa verba referuntur ad præcedens verbum, tractetur, quod quidem re-

fertus

fertur ad indices, & eſt verbum futuri temporis, & tamen teſtamentum erat factum de præterito: & qualitas adiecta verbo, intelligitur ſecundùm tempus verbi, l. in delictis, §.ſi extraneus, de noxal.actio.l.ex facto, & ibi Barto.D.de vulg.& pupil.l.Lucius.ff.de mili. teſtament. Et ideò loquitur de teſtibus, qui requiruntur tempore iudicij, ſcilicet ad probandum teſtamentum. Sed & quod non intelligatur, requiſitis, id eſt, rogatis, prout leges volunt teſtes eſſe rogatos in teſtamento, ex eo facilè apparet, quòd ille textus non ſolùm loquitur in teſtamento, ſed & in alijs vltimis voluntatibus: quia generaliter loquitur de relictis eccleſiæ, non ſe reſtringens ad teſtamẽtum. Conſtat autem, quòd in relictis etiam non pijs cauſis, non requiritur generaliter, vt teſtes ſint rogati, per l.vlt.§.in omnium, C.de codic. Et abſurdum eſſet dicere, quòd maior ſolennitas requiratur in relictis pijs cauſis, quàm alijs: & omnino cõtra mentem dicti cap.relatum. Nam ſine miniſterio authen.de teſtib.§.& licet, dicit ille tex.reſpiciens non ad ſolennitatem, ſed ad probationem, requiſitis teſtibus: quia etiam debent teſtes requiri, vt deponant: nõ autem ſe ingerere: aliàs ſuſpicione non carerent, per l.quę omnia, vbi Ang.not.ff.de procur.& no.etiam gloſſ.in l.presbyteri, C.de epiſc.& cle.Iacob. Bella. in authẽ.de teſtibus, §.ſi verò ignoti, & Bar.in l.poſt legatum, §.ſi verò, D.de his, quibus vt indign. & ita etiam intelligit illa verba, requiſitis teſtibus, Imo.in d. c. relatum, & Barba.d.conſ.87.colum.vlti.lib.4. ad dictã l.diuus, reſpondet poſt Bal.in authent.quod ſine, C.de teſtamen.quòd teſtes ideò debent eſſe rogati in teſtamento militũ, vt ex eo poſſit certò diiudicari militem proferendo verba, quæ ſonant in teſtamentum, ea deliberatè, & ſeriò, animoq; teſtandi, non iocò, non perfunctoriè protuliſſe, vt ſæpe ſolent aliàs: ſicuti & alibi huiuſmodi rogatio ponderatur in l.Pamphilo, §.propoſitum.D.de leg.3. Et ita ſatis exprimere videtur text.in d.l.diuus, ibi, vt prius cõſtare debeat, factum eſſe, & in illis verbis, alioquin &c. Ex quibus clarè apparet, rogationem non eſſe requiſitam ad ſolennitatem teſtamenti militis, quin videlicet valeat ſine illa, quoquo pacto poſſit conſtare teſtamentum fuiſſe factum. Sicuti in ſimili dicimus in teſtamento parentum inter liberos, in quo non requiritur rogatio teſtiũ, vt voluit glo.in l.vlti.ad fin.C.de codicil.Bal. Salyce.& Fulgo.in d.authen.quod ſine.C.de teſtamen.Ange.Paul.Caſtren.& recentiores in d.§.ex imperfecto.Angel.in auth.de teſta. imperf.in princip. Nam vt dicit Bald. in d. authen.quod ſine.in parentibus erga liberos præſumitur deliberatio, argumẽ.l. nec in ea. ad legem Iul.de adult. quia naturalis ſtimulus vrget patrem ad cogitandum de liberis, l.amiciſſimos, §.vlt.de excuſa.tuto. At in teſtamento militis, in quo huiuſmodi delibera tio non præſumitur, ſi obijceretur, militem ipſum non protuliſſe verba ſonantia in teſtamentum, ac non deliberatè protuliſſe, neceſſe eſſet ad probandum animum, adferre rogatum teſtimonium, & alia, quæ id arguerẽt.

Qualitas adiecta verbo intelligitur ſecundũ tempus verbi.

In relictis non pijs non requiritur generaliter teſtium rogatio.

Abſurdum.

Teſtes ſe ingerẽtes ſuſpicione non carent.

Ratio, cur teſtes debeant eſſe rogati in teſtamento militis.

Rogatio non eſt de ſolennitate teſtamenti militis.

Nec teſtamenti inter liberos.

In parentibus erga liberos pręſumitur deliberatio.

Quæ non præſumitur in militis teſtamento.

Qvartvm Privilegivm.

In pijs cauſis ſola ſubſcriptio manu teſtatoris, ſine teſtibus facta, vim teſtamenti obtinet.

QVARTO accedit proximè ad ea, quæ dicta ſunt in præcedentibus, quòd teſtamentum manu teſtatoris ſcriptum, ſine teſtibus, ad pias cauſas valeat: vt expreſsè voluit Imo.in l.ſi is qui.D.de teſtamen. & ſequitur Corne. dicto conſ.307.colum.4.verſ.& licet ſint cõteſtes, lib.3. Nam etiam (inquiunt) hoc ſufficit in teſtamento inter liberos, per authen.ſi modo, C.famil.erciſcun.quę ſolùm requirit ſubſcriptionem manu teſtatoris, quæ quidem non plus operatur, quàm tota ſcriptio ipſius teſtamenti, argumẽ.authen.quod ſine, C.de teſtamen.& §. nos quidem, cum ſequent.in authent.de tabul. Et hoc quoque probatur, vt dicunt in d.l.vlti.C. familiæ erciſcun. quæ ſtatuit, voluntatem inter liberos poſſe probari quibuſcunque indicijs, quod & idem affirmat Bal.in d.authen.quod ſine.

Teſtamentum ſine teſtibus ad pias cauſas valet.

Idem in teſtamento inter liberos.

Voluntas inter liberos, probatur quibuſcũq; indicijs.

Qvintvm Privilegivm.

In pijs cauſis ſolum ius naturale conſideratur: & ob id, mulieres non minus in teſtamento ad pias cauſas, quàm inter liberos, teſtes habentur idoneæ.

QVINTO ex præcedẽtibus quoq; proficiſcitur, vt etiam mulieres ſint teſtes idoneæ in teſtamento ad pias cauſas: cùm iure naturali mulieres non reperiantur prohibitæ, ſed ſolùm de iure ciuili, vt ex eo patet, quòd in teſtamento inter liberos poſſunt eſſe teſtes, vt not.gloſſ.in authen.quod ſine, & ibi Bald. & alij, C.de teſtament. & gloſſ.in §. quod & ſæpe, in authent.de trien.& ſemiſ.& l. vlti.C. famil.erciſcun.& Barto.& alij, in d.§. ex imperfecto.Imo.in l. qui teſtamento.§. mulier. D.de teſtamen.Franc.Aret.& Fely.in c.quoniam. de teſtib. Et ita etiam in teſtamento ad pias cauſas voluit Bald.in d.l.1.ante fin.in lectu.& etiam in repet.colum.14.verſ.oſten ſo de principalibus perſonis, C. de ſacroſan. eccl.& conſ.230.teſtamentum, de quo quęritur, eodem libr.5. vbi tamen dicit, eſſe dubium.

Mulieres teſtes idoneæ in pijs cauſis.

Item in teſtamento inter liberos.

bium. Ang.conſ.233.in cauſa prædicta,col. 1.Pet.Ancha.in d.c.cùm eſſes,in quarto not. & ibi etiam Imo. & Panor.col.1.& iterū vlti. de teſta.& idem Panor.in d.c.relatū,col.1.de teſta.Pau.Caſt.conſ.327. dubium facit in ſupraſcripto lib.1. Barb.cōſ.87.prope eſt dominus,col.5.& ſeq.lib.2.Ale.cōſ.105.viſo ac diligēter, col.4.verſ. ſecundò reſpondeo, lib.4. Corne.conſi.261.in hac conſultatione,col.1. lib.1.& conſ.168.in præſenti.colum.3. lib.3. & conſ.215.videtur prima facie,colum.3.lib. 2. & idem Alexand. conſ.177. viſo themate, colum.2.verſiculo, & licet dominus, libr.2. Soci.in dicto tractatu fall.regu.310.in 36.priuilegio,& Lanfran. Oria.in repetitio.c.quoniam contra falſam, in verbo, teſtes.verſicu. & primò quæritur,ibi,inter liberos,de prob. & nouiſsimè Iaſon in l. hac conſultiſsima, in princ.colum.vlt.C. de teſtamen.Philip.Dec. & Fely.in d.c.quoniam, de teſtibus, & idem Decius in l.fœminæ.D.de regu.iuris.

Contrarium tenentes.

Contrarium tamen tenuit Specu. titul. de teſtamen.§.1.verſ.item, quod eſt melius. Federic.Sen.conſ.217. factum eſt tale, quidam nomine P. in fin. per iura vulga. diſponentia mulierem non eſſe teſtem idoneam in teſtamentis. & poſt illum Roma.in dicta authen. ſimiliter,in 16.ſpeciali circa vltimas voluntates,C.ad legem Falcidiam, motus per tex.in dicto cap.relatum, in verbo, teſtibus legitimis, & alijs quibuſdam leuibus rationibus, quibus ſatis reſponſum eſt ex his, quæ ſuprà diximus, ne iterum repetamus. Subdit tamen in fine, quòd licèt hæc opinio ſit verior, tamen præcedens fortè in practica ſeruaretur, quia communis eſt, & hanc ſimpliciter refert, quaſi ſequatur Barba. ſibi contrarius conſ.108.clementiſsimi Dei patris, col.pen. in princ.lib.1.& conſ.38.difficile,col.8.lib.3. & non obſcurè in d.c.relatum, & in conſ.58. clementiſsimi Dei,colum.antepen.& Socin. qui dubitat, conſ.92.in cauſa domini Antonij,colum.2.verſ. quinimo diſputatur,lib.3. Sed & hanc partem ſequitur intrepidè, & conſtanter Benedict. Cap.conſ.75. & facit in hanc partem, quod ſcribit Bal. conſ. 264. ad euidentiam,in fin.quòd ſufficiunt duo teſtes in legato ad pias cauſas, modò ſint omni exceptione maiores. At mulieres non ſunt eiuſmodi ſecundùm Alexandrum conſ. 70. viſo conſilio,colum.5.verſ.bene facit,lib.2. & Cepola conſi.32.quidam ruſtici,col.2.verſi.primò fuerunt.Decius in l.fœminæ.col.5.in 16. caſu, verſi.& caſu quo,D.de regulis iuris.

Mulier non eſt idonea teſtis in teſtamentis.

Requiruntur duo teſtes in legato ad pias cauſas omni exceptione maiores.

SEXTVM PRIVILEGIVM.

In pijs cauſis valet teſtamentum, non lectum coram teſtibus, viuente teſtatore, nec in publicam formā redactum: niſi primò cauſas teſtator expreſſerit, deinde et aliud ad pias cauſas min' ſolēne fecerit.

SEXTO, ex eodem fonte manat, quòd licèt aliàs non valeat teſtamentum, à tabellione, aut ab ipſo teſtatore cōſcriptum, ſi antè decedat teſtator, quàm fuerit lectum coram teſtibus, & in publicam formā redactum, per tex.notab.in l.fideicommiſſa, §.quoties,& in gloſſ.Barto.& alij,D.de leg.3. Fallit tamen in teſtamento ad pias cauſas, in quo id neceſſariò non requiritur, vt voluit Dyn.in l.Lucius,2.D.de mili.teſta. per illum tex.loquentem in teſtamento militis, quem & ipſe Dyn. trahit ad teſtamentum ad pias cauſas,& Roma.qui hoc reputat ſingul. in d. authen.ſimiliter,in 13.ſpeciali circa vltimas voluntates. Imol.in d.l.fideicommiſſa, & ibi quoq; Alexand.in additio.Bar. & idem Imo. conſi.75.viſa dicti facti,lib.1.& d.cap.cùm eſſes, de teſtamen.Paulus Caſtren.conſ.25.ſuper eo, quod quæritur,lib.2.Corne.conſi.53. pro deciſione, colum.3.libr.1.& conſ.118.in hac conſultatione,colum.3.verſic.nec obſtat dictum,lib.3.vbi & idem concludit eſſe in teſtamento inter liberos, ad hoc multùm allegans conſ.307. prima facie, in princ. Innoc. in his, quæ dicit,colum.7.verſic. nec obſtant adducta in contrarium,lib.3.& Soci.d. regu. 300.in 34.priuileg.Barba.latè conſ.42.feciſſet teſtamentum ad pias cauſas, & Alexand. conſ.4.attentis narratis,colum.3.& 4.libr.7. & Iaſon in l.hac conſultiſsima.§. ex imperfecto,colum.2.C.de teſtamen. Et hoc quidem confirmatur; quia nec in teſtamento inter liberos ea ſolennitas requiritur, ſecundùm Bart.in d.l.fideicommiſſa.§.quoties,& Imol. in l.ſi is,qui. D. de teſta.& Corne. vbi ſuprà, quicquid ſenſerit glo. in d. l.ſi is, qui.

Mortuo teſtatore ante lectū coram teſtibus teſtamentum, nihil valiturū eſt.

Niſi ad pias cauſas teſtamentum ſit.

Idem in teſtamento inter liberos.

Hoc intellige procedere, niſi primò teſtator cauſas expreſsiſſet, deinde feciſſet aliud ad pias cauſas, quod tamen non fuit lectum coram teſtibus, & in publicam formam redactum. Certè hoc poſtremum teſtamētum nullius erit roboris: nec ex eo cenſebitur primum reuocatum. Ita conſuluit Oldra. conſi. 119. Titius condidit teſtamentum, per text. in §.ſed hoc præſenti,in fi.in auth. de ſanctiſ. epiſc.& alia, quæ ipſe allegat,quem ſequitur Ioan.Ana.in additio.Spec.titu.de inſtru.edi. §.compendioſè,verſ.& quid ſæpius,in addit. col.penult.& Pet.Ancha.in d.c.cùm eſſes,de teſta.& Barba.d.conſ.42. col.7. verſ. nec obſtant allegata,& col.ſeq. lib.4.

Reſtrictio præcedentium.

SEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum imperfectum, totius voluntatis imperfectione, quantum ad ea, quæ pias cauſas concernunt, valere interpretandum eſt.

SEPTIMO, hinc quoque efficitur, quod præcedenti eſt finitimum, vt valeat teſtamentum imperfectum imperfectione voluntatis, fauore piæ cauſæ, vt videtur voluiſſe

Teſtamentum imperfectum in pijs cauſis habet effectum.

luiſſe Bar.in l.in teſtamento, per illum tex.D. de fideicommiſſ.liberta.vbi ita dicit,ſe dixiſſe in quæſtione facti, & expreſsè Bald.in l.in iure. C.de manumiſſ.teſta. Petr.Ancha.conſil. 337.de efficacia.Imo. in l.ſi is, qui.D.de teſta. & in c.2.eo.tit.Ioan.Ana. conſ.57. viſis & conſideratis, Panormit. in c.penult.colum.2.de ſucceſſ.ab inteſta.Pau.Caſtren.conſ.456. viſis & examinatis atteſtationibus,lib.1.Ang.Are. in §.ex eo, in fin. Inſtitu. quibus modis teſta. infir. Alex.in d. l. hac conſultiſsima, §.ex imperfecto.C.de teſtamen.& in l.ſi certis annis, C.de pact.& conſ.108.viſo,ac diligenter conſiderato,colum.2.verſic.confirmantur etiam prædicta,lib.4.& Soc.d.reg.300.in 38.priuilegio,& Barb.d.conſ.42.col.4.lib.4.& in repeti. l.cùm acutiſsimi.colu. 39. C.de fideicom. vbi hoc ſing.reputat,& Calca. conſ.13. pro parte negatiua,colum.3.verſi. 12. Sicuti etiam valet teſtamentum imperfectum,non ſolùm ex defectu ſolennitatis, de qua loquuti ſumus in præcedenti capite inter liberos, per text. in d. l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto, C. de teſta. ſed etiam ex defectu voluntatis, de quo nunc loquimur per tex. in l.vlti. C.famil. erciſ.per quem ita Ro. in d.authen.ſimiliter. Panor.in d.c.pen.de ſucceſſ.ab inteſta. & latè Barba.conſil.58.omnipotentem,col.5.verſic. quinimo plus videtur,lib.4.Ang.in repet.l.ſi certis annis, in vlti. char.C. de pact.Bald.in l. ex ea. de teſtamen.

Quod nō ſolùm procedit ex defectu ſolennitatis, ſed etiam voluntatis.

Contrariæ opinionis authores.

Contrarium tamen tenuit Bald in repet.l. 1.colum.pen.in 6.quæſt.C.de ſacroſan.eccleſ. Ange.in d.l.ſi is, qui.D.de teſta.Petr.Anch.in c.2.de teſta.& Panor.ſibi contrarius,cōſ.105. caſus in facto ſic proponitur, lib.2.& Paulus Caſt.etiam ſibi contrarius conſi.101.ad primum quæſitum videtur reſpondendum,in 3. dubio,lib.2.& conſil.449. viſa dicta facti narratione,lib.2.Rapha.Fulg. conſ.117.Ioannes quondam. col.pen. Floria.in l.cùm de in rem verſo,col.2.D.de vſur.Imol.conſ.91.in cauſa, quæ vertitur,in princ.2.dub.lib.2.& Ro.in d. authen.ſimiliter,in 18.ſpeciali, circa vltimas voluntates,motus primò,quia teſtamentum inter liberos imperfectum imperfectione voluntatis eſt nullum, vt voluit gl.ordina.in d. l.ſi is, qui,& ibi Bar.& alij, D.de teſtamen. & in l.vlti.in verb.impletum, & ibi etiam Guli. Cun. Barto.& Bal.C.famil.erciſ.Barto. Alber. Angel. Corn. & recentiores in d.§. ex imperfecto, Bal.conſ.296. licet regulariter in teſtamento,libr.5.Anto.in cap.1.de ſucceſſ.ab inteſta.Pan.d.cōſ.105.Ang.Are. §.ex eo autem. Inſtitut.quib.mod.teſta.infir. Philip. Corne. conſ.308.pro deciſione,col.3.verſ. hæc quidē ſunt,libr.3. Ergo multò magis teſtamentum factum piæ cauſæ, cui minus fauetur, quàm liberis,vt not.in cap.quicunque,17.q.6. cum concord. Subdit tamen Ro. quòd licet doct. hoc communiter teneant, vt teſtamentum imperfectum ratione volūtatis inter liberos non valeat; id tamen videtur eſſe contra caſum d.l.vlti.C.fami.erciſcun.in illis verb.ſiue cœptum, neque impletum ſit teſtamentum, defuncti diſpoſitio cuſtodiatur, &c. Ideò nihil moratus alias rationes adducit, videlicet quòd regulariter non valet teſtamentum imperfectum ratione voluntatis,l. furioſum, C.qui teſt.fa.poſ.& d.l.ſi is,qui,& l.ex ea ſcriptura.D. de teſta. nec hic caſus exceptus reperitur.Item videtur,inquit,caſus expreſſus in l. ſi iure.C.de manu. teſta. vbi non iure facto teſtamento, non competit libertas, nec diſtinguitur, an ſit non iure factum ex defectu ſolennitatis, an ex defectu voluntatis,ergo indiſtinctè intelligendus eſt.l. de pretio. D.de public.in rem actio.cum ſimilib. Adde & tu ad cōfirmationem huius rationis,quòd dictus textus non poteſt intelligi de teſtamento non iure facto, ex defectu ſolennitatis, per ea, quæ ſuprà diximus in præcedentibus. Ergo neceſſariò debet intelligi de defectu voluntatis, alioquin eſſet ſuperuacaneus,& vide Pet. Anch.conſil.337. de efficacia. Deinde ſubiunxit Roma. non obſtare d.l. in teſtamento.D.de fideicommiſ.liberta. cui omnino innititur Bart. quia ſi etiā ille textus intelligitur de imperfectione voluntatis, tamen non neceſſariò obligat hæredem,vt patet ex illis verbis: pios tamen filios debuiſſe manumittere, &c. ex quibus conſtat, quòd huiuſmodi legatum pium non eſt debitum iure efficacis rationis,ſed cuiuſdam pietatis: vt videlicet hæres maximè filius adimpleat, quod pater diſpoſuit in fauorem piæ cauſæ. Quę res obligationem efficacem non producit, vt patet ex l.cùm is,§. mulier. de condit. indeb. vbi licèt pietas excludat repetitionē eius, quod pro dote indebitè ſolutum eſt,nō tamen obligat eam, quæ pro dote alterius erranter indebitè ſoluit, ad dotem ipſam exoluendam. & tex.in authen.de hæred.& Falci. §.ſi verò expreſſum, vbi dicitur, quòd piè facit hęres inſtitutus,adiens hęreditatem,& tamen ea ipſa pietas non obligat inuitum ad adeundum, l. ſicut. cum ſimilib. de repud. hæredi.C.& poſtremò ex tex.in l.penul.§.illo. C.de neceſſa.ſer.hæred.inſtit.vbi legatum factum ſeruo proprio ſine libertate,nō obligat hæredem: impiè tamen facit hæres,qui illud ſoluere renuit. Et ita ante Roma.videtur intellexiſſe dictam l.in teſtamento, vt videlicet non ſit neceſsitatis, ſed cuiuſdam ęquitatis, & ſuaſionis. Bal.(cuius Roma.non meminit) in l.cùm quis, colum.4. verſ.dices tu, nonne eſt,C. de iuris & facti igno. & Panormi. dicto conſil.105.lib.2.

Teſtamentum inter liberos imperfectum imperfectione voluntatis eſt nullum.

Piæ cauſæ minus fauetur, quàm liberis.

Cùm lex non diſtinguit, indiſtinctè intelligendum eſt.

Pietas excludit repetitionem indebiti. Non tamen inducit obligationem.

Autor confirmat priorem opinionem.

Tu tamen tene priorem opinionem, quæ communior eſt, per tex.in d.l.in teſtamento, qui

qui eſt ad hoc expreſſus, vt qui vtitur verb. debuiſſe, quod eſt præciſæ neceſsitatis, vt no. in l.ſæpe.D.de offic. præſid.& text.in ca. vlti. ibi, non ſolùm poſſunt, ſed debent.de ſenten. excommuni.cum ſimilib. & ita omnes illum tex. vt videlicet ſit neceſsitatis, intelligunt, quotquot illum ſiue ad hoc propoſitum, ſiue ad aliud allegant. Nec, huic obſtat, quod dictum eſt, non quicquid eſt pietatis, continuò eſſe neceſsitatis. Neque enim propterea ſequitur non eſſe neceſsitatis, quicquid pietatis eſt. Nec animaduertit Roma. ſe ſibi diſſidere. cùm in 13.ſpeciali, id adfirmanter tenuiſſet, quod diximus in præcedenti verſicu. quod omnino repugnet huic, qđ nūc tenuit.

Reſtrictio prioris opinionis. Sunt tamen, qui hoc intelligunt procedere, ſi eſt imperfectio voluntatis, reſpectu totius teſtamenti: ſecus eſt, ſi voluntas eſt imperfecta, reſpectu diſpoſitionis, de qua agitur, vt pulchrè declarat Panor.in d.c.penult. de ſucceſſ. ab inteſta. Philippus Dec. qui hoc no.reputat in cap.1. col.5.de fide inſtrumen. *Rurſus alia.* Sed & tu intellige, vt valeat quantum ad ea, quæ concernunt pias cauſas. *Legatum nullũ etiam pia cauſa inſtituta.* Nam in cæteris legatum valebit, etiam ſi pia cauſa fuerit inſtituta, vt latè tenuit Iaſon in l.hac conſultiſsima.§.ex imperfecto.colum.3. verſicu.pro intelligentia.C.de teſtaman. contra Salyc. in authen.caſſa.col.4.& 9.C. de ſacroſan. eccleſ. & Anto.in cap.quidam clericus, col.antepen. de foro competen.& Alexan.conſ.61.viſo tenore allegati, colum.3.verſic.aduerte tamen, lib.1.& conſ. 105. viſo ac diligenter conſiderato, col.5.verſic.cæterum teſtamenta.& iterum colum. vlti. lib.4. tu illum omnino vide, & quod diximus ſuprà in primo priuilegio.

Octavvm Privilegivm.

In pijs cauſis nutu, & ſignis factum teſtamentum valet, niſi teſtator excommunicatus, vel in bello illicito deceſſerit, vel cæcus teſtetur.

Teſtamentum nutu factum non valet. OCTAVO non admodum diſsimile eſt. quòd licèt aliàs non valeat teſtamentũ nutu factum, l.iubemus, & ibi gloſ.& docto.C. de teſtamen. *Secus in pijs cauſis.* valet tamen ad pias cauſas, vt voluit glo.in c. cùm tibi, de teſtamen.quam ſequuntur doct. ibi, & Bald.in l.1.colum.2. in lectu. vbi eam glo.dicit ſingul.& in repeti. colum. àntepen. verſi.ſuper quinto, & ibi Franciſ.Aret.colum. vlti.C.de ſacroſan.eccleſ.& Bald.in l. poſt diuiſionem, poſt mediũ, C.de iuris & fact.igno. & in l.diſcretis, C.qui teſtamen.fac.poſſ.& in l.2.& ibi quoque Imo.D.de teſtamen.& cõſi. 174.quidam dominus Rambaldus, lib.3.Pet. Anch.& Imo.in c.2.de teſtamen.Imol.in l.captatorias, verſ.ſed iuxta prædicta, D.de hęre. inſtituen.Angel. Alexand. Corne. & Iaſon in dicta l.iubemus.C.de teſtamen.Angel. in l. in fraudem, §.1.D.de milit.teſta. Calder. conſil. 4.titu.de teſtamen.Barba. qui illam glo. dicit ſingul.conſil.43. illud in medium referam, colum.5.& ſequen.lib.3.Franc.Aretin. in l.1. colum.7.verſ.tertiò confirmatur, D.de teſta. Iaſon in l.licèt inter priuatos, colum.1. verſic. tertiò confirmo, C.de pact. & in auth. ſi qua mulier, colum.2.C. de ſacroſanct. eccleſ. & in l.ſi cui legetur, §.hoc autem, colum.vlti.D.de legat.1.Felyn.c.in præſentia, col.22.de proba. Ludo.Bolog. conſ. 53. venerandus dominus, colum.vlt.Stepha.Bertran.conſ.101.licèt teſtamentum, lib.1.

Contrariæ opinionis authores Contrarium tamen videtur voluiſſe Bald. ſibi contrarius, & Paulus Caſtrenſ. in l. & in epiſtola.C. de fideicom. tãquam hoc iure expreſſum non reperiatur, & Angelus etiam ſibi contrarius in quibuſdam lecturis in dicta l.iubemus, & Barbat.ſibi contrarius conſ.92. præclarè ſcribitur, col.7. lib.2. & in hanc partem conſuluit Anto. de Prato, cuius conſilio ſubſcripſerunt omnes Peruſini, vt refert Frã. Cur.in additio. Alexand. in d.l. iubemus, & *Teſtamentum militis nutu factum non valet.* pro hac parte facit, quòd non valet teſtamentum militis nutu factum, nec teſtamentum *Nec teſtamentum inter liberos.* inter liberos, vt de primo eſt gloſſ.quam plerique omnes ſequũtur, in dicta l.in fraudem, §.1.in verbo, nuda, D.de milit. teſta. Secundum autem de teſtamento inter liberos tenuit Bald.Ange.Fulgo.Pau.Caſtren.& recentiores in dicta l. iubemus. Bald.& Paul. Caſt. in d.l.in epiſtola, & ipſe Angel. in l. hac conſultiſsima, §.ex imperfecto.C.de teſtamen. & in authen.de teſtamen.imperf.& in dicta l.in fraudem, & dicta l.diſcretis, C. qui teſtamen. face.poſſ.& videtur eſſe tex. in authent.quod ſine, ibi, non ſignis, C. de teſtamen.

Prior opinio communior. Sed prima opinio vt communior eſt, ita & verior: quia, vt iam diximus, in diſpoſitionibus ad pias cauſas attenditur ius diuinum, vel gentium, in quo non reperitur prohibitio teſtamenti nutu faciendi. Quin videmus, *Ex permiſſu principis poteſt quis nutu teſtari.* quòd princeps poteſt permittere, vt quis eo modo teſtetur, per l.ſi mutus.D.de teſtamen. nec etiam expeditum eſt omnino, quod de teſtamento militis, & de teſtamento inter liberos diximus. Nam quod ad primum attinet, videtur eſſe text.in contrarium in l. iure militari.D. de milita.teſtament. & in §. quinimo. Inſtitu. eod. vbi mutus poteſt teſtari, *Mutus non prohibetur teſtari.* quod tamen non poteſt aliter facere, quàm nutu, & ſignis.l.vbi. D. de regulis iuris. & ita intrepidè tenuit hanc partem Alexan. in d.l. *Diſtinctio in milite.* diſcretis, colum.vlti.vbi tamen diſtinguit, an miles poſsit loqui articulatè, & ita, ꝓcedat prima ſententia: aut non poteſt, & procedat ſecunda, per id, quod in ſimili dicitur in cap. tuę.de deſponſat.& ita etiam in terminis conſuluit Ang.conſ.257. teſtator fecit teſtamentum

Contrarium prioribus in teſtamento inter liberos.

tum ſunm. Quantum autem ad teſtamentũ inter liberos, videtur etiam textus in contrarium in l. vlti. C. famil. erciſcun. in verbo, vel iudicijs. per quem hanc poſtremam partem tenuit Corne. in dicta l. iubemus, colum. pen. vbi ita dicit, vidiſſe ſe de facto conſultum per plures clariſsimos, licèt periculoſum eſſet in practica recedere à communi opinione.

Limitatio prioris opinionis.

Tenendo igitur eorum opinionem, qui dicunt valere teſtamentum, nutu factũ ad pias cauſas, eam duobus modis limitabis. Primò, vt procedat, niſi teſtator deceſſerit in eo ſtatu, qui prima fronte huiuſmodi appareat, vt non ſit tractãdum de fauore animæ, quia deceſsit excommunicatus, vel in bello illicito, ex not. per glo. antiquam in cap. decernimus, de ſenten. excommunic. lib. 6. Ita voluit Bal. in d. l. iubemus, contra quem pungit Corne. ibi, colum. penul. dicens, eſſe ſuper hoc cogitandum: quia licèt non ſit conſiderandus fauor animæ teſtantis, ſubeſt tamen ſemper fauor piæ cauſæ inſtitutæ. Tamen id quod Bal. ſuprà tenuit, Bar. ante illum in repet. l. 1. in 6. quæſt. C. de ſacroſanc. eccleſ. & Lapus allegat. 123. in Dei nomine. & Dominic. in c. 2. §. vlti. colum. 4. de vſur. Firmia. in tractatu de epiſcopo, in 31. quæſtio. quartæ partis, libr. 4. verſic. nota ergo in primis. Sed Bal. ibi, in lectu. col. 3. verſic. quid de excommunicato, & in repe. col. 4. verſi. 5. & ſeq. quæſt. C. de ſacroſan. eccl. tenet contra Barto. & ita eſt ſibi contrarius. & hoc etiam ſequitur latè Panormit. In rubr. de teſtamen. col. pen. ſuper quo vide latè Philip. Franciſc. in rub. eod. titu. lib. 6. col. 14. verſic. quæritur an excommunicatus.

Teſtator excõmunicatus decedens non cenſetur ad pias cauſas teſtari. Idem ſi in bello illicito.

Teſtamentum caeci requirit ſpecialem ſolennitatem.

Limita ſecundò ſecundùm Ang. in dicta l. iubemus. non procedere in teſtamento cæci, in quo requiritur ſpecialis ſolennitas, per l. hac cõſultiſsima, C. qui teſtamen. facere poſſ. Et hoc dictum Ange. ſimpliciter refert Corn. in dicta l. iubemus, colum. penult. tanquam id ſequi videatur. Verùm Alexan. ibi, colum. 1. apertè reprobat, dicens, ſibi videri non eſſe verum, quia diſpoſitio illius l. hac conſultiſſima, non habet locum in teſtamento ad pias cauſas.

Nonum Privilegium.

Mutus & ſurdus ſimul à natura non prohibentur ad pias cauſas teſtari: vtpote, quæ nullis legibus coarctantur.

Mutus & ſurdus à natura non teſtantur. Secus ad pias cauſas.

Nono, licèt mutus, & ſurdus ſimul à natura teſtari nõ poſsit, per l. diſcretis, poteſt tamen teſtari ad pias cauſas, & hic caſus lõgè alienus eſt à præcedenti, & magis lubricus. Nam non quicquid poteſt quis nutu facere, continuò poteſt mutus, & ſurdus à natura etiam facere. Quis enim poteſt nutu codicillos facere, per l. nutu. D. de leg. 3. mutus tamen, & ſurdus ſimul à natura id facere nõ poteſt, per dictam l. diſcretis, & ibi Rapha. & Paul. Caſtr. cum ſimilib. adductis per Corne. ibi. Igitur (vt redeamus) poteſt mutus & ſurdus ſimul à natura teſtari ad pias cauſas, vt videtur ſentire Bal. in dicta l. diſcretis, & expreſsius Alexand. ibi, & Panormita. in rubri. de teſtamen. colnm. 4. Pro quibus facit, quòd miles mutus ſimul & ſurdus teſtari poteſt, vt videtur eſſe tex. in dicta l. iure militari. D. de milita. teſtamen. & in dicto §. quinimo. Inſtitu. eodem & vtrobique gloſſ. intelligit illos tex. in muto ſimul & ſurdo à natura, quam ſequuntur Ioã. Fab. & alij ibi, & Cyn. Salyce. & Alexand. in dicta l. diſcretis. Bald. & Angel. in dicta l. iure militari. & eſt etiam gloſſ. in §. vlti. in verbo, certis, Inſtitut. quibus non eſt permiſſ. facere teſtamen. facit etiam, quod princeps poteſt diſpenſare, vt mutus, & ſurdus ſimul à natura teſtentur, ſecundùm Cynum, Bald. Roma. & Alexand. in dicta l. diſcretis, per l. ſi mutus, D. de teſtament. Ex quo facilè colligi poteſt, hoc impedimentum non eſſe iuris naturalis, gentium, aut diuini: alioqui enim princeps illud tollere non poſſet, per clement. paſtoralis, de iudicijs, & not. Imol. in cap. quæ in eccleſiarum, de conſtitut. & Barto. in l. vlti. C. ſi contra ius, vel vtilitatem publicam cum ſimilibus.

Miles mutus et ſurdus teſtari poteſt.

Princeps poteſt diſpenſare, vt mutus & ſurdus a natura teſtentur.

Hoc tamen impedimentum non eſt iuris naturalis.

Contrarium tamen tenet Bald. in l. 1. colu. 2. verſicu. quæro vtrum furioſus, in lectu. C. de ſacroſanct. eccleſ. Roma. & Iaſon in dicta l. diſcretis, & Franciſ. Are. in l. qui in poteſtate, §. vlti. colum. penult. D. de teſtamen. Moti primò, quia hoc impedimentum vniuerſale excludit conſenſum, l. cùm prætor, §. penult. D. de iudic. Ideo mutus, & ſurdus à natura æquiparantur pupillo, per l. ſeruo, innõto §. cùm prætor, D. ad Trebellia. & l. fulmine, §. adeò. D. ex quibus cauſis in poſſeſſ. eat. Imò verò infanti, vt voluit Barto. in l. 1. in princ. & ibi omnes poſt eum, D. de verbor. obligat. & propterea neque donare, neque aliter inter viuos contrahere poteſt, vt voluit glo. not. in l. qui id quod, §. mutus. D. de donatio. ibi vide docto. Pupillus autem etiam, doli capax, non poteſt teſtari etiam ad pias cauſas, vt voluit Barto. in dicta l. 1. in 2. quæſtione, per tex. & ibi Bal. in lect. colum. 3. verſi. ſecundò quæro, & in repetitio. colum. 8. verſicu. 2. quid de pupillo, & ibi quoque Barto. Salycet. Floria. Bono. & alij præter Ricard. Salicet. C. de ſacroſanct. eccleſijs, Barto. in l. ſi quæramus, & ibi etiam Angel. D. de teſtament. Bald. Roman. Alexand. & Iaſon in l. ſi frater, C. qui teſtamen. face. poſſunt. Petr. Anchar. & Imo. in cap. 2. de teſtamen. Panor. in rubr. extrà eo. Ale. conſ. 102. ſuper eo, de quo quæritur,

Authores contrariæ opinionis.

Mutus & ſurdus à natura æquiparantur pupillo.

Item infanti. Pupillus etiam doli capax non poteſt teſtari ad pias cauſas.

ritur, poſt princ. Bened. Cap. conſ. 85. cùm viſo & conſiderato. colum. 2. Barba. conſil. 58. clementiſsimi Dei Patris, colum. 2. & ſequ. lib. 1. Fran. Aret. & Iaſ. in l. vlti. colum. vlti. C. de teſta. mili. & in l. reſcripta. colum. 2. verſic. tertiò facit, C. de preci. Impe. offer. & Philip. Franc. in rub. de teſta. lib. 6. col. 4. verſi. tertiò quæritur, vbi dicit, de hoc dictum eſſe text. in c. licet, de ſepult. vbi nemo poteſt ante pubertatem ſibi eligere ſepulturam. Iaſon in l. reſcripta. colum. vlt. C. de preci. Imper. offer. Philip. Decius in l. pupillum, paulò ante fi. D. de regu. iur. tex. in c. ſi pater. de teſta. libr. 6. vbi pater poteſt pupillariter, vſque ad tempus pubertatis, ad pias cauſas pupillum ſubſtituere. Ex quo ſequitur, quòd ipſe pupillus non poteſt teſtari ad pias cauſas. Nam pupillaris ſubſtitutio eſt introducta in ſubſidium, propterea, quòd pupillus teſtari non poteſt. Inſtitu. de pupil. ſubſtitu. in prin. De quo tamen quantùm ad pupillum doli capacem, dicam infrà eod. titu. §. vlti. in gloſſ. vlti. Item & pro ſecũda parte videtur eſſe text. ad literam, in d. l. diſcretis, vbi nõ poteſt ſurdus ſimul & mutus libertatem relinquere, cùm tamen libertas ſit pia cauſa, per l. 1. ad fin. C. de com. ſeruo manu. & quicquid ſtatutũ eſt in libertate, procedit etiam in pia cauſa, vt voluit Barto. in l. proximè. D. de his, quæ in teſta. delen. & l. ſi vnus, ad fi. C. de teſta. cum concord. Ideo etiã contra id, quod diximus de milite, tenuit contrarium Raph. Cuma. in l. qui in poteſtate, §. 1. D. de teſta. videlicet, quòd miles mutus ſimul, & ſurdus à natura teſtari non poteſt, & Iaſon, qui dicit, ſe ſemper tenuiſſe contrarium in d. l. diſcretis, col. 1. vbi reſpondet iuribus contrarijs. Sed & contra illud, quod dictum eſt, poſſe principẽ in eam rem diſpenſare, tenent Raph. Cuma. & Paul. Caſt. in d. l. qui in poteſtate, §. 1. & Iaſ. in d. l. diſcretis. Franciſ. Aret. in d. l. ſi mutus. D. de teſta. vbi adducit viuam (vt ait) rationem: quia mutus, & ſurdus à natura nihil intelligit, per l. ſeruo inuito, §. ſi pupillo, in fi. D. ad Trebellia. Sicut ergo princeps nõ poſſet concedere furioſo, & mente capto teſtamenti factionem, quia carent ſenſu, & lex poſitiua non poteſt immutare naturam rerũ, l. 3. D. de vſufruc. ear. rerum, quæ vſu conſumun. ita non poteſt muto, & ſurdo ſimul à natura.

Nemo poteſt ante pubertatẽ ſibi eligere ſepulturam.

Pater põt pupillariter pupillũ ſubſtituere ad pias cauſas.

Pupillaris ſubſtitutio eſt introducta in ſubſidium.

Quicquid ſtatutum eſt in libertate, procedit quoque in pia cauſa.

Contrariũ prioribus de milite muto ſimul & ſurdo à natura.

Item de principe in eam rem diſpenſante.

Lex poſitiua nõ poteſt immutare naturam rerum.

Sunt, qui has opiniones ita concordant, vt videlicet prima procedat in muto, & ſurdo à natura, quem tamen conſtat intelligere, & teſtari velle ex ſignis, & indicijs, ſicuti nuncupatim voluerunt Io. Faber in d. §. quinimo. Salicet. Alexan. Corne. & Iaſon in d. l. diſcretis, alioqui procedat ſecunda opinio: ſicuti in ſimili dicitur, quòd princeps, ſtatutum & conſuetudo poteſt pupillo, doli capaci, concedere teſtamenti factionem, incapaci non poteſt, vt voluerunt Bar. Raph. & recẽtiores in l. ſi quæramus, D. de teſta. cũ cõcord. quas adferemus infrà eod. tit. §. vlti. Nam & quod dictum eſt, ſurdum ſimul, & mutum à natura æquiparari pupillo, & infanti, intelligunt omnes de eo, qui nihil prorſus intelligit, vt per Bar. & alios in l. 1. D. de verbor. obligatio. & in l. mutum, in princip. D. de acquirenda hæreditate.

Cõciliatio contrariarum opinionum.

Princeps poteſt pupillo doli capaci concedere teſtamenti factionem.

Secus ſi ſit doli incapax.

Nec obſtat, quòd diximus, non poſſe mutum, & ſurdum ſimul à natura relinquere libertatem, quæ eſt pia cauſa. Et verum eſt, ꝙ libertas ſit pia cauſa, quando legatum libertatis fit pro anima vel amore Dei, aliàs ſecus, vt expreſſe voluit Bar. in repet. d. l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. Sed caue, quia communiter tenetur, ꝙ relictum libertatis indiſtinctè ſit pia cauſa, vt voluit idem Bar. in d. l. proximè, D. de his, quæ in teſta. delen. & in dicta l. ſi vnus. C. de teſtament. & eſt bonus textus in d. l. 1. §. vlt. C. de commu. ſeruo manu. vbi non erat relicta libertas pro anima. Et propterea illam Barto. limitationem in ſpecie reprobat Imo. in l. captatoriæ. D. de legatis primo, de quo dicam poſtea, cùm enarrabimus, quæ dicantur piæ cauſæ. Ideo aliter reſpondendum eſt, ꝙ prohibitio d. l. diſcretis, non hic attẽditur in diſpoſitione ad pias cauſas, quæ nullis legibus præterquàm iuris naturalis ſiue diuini coarctatur.

Reſponſio ad contraria.

Libertas eſt pia cauſa.

DECIMVM PRIVILEGIVM.

Specialis ſolennitas, communiter in cæci teſtamento obſeruata, non habet lõcum, ſi teſtetur, ad pias cauſas.

DECIMO, licèt cæcus teſtari nõ poſſit, niſi ſeruata ſolẽnitate, l. hac conſultiſsima. C. qui teſtament. facere poſſ. tamen ea ſolennitas non requiritur, ſi teſtetur ad pia loca, vt voluit Ange. qui putat aliud in relictis priuatis quibuſdã pauperibus in d. l. hac cõſultiſsima, ſed Alexand. ibi, colum. vlti. idem putat generaliter in omnibus relictis ad pias cauſas, per textũ in cap. cùm eſſes, & cap. relatum, eo. quæ ſæpius allegat, & illum ſequi videtur Iaſon ibi, colum. 3. verſicu. ſecundò limita, & idem etiam ſimpliciter voluiſſe videtur Corne. ibi, colum. 2. verſicu. & ſimilis quæſtio, & apertè Steph. Bertrand. dicto conſil. 101. licèt teſtamentum, per totum, lib. 1.

Cæcus non poteſt teſtari, niſi ſeruata ſolenni tate d. l. hac cõſultiſſima.

Niſi ad pias cauſas.

VNDECIMVM PRIVILEGIVM.

Temporis inſcriptio non eſt de ſubſtantia teſtamenti ad pias cauſas.

In teſtamentis neceſſaria eſt temporis inſcriptio.
Secus in pijs cauſis.

VNDECIMO, licèt in teſtamento requiratur temporis inſcripto, per authen. quod ſine. C. de teſtament. id tamen non obſeruatur in teſtamento ad pias cauſas, quod valet ſine inſcriptione temporis, vt pulchrè conſuluit Alexã. conſi. 4. attentis narratis, colum. pen. verſic. ſecundo reſpondetur, lib. 6. motus ea commu ni ratione, quòd hæc ſolennitas non ſit iuris diuini, vel canonici, Corne. conſ. 307. videatur prima facie, colum. 1. verſ. ſecundò videtur, iunctis his, quæ ſcribit Phea. colum. 7. verſi. non obſtat dicta authen. Quamnis Bar. contrarium ſenſiſſe videatur, conſi. 88. vel 58. proponitur quòd Iacobus.

Tẽporis inſcriptio non eſt iuris diuini.

DVODECIMVM PRIVILEGIVM.

Si conſtet de voluntate teſtantis, quibuſcunq; verbis, vel indicijs teſtamentum ad pias cauſas conſcriptum inueniatur, effectum ſortietur.

Teſtamentum notis inuſitatis ſcriptum non valet.

DVODECIMO, quod & præcedentibus accedit, licèt aliàs teſtamentum ſcriptum notis inuſitatis cenſeatur eſſe inualidum, l. ſed cum patrono. §. vlti. D. de bono. poſſeſſ. ſecus ſi per vſitatas, l. quoties, verſi. ſi quis. D. de hæred. inſtituen. tamen ad pias cauſas ſemper valet teſtamentum, notis ſcriptum, ſiue vſitatis, ſiue inuſitatis, modò poſſit quoquo modo conſtare de voluntate teſtatoris. Ita voluit Dy. in l. Lucius. D. de teſtam. milita. per illum tex. loquentem in milite, quem extendit & ad hunc caſum, & ſequitur, & dicit ſingul. Roma. in dicta authentic. ſimiliter, in 17. ſpeciali circa vltimas voluntates, & Soci. in tracta. fallent. regul. 110. in 37. ſpeciali. Et reſpondet Roma. vbi ſuprà, ad authent. quod ſine, C. de teſtament. vbi teſtamentum inter liberos debet ſcribi, non ſignis, ſed literarũ conſequentia. Et cùm extenſio, quæ ex illo textu fieret ad pias cauſas, eſſet illis odioſa, ea autem, quæ fit ex teſtamento in dicta l. Lucius, ſit fauorabilis: illam repudiare, hanc amplecti debemus, quia in dubio aſſumenda eſt opinio, quæ teſtamento fauet, & maximè ad pias cauſas eelebrato, per l. ſi pars. D. de inoffi. teſtamen. Sed tu præterea aduerte, quòd continuum textum in dicta authent. quod ſine, videtur eſſe alius text. in l. vlti. C. famil. ereiſcund. vbi expreſsè dicitur, quòd teſtamentum patris inter liberos valet, quibuſcunque verbis, vel indicijs conſcriptum inueniatur. Niſi dixeris, tunc procedere, modò conſtet de voluntate teſtatoris, aliàs procedet dicta authent. quod ſine, quæ ita nihil omnino oberit.

Secus in teſtamento ad pias cauſas. Modo conſtet de voluntate teſtatoris.

Teſtamentum inter liberos nõ debet ſignis ſcribi.

In dubio aſſumenda eſt opinio, quæ teſtamento fauet.

DECIMVMTERTIVM PRIVILEG.

Piæ cauſæ nullis ciuilibus ſolennitatibus coarctatur: quapropter abſurdum non eſt ad pias cauſas quem teſtatum, & inteſtatum decedere.

DECIMOTERTIO, quod & ſuperioribus conuenit, licèt aliàs quis non poſſit decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, l. pe. D. de iniuſt. teſta. poteſt tamẽ ad pias cauſas, vt voluit Barto. in repet. l. 1. in 2. quæſt. & latius colum. antepenult. verſic. quintò quæro, C. de ſacroſanct. eccleſ. quia, vt ipſe dicit, in his ceſſat omnis ciuilis ſolennitas: nec neceſſe eſt ex naturali æquitate, quòd quis omnino teſtatus decedat, per l. ſi miles vnum, & l. ſi duobus. D. de milit. teſtamen. vbi miles poteſt pro parte teſtatus decedere, & pro parte inteſtatus: & ita quoque Petrus Anchar. & Imo. in cap. cùm eſſes, de teſtamen. Panormi. conſil. 32. circa duo dubia. colum. 2. libr. 2. & Alexand. conſil. 105. viſo ac diligenter conſiderato, in ſi. lib. 4. Corne. conſ. 53. pro deciſione, lib. 1. Iaſ. in dicta l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto, colum. 4. C. de teſtament. & Phil. Decius in l. ius noſtrum, colum. 2. D. de regu. iur. Et facit etiam in hanc partem; quia poteſt ſtatutum diſponere, vt quis decedat pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, vt voluerunt Angel. & Imo. in l. 2. per illum text. & ibi quoque Alexan. in 2. notab. D. de vulga. & pupil. ſubſtit. ex quo poteſt intelligi, hoc eſſe introductum de iure ciuili, non naturali, aut gentium.

Nemo poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. Niſi in pijs cauſis.

Nemo naturali æquitate cogitur omnino teſtatus decedere.

Miles pſt pro parte teſtari, pro partenon.

Idem & ſtatutum poteſt introducere.

Verùm Bald. in repetitio. d. l. 1. colum. pen. verſic. ſuper ſexta quęſtione, tenet contrariũ: videlicet, quòd teſtator ad pias cauſas non poteſt ab initio decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus: ſic enim ſemiteſtatus, id eſt, imperfectè teſtatus, & imperfectę voluntatis decederet, quod eſt, vt dicit ridiculum dicere: reſpondetque ad dictam l. ſi miles, quòd ibi ſpeciale in milite ex poſt facto: verùm ipſo iure non poteſt quis decedere ꝑ parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, d. l. pe. D. de iniuſto, rupto teſta. ſed per ſententiam ſic, l. cùm filius. in princip. D. de legat. 2. & l. etiam. & ibi nota. D. de inoffi. teſta. hæc Bald. qui & in lectio. d. l. 1. col. vlti. verſic. iuxta hoc quæro, idem tenet, motus, quia cautum non reperitur. Nec valet, inquit, argumentum de teſtamento militis, quia nullo iure probatur iſta æquiparatio, ſiue ſimilitudo: & ideo debemus ſtare regulę l. omnis definitio. D. de reg. iur. Et facit, quod no. in l. in teſtamento domini, D. de hæred. inſtituen. Nam in milite (inquit) propter publicam vtilitatem ſunt multa ſpecialiter ſtatuta, quæ non ſunt trahenda in conſequentiam. Vtrius tñ partis ſit verior ſentẽtia, ſatis cõſtat ex his q̃ ſ. dixim⁹.

Contrariæ opinionis autores.

Abſurdum.

Reſponſio ad contraria.

In milite multa ſpecialia.

DECIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum patris, in quo pia cauſa eſt hæres inſtituta, nihilo minus valet, quamuis filius legitimam titulo legati conſequatur.

Iure inſtitutionis filius legitimam habere debet.

DECIMOQVARTO, licèt iure nouiſsimo non valeat teſtamentum patris, niſi filius ſit hæres inſtitutus, habeatque debitum bonorum ſubſidium iure inſtitutionis; nec ſufficeret quiuis alius relicti titulus, per tex.in authen. vt cùm de appellatio.cognoſ.§.aliud qnoque capitulum, fallit tamen in teſtamẽto, in quo pia cauſa eſt hæres inſtituta, & eſt aliud relictú filio titulo legati, vt expreſsè voluit Bart. in repetitio.d.l.1.& ibi etiam Floria.C.de ſacroſanct.eccleſ. Petrus Ancha.& Imo.in cap. cùm eſſes, de teſtamen. Fulgoſ.in l.generali. C.de ſacroſanct.eccleſ. Et Alexan.dicto cõſi. 105. viſo ac diligenter conſiderato, col.pen. verſic.ſecundò reſpondeo, lib.4. Mouentur, quia huiuſmodi teſtamẽtum non eſt factum contra officium pietatis. Nam de iure antiquo ſufficiebat filium habere, quoquo relicti titulo, l. cùm quærit, & l.omnimodo, C. de inoffi.teſta.l.cum ſcimus,§.cum quęreretur, eo.& in §.1.in authen. de trien. & ſemiſ. Igitur ſi iure nouiſsimo inductum eſt, ꝙ habeat iure inſtitutionis, iſta eſt mera ſolennitas iuris ciuilis, quę eſt remota in factis ad pias cauſas: ſed ſolum in his attenditur ius diuinum, vel naturale, per dictum cap.cùm eſſes,& dictum cap.relatum. Nec iſto caſu dicitur eſſe factum contra ſententiam Auguſtini, quam citat gloſſ. in l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſc. & cler. quia filius debitam legitimam conſequitur, & idem in teſtamento facto inter liberos, vt voluit Iaſon in d.l.hac conſultiſſima,§.ex imperfecto.C.de teſtamentis.

Nisi pia cauſa hæres inſtituatur.

Iure antiquo ſatis erat filiũ habere legitimã quoquo relicti titulo.

Iuris ciuilis ſolennitas nõ conſideratur in pijs cauſis.

Contrarium ſentientes.

Contrarium tamen tenuit Bald. in repeti. d.l.1.colum.15.verſic. ſuper quarto quæſito. C.de ſacroſanct.eccleſ. vbi dicit in Bart. contemptum loquens, ille (ait) bonus homo nõ intelligit verbum hoc. Et mouetur, quia hic non attenditur officium pietatis, ſed quia filius inuenit ſe præteritũ, l.filio.D. de iniuſto teſtamen. Et hoc idem voluit Salyc.ibi, in 12. quæſtio.& ſequitur latè Barba.in d.cap. cùm eſſes, colum.22.verſ. quærit hic dominus Petrus: & ſecundùm hanc ſententiam cõſuluit idem Barba.conſ.38. difficile eſt, lib.3. vbi ad hoc multa allegat, & conſi.112. quęritur vtrũ præterita filia, libr.4. Et facit, quia defectus præteritionis vnius filij vitiat teſtamentum factum inter alios liberos, vt tenet gloſſ. in l. ſi filius qui in poteſtate, D.de liber.& poſthu. Bald.Angel.Paulus Caſtren. & Iaſon in l. hac conſultiſsima.§.ex imperfecto.C.de teſtamẽ, & in l. filio præterito. char.antepenult.D.de iniuſto, rupto teſtamen.& Bald.conſil.96. licèt regulariter, lib.5. Sed tene primam partem, per rationem iam ſuprà allegatam, cui non ſatis à contradicentibus factum eſt.

Defectus præteritionis vnius filij vitiat teſtamentum, factũ inter reliquos liberos.

DECIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Inſtitutio hæredis in teſtamento ad pias cauſas omiſſa non impedit eius effectum.

DECIMOQVINTO, licèt non valeat teſtamentum ſine inſtitutione hæredis, eſt enim teſtamenti caput, & teſtamentum, inſtitutio hæredis, vt patet per totum titu.D.de hæredib. inſtituen.& in §.ante hæredis. Inſtitu.de leg. Valet tamen teſtamentum ad pias cauſas, ſine inſtitutione hæredis. Ita ſingular.voluit Barto.in dicta l.1.C.de ſacroſan.eccleſ.quem refert, & ſequitur Barb.conſ.8. præſcribitur præclarè, colum.8.verſic.venio ad aliam dubitationem, lib.1.& in hanc partem videtur inclinare Panormita.in c.indicante.colum.1. extrà de teſtament. & ita quoque conſulnit Pau.Caſtrenſ.conſil.97.ſuper primo quæſito, in princip. libr.1. & etiam voluit Firmia. in tract.de epiſcopo, in 31.quæſt.quartæ partis. lib.4.verſi.dubitari poteſt.

Teſtamenti caput, & teſtamẽtum, inſtitutio hæredis.

DECIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In dubio legatum ad pias cauſas à teſtatore inductum debetur: aliàs ſecus.

DECIMOSEXTO, cùm legatum reperitur inductum, ſiue deletum, ſi conſtet conſultò, & de induſtria à teſtatore fuiſſe inductum, non debetur: ſi inconſultò & caſu, debetur. l.prima. D. de his quæ in teſtamen. delen. & in l.ſi idem, D.de legat. primo. Certè in dubio videtur conſultò, & dedita opera factum fuiſſe, vt voluit Bald. Raphael Cuma.& Pau. Caſtrenſ.in dicta l.prima, niſi ſit legatum ad pias cauſas. textus eſt ſingul.in libertate loquens, quem Barto.& poſt eum Bald.& Imo. trahunt ad omnem aliam piam cauſam, in l.proximè,§.primò.D.de his quæ in teſtamẽ. delen. & rurſum idem Barto. in l.ſi vnus, vbi ita dicit, ſe conſuluiſſe, & ibi poſt eum Angel.Raphael, Franciſ.Areti. Corne. & Iaſ. C. de teſtament. & Roma.qui ad hoc facit ſing. illum textum in repetitio. dictæ authent. ſimiliter, in primo ſpeciali circa vltimas voluntates. & Socinus, qui omnia hæc à Romano ſuſtulit, in tracta.fallen.regul.310. priuilegia piæ cauſæ, in 23. priuilegio.

Legatum à teſtatore inductum an debeatur.

In dubio legatũ cenſetur conſultò inductũ. Niſi in pijs cauſis.

DECIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Conditio, ſi ſine liberis deceſſerit, non habet locum in reſtitutione hæreditatis piæ cauſæ.

Grauatus hæreditatem poſt mortem ſuam reſtituere extraneo.

DECIMOSEPTIMO, licèt deſcendentes à teſtatore iuſsi hæreditatē poſt mortem ſuam reſtituere, ita demum cenſeātur in eam rem gra uari, ſi ſine liberis deceſſerint, non aliàs, ne videať teſtator alienas ſucceſsiones ſuis anteponere, per l.cùm anns.D. de conditio. & demonſtratio.& l.cùm acutiſsimi.C.de fideicommiſſ.& l.generaliter,ad fi.C.de inſtitu. & ſubſtitutio. tameu ſi ſint grauati reſtituere piæ cauſæ,tenentur ſemper reſtituere,etiam ſi liberos relinquant, vt pulchrè & ſingulariter conſuluit Petrus Anchar.conſil.46.prima facie videretur. Motus ea ratione, quòd dictæ leges fundantur ſuper præſumpta mēte, ſiue voluntate teſtatoris. Ideo vbi conſtaret, aut præſumeretur, de contraria mente, ceſſaret legis præſumptio, & ex conſequenti legis diſpoſitio, vt in ſimili nota.in l. precibus. C.de impuber. & alijs ſubſtitut. & l.in teſtameuto,C.de teſtamen.milit. Igitur cùm anima ſit omnibus rebus præferenda. per l. ſancimus, in fin. C. de ſacroſanct. eccleſ. præſumendum eſt, teſtatorem voluiſſe pium legatum, aut fideicommiſſnm anteponere etiam proprijs filijs, cùm etiam fauorabilius lex prouideat,remota legitima,pię cauſæ,quàm liberis,per authen.ſi qua mulier,C.de ſacroſanct.eccleſ. Et etiam iu dubijs ſequenda eſt opinio, quæ pro anima facit, l. ſunt perſonæ. D.de relig.& ſumpt.fune. hæc ferme Petrus Anchara.cuius ſententiam ſequitur Felyn.in cap.eccleſia ſanctæ Mariæ.col.38. in 1.limita. 9.q.de conſtitutio.& Iaſon in l.tale pactum,§. vlti.colum.3.verſic.& præterea per hanc doctrinam, D. de pact. & l.licèt inter priuatos, colum.1.verſic.ſecundò facit.C. eod. vbi hoc dicit ſingulare, & in authenti.ſi qua mulier, colum.2.C.de ſacroſan. eccleſ.& idem tenuit latiſsimè Barbat.iu repetit.dictæ l. cùm acutiſsimi, colum.25.verſ.iſtud ſummarium, cū multis ſequen.& iterum char.penul. verſicu. quid ſi teſtator. C. de fideicommiſſ. & idem Barba.conſ.71.illud in medium referam,col. 6.verſi.nunc eſt videndum,lib.3.

Grauatus hæreditatem reſtituere piæ cauſæ.

Anima omnibus rebus præferenda.

Magis fauetur piæ cauſæ, quā liberis.

Contrarii ſentientes.

Verùm hoc non eſt ſine dubio, nam ipſemet Petrus Anchar.in c.in præſentia,de probationib.hanc quoque opinionem tetigit, & ſubdubitans non decidit, ſed cogitandum ſuper ea relinquit cum Richar. Malum. & Plum.Bal.in d.l.cùm acutiſsimi, col.2.verſic. quæro,quid ſi pater,in ſpecie tenent contrarium, & ibi quoque Paul.Caſtr.colum.vlti.& Cor.col.2.moti quia d.l.cùm acutiſsimi, habet locum etiam ſi fuerit ſubſtitutus alius filius,d.l.cùm auus, & quia potentior eſt ratio naturalis,quàm fictio,per l.filio quem pater, D.de liber. & poſthu. Et hanc partem ſequitur Barba.ſibi coutrarius conſil.55. præclarè ſcribitur,colum.7. verſ. & adduco elegātem, lib.2.vbi multa adducit, vt probet chariores eſſe filios parentibus, quàm piam cauſam. & idem Barb.conſil.38.difficile, colum.3.lib.3. Et hanc etiam partem ſequitur Alex. iu l. ex facto.§.ſi quis rogatus,l.1.colum.5. in 6. fall. D.ad Trebel.& videtur ſequi Alex.conſil.92. ſuper eo,de quo quæritur, colum.2.verſicul. poſſet etiam reſpouderi,libr.3.vbi poſtquam ad confirmandam ſuam ſententiam adduxit hanc deciſionem Pet.Anc.dicit, ꝙ præceden tes rationes, quas etiam adduxerat, ſunt tutiores, & illis magis adhæret, quaſi huic non adhæreat, aut certè de ea dubitet, & Sociu. conſi.191.licèt difficultates.col.pen.verſicu. tertiò quia iſta,lib.2.Fely.in d.c.in pręſentia, col. 1.de proba. Tu vide, quæ dicam in ſimili infrà in 47. priuilegio, ſuper materia l.ſi vnquā,C.de reuo.don.& rurſum in 89.priuileg.

Potentior eſt ratio naturalis, quam fictio.

DECIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Si in defectum conditionis viduitatem inducentis pia cauſa ſubrogetur,talis conditio non reijcietur: verùm ea deficiente piæ cauſæ locus fiet.

Conditio viduitatem inducens reijcitur.

DECIMOOCTAVO, licèt conditio matrimoniū impediens, ſiue etiā viduitatem inducens adiecta legato facto mulieri, reijciatur,l. quoties,& l.ſed ſi hoc,§.vlti.& l.ſeq.& l.cùm tale, §.reſcriptum,D.de condit. & demonſtr. & in auth.cui relictum,C.de iudic.vidui. Fallit tameu, niſi in defectum huiuſmodi conditionis vocetur pia cauſa, quia tunc non reijciatur, quin ſi deficiat,vocatur pia cauſa.tex.eſt ſing.loquens in libertate,quem Guliel.Bart. Paul. trahuut ad omnem piam cauſam in l. Titio vſuſfructus,§.vlt.D.de cond. & demon. & illum tex.ad hoc ſing. reputat Roma.in d. auth.ſimiliter,in 2.ſpeciali,circa vltimas voluntates,& Soc.in d.reg.210.in 25. priuileg.

Conditio, ſubrogata ꝭ alterius locum, non eſſumit eiuſdem conditionis effectum.

DECIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Generalis diminutio,in codicillis facta, nihil abeſt relictis ad pias cauſas.

Verba generalia non extenduntur ad pias cauſas.

DECIMONONO, licèt diminutio,in codicillis facta, fit per verba generalia, eorū,quę relicta erāt in teſtamēto,non tñ extenditur ad ea, ꝗ in ipſo relicta erant ad pias cauſas, quin ea debeutur omuino integra.tex.eſt no.loquēs in alimētis, quē Nicol. Neap.extendit ad alias pias cauſas,in l.libertis quos,§.poſthumis,D.de ali.& ciba. leg.& ſequit Ro.qui illū tex.dicit ſing.iu d.auth. ſimiliter, in 4.ſpeciali, circa vltimas voluntates,& Soc.in d.reg.310.in 16.priuilegio.

Extenſio de alimentis ad pias cauſas.

VICE-

VICESIMVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum pupillare à patre milite ad pias cauſas factum gaudet eodem priuilegio, quo teſtamentum ipſius patris.

Teſtamentum pupillare non gaudet priuilegijs teſtamenti paterni. Niſi ſit ad pias cauſas.

VICESIMO, licèt aliàs pater miles, aut aliàs priuilegiatus, in teſtamenti factione non poſsit filio impuberi ita teſtari, vt tale teſtamentum gaudeat eodem priuilegio, quo teſtamẽtum ipſius patris, per l. miles ita, §. exhæredato, D. de mili. teſtamẽ. Fallit tamen, quando teſtatur filio impuberi ad pias cauſas, id enim æquè priuilegiatum, priuilegijs ſcilicet piæ cauſæ, ac ſi in ſuis ipſius bonis teſtatus fuiſſet. Ita voluit Bal. in l. 1. in lectu. colum. antepen. verſic. quæritur hic Barto. & iterum in repetit. colum. 8. verſicu. ſeptimo incidenter, C. de ſacroſanct. eccleſ. per textum in cap. ſi pater, de teſtamen. lib. 6. & in l. in fundum per fidei commiſſum, §. vlti. D. de legatis primo, & vtrobique reprehendit Bart. ibi aliter dicentem in 2. q. 4. q. principalis.

VICESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Directæ puberibus ad pias cauſas factæ ſubſtitutiones poſt aditam hæreditatem non expirant.

Nemo ſubſtituit directò puberi poſt aditã hæreditatem. Niſi ad pias cauſas.

Miles directò poteſt ſubſtituere maiori poſt aditam hæreditatem.

VICESIMOPRIMO, licèt non poſsit quis puberi ſubſtituere directò poſt aditam hæreditatem, l. poſt aditam, C. de impuber. & alijs ſubſtitutio. fallit tamen in teſtamentis ad pias cauſas. Nam cùm in illis attendamus ſolum ius gentium, aut diuinum, vt ſæpius diximus, idq́ne non ſit iuris gentium, aut diuini, vtpote cùm miles poſsit directò ſubſtituere maiori poſt aditam hæreditatem, per l. Centurio. D. de vulgar. & pupilla. huic tamen lex ciuilis, aut princeps id permittere non poſſet, ſi eſſet iuris gentiũ, aut diuini, vt ſuprà diximus in 8. priuilegio, & ita voluit expreſsè Barto. diſtinguens tamen, in repetitio. l. 1. colum. antepen. verſic. ſextò quæro. C. de ſacroſan. eccleſ. quem ſimpliciter ſequitur Panormita. conſil. 32. circa duo dubia. colum. 2. lib. 2. & Lancelo. Gali. in repetitio. l. Centuro, colum. 10. verſic. octaua cadit dubitatio, D. de vulga. & pupi. qui ſubtiliter hanc partem confirmat, & rationes aduerſariorum alacriter refellit, cui adde & Bald. hoc tenentem conſi. 356. punctus inter alia, libr. 4. Nam & id (inquit) à milite fieri poteſt, l. miles ita hæredẽ, §. & quia diximus, D. de teſtamen. milit.

Contrarium defendentes.

Nam Baldus in repet. l. 1. col. 8. verſ. octauò incidenter quæro, in hoc aduerſatur Bar. ſicuti aliàs ſæpe, potiſsimùm in ea l. & adeò qnidẽ inſolenter, vt poſsit apertè dijudicare, Bal. cùm ſuper ea in l. ſcriberet, fuiſſe Bart. inſenſiſsimum: poſtquã enim recenſuit opi. Bar. dicit, ꝙ tales opin. non ſunt commemoratione dignæ. Tamen ſi aſſeſſores (ait) propter imperitiam ſequuntur errores, quibus non reſiſtitur, quoniam nõ intelligunt radicem iuris: ideo pro tanto reatu vt doctrinæ (inquit) phantaſticæ euellantur, & ſubintret non fallax, ſed vera doctrina: ſubdens, quòd ſi directò poſſet ſubſtitui puberi adita hæreditate, offenderentur regulæ iuris. Item vno tempore eſſet vnus hæres, alio alius: præterea, qui ſemel eſſet hæres, deſineret eſſe hæres. Deinde bona vnita ſepararentur. Denique dicit, de hoc eſſe caſum in c. ſi pater, de teſta. lib. 6. Et hanc quoque ſententiam ſequitur idem Bal. in l. extraneum, colom. pen. C. de hæredib. inſtituen. vbi dicit, non eſſe bonam ſimilitudinem de milite. Et hanc etiã partem nouiſsimè ſecutus eſt Lancelo. Politus, in tract. ſubſtitutionum, in titu. de compendioſa ſubſtitutione, col. 5. verſicu. quinta quæſtio ſit, hac potiſsimùm ratione motus, quòd illa regula, quòd quis non poſsit directò alteri adita hæreditate ſubſtituere, non ſolùm procedat ex ratione ciuili, ſed etiam ratione iuris gentium. Ex quo eſt, ꝙ alter alteri teſtamentum facere non poſsit, vel alter de re alterius diſponere: & quòd res noſtra ſine facto à nobis auelli non poteſt, vt toto tit. Inſti. de rerum diuiſio. & D. de acquir. rerũ domin. At cùm quis alteri directò ſubſtituit adita hæreditate, videtur alteri facere teſtamentum, vel rem ſuam ſine ipſius facto, & in alium transferre. Et ita, inquit, ſubuertitur ratio Bart.

Abſurda. Qui ſemel eſt hæres, non deſinit eſſe hæres.

Alter alteri teſtamentum facere nõ poteſt. Res noſtra ſine facto noſtro in alium transferri non poteſt.

Iaſon autem in d. l. Centurio, col. 4. verſic. adde quartò, D. de vulg. & pupil. dicit, quòd quicquid dicat Bald. tex. in d. c. ſi pater, facit pro Bart. qui etiam illum allegat, dicit enim Barto. vbi ſuprà, quòd ſi prima inſtitutio nõ eſt ad pias cauſas, tunc non poteſt directò ſubſtitui poſt aditam hæreditatem, etiam ad pias cauſas, & hic eſt propriè caſus d. c. ſi pater. Si verò ipſa prima inſtitutio ſit ad pias cauſas, ſicuti & ſubſtitutio, ſecus: vt innuit ille ipſe text. & ita dicit videri meliorem primam opinionem cũ dicta limitatione. Subdit tamen non videri tutum fundamentum Barto. de teſtamento militis, vt quia videlicet in eo attenditur ius gentium, ſicuti & in teſtamento ad pias cauſas: ideo, quod in illo ſtatuitur, in hoc quoque procedere. Nam huiuſmodi ratio non eſt generalis: videmus enim, quòd in teſtamento inter liberos, attendimus ſolum ius gentium, vt no. in l. hac conſultiſsima, §. ex imperfecto, C. de teſtam. & tñ nõ poteſt pater filio poſt aditã hęreditatẽ directò ſubſtituere, per generalẽ rationẽ

Diſtinctio Bartoli hac de re.

Refutatio fundamenti Bartoli de teſtamento militis.

In teſtamento inter liberos ſolum ius gentiũ attenditur.

Pater non ſubſtituit directò filio poſt aditã hæreditatem.

l. in pupillari, & l.in verbis ciuilibus, D. de vulg.& pupil. Niſi (inquit) diceres, quòd illa iura debent reſtringi, vt non habeant locum, quando patet ſubſtituere et aliquem liberis.

VICESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

In pijs cauſis tempus inceptum habetur pro impleto.

Tempus obligationis præciſè eſt implendum.

VICESIMOSECVNDO, licèt aliàs relictum tali tempore, & ſic per verba denotantia tempus poſitū in caſu obligationis ſimpliciter, non poſſit peti, niſi in fine illius temporis, per l. qui hoc annò, & l.eum, qui certarnm.D.de verb.obligat. & §. qui hoc anno, Inſtit.de inutil.ſtipula. Tamen relictum tali modo ad pias cauſas, peti poterit in ipſius temporis initio, vt eſt tex.not. in l.ſi ita fuerit, D.de manu.teſtament.quem ad hoc allegat, & commendat Roma.in d.auth. ſimiliter, in 5.& iterum in 31.ſpeciali, & Soc. in dicta regul.310.in 37.priuilegio, dicitque Roma. in dicto quinto ſpeciali eſſe notādum ad declarationem eorum, quæ dicuntur in l. ſi cui legetur, D.de legatis primo, & l.non putabam, D.de condit.& demonſtra. & l. qui filium, §.Sabinus, D.ad Trebel.& l.1.C.quando dies lega. ced.

Secus in pijs cauſis.

VICESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Deficiente conditione, cùm ad certam ætatem peruenerit, legatum ad pias cauſas nihilò minus debetur.

Conditio, ſi ad certam ætatem peruenerit.

VICESIMOTERTIO, licet relictum alicui, cùm ad certam ætatem peruenerit, peti non poſſit, illo ad eam ætatem non perueniente, tanquam deficiente conditione, l.fundus, & l.Mæuius, D. de conditionibus & demonſtrationibus. & l. qui habebit, D.de vulg. & pupil. Tamen relicta eo modo ad pias cauſas, peti poſſunt, licèt ille morte præuentus, ad eam ætatem nō perueuerit, per textum notab.loquentem in libertate, quem ad alias pias cauſas trahit, & dicit ſingul.Angel.in l. ſi ita ſcriptum fuerit, D.de manu. teſtamento. & illū ſequitur Roma. vbi ſuprà, in ſexo ſpeciali, vbi & de hoc dicit, eſſe alium textum in l. ſi ſeruus liber, D.de ſtatulib.& Soc.vbi ſuprà, in 28.priuileg.

Extenſio de libertate ad pias cauſas.

VICESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

In pijs cauſis inuentario etiam nondum confectio poteſt hæres conueniri à legatarijs.

VICESIMOQVARTO, licèt hæres exiſtens infra tempus conficiendi inuentarij, non poſſit interim conueniri à legatarijs & fideicommiſſarijs, per textum in l.vlti.§.donec.C.de iure deliberand. Fallit tamen in relictis ad pias cauſas, vt voluerunt Richard. & Cyn. & poſt eum Bald. in dicto §. donec, & idem Bald. in repetitio. l. prima char.penult.in 9.quæſtio.C.de ſacroſanct.eccleſ.& l. nulli, colum.3. verſicu. deinde nota hic, C.de epiſcop.& cleric. Angel. & Imol.in l.hæc ſtipulatio, D.vt leg.no.cau. Iaſon in l.eā quam, colum.antepenult. verſicul. notabiliter limita, C. de fideicommiſſ. Et facit, quia res dilationem non recipit, cùm de ſalute corporis tractatur, argumen.l.vlti. D. de appellatio.recip. ideo multò minus cùm de ſalute animæ tractatur, per l. ſancimus, C. de ſacroſanct.eccleſ. quam rationem affert Bal. in dicta l.1.eodem titu.

Hæres exiſtens infra tempus conficiendi inuentarij.

VICESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Teſtator cenſetur etiam in pijs cauſis legaſſe ſecundùm conditionem ipſius rei.

VICESIMOQVINTO, licèt aliàs, non quod maius eſt, & melius, ſed quod minus eſt, in dubio veniat, quando legatum factum eſt in genere, vel aliàs obſcurè, l.qui concubinam, §. vlti. & l.nummis, D. de legat.3.& l.apud Iulianum, §.ſeruo, & l.ſi ita ſit adſcriptum, & l.legata generaliter, & ibi concordan.in gloſſ.D.de lega.primo. Tamen ad pias cauſas quod maius eſt debetur, per textum ſingular.in l.Titia.§.vlti.D.de auro & argento lega. & ibi gloſſ. Bartol. Nicol. Neapo.& alij hoc nota. Ex quibus Barto.ipſe dicit per illum textum, quòd ſi quis legat eccleſiæ calicem, intelligitur in dubio ex argento: aut ſi quis iubet fieri planetam eccleſiæ, intelligitur ex ſerico: hæc ſunt Bartoli verba. Illum quoque textum ad hoc ponderat Bald.in l.ſi quis ad declinandam, colum. penult. C. de epiſcopis & cleric. vbi & dicit idem, quod Bar.vbi ſuprà, & dicit eſſe menti tenendum, & idem Bald. in l. ſi nondum, C.de furt. & in principe. proœm. Decret. vbi dicit illnm textum nota.ad hoc, quòd honor debetur Deo, propter magnam gloriā ſuam, & propter ipſius honorem augetur interpretatio teſtamenti, & Petrus Ancharan. Imol. & Panormita. qui hoc reputat ſingul. in cap. indicante, de teſtament. Roma. qui & illum textum dicit ſingular. in dicta authentica ſimiliter, in 22. ſpeciali, & ſingul. ccccxvij. quæro, quid ſi lego, & Bartol. conſi.

Legatum calicis eccleſiæ relictum.

Ob Dei honorē augetur interpretatio teſtamenti.

conſ.59.illud in medium afferam.colnm.11. lib.2.& Socin.in dicta regu.310.in 41. priuilegio, vbi etiam dicit illum tex.ſiugul.& cóſ. 247.circa 1.colum.verſ.ſed poſito, lib. 2. vbi etiam facit illnm tex.ſingul.

Teſtator præſumitur legaſſe ſecundum conditionem ipſius templi.

Sed attende lector, quantum errant, qui ex d.l.Titia, §. vlti.aſſerunt piæ cauſæ deberi in dnbio, quod eſt maius: cùm apertè ex eo coutrarinm probetur. Nam expreſsim loquitur de ſigno Dei relicto cuipiam templo, in qno non niſi ant aurea, aut argentea tantùm dona ſint, cùm aliàs teſtator pręſumat̃ feciſſe legatũ ſecũdùm conditionẽ ipſius tẽpli, pet l.ſed & ſi ſuſceperit, §.ſi libertis, D.de iudi.& l.vel vniuerſorũ.D.dc pig.act. ideo & illic cauet̃ argẽteũ ſignũ deberi, & ita nummum ex ſolitis dari eidẽ templo: nam ſi maius dari debuiſſet, aureum dandum fuiſſet.

Nihil ſpeciale hac de re in pia cauſa.

Et ita nulla eſt omnino ſpecialitas in pia cauſa, quantum ad eanı rem pertinet: ſicuti etiã ſcitiſsimè annotauit Imo. ſibi contrarius, in d.l.ſi ita ſit adſcriptum, & ibi latiùs Iaſ.colu. vlt.D.de leg.1.& Bal.Nonel·in tract. de dote, in ſexta parte, in 73.priuilegio, Bened. Cap. conſ.3.circa hoc plura, colum.1.& Barb.ſibi contrarius, in d.c.indicante, colum.9.de teſtamen. & Philip. Decins in l. ſemper in obſcuris, colum.2.D. de regulis iuris.

Votum cuiuſpiam menſuræ debitum.

Et hanc interpretationem adiuuar tex.in c.ex parte, de cenſib. vbi ſi votum cuiuſpiam menſuræ debeatur, ignoretur tamen, qua id menſura ſolui debeat, cùm plures illic ſint, ſatis eſt, ſolui ad minimam. Quem locum enarrans Panornita.cùm intelligeret d.l.Titia, §.vlti. ſecundùm intellectum Battoli, vt videlicet, quod maius eſt, præſtari debeat, fauore eccleſiæ, miris modis torquetur, vt contrariũ ex dicto cap.diſentiat.

VICESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In puris legatis ad pias cauſas non habet Falcidia locum, ne per obliquum quidem: niſi pia cauſa ſit hæres inſtituta: aut detracta Falcidia poſſit nihilominus adimpleri voluntas: aut etiam aliud relictum ſit ad non piam cauſam, tunc enim pro rata tantùm ex vtriuſq; legato detrahetur: aut denique niſi aliud ea de re teſtator diſpoſuerit.

In piis cauſis non detrahitur Falcidia.

VICESIMOSEXTO, de relictis ad pias cauſas nó detrahitur Falcidia, tex.in §.ſi autem hæres, in authent. de eccleſ.titu.& in d.antheu. ſimiliter, ſuprà ſæpius allegata, & latè omnes doct.

Idq; etiã de iure Pandectarũ.

Id quod etiam procedit de iure Pandectarum, quando detractione facta, id, qnod ſupereſt, uon ſufficit ad implendam voluntatem teſtatoris circa relicta ad pias cauſas, vt eſt tex. notab.in l. decem.D. de fideicom. libert.quem ad hoc dicit ſing.Roma.in dicta authen.ſimiliter, col.3.& Bened.Cap. conſil. 86.& ſi videatur, col.1.licèt tamen gl.ibi.quã omnes ſequuntur dicat, indiſtinctè hoc de iure Digeſtorum non procedere.

Neque mediatè, neque etiam immediatè.

Et id quoque procedit, vt videlicet nõ detrahatur hoc caſu Falcidia, neque mediatè, neq; immediatè: verbi gratia, Sempronius, hæres inſtitutus, debet ſoluere legatum Titio, Titius eccleſiæ, certè Sempronius non detrahit Titio: nam illi detrahendo, detraheret eccleſiæ, contra d.authent.ſimiliter.& de hoc eſt bonus tex.in ſimili, in l. cùm dotem maritus.& ibi Pau.Caſt.& in l.ſi ſeruus, cum ſeq.D.ad legem Falci. & bene facit l.decem, D.de fideicom.liberta.& l.vlt.§.vlt.C.de bonis, quæ libe.& in l.ſi patroni, §.1.D.ad Treb. & ita in ſpecie tenet Bart.in repet.c.Raynaldus, col.151.verſ.4.de teſtamen. & ante illũ, licèt non alleget, Bal.in l.auia, §.Titio, per illum textum, D.de conditio.& demon. & iu l. cùm tale.§.non eſt, D.eod.Roma. in d.auth. ſimiliter, charta antepen.qui hoc dicir ſingu. & Corne.ibi, col.2.ad fi. Idem Rom.in l. Marcellus.& ibi etiam Alex.col.3. D. ad Treb. & dictus Roman. conſ.206. licèt de communi concluſione. Angel.in d. l. cùm dotem, & ibi quoq; Pau.Caſt.in lectu. Padua. & etiã Alex. in d.l.1.§.ad municipium.D. ad legem Falc. & conſ.20.ponderatis his, col.vlt.lib.3.& Benedict.Capra conſ.78.punctus, Buciarellus, colum.vlti.& conſ.143.punctus, ſtatuto ciuitatis, col.2.ad fi.& Fran.Are.conſ.67. diligenter, & maturè conſiderato teſtamento, colu. pennl. vbi & ad hoc allegat text. quem dicit valde not.in l.ſed ſi non ſeruus, circa mediũ. D.ad leg.Fal.& Soc.conſ.77.in puncti conſultatione, col.5.verſ.reſtat ergo vnum.libr.1. & conſ.49.viſo inſtrumẽto, col.vlti. lib.1. & cóſ. 49.viſo inſtrumento, colum.vlt. verſicu.confirmo hanc, libr.4.Philippus Franc.qui & hoc dicit ſiug.in c.ſi pater.char.pe. de teſta.lib.6. & Iaſ.in l.1.in 1.lect. co. pe.C. de ſacroſ. eccl.

Si tamen certũ ſit legatum ad pias cauſas.

Sed hoc vltimum procedit, quando certum eſt, legatum eſſe peruenturum ad piam cauſam, ſecus ſi incertum, vt quia hæres eſt grauatus reſtiruere piæ cauſæ ſub conditione, ſi deceſſerit ſine liberis, vt voluit Romanus dicto conſilio 206.in fin.vbi dici t ita ſentire Bald. in dicto §. Titio, & hoc videtur ſequi Alexand.in l.prima, §. ad municipium, D. ad legem Falcidiam, & in dicta l. ſi cùm dotem. & rurſum in dicta l. Marcellus, vbi dicit, pro hoc facere dicta l. ſi non ſeruus, §. vlti.D.ad legem Falcidiam, & Corneus in d. authen.ſimiliter, & Soc.conſi.115. videbatur prima cóſultatione, col.2.verſi.ſed ad omnia. lib.4. & ante hos Pau.Ca. cuius nó memiuerunt, conſ.321.viſis & pócderatis, col.vlt.lib.2.

In legato conditionali ad pias cauſas, detrahitur Falcidia cautione adhibita.

Subiungit tamen Alex. quòd hoc caſu hæres debet cauere de reſtituendo, quod detraxit euenieute conditione, per tex. in l. in lege Falcidia non habetur, D. ad leg. Falcid. iuncta l. 1. in princ. D. vt leg. no. ca. quod & idem repetit conſ. 217. ponderatis his, ante fiu. lib. 6. & Beued. Cap. ſibi contrarius, conſ. 61. cum viſis, & conſideratis, colum. vlt. fuit ſimpliciter in ea opi. vt detrahatnr, niſi legatum primo loco relinquatur eccleſiæ, vide Bald. in l. cùm virum, alias, eam quam, verſ. ſed pone, C. de fideicom. Panor. autem, vbi ſuprà dicit, hoc caſu detrahi Falcidiam, vt ſuprà diximus, ſed ſi poſtea contingat, condemnationem euenire, ita quòd res ſit reſtituenda piæ cauſæ, certè non eſt amplius detrahēda Falcidia, quin debebitur tanquam ex vltimo moriente, per l. codicillis, in fi. princ. D. de vſufruct. lega. nō tamen reſtituenda eſt illa Falcidia iam primùm detracta ab hærede: & ita cum eo non conuenit Alexan. tu vide hic Steph. Bertran. cōſ. 357. nu. 7. lib. 2. & d. cōſ. 250. nu. 15. lib. 3.

Niſi primo loco reli[..]um ſit pijs cauſis.

Aut niſi condemnatio reſtitutionis piæ cauſæ ſit facta.

Falcidia tamen prius ab hærede detracta nō reſtituitur.

Sed quod primo loco dictum eſt de relictis ad pias cauſas non detrahi Falcidiam, multis modis intelligendum eſt. Primò, niſi pia cauſa fuerit hæres inſtituta, quia tunc ea pia cauſa detrahet Falcidiam à legato, facto piæ cauſæ, cùm priuilegiatus contra priuilegiatum non vtatur priuilegio. ita voluit Angel. in d. authen. ſimiliter, §. ſed & hoc præſenti, in fin. per illum tex. in auth. de ſanc. epiſc. & Salyc. in authen. qui rem, C. de ſacroſan. eccl. Albe. in l. ſi quis ad declinandam. col. 1. in 2. q. C. de epiſc. & cle. Imo. in d. l. 1. §. ad municipiū, & ibi quoque Rapha. Cuma. qui refert, idem quoque tenuiſſe Dyn. & Alb. Ro. D. ad legem Falcid. & Panor. in c. in præſentia. colum. 14. vbi dicit, ita conſuluiſſe Fran. de Albe. & ibi etiam Philip. Dec. colum. 24. de probatio. & rurſum idem Panormita. in c. cùm cauſam, per illum text. de præbend. Alexand. qui hoc repntat ſingul. in additio. ad Bart. in d. auth. ſimiliter, & Firm. qui & hoc dicit ſingular. in tractatu de epiſcopo, in 31. q. 4. partis, libr. 4. verſi. quæro, an etiam delegati, & Bene. Cap. conſ. 68. circa quod etſi videatur, in tertio dubio, quod eſt in vlti. colum. & iterum conſil. 78. punctus Buciarellus, colum. vlti. Firmia. in tractatu de epiſcopo, in 4. par. lib. 4. in 31. quæſtione, verſiculo, quæro etiam de legatis.

Niſi etiam pia cauſa ſit hæres inſtituta.

Priuilegiatus contra priuilegiatum nō vtitur priuilegio.

Contrarium tamen tenet Rom. in d. auth. ſimiliter, char. antepenul. & ibi quoq; Corne. col. vlti. vbi dicit in hanc partem conſuluiſſe Franc. Alber. ſicuti verè conſuluit conſ. incip. quæritur ſi aliquis fecit: quanquam ab alijs allegatur, conſuluiſſe pro prima parte, idem Corn. conſ. 140. circa hoc, colum. 2. lib. 1. vbi ad hoc multa allegat Roma. Iaſon, & Alexan. in d. l. Marcellus, D. ad Trebellia. Alexand. in dicto §. ad municipium, & Barb. in d. repet. cap. Raynaldus, colum. 151. verſic. 39. de teſtament. vbi ita dicit, ſe conſuluiſſe, Philip. Franc. in c. ſi pater, char. penult. de teſtamen. & Fabi. Gochi. in repet. authen. nouiſsima, in 24. q. principali, verſic. ſed vtrùm eccleſia, C. de inoffi. teſtament. vbi ita dicit, conſuluiſſe in ciuitate Eugubij Fely. in d. c. in præſentia, colum. 15. de probatio. Moueutur, quia quod dicitur, priuilegiatum non vti priuilegio, vbi eſt paritas hinc inde priuilegiorum, per l. ſed & milites, verſicu. 1. & 2. D. de excuſa. tuto. & not. in l. verum, §. ſciendum, cum l. ſequen. D. de minoribus, & l. aſsiduis. D. qui potio. in pigno. hab. & in l. priuilegia, D. de priuil. cre. & per Cyn. & Bart. in authen. quas actiones, C. de ſacroſanct. eccle. vbi priuilegiatus contra priuilegiatum tum demum non gaudet priuilegio, cùm vterque eſt priuilegiatus in ſpecie: ſecus ſi vnus eſſet priuilegiatus in ſpecie, alter in genere. Nam qui in ſpecie eſt priuilegiatus, vtitur priuilegio aduerſus alium, per textum apertum in l. vltima, D. ex quib. cauſis maio. vbi minor læſus, vel abſens reſtituitur contra minorem vel abſentem, qnia videlicet non eſt læſus minor, vel abſens priuilegiatus, quòd aduerſus eum non competat reſtitutio: ſicuti & eccleſia non præſcribit contra eccleſiam, niſi tanto tēpore, quanto priuatus, videlicet quadraginta annis; quia eccleſia non reperitur actiuè priuilegiata in præſcriptione, ſicut paſsiuè per dictam l. vlti. & dictam authent. quas actiones, C. de ſacroſan. eccl. & c. auditis, de præſciptionib. & pro hac etiam doctriua eſt bonus text. in c. ad anres, & ibi not. Panor. in 2. notab. eodem titu. de præſcriptio. & in c. cùm pro cauſa, & ibi quoque Panormit. in 2. notab. de ſentent. excommunic. At in propoſita pia cauſa, quæ vult deducere Falcidiam, vult vti priuilegio pro generali & communi omnibus: cauſa autē pia eſt, quæ negat in iure ſpeciali. Er propterea non obſtat (inquiunt) alij tex. in d. §. ſed & hoc præſenti, quia ibi vtraq; cauſa reperitur priuilegiata in ſpecie, vt ibi patet. Et, vt alij etiā dicunt, illud ibi procedit, quia expreſſa prouiſio hominis ad pias cauſas, facit ceſſare prouiſionem legis, etiam ad pias cauſas, l. & habet, §. cùm quis. D. de precar. & l. vlti. C. de pactis conuentis, cum ſimilibus.

Contrarium ſentientes.

Reſpōſio ad contraria argumēta.

Vterque priuilegiatus in ſpecie non gaudet priuilegio aduerſus alterum.

Eccleſia nō præſcribit aduerſus eccleſiam, niſi ſpatio quadraginta annorum.

Expreſſa prouiſio hominis.

Sed his continuò occurrit Philippus Dec. in d. c. in præſentia, colum. 23. & ſequent. de probationib. vbi dicit, quòd iſta declaratio, diſtinctioq; priuilegiati in ſpecie, & in genere, eſt contra text. in d. §. ſed & hoc præſenti, & ea, qnæ ſuprà diximus de minore, & abſente, & alia ſimilia; in quibus, ſi rectè res attendatnr, priuilegiatus ſpecialiter in aliqua cauſa, non vtitur priuilegio contra alium priuilegiatum in genere, propter ſimilem eius qualitatem, vt rectè patet in caſu, de quo ibi

Reſpōſio ad contraria.

per

Monaſterium excludit ſubſtitutum à teſtatore.

Non tamen aliud monaſterium ſubſtitutum.

pet gloſſ.& doct. Monaſterium enim habet priuilegium, vt excludat ſubſtitutum vocarum à teſtatore, & tamen non vtitur priuilegio contra aliud monaſterium ſubſtitutum, quod quidem monaſterium ſubſtitutum nullum in illo caſu habet priuilegium. Et eodē modo poſſent induci ea, quę ſuprà dicta ſunt. & ratio manifeſta videtur; quia cùm priuilegiũ concedatur ſimpliciter, non debet trahi, vt habeat locum contra alios pariter priuilegiatos, quia non eſt eadem ratio, & indefinita non æquipollet vniuerſali, vbi eſt diuerſa ratio, vt per Dyn. in rub. de regul. iur. in 6. & per Bart. in l. ſi pluribus. ff. de leg. 2. Nec obſt. dicta l. vlti. D. ex quibus cauſis maio. & dictũ cap. auditis, de præſcriptio. cum ſimilib. quia in illis caſibus ille, qui priuilegio vtitur contra alium priuilegiatum, certat de damno vitando, alter priuilegiatus de lucro captando: & ideo eius priuilegium non attenditur, vt declarat Baldus in authen. perpetua, C. de ſacroſanct. eccleſ. Petr. Ancha. conſi. 36. contra, colum. 2. Paul. Caſtren. conſ. 313. vt bene attingatur, circa finem, Ange. Aret in §. rurſus. Inſtitu. de actionib. Præterea, quia illud, quod de legato ad pias cauſas nō detrahitur Falcidia, introductum eſt in fauorem eccleſiæ, vel animæ teſtatorum, vel alterius piæ cauſæ; quæ quidem ratio ceſſat quando eccleſia, aut alia pia cauſa eſt inſtituta hæres, ideo & ceſſare debet diſpoſitio. Sed & nouiſſimè Lancelot. Polit. in repetitio. l. filium, col. 36. verſi. circa quartum. C. familiæ erciſcund. dicit, longè ſibi magis placere primam opinionem, quoniam multò firmius, & validius eſt priuilegium commune, quàm ſpeciale, vt not. doct. in l. Centurio, D. de vulg. & pupilla. quod maximè (inquit) verum eſt, quando commune priuilegium eſt in perſona illius, cui & ſpeciale concederetur, propterea non eſſe probandam cōſiderationem eorum, qui ſecundam partem tenent: quoniam pia cauſa, quæ vult deducere Falcidiam, duplici cauſa mouetur. Alia eſt ius commune, quod etſi non ſufficeret, remanet altera, ſcilicet fauor piæ cauſæ. reſpondetque ſimiliter ad dictam l. vltimam, D. ex quibus cauſis maiores, quia is, cui ibi cōceditur reſtitutio, certat de damno vitando, alter de captando lucro, & ideo in pari cauſa fauendum eſt repetitioni, l. non debet, in fi. D. de regul. iur. Et ita per hæc eſt expedita hæc prima limitatio: ex quibus cōſtat non immeritò dubitaſſe gloſſ. in c. pontifices, in fi. 12. quæſtione 2. quid in hoc caſu dicendum eſſet, adeò eſt dubius.

Priuilegium ſimpliciter conceditur. Indefinita non æquipollet vniuerſali.

Priuilegiatus certans de lucro captādo nō vtitur priuilegio contra aliū priuilegiatum.

Ceſſante ratione, ceſſat eius diſpoſitio.

Validius priuilegium commune, quàm ſpeciale.

Pia cauſa duplici ratione fulcitur in deducenda Falcidia.

In pari cauſa fauendum eſt repetitioni.

Secundò eſt limitandum, vt videlicet non detrahatur Falcidia ex teſtamento ad pias cauſas; quando ſi detraheretur, non poteſt adimpleri pia voluntas ex eo, quod eſſet reliquum. At vbi detracta Falcidia poſſet adimpleri legatum, tūc bene detrahitur Falcidia, vt voluit Barbat. in dicto c. Raynaldus, colu. 151. quadrageſimò pondera, de teſtament. per tex. in d. §. ſi autem hæres, in authenti. de eccleſ. titu. & in l. dotem. D. de fideicommiſſ. libertat. Et ita, inquit, non ſunt correcta iura antiqua, ſed tātùm recipiunt limitationem, per dictum §. ſi autem hæres. quod etiam voluit Ro. in dicta authent. ſimiliter, col. 3. Sed aduerte, quod Angel. in l. decem, hoc aliter intelligit, vt videlicet tum demum non detrahatur Falcidia ſecundùm illam authen. ſimiliter, quando non relinquitur legatum pię cauſæ ad certum, & limitatum vſum, ſed ſimpliciter, & in genere. Sed ſi relinquatur ad certum, & determinatũ vſum, puta ad conſtructionem alicuius capellæ, & is vſus explicari poteſt, & perfici cum detractione Falcidiæ, ea certè detrahitur, per dictam l. decē, cum gloſſ. & l. ſi ſeruus, & l. ſequen. cum gloſ. D. ad legem Falcid. dicit tamen cogitãdum; quia non ponit pro conſtanti. & hoc ſimpliciter refert, & reputat ſingul. Alexand. in dicta l. Marcellus, colum. 4. D. ad Trebel. & in l. 1. §. ad municipium, colum. vlt. D. ad leg. Falci.

Non adimpleta pia voluntate ex reliquo, non detrahitur Falcidia.

Diſtinctio legati pia cauſæ ad certum, aut incertum vſum relicti.

Limita tertiò, vt procedat, quod dictum eſt, non detrahi Falcidiam à legato ad pias cauſas, niſi ei, cui eſt legatum ad pias cauſas, puta ad alimenta, eſſet etiam relictum aliud ad non piam cauſam, puta fundus; quia tūc de tali legato fundi tantum detrahitur, quantum ſufficit ad Falcidiam vtriuſque. Ita voluit Angel. in d. l. ſi ſeruus, per illum textum cum duabus ſequen. & ibi etiam Imo. in l. ex aſſe, & ibi Alexan. quem omnino vide, eodem titu. & Alexan. qui hoc dicit notab. in dicta l. Marcellus, & dicto §. ad municipium, quibus locis ſuprà allegauimus. & in additio. ad Bar. in d. authen. ſimiliter, & Firmia. qui & hoc reputat ſingula. in tracta. de epiſcopo, in 31. q. quartæ partis, libr. 4. verſicu. quæro etiam, an de legatis.

Falcidia detrahitur ex legato ad non piam cauſam coniuncto legato ad pias cauſas.

Limita quartò, vt quamuis de huiuſmodi relictis ad pias cauſas non detrahatur Falcidia, tamen ex illis, & alijs ad non pias cauſas pro rata tantùm detrahetur, vt reducantur ad vires patrimonij, verbi gratia, teſtator habens in bonis quadringenta, leganit quadringenta ad non pias cauſas, & centum ad pias, ea centum non debentur integra: ſed de illis, atque etiam de quadringentis non piæ cauſæ deducetur quinta pars, vt reducantur ad vires patrimonij, & ita piæ cauſæ debebantur ſolùm octoginta, & eam quintam partem ſcilicet viginti hæres retinebit, & de quadringentis legatis ad non pias cauſas detrahet Falcidiam. ita voluit Io. And. in addit. Speculat. titu. de teſtamen. §. 1. verſic. quid in legatum, in fin. Barto. in dicta authen. ſimiliter, in fi. Ang. Imol. Paul. Caſtren. & Alexand. in l. ſi

Pro rata tamē vtriuſque, tam ex relictis ad pias cauſas, quā ad non pias.

in l.ſi poſt miſsionem, per illum tex.D. ad legem Falcid. Angel. & Imol. in l.in ratione, §. quod vulgò, eodem tit.Angel.in l. certarum, §.ſi miles, eod.titu.Imo.in l.ſi quis teſtamento, §.1.D. de leg.1.

Teſtatore nihil diſponente de Falcidia piæ cauſæ, nec ea detrahitur.

Limita quintò, vt ſcilicet non detrahatur Falcidia ab huiuſmodi legatis ad pias cauſas, cùm teſtator nihil de ea re diſpoſuit: nam ipſe poteſt diſponere, vt detrahatur, vt not.in authen.ſed cùm teſtator, C. ad leg. Falcid.& per Socin. conſil.48.conſilijs, &c. capio primam quæſtionem, colum.3. verſicu. quintò confirmatur, lib.1.

VICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Quarta Trebellianica non deducitur ex fideicommiſſo vniuerſali ad pias cauſas.

Trebelliani an deduca ur in pijs cauſ.

VICESIMOSEPTIMO, non ſolùm non detrahitur Falcidia ex ſingulis videlicet legatis, ſed nec etiã Trebellianica ex fideicommiſſo vniuerſali, vt voluerunt Iacob.Bel. Fulgo.& Angel. in dicto §.ſi autem hæres, in authen.de eccle. titu.Specu.titul. de inſtrumen. edit.§. compendioſè, verſic. ſed cùm deductio, colu.vlti. Dyn.in l.1.§.filij.D.ad Trebellia.Cyn. Barto. Bald.Angel.Salyc.qui hanc ſententiam dicit in practica tenendam, & Raphael in d.auth. ſimiliter, C. ad legem Falcid. Cyn. Angel. & Imo.in l.1.§.ad municipium, D.ad leg.Falci. Ioan.Cald.conſil.40.quædam mulier, ad fin. in titu.de teſtamen. Spec.qui ita dicit, fuiſſe iudicatum, in titu.de inſtrumen. edi.§.compendioſè, verſic.ſed cum deductio, Bar.Bald. & Ange.in l.Marcellus, D.ad Trebellianum, Bar.in l.1.in 5.q.5.q.principalis, C.de ſacroſanct.eccleſ.Ioan.de Fantzenz.Petrus Anch. & Domini.in cap.ſi pater, de teſtamen.lib.6. Barto.in authen.ſed etiam in ea, C.ad legem Falcid. vbi ita dicit, ſe conſuluiſſe ſæpius, & ita de facto conſuluit in 6.conſ.viſo teſtamento, ad fin.& iterum conſil.34.factum tale eſt, Maſsius Martini, colum.vlti. & conſi.56.Bar. condidit teſtamentum, in tertio dubio, & conſil.68.proponitur, quod Iohannellus, col. 2.verſic.ex prædictis, Bald.in repetit.l.1.col. 15.verſic.ſuper decimo quæſito, C. de ſacroſanc.eccle.& in l.id, quod pauperibus, in 17. q.& in l.ſi quis ad declinandam, colum.1. & ibi Salyc. qui hoc dicit ſeruari in practica, & Pau.Caſtren.C.de epiſc.& cleric.idem Bald. in l.vlti.C.eod.titu.& in l.& in epiſtola, circa medium, C.de fideicommiſſ. Bal. & Angel.in l.auia, §.Titio, D. de conditio.& demonſtra. Bald.in l.executorem, C.de except.rei iudic. & conſil.85.quæritur, vtrùm illc, in prin.lib. 1.& conſil.99.factum tale eſt, Nicolaus, libr. 2.& conſil.171. præmittenda ſunt, in fi.lib.3. & conſi.8.ſi codicillaris: lib.4.& conſ.90.hoc capite proponitur, quòd Chriſtianus, eodem lib.4.& conſ.350.in conſulendo, in fi.eodem lib.4.& conſi. 423. Franciſchinæ, quæ deceſſit, eodem lib.4. vbi dicit, eam communem eſſe opinionem Legiſtarum, & conſ.3.factum tale eſt, lib.5.& conſ.296.factum ſic ſe habet, eodem lib.5.& conſ.39.viſo teſtamento, col. 2.eodem lib.5.& conſ.328. determinatio, in fi.eo.lib.5.Signo.conſ.16.factum tale eſt, reperitur, quòd quidam, in 2.q. Iacob. Bel. & Angel.in §.ſi autem hæres, per illum textum in authent.de eccleſ.titul.Angelus in §.ſi verò expreſsim.colum.7.in dicta authentica de hæredibus & Falcid. & in §. ſanctiſsimus, in authen.de ſanctiſsimis epiſcopis, & in l.ſed ſi non ſeruus, D.eodem titu.& cõſ.41.punctus, de quo quæritur, in fi.vbi dicit. hanc eſſe veram, & approbatam opinionem, & iterum conſil. 59.quidam paterfamilias, poſt princ. vbi & dicit, hanc opinionem communiter eſſe approbatam, & conſ.159.Corradus Alber. in fi.Ioan.Calder.conſ.40.quędam mulieres, eod.tit.de teſtamen.Petr.Ancha. conſil.144. præfatis nominibus, in fin. Anto. Card.Flor. Panormita. qui hanc dicit eſſe communem opinionem, in c. Raynaldus, col.6.de teſta. & conſi.49.viſo teſtamento, colum.2.verſicu. item ex alio capite, lib.1.vbi etiam dicit, hãc eſſe communem opinionem.& conſ.32.circa duo dubia, col.vlti.in 2.dubio, lib.2.vbi & dicit, ſe vidiſſe conſilia ſolennium doct. in hanc ſententiam, & eſſe communem opinionem docto.vtriuſque iuris, Ro. conſ.239.in hac re breuis ero, in 2.dubio, vbi hanc quoq; dicit, eſſe communem opinionem, à qua non eſt recedendum, neque conſulendo, neque iudicando.& conſil.276. viſis dubijs, in primo dubio, & Pet.An.cõſ.8.hoc initio, difficultas quæſtionis, ad fi.Pau.Caſt.in l.cùm dotem, in lectu.Paduana, D.ad leg.Falcid.& conſi. 304. primum dubium, colum.1.lib.1.vbi ita dicit, ſe ſemper tenuiſſe, & conſ.12.prima conſultatio, col. 2.lib.2. & conſil.438. de iure communi, in fi.co. lib.1.tamen non omnino aſſerit, & conſ.67.in cauſa præſenti, colum.2.lib. 2.& iterum conſi. 102. videndum eſt primò, col.2.lib.2.& cõſ..152.viſo puncto, in quarto dubio, col.1.& 2.& conſil.167. præſuppoſita pro vera, in prin.eod. lib.2. & conſil.187.caſum iſtum, ante fi.eod.lib.2. & conſil.321.viſis, & conſideratis, colum.vlti.eod.lib.2. Pe. Bel. in ſpeculo principium, titu. de materia executorum vltimarum voluntatum, §.videamus, colum vlti.Benedic.Caþ.qui vbiq; dicit communiter teneri, conſil.18.cũ viſo & conſiderato, col.pen, verſi.quo ad Trebellianicã, & conſi.ſeq. etſi viſo & conſiderato, in princ. & conſi.28.punctus fuit quidam, colum.vlti.

Cõmunior hæc in re opinio.

& conſ.32.punctus, caſus talis eſt, verſ.circa ſecundũ,& conſ.54.punctus, quidam Angelus,col.2.& conſ.61.cum viſis, & cõſideratis, colum.vl.& conſ.66.punctus quidam Bernardus,col.3.& conſ.78.punctus Bonarellus,col. 3.& conſ.ſequen. punctus quidam Titius. in fin.& conſ.115.cum prout in facto,colum.vlt. Franciſ.Aret.conſ.67. diligenter & maturè, colum.pen.Barb.conſ.58. illud adferam, col. 5.lib.3.& conſ.217. ponderatis his, ante fin. lib.6. vbi dicit, communiter in practica ſeruari,Soci.conſ.77.in præſenti conſultatione, colum.5.verſ.reſtat ergo vnum,lib.1.& conſ. 80.de duobus principaliter quæritur, col.5. verſic.poteſt autem dubitari,libr.1.& conſil. 116.non poteſt negari,colum.vlti.eod. lib.1. & conſ. 144. diligenter conſiderata, col.vlti. eo.lib.1. & conſ.82.in cauſa vertente,colum. pen.verſ.ſed difficultas, libr.4.Corne.conſil. 93.licèt poſſet.col.2.verſ.deueniendo, lib.1. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem, & iterum conſ.168.in hac conſultatione, col. 4.verſ.deueniendo ad tertium,eod.lib.2.vbi etiam dicit, ita communiter teneri, Iaſon in rub.D.ad Trebel.Steph.Bertran.conſil.149. viſo teſtamento, in vltimo dubio, libr.2.& Lancel.Polit.in dicta l.filium,quem, loco ſuprà allegato,Philip.Decius,qui & hanc dicit communem,conſ.299.in cauſa mihi commiſſa,col.2.verſi. & aduerte.

Contraria prioriſ ſententia. Sunt tamen multi, & hi quidem maximæ authoritatis, qui tenent contrariam ſententiam,videlicet gl.Archid.in additio. & Ioan. Andr.in dicto cap.ſi pater, per illum text.de teſtamen.lib.6.Innoc.in cap.ſi tibi, circa fin. de teſtamen.prout illum refert Bald. in dicta l.& in epiſtola,C.de fideicommiſſ.Ioan.And. in additio. Specu.d.titu. de inſtrumen. edit. loco ſuprà allegato. Idem Baldus ſibi contrarius poſt Ioan.Coſtellio.conſi.229. in primo articulo,in ſecundo dubio,lib.3.& in authentica, ſed cùm teſtator, C.ad leg. Falcid. Ioan. Calder. & Ioan.de Ligna.quos ita conſuluiſſe dicit Salyce.in d.authentic.ſimiliter. Iacob. Butr. Rayn. Forl.& Alber. in dicta l. ſi quis ad declinandam, C.de epiſc. & clericis. *Eaque de iure verior.* Idem Iacobus & Saly. qui hanc partem dicit de iure eſſe veriorem, in d.authen.ſimiliter, & ibi latè Roma.ſibi contrarius in 40.ſpeciali, vbi hanc rem latiſsimè omnium diſputat, & ibi quoque Corne. qui hanc partem dicit eſſe magis ſubſtantialem, aliam tamen benigniorem,& ideo in practica eſſe ſequendam, Oldr.conſ. 248. præſuppoſita conſuetudine, in 6.dubio,Iacob.Bel.in §.ſancimus,in auth. de hæred.& Falcid.Ioan.Cal.& Io.Ligna.qui & hanc partem conſuluerunt,ſicuti referunt Salyc.& Roma.in d.authent. ſimiliter, Imol. in d.l.Marcellus,§.quod autem,D.ad Trebe. vbi etiam dicit, in hanc partem conſuluiſſe Fran.de Rampo.Paul.Caſtren.ſibi cõtrarius, conſ.29. circa primum quæſitum dicendum eſt teſtamentum, colum.1.libr.1. & conſ.37. viſo puncto, & dubijs ſupraſcriptis, verſicu. circa quartum, lib.2.& ſubdubius in l.cohæredi,§.cùm filiæ.D.de vulg.& pupil.& nouiſſimè Iaſ.in d.l.Marcellus.D. ad Trebel.

Hic eſt alter Gordij nodus, cui ſoluendo non ſatis eſſet vnius Alexandri gladius; adeo enim latentes ſunt, inexplicabileſque in eo receſſus, vt in vtramuis partẽ te vertas,quid tibi diffiniendum ſit, neſcias. Sunt text. in vtranque partem, ſunt & rationes propè infinitæ, quæ te facilè poſſunt huc,vel illuc impellere, vt non temerè Paul.Caſtr. ſuper hac re conſultus,veritus ſuum iudicium interponere, conſuluerit partibus, controuerſiam potiùs concordia quàm iudicio finirent, iuxta cap. 1.de mutuis peti.ita fecit conſ.58.viſo dicto teſtamento, in fi.lib.1. Sed & hoc ſubdubius loquitur conſ.88. dubitatio vertitur, colum.vlt.eo.lib.1.& conſ.338. de iure communi, in fin.eodem libr.1. Corne. conſ.322. ardua plurimum,in fin.lib.3.& etiam conſil. 307.in hac conſultatione,ad fi.lib.4. Verùm, vt diximus, prima ſententia communior eſt, &, vt fatetur aduerſarij, cõſuetudine obſeruatur. Ideoq; & illam ſequendam eſſe arbitramur.Nam ſi de interpretatione legis quęratur, inſpiciendum eſt, quo iura ciuitas retro in huiuſmodi caſib⁹ vſa eſt; optima enim eſt legum interpres conſuetudo, obtinetq; vim legis in ambiguitatibus, quæ ex legibus proficiſcuntur, l. ſi de interpretatione, & l. nam Imperator, D.de legibus.

Alter hæc iure Gordij nodus. *Autoris ſententia.* *Optima legum interpres conſuetudo.*

VICESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Canonica portio non habet locum in relictis generaliter pauperibus, vel ſine loci determinatione.

VICESIMOOCTAVO, de relictis pauperibus nõ detrahitur quarta, quæ debetur eccleſiæ parochiali, vel epiſcopo,vt eſt glo.ſingu.quam omnes ſequuntur in c. 2. de ſepul. quæ licèt loquatur de canonica parochiali tantùm,idẽ tamen debet intelligi de epiſcopali, quia parificatur in iure, & priuilegio,per cap.vlt. de teſtament.& illam facit ſingul. Franciſ. Aret. in l.1.colum.vlti.in 16.priuilegio piarum cauſarum,C.de ſacroſanc.eccleſ. Sed & alia ſimilis in d.c.ſi pater,in verbo, Trebellianicæ, de teſtamen.lib.6. & eſt bonus textus in l.ſi quis ad declinandam,C.de epiſc. & cler. vbi dicitur, quòd de relictis pauperibus nihil detrahit epiſcopus. vbi & Bald. ſuper hoc multa dicit, quæ ibi ſunt obuia omnibus. Sed hoc licet,

Quarta debita eccleſiæ parochiali. *Quarta epiſcopalis.*

licet, vt iam diximus, Fran. Aret. reponat inter priuilegia piæ cauſæ, non tamen competit cæteris cauſis pijs, vt plenè not. in c. officij, & in c. requiſiſti, vbi eſt tex. de teſtament. & per Barto. conſ. 463. de omni relicto, libr. 2. Quin nec hoc ſemper competit, nec omnibus relictis factis pauperibus, ſed demum tantùm, quando relinquitur pauperibus generaliter, & ſine determinatione loci: ſecus ſi relinquatur pauperibus certi loci: quia tunc debetur canonica portio, vt voluit Ioã. Andr. & poſt eum Panormita. in d. c. officij, & & idem Ioan. Andr. Anto. Panormit. & alij in d. cap. 2. de ſepul. ipſe Ioan. And. in c. dudum, colum. 2. in verbo, pauperum, de conuer. coniug. & Bald. in l. ſi quis ad declinandam, C. de epiſc. & cleric. & conſ. 5. quidam ciues, lib. 1. & conſ. 500. eodemq; vlti. illa verba, in fi. lib. 2. & conſ. 259. ſuper primo puncto, libr. 4. & Angel. conſ. 117. in canonica portione. in primo dubio, & iterum in vlt. & Card. Flo. conſ. 121. ad primum reſpondeo, & Bened. Cap. conſ. 25. cùm de pluribus quæratur, col. vlt. & conſ. 160. cùm vt præſupponitur. in primo & ſecundo dubio, Socin. in l. quidam relegatus, colum. 5. D. de rebus dubijs. Tu tamen vide omnino Baldum in authent. ſimiliter, & in d. l. ſi quis ad declinandam, & conſil. 131. quando teſtator, libr. 5. & latiſsimè Ro. conſ. 477. in caſu propoſitæ conſultationis, colum. 3. & Cardi. Florent. conſil. 13. in ciuitate Vrbitanenſi.

Relictũ pauperibus generaliter.

Vicesimvmnonvm Privilegivm.

Per ingreſſum monaſterij cenſetur quis habilis ad ſuccedendum.

Illegitimus filius.

Vicesimonono, licèt filius illegitimus non poſsit hæres à patre inſtitui, l. vlti. D. de his, quibus vt indig. nec etiam ſubſtitui, l. is qui, D. de vulgar. & pupil. poteſt tamen inſtitui, qui pium locum, id eſt, monaſterium ingreſſus eſt, vt ſingulariter voluit Guliel. Cu. in l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. mouetur primò, quia ingreſſus monaſterium omnem maculam, & ita etiam illegitimitatem, vt vocant, abſterſit, per textum in authent. de monac. in prin. Item, quia oblatus curiæ principis temporalis cenſetur legitimari, quo ad ſucceſsionem offerentis, l. communium, C. de nat. li. cum ſimil. ergo fortius ſi ſit oblatus curiæ principis cæleſtis. Denique quia cùm apud talem illegitimum non ſit remanſura hęreditas, ſed confeſtim trãſitura in monaſterium, per authent. ingreſsi, C. de ſacroſanct. eccl. ſatis cenſeri is debet capax, cùm non capiat, vt ipſe ſibi commodum priuatim afferat, ſed alijs: quo quidem caſu is, qui aliàs eſt incapax, inſtitui poteſt, per textum in l. cogi, §. is qui ſolidum. D. ad Trebel. Et hoc dictum Guliel. pro ſingul. ſequitur Roma. in d. authen. ſimiliter, in ſexto ſpeciali vltimarum volũtatum, & Socin. in dicta regula 310. in 39. priuilegio. Qui tamen limitant, vt procedat, quo ad ſucceſsionem: de qua re etiam loquitur Guli. Cu. non autem ad hoc vt poſsit illegitimus, ingreſſus monaſterium, obtinere beneficia ſine diſpenſatione, per cap. 1. de filijs presby. ſequitur item & dicit ſingul. Alexand. conſil. 121. viſo themate, colum. vlti. lib. 1. quod repetitum eſt conſil. 35. ſuper contentis, lib. 3. Sed idem voluit Firmia. loquens in omni capace ingrediente monaſterium, in tractatu de epiſcopo, in 31. q. 4. partis, lib. 4. verſicu. & ſciendum, quòd legatum, vbi ad hoc allegat Barto. in l. intercidit. D. de condi. & demonſt. vbi tamen hoc non dicit, ſed illud tantùm, ꝙ per ingreſſum monaſterij non efficitur quis incapax legati, per l. Deo nobis, C. de epiſc. & cleric.

Idẽ ingrediens monaſterium.

Illegitimitas abſterſa per ingreſſum monaſterij.

Oblatus curiæ principis.

Incapax inſtitui poteſt.

Illegitimus, ingreſſus monaſterium, non obtinet beneficia ſine diſpenſatione.

Non fit tamen incapax legati.

Tricesimvm Privilegivm.

Filius ingrediens monaſterium abſtergit omnem maculam, contractam ante ingreſſum.

Tricesimo, filius effectus monachus, & ita pium locum ingreſſus, nõ põt à patre exhęredari propter ingratitudinem commiſſam, ante ingreſſum, per textum expreſſum in c. non liceat, & ibi gloſſ. 19. quæſt. vlti. quem ad hoc etiam ponderat Roma. qui illum dicit ſingul. vbi ſuprà in 8. ſpeciali, & Socinus etiam vbi ſuprà, in 3. priuilegio, licèt tamen de ea re dubitent, & quidem ſine cauſa, glo. Guliel. Cy. & Bald. in d. l. Deo nobis, C. de epiſ. & cleric. ex quibus gloſſ. inclinat in id, quod diximus, alij diſtinguunt, non animaduertentes ad illum textum.

Ingratitudo cõmiſſa ante ingreſſum monaſterij.

Tricesimvmprimvm Privilegivm.

In legatis ad pias cauſas poteſt executor teſtamentarius officium ſuum alteri delegare.

Tricesimoprimo, licèt executor teſtamentarius non poſsit alteri ſuum officium committere, vt probatur in l. nulli, circa princ. ibi, pro ſua conſcientia, & ibi not. Bald. C. de epiſco. & cler. & not. Archidia. Ioan. Andr. in Nouella, & Domi. in cap. vlti. §. vlti. de teſtamen. lib. 6. & idem Ioan. Andr. in additio. Specul. titu. de inſtrumen. edit. §. nunc verò aliqua, in additio. quæ incipit, quãdo acceptauit, & latiùs Roma.

Executor teſtamenti nõ poteſt ſibi ſubrogare alium.

Roma.in penul.charta eiuſdem §.in additio. incipiente, hoc dictum,& Iac.Bel.in §.ſi quis ædificationem,in authen.de eccleſ. tit. Cyn. in l.id quod pauperibus,in 13.quæſtio.C. de epiſc.& cleric. Bald.in l.cùm magiſtratus,C. quando prouoc.non eſt neceſſ.& in l.vnica,§. ne autem,C.de caducis tollend.& in l. nulli, C.de epiſc. & cleric. & in c.1.§.vlti.circa fin. titu.de not.feud.Angel.in l.cùm debitorem, D.rem ratam habe. Atque adeò procedit, q etiam non poſsit teſtator dare executori poteſtatem ſubrogandi alium,vt notat Ioannes Andreas in c.1.de procuratoribus, libr.6. in Nouella,quem ſequitur Bald. in l.1. in lectu. colum.penult. ſubſequenter verò quæro, C. de ſacroſanct. eccleſ. vbi & hoc dicit tenuiſſe diſputando Lamber. de Ramp.& idem Bald. in l.quidam,D.de rebus dub.& in l.captatorias.colum.2.C.de teſtamen.mili.& Benedic. Cap.conſ.54.punctus. poteſt tamẽ huiuſmodi facultatem teſtator concedere in legatis ad pias cauſas,vt not.voluit Bald.in c.in cauſis,de electio. hac ratione innixus,quòd piarum cauſarum fauor iuris ſubtilitates reſcindit, per not.in cap. cùm tibi, de teſta.& hoc idem tenet Roma. & poſt eum Corne. qui & alia ad hoc adducit in l.captatorias,C.de teſtamen.milit. Sed tamen, quòd id poſsit generaliter teſtator facere, tenet Pau.Caſtren. quem vide in l.nulli,colum. 2.verſic.vlterius. C.de epiſcop. & cleric.

Ne quidem ex iuſſio & voluntate teſtatoris.

Secus in pijs cauſis.

Fauor piarum cauſarum.

TRICESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Suitatis exiſtentia æquè confirmat legata pijs cauſis in teſtamento relicta, atq; ipſum teſtamentum.

Exiſtentia ſuitatis.

TRICESIMOSECVNDO, licèt per exiſtentiam ſuitatis confirmetur teſtamentum patris, quantum ad ea, quæ concernunt vtilitatem ſui hæredis, non etiam quantum ad legata alijs in eo teſtamento relicta,per tex.in l.ſi filius qui patri,D.de vulg. & pupil.& l.1.§.vlti.D.vt in poſſeſſ.lega. Fallit quantum ad legata, relicta pijs cauſis, per textum loquentẽ in libertate,in l.cùm quaſi, §.ſed ſi quis.ff.de fideicom.libert. & l. ſciendum,D. de manumiſſ. teſtamen. quem & ad cæteras pias cauſas trahit Angel.& poſt eum Imo.Raph.Paul.Caſt. Alexan. Franc.Aret.in d.l.ſi filius, qui patri, in princip.& Bal.in authenti.hoc amplius,colum.2.C. de fideicom. & Roma.in l.apud Iulianum, §.idẽ Iulianus. D.ad Trebel.& Alexan.in additio.Bart.in repetitio.l.2.in 5.q.5.q.principalis,C.de ſacroſ. eccleſ.& conſ.4. videretur inſpectis his.colu. 7.verſicu. & maximè ad pias cauſas, libr.2.& iterum cõſ.210. ſtatutis accuratè proſpectis, colum.3.in princip.& iterum colum. penult. lib.2.& Iaſon in l.eam quam,colum.11.verſi. ſecundò limita, C. de fideicom. & in d.l.1.in prima lectura, verſic. primò, niſi filius,C.de ſacroſanct. eccleſ.

Extenſio libertatis ad pias cauſas.

TRICESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Ad pias cauſas relicta: etiam non adita hæreditate peti poſſunt.

TRICESIMOTERTIO, licèt aliàs legatum peti non poſsit hæreditate non adita, l. eam quam, C. de fideicom.l.ſi quis omiſſa.D.ſi quis omiſſa cauſa teſta. cum ſimil. Fallit tamen in relictis ad pias cauſas. In qua re, quoniam ſunt, qui id ſimpliciter tenent; alij, qui diſtinguunt inter legatum ſingulare, & inter fideicommiſſum vniuerſale; alij, an hæres inſtitutus obierit ante teſtatorem, eo ſciente, an verò ignorante; alij, qui aliter. Et res eſt longior, quàm vt breui poſsit expediri. Ideo vide Specu.titu. de inſtrumen.edi.§.nunc verò aliqua, verſicu. ſed pone quòd eo teſtamento, & ibi Ioan. Andr. in additio. incip.hic obliuiſcitur author quęſtionis. aliàs incipit,omittit author quęſtionem,& in cap. Ioannes, de teſtamentis, Bar. in l.1.in 4.q.5.q.principalis.& ibi Bal.in lect. colum.vlti.verſic.iuxta hoc quæro, & iterum in repetitio.colum.18.verſi. ſuper nona quęſtione,Salyce.Fulgoſ.Franc.Aret. Et Iaſon in vtraque lectura,C. de ſacroſan.eccl. Barto.in l.1.C.de bonis vacan.lib.10.Barto.Bal.Ange. Salycet.in 13.quæſtio. Fulgo.Floria.Pau.Caſ. colum.3.Corne.in 21.fallen.& Iaſon in l. eam quam,poſt gloſſ.ibi, C.de fideicom. Barto.in tracta.minorica.diſt.4.cap.2.Bal.in authent. hoc amplius,colum.3.eodem titu. & in l.vlti. colum.5.C. de codicil. Bald. Floria. & recentiores in l.1.D.de legat.1.Bald.in l.nulli,& in l.is, qui pauperibus, colum.3.verſic. vltimò circa tempus,C.de epiſc.& cler.in authent.ſi qua mulier,in vlti.colum. & in l.vlti. C.de ſacroſan.eccleſ.& in l.vlti. in princi.C.de teſta. manumiſ. & in l. cùm hi, in prima & tertia lectu.D.de tranſact. & in l.ſi fraudem,colum. vlti.C.ſi quis omiſſa cauſa teſtamẽ.& in l. qui filio,§.ſeruus,& ibi Angel.Imo. Raph.Cuma. C.de hæredib.inſtituend.Bald.in vtraque lectura, & Ang.in l.hæreditas,§.ſi defuncto,D. de petitio.hæredit.Bald. conſ.457. viſo teſtamento Ioannis,lib.2.& conſ.167.thema proponitur,colum.vlti.lib.2.& conſil.166.allegationes hinc inde factæ, in ſecundo dubio,lib. 4.& conſil.287. dicta mulier, ante fin.eodem lib.4.& conſi.456. punctus inter alia, eodem lib.4.& conſ.20.ſuper primo puncto, colum. 1.lib.5.& conſil.39.viſo teſtamento,colum.2. eod.libr.5.& conſil.118.caſus ſub tali forma, col.

Legata repudiata hæreditate, nõ petũtur. Aliud in pijs cauſis.

Diſtinctio hac de re.

col.vlti.eod.lib.5.& conſ.264.ad euidētiam, colum.2.& conſ.320.prĕmittendum eſt,eod. lib.5.Aluiſius Peruſi.inter conſilia ipſius Bal. conſi.248. an cæcus,colum.2.verſic.ſed ſecus in legatis,eo.lib.5.& conſ.320.præmittendū eſt,colum.2. eod.libr.5. Angel. & Imo.in l.ſi filius, in princ.D. de vulg. & pupil. Angel.in l.1.C.ſi quis omiſſa cauſa teſta. & in l.1.C. de bon.vacan.lib.10.& conſ.384. primò videre oportet,in fin. Salyc. in authent.caſſa.in 9.q. C.de ſacroſanct.eccleſ.Petrus Ancha.in cap. cùm eſſes, de teſtament.& conſ.8. difficultas quæſtionis, ad fin.& iterum conſ.14. exhibitis mihi poſtea,& conſ.154.præfatis nominibus, colum.1.Bened. Plum. in l. Antoninus, D.de fideicom.liber.Lapus alleg.69.Imol. in l.1.D.de legat.1.Fulgoſius conſil.75. ex facto proponitur, colum.3.nec his obſtat,& conſi. 167.thema proponitur, colum.vlti. Floria.in l.cùm quidam.§.ſi dies,D.de vſur. & in l. qui &,colum.2.verſicu.& ex his poteſt, D. famil. erciſc.& in ſua diſputa.incip.Gofredus.Imo. Alexan.& Franc.Aret.in l.ſi filius, qui patri. D.de vulgar.& pupilla. Panormita.in c.relatum,lib.2.colum.penult.de teſtamen.& cōſi. 32.circa duo dubia,colum.2.lib.2.Roma.latè in repetitio.dictę authen.ſimiliter,in 20.ſpeciali,& conſ.55. cùm quæreretur,& cōſ.428. in terminis propoſitæ conſultationis,in 1.du bio,& conſil.493.in caſu conſultationis, Ioā. Ana.conſ.28.viſis & ponderatis, colum.pen. Alexan.conſil.4. videretur, colum.7. lib.2.& conſ.210.ſtatuto accuratè perſpectis,colum. pen.eod.libr.2. & conſil.4. attentis narratis, colum.3.lib.7.Franc.Aret.conſ.64.diligēter, colum.pen.Barba.latiſsimè in rubr. de teſta. colum.58.verſi.nunc ad vltimam quæſtionē, & conſ.8.ſcribitur præclarè,colum.8.& ſequ. lib.1. Matheſil.no.163.no.ſingulare quod ad hoc, Soci.conſ.131.incip. non poteſt negari, colum.antepe.ſecundò reſpondetur, & duobus verſic.ſeq. Firmia.in tracta. de epiſcopo. in 31.q.quartæ partis,libr.4.& Philip.Dec.in l.ſi nemo,D.de regu.iur. Stepha.Bertran.cōſ. 94.relicta,nume.4.lib.2.

TRICESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Actio perſonalis, & hypothecaria pro legatis ad pias cauſas etiam non adita hæreditate competunt.

Proſequitur materiam præcedentis priuilegij.

TRICESIMOQVARTO, retenta ea opin.quæ vult, deberi legata ad pias cauſas, etiam non adita hæreditate, licèt tunc inſpectis regulis iuris communis, non deberet, nec poſſet, competere pro huiuſmodi legatis actio perſonalis, neq; actio hypothecaria, quæ aliàs competunt legatarijs ex teſtamento, per l.cùm filius.§.varijs.D.de leg.2.& l.creditoribus,C.an ſeruus poſt manumiſſ.& l.1.C. communia de leg.& §.noſtra.Inſtitu.de lega. Ratio eſt, quantum ad actionem perſonalem; quia ea non oritur ex quaſi contractu, qui oritur ex aditione hęreditatis, l.apud Iulianum,§.vlti.D.ex quib. cau.in poſſ. ea.l.ex maleficijs, §. hæres. D. de act.& oblig.& §.hæres,Inſtitu.de obli.quæ ex quaſi contrac. Quantum autem ad hypothecariam; quia ea eſt acceſſoria actionis perſonalis,atq; obligationis,l.contrahitur,& l.res, D.de pigno.Cùm ergo nulla hic debeat competere actio perſonalis, neq; ex defectu aditionis, non poteſt etiam eſſe hypothecaria, per l.ſi legati,D.de pigno.& per regulam,acceſſorium, de reg.iur.lib.6. Quibus rationibus Specu.tit.de teſtamen.§.in primis,verſi. pone nullus,& iterum in tit.de actio.ſeu peti. §.ſequitur,verſ.ſed quando, & ibi etiam Bal. dicunt nunquam competere actionem perſonalem, aut hypothecariam pro legatis,niſi adita hæreditate, quod & voluit Bald.ipſe in l.1.colum.vlt.verſ.item dico, C.ſi quis omiſ. cau.teſt.vbi & hanc adducit rationem, quia hypothecaria oritur ex quodam conſenſu tacito, vel expreſſo, per gloſſ.in l.ſi tibi, §.de pignore,D.de pact. At hic non adita hæreditate nullus eſt hæredis cōſenſus, nec expreſſus, nec tacitus: tamen in hoc caſu vtraque competit, etiam non adita hæreditate, vt voluit Roma.in repetitio.dictæ authen.ſimiliter,in nono ſpeciali, circa vltimas voluntates, per textum, quem dicit expreſſum in d.l. 1.C. communia de leg.in illis verbis, & præcipuè cùm talia ſunt legata,vel fideicommiſſa, quæ pijs actibus ſunt deputata, vbi legiſlator cōcedens legatarijs perſonalem actionem, & hypothecariam, hoc præcipuè in legatarijs ad pias cauſas conceſsit, ad quod etiam facit l.vlti.C.de ſacroſanct. eccleſ. Et tamen ſciebat ipſe legiſlator, quòd hæc legata competunt etiam hæreditate non adita. Et ſi dicat quiſpiam, illum textum intelligendum fore eo caſu,quo fuerit adita hæreditas,certè fruſtra expreſiſſet Imperator idem eſſe, & id quidem maximè in relictis ad pias cauſas; quoniam & ſi non expreſiſſet,hoc tamen ſatis dictum fuiſſet ex generalitate illius l. At in dubio debemus ea verba intelligere,vt nō ſint ſuperflua, ſed aliquid ſpeciale & certum indicent,l.1.ad fi.D.ad municip.l.ſi quando, D.de leg.1.cap.in his, de priuileg.cum ſimil. Non tamen verum eſt, quod dicit Spec. non eſſe hypothecariam, vbi non eſt perſonalis actio, per tex. in l. cùm notiſsimi, C. de præſcriptio.triginta ann.vbi hypothecaria competit, quando perſonalis actio eſt ſublata creditorum negligentia, vt & plenè not.in l.intelligere,C.de luitio.pigno.

Actiones competentes legatarijs.

Actio perſonalis nō oritur ex quaſi cōtractu.

Actio hypothecaria acceſſoria obligationis perſonalis.

Actio perſonalis & hypothecaria pro legatis adita demū hæreditate cōpetunt.

Eius ratio.

Vtraque tamē in hac ſpecie cōpetit.

In dubio verba intelliguntur, vt non ſint ſuperflua.

Hypothecaria competit et ſublata act. one perſonali.

Contra-

Contrarium ſentientes.

Contrarium tamen expreſſè in ſpecie, videlicet in legatis ad pias cauſas, tenuit Bald. in l.1.colum. vlti. verſicu.ſubſequenter verò quæro, C.de ſacroſan.eccleſ.in lect. & Imo.in l.qui filio, §.1.D.de hæred.inſtituen. & Alex. qui nominatim reprehendit Roma.vbi ſuprà in l.1.colum.10.verſic.item not.D. de leg.1. vbi dicit, quòd Roma.dum allegat pro ſe dictam l.1.C. communia de leg.ſomniat: quia ibi Imperator appoſuit dictionem, præcipuè, vt oſtenderet, ſolùm maiorem eſſe rationem in legatis pijs. Quin etſi bene conſideretur tex. circa finẽ illius l.fortiter inquit, ſtringit contra Roma.dum dicit, quòd hypothecaria habet locum quatenus perſonalis obligatio, ſiue actio competit: ſed non adita hæreditate, non habet locum perſonalis obligatio, ſiue actio, quæ quidem oritur ex ipſa aditione, per d.l.apud Iulianum, §.vlti.C.ex quib.cauſis in poſſeſſ.ea.& no.gloſſ.in l.1.§.cùm igitur, in verbo, cedere, C.de caducis tollend.quam pro ſingul.allegat Bald. in l. vlti. in princi.C. de teſta.man.

Dictio, præcipuè.

Non adita hæreditate non habet locũ perſonalis actio.

TRICESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Ex duobus teſtamentis id præſumitur poſterius, in quo legatum eſt ad pias cauſas.

Duo teſtamẽta ſeſe inuicẽ confundunt.

TRICESIMOQVINTO, licèt eùm apparent duo teſtamenta, & ignoratur, vtrum illorum ſit prius, poſteriusve, illa ſeſe inuicem confundunt, & ſunt nulla, per l.vlti.& ibi glo. & doct.C.de edicto diui Adriani tol.& l.1.§. non autẽ, vbi etiam gloſſ. & Barto. D. de bonorum poſſeſſ. ſecundum tabu.gloſſ.in c. de duobus, de reſcript.lib.6. Hoc tamen fallit, vbi in altero teſtamentorum, ſunt legata ad pias cauſas; id enim præſumetur eſſe poſterius, fauore legatorũ ad pias cauſas, vt pulchrè voluit Roma. vbi ſuprà in 12. ſpeciali. Argu.l.1.C. de iure fiſc.& ſequitur Soci.in d.regu.310.in 33. priuilegio, & Barba.in c.relatum, colum. 18. de teſtamen. Iaſon in dicta l. vlt.colum. penult. & ibi Philippus Decius colum. vlt. C.de edicto diui Adria.tol. vbi hoc dicit ſing. & idem Iaſon in l.1.colum.1. verſi. quartò amplia, D. ſoluto matrimo, & vtrobique dicit, ita ſe conſuluiſſe de facto Brixiæ, pro hoſpitali magno, & ita fuiſſe iudicatum. Ad idem dicit, facere regulam l.ſunt perſonæ, D.de religio. & ſumptibus fune.& tex.in c.vlt.de re iudi.& c.his, de priuileg. & idem quoque voluit Barba. in c.relatum, col.18. de teſtamen. Et hoc adeò verum eſt, vt licèt in hoc dubio, is, qui eſt in poſſeſſione, præferatur alteri, quando non conſtat, vtrum teſtamentum ſit prius, an poſterius; hæc idem Barto. in d. §. non autem, cum ſimilib. tamen fallit, eùm in vno eſt inſtituta eccleſia; nam præfertur alij, etiam exiſtenti in poſſeſſione, vt ſingul. ſcribit Philip. Decius in d.l.vlti.colum.vlt.C.de edicto diui Adria.tol. Nam poſſeſſio (inquit) facit reum potiorem, §.cõmodum, Inſtitut.de interdict. fauor autem piæ cauſæ præfertur fauori rei, per cap.vlti.de re iudic.& in l.inter pares, D. de re iudic.

Fauor legatorum ad pias cauſas.

In dubio potior eſt poſſeſſor.

Eccleſia præfertur poſſeſſori.

TRICESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Relicta nominatim ab vno hærede ad pias cauſas, cenſetur tacitè repetita ab eius ſubſtituto.

TRICESIMOSEXTO, licèt alias relicta nominatim ab vno, non debeantur alio ſubſtituto, l.1.§.id quod ex ſubſtitutione, & l.in ratione, §.quod vulgò, D. ad legem Falcid.l.licèt Imperator, & ibi Bart. Angel.& Alexan.D. de legatis primo, & l. cùm pater, §.ab inſtituto, & l.pater meus, §. quod alicuius, D.de legatis ſecũdo, & l.vnica, §.his itaq;, C.de caducis tollend. & in l.ſi plures, in fi.D. de lega.3.& voluit etiam Imo.in l.duobus, §.1.D.de leg.1. Quanquam contrarium voluerunt Chriſt.Caſtel.Rapha.& Paulus Caſtren. in d.l.licèt Imperator, tamen relicta ad pias cauſas nominatim ab vno hærede, haud dubiè cẽſentur tacitè repetita ab illius ſubſtituto, & ab eo debentur, per textum ſingul.hoc ipſum diſponentem in legato alimentorum ſecundum lecturam Barto. poſt gloſſ. in l.4.§. Lucius.D.de alimen.& ciba. lega. quam lect. etiam ſequitur ipſe Barto.in l.Mela, in princ. D.eod.titu.& Roma.conſi.incip. in caſu propoſiti thematis breuiter dicendum, colum. 2.verſic.his tamen non refragantibus, vbi & illum text. dicit ſingul. Et ita illum ad quæcunque relicta ad pias cauſas extendit idem Roma.in authen.ſimiliter, in 15. ſpeciali, vbi & illum facit ſingul.& iterum in 20. ſpeciali, in fin. vbi dicit notab.& Soci. vbi ſuprà in dicto 35.priuilegio, vbi tamen paſsim corruptè legitur, & Alexan.in d.l.licèt Imperator, col. penulti. & in l. ſi duobus, §.1. circa fin. & ibi quoque Iaſon in fi.D.de lega.1.& idem Iaſon in l.ſi fundum, §.Stichum, colum.1.D.eodem titu.& Philippus Decius conſi.182. in eo caſu occurrenti, colum.3. & conſil.273. in caſu propoſito, colum.1.

Nominatim relicta ab hære de non debẽtur à ſubſtituto.

Nominatim relicta ab vno hærede in pijs cauſis.

TRICESIMVMSEPTIMVM PRIVIL.

Relictum ab eo, cui teſtator nihil reliquit, ad pias cauſas valet; ſed ab hærede petetur.

TRICESIMOSEPTIMO, licèt relictũ ab eo, cui teſtator nihil reliquit, non valet, l.planè, la 1.D.de legat.1. & l. ſi fuerit, in fi.D.de leg.3.& l.ab eo, C. de fideicom. & l.

Legatũ ab eo, cui nihil teſtamento relictũ eſt.

& l.vlti.in fi.C.communia de legatis; etenim huiuſmodi legatum perinde habetur, atq; ſi non eſſet ſcriptum, l.1.§.1.de caduc.tol. Fallit tamen in relicto ad pias cauſas, quod etſi fuerit ab eo relictum, cui nihil teſtator reliquit, tamen valet, & debetur ab hærede; per textum loquentem in relicto alimentorum, quem Barto. in 1. oppo. trahit ad omne relictum, quod reſpicit piam cauſam, in l.alio hęrede, D. de aliment. & ciba.lega. & bene facit tex.in l.libertis, §.vlti.D.eod. titu. & in l.1.C. de fideicommiſſ.

Heres tenetur ſoluere legatū, ab eo non relictum. Extēſio alimentorum ad pias cauſas.

TRICESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Legata ad pias cauſas, quamuis caduca ſint, non tamen deficiunt.

Legatum caducum remanet apud hæredem ſine onere.

TRICESIMOOCTAVO, licèt vbi relictum habetur pro non ſcripto, & caduco, remaneat apud hæredes ſine onere, l. quidam referunt, D. de iure codicil. & l.vnica, §. & cùm triplici, & §. in primo itaque, D. de caduc. tollend. Fallit tamen in relictis ad pias cauſas, vt voluit Bar. & poſt eum Floria. de ſancto Pet. in l. pater Seuerinam, C.de conditio.& demonſtra. per l.legatum, D. de vſufr.lega. & not.in cap.nos quidem, de teſta. & idē voluit Bal.in l.ſi quis ad declinandam, colum.4.verſi. ſed iuxta hoc quæro, quid ſi teſtator, C.de epiſcop. & cler. vbi & hoc dicit, voluiſſe Iacob.But.in ſuo tractatu executorum, per l.cùm verò, §.ſi pro nō ſcripto, D.de fideicom. liber. Et hoc quoque voluit Pet. Ancha.in clement.2. de religioſis domib.& Pau.Ca.in d.l.1.§.1.col.1.C. de cad. tol.per tex.loquentem in libertate, in l. cùm verò, §.ſi pro non ſcripto, D.de fideicō.libert.

TRICESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Relicto fideicommiſſo ad pias cauſas ipſo iure actiones in fideicommiſſarium transferuntur.

Hæreditate reſtituta in fideicommiſſarium transferuntur actiones.

TRICESIMONONO, licèt regulariter in fideicommiſſarium vniuerſalē non tranſeant iura hæreditaria ipſo iure, ſed tum demum facta reſtitutione, aut reali, aut certè verbali, l. 1. in prin. & l.reſtituta, & l. facta fideicommiſsi reſtitutione.D.ad Trebellia.& §.reſtituta, Inſtit.eo. titu.cum ſimil. Fallit tamen in fideicommiſſo relicto piæ cauſæ, vt voluit Bart. in repetitio. l.1.in 6. q. 5. quæſt. principalis, & ibi etiam Bald.colum.14.verſic.ſuper ſecundo quęſito, C.de ſacroſan.eccl. Barto. in l.penul. eodem titu.& in ſua diſputatione.incip.filium adultum, Bald. in l.id, quod pauperibus, in 17.q. C.de epiſc.& cler.& in l.1.in princ.& iterum in §.cùm autem, colum.vlti.ad Trebel.& in l. vlti.in 2.q.C.de edicto diui Adriani tollen.& in additio.Specul.titu.de teſtamen.verſi.vlt. & conſ.58.incipiente, viſo teſtamento Bonauenturæ, Pet.Anch.& Imo. in c. cùm tibi, de teſtamen.Imo.in l.Centurio, colum.20.D.de vulga.& pupilla.Paulus Caſtren.& Iaſon, qui hanc dicit eſſe communem opinionem in l. vlti.C.de ſacroſanct.eccleſ.Paul.Caſtren.cōſ. 152.viſo puncto & dubio, in tertio dubio, lib. 2. Alexan.in l.1.§.ſed & quoties, D.ad Treb. & conſil.62.incipien. propoſita fuit, lib.2. & conſ.4.attentis narratis, col.3.lib.7.Matheſi. qui hoc reputat ſingul. no.42. quod ſi hæres, Corneus in l.eam quam, in fi.21. fallen.C. de fideicommi.& conſ.307. videtur prima facie, colum.6.verſic.& ſi hoc teneretur, & colum. ſequen.lib.3. & Firmia.in tract. de epiſcopo, in 31.q.4.partis, lib.4.conſequenter quæro.

Famoſſa opinionis authores

Contrarium tenent Bal. ſibi contrarius & Fulgo.in d.l.vlt.ille colum.4.& ſequen. verſi. ſecundò Barto.diſputando, & Fulgoſ.colum. penul.& vlti.C.de ſacroſanct.eccleſ.vbi tamē Fulgoſ.dicit, aliter ſe conſuluiſſe, & Bal. in l. eam quam. in prima lectura, C.de fideicom. Roma.in d.l.1.§.ſed & quoties, D. ad Trebel. & latè in repet.dictæ autheu.ſimiliter, in 21. ſpeciali inter vltimas voluntates, vbi tameu circa hoc diſtinguit, an teſtator alicui onus iniunxerit reſtituendi huiuſmodi fideicommiſſum, nec ne.

Ratio ac fundamentum prioris ſententiæ.

Illorum fundamentum præcipuum eſt, in d.l.vlti.C. de ſacroſanct. eccleſ. quam multis modis ad ſuam partem traducunt, & iu §. ſi quis autem etiam pro redemptione, in auth. de eccleſ.titul.Horum autem fundamentum etiam præcipuū eſt in l.omnibus, D.ad Treb. & in l.ſancimus, C.eod. titu. Quibus omnes conantur, ſuam quiſque partem alacriter defendentes, reſpondere, ſicuti apud eos videre poteris. Neque enim conſilium mihi fuit, huc omnia tranſcribere, niſi cùm fortaſſe videro operæpretium fore. Conſtat autē, rem hanc eſſe admodum dubiam, vt videre licet ex Alexan. conſil.82.proſpectis his, colum.1. verſ.hoc præſuppoſito, lib.2.quod conſ. repetitur conſil.40.lib.3.& iterum conſi.51.lib.6.

Ratio poſterioris.

QVADRAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Quamuis legatum ad pias cauſas ſit à teſtatore alienatum, idem tamen poſtea ab eodem redemptum, omnimodo debebitur.

Re legata, eademque alienata, legatum extinguitur.

QVADRAGESIMO, licèt cùm res legata vltro alienatur, legatum extinguitur, l. fideicōmiſſa, §.ſi rem, D.de leg.3. & l.rem legatam, D.de adimen.lega. & §. ſi rem, Inſtitu.de leg.& id quidem

Fideicōmiſſum relictū piæ cau

Niſi affinitas perſonæ interueniat.

Diuerſum in pijs cauſis.

quidem vſque adeò, vt etiam ſi eadem res redimitur, non propterea reuiuiſcit legatum, per l. cùm ſeruus. D. de adimen. lega. Niſi affinitas perſonæ ſuadeat contrarium, per textum ſingul. in l. filiæ, §. Titia. D. de conditio. & demonſtratio. Tamen cùm legatum ſit ad pias cauſas, ſi poſtquam res legata fuit alienata, redimitur, debetur legatum, per tex. ſingul. loquentem in legato libertatis, in l. verum eſt, D. de manumiſſ. teſtam. quem ad hoc commendant Bald. Angel. Paul. Caſtrenſ. & Iaſon in l. qui poſt teſtamentum, C. de leg. & Rom. qui illum dicit ſingul. in dicta authent. ſimiliter, in 23. ſpeciali, & Soci. vbi ſuprà in 42. priuilegio. vide Barto. aut Bald. in l. placet, D. de lib. & poſthu. Sed eſt & ſimilis text. loquens in inſtitutione, in l. quoties. §. ſeruus cum libertate, D. de hæred. inſtituen. quem annotauit, & dicit notab. idem Ludo. Roma. in d. authent. ſimiliter, in trigeſimo ſpeciali.

QVADRAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Per alienationem rei non extinguitur legatum ad pias cauſas, etiam re nondum redempta.

Alienatio rei legatæ ad pias cauſas.

QVADRAGESIMOPRIMO, fortiùs dixerim, quòd propter rei alienationem non extinguatur legatum relictum piæ cauſæ, etiam ſi non fuerit res redempta, per id, quod ſingul. conſuluit Bart. conſi. 26. teſtator in teſtamento, quod ſi teſtator mandat, conſtrui eccleſiam in tali domo, quam poſtea alienat, nec redimit, tamen non extinguitur huiuſmodi legatum, quin eſt conſtruenda eccleſia in ea domo, ſi fieri poſſit, aliàs in alio loco. Quod dictum pro ſingu. approbat Iaſon in dicta l. qui poſt teſtamentum, colum. 3. C. de lega. & Catel. Cotta, memor. inci. eccleſia, verſ. quinto.

Legatum conſtruendæ eccleſiæ.

QVADRAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Alienatione rei legatæ à teſtatore facta, adiectio rei, eodem orationis tractu, in pijs cauſis non inducit legati reuocationem.

Præſumptio reuocati legati.

QVADRAGESIMOSECVNDO, quod præcedentibus eſt proximum, licèt teſtator alienando rem ex qua voluit legatum ſolui, videtur legatum reuocaſſe, ſi rem adiecerit eadem oratione cum legato, per l. ſi ſic legatũ, §. ſi mihi. & l. ſi ſeruus. §. ſi id quod, D. de leg. 1. & l. Lucius, §. ciuibus, D. de legat. 2. Fallit tamen in legatis pijs, vt voluit glo. in l. vlt. D. de contrahend. empt. & in l. Gaius. D. de annu. leg. & in l. Lucius. D. de adimẽ. lèg. quas ſing. & notandas & menti tenendas dicit Roma. ſing. 432. quæritur an teſtator, & ſequitur etiam Franciſ. Ripa lib. 3. reſponſ. cap. 11. prima dubitatio, columna tertia.

QVADRAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Legatum extruendi templi intelligitur de loco quouis ad hoc idoneo.

QVADRAGESIMOTERTIO, illud generale eſt in legatis ad pias cauſas, quòd ſi templum, aut altare, aut aliud ſimile non poſſit conſtrui in loco à teſtatore conſtituto, non per hoc redditur inutile legatum, ſed debet fieri in alio loco idoneo, per l. legatum, D. de vſu & vſufruc. lega. quam ad hoc expendit, & dicit notabilem Flor. in l. cùm quidam, §. ſi dies, D. de vſur. Innoc. in cap. nos quidem, de teſtamen. ſed & idem ex eo textu voluit Bald. conſil. 453. ſi ex teſtamento, lib. 2. vbi etiam ad hoc allegat l. legata, D. de admi. tuto & cap. nos quidem. de teſta. & cle. quia contingit, de relig. domi. & voluit etiam glo. & Imol. in dicto c. nos quidem, & Specul. ti. de inſtru. edi. §. nunc aliqua, verſicu. quod ſi quis legauit, & verſi. quid ſi teſtator, & Bened. Capta conſil. 121. punctis fuit, quidam teſtator. vbi tamen intelligit, niſi teſtator aliter expreſsè diſpoſuiſſet.

Generale in legato conſtruendi alicuius pij loci.

QVADRAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Quod tantùm per fideicommiſſum fieri debet, ſi directò ſit factum, non valet iure fideicommiſſi, etiam fauore piæ cauſæ.

QVADRAGESIMOQVARTO, licèt verba ſubſtitutionis obliqua, nunquam habeant vim directorum, & (vt loquuntur noſtri) non directentur, & ſic fideicommiſſaria ſubſtitutio non procedat in vim vulgaris, quia fideicommiſſaria non continet aliquã directam, neque pupillarem, neque vulgarem, l. fundi Trebatiani. D. de vſu & vſufruc. leg. l. cohæredi, §. cum filiæ, & ibi doct. D. de vulgar. & pupil. Fallit tamen fauore piæ cauſæ, vt notat conſuluit Socinus conſil. 1016. aliàs, 106. incip. non poteſt negari, colum. penult. verſic. primo, quod licet propter loquentem in libertate, in l. Antoninus, & ibi Iaco. Are. D. de fideicommiſſ. liberta. quam etiam ponderant recentiores in l. precibus, C. de impub. & alijs ſubſtit. Illud tamen non omiſerim, quòd è diuerſo, vbi quid non poteſt fieri directò, ſed tantùm per fideicommiſſum, certè quod factum eſt directo non valet, vt fideicommiſſum etiam fauore piæ cauſæ, per textum in l. ſi ſeruus legatus, §. ſi alienius ſeruus, D. de legat. primo, vbi ſi teſtator in teſtamento relinquat li-

Verba obliqua non habent vim directorum.

Fideicommiſſaria ſubſtitutio non continet pupillarem, nec vulgarem.

Seruo alieno directò non datur libertas.

bertatem ſeruo alieno, non poteſt relinquere directò, ſed tantùm per fideicommiſſum: quia ſi directò relinquat, non valet etiam iure fideicommiſſi. & ita quoque tenet gloſſ. in l. ſeruo, C. de teſtamen. manu. & illum text. ponderat Alex. in l. 1. §. ſi quis ita, & ibi quoque Iaſon, colum. 5. verſic. circa illud, D. de verb. oblig. & in l. Centurio, colum. 34. D. de vulg. & pupill. ſubſtitu. & Matheſil. not. 140. incip. non vnam doctrinã. Certum eſt autem, libertatem eſſe piam cauſam, vt poſt latiſſimè dicemus.

QVADRAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Legatarius propria authoritate legatum ad pias cauſas vendicare non prohibetur.

Legatarius ſua authoritate rem vendicans.

QVADRAGESIMOQVINTO, licèt aliàs legatarius non poſſit propria authoritate legatum accipere, & aliàs teneatur hæredi reſtituere, per l. vnicam, C. quorum legat. Quinetiam interdum legatum ipſum perdat, vt not. in l. non èſt dubium, C. de legib. Fallit tamen in legatis ad pias cauſas, vt nuncupatim voluit Corneus conſ. 140. circa hanc conſultationem, colum. vlt. lib. 1. & Benedict. Capra conſil. 3. circa hoc plura ſunt videnda, in fin. & conſil. 302. punctus, caſus talis eſt, in quarto dubio.

QVADRAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In pijs cauſis legatarius etiam nulla ceſſione nominis facta, contra debitorem agit.

Actionibus non mandatis ex legato nominis actio competit.

QVADRAGESIMOSEXTO, licèt dubium ſit, an legatarius debitor poſſit contra debitorem agere ſine ceſſione, per not. in l. ex legato nominis, C. de leg. tamen in legato piæ cauſæ minimè dubium eſt, quin poſſit agere, vt conſuluit Bald. conſ. 151. caſus, quædam domina, lib. 3. per l. vlt. C. de ſacroſan. eccl. & vide, quid dicam infrà in 88. priuileg.

QVADRAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Licèt per tempus morientis ſignificetur tempus vitæ, libertatis tamen fauore includitur tempus poſt mortem.

Tempus morientis includit tempus vitæ.

QVADRAGESIMOSEPTIMO, licèt cùm ſit mentio de tempore morientis, vel quo quis moritur, ſignificetur tempus vitæ, quo quis eſt in actu moriendi, l. vlt. D. de condit. inſtit. & l. qui duos. §. 1. D. de manu. teſta. Fallit tamen fauore libertatis; nam intelligitur de tempore poſt mortem, vt dicitur in loco proximo. Quem & ad cæteras pias cauſas trahit Soci. in l. ſed & in illo, §. ſed & circa, poſt princ. D. de rebus dubijs.

QVADRAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Cautio Mutiana non requiritur in relictis ad pias cauſas, niſi conſtet de contraria teſtatoris voluntate.

Mutiana cautio habet locum in conditione negatiua.

QVADRAGESIMOOCTAVO, licèt aliàs relictum ſub conditione negatiua requirat cautionem Mutianam, pro ipſius conditionis complemento, per l. Mutianæ, D. de conditio. & demonſtra. & extinguitur legatario quandocunque contraueniente, l. hæres meus, §. qui poſt Mutianam, D. eodem tit. & l. cùm filius, §. qui Mutianam, D. de leg. 2. Id tamen non obſeruatur in relictis ad pias cauſas, in quibus nec requiritur cautio Mutiana, nec extinguitur legatum, ſi legatarius contraueniat: quoniam ipſa negatiua conditio, adiecta legato piæ cauſæ, ſi non fecerit, ſi non dederit, & de cæteris id genus, ita intelligitur, ſcilicet, cùm primùm facere, vel dare poterit, non fecerit, vel dederit. vnde non neceſſe eſt, qđ nõ contraueniat vſq; ad extremum vitæ exitum, per textum loquentem in libertate, l. libertas, §. 1. D. de manumiſſ. teſtamen. quem in eo ipſo caſu libertatis ponderat gloſſ. in l. Titio fundus, D. de conditio. & demonſt. Et ad omnem piam cauſam trahit, & facit ſing. Roma. in d. authent. ſimiliter, in 24. ſpeciali. Qui tamen intelligunt hoc procedere, niſi conſtaret de contraria mente teſtatoris, per l. vlt. D. de manumiſſ. teſtamen.

Negatiua conditio adiecta legato piæ cauſæ.

Contraria teſtatoris voluntas.

QVADRAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

In legatis pijs ſub modo relictis neceſſaria eſt cautio, ſi modus incontinenti adijciatur, ſecus ſi ex interuallo.

Legatum ſub modo relictum.

QVADRAGESIMONONO, licèt aliàs ſemper, vt quis conſequatur legatum ſub modo relictum, ſit neceſſe præſtare cautionem de modo implendo, l. quibus diebus, § vlt. & l. eas, D. de conditio. & demonſtratio. & l. liberto, §. Lucius, D. de annu. lega. cum ſimil. Quin ſi legatarius modo non pareat, priuatur legato, vt not. in l. prima, C. de his, quæ ſub mod. Tamen in legatis pijs id ſemper non obtinet, ſed tum demum, cùm modus incontinenti adiectus eſt, per textum in

Diſtinctio in pijs legatis.

l. li-

l. libertas, §. 2. D. de manumiſſ. teſtamen. At ſi adiectus fuerit ex interuallo, tunc nec cautio pręſtanda eſt, nec annectitur legatum, ſi modo non eſt ſatisfactum, per teſtum ſingul. loquentem in libertate, in l. Imperatores ſecundùm lecturam glo. D. eodem titu. vbi Angel. & ita per illum text. idem voluit in omni pia cauſa Soci. in dicta regula 310. in 57. priuilegio. Sed Roma. in dicta auth. ſimiliter, in 39. ſpeciali dicit, illum duntaxat procedere in libertate, nec eandem eſſe rationem in alijs pijs cauſis. Ratio enim illius text. eſt, quoniam adimpletio modi non ſuſpendit legatum, quin confeſtim peti poſſit, ante complementum modi, præſtando cautionem de eo implendo, per dictam l. quibus diebus, §. vltimo. & notat gloſſ. in dicta l. 1. C. de his, quę ſub mod. Igitur cùm ſemel quis eſt libertatem conſecutus, non poteſt ob non impletum modum, in ſeruitutem reduci: libertas enim ſemel data, reuocari nõ poteſt, etiam per in integrum reſtitutionem, l. 1. 2. & 3. C. ſi aduerſus libert. Item ſi dicatur, libertatem eſſe reuocandam, quàm primùm conſtaret eum, cui ea ſub modo relicta eſt, & data, nolle modum adimplere, ſequeretur, quòd libertas intelligeretur fuiſſe data vſque ad illud tempus: ſed libertas ad tempus dari non poteſt, l. libertas, huius initij 2. D. de manumiſſ. teſta. omnia autem legata ad pias cauſas ad tempus dari poſſunt, l. vlti. C. de legatis.

Adimpletio modi non ſuſpendit legatum.

Libertas ſemel data non reuocatur.

Abſurdum.

Libertas ad tempus non datur.

Secus in alijs pijs cauſis.

QVINQVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum ad pias cauſas non extinguitur per maximam capitis diminutionem.

Legatum per eiuſdem mortem extinctum.

QVINQVAGESIMO, licèt, ſi pendente conditione legato adiecta legatarius ſeruus pęnę efficiatur, quia damnatus eſt in metallum, vel ad fodiendam arenã, & ita mortuus ciuiliter reputetur, adeò extinguatur legatum, vt non reuiuiſcat, etiam ſi pendente ea conditione legatarius reſtituatur, l. intercidit, D. de condit. & demonſt. Secus tamen eſt in legatis ad pias cauſas. per text. in l. Ariſto. ff. de manumiſſ. teſtamen. quem ad hoc allegat, & dicit ſingul. Roma. vbi ſuprà, in 25. ſpeciali. & Soc. vbi ſuprà, in 44. priuilegio.

QVINQVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Verba generalia habent in pijs cauſis vim diſpoſitionis.

Verba generalia honoris.

QVINQVAGESIMOPRIMO, licèt verba generalia honoris, & humanitatis, ſiue (vt vulgò dicunt) complacentiæ, & aſſentationis prolata ad eum, quem honorare volumus, directè non inducant obligationem, neque diſpoſitionem, vt ſi quis dicat, mi frater, in omnibus me tuum eſſe recognoſco, vel, omnia bona mea tua ſunt, vel, de meis bonis facias, quod tibi libuerit, & ſimilia, vt eſt textus in cap. cùm veniſſent, vbi & hoc not. Ioan. And. Anto. Card. Imol. & Panormita. colum. 1. de inſtitu. & bona gloſſa in l. 1. C. in quibus cauſis, & voluit Angel. in l. ſi cui, D. de ſeruitut. Romanus in rubric. D. de arbit. colum. 3. Alexand. latè in l. ita ſtipulatus, colum. 2. D. de verbor. oblig. & Fely. in cap. cum iuramento, de ſentent. excommunic. Fallit tamen fauore piæ cauſæ, vt ſi teſtator dicat ſeruo, ſcio, quòd tibi gratiam referet filius meus, hæc verba vim habent relictæ libertatis, cogendusq́; filius ſeruum manumittere, textum habes, & exemplum in l. Paulus reſpondit, §. Paulus. D. de fideicommiſ. libert. per quem text. not. ibi Bald. & Benedict. Plum. quòd verba adulatoria, etiam ad honoratum relata, inducunt diſpoſitionem fauore libertatis. & illum traduit ad omnem piam cauſam Romanus vbi ſuprà, in 26. ſpeciali, vbi & illum ad hoc dicit ſingul. & Socin. etiam vbi ſuprà, in quadrageſimoquinto priuilegio.

Verba adulatoria.

QVINQVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Prius teſtamentum, ad pias cauſas factum, non infirmatur per ſecundum minus ſolenne, in quo venientes ab inteſtato, hæredes inſtituti ſunt.

QVINQVAGESIMOSECVNDO, licèt primum teſtamentum ſolenniter factum, in quo inſtituti ſunt extranei, reuocetur per ſecundum non ſolenne, in quo ſunt inſtituti venientes ab inteſtato, per l. hac conſultiſſima, §. ſi quis, C. de teſtamen. Fallit tamen vbi in primo teſtamento eſt inſtituta pia cauſa: tunc enim non reuocaretur per ſecũdum non ſolenne, in quo inſtituti eſſent venientes ab inteſtato, præſertim ſi non eſſent liberi. Ita conſuluit Panormit. conſ. 11. in cauſa quæ vertitur, colum. 3. verſic. non obſtat, lib. 1. & Raphael Cuman. conſil. 177. & idem ego, & Socin. conſ. incip. primo aſpectu, qui & hoc indubitanter affirmat, etiam ſi in ſecundo teſtamento eſſent inſtituti liberi, Iaſon in dicto §. ſi quis, colum. 2. in 2. limitatione, vbi hoc ſingul. reputat.

Teſtamentum minus ſolenne per factum.

Secus in pijs cauſis.

Eoq́; magis, ſi non ſint liberi.

QVINQVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum ad pias cauſas conditum, licèt minus ſolenne, reuocat prius teſtamentum omni iuris ſolemnitate conſummatum.

Teſtamentum in ſcriptis ſolenniter factum.

Pia cauſa inſtituta in ſecundo teſtamento ſine ſcriptis condito.

Reuocatio prioris teſtamenti ſolennis per ſecundum ad pias cauſas.

QVINQVAGESIMOTERTIO, licèt teſtamentum, in ſcriptis ſolenniter conditum, non tollatur per ſecundum teſtamentum, ſine ſcriptis factum, in quo princeps, vel alius potens in eo eſt hæres inſtitutus, per textum in l. nolumus, ſecundùm Iaco. Ra. Iac. Aret. Nico. Mat. Cyn. Bald. Salyc. Rapha. & pleroſque omnes, C. de teſtamen. Fallit tamen vbi in eo ſecundo teſtamento eſſet inſtituta pia cauſa, vt expreſsè, & in terminis voluit Alexan. conſil. 105. viſo, ac diligenter conſiderato. col. penul. verſic. non obſtat, lib. 4. per not. per Hoſtien. & Ioan. Andr. in cap. vlt. de ſolutio. & ſequitur Iaſon in d. l. nolumus, vbi hoc reputat ſingul. Sed hoc ante vtrunque voluit Panormi. cuius neuter mentionem fecit, dicto conſil. 11. colum. 3. libro primo. Et facit, quod teſtamentum prius conditum cum ſolennitate iuris communis, videlicet ſeptem teſtium, reuocatur per teſtamentum ad pias cauſas cum duobus tãtum teſtibus conditum, vt conſuluit Paul. Caſtenſ. conſ. 327. dubium facit in ſupraſcripto puncto, lib. 1. & Alexand. conſil. 131. ſuper themate, colum. 1. verſicul. tertiò præſuppono. lib. 7. & hoc probatur in teſtamento militis, in l. eius militis, §. militia miſſus, D. de teſtamen. milit.

QVINQVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum liberis inſtitutis conditum reuocatur per ſecundum ad pias cauſas: aliquo tamen eis relicto.

Teſtamentum liberis inſtitutis fortius alia quauis ſolenni voluntate.

Illi tamen præualet pia cauſa.

Et teſtamentum ſecundum liberis etiam inſtitutis confectum.

QVINQVAGESIMOQVARTO, quod præcedenti germanum eſt, licèt primum teſtamentum, in quo inſtituti ſunt liberi, non reuocetur per ſecundum etiam ſolenne teſtamentum, niſi teſtator expreſsè reuocauerit: per textum in authent. hoc inter liberos, C. de teſtamen. fallit tamen, ſi in ſecundo teſtamento eſſet inſtituta pia cauſa, aliquo liberis relicto, vt nota. voluit Alexand. dicto conſil. 105. colum. 5. verſic. tertiò ad dictam authent. etiam per not. Hoſtien. & Ioan. Andr. in dicto cap. vlt. ſequitur, & dicit ſingul. Iaſon in dicta authent. hoc inter liberos, in 4. limitatione. Ad quod facit, quòd etiam illa authent. non procedit, quando in ſecundo teſtamento eſſent inſtituti liberi, vt voluit gloſſ. not. in authentic. de teſtamen. imperfect. in princip. quam ſequuntur Iacob. Bel. & alij ibi, Cyn. Bald. & communiter alij, in dicta authent. hoc inter liberos. Rom. qui illam dicit ſingul. conſil. 179. ampliſſime doctor, colum. 10. & conſil. 385. in caſu præmiſſo, Alexand. dicto conſil. 105. colum. 5. verſicu. ſecundò reſpondeo, & conſil. 146. viſo themate, col. pen. lib. 2.

QVINQVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Legatum incertum ad pias cauſas valet: & ſecundùm æſtimationem patrimonij legati quantitas definiri debet.

Legatum incertum ratione ſummæ, vel rei legatæ.

Fauor piæ cauſæ.

Legati incerti æſtimatio.

In ſpiritualibus incertitudo non vitiat.

QVINQVAGESIMOQVINTO, licèt legatum incertum ratione ſummæ, ſiue rei legatæ non ſit validum, l. Titia cum teſtamento, in princip. D. de legat. 2. ſicuti & ſtipulatio, l. ſi ita ſtipulatus fuero, D. de verbo. obligatio. tamen ad pias cauſas validum cenſebitur, & huiuſmodi legatum ex patrimonij quantitate, & perſonæ legantis qualitate æſtimabitur, per textum loquentẽ in legato alimentorum, in l. ſi cui annuum, & ibi not. gloſſ. & Bartol. D. de annu. lega. & l. penulti. D. eod. titu. l. quædam in teſtamento, & ibi glo. & docto. D. de legat. 2. & l. ſi pater, & l. Stichus liber eſto, cum ibi not. D. de legat. 3. & l. cùm poſt, §. gener, D. de iure dot. gloſſ. in c. nos quidem, in gloſſ. penulti. & ibi docto. de teſtamen. & in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. eccleſ. & Archid. in c. ſunt nonnulli, 1. q. 1. & Specul. titu. de inſtru. edit. §. nunc aliqua, verſi. quid ſi teſtator, Card. poſt Math. in cle. 1. in 28. q. de teſta. Bal. in l. 1. in lec. col. 4. verſi. circa res, C. de ſacroſan. eccl. & in lec. nulli. col. 2. verſicu. ſed hic quæro, quid ſi teſtator, C. de epiſ. & cle. & in l. hæreditas, §. ſi defuncto, per illum tex. & ibi etiam Ange. D. de peti. hær. in 1. lec. Flor. in l. cùm quidam, §. ſi dies, D. de vſur. Anto. & Imol. in c. indicante, de teſta. idem Anto. in c. ex parte, de deci. Ro. in dicta auth. ſimiliter, in 27. ſpeciali circa vltimas voluntates, Card. Flor. in cle. 1. in 18. q. de teſta. Alexan. conſi. 158. viſo teſtamento, col. 2. lib. 7. & Soci. in dicta regula 310. in 46. priuilegio. Alexan. qui hoc dicit Canoniſtis recognitum, in l. ita ſtipulatus, & ibi etiam Iaſon col. 7. verſic. tenendo tamen, D. de verb. oblig. Philip. Dec. conſi. 182. in caſu occurrenti, col. 2. vbi allegat, & hanc rationem, quòd in ſpiritualibus incertitudo nunquam vitiat de æquitate Canonica, vt voluit Archi. in c. ſunt nonnulli, 1. q. 1. & Anto. in c. ex parte, de cenſi. aliàs de deci. aliàs vtrobique, & Panormi. in cap. 1. de decimis.

QVINQVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Legatum in genere pauperibus, vel eccleſiæ non euaneſcit, vt incertis perſonis relictum.

Legatum incertum ratione perſonæ.

QVINQVAGESIMOSEXTO, licèt etiam non valeat legatum incertum ratione perſonæ, vel alicuius piæ cauſæ, cui legatum relinquitur, §. incertis. Inſti. de leg.

cum

Legatum pauperibus in genere,

crem ſimil. fallit tamen fauore piæ cauſæ, vt ſi dicatur, lego pauperibus in genere, vel eccleſiæ, ſiue alia adiectione, per quam cognoſci poſsit, de quibus ſenſerit, per text. in l. id quod pauperibus, & ibi glo. & Bald. in princ. & l. ſi quis ad declinandam, & l. nulli, C. de epiſc. & cleric. & l. à Titio, in prin. D. de verb. oblig. & voluit glo. in l. quidam. & ibi Bart. in duobus locis, D. de rebus dub. Ioan. Andr. in addit. Spec. tit. de inſtru. edi. §. nunc verò aliqua, in addit. quæ incipit, hic conuenit quæſtio. Bar. & omnes in l. 1. C. de ſacroſan. eccleſ. Bar. in l. pater filium. §. Tuſculanns. D. de leg. 3. & conſi. 25. viſo teſtamento Gentilis, in 1. dubio, per tex. in §. ſi quis in nomine, in auth. de eccleſ. titu. & iterum conſ. ſequ. teſtator in teſtamento, in duobus locis: vbi præterea allegat dictum §. ſi quis in nomine. Bal. conſi. 86. circa prædicta. lib. 5. & conſil. 458. quæro vtrum valeat, eod. lib. 5. Angel. conſil. 117. in canonica, poſt princ. & conſi. 129. bona dicti teſtatoris, poſt princip. & conſi. 135. Bancius Maſsinoli, in prin. Panor. in cap. nos quidem, colum. vlti. & in c. indicante, colum. 1. vbi bona gloſſ. de teſtamen. idem Roma. & Corneus in l. captatorias, C. de teſtamen. mili. Franciſ. Aret. in l. 1. colum. vlti. in nono priuilegio, C. de ſactoſanct. eccl. Roma. vbi ſuprà, in 33. ſpeciali, vbi adfert multas quæſtiones, quas omnino vide. Soci. vbi ſuprà, in 51. priuilegio, Franciſ. Aret. in l. 1. colum. penult. in ſecundo priuilegio piæ cauſæ, C. de ſacroſanct. eccleſ. & Benedict. Capra conſ. 25. cùm de pluribus quęratur, colum. 2. & per textum in l. ſi fuerit, in quarto nota. D. de rebus dubijs. Ideo ſi teſtator relinquit cẽtum ſine declaratione alicuius eccleſiæ, non vitiatur legatum. ſed intelligitur de parochiali, ſecundùm Bart. poſt antiquiores, in l. quæ conditio, §. cùm ita, D. de conditio. & demonſtra. Cynus in l. vlti. & ibi Salyce. colum. 3. C. de ſacroſan. eccle. Ang. in §. ſi verò. in auth. de non alienan. aut permutandis rebus eccleſ. & in d. §. ſi quis in nomine, in auth. de eccleſ. titu. & per omnes in l. 1. C. de ſacroſanc. eccleſ. Petr. Anch. & Imo. in c. relatum, huius initij 2. ad fi. de teſtamen. Panormi. in d. c. indicante, eodem titu. Philippus Franc. in c. cùm quis, verſicu. cùm ab eo, colum. vlti. tertiò quæritur, de ſepul. libr. 6. Iaſon, qui hanc dicit communem opinionẽ in l. qui inſulam, D. de verb. oblig. Aut etiam ſecundùm aliam opinionem intelligitur de principali eccleſia diœceſis, vel ciuitatis, ſecundùm Ioan. Fab. & Angelum Aret. in §. ſed jus quidem, Inſtitu. de iure naturali, gentiũ & ciuili. Quòd ſi habeat duas eccleſias parochiales, & relinquat eccleſiæ parochiali, non tamen vitiatur legatum. De qua autem intellectum videri debet, vide Pet. & Cyn. in d. l. 1. C. de ſacroſ. eccl. Hoſtien. & Io. Andr. & alios

Generaliter legatum eccleſiæ intelligitur de parochiali.

Et de principali eccleſia diœceſis, vel ciuitatis.

Legatum eccleſiæ parochiali non vitiatur, duabus exiſtentibus.

in d. c. indicante, de teſta. Cy. in l. cùm multæ, C. de donatio. ante nup. Petr. Anch. & Imo. in d. c. relatum, de teſta. Philip. Franc. vbi hic, & Socin. latè in d. l. quæ conditio, §. cùm ita, D. de conditio. & demonſtr. Similiter de relicto facto pauperibus, dicit Specu. titu. de inſtru. edi. §. nunc verò aliqua, verſi. quid ſi teſtator. Quod intelligitur de pauperibus proprij domicilij: quem ſequitur Pet. Ancha. conſ. 214. Franciſcus antiquus parochianus, colum. pe. verſ. octaua ratio, argu. l. quæ conditio, §. cùm ita, D. de condit. & demon. & l. capitalia, §. famoſos, D. de pœn. & c. ſi peccauerit. 12. q. 1. & c. fortitudo, 30. q. 4. vide Bar. in l. 1. D. ad municip. & in l. vlti. C. de conuen. fiſci. debit. libr. 10. Bal. & Imo. in l. ſi domus, D. de leg. primo, & optimè facit ratio allegata in præcedenti priuilegio.

Idem de legato facto pauperibus.

Sed hic attende paululum, nam huic aduerſari videtur text. in l. ſi fuerit. D. de rebus dub. vbi legatum libertatis relictum vni ex pluribus eiuſdem nominis, ſi non appareat, de quo teſtator ſenſerit, vitiatur. Eſt ſimilis tex. in l. ſi quis de pluribus, aliàs cùm ex pluribus, eodem titu. vbi gloſſ. adducit cõcord. Tamen legatum libertatis pium dicitur, per l. 1. ad fi. & ibi Bald. C. communi ſeruo manu. cum concordan. alibi à me traditis. Et hanc antinomiam (id eſt, legum repugnantiam) ſi vlla ſit, animaduertit Iaſon in l. ſi ita ſit adſcriptum, colum. pen. verſi. limita dictam legem, D. de legat. 1. nec tamen eam diſſoluit. Sed tu ita poteris diſcutere, vt hæ poſtremæ leges intelligantur, cùm certum eſt, teſtatorem vni tantùm ex pluribus voluiſſe libertatem relinquere: ideoq; ne fruſtretur teſtatorum intentio, nulli conferretur, ne non ſit is, cui conferri voluit. At cùm teſtator relinquit pauperibus, aut eccleſiæ indeterminatè, non cenſetur cogitaſſe de certis pauperibus, aut templis, nihil enim intereſt, quibus conferatur, modò id animę proſit: hæc enim eſt prora (quod dicitur) & puppis intentionis teſtatorum. Ideoq; ſatisfactum eſt animæ, ſiue his, ſiue illis relinquatur: quod animaduertit Philip. Deci. in l. vlti. verſi. non obſtat, quod dictum eſt. C. de edicto diui Adriani tollen.

Legatum libertatis relictum pluribus eiuſdem nominis.

Legatum libertatis dicitur pium.

Conciliatio antinomiæ.

QVINQVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Legato in piam cauſam relicto ſub conditione miſta, etiam non impleta conditione debetur, quamuis per hæredem non ſteterit, quominus impleatur.

QVINQVAGESIMVSEPTIMO, licèt aliàs ſemp nõ debeat̃ relictũ ante impletã cõditionẽ, niſi p hæredẽ ſteterit, quominus cõditio adimpleat̃, l. q hr̃di. §. vlt.

Relictum ſub conditione.

D.de condi.& demon.& l.hæres.eodem titu. & l.1.C.de his quæ ſub mod.leg.& propterea deficiente conditione miſta, legato adiecta, ob aliquem caſum ſuperuenientem deficiat legatum, l.in teſtamento, la 2.D.de conditio. & demonſtr. tamen ſi legatum fuerit relictũ in piam cauſam, ſub conditione miſta, quæ non fuerit impleta propter aliquem caſum fortuitum, nihilominus debetur legatum, etiam ſi non ſteterit per hæredem, per textũ loquentem in libertate, in l.libertate, iuncta glo.D.de manumiſſ. teſta.& l.2.C. de condit. inſer. Et ita in ſpecie voluit Ro.ſingul.282.tu habes, quòd quando conditio miſta. Et pro ſingul.reaſſumit Nicol. Eueral. in locis legalibus, in loco à libertate ad cauſam piã, verſi. vltra præmiſſa iſtud facit. Adde & tu ſimilẽ textum in l.ſi peculium, §.is cui ſtatuus, & in l. Stichum Attio, §.ſi Stichus Attio, D.de ſtatuliber.& in l.cùm ita datur libertas.D.de cõd. & demonſtr. qui etiam loquuntur in libertate, & in l.illis libertis, ſecundùm lecturam Barto.D.de conditio.& demonſtratio.& in l. 1.C.de legat. qui poſtremi tex. loquuntur in legato alimentorum. & poſteriorem ad hoc expendit Paul.Caſtren. conſ.31. circa primũ videtur dicendum, colum.2.verſi.item facit ratio.libt.2.& illos quoque ad omnem piam cauſam extendit ipſe Roma.in dicta authen. ſimiliter, in 27.ſpeciali, & Socinus in d.regula 310.in 55.priuilegio, & Franc.Aret. conſil. 93. conſideratis, colum. 2. verſicu. præterea etiam ſi dictus.

Legatũ ſub conditione miſta.

Legatũ ſub conditione validũ etiam non impleta cõditione.

QVINQVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Defectus conditionis non impedit petitionem legati ad pias cauſas, modò omnino legatum teſtator erat relicturus.

QVINQVAGESIMOOCTAVO, quod præcedenti ſimile eſt, licèt, cùm deficit conditio merè poteſtatiua (quæ ſcilicet pendet ex facto grauati) ob caſum quempiam impedientem, deficiat & legatum, per tex.in l.centeſimis, §. vlti.& ibi Bar.D.de verb.obli.quem ad hoc dicit ſing.Fran.Aret.d.cõſ.93. Hoc tamen fallit in fauorem piæ cauſæ, per gl.quam dicit ſing. in l.1.& ibi Ang.qui eam no.in lect.Padua. C. de inſti.& ſubſti.quæ dicit, ꝙ qñ teſtator omnino erat legatum relicturus, defectus conditionis non impedit conditionem legati, hoc autem (inquit) præſumitur in legatis ad pias cauſas, per l.ſancimus, C. de ſacroſan.eccleſ.

Conditio merè poteſtatiua.

Deficiente conditione deficit legatum.

Fauor legatorũ ad pias cauſas.

QVINQVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Fauore piæ cauſæ conditio in legatis retrò trahitur.

QVINQVAGESIMONONO, licèt aliàs in legatis conditio exiſtens non trahatur retrò, l.1.§.ſerui, D. ad Sylla.& quod plenè nota. in l. potior, D. qui potiores in pigno. habe. & in l. is cui.§.hæres, D.quemadmod. ſerui. amit. & per Bar.in l.is, qui pro emptore, & ibi Roma. & alij, D.de vſucap. & per Bald.in l.vlti.§.ſed quia noſtra, C.communia de legat.tamen fauore piæ cauſæ retrò trahitur, per text. in l. Netatius, D. de manumiſſ. teſtamen. quem tex.loquentem ſimpliciter in libertate, transfert Roma. ad omnem piam cauſam, in dicta authen.ſimiliter, in 28.ſpeciali, circa vltimas voluntates, & Soc.in d.reg.310.in 47.ſpeciali.

Conditio in legatis non retrò trahitur.

Aliud in libertate.

SEXAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Annua legati pij præſtatio per multum temporis inducit obligationem in futurum.

SEXAGESIMO, licèt tempus non ſit modus inducendæ obligationis, l.obligationum, §.placet autem, D.de actio.& oblig. ideoq; ſolutio diuturna non inducit obligationem in futurũ, l.ſi certis annis.C. de pact. niſi quis alleget titulum, & probet ſolutionẽ decem annorum. Nam ex hoc ſatis intelligitur probatus titulus, & cogitur aduerſarius in futurum ſoluere, per l. cùm de in rem verſo, D. de vſur. Tamen ſi in teſtamento, minus ſolenni, fuerit annuum quidpiam relictum piæ cauſæ, quod fuerit tribus tantùm annis præſtitum, huiuſmodi triennalis præſtatio inducit obligationem in futurum tempus etiam de iure ciuili. Textus eſt ſingula. loquens in legato alimentorum, in l.1.C. de fideicom.quam dicunt ſingul.Cyn.Bar. Ang. & Pau.Caſtren.ibi, & valde notandã, ac perpetuò menti tenendam, Barto. in l.2. C. eod. Et illam ad omnem piam cauſam trahit Ang. & Iaſ.vterque colum. 1. & idem Iaſ. in d.l. 1. colum.2.verſ.ſecundò extende: & hoc quoq; ſentiunt Bart. & omnes poſt eum præter Salice.in d.l.ſi certis annis, Barto.in d.l. cùm de in rem verſo, & ibi etiam Fulgoſ. & Floria.& Barto.in diſputat. incipien. mulier habens amplum patrimonium, colum.penulti. Imo. in l.ſi verò, §.de viro, colum.12.D. ſoluto matrimo. Anto.in c.peruenit, colum.6. de cenſi. Matheſi.in tract.extenſionum, colum.5.dum dicunt illam legem procedere in legato dotis, & alijs habentibus ſimilem fauorem.

Tempus non inducit obligationem.

Nec ſolutio diuturna.

Niſi probato titulo.

Secus in legato alimentorum.

SEXAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In legatis ad pias cauſas relictis non nouiſſima, ſed leuiſſima ſpectanda eſt conditio.

Vltima cōditio impleatur in legato.

Niſi ſint ad pias cauſas.

SExageſimoprimo, licèt aliàs pluribus cōditionibus diſiunctim, diuerſiſque partibus teſtamenti, eidem legato adſcriptis, vltima conditio debeat impleri pro legati conſecutione, l. quod traditum, D. de conditio. & demonſtratio. tamen fauore piæ cauſæ non vltimam attendimus, non primam, non denique aliam, ſed tantùm leuiorem, per l. ſub diuerſis, D. eod. titu. & l. 5. & l. quod vulgò, D. de manumiſſ. teſtament. & ita voluit per illos tex. Roma. in repetitio. dictæ authen. ſimiliter, in 29. ſpeciali inter vltimas voluntates, & Soci. d. regula, in 48. priuilegio.

Sexageſimvm secvndvm Privilegivm.

Conditio deficientis primi gradus, quamuis non deficiat, nihil obeſt diſpoſitioni ad pias cauſas in ſecundo gradu.

Relictum ſub conditione deficientis primi gradus.

SExageſimoſecvndo, legatum ad pias cauſas relictum in ſecundo gradu, ſub conditione deficiētis primi gradus, debetur: licèt non deficiat primus gradus, nec ideo fit locus ſecundo, tanquam fauore libertatis ab vtroque relictum videatur: verbi gratia, ſi teſtator dixerit, Titius hæres eſto, ſi Titius non erit hæres, Stichus hæres eſto, Stichus liber eſto. Certè Titio hærede exiſtente, erit nihilominus Stichus liber. Caſus eſt ſingul. in l. 2. D. de manumiſſ. teſtam. Id quod dicit mirabile, & extendit ad omnē piam cauſam Roma. vbi ſuprà, in 30. ſpeciali, vbi dicit, quòd ſi quis eam legem ignorarer, facilè contrarium diceret, & Socin. vbi ſuprà, in 49. ſpeciali, & Philippus Decius, qui etiam illum textum dicit ſingul. conſil. 182. in caſu occurrenti. 2. colum. 2. verſic. & hoc in tantum procedit, vbi per hoc dicit, quòd diſpoſitio ad pias cauſas debet habere locum, licèt non contingat caſus ſecundùm ordinationem teſtatoris, & conſ. 273. in caſu propoſito, colum. 1. vbi per hoc dicit, quòd diſpoſitio teſtatoris, facta in vno caſu, extenditur ad alium caſum fauore piæ cauſæ.

Libertas ſub cōditione data competit etiam non impleta.

Diſpoſitio teſtatoris extenditur de vno caſu ad alium.

Sexageſimvm tertivm Privilegivm.

Per aſſignationem reditus ex certo aliquo fundo piæ cauſæ tacitè, is fundus cenſetur obligatus, & ad eum etiam agi poteſt hypothecaria.

Pro reditu ex certo fundo aſſignato competit [illegible] actio perſonalis.

SExageſimotertio, licèt aliàs cū aſsignantur reditus ex certo fundo, ex huiuſmodi aſsignatione nō oriatur actio hypothecaria, ſed tantùm cōpetit actio perſonalis, per l. vlti. in fi. D. de contrahen. empt. & l. libertos, in princ. iuncta glo. in verbo, vendita ſint, D. de annu. lega. tamen ſi teſtator quiſpiam in fauorem piæ cauſæ aſsignauerit reditus ex aliquo fundo, cenſetur is fundus, in quamcunque manum peruenerit, tacitè obligatus, & ad illum agi poteſt hypothecaria etiam de iure Digeſtorum, per textum loquentem in alimentis, in l. 2. & ibi Barto. D. de alimen. & ciba. leg. quem ita intelligunt gloſſ. Barto. & alij in l. Lucius, eod. titu. & in l. Gaius, D. de annuis legat. & in l. cùm hi, §. idē eſt, etſi ager. D. de tranſactio. & in dicta l. vlti. D. de contrahend. emptio. & Roma. conſil. 388. in caſu propoſiti thematis, colum. prima, & hoc expreſsè voluit in omni cauſa pia idem Roma. ſingula. 432. quæritur an teſtator, vbi per hoc dicit, quòd ſi teſtator condito teſtamento alienauerit fundum, ex quo in eadem oratione diſpoſuerat legatum piū perſolui, non per hoc extinguitur legatum, tanquam ea res non tam videatur fuiſſe poſita, vt ex ea ſolueretur legatum, quàm, vt eſſet ad ipſum obligata, & hypothecata. Et hoc dicit, ſe habuiſſe de facto Romæ in eccleſia ſancti Pauli ab vrbe, quæ ſibi, & alijs fuit commiſſa, & monet tenendum menti.

Reditus aſſignati piæ cauſæ.

Legatum reditus non euaneſcit alienato fundo, ex quo debet ſolui.

Sexagesimvm qvartvm Privilegivm.

Captatoriæ ſcripturæ non infirmant legata ad pias cauſas.

SExageſimoqvarto, licèt aliàs non valeat captatoria inſtitutio, l. captatorias, & l. illæ autem, & l. illa inſtitutio, D. de hæredi. inſtituen. & l. captatoriæ, D. de legat. 1. idque etiam in teſtamento militis, l. captatorias, C. de teſta. mili. vbi gloſſ. & docto. declarant, quæ dicatur captatoria inſtitutio: valet tamen ad pias cauſas, per tex. in c. cùm tibi, & ibi gloſ. & doct. de teſta. & in l. fideicommiſſa libertas, in prin. & in verſic. ſed & ſi, & ibi Angel. D. de fideicom. liber. vbi libertas, quæ pia cauſa eſt, (vt ſæpe diximus, & dicemus poſtea latiùs) poteſt conferri in voluntatem alterius. & ita in omni pia cauſa voluit Cyn. in l. ſenium, C. qui teſta. fac. poſſ. Barto. in repetitio. l. 1. in 3. q. 5. quæſtionis principalis, & ibi Franc. Are. col. pen. in 2. priuilegio, C. de ſacroſanct. eccleſ. & in d. l. captatoriæ, & ibi etiam Bal. Imo. & Iaſon D. de leg. 1. & in l. quidam, & in l. vtrū. §. cùm quidam. D. de reb. dub. & in l. 1. & ibi etiam Bald. de leg. 2. & in l. Theopompus, D. de dote prælega. & cōſ. 5. viſa quadam petitione, in 2. dubio, & conſ. 6. viſo teſtamento, in princ. Bal. in d. l. illa inſtitutio, & ibi Ang. & Imo. de hęred. inſtitu. idem Bald. in l. hæreditas, §. ſi defuncto, in ſecunda lectu. colum. 2. De petitio. hæred. & in c. in cauſis, colum. 1. de elect. & in

Captatoria inſtitutio inualida.

Etiam in teſtamento militis. Secus in pijs cauſis.

Libertas poteſt conferri in voluntatem alterius.

c.auditis,ante fi.de procurat.& in repet. c.ſi pater, in materia compendioſæ ſubſtitutionis, de teſta.lib.6.& conſ.235.Bartholomęus legauit,lib.1.& conſ.301. conſtitutio patriarchalis, colum.3.libr.2. & conſ.112. quæritur vtrum præterita,lib.4. & conſi.259.ſuper primo puncto,eo.lib.4.& in addit Specu.titu.de inſtrum.edi.§.nunc verò aliqua,verſi. quid ſi teſtator,Ang.in d.l.captatorias.D.de hæred. inſtituen.& conſ.97. Viuianus,colum.2.verſ. ſecundo oportet videre,& conſi.201.viſo themate,in princ. & conſ. 328. conſultatio prædicta,poſt princ.Pet.Anch.conſ.144.præfatis nominibus,col.1.Raph.Alex.Corne. & Iaſon in d.l.captatorias,C.de teſta.mili.Raph. Cu. conſ.130.magiſter Ioannes,poſt prin. Panor. conſi.32.circa duo dubia, colum.2. lib.2. vbi hanc dicit eſſe communem opinionē,& Soci. conſi.53.in pręcedenti conſultatione,colum. vlti.lib.1.& conſi.49.viſo inſtrumento,col.3. verſ.& licèt cenſeatur,lib.4.Fran.Aret.in l.2. colum.2.in 2.nota.D.de vulg.& pupil.ſubſti. & Stepha.Bertran.conſi.101.licèt teſtamentum,num.3.lib.1.

Contrariæ opinionis authores.

Contrarium tenent Dyn.Cy.Bal. ſibi contrarius, & Salyce.in d.l.captatorias,& Bal.in d.l.1.in lec.col.pen. verſic.iuxta hoc quæro, & iterum in repetitio.colum.5.verſicu.iuxta hoc quæro incidenter,& rurſum colum. pen. verſic.ſuper octaua quæſtione,C.de ſacroſan. eccleſ.& in d.l.captatorias,D.de hæred.inſti. Angel.Salyce.& Roma.Alexan. Franc. Aret. Corne.& Iaſon ante fin.in d.l.captatorias,C. de teſtamen.milit.& in l.& in epiſtola, C. de fideicommiſſ.& in l.executorem, colum.2.C. de execu.rei iudic. Pet.Anch.in dicto c. cùm tibi,de teſta.Sed quia res hæc admodum obſcura eſt, & omnino verſatur in intellectu d. l.fideicommiſſa libertas,D. de fideicommiſſ. liber.& d.cap.cùm tibi,de teſtamen.ſuntque etiam in eam rem multæ diſtinctiones; tu ſi hæc omnia ſcire vis, vide omnino Imo.in d.l. illa inſtitutio,& in d.l.captatorias,D.de hęre. inſtituen. & Firmia. in tractatu de epiſcopo, in 31.q.quartæ partis,lib.4.verſi.quid ſi legatum fuit arbitrio tertij.

Sexageſimvmqvintvm Privilegivm.

Subrogatio executoris teſtamenti facta à teſtatore in legatis ad pias cauſas valet: aliàs ſecus.

Subſtitutio executoris teſtamenti.

SExageſimoqvinto, licèt non valeat conſtitutio executoris teſtamenti ita facta, conſtituo talem executorem, & ſi nolit, vel non poſſit, volo, ꝙ alium conſtituere poſſit, vt voluit Barto.& alij poſt eum in l.quidam relegatus,D.de reb.dubijs. & Ioan.And.poſt Lamber.Rampo.in c. 1.de procura.lib.6.per textum in l.nulli,ibi ſi ſpecialiter deſignatus,C.de epiſc.& cleric.vbi & ipſe Bald.cum ſimilib. tamen fallit in executore relicto ad exequendum legata ad pias cauſas, ſecundum Rapha.Cuma.in d.l.quidā relegatus, per textum in dicto cap.cùm tibi, de teſtament. & hoc dicit ibi Barto. voluiſſe, idque etiam voluit Bald.in cap.in cauſis,col. 1.de electio. Sed tu de hoc vide omnino Soci. in dicta l.quidam relegatus, col. pen. verſic. .tertia concluſio. Et hoc ſanè ex eo dependet,quod diſputauimus, an valeat diſpoſitio captatoria in fauorem piæ cauſæ.

Executor ad exequendū legata ad pias cauſas.

Sexageſimvmſextvm Privilegivm.

Legatum rei alienæ, etiam ignoranter à teſtatore factum, in pijs cauſis valet.

Legatum rei alienæ.

SExageſimosexto, licèt aliàs regulariter legatum rei alienæ ignorāter factum non valeat, nec teneatur hæres luere, l.non dubium,§.vlti.D.de leg.3.l. cùm alienam, C.de lega.& §.non ſolùm,Inſti. eod. Tamen valet iure ciuili, ſi fuerit relictū piæ cauſæ, per textum loquentem in libertate, in l. quidam ita, §. ſi quis filium, D. ad Trebellia.& l.Paulus,in prin.D.de fideicom. liber.quæ poſtrema iura loquuntur in libertate. & hoc quoque voluit expreſsè Bal. in d. l.1.in repetitio.colum.14.verſic. ſuper prima quæſtione,C.de ſacroſanct.eccleſ. vbi mouetur, quòd legatum rei alienæ relictum coniunctæ perſonæ, etiam ignoranter, valet: & debetur æſtimatio, per dictam l.cùm alienā. eſt enim Deus pater noſter,& Eccleſia mater noſtra, vt eſt tex. licèt non alleget,in cap.qui abſtulerit, 12.q.2.& in c.ſi quis iraſcitur, 13. q.2. Et idem voluerunt Raph. Fulgo. Paulus Caſtren.& Alexan.in d.l.cùm alienam, & Raphael Cuma.& Alexand. (vbi vide Aret.) & Iaſ.in l.ſi domus,§.de euictione,D.de lega.1. & Imol.in c.filius, de teſtament. ita etiam in hanc partem conſuluit Romanus, nulla Bal. mentione facta, conſ. 235. quo ad primum, colum.2.verſic.vltimò videndi, vbi dicit,hāc eſſe veram & nouam concluſionem, & in dicta authen.ſimiliter, in decimo ſpeciali, verſ. ſed quartò, quod ipſe verum dicit.

Aliud in libertate.

Legatum rei alienæ relictū coniunctæ perſonæ.

Contrarium tenent gloſſ. Imol. Hoſtienſ. Tancred.Anto.Cardin.Panormita. & omnes in dicto cap.filius, vbi illum textum aliter,& in contrariam ſententiam, varijs tamen modis intelligunt, & Panormita. latè in repetit. cap.cùm eſſes, colum.8.verſic. venio ad quęſtiones, & multis ſequen.de teſtamen.& Iaſ. in d.l.cùm alienam,colum.penul.C.de legat. reſpondentq; Panormita.& Iaſon ad illam rationem Baldi,quòd textus in d.l.cùm alienā, debet

Contrariū ſentientes.

Reſponſio ad d. l.cùm alienam.

debet intelligi de coniuncta perſona, ratione ſanguinis, & non de alia cõiunctione, per no. in c. nonnulli, de reſcript. & in cap. 1. de procura. libr. 6.

Authoris ſententia.

Sed tu tene primam opinionem, tum per id, quod dictum eſt de libertate, tum etiam per textum in d. l. cùm alienam, in illis verbis, niſi proximæ perſonæ, vel vxori, vel alij tali datum ſit, cui legatarius etiam ſi ſciſſet alienam rem eſſe. Per quem textum voluerunt ibi Guliel. Cuma. Fulgoſ. Paul. Caſtrenſ. Alexan. & Iaſon ibi, idem eſſe in amico, quod in conſanguineo, cum concordan. alibi à me traditis: ſed anima eſt charior, pretioſiorq; omnibus conſanguineis, & ipſo corpore, per l. ſancimus, C. de ſacroſanct. eccleſ. ideoque magis veriſimile eſt, teſtatorem id legatum feciſſe piæ cauſæ, etiam ſi rem alienam ſciuiſſet, quàm coniunctorum contemplatione.

Anima charior corpore.

SEXAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Re communi ad piam cauſam legata, tenetur ſocius ſuam partem vendere.

Dominus non cogitur rẽ ſuã vendere propter legatum.

SEXAGESIMOSEPTIMO, licèt legatum rei alienæ non obſit domino, nec propterea teneatur ipſe dominus rem ſuam vendere, vt patet ex iuribus ſuprà in principio præcedentis capitis allegatis, quod & procedit in re communi, vt patet ex l. 5. §. 1. & §. 2. D. de legat. 1. Nemo enim ex ſocijs plus parte ſua alienare poteſt. l. nemo ex ſocijs, D. pro ſocio. Poteſt tamen ſocius rem communem legare ad piam cauſam, ita vt ſocius teneatur vendere, per l. vltimã loquentem in libertate, & ibi Baldus, qui illam trahit ad omnem piam cauſam, C. de communi ſer. manu. Et idem quoq; voluit Firmianus, qui ad hoc alia iura allegat in tractatu de epiſcopo, in 31. quæſt. quartæ partis, lib. 4. verſi. addo hic aliud.

Idem in re cõmuni.
Nullus ſociorũ plus parte ſua alienat.
Niſi ob legata ad pias cauſas.

SEXAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Teſtamento præteritione filij irrito facto, relicta pro vſurarum reſtitutione, & malè ablatis nihilominus debentur.

Authẽ. ex cauſa. C. de liber. præter. an habeat locum, ſi teſtator ignoret ſe habere filium.

SEXAGESIMOOCTAVO, licèt maximum dubium ſit apud noſtros iuris interpretes, an authen. ex cauſa, C. de liberis præteri. qua cauetur, teſtamento quantũ ad inſtitutionem irrito facto ob præteritionẽ filij, legata manere firma, procedat ſi teſtator ignorabat, ſe habere filium; quod multis placet, vt ita procedat, per dictam authent. ex cauſa, & l. filio præterito, D. de iniuſto rupto & irrito fac. teſtamen. vt & latè diximus in noſtra repetitione, l. ſi vnquam, in verbo, donatione largitus, C. de reuocan. donatio. tamen ſtante opinione, quæ dicit, non procedere, & ita legata etiam illo caſu eſſe irrita: eam opinionem ſic limitabis cum pleriſque, vt non habeat locũ in legatis, pro malè ablatis, & vſurarum reſtitutione, & alijs id genus. & ita ad pias cauſas, vt expreſsè voluit Bald. & poſt Ang. & Imo. in d. l. filio præterito, moti quia veriſimile eſt teſtatorem illa reliquiſſe, etiam ſi ſciuiſſet, ſe habere filium, quia prima charitas incipit à ſeipſo, l. præſes. D. de ſeruitu. & anima cunctis rebus eſt præferenda, per dictam l. ſancimus, C. de ſacroſanct. eccleſ. & hoc quoque voluerunt ipſe Angel. Imo. & Franc. Areti. in l. Titius, in princ. D. de liberis & poſthu. Ange. in l. militis codicillis, §. miles in ſupremis, D. de teſtamen. mili. Angelus, Paulus Caſtren. & Alexan. Corneus & Iaſon in dicta authen. ex cauſa. Ioan. Ana. cõſ. 28. viſis, & ponderatis, colum. penult. Bart. in repetitio. l. cùm acutiſsimi, charta penult. C. de fideicommiſſ. & Franciſ. Aret. conſ. 92. viſo legato, colum. 1. & Iaſon in l. precibus, colum. 5. C. de impuber. & alijs ſubſtitutio.

Qui id ſentiãt.
Qui contrariũ.
Limitatio contrariæ opinionis.
Prima charitas à ſeipſo.

Contrarium tamen tenuit Barto. in repet. l. 1. in 2. quæſtio. 5. q. principalis. C. de ſacroſ. eccleſ. motus, quia cùm ignoraret teſtator, ſe habere filium, deficit voluntas illius: non eſt enim veriſimile, quòd ſic reliquiſſet, ſi ſciuiſſet, per l. ſi vnquam. C. de reuocan. donatio. ſi ergo per illum textum ea ratione reuocatur donatio perfecta, multò magis legata. & hoc quoque videtur voluiſſe Bal. ibi, in repetitio. colum. antepen. verſi. ſuper quarto quæſito, licet quantum ad eam quæſtionem non conueniat cum Bartolo. Et idem Bald. in l. 1. col. penulti. verſic. vlterius quæritur, C. de inoffi. donat. Paulus Caſtrenſ. qui tamen diſtinguit inter legata magna, & parua, in l. ſicut certi, poſt princip. C. de teſtamen. mili. Alexan. in additio. Barto. in d. l. 1. colum. penult. C. de ſacroſanct. eccleſ. Tu omnino ſequere primam opinionem in relictis pro vſuris & malè ablatis, in quibus omnes ferè loquuntur, quos pro prima parte allegauimus, de alijs autem pijs cauſis tibi cogitandum relinquimus. Quin & Bal. in d. l. 1. C. de ſacroſan. eccleſ. in lectu. colum. 4. verſic. modò venio circa voluntatem, nuncupatim diſtinguit inter relicta pro reſtitutione malè ablatorum, & alia relicta, pijs cauſis facta, vide Barto. conſ. 204. cæcus condidit teſtamentum, ante fin. & quæ diximus in repet. d. l. ſi vnquã, in verbo, libertis, in quæſtione de donatione facta eccleſiæ.

Contrariæ opinionis authores. Per ignorantiã teſtatoris deficit eius voluntas.
Authoris hac de re ſententia.

SEXAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Pia cauſa vulgariter ſubſtituta filio impuberi, excludit matrem à legitima.

SEXA-

Tacita pupillaris contenta ſub expreſſa vulgari non excludit matrem.

Niſi pia cauſa ſit vulgariter filio impuberi ſubſtituta.

Maior eſt præſumptio pro anima teſtantis, quàm pro matre.

SEXAGESIMONONO, licèt ex communi opinione ſubſtitutio tacita pupillaris contenta ſub expreſſa vulgari non excludat matrem in medio exiſtentem, ſecundùm gloſſ.& ferè omnes doctores in l.precibus, C. de impuber.& alijs ſubſtitut. & planè doctores in l.2.D.de vulga. & pupilla. fallit tamen, quãdo teſtator ſubſtituiſſet vulgariter piam cauſam filio impuberi, quia tunc tacita pupillaris, quæ continetur ſub expreſſa vulgari, matrem excluderet, ex veriſimili & præſumpta mente teſtatoris, qui præſumitur magis dilexiſſe animam ſuam, quàm matrem, cùm prima charitas incipiat à ſeipſo. Ita expreſsè voluit Angelus in dicta l. precibus. colum.2. verſic.idem credo, ſi pauperes Chriſti, in lectu.Peruſ.& ibi Paulus Caſtren.colum.4. qui hoc reputat nota.Ale.col. 2. qui hoc dicit eſſe menti tenendum,& valde notabile. Socinus & Iaſon colum.5. qui hoc dicit ſingul. & eſſe de pane lucrando, nec reperiſſe contradicentem, & Alexan.conſ.38.viſo themate, colum. 4.verſic.ſic igitur, lib.1.& conſ.66.viſo teſtamento, colum.3.verſicu. vnde dicit Angel.& iterum verſic.item non poteſt, libr.2. vbi hoc dicit nota. & conſ. 12. attentis verbis teſtamenti, colum.9.verſicu.non mirum, libr.3.& conſi.92. ſuper eo quæritur, colum.penult.in fin.eod.lib.3.& conſ.51. in caſu præſenti, col. 3.verſic.decimò.lib.7.& Franc.Are. cõſ.155. periculoſum eſt, ad finem. & Philip. Decius in cap.in præſentia, colum.30.de probatio.& conſ.182.in caſu occurrenti.colum. 3. & ante omnes voluit Barto. quem nullus horum allegat, conſi.243. fuit quidam de Aſiſio, col. 3.verſic.ſed in caſu,& etiam Bal.à nullo citatus conſ.457. viſo teſtamento Ioannis, lib.2.

Reſtrictio pro rebus tantum malè ablatis.

Hoc tamen limitat Franc. Aret. vbi ſuprà, vt procedat tantùm, quando teſtator ſubſtituit pro exoneratione conſcientiæ, videlicet pro rebus malè ablatis; aliàs non procedit, vt dicit patere ex verbis Angel. in d.l. precibus, qui verè nominatim in his terminis loquitur: verùm Iaſon ibi, quo loco nuper citauimus, putat generaliter procedere, quotieſcunque ſubſtituitur pia cauſa: quia ſemper id cenſetur fieri pro anima teſtatoris, ex not.per Barto.in dicta l.1.in 2. & 3.quæſtio.2. quæſtionis principalis, & ibi etiam per Bald. & alios, C. de ſacroſanct. eccleſ. & ſic ſemper locus eſt rationi adductæ per Angel.ꝙ magis præſumitur teſtator dilexiſſe animam, quàm matrem: ſed & limitat Franc. Aret. alio modo, quem non approbat Iaſon vbi ſuprà, vtrunque vide.

Alij generaliter in omni pia cauſa intelligunt.

Contrarium in matre ſententiam.

Sed quanquam Iaſon (vt iam diximus) aſſerat ſe non reperiſſe contradicentem, tamẽ Corneus, qui ante illum ſcripſit, & in eo ipſo loco, videlicet in d.l.precibus, colum.2. contrarium apertè voluit, motus quia mater nõ debet priuari hæreditate ſibi debita, & eccleſia inſtitui, per cap. vlti. 17. quæſtio vlti. vbi probatur, quòd non eſt meritorium, imò potius damnabile relinquere eccleſiæ, & priuare filium hæreditate paterna, ſicuti & per illum textum dicit gloſſ.3.in l. ſi quis ad declinandam, C. de epiſc.& cler. quod & ſimiliter dicendum eſt de matre, argumen.l. nam etſi parentibus, D.de inoffi.teſta. lib.6. videlicet, vt non debeat priuari legitima, ex pupillari etiam expreſſa, dicens, quod d.cap.vlti.procedit de iure poli, & d. c.ſi pater, & alia iura ſimilia diſponentia matrem priuari legitima per pupillarem expreſſam procedunt de iure poli. Et ſic ſentit, quòd ſit potius contra animam, quàm pro anima ſubſtituere pupillariter piam cauſam, vt excludatur mater: hæc Corneus ibi, qui & idem voluit cõſ.322. ardua plurimum, colum.penul.verſi.nec obſtat quod in caſu noſtro, lib.3. Tu autem iterum vide Barto.conſi.15.pater habẽs filium.

Mater non debet priuari hæreditate ſibi debita.

Reſponſio ad contraria.

SEPTVACESIMVM PRIVILEGIVM.

Tempora diſtincta & interpolata coniunguntur fauore piæ cauſæ, etiam contra expreſſam teſtatoris voluntatem.

Seruiendũ eſt verbis & volũtati teſtatoris.

SEPTVAGESIMO, licèt nõ ſit diſcedendum à verbis & voluntate teſtatorum, vt de primo eſt textus in l.non aliter, D.de legatis 3. de ſecundo, in l. ex facto proponebatur.D.de hæredib.inſtituendis.& l.in conditionibus, in princip.D.de condit.& demonſtrationib.& l.cùm quæſtio, in fin.C. de lega. tamen fauore piæ cauſę tempora interpolata coniunguntur, etiam contra expreſſam teſtatoris voluntatem. per textum in l.Paulus reſpondit, §.Gaius. D. de liberali cauſa, quem ad hoc dicit ſingula.Roma.in d.authen.ſimiliter, in 32. ſpeciali, qui & ad hoc dicit bene facere, l.fideicommiſſaria libertas, la prima, §.vltimo, D.de fideicommiſſ.liberta. Vnde ait per dicta iura, ſi piæ cauſæ relicta ſint prædia ſub conditione, ſi continuis annis aliquid fecerit, tamen conſequetur legatum, ſi ex pluribus diuerſis, ſeparatiſq; temporibus, ſimul inuicem coniunctis reſultet perfectum tempus, licèt non fuerit continuum, Roma.in l.ſi ſtipulatus, D. de verborum obligationibus. Franciſcus Aret. in cap.vlti.de iudic.& Socinus in dicta regul. 310. in quinquageſimo priuilegio, & facit, quod voluit glo. & Bal.in l.1.C.ſi mancip. ita fuerit alie.

Pro piæ tamen cauſa interpretandum eſt, & contra voluntatẽ teſtatoris.

Tempus continuum quomodo in pijs cauſis numerandum ſit.

SEPTVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Tutor per recuſationem tutelæ non perdit legatum piæ cauſæ reſtituturus.

Tutor tutelam recuſans.

SEPTVAGESIMOPRIMO, licèt aliàs datus tutor, cni aliqnid legatum eſt, perdat legatum, ſi tutelam recuſat, l.qui tutelam.D.de teſtamen.tute.l.Neſennius,D.de excuſa.tuto.l.poſt legatum,§.amittere,D.de his, quibus vt indig.l. pen. C. de legat. fallit, vbi aliquid legatum eſſet, quod poſtea tutor eſſet piæ cauſæ reſtituturus, quia tunc per recuſationem tutelæ non perdit legatum, l. Thais ancilla,§.Seio.D.de fideicom.liber. ſecundùm Dynum, qui id dicit eſſe ſpeciale fauore pietatis; & ita etiam voluit Socin.in dicta regula 310. in 53. ſpeciali. Sed Romanus in dicta authent. ſimiliter,in trigeſimoquinto ſpeciali, hoc reprehendit, dicens, eſſe generale in omni legato,quòd tutor deſtinatus eſt alteri reſtituturus, per l.legatarius.D. de excuſa. tuto.

Legatum tutori piæ cauſæ reſtituturo.

SEPTVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Legata pia detrahuntur, vt æs alienum: ob patrimonij tamen defectum diminuuntur.

Legata diminuuntur pro rata.

SEPTVAGESIMOSECVNDO, licèt aliàs legata diminuãtur pro rata, vt omnibus ſufficiant, l.ſi quis teſtamento.§.apud Iulianum, & ibi docto.D. de legat.1. veluti ſi vnum ſit in ſpecie, aliud in genere, quando aliàs non ſufficerent ad pia legata, vt voluerunt Dyn.Angel.Ioan.Por. Paul. Caſtrenſ. in lectu.Bono.& Alexan.in l. quærebatur, D.ad leg.Falcid.& Barto.in l.2.§.1.vbi eſt bonus tex.D.de condict.indebi.& Paul.Caſtrenſ. in l.procuratoris, §.ſi plures, D. de tribut.act.& Raph.Cuma.in l.filiusfamilias,§. apud Marcellum.D.de legat.1. Legata tamen pia ante omnia deducnntur, tanquam æs alienum; etiam ſi alijs legatis non pijs bona non ſufficiant, vt voluit Oldrad.conſi.200.incip.propoſita fuit, & Bart. loquens in legato dotis, in l.2.§.1.D.de priuileg.credi.& Pau.Caſtren. & Ioan. Por.in l. ſi quis teſtamento, §. apud Iulianum.D.de leg.1.

Legata pia ante omnia deducuntur.

Contrariæ opinionis authores.

Contrarium tamen tenet Bart.in authent. ſimilirer, C.ad leg. Falcid.vbi dicit, quòd licet legata pia detrahantur, vt æs alienum, per l. ſi ſeruus. D. ad legem Falci. tamen hoc procedit, quantum ad Falcidiam; ſed vbi nõ ſuppetũt vires patrimonij, certè diminuunť, ſicuti alia legata: quemadmodum dicimus in teſtamento militis, in quo bene ceſſat Falcidia, ramen diminuuntur propter defectũ patrimonij, per textũ expreſſum in l. ſi poſt miſsionem,D.eo.titu. Et etiam videmus (inquit) quòd huiuſmodi legata ad pias cauſas minuuntur propter debitum iure naturæ, per not.in l.ſi quis ad declinandam,C.de epiſcop.& cleric. hæc Barto. ibi.

In teſtamento militis non habet locum Falcidia.

SEPTVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In pijs legatis iuriſiurandi conditio remittitur: nihilominus parendum eſt conditioni.

SEPTVAGESIMOTERTIO, quamuis reijciatur conditio iuriſiurandi adſcripta legato, non tamen reijcitur id, quod eſt in conditione poſitum, l.quæ ſub conditione, §.quoties,D.de conditio. inſtitutio. & not.in l.hæc ſcriptura,in princi.D. de condit. & demonſtratio. tamen ad pias cauſas contrariũ omnino obſeruatur, vt videlicet in illis non remittatur conditio iuriſiurandi, ſed remittatur id, quod in ea conditione eſt poſitum, l. ſi quis libertatem, cum ſequent.D.de manumiſ.teſtamen.& apertius in l. ſi quis ita, §. qui ita,D.de ſtatulib.& not.per illos tex. Roman.in dicta authent.ſimiliter,in 36. ſpeciali,& Soci.d.regula.310.in 52. priuilegio.

Conditio iuriſiurandi adſcripta legato.

Eadem pijs legatis adiecta.

SEPTVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Modus adſcriptus legato ad pias cauſas in fauorem legatarij, habet vim cauſæ finalis.

SEPTVAGESIMOQVARTO, quamuis aliàs modus appoſitus legato, in fauorem eius, cui legatum relinqnitur, cenſeatur in ſe continere cauſam impulſiuam, adeò quòd non eſt neceſſe, præſtare cautionem de eo implendo, l.Titio centum, in ſecundo reſponſo, D. de conditio. & demonſtra. tamen ſi apponatur legato facto ad pias cauſas, etiam in fauorem eius, cui relinquitur, cenſetur habere cauſam finalem, vt eſt textus in l.ſi ego, in prin.D. de iure dotiũ, & in l.ſi quis pro redéptione, C. de donatio. quos ad hoc põderat Bar.in l.2.§.vlti. in prin. D.eodem titu.de donatio.ideo eſt præſtanda cautio, per d.l.Titio, in ſecundo reſponſo, ſecundùm Romanum vbi ſuprà, & Socin. vbi ſuprà in 56. ſpeciali.

Modus adiectus legato in fauorem legatarij continet cauſam impulſiuam.

Secus in legato ad pias cauſas facto.

Et ob id præſtatur cautio.

SEPTVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Diſpoſitio ad pias cauſas non vitiatur ob conditionẽ impoſſibilem, quam teſtator putabat poſſibilem.

SEPTVAGESIMOQVINTO, licèt aliàs conditio impoſsibilis, quam teſtator putabat eſſe poſsibilem, non habeatur pro impoſsibili; ideo eo defuncto deficit & legatum, & ita non vitiatur, ſed vitiat diſpoſitionem, per textum ſingular. in l. ſeruo manumiſſo, D.de condictio. indeb. fallit tamen in legato relicto pię cauſæ, vt ſingu.

Conditio impoſſibilis, quam teſtator putat poſſibilem.

voluit

Argumentum à libertate ad piam cauſam. voluit Iaſon ibi, colum.2. verſi. quintò limita, & verſ. tu ex hoc collige, motus quia diſpoſitio libertatis, à qua, vt iam ſæpius diximus, argumentari poſſumus ad piam cauſam, non vitiatur ob cōditionem impoſsibilem, quam teſtator putabat eſſe poſsibilem, per textum in l. cùm tale, §. falſam conditionem, & ibi gl. D. de condit. & demon. & voluerunt Roma. & Fran. Arc. in l. impoſsibilis, D. de verb. obl.

Septvagesimvmsextvm Privilegivm.

Fideicommiſſa pia per mortem hæredis, viuo teſtatore, & ſciente, non expirant.

Mors hæredis viuo teſtatore, & ſciente reddit fideicōmiſſum caducum. Septvagesimosexto, licèt fideicommiſſum expiret ſi hæres moritur viuo teſtatore, & ſciente, & non mutante teſtamentum, l. tractabatur, D. de mili. teſta. & Bart. in l. 1. colum. 12. verſ. vlteriùs quæro. D. de vulg. & pupil. & in l. ſi pater, in 3. oppo. D. eodem titu. vbi dicit, hoc omnino procedere in pupillari ſubſtitutione, cum ſimilibus. *Aliud in fideicommiſſo pio.* Fallit tamen in fideicommiſſo pio ſecundùm Bal. in l. eam quam. in 7. quæſtio. in lectura antiqua, C. de fideicommiſ. prout illum allegat, & ſequitur Firmianus in ſuo vbere lexico, in verbo, fideicommiſſum pium, verſ. 2. & iterum in verbo, fideicommiſſum expirat, verſi. 8. Quod ex parte hinc pendet, quod alibi tractauimus, an legata pia debeantur non adita hæreditate.

Septvagesimvmseptimvm Privilegivm.

Poſterior euentus non infirmat, ante motam falſi teſtamenti quæſtionem, datam libertatem.

Repetitur tanquam indebitū ſolutum ex falſo vel rupto teſtamento. Septvagesimoseptimo, licèt cū quid ex teſtamento ſolutū ſit, quod poſtea falſum vel inofficioſum, vel irritum vel ruptū apparuerit, repetatur, l. 2. §. ſi quid ex teſtamento. de condictio. indebi. Fallit tamen in legatis ad pias cauſas, vt voluit Bald. *Secus in libertate.* in l. 2. C. de fideicommiſſ. liber. per illum tex. qui loquitur in libertate, de quo tamen dubitat Iaſon in d. §. ſi quid ex teſtamento, in primo nota. quia non eſt (inquit) eadem ratio *Libertas irreuocabilis.* & libertatis, & aliarum piarum cauſarum, cùm libertas ſit irreuocabilis.

Septvagesimvmoctavvm Privilegivm.

In bonis aduentitijs teſtamēti faciendi filiusfamilias ius non habet, quamuis pater ei permittat; niſi velit ad pias cauſas teſtari.

Septvagesimooctavo, licèt aliàs filiusfamilias non poſsit teſtatori in aduentitijs, etiam cum conſenſu patris, l. qui in poteſtate, D. de teſta. l. ſenium, in fi. C. qui teſta. facere poſſ. & ibi glo. quæ huius rei rationem reddit, poteſt tamē teſtari ad pias cauſas cum conſenſu patris, vt voluerunt Cy. Bald. Ang. Saly. Roma. & Alex. in d. l. ſenium, Bal. in d. l. qui in poteſtate, & ibi etiam Ange. D. de teſta. idem Bal. in l. 1. §. ſed & ſi filius. D. de legat. 3. & in l. hæreditas, §. ſi defuncto, in ſecunda lectura, colum. 2. D. de petit. hæred. vbi hoc dicit procedere in foro eccleſiaſtico tantùm, & in repetit. l. 1. colum. 5. verſ. nonò quæro, & ibi Franc. Arc. colum. vlti. in 17. priuilegio, C. de ſacroſan. eccl. vide Barto. in dictis locis, & in l. illa inſtitutio. D. de hæredib. inſtituen. & in l. captatorias, C. de lega. Fede. Senen. conſil. 194. habuiſtis, & conſ. 268. aliàs 368. quoniam veritas, Ioan. Calder. conſ. 10. in tit. de teſta. Angel. in d. l. qui in poteſtate, §. 1. D. de teſtamen. Imo. in c. 2. colum. 2. de teſta. Imo. & Domini. in c. ſi pater, eodem titu. libr. 6. aliàs in c. licèt, §. vlti. de ſepult. lib. 6. Roma. in l. penul. C. qui teſta. facere poſſ. Panormit. in rubr. extrà de teſta. col. pen. & Lanc. Calc. conſi. 12. ad primum dubium, col. vlti.

Filiusfamilias non poteſt teſtari in aduentitijs.

Ne quidē cum conſenſu patris. Aliud in teſtamento ad pias cauſas.

Verum in foro eccleſiaſtico tātum.

Mouentur hi primùm per illud generale, quia ea, quæ nutu Dei aguntur, non ſunt ſub lege, cap. licèt, de regul. cap. duæ ſunt. 19. q. 2. Et hoc maximè procedit in legatis ad pias cauſas, in quibus non attenditur aliqua prohibitio, ſeu diſpoſitio iuris Ciuilis, ſed tātùm iuris Gentium, vel Canonici, vt per Bart. latè in repet. l. 1. in vlt. quæſt. C. de ſacroſan. eccle. & ſæpius ſuprà diximus. Secundò per text. à contrario ſenſu in d. c. licèt, §. vlti. de ſepultu. lib. 6. iuncta glo. in verbo, iudicare, quæ intelligit tex. generaliter in quacunque vltima voluntate. Et ſi Papa ibi intellexiſſet de donatione cauſa mortis, id expreſsiſſet, cap. ad audientiam, de decimis. Et etiam ſi intelligeretur ille text. de huiuſmodi donatione facta pro anima, ibi poſitū eſſet ſuperfluum: quia filiusfamilias, cum conſenſu patris poteſt indiſtinctè, nedum pro anima, donare cauſa mortis, etiam non piæ cauſæ, l. tam is, §. 1. D. de donatio. cauſa mor. l. filiusfamilias, §. pari, D. de donatio. Et quia etiam ille textus generaliter dicit iudicare, ideo & generaliter eſt intelligendus, etiam ſi corrigatur ius ciuile, quia vbi tractatur de fauore animæ, vel piæ cauſæ, etiam in correctorijs licita eſt extenſio, vt patet ex not. per glo. & Bart. in authen. ſacramenta puberum, C. ſi aduerſus vendi. cum concordan. quas adducemus infrà. Præterea quando lex, vel alia diſpoſitio nihil operaretur in ſenſu directo, vt eſt in d. c. licet, tūc licitum eſt ſumere argumentum à contrario ſenſu, etiam ad correctionem iuris communis,

Rationes huius opinionis. Quæ nutu Dei aguntur, non ſunt ſub lege. In pijs legatis non attenditur aliqua iuris Ciuilis diſpoſitio.

Filiusfamilias poteſt indiſtinctè donare cauſa mortis.

Fauore piæ cauſæ etiā in correctorijs licita eſt extenſio.

Argumentum à contrario ſenſu, etiā ad correctionem iuris communis.

Argumentum à contrario ſenſu regulariter ſit ad limitationem iuris communis.

nis, gloſſ. in l. nulla, iuncto tex. C. de epiſc. & cler. cum concordan. quas alibi adferam. Quinimò ſumendo argumẽtum à contrario ſenſu ex dicto cap. licèt, non erit correctio, ſed potius limitatio iuris communis, quæ fieri poteſt regulariter à contrario ſenſu, cap. cùm dilecta. §. nos igitur. & ibi Panormita. de confirm. vtil. vel inutili. & cap. poſt tranſlationem, §. quanquam, & ibi Bart. de renuntia. Item in eo textu hæc ſunt verba appoſita, quòd filiusfamilias non poteſt iudicare pro anima, præter patris conſenſum. At quando omnino negatiua præcedit dictionem, præter, ea dictio ſtat incluſiuè, l. nam quod liquidæ, §. vlti. D. de penu lega. & declarat Barto. in l. actione, C. de tranſactio. & in l. ſi eum, §. qui iniuriarum, D. ſi quis cautio. Ergo is text. non à contrario, ſed potius ſenſu directo probat filiumfamilias poſſe cum conſenſu patris teſtari: & hanc quoque partem fulſit exceptio, appoſita in dicto cap. licèt, in verbo, niſi peculium caſtrenſe, vel quaſi habeat. Nam exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis, l. quæſitum, §. denique, D. de fund. inſtruct. & not. gloſſ. in l. his verbis, D. de legat. 3. & declarat, quo caſu loquatur l. nam quod liquidæ. §. vlti. D. de penu lega. Ideoque illa exceptio, quę ita conuenit teſtamento, ſicut donationi cauſa mortis, declarat, quòd illa verba, iudicare &c. appoſita in regula præcedenti non ſolùm procedunt in donatione, ſed etiam in teſtamento. Item, quia in dubijs ſequenda eſt opinio, quæ eſt pro pia cauſa, l. ſunt perſonæ, D. de relig. & ſumpt. fune. & infrà latiùs dicemus. Denique ob id præcipue prohibetur filiusfamilias teſtari etiam de conſenſu patris, quia teſtamentum ex alieno arbitrio non poteſt pendere, l. illa inſtitutio, D. de hæredib. inſtituend. Sed ea ratio ceſſat in teſtamento ad pias cauſas, quod poteſt ab alieno pendere arbitrio, vt not. in c. cum tibi, de teſtament. cum concordan. ſuprà traditis in priuilegio 64. vbi de captatoria diſpoſitione diſſeruimus.

Dictio, præter, nonnunquam incluſiua eſt.

Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis.

In dubijs magis fauendum eſt piæ cauſæ.

Teſtamentum non pendet ex alieno arbitrio. Niſi ſit ad pias cauſas.

Contrariæ opinionis authores.

Contrarium tamen tenent Archid. Ioan. And. & Petr. Anchar. in dicto c. licèt, de ſepult. lib. 6. & idem Ioan. And. in c. ſi pater, in princip. de teſtamen. eod. lib. Petr. Peruſ. & Petrus Anch. in c. 2. eodem tit. Imol. & Franc. Aret. in d. l. qui in poteſtate, in princ. D. eodem tit. Idem Imola in d. l. tam is. §. 1. D. de donat. cauſa mort. Fulgoſ. & Iaſon, qui dicit, hanc partem eſſe veriorem in puncto iuris, licèt à prima iudicando, & conſulendo non auderet recedere, in d. l. ſenium. C. qui teſtamen. facere poſſ. idem Fulgoſ. in d. l. 1. ad fin. C. de ſacroſanct. eccleſ. Panormi. conſ. 63. videtur primò dictum legatum, colum. 3. verſi. quartò adduco. lib. 1.

Rationes eorundem.

Mouentur hi primùm text. vulgatis prohibentibus, filiumfamilias teſtari etiam cum conſenſu patris, & potiſſimum dicta l. ſenium, in verbo, nullo modo; à quibus iuribus non reperitur excepta pia cauſa. Nam quòd ad dictum cap. licèt, attinet, non debet ex eo ſumi argumentum à contrario ſenſu ad correctionem iuris cõmunis, per textum in l. 2. & ibi Bal. C. de condi. inſer. cum ſimilib. & cùm ibi dicitur, pro anima, debet ſubaudiri, maximè. Quin ſi bene is text. conſideretur, non id etiam probat à contrario ſenſu. Nam ibi eſt omnino negatiua, quod filius non poteſt aliquid iudicare pro anima. In illa ergo oratione negatiua verbum, iudicare, indefinitè poſitum æquipollet vniuerſali negatiuæ, l. ſi pluribus, D. de leg. 2. Et ſic ea omnino vniuerſaliter id comprehendit, quòd nullam ſpeciem vltimæ voluntatis poteſt filiusfamilias facere ſine conſenſu patris, & ſic nec teſtari, nec codicillari, nec donare cauſa mortis. At ſi ſumas argumentum à contrario ſenſu, omnino affirmatiua non æquipollet vniuerſali. Ratio diuerſitatis ea eſt, quia primo caſu tu non offendis ius, ſecundo caſu ſumendo argumentum à contrario ſenſu, vniuerſaliter offendis, quia ſic ſequeretur, quòd cum conſenſu patris poſſit teſtari; quod fieri non poteſt, per l. diſcretis, in fin. C. qui teſtamen. facere poſſ. & per l. vlti. §. filijs autem, C. de bonis, quæ liber. Nam in d. l. diſcretis, dicitur, quòd mutus à natura, vel ex accidenti, ſi ſit peritus literarum, poteſt omnia ſine aliquo obſtaculo facere, id eſt, teſtari, & codicillari: & tamen à contrario ſenſu non intelligitur, quòd ſi non ſit peritus literarum, nihil poſſit eorum facere, quia imò poteſt codicillari, & legare, l. nutu, & ibi doct. D. de leg. 3. At in d. §. filijs autem, dicitur quòd filijsfamilias non datur poteſtas teſtandi, nec aliter diſponendi de aduentitijs, quorum vſusfructus acquiritur patri, ſine voluntate patris; & tamen ibi non ſumitur argumentum à contrario ſenſu vniuerſaliter, videlicet, quòd cum voluntate patris poterit teſtari; quia eſſet contra l. penulti. & vlti. C. qui teſtamen. facere poſſ. ſecundùm communem opinionem docto. ibi. Et vt hoc vno verbo cum Iaſo. aliter declarem, contraria vniuerſalis negatiuæ eſt particularis affirmatiua, non autem vniuerſalis; vt ſi dicam, ſi Imperator velit, nonnullus ibit: & ſic aliquis, non autem omnes ibunt. Et alia quædam adfert Iaſon in d. l. ſenium, ex ſua ipſius moneta, quæ ibi omnibus videre licet: alia quoque Philip. Franc. in rub. de teſta. col. 19. verſicu. ſextò quæritur, cum multis ſeq. lib. 6.

Reſponſio ad obiecta.

Oratio negatiua indefinitè poſita, æquipollet vniuerſali negatiuæ.

Non etiam affirmatiua.

Diuerſitatis ratio.

Mutus literarum peritus poteſt teſtari.

Contraria vniuerſalis negatiuæ eſt particularis affirmatiua.

Sunt &, qui alias in hac re ſententias habeant. Bar. enim (nihil adhuc de eo diximus) non ſatis ſibi conſtat. Nam primum in repe. d. l. 1. in 3. q. 1. partis principalis, C. de ſacroſan. eccleſ. dicit, quòd in bonis aduentitijs, in quibus quæritur vſusfructus patri, vt ſit regulariter, poteſt filiusfamilias teſtari ad pias cauſas cum conſenſu patris: in alijs autem, quæ pleno iure ad filium pertinent, & quæ enumerantur per gloſſ. in authent. excipitur, C. de bonis, quæ liber. poteſt ipſe filius teſtari ad pias cauſas, etiam ſine conſen-

Alij rurſum alterius opinionis.

Bartoli hac de re diſtinctio.

ſu

ſu patris. per text. in dicta l. 1. in verbo, liber, inducendo vt ipſe facit. Et hanc opinionem ſequitur Imol. ſibi contrarius in dicto c. 2. de teſtament. & Roma. in repetitio. d. authentic. ſimiliter, in 19. ſpeciali, inter vltimas voluntates, vbi ad hoc quædam alia allegat, & Paulus Caſtren. conſil. 101. ad primum quæſitum videtur reſpondendum, in ſecundo dubio, lib. 2. Verùm idem Barto. in dicta l. qui in poteſtate, in fin. princip. D. de teſtament. dicit totum omnino contrarium, videlicet, quòd in bonis aduentitijs, in quibus non quæritur vſusfructus patri, poteſt filiusfamilias cum volũtate patris teſtari ad pias cauſas, cùm in alijs non poſſit & hanc quoque opinionem ſequitur Paulus Caſtrenſ. in dicta l. ſenium, C. qui teſtam. facere poſſ.

Bart. hic ſibi e diametro contrarius.

Sed hæ duæ opiniones Barto. & ſequacium paſſim, & vbique ab omnibus fere reprobantur: aliæ duæ ſeſe vbique tutantur, nec altera cedit alteri: fatentur tamen omnes, primam eſſe communiorem, & æquiorem, plerique ſecundam eſſe veriorem, ſi iuris rigorem ſpectes. Ego potiùs primæ acceſſerim, rationibus ſupra allegatis.

Prima opinio communior.

Author accedit primæ opinioni.

SEPTVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

De iure communi inhabilis ad teſtandum ad pias cauſas teſtari non prohibetur, ſi non ſit defectus intellectus, vel damnatus ad mortem.

SEPTVAGESIMONONO, proximo priuilegio conuenit, quòd & cęteri aliàs inhabiles de iure communi ad teſtandum, poſſunt tamen teſtari ad pias cauſas, vt voluit Bart. in repetitio. d. l. 1. col. 2. verſicu. venio ad ſecundum, & iterum colum. 3. verſic. de perſonæ relinquentis, C. de ſacroſanct. eccleſ. per text. ibi, in verbo, vnuſquiſque, & alijs quibuſdam rationibus, quibus & alias adijcit Iaſon in vtraque lectu. vbi tamen contrariam partem ſequitur: quas quidem rationes huc adſcribere ſuperuacuum eſſet, cùm pateant omnibus.

Inhabilis ad teſtandum poteſt teſtari ad pias cauſas.

Sed contrarium innuit gloſſa ordina. in dicta l. 1. quæ illi dictioni, vnuſquiſque, hanc adijcit, habilis, & ibi Cynus, Guliel. Cu. ipſemet Barto. deridet Salycet. col. 6. & quinque ſequen. vbi in hanc partem affert decem rationes, Fulgoſ. Paulus Caſtrenſ. & omnes recentiores, idem Barto. in l. 1. §. nunciatio, colum. 5. D. de operis noui nunciatio, & in l. omnibus, D. ad Trebellia. & in l. non dubium, colum. 3. C. de legib. Bald. conſi. 448. quæritur in primis, col. 1. lib. 1. Alex. conſil. 182. ſuper eo, de quo quæritur, in fi. lib. 5. & hæc eſt communis opinio.

Contrarium ſentientes.

Sed ſi primam ſequaris, eam haud dubiè limitabis non procedere in his, in quibus eſt defectus intellectus, vt in furioſo, mente capto, infante, & etiam in pupillo, vt patet ex tex. d. l. 1. in verbo, iudicia, & in verbo, voluntates, quæ quidem non cadunt in huiuſmodi perſonas. Sicuti etiam videmus, quòd miles aliàs priuilegiatus, ob defectum intellectus non poteſt teſtari, l. vlti. & ibi not. C. de teſta. mili. Neque ſimiliter in damnatis ad mortem, cùm ſerui pœnæ efficiantur, l. qui vltimo. D. de pœ. iuncta l. quod attinet, D. de regul. iur. nec habeant bona, cùm fiſco applicentur, & textus in dicta l. 1. bona requirit, cùm dicit, bonorum. Sicuti etiam ſimiliter miles damnatus ad mortem teſtari non poteſt. l. ex militari, in princ. à contrario ſenſu. D. de milita. teſtament. Nec etiam in monacho, & ſeruo, cùm etiam bona non habeant. Quæ omnia Bartol. in dicta l. 1. ſigillatim deſcribit per quinque, aut ſex quæſtiones, vt ibi licet videre per eum. Cum quo concordat Bal. ibi, tam in lectu. quàm in repet. dicta l. 1. in quæſtionibus, & conſil. 244. proponitur, quòd quidam nobilis, libr. 5. & Panormita. in rub. de teſtamen. colum. 4. cum ſequen. & latè Alexan. conſi. 182. ſuper eo, de quo quæritur, & ibi concord. alleg. per eum, & Philip. Fran. in rub. de teſta. lib. 6. per multas quæſtiones, in quibus etiam locis comperies, quid de prodigo dicendum ſit, in quo Bald. fuit ſibi contrarius. Nam in lectu. ſecunda, colum. 4. verſicu. deinde quæro, quid de prodigo, tenet, quòd non poteſt teſtari ad pias cauſas, ſed in repetit. colum. 9. in 12. quæſt. tenet contrarium. Et de condemnato ad mortem, quòd non poſſit teſtari ad pias cauſas, tenuerunt vltra prædictos Ioan. And. in addit. Specul. tit. de inſtrumen. edi. §. compendiosè. in additio. quę incipit, quid de damnato, & iterum §. nunc aliqua, verſic. decimoquintò, eod. titu. & Bald. in l. 1. C. de ſacroſanc. eccleſ. & in l. vlt. in vlt. colum. C. ſi à non competen. iudic. & conſil. 382. dicit lex, quòd condemnati, poſt princip. lib. 1. & conſil. 448. quęritur in primis, colum. 1. eodem lib. 1. & conſil. 476. teſtamenta, & relicta, lib. 5. per tex. in l. ſi quis filio, §. irritum. D. de iniuſto teſtamen. & Paulus Caſtrenſ. conſi. 319. primum quęſitum habet duo dubia, in fin. lib. 1. & Franciſ. Aret. in l. ſi quis poſt, colum. 4. verſic. ex hoc gloſſ. D. de teſta. Hippoly. Marſil. conſil. 133. omnipotens, colum. 1. lib. 2. Et de vſurario manifeſto idem tenet Panormit. conſil. 1. quidam nomine Cola, ad fin. lib. 2. poſt Bald. in l. 1. col. 4. verſic. octauò quæro, C. de ſacroſan. eccleſ. & idem Bal. conſ. 20. quidam Petrus, col. vlt. lib. 3. De pupillo autem ſatis ſuprà diximus in 64. priuilegio.

Limitatio primæ opinionis.

Miles priuatus intellectu non poteſt teſtari.

Excipiuntur à priori opinione ſimpliciter damnati ad mortem.

Etiam milites damnati.

Etiam monachus & ſeruus.

Et prodigus.

Etiam vſurarius manifeſtus.

OCTVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legata non pijs cauſis relicta in teſtamento ad pias cauſas facto non infirmantur: ſecus in teſtamento inter liberos.

OCTVA-

Teſtamentum imperfectum inter liberos valet. OCTVAGESIMO, licèt teſtamentum aliàs imperfectum, ratione ſolennitatis, conditum inter liberos, valeat quantùm ad ipſos liberos duntaxat, alia autem relicta extraneis non valeant, per l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto. C. de teſtament. Secus tamen in teſtamento facto ad pias cauſas: quia ſi in eo fuerint legata, facta etiam non pijs cauſis, ea valebunt, æque ac relicta pijs cauſis: ita ſingul. tenuit Salyce. in authent. caſſa & irrita. colum. 4. in 9. quæſtio. C. de ſacroſanct. eccleſ. per authen. quod ſine, C. de teſtamen. & Anto. in ca. quod clericis, colum. antepenult. & ibi Panormita. colum. 7. de foro competen. & Alexand. conſil. 41. viſo tenore, colum. 2. verſicu. quintò, quia in dicto teſtamento, lib. 1. vbi hoc dicit ſingul. & conſi. 105. viſo, ac diligenter conſiderato. col. 5. & iterum colum. vlti. lib. 4. Sed & in hanc partem conſuluerũt Petr. de Vbal. & Bald. Ser Cole. vt patet in eorum conſil. quod eſt inter conſil. Cornei, conſil. 178. conſuluit dominus, lib. 1.

Non tamen relicta extraneis in eodem teſtamento.

Aliud in teſtamento ad pias cauſas.

Contrarium ſentientes. Sed Iaſon alibi de ea re multùm dubitauit, alibi contrarium apertè tenuit. Primùm dubitauit in dicta l. 1. in prima lectu. colum. 4. verſic. pro extenſione: deinde in 2. lectu. colum. penulti. verſicu. vnum ſingu. not. Sed in dicto §. ex imperfecto, colum. 5. verſicu. pro clara intelligentia, contrarium aſſeueranter affirmat, licèt neminem inuenerit alium contradicentem, per textum in dicto §. ex imperfecto, cui licèt conetur reſpondere Salycet. in dicta authenti. caſſa, multis quidem modis, tamen nihil (inquit) facit. Primùm enim dicit Salice. quòd quando quis teſtatur ad pias cauſas cum duabus teſtibus, valet teſtamentum de iure communi. Et ibi afferens ſecundam reſponſionem, dicit, ſuccedere ex teſtamento, & propterea etiam valent quæcunque legata ibi relicta. At in dicto §. ex imperfecto, teſtamentum non valet de iure communi, nec poteſt quis ſuccedere ex teſtamento, ſed ab inteſtato, ſecundùm gloſſ. ibi, ideo legata ibi facta alijs non valent. Confirmat hoc, quia huiuſmodi teſtamentum inter liberos, de quo nunc loquimur, non ſimpliciter teſtamentum dicitur, ſed cum adiuncto, teſtamentum imperfectum, per dictum §. ex imperfecto, propterea non eſt propriè teſtamentum, per Bart. in l. Lucius, §. quæſitum, D. de leg. 3. At teſtamentum ad pias cauſas appellatur teſtamentum ſimpliciter: item dicit Salyc. quòd d. §. ex imperfecto, eſt correctus per dictam authent. quod ſine. Quibus reſpondet Iaſon, omnia hæc eſſe falſa; nam primum (inquit) teſtamentum ad pias cauſas cum duobus teſtibus non eſt propriè teſtamentum, nec etiam vt teſtamentum valet, ſed vt vltima voluntas in genere, vt declarat Bart. in repet. d. l. 1. colum. penulti. verſicu. quartò quæro, C. de ſacroſan. eccl. Deinde ex d. §. ex imperfecto, non ſuccedit hæres ab inteſtato, ſed ex teſtamento, quicquid dicat gloſſ. ibi, contra quam tenent Bart. & alij ibi, & eſt etiam contraria alia gloſſa ordinaria in l. filij. in verbo, inteſtato, & ibi doct. C. famil. erciſcun. Denique cùm corrigitur d. §. ex imperfecto, per dictam authent. quod ſine, quia illa authent. (vt ibi omnes dicunt) loquitur, quando teſtamentum à patre fit in ſcriptis, ſecundùm formam ibi traditam, tunc enim legata, & fideicommiſſa ibi relicta valent; ſed quando pater teſtaretur nuncupatiuè coram duobus teſtibus, ille §. manet firmus. Itẽ pro hac parte adfert Iaſon illud ſimile, quòd ſi filiusfamilias faciat teſtamentum ad pias cauſas cum conſenſu patris (quod poteſt ſecundùm communem opinionem, vt diximus in præcedenti priuilegio) certè ſi filiusfamilias in eo teſtamento alijs legata reliquerit, nihil valent: non tamen accreſcunt piæ cauſæ inſtitutæ, ſed relinquuntur venientibus ab inteſtato, per textum ſingul. in l. mulier, D. de condit. & demonſt. & voluerunt Bald. Salyc. Paulus Caſtrenſ. Alexan. Corne. & alij recentiores in d. l. fenium, Bald. in repetit. l. 1. colum. 6. verſic. tertiò quæro, C. de ſacroſan. eccl. & Imol. in l. tam is. §. 1. D. de donat. cauſa mortis. Hæc Iaſon, cuius opinionem ante illum ſenſit Corneus conſ. 261. in hac conſultatione, colum. 1. iunctis his, quæ dicit colum. 3. verſic. nec refragatur, lib. 1.

Reſponſio ad contraria.

Teſtamentum inter liberos non eſt propriè teſtamentum.

Teſtamentum ad pias cauſas, teſtamentum ſimpliciter.

Contrarium aſſerentes.

Reſponſio ad obiecta.

Confirmatio eiuſdem.

Legata alijs relicta in teſtamento filijfamilias ad pias cauſas nihil valent.

Sed è diuerſo, quid ſi quis faciat teſtamẽtum cum duobus teſtibus tantùm, quo inſtituat hæredem laicum, & relinquat quædam legata pijs cauſis; an tunc valebunt ea legata? Sunt qui dicunt, non valere, cùm non valeat caput teſtamenti, nec propterea hoc caſu eſſe locum d. c. cùm eſſes, & cap. relatum, de teſtament. Et ita voluit Salycet. in dicta authen. caſſa, & Anto. in c. quod clerici. de foro competen. & Alexand. conſil. 177. viſo themate mihi exhibito, colum. 5. lib. 2. & conſil. 209. ſtatuti, colum. 7. eodem libr. 2. Iaſon in dicta l. 1. in prima lectu. colum. 5. verſicu. è contrario autem, C. de ſacroſanct. eccleſ. In contrarium tamen facere videtur, quod decidit Barto. in repet. d. l. 1. in 5. quæſt. princip. Sed tu ſuper huius rei veritate vide per Anton. & Imol. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtitu. & Imol. in dicto c. quod clerici, de foro competen.

An valeant legata relicta pijs cauſis in teſtamento imperfecto.

Caput teſtamenti inſtitutio hæredis.

OCTVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Executor teſtamenti ad pias cauſas inconſulto hærede præſtat legata.

OCTVAGESIMOPRIMO, licèt merus executor teſtamenti non poſſit agere contra hæredem ad legata, per l. Lucius, §. 1. D. ad Trebel. & l. filio, §. matri ſuæ. D. de adimen. vel transfer. legat. fallit tamen in relictis ad pias cauſas,

Merus teſtamenti executor non agit contra hæredem pro legatis.

Secus in pijs cauſis.

ſas, per l. nulli, & ibi Bal. in 1. not. Ioan. Fab. colum. 2. & Paulus Caſtren. C. de epiſcop. & cleric. & l. alio hærede, & ibi gloſſ. & Barto. D. de ali. vel cibar. lega. & voluit gloſſ. & Barto. in l. Lucius, §. 1. & in l. ſi quis Titio, D. de lega. 2. Innocen. Hoſtien. Ioan. And. Panormi. & alij in c. Ioannes, de teſtamen. Specula. in titu. de inſtru. edit. §. nunc verò aliqua, verſicu. & ſcias huiuſmodi executores, & ibi Ioan. And. Card. in Clementi. t. in 13. quæſtio. de teſtamen. Bald. in l. hæreditas, §. ſi defuncto, colum. 2. verſic. ſeptimo, D. de petitio. hæred. in ſecunda lectu. & Franc. Areti. in l. 1. colum. vlti. in 15. priuilegio, C. de ſacroſanct. eccleſ. Alexand. conſil. 170. circa primum dubium, poſt princip. & conſil. 51. in caſu præſenti, colum. 5. libro 7. Nam & executores ad pias cauſas obtinent vicem hæredum, vt not. Innocen. in cap. cùm tibi, de teſtament. Bartol. conſil. 25. viſo teſtamento Gentilis, in primo dubio, & conſil. 182. Titius condidit teſtamentum, colum. 2. per l. ſi quis ad declinandam, C. de epiſcop. & cleric. De quo tu vide Benedict. Cap. conſi. 25. cum pluribus quæratur, colum. 3.

Executor ad pias cauſas.

OCTVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Mandatum ad pias cauſas durat etiam re integra poſt mortem mandantis.

OCTVAGESIMOSECVNDO, licet aliàs mandatum morte mādantis re integra expiret, l. 2. §. ſed quis, & ibi latè Barto. D. de donationi. & l. mandatum, & ibi item latè Bald. C. manda. Fallit tamen in mandato ad pias cauſas, per textum in clementi. exijt, §. in eo verò caſu. de verbo. ſignific. quem ad hoc dicit ſingul. Bald. in authent. ſi qua mulier, colum. vlti. verſicu. quartò not. quod eſt, C. de ſacroſanct. eccleſ. & Roma. conſil. 119. in prima concluſione.

Mandatum ſinitur morte mandantis.

Aliud in mandato ad pias cauſas.

OCTVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Sufficit conditionem quoquo modo in pijs cauſis extitiſſe.

OCTVAGESIMOTERTIO, licèt aliàs conditio in legatis debeat adimpleri in forma ſpecifica, l. Mæuius. & l. qui hæredi, in princip. D. de conditio. & demonſtratio. hoc tamen fallit in legatis ad pias cauſas, in quibus debetur legatum conditione impleta, licet non in forma ſpecifica, vt voluit Roma. in l. ſi ita ſtipulatus eſſem à te, D. de verb. obligatio. per textum ſingul. in l. Paulus, §. Caius, D. de liber. cau. & ſequitur Soci. d. reg. 310. in vlti. priuilegio.

Conditio in legatis ſtrictè adimplenda eſt.

Niſi ſint ad pias cauſas.

OCTVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Iudicium defuncti lege repræſentatum monitus à iudice infra annum non adimplens, excluditur eo, quod præter naturale debitum, perceperit ex eodem iudicio: at in pijs cauſis non tantùm ſucceſſione, ſed & legitima priuatur.

OCTVAGESIMOQVARTO, licèt aliàs filius hæres inſtitutus non adimplēs legata in teſtamento patris facta ad non pias cauſas infra annum monitionis iudicis priuetur ſolùm ſucceſſione defuncti, & non debito iure naturæ, vt eſt textus in authenti. hoc amplius, C. de fideicom. ſecùs tamen in relictis ad pias cauſas; quia tunc etiam debito iure naturæ priuatur. gloſſa eſt not. in c. ſi hæredes, in gloſſ. vlti. in fin. de teſtament. per textum in §. ſi quis autem pro redemptione, verſicu. ſi autem, qui in authentic. de eccleſiaſt. titul. Sed Panormit. ibi dicit, ſe dubitare, an ſit verum, quia iura de hac re loquentia loquuntur teſtamento: ſed legitima debetur filio extra omne teſtamentum, quaſi debitum naturæ. Et ideo iura voluerunt ſolùm excludere hæredem à commodo habito per defunctum, quia cùm nolit ſubire onus, nec etiam debet habere commodum: quæ ratio ceſſat in debito iure naturæ, quod debetur ſine aliquo onere, l. quoniam nouella, & l. quoniam in prioribus, C. de inofficioſo teſtament. Et hanc etiam poſtremam partem tenuit Baldus in dicta authent. hoc amplius, colum. 2. verſicu. modò reſpondeo. hac ratione motus, quia potentior eſt legitima, quàm quicunque legatarius ad pias cauſas, nec poteſt eſſe hæres in mora reſpectu legitimæ. Nam non videtur eſſe legatum, quod iure naturæ detrahitur, vt not. in dicta l. quoniam in prioribus. & pęna non excedit delictum, l. reſcriptum, D. de his, quib. vt indig.

Filius non adimplens legata in teſtamento relicta, monitus infra annum à iudice non priuatur legitima.

Quod in relictis ad pias cauſas.

Dubium in pijs cauſis.

Legitima debitum naturæ.

Qui non ſubit onus, nec ſentire debet commodum.

Legitima debetur filio ſine aliquo onere.

Potentior eſt legitima quocunq; legato.

Hæres reſpectu legitimæ non poteſt eſſe in mora.

Legatum non cenſetur, quod iure naturæ debetur.

Pœna non excedit delictum.

OCTVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Quod in præcedenti priuilegio traditur hæredem monitum decreto iudicis, non de iuſſu tantùm intelligendum eſt; niſi in legatis ad pias cauſas.

OCTVAGESIMOQVINTO, cùm hæres monitus decreto iudicis, vt adimpleat voluntatem teſtatoris, ſi per annum neglexerit, priuetur omni emolumento præter id, quod teſtator neceſſe habuit relinquere, vt diximus in præcedenti articulo: idque ita demum ſi monitus fuerit. neque enim ſufficeret, ſi iuſſus tantum eſſet, vt dicit Angel. in §. ſi quis autem, per illum textum in authent. de hæred. & Falcid. hoc enim inter ſe

Limitatio præcedentis priuilegij.

Differentia inter ſe monitum, & iuſſum.

Cõtrarium in ſijs cauſis.

ſe differunt, vt in cap. 1. de confeſ. lib. 6. & in l. presbyteri, C. de epiſco. & cleric. Tamen in legatis ad pias cauſas ſatis eſt, ſi iuſſus fuerit, per tex. in §. ſin autem, in authent. de eccleſ. titu. & voluit Angel. vbi ſuprà.

OCTVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Verba enuntiatiua per modum cauſæ prolata, & non principaliter, tam in vltima voluntate, quàm in contractu inter viuos fauore piæ cauſæ probant, ac diſponunt.

Verba enuntiatiua ob aliud prolata.

Eadem prolata in relictis ad pias cauſas.

OCTVAGESIMOSEXTO, licèt per verba enuntiatiua ob aliud prolata, ſcilicet per modum cauſæ non inducatur, nec probetur vltima voluntas, quamuis ſecus ſit, ſi principaliter, & propter ſe eſſent prolata, iuxta nota. in l. ex hac ſcriptura, D. de donatio. Fallit tamen in vltimis voluntatibus ad pias cauſis, quæ inducuntur, & probantur per huiuſmodi verba, enuntiatiuè prolata etiam per modum cauſç, per textum in cap. vlti. & ibi Innocent. Hoſtienſ. & Ioan. Andr. Anto. Panormit. in ſexto not. de ſucceſſio. ab inteſta. & Barto. in repetitio. l. 1. in 2. q. vlt. quæſtionis principalis, C. de ſacroſanc. eccleſ. Cardinal. in cap. indicante, colum. 4. & 5. de teſtament. & Panormita. conſil. 11. vel 2. in cauſa, quæ vertitur inter hoſpitale, colum. 2. verſicu. nec obſtat ſi dicatur. Paulus Caſtrenſ. conſil. 456. viſis, & examinatis, colum. 1. lib. 1. Alexand. conſi. 190. plura narrata ſunt, col. 6. accedũt alia, lib. 6. Calc. conſ. 148. viſo dicto caſu, col. 2. Iaſ. in l. ex his, col. 2. verſi. quintò limita. C. de teſtament. milit. Et facit, quod hoc procedit fauore libertatis, quę pia cauſa eſt, l. 1. §. ſimiliq; modo, C. de Latina libert. tollen. & in l. 2. & ibi docto. & Fulgoſ. C. de neceſſ. & ſer. hære. inſti. & §. vlt. Inſtitut. de adoptio. Et in teſtamento militis, per dictam l. ex his, C. de teſtament. milit. & fauore libertatis, per l. vlt. C. familiæ erciſcund. Sed in noſtro caſu tenuit contrarium Bald. in repetitio. dictæ l. 1. colum. penulti. in 7. quæſtio. C. de ſacroſanct. eccleſ. quem omnino vide, atque etiam Paulum Caſtrenſ. conſil. 137. in cauſa, quæ vertitur Pergonij, verſic. tertiò facit, lib. 2. vbi declarat, qualiter id intelligatur.

Idem in libertate.

Et in militis teſtamento.

Contrarium aſſerentes.

Idem in contractu inter viuos.

Nec id quidem ſolùm procedit in vltima voluntate, ſed & in contractu inter viuos verba enuntiatiua fauore piæ cauſæ probant, ac diſponunt, per nota. per Bartolum in l. tale pactum, §. vltimo, D. de pactis, per dictum cap. vlti. de ſucceſſio. ab inteſtato, & alia ibi allegata per eum, & ſequitur Alexand. dicto conſil. 190. colum. 7. verſicul. confirmo per notata, lib. 6. & vide, quid dicam infra. Et facit, quod fauore dotis verba enuntiatiua probant, vt per l. 2. cum ibi not. C. de dot. promiſſ. voluit Barto. conſil. 123. factum ſic ſe habet, Titius & Seius. & Paulus Caſtrenſ. conſil. 92. quod præfata ſententia, colum. 1. lib. 2. & Romanus, qui illum textum ſingul. dicit in 536. ſingul. verba enuntiatiua, vbi & hoc ampliat poſt Bartolum, & cauſa dotis, & piæ cauſæ æquiparantur, vt ſæpius diximus, & dicemus poſteà latiùs infrà.

Et in dote.

Cauſa dotis & pia cauſa æquiparantur.

OCTVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Nemo inuitus fit executor vltimæ voluntatis; ad piae tamen cauſas tenetur huiuſmodi officium exequi tanquam delegatus, vel commiſſarius.

Nemo inuitus tenetur accipere officium executoris teſtamenti.

Niſi in legatis ad pias cauſas.

In quibus vice cõmiſſarij funguntur.

OCTVAGESIMOSEPTIMO, licèt quis non cogatur inuitus acceptare officium executoris teſtamenti, per textum in cap. penult. in verbo, poſt mandatum ſuſceptum, & ibi gloſſ. Ioan. Andr. & alij, de teſtamen. tamen dicit ibi ſing. Panormit. colum. 2. quòd reſpectu legatorum ad pias cauſas poterit epiſcopus compellere, etiam citra acceptionem, huiuſmodi officium exequi, & ſi non vt executorem teſtamentorum, ſaltem vt delegatum, & commiſſarium, per textum in l. 1. C. qui pro ſua iuriſdictio. & cap. paſtoralis, de officio delega. Sed ſimpliciter quòd in hoc caſu poſſit compelli, tenuit Specula. poſt antiquiores in titu. de iſtrument. edit. §. nunc verò aliqua, verſi. hic etiam quæritur, quem omnino vide in hac materia, & ibi etiam Ioan. Andr. & Baldum in l. penult. colum. 2. verſicu. ibi poſt, C. de donationi. & Raphael Cuma. conſ. 12. Ioannes ab Armis, in ſecundo dubio.

OCTVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Nulla habetur ratio beneficij inuentarij pia cauſa hærede inſtituta.

Hæres adiens hæreditatem non facto inuentario.

Fauor piæ cauſæ hæredis inſtitutæ.

Fiſcus adiens hæreditatem abſq; beneficio inuentarij.

OCTVAGESIMOOCTAVO, licèt aliàs hæres adiens hæreditatem abſque beneficio inuentarij teneatur vltra vires hæreditarias, l. vlt. §. ſin autem dubitis. C. de iure deliberandi cum ſimilibus. fallit tamen in pia cauſa hærede inſtituta, vt nota. voluit Barto. in repetitio. l. 1. in 4. quæſtio. 4. quæſtionis principalis, C. de ſacroſanct. eccleſ. Mouetur primò, ex ſimilitudine fiſci, qui hoc caſu non tenetur vltra vires hæreditaria, l. prima, §. an bona, & l. non poſſunt. D. de iure fiſci. Secundò, quia iura ciuilia non

In pijs cauſis tãtum habetur iuris naturalis ratio.

Adiens non facto inuentario hæreditatem, præſumitur bona occultaſſe.

Eccleſia non debet onerari vltrà quam accipit.

poſſunt obligare pias cauſas vltra vires hęreditarias, cùm talis obligatio non ſit de iure naturali. Tertiò, quia ratio, quare quis hoc caſu teneatur vltra vires, eſt, quia præſumuntur bona occultaſſe, §. ſancimus. in authent. de hæred. & Falcid. quæ ratio ceſſat in eccleſia, & alijs pijs bonis. Quartò, quia hoc videtur expreſſum in authent. ſicut alienatio. C. de ſacroſanc. eccleſ. vbi nihil poteſt acquirere eccleſia, ex quo ipſa oneretur vltra quàm acceperit. Et idem tenet ipſe Barto. in l. vlt. §. vlt. C. de iure deliberand. & Bald. in repetit. dictæ l. 1. colum. 14. verſicu. ſuper tertio dici debet. C. de ſacroſanc. eccleſ. & in dicta l. vlt. in princip. colum. 2. verſicu. quintò quarto, C. de iure deliberandi. vbi hoc dicit not. dignum, & in dicta authent. ſicut alienatio. Angel. in §. ſi verò quidem, per illum textum in authent. de non ali. & Archid. & Panormita. in cap. 1. in fin. de ſolutio. & in cap. 1. colum. penul. de teſtamen. & Roma. & Franciſ. Aret. qui hanc dicit eſſe communiorem, & quæ ſeruaretur in practica, in rubr. D. de acquirend. hæredita. & Paulus Caſtrenſ. in l. ſi ſeruus plurium. §. ſed ante. D. de legat. primo.

De eadem re.

Adducit tamen, quod ipſe Barto. ſuper hac re dubitauit, in authent. ſed cum teſtator. in penult. quæſtio. C. ad legem Falcid. propter text. in §. vlt. in authent. de hæred. & Falcid. vbi dicitur, ab hac re non excipi, neque Imperatorem, ſi fuerit hæres inſtitutus, neque clericum, aut pupillum, licèt pupillus poſſit petere reſtitutionem, propterea reliquit cogitandum. Quinimo gloſſa ordinaria in dicto cap. epiſcopus, qui filios, 12. queſtio. 2. apertè videtur ſentire, hoc caſu teneri vltra vires hæreditarias, & apertiùs glo. in dicto cap. 1. in verbo, practicus. in fin. de teſtamen. quam omnes ibi, præter Panormita. ſequi videntur: cum hac tamen limitatione, vt ſi læſa fuerit in ea re pia cauſa, poſſit petere reſtitutionem in integrum. Et hanc quoque partem ſequitur Barto. ſibi contrarius in dicto §. vlti. in fin. per illum textum, & ibi quoque Angelus ſibi contrarius in authentic. de hæred. & Falcid. Ang. in l. 1. §. hæc ſtipulatio, D. ſi cui plus quàm per legem Falcid. & in §. cauſas, verſicu. ſi vnum, per illum text. in authent. vt cùm de appella. cog. & Alexand. in dicta rubr. D. de acqui. hæred. ante finem.

Contrarium in pia cauſa aſſerentes.

Limitatio contraria opinionis.

OCTVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hæreditaria, adeò vt ne prælegatum quidē ſibi in eodem teſtamento ob id minuatur: ſecus in debitore fiſci, aut eccleſiæ.

Repudians hæreditatem debitoris.

OCTVAGESIMONONO, licèt, aliàs hæres inſtitutus, qui hæreditatem repudiat, non teneatur ſoluere onera hæreditaria, nec propter id tenetur, cedere his, quæ ex bonis teſtatoris alio titulo percepit, per textum in authen. vnde etſi parens. C. de inoffic. teſta. ſed nec etiam prælegato, quod per illud teſtamentum ſibi relictum eſt, l. filio pater. & l. ſequen. & l. qui filiabus. §. vlti. D. de legat. 1. per l. miles. §. pro parte. D. de leg. 2. & l. cùm reſponſo. C. de legat. tamen ſicuti repudians hæreditatem debitoris fiſci propter onera fiſcalia hæreditatis, tenetur nihilominus aut ea onera, & tributa fiſcalia ſoluere, aut cedere his omnibus, quæ ab ipſo debitore quocunque titulo adeptus eſt. textus eſt nota. in l. hæredes. C. de omni agro deſer. lib. 11. ſecundùm Barto. (ſi is eſt) & Ang. ibi, qui illum textum ad hoc dicunt ſingul. ita etiam repudians hæreditatem debitoris piæ cauſæ propter decimas, quæ dicuntur tributa animarum egentium, cap. tua nobis. de deci. & cap. decimæ. 16. quæſt. 1. fiſcus enim & eccleſia pariter procedunt, l. vlt. C. de ſacroſanct. eccleſ. & §. ſancimus. iuncta gloſſ. in authent. de non alie. Et ideo videtur argumentum de fiſco ad eccleſiam, ſeu piam cauſam firmum, ſecundùm gloſſ. in l. ſi procurator. §. vlti. D. de iure fiſc. & in l. vnica, C. de ſen. aduer. fiſc. lat. retract. lib. 10. cum ſimilib. de hoc ſpeciali loquens Roma. in 15. ſpeciali inter contractus dicit, eſſe mirabile, & pulcherrimum, niſi id deſtrueret text. in cap. fraternitas. 10. q. 4. Tum hoc nuncupatim ſequitur Iaſon in l. qui filiab. §. vlt. circa medium, D. de legat. 1. nulla mentione facta cap. fraternitas, & etiam in d. l. filio, col. 2. adde tamen vnum caſum vbi dicit ſingul.

Eidem prælegatum in eodem teſtamento.

Repudians hæreditatem debitoris fiſci.

Decima tributa animarum egentium.

Fiſcus & eccleſia æquiparantur.

Argumentum de fiſco ad eccleſiam.

NONAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum annuum, perpetuò relictum eccleſiæ, non reſtringitur ad ſpatium centum annorum; in alijs verò ſecus.

NONAGESIMO, licèt aliàs legatum annuum, factum in perpetuum, debeat reſtringi, vt intelligatur ſolùm ad centum annos, vt ſingul. voluit Bart. in l. annua. §. Attia. D. de annu. leg. cum multis concordan. per Alexand. conſil. 60. omiſſo multiloquio, per totum, lib. 1. Fallit tamen, vbi huiuſmodi legatum eſſet relictum eccleſiæ, aut piæ cauſæ, quia non finiretur tempore centum annorum, ſed & perpetuò poſteà duraret, vt voluit Iaſon in l. in annalibus. colum. 2. C. de lega. & in l. videamus. §. deferre colum. 2. D. de in lit. iuran. & in l. 2. in princip. in primo not. D. ſolu. matrimonio.

Legatum annuum perpetuum.

Legatum annuum perpetuò eccleſiæ relictũ quando finiatur.

Contrarium tamen tenuit Bartol. qui dicit illud, quod dictum eſt, procedere etiam in eccleſia, in l. ſi vſusfructus municipibus, ad fin. D. de vſusfruc. lega. & Alexand. in dicta l. 2. in princip. etiam in primo nota. D. ſoluto matrimonio:

Contraria ſententia auctores.

vbi

vbi ita dicit, ſe conſuluiſſe, & obtinuiſſe, licè alij conſuluiſſent contrarium. Et eſt eius ſententia nunc de eo, quod ſuprà citauimus, videlicet conſil. 60. libr. 1. vbi eum omnino videas. & in hac quoque ſententia fuit Philipus Decius conſil. 378. viſo motiuo, ante finem. Tu autem aduerte, quòd Iaſon in prædictis locis videtur non ſolùm id, quod diximus, tenere in eccleſia, ſed & in alijs quoque, faciens differentiam inter annuum legatum perpetuum, & annuum legatum, vſumfructum etiam perpetuum, vt illud non finiatur centum annis, hic finiatur. de quo etiam poteris videre per Soci. in repetitio. §. vlt. l. 3. colum. 8. verſic. & ex his ego infero, D. ad leg. Falcid.

Annuus legatum vſusfructus in perpetuum.

NONAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum annuum; relictum pro loco, etiam diruto loco debetur: ſecus in collegio.

Legatum annuum relictum collegio finitur collegio diſſoluto.

NONAGESIMOPRIMO, proximè accedit, quòd licèt aliàs legatum annuum, factum alicui collegio tandiu ſolùm duret, quandiu & ipſum collegium, & ipſo collegio diſſoluto, aut deſtructo finitur legatum, per textum in l. pater. §. Tuſculanus. D. de lega. 3. & voluit gloſſ. in l. annua. §. Attia. in fi. D. de annuis lega. fallit tamen vbi huiuſmodi legatum eſſet relictum pio loco, vt voluit Barto. in dicto. §. Tuſculanus, cuius verba & ſententiam reaſſumpſit Petr. Ancha. in clem. 2. de religio. domib. & conſ. 197. ſubtiliter & ad plenum, colum. vlt. idq́; eſt, qnod pulchrè voluit Bald. in l. hæreditas, in vlti. quæſt. D. de hæredib. inſtituen. quòd relinquitur Deo immortali. Ideo legatum factum monaſterio durat, licèt deſtruatur monaſterium, & pro eo capiet eccleſia Romana, quæ repręſentat Deum vbiq́;: quod. & idem dicit in l. poſt mortem, colum. penulti. verſicu. ſed pone, teſtator inſtituit vxorem. C. de fideicommiſſ. & penè idem voluit ipſe Baldus conſil. 457. viſo teſtamento Ioannis, lib. 2. de quo latè per Felynum in cap. cùm dilecta. colum. penult. & vlt. de reſcriptis.

Secus in legato relicto pio loco.

NONAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Ardor liciti amoris, & piæ cauſæ fauor habent vim clauſulæ codicillaris.

Fauor piæ cauſæ.

NONAGESIMOSECVNDO, fauor piæ cauſæ habet vim clauſulę codicillaris, vt ſingul. voluit Catel. Cotta, vir omni laudis genere dignus (vix enim illum abſque honoris titulo poſſum nominare) in ſuo memoriali, cuius initium eſt, amor licitus. in fin, vbi poſteaquam illic in princ. ſcripſit, amorem licitum habere vim clauſulæ codicillaris, de quo & nos latè ſcripſimus in tractatu noſtro, qui eſt de cauſis minuendæ pœnæ, cau. 22. tandem in fine dicit, & hoc ampliari, vt procedat etiam fauore piæ cauſæ, propter dilectionem animæ, quæ cunctis eſt præponenda, per l. ſancimus. C. de ſacroſanc. eccleſ. Quo etiam argumento de perſona dilecta ad animam, vel piam cauſam vtitur Ioan. Bapt. Cacia. in repetit. l. precibus, in char. 5. in prima concluſione. C. de impuber. & alijs ſubſtitut. & hoc ante Catel. voluit Corneus, quem is minimè citat, conſ. 307. videtur prima facie dicendum, colu. 5. verſicu. & ſi quis vellet, lib. 3. dicens, id multos tenere in l. eam quam. in ſequ. verſicu. C. de fideicommiſſ.

Amor licitus.

Nam eſt animaduertendum, quòd contra hanc deciſionem eſt text. in l. ſi iure. C. de teſtament. manu. vbi ſi teſtamentum iure non ſubſtitit, non debentur libertates in eo relictæ, niſi eſſet adiecta clauſula codicillaris. Fauor ergo libertatis, quæ pia cauſa eſt, vt ſæpe diximus, & dicemus poſtea latiùs, non habet vim clauſulæ codicillaris. Niſi, vt dicit gloſſ. ibi, in aliquibus perſonis, per l. in teſtamento. D. de fideicom. liber. ſcilicet propter magnam earum perſonarum dilectionem, vt manifeſtè declarat ille text. in verbo, quam pater dilexiſſet, & ponderat gloſſ. ibi, dicens, illud eſſe ſpeciale in perſona ſic dilecta, & ita ſoluit contrarium dictæ l. ſi iure. Ex quo facilè intelligi poteſt, in ea l. in teſtamento, duplicem fauorem concurrere, ſcilicet libertatis, & præterea magnæ amicitiæ eius, cui libertas relinquebatur, nec ſolùm libertatem ſufficere, per dictam l. ſi iure. Et quod in dicta l. in teſtamento, vtraque qualitas interueniat, intelligit etiam glo. vtranque coniunges in dicta l. eam quam. in verbo, traditur, C. de fideicommiſſ. dum in 9. fallen. dicit eam l. non procedere propter pietatem, & affectionem, per dictam l. in teſtamento. Et id quoque expendit Angel. in repetitio. l. eam quam, colum. 4. verſicu. addit & quintum. C. de fideicommiſſ. Et hac fortaſſis ratione Bald. in dicta l. ſi iure, dicit dictam l. in teſtamento. & id, quod ibi ex ea dixerat, ardorem liciti amoris habere vim clauſulæ codicillaris, procedere tantùm in cauſa libertatis, vel alterius piæ cauſæ. Quod tamen Roma. & alij plerique dicunt indiſtinctè procedere, vt latè diximus loco nuper allegato. Et ego haud dubiè dicerem, non procedere ſolùm in amicitia, per ea, quæ diximus. Nam ſi pia cauſa id non efficiat, per nota. in dicta l. ſi iure. multo minus ſimplex amicitia, quia nulla maior eſt amicitia, quàm pię cauſæ, ideſt animæ, quæ cęteris longe eſt anteponēda, per d. l. ſancimus.

Contrarium prioribus.

Reſponſio.

Authoris ſententia.

Anima cunctis rebus anteponenda.

NONAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Qui ad ſcribenda teſtamenta adhibentur, prohibentur aliquod emolumentum, quamuis dictante teſtatore, ipſis futurum ſcribere. Verùm prælatus non tantùm eccleſiæ, ſed & ſibi in fauorem eccleſiæ poterit adſcribere, nec incidet in pœnam l. Corneliæ, modò res ſit apud eccleſiam remanſura.

Tabellio non poteſt ſibi adſcribere in teſtamento.

Nec etiam pater filio.

Secus in prælato eccleſiæ.

Modo res maneat apud eccleſiam.

NONAGESIMOTERTIO, quemadmodum tabellio non poteſt ſibi adſcribere in teſtamento, & ſi id faciat, punitur, nec valet legatum, vt patet per totum titu. C. de his, qui ſibi adſcri. in teſtamen. ita nec poteſt quis alteri adſcribere, ex cuius capite ſibi eſt commodum vſusfructus, vel vſus peruenturum, videlicet pater filio in ſua poteſtate conſtituto, vt eſt tex. ſingul. in l. impuberem. §. 1. D. ad legem Cornel. de falſ. Tamen prælatus eccleſiæ, vel piæ cauſæ poteſt adſcribere ipſi eccleſiæ, aut ſibi in fauorem eccleſiæ, & valet legatum, nec punitur, vt voluerunt Hoſtienſ. Ioan. Andr. Ant. & recentiores in cap. cùm inter. per illum text. de re indic. Roma. ſingul. 349. tu ſcis quòd ſacerdos. Matheſi. qui hoc dicit ſingul. not. 88. nota ſingulare dictum, & nouiſſimè Iaſon in l. 1. §. huius ſtudij. colum. 3. verſ. tertiò limita. D. de iuſtit. & iure. Et hoc ſanè intelligito, cùm res ipſa remanet ipſius eccleſiæ, vel piæ cauſæ, & vſusfructus, ſiue vſus prælati eſt. Secus ſi res ipſa legatur clerico, qui ſibi adſcribit ad ſuum omnino commodum: quia licèt dicatur quòd fit huiuſmodi relictum pro anima, tamen non valet, nec excuſatur qui ſibi adſcripſit, vt ſingul. conſuluit Barbat. ita limitans dictum Hoſtienſ. & aliorum, conſil. 58. clementiſſimi Dei Patris. colum. 11. verſicu. etſi quiſpiam diceret. lib. 7.

NONAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Eccleſia ſubſtituta non excluditur hac conditione à teſtatore facta, ſi ſine liberis decedat, exiſtentibus filijs naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore.

Conditio, ſi ſine liberis decedat, non comprehendit filios naturales.

NONAGESIMOQVARTO, licèt ſubſtitutio à teſtatore facta ſub ea conditione, ſi abſque liberis decederet, euaneſcit relictis etiam naturalibus liberis, per l. ex facto. §. ſi quis rogatus. el 1. & ibi Bartol. Angel. Imol. Alexand. & alij, D. ad Trebellia. & l. cùm pater. §. dulciſſimis. & l. Lucius. §. vlti. D. de legat. 2. & voluit gloſſ. in cap. in præſentia. in gloſſ. 1. & ibi docto. de probatio. cum concordan. ibi adductis per Recentiores. fallit tamen, ſi eccleſia eſſet ſubſtituta, quia tunc non excluderetur exiſtentibus filijs naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore, propter dignitatem eccleſiæ. ita nominatim voluit Baldus in dicto cap. in præſentia. colum. penult. verſicu. vnum addo. quod dictum ſequitur ibi Felyn. qui hoc dicit ſingul. colum. 9. verſicu. fallit primò, & Philippus Decius colum. 15. verſicu. ſexto.

Secus eccleſia ſubſtituta.

Contrarium aſſerentes.

Reſponſio ad obiecta.

Re dubia in fauorem eccleſiæ iudicandum eſt.

Tamen contrarium tenet Alexand. in dicto §. ſi quis rogatus. colum. 5. verſic. ſextò fallit, poſtquam retulit illud dictum Baldi pro ſingul. dixitque à nemine ſe reperiſſe reprobatum, dicit tamen ſe putare non eſſe verum. Nam licèt hoc caſu ſit attendenda dignitas teſtatoris, vt dicit ibi textus in fine, támen non reperitur, quòd attendatur dignitas ſubſtituti. Sed huic obiectioni reſpondet Decius habens hoc caſu rationem qualitatis non ſolùm teſtatorum, ſed & inſtituti, ſecundùm gloſſ. Angel. Imol. & tandem Alexand. in dicto §. ſi quis rogatus. gloſſ. & Salycet. in l. generaliter. §. cum autem. C. de inſtitutio. & ſubſtitutio. ergo & pariter ſubſtituti: & in eccleſia ſubſtituta agitur de ſalute animæ teſtatoris: & cùm anima ſit omnibus rebus anteponenda, per dictam l. ſancimus. conſentaneum eſt, mentem teſtatoris fuiſſe, prout Baldus dicit: & cùm res (inquit) dubia videatur, in fauorem eccleſiæ eſt iudicandum, l. ſunt perſonæ. D. de religioſis, & ſumptibus funerum. hæc Decius. Tu autem hic omnino vide quæ diximus ſuprà in decimoſexto priuilegio, quod longè ab hoc diuerſum eſt: illud enim loquitur de conditione intellecta à lege, hoc de conditione expreſsè appoſita ab homine.

NONAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Subſtitutio ſub hac conditione facta, ſi inſtitutus decedat ſine liberis, euaneſcit per ingreſſum monaſterij: niſi pia cauſa ſubſtituta ſit.

Hoc priuilegiũ eiuſdem eſt argumenti cum ſuperiori.

Monaſterium vicem hæredis obtinet.

Aliud in pijs cauſis.

NONAGESIMOQVINTO, licèt ſubſtitutio facta ſub conditione, ſi inſtitutus decedat ſine liberis, euaneſcat, ſi inſtitutus ipſe ingrediatur monaſterium, tanquam is ſine hærede non videatur deceſſiſſe: & propterea non ſit locus ſubſtitutioni, vt ex tex. in cap. in præſentiá. de probat. hoc tamen fallit, ſi pia cauſa erat ſubſtituta, per text. in §. ſed hoc in præſenti. in authen. de ſanctiſſ. epiſcop. & in authenti. niſi rogati. C. ad Trebel. quia illinc ſumpta eſt. & ita voluit gloſſ.

Eiuſdem rei ampliatio.

gloſſ. vlti. in dicto cap. in præſentia, & ibi etiam Anto. Panormita. & Philippus Decius hæc ampliantes vt procedat, etiam ſi locus pius ſubſtitutus non æquè eſſet pius, ſicuti monaſterium, quod inſtitutus ingreditur. Et Specul. titu. de ſtatu monach. verſicu. 25. & in dicta authenti. ſimiliter. in 14. ſpeciali inter vltimas voluntates, C. ad legem Falcid. vbi dicit ad hoc ſingul. eſſe text. in d. §. ſed hoc in præſenti, & Alexand. conſ. 121. viſo themate, colum. 3. verſicu. fortificatur hæc ratio, lib. 1. & conſil. 35. ſuper contentis, colum. 5. lib. 5.

NONAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Mora eligendi circa perſonas purgatur vſque ad litis conteſtationem: verùm in pijs cauſis vſque ad tempus quo primùm hæres potuit eligere.

Mora purgatio circa perſonæ electionem. Litis conteſtatio tempus purgationis moræ in perſonæ electione. Aliud in libertate.

NONAGESIMOSEXTO, licèt is qui fuit in mora eligendi circa perſonas, poſſit moram purgare, donec petatur legatum, per l. cum quidam, D. de legat. 2. vbi Barto. colum. vlti. hoc intelligit vſque ad litis conteſtationem, per l. amplius. D. rem ratam haberi. fauore tamen libertatis non poterit moram purgare hæres, qui mox cùm potuerit non fecerit huiuſmodi electionem. Tex. eſt loquens in libertate in l. penult. C. de fideicom. libert. vbi Bald. extendit ad omnem piam cauſam, dicitq́, eſſe meliorem de iure.

NONAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Executori teſtamenti ad pias cauſas, etiam impedito, currit annus: niſi qualitas aut magnitudo operis impedimento ſit.

Executori teſtamentario impedito non currit annus.

NONAGESIMOSEPTIMO, licèt executori teſtamentario impedito non currat annus datus ad exequendum, per not. per Barto. in l. genero. D. de his qui nota. infa. fallit tamen in relictis ad pias cauſas, quia non debet impedimentum teſtatoris pias cauſas retardare, argumen. l. ſi quando. C. de teſtament. Et ita expreſsè voluit Bald. in l. vlt. §. ſed & ſi quis. colum. 4. verſicu. pone quod infra annum. C. commu. de leg. ſed hoc intellige, niſi impedimentum proueniat ex operis inimica qualitate, & magnitudine: quia fortaſſe teſtator iuſſit conſtrui monaſterium, quod non poteſt perfici infra annum: quia tunc & poſt annum durat officium, vt voluit Federi. Senen. conſil. 124. aliàs, 129. quem ſequitur ipſe Bald. in l. id quod pauperibus. colum. 3. verſicu. venio ad tertium. C. de epiſc. & cleric. vbi ad hoc quædam iura allegat. & idem voluit ipſe Bald. in l. nulli. colum. 2. verſicu. deinde no. C. de epiſ. & cleric. & Panormita. in cap. nos quidem. col. 3. de teſta. Et bene facit quod dicit Bald. in l. penult. colum. 2. verſicu. & dico quòd in iſta. C. de donatio.

Impedimentum teſtatoris non debet retardare pias cauſas.

Niſi ex difficili operis qualitate proueniat.

NONAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Diſpoſitio pœnalis facta in fauorem piæ cauſæ valet, quamuis impediatur libera teſtandi facultas.

Conuentio pœnalis inualida.

NONAGESIMOOCTAVO, licèt non valeat conuentio pœnalis, per quam aufertur libera teſtandi facultas, per l. ſtipulatio hoc modo concepta. D. de verborum obligatio. vbi per hoc dicit Barto. & poſt eum Paulus Caſtren. Alexan. & recentiores, quòd ſi teſtator dicat, inſtituo Titium, & ſi contingat me mutare teſtamentum, dono eidem omnia bona mea, non videtur huiuſmodi pœnalis diſpoſitio tanquam facta in pœnam mutationis teſtamenti, ad auferendum liberam teſtandi facultatem. Id quod etiam voluit, & quidem latius, idem Bartol. in l. ſi quis teſtamento. D. de legat. 3. cum concordan. adductis per recentiores in dicta l. ſtipulatio hoc modo concepta. & per Alexand. conſil. 25. viſo teſtamento, colum. penult. & vlti. lib. 3. fallit tamen vbi talis diſpoſitio eſſet facta in fauorem piæ cauſæ. Quod & ſi poſt longam diſputationem indeciſum reliquerit Bal. in cap. 2. titu. de feud. dat. in vic. leg. commi. hoc tamen aſſeueranter affirmat Iaſon in dicta l. ſtipulatio hoc modo concepta, colum. 3. verſicu. circa iſtam quæſtionem, & motus quibuſdam ſimilibus, quæ poſtea his ſubijciam, & ea iam ſæpius dicta ratione, quòd in dubijs tenenda eſt opinio, quæ fauet piæ cauſæ, vt etiam poſtea dicemus. Sed & hoc in proprijs terminis tenuit Bald. ipſe, quem Iaſon non allegat, in cap. in præſentia. colum. penult. verſic. ex hoc pono talem concluſionem. de probatio.

Exemplum pœnalis conuentionis.

Conuentio pœnalis in fauorem piæ cauſæ.

In dubijs opinio, quæ fauet piæ cauſæ, ſeruanda.

NONAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Res hoſtium piæ cauſæ legata, aut donata ſub conditione, ſi in noſtram peruenerit poteſtatem, indiſtinctè debetur.

An res hoſtium poſſit legari ſub conditione, ſi noſtra eſſe cœperit.

NONAGESIMONONO, licèt dubium ſit, an quod hoſtium eſt, poſſit legari, vel donari ſub conditione, ſi noſtrũ eſſe cœperit. Nam ꝙ poſſit,

 tenent

tenent Barto. & alij in l. id quod apud hoſtes. D. de lega. 1. & idem Barto. in l. liber homo. la 1. D. de verbor. obligatio. Contrarium autem tenet Angel. ibi, tamen prior opinio haud dubiè procedit, cum legatur, aut donatur piæ cauſe, per textum loquentem in libertate, in l. generaliter. §. hoſtium. D. de fideicommiſſ. libert. & alium textum loquentem in hoſpitali, in c. Abbate ſanè, de re iudic. lib. 6. quem ita expendit Iaſon in dicta l. id quod apud hoſtes, colum. penulti.

Quid in pijs cauſis.

CENTESIMUM PRIVILEGIUM.

Donatio omnium bonorum tam præſentium, quàm futurorum facta piæ cauſæ, non eſt contra bonos mores, nec impeditur, modò donationis effectus principaliter dirigatur in piam cauſam.

CENTESIMO, licèt non valeat donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum, valet tamen ſi fiat piæ cauſæ, vt voluit Barto. ſubdit ibius tamen, in dicta l. vlti. colum. vlt. & ibi Fulgo. & Iaſon colum. penult. C. de pact. Bald. in authent. ſi qua mulier. colum. vlti. verſicu. ſextò not. & iterum in authent. ingreſſi. colum. 4. C. de ſacroſanct. eccleſ. & in l. 1. in lect. antiqua. D. pro ſocio. & dicto cap. in præſentia. colum. penult. verſic. pone offero monaſterio. & ibi etiam Panormita. in quinto not. vbi hoc reputat ſing. Felyn. colum. 4. Decius qui hanc dicit eſſe communem opinionem, colum etiam 4. in 7. nota. de probatio. Panormit. in cap. vlt. in primo nota. de ſucceſſ. ab inteſta. vbi & hoc facit ſingul. & in cap. 2. de conceſſ. præbend. & in cap. vt priuilegia. de priuileg. & conſil. 102. circa perſonarum & bonorum obligationes, colum. 2. lib. 2. vbi dicit ita conſuluiſſe Cardin. Florent. & Maria. in tractatu oblationum, in decimo libello. in 1. q. Alexand. conſil. 52. in cauſa & lite, colum. 3. verſicu. ſecundò, quia etiam ſi dictum, libr. 6. Bened. Capra. conſil. 147. in nomine Domini, cùm vt præſupponitur. colum. 2. in fine. & Iaſon in dicta l. ſtipulatio hoc modo concepta. colum. 3. verſic. circa iſtam quæſtionem. D. de verbo. obligatio.

Donatio omnium bonorum præſentium & futurorum nō valet. Niſi fiat pia cauſa.

Mouentur ij per textum in l. iubemus nulli. in princip. ibi, patrimonium ſuum partemve certam patrimonij. Item quia poteſt quis pio loco ſe, & ſua donare, vt in authent. ingreſſi. & authent. ſi qua mulier. C. de ſacroſanct. eccleſ. & dicto cap. in præſentia. de probatio. & c. ſi quis. & cap. quia ingredientibus, 19. queſtio. vlt. Et id procedit etiam ſi non efficiatur monachus, per textum in d. cap. vlt. iuncta gloſſ. 1. & voluit gl. in cap. vt lex continentiæ. in verbo, profeſſi. 27. q. 1. ergo multo fortius poterit donare ſua ſine

Rationes huius opinionis. Poteſt quis donare ſe & ſua eccleſiæ.

Etſi non fiat monachus.

ſe, per cap. cui licet. de regu. iur. lib. 6. Preterea voluntaria paupertas propter Deum etiam ſtatu ſeculari non mutato, non eſt à iure reprobata: imò ab ipſo Chriſto Saluatore & magiſtro noſtro multùm commendata, dum dicit Mar. 10. & Lucæ 12. Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quę habes, & da pauperibus, & ſequere me: & alibi, Qui non renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poterit eſſe meus diſcipulus. Hinc olim in eccleſia primitiua tempore Apoſtolorum omnes conuerſi ad fidem Chriſtianam, ſiue clerici, ſiue laici, vendebant omnia, & ponebant ante pedes Apoſtolorum, vt not. gl. in ſumma, 12. quæſt. 1. & eſt textus ibi, in c. 2. Porrò quicquid donatur eccleſiæ, dicitur Deo conſecrari, & ad diuinos vſus deputari, cap. nulli liceat. 12. q. 2. & c. mancipia. & c. ſequen. de rerum permuta. Non ergo debet talis donatio improbari, cùm omnia Dei ſint. c. tua de deci. & ſic talia bona donata redeunt ad ſuam naturam.

Voluntaria paupertas propter Deum.

Quis verò dicatur perfectus.

In primitiua eccleſia omnes conuerſi ad fidem vendebāt omnia.

Quicquid donatur eccleſiæ, cenſetur Deo conſecrari.

Contrarium tamen tenuit Angel. conſil. 170. verſicul. prædictis inſtrumentis, colum. 5. verſicu. & ex prædictis infero, & iterum conſil. 65. quædam domina retulit, & in ſua diſputatione. incip. in refulgenti palatio, & Petrus Anchar. conſil. 231. de primo dubio, & Panormita. ſibi contrarius, conſil. 48. Auguſtinus, colum. vlti. libri 2. Roma. in dicta authent. ſimiliter, in ſecundo ſpeciali, circa contractus, & in dict. l. ſtipulatio hoc modo concepta, colum. 22. & ibi quoque Alexand. qui hanc partem ſequi videtur, colum. antepenult. verſic. quæro vtrum donatio.

Contraria opinionis autores.

Horum præcipua ratio eſt, quia per huiuſmodi donationem auſertur libera teſtandi volūtas, & ita eſt turpis, & contra bonos mores. Ideo in eccleſia multo minus debet valere quàm in alijs, cùm eccleſia ſit cultrix iuſtitiæ. c. 1. §. 1. tit. de alie. feud. & actus turpis in eccleſiaſtico magis deteſtatur. §. cogitandum. in authent. de monach. Nec obſtat (inquiunt) textus in dicta l. iubemus nulli quia loquitur in donatione ſimplici omnium bonorum, quo caſu veniunt tantùm præſentia, & non futura. l. ſi ita. D. de auto, & argen. lega. Nec etiam obſtat dictum, quòd quis poteſt dedicare ſe, & ſua, quia ideo illud eſt, quia bona veniunt in conſequentiam perſonæ, quia eo ipſo quòd quis dedicat perſonam ſuam monaſterio, bona conſeſtim veniunt, etiam ſi de illis nulla fuerit facta mentio, per iura ſuprà allegata. Et multa veniunt in conſequentiam, quæ principaliter fieri non poſſent. l. quædam. D. de acquiren. rerum dominio. l. in modicis. D. de contrahend. emptio. & nota. glo. in cap. querelam. de ſimo. cum ſimilib. Et hinc videmus q licet minor vigintiquinq; annis habens curatorem non poſſit alienare bona immobilia ſine decreto iudicis, dimagis puto. §. non paſſim. D. de rebus eorum qui ſub tut. l. lex quæ

Rationes eorundem. Donatio omnium bonorum eſt contra bonos mores. Eccleſia cultrix iuſtitiæ. Actus turpis in eccleſiaſtico maximè deteſtandus. Reſponſio ad obiecta. Bona veniunt in conſequentiam perſonæ.

Multa veniūt per conſequentiam quæ principaliter fieri non poſſunt. Minor vigintiquinque annis non poteſt alienare immobilia ſine decreto iudicis.

Niſi per conſequentiam ingrediendo monaſterium.

tutores.C. de adminiſtratio. tuto. tamen ingrediendo monaſterium in conſequentiam ſuæ perſonæ omnia ſua bona dedicat, etiam citra decretum iudicis, vt voluit Cynus in dicta authenti. ingreſſi. & Cano. in dicto cap. in præſentia, vbi eſt bonus textus.

Refutatio contraria opinionis.

Sed ad iſta reſpondent qui priorem ſententiá ſequuntur. Primùm, quòd licèt inſpecto iure Ciuili dicatur huiuſmodi donatio eſſe contra bonos mores, non tamen inſpecto iure Canonico, quia aliter iudicantur boni mores ſecundùm ius Ciuile, aliter ſecundùm ius Canonicum, vt declarat Baldus de huiuſmodi aut ſimilibus pactis in l. pactum dotali. in 29. quæſtio. C. de collatio. & Imol. in cap. cùm contingat, colum. 18. de iureiuran. & bene facit text. in cap. 2. de pact. lib. 6. & in cap. licèt, de iureiurand. eodem lib. 6. ex quibus liquidè apparet, quædam eſſe de iure Ciuili reprobata, quia ſunt contra bonos mores, non tamen de iure Canonico. Ex quo etiam fit, vt de iure Canonico valeat iuramentum de non mutando teſtamento, licèt tollat libertatem teſtandi. vt per Ioan. Andr. in regul. quod ſemel. de regu. iur. lib. 6. Imol. in dicto cap. cùm contingat, & in dicto cap. dilecto. in 1. char. de præbend. & Salycet. in l. ſancimus. C. de teſtamen. cum ſimilib. Quod perſpicuè nobis demonſtrat Canones nihil curare de huiuſmodi moribus: aliàs enim tale iuramentum non eſſet obligatorium. cap. non eſt obligatorium. de regu. iur. lib. 6. Ad reſponſum quod datur ad dictam l. iubemus. dicunt non poſſe intelligi de bonis præſentibus tantùm, quia patrimonium, de quo ea lex loquitur, eſt nomen vniuerſale, ſicuti vniuerſitas, & peculium. l. ſi peculium. D. de pecul. & l. nam quod. §. vltimo. D. ad Trebellia. & propterea etiam futura comprehendit. Præterea niſi ille text. de futuris etiam intelligeretur, nihil ſpecialitatis pro eccleſia introduceret, & ideo eſſet ſuperfluus.

Aliter iudicantur boni mores de iure ciuili, quam de iure Canonico.

Quædam de iure Ciuili improbata, quæ non ſunt iure Canonico.

Iuramentum de non mutando teſtamento valet de iure Canonico.

Reſponſio ad d. l. iubemus.

Patrimonium eſt nomen vniuerſale.

Confirmatio contraria opinionis.

Reſponſio ad obiecta.

Aduerte quòd ad dictam l. iubemus, quę precipuum eſt fundamentum primæ partis, & ad reſponſiones quas proximè attulimus ad ſolutionem aduerſariorum, facilè reſponderi poſſet: & quidem multis modis. Primùm, quia ſub nomine patrimonij, non veniunt omnia, nam actiones non concluduntur, l. cùm pupillus. ibi, non ſolùm quæ habet in patrimonio, ſed etiam quæ in nominibus ſunt. D. rem pupil. ſal. ſor. & iura in contrarium allegata procedunt in vltima voluntate. Item textus ille non loquitur ſimpliciter de patrimonio, ſed cum adiectione, ſcilicet, quod eſt in bonis, dum dicitur, patrimonium ſuum, certamve partem patrimonij in fundis, prædijs, ſeu domibus, &c. & ſic ponitur ibi patrimonium, pro bonis extantibus. Præterea poteſt dici, quòd id quod dicit de patrimonio, refertur ad id, quod ſupra dixerat. Sed quocunque ſe modo res habeat, non poteſt omnino patrimonium, ſi capiatur pro hæreditate, referri ad donationem: quia contractu non datur hæreditas. l. hæreditas. C. de pact. conuen. Denique ſi bene conſideretur ille text. nihil, aut parum ad hanc rem facit, de qua diſſeruimus. Non enim ibi quæritur, nec dubitatur de donatione facta eccleſiæ: ſed illud ibi principaliter ſtatuitur, nullo modo bona eccleſiarum alienari poſſe. Vult enim ea lex acquiſitionem factam eccleſiæ de patrimonio toto, vel de eius parte per vltimam voluntatem, donationem inter viuos, aut aliàs quocunque titulo, inconcuſſam eſſe, & ſine vlla diminutione conſeruari. Que verba inconcuſſa ſint, & ſine diminutione, reſpiciunt reſolutionem contractus, & pręſupponunt donationem validam pręceſſiſſe, & ibi alienatio prohibetur ad hoc, vt res conſeruetur ſecundùm voluntatem illorum, qui eccleſię donauerunt. Igitur per illum textum dici non poteſt valere donationem factam eccleſię, eo caſu, quo non valeret facta priuato, quia ibi de hoc non agitur, ſed pręſupponitur, quòd erat facta donatio valida, quod eſt intelligendum prout iura diſponunt.

Actiones non continentur appellatione patrimonij.

Contractu non datur hæreditas.

Intellectus d. l. iubemus.

Author adhæret priori opinioni.

Modo principalis effectus dirigatur in piam cauſam.

Tamen quia prima opinio eſt communior, & fauet pię cauſę, eam ſequor, & ſequendam eſſe cenſeo: cum ea tamen limitatione, vt procedat, cùm donationis effectus principaliter dirigitur in piam cauſam, quia fit eccleſię, vel pię cauſę: ſecus ſi principalis effectus dirigitur in priuatum, tamen in quandam conſequentiam cedit commodo piæ cauſæ. Verbi gratia, ſi quis donaret Titio omnia bona ſua præſentia, & futura, cum eo onere, vt teneatur facere eleemoſynas, tunc enim non valet, vt voluit Panormita. dicto conſil. 48. colum. vlti. verſic. non obſtat ſecundum. lib. 2.

CENTESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Quamuis donatio inter contractus bonæ fidei non annumeretur, fauore tamen piæ cauſæ latiſſimè interpretanda eſt.

Donatio vltra naturam contractus non extenditur.

CENTESIMOPRIMO, licèt aliàs donatio ſit ſtricti iuris, nec vltra naturam verborum extendatur, vt dicit Bald. conſil. 50. in primis videndum eſt, poſt medium. libr. 4. per l. quicquid aſtringendæ. D. de verborum obligatio. & Paulus Caſtrenſ. conſil. 347. quia circa, colum. vlti. lib. primo. & eſt bonus tex. in l. eum qui. D. de donatio. tamen fauore piæ cauſæ latiſſima interpretatio fieri debet, vt conſil. Bald. 107. quod iſta donatio, ante fin. lib. 2. per text. in l. locum. in princip. D. de vſufruc. & l. ſunt perſonæ. D. de relig. & ſumpt. funer. & in §. illud, in authent. conſtitut. quę de dignitatibus.

Niſi ad pias cauſas.

CENTESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Res alienari probibita poteſt nihilominus in piam cauſam alienari.

Res ſubiecta reſtitutioni non poteſt alienari: Niſi in piam cauſam.

CENTESIMOSECVNDO, res ſubiecta reſtitutioni, & quæ ob id alienari non poteſt, per authen. res quæ. C. commun. de leg. poteſt tamen in piam cauſam alienari, vt voluit Angelus in l. quidam, ita teſtamento. §. vltimo. D. ad Trebellianum. vbi dicit, quòd illa authenti. excipiens caſum dotis, habet locum in quacunque pia cauſa. Id quod plerique extendunt, ſi ea res ſit reſtituenda eccleſiæ, aut alteri piæ cauſæ. Ita voluit Baldus in dicta authen. res quæ. colum. 1. & ibi etiam Corneus colum. 2. & Iaſon colum. 9. verſi. duodecimò extende, & Roma. conſ. 297. circa id de quo quæritur, an res.

CENTESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Pro redemptione captiuorum, aut alia pietatis cauſa, res eccleſiæ alienantur.

Res eccleſiæ non alienantur. Niſi in cauſam pietatis.

CENTESIMOTERTIO, licèt res eccleſiæ alienari non poſſint, vt per totum titul. de rebus eccleſ. non alie. poſſunt tamen in cauſam pietatis, vt pro redemptione captiuorum, vel eleemoſyna pauperum, per textum in c. aurum. 12. quæſtio. 2. per quem ita dicit Bald. conſil. 368. factum tale eſt ſuper quo, verſ. ſecundus caſus, lib. 3.

CENTESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Feudum de iure Canonico in piam cauſam poteſt alienari: ſecus de iure Feudorum.

Feudum regulariter non poteſt alienari. Ne pro anima quidem.

CENTESIMOQVARTO, licèt feudum regulariter alienari, aut legari non poſſit, vt per totum titu. de prohibi. feud. alien. ac nec pro anima quidem ſecundùm conſtitutiones feudorum, cap. 1. §. donare. titul. qual. olim pot. feud. alien. tamen hoc non procedit de iure Canonico, ſecundùm Hoſtienſ. qui ita tenet per quindecim argumenta, & rationes in ſumma titul. de immuni. eccleſ. §. inquantum, verſic. ſed nec illa. id quod dicit ſingul. & perpetuo menti tenendum Roma. ſingul. 529. tu ſcis quòd vaſallus, vbi hoc dicit ſe neſciuiſſe, cùm repeteret authent. ſimiliter, C. ad legem Falcidiam. Sed & hoc idem tenet Specul. tit. de feud. §. 1. verſicu. 19. & Anto. in cap. vlti. de immunita. eccleſ. Calde. titu. de feud. conſil. 10. an feudatarius. & ipſe Roma. conſi 199. præſens ſtatuti particula, in fin. Sed tu ſuper hoc vide Felyn. in cap. inter dilectos. colum. 8. verſicu. in gloſſ. in verbo, conferebat. de fide inſtru.

Aliud de iure Canonico.

CENTESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Contra bonos mores eſt paciſci de hæreditate viuentis. Quod an in milite, & pijs cauſis obtineat, hìc diſputatur.

Pactum de ſuccedendo inualidum. Secus inter milites. Et in pijs cauſis. Argumentum de militibus ad pias cauſas.

CENTESIMOQVINTO, licèt aliàs non valeat pactum de ſuccedendo, per textum in d. l. vlti. C. de pact. tñ cùm inter milites valeat, per l. licet inter priuatos, C. eo. ti. valebit ẽt fauore pię cauſę, valet. n. argumentum de vno ad alterum, vt per gl. in l. ſi vt proponis. C. de rei vendic. & in cap. apoſtolicos. 12. queſt. 2. Et ita in ſpecie tenet Bald. in dicta l. vlti. colum. penulti. verſicu. venio ad ſecundam, C. de pact. & idem Alexand. in l. pactum. colum. 2. verſi. tertiò fallit. C. de pactis. & conſil. 152. in cauſa & lite, colum. 3. verſicu. ſubdo etiam. lib. 6. & Socin. conſil. 49. viſo inſtrumento mandati, colum. 2. verſicu. pro hoc adduco. lib. 4. Calca. conſil. 13. pro parte negatiua, colum. 3. verſicu. quinta. & idem Barbat. conſi. 42. clementiſſimum Deum, colum. 4. lib. 1. Iaſon in dicta l. ſtipulatio hoc modo concepta, colum. 3. D. de verborum obligatio. & Felyn. in cap. in præſentia, colum. 22. in 4. quæſtio. de probat. & Geor. Nat. in repetit. cap. quamuis. de pact. lib. 6.

Contrarium aſſerentes.

Contrarium tamen voluit Baldus ſibi contrarius in l. 1. in lect. colum. vlti. verſicu. iuxta hoc quæro. C. de ſacroſanc. eccleſ. vbi dicit expreſsè per dictam l. licèt inter priuatos, quòd non habeat locum in pia cauſa. Nam non eſt bonum argumentum de milite ad paganum teſtantem ad pias cauſas, nullo enim iure probatur iſta æquiparatio, ſeu ſimilitudo, ideo debemus ſtare regulæ, vt not. in l. omnis diffinitio. D. de regul. iur. & facit quod not. in l. teſtamento domini, D. de heredib. inſtituen. Nam in milite propter publicam vtilitatem, ſunt ſpecialiter ſtatuta quę non ſunt trahenda ad conſequentiam in non militem. Et hanc partem ſequitur Roma. nulla Bald. in dicta l. prima, mentione facta in repetit. dictæ authent. ſimiliter, in 7. ſpeciali inter contractus. C. ad legem Falcid. hanc quoque rationem adducens, quia non valet huiuſmodi pactum factum à patre filio, per dictam l. pactum quod dotali. C. de pact. Ergo multo minus videtur factum piæ cauſæ: multo enim magis fauetur filio, quantum ad legitimam, quam piæ cauſæ, per nota. in l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſc. & cler. cum ſimil. Nec obſtat (inquit) d. l. licèt inter priuatos: quia ibi dicitur valere inter commilitones pactum de ſuccedendo ſibi inuicem, quod quidem pactum non poteſt cadere inter priuatum & eccleſiam: cùm eccleſia nunquam moriatur, nec propterea poſſit habere hæredem, c. libertos. 12. queſt. 2. & c. ſi gratioſè. de reſcript. lib. 6. nec ibi agitur de pacto ſimplici, vt alter alteri tantum ſuccedat,

Non valet argumentum de milite ad paganum teſtantem ad pias cauſas.

Non valet pactum de ſuccedendo inter patrem et filium. Magis fauetur filio quantum ad legitimam, quam pia cauſa.

Eccleſia nunquam moritur

Pactum de ſuc cedendo etiam in pijs cauſis iure Canonico reprobatum.

Diſpoſitiones ad pias cauſas ligantur lege Canonica. Etiam iuramentorum. Iuramentum appoſitum ſuper pacto de ſuccedendo non eſt obligatorium.

Milites non ligantur lege Ciuili in dubio. Pactum de ſuccedendo non ualet inter milites, niſi ſit reciprocum.

cedat, de quo nunc agimus. Et in hanc quoque partem videtur inclinare Soci. in dicta l. pactum quod dotali. C. de pact. vbi mouetur his rationibus quòd tale pactum videtur etiam lege Canonica eſſe improbatum, tanquam contra bonos mores, per c. deteſtanda. & c. ne captandæ. de conceſſ. præbend. lib. 6. diſpoſitiones autem ad pias cauſas ligantur lege Canonica. c. relatum. de teſtamen. & hoc confirmat, quia iuramentum, quod dicitur eſſe quid ſpirituale, omnino eximitur à iuriſdictione legis Ciuilis, vt traditur in cap. cùm ſit generale. de foro competen. & tamen iuramentum appoſitum ſuper tali pacto non debet ſeruari tanquam contra bonos mores, per c. non eſt obligatorium. de regul. iur. libr. 6. & tenent Bartol. & communiter omnes in dicta l. pactum. Item milites non ligantur lege ciuili in dubio. l. 1. D. de teſtament. milit. & tamen inter eos non valet illud pactum, niſi ſit reciprocum, per dictam l. licèt inter priuatos. Sed & in hanc ſententiam inclinat Soci. in dicta l. licèt inter priuatos, colum. 1. in quarto notab. ea ratione, quòd ea lex non poſſit extendi ad eccleſiam, cùm loquatur quando perſona diſponens erat actiuè priuilegiata, quia miles: eſtque perſona, in quam diſponitur, priuilegiata, quia eſt aliter miles, quod non eſt in hoc caſu: quia licèt eccleſia, in quam diſponitur, ſit priuilegiata, non tamen is qui diſponit. Sed tu omnino vide Philippum Decium ibi, in tertio notab.

CENTESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Sola appellatio hæredis etiam in contractu, vel alio actu inter viuos, habet vim diſpoſitionis ad pias cauſas.

Contractu non datur hæreditas. Niſi piæ cauſæ detur. Aut appellet tantum hæredem piam cauſam.

CENTESIMOSEXTO, licèt aliàs hæreditas non poſſit alteri dari per cótractum inter viuos, l. hæreditas. C. de pact. conuent. tamen non ſolùm dari poteſt piæ cauſæ, ſed & ſi quis in contractu, vel in alio actu inter viuos appellet heredem piam cauſam, cenſetur illam facere hæredem, & in ipſam ſupremum contuliſſe iudicium per huiuſmodi appellationem. Ita voluit Barto. in l. tale pactum. §. vlti. & ibi Bald. in lectu. antiqua, & Alexand. & Iaſon colum. 2. & 3. D. de pactis, per illum textum, & in cap. vlti. de ſucceſſ. ab inteſta. Alexand. in dicta l. licèt inter priuatos. & in l. pactum dotali. C. de collatio. & dicto conſil. 152. colum. 3. verſicu. ſubdo etiam, libro ſexto. vbi hoc dicit ſingu. & Barbat. qui hoc reputat ſingul. in repet. l. cùm acutiſſimi. col. 38. C. de fideicommiſſ.

Contrarium ſentientes.

Contrarium tenent Angel. Fulgoſ. & Paulus Caſtrenſ. in dicta l. tale pactum. §. vlti. Angel. in l. epiſtola, in princip. D. de pact. Roma. in dicta authenti. ſimiliter, in ſexto ſpeciali, inter contractus, vbi tamen dicit, quòd dictum Bartoli quod dicit ſingul. fortè ſeruaretur in practica, licèt non ſit verum. & iterum in vltimo ſpeciali verſic. ſecundò in quantùm. Paul. Caſtren. & Anto. de Butr. Alexand. in dicta l. pactum dotali. C. de collatio. Sed illorum rationibus ſatis reſpondet Iaſon in dicta l. tale pactum. §. vlti. quem vide, quanquam is de hoc dubitet in l. licèt inter priuatos, colum. 2. C. de pactis.

CENTESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

In contractu ad pias cauſas transfertur dominium ſine traditione. Ideoque re prius pia cauſa vendita, præfertur emptori, cui priori tradita fuit. Idem ſi ipſa eccleſia duobus vendiderit.

Sine traditione non transfertur dominium. Niſi in contractu ad pias cauſas celebrato.

CENTESIMOSEPTIMO, licèt aliàs ex cótractu non tranſeat dominium ſine traditione, l. traditionibus. C. de pactis. l. ſi ager. D. de rei vendicatio. cum ſimil. fallit tamen in pia cauſa, in quam etiam ex ſolo contractu transfertur dominium ſine traditione, per textum in l. vlti. & ibi latè doc. C. de ſacroſanc. eccleſ. & in l. 1. & ibi gloſſ. & doc. C. de donatio. quæ ſub mod. & not. in cap. 2. de conſuetud. Bald. conſil. 86. circa prædicta, lib. 5. & alibi ſæpe. Ex quo & illud ſequitur, quòd licèt aliàs re duobus vendita potior ſit cui priori res tradita eſt, per l. quoties. C. de rei vendic. fallit tamen ſi prius fuerit vendita piæ cauſæ, quia tunc præfertur alteri emptori, cui fuit prius tradita, vt pote cui iam ex contractu fuit tráſlatum dominium, & ideo ceſſat ratio dictæ l. quoties. ita voluit gloſſ. in dicta l. vlti. in verbo, in rem. C. de ſacroſanct. eccleſ. quæ id dicit procedere, etiam ſi fuerit alteri eccleſiæ poſtea vendita, & prius eidem tradita. & ibi ſequuntur Barto. & alij, & gloſſ. in l. ſiue autem. §. ſi duobus, & ibi Bald. & Ang. D. de publicia. in rem actio. omnes docto. in dicta l. quoties. Ioan. Andre. & plerique omnes in c. continebatur, de his quæ fiunt à præla. Bald. in authent. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccleſ.

Re duobus vendita, potior eſt, cui priori res tradita eſt. Niſi prius ſit vendita piæ cauſæ.

Idem ſi alteri eccleſiæ poſtea ſit vendita, re prius eidem tradita.

Quid ſi eccleſia vendit duobus, & poſteriori prius tradit. Potior eſt, cui prius res fuit vendita. Contrarium aſſerentes.

Sed quid quando eccleſia, vel pia cauſa vendit duobus, & poſteriori emptori prius tradit? vter erit potior? Hoſtien. & Io. And. in d. c. continebatur, dicunt, eum eſſe potiorem, cui prius fuerit vendita, non cui prius tradita. & ſequitur Imol. in c. illuſio. in primo notab. de renuntia. & Ro. in dicta authent. ſimiliter, in 12. ſpeciali, circa contractus, & conſil. 298. circa præmiſſam dubij conſultationem. Sed hoc reprehendunt Anto. Cardi. Floren. Petrus Ancha. Imo. ſibi contrarius, & Panormit. in dicto c. continebatur. Iaſon in dicta l. vlti. colum. penul. C. de ſacroſanct. eccleſ. & latiſſimè in dicta l. quoties, colum. 5. verſicu. ſeptimò principaliter. vbi omnium vtrinque rationes, & fundamenta ſigillatim adſcribit.

CENTESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Quicquid calore iracundiæ geritur, irritum eſt; niſi in fauorem piæ cauſæ geſtum ſit.

Contractus facti calore iracundiæ, inualidi.

Niſi facti ſint in fauorem piæ cauſæ.

CENTESIMOOCTAVO, licèt non valeant obligationes & contractus facti calore iracundiæ, l. quicquid calore, & ibi Barto. D. de regu. iur. fallit tamen vbi obligatio fieret in fauorem piæ cauſæ, per text. notab. in cap. ſunt qui opes, 17. quæſt. 4. quam ita ponderat Roma. qui & ſingul. dicit in ſing. 310. incip. volo commutare, poſt princip. & Fely. in c. ſi cautio, colum. 3. in 2. fallen. de fide inſtrumen. & ante vtrunque gloſſ. quam neuter allegat, in c. ſi quis iraſcitur, 13. q. 2. Tu tamen hìc omnino vide gloſſ. Ioan. And. Anto. & Panormita. in cap. dudum, de conuerſ. coniug. & omnino Philip. Dec. in dicta l. quicquid. D. de regu. iur. & Iaſon in l. pater filium. colum. 2. D. de inof. teſtamen. & Diuum Thomam 2. 2. q. vltima, articulo vltimo.

CENTESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Nulla conſiſtit obligatio ſine cauſa. At in diſpoſitione ad pias cauſas fauor ſupplet vicem cauſæ.

Obligatio ſine cauſa inualida eſt. Etiam promiſſio et confeſſio. Niſi fieret ad pias cauſas.

CENTESIMONONO, licèt non valeat obligatio, præmiſſio, ſiue confeſſio ſine cauſa, l. cùm de indebito. §. vlti. D. de probatio. l. 2. §. circa. D. de dol. mal. & met. except. fallit tamen vbi fieret in fauorem piæ cauſæ, quia is fauor ſatis eſt pro cauſa, vt not. voluit Panormita. in dicto c. ſi cautio. colum. 2. in fin. & ibi poſt eum Felyn. colum. 3. in 2. fallen. de fide inſtrument. argu. c. vlti. dè ſucceſſ. ab inteſta.

CENTESIMVMDECIMVM PRIVILEGIVM.

Fideiuſſoris obligatio eſt ſolennis, & pendet ex verborum obligatione: niſi in piæ cauſæ fauorem fideiuſſio facta ſit.

Fideiuſſor tantum obligatur ex ſtipulatione. Nec veſtitur eſt cohærentia contractus.

CENTESIMODECIMO, licèt fideiuſſor non poſſit obligari, niſi ex ſtipulatione, per l. ſtipulationum aliæ. §. ſatis acceptio. & ibi Decius de verbo. obligatio. ita quòd etiam non veſtiatur ex cohærentia contractus, ſi non interueniat ſtipulatio, vt dicit not. Bald. in l. ex placito, colum. 17. C. de rerum permuta. & in l. ſi tibi. C. loca. & in l. petens. colum. 12. C. de pact. idque etiam de iure Canonico, ſecundùm Bald. in c. 1. colum. vlti. verſi. pactum nudum, de pact. limitans textum iſtum procedere in ſtipulatione. quod etiam dicit ſingul. Iaſon in l. iuriſgentium. §. quinimo, in primo notab. & in 5. fallen. D. de pact. & in l. lecta. col. vlti. D. ſi cer. pe. Tamen non procedit, cùm fieret in fauorem piæ cauſæ, per textum loquentem de dote in l. vlti. in verbo, pollicitatione, vbi Bald. not. C. ad Velleia. Roma. Alexand. Franciſ. Areti. & Iaſon, qui trahit ad omnem piam cauſam in dicto §. ſatis acceptio. Idem Roman. in d. authent. ſimiliter, in quarto ſpeciali contractuum, & Catel. Cott. qui hoc dicit ſingu. in memor. incip. fideiuſſor non obligatur.

Etiam de iure Canonico.

Niſi in fauorem piæ cauſæ acceptus ſit. Fauor dotis.

Extenſio ad omnem piam cauſam.

CENTESIMVMVNDECIMVM PRIVILEGIVM.

Ex ſimplici & nudo pacto fauore piæ cauſæ efficax naſcitur actio.

Nudum pactum de iure Ciuili non parit actionem. Aliud fauore dotis.

CENTESIMOVNDECIMO, generalius, licèt aliàs non valeat nudum pactum, nec actionem pariat de iure Ciuili, iuribus vulgatiſſimis: fallit tamen fauore piæ cauſæ, per textum loquentem in dote, & ibi Bld. videlicet in l. ad exactionem. C. de dotis promiſ. Et ſic voluit in omni pia cauſa Roma. in dicta authen. ſimiliter, in quarto ſpeciali, inter cōtractus, & in l. ſi fideiuſſor. §. vlti. D. qui ſatiſda. cog. & Soci. in dicta regul. 310. etiam in quarto priuilegio, & Calca. conſil. 13. prò parte negatiua. colum. 2. verſi. ſecundò quia fideiuſſor, & Felyn. in c. 1. colum. 6. verſic. octaua declaratio, de pact. Sed & de hoc eſt bonus text. in l. ſi quis argentum. §. vlti. C. de donatio. vbi & hoc not. Bald. qui ad hoc quoque allegát l. ſi tibi dederim rem. in principio. D. eodem titulo. Contra hoc tamen facit, quia dos & fiſcus pari priuilegio limitantur, l. 2. C. de priuile. fiſci. Et bene fauore fiſci ex nudo pacto non agitur. Sed de hoc dic, vt per Baldum Nouel. in tracta. de dot. in princip. ſextæ partis princip. col. 2.

Extenſio ad omnem piam cauſam.

Dos & fiſcus æquiparantur. Fauore fiſci ex nudo pacto non agitur.

CENTESIMVMDVODECIMVM PRIVILEGIVM.

Confeſſio extra iudicium pro pia cauſa probat.

Confeſſio extra iudicium non præiudicat confitenti. Niſi ad pias cauſas.

CENTESIMODVODECIMO, licèt aliàs confeſſio extra iudicium non probet nec præiudicet confitenti, l. 1. in fi. & ibi gloſſ. in l. quoniam. D. de his qui not. infra. & in l. vnica. C. de confeſſ. tamen ad pias cauſas valet & probat, vt pulchrè voluit Bald. in l. 1. colum. 2. verſic. quidam confeſſus fuit. C. de fal. cau. adiect. leg. allegat c. quoties cordis, 1. q. 7. & c. parochiane. de ſepul. Idem tamen Bald. conſi. 331. reuerende pater. lib. 2. dicit, quòd licèt aliàs confeſſio extra iudicialis nō valeat, tamen fauore eccleſiæ vehementer adminiculatur, per c. cùm dilectus. de ſucceſſ. ab inteſta. quaſi dicat, quòd non omnino probat, tamē habet plus virium, q̄ ſi eſſet in fauorem priuati.

Confeſſio extra iudicialis non valet. Niſi ſit facta fauore eccleſiæ.

CENTESIMVMDECIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Maior habetur ratio & fauor piæ cauſæ, quàm imbecillitatis muliebris.

Mulier fideiubens pro alio non obligatur. Niſi in fauorem piæ cauſæ.

Fauor dotis & libertatis. Extenſio ad omnem piam cauſam.

CENTESIMODECIMOTERTIO, licèt aliàs regulariter mulier pro alio fideiubens non obligetur ex ſenatuſconſulto Velleiano, vt patet per totum titulum D. & C. ad Senatuſconſultum Velleianum. fallit tamen ſi fideiuſſeris in fauorem piæ cauſæ, per textus loquẽtes in dote & libertate, in l. dotare. & l. penultima, & l. vltima, C. eodem titu. quos in omni pia cauſa intelligit Romanus in dicta authent. ſimiliter in tertio ſpeciali contractuum. & in l. ſciendum. quo loco tractat, an mulier & minor renunciantes & iurantes debeant de eorum beneficio certificari. D. de verborum obligationib. & Soci. in dicta regula 310. in tertio quoque priuilegio, & Calca. conſil. 13. pro parte negatiua, columna 2. verſicu. prima quia videtur.

CENTESIMVMDECIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

In fauorem dotis & vſurarum reſtitutionis alteri quis ſtipulari poteſt. Quod an in omnibus pijs cauſis obtineat, in controuerſo eſt.

Nemo poteſt alteri ſtipulari. Niſi fauore piæ cauſæ.

CENTESIMODECIMOQVARTO, licèt aliàs alter alteri ſtipulari non poſſit, l. ſtipulatio iſta habere. §. alteri, D. de verborum obligatio. cum ſimilib. poteſt tamen alter piæ cauſæ, & ipſi quidem abſenti, verbis directis ſtipulari. per gloſſ. in c. quoties cordis, 1. q. 7. quam ita intelligit Bald. in l. illud. colum. 2. C. de ſacroſanct. eccleſ. vbi illam dicit ſingul. & conſil. 86. circa prædicta, lib. 5. & ſequitur Alexand. in dicta l. ſtipulatio. §. vlti. vbi eſt de hoc bonus text. & Angel. Aret. in §. cùm autem. Inſtitu. de adoptio. & in §. alteri. Inſtitu. de inutilib. ſtipul. & Barbat. conſil. 87. prope eſt dominus, colum. 2. lib. 4. Calca. dicto conſil. 13. colum. 2. verſicul. tertia eſt regula. Fely. in dicto c. ſi cautio, colum. 8. & ſequen. in 2. fallen. de fide inſtrument. & Alexand. in dicta l. ſtipulatio, §. vlti. & Iaſon in eadem l. §. alteri. col. 3. verſicu. ſextò limita. D. de verborum obliga. & idem Iaſon in l. qui Romæ. §. Flauius, colum. antepenulti. verſicu. adde etiam. eod. titu. vbi dicit illam gloſſ. not. & ſingul. Franciſ. Ripa lib. 3. Reſpon. c. 11. prima dubitatio, colum. 5. Et bene facit, quia etiam fauore dotis poteſt quis alteri ſtipulari, l. Gaius. & ibi Bart. & Alexand. in primo notab. D. ſoluto matrimo. l. pactum. C. de pact. conuen. & voluerũt Paulus, Alexand. & Iaſon in dicta l. ſtipulatio, §. ſi ſtipulor. Bald. Nouel. in tractatu de dote, in ſexta parte principali, in 22. priuilegio, & ſequen. & Iaſon in dicto §. alteri, colum. 2. verſicu. ſecundò prædicta regula. Hierony. de Zanetis inter conſil. Soci. conſil. 6. licet adijcere, in fi. lib. 4. Nam pia cauſa tantum habet fauoris, quàm dos. per nota. per Bartol. in l. cùm is, §. ſi mulier, & ibi recentiores, D. de condic. indeb.

Et fauore dotis.

Tantum habet fauoris pia cauſa, quãtum dos.

Alius einſdem rei intellectus.

Aduerte tamen quòd plerique omnes aliter intelligunt dictam gloſſ. in dicto c. quoties cordis, tanquam videlicet ſimpliciter faciat diſcrimen, inter ius Ciuile & Canonicum, de quo per Ioan. Andr. Panormita. & alios in dicto c. ſi cautio. Anto. & Panormita. in proœmio Decret. Panormita. in cap. vlt. col. 5. verſ. ſed an de iure Canonico. de confeſſ. Imol. Roma. Alexand. & recentiores in dicta l. ſtipulatio. §. alteri. & Roma. conſi. 44. præſens inſtrumentum, colum. vlti. Raphael Cuma. conſi. 83. viſa copia. colum. 2. Corneus conſi. 63. videbatur primo aſpectu, colum. 2. lib. 1. & conſil. 113. circa primum, colum. 3. eodem lib. 1. vide Bald. qui eam gloſſ. allegat in l. certi condictio. §. ſi nummos. D. ſi certum peta. & in l. generaliter in 10. quæſt. C. de non numera. pecu. & in l. pactum. in 9. q. C. de collatio. & in authenti. ſacramenta puberum, ad fin. C. ſi aduerſus venditorem.

Cõtrarium aſſerentes.

Et quantum ad noſtrum caſum pertinet, contrarium voluerunt Specula. & Ioan. Andr. in titu. de arbitr. §. ſequitur, verſic. ſed pone compromiſſum eſt. & in titul. de loca. §. nunc aliqua. verſi. 64. & expreſsè Angel. & Imol. in dicta l. ſtipulatio. §. vlti. & Roma. qui horum nullam mentionem facit in dicto §. alteri, & in dicta authenti. ſimiliter, in quinto ſpeciali, motus per c. quanquam. de vſur. lib. 6. vbi ſpeciale eſt in illo caſu, quòd quis poſſit alteri ſtipulari in fauorem illius piæ cauſæ, ſcilicet, reſtitutionis vſurarum. ergo in contrarium eſt ius commune in alijs pijs cauſis, l. ius ſingulare. & l. quod verò. D. de legibus.

Speciale fauore reſtitutionis vſurarum.

Reſponſio ad argumentum contraria opinionis.

Sed huic rationi confeſtim occurrit Fely. in dicto c. ſi cautio. vbi ſuprà allegauimus. Nam fauor animæ fuit cauſa illius ſpecialitatis, ideò & procedit, vbi eſt ſimilis fauor: quaſi dicat, illud eſſe ſpeciale non ſimpliciter, reſpectu reſtitutionis vſurarum, ſed reſpectu fauoris animæ: & ideo id ſemper procedit, vbi eſt fauor animæ. Sed ego miror de Roma. & Fely. qui ita videntur intelligere dictum c. quanquam. tanquam in ſuo caſu permittat paſſim, & omnibus alteri ſtipulari, cùm tamen contrarium innuat. Nam de illis nuncupatim loquitur, qui alijs poſſunt acquirere, vt ait, abſente loci ordinario, aut eius vices gerente, ſiue rectore parochiæ: quaſi cæteris id non permittat, ideò cogita.

Author contrariã opinionem confirmat.

CENTESIMVMDECIMVMQVINTVM PRIV.

Donatio vel promiſſio facta in fauorem piæ cauſæ etiam abſenti effectum ſortietur.

CEN-

Abſenti nemo ſtipulari poteſt.

CENTESIMODECIMOQVINTO. Simile eſt, quod licèt non valeat promiſſio, ſiue donatio, quæ fit abſenti, l. 1. in princip. D. de verbo. obligatio. & nota. in l. abſenti. D. de donatio. fallit tamen, ſi fiat abſenti piæ cauſæ, vt conſuluit Corneus conſi. 215. videtur prima facie dicendum, col. 3. verſicu. & maximè apparet, quòd dictus Ioannes. lib. 2. per not. per dictam gloſſ. quoties cordis. & per gloſſ. in c. iuramenti, 22. quæſt. 5. Et facit vltra illum: quia promittens piæ cauſæ, videtur Deo promittere, qui eſt vbique iuxta illud,

Secus ſi alſens ſit pia cauſa.

Promittens piæ cauſæ videtur Deo promittere.

Iuppiter eſt quacunq; vides, quacunq; moueris.

Per quam rationem ita quoque voluerunt Iaco. Ra. Cy. & Alber. in dicta l. illud. C. de ſacroſanct. eccleſ. & illos videtur ſequi Bald. in authent. ſimiliter. poſt princip. C. ad legem Falcid. Paul. Caſtrenſ. in l. decernimus. C. de ſacroſanct. eccleſ. In qua etiam ſententia fuit Bal. in l. cùm hi. in vlti. lectu. colum. 1. D. de tranſactio. & dicto conſil. 85. lib. 5. Panormita. in ſuprascriptione procemij Decretalium, in vlti. colum. & ibi Fely. colum. 7. verſicu. & ex iſto. vbi hoc dicit valde ſingu. & idem Panormita. conſil. 63. quædam domina. colum. vlti. lib. 2. Cardin. Alexand. in cap. Conſtantius. colum. 4. 96. diſtinct. Et in hanc partem optimè facit, quod in dote mulieri abſenti ex contractu inter alios inito, ius & actio quæritur. per l. 1. §. accedit. C. de rei vxor. actio. & in l. vlti. in prin. C. de iure dotium. Quibus iuribus ſubnixi id voluerunt Barto. conſi. 123. factum ſic ſe habet Titius colum. 2. Paulus Caſtrenſ. conſ. 92. quòd præfata ſententia, lib. 2. Alexand. in l. admonendi. collum. 14. D. de iureiurand. & conſ. 4. videretur, colum. 7. libr. 2. & latè Philip. Dec. conſ. 35. præſtantiſſime doctor, poſt princip. At dos eſt pia cauſa, vt poſteà dicemus, & dotis priuilegia certis pijs cauſis competunt, vt etiam dicemus infrà.

Fauore dotis mulieri etiam abſenti actio quæritur.

Dotis priuilegia pijs cauſis competunt.

Contrarium tamen in pia cauſa voluit gloſſ. ordi. in l. illud. in verbo, alia cauſa, in fi. C. de ſacroſanct. eccleſ. quæ dicit, quòd ad hoc vt valeat donatio, vel promiſſio facta pauperibus, debent ipſi pauperes eſſe præſentes per ſe, vel per alium quam ibi ſequuntur Gul. Bartol. & Bald. & Paulus Caſtrenſ. Niſi tamen in voto per l. 2. extrà de voto. & per totum titu. illos tamen vide omnino, & idem quoque voluit Ioan. And. in additio. Specul. titul. de inſtrument. edit. §. nunc verò aliqua, verſic. ſed an pauperes. & Soc. in l. Paulus. D. de exceptio. Stepha. Bertrand. conſ. 208. Chriſti, &c. viſo conſultationis themate, numero 5. lib. 2. Iaſon in l. qui Romæ. §. Flauius. colum. 10. verſicu. ſed aduerte, D. de verborum obligatio. ſed vtcunque ſit, ſi aliquis aliquid poneret in templo ad ornatum ipſius, valeret donatio etiam nemine recipiente, per textum in dicta l. Paulus. & ibi no. ipſe Soci. & in l. is qui puteum. §. 1. D. quod vi aut clam.

Contrarium ſentientes in pia cauſa.

Donatio facta pauperibus requirit præſentiam eorum. ſecus in voto.

Donatio facta ad ornatum templi, valet etiam nemine recipiente.

CENTESIMVMDECIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Confeſſio in fauorem piæ cauſæ facta propter abſentiam partium non reuocatur.

CENTESIMODECIMOSEXTO. Simile quoque eſt, quod licèt non valeat, nec probet confeſſio facta abſente parte, l. certum. §. ſi quis abſente. D. de confeſ. l. vlti. & ibi gloſſ. D. de interroga. actio. & gloſſ. in l. cùm de indebito. §. vlti. D. de probatio. cum concordan. fallit tamen in confeſſione facta in fauorem piæ cauſæ, vt videtur voluiſſe Bald. in l. generaliter, in 10. quæſt. & ibi Salyc. in 13. quæſt. C. de non nume. pec. & expreſſius idem Bald. in dicta authen. ſimiliter, in princip. C. ad legem Falcid. & Anto. in dicto c. ſi cautio. & ibi Fely. colum. 8. verſicu. fallit ſecundò, vbi multa aggregat de fide inſtrum. & Corne. dicto conſi. 215. colum. 2. in fi. li. 2. Et facit quod voluit Bald. in l. rationes. colum. 2. C. de probatio. quòd confeſſio facta in foro pœnitentiali, in abſentia partium valet, nec reuocari poteſt, per tex. in c. quanquam de vſur. & glo. in dicto cap. quoties 1. q. 7. quod dictum reputat ſingul. dicitq; nuſquam alibi reperiri, in l. tale pactum. in princip. colum. 2. verſicu. ſexto. D. de pact. Et quod generaliter voluerunt Anto. Card. Florent. & Imol. in dicta l. ſi cautio, quòd vbi debet ſeruari æquitas iuris Canonici, confeſſio facta parte abſente habet effectum plenæ probationis, per nota. in c. quoties cordis oculus, 1. queſtio. 7. & idem voluit Domi. in c. teſtes. §. de his. 3. quæſt. 9. & Alexand. qui hoc dicit ſing. conſ. 15. viſa ſcriptura, colum. 2. lib. 7. & conſ. 122. viſo proceſſu. colum. 2. bene dicit. eodem lib. 7.

Confeſſio facta parte abſente nihil probat.

Niſi facta ſit in fauorem piæ cauſæ.

Aut in foro pœnitentiali.

Seruato iure Canonico confeſſio parte abſente facta habet vim plenæ probationis.

CENTESIMVMDECIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Confeſſio facta ad exonerandam conſcientiam, etiam parte abſente, habet vim debiti confeſſati, tanquam parte præſente fuiſſet acceptatum.

CENTESIMODECIMOSEPTIMO, hoc confirmat dictum no. Ang. in aliquibus ſuis reportatis antiquis, in l. cùm quis decedens. §. codicillis. D. de le. 3. quòd relictum factum pauperibus pro exoneranda conſcientia, non poteſt reuocari: quia habet vim debiti confeſſati tanquam fuerit parte præſente acceptatum. quod dictum pro ſingu. ſequitur Barbat. in repetitio. l. cùm acutiſſimi. charta penulti. verſi. quid ſi teſtator. C. de fideicommiſſ. & Carol. Cotta in memoriali, incip. abſenti poteſt acquiri. & iterum in memoriali, cuius eſt initium, apices iuris. Sed ante Angel.

Relictum pauperibus pro exoneranda conſcientia non poteſt reuocari.

Confeſſio facta à teſtatore in teſtamento quãdocunque poteſt reuocari.

Niſi ſit facta ad exonerãdã conſcientiam. Contrarium aſſerentes.

idem voluit Bald. in l. generaliter, in 10. quæſt. C. de non numera. pecu. id quod maximè notandum eſt ad limitationem eorum, quæ regulariter diximus, confeſſionem factam in teſtamento poſſe a teſtatore quandocunque reuocari, nec hoc caſu probare. per l. Lucius. §. quiſquis. huius initij 2. D. de lega. 2. & l. Lucius. §. Sempronius. D. de leg. 3. l. Aurelius. §. vlti. D. de liber. leg. & l. 3. in fin. cum l. ſequen. D. de adiment. lega. cum ſimilib. vt videlicet, id non procedat in confeſſione facta ad exonerandam conſcientiam. Verùm etiam in hoc caſu contrarium expreſsè tenuit Bartolus in dicto §. codicillis. Cynus in dicta l. generaliter. in 10. quæſt. C. de non nume. pecu. & Baldus ſibi contrarius, in l. rationes. in 2. quæſt. C. de probatio. & in repetitio. l. 1. col. penulti. verſicu. ſuper nona quæſtione. C. de ſacroſanct. eccleſ. Iacob. Bel. in authenti. de iureiurand. à mori. præſtito. vide Bald. in l. vlti. C. ſi à non compet. iud. & conſil. 262. ſuadeo hæredi. lib. 3. & Angel. ſibi etiam contrarius, in l. 1. C. de fal. cau. adiec. leg. & Lanfranc. Oria. in repetitio. c. quoniam. de probationibus.

CENTESIMVMDECIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Fauorabilior eſt cauſa liberorum, quàm eccleſiæ.

Natiuitate filiorum reuocatur donatio facta à patre. Niſi ſit facta eccleſiæ. Quo caſu reuocatur vſque ad legitimam.

CENTESIMODECIMOOCTAVO, licèt aliàs reuocetur donatio, ſi is qui donauit, cùm filios non haberet, poſteà filios ſuſcepit, per illam ſingul. l. ſi vnquam. C. de reuocand. donatio. tamen donatio facta piæ cauſæ non per hoc reuocatur, niſi vſque ad legitimam, vt voluit gloſſ. not. in c. vlti. 17. quæſt. 4. quam ſequitur & commendat Bart. in l. Titia Seio. §. Imperator. colum. 2. D. de leg. 2. Bald. Angel. & Salycet. in l. 1. C. de inoffic. dona. Imoſ. & Panormita. in c. vlti. de donatio. Roma. qui illam gloſſ. dicit ſingu. dicta regula 310. in 8. priuilegio, Corneus conſil. 2. in præſenti conſultatione, colum. vlti. lib. 3. & conſ. 300. in hac conſultatione. colum. 2. libr. 4. Barbat. in repetitio. l. cùm acutiſſimi. colum. 2. verſicu. reſtat nunc examinare. C. de fideicom. & Iaſon in authen. ſi qua mulier, colum. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. & Felynus in c. in præſentia. colum. 22. verſicul. quartò quæro. de probat. & Corſe. in ſuis ſingu. in verbo, donatio; incip. licèt donatio.

Contrarium aſſerentes.

Quod honeſtum, id neceſſariò obſeruandum. Maximè ab eccleſia.

Verùm contrarium ſentit gloſſ. in c. ſi quis iraſcitur, 13. quæſt. 2. cùm dicit hoc caſu honeſtum eſſe, vt eccleſia reddat bona ſibi donata, per text. in dicto c. vlt. 17. quæſt. 4. Nam ſi id honeſtum eſt, haud dubiè neceſſariò obſeruandum, per l. ſemper in contractibus. & quod ibi not. gloſſ. D. de regul. iur. & maximè quidem ab eccleſia. per no. per gloſſ. in cap. hoc ius porrectum, 12. quæſt. 2. iuncta gloſſ. in d. l. ſemper, & per Ioan. And. in c. continebatur, de his quę fiunt à præla. Et hâc parem expreſsè videtur ſequi Bal. in dicta authent. ſi qua mulier, colum. 2. in 3. no. Cogita & vide q̃ diximus ſuprà in 14. priuilegio.

CENTESIMVMDECIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Falſa opinione ſolutum pietatis cauſa, tanquam indebitum repeti non poteſt.

Intuitu pietatis cõceſſa ſunt irreuocabilia.

CENTESIMODECIMONONO, generaliùs, quæ intuitu pietatis conceduntur, ſunt irreuocabilia, vt dicit Signo. conſil. 26. quęſtio talis eſt, vtrùm donatio, colum. 2. verſic. præterea quod intuitu. per textum in l. cùm is. §. ſi in ea. D. de condict. indeb. & l. ex duobus. §. vlti. & l. Neſennius. D. de neg. geſt. & l. alimenta. C. eo. ti.

CENTESIMVMVICESIMVM PRIVILEGIVM.

Res ab adminiſtratore comparata ex pecunia eccleſiæ, fauore piæ cauſæ, cenſetur eccleſiæ.

Res empta ex pecunia mea, non eſt mea.

Secus in re empta ex pecunia eccleſia.

CENTESIMOVICESIMO, licèt regulariter res empta ex pecunia mea, non ſit mea, l. ſi ea. C. de rei vendica. & l. ſi patruus. C. com. vtriuſque iudic. & l. 1. C. ſi quis alteri vel ſibi. & l. & ſi de tua. C. de donat. inter vir. & vxo. fallit tamen in re empta ex pecunia eccleſiæ, & ſic piæ cauſæ, vt voluit gloſſ. in l. ſi vt proponis, & ibi docto. C. de rei vendic. & in l. 3. C. arbit. tutel. & gl. in c. inquirendum, & ibi Innocent. Hoſtienſ. Ioan. Andr. Panormit. & omnes, extrà de pecul. cler. & gloſſ. in c. apoſtolicas, 12. quæſtio. 2. & Spec. titu. de emptio. & vendi. §. tertio loco. verſicu. hoc autem ſcias, & Roma. in d. authenti. ſimiliter. in decimo ſpeciali, qui hoc dicit ſatis probari per text. in c. 1. & ſeq. 14. quæſtio. 4. & in c. fixum, 12. quæſtio. 5. licèt Hoſtienſ. & Ioan. And. in dicto c. iudicandum dixiſſent id nullo textu probari.

Modò ab adminiſtratore eccleſia empta ſit.

Pupilli non eſt quod ab extraneo eius pecunia emptum eſt.

Quod tamen intellige, quando res empta eſt ab adminiſtratore ipſius eccleſiæ, aut piæ cauſæ, ſecus ſi ab alio, quia tunc non eſſet ipſius eccleſiæ, aut piæ cauſæ, quod ex ſua pecunia eſſet emptum: ſicut nec pupilli eſſet, quod ab extraneo eſſet eius pecunia emptum. Ita voluit Iaco. Are. Barto. Bald. Pau. Caſtrenſ. & omnes in dicta l. ſi vt proponis. per rationes & iura ibi per eos allegata, quæ tu videre poteris.

CENTESIMVMVICESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In fauorem eccleſiæ ſolo cedit ędificatio.

Quicquid ſolo inædificatur, ſolo cedit.

Niſi clericus ex pecunia eccleſiæ in ſuo fundo ædificet.

CENTESIMOVICESIMOPRIMO, generale eſt, quòd aliàs ædificium in alterius ſolo factum, ipſi ſolo cedit. §. cùm in ſuo. Inſtitu. de rerum diuiſio. tamen ſi quis clericus ex pecunia eccleſiæ in ſuo fundo ædificet, tantum abeſt, vt id ædificium ſolo cedat, verùm è diuerſo cedit ſolum ædificio, & ſic vtrumque, & ſolum & ædificium eccleſiæ. Ita voluit gloſſ. not. in d. c. apoſtolicos. in verbo, conſtruxiſſe, 12. q. 2. quam ſequitur Specul. in tit. de emptio. & venditio. §. tertio loco. verſic. quid ſi clericus. & Bal. in l. in tantum, D. de rerum diuiſio. & Barto. qui illam dicit ſingul. in additio. ad Bald. in c. 1. §. & quia vidimus. col. 6. tit. de his qui feud. dat. poſſ. vbi tamen illam intelligit, modò eccleſia ſoluat pretium fundi. & in c. cùm olim. colum. 3. D. de officio deleg. & in c. inquirendum. colum. 2. de pecul. cleric. & in tracta. de præſtand. Cardina. in 3. q. col. 15. Sed & Ioan. Andr. in addi. Spec. vbi ſuprà, dicit illum dictum gloſſ. non bene probari, nec ibi, nec alibi, & potius videri, quod res maneat communis pro rata, ne locupletetur eccleſia cum aliena iactura, c. locupletari, de regu. iur. lib. 6. cum ſimil. ne fauor eccleſiæ iniuſtitiam pariat. c. nuper de dona. inter virum & vxor. & facit c. generalis. 54. diſtin. & c. fraternitatis. 12. q. 2. Sufficit ergo (inquit) eccleſiæ, quòd ob eius fauorem, ædificium ſolo non cedat, & ſic vitet damnum quòd aliàs incurreret. Et hoc ſequitur Romanus in dictâ authentica, ſimiliter, in vndecimo ſpeciali contractuum. Idem tamen in vltimo ſpeciali dicit, quòd dicta gloſſa poſſet ſaluari in caſu capit. quæſitum eſt, 17. quæſtione quarta.

Modo eccleſia ſoluat pretium fundi.

Contrarium ſentientes.

Eccleſia non debet locupletari cum aliena iactura.

Fauor eccleſiæ iniuſtitiã non parit.

Fauore eccleſiæ ædificium non cedit ſolo.

CENTESIMVMVICESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Obligatus ad faciendum fauore piæ cauſæ, præſtando id quod intereſt liberatur.

Nemo præciſè tenetur ad factum.

CENTESIMOVICESIMOSECVNDO, licèt præciſè quis non poſſit cogi ad factum, ſed liberetur præſtando id quod intereſt, l. ſi quis ab alio. in fin. D. de re iudic. & l. ſtipulatione, non diuiduntur. verſi. Celſus. D. de verbo. obligatio. fallit tamen fauore piæ cauſæ. per textum loquentem in libertate. in l. qui Romæ. §. Flauius. & ibi Raphael Cuma. Paulus Caſtrenſ. Franciſ. Areti. Soci. & Iaſon. D. de verbo. oblig.

Secus fauore piæ cauſæ.

CENTESIMVMVICESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Iure Digeſtorum nudo pacto facta donatio ad pias cauſas valebat.

Stipulatio neceſſaria in donatione.

CENTESIMOVICESIMOTERTIO, licèt olim de iure ſcilicet Digeſtorum, non valeret donatio nudo pacto facta, ſed requirebatur ſtipulatio. l. ſi quis argentum. §. ſin autem, C. de donatio. tamen valebat ad pias cauſas. l. ſi tibi dederim. in princip. D. de donatio. quam ad hoc citat Bald. in l. ſi quis argentum. §. ſin autem. C. eodem titulo.

Secus ad pias cauſas.

CENTESIMVMVICESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Donationes ad pias cauſas factæ, quamuis excedant ſummam quingentorum aureorum, non requirunt actorum confectiones.

Donatio excedens ſummam quingentorum aureorum inſinuatur.

Niſi ſit facta piæ cauſæ.

Maximè pro redemptione captiuorum.

Extẽſio ad omnem piam cauſam.

CENTESIMOVICESIMOQVARTO, licèt aliàs donatio excedens ſummam quingentorum aureorum, debeat inſinuari, vt notat gloſſ. in l. ſancimus. & l. penulti. C. de donatio. fallit tamen in donatione facta piæ cauſæ. Et id quidem indubitatum eſt in donatione facta pro redemptione captiuorum, per textum expreſſum in l. penulti. in princip. C. eodem titu. Sed & idem in omni pia cauſa tenuit Specula. in titu. de inſtrument. edit. §. porrò. verſicu. item nota quòd donationes. per textum in l. illud. C. de ſacroſanct. eccleſ. & in §. ſin minus. & in authenti. de non alie. rebus eccleſ. quod & tenuit Pileus quæſtio. 123. quem refert Ioan. Andr. in additio. Specul. vbi ſuprà, motus quòd quemadmodum videtur donatio facta finiri ſine inſinuatione, per dictam l. ſancimus. & authent. ibi poſitam, ita etiam facta eccleſiæ, aut loco religioſo: cùm non differant imperium, & ſacerdotium, per iura quæ allegat. Et hanc quoque partem ſequitur Ioan. Andr. in c. in præſentia. colum. vlti. de probatio. Albert. & Barto. in dicta l. illud, & ibi Alexand. in additio. ipſius Bartoli, C. de ſacroſanct. eccleſ. per dictam l. penult. C. de donatio. Hoſtien. Ioan. Andr. & Anto. in c. vlti. de fide inſtrumen. idem Hoſtien. in ſumma titu. de dona. §. quæ donatio. Bald. in l. conſulta, in fin. C. de teſtamen. Ioan. Calde. conſil. 3. ſub rub. de donatio. Roma. in l. Modeſtinus. D. de donatio. Panormita. in c. relatum. huius initij primo. colum. 1. de teſtamen. Cuma. conſi. 105. quædam domina Lucia, col. penult. verſicu. ſupereſt videre. Paulus Caſtren. conſ. 212. omiſſo ordine, colum. 2. verſic. prçterea donatio, libro 2. Matheſil. qui hoc dicit procedere de iure Canonico, quod dicit eſſe vbique obſeruandum, licèt lex Ciuilis aliter diſponat, notabili 170. nota quòd leges. & Franc. Are. in l. 1. colum. 1. in 11. priuilegio. C. de ſacroſ. eccleſ. Soci. conſ. 115. videbatur prima conſideratione, colum. 2 verſic. nec obſtat ſi dicatur. lib. 4. Fely. poſt Anto. & alios in c. eccleſia ſanctæ Mariç. colum. 30. de conſtitut. & Calca. conſ. 13. pro parte negatiua. colum. 3. verſicu. deci-

Imperium & ſacerdotium non differunt.

Etiam de iure Canonico.

mo-

motertiò idem videmus, vbi & ipſe allegat textum in l. vlti. C. de iure dot. & Iaſon in l. 1. col. penulti. verſicu. vlti. D. ſoluto matrimo. & Franciſ. Ripa lib. 3. Reſpon. c. 11. prima dubitatio, paulò ante finem. Sed contrarium voluit gloſſ. in d. l. illud. & ibi Petr. Guliel. Cyn. Bal. in 3. quæſt. & Paulus Caſtrenſ. per textum ibi, C. de ſacroſanct. eccleſ. glo. in d. l. ſancimus. in verbo, ad quingentorum, & ibi Bald. colum. 2. C. de donatio. & glo. in §. ſin minus. in verbo, firma. in authent. de non alie. Raphael Cuma. conſi. 28. de fundo dato, colum. vlti. Barbat. conſ. 65. referam in medium, colum. 10. libro 4. Maria. in tractatu ſuo oblationum, in nono libello quęſtione ſexta.

Contrarium aſſerentes.

CENTESIMVMVICESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Condictio indebiti non competit ob indebitum ſolutum piæ cauſæ.

CENTESIMOVICESIMOQVINTO, fauore pię cauſę indebitum ſolutum non repetitur, per textum loquentem in dote in l. cùm is. §. ſi in ea. D. de cõd. indebit. & melius in §. vlti. Initit. de obliga. quæ ex quaſi contract. naſcun. & ita voluit Bald. in l. ea quæ. C. de condict. indeb. & ita conſuluit Roma. conſil. 428. in terminis propoſitæ conſultationis, in fine primi dubij. Et facit textus loquens de libertate in l. quamuis. C. de fideicommiſ. liber. quam & Bal. ibi, in 1. not. extendit ad aliam quamuis piam cauſam.

Fauore dotis indebitum ſolutum non repetitur.

Idem in libertate.

Extenſio ad omnem piam cauſam.

CENTESIMVMVICESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In dubio titulum piæ cauſæ præſumendum eſt priorem fuiſſe quouis alio.

CENTESIMOVICESIMOSEXTO, ſi reperiantur duo inſtrumenta eodem die confecta, nec conſtet vtrum illorum ſit prius poſteriusve, licèt aliàs vtrumque vitietur ſecundùm Dy. & Barto. in l. 1. §. non autem. in fin. D. de bon. poſſeſſ. ſecund. tabu. Cy. poſt Petr. in l. hac conſultiſſima. §. ſin autem. in fin. C. de teſtament. cum ſimil. præſumitur tamen inſtrumentum factum in fauorem pię cauſę fuiſſe prius confectum, vt potius ſit ius ipſius piæ cauſæ, vt voluit not. Roma. in dicta authen. ſimiliter. in 13. ſpeciali inter contractus. vbi refert ſing. conſuluiſſe Fran. Are. ſeniorem, quòd agens hypotecharia ad rem aliquam, quam dicit fuiſſe debitorum, debeat probare ſuã bonorum obligationem præceſſiſſe donationem de ea re factam reo conuento, per textum not. in l. de rebus. C. de donation. ante nupt. Verùm in fauorem piæ cauſæ præſumendum eſt in dubio ſuum titulum eſſe priorem altero, per textum ſingu. loquentem in fiſco. l. 1. & ibi Bartol. C. de iure fiſci. libro. 10. nam pia cauſa, & fiſcus æquiparantur. l. vlti. C. de ſacroſan. eccleſ. & §. ſi minus. in authen. de non alien. ex quo ſumitur authenti. ſicut. C. de ſacroſanct. eccleſ. cum ſimilibus alibi adductis. & hoc ſequũtur Soci. Iaſon, Aquen. & Thom. Parp. in l. 1. in princip. D. ſoluto matrimo. Soci. conſil. 67. eadem die, colu. 5. verſic. confirmatur hoc fundamentum. & Iaſon qui hoc dicit ſingul. in l. vlti. colum. penult. & ibi etiam Philip. Decius colum. vltima, C. de edicto diui Adria. tollen. & hoc quoque voluit Ioan. Pla. in d. l. 1. C. de iure fiſci. & Philippus Decius in l. in ambiguis. D. de regul. iur. Et facit quod poſt Dy. voluit Bartol. & omnes poſt eum in dicta l. 1. D. ſoluto matrimo. quòd etiam in dubio inſtrumentum dotis præſumitur cætera præcedere. quod & voluerunt Dy. & Bald. in l. in ambiguis. per illum textum, D. de iure dotium. quia ſi hoc in dote procedit, multò fortiùs in pia cauſa, quæ fauorabilior eſt, vt alibi diximus, Quin illud in dote adeò procedit, vt etiam præferatur inſtrumento fiſci eodem die confecto, cùm de tempore non conſtat, vt voluit Baldus in l. dotis. C. de iure dotiũ. & in l. ad exactionem. C. de do. promiſſ. & Nicol. in l. quamuis. C. de priuileg. fiſci.

Propter incertitudinem vtrunque inſtrumentum vitiatur.

Niſi alterum ſit factum in fauorem piæ cauſæ.

Agens hypothecaria probare debet ſuum titulum priorẽ fuiſſe altero. Secus præſumitur in pijs cauſis.

Pia cauſa & fiſcus æquiparantur.

Inſtrumentum dotis præſumitur cætera præcedere.

Etiam inſtrumentum fiſci eodem die confectum.

CENTESIMVMVICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Inſtrumenta inuicem pugnantia, in commodum piæ cauſæ interpretanda ſunt.

CENTESIMOVICESIMOSEPTIMO, ex eodem fonte manat, quòd ſi reperiantur duo inſtrumenta inuicem pugnantia, vt quia vnum atteſtatur Titium tali die & tali loco id feciſſe, alterum eodem die, ſed alio loco ita remoto, vt in eodem die eſſe nõ potuiſſet in vtroque, ignoraturque vtrum ſit verum an falſum, ſtandum eſt ei quod eſt in commodum piæ cauſæ, & rei fauorabilis, vt voluerunt Cynus & Ray. in l. optimam. C. de contrahend. & commit. ſtipul. Cynus in l. in exercendis. in 2. quæſt. C. de fide inſtrumen. Ioan. Andr. Ant. & Panormita. in cap. imputari. eodem titu. Alexand. conſil. 190. plura narrata ſunt, colum. 4. verſic. ſecundò reſpondeo. lib. 6. per l. in ambiguis. & l. libertas. de regu. iur. cum ſimilibus.

Inſtrumenta ſibi inuicem contraria.

In ambiguis ſtandum eſt pro pia cauſa.

CENTESIMVMVICESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Donatio aliàs probibita ſumit effectum, ſi conuertatur in piam cauſam.

CEN-

Donatio inter virum & vxorem ad pias cauſas facta valet.

CENTESIMOVICESIMOOCTAVO, licèt aliàs non valeat donatio inter virum, & vxorem, toto titu. de donatio. inter virum & vxo. fallit tamen, ſi fiat vt conuertatur in piam cauſam: vt per textum in l. ſi ſponſus. §. conceſſà. D. eodem titu. voluit Guliel. Cu. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero. D. de iureiurand. Barto. in l. Seius & Agerius. D. ad legem Falcid. Alexand. conſil. 152. in cauſa, & lite. verſic. tertiò licèt aliàs, lib. 2.

CENTESIMVMVICESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Pater non prohibetur filio donare ad pias cauſas.

Donatio inter patrem & filium inualida. Secus in cauſis dotis. Extenſio ad omnem piam cauſam.

CENTESIMOVICESIMONONO, ſimiliter licèt non valeat donatio inter patrem & filium, l. donationes. C. de donatio. inter virum & vxo. cum ſimilibus. fallit tamen fauore piæ cauſæ, per textum loquentem in cauſa dotis, in l. Pomponius Philadelphus. D. famil. erisc. quam ad omnem cauſam piam trahit Calc. conſ. 13. verſic. pro parte negatiua. colum. 4. verſic. ſed quædam cauſa.

CENTESIMVMTRIGESIMVM PRIVILEGIVM.

In generali prohibitione alienationis ſemper intelligitur excepta pia cauſa.

Generaliter prohibita donatione, non cenſetur prohibita ad pias cauſas.

CENTESIMOTRIGESIMO, non tantum eo caſu, ſed & aliàs prohibita generaliter donatione, vel à teſtatore, vel à contrahentibus, non cenſetur tamen prohibita in fauorem piæ cauſæ. Ita referunt Roma. Soci. & Calca. quibus locis ſtatim citabimus voluiſſe Bald. licèt non inuenerim in meo codice, in l. ſi ſponſus. §. conceſſa. per illum text. D. de donatio. inter virum & vxorem. ſequitur ſimiliter Calca. conſ. 13. pro parte negatiua, col. 3. verſic. textum quia in diſpoſitione. vbi & ad hoc allegat authent. res quæ. C. communia de lega. & in c. 1. §. ſi verò de allodijs. titu. de pace iur. fir. vbi & addit hanc rationem, quia in huiuſmodi generali prohibitione videtur excepta perſona Dei: ſicuti in generali ſacramento fidelitatis intelligitur etiam excepta perſona Imperatoris. c. 2. titu. de prohibi. feud. alie. Verùm Roma. in dicta authent. ſimiliter, in 15. ſpeciali, inter contractus. dicit hoc eſſe falſum in cap. 1. §. donare. titu. quibus modis feud. alie. poſſ. & in dicto cap. 2. ad princip. titu. de prohib. feud. ali. per Feder. vbi generalis prohibitio de non alienãdo feudum includit etiam prohibitionem alienationis pro anima. Nec obſt. d. §. conceſſa. vbi dicitur quòd vir poteſt donare vxori, & econtrà vxor viro cauſa ſepulturæ: quia illud non eſt ratione piæ cauſæ, ſed quia (vt dicit is text. expreſſim) ceſſat ratio prohibitionis, cùm ex ea donatione is cui donatur, non fit locupletior.

In generali prohibitione intelligitur excepta perſona Dei.
Et in generali ſacramento fidelitatis perſona Imperatoris.
Contrarium ſentientes.
Generalis prohibitio de non alienando feudum includit etiam prohibitionem alienationis pro anima. Reſponſio ad obiecta.

CENTESIMVMTRIGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Pignus alienatum ad pias cauſas, ſciente & tacente creditore, cenſetur ab eodem remiſſum.

Qui tacet & patitur non videtur conſentire in ſuum præiudicium. Creditor per taciturnitatẽ non cenſetur conſentire alienationi pignoris. Niſi ad pias cauſas alienatum ſit. Exemplum in libertate. Extenſio ad omnem piam cauſam.

CENTESIMOTRIGESIMOPRIMO, licèt aliàs qui tacet, & patitur, non videatur conſentire in his quæ præiudicium afferunt, & incommodum, vt nota. in l. filiusfamiliàs. §. intuitus. D. de procur. cum ſimilibus, & propterea creditor per taciturnitatem non videatur conſentire alienationi rei ſibi obligatæ, quin poſſit pignus proſequi, l. ſicut. §. nõ videtur. D. quibus modis pig. vel hypo. ſol. fallit tamen fauore piæ cauſæ: verbi gratia, ſi quis præſente, & tacente creditore donaret fundum obligatum pio loco, cenſetur pignus remiſſum. textus eſt in libertate loquens in l. 1. C. de remiſ. pigno. quem Baldus ibi extendit ad omnem piam cauſam. & ſequuntur Roma. & Alexan. ille colum. vlti. hic colum. 8. in l. quæ dotis. D. ſolut. matrimo. & voluit etiam Ioan. And. in regula, qui tacet. de reg. iur. lib. 6. Panor. in cap. nonne. de præſumpt. Roma. conſil. 311. in cauſa propoſitæ conſultationis. verſi. in decimo dubio. Soci. conſil. 291. viſis literis. col. 7. verſi. preterea hanc partem. lib. 2. & Philippus Decius conſ. 66. de duobus quæritur, colum. pen. pro quibus bene facit text. in authent. ſi ſeruus ſciente domino, vbi etiam id not. Bald. C. de epiſc. & cleri. & in c. ſi ſeruus. 54. diſt. Et quod in ſimili dicitur de fiſco, in l. ſi hypothecas. C. de remiſſ. pig. Et vide quod ſcribit Philip. Dec. in c. ſuper eo. colum. antepe. verſi. ſed ad iſta reſponderi poteſt, iunctis præcedentibus. de offi. deleg.

Niſi etiam a fiſco alienatũ ſit.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Mandatum factum piæ cauſæ, durat re integra, etiam poſt mortem mandantis: nec poteſt illius hæres reuocare, cùm non appareat mutatam voluntatem.

Mandatum re integra morte mandantis finitur. Secus in mandato facto piæ cauſæ.

CENTESIMOTRIGESIMOSECVNDO, licèt aliàs mandatum re integra morte mandantis finiatur, l. mandatum. C. mand. cum ſi. fallit in mandato facto piæ cauſæ, quod nec re integra finitur morte mandantis, nec poteſt illius hæres reuocare, vt no. voluit Bald. in authen. ſi qua mulier. col. vlti. verſic. quartò no. C. de ſacroſan. eccleſ. per text. quem dicit ſingu. in cle. exijt. §. in eo verò caſu. de verb. ſig. & idem Bal. qui hoc dicit no. dignum in d. l. mandatum. col. 3. verſ. ſed contra hoc op. & ibi Saly. col. 6. in 13. op. C. mand.

vterq;

Et in dote.

vterq; per text. loquentem in dote, in l. ſi ego. §. 1. D. de iur. do. & idem Bald. in l. cum magiſtratus. col. 1. C. quand. prouo. non eſt neceſ. per c. vlt. de teſta. li. 6. & ipſe Bald. in l. ſi defunctus. in fi. D. de procur. Ro. in l. 2. D. ſol. mat. & in d. authent. ſimiliter in 17. ſpeciali, inter contractus, non per text. allegatos. & per Bald. in prioribus locis, quos nititur probare, nihil ad hoc facere, ſed per tex. loquentem in libertate, in l. ſi pater filio. D. de manu. vindict. & idem Roma. conſ. 119. in prima concluſione, vbi ad hoc dicit ſing. tex. in d. cle. exijt. quo loco ſuprà citauimus. & Alex. in addi. Bar. in l. 2. §. ſed ſi quis donaturus. D. de donatio. & Iaſon in l. eius qui in prouincia. in verſicu. placebat. colum. 1, verſic. iſtam regulam. D. ſi certum peta. vbi & facit ſingu. textum in d. clement. exijt. illum autem textum in dicta l. ſi ego. §. 1. dicit ſingu. Bald. in c. cùm veniſſet. de teſtament. ſuper quibus vide omnino Iaſo. in d. l. eius qui. verſ. placebat. col. 1.

Et in libertate.

CENTESIMVMTRIGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Pœnitentia non habet locum in contractibus ad pias cauſas, etiam re integra. Secus tamen in libertate.

In contractibus innominatis re integra locus eſt pœnitentiæ.

Niſi ad pias cauſas ſint celebrati.

CEnteſimotrigeſimotertio, licèt in contractib⁹ innominatis re integra ſit loc⁹ pœnitentiæ, l. ſi pecuniam. D. de condictio. ob cauſam. cum ſimilib. in celebratis tamen ad pias cauſas non habet locum pœnitentia, etiam re integra, vt voluit Bald. qui dicit not. in l. ſicut. in fi. C. de actio. & oblig. & per text. in l. ſi quis pro redemptione. C. de donat. & per id quod in ſimili dicitur, quòd etiam fauore dotis non habet hoc caſu locum pœnitentia, per textum in l. ſi ego. §. 1. D. de iure dot. Id quod etiam voluit Bald. per text. poſtremo loco allegatum in dicta l. mandatum. colum. 3. verſ. ſed contra hanc op. & ibi quoque Saly. col. 6. 15. oppo. C. mand. & Alexand. in l. qui Romæ. §. Flauius. col. 7. D. de verbo. obliga. & Socin. vbi ſuprà, in 17. priuilegio. Et illud de dote etiam per illum tex. voluit Bar. in l. 2. §. ſi pecuniã. D. de donat. & in l. ſi pecuniam. §. 1. aut. 2. D. de condict. ob. cau. & Romanus in l. 1. D. ſoluto matrimo. Verùm contrarium apertè ſentit in dicta l. qui Romæ. §. Flauius. in exemplo per eum ibi poſito, & Apertus Franciſc. A ret. ibi, & Romanus in repetitio. dictæ authent. ſimiliter, in 18. ſpeciali contractuum. dicit enim quòd is qui contraxit, poterit pœnitere, per textum loquentem in libertate, & ita in pia cauſa, in l. dedi. §. idem erit. D. de condictio. ob cauſam. & iterum in dicta l. ſi pecuniam. §. item ſi quis dederit. D. eodem titulo, in quibus locis idem quoque tenet ipſe Roma. Nec obſtat (inquit) d. l. ſi quis pro redemptione. nam is tex. ſolum denegat repetitionem eius quod fuerat donatũ,

Idem in dote.

Contrarium aſſerentes.

Qui cõtraxit, poteſt pœnitere, etiam quo ad libertatem.

Reſponſio ad contraria argumenta.

propterea quòd diceretur non fuiſſe donationem inſinuatam, quia excederet ſummam quingentorum aureorum: at non denegat pœnitentiam, quia de hoc ibi non agitur. Si verò is qui contraxit, mortuus eſt, & velit hæres ipſius reſilire, ſiue pœnitere, non poterit etiam re integra, quamuis defunctus potuiſſet. & ita loquitur d. l. ſi ego. §. 1. D. de iure dotium. Et ratio diuerſitatis eſt, quia ipſe hæres quantum maximè poteſt, debet & tenetur ſubuenire animæ ipſius defuncti & ita ea perficere, & exequi quæ viuens ipſe ad pias cauſas pro ſua anima diſpoſuit. cap. in literis. de raptoribus. c. parochiano. de ſepult. hæc ferè Roma. cuius ſententiam ſequitur, licèt illius non meminerit, Lauren. Calca. conſ. 31. Antonius Pacolarius, col. 5. verſic. quid igitur dicendum. vide omnino Iaſo. in d. l. dedi. §. idem erit. D. de condictio. ob cauſam. & in l. ſi pecuniam. in princip. colum. 1. verſicu. quartò limit. eod. tit. vide etiam omnino Soc. in dicto §. Flauius. col. 5. & Iaſ. in dicto §. idem erit, & Alexan. in dicta l. ſi pecuniam. colum. 12.

Heres non poteſt re integra reſilire ab huiuſmodi contractibus.

Ratio diuerſitatis inter hæredem & defunctum.

CENTESIMVMTRIGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Eccleſia, vel ciuitas, mutui datione non obligatur, ſi in vtilitatem eius pecuniæ verſæ non ſint.

CEnteſimotrigeſimoquarto, licèt mutuãs inſtitori non habeat neceſſe probare verſum in vtilitatem domini, l. vlti. D. de exercit. fallit tamen in mutuante ad miniſtratori eccleſiæ, ſiue piæ cauſæ, vt volunt doctores, idem quoque dicentes in mutuante adminiſtratori ciuitatis, in l. ciuitas. D. ſi certum peta. Quod tamen limitat ſingul. Bal. in rubric. C. de exercit. col. penulti. verſicu. contra videtur procedere, quando eccleſia vel ciuitas non exercet aliquam negotiationem: aliàs ſi exerceat per magiſtrum ſuum, vtetur iure communi quam limitationem dicit ſingu. Alexand. in dicta l. ciuitas. colum. penulti. vbi eam tamen non putat veram, licèt Iaſon ibi, colum. vlti. verſic. iſta limitatis, eam conetur approbare.

Mutuans inſtitori non tenetur probare verſum in vtilitatem domini.

Secus in mutuante adminiſtratori eccleſiæ.

Et adminiſtratori ciuitatis.

Niſi eccleſia vel ciuitas per magiſtrum ſuum aliquam negotiationem exerceant.

CENTESIMVMTRIGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Donata ad certum pium vſum, ne authoritate quidem principis poſſunt conuerti in alium.

CEnteſimotrigeſimoquinto, licèt donata ad certum vſum poſſint à donatario in alium vſum conuerti, l. 2. in fine, & l. ſequen. D. de donatio. & l. ſi repetendi. C. de condictio. ob cauſam. & l. ſed ſi vir. §. vlt. & l. ſequen. D. de dona. inter virũ & vxor. fallit tamẽ in donatis ad certũ piũ vſum, quia non poteſt in aliũ conuerti, per text. in l. pen. & ibi Bal. qui

Donata ad certum vſum poſſunt à donatario in alium conuerti.

Secus in donatis ad certum pium vſum.

hoc expreſsè not. & dicit ſpe ciale in pia cauſa, C. de donatio. & in clemen. quia contingit. de religioſis domib. & voluit Bald. qui & hoc negat poſſe fieri authoritate principis, cōſ. 183. factum proponitur. poſt princ. lib. 1. vbi & ad hoc alia iura allegat, & conſ. 118. caſus ſub tali forma. colum. 3. verſic. ſuper quinto puncto, lib. 1. & Panormit. conſ. 99. quidam condidit teſtamentum. colum. 2. verſ. moueor decimò, lib. 2. vbi tamen excepit authoritate ſummi Pontificis, & Paul. Caſtren. conſ. 187. ſuper primo quæſito reſpondeo, in princ. lib. 1. vbi etiam excepit authoritatem ſummi Pontificis: & Benedict. Capr. conſ. 121. punctus fuit, quidam teſtator. Tu tamen omnino vide Bart. in l. pater. §. Tuſculanus. D. de lega. 3. & in l. legatum. D. de vſufruct. legat. & Bald. conſ. 415. viſa ſubſtitutione, ante fi. lib. 4. & Panormit. in cap. nos quidem. colum. vlt. & ibi Cardina. & alios, de teſtam. Roma. ſingul. 477. legatum factum. vide eundem Roma. conſ. 49. verſ. quo ad tertium.

Quæ ne authoritate quidem principis poſſunt conuerti in alia vſum.

Excepta tamen ſummi Pontificis authoritate.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Pactum non excludit eum à ſacrilegio, qui rem ipſius eccleſiæ propria authoritate occupat.

Valet pactum, vt creditor propria authoritate ingrediatur poſſeſſionem hypothecatam. Niſi rē ipſius eccleſia occupa[?]et.

Centeſimotrigeſimoſexto, licèt valeat pactum vt creditor poſſit propria authoritate poſſeſſionem hypothecatam ingredi, per l. 3. C. de pignor. fallit tamen ſi res ipſa ſit eccleſiæ: neque enim hoc caſu pactum excuſaret eum, qui rem ipſius eccleſiæ propria authoritate occuparet, quum in ſacrilegium incurrerit, per tex. in c. nulli liceat. 12. q. 2. per quem ita dicit Innocen. in c. verum. de foro competen. Sed Hoſtienſ. ibi tenet contrarium. Sed tu omnino ſuper hoc vide Anto. & Panor. in d. c. verum. vbi multifariam in ea re diſtinguit, & Roma. multa quoque ſuper hoc differentem in dicta authen. ſimiliter. in 19. ſpeciali, inter contractus. C. ad legem Falcidiam.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Non malè infertur ab alienatione rerum eccleſiæ ad alienationem rerum piæ cauſæ.

Eadem requiritur ſolennitas in alienatione rerum piæ cauſæ, quæ in alienatione rerum eccleſiæ.

Centeſimotrigeſimoſeptimo, in alienatione rerum piæ cauſæ eadem ſolennitas requiritur, quæ in alienatione rerum eccleſiæ. Ita voluerunt Hoſt. Ioan. And. Anto. Imol. & Panormita. qui hoc dicit ſemper eſſe notandum, & Barba. in cap. nulli. de rebus eccleſ. non alie. per textum in §. quia verò. in authen. de non alien. qui eſt cano. in cap. hoc ius porrectum. 10. q. 2. Augel. in l. 2. C. de fide inſtrumen. Imol. Fely. & Petrus Anchar. conſ. 274. ad declarationem dubij, colum. 1. Pau. Liaz. & alij poſt eum in clem. quia contingit. §. illud. de religio. domi. & Paul. Caſtren. conſ. 269. dubitatur nunquid hoſpitale, colum. 1. lib. 1. & conſil. 16. incipien. tale factum fuit, & iterum conſ. 295. incipien. propoſita mihi. & Philippus Franc. qui hoc dicit ſing. in cap. 1. colum. 2. de rebus eccleſ. non alien. lib. 6. Qualiter tamen hoc intelligatur quantum ad bona hoſpitalium, videbis per Felynum in d. cap. de quarta. colum. 2. de præſcrip. & Philippus Franc. vbi ſupra.

Quid in alienatione bonorum hoſpitalium.

CENTESIMVMTRIGESIMVMOCTAVVM. PRIVILEGIVM.

Reſtitutio in integrum eodem modo competit piæ cauſæ, quo eccleſiæ.

Eccleſia reſtituitur in integrum ratione læſionis.

Et pia cauſa.

Centeſimotrigeſimooctauo, non diſſimile eſt præcedentibus, quòd ſicuti eccleſia reſtituitur in integrum ratione læſionis. cap. 1. & per totum titu. de in integrum reſtitut. ita & pia cauſa, vt voluit Ioan. Andr. in c. 1. & c. 2. & ibi Ioan. de Imol. & Domi. de in integrum reſtitutio. lib. 6. & Pet. Anchar. in cap. nulli. de rebus eccleſ. non alienan. & Paulus, qui hoc quoq; dicit eſſe ſemper menti tenendum, in d. cap. nulli. in fin. & in cap. cùm eſſes, colum. vlt. de teſtamen. vbi hoc dicit ſingul. & Fran. Aret. in l. 1. colum. vlt. in duodecimo priuilegio. C. de ſacroſan. eccleſ. Et ita quoque voluerunt loquendo de hoſpitali, Innocen. Petr. Anchar. & Imol. in cap. niſi eccleſiæ. de præbend. Bald. & Paul. Caſtren. in l. orphanotrophos. poſt princ. C. de epiſc. & cler. Bald. conſ. 465. in ciuitate Brixię, lib. 1. & conſ. 381. quæſtio ſubtilis eſt, colum. 1. lib. 3. Panormita. in cap. 1. aliàs 2. colu. penulti. & vlti. de in integrum reſtitutio. aliàs de præſcript. & Roma. conſil. 407. cùm præſupponatur, poſt princip.

Et hoſpitale.

CENTESIMVMTRIGESIMVMNONVM RIVILEGIVM.

Piæ cauſæ præſcribuntur tantùm ſpatio quadraginta annorum.

Contra eccleſiā currit tantùm præſcriptio quadraginta annorum.

Et contra pias cauſas.

Centeſimotrigeſimonono, ſicuti contra eccleſiam non currit præſcriptio, niſi quadraginta annorum, per l. vlt. & authē. quas actiones. C. de ſacroſ. eccl. ita nec etiam contra pias cauſas, per textum in §. cum temporibus. in authen. de eccleſ. titul. & voluit Bal. qui hoc dicit notab. & menti tenendum in d. authen. quas actiones. & in l. in genero. in fi. D. de his qui not. infa. verſ. vltimò præmitto. Panormit. in c. de quarta. in 6. notab. & ibi latè Fely. colum. 1. & 2. de præſcrip. idem Panor. in c. accedentibus. in ſecundo no. de priuileg. & conſi. 54. hoc capite factum, ſuper quo, &c. colum. 2. verſi.

Qui dicât ſufficere poſſeſſionem triginta annorum.

verſic.hoc tamen. lib. 2. vbi reprehendit Fede. qui conſil. 101. incip. vtiliter fuit. tenuit ſufficere poſſeſſionem triginta annorum, idem quoque tenuit Maria. qui alios quoque allegat in tracta. de oblationibus, in 5. quæſtio.noui libelli.Iaſon in §.ex maleficijs, col. 11.Inſtit.de actio.Franciſ. Balb.in 1.part. 5.part.col.2.verſi.amplia quarto.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Pia cauſa & eccleſia de iure æquiparantur, ac iiſdem gaudent priuilegijs.

Quælibet pia cauſa eiſdem gaudet priuilegijs, quibus eccleſia.

CEnteſimoquadrageſimo, generaliter eiſdem gaudet priuilegijs quęlibet cauſa pia, quibus & eccleſia, vt voluerunt Ioan.Andr. Petrus Anchar.et Domin. in dicto c. 1. de in integrum reſtitu. lib.6. et Innocen. in c. relatum. de teſtamen. & ibi Panormita. colum. vlt. qui dicit huius eſſe rationem, quia eſt eadem vtriuſque ratio: nam eccleſia ſua priuilegia habet propter animam,& contemplationem Dei, & idem Panormita.in dicto c.nulli, ante fin. de rebus eccleſ. non alien. vbi reddit etiam rationem, quia hæc duo, videlicet eccleſia & pia cauſa, reperiuntur de iure æquiparata, per c. requiſiſti. §. ſecus autem. de teſtament. & facit c. xenodochus.cum c. ſequen. de religioſis domibus. & idem Panormit. in c. 1.de in integr.reſtitur. & in dicto c. accedentibus.de priuileg.& conſil. 102.circa perſonarum.colum. vlti. verſi. & idem dicendum, lib. 2. & Petrus Anchar. in clement. cauſam.de electio.& in clementi. diſpendioſam. de iudic. Barbat. latè in c. vlti. de teſtament. & Philippus Francus in dicto c. 1. colum. 2.de rebus eccleſ.non alienand.libro 6. & bene facit textus in l. priuilegia & quod ibi notat Barto.C.de epiſc. & cler. & ſcribitur in cap.ſciant cuncti. & in cap. generali. poſt princ. de electio.libro 6.& in cap.grandi. & ibi Petrus Ancharanus, Cardina.Florent.& alij de ſupplen. neglig. prælat.

Eadem eſt ratio piæ cauſæ, & eccleſiæ.

Eccleſia & pia cauſa de iure æquiparata.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In pijs cauſis & minorum perſona re ipſa & ex ſolo tempore tardius pretij exoluti mora contrahitur.

Sine interpellatione non contrahitur mora.

CEnteſimoquadrageſimoprimo, licèt aliàs non contrahatur mora ſine interpellatione, aut diei, aut hominis, per not. in l. magnam. C. de contrahend. & commit. ſtipul. cum ſimil. tamen ſicuti hoc fallit in minore, cui quicquam debetur, per text. glo.& doct.in l.in minorum.C. in quibus cauſis in integrum reſtitut.non eſt neceſſar.& in l.Titia Seio.§.vſuras.D.de lega.2. & alibi dixi plenius. ita quoq; in pijs cauſis, per textum in d. l. Titia Seio.§.vſuras. quem ad hoc expendit Bald. in authen.hoc amplius. colum. penul. & ibi etiam Iaſ.colum. 1.C.de fideicom.& voluit glo.nota. in §.item mixta. in verbo, in iudicium.Inſtitu. de actio.quam ſequitur & facit ſingul.Roma.ſingu. 116.tu habes quod in minore. vide Iaſ. in dicta authen.hoc amplius.

Aliud in minore creditore.

Et in pijs cauſis.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Eccleſiæ & alia pia loca in omnibus minorum iure vtuntur.

CEnteſimoquadrageſimoſecundo, vt generaliùs loquar, omnia priuilegia competentia minoribus, competunt eccleſiis, & alijs pijs locis: à pari enim procedunt minores & piæ cauſæ, vt patet ex text. in l.orphanotrophos. in princ.C.de epiſc.& cler. vbi adminiſtratores piorum locorum æquiparantur tutoribus, & curatoribus, & ibi expreſsè not.Bald.& Paulus Caſtren.poſt principium, hoſpitalia iure minorum vti: & eſt ſimilis text. quem etiam no.Imol.in clemen. quia contingit. §. vt autem præmiſſa.de religio. domib. & expreſsè voluit Roma. ſingul. 93. incipien. habui quæſtionem. vbi dicit, quòd minori pius locus æquiparatur: & per hoc decidit pulchram quęſtionem, & Matheſil.not.44. nota quòd eccleſiæ, vbi hic dicit ceſſare in vno caſu. & hoc procedit ex conſequentia eorum quæ diximus in præcedentibus priuilegijs, quibus latè oſtendimus eccleſiam, & piam cauſam equiparari: quia etiã eccleſia, & minor à pari procedunt, per tex. in c. 1.& in c.auditis.et ibi latè gl.et doct. de integ.reſti.& propterea ſæpiſſimè ſumitur argumentum à minore ad eccleſiam, vt per gloſ. in l. reſpublica.C.quib.ex cau.maio.et l.ſi in rem. C. quand.ex fac.tut.cum multis ſimilibus latè congregatis per Nicol.Eueral.in locis legalibus, in loco à minoribus ad eccleſiam, vbi hoc ex aliorum ſententia limitat, vt per eum videre poteris.

Omnia priuilegia competentia minoribus, competũt eccleſijs.

Minores et pia cauſa æquiparantur.

Adminiſtratores piorum locorum æquiparantur tutoribus, & curatoribus.

Pius locus æquiparatur minori.

Eccleſia & minor à pari procedunt.

Argumentum vſitatiſſimum à minore ad eccleſiam.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Fiſcus & eccleſia in omnibus æquiparantur.

CEnteſimoquadrageſimotertio, ſimiliter omnia priuilegia competentia fiſco, cõpetunt et eccleſijs, & alijs pijs cauſis, vt licet videre ex multis, quæ ſupra diximus, quibus adde gl.in l.ſi procurator.§.vlti. D.de iu.fiſc.quę trahit illum tex.ad eccleſiã. quã ſequitur Bar.in l.à diuo Pio.§. ſed ſi emptor. D. de re iu.et ẽt Panor.in c.2. in fi.de pca.cũ multis ſimilibus adductis per eundẽ Eueral. in loco de fiſco ad eccleſiã, vel ad piã cauſam. Et ſi quis velit videre priuilegia fiſci, legat Bal.in l. 1.C.de hę red.vel acti.vẽd.et Saly.in l.vlt.C.de priu. fiſc.&.

Priuilegia fiſco competentia etiam eccleſijs competunt.

Argumentum de fiſco ad eccleſiam.

Priuilegia fiſci quæ.

Eueral. vbi ſupià, & Franc. Luca. in eo tract. quem de priuilegio fiſci nuncupauit.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Eccleſia violenter inuadens poſſeſſionem rei ſuæ, non incidit in conſtitutionem l. ſi quis in tantam. C. vnde vi.

Violenter inuadens poſſeſſionem rei ſuæ priuatur dominio eius rei.
Secus in eccleſia.

CEnteſimoquadrageſimoquarto, licèt violenter inuadens poſſeſſionem rei ſuæ, apud alium conſtitutæ, priuetur dominio eius rei, per l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. tamen illud non procedit in eccleſia, aut alia pia cauſa, ſecundùm glo. in c. 1. in verbo, rigor. & ibi doct. de dol. & contu. & Bened. Capra, conſ. 32. punctus, caſus eſt talis. col. pen. & bene facit qđ hic diximus in 45. priuileg. de legatario occupāte legatū ꝓpria authoritate.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Arbitratore non arbitrante, fauore piæ cauſæ recurritur ad arbitrium boni viri.

A perſona arbitratoris poſteà non arbitrantis non receditur.
Nec itur ad arbitrium boni viri.
Extinguitur tamen compromiſſum.
Aliud fauore piæ cauſæ.
Vt in dote.
Et in cauſa alimentorum.
Arbitrio collato in perſonam debentis, nec poſteà arbitrantis, recurritur ad iudicem.

CEnteſimoquadrageſimoquinto, licèt à perſona arbitratoris electi à partibus, poſteà non arbitrantis, non recedatur, vt eatur ad arbitrium boni viri, & ſic iudicis, ac conſequenter extinguatur compromiſſum, & ſtipulatio in id facta, l. vlt. C. de contrahen. empt. l. ſi merces. in prin. D. loca. l. ſi quis arbitratu. D. de verb. oblig. & ibi concor. in glo. fallit tamen fauore piæ cauſæ, vbi arbitratore non arbitrante, recurritur ad arbitrium boni viri. textus eſt lòquens in cauſa dotis, in l. 3. C. de dot. promiſſ. & in l. cùm poſt. §. gener. D. de iure dotium. & voluit glo. etiam in dote, in l. vlt. in glo. 3. & ibi Bald. colum. 3. in 5. oppo. C. de contrahend. empt. & Barto. in l. 1. colum. 3. D. ſoluto matr. vbi dicit hoc quoque procedere in cauſa alimentorum, & alia pia cauſa. & Bald. in l. vlt. verſ. pone declaratio dotis. C. de ſenten. quæ ſine certa quanti. Roma. in d. l. ſi quis arbitratu. & ibi Iaſon colum. 3. in quarta limitatione. Sed aduerte huc paululum: quia illi tex. qui ad hoc allegantur, non probant, videlicet in d. l. 3. & in §. gener. nam loquuntur quando arbitrium erat collatum in perſonam debitoris debentis ſoluere dotem: quo caſu quando pars, cui committitur arbitrium, non vult arbitrari, recurritur ad iudicē in omnibus contractibus. per tex. in l. hæc vendicatio. D. de rei vend. & no. gl. Bar. Alex. & alij in d. l. ſi quis arbitratu. vbi et Iaſ. hoc perpendit, nec aliud dicit.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Semper in fauorem piæ cauſæ iudicandum eſt, etiam ſi ſuſtineat partes actoris.

In ambiguo reo fauendum eſt potius, quam actori.
Secus in pia cauſa.
Vt in libertate.
Extenſio ad omnem piam cauſam.
Extenſio ad omnē cauſam fauorabilem.

CEnteſimoquadrageſimoſexto, licèt aliàs cùm ſunt iura partium obſcura, reo fauendum eſt potius quàm actori, cap. cùm ſunt. de regul. iur. lib. 6. cum concordantijs ibi adductis per glo. & doctores. fallit tamen in cauſa pia, in qua ſi æquales ſunt vtriuſque probationes, ſemper pro pia cauſa iudicandum eſt: etiam ſi ſuſtineat partes actoris. textus eſt nota. loquens in libertate, in l. lege Iulia. D. de manumiſſ. id quod trahit ad omnem piam cauſam Spec. titu. de teſtib. §. poſtquam de teſtibus. verſ. ſed quid ſi contingat. & Romanus qui nullam Specul. facit mentionem in auth. ſimiliter. in primo ſpeciali, circa iudicia. vbi hoc dicit eſſe notandum ad materiam c. in noſtra. de teſtib. & l. ob carmen. §. ſi teſtis. D. eod. titu. & idem etiam voluit Barba. in d. c. ex literis. & ruſum in c. in præſentia. de probat. & Corſet. in ſuis ſingul. in verbo, pia cauſa, in dubio ſtamus. Sed & illum textum ad omnem cauſam fauorabilem trahit Bald. in l. cùm magiſtratus. in vltima quæſtio. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. vbi illum dicit eſſe not. & mente tenendum, & in c. 1. §. ad hoc. in verbo, promptiores. tit. hìc finit lex Conradi &c. vbi dicit ſing. & in c. 1. ad fin. de contract. inter me & domi. vbi dicit multùm notandum. & in c. vlt. colum. 3. de re iudic. & ante illum Cy. in l. 1. & ibi quoq; ipſe Bal. C. de vſuris.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Diuerſis ſententijs à iudicibus prolatis, fauor ſententiæ pro pia cauſa dictæ præualet: niſi euidenter nunquam ex actis appareat.

In diuerſis ſententijs à paribus numero iudicibus prolatis, quæ in rei fauorem eſt, in dubio aſſumitur.
Niſi aliud dictet fauor piæ cauſæ.
Item fauor dotis.
Pia cauſa fauorabilior dote.
Extenſio ad alios caſus fauorabiles.

CEnteſimoquadrageſimoſeptimo, ſimiliter licèt aliàs inter pares numero iudices ſi diuerſæ ſententiæ proferantur in dubio ea ſit aſſumenda, quæ pro reo facit, l. inter pares. D. de re iudic. & c. vlt. extra eodem. Id quod etiam fuiſſe obſeruatum apud antiquiores teſtis eſt Ariſtoteles libro quæſtionum 29. cap. 13. vbi huiuſce rei multas rationes attulit. In hoc tamen caſu ei ſtandum eſt, quæ eſt in fauorem piæ cauſæ, etſi ea actoris partes ſubeat, per tex. in dicta l. lege Iulia. D. de manumiſſ. & dicta l. inter pares. & d. cap. vlti. & ita in omni pia cauſa voluit Roma. in ſecundo ſpeciali, circa iudicia. Nam & eundem fauorem habet cauſa dotis, per d. cap. vlt. cùm pia cauſa ſit æquè fauorabilis, ac imò fauorabilior, vt ſæpe diximus, & dicemus poſteà latiùs. Et propterea dicit Vinc. & poſt eum Ioan. Andr. Panormita. & omnes in d. cap. vltimo, hoc idem quoque locum habere in alijs caſibus fauorabilibus. quod & ſatis declarat tex. ibi, & voluerunt etiam Specul. & Ioan. Andr. in additio. ipſius titu. de teſte. §. poſtquam de teſtibus, verſic. ſed quid ſit contra. & Ioan. Andr. in c. in noſtra. de

teſtib.

Limitatio quo ad ſententiam latam fauore pia cauſæ.

teſtib. Alexan. & Iaſon in d. l. inter pares. D. de re iudic. Sed hoc tamen limita procedere, niſi ea ſententia lata pro cauſa pia eſſet euidenter iniqua, per textum in l. ſi pars iudicantium. D. de inoffic. teſtamen. quæ licèt loquatur ſolùm in cauſa teſtamenti, extenditur tamen ad omnem aliam cauſam ſimilem, & fauorabilem, vt dicit Angel. poſt gloſſ. ibi, expreſſim illum textum ad limitationem dicti cap. vlt. & idem Angelus in l. cùm magiſtratus. C. quando prouo. non eſt neceſſ. & Alexand. in l. duo iudices, colum. 4. D. de re iudica. & dicit Ange. in dicta l. ſi pars euidenter eam eſſe iniquam, quæ ex actis apparet, vt not. per Innocent. in c. ex intimatione. de appella. de qua re latiùs videbis per docto. & maximè recentiores in c. inter cæteras. de re iudic.

Sententia euidenter iniqua dicitur, quæ ex actis apparet iniqua.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In dubijs ſemper fauendum eſt piæ cauſæ.

Fauor piæ cauſæ.

Centeſimoquadrageſimooctauo, generaliùs ſemper in dubijs tenenda eſt ea pars, & opinio, quæ fauet piæ cauſæ: ita vulgò allegatur & ſunt perſonæ. D. de religio. per quam ita dicit Petrus Anchar. conſi. 46. prima facie videretur. Imol. & recentiores in c. in præſentia. de prob. Roma. in l. ſeniū, & in l. pen. C. qui teſta. fac. poſſunt. Cumanis conſil. 105. quædam domina Luca. colum. 3. Alexand. conſil. 121. viſo themate. colum. 5. lib. 1. & conſ. 31. ſuper contentorum, colum. 3. & 190 plura narrat ſunt, in fi. lib. 6. & conſil. 204 hoc capite perſpectis verbis, colum. 3. verſ. rurſus dato, eodem lib. 6. recentiores ibi l. 1. C. de ſacroſanc. eccleſ. & ſcribunt omnes vbique.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Relicta ad pias cauſas ſunt mixti fori: adeò vt laicus etiam teneatur ſtare iuriſdictioni iudicis eccleſiaſtici.

In cauſis pijs habet epiſcopus iuriſdictionem etiam in laicos. Nec valet conſuetudo in contrarium.

Centeſimoquadrageſimonono, vbi vertitur cauſa pietatis, habet etiam epiſcopus iuriſdictionem in laicos, l. 1. & ibi Bald. C. de epiſco. audi. & cap. 1. & ibi Hoſtien. qui dicit non valere conſuetudinem in contrarium. Panormit. in vltimo notab. & iterum in fin. vbi hoc dicit nota. Barba. & Anto. Burg. etiam in vltimo notab. de emptio. & vend. & in cap cùm ſit generale. & ibi Panormita. in ſecundo notab. de foro compet. Et propterea dicit gl. in c. relatum, huius intij 1. de teſtament. quòd in relictis ad pias cauſas poteſt ſemper adiri iudex eccleſiaſticus, contra quoſcunq; quam glo. ſequitur, & dicit ſingul. Panorm. ibi, in fine. Sed eſt etiam gl. in c. ſi hæredes. & ibi Innocen,

In relictis ad pias cauſas poteſt iudex eccleſiaſticus adiri contra quoſcunque.

Hoſtienſ. Ioan. Andr. Panormit. & alij, de teſta. Sed & de hoc eſt textus in l. hæreditas. vbi gloſſ. Bald. in vtraque lectione, & Angel. D. de petit. hæred. & in §. ſi quis autem ædificationem. in authent. de eccleſ. titu. & ita quoque voluit Innocen. & Ioan. And. in cap. ſignificantibus. de offic. deleg. & idem Innoc. in c. nos quidem. de teſtamen. Archid. in c. Siluester. 11. q. 1. Specul. de offic. iudic. §. 1. verſ. item imploratur contra hæredes, & in titu. de inſtrumen. edi. §. nunc aliquando. verſ. & ſcias. Ang. conſ. 129. hoc initio bona dicti teſtatoris. & conſ. 137. quidam Hugucius paulo ante finem, vbi ad hoc etiam allegat Lulli. & l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſ. & cler. Can. in cap. ſignificantibus. de offic. deleg. Floria. in l. cùm quidam. §. ſi dies. D. de vſufr. & in l. qui erat, colum. 1. D. famil. erciſcun. Barto. in l. ſolent. colum. 2. verſ. quæro coram quibus iudicibus. D. de ali. & ciba. lega. Franciſ. Aret. in d. l. 1. colum. vlt. in decimoquarto priuilegio. C. de ſacroſanc. eccleſ. Alex. conſ. 170. circa primum dubium, in princ. lib. 2. Stepha. Bertrand. conſ. 94. relicta, nume. 9. lib. 2. & hoc omnes fatentur eſſe mixti fori, de quo latiſsimè per Barbat. conſ. 42. clementiſſimum Deum, colum. antepen. verſ. capio nunc ſecundam dubitationē, & ſeq. vſque ad fi. conſ. lib. 4.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Cognitio legatorum ad pias cauſas ſpectat ad forum principis.

Cognitio relictorum ad pias cauſas pertinet ad iudices Regios.

Centeſimoquinquageſimo, cognitio cauſæ legatorum relictorum ad pias cauſas pertinet ad iudices Regios, non etiam ad inferiores, per textum à nemine, quem viderim, hucuſque ad hoc expenſum, in l. hæreditas, §. ſi defuncto. D. de petitio. hæred. in verbis, principali authoritate, id eſt principis, vt ſcienter exponit gloſſ. Et hoc quidem confirmatur ex l. 1. C. quando Imper. inter pupil. & vid. vbi pupilli, viduæ, atq; aliæ miſerabiles perſonæ habent priuilegium, vt poſſint trahere aduerſarios ad forum principis, prætermiſſo ordinario. Nam, vt ibi dicit Baldus, princeps eſt ſpecialis protector huiuſmodi perſonarum. Legatum autem relictum his perſonis dicitur ad pias cauſas, vt poſteà dicemus, ex quo potes intelligere illud ad hunc locum pertinere.

Priuilegium euocandi aduerſarium ad forum principis competit pupillis & viduis. Princeps ſpecialis protector miſerabilium perſonarum. Legatum eiſdē relictum dicitur ad pias cauſas.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Iudicium populare datur pro legatis ad pias cauſas.

Quilibet de populo rectè agit pro pijs cauſis.

Centeſimoquinquageſimoprimo, pôt quilibet de populo agere pro relictis ad pias cauſas, tex. eſt no. in §. ſi verò ſanctiſſim. verſ. ſi aũt hęres. vbi Ang. no. ti. de ecc. ti. & ita vo-

luit per illum textum Specula. in titu. de inſtru. edit. §. nunc verò aliqua. quæſt. 65. verſicu. ſed nonne quilibet de populo. Barto. in l. ſi quid relictum. D. de legat. 1. Baldus in l. nulli. colum. penult. verſ. vltimo not. per textum ibi, C. de epiſ. & cleric. & in authent. hoc amplius, colum. 3. verſicu. quæro ad cuius petitionem. C. de fideicommiſſ. & in dicta authent. ſimiliter. in tertio ſpeciali, circa iudicia. vbi dicit illum textum, in dicto §. ſi verò. eſſe ſingul. & perpetuò memoriæ commendandum. & idem Romanus qui eum dicit ſingul. conſ. 69. viſo quouis themate, colum. 1. verſicu. ſecundò principaliter. & apertiùs conſ. 428. in terminis propoſitæ conſultationis. colum. 3. verſic. tertiò ad idem. & Bubal. in rubr. de reſcrip. in clement. colum. 8. verſicu. quintò niſi fuiſſet, in lectu. & in ca. ſi hæredes, poſt alios ibi. de teſtamen. & conſil. 8. ſcribitur præclarè, colum. 7. lib. 1. & conſ. 12. ſcribitur apud prophetam, colum. antepenul. verſ. & ſi opponatur, vbi dicit ad hoc tex. in d. §. eſſe valde ſingul. & conſil. 32. illud in medium afferam, col. 3. lib. item 3. tedeo ad materiam. & Stepha. Bertrand. conſil. 244. viſo proceſſu. nu. 4. lib. 1.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Officium iudicis, nemine etiam petente, in pijs cauſis interponendum eſt.

Iudex non debet impertiri officium ſuum irrequiſitus.

CEnteſimoquinquageſimoſecundo, licèt aliàs iudex non poſſit, nec debeat impertiri officium ſuum irrequiſitus, l. 4. §. hoc autem iudicium. D. de damno infect. cum concordan. ibi adductis. fallit tamen in cauſis pijs, quibus nemine petente poteſt iudex officium ſuum impertiri, imò debet: textus eſt elegans in l. nequicquam. §. vlt. verſicu. plerunque. vbi & hoc not. Barto. D. de officio proconſul. & in l. profectitia. §. ſed & ſi proponas. D. de iure dot. & in l. qui erat hæres. D. famil. erciſcun. & Bart. in dicto §. hoc autem iudicium. in 4. oppo. & ibi quoque Imol. & Alexand. ex quibus Bart. quem ſequitur Alex. dicit iudicem, niſi id fecerit, puniendum. Innoc. in c. ad noſtrã. huius initij 2. de iureiur. Spe. tit. de teſta. §. in primis. verſ. pone nullus. Cyn. & Bal. in l. mulierem. per illum textum loquentem de libertate. C. ſi manc. ita alie. fue. Bal. in d. l. nequicquam. §. vbi decretum. col. 10. de offic. procon. & in auth. ad hæc, ad fin. C. de vſuris, & in l. vni. col. 17. C. de confeſ. & in c. bonæ, huius initij 1. col. 2. verſ. & ſcias. de poſtul. prelat. & conſ. 152. ſuper primo puncto, in fi. lib. 4. & in l. hæreditas. §. 1. in 1. lect. & ibi etiam Ang. D. de pet. hær. Rom. in d. auth. ſimiliter. in 5. & rurſum 11. ſpeciali, circa iudicia. Panor. in c. nos quidem. in quarto nota. de teſta.

Niſi in pijs cauſis.

Alioquin puniendus erit.

Idem in libertate.

Floria. in l. cùm quidam. §. ſi diem. D. de vſur. & in l. qui erat. col. 1. in fi. D. famil. erciſ. Calc. conſi. 13. pro parte negatiua, col. 5. verſ. & quod foru eſt. Barba. d. conſ. 8. & conſ. 32. ſuprà in præcedenti priuileg. alleg. Alex. in l. diui. col. 2. verſ. nota caſum. per illum textum loquentem in cauſa alimentorum. D. ad leg. Fal. & bene facit gl. in cap. cupientes. §. cæterum. in verbo, contumacia. de elect. lib. 6. cùm dicit iudicem poſſe impertiri officium non petitum, vbi vertitur animæ periculum, per text. in c. cùm nobis olim. de electio. qđ & voluit Spec. in tit. de diſpu. & alleg. §. vlt. verſ. probationes. in fin. per c. cùm inhibitio. de cland. deſponſ. Et quod etiam in cauſa dotis, quę & ipſa pia cauſa dicitur, vt poſtea dicemus. Id quoq; procedit per tex. in l. ſi cùm dotem. §. necnon illud. verſ. ideoque. & ibi Raph. & Paul. Caſtren. D. ſoluto matrimonio.

Et in cauſa alimentorum.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In cauſa alimentorum non admittitur appellatio. Quod an in omni pia cauſa obtineat, in vtranque partem diſputatur.

A ſententia lata in fauorẽ piæ cauſæ non appellatur.

CEnteſimoquinquageſimotertio, à ſententia lata in fauorem piæ cauſæ non licet appellare: ita ſunt qui putãt, per id quod voluit Bar. in l. ſolent. col. vlt. & iterum in l. Mela. D. de ali. & cib. lega. q; in cauſa alimentorum non admittitur appellatio, per l. vlt. D. de appe. reci. vbi dicitur, q; ſi res dilationẽ non recipiat, non permittitur appellare. quod & idem voluit ipſe Bar. ita dicẽs voluiſſe Fran. Tig. in ſuo tractatu de alimentis, col. vlt. verſ. quæro an à ſententia. Et idẽ quod de pia cauſa diximus, ſentit Bal. in repet. l. 1. char. pen. in 9. queſt. in fin. dum dicit procedere cùm res dilationem non recipit, vbi de ſalute corporis agitur, per d. l. vlti. D. de appel. recip. multominus, cùm tractatur de ſalute animæ. Verùm contrarium tenet Ro. in d. auth. ſimiliter. in 6. ſpeciali, inter iudicia, & Alex. in addi. Bar. in d. l. Mela. moti, quia ſemper cenſetur permiſſa appellatio, niſi expreſsè reperiatur prohibita. l. & in maioribus. C. de app. l. ſi is quẽ. C. de lib. cauſ. & l. 2. §. ſi is. D. qñ appe. ſit. Deniq; quia in cauſa decimarum, quę vtiq; pia eſt, vt quę pro anima tribuuntur, permittitur etiam appellari, vt voluit gl. ord. in c. Titia nobis. vbi ẽt doc. qui diſtinguunt, extrà de deci. quẽ ſequitur Spe. in ti. de appe. §. in quib. verſ. ſed nunquid. Nec obſtat quod dictum eſt de alimentis, quia id omnino indubitatum eſt. Fuerunt enim multi qui cõtrarium tenuerunt ea ratione, quam ſuprà adduximus: vt licet videre per Spe. & Ioan. And. vbi ſuprà d. §. in quibus. verſ. ſed nunquid quando iudex, vbi in ea re diſtinguunt. Sed eo cõceſſo non propterea ſequit, vt id quoq; procedat in alijs pijs cauſis,

Vt in cauſa alimentorum.

Si res non recipiat dilationẽ, non appellatur.

Modò de ſalute corporis agatur.

Et multo minus, ſi de ſalute animæ.

Contrarium aſſerentes.

Permiſſa cenſetur appellatio, niſi ſit prohibita.

In cauſa decimarum licita eſt appellatio.

Reſponſio ad obiecta.

cauſis, in quibus ea ratio, cui innituntur, qui illā ſententiam tenuerunt, non procedit, videlicet, quia res dilationem non recipit. per dictam l. vltimam. ideò cogita.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Querela non numeratæ pecuniæ etiam vltra biennium in pijs cauſis introducitur.

Exceptio non numeratæ pecuniæ non opponitur poſt biennium.

Piæ tamen cauſæ perpetuò competit.

CENTESIMOQVINQVAGESIMOQVARTO, licèt aliàs exceptio non numeratę pecuniæ per confitentem non poſſit opponi poſt biennium, vt per totum titul. C. de non numera. pecun. & Inſtit. de lit. oblig. tamē piæ cauſæ perpetuò competit huiuſmodi exceptio. Ita notab. voluit Bald. loquens in eccleſia in auhent. hoc ius porrectum, colu. pen. verſ. vlterius habetis hìc, in fin. per text. ibi, ad hoc ſubtiliter inductum. C. de ſacroſanct. eccleſ. Id ſequitur & reputat ſingul. trahitque ad omnem piam cauſam, Rom. vbi ſuprà, in ſeptimo ſpeciali. & Calca. conſ. 13. pro parte negatiua, colum. 5. verſic. nono idem in exceptione. Cui adde quod & ibi voluit ipſe Baldus in c. in præſentia, col. 2. verſic. ſed quid poſſet de probatio. vbi plus dicit, quod ſi abbas habeat licentiam accipiendi mutuum, & fuerit confeſſus accepiſſe, poterit quandocunque obijci exceptio non numeratæ pecuniæ, niſi conſtet de vera numeratione, per dictam authent. hoc ius porrectum. Nam & dicta licentia intelligitur de mutuo naturaliter vero, non de chirographo, vt ipſe dicit, & ficto, ſecundùm Iac. Be. & Cy. in l. 7. D. ſi certum peta.

Abbas confeſſus ſe accepiſſe mutuum ſpe futuræ numerationis poteſt perpetuò opponere exceptionem.

Licentia accipiēdi mutuum intelligitur de mutuo vero, non ficto.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Actor in pijs cauſis rectè poſtulat fieri ſibi inſtrumentorum rei exhibitionem.

Reus non tenetur edere propria inſtrumenta actori.

Secus fauore piæ cauſæ.

CENTESIMOQVINQVAGESIMOQVINTO, licèt aliàs non teneatur reus edere inſtrumēta propria actori ad fundandam ſuam actionem, per l. 1. & l. qui accuſare. & l. vlti. & ibi plenè no. C. de eden. tamen hoc fallit fauore pię cauſæ, cui agēti tenetur reus edere. Ita voluit Bal. in c. 1. colum. 2. verſicu. ſed contrà hìc opponitur. & ibi Anto. & Panor. colum. 3. Franciſ. Aret. & latè Fely. colum. 6. in 4. fallēn. & latiùs Philippus Decius, colum. 9. verſicul. retrò extenditur, & in multis ſequen. de probatio. Romanus in l. 1. D. ſoluto matrimo. & in dicta authent. ſimiliter. in ſexto ſpeciali, circa iudicia, Alexand. in l. vlti. in 17. fallen. & ibi Philippus Decius col. penulti. C. de eden. & Iaſon in l. 1. colum. 2. C. eodem titulo.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

An diebus feriatis conſiſtat iudicium in pijs cauſis.

In pijs cauſis proceditur etiā feriatis diebus.

CEnteſimoquinquageſimoſexto, in cauſis pijs procedi poteſt, etiam feriatis diebus, vt voluit Specula. titul. de fer. §. ſequitur. verſic. poſt authoritatem. argumen. c. vtinam. 77. diſtinct. & c. nunquam. de conſecratio. diſtinct. 1. & Barto. in l. diui. D. ad legem Falcid. Bald. in c. vlti. in fi. de ferijs. Paulus Caſtrenſ. in l. 1. §. vlti. D. de fer. Romanus in dicta authēn. ſimiliter. in octauo ſpeciali, circa iudicia, per textum loquentem in cauſa alimentorum, in l. 2. D. de ferijs, qui etiam loquitur de datione tutorum & curatorum, qui eſt actus pius, vt dicit ibi Baldus in princip. & per alium textum loquentem in cauſa fiſci, in l. publicas. C. eodem titu. cui & tu adde quod voluit Bald. quem ſequuntur Angel. Imol. Paulus Caſtrenſ. & Franciſc. Aret. in l. 1. D. ſoluto matrimo. vbi in cauſa dotis proceditur die feriata. quod & voluit Romanus in dicta l. 1. §. vlti. D. de ferijs. Super quo tamen diſtinguit Alexand. in dicta l. 1. colum. 3. D. ſoluto matrimo. quem videas, vbi etiam diſtinguit de cauſa alimentorum. de quo etiam per Franc. Aret. conſ. 96. in cauſa & puncto. Et quanquam plerique omnes illud intelligāt de ferijs ad vtilitatem hominum introductis, poſſet tamen dici hoc quoque procedere in ferijs in honorem Dei conſtitutis, per id quod voluit Barto. in l. ſi cùm filiusfamilias. colum. 3. D. de donatio. quod ſi ſtatutum diſponit, quòd poteſtas poſſit procedere in certis cauſis, nulla iuris ſolnitate ſeruata, poterit procedere die feriata in honorē Dei: quia iſta eſt ſolennitas de iure Ciuili, per l. prouinciarum. & ibi ipſe Barto. C. de ferijs. quod & idem tenet ipſe Bart. & Bald. in l. 1. D. de milit. teſtamen. Barto. in l. idem eſt. §. de portat. D. eodem titu. Barto. Bal. Angel. in l. milites. C. eodem tit. Petrus Ancha. in clem. ſæpe. de verborum obligatio. & Romanus in rubric. de arbitr. in 17. quæſtio. At certum eſt quòd in pijs cauſis omnis ſolennitas iuris Ciuilis remouetur, vt ſæpius diximus, ergo &c. Sed contra hoc tenent Imola & Roma. ibi contrarius in dicta l. ſi cùm filiusfamilias. D. de donatio. per id quod habetur in dicta clemen. ſæpe. vbi per illa verba, ſummariè & de plano, non intelligitur derogatum ferijs in honorem Dei. Ratio eſt ſecundum Bar. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo, figura, quia ſecundùm rationem naturalem, vel diuinam, quæ etiam appellatur naturalis, c. 1. diſtinct. 1. ſeruari debet, & coli feriæ in honorem Dei: propterea præcepit Dominus in teſtamento veteri, Sabbata obſeruari. Ex quo ſequitur quòd per ſublationem ſolennitatum iuris, non cenſetur permitti, vt procedatur huiuſmodi ferijs: quia paria ſunt procedere

Et in cauſa alimentorum.

Datio tutorum & curatorum eſt actus pius.

Et in cauſa fiſci.

Et in cauſa dotis.

Quod procedit tam in ferijs ad vtilitatem hominum, quàm honorem Dei introductis.

Non procedere die feriata eſt de ſolennitate iuris Ciuilis.

In pijs cauſis nulla iuris Ciuilis conſideranda eſt ſolennitas.

Contraria opinionis authores.

Paria ſunt procedere ſine figura iudicij, & ſine aliqua iuris ſolennitate.

dere ſine figura iudicij, & ſine aliqua iuris ſolennitate, vt dicit Bartol. in dicto verbo, figura, & rurſum in verbo, videbitur. Nec obſtat d. l. prouinciarum, quia licèt feriæ in honorem Dei ſint introductæ de iure diuino, vt dictum eſt, poteſt tamen id ius diuinum ius ciuile diſtinguere & limitare, vt non procedat in certo caſu, per not. in l. vlt. C. ſi contra ius vel vtilit. & in c. quæ in eccleſiarum, de conſtit. Sed in dubio per diſpoſitionem generalem, non videtur lex, vel ſtatutum derogare iuri diuino, per l. ſi à fratre. C. de teſtament. milit. iuncta l. diuus. D. eod. titu, & per d. clem. ſæpe, & per hoc hanc poſtremam partem ſequitur Alex. in d. l. milites.

Reſponſio ad obiectiones.

In dubio per generalem diſpoſitionem nõ videtur lex vel ſtatutum derogare iuri diuino.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

In pijs iudicijs non requiritur aliqua cauſæ cognitio.

CEnteſimoquinquageſimoſeptimo, in huiuſmodi cauſis procedẽdum eſt ſummariè, & de plano, ſecundùm Specul. tit. de inſtru. edi. §. nunc verò aliqua, verſ. quæritur autẽ qualiter, aliàs verſ. iuxta hoc quæro an executor, & Bald. in l. 1. in lectu. in fin. & ibi Franciſc. Aret. colum. vlt. in ſexto priuilegio. C. de ſacroſanct. eccleſ. & l. hæreditas. §. ſi defuncto. in vtraque lectura, & ibi etiam Ang. D. de peti. hæred. declarant qualiter id intelligatur. Florianus in l. qui erat. col. 1. D. familiæ erciſcun. Romanus in dicta authent. ſimiliter. in nono ſpeciali, circa iudicia, vbi hac ratione dicitur, quia in cauſa dotis quæ pia eſt, hoc modo proceditur. per textum, ſi rectè, inquit, inſpiciatur, in clement. diſpendioſam de iudi. & Barbati conſil. 87. propè eſt dominus, colum. 3. libro 4. & Calca. conſil. 13. pro parte negatiua, colum. 4. verſicu. ſed quod tam dotis. & Stephanus Bertrand. conſ. 244. viſo proceſſu. col. 4. nume. 12. libro 1. & conſ. 94. relicta numero 10. lib. 1. Tu circa illud de cauſa dotis aduerte, quòd Barto. & alij in l. 1. D. ſoluto matrimo. ſunt in ea ſententia, vt bene debeant dilationes coarctari, argu. l. 2. D. de iudic. vbi & hoc Imol. annotat, & Bald. & Salyce. in l. vltima, C. de ſentent. quæ ſine certa quan. tamen quantum ad libellum, & alia ſubſtantialia iudicij debet ordinariè procedi, vt nor. Bald. Angel. & Franciſc. Aret. in dicta l. 1. per nota. in l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. ibi, lis conteſtatur. D. ſoluto matrimo. & in l. 3. ibi, more iudiciorum, vbi & hoc not. Bald. C. de dot. promiſ. & voluit etiam Barto. in l. ſi conſtante. in 6. q. 3. partis. D. ſol. matri.

In pijs cauſis ſummariè procedendum.

Et in cauſa dotis.

Diſtinctio quo ad cauſam dotis.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In omnibus dos & pia cauſa æquiparantur: & rectè de dote ad piam cauſam in iure argumentatur.

CEnteſimoquinquageſimooctauo, generaliter omnia priuilegia dotis competunt & pijs cauſis, vt conſtat ex alijs multis, quæ ſuprà diximus. quibus & tu adde quæ dicam infrà, poſt hæc priuilegia, dum tractabimus quæ dicantur piæ cauſæ: & textum æquiparantem dotem & piam cauſam in c. donate. titu. quali olim feud. alie. po. & multa quæ in eam rem congerit Euerar. in locis legalibus, in loco de dote ad piam cauſam. Sũt autem multa dotis priuilegia, quæ videre poteris per gloſſ. Barto. Bald. Imol. Paul. Caſtrenſ. Roma. Alexand. & alios in l. 1. D. ſoluto matrimo. Specula. titu. de dote poſt diuor. reſtitu. in fine. Bald. in rubri. C. de priuileg. dot. Salyce. in l. fina. C. eodem titu. Bat. de ſancto Blaſio in ſuo tractatu de priuilegijs dotalibus, vbi trecenta quinquaginta quatuor dotis priuilegia collegit, & Bald. Nouel. in ſuo tractatu de dote, & Ioan. Campezium in ſuo tractatu dotium.

Omnia priuilegia dotis competunt etiam pijs cauſis.

Dotis priuilegia quæ.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Priuilegia pijs cauſis conceſſa an poſſint à ſtatuentibus reuocari.

CEnteſimoquinquageſimonono, ordinatio ſiue conſtitutio, vel conſuetudo, aut ſtatutum de diſtribuendo annuatim aliquid ad pias cauſas iure eleemoſynæ, non poteſt tolli per eos, qui huiuſmodi conſtitutionem, ſiue ordinationem fecerunt. textus eſt notab. in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ibi Bart. in fine qui de hoc dicit eſſe text. in c. ad apoſtolicam. de ſimo. ſequitur Roma. in dicta authent. ſimiliter. in nono ſpeciali contractuum, qui & ad hoc allegat quod in ſimili voluit Ioan. Andr. in addit. Specul. titul. de inſtrumen. edit. §. nunc verò aliqua. ad finem. Sequitur etiam Dominic. in c. quæ in eccleſiarum. col. 3. de conſtitutio. & in c. 1. colum. 7. eodem tit. lib. 6. Paulus Caſtrenſ. in l. ſi quis curialis. C. de epiſcop. & cleric. Calca. conſil. 13. pro parte negatiua. col. 4. verſic. ſic etiam videmus Franciſc. Aret. & Iaſon in l. non amplius. §. 1. D. de lega. 1. ad quod Paulus & Aret. hanc rationem adferunt, quod pia cauſa non eſt ſubdita laicis, priuilegia autem nõn ſubditis conceſſa non poſſunt a ſtatuentibus reuocari, ſecundùm Innocen. in c. nouit. de iudic. Tu adde quod circa dictum cap. ad apoſtolicam. voluerunt Panormita. & Felynus ibi, & idem Panormita. conſil. 6. in quæſtione quæ vertitur, colum. 3. verſic. ſecundum remedium, libro 2. vbi & illud dictum Barto. ſequitur, vide etiam textum in c. ueniens, huius initij. & ibi Felyn. colu. 5. extra de teſtibus. & Areo. Corſ. in ſuis ſing. tu nerbo, pia cauſa ordinatio. Contrarium tamẽ uoluerunt Cyn. Imo. & Alexand. in dicta l. non amplius. §. 1. D. de lega.

Conſtitutio ad pias cauſas facta non poteſt tolli per eos qui eam fecerunt.

Pia cauſa non eſt ſubdita laicis.

Contrarium afferentes.

Ciuitas poteſt ſtatutum facere, & idem tollere.

leg. 1. moti, quia ſicut ciuitas potuit facere huiuſmodi ſtatutum & ordinationem, poteſt & tollere. per l. ſi quis in principio teſtamenti. D. de legat. 3. & §. ſed naturalia, verſic. ea verò, Inſtitu. de iure naturali, gentium, & ciuili. Item quia ratione præſtationis non eſt in futurum ius quæſitum eccleſiæ, nec poteſt dici tale ſtatutum tranſiuiſſe in contractum, niſi pro tali eleemoſyna aliquid reciprocum eſſet præſtitum, aut factum. & de hoc allegat Alexan. text. in dicta l. ſi quis curialis. in fin. in verbis, vlteriùs legem prodeſſe nó patimur. C. de epiſcop. & cleric. per quem not. Bald. Fulgoſ. quòd quanuis laici non poſſint per ſua ſtatuta diſponere in preiudicium clericorum poſſunt tamen per ſuum ſtatutum tollere priuilegium ab ipſis conceſſum clericis, & ſic qui fecit legem in fauorem clericorum, poteſt illam tollere. Sed & hanc partem ſequitur Salyce. in authen. caſſa & irrita. & ibi etiá Fulg. & Pau. Caſtrenſ. C. de ſacroſanc. eccl. Fulgoſ. & Paulus Caſtrenſ. in dicta l. priuilegia. C. eodem titu. Alexand. latè, qui & ad hoc alios adducit, cóſil. 210. ſtatutis accuratè perſpectis, colum. 4. & ſequen. libro 2. quem omnino videbis, & Iaſó. in dicta l. non amplius. pro concordia huiuſmodi opin.

Laici non poſſunt per ſua ſtatuta præiudicare clericis. Poſſunt tamen tollere priuilegium ab ipſis conceſſum clericis.

CENTESIMVM SEXAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Diſpoſitio etiam exorbitans & correctoria in fauorem piæ cauſæ extendenda.

Lex exorbitãs ex identitate rationis non extendenda.

Nec etiam ex maiori ratione.

CEnteſimoſexageſimo, licèt aliás non ſit lex, aut alia diſpoſitio exorbitans & correctoria extendenda ex identitate rationis, vt voluit gloſſ. not. in cap. in fidei. in verbo, inquiſitionis, de hære. libro 6. ac nec ex maiori quidem ratione, per gloſſam reputatam ſingul. in authenti. quas actiones. C de ſacroſanct. eccleſ. Cui tamen ſimilis eſt textus in l. tám is. §. 1. D. de donatio. & voluit Bart. in l. præcipimus. §. vlti. per illum textum. C. de appella. cum concordantijs adductis per Iaſonem in dicta authenti. quas actiones. Fallit tamen fauore animæ, vt voluit Ioan. Andr. in c. ex tenore, et ibi Ant. et Panor. qui filij ſunt legitimi. Bartol. poſt gloſſ. in authen. ſacramenta puberum. colum. penulti. in fin. verſicu. quæro vtrum iſta authenti. & ibi Bald. & alij. C. ſi aduerſus vendit. Anto. in c. vlti. charta antepenulti. in 1. fallen. de conſuet. & in c. ſæpe. & in c. cùm ad ſedem. de reſtitu. ſpolia. & in cap. ad euidentiam. in fi. de ſenten. excommunic. Imol. & Dominic. in c. quanuis. de pact. lib. 6. & idem Imol. conſil. 1. colum. 3. verſicu. & cùm agamus. & conſil. 123. in cauſa quæ vertitur, colum. 2. & in c. cùm contingat, charta 27. de iureiurand. & ipſe Dominic. in c. 1. de tempo. ordi. lib. 6. Panormita. in c. quæ ſunt. de diuor. Romanus in l. ſequitur. §. ſi via. D. de vſucap. Alexand. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, colum. 4. verſic. præterea vbi agitur. D. de verborum obliga. & in l. ſi conſtante. colum. 4. verſic. item in quantum. D. ſoluto matrimo. vbi adfert alias concordantias, & in l. Pomponius. §. præterea. colum. 2. verſic. ad argu. D. de acquirend. poſſeſ. Barbat. in l. 4. §. Cato. colu. 24. & ſequen. D. de verborum obligatio. & conſil. 59. illud in medium adferam, colum. 10. lib. 2. Franciſ. Aret. in l. qui ſuperſtitis. colum. 2. verſic. ſed ad iſtud. D. de acquirend. hæred. & conſ. 93. conſideratis. colum. 2. verſic. his ergo ſic præmiſſis. & iterum colum. ſequen. Philippus Franc. in ſua diſputatione petitorij, incipien. ex nobiliſſima, colum. 5. verſicu. quartum remedium.

Secus fauore animæ.

Et hoc in vniuerſum procedit in quocunque caſu pio, & fauorabili, vt voluit Bar. qui etiam vult hoc procedere, ſi diſpoſitio vteretur dictione taxatiua, in l. ſi conſtãte. in princip. in 9. quęſt. 4. princip. & ibi poſt eum Alexand. colum. 4. verſicul. item in quantum. D. ſoluto matrimo. per l. illud. C. de ſacroſanct. eccleſ. & idem Bart. in authent. res quæ. ad fin. C. commu. de lega. & ibi Angel. qui ad hoc ponderat gloſſ. in l. ſi poſthumus à primo. D. de lib. & poſth. Roma. in authen. ſimiliter. C. ad legem Falcid. & eſt bona gloſſ. in l. 1. C. de his qui ante apert. tabul. & in l. miles in princip. D. de re iudic. & etiam text. in l. libertam. §. ſenatuſconſulti. D. de ritu nupt. & in l. 2. §. ſi mater non petierit verſic. quid ſi curatores. D. ad Tertul. quæ omnia allegat ad hoc Alexand. in dicta l. ſi conſtante. qui hoc limitat duobus modis, vt ibi videri poteſt, & idem Alexand. in l. inter pares. D. de re iudicata.

Idem in quocunq; caſu fauorabili.

Etiam ſi vtatur diſpoſitio dictione taxatiua.

CENTESIMVNSEXAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Conſtitutio pœnalis in pijs cauſis latiſſimè interpretanda.

CEnteſimoſexageſimoprimo, ſimiliter, licèt conſtitutiones pœnales non ſunt extendendæ ex identitate rationis, per gloſſ. in clement. vt hi qui. in verbo, in ijſdem. de æta. & qualit. cum ſimil. fallit tamen fauore piæ cauſæ, vt voluit gloſſ. in c. ſciant cuncti. in verbo, alios, de electio. libro 6. quæ extendit illum text. pœnalem, loquentem de electione ad pręſcriptionem, fauore, vt dicit, eccleſiarum: & cum illa ſimpliciter tranſit Dominic. ibi, ad fi. in verſic. not. primò ex hac glo. & not. etiam Panormit. in c. nihil. colum. antepe. verſi. ſecúdò principaliter. eo. tit. & quod voluit Ioan. And. in c. 1. de homicid. lib. 6. vt illa conſtitutio pœnalis loquens ſimpliciter de principe, comprehendat principem ſupremi gradus fauore animæ, aliás non comprehenderet. & ſe-

Conſtitutiones pœnales ex identitate rationis non extendendæ.

Secus fauore piæ cauſæ.

Electio ad præſcriptionem pœnalis.

quitur

Conſtitutio pœnalis fauore animarum latè interpretanda.

Conſtitutio pœnalis loquens de teſtamento extenditur ad codicillos.

quitur ibi Domin.in §. ſacri. col. 1. qui ex hoc not. quòd conſtitutio pœnalis concernens fauorem animarum, eſt latè interpretanda. ſequitur item illud dictum Barto. in tracta. de præſtantia Cardin. in 7. q. 1. partis.col. vlti.vbi hoc reputat ſing.& conſ. 59.illud in medium afferam,col. 10. lib.2.qui & ad hoc allegat,& dicit ſing. glo. in c. quanquam.in glo. vlti. de vſur. lib. 6. quæ extendit illam conſtitutionem pœnalem, loquentem de teſtamento, ad codicillos, & alias vltimas voluntates:& hoc ibi idẽ voluerũt vltra eos, quos ea gloſſ. allegat, Ioan. Mo. Archid. & Ioan. Andr. in nouella, & Domi. Et ex hoc, & alijs quibuſdam dicit Barbat. in dicta 7. q. quòd conſtitutio quantuncunque pęnalis,loquens ſimpliciter de clericis, ſi emanauit in fauorem animarum, comprehendit Cardinales, quos aliàs non comprehenderet. quod dicit eſſe nouum, & admiratione dignum. Sed & quod fauore animarum extendatur conſtitutio pœnalis,voluit & ipſe Ioan. Andr. in c. ex tenore. & ibi Panormita. in verſic. not. ſingulariter, qui filij ſunt legitimi, & Barto. in authent. ſacramenta puberum. colum. penulti. verſicu. quæro vtrum. C. ſi aduerſus vendi. Imol. conſ. 123. in cauſa quæ vertitur. colum. 2.Roma. conſ. 285. omnia quæ ſunt, in fi. Alexand.conſ.42. ſuper præmiſſo,in fin. lib. 1. Felyn. qui adducit concordan. in c. tranſlato. colum. vlti. de conſtitut. Iaſon in l. rem quæ nobis. colum. 5. verſicu. item circa illud.D. de acquiren. poſſeſſ.& in l.ſi quis maior. colum. 2.verſicu.ſed iſtis non obſtantibus.C. de tranſactio. Philippus Decius in l. factum cuique ſuum.§. in pœnalibus. colum. vlti. verſicul. ſexto fallit.D. de reg. iur. & idem ſi agatur fidei nomine, vt not. Panor. in c. 2. in fi. de diuor. licet contrarium voluerit glo. in c. in fidei. de hæret. lib. 6. & idem ſi de libertate, vt per Iaſonem in l. ſi priuſquam. colum.penulti.D.de noui operis nunciatione.

Idem fauore fidei.

Et libertatis.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Priuilegia piæ cauſæ latiſſimè ſunt extendenda.

Priuilegia ſtricte interpretanda.

Secus in priuilegijs piæ cauſæ.

Centeſimoſexageſimoſecũdo, licèt aliàs priuilegia ſint ſtrictè interpretanda, nec extendenda.vt notat Barto.in l. 1. in princip. per illum textum.C. de legibus. & in l. vlti. colum. 1.dum diſtinguit inter priuilegium, & beneficium, & ibi etiam Bald. D. de conſtitutionibus principum. Ioan. Andr. & Anto. in cap. olim. de verbo. ſignificatio. per cap. priuilegia.3. diſtinct. cum ſimilib. fallit tamen in priuilegijs piæ cauſæ: quia ea tanquam fauorabilia extenduntur de ſimilibus ad ſimilia, gloſſa eſt nota. in l. nulli licere. C. de epiſcop. & cleric. quæ extendit priuilegium illius text. conceſſum pijs cauſis de vna cauſa ad aliam,quoniam (inquit) fauor eſt. per l. cùm quidam. D. de heredibus inſtituend.& illam gloſſam ad hoc ponderat, & dicit menti tenendam Baldus in c. in præſentia. colum. 2. verſicu. dicit Accurſ. de probationib. vbi per illum §. ſed hoc præſenti. in authent. de ſanctiſſ.epiſcop.extendit legem quæ loquitur de teſtamentis ad contractus.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In diſpoſitis ad pias cauſas ius canonicum ſeruandum eſt in vtroque foro.

Vtrunque ius tam Ciuile quàm Canonicum in ſuo foro ſeruandum. Secus in pijs cauſis.

Centeſimoſexageſimotertio, licet aliàs vbi ius Canonicum, & Ciuile diſſident, & ius Ciuile non fouet peccatũ, vtrunque ius in ſuo foro ſeruandum eſt, per plenè nota. in cap. 1. de noui operis nuntia. fallit tamen in diſpoſitis ad pias cauſas, quia in illis ius Canonicum eſt ſeruandum in vtroque foro. Ita voluit Ioan. Andre. Ioan. Cald. Petrus Peruſ. Petrus Anchar. Cardina. & Imol. in c. relatum. huius initij primo. de teſtamenr. Bartol. in l. 1. colum. 1. in lectu.& iterum in repetitio. colum. vlti. & ibi Salycet. colum. 13.& ferè omnes. C. de ſacroſanct. eccleſ. Petrus Anchar. conſ. 25.videtur prima facie in princ.Imo. in l. illa inſtitutio,colum. 24. D. de hæred. inſtituen.. Alexand. & Corne. in l.captatorias. C. de teſtament. milit. Socinus conſ. 53. in præſenti conſultatione, col. vlti. & doctores alibi ſæpe. Contrarium tamen tenet Angelus in dicta l. illa inſtitutio. per not. per Innoc. & Ioan. Andr. in cap. nonit. de iudic. vbi de hoc nihil dicunt, ſed hoc voluit ipſe Innoc. in dicto cap. relatum. de teſtament. Sed prima opinio, vt communior eſt, ita quoque & verior, vt latè patet ex ijs quæ ſuprà diximus in principio huius gloſſæ.

Contrarium ſentientes.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

In pijs cauſis diuini tantùm iuris & naturalis habetur conſideratio.

Pia cauſa non ſubſunt ſolennitatibus iuris poſitiui.

Centeſimoſexageſimoquarto, generaliter piæ cauſæ non ſubſunt ſolennitatibus iuris poſitiui, ſiue ſit id ius Ciuile ſiue municipale, ſiue conſuetudo, aut quiduis aliud, ſed tantùm iuri diuino, naturali, aut gentium: vt notant Barto. Bald. Fulgoſ. & recentiores in l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. Idem Fulgoſ. in l. generali. C. eodem titu. Cardina. Panormita. & alij in cap. cùm eſſes & cap. relatum. vbi bonus textus, de teſtament. Panormita. in rubric. eodem. & conſ. 11. in cauſa quæ vertitur, colum. 1. libro primo, & conſ. 32. circa duo dubia, colum. 2. libro 2. Cumanus conſil.

105. quædam domina, colum. penulti. Roma. in dicta authenti. ſpecialiter. in decimoſexto ſpeciali inter contractus, & alijs multis locis eiuſdem repet. Paulus Caſtrenſis conſil. 93. viſo dicto teſtamento, colum. 1. in fine lib. 1. & conſ. 456. viſis & examinatis, colum. ſecunda, libro primo, conſ. 213. eiuſmodi quæſtio, columna ſecunda, verſicu. præterea donatio. & doctores alibi ſæpe. Si enim conarer omnes hic citare, qui hoc ſcripſerunt, oleum & operã (vt aiunt) perderem. Sed tu hoc vide Alexandrum conſ. 210. ſtatutis accuratè perſpectis, per totum librum ſecundum. & adde quod pulchrè dicit Archidiaconus in c. ſcriptum. 6. quæſtio. 3. quia vbi agitur de ſalute animæ, non attenduntur apices iuris. quod dictum ſequitur, & commendat Philippus Decius in cap. cum dilecta, ad finem gloſſæ, & idem fere dicit Baldus conſilio 216. verba teſtamenti, in fine, libro primo, inquiens pro iuſtitia naturali eſſe iuuare, quantum poſſibile eſt, teſtamenta ad pias cauſas, in quibus non eſt de apicibus iuris diſputandum, in verbo, procuratorem. de confirma. vtili vel inutili. & iterum conſ. 118. caſus ſub tali forma, colum. vltima, libro quinto, & Panormitanus in c. virtutis. colum. quinta, verſ. & maximè hoc caſu, de dolo & contuma. vbi etiam dicit quòd non eſt in his cauſis de apicibus iuris diſputandum, & Catel. Cotta in memoriali, apices iuris.

Vbi agitur de ſalute animæ, non conſiderantur apices iuris.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Voluntas teſtantis ambigua pro pia cauſa interpretatur.

CEnteſimoſexageſimo quinto, licèt aliàs actus indifferens ad bonum & malum ſit potius interpretãdus in bonam partem, quàm in malam, c. abſit, & ibi bona gloſſ. 11. queſt. 3. cum ſimilibus. cuius rei ratio eſt, quia quis in dubio bonus præſumitur. l. merito. D. pro ſocio. Ex quo & illud fit quòd ſemper in ambiguis benignior interpretatio ſumẽda. l. ſemper in dubijs. D. de reg. iur. & ibi multæ concordant. fallit tamen fauore pię cauſæ, per id quod pulchrè conſuluit Petrus Anchar. conſ. 79. prima facie videretur dicendum, quòd ſi aliquis in teſtamẽto ſimpliciter cõfeſſus eſt ſe fuiſſe vſurarium, licèt hoc referri poſſet ad modicum tempus, vt fieret benignior interpretatio: tamen fauore animæ referenda eſt huiuſmodi confeſſio ad totum tempus vitæ ſuæ: ita quod ex hoc declarabitur mutuum factum ante tempus trigintaſex annorum (de hoc enim tempore loquitur) fuiſſe vſurarium, & tenebitur hæres ſatisfacere, vt plenius & tutius conſulatur animæ teſtatoris. per c. vlti. de presbytero non baptiſ. & c. iuuenis. de ſponſa. quod dictum ſequitur & commendat Felynus in cap. in præſentia. colum. 7. verſ. ſecundo nota quod iſta dicta. de probatio. vbi hoc dicit ſingul. & limitat. & in c. dudum. colum. 5. de præſumptio. vbi hoc dicit valde notab. & in c. p. auditis. colum. antepenulti. de præſcriptio. & Hyppolitus Marſil. ſingulari 251. ſemper in dubijs.

Actus potius in bonam partem, quàm in malam interpretandus.
In dubio quis præſumitur bonus.
In ambiguis benignior interpretatio ſumẽda.
Secus in pijs cauſis.
Confeſſio debitoris facta in teſtamento ad pias cauſas.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Relictum pluribus coniunctim piæ cauſæ, etiam per vnum, vel pauciores, poterit impleri.

CEnteſimoſexageſimo ſextò, licèt regulariter id quod commiſſum eſt pluribus ſimul, non poſſit per vnum, aut etiam plures expediri, l. Pedius. §. 1. D. de arbit. fallit tamen, ubi tractatur de fauore animæ, ut uoluit Bald. conſ. 229. uerba dicunt, colum. 1. lib. 2. arg. cap. religioſus. §. ſanè. de teſtament. lib. 6.

Pluribus ſimul commiſſum non poteſt per vnum expediri.
Secus fauore animæ.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Cauſa finalis, fauore dotis, ex commodo accipientis præſumitur.

CEnteſimoſexageſimoſeptimo, licèt aliàs præſumatur cauſa impulſiua, quæ reſpicit commodum accipientis tantùm, per l. Aurelius. §. ultimo, D. de liber. lega. & argumen. l. hæredem. D. mandati. hoc fallit fauore dotis: nam tunc præſumitur cauſa finalis. per l. ſi ego. & ibi Bartol. D. de iure dotium. & l. ſi quis pro redemptione. C. de donatio. Vide omnino quæ ſcripſi in tractatu Ceſſante cauſa ceſſat effectus. limitat. 2. numero 21. cum quatuor aut quinque ſequentibus.

Præſumitur cauſa impulſiua, quæ reſpicit commodum accipientis tantùm.
Aliud fauore dotis.

FINIS.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS

Tractatus

De præſcriptionibus.

In tit. De iudicio in rebus exiguis ferendo.

EIVSDEM.

In tit. Res inter alios actas alijs non præiudicare,

Commentarijs.

Nunc denuò poſtrema hac omnium editione emendatus, & diligentiſſimè caſtigatus.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSISSIMO.

VERONAE,

Hieronymus Diſcipulus excudebat ſumptibus Andreæ Bòchini Veronenſis.

M D LXXXVIII.

ANDREÆ
TIRAQVELLI REGII
IN CVRIA PARISIENSI
SENATORIS, TRACTATVS
De præſcriptionibus.

ANDREAS TIRAQVELLVS ANDREÆ TIRAQVELLI AVTHORIS FILIVS, D. A S. ANDREA, in ſupremo Pariſiorum Senatu Præſidi illuſtriſſimo S.

NON eſt quod in eo laborem, Præſes digniſſime, quod bona pars ſcriptorum ſolet: hi enim, ſine egregia commendatione eorum quos ſibi præſidio eſſe, aduerſus obtrectatorum calumnias deſiderant nihil in publicum adunt. Quod & ſi pro amoris ac obſeruantiæ magnitudine, vel rerum omnium bonarum expectatione, aut veritate ſæpius ad id impellente fiat, laudabilius tamē eſſe nemo ingenuus ignorat, ſic per totum vitæ ſuæ decurſum pietate, ac iuſtitia floruiſſe, vt citra illius commendationem ſuum decus ad ſplendorem retineat virtus. Cum igitur tua omnis ætas innocentiæ, & æquitati tuendæ, ac nequitiæ profligandæ, omnium bonorum applauſu inſumpta fuerit, non video quod virtutis theatrum pulchrius tibi extrui poſſit, quàm illud quod in omnium animis, inq; teipſo ampliſſimum reliquiſti. Cuius & inſpectorem, et admiratorem patrem meum fuiſſe iure adfirmare poſſum: cùm tanta in ſuos, ac in patriam pietate affectus fuerit, tantoq; in virtute præſtantes viros, amoris deſiderio commotus, vt antè non conquieuerit, quàm tam propenſi in eos animi aliquam ſignificationem oſtendiſſet. Itaque pietatis innatæ fidem faciens, multos in ſua patria, leges ac ſtatuta commentarios adidit, velut in leges connubiales, in vtrunque ius retractus, municipale, & conuentionale, & præter hos multa alia. Vnus ſupereſt de Præſcriptionibus commentarius, qui lucem deſiderat, quam ſatis copioſam tuo beneficio habebit, ſi ad illud virtutis vereq; laudis theatrum tuum, id eſt, ad omnes bonos virtutiſq; ſtudioſos aditum benigne præbueris. Vale.

AD LECTOREM ADMONITIO.

VARIA expediendarum litium remedia tam anxiè veteres quæſierunt, vt poſteri tanquã naturę conueniẽtia, atq; amica, ea receperint auidiſſimè. Adeò bonis omnibus quies, ac tranquillitas ſemper chara fuit, vt meritò legibus noſtris hoc fuerit celebratum, Bonos innocenteſq; viros, lites maximè execrari ſolere. Nec mirum, cùm vel Cicerone teſte libro de Finibus 2. tranquilla & quieta vita, deorum vitæ ſit ſimillima, ob idq; cunctis mortalibus expetenda. Quæ igitur leges vitæ quietem ac tranquillitatem maximè tuentur, diuinæ meritò cenſendæ ſunt. Sunt autem eiuſmodi de præſcriptionibus latę, quę præterquàm quòd bono publico, & ne rerum dominia incerta ſint, nemoq; rei ſuæ negligenter curam gerat, editę fuerint: hoc ſingulare bonum attulerunt, vt quietis & tranquillitatis læſæ remedium eſſent. Ob id vix vna reperiatur ex omnibus ciuitatibus, quæ iure, ac lege communi reguntur, quæ non admodũ ſolicitè proprijs ac priuatis legibus, ac ſtatutis ius commune approbarit, & confirmarit, vel etiam ad eiuſmodi remedium aliquid addiderit. Cùm igitur Pictones noſtros, hoc commune bonum ſatis diligenter amplexos eſſe perſpexiſſem, quid ea de re potiſſimùm ſtatuiſſent, quàm luculentiſſimè poſſem, commentarijs in præcipua legum noſtrarum capita editis, oſtendere volui.

GLOSSARVM INDEX.

Prima gloſſa. Conſuetudo hæc conformis eſt iuri communi. pag. 1
II. In longi temporis præſcriptione, ex vtroque iure & foro, bona fides requiritur. ibidem.
III. Quis pacificè poſſediſſe dicatur, remiſſiuè ad pragmatic. ſanct. 3
IIII. Numerus denarius, vel ſimplex, vel multiplicatus, cur ſit tempus ſtatutum præſcriptioni, vbi pulcherrima de num. tam ex Theologis quàm Philoſophis. 4
Ex decennali poſſeſſione præſumitur titulus præſcriptionis, ex toto tit. C. de præſcrip. longi temporis decem vel viginti annorum, quod Axioma in 46. allegat. iuris, vtriuſque elucidatur à pag. 5. ad 14. quibus & ampliat. & limitat. interſeruntur, de quibus & ſeparatus index fiet, ex quibus concluditur, decennium propriè longum tempus appellari.
V. Gloſ. Continua poſſeſſio quomodo probanda ſit. 14
VI. Præſentia eſt fundamentum præſcriptionis decem annorum. 15
VII. Tertius præſcribit hypothecariam ſpatio decem vel viginti annorum. ibid.
VIII. Interpretatio l. cùm de in rem verſo. ff. de vſuris. ex qua ei creditur ſine alia probatione, qui ſe dicit habere titulum ob poſſeſſionem decennalem, cum multis, ac vtilibus declarationibus. 16
IX. Quæ præſcriptio currat contra minores. 18
X. Conſuetudo inducens minorem præſcriptionem quadraginta annorum contra eccleſiam, non valet. 19
XI. Generale ſtatutum non intelligitur de perſonis nominatim à ſuperiore priuilegiatis. ibidem.
XII. Domini dicuntur, qui in emphyteuſim conceſſerunt. ibid.
XIII. Quid ſit cenſus vis, & feudale pariter. 20
XIIII. Noua conſtitutio etiam generalis non comprehendit caſum feudalem ibid.

§. II.

Gloſſa I. Hæres non debet de facto defuncti iurare. ibidem.

INDEX EORVM QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

A Iure ciuili non temere recedendum, ſi non inueniatur correctum. char. 1. num 2 b

Abſens ob diuerſas cauſas. char. 37. num. 22 a

Abſentis citatio non requiritur in valde notoriis char. 38. nu 36. b

Abſolutio an valeat nullo citato, vbi nemini competit actio, vel ius ex iuramento. char. 41. nu. 72. b

Abſolutio ſi fiat parte non citata, an teneat. cha. 41. num. 68 a

Abſolui an poſſit parte non vocata, qui non poteſt eam in ius vocare, quia incidat in periurium. cha. 41 nu. 72. b

Actio perſonalis contra debitorem non adimitur creditori per præſcriptionem char. 15. nu 2 b

Actio de euictione vbi competat. char. 16. num. 5 a

Acta perdita præſumuntur ſolenniter facta cha. 11. num. 61. a

Actus quo quis lædi poteſt, quando non præiudicet char. 15. nu. 1. a

Actus abſenti & ignoranti quando noceat. char. 37. nu. 29 b

Actus perdens ex voluntate eius qui facit, fieri poteſt abſente parte char. 38. nu 33. a

Aduſſe præſumitur, qui potuit, alias non. char. 12. num. 80. b

Adiudicatio pœnæ, contumaciæ præcedentis, parte nō vocata fieri poteſt char. 42 nu 75. a

Adultus aduerſus præſcriptionem reſtituitur. char. 18. nu 2. b

Affinitatis leuis nulla eſt habenda ratio. char. 29. num. 95. b

Agnati an neceſſario ſint citandi, veniente patre ad legitimationem naturalium char. 38 nu 30. a

Alienari poſſe in conſequentiam rei alterius, quæ principaliter vendi non poſſunt. char. 36. nu. 12. a

Amiſſio poſſeſſionis eſt accidens char. 15. nu. 5 a

Amoris furore nihil vehementius char. 13. nu. 89. b quem ſedat fames. ibid. laqueus extremum remedium illius ibid. nu. 89

Animi hominum incerti char. 2. nu. 10. b

Animi declaratio poteſt fieri parte abſente. char. 38. num. 32. a

Apoca priuata an probet char 9 nu 40. a

Appellare an liceat a iuramento eius, cui ſub conſcientia commiſſum eſt char. 17. nu 4 a

Appellatione nauis venit & ſcapha. char. 31. nume. 121. a

Appellatur etiam in minimis cauſis ibid. nume. 113

Arbitrator in modico poteſt lædere alteram partium char. 27. nu 56. a

Arbitrorum dicti præſumptio vnde. cha. 11. nu. 63. a

Armorum nomine quid comprehendatur. cha 25. num. 31 b

Auditu quid probari poſſe char. 20. num 5. b

Autentic. loquens de vxore indotata procedit in vxore habente paruam dotem. char. 25. nu. 19 a

B

B Eneficium tacens in impetratione, quantuncunque ſit modicum, non valet impetratio. cha. 31. nu. 124 a

Bona fides an in dubio præſumatur, & ſi nullus titulus appareat char. 2 nu. 5 a

Bona fides non præſumitur in ſtatuto requirente eam ibid. nu. 8.

Bona fides nunquam eſt notoria ibid nu. 10 b

Bona fides quomodo alleganda ſit. char. 3. num. 11. & 12. a

Bona fide præſcribens, vtrum tutus ſit in foro conſcientiæ per ſuperuenientem malam fidem. ibid. num. 13

Bona fides auctoris continuanda in ſucceſſorem, & ſi nolit. char. 1. nu. 2 b

Bona fides requiritur in præſcriptione longi temporis tam de iure ciuili, quam canonico. char. 1. nume. 1 a

Bonam fidem allegare debet, præſcripſiſſe qui ſe dicit char. 2. nu. 6 a

Bonus quilibet præſumitur in dubio ibid. num 6.

C

C Ampſorum ſcripturæ an probare debeāt. cha. 23. nu. 4. a

Caſus perpetui præſcriptio char. 20 nu. 4 a

Caſus in quibus modici & minimi habetur ratiō char. 30 nu 105. & ſeq b

Cauſæ cognitio requiritur vt quis informetur. char. 38. nu 40 b

Cenſus quid char. 20 gloſſa. 13.

Chriſtus ipſa veritas char. 9 nu. 47 col. 2 b

Citatio minime eſt neceſſaria, cum furioſo datur curator, aut interdicitur adminiſtratio. char. 42. num. 86 b

Citatio non præſumitur ex lapſu temporis. char. 11. nu. 67. b

Citatio an requiratur in arbitratoris ſententia. cha. 42. nu. 84. a

Citatio an requiratur cum interdicitur adminiſtratio prodigo ibid. nu. 85 b

Citatio actionum principium char 35 nu. 3 a

Non citandi neceſſariò poſſunt comparere ſi velint char. 37 num. 27. b

Et appellare ibid. nu. 28

Non citatur cui ſit præiudicium, quando futurū eſſet

a 3

eſſet periculum ex citatione. char.38.nu.38.b

Clerici an poſſint ex cõſuetudine teſtari de bonis acquiſitis ex eccleſia char.26.nu.35.a

Coloni teſtimonium pro domino quando non ſit reiciendum char.30.nu.97.a

Conditio qualis requiratur ad eſſe ſui diſpoſiti. cha.24 nu.14.b

Confeſſione facta non principaliter, non eſt quis condemnandus char.37.nu.24.a

Confeſſio, incidenter facta non præiudicat. ibidem num.25

Conſcientia legibus munita char.38.nu.40.b

Conſcientiæ alicuius commiſſam ibid.

Conſcientia quam ſibi quiſque fabricat ibid.

Et quid ſit conſcientia ibid.

Conſors quis dicitur ratione minime partis. cha.51.nu.116.a

Conſuetudo quod probatio imperfecta habeat vim plenæ probationis, an valeat. char.23.num.5.b

Conſuetudo quid poſſit ibid.

Conſuetudo eccleſiæ per rectores probatur. cha.35.num.7.b

Conſuetudo ius ampliat char.16 nu.4 a

Conſuetudo induens minorem præſcriptionem. 40. *an contra eccleſiam non valet.* char.19.gloſa 10.

Conſuetudo inducta per diuturnam ſolutionem. cha.13.nu.84.a

Conſuetudo eſt conformis iuri communi. char.1.gloſa.1

Conſuetudo grauamen eccleſię adferens quando valeat char.26.nu.36.a

Conſuetudo reducenda ad ius commune. char.19.num.2.b

Conſtitutio generalis odioſa, generaliter intelligenda char.19.nu.3.b

Conſtitutio noua, etiam generalis, non comprehendit caſum feudalem char.20 gloſa 14.a

Contingenter quid ſit char.35.nu 9.b

Contractus minima pars non impleta, obſtat exceptio agenti ad principale. char.23.numero 141.a

Contractus forma conſiſtit in integritate. ibid. nume.152.b

Contractus vnde vires accipit. char.6.nume.27.b

Contrarietas modica in teſtibus, an vitiet eorum teſtimonium char.26.nu.38.39.40.a

Creditor minoris vel debitor, quando nõ repellatur à tutela illius ibid.nu.43.b

Creditor quando agat in tertium debitorem. cha.15. & 16.nu.2.b

Creditor an poſſit eſſe teſtis in cauſa debitoris. cha.35.num.7.b

Creditores non opponentes ſe rei ſubaſtationi, præſtationes annuas perdunt char.20.nu.3.a

D

D*Amnatus iniuriarũ an ſit infamis, vbi leuis eſt iniuria* char.28.nu.74.a

Decem annorum patientia præſumitur conſenſus char.5.nu.16.b

Decennio ſi pater poſſideat hæreditatem filio delatam præſumitur filij conſenſus interueniſſe. ibid. nume.17

Decem annorum diutina coabitatione probatur matrimonium ibid nu.19

Decennium eſt tempus domicilij conſtitui. char.6.nu.26.& 28.b

Decennium propriè longum tempus dicitur. cha.14.num 92.a

Decennium ſignificatur, vbi tempus ſimpliciter profertur char.4.nu.12.b

Decennali poſſeſſione præſumitur titulus allegatus char.5.nu.13.a

Decima dies menſis ſeptimi, ſancta & venerabilis char.4.nu 9.b

Decimæ cur ſacerdotibus, primogenita uero Chriſto offerantur ibid nu.11

Decimæ cur ab Iſraeliticis; quintę vero ab Aegyptius offerebantur ibid.nu.10

Decimæ vnde ortæ cha.4 nu.7.a

Decimæ ethnicorum ibid.

Declarandi ius an & quando tranſeat ad hæredem char.21.nu.8.a

Decretum in alienatione rei eccleſiæ lapſu temporis præſumitur interueniſſe char.11.nu 64.a

Deformes corpore an à ſacerdotio repellendi. char.26.nu.41.b

Denarius numerus apud antiquos magno in honore fuit char.4.nu.6.a

Denarius numerus in ſcripturis miſticus. ibidem.num.9.b

Denarius numerus cæteris perfectior. char.3.nume.1.b

Et perfectiſſimus ibid.nu.2

Cur decas græcis dicatur char.4.num.4.a

Animæ genitor ibid nu.6

Denis virtutibus germinat fructus ſpiritus. cha.4.num.11.b

Deteriorans domum an poſſit expelli. char.27.nume.67.b

Dextras cur antiqui iungebant char.4.nu.5.a

Diem diffundi quid char.22.nu.1.b

Dies vnus datur pro milibus paſſuum. char.31.nume.112.a

Diſpenſatio iuramenti in contractu appoſita an fieri poſſit parte non citata. char.41.numero 66.a

Diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum quando non valeat char.31.nu.123.a

Diſpenſatio res ambitioſa ibid.

Diuiſio præſumpta inter fratres ex diutino tempore char.12.nu.74.a

Diuiſionis præſumptio vnde ſumatur. char.7.nume.30.31.a

Doli actio char.24.nu.9 a

Dolorem dies conſumit char.13.nu.88.b

Domus appellatione an veniat domuncula. cha.24.num.10.a

Dona-

Donatio non probatur ex ſola præſtatione Decennali char 6.nu.23.a
Dotalium inſtrumentorum priuilegium. char. 19. num.1.a

E

Eccleſia cathedralis, vel alia, non poteſt ſine conſenſu Epiſcopi ſtatuta facere niſi de minimis cha 27 nu.50.a
Effuſio ſanguinis verbum abundantiam denotat char.25.nu.21.a
Eligendi ius an tranſeat ad ſucceſſores. char. 21. num.9 a
Emphyteuſim qui conceſſerunt, domini dicuntur char.19.nu.1 b
Emphyteuſis conceſſio vnde probetur. char. 7. nume.34 b
Emphyteuta non poteſt expelli pro modica rei deterioratione char.27 nu 68.b
Emphyteuta male fidei non præſcribit, nec eius heres char. 20 nu 5 a
Emphyteuta vtrum ex defectu ſolutionis vnius denarij æque cadat ab emphyteuſi, ac ſi defeciſſet in magna char.32.nu.154 b
Emphyteutica an præſcribantur decem vel viginti annorum ſpatio, vel longiſſimo. char. 19. nume. 1 b
Emphyteutica iura priuilegiata ibid nu 2
Emphyteutica res ab extraneo præſcribatur longo tempore char.20.nu.5.a
Ennuntiatiua verba quando probent. char. 10. nume 51.a
Et quando eis ſtatur ibid nu 52
Ennuntiatiua verba ad alium finem prolata, probant in rebus modici præiudicij. char. 30. numero 98.a
Epiſcopi authoritatis præſumptio vnde. char.8 nu. 38.b & 9 nu.41.a
Error communis operatur tantum in temporalibus nec facit ius in ſpiritualibus. char. 6 numero 20 21.a
Examinatio alteri commiſſa, an quis ſit idoneus, vel dignus char.38.nu 39 a
Exceptio ordinis quando apponenda. char. 16.nume 5.a
Excommunicatio pro minimis cauſis fieri non debet char.26.nu.31.a
Executor ad pias cauſas non transfert dominium rei a ſe venditæ, ſi totum precium receperit, excepto vno numo. char. 32. numero.142.a
Expenſæ ab adminiſtratoribus factæ, an ſolo iuramento illorum probentur char.23.nu.7.b
Extare vt aliquid dicatur, ſufficit quantuluncunque modicum ex illo extare. char. 31. numero 120.a
Extraordinarijs in remedijs de minimis non curatur char.33.nu.164 b

F.

Falſarius monetæ puniri an debeat per modica moneta falſificata char 29 nu 89 a
Fama ſola, diuturni temporis probat dominium char.7.nu.33.b
Et habet fama antiqua vim notorij ibid.
Famæ hominis parcitur pro re modica. char. 29. num 86.a
Feudatarius ab emphyteuta quid differant cha 32 nu.154.b
Feudale ius quid char.20 gloſa 13 a
Filiationis cauſa char. 41. nu 6 a
Filius ſtatus quo tempore confirmatur. char 6 nume. 25.b
Filius æquiparatur vaſſallo cha. 27 nu 59 a
Filius ut non poſſit tanquam præteritus rumpere teſtamentum, ſatis eſt, vt in vno numo heres inſtituatur char.33 nu.160 a
Fiſcus vendere poteſt rem, quam habet communem cum alio, illo non vocato char.40 nu.57.a
Fæmina non ſuccedens in feudo, quando exiſtunt maſculi ſuccedere non prohibetur, ſi poſt mortem patris maſculus illico mortuus eſt. char. 29 nume. 92 a
Fæmina non ſuccedit in feudo, niſi ſit modicum. ibid. num 94
Forma data nihil immutandum. char. 24. numero 12 b
Fructuum perceptio non requiritur ad probandam poſſeſſionem char. 14 nu 2 b
Fugæ ſuſpectus an ob paruum debitum quis dicatur char. 26 nu 44 45.& ſeq b
Fundamento ſublato, tollitur effectus char. 16.nume 5.a
Furtum committitur in galina & in ouo. char. 31. nu.114 a

G

Generale ſtatutum quas perſonas tangat. cha. 19.nu.1.a

H

Hæres damnatus, vt certa die decem aut fundum det, nonem tantum datis, fundus æque peti poteſt ac ſi nihil dediſſet. char.31.nume 131.b
Hæres præſumitur ignorare iura eius, cui ſucceſſit char 20 gloſa vnic nu 1
Hæres tenetur exonerare conſcientia defuncti. cha. 1.nu.2 b
Hæredem nemo poteſt ſe ſcribere, nec miles quidem char.19 nu 3 b
Hæreditatem patris non additam tranſmittit filius ſuus ad quoſcunque. char. 32. nume. 147. b
Etiamſi poſt mortem patris, horam tantum vixerit ibidem.

Huma-

Honorum continuatio legibus prohibita. char. 28. num. 72. a
Hypotecaria quo tempore præſcribatur. char. 15. gloſ. 7. b

I

IActare ſuum nemo præſumitur. char. 10. nume. 58. b
Ignorantia licet præſumatur, in dubio allegari debet char. 2. nu. 9. a
Immunitas conceſſa ab oneribus perſonalibus, non videtur liberare a lauibus. char. 29. nume. 88. a
Immunitas alicui conceſſa non tollitur ex generali char. 19. glo. 11. nu. 1. a
Impendia modica non repetuntur. char. 28. nume. 76. b
Impenſa præſumitur facta, parte mandante. cha. 10. num. 59. b
Imperator an poſſit ſtatuere, vt vnius teſtimonio credatur char. 23. nu. 3. a
Incorporalia an veniant in diuiſionem principaliter char. 36. nu. 11. a
Inducta ad vnum finem quando poſſint operari contrarium effectum char. 37. nu. 20. a
Induſtria perſonę an videatur electa in paruis negotijs, ſi mandatum fuerit vt perſonaliter exequatur char. 28 nu. 73. a
Inſinuatio donationis fieri poteſt, nemine citato. cha. 42. nu. 76. a
Inſtrumentorum amiſſio quibus probari poſſit per iuramentum char. 30. nu. 101. a
Inſtrumentum deffectiuum, an & quando probet char. 9. nu. 43. a
Interlocutoria adferens modicum præiudicium poteſt feri parte non citata char. 27. nu. 64. b
Interlocutoriæ modici præiudicij an poſſint ferri parte abſente char. 39. nu. 49. b
Intermiſſio temporis non eſt neceſſaria in paruis honoribus char. 28. nu. 72. a
Interrogationi quando ſtandum eſt. char. 20. nume. 3. b
Iudex an poſſit acceſſoriè priuare iure patronatus char. 36. nu. 12. a
Iudex alias incapax principaliter, incidenter poteſt cognoſcere, & arbiter ibid. nu. 13
Iudex maleficiorum an de cauſa ciuili iudicare poſſit char. 36. nu. 14. b
Iudex cauſarum ciuilium an poſſint de criminalibus iudicare ibid. nu. 15.
Iudex laicus an poſſit cognoſcere de cauſa vſurarum ibid. nu. 16.
Iudex ſecularis cognoſcit principaliter cauſam dotis ibidem.
Iudex delegatus quando fines mandari excedere poſſit ibid. nu. 17.
Iudex delegans vicarium iuriſdictioni exercendæ dum laberit, valent acta vicarij, licet per interualla abſit char. 27. nu. 52. a
Iudex an poſſit pronuntiare ſuper eo, quod lex pronunciauerat ſine citatione char. 40. numero 60. b
Iudex procedens ad informationem vt bonus vir char. 42. nu. 79. a
Iudex quando in ſua cauſa iudicet. char. 35. nume. 8. b
Iudex ſupplere poteſt in notorijs modo allegentur char. 2. nu. 7. a
Iudex an modica quædam poſſit accipere, licet à muneribus abſtinere debeat. char. 29. nume. 91. b
Iudex quis poteſt eſſe in cauſis minimis, & tabelio char. 25. nu. 30. b
Iudex periurio occurrere debet. char. 21. numero 7. a
Iudex delegatus de qua ſumma cognoſcat. char. 29. num. 87. a
Iudicandi difficultas in litibus exigui aut nullius precij & quare char. 22. nu. 1. b
Iuramenti delatio poteſt fieri parte non citata. char. 38. nu. 34. a
Iuramenti præſtiti à teſte præſumptio. char. 9. nume. 42. a
Iuramento alterius ſtandum de damno dato. char. 18. nu. 20. b
Iuramento alicuius creditur, vbi de paruo præiudicio agitur, etiam de iure communi. char. 23. nume. 6. b
Iuramento cuius ſtetur ſuper feudo nouo, vel antiquo char. 20. nu. 4. b
Iuramento ſingularis ſucceſſoris quando ſtetur. ibid. nume. 5
Iuramento ſtare promittens, parte non citata, iuramentum valet char. 38. nu. 35. b
Iuramento præſcribentis an ſtandum. char. 18. nume. 17. a
Iuramentum præſtandum parte præſente. ibid. nume. 19. b
Iuramentum delatum in ſupplementum probationis ibidem.
Iuramentum ex parte iurantis eſt perſonale. char. 20. nu. 2. b
Iuramentum damni intranſmiſſibile. char. 21. nume. 6. b
Iuramentum à lege delatum quando tranſeat ad hæredem ibid. nu. 7
Iuramentum quale & quando eſt tranſmiſſibile char. 20. nu. 3. b
Iuramentum militis char. 17. num. 7. b
Iuramentum neceſſarium non defertur hæredi. char. 20. nu. 1. a
Iuramentum eſt iuris naturalis & diuini. char. 41. num. 67. a
Cuius non debet abſolutio concedi, niſi appareat de magna læſione ibid.
Iuramentum temerarium an obliget. char. 41. nume. 73. b
Iuramentum an obliget, quando ex parte recipientis verſatur turpitudo ibid. 74. b
Iuramentum ſponte preſtitum ibid.

Iuramentum doctorum, calculatorũ. medicorũ, obſtetricum, artificũ aduocatorũ rectorũ hoſpitalium, orphanotrophorum, rectorum ciuitatis, erogatorũ, annonæ publicæ, cuſtodum carcerũ, &c. char. 17.b & 18.a, num. 8.9.10.11.12.13.14.15.
Iuramentum calumniæ, an conſuetudine tollatur char. 18 nu. 12.a
Iuramentum quando non ſit neceſſarium. ibi. nu. 16
Iuramentum requiritur ſuper expenſis. char. 17. num. 3.a
Iurandi facultas non tranſit ad hæredes, nec cedi poteſt char. 20. nu 2.b
Iurandi ius tranſit in hæredem vniuerſalem & ſingularem char. 21. nu 6 a
Iurandum coram quo eſt char. 18. nu. 20.b
Iurant adminiſtratores rerum alienarum. char. 17. num. 7.b
Iurare de facto alieno nemo tenetur. char. 20. §. 2. gloſ. vnica nu. 1.
Iurare quis debeat cha. 16 nu 2.b
Iurari debet de calumnia, in quantumcunque læuis momenti cauſa char. 33. nu. 159.a
Iuret is cuius cõſcientiæ quid relinquitur. char. 17. num. 3 a
Iurent & periti in arte electi ibid. nu 4
Iuris remedia contra ius cõmune. cha. 33 nu. 162.b
Ius ſuũ remittere quis non dicatur. char. 7. nu 30.a
Ius patronatus acquiritur per donationem eccleſiæ factam char. 26 nu 49 b
Iuſſus patris præſumitur aditionem filijfamil. præceſſiſſe char. 5. nu. 15.a

L

Labam decem vicibus mutauit mercedem Iacob. char. 4 nu. 7.a
Legatarius in cauſa teſtamenti, eſt teſtis idoneus char. 35. nu. 6. b
Et an ſubſtitutus ibid.
Legatum non cenſetur ademptum, nec fideicommiſſum, ob leuem offenſam char. 30. nu 140 b
Legis 12. tabularum origo char. 28. nu. 72.a
Legis, cũ de in rem verſo explicatur. cha. 16. nu. 1.b
Legis nouæ extenſio char 6 nu. 25.b
Legitimatio à patre facta ſine citatione. char. 42. num. 80.a
Legum Romæ origo char. 17. nu 5.a
Lex Moſayca de depoſito char. 17. nu. 5.a
Leuior temporis probatio char. 10. nu 53.a
Lex iuſta, rationabilis & honeſta eſſe debet. char. 16. nu 4 a
Lex ſi vnquam de reuoc. donat. non habet locum reſpectu rei modicæ char. 27. nu. 62 b
Libellus incertus an admittatur char. 25 nu. 28.b
Libertatis poſſeſſio, præſumptione iuris nititur. cha. 8. nume. 37.a
Lingua modicum membrum, & magna iactat. char. 33. nu. 160.a
Litterarum dimiſſoriarum vis char. 8. nu. 36.a
Longiſſima poſſeſſio quot annis conſtet. char. 8. nume. 38. b

M

Magnus iudicandus vt paruus. char. 33. nume. 160. a
Mala fides nocet ſucceſſori in præſcript. longi temp. char. 15 gloſ 7.b
Mala fides temporis momentanei impedit præſcriptionem char. 32 nu. 151.b
Mala fides defuncti non nocet hæredi non vtenti ipſius acceſſione de iure canonico. char. 1 .num. 3. b.
Mandati varia probatio char. 11. nu. 60 a
Philoſophorũ opinio de mandatis. cha. 29. nu. 96 b
Et iuriſconſultorum ibid.
Mandatum quando præſumatur. char. 10. nu. 59 b
Et an ſola temporis diuturnitate ibid. nu. 60
Maſculo excludente fœminam per ſtatutum, ſufficit maſculũ momento extitiſſe, vt perpetuo maneat excluſa char 32. nu. 146.a
Media ex extremis probanda char. 15. nu. 4 a
Medij temporis probatio non requiritur initio & fine probatis char. 15 nu. 6. & 7.a
Memoria quid char 13. nu. 90.b
Memoria populi longa per veritate habetur. char. 9. nu. 48.b
Mendacium nullum ſe neſcit ibid. nu 47
Mendicantes an poſſint annuos reditus, quamuis ſint modici valoris char. 33. nu 158 a
Mercatoris ſcriptura pro ſe quando ſit ſtandum char. 23 nu. 4 a
Minor, quando immobilia alienare poſſit ſine decreto char. 37. nu. 21.a
Modicum quomodo curetur in diſpoſitionibus iuris communis, aut priuilegio char. 33 nu. 164 b
Modicum quidpiam ſufficit, vt filius non dicatur eſſe in calumnia char. 31. nu. 122.a
Momentanea acquiſitio quæ dicatur. char. 25. nume. 28 b
Momento qui poſſedit, publiciana experiri poteſt. char. 31. nu. 118.a
Monialis mutans monaſteria, cui acquirat. cha. 13. num. 83 a
Mora modici temporis, magnum damnum non eſt char. 28 nu 77 b
Mulier non petens tutorem filijs impuberibus, an puniatur char. 25. nu. 29.b

N

Negotium nomine alterius gerens, an præſumatur mandatum habere cha. 10. nu. 59 b
Neminem eſſe teſtem idoneum in ſua cauſa quomodo intelligatur char. 35 nu. 6.b
Notarius cui interdictum eſt officium, an poſſit ſcribere ad pias cauſas char. 19 nu 3 b
Notarius quis præſumatur char. 9. nu. 49 b
Notarius quomodo recuſetur char. 23. nu. 6 b
Notorium reſultans ex facto iuris an requirat citationem char. 38 nu. 36 b
Notorium quid verè dicatur char. 13. nu 85 a
Numeri quidam purgationi & corrigendis vitijs dicati char. 4 nu 5 a
Nuntio non iurato an credendum. char. 17 nu. 3 a
Vel accuſatori ibid.

Obli-

O

OBſtetrices an iurent de veritate. char. 18. num. 10. a
Occaſio etiam leuis, interdum eſt magni ponderis char. 31. nu. 117. a
Odioſa quando generaliter interpretanda. char. 19. num 3. b
Offendens in vno, fit omniũ reus. char. 32. nu. 160 a
Officialis quando non eſt ſindicandus char. 24. nume. 13. b
Officiario an credatur in is ſolũ, quæ ad eius officiũ pertinet cha. 30 nu. 100. a
Ordinata à iudice, parte non citata, retractari parte abſente poſſunt char 41. nu 70. b
Ordinatus ab alieno epiſcopo probet dimiſſionem char. 8 nu. 36. a
Originale inſtrumentum præſumitur autenticũ. cha. 11. nu. 66. b

P

PAcifice poſſidere quis dicatur. char. 3 num. 1. b
Pactum appoſitum in contractu emphyteutico char. 32 nu. 154 b
Papa cur vocet epiſcopos filios, cum ad vniuerſitatem ſcribit char. 29. nu 82. a
Papa an poſſit tollere ius alteri quæſitum iure naturali char. 37. nu 19 a
Papa poteſt ferre ſententiam ſine citatione. cha. 39. num. 41. a
Pares curiæ cognoſcunt de controuerſia inter dominum & vaſallum char. 17 nu. 6. b
Patris perſona & filij vna intelligitur. char. 20. num. 2. b
Patris conſenſus quando præſumatur interueniſſe char. 5. nu. 15. a
Pecunia communis, alij, quam camerario ſolui non poteſt, niſi ſit modica. char. 27 num. 54 & 55 a
Penſio emphiteutica quanto tempore præſcribatur char. 20 nu 4 a
Plato quo numero culpam deleri dicebat. char. 4. num. 5 a
Poſſeſſionis vis in quo conſiſtit. char. 14. nu. 2. b & 15 nu 3 & 5. a
Poſſeſſum longo tempore præſumitur principis fieri mandato char. 10. nu 55 & 56. a & b
Poſthumi natiuitate teſtamentum rumpitur, licet illico deceſſerit char. 30 nu. 108. b
Præiudicium quale ſit tertio, cum poſſeſſio transfertur in alium char. 41. nu. 64. a
Prælatus quando alienare poſſit eccleſiaſticam rem alienã ſine ſolennitatibus iuris. cha. 26 nu. 33. a
Et an modica dare poſſit de rebus eccleſię, ex conſuetudine ibid. nu 34
Prælatus an poſſit eſſe teſtis in cauſa ſuæ eccleſiæ char 35. nu 7. b
Præſcribens contra ius commune, an ſit malæ fidei char 8. nu 37. a
Præſcriptio intra paucos dies perficienda, an habeatur pro completa char. 28. nu. 78. b
Præſcriptio iuris communis aut moribus inductæ, contra quos currat char. 16. nu. 4 & 5. a
Præſcriptio non interrumpitur per inundationem momentariam char. 28. nu 80. b
Præſcriptio an currat contra minores, cha. 18, nume. 1. b
Præſcriptione quæ ſunt acquiſita, in fideicommiſſum non veniunt char. 3. nu 13. a
Præſcriptionum tempora ibid nu. 1. b
Præſens quando habeatur pro conſentiente, cum tractatur de eius præiudicio char. 26 nu. 48. b
Præſentia eſt fundamentum præſcriptionis decem annorum char. 15. gloſa. 6. b
Et eſt facti, nec præſumitur ibid.
Præſumitur pro teſtamento, cui vnus teſtium contradicit char. 1. nu. 68. b
Præſumptio & notorium longe differunt. char. 2. num. 10. b
Præſumptio ex facto actoris, vel rei procedens, debet neceſſariò allegari ibid. nu 9.
Præſumptio locum non habet, vbi deeſt veritas. cha. 11 nu 80. b
Nec cadit in ignorantem ibid. nu. 81.
Prætor quando mittat legatarium in poſſeſſionem bonorũ ſine fideicommiſſariũ. char. 30. nu. 109. b
Precium durans momento temporis, non attenditur char. 25 nu 27. b
Principaliter quid ſit char. 35 nu. 9 b
Princeps in concedendo priuilegium, an teneatur citare eos quibus præiudicat char. 38. nu. 31 a
Princeps ſolus poteſtatem dare bona ſpiritualia. char. 28 nu. 75 b
Princeps poteſt ſine cauſa auferre ius alterius, in modico quoquam char 28. nu 70. a
Princeps an poſſit cognoſcere & iudicare parte non citata char. 39 nu 43. a
Principis ſententia facit ius inter omnes. char. 41. num 65. a
Priuilegia an contra ius commune introducta. char. 10 nu 54 a
Priuilegiati an ſub generali ſtatuto comprehendantur char. 19. nu. 4. b
Priuilegium an tollatur per conſtitutionem generalem ſequente char. 19. gloſ 11. nu. 5
Priuilegium non ſubdito conceſſum, reuocari non poteſt niſi agatur de modico priuilegio. char. 27. num 61. b
Procurator Reipub eſt quilibet de populo. cha. 40. num. 62 b
Procurator generalis ad agendum conſtitutus, de quibus poſſit tranſigere char. 27. nu. 51. a
Procuratoris mandatum extenditur ad non commiſſa, ratione incidentis char. 36. nu. 18 b
Prodigo notorię, ipſo iure interdicta adminiſtratio char. 42. nu 85. b
Publicam vtilitatem quę reſpicere dicuntur. char. 36. nu. 10. a

Q

QVaternio omnium quæ creata ſunt idea. char. 3 num. 3 b
Quaternario omnis progreſſio perficitur ibid.

Ratio

Quaternario omnis progreſſio perficitur ibid.

R

Ratio nulla ferè habetur eorum quæ in conſequentiam veniunt char. 36.nu.11.a
Rationum reuiſio ſine computorum. char. 39. nume.52.b
Redhibitoria non datur pro re minima.char.25.nume.20.b
Regum Aegypti mos adiurandi ex lege iudices.cha. 17.num.6.b
Remiſſio mercedis quomodo fiat conductori.cha.25 nu.25.b
Remiſſio debiti quam fecit maior pars creditorum, an preiudicet ceteris non citatis.cha.28.nu.78.b
Res ita vendita, vt niſi ſtatuta die precium ſoluatur ſit inempta cha.31.nu.125.a
Reſcriptum falſis allegationibus impetratum, non præſumitur doloſum char.2.nu.6.a
Reſtituens vnum nummum incapaci, an cenſeatur indignus tota hereditate char.32.nu.143.a
Reus qui poteſt ſoluere totam ſummam, excepto vno nummo, ſubijcitur regulę qui nõ habet in ere luat in corpore char.31.nu.132.b
Rex non poteſt alienare regalia in præiudicium ſucceſſoris, nec aliquam ciuitatem ſui regni.cha.29. num.83.a
Romani magiſtratum gerentes curabant in leges char.17.nu. 6.b

S

Sacramentum defuncti & heredis vnum. char. 20.nu.2.b
Saturnus cur fingitur filios ſuos deuorare.char.13. num.86.a
Saturni ſacra cur Romani operto capite faciebant char.9 nu.45.b
Eius epiteta varia ibid.
Scandalum puſillorum char.33.nu.160.a
Seigneuriaux, verbum, de quibus accipiendum.cha. 19.nu. 2.b
Sententia lata in re indiuidua, etiam non vocatis præiudicat char 40 nu.59.a
Sententia iudicis retractatur ob modicam leſionem partis cha.41.nu.70.b
Sententia rectè lata præſumitur ob temporis diuturnitatem cha.11.nu.61.& 62.a
Sententia lata inter aliquos, nocet omnibus (etiam non vocatis) cauſa ſtatus char.40.nu 54.a
Simonia an ex re parua inducatur.char. 26. nume. 40.b
Singuli in cauſa vniuerſitatis, poſſunt eſſe teſtes char.35.nu. 6.b
Sindicus qui tenetur denuntiare malefactores, vnicum prætermittens, quomodo puniatur.char.31. nu.134 b
Solennitas cui renuntiari poteſt, facile præſumitur char.12.nu.76.b
Sodoma & Ghomorra propter decem iuſtos fuiſſent ſaluatæ char.4.nu.7.a
Solemnitas extrinſeca, quomodo præſumatur, & ex diutina poſſeſſione.char. 11.b & 12.a num. 69.& 71.
Solennitas tendens in præiudicium tertij non præſumitur ex longo tempore ibid.nu 73.a
Solutio non præſumitur, niſi ſupſit cauſa. char.7. num.31.a
Solutiones primi & vltimi anni, præſumitur ſolutio medij temporis char.15.nu.7.b
Solutio ex pacto quando pariat liberationem.char. 25.nu.26.b
Sphæra quibus conſtet char.4.nu 4.a
Spurius an poſſit bona patris optinere. char. 36. num.11.a
Statuta reſtrictiuam recipiunt interpretationem char.18.nu.3.b
Statuta laicorum ſuper præſcriptionibus, an ligent eccleſiam char. 19.gloſ.10.a
Statutum & conſuetudo ligant etiam minores. cha. 18.nu. 4.b
Cõtra vero ius commune nõ eos comprehendunt ibid.nu.5
Statutum peccatum inducens non valet.char.1.nume. 1.a
Statutum de pacto offenſi quomodo intelligendum char.37.nu.21.a
Statutum diſponens non poſſidentem domum, vt ſuſpectum detineri, an extendatur ad poſſidentem vtiliſſimam char.26.nu.45 b
Statutum puniens ſeditioſum, de qua ſeditione intelligatur char.35.nu.9.b
Statutum laicorum quando comprehendat eccleſiã cha.27 nu.53.b
Statutum quod inſtrumenta garentigiata habeant executionem paratã, quomodo intelligatur.cha. 37.nu. 23. a
Statutum prohibens rem immobilem alienari in extraneum, non habet locum in re aliqua vili. cha. 30 nu.103.a
Statutum vt quis in ſua cauſa iudicet, an valeat char.22.nu.1.b
Statutum diſponens dotatam non ſuccedere, procedit in dotata exigua dote char.31.nu.133 b
Statutum reducendum eſt ad ius commune.cha.16. num.4.a
Cum quo conueniens, recipit eius limitationes ibidem.
Et quando recipiat interpretationem reſtrictiuã ibid.
Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur char.18.nu.3.b

T

Tantum operatur generalis diſpoſitio in genere, quantum ſpecialis in ſpecie.cha.19 glo. 11.nu. 2.b
Tempus quod exigitur ad inducendam & præſumendam obliuionem char.13.nu.20.b
Tempus interpellare pro homine, de paruo tempore intelligi char.27.nu.62.b
Tempus quando currat impedito ibid.cha.69.
Tempus cur Deus facilis dicatur cha. 13.nu.89 b
Et cur adimere memoriam ibid. nu. 90

Et

Et cur rudiſſimum ibid.

Tempus Saturni nomine ſignificatur. char. 13. nume 86.a

Quod minuit affectus ibid. nu. 87

Tempus pro veritate eſt char. 9. nu. 44

Et veritas pater & ab eo detegitur ibid.

Tempus inducit præſumptionem tituli. char. 5. nume. 19.b

Temporis diuturnitate, an præſumatur inſinuatio donationis char. 12. nu. 70.a

Temporis longitudine transfertur onus probandi in aduerſarium char. 8. nu. 36.a

Temporis diuturnitate confirmatur id quod nullum eſt char. 6. nu. 25.b

Temporis diuturnitate non fit probatio tituli in beneficijs eccleſiaſticis cha. 6. nu. 10.a

Temporis virtus multiplex cha. 13. nu. 85.a

Temporis epitheta ibid. nu. 86. & 87

Termino ſtatuto vt aliquid fiat, intra terminum fieri poteſt abſque citatione. char. 42. nu. 77.a

Ternarius numerus, primus incompoſitus. char. 3. num. 3.b

Teſtes quando recipi poſſint, parte non citata. char. 42. nu. 88.b

Teſtimonio vnius an credendum. char. 22. & 23. nu. 2. b. & 3.a

Teſtimonium illius, qui partim falſum depoſuit, omnino vitiatur char. 29. nu. 95.b

Teſtis quando non repellatur cha. 24. nu. 9.a

Teſtis dictum ſi falſum ſit in vno nummo, totum vitiatur char. 32. nu. 144.a

Theſaurarius ſi tantilum quid ſuffuratus ſit ex ærario, incidit in pœnam furis publicæ pecuniæ char. 33. nu. 155. a

Tituli præſumptio, ex diuturnitate temporis contra ius commune char. 10. nu. 54.a

Et quantum in priuilegijs principum valeat titulus ibid.

Requirit bonam fidem ibid.

Tituli probatio per iuramentum. char. 5. nu. 19.b

Titulum allegans tenetur illud edere. char. 18. nume. 17.a

Titulus ex poſſeſſione decennali præſumitur. char. 16. nu. 1.b

Tortus leniter non habetur pro torto. char. 25. nume. 23 b

Tranſigi ne poſſit ſuper alimentis futuris teſtamento relictis char. 26. nu. 42.b

Tutor aut curator dari pro iudicem poteſt nullo citato niſi detur per inquiſitionem. char. 42. nume. 87.b

Tutoris datio non valet ſi in petitione tutoris quoquo modo erratum fuerit char. 31. nu. 119.a

V

VAſſallus non priuatur feudo ob modicam ingratitudinem char. 27. nu. 59.a

Vaſſallus non priuatur feudo pro modico tempore char. 27. nu. 60.b

Venditor poteſt totam rem retinere pro vno nũmo pretij non ſoluto char. 31. nu. 135.b

Veneris querela de Iunonis ira in Troianos. char. 13. nu. 87.a

Verba ſimpliciter probata, debent intelligi principaliter cha. 35. nu. 9.b

Vetuſtas inuidioſa char. 13. num. 85.a

Quæ etiam naturam perimit ibid. nu. 86

Vi detectus à poſſeſſione, ſi paruo tempore interiecto eam recuperet, non dicitur interrupta præſcriptio ab eo incepta char. 28. nu. 81.b

Vicini an poſſint impedire patientem emiſſarium in flumine publico, ex quo modicum, damnum ſentiunt char. 30. nu. 102.a

Vicinus ægrotus an teneatur ſcire facta vicini. cha. 25. nu. 24.b

Vinum qui non poſſunt portare extra, an non poſſint quoque vnam metretam deferre, quin incidant in pœnam char. 31. nu. 136.b

Vnio vade præſumatur char. 8. nu. 39.b

Et vnde ducatur ibid.

Vnitas in minimis membris eſſe debet, ſicut magnis cha. 33. nu. 160.a

Vnitas quid à puncto differat char. 3. num. 3.b

Vocandus an ſit aduerſarius ad probandum clericatum char. 42. nu. 82.a

Non vocato præiudicat, ſi paſſus eſt, cui primum actio competebat, ſequentem agere. char. 40. nume. 56. a

Non vocatus ad iudicium, nullo modo eſt illi ſubiectus char. 35. nu. 4.a

Votum vnde præſumatur char. 6. nu. 29.b

Vſucapi captorum an per captiuitatem ſecutam interrumpatur vſucapio char. 28. nu. 79.b

Vulnuſculum aut ſcorticatura leuis, delictum non habent char. 25. nu. 20. & 21.a

FINIS.

ANDREÆ TIRAQVELLI, REGIS CONSILIARII, DE PRÆSCRIPTIONIBVS TRACTATVS.

In conſuetudines Pictonum. Tit. Des preſcriptions quand aucun acquiert.

§. PRIMVS.

QVAND aucun acquiert aucuns biens immeubles, par iuſte titre [a] habile à tranſporter ſeigneurie, & à bonne foy [b] les poſſede paiſiblement [c], par dix ans [d] continuels [e] entre preſens [f], ou par vingt ans entre abſens: il les peut defendre contre tous ceux leſques les voudront auoir, & demander, ou qui demanderont rentes, ou autres ſeruitudes [g] par deſſus. Et par la couſtume ſera creu de ſondict titre par ſon ſerment [h]. Mais ſous ladicte couſtume ne ſont comprins les mineurs, [i] l'egliſe [k], n'autres perſonnes priuilegiees [l] ne ſemblablement les droicts ſeigneuriaux [m] cenſiues [n] ou feodaux [o].

A. PAR IVSTE TITRE. GLOSSA I.

Conſuetudo hæc conformis eſt iuri communi.

COnſuetudo noſtra in hoc conformis eſt iuri communi, quod in huiuſmodi præſcriptionibus longi temporis titulum exigit. Sed quæſtionis eſt, an, ſi noſtra conſuetudo, nullã omnino mentionem feciſſet de titulo, ſed ſimpliciter cauiſſet, ꝙ poſſidens rem immobilem per decem annos, non poſſit poſteà pro ea conueniri, neceſſarius ad huc fuiſſet titulus, Bal. in l. 2. C. de lõgi temp. præſcrip. quæ pro liber. hanc nuncupatim quæſtionẽ ad ſcribit, ac decidit, per gl. ibi, ad hoc dicit notandũ ſufficere hoc caſu bona fide poſſediſſe decem annis, ſine titulo, quod dicit tenendum menti. Ad quod facit, vt dicit Alex. (aut quiſquis is fuit, qui eam addit. Ad Bal. fecit in eo ipſo loco) ꝙ ſtatutum ita debet intelligi, vt aliquid addat ad ius commune, ſecundum Bar. in l. 4. prætor ait. ff. de dam. infect. & in l. 2. ff. de vſucap. cum ſimilib. à me copioſius alibi adductis. Sed contra Bal. expreſſim tenuit Ro. in l. prætoris in prin. in additio. nouis. ff. de dam. infect. pro quo facit quod no. Bal. in c. vnico. §. ſi quis per triginta. tit. ſi de feudo fuerit controuer. & Alex. in l. ſequitur §. ſi viam. ff. de vſucap.

B. A BONNE FOY. GLOS. II.

In longi temporis præſcriptione, bona fides tam de iure Ciuili, quam Canonico requiritur.

1 BOnam fidem in hac longi temporis præſcriptione, etiam de iure Ciuili, & aliàs quoq; ſemper de iure Diuino, & Canonico deſiderari, nemo eſt qui neſciat, quando tex. expreſſum habeamus in c. vlt. de præſcrip. extrà, vbi & illud præterea cauetur id obtinere in vtroq; foro, & ciuili, & eccleſiaſtico, propter peccatum, vt illic adnotant docto. & in c. 1. de noui operis nunciat. & Bar. & Bal. in l. priuilegia. C. de ſacroſan. eccleſ. Ideoq; quamuis noſtra conſuetudo de bona fide non meminiſſet, tum demum tamen procedere intelligitur, ſi bona fides interuenerit, vt in ſimili ſtatuto conſuluit Fulgo. conſ. 64. Fran. Sara. Pau. Caſt. conſ. 296. quod incipit venditio iſta. lib. 1. & Pan. conſ. 76. in præſenti conſultatione. paulò ante finem lib. 1. & iterum conſ. 77. hoc caput, in quæſtione quæ ad præſens vertitur. colu. 5. verſ. non obſtat ſi dicatur ſtatutum, lib. 2. Alex. conſ. 185. viſo tit. col. pe. verſ. nec prædictis debet obſtare. lib. 2. & Soc. conſ. 86. in cauſa communitatis, col. pe. ad fi. ver. nec obſtat fundamentum, lib. 1. quod repetitum eſt conſ. 156. eo. lib. Philip. Fran. in c. poſſeſſor. col. 4. de reg. iur. lib. 6. Quibus etiam locis illud præterea dicunt Pan. & Alex. quòd ſi aliter diſponeret ſtatutum, non valeret, quoniam peccatum induceret, vt not. Bar. in l. omnes populi, in 2. 3. & 4. q. ff. de iuſti. & iure. & in l. vlt. C. ſi contra ius, vel vtil. publ. id quod etiam tenet Ioan. Andr. in c. 2. de

Statutum peccatum inducens, non valet.

excep.lib.6.in Nouella,vbi ita dicit fuiſſe diſputando determinatum, et ibi ēt Pet. Anch.idem quoq; tenet Bal.in l. quibus diebus. §.dominus. & ibi Imo.ff.de cōdi.& demō. Ang.Imo.& Ro. in d.l.ſequitur.§.ſi viam.ff.de vſucap. Ange.in l. de quibus.ff.de legib.et latè Imo.in repe.& Pan. imò ferè omnes in d.c.vlt.de præſcrip.Ant.in c. cura.de iure patr.et in ſua diſput.incip.ſtante ſtatuto municipali.Pet.Anc.in repe.c.1.in 1 1.q.de conſtit.extrà,et in c.poſſeſſor. de reg. iur. lib.6. et conſ.258.ſupra dictū ſtatutum, in prin. Imo. conſ. 122. viſis ac conſideratis, & iterum conſ.ſeq.in cauſa quæ vertitur,Rapha. in l. cùm notiſſimi.§.1.C.de præſcr.30.ann.Pan. in c. cura.col.vlt.de iure patr.Pau.Caſt.conſ.98. in cauſa appellationis vertentis, ad fi. lib. 2. et iterum conſ.208.viſo puncto ſubſcripto, col. 1. eo.lib. Alex.conſ.69.in cauſa et lite vertente. col. pen. uerſ.item non obſtat.lib.3.et latè conſ.63. ſtantibus his,col.3.lib.4.et conſ.99.videtur prima facie dicendū,col.2. verſ.nunc videndū.lib.4.et cōſ.51.uideretur ꝓ deciſione.col.1.et iterū col. 3.lib.5.Ang.Are.inter cōſ.ipſius Alex.cōſ.138. incip.Lancelotus.col.3.verſ.nec ēt cōtra. lib. 2. Corn.cōſ.264.in hac cōſultatione,col.3. ver. et ideo.lib.4.et cōſ.269.ſimili initio.col.3.ver.ſed qd limitetur.eo.lib.1.& cōſ.328.videt̄ in præſenti.col.3.verſ.his tamen non obſtantibus. eo.lib. 1.& conſ.365.videtur prima facie.col.vlt.lib.3. & conſ.277.ad euidentiam.col. 1.& 2. lib. 4.Et hæc ſententia veriſſima eſt, quanquam Bald.ſibi contrarius in c. vlt.in prin.extrà, de conſuet. dicit,ꝙ ſtatutū inducens præſcriptionem ex mala fide,eſt licitum,ad hoc ſcilicet,vt quis poſſit defendere,quod mala fide præſcripſit, & patiatur repulſam,qui agat contra eum. Sed non quo ad extremū actiuū,vt.ſ. poſſit agere, qui eo modo ꝓſcripſit.Quanquā ēt Bar.in d.l.ſequit̄.§. ſi viā. ff.de vſucap.diſtinguat in realibus, & perſonalibus,ut in illis nunquam currat præſcriptio cum mala fide in iſtis currat. Quæ ſententia ab omnibus ferme exploditur, & in hoc etiam ſe ſummittit Bar. iudicio eccleſiæ, quamuis aliqui eum ſecuti ſint, quos videre licet per Franciſ. Baillitū in tract.præſcrip. in ſecunda parte tertiæ partis prin.& gl. in l. 2.C.de vſucap. pro hæred. et in l.ſi ego.§.partus.ff.de publi.in rem actio.Et hoc procedit, etiam ſi hæres nolit vti acceſſione defuncti,gl.in l.Pomponius.§.1.in gl.1.in fi. & ibi Iaſ.ff.de acq.poſſeſ.& in l. vitia.C. eo. tit. & in l. vlt.C.commu.de vſucapio.

Bona fides authoris continuanda in ſucceſſorem, etſi nolit.

2 Nec ſufficit,eum qui præſcripſit,habuiſſe bonam fidem, niſi etiā habuerit is cuius hæres eſt. per l.cùm hæres.ff.de diuer. & temp. præſcr. & l.ſed & ſi res. §. in hac actione. & ibi gl. & iterū in l.ſi ego.§.partus.ff.de Publ.in rem act. l.vitia. C.de acq.poſſ.& l.2.C.de fructib. & lit. expen. & l. vlt. C. cōmu.de vſucap.et voluit gl. quæ et hoc intelligit, etiam ſi hæres nolit vti acceſſione ſui prædeceſſoris, ſed velit ſumere initium præſcriptionis,in d.l.vitia.& in l.2. vbi Bart. C. de vſucap.pro hærede.& in l.Pomponius.§.1.ff.de acquir.poſſ.& in l. ſequitur. §.fructus. ff.de vſucap. Quod pleriq; dicunt procedere etiam de æquitate canonica:ita enim voluit Io. And.in addit.Spec.tit. de præſcrip. § vlt. in magna addit. Bar.in l.Celſus.ff.de vſucap.Bal.in auth. ad hæc. col.6.verſ. ſed quid dicemus de hærede præſcribentis.C.de vſur.Ange.in l.eum qui.§.in hac.& iterum.in d.l.ſi ego.§.partus.ff. de publ. in rem act.Ant.in c.quia.de iudi.Imo.& Pan.in c. ſi diligenti.de præſcrip.Imo.in c.vlt.in 3. col. & iterū in 29.eo.tit.Raph.Pau.Caſt.& Ro.in d.l. Pūponius.§.1.vbi Iaſ.& idem Pau.in l.3.ff.de vſucap. et in d.l.ſequitur.§. hæres.eo.titu. Nam ſemper de iure Canonico, hæres tenetur exonerare cōſcientiam defuncti.c.vlt.et ibi no.de ſepult. c.ſuper. et c. cum cauſam. de rap. et c. à nobis. le 2. cle.2.de ſent.excom.lib.6.et facit l. vlt. cum ibi no.p Bal.et Ang.C.ne de ſtatu defun.Et cùm ius Ciuile non reperiatur correctum de iure Canonico,ſtandum eſt illius diſpoſitioni,etiam de iure Canonico,per no.in c.1.de oper.noui nunt.

Mala fides defuncti non nocet hæredi non utenti ipſius acceſſione, de iure Canonico.

3 Sunt tamen et quidē non minore numero, nec authoritate, qui tenent malam fidem defuncti non nocere hæredi, non utenti acceſſione ipſius de æquitate Canonica. videlicet Inn.in c.cura.de iure patr Dyn.in c. poſſeſſor. in fi. et ibi ēt Phil Fran.qui hoc reputat ſing.de reg.iur.lib.6. Cyn.Bal.et Ang.in d.l.ſi ego §.part⁹.ff.de publi. in rem act.Cyn.et Imo.ſibi contrarius in d. l. ſequitur.§.hæres.ff.de vſucap.Cyn.in l.1.C.de uſucap.transfor.Io.And. in c. cùm quis in ius alterius.de reg.iur.lib.Bal.et Ang.in l. 2. C. de uſucap.pro hærede.Cy.et Bar.ī d.l.uitia.C.acq.poſ. et in d.l.cum hæres.et ibi Cuma. ff. de diuer.& tēp.pſcr.Pau.Caſt.conſ.158.viſa ſupraſcripta facti narratione.col.2.uerſ. ſecundò reſpondetur. lib.2.Alex. ſibi contrarius conſ.9. uiſis acutiſſimis.col.ult.lib.1.et conſ.39.uiſis ſcripturis.col. 2.uerſ.item poteſt reſponderi,lib. 2. Bald.conſ. 41.illud adſeram.col.10.uerſ. etſi quiſpiā opponat.lib. 4 Soc.conſ.60.in præſenti conſultatione. col.pen.lib. 1. et conſ. 23. capiendo primum. col.2.uerſ.quattò eadem opinio.lib.2.

In præſcriptionibus 30. aut 40. annorum, nō requiritur titulus.

4 Et hæc poſterior ſententia haud dubiè obtinet,in præſcriptionibus 30.aut 40.annorum,in quibus non requiritur titulus,ſecundū Io. And. in c.cùm quis in ius alterius.de reg.iur.lib. 6.et in c.poſſeſſor.eo.tit.Bar.in d. l. cùm hæres. cum alijs multis concord.adductis per Soc.illis duobus conſilijs ſuprà commemoratis, quæ illic uidere poteris, ne huc omnia congeram ab alijs iam collecta. Quibus tamen adde Corne.conſ. 166. ad euidentiam.colum. pen.lib. 1. & conſ. 296. in præſenti conſultatione. colum. 7. uerſ. nec etiam obſtat.libr. 3.et conſ. 277. ad euidentiam.colum. 3.uerſ.non obſtat quòd mala fides. lib. 4.hic etiam uide Iaſ.in l.Pomponius.§.1.col. 4.ff.de acq.poſſ.

5 Bona

Bona fides an in dubio præſumatur, & ſi nullus titulus appareat.

5 Bona autem fides in dubio præſumitur, niſi aliud ſubſit quod bonam fidẽ faciat præſumi, ex communi noſtrorum opinione. Ita enim voluit gl. in l. ſuper, in verbo, probetur. C. de præſcrip. longi tempo. et in l. 1. C. de euictio. et in l. ſi quis emptionis tit. in verbo, tenuerũt. C. de præſcrip. 30. anno. vbi et hoc intelligit procedere, etiam ſi nullus titulus appareat, et in §. 1. in verſ. qui bona. Inſtit. de vſucap. et in c. ſanctorum. in verbo, ſacræ. & ibi etiam Pan. de præſcrip. & in c. ſi diligenti. in verbo. bona fides. & ibi Inn. & Pet. Vbaldus in repet. Pan. & Fel. eo. tit. et gl. in c. vlt. in gl. 1. et ibi etiam Pan. eo. titu. & glo. in c. cùm eccleſia. de cauſ. poſſ. & propriet. & gl. in c. abbate. in prin. in verbo, domini. verſ. ad hoc autem. de ſenten. & re iudic. lib. 6. & in c. licet, in regulis. 16. q. 3. Inno. in c. Michael. de electio. & in cap. 2. de reſtitut. in integr. & in c. vigilanti. de præſcrip. Dyn. in l. 1. ff. de itinere actuq; priua. Cyn. in l. 1. in 4. q. C. de ſeruit. Io. And. in addi. Spe. tit. de teſta. §. nunc videndum. in magna addit. colum. 3. Archi. in c. 1. in verbo bona fides. de præſcrip. Bar. in l. Celſus. col. 5. ff. de vſucap. vbi de ea re elegantiſſimè diſputat, & in l. communia. §. inter prædones. C. communi diuid. & in l. quẽadmodum. C. de agric. & cenſit. Bal. in repet. l. 1. col. 4. C. vnde vi. & in ſua diſputatione incipien. accuſatus de vi turbatiua. col. pe. & conſ. 257. Titius emit. lib. 1. & conſ. 288. dicta mulier. poſt medium lib. 4. Ang. in l. 1. C. quibus non obiſtat longi tempo. præſcrip. & in l. ſuper longi. C. de præſcrip. longi tempo. Anto. in c. peruenit. de cenſib. Pet. Anch. conſ. 142. clarior & breuior. col. pe. ver. nunc autem. Cuma. conſ. 109. domina Ioanna. Ante ſi. Pan. conſ. 18. in cauſa & quæſtione. col. 2. lib. 2. & cõſ. 54. in quæſtione quæ ad præſens vertit. col. 3. ver. nec obſtat ſi dicat ſtatutũ. lib. 2. Alex. plenè cõſ. 201. viſo & diſcuſſo. col. 2. lib. 2. & cõſ. 91. in cauſa & lite vertẽte, col. 2. lib. 5. Pet. Ferra. tit. forma reſponſionis rei cõuenti. in verbo, præſcriptionis. col. 7. Phil. Corn. conſ. 130. viſo libello. col. 2. lib. 1. & conſ. 329. oſtenſo mihi proceſſu. col. 4. verſ. cùm itaq; nõ appareat. eo. lib. 1. & cõſ. 117. primo aſpectu. col. 9. verſ. pro quo facit. lib. 2. & cõſ. 239. & cõſ. 206. in hac cõſultatione. col. 2. eo. lib. vbi de hoc dicit eſſe tex. in c. auditis. & in c. cùm olim. de præſcrip. idẽ Barb. cõſ. 51. col. 3. lib. 4. Frã. Cur. iunior. cõſ. 72. princeps defunctus. col. 3. in ſi. & cõſ. 83. Deſpius. col. 2. & copioſiſſimè Soc. cõſ. 38. in cauſa dominorũ. col. 2. lib. 3. Iaſ. in §. ſed iſtæ quidem actiones. col. 3. & ſeq. Inſtit. de actio. Philip. Dec. cõſ. 375. iuridicã eſſe arbitror. col. 2. & cõſ. 309. in cauſa mota Mediolani ex Theologis ſcholaſticis. Gabriel Biel in 4. Sententiarũ, diſt. 15. q. 14. art. prin. Et his quidẽ accedo, licet contrariũ teneat Archidia. in c. 1. de præſcrip. lib. 6. & Bal. in l. 1. C. de ſeruit. Quæ autẽ ſint quæ malam fidem faciant præſumi, latè comperies apud noſtros interpretes recentiores, quos ſuprà citauimus.

Quilibet præſumitur bonus in dubio.

6 Sed quod in dubio bona fides præſumatur, nemo negabit, qui intelliget etiã in dubio quemlibet bonũ præſumi. l. merito ff. pro ſocio. l. quoties operæ. § qui dolo. ff. de proba. l. cùm pater. §. re igitur. ff. de leg. 2. c. 1. de ſcrutin. & c. vlt. de præſump. vbi Bal. col. pe. rationem reddit, quia mores inſunt à natura, ab eaq; veniunt. Sed & idẽ in l. 1. ad ſi. C. ſi quis omiſſa cauſa teſta. Naturali (inquit) præſumptione quilibet præſumitur bonus, ex bonis naturalibus principijs: quia qualia ſunt principia, talia præſumuntur principiata: ſed natura eſt bona, ideò & bonus quis præſumitur, niſi probetur offendiſſe. De quo etiam per glo. in c. ſi fortè. in verbo, ſcientiæ. de electio. lib. 6. & per Luc. de Pen. in l. quemadmodũ col. pe. verſ. quarto quæro. C. de agric. & cenſi. lib. 11. Pan. & Fel. in c. cùm in iure. de offi. deleg. Hunc & gl. notab. in c. ſuper literis, in verbo, priori modo, dicit, quod ſi quis impetrauit reſcriptum, & falſum ſuggeſſerit, non id præſumitur dolo feciſſe: quam gl. pro ſingulari allegat, & ſequitur Barb. in l. 2. §. ex his. col. 17. ff. de verb. oblig. Et ex his quoq;, quod no. conſuluit Pet. Anch. conſ. 253. in quæſtione presbyteri, quod ſi aliqui teſtes deponunt, accuſatum eſſe diffamatum, dicuntq; ſe credere illum eſſe malum: alij verò deponunt, eſſe bonæ famæ, & credunt illum eſſe bonum, magis his credendum eſt, quàm illis quia conueniunt cum præſumptione iuris. Et vt dicit Inno. in c. veniens. de præſump. cùm teſtes ſunt contrarij, vincunt illi, pro quibus facit tunc præſumptio.

Præſcripſiſſe ſe dicens, bonam fidem allegare debet.

7 Sed quæſtionis eſt, an ſit neceſſe ei, qui ſe dicit præſcripſiſſe, hanc bonam fidem allegare: vt præſumatur, latè diximus ſuprà. Et eſſe allegandam, ſicut notorium tenet gl. in cle. appellanti. de appel. cum multis concor. ibi à me adductis. Quibus & illud addes, quod licet iudex ſupplere poſſit in notorijs, vt ibi etiam diximus: hoc tamen intelligitur modò notorium allegetur, vt expreſsè voluit Ant. in c. bonæ. de poſtul. prælat. & in c. exceptionem. de excep. & Iaſo. in l. dies cautioni. quæ eſt 4. §. hoc autẽ. ff. de dam. infect. Quæ quidem notorij allegatio, poteſt fieri etiã poſt concluſionem in cauſa, ut dicit idem Ant. in c. peruenit, de emp. & vendi. vbi & idem dicit de bona fide, & ibi poſt eum Imo. & Alex. in l. 1. col. 2. C. vt quæ deſunt aduoc. par. iud. ſuppleat, Matth. de Afflic. in conſtit. Siciliæ incip. Iuſtitiaris. col. 4. verſ. item quærit.

Bona fides non præſumitur, in ſtatuto requirente eam.

8 Id tamen quod diximus bonam fidem præſumi ſimulat Barb. inter conſilia. Calca. conſ. 58. illud adferam in medium, niſi ſtatutum requirat bonam fidem. Nam adhuc, vt huiuſmodi ſtatutum aliquid operetur vltra ius Ciuile, quod etiã exigit bonam fidem, certè non præſumetur, ſed opus erit, ut probetur per quædam ſimilia.

Præſumptio ex facto actoris, vel rei procedẽs, neceſſariò debet allegari.

9 Tu tamen vltra ea quæ diximus, de præſumpta bona fide, & eius neceſſaria allegatione, hac generali ſententia ſupradicta confirmabis, quòd quando præſumptio ex facto actoris, vel

rei procedit, ea neceſſariò debet allegari: ita ꝙ licet ſufficiat libellum præſumptiuè concludere, per tex. in l. omnes. § Lucius. ff. quæ in fraud. credit. tamen ſuccumbet qui eam præſumptionis allegationem omiſerit, vt voluit Bar. in l. cũ quid. col. vlt. & ibi Bal. ff. ſi cert. pet. per tex. in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. ijdem Pollioni. ff. ad leg. Iuliam de adulter. Ant. in c. ſi cautio. de fide inſtru. & in c. 2. col. 6. de libelli oblat. Ang. in d. l. omnes. §. Lucius Titius. ff. quæ in fraud. credit. Imo. in c. ſuper hoc. col. 9. de renunc. Pan. in c. afferte mihi gladiũ. col. 2. de præſumpt. Pau. Caſt. & Fran. Are. in l. qui in aliena. §. 1. in prin. ff. de acq. hæred. Roma. conſ. 77. incip. reuerende pater Fran. Are. conſ. 109. clariſſime & conſultiſſime doctor. in prin. quarti dubij. Guido Papę cõſ. 42. credo indubitanter. col. 2. Corne. conſ. 298. col. vlt. lib. 1. Et hinc fit, ꝙ licet pręſumatur ignorantia, per l. verius. ff. de probat. debet tamen allegari, vt dicit Bal. in l. quicunq;. col. 1. C. de ſeruis fugit. & Alex. in l. qui bona fide. §. de illo. ff. de dam. infect. Philip. Dec. conſ. 267. non excidit è memoria col. pen. Similiter licet cauſa ſufficiens, & apta præſumatur ex diuturna præſtatione. l. cùm. de in rem verſo. ff. de vſur. intellige tamen, ſi fuerit allegata l. 2. §. circa. ff. de excep. doli. ſecundum Bald. in l. ſi certis annis. col. 3. verſ. cùm non conſtat. C. de pact. Nam præſumptio (inquit) debet eſſe ſuper allegatis, per d. l. cũ § ijdem Pollioni. Et licet ex poſſeſſione quis pręſumatur dominus, l. pen. & ibi Bar. ff. de condit. inſtit. & per gl. & alios in l. cùm res. C. de prob. & per Canoniſt. in c. cùm ad ſedem. de reſtit. ſpol. cum ſimil. tamen huiuſmodi præſumptum dominium debet allegari, aliàs ſuccumberet, vt tenet Bar. in l. rem alienam. col. 2. verſ. quæro circa iſtam partem. ff. de pign. actio. Et Bal. in l. etiã. col. 3. verſ. & non licet. C. de execut. rei iudic. & in l. non ignorat. col. 2. verſ. in ſecundo. C. qui accuſ. non poſſ. & in l. ſi minorem. col. vlt. verſ. quęro vlterius. C. de in integr. reſtit. minor. Salic. in l. certi. C. loca. Alex. in l. non hoc. & ibi Iaſo. col. vlt. C. unde legit. idem Alex. conſ. 69. in cauſa & lite vertente. col. 3. lib. 2. & conſ. 94. in cauſa & lite vertente coram arbitris. col. pen. eo. lib. 2. & conſ. 137. in cauſa & lite vertente inter Lancelotum. col. 2. eo. lib. 2. & conſ. 35. in cauſa & lite vertente inter Benedictum. ante fi. lib. 5. Iaſ. in d. l. cũm quid. ff. ſi cert. peta. in vtraq; lectione in quarum priore hoc ſingulare reputat. Et cùm olim dominus, hodie quoq; dominus præſumatur. l. ſiue poſſidetis. C. de probat. hoc tñ procedit, ſi allegetur, non aliàs, vt notab. voluit glo. in l. certum. in prin. ff. de cõfeſſ. & Bal. poſt Cyn. in l. edita. col. 12. C. de eden. & conſ. 403. Ioannes Simonenſis. col. pen. lib. 3. & conſ. 446. ſciẽdum eſt. in fin. eo. lib. 3. Alex. in d. l. ſi minorem. in fin. C. de in integr. reſtit. vbi ad hoc dicit ſingularem illam glo. & Franc. Aret. in l. nec furioſus. colum. 2. ff. de teſta. Et idem in poſſeſſione, vt videlicet qui anteà poſſedit, præſumatur poſſidere, ſi tamen allegetur. Dyn. in c. ſine poſſeſſione. de reg. iur. lib. 6. Barto. in l. Celſus. ff. de vſucap. Bal. in l. non ignorabit. C. ad exhib. & in d. l. ſiue poſſidetis. & ibi quoq; Bart. C. de probat. & in l. 1. col. vlt. C. vti poſſide. Ioan. And. & alij recentiores in d. c. cùm ad ſedem. de reſtit. ſpol. Alex. cõſ. 133. viſo proceſſu. col. 3. in duobus locis, lib. 1. & conſ. 80. examinato proceſſu. col. 1. & iterum col. pen. verſ. non obſtant allegata. eo. lib. 5. & cõſ. 88. quoniam omne datum. col. pen. verſ. non obſtant allegata. eo. lib. 5. Franc. Aret. conſ. 68. excelſe domine, col. vlt. quamuis Ant. & Imo. in c. præterea 2. de tranſactio. videantur tenere contrarium. Quibus adſtipulatus eſt Pan. videlicet, quòd non requiritur ut bona fides allegetur, in c. vlt. col. 8. verſ. ſed quæro. de præſcript. & Barbat. conſ. 41. illud adferam in medium. col. 10. lib. 1. & conſ. 50. col. 9. lib. 1. & cõſ. 18. col. pe. lib. 2. et conſ. 70. col. 6. eo. lib. 2. vbiq; per tex. in c. quoniam. et c. cùm olim. de pręſcrip. obi fuit allegata præſcriptio, nulla bonæ fidei mentione facta; additq; rationem, quam dict. conſ. 50. dicit inconuincibilem; quia cùm notorium oritur ex iure, ſiue ex facto iuris, non eſt allegandum; quin ex ſuo officio ſuper illo iudicabit, per tex. ſingu. in c. Raynutius. de teſta. vbi iudex iudicauit ex notorio iuris non allegato, et ibi hoc videntur velle Imo. et Pan. et idem Pan. in d. c. afferte. de præſump. et Bal. in l. 1. C. vt quæ deſunt aduoc. par. Fely. in c. ad hæc. col. 2. de appel. Sed ex iuris notorietate bona fides præſumitur, vt dictum eſt; ergo non eſt neceſſe eam allegari: quia præſumptio iuris, eſt liquida probatio, ſecundũ gl. in l. tutor. C. de pericu. tuto. cum ſimi. Et hãc eandem rationem, de notorio procedente ex iure, ſiue facto iuris, tradit, nulla tamen bonæ fidei facta mentione, Barba. conſ. 62. illud in medium adferam. col. 2. lib. 1. et conſ. 35. col. 4. lib. 2. et conſ. 45. in prin. eo. lib. 2. et conſ. 70. præclarè ſcribitur. col. 6. eo. lib. 2. et conſ. 53. col. vlt. lib. 4. et conſ. 74. ſcripſit Pſalmiſta. col. pen. eod. lib. 4. et conſ. omnium vltimo, col. 3. eod. lib. 4. Nec obſtat (inquit) Barbat. d. §. ijdem Pollioni. quia loquitur de notorio reſultante ex facto partis, et hominis, quod debet allegari per illum tex. et gl. in d. c. appellanti, de appel. et quod voluit Panor. in d. c. adferte, hęc ferè Barbat.

10. Tu aduerte, Lector amantiſſime, quia Barbat. in duobus, aut tribus erraſſe videtur. Primò, dum innuit non obſtare bonã fidem eſſe non notoriam, cùm tamen tantùm ab ea abſit, vt nunquã poſſit eſſe notoria, cùm ſit res occulta, operta que, et in ſolius pręſcribentis animo repoſita, qui ſoli Deo apertus eſt. Ex quo Tullius ad Brutum ſcribens: Non ignoras, ait, quàm ſint incerti animi hominum. Secundò, dum allegat Panor. in dict. c. adferte mihi. trahitque tex. in dicto §. ijdem Pollioni. ad materiã notorij, quãuis loquatur de pręſumptione tantùm, non de

notorio,quod longè à prȩſumptione diſtat. Tertiò, dum authoritate eorum quos allegat, facit diſcrimen,an notorium procedat ex facto hominis,an iuris,ut primũ allegari debeat, ſecundum non debeat neceſſariò, quanuis ea differentia nuſquam reperiatur,ſed tantùm an præſumptio (nam de ea tantùm loquitur, ut diximus) reſultat ex facto partis,de cuius fauore agitur:& tunc allegari debeat per d. §. ijdem Pollioni. an verò ex facto alterius tertij, de cuius fauore non agitur,vt non ſit neceſſe. Nec obſtat dictum c. Rainutius.quia nihil ex eo infertur ad rem de qua agimus, ſed illud tantùm,quod iudex ſuppleuit, id quod erat meri iuris,ſed quartam iure naturȩ filio debitam eſſe deducendam ,licet à parte id fuiſſet omiſſum. Et iſta eſt (inquit Inno.) ſuppletio iuris, non facti.& ibi Panor.in 3. col. in verſ. nota.in verbo,cùm autem allegat,quod legitur, & no.in d.l. 1.C.vt quæ deſunt aduo. patr. At ſatis conſtat,bonam fidem eſſe in aliquo,vel non iuris eſſe,ſed facti,igitur non eſſe ſupplendam,ſi non allegetur.

Quomodo bona fides allegãda ſit.

11 Cæterum intellige quod dictum eſt, bonã fidem debere allegari, ut ſufficiat tacitè eam allegationem colligi ex deductis: videlicet, ſi quis alleget ſe fundum poſſediſſe tanquam ſuum,aut pro ſuo,vt expreſsè voluit Alex.cõſ. 201. viſo & diſcuſſo.col. 1. lib. 2. per l. apud antiquos. in §. cum igitur.in verbo,domini cogitatione. C. de furt.& alia quæ allegat, & ſequitur Philip. Decius conſ. 267. Et ſimile voluit Roma. conſ. 77. pater reuerende, poſt princ. ꝙ ſatis eſt allegare difficultatẽ probationis, ad hoc vt præſumatur.

Allegatio bonæ fidei non requiritur in principio cauſa.

12 Intellige ſecundò, vt non requiratur hanc allegationem fieri in principio, ſiue in proceſſu cauſæ. Sed ſatis eſt,ut fiat poſtquàm concluſum eſt,in cauſa ut voluit Pan. in c.dudũ.le 1. col. 2. de electio.& Ale.in l. 1.col. 1.verſ.ex prædictis. C. vt quæ deſunt aduoc.part. & Philip. Dec.d. conſ.267.

Vtrum bona fide præſcribens tutus ſit in foro conſcientia, per ſuperuenientem malam fidem.

13 Sed & illud in quæſtionem vertitur, an ſit tutus in foro conſcientiæ, qui bona fide præſcripſerit,ita ꝙ non teneatur reſtituere, ſi mala fides ſuperuenerit,completa præſcriptione. Gloſ. in c.ſi virgo. 34.q.2 in tribus locis,& cap.ſeq. videtur velle rem hoc caſu eſſe reſtituendam. Gloſ. autem in cap.vigilanti.in verbo, nouerit.de prȩſcript.poſt Aluar. tenet, quòd ſi ex cauſa lucratiua rem habuit, ſemper tenetur eam reddere. arg.l.quod autem. §. ſi quid cum pupillo.ff.de his quæ in fraud.credit. Si verò ex cauſa non lucratiua,quia emit ab eo,quẽ credebat dominum non tenetur.arg. c.quod debetur. 14.q. 1. Sunt qui aliter diſtinguant, vt inter præſcriptionem rei cuiuſpiam,vt fundi,& ſimilium: vt (inquant) hoc caſu mala fides ſuperueniens poſt completam præſcriptionem, non noceat in foro conſcientiæ, & inter præſcriptionem actionis,aut obligationis,quia tunc, cùm naturalis obligatio non tollatur præſcriptione, durat vinculum æquitatis, quo ſuſtentetur: nam conuentio perpetua eſt l. Stichũ aut Pamphilum. §. naturalis. ff.de ſolut.& l. obligationum ferè. §. placet autem ad tempus. ff.de action.& oblig.l. at qui natura.in prin.ff.de nego.geſtis.ideo & in foro conſcientiæ obſtringit. Et in hac ſentẽtia fuit Bal. in auth.ad hoc. col. 3.verſ. reuertor igitur ad quæſtionẽ.C. de vſur. At maior pars & Legiſtarum, & Canoniſtarum tenent ſimpliciter hunc eſſe tutum in foro conſcientiæ. glo.in c.ſi res aliena. quod eſt 1. 14.q.6.& in c. 1.de conceſ. præben. & in c.vlt.in glo. vlt. & ibi Imo. col. 35. & Pan. col.6.de præſcript.Inn.in c.cura.in fi.de iure patron.& in c.quia pleriq;.col. 1.verſ.qui tutus eſt. & ibi etiam Pan.col. 11. verſ.7. de immunit. eccleſ.Hoſtien.in Summa,tit.de præſcrip.Cardin. Flor.Imo.Pan.& Fel.eo.tit.Io.And. in c.poſſeſſor,in vlt.art.& ibi etiam Pet.Anch.col. 5. verſ. quæro circa debitum naturale. & Philip. Francus col.pen.de reg.iuris.Bar.non obſcurè in extrauagan.ad reprimendum,in verbo,videtur, in fi.Bal.in l.cùm quis.col.7. verſ. poſt hoc ſcratis. C.de iuris & facti ignoran.& in c. de cauſis. col. 3.verſ.vtrum poſſit renuntiari. de officio deleg. & in c. 1.ante fi.de controuer. inter domi. & vaſal.& in cap. ſi quis per triginta.& ibi etiam Aluar.colum.pen.& Cardin.Alex.in fi.tit.ſi de feudo fuerit controuer.inter dom.& agna.& conſ. 295.fama viciniæ eſt in fi.& conſ.315. ponitur quod ſi antiquitus.col.2.lib.3.Rainerius in ſubſcriptione conſ.Feder.Senen.131.caſus talis eſt, quidam teſtator.Io.Fab.in §. 1.col. 2. uerſ.quid ſi ea completa.Inſtit.de uſucap. Ang. in repetit. l.1.C.de iudic.Pan.conſ.89.Ieſu Chriſti &c.in quæſtione.col. 3. lib. 1. Roma.conſ. 49. concluſionem primam,colum. 2, uerſ.quintam autem. Lance. Ridolph. in ſuo ubere tractatu de uſur. Corneus cõſ. 177,in hac re.col.2.lib.2.Frã.Are. conſ.92.uiſo legato.col.2.uer. nec potes intelligere.& Iaſ.in l.ſi poſt diuiſionem.colum.2.uerſ. hinc uidemus. C. de iuris & facti ignoran. Phil. Dec.in c. 1.colum.7.uer. ſecunda eſt. de conſtitut.in prima lectu.& in cap,iurauit.paulò ante fin. de probationib. & è Theologis D. Thomas quotlibet. 12.ac 25. Scot. in 4. Sentent.diſt. 5. Ant. Flor. in ſecunda parte principali ſuæ ſummæ.tit. 1.c.7.uerſ.qui autem ex beneuolentia. D.Bernardinus, in ſuis ſententijs alioqui a ſeuerior.in lib. de Euangelio æterno,ſermo.32.c. 1 & iterum c.3.& 4.ubi & alios adnotat idem tenentes & Adria. Floria. nuper Roma. Pontifex in ſuis quæſtionibus. Ideoq; ſi teſtator iuſſerit hæredem reſtituere omnia ab ipſo debita, non tenetur reſtituere queſita præſcriptione cum bona fide,ut dicit Bar.in l.legaui.ff.de lib.leg.& ĩ d. l.quibus diebus.§. dominus.ff.de cõdi.& demõ. & Bal.in l.id quod pauperibus.C.de epiſ. & cle. & in l.ſi creditori.ff.de legat. 1. & in ſua diſput. incip.ſtatuto cauetur.& Imo.in cap. ult. colum. 37.de prȩſcript.

Pacificè poſſidere quis dicatur.

C. PAISIBLEMENT.
GLOSSA III.

QVis pacificè poſſediſſe dicatur, vide glo. pragm. ſanct. in tit. de pacifi. poſſeſ.

D. DIX ANS.
GLOSSA IIII.

Præſcriptionū tempora.

1 MAior pars præſcriptionū decem annorum numero circumſcribitur, aut ſi longius tempus depoſcit, aut illius abſentia, contra quem præſcribitur, vel cauſæ, aut partium qualitas eodem annorum numero, vel duplicato, aut aliter multiplicato ferè ſemper concludit. Cuius rei quanquam nulla ratio reddi poſſe videatur; vt voluerunt gl. & doctores in l. non omnium. ff. de legib. & in l. 1. §. pueritiam. dum minorem 17. anno. ff. de poſtulan. ſicut nec de alijs temporum curriculis à legibus ſtatutis, vt dicit glo. ibi, & Bal. & gl. in c. 1. in verbo, vſq; annum. tit. ſi de inueſtit. inter do. & vaſal. lis oriat. & in c. 2. de re ſcript. lib. 6. & in cle. nolentes. in verbo, quadrageſimam. de hære. & Bal. in concluſionibus feudi in fi. Tamen (ut hic dicam quod ſentio) non mihi videtur huiuſmodi denarius numerus, vel ſimplex, vel multiplicatus, huic rei vbique à noſtris Iureconſultis omnium rerum gnaris temerè; aut fortuitò fuiſſe appoſitus, ſed ob eam cauſam, q; hic numerus longè eſt cæteris omnibus perfectior, vt qui contineat omnia numerorum genera, ut par, impar, quadratum, quadrangulare, longum, planum, primum, compoſitum, ut in problemat. Encyclicis li. 15. & iterum auſcultationis Phyſicæ, li. 3. ſcriptū reliquit Ariſto. Cuius dicta tanquam fontem intellectus, leges ſequuntur, vt dicit Bal. in l. ult. C. de fideicom. lib. ſed & hic numerus (ut ſubdit ipſe Ariſtoteles) fons & principium omnium numerorum: quippe qui ex vno, duobus, tribus, & quatuor conſtet: Item in decem proportionibus quatuor cubici numeri conſummuntur: quibus numeris vniuerſum cōſtare Pythagoræis placet. Ex quibus cauſis hi dicunt, quod omnes homines tā Græci quàm Barbari adùſque decem tantum numerare conſueuerunt, deinde verò replicare incipiunt, vndecim, duodecim &c. Hincq; & naturam decē digitos hominibus dediſſe, quò ſui calculi numeros veluti attingerent. Quod ipſum ex Pythagora adducit Ariſtoteles, & à Plutarcho quoque traditur in li. de placit. Philoſopho 1. quo toto de principijs rerū diſſerit. Sed & Vitruuius lib. 3. Archi. c. 1. Perfectum, inquit, antiqui inſtituerunt numerum, qui decem dicitur.

Cur denarius numerus perfectus dicatur.

2 Namq; ex manibus denarius digitorum numerus, ex digitis verò palmus, & à palmo pes eſt inuentus; Sicut autem in vtriſq; palmis, ex articulis à natura decem ſunt perfecti: ita etiam Platoni placuit eſſe eum numerum ea re perfectum, q; ex ſingularibus rebus quæ μονάδες apud Græcos dicuntur, perficitur decuſſis: quæ ſimul ac vndecim, aut duodecim ſunt factæ, quod ſuperauerint, nō poſſunt eſſe perfectæ, donec ad alteram decuſſim peruenerint. Quo in loco Vitruuius (vt illud obiter dicam) decuſſim, pro decade, poſuit, vt annotauit Budæus doctrinæ Gallicæ vertex, in lib. 1. de Aſſe. Plato autem ipſe huius numeri perfectionem (vt Marſilius docet) oſtendere voluit; dum integram abſolutā Reipubl. formam compoſuit denario librorum numero, omniū numerorum integerrimo, numeros cum intra ſe numeratos continente, tū ex ſeſe in numeros replicante. Macrob. & ipſe Platonicus, hunc numerū perfectiſſimū dicit lib. 1. de ſomno Scipionis. Ariſto. vt ad eū reuertamur, decē genera entis nominat decē categorias, quo nomine ſibi volumen inſcribere placuit oſtendenti Philoſophicè: vt Euſtathius voluit decem πράγματα, id eſt, entia realia: vt Ale. Aphrodiſeus decē φωνάς, id eſt voces: vt Porphyrius decem νοήματα, id eſt intellectus, ſiue conceptus, vel (vt Iamblicus) decem voces ſimplices, non vt voces, ſed ut ſignificantes res ipſas ſimplices medio (ut ita loquar cum Reuchlinio) decem conceptuum ſimplicium. Cui aſſentiuntur Alex. Ægeus Ammonius Hermiæ, & Simplicius, qui etiam arbitrati ſunt in iſtis decem generaliſſimis entibus, duo quædam præcipua reperiri poſſe, in quæ diuiduntur, tametſi ab vna eſſentia ortus, veluti ſubſtantiam, & accidens ſiue corporeum, & incorporeum, ſeu materiale & immateriale, aut ſimplex & compoſitum: ita enim duo amat denarius, vt ab vno progreſſus, ad duo & per duo redeat in vnum.

Ternarius numerus, primus incompoſitus.

3 Primus enim incompoſitus ternarius eſt, ex vno & duobus nō quidem compoſitus; ſed conſtans: quia vnum non habet compoſitionem, ſecundum non facit ergo compoſitionem, quādo ſequi volumus verborum proprietatem: οὔτε γὰρ ἡ μονάς, μένουσα ἔτι μονάς, θέσιν προσλαμβάνει· οὔτε ἡ στιγμή, μένουσα στιγμή, τὴν θέσιν ἀποβάλλει, vt inquit Simplicius in commentarij ſuper prędicamentū quantitatis. Quorū verborum hic ſenſus eſt: Neq; enim vnitas, manens adhuc vnitas, poſitionē admittit: neq; punctus, manēs punctus poſitionem abijcit. Ex quo differentiam agnoſcere poſſumus, qua diſtat vnitas à puncto. Cumq; nihil ſit ante ortum, rectè dicimus vnū eſſe primum: Binarius autem non eſt compoſitus ex numeris: quoniam ex ſola vnitate vna, & vna ordinetur, & ideo numerus eſt: quia prima multitudo eſt, à nulloq; poteſt numero metiri, præterquam à ſola vnitate, omnium numerorū menſura communi. ſemel enim duo, nihil aliud quàm duo eſt. Quamobrē ea multitudo, quæ appellat Ternarius, veriſſimè ab Arithmeticis numerus primus incōpoſitus nuncupat. Binarius. n. hinc pcedens non eſt incōpoſitus numerus, ſed magis propriè nō cōpoſitus.

Binarius, cur numerus dicatur.

Cupiens itaq; Ternarius, nō eſſe otioſus, quin potius bonitatē ſuā in oēs creaturas, abſq; inuidia multiplicari, virtute progrediendo ad operationem, illud fœcundum quod eſt in eo multū multitudinis productiuum

ctinum, tanquam numeri de numero, & illud eſſentiale, quod eſt in eo vnũ, omnis productionis fons, & origo ſimul, & omnis proceſſionis initium, & omnis ſubſtantiæ immutabilis permanẽtia, perpetua mente intuetur, ac reſpicit, & ita ſeſe in ſeipſum retorquet, per modum unitatis, & duitatis ſemetipſum multiplicans atq; dicens, ſemel bis duo ſũt quatuor, hoc eſt τετραδύς, ſiue quaternitudo, quæ omnium quæ creata ſunt idea eſt, quoniam (vt aiunt Arithmetici) quaternario omnis progreſſio perficitur, vnde oritur decas illa quam appellamus decem omnium rerum generaliſſima. Nam vnum, duo, tria, quatuor, de omnipotente potentia, ad energiæ actũ exeuntia, producunt decem, quorum dimidium eſt quinque. Pone igitur in medium quinq;, tanquam aliquem ſigniferum in medio exercitus, & in eius latere dextro numerum proximè ſuperiorem, qui eſt ſex, & in latere ſiniſtro numerum proximè inferiorem, qui eſt quatuor, hæc duo iuncta conſtituunt decẽ. Pone iterũ in latere eius dextro numerũ proximè ſuperiorẽ, qui eſt ſeptem, & in latere ſiniſtro numerum proximè inferiorem, qui eſt tria, hæc duo iuncta ſimul, conſtituunt decem. Pone rurſus in latere dextro numerum proximè ſuperiorem, qui eſt octo, & in latere ſiniſtro numerum proximè inferiorem, qui eſt duo, hæc duo iuncta conſtituũt quoq; decem. Pone demum in latere dextro reliqua nouem, & in latere ſiniſtro vnum: iamq; reduc illa nouem ad vnum, & reſurgunt decem. Quæ rurſus ad viginti relata, incipiunt denuò eſſe vnitas, & deinceps ad omnes numeros cardinales, vſq; an centum. Sicut enim bis vnum faciunt duo, & ter vnum tria, & quater vnum quatuor, & ſimiliter vltrà: ita bis decem faciunt viginti, & ter decem triginta & ſimiliter vltrà: nõ aliter de centum, non ſecus de mille, & vltrà. Hęc quidem ratio eſt (vt placet eidem Reuchlino) cùm decẽ per iota, ι quæ virgula eſt erecta, Græcè ſcribimus, aut per ſolum punctum Hebraicè, י id eſt hashah notamus, quæ tamen ſigna tã Barbaris, quàm Latinis alioqui ſimplicẽ reputant vnitatem: quippe à qua numerus denarius oritur, & in quam deſinit. Cuius Pytagoricum extat ſymbolum, videlicet, vnum duo, quæ Zaracas Pythagoræ præceptor, per nomina propagationis pronuntiare conſueuit, vnum appellando patrem, & duo matrem, teſtimonio Plutarchi in Timæi Pſichonia. Nam vnum, & duo cum eſſentia diuina producunt quaternitudinem illã tetractyn, ideã omnium rerũ denario numero cõſummatarũ. hæc fermè Reuchlinus.

Quaternio omnium, quæ creata ſunt idea.

4 Cui & tu adde denarium à Græcis decada vocari, quaſi dechada, quod omnem in ſe numerum recipiat: Pythagoreosq; decada etiam mundum vocare, ꝙ eo numero ſit compactus: conſtat enim Sphæra, quæ dicitur aſplanes, & planis ſeptem elementatique natura, & poſtremo antichthone.

Cur denarius numerus, decas apud Græcos vocetur.

5 Quo tamẽ nomine (quod mirum eſt, ut ſcribit Cælius) intelligebant illi Lunarem ſphęram: quia vt terra Lunam vmbra hebetat, ita Solem Luna nobis plerunque adimit. Adde & illud ex numeri huius religione quadam, & obſeruantia moris fuiſſe veteribus, vt iuſtiſſimi cuiq; fidei comparandæ gratia, dextra iungerent, quia ſic denarium præmitterent numerum. Nec illud item prætermittendum puto, ꝙ Plato ad delendam culpam, numero vteretur denario, centenario, millenario. Nam cuilibet voluptatis gradui, ſuppliciorum decem contribuit, ita enim ob læſæ maieſtati diuinæ rependi omnino par fuit. Quoniam ſicut beatitudinis gaudia, iuſtitiæ humanæ dolores exuperant: ſic miſeriæ, cruciatus, iniuſtitiæ, voluptates. Denarij autem rationem centenarius continet, & millenarius, quia (vt diximus) ex denario vniuerſo conſurgũt. Proinde numeri, quos Vniuerſos dicimus, purgationi & emaculandis animis dicantur, ut labes ex peccato inuſta, contractaq; prorſum eluenda ſignificetur, & candidiſſima æternitatis luce perfrui valeamus, quæ depuratum modò, exterſumq; nitidius admittat æthereum ſenſum atq; auræ ſimplicis ignem. Propterea Virg. reconditioris ſciẽtiæ vates, Platonicorum myſterijs ampliſſimè imbutus, ita pronuntiat:

Sphæra quibus conſtet.

Cur antiqui dextras iungebant.

Quo numero Plato ad delendam culpam ſit vſus.

Centũ errant annos, volitantq; hæc littora circũ.
—Mille rotam voluere per annos.

6 Ante hos oẽs Triſmegiſtus in eo lib. cui Pimander titulus eſt, è tredecim tradit denarium numerum eſſe animæ genitorem, vnitatemq; ſecundum rationem denarium complecti, ruſumque denarium vnitatem. De hoc numero quoque hæc Ouid. lib. Faſto. 3. ſtatim poſt ingreſſum.

Denarius numerus, animæ genitor.

Cur denarius numerus, apud antiquos magno in honore fuerit.

Annus erat, decimum cùm Luna receperat orbẽ:
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare ſolemus,
Seu quia bis quino fœmina menſe parit:
Seu ꝙ ad vſque decẽ numero creſcente venitur,
Principium ſpatijs ſumitur inde nouis.
Inde pares centum denos ſecreuit in orbes
Romulus, haſtatos inſtituitq; decem,
Et totidem princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora, legitimo quiq; merebat equo,
Quinetiam partes totidem Tatienſibus ille,
Quosq; vocant Ramnes, Luceribusq; dedit,
Aſſuetos igitur numeros ſeruauit in anno.
Hoc luget ſpatio fœmina mœſta virum.

Anno luget fœmina virum.

7 Sed iam Ethnicos hos ſcriptores relinquamus, Sacræ literæ apertè docent in numero hoc denario quicquam eſſe latentis energię, ac myſterij, cùm adeò frequenter illum nobis inculcent. Primùm enim Geneſ. 16. Sara poſt decem annos Agar ancillam dedit Abrahamo in vxorẽ, vt ex ea ſuſciperet liberos. Et c. 18. Deus Abraham pollicetur non ſe deleturum Sodomã & Gomorram, ſi decem iuſti illic inuenirentur, & c. 24. Seruus Abraham tulit decem Camelos

Sodoma & Gomorra propter decẽ iuſtos fuiſſent ſaluata. Laban decem vicibus mutauit mercedem Iacob.

de grege domini, deditq; Rebecæ armillas decē ſiclorum. Et 31. c. Laban mutauit mercedē vicibus. Et 42. Decem fratres Ioſeph in Ægyptum deſcenderunt. Et c. 45. Ioſeph. Beniamin fratri redeunti decem aſinos, ac totidem aſinas dedit, tritico paneq; onuſtas. Et Exodi 26. in primo tabernaculo fieri pręcipiuntur decem cortinæ. & paulò pòſt, tabulę ſtātes denis cubitis. & c. ſeq. in altitudine atrij ipſius tabernaculi præcipiūtur ēt fieri columnæ decem, baſesq; totidem. Et 34. c. decem illa præcepta duabus tabulis conſcripta Moyſi à Domino data ſunt. In Leuiti. c. 26. decē mulieres in vno clibano coquunt panes, et in c. ſeq. quicquid decimum venit, ſacrificatur Dño. Hinc decimæ, quas vocamus, ortę poſſent videri, niſi longo antè tempore Abraham decimas Deo dediſſet ex omnibus, vt ſcribitur Gene. 14. quas etiam dijs conſecraſſe Ethnicos legimus.

Decima unde orta.

Decima Ethnicorum.

8 Tradit enim Herodotus libro 1. Crœſum monuiſſe Cyrum, ut decimę omnium hircorum Ioui redderentur. Et lib. 9. Æginetas decimam ex ſpolijs Perſarum, qui ad plateas occubuerūt, dijs quibuſdam dedicaſſe. Et Xenophon in oratione, quam edidit de Ageſilai laudibus, tradit in duobus annis centum talenta, & amplius Deo apud Delphos decimam dedicaſſe. Vide Plutarchum in vita illius, vt, quod notius eſt omittam, decimas Herculi olim fuiſſe deſtinatas, quod videre licet apud Diodorum Siculū lib. 5. & Plutarchum in Problem. c. 16.

Menſis ſeptimi, dies decima ſancta.

9 Sed ut redeamus Numeri 14. Filij Iſrael Dominū tentauerunt p decē vices. Et cap. 29 Menſis ſeptimi dies decima ſancta, & venerabilis prędicatur: & paulò pòſt dicitur, Die quarto offeram vitulos decem. In Deutero. interdicitur Ammonitis atque Moabitis ingreſſus eccleſię, vſq; ad decimam generationem. Ioſ. 17. Et ceciderūt Manaſſe funiculi decem. Et Iudicum 20 Decē viri eliguntur è centum, & mille è decem millibus. Et Ruth. 4. capit. Boos tollit decem viros de ſenioribus ciuitatis. Et 1. Regum capit. 1. Helcana Annam vxorem alloquens, Nunquid (ait) nō ego melior tibi ſum, quàm decem filij? Et c. 17. Iſai, filio Dauid iubet accipere decem panes, & decem formellas caſei & cap. ſeq. Canunt mulieres Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia. Et 25. cap Dauid miſit decē iuuenes ad Nabal. Et 2 Reg. 15. reliquit Dauid decem concubinas ad cuſtodiendam domum. Et cap. 19. in fin. decem partibus (inquit vir quiſpiam) maior ego ſum apud regem, &c. & 4. Reg. 20. cap. Sol decem gradibus reuerſus eſt. qđ & repetitur Iſaiæ 38. capit. Tobias, vt in ipſius libro c. 1. ſcribitur, decem talenta à rege accepit. & Pſal. 32. ſcribitur, Confitemini domino in cithara, in pſalterio decē chordarum pſallite illi. & Pſal. 67. Currus Dei decem millibus multiplex. & 90. Cadent à latere tuo mille, & decem millia. Et Eccleſiaſtes 7. Sapientia confortat ſapiētem ſuper decē principes ciuitatis. Et Eſaiæ 5. Decem iugera vinearum faciunt laguunculam vnam. Quem locum enarrās Hierony. ſcribit denarium numerum in ſcripturis ſanctis myſticum eſſe, atq; perfectum. Et Daniel 7. Quarta beſtia decem habet cornua. & paulò infrà, Decies mille myriades ante ipſū ſtabant. Et apud Hierem. Viri decem viri ex omnibus linguis Gentium apprehendunt fimbriam Viri Iudæi. Quo in loco Hieronym. Iota, ait, litera ex qua ſumit nomen Saluatoris exordium, non ſolùm apud Græcos, ſed & apud Hebræos. Quod denarium numerum ſignificat. Et Matth. 25. Simile eſt regnum cælorū decem virginibus. Quo in loco Nicolas Lyra multa de huius numeri perfectione diſſerit. Et Luc. 16. Chriſto occurrunt decem viri leproſi. & 19. Homo nobilis decem mnas ſeruis dedit, ex quibus is, qui ex vna decem alias mnas acquiſiuit, accepit à Domino poteſtatem ſupra decē ciuitates: de qua re ſtatim audies quid Origenes dixerit. Et Apoca. 2. cap. ita ſcriptū eſt, Habebitis tribulationem decem diebus: vbi etiā Lyra multa de hoc numero. & capit. 12. Draco habet decem cornua. Et iterū c. ſeq. Altera beſtia habet etiam cornua decem, & ſuper cornua eius decem diademata.

Aegiptij, cur quintas, Iſraelita vero decimas obtulerunt.

10 Nunc audi Origenem 16. c. in Geneſim: Non ſine ratione eſſe dicit, q poſt famem, & ſeruitutem populus Ægyptius quintas offerebat Pharaoni, Iſraeliticus autem, decimas ſacerdotibus. Vide (inquit) Ægyptium populum quinario nummo tributa pendentem, quinq; enim corporei deſignantur, quibus populus carnalis deſeruit. Semper enim Ægyptij corporalibus, & viſibilibus obſequuntur. At verò Iſraeliticus populus honorat decadem perfectionis nummi, decem enim verba legis accepit, & decalogi virtute inſtructus, ignota mundo huic ſacramenta diuina largitione ſuſcepit.

11 Sed & in nouo Teſtamento ſimiliter venerabilis eſt decas: ſicut & fructus ſpiritus denis exponitur germinare virtutibus. Et ſeruus fidelis de negotiationis ſuæ lucris decem minas offert domino, & decem poteſtatum accepit poteſtatē. Verùm quia vnus author omnium, & fons & initium, vnus eſt Chriſtus, idcirco & populus decimas quidem miniſtris, & ſacerdotibus præſtat, primogenita verò offert primogenito omnis creaturæ, & initia omnium. Idem in Leuitic. Homil. 13. enarras illud de duabus decimis, Sit panis vnus. Decem (inquit) numerus vbiq; perfectus inuenitur. Totius enim numeri ex ipſo ratio, & origo conſurgit. Competenter igitur author, & origo omnium Deus ſub hoc numero videtur oſtendi. hæc Origenes.

Cur decima ſacerdotib. primogenita verò Chriſto offerantur.

Temporis ſimpliciter prolatum, ſignificat decennium.

12 Vt interim taceam, quæ de huius numeri ratione diſſeruit Hirenæus aduerſus hæreſes, libro 1. capit. 15. Auguſtinus libro ſecundo, de Doctrina Chriſtiana, et de Ciuitate Dei, libro 15. cap. 20. Gregorius in libro Iob, cap. 49. Caſſiodorus

dorus in Pſal. 10. Nec huius numeri vim videntur ignoraſſe noſtri Iureconſulti, non ſolum ex his quæ in præſcriptionibus, de quibus nunc tractamus, definierunt, ſed & ex eo ꝙ ſtatuerunt tempus ſimpliciter, & ſine alia declaratione prolatum, ſignificare decẽnium: ita enim ſcribitur in l. ſine præfinito tempore. ff. de pœnis. quam in eam rem expendit Domi. & dicit ſing. in c. ex literis. colu. 4. verſ. quid ſi iudex dicit. extrà de conſt. & in cap. 1. de poſtulan. & in l. ita ſtipulatus. col. 2. verſ. limita primum. ff. de verb. obligationib. & in l. ait prætor. §. ſi iudex aliquem. col. vlt. ff. de re iud.

Ex decennali poſſeſſione præſumitur titulus allegatus.

13 Et hæc quidem ſatis, vt opinor: nunc ad conſuetudinem noſtram redeamus, quæ diuturnitate temporis innititur. Eã multa confirmant, vltra iura vulgaria de præſcriptione decem, vel viginti annorum loquentia, de qua nuncupatim titulum habemus, C. de præſcript. longi tempo. decem, vel viginti annorum. Primum enim habemus textum communi opinione notabilem, licet omnibus notum, in l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. Ex cuius imis viſceribus deprompta videtur fuiſſe hæc noſtra conſuetudo, vbi ex decẽnali poſſeſſione præſumitur titulus allegatus, vt hic in noſtra conſuetudine. Sunt tamen ſuper intellectu illius tex. variæ ac diſcordes doctorum ſententiæ: alijs dicentibus eam tantum procedere in præſtatione diuturna, & ſic cum interuenit traditio, aut factum eius, contra quem præſcribitur. Alijs contra affirmantibus, eam habere locum non ſolum cum quis diu præſtiterit, aut ſoluerit quicquam, annuum, ſed cum tantum patitur rem poſſideri, nullo alio ſuo facto interueniente, vtriſque ſuas partes argumentorum, & rationum autoritate alacriter confirmantibus: quæ quidem cauſa breuitatis omittemus.

Qui teneant priorem partẽ concluſionis.

14 Priorem partem ſequuntur Iac. Aret. Petr. Cyn. Bulg. Bal. Ange. in repe. & Iaſon l. ſi certis annis. C. de pactis. Iacob. Raul. Petrus & Cyn. in l. pen. Cod. communi diuidun. Bart. in l. Celſus. lib. 34. ff. de vſucapionibus verſiculo habes ergo probare. & in diſputatio. incip. mulier habens magnum patrimonium. colu. vlt. Bald. & Ang. in l. qui in aliena. in princ. ff. de acquiren. hæred. & in l. ſeruitutes prædiorum ruſticorum. & ibi etiam Iac. But. ff. de ſeruit. Bal. in dicta l. cum de in rem verſo. in lectura antiqua, & in l. 1. col. 4. verſiculo quæro nunquid poſſidens. C. de fideicommiſſ. & in l. ſolet etiam. §. non vero col. 2. verſ. nono quæro. ff. de officio proconſul. & in c. ſi quis. in verbo, per vnum annum. ti. ſi de inueſt. inter dominum & vaſallum fuerit controuer. & conſi. 100. incip. maritus mulierem duxit, libro 4. Imo. & Ro. in l. in ſumma. §. illud etiam. qui eſt vlt. ff. de aqua pluuiæ. arcen. Barba. conſi. 28. Omnipotentem Deum. col. 9. verſ. & ſi dicatur amice. libro 4. & Petrus Ferra. in titu. forma libelli pro hæreditate, vel re ſingulari diuidenda, in verbo, communiter & pro indiuiſo. col. 2. Florian. in dicta l. cum de in re verſo. col. vlt. ff. de vſuris. vbi tamen hoc intelligit, niſi patientia eſſet mutua, vt in caſu gl. in l. ſi maior 25. annor. quæ eſt pen. C. communi diuidun. de qua dicemus poſteà. Poſteriorem autem ſententiam tenuerunt gl. Iac. Pet. Butr. Bar. & Bal. hi quidem quinque ſibi contrarij. Fulg. & Floria. qui ſanè dicit eſſe communem in dicta l. cum de in rem verſo. gl. Bart. Floria. & Pau. Caſt. qui hanc etiam dicit eſſe communem Legiſtis & Canoniſtis in dicta l. ſeruitutes. ff. de ſeruitutib. gl. Dy. Bar. in l. 1. §. vlt. ff. de aqua pluuia. arcen. glo. in c. dilectio tua ſtudeat. 16. quæſt. 3. gl. Ant. & ferè omnes in repe. c. peruenit. de conſt. Inn. in c. ſi diligenti. de præſcript. Dy. in §. ſed neque. & ibi Ang. colu. 5. verſi. cautela. Inſt. de actio. Barto. in dict. l. qui in aliena. & ibi latè Alex. & Barto. conſ. 189. primo quæritur vtrum iuriſdictio. col. 2. Alb. in l. 2. C. de ſeruit. & aqua. Bald. in l. 1. per illum tex. C. de patria poteſtate. & in l. 1. in 7. ca. C. qui admit. ad bon. poſſ. & in d. l. 1. C. communi diuidun. Sal. in dicta l. ſi certis annis. & ibi quoque Alex. qui ita dicit ſe conſuluiſſe, ſicuti verè conſuluit conſ. 69. circa primum dubium. col. 2. lib. 5. Ang. in l. vlt. in fi. ff. de vſucapio. pro dote. Raph. Cuma. et Roman. In dicta l. qui in aliena. ff. de acq. hære. Cæpola in tractatu ſeruit. vrbano prædio. ca. 19. octauò principaliter. colu. 2. vbi etiam dicit eſſe communem opinionem. & in practica obſeruari. Alex. in dicta l. ſi certis annis. col. pen. et ult. & conſi. 69. circa primum dubium. col. 1. verſi. præterea poteſt. lib. 6. Fel. in c. de quarta. col. 14. verſ. fallit ſecundò. de præſump & dicit Imo. in dicta l. 1. et ult. ff. de aqua pluuia. arcen. et in dicta l. qui in aliena. ꝙ quamuis prior opinio ſit in puncto iuris, iſta tamen ſeruaretur in practica, nec ab ea eſſet in iudicijs recedendum, propter auctoritatem gl. Nec longè ea diſtat à conſuetudine noſtra. Sunt tamen, qui in hoc diſtinguunt inter magnum, & paruum præiudicium, ut per Bart. in d. l. cum de in rem uerſo. et in ſua diſputat. incip. mulier habens magnum patrimonium in fi. ubi elegantiſſimè hoc tractat, et in d. l. ſeruitutes. ff. de ſeruit. urba. prædio. Bal. in d. l. 1. C. qui admit. ad bono. poſſ.

Iuſſus patris, præſumitur adi tionem filijfa. præceſſiſſe.

15 Secundò, huc pertinet tex ſing. in l. ſi filius familiàs. C. de petit. hære. ubi ſi filiusfamilias delatam ſibi hæreditatem decennio poſſederit, præſumitur iuſſus patris aditionem præceſſiſſe. quem Barto. dicit ſingularem, et ſe neſcire alibi. poſt eum Bald. & Ange. ibi, et idem Ange. in l. ſciendum. ff. de uerb. obli. et Barb. in repe. rub. ff. de fide inſtru. char. pen. colum. 1. et Iaſ. in d. l. ſi certis annis. colu. 3. uerſ. pro iſta concluſione. C. de pact. Et illum dicit notab. Bald. in ead. l. ſi certis annis. colu. 4. uerſ. 2. hoc probatur. et in d. l. ſi filiusfamilias. dicit Bald. ibi, in fin. ꝙ ſi ex ſtatuto non poſſit filius contrahere, ſine expreſſo conſenſu patris, et filius rem quampiam uendiderit alij, qui decennio poſt illam uenditionem tenuerit,

rit, præſumitur patris conſenſus in alienatione interueniſſe. Sequitur Alex. conſ. 79. circa primum, de quo quæritur. colu. 3. verſ. ſed præmiſſis omnibus. lib. 1. & Barba. in d. l. ſciendum. colu. 26. & in l. 1. colu. 12. ff. eod. titu. de verbo. obliga. & in repe. dictæ rub. de fide inſtrum. et in repe. rubr. C. qui admit. ad bono. poſſ. colu. 3. & conſ. 33. ſcribit Pſalmiſta. colu. 2. libro 3. et conſilio 1. quod incipit, ad reuerendiſſimum. colu. 5. libro 4. & Fran. Are. conſilio 36. caſus talis eſt. poſt prin.

16 Tertiò, non hinc longè abeſt, quod Alex. conſuluit. conſilio 113. incip. viſo & diligenter conſiderato themate. colum. pen. verſ. quartò comprobatur lib. 4. quod ſi is, qui rem emphyteuticam emit, eam poſſedit decem annos patiente domino præſumitur dominus præſtitiſſe conſenſum huic alienationi. Sequitur Philip. Dec. conſ. 185. colum. vlt. vbi hoc reputat notab. & conſ. 409. viſo conſ. col. 1. & Iaſ. in d. l. ſi certis annis. colu. 3. C. de pact. & in d. l. 1. colu. 6. verſ. quintò limita. C. qui admit. ad bono. poſſ. vbi et hoc dicit notabile in d. l. ſi certis. col. 7. verſ. ſextò facit. ff. de verbo. oblig.

Patre decennio poſſidente hæreditatem filio delatam, præſumitur filij conſenſus interueniſſe.

17 Quartò, huic ſubijciendus, & alius caſus æquè memorandus in dicta l. qui in aliena. §. ſed & ſi non adierit. paulò poſt prin. ff. de acquir. hæred. vbi è diuerſo, ſi pater decennio hæreditatem filio delatam poſſederit, præſumitur conſenſus filij interueniſſe. Quem dicit valde ſingu. ſecundum omnes Barba. conſ. 53. ſcribit Pſalmiſta celebris. colu. 2. lib. item ſecundo. & valde eleganter idem Barba. inter conſilia Alex. conſ. 135. clementiſſimi Dei patris. colu. 6. verſ. et adduco tex. lib. 4. Et per illum text. voluerunt Bald. Ange. & Imo. & Franc. Aret. in dicta l. ſi filiusfami. videlicet quòd ſtante ſtatuto, quòd minor, vel mulier non poſſit obligari ſine conſenſu propinquorum, certè per lapſum decennij præſumitur hunc conſenſum interueniſſe. De qua re, quia non eſt omnino ſine dubio, vide quæ latius ſcripſi in §. Legum Connub. in gloſſ. 5. in 8. limitat.

Per longum tempus præſumitur ratihabitio.

18 Quintò, quod authoritate illarum duarum legum, voluit glo. in d. l. 1. in verbo, ratam. C. qui admit. ad bono. poſſ. quod ſi filius longo tempore poſſederit hæreditatem, cuius bonorum poſſeſſionem petierat, præſumitur pater ratificaſſe ita petitionem, vt ex eo ſibi vſumfructum acquirat. Et illam ſequuntur Cyn. Barto. Ange Saly. Fulg. Roma. Alex. Corn. & Iaſ. ibi, & Bald. in l. 2. C. de legit. hæred. Et ne putes id quod nunc dicimus, illud idem eſſe quod diximus ſuprà verſ. 2. debes intelligere, quòd illa lex loquitur de petitione hæreditatis, quæ eſt perpetua, hic verò loquimur de bonorum poſſeſſione, quæ eſt annalis. l. vlt. ff. quis ordo in bono. poſſ. ſerue. ideo ratificatio illius debet fieri intra idem tempus, vt eſt tex. in l. bonorum. ff. rem ratam haberi. tamen ex huiuſmodi longo tempore præſumitur interueniſſe intra tempus præfinitum, vt declarant Doct. quos ſupra citauimus, & eſt communis opinio, licet contrarium teneant Bal. & Pau. Caſt. in d. l. 1.

Matrimonium diuturna per decennium cohabitatio probat.

19 Sextò, eiuſdem farinæ eſt (vt loquar prouerbialiter) tex. in c. illud. de præſump. vbi per diutiná decem annorum cohabitationem cum alijs adminiculis, probatur matrimonium. & quem tex. Anto. Card. Floria. Imo. Pan. & Fely. trahunt ad matrimonium ſpirituale, vt ſcilicet ſufficiat ad probationem tituli, vt inſtitutionis, vel confirmationis, quòd longo tempore quis tenuerit beneficium, & habitus fuerit pro rectore, ſiue poſſeſſorio, ſiue etiam petitorio. Et ſic tempus, vt illi dicunt, inducit præſumptionem tituli, adeò ut quis non aliter cogatur oſtendere, quamuis Inno. ibi, non ſatis in ea re firmus fuerit propter aliquam rationem, cui omnes reſpondent. Et idem quoque in ipſa ſpecie tenuit Hoſt. in c. licet in verbo, officij. & ibi etiam Pan. colu. pen. Imo. colu. 7. verſ. extra glo. vt dixi. Io. Ana. & Fely. colu. 4. de ſimo. vbi dicunt ſufficere hoc caſu, probare titulum per iuramentum, quod eſt multum notandum ad id quod hic in noſtra conſuetudine expreſſe de iuramento cautum eſt. In eadem quoque ſententia fuit Feder. Senen. conſ. 61. vacante quodam prioratu. verſ. contra hoc opponit epiſcopus. & conſ. 234. principium ſuper primo puncto, & illius præceptor. Ioan. And. in ca. ſi iudex laicus. §. 1. & ibi etiam Domin. de ſenten. excom. lib. 6. et idem Io. And. in c. 1. & ibi latè Per. Auch. in repet. in 9. q. verſ. dixit tamen. de regu. iuris. eod. lib. Bald. Ange. Imo. Roma. & Franc. Aret. in dicta l. qui in aliena. ff. de acq. hered. Bald. in dicta l. ſi filiusfamilias. C. de pet. hæred. & in l. ſiue poſſideris. colu. 1. in 4. oppo. C. de proba. et in l. inciuilem rem. C. de furt. et in l. etiam eos. C. de appe. Pet. Ancha. conſ. 117. ſatis impertinens eſt. poſt medium. Imo. in ca. ex frequentibus. de inſt. Dom. in cap. ordinarij. § 1. colu. pen. poſt Pau. de offic. ord. lib. 6. & iterum conſ. 87. apparet quædam vnio. colu. 3. verſ. corroboratur. vbi dicit ſufficere decem annos Rom. & Barba. in dicta l. ſciendum. colu. 15. & colu. 25. et ſeq. de verbo. obl. Pau. Caſt. conſ. 202. in cauſa confinium, colu. 2. verſ. breuiter ſi bene. lib. 1. Alex. dicto conſ. 79. lib. 1. Fran. Curtius ſenior conſ. 77. ſuper motis. colu. 3. Barba. in c. requiſiſti. de teſta. & in repet. dictæ rub. de fide inſtru. et in repe. rubr. de cauſa poſſeſſ. & propriet. et conſ. 44. ſcribitur apud Prophetam. colu. 4. in fin. lib. 1. & conſ. 59. illud aſſeram. col. 3. eo. lib. 1. & conſ. 26. ſapienter ſcripſit. col. 5. li. 2. & cóſ. 33. eo. li. 2 et cóſ. 35. ſapienter ſcribitur. col. 7. verſ. faciet quod voluit. eo. li. 2. & dicto conſ. 1. libr. 4. et inter conſilia Alex. conſ. 135. colu. 5. verſ. prętereà accedit. et colu. ſeq. lib. 4. Soc. conſ. 270. conſideratis his. colu. 3. lib. 2. Fely. in c. ſicut. colu. 15. verſ. fallit tertiò. de re iud. Philippus Dec. in dicta l. 1. colu. 4. verſic.

ex

ex glo. & ſupradictis. C. qui admit. ad bon. poſſ. & in c. cum cauſam. colu. vlt. de prob. & conſ. 36. exemplum inſtrumenti. colu. 3. verſ. quinto non interueniente. & conſ. 118. viſo inſtrumento. col. 1. & conſ. 121. in cauſa venerabilis presbyteri. col. 2. ver. ex quibus omnibus. & conſ. 135. ad iuſtificationem. poſt prin. & conſ. 155. in cauſa exemptionis. col. 2. & conſ. 39. viſo conſ. col. 1. Corſe. in ſing. in verbo, titulus.

Et temporis diuturnitate non ſit probatio tituli in beneficiis eccleſiaſticis.

20 Sed huic ſententiæ, veluti ex diametro, repugnat quod ſcribit Bald. in ca. ex parte. in princ. de teſtibus. vbi per illum tex. not. quod ex temporis diuturnitate, non præſumitur titulus in beneficijs eccleſiaſticis, neque habet locum in illis fictio. dicta l. cum de in rem verſo. Et idem quoque in effectu voluit ipſe Bald. in l. male agitur. C. de præſcrip. 30. annor. & in l. non mutatur. C. de liber. cauſa. dum dicit, quod communis error, de quo in l. Barbarius. ff. de officio præto. operatur tantum in temporalibus, non etiam in ſpiritualibus, vt no. Inno. in cap. nihil. de electio. & idem Bald. in dicto cap. illud. in fin. poſt Inno. de præſcript. & in cap. contingit. colum. 7. verſ. quarto pulchrum quid titulus eccleſiæ. de dolo & contuma. vbi illud præterea dicit, quod ſemper poſſeſſor quocunque tempore poſſederit beneficium, tenetur oſtendere titulum, ſi ordinarius petat. Et idem Bald. in ſua Margarita, in verbo, matrimonium. & conſ. 209. caſus talis eſt, vbi dicit, quod quis in beneficijs non iuuatur diuturnitate temporis, quæ non poſſunt præſcribi, per dictum c. ex parte. & Soc. qui elegantiſſimum reputat dictum Bald. in dicta l. non mutatur. Socin. in quibuſdam conſ. 59. viſo elegantiſſimo. colu. 2. verſ. circa quartam dubitationem. libro 1. & Iaſ. in d. l. ſi certis annis. colum. 3. verſ. facit quod notatur, & iterum colum. vltim. verſ. ſeptimo limita. C. de pactis.

21 In qua re Baldus vt vides, Lector amantiſſime, palam ſibi aduerſatur, vt ſæpiſſime ſolet, alioqui nemini noſtrorum poſtponendus, et forte omnibus præferendus, ſi ſibi conſtitiſſet, & ingenio non nimium (quod de Ouidio ſcribit Fabius) indulſiſſet. Vtra autem in ea re ſententia ſit verior, aliorum eſto iudicium. Nam quod ad me ſpectat, non auſim de tantis viris in re tam dubia iudicare. Multum ſiquidem eſt periculoſa, & difficilis iuxta noſtro determinatio, & inter diuerſa, vel contraria certa electio, vt etiam è noſtris dicit Cardinalis præloquens in clem. Et vt authoritate Diui Hieronymi in Danielem ſcribit Franc. Aret. ſtatim in ingreſſu conſ. 155. periculoſum eſt iudicare de ſententijs patrum variantibus, nec minus arduum, ut ſubdit, & difficile. Propterea Fely. in cap. cum dilecto. colum. 18. verſ. amplia. ad fin. de reſcript. quem laudat Io. Ana. ob id quod ſoleat timide loqui, raroque quippiam aſſeueranter adfirmet: & cum eadem temperantia vtatur Ioan. And. vir alias conſummatiſſimus, qui in ſuis lecturis aliorum recitatione communiter contentus eſt. Neque tamen me latet Fely. in d. cap. ex parte de teſtibus in prin. conari ſubobſcure huiuſmodi (de quibus loquimur) diſſidentes ſententias concordes efficere: ſed mihi, vt verum dicam, non ſatisfacit. alibi autem idem Fel. ad hoc quod dictum eſt præſumi titulum beneficij ex longo tempore, dat quatuor conſiderationes minime contemnendas, videlicet in d. c. ſicut. quem locum nuper citauimus, de re iud.

Propter temporis diuturnitatem inutile habetur pro vtili.

22 Septimo, ſuperioribus tempeſtiue ſubditur tex. in l. ſi poſt mortem, iunctis ibi notatis, ff. de adop. vbi emancipatio, quæ dicitur inutilis ex defectu ſolennitatis, pro vtili habetur, ſi diuturnitas temporis interuenerit. Et ex eo not. Bald. ibi, ad fin. quod ſi filius longo tempore vixit, ſeorſum à patre habitando, & per ſe negotiando, præſumitur eſſe emancipatus, ſi allegét. Ad quod etiam allegat d. l. cum de in rem verſo. & l. 1. vbi & hoc notat idem Bald. C. de patria poteſta. & idem quoque voluit ipſe Bald. in l. 2. C. ſi aduer. rem iud. Sequitur & commendat Barb. in d. l. ſciendum. colum. 27. ff. de verbo. obliga. & d. conſ. 33. colu. 2. lib. 2 & conſ. 35. ſuper eo quod ſcribitur, colu. 7. verſ. & ideo dixit, eod. lib. 2. et conſ. 86. illud referam. col. 2. fin. eo. lib. et dicto conſ. 1. col. 1. & col. 5. lib. 4. & Iaſ. in d. l. ſi certis annis col. pen. verſ. ſeptimo facit. C. de pactis. Et facit quod ſcribit Rom. conſ. 402. in propoſita conſultatione, in ſecundo dubio.

Temporis diuturnitas quando inducat præſumptionem tacitæ donationis.

23 Octauo, iſtis annectendus eſt text. in d. l. Procula. ff. de proba. vbi diuturnitas temporis alijs concurrentibus inducit præſumptionem tacitæ donationis. Et ita expendunt illum tex. Bar. & alij, & glo. in l. quæ dotis, ff. ſolu. matrim. et Bald. in l. 2. in 1. q. C. de iure dot. Et Io. Plates in l. quicunque, C. de apoch. publ. lib. 10. & Raphael Cuman. qui illum dicit notab. conſ. 136. viſis inſtrumentis, colu. vlt. in princ. & Marian. Soc. conſ. 15. pro deciſione prædictæ conſultationis, col. 7. Huicque facit tex. in l. cum quidam. §. diuus. ff. de viur. vbi vſuræ temporis diuturnitate videntur remiſſæ. Et ita conſuluit Bald. per illum tex. ſicut retulit Rom. in l. inſulam. §. vſuras. ff. ſolu. matri. & conſ. 517. in caſu propoſitæ conſultationis, col. 4. verſ. ſecundo tamen. Facit item text. in l. ſi ſeruus communis, & in l. vlt. vſuras. iuncta glo. in verbo, vſuras. ff. de dona. inter vir. & vxor. & in l. cum oportet. §. ſin autem res ſibi. C. de bonis quæ lib. Et quod voluit Bal. conſ. 345. ſtatuto cauetur, in fin. lib. 3. et Barto. inter conſilia ipſius Baldi conſ. 400. ſuper primo puncto col. 2. verſ. nec obſtat prædictis, lib. 4. et Phil. Dec. conſ. 202. vt præſens conſultatio, colu. ult. Ex quibus videtur reddi dubia deciſio Bald. in l. ult. C. ne de ſtatu defun. ubi per glo. in d. l. ſolent §. ult. ff. de offic. proconſul. ſtudioſe limitat d. l. cum de in rem verſo, ſuprà ſæpius citatam, ff. de uſur. non procedere, quando quis prætendit titulum donationis, ut ſi dicat illum titulum

non poſſit probare ex ſola præſtatione decennali, cum habeat præſumptionem iuris in contrarium, videlicet quòd nemo præſumitur donare, l. cum de indebito. ff. de prob. quod & idem quoque ſentit Barto. ſi ſolerter in d. l. cum de in reuerſo inſpiciatur, & ibi Alex. in add. vbi Bald. et idem voluit ipſe etiam Alex. in l. ſi donatione, colum. 8. C. de collat. contra Sal. ibi, & in l. filiæ. eo. titu. Facitque quod ſcribit ipſe Bald. in l. ſi maior. C. commu. diuidun. dum gl. ibi limitat, per text. in d. l. cum de indebito. de quo poſteà dicemus. Et quod etiam tradit Salyc. in d. l. ſi certis annis, vbi etiam Iaſ. colu. vlt. in 12. limita. & idem Iaſ. in §. præiudiciales. colu. pen. verſ. 6. Inſt. de actio.

24 Verum illa Bald. doctrina haud dubiè vera eſt, vt ſcilicet ſolum tempus non inducat præſumptionis donationis, niſi & cum tempore alia concurrant: videlicet conſanguinitas, neceſſitudo, amicitia, & alia, de quibus in iuribus in prin. huius verſ. allegatis, vt etiã expreſsè intellexerunt Bald. Salyc. Florja. in d. l. Procula. ff. de proba. glo. Barto. & alij in l. libertis, quos teſtamento. §. 1. ff. de alim. & cibar. leg. Barto. Rom. Alex. & alij in d. l. quæ dotis. Bald. in d. l. ſi certis. col. 4. & in l. cum quid. col. 2. ff. ſi cer. pet. & in l. cum proponas, la 2. C. de pact. Petr. Ancha. conſ. 33. ſubtiliter & copioſè. colum. 2. Raph. in d. l. cum quidam. §. diuus. ff. de vſur. Rom. & Barto. in l. diuiſione. ff. ſolu. matr. idem Rom. conſ. 143. licet variè, dum allegat d. l. Procula. & expreſſius d. conſ. 517. Franc. Aret. in l. recuſari. ff. de pet. hæred. Alex. conſ. 46. viſis & accuratè conſideratis, in fin. lib. 1. & conſ. 56. in præſenti conſultatione, colum. pen. verſ. nunc reſtat. vſque ad finem conſ. lib. 4. Ang. Are. in §. fuerat, Inſt. de act. Cor. conſ. 164. in hac conſultatione, colum. pen. in fin. cum prin. ſeq. lib. 3. Soc. conſ. 73. circa primum, col. 3. lib. 1. & conſ. 61. circa primum dubium, in fin. lib. 4.

Diuturnitate temporis confirmatur id quod nullum eſt.

25 Nonò, huc ſpectat elegans & not. caſus in l. qui in prouincia. §. 1. ff. de ritu nupt. cum dicitur, mouemur temporis diuturnitate, vbi princeps alia non facturus motus, tamen diuturnitate temporis quod nullum erat, confirmauit. Quem text. aureis literis ſcribendum eſſe dicit Barba. conſ. 9. præclarè ſcribitur, col. 2. lib. 2. et ſingu. Bald. in tracta. dotium, in 11. parte principali, col. vlt. illiuſque authoritate ſubnixus Ang. ſingu. decidit conſ. 52. in quæſtione propoſita, colu. vlt. quòd lex noua annullando præterita, non extenditur ad ea quæ ſunt temporis diuturnitate munita. Cui deciſioni Fel. dicit ſe neque conteſtem reperiſſe, neque contradicentem, in cap. vlt. colu. 7. verſ. limita quintò. de conſt. vbi tamen dicit, quòd tam in practica haberet pro difficili, licet ſit æqua. Et dicit Catel. in memor. incip. lex noua, quòd ſecundum illam deciſionem debet intelligi quod generaliter conſuluit Bald. conſ. 107. conſiderandum eſt, lib. 5. iunctis his quæ ſcribit Corn. conſ. 199. in præſenti conſultatione, col. antepen. lib. 2. & conſ. 281. viſa copia conſilij, colu. 2. in fin. & ſeq. lib. 3. Sed et per illum text. dicit Bald. in rubr. extrà de præſump. quòd propter tempus facilius diſpenſatur. Per illum quoque tex. dicit Pau. Caſt. conſ. 266. videtur dicendum, in fin. libr. 2. quòd ſi vir & mulier longo tempore maneant tanquam vir et vxor per ignorantiam iuris, ita confirmatur ſtatus filiorum, vt dicantur legitimi. Eſt autem ferè ſimilis tex. in cap. 1. 35. q. 8. vbi ex eo not. glo. ratione diuturnitatis fieri, quod aliàs non fit, ſecundum quem tex. tradit Rom. conſ. 307. in caſu propoſitæ conſultationis, ante fi. debere intelligi c. non debet, de conſang. & affin. Et facit etiã tex. in c. cito turpem. & quod ibi no. glo. in verbo, multiplicis. 1. q. 1.

Decennium eſt tēpus domicilij conſtituti.

26 Decimò, iſtis fauere videtur tex. in l. 2. C. de incol. libr. 10. vbi alienigenæ ibi videntur ſedem domiciliumque conſtituiſſe, vbi decem annis ſteterunt, vel habitauerunt. Neque id ſolum in his qui ſtudiorum cauſa alicubi morantur, de quibus nuncupatim loquitur ille tex. ſed in alijs quoque, vt dicunt glo. & doct. ibi, in l. hæres abſens. ff. de iud. Cy. in l. 2. C. vbi ſenat. vel clariſ. Barto. in l. lex Cornelia. §. domini, ff. de iniur. Bald. conſ. 485. punctus talis eſt, Titius, lib. 1. & conſ. 321. quæſtio ſuper qua, libr. 4. et & conſ. 156. quidam in terra Burgi, libr. 5. Alex. conſ. 155. viſo titulo, colum. 1. lib. 7. Et per illum text. dicit Specu. titu. de compe. iud. adi. §. regulariter. quòd ratione temporis quis non ſortitur forum.

Contractus ex temporis diuturnitate vires accipit.

27 Vndecimò, proximè accedit text. in c. contingit. in illis verbis & fuerit aliquot annis ſeruata, extrà de tranſact. vbi contractus ex diuturnitate temporis robur accipit, & firmamentum, vt dicunt noſtri, vt retractari non debeat, aliàs retractandus, & ita per illum tex. dicit vir acuti inter noſtros ingenij Phil. Dec. conſ. 140. an et quando inter maritum, col. 2. verſ. ſecundo non obſtat, vbi & per hoc conſuluit, quod licet aliàs maritus poſſit vxorem repetere, licet vterque iurauerit vir & vxor nunquam ſe repetituros, tamen ſi poſt huiuſmodi iuramentum, vel etiam ſimplicem conuentionem ſeparationis thori coniuges ſeparati longo tempore continentiam ſeruauerint, non poterunt ſe amplius repetere, quod eſt admodum notabile, ſi verum eſt.

Decennij effectus.

28 Duodecimò, his quoque reſpondet tex. in c. licet, extra, de coniu. ſer. vbi ratione temporis decennalis de quo ibi tractatur, Papa diffiniuit. Quem tex. pro no. allegat in rub. de præſump. ex eoque colligit inter cæteras præſumptiones, quæ hinc illincve oriuntur, eſſe quoque præſumptionem ex tempore.

Voti præſumptio vnde.

29 Decimotertiò, huc reſpicit tex. admodum no. & fortè ſing. in c. neque viduas, 27. q. 1. vbi ſi virgo, vel vidua in religioſo propoſito diuturna obſeruatione permanſerit, ſiue annis pluri-

mis

mis in monaſterio ætatem peregerit, præſumitur votum continentiæ emiſiſſe: adeò vt non poſſit tranſire ad nuptias licèt de voto ipſo aliter non appareat. Tanta eſt enim vis temporis.

Præſumitur diuiſio ex ſeparata bonorum communium longo tempore poſſeſſione.

30 Decimoquartò, eo facit gl. not. in d. l. pen. C. commu. diuidun. quæ dicit, quòd ſi plures fratres ſeparatim, diuiſimque poſſederunt bona communia ſpatio decem annorum, oneraque etiam ſeparatim pro ſe quiſque ſubierunt, præſumitur inter eos diuiſio, per dictam l. cum de in rem verſo, ff. de vſur. & illam gl. ſequuntur Iacob. Butr. Odol. Roy. Barto. qui eam dicit eſſe ſing. notandam, & perpetuo mentis tenendam. Bald. Albe. Ange. Pau. Caſt. qui eam quoque dicit ſingu. Salyc. & omnes recentiores ibi. ſequuntur etiam Barto. in d. l. cum de in rem verſo. colu. 3. & ibi quoque Flor. colum. vlt. Nicol. Neapol. in §. quædam. in Apoſtil. tex. & rurſum in 4. q. Inſt. de act. vbi etiam illam facit ſingu. et ibi poſt eum Iaſ. col. 7. verſ. quid autem ſi eſſent. idem dicit Ange. Franc. Aret. in d. l. qui in aliena. §. 1. ff. de acq. hæred. Barto. in ſua diſputatione incip. quædam mulier habens amplum patrimonium, in fin. & in l. vlt. & ibi etiam Ang. ff. de vſuc. pro dote. Ioan. And. in add. Specu. titu. de iud. §. ſequitur videre. verſ. porrò. Guliel. Sue. in l. diuiſionis. ff. de pact. Barto. in dicta diſputatione, incipie. quædam mulier habens amplum patrimonium, in fi. Bal. in d. l. ſi certis. colu. 4. verſ. tertio probatur, & ibi etiam Ange. Paul. Caſt. Alex. & Iaſ. colu. 5. verſ. ſextò facit, vbi et illam dicit ſingularem. C. de pact. Bald. in d. l. licet. C. de iure delibe. & in l. 1. colum. 3. verſ. pone, duo fratres. C. de fideicom. & in l. 1. in 7. oppo. C. qui admit. ad bono. poſſ. & conſ. 245. caſus talis eſt, quidam dictus I. eo. lib. 1. & conſ. 437. quædam puella. in fin. eo. libr. 1. et conſ. 45. quandoque contractus, lib. 2. conſ. 282. proponitur quod minor. eodem li. 2. vbi dicit eam gl. ordinariam, & communiter approbatam: quam quidem ibi allegat perperam gloſſ. in l. placet. ff. commu. diuidun. cum in eo titulo nulla ſit lex huiuſmodi, ſed voluit allegare gl. in d. l. ſi maior. 25. ann. C. eod. quæ eſt pen. cum etiam nulla alia hoc ipſum dicat. Et idem Bald. conſ. 100. mulierem maritus duxit, colu. 1. libr. 4. & conſ. 233. diuiſio. eodem libro 4. vbi id dicit procedere, etiam ſi diuiſio fuit ab initio nulla, vtpote inter minores facta ſine decreto, quod eſt tamen notandum, Ange. in l. ſeruitutes, ff. de ſeruit. Anto. in ca. peruenit. 11. colu. verſ. venio ad ſecundum principale, de cenſib. Romanus, conſ. 203. in præſenti propoſito, circa medium, et in conſilio 418. in eo quod quæritur, verſ. ſecundo principaliter. Pan. in cap. vlt. de cauſa poſſeſ. et propriet. Ioan. Plat. in d. l. quicunque. C. de apoch. publ. lib. 10. Pau. Caſt. conſ. 202. in cauſa confinium, colum. 2. libr. 1. & conſ. 126. non ſequendo ordinem. lib. 2. ubi illam dicit communiter teneri, Alex. conſ. 92. viſo & diſcuſſo, in princ. lib. 2. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem, & conſ. 25. attentis, in princ. & iterum colum. 5. verſ. confirmo per ea lib. 5. Franc. Por. in tracta. de duobus fratribus, in ſecunda parte, q. 78. Cæpol. in tractatu de ſeruitu. vrban. præd. cap. 99. Barba. conſ. 28. omnipotentem Deum, col. 8. lib. 4. vbi & eam aſſerit eſſe ſingularem. Soc. conſ. 164. viſa bulla, col. vlt. verſ. tertio, quia poſt priuilegium, lib. 1. & conſ. 254. viſa & conſiderata, colu. 2. verſ. ſed contra præmiſſa, lib. 2. Fely. in cap. ſicut. col. 16. verſ. facit plena deciſio. extrà, de re iud. Phil. Dec. conſ. 79. in fin. Stepha. Bertran. conſ. 344. etiam ſi non probaretur. in princ. lib. 1. Sed illam glo. intelligit Bald. & ibi etiam Pau. Caſt. Alex. d. conſ. 25. lib. 5. & Fely. in cap. ſicut, colum. 15. verſ. hanc fallentiam, vt ſcilicet procedat quando inter iſtas fratrum poſſeſſiones eſt proportio & debita congruitas, id eſt, cum portiones ſeparatæ poſſeſſæ, ſunt æquales, ſi æqualiter ſuccedebant, aut conuenientes portioni, quam quiſque eorum habebat: aliàs autem non præſumetur diuiſio, quia non is qui minus portione hæreditaria poſſedit, ius ſuum remiſiſſe cenſetur, l. cum de indebito. ff. de probationibus. Et bene facit quod circa illam gloſſ. voluit Pan. in d. cap. vlt. de cauſ. poſ. & propriet. Contrarium tamen expreſsè voluit, vt videlicet illa glo. indiſtinctè procedat, ſiue ſint congruentes portiones, ſiue non ſint. Sal. in dicta l. pen. et Ant. in d. ca. peruenit. & videtur ſequi hanc partem d. conſ. 92. columna tertia, ver. præterea, lib. 1. Sed tu hic vide quæ dixi ſuprà in 6. verſ.

31 Sunt tamen qui tenuerunt illam glo. nullo pacto procedere, Petr. Ray. Cyn. & Salyc. in d. l. pen. moti, quia non præſumitur diuiſio, niſi probetur per textum ibi, cum ſimil. Nec obſtat, inquiunt, d. l. cum de in rem verſo, quia loquitur in actu ſolutionis vel præſtationis, quæ non fit libenter, nec de facili, niſi ſubſit cauſa, quæ ad hoc cogit. arg. d. l. cum de indebito. Hic autem loquimur in actu diuiſionis, in quo ſola patientia interuenit, quod communiter & facilè fieri ſolet. Id quoque voluit Alex. ſibi contrarius dicto conſ. 13. libr. 2. & dicto conſ. 3. lib. 3. Ange. in §. vlt. Inſt. de ſociet. Petr. autem Ferrarien. in tit. forma libel. pro hæred. vel re ſingu. diuidun. in verbo, communiter, & pro indiuiſo poſſederunt. Et quòd non præſumatur diuiſio, apparet: quia potius videantur ita poſſediſſe gratia commodioris vſus, quàm diuiſionis. Et ita obtinuit opinio Iacob. Rau. & Petri, quòd inter extraneos quoſdam ſocios, qui rem ante communem poſtea ſeparatim poſſederunt, habeat locum alia opinio per tex. in l. itaque cum ſeparatim. ff. pro ſoc.

Solutio non præſumitur niſi ſubſit cauſa.

32 Sed aduerte Lector: quia ratio, cui innituntur Iacob. & Petr. hinc manat, quòd exiſtimant dictam l. cum de in rem uerſo. non procedere in patiente, ſed ſolum in præſtante: id quod etiã plerique arbitrantur. Sed contraria opinio com-

munior

munior eſt, vt diximus ſuprà verſ. 1. Sed ſi concedamus aliam eſſe veriorem, adhuc nihil ea huc pertinet, quoniam in noſtro caſu non ſola patientia interuenit ſociorum, ſed & factum quoque omnium, vſuſque & poſſeſſio ſuæ cuiuſque partis. Ideo tene priorem partem, quæ etiam communior eſt: & eam etiam ſequuntur multi ex his, qui putant dictam l. cum de in rem verſo. non habere locum in patiente tantum, ſed ita tamen temperatam, niſi parua ſit quædam inæqualitas, ex ſententia Franc. Balbi in tractatu Præſcriptionum, in ſecunda parte tertiæ partis princ.

33 Decimoquintò, ne diſcedamus à gl. quam meritò omnibus antepono, facit & quod ea voluit in l. atqui natura §. cum me abſente. ff. de negoc. geſt. quòd ſola fama diuturni temporis probat dominium. Quam ad hoc facit ſingu. Ang. ibi, vbi ſe dicit ita obtinuiſſe. & idem Ang. in l. Titius. ff. quib. mod. pig. vel hypo. ſol. et in l. quidam in ſuo. ff. de cond. inſt. vbi tamen Nic. Neapo. dicit eſſe ſimilem in l. litibus. C. de agric. & cenſi. lib. 11. Sed & eam dicit ſingu. Barb. in l. ſciendum. colu. 19. verſ. & etiam addo. ff. de verbo. oblig. & in l. in illa ſtipulatione. coln. 14. eod. titu. & conſ. 6. ſapienter ſcribitur, colum. 6. verſ. præmitto. lib. 2. & conſ. 8. ſapienter doctiſſimus, colum. 2. eod. lib. 2. & conſ. 18. præclare ſcriptum eſt, colu. 19. eo. lib. 2. et conſ. 28. omnipotentem Deum, colum. 4. lib. 4. et per illam dicit Bald. in c. 1. §. vaſallus in fin. tit. ſi de feudo fuerit controuer. inter domi. & agna. quòd fama diuturna inducit præſumptionem iuris. Per eandem quoque dicit idem Bald. conſ. 89. Dominus Thomas. colum. 2. verſ. tertiò præmittendum, libr. 1. quòd fama antiqua facit notorium, probatque in vim notorij. & ad hoc dicit illam gloſſ. eſſe ordinariam. Et idem quod Bald. voluit Anto. in c. 1. de fide inſtrum. Sed et tu prætereа in eandem ſententiam vide Inno. in cap. cum cauſam de iura. calum. & in cap. quod per nouale. & in cap. venient. de verb. ſignifi. Arch. in cap. beati. 2. q. 7. & in cap. inter memoratos. 16. q. 3. Specu. titu. de probat. §. 1. verſ. et noto quod præſcriptus. Cyn. Barto. & alij in l. ſi quidem. C. ſolu. matr. Cynus in l. cum res. in fin. C. de probat. Bald. in l. proprietatis. verſ. tertiò modo operatur, & ibi Ange. & Salyc. C. de probat. & in authen. quas actiones, ante fin. C. de ſacroſanct. eccl. & in l. conuenticulam. colu. pen. verſ. ex his etiam infero. C. de epiſco. & cler. et in l. bonæ fidei. colum. vlt. C. de iureiur. & in l. cum ſuper. & ibi etiam Ange. C. de rei vend. & in l. non ignorat, colu. 6. C. qui accu. non. poſſ. & conſ. 204. longum thema, colu. 2. libr. 3. Ant. in c. venиens, le 1. & ibi latè recentiores. de teſt. Imo. in cap. cum cauſam. vbi eſt bonus contextus. de proba. Pau. Caſt. conſ. 279. viſa petitione, in fin. Rom. conſ. 424. circa propoſitum, colu. 2. Caccial. in repe. l. admonendi. colu. 63. in ſexta conclusione. & ibi latè Iaſ. etiam in eadem repe. colu. 87. verſ. tangit hic etiam, ff. de iureiur. et in l. rem quæ nobis, colu. vlt. ff. de acquir. poſſeſ. Alex. conſ. 4. videtur inſpectis his, col. 6. verſ. poteſt alius modus. lib. 2. & conſ. 1. ponderatis his, in fi. lib. 4 & conſ. 25. viſis & ponderatis. col. 2. eo. lib. 4. & conſ. 75. lib. 5. & conſ. 139. circa primum dubium, colu. pen. verſ. & licet, in antiquis. & multis ſeq. lib. 6. & conſ. 8. attentis his, colum. 2. verſ. alio etiam fundamento, lib. 7. et conſ. 101 ſuper primo dubio, col. 5. verſ. tamen in caſu, eod. lib. 7. Barba. conſ. 55. clementiſſimum Deum, col. 6. vbi illam glo. dicit elegantem Cor. conſ. 222. ſuprà in conſilijs, col. 2. lib. 1. & conſ. 164. me ſubſcripſi, verſ. item ſecundus articulus, libr. 2. et conſ. 304. rem arduam continet, libr. 3. & conſ. 150. eleganter, libr. 4. Franc. Aret. conſ. 6. caſus talis eſt, colu. 2. et conſ. ſeq. ſequendo ordinem quæſitorum, per totum, & conſ. 42. viſo conſilio. colu. 1. verſ. tertio per rationem, Fran. Curt. ſenior. conſ. 70. Chriſti nomine, col. 3. ſecunda conclusio, Soc. conſ. 187. in controuerſia. colu. 3. verſ. confirmatur hoc ratione, libr. 2. Philip. Dec. in cap. dilecti. colum. 4. verſ. ſeptimus caſus, de appe. & conſ. 42. col. 3. verſ. et non mirum, et iterum colum. 7. in quinto dubio, verſ. hinc eſt quòd fama, & conſ. 146. dubia de quibus, colum. 5. verſ. quartò producuntur, et colum. ſeq. bene facit. In quibus locis, præſertim verò apud Cor. & recentiores comperies quomodo hoc intelligitur, et de quanto tempore.

34 Decimoſextò, quod voluit alia glo. in l. 2. in glo. magna in fin. C. de iure emphyt. quod diuturna præſtatio cenſus ſiue penſionis inducit probationem ſufficientem conceſſionis in emphyteuſim, vel in feudum, aut aliàs id genus. Quam glo. ſequuntur ibi Bald. Ioan. Fab. Ang. Saly. et Iaſ. colum. 57. vbi de hoc copioſè. Et idem tenet Specu. in titu. de loca. §. nunc aliqua. verſ. 64. Barto. & Salyc. poſt Cyn. in l. competit. C. de præſcript. 30. vel 40. annor. idem Barto. in d. l. cum de in rem verſo. et ibi etiam Bald. in lectura Fluren. & Salyc. in 6. q. ff. de vſur. Barto. in l. poſſiden. quæ eſt 3. §. ex contrario. colum. 2. in princ. ff. de acq. poſſ. et in l. ſolent. §. 1. ad fi. ff. de offic. procon. et in l. iubemus. C. de fund. patrimo. libr. 11. et in l. litibus. et ibi etiam Ange. et Io. Plat. col. 2. C. de agric. & cenſit. eod. lib. 11. Bald. in l. malè agitur. & ibi etiam Ange. et rurſum idem Bald. in l. cum notiſſimi. §. vlt. eo. titu. C. de præſcript. 30. vel 40. anno. & in l. qui in aliena in princ. & ibi Ange. qui dicit eſſe menti tenendum, Imo. et Alex. colum. 3. verſ. item infero, et in l. ſi certis annis, in fin. C. de pact. et in l. neque. C. de vſufruct. et in cap. cum eccleſia Sutrina. de cauſa poſſeſſ. et propriet. & in c. 1. §. ſi quis per triginta annos. per illum tit. ſi de feudo fue. contro. et in c. vlt. tit. de feu. da. in vic. leg. com. vbi eſt bonus tex. et conſ. 24. ſubtiliter tra-

Fama diuturna inducit præſumptionem iuris, & habet vim notorij.

Per diuturnã præſtationem cenſus, probatur conceſſio in emphyteuſim.

tractata ſunt,lib.4.Ange.in l.prætor,in prin.et ibi recentiores,ff.de eden.& in l. qui luminibus, ff.de ſeruit.vrba.prædio.& in §.emphyteuſim, colu.2.verſ ſed tunc quæro,in authen.de aliena. & emphyt.Pet.Anch.conſ.422.quidam ſeruus. Roma.conſ.27.poſito quòd dominium rei,col. 1.Pan.in cap.ad audientiam.colum. 5.de præſcr. & conſ.82.conditoris omnium,colum. 3. verſ. ex his concludo,libr. 1.& Pau. Caſt. conſ.213. viſo puncto,colum.2.lib.2.Alex.conſ.79.circa primum,colu.3.in fin.lib.1.& conſ.51 in cauſa ſpectabilium,colu.2.lib.2.& conſ.169.viſo themate,colum.2.lib 2.& conſ.8. attentis his quæ ſupraponuntur,lib.7.Fran.Curt.ſenior,conſ.25. tria ex facti narratione, poſt princ.Card.Alex.in cap. vaſallus,colu.2. titu. ſi de feudo fuer.controuer.inter domi.& agna.Soc.conſ.50.ſubtiliter & copioſè,col.2.verſ.& licet prædicta,lib.4. Iaſ.in l.ſciendum.col.8.verſ.octauò tamen facit. ff.de verb.obl.vbi eam gl. dicit ſing. & communiter approbatam.

35 Et quanquam plerique ex ſupradictis loquuntur de triginta vel quadraginta annis: alij ſimpliciter de diuturna ſolutione, ſiue de longo tempore ſiue alia certi temporis præfinitione, multi tamen expreſsè tenent in hoc caſu ſufficere ſolutionem decem annorum, videlicet Spec. titu.de feud.§.quoniam. verſ. tertiò quæritur. in fin. & iterum §. vlt. verſ. cæterum ſi homo meus.in fin.Bald.in l.1.colu. 3. verſ. pone,quidam ſoluit eccleſiæ,C.de fideicom.per text. in d. l. litibus. & idem Bald. in l. 1.colum. 2 in 4. quæſt.& iterum col.3.verſ.& nota quòd ille. ff. de rerum diuiſio.& in d. l. ſi certis annis. colu. 3.verſ.& iſta ſunt multum notanda,dum allegat d.l. cum de in rem verſo. & ibi expreſſius Iaſ. colum. 3.verſ.quarto facit,Ioan. Fab. in §. ſeruitus.colum.pen.verſ.ſed an per curſum,Inſt.de iure perſon. vbi tamen dicit hoc procedere, cum titulus allegatur,iuxta d. l. cum de in rem verſo.Anto.in repe. cap. peruenit.in vndecima charta, ſecundum nos eſt dubium de duobus, & iterum in 94. colum. de cenſib. vbi ad hoc allegat text.in cap.1.titu.de conſuetu recti feud. & in cap.1.quomodo olim feud.pot.alien. Pau. Caſt.loquens & in emphyteuſi eccleſiaſtica, in l.ſicuti,§.ſed ſi quæratur. ff. ſi ſeruit.vendi. Pan. conſ. 74. ciues quidam Senenſes, ſtatim poſt princ.libr.1.Alexan.conſ.113.viſo et diligenter conſiderato, colum. vlt. libr. 4 & conſ. 50.in cauſa & lite, colum. vlt. libr. 5.& conſ. 124. conſideratis his, colum. 1. verſ.& præſupponitur.eo.lib.5.Phil.Dec.in cap.bonæ.colu.7. verſ. contra ipſum verò ſoluentem, de appel. vbi refert ita conſuluiſſe, vt etiam conſuluit conſ. 46. cuius ſuperſcripto incipit,dubia de quibus, col. 2. verſ. & cum pro tali vinea. Tu autem hic omnino vide Bald. conſ. 116. Columbinus dedit,lib.1.Iaſ.de iure emphyt.fo.173.col.2. verſ. in ea glo. in fin.

36 Decimoſeptimò, huc pertinet quod ſcribit Innoc. non tam Papatu inſignis, quàm iuris peritia.in cap.ſuper his,colum.3.de accuſ.quod licet, quando contra electum proponitur quòd non eſt ſacris initiatus: aut ſi ſit, tamen ordines aſſumpſit ab alieno ſine literis dimiſſorij ſui epiſcopi,incumbit illi onus probandi ſe fuiſſe ordinatum vel dimiſſum à ſuo epiſcopo,cum iura canonica proclament neceſſarias eſſe literas.72. diſt. per totam, & cap. legum. 2.q. 1.Limitatur tamen niſi tanta eſſet præſumptio pro ordinato, quòd onus probandi transferret in animaduerſarium: puta, quia multo tempore in ordine deſeruiſſet. Quod dictum ſequuntur plerique omnes ibi,inter quos Fely.colum.9.verſ.ſexta & vltima concluſio.Inno.in cap.innotuit,& ibi quoque Hoſt. Anto. colum. 3. & Panor.in fin. de eo qui fur.ord. ſuſcepit. Hoſt. & Card. Flor. in cap.2. de cler. pereg. Bald. in ſua Margarita in verbo,præſump.& in cap.dudum,le 1. col. vlt.de electio Domini à Rota deciſio.84. nota quòd vbi contra aliquem,in antiq.& deciſ.264. nota quod talis eſt opinio Panor. in cap. fraternitatis,de cler.non reſid.et in cap.ſicut. colu. 3. & ibi Fely. colum. 16. de re iud. Anto. in cap. inter quatuor. de cler. peregr. & in cap. peruenit.de emph & vend.Roma.in l.in illa. colum. 12.ff.de verbo. obliga. vbi hoc dictum facit ſing.& conſ.1.col.5.lib.4.Alex. conſ. 119. ponderatis.col.pen.lib.6.

Ordinatus ab alieno epiſcopo probet dimiſſionem.

Literæ dimiſſoriæ neceſſariæ de iure Canonico.

37 Decimooctauò, huc ſpectat quod dicit Inno.in cap.2.in glo.per monachos,& ibi Ioan. And.colum 3.& Imo.extra de in integ. reſtitut. quod licet quis præſcribendo contra ius commune, videatur eſſe in mala fide: tamen ex diuturnitate temporis purgatur illa mala fides, id eſt,ex longo tempore tollitur præſumptio malæ fidei,per tex.in d.l.3.§.ſi ſeruus.ff.de acqui.poſſ. qui tamen non videtur id probare, cum loquatur de poſſeſſione libertatis,quę habet præſumptionem iuris pro ſe. Et idem voluit Arch. in cap.1.de præſcrip.lib.6.Ioan.And.in add.Spe.§. nunc videndum.in prima add.magna,colum 3. Barto. in l. vlt.in fin.et ibi Saly.C.vnde vi,et in l. Celſus. ff. de vſucap. et in l. pen. et ibi Ange. C. quib.non obſtat longi temp. præſcrip. Bald.in l. ſi quis diuturno vſu. in 2. lect. colum. 1. verſ. ſed nunquid. ff. ſi ſeruit. vend.et in repet.cap. 1. et in rubr.extrà de præſcrip.colum.3.verſ. item præſumitur.et conſ.20.ſuper primo puncto.colum. 2. libr. 5. Ange.in l.ſuper. C.de præſcript. longi tempo.et in l. pen. C. quibus non obſtat longi tempo.præſcriptio.et in l.cum qui. §.vlt.ff. de publ.Anto.in cap.ſæpè de reſtitu.ſpoliat. et in cap.cum eccleſia,colum.vlt. de cauſa poſſeſſ. et propriet.et in repetit.cap.peruenit,de cenſib. et in cap.conſultationibus,et ibi Panor.de iure patron. et in cap. ſi diligenti. et ibi quoque per Dom. de Vbal. colum. 5.Anto.in cap. ſæpe,de reſtitut.ſpolia.Panor.conſ.89. in quęſtione quæ ad

Præſcribens contra ius commune, videtur eſſe malæ fidei.

ad præſens colu. 3. lib. 1. iterum conſ. 2. in cauſa, quæ vertitur, verſ. ad hæc enim reſponderi poteſt, lib. 1. Roma. conſ. 47. cum præſupponatur, Alexand. conſ. 6. viſo themate, poſt princ. libr. 1. et conſ. 69. circa primum dubium, colum. 1. eo. lib. 1. et conſ. 71. videretur prima conſideratione, poſt princ. eo. lib. 1. et conſ. 110. viſis acutiſſimis, colum. 3. verſ. ſextò per præſcriptionem, eo. libr. 1. et conſ. 142. conſideratis diligenter, in princ. libr. 1. vbi loquitur de decennio, et conſ. 151. viſo themate, colum. 2. libr. 2. et conſ. 21. viſo et diſcuſſo, colum. 2. verſ. et dato quòd aliquis, lib. 2. et conſ. 16. in cauſa et lite vertente, colum. 9. uerſ. quinimo fortius, lib. 5. et conſ. 24. ponderatis his, colum. pen. uerſ. præterea præſupponitur, eod. lib. 5. et conſ. 69. circa primum dubium, colum. 1. eod. libr. 5. vbi et de eodem tempore aſſerit, et conſ. 46. uiſo et optimè diſcuſſo, colum. 2. uerſ. et licet non appareat. lib. 6. et conſ. 33. perfectis his quæ in themate, colu. 3. in fine lib. 6. et conſ. 238. ponderatis his, colum. 1. libro 7. et conſ. 24. circa proceſſum, in fin. eod. lib. 7 Lanfran. in repe. cap. quoniam contra falſam, in materia teſtium, uerſ. conſequenter eſt videndum, extrà de probat. Corn. conſ. 18. viſa petitione, colum. vlt. lib. 1. & conſ. 118. multa eſſent, colu. 4. libr. 2. & conſ. 119. circa primum. colum. 9. in princ. verſ. facit etiam. eodem lib. 2. et conſ. 127. primo aſpectu, colum. 9. verſ. nam qui longiſſimo, eod. libr. 2. et conſ. 126. licèt ſatis claram, colum. 1. & iterum vlt. eo. lib. 2. & conſ. 301. in præſenti conſultatione, colum. 2. verſ. dominium autem. libr. 3. & conſ. 239. in hac conſultatione, colum. 1. libr. 4. & conſ. 277. ad euidentiam, colu. pen. eo. lib. 4. Franc. Are. conſ. 63. in præſenti conſultatione, colum. vlt. & conſ. 102. in cauſa & quæſtione, colum. pen. vbi hoc limitat, & conſ. 110. conſideratis diligenter. circa medium, & conſ. 154. conſultatio propoſita, in fin. Barba. in l. eadem dicemus. quæ eſt 4. §. Cato. colum. 10. ff. de verbo. oblig. & conſ 50. colum. 11. illud adferam, colum. 10. libr. 1. vbi & hoc dicit ſingulare, & conſ. 55. clementiſſimum, colum. 3. lib. 4. vbi hoc dicit mirabile. Socinus conſ. 38. in cauſa dominorum, colum. 2. lib. 3. & conſ. 33. viſo teſtamento, colum. 2. verſ. quia poſſedit. lib. 4. Fran. Cur. ſenior conſ. 72. princeps defunctus. colum. vlt. & conſ. 83. Diuus Pius, colu. 2. Iaſ. in l. clam poſſidere. §. qui ad nundinas. colum. 2. ff. de acq. poſſ. Phil. Dec. conſ. 256. ad excluſionem, colum. vlt. & conſ. ſequen. non excidit, colu. pen. et conſ. 375. in iuridicam eſſe arbitror, in fin. Et bene facit text. in c. cum eccleſia Sutrina. de cauſa poſſ. et propriet. Adijciendum eſt tamen, quòd qui dicunt purgari malam fidem ex diuturnitate temporis, nuncupatim loquuntur de longiſſima poſſeſſione triginta annorum.

Longiſſima poſſeſſio 30. annor.

Epiſcopi authoritas variis cauſis præſumitur.

38 Decimononò, ſupradictis reſpondet, quod memoriæ prodidit Archid. ille Canonicorum decretorum interpres celeberrimus, in cap. nemo eccleſiam ædificet. de conſecr. diſt. 1. quòd ſi eccleſia diu fuerit in forma eccleſiæ, & in ea fuerit publicè celebratum, præſumitur ædificata authoritate epiſcopi. Refert & ſequitur Pet. Peruſ. Baldi frater, in tractatu quartæ canonicæ, charta 10. verſ. ſecundò incidenter quæritur, Imo. in d. l. qui in aliena. ff. de acquir. hæred. Card. in cap. requiſiſti. & ibi Barb. colum. 22. de teſtam. Roma. in d. l. ſciendum. colum. 15. et ibi Barba. colum. 26. verſ. & adduco quod voluit, ff. de verbo. obliga. Barba. in cap. licet Hely. de ſimonia. et in repe. rubr. de fide inſtru. charta pen. colum. 2. vbi hoc dictum dicit ſingu. et in rubr. C. qui admit. ad bono. poſſeſ. colum. 3. in princ. & conſ. 55. ſapienter ſcribitur, colum. 7. lib. 2. vbi & hoc dicit ſingu. & d. conſ. 1. ad reuerendiſſimum, colum. 5. lib. 4. vbi et ad hoc allegat glo. in cle. quia contingit. in verbo altare. de religioſ. domib. & inter conſilia Alex. conſ. 135. clementiſſimi Dei, colum. 6. verſ. & adduco quod voluit, lib. 4. Soc. conſ. 270. conſideratis his colum. 3. verſ. confirmatur, libr. 2. Iaſ. in d. l. ſi certis annis. colum. pen. verſ. quintò facit. C. de pactis. & in l. 1. colum. 5. verſ. & ſic habes ſignanter, et ibi etiam Philip. Dec. colum. 4. verſ. ex glo. et ſupradictis, eod. titu. C. qui admit. ad bono. poſſeſſ. Fely. in cap. Albericus, colum. 2. de teſtib. & in cap. illud, colum. 3. verſ. & pro iſtis. de præſump. & in cap. ſicut. colum. 16. verſ. ſimile eſt de re iud. et in cap. de quarta. de præſcr. Philip. Dec. conſ. 135. ad iuſtificationem, poſt princ. & conſ. 152. in cauſa exemptionis, colu. 2. ad fin. et Franc. Balb. in tractatu præſcript. decima parte tertiæ partis, in 12. quæſt. Caue tamen, Lector optime, nam licet hoc dictum ſit verum, Arch. tamen, cui aſſignatur, non hoc dicit: ſed illud tantum, quòd ſi locus ſit in forma eccleſiæ, ita quòd ibi publicè celebratur per ſacerdotes, præſumitur authoritas epiſcopi interueniſſe, per ea quæ ibi allegat, nec aliquid dicit de tempore. Et ita illum ſimpliciter allegat, Calder. conſ. 4. titu. de relig. domib. et Feder. Senenſ. conſ. 130. factum eſt tale, quædam domus, & Roma. ſingu. 323. tu Senenſis, vbi hoc dicit ſing. & iterum conſ. 477. in caſu propoſitæ conſultationis. col. 2. vbi hoc dicit no. & Pau. Citad. in ſuo tract. de iure patr. in tertia parte, in prima cauſa acquirendi ius patronatus, in 31. quæſt. & ipſe Alex. conſ. 219. ponderatis his, col. 4. verſ. accedit id lib. 6.

39 Vigeſimò, non huc longius abeſt, quod ſcripſit fons ille & tuba iuris Canonici, Ioan. Andr. vt optimo iure à Bald. vocatur, in conſ. 126. in fi. lib. 1. Quòd licet nullum temporis ſpatium inducat vnionem, ſecundum Hoſt. in cap. quia nonnulli. de cler. non reſid. & in Summa de ſupplen. negl. prælat. colu. 1. tamen ſi fuerint eccleſiæ diu poſſeſſæ, vt vnitæ, probata eſt vnio præſumptiuè. Ita not. licet inuolutè, decidit ipſe

Nullum temporis ſpatium inducit vnionem.

ipſe Io. And. in c. qui contra iura, in fi. ver. hoc ſcias, de reg. iur. lib. 6. & idem voluit Oldra. ipſius præceptor, quem tamen non allegat, conſ. 296. de iure dominij; & Card. Floren. ſua ipſius authoritate contentus, in cle. 1. in prin. in 20. q. de ſuppl. negli. prælat. Pet. Anch. qui etiam illorū non meminit, conſ. 162. in quæſtione eccleſiæ, in fi. Pan. in c. cura. in 2. nota. de iure patr. vbi nullum horum aduocat, & conſ. 38. in quæſtione, quæ ad præſens vertitur, col. 1 in fi. lib. 2. & iterum conſ. 106. Chriſti & c. lib. 2. quibus locis ſolum Io. And. citat, Alex. conſ. 70. in cauſa vertente, col. 1. verſ. fortius dixit, lib. 5. Felin. in c. cauſam. col. 2. verſ. limito dupliciter, de præſcrip. & in c. ex parte, poſt princ. de teſtib. vbi dicit, ita conſulendo obtinuiſſe.

Vnio vnde præſumatur.

40 Vigeſimoptimò, non tantùm vnio ex diuturnitate tēporis præſumitur, ſed ea & præſumitur fuiſſe facta de conſenſo epiſcopi, & capituli, qui requirebatur, & vocatis his, qui vocari debebant, ut per multa oo. voluit Alex. conſ. 2 t 9. ponderatis his, quæ in themate præmiſſo narrantur, col 3. verſ. cōtra obornantur prædicta, lib. 6. & Philip. Dec. conſ. 409. viſo conſilio, col. 1. & ante hos Rom. cuius Alex. non meminit cōſ. 270. quo ad primum dictum adijciam. Nam licet apocha priuata nullo adminiculo teſtiū ſubſcriptionis, vel comparationis literarum ſuffulta nihil penitus probet, ut per docto. latè in l. admonendi. ff. de iureiur. Tamen propter diuturnitatem temporis facit præſumptionem, & ſemiplenam probationem, ut ſing. voluit ipſe Ioan. And. poſt Nico. Matth. in addit. Spec. tit. de inſtru. edit. §. nunc videndum. verſ. qoid ſi producens. Et ſequitur Ant. in c. 2. col. 4. verſ. tertius caſus, quando ſcriptura nullo modo approbatur, de fide inſtru. & Iaſ. qui hoc reputat ſing. in repet. d. l. admonendi. d. tit. ff. de iureiur. col. 43. verſ. vlt. inquantum vult Barb. & iterum col. 87. verſ. vltimò in hac materia, & in lectura eiuſdē. col. 16. ver. vltimò inquantum Bar. concludit.

Epiſcopi authoritatis præſumptio vnde.

41 Vigeſimoſecundò, nō intēpeſtiuè ſubiiciemus, quod no. conſuluit Io. And. diſcipulus, Feder. Senen. excellentiſſimus decretorum doctor vocatus, Pan. conſ. 37. tria ad claram deciſionem col. 2. lib. 1. Is enim eodem conſilio ſcribit, ꝙ ſi quiſpiam vxore conſentiente, & perpetuam continentiam promittente religionem intrauerit, profeſſionemq́; fecerit, in qua longo tempore perſtiterit, præſumitur authoritate epiſcopi vel eius vicarij intraſſe, quæ debet interuenire: iuxta cap. ſignificauit. de conuer. coniug. aliaq́; in eam rem interueniſſe. & eum ſequitur Fel. in d. c. ſicut. in tertia fallen. de re iudic.

Iuramentū præſumptio præſtitū à teſte.

42 Vigeſimotertiò, ut aliquid etiam ex legum interpretibus adferamus, atq; à Bar. eorum principe, auſpicemur. Quanquam in dubio iuramentum non præſumatur præſtitum à teſte ex doctrina Pan. in c. tuas. in fi. de teſtib. tamen ob diuturnitatem temporis præſumetur, ut no. voluit Bar. in d. l. admonendi. col. 8. verſ. quid ſi reperiuntur dicta teſtium. ff. de iureiur. Sequitur & reputat ſing. Iaſ. ibi in repet. col. 85. verſ. vltimò in hac materia, ff. de iureiur. Et ſequi etiam videtur Bal. cuius non meminit Iaſ. in c. 1. tit. ſi de feud. fuer. controuer. inter domi. & agnatum, dum allegat Barto. in d. l. admonendi. vbi dicit, quòd multum præſumitur pro factis antiquis.

Inſtrumentū defectiuum plenè probat, & quando.

43 Vigeſimoquartò, facit quod ſcribit idem Bar. inter conſilia Bal. conſ. 400. in epiſcopi & c. ſuper primo puncto, col. 2. lib. 4 quod inſtrumentum defectiuum, ita etiam appellat cū curſu diuturni temporis facta eorū obſeruatione, quæ in eo continentur, plenè probat per dictā l. qui in aliena. ff. de acquir. hered. & l. ſi filiusfamilias. C. de petit. hæred. & d. l. cùm de in rem verſo. ff. de vſur. & l. ſi ſeruitutes ruſticorū. ff. de ſeruitu. & l. 1. §. vlt. ff. de aqua pluuia arcen. & alia multa quæ illic allegat Feli. in d. c. ſicut. col. 18. verſ. ſeptimò & vltimò declara, de re iudic. vbi copioſè admodum hoc ipſum declarat, licèt nullam Bar. in d. conſ. faciat mentionem.

Tempus pro veritate eſt.

44 Vigeſimoquintò, ad Bald. nunc veniamus, qui vbiq; tam copioſus eſt, vt ſolus cæteros omnes copia vincere, aut certè æquare videtur. Et vt à generalioribus eius in eam rem ſententijs incipiam, is conſ. 435. ſicut hactenus obſeruatū eſt, in fin. lib. 1. non minus ſcitè, quàm decēter. Tempus (ait) pro veritate eſt, per no. in l. 1. C. de ſeruit. quod & idem dicit in l. 1. col. 3. verſ. item gl. dicit alibi. C. de fideic. & in l. de quibus. col. 10. verſ. alij dicunt. ff. de legib. & in c. vigilanti. paulò poſt medium. in verſ. item plus creditur de præſcr. Cuius ſententiæ dictum, licèt anguſtū ſit, & breui periodo concluſum, tamen interpretatio (quod de legibus dicit Seneca) lata eſt admodum atq; diffuſa & ex illis antiquæ poeſis ſecretariis depromenda. Quidam enim veterum poetarum, vt author Gellius lib. 12. c. 11. veritatem eſſe filiam temporis dicebat, ꝙ ea, licèt aliquando lateat, proceſſu tamen temporis ex latebris, atq; ex tenebris tandem erumpit. Id quod Romani illi veteres, vt erant rerum omnium certiſſimi exploratores, non ignorabant, cùm Saturno aperto capite ſacra facerent, ea potiſſimum ratione vt à Plutarcho ſcriptum eſt in Problem. Romanorum cap. 11. quoniam veritas, etſi plerunque tecta ſit, atque incognita tempore tamen detegatur, atque palam fiat. Veritatis enim parentem, & deum Saturnum exiſtimabant: quem & ipſum tempus eſſe dicebant, quoniam ſcilicet tempus veritatem pariat. Nam quemadmodum Græco nomine Saturnus κρόνος dicitur: ita & vna litera immutata, aut ipſius potius aſpirata, χρόνος tempus appellatur. Saturnus autem Latinis dicitur, quòd ſaturetur annis: ſicut ſcribunt Cicero de natura deorum, Lactantius lib. 1. c. 12. Macrobius libr. 1. Saturnal. vt proinde intelliga-

Romani Saturno aperto capite ſacra faciebant.

mus Saturnum eſſe temporis longitudinem, ut etiam dicit Auguſt. de Ciuitate Dei, lib. 4. c. 10.

Tempus omnia reuelat.

45 Hinc ſanè leges, legumq; conſulti; qui & hoc probè nouerant, ea quidẽ talia præſumi, atq; exiſtimari ſanxerunt, qualia in eodem ſtatu diutius, conſtanterq; perſtiterunt, quoniam ſcilicet tempus, quòd omnia reuelet (vt ſcribit Tertullianus in apolog. c. 3.) nihil omniũ rerum longius progredi patiatur incognitum, atq; occultum. Idcirco Sophocles poetarum prudentiſſimus,

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν ὡς ἅπανθ᾽ ὁρῶν,
Καὶ πάντ᾽ ἀκούων πάντ᾽ ἀναπτύξει χρόνος.
Nihil occultum, quando cuncta uiens,
Et cuncta audiens omnia reuelabit tempus.

Saturni epitheta varia.

Quos uerſus ſemper in ore eſſe habendos dicebat Peregrinus philoſophus apud Gellium, quo loco nuper citauimus. Sed et idem Sophocles in Aiace flagellifero,

Ἅπανθ᾽ ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
Φύει τ᾽ ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.
Cuncta pariter immenſus ordo temporum
Occulta prodit, & idem prodita occulit.

In quam etiam ſententiam fertur Græcus Menandri ſenarius, uice prouerbij celebratus, & alter eiuſdem huic non abſimilis;

Πάντ᾽ ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει.
Omnia detegens tempus ad lucem refert.
Ἄγει γὰρ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. idest
Ducit autem ad lucem, veritatem tempus,

Thaletis de tempore dictum.

Cui concinit Seneca lib. 2. de ira. Quædam (inquit) falſa veri ſpeciem ferunt, dandũ ſemper eſt tempus: ueritatem enim dies aperit. Thales dicere ſolebat; ſi Laertio credimus, τὸν χρόνον σοφώτατον ἁπάντων, ἀνευρίσκει γὰρ τὰ πάντα. idest, Tempus eſſe ſapientiſſimum rerũ omnium, ꝙ cuncta reperiat. Quod dictũ & Symonidi poetę aſſignauit Ariſtoteles lib. 4. Phyſicorum. Hocq; etiã ſenſiſſe videtur Pericles apud Plutarchũ in uita ipſius, ſapientiſſimum datorem conſiliorũ tempus. Et Pindarus, cùm dicit in Olympiacis,

Ἁμέραι δ᾽ ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι. i.
Dies poſteriores teſtes ſapientiſſimi.

Tempus omnium rerũ parens, & eius nomina varia.

47 Idem alibi tempus omnium rerum parentem appellat, ꝙ ſcilicet omnia producat, manifeſtet, detegat. Quod et ſignificare uoluit iuuenis ille apud Eſdram c. 3. cùm dicit: Super omnia uincit ueritas. Quod et reperitur in c. conſuetudo. 8. diſt. et iterũ cap. ſeq. ſi ſolus, qui eſt ult. ueritas fortior præ omnibus. Sed et D. Chryſoſtomus in quadam homilia, quam de laudibus Pauli conſcripſit, Talis eſt, inquit, conditio falſitatis, uel erroris, ut etiam nullo ſibi reſiſtente conſeneſcat, ac defluat. Talis autẽ è diuerſo ueritatis ſtatus, ut etiam multis impugnantibus ſuſcitetur ac creſcat. Nec hinc abeſſe poteſt Lucretianum illud lib. 5. de rerum natura:

Nec facile eſt placidam, ac pacatã degere vitã,
Qui violat factis communia fœdera pacis.
Et ſi fallit enim diuum genus humanumq;,
Perpetuò tamen id fore clam, diffidere debet.
Quippe vbi ſe multi per ſomnia ſæpe loquentes,
Aut morbo delirantes ἐπορρήτα ferunur,
Et celata diu in medium peccata dediſſe.

47 Et concinit illud Senecæ ſtatim circa initia lib. 1. de Clementia ficta. Quibus pietas ſubeſt, quæq;, vt ita dicam, ex ſolido enaſcuntur, in maius meliusq; procedunt. Sed quid tot teſtes producimus? cùm & veritas ipſa, id eſt Chriſtus, cuius vnius teſtimonium inſtar omniũ eſt, huius ſententiæ aſſertor fuerit, inquiens Matth. 10. Nihil eſt opertum quod non reueletur, & occultum quod non ſciatur. Quod & non admodum diuerſis verbis ſcribitur Marci 4. & Lucæ 8. Cui & accedit tex. in §. ſin autem. de teſtib. ibi, Deo huiuſmodi omnino non indulgente occultari. Quo in loco Accurſius no. nihil tam eſſe ſecretum, quin reueletur. Et, vt ait Euripides, Nullũ mendacium ſeneſcit, vel ad ſenectutem temporis peruenit. Ioſephus autem aduerſus Appionẽ lib. 2. c. 10. Longinquitas, ait, tẽporis, veriſſima eſſe creditur probatio. Igitur, vt tandem concludamus; cùm nihil diutius celari poſſit, quin tẽporis diuturnitate manifeſtetur: nõ mirum cuiquam videri debet, ſi id pro vero, ac comperto habeamus; quod ipſa temporis diuturnitas in eodem ſtatu permanere paſſa eſt, alioquin non paſſura, ſi huiuſmodi non eſſet, quale iam diutius apparuit. Et vt ſpeciatim de noſtra conſuetudine loquamur, non præſumendum eſt tempus veritatis parentem, & quod pro ipſa veritate eſt Baldi teſtimonio, permiſiſſe decem continuis annis quempiam non ipſum quidem dominum rem aliquam poſſediſſe tanquam dominum, præſente vero domino, quin aliquo pacto detexiſſet illum non eſſe talem, qualem ſe gerebat.

Chriſtus ipſa veritas.

Longa populi memoria pro veritate habetur.

48 Vigeſimoſextò, huic Baldi dicto confine eſt, & eiuſdem aliud, quod adſcripſit conſ. 84. res prohibitæ alienari, in ff. lib. 1. Longa (inquit) & tenax populi memoria pro veritate habetur, col. 2. in prin. arg. l. in ſumma. §. apud Labeonem cum ſeq. Caſſius, ff. de aqua pluuiæ arcen. l. ſi arbiter ff. de proba. l. cùm quidam. §. ſi certus ſum, qui eſt ult. & in l. ꝙ ſi dubitet. ff. de acquir. hæred. & c. quid per nouale. de verb. ſign. Quibus iuribus multa ex temporis diuturnitate dijudicantur. Ex quo videri poteſt Bal. hìc longam, & tenacem populi memoriam pro temporis diuturnitate apppoſuiſſe. Quibus concinit & illud Ouidianum lib. 1. Metamorphoſeon,

Quis hoc credat, niſi ſit pro teſte vetuſtas?

Notarius eſſe præſumitur, qui ſe pro eo geſſit.

49 Vigeſimoſeptimò, accedit vt & idem Bal. ſcribit in l. 1. col. 3. verſ. pone, quòd qui geſſit ſe pro notario, præſumitur notarius. Quod dictum ſimpliciter retulit Iaſ. in l. ſi certis annis. colum. 3. verſicul. octauò facit. C. de pactis. & in §. præiudiciales. col. pen. verſ. & an ſi aliquis. Inſtit. de actio. & facit ſing. idem Iaſ. in l. Barbarius. col. 4. verſ. quartò limita. ff. de offic. præto. Sed & idem fermè ſentit ipſe Bal. in l. 2. col. 2. in prin.

in prin.C. de ſent.et interlocu.& expreſsè Floren.in id.l.cùm de in rem verſo.col.1.ff.de vſu.

50 Contrarium tamen tenuiſſe videtur ipſe Bal.in l.1.in 7.q.C.de teſt.ordi. & apertè tenuit Io.And.in addi.Spec.tit.de inſtr.edit.§. teſtat. verſ. & ſcias ꝙ tabellionatus officium, & Pet. Anch.conſ.213.pro iſto patre inſtituto, verſ.cõfirmat. Sed tu hic vide Fel. in c. ſi ſcripturam. col.6.de fide inſtr. & Phil. Dec.conſ. 42.in primo dubio,& per omnes in dicta l.Barbarius.

Verba enuntiatiua non probant niſi ob tẽporis diuturnitatem.

51 Vigeſimooctauò huius claſſis eſt, & quod idem Bal.memoriæ prodidit conſ. 112.quæritur qui intelligantur,col.vlt.verſ.quæritur vlterius, lib. 1. & licèt verba enunciatiua non probent iuribus vulgatis: tamen propter temporis diuturnitatem fidem faciũt.Ad quod citat Cyn. alicubi in tit.C.de probat. corruptè, ut opinor, cùm nuſquam in eo titulo iſtud dixerit. Idem quoq; voluerunt ipſe Bal.Alb.Salic. Paul. Caſt. & cæteri recentiores in l.cùm aliquis.C. de iure delib.vbi loquuntur de confinibus appoſitis in inſtrumentis idq; reputant ſing. Alex. & Iaſ. ibi idem Bal. conſ. 286. thema proponitur,col. 1. & 2.lib.2. & conſ. 161. proponitur quod, col. vltim.lib.3. Ant. in cùm olim. de cenſib. Anto. in c.vlt.de ſucceſ.ab inteſta.& in cle. 1. de prob. & in cle.ſi ſummis.de ſent. excõ. Pan. conſ. 54. caſus talis eſt,quidam Iacobus,col. 2. lib. 1.& conſ.62.in controuerſia,col.6.verſ.in contrariã partem,lib.2.Domi.in cap.ſi Papa, in prin. col. 3.de priuileg.lib.6.Florian.in l.in finalibus quæſtionibus. ff.finium regun.Paul.Caſt. conſ. 102. in cauſa confinium,col.pen.in ſecunda lectura, lib. 1.Mar.Laud.in c.1.col.4.verſ.tit.qui feuda dare poſſ.Alex.conſ.6.viſo themate.col.vlt. lib. 1.& conſ.12.viſo proceſſu.col.vlt. lib 4. & cõſ. 75.viſis & ponderatis,col. 2.eo.lib.4.& latè cõſ. 19.in cauſa & lite vertente.per totum, lib.6.Maria.in cap.cùm cauſam.& ibi Fely.col.2.qui hoc latè declarat,de proba.Barbá.in l. ſciendum col. 19.ff.de verb.oblig.& latè conſ.6.ſapienter ſcribitur,ferè per totum,lib.2.& conſ. 18. præclarè ſcribitur,col.17.eo.lib.2.& conſ. 64. illud in medium referam,col.6.lib.3.& conſ. 51.clemẽtiſſimum Deum col. 2.lib.4.Soc.conſ.86.in cauſa communitatis.col. 1.lib. 1.& conſ.270.conſideratis his, col.3.verſ.comprobo hanc, Iaſ.in l. ex his verbis, col. 2.in quarta limitat.C.de teſt. milit.& in repe.l.admonendi.col.87.ff. de iureiur.Phil. Dec. conſ.13.cuius ſuperſcriptio incipit,an appellatione, col. 2.verſ. nec videtur obſtare,& iterum col. 2. verſ. nec obſtat ſi dicatur. vbi reperies quod tempus hoc caſu requiritur, & conſ.36.exemplum inſtrumenti,col. 4. verſ. tertiò pro reſponſione,& conſ.43. in quarto dubio.in fi.& iterum in quinto.& conſ.152.in cauſa exemptionis.col.2.verſ.& prædicta maximè, & conſ. 99. viſis & diligenter conſideratis, & conſ.428.viſo conſ.col.2.

52 Idq; adeò verum eſt, ut ſcilicet ſtetur verbis enunciatiuis,propter diuturnitatem temporis,vt procedat,etiam ſi enuntient actum,qui interuenire non potuit tempore confecti inſtrumenti,vt ſingulariter voluit Barbat. d.conſ.18. nuper allegato,col.6.lib.2. authoritate Bar. in auth.ſi quis in aliquo. C.de edend.& in d.l.ſciendum.ff.de verb.oblig. quibus in locis id ſanè nõ dicit Bar.Ideò cùm Barb.deſit authoritas,cui innitebatur,an eius dictum ſequendum ſit, alij viderint. Ego autem ne prætermittam quid de Barb.ſentiam,illud aſtimare audeo,eum quidẽ, ſi ingenio temperaſſet, cui plus nimio indulſit, inter doctiſſimos iuris interpretes fuiſſe annumerandũ,vtpote qui fuit & ſingularis memoriæ, & excellentis ingenij, cùm paucis admodum id datum ſit, vt vtroque valeant & memoria & ingenio.Et vt ſcribit Hieronymus in primo aduerſus Pelagium dialogo, illum ingenioſum, ſed obliuioſum,hunc memorem, ſed tardi uidimus ingenij. Cæterum Barbat. ſtudio impugnandi communes opiniones ſæpiſſimè delirauit, ut aſſerit Fel.in c.cæterum.col.8.de reſcript.

Enuntiatiuis verbis ſtatur ob diuturnitatem temporis, etiam ſi enunciẽt actum impoſſibilem.

Leuior ſit probatio ob diuturnitatem tẽporis.

53 Vigeſimononò,non hoc tantùm caſu, ſed & aliàs ſemper propter diuturnitatem temporis,leuior probatio admittitur, vt videre licet ex his quæ no. Bar.in l. ſi quidem viuit apud hoſtes. C.ſolut.matr.in l.de minore.14.ann. §.tormenta in 2.quæſt.ff.de quæſt. & in l. continuus. §.cùm ita.ff.de verbo. oblig. & in l. tabularum. quæ eſt 2.§.ſi dubitetur.ff.quẽadmo.teſta.aper. Ant.& alij in c.veniens. le. 1. de teſtibus. & in c. in præſentia. de ſponſal. Imo. in c. cùm cauſam.& ibi latè decidit,col. 1.de probat. & idem decidit conſ.42.

Tituli præſumptio ex diuturnitate temporis contra ius commune.

54 Trigeſimò,ut ad Baldũ redeamus,is conſ. 301. præmittendum eſt ad euidentiam, lib. 1. in ea fuit ſententia,ut etiam in his, quæ ſunt cõtra ius commune, inducatur præſumptio tituli ex diuturnitate temporis. Nam quãuis (inquit) priuilegia principum,nõ poſſint ſine titulo poſſideri,per c.ad decimas.de reſtit.ſpolia. quoniã, cùm priuilegia ſint contra ius commune, eſſet implicare contradictoria, ꝙ ubi non eſt priuilegium, ibi ſit poſſeſſio ſine titulo,pro ſuo,qui titulus requirit bonam fidem,ſine obice contradictionis iuris,& de iure.l.ſi ancillam furtiuam. ff. pro ſuo. Tamen ex diuturna poſſeſſione præſumitur in hoc caſu titulus, pro ſuo. quia quod tẽpore eſt poſſeſſum, præſumitur habere principis uoluntatem. atq.d.l. ſi filiusfamilias. C. de petit.hæred.& no.in c.1.de reg.iur.lib.6. & per Cyn.in l.emancipatione.C.de fide inſtrum.hæc ille. Cui omnino adde quod ſuprà diſſeruimus tit.1.§.3.in gl.2.

Quod diu eſt poſſeſſum præſumitur ex mãdato.

55 Trigeſimoprimò, quod ab eodem Baldo traditum eſt conſ.287.in primis uidendum eſt, col.pen.uerſ.quoad ſecundum lib. 3. ꝙ ex diuturnitate temporis, mandatum interueniſſe præſumitur. Id quod longè lateq; ſequitur, & probat in mandato ſyndicatus,Fran.Curt.ſenior

conſ.77.ſuper motiuis redditis. col. 2. uerſ. ſed præmiſſis non obſtantibus, & Phil. Dec. conſ. 99. uiſis & diligenter conſideratis, in fi. & idem voluit Pau. Caſt. qui Bal. non memorat, conſ. 84. viſa dicta facti narratione, ante fi. lib. 1. & Alex. qui nullam vtriuſq; mentionem facit, ſicuti nec illius Curtij ſenioris; & Dec. in addi. Bar. in l. ſi vxor. §. ſi quis planè vxorem. ff. ad l. Iul. de adulter. vbi dicit, quod per cuſtodiam longi temporis, intelligitur mandatum cuſtodiendi interueniſſe; per no. in d. l. ſi filiusfamilias. C. de petit. hæred. & in d. l. qui in aliena. ff. de acquir. hæred. Idem quoque Iaſ. qui nullum horum memorat, in l. 1. col. 5. verſ. limita ſecundò. C. qui admittan. per d. l. ſi filiusfamilias. & rurſum in l. ſciendum. col. 8. ff. de verb. oblig. per illum ipſum textum. Nam vt filiusfamilias poſſit adire hæreditatem ſibi delatam, requiritur quod præcedat mandatum patris, per l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acq. hæred. Et tamen ex diuturnitate temporis præſumitur, per d. l. ſi filiusfamilias.

Mandatum ex longo temporis ſpatio præſumitur.
Limitatio.

56 Contrarium tamen, videlicet, quod ex nullo, vel longiſſimo tempore præſumatur mandatú, tenuit Bal. ſibi contrarius in l. qui non. la 2. verſ. quæro quid ſi dominus. C. ſi ex falſ. inſtrum. vbi loquitur de mille annis. & in l. 1. col. 1. verſ. ſed pone quòd ibi de hoc dicit eſſe text. ſingu. in l. ult. ff. de vſucap. pro empto. & Hippol Marſ. in l. ſi quis. col. 19. verſ. vlterius hic habemus. ff. de quæſtionib. & Stepha. Bertrand. conſ. omnium primo, viſo proceſſu, col. 7. nu. 33. lib. 1. & cóſ. 3. inſpecto. in octauo dubio, poſt principiú. lib. 3.

57 Ego ſanè priori ſententię potius accederé: nihil enim intereſſe video inter mandatum, & aliam ſolennitatem extrinſecam, & præſertim iuſſum, qui ex temporis diuturnitate præſumitur; nam de eo loquitur l. ſi filiusfamilias. C. de petit. hæred.

58 Tamen ſi poſteriorem ſequi malis, eá duobus modis limitabis ex ſententia Fely. in d. c. ſicut. Primò, vt non procedat in mandato vicarij, quod ſi non negetur, præſumitur. Et ſi negetur, ſufficit probare communem reputationem, vt voluerunt Domini à Rota deciſ. 499. nota, valét acta. in antiq. per l. Barbarius. ff. de officio prætor. & no. in c. nihil de electione. Secundò, vt non procedat in actu, quem quis veriſimiliter non faceret ſine mandato, vt quia multis annis ſoluiſſet penſionem pro alio tunc enim præſumitur mandatum, cùm nemo velit iactare ſuum, per l. cùm de indebito. ff. de proba. Et hæc fuit ſententia Domi. à Rota, quam citat Fely. ipſe, deciſio. 24. aliquis. & Salicet. in l. nemo. tacito nomine Bald. C. de rebus alien. non alien. Alex. ſibi item contrarius in d. l. ſciendum. col. 5. verſ. item fallit ſecundum Ang. in fi. ipſius ſecundæ fallen. ff. de verb. oblig. vbi etiam dicit non ſufficere ad hoc mille annos. Idem Alex. in d. l. qui in aliena. col. 3. verſ. item adde quòd licet. & conſ. 1. ponderatis his de quibus, col. penul. aliàs 8. lib. 4. & con. 191. domini. & cap. perſpecto inſtrumento. col. 2. verſ. nec obſtat longitudo, lib. 6. & cóſ. 35. conſideratis his quæ agit ita ſunt. col. 1. lib. 7. & Franc. Curt. ſenior etiam ſibi contrarius, cóſ. 49. memoriæ recolendæ, col. 7. uerſ. & hoc maximè. & iterum conſ. ſequent. quod eſt eiuſdem initij, col. 15. uerſ. ſextò adducere videtur. & col. ſequen. verſ. octauò adducunt, vbi etiam loquitur de mille annis. Socinus conſ. 254. viſa & conſiderata, col. 2. lib. 2. vbi hoc reputat ſingu. & iterum conſ. 80. in quæſtione quæ vertitur, col. 3. verſ. prætereà venditio, lib. 3. Felynus in c. ſicut. col. 17. verſ. ſextò aduerte. extrà de re iudica. Franciſc. Curtius Iunior, in tractatu Feudorum, in prima quæſtione, col. 2. verſiculo, confirmo hanc primam ſententiam, cuius initium eſt, nota quòd vbi dixi, in antiq. vbi in id aduocatur Inno. in cap. nonnulli in verbo, mandato, de reſcrip. & idem quoq; voluit Phil. Dec. conſ. 36. cuius ſuperſcriptio incipit, exemplum inſtrumenti. col. 4. verſ. ſecundò reſpondetur, & iterum conſ. 42. diuinó implorato patrocinio, col. 7. in fine quinti dubij. Et facit text. in l. 2. C. de alimen. pupil. præſtan. & in l. cùm ſeruus. ff. de verb. obl.

59 Attende tamen Lector, quoniam Inno. cui origo huius rei aſſignatur, in dicto cap. nonnulli, nihil omninò de tempore loquitur, ſed tantùm innititur ueriſimilitudini. Dicit enim, quòd præſumitur is qui actum geſſit nomine alterius, habuiſſe mandatum, niſi probetur contrarium. Non enim (ut inquit) præſumendum, quod inanibus ſe laboribus fatiget, & pecuniam ſuam iactet, per dictam l. cùm de indebito, tanquam in hoc non requiratur diuturnitas temporis, ſed ſatis ſit illa ueriſimilitudo, etiam in actu recenti, & ſimplici. Et hac ſanè ſententia nihil eſt uerius. & pro ea eſt tex. in l. 2. & ult. C. de ali. pupil. præſtan. ubi actus in quo eſt neceſſaria expenſa, præſumitur eo mandante factus, cuius intereſt. & ita uoluit Bar. in l. cùm ſeruus & ibi Alex. qui adducit concord. ff. de uerb. oblig. & in pulchra quæſtione conſuluit Bal. conſ. 317. lib. 3. & idem uoluit ipſe Bal. in l. id quod pauperibus in fi. C. de epiſ. & cler. Imò. in c. 2. col. 2. ut eccleſiaſt. benef. Panorm. conſ. 54. uidetur primò, quòd per dictum teſtimonium. col. 2. uerſ. ſed his non obſtantibus, lib. 1. Cæp. in tractatu de ſeruitu. urban. prædio. Franc. Aret. in c. 1. col. 4. uerſ. tu autem, de iudic. vbi per hoc dicitur, quòd cùm in citatione requiratur aliqua impenſa, vt not. in l. omnibus. quæ eſt 2. C. de ſpor. ea præſumitur facta fuiſſe parte mandante, Franc. Curt. d. conſ. 77. colum. 5. Felyn. in d. c. ſicut. col. antep. uerſ. 5. in actu, de re iudic. Ex quibus conſtat non eſſe hic neceſſariam diuturnitatem temporis, vt præſumatur mandatum. Bald. in l. 1. C. de eden. & Alex. in d. c. nonnulli. §. ſunt & alij de reſcrip.

60 Iſtis autem duabus limitationibus adde & tertiam,

Ex ſolius temporis diutur. no præſumatur mandatum.

tertiam, videlicet, vt non præſumatur mandatũ ex diuturnitate temporis, cùm nulla alia ratione corroboratur. Secus quando inſtrumentum narrat, & dicit aliquem habere mandatum. Nã licèt hæc verba non ſufficiant ad probandum mandatum, niſi de eo appareat, per l. unic. C. manda. princip. c. cũ in iure. de offi. delege. cum ſimil. Tamen ſi præthereà interuenerit temporis diuturnitas, ex vtriſque uidetur ſatis probari mandatum. Ita videlicet, quòd ex alia diuturnitate coadiuuabitur, ſupplebiturq; probatio magis, quàm ex toto inducatur: vt in ſimili tradit Alex. conſ. 57. in cauſa & lite. col. 3. lib. 5. Nam illa nominatio mandati, non parum operatur, vt in ſimili no. Bar. in l. 1. C. de relat. & in l. acta apud ſe habita. ff. de re iudic. & Inno. in d. c. cùm in iure. facitq; quod ſcribit Bald. ipſe in d. l. 1. C. de rebus alie. non alienant. vbi fatetur mandatũ probari etiã coniecturis, ſed ſolam diuturnitatẽ temporis non ſufficere. Et ita expreſsè in caſu quem ſuprà appoſuimus, voluit Phil. Dec. conſ. 36. col. 4. ver. non obſtat. Ex quibus hanc limitationem generaliter poteris colligere, vt videlicet procedat, quod dicitur, mandatum nõ probari ex diuturnitate temporis, niſi ad ea, & alia concurrant, ea quibus veriſimiliter præſumatur mandatum interueniſſe.

61 Illud poſtremò in hac mãdati præſumptione non omittemus, q; ſi aliquis tanquàm procurator meus quicquam faciat me ſciente, & tacente, ſiue patiente, præſumitur mandante me id feciſſe. Ita voluit Inno. in c. ex parte decani, & ibi latè Barba. de reſcrip. & idem Inno. in c. in noſtra de procura. & in d. c. cum in iure. de officio deleg. Archidiac. & Ioan. And. in c. qui ad agendum. de proc. lib. 6. & optimè facit tex. in l. qui patitur. ff. manda.

Sententia rectè lata præſumitur ob temporis diut.

Trigeſimoſecundò, propter temporis diuturnitatem ſententia rectè, riteq; lata præſumitur, adeò q; licèt acta omnia ſint perdita, tamen præſumantur ſolennitèr facta, per cap. bonæ. le 1. vbi Inn. & alij de electio. & in c. in præſentia, de renunt. & cap. cùm inter. & ibi Hoſt. Io. And. & alij de re iudic. Et voluit Inno. in cap. cùm in iure. in verbo, mandato, & ibi Imo. qui hanc dicit eſſe communem opinionẽ. & Pan. de offic. delega. idem Innoc. in cap. quoniam contra, & ibi etiam Io. And. Cald. Ant. Card. Floren. Pan. de probat. Iaco. Aret. Cyn. Bald. Salice. & ferè omnes in l. emancipatione. C. de fide inſtrum. Bartol. in l. admonendi. col. vltim. verſ. quæro quid ſi reperiuntur, & ibi Iaſ. in repet. col. 86. ff. de iureiur. Bal. in l. ſciendum. & ibi etiã Ang. Barb. & alij. ff. de verbo. oblig. idem Bald. in cap. 1. §. vlt. col. vlt. tit. quo tẽpore miles. & in cap. 1. col. 4. verſ. quid ſi apparet aliqua ſententia, tit. de mili. vaſal. qui contu. eſt & conſ. 24. longum thema. col. 2. verſ. q; ſi propter antiquitatem, lib. 3. Imo. conſ. 110. in cauſa quæ vertitur. col. 1. Pau. Caſt. cõſ. 76. in facto iſto, lib. 2. Pet. Ferra. i tit. forma ſententiæ definitiuæ, in verbo, viſaq; litis cõteſtatione, col. 2. Alex. conſ. 17. viſo inſtrumento locationis, colum. pen. in prin. lib. 4. & conſ. 30. ponderatis narratis, colum. 3. verſ. circa ſecundum, lib. 5. & conſ. 15. quod eſt eiuſdem initij, eod. lib. 5. Barb. conſ. 18. clementiſſimi patris, col. 6. verſ. & multo fortius, lib. 1. & conſ. 44. ſcribitur apud Prophetam, colum. 4. verſ. etſi quiſpiam. eo. lib. 1. Calca. latè conſ. 75. in prædicta cauſa col. 7. Corn. conſ. 304. rem arduam col. 2. lib. 3. Fran. Cur. ſenior conſ. 77. col. 4 Firmia. in tractatu de epiſcopo. in quarte parte quarti libri, in 61. quæſtione. quæ eſt in col. pen. verſ. item niſi ſit ſententia. Phil. Dec. conſ. 36. cuius ſuperſcriptio incipit exemplum inſtrumenti, col. 1. verſ. non obſtat.

Idẽ de execut. ſententiæ.

62 Trigeſimotertiò, non ſententia ſolùm, ſed & ſententiæ ipſius executio, ſolenniter facta fuiſſe præſumitur ex diuturnitate temporis. vt notab. conſuluit Petrus Anch. conſ. 39. viſa petitione. & ſequitur Philippus Dec. conſilio 375. iuridicam eſſe arbitror. colum. 1. in fine & iterum conſ. 409. viſo conſilio col. 1.

Præſumitur pro dicto arbitr. ex diu. tẽporis.

63 Trigeſimoquartò, non ſolùm id quod dictum eſt procedit in ſententia iudicum, ſed & in dicto arbitrorum, pro quo ex diuturnitate temporis præſumitur, vt uoluit Dynus in quodam ſuo conſ. quod ordine eſt 13. quem refert & ſequitur Ioan. Andr. in addit. Specul. tit. de arbit. §. ſi ſequitur. verſ. quid ſi actum fuit in compromiſſo. Et id quoq; clarius voluit Ant. in dicto c. quoniam contra falſam. col. 20. de prob. & Pan. conſ. 18. in cauſa & quæſtione quæ vertitur. col. 3. verſ. ob hoc dixit, lib. 2. & Soc. conſ. 66. viſo cõpromiſſo. col. 1. ver. licèt poſſet dubitari. lib. 4.

Decretum in alienatione rei eccl. lapſu longi temp. præſumitur interueniſſe.

64 Trigeſimoquintò, facit quod voluit Petrus Anch. conſilio 136. ex conſilijs excellentiũ doctorum, q; ſi repetitur inſtrumentum, continẽs alienationem rei eccleſiaſticæ, in qua requirebatur decretum ſuperioris & lapſum ſit longum tempus, præſumitur interueniſſe decretũ. quod & idem voluit Ang. in l. quòd ſi nolit. §. ſi venditor. qui eſt 1. ff. de ædil. edict. & Barb. in l. ſciendum. col. 16. ff. de verbo. obligat. & Fel. in c. Albericus. de teſtib.

Solennitas ad hibita præſumitur in venditione rei eccl. ob longum tempus.

65 Trigeſimoſextò, quod generalius dixerũt Ant. & Imo. in cap. ea noſcitur. de his quæ fiunt à prælatis. q; ſi emptor rei eccleſiaſticæ diu poſſederit rem ipſam, licèt in inſtrumento alienationis, nihil dicatur de ſolennitate adhibita, ea tamen præſumitur ob longum tempus. Quod etiam voluit ipſe Ant. in c. cura. col. 2. de iure patrona. Franciſ Aret. conſ. 36. caſus talis eſt, præſupponitur in facto, col. 2. Alexand. loquens in emphyteuſi rei eccleſiaſticæ, conſilio 79. circa primum de quo quæritur. col. 3. in ſecundo dubio lib. 1. & iterum conſ. 45. viſa facti narratione, in fine lib. 3. Socinus conſilio 208. vtis actis & actitatis, colum. penul. uerſicul. reſpondetur, lib. 2. ubi expreſsè dicit præſumi omnem ſolen-

nitatem, requiſitam in alienatione rerum eccleſiaſticarum ex longo tempore, & conſ. 266. in cauſa quæ vertitur, col. 14. verſ. ex quibus infero; eo lib. 2. vbi plus dicit, ex diuturnitate temporis præſumi alienationem huiuſmodi fuiſſe factã in caſu permiſſo, obſeruatis omnibus ſolennitatibus, & Fel. in cap. ſicut col. 19. verſ. ſeptimò & vltimò & vltimò, extrà de re iudica. vbi hoc elegantiſſimè limitat. vt ibi videre poteris, Philip. Dec. in l. 1. col. 4. C. qui admit. ad bono. poſſeſ. & conſ. 36. cuius ſuperſcriptio incipit, exemplũ inſtrumenti. col. pen. verſ. vltimò non obſtat, & & conſ. 152. in cauſa exemptionis. col. 2. in fin. & conſ. 329 pro defenſione, col. ult. & cõſ. 341. viſo puncto, colum. 6. verſic. poſtremò ad corroborationem.

Originale inſtrumenti præſumitur authẽticum.

66 Trigeſimoſeptimò, addit iſtis calculũ Rapha. Cum. dictum conſ. 158. viſis inſtrumentis, col. 2. q̧ ſi producatur inſtrumentum, iam longo tempore ſumptum ab originali, licèt non appareat de citatione partis, tamen præſumitur eã fuiſſe citatam; imò (inquit) præſumitur illud originale, à quo exemplum ſumptum eſt, fuiſſe authenticum, per no. in d. c. Albericus, & alia quæ allegat. Et illud quoq; de citatione partis voluit Floria. in l. 2. ff. de fide inſtru. Alex. conſ. 101. ſuper primo dubio, col. 3. verſ. tamen his non obſtantibus, lib. 7. & latè probat Fran. Are. d. conſ. 36. col pen. & Cor. conſ. 304. rem arduam. col. 2. lib. 3. & conſ. 144. ſuperioribus lib. 4. Soci. conſ. 87. in controuerſia, verſ. & quia ſupra ſunt allegata, libr. 2. Felyn. in dicto cap. Albericus. col. 2 Philip. Dec. dict. conſ. 36. col. 1. verſ. non obſtat quod in iſta, Iaſon in auth. ſi quis ĩ aliquo. l. procurator. col. 4. verſ. nonò fallit. C. de eden. & in l. publicati, col. 2. verſ. nota tamen diligenter. C. de teſta.

Citatio nõ præſumitur ex lapſu temporis cõtrariũ verius vt infra.

67 Contrarium tamen, quantum ad citationẽ partis, tenuit Bal. in d. auth. ſi quis in aliquo. col. 5. verſ. non amplius. & in c. vlt. col. 7. verſ. ſatiſfaciam igitur, de fide inſtru. Pro quo facit quod voluerunt Card. & Pan. in dict. cap. Albericus, de teſtibus non præſumi citationem ex lapſu tẽporis. Quod & videtur voluiſſe Ange. conſ. 173. & Pau. Caſt. conſ. 76. in facto iſto quatuor ſunt conſideranda, col. 1. verſic. ſecundò principaliter, lib. 2. & Socin. conſ 46. eleganter & ſubtiliter, col. 9. verſ ſed duo videntur. lib. 4. Verùm quòd ſemper præſumatur citatio, ex diuturnitate temporis, tenent Io. Andr. Anto. & Imo. in d. c. Albericus. & Ange. in dict. l. ſciendum. ff. de verb. oblig.

68 Trigeſimooctauò, quòd eleganter (ut ſemper aliàs ſi quis alius) ex noſtris conſuluit Raph. Fulg. conſ. 79. quidam nomine Britinius, col. 3. in huiuſmodi ſpecie. Vnus ex teſtibus teſtamentarijs contradicit teſtamento: is tamen, qui erat hæres ab inteſtato, longo tempore tacuit, nec quicq̃ tiam dixit aduerſus teſtamentum, ſed paſſus eſt hæredem in eo inſtitutum bona hæreditatis poſſidere, certè ex temporis diuturna poſſeſſione præſumitur teſtamentum, cæteraq; ſequentia rectè acta fuiſſe, purgaturq; ſuſpicio, quæ ex huiuſmodi teſtis cõtradictione oriebatur. iuxta l. 1. §. vlt. ff. quẽadmo. teſt. aper. idq; auctoritate dict. l. ſi filiusfamiliàs. C. de petit. hæred. & d. l. qui in aliena. §. 1. ff. de acq. hæred.

Solennitas extrinſeca non præſumitur, niſi ab longum tempus.

69 Trigeſimononò, non in iſtis tantùm caſibus, ſed & aliàs ſemper, licèt ſolennitas extrinſeca non præſumatur, l. quacunq;. §. vlt. ff. de publicia. in rem actio. cum ſimil. Fallit tamen propter temporis diuturnitatem, vt pleriq; voluerunt, per tex. in d. l. ſi filiusfamiliàs. C. de petit. hæred. & in d. c. cura. de iure patrona. & in c. per uenit. de cenſib. vbi ſupra voluerunt gl. vlt. Ant. Imo. Pan. & præterea Inn. Hoſtien. Io. And. Bal. Ant. Imo. & abunde Fel. in d. c. Albericus. de teſtib. vbi & priuatim loquuntur de ſolennitate, quæ debet interuenire in publicatione, ſiue exẽplatione, vt cum eis loquar, de qua ibi Bar. Bald. Ange. Imo. & Rom. in l. qui in aliena. poſt prin. ff. de acq. hæred. Bar. Bal. Ang. & alij in d. l. ſi filiusfamilias, ex quibus Bal. ipſe ita illam legem ſummat, ex diuturna poſſeſſione præſumitur ſolennitas præceſſiſſe, Bal. Ang. Imo. Rapha. Rom. Alex. qui hanc dicit communem opinionem, Barb. & Iaſo. in dict. l. ſciendum. de verb. oblig. Bald. in l. 2. circa medium. C. de acq. poſſ. & in l. executionem. col. 14 C. de execut. rei iudic. & in c. 1. col 6. de iudic. Ro. conſ. 252. pro deciſione, verſ. quo ad tertium, et conſ. 275. quo ad primum, col. 1. Per. Anch conſ. 420. quidam ſeruus Antonius, col. vlt. Imo. in l. 1. §. vlt. ff. de aqua pluuia arcen. Floria. in l. cùm de in rem verſo. ff. de vſuris, Alexan. conſ. 113. ſuper primo dubio. col. 2. in fin. verſ. ex his infero. lib. 1. et conſ. 48. in cauſa & lite, col. 2. verſ. accedit ad confirmationem. lib. 5. Maria. conſ. 15. viſis prædictis, col. antepen. verſ. accedit etiam temporis diuturnitas. vbi et hoc dicit procedere, etiam ſi appareat de ſcriptura actus, in quo non ſit deſcripta ſolennitas requiſita, vt nihilominus præſumatur ratione temporis plus actum, quàm ſcriptum, per multa quæ allegat. Et hoc reputat ſing. Bar. conſ. 153. pulchra et ſubtilis, col. 2. uerſ. ad hanc obiectionẽ, lib. 2. vbi p hoc conſuluit in publico caſu. et iterum conſ. 266. in cauſa, lib. 2. et Corneus conſ. 98. uidetur prima facie. colum. 1. et 2. lib. 1. ubi reperies qualiter hoc intelligatur, & conſ. 348. videtur in hac, colum. 5. eo. lib. 1. et conſ. 144. ſuperioribus dubijs, col. 1. uerſ. tamen his minimè refragantibus. lib. 4. et conſ. ſequent. in ſupraſcripto themate. colum. pen. uerſ. item poteſt dici, eodem libr. 4. & conſ. 284. copioſè, col. 1. eodem lib. 4. Franci. Curt. ſenior conſ. 617. ſuper motiuis, col. 3. Felyn. in d. cap. ſicut, colum. 15. uerſ. fallit tertiò, de re iudica. et in c. 1. col. 1. de lit. conteſta. et in c. licèt Hely. col. 5. de ſimo. Ludo. Bolonien. conſ. 34. colum. 4. Philip. Decius conſ. 36. colum. pen. uerſicul. ultimò

non

non obſtat, & dicto conſ.42.col.7.in quinto dubio,verſ.& iſta confirmantur,& dicto cōſ. 152. col.2.& conſ.199.viſis & diligenter, verſ. quo ad tertium,& conſ.212.viſo puncto.col.3.verſ. quartò prædicto Franciſco.

70 Et quanquam ſunt plerique,qui hoc intellexerunt procedere, quando cum diuturnitate temporis interuenit alia præſumptio,aliàs ſecus. Et inter alios Cyn.& Bal.in l.1.in 2.queſt.C.qui admit.ad bonor.poſſ.& idem Bal. in l.2. C.de legit. hæred.vbi per hoc dicit,ꝙ ex diuturnitate temporis non præſumitur, ꝙ donatio fuerit inſinuata, nec quòd interuenerit præſentia duorum conſanguineorum.& Saly.in d. l.ſi filiusfamiliàs.C.de petit.hæred.& Rom.in d.l.ſciendũ. Pan.in d.c.Albericus col.pe.de teſtib.vbi loquitur ēt de tempore lōgiſſimo,& in c.ſignificauit. in ſecundo not. per illum text.de cenſib. Paul. Caſt.cōſ.202.cauſa confiniũ,col.2.ver.breuiter ſi bene, lib. 1.Alex. in d. l.qui in aliena. in prin. ff.de acquir. hæred.& conſ.9.uiſo themate. col. pen.& vltim.lib.3. & conſ. 17. viſo inſtrumento locationis.col.2.lib.4.& conſ.218. pōderatis narratis col.3.verſ.unde dicit, lib. 1. & Iaſ. in l. ſi certis annis, colum. 3. verſicu. nonò facit. C. de pact.reſpondentq́ue ex his multi ad dict. l. ſi filiusfamiliàs. & ad dict. l. qui in aliena. quòd loquuntur in patre,& in filio,inter quos facilius præſumitur conſenſus interueniſſe, cum iuris fictione reputentur vna, eademq́; perſona, per l. ultim. Cod. de impub. & aliis ſubſtit. Et quod ibi etiam agitur de commodo patris propter vſumfructum, ideo facilius præſumitur conſenſiſſe:

Solennitas extrinſeca ex lōgo tempore præſumitur.

71 Hoc tamen indiſtinctè procedere aſſerunt Imo.& Ale.ſibi contrarius,& Iaſ.in d.l.ſciendũ. Ro.ſibi quoq; cōtrarius in d.l.qui ī aliena.Barb. d.conſ.33.col.3.lib.3. & in rep. rub. C. qui admit.ad bon.poſſ.col.2.in fi.vbi dicit Bal.in ea re ſibi fuiſſe contrarium.& Alex.etiam ſibi contrarius,conſ.79.primò quæritur, lib.1.Fely. in dict. cap.Albericus,col.vlt.& Iaſ.in l. 1. col. 4.eo.tit. C. qui admit. ad bono. poſſeſ. & tacitè omnes quos ſupra citauimus, dum indiſtinctè dixerunt,præſumi ſolennitatem extrinſecam ex diuturnitate temporis.

72 Sunt item qui hoc intelligunt procedere in illis actibus, in quibus neceſſario non requiritur ſcriptura,in alijs verò non præſumi huiuſmodi ſolennitatem ex tempore,ſed opus eſt eā probari per ſcripturam.Ita voluit Fely. in d.c. 1.in prin.de litis conteſt.& quiſquis is eſt, qui in illũ additiones edidit,vbi & hoc dicit voluiſſe Pau. Caſt.conſ.51.& d.conſ.202.col.2. lib. 1. vbi tamen ex eo poteris intelligere, qualiter hoc ſit intelligendum.Alex.conſ. 219. ponderatis his, col.pen.verſ.item non obſtat alia reſponſio, lib. 6.vbi & hoc quoque declarat.

Solennitas tendens in præiudicium tertij, nō præſumitur ex longo tempore.

73 Sunt & qui hoc limitant, vt videlicet præſumatur ſolennitas ex decennali ſpatio, de quo loquitur d.l.ſi filiusfamilias.cum glo.niſi ageretur de præſumenda ea ſolennitate, quæ principaliter tenderet ad præiudicium tertij:tunc enim non ſufficerent decem anni, ſed requirerentur triginta,per tex.in d.c.peruenit, & ibi Inno.glo. & Can.de emp.& ven. vbi hoc in ſimili ſpecie tenuit Imo.col.6.& ſeq.Alex.cōſ. 1.ponderatis, col.8.lib.4.& iterum conſ. 17.viſo inſtrumento locationis,col.3.eo.lib.4. & cōſ. 179.in cauſa,& lite vertente inter hæredes.col.2.lib.6. & quod idem expreſsè tenuit Raph.Fulg.in dict.l. 1.col. pen.C.qui admit. ad bonor. poſſeſ. vbi dicit, ꝙ præſumptio quæ inſurgit ex diuturnitate, per dictam l. ſi filiusfamiliàs.non habet locum quādo agitur de auferendo dominio alterius, per l. nullo.C.de rei vindicat.& l.diutina poſſeſſio.C. de præſcrip.longi temp.Imò ſunt,qui,vt præſumatur ſolennitas extrinſeca,dicunt requiri tempus valdè antiquum, in quo videlicèt probatio eſt fermè impoſſibilis: ideoq́ue non tam exacta probatio requiritur, per id quod habetur in l. ſi arbiter.ff.de proba. & c. vlt.de pict. & c. fama. 22.q.2.& ita voluerunt Hoſt.Ioan.And. & Pan. in d.c.Alberteus.de teſtib. & ſeq. & Alex. conſ. 218.ponderatis narratis,col.3.verſ præterea. lib. 6.Hanc tamen limitationem in omnibus expreſsè reprobat Alex.ſibi contrarius,dicens indiſtinctè ſufficere decenniũ, d.l.qui in aliena. per tex. in c.continebatur, de his quæ fiunt à præla. ſine conſenſu cap. & alia quæ ipſe allegat, & poſt eũ Iaſ.in d.l.1.col.5 verſ.tertiò ſing. limita. C. qui admit.ad bonorum poſſeſ. Et voluit etiam indiſtinctè Ant.in d.c.illud.de præſump.

Ex diuturnitate temporis præſumitur inter fratres facta diuiſio.

74 Sed & multi hoc intelligũt procedere,vbi agitur de modico præiudicio, vt in caſu dictæ l. ſi filiusfamiliàs.vbi agitur tantùm de præiudicādo filio in ſpe hæreditatis, & acquirendo patri, cui erat ſucceſſurus,vt in caſu dictæ gl. in d.l.pe. C.commu. diuid. vbi ex diuturnitate temporis præſumitur inter fratres,& alios ſimiles facta diuiſio:ſecus vbi tractaretur de graui quodam præiudicio:ita expreſsè voluit Bar.in l.cum de in rē verſo.col.3.ff.de vſur.& in l. 1.col.pen.verſ.contra hoc tamen dictum. ff. de aqua pluuia arcen. & in ſua diſputat.incip.mulier habens magnum patrimonium,col.vlt.Fulg.qui Bar.mentionem non facit,in d.l. 1. col.pen.& ibi Iaſ. col. 5. verſ. quartò limita.C.qui admit.ad bon.poſſ. Pan. in c.vlt. col. 3. de cauſa poſſ. & propriet.Pau.Caſt. in d.l.ſi filiusfamiliàs.C.de petit.hæred. Alex. in d.l.qui in aliena.& in d.l.ſciendum.col.4.& cōſ. 10.viſo proceſſu,colum.ult.lib.4.& conſ. 5.viſo & diligenter conſiderato,colum. pen. eo.lib. 4.& Soc.dicto conſ.254.col.1.lib.2. Phil. Dec. dicto conſ 414 ubi ſuprà,& in c. 1. col. 6. uerſ. non obſtat ratio, de fide inſtrum. ubi & hoc dicit uoluiſſe Fran. Aret. in quodam conſilio non impreſſo incip. in præmiſſa conſultatione, per l.nullo.C.de rei uendic.

75 Multi quoq; hoc intelligũt ꝓcedere in acti-

bus

bus iudicialibus, qui tranſierunt in rem iudicatam, non ẽt in extraiudicialibus, qui non tranſierunt in rem iudicatam, ut no. dnc. in c. 1. de his quæ fiunt à maior. parte c. Sed hanc limitationẽ planè refellit Ale. cõſ. 219. ponderatis narratis, col. pe. ver. non obſtat ẽt, dũ obijciebatur. lib. 6.

76 Aliter item alij intelligunt, vt hoc ſcilicet procedat quando eſt ſolennitas, cui partes renũtiare poſſunt: ſecus ſi non poſſunt, ſecundum Ant. & recentiores, in c. ſicut. de re iudi. & Pet. Anch. in cap. 1. per illum tex. de reb. eccleſ. non alien. lib. 6. & confirmatur per l. ſi fortè. & ibi Bar. de caſt. pecu. & no. per eundẽ Bar. in l. ſciendum. ff. de verb. oblig. & in authent. ſi quis in aliquo. C. de eden. cum ſimil. Sed hoc Alex. conſ. d. conſ. 219. col. pen. verſ. poſtremò non obſtat. lib. 6. uult procedere, cùm ſolennitas ex eo præſumitur, quod de illa eſt facta mentio enuntiatiuè à partibus. Nam ea ſolennitas tum demum præſumitur, ſi talis erat, cui poterat renuntiari, per l. optimam. C. de contrah. & commit. ſtip. ſecus ſi ei renuntiari nõ poterat, vt no. gl. & Bar. in l. 1. C. de fide inſtr. lib. 10. cum ſimil. At ſi præſumptio ſolẽnitatis aliunde procedat, ſecus: vt no. in c. ea noſcitur. de his quę fiunt à prælat. & in c. cum venisſes. de inſtit. & in c. bonæ. de elec. cum infinitis alijs ſimilibus ſuprà allega.

77 Poſtremò hoc intelligas in caſu dubio, in quo præſumitur ſolennitas, etiam ſi de ea nulla ſit facta mentio in inſtrumento. Secus ſi ex inſtrumenti inſpectione conſtaret eam non interueniſſe: vt quia diceret, id non fuiſſe factum, aut aliàs ita loqueretur, ut appareret non interueniſſe: tunc enim non præſumeretur ex diuturnitate, vt expreſsè voluit & cõſuluit Pau. Caſt. conſ. 81. in cauſa quæ vertitur inter reuerẽdum, col. 3. verſ. etſi dicatur lib. 2. quia huiuſmodi (in qua) præſumptio tollitur per euidentiam, qua nulla eſt maior fortiorve probatio, vt no. Inn. in c. propoſuiſti. de proba. & ſubdit facere l. emptorem. in prin. ff. de act. emp. & alia quę ibi allegat. Sequitur Alex. d. conſ. 1. incip. ponderatis his, col. pen. lib. 4. Iaſ. in d. l. 1. col. 5. verſ. quintò limita, C. qui admit. ad bono. poſſ. & Stepha. Bertran. conſ. 154 Alienatio, col. 3. verſ. nec opponitur, lib. 2. Philip. Dec. conſ. 103. cuius ſupraſcriptio incipit, an approbatione. col. 1. & d. conſ. 36. col. 3. verſ. ſecundò reſpondeo. Quibus planè conſonat quod voluit Bal. quem nullus illorum allegat, in l. data. col. pen. verſ. quid ſi bannitus. C. qui accuſa. non poſſ. quòd ſentẽtia ex nullo vires acquirit, nec pro ea præſumitur, cùm ex forma ipſius habet vitium nullitatis: alioquin vitium conualeſceret tempore, quod fieri poteſt, l. ex initio. C. de fal. & cap. vnde quæritur. 25. q. 9. Et ſententia plus habet iuris, quàm facti, vt no. glo. in c. nullus. 9. q. 2. Sententia autem nulla nihil habet iuris, nec ex ſolo tempore robur acquirit, l. expreſſim. C. de appel. Et facit quod nota. in cap. inter cætera. 16. q. 3. & eſt expreſſum in l. quędam mulier. ff. famil. erciſcun. quòd ſententia etiam poſt multos annos dicitur. & declaratur nulla, Dec. in l. ſi quis in aliquo. nu. 23. C. de eden.

78 At ego ſanè, vt credo non præſumi ſolennitatem ex diuturnitate temporis, ſi ex inſtrumẽto vel ſententia appareat liquidò & expreſsè eã non interueniſſe: ita ſi non id expreſsè aut liquidò appareat, ſed tantùm in inſtrumento, vel ſententia, nulla facta eſt mentio ſolennitatis, certè non ex hoc ſequitur, quod non præſumatur interueniſſe: ob temporis diuturnitatem, vt non obſcurè ſentit Pet. Anch. conſ. 136. ex conſilijs, vbi in inſtrumento non apparebat de ſolennitatibus requiſitis, & tamen concludit, quod præſumuntur interueniſſe ob diuturnitatem temporis. & apertè etiam Alex. conſ. 79. circa primum, col. 3. lib. 1. & Fel. in c. ſicut. col. pen. verſ. ſeptimò & vltimò declara, de re iud. & Phil. Dec. conſ. 341. viſo puncto, col. 6. verſ. non obſtat ſi dicatur, & idẽ Dec. conſ. 409. viſo conſilio, col. 1. ver. non obſtat illud in quo videtur. Quanquam contrariũ tenuit Pau. Caſt. d. cõſ. 801. lib. 2. & cõſ. in facto iſto, col. 2. uerſ. ſecũdò principaliter. lib. 2.

Solennitas ex diuturnitate non præſumitur.

79 Quin & aliter etiam intelligit Alex. conſ. 50. in cauſa & lite, col. 2. lib. 5. quando conſtat actum qui dicitur fuiſſe ſolenniter factus, putà vt idem exemplum repetamus, ſi dicatur hæreditas fuiſſe adita, & ſolenniter: certè ſi conſtet de aditione, præſumitur ſolennitas interueniſſe ex diuturnitate temporis: ſecus ſi non conſtet de aditione. Et hoc ſequitur, & dicit no. Philip. Dec. dict. conſ. 442. colum. 3. verſ. non obſtat, ſi dicatur.

80 Ruſus ipſe Dec. ibi aliter intelligit, vt ſcilicet procedat in eo, qui potuit gerere actum, qui dicitur ſolenniter fuiſſe factus, vt exempli cauſa, qui adire potuit hæreditatem, tunc ex poſſeſſione longi temporis præſumitur adiiſſe ſolenniter. Secus ſi nõ potuit: vt qui pupillus erat, iuxta l. pupillus. ff. de acq. hæred. & §. neque. Inſtit. de author. tutor. Quia tunc præſumptio ſolennitatis ceſſat. Quia vbi veritas non poteſt habere locum, pariter nec præſumptio, per l. qui ad certam. ff. loca.

Adiiſſe præſumitur, qui potuit, aliàs non.

81 Alij item hoc intelligunt, quando veriſimiliter is, cuius ſenſus pro ſolennitate requirebatur, in actu ſciuit actum, qui dicitur ſolenniter fuiſſe factus, & de conſenſu illius. Secus ſi veriſimiliter ignorauit: tunc enim ex diuturnitate temporis ea ſolennitas non præſumitur, niſi tam longum tempus interuenerit arbitrio iudicantis, quòd ſcire potuerit, vt pulchrè conſuluit Alex. loquens in conſenſu Papæ, qui debuit interuenire in alienatione facta, ab epiſcopo, qui iurauerat non alienare inconſulto Pontifice, conſil 9. viſo themate ſupraſcripto, colum. vltim. lib. 3. & ſequitur Philip. Dec. conſ. 409. viſo conſilio. col. 1. verſ. & pro vera reſolutione, lib. 2.

82 Qua-

Ex diuturna ſolutione præſumitur cauſa legitima.

82 Quadrageſimò, proximè accedit ad ſuperiora, quod voluit Panor. conſ. 26. in quæſtione quæ ad præſens vertitur, colum. vlt. in prin. libr. 2. quòd ex diuturna ſolutione præſumitur cauſa legitima, quamuis de ea non appareat. Allegat glo. in cap. nullus, 1. q. 1. & Ioan. And. in cap. peruenit, de cenſib. & Barto. in d. l. cum de in rem verſo. de vſur. & idem quoque voluerat ipſe Pan. conſ. 7. circa primum, col. 5. verſ. item præmitto quòd quando, & iterum verſ. præſumenda eſt ergo. eo. lib. 2. vbi fortius dicit, quòd præſumitur cauſa legitima ex diuturna ſolutione, etiã ſi non fuerit allegata.

Monialis mutans monaſterium.

83 Quadrageſimoprimò, non prætermittendum quod not. conſuluit Soc. (meritò excellentiſſimus vocatus) conſ. 83. placet mihi, in princ. colum. 3. & alibi ſæpe. Is conſ. 207. conſideratis his, tenuit not. per multa quæ ibi allegat, quòd monialis quæ iam à longo tempore tranſiuit de vno monaſterio ad aliud, id feciſſe præſumitur conſentiẽte primo monaſterio, propter diuturnitatem temporis: ita quòd ſi aliquid poſteà acquirat, aut illi quæpiam hæreditas deferatur, acquiritur ſecundo monaſterio, non primo.

Conſuetudo inducta per diuturnam ſolutionem.

84 Quadrageſimoſecundò, hoc vergit quòd ſi per decennium fuerit quicquam liberè ſolutum eccleſiæ, aut piæ cauſæ, ex hoc inducta cenſetur conſuetudo: quam ſoluentes non poterunt tollere, quin cogantur deinceps ſoluere, etiam nullo alio probato, aut allegato titulo, per tex. in cap. veniens, le 1. de teſtib. & ibi Panor. in 3. not. & Fely. in 4 notab. vbi illum not. ad limitationem not. in d. l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. & tex. in cap. ad apoſtolicam. & ibi etiam Pan & Fel. de ſimo. et voluit Pau. Liaz. in repe. c. in literis. colu. 7. verſ. modò quæritus. de reſt. ſpol. Pan. conſ. 6. in quæſtione quæ vertitur, col. 3. verſ. ſecundum remedium. lib. 2. vbi & ad hoc allegat text. in l. priuilegia, & ibi Barto. C. de ſacroſan. eccle.

Temporis virtus multiplex.

85 Poſtremò, tempus ipſum tantum habet viriũ, vt non ſolum ius ac dominium alterius, & alia, de quibus ſuprà diximus, tollat, ſed cætera omnia abſumat, deuoret, deſtruat, commutet, atque alio diuertat, id affirmante Bald. in ca. inter dilectos. de fide inſtrum. & in cap. tua, colum. 2. verſ. porrò notorium, de cohabit. cle. & mulier. vbi dicit, quòd notorium non dicitur, niſi apparens & exiſtens vetuſtas, quæ omnia conſum t. Et idem affirmat Bald. in repet. l. 1. colum. 4 verſ. in contrarium quod merum imperium, C. de emancip. liber. quam ponit in fin. libr. 8. cum dicit, quòd tempus vicem perſonæ alienando gerit, cum iura negligentis labefacit, atque corrodit, & intelligentem transfert. l. qui agros. C. de omni agro deſer. libr. 11. Omnia enim (ait) ſua periodo terminantur. In quam ſententiam Lucretius lib. 4. ad fi.

Nam leuiter quãuis quod crebro tunditur ictu,
Vincitur in longo ſpatio tamen atque labaſcit.
Nonne vides etiam guttas in ſaxa cadentes
Humoris longo in ſpatio pertundere ſaxa?

Cui concinens Tibullus lib. 1. Elegia 4.

Longa dies homini docuit parere leones:
Longa dies molli ſaxa peredit aqua.

Et Ouidius lib. 1. de Arte amandi:

Quid magis eſt durum ſaxo, quid mollius vnda?
Dura tamen molli ſaxa cauantur aqua.

Sed & idem li. 4. de Ponto elegia 8. ad Suillum:

Tabida conſumit ferrum lapidemque vetuſtas,
Nullaque res maius tempore robur habet.

Et libro poſtremo Metamorphoſ. ex ſententia Pythagoræ,

Tempus edax rerum, tuque inuidioſa vetuſtas
Omnia deſtruitis, vitiataque dentibus æui,
Paulatim lenta conſumitis omnia morte.

Propertius quoque libr. 3. de Pyramidibus, deorumq; templis & Mauſoleis loquens:

Annorum aut ictu pondera victa ruent.

Et Martial. lib. 9. de Partheniana toga:

Quid non longa dies, quid non conſumitis anni?
—Monumenta fatiſcunt. Et Auſonius:
Mors etiam ſaxis, nominibusque venit.

Vetuſtas ipſam etiam naturã perimit.

86 Curtius autem lib. 5. Vetuſtas (inquit) non opera ſolum manufacta, ſed etiam ipſam naturam paulò exedendo perimit. Seneca in remedijs fortuitorum ad Gallionem, eleganter tempus vocat omnium ſepulturam. Ex Græcis quoque Sophocles in Aiace:

Πάνθ' ὁ μέγας χρόνος μαραίνει τε, καὶ φλέγει. i.
Omnia longum tempus labefacitque & vrit,

Ruſuſque in eadem fabula,

Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κ' ἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. id eſt,
Omnia longum & innumerabile tempus
Producit in lucem occulta, et manifeſta occultat.

Idẽ quoq; χρόνῳ τὰ πάντα γίγνεται, καὶ κρίνεται.
Tempore omnia fiunt & iudicantur.

Sed & Platonis diſtichon eſt:

Αἰὼν πάντα φέρει· δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν
Οὔνομα, καὶ μορφὰν, καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην. id eſt,
Aeuum fert omnia, longũ tempus nouit mutare
Nomen & formam, & naturam & fortunam.

Gregorius Nazianzenus in diſtichis ſententioſis:

Μὴ δὲ φίλει τὸν ὄλβον, ὃν λύει χρόνος.
ἃ γὰρ χρόνος δέδωκε, καὶ λύσει χρόνος. id eſt,
Ne ama opulentiam, quam ſoluit tempus.
Quæ enim tempus condidit, & ſoluet tempus.

Saturnus à poetis traditur filios ſuos deuorare.

Ob hanc ſanè cauſam Mythici exiſtimant a poetis traditum Saturnum filios ſuos deuorare ſolitum, ac eodem denuò euomere: interpretantes id ad tempus referri oportere, quod vt ſuprà diximus, Saturni nomine ſignificatur, à quo vicibus cuncta gignantur & abſumantur, quæ denuò renaſcantur, vt ſcriptum reliquit Augu. de Ciuit. Dei. lib. 6. c. 8.

87 Quinetiã tempus aut adimit, aut certè minuit impetus, affectus, ac perturbationes animi, alioquin

alioquin perpetui ac immortalis. Omnia, inquit Cornelius Tacitus lib. 19. hiſtoriæ Auguſt. Inconſulti impetus cœpta initijs ualida, ſpatio languescunt. Liuius lib. 2. diem tempusque ipſum lenitorum iras ſanitatemque nonnunquam allaturum ſcribit Seneca libr. 2. de ira, Maximum remedium iræ mora eſt. Itaque prudenter ille piſtor Apuleianus lib. 9. Meta. monebat mulierem, vt ſecederet quoad ſpatio feruens maiori animus ſedaretur. Idque eſt, quod de Leone ſcribit Ouid. lib. 4. Triſt. Eleg. 5.

Tempore Pœnorum compeſcitur ira leonum.

Ex quibus facilè cuique ſit manifeſtum, nulla re melius quàm tempore iram langueſcere. Itaque Venus apud Virgilium libr. 5. Æneid. conqueritur Neptuno de graui Iunonis ira in Troianos, quam nec longa dies mitigaret, nec pietas. Hactenus de ira.

Dies adimit ægritudinem hominis.

88 Nunc de dolore & triſtitia loquamur, Euripides in Alceſtide, ὁ χρόνος ἄλγος [illegible]; id eſt, Tempus dolorem leniet. Et ſimile apud Terentium prouerbium vetus adducit Menedemus, Diem addimere ægritudinem hominibus. Tullius lib. 3. Tuſcula. queſtionum: Id ita (inquit) eſſe dies declarat, quæ præcedens ita mitigat, vt iiſdem malis manentibus non modò leniatur ægritudo, ſed in pleriſque tollatur. Seruius ille

Seruij Sulpitij laus.

Sulpitius, qui vt refert Pomponius in l. 2. ff. de orig. iur. in cauſis orandis primum locum, aut certè poſt Marcum Tullium obtinuit, ad eundem Tullium ſcribens eum conſolaturus de morte Tulliæ filiæ ſuæ, ſic infert: Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat, hoc te exſpectate tempus tibi turpe, eſt ac nō ei rei ſapientia tua occurrere. Cuius ſententiæ meminit è noſtris Barba. in repet. cap. Raynu. quam Ioanninam vocant, colum. 74. de teſta. vbi & de morte filiæ ſuæ loquitur, cuius dolorem tempus ſibi ſuſtuliſſe aſſerit. Seruium autem ſecutus (vt opinor) Tullius ipſe ad Titium ſcribens, lib. 5. Epiſtol. familiarium, eodem genere conſolationis vſus eſt. Nam quod (inquit) allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit, id nos præcipere conſilio prudentiaque debemus. Seneca quoque ad Lucilium epiſtola 64. Finem (ait) dolendi, qui conſilio ſuo non fecerit, tempore inueniet. Idem in eo libro, quem de conſolatione ſcripſit ad Marciam: Dolorem dies conſumit, licet contumaciſſimum, & quotidie inſurgentem, & contra remedia efferueſcentem: tamen illum efficaciſſimum mitigandæ ferociæ tempus eneruat. Et paulò ante vocat remedium naturale temporis, quòd maximas ærumnas componit. Nec aliud vult Ouid. lib. 4. de Ponto, ad Gallionem ſcribens:

Finitumque tuum, ſi non ratione, dolorem,
Ipſa iampridem ſuſpicor eſſe mora.

Et Quintilianus libr. 6. Nam cum etiam veros dolores mitiget tempus, citius euaneſcat &c. Et Symmachus in epiſtolis: Fors fiat vt dies longa quandoque haberet laxatum dolorem: ſiquidē malis omnibus finis de tempore venit.

Amoris furore nihil vehementius.

89 Sed & ad amorem veniamus, qui affectus alios omnes vehementia exuperat. Nam, vt dicit tex. in §. illud quoque melius. in auth. quibus modis natur. effic. legit. furore amoris nihil vehementius inuenitur, quem retinere perfectæ philoſophiæ eſt. Et Cicero lib. 4. Tuſculanarum quæſtionum: Maximè autem (inquit) admonendus, quantus ſit furor amoris. Omnibus enim ex animi perturbationibus eſt profectò nulla vehementior. Propterea dicit Bald. non minus verè, quàm diſertè in l. precibus, colum. 6. verſ. quid ergo ſi petije non idoneas. C. de impub. et alijs ſubſtit. quòd huiuſmodi affectum intra debitos limites carcere Philoſophorum eſt, non muliebre. In quam etiam ſententiam Oldra. conſ. 109. regularis habet traditio, colum. 2. verſ. tertia conſideratio, aduocat teſtimonium philoſophi dicentis libr. 7. Ethic. cap. 9. hos Venereos appetitus nonnullos in furorem atque inſaniam adigere. Et per hoc quodam modo excuſat quempiam, qui vt quadam muliere potiretur quam deperdite adamabat, imagines quaſdam in eam rem confecerat, ac dæmones inuocarat. Hanc tamen tam furioſam, tam vehementem, tam impotentem, tam imperioſam paſſionem tollit, aut ſaltem lenit tempus ipſum. Nam vt dicebat Crates Thebanus apud Laertium, Amorem ſedat fames: ſin minus tempus. Quòd ſi hæc duo non ſuffecerint, ad laqueum eſt accedendum. Quam ſententiam Bapiſta Pius ex Græco epigrāmante ita his verſibus concluſit:

Amorem ſedat fames.

Sedat aligerum fames amorem:
Hoc ſi non ſuperat, domabit ætas:
Quæ ſi non rapidum fugabit ignem,
Nodatum ſupereſt medela collum.

Amoris remedia.

Idcirco Propertius lib. 3. dicit temporum & locorum interualla ſenſim ſuos ardores mitigatura, ictuſque cupidineos ſanatura. Huius carmen eſt huiuſmodi.

Aut ſpatia annorū, aut longa interualla profundi
Lenibunt tacito vulnera noſtra ſinu.

Quibus omnibus accommodatiſſimum eſt: quod Sophocles in Aiace flagellifero ſcribit: tempus eſſe Deum facilem, quod omnia leniat atque molliat.

Tempus omnino adimit memoriam.

90 Quid, quòd tempus prorſus adimit memoriam, quæ & ipſa eſt vis, & diſpoſitio animi, vt placet Auguſtino, aut (vt alij malunt) Hugoni Victoriano, qui in lib. de Anima & ſpiritu ſcriptum reliquit, animam ſecundum diuerſa operationum officia varijs nominibus enunciari: dicit enim, Anima dum vegetat, et corpus ipſum viuificat, Spiritus dum contemplatur, Senſus dum ſentit, Animus dum ſapit, dum intelligit, Mens, cum diſcernit Ratio, cum recordatur Memoria, dum vult Voluntas. Cice. libr. 2. de Inuentione, confirmat Prudentiæ tres eſſe partes,

inter quas Memoriam reponit. At tempus (inquit) memoriam rem pernicioſiſſimam, ſine ſit animæ diſpoſitio, ſiue ipſa anima, ſiue prudentię pars, aut quiduis aliud tollit prorſus, atque adimit, obliuionemque rerum omnium producit: affirmante id Iuriſconſulto in l. furtum. §. vlt. cum l. ſeq. & ibi not. docto. ff. de vſucap. & id quoque aſſerit glo. in l. vlt. & ibi glo. in verbo, vacuum. verſ. ſed quo iure. C. vnde vi. Specu. de pet. & poſſ. §. 1. ver. pen. & titu. de poſitio. §. ſextò tractandum eſſe, uerſ. item ſi de ſuo contractu. in fin. Dyn. in cap. poſſeſſor. & iterum in cap. præſumitur, in fin. de reg. iur. lib. 6. Barto. in l. ſi res obligata. poſt prin. verſ. hoc autem quod dicit, ff. de leg. 1. & in l. qui fundum. §. ſeruus meus, ff. de vſucap. pro empt. & in l. non fatetur, colum pen. verſ. item longinquitas. ff. de confeſ. & in l. Celſus. ff. de vſucap. & in l. ſi quis delegauerit. §. vlt. ff. de nouat. & in l. ex conſenſu. §. eum qui. ante fin. ff. de appel. & relationib. et in l. cum & iudices quæ eſt 2 §. quod obſeruari. & in §. ſed quia veremur. C. de iuram. calum. Bald. in l. 1. colum. 12. verſ. modò quæro quid de adulto. C. de confeſ. et in l. ſi minorem. C. de in integ reſtitu. & in cap. vlt. colum. pen. ver. & qualiter probetur error, extrà eod. Signo. conſ. 5. cum inter Gabrielem, colum 3. ver. item ex longo interuallo, Ange. in l. qui tabulas, ff. de furt. & in §. ſi quis igitur, colum. vlt. in auth. de inſtrum. cau. & fide. & in §. illud. in auth. de trien. & ſemiſſ. & conſ. 127. viſis petitione, & reſponſione, verſ. ſecundò propter temporis prolixitatem. Pet. Anch. conſ. 133. ſatis inaduertenter, paulò poſt medium. Lucas Pen. in l. quicunque. in 95. præſumptione. C. de apo. pub. lib. 10. Rapha. Fulg. conſ. 39. ad primum videtur, vbi ex hoc conſuluit in pulchro caſu. Barba. in l. ſi dari ſtipuler, colum. antepen. ff. de verb. obli. Corn. conſ. 142. videtur prima facie, colum. 5. ver. nec prædictis obſtat, lib. 3. & conſ. 278. in cauſa vertente, colum. 2. libr. 4. Alexan. conſ. 7. videtur prima fronte, col. 3. ver. ſed in queſtione noſtra, lib. 4. Soc. in tract. fall. reg. 175. ignorantia in facto proprio, in ſecunda fallentia, Iaſon in §. ſi quis agens, col. 2. verſ. tertiò fallit. Inſt. de actio. & facit c. longinquitate, 12. q. 2. Hucque reſpicit illud Menandri:

Χρόνος δ' ἀναίρει πάντα, καὶ λήθην ἄγει:

Tempus autem aufert omnia, & obliuionem inducit. Quem ſecutus Virgilius videtur hiſce verſibus:

Omnia fert ætas, animum quoq;: ſæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere ſoles.
Nunc oblita mihi tot carmina.

Tempus rudiſſimum & indocile. Inibi enim animum pro memoria poſuit Virgi. & Seruius & alij interpretes annotarunt, et ſatis indicant quæ ſequuntur. Nunc oblita mihi, &c. Nam (vt diximus) memoria vis eſt animi, & vt alij volunt, ipſe animus. Sed & huc vergit quod Paro Pythagoricus dicebat tempus eſſe rudiſſimum, indocile, ſtultiſſimum: quoniam omnia obliuione deleantur in tempore, vt retulit & approbauit Ariſto. lib. 4. Phyſic. in fin.

91 Et quanquam multi voluerunt relinqui arbitrio iudicis, quantum tempus exigatur, vt ex eo veriſimiliter inducatur & præſumatur obliuio, & ita perdatur poſſeſſio, videlicet glo. Iaco. Rauen. Ange. in d. l. furtum. ff. de vſucap. glo. in §. quod autem ad eas, in verbo, propter abſentem. Inſt. eod. Inno. in cap. querelam. colum. 1. in verbo, de nouo. & ibi quoque Io. An. de elect. Cyn. in l. 1. in 1. q. princ. C. vbi cau. ſtat. Rota deciſione 54. nota quod l vbi dicit aliquis, Bald. & Ange. in l. licet. ad fin. C. de acq. poſſ. idem Bald. & Ange. in l. 1. C. de ſeruis fugit. Bald. in l. 2. colum. 7. verſ. ſed quæritur an per negligentiam animi. C. de ſeruit. & aqua. Imo. & Ro. in l. ſi de eo fundo. §. ſi fortè. ff. de acq. poſſ. Pet. Anch. conſ. 92. tria in fauorem. ante fi. Dom. in c. pontifices. 7 q. 1. *Quantum tempus exigatur, vt præſumatur obliuio.*

92 Sed multò plures hoc tempus ſpatio decem annorum circunſcribunt, vt ſcilicet ex eo veriſimiliter præſumatur obliuio. & poſſeſſionis amiſſio inducatur. Ita enim voluit glo Iaco. Butr. in d. l. licet. C. de acq. poſſ. Dyn. in cap. ſine poſſeſſione, ad fin. de regu. iur. libr. 6. Ioan. And. in additio. Specu. in titu. de petit. & poſſeſſ. quo loco ſuprà citauimus, Cyn. Barto. & Bald. in l. 1. C. de ſeruis fugit. Barto. & Ange. in d. §. ſi fortè. l. ſi de eod. ff. de acq. poſſeſ. ibique latè Alex. colum. 1. & ſeq. qui reſpondet rationibus aduerſariorum, Barto. in l. Celſus. colum. 2 ibi, vel cum negligentia longi temporis, ff. de vſucap. Bald. in l. vlt. C. de his qui à non domi. & in l. ſi minorem. C. de in integ. reſtit. minor. & in d. l. 1. in fin. C. de ſeruis fugit. & in repet. l. edita. colum. 4. verſ. incidenter quæritur, ibi, dummodo ſit intra decennium, C. de eden & conſ. 37. quidam tabellio, colum. vlt. lib. 1. & conſ. 150. caſus actualiter, colum. pen. lib. 2. Roſellus de Roſellis inter conſilia ipſius Bald. conſ. 445. ſuper prædictis, colum. 2. eod. lib. 2. Petr. Ancha. conſ. 213. pro iſto patre inſtituto, colum. 2. plus etiam aduertendum, & conſ. 443. primò eliciamus, colum. 9. verſ. & aduertendum eſt, vbi hanc dicit communem opinionem, Pan. in cap. vigilanti. colum. 5. & ibi latè Fely. colum. pen. de præſcrip. idem Pan. conſ. 18. in cauſa & quæſtione quæ vertitur, in fin. lib. 2. & conſ. 62. in controuerſia orta. colum. antepen. eod. libr. 2. Paul. Caſtr. in l. poſſideri. quæ eſt 3. §. ſi quis nuntiet. ff. de acq. hæred. & conſ. 10. ſi vera ſunt, lib. 1. verſ. ſed ex alio capite, lib. 1. & conſ. 284. in facto præſenti pœnam. colum. 2. eod. libr. 1. Barbat. conſ. 73. à Ioue principium, colu. 4. lib. 3 & conſ. 40. clementiſſimum, colum. 23. libr. 4. et conſ. 54. à Ioue principium, colum. pen. eod. libr. 4. & conſ. 59. optaui & datus eſt, colum. 3. eod. lib. 4. Corneus conſ. 55. viſis & diligenter ponderatis, colum. 8. verſ. item videtur

tur quod poſſit, lib. 5. & conſ. 179. ex pacto colom. vlt. eod. lib. 3. Maria. conſ. 58. pro deciſione, colum. 8. lib. 1. & eius filius Soc. conſ. 47. primò præſentis, verſ. poſtremò circa principium eod. lib. 1. conſ. 155. Pulchra, colom. 3. verſ. qoinimo attentari poteſt, lib. 2. Fran. Aret. in l. 1. colum. 1. ff. ſolu. matr. Alex. conſ. 33. viſo proceſſo, colum. 1. lib. 6. Franc. Curt. ſenior conſ. 34. ſuper eo, colum. 1. Soc. conſ. 115. ſundata eſt intentio, colum. 3. verſ. ſed adhuc videtur, lib. 3. Iaſ. io l. 1. §. per ſeruum, colum. 4. verſ. item inquantum. ff. de acq. poſſ. in ſecuoda lectura. Et licet nonnulli ex his ſimpliciter locuti ſint de longo tempore, tamen de decennio videntur intellexiſſe; qood longum tempus priuatim nuncipatur, ſecundum glo. in d. l. cum de io rem verſo, & ibi docto. ff. de vſuris. & glo. in l. ſi filius. & ibi docto. C. de pet. hæred. & in l. litibus. in verbo, colonorum, C. de agric. & ceoſi. libr. 11. & in rubr. C. quæ ſit long. conſuetud. & ibi Bald. & in l. 1. C. de præſcript. longi tempo. et in l. vlt. ff. ſi ager. vectig. & in clem. 1. de rebus eccleſ. non alienan: & in cap. conſuetudo præcedens. 12. diſt. Bald. in l. iubemus nulli. in princ. C. de ſecroſan. eccle. et in l. de quibus. colum. 9. verſ. quæro & propter quantum tempus, ff. de leg. et Ange. in l. ſi filiofamilias. §. ſi vir in quinquennium. & ibi Alexan. colum. penul. ff. ſolu. matri. Anto. in cap. vlt. extrà ne præla. & conſ. 87. apparet qood viuo, colum. pen. Alexan. in l. ſciendum. colum. 3. ff. de verbo. obliga. Fely. in cap. ſicut. colum. 15. verſ. & primo aduerte de re iud. Bald. & latè Fely. in cap. pleruoque de reſcript. Et hoc confirmat tex. in l. ſancimus. C. de teſtam. & in l. ſi cum fideicommiſſaria. §. Ariſto. ff. qui & à quibus. Et ex hoc not. voluit Bald. in l. ſancimus, aliàs, iubemus, colum. 2. et ibi etiam Rapha. Fulgo. & Pau. Caſt. C. de teſta. quòd ſi quiſpiam fecerit teſtamentum, etiam cum clauſula derogatoria, et lapſo poſt decennio aliud faciat, quamuis in eo nullam fecerit mentionem illius clauſulę, tamen valet hoc vltimum teſtamentum, quòd propter tale teſtamentum præſumitur teſtatorem non recordari de clauſula derogatoria. & id ſequitur ipſe Bald. conſ. 40. ſicut ſapientiſſimè conſultum eſt, libr. 2. et iterum conſ. 15. viſo ac diligeoter conſiderato themate, colum. 3. libr. 4. quamuis contra hunc teneant Fraoc. Aret. & Iaſ. in d. l. iubemus, aliàs, ſancimus.

Decennium propriè longum tempus appellatur.

2. CONTINVE LS.

GLOSSA V.

Quomodo continua poſſeſſio probanda ſit.

1 SEd quomodo probabit huiuſmodi poſſeſſionem continuam: nunquid neceſſe eſt vt teſtis deponat vidiſſe ſe ſemper continueque et ſine intermiſſione decem annos poſſeſſioni rei incumbere? At hoc impoſſibile eſt, l. ſeruitutes, et l. quoties. ff. de ſeruit. Ideo ſatis eſt, vt probet ſe fructus cuiuſlibet anni percepiſſe. Nam quamuis fructus certo, & eo quidem breui tempore colligantur, tameo qui illos percepit, præſumitur toto integro anno percepiſſe, vt not. voluit Specu. titu. de prob. §. probari autem, verſ. ſed quæritur qualiter. qui eſt in colu. vlt. et ibi Bald. in add. et idem Bald. in l. Titia vbi et Barto. ff. de ſolut. vbi eſt bonus text. in verbo, redditus exegit. in princ. l. et idem Bald. in l. ſi quis. verſ. quæro qualiter probetur poſſeſſio. C. finium regund. et in l. 1. colom. pen. in fin. C. de ſeruis fugit. per text. in d. l. Titia. et in l. Pomponius, ff. qoib. mod. vſusfruct. amit. et idem Bald. io l. iudicia. C. de rei vend. et Cyn. in l. ſuper. C. de præſcript. longi tempo. Barto. in l. 2. C. de acq. poſſ. et in l. quidam in ſuo. ff. de cond. inſt. et in l. 1. et ibi quoque Franc. Aret. colom. 1. ff. ſolu. matr. Florian. in l. 1. colom. 2. ad fin. ff. de famil. erciſc. Raph. Cuma. conſ. 104. quæritur, in princ. Fulgo. conſ. 161. in cauſa Iacobi, in princ. Rom. conſ. 70. viſis themate, colu. pen. verſ. ſecundò quia probatum eſt, vbi etiam dicta iura allegat & præterea l. qui vniuerſas. §. quod per colonum. ff. de acq. poſſeſ. et l. litibus. C. de agrico. et cenſi. libr. 11. Franc. Crem. qui hoc ex Spec. vbique reputat ſingu. not. 132. Io. Ferrarien. tit. de forma reſponſionis rei conuen. io verbo, præſcriptionis, colum. 8. Lanfranc. Oria in repet. cap. quoniam contra falſam. in materia teſtium, verſ. 3. venit probanda poſſeſſio de proba. Beilem. ſubobſcure deciſ. 34. incipit valet articulus. Barba. conſilio 8. ſcribitur præclarè, colum. 2. verſicul. præterea, accedat. lib. 1. et conſ. 50. hoc exordio illud aſſeram, colum. 6. verſicul. præterea eſt aduertendum, eod. libr. 1. et conſ. 11. quod eſt ſimilis initij, colum. 4. verſ. capio modo partem. lib. 2. et conſ. 18. præclarè ſcriptum eſt, colum. pen. verſ. præterea faciat eo. libr. 2. et conſ. 36. ſapienter ſcripſit. colum. 2. 2. eod. libr. 2. et conſ. 70. præclarè ſcribitur, colu. 7. eo. lib. 2. vbi ad hoc multa allegat, et conſ. 35. in minimis quoque rebus, col. 3. lib. 3. Ale. conſ. 25. attentis narratis, colu. 3. verſ. eſt etiam probatum, lib. 5. et cooſ. 161. viſo. lib. 6. Soc. conſ. 131. io præſenti, circa prin. lib. 1. et conſ. 187. in controuerſia, verſ. ſecundò. Philip. Decius conſ. 2. ex perceptione.

Ad probandā poſſeſſionem fructuum perceptio non requiritur.

2 Neque tamen neceſſario requiritur ad probandam poſſeſſionem, vt fructuum perceptio probetur, quamuis illud ſit principalius ſed ſufficit, vt probetur quòd quis fecit terram ſeminari, arari, coli. Ita voluit glo. in d. l. ſi quis in verbo, poſſeſſionis quæſtio finiatur, et ibi ſequitur, C. finium regund. et illam dicit ſingu. Lanfran. in repet. d. cap quoniam contra falſam, vbi ſupra citauimus, qui et alios modos probandi poſſeſſionem ponit, vt ibi per eum videre licet. Tamen ſi quis probaret ſe fundum coluiſſe, alter collegiſſe, hic obtinebit: quia in perceptione fructuum conſiſtit efficacia, vis, et vtilitas poſſeſſionis: et licet qui ſeminauit præuenerit, tamen iuſtum eſt rem à fine dominari et ſæpe contingit, quod

quòd alter ſeminat, alter metit. Ita fermè ad verbum voluit Bal. in c. licèt cauſam. colum. 3. et ibi poſt eum Fel. col. 7. verſ. et ad iſtam tertiam cauſam, extrà de prob. Quamuis idem Bal. tenuerit contrarium, in l. arboribus. §. nam et ſi agrum. ff. de uſufruct. hac tantum ratione, ꝙ qui arauit eſſe antiquior. Sed tene priorem ſententiam per ea, quæ iam diximus.

Vtrum in probanda continua poſſeſſione ſufficiat initiũ & finis.

3 Sed nunquid ſatis erit, ſi probauerim me poſſediſſe primum annum decem annorum; et poſtremum eorum, ut uideat totos integros ac continuos decem annos poſſediſſe? Barba. dicit, non ſatis eſſe, in conſ. 8. ſapienter, colum. 10. in fin. cum principio ſeq. lib. 2. per tex. et glo. in cap. accedentibus. de priuileg. Sed quomodo intelligatur d. tex. et gl. dicam poſteà. Nam omnium fermè eſt ſententia, ſufficere probari initium & finem. Ita enim voluit Spec. in dict. tit. de prob. §. probari autem, verſ. ſed quæritur qualiter, Barbat. in l. ſicut re corporali. §. ſuperuacuum. ff. quib. modis pig. vel hypoth. ſolu. et in l. Celſus. colum. pen. verſ. quando dicatur continuata poſſeſſio, & ibi etiam Roma. ff. de vſucap. Bald. in l. teſtium. colum. vlt. verſ. quæritur hic Cyn. C. de teſtib. & conſ. 148. proponitur quòd Ioannes. paulò ante fin. libr. 2. Anto. et Panor. in d. cap. accedentibus. de priuileg. Anto. & Imo. in proœmio Decret. Petr. Ancha. in cap. 1. colum. 6. de præſcript. libr. 6 & conſ. 5. pro parte nobilis viri, circa med. Roma. in l. ſciendum, colum. 20. de verbo. obliga. Lanfran. in d. reper. d. cap. quoniam contra falſam. verſ. citatum. Alex. conſ. 89. excellentiſſimi Iuriſconſulti. colum. vlt. libr. 5. Matheſ. notab. 117. nota mirabilem doctrinam, Barba. conſ. 22. ſapienter ſcripſit, colum. antepen. verſ. prætereà adduco, eod. libr. 2. & conſ. 17. le 2. à Ioue principium, colum. penul. lib. 3. & conſ. 18. clementiſſimum Deum, colu. 8. libr. 4. Fely. in cap. inter delictos. colum. 4. verſ. ex quibus inferri ſolet, de fide inſtrum.

Ex extremis probanda media.

4 Idque regulare eſt, vt ex extremis probentur media, id eſt, talia præſumantur eſſe media, qualia ſunt extrema. l. talis ſcriptura. §. ſed & ſi in annos. Inno. glo. & ibi Bald. ff. de leg. 1. l. ſed & ſi. §. ſolemus. ff. de hæred. inſt. & cap. quia ſunt culpæ. in verbo. nec eam. & ibi glo. 28. diſt. & cap. legem quam piiſſimus. & ibi etiam glo. 53. diſt. glo. in cap. accedens. de conuerſ. coniug. & in cap. per tuas. in verbo, præſumendum, de cond. appoſi. & in cap. ex parte decani, in verbo, mandato. & ibi Imo. colum. 13. de reſcript. et in cap. iudicans. 16. q. 4. & in cap. in die reſurrectionis, in verbo, ordinem Romanum. de conſecra. diſt. 5. & Specu. titu. de inſtru. edit. §. nunc dicemus, verſ. illud autem ſcias. Bald. in l. omnes. §. ſi verò. C. de epiſco. & cler. Barb. conſ. 16. ſcriptum eſt, col. 10. lib. 1. et conſilio omniũ poſtremo ſapientiſſimus refert, col. 4. verſ. prætereà faciat, li. 4. & c. Theologis. lib. 3. Senten. diſt. 3. art. 1. q. 2. in fin. vbi hoc luculenter intelligit procedere; cum medium illud aptum eſt confici ex extremis ſecundum debitum ordinem et congruentiam.

Poſſeſſionis initium probare ſatis eſt.

5 Imò etiam in hoc caſu ex multorum ſententia ſatis eſt probare initium poſſeſſionis. Nam ſi allegetur continuatio ipſius, præſumetur ad præſcriptionem inducendam, vt expreſsè in hoc caſu voluit glo. poſt Hugo. & Placen. in l. ſiue poſſidetis. & ibi etiam Petr. & Doct. Bald. Salyc. & plerique omnes. C. de proba. Ioan. And. Ant. & Panor. in cap. cum ad ſedem. de reſtitu. ſpol. Cyn. in l. ſuper. C. de præſcrip. longi temp. Spec. in d. verſ. ſed quæritur qualiter, Barto. in l. Celſus. vbi ſuprà. Ioan. Fab. in §. 1. colum. 2. verſ. ſed quomodo probabitur, Inſt. de vſucap. Panor. in cap. cum eccleſia. colum. 5. verſ. aduerte latius, de cauſa poſſ. & propriet. & in d. cap. accedentibus, colum. vlt. de priuileg. & in dict. cap. accedens. circa med. de conuerſ. coniug. Nam, vt dicit Panor. in d. cap. accedentibus. cum amiſſio poſſeſſionis ſit quid accidens, cum requiratur animi deſertio, & facta non præſumantur, imò ſemel poſita qualitas præſumitur adeſſe, per cap. vlt. de præſcript. & cap. ſi fortè. de elect. libr. 6. & not. in cap. ſemel malus. de reg. iur. libr. 6. Ideò qui ſemel poſſedit, præſumitur & ſemper poſteà poſſediſſe, ſi alleget, vt præter eos, quos citauimus ſuprà, voluerunt Arch. in cap. Pontifices. 7. q. 1. Specu. & Ioan. Andr. in titu. de pet. et poſſ. §. 1. verſ. vlt. Cyn. Bald. & Sal. in l. ignorantibus. C. ad exhib. Barto. in l. quidam in ſuo. ff. de cond. inſer. Bald. & Sal. in l. iudicia. in fin. C. de rei vindica. Bald. in l. ſi minorem. C. de in integr. reſt. Saly. in l. non ignorabit. C. ad exhib. Panor. in cap. olim. le 2. colum. 1. de reſtit. ſpol. Alex. conſ. 133. viſo proceſſu. col. 2. lib. 1. Sed id quomodo intelligendum ſit, latè videbis per omnes in d. l. ſiue poſſideris, C. de proba. & in d. c. cum ad ſedem. de reſt. ſpol. & per Alex. ſi is eſt in add. Bar. in d. l. Celſus.

Medij temporis probatio nõ requiritur, initio & fine probatis.

6 Sed parum abfuit quin pertranſierimus multos ex his, qui dixerunt ſatis eſſe ad præſumendam poſſeſſionem certum tempus, vt principium & finis probetur, in eam rem allegare glo. in cap. volumus. 16. quæſtione quarta, quæ tamen non id ita ſimpliciter dicit, ſed illud tantum, quòd ſi quis probet poſſeſſionem totius temporis, quaſi videlicet non ſatis ſit probare principium & finem, niſi medium quoque aliquod probetur. Sed certè nulla medij temporis probatio requiritur ex omnium opinione, niſi quis inniteretur præſcriptioni longiſſimi temporis triginta vel quadraginta annorum, quia tunc neceſſariò oporteret poſſeſſionem cuiuſque decennij, ſcilicet primi anni, & decimi, et viceſimi, & triceſimi probare, ob id quòd poſſeſſio ciuilis, quæ animo retinetur, & quæ ſola ſufficit ad præſcriptiones præſumatur durare ad decem tantum annos, ex quibus obliuio præſumitur,

ſumitur, niſi appareat de naturali poſſeſſione, vt latè diximus in glo. præcedente, ante finem. Ita voluit expreſſè Matheſ. dict. no. 118. & ſequitur Alex. in add. Bar. in d. l. Celſus.

Vbi ſufficiat principium & finem probare.

7 Illud autem, quòd diximus ſatis eſſe probare principium, & finem, fortè intelligendum eſt in ea tantum poſſeſſione procedere, quæ ſolius præſcribentis factum, aut animum requirit: alterius autem nihil præter patientiam, vt cùm quis domum, aut fundum poſſidet. Non etiam cum debet interuenire factum alterius, vt in ſolutione cuiuſpiam rei annuæ, tunc enim videretur non ſatis eſſe, probare ſolutionem primi, & poſtremi anni, ac nec ſimul alicuius medij, vt præſumeretur ſolutio integrorum decem annorum: Sed neceſſe eſt, vt probetur ſolutio facta quolibet anno, per textum loquentem in ſolutione decimarum, in dicto cap. accedentibus. in illis verbis, vnde continuè debent iſti probare & c. de priuileg. & ibi glo. in verbis, per quadraginta annos, in fin. Ita illum textum intelligit, cum dicit, vnde continuè debent iſti probare perceptionem decimarum quolibet anno, vt dicit text. Et huius rei manifeſta eſt ratio diuerſitatis: nam primum illa facilius retinetur, & continuatur; vtpote ſolo animo poſſidentis; aut certè facto ipſius. Hæc præterea factum alterius requirit: ideò non ita facilè obtinet, per nota. in l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. Idque maximè procederet, vbi ageretur de præſumendo titulo, ex poſſeſſione decennali, iuxta dictam l. cum de in rem verſo. quia aliter duæ præſumptiones circa idem concurrerent, contra nota. in l. 1. C. de do. promiſſ. cum ſimilibus. Vna, quòd ex ſolutione primi, medij, & vltimi anni præſumeretur ſolutio omnium decem annorum. Altera, quòd ex huiuſmodi præſumpta ſolutione decem annorum, præſumeretur titulus allegatus, ex d. l. cum de in rem verſo. Quanquam Panor. in d. ca. accedentibus. ita de ea re loquitur, vt videatur velle contra dictam glo. ex ſolutione primi, & vltimi anni præſumi ſolutionem medij temporis. Id quod etiam tenet expreſſè Paul. Caſtr. nuncupatim loquens in caſu d. l. cum de in rem verſo. conſ. 51. in caſu ſpectabilium virorum, circa medium libr. 2. ideò cogita.

7 PRESENS, GLOSSA VI.

1 FRuſtrà fuerit hic tractare, qui dicantur præſentes, vel abſentes, vt contra eos currat præſcriptio decem, vel viginti annorum, cum de hoc textum habeamus expreſſum in l. vltima, & ibi glo. & docto. C. de longi temporis præſcript. & latè per Io. Fab. Ange. Aret. in §. 1. inſt. de vſuc p.

Præſentia eſt fundamentum præſcriptionis decem annorũ.

2 Sed poſſet quæri, an in dubio is, contra quem præſcriptum eſt, præſumatur fuiſſe præſens, an abſens. Iacob. But. in d. l. vlt. dicit, quòd qui vult probare præſcriptionem decem annorum, neceſſe habet probare præſentiam, cum ſit fundamentum ſuæ intentionis, quia præſcriptio completur decennio inter præſentes, ergo hæc duo copulatiuè debent probari, & quia etiam præſentia eſt facti, & non præſumitur, niſi probetur. l. in bello. §. factæ, ff. de capti. & poſtli. reuer. et quia ex eo quòd negatur præſentia, allegantiu eam incumbit onus probandi, l. ei qui. ff. de probat. & ſequitur Ange. in l. pen. C. quibus non obſt longi temporis præſcript. Tamen ſi probatur quòd ambæ partes ſint eiuſdem ciuitatis, ſatis fundata eſt intentio eius, qui nititur præſcriptione decem annorum, ex ſententia eiuſdem Ange. & Bald. in l. emptor. C. de legi. præſcrip. & Corn. conſ. 50. in cauſa et lite vertente, colu. vlt. verſ. & licet in dubio. libr. 2. Soc. conſ. 121. viſa contingentia, poſt princ. libr. 1. Nam et quis in dubio præſumitur eſſe præſens, in eo loco vbi habitat ſecundum Imo. & Alex. Franc. Aret. in l. is poteſt. ff. de acq. hæred. cum multis concordantibus à me collectis in tractatu de legib. connub. in glo. 6. in 2. quæſt.

6. RENTES OV AVTRES ſeruitudes. GLOSSA VII.

Hypothecaria præſcribitur ſpatio 10. vel 20. annor.

1 QVid ſi creditor, cui debetur annuus aliquis reditus, agat hypothecaria aduerſus tertium, qui poſſedit fundum obligatum ſpatio decem, vel viginti annorum, an iſte tertius poterit ſe tueri huiuſmodi præſcriptione? Et videtur non eſſe dubium, cum tertius præſcribat hypothecariam ſpatio decem, vel viginti annorum, per text. in l. an vitium. in fin. & in l. creditor. ff. de diuer. & temp. præſcrip. & in l. 1. vbi glo. & docto. et iterum in l. 2. C. ſi aduer. credito. oppo. præſcr. et in l. ſi obligata. et ibi etiam glo. C. de euictio. et not. etiam glo. in l. cum notiſſimi. C. de præſcript. 30. anno. & in l. 1. §. cùm prædium. et ibi Iaſon. colum. 2. ver. ex prædictis concluditur. ff. de pigno. & in §. item Seruiana, in verb. nihil, Inſt. de actio. & ibi etiam Ioan. Fab. Ang. Aret. & recentiores qui id quoque dicunt procedere, non obſtante iure nouiſſimo, quo mala fides authoris nocet ſucceſſori, huiuſmodi præſcriptione longi temporis, per auth. malæ fidei. C. de longi temp. præſcript. Ideoque videtur, cùm author qui erat debitor, fuerit in mala fide, quòd non poſſit tertius poſſeſſor, ipſius ſucceſſor præſcribere longo tempore, quod & idem tenuit Iacob. Aret. Cyn. Bal. Ange. & Salv. in d. auth. malæ fidei, & per l. ſequitur. §. ſi rem. ff. de vſuc. & Oldra. conſ. 19. thema tale eſt, quidam pater familias. Spec. titu. de præſcript. §. 1. ver. quid ſi debitor. & Ange. Aret. in §. furtiuę. Inſtitu. de actio. et in §. ſed iſtę, colum. 16. Inſtitu. de actio. Nam d. auth. malę fidei, vt ipſi dicunt, non loquitur in domino debitore qui alienat, ſed in non domino poſſeſſore alienante.

2 Verum Alex. conſ. 58. viſo & perlecto, paulò ante

lò ante

lò ante fin. lib. 2. aſſerit ea iura quæ ſuprà in principio allegauimus, loqui ſecundum ea tempora, quibus ius erat creditori agendi contra tertium poſſeſſorem, principali reo non excuſſo, vt cauetur in d. l. proſecutione. C. de pigno. cum ſimil. Et ideò dicit text. in d. l. 1. in fin. C. ſi aduerſ. credit. oppo. præſcrip. quòd creditori, cui obiecta eſt præſcriptio à tertio poſſeſſore, remanet actio perſonalis aduerſus debitorem. Sed cum hodie ſi non poſſit agere creditor contra tertium, niſi ipſo principali debitore excuſſo, per auth. hoc ita ſi debitor. C. de pigno. Et non valenti agere, non currat præſcriptio. l. 1. in fin. C. de annal. præſcript. cum ſimil. quoniam nec impedito impedimento iuris, non currit præſcriptio ipſo iure, vt voluit Barto. in l. 1. §. ſi quis autem. ff. de itinere actuque priuat. Ideò creditori contra tertium poſſeſſorem non currit præſcriptio, niſi à tempore quo facta fuit excuſſio principalis rei, quia & antè agere non potuit. Nec obſtat, inquit Alex. ſi dicatur, quòd ſua culpa & negligentia non potuit agere contra tertium, quia maturius, & longè antè potuit, et debuit agere contra debitorem principalem, & illum excutere: ideò ſibi imputandum, ſi non fecerit. Nam etiam cum impedimentum culpa impediti proceſſit, tamen non ei currit præſcriptio, per text. quem dicunt ſingu. in cap. quia diuerſitatem, & ibi glo. de conceſ. præb. Imo nulla (ait) culpa hic eſt, aut certè minor, quàm ibi. Hæc Alex.

Non valenti agere de iure non currit præſcriptio.

Replicatio et Alex.

3 At dicet quiſpiam, Alex loquitur in meris terminis iuris, nullo extante ſtatuto: hic verò ſtatutum habemus quòd qui rem immobilem poſſederit decem annos, eam poterit præſcriptione tueri aduerſus omnes, qui eam peterent, aut ius aliquod ſuper eam prætenderent. Ideò cum verba conſuetudinis (ſi ita malis appellare) ſint clara ac perſpicua, alia interpretatione non indigent, nec eſt ſuper his vllo pacto hæſitandum. l. ille aut ille. §. cum in verbis, & l. non aliter. ff. de lega. 3. l. illam. ver. de modo. C. de collat. l. ancillæ. C. de furtis. cap. vlt. de verb. ſign. & cap. 2. de regu. iur. Cùmque ſint generalia, & generaliter interpretanda, l. in fraudem. §. vltim. ff. de mili. teſta. cum ſimil. Et præſertim, vt conſuetudo non ſit ſuperuacanea, ſed aliquid addat iuri communi, iuxta not. in l. dies cautioni. quæ eſt 4. §. prætor. ff. de dam. infect. cum multis concord. à me alibi copioſiſſimè congeſtis.

Statutum reducendum eſt ad ius commune.

4 Verum ego etiam in caſu noſtræ conſuetudinis, non diſceſſerim ab hac Alex. ſententia, ſi ea vera ſit in terminis iuris communis, quin & hic locum habeat. Nam conſuetudo, aut ſtatutum debet reduci, quantum fieri poteſt, ad limites iuris communis. l. 2. C. de noxal. actio. cap. cum dilectus. de conſuetu. not. Inno. in cap. quia cauſam. de præſcript. & Barto. in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iure. cum ſimil. Item conſuetudo, ſiue ſtatutum loquens in terminis iuris communis recipit omnes limitationes, et exceptiones iuris d. cap. cum dilectus. & cap. ad audientiam. de cler. non reſid. cum ſimil. Sicut ergo præſcriptio iuris communis non currit contra impeditum, aut non valentem agere, ita nec præſcriptio conſuetudinaria, ſiue ſtatutaria, vt etiam nuncupatim voluit Bald. in auth. niſi tricennalis. C. de bonis mater. & Soc. conſ. 121. viſa contingentia, colum. 1. & Fely in cap. ex tranſmiſſa. de præſcript. Præſertim cum non ſit præſumendum eos, qui huiuſmodi conſuetudinem introduxerant, voluiſſe ius alterius ſine cauſa auferre, quod feciſſent, ſi ita intellexiſſent, vt contra non valentem agere curreret præſcriptio, quod non eſt dicendum, cum non debeamus præſumere iniquitatem, aut iniuſtitiam in lege, ſtatuto, aut conſuetudine. arg. not. in l. quoties. C. de preci. Impe. offer. & in l. 2. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco publi. & in cap. ſuper eod. de offi. deleg. Lex etiam debet eſſe iuſta, & rationabilis, & honeſta. cap. erit autem lex. 4. diſt. & l. leges. C. de legib. & quod not. Barto. in d. l. omnes populi. Item ſtatutum recipit interpretationem reſtrictiuam, quando aliter intelligendo quis damnum ſine cauſa pateretur, d. l. 2. C. de noxal. actio. & l. vt gradatim. ff. de muner. & honor. & plene per Barto. in d. l. omnes populi. Quin potius ſtatutum debet eſſe inane, & fruſtratorium, quàm vt cum alterius iniuſto damno addat iuri communi, ſecundum glo. quàm omnes ferè intelligunt ita in l. vlt. §. in computatione. C. de iure delibe. cum concor. ibi adductis à recentioribus. Quanquam & hæc noſtra conſuetudo, in multis alijs operabitur vltra ius commune. Primum quod ampliat. l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. quæ ex multorũ ſententia nõ procedit, cum interuenit ſola patientia, vt plenè dixi in princ. glo. 4. Et licet multi tenuerint contrarium, tamen ſatis operatur, quod in diuerſitate opinionum alteram expreſſim ſequi cenſuit. Item quia cum ex præſcriptione decem, & viginti annorum à iure communi introducta, acquiratur tantum vtile dominium, vt per glo. & docto. in auth. niſi tricennales. tranſeat tempus inſert. l. 1. C. de bon. mater. cum concord. adductis per Fely. in rubr. de præſcriptionibus, colum. 2. tamen ex hac noſtræ conſuetudinis præſcriptione acquiretur directum, ex ſententia Barto. Ro. & aliorum in l. ſecunda, ff. de vſucap. & ibi recentiores. Et ſufficit vt ſtatutum, aut conſuetudo aliquid, vel minimum vltra ius commune operetur, ſecundum omnes in d. §. in computatione.

Præſcriptio nõ currit impedito, ante eſt inchoationem.

5 Hanc meam ſententiam fulcit, quod latè atque eleganter cum ex facto incidiſſet, conſuluit Pan. in huiuſmodi ſpecie: Titius mihi domum vendidit, promiſitque de euictione, in idque ſua bona obligauit, deinde fundum Mæuio vendidit, qui illum decem, vel viginti annos poſſedit,

dit. Demum domus fuit à me euicta, an ſi agam contra Maeuium hypothecaria, poſſit ſe Maeuius tueri præſcriptione. Videbatur quòd ſic, tum iuribus ſuprà in princ. allegatis, tum ex ſtatuto. Nam in caſu Panor. extat ſtatutum huic noſtro ſimile, & concludit ipſe Panor. conſ. 22. quidam Ioan. de Senis, libr. 2. Contrarium tamen ſuſtinetur ratione inuincibili: nam impedito de iure non currit præſcriptio, d. l. 1. in fin. C. de annali except. & l. in rebus. C. de iure dot. & dicto cap. quia diuerſitatem. Idque præſertim quando impedimentum contingit, antequàm eſſet inchoata præſcriptio, iuxta theoricam Bar. in l. Senatus. ff. de offic. præſidis. Sed certum eſt, quòd ego non potui agere antequam domus euinceretur, licet etiam diceretur eſſe aliena, l. qui rem. & l. ſi poſt. C. de euictio. Ergo hactenus non habuit locum præſcriptio. Præterea præſcriptio cum bona fide, eſt partim inducta in fauorem præſcribentis bona fide, & partim in odium negligentis ius ſuum proſequi. cap. præſcriptionum. 16. q. 3. & quod not. Barto. in l. 1. ff. de vſucap. & in l. nemo poteſt. ff. de lega. 1 & Dyn. in cap. poſſeſſor. de reg. iur. lib. 6. Sed hic nulla mihi poteſt imputari negligentia, cum ante euictionem non potuerim experiri: ergo cum deſit fundamentum, atque ratio præſcriptionis, deeſt quoque præſcriptio. Et maximè cum text. in d. l. 1. C. ſi aduer. credit. innitatur diuturno ſilentio creditoris ounc hypothecariam intentatis, ſicque illum reſpiciat, qui cum agere, & proclamare potuiſſet, negligenter tamen ſiluit. Neque enim poſſunt illa verba adaptari ad eum, qui proclamare non potuit. Nam dici non poteſt ſilere, qui loqui non poteſt ſicuti nolle illius, qui velle poteſt. l. eius, ff. de reg. iur. & is dicitur inteſtatus, qui teſtari potuit. l. 1. ff. de ſuis & legi. & facit quod in ſimili notatur per doct. maximè per Barto. in l. 1. ff. quod vi aut clam. Sed & quòd contra creditorem habentem hypothecariam, iuſtaque cauſa impeditum non currat præſcriptio, eſt caſus ſecundum vnum intellectum in l. cum poſtulaſſem. §. vlt. ff. de damno infect. & not. glo. in d. l. 1. C. ſi aduer. cred. Ad ſtatutum autem reſpondet Panor. eo fermè modo, quem ſuprà diximus. Sed illod non prætermiſerim Alexan. in alio loco conſuluiſſe contrarium eius quod ſuprà ex eodem diximus, videlicet conſ. 220. ponderatis his quæ in ſuperiore. colu. vlt. libr. 6. hac ratione motus, quòd antequam facta ſit excuſſio debitoris principalis, competit actio hypothecaria contra tertium poſſeſſorem. Eſt tamen verum, quia ipſe tertius poterit opponere ante litem conteſtatam, exceptionem ordinis, ſed ſi non opponat, valet iudicium: vt not. Barto. in l. ſi probatum. vbi glo. C. communi diuidun. cum multis ſimil. Et ſic cum poſſet intentari actio, & in iudicium deduci, nihil repugnat, quin currat præſcriptio, potiſſimum (inquit) ſi debitor eſſet non ſoluendo, licet hoc certum non eſſet: quia fuit in culpa creditor: ſi non egit, & excuſſionem non fecit contra principalem, dicto cap. quia diuerſitatem, cum glo. in verbo, ſuſpenſionis, de conceſſione præbendæ, & ca. ſi ante. de reſcriptis, hoc Alexander, qui ex diametro ſibi repugnat: ideò cogita.

6 Sed rurſum quæritur, Petrus mihi vendidit decem aureos annuos, in idque domum obligauit, quàm poſtea alteri vendit, qui illam poſſedit decem, aut viginti annis, quibus Petrus ille mihi ſoluit annuatim decem aureos, poſteà ceſſat ſoluere, ob idque volo agere hypothecaria contra illum domus dominum, ac poſſeſſorem, an poterit ſe defendere præſcriptione. Vide Specu. titu. de præſcript. §. 1. verſ. pone, colonus vel emphyteuta, & in titu. de locato. §. nunc aliqua. verſ. 43. Guliel. Cuneus, et Bald. in l. ſolennibus penſionibus. C. de vend. Bald. in l. arboribus. §. qui tamen. ff. de vſufruct. Henric. Boh. in capit. vigilanti. de præſcript. Ioan. Faber. in l. 1. C. de bonis mater. Alexan. conſ. 71. videretur, colum. vlt. libr. 1. Iaſ. in l. 2. C. de iure emphyt. & Chaſſa. in conſuet. Burgund. titu. *des cenſes*, §. 1. colu. 15. verſ. nunc ſuccedit, vſque ad fin.

H SERA CREV DE SONDICT titre, par ſon ſerment.

GLOS. VIII.

1 HÆc noſtra conſuetudo luculenter interpretatur l. cum de in rem verſo. ff. de vſuris. quæ ex poſſeſſione decennali, facit præſumi titulum allegatum, tanquàm ſcilicet ſine alia probatione credatur ei, qui ſe dicit habere titulum ob poſſeſſionem decennalem. Sed et noſtra conſuetudo addit iuramentum poſſeſſoris; quod & forte in caſu d. l. requiritur. Eſt enim generalis noſtrorum ſententia, quòd vbi propter diuturnitatem temporis præſumitur titulus, ſiue quoties alicui creditur aſſerenti ſe habere titulum, de eo tamen fidem iureiurando faciat, neceſſe eſt. Ita voluit Petr. Anch. in cap. 1. de regu. ior. libr. 6. ad id citans Gaſpar. Calde. idipſum volentem, arg. cap. vlt. de conſuetu. & cap. 2. de teſtib. & ſeq. Fely. in cap. illud. colu. 3. verſ. eſt tamen circa prædicta. de præſumpti. & in cap. ſicut. colu. 16. & primò aduerte. de re iudica. Et de hoc videtur eſſe text. expreſſus, & valde ſingu. ad declarationem dictæ l. cum de in rem verſo. in cap. dilectio, & ibi glo. in verbo, offerre, 16. q. 3. Idque adiuuat, quod ſcribunt Hoſt. Imo. Pan. Io. Ana. & Fely. in c. licet. Hely. de ſimo. intelligentes id quod dicitur, præſumi titulum beneficij ex poſſeſſione decem annorum, vt ſcilicet ſatis ſit eum titulum probari per iuramentum.

Præſumitur titulus ex poſſeſſione decennali.

Titulum ſe habere aſſerens iuret.

2 Quam & ego ſententiam generaliori regula confirmo, videlicet vt non ſolum in aſſertione tituli illud procedat, ſed & aliàs, quando lex, ſtatutum,

ſtatutum, pactum, aut quæuis alia diſpoſitio vult ſtari dicto alicuius, intelligitur iurato, non aliàs. Ex quo gl. in l. apertiſſimi, in verbo, recuſare ibi, & nota hìc, poſteaquam recenſeuit opin. Io. qui dicebat ſufficere aliquem aſſerere ſimpliciter, iudicem ſe ſuſpectũ habere, ſine alia probatione, per tex. ibi, in verbo, putare, & in verbo, ſuſpicionis, & alia iura quæ allegat. Tandem ſubiunxit, huiuſmodi recuſantem debere ſuã aſſertionem iuramento firmare. Et quanquam ea gl. nihil ad hoc alleget, non deſunt tamen tex. hanc noſtram doctrinam comprobantes, & primò tex. eſt in eam omniũ optimus in l. Theopompus. in verbo, iuratus. ff. de dote præleg. vbi id no. Barto. ſicut etiam facit Ant. in c. veniens, le 2. & ibi Fely. col. pe. de teſtib. & idem Ant. in c. finem litibus col. pe. de dolo & contum. Ex eoque notat Bald. (vir acutus æquè ac doctus) in c. tuis. de teſtib. quòd iurare debet is, cuius teſtimonio quiſpiã ſtare promiſit, & ſi de iuramento nihil dictum fuerit. Alibi quoque eiuſdem tex. authoritate, idem Bald. in l. iuſiurandum quod ex conuentione, in prin. ff. de iureiur. tradit, quòd ſi ex pacto ſtandum ſit de aliqua re dicto teſtatoris, debet creditor iurare. Quin plus dicit ibi in lect. antiq. quòd ſi conuentum ſit, quòd ſimplici dicto creditur, tamen iuramentum interponendum eſt, per d. l. Theopompus. quod & idem voluit Bald. ipſe in c. cæterum. de iura. calum. & in c. tuis. de teſti. & Ange. in §. quod autem. in auth. de non alie. & Iaſ. in d. l. iuſiurandum & ad pecunias. §. qui iuſiurandum. eo. tit. de iureiur. & in l. de pupillo. §. qui opus. col. vlt. ff. de operis noui nunt.

Super expenſis requiritur iuramentum.

3 Cui ſimile eſt, quod per eandem legem ſcribit idem Ang. & Bal. in §. oportet, in auth. de iudicib. Quod vbi lex iubet ſtari ſimplici verbo alterius ſuper expenſis, aut quapiam re alia, debet tamen iurare. quod & idem voluit Maria. Soci. in repe. c. quod ſi ſuper rebus. & c. quoniam. col. 2. ante fi. vt lite nõ conteſta. Quanquam ei quod de ſimplici dicto, aut verbo dictum eſt, reclamare videtur tex. in cap. & ſi Chriſtus. poſt prin. ibi, ſimplici aſſertioni. de iureiur. vbi fit diſcrimen inter ſimplicem aſſertionem, & iuramentum, & ibi Bal. col. 2. ver. in tex. ibi, ſimplici. Nota (inquit) ꝙ iſtud verbum ſonat ſine iuramento. ſubditq́; , quòd in contractibus ſæpè apponitur ea clauſula, promittit ſtare ſimplici verbo talis, & nihil aliud dicit. Sed apertè ex his innuit, quòd nemo non intelligit hoc caſu, non requiri iuramentum. ideò ſuper hoc cogita. Sed & per illum tex. in d. l. Theopompus, dicit idem Ang. in repe. l. ſi vacantia. col. 3. verſ. maximè coram peritiſſimo, C. de bonis vacan. lib. 10. quod licèt ex diſpoſitione alicuius ſtatuti debeat ſtari dicto nuntij: non tamen ſtabitur, niſi iurauerit. & idem dicit eſſe vtile ad ſtatutum, volens quòd ſtetur dicto accuſatoris, aut denuntiatoris, quia ſemper intelligitur quòd debeat iurare: dicitque illum tex. ad hoc eſſe ſingularem, quem refert & ſequitur Alex. conſ. 71. clariſſime domine iudex. col. 2. verſ. ſecundò reſpondeo, lib. 3. & Marian. in repe. cap. qualiter & quando. le 2. in 7. q. & Hippoly. Marſil. 214 ad validitatem. & idem voluit Cor. conſ. 40. viſo proceſſu, col. 5. ver. & ideo vbi ſimpliciter, lib. 1. per d. l. Theopompus. Iaſ. qui hoc dicit ſing. in l. de pupillo. §. qui opus. col. 2. ff. de noui operis nunt. Rurſum ex eo textu idem dicit Ang. in d. l. apertiſſimi. ſumpta occaſione ex gloſſa, quam ſupra citauimus, quòd cùm lex reliquit aliquit conſcientiæ alicuius, requiritur tamen vt iuret: ad quod etiam dicit facere l. theſaurus meus in tuo fundo. ff. ad exhib. & l. coram. ff. de damno infecto. Et idem quoq; voluit ipſe Ang. in d. l. de pupillo. §. qui opus. ff. de oper. noui nuntiat. per tex. ibi, & in d. l. Theopompus. quem ad hoc dicit eſſe optimum. & ſequuntur ibi Pau. Caſt. Alex. Iaſ. & alij recẽtiores, non per illum tex. quem dicunt, & oſtendunt nihil ad hoc facere, ſed per d. l. Theopompus. & & hac etiam ratione, quòd quando committitur aliquid peritis in arte iudicandum, prout illis videbitur, debent iurare, per l. comparationes. C. de fide inſtru. & in l. hac edictali. §. ijs illud adiũgimus. C. de ſecun. nupt.

Periti in arte electi iurent & quomodo.

4 Et hoc quidem verum eſt, vt ſcilicet periti in arte iurare debeant, ſaltem de credulitate, vt voluit ipſe Ang. in d. l. comparationes. C. de fide inſtr. & in l. iuriſiurandi. verſ. vltimò quæro. C. de teſtib. Bar. in proœmio Digeſtorum, in principio. & Bal. in c. ſuper literis. col. 1. de reſcrip. & in c. quia iudicãte. & ibi recentiores, de præſcrip. & in cap. propoſuiſti. & ibi etiam Ant. Imo. Pan. & Phil. Dec. de prob. & idem Pan. in c. fraternitatis. poſt. Io. And. ibi. de frigid. & malefic. Imò verò etiam de veritate debent iurare, ſi res ſit eiuſmodi, de qua vera notitia haberi poſſit, vt voluit Bar. in d. l. Theopompus. & Bald. in d. l. hac edictali. §. his illud. & in proœmio Digeſtorum, ver. ſed dubitatur. & in repe. l. 2. col. 24. ff. de iureiur. Io. Ana. in cap. ſignificaſti. col. 6. verſ. circa ſecundũ, de homicid. Ro. in l. 1. §. vlt. ff. de verb. obli. Fel. in dict. c. quia iudicante. poſt princ. de præſcrip. Phil. Dec. in d. c. propoſuiſti. Inferunt autem docto. ſuprà allegati in d. §. qui opus (vt ad eos reuertamur) intellectum ad gl. reputatũ ſingularem in cap. ſtatutum. §. poſſeſſorem, in verbo relinquatur. quæ dicit quòd quando aliquid committitur conſcientiæ alicuius, non poteſt ab eius declaratione appellari, vt videlicet intelligatur, vt is cuius conſcientiæ committitur, debeat ſuam declarationem iuramento confirmare.

5 Quamuis huius poſtremi dicti contrarium voluiſſe videatur Bal. loquens expreſsè in caſu illius §. aſſeſſorem in repet. dictæ l. 2. charta 8. verſ. ſed ibi cùm eſt quæſtio. & iterũ charta 13. verſ. ſed nunquid de conſcientia. ff. de iureiur. & in l. rem non nouam. §. patroni autem cauſarum

C.de iudic.per tex.ibi,cuius tamen docto.in d.§. qui opus,non meminerunt. Sed & illam doctrinã Ang.in eo ipſo §.qui opus(vt ad id, vnde paulùm digreſſi ſumus, redeamus) ſequitur Alex. conſ. 219. viſis verbis,col. 2.verſ. ad prædictorũ cõfirmationem. lib. 2. Fran.Curt.ſenior in repe. l.admonendi.in fi. ff.de iureiur. & ibi etiam Iaſ. in lectu.col.4.in fi.ubi ad hoc allegat tex.in cap. continebatur,ibi,firmauerit iuraměto, de ſponſa.impuber.et ponderat tex.in ea ipſa l.admonendi.in illis uerbis,ſe inueniſſe dicat,iuncto c.paſtoralis.de excep.et idem Iaſ.in d.l.apertiſſimi. in fi.et in d.§.ſed iſtę.col.antepe.Inſti.de actio.Fel. in dicto cap.ſignificaſti.le 1.ante fi.de homicid. Ludo,conſ.47.cor mundum etc. uiſis et diligenter conſideratis. col. pe. verſ. accedit etiam doctrina Georg.Nata.in repe.cle.ſępe.§.non ſit tamen.col. 15. uer.ſ.iſte tamen qui tenetur, et iterum in uerſ.uerba ſecundùm conſcientiam, col. 4.eiuſdem uerſ.de uerb. ſignifi.Hippo.Marſil.in d.l.comparationes.C. de fide inſtru. et in repet. Rubr.charta 27.C.de prob.et d.ſing. 214. Et hoc quoque obſeruatum fuiſſe arbitror legibus Moſaicis, ex quibus bona pars legum Romanarum fluxiſſe creditur. A Iudæis enim Ægyptij ſuas ferè leges ſunt mutuati, Græci ab Ægyptijs, à Græcis denique Romani. Sanxit igitur Moyſes, vt ſi res quæpiam apud depoſitarium non culpa, ſed caſu fortuito pereat, non ſibi, ſed domino pereat: ſtabiturque depoſitario illud aſſerenti, ita tamen ſi iuret, vt ſcribitur Exodi 22.cap.

More Romanorum magiſtratum gerẽs iurabat in leges.

6 Adde quod in his quę concernunt officium alicuius, et plerunq; creditur, ut abundè diximus ſuprà: in idq; ſcribit Liuius lib. 1. belli Macedonici, non licuiſſe apud Romanos, magiſtratus plus quinq; dies gerere, niſi qui iuraſſet in leges. Ideoq; debet officialis, qualiſcunque ſit, iurare ſaltē generaliter ſuũ officiũ bene, ac legaliter adminiſtraturũ, aut ſimile quippiã, alioquin ei non creditur, ſiue ſit ordinarius, ſiue ſit extraordinari°: Iurat enim iudex, ut eſt text. in c.uenien. de iureiur.& ita per illum dicit Bal.in.l. 1.col. 9.uer. ſuper ſecundo puncto.C.qui accu. non poſſ. & eſt tex.in d.l.rem non nouam, et in auth. hodie. C.de iudic.& in l.2.in prin.C.de iuramen.calũ. et in §.quia verò benè multę. in authen. de iudicib.tex.in cap. 8.§. hoc quod nos. et ibi quoque no.Bal.col.4.tit. de pace Conſtan. Et id quoque ſtatuit Plato ſuis legibus cùm lib.9. tum 12. Ægyptiorum item reges ex ſua ipſorum lege iudices adiurabant, ne quid iniuſtè, etiam ſi rex imperaret, iudicarēt. author Plutarchus in apotheg. Sed et id apud antiquiores Romanos ſeruatum fuiſſe, author eſt Aſconius Pædianus in Diuinationem Ciceronis, et Auguſt. lib. de Ciuitate Dei 3.cap. 2.hinc et pares curię qui cognoſcunt de controuerſia, quæ eſt inter dominum & vaſallum, iurant ſe rectè iudicaturos, ut uoluerunt Marti. Laud. et Card.Alex. in c. 1. tit. de controuerſ.feud. apud par. termi. et Iacob. à S. Georg.in tractatu feudo.in uerbo, et dicti uaſalli, col. 6. uer. ulterius quæro, vtrum iſti pares. Quanquam And. Iſer. in d. cap. 1. & Odoar. in Summa tit.qui poſſ.de feud.cogno. verſ.item quæro nunquid iſti pares, & Io.Rey. in c. præterea, ſi inter vaſallum & domin. tenent contrarium:moti,quòd pares ſemel præſtiterunt domino iuramentum fidelitatis.

7 Sed huic rationi optimè reſpondent, qui tenent priorem partem, vt per eos videre licet. Iurant Conſules ciuitatum, per d.c. venientes, de iureiur.& in §.Conſules & ibi Bal.in tit. de pace Conſtant. Et defenſores ciuitatum.§. iuſiurandũ verò, in auth.de defen.ciuit. & auth. præſides gẽtium.inſert.l.iubemus.C.de epiſc. audien. Iurat & quilibet adminiſtrator reipub. aut iuſtitiæ. §. ſic igitur.in auth. vt iudices ſine quoquo ſuffrag. fiant.& in §.1.& per totum. in auth. iuſiurandũ quòd præſtā. ab his. Iurant etiam ij, quibus eſt commiſſa cura bonorum vacantium.d.l.ſi vacantia.C.de bonis vacan.lib. 10. vbi Bal.dicit optimè ex eo probari, quòd ſyndici ciuitatum non antè poſſunt vti officio ſyndicatus, quàm iurauerint rectè ſe vſuros. Iurant quoque tabelliones, vt dicit Io.Platea.in d.l.ſi vacantia.per tex.in d.l.comparationes. Sed eſt tex. melior & expreſſior in c. ad audientiam, de præſcrip. Iurant item nummulatij, vt no.gl.in l.quędam.§.nummularios.ff.de eden.quem pro ſolenni allegat Bal. in c. quoniã contra falſ.m.col.6.ver.quæro an iſti duumuiri, de prob. vbi per eam tenet contra opin. Abbat. Antiqui, Hoſt. Io. And. & Ant.quòd duumuiri, de quibus tex.ibi loquitur, debent iurare. quod & tenuit Pan. ibi, nulla Baldi mentione facta.& Fely.col. 25.ver. 3. quæro eandem quoq; gl. vt ad eam tede mus, notat, atque etiam ſolennem dicit idem Bal.in c. præterea, col. 1. & ibi quoq; Fel.col. 2.de teſtib.ex eaque dicit ipſe Bal. quòd omnes quibus committuntur ſcripturæ faciendæ, debent iurare ſe legitimè ac fideliter, quæ ſui ſunt officij executurus. Iurant & milites, cum militiæ dant nomen, aliàs tanquam priuati habebentur, vt voluit Bal. in d.c. quoniam contra falſam.loco nuper citato, ad id allegãs gl. quam dicit ſing.in l.eos.C.de offic.magiſt.milit. vbi tamen nullam gl. reperi iſtud dicentem. Sed tantũ illud, eus pro priuatis habendos, qui non ſunt immatriculati.

Iurant qui res alienas adminiſtrant, tractantue.

8 Sed de iuramento militum vide tex. in l. 2. & ibi gl.in verbo ſacramento. ff. de his qui not. infa.& gl.in l.pe.ff.quib.ex cauſis maio.& Spec. tit.de procur. §. 1.ver.item quòd eſt miles, & in tit.de accuſ.§. 1.ver. item excipitur ꝙ eſt miles, & in tit.de iureiur.§. 1. verſiculo de ſacramento, quod præſtant milites. Vide etiam Vegetium de re milit. Iurant etiam docto. l. nemini licere ſancimus.C.de aduoc. diuer. iudi. Iurant & rerum æſtimatores ad hoc deputati, d. l. hac edictali.§.his illud, & ibi Barto. & Bald. C. de ſe-

Variorum hominum iuramenta requiſita.

eun.nupt.& in §.quod autẽ,& ibi Ang. in auth. de nõ alien.& voluit Bar.in l.creditores. col. vlt. C.de pign. Et calculatores, qui ſcilicet ad calculandas rationes committuntur, vt uoluit Bal.in d.§.his illud.col. 2. uerſ. pone conſules. Et qui comparationes literarum faciunt, d. l. comparationes. vbi Bald.in 6. no. ex hoc notat, quod qui adhibentur tanquam periti, debent iurare.

9 Et propterea etiam medici debent iurare, cùm de artis peritia iudicant, vt voluit Bart.in procœmio Digeſtorum.in prin.col.pen.ver.item no.& in l.iuriſiurandi.C.de teſtib. & Bal. in d.l. hac edictali.§.his illud.C.de ſecund.nup. in antiq.lect.Matt.Afflict.in conſti.Siciliæ, in fi.

Obſtetrices iurant de conſcientia.

10 Iurant etiam obſtetrices, vt reclamante gl. in l. 1.§.1.& in d.l.iuriſiurandi.C. de teſtib.quas ſequitur Ro.conſ.21.viſo puncto, circa mediũ. Sed eas reprehendit Bar.in dicto procœmio Digeſtorum,& in d.l.iuriſiurandi.& in d.l.hac edictali.§.hoc illud.& ibi etiam Bal.in antiq. lectu. & idem Bar.in d.l.creditores.C.de pig.& Bal.in d.l.nemini.paulo ante finem,C.de aduocatis diuerſo.iudicum. & Io. Plat.in d. l. ſi vacantia. C. de bonis vacan.lib. 10.Sed eas ipſe Bal. excuſat in dict.l.comparationes.ita uidelicèt, vt non debeant iurare obſtetrices de veritate, ſed de conſcientia,& credulitate.

Artificiũ iur. Aduocatorum.

11 Iurant item artifices & mechanici ad aliquid agendum aſſumpti, d. §. quòd autem in auth de non aliena.

12 Iurant & aduocati, d.l. rem non nouam. patroni.C. de iudic.vbi tamen gl.dicit, hoc non obſeruari conſuetudine prout illam allegat Domini.in cap.Romana.§.nec etiam.de foro cõpe. lib. 6. vbi tamen poſt Hoſt.Io.de Imo.& Io.And. dicit illam conſuetudinem de non iurando de calumnia,per c.cæterùm de iura.calum. cùm & in hoc caſu ſit maior ratio, quia aduocati ſunt calũnioſiores.verſutioresq;,vt no.i l.ab Anaſtaſio. C.manda. & hoc ſequitur & dicit menti tenendum contra iudices, qui hoc iuramentum non exigunt,propter conſuetudinem.Matth.Affli.in conſti.Siciliæ,incip.aduocatos,col. 1. in fin. Sed aduerte,quoniam gl.in d.l. rem non nouam,non ſimpliciter dicit iuramentum illud conſuetudine non obſeruari,ſed tantùm formam iuramenti, quod ex hac lege fiebat tactis Euãgelijs,quæ forma conſuetudine ſublata eſt, vt dicebat Bulga. Iurant etiam orphanotrophi, id eſt, educatores eorum,qui carent parentibus,vt dicit Bal.in cap. ſignificaſti extrà de electio.

Iuramentum calumniæ an tollatur conſuetudine.

Iuramentũ tutorum & curatorum.

13 Et tutores atq; curatores minorum,furioſorũ,ac cæterorum, qui curatoribus indigent.l. de creationibus.C.de epiſco. audien. & l. vlt §. ſed cùm antiquitus.& ibi gl. quæ dicit id generale eſſe in omni tutore & curatore. C. de curato. furio.& in auth hodie.eo.tit.Et in §. 1.& rurſum in §.vlt. & ibi etiã gloſſa in auth. vt hi qui oblig. ſe hab.& in clem.quia contingit.§.ut autem.ver. illi etiam,de religioſis domibus.Bal.in d.cap. ſignificaſti.Bar.in l.legitimos.ff.de legit. tuto. Iurant & rectores hoſpitalium, d.cle.quia contingit,loco ſuprà allegato.

14 Et etiam rectores communitatum,c.vlt de procur.Iurant & erogatores annonæ publicæ,& ibi ſtipendia ſoluunt,l.per hãc. C. de eroga.mil. anno.lib. 12.Et executores teſtamentorum,ut dicit Io.Plat.in d.l.per hanc.arg. d. l.de creationibus.& d. §.vlt.in d.authen. vt hi qui obligatas ſe habere.Et vendentes bona debitoris authoritate iudicis,l.vlt.in fi.C.de bonis auth.iud.poſſ.& Io. Pla.vbi ſuprà.qui dicit hoc eſſe generale in quolibet adminiſtratore, per tex. in auth. iuſiuran. quod præſta.ab his,in prin.& in gl. 1. Et qui mittuntur ad inſpiciendum fines agrorum,Bar.in d. l.iuriſiurandi.C.de teſtib.

15 Et agrorum ipſorum deſignatores,ſiue aſſignatores,ut conſuluit Barb.conſ.25. clementiſſimum Deum & pijſſimum,col.7.lib.4 per not. in d.l.hac edictali,& in d.l.comparationes. Et nuntij publici, quos vulgò ſergentes vocamus, cap.cùm parati,& ibi gl.& doct.de appel.& voluit Bar.in extrauag.ad reprimendum,in verbo, per nuntiũ,& Bal.in l. 2.in prin.C.de ſport.& in c.venerabilis,col. 2. ver.vtrum ſi Papa. de dolo & contu.Ang. in §. ſi quis autem.in auth. de eccleſiaſti. tit. Iurant quoque cuſtodes carcerum, cle. 1.§.porrò, de hæret. Et qui mittuntur ad redimendos à Turcis captiuos, c. ſignificauit.extrà de iudic. Iurant deniq; omnes periti de arte ſua interrogati, vt diximus latè in ver.præced.

Iuramentum quando non ſit neceſſarium.

16 Illud tamen non præmittendum,quod ſi partes communi cõſenſu, vnum quempiam ſibi delegerunt,cuius iudicio,aut teſtimonio in re quapiam ſtetur,ſiue,ut breuius dicã, ſi fides alicuius ſit approbata ab vtraq; parte, non eſt neceſſe illum iurare,vt voluit Bar.in l.Lucius. in fi. ff.de fideiuſ. & in d. l. Theopompus. ff. de dote prælег. Anto.in c. veniens. le 1. col. 2. & ibi etiam Fely.de teſtib.Idem Ant.in c.finem.col. vlt. de dolo & contu.Ro. conſ. 20. viſo puncto, verſ. tertiò quia dictus Fely.in d.c.quia indicãte, col. 1.de præſcrip.

Iuramento illius qui præſcripſit quando ſtãdum ſit.

17 Sed redeundo ad noſtram conſuetudinẽ, declara primò id quod hic dicitur, ſtari iuramento illius qui præſcripſit, procedere, ſi ille non haberet titulum apud ſe.Nam ſi haberet, crederem nõ eſſe illi credendum, ſed teneretur illum edere. Nam quoties alicuius iuramento ad ſuũ commodum creditur,id debet intelligi deficiẽtibus alijs probationibus,ſiue cùm aliter fides fieri non poteſt, vt voluit gl. no. in c. ſtatutum. §. cùm verò.in verbo,ſaltem.de reſcrip.lib. 6.quẽ ſequitur Dom. ibi,Bal.in l. 1. col. 1.& ibi etiam Salic.C.de iureiur.& Mar.ia.in repe.c.quoniam. §.quòd ſi ſuper. col. 2. verſ. item aduerte tertiò, vt lite non conteſta. Quia multi qui titulum habent vitioſum, nolunt illum oſtendere, ſed ſibi poſtulant credi ex huiuſmodi conſuetudine.

18 Declara ſecũdò,ut non obſtãte huiuſmodi

Contra iuramentum partis admittitur probatio in contrarium.

conſuetudine, poſſit probari contrarium, vel ex confeſſione ipſius partis, vel aliàs qualitercunq;. Nam quanuis lex, aut ſtatutum diſponat ſtari aſſertioni, aut iuramento alterius, poterit tamen contrarium probari, ex doctrina gl. in l. 2. §. vlt. & ibi Paul. Caſt. & recentiores, ff. ſi ex noxa. cau. aga. & Bal. in l. 1. C. ſi aduer. liber. cùm multis alijs concord.

Declara tertiò generaliter, niſi ſubſit iuſta cauſa non credendi huic, qui ſe dicit habere titulum, vt per Ang. in l. diuus. ff. de teſta. milit. & in l. qui reſtituere. ff. de rei vend. & in l. qui vas. in prin. ff. de furt. & Alex. qui cõcord. adducit conſ. 114. in cauſa & lite vertẽte. col. 2. verſ. circa tertium. lib. 4. vbi & in caſu ſimili declarat multas cauſas non credendi ei, cui ſtatutum credi iubet.

Iuramentum neceſſariò præſtandum.

19 Declara quartò, vt huiuſmodi iuramentũ neceſſariò ſit præſtandum, etiam ſi nõ deferatur à parte, vel à iudice, ſecundum Baldum, in l. admonendi. ff. de iureiuran. & Alex. in l. ait prætor. in prin. ff. de iureiur.

20 Declara quintò, vt iſte iurare debeat corã iudice, aut alio à iudice in id deputato. Neque enim ſufficeret iuramentum vbiq; factum, vt expreſsè voluit Bal. loquens in ſtatuto diſponente, ꝙ credatur iuramento alterius de damno dato, l. ait prætor. quæ eſt 3. in prin. verſ. circa quintum. ff. de iureiur. per nota. in l. hac conſultiſſima. §. pen. C. de teſta. & in l. iubemus. C. de libe. cau. & Alex. conſ. 60. clariſſime domine iudex. col. 3. verſ. non obſtat ſi dicatur. lib. 3.

21 Declara ſextò, vt pars ſit præſens, cùm præſtatur huiuſmodi iuramentum, per id quod voluit Bal. loquens de æſtimatore, in d. l. hac edicta li. §. illud col. 2. ver. ſed nunquit partes. C. de ſecun. nup. et Pan. in c. 2. de teſtib. Et etiam per id quod voluit Ang. in l. in bonæ fidei, C. de iureiuran. vbi cùm defertur iuramentum in ſupplemẽtum probationis, iuxta tex. ibi, debet pars iurare præſente aduerſario. Bar. in d. l. Theopompus. ff. de dote præleg. & Ale. cõſ. 130. difficultas huius negotij. lib. 1. & Fel. in d. c. 2. col. 5. verſ. 9. limita. de teſtib. & Catel. in memor. incip. citatio partis.

1. LES MINEVRS. GLOSSA IX.

An & qua præſcriptio currat cõtra minores.

1 SEd ſi hoc non eſſet expreſſum, an tunc præſcriptio huius conſuetudinis curreret contra minores? Et ſanè Bal. loquẽs in caſu huic omnino ſimili, imò verò prorſus eodem, in quodã conſilio incipiente, conſiderandũ eſt, dicit ꝙ ſtante ſtatuto, quòd poſſidens cum titulo per decem annos ſit tutus, talis præſcriptio etiã contra minores operetur. & idem voluit ipſe Bal. loquens in eodẽ caſu, in alio conſilio incip. quæſtio talis eſt, facta eſt citatio, & refert Cor. conſ. 69 in hac cõſultatione. col. 1. lib. 1. Sed & quòd præſcriptio ſtatutaria currat minoribus, tenet idem Bal. in l. ſi mater tua. C. ne de ſtatu defunct. & in l. vlt. col. vlt. & ibi etiã Ang. C. in quibus cauſis in integ. reſti. non eſt neceſſ. & Io. Lig. in cle. 1. de reſti. in integ. & Guido Pap. deciſio. 31. ſecundum ſtatutum, vbi tamen intelligit de adulto: & videtur de hoc eſſe tex. in cap. conſtitutus. & hoc no. Inno. & Io. And. de in integ. reſti. vbi tamen dicitur, quòd aduerſus huiuſmodi præſcriptionem reſtituitur.

Adultus aduerſus præſcript. reſtit.

2 Sunt tamen qui ſimpliciter tenent non currere præſcriptionem ſtatutariam, ſicut nec legalẽ aduerſus minores, in quibus eſt Pau. Caſt. conſ. 440. quia ſecundum dubium, col. 2. lib. 3. Et pro his eſt optima gl. quam nõ allegant, in c. 1. §. porrò. tit. quali. olim feu. alie. poteſt.

3 At Bar. hanc rem ita diffinit, vt in præſcriptionibus, quæ lucrum tantùm excludunt, currat præſcriptio, vt in terminis dicti cap. conſtitutus. Sed in alijs quæ damnum & amiſſionem rei iam quæſitæ adferunt, non curret: quia ſtatuta recipiunt interpretationem reſtrictiuam, ne quis indebitè damnum patiatur, l. 2. C. de noxa. actio. Ita voluit ipſe Bart. in l. etiam. la 2. in vlt. quæſtio. ff. de minor. & in d. l. ult. in fi. C. in quib. cauſis in integ. & ſequuntur Ant. & Pan. in d. c. conſtitutus. de in integ. reſti. Bal. autẽ in d. cap. 1. §. porrò. tit. qual. olim. feud. alie. & rurſum in c. 1. col. 2. uerſ. niſi iuſta; tit. quo tẽpore miles. ita diſtinguit: Aut enim præſcriptio inducta à ſtatuto ſuccedit loco alicuius præſcriptionis inductæ à iure communi, vt ſi loco præſcriptionis triginta annorum, quæ de iure communi non requirit titulum, ſtatutum inducat præſcriptionem decem annorum. Et tunc procedat illa opinio, ꝙ non currat minori: quia ſubrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. & cap. eccleſia. vt lite pend. Aut non ſubrogatur loco alicuius præſcriptionis legalis, & tunc ea currit minoribus, per dictum cap. conſtitutus. Et hanc diſtinctionem ſequi videtur Alex. conſ. 65. quoniam omne datum, col. antepe. in fi. lib. 6. quod repetitum eſt in eo. lib. conſ. 118.

Statutum & conſuetudo ligant etiã minores.

4 Illud autem planum eſt, aliàs ſtatutũ & conſuetudinem comprehendere ac ligare etiam minores, per textum in l. ſine hærede. §. Lucius Titius cohæres. ff. de admini. tutu. & voluit Iacob. But. in l. de quibus. in fi. ff. de legib. & ibi etiam Bar. & Bal. in repe. col. antepen. verſ. primò ergo quæro, vbi dicit ita omnes tenere. Cy. in l. 2. col. vlt. C. quæ ſit longa conſue. Iac. Are. & Bal. in l. vlt. C. de reſtit. in integ. Ang. in l. ſi plures. ff. de pact. Alex. conſ. 49. maturè ponderat. col. 3. verſ. & conſtat ſtatutum. lib. 1. & conſ. 37. conſideratis his, col. 3. ver. & ex his conſtat. lib. 4. & dicto cõſ. 55. col. 7. ver. 9. dictum ſtatutum. lib. 6. & Barb. conſ. 44. illud adferam. col. vlt. lib. 3. quicquid dixerit Guliel. Cun. in l. ingenuum. ff. de ſtatu homi. quem tamen ſequitur Ant. in c. vlt. 32. ver. ex. hoc infertur, de conſuetu.

Statutum uel conſuetudo contra ius cõmune

5 Quod tamen intellige, niſi ſtatutũ, aut cõſuetudo eſſet cõtra ius cõmune: nam tunc non com-

præ-

non comprahendit minores.

præhenderet minores, per tex. in c. 2. de delict. puer. quem ad hoc expendit ſolus omnium, ut ipſe gloriatur, Ro. ſing. omuium poſtremo, & ſequitur Fran. Cur. iunior conſ. 8. viſa ac diligentiſſimè conſiderata, in fi Bal. in l. omnes populi, col. antepe. verſ. vlt. quæro ſtatuto cauetur, uſq; ad verſ. ſed nunquid. & in feud. fol. 28. col. 1. in uerbo, infantia. Et idē voluit Zilio Cremo. inter conſ. Bal. conſ. 135. articulus ſine caſus eſt, dominus Antonius lib. 3. & l. 1. C. quando Impe. inter pup. & vid. quē refert & ſequitur Soc. conſ. 134. uiſo ſtatuto, col. 3. verſ. poſtremò addo lib. 3.

x L'EGLISE. GLOSSA X.

Conſuetudo inducens minor. præſcriptionem 40. an. contra eccleſiam non valet.

ETiam ſi non expreſſiſſet, tamen ita intellectum fuiſſet: quin & ſi nuncupatim diſpoſuiſſet eccleſiam hoc ſtatuto teneri, nō valuiſſet ex ſententia Bal. cōſ. 454. col. 3. ver. itē quia generali, li. 3. vbi expreſſè dicit, ꝙ cōſuetudo aut ſtatutum inducens præſcriptionem contra eccleſiam minori tempore quàm quadraginta annorum, quod de iure communi ſtatutum eſt, non valet, & peccatum mortale committit illam ſeruans, per c. non minus. & c. aduerſus. de immu. eccl. Vt interim illud omittā, ſtatuta laicorum ſuper præſcriptionibus non ligare eccleſiā, vt per Pet. Anch. conſ. 258. ſupradictum ſtatutum, ſicuti nec alia, vt alibi latè diſputauimus, præſertim cùm hæ noſtræ conſuetudines ſint miſtę, clericorum & laicorum: & ideò, niſi aliud obſtet, ligant etiam clericos, vt alibi quoque diſſeruimus.

Sed an etiam bona clericorum idem habeant priuilegium, vt non niſi 40. annis preſcribantur. Breuiter dic, ꝙ nō, ſed iure communi vtuntur, gl. 1. in c. poſſeſſiones. 16. q. 4. & gl. quæ illam priorem allegat in c. quanquam. in verbo, ipſarum, & ibi Arch. & Dumi. de cenſi. lib. 6. Salic. in auth. quas actiones. in vlt. q. & ibi Iaſ. in fi. C. de ſacroſan. eccleſ. Ant. in c. ſi diligenti. & ibi latè Imo. & in c. vlt. in repe. de præſcri. Pan. in d. c. ſanctorum. in fi. & ibi etiam Fely. in fi. eo. tit. Idem Pan. in c. 1. col. 2. de conſtit. Ro. in l. vſucapio. ff. de vſuc. & ſing. 453. incip. tu ſcis generale, vbi facit gl. ſing. quam primo loco allegaui. idem Pan. in c. eccleſia S. Marię. ſuper gl. 2. & ibi etiam Fel. col. 5. ver. & hinc eſt ꝙ bona, de conſti.

1 NE AVTRES PERSONNES *priuilegiees.* GLOSSA XI.

Generali ſtatutum non intelligitur de perſonis &c.

1 VIdetur iſtud ſuperfluè adiectum fuiſſe, quoniā generale ſtatutū non intelligitur de perſonis nominatim à ſuperiore priuilegiatis, per l. hac perpetua: quę eſt 2. & vlt. in prin. verſ. exceptis. C. vbi quis de curial. vel cohor. & in l. decurionibus. & ibi gl. & Barb. C. de ſilen. lib. 12. & ita per illos tex. voluit Bal. conſ. 60. quędam ſoror de ordine Minorū, in fi. lib. 5. Sed & idem Bal. in c. 1. col. pe. ver. pone princeps, de reſcrip. vbi dicit, ꝙ immunitas alicui ſpecialiter conceſſa non tollitur ex generali impoſitione onerū, per d. l. decurionibus. & ibi latè ſequitur Barb. & latius Fel. col. 8. ver. ſecūda diſpoſitio. & idē Bal. in c. cū ordinem. col. vlt. ver. decimò expono, eo. tit. dicit, ꝙ per conſtitutionem generalem ſequentem non tollitur priuilegium, ut no. ſing. in d. l. decurionibus. & idē Bal. in l. non plures. in fi. C. de ſacroſa. eccl. & in l. 1. circa mediū. C. de Iuſtinia. C. cōfir. & in cap. licèt cauſam, col. 8. ver. ſed quęro quid de prob. vbi dicit ſing. eſſe gl. in d. l. decurionibus. quem tex. ſæpius ad hoc expendit & commendat. vt in l. ſi quis ad declinandam. col. 9. ver. item abſurdum videtur, C. de epiſc. & cler. & in auth. habita; in tertio not. C. ne fil. pro pat. & in l. ſed & poſteriores. ff. de legib. & in l. 1. poſt prin. ibi, & ideò princeps. ff. de conſti. priu. & in l. ſi cùm mihi, ibi, & per hæc alia die conſului. ff. de dolo. et in l. dotale. in fin. ff. de teſta. milit. et in l. vlt. C. ſi contra ius vel vtilit. public. et in c. graue. de offi. ordi. & in cap. veniens. col. 2. de præſcrip. et in c. 1. in fi. tit. quo tēpore miles. et Ro. conſ. 336. quoddā indultum Petri, col. 2. ver. tertia principalis ratiò. Frā. Cur. conſ. 146. ſuper primo quæſito dicendum eſt, in prin. lib. 1. et conſ. 313. poſtremò res iſta. col. vlt. lib. 2. et conſ. 147. uidendū eſt, col. pen. uerſ. ſed tamen his non obſtantibus, lib. 2. ubi et ad hoc allegat text. Alex. in l. ſi mihi et tibi. §. in legatis, ff. de leg. 1. et Phil. Dec. conſ. 374. in caſu propoſito, col. 3. uer. et hoc idem confirmatur. Et generale eſt, ut generalis ſtatuti diſpoſitio nō includat caſus priuilegiatos, per id quod notabiliter dicit Salic. in l. ult. in prin. uerſ. ex quo nota bonum argumentum. C. de iure dot. ꝙ ſtatutum generaliter diſponens inſtrumenta publica nō probare, niſi ſint regiſtrata in memorialibus, non comprehendit inſtrumenta dotalia fauore dotis. Nec ſimiliter generale ſtatutum intelligitur loqui in caſibus ſpecialibus, vel habentibus ſpecialem fauorem, per tex. in l. ſi adulterium. §. liberto patroni famam ff. de adult. vbi diſpoſitio diui Pij generaliter permittens occidere adulterum, non trahitur ad patronū à liberto inuētum, qui ſpecialiter prohibetur occidi, quem ad hoc no. & dicit ſing. Iaſ. in l. cohæredi ſubſtitutus. §. qui diſcretas, in quarto not. ff. de vulg. et pupil. ſubſti. et etiā per tex. in l. de teſtamentis, ubi hoc no. Raph. Fulg. Innoc. in l. hac conſultiſſima, ubi gl. Ro. et Phil. Cor. et recentiores. C. qui teſtam. facere poſſ. et uoluit glo. in l. ſciendum, in princ. ubi Bar. & alij, ff. q ſatiſd. cogā. et in l. euictiones, in prin. C. de curſo. public. lib. 12. et in §. 1. in uerbo uacantibus in auth. de hæredi. quæ ab inteſt. defer. Bar. in extrauagan. ad reprimendum. in uerbo, non obſtantibus, Paul. Caſt. conſ. 427. inhærendo puncto, colum. 1. lib. 1. Panor. in cap. uerum. colum. 5. uer. nunc quæro de poteſtate, de foro compe. Domi. in c. ult. colum. pe. de immuni. eccle. lib. 6. Fran. Are. in l. Panto-

nius.col. 5.ff.de acq.hæred. & Baptiſt. de ſancto Seuen.in repe. l.omnes populi. charta 31. verſ. decimò quæritur. ff. de iuſti. & iure. Iaſ.in l. fideiuſſor.§.ſi ſatiſdatum, col. 3.ver.ſecūdò regula. ff.qui ſatiſd. cog.et ī l.iuſiurandū & ad pecunias. in fi.ff.de iureiu.& in l. 1.§.ſed & ſi mihi, col.4. ff.de verb.oblig.& in l. 1.col. 3.ver. 3.no. ff. ſol. mat.& in l.poſtquam liti,in fi.C. de pact. & in l. fratres.col. 2.C.de inoffic.teſtam.& in l.quomā in prioribus.in princ.col.2.C. eo.tit. & in auth. ex cauſa.col.6.C.de liber.præter.& alibi ſæpe.

2 Hæc tamen non ſunt omnino expedita,quia diſpoſitio generalis omnes caſus includit, licèt maior videatur eſſe ratio in vno,quàm in altero. l. 1.§.quod autem.ff.de aleato.& l. 1.§. generaliter.ff.de legat.præſtan. & l. medico ſuo. quæ eſt vlti.§.vxori.ff.de auro & arg. leg. & voluit Philip.Dec.conſ.20.in cauſa iſtorum, col. 2.verſ.4. vt ſuprà dixi,& conſ. 39. cuius ſupraſcriptio incipit,an detur reſtitutio,col.2.verſ. 1.hoc probatur,vbi loquitur in generali diſpoſitione inducēte præſcriptionē,qui eſt caſus noſter.& conſ.61. an vaſallus cogatur, col. 1. Nam & aliàs tantum operatur diſpoſitio generalis in genere quantū ſpecialis in ſpecie.l.ſi duo.& ibi Bar.ff.de adminiſt.tuto.& l.ſi chorus ff.de leg.3.l.omnes.C.de præſcrip.30.vel 40.annor.

3 Idq; adeò procedit,vt etiam conſtitutio genneralis odioſa generaliter ſit intelligenda, vt no. Ang.in l.vlt.verſ.quæritur,ff.de conſtit.prin. Nam licèt materia ſit odioſa,non propterea excluditur lata interpretatio, quæ ex proprietate verborum oritur,per tex. no. in l.cum lege. vbi Fran.Aret.not.ff. de teſt. & voluit etiam Calde. conſ. 1. in prin.tit. de conſan. & affinit. & Phil. Dec.conſ. 5.in cauſa dominæ Mariæ.in fi.Id autem adeò procedit,vt generalis diſpoſitio compræhendat caſus alios priuilegiatos, qui tamen in illo caſu non habent priuilegiū,ex tex.no.in l. in fraudem.in fi.vbi hoc no.Bal.ff. de mil. teſta, quē & idem Bal.ad hoc quoq; expendit in l.omnes populi.in fi.verſ.item no.ꝙ generale ſtatutū. ff.de iuſti.& iur.& eſt etiam bonus tex.in eadem l.in fraudem.§.ſi quis ſe ſcribat, vbi lex quæ generaliter dicit,ne quis ſeipſū ſcribat hæredē,habet locū & ī teſtamēto militis quod aliàs eſt priuilegiatum.Et ex hoc infert ipſe Bal.ꝙ notarius, cui interdictum fuit officium,nō poteſt ſcribere etiam ad pias cauſas,& hoc etiam generaliter voluit Phil.Dec.in l. ex teſtam. C. vnde lib. & in l. 1.col. 2.verſ.& ampliatur,& l. nemo poteſt. in prin.ff.de reg.iur.& in d.c. 1.col. 3.de reſc. & in c.ſedes Apoſtolica.col. 5.eo.tit.& in c.conſuluit. le 1.de app.& d.conſ. 5.col. 2.ver.ſed tamen his non obſtantibus,& conſ. 48. cuius ſupraſcriptio incipit.priuilegium immunitatis.col.2.ver. hinc eſt ꝙ diſpoſitio,& d.conſ.61.col. 1.& conſ. 131. reuocatur in dubium, col. 3.verſ.non obſtat qđ dicit, vbi per hoc dicit eccleſiam comprehendi ſub generali diſpoſitione.

4 Ex quibus potes intelligere, quid ſit dicendum cùm quæritur,an ſub generali ſtatuto comprehendantur priuilegiati. Nam ſi habeant priuilegium ſpeciale in caſu de quo loquitur ſtatutum generale, non comprehenduntur, per ea quæ dicta ſunt in principio. At ſi non habeant priuilegium in eo caſu ſpeciali, certè comprænenduntur ſub ſtatuto generali, quantumcunq; aliàs ſint priuilegiati,per ea quæ diximus in præced.verſ. Et ſecundum iſta intelligendum eſt illud dictum Salic.in d.l.vlt.C de iure dot.quia loquitur in caſu,in quo dos habebat priuilegium, vt inſinuatio non requireretur,per tex.in d.l.vlt. Et ideò optimè infert Salic. ad ſtatutum, quod diſponit inſtrumentum debere inſinuari, vt non compræhendatur cauſa dotis in eo caſu ſpecialiter priuilegiata. *An ſub generali ſtatuto cōprehendantur priuilegiati.*

M DROICTZ SEIGNEVRIAVX.

GLOSSA XII.

1 QVid hæc noſtra conſuetudo appellet *cenſiues & droictz feodaux*, vulgò notum eſt ex interpretatione noſtræ conſuetudinis in alijs locis,& aliquid dicemus in gl. ſeq. Quid autem intelligat per hoc verbum, *ſeigneuriaux*, nondum ſatis mihi compertum eſt, niſi intelligamus de iure emphyteutico,& vt ſic intelligamus multa ſuadent. Primum enim, hoc nomen ei cōuenit. Dominos enim (quos lingua noſtra vulgari *ſeigneurs* appellamus) eos etiam dicimus, qui in emphyteuſim cōceſſerunt,reſpectu(vt ita loquar) illorū qui acceperunt,ut patet ex l. 1.2. & 3.C.de iure emphyt.Deinde quia ēt iura emphyteutica de iure cōmuni non præſcribuntur ſpatio decem vel viginti annorū, de quo loquitur hæc noſtra cōſuetudo,ſed nec longiſſimo tēpore,per tex.in l.cùm notiſſimi.§. vlt. Cod. de præſcri. 30. vel 40. annor.quem text.ad penſionem emphyteuticam trahit gloſſ.in l.comperit. eod. tit.de qua te alibi dixi mus ſuprà.Ideò ita intelligendo noſtram conſuetudinem, eam reducemus ad ius commune, etiam ſine improprietione verborum :quod vtique faciendum eſſet, etiam ſi verba eſſent impropriandа, per text.expreſſum, quem no. omnes doct. in capi. cùm dilectus.de conſuetud.cum ſimil.quæ alibi adduximus.

2 Sed & aliàs non extendenda tamen extendimus, ut ad ius antiquum & commune reducamus,ut vt voluit gloſſa reputata ſing.in capit.ſtatutū.in verbo numerandum,de præben.lib.6.& Anto. in c. olim de verbo. ſignific. & Alex. qui hoc multum cōmendat.in l.ſi conſtante.in prin. col.5.in fi.ff.ſolu.matri.& Iaſ.in auth.quas actiones.colum. 6.verſicul. & pro ea diſputando. C. de ſacroſan. eccle. Item ſi non ita intelligamus, erit hoc verbum *ſigneuriaux*, ſuperuacuum. neque enim aliud poterit ſignificare, quod non intelligatur in verbis ſequentibus, *cenſiues* *Conſuetudo reducenda ad ius commune.*

ues & feodaux. Nulla.n.ſunt alia iura, quę *ſeigneuriaux* poſſimus appellare, pręter ea q̃ vocãtur *cenſiues & feodaux*, niſi iura emphyteutica intelligamus. Ideò ita debemus intelligere, ne fruſtrà hoc uerbum ſit poſitum, per l.ait prætor.la 1.& ibi Pau.Caſt.Alex.& alij recẽtiores.ff.de iureiu. & l.poſtliminium,§.ult.ibi, aliàs ſuperflua. ff.de capt.& poſtlimi.reuerſ. Deniq;, quia cùm huiuſmodi iura emphytheutica ſint in iſto caſu ſpecialiter priuilegiata, ut non pręſcribantur longo tempore, ut diximus: certè etiam ſi non exciperentur expreſsè, deberent tamen cenſeri non comprȩhenſa ſub hac generali conſtitutione, per ea quæ latè diximus in gl.præcedenti.

Creditores nõ opponentes ſcrei ſubhaſtationi, præſtationes annuas amittunt.

3 Et aliàs etiam videmus, quòd huiuſmodi iura emphyteutica non admittuntur, ubi etiam alia admittuntur, ut planum ex eo quod no.ſcribit Ioan.Fab.in l.ſi eo tempore, C. de remiſſ.pigno. q̃ licèt aliæ præſtationes amittantur per ſubhaſtationem, ſi creditores nõ ſe oppoſuerint infra tempus ſtatutum, per tex. ibi, tamen hæc iura non amittuntur, etiam ſi nulla interceſſio ſiue oppoſitio interuenerit, per text. in l. qui tabernas. ff. de contrah. empt. de qua re alibi dicemus.

4 Sed hæc ſanè res dependet ex eo quod quęri ſolet, quanto tempore præſcribitur penſio emphyteutica, de quo Iaſ.in l.2.col.46.q.28.& iterum, col.81.verſ.1.C. de iure emphyt. Primum allegat Spec.tit.de loca.§.nunc aliqua, uerſ. 44. & Bar.in l.ius emphyteuticum. & in l. iubemus. C.de fund.patrimo.lib.11.& in l. comperit. C. de præſcrip.30.vel.40.anno.quod dicit Iaſon in illo priori loco, indubitanter procedere, quantũ ad penſiones præteritas: ſed quantum ad futuras id durum eſſe.nec aliud dicit.Sed & Corne.conſilio 42.videtur prima facie, col.pen. verſiculo accedat.libro 3.dicit, qui tenetur ſoluere perpetuũ cenſum, præſcribit nõ ſoluendo per quadraginta annos & adfert duo cõſilia Bal. At Frã.Balbus in tractatu præſcriptionum, in quarta parte quartæ partis princ.in 8.quæſtio.negat hęc procedere ita ſimpliciter. Sed ſic concludit, quia ſi emphyteuta habet malam fidem, vt quia is eſt, cui conceſſa eſt emphyteuſis, vel eam recognouit, & tunc nullo tempore pręſcribit, nec similiter eius hæres, cui nocet mala fides defuncti, vt ſuprà in prin.diximus in verbo, *bonne foy*.

5 Et hoc apertè ſenſerunt Io.And.& Anto. in cap.olim cauſam, in fi.de cenſib.cùm dicunt, q̃ præſcriptio cenſus non currit cum mala fide. Si verò res emphyteutica peruenit ad extraneũ, tunc is præſcribit dominium directum ſaltem in effectu, & reſpectu priuati ſpatio decem vel viginti annorum cum titulo & bona fide. Sed ſine titulo, ſpatio triginta annorum cum bona fide, per l.ſi quis emptionis.§.1.C.de præſcr. 30. vel 40.anno. cum mala autem fide nullo tempore præſcribit, hæc ille, ideò cogita.

N CENSIVES. GLOSSA XIII.

Qvid hic noſtra conſuetudo *cenſiues* appellat, poſſumus intelligere ex multis præcedentibus gloſſis, præſertim verò ex gloſſa ſeptima. Cenſum enim paſſim vocat noſtra conſuetudo, cùm dominus feudi (ita illũ vocamus, qui ſicuti vulgò loquimur, tenet per hommagium, aut aliàs ſub hommagio notabiliter) concedit aliquid ex ſuo dominio (barbarè loqui volumus, ut omnes intelligant) ea lege tenendum, vt is, cui conceditur, quotannis ſoluat aliquam penſionem, quam cenſum dicimus, citra tamen hommagium. Quod ſi cum hommagio, iam nõ cenſus vocabitur, ſed vel ſeruitium annuum, vel aliter, vt libitum erit: idq; ius feudale, de quo & hæc noſtra conſuetudo loquitur, appellatur. Sed in iure qualiter cenſus aſſumatur, quidve differat à penſione emphyteutica & alijs ſimilibus vide per gl.& Pan.in c.conſtitutus, de relig.domib.& Bal.in tit.de pace Conſtan.in verbo, perſoluere, Bar.in l.1.§.hic titulus. ff.de public.& vectigal.Feli. in c. ad audientiam. col. 8. verſ. & dum remittit. de præſcrip. vbi videbis multas remiſſiones, & etiam latè Iaſ. in rub. C. de iure emphyt.& Matth.Afflict.in tracta.de iure Protomixeos, col.21.verſ.7.no.

Feudale ius quid.

O FEODAVX. GLOSSA XIIII.

NON erat opus hoc exprimere: nam noua conſtitutio, quantumuis generalis, non videtur comprȩhendere caſum feudalem, vt voluit Signo.conſ.220. quidam dictus lauellus, in primo dubio, quem ſequitur Phil. Dec.in l.vlt.col.4.ver.ſimiliter ad illud.C.vnde legi.Et facit, vt ipſe ait, text. in c. 1. §. ſi generali, titu. ſi de feudo fuerit controuer. inter domi. agna. & not.in capit. 1. in princ. titu. de Capi. qui cur.vend.

Noua conſtitutio etiam generalis non comprehendit caſum feudalẽ.

§. II.

N'EN SERA PAS CREV *par ferment*.

GLOSSA VNICA.

1 QVanuis defunctus fidem feciſſet ſuo iuramento, non tamen hęres debet de facto ipſius defuncti iurare, cùm certò neſciat quid defunctus egerit, l. qui in alterius, ff. de reg. iur. & in c.cùm quis.eo.tit.lib.6. nec debeat quis de facto alieno iurare, l. Marcellus.ff. rerum amot. Ideo dicit Barto.in l.in bonæ fidei, C. de iureiu. q̃ iuramẽtum neceſſarium, qđ defertur à iudic. in ſupplementũ probationis non defertur hæredi, qui communiter præſumitur ignorare, iura eius cui ſucceſſit, per d.l.qui in alterius. Sequitur & dicit no.Iaſ.in repe.l.admonẽdi. col. 111. verſicul. ſecundus caſus clarus eſt. ff. eod. Et alibi idẽ Bal.videlicet in l. ait prætor. in prin. ff.

Iurare de facto alieno tenetur nemo.

de iureiu. ꝙ ſtatutum de ſtando iuramento damnum paſſi, nõ intelligitur de hærede ipſius. Nec ſimiliter promiſſio de ſtãdo iuramento alterius. Et primũ dictum ſequitur Alex. in l. qui bona. §. qui damni. ff. de dãno infecto. Secundum autẽ Ro. & ipſe Ale. in l. pen. §. hoc iudiciũ. ff. ne quis eum qui in ius vocat. Et ſimile eſt quod dicit Guhel. Cun. in l. debitoris, in fi. ff. de iudi. ꝙ ſi in inſtrumento eſt appoſitũ pactum ſolitum ſæpe apponi, quod de damnis & intereſſe ſtabitur iuramento damnum paſſi, ſed nõ propterea ſtabitur iuramento hæredis. quod etiam refert & ſequitur Rom. in d. §. hoc autem iudicium. & idẽ Ro. in l. iuſiurandum quod ex conuentione; in prin. ff. de iureiu. Sed generalius idem Bal. in l. ſi quis hic. quæ eſt 2. ff. de condict. indeb. dicit ꝙ facultas aut ius iurandi non tranſit ad hæredes. & idem dicit conſ. 314. vtrum dictus contractus, in quarto dubio, lib. 5. vbi etiam ſubdit, quòd cedi non poteſt. & fermè vbique allegat Bald. l. generaliter. in princ. C. de iureiur. vbi iuramentum alicui à parte delatum non tranſit ad hæredem, cùm multum diſcrepet iuramentum hęredis à iuramento defuncti. Et facit etiam c. veritatis, de iureiur. vbi iuramentum ex parte iurantis eſt perſonale, nec illius perſonam egreditur; de quo latiſſimè diximus ſuprà.

Iurandi facultas non tranſit ad hæredes, nec cedi poteſt.

2 Quanquam ſunt qui contra ſuadent iurandi ius & facultatem tranſire ad hæredes. Primò tex. in c. 1. §. ſi quis ſe. & §. ſeq. qui eſt vlt. tit. ſi de inueſtit. inter domi. & vaſal. lis oria. vbi vaſallus iurat ſe vel patrem ſuum fuiſſe inueſtitum. & ita de facto patris, & ibi gl. in verbo, præſtandæ, reddit duas rationes. Nam perſona patris & filij vna eademq; eſſe intelligitur, l. vlt. C. de impub. & alijs ſubſt. & §. ei qui ſuo. Inſt. de inutili ſtipul. Et vnum eſt ſacramentum defuncti, & hæredis, in auth. de iureiur. à morien. præſt. in prin. & ibi quoque Bal. hoc expendit, dicitque eam gloſſ. eſſe no. Sed & idem Bal. in §. 1. eiuſdem titu. in princ. in verbo, ſucceſſoribus. dicit per tex. ibi, quem ad hoc quoque dicit no. quòd ius probandi per ſacramentum tranſit ad ſucceſſorem. Quibus adde gl. in d. l. pen. §. vlt. qui incipit, hoc iudicium, ff. ne quis eum. quæ uoluit ꝙ facultas iurandi in litem cõtra eum qui uí exemit in ius vocatum, tranſit ad hæredes, & illam gl. not. ſequuntur Bald. Ange. Paul. Caſt. Alex. & Iaſ. ibi; qui magna ex parte hoc quoque trahunt ad iuramentum, quod defertur contra doloſum, vt contra tutorem, qui non confecit inuentarium, & ſimiles, vt ſcilicet tranſeat ad hæredes minoris, quamuis non tranſeat animaduerſio contra hæredes doloſi, per l. vlt. C. de in lit. iur. & uoluit Bar. in l. in actionibus. col. vlt. & ibi recentiores. ff. de in lit. iuran.

Iuramentum quale & quando tranſmiſſibile.

3 Sed & hoc trahunt Pau. Caſt. Alex. & Iaſ. in d. §. hoc iudicium. ad iuramentum quod defertur in caſu, l. ſi quando. C. vnde vi. & c. vlt. quod metus cauſa. vt ſimiliter tranſeat ad hæredes: quod etiam voluit Barba. aut quiſquis is fuit, in addit. Baldi in d. §. 1. tit. ſi de inueſt. inter domi. & vaſal. lis oriat. & Iaſ. in d. l. ſi quando. col. pe. Quibus concinit quod voluit Bar. poſt Iacob. Are. in l. gerit. col. 5. verſ. quidam ſunt, in quibus non eſt hæc præſumptio. ff. de acq. hæred. quod cùm dubitatur, an quod quis fecit, id fecerit animo adeundi hæreditatem, ſtandum eſt in indifferentibus interrogationi illius qui fecit cum iuramento, ſi viuit, aliàs interrogationi hæredis ipſius, & ſequitur Alex. conſ. 126. viſo proceſſu cauſæ vertentis inter Io. col. 2. libr. 7. Et hæc maximè procedunt, cùm iuramentum defertur à lege vel ſtatuto, quia tunc hæres poteſt iurare de facto defuncti, ut dicit Alex. in d. l. pen. §. vlt. ff. ne quis eum. & ita quoque dicit tenere Guhel. Cun. & Roma. in d. l. qui bona. §. qui decem. ff. de damno infect.

4 Et hæc non modicum confirmat, quòd ſcribit Inno. & poſt eum Io. And. in c. vlt. de iur. cal. quòd quis poteſt iurare etiam de ueritate, non ſolùm de his quæ fecit, aut vidit, ſed & de his quæ aliàs indubitanter nouit. Nam & videmus (inquiunt) id dici indubitatum, quod communi auditu percipitur ab antiquis. l. in ſumma. §. idem Labeo. ff. de aqua pluuia arc. Quorum authoritate ſubnixus Pau. Caſt. conſ 279. viſa petitione, col. vlt. lib. 2. dicit ſtari iuramento poſſeſſoris feudi, vtrum ſit feudum nouum an antiquum, etiam ſi non ſit de facto illius, quia id poteſt ſcire per relationem maiorum ſuorum per tex. quem etiam allegat, in l. ſi quis ita. §. ſi quis. ff. de teſtam. tute. qui tamen ad hoc nihil mihi facere videtur.

5 Sed optimè facit tex. in c. omnibus. in prin. 2. q. 4. in illis verbis, auditu non eſſe, non dubitamus: vbi gl. infert, aliquid poſſe ſciri auditu. & in c. beati. 2. q. 7. ubi D. Ambroſius: uidemus (inquit) Paulum & Petrum ad martyrij gloriam perueniſſe. Et tamen id non uiderat Ambroſius, ſed id ueluti indubitãter ſe ſcire opinabatur ex antiquarum ſcripturarum renuntiatione, & in c. hoc uidetur. & ibi, bona gl. in uerbo, indicauit. 22. q. 5. & alia gl. in ca. teſtes. in uerbis quæ nouerunt, 3. q. 9. Quid quod Bal. conſ. 14. in quodam contractu, in ſecundo dubio, lib. 1. conſilii, ꝙ ſi in contractu uenditionis dicatur, ꝙ de certa re futura credatur emptori, & emptor alteri cedat tã bene credet hunc ſingulari ſucceſſori, quàm primo emptori, cùm iſtud non uideatur conceſſum ratione perſonæ, ſed contractus: unde ſufficit, ſi perſona ſit æquè idonea, quod in dubio præſumitur, l. ſi actor malit. ff. de procur. Quę Bal. deciſio huc admodum pertinet: quia ſi ex contractu alicui de re aliqua credi debet, intelligitur iuramento interueniente, vt latiſſimè probauimus in §. præced. Et ideo ex ſententia Bal. hoc ius credendi, & ita iurandi, tranſit non ſolùm in heredem vniuerſalem ſed & ſingularem.

6 Vides

Iurandi ius tranſit in hæredem vniuerſalem & ſingularem.

6 Vides igitur hanc rem eſſe admodum dubiam. Tamen ad ſedandam harum rerum controuerſiam, Roma. ſæpè ita diſtinxit, an videlicet facultas iurandi deferatur à lege, vel ab eius miniſtro, id eſt iudice, vel legis authoritate: & hoc caſu tranſeat ita facultas ad hæredem, quoniam lex ſemper loquitur, l. Arriani, C. de hære. & ita æquè nunc reſpicit perſonam hæredis, ac olim defuncti reſpiciebat: & ita procedit gl. in d. l. pe. §. hoc autem iudicium. an verò huiuſmodi iuramentum deferatur ab homine, & ſic ex voluntate partium, & tunc non tranſit ad hæredẽ, per dictam l. generaliter. Nam alia eſt conſcientia defuncti, de qua confiſus eſt is, qui iuramentum detulit, alia hæredis, quam is non approbauit, arg. l. cuius bonis, ff. de cur. furio. Ita voluit Ro. in d. §. hoc autem iudicium. & in l. qui bona. §. qui damni. ff. de damno infect. & in l. 3. §. vlt. ff. de iureiur. & in d. l. iuſiurandum quod ex conuentione. in fin. princ. ff. eo. & plenius conſ. 290. in caſu propoſitæ conſultationis breuiter, col. 2. verſ. prætereà tunc quæritur. & ſequitur latè Iaſ. in d. §. hoc autem iudicium. col. vlt. & in d. l. ſi quando. col. pen. verſ. quæro ſucceſſiuè. C. vnde vi. Ex quibus videtur non rectè dixiſſe Bald. in d. l. ait prætor. quæ eſt 3. ff. de iureiur. quod ſtatutum de ſtando iuramento damnum paſſi non intelligitur de hærede, cum à lege vel ſtatuto deferatur huiuſmodi iuramentum, & ita eum hac ſpecie nuncupatim repræhendit Ro. ibi, & Iaſ. in d. §. hoc autem iudicium. Nec ſimiliter rectè dixiſſe videtur Bald. d. conſ. 93. allegatus in fine præcedentis verſ. dum innuit facultatem iurandi ex contractu tranſire in ſingularem ſucceſſorem.

Quando iuramentum à lege delatum tranſeat ad hæred.

7 Id tamen quod diximus, iuramentum à lege delatum tranſire ad hæredem, intellige modo hæres ſit bene informatus de rei veritate, vt cum noſtris loquar, vt expreſsè voluit Bal. in d. §. 1. tit. ſi de inueſt. inter domi. & vaſal. lis oriat. dum ita intelligit illum tex. ex quo notauerat, ius probandi per ſacramentum tranſire ad ſucceſſorem, vt ſuprà diximus, vt videlicet procedat, ſi hæres iurare poſſit, quia ſit informatus de veritate, ſequitur & trahit ad omnes caſus, in quibus iuramentum tranſit ad ſucceſſorem. Iaſ. in d. §. hoc autem iudicium. & in d. l. ſi quando. col. pen. verſ. limita tamen. C. vnde vi. vbi hoc reputat ſing. & Catel. in ſuo ſing. inci. iurandi facultas, & Ro. d. conſ. 290. Et hoc probabile eſt, quia aliàs hęres poſſet ſubire anceps periurium, quod ne fiat iudex proſpicere debet, l. videamus, poſt prin. ff. de in litem iuran. cum ſimilib.

8 An autem & quando facultas declarãdi tranſeat ad hæredem, vide gl. & doct. in l. item Pomponius ſcribit, ſi frumentum. §. vlt. in glo. 1. ff. de rei vend. Bart. Bald. Ang. & alij in l. ſi quis intentione ambigua. ff. de iud. latè idem Bar. & alij recentiores in l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verb. oblig. Barto. Bald. & alij in l. ſi quis à filio. §. ſi quis plures. ff. de leg. 1. Bald. Imo. in l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duos. ff. de leg. 2. *Declarãdi iuris & quando tranſeat ad hæredem.*

9 Item an ius eligendi etiam tranſeat ad ſucceſſores, vide per Bart. & alios in l. ſi ſtipulatus. ff. de verb. oblig. & in l. ſi ſic. ff. de leg. 1. & Bald. dicto conſ. 94. incip. in quodam contractu. libr. 1. Demque quid de iure & poteſtate arbitrandi, vide Cyn. & Bald. in l. vlt. C. de contrahen. et commit. ſtipul. eundem Bald. in l. vlt. §. 1. col. 3. C. commu. de leg. & in l. voluntatis. C. de fideic. & in l. vlt. in 23. q. C. de hære. inſtitu. Barto. in d. l. ſi ſtipulatus. & in l. à filio, in princ. ff. de alimen. legat.

F I N I S.

ANDREÆ

TIRAQVELLI, REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS, TRACTATVS

In titu. de iudicio in rebus exiguis ferendo.

EIVSDEM,

IN TIT. RES INTER ALIOS ACTAS ALIIS NON PRAEIVDICARE, COMMENTARII.

GVLIELMVS ROVILLIVS LECTORI S. P. D.

MATVRIVS geminos hoſce tractatus, lector ſtudioſe, in lucem tibi protuliſſem, niſi eiuſdem authoris alteri libello quem ſuper ſ. Nihil fruſtra, *commentus eſt, eos coniungere diu deliberaſſem, hac adductus ratione, vt iuſtum volumen perficerem. Verum poſteaquam à literato homine (qui pro neceſsitudine, quæ ei cum tanto viro iam inde coaluerat, eius ornandi curam ſuſcepit) de difficultate genuini ſenſus, atq; ſynceræ authoris Tiraquelli meritis, ſimulq́, quam longum tempus deſyderetur, vt ea res merito, decore reſplendeat certior factus ſum: ne differrem hoſce duos quos paratos habebam, edere adhortatus eſt, præſertim cum in eo elaborando quantum temporis impartiret, poſſe aſſequi coniectura negaret, et, quòd iudicio ſuo difficilius opus promiſsis ſtare prohiberet. Atque niſi in ea arte authoris mentem probè aſſequeretur, & ſignorum varietatem, quibus Tiraquellus, dum viueret, vtebatur, cum propter frequens commercium, tum propter magnam cum authore familiaritatem, teneret, poſſe fieri vti cœptis laudabilem finem adderet; diffideret. Qua cauſa, amice lector, euenit, vt te huiuſce tractatus* ſ. Nihil fruſtra, *præſenti vtilitate delectare non potuerim, quemadmodum neque de reliquis quampluribus eiuſdem vita functi Tiraquelli operibus. Equidem magnis votis optarim, vti ea in aliorum hominum iudicia non inciderent,*

ciderent, quàm viri huius tum eruditi, tum diligentis. Neque enim poſſe fieri putem, vt ab alio, nitori genuino reſtituta eluceant: ab hoc verò, maximè. Cæterum, Lector beneuole, hoſce genuinos tractatus in præſentia boni conſule. Atque, quàm fieri poterit citiſſime, eum expecta, cui titulus eſt, De nihil fruſtra, *doctiſſimum quoque & laborioſiſſ. librum,* De Semeſtria, ſiue dierum genialium, *atque alias id genus pulcherrimas æquè ac vtiliſſ. viri vndiquaque doctiſſ. & longiore vita digniſſ. Tiraquelli lucubrationes: modò homo ille, ſicut pollicitus eſt, ſuam nobis operam elargiatur. Qui pro veteri amicitia conſtanter aſſeuerauit, ſeſe tempus & laborem collocaturum, vt tanti viri doctrina & memoria temporis iniuria non cadant, ſed potius inter hominum doctiſſimorum ora manusq́ nitida laudentur. Vale. Lugduni ſeptimo Calendas Maij. Anno 1562.*

ANDREÆ

TIRAQVELLI REGII
NVPER IN PARISIENSI
CVRIA SENATORIS,

De iudicio in rebus exiguis ferendo, Tractatus.

FREQVENTER contingit infima iudicum ſubſellia, ob res exigui, aut ferè nullius pretij litibus præſtrepere, in hiſque dirimendis plurimum laborare, vel ob probationum inopiam, quæ ſepius in his perſpicitur, aut iudicium religionem, quæ varijs, iiſdemque validis rationibus vtrinque adductis commota, cum leues eiuſmodi controuerſiæ de plano iudicandæ ſunt, fluctuare ſolet. Itaque quo certius de his iudicium ferri poſſet, multarum ciuitatum ſtatutis, ac legibus receptum eſt, vt in his expediendis imperfectæ, & ſemiplenæ (vt vocant) probationes admittantur, & in ſua cauſa quis iudicet. Quæ quidem ſtatuta, hinc pariter ſcrupulum pleriſque iniecerunt, quod contra ius commune duabus potiſſimum rationibus introducta ſint.

Iudicandi difficultas in litibus exigui aut nullius pretij, & quamobrē.

Prima, quia nemo in ſua cauſa quantumlibet modica idoneus eſt teſtis vel iudex. l. nullus. ff. de teſtib. & ibi glo. & C. vt nemo in ſua cauſa iudicet per totum. & 4. q. 4. cap. nullus cui ſententiæ ſubſcribens Cicero pro Roſcio: Itaque (inquit) more maiorum comparatum eſt, vt in minimis rebus ampliſſimi homines teſtimonium de ſua re non dicerent. Africanus qui ſuo nomine declarat tertiam partem orbis terrarum ſubegiſſe, tamen ſi ſua res ageretur, non diceret teſtimonium. Nam (illud in talem virum non audeo dicere) ſi diceret, non crederetur. Idem pro Fonteio: Si qui ob aliquod emolumentum ſuum cupidius aliquid dicere viderentur, his credi non conuenit. Gellius lib. noct. Atticarum 14. ca. 2. recenſet, quòd cum aliquando à prætoribus electus in iudicem fuiſſet, apud illum petita pecunia fuit quæ numerata dicebatur. Qui petebat neque tabulis neque teſtibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur, ſed eum conſtabat virum eſſe bonum, notæque & expertæ fidei, & vitæ inculpatiſſimæ multaque & illuſtria exempla probitatis, ſinceritatiſque eius expromebantur: illum autem à quo petebatur hominem eſſe non bonæ rei, vitaque turpi & ſordida: vulgò mendacij conuictum, pleruumque eſſe perfidiarum & fraudum oſtendebatur. Qua in re Gellius non auſus reum condemnare, diem diffindi iuſſit, ſicuti etiam è noſtris retulit Iaſ. in l. qui accuſare. C. de eden. Et id quidem adeò verum eſt, vt nec iudicium quis faciat in ſua cauſa, vt voluerunt glo. & Bart. in d. l. deferre. §. idem decreuerunt. ff. de iure fiſci.

2 Secunda ratio eſt, quia etſi quis eſſet teſtis idoneus in ſua cauſa, non tamen illi crederetur: cum vulgò dicamus vox vnius, vox nullius. l. iuriſiurandi. C. de teſtib. & cap. veniens extra eo. & cap. cum à nobis. & cap. licet. cum infinitis ſimilib. eo. Et vt ſcribitur Nume. 35. cap. Ad vnius teſtimonium nullus condemnabitur. Et Deuter. 17. cap. In ore duorum, aut trium teſtium peribit, qui interfecerit: vbi ſubiungitur, nemo occidatur vno contra eum teſtimonium dicente: & iterum cap. 19. In ore duorum, vel trium ſtabit omne verbum. quod & repetit Chriſtus Matth. 18. & D. Pau. 1. ad Cora. cap. 13. & ius noſtrum ext. de teſtamen. cap. cum eſſes. & cap. relatum. Propterea Hieron. contra Ruffinum ſcribit: vni neque Catoni credendum eſſe. Tradit quoque Valerius Maximus lib. 4. cap. 1. quod cum Q. Scæuola vir excellentiſſimus teſtis in reum productus, teſtimonium dixiſſet, diſcedens adiecit, ita ſibi credi oportere, ſi & alij idem aſſeueraſſent: quoniam vnius teſtimonio credere peſſimi eſſet exempli. Et id quidem adeò verum eſt, vt non poſſit ſtatui, vt teſtimonio vnius credatur, vt eſt tex. 3. q. 9. indicas Hermarum. ibi, nos vni ad diſcrimen alterius credere, proculdubio non poſſumus, quem ad hoc ponderat Barba. in l. ſi dari ſtipulatus. colum. pen. ff. de verb. obliga. vbi illam facit ſingu. & Fely. in cap. conſtitutus. colu. 9. ext. de reſcrip. & in cap. vlt. colum. 3. ext. de maior. & obed. Iaſ. in l. iuſiurandum quod ex conuentione. colu. 2. ff. de iureiur. & in l. admonendi. colu. 20. in lect. & in repe. colu. 74. Et propterea dicit Ange. in ſua diſput. Aſtenſis miles &c. et Anto. in cap. 2. de prob. quod per ſtatutum vel conſuetudinem, non poteſt diſponi, vt vni teſti credatur, niſi vt ſubdit Anto. & poſt eum Panor. propter caſum neceſſitatis, vel euidentiſſimæ vtilitatis, quod & ſequitur Iaſ. in l. 1. col. antepe. ff. de

Vnius teſtimonio non credi.

ff.de verb.obliga.

Authoris opinio in ſuperiori quæſtione.

3 Ex quibus poſſet videri huiuſmodi conſuetudinem non valere, nec eſſe obſeruandam: teneas tamen intrepidè eſſe validam. Nam quod diximus de iure diuino, vnius teſtimonio non eſſe credendum, id vtique fateor, nec ideo poſſe Papam, aut Imperatorem ſtatuere, vi ſemper & in quàcunque cauſa vnius teſtimonio credatur, nec in eam rem ſtatutum valere, aut conſuetudinem. Sed ꝙ in certis præſertim leuibus, & modici præiudicij, & vbi eſt caſus neceſſitatis, aut euidentiſſimæ vtilitatis, iuxta ſententiam Anto.& Panor. id poſſit fieri, manifeſtum eſt ex text. l. ſi quando. C. vnde vi. & extra quod met. cauſ. cap. vlt. & ex ijs quæ paſſim dicunt noſtri doct. vnum teſtem, aut famam, aut aliam ſemiplenam probationem ſufficere in his quæ ſunt modici & leuius præiudicij, vt voluit glo. in l. vbi adhuc. C. de iure dot. in illis verb. quod inſpiciam ſecundum vulgi opinionem: & ibi Bald. colum. 1. verſ. quærit hic glo. & Barto. in l. ſi conſtante. colum. 2. ver. quædam ſunt cauſæ. & iterum colum. 3. ver. contra hoc opponitur. & ibi quoque alij doct. ff. ſolu. matr. per text. ff. de Carbo. edic. l. 3. §. cauſæ. & ff. ad exhiben. l. 3. §. ſciendum. idem Barto. in l. 2. §. vlt. C. vbi in rem act. & in l. 1. C. quorum bono. & in l. de minore. §. plurimum. colum. vlt. ff. de quæſt. Bald. in l. 1. C. de ſumma Triu. & fide cathol. in magna repe. quæ vulgò non habetur in lect. colu. 28. ver. econtrà pono concluſionem, per tex. in d. l. Theopompus. Anto. & Panor. in ca. veniens. le 1. ext. de teſt. Anto. in cap. 1. de teſtib. Panor. in cap. ſuper eo. per illum tex. ext. de conſang. & affin. & cap. cum deſideres. colum. 2. de ſenten. excom. Matth. not. 1. & 2. Gaſpar Valla. in repe. l. imperium. colum. 24. ff. de iuriſd. omn. iud. Alexan. conſ. 188. viſo proceſſu inquiſitionis, colum. 2. verſ. poteſt enim per ſtatutum. libr. 7. Iaſ. in repe. l. admonendi. colu. 87. ff. de iureiur. Dec. in cap. dilecti. colum. 4. verſ. primus eſt. extrà de appel. text. habemus 11. q. 1. cap. quæcunque contentiones. quòd poteſt Imperator ſtatuere vt aliquando credatur teſtimonio vnius ſecundum Innoc. in cap. nuper. de teſtib. vbi etiam Panor. hoc not. dicitque facere ad limitationem illius iuris diuini, in ore duorum vel trium &c. Et ad hoc illum text. reputat ſingu. 388. tu ſcis ꝙ diſpoſitio. in fin. & Barba. conſ. 42 Deum inuocando. colum. antepen. lib. 3. Ex quo ſatis reſpondetur huic quod dictum eſt nõ poſſe Papam, ſtatutum, vel conſuetudinem diſponere, vt vni credatur quia illud intelligendum eſt, vt non poſſint, id quidem general. ter ſtatuere. In certis autem cauſis, & his quidem leuibus, & vbi eſt caſus neceſſitatis, vel euidentiſſimæ vtilitatis id poſſint.

Campſorum ſcripturæ an probare debeant.

4 Confirmantur hæc, per id quod in ſimili conſuluit Bald. conſ. 349. ſi hoc quæritur vtrum conſuetudo. verſ. ſecundò quæritur, lib. 5. quod quia non valet conſuetudo quæ inducit peccatum, vel corruptelam, ſiue ad delinquendam prouocat: nam pernicioſæ conſuetudines ſeruandæ non ſunt, extra de conſuetu. cap. vlt. et pernicioſum eſt exemplo, vt quis manu propria poſſit ſibi debitorem conſtituere. l. exemplo. C. de prob. Ideo conſuetudo ꝙ credatur ſcripturis campſorum, ſiue nummulariorum, tam pro ſe, quàm contra ſe, tanquam prona ad delinquendum, videtur eſſe reprobata tam de iure diuino, quàm naturali ratione, præſertim in magnis quantitatibus. Subdit tamen contrarium ſibi videri: quoniam iſtud poteſt fieri per pactum, vt not. ff. tot titu. de prætor. ſtipul. ergo & per ſtatutum. ff. de reg. iur. l. nec ex prætorio. & l. neque pignus. §. priuatorum. & glo. C. de decr. decur. in rub. lib. 10. Vnde etiam ſequitur, ꝙ poteſt fieri per conſuetudinem: quoniam vbi valet ſtatutum, valet conſuetudo: tandem verò dicit hoc ſatis eſſe dubium. Sed idem Bald. de hac re magis aſſeuerantér loquens in l. vni. colum. 3. ver. quid ergo eſt. C. de confeſ. Cum quæritur (inquit) an ſit ſtandum ſcripturæ mercatoris pro ſe, in articulis ſeparatis: Si mercator eſt notabilis, & perſona fide digna, quantitas quoque parua eſt, ei credendum eſt: ſecus ſi eſſet quantitas magna: ſubiunxit etiam conſuetudinem loci conſiderandam eſſe. Nam ſi conſuetudo eſt, ꝙ iudicis conſcientia concurrente detur illis fides, ſtandum eſt conſuetudini. Si autem conſuetudo eſſet indiſcreta, videlicet ꝙ crederetur omni ſcripturæ mercatoris pro ſe, non valeret conſuetudo: quia daret occaſionem falſi committendi, quod eſſet contra eſſentiam conſuetudinis, cuius forma medullaris (vt dicitur) debet eſſe ratio. cap. erit autem. 4. diſt. quod dictum ſequitur Panor. in cap. bonæ 2. in fin. de poſtul. prælat. vbi dicit eſſe ſingu. not. & Alexan. conſ. 3. in cauſa & lite vertente inter Abraham. colu. pen. verſ. & pro hoc adduco. lib. 2 et conſ. 114. viſo toto diſcurſu. colu. 3. lib. 4 & in l. quædam ſunt perſonæ. §. nummularios. ff. de eden. Alex. conſ. 217. eodemque vlt. viſo quodam ſatis informato proceſſu. colum. 3. verſ. fortius dixit, lib. 7. & Cæpo. conſ. 40. Lucius ciuis. in ſextò dubio. vbi hoc commendat & Franc. Aret. in l. qui teſtamento. la 2. §. veteres. colum. 2. ff. de teſtam. Barba. in rubr. de conſuet. colum. pen. et conſ. 46. illud adducam, colum. 8. verſ. capio nunc ſecundam. lib. 4. & Franc. Curt. et Iaſ. qui hoc reputat ſingu. in repet. l. admonendi. colu. 3. verſ. et pro deciſione. ff. de iureiur. idem Iaſ. in l. de quibus. colum. 17. ff. de leg. et Fely. in cap. 2. colum. 3. in 2. fallen. et iterum in cap. cum cautum. colum. 2. circa medium. extrà de proba. & Philip. Dec. in repet. c. 1. col. 18. verſ. primò qd indiſtinctè. de prob. et in c. ſicut, col. 7. ver. et hoc in propoſito, eod. titu. et in cap. dilecti, colu. 3. de appe. & Rochus Curt. in cap. vlt. colu. 3. de conſuetu. Et ſimile eſt quod ſcribit idem Bal.

in

in l.Imperator.in prima lect.col.vlt: verſ.ſed an valeat pactum, ꝙ ſtetur indifferenter ſcripturæ priuatæ, quia eſt indiſcretum, quaſi ſecus ſentiat ſi non eſſe indiſcretum, vt de conſnetudine dicit in d.l.1.ff. de confeſ.

Conſuetudo quòd probatio imperfecta habeat vim plenæ probationis in omnibus non valet.

5 His adſtipulatur quod tradit Matth.not.51. Not.quòd conſuetudo volens, quòd probatio imperfecta per famam, vel per vnum teſtem, habeat vim plenæ probationis in omnibus caſibus. & præſertim in caſibus magni proiudicij, non valet, & eſt irationabilis, & inhoneſta, per tex.in d.cap.erit autem.l.1.cum alijs ſimil. quos allegat, & ita dicit no.per doc.in cap.1.de appel. Sed bene valet conſuetudo in certis caſibus, pet tex.in cap.quia nos, eo.titu.de appe.ſecundum vnam lect.quam tenent doct. & facit cap. dilectus.de fide inſtru.& quod ibi per illum tex.no. gloſſ. & doct. poſſe conſuetudinem aliquando facere de probatione inualida, validam, & quod volnit Ioan. And. in add. Specu.titu.de inſtru. edit. in §. compendioſè. ver. ſed nunquid de conſuetudine. quòd conſuetudo poteſt inducere, vt probatio imperfecta de iure communi, habeat vim plenæ vel perſectæ probationis: et è contrario, ꝙ probatio perfecta, non habeat vim perfectæ, per multa quæ ad vtrunque allegat, & hoc quoque dictum Ioan. And.approbat Iaſ.in repe.l.de qnibus.char. pen. verſ.an autem valeat conſuetudo. Et id quoque voluit Bald. in l.cunctos populos, colu.5.verſ.vlterius quæro circa ſtatuta. C. de ſumma Trin. & fide cathol.Et Ang.in d.l.qnædam.§. nummularios.ff. de eden.& Rom.in l. admonendi, ff. de iureiur. & Soc. conſ.88.in præſenti conſultatione.col. penu. in fin.

Cum tractatur de paruo præiudicio, creditur iuramento alicuius etiam de iure communi.

6 Quid cum tractatur de paruo præiuditio, creditur etiam de iure communi iuramento alicuius, vt eſt tex. qui ad hoc quotidie allegatur, ff.ad exhi.l.theſaurus.& ita voluerunt per illum tex.Bart.& alij in l.2.§.ſi dubitetur.ff. quemadmo. teſta. aper. & in l.ſi quidem. C.ſolu. matt. idem Barto.in l.ſi quis à liberis. §. ſi quis ex his. ff. de liber. agnoſ. Bald. in l. eum qui res, verſ. vlt. C.de procur. vbi & ad hoc allegat text. in auth.de exhiben.reis.§.ſi verò qnidem. & idem Bald.in l.præſcriptione. colum.pen.antepen.C. ſi contra ius vel vtilit. publ. vbi & ad hoc allegat tex.ff.de Carbon.l.3. §. dnæ cauſæ. & conſ. 285.quia non eſt opus, colum.2.libr.1.& conſ. 34.ſtatuto cauetur.colu.2.libr.5.& in l.qni accuſare. C. de eden. & in l.iudices. C.de iud.et in l. non ignorat, colum. 3. verſ.in modicis. C. qui accuſ.non poſſ.vbi per tex.in d.l. theſaurus. dicit ꝙ in modicis præiudicijs ſufficit probatio præſumptiua, & Petr. Ancha.conſ.18.in quæſtione quæ vertitur, colu.2.verſ.4. præſuppoſito.& Panor.in ca. quoſdam. ext.de præſumpt. & Iaſ. in l. fideiuſſor. §. vlt.ff. qui ſatiſd. cog. Aufrer.in deciſ. Tholo. q.313.& Phil.Dec.in cap. paſtoralis. in vlt. not. extrà de except. Et propterea per illum tex. in d.l.theſaurus, & in cap.ex literis, de in integ.reſt.conſului not. Petr. Ancha. conſ. 263.ſubtiliter & ad plenum. ꝙ ad recuſandum notarium, conſultorem, procuratorem & ſimiles rationes ſuſpicionis, ſufficit ſolum recuſantis iuramentum, ad faciendam fidem de ſuſpicione, quia ex hac recuſatione non infertur magnum præiudicium: quod dictum ſequitur Alexan. conſ. 104. circa primum dubium, colum.2.verſ. circa ſecundum dubium, lib.5.et Fely.in cap.quæ in eccleſiarum, col. 18. verſ.4.declaratio, ext.de conſt. Sed & illud de notario ante Petr.Anch.voluit Bald.in ca.ſuper quæſtionum, colu.2.verſ.pone ꝙ notarius, extrà de officio deleg.

Ad recuſandū aliquem, fides fit de ſuſpicione per ſolū recuſantis iuramentum.

Expenſa minuta facta à quibuſuis adminiſtratoribus, illorum ſolo iuramento probantur.

7 Ex hoc fit, vt expenſæ minutæ factæ à tutoribus, curratoribus, executoribus, & alijs adminiſtratoribus, non etiam magno illorum iuramento probentur, ſine alia probatione, vt in executoribus teſtamentorum. voluit glo. not. in l.nulli, in verbo, licentiam.in fin.C. de epiſco. & cler. per text. ibi, quantum ad modicam expenſam, & ibi illam gl. ſequuntur Iac. Rauen. et Bald. colum. 3. verſ. eſt verius. vbi etiam.Io. Faber colum. 3.verſ.ſed an executor. et Specu. in titu. de inſtru. edit. §. nunc verò aliqua. verſ. quid ſi executor. & et ibi Ioan. And.in add.et Barto. in l. diuus, in fin. ff. ſi cui pluſquam per leg. Falc. in fin. & Bald. in l. Imperator. la 2. colum.vlt. ff.de ſtatu homin.& in l.id quod pauperibus. colum. vlt. C.de epiſco. et cler. et in d. l.ſi quis pro redemptione, in fin.C. de donat. et in l.ſi hæres ff.de condict.ob cauſ. Petr. Ancha. in cap. 2.de teſta.lib.6.Rapha.Cuma.conſ.136. viſis inſtrumentis, colum. vlt.Ioan.Pla.in l.2. C. quando & quib.qnar.lib.10.Fran.Aret.in cap. quoniam contra falſam, colum. 6. de probat. Barba.conſ.46. colum. ult. Et Guido Papę hoc repetens deciſ.614.ſi relinquatur.& Firmia.in tracta.de epiſcopo, in 6.parte, libr. 4.q.29.verſ. ſed nunquid ſit ſtandum, et Fely. in cap. ſcripta, colu.8.uerſ.fallit ſextò. extrà de fide inſtru. Et in hærede conficiente inuentarium, uoluerunt Barto.Bald.& alij in l.ult.§.in computatione, C.de iure delib. Ange.& Ioan.Plat.in d.l.2. C. quando et quib.quarta pars.Ange.in d.l. diuus. ff.ſi cui plus quàm per leg. Falc.et in tutore et curatore uoluit Barto. in l. 1. §.officio tutor. ff. de tutel. et ratio. diſtrah. Ange. in l.ſumptus.ff. de admi. tut. Imo. conſ. 75. circa primum dubium. Ange.in §.actionum.in 13. quæſt. inſtitu. de actio.Corn.conſ.319. circa primum conſultationis quæſitum. colum. 10.uerſ. prout creditur, lib.3.et Iaſ in repe.d.l. admonendi. colum. 51.uerſ.de tut.autem et curatoribus. ff. de iureiur. Et in ſocio reddentem rationem geſtori, conſuluit Bald. conſ. 152. ad euidentiam præmittendum eſt.colum. 2.uerſ.eſt uerum.libr. 3. & iterum conſ.418.ad primum dico.eo.lib.3. et Soc.conſ.73.circa primam, colu. 1. Et generaliter

raliter in cæteris adminiſtratoribus uoluit Bart. in l.comperimus.C.de nauicul.lib.11.Ro.conſ. 76. in cauſa notabilis uiri. in 4. dubio. in princ. Cacia.in repe.d.l.admonendi.colum.7.uerſ. 7. ff. de iureiur. Et faciunt ad hæc omnia quæ ſcribit Fede.Senen.conſ.119.nulli dubium eſt.Bal. in d.l.2.C.de conue.fiſ.deb.et Ange. Aret. in §. ult.inſt.de uerb.oblig.

Quæ cõſiſtunt in animo licet non probentur iuramento. quando eſt præſumptio ſua contrarium.

8 Hinc eſt, quòd licet ignorantia, & alia quæ conſiſtunt in animo, non probentur iuramento, quando lex præſumit ſcientiam, ſiue quando aliàs eſt præſumptio contra illum, qui uult iurare, ut uoluit glo.82.diſt. cap. propoſuiſti in uerbo, commeauit. non probatur paulò ante fin. et Barto.in l.inter omnes.§.rectè dictum eſt. ff. de furt. et Domini. in cap. eos qui. colum. 1. de tempt.ord.lib.6.cum ſimil.à me traditis: fallit tamen ubi ageretur de modico: quia tunc non obſtante præſumptione recipitur huiuſmodi probatio per iuramentum, ſecundum Panot. in cap. quoſdam. circa fin. de præſumpt. quem ſequitur Phil.Dec.in cap.cognoſcentes. colu.ult. extra de conſuet. in 2. lect.

Doli actio.

9 Et id quidem non abſque ratione eſt, nam non eſt uetiſimile: nec eſt præſumendum aliquem uelle pro modico deierare, aut aliud maleficium committere, et ibi etiam glo.quæ dicit hanc eſſe rationem. quare pro modico non datur actio doli, iuxta l. ſi oleum.§. ult.ff.de dolo. quoniam uidelicet non ſit uerisimile quempiam pro modico, aliquid dolo facere, ut etiam not. Panot. in d.cap. accedens. & Alexand. conſ. 74. uiſo teſtamento. colum. 2. uerſ. nec iura præſumunt.lib.1.& conſ.99.uiſis proceſſibus. colu. 5. uerſ. non obſtat etiam ſi diceretur. in fin. libr. 5. ubi per hanc rationem concludit teſtem non repelli, propter modicum emolumentum, quia non præſumitur quòd ob id uellet deierare. et Phil.Dec. conſ. 175. in cauſa falſitatis. colum.6. uerſ.ſecundò non obſtat.& colum.ſeq.eò facit quod ſcribit Bald.in auth. ſed iam neceſſe. ad fin. C.de dona.ante nupt.quòd in parua quantitate non præſumitur fraus, neque ſuſpicio. Pan. quoque in cap.ſuper.colu.3.uerſ.idem ergo ſaltem dicendum. extra de teſt. & quod etiam not.glo. in l. qui iuraſſe. §. ſi pater filium. ff. de iureiur. quem commendat Barto. ibi, et Roma. in conſ. 304. plura ſunt. colum. 1. ubi illam dicit ſingu. et Alexan.conſ.87.uiſa inquiſitione formata. col. 4. lib. 3. et Hippo. Marſ.in l.ult.colum. 11. ff.ad leg. Corn. de ſicar. Idque eſt quod ſcribit Fab. Quintil.libr.5. Orat. inſtitu. non eſſe credibile aliquem falſum propter exiguam ſummam commiſiſſe, ut non mirum uideri debeat quod tradit Bald.in l. omnibus. ad medium. C. de teſtib. neminem præſumi deierare, ubi ex hoc nullum reportat commodum, quod & confirmat text. in d.l.et eleganter.§.ult. cum l.ſeq.cum glo.ff.de dolo, ubi lucrum citius, faciliusque præſumitur, quàm dolus, ac decipiendi uoluntas, quod et not.Fulg.conſ.173.in cauſa inquiſitionis, col. 2. in fin. vbi & ex hoc conſuluit, non eſſe præſumendum quem dolo aliquid geſſiſſe, vbi nullum, aut paruum commodum ex hoc referret: quanquam ſententia eſt Cice.pro Milone, Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem: improbi ſæpe paruo.

Modici nulla ferè ratio haberi ſolet.

10 His accedit quòd plerunque aliàs nulla fetè ratio modici haberi ſolet.d.l. & eleganter. §. vlt. ff. de dolo. alia ſunt propè infinita iura, quæ quidem ad eam multum faciunt, quæ veluti in vnum corpus congerere decreuimus: quanquam audiui Anto. Corſet. libellum de modicis conſcripſiſſe, qui nondum ad me peruenit. Igitur vltra d.l.& eleganter.quæ adeò in ea re trita eſt, vt nulla iam mentione indigeat. Primò habemus tex.in l. ſenatus. ff. de leg. 1. §. Marcellus. vbi appellatione domus, non venit domuncula, itaquòd leges loquenres de domo, non habeant locum in domuncula, ſicut etiam ibi not.Ange.& Barba.reputans illum tex.ſing. in l.ſi ita ſtipulatus.la 2.in 1.not.ff.de verb. obl. vbi & illum tex.dicit valde ſingularem, & Cor. conſ.206.viſo ſuprascripto themate, colum. 5. verſ.& per hoc fit reſponſum.lib.3.Imo. & alij recentiores d.§.Marcellus. trahunt ad ſtatutum prohibens forenſem acquirere immobilia, vt videlicet non intelligatur prohibere forenſem acquirere domunculam, vel cabanam ſine tecto, aut parietibus. Quod & idem voluit Bald. in cap. ſi duo fratres. in communi cauſa. titu.de duob.fratr.bene inueſtit.& Rom. ſing. 332.quidam procurator.vbi etiam facit ad hoc ſingu.tex.in d.§.Marcellus.& Barba.in tract. de præſtantia Car.in 8.q. primæ partis, colum. vlt. & Alexan. in d. §. Marcellus. dicit per illum tex.q̃ ſtatutum puniens comburẽtem domum, ſiue facientem inſultum ad domum, non habet locum in comburente domunculam, aut in eam inſultum faciente: reprehenditque Bald, contrarium dicentem in l.1.§.de exercitoribus. ff. nautæ, caup.ſtab.per tex. ibi, & in l. ſcapham. ff.de euictio.& in l. vlt.ff.de fundo. inſtruc. ſed hoc reprehendit Iaſ.in l.ſciendum, colum. 4. ff. qui ſatiſd.cogan. Sed & Barba. vbi ſuprà dicit illum text. in §. Marcellus. eſſe contra illud dictum Bald. niſi (inquit) ſaluando Bald. dicas, quòd ſit ſpectanda materia ſubiecta, quia ſtatuentes ita videntur velle punire facientem inſultum in domunculam, vt in domum, quia talis pœna tendit ad publicum fauorem, per gloſſ. quam Barba.dicit ſingu.in l. quemadmodum. C. de agric. & cenſit.lib. 11. & ibi Barto. & ita videtur ſequi illud dictum Bald. ſicuti etiam ſequitur Iaſ. ibi contrarius in cap. 1.colu. 8. in 4. fallen.titu. qui feuda dare poſſunt. vbi etiam reputat ſingu. & dicit ideo procedere, quia eadem eſt ratio in domuncula quæ in domo, cum det operam rei illicitæ, videlicet incendio, vel inſultui, ſequitur item Phil. Dec. in cap.

de

de appellationibus. colu. 2. extrà de appel.

Leuis ſiue modica ſolennitatis omiſſio, non obeſt.

11 Secundò eſt tex. in l. 1. in fin. ff. de ventre inſpic. vbi leuis, ſiue modicæ ſolennitatis omiſſio non obeſt: & ita not. Barto. ibi, & glo. in l. rem non nouam. vbi Bald. C. de iud. & glo. 30. q. 5. cap. noſtrates. Guil. Cun. C. de ſacroſa. eccle. Barto. & alij in l. moribus introductum. §. prius. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. idem Barto. in l. ſi opus. ff. de oper. noui nunc. & in l. cum hi. §. ſi prætor. ff. de tranſact. Ioan. And. in addit. Specu. titu. de inuentario. verſ. & not. Bald. in l. 1. colu. vlt. verſ. item dubitatur. C. qui admit. ad bono. & in l. vlt. §. 1. colum. 2. C. de iure delib. et in rubr. C. de ſucceſ. edict. & in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. vbi dicit, quod paruus, ſeu modicus defectus non vitiat actum. Ange. in l. 1. §. hæc ſtipulatio. colum. antepen. ff. ſi cui plus quàm per leg. Falc. Salyc. in l. vlt. §. ſi perfinitum. C. de iure delib. Panor. conſ. 93. ſtatuto ciuitatis. colu. 3. verſ. ad prædicta libr. 1. & conſ. 53. in prædicta cauſa, colum. vlt. lib. 2. Roma. in repe. l. ſi verò. §. de viro. in 3. fallen. ff. ſolu. mat. & conſ. 246. clariſſime aſſeſſor. in fi. Ang. Aret. inter conſ. Alex. conſ. 138. lautelotus. col. 2. ver. quinimò ſi ſtatutum loqueretur. li. 2. Cor. conſ. 71. ſuper 1. col. 4. verſ. ſic & aliàs, lib. 1. & Fel. in c. ex parte. poſt prin. extra de conſti.

Forma data, nihil mutari poteſt.

12 Hoc tamen intellige, niſi huiuſmodi leuis ſolennitas eſſet data pro forma, quia omnino eſſet ſeruanda, alioqui vitiaretur actus, vt voluerunt Bald. Imo. Pau. Caſtr. & recentiores in l. 1. ff. de liber. & poſthu. quo in loco reperies, quando ſolennitas data eſt pro forma, & Bald. in cap. 1. colum. 2. verſ. ſed nunquid numerus. titu. de milit. vaſſal. qui contu. eſt vbi dicit, quod vbi forma data eſt, nihil mutari poteſt, ne horæ quidem vnius ſpatio. & Petr. Ancha. in cap. ea quæ. colu. 12. verſ. hoc verum niſi conſtitutio. extrà de reg. iur. & in repet. cap. 1. char. 42. verſ. quæro ſtatuto cauetur quod notarij: ſed hoc non mirum eſt, quia aliàs ſemper formæ omiſſio in quantumlibet minima parte totum vitiat actū, vt not. Anto. & Panor. in cap. extrà de reſtitu. ſpol. Fely. in cap. vlt. §. is autem. extra de offic. deleg. & latè in cap. cum dilecta. colu. 16. verſ. amplia decimo. extra de reſcript. vbi etiam latiſſimè videbis, quando ſolennitas eſt pro forma & Philip. Dec. in cap. prudentiam. in 4. notab. extra de offi. deleg. & in cap. de appellationibus. extra de appellat. & in l. 1. §. vnı. verſ. ad hæc reſponderi poteſt. ff. de officio eius cui mand. eſt iuriſd. nec id quidem mirum quoniam vt dicit Bald. in l. vlt. colum. 2. C. de ſuis & legit. formæ nihil addi, nihil detrahi poteſt. Quando autem aliàs dicatur leuis ſolennitas, vide per Barto. & alios in d. l. 1. in fin. ff. de ventre inſpi. Barto. in l. 1. §. ſi plures in 4. q. ff. de exercit. et Bald. in l. hac conſultiſſima. circa medium. et ibi recentiores. C. qui teſta. facere poſſ. & Alex. conſ. 141. viſo teſtamento. colum. vlt. verſ. poſtremo. lib. 2. quod iterum repetitur in conſ. 98. lib. 4. Iaſ. latè in l. 2. §. prius autem. ff. de vulg. et pupil. ſubſtit.

Officialis quando non eſt ſindicandus.

13 Tertiò ſupradicta confirmantur ex l. quãuis. ff. de cond. & demon. vbi Bald. dicit, quòd officialis non eſt ſindicandus, ſi iura, vel ſtatuta in leuibus non obſeruarit, quod & idem dicit per text. in l. obſeruare. §. proficiſci. colum. pen. verſ. 33. & d. cap. cum te. in princ. extra de re iud. & ſequitur Iaſ. in l. 1. col. 2. verſ. ſecundò habetis. C. vt omnes iud. tam ciui. quàm milit. poſt adminiſt. crim.

Conditio tota requiritur ad eſſe ſui diſpoſiti.

14 Quartò per illum tex. dicit etiam Bald. in l. pro hæreditarijs. colum. 2. verſ. 11. C. de hære. act. quod licet ex natura conditionis, tota omnino requiratur ad eſſe ſui diſpoſiti. ff. eo. & ff. de cond. & demon. l. cui fundus. & l. tales, modicus tamen defectus bona fide errantis, non impedit implementum conditionis iure benignitatis, per d. l. quamuis. ff. eo. quæ et ſubicit, non eſt alibi ſecundum Oldr.

Modicus error in reddendis tutelæ rationibus non obeſt.

15 Quintò dicit quoque Bald. per illum text. in l. omnem matri. colum. 3. verſ. caueat tamen. C. ad Senatuſconſ. Tertul. quòd modicus error matris, quæ tranſiuit ad ſecundas nuptias, in reddendis rationibus tutelę filiorum, non obeſt, nec ob id mater punitur, quod & idem dicit ipſe Bal. in authen. iiſdem pœnis. col. pen. verſ. ſed quid ſi propter errorem. C. de ſecun. nupt. et idem generaliter in omnibus tutelæ rationibus, vt ſcilicet modicus defectus non vitiet totum, idem Bald. in l. 1. C. ſi aduerſ. ſolu. vbi ad hoc dicit illam l. quamuis. notabilem, & id eſſe menti tenendum.

Qui parum transgreditur, non vituperatur.

16 Sextò quod d. l. quamuis. ff. de cond. et demo. allegatur à noſtris doct. ad dictum Ariſt. lib. Ethic. 2. c. vlt. & lib. 4. ca. 5. Qui parum tranſgreditur, non vituperatur, & ita inter cæteros alleg. illum tex. idem Bal. in l. 2. in 12. q. verſ. ſed nunquid ſufficit. C. de reſc. vend. & in l. quicunque. col. 2. verſ. item facit ad quæſtionem. C. de ſer. fug. vbi etiam alle. l. 2. §. vlt. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & idem quoque Bal. in l. 4. colu. vlt. ff. de legib. vbi dicit, quod qui parum transgreditur, non mortificatur, & in c. cum adeò. col. 2. & iterum in c. ſi proponente. paulo ante fi. extra de reſcri. vbi dicit ad hoc ſing. no. tex. in d. l. quãuis. & c. cum te. extra de re iud. & conſ. 144. præſuppoſito communis Papiæ ſtatuto. col. 2. lib. 1. quod conſ. repetitur conſ. 43. lib. 5. & Io. Ana. in c. vlt. col. 9. verſ. adde etiam prædictis. extra de colluſ. deteg. Ro. in rep. d. §. de viro. in 3. fallen. vbi dicit illum text. in d. l. quamuis, ſemper ad hoc allegari, & Bar. conſ. 58. omnipotentem et immortalem Deum. col. 15. lib. 4. cui ſimile eſt quod dicit Io. Cald. in c. cum ex iniuncto. col. vlt. de hære. quod ſi parum diſcedatur à medio, non eſt contra virtutem, ſed ſi multum, tunc corrumpitur virtus in ſuo actu, ad quod multa iura allegat.

17 Septimo per id etiam infert Bal. in d. l. quicunque

Pœna pecuniaria in corporalem tranſmutari non debet pro minimis.

cunq; col. 2. C. de ſer. fugi. ꝙ pro minimis nõ debet pęna pecuniaria in corporalẽ trãſmutari, nec ꝓpter leues abuſiones, aut tranſgreſſiones pauperes corpore puniendi ſunt, per qđ dictũ Iaſ. in §. pœnales. col. 8. verſ. vlt. inſtit. de actio. dicit limitari regu. qui nõ habet in ęre, luat in corpore.

18 Octauò dicit Bald. per d. l. quamuis. in authen. præterea. C. vnde vir & vxor. ꝙ parũ & nihil æquiparantur, quod & voluit Phil. Cor. conſ. 63. videbatur, col. vlt. lib. 1. & conſ. 77. licèt multum, col. vlt. lib. 2. & conſ. 29. in præſenti conſultatione. col. 2. lib. 3. qui & ad hoc dicit allegari tex. in c. de multa. extra de præb. & Soc. cõſ. 108. in hac conſultatione. col. 3. vbi & ad hoc allegat extra de præſcr. cap. de quarta. ibi, nullus aut rarus, cui adde & ſimilem tex. in c. coram. in fi. ibi, rarò vel nunquam. extra de offi. deleg. & extra de prob. in c. licèt cauſam. in verbo, nulla vel modica. & extra de ſent. & re iudicat. ibi, nulla fuerit vel minima, & ff. quod cum eo. l. 2. vbi æquiparantur qui omnino non ſucceſſit, & qui in minima parte ſucceſſit, & inſtit. de fideic. hæred. §. ſed quia. ibi, ob nullum, vel minimum, & inſtit. ad leg. Falcid. in prin. in illis verb. pro nullo, aut modico. & ideo dicit gl. no. in auth. de inſtr. caut. & fid. § pe. in verbo, inter quos. quod æqualis eſt conditio nihil ſcientis, & parum ſcientis. Et eſt quod dicit Ariſt. lib. 2. Phyſic. Id nihil deeſſe videtur quod parum deeſt.

Authen. loquens de vxore indotata, procedit in vxore habente paruam dotem.

19 Nonò ex hoc infert Bal. in d. authen. præterea. in fi. & poſt illum Sal. Pau. Caſt. Rom. Ale. Fran. Are. dicunt authen. loquẽtem in vxore indotata, procedere & in vxore habente paruam dotem, quod voluerũt & Cy. & Bal. in l. licèt. C. de iure dot. Pau. Caſt. & Roma. in l. diuortio. in prin. ff. ſolu. matr. & Rom. in l. 2. in princ. ff. eo. Alex. conſ. 12. repetitus in cauſa. col. 1. lib. 7. & late Cor. cõſ. 249. viſo ſupradicto puncto. col. 1. & 2. lib. 3. & Barb. cõſ. 74. ſcripſit Pſalmiſta in prin. lib. 4. Super quo tamen vide Fran. Pep. in repet. d. auth. præterea. col. 4. cum multis ſeq. Soc. quoque conſ. 121. præmittenda eſt diſputatio, col. 7. verſ. capio nunc ſecundum. lib. 4.

Pro re minima non datur redhibitoria.

20 Decimò eſt tex. ff. de ædil. edict. in l. ſi tamen. §. vlt. vbi pro re minima non datur redhibitoria, & ita dicit per illum tex. Bal. in ſi prędiũ, col. 1. verſ. quæro pro quibus rebus. C. de ædil. edict. & redhibit. actio. vt ſuddit, ꝙ nec pro paruis uitijs datur etiã redhibitoria, ꝑ d. c. cum Deus. & l. 1. §. ſed ſciendũ. verſ. proinde leuis febricula. eo. tit. Nam non quælibet infirmitas denominat quem infirmum, & vulnuſculum modicum, nullum habet in ſe delictum. Itaq; ſi dicat ſtatutum, quòd ſindici teneantur denunciare percuſſiones ſanguinolentas, vbi eſt leuiſſima cutis ſciſſura, non eſt denuntianda. Nam ſciſſura leuis, aut ſcorticatura (ita enim appellat) non dicitur vulnus, & ſi in platea eſſet illatum, neque pro tali vulnuſculo atrox pœna irrogaretur, quia modica alteratio, non dicitur infirmitas. ff. eod. l. qui clauum. §. vlt. hæc ibi Bal. & idem fermè voluit ipſe, & Alb. in d. §. ſed ſciendũ. per tex. ibi, & idẽ Bald. in c. cum adeò. col 2. extra de reſcript. & Ang. in l. extat. ff. quod metus cau. & in l. ſi pignore. §. furem. ff. de furt. Rom. in l. 1. §. excuſantur. per illũ tex. ff. ad Sillan. & in d. §. de viro. in 3. fallen. vbi & ad hoc allegat. l. quæſitum. ff. de re iudic. vbi leuis fabricula non excuſat, & ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. quæſtionis. & Alex. in addit. Bar. in l. elegãter. §. qui reprobos. in fin. ibi reproba pecunia. ff. de pign. actio. & conſ. 104. ſtatutum loquens. colum. vlt. lib. 1. & conſ. 100. viſa inquiſitione, col. vlt. lib. 6. & conſ. 186. viſo proceſſu, col. 1. lib. 7. Barb. in tracta. de præſtantia. Card. in 8. q. primæ partis. col. vlt. Corn. conſ. 77. licèt multum. col. vlt. lib. 2. Iaſ. in l. 1. col. 8. tit. qui feu. dare poſſ. ubi facit ſingu. ad hoc tex. in d. §. ſed ſciendum. & Gaſpar Valaſci hoc reputans ſing. in repe. l. imperium. col. 56. uerſ. in cõtrarium tamen facit. ff. de iuriſd. omn. iud. & bene facit ultra prædicta tex. 18. diſ. c. placuit. & ibi glo.

Statutum puniens facientē vulnus, an habeat locum in vulnuſculo.

21 Vndecimò per illum tex. in d. §. ſciendum, uoluerunt Alber. & alij ꝙ ſtatutum puniens facientem uulnus non habet locũ in uulnuſculo, quod tñ (inquiũt) poſſet ꝓcedere reſpectu illius edicti: ſed in ſtatutis in quibus propria, & ſtricta interpretatio recipitur, non eſſet ſecurum recedere à uerbis ſtatuti, cùm nonnunquam leuiſſima iniuria, pro iniuria capiatur, per l. ſeruum quem. ff. de pign. Verùm Cæpol. ibi nu. 36. tenet contrarium, ſcilicet ꝙ indiſtinctè non punitur pœna ſtatuti per dictum tex. ita ſciendum. huic propè ſimile eſt, quod voluerunt Bal. & Imo. in l. ſenatus. §. Marcellus. ſuprà alleg. ff. de lega. 1. quòd conſtitutio pœnalis loquens de ſanguinis effuſione, non intelligitur de modica, quod & uoluit Ioan. And. in addit. Spec. in rub. de accuſ. in fi. & Pan. in cap. propoſuiſti. in 2. notab. de cõſec. eccl. uel alt. et Ro. in repe. dicti. §. de uiro. ſed hoc utique etiam procedit propter uerbum, effuſio, ꝙ ſua natura denotat abũdantiam, ut uoluerunt Ioan. Andr. et Pan ubi ſuprà, et eſt gl. ordin. in c. cùm illorum. in uerbo, ſanguinis effuſionem. de ſent. excom. quam & ibi no. Panor. colum. 4. dicitque hoc notandum, quia facit ad multa, & d. Gaſpar Valaſci loco ſuprà alleg. illam ad hoc facit ſingu. ſed eſt alia glo. ſimilis in clem. Romani. §. ultim. in uerbo, effundendis. de elect. & eſt text. expreſſus quem utraque gl. allegat in c. reuertimini. 16. q. 1. ibi, uerbũ effuſionis, nomen largitatis oſtẽdit.

Statutum prohibens acquirere foreſem, quomodo intelligatur.

22 Duodecimò, quod ętiam in dicto §. Marcellus, uoluit Imo. ꝙ forenſis ex ſtatuto prohibitus acquirere, poteſt tamen acquirere rem modicam, et idem renuit Bal. in l. 1. ff nau. cau. ſtabul. et in l. cum ſeruus. §. ult. ff. de legat. 1. et in l. hi quorum. uerſ. rurſus quæro. ff. de pign. Ro. ſing. 332. hodie quidem procurator. per d. § Marcellus. quem dicit ſe neſcire alias Ambroſius

Piſo in l.ſi filiusfamilias.§.diui.ff.de leg.1.

Parum ſiue leuiter tortus, nõ habetur pro torto.

23 Decimotertiò memorabile eſt, quod per tex. in d.l.1.§.ſciendum.ff.de ædil.edict. dicit Bal. in l.obſeruare.col.1.C.quorum appel. non recip. ꝙ parum, ſiue leuiter tortus, non habetur pro torto, quaſi paria ſint non torqueri; aut parum vel leuiter torqueri; & ſequuntur Alex. in addit. Bart. in l.denuntiaſſe.§.quid tamen. in fin. ff.ad leg.Iul. de adult: Iaſ. in l. ſciendum. col. 4. verſ. octauo. facit. ff. qui ſatiſd. cog. & Hippol. Marſ. qui hoc dicit notab. in l.ſi item. col. 3. ff.ad leg.Corn.de ſicar.& per hoc eſt bonus text. ff.de iniur.l.item apud Labeonem. §. quæſtionẽ. quẽ & ad hoc ponderat Barb.d.conſ.10.col.5.lib.1. & d.conſ.74.col.1.lib.4.

Vicinum aut conſanguineum ægrotũ non præſumi ſcire facta vicini.

24 Decimoquartò per eũdem tex. voluit Ro. in l.is poteſt.ff.de acq.hæred. & ibi etiam poſt eum Alex.col.3.verſ.ſed hoc intelligit, limitantes id quod ſcribit Bar. ibi vicinum, aut conſanguineum ægrotum, non præſumi ſcire facta vicini, aut conſanguinei per c. cum in tua. extra. qui accu.poſſ. ut procedat niſi in leuiſſimo quopiam morbo, qui vt ipſi dicunt, pro morbo non habetur, per illum tex. in d.§.ſciendum.& in l.ob quę vitia.eo.tit.& in d.l.quæſitum.ff.de re iudic.

Leges diſponentes remiſſionẽ fieri mercedis conductori etc.

25 Decimoquintò eſt tex. in l. habitatores. ff. locat. qui limitat alios tex. diſponentes fieri remiſſionem mercedis conductori, pro rata eius quo frui non potuit.ff.eo.tit.l. ſi fundus. cum ſimi. ut non procedant, ſi paulò minus commodè vteretur aliqua parte cœnaculi, aut aliàs aliquã partem paruulam incõmodi ſuſtineret, cui etiã bene conuenit tex.eo. tit.l. ſi in lege. §.colonus. & in l.ſi merces.§.vis maior.ff.loc.vbi in hęc verba ſcribitur, modicum damnum æquo animo ferre debet colonus, cui non auferetur modicum lucrum.

26 Decimoſextò eſt tex. in l. qui ſic.ff.de ſolut. vbi ſolutio quæ ex pacto durat momentũ vnum, non parit liberationem ſicut nec videtur tranſlatum dominium, quod momento durat, id eſt non cõſideratur trãſlatio dominij, quæ momẽto ſolum durat, vt eſt tex. in vlt.§.ult.in fi.C.de bonis quæ libe.& not.Bar.in l. vlt.ff. de cond. inſtit.Paul.Caſt.in l.frater à fratre.colum. 7. & ibi etiam Iaſ.col.2.vbi ponit tres limitationes. ff.de cond.indeb.

Pretium quod durat momento temporis, nõ attenditur.

27 Decimoſeptimò eſt tex.in l.pretia.§.ult.ff. ad leg.Falcid.vbi non attenditur pretium, quod durat momento temporis, per quem tex. dicit Bar.ibi,& poſt eum recentiores, ꝙ res tanti eſt, quantum vendi poteſt, non vno die, vel vno momento, ſed pluribus diebus: quod & idem dicit in l.ſi ſeruus furtiuus. la 2.in prin.ff.de cõd.furt. & in l.1.col.pe. verſ. item aduerte ad vnum. C. de ſent.quę pro eo quod intereſt.ideò idem Bar. in l.2.in fi.C. de reſcin. vend. ſcribit non ſatis eſſe ei qui remedio huius l.agit probare rem tanti valuiſſe die, ſine tempore venditionis, ſed neceſſe eſſe probare ꝙ ante, & poſt idem tempus tanti valuerit, & ſequitur Ang. Aret. in §.ſi quis agens.col.5.verſ.capiõ tertium.inſtit.de actio.

Incertus libellus quando admittatur.

28 Decimooctauò eſt tex. in l. ſi verò contrà. §.quia Plautianũ. cum gl. in verbo, ex ſenatuſcõſulto.ff.de lib.agnoſ.ex quo probatur, ꝙ licèt admittatur tum demũ libellus incertus, quando incertitudo procedit ex facto conuenti. l. vbi autẽ non apparet. §. qui illud aut illud. ff. de verbo. oblig. tamen vbi tractatur de modico præiudicio, admittitur huiuſmodi libellus incertus, etiã ſi incertitudo non procedat ex facto aduerſarij, & ita ille tex. cum gl. intelligitur, dicitque illum no. Cæpola in l. 1. §.ſciendum. nu. 4. ff. de ædil. edict. his adde tex. in l.vlt.§. vlt. in fi. C. de bon. quæ lib. vbi momentanea acquiſitio filij famil. nihil prodeſt patri in acquiſitione vſusfructus, ibi quoq; dicunt Bal. Cyn.& alij non eſſe curandum de momento. Sed & ex eo Bal. in c. cum cauſa. in fi. extra de ſenten.& re iudic. not. dicit momentaneum dominium non infringere regulam mẽdicantium: ad hanc rem facit tex. in l.ſi quis ita legauerit.ff.de condit.& demon. vbi ſi quis vxori aliquid legauerit dum eſſet cum filio, & ea modico tempore abfuerit, debetur ei nihilominus legatum, quia non omne momentum exigendum eſt, ut cum liberis ſit.

29 Decimononò tex. eſt in l.2.§. ꝙ ſi egenis, & §.tractari bellè poteſt.ff.ad Tertul. vbi non punitur mulier non potens tutorem filijs impuberibus, qui habent patrimonium puſillum, & ferè nullius valoris, quos tex. ad hoc alleg. Rom. & dicit notabiles in repet. dicto §. de vito, quo loco ſuprà citauimus.

30 Vigeſimò tex. eſt C.de ſacroſ. eccl. l.iubemus.§.ſanè. & ibi bona gl. ꝙ in minimis cauſis, poteſt quis eſſe iudex & tabellio.& ita etiam voluerunt Io.Baptiſt. Cacia.& Gaſpar Valaſci in repet.d l.imperium.col.24.in 50.q.& Pan.in c.3. col.antepe.extra de prob.ubi dicit eſſe ſing. no. Fel.in c.quoniam contra falſam.col 1.& iterum col.pen.verſ.8.quæro.extra eo. quamuis tamen regulariter ſecus, vt not. Inno. in c. cum à nobis. extra de teſtib. & plenè habetur in d. c. quoniam.

Arma quid cantur.

31 Vigeſimoprimò eſt etiam tex. in authen. de armis.ante fi.i verbo, cultellos breues. vbi gl. dicit, ꝙ ſtatutum puniens portantes arma, non intelligitur de paruis cultellis idoneis ad ſcindendum pennas vel panem, quam ſequitur Ang. in l.1.ff.ad leg.Iul.de vi publ. vbi dicit non eſſe alibi,& in l.ſi pignore.§. furt. ff.de furt.& Io. Ana. qui dicit quoq; illum ſing.in c. laror. circa prin. vbi text.not. in verbo, cultellus.de homic. Alex. in l.ult.ff.ad leg.Iuliam de ui publ. Io.Platea, qui & illam gl. dicit ſing.in l. 1. C.ut uſus armorum. lib.11. Roma.in l. 1. §. occiſorum. ff. ad Silleia. Ang. Aret. in tracta. malefic. in uer. uno ſtoco. poſt princ. ubi illam dicit ſingularem. & Corn. conſ. 77. licet multum.col.ult.lib.2.& bene facit gl.in rub.de fabricenſ.lib.11.& quod uoluit Panor.

nor.in c.clerici. le 1.col. vlt. extra de vita & honeſt.cler.& Felin.in c.ita quorundam. col. 1.& 2.de re iudic.ad hoc facit tex. in l. ita autem in prin.ex qua limitantur aliæ leges ſtatuens tutorem debere pecuniam pupillarem collocare in emptionem prædiorum, ꝙ ſi neglexerit in vſuras teneri, vt uidelicet non procedant cum pecunia pupillorum eſt exigua.

32 Vigeſimoſecundò eſt tex.in c.epiſcopi 11. q.3.vbi pro minimis cauſis non debent excommunicare epiſcopi,& hoc quoq; no.gl.ibi,ſimiliter eſt tex.prohibens.ne quis ſuſpendatur à communione in c.nullus. 11.q.3.& bene facit quod ſcribit gl.ibi quòd non pro omni peccato mortali quis eſt ſuſpendendus, quod & idem aſſerit gl.in c.vir cum propria.33.q.4.

Quando prælatus poſſit alienare rem eccleſiaſticam ſine ſolennitatibus iuris.

33 Vigeſimotertiò eſt tex.in c. terrulas. 12.q. 2.vbi prælatus poteſt ſine ſolẽnitatibus iuris alienare rem eccleſiaſticam etiam immobilem modici valoris, & ita voluit per illum text. Domi. ibi,& gloſſ.eadem q.& cauſa. gl.quoque in c.abbatibus.& ibi Archid.ea.q. & cau.Inno. Ant.& alij in c. 1. extra de his quę fiunt à prælat. glo.& Hoſt.in c.ſi proponente extra de reſcript. Ioan. Ana.in regula, qui tacet. & Feder. Senen. conſ. 210.in Chriſti nomine caſus talis eſt.vbi per hoc dicit rem modicam eſſe excluſam à ſolennitate et rigore iuris contineriq; ſub iuramẽto prælati, qui iuraret ſe non alienaturum inconſulto ſuperiore.Henr.Bohic.in c.etſi quæſtiones. extra de ſimo.& Ang.in § hoc etiam.in fi.in authen.de alienat.& emphy.Petr.Anch.conſ.420.quidam ſeruus Antonius.col.vlt.& idem Petr.Anc.Imo. & Pan.ſequentes illud dictum Fed.in c.ſuper extra de rebus eccle.non alien. Idem Panor. illud quoq; allegans in c.vlt.col.pe.extra de eccle. ędifican.& Io.Fab.in auth.hoc ius porrectum. col. 2.verſ.tertio caſu.& ibi etiam Bal.& Sal. C.de ſacroſ.eccle.Imo.in c.1.extra de his quæ fiunt à maio.parte cap. Soc. conſ.208. viſis actis. colu. pen.& Barb.qui ſuper hoc conſuluit in conſ.61. à Ioue principium.col.4.verſ.præterea facit lib. 3.& Iaſ.in c.1.col. 6.verſ.ſidde ad prædictorum confirmationem,& iterum col ſeq. verſ. quartò vltra alios tit.qui feud.dare poſ.& Franc.Cur.in tract.feud.in 21.q.pen. q.prin. Et apud nonnullos ex his comperies, an id procedat non ſolùm in epiſcopis,ſed & in alijs prælatis.

Prælatus poteſt modica donare de rebus eccleſiæ, ſi habet conſuetudo.

34 Vigeſimoquartò tex.eſt in ſimili, extra de donat.c.cæterum.vbi prælatus poteſt modicam de rebus eccleſiæ donare ſi hoc habet conſuetudo, quaſi non modica non poſſit etiam ex conſuetudine,vt ponderat Pan. conſ.45. ſatis videtur mihi.poſt prin.lib.1.verum ceſſante conſuetudine poteſt prælatus modica ex redditibus quos habet,& minima ex his quæ ſunt eccleſiæ, etiam ſine cõſenſu capituli donare,vt uoluerunt Ant.& Pan.in d. c. cæterum. & bene facit quod voluit Inn.in c. fraternitatem. extra eo. & Hoſt. in c.ſi qui. ſanc.de pecul.cler. & poſt eum gl. in c.præſenti.in verbo, reſeruati. de offic. ord. lib. 6.& Pan.ſibi contrarius conſ. 31. contingentia facti eſt talis in ciuitate.col.1.lib.1.

35 Vigeſimoquintò voluit in ſimili Pan. in c. cum in officijs.col.1. verſ. ſecundò fallit.extra de teſta.intelligens dictũ doct.ibi volentiũ,vt valeat cõſuetudo, ꝙ clerici poſſint teſtari de bonis ex eccleſia acquiſitis,vt hoc quidem procedat in bonis modicis, eius exemplo quod diximus in præced.cap. alioquin(inquit) non valet per ea quæ ibi allegat.

Conſuetudo grauamen eccleſiæ adferens, quando valeat.

36 Vigeſimoſextò memorabile eſt, quòd generalius voluit Feder. Senenſ.conſ. 155. quæritur an laici.ꝙ licèt non valeat conſuetudo eccleſiæ grauamen adferens.c.1.de conſuet.vbi tamẽ conſuetudo huiuſmodi modicum grauaminis vel præiudicij eccleſiæ adferret, & aliàs eſſet fauorabilis, valeret, & idem fermè voluit Card. Flor.in d.c.1.ad fin. & ibi quoque Pan.in prin. & in fin. & Rofred. Cur. in c. vltim. char. 20. verſ. ex præmiſſa concluſione. & iterum char. ſeq.verſ.limita modo. vbi docet, quando dicatur conſuetudo nullum vel modicum præiudicialis eccleſiæ.

Verum non debeat quis cogi cauere pro modico.

37 Vigeſimo ſeptimò tex. eſt extra de donat. inter vir.& vxor.c. per veſtras.in illis verbis ſatis poſſit ei modicum credi.ex quo not. Io. Ana. in c.ſi proponente.poſt prin.extra de reſcrip.quòd non debet quis cogi pro modico cauere quod & ante illum ex eodem not. Arch. in c. non poteſt.de præbend.lib.6.ſed & idem dicit per illũ tex.Henric. Bohi. in c. & ſi quæſtiones. extra de ſimon. verùm ille tex. non videtur hoc bene probare, & in contrarium eſt text. ff. vt in poſſ.leg.l.quamuis.

Modica contrarietas in teſtibus non vitiat eorum teſtimonium.

38 Vigeſimooctauò tex. eſt in c.2.cum gl. ex quibus not.ibi Ant.in fi.ꝙ modica diuerſitas uel contrarietas in teſtibus etiam in facto principali, non uitiat eorum teſtimoniũ,quod amplectitur et recipit Ale.in l.inſulã.ff.ſol.mat.et in l. eos. in addit Bal.l. ff. ad leg.Corn.de fal. & idem Alex. conſ.5.in cauſa inquiſitionis.col.pe. uerſ.ad idẽ quod ſignanter.lib.1. et conſ. 24. animaduertis his. col.ult. lib.2. & conſ. 65. uiſis proceſſibus. col.3.uerſ.et licèt etiam.et iterum verſ.reſpondeo.eo.lib.2.et conſ. 105.reuerendiſſime domine. col. vlt. verſ.ad hoc accedit. eo. lib.2. vbi hoc dictum Anto.pro eleganti allegat. & conſ. 122.uiſo proceſſu utriuſq; cauſæ. col. pen. uerſ. non obſtat ſi dicatur.eo.lib.2.et conſ.42.in cauſa et lite uertente.col.ult.uerſ. præterea licèt teſtis,lib.3.et Iaſ.in l.ult.col.pen. uerſ. item etiam in facto.C.de bon.poſſeſ.ſecundum tab.ubi hoc Anto.dictum affirmat eſſe ſing. et ſe nuſquam alibi legiſſe, et Philip. Dec. conſ. 105. diuino implorato præſidio.colum.2. Sed et plus dicit D. Thomas 22. q. 70. artic. 2. in fin. quòd teſtium diſcordia in minimis, facit teſtimonium credibilius, quia teſtis ex hoc non præſumitur in unum eundemque et præmediatum ſermo-

nem deponere,arg.l.3.§.1.ff.de teſtib.

Pro modico nec plus nec minus Gallicum prouerbium.

39 Vigeſimononò celebratur glo.in c. ſi proponente.in princip.de reſcript.vbi inter multa quæ de modico illic congerit, illud annotat, q̄d apud nos vice prouerbij dicitur, Pro modico nec plus nec minus ad quod allegat tex. de conſecra.diſtinct.2.in c.re vera mirabile eſt.vbi & hoc quoq; no.gl.in prin. in verbo, mortui ſunt. & gloſſ.etiam vlt.in procemio decretal.Et Henric.Bohic.in c.etſi quæſtiones.de ſimon.

40 Trigeſimò, dicunt illæ ædem gloſſ. in dicto c.ſi proponente.& d.c.re vera.ꝙ modica res non inducit ſimoniam per tex. extra de ſimon. cap.etſi quæſtiones.& 1.q.1.c.iudices; id quod etiam voluit in d.procemio decret.& in dicto c. ſi proponēte. in prin.& in c.de appellationibus. extra de appel.Sed contra hoc eſt text. extra eo. de ſimo.c.ex tuo.vbi ſex ſolidi inducūt ſimoniā; ibique not.gl. quòd quantitas parua non inducit diuerſitatem iuris, & allegat iura ſimilia ſoluentia contraria,& ibi poſt eam Panor. & gl.in d.procem.decret.& in c. plerique 14. q. 3. Hoſtien. Henr. Bohic.Ioan. Ana. & Pan. in d. c.etſi quæſtiones.

Qui deformes corpore repellātur à functione ſacerdotij.

41 Trigeſimoprimò notandum eſt,quod etiā voluit gl.c.vlt.extra de corp. vitiat.Limitans iura quæ repellunt deformes corpore à ſacerdotij functione, vt patet per illum totum tit. vt nō procedant in parua ſiue modica deformitate per tex.ibi,quem etiam ad hoc no. Io. Ana.in d.c.ſi proponente.& ante illum Archid.in d.c.non pō teſt.de præb.lib.6.& voluit etiam Bal. in d. c.cū adeò.extra de reſcript.& Henric.Bohic.in dicto c.etſi quæſtiones.& Cæpo. in l.1. §.ſed ſciendū. num. 38. ff. de ædil. edict.& facit text. ff. de ædil. edict. in l. cui dens. vbi dicit Bald. Old.eam l.allegaſſe coram Io.22.cùm quædam impedimenta alicui obijcerentur nec promouerentur ad ſacerdotium.

42 Trigeſimoſecundò licèt regulariter non poſſit tranſigi ſuper futuris alimentis teſtamento relictis,niſi prætoris auctoritas interueniat,vt uoluerunt Archid. & Ioan. Ana. in iiſdem locis ſupra alleg.tamen in minutis quibuſq; alimentis hoc fallit per tex.in l.cum hi.§.ult. ff.de trāſact.

43 Trigeſimotertiò licet minoris debitor,uel creditor repellitur à tutela ex ui illius authen. minoris.C.qui dare tut.ubi gl.Bart. Bald.& Sal. hoc tamen non obtinet, ſi debitum fuerit exiguum,doct.in d.authen. minoris, & Bart. in l. ſi quis in pignore,§.ult.ff.de pign. & Roma.in repe.d.§.de uiro.in 3.fallen.ubi gloſſ. ualdè commendat. Alexand.conſ.186.uiſo proceſſu.col.1. lib.7.ubi etiam illam dicit notab.

Propter paruū debitum non poteſt quis dici de fuga ſuſpectus.

44 Trigeſimoquartò propter paruum debitum non poteſt quis dici ſuſpectus, nec capi ex ſtatuto permittente, ut apprehendi poſſit quaſi ſuſpectus de fugà,ut uoluerunt Cyn.Bal.& alij in auth.ſed iam neceſſe.ubi gl. C. de donat. ante nupt.l.ait prætor.§.ſi debitorem.ff.quę in fraud. cred.Bald.in auth.præterea.C.vnde vir.& vxor. & Rom.conſ.320. hæc iſtorum quinq; captura. col.2.verſ.vltimò neceſſarium eſt.& ſing.96.dic mihi tu habes.vbi hoc reputat ſing. & Alex. in rub.col.1.ff.ſol.mat.& Socin.in tract. fallent.in regula 78.debitor fugitiu⁹.& Barb.in addit.Bal. in l.conſentaneum,col.4.verſ.quæro vna.C.quo modo & quando iudex & Cate.qui hoc quoq; reputat ſing.memo.fideiuſſor proptereà in fi.& memo.ſuſpectus.

45 Trigeſimoquintò facit quod voluit glo.in auth.de hæredit.& falcid.§.hinc nobis.in verbo, ſubſtantiam.aliàs facultatem,dum loquimur de ſacculo, vnde infert Ange.ad ſtatutum diſponēs nōn poſſidentem domum poſſe vt ſuſpectū detineri, vt videlicet poſſidēs viliſſimam domum non gaudeat beneficio ſtatuti.

46 Trigeſimoſextò conſimilem vim habet, quód dicit gl.notab. quam ſequuntur Bal. Ang. & alij ff.qui ſatiſ. cogan.l. ſciendum in prin.quę illum tex. ſancientem poſſeſſorem immobilium ſatiſdare non compellendum, ita intelligit; vt quis pro vili ceſpite terræ nō euitet ſatiſdationē. arg.l.creditores.ff.de priuil.cred.& eſt ſimilis gl. in l.ſi fideiuſſor.§.vlt.ff.qui ſatiſd.cogan.

47 Trigeſimoſeptimò licèt aliàs non præſumatur donatio l. cum de indebito cum ſimilib. ff.de prob. fallit tamen in re parua ſiue modica glo.in l.cum quid.ff.ſi cer.pet.vbi Bart.& alij,& gl.in l.ſi filij.C.de donat. inter vir. & vxo. idem Bart.in l.quæ dotis.col.3.verſ.ſequitur ex genere.ff.ſol.mat.& Ro.conſ. 337. quod ad primū. col.1. & Corn. conſ. 81. primus conſultationis articulus.col. 1. verſ. & in paruis.lib.1.& conſ. 122.circa pręſentē.col.1.verſ.quia in paruis.li.2.

Præſens quando habeatur pro conſentiente,cùm tractatur de eius præiudicio.

48 Trigeſimooctauò huic finitimum eſt,ꝙ licèt præſens pro conſentiente non habeatur,quā do tractatur de eius præiudicio.l.qui patitur. ff. mand.& plenè not. in regula iuris, is qui tacet. de reg.iur.lib.6.fallit tamen vbi agitur de modico præiudicio, vt voluit Bar. in d. l. quæ dotis, col.vlt.verſ.quæro quid ſi ſum.ff.ſol.mat.& per text.in l.quam Tuberonis ſententiam. ff. de pecul.& l.Sabinus.ff.commu.diuid.& l. Labeo. ff. de aqua pluuia arcen.& l.qui bona.§.ſi quis iuſſus. ff. de damno infect. ſequitur Fel. in c. cum Marthæ.col. 18.verſ.fallit tertiò. extrà de conſt. & Phil.Dec.in c.ſuper eo.col.4.verſ.ſecundo reſponderi poteſt.de off. deleg.Et hoc quoq; videtur voluiſſe Pan. in c. cæterum. col. 4. verſ. ego puto.extra de foro compet.

49 Trigeſimononò huc pertinet, ꝙ licet per donationē eccleſiæ factām quis acquirit ius patronatus, vt voluit glo.63.diſt.can.in ſumma. & 16. q.7.piæ mentis.Inno. & alij in rub. extra de iure patro.tamen propter modicam dotem non efficitur quis patronus,vt dicit gl.ſing. 16.q.7.c, quicunque fidelium. quam multum cōmendat Panor.conſ.106.factum ſuper quo.col.2.lib.2. & Iaſ.in rubr.ff.ſolu.matr.colum.7.verſ. quinto facit.

facit.& illam etiam dicit no. Iaſon in auth. præterea.col. 3.C.vnde vir & vxor.

Eccleſia cathedralis vel alia non poteſt ſine conſenſu epiſcopi ſtatuta facere.

50 Quadrageſimò voluit Inn.in c. cum acceſſiſſent.de conſtit. quod licèt eccleſia cathedralis vel alia non poſſit ſine cōſenſu epiſcopi ſtatuta facere, poteſt tamen minima quæpiam ſtatuere, & idem dicit ipſe Inno.in c.requiſiſti.de teſta.& ſequitur Pan.conſ 7.Ieſu Chriſti &c.col. 2. lib. 2.

51 Quadrageſimoprimò voluit idem Innoc. in c.tua nos. de arbit. quod licèt non poſſit procurator generalis conſtitutus ad agendū tranſigere per l.tranſactionis.C.de tranſact.fallit tñ in minimis rebus, quod & voluit Ang. in l. mandato generali. ff. de procur. quos refert & ſequitur Franciſ.Curt. in addit. Alex.in d.l.tranſactionis. ſed caue,quia nullum eſt c. quod ſic incipiat,tua nos.extra de arbit.

52 Quadrageſimoſecundò ſcribit Guliel. Cum.& poſt eum Pau. Caſt. in l. ſed & ſi pupillus. §.conditio. in verbo, continua variatione.ff. de inſtitu.act.quod ſi iudex delegat vicarium iuriſdictioni exercendæ, dum ipſe aberit, & contingat quod poſtquam is abeſſe cœperit uicarius exerceat,quo & ipſe per interualla abſit,valebunt tamen acta coram vicario facta perinde atque ſi nullo modo abfuiſſet, ne ex huiuſmodi momentanea variatione partes decipiantur, quod ſequitur & dicit notab.Philip.Dec. in cap. quoniam abbas.col. 2.de offic. deleg. vbi per hoc dicit, quod licet clauſulæ in reſcripto appoſita, quod ſi non omnes &c.intelligatur, vt valeat quod actum eſt per vnum ex iudicibus datis, ſi leui paruoq; diuturno impedimento cæteri fuerint impediti, quod valde commendat Philip.Dec.

Statutum laicorum quando comprehendat eccleſiam.

53 Quadrageſimotertiò tacendum non eſt, quod conſuluit Feder. Senen. conſ. 85. ſtatuto ciuitatis.col.vlt quod quando agitur de modico præiudicio,ſtatutum laicorum quod habet rationabilem cauſam, comprehēdit etiam eccleſiam & pias cauſas, vt refert & ſequitur Domin. in c. vlt. col.pe.de immunit.eccl. & idem voluit Car. in repe.c.perpendimus in 10.q.verſ.ſi autē ſtatutum de ſenten. excom. Philip. Dec. in c. ſanctæ Mariæ. col. 26. verſ. primus eſt,de conſtit.

Pecunia communis alijs, quàm camerario ſolui non poteſt.

54 Quadrageſimoquartò ſcribit Bar. in l. vlt. C.de cano.larg.tit.lib. 10. quod licet poteſtas nō poſſit iubere,qd pecunia cōmunis alij ſoluatur quàm camerario & receptori ipſius pecuniæ, & ſi aliter faciat, punitur,vt per totum illum tit. fallit tamen in modica pecunia; quam poteſt pro arbitrio ſuo conuertere in neceſſitates publicas, arg.l.diuus.ff.de bon.damn.

55 Quadrageſimoquintò idem Bar.dicit in l. mediterraneæ.per illū text.C.de anno.& tribut. qd ſi pupillus modica quædam mobilia & viliſſima tantùm habeat,vt confectio inuentarij plus eſſet allatura incommodi & ſumptuum, quàm vtilitatis, tutor non tenetur conficere inuentarium. quod dictum commendat Panor. in cap. de appellationibus.extra de appel. Contrarium tamē tenet Ioan. And.in addit. Spec.tit.de actor. vniuerſ.verſ.puberes.

56 Quadrageſimoſextò ſcribit idem Bar. in l. 1.§.item ſolent. col. 2. uerſ. item pone, quod ſi tutor in inuentario non poſuerit aliquid quod ualde modicum eſt, illi non obeſt,per tex.in l.ſi cui dens.ff.de ædil.edict.ſeq. Firmia. in tract. de epiſcopo.in 4 parte.lib.4.in 1 2.q.poſt.prin. & idem uoluit Spec.tit. de inſtru. edit. §. ult. uerſ. ſed ſi omnia non poſſint.& ibi Bald. qui & d.l. quamuis allegat. Quid autem de hærede conficiente inuentarium, quiq; unam rem tantùm omiſit ponere, an priuetur beneficio inuentarij? uide per Firmia.ubi ſuprà.

57 Quadrageſimoſeptimò huc facit, quod memoriæ prodidit gl.6.diſt.c.teſtamentum,in uerbo, humiliter.per tex.ibi,quòd ſacerdos pro re leui ſiue modico crimine non cogitur abſtinere à celebratione miſſarum, ſi uelit celebrare: huic ſimile quoque eſt quod dicit Ant. in c. ex literis.in fin.extra de fide inſtru.quod modica & leuis raſura non uitiat inſtrumentum. Iaſo. in l.ſciendū.col. 4.uer.11. facit.ff.qui ſatiſdare cogā.

Arbitrator in modico poteſt lædere alteram partium.

58 Quadrageſimooctauò poteſt arbitrator in modico lædere alteram partium,ut not. Bart.in l.Pomponius ait.cum.§. idem Pomponius ſcribit,ubi impub.l.aliàs ſi de meis.§.recepiſſe.ff.de arbit.& in l.ſocietatem mecum coiſti.§.arbitriorum genera ſunt duo.ff.pro ſoc. Bal. Salic. & recentiores.in l.ſi quis in conſcribēdo.C. de pact. Bal.in l. ſi hæredis. C. de manu. teſt.ubi dicit, quod arbitrator poteſt tranſigere ſuper liquido, modicè tamen lædendo,quia pro bono pacis de modico non curamus,& idem Bald.in l. 1.col. 1. in 2 oppoſ.paulo ante fi.C.de his quæ pœnæ nomi.& in c.cum adeò,col.2.uer.uel dic quod aut loquimur. extra de reſcri. ubi huiuſce rei reddit rationem,quia hoc uidetur illi permiſſum à partibus,ut poſſit in modico lædere in odiū & exécrationem litium, quia maius eſt commodum pacis & cōcordiæ,quàm læſio eiuſmodi,itaq; pacis & cōcordiæ gratia introducta ſunt arbitramēta.Matth.in repe.clem.ſæpe.§. quæ omnia, col. 6.de uerb.ſign.

59 Quadrageſimononò dicit Bald.in c.cum adeo.col. 2.uerſ. item habemus. quod uaſſallus non priuatur feudo propter modicam ingratitudinē,ſicut nec exhæredatur filius, niſi propter magnam cauſam,idem ferè dicit Bal.in l. ſolo obſequij.ubi gl.C.de liber. cau.ubi & hoc dicit expreſſim in conſtitutionibus feudorum,quod uaſſallus propter leuem offenſam aut feloniam non debet feudo priuari,ſed debet eſſe talis ex qua poſſet filius exhæredari,unde (inquit) tex.æquiparat filium uaſſallo,illum tamen tex.in ſpecie non allegat,ſed illum reperies in c. 1. circa medium,in uerſ.non enim ad hoc ſufficit omnis occaſio tit.in quibus cau.feud.amit. iuncto c.porro,uerſ. prædictis modis.tit.ſeq. quæ fuit prima cauſa beneſi.amittē.& ſequitur Barb.cōſ.45.om

nipotentem & immortalem.col.15.lib.4.

Vaſſallus non priuatur feudo pro modico tempore.

60 Quinquageſimò cùm ualeat argumentum à re ad tempus.l.miles ita.§.& quia diximus.vbi Bart.& alij, ideo ſicut pro re modica non priuatur vaſſallus feudo, ita nec pro modico tempore, per id quod voluit idem Bal. in c. 1. col. 1. verſ.ſed pone quod vaſſallus. tit. quibus modis feud.amit.vbi licèt dicatur quòd vaſſallus qui dimiſit dominum in prælio feudum debet amittere, hoc tamen non procedit ſi breui temporis momento dimiſit,ſtatimq; rediit,& hæc confirmat quod habetur in l.vlt.in illis verbis iniurias atroces. vbi non quilibet locus, iniuria, vel ingratitudo reuocat donationem, ſed tantum atrox iniuria.

61 Quinquageſimoprimò,licèt priuilegium non ſubdito conceſſum reuocari non poſſit, vt voluerunt Inno. & omnes in c. nouit. de iudic. Lap.alleg.119. in quæſtione propoſita. col. ult. cum multis concordan. adductis per recentiores in dicto c. nouit. fallit tamen ubi agitur de modico priuilegio,ut conſuluit Alex.conſ.225. nec arguendi ſumus col.4.lib.2. prout illum allegat Phil.Dec.in d.cap.nouit.col.9.uerſ.fallit quintò.de iudic.extra.

Tempus interpellare pro homine, de paruo tempore non intelligi.

62 Quinquageſimoſecundò ſcribit Bal. in l.ſi mihi & Titio.§.1.ff.de leg.1.licèt tempus (vt ſolet dici) prò homine interpellet. l. magnam.C. de contrah.& commit.ſtipul.cum ſimil.hoc tamen ita debet intelligi, niſi tempus quoddam paruum ſit,quod & idem voluit ipſe Bal. in c.domino guerrã. §. ſed hoc tit. hìc finit lex Corrad. his adde quod ſcribitur in l.data opera.col. 2 C. qui accu.non poſſ.quod iura punientia incendiarium pœna mortis, non intelligantur de paruo incẽdio,id quod ſequitur & cõmendat Ale. cõſ. 86.viſo proceſſu cauſæ vertentis.col. 1.lib 7.

Lex ſi vnquã, de reuoc. nõ habet locum reſpectu rei modicæ.

63 Quinquageſimotertiò tradit Inn. in c.vlt. extra de dona.& l.ſi vnquàm.C.de reuoc. dona. non habet locum reſpectu rei modicę,quod valdè commendat Corn. conſ. 4. dubia ſatis mihi ſunt,col.4.& iterum 6.lib.3. & Iaſ.in l.generaliter.§.1.col.4.in fi. 5.limit.C.de inſtit. & ſubſtit. de quo latius dixi in mea repe.l.ſi vnquam.

64 Quinquageſimoquartò ſententia interlocutoria adferens modicum præiudicium, poteſt ferri parte non citata,vt voluit Bar.in l. nec quicquam.§.vbi decretum,& ibi Iaſon col.5.ff.de offic.proconſulis.Ang. Innoc. & Paulus Caſtrenſ. in l.de vnoquoque.ff.de re iudic.Anto. & Imol. & alij,in c.auditis.extra de procuratoribus,Imo. Roman.& Iaſon in l.ſi opus.ff.de noui oper.nunciat.idem Rom.in l. 1.ff.de arbit.& conſ.72.circa primum quo quæritur Pan. conſ.3. omnipotentis Dei.in 8.quæſt.libro ſecundo,Corn.conſ. 71. ſuper primo.colum.4.verſicu. & tamen interlocutoria. libro primo, & iterum conſilio 333. capio primo controuerſiam. col. 5. verſicu.tamen eſt aduertẽdum.eodem lib. 1.Quanquam Bald. alibi hoc tantùm principi videtur permittere, vt videlicet poſſit in modico partem non citatam lædere, in rub. de reſcript. colum.2.& Roman.in repet.l. 1. col.4. verſ.dubitatio tamen vertitur.

65 Quinquageſimoquintò his ſuccinit, quod ſcriptum reliquerunt Bar.& Ang.in l.leuia.in fi. per illum tex. ff.de accu. quod ſtante ſtatuto vt nulla condemnatio fiat à Capitaneo, niſi prius fiat depoſitum ſub pœna 50.librarum, ſi contingat,quod Capitaneus condemnet aliquem in viginti ſoldis non facto prius depoſito,non propterea tenebitur,quia huiuſmodi ſtatutum non habet locum in illis paruis & leuioribus delictis, quod vult Alex. conſ. 152. viſo proceſſu cauſæ matrimonialis.col.3.verſ. nec his obſtat ſi diceretur.lib.5.vbi etiam per hoc decidit, quod ſententia lata ſuper modico & paruo furto in camera iudicis,& ita non ſeruata forma, non eſt ob id minus valida.

66 Quinquageſimoſextò licet poſſidens res hæreditarias præſumitur adiuiſſe hæreditatem, l. 1. C.de repud.l.pro hærede,& l.Iulianus.ff.eo. hoc tamen non procedit ſi poſſideret res quaſdam nullius aut parui pretij, vt voluit Sali. in l. non hoc.C. vnde legit.de quo nonnihil per Bal. in c. 1. col.4.verſ.quæro an filius.tit. an agna.vel fil.defunct.

Deteriorans domum poteſt expelli.

67 Quinquageſimoſeptimò dicit Bald. in l. ædem.col.vlt.verſ.quæro qualiter hoc intelligatur.C.loca. intelligens poſt Nico. Mart. illum tex. vt loquatur de illo, qui domum conductam deteriorem facit, ob idque poſſit expelli,idque procedat ſi valde deterioret domum,ſecùs ſi parum,d.l.ſcio illud, ff.de in integ.reſtit.& hoc quidem dicit committi arbitrio iudicis quando dici debeat domus parum, vel multum deterior facta,vt habeatur ratio qualitatis rerum & perſonarum.

68 Quinquageſimooctauò ſimile eſt, quod voluit idem Bal.in auth.qui rem. in 2. no.C.de ſacroſan. eccle. intelligens etiam tex. ibi volentem poſſe emphiteotam expelli propter rei deteriorationem, non procedere in modica quadam deterioratione. Nam pro modico (inquit) non fiet reſciſſio contractus per d.l.ſcio.& ibi illum ſequuntur Fulgo.Pau. Caſt. & Iaſ. col. 2.& propterea Bal ipſe quem ſequuntur Cur. & Iaſon in l.fructus eſſe.aliàs diuortio. §. ſi fundũ. ff. ſol.mat. Limitat illam communem ſententiam, ex qua poteſt emphiteota expelli ſi arbores fructiferas exciderit,de quo ibi per doct.& per Pet. Cyn.Bal.Sal.& Pau. Caſt.in d. auth. qui rem. vt non procedat, ſi ex tali exciſione modicum damnum ſequeretur per dictam l.ſcio.ff.de in integ. reſtit.& dictam l. quamuis. ff. de condit. & demonſt.& idem Bal.tenet Alex.conſ. 108.in caſu de quo quæritur.col 3.ver. 2.reſpondeo lib. 5.

Tempus non currit impedito,niſi vbi agitur de modico præiudicio.

69 Quinquageſimononò licèt aliàs regulariter tempus non currat impedito vulgaribus iuribus: fallit tamen vbi ageretur de modico præ-

iudicio,

iudſcio,ut voluit Pet. Anch. in c. cum propter. per illum text. extra de iure patro. & Panormi. conſ. 5. in quæſtione quę veniunt. col. pe. ver. ego verò,& iterum col. vlt. paulò ante fin. lib. 2. vbi per hoc conſuluit, quòd tempus inſtantię currit impeditis, cùm hoc modici eſt præiudicij. quia inſtantia perempta acta ſola pereunt non cauſa, vt voluit Inno. in c. cauſam quæ. de teſtib. & Bat. in l. cum lite mortua. ff. iudic. ſolui.

Princeps poteſt ſine cauſa auferre ius alterius in modico quopiam.

70 Sexageſimò, poteſt princeps ſine cauſa auferre ius alterius in modico quopiam, vt no. Bar. in l. vlt. C. ſi contra ius vel vtili. Ant. Imo. & Pan. in c. quæ in eccleſiarum. & ibi etiam latè Fel. & Dec. col. 18. verſ. quarta declaratio. col. 12. verſ. quartus caſus. extra de conſtit. per tex. C. de precib. imper. offer. l. quoties. & Alex. conſ. 225. nec arguendi. col. 5. lib. 2.

71 Sexageſimoprimò, non ſolùm princeps id poteſt, ſed in dubio cenſetur velle facere, vt nonnulli dicunt per gl. ff. de ſeruit. l. ſeruitutes prædiorum ruſticorum, la 3. in §. publico loco interueniente. in verbo, incommodo. & l. ſed cum ab hærede. in gl. vlt. ff. ad Trebel. vbi glo. & l. 2. §. ſi quis à principe. in verbo, impetrauit. ff. ne quid in loco publ. & l. cum auus. C. de emanc. libe. & voluit Cardi. in c. mandatum. in ſeptimo no. de reſcrip. & Abb. in c. quæ in eccleſiarum. de cōſti. & Alex. d. conſ. 225. col. 5. ver. ſubdit etiam lib. 2. Contrarium tamen obtinet: cum nō cenſeatur princeps etiam in modico velle alteri præiudicare niſi conſtet de mente ipſius, tenuit gl. no. in c. cum olim. in verbo, præiudicium. extra de conſuetudi. quam ibi ſequitur & multum commendat Domi. ad ſtatuta, & Iaſ. in rep. d. l. quominus. in 11. q. ff. de flumin. Bat. quoq; illam dicit ſing. & Dec. in dicto c. quæ in eccleſiarū. loc. allegat. ea ratione motus, quia ius qualecunque ſit, competit de iure communi, ergo debet attendi per tex. ff. de damno infect. l. proprietarius. in prin. & ibi Bat. & iura dicunt indiſtinctè & generaliter, quòd intentio principis non videtur velle præiudicare tertio. c. ſuper eo. extra de officio delega. cum ſimilib. ſed gl. quæ volunt contrarium, innituntur auctoritate d. l. quoties. quæ loquitur quando conſtat de voluntate principis. Porrò illud verum eſt, quòd ſi conſtet velle principem quempiam lædere, debet intelligi in modico, vt voluit Bal. in l. 1. col. 2. verſ. item not. quòd non præſumitur. ff. de conſti. per tex. in l. quoties. in verbo, ſine graui alterius præiudicio. C. de precib. imper. offer. & ibi per doct. & idem Bal. in d. c. quæ in eccleſiarum. & ſecundum hoc poſſunt intelligi gl. ſuprà allegatæ, quas etiam ita intelligit Iaſ. in dicta l. quoties.

Honorum continuatio, legibus prohibita.

72 Sexageſimoſecundò quamuis honorum continuatio legibus prohibeatur. l. honor municipalis. §. gerendorum. ff. de mune. & hono. & C. per totum tit. de hono. & mune. non conti. Quæ lex & apud veteres Romanos obtinuit, vt memorat Liuius li. 7. i fi. & iterū lib. 10. vbi Fab. Maximus, huius legis authoritate conſulatum, qui ſibi ultrò à S.P.Q.R. delatus eſt, minimè capere uoluit: huiuſq; legis decemuiralis uerba reperiūtur apud Tullium lib. 3. de legib. Eundem magiſtratum ni interfuerint decem anni, ne quis capito. quæ quidem ſumpta uidetur ex legibus, uel Lacædemoniorum, uel Thuriorum: apud illos enim lex erat, ne bis idem præfectus claſſis fieret, ut tradit Plutarc. in Lyſandro: apud hos uerò non niſi intermiſſo quinquennio militum præfecturam gerere licebat, ut ſcribit Ariſt. lib. Polit. 5. c. 7. huic tamen legi locus non eſt in paruis honoribus ſiue magiſtratibus ſubeundis, ut uoluit Accurſ. in l. diuus. ff. de muner. & honor. & per tex. in l. liceat omnibus. C. de aſſeſ. & in auth. de defenſ. ciuitat. §. ult.

73 Sexageſimotertiò haud tacendū eſt, quod tradit Inn. in c. ult. extrà de offi. deleg. quòd in paruis negotijs non uidetur in dubio electa induſtria perſonæ, niſi hoc exprimatur, etiam ſi mandatum fuerit, ut negotium perſonaliter exequatur, quod dictū ſequitur Io. Ana. & Ant. & Pan. qui putat hoc ſing. in c. ult. in pen. col. extra de dolo. & contu. Sed contrarium tenent propter uerbum perſonaliter, Barb. & Fel. in d. c. ult. de offic. deleg. tum quia aliter hoc verbū nihil operaretur, tum quia hoc datum uidetur pro forma: alias adde rationes quas uidere eſt apud ſupradictos doct.

Vtrum damnatus iniuriarum infamis ſit, cū leuis eſt iniuria.

74 Sexageſimoquartò licèt aliàs condemnatus iniuriarum ſit infamis ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter actum ſit l. athletas. §. item ſi quis furti. qui eſt ult. ff. de his qui notan. infa. hoc tamen non obtinet, cum quis pro parua leuiq; iniuria eſt condemnatus. c. cum te. extra de ſententia & re indic. ubi gl. & expreſsè uoluit Pet. Anch. ibi. Spec. in §. uidendum. tit. de in integ. reſtit. uerſ. itē iudex eccleſiaſticus. Archid. in c. nō poteſt. de præb. lib. 6. Io. Ana. in c. ſi proponente. extra de reſcrip. Bal. & Salic. in l. decuriones. C. ex quibus cauſis infa. irrog. & Bal. ī c. 1. §. iniuria. poſt prin. tit. de pace iuramento firm. Ang. in l. infamē. de publ. iudic. Henr. Bohi. in d. c. & ii quæſtiones. de ſimo. & Ro. conſ. 191. inſtabo circa primū. col. 2. uerſ. præterea ſententia. ubi dicit ad hoc ſing. tex. in d. c. cū te. Ang. Are. in tract. maleſi. in uerbo contumelioſa & iniurioſa. in fi. & nouiſſimè Ferdinan. Laza. qui ſolum illam gl. allegat in repetit. §. diui. l. filiusfamil. char. 20. uerſ. ſeptimò limitatur. ff. de lega. 1. Contrarium tamen per illum tex. tenent Inno. Hoſtienſ. Io. And. Bal. Ant. Card. Pan. et Pel. ibi, et Bar. in dict. l. infamem. in fi. et ibi quoq; Imo. ff. de publ. iudic. et Barb. in c. at ſi clerici. in princ. col. 59. extra de iudic. Sed pro prima parte facit tex. nōdum ab aliquo (quod ſciam) annotatus in l. diuus Seuerus Dionyſio Diogeni. ff. de iniur. vbi atrocis iniuriæ damnatus in ordine decurionum eſſe non poteſt, cuius rei ratio eſt, ut & ibi dicit glo. quoniam infamis eſt, et infamia ab ordine decurio-

nũ repellit. C. ex quibus cauſis infamia irroget. l.decuriones.& C.de decur.l.infamia. Ergo à cõtrario ſenſu condemnatus leuioris cuiuſpiam iniuriæ, in ordine decurionum eſſe poteſt. Ex quo planè colligitur, quòd non eſt infamis, quia eſſe decurio non poſſet, vt diximus.

An ſolus princeps poſſit dare bona fiſcalia.

75 Sexageſimoquintò memoratu dignũ eſt, qđ ſcriptũ reliquit Bal.ĩ l.2.C.de cõmu.rer.alie. ꝙ licèt ſolus princeps poſſit dare bona fiſcalia: l.prohibere.§.planè.ff.quod vi aut clam. fallit tamen in modicis, l. diuus. ff.de bonis dam. qui quantum ad hoc faciat, cæterorum eſto iudiciũ: mihi certè parum huc conducere videtur, cum & ibi fiat authoritate principis.

76 Sexageſimoſextò modica impendia non repetuntur, vbi etiam aliàs repeterentur, vt eſt tex.in l.in rebus.§.poſſunt.vbi gl.no.de modicis impenſis non curandum. ff. commod. idem confirmat tex.in l.omnino, & l. quod dicitur:& gl.in l.ſi quis à liberis.§.ſi mater.impenſ. ff. de impenſ.in reb.dotalib.fact.de liber.agnoſc.

Sexageſimoſeptimò præcedentibus nõ abſimile eſt, quòd modica impenſa ad eum nonnunquam pertinet, qui aliàs non tenetur ad impenſas, vt eſt tex. loquens de vſufructuario. l.hactenus.ff.de vſur.vbi gl.quæ docet, quæ dicatur modica impenſa, & gl.in l.hoc amplius.§. vlt.ff. de dãno infect.doct.in l. eũ qui. C. de vſufruct.

Non eſt magnũ damnum in mora modici temporis.

77 Sexageſimooctauò ſupradictis addendum eſt, quod de mora modici temporis paſſim dicitur in l ſi debitori.ff.de iudic.in illis verb.neque enim magnum damnum eſt in mora modici tẽporis, & l.ſi poſt tres.ff.ſi quis caut.& l.ſed ſi alia. ff.de conſt.t. pecu. & in l. ſi in lege locationis. §. colonus. ff.loca. l.ab hoſtibus, §. vlt.ff. ex quib. cauſ.maio.& c.potuit.extra de loca. & conduct. l.1.§ qui præſens.ff.de verb.oblig. l. continuus. in prin.eo. tit.& in l. duos. §.duo. ff. de duobus reis.l.cum antiquitus.C.de teſta. vnde dicit Alb. in l.1.C.de verb.ſignifi.ꝙ mora parua, non dicitur mora, & Barb.conſ.58.omnipotentem & immortalem Deum.col.15.lib. 4. quòd modicum interuallum non inducit actuum diuerſitatem, quod ante eum Bal.dixit in c.cum ideo.extra reſcript.& Archid.in c.ult.de offic.deleg.lib.6. de hoc quoque eſt tex.in l.plerique.ff.de ritu nupt. vbi Bal.& l.non dubium.C.de repud.

78 Sexageſimononò his proximum eſt, quod habetur in l.ſi fundum.ff. de fundo dot. in verſ. planè ſi pauciſſimi dies. vbi videtur probari, ꝙ præſcriptio intra pauciſſimos dies perficienda, habetur pro completa, per quem tex. dicit Bald. in c. vlt. col. 2. ver. modò quæro, extra de præſcript.illumque ad hoc not.quòd propter modicum momentum, non vitietur temporis tractus. Et ferè ſimilis tex.eſt ff.de vſucap.l.rerũ mixtura.§.Labeo libris epiſtola. Ex quo tex.id multi voluerunt, quòd ſi interrupta fuit præſcriptio, ad cuius præſcriptionem pauci reſtabant dies, conceditur reſtitutio in integrum pro conſequẽdo lucro præſcriptionis, etiam cum iniuria alterius, quam opinionem amplexi videntur Dyn.& Bar.in l.qui fundũ.§.qui bona.ff. pro emp. Bart. Imo.& recentiores in l.generaliter. ff.de vſur.& in l.naturaliter.ff.de acqui.poſſ.Bal.& Ange.in l. 1.C.de annali excep.Ang.i l.ſi is cui.§.1.ff.de fur. Alex.Fran.Are.& Iaſ.in l.poſſideri.§. Labeo. ff. de acq.poſſ Rom.in l.ſi conſtante. §. quoties. ff. ſol.matrim. Alex.in l.cum quidam.in princ.col. 2. ff. de acq. poſſ. Et hæc eſt communis opinio, quicquid dixerit Rapha. Cum. in d. §. Labeo in d.l.qui fundum.§.1.ff.pro emptore.

Vſucapio captiuitatem an per captiuitatem ſequutam interrumpatur vſucapio, &c.

79 Septuageſimò ſimile eſt, quod voluerunt pleriq; limitantes tex.in l. ſi is qui pro empto. ff. de vſucap.vbi in poſſeſſis per ſe, vel etiam ſecundum communem per ſeruum, filium, vel colonum ex cauſa non peculiari, quæ ante captiuitatem domini cœperunt poſſideri, & vſucapi, per ipſam captiuitatem poſtea ſecutam perditur poſſeſſio, & ita interrũpitur vſucapio, nec redintegratur per fictionem poſtliminij, vt ſcilicet procedat, niſi tèmpore captiuitatis pauci dies ſuperetãt ad complendam vſucapionem: nam tũc dominus reuerſus fingetur retrò vſucepiſſe iure poſtliminij, vt per tex.in d. §. Labeo. voluit Bar. in d.l.ſi is qui pro emptore.in 1.oppoſ.2. partis. & ibi quoq; Ang.Bar.in l.naturaliter. col.4.de acq.poſſ.quamuis Inn.in d.l.ſi is qui pro emptore.tenuerit contrarium, motus quibuſdam rationibus, quibus, Iaſ. reſpondet. Sed tu vide tex. his omnibus aduerſantem in l. in vſucapionem. in prin.ff.de diuer.& temp.præſcri.de quo latius dicemus in contraria parte modicorum.

Præſcriptionẽ non interrumpi per inundationem momentariam.

80 Septuageſimoprimò huic germanum eſt, quod voluit Bal.in c.illud. in 1. col. verſ. quæro quot modis. extra de præſcrip. vbi id quod dicitur per inundationem maris, vel fluminis interrumpi præſcriptionem l.qui vniuerſas. §. item quod mari.l.e 2.ff.de acq.poſſ.& in d. §. Labeo non procedit in inundatione momentaria, ſed plurium dierum. Nam ſi recedit inundatio infra triduum, nõ interrumpitur præſcriptio, alioqui poſſeſſiones iuxta Padum ſitę, nunquàm præſcriberentur, quod eſt abſurdũ. Quin & Raph. Cuman.in dicto §.Labeo.id tenere videtur, vt ſimplex inundatio modici temporis, præſcriptionẽ non interrũpat, quod & confirmat Bal. in dicto cap.illud.& tex.in l.ſi ager cuius.ff. quibus mod. vſufruct.amit.ubi ſi eodem impetu diſceſſerit, quo uenit, reſtituitur proprietas, & uſusfructus, & hanc partem latè probat Iaſ.in d.§.Labeo.

81 Septuageſimoſecundò proximè accedit, quod voluit & alia gl.notabilis in l.qui poſſeſſionem. & ibi Bar. ff. de vi & ui arma. quòd ſi qui erat in poſſeſſione vi deijciatur, & paruo interiecto tempore poſſeſſionem recuperet, non dicitur interrupta præſcriptio ab eo incæpta.addit Bar.rationem: nam ex ſola ciuili poſſeſſione procedit præſcriptio, l.1.§. per ſeruum, qui in fuga.ff.de acq. poſſ.& l. qui fundum. in prin.

prin.ff.pro emp.& no.gl.& doct. in d.l.poſſideri.quæ eſt 3.§.ex contrario. ff. de acq. poſſ. At qui ſtatim recuperat, aut etiam ſe præparat ad recuperandam poſſeſſionem à qua fuit deiectus, nunquam deſit poſſidere, l. 3.§. eum igitur. et ibi gl.& Bart.ff.de vi & vi arma.

Papa cur vocet epiſcopos filios cum ad vniuerſitatem ſcribit.

82 Septuageſimotertio not.quod dicit glo.in proœmio libr.6.in prin.in verbo,filius.& poſt eam Zenzel in proœmio cler. quòd licet Papa epiſcopos fratres appellet, extra de crim. fal. ca. quanuis.tamen cum ad vniuerſitatem ſcribit in qua plerunque ſunt,epiſcopi, omnes illius vniuerſitatis,mixtim filios appellat,vbi eſt tex. quoniam vt dicunt glo. & Zenzel, & ferè ſemper in vniuerſitatibus ſunt pauci epiſcopi, propterea id reputatur, ac ſi nullus eſſet, nec de modico curat, & ſequitur Do. in d.proœmio libr. 6. quam rationem etſi Card. in dicto proœmio Clem. & in proœmio Decret. & ibi quoque Fely.reprobant, adferuntque aliam rationem. eſt tamen admodum, in hac modici tractatione conſideranda.

Rex non poteſt alienare regalia in præiudicium ſucceſſoris.

83 Septuageſimoquartò licet rex non poſſit alienare regalia in præiudicium ſucceſſoris,vt dicit Bald.in extrauag.de pace Conſtant. in verbo, ſucceſſurum. Et vt alibi dicitur, non poteſt aliquam ciuitatem ſui regni alienare : ita etiam dicitur in l.cum mater.C.de bonis quæ libr.et in cap. ſi generali. ſi de feud.ſue. contro. poſt Hoſt.in cap.dilecti filij.de maio.& obed. & facit tex.in cap.intellecto.de iureiur. id tamen rex poſſet, modò parua imperij diminutio ſequeretur.vt no.Bar.in l.prohiberi.§.planè.ff. quod vi aut clam.de quo tu vide plenè per Soc.conſ. 7. ſuper quæſtione mihi propoſita.libr.7.

84 Septuageſimoquintò his congruit, quòd licet delegatio cauſa abſentiæ delegantis ſtatim expiret reuerſo delegante,vt dicit Barto. in l. 1. in 7.q.& ibi latè Alexan. colum. 18. ff. de offic. eius cui mand.eſt iuriſd. hoc tamen intelligitur, niſi delegans rediiſſet,rurſum ſtatim habiturus, quia interim delegatio non expirat,tanquam rediiſſe non videatur,vt voluit Alexan. vbi ſuprà, poſt Cy.& Alb.Pau.Caſt.in l. ſed & ſi pupillus. §.conditio.in 2.no.ff.de inſt.actio.

85 Septuageſimoſextò non longè abeſt,quod pulchrè voluit Philip. Dec.in cap. quoniam abbas.colum.2.de offic.deleg.quòd in illa clauſula, quòd ſi non omnes, intelligatur durante impedimento alterius delegatorum : impedimento autem ceſſante, debet cognoſcere cum collega, vt per glo.& docto.ibi.Tamen ſi illud impedimentum ceſſaret modico tempore, puta vno die, & poſtea idem impedimentum contingeret, valeret quod actum eſſet per alterum etiá eo die quo ceſſaret impedimentum, quia ceſſatio modici temporis non debet conſiderari. quod ſing.eſt notand.

86 Septuageſimoſeptimò huc vergit, quod accuratè tradit Bald.in l. 1.C.de loca.quòd licet pro defenſione rerum ſuarum, liceat occidere furem præſertim nocturnum.l.itaque.ff. ad leg. Aquil.& l.furem.ff.de ſicar.hoc tamen non procederet in re vili,aut modica,nihil tamen allegat & hoc quoque voluit, nulla Bald. mentione facta,Ang.in l. 1.C.vnde vi Matth.not.133. non quòd leges quæ permittunt,vbi ad hoc allegat text. in l. ſi ex plagis ſeruus mortuus eſſet. §. tabernarius.ff.ad leg.Aquil.& Ang. Aret. in tract. malefic.in verbo, & veſtem cæleſtem abſtulit colum. 2. verſ. & not. bene quod de iure. vbi dicit ſingu. text. in d. §. tabernarius. & in §. 1. Inſtitu. de actio. Alexan. in add. Barto. in d. l. furem. Fely.in cap.interfeciſti.colum.2.extra de homicid.Iaſ.in l. vt vim. colum. antepen.ff.de iuſt.& iur.Ad quod Matth.& Alexan.addunt hanc rationem : nam ſi parcitur famæ hominis pro re modica,l.ſcio.ff.de in integ.reſtit. multò magis vitæ per text.in l. ſi adulterium. §.liberto. ff.ad leg.Iuliam de adulte. Quanquam hæc ratio à Philoſophis non probaretur, qui cenſent potius mortem, quàm infamiam ſubeundam, vt eleganter diſſerit Cicero lib.4.Offi. quibus ſubſcribens D. Pau. 1. ad Corint. 9. Bonum, ait,eſt mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Sed & alibi leges noſtræ comparant infamiam morti. l. iuſta cauſa manumiſſ. in princ.ff.de manu. vind.vbi & hoc not. glo.quæ & alleg.tex.in l.iſti quidem. §. vlt. ff. quod metus cauſ.& voluit etiam Alex.in l.vlt.colu. 4. ff. de re iudic.

Iudex delegatus de qua ſumma cognoſcat.

87 Septuageſimooctauò tradit Specu. titu. de reſcript.§.vlt.verſ. item quæritur quæ dicantur. quod iudex delegatus poteſt de modica ſumma paulò ſcilicet maiori, quàm ſit expreſſa in reſcripto cognoſcere, quia modicum incrementum non debet mouere iudicem.l.1. 2.et 3.C.de alluuio.

Conceſſa ab oneri perſonalib. nõ videtur liberare à leuibus.

88 Septuageſimononò tradit ſimiliter Rom. ſingu. 17. ſi alicui à principe fuerit conceſſa immunitas ab oneribus perſonalibus, non videtur liberare à leuibus,paruiſque oneribus,quæ quis breuiter, faciliterque poteſt expedire, per text. quem dicit vnicum in iure, in l. decurio fortunam.C.de decurionibus.lib.10.& hoc dictum refert & ſequitur Alexand. in addit. Barto. in l.eleganter.§.qui reprobos. in fin. magnæ additionis.ff.de pigno.actio.& conſ. 104. ſtatutum loquens.in fin.lib. 1.vbi eadem propè adſcribit, & quidem ferè ad verbum ſicuti in dicta addit. Sed ante hos idem dixerat Barto.in d.l.decurio. per illum tex.

89 Octogeſimo per id, & quædam ſimilia tradit Alex. in dictis duobus locis, quod ſtatutum puniens falſificantem monetam,non habet locum in falſificante modicam quandam monetam,& ſequitur Philip.Dec.in cap. de appellationibus. extra de appel.& in cap. maioribus. colum. 1. de præben.

90 Octogeſimoprimo voluit Panor.in proœmio

mio Decret.colum. vlt. quod ſi teſtes depoſuerunt, quód omnes fecerunt aliquid, vt non vitietur eorum dictum, ſi paucis ex illis illud non fecerunt, exemplo eius quod ſcribitur in cap. re vera.in prin.de conſecr.diſt.2.quòd omnes filij Iſrael, qui de manna manducauerunt in deſerto mortui ſunt:cum tamen Caleph.& Ioſue non ſint illic mortui,vt & ſcribitur 76.diſt. cap.ieiunium.in verb.exceptis duobus.

Iudex an modica quadam accipere poſſit

91 Octogeſimoſecundò,licet iudex ab omnibus omnino muneribus abſtinere debeat, vt cum omni puritate iudicium illius procedat, non tamen prohibetur accipere modica quædã talia ſcilicet quæ iudicantis animum non immutent,vt dicit glo. in ca. non licet iudici vendere. 11.q.3.per tex.extrà de ſimo.cap. etſi quæſtiones.Sed de hoc certè eſt tex.not.lib.6.de reſcrip. cap. ſtatutum. §. inſuper. loquens de eſculento, quod paucis diebus conſumi poteſt, & ibi glo. adducit ad huius rei confirmationem nonnulla, in quibus de modico non curamus, & bene etiã facit text.not.in l.ſolent.ff.de offic.proconſul.ad hanc rem citans vetus adagium:Nec omnia,nec paſſim nec ab omnibus:nam vt ſubdit, valde inhumanum eſt à nemine accipere, ſed paſſim viliſſimum,& per omnia auariſſimum.

Fœmina non ſuccedens in feudo, quando exiſtunt maſculi,ſuccedere non prohibetur &c.

92 Octogeſimotertiò non dicitur extitiſſe, qui parum extitit, vnde cum res ita habes, vt non ſuccedat fœmina feudo dato liberis maſculis, & fœminis quando exiſtunt maſculi, vt eſt text.in l.poſthumus.ff. de iniuſt.teſtam.tamen ſi maſculus poſt mortem patris illico mortuus eſt, non prohibetur fœmina ſuccedere quaſi videatur ille non extitiſſe,ita voluit glo.Bald. & Alua. in cap. 1.§.vlt.in verbo omnino,extantibus. tit. de ſucceſ.feud. & alia glo.quam ſequuntur Iac. Bel.Ray.Nicol.Bald.Alua. qui eam dicit valde ſingu. titu. epiſcopum vel abbatem. Ex quibus Bald. dicit quòd etiam non dicitur vixiſſe, qui ſtatim obijt,de quo etiam text. eſt expreſſus.in cap.nam & ego.extra de verb.ſignifi.vbi glo.no. quòd non videtur fuiſſe,qui parum durauit.Io. And. & Panor. ibidem. Non dicitur natus,qui ſtatim deceſſit.Et dicit etiam ipſe Panor. & poſt eum Alua. & Card. allegantes Innoc. in d. cap. nam & ego.qui tamen hoc non dicit,quòd ille dicitur illico decedere, qui decedit antequam nomen ſit ei impoſitum in baptiſmo, quod tempus erat octo dierum ſecundum vetus teſtamentum. Cui adde, quòd apud veteres Romanos maribus nono die, fœminis octauo nomen imponebant.Cuius rei,ſi quis rationẽ ſcire velit, legat Plutarchum in Problemat. cap. 10. Sed illud nota, antequam hinc abeamus, quòd ſententia dictæ glo. loquentis de ſucceſſione feudi, eſt vera his caſibus in quibus loquuntur, an autem aliàs procederet, vide Bald. in §. quinetiam.& Barto.in l.vlt.ff.ad S.C.Tertul.& alibi latè dicemus.

93 Octogeſimoquartò voluit Cyn, in l. 1. in vlt.q.C.de pact.quòd venditio rei magnæ facta pro paruo pretio, habetur pro donatione, nec huius parui pretij habetur aliqua conſideratio, per tex.in l.apud Celſum.§.ſi quis.ff.de contrah. empt. Et propterea æquè reuocatur per ſuſceptionem liberorum,per l.ſi vnquam. C.de donatio. ac ſi omnino eſſet mera donatio. Et hoc ſequitur Bald. in d. l. 1. in tertio not. & in rubr. extra de pact.col. 2.verſ.quæro an venditio.Et bene faciunt no.per Guliel.Cun.Bald.& Saly.in l.illud.C.de ſacroſan.eccle.

94 Octogeſimoquintò licèt aliàs regulariter non ſuccedat fœmina in feudo.cap.1.§.& quia vidimus. titu. qui feuda dare poſſ. cum ſimilibus. fallit tamen in feudo quopiam modico, ſecundum Rom.conſ.367.circa primum.colum. pen.verſ.fallit tertio.& Corn.conſ.16.aperta fronte.lib.1.& Card.Alexan.in dicto §.& quia vidimus.colum.16.verſ. ſeptimo fallit. et alibi dicam latius.

Teſtimonium illius qui partim falſum depoſuit, omnino vitiatur.

95 Octogeſimoſextò licet teſtimonium illius qui partim falſum depoſuit omnino vitietur, vt qui in periurium inciderit, vt voluit glo. in cap. in noſtra. extra de teſtib. Barto. Bald. et alij in l.ſi ex falſis.C.de tranſact.cum ſimilib. tamen ſi quiſpiam affinis meus leui quadam, et modica affinitate, quæ videlicet eum à teſtimonio non repelleret, cum pro me teſtimonium diceret, interrogatus an eſſet meus affinis, reſpondit non eſſe, certè propter hoc non vitiatur eius dictum, tanquàm nulla ſit huiuſmodi leuis affinitatis habenda ratio, & perinde ſit, ac ſi omnino non eſſet, ita voluit Iacob. Butr. in l. Lucius. ff. de his qui notantur infamia. & ſequitur Ange. conſ. 194. viſis proceſſibus cauſæ. colum. 2.& Hyppo.Marſ.conſ.1.colu. 2. verſ. vlterius dico.& in repetitio.l.vlt.char. 45. C. de prob.& ſing.76.communis concluſio doctorum.m tamen vide quod dicam infrà in contraria parte, verſ. 36.

Vtrum mandati fines ſtrictè ſint ſemper diligenter custodiendi.

96 Octogeſimoſeptimò dicit Barba. d. conſ. 74. ſcripſit Pſalmiſta celebris, colum. 2. lib. 4. quod licet fines mandati ſint diligenter cuſtodiendi,l.diligenter. ff. mandati. poſſunt tamen in modico excedi.per glo.allegatam in ca.quod ad conſultationem. quæ id mihi velle non videtur.Et multum de hoc dubito, cum leges admodum ſtudioſè ſanxerunt, fines mandati cuſtodiendos, vt ne latum quidem (vt aiunt) digitum,videantur voluiſſe à mandato diſcedendum eſſe, vt patet in d. l. diligenter. in eo ipſo verbo, diligenter. ff. mandati. & C. eo. l.cum mandati.vbi mandati legem integram cuſtodiri conuenit,& extra de reſcript. cap. cum dilecta. in fin.vbi forma mandati exacta diligentia obſeruanda eſt, & propterea eſt text. not. in cap. vlt. extra de verb.ſignifi. vbi mandatum Papæ, de moderando numero clericorum iuxta facultates eccleſiæ, adeo exactè cuſtodiendum eſt, vt non ſit augendus eorum numerus,etiam ſi facul

tates

tates abundè ſufficiant, quamuis aliàs cõtrariorũ ſit eadem diſciplina, vbi eſt eadem ratio. l. vlt. §. vlt. ff. de lega. 3. ver. contra quoque. cum ſimil. ſitque in contrario eius quod mandabatur in d. cap. vlt. non ſolum eadem, ſed & multo maior ratio, atq; fauor, cum ex eo auctus fuiſſet cultus diuinus: tamen illud ideò ſtatutum eſt, vt notat Anto. quia forma mandati eſt ſtrictè, & ad vnguem obſeruanda, vt etiam poſt eum dicit Iaſ. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram. colum. 9. verſ. limita iſtam regulam. ff. de verbo. oblig. Quam rem etiam philoſophi eleganter prudenterque, vt aliàs ſemper, in vtramque partem diſſeruerunt. Alij enim ſemel ſtatuta, deliberataque re ab eo qui negotium demandauerit, nequaquam putauerunt contra dictum eius eſſe faciendum, etiam ſi repentinus aliquis caſus oſtenderet poſſe commodius agri, ne exemplum eſſet honeſta conſilia religioſè mandantis violandi. Alij exiſtimarunt incommoda prius quæ metuenda eſſent, ſi contra mandatum fieret, cum emolumento ſpei compenſanda eſſe. Etſi ea leuiora minoraque ſint, vtilitas contra grauior, & amplior, ſpe quantum poteſt firma oſtenderetur, tum poſſe aduerſum mandata fieri cenſuerunt, ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occaſio amitteretur, quam diſceptationem recenſuit Gellius lib. 1. cap. 13. vbi et alia quoque in eam rem adducit, quæ ſi ad Iuriſconſultos reijceretur, illud (vt arbitror) dicerent, mandatum ſemper ad amuſſim quantum fieri poteſt cuſtodiendum, niſi inopinatus quiſpiam caſus, atque repentinus mandati non prouiſus, aliud agendum ſuaderet, vt eſt tex. valdè commendabilis in l. ſi hominem. ff. mand.

Iuriſconſultorum opinio de mandato.

97 Octogeſimooctauò recenter, nec inſcitè tamen conſuluit Philip. Dec. (ingenio inter cæteros ſubtili) conſ. 10. in cauſa inquiſitionis. colum. pen. verſ. 6. contra perſonam. Licèt aliàs colonus non ſit omnino teſtis integer pro domino, vt not. per doct. in cap. pen. extra de teſtib. ſi tamen colonus eſt rei perexiguæ, aut leuis, tunc eius teſtimonium reijciendum non eſt.

Coloni teſtimonium pro domino quando non ſit reyciendũ.

98 Octogeſimononò, vt aliquantulum immoremur his quæ poſſet deſiderare conſuetudo ad probationem, quæ his caſibus fieri debet, vltra ea quæ diximus in principio, facit quod not. Panor. in cap. cum olim. per glo. ibi, extra de cenſi. quòd in his quæ ſunt modici præiudicij, verba enunciatiua ad alium finem prolata probant, licet aliàs ſecus. quod voluit idem Pan. per illam gl. quam dicit no. in c. ſunt & alij. colu. 4. extra de reſcri. & conſ. 64. omnipotentis Dei nomine repetito, venio ad primum. colu. 4. ver. item videtur. lib. 1.

99 Nonageſimò voluit Barto. in authen. niſi breues ſint lites. inſert. l. fin. per illum tex. C. de ſenten. ex breuic. recitan. quòd in cauſis vilibus, & modici præiudicij, de iure ſcriptura non requiritur, nec in proceſſu, nec ſententia, quin iudici de omnibus actis coram ſe creditur, id quod ſequitur Panor. in cap. quoniam contra falſam. in 3. not. dicens eſſe clariorem text. in auth. vt iudic. ſine quoquo ſuffrag. fin. §. veritati. & ibi quoque Franc. Aret. colum. 6. Barto. quoque in l. diuus. ff. de cuſto. reor. & ibi quoque ante vtrunque Bald. colum. pen. verſ. vnum ſcias. vbi tamen diſtinguit, an pars fuerit præſens necne, & ibi quoque recentiores, & idem Panor. in cap. 3. colum. antepen. extra de prob. & bene etiam facit tex. in auth. de mandat. princ. §. ſic tibi. ibi, ex non ſcripto decidere. Licèt contrarium tenuiſſe videatur Phil. Dec. in d. cap. quoniam contra in 6. no. vbi illum videbis.

100 Nonageſimoprimò licet officiario credatur in his ſolum, quæ ad eius officium pertinent, non etiam in cæteris vt not. Ioan. And. in addit. Specu. titu. de citatio. §. 1. in princ. & Panor. in cap. parati. colum. 3. de appella. cum ſimil. fallit tamen in rebus modicis, & leuibus, in quibus indiſtinctè etiam in his quæ ſunt extra officium illis creditur, ſecundum Innoc. in cap. 1. de fide inſtru. Bald. Panor. & omnes in cap. poſt ceſſionem, extra de probat. Panor. in cap. cum in eccleſijs. colum. vlt. de maior. & obed. Panor. in cap. char. vlt. verſ. an autem ſi appareat. extra de iud. Cyn. & Bald. in l. pacta noniſſima. colu. vlt. C. de pactis. & facit text. extra de cler. peregri. cap. 1. & l. diuus. §. cum autem. vbi Barto. ff. de offic. præſid.

Officiario creditur in his ſolũ quæ ad eius officium pertinent.

101 Nonageſimoſecundò ſcribit Alexan. in l. huiuſmodi. §. ſi ita. in fin. ff. de leg. 1. intelligens id quod à pleriſque traditur, inſtrumentorum amiſſionem probari per iuramentum, vt voluit Barto. & alij quoque in l. ſicut. vbi etiam glô. & in l. emancipatione. C. de fide inſtru. cum ſimil. vt id procedat ſolum, cum agitur de modico præiudicio, per text. ſupra ſæpius allegat. in l. theſaurus. ff. ad exhiben. & ita etiam voluit, licèt non tam clarè Bal. quem ipſe allegat in l. vlt. in fin. C. de eden. per text. etiam in d. l. theſaurus. ff. ad exhiben. & in l. diſſolutè. C. de condit. ex lege. & Hippo. Marſi. in repet. rubr. C. de probat. colum. 28. verſ. item iuramentum facit probationem.

Inſtrumentorum amiſſio quibus probari poſſit per iuramentum.

102 Nonageſimotertiò voluit Barto. in l. quominus. in 11. q. ff. de flumin. quòd vicini ſuperiores, vel inferiores non poſſunt impedire facientem emiſſarium, ſiue (vt dicunt) eclufam in flumine publico, ex quo modicum in ſuis agris damnum ſentiunt, per text. & glo. in l. 1. §. ſunt autem qui putant. & §. ſeq. ff. ne quid in flum. pub. quam ſententiam latè Bar. confirmat, & Iaſ. in repe. d. l. quominus.

103 Nonageſimoquartò, voluerunt duo recentes ſcriptores Opizo et Ferdinandus Loaza, in repet. §. diui. l. filiusfamil. ff. de lega. 1. ille quidem colum. 36. hic 76. verſ. ſeptimò limitatur. Quòd ſtatutum prohibens rem immobilem alienari in extraneum, non habet locum in re

aliqua

aliqua uili; per tex. ſuprà ſæpius citatum in l. ſenatus. §. Marcellus. ff. eo. tit.

Legatum non cenſetur ademptum, nec fideicommiſſum propter leuem offenſam.

104 Sed modus aliquis in his colligendis quæ ad hunc locum pertinent, tenendus eſt, poſtremò itaque adijciam eſſe præter eos tex. quos ſuprà citauimus, & alios pleroſque admodum ad hanc rem facientes, ex quibus nonnullos huc aceruatim ſubiungemus. Eſt igitur in eam rem vulgaris l. ſcio. ff. de in integ. reſti. & l. metum. ff. quod metus cauſ. & l. res bona fide, ff. de contrah. empt. l. 2. ff. quod cum eo. vbi comparatur qui omnino non ſucceſſit, & qui in minima parte ſucceſſit, & l. ſi ex cauſa. in princip. ff. de minor. vbi glo. l. ſi quis. §. ſed & ſi quis. ff. de pigno. actio. l. 1. ff. de coniug. cum emanc. liber. §. illud non intereſt. l. licèt. §. vlt. ff. de adim. leg. vbi propter leuem offenſam non cenſetur legatum, aut fideicommiſſum ademptum, & l. lex Cornelia. §. ſi tamen. verſ. cæterum ad hoc pertinebit, et ff. de bonis eor. qui ſibi mor. l. vlt. §. idem reſcripſit. & ff. de manu. teſta. l. qui habebat. & l. ſi quis ante. §. vlt. l. ſi quis conduxerit. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur. l. 2. §. vlt. C. ſi contra ius vel vtilit. publ. l. 1. C. ſi aduer. vendit. pigno. auth. quod locum. C. de loca. & inſtitu. de iniur. §. pen. vbi pro modica iniuria ſeruo illata non agit dominus, & 1. q. 1. cap. iudices. vbi glo. in verbo, quinque ſunt oboli. & item cap. bonæ rei. 12. q. 2. & cap. ex parte. extra de fide inſtrum. vbi vnus modicus literæ defectus, reſcriptum non vitiat; glo. quoque ibi, cap. pen. de reb. eccle. non alien. cap. requiſiſti. de teſt. vbi glo. in verſ. decens eſt: & in §. donare. titu. qualiter olim feu. pot. alien. ibi; ſub viliſſima duorum denariorum penſione. & quod voluit Bald. in l. ſi pater. in 8. q. C. de inſtit. & ſubſti.

105 Sunt tamen è diuerſo multi caſus in quibus modici atque etiam minimi habetur ratio; Primus erit in l. & ſi ex modica. in princip. ff. de bon. libr. vbi in illo caſu ſatis eſt liberos liberti ex parte quantulacunque hæredes inſtitui, vt patronum expellant.

106 Secundus erit in l. ſi quid creditor. §. vlt. ubi ſeruus peculiatus dicitur, qui uel minimum habet peculium, etſi venditor peculiatum ſeruū aſſeruit, ſufficit ſi is minimum habeat peculium, quem tex. ad hoc not. Archidia. in c. non debet. de præb. li. 6. & in l. 2. in 12. q. verſ. ſed nunquid ſufficiet. C. de reſcind. vendi.

107 Tertius in l. ſi tamen. §. vlt. iuncta glo. in verbo, ſimplicem. ff. de ædil. edict. vbi pro re vili datur actio redhibitoria: adde tex. in l. ex facto. §. ſi quis autem ſuſceperit. ff. ad Trebel. vbi filius patri ſuperſtes uno ſolum momento, facit deficere conditionem, ſi ſine liberis deceſſerit, & eſt ſimilis text. ff. de reb. dub. l. qui duos. §. ult. ubi ſatis eſt filium patri momento ſuperuixiſſe, ut ex teſtamento illius hæres fuiſſe dicatur, & ad hoc, priorem tex. ponderauit Bald. in cap. 1. §. quinetiam, titu. epiſco. uel abbat. quod momentum temporis extinguit fideicommiſſum, ſiue ſubſtitutionem fideicommiſſariam factam filio ſi ſine liberis deceſſerit, quod dictum dicit ſing. Iaſ. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram. colu. 8. uerſ. ex aduerſo. ff. de uerbo. oblig. & in hac repe. col. 2. in prin. C. de inſti. & ſubſti.

108 Quartus eſt in l. 2. & 3. C. de poſthu. hæred. inſtit. ubi natiuitate poſthumi, & ſi illico deceſſerit, rumpitur teſtamentum patris, quem etiam no. Bald. ubi ſuprà, ad hoc quòd momentum temporis reſcindit teſtamentum.

109 Quintò in hanc rem eſt celebris l. quamuis. ff. ut in poſſ. leg. ubi ita ſcribitur, quamuis minima res ſit legata, uel per fideicommiſſum relicta, tamen ſi non ſoluatur ab hærede, uel eo nomine caueatur, cum caueri oporteat in poſſeſſionem omnium bonorum, quæ ex ea hæreditate ſunt, legatarium, ſiue fideicommiſſarium prætor ſeruandorum legatorum cauſa mittit.

110 Sextò text. eſt in l. debitoris. quæ eſt ult. & 2. ibi, nam ſi modicum de ſorte. C. debit. pign. impedire non poſſe, ubi ſi debitor obtulerit, ſoluerit creditori, aut depoſuerit, ſi creditor accipere recuſauerit, totum debitum præter modicum quippiam, non propter hoc impeditur creditor uendere rem pignori obligatam.

111 Septimò commendatur text. in l. ſi quis eum. §. ſi ſuo teſtamento. in uerbo, alia rurſus hora. ubi interuallum unius duntaxat horæ arguit diuerſitatem actus & formæ, et ibi hoc not. Iaſ. in ſecundo no. Et propterea etiam ratione unius horæ, dicitur unū inſtrumentum prius altero, & illi præfertur, vt eſt glo. ſingu. in l. ex pluribus. §. alle in uerbo, die. ff. de ſolut. quam ad hoc commendauit & ponderauit Bald. in l. ult. colum. 4. C. de edicto diui Adria. tollen. et in l. cum proponas. in fin. C. de interd. matrimonio inter pupillam & tutor. et in l. imperator. colu. pen. uerſ. & not. quòd dies. ff. de ſtatu hom. ubi eam dicit ſingu. & in cap. paſtoralis, in prin. vbi Fely. colum. 3. & rurſum in cap. capitulum. col. 1. extra de reſcrip. & in ca. conſuluit. & ibi etiam Fely. colum. 3. de offic. deleg. & in cap. licet. et in cap. quoniam contra falſam. de probatio. et in cap. ego enim. in prin. de iureiur. & in cap. 2. de confeſ. vbi glo. quam dicit ſingu. Barbat. in repet. rubr. de fide inſtru. colum. 18. verſ. quid de hora. & Iaſ. in l. 1. §. 1. in 2. not. in fin. ff. de eden. & Fely. in cap. 2. de offic. deleg. & Catellia. in memor. incip. actus ita debent interpretari, & iterum in memor. incip. hora. eſt, & alia glo. expreſſior, in cap. ſi eo tempore. de electio. in 6. quam annotat Iaſ. in dicto §. ſi ſuo teſtamento. Eſt & alia ſimilis glo. in cap. duobus. in verbo, ſi non appareat. de reſcript. libr. 6. quæ voluit, quòd ratione vnius horæ, reſcriptum dicitur anterius altero, & illi anteponitur, licèt ſint eiuſdem datæ. Ex quo conſtat non ſemper verum eſſe id quod ſuprà diximus in prima parte, quòd modicum interuallum diuerſitatem actuum

non

non inducit.

Pro viginti millibus paſſuum, datur vnus dies.

112 Octauò allegatur tex. in l. 3. ff. de verbo. ſignifi. vbi pro viginti millibus paſſuum, datur vnus dies, ſi ſint viginti vnum millia paſſuum, dantur duo dies, pro vno igitur miliari, quod ſupereſt, æquè datur vnus dies, ac pro viginti.

113 Nonò facit huc l. in maioribus. C. de app. vbi etiam in minimis cauſis appellatur, & eſt ſimilis text. extra eo. cap. de appellationibus, et vtrobique docto. his adde l. ſi proprietarius. ff. de damno infect. cum dicitur in fin. §. 1. eadem ergo erunt, etſi minimum damnum detur. & ibi glo. Barto. & Doctorum.

Furtum committitur in gallina, & anſere & etiam ouo.

114 Decimò l. eſt ff. de acq. rer. dom. l. naturalem. §. gallinatum. & Inſt. de rerum diuiſ. §. gallinatum. vbi furtum committitur in gallina, et anſere, imò etiam, vt in poſtremo loco dicit glo. in ouo. quam ſequuntur omnes & bene facit tex. 14. q. 4. cap. vlt.

115 Vndecimò eſt l. & ſi non totum. cum l. ſeq. vbi qui omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato poſſidet etiam minimam portiunculam (vt ille text. loquitur) tenetur etiam inſolidum ad præſtationem legatorum, vt etiam declarat glo. ibi, & Barto. in l. vlt. in primo art. eo. titu. & Bald. in l. 1. C. eo titu. & Franc. Aret. conſ. 160. longa eſt iſta conſultatio. colu. pen. verſ. ſecundo eſt præmittendum.

Ratione minimæ partis quis dicitur conſors.

116 Duodecimò tex. eſt in l. 1. in prin. ibi, ſiue quantumcunque. C. de communi ſer. manumiſ. ex quo not. Bald. ibi, quòd etiam ratione minimæ partis, quis dicitur alterius conſors, & id dicit facere ad ſtatutum Florentinum quo cauetur, ne poſſit domus alienari extra conſortes: nam poterit transferri in eum qui habet milleſimam partem.

117 Decimotertiò eſt quoque l. ergo. §. ſi ex die. in illis verb. in fin. d. §. vel modica data occaſione. ff. de fideicom. liber. vbi glo. in dicto verbo, occaſione nota, inquit bonum verbum. Et ex eo infert Bald. in cap. per tuas. colum. 1. de proba. Leuem occaſionem interdum eſſe magni ponderis: quibus ſuffragatur l. in vſucapione. in princ. ff. de diuer. & temp. præſcript. vbi ſi etiam minimo momento nouiſſimi diei præſcriptionis res poſſeſſa ſit, completur vſucapio.

118 Decimoquartò eſt l. cum ſponſus. §. vlt. ff. de Public. in rem act. vbi ita ſcribitur in hæc verba, Sed etiam is qui momento poſſedit, rectè hac actione experietur. adde tex. in l. ſi pecuniam. in fin. ff. ſi cert. pet. vbi ex actu momentaneo transfertur dominium, quod no. Barto. & plerique omnes.

Si in petitione tutoris erratũ fuerit, non valet tutoris datio.

119 Decimoquintò text. eſt in l. tutor ſi petitus fuerit. ff. de tutor. & curat. dat. ab his. vbi ita ad verbum ſcribitur: nam etſi quoquo modo in petitione tutoris erratum fuerit, non valet tutoris datio: vnde infert Barto. in auth. matri & auiæ. colum. 2. ver. quæro quid ſi mater. C. quando mulier. tut. offi. fungat. quæ auth. eſt inſer. l. matres. quòd ſi mater fuerit data tutrix antequam renunciet ſecundis nuptijs, & S. C. Velleiano, non valet datio, quamuis omiſſio leuis ſolennitatis non vitiet.

120 Decimoſextò, vt aliquid dicatur extare, ſufficit quantulumcunque modicum ex illo extare, l. domum. ff. de contrah. empt. verſ. ſi verò quantacunque pars. & l. inſulæ. ff. de vſufru. et ita per illos text. poſt Old. voluit Pau. Caſt. conſ. 163. in cauſa præſenti. col. 4. in nouis.

Appellatione naui venit & ſcapha.

121 Decimoſeptimò tex. eſt in l. ſcapham. ff. de euict. vbi appellatione nauis, venit & ſcapha, quæ parua eſt admodum nauicula, & eſt ſimilis text. in l. vlt. ff. de fundo inſtru. & quod per illos text. voluit Bald. in l. 1. §. exercitoribus. ff. nau. cau. ſtab. de quo ſuprà diximus, vet. iſtis nimirum accedit.

122 Decimooctauò eſt l. 3. §. cauſę. ff. de carb. edict. ibi, vel modicum pro puero facientem, vbi ſi filius ſit in euidenti calumnia, repellitur ab illo edicto, ſed modicum quippiam ſufficit, vt non dicatur eſſe in euidenti calumnia, quem tex. ponderat Franc. Aret. & Iaſ. in l. vlt. C. eo. titu. vbi illum dicunt ſingularem, ducitque Aret. hoc facere ad duo. Primum, vt per ſolam negationem, vel contradictionem res videtur effici dubia, modo negans, vel contradicens habeat aliquem leuem colorem, quod facit ad ea quæ habentur per Barto. in l. poſt rem. ff. de tranſac. et in l. eleganter. §. ſi poſt iudicatam. ff. de cond. indeb. & quod not. in l. 1. C. de procur. Secundò per illum text. commendatur aureum dictum Bald. in l. deberi. C. de fideicom. lib. quòd leuius occaſio excuſat citatum dicentem, ſe non ituꝝ ad iudicium, à calumnia vera, per glo. ord. et ſing. in l. 1. §. hoc iudicium. in ſi. magnæ glo. ff. ſi quis ius dicenti non obtemp.

Diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorũ quando valeat.

123 Decimononò huc facit text. in cap. non poteſt. de præben. libr. 6. cuius hæc ſunt verba, Non poteſt diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum concesſa impetranti prodeſſe, qui aliquod quantumcunque beneficium modicum ſubticuit; cum illam impetrarit, quod confirmat text. in capit. ſi proponente. de reſcript. extra.

124 Vigeſimò, ne quis putet illud ibi procedere, quoniam diſpenſatio ſit res ambitioſa, et reſtringenda, per text. qui loquitur in ſimplici impetratione, in cap. ſi metu. eo. titu. de præben. libr. 6. vbi ſi quis impetret beneficium, & in impetratione taceat aliud beneficium quantumcunque ſit modicum, non valet impetratio: id quod etiam antè cautum fuerat, licèt non tam expreſsè in cap. ſi proponente. de reſcript. extra.

125 Vigeſimoprimò, tradit glo. commendabilis in l. res bona fide. ff. de contrah. emp. quòd ſi res ita ſit vendita, vt niſi ſtatuta die &c. & fuerit ſolutum precium præter vnum nummum, non ſecus erit res inempta, ac ſi nihil fuiſſet ſolutum.

tum, per tex. eo. titu. l. fiſtulas. §. qui fundum. et l. cui fundus. ff. de cond. & demon. l. etiam circa, ff. de ſolu. l. tutor. §. Lucius. & glo. in l. quandiu. C. de diſtract. pign. quam glo. Bald. quoque amplectitur in rubr. C. de contrah. empt. in 10. q. & in l. cum adeò. colum. 2. verſ. ſed & alibi. extra de reſcrip.

Statutum de ſoluenda gabella, &c.

126 Vigeſimoſecundò per illam glo. dicit Bald. in d. l. res bona fide, quòd ſi ſtatutum irritum faciat contractum niſi ſoluatur gabella, et ex ſolutione ipſius gabellæ deficit vnus nummus, non valet contractus: id quod etiam videtur voluiſſe idem Bald. in l. 2. in fin. ff. ad Silleia. & Ange. in l. in rebus commodatis. §. poſſunt. ff. commo. & Barba. in d. procœmio cle. & conſ. 88. ſapienter ſcribitur. colum. antepen. lib. 4. Bald. tamen videtur velle contrarium in l. quanuis. ff. de cond. & demon. & Rom. in l. 2. ff. ad Silleia.

127 Vigeſimotertiò voluit alia glo. not. cap. quia ſæpe. in verbo, planè, de elect. libr. 6. amplians tex. ibi, ſtatuentem omnia bona à prælato mortuo relicta, vel eccleſia vacante obuenienta, futuro ſucceſſori reſeruari, & qui ea occupauerint, ipſo facto ab officio, & beneficio ſuſpendentem, donec reſtituerint, vt procedat etiam vſque ad rem minimam, per text. 3. q. 1. cap. redintegranda.

128 Vigeſimoquartò quicquid ex pacto accidit, quantulumcunque ſit, id vſura eſt. cap. putant. 14. q. 3. cum ſeq. cap. pleríque. & ibi glo. eadem & tex. in cap. nauigante. vbi Panor. extra de vſur. Et propterea dicit Bald. in rubr. extra de conſuet. colum. ult. quod conſuetudo non poteſt permittere uſuram, etiam in uno nummo, idem quoque confirmat Bald. in authen. ad hæc. colum. 2. in fin. C. de uſur. & ſequitur Iaſ. in §. fuerat. colum. 4. & 5. Inſt. de actio. et Rochus Cur. in cap. ult. colum. 9. uerſ. 7. amplia, extra de conſuetud. ubi et hoc dicitur generalius, quod non ualet conſuetudo contra ius diuinum etiam in modico.

129 Vigeſimoquintò ſcribit Barto. in l. interſtipulantem. §. ſacram. colu. 7. ff. de uerb. obliga. quod ſtatutum prohibens bannitum ad honores aliquos prouehi, habet locum in eo qui duntaxat momento temporis fuit bannitus, quod dictum ſolus Iaſon ibi annotauit colum. 8. uer. ultrà ſcribentes. ubi dicit hoc ſingulare, multiſque ſimilibus confirmat: dubium tamen iſtud relinquit, propterea quod illud ſtatutum eſt pœnale & odioſum.

130 Vigeſimoſextò ut uoluit Bar. & ibi ante eum omnes in l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. de cond. indeb. quòd datio in ſolutum facta pro maiori ſumma quàm ſit debitum, etiam in modico. & vt dicit Pau. Caſt. in nummo, & Iaſ. quoque vitiatur; idque confirmatur per multa ab Iaſ. hoc loco allegata.

131 Vigeſimoſeptimò dicit Bald. in l. 1. in 14. q. pen. colum. C. de his quæ pœn. nomi. quod ſi teſtator hæredi mandauerit, vt certa die daret mihi decem, alioqui daret mihi fundum, & hæres infra huiuſmodi tempus, nouem tantum dederit, æquè poſſum fundum illum, nouem reſtitutis petere, ac ſi nihil omnino hæres dediſſet. Pau. Caſt. in l. ſtipulationum aliæ. §. vlt. vbi glo. ff. de verb. oblig. & ſequitur Barba. conſ. 74. omnia quæ facitis colum. 9. libr. 3. & in procœmio cle. in vtraque lect. & in l. 4. §. Cato. colum. 22. ff. eo & conſ. 40. præclare ſcribitur. colu. 12. lib. 1. & conſ. 57. cuius idem eſt initium. colum. 4. lib. 1. & conſ. 34. illud in medium referam. col. 5. lib. 4. & d. conſ. 88. colum. antepen. lib. 4. et in cle. literas. colu. 22. de reſcript. & Iaſ. qui hoc dicit no. in l. ſi inſulam. colu. 18. verſ. vltimo ad illud. ff. de verb. oblig.

Hæres damnatus ut certa die decem, aut fundum det, nouem tantum dans, fundus æquè peti poteſt ac ſi nihil dediſſet.

132 Vigeſimooctauò dicit idem Bald. in l. cum ſit. C. de ſepulc. viol. quòd regula qui non habet in ære luat in corpore, habet locum etiam ſi reus totam ſummam ſoluere poſſet, excepto vno nummo. arg. d. l. ſtipulationum. quæ eſt. 5. §. ſi ſortem. ff. de verb. obli. & ſequitur Iaſ. qui hoc dicit mirabile & ſingu. in l. 2. colu. 16. ver. quid autem ſit. C. de iure emphy.

133 Vigeſimononò ſcribit ipſe Bald. in auth. res quæ. C. commu. de leg. quod ſtatutum diſponens quod filia dotata non ſuccedat, procedit in dotata modica, & exigua dote, vt & ipſe conſuluit conſ. 263. cum in cauſa Piſani conuentus in cap. ſi proponente. extra de reſcript. arg. glo. quam dicit ſingu. in l. ſi quis priore. ff. ad Trebel. & idem conſuluit Bened. Cap. conſ. 38. & ſi viſo & conſiderato. & Soc. conſ. 121. præmittenda eſt diſputatio. colu. 9. verſ. præterea dicat mihi lib. 4.

134 Trigeſimò, idem ſcriptum reliquit in l. minoribus. in fin. C. de his quib. vt indig. quòd ſyndicus, qui ex forma ſtatutorum tenetur, ſub certa pœna denuntiare maleſactores, ſi vnicum ex multis prætermiſerit, æquè punitur ac ſi neminem denunciaſſet; ſequitur Barba. d. conſ. 74. lib. 3. & in d. procem. cle in vtraque lectione. & in d. §. Cato. & d. conſ. 40. libr. 1. & d. conſ. 57. eo. lib. & dictis locis ſuprà alleg.

135 Trigeſimoprimo, venditor poteſt totam rem venditam retinere, etiam pro vno nummo pretij non ſoluto, vt voluit Bald. in l. vlt. C. commod. quem ſequitur Iaſ. in auth. qui rem. col. 5. C. de ſacroſanct. eccle. qui & multa ſimilia iſtic colligit.

136 Trigeſimoſecundo tradit Bald. in l. 1. in verbo nec guſtus quidem cauſa. C. quæ res export. non deb. quod illi qui non poſſunt portare vinum extrà, non poſſunt quoque vnam metretam deferre quin incidant in pœnam, & ſequitur Barba. in d. §. Cato. & in d. procem. cle. & in d. conſ. 57. lib. 1. & Matth. de Afflict. in conſtit. Siciliæ magiſtros ſyndicatios. in 6. no. Iaſ. tamen tenuit contrarium in l. 2. colum. vlt. ff. de iuriſd. omn.

An qui non poſſunt portare vinum extrà non poſſint quoque vnam metretam deferre quin incidant in pœnam.

omn.iud.ob id nempe motus, quoniam id ſtatutum pœnale eſt. Verum ratio eius l. cui Bald. innititur, ſpectanda eſt. Ea enim prohibet ad barbatos vinum, ne guſtus quidem cauſa deferri: quod non alia ratione factum videri poteſt, quã ne eius liquoris guſtu admoniti Barbari, arma in nos vertant, idcircoque noſtras regiones armis quærere ſtudeant, vnde ſibi id liquaminis comparare poſſint. Nam qui primi Gallorum patriam inuaſerunt, hoc guſtu allectos tradit Titus Liuius libr. 5. in hæc verba ſcribens, Gentem Gallorum traditur fama dulcedinis frugũ, maximeque vini noua tum voluptate captam, Alpes tranſijſſe, & inuexiſſe in Galliam vinum illiciendæ gentis cauſa. Igitur cum in caſu Bald. l. municipalis magis locupletandi territorij ſui cauſa, & auertendæ caritatis annonæ ita iubeat, quàm alia cauſa: certè non videtur qui guſtus cauſa vinum alio detulerit, ex eiuſmodi ſtatuto eſſe puniendus, ceſſante videlicet ſtatuti ratione, vt etiam ſcitiſſimè annotauit And. Alciat. libr. 4. diſpunc. cap. 11.

137 Trigeſimotertiò per ſolutionem vnius nummi, interrumpitur præſcriptio, argu. l. 1. §. cœpiſſe ſic accipimus. ff. de pollicit. quod voluit Bald. in cap. illud. col. vlt. verſ. ſed an per ſolutionem. extra de præſcrip. & Iaſ. in d. auth. qui rem. & Phil. Dec. in dict. cap. de appellationibus. col. 1. extra de appel.

138 Trigeſimoquartò regula, ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus, nec ante debet audiri aduerſarius, procedit etiam ſi vnus duntaxat denarius deeſſet. quod dicit eſſe notandum, & ſequitur Iaſ. in dict. auth. qui rem. & in l. ſancimus. colum. 3. verſ. 8. extende. C. de iud. idem voluit Bald. in cap. conquerente. colum. 1. per tex. in verbo, integrè. de reſt. ſpol. & Phil. Dec. in dicto conſ. 34. an & quando propter contumatiam. col. vlt.

139 Trigeſimoquintò ſi ſtatuto pœna impoſita eſt non ſoluentibus integras præſtantias, qui eas ſoluendo denarium omiſerit, perinde incidit in pœnam, ac ſi nihil ſoluiſſet, vt vult Bald. in d. l. quandiu. per illum tex. C. de diſtract. pign. et idem in l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. oblig. hoc dicit procedere ſiue pœna ſit impoſita reſpectu cuiuſdam magnæ quantitatis, ſiue paruæ, & vt dicit ibi Raph. Cuma. etiam ſi quid minimum nomine pœnæ promitteretur, de quo plenè & Iaſ. hic, col. 2. verſ. 3 pondera.

140 Trigeſimoſextò tradit Bald. in add. Spec. in 2. parte titu. de appe. §. reſtat videre. verſ. ſed pone dicit ſtatutum, col. 7. quòd ſi ex forma ſtatuti debeat appellans infrà certum tempus ſoluere ſex denarios pro libra, alioqui ſit appellatio deſerta, & qui prouocauit ſi omiſerit ſolutionem nummi vnius facere, appellatio non minus erit deſerta, quàm ſi totum omiſiſſet ſoluere, & hoc ſequitur Alex. in l. in executione. §. item, ſi ita. ff. de verb. oblig. quod & non mediocriter commendat Iaſ. in d. auth. qui rem.

141 Trigeſimoſeptimò æterna memoria dignum eſt, quòd propter minimam contractus partem non impletam ex parte actoris, licèt pars illa non reſpiciat ſubſtantialia ipſius contractus agenti tamen ad principale obſtabit exceptio implementi non ſecuti, vt aſſerit Bald. in l. pacta conuenta. in 2. not. ff. de contrah. empt.

Propter minimam partem contractus non impletam, obſtat exceptio agenti ad principale.

142 Trigeſimooctauò ſi executor ad pias cauſas totum pretium rei à ſe venditæ receperit, excepto vno nummo, de quo fidem habuit, ob id non transfert dominium, arg. d. l. quandiu. C. de diſtract. pign. quod & voluit Bald. in l. inciuile. col. vlt. verſ. ſed pone quod executor. C. de rei vindic.

143 Trigeſimononò ſi qui commodauit tacitam fidem de reſtituendo vno nummo incapaci, cenſetur indignus tota hæreditate, vt voluit idem Bald. in l. etiam. in pen. q. per tex. ibi C. ad leg. Falc. eiuſdem tamen ſententiæ non eſt Alexan. in l. ex facto. §. Iulianus. in fin. ff. de vulg. & pupil. ſubſtitu. vbi Iaſ. colum. 1. in 5. not. per text. in l. hæredes qui tacitum. ff. de his quib. vt indi.

Qui reſtituit vnum nummum incapaci, an cenſetur indignus tota hæreditate.

144 Quadrageſimò ſi dictum teſtis eſt falſum in vno nummo, totum vitiatur per text. 9 diſt. cap. ſi ad ſcripturas, & 3. q. 9. capi. pura. & cap. nihilominus. Bald. in cap. cum adeò. col. 1. de reſcrip.

145 Quadrageſimoprimò ſcribit idem Bald. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obliga. quòd ille text. reprobans promiſſionem alicuius rei factam, ſi promittens eum cui promiſerat non inſtitueret hæredem, habeat locum ſiue res magna, ſiue modica fuerit promiſſa, imò etiam vt dicit Cuman. ibi, ſi minimum quidpiam fuerit promiſſum. Iaſ. quoque ibi opinioñ tradit regulam, quòd vbicunque aliquid contra bonos mores geritur, ibi non fit diſtinctio quantitatum, dicit tamen poſtea ſe dubitare, an verum ſit illud Cuma. cum veriſimile non ſit, vt metu tàm exiguæ rei quis iudicetur ad illum hæredem inſtituendum. ſed ego Cuma. ſententiæ accedo per rationem quam & ipſe adducit, quòd vbi de iure communi agitur, minima quoque conſideranda ſunt, vt poſtea dicemus in fin. Et etiam quia huiuſmodi promiſſio eſt contra bonos mores, vt dicit ibi tex.

Si dictum teſtis eſt falſum in vno nummo totũ vitiatur.

146 Quadrageſimoſecundò ſi ſtatutum ſimpliciter dicat, quòd filius maſculus excludat fœminam, ſufficit quòd maſculus fuerit momento temporis, vt perpetuò maneat excluſa, vt voluit Anto. conſ. 20. æquitas valde ſuggerit. & Iaſ. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram. colum. 8. verſ. ſecundò facit. ff. de verbo. obliga. Bald. in l. ſi quis poſthumos. §. 1. colu. vlt. ff. de lib. & poſth. idem Bald in l. in quibus. verſ. ſed hic concurrit alia. C. de ſecun. nup. per glo. ibi: & Maria. Soc. conſ. 5. præſens conſultatio. & Alexan. conſ. 29. qui abundè. circa fin. lib. 1.

Maſculo excludente fœminã ſufficit maſculum momento extitiſſe, vt perpetuò maneat excluſa.

147 Quadrageſimotertiò voluit Bald. in §. in nouiſſimo. colum. 2. l. vnic. C. de cadu. toll. dum quærit, an retenta communi opinione, quòd cum filius ſuus tranſmittit ex potentia ſuitatis hæreditatem patris non aditam ad quoſcunque, vt not. in l. ſi infanti. C. de iure deliber. An iſtud procedat ſi filius infans poſt mortem patris horam tantum vixerit, & reſpondet ſic eſſe, quia momentum ſufficit. quod volunt & recentiores ibi.

148 Quadrageſimoquartò tradit quoque Bald. in l. non tantum. per illum tex. vbi Ange. in lect. Florentina, quod matrimonium momentaneum ſufficit, vt vir lucretur tertiam partem dotis ex ſtatuto Peruſinò. quod & ſequitur Fran. Aret. in l. 2. colum. 1. & in l. ſi ante nuptias, in fin. ff. ſolu. matr. & Iaſ. in d. §. ſacram. qui hoc dicit valde no. cum non videatur ſuſtinuiſſe onera matrimonij, propter quæ videtur deferri tale lucrum dotis. l. pro oneribus. C. de iure dot. Idem Iaſ. in l. ſi donatione. §. 1. in fin. ff. de cond. cau. dat. Et ego quoque copioſè ſatis in repe. l. ſi vnquam. in verbo, donatione largitus. Cod. de reuoc. donat. his adde quod voluit idem Bald. in l. 1. colum. 1. C. de priuileg. priuilegia dotis competere etiam ſi matrimonium momento tantum duret, quod memoria dignum exiſtimat Iaſon vbi ſuprà.

149 Quadrageſimoquintò, ſi cedens bonis vnum denarium ſibi reſeruauit, non valet ceſſio, quia ea non eſt integra, vt not. in l. pen. ff. de ceſſ. bon. & voluit Bald. in l. vlt. colum. 2. verſ. quæro quid ſi cedens. C. qui bon. ced. poſſ.

Quadrageſimoſextò ſcriptum reliquit Bald. in cap. cum omnes. colum. 5. verſ. ex his patet reſponſio. extra de conſt. quòd ex fonte pluribus communi non poteſt maior pars aquam alicui concedere, non conſentiente minori parte, per not. in l. 2. C. quę ſit longa conſuetu. & in l. ſi ſe non obtulit. quæ eſt 4. §. rector. ff. de re iud. vbi Barto.

150 Quadrageſimoſeptimò ſcribit idem Bal. in cap. licet cauſam. col. 8. verſ. ex prædict. apparet. titu. quis dic. con. mar. & Iacob. Butt. in l. incerti. C. de interdict. quòd ea propoſitio dicitur pertinens, quæ qualitercunque adiuuatur etiam leui præſumptione, & indirectè, quod confirmat quoque Bald. in cap. quoniam. verſ. ibi, aliquid notandum. extra de teſtib. dicitque quòd quæ modicum ad cauſam conferunt, pertinentia dicuntur. glo. in cle. 1. in verbo, aut earum parte. de foro compe. cum ſimil. & rurſus idem Bald. in c. dudum. 2. col. 6. verſ. multa ergo opponuntur. de elect. Cyn. in l. 2. §. quod obſeruatur. C. de iur. cal.

Mala fides temporis momentanei, impedit præſcriptionem.

151 Quadrageſimooctauò ſi rem alienam poſſidens ſemper habuerit bonam fidem, præterquam in vltima die præſcriptionis, nullo modo præſcribit propter malam fidem momentanei temporis, vt voluit Bald. in cap. vlt. col. pen. verſ. modo quæro. extra de præſcript. & per tex. in cap. veniens. eo. tit.

152 Quadrageſimonònò ex paruo defectu incidit quis in magnam pœnam contractus, quia non ſeruat formam illius, quæ ex integritate conſiſtit, vt idem Bald. annotauit in d. cap. cum adeo. col. 2. extra de reſcrip. per text. in l. hæredes. §. idem. ff. famil. erciſcun.

Propter exceſſum vnius nummi vltra dimidiam iuſti pretij debet ſuppleri totum pretium.

153 Quinquageſimò propter exceſſum vnius nummi vltra dimidiam iuſti pretij, debet ſuppleri totum verum & iuſtum pretium, vt Bald. quoque ſcriptum reliquit in cap. cum cauſam quæ eſt inter œconomum. colum. 1. verſ. adhuc pro intellectu literæ. extrà de teſtib. & idem in l. 2. in 12. q. C. de reſcin. ven. & Anto. Burg. in cap. cum dilecti. col. 4. verſ. elicio ex iſto. extra de empt. & vend. & iterum in cap. cum cauſam. colum. 3. eod. titu. & eſt communis opinio ſufficere in hoc caſu quemlibet exceſſum, & ita voluit glo. 1. in d. cap. cum cauſam, vbi Panor. in 2. nota. Sal. & Pau. Caſtr. in d. l. 2. vterque col. 1. Pet. Anch. in repe. ca. 1. col. 122. de conſt. & Cæpol. in tract. de ſimul. contract. colu. 4. ſecundæ præſumptionis primi caſus ſuę diſtinctionis, verſ. verum quia dictum eſt.

Verum emphyteota ex defectu ſolutionis vnius denarij æquè cadat ab emphyteuſi ac ſi defeciſſet in magna.

154 Quinquageſimoprimò, vt paulisper Bald. relinquamus, huc quoque pertinet, quod voluerunt Pet. Cyn. Barto. Bald. & omnes in d. auth. qui rem. C. de ſacroſanct. eccle. quòd emphyteota ex defectu ſolutionis vnius denarij æquè cadit ab emphyteuſi ac ſi defeciſſet in magna, & ita voluit Bald. ipſe in d. l. quamuis. ff. de cond. & demon. & in l. cum allegas. in 7. oppo. C. de vſur. & in ca. ſignificante. in fin. de reſcript. & in d. cap. cum adeò. colu. 1. in fin. eo. titu. et conſ. 434. pactum inter locatorem. poſt medium. lib. 1. & conſ. 200. vulgare eſt quod colonus. lib. 2. & Barba. conſ. 54. à Ioue principium. col. 3. lib. 4. & in cap. ant ſi libellario. col. 1. titu. quib. mod. feu. amit. & iterum Barb. conſ. 36. ſapienter ſcripſit. in fin. lib. 2. & Iaſ. in d. l. in executione. §. item ſi ita. ff. de verbo. oblig. & in l. 2. col. 15. verſ. 15. C. de iur. emph. Quod etiam procedit cum quis propter ceſſationem ſolutionis cadit ab emphytheoſi ex pacto in contractu appoſito, vt voluit Bald. in rubr. C. de contrah. emp. in 10. q. & in d. l. res bona fide. ff. eod. et Barb. dict. conſ. 40. colu. 11. lib. 1. & dict. conſ. 54. à Ioue principium. Procedit item cum res emphyteotica data fuit pro penſione vnius denarij annui tantum, prout loquuntur docto. vbi ſuprà, ſed etiam ſi fuit data pro maiori ſumma, quæ fuit tota ſoluta excepto vno nummo, vt voluit Pau. Caſt. & Alexan. in d. l. in executione, §. item ſi ita. ff. de uerbo. obliga. ſequitur Iaſ. in l. 2. col. 16. C. de iure emph. iſtudque idem Iaſ. latè confirmat in d. auth. qui rem. C. de ſacroſanct. eccle. reprehendens Bald. quem dicit uelle contrarium in l. ædem. col. 3. uerſ. ſed nunquid pro uno nummo. C. loc. ſed Bal. ſi rectè animaduertamus,

tamus, non dicit contrarium in emphithota, quin potius eandem ſemper eſt ſequutus ſenteo tiam, ſaciens diſcrimea inter emphiteotam & feudatarium ex una parte, & inter colonum & inquilinum ex alia, vt videlicet emphyteota & feudatarius cadāt propter ceſſationem vnius denarij, iſti non cadant. Sed ꝙ colonus etiam cadat propter vnum nummum nō ſolutum tenet Bal. ſibi contrarius cōſ. 20. vulgare eſt. lib. 2. & Alex. conſ. 106. magnifice prętor. col. 6. ver. & per prędicta. cum ſeq. lib. 3. limitans ibi procedere, niſi eſſet error per d. l. quanuis. ff. de condit. & demon. Sed & hoc idem in emphyteota limitat Barb. in proœ. cle. col. 5. in 1. lect. & col. 10. in 2. lect. procedere niſi etiam per errorem non fuiſſet ſolutus ille nummus per tex. in d. l. quamuis. & ita dicit ſe de facto conſuluiſſe.

155 Quioquageſimoſecundò ærario publico prǣfectus ſiue (vt loquimur) theſaurarius, ſi quid tantillum ex ærario ſuffuratus ſit, incidit io pœnā ſtatuti punientis publicæ pecuniæ furem, vt voluerunt Bal. Ro. Fran. Aret. & Ang. in l. ſi ſeruū. §. prætor. in fi. ff. de acq. hære. idq; tanquam ſingulare annotat Iaſ. in d. auth. qui rem. Quod tamen limitat Fran. Are. niſi honeſtas perſonæ ea eſſet quæ induceret præſumptionem nullo id dolo factum fuiſſe, per tex. in d. l. quamuis vbi Bar. ff. de condit. & demon.

156 Quinquageſimotertiò, ſi es forma ſtatuti noo debet puniri qui offenderit aliquem, & cū eo inita pace & concordia, ſoluat ei poſtea certam ſummam, ſi defuerit nummus vnus, nō proderit concordia. Ang. in d. l. ſi ſeruus. § plurium. col. 2. verſ. & ideo ſi ex forma ſtatuti. ff. ſi quis caut. ſequitur Alex. d. conſ. 106. verſ. pro hoc bene facit. lib. 3. vnde infert, ꝙ ſi cui ex ſtatuto pęna delicti remittitur ſi infrà menſem ſoluerit quartam partem condemnationis, ſi cum ſoluet omittat vnum nummum, pœnam noo euitabit, idem quoq; Ang. tradit in d. l. in executiooe. §. item ſi ita. & ibi poſt eom Imo. & Alex. ff. de verb. obli. quòd ſi ex forma ſtatuti quiſquis certam ſummam ſoluerit, de banno cancelletur, oon eſt ſtatuto ſatisfactum ſi deſit vnus denarius, ſequitur Rom. in l. 2. ff. ad Sillei. Bar. d. conſ. 74. & dicto proœ. cle. & dict. conſ. 34. col. 5. lib. 4.

157 Quinquageſimoquartò prohibitus alienare bona hæreditatis ſub pœna priuationis, alienando vnam rem etiam minimam tota hæreditate priuatur. Dec. in d. c. de appellationibus. col. 2. de appel. & in c. maioribus. de præb. idem voluit Ang. conſ. 168. ex illo dubio. in 2. Ioan. Cald. in tracta. de eccleſiaſt. interd. char. 169. huc facit quod tradidit Ant. in c. vlt. col. 44. extrà de conſuetud. quòd modica diſſimilitudo impedit argumentum à ſimili, & ſequitur Felin. in c. 1. col. 4. verſ. 5. limita. extra de ſponſal.

158 Quinquageſimoquintò conſuluit Iarè Fulg. conſ. 104 Titius condidit teſtamentū. col. 9. verſ. item vt ſæpe eſt dictum, ꝙ non licet mendicantibus habere annuos redditus quantumcunq; ſint modici valoris, ſicut neq; etiam licet quicquam quantumuis minimum proprium habere, per cap. cum ad monaſterium. in prin. extra de ſtatu monac. & cap. nolo. & c. non dicatis vos. 12. q. 1. idq; dicit ſingulare Paul. Dec. in c. io præſentia. colum. aotepen. verſ. tertia concluſio. de probat.

159 Quinquageſimoſextò in cauſa quantumcunque leuis momenti debet iurari de calumnia, per tex. io l. theſaurus. ff. ad exib. & d. c. de appellationibus. & ibi illum ſequi videntur Ioan. And. & Bal. in addit. Spec. tit. de iur. calum. §. ſequitur videre. verſ. quid ſi cauſa modica. voluit idem Spec. tit. de arbit. & arbit. §. vlt. verſ. vt autem circa materiam. quòd ſi quis ſub pœna promiſerit dare certam ſummam infrà aliquod tempus, pœna committitur inſolidum, ſi quid ſummæ promiſſæ deſit, l. ſtipulationum aliæ. §. ſi ſortem. ff. de verb. oblig. & l. in executione. §. prn. ff. eo. & arg. l. quandiu. C. de diſtra. pig. Ang. in d. l. io executione. § pen. vbi etiam Alex. & item Alex. in d. §. ſi ſortem. *In cauſa quantumcunque leuis momenti debet iurari de calumnia.*

160 Quinquageſimoſeptimò, vt filius tanquā præteritus non poſſit rumpere teſtamentum, ſatis eſt, vt in vno nummo hæres inſtituatur, quod annotauit Bal. in c. per tuas. col. vlt. verſ. item ſatisfactum eſt. de prob. & not. in l. ſi quis. 1. ff. ad Trebel. & l. denique. §. ſed vtrum. ff. de minor. idem Bal. in auth. omnimodo. C. de inoff. teſta. gl. in §. aliud. in auth. vt cum de appel. cognoſc. quam facit ſing. Philip. Fran. in c. 1. col. 15. verſ. circa ſecundum. de teſta. lib. 6. Bal. in l. hac edicta li. in prin. col. 3. verſ. & primo quæro. C. de ſecū. nup. & conſ. 61. Hæc Lippus Baldatius. lib. 1. & conſ. 95. conſiderandum eſt in fi. lib. 5. & Ange. cōſ. 99. Petrus de vrbe. gl. in auth. nouiſſima. C. de inoſ. teſt. Illud deniq; veluti quoddā auctariū adde quod ſcribit D. Iac. c. 2. offendens io vno factus eſt omniū reus. quod & repetitur in c. defleat. extra de reg. iur. & in c. 1. & iterum io c. vlt. de pœnit. diſt. 5. & illud Lucę c. 16. qui fidelis eſt in minimo, & in maiori fidelis eſt, & iterū c. 19. Euge ſerue bone, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſupra decem ciuitates. & Io. c. 12. adhuc modicū lumen in vobis eſt. Ambulate dū lucē habetis. Et illud quoq; Pau. 1. ad Cor. c. 5. & itē ad Galat. 5. Neſcitis quia modicum fermentū totam corrūpit maſſam? & illud item D. Iacobi c. 3. & ecce naues cū magnę ſunt, & à duris ventis agitantur, circumferuntur à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit, ita & lingua modicum membrum eſt, & & magna iactat. Ecce quantulus ignis quàm grandem ſuccendit materiam, & in c. in ſynodo Anglorum. de cōſec. diſt. 4. & in l. ſi vnus. C. de teſta. & ff. de tranſact. l. cum hi. §. ſi prætor. gl. in l. vulgaris. in prin. ff. de furt. & in l. non tantum. C. de lega. & in c. maioribus. extra de pręb. vbi eccleſia ſicut in magnis, ita quoque in mi- *Filius vt non poſſit tanquam præteritus rumpere teſtamentum, ſatis eſt vt in vno nummo hæres inſtituatur.*

nimis ſuis firmam debet habere vnitatem, & ibi not. gl. quòd idem iuris eſt in paruis, ſicut in magnis. et in c. nouit. extra de iudic. vbi ſcribitur ita magnum iudicabis, vt paruum, quod videtur depromptum ex eo ꝙ ſcribitur Deu. 1. ita paruum audietis vt magnum, et in c. cum ex iniuncto. in fi. extra de noui oper. nun. vbi vitandum eſt ſcandalum puſillorum, ſicuti et maiorum. Citaturq; teſtimonium Mat. c. 18. Qui unũ de puſillis iſtis ſcandalizauerit, qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria etc. Et quod ſcribit Cic. parado. 3. quicquid non oportet ſcelus eſſe, quicquid non licet, nefas eſſe putare debemus, etiam in minimis rebus. Libanius Sophiſta ad Caliſthenem ſcribit illud prouerbio celebrari: Breuiſſimi temporis inconſtantiam, totius perſę pè uitæ fidem auferre.

161 Ex quibus planè liquet id uerũ eſſe, quod tradit Ant. in d. c. ſi proponente. in fi. extra de reſcrip. hãc materiã eſſe brocardicam, vt vocamus, nec in ea certam doctrinam dari poſſe: doctorũ tamen ſententias ſummatim huc adferemus ſine allegationibus iurium, quia nulla ferè alia allegant quàm quæ ſuprà citauimus. Sunt qui ſub duobus caſibus hanc rem tam ancipitem comprehenderunt. Aut enim (inquiunt) agitur de iure communi, et regulariter de minimis curatur, præterquam in paruis caſibus: aut de iure ſpeciali quod eſt contra ius commune, in quo etiam intelligunt omne remedium quod reſtitutionẽ concedit, et tũc de minimis non curatur, ita Bar. poſt Dy. in l. ſi proprietarius. ff. de damno infect. et Bar. in d. l. ſcio. ff. de in integ. reſtit. et Pet. Ana. et Imo. in d. c. de maioribus. extra de præb. & Barb. conſ. 34. illud in medium referam. col. 5. lib. 4 et in proœ. cle. Bal. autem in d. c. cum adeò. de reſcrip. primum refert ex Dyn. eandem diſtinctionem.

Iuris remedia contra ius commune. 162 Poſtea ſubdit, ꝙ aut loquimur de mendacio et ueritate, et tunc curamus de modico, quia modicum mendacium uitiat, præſertim in lucrò captando. Aut loquimur in iuris remedijs contra ius commune, et tunc non curamus de modico, aut de uitio corporis, èt ſimiliter non curamus. Pan. uerò in d. c. de appellat. extra, dicit breuiter, quòd ſi eadem ratio militat in minimis, quę et in maioribus, de minimis curatur, aliàs ſecus. Et hoc idem dicit, nulla Pan. facta mẽtione, Fran. Are. in l. ſi ſeruum quis alienum. §. prætor ait. col. 2. in fi. ff. de acq. hære. Subdit quoque Pan. quòd in extraordinarijs remedijs regulariter non curatur de minimis ſecus in ordinarijs. Cardina. in proœm. Decretal. et iterum in proœ. cle. poſt princip. dicit regulariter modicum conſiderari, niſi contrarium ſit in iure expreſſum & ſequitur Philip. Dec. in c. de appellationibus. ubi dicit hoc potiſſimum obtinere quatuor caſibus: uidelicet quando diſpoſitio loquitur per uerbum, aliquid, deinde quando loquitur conditionaliter.

163 Item quando illud minimum pro forma requiritur: poſtremò quando illud quoque minimum requiritur, ad integrandum certum maiorem numerum uel quantitatem, et allegat ad unumquodq; membrum nõnulla ex his quæ ſuprà diximus. Extrà autem iſtos caſus, in quibus, ut diximus, huiuſmodi regula et concluſio procedit indiſtinctè duobus modis limitatur. Primò ut procedat in his quæ de iure communi competunt, ſecus eſt in extraordinarijs, quæ cõtra iuris communis regulas conceduntur: quam limitationem intelligit ſi maiori rei uel ſummæ præiudicetur, prout eſt in d. l. ſcio. ſecus eſt in minimo damno propter quòd non infertur præiudicium maiori rei uel ſummæ, ſecundum gl. & Albe. in d. l. ſcio. Limitatur ſecundo, quando in minimo proportionaliter eadem ratio eſt quæ in magno, aliàs ſecus. Et ita per hæc conatur Dec. comprehendere omnes aliorum in hac re ſententias et diſtinctiones.

164 At Henric. Bohic. in d. c. etſi quæſtiones. extra de ſimo. aliter quoq; diſtinguit. Aut enim (inquit) loquimur in diſpoſitionibus iuris communis aut in priuilegio ſiue iure ſpeciali. *Quomodo in diſpoſitionibus iuris cõis, aut priuilegio modicũ curetur.* Si in diſpoſitionibus iuris communis, tunc aut in his, in quibus modicum conſiderare eſt fauorabile, vel ſaltem non odioſum, nec indecens ſeu inhoneſtum, & tunc de modico curatur. Si loquimur in diſpoſitionibus iuris ſpecialis, tunc aut modicũ conſiderare tendit ad ad impediendum diſpoſitionem iuris ſpecialis pro conſeruando iure cõmuni, & tunc de modico curatur. Aut contra, tendit ad conſeruandam diſpoſitionem iuris ſpecialis contra ius commune, & de modico non curatur. Et multa ad hæc allegat ex his etiam quæ ſuprà citauimus, quæ hìc non repetemus ſilentio tamen non trademus quæ ſcribit Oldra. conſ. 30. cuius initium, de rigore iuris. & Iaſo. in l. turpia. col. pen. vbi allegat Ant. ff. de leg. 1. & Phil. Dec. in auth. præterea. col. 2. verſ. & ꝙ dicitur hìc. C. vnde vir & vxor. Ang. in d. l. ex executione. §. pe. ff. de verb. obli.

INDEX XLIII. LIMITATIONVM, ET Declarationum ad illas, quibus axioma generale tractatus Res inter alios actas &c. comprobatur, eum nimirum principaliter eſſe citandum, de cuius præiudicio agitur.

PRimò limitatur, non procedere in eo cuius tantũ acceſſoriè agitur. 35.
quæ multis ſimilibus fulcitur, & declaratur.
Nemo in ſua cauſa teſtis idoneus ex qua commodum reportat, ſecus ſi ſecundariò.
Prælatus in cauſa eccleſiæ.
Item fideiuſſor, creditor & iudex. 35
Verba prolata à lege, ſtatuto, vel homine, intelligũtur principaliter, & nõ ſecũdariò.
Illa reſpiciunt publicam vtilitatem quæ principal. non ſecund.
Incorporalia non veniunt in diuiſionem principaliter. 36
Quæ principaliter alienari non poſſunt, in conſequentiam eorum quibus adhærent, & accedunt, vendi poſſunt.
Iudex, arbiter, aliàs incapaces principaliter incidenter poſſunt cognoſcere.
Iudices ciuilium, & criminalium, quomodo de ciuili, & criminali cauſa ſimul cognoſcant. 36. & 37
Iudex laicus & eccleſiaſticus quomodo cognoſcant de cauſis vſurarum, & dotis.
Delegatus & procurator quando fines mandati excedere poſſint.
Papa quando poſſit tollere ius alteri quæſitum ex iure naturali.
Inducta ad vnum finem quando poſſint contrarium operari.
Minor quando immobilia alienare poſſit ſine decreto.
In abſente diuerſis de cauſis quid attendatur. 37
Ex confeſſione facta non principaliter, non eſt quis condemnandus.
Nec incidenter facta præiudicat.
Verus ſenſus primæ limitationis, cum iis quæ faciunt contra eiſdem declarationem, quę tribus modis declarantur. ibidem
II. Limitatio, nõ procedit regula, quando citandus ſi adeſſet, nõ poſſet cõtradicere, aut aliquid allegare pro impedimento actus qui eo inuito fieri põt. 37
Agnati neceſſariò nõ ſunt citãdi veniẽte patre ad legitim. naturaliũ filiorũ. ib.
Princeps in concedendo priuilegium nõ tenetur citare eos quibus pręiudicat.
Declaratio animi poteſt fieri parte abſente.
Actus cum pendet ex voluntate facientis, fieri poteſt abſente parte.
Declaratio iuramenti poteſt fieri parte non citata.
Iuramento ſtare promittens, parte non citata valet iuramentum.
In notoriis valde non requiritur abſentis citatio.
Notorium reſultat ex facto iuris, & quæ contra obiici poſſint. 38
III. Limitatio, non procedit regula quando futurum eſſet periculum ex citatione.
IIII. Vbi alteri committitur examinatio an quis ſit idoneus, ſiue dignus.
V. Cum aliquid committitur conſcientiæ alicuius, poterit procedere ſine citatione, vbi pulchra de conſcientia.
VI. Papa contra iniuſtè detinentes bona eccleſiæ poteſt ferre ſententiam diffinitiuam, nulla præcedente citatione, cum num. ſeq. 38
VII. Sẽper nõ procedit in principe, qui põt cognoſcere, & iudicare parte nõ citata.
VIII. Cũ pnũtiaretur proceſsũ eſſe nullũ, qui verè null⁹ eſt, nõ tũc requirit citatio.
IX. Cum primò citatus dicit nolle venire, vlterius nõ eſt citandus ad ſñiam. 39
X. Non procedit, cum citatus poſt primam citationem vltra mare abiit, quia nõ eſt amplius citandus.
XI. Primum citatus perſonaliter non eſt vlterius citandus.

XII. Qui non patitur citationem ad ſe peruenire, non eſt amplius citandus.
XIII. Nec interlocutoriis modici præiudicii.
XIIII. Nec in inhibitoriis quas faciunt iudices eccleſiaſtici ſecularibus.
XV. Nec procedit in eo qui fuit contumax in reſpondendo poſitionibus.
XVI. Nec in reuiſione rationum, quia debitor poteſt condemnari.
XVII. Nec in ſñia taxationis expenſarũ, alterius partis citatio eſt neceſſaria. 39
XVIII. Nec in cauſa ſtatus in qua ſentẽtia inter aliquos lata, nocet omnibus etiam non vocatis.
XIX. Quoad plenum præiudicium quod inter alios actum eſt, non nocet aliis non vocatis.
XX. Non vocato præiudicat, ſi paſſus eſt cui primum actio competebat ſequentem agere.
XXI. Fiſcus vendere põt rem quam habet communem cum alio, illo nõ vocato.
XXII. Ratione connexitatis non procedit.
XXIII. Sententia lata in re indiuidua, etiam non vocatis præiudicat. 40
XXIIII. Nec quãdo iudex pronuntiat ſuper eo quod lex ipſa iam pronuntiauerat.
XXV. Abſolutoria lata ſuper crimine publico nocet aliis etiam non vocatis volentibus accuſare de eodem.
XXVI. Et ampliatur in omnibus popularibus actionibus in quibus agitur de iure publico, vbi quilibet de populo cenſetur procurator reipublicæ. 40
XXVII. In cauſa filiationis vbi ſententia cum patre lata omnibus nocet.
XXVIII. Quale præiudicium fiat tertio cum poſſeſſio transfertur in alium.
XXIX. Non procedit in ſententia principis, quæ facit ius inter omnes.
XXX. Nec pariter in relaxatione iuramenti in contractu appoſiti, quia poteſt fieri parte non citata, declaratur modis ſequentibus.
In quo non debet abſolutio concedi, niſi appareat de magna læſione.
Et licet non debeat fieri parte non citata, facta tamen tenet.
Et cùm perſona per abſolutionem habilitatur tantum, vt poſſit petere reſciſſionem contractus, tunc citatio partis requiritur.
Propter modicam læſionem partis ſententia iudicis retractatur.
Vbi nemini competit actio, vel ius ex iuramento, non procedit.
Qui non poteſt partẽ in ius vocare quin incidat in periurium, non procedit.
Iuramentum temerarium non obligat. 41
Nec quando ex parte recipientis verſatur turpitudo. ibidem.
XXXI. Limitatio non procedit in adiudicatione pęnæ cõtumacię pręcedentis, quia ad delationem iuramenti non eſt neceſſaria citatio partis.
XXXII. Non procedit in inſinuatione donationis quæ fieri poteſt nemine citato.
XXXIII. Nec quando ſtatuitur terminus ad aliquid faciendum.
XXXIIII. Nec in remiſſione debiti quam facit maior pars creditorum.
XXXV. Nec vbi iudex procedit ad informationem vt bonus vir, tunc non requiritur citatio.
XXXVI. Nec quando fit legitimatio filiorum à patre.
XXXVII. Nec in impetratione veniæ, vt quis poſſit vocare in ius parentes, patronos & alios huiuſmodi.
XXXVIII. Ad probandnm clericatum non eſt vocandus aduerſarius. 42
XXXIX. Ordinata à iudice parte non citata, retractari parte abſente poſſunt.
XL. In arbitratoris ſententia non requiritur partis citatio.
XLI. Cum interdicitur adminiſtratio prodigo, non requiritur illius citatio, quia notoriè tali iure interdici poteſt.
XLII. Furioſo cum datur curator, citatio minimè eſt neceſſaria. 42
XLIII. Non procedit in datione tutoris, vel curatoris quã facit iudex: quia in iis nõ reperitur eſſe citandus aliquis, niſi fortè tutor eſſet dãdus ꝑ inquiſitionẽ.

ANDR.

ANDREÆ TIRAQVELLI, REGII NVPER IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

In tit. Res inter alios actas alijs non præiudicare. C. Commentarij.

Actus ex quo quis lędi poteſt quando non præiudicet.

1 REgulare iſtud eſt, vt ad eum actũ ex quo quis lędi põt, vocari debeat, alioquin nullum illi præiudiciũ adferet. l. nã ita diuus. ff. de adop. & l. de vnoquoq; . ff. de re iud. & l. 2. §. vlt. C. ſi p vim vel alio modo. & c. licet quatuor. extra de maio. et obed. c. cũ ex literis. de ĩ integ. reſt. c. le. paſtoralis. de re iud. cum ſimil. allegatis p Pan. cõſ. 68. quãquã ſup vacatione. col. vlt. li. 2.

2 Hinc illud, res inter alios acta alijs non præiudicat. l. vlt. ff. de iudi. & l. ſi cui. §. iiſdẽ criminibus. ff. de accu. l. Modeſtinus. ff. de excep. l. 1. ff. de excep. rei iudi. l. 2. C. de fide inſtr. & C. res inter alios actas p tot. c. cũ ſuper. & pen. extra de re iudic. cap. inter dilectos. cum ſimil. de fide inſtr.

3 Hinc quoq; citatio inuenta, omnium actionum inſtituendarum principium. Inſti. de pęna temere. litig. §. ult. & ſine qua corruit quicquid actum eſt per iura ſupra alleg.

Non vocatus ad iudiciũ nullo modo eſt illi ſubiectus.

4 Horũ aũt multiplex ratio reddit̃. Primùm, quia is qui nõ fuit vocatus ad iudiciũ, non erat illi ſubiectus, nec tanquã pars, nec tanquam adhęrens, vel inſtruens cauſam, & ideo nõ videtur ratificare cauſam, qm̃ vigor pronuntiationis naſcitur ex iudicio in quo erat incluſus, quæ ratio redditur à Bal. in d. l. 2. per illũ tex. in 3. notab. C. de fide inſtr. & in l. ingenuũ. ff. de ſtatu hom. Deinde geſta debent ad actores ſuos reſtringi, & non ad alios extendi. l. ſancimus. C. de pœnis. & extra de his quæ fiũt à maio. parte cap. c. quæ ſint. & hãc rationẽ tradunt Ant. & Pan. in d. c. pen. de re iudic. & Alex. in d. l. vlt. col. 4. verſ. item not. ff. eo. ex quo ille affatim diſſerit, an valeat ſtatutum ꝙ ſententia contra vnum lata, poſſit executioni mandari contra alium, & quòd ex delicto vnius, alter puniatur, de quo alibi dicam latius.

Præiudicium cui fieri debeat, vt ſuperiora locum habeant.

5 Sed hæc multis modis limitanda duximus. Primò, vt procedat in eo, de cuius præiudicio principaliter, non etiam in eo, cuius ſolũ acceſſoriè, & in conſequentiam agitur, vt voluit gl. notab. in d. l. de vnoquoq; . & ibi Ang. Imo. & Ale. & idem voluit Bar. in l. diem. ff. de aqua pluuia arcen. Bal. in d. l. nam ita diuus. in prin. & in l. ab eo. col. 1. C. quomodo & quando iudex. & in rubr. C. de ſucceſ. edict. in fi. & in l. iubemus. col. 2. verſ. citabuntur ergo. C. ad Trebel. & in l. ſi curatoris. ff. de iure delib. & ĩ l. obſeruare. §. proficiſci. ff. de offi. procõſ. & in l. ſi ſuſpecta. ff. de inoffic. teſta. & in rubr. extra de reſcrip. col. 2. verſ. an qñ impetratur. Ang. Imo. & recentiores in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de lega. 1. inter quos Imo. facit illã gl. ſing. Domi. in c. vlt. de elect. li. 6. & latè Alex. cõſ. 66. in ſis dubitationibus. col. 1. & 2. lib. 2. & conſ. 156. ſtantibus his. col. 1. lib. 2. & conſ. 58 viſo & perlecto. col. 2. verſ. non obſtat quod domina. lib. 5 & conſ. 85 ponderatis his. col. vlt. lib. 6 vbi dicit illã gl. eſſe ad hoc ſingularem & Barb. conſ. 1. col. 3. lib. 5. & cõſ. 49. ſcribitur ſapienter. col. 2. eo. lib. 2. Fel. in cap. de cauſis. col. 4. extra de offi. deleg. & in c. illa. de accuſ. & Iaſ. in l. reſcriptũ. col. 2. ver. ſecũdò moueor. ff. de pact. et latè ĩ l. ſi quis nec cauſã. col. 2. ff. ſi cer. pe. Phil. Dec. cõſ. 367. viſo pũcto. col. vlt. Et de hoc eſt tex. quẽ pleriq; oẽs allegãt, et vbiq; potiſſimũ Barb. in l. 1. §. denũtiari. ibi, primo gradu hæredi inſtituto, nõ ẽt ſubſtituto. ff. de vẽtre inſpic. per quẽ dicit Bar. in d. l. in diẽ. poſt prin. ff. de aqua plu. arcen. ꝙ ſententia lata pro creditore, cõtra inſtitutũ hæredẽ, nocet ſubſtituto, ẽt non citato, qđ et voluit Bal. in d. l. nam ita diuus. Ang. Imo. et recen. in d. §. diui. Imo. in l. decẽ. ff. de verb. obli. Alex. d. cõſ. 156. vbi dicit hoc melius pbari in l. ex cõtractu paterno ff. de re iudic. et iterũ conſ. 123. diſcuſſis hęſitationibus. col. 3. verſ. bene facit aliud. lib. 1. vbi ẽt dicit facere tex. ſecundũ vnam lectionem in l. ſi patrem. §. vlt. ff. ad Trebel. et hoc ſing. reputat Iaſ. in l. nequicquam §. vbi decretum. col. 7. in 9. fal. ff. de offi. procon. Et hoc quidem confirmat gl. not. in c. 2. in gl. 2. de pact. lib 6. quæ ad tex. relata voluit, tum demũ quicquã dici in detrimentũ alterius redundare, qñ principaliter redundat, non item qñ ſecundariò, et ibi eam ad hoc notat Do. col. 4. inferẽs, ꝙ ſi ex forma ſtatuti debeãt ad aliquẽ actum vocari illi, in quorum detrimentũ fit, ille actus intelligitur de illis, quibus directè, et principaliter fit pręiudicium non aũt ſecundariò, qđ dicit eſſe bene notandũ, et ſequitur Barb. dicens illam gl. ſing. d. conſ. 1. et d. conſ. 49. et Fel. in c. vlt. col. 2. extra de maior. & obed. et Iaſ. qui et hoc dicit ſingulare et nunquam obliuiſcendum in d. §. vbi decretum. vbi tamen de hoc dubitat, quia ita interpretando, ſtatutum nihil adderet iuri communi, contra no. per Bar. et alios in

l.4.§.ait prætor. ff. de damno infect. cum ſimil.
quod & repetit idē Iaſ. in d.l.ſi quis nec cauſam.

Neminem eſſe teſtem idoneum in ſua cauſa, quomodo intelligatur.

6 Hæc limitatio multis ſimilibus fulciri po-
teſt. Primum enim id quod dicitur non eſſe in
ſua quemq; cauſa (id eſt, ex qua commodum po
teſt reportare) teſtem idoneum iuribus vulgat.
intelligitur vbi commodum principaliter ad il-
lum ſpectat, ſecus ſi ſecūdariò, & in cōſequentiā
ſolùm, vt voluit gl. 2.q.4.c.placuit. & iterū 4. q.
3.§.itē nullus. & Pet.de Bella Pertica i tepe. l.ex
quacūq; cauſa.col.3.ff.ſi quis in ius vocat.nō ier.
Bar.in l.ſi quis duos.p illū tex. ff. de reb.dub. &
in l. ſi cui ita leget.p illū tex.ff.de leg. 1. Cy. Bal.
& recēt.in l.dictātibus.C.de teſt. Io. Fab. i §.lega
tarijs.Inſti.de teſt.Iac.But.& Ang.in l. nō ſolùm.
§.quætitur.ff.de procu.& Io.And.loquēs in pul
chro caſu in regu.ſine poſſeſſione.col.pe.de reg.
iur.lib.6.& Bal.in l.i omnibus.in fi.ff.de teſtib.&
in c.cū acceſſiſsēt.col.4. ver. nūquid quilibet.ex
tra de cōſtit.& cōſ.293.in nomine domini amē.
factū ſic proponitur, col.vlt.verſ. quantū ad ter-
tiū, li.3.& cōſ.443. quæſtio antiquiſſima. lib. 5.
Ang.Are.inter cōſ.eiuſdē Bal. cōſ. 10. ego Ang.
lib. 3.Alex.cōſ.78. in cauſa & lite vertente inter
Bartholomæū.col.2.verſ.nō obſtat.eo. lib. 1. &
cōſ.172.viſis & opportunè diſcuſſis.col. 3.verſ.
& licèt plura. lib. 2. quod & repetitum eſt conſ.
41.lib.4.& idem Alex.cōſ.99. viſis proceſſibus
cauſæ.col.5.verſ. non obſtat etiā. lib. 5. & Barb.
conſ.2.col.5.lib.1.& conſ.77.col.4.in fin. lib.3.
Corn.conſ.61.viſa copia proceſſus.col.4.ver.vn
de non ſequitur.li.3.Phil.Dec.conſ.100.in cau-
ſa inquiſitionis.col.pe.verſ.ſeptimo dicitur. Vn-
de legatarij in cauſa teſtamenti cuius commodū
ad eos ſecundariò pertinet, ſunt teſtes idonei. d.
l.dictantibus.& d.l. qui teſtamento. & d. §.lega-
tarijs.Similiter quoq; ſubſtitutus, poteſt eſſe te-
ſtis in cauſa teſtamenti, quando nō agitur de ſub
ſtitutione, vt pulchrè conſuluit Ang. conſ. 274.
thema ſuper quo conſilium petitur tale eſt, per
tex.in d.§.legatarijs.quod dictū reputat ſing. Iaſ.
qui tamen de illius veritate dubitat, in d.l.ſi quis
nec cauſam.col.3.ff.ſi cer.pet.& expreſſim con-
trariū tenuit Bal.in d.l.dictantibus. Hinc quoq;
eſt ꝙ in cauſa vniuerſitatis ſinguli poſſunt eſſe te
ſtes, quāuis in conſequentiam de commodo eo-
rum agatur, c.inſuper.& c.ruis.extra de teſtib.&
voluit Bar.in l. tantum.§.vniuerſitatis. ff.de rerū
diuiſ.& in l.ſed ſi hac qui manumittitur.ff. de in
ius vocā.vbi Alex.& recent. & ibi etiam videbis
qualiter hoc intelligitur.

Prælatus teſtis in cauſa ſuæ eccleſiæ.

7 Item prælatus in cauſa ſuæ eccleſiæ, cuius
cōmodū ad ſe cōſequēter pertinet, pōt eſſe teſtis
i d.c.inſuper. Et vnus fideiuſſor pōt eſſe teſtis pro
alio confideiuſſore, vt beneficiū excuſſionis con
ſequatur, licèt inſtrumento caueatur ꝙ quilibet
ſe principaliter obligauerit, ut dicunt Dyn. Cyn.
& Bal. i d.l.dictātibus.& Bar.in d.l. ſi quis duos.
ff.de reb.dub.Bal.in l.vlt.§.1.C. de vſur. rei iud.
& Alex.d.cōſ.78.col.2.verſ.& ideo dicit. lib. 1.
licèt contrariū tenuerit Ang.Are.in d.§. in lega-
tarjis.inſtit.de lega. Et creditor pōt eſſe teſtis in
cauſa debitoris, vt voluit Iaco.But.in d.l.non ſo-
lùm.§. quæritur. & ibi ēt Ang. ff. de procur. ſe-
quitur Barb.d.conſ.77.& Alex.d.conſ.78. De
quo tamen dubitare videtur Iaſ. in l.quoties. in
fi.C.de iud.per multa quæ ibi allegat. Hinc po-
ſtremo dicit no.Io.And.in d.cā.ſine poſſeſſione.
col.pe.de reg.iur.lib.6. ꝙ ſi epiſcopus petat con-
tra quandam eccleſiam quartam decimarum, &
rector illius eccleſiæ alleget generalem conſue-
tudinem in contrarium, videlicèt ꝙ omnes ec-
cleſiæ, & rectores earum illius diœceſis, de con-
ſuetudine nō ſoluunt eiuſmodi decimam, poteſt
ipſe rector eam conſuetudinem probare, per cæ
teros rectores ipſius diœceſis, quamuis in conſe-
quentiam videantur deponere. circa id quod
concernit proprium ipſorum commodū: quod
dictum ſequitur Alex. d. conſ. 78. lib. 1. & d.
conſ.172.lib.2.& d.conſ.41.lib.4.

8 Et idem quoq; de iudice dicimus, vt videli- *Iudex quando in ſua cauſa dicet.*
cèt quis poſſit eſſe iudex in ea cauſa, quæ ad illū
in conſequentiam ſolùm pertinet, per id quod
voluit Dyn.referens & alios ita uoluiſſe, in dicta
l.ſi cui legetur.§.vlt.per illum tex.ff.de lega.1. ꝙ
fideiuſſor pōt eſſe iudex in cauſa rei principalis.
Et etiam prælatus in cauſa ſuæ eccleſiæ, in qua
vertitur ipſius commodū, in quandā conſequen
tiam poteſt eſſe iudex, c.& qui emendat.45.diſt.
& 2.q.7.c.ſi quis erga.& 23. q. 4. c. Guiliſarius.
patritius.c.ſæpe, vbi gl.in uerb.anathematizaui.
& de priuileg.lib.6.c.cum paruę.& gl.in c.1.de
pœ.eo.lib.& in cle.1.in uerbo, eccleſiæ. de foro
cōpet.& è theologis D.Thomas.22.q.c.8.art.1.
ad id referens quod legimus de Helia, qui fecit
ignem deſcendere ſuper illos qui uenerunt ad
ipſum capiendum, ut legitur 4 Regum 1. Et ſi-
militer de Eliſeo, qui maledixit pueris eum irri
dentibus, ut habetur 4. Reg. 2.et ante illum uo-
luit ipſius præceptor Alex. Ales in 3. parte ſuæ
ſummæ, q.41.membro 5.eodemq; ult.

9 Huc facit gl.ff.de iuſt.et iure l.1.§.huius ſtu
dij.in uerbo, ad ſingulorum utilitatem. Ex qua
notant Bal.et Pau.Caſt. ꝙ uerba ſimpliciter pro-
lata à lege, ſtatuto, uel homine, debent intelligi
principaliter, et per prius, et nō ſecundariò, per
tex.in d.§.legatarijs.ut etiā no.in d. l. ſi quis nec
cauſam, nec propoſitū.ff.ſi cer.pet. Et infert ad
quæſtionē de legatario teſte, deponēte ſuper in-
ſtitutione hæredis interrogato, an commodū ad
eum ſpectat, ſi reſpondeat quòd non, ob id non
incidit in falſi crimen, quia debet illius dictū in-
telligi principaliter, et non ſecundariò, per tex.
in d.§.legatarijs.ſequitur Alex.conſ.68.viſo pro
ceſſu contra Antoniū.lib.3.Et ſubdit Bal. in d.§.
huius ſtudij.ꝙ principaliter, idē eſt quod præſen
tialiter, id eſt primò, et immediatè.l.et quia.ff.de
iuriſd.omn.iud.et l.ſi fundi.§.pe.ff.de vſufruct.
Contingenter autem dicitur, illud quod ha-
bet aliam cauſam ſub ſe, quæ coniungitur
cum

c

cum alia, et ſic dicitur ſecundariò, id eſt mediatè. d. l. 1. ff. de auctor. tut. de quo etiam vide per eundẽ Bal. in l. principaliter. la 2. ff. de libe. cauſ. et per Bar. in l. ambitioſa. in prima regula. ff. de decret. ab ord. facien. et in proœmio C. vnde inferunt quoq; Bal. et Paul. Caſt. in dicto §. huius ſtudij. ꝙ ſtatutum puniens ſeditioſum, intelligi debet de ſeditioſo, et turbante principaliter, non autem de ſeditione, et turbatione quæ fit in conſequentiam alterius delicti, ut refert Alex. in addit. Bar. in l. ſi quis ingenuã. ff. de capt. et poſtlim. reuer. ita tamen ut neſcias an ſequatur, et idem quoque vult apertiſſimè in dicto conſ. 68. nuper allegato, et conſ. 113. viſo inſtrumento. in fi. vbi per hoc conſuluit in pulchro caſu, et iterũ conſ. 1. col. 7. verſ. item reſpondeo. lib. 3. vbi et per hoc conſuluit, quòd ſtatutum puniens capitaliter capientem, & detinentem aliquam perſonã cauſa libidinis, intelligitur quando capit, & detinet cauſa libidinis principaliter, ſecus ſi in conſequentiam alterius tractatus, & ad hoc multa ſimilia allegant, quæ ibi videre poteris. Sed tu vide num huic ſententiæ ſit contrarium, quod conſuluit ipſe Bald. conſ. 35. in Chriſti nomine, eiuſque beatæ virginis Mariæ, & Michaelis. ex inſultu. lib. 2. quòd ſi Titius fecit inſultum cõtra B. quem baculo percuſſit, vnde concitatio facta eſt in ciuitate, punietur de vulnere, atque etiam de eiuſmodi concitatione, ex forma ſtatuti punientis facientem concitationem in ciuitate, quod dictum refert Alex. in l. nunquam plura. col. vlt. ff. de pri. del.

Quæ dicantur concernere publicam vtilitatem.

10 Ex his fit, vt illa dicantur concernere vtilitatem publicam, cum eam reſpiciunt principaliter, & nõ ſecundariò, ita ꝙ ſi datũ eſt aliquibus arbitriũ ſup vtilitate publica alicuius ciuitatis, nõ poterunt ſtatuere, niſi de his quæ ad illam pertinent principaliter, ut dicit Paul. de Caſt. in d. §. huius ſtudij. et ante illũ Bar. quẽ allegat in l. 2. in fi. ff. ad municip vbi dicit hoc notandum, de quo etiã per eundem in d. l. ambitioſa. in 1. & 2. regula. ff. de decr. ab ordin. facien. & in dicto proœmio C. & nos in tractatu noſtro primogenit.

11 Sic & ſemper ferè aliàs nulla habet ratio, ſiue cõſideratio eorũ q̃ ſecũdariò ſolũ, & in cõſequẽtiã veniũt, vt patet ex l. 1. ff. de auct. tut. vbi tutor nõ præſtat auctoritatẽ, in rẽ ſibi principaliter profuturã, ſecus in ſecũdariò, vt in l. ſi ſpõſus. § donationis. & §. generaliter. vbi valet donatio facta à viro vxori, ſi vir ipſe nõ principaliter, ſed in cõſequentiã donet vxori, ff. de procur. l. nõ ſolũ. §. vlt. in ẽcto tex. ff. de ſuſpect. tut. l. 1. §. pe. & vlt. vbi poteſt interuenire procurator, q̃n pœna capitalis imponit᷑ non principaliter, ſed in conſequentiã & ita per illos tex. voluit Imo. qui nouũ hoc & ſingulare reputauit ĩ l. pe. §. ad crimẽ in 4. car. ff. de pub. iud. & Io. Ana. in c. veniẽs. col. 2. & ibi Fel. col. vlt. ext. de accuſ. Barb. qui illũ tex. dicit valde ſing. d. conſ. 2. lib. 1. & d. cõſ. 11. lib. 2. & d. cõſ. 77. lib. 3. Et ante hos omnes Bal. ĩ l. reos. col. 5. C. de accuſ. & in addit. Spe. tit. de accuſ. verſ. pro homicidio. Et ẽt tex. ff. de pact. l. ſi vnus. §. illud vbi dolus de futuro, principaliter remitti non põt, ſed bene in conſequentiam, & ff. commu. diuid. l. arbor. §. aquam iter, vbi licèt incorporalia per ſe, & principaliter nõ veniant in diuiſionem, veniut tamen in conſequentiam rei corporalis, ſicuti & per illum tex. voluit Bald. in c. imperialem. §. præterea. tit. de prohib. feu. alien. & ff. de proba. l. cum probatio, ex quo no. gl. aliquid concedi ſecundario, quod principaliter nõ conceditur. & allegat cõcord. extra de præſcrip. c. ad audientiam. & ibi gl. in verb. principaliter. ꝙ id quod Romanam eccleſiã ſecũdario ſolùm tangit, & non principaliter poteſt præſcribi minore tẽpore quàm cẽtũ annis, quod tẽpus aliàs requiritur contra Romanam eccleſiam, & illam gl. ad hoc dicit auream Fel. ibi, col. 8. verſ. limita prædicta ſex modis. Et ẽt tex. in c. multorum. de Iudæ. vbi licèt Iudæus non poſſit principaliter poſſidere Chriſtianum mancipium, poteſt tñ in conſequentiam fundi, cui eſt aſcriptum. Ex quo no. Pet. Anch. & Ioh. Ana. ꝙ aliquando licitum eſt aliud per quandam conſequentiam, quod nõ licet principaliter. hoc quoq; trahũt ad id quod voluerunt Dynus & Bart. in l. ſi is qui duos. per tex. ibi. ff. de libe. legata. Et Bal. in l. 1. in fi. C. pro ſocio. quòd licèt ſpurius non poſſit obtinere bona patris, tamen ſi contraxit ſocietatem cum alio, qui inſtituitur hæres à patre, certè obtinebit pro portione ſocietatis, niſi appareret (inquit Bart.) illam ſocietatem fuiſſe contractam in fraudem.

12 Ex hoc fit, vt quæ principaliter alienari nõ poſſunt, in conſequẽtiam tamen alterius rei cui accedunt, vendi poſſint l. ergo ſi inſula. iuncta l. quædã. ff. de acq. rer. do. & in l. modicis. ff. de cõtrah. emp. & ven. et vtrobiq; gl. & doc. ideo licet ius patronatus cũ ſit ſpirituali annexũ, vendi nõ poſſit principaliter. c. de iure extra de iure patr. põt tñ acceſſoriè, & in conſequẽtiã huius rei, ratione cuius competit. c. ex literis. eo. per quem tex. dicit gl. no. in can. filijs vel nepotibus. 16. q. 7. ꝙ licet cauſa iuris patronatus ſit ſpirituali annexa, nec poſſit coram iudice laico agitari, nec poſſit ipſe iudex laicus aliquem iure patronatus priuare. cap. quanto. extra. de iudic. Hoc tñ procedit principaliter, ſecus ſi veniret acceſſoriè cũ vniuerſitate, vt vult gl. ĩ d. c. quãto. & Ant. Card. qui dicit ſe ita conſuluiſſe, & Pan. qui illam facit ſing. & Dec. in d. c. quanto. & ipſe Pan. in c. cum laici. per. ſed hic quæro. extra de iure patr. & Bal. in l. ult. car. ult. in 9. q. verſ. nunquid ſi iudex ſecularis. C. de edicto diui Adria. toll. & Flor. in l. ita conſtitui. §. ſi fundus. ff. de ſeru. ruſtic. præd. & Soc. qui dicit ita ſe conſuluiſſe. & uidiſſe obſeruari in tract. fallent. reg. 217. quanquam ſint qui contrarium tenuerunt, quibus argutè reſpõdet Soc. in d. c. quanto. vbi & hoc limitat, ſicuti per illum uidere poteris.

Alienari poſſe in conſequentiam rei alterius etc.

Iudex aliàs incapax principaliter, incidenter poteſt cognoſcere.

13 Nec hoc caſu tantum, ſed & aliàs iudex poteſt ſecundariò, & incidenter, & ueluti per quandam conſequētiam de his cognoſcere, qui aliàs eſt incapax principaliter, tex. eſt in l. quoties. C. de iud. per quem dicit gl. in l. cum proponas. C. de iureiu. ꝙ licet arbiter nō poſſit aſſumi in cauſa liberali, l. non diſtinguemus. §. de liberali. ff. de arbit. c. cauſa, extra de in integ. reſti. poteſt tñ de ea cognoſcere, cū incidit in aliquam cauſam, de qua principaliter cognōſcit d. l. cum proponas. quam gloſſ. dicit valde ſing. Barb. d. conſ. 1. col. 4. li. 2. & ante illum hoc dicit ſing. & notandum Ro. ſing. 468. cauſa ſtatus. tex. quoq; in d. l. quoties. per quē dicit Bal. in l. aduerſus. C. ſi aduerſ. iud. quod etſi de nullitate ſentētiæ latæ à delegato principis ſolus princeps cognoſcit, vt eſt ibi tex. p quē ita voluit Iac. But. ibi iūcto tex. in l. vlt. C. de legib. Illud tamen procedit, quando principaliter de ipſa nullitate ageretur: quod ſi incidenter agatur, poterit etiam alius quàm princeps cognoſcere, quia ratione incidentium quæſtionum augetur iuriſdictio, id quod etiam voluit Ang. conſ. 266. dicta interlocutoria, pūctus eſt per dominum. col. 2.

Iudex maleficiorum quomodo de causa ciuili iudicare poſſit.

14 Cui proximè accedit, quod licet iudex maleficiorum non poſſit de cauſa ciuili iudicare, l. ſolemus. §. latrunculator. ff. de iudic. l. 1. §. vlt. & l. quod diximus. ff. de auctor. tut. Ita ꝙ eius iuriſdictio non poteſt ad eam rem prorogari. l. teſtamento. C. de teſta. vbi Cyn. & Bal. hoc notant, & ijdē Cy. & Bal. in l. ſi quis ex cōſenſu. C. de epiſc. aud. & Bar. in l. inter cōuenientes. ff. ad municip. Poteſt tñ incidenter de ea cognoſcere. tex. eſt. & exemplū in l. interdum. §. qui furem deducit. ff. de furt. vbi cū huiuſmodi iudex cognoſcit principaliter, de furto criminaliter, poterit vltra pœna furti incidēter iudicare de reſtitutione rei ſublatæ, & ad hoc dicit illū tex. mirabilē Bar. ibi, & valde ſing. Barb. d. cōſ. 1. li. 2. huic quoq; ſimilis eſt tex. ſecūdū Bar. vbi ſupra. ff. finiū regun. l. 4. §. ſi dicat. quē & ad hoc dicit nō. Iaſ. in §. ex maleficijs. col. 16. Inſt. de actio. Et hoc certè voluit Imo. in c. cū oportet. & ibi Ana. & Fel. qui allegat multos tex. & doct. col ult. de accu. & Bar. ī l. 2. §. hoc edicto. ff. vi bon. rap. & in l. 1. ff. ad Turpil. & in l. pe. per illū tex. ff. de calum. & in l. defuncto. ff. de pub. iud. Bal. in l. quod euitandi. C. de condi. ob tur. cau. & in l. obſeruare. §. proficiſci. in 6. q. ff. de offi. procon. & in l. ea quidē. col. 12. C. de accuſ. Pan. in c. finē. col. 13. in tertia parte gl. magnæ, extra de dolo & cont. & in cap. poſtulaſti. in 3. not. per illum tex. vbi Iaſ. & Feli. extra de Iudæis. Ang. in tract. malefic. Corne. conſ. 130. viſo libello. col. peu. verſ. & inſuper etiam iudex. lib. 1. & conſ 8. circa primum dubium. col. 5. verſ. venio nunc ad quartum. lib. 3.

Et econtrà iudex ciuiliū, de criminali iudicare poteſt.

15 Et è diuerſo licet iudex ciuilium cauſarum non habeat imperium, nec poſſit de cauſis criminalibus cognoſcere, ſi tñ cauſa criminalis incidēter accedat cauſæ ciuili, de qua principaliter cognoſcit, poterit de ea iudicare, l. nullum. C. de teſtib. & ita per illū tex. & in d. l. quoties. tenuit expreſsè Ang. in l. ſi vacātia. verſ. de quarto principali arti. C. de bon. vacan. lib. 10. & Ang. Aret. in d. tract. malefi. in gl. 1. col. 9. verſ. tertiò principaliter eſt videndum.

Laicus iudex an & quando poſſit cognoſcere de cauſa vſurarum.

16 Præterea quanuis iudex laicus non poſſit cognoſcere de cauſa vſurarum, ſed ſolus iudex eccleſiaſticus, vt no. 1 1. q. 1. c. in ſumma. & in cle. diſpendioſam. de iud. Tamen ſi in quæſtionem pignoris, aut aliam principaliter coram iudice laico motam, incidat vſurarum quæſtio, poterit de ea incidenter cognoſcere, vt voluit Bald. in c. 1. §. ſimiliter de contro. inueſt. quod quomodo intelligatur ibi illum vide & Bar. & eūdem Bal. in d. l. quoties. C. de iudic.

16 Item licèt cauſa dotis pertineat principaliter ad iudicē ſecularem, ut dicit gl. in ca. de prudentia, extra de dona. inter vir. & vxor. per tex. in l. mutus. §. 1. & in l. quemadmodum §. 1. ff. de iure dot. & in l. vbi adhuc. & in l. ſeq. C. eo. Poteſt tamen iudex eccleſiaſticus de dote incidenter cognoſcere, cum videlicèt incidit in cauſam matrimonij, de qua principaliter cognoſcit, ut eſt tex. in d. c. de prudentia. Quibus adde, quod ſcribit Ant. in c. 1. de tranſlat. epiſc. ꝙ electus cōfirmatus, nondum conſecratus poteſt cognoſcere de cauſa criminali incidenter, & aceſſoriè, licet non principaliter, quia non attenditur quod fit in conſequentiam, multaq; in conſequentiam permittuntur, quæ non principaliter, per tex. ſuprà allegat. in l. 1. ff. de auct. tut. vbi Bar. & alij, Barb. quoque d. conſ. 2. lib. 1. & d. conſ. 1. lib. 2.

Iudex delegatus quando fines mandati excedere poſſit.

17 Eaq; procedunt nō in iudice ordinario ſolū, ſed et in iudice delegato, cuius fines non adeò latè patent, vt qui exacta diligentia formam mādati obſeruare debeat, extra de reſcr. c. cum dilecta. in fi. Poteſt tamen non ſolùm de cauſa ſibi nominatim commiſſa, ſed & de alia quoq; quæ incidēter aduenit, cognoſcere, vt eſt tex. in l. vlt. in fi. & ibi not. Raph. Fulg. C. vbi & apud quos. & ſimilis omnino tex. in capi. cauſa. extra de in integ. reſtit. quem ibi ad huc no. Pan. in tertio notab. adfirmans ratione huius conſequentiæ, et (vt ita dicam) incidentiæ, ampliari iuriſdictionem non ſolum ordinarij, ſed etiam delegati iudicis. Et idem quoq; procedere mandato procuratoris, ut ratione incidentis, extēdatur ad ſpecialiter non commiſſa, vt voluit bona gl. in c. pen. eo. tit.

Procuratorio mandatum extenditur ad nō commiſſa ratione incidentis.

18 Et id quidem quod dictum eſt de procuratore, obtinet etiam in his quæ requirunt ſpeciale mandatum, verbi gratia, Procurator non poteſt ſine ſpeciali mandato petere reſtitutionē in integrum. l. illud nullā. §. 1. ff. de minor. et c. corā extra de in integ. reſt. quod verum eſt cum petitur principaliter, ſecus ſi incidenter, quia tunc non eſt neceſſarium mandatum ſpeciale ſecundum Bar. in d. l. illud. §. 1. et ibi Sal. et idē Bar. in l. procurator in fi. priu. ff. de ope. noui nunc. et in l. 1. C. etiā per procur. et in l. qui proprio nomine. §.

item

item quæritur per illum tex.de procur.ff.& in l. indebitum.C.de condict.indeb.vbi etiam generalius notator,in omnibus caſibus requirentibus ſpeciale mandatum , hoc ipſum procedere per illum tex.quem ad hoc dicit ſing.

Papa an poſſit tollere ius alteri quæſitum ex iure naturali.

19 His conuenit,ꝙ licet Papa non poſſit tollere ius alteri quæſitum ex iure naturali,tamen vbi illud ius venit non principaliter ex iure naturali, ſed acceſſoriè,& in conſequentiam iuris eccleſiaſtici,in quo Papa habet pleniorem poteſtatẽ pōt ſublato principali,ēt ſolo verbo , ipſum acceſſorium quod iuris eſt naturalis tollere , vt voluit Imo.in c.2.per illum tex.extra, de uot. & obed. vbi Papa tollit oblig.quæſitam laico, diſponẽdo principaliter ſuper voto,& ſequitur ibi Ant. nec diſſentit Pan.licet det aliū intellectum , per quẽ probat aliud & huic modo propoſito accōmodatiſſimum,videlicèt quod vbi contractus laicorum eſt iuratus, poteſt tolli per Papam, cum cauſa,tollendo iuramentum quod eſt principale,de quo etiam per Fel.in ca.quæ in eccleſiarum.col. 18.verſ.tertia declaratio.extra de conſtit.

20 Prætereà licèt inducta ad vnū finem , non debeant operari contrarium effectum.l.quod fauore.ff.de legibus.& l. legata inutiliter. in prio. ff.de adim.legat. Fallit tñ quando contrarius effectus venit ſecundariò,& in conſequentiam ipſius actus.l. cum ex oratione , quam ita declarat Bal.in d.l.quod fauore. in 7. oppo. & melius facit tex. in l.deniq; . §.interdum. & quod ibi no. Bar.ff.de pecul.l.ſecūdū Phil.Dec.ī c. cū venerabilis.ſuper gl.in verbo,cōfeſſus,extra de except.

21 Ad hæc licet minor habens curatorẽ, non poſſit alienare immobilia ſine decreto. l. magis puto.§.nec paſſim.ff.de rebus eorum. l.lex quæ tutores.C.de admin.tut.cū ſimil. hoc tñ intelligitur cum hoc agit principaliter . Nam acceſſoriè,& in conſequentiam ſuæ perſonæ,ingrediendo videlicet monaſterium omnia bona ſua dicat monaſterio abſque decreto , modò ſit pubes, vt no.Cyn.in authē.ingreſſi. C. de ſacroſ. eccl.Can.in c.in præſētia.extr.de proba.& Iaſ in l.vlt.C.de pact.Adde qđ voluit Ray. Forliu.in l. diuus. in apoſti.ff.ad Silleia.ꝙ ſtatutū loquēs de pacto offenſi,ſiue habentis intereſſe,intelligit de eo cuius intereſt principaliter,non itē ſecūdariò, vt no ī l.1.C.de ſucceſ.edic.quibꝰ ſubſcribit Bal. ī l.vt vim.col.3.ff.de iuſti.& iur.vbi dicit,ꝙ ſtatutū permittens offenſo facere competentē vindictā,intelligitur de principaliter offenſo, per tex. in l.qui liberis.§.hæc verba.ff.de vulg.& pupil.

In abſente diuerſis ex cauſis quid attendatur.

22 His accedit quod voluit gl.no.in l.non verè.ff.ex quibus cau. maio. ꝙ ſi aliquis ſit abſens, partim cauſa Reipub.partim cauſa rei priuatę,illud potiſſimum attenditur quod principaliter intendit,quod commendat Bal.per hoc decidēs pulchrum caſum in cap.dilecti.in princ.col. pe. extra de appel. & Pan. in c. cum pro cauſa. de procur.& Iaſ.qui hoc valdè probat in d.l. ſi quis nec cauſam.col.3.ff.ſi cer.pet.

Inſtrum. guarētigiata.

23 Cui confine eſt,quod voluit Bal.in l. ſi pro te.per illū tex.C.de dot.promiſ.ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ inſtrumenta garentigiata habeant executionem paratam,debet intelligi ad inſtantiam principalis creditoris,non alterius,cuius in conſequētiā ſolū intereſſet,refert ſimpliciter,& dicit notādum Iaſ.in l.3. in ſi.prin. ff. de tranſact. & in l.ſi vous ex argentarijs,§.ante omnia.ff.de pact.

Ex confeſſione facta non principaliter, nō ꝗs quis condemnatur.

24 Poſtremò ex confeſſione incidēter, & per quandā conſequentiam facta,& non principaliter,non eſt quis condēnandus,vt dicit Bar. in l.ſi confeſſus.ff.de cuſt.reo.ita intelligēda gl.in l.ſi filium tuū libertū.C. de liber. cau. & idem voluit Ang.conſ.173.viſis actis prædictis,& Ang.in diſput.quæ incipit,Aſtenſis miles.col.2. & iterum in diſpu.incip.duo nobiles Gallici.carta 3.Salicetus in l.2.in ſi.C.de cuſt. reo. Imo. in c. vlt. col. pe.de confeſſ.& in c.examinata.in ſi. de iu. Pan. in cap.at ſi clerici.in prin.col.2.eo.tit.& in c, 1.in ſi.extra de excep.& in c. 2. de ord. cogn. & in c. vlt.in vlt.no.de reſti.ſpol.& conſ. 2 ꝑ.canonicus. lib.1.Barb.d.conſ.2.lib.1.& d.conſ.1.lib.2 & Hipp.Marſ.in l.1.in prin.col.antepe. verſ. & vltra prædicta. ff.de quæſt. & in repe. rub. C. de prob.col. 2.verſ.limita tñ hęc,& iterum in repe. l.vlt.in 22.car.& rurſum in 25.car.C. eo. tit. Et de hoc eſt gl.no.quam Barb. in dictis locis facit ſing.in can.ex pœnitentibus.in ſi. 50.diſt. quæ dicit not.ꝙ clerico promouendo nocet confeſſio ad hoc tantùm,vt non promoueatur, non etiam ad hoc ut puniatur,cum ad hoc principaliter nō agatur:ſicut nec teſtis confeſſus crimen in ſua depoſitione,ex ea confeſſione punitur, vt dicit probari,extra de accuſ.c.inquiſitionis.de quo etiam eſt alia gl.in can.hæc quippe.3.q.6.in ſi.1.gl.& in ſeq.gl.his amotis,quam ad hoc no.& ſequitur Bal.in l.presbyteri.col.2.verſ.tertio quęro.C.de epiſ.& cler.

Confeſſio incidenter facta non præiudicat.

25 Et id quidē vſq; adeò verū,ut pulchrè dixerit Sal.in l.1.col.8.C.de confeſſ.ꝙ ſi quis à me petit decē aureos mutuò,& ego ut me excuſem dixerim,non habeo,imo quia egebā pecunijs accepi decem à Titio:qui quidē Titius pręſens eſt, non tñ poterit ex huiuſmodi confeſſione agere contra me,cum eā non fecerim principaliter ſuper ipſo mutuo Titij ,ſed incidenter , ideo mihi non præiudicat:quod dictum reputat ſing. Hippol.Marſ.in d.rub.de prob.quo loco ſupra allegaui.Hactenus ſatis hanc primā limitationē cōprobauimus, uidelicet eum ſolū eſſe citandum , de cuius ꝑiudicio principaliter agit, nec neceſſe eſſe conuocari,quos in cōſequentiā,& ſecundariò ſolū actus tangit ,id qđ multi ita declarandū exiſtimant, ut uidelicet non ſit neceſſariū eos citare,ad hoc ut actus ualeat,non aūt ut eis præiudicet,niſi ſaltē generaliter fuerint uocati,ſecundū no.p Bar.in l.ſi eo tēpore. C.de remiſ. pig.& in extrauag.ad reprim.in uerb.ꝑ edictū.cu concor.ita in noſtro caſu expreſsè declarat Bar. ſubdubius tñ in l.filiusfa.§.diui.in 1.q.ff.de leg.1.&

aſſeuerantius Io.Fab.in §.licèt autem.Inſtit.de adopt.Ro.in l.peregrè.§.quibus explicitis.ff.de acqui.poſſ.& Alex.in d.l.vnoquoque.in fi.& iterum in l.populi.col.9.verſ. nec huic concluſioni.ff.de re iud.& conſ.86. viſis dubitationibus.col. 1.verſ. fortifico quia dato. libro 2. & conſ. 84.in cauſa quæ vertitur inter agētes.col.3.verſ. per prædicta libr.3. & conſ.85. ponderatis his. col.2.verſ.nec ad ſubſtantiam.libro 6. in quibus locis alleg.not. per gloſſ. in l. cum miles. §. ſi is qui,in verb.facienda.ff.ex qui.cau.ma.& alia quędam quæ videre licet in d. conſ. Et hoc quoque expreſsè voluit Fely.in ca.vlt.col. 2.de maior.& obed.qui & ad hoc allegat And.Iſer.in c. ſi vaſallum.tit.ſi de feud.fuer.contr.inter domi.& agn. vbi reſpondet ad d.l.1.§. denunciari. ff. de vent. inſpic.quòd ibi non erat præiudicium irreparabile, cum eſſet ſaluum ius ſubſtituto, probandi partum fuiſſe ſuppoſitū,per l. 1.§.vlt. ff.de Carbo.edict.Quanquam Feli.dicit hoc quoque procedere,etiam ſi præiudicium eſſet irreparabile, & idem quoque voluit Iaſ.in l. reſcriptum. in 2. no.in fin.ff.de pact.Et Philip.Dec.conſ. 367.viſo puncto. in fi. Quæ declaratio ſi vera eſt, certè hæc prima limitatio, non erit limitatio ad noſtram regulam.

Contra præcedentem declarationem.

26 Vtcunq; tamen ſit,contra iſtam declarationem facit gl.notab.in l.i cognitione.ff.ad Silleia. per quā dicit Ang.ibi in fi.ꝙ ſententia lata cōtra vnum,quem negotium principaliter tangit,pręiudicat per quandā neceſſariam conſequentiam ei,quem negotium acceſſoriè tangit, ēt ſi non fuit citatus.Ex quo infert,ꝙ lata contra principalem debitorē,nocet mandatori,& fideiuſſori nō citato, non ita tamen ꝙ contra eos procedatur via executionis,niſi eſſet fideiuſſor iudicatū ſolui,per no.in l.1.ff.iud.ſolui.quod etiā tractat pluribus,idem Ang.& Imo.in d.l. de vnoquoq;.& per Bal.in l.In duobus reis.§.quæ iurauit. ff.de iureiu.& in l.3.col.13. C.de conueni. fiſ. debit. lib.11.& per Alex.hanc partem multis rationibus fulcientem,d.cōſ.156.lib.2.vbi ad hoc dicit eſſe tex.optimū non allegatū ab alijs in l. auctore laudato.C.de emanc.& inter cętera quoq; allegat,id quod vult Imo.in d.l.filiusfa §.diui.in fi. per illū tex. ff. de leg. 1. ꝙ lata pro creditoribus contra hæredem, facit præiudicium legatarijs, etiam non citatis,vt videlicet plenè excludantur à legato, & per conſequens ab hypoteca bonorum propter ipſos creditores, quia æs alienū excludit legatum.l.ſi vniuerſa.C.de legat.l.1.§.pe. in fi.ff.ad Treb.& in § hinc nobis.in auth.de hęred.& falc.de quo latè ē per Alex. Ang. Rapha. Iaſ.qui multas concor.adducunt,& cęteros recētiores in d.§.diui.quos vide, & cogita ſuper hac prima declaratione.Illud autem inter cætera nō omittendum,ꝙ cōtra illud quod ſupra diximus ex auctoritate Ang.de fideiuſſore contractus,tenuit Bal.in l. 2. col. 7. C. de eden. vbi tenet expreſſè, quòd lata ſententia contra principalem, non nocet huiuſmodi fideiuſſori nō citato,quod eſt etiam de mente Bar.in l.decem.col.1. & in l. cum filius.in prin.ibi,per eū formata.ff.de verb. oblig.vbi reſpondet ad no.in d.l.in cognitione. quam partem veriorem exiſtimat Alex.ſibi contrarius in d.l.vlt.col 6.ff.de re iudic.ideo iterum moneo cogitandum, & vide Paul. Caſt. in l. in concedendo.ff.de aqua pluuia arcend.

Non citandi neceſſariò poſſunt comparere ſi velint.

27 Secundò declara hanc primam limitationē,vt licèt iſti quorū ſecundariò intereſt, nō ſint neceſſariò citandi,poterūt tamen ſi velint comparere pro ſuo intereſſe,ad impugnandum, vel defendēdum ipſum actum,vt voluit Bal. in rub. C.de ſucceſſ.in fi.Rom.in d.l.peregrè.§.quibus, ff.de acq.poſſ.ubi ad hoc allegat Inn.in c.humilis.extra de maio.& obed. & etiam voluit Bald. conſ.45. mandato & iuſſu dominorum. col. 4. verſ.& ſi oponatur. lib. 2. & Fel.in c. illa prępoſitorum.extrà de accuſ.

Actus abſenti & ignoranti, quando noceat.

28 Tertiò declara,vt ēt poſſint appellare,licèt principalis non poſſit,ex ſentētia Bar.& recētiorū in l.à ſententia.ff.de appel.Inn. Pan. & aliorū in cap.cum ſuper.extra de re iud.Alex.in §.diui.

29 Limita ſecundò principaliter dictam regulam,qua diximus vnum quemq; eſſe ad eum actum conuocandum in quo lædi poteſt, ut ei noceat: vt non procedat quādo ille ſi adeſſet, nō poſſet contradicere, aut aliquid ad impediendum actum allegare,ſiue quoniam illo inuito,& reluctante actus fieri poteſt.ff.de reg.iur. ubi eſt tex.in hæc verba,qui poteſt inuitis alienare,multo magis & ignorantibus & abſentibus poteſt,& ibi gl.quæ adducit concord. quibus adde tex. ff. ad Treb.l.recuſare.in prin.& ff.de fideico. lib.l. ergo quandiu.quæ eſt 4 §.illud videamus.et l.ſi eum ſeruū.§.1.et §. vlt.ff. eo. et extra de re iud. ca.cum olim.ſecundum vnam lectionem,et ita voluit gl.i l. 1.in verb.ratā.C.qui admit. ad bon. Old.cōſ.95.ex forma iſtius ſtatuti.in fi.Io.And. in c.2.extra,de noui oper.nunc.et in addi. Spec. tit.de ſent.§.ſpecies.verſ.habeo de præcepto.circa medium. Arch.in c.Rom.1, in verb. reuocēt. de appel.lib.6,Ioh.Fab.in l.2. in fi.C.ſi per vim, vel alio modo.Imo.ī l.ſi quis mihi bona.§.iuſſū. ff.de acquirend.hæred.vbi et hoc dicit procedere in materia correctoria.Io.Cald. conſ.8. quod ſtatutum.Pan.in ca.cauſam quæ.col.1.ext.de reſcrip.et in c.bonæ.1.colum.4.uerſ.item not. de elect.et in c.auditis.col.3. de procur. et in c.accepta.in fi.de appe.Ro.conſ.212.quo ad primū, in princip.uerſ.1.et 2.et iterum col.7.Pau. Caſt. conſ.196.ſuper primo dubio.col.ult.Raph.Cuman.conſ.98.ſuppoſito tenore.in fi. Alex.in l.ſi pacto quo pœnam.col. 1.uerſ. limita tamen. C. de pact.et in d.l.1.C.qui admit. ubi et hoc dicit procedere in materia correctoria, et conſ. 130. difficultas huius negotij.poſt prin.lib.1. et conſ. 6.circa proceſſum cauſæ.col.ult.li.3.Lud.Bolo. conſ.59.Cor mundū etc. uiſo igitur pūcto. col. 4.uerſ.ult.et 2.et Hipp.Marſi.ſing.30.tu ſcis regulam.

gulá. Et propterea notab. dicit Ant. in c. veniens. 1. col. 2. ext. de teſtib. cui Barto. adſtipulatur in l. Theopompus, circa medium. verſ. ꝙ quando aliquis. ff. de dote præleg. ꝙ licet teſtis debeat iurare præſente parte, ſi tamen talis eſt, cui neceſſariò ſtandum eſt, non eſt neceſſaria partis præſentia, aut citatio, & ſequitur Alex. d. conſ. 130. lib. 1.

30 Hinc quoque fit, vt ſecundum communē opinionem, ad legitimationem naturalium veniēte patre, non ſint neceſſariò citandi agnati, vt qui vocati nō potuiſſent contradicere, ita voluit Cy. & Bald. qui hoc limitat in l. nam ita diuus. ff. de adop. Io. And. & Ant. in repe. Calder. Card. Pan. & alij in ca. per venerabilem. extra qui filij legi. & in add. Spec. titu. de ſucceſ. ab inteſta. §. 1. colu. vlt. ver. item ſcias. Feder. Senen. conſ. 57. videtur mihi quod in priuilegio legitimationis. Bar. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. in fin. & ibi latè recentiores ff. de libe. & poſthu. Gaſpar Cal. conſ. 30. qui filij ſint legit. Bal. conſ. 56. an pater qui fecit. lib. 1. & in l. 1. col. pen. C. de inoſ. don. & in proœm. C. col. 4. & in l. vlt. C. quib. res iud. non noc. & in rub. extrà de reſcri. col. 1. & in c. Albericus. de teſta. et in l. 2 col. 8. C. de ſerui. et aqua. & idē Bal. conſ. 204. ſuper primo arti. libr. 2. & conſ. 306. Caſus quęſtionis talis eſt. col. vlt. lib. 2. & conſ. 105. primò eſt videndū. lib. 5. et conſ. 361. verba Bart. in prin. eo. lib. 5. & conſ. 363. quæritur vtrum filius. eo. lib. 5. Io. Lig. et Fran. Ramp. inter conſ. Bal. conſ. 18. in quæſtione propoſita. col. 3. lib. 4. Ang. conſ. 84. Pet. Anc. in c. 1. de ſucceſ. ab inteſt. & conſ. 406. circa primū quęſitū. Imo. in c. niſi cū pridem. §. perſonę. de renunc. Cuma. d. conſ. 98. in fi. vbi dicit hanc eſſe cōmunē opinionē, & iterū conſ. 168. reuerendus pater dominus epiſcopus Vincen. Pan. in d. c. cū olim. col. 5. de re iud. vbi refert ſe ita conſuluiſſe, ſicuti & verè conſuluit conſ. 85. videtur primo dictā donationē. col. 3. li. 3. Io. Ana. conſ. 29. viſa imperiali. in 5 dubio. Raph. Cuma. conſ. 98. ſuppoſito tenore. col. pen. vbi dicit hanc eſſe communē ſententiam doct. Ale. conſ. 187. perſpectis verbis. col. 3. lib. 5. & conſ. pen. eo. lib. 5. & latè Barb. dicto conſ. 49. ſcribitur ſapientiæ, per totum lib. 2. vbi dicit ſe ita vidiſſe conſultum per præſtantiſſimos docto. Soc. qui hanc dicit eſſe communem conſ. 47. in præſenti conſultatione. col. 10. verſ. ad ſecundam rationem. lib. 4. Phil. Dec. conſ. 338. in caſu propoſito. poſt prin. & conſ. 365. pro declaratione. col. 2. in fi. & conſ. 367. viſo puncto. col. 6. Quid autem in legitimatione quæ fit poſt mortem patris, videbis latè per recentiores in d. §. & quid ſi tantum.

Princeps in concedendo priuilegium, non tenetur citare quibus præiudicat.

31 Hinc item eſt, ꝙ multū præced. c. congruit, ꝙ princeps in concedendo gratiam vel priuilegium, non tenetur citare vel vocare eos quibus pręiudiciū irrogari poteſt, nempe quibus inuitis huiuſmodi gratiam vel priuilegiū poteſt concedere, ita voluit glo. & doct. in c. licet. de re iud. Imo. in d. ca. niſi cū pridē. in fi. extra de renun. ſequitur Bal. in d. l. vlt. C. quibus res iud. non noc. & idem Bal. in c. vlt. col. 2. verſ. quæro quid de iſtis executoribus. & Inn. ibi, extrà de præſum. & voluit idem Bal. in dicta l. nam ita diuus. col. 1. ff. de adop. Pan. in d. c. cum olim. col. 6. verſ. ſecunda cauſa. extra de re iud. addens & hanc rationem, quia qui iure ſuo vtitur, nemini facit iniuriam, & Barb. d. conſ. 49. col. 2. verſ. præterea facit. Phil. Dec. conſ. 390. quoniā ex facto. col. vlt. quod tamen limitat Pan. vbi ſuprà, niſi de iure aliud in certo caſu caueretur. Sed & tu præterea potes limitare duobus modis ex his quæ dicit Bart. in l. 2. in 2. not. C. de temp. app. ꝙ quando princeps concedit priuilegiū in his quę reſpiciunt cauſæ cognitionem, vel partem, multum lædunt, debet pars citari, vide ibi omnino Alex. in add. & conſ. 11. aliàs conſului. colu. 2. verſ. & quod requireretur. lib. 7. & Bald. in rub. extrà de reſcri. col. 1. & Iaſ. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. col. pen. ff. de lib. & poſthu.

32 Hinc eſt præpterea, ꝙ declaratio animi poteſt fieri parte abſente. l. Pōponius. ff. de neg. ge. & ff. de acq. hære. l. 1. & l. pro hærede. in prin. & l. ſi quis mihi bona. §. iuſſus eius. ff. eo. & C. de iure delib. l. ſi auia tua. & ff. ſi menſor fal. mod. dixe. l. 1. in fin. cum l. ſeq. & ff. de fideic. liber. l. ſi Sticho. et ita per nonnullos, vt voluit Card. in cap. expoſita. de arbit. & Alex. d. conſ. 130. difficultas. colu. 1. verſ. 2. hoc confirmatur. et iterum paulò ante fin. lib. 1. *Declaratio animi poteſt fieri parte abſente.*

33 Hinc etiam eſt, ꝙ actus poteſt fieri abſente parte, qū pendet ex voluntate eius qui facit, vt no. in l. qui in aliena. §. vlt. ff. de acq. hære. Sicut dicimus de bon. poſſ. quæ poteſt peti parte non citata, vt voluit gl. no. ff. de bon. poſſ. l. 3. §. ſi eā, quā ſequit̃ Bar. ibi, et Bal. illā ſing. vbiq; faciens, videlicet in dicta l. nā ita diuus. ff. de adop. l. 1. et iterū in l. ult. C. qui admit. et in c. vlt. col. 2. extra de tranſla. epiſc. et in c. cū in iure. in fi. ext. de off. deleg. et in c. 1. col. pen. de iud. & in c. pręterea. col. 3. de fer. et dilat. & in c. ſi quis teſtiu. in fi. de teſti. et in c. vlt. col. vlt. de fide inſtr. et in c. tenor. col. 1. de re iud. & Ro. conſ. 61. licet mihi magna. poſt prin. et Barb. d. conſ. 49. li. 2. & Hipp. Marſ. in l. vnius facinoris. §. cuſtodiæ. col. 2. ff. de quæſt. et in auth. ſacramenta puberum. colu. 2. C. ſi aduer. vend. Et Alex. conſ. 126. lib. 5. quibus probatur etiam ratificationem fieri poſſe parte abſente, vt no. Barto. in l. qui enim. in fin. ff. rem ratam habe. et in l. Pomponius. colum. 2. verſ. item ex eo. ff. de nego. geſtis.

34 Hinc quoque eſt, ꝙ delatio iuramenti, de quo in l. ſi qū. C. unde ui. et in c. ult. extra ꝙ met. cau. poteſt fieri abſente parte & nō citata, quia non poteſt facere quin illi iuramentū deferatur, ita uoluerunt Dom. de Rot. deciſ. 299. licèt ꝙ ad taxationē, in nouis. Refert et ſequitur Imo. in c. ult. col. 10. extra ꝙ met. cau. Alex. dicto conſ. 130. uerſ. tertiò prædicta confirmatur. lib. 1. Iaſ. in repe. l. admonendi. colu. ult. ff. de iureiur. ubi *Delatio iuramenti poteſt fieri parte non citata.*

hoc

hoc dicit not. et latè in d. l. ſi quando. in 9. no.

35 A quo non longè abeſt quod notab. conſuluit Alex. dicto conſ. 130. difficultas huius negotij. libr. 1. quòd ſi ego promiſi ſtare tuo iuramento de damno, & intereſſe, poteris iurare me abſente & non aliter citato, licet agatur de meo præiudicio, cum etiam ſi eſſem citatus & adeſſem, non poſſem tamen facere quin iurares, et tibi crederetur, quod pro ſingulari refert Catel. Cotta in memor. citat part.

36 Poſtremò hinc eſt q in his quæ ſunt adeò notoria, q certum eſt nullam defenſionem abſenti competere, non requiritur citatio per text. in c. bonæ. 1. in verſ. porrò. extrà de electio. in c. venerabilem. vbi etiã Pan. hoc modo intelligit, col. 6. verſ. item no. ibi, ſunt. n. extra eo. & in c. ad noſtram. 3. colu. 2. ver. opponitur, 2. ext. de iureiur. & in c. accepta. col. pen. extrà de reſt. ſpol. & in c. cum ſit Romana. extra de appe. & in cap. 1. colu. 2. de cauſa poſſeſ. & propriet. & in c. cum olim. vbi idem Panor. qui hoc dicit ſingulariter notandum, col. 7. verſ. no. ſing. extra de re iud. & ita quoque voluit Pan. in c. veſtra. col. vlt. verſ. circa quartũ. extra de cohabi. cler. & mulie. et conſ. 68. in fi. lib. 2. in quibus locis dicit ita debere intelligi gl. & doct. qui dicunt in notorijs non requiri citationẽ, quos ibi per eũ videre poteris: & hoc quoq; ſequitur Barb. nulla Pan. facta mẽtione in l. is cui bonis. col. 19. ver. mihi tamẽ videtur. ff. de verb. obl. vbi & illud præterea dicit, quod in notorio reſultãte ex facto iuris nõn requiritur citatio, arg. no. in c. adferte. de pręſump. & in c. Ramutius. de teſtã. & per Bal. in l. 1. C. vt quæ deſunt aduo. part. vbi traditur, q non eſt neceſſarium huiuſmodi notoriũ reſultans ex facto iuris. verùm quod ad primũ caput pertinet, vnde quę dicã infrà in 32. limi. in vlt. declaratione.

Contra præcedentem limitationem.

37 Aduerte tamen, q contra huiuſmodi limitationem poſſent multa adduci: nã ſententiã et iudicium redditur in inuitum. l. inter ſtipulantẽ. §. 1. ff. de verb. oblig. & tamen requiritur citatio partis. l. ad peremptorium. & l. ſeq. ff. de iud. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procõnſ. item teſtes deponunt velint nolint, & pars aduerſa citanda eſt. l. pen. §. ſed cum minimè oporteat. C. de teſt. & ſexcenta huiuſmodi exempla in eam rem adduci poſſent, vt etiam admonet Catel. Cott. dicto memor. citatio partis. Ideo cogita quid dicendum, & vide Bar. & Phil. Dec. in l. qui poteſt. ff. de regu. iuris.

Non citatur cui ſit præiudicium, quando futurum eſſet periculum ex citatione.

38 Limita tertiò principaliter noſtrã regulã, vt videlicet debeat citari is, de cuius præiudicio agitur, vt non procedat qñ eſſet futurũ periculũ ex citatione, vel propter morã, vel propter citandi fugã ſuſpectã, vt de primo voluit Inn. in ca. ſignificauit. in fi. extra de teſtib. arg. extra de cõfir. vtil. c. cũ dilecta. & ſequitur Alex. in d. l. de vnoquoq;. col. 2. in fi. verſ. item limita regulã. ff. de re iud. Ex quo & illud manare poteſt, quamuis & alia ratio reddatur, quod à Bald. pulchrè traditum ex in auth. eũ qui appellat. C. de temp. app. & in c. 6. tit. quo temp. mil. q vltima die cõpromiſſi vel inſtantiæ poteſt ferri ſententia, q ſing. reputat Ale. vbi ſuprà, col. vlt. ver. itẽ fallit, qñ vlt. & Iaſ. in d. l. nec quicquã. §. vbi decretum. col. 5. ver. tertiò principaliter. ff. de offi. proconſ. de quo etiam per eundem Bal. Pau. Caſt. in l. admonendi. ff. de iureiur. & in l. ſi quis arbitratu. et ibi latè Are. col. 5. ff. de verb. obl. & in d. ad peremptoriũ. ff. de iud. & Ro. in l. qui calendis. ff. de verb. oblig. & in rub. ff. de recep. arbit. 10. q. Et aliàs, vbi eſt periculum in mora, recedimus à regulis iuris cõmunis, vt latè per Iaſ. in l. de pupillo. §. ſi quis riuos. ff. de ope. noui nunc. Pet. Anc. conſ. 277. ex prædicta facti narratione. colu. 1. De ſecundo autem latius diximus ſuprà.

39 Limita quartò non procedere, vbi alteri cõmittitur examinatio an quis ſit idoneus, ſiue dignus, an non, vt voluit gl. notab. in cle. 1. de of. deleg. & Inn. in c. vlt. in fin. ext. de tranſla. prælat. & in c. vlt. col. 1. in fin. ver. itẽ licet more. & ibi, Io. And. col. 2. in prin. & Bal. col. pen. ver. quartò, quarto. extrà de præſum. Lauda. in cle. vlt. & ibi etiam Card. in 5. q. de reſcrip. & iterum cle. 1. et ibi quoque Card. in 1. q. de conceſ. præb. et Bal. in l. ſi qua per calumniam. C. de epiſc. et cle. et in l. non dubium. col. 8. C. de legib. et in l. neque natáles. col. vlt. verſ. ſed nunquid in iſta examinat. C. de prob. et in l. certum. col. 3. et ibi Iaſ. col. antepen. C. vnde legi. Ro. ſing. 366. fuit vnus verſ. quartò fallit. et Alex. in d. l. de vnoquoque. col. ult. uerſ. item fallit ubi.

40 Limita quintò non procedere, qñ aliquid cõmittitur conſcientiæ alicuius, quia ille poterit procedere ſine citatione, ut uoluit Bal. in d. l. certũ. col. 2. in fi. C. unde legi. et in l. ult. C. de legit. hære. et in l. qui ſe patris poſt auum. C. unde lib. Ro. in repe. rub. ff. de arbit. col. 2. in fi. Ale. ubi ſuprà, et Lanfran. in tract. de arbit. parte 7. col. 3. pro quo bene facit gl. notab. in c. ſtatutum. §. aſſeſſorem. in uerbo, relinquatur. de reſcrip. quam faciũt ſing. Pau. Caſt. in l. de pupillo. §. qui opus. ff. de operis noui nunc. et Ang. Are. in §. ſed illę. Inſt. de act. ibi, uide Iaſ. Bal. quoque in c. ſi ſacerdotes. ext. de offi. ord. Verum Ro. in d. l. certum. in fin. uult illud dictum Bald. non procedere, qñ extaret perſona, de cuius præiudicio ageretur, per id quod no. gl. in l. ult. C. de bon. poſſ. ſecundum tabul. ubi ad hoc ut rectè determinet, neceſſe habet rectè informare conſcientiã ſuam, ergo cauſæ cognitio requiritur, et ſic citatio in l. cauſæ. §. cauta cognita. ff. de minor. et hanc poſtremam ſententiam ſequitur Iaſ. in d. l. certum. col. antepe. et in d. §. ubi decretum. in 14. fallen. ibi poſtquam recenſuit illud dictũ Bal. q ſingu. dicit, tandem adijcit non eſſe ſimpliciter uerum, adducitq; prætereà quod egregiè dicit Bald. in ſua diſpu. ſtatuto cauetur q fœnerator. col. ult. quod ille cuius conſcientiæ aliquid committitur, non poteſt leges tranſgredi, quia intelligitur de-

Conſcientiæ alicuius cõmiſſum.

de conſcientia legibus munita, & ſecundũ leges (vt ita dicã) regulata, nõ de ea quã ſibi quiſque fabricat. arg. l. codicillis. §. vlt. ff. de leg. 2. Itẽ iſtud verbũ conſcientia, importat arbitriũ boni viri, non merã & liberã voluntatẽ, vt voluit ipſe Bal. in l. nulli. col. 3. C. de epiſc. & cle. & in l. vlt. in fi. C. de iure dom. imper. ꝙ & patet ex no. in cle. 1. in verbo, oneramus. de iure patr. Sed cũ aliquid committitur per verba importantia arbitriũ boni viri, debet talis cõmiſſarius partes citare, vt voluit Bar. in extrauag. ad reprim. in verbo, ſine figura. & in verbo, videbitur. & Bal. in l. captatorias. in 3. q. C. de teſta. mili. & ita quoque iiſdem rationibus tenuit Ale. ſibi contrarius conſ. 219. viſis verbis domini Grimaldi. lib. 2.

Papa poteſt ferre ſententiam ſine citatione.

41 Limita ſextò, vt non procedat in Papa, qui poteſt ferre ſententiam diffinitiuam contra tenentes iniuſtè res eccleſiæ, nulla præcedente citatione, vt voluit no. Io. And. in d. c. cum olim. de re iud. in nouel. & refert & ſequitur Bal. in l. 2. C. quomodo & quando iud. & in prælud. feud. colu. 9. verſ. aliqua, ſed pauca de principe paulò inferius, & Iaſ. qui hoc reputat ſingu. in d. §. vbi decretum. d. l. nequicquam. ff. de offi. proconſ. col. 5. verſ. quartò limita.

42 Sed aduerte ꝙ Pan. in d. c. cum olim. col. 7. hoc intelligit ſecundum quæ diximus ſuprà, in 2. limita. verſ. poſtremò hoc eſt. videlicet quando adeò notorium eſt, res eccleſiæ ab iis iniuſtè teneri, ꝙ nulla defenſio poteſt eis competere. Aliàs enim nec hoc caſu, nec alio poſſet Papa procedere ſine citatione, per ea quæ ſtatim dicemus in ſeq. limitat. ſicut etiam expreſsè voluit Io. Monach. in extrauag. rem non nouam. & Ro. conſ. 369. circa primum. col. 1. & 2. vbi declarat qualiter hoc intelligatur.

An princeps poſſit cognoſcere & iudicare parte non citata.

43 Limita ſeptimò, vt aliàs etiam ſemper non procedat in principe, qui poteſt & cognoſcere & iudicare non citata parte, vt voluit Bal. in d. l. 1. in prin. C. quomodo & quñ iudex. per gl. notab. in l. antepe. in fi. ff. ex quib. cauſ. maior. & idẽ Bal. in l. nec cauſas. C. de app. vbi maturè reſpondet ad cle. paſtoralis. de re iud. & facit tex. in c. ſicut in iure in fin. de exceſ. prelat. quem ad hoc no. Hoſt. & Ant. Sed hoc planè falſum eſt, & contrariũ etiã voluit gl. notab. quam & ipſe Bal. ſibi contrarius ſequitur in l. vlt. C. de legib. & Ro. in l. 1. col. 6. ff. de reſcri. & idem voluit gl. Io. Mon. in extrauag. Bonifacij 8. rem non nouam. in glo. vlt. ſub tit. de dolo & contu. Bar. in d. l. nam ita diuus. quam legit cum l. adoptio. non iure facta. la 2. ff. de adopt. & in d. l. Gallus. §. & quid ſi tantũ. & ibi recentiores, maximè Iaſ. in vtraq; lect. col. vlt. ff. de liber. & poſth. & Bal. in l. 2. C. de tem. appe. & in l. vlt. C. de fruct. & lit. expenſ. & conſ. 58. factũ ſuper quo. lib. 3 & Ang. in l. princeps. ff. de legib. Sal. in l. nec cauſam. C. de appe. Ro. in l. ſi quis arbitratu. col. 3. ff. de verb. obl. & in rep. l. 1. col. 5. verſ. item ſimilis quæſtio. ff. de arbit. Ant. & Pan. in c. cum olim. extra de re iud. Car. et Pan. in c. 1. de cauſa poſ. & propriet. Ale. in d. l. de vnoquoq;. col. vlt. ver. item fallit in proceſſu principis. & Iaſ. in d. §. vbi decretũ. col. 6. verſ. 7. fallit. et faciunt no. per Canoniſtas in c. in noſtra. de procur. & c. inter quatuor. de maior. et obe. et eſt ſingularis tex. in c. 1. de cau. poſ. et propriet. ibi, nec nos contra inauditã partem aliquid poſſumus diffinire, et in l. 1. col. 3. de conſt. prin. Soc. conſ. 59. in cauſa nobilium. col. 6. verſ. ſextò et vlt. lib. 3. & conſ. 120. memini me aliàs. col. 3. ver. ſed ad abundantiorẽ. eo. lib. 3. Et hoc quoque probatur duabus potiſſimũ rationibus.

Citatio iuris eſt diuini.

44 Primùm. n. citatio eſt iuris diuini, vt voluit Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verbo. ſine figura. col. 2. & Imo. in cle. ſępe. col. 42. uerſ. habetur expedita. et hoc colligitur ex c. Deus omnipotẽs. 2. q. 1. vbi dicitur, ꝙ Deus noluit punire peccata Sodomorum, niſi deſcenderet, et veniret & c. et idem ſcribitur Geneſ. 3. vbi Deus antequam puniret Adam de peccato inobedientiæ, illum vocauit, et ipſius defenſionem audiuit. Quibus motus Pan. in d. c. 1. de cauſa poſſ. et propr. & in dicto c. cum olim. col. 9. dicit Deũ citationem inſtituiſſe: deinde, citationẽ cõmittere, nihil eſſe aliud quàm defenſionẽ tollere, vt eſt tex. in ca. paſtoralis. verſ. dici ne ergo ſententia. de re iud. Defenſio autẽ iuris naturalis eſt, ut etiam ibi eſt tex. in ver. nec prædicta ſuppletur, igitur non poteſt tolli per principem iuribus alleg. quod & ſentit Bal. conſ. 186. ad euidentiã. col. vlt. lib. 5. & in repe. rub. ff. de arbit. colũ. 6. verſ. 17. hæc tamen limitatio poſſet procedere, ſi princeps ex plenitudine poteſtatis, et ex certa ſcientia ferret ſententiam, per l. 2. in fi. de in integ. reſt. & ita voluerunt Hoſt. et Io. And. in d. c. in præſentia. de procur. et idem Io. And. in d. c. 1. de cau. poſ. & propriet. Bar. & alij in l. Gallus. §. et quid ſi tantum. ff. de liber. et poſth. & idem Bar. in l. nam ita diuus. ff. de adop. et in l. 2. col. 6. C. de ſeruit. et aqua. et Bal. in l. nec cauſas. de appe. et in l. ſi quis iniquum. quæ eſt 3. §. ſi is pro quo. ff. ꝙ quiſque iur. et in l. 2. quomodo et quñ iud. Sal. in d. l. nec cauſas. C. de appe. Ant. et Pan. in d. c. cum olim. de re iud. Quanquam etiam in hoc contrarium expreſsè voluerunt Car. et Pan. in dicto cap. 1. de cauſa poſſ. & propriet. et latè Fran. Aret. conſ. 165. ſicut Iac. dixit col. 9. uerſ. circa ſecundum. ſed ſuper hoc uide latè Fel. in c. quæ in eccleſiarum. col. 23. in ſexta lim. per totum, de conſt. Verùm hęc ſeptima principalis limitatio poſſet obtinere, in interpretatione declaratiua, uerbi ambigui facienda per principẽ: tunc enim nõ requiritur partis citatio, ut uoluit Inno. in ca. olim. et ibi quoque Hoſt. et Pan. de uerb. ſign. et Pau. Caſt. conſ. 338. quia exceptiones. col. 1. & 2. lib. 1. tamen ſunt qui et in ſententia declaratoria principis requirunt citationem partis, ut glo. in cle. ult. de cenſib. et in cle. 1. et 2. de pœn. et remiſſ. et Soc. d. conſ. 120. li. 3. Ale. conſ. 11. aliàs conſului. col. 4. uerſ. nec obſtat etiã

præ-

prædictis.lib.7.& Soc.conſ.63. viſo teſtamento nobilis.col.6.verſ.ſed hoc non obſtante.lib.3.

45 Limita octauò vt non procedat, qñ pronunciaretur proceſſum eſſe nullum, qui verè nullus eſt, quia tunc non requiritur citatio ſecundũ Abba. antiquum, qui hoc dicit valde no.in c.cauſam quæ. per illum tex. extra de præſcript. quod dictum pro ualde ſing. refert Ant. ibi notab. qui & alleg. tex. in ca. prolatam. 2. q. 6. ſubiungit tamen ꝙ non eſt generaliter verum: & tu de eius veritate uide ibi Inno. & Panor.

Eſt ne vlterius citandus ad ſententiam, qui in prima citatione dixit ſe nolle venire.

46 Limita nonò vt non procedat, qñ citatus in prima citatione dicit ſe nolle venire, quia vlterius non eſt citandus ad ſententiam, vt no. glo. in l. tres denuntiationes. & ibi Bald. Ang. & Sal. C. quomodo & qñ iud. & in l. vlt. in fi. & ibi Bar. & omnes. ff. de in integ. reſt. et in l. conſentaneum. in verb. contumacia. & ibi quoque Bar. & Bal. C. quomodo & qñ iud. & in l. ex conſenſu. §. vlt. & ibi Imo. ff. de app. & Hoſt. in ſumma. de contu. Spe. in tit. de contum. §. 1. verſ. & inquirendum quoque. & in tit. de citat. §. viſo. verſ. item poteſt conſtare. Bart. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infe. de cuius tamen veritate vide latè per Alex. in l. contumacia. col. 2. verſ. quartò fal. it. ff. de re iud, vbi comperies alios tenuiſſe ſimpliciter contrarium, alios diſtinxiſſe, an hoc dixerit in iudicio, an extra iudicium. Hoc antem nemine reclamante haud dubiè procederet, ſi citatus expreſsè diceret ſine cauſa, ſe nolle amplius comparere coram iudice, vt voluit Ang. in l. ad peremptorium. ff. de iud. & Anto. in ca. conſuluit. de offic. deleg. & Imo. in d. l. ſi finita. §. Iulianus. & Alex. in d. l. contumacia.

Qui poſt primam citationẽ vltra mare abijt, vlterius non eſt citandus.

47 Limita decimò, vt etiam non procedat qñ citatus ipſe poſt citationem primam, equum aſcendit & vltra mare abijt, quia etiam tunc non eſt vlterius citandus ad ſententiam, quia declarat (hoc faciens) ꝙ amplius non vult citari, ita voluit Bal. in d. l. conſentaneum. in fi. C. quomodo et qñ iud. dicens eſſe dictum valde ſing. Inn. in c. auditis. de procur. vbi tamen de hoc nihil dicit, & credo ꝙ illum voluit allegare in d. c. ad petitionem. in glo. magna. de accuſ. & hanc limitationẽ ſequitur Ro. in d. l. Iulianus. §. ſi finita. ff. de damno infe. Alex. in d. l. de vnoquoque. colu. vlt. et in d. l. contumacia. col. 2. verſ. quintò fallit. ff. de iud. Sed hac in re notandum eſt, præterea quod ſubdit Bal. in d. l. 2. ꝙ de hoc conſtare debet iudici, antequam pronunciet. l. hæc autem. §. 1. ff. quib. ex cauſis in poſſeſ. eat.

48 Limita vndecimò vt etiam non procedat, qñ quis fuit primum citatus perſonaliter, & non venit, quia tunc non debet vlterius citari, etiam vbi opus eſt alijs citationibus, ſecundum Inn. in d. cap. ad petitionem. de accuſ. quem ſequuntur Do. in Rota deciſ. 33. licet in cauſis prophanis. & Iaco. But. in d. l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iud. ea moti ratione, quia in incertis non certis locus eſt coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. Sed communiter tenetur contrarium, vt per glo. Bar. & omnes in d. l. vlt. ff. de in integ. reſt. Bal. in d. l. tres denunciationes. allegans ad hoc tex. in l. præſenti. C. de his qui ad eccl. confug. & idem Bal. in c. 1. col. 1. titu. de milit. vaſal. qui contu. eſt. Io. And. in add. Spe. tit. de contu. §. 1. Ant. in d. c. conſuluit. de of. deleg. & in cap. vlt. de eo qui mit. in poſſ. doct. in d. c. ad petitionem. Imo. in d. l. ex conſenſu. §. vlt. ff. de appe. & in d. §. ſi finita. & Alexan. in d. l. contumacia. colum. 1.

Qui non patitur citationem ad ſe peruenire, non eſt citandus.

49 Limita duodecimò nõ procedere quando pars ſe occultat, nec patitur citationem ad ſe peruenire, ſecundum Inn. et Hoſt. in d. cap. ad petitionem. per tex. in cap. quoniam. §. poteſt, extrà vt lite non conteſt. et Ioan. Mona. in cap. Romana. §. contrahentes. de foro compet. lib. 6. et Do. de Rot. in deciſ. ſuprà alleg. et Ant. in d. cap. vlt. col. vlt. de eo qui mit. in poſſ. et Alex. in d. l. contumacia. in 9. fallen.

Interlocutoria modici præiudicij.

50 Limita decimotertiò in interlocutorijs quę quæ ſunt modici præiudicij, quæ poſſunt ferri abſente & non citata parte vt voluerunt Bald. et Iaſ. colu. 5. in d. §. vbi decretum. Imo. in l. quod iuſſit. ff. de re iud. cum concor. quas videre poteris ſuprà tit. 6. §. 5. in tract. modicorum.

Inhibitoria iudicis eccleſiaſtici.

51 Limita decimoquartò, vt non procedat in inhibitorijs, quas faciunt iudices eccleſiaſtici ſecularibus, ne cognoſcat de aliqua cauſa, quod poſſunt facere ſine citatione, ſecundum Arch. in ca. quæ Lotharius. 2. q. 1. & Bald. in l. presbyteri. col. 2. in 2. q. C. de epiſc. & cle. Sed de huius rei veritate vide quæ diximus ſuprà.

Limita decimoquintò, vt non procedat in eo qui fuit contumax in reſpondendo poſitionibus quia ad audiendam ſententiam amplius citari non debet, vt voluit Spe. tit. depo. §. 8. in fi. quem ſequitur Rom. ſing. 25. an contra contumacem. Tamen contrarium tenet Io. And. in add. ipſius Spec. vbi ſuprà, & etiam in tit. de citatio. §. viſo. verſ. item licet. in fi. et iterum in c. 2. in fi. de confeſ. lib. 6. et Iaſ. in d. §. ubi decretum. in 11. fallen. ubi tamen dicit ſingu. illud dictum Specu.

Reuiſio rationum ſiue computorum.

52 Limita decimoſextò in reuiſione rationũ, ſiue (ut uulgò loquimur) computorum. Nam ſi is qui rationes debet reddere, librum rationum reſtituit, ex quibus appareat eum eſſe debitorẽ, poteſt non aliter citatus condemnari, ut eſt tex. quem ita intelligit Bar. in l. 2. §. quod de frumentaria. ff. de admi. rerum ad ciuit. pertin. et Baldo. ſequitur Pau. Caſt. in l. 2. C. ubi decur. uel clariſ. l. 2. in fi. ubi dicit hoc eſſe perpetuò menti tenendum, et Pan. in cap bonæ. 1. col. 4. de elect. et in cap. 1. col. 2. de cauſa poſſ. & propriet. et in cap. olim. col. 6. et ibi etiam Card. Flor. de re iud. et in ca. ex inſinuatione. in fi. et in c. cum ſit Romana. in fi. de appe. et in c. ueſtra. de app. col. ult. extrà de cohab. cler. et mulier. et conſ. 68. quanquam ſuper uacatione. in fi. lib. 2.

53 Limita decimoſeptimò, ut non procedat in

in ſententia taxationis expenſarum, in qua non requiritur alterius partis citatio, ſecundum Inn. in c. vlt. extra quod met. cau. Bal. in d. l. 2. C. quomodo & quando iud. & in l. terminato. col. 2. C. de fruct. & lit. expen. Iaſ. in d. §. vbi decretum. in 17. fallen. & facit quod voluit Inn. in c. 2. in fin. ibi, vel dic, ꝙ interlocutoria, extrà de procur. & Bal. in l. ſancimus. in 10. q. C. de iud. Sed tamen in practica aliter obſeruamus.

In cauſa ſtatus, ſententia lata inter aliquos nocet omnibus etiam non vocatis.

54 Limita decimooctauò, non procedere in cauſa ſtatus, in qua ſententia inter aliquos lata nocet omnibus etiam non vocatis, per tex. in l. ingenuũ. ff. de ſtatu ho. quem ſic intelligunt doct. ibi, & in l. 2. C. quibus res ind. non nocet. Vnde Io. Fab. dicit in §. præiudiciales. col. pen. verſ. ſed quid in cauſa nobilitatis. Inſt. de actio. ꝙ ſententia qua quis declaratus eſt nobilis vel ignobilis, facit ius inter omnes etiam non vocatos, de intellectu tamen. d. l. ingenuum. & qualiter & quomodo procedat, vide præter doct. ibi, Pan. in ca. pen. col. 8. verſ. ſextus caſus. extra de re iud. et omnino Ale. poſt Imo. in d. l. vlt. col. 15. verſ. addit etiam gl. ff. eo. vbi etiam ponit multas limitationes ad d. l. ingenuum. Sed & eum quoque col. 19. verſ. iuxta hoc quarto. vbi latè diſſerit, quid ſi quis fuerit pronunciatus clericus, cuius monachus, bannitus, infamis, vaſſallus aſcriptitius, hermaphroditus, excommunicatus.

55 Limita decimononò, vt videlicet non noceat alijs non vocatis, quod inter alios actum eſt, quoad plenum præiudicium. Nocet. n. quoad aliqualem præſumptionem, ſiue facit qualequale præiudicium, vnde ius illorum vacillat, vt not. gl. Guliel. Cun. Ful. & alij, in l. ſi duo patroni. ff. de iureiur. vide ibi Iaſ. & gl. in l. 2. C. quibus res iud. non nocet. & gl. in l. 1. ſtatim. in prin. in verbo, præiudicium. ff. de excep. rei iud. & glo. in l. à ſententia. in prin. ff. de app. vbi eſt & de hoc bonus text. ꝙ ratione huiuſmodi præiudicij poteſt appellari, & gl. in c. cum ſuper. in verbo, interpoſitam. extra de re iud. & gl. in l. 1. C. de falſ. gl. in c. dilectus. 2. in verbo, dantes. in fi. extra de ſimo. & in c. ordinatos verò quoſdam. 59. diſt. c. interrogatum. 2. q. 4. Ant. & Pan. hęc relinquentes arbitrio iudicis in c. pen. col. 6 poſt prin. extra de re iud. & Bar. in l. admonendi. col. 3. verſ. quarto quid ſi dicta teſtium. ff. de iureiu. ubi dicit quod facit ſemiplenam probationem, & in l. Lucius. ff. de his qui notan. infa. Alex. optimè declarans quale ſit huiuſmodi qualequale præiudicium, & quid & in quibus operetur in d. l. vlt. col. 21. vet. item procedit hæc regula.

Non vocato præiudicat, ſi paſſus eſt, cui primum actio competebat, ſequentem agere.

56 Limita vigeſimò non procedere, cum is cui primum de aliqua re actio vel defenſio competebat, paſſus eſt ſequentem agere, & ſi vocatus non fuerit, illi æquè præiudicat, ac ſi ipſe egiſſet vel defendiſſet, veluti ſi debitor paſſus ſit creditorem experiri de proprietate pignoris, aut maritus ſocerum, vel vxorem de proprietate rei dotalis, aut emptor venditorem de proprietate rei emptæ, tex. eſt in l. vlt. ff. de re iud. vbi & hęc exempla adſcribuntur, & in c. pen. extra eo. tit. in quibus locis hanc materiam abundè à doct. tractatam reperies, & maximè per Alex. qui copioſiſſimè omnium eam rem executus eſt.

57 Limita vigeſimoprimò non procedere in caſu l. 2. C. de commu. rerum alie. & in l. 1. C. de vend. rerum fiſca. lib. 10. vbi fiſcus poteſt vendere totam rem quam habet communem cum alio etiam non vocato, ita ꝙ ille huiuſmodi venditionem infringere non poteſt. Et hoc quidem procedit ex priuilegio ſpeciali conceſſo fiſco, vt eſt text. formalis in l. 2. vbi dicit glo. quod hoc procedit, ſi fiſcus habet aliquam partem: nam ſi nullam haberet, & nihilominus ſciens venderet, nihil obeſſet domino: at ſi imprudens, quia putat ſe dominũ, venderet, habet locum l. bene à Zenone. C. de quadrien. præſcr. quæ vult tenere venditionem, ſed reſtituendum à fiſco pretium domino. Id quod ſingulariter dicit no. Pan. in d. c. pen. col. 8. verſ. primus igitur caſus. extra de re iud. quia multi (vt dicit) errant in intellectu huius l. bene à Zenone. Et ita ſub hac limitatione duæ comprehenduntur, vna per d. l. 2. C. de commu. rerũ alie. altera per d. l. bene à Zenone.

58 Limita igitur vigeſimoſecundò non procedere ratione connexitatis, vt voluit gl. in d. ca. pen. per tex. 81. diſt. c. tantis Daniel. & 3. q. 6. ca. hæc quippe. & de accuſ. c. ad petitionem. & ibi etiam gl. in verbo, per conſequentiã. & de purg. cano. c. pen. quibus adde & tex. in c. dilectus. le 2. extra de ſimo. ubi et hoc glo. notab. in uerbo, dantes. ex qua tamen diſcere poteris, quomodo, & qualiter hoc procedat, de quo etiam per Inn. Hoſt. & latè Pan. col. 11. verſ. ſeptimus. in d. ca. pen. Inn. & Ant. in cap. dudum. le 2. de elect. et Ale. in l. ult. colu. 11. uerſ. etiam iuxta hoc. & iterum col. 14. uerſ. item fallit regula. ff. de re iud.

Sententia lata in re indiuidua etiam non vocatis præiudicat.

59 Limita uigeſimotertiò, ut non procedat in re indiuidua, in qua ſententia contra unum lata, alijs etiam non uocatis præiudicat, ut uoluit de ſeruitute loquens quæ indiuidua eſt, l. 2. ff. de uerb. oblig. §. 1. cum ſim. gl. in l. qui aliena. §. ult. in uerbo, prædio. ff. de neg. geſt. & in l. loci corpus. §. ſi fundus. in uerbo proderit. & ibi Ang. ff. ſi ſeruit. uendic. & in l. ſi de communi. in prin. et ibi Barto. ff. eo. et Ang. in d. l. 2. §. ſi tamen hominem. et ibi Imo. & Ro. in uerſ. ex his. ff. de uerb. obl. Ant. in c. cauſam. le 2. extra qui filij ſint legi. Imo. in d. l. ult. et ibi Ale. col. 15. uerſ. aduertendum eſt in hoc. ff. de re iud. et Pan. in d. c. pe. col. 3. de re iud. Quanquam contrarium tenet Inno. in d. c. cauſam. ubi tamen uidetur ſibi contrarius in gl. magna in duobus locis, & Iac. But. in d. l. ſi de communi. ff. ſi ſeruit. uend. et Bar. ſibi contrarius in l. ex duobus reis ſtipulandi. in 4. q. ff. de duob. reis. Sed tenendo primam, eam limitabis procedere in ſeruitute iam conſtituta, prout loquitur d. §. ſi fundus. et d. l. ſi de communi. ſecus in conſtituenda, quia lata ſuper ea ſententia, alijs

nec

nec prodeſt, nec nocet, cum in eis non reperiatur terminata regula noſtra, & facilius retineatur ius iam conſtitutum, quàm de nouo inducatur: l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. ita voluit Barto. quem ſequuntur recentiores in d. l. 2. verſ. ex his. ff. de verb. oblig. & Alex. qui hoc multum commendat in d. l. vlt.

An iudex poſſit pronunciare ſuper eo, quod lex pronunciauerat ſine citatione.

60 Limita vigeſimoquartò, vt non procedat quando iudex ſuper eo pronunciat, quod lex ipſa iam pronunciauerat, videlicet ſi excommunicat aliquem qui erat à iudice excommunicatus, non requiritur citatio ſiue monitio, per tex. in c. reprehenſibilis. extrà de appe. licet aliàs requiratur in ſententia lata ab homine, vt vult tex. in c. ſacro. extra de ſenten. excom. & ita expreſsè tenuit Ro. in l. is cui bonis. ff. de verb. obl. faciens ad hoc ſing. tex. in d. ca. reprehenſibilis. & dicit hoc perpetuò memoria tenendum, quia ſingularis eſt limitatio ad d. l. de vnoquoque. ff. de re iud: & ſequitur Barba. in d. l. is cui bonis. col. 17. verſ. & circa prædicta. Verum Fran. Are. ibi. col. 3. verſ. item adde dictis hoc reprobat: quia quando iudex idem pronunciat, quod lex ipſa pronunciauerat, huiuſmodi ſententia ita debet interpretari, vt id quod ipſe iudex pronunciauit pro declaratione rei iam à iure pronunciatæ habeatur, videlicet excommunico te pro tali re, id eſt, declaro te à iure excommunicatum, vt not. per Bar. in l. 1. C. de neg. geſt. vbi etiam Bald. et Alex. & latè Inn. conſ. 99. in quæſtione quæ vertitur. col. 1. cum concord. quas alibi citabo. Verum in ſententia declaratoria iuris, requiritur eius citatio, de cuius præiudicio agitur ſecundũ glo. in cle. præſenti. in verbo, conſtiterat. de cenſib. & iterum in clem. 1. §. vlt. in verbo, quintò concede. rurſumque in cle. in verbo, conſtiterit. de pœnis quas ſequitur & ipſe Rom. in d. l. is cui bonis. ff. de verb. obl. & no. per Pan. & alios in c. pertinent. le 1. de appe. & Bart. in l. ab executore in prin. ff. de appe. & Bal. in l. ea quæ. C. commu. vtriuſque iud. & idem Aret. dum illas gl. allegat in c. 1. col. 8. verſ. vtrum autem quando pœna. de iud. & conſ. 165. ſicut ib. dixit. col. 9. & Ale. addit Bar. in l. Imperator. ff. de iure fiſci. Fel. in c. Rodulphus. col. antepe. verſ. ſed inſtior eſt cum citatur pars. extrà de reſcrip. Soc. quoque iuter Franc. Cur. Senior conſ. 20 domine labia. in 4. dubio. col. eiuſdem. vbi dicit de hoc eſſe bonum tex. in c. parrochianus. vbi & hoc Pan. declarat, extra de ſent. excom. & benefacit tex. in d. cle. cum dicitur ſi conſtiterit, quia conſtare non poteſt, niſi parte vocatâ, per l. vlt. C. ſi per vim vel alio modo. cum ſimi. Nec obſtat inquit Are. d. c. reprehenſibilis. quia verè ſatis rationabile eſt, ꝙ quando homo nihil inducit vltra legem, non debet ſeruari ſolennitas expreſsè requiſita in excõmunicatione lata ab homine, vt ibi dicitur: ſicuti etiam dicimus in ſimili de ſtatuto idem diſponente quod ius commune, de quo in l. 1. in prin. ff. ad leg. Fal. & in c. 1. de conſt. lib. 6. Sed ꝙ declaratio eius quod à iure factum eſt, vel inductũ non requirat citationem, cum poteſt alteri præiudicare, non eſt verum, ſed eſt contra regulam d. l. de vnoquoque. & illas gl. approbatas. Cui adde quod tex. in d. ca. reprehenſibilis. non loquitur de citatione, ſed de monitione quæ fit, vt quis ſatisfaciat, quæ multum differt à citatione, per quam quis citatur, vt ad cauſam veniat, vt de ſe patet, & no. recentiores in d. ca. ſacro. de ſenten. excom. & in c. cum ſit Romana. de appe. & Fran. Aret. hoc expreſsè no. in caſu d. cap. reprehenſibilis. d. conſ. 165. col. 8. verſ. & tamen his non obſtantibus.

Abſolutoria lata ſuper crimine publico, nocet alijs etiã non vocatis, volentibus accuſare de eodem.

61 Limita vigeſimoquintò in ſententia abſolutoria ſemel lata ſuper crimine publico, quæ nocet alijs etiam non vocatis, volentibus accuſare de eodem crimine. ff. de accu. l. ſi cui. §. iiſdem criminibus. & extra eo. c. de his. & ita etiã hunc caſum excipit glo. in d. l. 2. C. quib. res iud. non noc. quæ limitat, niſi colluſio detegatur, per iura quæ allegat. Sed & tu limita alio modo ſecundũ tex. in d. §. iiſdem, huius autem fallentiæ rationẽ reddit Alex. in repe. d. l. vlt. col. 10. verſ. aliam fallen. poſuit. ff. de re iud. quia in hoc caſu fiſcus & reſpublica in cauſa eſt, vt quilibet admittatur, ad accuſandum, & ideo propriè non præiudicatur per ſententiam abſolutoriam alteri, ſed ipſi fiſco aut reipub.

Quilibet de populo cẽſetur procurator reipub.

62 Limita vigeſimoſextò, ampliando præcedentem limitationem in omnibus popularibus actionibus, in quibus agitur de iure publico, vt voluit glo. in d. l. 2. C. quib. res iud. non noc. per tex. in l. eum qui mutauit. §. in popularibus. ff. de iureiur. cui adde tex. in l. 3. ff. de popul. actio. Cuius etiam rei rationẽ reddit Alex. in d. l. vlt. col. 10. verſ. aliam fallentiam dicit. ff. de re iud. quia popularis actio competit, pro iniuria facta toti populo, vt ſi quis ſepulchrũ violat vel eccleſiam, aut viam publicam, ſeu albam prætoris corrumpat. l. prætor ait, quæ eſt 3. in prin. ff. de ſepulch. viola. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. omn. iud. unde quilibet de populo cenſetur procurator reipub. Ideo ſicut cum vnus habet plures procuratores cum mandato, lata contra vnum ex procuratoribus ſententia, non poteſt alius agere. l. pluribus. ff. de procur. & c. ſi duo. eo. ti. lib. 6. ita & in hoc caſu, ſubditque idem dicendum in iure quaſi publico, ſiue quaſi populari, ut quando opponitur contra electum ad dignitatem aliquis defectus ad infringendam electionem. Nam ſi ſemel lata fuit ſententia contra opponentem, non poterit amplius alius eundem defectum opponere, ut eſt glo. notab. in c. cum dilecti. in uerbo, indicatum. de elect. & in c. cupientes. §. cæterum. in uerbo, nullum præiudicium. eo. tit. lib. 6. & no. Inn. in c. ſuper his. in gl. 1. & iterum in uerbo, à promotore. de accu. & in ca. cauſam. le 2. in fi. magnæ gl. extra qui filij ſunt legit. et Arch. in c. illud ſtatuendum eſt. 23. diſt. Talis enim cauſa uidetur reſpicere publicum intereſſe, ut eſt

eſt tex.in cle.conſtitutioné. ibi,intereſſe commune.& ibi gl.in verbo,propriè.vbi doct.de elect. & no.gl.in c.vt circa in verbo,aliqui.& ibi doct. de elect.lib.6.& Inn.in c.dudũ eccleſiæ.in prin. de elect.vbi etiam ponit quare dicatur iſta cauſa quaſi popularis,& nõ popularis propriè,de quo etiam per Ang.in rub.ff.de popul. actio.

Filiationis cauſa.

63 Limita vigeſimoſeptimò in cauſa filiationis,in qua ſententia cum parte lata omnibus nocet per tex.in l. 1. in fi.cum duabus legibus ſeq. ff.de libe.agnoſ.& no.gl.in d.c.pen.ſuper quo. & ſimiliter ſuper ſententia lata ſuper qualitate legitimationis,qua videlicet quis eſt pronunciatus legitimus; an faciat fidem quoad omnes etiã non vocatos,ne hic diutius immorer,vide Pan. in d.c.pen.col.pen.verſ.quintus caſus.& omnino Alex.in d.l. vlt. col.17.verſ.aliam fallentiam aſſignauit gl. vbi & in hac re ſententias antiquorum ſcriptorum abundè recitatas, atque examinata reperies.

Quale præiudicium fiat tertio,cum poſſeſſio transfertur in alium.

64 Limita vigeſimooctauò, vt non procedat quoad huiuſmodi præiudicium, videlicet quòd transferetur poſſeſſio in alium qui obtinuit, qui fortè erit durior aduerſarius,quàm primus poſſeſſor qui victus eſt.Nam quo ad hoc præiudicat talis alteri qui volet de integro experiri, vt eſt tex.in c.cum ſuper. extrà de re iud.vbi hoc no. Inn.atque etiam in d.ca.pen.in prin.eo.tit.quod intellige quando ipſe victus erat poſſeſſor, ꝙ ſi erat apud alterum,certè ſententia contra illum lata in fauorem victoris, qui inductus eſt in poſſeſſionem non præiudicat,ſi ignorauerit litem. Sed quid ſi ſciuerit, vide omnino Alex. in d. l. vlt.colu. 40.verſ.in glo.in verbo,interueniente. cum multis col.ſeq.& iterum col.47.verſ.quæro an ſententia lata contra colonum.

Principis ſententia facit ius inter omnes.

65 Limita uigeſimononò, vt non procedat in ſententia principis,quæ facit ius inter omnes,cũ habeat vim legis.C.de legib.l.vlt.& extra de re iud.c.in cauſis. & hanc limitationem ponit Ale. in d.l.vlt.col.22.verſ.item fallit in ſententia. ff. de re iud.ſed vide quæ diximus ſuprà in 7.limit.

Diſpenſatio iuramenti in contractu poſita an fieri poſſit parte non citata.

66 Limita trigeſimò in abſolutione ſiue diſpenſatione, aut relaxatione iuramenti in contractu appoſiti,quæ poteſt fieri parte non citata,vt voluit Lapus allegat.diſput.10. hic,quem ſequitur Ro.ſing.472.Florentinus contrahet. Contrariũ tamen tenent plerique omnes,videlicet Io.And. poſt antiquiores in add.Spec.in rubr.de iureiur. in vlt.q. Ant.Card.qui dicit ſe ita ſæpius conſuluiſſe. Imo.in ca.debitores.extra de iureiur.Lau. Rodulphus in repe.c.conſuluit.q. 125. de vſur. Pan.latè & recentiores in c. 1. de iureiur. Alex. conſ. 222. viſa facti narratione. col. 4.conſ.59. col.4. verſ. præterea talis relaxatio.lib.3.

Iuramentum iuris naturalis & diuini.

67 Et hoc multis comprobatur: nã huiuſmodi abſolutio requirit cauſæ cognitionem,vt dicit Inn.in c.ad aures.extrà ꝙ met.cau.& Spe. tit. de iud.deleg.§.nunc oſtendendum.verſ. 24. cum duobus ſeq. Non.n.fit abſolutio,niſi cauſa ſubſiſtente,vt no.in c.quantò,extrà de iureiu.vbi gl. dicit,id ne Papam quidem poſſe facere,cum iuramentũ ſit iuris naturalis, & diuini. Scriptũ eſt enim Matth.5.redde Domino iuramenta tua.ꝙ et repetitur in c.& ſi Chriſtus.eo.ti.in qua etiam ſententia fuit Inn.in c.cum inter.in fi. extrà de renunc.Nec debet concedi,niſi appareat de magna læſione,vt per doct.in c.cum contingat. de iureiu.& latè per Iaſ.in authe.ſacramenta puberum.C.ſi aduer. vend. ſi ergo cauſæ cognitio requiritur,& citatio quoque.l.in cauſæ.§.cauſa cognita.ff.de minor.Nam cauſarum merita partiũ aſſertione panduntur. C. ſi per vim vel alio modo.l. vlt. Præterea videtur ſemper intereſſe partis, qui iuramentum recepit ne fiat talis abſolutio:nam vtile eſt habere partem huiuſmodi iuramenti vinculo alligatam. multum enim operatur iuramentum,& id ſaltem,ſi nihil aliud, vt addatur forum foro.ca. vltimo.de foro competenti.lib.6.& faciunt not. in l. cum pater.§.filius matrem.ff.de leg.2.igitur nihil debet decerni in præiudicium illius abſentis,c. 1. extrà de cauſa poſſ. & propriet. cum ſimil.

Vtrum abſolutio ſi facta fuerit, parte non citata, teneat.

68 At hoc primum ita declarandum,ꝙ licet non debeat fieri hæc abſolutio parte non citata, ſi tñ facta fuerit,tenet,vt voluit Ant.in d. c. debitores. exemplo eius ꝙ dicitur in abſolutione ab excommunicatione,vt no.per Ioan. And.et alios in c.qua fronte.extrà de appe.& hoc Anto. dictum ſequitur Iaſ.in l. patre furioſo. col. antepen. verſ. 14.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iur. Pan.autem in d.c.1.de iureiur. poſteaquam in col.7.hoc dictum pro notabili commendauit, certè in col.ſeq.in verſ. 4. id ipſum reprobat ea ratione,quia (vt dictum eſt) non poteſt epiſcopus,nec etiam Papa abſoluere,ſiue diſpenſare à iuramento ſine cauſa. Igitur antequam appareat cauſam ſubeſſe,non habet poteſtatem abſoluendi,etiam ſi uerè cauſa ſubeſſet, quia ignorat, id ꝙ eſt fundamentum ſuæ poteſtatis,ut no.Bar. in l.2.ff.de iud.& in l.multũ intereſt.ff.de cond. & demon.& facit ꝙ not.in ca.ex parte Aſtenſis. de conceſ.præben.extrà.Nec poteſt illi apparere de cauſa, niſi uocata ipſa parte,ut diximus. Nec obſtat ꝙ de abſolutione ab excommunicatione, no.in d.c.qua fronte. quia illa ſemper dependet à uoluntate eorum qui excommunicant, ualet enim ſemper iuſta, ſiue iniuſta ſit excommunicatio, ut legitur in cap. uenerabilibus. §. ubi autem.de ſent.excom.lib.6.quod dicit no. Pan. quia ſæpe accidit.

An cum perſona per abſolutionem habilitatur tantùm, &c.

69 Declara ſecundò, ut procedat quando per abſolutionem euellitur radicitus obligatio, ſecus ſi perſona ſolum(ut ita loquar) habilitatur, ut poſſit ſine metu periurij petere reſciſſionem contractus ex capite enormis læſionis, aut alio, quo caſu non requiritur partem uocari,cum hęc abſolutio ſit potius pœnitentialis quàm iudicialis: nec agitur de magno præiudicio creditoris, cui omnino ius integrum & ſaluum remanet ad defen-

defendendum principalem obligationem iuratam, vt conſuluit Old. conſ. 120. ad duplicem finem. qui & ad hoc alia multa alleg. & hoc idē voluit Io. And. eius diſcipulus, nulla tamen præceptoris (vt aliàs plerunque) facta mentione. in add. Spe. in rub. de iureiur. in fi. & Pau. & Cal. in d. c. debitores. & Pet. Anc. qui hoc multum commendat conſ. 18. in q. quę vertitur. col. pen. verſ. quarto præſuppoſito. & Lau. Rodul. in d. c. conſuluit. q. 126. in fin. Imo. in c. 1. de iureiur. & Pau. Caſt. conſ. 217. circa primum quæſitum. col. 4.

Propter modicam læſionem partis, ſententia iudicis retractatur.

70 Contrarium tamen alibi conſuluit Petr. Anch. ſibi contrarius conſ. 198. prædictis ſubtiliter, & ad plenum deductis. hac ratione motus, quia licet non pereat ius creditoris in cauſa principali, ipſe tamen multiplex damnum incurrit, tum propter ſumptus & vexationem litium. l. minoribus. ff. de minor. tum propter moras iudicij, & dilatam ſolutionem, quæ propter vinculum iuramenti debuiſſet die præfinito fieri, ideo tardius recipiendo minus recipere videtur. ca. t. de plus petit. tum propter dubium litis euentū. l. quod debetur. ff. de pecul. tum quoque quia nec in modico permiſſum eſt iudicij offendere partem, cum & propter læſionem modicam illius ſententia retractatur. C. de app. l. & in maioribus. & extrà eo. de app. & idem Pet. Anch. eaſdem fermè rationes adferens conſ. 362. retento ordine dubiorum. col. 1. ver. præſuppoſito. idem Imo. in d. c. debitores. col. 9. hac ratione motus, quia ſi pars citetur, poterit eſſe quod oſtendet per calumniam exactum eſſe eiuſmodi iuramentum. l. 2. C. de falſ. dicit tamen priorem opinionem communi vſu obſeruari in curia epiſcopali Bononiæ. & Pan. conſ. 12. & ſi copioſior. col. vlt. lib. 2. & Fel. dicens hanc partem eſſe tutiorem in d. cap. 1. col. 9. extrà de iureiur. Iaſ. qui hoc commendat in l. nec quicquam. §. vbi decretum. col. 9. verſ. vltra ſupradicta. ff. de offic. procon. & ante omnes hoc quoque ſenſit non obſcurè Feder. Senen. conſ. 300. factum tale eſt. Nec huic poſtremæ ſententię obſtat, q̃ ſi ex mora, aut ſumptibus creditor eſt damnum paſſus, non ei deſunt remedia vt damna & ſumptus recuperet. l. vlt. C. in quib. cau. in integ. reſtit.

Abſolutio an valeat nullo citato, vbi nemini cōpetit actio vel ius ex iuramento.

71 Declara tertiò, vt non procedat, quando conſtare nemini competere actionem, vel ius ex iuramento, vt conſuluit Card. conſ. 38. quidam habens in 2. char. vbi dicit, q̃ ſi defunctus eſſet, cui iuramentum eſt præſtitum, qui erat perſona priuata, nec receperat pro ſe & hæredibus, valet abſolutio nullo citato, quia ad ipſos hęredes non extenditur, vt probare conatur ex c. imperialem tit. de prohib. feudi alien. & no. in c. veritatis extrà de iureiur. adducitque rationem, quia ad hoc ſolum fit citatio, vt euitetur alterius pręiudicium. Igitur cum de nullius præiudicio agitur, non eſt neceſſe quenquam citari, & hæc quidem per omnia ſequitur Fel. in d. c. 1. col. 10. verſ. tertiò limita. At ego ſicuti in eo conſentio, quod dictum eſt neminem citandum eſſe, cui non poteſt fieri præiudicium: ſic ego diſſentio in exemplo de iuramento alicui præſtito non etiam hæredibus. Nam quamuis iuramentum ex parte iurantis ſit merè perſonale, tamen ex parte illius cui iuratur eſt reale, & tranſit ad hæredes, vt no. in d. c. veritatis. & latè ſuprà diximus.

72 Declara quartò, vt ſequar ordinem Fel. vt non procedat quando quis ita iuraſſet, vt non poſſet vocare partem, quin incideret in periurium. exempli cauſa, quia iurauit ſe patrem non vocaturum in iudicium, vel denunciaturum illi quicquam, tunc is poterit abſolui parte non vocata, cum iuri partis quicquam non detrahatur, ſicut cum libertus petit veniam, vt poſſit vocare dominum in ius. l. 4. ff. de in ius voc. ita voluit Io. And. in add. Spe. in rub. de iureiur. in fi. quem plenè refert Imo. in cle. diſpendioſam. ſuper gl. in verbo, augentibus. de iud. & in d. ca. 1. de iureiur. ſed hoc reprobat Pan. in d. cap. 1. col. 7. verſ. quid dicendum. & ibi quoque Fely. col. 10. verſ. 4. vbi tamen dicit poſſe ſaluari hoc dictum, intelligendo de eo qui vult abſolutionem ad hoc ſolum, vt habilitetur ad agendum, de quo vide quę ſupra diximus in ſecunda declaratione.

Iuramentum temerariū non obligat.

73 Declara quintò, vt non procedat quando iuramentum eſt temerarium & non obligatorium ex parte iurantis, quia cum hoc caſu potius requiritur quædam declaratio, ſiue denunciatio q̃ non eſt ligatus, quàm abſolutio ſiue relaxatio: per c. de conſtitutis. 1. de teſtib. ideo non requiritur partis citatio vt voluit Io. And. in d. rub. de iureiur. in vlt. q. & Anr. in d. c. debitores. eo. titu. & Pan. in d. c. 1. col. 6. ver. nunc extrà gl. eo. ti. vbi tamen hoc intelligit, videlicet quando manifeſtè conſtat iuramentum non ligare: nam in notorijs non eſt opus venire ad iudicium. c. quoniā. de filijs presby. Si autem poſſet dubitari, putat aduerſarium cui facit iuramentum vocandum eſſe, cum ſua interſit, ne relaxetur, ad cuius confirmationem vide quę ipſe dicā infrà proximè.

Vtrum iuramentum obliget, quando ex parte recipientis verſatur turpitudo.

74 Declara ſextò, vt etiam non procedat quando etiam recipientis tanta verſatur turpitudo, vt nulla obligatio ex iuramento quæri poſſit, nec eo confirmari, cum etiam hoc caſu nullum intereſſe poſſit prætendere, ſolique Deo obligatio quæratur, ideoque non ſit neceſſe aduerſarium vocare, ſed ſit ſatis abſolutionem fieri per illum qui tenet locum Dei: ita voluit Anto. in d. cap. debitores. ponens exemplum in iuramento de ſoluendis vſuris vel non repetendis, nullum enim (vt ille dicit) naſcitur ius agendi, verum Panor. in d. cap. 1. colum. 8. uerſ. tertiò non placet. primum reprobat id quod dicit Anto. nullam in illo exemplo oriri obligationem parti etiam ſecundariam: tum quia ſit contra tex. in d. cap. 1. tum quia iuramentum in extortum obligat. cap. ſi uero. extrà eo. & c. abbas. & ca. ad audientiam. de eo quod met. cau. Ergo fortius in hoc caſu, ubi iuramentum fuit ſponte pię-

re præſtitum: Deus enim tenet iſtud uinculum propter obligationem quæſitam parti: idque ſatis ex eo patet, quod parte remittente, remittit & Deus ſine alia abſolutione, vt in d. ca. deinde uerò. uerſ. his autem ſic diſcuſſis. Limitans illud dictum Ant. tum demum non requiri huiuſmodi abſolutione iuramenti citationem partis, quñ clariſſimè conſtat iuramentum ipſum continere turpitudinem ex parte ſuſcipientis, ita ꝙ certum eſt illi nullam defenſionem competere. Nam ſi hoc caſu etiam ſuper principali, ubi agitur de multo maiori præiudicio, ualeret ſententia parte non uocata per ea quæ allegat, & latè diximus ſuprà in 2. limitat. in fin. multò magis huiuſmodi abſolutio, quæ non adeò magnum præiudicium adſert. Et hoc idem uoluit antè Pan. Cald. conſ. 7. an epiſcopus poſſit procedere. titu. de iureiur. ſuper hoc tamen. uide Fel. in d. ca. 1. col. 9. uerſ. ſed contra iſtam limitationem.

75 Limita trigeſimoprimò, ut non procedat in declaratione, ſiue adiudicatione pęnæ contumaciæ præcedentis, per id quod not. uoluit Bal. in c. 1. col. pen. uerſ. quæro utrum in deferendo. tit. ſi de inueſtit. inter dom. & uaſal. lis oria. ubi dicit, quòd ad delationem iuramenti, de quo ille tex. loquitur, non eſt neceſſaria citatio partis, quia hoc eſt pœna præcedentis contumaciæ, quod dictum pro ualde no. ſequitur Iaſ. in repe. l. admonendi. col. ult. ff. de iureiur.

Inſinuatio donationis.

76 Limita trigeſimoſecundò, ut non procedat in inſinuatione donationis quæ fieri poteſt nemine citato, vt voluit Cy. in l. vlt. C. de bon. poſſ. & Bar. in l. in hac. per illum tex. C. de dona. & in l. Modeſtinus. ff. eo. Bal. in l. illud. col. 4. C. de ſacroſ. eccl. & in l. 1. in prin. C. de litis conteſt. et in auth. eò decurſum. C. de dona. ante nup. & in l. vlt. C. qui admit. & in l. vlt. §. illud. C. de temp. app. & in l. ſi tibi pecuniam. ff. ſi cer. pet. & Pau. Caſt. in l. teſtamenta omnia. C. de teſtam.

Statuto termino ad aliquid faciendũ, &c.

77 Limita trigeſimotertiò, ut non procedat quando aſſignatur, ſiue ſtatuitur terminus ad aliquid faciendum, tunc enim eſt ſatisfactum huiuſmodi ordinationi ſiue ſtatuto ſi id fiat intra terminum abſque citatione aduerſarij, ita voluit Bal. in l. 1. in fin. & ibi quoque Iaſ. C. quando libel. prin. dat. &c. & idem Bal. in l. ſi quando. 14. q. C. de teſtib. & in l. ſi ea. in fi. C. qui accuſ. non poſ. vbi declarat quomodo intelligitur, & in l. 1. in fi. ff. de fer. & Ang. in l. omnium. C. de teſtam.

An remiſſio debiti quam facit maior pars creditorum, præiudicet cæteris non citatis.

78 Limita trigeſimoquartò, vt non procedat in remiſſione debiti, quam facit maior pars creditorum iuxta l. reſcriptum. ff. de pact. quæ quidem præiudicat cæteris creditoribus non citatis & abſentibus, vt ibi voluerunt Ang. Raph. Fulg. Pau. Caſt. & Iaſ. tum per tex. ibi, in verbo, abſentis. ex quo datur intelligi citationem non exigi, aliàs enim non reputarentur abſentes: tum alijs rationibus ibi per eos allegatis. Licet contrarium tamen voluerint Iac. Are. Barto. Alb. Bal. Sal. et Alex. in d. l. reſciptum. & Bart. in l. hæredes mei. §. peto de te vxor. ff. ad ſenatuſc. Treb. & in l. ſi vni. ff. de re ind. & Sal. in l. & ſuum. §. vlt. per illum tex. in verbo, ſi conuenit in vnum. ff. de pact. vide recentiores in d. l. reſcriptum.

79 Limita trigeſimoquintò, vt non procedat quñ iudex procedit ad informationem, vt bonus vit, tunc. n. non requiritur citatio, vt per plura voluit Ant. in rep. c. veſtra. col. 38. extra de cohabit. cle. & mulie. quem ſequitur Iaſ. in l. vlt. colu. antepe. verſ. adde etiam regulam. C. vnde legiti.

80 Limita trigeſimoſextò quando fit legitimatio filiorum à patre, vt vult Bar. & alij in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſth. et Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop. & conſ. 11.

81 Limita trigeſimoſeptimò, vt non procedat in impetratione veniæ, vt quis poſſit vocare in ius parentes, patronos & alios huiuſmodi, in qua obtinenda non eſt neceſſe illos vocare, vt palam ſentit Io. And. quem citauimus ſuprà in proxima limitatione, per l. quique. ff. de in ius voc. quem ſequitur, vt diximus, Imo. in d. cle. diſpendioſam. de iud. & in l. quanuis. col. 2. ff. de in ius voc. Bald. in l. ea quæ. col. 2. verſ. vltimo nota. C. quomodo & quando iud.

Ad probandũ clericatum nõ eſt vocandus aduerſarius.

82 Limita trigeſimooctauò, vt non procedat quando clericus captus pro crimine à iudice laico allegat ſe clericum, & ad hoc probandum producit literas clericatus, quia ad hoc non eſt vocãdus aduerſarius, ut expreſsè voluit Bal. in l. ſi qua per calumniam. col. 2. ver. ſed pone quod iſte oſtendit motus, quia hoc non propriè fit in modum probationis, ſed inſtructionis, vera enim probatio clericatus non poteſt coram alio fieri, quàm coram epiſcopo, per ca. ſi iudex laicus de ſententia excommunicationis, lib. 6. & dicit facete ad prædicta l. ſi quis inficiatus. ff. depoſi. Bal. in l. 3. in fin. C. de re iud.

Ordinata à iudice parte non citata retractari parte abſente poſſunt.

83 Limita trigeſimononò, vt non procedat in his quæ fuerunt à iudice ordinata parte non citata, quæ etiam poſſunt alia parte abſente, cuius cauſa facta ſunt, retractari, vt quæ de facto ſolum confecta ſunt de facto reuocentur, iuxta tex. in l. 1. §. & hoc edictum. ff. ſi mulier ven. nom. & glo. in l. minor. in prin. ff. de euict. cum multis concor. quas videre poteris ſuprà.

84 Limita quadrageſimò, vt non procedat in ſententia arbitratoris, in qua non requiritur partis citatio, vt voluit Cynus in l. vlt. in quadam additio. C. de contrah. emp. Guil. Cun. in l. epiſcopale. C. de epiſ. audien. Bal. in l. ſi quis ex conſenſu. eo. tit. & in l. 2. col. 1. C. de ædil. act. Fran. Are. in repe. l. ſi quis arbitratu. ff. de verb. oblig. Ant. Imo. Pan. in ca. Quintauallis. vbi & hoc ſentit Hoſt. extrà de iureiu. Car. in c. expoſita. de arbit. Sed quia ſunt multi qui tenent contrarium: multi qui diſtinguunt, alij qui limitant, vide omnino per Bart. Imo. Cum. Pau. Caſt. & latè Alex. in d. l. ſi quis arbitratu. & Can. in d. c. Quintauallis. in quibus locis hanc rem abundè tractatã comperies. Et illud inter cætera, ꝙ ſi quis eſt aſſumptus

ptus arbitrator inter plures ſuper commodo vnĩ ex illis acquirendo, ita ꝙ quicquid fuerit arbitratum, nemo illorum damnum ſentiet, nec etiam commodum: vt ſi legetur vni quem Titius arbitratus fuerit, poterit ipſe Titius & inter viuos & in vltima voluntate, & ſic abſentibus partibus, & non vocatis arbitrari ſeu eligere, per tex. in l. ſi vnum ex familia. in prin. cum duobus § ſeq. ff. de leg. 2. & ita voluit Bar. in l. 1. in fi. ff. eo. & Bal. in add. Ang. Imo. Ale. & alij recentiores in d. l. ſi quis arbitratu. & Bal. in l. nulli. ver. ſed nunquid. C. de epiſc. & cle. & in l. captatorias. in vlt. q. C. de teſt. mil. & in l. vlt. in prin. col. 2. verſ. ſed nunquid. C. commu. de lega. id quod tamen intelligit Bart. in d. l. 1. ff. de lega. 2. & in l. alio. col. pen. ff. de alim. & ciba. leg. procedere quando arbitrator eſſet aſſumptus ſeu electus ſuper declaratione perſonarum, vt in exemplo ſuprà poſito, ſecus ſi ſuper declaratione rerum, quia tunc videtur neceſſaria partis citatio, per l. creditor. C. de diſtrac. pign. ꝙ ſimpliciter refert, ac ſi ſequi velit Ale. in d. l. ſi quis arbitratu. ff. de verb. obli.

85 Limita quadrageſimoprimò, quando interdicitur adminiſtratio prodigo, quia non requiritur illius citatio, vt expreſsè voluit Iaſon in l. nec quicquam. §. vbi decretum. col. 9. verſ. duodecimò fallit. ff. de offi. procon. allegans tex. in l. 1. in prin. ff. de cura. furio. vbi huiuſmodi interdictionem facit iudex; dicitque hoc voluiſſe Bald. Ange. & recentiores in l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. ſed longè fallitur Iaſ. Nam Bal. ibi in add. Ang. Pet. Anch. Rom. Pau. Caſt. Alex. Fran. Aret. & Barb. & quoquot illic ſcripſerunt, contrariũ tenuerunt per tex. in d. l. de vnoquoque, ſuprà ſæpius allegato. Bal. tamen & Pet. Anch. ibi hoc limitant, niſi eſſet notorium aliquem eſſe prodigum, per no. in l. 1. C. qui & aduerſus. & in ca. tua nos. de cohabit. cle. & mulierum. Ale. tamen in d. l. is cui bonis. in fi. & in add. ad Bar. in l. qui habent tutorem. §. quolibet. ff. de tutel. hoc etiã reprehendit, quia in notorijs requiritur citatio, per gl. in c. ad noſtram. la 3. de iureiu. cum ſimil. ꝙ tamen intellige ſecundum ea quæ diximus ſuprà in ſecunda limitatione in fi. Nec obſtat d. l. 1. ff. de curatore furio. vt videlicet id fiat autoritate ipſius legis, quia quod ibi dicitur adminiſtrationem interdictam prodigo. l. 12. tabul. ita intelligitur, vt gl. ibi dicit. l. ſi furioſo. §. 1. & l. vlt. et no. omnes in l. is cui bonis. ff. de verb. obl. quanquam dubium eſt, an notoriè prodigo ipſo iure interdicatur adminiſtratio, de quo latè ibi per eos potiſſimum per recentiores, quibus ſuffragatur communis opinio, vt in caſu notorietatis ipſo iure ſit interdicta adminiſtratio, quæ opinio etſi frequens ſit, non tamen propterea prætermittenda eſt citatio, vt plenè patet ex his quæ dixi in 24. limitat.

Verum eſt interdicitur adminiſtratio prodigo, requiratur illius citatio.

86 Limita quadrageſimoſecundò, quando furioſo interdicitur adminiſtratio, & ei curator datur. Nam illius non requiritur citatio, cum illi ipſo iure adminiſtratio interdicitur, vt no. gl. in l. 1. ff. de curat. furio. & ita in ſpecie voluit Ang. Pau. Caſt. & Ro. in l. is cui bonis. ff. de verb. obl. vbi ipſe Ro. allegat text. vt ipſe dicit ſingu. in c. reprehenſibilis. extra de appellatio. vbi probatur ꝙ quando iudex excommunicat eum qui inciderat in excommunicationem ipſo iure non requiritur monitio, quæ aliàs requireretur in ſententia hominis, per tex. in ca. ſacro. de ſent. exco. & idem quoque Alex. in l. de vnoquoque. colu. vlt. verſ. item fallit quando interdicitur. ff. de re iud. & conſ. 86. viſis dubitationibus. col. 2. verſ. quod autem non fuerit. lib. 2. Verum Fran. Are. in d. l. is cui bonis. col. 3. verſ. item adde dictis. hoc reprobat, tum per ea quæ diximus ſuprà in d. lim. tum per tex. in l. obſeruare. ff. de cura. furio. vbi in huiuſmodi interdictione bonorũ filij, requiritur cauſæ cognitio, ergo etiam citatio l. in cauſæ. la 1. §. cauſa enim cognita. ff. de minor.

Furioſo cum datur curator, aut interdicitur adminiſtratio, citatio non eſt neceſſaria.

87 Limita quadrageſimotertiò, vt non procedat in donatione tutoris vel curatoris quam facit iudex, in qua non reperitur citandum eſſe quempiam, niſi tutor eſſet dandus per inquiſitionem, ſecundum Bar. in l. qui habet. §. quolibet. ff. de tutel. & in l. legitimos. in prin. verſ. an quando iſtud decretum. ff. de legi. tut. vbi tamen diſtinguit, & Bald. in auth. matri & auiæ. C. quando mulier. tut. offic. Alex. d. conſ. 81. viſis dubitationibus. col. 1. lib. 2. & Iaſ. in d. §. vbi decretum. in 1. fallen.

88 Poſſem & huc adducere caſus in quibus teſtes recipi & iurari poſſunt parte non citata, de quibus per Canoniſtas in c. in nomine. extrà de teſtib. & per Ro. ſing. 366. fuit vnus, & alia multa ad hunc locum pertinentia, quæ vel iuſtum volumen conficere poſſent. Sed cum pleraque ſint iam in vnum veluti corpus congeſta ab Ale. in l. vlt. ff. de re iudica. vt interea taceam Pan. qui etſi non adeò copioſè, multa tamen etiamnum deſcripſit in ca. pen. extrà eo. titu. opportunum video, vt receptui canam.

Teſtes quando recipi & iurari poſſint, parte non citata.

FINIS.

F20.